

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՁԵՌԱԳՐԱՅ

Մաշտոցի անունան

Մատենադարանի

Ա

**«МАТЕНАДАРАН»
ИНСТИТУТ ДРЕВНИХ РУКОПИСЕЙ ИМЕНИ МАШТОЦА
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ АРМЯНСКОЙ ССР**

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ КАТАЛОГ АРМЯНСКИХ РУКОПИСЕЙ

**МАТЕНАДАРАНА
ИМЕНИ МАШТОЦА**

ТОМ

1

Составили

О. ЕГАНЯН, А. ЗЕИТУНЯН, П. АНТАБЯН

Под редакцией

А. МНАЦАКАНЯНА, О. ЕГАНЯНА

**ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР
ЕРЕВАН**

1984

«ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ԿՈՐԶՐԻՒՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՎԱՆ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՈՒԱՆ
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՏՈՐ
Ա

Կազմեցի՞մ՝

Օ. ԵԳԱՆՅԱՆ, Ա. ՋԵՅԹՈՒՆՅԱՆ, Փ. ԱՆԹԱՅԱՆ

Խմբագրութիւնը՝

Ա. ԼՐԱՅԱԿԱՆՅԱՆԻ, Օ. ԵԳԱՆՅԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1984

Տպագրվում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի
զիտական խորհրդի որոշմամբ

Մ 239 Մայր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց յՄատենադարան. ՀՍՍՀ Միներ-
տորների սովետին առընթեր Մաշտոցի անվ. հին ձեռագրերի ին-տ.—
Հ. 1—, —Եր. ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1984.

Հ. 1 Վազմ.՝ 0. Եզանյան, Ա. Զեյթունյան, Փ. Անթարյան; խմբ.
Ա. Մնացականյանի, 0. Եզանյանի. 1984. 1469 էջ, նկ.

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հայերեն ձեռագրերի բազմաշառք Մայր
ցուցակի առաջին հատորն ընդգրկում է 300 (Ձ 1—300) ձեռագրերի նկարագրությունը:

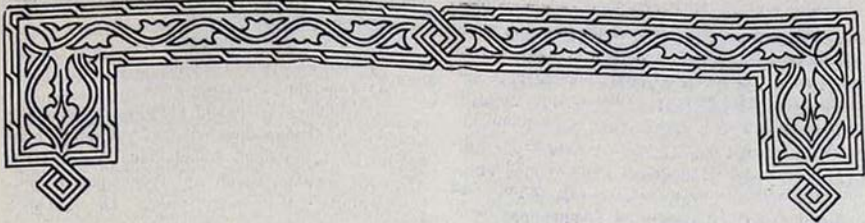
Մայր ցուցակը կազմած է որոշակիորեն պատասխանելու միջնադարյան հայ մատենա-
գրության հետ առնչվող ամենատարբեր մասնագիտության աեր գիտնականների օր
ավուր ահող հարցաթուրություններին, ինչպես նաև գիտական ոլորտի մեջ ներդրվելու
ցարդ պատշան ուղղորդության լարժանացած բազմաթիվ միջնադարյան բնագրեր:

Հատորն ունի ժամանակագրական, տեղանունների, անձնանունների մանրամասն
ցանկեր:

Մ 4503010000
703 (02)—84 124—78

ԳՄԴ 91.9:7+76.11

Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն. 1984

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հատորով սկսվում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի 1989 թ. հայերեն ձեռագրերի՝ Մայր ցուցակի հրատարակությունը: Հայագիտության համար դա մի հին երազանք էր, որն իրագործվում է առաջին անգամ: Ներկա միջոցառման կարևորությունը պայմանավորված է ամենից առաջ Մատենադարանի ձեռագրական ժողովածուի մեծությամբ և հարստությամբ: Բավական է հիշել, որ հրատարակվող քաղմահատորյակի միջոցով գիտական շրջանառության մեջ են դրվելու մատենագիտական հարուստ ու հանգամանային տեղեկություններ: Այս և այլ պարագաներ պարտավորեցնում են քաղմահատորյակի սույն առաջին հատորն օժտել ամփոփ ներածականով և տալ ընդհանուր տեղեկություններ հայ դպրության, Մաշտոցյան մատենագրության, մատենագիտության, ձեռագրագիտության, Մատենադարանի պատմության, ձեռագրաբուհական առաջացման ու զարգացման, ինչպես նաև ներկայացվող քաղմահատորյակի հիմնական դրված սկզբունքների վերաբերյալ:

Հանրահայտ է, որ հայ մշակույթի անդաստանում առանձին տեղ ունի դպրության քննադատությունը՝ իր 2 խոշոր ժամանակահատվածներով. ա) նախամետրոպյան, բ) մետրոպյան:

¹ Մայրցական ձեռագրերից բացի մկատի ունենալ նաև առանձին համարակազմաբար պահվող հայկերեն ու պատառնակները:

Առաջին շրջանից պահպանված փաստերը և ցրանց ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս ասելու, որ այդտեղ, հիմնականում, գործ ունենալ օտար գրերով և օտար լեզուներով մշակված հայ դպրության հետ: Անշուշտ, եղել են հայալեզու դպրության փորձեր. ի՞նչ արդյունք են տվել դրանք, այդ մասին առայժմ առարկություն չվերցնող, հավաստի տեղեկություններ չկան: Հասկանալի է, սակայն, որ մեծ մասով անպատկերաբան էր հետապնդված լինել մանավանդ մեղ շրջանակներում՝ գաղափարագրերի ու ճշմանագրերի օգնությամբ: Բացառված չէ նաև օտար գրերով հայերեն գրականություն ստեղծելու փորձերի հնարավորությունը: Մնում է դիմել առավել խոր հետազոտությունների: Ահմայեմատ քարվոք է նախամետրոպյան ժամանակների օտարալեզու հայ դպրության գոյության փաստարկման գործը: Հենց իրենք, մետրոպյան դպրության հիմնադիրներ Մետրոպ Մաշտոցը, Սահակ Պարթևը և ուրիշներ մեծ դպրությամբ կրթված հայ մտավորականներ էին: Նշված ժամանակներում Հայաստանում մեծ կիրառում ունեին հունական, ասորական, պարսկական տառերն ու լեզուները՝ որպես հիմնական գործոններ: Ավելի վաղ ժամանակներում, այն է՝ հայ ժողովրդի կազմավորումից (մ. թ. VII—VI դդ.) հետո ընկած առաջին հարյուրամյակներում, հայ իրականության մեջ հատուկ տեղ ուներ արամեերենով մշակվող դպրությունը: Դրա պեր-

ճախոս վկաներից են Արտաշեսյան սահմանաքա-
րերը: Ել ավելի վաղ ժամանակներում հայ ժողո-
վորի կազմի մեջ մտած ենդերն ու ցեղայնություն
վերջի կազմի մեջ մտած ենդերն ու ցեղայնություն
վերջի կազմի մեջ մտած ենդերն, սեպագրերից, մա-
օգտվում էին հիբերոլիֆներից: Փաստերը ցույց են
առնում, որ դրանցից առաջ Հայոց աշխարհում կի-
սալիս, որ դրանցից առաջ Հայոց աշխարհում կի-
սալիս են եղել դարձյալից մասնակալից տեսակ-
ները՝ ժայռապատկերներն ու ժայռաձևերները:

Այս ամենը վկայում են, որ հայ ժողովուրդը
ու նրա նախնիները դարձյալից բարիքներից օգտ-
վել են դեռևս շատ վաղ ժամանակներից: Իսկ դա
ինքնին ենթադրում է դարձյալից տեղական ա-
վանդների ու մտավորականության անընդմեջ գո-
յությունը: Ել հենց այդ պարարտ հողի վրա էր, որ
V դարի սկզբների՝ 405 թվականին, ծնվեցին մաշ-
տոցյան աղբյուրներն ու դարձյալիցները: Եթե առաջին
իսկ փորձերից հրապարակ իջան դասական
թարգմանություններն էլ ինքնուրույն ստեղծագոր-
ծությունների ավարտում գլուխգործոցները, ապա
դրա պատճառն ամենից առաջ վերոհիշյալ
ավանդներն էին: Հայտնի մոտավոր ևս հարե-
վան երկրներում ստեղծված դարձյալի փոր-
ձի փոխարին ճշմանությունները, որից օգտվում էին
հայ մտավորականները թարգմանություններն էլ
ուսումնասիրություններն էլ կատարելիս:

Մետրոպոլիս դարձյալից հաջող ծնունդն ա-
պահովեց նրա զարգացման ու հզորացման թա-
րեհաջող ընթացքը հետագա բոլոր ժամանակ-
ներում՝ ընդհուպ մինչև մեր օրերը: Այդ միջոցում,
հակառակ անթարեմպատ պայմանների, հայ
ժողովուրդը ստեղծեց հարուստ ու քաղաքական-
դասի մի դարձյալից, որի ճշմանությունները մեծ է
ոչ միայն հայ, այլև ուրիշ ժողովուրդների պատ-
մության համար: Այսպես ասելով նկատի ունենք
և՛ զուտ ազգային երկերն իրենց միջազգային
ճշմանությունները, որոնցից շատերը գալիս են հունա-
կան անտիկ գրականության շտեմարանից: Մաշ-
տոցյան դարձյալիցն առժամեց մեծ է նաև նրան
զուգահեռ զարգացած մանրամասնության, զար-
դանակության, կազմարարության և ուրիշ առ-
վեստների շնորհիվ:

Այս և այլ արժանիքների պատճառով, հայ ու
օտար մասնագետները մեծ ուշադրություն են ա-
ռանձնացրել մաշտոցյան դարձյալիցն արդյունք-
ների վերհանման, հրատարակման և հետազոտ-
ման աշխատանքներին: Դրանք, անկախ ներքին

նյութավորումներից, տարվում են գլխավորապես
հետևյալ 3 ուղղություններով.

- ա) Ձևագիր դարձյալից
- բ) Արձանագրությունների
- գ) Տպագիր գրականության

Վերջիններս էլ, իրենց հերթին, ժառանգա-
գրական և հասարակագիտական առումով, ընդ-
գրկում են երկուական հատվածներ՝ V—XVIII և
XIX—XX դարեր: Քանի որ մետրոպոլիս դարձյալից
ներքին ծնվել է V դարում, ուստի ձևագրերի և
արձանագրությունների ճնշակվածների առաջին
հատվածներն ամփոփում են V—XVIII դարերում
ստեղծված ողջ հարստությունը: Ինչ վերաբերում
է տպագիր գրականությանը, ապա հայ իրակա-
նության մեջ դրա համապատասխան հատվածը
նկատի ունի 1512—1800 թվականները:

Այս 3 ուղղություններով տարվող աշխա-
տանքների ընդհանուր հանդարտվման է, որ կա-
րող է, հարցի մատենագիտական ընկալումով,
ամբողջական պատկերացում տալ մետրոպոլիս
դարձյալիցն մասին և բավական հնարավորու-
թյուններ տրամադրել նրա հետազոտությանը ըզ-
բաղվողներին:

Հայ դարձյալիցն նվիրված աշխատանքների
վերոհիշյալ 3 ուղղությունները վաղուց արդեն
մշակել են մատենագիտական-արդյունագիտական
ընդունելի եղանակներ: Եթե արձանագրությու-
նների ներկայացման լավագույն եղանակներ հա-
դիսացան լուսանկարների և նրանց վերծանու-
թյունների համատեղ հրատարակությունները՝
պատշաճ մեկնաբանություններով, իսկ տպագիր
գրականության համար՝ մատենագիտական լիա-
ժեք տեղեկատվություն, ապա ձեռագրային մշա-
կույթի համար՝ անփոփոխելի ճանաչվեցին
հանգամանակից ձեռագրացուցակները: Հետ այս
էլ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրե-
րի նկարագրությանը նվիրված սույն Մայր ցուցա-
կը միաժամանակ հնարավորին չափ հաճախա-
նակ է:

Գաղափարական առումով ձեռագրային մշա-
կույթի V—XVIII դարերում ստեղծված հատվածը,
փաստորեն, արդյունք է հայ ավանտուրայական
կարգերի, և այս տեսակետից այն նույնպես կա-
րող է ավարտում ու ամբողջական համարվել:
Պատկերն առավել լրիվ է ուղղաձիգում, երբ փոր-
ձում ենք ընդունել, որ այդ մշակույթի օրգանական
մասն են հանդիսանում վաղ քրիստոնեական դա-
րերից եկող օտարալեզու հայ դարձյալիցն այն

ստեղծագործությունները, որոնցից են Գրիգոր Լուսավորչի կանոններն ու ճառերը²։ Թե ինչպիսին է եղել 1400—1500-ամյա այդ մշակույթի ծավալային կամ քանակական ընդհանուր պատկերը, դժվար է ասել, որովհետև այդ ժամանակներում ստեղծված հուշարձանների ճնշող մեծամասնությունը մեզ չի հասել։ Ինչ վերաբերում է պահպանված ձեռագրերին, ապա դրանք էլ այսօր պիտվել է ասել աշխարհի տարբեր ժամանակներում և առանձին անհատների մոտ։ Առկա տվյալների համաձայն, դրանց ընդհանուր քանակն անցնում է 28.000-ից։

Այդ քանակից Երևանի Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվում է շուրջ 14.000, Երուսաղեմի սրբոց Հակոբյանց միաբանության մատենադարանում՝ 4500, Վենետիկի Մխիթարյանների միաբանության մատենադարանում՝ 4300, Վիեննայի Մխիթարյանների միաբանության մատենադարանում՝ 2000, Նոր Զուղայի և Զմմառի մատենադարաններում՝ 1000-ական ձեռագրեր։ Մեծ թվով հայերեն ձեռագրեր կան Մոսկվայում, Լենինգրադում, Թբիլիսիում, Էջմիածնի Վեհաբանում, Փարիզում, Վատիկանում, Լոնդոնում, Լոս Անջելեսում, Կոստանդնուպոլսում, Ռուսիոյիցում և այլ վայրերում։ Ինչ վերաբերում է առանձին անհատների և որոշ համայնքների իրավասության ներքո գտնվող ձեռագրերին, ապա դրանց քանակըն էլ փոքր չէ։ Հայտնի են անհատներ, որոնց գրադարաններում գտնվող հայերեն ձեռագրերի թիվը տատանվում է մի քանի տասնյակից մի քանի հարյուրի մինչև։

Փաստերը ցույց են տալիս, որ վերոհիշյալ ավելի քան 28.000 թվաքանակից էլ այսօր կարող է վերանայվել, որովհետև այդ ձեռագրերից շատերը փաստորեն բաղկացած են մի քանի ինքնուրույն միավորներից։ Դրանց նախկին տեղերը, տեխնիկական պատճառներով, միևնույն կազմի մեջ տնօրինել են մեկից ավելի տարբեր ձեռագրեր, որոնք միմյանցից որոշակիորեն զանազանվում են թե՛ իրենց գրչության արվեստով, թե՛ ընդօրինակման ժամանակով ու վայրով և թե՛ մյուս տնօրինողների։ Ուստի այնպիսինքն այս օրինակների ճիշտ հաշվառման դեպքում կարելի է խոսել հայերեն ձեռագրերի առավել մեծ քանակի

մասին, քան վերևում հիշվածն է։ Այն էլ ավելի կմեծանա, եթե հաշվառվեն ենթարկված նաև առանձին պահվող պատասխկները, ինչպես նաև ձեռագրերի կազմերին աղոթքներ (դրպես կազմի պարագա) օգտագործված պահպանակները։ Դրանցից յուրաքանչյուրը (առավելք՝ մի քանիսը միասին) երբեմնի մի ամբողջական ձեռագրի հազվադեպ ներկայացուցիչն է և պահանջում է առավել ճիշտ հաշվառում։

Այսպիսին է մեզ հասած ձեռագրային հարցատության ընդհանուր պատկերը։ Ինչ վերաբերում է սկզբից մինչև վերջ ստեղծված թույր հայերեն ձեռագրերի ամբողջությանը, ապա այդ մասին մոտավոր պատկերացում կազմելն անգամ վերին աստիճանի դժվար, եթե չասենք անհնարին է։ Այդուամենայնիվ, մասնակի գաղափար ստեղծելու նպատակով, նախ պիտի ուշադրություն դարձնել ոչնչացման դատապարտված ձեռագրերի ճակատագրի վրա։ Հանրահայտ է, որ այստեղ ամենամեծ աղետները կապված են եղել օտար բժնակների և քրդերի կազմակերպած ասպատակությունների հետ։ Նրանք դարեր շարունակ, տարբեր եղանակներով (գերելով, այրելով, ջրամույն անելով, պատառոտելով և քարքարոսական այլ միջոցներով), ոչնչացրել են հարյուր-հազարավոր ձեռագրեր։ Ուշագրավ է, որ այդ մասին տեղեկություններ կան դեռևս այն ժամանակներից, երբ Հայաստանում ջրիստոնեական գրականությունը տարածվում էր հունական և ասորական լեզուներով։ Փավստոս Բուզանդը վկայում է, որ պարսից Շապուր արքան, 380-ական թվականներին, հայոց Արշակ թագավորին գերելիս, գերել և շրջալել է նաև հայոց պաշտամունքային Ավետարանը։ Այդ մասին Շապուր արքայի աճյունից պատմիչն ասում է. «ՁԱվետարանն» յոր երդուտա Արշակ արքայ, որ է զխառնությունն ուսմանց նոցա ջրիստոնեությանն, կապեցի շրջայիս և կայ ի գանձի իմումս³։ Մովսես Կաղանկատվացին, իր երկը շարադրելիս, այսպես է դժգոհում համապատասխան սկզբնաղբյուր-ձեռագրերի չգոյության մասին. «Յոյժ ցանկալի էր ըստ կարգաց գրել զպատմածն, որ ինչ է յԱռնայն նախապատրիւն՝ ցայս գործք, քանց արևելեացս թագմագոթիւն և կտակարանացն հրկիզութիւնք ամրո-

² Տե՛ս Լ. Խաչիկյան, Օտարալեզու հայ գրականությունը չորրորդ դարում («Պատմա-բանասիրական համաժողով», 1978, № 8)։

³ Փավստոս Բուզանդ, Պատմություն Հայոց, Վենետիկ, 1682, էջ 186։

խեղ ցուցանե՞ զորպէսն⁴։ Կիրակոս Գ-անձակեցին, հիշելով Կարին քաղաքի 1242 թվականի անվան ժամանակ ավարի ենթարկված ձեռագրերի մասին, գրում է. «Անթիւ գոյին անդ կտակարանք աստուածային գրոց՝ մեծամեծաց և փոքունց, զայն առեալ այլագագը...»⁵։ Մեզ հայտնի փաստերից առաջին սոսկալին վերաբերում է 1170 թվականին, երբ Միքիմ Ասիայից մերիտիմա՞ն Բորդաները Բաղաբերդում (Սյունիքում) ոչնչացրին ավելի քան 10.000 ձեռագրեր⁶։ Պատմիչ Ստեփանոս Օրբելյանը գրում է, թե ինչպես թշնամին «...գողացաւ զԲաղաբերդ. և առեալ կոտորեաց սաստիկ և զի վասն անառիկ արտութեանն յամենայն վանորէիցն անդ էին կուտեալ զգրութիւնս և զգրեանս և զսպասս եկեղեցոյ։ ևս առաւել՝ զանհամար և զանմտման արտութիւնս և սպաս եկեղեցոյն Տաթևոյ՝ փարթաւ և հարուստ աթոռոյն, իսպ. և վկայարանք յոսկոյ և յարծաթոյ, և անգին ակամբք և անհուն մարգարտով զարդարեալ, և կտակարանք յոյովք, որք թուով աւելի քան զ10.000, զորս մարարեալ էին անդ։ Ամենայնն առհասարակ գերի վարեցան, և ցան և ցիր եղեն ընդ երեսս աշխարհի»⁷։

Նման աղետների պատճառով է, որ V—IX դարերի 600-ամյա գոյությունից այսօր ունենք մի քանի ամբողջական ձեռագիր։ Փաստերը ցույց են տալիս, որ համանման և այլ բնույթի աղետներն անընդմեջ ուղեկցել են հայ ձեռագրերին՝ ընդհատակ մինչև սովետական կարգերի հաստատումը Հայաստանում։ Համեմատաբար քարվոք վիճակ էր ստեղծված դրանցից առաջ Արևելյան Հայաստանում 1828 թվականից սկսած, սակայն Առաջին համաշխարհային պատերազմը մեծ վնասներ հասցրեց նաև այստեղ գտնվող առանձին մեծատառանների (օրինակ, Տաթևի) գրառոցներին։ Ահալոր է եղել Մշու ս. Կարապետ վանքի ձեռագրերի կորուստը՝ տեղի ունեցած 1827—1828 թվականներին։ Այդ ժամանակ, երբ ռուսական զորքերն իջնում էին դեպի հարավ, տեղի քրդերը վախենալով, «թէ դադարեղոց է իսպառ առագալութիւն Երես լետ անկանելոյ երկիրս Մշու ի ձեռս Ռուսաց, յարձակեցան ի վերայ վանուց արդոյ Կա-

րապետին և կողոպտեցին»։ Այլա՞նկարագրվում է, թե ինչպես Գրանգ «բացին զամենայն գաղտնի դարան... և բարձին անտի բեռին... զհաւաքեալսն ի սուրբ Լուսաւորչէն և այլք... Մատուռն արդոյն Գեղղայս պահարան բազմաթիւ հմազիր մատենից կողոպտեցին իսպառ. զի ի մատենիցն էր զորս բաց ի տարան և էր, որ զոր ի մէջ շեղեալ լցին ի կաթսայս մեծամեծս և ջուր ածեալ ի նոսա ջնջեցին զամենայն։ Էր զոր ի ջուր ջաղացին ամացեալ՝ ընդ մատուռք ճախարակին հերձոտեալ կորուսին, և էր, զորս ձեռք իրեանց մանր-մանր պատահեալ ցրուեցին ընդ ճանապարհ վանացն...»⁸։

Վերոհիշյալ ձեռագրերի ընդհանուր քանակի մասին փոքր-ինչ որոշակի պատկերացում է տալիս մի ուրիշ վկայություն, որի համաձայն ս. Կարապետի գրանցումն եղել են 40-ից ավելի մարդահասակ սնդուկներ 1,5 մետր լայնությամբ և նույնքան երկարությամբ, բոլորն էլ լեցուն ձեռագրերով։ Դրանցից բացի, եղել են հատուկ խմամբով պահվող ուրիշ սնդուկներ՝ առավել թանկարժեք ձեռագրերով, ինչպես նաև միաբանների մոտ և այլուր գտնվող ձեռագրեր, որոնք բոլորն էլ ենթարկվել են ոչնչացման⁹։

Հայերեն ձեռագրերի ոչնչացման ընդհանուր պատմության մեջ, իրենց քարքարոտական եղանակներով ու մասնալական բնույթով, առանձին տեղ են գրավում 1884—1886, 1909 և հատկապես 1915—1920 թվականների հայկական կոտորածների տարիները։ Միշտ է, դեռևս համաժամանորեն չեն հետազոտված այդ տարիների ընթացքում տեղի ունեցած անմասխաղապ կորուստները, սակայն Գրանգ մասին մտալով պատկերացում կարելի է ստանալ Ս. Քոլաբջյանի «Հայկական կոտորածները և մեր ձեռագրական կորուստները» հոդվածաշարից։ Հեղինակը փորձ է կատարել ի մի խմբել Արևմտյան Հայաստանի և Լիվիլիայի տարածքում եղած ձեռագրական խոշոր հավաքածուների, ինչպես նաև Գրանգ վիճակված դառն ճակատագրին վերաբերող վկայությունները¹⁰։

⁷ Ն. Սարգիսյան, Տեղագրությունը ի Փոքր և ի Մեծ Հայս, Վնենտիկ, 1864, էջ 280։ Տե՛ս նաև Փ. Աղաջյան, Դիւան հայ պատմութեան, Ժ, Թիֆլիս, 1912, էջ 628—624։

⁸ «Արևելք», Կ. Պոլիս, 1902, № 4877 (նաև «Էջմիածին», 1886, Ը, էջ 28)։

⁹ «Էջմիածին», 1885, A—Գ, էջ 88—107, Ե—Զ, էջ 183—184, 1886, Ը, էջ 27—87, Թ—Ժ, էջ 88—106, 1887, Ե, էջ 48—57, Զ, էջ 48—55։

⁴ Մովսես Կաղանկատվացի, Պատմություն Աղուանից աշխարհի, Թիֆլիս, 1912, էջ 19։

⁵ Կիրակոս Գանձակեցի, Պատմություն Հայոց, աշխատ. 4. Մոլդե-Ռանցադյանի, Երևան, 1881, էջ 278։

⁶ Ստեփանոս Օրբելյան, Պատմություն ճահանգին Արևմտյան, Թիֆլիս, 1810, էջ 886։

Հայ ձեռագրային հուշարձաններից ժամանակի ընթացքում մեծ վնաս են հասցրել նաև բնական աղետները:

Հայերեն ձեռագրերի երբեմնի ամբողջության (ընդհանուր հարստության) հարցն անհամեմատ ճիշտ կենդակացվել, եթե պատշաճորեն ուսումնասիրված լինել հայ գրչության կենտրոնների պատմությունը: Նման գործ ճարտ. չի կատարված: Առաջին համակողմանի հետազոտության փորձը պատկանում է Ա. Մաթևոսյանին, որի երկարատև որոնումների շնորհիվ ստեղծված է համապատասխան շարտարան, իսկ դրա հիման վրա՝ երկու ճոխ ջարտոնք: Ճավոք, այդ գործն ավարտված չէ, իսկ եղած արդյունքն էլ չի հրատարակվել: Այդուամենայնիվ, ըստ այդ անտիկ շարտարանի, կարելի է ասել, որ վերոհիշյալ ավելի քան 28000 ձեռագրերն ընդօրինակվել կամ գրվել են 1500-ից ավելի գրչության կենտրոններում: Դրանց անդրանիկ կենտրոնները հիմնվել են դեռևս V դարում՝ Մեծրոպ Մաշտոցի և Սահակ Պարթևի ջանքերով՝ Վաղարշապատ մայրաքաղաքում: «Վաղդեցան յայնմձեռն է դարոցք հօտին, քաղմացան դասք գոյաց»,—գրում է Ղազար Փարպեցին¹⁰:

Աչքի ընկնող գրչության հաջորդ կենտրոնները ծնվեցին Սյունիքում՝ դարձյալ Մեծրոպ Մաշտոցի ու Սահակ Պարթևի ջանքերով: Ապա հայտնի դարձավ Արշարունյաց գրչության դպրոցը՝ հիմնված Մաշտոցի աշակերտներից Թաթուլի ճակատձեռնությամբ: Այդ տեղի մասին վկայվում է, թե «Գրչութեան արուեստ ունեին և գուրդ գիրքս յարիմէին... երեսուն և վեց վարդապետք»¹¹:

Երկրի քաղաքական ու տնտեսական կյանքի թեղադրանքով հայ գրչության կենտրոնների մի մասին վիճակված էր երկար, իսկ մի մասին՝ կարճ կյանք: Համեմատաբար առավել երկարատև էին օտար ափերում հիմնված հայ գրչության դպրոցները: Այդպիսիներից էին, օրինակ, Երուսաղեմի և Կոստանդնուպոլսի կենտրոնները, որոնցից մեզ հասած ձեռագրերի քանակըն անցնում է 1000-ական միավորից:

Հայ գրչության կենտրոնները զարգացման մի մոր շրջան թևակոխեցին արաբական բնատնտեսական հետադարձության, ինչպես նաև կիլիկյան թագավորությունների և Զաքարյանների

իշխանության տարիներին: Այդ ժամանակների համար բնորոշ եղավ նաև մանրանկարչության արվեստի անհյախտեպ զարգացումը ձեռագրերի էջերում: Գրչագրերի հարուստ արտադրանքներով աչքի ընկան հատկապես Անիի, Հաղպատի, Սանահին, Կամիջաձորի, Նարեկի, Վարագի, Աղթամարի, Արգիճալի, Նոր Գետիկի, Նորանշատի, Նորվիրապի, Գլաձորի, Այրիվանքի, Սաղմոսավանքի, Հովհաննավանքի, Տաթևի, Մեծոփավանքի, Երզնկայի, Կարինի, Դրազարկի, Հոռուկայի, Սկևռայի, Գոների, Ալենքի, Սսի, Արանայի, Տարսուզի, Բաղեջի, Երևանի, Ղրիմի, Լեհաստանի, Նոր Ջուղայի, Էջմիածնի և քաղաքային այլ վայրերի գրչության կենտրոնները: Դրանցից շատերը միաժամանակ դարձան հայերեն ձեռագրերի առաջին խոշոր հավաքատեղիներն ու մատենադարանները:

Գալով մեզ հասած վերոհիշյալ 28.000-ից ավելի ձեռագրերի արդի ցրված վիճակին, պիտի նկատել, որ նրանց առավել խոշոր հավաքածուները յուրովի տալիս են փրկված ողջ հարստության ներկայացրած արժեքների մոտավոր պատկերը և՛ բնագրային, հատորատեսակային, և՛ գրչարվեստի, և՛ այլ առումներով: Ըստ այդմ, կարելի է ասել, որ հատկապես Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերի սույն լիակատար ցուցակը, որոշ պայմանականությամբ, ընդհանուր պատկերացում է ստեղծելու մեզ հասած հայ ձեռագրային մշակույթի ամբողջության վերաբերյալ: Դրան մեծապես նպաստելու է ցուցակի վերջին հատորը, ուր հանգամանորեն նշվելու են ներկայացվող երկերի, ժողովածուների, հեղինակների, նյութերի և այլ արժեքների մասին եղած ուսումնասիրությունները, հրատարակությունները՝ կապված մյուս մատենադարաններում և գրադարաններում գտնվող նրանց համապատասխան օրինակների հետ: Չըմոտանցե՞նք նաև, որ իր ստեղծման պատմությամբ և իր մեջ ընդունած մանր ու մեծ հավաքածուների ամբողջությամբ ևս Մաշտոցի անվան Մատենադարանը ներկայացնում է որպես համահայկական խոշոր գանձատուն:

Այս և այլ հանգամանքների շնորհիվ է, որ տպագրության ներկայացվող սույն ձեռագրացուցակը, իր ծրագրված հատորներով, հանդիսանալու է հայ ձեռագրային մշակույթի դասական շրջանին նվիրված մատենագիտական մի անհայտադեպ տեղեկատու-հանրագիտարան և մեծապես օգնելու է նրա ուսումնասիրության գործին:

¹⁰ Ղազար Փարպեցի, Պատմութիւն Հայոց, Թիֆլիս, 1807, էջ 85—88:

¹¹ Ստեփանոս Օրբելյան, Պատմութիւն նահանգն Արևական, Թիֆլիս, 1810, էջ 27:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ստեղծման և գործունեության պատմությունը դեռևս պատշաճորեն չի շարադրված։ Այս ուղղությամբ ուշագրավ փորձ է կատարել Լ. Խաչիկյանը՝ խիստ համառոտակի ուրվագծելով նրա անցած 1800-ամյա ճանապարհը¹²։ Այնուհետև հարցին ավելի համգամանորեն անդրադարձել է Օ. Եղանյանը՝ քննության նյութ դարձնելով ձեռագրատանը պահվող առանձին մատյաններում, արխիվային փաստաթղթերում, տպագիր աղբյուրներում գտնվող հարուստ տվյալները¹³։ Նա միաժամանակ կազմել է թուրք ձեռագրերի հին ու նոր համարների համեմատական տախտակներ¹⁴, ինչպես նաև շարադրել Մատենադարանի ժողովածուի մեջ մտած նախկին ինքնուրույն հավաքածուների մի զգալի մասի սուղ, քայքայ փաստալից պատմությունը¹⁵։

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի պատմությունը սկսվում է V դարից, երբ արդեն ըստեղծված էին հայոց այբուբենի տառերը, և հեղինակներն ու թարգմանիչները ձեռնամուխ էին եղել Աստվածաշնչի թարգմանությանը։ Այս աշխատանքներն ինքնիստ ենթադրում են՝ ուսուրալեզու, և՛ հայերեն ձեռագրերի որոշ քանակ, որը շուտով քաղաքապատկելու և հարյուրապատկելու էր հենց տեղում՝ Էջմիածնում։ Ահա ձեռագրերի այս նախնական գոյացումն էլ, քանակաքաքար, պիտի հանդիսանար Էջմիածնի կաթողիկոսարանի գրատան հիմքը։ Անիմատ կլինե՞ր այսօր այս առումով որոշակի փաստեր որոնել, որովհետև, ինչպես նշեցինք, V—IX դարերից հատուկենտ

ձեռագրեր են պահպանվել։ Մնում է քավարարվել անուղղակի վկայություններով։ Դրանք էլ, ցավոք, սակավաթիվ են։ Այդպիսինքն ընդհանուր մեկն է, օրինակ, XI—XII դարերում Հաղթատուն Հովհաննես Մարկավազի հայտնաբերած, «թարգմանյացն Սաղմոսարանը», որից, որպես ընտրելագույն օրինակից, օգտվելու էին գնում հետավոր վայրերում գտնվող մտավորականները¹⁶։ Այն համարվել է Սահակ Պարթևի, Մեսրոպ Մաշտոցի և նրանց աշակերտների կատարած Սաղմոսարանի անդրանիկ թարգմանությունը։ Նման մի ուրիշ ձեռագիր էլ փրկվելով, հիմք է դարձել առանձին ընդօրինակությունների։ Վեդեհնա կոչվել է Ավետարան «սրբոյն Սահակայ հայոց թարգմանչի և երկորոյն թարգմանությունը»։ Հավանաբար Էջմիածնում թարգմանված մի այլ աշխատության ձեռագրի մասին է խոսում Մովսես Խրեմացին, գրելով. «Եկելսիսաստէ գիրք Եւսեբի Կեսարացոյ, որ Ես թարգմանել... Մաշտոց ի հայ լեզու»։ Այն ժամանակ ձգված ձեռագիրը գտնվելիս է եղել Սյունյաց աշխարհում¹⁷։

Էջմիածնում դեռևս V դարից գոյություն ունեցած ձեռագրատան մասին խոսելիս մասնագետները հատուկ ուշադրություն են դարձնել Ղազար Փարպեցուց խլված և Էջմիածնում պահված ձեռագրերի կապակցությամբ նրա արտահայտած հետևյալ տրուտնջի վրա. «Զի անգամ և գրոտմ գրեանք ի նտուն զկնի իմ, որք կան այդք ընկեցեալ ի կերակուր ցեցոյ, քայց արդեօք կարդացեալ լուսաւորեցցի՞ն ի դոցանէ քնակեալք ի տեղոց, և կամ զայլս լուսաւորեցցի՞ն»¹⁸։ Չնայած ուղղակի չի առված, քանզի ոճից հասկացվում է, որ նրա ձեռագրերը քաղկացած են եղել ինչպես հոռոմ (հունարեն), այնպես էլ հայերեն միավորներից և Էջմիածնում գտնվելիս են եղել ոչ թե առանձին մտավորականի մտա, այլ թուրք հոգևորականների տրամադրության տակ (ուստի՝ ոչ ընդհանուր պահոցում, ուր ցեղերն արդեն իրենց գործն սկսել էին)։ Չմոռանալով, որ Ղազար Փարպեցին այդ տողերը գրել է դարավերջին, երբ կաթողիկոսարանն արդեն տեղափոխվել էր Դվին։ Իսկ դա

¹² «Բանքեր Մատենադարանի», յձ 4, Երևան, 1958, էջ 7—28։ Տե՛ս նաև «Պատմա-քանակական հանդես», Երևան, 1959, յձ 2—3, էջ 875—888։

¹³ «Շուրջակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Ա. կազմեցին՝ Օ. Եղանյան, Ա. Զեյդուկյան, Փ. Ամթաբյան, խմբագրեցին՝ Լ. Խաչիկյան, Ա. Մնացականյան, Երևան, 1985, էջ 12—214, Բ, 1970, էջ 1557—1548 (այս էջերը, զետեղված «Մատենադարանի ձեռագրական հավաքածուները» խորագրի տակ, շարադրել է Օ. Եղանյանը։ Սուրբ դրանք վկայակոչվելու են Օ. Եղանյան, Ուլ. աշխ.)։

¹⁴ «Շուրջակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Բ, կազմեցին՝ Օ. Եղանյան, Ա. Զեյդուկյան, Փ. Ամթաբյան, խմբագրեցին՝ Լ. Խաչիկյան, Ա. Մնացականյան, Երևան, 1970, էջ 1481—1582։

¹⁵ Տպագրված «Պատմա-քանակական հանդես», «Լրաբեր», Էջմիածին, «Բանքեր Մատենադարանի» և այլ պարբերականների տարբեր համարներում։

¹⁶ Տե՛ս ձեռ. յձ 4918, թերթ 107ր։

¹⁷ Տե՛ս. յձ 7048, թերթ 212բ, 7588, թերթ 278բ և այլն։

¹⁸ Մովսես Խրեմացի, Պատմություն Հայոց, Տիգրիս, 1918, էջ 120 (հրատարակությունը՝ «Եւսեբիոսի Կեսարացոյ Պատմութիւն եկեղեցոյն, Վնեսիկ, 1877»)։

¹⁹ Ղազար Փարպեցի, Պատմություն Հայոց և Թուրք առ վահան Մամիկոնեան, Տիգրիս, 1904, էջ 197։

համագում է, որ իրոք այդ տեղափոխության ժամանակ ոչ բոլոր ձեռագրերն են տարվել Դիվան³⁰:

Այս և նման վկայությունները չնայած կարող են առավել հիմնավորման, սակայն, անկասկածաբար էլ, Էջմիածնում V դարից գրատուն հիմնվելու հարցը վեր է տարակուսանքից:

Ուղղակի փաստեր չունենք ոչ միայն այդ ժամանակների վերաբերյալ, այլև՝ հաջորդ, մինչև 1441 թվականը, երբ վերստին կաթողիկոսական Աթոռը տեղափոխվեց Էջմիածին: Այստեղ վերահաստատված կաթողիկոսարանն էլ առանց գրադարանի պատկերացնելն անհնարին է: Այդ են վկայում այն տեղեկությունները, որոնք խոսում են ոչ թե գրանոց հիմնելու, այլ եղած գրանոցը կարգի բերելու, հարստացնելու կամ բարբարոսաբար թալանվելու և նման իրողությունների մասին:

Էջմիածնի գրատանը վերաբերող բոլոր ուղղակի և անուղղակի վկայությունների մեջ պակասում է գլխավորը՝ ձեռագրերի գեթ ամենասնդմ ցանկը: Ինչպես երևում է, նման ցանկեր ստեղծելը հնարավոր է դարձել միայն 1828 թվականին, երբ «տառչին անգամ լինելով, Էջմիածնի գրատան գրչագրերը տուժաբարգրվել են, ստացել հեթափական համարներ, որոշվել ժողովածուների մեջ ամփոփված առանձին նյութերը, կազմվել համառոտ անոտացիաներ և փակցվել ձեռագրերի կողերի վրա»: Ըստ այսմ, «ամենակարևորը այն էր, որ վերջնական գրատան ձեռագրերը հաշվառման ենթարկվելով, ունեցան իրենց գրացուցակը, որը ...որոշակի գաղափար տվեց ինչպես ձեռագրերի քանակի, այնպես և նրանց բովանդակության մասին³¹»: Խոսքը Մանվել Կյումուշխանեցու կազմած համառոտ ցուցակի մասին է, որից պահպանվել է երկու օրինակ՝ սևագիր³² և մաքրագիր³³:

1828 թվականից սկսած, հիշարվի, նոր էջ էր բացվում և՛ Արևելյան Հայաստանի, և՛ Էջմիածնի Մատենադարանի կյանքում: Ինչպես հայտնի է, այդ թվականին Արևելյան Հայաստանն ազատագրվեց Պարսկաստանի դարավոր լծից և մտավ

Ռուսաստանի հովանու տակ: Դա օրըստօրե ամրապնդվող խաղաղության և ապահովության դարափայլան էլն էր: Իրանից հետո է, որ Էջմիածնի ձեռագրերի վրա սկսում են ուշադրություն դարձնել ռուս մտավորականներն ու անգամ ցարական արքունիքի քաղաքապետ ներկայացուցիչները: Ըստ այսմ, Նեքսես Աշտարակեցին և մյուս գործիչները (Մանվել Կյումուշխանեցին, Մսեր Մսերյանցը, Հովհաննես Ծախաթունյանցը, Հովհաննես Դրիմեցին, Դանիել Ծախաթարյանցը և ուրիշներ) մտածում են ձեռագրատան կարգ ու կանոնի և ձեռագրացուցակների ստեղծման մասին՝ դիմելով մի շարք միջոցառումների: Եթե Մ. Բրոսսեի 1840 թվականին հրատարակած ցուցակը, որ կազմել է ինչ Հ. Ծախաթունյանցը և Հ. Դրիմեցին, առաջինն էր՝ նկրված Էջմիածնի ձեռագրերին, ապա 1863 թվականին Հակոբ Կարենյանցի տպագրած ձեռագրացուցակը, կազմված Դ. Ծախաթարյանցի կողմից, արդեն միտում էր գիտական բնույթի:

Այսպիսով, աստիճանաբար հայտնի էր դառնում Էջմիածնի հիմնավորք գրատան մոտավոր պատկերը: Եվ, եթե Մ. Կյումուշխանեցու 1828 թվականին կազմած ցուցակում նշված էր 1803 միավոր, ապա Հ. Ծախաթունյանցի 1837 թվականին կազմած ցուցակում լրացուցիչ նկարագրվում է ևս 931 նոր ձեռագիր, որով ստացվում է 2740 միավոր: 1862 թվականին, սակայն, Դ. Ծախաթարյանցի կազմած ձեռագրացուցակում ներկայացվում է 2331 (+7) ձեռագիր³⁴. նույնի տպագիր օրինակում 2340 (—2)³⁵: Պետք է նկատել, որ Դ. Ծախաթարյանցի կազմած և նույն (1862) թվականին ավարտված ցուցակի երկրորդ ընդօրինակության մեջ ձեռագրերի քանակը հավասար է ոչ թե 2331-ի կամ 2340-ի, այլ՝ 2484-ի³⁶:

Էջմիածնի ձեռագրատան հետագայի ձեռքբերումները, սկսած 1869 թվականից, պահպան են առանձին-առանձին, իրենց երբեմնի տերերի անունների տակ: Նրանց մասին ուշագրավ տեղեկություն է թողել Բ. Պատկանյանը 1877 թվականին. «... Դանիելի մեծ սեղանի վրա դրած է մի ձեռագիր ցուցակ, որի մեջ նշանակուած է 2484

³⁰ Բնական է մտածել, որ կաթողիկոսարանն իր հետ պիտի տան լինել հիմնական սրբությունները և զբխավոր ձեռագրերը: Երևի նման տեղափոխությունների հետևանքով է, որ «թաղամանյաց Սաղաթարանը» հետո հայտնվել է Անիի հոգևոր կենտրոն Հայրաբաբում:

³¹ «Ծուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Ա, էջ 28:

³² Ձեռ. № 8801, թերթ 194ա, 217բ:

³³ Նույն տեղում, թերթ 285ա—251ա:

³⁴ Ձեռ. № 4570:

³⁵ «Մայր ցուցակ ձեռագիր մատենից գրադարանի Լիթոյն Աթոռում Էջմիածնի», Թիֆլիս, 1883:

³⁶ Ձեռ. № 4492:

ձեռագիր²⁷։ Երկու քաց սնդուկների մեջ կա 152 ձեռագիր, և կնքեալ սնդուկի մեջ 90 ձեռագիր կարգապետ եպիսկոպոսից մնացած, ընդամենը, եթե չեմ սխալվում, 2726 հատորք²⁸, 1910 թվականին այդ առանձին հավաքածուների (Գեորգյան հավաքածու) ձեռագրերի քանակը եղել է 1879 հատոր, 1918 թվականին բոլոր ձեռագրերը ենթարկվում են միացյալ համարակալման, իսկ նոր ձեռքքերումները՝ գրանցվում որպես նրանց հետթական շարունակություն։ Այսպիսով, բոլոր ձեռագրերի քանակը 1915 թվականին դառնում է 4680 միավոր։

Էջմիածնի Մատենադարանի այդ հարստությունը, ինչպես նաև դրանից հետո, մինչև 1920 թվականը համակենտրոնացած ձեռագրերը, պահվածքում են հատուկ խոսք ասել գործի կազմակերպող և այն իրականացնող անձանց մասին։ Եթե սկզբնական տարիների պատկերն այս տեսակետից պարզ է, և մենք վստահաբար կարող ենք մատնացույց անել Սահակ Պարթևին, Մեսրոպ Մաշտոցին ու նրանց սաներին, ապա հաջորդ դարերի վերաբերյալ, ընդհուպ մինչև ուշ միջնադար, համարաք բոլորովին տեղեկություններ չունենք։ Օ. Եղանյանը, որ երկար ժամանակ զբաղվել է այս հարցով, իր ճշված ուսումնասիրության մեջ քավարարվել է պատմիչների, գրիչների, քանատեղծների երկերում հանդիպող առանձին վկայություններով, որոնց, այդուամենայնիվ, կասկած չեն թողնում Էջմիածնի Մատենադարանի անընդմեջ գոյության, հարստանալու, ինչպես և համախառն թալանի ենթարկվելու մասին²⁹։

Համեմատաբար ապահով ժամանակներն ըսկշվում են, ինչպես ճշվեց, XIX դարի սկզբներից և մասնավորապես 1828 թվականից։ Հենց այդ ժամանակներից էլ, ամա, համարվում ենք Մատենադարանի հոգսերով տոգորված քազմաթիվ արժանահիշատակ անունների։ Բնականաբար, առաջին հերթին, ի պաշտոնն աչքի են ընկնում

հոգևոր առաջնորդները, որոնք իրենց թղթերով, կոնդակներով և անձնական հորդորներով ձգտել են քարվոքել զանազան վանքերում և միաբանություններում գտնվող ձեռագրերի վիճակը, կամ էլ տեղափոխել տալ դրանք Էջմիածին։ Այս առումով ճշանակալից են Ներսես Աշտարակեցու կարգադրությունները՝ Էջմիածնի, Սևանի, Տաթևի, Նոր Զուղայի, Ս. Ստեփանոս Նախավանքի (Մադարդավանքի), Աստրախանի և այլ վայրերի գրապահոցների կարգավորման վերաբերյալ³⁰։ Սկսված ոգևորությունը չնայած տալիս է շոշափելի արդյունք, սակայն, շատ չանցած, աստիճանաբար թուլանում է։ Աշխատանքներն աշխուժացնելու առիթ է հանդիսանում Ալեքսանդր Բկայսեր կարգադրությունը՝ Էջմիածնի ձեռագրերը դասակարգելու, ցուցակագրելու և տնտեսությունը կարգի քերելու մասին։ Ըստ այսմ, Մատթեոս Ա կաթողիկոսը դիմում է որոշակի միջոցառումների, որոնց արդյունքներից մեկն էլ Դ. Շահնազարյանցի կազմած ձեռագրացուցակն է։

Հիշատակելի են հատկապես Գեորգ Դ կաթողիկոսի (1868—1882 թթ.) ձեռնարկումները։ Նրա ջանքերի շնորհիվ, եղած հավաքածուի կողքին, ստեղծվում է մի նոր հավաքածու և կոչվում իր իսկ անունով։ Ծանր, ճակատագրական և շնորհակալ են եղել Գևորգ Ե կաթողիկոսի ծավալած աշխատանքները՝ հատկապես Արևմտահայ Հայաստանից Առաջին համաշխարհային պատերազմի աղետներին ենթակա հայկական ձեռագրերը փրկելու ուղղությամբ։ Հատուկ հարգանքի են արժանի այն հոգևորականներ, ժամանակի գրագետ ու ձեռագրասեր մտավորականները, որոնցից շատերի անուններն արդեն հիշվեցին վերևում ու պիտի հիշվեն ստորև։ Նրանցից են՝ Մ. Այումուշխանեցին, Հ. Շահինաթունյանը, Դ. Շահնազարյանը, Սահակ Ամատունին, Գ. Հովսեփյանը, Մ. Տեր-Մովսիսյանը և շատ ուրիշներ։ Նրանք ոչ միայն նվիրված են եղել Էջմիածնի Մատենադարանի կարգավորման, ցուցակներ կազմելու, հաճախ էլ՝ ուսումնասիրելու, այլև հետևյալ վանքերից ու գյուղերից նորանոր ձեռագրեր փրկելու գործին։

Չափիտի մոռանալ հատկապես Վասպուրյան կանի և Մուշ—Տարոնի գրչատների փրկության գործին մեն ծանայություն մատուցած Մ. Մառնի, Հ. Օրբելուն, Ս. Տեր-Ավետիսյանին, Ե. Լալաբա-

²⁷ Խոսքը ձև 4482 ձեռագրի մասին է, որի հիմքը Դ. Շահնազարյանի ճշված ձև 4570 ցուցակն է՝ լրացված այլ ձեռագրերի նկարագրությամբ։ Ժամանակն դա էջմիածնի հավաքածուի ձև 1—2888 (+101 Գեորգյան հավաքածուից) ձեռագրերի ամբողջական ցուցակն է։

²⁸ «Փորձ», 1880, ձև 1, էջ 28։ Նշված ձեռագրացուցակը (2484 ձեռագրերով) Դանիել Շահնազարյանի կազմած վերոհիշյալ (ձև 4482) ձեռագրացուցակն է։

²⁹ «Երեսկ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Ա, էջ 16—22։

³⁰ Մ. Տեր-Մովսիսյան, Ներսես հիմնդիրը կաթողիկոսի կոնդակները («Արարատ», 1904, էջ 890)։ Այստեղ ճշված են համապատասխան կոնդակները։

մին, Հովհ. վրդ. Բարաղամյանին, Հովհ. վրդ. Հյուսյանին և այլ նվիրյալներին:

Ռուսաճալ գաղութներում (և ուրիշ վաղեմություն) հիմնված հայերեն ձեռագրերի հավաքածուների ստեղծման և կարգավորման գործում նշանակալից է եղել Հովհաննիս արքեպ. Արղությանի դերը: Ընդգծելի են հասկապես Ղրիմից Նոր Նախիջևան տեղափոխված ձեռագրերի հաշվառման, ցուցակագրման աշխատանքները:

Հատուկ գնահատության են արժանի նաև տարբեր վայրերում, տարբեր ժամանակներից սկզբնավորված ձեռագրերի մեծ ու փոքր հավաքածուների ստեղծումները: Այդ հավաքածուներից շատերը, գեղ ու վտակների մնաց, և վերջո հոսեցին դեպի Էջմիածին և դարձան նրա ընդհանուր հարստության արժեքավոր քաղկացուցիչները: Մատենադարանի պատմությունը նաև այդ օժանդակ հավաքածուների պատմությունն է՝ կապված պատմական Հայաստանի և հայ գաղթաշխարհի համարյա բոլոր կենտրոնների հետ: Ուստի այստեղ անհրաժեշտաբար պետք է ներկայացվեն նաև այդ հավաքածուներից գեղ խոշորագույնների մասին ամփոփ տեղեկություններ: Մատենադարանի պատմությանը առաջին շրջանին վերաբերող այդպիսի հավաքածուներից են, օրինակ, Կարապետ արքեպ. Բաղդատումու, Խաչիկ վրդ. Դադյանի, Աստուրխանի հայ գաղութի, Տաթևի վանքի և Սևանա անապատի ժողովածուները, որոնք ընդգրկել են 100-ից ավելի ձեռագրեր:

ԿԱՆՈՊԵՏ ԱՐՔԵՊՍ. ԱՆԿՐԱՏՈՒՆԻՍԻ (1779—1858), «Էրզրումի առաջնորդ եղած ժամանակը, Շաքարեան Գրիգոր վարդապետի ձեռքովը շատ ձեռագիրներ ժողովեց Մուշի և Բաղէշի կողմերից և 1828-ին պատերազմից յետոյ հետը միասին Ռուսաստան քերած, ապավեն է Ա. Պ. 31 տոտրագրութամբ տպված մի հոդվածաշարում: Հեղինակը շարունակության մեջ նշում է. «քեռն մտ տե արած այն ձեռագիրները մեզ յայտնի չէ»³¹: Պարզվում է, առկայց, որ մահից առաջ Կարապետ արքեպիսկոպոսը հոգացած է եղել այդ ձեռագրերի ճակատագրի մասին և իր կտակում գրել է. «Լուսաբեսցի ի Սուրբ Էջմիածին ամենայն ձեռագիր մատնաք իմ, քաց ի քանիք ձեռագրաց, առ ի անկորուստ պահպանել իբրև աւանդ սրբազան ի գրաստան ճորին, որպես և ես պահպանել եմ զայն»³²:

Պետք է նկատել, որ այս կտակը բողոքարկվեց հանգուցյալի հարազատների կողմից, և ձեռագրերի առաքումն ուշացավ: Շատ լացած, Գեորգ Դ կաթողիկոսին հաջողվեց Կարապետ արքեպիսկոպոսի ազգականներից ձեռք բերել վերոհիշյալ ձեռագրերը և մուծել Մատենադարան: Այդ մասին Մատենադարանի ձեռագրերի անդիպ ցուցակներից մեկի սկզբից փակցված տպագիր «Նախերգանք»-ում կարդում ենք. «Բազում ջանքից և անդուլ աշխատութեամբ (Գեորգ Դ կաթողիկոսը—Ա. Մ.) ի ձեռս երբ յամին 1889 զգրեանս Կարապետ արքեպիսկոպոսի... Տայոց և Տփլեաւց վախճանելոյ յամին 1889 լսխալցեալ, որք էին թուով ութսուն և ութմ հաս...»: Միաժամանակ ձեռք են բերվել նաև Կարապետ արքեպիսկոպոսի տպագիր գրքերն ու թանգարանային իրերը³³: Մատենադարանում պահպոյ համապատասխան փաստաթղթերից մեկն ունի այսպիսի խորագիր. «Ցուցակ ձեռագիր մատենից հանգուցեալ Կարապետ արքեպիսկոպոսի ըստ որոյ յանձնեցաւ յապիկունեն և ստացաւ հաստատարմէն սրբոյ Էջմիածնի»³⁴: Այստեղ, խիստ սեղծ տվյալների թվարկմամբ, նկարագրված է ոչ թե 88, այլ 90 ձեռագիր:

Պահպանված է Կարապետ արքեպ. ի ձեռագրերը ներկայացնող մի այլ մատյան: «Ցուցակ ձեռագիր մատենից Կարապետ արքեպիսկոպոսի Տայոց»³⁵: Ձեռագրերի նկարագրությունն այստեղ համեմատաբար ընդարձակ է. վերջում տրված է նույն ձեռագրերի հատորատեսակների ցուցակն ըստ այդուրեքի: Սույն ցուցակում նկարագրված բոլոր ձեռագրերի փաստացի քանակը 99 միավոր է³⁶:

Հաշվումները ցույց են տվել, որ Կարապետ արքեպ. ի անձնական գրադարանում եղած ձեռագրերի թիվը անցել է 108-ից: Դրանցից Մատենադարան մտած և այժմ ճանաչելի միավորների քանակը հավասար է 98-ի³⁷: Պարզվել է նաև, որ

³¹ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, Ձ 8, թերթ 1ա: Նախերգանքը տպագրվել է 1881 թ. մայիսի 22-ին:

³² Մատենադարանի Արխիվային քաժին, Կաթողիկոսական դիվան, թղթ. Ձ 228, վավ. 18: Բնագրում «Ցուցակ Ե...», որը ցույց է տալիս, թե եղել են նման ուրիշ ցուցակներ, որոնցից Ե-րդը՝ Կարապետ արքեպ. ի ձեռագրերի ճշված ցուցակն է:

³³ Մատենադարան, ձեռ. Ձ 8704, թերթ 1ա—88թ: Հաջորդ հատորատեսակային ցուցակ՝ թերթ 68ա—78թ:

³⁷ Էջմիածին, 1871, Թ, էջ 56:

³⁸ Նույն տեղում, էջ 56—81:

³¹ Ստեփանոս Պարսամյան:

³² Մեղում Հայաստանի, Թիֆլիս, 1888, Ձ 4, էջ 40:

³³ «Փորձ», 1877, Ձ 8, էջ 106:

այդ ձեռագրերից 9-ը 1833 թվականին ժամանակավորապես վերցված են եղել Մշո ս. Կարապետ վանքի օրատոմից և այլևս չեն վերադարձվել³⁸։

ԽԱՄԶԻԼ ՎՐՈՂ. ԴԱՂՑԱՆԸ, սկսած 1878 թվականից մինչև 1920 թվականը, հավաքել է քաղմաթիվ ձեռագրեր, պատարիկներ, վավերագրեր և պատմահանգիստական այլ արժեքներ, որոնք իբրև երկու խոշոր հավաքածու (Ա և Բ) նվիրվել են Մատենադարանին։ Ա հավաքածուն ամբողջությամբ և Բ հավաքածուն՝ մասամբ նկարագրված են Հ. Թովմանի կազմած հետևյալ ցուցակներում.

ա) «Ճուշակ ձեռագրագ Խաչիկ վարդապետ Դարեման. մասն Ա. վաղարշապատ. 1898:

բ) «Ճուշակ ժողովածուաց Դաղեան Խաչիկ վարդապետի», մասն Բ, վաղարշապատ, 1900:

Առաջին ցուցակում նկարագրված են 10. վրդ. Դարսանի հավաքած 129 հայերեն ձեռագրերը (ՀԱՅ 1—102)։ Դրանք 80 արաբատառ ձեռագրերի հետ (դժուրեմ 159 միավոր), Մատենադարանը ստացել է 1885—1903 թվականների ընթացքում³⁹։

Երկրորդ ցուցակում նկարագրված են 10. վրդ. Դարսանի հավաքած մյուս արժեքները՝ մի քանի հարյուրի հասնող կոմիտաներ, վավերագրեր, ձեռագրերից անցատված հիշատակարաններ, մանրանկարներ, մագաղաթյա պահպանակներ, և այլ նյութեր։ Դրանք մաս և կազմվում են Բ հավաքածուի, որի մասին խոսք կրինք քիչ հետո։

ԱՍՏՐՈՍԽԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ համարվում է Ռուսաստանի ամենահին ու երկարակյաց հայ գաղութներին մեկը և գլխավորը՝ մինչև Նոր Նախիջևանի հիմնադրումը։ Հայերն այնտեղ հիմնականում զբաղվել են առևտրով, արհեստներով և մեծ դեր խաղացել Ռուսաստանի տնտեսական կյանքում, մասնավորապես, XVII դարից սկսած։ Գաղութը եռուսդ ժամանակ մտահոգված է եղել մայր հայրենիքի ազատագրման հարցերով։ Այնտեղ, քնանալաբար, զարգացել է նաև մշակույթը⁴⁰։ Գրվել ու հավաքվել են ձեռագրեր, որոնց զգալի մասը

(118 միավոր) 1887 թվականին առաքվել է Էջմիածին և գտնարվել Մատենադարանի հարստությանը⁴¹։

Աստրախանի հայերեն ձեռագրերի մասին մեզ հարյուրի առաջին տեղեկությունը տալիս է Հովսեփ Արղուշյանի 1774 թվականին կազմած «Ջափր» սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցույն հարց» անտիպ հատորը։ Այստեղ առանձին-առանձին գույքագրված են Աստրախանի մզված եկեղեցում պատկանող իրերն ու արժեքները, այդ թվում նաև 15 ձեռագիր։ Քանի որ այդ մասին առաջին անգամն է հիշվում, հարկ ենք համարում առևտել ներկատուներ համապատասխան քաղվածքը.

Կարգ Անետարանայ

2 դամայ⁴² մեծ Անետարան, կազմեն էրծաթապատ

2 դամայ կարմիր կազմով Անետարան, էրծաթով պատած

2 դամայ միամայ⁴³ Անետարան, էրծաթով պատած

2 դամայ պստիկ Անետարան, էրծաթապատ

1 դամայ Գործ առաքելոց, էրծաթով պատած

4 չորս դամայ Անետարան, տէրտէրների մուտըն է

1 միմ դամայ Շաշու գիրք

1 միմ դամայ Այսմաուրց:

Աստիսով, 1774 թվականին ս. Աստվածածին եկեղեցում եղել է 15 ձեռագիր, քոյորն է՝ եկեղեցական պետքերի համար։ Աճուրտ, նույն եկեղեցում կամ այլ հաստատություններում կարող էին լինել նաև ուրիշ քնույթի ձեռագրեր, օրինակ, Աստրախանի մեծարժեք Դատարանագիրքը՝ գրված ռեևն 1740-ական թվականներին⁴⁴, որոնց մասին, սակայն, վկայություններ չկան։

Հաջորդ ուշագրավ տեղեկությունը տալիս է Ս. Ջաուրանը. 1850 թվականին առեկելով Աստրախան, նա ծանոթանում է ս. Աստվածածին եկեղեցու օանձներին և գրում. «Անգ. եկեղեցի Աստուածամոր... ի կողմանէ զարդոց և անօթոց

³⁸ Նույն տեղում Ս. Եզանյանը այստեղ ներկայացրել է համապատասխան տախտակներ ու ցանկեր, որոնք հստակ պատկերացում են տալիս Կարապետ արքեպիսկոպոսի ձեռագրերի վերաբերյալ։ Նա միաժամանակ ճշգրտել է որոշ վրիպակներ, որոնք ստորել են իր նախորդ հաղորդման («Ճուշակ ձեռագրաց...», Ա, էջ 62—64, 68) մեջ։

⁴⁰ Ս. Եզանյան, մզլ. աշխ., էջ 74—77։

⁴¹ «Հայ ժողովրդի պատմություն», 4, Երևան, 1972, էջ 406։

⁴² Ս. Եզանյան, մզլ. աշխ., էջ 58, 67—88. ամիկի մամուլամսմ տե՛ս «Էրաքեր», 1878, թ 1, էջ 106—110։

⁴³ «Շաւանայ»—հատ:

⁴⁴ «Միսման»—միտակ:

⁴⁵ «Դատարանագիրք Աստուածածին հարց». աշխատավորության ձ. Պոռոսանի. Իտլիան. 1867 (օգտագործված են Մատենադարանի ՀԱՅ 7888. 5147 և 448 ձեռագրեր. որոնցից վերջին 2-ն ընդգրկված են Նոր Նախիջևանում)։

քուրդութիւն փարթաւ: Առ դրան տաճարի ստրազոյ զանգակատուն վայլաձև՝ շքեղ կաթողիկէիւ, ի սահմ զանգակատան անկեալ մնային ամբանալ զանազան ձեռագիրն և տպեալ մատենանք, ժողովեալ ի զանազան տեղեղի ի Յովսէփայ արքեպիսկոպոսն Արդուրեանց: Ի սիշի որոց էր և Մեկնութիւն երգ երգոցի Գրիգորի Նիւսացոյ, գրեալ ի թվին Հայոց ՅԽԲ, գոր եգիտ մա ի Սամահին: Ես հաճեալ անտի գրուոր ձեռագիրն և տպեալ մատենան և սրբեց ի փոշոյ ցուցակագրեցի և զպատճեն ցուցակի առաքեցի ի սուրբ Էջմիածին յանկորուստ պահպանութեան...»⁴⁰:

Ծախքը, այդ ցուցակը ցարդ երևան չի եկել և դժգոյս է խոսել նրա բովանդակած ձեռագրերի քանակի ու նրանց բնույթի վերաբերյալ:

Աստրախանի հայ գաղութի ձեռագրերի մասին առկա վերջին տեղեկությունը վերաբերում է 1887 թվականին, երբ Աստրախանի վիճակային կոնսիստորիան Էջմիածին է առաքում 118 ձեռագիր: Բարեբախտաբար պահպանվել են այդ ձեռագրերի համառոտ ցուցակը և համապատասխան փաստաթուղթը⁴¹:

Խոսեղով Աստրախանի հայ գաղութի ձեռագրերի՝ որպես Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հավաքածուն անող խոշոր աղբյուրներից մեկի մասին, չի կարելի հիշել նաև այն 58 ձեռագրերը⁴², որոնց տեղափոխման ժամանակների և ուղիների վերաբերյալ տեղեկություններ չունենք: Պիտի հաշվի առնել նաև 1922 թվականին Հյուսիսային Հովկասի և Աստրախանի հոգևոր առաջ-

նորդի Էջմիածին ուղարկած 8 ձեռագրերը, որոնք կարող էին հավաքված լինել «Աստրախանի եկեղեցիներից»⁴³: Անշուշտ, այսքանով էլ ավարտված չի կարելի համարել հարցի մոտավոր պատկերը, որովհետև Աստրախանից Մատենադարան հասած ձեռագրերի ընդհանուր քանակը մեզ հայտնի չույր 180 միավորից պիտի ավելի մեծ եղած լիներ:

ՏԱԹԵՎԻ ՎԱՆՔԸ հանդիսացել է հայ ձեռագրային մշակույթի խոշորագույն կենտրոններից մեկը: Այնտեղ հնուց ի վեր հավաքվել, ընդօրինակվել և տեղեկվել են հազարավոր ձեռագրեր: Ուշագրավ է, որ 1170 թվականին երկիրն ապստամբող քարաբաղների ձեռքով ոչնչացված մատնված ավելի քան 10.000 ձեռագրերի հիմնական մասը, ըստ Ստ. Օրբելյանի, պատկանելիս է եղել Տաթևի վանքին («...ևս առտեղ՝ զանհամար և զանմահ արքություն և սպաս եկեղեցւոյն Տաթևոյ՝ փարթաւ և հարուստ աթոռոյն...»)⁴⁴: Հակասակ այս և մնալ այլ ծանր հարվածների, Տաթևի վանքում նորից է բորբոքվել կրթության ու ձեռագրամշակութային սփուր կրակը: Այնտեղ շուտով հիմնվել է Հովհաննես Որոտնցու ու նրա սանի՝ Գրիգոր Տաթևացու ամուններով հայտնի համալսարանը: Միշտ է, այս հաստատությունները էլ երկրի կյանք չէր վիճակված, սակայն նրա գործունեությունը քաջադիմ նշանակություն ունեցավ ոչ միայն Սյունյաց աշխարհի, այլև ողջ Հայաստանի համար:

Ծախքը, սինչև վերջերս Տաթևի վանքին պատկանող ձեռագրերին մվիրված ուսումնասիրության փորձ չէր կատարված: Այդ պատճառով էլ 1885 թվականին նշվեց միայն Մատենադարան հասած 140 ձեռագրերի մասին, որոնք տեղափոխված են եղել 1910—1912 թվականներին⁴⁵: Օ. Եզանյանից հաջողվեց պարզել նաև դրանցից 138-ի արդի համարները⁴⁶: Ծառ չանցած, սակայն, մույն Օ. Եզանյանի ջանքերով ի հայտ եկան զանազան տվյալներ, որոնք հիմք տվին առանձին

⁴⁰ Ս. Զաւայանց, Մամապարիտորություն ի Մեծն Հայաստան, Բ, Տփլիս, 1858, էջ 410: Հիշվում է նաև, որ Պողոս-Պետրոս եկեղեցում, որի նման մեծափառքած եկեղեցի «չո ցին ամենինս Հայք... Ի սահմ եկեղեցուց զոյ պատկեր...» Քրիստոսի, որ է իբրում ի խաչէն, սքանչելաբոլետտ գործ ճարտար մատանց համբաւատեմն նըկարչի Ռափայէլի Իտալացոյն: Բերել է գորավար Սոււրդուլը, մվիրել եկատերին՝ քաղաքում, մա՛ Պոտյոմ-կիճին, վերջինս՝ Հովսէփ Արդուրեանին, իսկ մա է՛լ այդ եկեղեցուն (էջ 440—441):

⁴¹ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, Ճ 24p: Յուցակը մույն համարակարգով շարունակված է 118-ից մինչև 185, ապա՝ 1—78 (կից՝ «Օրինակաց կոնդակաց կաթողիկոսացն Էջմիածնի»): Վերջիններս այնչափ պատկանելիություն ունեցող ձեռագրեր են:

⁴² Տե՛ս «Յուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Ա, 1865, էջ 1418, Բ, 1970, էջ 1225: Դրանցից լոկ 2-ն են՝ (Ճ 280, 8517) պատկանում վերոհիշյալ 118 ձեռագրերի թվին:

⁴³ Օ. Եզանյան, նշվ. աշխ., էջ 128:

⁴⁴ Օ. Եզանյանի կարծիքով, այդ 10.000 ձեռագրերը միայն Տաթևին են («Բանքեր Մատենադարանի», Ճ 9, 1889, էջ 417): Եթե դա ազդան է, ապա 1170 թվականին ոչնչացված ձեռագրերի ընդհանուր քանակը ավելի մեծ է եղել:

⁴⁵ Օ. Եզանյան, նշվ. աշխ., էջ 88:

⁴⁶ Նույն տեղում, էջ 89:

հողվածով ներկայացնել «Տաթևի վանքի ձեռագրերը»⁵³:

«Այսպիսով, տարբեր ժամանակներում և տարբեր անձանց կողմից կազմված վերոհիշյալ ցուցակներում Տաթևի ձեռագրերի քանակը ցույց է տրված.

1868	— 187
1864—1865	— 189
1866	— 91
1868	— 91
1869	— 78
1899	— 187
1804	— 99
1910	— 142» ⁵⁴ .

Այս նոր ու փաստաբարդատ ստուգումների շնորհիվ պարզվում է, որ Տաթևից Մատենադարանն հասած ձեռագրերի քանակը ոչ թե 140 է, այլ 147: Պարզվում է նաև, որ XX դարի սկզբում, տեղի վաճառոր ձեռքով, սոցիալաբար, վառվել են Տաթևի վանքին պատկանող՝ քայքայված 64 ձեռագրեր:

Հետաքրքրություն է առաջացնում այն հարցը, թե ինչու՞, ըստ 1868 և 1899 թվականների տվյալների, Տաթևում եղել է 187 ձեռագիր, իսկ 1864—1865, 1866, 1899 թվականներին՝ պակաս (189, 91, 91, 78): Արդյո՞ք դա ցույց էի տալիս, թե այդ վերջիներին նվիրված ցուցակները ինչ-ինչ պատճառներով լրիվ չեն ընդգրկել վանքի ձեռագրերը: Դա միանգամայն հավանական է: Այս տեսակետից ուշադրվ է հետևյալ փաստը: Օ. Եզանյանը, անդրադառնալով այրված 64 ձեռագրերին, փորձում է ներկայացնել համապատասխան ցանկ⁵⁵, ուր հանդիպում ենք այսպիսի նշումների.

«140 իս—140 լ. Ասետարանք (8 հատ)»:

«197. Ասետարանք [1 հատ]:»

Ինչպես երևում է, այդ 9 Ավետարանները չեն պատկանել այրված ձեռագրերի խմբին, այլ, որպես մեծարժեք հուշարձաններ, պահվելիս են եղել առանձին, քայքայ ժամանակին, մյուս ձեռագրերի հետ միասին, չեն տեղափոխվել Մատենադարան: Այսպես մտածելու առիթ է տալիս ցարդ մասնագետների ուշադրությունից վրիպած հե-

տևյալ փաստը. 1822—1827 թվականներին Տաթևի առաջնորդ է եղել Արտակ եպս. Սմբատյանը, որը և շարադրել է «Տաթևի վանքի համառոտ պատմություն»-ը⁵⁶: Նա այստեղ նշում է, թե ինչպես 1807 թվականից հետո, երբ վանքի առաջնորդարանը տեղափոխվում է Գորիս, այնտեղ տիրում է անկարգություն: Առավել ծանր վիճակ է ստեղծվում Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին, ինչպես և ազգամիջյան կոտորածների ժամանակ: «Ջանգեզուրում խորհրդային իշխանություն հաստատությունից հետո միայն...» ստեղծվում են քարենպաստ պայմաններ՝ վանքի և նրա հարստությունների համար: Ա. եպս. Սմբատյանը միաժամանակ տալիս է հետևյալ տեղեկությունը. «Տաթևի վանքի պահպանումներում եղած արժեքեղ խաչերը, սրբությունները, անետարանները, ինչպես և այլն տաճարում են Գորիս և ցուցակով ֆինանսիս պահ տալիս: Այդ անետարաններին ութ հատ թանկարժեքը, որից վեցը մագաղաթի վրա գրուած, 1921 թուին Հ. Ս. Խ. Հանրապետությունն ներկայացուցի Դ. Տեր-Սիմոնյանը տարել է Երևան և լանձնել պետական թանգարանին ի պահ՝ կորուստից ազատելու համար»⁵⁷: Այս 8 պետարաններին քացի, Ա. եպս. Սմբատյանին հայտնի է եղել մի ուրիշ, ավելի մեծարժեք Ավետարան՝ «Ս. Գրիգոր Տաթևացու ինքնագիրը ոսկեկազմ Ասետարանը մագաղաթի վրա գրուած»⁵⁸: Այսպիսով, միջանց ծածկում են մի կողմից վերոհիշյալ «Ասետարան» (8 հատ) և «Ասետարան» (1 հատ), իսկ մյուս կողմից՝ Ա. եպս. Սմբատյանի նշած Երևանի պետական թանգարանին հանձնված 8 և Գրիգոր Տաթևացու ինքնագիր 1 պետարանների մասին եղած տվյալները:

Քանի որ Երևանի պետական թանգարանի բոլոր ձեռագրերը տեղափոխված են Մատենադարան, հատկապես տաթևապատկան այդ 8 պետարաններն էլ այժմ պիտի Մատենադարանում որոնեն: Ինչ վերաբերում է Գրիգոր Տաթևացու Ավետարանին, ապա այդ մասին Ա. եպս. Սմբատյանի վերոհիշյալ ուշումնասիրության Մատենադարանի գրադարանում գտնվող տպագիր օրինակի (ՁՁ 2073) վրա, թանգարդ (հավանաբար, ըստ ինքնագրի արված սրբագրությունների

⁵³ «Բանբեր Մատենադարանի», ՁՁ 9, 1868, էջ 417—482: Այստեղ օգտագործվել են 8 տարբեր ցուցակներ:

⁵⁴ Նույն տեղում, էջ 420:

⁵⁵ Նույն տեղում, էջ 428—425:

⁵⁶ «Տաթև», Հայեպ, 1980, էջ 228—251:

⁵⁷ Նույն տեղում, էջ 281:

⁵⁸ Նույն տեղում, էջ 282:

և ճշգրտումների շարքում) գրված է. «Նձ 5 և 6-ի տակ գրածները գտնույմ են Թաթիզում»: Դրանցից Նձ 6-ի տակ ճշված է. «Ս. Գրիգոր Տաթևացու ինքնագիրն...»: Է: Հիրավի, վերջերս Թաթիզից էջմիածնի Մայր Աթոռին անկր առաջին Գրիգոր Տաթևացու վերոհիշյալ Ավետարանը⁵⁵: Այսպիսով, Օ. Եղանյանի ճշած 147 ձեռագրերին գումարելով վերոհիշյալ 8 միավորը, կստանանք տաթևապատկան 155 ձեռագիր, որոնք պահվում են Մամուլեանդարանում: Ընարարվել է, որ վեհարանում և այլուր գտնվելիս լինեն Տաթևից ստացված ուրիշ ձեռագրեր ևս, որոնց մասին այսօր տեղեկություններ չկան:

ՍԵՎԱՆԻ ԱՆԱՊԱՍՏԱԸ Քալ մշակույթի հնագույն կենտրոններից մեկն է, որտեղ, Քալ դարույթան հիմնադրմանը զուգահեռ, ծաղկել է ձեռագրերի հավաքման և ընտրիմակության գործը: Առկա տվյալները, սակայն, թույլ են տալիս որոշակի փաստեր հիշել մի IX դարից՝ կապված Մաշտոց Եղիվարդեցու գործունեության հետ: Ստեփանոս Տարոնեցին վկայում է, որ վերջինիս օրոք, Առաքելոց փանքի կառուցման ավարտից հետո, այնտեղ է հավաքվել «եղբայրաց թագմութիւն ... ստանալով զբազմութիւն գրոց արքոց...»⁵⁶: Ժամանակի ընթացքում թե մատենագիտական ինչ հարստություն է հավաքվել այստեղ և ինչ ճակատագրի է ունեցել, տեղեկություններ չկան: Հայտնի է, որ 1770 թվականին ծովն է թափվել միաբանության ձեռագրերի մի մասը:

Հաջորդ տարիների ընթացքում, հատկապես XIX դարի սկզբներին, Սևանի անապատում առաջանում է որոշ աշխույժություն: Միտք է ծագում ճուլման Սևանում հիմնել Մխիթարյան միաբանության նմանվող խոշոր կենտրոն, որի անդամներից էր լինելու Խաչատուր Աբովյանը: Չնայած այս ծրագիրը չի իրականանում, սակայն շոշափելի աշխատանքներ են կատարվում, մանավանդ, ձեռագրերի հավաքման առումով: Հայտնի է, օրինակ, որ այդ ժամանակահատվածում Սևանի անապատին ձեռագրեր են անկրում «Դավիթ և Եփրեմ կաթողիկոսները, Մանվել Կյումուշխանեցին»⁵⁷,

⁵⁵ Էջմիածնի վեհարան, Նձ 98 (Էջմիածին, 1932, Բ, էջ 82):

⁵⁶ Ստեփանոս Տարոնեցի, Պատմութիւն տիեզերական, Ս. Գեղարքուրդ, 1886, էջ 180: Սևանի մասին շարադրվող այս տողերի համար օգտագործված է Օ. Եղանյանի «Սևանա անապատի գրառած ձեռագրերը» հոդվածը:

⁵⁷ Մանվել Կյումուշխանեցի, Պատմութիւն անցից անցից Սևանայ, Էջմիածին, 1872, էջ 84, Հովհաննես Ծախ-

Ստեփանոս Լվնեցին, Անտոն Տփիսիսեցին, Զաքարիա Գյուլապյանը և շատ ուրիշներ»⁵⁸: Աստիճանաբար ստեղծվում են նաև այլ ձեռագրերը ներկայացնող զանազան ցուցակներ⁵⁹:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանում կան նաև ուրիշ ձեռագրեր, որոնք ստացվել են Սևանից, սակայն վերոհիշյալ ցուցակներում չեն արձանագրված: Դրանցից այսօր ճանաչելի է 8 միավոր:

Խաթունյան, Ստորագրութիւն կաթողիկէ Էջմիածնի և հիճ գաւառացն Արարտայ, Բ, Էջմիածն, 1842, էջ 222—224:

⁵⁸ Օ. Եղանյան, ճշվ. աշխ.:

⁵⁹ Դրանցից հայտնի են հետևյալները.

Ա. [Անտոն արքայ Տփիսիսեցի], 1880, րուխ մեկն, թէ վանքի և թէ Մամուլ վարդապետի ձեռագիր գրեանքն ճշանակեցոք աստաւոր.—Այստեղ ամփոփված է 82 ձեռագիր ամփոփ նկարադրություն (ձեռ. Նձ 7554, թերթ 60թ—61ա):

Բ. [Անտոն արքայ Տփիսիսեցի], Սևանայ սուրբ Աստուածածնի և սուրբ Առաքելոց անապատի եկեղեցական սրբություն և զանգեան...—Չնայած կազմված է Զախորդի հետ միաժամանակ, քայքայ ձեռագրերի մի մասը (մեծաթիվները) ստեղծվել են տույն ցուցակի մեջ: Դրանց թիվը հավասար է 15-ի: Ուստի 1880 թվականին վանքում եղել է 47 ձեռագիր:

Գ. [Թիշատակարան ձեռագրաց Սևանայ անապատի, 1888 թ.]—Ամփոփել է վերոհիշյալ րուր ձեռագրերի (82+15) հիշատակարանները, որոնք կորած են, սակայն որոնց մասին վկայում է Մ. արքեպ. Սմբատյանը (Մ. արքեպ. Սմբատյան, Տեղեկատու Գեղարքունի ծովագարդ գաւառի... Վաղարշապատ, 1888, էջ 882): Կա տեսնել է լոկ ճշված հիշատակարանների մեկ տետրակը, շոր է 88 գրեանք իշխատակարան: Սույն ձեռագրերից ևս յապված են եղել Երանց հիշատակարանները, որոնք, սակայն, արդեն «չկապին վանքումն»: Ուստի հավաքված է եղել առնվազն 47 (82+15) ձեռագիր հիշատակարան:

Դ. Եղիա Զաղախանց, Շուշակ գրչեալ և տպեալ մասնից սրբոյ Անապատի Սեւանայ, գրեալ որումն արքայ ի 1870 ամի ի Ս. Սեւան.—Այս կորած ցուցակի մասին ճշում է Կ. Մարդ. այն րովանդակել է 107 ձեռագիր (Կ. Մարդ, Շուշակ համառոտ ձեռագրաց վարդոց Սևանայ, Մուկվա, 1892, էջ IV):

Ե. Ն. Մարդ, Շուշակ համառոտ ձեռագրաց վանոց Սևանայ, Մուկվա, 1892. Բովանդակում է 110 (ՆձՆ 1—110) ձեռագիր նկարադրություն, իրականում սակայն ձեռագրերի քանակը հավասար է 111-ի (51-րդ համարի տակ նկատի է առնված 2 ձեռագիր):

Զ. Շուշակ ձեռագիր մատենից Մատենադարանի ս. Անապատին Սևանայ կազմեալ Ամատունի Մահուկ վարդապետի Շշականցոյ.—Կազմվել է 1892 թվականին, րովանդակում է 112 (—2) ձեռագիր: Այստեղ ձեռագրերը ներկայացված են ըստ հատորատեսակների, ուստի կազմողի կողմից իրական են Երանց ճակնի համարները: Է. Շուշակ ձեռագիր մատենից անապատին Սևանայ կազմեալ ի 1892 ամի—Կազմել է, հավանաբար, Մ. վրդ.

Օ. Եզանյանը պարզել է, որ այժմ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվում է Սևանի վանքի գրատեղի ստացված 121 ձեռագիր: Հայտնի են դարձել նաև այն անձանց ու հաստատություններից շատերի անունները, որոնք նպաստել են Սևանի գրատան հարստացման գործին:

Այսպիսին է Էջմիածնի Մատենադարանի պատմության մուտավոր պատկերը՝ նրա հիմնադրման ժամանակներից մինչև 1915—1920 թվականները: Դրանից հետո Մատենադարանի պատմության մեջ մտնում են էական փոփոխություններ, որոնցով էլ այն հաջորդ ժամանակների պատմությունից յուրովի սահմանազատվում է: Բաճն այն է, որ, պատերազմական իրադրությունների պատճառով, Մատենադարանի վերոհիշյալ ձեռագրերը և մշակութային այլ արժեքներ 1915 թվականին տեղափոխվում են Մոսկվա և հանձնվում տեղի հայ համայնքի ժամանակավոր հրահրությանը: Այնուհետև, 1922 թվականին, երբ ձևված ձեռագրերը տեղափոխվում են Հայաստան, այստեղ արդեն սովետական կարգեր հաստատվելու հենց սկզբի օրերից, Կոնստանդնուպոլսի ու Ռուսիայի, Մատենադարանը դրված էր Հայաստանի ՍՍՀ լուսավորության ժողովրդական կոմիտեի տրամադրության տակ և հանձնված էջմիածնում ստեղծված Կուլտուր-պատմական ինստիտուտին: Դրանով փաստվեց հիմնականում ավարտվում էր Էջմիածնի շուրջ 1500-ամյա փոխարի դերը՝ հայերեն ձեռագրերի հավաքման, պահպանման և տնօրինման գծով:

Այդ ժամանակաշրջանում տեղի է ունենում նաև մի ուրիշ խոշոր փոփոխություն: Պատերազմական ճյուղ իրադարձությունների պատճառով 1915—1916 թվականներին Արևմտյան Հայաստանից և հատկապես Վաղարշապահից ու Մուշ-Տա-

րոնից և Կարինից Էջմիածին է տեղափոխվում տեղի մատենադարանների ձեռագրերի մի մասը և հանձնվում էր պահ: Հետագայում դրանք ևս մտնում են Մատենադարանի ընդհանուր զանգվածում: Այդ և հետագա տարիներից Արևմտյան Հայաստանից և հատկապես Կարինից ստացվում են ուրիշ ձեռագրեր ևս: Քանի որ Մաշտոցյան Մատենադարան հասկացությունը համարվում է իր ընդգրկած բոլոր հավաքածուների ամբողջության գաղափարին, հետևապես պետք է անդրադարձա՞նք նաև վերջիններիս, այսինքն՝ նախ Արևմտյան Հայաստանից 1915—1920 թվականներին, ապա դրանից հետո մինչև օրս հավաքված ձեռագրերի ու նրանց հետ կապված կարևոր խնդիրների պատմությանը:

Ինչպես ճշվեց, Մաշտոցյան դպրության հիմնադրումից հետո պատմական Հայաստանի ողջ տարածքն աստիճանաբար ցանցապատվում է վանական քաղաքիով միարանություններով, որոնց իլ ստեղծում են իրենց գրչատները, գրանցները, իսկ երբեմն էլ՝ խոշոր մատենադարաններ: Դրանց մի մասն առավել կայուն ու ավանդահարուստ կենտրոններ էին՝ ստեղծված դեռևս V դարում և, հակառակ բոլոր դժգոհակ պայմաններին ու ավերածություններին, համարորեն գոյատևած մինչև XX դարի երկրորդ տասնամյակը: Այդպիսիներից մեկն էր, օրինակ, Էջմիածնի Մատենադարանը: Այդպիսիներից էին նաև Վարազի, Մշո ս. Կարապետի, Առաքելոց վանքերի և այլ վայրերի մատենադարաններ: Եթե Էջմիածնի և առհասարակ Արևելյան Հայաստանի մյուս կենտրոններում գտնվող ձեռագրերը, այդ երկրամասի ճակատագրի համաձայն, փրկվեցին ու ընկան Մաշտոցյան այսօրվա Մատենադարանի հիմքում, ապա Արևմտյան Հայաստանի ձեռագրային արժեքներից, 1914—1920 թվականներին, հիմնականում, փնակվեց ոչնչացման ու ցրվ գալու ճակատագիրը: Այդտեղից փրկվեցին միայն Վաղարշապահի, Մուշի (Տաղրոնի) և Կարինի ձեռագրերը, այն էլ՝ մասամբ: Չի կարելի մոռանալ նաև Կիրիկիայից, Ամիդից, Բաղեջից, Սասունից, Սեբաստիայից, Երզնկայից, Ղալաթիայից և այլ վայրերից փրկված ու Մաշտոցյան Մատենադարանի հարկի տակ ապաստան գտած առանձին ձեռագրերը, որոնք թեկուր մեծ քանակ չեն կազմում, սակայն զալին են ամբողջացնելու հայ դպրության երբեմնի ճոխ ու ծաղկած կենտրոնների, ինչպես նաև Մաշտոցի անվան Մատենադարանի

մեջտեղացող՝ նախորդ ցուցակի հիման վրա: Բովանդակում է 108 ձեռագիր:

Ը. Արիստակես վրդ. Սեդրակեանց, Յիշատակարանաց գրչեայ տետներից Անապատին Ս. Սևանայ... Բաղված են Սևանա անապատի 42 ձեռագրերից (համարակալումը 1—44):

Թ. [Յակոբ Թովմեան, Շուգակ հայերեն ձեռագրաց անապատին Սևանայ]... Այժմ կորած. նրա մասին տեղեկություն է տալիս Ե. Լալայանը:

Փ. [Մաքրոպ արքեպս. Տեր-Մովսիսեանց], Շուգակ ձեռագիր մատենից մատենադարանին Ս. Անապատին Սևանայ... Կազմվել է 1911 թվականին, ամփոփում է 116 ձեռագիր: Շատ այս ցուցակի էլ ճույն թվականին ձեռագրերը տեղափոխվում են Էջմիածին և հանձնվում Մատենադարանի տնօրինությանը:

պատմության պատկերը: Ըստ այսմ, փաստորեն, հնարավորին չափ վերականգնվում է նրա գանձերի ու նրանց պատմության համահայաստանյան ու համահայկական կերպարանը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱՆԱՆԸ հայ ժողովրդի մշակույթային այն հմանների և խոշոր կենտրոններից է, ուր դպրության նախնական ավանդները գնում են կապվելու վանքի թագավորության սեպագիր արձանագրությունների, եթե ոչ ավելի վաղ ժամանակների հետ: Մաշտոցյան մատենագրության պատմությունն էլ այստեղ սկսվում է նրա հիմնադրման առաջին իսկ տասնամյակներից: Ցավոք, այս երկրամասում ստեղծված ձեռագրերի առանձին հաշվառում և ուսումնասիրություն ցարդ գոյություն չուի: Միակ, այն էլ ու մարդջական փորձ Ե. Լիսյանի կազմած Վասպուրականի ձեռագրերի ցուցակն է՝ 2000 ձեռագրի նկարագրությամբ⁶⁴:

Վասպուրականի և Մուշ-Տարոնի ձեռագրերի մասին լրացուցիչ փաստերի կարելի է հանդիպել Հ. Ոսկյանի՝ Հայոց վանքերին նվիրված մատենաշարում⁶⁵, Գ. Փիրղալեյմյանի հավաքած հիշատակարանների տպագիր ու անտիպ հատորներում⁶⁶, Ս. Տեր-Մովսիսյանի կազմած, քայքայի և անտիպ Ընդհանուր ցուցակում⁶⁷ և ուրիշ մեծ աշխատանքներում: Այս կապալությունը տեղին է հիշել Հովհ. վրդ. Հյուսյանի նշումը, թե «Վասպուրականի... մեջ չկար եկեղեցի մը կամ գիւղ մը, ուր 10, 20, 30 կտոր ձեռագրեր չը գրտնուկն, նոյնիսկ անհատներու քով՝ իրենց տուներու մէջ»⁶⁸:

Անդրադառնալով 1915–1916 թվականներին Վասպուրականից և Մուշ-Տարոնից փրկված ու էջմիածին տեղափոխված ձեռագրերի պատմությանը, ստանում ենք հետևյալ պատկերը՝ ըստ առանձին կենտրոնների:

ՎԱՍՍԳԻ ՎԱՆՔԻ մշակութային կյանքի ընդհանուր ուրվագիծը դեռևս չի պարզված. փաստենք էլ կցկտոր: Են: Հայտնի է միայն, որ ժամանակին այնտեղ է հանգրվանել Գագիկ Արծրունու կնոջ՝ Մլեք թագուհու 922 թվականին նվիր-

արքերած Ալեքսարանը, որն ստեղծված էր դրանից առաջ՝ 851 թվականին՝ դարձյալ Վարազի համար: Այստեղից ենթադրելի է, որ IX–X դարերում Վարագում պիտի լինեին նաև ուրիշ ձեռագրեր:

Հ. Ոսկյանի «Վասպուրական-Վանքի վանքերը» աշխատության մեջ՝ առկա համապատասխան փաստերը մի կողմից խոսում են ձեռագրային արժեքներով հարուստ Վարագա վանքի երթման փառքի, իսկ մյուս կողմից՝ կրած աղետների մասին: Մի ձեռագիր վկայում է, թե ինչպես XVII դարի կեսերին Չոմար և Սուլեյման բռնակալները թալանում են Վարագի թաքստոցները՝ ձեռք գցելով նաև «քազում ոսկետուփ և արծաթապատ Անտարանը և այլ գրեհներ»⁶⁹: Մի այլ ձեռագիր վկայում է, թե ինչպես Կարապետ վարդապետի առաջնորդության տարիներին (1678–1697 թթ.) Վարագը մորից բարձրավաճում է «ուսկեղիցը և արծաթեղիցը», «Աստուածաշունչ տառիւք»⁷⁰: Ենուր, սակայն, հաջորդ տարիներին, «իշխանը քաղաքիս և վաքիը վաճաքս... անօթս և ոսկեզօծ գրեհսն... զամենեանս հանելալ ծախեցին...»⁷¹:

Ըստ երևույթին, մորից են գտնվում եղանակներ՝ վանքի գրադարանը ճոխացնելու, ինչպես նաև հատուկ շենք կառուցելու համար: Այդ մասին Հ. Բարադավանը հետևյալ վկայությունն է տալիս. «Վարագայ վանքոց գրադարանի կամ թանգարանի շինութեան թուականը. «թուին ՌՄԿԶ (1817) սուրբ խաչս քարեխօս է մորոգ շինեալ ս. Նշանից եկեղեցուս...»⁷²: Նույն հեղինակը 1906 թվականին, ընդորհակցելով Կսուռ, Լիմ և Վարագ անապատներում գտնվող ձեռագրերի հիշատակարանները, նշում է, թե Վարագում ինքն ուսումնասիրել է եղած բոլոր 830 ձեռագրերը և ընդօրինակել դրանցից 188-ի հիշատակարանները (մյուսները զուրկ են եղել հիշատակարաններից)⁷³:

Վերջին կարևոր տեղեկությունները Վարագի մատենադարանի հարստության մասին պատ-

⁶⁴ Տե՛ս ստորև «Հայոց ազգագրական ընկերության» մասին շարադրված էջերում:

⁶⁵ Հ. Ոսկյան, Վասպուրական-Վանքի վանքերը, Ա, Վիեննա, 1940, Բ, 1942, Գ, 1947:

⁶⁶ Տե՛ս ստորև:

⁶⁷ Տե՛ս ստորև:

⁶⁸ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 82, թերթ 5ա:

⁶⁹ Հ. Ոսկյան, Վասպուրական-Վանքի վանքերը, Ա, էջ 268–340:

⁷⁰ Նույն տեղում, էջ 328:

⁷¹ Նույն տեղում, էջ 228:

⁷² Նույն տեղում, էջ 827:

⁷³ Ձեռ. № 833, թերթ 118բ:

⁷⁴ Նույն տեղում, թերթ 118ա: Այստեղ պահպանվել է իր ձեռագրերից իր ձեռքով 1907 թվականի փետրվարի 10-ից մինչև մարտի 6-ը կատարած ընդօրինակությունը:

կանոս են Հովհ. վրդ. Հյուսիսյան գրչին: Դրանցից մեկը գրված է 1815 թվականի նոյեմբերի 10-ին. «Վարդապետ վանք գացցիք, ճիշտ Լիմ անապատի վիճակն ունէր. յատակներ քանդուած ու կոյուպտուած էր, քարերսխառաքար գրադարանի վերածուած եկեղեցւոյն մէջ, պահարան մը մկատի լինելով միանգամայն՝ քանդողներու աշքէն վրիպած էր, ուր պահուած կային ձեռագիր և տպագիր մատենաներ և կարգ մը եկեղեցական իրեր»⁷⁵: Դրանց քանակը եղել է 857, որից ձեռագրեր՝ 845 միավոր, մնացածները գրքեր և այլ նյութեր⁷⁶:

Նույն Հովհ. վրդ. Հյուսիսյան վկայությամբ այն ժամանակ Վարազուտ եղել է մահ մի ուրիշ թաքստոց, «որու մէջ պահուած էին թանկարժէք թաքստոց, «որու մէջ պահուած էին թանկարժէք առօթները... թագերը, շուրջառները, ծածկոցները, խաչերը, սկիհները, գաւազանները... որոց հետ մահ 150 կտոր՝ ոմանք մագաղաթ» և ընտիր ձեռագիր մատենաներ...»⁷⁷: Նրան չի հաջողվում գտնել այդ թաքստոցը. հետո այն գտն է դառնում ավարտու բարբարոսներից⁷⁸: Երևի հենց այդ ձեռագրերի մասին է վենետիկացի գորավար Ռաֆայել դե Նոգալեսի այն վկայությունը, թե հայերը թողին մահ Վարազի «հազարամյա վանքը իր գրադարանով, որը թուրքերը այրեցին»⁷⁹:

Այսպիսով պարզվում է, որ իր կործանման ժամանակ Վարազա վանքն ունեցել է շուրջ 500 ձեռագիր, որից փրկվել և Մատենադարան է հասել 845 միավոր:

ԱՂԹԱՄԱՐԱՆ ԿՂԶԻՆ պատմական Հայաստանի այն վայրերից է, ուր հանդիպում են քնության և մշակույթի հնագույն հետքեր: Միջնադարում նրա տարածքի վրա փոխարին շինարարություն է ծավալվում Գագիկ Արծրունի թագավորի կողմից. մինչև օրս էլ կանգուն է ս. Խաչ վանքը՝ կառուցված 915—921 թվականներին: Այս հզոր կենտրոնում արտակարգ ծաղկում է ապրում դեպրության մշակույթը: Դրան նպաստում է հատկապես այն հանգամանքը, որ տեղում 1118—1895 թվականներին գոյություն է ունեցել կաթողիկոսություն: Աղթամարի մենաստանը միաժամանակ

հանդիսացել է ձեռագրերի հավաքման և պահպանման խոշոր կենտրոն:

Աղթամարում ևս անպակաս են եղել արշավանքներն ու ավարատությունները: Այսպես, 1431 թվականին «Ամիր Փիրի-բեկ... էառ... Աղթամար... Ասար գերութեան վարեաց զգարդը երկնաման տանարին և գրուր ծովեզերայա վանքից և գեղորայից. զատուածաշունչ մատենաց և զայլ անաթ սրբութեանց և ցան և ցրի ընդ ամենայն աշխարհ տարածեաց: Որ և մի ի քազմաց գեղեցւոյն է աստուածաշունչ և աստուածախաւ սուրբ Աւետարանս այս, որ է Աթանան գեղին»⁸⁰: Հաճի որ Աղթամարը ևս հանդիսացել է հայկական դիմագրավող և գոյատևող հոգևոր կենտրոններից մեկը, այնտեղ էլ, անկախ մահ ընդհատումներից, հարստանել է գրչության ծաղկումն ու ձեռագրերի հավաքման աշխատանքը՝ ընդհուպ մինչև Առաջին համաշխարհային պատերազմը: Այդ աղետալի տարիներին Աղթամարում եղել է 285 ձեռագիր: Դրանցից 201-ը տեղափոխվել է 1915 թվականին, իսկ 84-ը՝ 1918-ին⁸¹:

ԿՏՈՒՅԵ ԱՆԱՂԱՍԸ ևս հայ գրչության և ձեռագրերի հավաքման հին կենտրոններից մեկն է եղել: Այստեղ էլ հաճախ տեղի են ունեցել ավերածություններ, սակայն, դպրությունը հարստանել է մինչև 1915 թվականի փլուզումները: Այդ ժամանակ Կտուց անապատն «ունէր մահ սուտ հինգ հարիր կտորի ձեռագիր մատենաներ, որոնցմէ 320 կտոր միայն յաջողեցաւ իմն քեզել էջմիածին: Իսկ մնացածը ամենաընտիր մասը, եկեղեցական քուրդ հնութեանց և սրբութեանց հետ մընացին և քածին դարձան թուրքերուն, շնորհիւ նոյն անապատի միաբան անհետանալ և կամակոր Ստեփան արեղային, որուն դարձնալ, մահման Վարազայ գործակալ Պետրոսին, շատ խնդրեցի ցուցնել իմն պահարանը և յանձնել էջմիածին փոխադրելու, սակայն չը լսեց»,—գրում է Լիմի ստացընդ Հովհ. վրդ. Հյուսիսյանը⁸²: Նա միաժամանակ ավելացնում է, որ 1918 թվականին, թուրքական գեղությունից փրկված Արսեն Կրիակոսյանի և այլոց վկայությամբ, թշնամիները գտել

⁷⁵ «Արարատ», 1915, էջ 888—884:

⁷⁶ «Արարատ», 1916, էջ 48—47:

⁷⁷ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 92, թերթ 19ա:

⁷⁸ Նույն տեղում:

⁷⁹ Ս. Քոլանջյան, Ծվ. աշխ. («Էջմիածին», 1985, Ե—Զ—Է, էջ 184):

⁸⁰ Ծ. Ազարան, Շուգակ ձեռագրաց Վասպուրականի, № 148:

⁸¹ Օ. Եղանյան, Ծվ. աշխ., էջ 102: 86-ն մահ էջ 98—102:

⁸² Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 92, թերթ 9ա—10ա:

են Կտուցում և Վարդագում պահված ձեռագրերի չփոխադրված մասը և տնօրինել⁸²։ Երես ճիշտ է դա, ապա մնում է ենթադրել, թե դրանք (գոնե մի մասը) կարող են այժմ էլ պահպանված լինել⁸³։

Այսօր Մաշտոցի անվան Մատենադարանում առկա են Կտուցի տեղափոխված 202 ձեռագրերի⁸⁴։

ԼԻՄ ԿՂԶՈՒՄ հիմնված միաբանության պատմության արժանույթը, ըստ ավանդության, հասնում են մինչև Ներսես Մեծ և ավելի հեռում՝ Գրիգոր Լուսավորիչ։ Հավաստի հնագույն փաստը, սակայն, վերաբերել է 884 թվականին այժմ տեղ ընդօրինակված մի Ավետարանի, որից արտագրված օրինակը, համապատասխան հիշատակագրություններով, այժմ պահվում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանում (ձեռ. № 3711)։ Ինչ վերաբերում է մեզ հասած հնագույն ընդօրինակություններին, ապա դրանք գալիս են XII—XIV դարերից։ Հովհ. վրդ. Հյուսյանը խոսում է 804, 844, 825 թվականներից եկող ձեռագրերի մասին⁸⁵, որը, սակայն, տարակուսելի է։ Արդյոք ճա չի՞ մոռացել աշ. տվյալներին 551 տարի գումարելու հաշիվը։ Առավել ուշագրավ է մի անապատում Աղթամարի Զաքարիա կաթողիկոսի ծավալած շինարարական և վերանորոգչական աշխատանքները⁸⁶։

⁸² Նույն տեղում, թերթ 10ա—բ։

⁸³ Հետաքրքրական է հետևելու պատերազմի տարիներից հետո Հովհ. Պողոսյանը լինում է Նիկիոյ շրջանում և խնդրում տեսնել շրջակայի շրջակայ հայ գիւղերում եկեղեցական առարկաները...։ Նրան ցույց են տալիս «խառնակոյտ մը ժամագրքն, Ծարականի, Մաշտոցի և այլ սրբազան գրքերու... պատմատուտում...» (ԵՏարթա, 1827, էջ 807—808)։

⁸⁴ Օ. Եզանյան, Զել. աշխ., էջ 104—105։ Հստ հաշվումների, Հովհ. վրդ. Հյուսյանի վերոհիշյալ ցուցումի մեջ սարքած է վրիպակ։ Այդ հարցը քննելիս Օ. Եզանյանը հեծնել է նույն հեղինակի մի այլ վկայության վրա, որի համաձայն Կտուցից ճա տեղափոխել է 800 ձեռագիր։ Զարմանալի է, որ Հովհ. վրդ. Հյուսյանը թե «820» և թե «800» ձեռագրերի մասին խոսել է նույն աշխատության մեջ (Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 82, թերթ 5ա—5ա)։

⁸⁵ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 82։

⁸⁶ Այս և այլ տեղեկությունների կապակցությամբ տե՛ս Հ. Ուլյան, Վաստուրական-Վանի վանքերը, Ա. Վիեննա, 1940, Ա. Մաթևոսյան, Լիմ անապատի գոյության կենտրոնը ԺԳ—ԺԷ դարերում (ԷՃԵմիահին, 1986, էջ 48—55)։

Չմայած Լիմ կղզին համարվել է աճառիկ ամրոց, քայքայվել է մերթ ընդ մերթ հայտնվել են օտար նվաճողները։ Նման ներխուժումներից մեկի ժամանակ, որը տեղի է ունեցել 1538 թվականին, քնաջնջվել են քանակիչները, ավերվել կառույցները, իսկ մեծաքանակ ձեռագրերը՝ հրկիզվել, թալանվել կամ ծովն են նետվել⁸⁷։ Այդ ծանր աղետից հետո ծավալված քարենորոգչական աշխատանքների ժամանակ խոշոր դեր է վիճակվել XVI—XVII դարերի քանաքանուկ Ներսես Մոկացուն, որը 1621 թվականին 70 (ըստ այլ աղբյուրների 60) միաբաններով հաստատվում է այնտեղ՝ ձեռնարկելով վերաշինարարական, ինչպես նաև լուսավորչական աշխատանքների։ Նրա ջանքերով վերահաստատվում են գրչության ու ձեռագրահավաքման ավանդույթները։ Եւս սկսյալ գիրք և արդիւնք հաւաքել, գրում է նա։ Հավաքված ձեռագրերի թվում են լինում մի Մաշտոց, որը ճախլիկում պատկանելիս է եղել Լիմի գրաճեղին⁸⁸։ Ծառ չանցած, 1893 թվականին ձեռագրերի քանակը հասնում է 8124-ի՝ հավաքված 22 ավաքահանների մեջ⁸⁹։ Հստ երևույթին, հետագայում տեղի ունեցած նորանոր ասպատակագրությունների պատճառով, այդ թիվը վերըստին նվազում է և 1878-ին իջնում շուրջ 300-ի⁹⁰։

1906—1907 թվականներին Հովհ. վրդ. Բաղդասյանը, հավաքելով Կտուց և Լիմ անապատների, ինչպես նաև Վարդագ վանքի (մասամբ և այլ վայրերի) ձեռագրերի հիշատակարաններ, միաժամանակ տալիս է համապատասխան ձեռագրերի ամփոփ նկարագրություններ⁹¹։ Վարագի մասին ճա ճշում է, թե տեղի 390 ձեռագրերից լույ 182-ն են ունեցել հիշատակարաններ, ուստի միայն դրանք են ընդգրկված մեր ցուցակում⁹²։ Հասկանալի է, որ ճա արդյունք է մոտեցել նաև Կտուցի և Լիմի ձեռագրերին։ Իսկ Լիմից առկա է 180 ձեռագրի հիշատակարան⁹³։ Հետևապես այժմ տեղ էլ պիտի այն ժամանակ եղած լինել շուրջ 300—350 ձեռագիր։ Այդ թիվը, աճշուշտ, պիտի որոշ չափով աճած լինել՝ մինչև 1915 թվականի

⁸⁷ Ձեռ. № 6833, էջ 101—102։

⁸⁸ Ներսես Մոկացի, Բաճատեղություններ, աշխատ. Ա. Դուրյանյանի, Երևան, 1975, էջ 154։

⁸⁹ «Պաշար», 1946, քաջադի (տե՛ս նաև ԷՃԵմիահին, 1985, Ե—Զ—Է, էջ 187)։

⁹⁰ Երևաթա, 1898, էջ 400։

⁹¹ Ձեռ. № 6833։

⁹² Նույն տեղում, թերթ 118ա։

⁹³ Նույն տեղում, թերթ 27ա—68բ (№№ 111—280)։

աղետաբեր տարին, երբ վաճառաքան, փախուստից հետո, կրկին ինձ է վերադառնում և տեսնում «եկեղեցույ և ամբողջ սեմեկաց ղռները խորտակուած և ձեռագիրներու ըմտիր մաւը վերցուած է...»⁹⁵։ Մեծացածը (808 ձեռագիր)⁹⁶ հրա ջանքերով փրկվում և տեղափոխվում է Էջմիածին⁹⁷։

Իմ անապատի ձեռագրերի քանակը աղետի նախօրյակին, Հովհ. վրդ. Հուլայանի վկայույթամբ, «կը հասնէր 550 կտորի, ունէր 8000-ի չափ տպագրված մատենաներ»⁹⁸։ Չնայած այդտեղ փրկված է համարվել 400 միավոր, բայց, ինչպես նշեցինք, այն եղել է 808։ Մեր կարծիքով, այդ թվին պիտի գումարել նաև այն ձեռագրերը, որոնց մասին նույն գործիչը (Հովհ. վրդ. Հուլայանը) վկայում է, թե դրանցից առաջ «յանձնեցի նաև 17 կտոր գրչագիր մատենաներ իրեր գրչի և գեղարուեստի... հրաշալիքներ, որոնցմէ 7—8 կտորներ մագաղաթ էին»⁹⁹։ Այսպիսով, իմից փրկվել է, առնվազն, 323 ձեռագիր։

ՎԱՆԻ ԵՎ ԵՐԶԱՎԱՆՔԻ մի շարք եկեղեցիներից ևս բազմաթիվ ձեռագրեր են փրկվել ու ապաստանել Էջմիածնի Մատենադարանի հովանու տակ։ Ահա նրանց ցանկը.

Ս. Վարդան եկեղեցի—82 ձեռագիր

Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցի—88 ձեռագիր

Ս. Սահակ եկեղեցի—50 ձեռագիր

Ս. Նշան եկեղեցի—33 ձեռագիր

Ս. Ծիրանավոր եկեղեցի—10 ձեռագիր

Արարուց եկեղեցի—12 ձեռագիր

Նորաշենի եկեղեցի—2 ձեռագիր

Հայկավանուց եկեղեցի—1 ձեռագիր

Ծիթող գյուղի եկեղեցի—1 ձեռագիր

Վանի առաջնորդարան—1 ձեռագիր

Լեզք գյուղի եկեղեցի—1 ձեռագիր

Բագրևանդի Ս. Հովհաննես եկեղեցի—1 ձեռագիր

Վանցի գաղթականներ—15 ձեռագիր

Պատկանելությունն անորոշ—40 ձեռագիր¹⁰⁰

Հետագայում տարբեր անձանցից հավաքված—80 ձեռագիր¹⁰¹։

⁹⁵ Օ. Եղանյան, Եզվ. աշխ., էջ 88։

⁹⁶ Նույն տեղում, էջ 108։

⁹⁷ Նույն տեղում, էջ 84—105։

⁹⁸ Մատենադարան, ամսիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, յոթ 82, թերթ 4ա։ Ձևագրում—«8000 հազարի չափ»։

⁹⁹ Նույն տեղում, յոթ 82, թերթ 4բ։

¹⁰⁰ Օ. Եղանյան, Եզվ. աշխ., էջ 105։

¹⁰¹ Նույն տեղում, էջ 118։

Պատկերը փորձառես արժանահավատ կըլի՜ն, եթե այս ամենին ավելացնենք նաև այն կըցկըտուր տեղեկությունները Վասպուրականի ձեռագրերի մասին, որոնք հանդիպում են Հովհ. վրդ. Բարադամյանի¹ 1908 թվականին և Հովհ. Հյուսեանի² 1918 թվականին (կամ դրանցից ոչ շատ անց) կատարած նկարագրություններում։ Հովհ. Բարադամյանից պահպանվել է մի ձեռագիր (ՖՆՖՖ), ուր ամփոփված են 475 (1—475) ձեռագրերի հիշատակարաններ։ Դրանք քաղված են հիմնականում Կտուցի, Լիմի և Վարագի ձեռագրերից։ Այդտեղ միաժամանակ առկա են ուրիշ եկեղեցիների և առանձին ահատների ձեռագրերի հիշատակարաններ, որոնցից իմանում ենք, որ հետևյալ վայրերում ևս եղել են ձեռագրեր.

«Ալիւրի ս. Աստուածածին վանից» 3 ձեռագիր (ՖՆՖՖ 107—108)։

«Ամուկ գեղի Կարմիր թագաւոր հրաշագործ Աւետարանը» (ՖՆ 110)։ Նշված է, թե «եկեղեցական կոնդակին ճայելով՝ անկթեմուր տասներկու բնո հայ գրեանք քարձած այս Ամուկ քաղաքի հայոց Տ. Փիլիպպոս աճուն քահանան տան իշեվանդով և անոր սուրբ վարք-քարքը տեսանելով, այս Ավետարանը ընծայ կոտայ անոր»։

«Մարմետ գեղի եկեղեցույ» մի Աւետարանը և մի Ծարակնոցը (ՖՆՖՖ 269—270)։

«Ժծիշէկ գեղի Եւկ Աւետարանը» (ՖՆ 271)։

«Կղզի գեղի եկեղեցույ ձեռագիր Աւետարանը» (ՖՆ 278)։

«Անգուսներու գրչագիր Աւետարանը» (1188 թ., ՖՆ 274)։

«Հանգուցեալ Ներսէս վարծ. Տ. Խաչատուրեանի» ձեռագիրը (ՖՆ 275)։

«Ծարակնոց (Փիլոյենց)» (ՖՆ 468)։

«Գանձարան (Փիլոյենց)» (ՖՆ 470)։

«Գրիգոր Տաթևացու Հարցմանց գիրքն Աւանց[ց]ի Գարեգին Տ. Յարութիւնեանի» (ՖՆ 471)։

«Ուրարթագիրք—Շուշանց գիւղի եկեղեցւոյն» (ՖՆ 472)։

«Կարմիրաւորի վանուց» 3 Աւետարանները (ՖՆՖՖ 478—475)։

Հովհ. վրդ. Հյուսեանը 1918 թվականին (կամ դրանցից ոչ շատ ուշ) հիշելով Վասպուրականի 16 վանք ու եկեղեցիների հարստությունները¹⁰², միա-

¹⁰² Ամսիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, յոթ 82։

ժամանակ տալիս է հետևյալ ուշագրավ տեղեկությունները.

Այլուր գոյուրի եկեղեցին ունեցել է շատ ձեռագրեր, որոնք նախօրոք տարված են եղել Լիմ: Տեղում մնացած է եղել «8—10 կտոր Աւետարաններ և երկու արծաթապատ Նարեկներ, որոնցմէ միճը, որ մագաղաթաթերթ, 10-ներորդ դարու գործ, գրուած իր իսկ Ս. Գրիգոր Նարեկացու մատներով»: Ըստ այսմ, Այլուր գոյուրում եղած ձեռագրերի քանակը եղել է ոչ թե 8, այլ 10—12 կտոր¹⁰⁹:

Ս. Էջմածին վանքի ձեռագրերը ևս նախօրոք տարված են եղել Լիմ. տեղում «կը մնային միայն մի քանի կտոր գրչագիր ւաւետարաններ»¹¹⁰:

Ս. Գրիգորի վանքում (ճան՝ Սալմապատոյ վանք») եղել են «Քարիւրաւոր գրչագրեր», որոնք «թալանի մատուցեցան»¹¹¹:

Կարծարտրի վանքի (ճան՝ Շուշանից վանքի) «... գրչագրերը և եկեղեցական սրբութիւններն թալանուցեցան»¹¹², Այստեղից մի ձեռագիր հիշատակարանի մեջքերումով, ճկարագրել է Հովհ. վրդ. Բարաղամյանը:

Ս. Խաչ վանքի մասին Հովհ. վրդ. Հուսյանը ճշում է, որ «... կորստեան մատուցեցան ամբողջ ձեռագրերը»¹¹³:

Խուր վանքից ճույն հեղինակը հիշում է մեկ ձեռագիր, որը գրվել է այնտեղ¹¹⁴:

Արգելանից վանքում ևս շատ ձեռագրեր են եղել, որոնք «ամբողջապէս կորստեան մատուցեցան»¹¹⁵:

Մեծոփայ վանքից ճույն հեղինակը նաև հիշում է Հովհան Ոսպնկերի Ավետարանը՝ տարված Լիմ և տեղափոխված Էջմածին: Ապա նա ճշում է «100 կտորէն աւելի գրչագիրներ», որոնք 1815 թվականին «կորստեան մատուցեցան»¹¹⁶:

Աքանջեագրծ վանքը ևս հարուստ է եղել հնություններով, որոնք «գրչագրերով միասին թալանուցեցան...»¹¹⁷:

Վասպուրականի ձեռագրերի պատմության համար ուշագրավ փաստ է հիշում Կ. Մելիք-Օհանջանյանը՝ կապված հայագետ Հ. Մարկվարտի

հետ: Վերջինիս մոտ է գալիս մի թուրք սպա և առաջարկում գնել հայերեն ձեռագրեր, որոնք ձեռք էր բերել Մեծ եղեռնի տարիներին Վանից ոչ հեռու մի գյուղաքաղաքում: Հ. Մարկվարտը նրանց գնում է դրանք և ուղարկում Վիեննայի Մխիթարյանների Մատենադարան¹¹⁸:

ՄՈՒԾ-ՏՍԱՐՈՒՆԻ մշակութային կյանքին վերաբերող տեղեկությունները գնում են դեպի հեթանոսական ժամանակների խորքերը, կապվելով հատկապես Վահագնի, Աստղիկի, Անահիտի կրօնաւորների և Վահուրի քրմապետների պատմության հետ: Այստեղ էին հիմնված Ուս վաղ քրիստոնեական դարաւորներ, որտեղից գրական կյանքի ուղեղներ ստացան Սահակ Պարթևը, Մեսրոպ Մաշտոցը և ուրիշներ: Մուշ-Տարոնի խոշոր կենտրոն Աշտիշատումն էր, որ 858 թվականին մշակվեցին եկեղեցական հայտնի կանոնները և հետագայում ստան մեսրոպյան դպրոցյան շտեմարանը: Մաշտոցյան մատենագրությունն էլ Մուշ-Տարոնում ծխարձակեց իր գոյացման հենց սկզբի օրերից, հետզհետե տարազվելով ողջ երկրամասում և հարստանելով մինչև 1815—1818 թվականները: Հայաստանի մյուս գավառների նման, այստեղի մատենագրության մասին ևս պատշաճ հետազոտություն գոյություն չունի: Հայտնի միակ աղբյուրը, որ միտում է իր ծանանակի ամբողջական պատկերն ստեղծելու, Գ. Տեր-Կարապետյանի կազմած հիշատակարանների ժողովածուն է: Այն ընդգրկել է 1889 ձեռագիր¹¹⁹, Քանի որ նա օգտագործել է լույս հիշատակարան ունեցող միավորները, պիտի ընդունել, որ նրա ձեռքի տակով անցել է շուրջ 2000—3000 ձեռագիր, որոնցից շատերը զուրկ (կամ զրկված) լինելով հիշատակարաններից, դուրս են մնացել հաշվառեցից: Արծեքավոր տեղեկություններ կան նաև Դ. Փիրդաշեմյանի, Գ. Սրվանձադանցի, Հ. Ոսկյանի, Մ. Տեր-Մովսիսյանի և այլոց վերոհիշյալ աշխատություններում:

Այստեղ մենք հնարավորություն ունենք փոքր-ինչ հաճախմամբն անդդարաւանդու Մշո ս. Կարապետ, մասամբ Առաքելոց վանքերի և որոշ անհատների ձեռագրերի կցկտոր պատմությանը:

ՄԾՈ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԻ պատմությունը ևս կապվում է Գրիգոր Լուսավորչի անվան հետ:

¹⁰⁹ Եղուն տեղում, թերթ 10թ—11թ:

¹⁰⁴ Եղուն տեղում, թերթ 8թ—7թ:

¹⁰⁵ Եղուն տեղում, թերթ 14ա:

¹⁰⁶ Եղուն տեղում, թերթ 14աբ:

¹⁰⁷ Եղուն տեղում, թերթ 15ա:

¹⁰⁸ Եղուն տեղում, թերթ 15բ:

¹⁰⁹ Եղուն տեղում, թերթ 16թ—18ա:

¹¹⁰ Եղուն տեղում, թերթ 18աբ:

¹¹¹ Եղուն տեղում, թերթ 18բ:

¹¹² Էջմածին, 1885, Բ—Գ—Ղ, էջ 88:

¹¹³ Գեղամ 8թ: Կարապետյան, Տարոնի աշխարհ,

Փարիզ, 1881, էջ 18:

Հեթանոսական կուստների փլատակների վրա բարձրացած տեղի քրիստոնեական կառույցների հովանու տակ, դարերի ընթացքում մեծ աշխատանքներ են ծավալվում Մաշտոցյան դպրության գարգացման, գրչության արվեստի կիրառման ու ձեռագրերի հավաքման գծով: Միջուկն հաջորդող օտարերկրյա ասպատակողներն այստեղ էլ մեծ ավերածություններ են գործել: Այդ և այլ պատճառներով, վաղ ժամանակներից այնտեղ եղած ձեռագրերի մասին վկայություններ չեն պահպանվել: Հնագույն հայտնի ձեռագրերը ընդօրինակված են XII դարում¹¹⁴:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի № 9422 ձեռագրում առկա են մի քանի հիշատակագրություններ, որոնցից մեկը վերաբերում է XVI դարի կեսերին և թվագրակրում է տեղեկություններ տեղի գրառոցի վերաբերյալ: Պարզվում է, որ թշնամու երկյուղից, միաբանները հողի մեջ են թաղել վանքի ձեռագրերը, իսկ հետո, քացելով տեղեկ, որ «վրդեալ էր թե գիրքեր ու թե Աստուածաշունչ ու թե Աւետարան: Եւ կայր որ ի կարդալ չէր գար—անփոփոցեցն ի հոռն» (թերթ 247ր—248ա): Այդ վերջինները (հավանաբար ոչ թուրք) հաճվում և նորվազվում են: Դրանցից է № 9422 ձեռագիրը, որն այսօր հաճախանում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի մանրանկարչական գլուխգործոցներից մեկը:

Նույն ձեռագրի մի այլ հիշատակագրության համաձայն, որը գրված է 1854 թվականին, Արիստակես եպիսկոպոսը քազմաթիվ ձեռագրեր է նվիրում Ա. Կարապետի վանքին, թվարկելով՝ «Ժամագիրքս», «գրաւ դրեալ գրեանա», «և Յայսմատուրք և ի շէնթում քարեպաշտ թագաւորի խաչի սուրբ Աւետարան... Ընդ հոսիսն և փոքր մագաղաթ Աւետարան...» (թերթ 812բ, 814բ):

Մշոյ և Կարապետ վանքի ձեռագրերին հասած խոշոր աղետներից մեկն էլ, ինչպես նշեցինք, տեղի է ունեցել 1827 թվականին: Այս վերջին սարսափելի ավերածությունից հետո, Գ. Սրվանձըտյանը, պաշտօնավարելով այնտեղ, «շինել տուած է երեք մատենադարաններ և անոնց մեջ դասաւորած է վանուց տպեալ և գրչեալ գրքեր»¹¹⁵:

¹¹⁴ Է. Ռուկյան, Տարոն-Տորոնքերանի վանքերը, Վիեննա, 1853, էջ 178—237:

¹¹⁵ Կ. վրդ. Լուսաբարյան, Գաղազնագիրք, լազերդուրի մեջ վանահայր Դուխիսի ս. Կարապետի Տարոնի, Երուսաղեմ, 1912, էջ 111: Հմմտ. նաև № 5901, որը տպագրված լինելուց օրինակն է:

Նա միաժամանակ կազմել է «Ցանկ ձեռագիր մատենից ի վանս սուրբ Կարապետին Մշոյ», որի մեջ ընդգրկված ձեռագրերի քանակը հավասար է 139-ի¹¹⁶: Այդ ցանկն այբբենական է և խմբաբաշխված ըստ հատորատեսակների. սկսվում է այսպես. «14 հատ Աւետարան, արտաքու գրատանգ, գտանին ի սուրբ տաճարին, արծաթապատ և ոսկեգոծ, յորոց երեքն ընտիր մագաղաթեալ և բոլորագիր և մինն լեռից անտի գրեալ մատամբ արքային Հեթմոյ»:

Գ. Սրվանձտյանը կազմած է եղել նաև նույն ձեռագրերի ավելի մանրամասն ցուցակ՝ «Մշոյ ս. Կարապետի վանքի ձեռագիր գրեանք» խորագրով: Այստեղ նախ գետնված է եղել և. Կարապետի տեղադրությունը, ապա՝ ցուցակը: Երկուսն էլ Գ. Սրվանձտյանից դիվանից տպագրել է Հովհաննես քահանա Սիրյանը¹¹⁷: Ետք է նկատել, սակայն, որ ձեռագրացուցակի հրատարակության մեջ սպդիկ է թուրքիմացությունը, որովհետև այդտեղ ներկայացված ձեռագրերը, քացի մեկից, պատկանելին են եղել Գյումուշխանին ս. Աստուածածնին, ս. Փրկչին, ինչպես նաև մասնավոր անձանց: Այդուամենայնիվ, այդտեղ տպված մի քանի թերթերը մնացորդներ են ս. Կարապետ վանքի ձեռագրերի ցուցակի, որի հիմնական մասը, ցավոք, այժմ կորած է¹¹⁸:

¹¹⁶ Գ. Սրվանձտյան, Հնոց և նորոց, Կ. Ղուխ, 1874, էջ 140—149:

¹¹⁷ «Արարատ», 1905, էջ 718—737:

¹¹⁸ Այս թուրքիմացությունը ցարդ վրիպել է ժամագետների ուշադրությունից (տե՛ս, օրինակ, Ռ. Բոխանյան, Հայկական մատենագիտություն, 1888, էջ 281: Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, Ա. Երևան, 1899, էջ LXXXIV (ճ 71). այստեղ՝ անորոշաբար գրված է «16 ձեռագիր Մշոյի ս. Կարապետ վանքից և Գյումուշխանից» (իրականում առկա է ոչ թե 16, այլ 17 ձեռագիր նկարագրություն, որից 16-ը՝ Գյումուշխանից, իսկ 1-ը՝ ս. Կարապետից): Մշոյում կարիք ունի նաև նշված ցուցակի տեղեկման ժամանակի (1802—1810 թթ.) հարցը: Ըստ խորագրի, այն տեղեկվել է 1802-ին, փաստորեն այնտեղ առկա են նաև ուշ ժամանակների գրանցումներ (տե՛ս, օրինակ, թերթ 17բ, 33բ, 35ա և այլն), որոնք հետագայի լրացումներ չեն: Երևի 1802 թվականին կազմված ցուցակը հետագայում լրացվել է և ընդօրինակվել: Հիմք կա պնդելու, որ այն կազմվել է 1810 թվականին կամ դրանից հետո: Մի տեղեկության համաձայն, 1918 թ. մայիսի 8-ին և. Կարապետ վանքի փրկված իրերը ցուցակագրվել են. «Արձանագրություն և ցուցակը տե՛ս և. Կարապետի գրից մատենան» («Արարատ», 1818, էջ 578): Հարցը կարտն է վերջնական քննության:

Մշոն ս. Կարապետ վանքի 28 ձեռագրերի նըկարագրությունը է պահպանված 1802—1810 թըվականներին կազմված գույքամատյանի մեջ, որն ունի այսպիսի խորագիր. «Ցուցակ եկեղեցական գույքի և սրբազան անօթոց և սրբոց հրաշագործ տաճան, որը են ի վանս սրբոյն Յովհաննու Կարապետի Տաթոցու, յանձնեալ խնամոց և զգոշ աանդապահութեան ընդընտիր լուսարար Կարապետ վարդապետի, յետ վախճանելոյն ճակկին լուսարար Տէր Թադեոս վարդապետի խաչատուրեան, ի 1802 ամի փրկչական թուոյն»¹¹⁸։ Այստեղ ընդգրկված են մեծաթիվ կազմ ունեցող ձեռագրերը ըստմանված 2 խմբի՝ մագաղաթյա¹¹⁹ և թղթյա¹²⁰։ Առաջին խմբում գկատի են առնված 8 Ավետարան և 1 Շարականոց, իսկ երկրորդում՝ 17 Ավետարան¹²¹։ Դրանք փրկվել և հասել են մեզ։

Վերոհիշյալ տեղեկությունները հիմք են տալիս պնդելու, թե 1800—1810 թվականներին Մշոն ս. Կարապետի գրանոցն ունեցել է ավելի քան 185 (189+26) ձեռագիր։ Ավելի քան, որովհետև կան վկայություններ, որոնք զալիս են ճշգրտում մոցնելու մշված տվյալի մեջ։ Ուշագրավ է, օրինակ, հետևյալ հիշատակարանը. «1806 ամի ց՝ մարտ 31, սուրբ Կարապետի վանուցն գրադարանի մեջ գտնուած ամբողջ ձեռագիր մատեաններ աչքէ անցուցի և զամէնքն պրկատելով թուահամարով, թղթահամարով, յիշատակարաններով, իրենց մեծութեամբ և դիրք չափովն ու ձևով, զըրչութեան տեսակով և ալյն մանրամասնութեամբ, հեղինակներու և յիշատակ տուողներու անունով, առանձին ցուցակ պատրաստեցի և որոց թիւն ւարդոյցանելով 185 հատ (հարիւր վաթսուն և հինգ հատ) լրացաւ, քացի սուրբ եկեղեցին զըտնուած Աւետարաններէ և ալյն ձեռագիրներէ, որոց ցանկն առանձին պատրաստելով կ'մնայ սուրբ եկեղեցին։ Առայժմ առնեմ ցուցակաւ կ'մնամ, մինչն նոր տարելով, ամբողջին թիւն օրինաւորութեամբ գրեմ։

Եղիշէ Վ. Կ.¹²²։

Ինչպէս տեսնում ենք, 185 ձեռագրերի քացի,

¹¹⁸ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, յձ 51, թերթ 2ա։

¹¹⁹ Կույն տեղում, թերթ 41բ—45ա։

¹²⁰ Կույն տեղում, թերթ 45ա—45ա։

¹²¹ Հ. Անգալանի կողմից թարգմանաբար Ա խմբում նշված է 10, իսկ Բ-ում՝ 18 ձեռագիր (տե՛ս նշվ. աշխ., Բ, Երևան, 1876, էջ XVI, § 807)։

¹²² Ձեռ. յձ 5876, թերթ 251ա։

որոնք վկայվում են և ճախորդ փաստերով, Մշոն ս. Կարապետ վանքում դարասկզբին եղել են նաև ուրիշ ձեռագրեր՝ հատուկ ցուցակով, որոնց քանակի մասին տեղեկություն չունենք։

1814 թվականին Ն. Պ. Մարտիրոսյանը կազմել է Մուշի և շրջակայքի 152 ձեռագրերի, 4 կոնդակները և 3 հմայիները մկարագրող ցուցակ¹²³։ Այդ ձեռագրերից տասներկուսը այն ժամանակ գտնվել են ս. Կարապետ վանքում։ Օ. Եզանյանի ճշգրտումների համաձայն, դրանցից 8-ը հասել է Մաշտոցի անվան Մատենադարան¹²⁴։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին թալանի է մատնվում նաև Մշոն ս. Կարապետ վանքը։ 1816 թվականին հատուկ հանձնաժողով է մեկնում այնտեղ և պարզվում է, որ պատահաբար փրկվել է լոկ մեկ թաքստող՝ եկեղեցական ապարքներով և ձեռագրերով։ Դրանք (քանակը չի նշված) տեղափոխվում են Էջմիածին։ Օ. Եզանյանը, հենվելով համապատասխան փաստաթղթերի վրա, գտնում է, որ ս. Կարապետի ձեռագրերից 78-ը հասել է Էջմիածին, իսկ այդքան էլ կորել է¹²⁵։ Այս տվյալները, անշուշտ, կարող են ճշգրտման։

Մշոն ս. Կարապետ վանքի ձեռագրերի պատմությանն այստեղ հարկ ենք համարում, ինչու ամփոփ խոսքով, կցել տեղի Առաքելոց վանքի և շրջակայքի ձեռագրերի մասին եղած տվյալներից մի քանիսը։

ՄՇՈ ԱՌԱՋԻՆՈՑ (ԹԱՌԳՄԱՆՉԱՍ, ՂԱԶԱՌՈՒ) վանքի ու նրա միաբանության պատմությունը էլ կապված է վաղ քրիստոնեական ժամանակների հետ։ Այնտեղ էլ հնուց ի վեր ընդօրինակվել, հավաքվել և պահպանվել են ձեռագրեր։ Սույն կենտրոնին էլ ապրել ու գոյատևել է հայ դպրության մյուս կենտրոնների ճակատագրով և հարատևել մինչև XX դարի երկրորդ տասնամյակը։ Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին, Առաքելոց վանքի ձեռագրերը վտանգից փրկելու նպատակով, «Մուշի մէջ ի պահ կը դրուին, սակայն յափշտակող ձեռքերու մէջ կ'լինան»¹²⁶։

¹²³ Ս. Ս. Մարտիրոսյան, Ն. Պ. Մարտիրոսյան, Ցուցակ ձեռագրաց Մշոյ ս. Առաքելոց-Թարգմանյան վանքի և շրջակայքի, Երուսաղեմ, 1897, էջ 95—220։

¹²⁴ Ահա նրանց հին ու նոր համարները 14/9422, 77/5886, 86 8085, 100/5648, 106/5856, 128/8958, 185/5592, 1(149)/5492։

¹²⁵ Օ. Եզանյան, նշվ. աշխ., էջ 107։

¹²⁶ Հ. Ոսկան, նշվ. աշխ., էջ 28—85։

Միակ աղբյուրը, որի մեջ հանդիպում ենք Մշո Առաքելոց վանքի ձեռագրերի նկարագրությանը, 1912 թվականին Ս. Մուրադյանի կազմած ցուցակն է՝ տպագրված 1907 թվականին¹²⁸։ Այստեղ նկարագրված է 127 (126+1) ձեռագիր, այդ թվում Մշո հռչակավոր ժառանգորդը, որը ճշված ձեռագրերին, հավանաբար, միակն է, որ փրկվել ու հասել է Մաշտոցի անվան Մատենադարան (Ֆ 7729)։ Այս կապակցությամբ հարկ ենք համարում հիշել հետևյալ փաստը։ Ա.-իոն 1912 թվականին տպած իր մի գրքում գրում է, որ իմ-քը եղել է Մշո Առաքելոց վանքում և տեսել այժմ տեղ պահվող ձեռագրերը, այդ թվում՝ «Քրաշագործ Ալին Աւետարանը»։ Նրան հիացնում է վերջինիս «ծաղկաստների ու ճերկերի ցրտութիւնը և զոյնների ազնւութիւնը...»։ Խնդրում է, որ այդ ձեռագիրն ուղարկվի Էջմիածին և փրկվի փորձանքից, քայց նրան առարկում են։ Այդ ձեռագրի հետ միասին նա հիշում է «նաև երկու խոշոր դիրքով մագաղաթեայ ճառընտիրներ, որոնք իրենց թերթերի մեծութեամբ և ճուրղ ձեռագրերով նոյնպիսի արծեքաւոր գործեր են»¹²⁹։ Այս վերջին երկու ճառընտիրները վերնում ճշված ժառանգորդի (Ֆ 7729) երկու մասերն են. «ԸՆԴՀԷ (1828) թուականին երկու հատորի վերածնունդ է ձեռամբ Աղբեցի Կիրակոս վարդապետի և Հեթեմցի տիրացու Սահակի»¹³⁰։ Ինչ վերաբերում է Ալին Ավետարանին, ապա նրա նկարագրությունից պարզվում է, որ այն այդպես է կոչվել ստացողի անունով՝ «Դաւիթ եպիսկոպոս Ղըլիմ մականուանեալ»¹³¹։ Այս մեծարժեք ձեռագրի ճակատագիրը անհայտ է. հավանաբար այն ևս ոչնչացված է։

Մուշ-Տարոնցի փրկվել և Էջմիածին Մատենադարան են հասել նաև ուրիշ ձեռագրեր, որոնք պատկանելիս են եղել տարբեր եկեղեցիների ու անհատների։ Հայտնի է, որ Մուշ քաղաքի բնակիչներից 1916 թվականին հավաքվել է 21 ձե-

ռագիր և ս. Կարապետ վանքի փրկված ձեռագրերի հետ տեղափոխվել Էջմիածին¹³²։

Այս բոլոր ձեռագրերի քանակը, ըստ Օ. Եգանյանի, 128 է (99-ը՝ հայերեն ձեռագրեր, 27-ը՝ արաբատառ, 2-ը՝ արիսիվային փաստաթղթեր)¹³³։ Հետագայում պարզվեց, որ Էջմիածին են հասել նաև Ն. Պ. Մարտիրոսյանի ցուցակում նկարագրված ձեռագրերից մի շարք մոուղներ։ Վերջիններս նախկինում պատկանելիս են եղել Եփրազեն, Եփեսոս, Յոննալու, Մանգալեղտ, Լուսամզետուկ, Վերի Ակներ գյուղերի և Մուշ քաղաքի հրոյի թաղի առանձին անձանց կամ եկեղեցիներին։ Ահա նրանց հիշ ու նոր համարները. 28/5417, 47/8885, 55/5765, 62/8471, 64/4689, 84/8611, 98/7270, 99/8401, 109/8698, 111/8975, 1(157)/271, 2(158)/208¹³⁴։

Ըստ այսմ, կարելի է ասել, որ Մուշ-Տարոնցի Էջմիածին տեղափոխված և այժմ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հարստության մասը կազմող ձեռագրերի քանակը հասնում է 140 միավորի։ Իրականում, սակայն, այդ թիվն աղելի մեծ է, որովհետև առայժմ ոչ բոլոր ձեռագրերի պատմությունն է հայտնի։

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի պատմության վերջին կամ մոր շրջանն սկսվում է Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատվելու հենց առաջին օրերից։ Նպատակ ունենալով մըշակության զարգացումը ժողովրդական մասսաների սեփականությունը դարձնել, Հայաստանի նորաստեղծ կառավարությունը 1921 թվականի փետրվարի 5-ին հրատարակում է դեկրետ, ուր ասված է. «Յանձնարարում է Լուսաւորութեան ժողովրդական կոմիտարիատին վերակազմել Էջմիածին կուլտուր կրթական հաստատությունների պետականացրած ցանցը (Մատենադարան, Թագարան, Տպարան և այլն) և հիմնել Էջմիածնում Կուլտուր պատմական հիմնադրամ, որ նըպատակ պիտի ունենայ գիտական հիմքերի վրայ դնել Հայաստանի ժողովրդական կուլտուրաների

¹²⁸ Ս. Ա. Մուրադյան, Ն. Պ. Մարտիրոսյան, Զվ. աշխ., էջ 1—82։

¹²⁹ Ս. Ա. Վանի հիշատակ և Էրզրումի վիլայեթները, Երևան, 1912, էջ 115—117։

¹³⁰ Ս. Ա. Մուրադյան, Ն. Պ. Մարտիրոսյան, Զվ. աշխ., էջ 1 (Ֆ 2)։ Ըստ այսմ, ճիշտ չեն այն կարծիքները, որոնք համաձայն ճշված ժառանգորդի կիսվել է Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին։

¹³¹ Նույն տեղում, էջ 28 (Ֆ 21. Աւետարան. Ժամանակ՝ 244 (1825 թ.), գրիչ՝ Արգիշտի քանանաց, տեղ՝ Միս)։

¹³² Օ. Եգանյան, Զվ. աշխ., էջ 107։

¹³³ Նույն տեղում, էջ 110։

¹³⁴ Նշված համարներին առաջինները Ս. Մուրադյանի ցուցակում նրանց ունեցած համարներն են, իսկ երկրորդները՝ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում ստացած նոր համարները։

ուումնամիրությունն գործը և միասնամակ մասսաների սեփականությունն դարձնել հմութեանց այն բոլոր յիշատակարանները, որ ունեն գիտական, գեղարվեստական նշանակություն և կարող են աղբյուր դառնալ կուլտուրական մոր արժեքների ստեղծագործության:

**Հայեղելովմի նախագահ՝ Կասեան
Լուստղելով՝ Յովհաննիսեան¹³²:**

Շուտով, Հայաստանի ժողովուրդի նախագահ՝ Ա. Մյանհիկյանի կարգադրությամբ, Մոսկվայից Հայաստան են տեղափոխվում Առաջին համաշխարհային պատերազմի աղետներից փրկելու նպատակով այնտեղ ուղարկված էջմիածնի Մատենադարանի բոլոր ձեռագրերը¹³³: Ինչպես դրանք, այնպես էլ Արևմտյան Հայաստանից փրկված և զանազան վայրերից հավաքված ձեռագրերը դառնում են հիմք հայ ձեռագրերի խոշորագույն կենտրոնի՝ այսօրվա Մաշտոցի անվան Մատենադարանի համար: «Այսպիսով,— եզրակացնում է Օ. Եզանյանը,— Հայաստանում սովետական իշխանության հաստատումն ճոխությունից արդեն էջմիածնի Մատենադարանի ձեռագրական հավաքածուներում կային 6418 ձեռագրեր, այդ թվում հայերեն՝ 8187, արաբատառ՝ 282»¹³⁴: Սյա թվին պիտի ավելացնել «1917—1920 թվականների ընթացքում ևս, հայքան սովետական կարգերի հաստատումը, զանազան անհատներից, եկեղեցիներից և գլխավորապես Վասպուրականի վանքերից հավաքված... 60 ձեռագիր»¹³⁵: Ուստի ձեռագրերի ընդհանուր քանակը հասել է 6470 միավորի, որից հայերեն՝ 8187, արաբատառ՝ 282:

Ահա այն հիմքը, որի վրա շարունակել է աճել ու զարգանալ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ժողովածուն՝ Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատվելուց հետո: Ստորև ներկայացվող տախտակը ցույց է տալիս ընկած տասնամյակների ընթացքում կատարված անի որոշ մանրամասնությունները՝ ըստ ժամանակահատվածների և ձեռագրախմբերի.

¹³² Մատենադարանի արխիվ, Մատենադարանի ֆոնդ, թղթ. 74, վավ. 91ա (Մատենադարան է տառադրված 6 փետրվարի, 1921 թ.):

¹³³ Մատենադարան, ձեռագրատան արձանագրությունների ֆոնդ, թղթ. 1:

¹³⁴ Օ. Եզանյան, ընդ. աշխ., էջ 111:

¹³⁵ Նույն տեղում, էջ 118:

№	Ժամանակահատվածներ	Ձեռագրեր, հայերեն, արաբատառ								
		հայերեն			արաբատառ			այլ լեզուներով		
		ձև.	լս.	պատ.	ձև.	լս.	պատ.	ձև.	լս.	պատ.
1	1920—1921	626	—	—	362	—	—	—	—	—
2	1922—1923	656	—	—	362	—	—	—	—	—
3	1924—1925	672	—	—	362	—	—	—	—	—
4	1926—1928	718	—	—	362	—	—	—	—	—
5	1927—1928	762	—	—	362	—	—	—	—	—
6	1929—1930	762	—	—	362	—	—	—	—	—
7	1931—1932	1017	1270	1003	992	81	70	80	—	88
8	1933—1934	1032	1296	1003	1063	82	81	116	—	97
9	1935—1936	1046	1306	1003	1353	83	81	123	—	98
10	1938—1939	1068	1334	1010	1381	84	81	130	—	98
11	1941—1942	1084	1302	1063	1800	84	88	141	—	108
12	1943—1944	1078	1370	1081	1893	85	88	142	—	108
13	1947—1948	1080	1372	2000	2013	86	113	158	—	109
14	1949—1953	1091	1380	2034	2070	86	116	173	—	115 ¹³⁶

Նշված ձեռագրերից բացի, Մատենադարանի ձեռագրերի ժողովածուն ունի նաև նոր կազմակերպված մի ուրիշ բաժին, որի տվյալները չեն արտահայտվել վերոհիշյալ տախտակում: Խոսքը նոր ժամանակների առանձին արժեքներ կապացուցող ձեռագրերի մասին է, որոնք հավաքվել են վերջին տարիների ընթացքում: Նմանների ընդհանուր քանակը, ըստ 1988 թվականի տրվյալների, հավասար է 252-ի: Այսպիսով, այդ նույն թվականին Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ունեցած բոլոր ձեռագրերի քանակը եղել է 16082 միավոր: Դա ցույց է տալիս, որ Մատենադարանի ձեռագրերի քանակը վերջին 63 տարիների ընթացքում աճել է շուրջ երկու և կես անգամ:

Արդ, ի՞նչ աղբյուրներից է սնվել Մատենադարանը՝ ընկած 63 տարիների ընթացքում. կարելի է ասել, որ դրանք բաժանվում են 4 խոշոր խմբերի:

Ա) Կրոնա-եկեղեցական հաստատություններ

Բ) Ուսումնական հաստատություններ

Գ) Պետական-հասարակական հաստատություններ

Դ) Անհատական հավաքածուներ

¹³⁶ Սույն տախտակը կազմված է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերի երկհատոր ցուցակի, «համբեր Մատենադարանի» հանդեսի № 8—13 հատորների, ինչպես նաև ձեռագրատան գոյքամատյանի տվյալների բաժանմամբ:

Ա) Կրոնա-եկեղեցական հաստատությունները հիմոց ի վեր, հաճախանալով ձեռագրերի քաղաքական և հավաքման կենտրոններ, Հայաստանում տվելու համար կարող են հաստատվելուց հետո, իրենց տրամադրության տակ ունենալ մեծ թվով ձեռագրեր, դիվանական փաստաթղթեր, ինչպես նաև տպագիր գրականություն: Պետական որոշումների համաձայն, նրանց պատկանող ձեռագրական արժեքները և վաճառագրերը 1920 թվականից սկսած հատկացվում են Մատենադարանին:

Այս եղանակով Երևանի, Վաղարշապատի, Աշտարակի, Ախալցխայի, Գանձակի, Լեռնականի, Հաղթատ-Սանահինի, Տաթևի, Սևանի, Նոր Բայազետի, Նոր Նախիջևանի, Հուսիսային Արևիկի, Աստրախանի և այլ վայրերի եկեղեցիներից ստացվում են ավելի քան երկու հազար ձեռագրեր: Ուշագրավ է, որիմակ, որ միայն Նոր Նախիջևանի եկեղեցիներից ստացվել է 340 ձեռագիր: Անհարկի չէր լինի նկատել, որ վերջինները, չնչին բացառությամբ, ժամանակին գտնվելիս են եղել Ղրիմում և հայերի՝ Նոր Նախիջևան տեղափոխվելու ժամանակ քերվել են այնտեղ: Կարելի է հիշել նաև Ատրպատականի (Թավրիզի) հոգևոր առաջնորդարանի շուրջ 80 ձեռագրերը, որոնց զգալի մասը ժամանակին հավաքված է եղել Արևմտյան Հայաստանի (Վասպուրականի) տարածքից: Հիշատակության արժանի են Մաշտոցի անվան Մատենադարան հասած այն ձեռագրերը, որոնք փրկվել են Արևմտյան Հայաստանի տարբեր եկեղեցիներից ու վանքերից առանձին միավորներով: Որպես օրինակ հիշենք Կարսի ու Աստվածածին և Վանի ու Վարդան եկեղեցիների մեկական ձեռագրերը (ՁԶՁ 7380, 9985): Նմանների ընդհանուր գումարը նույնպես զգալի թիվ է կազմում:

Բ) Ուսումնական հաստատություններ. ինչպես Մաշտոցի անվան Մատենադարանի պատմության, այնպես էլ հայ ձեռագրերի իսաղացած ընդհանուր դերի և ճշանկության առումով յաջադիկ արժեք ունեն այն տեղեկությունները, որոնք վերաբերում են ուսումնական հաստատությունների ձեռագրական ժողովածուներին: Միշտ է, հենց սկզբից էլ վաճառական միաբանությունների մատենադարանները կապված էին ուսումնական նպատակների հետ, սակայն քոյրորդին այլ երևույթ է վաճառքից անկախ հիմնված ուսումնական հատուկ հաստատություններում ծնված մա-

տենադարանների գոյությունը ու գործունեությունը: Հայ իրականության մեջ նմանների ստեղծումը ունենալով հիմ արմատներ, նոր որակ է ստանում XIX դարի առաջին տասնամյակներից ըսկըսած: Այդպիսի հաստատություններից առանձնապես աչքի են ընկել Մոսկվայի Լազարյան ճեմարանը, Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցը, Կարինի Սանասարյան վարժարանը: Ուսումնական այդ հաստատությունների ստեղծած քաղաքական հարուստ ձեռագրատուն-մատենադարանները նույնպես, ի վերջո, եկան միաձուլվելու Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հարստությանը:

Հին ավանդույթների համաձայն, իր ձեռագրական հավաքածուն հիմնեց նաև Երևանի պետական համալսարանը: Բայց քանի որ գոյություն ուներ պետական առանձին Մատենադարան, նրա հավաքած ձեռագրերը նա, կառավարության որոշման համաձայն, հանձնվեցին Մաշտոցի անվան Մատենադարանին: Առկա տվյալներով Երևանի պետական համալսարանից ստացված ձեռագրերի քանակը հասնում է 80 միավորի:

Գ) Պետական-հասարակական հաստատություններ. Ուսումնական հաստատությունների կողքին XIX—XX դարերում առեղծմաքար հայ ձեռագրերի հավաքմամբ են զբաղվում պետական-հասարակական զանազան կազմակերպություններ: Այդ հաստատություններից էին, օրինակ, Թիֆլիսի հայոց ազգագրական ընկերությունը, Երևանի գրական թանգարանը, Հնությունների պահպանության կոմիտեն, Մյասնիկյանի անվան հանրային գրադարանը, Կերպարվեստի թանգարանը, Ամերկոմը, Լեռնականի թանգարանը, Էջմիածնի Վեհարանի թանգարանը, Ախալցխայի թանգարանը, Նոր Նախիջևանի թանգարանը և այլն, որոնց ունեցած ձեռագրերը նույնպես հանձնվեցին Մատենադարանին: Մատենադարանի ձեռագրային հավաքածուների հարստացման գործին նպաստել են նաև Էրմիտաժը, Թիֆլիսի պետական արխիվը, Բուխարեստի հայկական մշակութային տունը և ուրիշ հաստատություններ:

Դ) Անհատական ժողովածուները գոյություն են ունեցել վաղապես ժամանակներից և այսօր էլ մնաններ զանազան տեղերում շարունակում են գոյատևել: Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերի հարստացման գործում մեծ ճշանակություն են ունեցել նրանց հաշվին կատար-

վան համարումները: Այդ հարստացումների վերջին փուլում ուշագրավ են եղել գիտության և գրականության տարբեր բնագավառներում աշխատող քաղաքակրթական գործիչների ստեղծած ժողովածուները: Որպես օրինակ հիշենք Աբգ. Հովհաննիսյանի, Ն. Դադյանի, Գ. Հովսեփյանի, Գ. Աղանյանի, Գ. Տեր-Մկրտչյանի, Գ. Ավետիսյանի, Գ. Նալաբանյանի, Կ. Առետյանի, Ե. Ծաֆազիի, Ա. Բալասթարի, Ստ. Լիսիցյանի, Ս. Կանաչյանի, Աբ. Հովհաննիսյանի, Թ. Ազատյանի, Ն. Աղանյանի և ուրիշների ձեռագրերի ժողովածուները:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանը առանձնապես հարստացում են հայ գրողների՝ Բաֆֆու, Է. Թումանյանի, Ա. Չոպանյանի, Դ. Դեմիրճյանի, Ե. Չարսեհի, Զ. Նալյանի, Մկրտիչների՝ Կ. Թադևոսյանի, դերասանների՝ Հ. Արեւյանի և այլոց գրադարաններից եկած ձեռագրերը: Հ. Թումանյանի հավաքածուից ստացվել է 48 ձեռագիր:

Ուշագրավ է, որ այս ընդհանուր գործին իրենց մասնակցությունն են բերել հայրուրավոր քաղաքացիներ՝ ինչպես Սովետական Միության, այնպես էլ աշխարհի տարբեր վայրերից: Դրանցից արժանի են հիշատակության Հ. Հազարյանի, Վ. Սալաթյանի, Ռ. Մարկոսյանի և այլոց նվիրաբերած մեծարժեք ձեռագրերը: Մեկ կամ մի քանի ձեռագրերով Մաշտոցի անվան Մատենադարանի գանձատունը հարստացրել են Մուկվալյում, Լեմիզգարադում, Լվովում, Թրիփլիսիում, Կոստանդնուպոլսում, Երուսաղեմում, Փարիզում, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում, Լոնդոնում, Հնդկաստանում և շատ ուրիշ վայրերում ապրող հայ և օտարազգի նվիրատուներ: Նրանց ընծայած ձեռագրերի զգալի մասը կապվում է Արևմտյան Հայաստանում մինչև 1915—1920 թվականները գոյատևած մեծ ու մանր մատենադարանների հետ: Այս առումով առանձին հետաքրքրություն են չարժու մեքատիպից, Եղզնկայից, Սասունից, Կարսից և այլ վայրերից փրկված հատ ու կենտ ձեռագրերը, որոնց Մատենադարան են հասել հիմնականում հայ գաղթականների ձեռքով:

Հետևելով վերևում ահմանված կարգին, այժմ փորձենք ներկայացնել Մատենադարանի ընդհանուր գանձարանը մտած այն առանձին ժողովածուները, որոնց բովանդակված ձեռագրերի քանակն անցել է 100 միավորից: Դրանք են Սամաարյան վարժարանի, Խաչիկ վրդ. Կոստյանի

(Բ հավաքածու)¹⁴⁰, Լազարյան ճեմարանի, Հայրց ազգագրական ընկերության և Նոր Նախիջևանի ս. Լուսավորչի եկեղեցու հավաքածուները՝ Մատենադարանին հանձնված 1820—1898 թվականների ընթացքում:

ՍԱՆԱՍԱՐԱՆՆ ԿԱՐԺԱՐԱՆԸ հիմնվել էր Կարին քաղաքում 1880 թվականին՝ Մկրտիչ Սամաարյանի (1818—1890) նախաձեռնությամբ ու միջոցներով: Այստեղ ստեղծվել էր նաև գրադարան, որ առանձին քանակ էին կազմել ձեռագրերը: Դրանք, հիմնականում, Մ. Սամաարյանին հանձնված մատենադարանի ձեռագրերն են եղել՝ հարստացած նվիրաբերումներով ու գնումներով: Այդ մատենադարանի վերաբերյալ ուշագրավ են Մ. Տեր-Մուկիսյանի հետևյալ տողերը. «1901 թուին... Կ. Եզեան ինձ առաջարկեց ցուցակագրել Սամաարյանին ձեռագրերի այն մասը, որ հանգամանքների շնորհիվ դեռ Կարինի դպրոցը չի ուղարկում, այլ պահում է Եզեանի մոտ: Սկիզբը եղավ իսկ պ. Եզեանի յարտի չէր ձեռագրերի թիւը, որ տարիների ընթացքում, հանգուցեալ Սամաարյանի կենդանութեան օրով, փոքր առ փոքր ըստ մեծի մասին փողով, երբեմն նաև ընծայարարութեամբ, ձեռք էին բերուել: Զեռագրերի թիւը հասնում է 189, հետո էլ հաջուած Սամաարյանի վարժարանում գտնուածները, որոնցից 49 համարը արդէն ցուցակագրուած և ցուցակ էլ տպագրուած է պ. Աճառեանի ձեռքով»¹⁴¹:

Հ. Աճառյանի կազմած ցուցակի առաջաբանում նշված է, որ Սամաարյան վարժարանում գտնված վերոհիշյալ 49 ձեռագրերը պատկանելիս են եղել այդ հաստատության հիմնադրման կապակցությամբ 1886, 1887, 1888 թվականներին նվիրաբերված և գնված արժեքների թվին¹⁴²: Այստեղ պիտի նկատի ունենալ նաև Մ. Սամաարյանի առաջած այն ձեռագրերը, որոնց մասին պահպանված է այսպիսի տեղեկություն. «1885—1886 եռամեայ շրջանին մէջ բարեդար ուղարկեց

¹⁴⁰ Խաչիկ վրդ. Կոստյանի ձեռագրերի Ա հավաքածուի մասին խոսելը վերևում:

¹⁴¹ Մերձուր վարդապետ, Ներսես հիմնադրող Լաթովկոսի կոնգրանները (ՀԱԽԱՐԱՍՏ, 1804, էջ 817): Իր կազմած Սամաարյան ձեռագրերի ցուցակը նա կանցել է հրատարակել («Լրագրեր» ՀՄԱԸ ԳԱ, հաս. քառ., 1977, № 10, էջ 88, 98, 100), բայց չի հաշտվել:

¹⁴² Հ. Աճառյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Սամաարյան վարժարանի, որ ի Կարին, 1800 (Ճախուսեւ տպագրված ՀՀՄՈՒԵ ամսօրեաւ—ի 1896—1898 թթ. հատարներում):

ձեռագիրներ»¹⁴³ (քանակը չի ճշված): Գալով Հ. Աճառյանի մատնացույց արած գնումներիմ, ապա դրանք էլ Մ. Սամաաարյանի հատկացրած միջոցների հետ են կապված: Դրա միջոցառումների արդյունքն են նաև ձկնորսների հարստությունները: Ուստի, վերջին հաշվով Մ. Տեր-Մովսիսյանի վերոհիշյալ ձևակերպումը՝ 189 ձեռագրերի մասին՝ ճիշտ է: Ցավոք, հնարավոր չեղավ պարզել, թե քանի՝ ձեռագիր է ուղարկել Մ. Սամաաարյանն անձամբ «1885—1888 եռամսյա շրջանին մեջ»: Դրան չի օգնում նաև այն վկայությունը, որի համաձայն «Բնորոշագրի մեջ ալ պահուած են 4348 հատոր գիրքեր... տպագիր և ձեռագիր, որոնք Մկրտիչ Սամաաարեանի անձնական մատնադարանը կը կազմեն, և վարժարանին կտակուած են»¹⁴⁴ (այստեղ էլ ձեռագրերի քանակը չի ճշված): Այսպիսի ընդհանուր տեղեկության ենք հանդիպում նաև Մ. Սամաաարյանի կտակի մեջ՝ կազմված 1890 թվականին. «... Իմ անուամբ հայոց համար Բիմուսումնայն վարժարանին կտակում եմ մմանապէս իմ մատնադարանը, արքումները, հաւաքածոյքն և տպարանական պարագաները»¹⁴⁵:

Սամաաարյան վարժարանի 1881—1901 թվականների հաշվետվության մեջ խոսվում է նաև 23 ուրիշ ձեռագրերի մասին, որոնք նկարագրված են Տեղեկագրի համապատասխան հատորում (44—46-րդ միավորներ)¹⁴⁶:

Հաջորդ տեղեկությունը, որ հայտնի է մեզ, վերաբերում է Պետերբուրգում՝ Մ. Սամաաարյանի կտակած, քայց դեռևս Կ. Եղյանի մոտ մնացած ձեռագրերի տխուր ճակատագրին: «1903-ին այդպիսի Բեդերսպորտի մեջ պահուած վարժարանին սեփական 4348 հատոր ընտիր գրքերն ու

ձեռագիրներ»¹⁴⁷: Այս նույն տեղեկագրում հադորդում կա նաև այն մասին, որ 1901—1908 թվականներին Սամաաարյան վարժարանի ձեռագրերի քանակն անած է եղել 12 միավորով (ընդ. 78 ձեռագիր), որոնք համառոտ նկարագրությունը տրված է այստեղ իբրև ճախորդ տախտակաձև նկարագրության շարունակություն»¹⁴⁸:

Պահպանված է մի այլ վկայություն, ըստ որի 1906—1910 թվականներին Սամաաարյան վարժարանի ձեռագրերի քանակն անած է եղել ևս 16 միավորով (78—94-րդ միավորներ): Դրանք ևս նկարագրված են նույն եղանակով նույն հատատության տեղեկագրի վերջին հատորում¹⁴⁹:

Այս 94 ձեռագրերից 43-ը (ՁՁՁ 1—43) նկարագրված է Հ. Աճառյանի կողմից, իսկ մնացած 51-ի (ՁՁՁ 44—94) նկարագրությունը տրված է Հ. Քոսյանի կազմած ցուցակում¹⁵⁰, Համեմատությունից երևում է, որ Տեղեկագրի հատորներում նկարագրված 94 ձեռագրերը լիովին համապատասխանում են Հ. Աճառյանի և Հ. Քոսյանի նկարագրած 94 ձեռագրերին:

Վերջերս լույս տեսավ Մ. Սամաաարյանի կրտսկատար Կ. Եղյանի մոտ մնացած և 1903-ին հորեհի ճարակ դարձած 121 ձեռագրերի ցուցակը¹⁵¹: Իճնպես պարզել է Յ. Վարդանյանը, որանք հիմնականում Բուսական կապություն համաձայնեցրում XVIII—XIX դարերում ապրած հայ մտավորականների և հասարակական գործիչների (Հ. Արդուրյանի, Գ. Խոսրոյանի, Ա. Խոսրոյանյանի, Մ. Միանաարյանի, Ա. Երիցյանի և շատ ուրիշների) «սեփականություն եղած կամ նրանց աշխատությունները թուվանդակով ձեռագրեր են»¹⁵²: Այս կապակցությամբ ուշագրավ է Ներսես Աղաարակեցու կողակների եռահատոր ժողովածուի ամփոփ և խմբավորված նկարագրությունը, որ կատարել է Մ. Տեր-Մովսիսյանը և բառաձին ներկայաց

¹⁴³ «Համամայն տեղեկագիր Սամաաարեան վարժարանին, Կ. Պոլիս, 1903, էջ 88:

¹⁴⁴ Նույն տեղում:

¹⁴⁵ «Ա. հիմնական կանոնադրությոն Սամաաարեան վարժարանին,

Բ. Կտակագիր Մկրտիչ Սամաաարեանին,

Գ. Կտակագիր տիկին Մարիամ Մարտիրոսեան Կազակեշանին,

Դ. Կտակագիր քաղեղիշատակ Կարապետ Եզեանցին, Կալկաթա, Ա. Պոլիս, 1910 («Բ. Կտակագիր...», էջ 2):

¹⁴⁶ Ամեն ձեռագրի վերաբերյալ պատասխան է տրվել հետևյալ հարցերին. Կարգ (Ձ), ձեռագրի անուն, թուական, թիվը, միտ, գիր, գրիչ, տեղին ուր գրուած է, մոտարտութուն:

¹⁴⁷ «Հեղամայն տեղեկագիր Սամաաարեան վարժարանին, 1901—1906, Կ. Պոլիս, 1911, էջ 58:

¹⁴⁸ Նույն տեղում, էջ 60—61:

¹⁴⁹ «Համամայն տեղեկագիր Սամաաարեան վարժարանին, 1906—1910, Ղազարիս, 1911, էջ 40—41:

¹⁵⁰ Հ. Քոսյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Սամաաարեան վարժարանի ի կարից (եՀանդես ամսօրեայր, 1912, էջ 55—61, 1921, էջ 178—187, 488—498, 530—584):

¹⁵¹ Ցուցակ Հայերեն ձեռագրաց Մկրտիչ Սամաաարեանին: Կազմեց Մեսրոպ Մագիստրոս Տեր-Մովսիսեան (Պետերբուրգ, 1901): Խմբագրել և ցամկելը պատրաստեց Յ. Հ. Վարդանեան, Վերետիկ—Ս. Ղազար, 1981:

¹⁵² Նույն տեղում, էջ 10:

րել այն¹⁵³։ Բարեբախտաբար հրդեհից դեռևս երկու տարի առաջ առաքված փնելով էջմիածինը, փրկվել են կորստից¹⁵⁴։ Նույն եղանակով փրկվել է մեկ մի ուրիշ արծեքավոր ձեռագիր («Պատմագիրք Հայոց»)՝ Դրանցից բացի, Սամասարյան հավաքածուից Մատենադարանում կան 3 ուրիշ ձեռագրեր, որոնք վերոհիշյալ տպագիր ցուցակներում նկարագրված չեն եղել¹⁵⁵։ Այս բոլորի մեջ առանձնահատուկ տեղ է գրավում «Սամասարյան Անետարանը» (№ 7785), որն այժմ պահվում է Մատենոցի անվան Մատենադարանում։ Նրա կրկնագիր մասը կապվում է V դարի հետ, իսկ քուն ձեռագիրը՝ 988 թվականին։

Այսպիսով, Սամասարյան վարժարանին պատկանող բոլոր ձեռագրերի քանակը, ըստ Մ. Տեր-Մովսիսյանի, 1900 թ. հավասար է եղել 189 միավորի։ Դրան պիտի գումարել նաև վերևում նշված 28 (12 + 16) ձեռագրերը, որոնք նկարագրված են 1901—1908 և 1808—1910 թվականների հաշվետվություններում։ Բացի դրանցից, պիտի ավելացնել նաև 3 ձեռագրեր, որոնք հիշվեցին քիչ առաջ։ Հետևապես կունենանք 220 ձեռագիր, եթե ոչ ավելի, որովհետև 1910—1915 թվականների ձեռքբերումների մասին տեղեկություններ չունենք։

Ինչպես հայտնի է, 1812 թվականին Սամասարյան վարժարանը տեղափոխվում է Սեբաստիա¹⁵⁷։ Ըստ ներույթին, նրա գույքի մի մասը և ձեռագրերը թողնված են եղել տեղում։ Մի վկայության համաձայն 1815 թվականին Սամասարյան վարժարանի այդ հարստությունները գետեղ-

ված են եղել 100 սնդուկի մեջ՝ Սեբաստիա տեղափոխելու համար։ Խառն իրադրությունների պատճառով, սակայն, դրանք «մեծ մասը կորչում է»։ Մնացածը փրկվում է և բերվում Թիֆլիս։ 1922 թվականին ձեռագրերը հանձնվում են Երևանի Գրական թանգարանին, իսկ այստեղից էլ՝ 1938-ի՝ Մատենադարանին։ Այսօր Մատենադարանում գտնվող Սամասարյան վարժարանի ձեռագրերից ճանաչելի է 71 միավոր¹⁵⁸։ Վկայվում է նաև, որ Սամասարյան վարժարանից փրկված հարստության համար պարտական ենք Մ. Սամասարյանի ծախսերով սովորած խորքերոջի պրոֆ. Ա. Սողկիսյանին, որը 1915 թվականին հաջողացրել է լինել Կարինում, փրկելով նաև Սամասարյան վարժարանի հուշակալոր Ավետարանը¹⁵⁹։

Սամասարյան վարժարանի ձեռագրերի սույն ամփոփ պատմությունը թույլ է տալիս անդրադառնալու նաև Կարինի ու ջրջակայքի այն մյուս ձեռագրերին, որոնք մասին պահպանված են հավաստի տեղեկություններ։

Առհասարակ Կարինն էլ հայ մշակույթի հնագույն քնաշխատներից մեկն էր։ X դարից այնտեղ աչքի ընկավ հատկապես Հինքն գյուղի մոտ գրչու ճյուղող Կարմիր վանքը։ Մատենագրության մեջ հիշատակվում է Գրիգոր Մագիստրոսի ուշադրությանը արժանացած Գրիգոր Հնձանցի փիլիսոփան, որի հետ կապվում էր արքունի ճեմարան հիմնելու գաղափարը։ Կարինում գրված հնագույն ձեռագրերից հայտնի են 3 Ավետարաններ՝ գրված 1181¹⁶⁰, 1183¹⁶¹ և 1188¹⁶² թվականներին։ Վերևում խոսվեց 1242 թվականի աղետի և Կարինի հին ու մեծաքանակ ձեռագրերի գերեվարությանը մասին։ Այստեղ ավելացնենք, որ դրանց մի մասը, մեծ գոհողությունների գնով, ազատվեց գերությունից և վերադարձվեց վանքերին ու եկեղեցիներին։

¹⁵⁸ Օ. Եղանյան, Ուլ. աշխ., էջ 157։

¹⁵⁷ Թեոֆիլ, Ամենու տարբերյոց, Կ. Պոլիս, 1816—1820, էջ 187—188. տե՛ս նաև «Էջմիածին», 1865, Ե—Զ —է, էջ 84—85։ Սամասարյան վարժարանի հարստության մասն են կազմել Այվազովսկու, Ռուբենի, Օրովի, Վերեջագինի, Ներսիսյանի և այլոց շուրջ երկու տասնյակ յո ղանկարները («Քաճամամայ տեղեկագիր...», էջ 71, «Հնգամյա տեղեկագիր...», էջ 58)։

¹⁵⁹ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ձեռ. № 6284։

¹⁶¹ Այծմ. Լեմհիգրադում։

¹⁶² Հ. Ոսկյան, Բարձր Հայքի վանքերը, Վիեննա, 1851, էջ 117։

¹⁵³ Մեծրոպ վարդապետ, Ներսես հիմնդիրող կաթողիկոսի կողմակները («Արարատ», 1904, էջ 810—838)։

¹⁵⁴ «Լրաբեր», 1877, № 10, էջ 188 (այդ ձեռագրերն այժմ պահվում են 4585, 4586, 4587 համարների տակ)։ Ներսես Աշտարակեցու կողմակների և թղթերի մասին տե՛ս նաև Ա. Շիրյան, Նի թեր Ներսես Ե-ի կենսագրության համար, Թիֆլիս, 1877, էջ 3—4։ Այստեղ նշում կա ինչպես նկարագրված 3 հատորների ճակիկն տիրոջ (Հարություն Շահադիդյան-Կասաբականի), այնպես էլ Ներսես Աշտարակեցու այդպիսի ու ոչնչացված այլևայլ փաստաթղթերի վերաբերյալ։

¹⁵⁵ «Լրաբեր», 1877, № 10, էջ 108 (այժմ պահվում է 4584 համարի տակ)։

¹⁵⁶ Օ. Եղանյան, Ուլ. աշխ., էջ 157 (№№ 2841, 8011, 9177)։ Այստեղ հիշված են ևս 2 ուրիշ ձեռագրեր (№№ 9458, 9125), որոնք պատկանելությունը պահպանված է։

¹⁵⁷ «Պատմագիրք յուշամատեն Սեբաստիոյ և գալարի հայութեան», Պեղորթ, 1974, էջ 518—520։

րիմ¹⁶³։ Հետագայում նորաձուր աղետներ անցան այդ և նորաստեղծ ուրիշ ձեռագործերի վրայով։ Անասելի խառնությունների դիմացին հատկապես օսմանը և բռնակալները։ Թղթի կտորներ հայտնաբերելու նպատակով «տուններ կը խուզարկուէին... քանիցն՝ թոնիրներու մէջ աթարիմ հետ այլառեւ են քովերնին ունեցած հմաւանդ ձեռագործներ...»¹⁶⁴։ Պակաս վնասներ չեն հասցրել թուրք ավազակախմբերի կազմակերպած գողություններն ու թալանները, որոնց մասին պատմութիւնը XVII դարի հեղինակ Հակոբ Կարմենցի¹⁶⁵։ Այստեղ՝ Կարմո աշխարհում էլ, սակայն, հայ ժողովրդի ոգին մնում է անկուլուն՝ ստեղծելով ու հավաքելով նորաձուր ձեռագործեր։ Դրանց վերաբերող տեղեկություններ որոնելիս, պիտի հատուկ ուշադրություն նվիրել 1829—1830 թվականներին և հետագա տարիներին տեղի ունեցած արտագաղթների ժամանակ տեղափոխված ձեռագործերի պատմությունը։ Արդիւններն են, օրինակ, Կարապետ Բագրատունու վերոհիշյալ հավաքածուի զգալի մասը։ Առավել մեծ թվով ձեռագործ կային Ախալցխայում, Ախալքալաքում, Շալկայում, Ինչպես և Արեւելյան Հայաստանի տարբեր վայրերում վերաբնակված կարմեցի հայերի մոտ։

Դրանց զգալի մասը նույնպես տեղ գտավ Մատենադարանում¹⁶⁶։

Այս առումով ուշագրավ է հետևյալ փաստը։ Օ. Եղանյանը գրական թանգարանի ձեռագրերի ցանկում թվարկում է Ախալցխայի Ս. Փրկիչ եկեղեցուց ստացված 41 ձեռագրերի համարները՝ համապատասխան ճշգրտումներով։ Նա այդտեղ խոսում է նաև 8 ձեռագրերի մասին, որոնք կորած են համարվում¹⁶⁷ (ընդամենը 49 ձեռագիր)։ Պարզվում է, որ դրանք բոլորն էլ տեղափոխված են եղել Կարիմից և նրանց սկզբնական քանակն էլ ավելի մեծ է եղել։ Հ. Գեղամյանը, խոսելով Արապետ արքայա-ի և նրա ձեռագրերի մասին, գրում է. «Ախալցխայ Ս. Փրկիչ աճումով մայր

եկեղեցին շինուեցաւ 1835—1837 թուականներում և նորա մէջ գետեղուեցան Օսմանեան երկրից քերուած վաճքերի և եկեղեցիների անապօները, գարդեներ, ս. մատուցները և զգեստները...։ Վերջին ցուցակից, որ կազմուած է 1875 ամի ապրիլի 28-ին, երևում է... ընդամենը 486 կտոր, որոնց մէջ... 62 արծաթապատ Աւետարաններ»¹⁶⁸։ Այստեղ «օսմանցան երկրից» դարձվածքի տակ հեղինակը նկատի է ունեցել Կարիմը։ Կարիմի և շրջակայքի հայերեն ձեռագրերից շատերն էլ հանգրվանեցին Վիեննայի, Վենետիկի և ուրիշ վայրերի մատենադարաններում¹⁶⁹։ Համապատասխան հարուստ տեղեկություններ կան նաև Հ. Ոսկյանի «Բարձր Հայքի վանքերը» աշխատության մեջ¹⁷⁰։ Առավել փաստաւարտաւ ու լիարժեք են Հ. Քոչյանի կազմած 2 ձեռագրացուցակները՝ նվիրված Արծնյան վարժարանի և Կարմո գյուղերի ձեռագրերի նկարագրությանը։ Առաջինն ունի այսպիսի խորագիր. «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Արծնեան վարժարանի ի Կարիմ»¹⁷¹, Առաջարկուած սակած է. «Արծնեան վարժարանի թանգարանին ձեռագրաց հաւաքածոյը կը սկսին 1865 թուականէն, և այսօր ասոնց թիւը կը հասնի 82-ի ... այդ թուականէն յառաջ և քանի մը տարի յետոյ կը գտնուէին եկեղեցոյ կամ տաճարին մէջ, ինչպէս յայտնի կը տեսնուի թիւ 826-ին մէջ թղ. 109 Փիրգալեւեանի գրած յիշատակագրութեւն, և... հարցեալ գտի զձեռագիր մատենան, որը կային ի դարան սրբոյ հոյակապ եկեղեցոյ քաղաքիս... Բանի մը կտոր այլ բերուած է մերմակալ... Կարմիր վանքէն ... Մուտարկու լուսաւորչայ վանքէն... Ոսկանեան Յովհաննէս վարդապետէ ... Ս. Թ. Աղպալեւեան... գնում»։

Սոյն ձեռագիր մատենաները գետեղուած են վարժարանին առաջին սենեակին մէջ, ուր կը գտնուէին մինչև 1911 թուականին...¹⁷²։

Արծնյան վարժարանի ձեռագրերի վրա եղել է կնքադրոշմ. «Արծնեան թանգարան Կարիմ, 1865»։ Ինչպես երևում է, այդ բոլոր 62 ձեռա-

¹⁶³ Սիրակուս Գանձակցի, Պատմություն հայոց, Երևան, 1961, էջ 279—280։

¹⁶⁴ Հ. Քոչյան, Բարձր Հայք, Ե, Վիեննա, 1925, էջ 248։

¹⁶⁵ Հակոբ Կարմենցի, Տեղագիր վերին Հայոց, Վաղարշապատ, 1908, էջ 64—68։

¹⁶⁶ Օ. Եղանյան, Ո՛վ. աշխ., էջ 180, 142, 151, 175 և այլն։

¹⁶⁷ Նույն տեղում, էջ 151—152։

¹⁶⁸ «Օրոն», Տիֆլիս, 1876, էջ 164։

¹⁶⁹ Ս. Քոչյան, Ո՛վ. աշխ. (էջմիսնից, 1965, Ե—Զ—Է, էջ 38—39)։

¹⁷⁰ Հ. Ոսկյան, Բարձր Հայքի վանքերը, Վիեննա, 1951, էջ 115—152։

¹⁷¹ «Հանդես ամսօրեայ» 1961, էջ 102—106, 812—829, 1962, էջ 80—87, 174—182, 839—851։

¹⁷² Նույն տեղում, 1961, էջ 102։

գրերն էլ զոհ են գնացել տեղաֆանության ժամանակ¹⁷³։ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում կան նշված կնիքն ունեցող որոշ ձեռագրեր, որոնք չկան Հ. Քոչյանցի ցուցակում, ուստի և քերված են եղել այդ ցուցակը կազմելուց առաջ¹⁷⁴։

Հ. Քոչյանցի կազմած մյուս ցուցակն ունի այսպիսի խորագիր. «Տնուցակ հայերեն ձեռագրաց Կարմուզ գիւղերում»¹⁷⁵։ Այստեղ նկարագրված են հետևյալ գյուղերի ու վանքերի 33 ձեռագրերը. Կոնճկոց, Գեղախոռ, Պատիշին, Դվնիկ, Կրիչք, Երևնիստ, Ումտուում, Տֆնարիզում, Հինձք, Կարմիր վանք, Զիթավոջ, Մուտուրկու, Ս. Լուսառորիչ, Սող-ջերմուկ, Ծխնոց, Կան, Զիթիկ, Կեզ։ Այս ձեռագրերից միայն երկուսն է, որ այսօր պահվում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանում, Մեկը՝ Ծխնոցի 1038 թվակիր Ավետարանն է (6201)¹⁷⁶, իսկ մյուսը՝ Զիթոլիցի մի Ավետարանը (ՊՈ 5639)։

Կարմից Մատենադարան է հասել մի ուրիշ Ավետարան ևս (ՊՈ 8392), որը ժամանակին եղել է «Սայր դպրատանը»¹⁷⁷։

Մոտավորապես այսպիսին է Կարին քաղաքի և նրա շրջակայքի ձեռագրերի մասին եղած տեղեկությունների ընդհանուր պատկերը։

ԽԱԶԻԿ ՎՐԴ. ԳԱՐԻՑԱՆԻ ձեռագրերի Բ հավաքածուի մասին պատկերացում է տալիս 1920 թվականին կազմված հետևյալ փաստաթուղթը. «Տնուցակ Զվարթնոցի վանահայր Խաչիկ ծ. վարդապետից տուացած պատմա-հմագիտական նիւթերի»¹⁷⁸։ Այստեղ, առանց տեսակազրկման, թվարկված են ինչպես ձեռագրերը, պատմա-դիկները, վավերաթղթերը, այնպես էլ հմագիտական իրերն ու առարկաները։ Ամբողջական ձեռա-

գրերի քանակը հավասար է 101-ի¹⁷⁹, ևս. վրդ. Դադյանի հավաքած ձեռագրերից որոշ մոտովներ էլ Մատենադարան են մտել տարբեր առիթներով¹⁸⁰։

Առկա տվյալները թույլ են տալիս ասելու, որ ևս. վրդ. Դադյանի ջանքերի շնորհիվ Մատենադարանը հարստացել է առնվազն 288 հայերեն և 30 արաբատառ ձեռագրերով։ Չմոռանալն են նաև նրա նվիրած հարյուրավոր պատմադիկները և վավերագրերը։ Ոչ մի հավաքածու չի ունեցել այնքան շատ պատմադիկներ, վավերագրեր, որքան՝ ևս. վրդ. Դադյանինը։ Ուշագրավ են նաև նրա հավաքած ձեռագրացուցակները։ Եթե այս հավաքածուի 101 ձեռագրերի մասին հրապարակված տեղեկություններ չկան, ապա մյուս նյութերը մասամբ նկարագրված են Հ. Թովմա-նի կազմած երկրորդ ցուցակում։

Վերևում շարադրվածից երևում է, թե ինչ ընդհանրահայտ գործ է կատարել ևս. վրդ. Դադյանը հատկապես ձեռագրային մշակույթի հավաքման գծով։

Հ. Թովմանը վկայում է, որ ևս. վրդ. Դադյանը իր ձեռագրերի «մեծ մասը հաւաքել է Դարբասի գիւղերից»¹⁸¹։ Լեռն, խոսելով ևս. վրդ. Դադյանի հոր՝ Քաղապարեցի Գրիգոր քահանայ Դադեանցի՝ մասին, հիշատակում է, որ նա մեծելիս թողել է «իր Մսթաւա և Վահան որդիներից հին ձեռագրերի մի հարուստ ժողովածու (մինչև 33 հատ)»¹⁸²։ Օ. Եզանյանը հիմնավորում է, որ դրանք մտնելով ևս. վրդ. Դադյանի (ինչա Վահանի) հավաքածուի մեջ նվիրվել են Մատենադարանին¹⁸³։ Այս և այլ փաստերը հիմք են տալիս համառոտաբար անդրադարձաւ Հայոց Արևելից կողմանց գրավոր դպրությանը, մանավանդ, որ այնտեղից Մատենադարան են հասել մասն ուրիշ ձեռագրեր։

Հայտնի է, որ մաշտոցյան դպրությունը հենց սկզբից իր ծաղկումն ապրեց նաև Հայոց Արևելյան կողմերում։ Քառնի որ այդ մասին արդեն առկա է բավականին համագամանայից քննու-

¹⁷³ Ս. Քոչյանցյան, նշվ. աշխ. («Էջմիածին», 1986, Հ. էջ 86)։

¹⁷⁴ Օ. Եզանյան, Կարմուզ Տաճար Միաբան Ա. Աստվածածին եկեղեցու ձեռագիրը։

¹⁷⁵ «Հանդես ամսօրեայ», 1903, էջ 28—38, 207—220, 871—880, 501—514, 1904, էջ 28—38, 158—160, 323—352։

¹⁷⁶ Ս. Քոչյանցյան, նշվ. աշխ. («Էջմիածին», 1986, Հ. էջ 86)։

¹⁷⁷ Ըստ երևույթին խոսքը 1811 թվականին, Կարապետ Բագրատունու օրոք հիմնված «Վերդուհական մայր դպրատան» (Հ. Քոչյանց, Բարձր Հայք, Ա, 1926, էջ 169) մասին է։

¹⁷⁸ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, ՊՈ 299, թիւը 18ա—21ա (կից՝ մույթի ուրիշ օրինակներ)։

¹⁷⁹ Օ. Եզանյան, նշվ. աշխ., էջ 78—77, 118—114։

¹⁸⁰ Կոյն տեղում, էջ 143, 177։ Խոսքը նրա Ա հավաքածուի մասին չէ, որը ներկայացվել վերևում։

¹⁸¹ Հ. Թովման, նշվ. աշխ., Ա, էջ Ը։

¹⁸² «Էկոնոմանթ», 1885, ՊՈ 9։

¹⁸³ Օ. Եզանյան, Քաղապարեցի Գրիգոր քահ. Դադյանցի հայերեն ձեռագրերի հավաքածուն («Էջմիածին», 1986, ՊՈ Ը—Ը, էջ 85—88)։

թյուն¹⁸⁴, ուստի այստեղ կրիչները միայն կարևոր փաստերից մի քանիսը: Ամենից առաջ ուշադրություն է գրավում Մովսես Կաղանկատվացու երկը, որի մեջ մի կողմից Ռիչարտսկիում են գրական բազմաթիվ աղբյուրներ¹⁸⁵ ստեղծված V—VII դարերում, իսկ մյուս կողմից նաև շարունակողի¹⁸⁶ Մովսես Դասխուրացու համապատասխան տեղեկությունները¹⁸⁷ ընդհուպ մինչև X դար¹⁸⁸: Այս երկրամասի վրայով էլ թշնամական շատ հորդաներ են անցել¹⁸⁹ ոչնչացնելով դարրության հուշարձանները: Ինքը՝ Մովսես Կաղանկատվացին, «կոտակարանացն հրկիզությանը» արտահայտությանը նշում է նման աղետների տարափելի հետևանքների մասին¹⁹⁰: Ջեռագրերը ոչնչացել են նաև քնական պատմիկների, ամրախնայաստ պայմանների, ինչպես և դավանաբանական վեճերի պատճառով: Վերջիներիցս են Ներսես Բակուրի ձեռագրերով լցված սնդուկները՝ մոտավան Տրտու (Թարթուս) գետը¹⁹¹: Այստեղ էլ, սակայն, անկասկի ուժով ճորից շարունակել է գարգանալ մատենագրությունը: Պատմիչը վկայում է, որ 1040-ական թվականներին, երբ խաչերով ու սպեղնաթանգերով պատկերավոր դաշտ դուրս եկան Հայոց Աղվանքի հոգևորականները, ամբողջ «քանակն իսաչ և Աստուարան դարձան»¹⁹²,

հացառիկ սրծեք է ներկայացնում խաթրայ վանքի (խաթրավանքի) մի արձանագրությունը, որն ասում է. «ի ՌՄԳ. (1204) թուխ ես տեղ Յովհաննես շինեցի զեկեղեցիս և ժողովեցի զխաչս և զգիրս որ ի սմա...»¹⁹³: Այդ կողմերում է ծնվել հայ դարրության զլուգործոցներից մեկը՝ Մխիթար Գոշի Դատաստանագիրքը:

Գալով XIX—XX դարերից հայտնի փաստերին, պիտի ասել, որ այդպիսիք չնայած սող են, թայց կան: Օրինակ, հայտնի է, որ 1804 թվականին էջմիածնի թալանված Մատենադարանից, Հնդկաստանի նվիրակ Թովմա վարդապետի քանքերով, տարված են եղել «ի Լարսաբաղ քանի

անդուկ գրեանք», որոնց ճակատագիրն անհայտ է¹⁹⁴: Ինչպես գիտենք, Գանձասարի վանքը, լինելով գլխավոր կենտրոն, ունեցել է նաև իր զբոլանցում ու գրաստունը: Ճավոք, աղետների հետևանքով այստեղ էլ ձեռագրերի կորուստներ են եղել: Նախնական հաշվումները ցույց են տվել, որ XIX դարի վերջինից վնասն ունեցել է 43 ձեռագիր. դրանցից 22-ը, ինչպես նաև 2 պատառիկ այսօր գտնվում են Մատենադարանում¹⁹⁵: Այդ ձեռագրերի հիմնական մասը (30 միավոր) նկարագրված է Խ. վրդ. Դադլյանի կողմից¹⁹⁶, Նույն հեղինակը նկարագրել է նաև «Շուշի քաղաքի գրչագրերը» (16 միավոր)¹⁹⁷ և շուշիաբնակ «Անետիք հասարակացի գրչագրերը» (50 միավոր)¹⁹⁸, 1879 թվականին Մատենադարանին հանձնված Ս. Զալալյանի 82 ձեռագրերի¹⁹⁹ մի զգալի մասը պիտի որ Արցախից հավաքված լինեն: 1897 թվականին Նուխիից էջմիածին է առաքվել 26 ձեռագիր²⁰⁰: Արցախի գյուղերից ու վերջերից 50 ձեռագիր է հավաքել ու Մատենադարանին նվիրել Գ. Հովսեփյանը²⁰¹: Նրա անվան հետ է կապված Բեգունցի վեճարանի պատմությունը, որի մնացորդները Աղվանք տեղ գտան Մատենադարանի հարկի տակ (Ձ 10099): Զգալի թվով ձեռագրեր են եղել նաև Գանձակի և շրջակայքի եկեղեցիներում²⁰², համաձայն գյուղում²⁰³, Սաղիսում²⁰⁴, Գեռաշենում²⁰⁵ և Հայոց Արենից կողմանց այլ քաղաքներում, գյուղերում, մեծաստաններում և անհատների մոտ²⁰⁶, որոնցից առանձին նմուշներ այսօր պահվում են Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ընդհանուր գանձարանում: Մեծ է եղել հայերեն ձեռագրերի քա-

¹⁸⁰ Մատենադարան, ձեռ. Ձ 2884, թերթ 70բ:

¹⁸¹ Օ. Եզանյան, Գանձասարի հայերեն ձեռագրերի հաւաքածուն («Էջմիածին», 1971, Գ, էջ 62. ամբողջը՝ էջ 69—82):

¹⁸² Հ. Թովման, Զվ. աշխ., Բ, էջ 44—45:

¹⁸³ Նույն տեղում, էջ 45—47:

¹⁸⁴ Նույն տեղում, էջ 47—51:

¹⁸⁵ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, Ձ 3:

¹⁸⁶ Նույն տեղում, Ձ 4ա, թերթ 90ա:

¹⁸⁷ «Էջմիածին», 1971, Բ, էջ 55. Օ. Եզանյան, Զվ. աշխ., էջ 128, 128—128, 128, 132, 145:

¹⁸⁸ Օ. Եզանյան, Զվ. աշխ., էջ 68, 87, 122, 127, 130:

¹⁸⁹ Նույն տեղում, էջ 127, 159, 158:

¹⁹⁰ Նույն տեղում, էջ 83, 123:

¹⁹¹ «Էջմիածին», 1971, Բ, էջ 54—55:

¹⁹² Տե՛ս Օ. Եզանյան, Զվ. աշխ., էջ 87, 88, 122, 182, 158 և այլն:

¹⁸⁴ Օ. Եզանյան, Աղվանքի աշխարհի գրականության հարցերի շուրջը, Երևան, 1968:

¹⁸⁵ Մովսես Կաղանկատվացի, Պատմություն Աղուանքի, Թիֆլիս, 1912:

¹⁸⁶ Նույն տեղում, էջ 19:

¹⁸⁷ Նույն տեղում, էջ 840:

¹⁸⁸ Մարտիրոս Ռոմաշյան, Ժամանակագրություն, Վաղարշապատ, 1898, էջ 81:

¹⁸⁹ Մ. Բաբունյան, Արցախ, հատ., 1895, էջ 184: Այդ արձանագրությունն այժմ գտնվում է Մատենադարանում:

ճակը ճան ժամախոս հայոց հոգևոր թեմի վանքերում²⁰⁰։ Այստեղից էջմիածնի Մատենադարանն հասած և այսօր ճանաչելի ձեռագրերի թանկակաճնճում է 18 միավորից։ Մ. Բարխուդարյանցն Արցախի գյուղերում և վանքերում տեսել ու նկարագրել է 100-ից ավելի ձեռագրեր, որոնց մի մասը, ի վերջո, հանգրվան է գտել Մատենադարանում²⁰¹։ Վերոհիշյալ բոլոր ձեռագրերի մեջ բացառիկ նշանակություն ունեն հեզյունց Ավետարանը (№ 10089, 1080 թ.), Թարգմանաց Ավետարանը (№ 2743, 1282 թ.) և ուրիշ գլուխգործոցներ։

Վերջում անհարկի չէր լինի հիշել, որ Հայոց Արևելից կողմերում եղել են ճան հազարավոր կոնդակներ, վավերագրեր, որոնցից շատերը առաքվել են Մատենադարան։ Դրանց մի մասը փրկվել է Խ. վրդ. Դադյանի ջանքերով և նկարագրվել հետևյալ խորագրերի տակ. «Ժողովածու Գ. Կոնդակը, վավերագիրք կաթողիկոսաց և մետրապոլտացն Ադուանից» (№ 1—84)²⁰², «Ժողովածու Դ. Կալուածոց, պաշտամարդոց և այլոց վերաբերելոց թեմին Արցախու» (№ 1—143)²⁰³։ Հասկանալի է, որ Խ. վրդ. Դադյանի Բ հավաքածուի մեջ եղած համապատասխան փաստաթղթերի մի մասը ևս պիտի Արցախյան ծագում ունենա։

Այսպիսին է Հայոց Արևելից կողմաց կամ Արցախական աշխարհի ընդհանուր մատենագրություն և ճրագից Մատենադարանն հասած ճրվողների մտավոր ուրվագիծը։

ԱՋԱՐՑԱՆ ԾԵՄԱՐԱՆԸ հայկական կրթամշակութային հաստատությունների շարքում զբաղվել է առանձնահատուկ տեղ։ Այն հիմնվել է 1815 թվականին Մոսկվայում և աստիճանաբար դարձել արևելագիտական մտքի զարգացման խոշոր կենտրոն։ Այդ պատճառով էլ 1817 թվականին հետո, Հոկտեմբերյան հեղափոխության ընկալման և արևելագիտական տարիներից, ճեմարանը ենթարկվում է վերակառուցումների և շարունակում գոյությունը։ Այսպես, 1818 թվականին այն համարվել է Հայկական ինստիտուտ, 1819 թվականի մարտի 4-ից, Վ. Ի. Լենինի ստորագրությամբ, հաստատվել է հատուկ «Положение об Армянском институте в Москве (бывш. Лазаревский институт)»²⁰⁷։ Ծառույ մշակվում են ճոր ծրագրեր, որոնց համաձայն ինստիտուտում ուսումնասիրվում են Արևելքի համարյա բոլոր լեզուները։ 1821 թվականին, ճախիկից Լազարյան ճեմարանի կրած այս վերակառուցումների հիման վրա, ստեղծվում է Արևելագիտություն ինստիտուտը, որին միաձուլվում է ճան 1820 թվականին հիմնված Արևելքի կենդանի լեզուների ուսումնասիրության ինստիտուտը²⁰⁸, և այլն։

Դեռևս իր հիմնադրման սկզբնական ժամանակներից Լազարյան ճեմարանը հավաքում է ճան ձեռագրեր, ստեղծելով մի մեծարժեք ժողովածու։ Վերջինս 1825 թվականին, պետական որոշմամբ, տեղափոխվում է էջմիածին և միաձուլվում Մատենադարանի ընդհանուր հարստությանը²⁰⁹։

Փաստերը ցույց են տալիս, որ այդ հավաքածուի հիմքում ընկած են մի թանկ խոշոր նվիրաբերումներ։ Դրանցից առաջինը կատարել է Մ. վրդ. Կյումուշյանցին²¹⁰։ Վերջինս ուսուցիչն էր Հովհ. վրդ. Զերեբյան Սեբաստացին, մահից առաջ իր աշակերտներ է կոստանել 75 ձեռագիր²¹¹, որից 81-ը ճա (Մանվել Կյումուշյանցին) 1822 թվականին նվիրել է Լազարյան ճեմարանին, իսկ 14-ը՝ 1829 թվականին՝ Սևանա անապատին²¹²։ Լազարյան ճեմարանին 12 ձեռագիր է կոստակել Մ. Էմինը։ Բացի դրանից, Լազարյան ճեմարանի ձեռագրերի հավաքածուն զգալիորեն (շուրջ 50 միավոր) հարստացել է Ավետիք և Համբարձում Էնֆիանյանների ջանքերի շնորհիվ²¹³։ Հայտնի են ճան ուրիշ նվիրաբերողներ, այդ թվում՝ Լազարյանների տոհմից։

²⁰⁷ Ըստ այսմ ճախասանվում է. «Армянский институт в Москве (бывш. Лазаревский институт), обслуживающий культурно-просветительские нужды армянских трудовых масс, состоит из единой трудовой школы первой и второй степени с преподаванием на армянском языке и факультетов историко-филологического и социально-экономического с преподаванием как на армянском, так и на русском языках». («Жизнь национальностей», 12 III. 1919, А. П. Базинян, Лазаревский институт в истории отечественного востоковедения, М., 1973, էջ 160)։

²⁰⁸ А. Базинян, Օշվ. աշխ., էջ 181—208։

²⁰⁹ Օ. Եղանյան, Օշվ. աշխ., էջ 182—188։

²¹⁰ Օ. Եղանյան, Հովհաննես Զերեբյան Սեբաստացի հայերեն ձեռագրերի հավաքածուն, Վրաստան, 1988, № 11, էջ 88—91։

²¹¹ Կույմ տեղում, էջ 80։

²¹² Էջմիածին, 1988, էջ 51—59։

²⁰⁰ «Էջմիածին», 1970, Ա, էջ 45—48։

²⁰¹ Մ. Բարխուդարյանց, Արցախ։

²⁰² Հ. Թովման, Օշվ. աշխ., Բ, էջ 18—25։

²⁰³ Կույմ տեղում, էջ 28—27։ Երաժարտի վերաբերող բազմաթիվ վավերագրեր էլ հավաքել է Հայոց ազգագրական ընկերությունը (տե՛ս ստորև)։

Լազարյան ճեմարանի ձեռագրերն արժանացել են մի շարք գնարագրությունների ու ցուցակագրությունների, որոնց մոտավոր պատկերը հետևյալն է.

Ա. Ենթադրվող առաջին ցուցակի գոյության մասին վկայում են այժմ Մատենադարանում գտնվող 64 ձեռագրերի վրա եղած այբբենական համարակալումները (Ա—ԿԸ)²¹⁰:

Բ. «Ցուցակ գրչագիր հայ մատենից գրադարանի Լազարեան ճեմարանի արևելեան լեզուաց»: Այստեղ 1—144 համարների տակ գնարագրված է 145 ձեռագիր (№ 76-ը հետո համարվել է № 76ա, № 76բ): Սույն ցուցակի համաձայն, ձեռագրերին փակցվել են նոր համարներ, որոնք հետագայում ենթարկվել են փոփոխության²¹⁴:

Գ. «Ցուցակ գրեանց և գրչագիր մատենից գրադարանի Լազարեան ճեմարանի արևելեան լեզուաց»²¹⁵, Այս ցուցակում արձանագրված են Լազարյան ճեմարանի 152 ձեռագրերը (№№ 1107—1257):

Զ. Ցուցակ «Մշակույթի տան» (Մախկին Լազարյան ճեմարանի) ձեռագրերի. այստեղ առկա է 218 ձեռագրի ցանկ:

Է. «Ցուցակ Լազարեան ճեմարանի հայերեն ձեռագրերի»²¹⁶: Սույն ցուցակն սկսել է կազմել Ն. Քարամյանը, բայց թերի է թողել, որովհետև ձեռագրերը տեղափոխվել են Հայաստան: Նկարագրված է 9 ձեռագիր:

Այսօր Մատենադարանում Լազարյան ճեմարանի ձեռագրերից պահվում է 224 միավոր: Տեղեկություն կա նաև 8 ձեռագրի վերաբերյալ, որոնք (ընդամենը՝ 232 միավոր) առայժմ համարվում են կորած²¹⁷:

ՀԱՅՈՑ ԱՉԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ գործունեությունը, հատկապես ձեռագրերի կապակցությամբ, դժվար է պատկերացնել առանց Ե. Լալայանի գործունեության: Վերջինիս ջանքերով էր, որ հիմնադրվեց «Ազգագրական հանդէս»

տարեգիրքը (1896 թ.), Ազգագրական հրատարակական ընկերությունը (1800 թ.), ապա՝ դրա հիման վրա՝ Հայոց ազգագրական ընկերությունը (1906 թ.): Դարձյալ Ե. Լալայանի եռանդուն ջանքերի շնորհիվ Թիֆլիսում հիմնվում է ազգագրական-հնագիտական թանգարան (1908 թ.), որը հետագայում տեղափոխվում է Երևան հիմք դառնալով տեղի Պետական պատմական թանգարանի համար (1921 թ.)²¹⁸:

Եթե Հայոց ազգագրական ընկերության 1906 թվականին մշակած կանոնադրության մեջ ընդհանրապես է նշվում գիտական արշավախմբերի, «բոլոր և մասնատրապէս ա. Էջմիածնի և Կովկասի թանգարանների» օգնելու մասին²¹⁹, ապա հետագայում առանձնացվում է «ձեռագրերի հավաքման և ցուցակագրության» գործին միկրվելիք ուշադրությունը: 1914 թվականին հրատարակած տեսության մեջ ասված է. «Ընկերությունը ամեն կերպ աջակցում է հաաքել իր մատենադարանում հայերեն ձեռագիրներ. մինչև այժմ քաակակնաչափ նույն է ստացել օր. Մանէ Հախվերդեանից, տ. Մարիամ Լազարեանից, պ. Պետրոս Հայկազունուց, արժ. Մեսրոպ ա. ք. Մղեանից, պ. Ասետից Տեր-Յակոբեանից, պ. Ե. Թադևոսեանից և ուրիշներից...

Ընկերությանն նախաձեռնությամբ Ե. Լալանը կազմել է Վասպուրականի հայերեն 2000 ձեռագիրների մանրամասն ցուցակը, որի յիշատակարանների մէջ կան բազմաթիւ պատմական և քանասիրական հիւրեր: Այս ստույր աշխատութեան տպագրութիւնը լամր է կատարուում, դարձեալ հիւրական միջոցների սղութեան պատճառով»²²⁰:

Այդ ժամանակ արդեն հրապարակի վրա էր ձեռագրացուցակի Ա պրակը՝ 480 ձեռագրի մկարագրությամբ²²¹: Ե. Լալայանը ձգտել է հնարավո-

²¹⁰ Ս. Սեանյան, Լազարյան ճեմարանի հայերեն ձեռագրեր:

²¹⁴ «Catalogue des livres de la bibliothèque fondamental de l'Institut Lazaref de langues orientales» 1881, 8-րդ բաժին, էջ 1—12:

²¹⁵ «Каталог книг и рукописей восточных языков». М., 1888, 8-րդ բաժին, էջ 28—31:

²¹⁶ Մատենադարան, Անդիպ ձեռագրաց ցանկերի ֆոնդ, յձ 10:

²¹⁷ Ս. Սեանյան, Լազարյան ճեմարանի հայերեն ձեռագրերը:

²¹⁸ Կ. Վ. Մելիք-Փաշայան, Երվանդ Լալայան («Պատմա-քանասիրական հանդէս», 1904, յձ 8, էջ 28—42):

²¹⁹ «Կանոնադրութիւն հայոց ազգագրական ընկերության», Թիֆլիս, 1906, էջ 4:

²²⁰ «Համառոտ տեսութիւն Հայոց ազգագրական ընկերության մկատակների և ամբողջական գործունեության սկզբից մինչև 1914 թ.», Թիֆլիս, 1914, էջ 8:

²²¹ Ե. Լազարյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Վասպուրականի, Թիֆլիս, 1915: Այս հատորի մասին գրախոսություն տպագրել է Մ. Մաքսուդյանը («Էկսքրատ», 1915, էջ 918—919). պատասխանեց Ե. Լալայանը («Էկսքրատ», 1916, էջ 487—488)՝ որշեցնելով իր հոգովը («Մշակ», 1916):

րին չափ մանրամասն ներկայացնել յուրաքանչյուր ձեռագրի ընդհանուր պատկերն ու բովանդակությունը: Պրակի՞ն կցված «Ազգ»-ում Հայոց ազգագրական ընկերությունը զել է. «... Այս ձեռագրերից շատերը 1898 թուի Վանի կոտորածի ժամանակ թաքցրած են եղել եկեղեցիների գաղտնի պահարաններում (իմա՞ թաքստոցներում—Ա. Մ.), ուր 14 տարի (այսինքն՝ մինչև 1910 թ.—Ա. Մ.) շարունակ անձեռնմխելի մնալով՝ բորբոսնել, փչացել և թերթերը իրար էին կպել. այդ. Լալայեան համել է տուել, արևի տակ չորացրել, մաքրել և այսպիսով ազատել կորուստից...»²²²: Ուշագրավ են նաև «Ազգ»-ի հետևյալ տողերը. «Վերջին պրակը... ամփոփելու է ամսիկ ժամանակագրություններ, Աղթամարի կաթողիկոսութեան, Կարմուշ և այլ պատմություններ...»:

Ընկերության հաջորդ՝ 1914—1917 թվականների գործունեությունը ներկայացնող Տեղեկագրում իրույթ կա հատուկ հանգանակության մասին, որի նպատակն է եղել նաև «Վասպուրականի ձեռագրաց ցուցակը» շարունակաբար տրւագրել և «Վասպուրականի ձեռագիրների մանրամասնակներն արտանկարել»: «Քանի որ այդ ժամանակ ձեռագրացուցակի Ա պրակն արդեն տրւագրված էր, ուստի այդտեղ շոշափվել է Բ և հաջորդը պրակների հարցը:

1916 թվականին ընկերությունն ունեցել է այդ հատորները տպագրելու համար անհրաժեշտ գումարը (8384 ռ.), սակայն, ստեղծված իրադրությունների պատճառով, գործն ընդհատվել է, իսկ ցուցակի շարունակությունը, բացի մի փոքրիկ մասից²²³, մատնվել է կորստյան: Պահպանվել է ՁՁՁ 481—1525 ձեռագրերի նկարագրության խիստ ամփոփ համառոտումը²²⁴ և առանձին հատված՝ 228 ձեռագրի նկարագրությամբ²²⁵:

Ինչպես երևում է ցուցակի Բ պրակը 1917 թվականին գտնվելիս է եղել տպագրության ընթացքի մեջ. այդ է վկայում նույն թվականին վերաբերող դրամական նախաձեռնվի Ե կետը, որով

²²² Ըստ այսմ, ձեռագրացուցակի աշխատանքները սկսվել են 1910 թվականից:

²²³ «Թուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, Ա, էջ 101:

²²⁴ Մատենադարան, Ամսիկ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, ՁՁ 8:

²²⁵ ՀԱՍԶ ԳԱ Պատմության ինստիտուտի արխիվ, թղթ. 184:

«էլը»-ի բաժնում նախատեսված է «Վասպուրականի ձեռագրաց ցուցակի Բ. պրակի հրատարակությունը... 2000 (ռ.)»²²⁶:

Հայ ազգագրական ընկերությունը իր գործունեության ընթացքում հավաքել է թագվաթիվ ձեռագրեր և վավերագրեր: Դժբախտաբար, համապատասխան ցուցակներ չեն պահպանվել կամ դեռևս երևան չեն եկել: Միակ հիմքը՝ Երևանի Գրական թանգարանից 1938 թվականին Մաշտոցի անվան Մատենադարանին հանձնված ձեռագրերի մատյանն է²²⁷: Այստեղ յուրաքանչյուր ձեռագրի դիմաց ճշված է, թե որտեղի՞ց է այն մուտք գործել Գրական թանգարան: Ըստ այսմ, հնարավոր է եղել պարզել, որ Հայոց ազգագրական ընկերությունից 1922 թվականին այստեղ տոացված ձեռագրերի քանակը հավասար է եղել 179 միավորի²²⁸:

Բարձր պիտի գնահատել նաև Հայոց ազգագրական ընկերության կատարած դերը ձեռագրային մշակույթի առանձին ճեմուղների հայտնաբերման և նկարագրության գծով, որոնց մասին խոսվել է «Ազգագրական հանդես»-ի էջերում: Որպես օրինակ արժեն հիշել Իս. Հարությունյանի Սանահին վանքի ձեռագրերից նվիրած տողերը: Նա 1890-ական թվականներին, լինելով այնտեղ, տեսել է միայն 3 Ավետարան, որոնց ամփոփ ճշկարագրությունից հետո գրել է. «Եկա է Սանահին վանքի ձեռագիրների բոլոր հարստությունը...: Այն վանքի, որի քարաշէն ու քանդակագործ գրադարաններում հարիր և գուցե հազարաւոր ձեռագիրներ էին շարուած, որի շրջակայ անմատչելի քարածայրերից անգամ քարացած ձեռագիրների կարպոցներ հանուեցան...»²²⁹:

Հայոց ազգագրական ընկերության միջոցով Մաշտոցի անվան Մատենադարան հասած ձեռագրերի մեջ իր եզակի տեղն ունի Մշո հրույակավոր Մառնախոր:

²²⁶ «Տեղեկագիր...», էջ 16: Քանի որ ցուցակի Ա պրակը տպագրվել է Թիֆլիսի այն ժամանակվա «Նախաճոս» տպարանում, մնում է լրացուցիչ տեղեկությունների համար որոնումներ կատարել նաև այդ հրատարակության արխիվում, եթե այն պահպանվել է:

²²⁷ Մատենադարան, Ամսիկ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, ՁՁ 16:

²²⁸ Օ. Եղանյան, ճշվ. աշխ., էջ 147—151, 155:

²²⁹ «Ազգագրական հանդես», գիրք Բ, Թիֆլիս, 1898, էջ 816: Այդ ձեռագրերի հետ կապված որոշ մանրամասնություններ տե՛ս վերևում: Թվում է, թե Իս. Հարությունյանի ունեցած տվյալները պակասավոր են եղել:

ԵՈՐ ԵԱՍԻՋԵՎԱՆԻ Ս. ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ Ե-
ԿԵՂԵՑՈՒ ձեռագրերի հավաքածուն իր քանա-
կով (908 միավոր) Մատենադարանի մեծարժեք
քաղկացուիչներից մեկն է: Այն ուշագրավ է նաև
իր պատմությամբ, որովհետև կապվում է դրի-
մաթյա գաղութի մշակութային կյանքի հետ և
պահպանում ամրադրված Դրիմի հայ գրչա-
կենտրոններում ստեղծված և հավաքված ձեռա-
գրերի պատմությանը:

Իտեև XI—XII դարերից սկսած, հայկական
գաղթականության առանձին կենտրոններ են ա-
ռաջանում Դրիմում: Շատ չանցած Դրիմը դառ-
նում է հայության խոշորագույն գաղթաշխարհ-
ներից մեկը՝ գոյատևելով մինչև մեր օրերը: Այդ
երկար ժամանակամիջոցում այստեղ մեծ զար-
գացում է ապրում նաև գրչության արվեստը: Ա-
ռանձնապես հայտնի են Կաֆայի (Թեղոսիյա),
Սուրխաթի (Հին Դրիմ), Կարաառքազարի (այ-
ժմը՝ Բելազորսկ) վանքերին ու եկեղեցիներին կից
գործող գրչատները՝ գրապահոցներով հանդերձ:
Ձեռագրային մշակույթն ու մատենագրությունն
այստեղ, ջնորհիվ տեղական պայմանների, ինչ-
պես նաև մայր հայրենիքի ու կիլիկյան ավանդ-
ների, հարստանում է նոր երանգներով, մեծա-
պիսի ձեռագրերի ձևավորման (մանրամասնաշի-
ջություն, զարդարված և այլն) առումով²⁰⁰: Թե ինչ-
պիսին է եղել այդ գաղթաշխարհի ստեղծած ձե-
ռագիր արժեքների ընդհանուր հարստության
պատկերը, տեղեկություններ չկան: Հայտնի է
միայն, որ թուրք-թաթարական ասպատակություն-
ներն ու բռնատիրական խժոժություններն այս-
տեղ էլ մեծ վնասներ են հասցրել հայ բը-
նակչությանն ու նրա մշակույթին: Այդ աղետնե-
րից ամենատարածվելին տեղի է ունենել 1475 թը-
վականին, երբ նրանց համատեղ գործողություննե-
րով կտրորվել է ջենովացիների, հայերի և հույների
կազմակերպած դիմադրությունը: Դրիմում ստեղծ-
ված հայ ձեռագրերի մասին, ապրամենայնիվ,
որոշ տեղեկություններ կարելի է ստանալ փրկված
մնույթների միջոցով, որոնց ընդհանուր թիվն անց-
նում է 900 միավորից: Դրանցից են, արև, Նոր
Նախիջևանի ս. Լուսավորիչ եկեղեցու ձեռագրերը,
որոնք այնտեղ են փոխադրվել 1778—1780 թվա-
կանների հայերի մեծ արտագաղթի ժամանակ:
Բարեբախտաբար այդ գաղթի կազմակերպիչնե-
րից Հովսեփ արքեպ. Արդուրյանը, 1780 թվակա-

նին, մեծ ջանքեր է գործադրել, որպեսզի տեղա-
փոխված ձեռագրերը հաշվի առնվեն և տեղա-
բաշխվեն նոր կառուցվելիք եկեղեցիներում՝ հա-
տուկ կարգով: Նա ինքն անձամբ կազմել է այդ
ձեռագրերի երկու գույքացուցակ, որոնց մասին
տեղեկություններ է հաղորդում Ե. Ծախազիզը:
Դրանցից մեկում թվարկված են եղել եկեղեցական
իրերը, տպագիր գրքերը և ձեռագրերը, իսկ մյու-
սում՝ «միայն ձեռագիր մատյանները»: Առաջինի
համաձայն, ձեռագրերի քանակը հավասար է ե-
ղել 226-ի²⁰¹, իսկ երկրորդի՝ 196-ի²⁰²: Ե. Ծախա-
զիզն այդ տարբերությունը բացատրում է ցու-
ցակների մեջ առկա որոշ անկանոնություններով:
Այդ տվյալները հիմք են տալիս պնդելու, թե ձե-
ռագրերի քանակը 200 միավորից ավելի չառ է
եղել, որովհետև երկրորդ ցուցակում խորհրդա-
տետերի քանակը չի նշված, բայց դրանք թիվը,
ըստ առաջին ցուցակի, քանակապես է եղել 8-ի
(196+9—205): Զարմանալին այն է, սակայն,
որ մեծ տարբերություն կա հատարատեսակներից
մի քանիսի քանակի մեջ: Որինակ, առաջին ցու-
ցակում նշված 84 Ալեուտրաճի դիմառ, երկրորդ
ցուցակում նշված է 44, 21 Հայսմավորքի դիմառ՝
41 և այլն: Ըստ երևույթից, ցուցակները կազմված
են միմյանցից անկախ, և հատարատեսակները
շփոթվել են միմյանց հետ:

Երկրորդ ցուցակն ունի հետևյալ խորագիրը.
«Ի Դրիմու բերեալ ամենայն եկեղեցական գրե-
աճես ի ներքոյ գրեմ, վասն տեղեկութեան ապա-
գայ եկեղեցոյ և ի իշխումն աշխատանաց մերոս...»²⁰³:
Հ. Արդուրյանի նախատեսած եղանակով նշված
ձեռագրերը տեղաբաշխվում են Նոր Նախիջևա-
նի և շրջակայքի հայ եկեղեցիներին. հիմնական
մասը հանձնվում է ս. Լուսավորիչ եկեղեցու խը-
նամբին: Հետագայում, լակայն, ձեռագրերի մը-
կատմամբ սահմանված հոգատարությունը թու-
լանում է: Այդ մասին է խոսում, օրինակ, Ս. Զա-
լալյանը՝ 1850 թվականին, նկատելով առեղծվ
ս. Լուսավորիչ եկեղեցին. «Ի խորանի սորա
գոն քազում ձեռագիր մատենաց՝ բերեալ է Դո-
մայ ի Յովսէփ արքեպիսկոպոսէ, զհազուադիսում
ի նոցանէ հաղորմտիք արարեալ՝ քարծաղ են
ժամանակ առ ժամանակ, իսկ այժմեան մնացե-
ալքն են ըստ մեծի մասին Մաշտոցք, Ախտա-

²⁰¹ Ե. Ծախազիզ, Պատմական պատկերներ, Թիֆլիս,
1908, էջ 78:

²⁰² Նույն տեղում, էջ 80:

²⁰³ Նույն տեղում:

²⁰⁰ Յ. Коржмазян, Армянская миниатюра Крыма, Ереван, 1978.

րամք և Գանձարամք, գլխատակարամն որոց արտագրեցի ի պէտս պատմութեանս²⁵⁴։ Մի ձեռագիր էլ ինքն է վերցնում²⁵⁵։

Ներսէս Աշտարակեցիին, կամեանալով քարվաքել ձեռագրերի անմխիթար վիճակը, 1845 թվականին կարգադրում է ցուցակագրել բոլոր ձեռագրերը և ուժեղացնել նրանց պահպանությունը։ Կազմվում են համառոտ ցանկեր։ Դա ևս չի օգնում գործին։ Ե. Ծառագիզը, 1900-ական թվականներին, ղեկավարելով անբավարար վիճակից, ցանկություն է հայտնում ձեռագրերը համախմբել և Լուսավորչիում կամ տեղափոխել Էջմիածին²⁵⁶։

Ե. Ծառագիզը նշում է, որ շատ ձեռագրեր են եղել նաև մասնավոր անձանց մոտ։ Դրանց մի մասը ժամանակին Հ. Արղուշյանին հաջողվել է վերցնել և միացնել եկեղեցապատկան ձեռագրերին, իսկ մի մասը չի հավաքվել։ Վերջիններս մի քանիսի մասին նա տալիս է կոնկրետ տեղեկություններ։ Դրանցից են, օրինակ, «Օղաքաշէնց Աւետարանը և Քելէշահենցն Յայսմաւորքը, Գանձապետեան Տէր-Մկրտիչ քահանայի Սարգիս Շնորհալիւն... մեր սեփական Վարդանագիրքը և Տաղարանը, նախկին Հայկական Մագիստրատի Դատաստանագիրքը, ...Տօնացոյց, Ոսկեփորիկ, Հմայիլ և ալն»²⁵⁷։ Ե. Ծառագիզը, վերոհիշյալ ընթերցանող տեղեկություններից քացի, խոսում է նրանց բովանդակած նյութերի, մանրամասնարների և այլ արժանիքների ու առանձնահատկությունների մասին²⁵⁸։ Իր ամբողջությամբ նրա շարադրանքը («Նոր Նախիջևանի ձեռագրերը»)՝²⁵⁹ հատուկ տեղ ունի հայ ձեռագրագիտության պատմության մեջ։

Հետագայում հոգ է տարվում, որպեսզի Նոր Նախիջևանի ձեռագրերը կենտրոնացվեն և Լուսավորչի եկեղեցում։ Զգալի քանակով ձեռագրեր են հավաքվում նաև տեղի թանգարանի և թեմական դպրոցի քանդերով։ Այդ բոլորը մինչև 1922 թվականը մնում են իրենց տեղերում, իսկ դրանից հետո, պետական հատուկ միջոցառումների շնորհիվ, տեղափոխվում են Երևանի պետական

թանգարան, այնտեղից էլ՝ 1938 թվականին Մատենադարան²⁶⁰։

Համապատասխան ստուգումներից պարզվում է, որ Նոր Նախիջևանից բերված բոլոր ձեռագրերի քանակը հավասար է 389-ի. դրանք ըստացվել են հետևյալ հաստատություններից.

Ա. Լուսավորչի	— 308
Թանգարան	— 18
Ա. Նիկողայոս	— 18
Թեմական դպրոց	— 11
Ա. Հովհաննես	— 7
Ա. Թեոդորոս	— 5
Ա. Խաչ	— 3
Ա. Ասովածածին	— 2
Ամորոշ	— 2

Ընդամենը 389²⁶¹

Նոր Նախիջևանից Մատենադարան են հասել նաև ուրիշ ձեռագրեր, որոնցից են, օրինակ, 6187, 6371, 6406 համարների տակ գտնվող միավորները²⁶²։ Վերջին տասնամյակներում ձեռք բերվեցին մի շարք ձեռագրեր ևս։ Վստահաբար կարելի է պնդել, որ Նոր Նախիջևանից Մատենադարան ստացված ձեռագրերի քանակն անցնում է 400-ից²⁶³։

Մենք, չպախտով, փորձեցինք Մաշտոցի անվան Մատենադարան մուտք գործած խոշոր հավաքածուների և նրանց հետ առնչվող գալստների, համայնքների, գաղթավայրերի ձեռագրերի պատմության խիստ սուղ շարադրմամբ որոշ պատկերացում տալ նրա կազմավորման և հարստացման քաղաքային ընթացքի մասին։ Պատկերն ալելի լիարժեք կլինե, եթե հարկ ու հմարավորություն լիներ նույն եղանակով անդրադառնալ նաև այն հավաքածուների պատմությանը, որոնք քաղկացած են եղել թվով փոքր-ինչ պակաս ձեռագրերից։ Այդպիսիներից է, օրինակ, գրող ու գրականագետ Թ. Ազատյանի հավաքածուն՝ Մատենադարան մուտք գործած 1958—1961 թվականների ընթացքում և քաղկացած 94 միավորից²⁶⁴։ Այստեղ համախմբված են Արևմտյան Հա-

²⁵⁴ Ս. Զայլալյանց, Ընամպարհորդութիւն ի Մեծն Հայաստան, Բ, Տփլիս, 1858, էջ 157։

²⁵⁵ Նույն տեղում, էջ 160։

²⁵⁶ Ե. Ծառագիզ, ճշվ. աշխ., էջ 87—88։

²⁵⁷ Նույն տեղում, էջ 109—111։

²⁵⁸ Նույն տեղում, էջ 88—140։

²⁵⁹ Նույն տեղում, էջ 78—140։

²⁶⁰ Ցանկը և գրադրությունները տե՛ս Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 15։

²⁶¹ Օ. Եղանյան, ճշվ. աշխ., էջ 182։

²⁶² Նույն տեղում, էջ 128։

²⁶³ Մատենադարանը ձեռագրեր է ստացել նաև Ղերիմի հին քնակավայրերի տարբեր քնակիներից, որոնց հաշվառել էլ կատարված։

²⁶⁴ Օ. Եղանյան, ճշվ. աշխ., էջ 176։

յաատմի տարբեր քննակալաբերի ու կրոնական հաստատությունների երբեմնի ճոխ գրադարաններից փրկված առանձին ճեմուշներ: Այդ հավաքածուի պատմությունը, քննականաբար, կպահանջեր խոսել նաև Կոստանդնուպոլսում և ճրա արվարձաններում եղած հայ ձեռագրատների մասին: Առանձին թարմությամբ կշնչել տույ՝ Ներածությունը, եթե փորձենք համաձայնեցնել ներկայացնել Ատրպատականի հայոց հոգևոր Առաջնորդարանի դերը՝ Մատենադարանը՝ ձեռագրեմք հարստացնելու գործում: Այն թույլ կտալ շարադրել նաև Թավրիզի, Խոյ-Մալմաստի, Ստեփանոս Նախավկայի վանքի (Մաղարդավանքի), Ղարադաղի, Ինչպես նաև քաղաքիսի այլ վայրերի վանք ու եկեղեցիների, անհատների ունեցած ձեռագրերի վերաբերյալ, որոնց զգալի մասը նույնպես հասել է Մատենադարան: Մոտավոր հաշվումների համաձայն Ատրպատականի հոգևոր թեմի տարածքում XIX—XX դարերում նկարագրվել է ավելի քան 550 ձեռագիր, որոնցից 400-ը գտնվում է մեզ մոտ: Դրանցից ամենամշակույթը Էջմիածնի փրկարարկազմ Ավետարանն է՝ տեղափոխված Դարաշամի ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքից²⁴⁵:

Անկախ, սակայն, այս և մնա՞ն այլ փաստերից և մեր խոսքն ընդարձակելու համար առկա մյուս հնարավորություններից, համոզված ենք, որ վերևում շարադրված էջերը, հիմնականում, ուրվագծում են այն ընդհանուր պատկերը, որ ունեցել է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի գոյացման ու հզորացման պատմությունը՝ սկզբից մինչև մեր օրերը:

Որքան դառն է եղել հայ ձեռագրերի ճակատագիրն անցյալում, անբան գոհացուցիչ, եթե չասենք նախաձեռնի է Երանց եղբակ ու ապագան՝ Սովետական Հայաստանի մայրական գլորկում և Մաշտոցի անվան Մատենադարանի լուսավոր կամարների տակ: Այս պարագան ընդգծելի է ամենից առաջ համահավաք ողջ հավաքածուի անձեռնմխելիության, հարստացման, ապահովվածության, պահպանման պայմանների քակարարության, բուժման, նորոգումների, ինչպես

նաև ուսումնասիրության ու հրատարակությունների գծով, այսինքն՝ այն ամենի առումով, ինչին արժանի են ազգային հոգևոր հարստություններն առհասարակ: Պետք է նկատել, սակայն, որ այդ պայմանները ի հենց սկզբից ու միանգամից չըստեղծվեցին: Դրանք տեղի ունեցան երկուսն առատատված նոր կարգերի զարգացման ու հզորացմանը զուգահեռ: Սկզբնական շրջանի համար, որն ընդգրկում է ամբողջ 20—80-ական թվականները, բնորոշ էին համակենտրոնացման, ընդհանուր հաշվառքի, քարտագրումների, մատենավորումների և տնտեսությունը վերջնականապես կարգի բերելու գծով տարվող, մասամբ նաև գիտահետազոտական բնույթի աշխատանքները: Այդ ամբողջ 20-ամյակի ընթացքում (1820—1939 թթ.) Մատենադարանը շարունակում էր մնալ իր նախկին տեղում՝ Էջմիածնում, ուր դեռևս Առաջին համաշխարհային պատերազմից առաջ 1808—1911 թվականներին կառուցված և 1912 թվականից շահագործման էր հանձնված բավականին հարմարավետ շենք: Այն նախատեսված էր զուտ Էջմիածնի գրատան պահանջների համաձայն և խիստ մեղ էր ճրա պատմության վերջին շրջանում ձեռք բերված նորանոր հավաքածուների ու միավորների համար: Եվ եթե պահպանության տեսակետից այդ պայմանները ինչ-որ չափով բավարար էին, ապա միանգամայն անբավարար էին ձեռագրերի ուսումնասիրության և հրատարակության գծով տարվելիք աշխատանքների տեսակետից: Նախատեսված կառույցում այդ առումով անհարմարություններ էին ճեկատվում, որովհետև ձեռագրերի վրա տարվող գիտահետազոտական աշխատանքների մասը տարբեր ճեղ էին և կատարվում էին հիմնականում Էջմիածնի միաբանության, Գևորգյան ճեմարանի դասախոսների ուժերով: 1920 թվականից աստիճանաբար անհատականաբար մարտություն ճեկատվեց նաև Մատենադարանը Էջմիածնում թողնելու հարցում, որովհետև նորաստեղծ գիտահետազոտական հաստատություններն ու մասնաճյուղերը գտնվում էին մեր հանրապետության մայրաքաղաքում՝ Երևանում: Այդ պատճառով էլ 1939 թվականին հատուկ որոշմամբ Մատենադարանը Էջմիածնից տեղափոխվում է Երևան և զետեղվում Հանրային գրադարանին հատկացված շենքում: Այստեղ պայմաններն անհամեմատ լավ էին և՛ պահպանության, և՛ ուսումնասիրության տեսակետից: Պահպանության համար նպատա-

²⁴⁵ Ս. Սեդրակյան, Թովմանեն Ծախաթունենցի կենսագրությունը, Պետերբուրգ, 1888, էջ 180:

վոր էին հարմարավետ պահոցն ու հատուկ խընամբը, ձեռագրերի վերանորոգման ու բուժման նորաստեղծ բաժինը, նրանց օգտագործման կարգը ու կանոնները: Հիտառետագոտական աշխատանքի գծով նա այդ միջոցով կատարվել էր աչքի ընկնող բնկում: Այստեղ հաճախ կարելի էր տեսնել հայ դասական բանագիրության ներկայացուցիչներից Մ. Արեւելյանին, Հ. Աճառյանին, Հ. Մանանդյանին, ինչպես նաև պատմության, գրականության, փիլիսոփայության, քիմիայի, խարհագրության, տիեզերագիտության, մաթեմատիկայի, մանրանկարչության և ուրիշ բնագավառների հարցերով զբաղվող երիտասարդ նորանոր մասնագետների: Կազմակերպված գիտական ճատաշրջանների և ամենօրյա ցուցադրումների շնորհիվ Մատենադարանի հարստությունները լայնորեն մասնախաղացվում էին: Մեծ դեր խաղացին ստեղծված մատենագիտական քարտարաններն ու թեմատիկ մասյանները, որոնք մինչև օրս էլ օգնում են մասնագետներին: Ջգայի եղավ գիտահետազոտական աշխատանքների և համապատասխան հրատարակությունների արդյունքը՝ առանձին գրքերի, հոդվածների ու հաղորդումների եղանակով: Բացառիկ դեր ըստանձնեց Մատենադարանի համընթաց (նախ՝ «Մատենադարանի գիտական նյութերի ժողովածու», ապա՝ «Բանքեր Մատենադարանի»):

Հնուց ի վեր Մատենադարանի օժանդակ բաժիններն են հանդիսացել հարուստ դիվանը, գրադարանը և պարբերականների հավաքածուն: Այստեղ էլ զգալի աշխատանք կատարվեց հավաքածուների համալրման, ճիշտ հաշվառքի, նորոգումների, քարտագրումների և եղած նյութերը մասնագետներին դրսևության տրամադրելու գրծով:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ողջ պատմության ընթացքում Ռեքթական խոշոր երեվույթը կապված է Հայկական ՍՍՀ Միճիստրների խորհրդի 1959 թվականի մարտի 3-ի որոշման հետ: Մինչ այդ արդեն կառուցվել էր հատուկ շենք՝ հարմարավետ պահոցներով, աշխատասենյակներով, ուր և նույն՝ 1959 թվականին տեղափոխվում է Մատենադարանը: Այդ որոշմամբ Մատենադարանը վերակառուցվում է որպես գիտահետազոտական ինստիտուտ և նրա կոլեկտիվը համալրվում է մասնագիտական նոր ուժերով:

Նորաստեղծ ինստիտուտն իր մասնագետներով և մյուս աշխատակիցներով կանգնած էր ան-

ճախադեպ պարտավորությունների առջև, որոնց մեջ առանձին ուշադրություն էին պահանջում հետևյալ աշխատանքները: Առավել մեծ հոգատարության շրջապատել ձեռագրային ողջ հարստությունը, նրա պահպանությունը, բուժումն ու նորոգումները ապահովել գիտության ու տեխնիկայի նոր նվաճումներով: Ստեղծել մատենագիտական այնպիսի միջոցառումներ, որոնք կը համապատասխանեն հայագիտության պատրվա ու վաղվա պահանջներին: Ծավալել գիտահետազոտական ծրագրված ու լուրջ աշխատանքներ՝ նվիրված ձեռագրերում գտնվող հայերեն և օտար լեզուներով շարադրված բնագրերին: Կազմակերպել առանձին բնագրեր ուսերեն թարգմանելու ու հրատարակելու գործը: Ուժեղացնել ցուցատրահի և ցուցանմուշների օգնությամբ Մատենադարան ացնելոցների գիտամասնախաղաց բացատրություններ տալու աշխատանքը: Աշխուժացնել Մատենադարանի կապերը սովետական և արտասահմանյան ձեռագրատների ու մատենադարանների հետ և այլն:

Հարկ է նշել, որ Մատենադարանի հիմնական հարստության՝ ձեռագրերն և նրանց բուլանդան են ինչպես նրա 4 հիմնական բաժինների, համարապետության գիտահետազոտական տարբեր հատատությունների, այնպես էլ Սովետական Միության տարբեր հանրապետությունների և արտասահմանյան երկրների մասնագետները: Նրանց ջանքերով զգալի արդյունք է ստացվել գեդարվետական գրականության, պատմագրության, փիլիսոփայության, ճշգրիտ գիտությունների, տիեզերագիտության, մանրանկարչության և այլ բնագավառների նյութերի վերահաման ու գրնահատման ուղղությամբ:

Վերհիշելով 1920 թվականից մինչև օրս Մատենադարանի ներսում կատարված փոխարի աշխատանքները, բարձր պիտի գնահատել ողրանք, հատկապես ընդգծելով տնօրեններ Ս. Տեր-Հակոբյանի Գ. Արտվի և Լ. Նաչկիյանի գործունեությունը: Եթե առաջին շրջանում հիմնական շեշտը դրված էր ձեռագրերի հավաքման, հաշվառքի ու պահպանության վրա, ապա հետագայում, դրանից բացի, առանձին ուշադրություն հատկացվեց ձեռագրային արժեքների ուսումնասիրությանն ու հրատարակմանը: Չափազանցած չենք լինի, եթե ասենք, թե վերջին 25 տարիների ընթացքում էր, որ Մատենադարանը

կարողացավ ուրջ դնել այն ճանապարհի վրա, որը ճրա ապագայի մայրուղին է լինելու:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի Քայերեն ձեռագրերի Մայր ցուցակին ճախարհող ձեռագրացուցակներից լավագույնն ու օրինակելին Հ. Տաշյանի կազմած «Ցուցակ Քայերեն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա» (1886) կոթողային աշխատությունն է:

Ո՛րն է այդ ցուցակի հաջողության գաղտնիքը: Ամենամեն գրավականը պիտի համարել նյութերի ներկայացման այն հմարավոր սպառնիչ ու նպատակաւաց եղանակը, որ մշակել էին Հ. Տաշյանն ու Գ. Գալեմքյարյանը՝ իրենց փորձերի համար: «Մեր այս ցուցակին մեջ,—կարդում ենք Հ. Տաշյանի կազմած փորձնական ցուցակի առաջաբանում,—իտաքանչիւրին (իմա՝ ամեն մի ձեռագրին—Ա. Մ.) վրայ երբեք մասով կը խօսվինք: Առաջնոյն մէջ կը դնենք այն ամէն քան՝ զոր գիտնալ քաղձայի է, այսինքն գրոց մեծութեան, դիրք, թղթոյն, կազմին, հմութեան, գրութեան, տեղւոյն, գրչին և ստացողին վրայ տեղեկութիւնք: Երկրորդ մասը կը կազմէ գրոց բուն մարմինը: Երրորդին մէջ իբրև ուրույն քաժի՞մ՝ գետեղուած են յիշատակարանք (կամ յիշատակարանք և լուսանցքարութիւնք): Վերջապէս ամենն վերջը նաև մարմնոյն մէջ... ծանօթութիւնք»³⁴⁶: Ըստ այսմ, ճախ տրվել են մանրամասն տեղեկություններ յուրաքանչյուր ձեռագրի ձեռագրագիտական բնույթի հարցերի վերաբերյալ, ապա ներկայացվել է բովանդակությունը, իսկ հետո՝ մեջ են բերվել հիշատակարանները: Այս բոլորին ուղեկցել են անհրաժեշտ ծանոթագրությունները: Ծատ չանցած, մտնելով Վիեննայի 572 ձեռագրերի ներկարգությունը տվող Մայր ցուցակի ծանր բեռի տակ, Հ. Տաշյանը կատարել է նորանոր ճշգրտումներ, խորացումներ, առավել լիարժեք ու համակողմանի ձեռագրացուցակ ստեղծելու նպատակով: «Շուցակս սկստած էր արդեն 1891-ին,—կարդում ենք ճրա հատորի ներածականում,—քայց հրատարակութիւնը յապաղել հարկ եղաւ ցայսօր՝ ըստ կարի ճոխագոյն ընելու համար ընդարձակ ծրարով կազմուած է, քան «Մայր ցուցակի» միւս մասերն»³⁴⁷:

³⁴⁶ «Հանդես աստուբայ», 1891, էջ 18:

³⁴⁷ Հ. Տաշյան, ԶԳՎ, աշխ., էջ 8:

Այս ընդհանուր տեղեկություններն առավել կոնկրետ ու ակնառու են դառնում, երբ ուշադրություն ենք դարձնում ճախ ձեռագրացուցակների համար տարողության (հզորության) չափանիշ հանդիսացող հանգամանքներից մեկի՝ հարցակարգի հարստության վրա: Այն այստեղ քաղկացած է 80 հարցից և որպես այդպիսին ամենաճոխն ու ամենահարուստն է հայ ձեռագրացուցակների պատմության մեջ: Ահա այդ հարցակարգը.

1. Թիւ (ՃԹ)
2. Խորագիր (անվանում)
3. Հին թիւ (ՃԹ)
4. Ժամանակ
5. Թուղթ (թերթաքանակ)
6. Մեծութիւն
7. Գրութիւն
8. Տողք
9. Թերթ (պրակներ)
10. Նիւթ
11. Կազմ
12. Մագաղաթեա պահպանակ
13. Հանգամանք
14. Գիր
15. Զարդագիրք
16. Խորագիրք
17. Խորանք
18. Կիսախորանք
19. Լուսանցազարդք
20. Նկարք
21. Դատարկ (թերթեր)
22. Ժամանակ³⁴⁸
23. Գրիչ
24. Ծաղկող
25. Կազմող
26. Տեղի
27. Տեսք
28. Յիշատակագրութիւնք
29. Տեղեկութիւնք
30. Բովանդակութիւն³⁴⁹:

Հ. Տաշյանի ցուցակի պատկերն էլ ավելի պարզ է դառնում, երբ ուշադրություն ենք

³⁴⁸ «Ժամանակ» հարցը կրկնվում է (տե՛ս և 4-րդ հարց), որովհետև առաջինը ճշմուն է ընդհանուր կարգով՝ հենց սկզբից:

³⁴⁹ Կկատի է առնված ՃԹ 1 «Ընդունտիր-տոմական» ծողովածուի հարցակարգը. մյուսների մեջ կան անձան շեղումներ կամ համատարումներ:

դարձնում ձեռագրացուցակների տարողությունը (հզորությունը) ցույց տվող մյուս խոշոր առանձնահատկության, այն է՝ նկարագրության (վերոհիշյալ հարցերին տրվող պատասխաններին) եղանակի վրա: Վերջինս կարող է շատ կցկտուր ու անբավարար տեղեկություններինց տատանվել մինչև ընդարձակ, դիպուկ և գոհացուցիչ տեղեկություններ տալը: Հասկանալի է, որ Հ. Տաշյանը եղակետ է ունեցել այս վերջին եղանակը: Եվ դա՝ նրա նշած բոլոր երեք բաժիններում: Այդպես, օրինակ, նրա նկարագրած Ռ 1 ձեռագրի ժամանակը ընշված է և՛ դարահաշվով («ԺԵ դար»), և՛ մասնագիտական լրացուցիչ տեղեկությամբ («1508-էն շատ յարաք»): Նույն ձեռագրի «Հանգամանք» (վիճակ) հարցին տրված է այսպիսի պատասխան. «Ո՛չ լաւ, գրեթէ բոլոր թերթերում և լուսանցները մաշած ու պատռած և նորոգուած թղթիկներով. նաև գրութիւնը տեղ-տեղ մաշած ու պատռած, մանաւանդ թղ. 53, 79, 108, 158, 191, 292: Կապակսի՞մ թղ. 1 (սկիզբն ի ճակատ մատենիս), 16, 29...»: և այլն: «Ջարդադիրք» հարցին նույն Ռ 1 ձեռագրի նկարագրության մեջ տրված է այսպիսի պատասխան. «Բազմաթի՛ւ հատուածներու սկիզբն, գումատը (առանց ոսկւոյ), գեղեցիկ, քայց երանգներն աղօտ՝ թեղնա հնութենէն, թղուն հազդիր շատ մեծ են, մինչ 5X4 սնոյն.»: Հիրավի, հայտնված է «աւելն բա՛ն» գոր գիտնալ բաղձալի է: Նույնը կարելի է ասել նաև բովանդակության («բուն մարմնի») մասին: Հ. Տաշյանը ձգտել է, որպեսզի բնագրերով հետաքրքրվող մասնագետները տեղեկանան առկա բոլոր նյութերին և նրանց վերաբերող մատենագիտական քննության մանրամասներին: Այդ նպատակով նկատի են առնված բնագրերի գլխավոր խորագրերը, ենթախորագրերը, սկզբատողերը, վերջին քառերը՝ հատուկ համարակալմամբ և համապատասխան թերթերի (էջերի) նշումներով: Անհրաժեշտության դեպքում տրված են ամփոփ ծանոթագրություններ, երբեմն՝ ընդարձակ քաղվածքներ:

Հ. Տաշյանի ցուցակը մեծապես շահել է անթերիության և մոտեցել նաև այն պատճառով, որ հեղինակը յուրաքանչյուր ձեռագրի նկարագրության մեջ, ընդօրինակելով, ներկայացրել է նրա ունեցած հիշատակարաններն ու հիշատակազրույթումները (անմշան կրճատումներով):

Բուն ձեռագրի նկարագրության այս հնարավորության առհասանքում սպառնիչ եղանակների ամբողջության շնորհիվ, Հ. Տաշյանի կազմած

ցուցակը ոչ միայն իրենից առաջ, այլև իրենից հետո եղավ ու մնաց չգերազանցված:

Պատկերացումն այդ ցուցակի մասին թերի կլիներ, եթե նկատի չառնվեին նրա տեղեկատվամատենագիտական ճոխ բաժինները՝ ինչպես ձեռագրերի հետ կապած զանազան տեղեկությունների ամփոփման, այնպես էլ նրանց ուսումնասիրողների, հրատարակությունների և այլ հարցերի վերաբերյալ: Հատուկ կարևորություն ունի հեղինակի ներածականն իր շոշափած խնդիրներով: Զի կարելի քարձր չգնահատել նրա այն ջանքերը, որոնք նվիրված են ներկայացված բոլոր ձեռագրերի սեղմ նկարագրությանը՝ գերմաներեն լեզվով: Ուշագրավ են նաև լուսանկարներով և մասնահատկություններով ներկայացված գրչության ու մանրանկարչության մոտձները:

Ըստ այսմ, Հ. Տաշյանի ստեղծած Մայր ցուցակը հայ ձեռագրացուցակաստեղծման քարձրակետն է:

Հ. Տաշյանի ցուցակի առավելություններն այնքան կենսունակ ու նպատակային գտնվեցին, որ նրանց շուրջ 70 տարի անց Վիեննայի ձեռագրացուցակի երկրորդ հատորը լույս տեսավ Հ. Ոսկյանի աշխատասիրությամբ, քայց հիմնականում Հ. Տաշյանի մշակած սկզբունքներով²²:

«Մայր ցուցակ» չարթի խանդավառող գաղափարը մի այլ, ինքնատիպ, արձագանք էլ ունեցավ: Խոսքը՝ Մ. Տեր-Մովսիսյանի հայկական բոլոր ձեռագրերի Մայր ցուցակ ստեղծելու փորձի մասին է: Երկար տարիների համատ աշխատանքի արդյունքը հանդիսացավ մատենագիտական ըստվարածավալ հատոր, որը, սակայն, չավարտվեց ու չհրատարակվեց:

Մ. Տեր-Մովսիսյանի նշված ձեռագրացուցակը մեզ համար, տվյալ դեպքում, ունի մի կարևոր արժանիք ևս: Դա այն է, որ այդտեղ փաստորեն առաջին անգամ նկարագրված են մինչև 1980-ական թվականները Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հավաքածուի մեջ մտած բոլոր ձեռագրերը: Միայն թե վերջիններին նկարագրություններ ոչ միայն միախառնված են մյուս մատենադարանների և վայրերի ձեռագրերի նկարագրություններին, այլև, ըստ նյութերի այբբենական կարգի, միաձուլված են նրանց նյութերին և

²² Հ. Ոսկյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Միսիսյանի մատենադարանի ի վիճմա, Բ, 1988:

դրանով էլ դրանք դարձրել են դժվարամանչելի ու անհատչելի²⁵¹։ Այդուամենայնիվ, ներկա վիճակով էլ այդ ցուցակն իր ամբողջությամբ օգտակար է հայագետներին, իսկ որոշ քաժիմներով, հատկապես արդեն կորած առանձին հավաքածուների նկարագրություններով, քացառիկ արժեք ունի առհասարակ։ Այդ հատորն այսօր ունի մաս ալմ ճշանակությունը, որ յուրովի բարձրացնում է հայերեն բոլոր ձեռագրերի ընդհանուր (թեկուզև համատոտ) ցուցակ ստեղծելու հարցը։

Մատենադարանի ձեռագրերի ամբողջական նկարագրության հաջորդ լուրջ փորձը կատարեց Ն. Ալիմյանը՝ նկարագրելով № 1—2980-րդ ձեռագրերը²⁵²։ Կատարված աշխատանքն այնքի է ընկնում քավակամին հարուստ հարցակարգով, տեղեկությունների մանրամասնությամբ և անհրաժեշտ միօրինակությամբ։ Այն անտիպ է և այժմ պահվում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանում։

Այստեղ անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն հրավիրել այլ բնույթ ունեցող, քայք ձեռագրացուցակների հետ սերտորեն կապված այն ժողովածուների վրա, որոնք նկիրված են հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանների հրատարակությանը։ Նմանները մի կողմից տալիս են ձեռագրագիտական որոշ տեղեկություններ, իսկ մյուս կողմից՝ հարթում են բանասիրական քաղաքիկ ու քաղաքատեսակ կնճողոտ հարցեր՝ կապված տեղյալ ձեռագրի հետ։ Այս տեսակետից արժանի են ուշադրության հատկապես Ղ. Փիրդալեմյանի, Գ. Հովսեփյանի, Լ. Խաչիկյանի, Ա. Հովհաննիսյանի և Վ. Հակոբյանի կատարած աշխատանքները։

Ղ. Փիրդալեմյանի հավաքած հիշատակարանների մի մասը տպագրված է, իսկ մյուս մասն՝ անտիպ։ Ուշագրավ է, որ այդ ձեռագրերի շատերը փրկվել են Առաջին համաշխարհային պատերազմի արհավիրքներից և այժմ գտնվում են Մաշտոցի անվան Մատենադարանում։ Կորած ձեռագրերից քաղված հիշատակարաններն անգնահատ

տելի վավերաթղթեր են հայ ձեռագրային մշակույթի պատմության համար։

Հրատարակված հիշատակարանների առաջաբանում հեղինակը նշում է. «Եթեպես գոն ի ձեռս իմ յիշատակարանքն և այլ օրինակութիւնք յառաջ քան զայդ թուական (իմա՝ 1893 թ.—Ա. Մ.), որպէս և յամէ անտի և այսր, զորս թողաք ակամայ վասն ինչ ինչ պատճառաց, նոյնպէս և վասն ծախսոց տպագրութեան, վասնորոյ և ոչ զգործն գլխովին՝ այլ ի տասներորդէ գմին և եթ յայտ հատորի ամփոփեցաք...»²⁵³։ Ղ. Փիրդալեմյանի այս տողերի հիմքում ընկած են Մատենադարանում պահվող «Հիշատակարանք կամ ճըշխարք պատմութեան հայոց» խորագիրն ունեցող հատորները²⁵⁴, որ ակախ են առավել վաղ ժամանակների ձեռագրային հիշատակարաններ։

Գ. Հովսեփյանը ծրագրած է եղել հավաքել «Նիթեր Ե—ԺԸ դարերի» ձեռագրերից, որոնց նկիրված «ամբողջ գործը... կարելի պիտի լինի ամփոփել չորս մեծադիր հատորի մեջ, յերեսքանչիւրը ոչ պակաս, քան 1200—1250 խոսքից բաղկացած»²⁵⁵։ Ծաղր տպագրված է միայն Ա. հատորը²⁵⁶։ Այստեղ էլ սկզբունքը նույնն է, ինչ Ղ. Փիրդալեմյանի մոտ, այսինքն՝ տարբեր վալյուրներ գտնվող ձեռագրերի - հիշատակարանները ներկայացված են միախառն և ժամանակագրական կարգով, միայն թե աղբյուրների մասին տրված են բավականին հարուստ տեղեկություններ։ Այսպես, 309 համարի տակ մեջ են բերված 1201 թվականի մի ձեռագրի հիշատակարանները՝ հետևյալ տեղեկություններով. «Անետարան, ձեռագիր Սեբաստիայի Ա. Նշան վանքի, Նիթ՝ թուղթ, գիր՝ բոլորգիր, Գրիչ՝ Ղազար վրդ., Տեղ՝ Ա. Գրիգորի վանք Դարանառեսց (Երզնկայի մօտ), Ըստացող՝ գրիչը, Ղազար վրդ., Ժամանակ՝ 1201 թ.»²⁵⁷։

Հիշատակարանների հրատարակության գործը նոր և ավելի լուրջ հիմքերի վրա դրվեց Լ. Խաչիկյանի կողմից։ Նա հրատարակեց 4 մեծադիր

²⁵¹ Այդ վիճակով այն և վերջո տրամադրվեց Մատենադարանին, հնարավորին չափ կարգի քնդվելու և ամկորուստ պահպանվելու համար։ Տե՛ս Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 188 («Ընդհանուր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց»)։

²⁵² Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 88, Ա.—Է։

²⁵³ Ղ. Փիրդալեմյան, Նոտաք Հայոց, Կ. Պոլիս, էջ Ե։

²⁵⁴ Ձեռ. №ձՁ 8278, 8882, 4515։ Այս և նույն հեղինակի ուրիշ հատորները մեծադեռ հավաքածուներ են՝ արժանի հատուկ ուսումնասիրության։

²⁵⁵ Գրաբեմ Թ. Կաթողիկոս, Հիշատակարանք ձեռագրաց, Ա. Անթիպոս, 1851, էջ ԺԳ—ԺԴ։

²⁵⁶ Տպագրության էր հանձնված մաս Բ հատորը, որ, սակայն, անպես էլ լույս չտեսավ։

²⁵⁷ Նույն տեղում, էջ 685—686։

հատոր՝ Գլխոված ԺԻ—ԺԵ դարերի²⁵⁴։ Այստեղ ընդգրկումները լիակատար են, այսինքն՝ ի մի են ընդգրկված Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, ինչպես նաև տպագրությամբ հայտնի համարյա բոլոր մյուս վայրերի ձեռագրերի հիշատակարանները։ Մեծ արժեք են ներկայացնում Քանախիրական ճշգրտումները, հարուստ ցանկերը և մանավանդ ներկայացվող հատորների առաջաբանները։ Վերջիններս փաստորեն վեր են ածված հայ ժողովրդի նշված դարերի պատմության շարադրանքի, որի մասին, ինչպես հայտնի է, տեղեկությունները խիստ սակավ են։

Լ. Նաչիկյանի օրինակով (մասնակի շեղումներով) հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանների վերհանման գործին ձեռնամուխ եղան Ա. Հովհաննիսյանը և Վ. Հակոբյանը։ Հրապարակի վրա են արդեն ԺԵ դարին Գլխոված Ա և Բ հատորները²⁵⁵։

Նախորդ էջերում խոսվեց գույքացուցակների և ձեռագրացուցակների առնչության մասին։ Այստեղ անհրաժեշտություն է առաջանում անդրադարձնալ Մատենադարանի այն գույքացուցակին, որը սկսել է կազմվել 1830-ական թվականներից և որի նպատակն է եղել ընդգրկել ողջ հավաքածուն՝ սկզբից մինչև մեր օրերը²⁵⁶։ Այստեղ, հատուկ հարցակարգի օգնությամբ, արձանագրվել են բոլոր ձեռագրերն՝ ըստ իրենց համարների հերթական հաջորդականությամբ։

Մինչույն հարցակարգի որոշ հարստացմամբ, ոչ շատ անց, ստեղծվել են առանձին-առանձին լրացվող Մայր թարտեր։ Թե՛ ցուցակում և թե՛ Մայր թարտերի վրա հաճախ նշումներ են կատարվել ձեռագրերի քովանդակությամբ մասին։

Մատյակների I—V հատերը լրացված են Հ. Մանվելյանի, VI—VII-ը՝ Ս. Աղբալյանի, Լ. Նաչիկյանի, Ա. Գևորգյանի և ուրիշների, իսկ Մայր թարտերը՝ Հ. Մանվելյանի, Ն. Հարությունյանի և ուրիշների կողմից։

1940—1941 թվականներից սկսած Մատենադարանում ստեղծվել են ձեռագրային Գյութերի

թեմատիկ քարտարան և համապատասխան մատյակներ, որոնց վրա աշխատել են Լ. Նաչիկյանը, Ա. Արքայանյանը, Հ. Արքայանյանը, Ա. Մնացականյանը, Գ. Էփրեմ, Հ. Ղուկասյանը, Ս. Լալաբադյանը, Ս. Մելիք-Բախչյանը, Ծ. Նազարյանը, Վ. Նեչումյանը, Ա. Զեյթունյանը և ուրիշներ²⁵⁷։

Զմոռանալով, որ ճախպես, դեռևս XIX դարի սկզբներից, զանազան ցուցակներ էին կազմվել, անգամ տպագրվել՝ Գլխոված էջմիածնի և հետագայում այնտեղ մոծված Լազարյան ճեմարանի, Ներսիսյան դպրոցի, Նաչիկ վրդ. Դադբադի, Մուշ-Տարուքի և այլ վայրերի ու անձանց ձեռագրերի²⁵⁸։

Այս բոլորը հետզհետե հասունացրել էին Մաշտոցի անվան Մատենադարանի բոլոր հայերեն ձեռագրերի հանգամանակից, միօրինակ ու մասնագետների պահանջները քակարարող Մայր ցուցակի ստեղծումը։ Ըստ էության, մինչև 1950-ական թվականների վերջերն այդ գործը կապված էր լուրջ դժվարությունների հետ, ուստի ըսված փորձերն անկատար էին մնում։ 1858 թթվականին, երբ արդեն որոշակի հիմքեր կային մոտ ապագայում Մատենադարանի ընդհանուր դրվածքի վերակառուցման համար, ձեռնարկվեցին կոնկրետ քայլեր՝ հայերեն ձեռագրերի Մայր ցուցակ ստեղծելու ուղղությամբ։ Նախ ստեղծվեց համապատասխան ուղեցույց (հեղինակ՝ Ա. Մնացականյան), որը քննարկվեց գիտական խորհրդի 1858 թվականի մարտի 11-ի նիստում և ընդունվեց իբրև հիմք՝ գործնական աշխատանքների²⁵⁹։ Այնուհետև առանձնացվեց մասնագետների հատուկ խումբ և հանձնարարվեց սկսել ճախպատարաստական աշխատանքները։ Խումբը գործի անցավ նույն թվականի ապրիլ ամսին։

1959 թվականի մարտի 8-ին Հայկական ՍՍՀ Միճատրների խորհրդի № 71 որոշմամբ «Մատենադարանը վերակառուցվեց ու դարձավ գիտահետազոտական հաստատություն»²⁶⁰։ Վերջինս

²⁵⁴ Մամուլամանությունները տե՛ս «Ճուշակ ձեռագրաց...», Ա, էջ 211—212։

²⁵⁵ «Ճուշակ ձեռագրաց...», Ա, էջ 198—204։

²⁵⁶ Ա. Մնացականյան, Ուղեցույց Հայկական ՍՍՀ պետական Մատենադարանի ձեռագրաց ցուցակի հետ կապված աշխատանքների, 1988 (անոսի)։ Իստիկ մասի մ տե՛ս Մատենադարանի արխիվ, Մատենադարանի գրասենյակի ֆոնդ, թղթ. 84¹, վավ. 28։

²⁵⁷ Լ. Նաչիկյան, Հայկական ՍՍՀ Միճատրների խորհրդին առընթեր գիտահետազոտական ինստիտուտ

միաժամանակ ստացավ նոր, հարմարավետ շենք և օժանդակ այլ հնարավորություններ, որոնք եկան առավել կայուն հիմքերի վրա դնելու Մայր ցուցակի պատրաստման գծով տարվող աշխատանքները: Ստեղծվեց Մատենագիտական առանձին բաժին (սեկտոր), որի անդիմանելի մասին հաստատության տնօրենի հաղորդման մեջ ասված է. «Մատենագիտական սեկտորի հիմնական խնդիրն է առաջիկա 15 տարիների ընթացքում կազմել հայերեն և ռուսերեն լեզուներով Մատենադարանի հայերեն քոլոր ձեռագրերի մանրամասն, իր կատարելությամբ նախատիպը չունեցող գիտական ցուցակը, պարբերաբար հրատարակելով ցուցակի սրտրաստի հատորները: Պատասխանատու և դժվարին այս գործին սեկտորի վարիչ... Ա. Մնացականյանի ղեկավարությամբ՝ լծվել են կարող ուժեր՝ պատմաբաններ ու քանասերներ Գ. Աբգարյանը, Ա. Մարտիրոսյանը, Ս. Լալաֆարյանը, Ս. Քոլանջյանը, Ս. Ավագյանը, Հ. Հակոբյանը և ուրիշներ»²⁶⁵: Հետագայում այդ գործի մեջ ներգրավվեցին նաև Օ. Եզանյանը, Վ. Գևորգյանը, Փ. Անթաթյանը, Ա. Ջեյրումյանը և այլ մասնագետներ: Մավալվող աշխատանքները, ինչպես նախատեսված էր Ուղեցույցում, ընթացքում հիմնականում հետևյալ 4 ուղղություններով.

ա) Ձեռագրերի նկարագրություն²⁶⁶

բ) Խոշոր ու քաղղ ժողովուրդների (նաև առանձին երկրների) հետազոտություն՝ նկարագրության եղանակ մշակելու նպատակով²⁶⁷

գ) Օժանդակ աշխատանքներ²⁶⁸

«Մատենադարան» («Մատմա-քանասիրական հանդես», 1950, № 2—8, էջ 375—388):

²⁶⁵ Լույս տեղում, էջ 887:

²⁶⁶ խմբագրված արդյունքը տե՛ս Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 105:

²⁶⁷ Վ. Գևորգյանը հետազոտեց Շարակոնցը, Ա. Ավագյանը՝ Մանր սմունքը և Գ. Տաթևացու «Զարգացրեք, Գ. Աբգարյանը՝ Աստվածաշունչը, Ս. Քոլանջյանը՝ Ծառերը, Ս. Լալաֆարյանը՝ Հայրավարությունը, Հ. Ամալյանը՝ Բաղդադը, Օ. Եզանյանը՝ Խորհրդատետրը, Տոմացույցը, Տոմարապետը:

²⁶⁸ Օ. Եզանյանը կազմեց Մատենադարանի քոլոր հայերեն ձեռագրերի հին ու նոր համարների համեմատական տախտակները, հավաքեց նյութեր՝ Մատենադարանի պատմության համար. Ա. Մանգյակյանը կազմեց Ուղեցույց՝ մանրամասնության և զարդարվածի մոլորները նկարագրելու համար:

դ) Մատենագիտության և քարտարանի քստեղծում²⁶⁹:

Իրերի այս դրության մեջ 1960 թվականին ծնվեց նոր առաջարկ՝ ոչ թե ընդարձակ, այլ համառոտ քաղմահատոր ցուցակ ստեղծելու պահանջով: Այդ կապակցությամբ 1960 թվականի հոկտեմբերի 20-ին գումարված գիտական խորհրդի միստը որոշեց հատուկ քննության առարկա դարձնել ինչպես ներխուժված աշխատանքների հիման վրա ստեղծված №№ 1—50 ձեռագրերի նկարագրությունները (Ա կամ «Հին տարբերակ»²⁷⁰, այնպես էլ նոր առաջարկի համաձայն կազմված նույն №№ 1—50 ձեռագրերի ցուցակը (Բ կամ «Նոր» տարբերակ)²⁷¹: Համապատասխան քննարկումների ժամանակ արվեց քոլորովին նոր մի այլ առաջարկ. նախ ստեղծել խիստ համառոտ երկհատոր ցուցակ, ապա անցնել Մայր ցուցակի հետ կապված աշխատանքներին: Հստալով էլ, երկհատոր ցուցակի աշխատանքներին լծվեցին Օ. Եզանյանը, Ա. Ջեյրումյանը և Փ. Անթաթյանը: Առաջին հատորը լույս տեսավ 1965, իսկ երկրորդը՝ 1970 թվականներին²⁷²:

Համառոտ երկհատոր ցուցակը հայ միադրացուցակատեղծման պատմության մեջ մի լուրահատուկ երևույթ է, արժանի հատուկ ուշադրության: Այդ ցուցակի ամենամանր արժանիքը կալանում է նրանում, որ առաջին անգամ, ի մի քերելով, լույս աշխարհ էր հանում Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հիմքում ընկած Էջմիածնի ժողովածուի, Արևմտյան Հայաստանից փրկված հավաքածուների և սովետական իշխանության տարիներից հավաքված քոլոր հայերեն ձեռագրերի ընդհանուր պատկերը: Ժաղդ հրատարակված ձեռագրացուցակների շարքում դա ամենախոշոր ընդգրկումներն ունեցող ցուցակն է՝ 10408 միավորի նկարագրությամբ: Նրա հաջորդ արժանիքը նկարագրության յուրահատուկ եղանակն է՝ հե-

²⁶⁹ Մատենագիտության ստեղծման գործին լծվեցին Ա. Ամալյանը, Է. Բաղդասարյանը, Ս. Ավագյանը, Հ. Լալաֆարյանը, Ծ. Շահապարյանը:

²⁷⁰ Հ. Անաթյան, Հայկական մատենագիտություն, Բ, Երևան, 1976, էջ XV (§ 800). հիմքը՝ Մատենադարան, Անտիպ ձեռագրացուցակների ֆոնդ, № 105:

²⁷¹ Լույս տեղում, էջ XVI (§ 801). հիմքը՝ նույն տեղում, № 108:

²⁷² «Ռուսաց ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարան», Ա, Երևան, 1965, Բ, 1970. կազմեցին՝ Օ. Եզանյան, Ա. Ջեյրումյան, Փ. Անթաթյան, խմբագրեցին՝ Լ. Խաչիկյան, Ա. Մանգյակյան:

ված մի կողմից հարուստ հարցակարգի, իսկ մյուս կողմից Երան տրվող սուղ ու ամփոփ պատասխանների վրա:

Երկհատորյակի առավելություններից մեկն էլ Օ. Եզանյանի կազմած հարուստ ու քաղմապիսի ցանկերն ու տախտակներն են, որոնք պատշաճում են ընդարձակ ձեռագրագրությանը: Այս առումով քաջատիկ կարևորություն ունի ծավալուն ու փաստահարուստ **Նշաթանկագը**, ուր տրդված է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի առաջին համապարփակ պատմությունը:

Ահա այդ երկհատորյակի ավարտից անմիջապես հետո, Մատենադարանի գիտաշխատողների նույն խումբը (Օ. Եզանյան, Ա. Զեյթունյան, Փ. Մաթարյան), Ա. Մանգակյանի գլխավորությամբ լծվեց «Մայր ցուցակի» աշխատանքներին:

Պետք է նկատել, որ 1958 թվականից սկսած աշխատանքները, որոնք մասին ճշվեց վերևում, մեծապես նպաստեցին գործի ընթացքին: Առկա էին արդեն Ուղեցույցը, Երա հիման վրա կազմված է խմբագրված 50-ից ավելի ձեռագրերի ճշկարագրությունները (Ա կամ «Հին») տարբերակ) ²⁷², օժանդակ հետազոտություններ, ինչպես նաև մասնագիտական քավականին հարուստ փորձ: Այդուամենայնիվ, կատարվեցին մասնակի ճշգրտումներ և լրացումներ: Այս բոլոր որոնումների և մշակված սկզբունքների հիմքում ընկած է եղել մի նպատակ. յուրաքանչյուր ձեռագիր, իր բոլոր քաղկացուցիչներով, դիտել իրեն պատմական ուրույն ու եզակի հուշարձան և նկարագրել այնպիսի համակողմանի ու նպատակալուծ եղանակներով, որպեսզի Մայր ցուցակը հնարավոր

րին չափ լիարժեք պատկերացում տա նրանցից ամեն մեկի մասին և օգնի մասնագետներին՝ մատենագիտական ու ձեռագրագիտական քննյթի բոլոր անհրաժեշտ տեղեկություններով: Այս նպատակի իրականացման տեսակետից կարևոր նշանակություն ունի 24 կետից քաղկացած այն հարցակարգը, որով առաջնորդվել են մասնագետները Մայր ցուցակի վրա աշխատելիս: Խնդրի հստակ պատկերացման համար հարկ ենք համարում վերհիշել հետևյալ պարագան:

Վերևում խոսվեց Հ. Տաշյանի հարցակարգի մասին և այն գնահատվեց իրեն անհավաղեպ հարուստ հարցակարգ՝ քաղկացած 80 կետից: Արդյոք Մաշտոցի անվան Մատենադարանի Մայր ցուցակն այդ առումով աղքատ է, եթե հիմնվել է 24 հարցերի վրա: Ոչ, որովհետև Հ. Տաշյանի ցուցակում ճշված բոլոր հարցերի պատասխաններն էլ պարտադիր են եղել ներկայացվող ցուցակի համար, միայն թե հարցակարգը ենթարկված է ճշգրտման: Այսպես, եթե Հ. Տաշյանի հարցակարգի 15—20-րդ կետերը պահանջում են պատասխանել մանրամասնությամբ քննազատվող վերաբերող հարցերին (15. Զարդարիք, 16. Խորագիրք, 17. Խորանք, 18. Կիսախորանք, 19. Լուսանցազարք, 20. Նկարք), ապա Մաշտոցի անվան Մատենադարանի Մայր ցուցակում այդ բոլոր կետի պատասխան է տրված մեկ հարցի տակ (18. Մանրամասնություն), քայքայ համապատասխան ենթաբաժիններով: Այսպիսով, Հ. Տաշյանի հարցակարգի ճշված 8 կետերը հավասարվում են մեր ցուցակի մեկ կետին, որով ի տարբերությունը՝ 8 կետը դառնում է մեկ: Այնուհետև, Հ. Տաշյանի ցուցակում մանրամասնություններ և ժամանակին վերաբերող հարցերի արանքում, որպես 21-րդ կետ, զետեղված է «դատարկ (թերթեր)» հարցը: Զանգի որ դրանից առաջ առկա է թերթերի քանակին վերաբերող առանձին հարց, ուստի նպատակահարմար գտնվեց «դատարկ (թերթեր)» հարցին պատասխանել այդ նույն հարցի տակ: Այսպիսով, վերանում է նաև վերոհիշյալ մեկ հարցի տարբերությունը: Հ. Տաշյանի ցուցակում կա «Հին թիւ» (Պ) հարց ևս, որը պահանջում է պատասխանել, թե նախկինում տվելա ձեռագիրն ի՞նչ համար (կամ համարներ) է կրել: Մեր ցուցակում այդ հարցը հաշվի չի առնված, որովհետև ձեռագրերի մակնիշ համարների հաշիվներն այստեղ առավել քաղր են, ուստի և դրանք ներկայացվելու են հատուկ տախտակներով, ինչպես որ դա

եկ

²⁷² Այստեղ 50-ի փոխարեն փաստորեն ներկայացված է Ա հատորի մեջ ընդգրկվող ավելի շատ թվով ձեռագրերի նկարագրությունը՝ կատարված հետևյալ մասնագետների կողմից.

ա) Մեղանկարան Ա., 28 ձեռագիր (ՊՁՁ 7, 8, 9, 10, 12, 21, 22, 28, 24, 85, 86, 87, 88, 89, 40, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 165, 168, 167):
բ) Լալաֆարյան Ս., 17 ձեռագիր (ՊՁՁ 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 41, 42, 48, 49, 88, 89, 162, 163):
գ) Աբաբյան Փ., 12 ձեռագիր (ՊՁՁ 25, 26, 27, 28, 29, 30, 51, 84, 95, 109, 111):
դ) Հոլանդյան Ս., 8 ձեռագիր (ՊՁՁ 2, 8, 5, 6, 11, 20): Նա նկարագրել է նաև հիման եղանակի համաձայն 17 ուրիշ ձեռագրեր՝ հաջորդ հատորների համար (ՊՁՁ 8271, 8282, 4016, 4269, 4857, 4808, 5699, 5714, 6028, 6578, 6681, 6682, 6727, 7847, 8188, 8625, 9657):
ե) Աբաբյան Փ., 8 ձեռագիր (ՊՁՁ 84, 47, 161):
զ) Մարտիրոսյան Ա., 2 ձեռագիր (ՊՁՁ 1, 88):

արված է երկհատոր ցուցակում²⁷⁴։ Հ. Տաշլամի հարցակարգում առկա է մի ուրիշ հարց ևս՝ «Տեղեկություններ» (29-րդ)։ Մեր ցուցակում այդ և մյուս նույնիշ հարցերի պատասխանները տրվել են մատենագիտական առանձին հատորով և առավել համաձայնաձեռն ու համակողմանի։

Ի վերջոյ մշեմը, որ մերկա Մայր ցուցակում կամ 9 հարցեր, որոնք չկան Հ. Տաշլամի հարցակարգում, դրանք են «Կնիք», «Օժանկաիր», «Գըր-չափործ»։ Հ. Տաշլամը մեր-մերը է միայն անդրադարձել դրանց՝ «Յիշատակագրությունը» հարցին պատասխանելու։

Այսպիսով, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի Մայր ցուցակի հիմքում ընկած հարցակարգը Հ. Տաշլամի հարցակարգի ընդլայնված մի տարբերակն է, որոշ ճշգրտումներով հանդերձ։ Այն էլ նկատենք, որ հարցակարգի առումով Մաշտոցի անվան Մատենադարանի երկհատորը համարյա չի զիջում մշեմը Մայր ցուցակներին։ Եվ եթե այսօր դժվար է ավելի հարուստ հարցակարգ մշակելը, ապա դրա սլառնաճ այն է, որ մատենագիտական բոլոր էական հարցերն արդեն ընդգրկված են։

Այժմ նրա օգտակարության մյուս չափանիշի՝ մշեմը հարցերին պատասխանելու եղանակների մասին։ Հարցակարգերի ձեռարդակության ընդունյի կետերի մի զգալի մասի պատասխանները վերոհիշյալ ձեռագրացուցակներում համառոտ են և համարյա միանման։ Արդյիսինքներ են՝ օրինակ, Ռ (թիւ), Խորագիր, Վայր, Ժամանակ, Գըրիշ, Մաղկող, Կազմող, Թերթ, Նյութ, Մեծություն, Գրություն, Տող հարցերը։ Ձեռագրագիտական բնույթի մյուս հարցերի պատասխանները, ընդհակառակը, տարբեր են՝ ըստ ընդարձակության։ Վերջիններ «պատմիրող-ստացող» հարցը, որը համապատասխանում է Հ. Տաշլամի ցուցակի «Տեսար» հարցին։ Վերջինս («Տեսար») արտավորեցնում է մշեմից կատարել տվյալ ձեռագրի երբեմնի բոլոր տեղերի մասին, Քանի որ Վիեննայի ձեռագրերի ժողովածուն Հ. Տաշլամի օրոք փորոք Իր, ուստի հնարավոր էր այդ հարցին լրիվ պատասխան տալ, մասնավոր, որ համապատասխան տվյալները արձատիկ են եղել։ Նման եղանակը չէր կարող կիրառվել Մաշտոցի անվան Մատենադարանի Մայր ցուցակում, որովհետև

այստեղ ձեռագրերի քանակը շուրջ 20 անգամ մեծ է, իսկ տեղեկություններն՝ անհամեմատ շատ։ Հետևապես նպատակահարմար գտնվեց նախընտրել «Պատմիրող-ստացող» հարցը, նրա տակ էլ մեկատի առնել պատմիրողին կամ առաջին ստացողին, որպես ձեռագրի տեղեկության հարցում կարելիորդ կատարած անձանց։ Հետագա ստացողներից էլ կարևոր համարվեցին ձեռագրերի այն հատուկ ժողովածուները, ուր մտել են մաս տվյալ ձեռագրերը, որոնց մասին տեղեկություն է տրուվելու Մայր ցուցակի վերջին՝ ընդհանուր մատենագիտական հատորում։ Ինչ վերաբերում է այդ տեղերի միջև ընկած մյուս անձանց, ապա դրա ուսումնասիրությունն առանձին հարց համարելով, թողել ենք ամեն մի ձեռագրի հետագա ուսումնասիրողին, որպեսզի նրանք հիշատակարաններ, կնիքների, ցրչափործների և այլ աղբյուրների հիման վրա ստեղծեն տվյալ ձեռագրի գիտական պատմությունը։

«Գիր» հարցին տրվող պատասխանը մուգնալու հարստացված է. այստեղ մշեմը է կատարվում նախ խազագրված թերթերի վերանայով (Ծարակնոց, Խազգիրք և մնաց այլ ժողովածուների մասին այդպիսի մշեմներ չեն կատարվում)։ Դրանցից մշեմում են միայն չխազավորվածները։

Մեծապես շահել են «Կազմ», «Մանրամարչություն» և «Պատասխիկ» կամ «Պատասխիկ-պահանակ» հարցերի պատասխանները։ Կազմերի նկարագրության ժամանակ հոգ է տարված, որպեսզի հստակ պատկերացում տրվի տվյալ կազմի երեսի (կաշի, թուղթ, կտոր և այլն), նրա զարդարվածության (դրոշմազարդ, մետաղազարդ և այլն), միջուկի (տախտակ, սովաքարտի) և այլն, դոմակի, փականների, ինչպես և ստատիկ (գործվածքներից տեսակներ, թուղթ և այլն), նրա զարդամոտիվների, խաչերի, նրանց արձանագրությունների և այլ մասերի ու առանձնահատկությունների վերաբերյալ։ Մանրամարչության հետ կապված հարցերին պատասխանելու, նկատի են առնվել հատորառեսակալի (Ատոփանաշունջ, Ավետարան, Շաշո և այլն) առանձնահատկությունները։ Կանոնի նկարազարդերը թրվարկվել են ըստ միավորների (ավետարանիչներ, խորաններ, կիսախորան-ճակատազարդեր և այլն), իսկ խառն նկարազարդումները՝ ըստ հարողականության (երբեմն՝ խմբերով)։ Միանման զարդամոտիվների առատության դեպքում կատարվել են ընդհանուր մշեմներ (լուսանցա-

²⁷⁴ «Շուրջակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Բ. 1970, էջ 1854—1852։ Այս տախտակները Մայր ցուցակում ավելի ամբողջական ու հարուստ են լինելու։

զարդ՝ բուսական՝ համարյա քոլոր թերթերում, կենցաղական՝ նույնպես և այլն: «Գույներ» հար-
ցի դիմաց թվարկված են տվյալ ձեռնագրում օգ-
տագործված քոլոր գույները (կապույտ, կարմիր,
դեղին և այլն): Առանձին դեպքերում հաշվի են
առնված նկարագրվող ձեռագրերում առկա շե-
րում-առանձնահատկությունները²⁷⁵: Լավան ճա-
նակություն և տրված «Պահպանակ» և «Պատա-
ռիկ-պահպանակ» հասկացություններին: Առա-
ջինների թվում հանկազակել են չգրված թղթա ու
մագաղաթյա սովորական պահպանակները, իսկ
երկրորդների՝ գրված ու նկարագրված թերթե-
րը՝ արկված առավել հիմ կամ ժամանակակից
ձեռագրերից: Վերջիններս դիտված են իրեն ձե-
ռագիր միավորներ և նկարագրված ըստ ամբող-
ջական ձեռագրերի համար մշակված հարցակար-
գի: Այդպես են նկարագրվում նաև կրկնագիր ձե-
ռագրերը և առանձին թերթերը:

Գալով քննադրագիտական բնույթի ամենախո-
շոր հարցին՝ «Բովանդակության»-ը, պիտի ասել,
որ այստեղ էլ Մայր ցուցակն աշխատել է լիովին
որդեգրել նախորդ ցուցակների լավագույն ավանդ-
ները և որանք հարստացնել ու խորացնել ըստ
ժամանակակից պահանջների: Այդ նպատակով
հոգ է տարված, որպեսզի տրվեն հմարավորին
չափ միօրինակ, ամփոփ, բայց և սպառիչ ու մը-
կապականաց ամփոփի տեղեկություններ, որոնք
երկար ժամանակ բավարար կլինեն մասնագետ-
ների համար: Այստեղ եղևետ է ընդունված քոլոր
առանձին **Գույն-միավորները** ճանաչելու և մատե-
նագիտական ամենաառաջնությունը տեղանակներով
ներկայացնելու սկզբունքը: Նյութ-միավորներն
են այն քեղծները, որոնցից բարդացած է տվյալ
ձեռագրի քննադրագիտական ամբողջությունը: Նը-
ման մտնեցմամբ տարբերել են դասում պարզ
և բարդ կառուցվածք ունեցող տեղեկագրորու-
թյուններ: Պարզ է այն քննգիրը, որի Գույնն ա-
ռանձին ենթամասերի չի բաժանված և դրված է
լու մի ընդհանուր խորագրի տակ: Այդպիսին են,
օրինակ, առանձին բանաստեղծությունները, զը-
րույցները, հանելուկները, առակները, քարոզնե-

րը և այլն: Բարդ են այն միավորները, որոնք բա-
ժանված են երկու և ավելի մասերի՝ հաճախ հա-
մադարձականներով: Հիշենք Մովսես Խորենա-
ցու. «Պատմություն Հայոց» երկը, Գրիգոր Նարե-
կացու «Մատենան ողբերգութեան» պոեմը և այլն:
Եթե պարզ միավորները, որպես կանոն, կայուն
տեսք ունեն, ապա բարդ միավորները ենթակա են
զանազան փոփոխությունների թե՛ ըստ ենթամա-
սերի ներքին տեղաշարժերի և թե՛ նրանցից կա-
տարվող արտածույնների: Այս և նման ուրիշ հաճ-
գամանքներ պահանջում են նկարագրության
տարբեր եղանակներ: Ներկա Մայր ցուցակում
պարզ միավորները ներկայացված են իրենց զը-
րաված թերթերի նշումներով, խորագրով, ապա
նաև սկզբի ու վերջի տողերով: Եթե նկարագրվող
ձեռագիրը պարզ միավորների ծավալում ժողո-
վածու է, ապա նրանց վերջին տողերը չեն ճշվում,
քացի առանձին դեպքերից:

Բարդ քննագրերը նկարագրվում են իրենց են-
թամասերի խորագրերով ու սկզբնատողերով. մեջ
է բերվում միայն վերջին ենթամասի ավարտը,
միտմանի վերջնատողերը չեն ճշվում: Շույց են
տրվում այդ ենթամասերից յուրաքանչյուրի գրա-
ված տեղերը (թերթերը): Ձևամարակալված են-
թամասերը համարակալվում են: Նշված կանո-
նից կատարվում են շեղումներ՝ մանավանդ ուշ
ժամանակների աստվածաբանական, մեկնողա-
կան մեծածավալ թարգմանական, բարդ ենթա-
բաժիններով խոդկված երկերը նկարագրելիս:

Այս ստուգմամբ էլ նկարագրվում են քոլոր
ժողովածուները, որոնք ամփոփում են պարզ և
բարդ քննագրեր: Նկարագրությունը կատարվում
է Գույների և բաժինների հերթական հաջորդա-
կանությամբ և ընդհանուր խմբերի համարակալ-
մամբ:

Ժողովածուները հիմնականում բաժանվում
են երկու խմբի. առաջինում նկատի ունենք եկե-
ղեցական-ծիսական, իսկ երկրորդում՝ մնացած
քոլոր տեսակի ժողովածուները: Քանի որ առա-
ջինները (Ծաշոց, Մաշտոց, Ծարակնոց և այլն)
կանոնիկ տեսք ունենալով և բազմիցս հրատա-
րակված լինելով, ընդհանուր գծերով արդեն ծա-
նոթ են մասնագետներին, նկարագրվում են ոչ
քոլոր Գույն-միավորների մանրամասնություննե-
րով: Ըստ որում, յուրաքանչյուր դեպքում մշակ-
վում է մտնեցման հատուկ եղանակ: Ինչ վերաբե-
րում է սովորական ժողովածու-ըմբերացարաննե-

²⁷⁵ Բ. Սարգիսյանի ավելի մանրամասն նկարագրու-
թյան փորձը ժամանակին խրախուսելի լինելով, այժմ չի
արդարացնում իրեն, որովհետև սկսվել են մանրամակար-
չական և զարդարվետագիտական հատուկ հրատարա-
կություններ: Բացի դրանից, Մաշտոցի անվան Մատենա-
դարանը հախաձեռնել է «Մանրամասնություն» մատենա-
գիտության» տեղեկանքը (կատարող Ա. Գևորգյան):

րիմ, ապա դրանք ներկայացվում են առավել հաճախմամբ: Եթե տվյալ ձեռագիրն ամփոփում է նշված ժողովածուներից առնված խոշոր մասեր, ապա ամեն մասը նկարագրվում է համապատասխան ժողովածուների համար մըշակված եղանակով: Նման ժողովածուներից որևէ մեկում հանդիպող այս կամ այն երկրից առնված հատվածը նկարագրվում է իբրև ուրույն գյուղ-միավոր՝ պատշաճ ծանոթագրությամբ:

Հատուկ նշանակություն է տրվում առանձին երկրի, ինչպես նաև զպնագան ժողովածուների ունեցած խմբագրությունների հայտնաբերմանն ու նրանց առանձին-առանձին նկարագրությամբ, այն հաշվով, որ նրանք չլիթվեն միմյանց հետ և ներկայացան իրենց մատենագիտական առանձնահատկություններով:

Մայր ցուցակում, ելնելով նրա մեջ նկարագրվող ձեռագրերի մեծ թվից, առանձնահատուկ ուշադրություն է հատկացվել հղումների եղանակին: Հայտնի է, որ անցյալում ևս հաճախ միևնույն երկի ընդօրինակություններից ամբողջությամբ նկարագրվել է մեկը, իսկ մյուսների բովանդակությունը ցույց է տրվել հղումով՝ դեպի նկարագրված օրինակը: Հանգամանորեն ուսումնասիրելով այս եղանակը, սույն հրատարակության մեջ հեղափոխվում չափ լայնորեն օգտվել ենք դրանից: Հղումների եղանակով հնարավոր է լինում նախ՝ զգալի տեղ շահել, ապա՝ մասնագետներին ազատել համապատասխան համեմատությունների համար սխառնվող ծանր ու դժվարին աշխատանքներից:

Եթե տվյալ ձեռագրում, տարբեր երկերից ու ժողովածուներից բացի, կան միմյանց հաջորդող համասեռ առանձին գյուղեր, ապա դրանք դրվում են ընդհանուր խորագրի տակ, օրինակ, «Քարոզք», «Այլ բնագիրք», «Տաղք», «Առակք» և այլն:

Բնագրային հետազա լրացումները նկարագրվում են իրենց տեղերում՝ այնպես ինչպես բընագրային մասերը, բայց համապատասխան նշումներով:

Ձեռագրի ազատ մասերում հետազայում կատարված այլաբնույթ ներմտություններն ու հավելագրությունները դրվում են համապատասխան ընդհանուր խորագրի տակ և նկարագրվում վերջում՝ հերթականությամբ: Եթե դրանք տարբերվում են միմյանցից, ապա խմբավորվում են ըստ

ծամանակագրական կարգի, բովանդակությամ կամ այլ հատկանիշի:

Բացառիկ դեպքերում կանոնի երկերի մեջ մտնված այլաբնույթ բնագրերը, եթե խաթարում են նրանց մատենագիտական պատկերը և դժվարացնում հետազոտողի գործը, առանձնացվում և նկարագրվում են առանձին: Այդպիսիք են, օրինակ, Աստվածաշնչի գրքերին կցված հայ հեղինակների հիշատակարանային ոտանավորները, կամ այդ գրքերի արանքներում զետեղված այլ բնագրերը: Նման պահանջը չի վերաբերում այնպիսի երկերի նկարագրությանը, ինչպիսիներից են Աղեքսանդր Մակեդոնացու կամ Պղնձե քաղաքի պատմությունները, որոնք օժտված են հայ հեղինակների ներմտած կախաներով և բառաոնություններով:

Ինչպես հայտնի է, լավագույն ձեռագրացուցակների արժանիքներից մեկն էլ այն է, որ նըրանցում լուրաքանչյուր ձեռագրի նկարագրության ծամանակ ներկայացվում են բոլոր հիշատակարանները՝ առանց էական կրճատումների: Փորձը ցույց է տվել, որ վերջիններս մեծապես օգնում են թե՛ ամբողջ ձեռագրի ստեղծման մանրամասնությունների և թե՛ նրա բովանդակած գյուղերի հետ կապված հարցերը ճիշտ ըմբռնելու գործին: Անկախ դրանից էլ, հիշատակարանների մեթքերումն անհրաժեշտ է, որպեսզի ամեն մի ձեռագիր որքան հնարավոր է ներկայացնա իբրև ուրույն հուշարձան: Այդ պատճառով էլ սույն Մայր ցուցակում մեջ են բերվում բոլոր հիշատակարանները: Ըստ որում, տարբերվում են մի քանի թույլթի հիշատակարաններ: Հեղինակի կամ թարգմանչի հիշատակարանները մեջ են բերվում լրիվ (չնչին կրճատումներով)՝ համապատասխան երկերի մեջ՝ իրենց զրաված տեղերում, իսկ մյուս հիշատակարան-հիշատակագրությունները՝ վերջում՝ առանձին, հետևյալ ենթախորագրերով. «Թիշատակարան նախազարգախար օրինակի», «Թիշատակարան գրչութեան ծամանակի», «Թիշատակարան չտագայի»: Անհրաժեշտության դեպքում այս ենթաբաժիններում կատարվում են պատշաճ խմբավորումներ (գրչի, ստացողի, կազմողի և այլն): Կրկնվող հիշատակարանները մեջ են բերվում մեկ անգամ, իսկ մյուսները՝ հղվում են:

Ձեռագրերի տարբեր մասերում հանդիպող կնիքների մասին տրվող տեղեկություններից բա-

ցի ընդօրինակվում են նրանց արձանագրությունները:

Մածկագրերը մեջ են բերվում արտանկարմար կամ լուսանկարներով, իսկ նրանց վերծանությունները տրվում են փակագծերի մեջ:

Գրչավորներից առաջին ուշագրավներն ընդօրինակվում են, իսկ մյուսները՝ մշվում:

Գործնական աշխատանքների համար՝ բնագրերից ջաղված հատվածների կետադրության, ընդգծումների, նրանց պատկերաբանությունների քաղման, նյութ-միավորների և նրանց ենթաբաժինների համարակալման, փակագծերի և թվանշանների տեսակների օգտագործման, պակասող առանձին բառերի, տառերի, խորագրերի լրացման, ակնթախ տառախալների ու բառախալների ուղղման կամ ընդգծման և նման այլ հարցերի մասին մշակված են որոշակի սկզբունքներ: Դրանց մասին առանձին խոսելն անհարկի կլիներ, մասնավորապես, որ դրանք ընդհանուր են բոլոր ձեռագրագրությանների համար և ինքնին հասկանալի՝ մասնագետներին:

Մասնագետներին ավելի համակողմանի ու հստակ պատկերացում տալու նպատակով սույն քաղման հատորակում կիրառված են նաև հետևյալ օժանդակ սկզբունքները:

Նույն կազմի մեջ և նույն համարի տակ հանդիպող տարբեր վայրերում, տարբեր ժամանակներում, տարբեր գրչիների կողմից, տարբեր նշայատակներով ընդօրինակված տարբեր ձեռագրերի նկարագրությունը կատարվում է նույն համարի տակ, քայց ամեն մի միավորը ներկայացվում է առանձին՝ ըստ ընդհանուր հարցակարգի: Միմյանցից տարբերելու նպատակով այդ ձեռագրերն ստանում են ենթահամարներ (Ձեռագիր Ա, Ձեռագիր Բ և այլն):

«Գիր» հարցի համար ցարդ մշակված պատասխանի բոլոր եղանակները լույս ընդհանուր կարգով են ցույց տալիս գրի տեսակը («երկաթագիր», «բրոնզգիր», «նոսրգիր», «շղագիր» և անցումներ), միանգամայն հետո գտնվելով տվյալ ձեռագրում առկա կոնկրետ գրերի մասին ճիշտ պատկերացում տալուց: Այս հարցում Ոկարագրությանն ոչ մի եղանակ սպառել լինել չի կարող, մինչդեռ մասնագետին համարժեք իսկ լարետը նշանակություն ունի: Առաջին դեպքում այս հարցի լուծումը տրվում է սույն ձեռագրագրությանում լուսանկարային մոտձերի (քննական մեծությամբ) օգնությամբ: Միսմ մոտձերը հստակ պատկերա-

ցում են տալիս ոչ միայն տվյալ գրչության, այլև կետադրության, խազավորման, տողադարձի, զբրության (պունակների) և գրչարվեստի այլ պարագաների վերաբերյալ: Մայր ցուցակի հատորներն իրենց ամբողջությամբ մասնագետների առջև կրացեն հայ դպրության ծնած և մեզ հասցրած բոլոր տառատեսակներն ու առողանության նշանները՝ իրենց կուսական վիճակով:

Հայտնի է, որ յուրաքանչյուր փոքրիշատե լուրջ ձեռագրագրության օժտված է լինում մատենաչիտական օժանդակ ցանկերով, որոնք օգնում են մասնագետներին իրենց հետաքրքրող տվյալները դյուրությամբ գտնելու: Որքան ճոխ և քաղմազան են այդ ցանկերը, այնքան խոշոր է տվյալ ցուցակի մատուցած ծառայությունն ու ունեցած դերը: Այս առումով ևս հոգ է տարված, որպեսզի Մայր ցուցակը հնարավորին չափ լիակատար լինի: Օրինակ, ինչպես հայտնի է, միգն օրս ձեռագրագրությաններում հանդիպող անձնանունների համար կազմված է առանձին ցանկ: Երբեմն էլ անձնանունների ու տեղանունների ցանկերը միաձուլվում են մի ընդհանուր խորագրի («Ծանկ հատուկ անուններ») տակ: Նման ցանկերից դժվար է իմանալ, թե թաղի՞ գրչիներ, ծաղկողներ և այլ քնագրավաճների ներկայացուցիչներ կան տվյալ հատորում (հատորներում) և ուղեք՝ են նրանք: Հիշենք թեպիզ Ղ. Տաշաբնի հուշակալով հատորի կամ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի երկհատորյակի հարուստ ցանկերը: Նսման դեպքերում մասնագետներին է թողնվում հարկ լինելիս այդ ընդհանուր ցանկերից արտածել համանման (ընձագրավառային) ցանկեր, որն էլ, քնակամարար, միշտ չէ, որ կարող է գոհացուցիչ լինել: Այդ պատճառով էլ նախատեսված է Մաշտոցի անվան Մատենադարանին Մայր ցուցակի մեջ առանձին ուշադրություն մղիլն ոչ միայն ընդհանուր ցանկերի լիակատարությանը, այլև նրանց զուգահեռ և նրանցից արտածվող քնագրավառային առանձին ցանկեր ներկայացնելուն:

Բազմահատորյակ ունենալու է նաև առարկայական ու սկզբնատողների ցանկեր, որոնք նույնպես առաջին անգամ են հանդիպելու ձեռագրագրությանների պատմության մեջ:

Հսանի որ մշված ցանկերը վերաբերելու են բոլոր հատորներին և ունենալու են քաղմականի ստվար ծավալ, նախատեսվում է դրանք ամփոփել մի առանձին հատորի մեջ: Ինչ վերաբերում է յուրաքանչյուր հատորին կցվող տեղեկատվության,

ապա դրանք ներկայացնելու են ամենակարևոր տվյալները՝ սովորական ցանկերի ու տախտակների ձևով:

Օժանդակ միջոցառումների շարքում էական նշանակություն է տրված զանազան ծանոթագրությունների, ուղղակյուն փակագծերի օգնությամբ կատարվող ճշգրտումների, սովորական փակագծերով ներկայացվող դիտողությունների և նման այլ միջատությունների, որոնք օգնելու են Մայր ցուցակից օգտվողներին:

Ինչպես տեսնում ենք, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հայերեն ձեռագրերի Մայր ցուցակը ոչ միայն հարցակարգի ճոխությամբ ու մշակվածությամբ, այլև պատասխանների լիարժեքությամբ, տեղեկատվության հարստությամբ և այլ հատկանիշներով, կարող է համարվել առավել համակողմանի օրինակ և մոր առաջաքայլ հայ ձեռագրացուցակաստեղծման ողջ պատմության մեջ: Իր ամբողջությամբ, իրոք, այն խոշոր երեւոյւթ է հայագիտության քննադատումը²⁷⁶,

Փաստորեն ցույց են տվել, որ փոքրիշատես հանգստամալից ցուցակների յուրաքանչյուր հատոր ընդգրկում է 200—400 ձեռագրի նկարագրություն: Այսպես, օրինակ, երուսաղեմի հայերեն ձեռագրերի ցուցակի Ա հատորում ներկայացված է 240 ձեռագիր, Բ հատորում՝ 360, Ղալաթիայի ազգային մատենադարանի ձեռագրացուցակներում՝ 283+2 ձեռագիր, Վենետիկի Մխիթարյանների միաբանության ձեռագրերի ցուցակի Ա հատորում՝ 198, Բ հատորում՝ 118 և այլն: Այլ է Հ. Տաշյանի հուշակալով հատորի տարողության պատկերը՝ 572 ձեռագիր, և դեռ այդ բոլորի համառոտ նկարագրությունը՝ գերմաներեն: Բայց այստեղ չափի մոռանալ նրա հսկայական ծավալը, որն իրականում, ինչպես նկատված է, ժալկի է քան թե Հ. Այիշանի Այրարատը, Միսուանը և Սիսականը միասին առածը²⁷⁷: Ուստի այստեղ էլ միջին հաշվով մեկ ծավալում հատորին ընկնում է 250—300 ձեռագիր: Քանի որ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի նկարագրությունների հիմնական սկզբունքները հարազատ են Հ. Տաշյանի կիրառած սկզբունքներին, ուստի ճիշտ կլինի մեր ցուցակի հատորներից յուրա-

քանչյուրի համար ևս ենթադրել շուրջ 300 ձեռագիր: Ըստ այսմ, 11000-ից ավելի ձեռագրի համար կաահանջվող մոտավորապես 97—40 հատոր: Հարցի ճակնական ուսումնասիրությունները, սակայն, բերեցին այն համոզմանը, որ սույն քազմահատորյակի ծավալը կարող է կրճատվել առնվազն կիսով չափ, եթե խելացիորեն օգտվենք հղումների եղանակից: Այնուհետև, ծավալի իմաստողություն է ստացվելու հետևյալ միջոցառումներից: Անցյալում, երբ շատ քննադրեր դեռ չէին հրատարակված, սովորություն էր դարձել ձեռագրացուցակներում մեջ բերել մեծածավալ զանազան հատվածներ. մնացների կարիքն այժմ վերանում է, մանավաճ, որ հրատարակությունների թափն անհամեմատ մեծացել է: Բացի դրանից, նպատակահարմար է համարված անհրաժեշտության դեպքում խուսափել ներկայացվող մատենագիտական տվյալների (խորագիր, ենթախորագիր, սկզբնատողեր, վերջնատողեր և այլն) անհրաժիք ընդհանրակրթությունից և կոճակի դրանք՝ առաջնորդվելով զուտ անհրաժեշտ տվյալներ տալու սկզբունքով: Քիչ ծավալ չի տնեմակելու նաև նկարագրողների կողմից տրված ծանոթագրությունները հնարալիցինքն չափ կլու ու ամփոփ, դարձնելու շնորհիվ: Միշտ է, այսպես վարվելու դեպքում ևս սկզբի մի քանի հատորները 900—400 միավորից ավելին ընդգրկել չեն կարող, սակայն հաջորդ հատորներում այդ թիվն զգալիորեն կմեծանա:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հրատարակվող հայերեն բոլոր ձեռագրերի Մայր ցուցակի առաջին հատորը վերևում շարադրված սկզբունքների անդրաճիկ արդյունքն է: Այն ընդգրկում է 300 ձեռագիր (ՆՁՁ 1—300)²⁷⁸:

²⁷⁶ Սույն ձեռագրացուցակից և բուն ձեռագրերից օգտվողները պետք է նկատի ունենան, որ 1848—1847 թվականներին Մատենադարանի գրիքե բոլոր ձեռագրերի թերթակարմը ստորված է և ճշգրտվելով ենթադրված է որոշ փոփոխությունների: Միաժամանակ էջակալված ձեռագրերը, որպես կանոն, թերթակալվել են, խոշոր սխառներով ու վրիպումներով թերթակալված ձեռագրերը՝ վերաթերթակալվել են, այն հաշվով, որ նախկին թերթամիջ թվերը մնաց ընթերցելի: Ինչ վերաբերում է մասնակի վրիպումներին, ապա դրանք ուղղվել են տվյալ թերթի սահմաններում՝ ա, ք, ց լրացուցիչ թվանշանների օգնությամբ: Այդ բոլորի մասին նշումներ են կատարված ձեռագրերի մայր ցուցերի վրա: Եվ եթե տվյալ ձեռագրերից նախկինում կատարված հրատարակությունների մեջ առկա թերթահաշվները չհամապատասխանեն ներկա վիճակին ու ձեռագրացուցակին, ապա պատճառը պետք է որոնել վերոհիշյալ ճշգրտումների մեջ:

²⁷⁶ А. Минацкая, Отписание армянских рукописей Матенадарана им. М. Маштоца («Проблемы палеографии и кодикологии в СССР», М., 1974, էջ 371—375):

²⁷⁷ «Ազգագրական հանդես», Բ գիրք, Թիֆլիս, 1887, էջ 884 (Մաշտոց վարդապետի գրախոսության մեջ. ամբողջը՝ էջ 862—867):

Վերջում հարկ ենք համարում մշել, որ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հայերեն ձեռագրերի համար ցուցակներ ստեղծելու գծով տարված վերոհիշյալ բոլոր աշխատանքները հաճախակի քննարկվել են Մատենագիտության բաժնի, ինչպես և Մատենադարանի գիտական խորհրդի ընդլայնած նիստերում: Հաճելի է երախտագիտությամբ Ռիշել անվանի գրող Ստ. Ջորյանին, մեծանուն հայագետներ Աշ. Հովհաննիսյանին, Կ. Մելիք-Օհանջանյանին, Ե. Տեր-Սիմապյանին, Ս. Բարխուդարյանին և ուրիշների, որոնք այնքան ջերմ մասնակցություն են ցուցաբերել այդ քննարկումների ժամանակ: Ծնորհակալությամբ սիրտի Ռիշել ինչպես Մատենադարանի գիտական ողջ կոլեկտիվի, այնպես էլ Հայկական ՍՍՀ ԳԱ փիլիսոփայության, գրականության, պատմության, լեզվի և այլ ինստիտուտների աշխատակիցների գործուն մասնակցությունը՝ մշված քննարկումներին: Բացառիկ է եղել Մատենադարանի հանգուցյալ տնօրեն Լ. Խաչիկյանի ամենօրյա խոստովանությունները՝ ծավալվող աշխատանքների մը-

կատմամբ: Նրա օգտակար առաջարկներն ու խորհուրդները մեծապես նպաստել են Մայր ցուցակի ստեղծման աշխատանքների ընթացքում ծառացած դժվարությունների լուծմանն ու գործի ընդհանուր հաջողությանը: Նա շահեկան դիտողություններով նպաստել է նաև սույն ներածության շարադրման գործին:

Հատուկ շնորհակալության են արժանի մերանք, ովքեր տարիներ շարունակ իրենց ուսերի վրա են տարել գործնական աշխատանքների ողջ ծանրությունը: Խոսքը՝ համառոտ երկհատորյակի և Մայր ցուցակի առաջին ու երկրորդ հատորները կազմողներ Օ. Եգանյանի, Ա. Զեյթունյանի և Փ. Անթաթյանի մասին է: Պետք է հատկապես ընդգծել Օ. Եգանյանի եռանդուն ջանքերը, որոնց շնորհիվ վերևում մատնանշված աշխատանքներից բացի, պահանջվող միօրինակության են բերված բոլոր նկարագրությունները և լրացուցիչ անհրաժեշտ ճշգրտումները: Նա է կազմել նաև հատորի ցանկերն ու տախտակները:

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆՑԱՆ

ᠮᠤᠵᠢ
ᠵᠠᠨᠠᠵᠢ
ᠠᠨᠠᠨᠠᠵᠢ

THE
PACIFIC
STANDARD

ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Քոխար

ՌԶԱ-ՌԶԲ-1632-1633

ԳՐԻՏ՝ Ստեփան երեց (1ա—103բ)։

ՔԵՐԻՔ՝ 128. չգրանձ՝ 50բ, 52ա, 83բ, 87բ, 104աբ, 105բ—7ա, 122բ—8բ։ ՊՐԱՎ՝ Ա—Ժ×12 (Ա 11, Ժ 13) + 1×3։ ԿԻՒԹ՝ բուլք (ամսերի՝ 121—8)։ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 20, 5×15։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին։ ԳԻՐ՝ բոլորգի (նմուշ՝ 7ա։ Խաղաղության՝ 73բ, 86բ, 95բ—8բ։ Յանկագրություններ՝ հասարակ)։ ՏՈՂ՝ 25 (յանկագրություններ՝ խառն)։ ԿԱՋՄ՝ ճեղգծներով չափա-նակազան կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ ասկառակ, աստաղը՝ զարդանիստ գնդին մետաղա։ ՊԱՂԱՎԱՆ՝ 1+1, գնդնալույս բուլք (ի գ.)։

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Ջ ա ռ գ ա գ ի ռ՝ հաճախագիշ (73բ—ից յետոյ)։ Հակապաշտպանի տեղերը բաց՝ 73բ, 86բ, 95բ—8բ)։ Գ ա յ ե հ ռ՝ կարմիր, կապույտ։

ՊԱՏՈՒԿ—ՊԱՂԱՎԱՆ—Անտարան Յովհաննու։ Թ—Ժ գգ։ 2 (Ա—Ժ) + 2 (Գ—Ի), ստացում 2 քերթերի բնականի ծալումից. կզբաժանուած։ Մագաղաթ, երկաթե, բոլորազգի՝ Լեկարածի (նմուշ՝ Բա)։ Կարգավ՝ Դա, Դբ, Դդ, Դա, Բա, Աբ, Բբ, Աա՝ ռոչ եկաց, գի ալ գ[այ ճով]արտություն... կոյր էի և արդ տեսանի։ Դարձնալ տս[ե]ն[՝] (Ը 44—Թ, 26)։ ՎԻՃԱՎ՝ բտարա։ Տեղ-տեղ խաճախուն հեախե, կզբաժանուած, մի շարք բերթեր վերաբողոցում։ Պաճախակ-ները բոլորում։

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1ա—73բ [կաղմզիբ] Է...ասացեալ ի տէր Առաքելի Սինեադ...—Ն[խաբան զնդնալքս ամե-նեքան, Ներորդութիւն անհղակաւ...]

Տե՛ս ձեռ. Մ 83, 2ա—138ա. 2թ՝ ընդհանուր խորագիր (2ա) և ցանկ (2աբ), § 1/1ա—49բ (չիթ՝ Նախորդան, ցանկ, հատորի և § ա-ի խորագրերը, ծիշատակարան՝ 49աբ, հման տպ. 1907-ին), 2/49բ—63ա (խորագիրը հման տպագրիկ և ռուսի տպուած ծիշ)։ § ա-5 թերթ՝ սգ. Էճի դասը վերին զարգաց... չիթ § ք, բացի խորագրից, տեղը բաց։ ծիշատակարան՝ 62բ—3ա), 3/63ա—72ա (բառան ՄԻա չիթ ԵՄՆա 2թ՝ § ա-ի խորագիրը, տեղը բաց)։ ծիշատակարան՝ 73ա)։ Տեսքանակը, գրիթը բոլոր

զրեխներում, պակաս. համապատասխան էջումներ՝ 8ա, 11բ, 15ա և այլուր։

Բ. 73բ—100ա [Բանաստեղծությունիւմ Առաքելի Սինեադ]

Տե՛ս ձեռ. Մ 83, 138բ—229ա։ Այտեղ առկայ են նալն շարքից 15-ը՝ խառն դասադասումով. § 1/95բ—8բ, § 2. ա/86բ—7բ, բ/97բ—9բ, գ/78բ—80ա, դ/80ա—2բ, ի/83բ—8ա, զ/80բ—81բ, լ/81բ—8ա, բ/86բ—7ա, բ/88ա—100ա, ժ—ծբ/չիթ, ծգ/83բ—5բ, ծդ/84ա—5բ, ծե/73բ—5ա, ծզ/75ա—7ա, ժե/77ա—8բ (§ 2. ե. է-ը վերջից թերի. լրացման համար տեղ է թողնուած), § 3. ա—ի/չիթ։

Գ. 100ա—8բ ի հրահանգ համարակէ շահասանձան/ Լերինե երգ ինչ սատառ ընձեռեալ քարիւմ հայկական, /Որո կացեալ տաղիւմը համարական, /Ոգեալ ոգին և բարառնական, /Կոչեալ զմասուն հնազանդական (ծայրակալ)՝ ԷԱ—Բ, Կարապետե) —Ամենայնի սկիզբն ես հմ, /Դու[ք] լուա-րուք, զոր ինչ ասեմ...

Դ. [Յանկագրությունիւմ] Ժէ գ.]

ա. 105ա [Հատուած տաղի։ Մայրակալ՝ Է...Ստեփանո Պոյնեքե] —Միշտ եղէ ես սնական-տակ, /Զէտ խելագար յիմար մշակ... /Ստեփանոս, տարտած ի գործս սրբութեան, /Գոյնեքիցու որդի դաժան...

բ. 107բ Այլ բանք և պատմություն բառից իմաստնոց և բանից նոցին, զոր առեալ է ի պարսից գրոց և բարգմանի [ի] հայո քառ կամօքն Աստուծոյ—Այս, որ է թէ՛ հայ, որ է ներկայ, որ աշխարհարար՝ հիմայ ասէ...

գ. 107բ [Զրոյց] —Բժշկականութե Պուշրատ զընաց քամանայ քշտել...

դ. 108ա Բնական իմաստասիրաց արաբեալ ֆենուրին և հանճարումն վասն տղայոց ծնըդ-

2

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՂԻԻԻ ԲԱՑԵԱԼ

էշմածի՞ն

Գրիգ՝ Դուեկանու: ՄՍՍՑՈՂ՝ Երեմիա եպո. Օշականցի, ի վայելումն՝ Ձափարիա տոց. Օշականցւոյ: ԹՆՐԹ՝ 132, չգրած՝ 1ր, 2ա—10ր, 11ր, 32ա—132բ: ԳՐԱԿ՝ 1X10+Ա—էX12+3X13(Բ 12): ՆիԹ՝ բառք, մա—հիկանշան և ԳԱՎԻԱԿ, լուսադարձներով: ՄԵՆԻԹԻՆ՝ 20, 7X15, 2: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: Գիւ՝ ետարգիր (նմուշ՝ 18ա): ՏՈՂ՝ 22: ԿԱՋՄ՝ դրոյմազարդ շագանակազոյն կաշի, միջովը՝ տախտակ, աստաղը՝ բառք, մասն տաղիւն և վերջին պրակնէրի:

ՎիճԱԿ՝ քաւարաւ: Դադաշտը քանափց թերակի զունափոխանա՛ծ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ն

12ա—90բ [Գիւրբ, որ կոչի Աղբիւր քացեալ, արաբեալ և շարադրեալ տեանն Պետրոսի վարդապետի նախիջեանցւոյ Աղաժայեանէ. Մ 34, 3ա]

—12ա—5բ Իմն առ Բաւերմիտ ընթերցօզս յալագա առաջիկայ առականցս—Կանխաբարբառ և հոգեշարժ անտարանիչն Մատթէոս... Ժառայ պատրաստական նախիջեանցի Պետրոս Աղաժա՛ն:

—16աբ Որոգրակ առ առականք քանն Քրիստոսի (ծայրակապ՝ «Պետրոսի վարդապետի») — Պարտ է մարդոյ գիտել զիմաստ և ըզհանճար, յՈրով յանճար պահու՛ի ինքեան զըտցէ ըզճար...

ա. 17ա—3բ Յաղագս հաշտութեան. Գլուխ առաջին—[Տէր] յ մեր Յիսուս Քրիստոս, միջնորդն հաշտութեան...

բ. 19բ—21բ Յաղագս տեսակատրեալ հաւատայ. Գլուխ երկրորդ—Փրկիչն աշխարհի Յիսուս՝ մեղրածորան բերանով...

գ. 21բ—3ա Գլուխ Բ. Թէ որքան շար է խոստովանութիւնն—երկնային իմաստութիւնն Քրիստոս...

դ. 23ա—6ա Գլուխ Դ. Առ առակ սերմնացանին—Երկնային մշակն յետ որոյ ստացաւ զբանական ազարակս...

ե. 26ա—5բ Գլուխ Ե. Յաղագս սկզբան և կատարածի մարդոյս—Եղական վարդապետն տիեզերաց...

զ. 29աբ Յաղագս գործունէութեան, խնաման, արքայութեան. Գլուխ Զ—Առականքն երկրորդն Սողոմոն...

է. 30ա—1ա Յաղագս անդակաւն զգութեան

ՌՄԺԶ—ՌՄԺԷ—1767-1768

Անտարանին. Գլուխ է—Տէրն մեր զանողական զօրութիւն Անտարանին...

ը. 31ա—2բ Յաղագս մեծութեանց արքայութեան երկնից. Գլուխ Ը—Սքանչելի խորհրդականն...

թ. 33ա—4բ Յաղագս գեղցկութեան արքայութեան երկնից. Գլուխ Թ—Գեղեցիկն յորդէս մարդկան...

ժ. 34բ—5բ Յաղագս ամենազրաւ զօրութեան արքայութեան երկնից. Գլուխ Ժ—Տէրն մեր ցուցանել կամեղով մեզ...

ժա. 35բ—8բ Թէ որքան հարկաւոր է թողալն զյանցանս եղբօրն. Գլուխ ԺԱ—Ոչ ոք կարէ զարքայութիւն ժառանգել...

ժբ. 38բ—42ա Թէ առանկ արժէ Բոլեկան գործն սիրով, քան տարեկանն առանց սիրոյ. Գլուխ ԺԲ—Տէրն մեր առ ի ցուցանել...

ժգ. 42աբ Թէ Աստուած յամենայն հասակաց խնդրէ զպտուղ. Գլուխ ԺԳ—Եւ տեսեալ թզենի մի... Ասիցես, թզենի երող...

ժդ. 42բ—4ա Թէ անհատարիմն կորուսանէ զայն, զոր ունի. Գլուխ ԺԶ—Տէրն մեր զանհատարմութիւն մշակաց այգոյն...

ժե. 44ա—6բ Թէ որքան շար է յամառել ի կոշ երկնային հարաւանացն. Գլուխ ԺԵ—Տէրն մեր զմեծ վնաս և զանմոռութիւն հրէից...

ժզ. 46բ—7ա Վասն միտանգամ զատեանն Տեառն և վասն յարութեան մեծոյց. Գլուխ ԺԶ—Եւ առաքեցէ զհրեշտակս...

ժզ. 47ա—51ա Ջգլատեանէ Քրիստոսի. Գլուխ ԺԷ—Յայնժամ նմանացի արքայութիւն երկնից... Այսինքն, յորժամ հանդերձեալ լինիմ...

ժը. 51ա—5ա Աղէտ մարդկային անկման և կանգնումն ետին. Գլուխ ԺԸ—Այր մի կշանէր յնորուսողէմէ... Նկարագրապէս, Տէրն մեր զայս առակ ասաց...

ժր. 55բ—8ա Թէ յարատեւ աղօթքն տառու, զոր խնդրէ. Գլուխ ԺԹ—Եւ ասէ ցնոսա. Ո՞վ է ի ձեռք, որոյ իցէ բարեկամ... Հստ խնդրոյ աշակերտացն...

ի. 58ա—60ա [Էմաղագս աստիկ յարման ազանց յինչս... Գլուխ Ի—Տէրն մեր տեսանելով զաստիկ յարման ազանց յինչս...

իա. 60աբ [Էմաղագս շինելոյ եղեւոր աշտարակ, Մ 6]. Գլուխ ԻԱ—Ո՞վ ոք ի ձեռք, որ կամի

շինել աշտարակ... Նկարագրապէս յայտնի է բաներն...

իր. 60—1ր [«Վասն պատերազմական առակին ընդդէմ սատառայի», № 6]. Գլուխ ԻԲ—Կամ որ թագաւոր երթնալ տայցէ պատերազմ... Նկարագրապէս յայտնի է բանն...

իր. 61բ—2ա [«Վասն մոլորեալ ոչնաբին», № 6]. Գլուխ ԻԳ—Ո՞վ ոք իցէ է ձէնջ մարդ... Նկարագրապէս դժուարին իմն է...

իր. 62ա—3ա [«Վասն ասանց յրամին», № 6]. Գլուխ ԻԴ—Կամ ո՞վ իցէ կին, որոյ իցեն որամք Ժ... Նկարագրապէս արդարն ո՞վ իցէ...

իր. 63բ—70ա [«Վասն անառակ ուղույն», № 6]. Գլուխ ԻԵ—Անն միտջ էին Բ որդիք... Նկարագրապէս յայտնի է բանն...

իր. 70բ—3բ [«Վասն մեծատանց և տնտեսին», № 6]. Գլուխ ԻԶ—Այր մէ էր մեծատուն... Այրն մեծատուն է Աստուած...

իր. 73բ—8ա Ի յըզգուշութիւն մեծատանց և ի սփոքումն աղփատաց ասէ. Գլուխ ԻԷ—Այր ոմն էր մեծատուն... Մեծատունն անկանի ի մեղադրութիւն...

իր. 78բ Զգօրութենէ յարատն աղօթից. Գլուխ ԻԸ—Ասաց առակ մի նոցա առ այն... Երեք կերպիւ մեկնի...

իր. 73բ—80բ Գլուխ ԻԹ—Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրում... Դատաւորն ժամանակիս...

իր. 80բ—2ա Կերպ աղօթից ասեալէ աստ. Գլուխ Ի—Արք Բ կլին ի տաճարն... Աստուայ յայտնի է թէ ի հնումն...

իր. 82ա—4բ Զերկայնամութենէն Աստուծոյ. Գլուխ ԼԱ—Թգենի մի էր ուրումն անկեալ... Խորհրդապէս այդին նշանակէ...

իր. 85ա—90բ Զարեայութենէն Տեառն միւռոյ. Գլուխ ԼԲ—Այր ոմն արեւուական գնաց յաշարհ հեռի... Խորհրդապէս յայտնի առակի... Մահ առաջին հովուսցէ առ երկրորդն: Աստ կատարումն եղև Յիսուսի առակաց, լ'Յնորհի այնմիկ, որ գհամներց բերանս երաց:

—90բ Անկիւնաւոր առ առակն—Աղբիւր բացալ ի տան Դաւթի, ի Բացեալ մարդէ քալիլ որդի, ի տան քալիլ չքնաղ գաւթի, ի Դաւթի որդի գաւթիս արդի:

Տե՛ս «Աղբիւր բացեալ», էջմիաթն, 1847: Ձեռագրիս Ա և Բ զլուխները ապագրում գետեղած են ետ ու առաջ, ԲԳ և ԻԳ զլուխները միացեալ են ԻԳ զլուխ տակ, իսկ ԲԸ և ԻԹ զլուխները՝ ԲԸ («Եղած» է): Ի տարբերութիւն տպագրի, այստեղ կան 2—10 տողանոց յափածոյ հատուկներ՝ 21բ, 51ա, 55ա, 58ա, 60ա, 60բ, 61բ, 63ա, 70ա, 78բ, 80բ, 82ա, 84բ, 90բ:

1. 55ա (Ղուկկիանոս գրչի) Յիշեցէք զՂուկկիանոս նուաստս ի Քրիստոս, ո՞ր քարի ընթերցողք: 78ա Յիշեցէք Ղուկկիանոս բազմախիալ գրչիս ի Քրիստոս Աստուածն իմ, ո՞ր քարի ընթերցողք, որով և դուք յիշեցիք ի նոյն 1216 (1767),

2. 91ա (Երեմիա Օշականցոյ, ինքնագիր) Փա՛նք... Արդ, ես ամենանուաստ և անարժան ծառայ և սպասաւոր բանի Տեառն, Երեմիա անարդին եպիսկոպոս, որ եմ ի գաւառէս Այրարատեան, ի յնշական գեղջէ, որ յԱրագածոտն նահանգի, և յետին միաբան և զրացալ աստուածաբանի Մթողոյս Մթոյ էջմիածին, յուզիլուք ըզմիկ ցանկացող եղեալ ի բաղում ժամանակս լիով մեկնութեան բոլորից առակաց սրբոյ Աւետարանին, բազմօք աղբիւրսանօք հայեցեցի ի գերիմաստ և ի բանիւրուն իմաստունոյ Պետրոս քաղեարդին եպիսկոպոսէն և աստուածաբանութեան վարդապետէն Նախիլեանցոյ, որ էր միաբան քրիստոսակերտ մեծի Մթողոյս էջմիածնի, որպէս զի արասցէ զմեկնութիւնս հոգեկեցոյց և կենսատու առակւոր բանից փրկագործ Աւետարանի Տեառն մերոյ և Աստուծոյ՝ Յիսուսի Քրիստոսի, ի լցումն բազմաժամանակեալ ըզմից իմոց և ի զովացումս պատգելոյ հոգւոյս: Եւ նորա ոչ անլուր եղեալ իմոց հայցածոց ...առար զգեղեցիկ մեկնութիւնս զայս ի յամենայն առակաւոր բանս սրբոյ Աւետարանի Տեառն մերոյ՝ լուսաւոր և հոգեզուարճ բանիւր, դիւրին ոճիւ, քաղցր՝ առ ի յընթեանուլ և անորժ՝ առ ի լսել, և ցանկալի յովժ՝ առնուլ ի միտ, զորոյ տեսող յիրաւի և վաշիւղն զսորին քաղցրութիւն՝ անդր, քան զասացեալս գովութեանց մեծաց առնէ արժանի: Զոր և յետ յաւարտ և ի կատարումն հասուցանելոյն, շնորհեաց ինձ, ամենանուաստ Երեմիա յոգնամեղ եպիսկոպոսի, հաւատով և սրով խնդողոյն և փափագողոյս սոյնոյ աստուածային յորդառատ և զովացողիւ աղբեր: Եւ ես, ի նոյնոյ հեղինակէն, երկրորդաբար (91բ) գրեցուցի զսա արդար վաստակօք իմովք այլոյ ուսման եղբոր, վասնզի ես չունէի ժամ գրելոյ՝ վասն նօտարական և ծաղկաբարական գործոյս իմոյ ծանրութեան և մշտաշխատութեան, որպէս զի որքան կենդանիս եմ՝ վաշիլիցեմ զսա և յետ մահուան իմոյ լիցի անջնջելի յիշատակ հոգւոյ իմոյ և ի վայելս տիրացու Զաւարիայ եղբորդարոյն իմոյ: Իսկ հեղինակի սորին և պարզեղողին ինձ ըստ իմոց փափագեանաց այսր մեծագունին և աստուածայնոյն և հոգեւոր պարգևի, ես աստէն ոչ ունիմ հատուցանել զփոխարէն ըստ

արժանւոյն, այլ մեծապաղատ հայցմամբ խնդրեմ յամենատեսնելն և ի մարդասիրէն Աստուծոյ, որ առատն է պարգևօք բարեբարութեան, զի տացէ նմա զվարձս բարիս և զպարգևս երկնայինս և առատս՝ ըստ բարեբարդին և հոգեշահ վաստակոց իւրոց և արժանացուցէ անպատում ուրախութեան անճառելի փառաց և երանական ցնծութեան անանց կենացն, և արասցէ դասակիրք երջանիկ դասուն արդարոց և հաղորդ՝ նոցին պսակաց, և համարեսցէ ի թիւ ճշմարիտ վարդապետացն, Յիշեսցիք և դուք ի մաքրափայլ աղօթք ձեր, ո՛վ աստուածասէր հարք և եղբարք իմ, որք հանդիպիցիք հոգեւոր զանձուս ալսորիկ աստուածային և ընթեռնուցուց և կամ օրինակիցէք, նախապէս զհեղինակ սօրին՝ զՊետրոս իմաստնափայլ և աստուածաբան վարդապետն և ապա զիս, զեռաստ ոգիս, յիւնեմիա, երախտաւորօք, հոգեւորօք և մարմնաւորօք, և դուք յիշեալ լիջիք յամենառատ ողորմութիւնս և ի զթուփիւնս մարդասիրին Քրիստոսի՝ ի միաանգամ զալստեանն իւրում. ամէն:

Արդ զրեցաւ աստուածային բուրաստանս ի

թուականիս մերում ՌՄԺԷ (1768), ի վեցերորդում ամի հայրապետութեան վեհափառ տեան մերոյ Սիմէոն սրբազան կաթողիկոսին, յորմէ ընկալեալ եմ զերիս հոգեւոր շնորհս, այսինքն՝ զքահանայութիւն, զվարդապետութիւն և զեպիսկոպոսութիւն. որում Տէր տացէ կեանս երկարս և խաղաղալկանքս՝ ի պարժանս մեր և ի պարժանս հայկազեանս սեռի. ամէն:

Եւ ի վայելս արիացու Ջափեայ եղբորդույն ի մոյս առջը դրումս է այլ թշնմի վրայ և փոխուած ձեռագրին:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 11ա Զափարիա վարդապետ յՕջականցի՝ ետու զայս գիրքս յիշատակ սարկաւազ արիացու Աստուածատուրին, 1260 (1811) և ի Նոյեմբերի 15:

2. 1ա (ԺԹ դ., շղագիր) Այս գիրքս ով ոք ինձ բաշխեսցէ, ողորմածն Աստուած նմա իւր տեսութեանն արժանացուցէ:

Կեֆաղբոյ՝ 11ա Քրիստոսի ծառայ Զափարիա վարդապետ. 1811:

Զափարիա վարդապետ յՕջականցի
Եւ ի վայելս արիացու Ջափեայ եղբորդույն ի մոյս
առջը դրումս է այլ թշնմի վրայ և փոխուած ձեռագրին:

8

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՂԻԹԻՐ ԲԱՑԵԱԼ

ԺԸ—XVIIII

Թիւրք՝ 96. չգրուած՝ 1ա—2բ, 91ա—9բ: ՊՐԱԿ Ա—ԺԲXԶ: Նիթ՝ բուլք, կապտուտ, «GIOR MAGNANI» լուսադրուած: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 21X15,4: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝ եռաթիւն (նապ.՝ 32ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱՅՄ՝ դեղնուտ Ժողովարար, միջուկ՝ տառադարձութիւն, տառաք՝ ժողովարար կապտուտ բուլք: ՊԱՇՏԱՆԱԿ՝ 1+1, բուլք, մասն տառաքի: ՎԻՃԱԿ՝ բառաբան:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ո Ւ Թ Ի Ն

3ա—90բ [«Գիրք որ կոչի Աղբիւր բացեալ, արաբեալ և շարադրեալ տեառն Պետրոսի վարդապետի նախընթացայ Աղամալեան»]

Յե՛ս ձեռ. Պ. 2, 12ա—90բ. Երան առ բարեմիս ընթերցուած / ձա—7բ: «Որդարեալ» / 8աբ, 9 և—1բ / ձա—90բ: «Անկիւնաւոր առ առակեան» / 90բ:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

2բ (ԺԹ դ., շղագիր) Ի նորն նախընթաց դրածն Աստուածատուրի որդի պարոն Մեղբոր եղև մեզ յոյժ սիրելի:

Գրչափորձ՝ Կազմ Ա, Տիրացու Սիմէոն:

Զափարիա վարդապետ յՕջականցի
Եւ ի վայելս արիացու Ջափեայ եղբորդույն ի մոյս
առջը դրումս է այլ թշնմի վրայ և փոխուած ձեռագրին:

4

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԷՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՕՃԻԱ

ԺԸ—XVIII

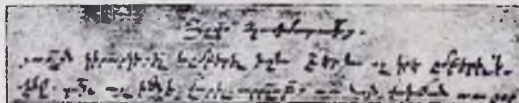
Քրիճ. 106. չգրաւած՝ 1աք, 106աք: ՊՐԱԿ՝ 1X1+13X
8+1X1: ՆիժՔ՝ բաղք, լուսադարձով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 21,7X
15,7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճառագիւր (նմուշ՝ 62ա): Տոգ՝
28: ԿԱՅՄ՝ ցաց-վարդազայն մամլար, քիկուն՝ սև գործվածք,
Միջուկը՝ ստուարաբուլք, աստաղը՝ ծաղկաբաղք (նախկին
կազմէր): ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բաղք (ի դ.):
ՎիճԱԿ՝ բաւարար: Վերջից ցանկատուոր:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

2ա—105բ Անայօնիայ, այսինքն՝ համեմա-
տութիւն Հնոյ և Նորայ Կտակի, յորում նախ՝ կա-
ցութիւն Հնոյ Կտակին, յետոյ՝ համակամութիւն

և միարանութիւն ընդ Նորայ Կտակի մենկաբանի:
Շարագրեալ նախ ի [Մ]արտինոսէ Պէճեանեան աս-
տուծաբան վարդապետէ, ի Յիսուսեան կարգէ, լե-
զուաւ լատինականաւ, և անտի թարգմանեցեալ ի
հայկական լեզու ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլի-
զեցոյ

Տե՛ն ձեռ. Պ 87, 1ա—208բ. Յոյր. /2բ—Ցա: Ցանկ
/3բ—4բ: ԵԱԱ ազգայնութիւն ի թարգմանէ 15աք: § 1—
11/8ա—105բ (վրս. Առաջին խնդիր Ե...իսկ ի փոքրա-
զունում ցանկ և երեք միայն. շար. և § 12—26 թափուած:
Յիս § 1-ի խորագիրը և § 1—7-ի խնդիրները ցանկերը):

5

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ց

ՌՄԼԲ—1788

ԳՐԻՑ, ՍՅԱՑՈՂ՝ Գրեգոր վրդ:

Քրիճ. 219. չգրաւած՝ 146աք, 217բ—Ցա, 216աք: ՊՐԱԿ՝
Ա—ԻԸX8(Ժ, ԺԲ 6, ԻԳ 10, ԻԸ 5): ՆիժՔ՝ բաղք, «Օ. Ա.» լու-
սադարձով (78—82 թերթերը՝ էմբլեմէի քոյքի զարծարանէ.
կազմով՝ «Ա. էմբլեմէին, ք[ուտկեան] ՌՄԻՆ (1778)», «Ա[ի-
ման] կ[առքովեան], Գ[րեգոր] Մ[իքայէլեան]»: ՄեծՈՒԹԻ-
ՒՆ՝ 18,5X14,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին (1ա—214բ), միասին
(216ա—7ա): ԳԻՐ՝ ճառագիւր (նմուշ՝ 72ա): ՏՈԳ՝ 28: ԿԱՅՄ՝
դրոյմազարդ շագանակազայն կաշի, միջուկը՝ ասխտակ, աս-
տաղը՝ բաղք, լուսաեցանդիւրիւր՝ կտրմիր: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2,
սկզբից, բաղք:

ՎիճԱԿ՝ բաւարար:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—54բ Գիրն երեցի երանեալ առաքելոյն
և ասետարանչին Յոհաննու, որ ի յեկեղեցիսն Ա-
սիացոց

ա. 1ա—12բ [«Աւետարանչին Յոհաննու». ցան-
կից]. Ա—Աւետարանիչն Քրիստոսի Յոհաննէս և
եղբայր Նորին Յակոբոս...

բ. 12բ—Ցա Յաղագս աբաղաւանց ամենագո-
վելի և սուր առաքելոյն Յովնանեան. Բ—Իսկ ի
միստմ աւարն...

գ. 18ա—24բ Յաղագս Միտանեոսի և եղիսցն
ի ձեռն Յովնանու և յամենայն տան ետա. Գ—Քան-
դի ալր ոմն էր ի քաղաքին այնմիկ...

դ. 24բ—6բ Յաղագս Վասիլի և կնոջ ետա, քէ
որպէս յուսատեցան ի Յովնանէ. Դ—Քանդի էր
ալր ոմն մեծատուն...

ե. 26բ—31բ Յաղագս հոռուտոսի և կնոջ ետա,
իւրէ որպէս յուսատեցան ի Յովնանէն, ընդ ետին
և որդին ետա. Ե—Քանդի էր ալր մի ի քաղաքէն...

զ. 31բ—42բ Յաղագս Կիւնդապայ և գաւառստ
կախարդութեանն, զոր աւար ատաղ Յովնանեան
ի ձեռն շարածաղդ մարդկան. Զ—Քանդի էր ի
Պատմա կղզին...

է. 42բ—6բ Յաղագս դիւին, որ ի կերպարանս
գալլոյ երեւէր փաղափցեացն այնմիկ. է—Ե. մտա-
նել մեզ անդ...

բ. 46բ—9ա Յաղագս Նոտիանեոսի և ամենայն

տան նորա, զոր առաւ առ Յովհաննէս՝ առաքելաց առ նոսա. Ը—Քանզի էր մի ոմն ի քաղաքին...

բ. 49թ—54թ Յաղագս Նստիկատարսի և մօր նորա Պրոկիյանէ և ամենայն եղիւցն առ նոսա.

Ք—Ցանկանն ղատարորի կղզիոյ... յարգալուծիւնն Աստուծոյ, ով սիրելիք, նմա փառք... ամէն,

Բ. [Հարցմունք և պատասխանիք, Քարգզ, կանոնք]

ա. 54թ—8ա Քարգզ ի բանն Սիրաբա, որ ասէ. Լաւ է երթալ ի տուն սգոյ, քան ի տուն ուրախութեան: Յաղագս ներշնչելոց. Ժ—Հարց. Երթալ ի տուն սգոյ... զի՞նչ օգուտ լինի... Պատասխանի.

Զի կենդանին մեծառնալ տեսանելով... Բ. 58ա—61ա Աստ զքեմք սակաւ ինչ հարց և պատասխանի հարցաւոր յաղագս ինքնամենաց

անվարժից գրոց և խակութեանց՝ պատասխանոյ հարցողաց ժամուց. ԺԱ—Հարց. Յաղագս թէ զի՞նչ պատճառի փարսեցիքն առաքեցիքն առ Յօհաննէս... Պատասխանի. Զի աստ ոչ վասն պատուոյ...

գ. 61ա—8ա Քարգզ ի բանն այն սրբոյ անտաղ[անշ]ին Դուկասու, որ ասէ. Այր մի իշանէր յերուսաղէմ իրիւմով... Ժբ—Այր մի իշանէր յերուսաղէմ իրիւմով... Բարի է Աստուած և բարեաց արժանաւորաց տուող...

դ. 68ա—71թ Քարգզ ի բան այն, որ ասէ. Թըզնիքն ոմն տնկեալ այգոյ իւրում. ԺԳ—Թըզնիքն ոմն տնկեալ... Սկիզբն իմաստութեան ի Հոգւոյն Սրբոյ է...

ե. 71թ—7թ Սանմանք և կանոնք սրբոյն եղիլէ՝ առ ի խրատ ամենայն օրդիս մարդկան. ԺԴ—Ճալտն է, զի գոն դիւահարց ոմանք...

Դեհիք ու ղիւահարցման, ձեռնադրութեան, պատկի, նապաստակի մօր, աղտեղարութեան, կախարութեան, օնտոյկապալութեան երկ մասին, նաև մի քանի առանձին կանոններ. Եթէ զէպ լինի ի ծառայ անկանել... Էլ ասեմ անասեց... և մարմնոյ անասանգործաց... Եւ յայնչէս թէ եղիւրարոց հարկաւորեցն ղարարիկ... Եւ իլլ թէ եկեղեցւոյ անկանալ...

զ. 77թ—9ա Յաղագս սրբազանի երկիւղի. ԺԵ—Աստուծոյ և Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի սուրբ առաքելայն Պետրոս ասէ. ՅԱստուծոյ երկեւորք...

է. 79ա—80ա Յաղագս իշխանութեան, զոր ոչ ունի մարդկային քննութիւն. ԺԶ—Աստուածն ամենակարող և ինքնիշխան... Թէպէտ ի վերայ իւրոց արարածոց ղարարի կացոյց տէր և իշխան...

բ. 80ա—1ա Քարգզ յաղագս երկարակեցութեան և կարճակեցութեան. ԺԷ—Աստուած իւրով անբաւ իմաստութեամբն ճանաչէ զճանապարհս...

բ. 81ա—90թ Քարգզ աստուածային անասանց. ԺԸ—Աստուածը տէր և աստուածաբան սուրբ մարգարէն Դանիէլ... ասէ. Եղիցի անուն Տեառն օրհնեալ...

Գ. 90թ—113ա Ի վարդանայ վարդապետի աւարեալ Մեկնութիւն երգ երգոց գրոցն ի յայն Քրիստոս. ԺԹ

—90թ—3ա Յաղագս անութիւն երգ երգոց գրոցն ի վարդանայ վարդապետի—Նման է արքայութիւն յերկնից քան ձի ծաղկելոյ... [խորագրեր] ընդհանուր խորագրից առաջ;

—90ա—113ա [Բան]. Համարութեցէ վիս ի համարութից բերանոյ իւրոյ... [Մեկնութիւն]. Նախ հարսն սկզբն առնէ խօսից, զի յօժարութիւն բարեգոյն ի մէջ պարտ լինիլ... Զմարտութիւն երանեն հաւատն:

Զմարտութեան և ինքնաւոր իւրում է, որ գրել է Վերնապո թարգմանաց զօտիս պատուիրով և զգտուել է Գրիգոր Նիսացոց, Որդիելիւնց և Գրիգոր Նարեկացոց: Գործի առաջին օրինակը տե՛ս Մ 5462, ընդօրինակած 1264-ին, հեղինակի կենդանութեան օրոք:

Դ. 113ա—24թ [Էկստրադաւտորոյ Համադանեցւոյ... ասարեալ ժողովածու. Մ 56, 3թ]

ա. 113ա—4թ Համադոյակնութեան սուրբ աստուածութեան—Ի վախճանի մեղաց և ի կընքել անօրէնութեան...

բ. 114թ—6թ Վասն Տեառն ազգակնութեան և զալտեան—Մի՛ պակասեցէ իշխան Յուդայ...

գ. 116թ—7թ Վասն յանդիմանելոց—Թոյլ արա ինձ սակակաւ մի հանկեայց...

դ. 118ա—10թ Վասն Բիւրաբոց—Ցանց ժամ արդարն կացցէ բազմա համարակութեամբ...

ե. 120ա—1թ Յաղագս երկիւղածաց—Եւ ասէ. Մի՛ մխեր զձեռն քո ի պատանեակտ...

զ. 121թ—2ա Յաղագս քաջայայտութեան սուրբ Երուդութեան—Եւ ասաց Աստուած. Արասցուք մարդ...

է. 122ա—3թ Յաղագս համբերութեան և երկայնամտութեան—Եւ երեքսա Տէր Արարամոս...

բ. 123թ—4թ Յաղագս թէ ճեղքանդիլ պարտիմ Աստուծոյ—Առ դու զորդիք քո սիրելի... զայս խորհեցալ և խորհիմ:

ե. 125ա—45թ Կտակ և մեկնութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ասեցեալ Յակոբա առաքելոյն Տեառնեղորօն—Յորժամ որ խաչեցաւ Տէրն մեր ի անօրէն ժողովոյ... Եւ անուն Տեառն մերոյ փառաւորեսցուք... ամէն:

—145թ Յանկ և ցուցակ առաքիկա գրոյս—1.

Աւետարանչին Յօհաննու... 249. Կտակ և յանձնաթիւն Տեառն մերոյ:

Հեղգրուած է նախորդ հիւթերէ՝ 8 Ա-ն: Էջանիշ բառերէնէն՝ բաւ գրիչ էջակալման:

Զ. 147ա—215ա Գիրք, որ կոչեցաւ Աղբիւր քացեալ, աւարեալ և շառաղիքաւ Տեառն Պետրոսի վարդապետի նախընկանցեալ Աղամալեան, ի փառքս ամենատար Երուսաղիմեան և միոյ աստուածութեան, ի վայելումն ուսումնասիրաց մանկանց Եօրոյս մեծի Սիօնի ի Սուրբ Էջմիածին, ի հայրապետութեան Տեառն[ն] Դուկասու սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Ապոյց և գեղեցեանկի, ի քառադ ՌՄԼՐ (1783) և Ապրիլի եօրք: Գ. Վ. Ս. (Գրիգոր վրդ. սեակի՛ր):

Յե՛ս ձեռ. Ո 2, 12ա—90բ, բնան առ բարեմիտ քն.

թերթոյս /147բ—51ա՝ Վերադարձաւ /151բ—2ա: 8 ա—

թ/152ա—215ա: Վնկինաւոր առ առակեան /215ա:

8 ձր էջանակաւ: Վճռ և շարունակաւ, 8 իջ և իր

բացառաւ՝ շիթա (տպ. և ձ): /147բ—57ա լուսանցքներում՝

լրացումներ: Ցանկեալ ունի.

ա. 215աբ երգ առ անճուն բարին Աստուած

(ժայրակապ)՝ «Պետրոսի»՝—Պարտաւոր[ի]ս հան-

դէպ հնչեալ ձմեռնաբեր այն հիւսիս, /Շրթանց ար-

ցել և նահա[ն]ջեաց ի երկնային ուղոյն զիս...

բ. 215բ—6ա Շնորհակալութիւն—Յիսուս Որ-

դի, Հօր միածին, / իջեր որդի սրբոյ կուսին...

—216աբ Ցանկ ճոգելից գրեյն առակացն Յիսուսի—Ջայս խօսեցաւ Յիսուս առակօք՝ 294... Ճաղագս արքայութեան Տեառն[ն] մերոյ՝ 421 (էջանիշ թուերը՝ ըստ գրիչ էջակալման):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԵՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

217ա Շնորհիւ և յօժանդակութեամբ ամենասուրբ Հոգւոյն, յանկ եկեալ աւարտեցաւ ամենաբարեկի սուրբ գիրքս ի ՌՄԼՐ (1783) թուոյ մերում և ի ամսեանն Յունիսի Թ օրն, ի վայելումն իմոյս իղլալուոյ և այլոց սրօսնողաց: Որ և ոտս անկեալ աղաչեմ հարցդ և եղբարդ մտերմից, որք հանդիպիք սմա՝ ընթեռնելով կամ օրինակելով և կամ հարեանցի սրօսելով, միով ողորմեալի մի՛ խնայէք զաշխատաւորս սորին. նաև զհոգևոր և զմարմնաւոր մեղքն իմ... ամէն: Որպէս ուրախութիւն է նաեւից ի նաւահանգիստս, այնպէս և զրդին՝ վե[ր]ջին կէտն: Գ. Վ. Ս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

218բ Ես յետեալ կաշաւ[ու]րս գրեցի ի թրիւն ՌՄԼ և[.] Գ-ն (1784): Աւարտեցաւ սուրբ գիրքս Գրիգոր խոհմազարդ վարդապետին...

6

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ

ԺԹ—XIX

Թիւթ՝ 150. չգրած՝ 149ա—50բ: ՊՐԱՎ՝ 1—20×8 (Ա 4, ի 2): Նիթ՝ բուր, լուսադրամով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 18,8×14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միաթիւն: Գիր՝ եռադր (Նմալ՝ 88ա): ՅՈՂ՝ 21 (Երբմե՛ն՝ 22): ԿԱՋՄ՝ մօխադրոյն մամլոց, թիկունքը՝ կապոյց գործածով, աստուղ՝ սպիտակ բուրդ: ՊԱՇԱՄԱԿ՝ 7+7, չգրումն սպիտակ բուրդ (Ա-6 և ԺԳ-6 մասն առատօք, ի դ.):

ՎեճԱԿ՝ խոնարարիւնից զունափոխած, ակոյ-տեղ քնադրից առանձին հատուածներ բաժնուած, յետագայում վերանորոգում և մասամբ լրացում, թերթերն ու պրակները խառնուած. կարդալ՝ 147ա—8բ, 138ա—46բ, 1ա—137ա. բուրդեղ և վերջից զակասաւոր, Լեզաճառուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

147ա—8բ, 138ա—46բ, 1ա—137ա [«Գիրք, որ կոչի Աղբիւր քացեալ...»]

Յե՛ս ձեռ. Ո 2, 12ա—90բ, բնան առ բարեմիտ ընթերթոյ /147ա—8բ, 138ա—51բ (միջից թերթի)՝ Վերադարձաւ /142աբ: 8 ա—թ /1ա—137ա (նման Ո 6-ին): Վնկինաւոր առ առակեան /137ա: Ցանկեալ ունի.

ա. 142բ—3բ երգ առ Հոգին Սուրբ (ժայրակապ)՝ «Պետրոսի»՝—Պանծալի անքիծ աղանի, /Մարդկայնոյ աղգի բնտանի...

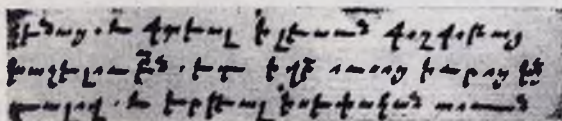
բ. 143բ—4բ երգ աղեռսալխառն առ աստուա-

ծուրիւնն անճառ, ասացեալ ի Տէր Պետրոսէ Փեր-
թումեան աստուածաբան վարդապետէ (ծայրա-
կապ՝ «Աստուած») — Ամենասքանն խոր էութեան,
անքննին և անմատոյց, ի բազմազանութիւն էից
դու միայն և թէ էակ, ո՛հ...

գ. 145ա—6ա երգ առ անճոն բարին Աստուած
(ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Պարտաւորիս հանդէպ
հնչեալ ձմեռնաբեր այն հիւսիս, լինթացս արգել
և նահանջեաց ի յերկնային ուղտին զիս...

դ. 146բ Շնորհակալութիւն — Յիսուս Որդի Հօր
միածին, լեզբեր որդի սրբո կուսին...

— 137բ Ցանկ գրոյս, որ է սրբոց անտաւան-
շացն, գրեալ է Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ասացեալ առակն—1. Յաղազս հաշտութեան...

7

Ա. Վ. Ս. Պ. Ա. Գ. Ի. Բ.

Սիծոնեաբա

ՈԿԱ—1212

ԳԻՏԻՑ՝ Թ. (Թիստատաճաճ, Թիստափոճ) :

Թերթ՝ 140: ՊՐԱԿ՝ 18 (Ա—Ղ) × 8 (Ա, Ղ 8): Նեիթ՝ բուրբ:
ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20, 5 × 14, 5: ԳԻՆՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բարգիւր
(նմուշ՝ 82ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ մոխրագոյն մամլար, բիկուն-
ք՝ կապոյտ գործածմէ, աստառը՝ սպիտակ բուրբ (Ա-ի
վրայ փակցած ճեխիկն աստառից պահպանւած մի բիկուն՝
կապոյտ կտավ): ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրբ (Ի գ.):

ՄԱՆՐԱՆԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—կ օտ խ ա ռ ա ճ՝ 1 ա: Ճ ա կ ա-
տ ա զ ա ղ՝ 127ա: Գ յ լ լ Ն Ր՝ մանրէպկազոյն և շագանա-
կազոյն:

ՊՐԱԿ՝ խոնացած և զանաքափայտած, վերից պակասա-
ւոր, տեղ-տեղ ցեցեկեր: Ժե դառն վերաճեցողութիւն է, տեղ-
տեղ բաժանոյն: Ի դարձ վերաճալարեան ժամանակ 9-
12-րդ թերթերը սխալ են տեղադրուել, իսկ 68—69 թերթերը՝
գլխիկալ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—126բ Ճառ առաջին: Աղաւթի Յոնանեոս
սրբոյ վարդապետի, [ըս մա]կանուն Սարկաւազ կո-
չի

ա. 1ա—5բ Ա. Աղաւթի առ Աստուած Հայր—
Արարիչ իմանալեաց և պալեաց բնութեանց...

15. Թէ անհատարարիմ իմն կորուսանէ զայն զոր
ունի|... (Հար. թափուած):

ՅԵՇԱՅԱՅԱՐԱՆ ԵՅԵՍԱԿԱՅԻ

Պաճապանակ Զա (շղագիր) Յաւուրս Ե-դ Ներ-
սէսի, ի 27-ն Մայիսի 1856 ամի, բարձրագոյն բա-
րեհան հրամանաւ և լի[ի]արքերան օրհնութեամբ
նորուն աստուածաբանալ օծութեան վեհափառ կա-
թողիկոսին Ամենայն քաղաքաւ ազանց Հայաս-
տանեայց, քնկալալ գործակցութեամբ Տեառն Աս-
տուծոյ ի Մակար սրբազան եպիսկոպոսէ Տէր-
Պետրոսեանց զատիւնան վարդապետական կոր-
ժան՝ յաւուր հրաշափառ երկրորդ Մա[ղ]կազարդ
կիրակէի, եօթն աւուր յառաջ, քան զՊենտէկոս-
տէն:

բ. 6ա—9ա Բ. Նորին վարդապետի Աղաւթի առ
Որդի—Որ աղբիրդ ես անսպառ բարութեանց...

գ. 9ա—13ա Գ. Նորին յՈրդի—Որ ի շափ խո-
նարհութեան մերոյ...

դ. 13ա—4ա Դ. Նորին յԵրրորդութիւն սուրբ—
Ո՛ր բնութիւն անճառիկի և արարչական...

ե. 14ա—20բ Ե. Նորին Աղաւթի ճեխացելոց—
Բնութիւն կենաց և կեանք...

զ. 20բ—4բ Զ. Նորին յՈրդի—Մազումն փա-
ռաց Հայր և կերպարան...

է. 25ա—8ա Է. Նորին Ամբաստանութիւն զանձ-
նէ—Անձն իմ տառապեալ և գերեալ...

ը. 28բ—30բ Ը. Նորին յԵրրորդութիւն սուրբ—
Առ քեզ, Տէր, մի և Նոյն ապափեմեալ...

ր. 31ա—2ա Թ. Նորին յՈրդի—Զարուրթիւն և
իմաստութիւն Հայր...

ծ. 32ա—5ա Ժ. Նորին Աղաւթի—Հայեա՛ր,
Տէր, ի տառապանս սրորի իմոյ...

ժա. 35ա—8բ ԺԱ. Նորին Աղաւթի առ Հայր—
Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ զամե-
նայն գոյացուցէր...

ծր. 38թ—40թ ժԲ. Նորին յՈրդի—Որդի և Բան
Հայր, Աստուած ճշմարիտ...

ծգ. 40թ—3ա ժԳ. Նորին ի Հոգին Սուրբ—Ան-
բաւելի և բազմանշանաւոր Հայց...

ծդ. 43ա—5թ ժԴ. Նորին Աղաւթ առ Հայր ի
դէմս մանկանց—Առաւ յամենայն տուրս...

ծե. 45թ—7ա ժԵ. Նորին Աղաւթ յՈրդի—ի
լուսոյ ճշմարտութեան Համագոյակ լոյս...

ծզ. 47ա—50ա ժԶ. Նորին Աղաւթ—Կորու-
սեալ անձին իմոյ այցելու...

ծէ. 50ա—2ա ժԷ. Նորին յՈրդի—Անստուեր
լոյս և դոյացոցի բնութեան լուսոյ...

ծը. 52ա ժԸ. Նորին յՈրդի—Տէր, Հայր և Աս-
տուած կենաց իմոց...

ծթ. 52թ—6ա ժԹ. Նորին Աղաւթ պանդխտու-
քեան—Արարիչ ամենայնի անեղծութիւն...

ի. 56ա—8ա Ի. Նորին Յոնանեւ յՈրդի—Հըշ-
մարիտ լոյս, ծնունդ լուսոյ...

իա. 58ա—63թ ԻԱ. Խոստովանութիւն հաւա-
սացելոց ուղղութեամբ—Քրիստոս, Որդի Աստու-
ծոյ, արարիչ և Տէր...

իբ. 64ա—8թ ԻԲ. Նորին Յոնանեւ յՈրդի—Որ-
դի Աստուծոյ միաձին Յիսուս Քրիստոս...

իգ. 68թ—71ա ԻԴ. Նորին Ամբաստանութիւն
զանձնէ—Ո՛վ անգգայութեան, զի՛նչ մօլորութիւն
իմոյ...

իդ. 71ա—9ա ԻԴ. Նորին սուրբ վարդապետի
Որդի—Հայր ուսուցեալ ասի զիւրն...

իե. 79թ—84ա ԻԵ. Նորին սուրբ վարդապետի
Բաւել մաղբանաց առ սուրբ կոյսն Մարիամ Աս-
տուածածին—Սնունդ երկրածին և ծնալ զամե-
նայնս ծնալի...

իզ. 84թ—6ա ԻԶ. Նորին Յաղագս ոռոց
կուսութեամբ ճանդանեւ Աստուծոյ—Ուշին պէտք
էին յաղագս խնդրոյս...

իէ. 86ա—9ա ԻԶ (ԻԷ). Նորին Բաւել աղաւթից
և գոնութեան ծեւացելոց երկիւղին Աստուծոյ և
սիրով նորին—Եկի կալ առաջի քո...

իթ. 89ա—91ա ԻԸ (ԻԸ). Նորին Աս Սարգիս
Որդի (ծայրակապ) «Յովնանեւ քան ի Սարգիս
մեծի խնդրեալ յԱստուած կենդանի»—Յիսուս,
Հայր միաձին, դուգապատիւ և գոյակից, Բան և
ծնունդ, Որով ծանուցաւ Հաւր իսկութիւն անծա-
նաւթից երկրածնաց...

իք. 91աթ Փոյս ասա—Յիշեալ, Տէր ոգեւէր,
դիմածինի քո չարարանս, Որ առ սէր մեր տանջե-
ցաւ որպէս մահու ոք պարտական...

Ժէ դարձաւ ձեռն ընդօրինակել տուող Նշել է՝ 91թ
«Մեկնի այստեղ գրեցէք»:

լ. 91թ—2ա Առ Սարգիս վասն տաղիցն Յոնանե-
ւոյ քանակաւ—Վստահութիւն կարծեմ և ոչինչ
նուազութիւն...

լա. 92ա Նորին Վասն միւսոյն ռորականին—
Տաջին կենցաղոյս յուլովագունիւր արտակցելոյ
մասամբ...

լբ. 92ա—3ա Առ կոյրն աշեղագոյն և լուսատւ,
Յոնանեւ քանակաւ—ի կափուցումն զգայութե-
անց ոմանց...

լգ. 93ա—4ա Նորին Յոնանեւ Խաւս սակա-
ւում—Գանձու իմաստութեան ո՛չ է գտանել ոմներ
զովեստ...

լդ. 94ա—7ա Հարցմունի—ի գործս բարիս Աս-
տուծոյ ստեղծանելով զմարդն... (94թ) Պատաս-
խանի. է, արդարեւ, տարակուսելի իրիդ հարցուած...

լե. 97ա—9ա Նորին Յոնանեւ սրբոյ վարդա-
պետի Ամբաստանութիւն զանձնէ—Աղաղակ և ընդ-
լրկարութիւն ժամոց...

լզ. 99թ—106ա Նորին Խաւս մանկանց—Յետ
ճշմարտին ընդունելոյ զառ ի հաւատ...

լէ. 106ա—26թ Նորին Առ եղբարս վասն ան-
ձին՝ յետ կենաց—Սառայակիցք ի Քրիստոս ընդ
ամենայն տեղիս... յորոց ստեղծն և Աստուած ի
գոյութիւն, այժմ... ամէն:

Յովնանեւ Սարգիսի ամենաշեղարակ աղօթա-
մատենն է, չհարաւ և 8-ը. դրանք նման են միմեանց,
Բ. [Այլ բնագիրք]

ա. 127ա—38թ Եւանջելոյն Աքրա Եփեսոյի հո-
րին Աստուծոյ ասացեալ Վասն աղաւթից—Փրկեա
զիս, Տէր, Յիսուս Քրիստոս...

բ. 138թ—9թ Մարգարէ աղբուսանաց Բենիկ
վարդապետի առ երեւտակս և երեւտակապետս—
Անկանիմ առաջի ամենայն դասակարգութեանց
երկնաւորաց...

գ. 139թ Նորին (Բենկոյն)—Աղանիմ քեզ, Քրիս-
տոս... որ միով բանի ժա[ն]նգորդ եղեր դրախ-
տին/... (շար. Թափում)։

ՅԵՆԱՅԱՆԱՐԱՆ ԳՐԵՈՒԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿ

24թ Զմեղապարտ գրիչս յիշեալ ի Տէր, և դուք
յիշեալ լիշիք ի Տէր (նման՝ 13ա, 20թ, 40թ, 47ա,
79ա, 99ա)։

28ա Ո՛վ սուրբ եղբայր առաքելի,

Յիշման արա զիս արժանի,

Երբ արտաստու քեզ հանդիպի:

43ա Կենդանիդ և կենդարարար Հոգիդ Սուրբ,
և զիմ սակաւ արտաստու ընկալ քեզ ի հաճոյս, և
մի՛ ի գայրացումն:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

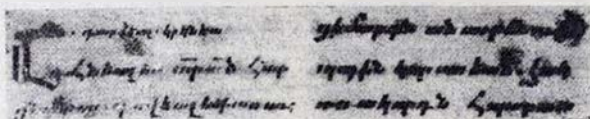
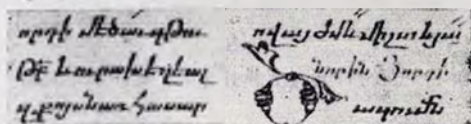
137թ Յիշատա[կա]րան գրեցաւ— ի յենից հա-
րիւրից և յորենից, վեց և քսան համարաց (900+
50+26+551=1527), ի սպառել զարուց և ի նուա-
ղել ժամանակի վերջին, գրեցաւ տառս աստուա-
ծաշունչ հոգևոր վարդապետին մականուն Սար-
կաւազի՝ Յոնանենչ կոչելոյ ի պատճառս աղօթից
կրօնաւորաց սրբազանից, ձեռամբ մեղապարտի
և յոգնամեղ գրիկ ներսւի անբաժան սուտանուն
ճահանայի և փցուն գրիկ, ի քաղաքիս յԱմասիա,
ընդ հովանեաւ և առ ոտս Սերուն Նիկայայտի հայ-
րապետի Արդ, որք հանդիպիք այսմ տառիս, աղա-
լեմ յիշել ի լուսափալլ և ի մեղաքափշ աղօթք ձեր
թաղմամեղ գրիկս՝ ներսւն երեցս, և զհայրն իմ

զՍտեփանոս ճահանայի՝ զհանգուցեալն ի Քրիս-
տոս, և զԱնգրէաւ ճահանայն, որ զօրինակն երեսու

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

Պանպանակ Գր (ԺԷ—ԺԸ գր., անվարձ նօտր-
գիր) Տէր Միլերտիչ յիշեցէք ի Քրիստոս Ազիզ-
բուն։ Փրկեալ զիս, Տէր Յիսուս Քրիստոս, ի բար-
կութենէն որ գալոցն է, որպէս փրկիցեք զԱքամ ի
զժոխոց, որպէս զնոյն՝ ի չրհ[եղէ]ղէն, որ փրկե-
ցեք Աքրահամ ի հայաժանաց։
Կենադրոշմ՝ 2ա, 160թ ժԳրքս Սուրբ Էլմիած-
նա է։

Գրչափորձ՝ 1ա (նօտրգիր) ռԱղօթք Սարկաւազ
վարդապետին, ռԱղօթք Սարկաւազ վարդապետի
է ասացեալ բանք մաղթանաց։

9

Ժ Ո՝ Դ Ո՝ Կ Մ Ո՝ Յ

(Մաղկացած է 2 տարբեր ձեռագրերից)

Քրիթ՝ 181։ ԿԱՋՄ՝ չափանկագոյն կաշի (ռեկ)՝ զը-
ւակով, միջովը՝ ստաւարաւոր, աստաղ՝ սպիտակ (Ա),
վազագոյն (Ք) բուրբ, զոնակիւր՝ կապոյտ կտաւ։

ՎիճԱԿ՝ կապի կաշին բերձում, քիկունէք վերից վար
ենգրում, կապիչներն ընկած, յոնակի աստաղ մաշում։

ՎիճԱԿ՝ եզրամասում և յուսնացրորիները վե-
սած, 7—10 քերքեր սխալ տեղադրում, զորձանութիւն
խումբացած, տեղ-տեղ խնամարան և ձերի ենտէր։ Միջի
մասերից պակասաւոր։

ՁԵՆԱԳԻՐ Ա

ԺԶ—XVI

ԳՐԻՑ՝ Մեմփոսեկի (2ա—68թ), Դաւիթ (69աթ)։
Քրիթ՝ 69 (1—69), չգրում՝ 10թ, 37թ։ ՊՐԱԿ՝ 1×1+Ա—
2×12(Ա, Գ, Զ, Գ)։ Ներք՝ բուրբ (տարբեր)։ Մեմփոսեկի՝
20×13,7։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միտակն։ ԳԻՐ՝ Եօմբգիթ (2ա—42թ,
55ա—68թ, Եմպ՝ 24ա, վերակազմողի՝ 1թ), բուրբգիթ
(43ա—54թ, 69աթ)։ ՅՈՂ՝ 26—86։

ԲՈՎԱՆԵՂԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. [նախադրորին և Գրիպի 2նոյ կառու-
րանի]

1. Սենդոց—Նիւ. 2ա—3թ, Գլ. 3թ—6ա։
2. Նիլ—Նիւ. 11աթ, Գլ. 11թ—8ա։
3. Ղեռակաւ—Նիւ. 18թ—9ա, Գլ. 19ա—22թ։
4. Իթիլ—Նիւ. 23աթ, Գլ. 23թ—6թ։
5. Բ Օրէնէ—Նիւ. 27թ, Գլ. 28ա—31ա։

6. Յետո—նխ. 32ա, Գլ. 32բ—4ա:

7. Դատատուր—նխ. 34բ—5ա, Գլ. 35ա—6բ:

8. Հոսւք—նխ. 36բ—7ա:

Մանրաման ԿՆՆ Մ 187:

Եղլոյսք—նորին կից հետեան լափածոյ իշխաա-
կարանութիւնները:

Ռ. [Յիշատակարան Գեորգեայ Սկեռացայ]
ա. 6բ [Յիշատակարան Սեւրեղեցն]—Աստուած
անեղ, անմահ և Տէր յափտենից, Որ կամեցար և
հաստատեցնր զոյս լանէից...

բ. 18ա [Յիշատակարան Ելիցն]. Գեորգէ—
Տէր, որ ի տիպ մեծ փրկութեանս, որ ի վերջոյ,
լիուար յեղիպտոս լկեցեցեցն գոչելոյ...

գ. 23ա [Յիշատակարան Ղտակեմիցն]—Քը-
րիստոս փրկիչ, Աստուածըջ Բան, լիւծեալ մարմ-
նով յեղ զնեութեանս.../ Գեորգեա է:

դ. 27ա [Յիշատակարան Քուրցն]: Սուր վա-
ղապետ Գեորգեայ—Ջըրոյց Քուրցըս մատենի, լէր-
րումն խոստմանն, որ է յայտնի...

ե. 31աբ [Յիշատակարան Բ Օրինացն]: Գեորգ
վաղապետի—Ջարուրիմ ի բոց փառաց, տէր իմ
Մովսէս, լկեակիմ առ ոտըս թո ծառայապէս...

զ. 34աբ [Յիշատակարան Յետուայ]—Ցիսուս
փրկիչ, զարմանազործ Տէր մեր Քրիստոս, Ղըրոշ-
մեցեք բեզ զըծագիր զնանայն Յիսուս...

է. 36բ [Յիշատակարան Դատաւորացն]—Փըր-
կիչ անուծ և դատաւոր, Որ Քրիստոսի են բնակա-
ւոր...

բ. 37ա [Յիշատակարան Հոսւքայն]—Կիսս
այս Ջըրուր՝ ի զրատեղացն Մովսէս, Ուրացեալ
ի կոռց անտի ազգի իրոյ...

Գ. [Ալլ բնագիրք]

1. 7ա—10ա Յաղոթից մեկնութեանց՝ մատն
ցանկացողաց—Անարատ առաքինութիւն քաղցր է,
քան զարքայութիւն...

2. 37ա հեղրել պարտ է, բէ յի՛նչ պետ ասնն
յնրանեալ տալիմսն է յիշատակի մեռելոց—Ասնն,
թէ ի վերայ գերեզմանին Աղամայ ասաց Դափթ
զՍովմոսս զայս...

3. 38ա—42բ Տեսիլ Բեռիկ վաղապետի վա-
նեղացւոյ, մինչ էր ի Գանձակ Շանատաւնի և
յամենաց վերին աշխարհից—[Ետ էի, եղբարք,
հասեալ յատակս մուրորթեան, կատարելով զկամս
մարմնոյ ևս] մտաց... (տե՛ս Մ 1572, 123ա):

4. ա. 43ա—7բ Նորին Բեռիկ վաղապետի—
Տէր աստուած հասւոր և սքանչելի, սահման սի-
րոյ... (խորագիրը՝ ԺԲ դ.):

բ. 47բ—51ա Նորին ի նոյն գրաց—Ցիսուս Քը-
րիստոս, ստեղծիչ ամենայն լինելութեանց...

գ. 51ա—4բ Նորին ի նոյն գրաց—[Ետ արդ,
Տէր Աստուած ամենակալը], Հղար և... (սկզբնա-
տողը՝ ըստ Յ. Տաշեանի ցուցակի, էջ 839):

դ. 54բ—7ա Նորին ի նոյն գրաց՝ Յամենատուր
Երարգորիւնն—[Ե. արդ, Տէր Ցիսուս] անմահ...

ե. 57բ—60բ Նորին ի նոյն գրաց—[Ցիսուս]
Քրիստոս Աստուած մեր, փրկիչ...

գ. 60բ—1բ Նորին Աղօթք յիղի—[Տէր] Աս-
տուած անսկիզբն, հզոր և փառաւորալ...

է. 61բ—3ա Նորին ի նոյն գրաց—[Այնեղա-
նելի բնութիւն...]

բ. 63ա—7բ Նորին Առ Հայր—[Ց]ափտենից
Աստուած, Հայր...

բ. 68ա Նորին Առ Հերշտակա և հերշտակապե-
տըս—[Այնկախիմ առաջի ամենայն դասակարգու-
թեան երկնաւորացող...]

ե. 68բ Տեսուն Ստեփաննոսի Սինեաց եղիս-
կապոսի Պատեառ աղօթիցն—Տէր, եթէ շրթունան
Ծ փոխի... Փառք նմա միշտ:

6. 69աբ [Քարագ ի բանն Ղուկասոյ. Փոքրիկ
յարբայութեան երկնից մեծ է քան]—Ոչ Քրիստոս
է ի ծնունդը կանանց մեծ, քան զծովանէսն... քան
զծովանէս Մկրտիչ... (անաւարտ):

Դ. [Յամկարգութիւն՝ ԺԵ—ԺԸ դդ.]

ա. 1բ [Ներսիսի Շնորհալույ Յիշատակարան]
նրզ երգոյի գլխոյն (ծայրակապ՝ «Ներսէսի ե») —
Նորդեղոյս ի քէն Ցիսուս ի Ծ ի մեղաց խաւարե-
լոյս... (կից՝ հատուած գանձից. ԵՅիսուս խոնար-
հեալ...):

բ. 1բ [Նորին Յիշատակարան Առակաց] Ուղի
իմաստուն գլխոյն (ծայրակապ՝ «Ներսէս») —Նորդ-
գալղ ծընունդ, որ եր[կ]իր գաս լն իրկարեալ
կենօք մընաս...

ԶԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՌԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 10ա (Մեկքիսեղեկ գրի) Զմեղուցեալ և
զմեղասար ոգիս զՄեկքիսեղեկ աղայն մ յիշման առ
Տէր արժանի անելի:

31բ (Գեորգ Սկեռացոյ Ոտանաւորի վերլում)

եւ գրիչս գլխաւորն զտառիցս հանդէս,
Ջընթերցողոսն՝ լիմաստ է ի գործ՝ զօրեղապէս.
Վարդապետ սուրբըջ Գեորգ անմարմնապէս,
Ընդ Մովսէսի աստուածաբանն քոյն հոգեպէս,
Նովմիսն միշտ կարեկցեացես արտասապէս,
Ջոյգ փառաց ձիր փառոս տալ պատշաճապէս:

57ա Զմեղապարտ գրիչս Մեկքիսեղեկ աղայն
յիշման արժանի անելով, ո՛վ սուրբ ընթերցողք
(նմա՞ն՝ 67ա):

63ա Զանյազս ի շարիս աղաշեմ ի Տէր յիշել, ո՛վ Բարին,
սուրբ եղբարք՝

2. 42բ (Բուրգիբ) Զմալիբ գծողս յիշեցէթ ի թող... (Դաւիթ դրիշ): 69բ... հաստատ...

Լի աշուտեզ զհետաշին, բարձաշխոն
բանին. և կոհիչեոյրուն. և զցեղուն երես է
բին ի հորից կողմնից ի բարձաշինեթ ազ

ՅԵՌԱԳԻՐ Բ

ԺԷ—XVII

Գրիշ՝ Յովանէս Տիպրիկեցի (169բ—80բ), Անանեմ (71ա—159ա):

Թեթ՝ 112 (70—181). յգրած՝ 70բ, 181աբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ը×12 (Ա, Գ 11, Բ 10) + 2×10: Նիթ՝ բազբ, լուսադարձմով: Մեծնիթիւն՝ 20×13,7: Գրնիթիւն՝ միագին: Գիր՝ բարգիբ (71ա—159ա, անանեմ գրիշ, նմուշ՝ 144ա), Նոարգիբ (159բ—80բ, Յովանէս գրիշ): ՅՈՂ՝ 21 (բուրգիբ), 24 (Նոարգիբ):

ՎեմԱԿ՝ քաւարաբ: Տեղ-տեղ զանազան բծեր, 126-րդ քերքը վերանորոգում:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. [Մասունգ Աստուածաշնչի]

1. Առակ՝—Գրք 71ա—128բ:

2. Ժողովոց՝—Գրք 128ա—46բ:

3. Իմաստութիւն՝—Գրք 147ա—59ա: (Աստտիս Բ. ա):

4. Սիրաբ՝—Գրի 159բ—71բ (Գլուխք Ա—ԺԷ, ալստեղ՝ Բ զխից զԲանք առակաց):

Բ. [Այլ բնագիրք]

ա. 159բ Տե՛ս, այս աշխարհ [իս] ք մեծութիւն որպէս կորեան—Ա. Ո՛ր է մեծ ազգութիւն կայսե-

բաց... ք. Ո՛ր է զօրութիւն Սամսոնի... (Ա, 3-ից լետոյ):

բ. 172ա—80բ Բանգ իմաստաբիրաց, պիտանքի ամենայն մարդայ—Պղատուն ասէ. Որք մեծամեծաց առաջի կան... Խորհեալ դու ի հրամանս Տեան, և նայ հաստատեսցէ զսիրտ քո և զիմաստութիւն ցանկութեան... (քնդհատուած):

Ունի ճեթաբարբիք՝ 173բ շնազազ իշխանաց, 174ա շնազազ եղմանց, 174ա շնազազ կանց, 174բ շնազազ լուսնանց, 175ա շնազազ լուսնանց, 175բ շնազազ փանց, 176բ շնազազ իշխանաց, 176ա շնազազ լուսնանց:

ՏԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

70ա (Նդոնաւ և հաջիւ Նշմարելի) ||| Օղլու ||| ազոփսու ||| սարնամայ պիր շայր մերայ դալայ. ամէն:

171բ Արդ, աղաշեմ զամենեանս, որք ընթեռնոյր և լուսաւորիք ի իմաստական խրատուցս, յիշեցէթ ի մարտափայլ և ի մեղսաքաւիլ յաղաթս ձեր ըզնդկելի և ըզառածեալ մեղաբ գրողս՝ Յովանէս Տիպրիկեցի և զանազան իմ, և զեղբայրն իմ՝ զփոխեցեալն ի Քրիստոս, և զկենդանիսն առհասարակ... Եւ արդ, եթէ կամիս ուսանել ի սմանէ բան իմաստութեան, յառաջուց ի հետ կարդայ, և ապա ծանիցես զգեղեցկութիւն սորայ:

Եւ իշխանս զիշխանիս իբրեւ զԺառանգս յերկրի. Բըբգորեւ խորիւր, բաւալ ինոյն անկեցի. և որքակէ ըզ

10

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՊԱՇԽԱՐԱՆ

ԴՄԻ—1771

ԹԵՐԹ՝ 174+1 (կրկ. 2). չգրառած՝ 1աք, 2գ, 50թ, 124թ, 178թ—4թ: ՊԼԱԿ՝ Ա—ԺԹ (խառն՝ Ա 3, Բ—Թ, ԺԸ 8, Ժ—ԺԸ 12, ԺԹ 4): ՆԻԻԹ՝ բաղը լուսադրվածով: ՄԵՄՈՒԹԻՆ՝ 19, 5x14: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻԹ՝ բաղը գրեթե համարժեք (խառն, հմայ՝ 2ա): ՏՈՂ՝ 27—33: ԿԱԶՄ՝ ձողկաբաղ, քիկումբն ու անկիւնները՝ դեղին կաշի, աստաղ՝ բաղը: ՊԱՊԱՆԱԿ՝ 1, վերջում, աստաղի քրքից:

ՄԱՆԻԱԿԱՐՑՈՒԹԻՆ—Ձ աղագիր՝ աղանձայն բաղանդի, մաղագիր (գրագիր՝ Յա): Գ յ ա ճ լ ի ռ՝ կարմիր:

ՎԻՃԿ՝ բառաբան: Ցեղ-տեղ ցեցակիր, բրնձանուկներն ենտեր, բառաբան է ձերթ բեր: ԺԹ գ. վերակազմած է տեղ-տեղ հոսքառած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 6ա Աղոթական բանք ընդ Աստուծոյ և խորոց ստեղծ առաքելի գողմամբ յառաջագոյն կոչեցեալ Ապաշխարան, արարեալ Պետրոսի վարդապետի խախիբանցեայ Աղամալեան, ի խնդրոյ հօր իւրոյ և եղբոր

—2ա—2գ Պատեառ Աղոթական մատենին—Ըստ իմաստնոց, ամենայն առնող ջանայ զգործս իւր...

—3ա—5ա Առ աղոթեցաբն ինչ յաղագա աղօթից—Փնտան երկնաւոր անձկանօք չայցէ ի հարսնէ եկեղեցւոյ զաղօթս...

1. 6ա—50ա [Մասն առաջին՝ գլ. Ա—ԻԶ]: Գլուխ առաջին. Աստ խօսի ընդ Աստուծոյ զպարտաւորութենէ անձին առ ստեղծումն յԱստուծոյ—ի քեզ յուսով յուսացայ, Տէր...

Այստեղ նկարագրուած են երկին երկու հատորներին մասերը՝ Ա, 8 1—7, Բ, 8 1—8 և որոնց գլուխներին կից առանձին երգերը՝ ա—լր չթթական յաղորդականութեամբ:

ա. 8աք երգ առ ամենասուրբ երբեքութիւնն (ծայրակապ՝ «Աստուծո») — Ամենապաշտ խոր է ուրիշին, անքննին և անմատոյց, ի բաղմազաւնութեան էից դու միայն եթէ էակ, ո՛հ...

բ. 12բ—3ա երգ առ Հայրն երկնաւոր (ծայրակապ՝ «Պետրոսի է») — Պատեառ ես դու հանուրց էից եղբւրց, ի կալ և սկիզբն՝ միաժնիդ, որ քո ի ծոց...

գ. 14բ երգ առ Որդին Աստուծոյ տեղիծագործ (ծայրակապ՝ «Պետրոսի է») — Ի հօրոյ աջոյ անեղի ի հողոյ ստեղծայ, ի տիպ ճառագայթիդ փառաց և կերպագրեցայ...

2—304 :

դ. 16բ երգ առ Հոգին Ասուր (ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Պանծալի անքիծ աղանի, Մարդկայնոյ ազգի ընտանի...

ե. 18բ երգ առ սուրբ երբեքութիւնն (ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Պայծառ արև հասարակաց, երբեքութեան, լնայրդ՝ ակն, Որդիդ՝ լոյս, Հոգիդ՝ ջերմութիւն...

զ. 23ա երգ առ անհուն բարին Աստուծոյ (ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Պարտաւորիս հանդէպ հրեշտակ ձրմեռնաբերն այն հիւսիս, ձրեթաց արգել և նահանջաց ի յերկնային ուղտոյ գիս...

է. 26ա Աղետ անձին — Պատաղեցով ի յգրագմունս, Փշահեղձոյց թառամեցար...

ը. 34ա Իղծ առ բոշկապետն Յիսուս — Դիմեմ առ քից խոցեալ հողով, ճարտարապետ բոշկաց, լնի հակառակ հողոյս մարմինս պէս պէս ախտիք գիս խոցեաց...

ր. 36բ Հառաչանք առ երկնային հայրենին (ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Ի յանսահման խրեղութենէդ եկեալ արտաքոյ, լնիցհացեալ յարահեծեմ բիր կարեաց երեքոյ...

2. 51ա երգ առ փեսայն հոգւոյ Յիսուս ըզմատոյր սրտի—Համարեալ գիս, փեսայդ հոգւոյ, ի բերանոյդ համարութից, լնի բարի է ստիք շնորհացդ, քան գինիս այս մարալից...

2. 51ա—97բ Մասն երկրորդ (գլ. Ա—Լ): Աղօթ առ մարդեղութիւնն Բանին Աստուծոյ: Աստ խօսի ընդ Քրիստոսի, ցուցանելով գինէն պարտաւոր սիրոյ նուա և խնդրելով զէր: Գլուխ 1—Սիրեալ գիս, Տէր Յիսուս...

ժա. 53բ երգ ձնեղեռն Քրիստոսի, որպէս Առաւուտ լուսոյ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք») — Աստու առաւուտ, արեգակն արդար, այսօր մեզ ծագեալ, լնիդ ի սկզբանէ քնակեցար ի մեզ, բաց սիրտ իմ առ քեզ...

ժբ. 54ա երգ ի տօնի Մարիամոյ Աստուծածնին, որպէս Առաւուտ լուսոյ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք») — Արեւից արփոյն, արեգակն քո աղերսեալ վասն իմ, լնիցդ դրանք երկնից, բերող արթային, բաց մոյծ գիս առ քեզ...

ժգ. 56ա Ջայն Յիսուսի առ հարսն իւր օրեփի (ծայրակապ՝ «Պետրոս») — Պայծառաղծ լքնաղաւտեալ ազնիւ թղտն իմ գեղապանծ, լնիցդ եկեաց մի միայնակ համասեոյց քոց գերազանց...

ծգ. 57թ Գոշումն անառակ որդւոց—Մեծամըտեալ ես ի յիս հպարտացայ, իկա բարի չորդ կեալ ապահով չկամեցայ...

ծծ. 59ա Ձայն ոչխարին առ հովիւն քալ—Մորերեցայ որպէս զոչխար կորուսեալ, ինդրեան զծառայս թո, մի՛ թողուր կորուսեալ...

ծգ. 60ա Առ վիւն—Մինչ ունիմ զգեզ, Տէ՛ր, վէմ մի հատ, յՁի արասցէ ինձ Գողիթա...

ծվ. 61ա Հայր երկնատուր, անքուն մշակ, ինս եմ զգէն միշտ գոհունակ...

ծբ. 62ա Հայր երկնատուր, Տէր բաւական, Գոհանայ զգէն իմ բերան...

ծբ. 63ա Ողյս տուր աշաց արփուլն նման, Պարել զերկնատուր իմ մարմնական...

ծ. 64ա Բաճի առ Ցիռուս—Ցիռուս անմեղ գառն Աստուծոյ, ի Բարձ զմեղս իմ ճաշակմամբ թո...

ծա. 73թ Երգ առ սքրմեի կոյսն Մարիամ—Պաժառացար, ով աղանի իմ միակ, Գեղեցիկդ ի կանայս, արկեր զքն ի զարդ փառաց զարեգակ, սէր իմ...

ծբ. 79ա Ողբ կուսի՛ն առ ման միածնին—Հմանուկն քնութեամբ հսկող և արթուն, ո՛հ, և արթուն, ի Ցիռուս փեսայ միածնին, իմ սէր անուս...

ծգ. 80ա Երգ Ասագ ուրբաթին. երգի որպէս Առաւօտ լուսոյ (ծայրակապ)՝ «Ա—Ք»—Աստուած իմ Ցիռուս, արարիչ Հոգւոյս, առ իս ծագեալ լոյս, իման չոր առաքելք բերեալ խորհրդովդ, բուծեալ զախտացեալս...

ծգ. 84ա Երգ առ աղբիւր կենաց Ցիռուս (ծայրակապ՝ «Ե Պետրոս») — Իմանալի ջրոյն բոխումն անսպառ, իկանական աղբիւր յստակ և անխառ...

ծծ. 88ա Ողբ ի դիմաց Տիրամօրն առ Ուղին—Ես ունիմ ինձ մէկ սիրելի, որում ոչ գոյ համեմատ, ի Ոչ ի յերկրի, ոչ և յերկնս, զի է էից անբաղդատ, վայ՛ ինձ...

ծգ. 88թ Երգ յարութեան գիշերին, որպէս Առաւօտ լուսոյ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք») — Աստուած մարդացեալ, անձամբ զանձն եղեալ, առեալ վերստին, իրան անմահ ղենեալ, գերբնապէս յարեալ. գեղ թո ջոյց գերոյս...

ծ. 98ա—109թ Մասն երգող (զվ. Ա—ԺԳ)։ Աղօթք առ Հոգին Սուրբ։ Գլուխ Ա. Աստ աղբոսէ առ Հոգին Սուրբ վերաթին երգարձել զգեղեցեալ շնորհքս իւր—Ամենազօր Աստուած, Հոգի Սուրբ, օգնել ինձ նայեալ...

ծծ. 109թ [Անխորագիր, ծայրակապ՝ «Ա—Ք»] — Աստուած իմ Հոգի, անձառ թո շնորհի արա

արձանի, ինչխումն հայրական, բաց համերս բերան՝ բուրել քեզ երգ բան։

4. 110ա—26ա Մասն շորհող (զվ. Ա—ԺԴ)։ Աղօթք վասն առաքինութեանց։ Գլուխ Ա. Աստ հայցէ ի հօրէ՛ յայնպիս իմեան զեաւատ—Ցայտենա ինձ անարձանիս...

5. 126ա—34ա Մասն հիւզերող (զվ. Ա—Ը)։ Աղօթք ժամադրեալ։ Աղօթք մէջ գիշերի։ Գլուխ Ա — ի մէջ գիշերի զարթոն զիս...

6. 134ա—54թ Մասն վեցերող (զվ. [Ա—ԺԵ])։ Աղօթք աստեղնաւորաց եկեղեցւոյ։ Նախ՝ Երբողեան աղօթակերպ... առ... Սուրբ էջմիածին... Խնդա և ուրախ լեր...

Իբ. 138ա Երգ առ Սուրբ էջմիածին, երգի որպէս Արևս առնձն երբամ (ծայրակապ՝ «Ե Պետրոս») — ի մէջ լուսաւորաց ցանկալի արեգակն ես դու, սէր իմ, յարեթական տոհմիս փարելի համայն լուսատու...

Իբ. 138թ Երգ դարձեալ առ Նոյն (ծայրակապ՝ «Ե Պետրոս») — Պարարտ սուրբ տաճար իւզալի, յՕրորդաց յոյժ սիրելի...

7. 154թ—63թ Մասն եօթերող (զվ. [Ա—ԺԱ])։ Աղօթք առ համօրէն դասս սրբոց։ Գլուխ [Ա] — ես արդ, առ ձեզ այստեստեալ...

Ը. 157ա Երգ առ վերափոխումն սքրմեալ կուսին (ծայրակապ՝ «Ե Պետրոս») — Պաժառացեալ Հոգւով թուրք կոյս Տիրամայր Աստուածածին, ի պատիւ Հոգւոյդ աւանդման էջ յերկնից թոյր միածնին...

Բ. 164ա—73ա [Աղօթք կանոնական] — 164ա—5ա Առ աղեցեալին ինչ վասն առաջիկայ կանոնական աղօթիցս—Աստուս, յետ յօրինելոյ զմատենան աղօթից ի Հոգևոր զբօսանս աղօթասէր շնորհաւորից, եկն...

1. 165թ—7ա Կարգ աղօթից աշխարհականաց առաւօտեան ժամուն—Նախ՝ ուղղեսցէ զդէմ իւր ի յարեալս...

2. 167ա—8ա Կարգ աղօթից աշխարհականաց ճաւաղակ ետուր ի կանգուն—Օրհնեալ Տէր մեր Ցիռուս Քրիստոս... Փառաւորեմ զքեզ...

3. 168թ—9թ Կարգ աղօթից աշխարհականաց երեկոյան ժամուն—Օրհնեալ Տէր մեր Ցիռուս Քրիստոս... Բարձր աննձն զքեզ...

Լա. 170ա Ձայն Ցիռուսի—Սիրով սիրելւոյդ Ողբի մարդոյ, Բանս չոր կոչեցեալ, իկաղելի, ո՛հ, աւաղելի, ո՛հ, Բանս չոր կոչեցեալ...

Ըբ. 170թ Երգ առ Հոգին Սուրբ... ի Պետրոսէ

վարդապետ)....—Գետ համայնից Հոգի անհուն,
/Բիդարումն չոր ասող յիրտյուն...

19. 171ա [Ե] Գ փափագվանց առ Քրիստոս
—նորոգ ինձ աւետիս բերէք ըզՏեառնէ իմէմ 3ի-
ստիս, աւա՛ղ, /Երգեցեք միշտ երգ, նոր Լրգ, դի
ցնծութիւն իմ հոգոյս է, աւա՛ղ...

19. 171ա Տաղ ծննդեան Քրիստոսի—Ամենա-
ողորմ հայր գթութեանց, բարեբար և մարդասէր,
/Քիչ հանապազ ըզգոհութիւնս վերերգեսցէ բե-
րան մեր...

19. 171բ Ողբ Աղամայ (ծայրակապ՝ «Պետրո-
սի») —Պայծառ արևոյդ ի պատկեր հողս ստեղ-
ծայ, ո՛հ, ստեղծայ, աւա՛ղ, /Յոլովմանդ շնչով
օժին առեղծայ, առեղծայ...

19. 172ա Երգ արտառախն առ վարդն ի Պետ-
րոսէ (ծայրակապ՝ «Վարդ») —Վասն քո գերիս,
ով թագուհի ծաղկանց անուանեալ, սէր իմ, սէր,
/Յորժամ գոյեմ աղաղակեմ լալով կանանեալ...

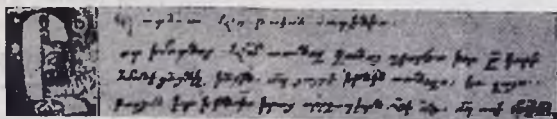
17. 172ա Ի վերայ արխայութեան—Արքայու-
թիւն է մարգարիտ... /Արքայութեան տարիօղ
Պետրոս...

19. 172բ Տաղ ի Պետրոս վարդապետէ—Ցան-
կարծ բերին եղկելոյս մի աւետիս, /Թէ աղանոյ
մի աղնուի նշանին...

19. 173ա Ողբ (ծայրակապ՝ «Պետրոսի էմ») —
Պննազարդեալ վերին փառօք Ես թագուհի գերա-
պանծ... /Մի գութ շարժեալ վերապսակեա, գոլ
ինձ որդւովք բերկրեալ մայր:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱԽԱԳԱՎԱԾԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

173ա 1220(1771), ի Հոկտեմբերի Ժ
Նշում՝ Պահպանակ Ար (ԺԺ դ., շղագիր) Փի-
լիպպոս վարդապետ:
Գրչափորձ՝ 1ա ...իմաստուն....:

11

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Վաճ

ՌԶՁԵ—1786

Գրիգ՝ Պետրոս: ՄՏԱՅՈՂ՝ Մնա. Տարափին:
Թերթ՝ 143: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ժէ (Ա—9 10, Գ 4, Ե 12, Զ—
ԺԳ 8, ԺԶ 2, ԺԵ 8, ԺԶ 9, ԺԶ 18) +2 (Յ+8, Դ և Ե պահե-
ների միջև): Նիժ՝ քուրբ, մանիկանցան լուսադրոյմով: Մն-
ՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20,3×14,2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բազու-
գիր (Նմայ՝ 118ա. յաւաղգումներ՝ ճարգիր և ջղագիր):
ՏՈՂ՝ 20—22: ԿԱԶՄ՝ անգարդ և և կաղի, միջակը՝ չի՛, առ-
ատար՝ ձեռագրի բղբից:

ՎԻՃԱԿ՝ քատար: Տեղ—տեղ գտնադան բծեր, եզրա-
նաւաւած (8), վերջից պահաւատար: Կազմի կաշին քնժաւած,
Բ փեղկի ձախեղզված անկիւնը վերաճորդաւած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ն

Ա. [Տեսիվի, Աղօքի, Տաղի հոգեւոր]
1ա—7ա Տեսիլ Աստուածածնին Մարիա-
մու, զոր ետես տանջանք մեղաւորաց—Ցարու-
ցեալ Աստուածածին, մայր Տեառն, զնաց ի լեանն
2իթենեաց...

Բ. 7բ—21բ Տեսիլ և ճարգումն սրբոյն Կրի-
զորի Հայաց լուսաւորչին ընդ հրեշտակի—Ցատար
միում շրջիլ յանապատի...

Գ. 22բ—33ա Խօսք և քուրբ Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին մերոյ, որ առաքեցաւ
ի վերաւտ ի տաճարն առաքելոցն Պետրոսի և Պե-
ղոսի—Ես պատրիարք էի Հռոմայ քաղաքին...

Դ. 23ա—4բ [Մայրակապ՝ «Ա—Ք»]—Ամէն-
օրհնեալ Աստուածածին, /Ան քեզ գոյեմ Ես ցա-
ւագին...

Ե. 35ա—6բ [«Տաղ հաշատուր Կեչառեցի
վարդապետի առաքեալ», № 33, 206բ]—Ես եմ
կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ քոյ հօտէն,
/Հովիւ քաջ, ի վեր հալեաց, բարիեսս քեզ երկիր
ամէն...

Զ. 35բ—6ա [Յաղագո շարաւառեաց Քրիս-

տասի]—ի լերինն Զիթենեաց յորժամ ըմբռնեցին զիս...

Գտնուով է նախորդ տաղի տեքի արանքում Նոյնը
ալլ ձեռքով՝ 66բ, 71ա:

է. 37ա—42ա Հանգիստ երանելոյն Գոհան-
նու առաքելոյն և անտարանչին—էր ընդ հորա-
րըս...

բ. 42բ—9ա Տեսիլ Բենիկ վարդապետին Վա-
նանդացայ, մինչև էր նա ի Գանձակ Շահաստա-
նի և ամենայն Վերնում աշխարհի—նս էի, հըբարբ
իմ, հասնալ յատակս յողութեան...

բ. 50ա—8բ Սրբոյ և երբանիկ Բանանային
Անաստասայ ասացեալ Բանս պաղատանաց առ
Տէր Աստուած ի Սինեական լեռն—Տէր, մի՛
սրտմտութեամբ թով յանդիմաներ զիս...

ժ. 58բ—64ա Նորին ասացեալ Աղօթք—Դո՛ւ,
ամենակալ Տէր, կենդանաստեղծեր զիս...

ժա. 64ա—5բ Մեծազալ վարդապետի ասա-
ցեալ—Բարեբանեալ և փառաւորեալ ամենասուրբ
կոյս...

ծբ. 66աբ Ողբ սուրբ Բանանային Յուսկանն
(ծայրակալ՝ «Յուսիկ գ») —Զիսուս միաժին Աս-
տուած բոլորից, լժօր անեղակցի Ղոգսոյ փառա-
կից...

ձգ. 67ա—70բ Աղօթք Յոհաննու վարդապե-
տի ասացեալ, որ մականուն Սարկաւաց է կոչե-
ցեալ—Հայր մեր, որ յերկինս և Հայր Տեառն մե-
րոյ...

ձդ. 72բ Աղօթք սրբոյն Յովնաննու Կարա-
պետին—Հայր սուրբ, ուսո՛յ մեզ զբանս թոյ...

ժե. 73ա—5բ Աղօթք առ սուրբ Նորոգու-
թիւնն, երանելոյն Յովնաննու վարդապետի ասա-
ցեալ, որ մականուն Սարկաւաց կոչի—Առ քեզ,
Տէր, մի և նոյն ապաւինեալ...

ձզ. 75բ—8բ Նորին Աղօթք առ Հայր—Հայր
Տեառն մերոյ Զիսուսի Քրիստոսի, որ զամենայն
զոյացուցեր...

ժէ. 78բ—80բ Նորին Աղօթք առ Որդի—Որդի
և Բան Հօր Աստուած ճշարտիս...

ծբ. 80բ—3ա Նորին Աղօթք առ Հօգին Սուրբ—
Անբաւելի և բազմազան շնորհաց...

ծթ. 83ա—4ա Աղօթք երեք ժամուցն, արարեալ
վարդապետաց սրբոց ընդդէմ դիւաց—Հօգի Սուրբ
Աստուծոյ, Հօգի Քրիստոսի Տեառն մերոյ...

ի. 84ա—5բ Աղօթք վեցերորդ ժամու ատուրն—
Թազաւոր հօգոյ, ապաւն վատեղից...

իա. 85բ—8ա Աղօթք ինեւերորդ ժամու ատուրն
—Բարեբար և բազմազուժ Տէր...

իբ. 88ա—9բ Աղօթք երկոյի ժամու—Աս-
տուած անեղ և յախտենական լոյս...

իգ. 89բ—91բ Վարդան վարդապետի ասա-
ցեալ Աղօթք վասն կենդանեաց և մեռելոց—Ան-
սկիզբն Աստուած, որ վասն մեր մորդեալ...

իդ. 91բ—3բ Նորին Վարդան վարդապետի
ասացեալ Առ սուրբ Աստուածածինն—Ո՛վ Մա-
րիամ Աստուածածին, կոյս Հրաշալի...

իե. 94ա—6բ Վարդան վարդապետի ասա-
ցեալ (ծայրակալ՝ «Ա—Ք») —Աստուածածին ա-
մենօրեան, լճադատանքս մեր ընկալ...

իզ. 96բ—7բ Աղօթք առանձնակի, սրտահա-
ռաշ ձայնի պաղատանք, արարեալ Ներսէս վար-
դապետի ի կիմ անապատն—Բարեբար Աստուած
մարդասէր, ողորմեա ինձ...

իէ. 97բ—8ա Աղօթք առ դրան սրբոյ եկեղեց-
ւոյ սրբոյն Յոհաննու Ոսկիրբաւորի—Տաճար Աս-
տուծոյ և բնակարան...

իբ. 98աբ Եւ մտեալ ի տանաւն ասասցէ. Նո-
րին Ոսկիրբաւորի—Տէր, մի՛ պակասեցուցես
զիս...

իբ. 99ա—104ա Նոյնմեծի և քաջ վարդապե-
տի Մխիթարայ Գոշի խտակութն ճգնատրի և
բանիքուն հոռտորի ասացեալ զԱղօթս ի ժամ
սրբոյ պատարագի—Տէր Աստուած իմ Զիսուս
Քրիստոս, Բան Հօր և կերպարան կենդանի...

լ. 104ա—6ա Աղօթք Մխիթարայ ի ժամ սուրբ
պատարագին ասացեալ—Ամենակալ, ամենախը-
նամ Աստուած, յամենայնի օրհնեալ...

լա. 106ա—7ա Նորին Աղօթք սուրբ պատա-
րագի—Երեքանձնեա տէրութիւն՝ իմով բնու-
թեամբ...

լբ. 107ա—8բ Աղօթք ի ժամ սուրբ պատարա-
գին—Սուրբ, սուրբ, Հայր ամենակարող և յախ-
տենական...

լգ. 108բ—9ա Աղօթք նախան ճգնապակն
սուրբ խորհրդոյն, ի բանից Թաւմաշի առաքելոյն—
Մարմին թոյ անապական լիցի...

լդ. 109բ—10բ Ողբ բերանայ մեռելոցն ասա-
ցեալ՝ յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ—Ո՛վ քա-
հանաջ և վարդապետք աստուածաբան, յիւ ժո-
ղովորդք հաւատաւար իմարան...

լե. 111ա—2ա Աղօթք սրբոյն Յովնաննու
Գտնեցուցն ասացեալ առ Տէրն մեր Զիսուս Քրիս-
տոս ի ժամ սուրբ պատարագին—Գտն Աստուծոյ
Տէր իմ և Աստուած իմ...

լզ. 112աբ Նորին Աղօթք և մաղբանք առ

սուր մարմինն ֆրիստսի...—ծրկիր պագանեմք
քեզ, ֆրիստսի...

լէ. 112թ—3ա Դարձեալ ի սուր մարմինն և
յարինն ֆրիստսի: Նորին Աղօթ—Ջերիկիդ ինձ
ի փրկութիւն ճշմարտապէս...

լր. 113աթ Նորին Աղօթ գլին արձակման
պատարագին—Տէր Աստուած, օրհնեալ ես յափ-
տեան...

լր. 113թ—4ա Նորին Աղօթ, կցորդելով առ
սուր պատարագն—Օրհնեալ ֆրիստսի, Որդի Աս-
տուծոյ...

խ. 114ա—6ա Նորին Աղօթ վասն ամենայն
աշխարհ—Շնորհեա, Տէ՛ր, զսէր, զհաստատու-
թիւն...

խա. 116թ Նորին Աղօթ առ սուր խաչն
ֆրիստսի—Պսակ անհասական զխոյն...

խր. 116թ—7ա Դարձեալ Նորին Աղօթ առ
սուր խաչն ֆրիստսի—Տէր Յիսուս ֆրիստսի,
նշանի խաչի քոյ...

խգ. 117ա—8ա Դարձեալ Նորին Աղօթ առ
սուր խաչն աստուածընկալ—Աղաչեմ, Տէ՛ր, և
անկանիմ առաջի...

խդ. 118ա—9ա Դարձեալ Նորին Աղօթ առ
կենսաբեր սուր խաչն ֆրիստսի—Ողբոյն քեզ,
փայտ փրկութեան...

խե. 119աթ Նորին Աղօթ առ Հայրն Աստուած
—Փա՛ռք քեզ, Աստուած, Հայր ամենակալ...

խզ. 119թ Նորին Աղօթ ի դէմս Որդոյն—
Օրհնութիւն քեզ, Որդի Աստուծոյ...

խէ. 119թ—20ա Աղօթ Նորին ի դէմս Սուրյ
Հոգւոյն—Գոհութիւն մատուցանեմք քեզ...

խը. 120ա—1թ Այլ և Նորին Աղօթ առ Հայրն
երկնաւոր—Արարիչ բոլորից Աստուած...

խթ. 121թ—4ա Նորին Աղօթ սրբոյն Գառ-
նեցոյլ ասացեալ ընդդէմ Որդոյն միածնի—Որդի
Աստուծոյ ճշմարիտ, որ վասն մերոյ փրկու-
թեան...

ծ. 124ա—5թ Նորին Պաղատանք առ Հոգին
Սուր Աստուած ճշմարիտ—Անբաւելի և բազմա-
ղան շնորհաց...

ծա. 126ա—7ա Աղօթ սրբոյն Յովաննու
Գառնեցոյլ ասացեալ ի սուր Աստուածածինն—
Աստուածածին մայր ֆրիստսի...

ծբ. 127աթ Նորին Աղօթ առ սուր կոյսն
Աստուածածինն—Ո՛վ Մարիամ, մայր Աստուծոյ
Բանին...

ծգ. 127թ—8թ Նորին Աղօթ առ սուր Աս-

տուածածինն—Ո՛վ ամենասրբունի Աստուածա-
ծին...

ծդ. 128թ—9ա Աղօթ առ սուր Աստուածա-
ծին, զոր ասացեալ Մեսոպոյ վարդապետին Հա-
յոց—Մարիամ Աստուածածին, մայր լուսոյ...

ծե. 129ա—30թ Դարձեալ Աղիւս և պաղա-
տանք Նորին առ սուր Աստուածածինն—Այն ա-
րևու և աթոռ փառաց...

ծզ. 130թ—2ա Աղօթ սրբոյն Յովաննու Գառ-
նեցոյլ ասացեալ առ Տէր Աստուած—Տէ՛ր, Տէ՛ր,
Հայր և Աստուած կենաց իմոց...

ծէ. 132ա—3ա Դարձեալ Նորին Աղօթ առ
Տէր Աստուած մեր—Աստուած, Աստուած իմ, որ
քնենս զսիրտս...

ծը. 133ա—4ա Յովաննու Գառնեցոյլ Աղօթ
առ Տէրն Յիսուս—ք քեզ յուսամ, Յիսուս ֆրիս-
տսի...

ծթ—կե 134ա—6թ Նորին Աղօթ ի վերայ
գրոյն անուն իւրոյ վասն աւուր կիրակէի—Ցափ-
տենից Աստուած և արարիչ...

ՏԵ՛Ն ձեռ. Մ 42, 43թ—61թ. Միայն 88 ա—է:

կգ. 138աթ Այլև Նորին Աղօթ առ երկնա-
յին զօրսն—Սուրբք և սիրեցեալք...

կէ. 138թ—9ա Աղօթ Մեսոպոյ վարդապե-
տին վասն ճանապարհի—Առաջնորդ կենաց և ճա-
նապարհ...

կը. 139աթ Աղօթ, սրբոյն Կիւրդի Աղէ՛տեմ-
ըրացոյլ, զղջման—Ամենակալ Տէր, արարիչ և
ստեղծիչ...

կր. 139թ—41ա Սրբոյն Մեսոպոյ վարդա-
պետի ասացեալ է զղջման—Ո՛վ որ անեղք ես և
անստեղծ...

ճ. 141ա. Նորին Աղօթ առ Տէր մեր Յիսուս
ֆրիստսի—Լոյս ի լուսոյ աշխարհի...

ճա. 141ա—3ա Աղօթ Փնայսու հայրապետին
—Յիսուս ֆրիստսի, Որդի Աստուծոյ, որ սուրբ է
անունը...

ճբ. 143աթ Աղօթ Մովսէսի Քերթաղի սուրբ
հօրն—Աղաչեմ զքեզ, Տէ՛ր, թո՛ղ ինձ զմեզ իմ...
ունայն մի՛ արձակեր, զի աղքատացալի... (շար-
թափում)։

Բ. [Յաւելագործին՝ ԺԸ դ.]

ա. 22ա [ի Հարանց վարոց]—Ասաց հայրն
Դիոսկորատէ. Եթէ զգեցցուք երկնաւոր հանգերձ...
36թ Ասաց ծերն. Եթէ որ պահեսցէ զանձն... 37ա
Հայրն Աղաթոն տեսանէր զործ ինչ զայթաղելի...

41ր Այլ և եղբայր ոմն անարգեայ եղև... 42ա Եղբայր ոմն երթայր առ Հայրն Տիթոյի... 109ա Փիլիսոփայք ոմնաք ձեռնարկեցին փորձել զկրոնաւորսն ... 110բ Վասն խնձարեմութեան—Ասաց հայրն Յոհաննէս Թեքայեցի... Ասաց հայրն Պիմէն... Եղբայր ոմն եհարց ցհայրն Մովսէս... Ասէին զհօրէն Պանկոյէ... Ասաց հայրն Նսայիաս... Սեր ոմն Նստէր ի Ռաիթա... (Աստառ Ա) Ասաց հայրն Յոհաննէս... (Աստառ Բ) Ասացին վասն հօրէն Պանքոի և վասն հօրն Նսայէ և վասն հօրն Պանքոսի... Բ. 49բ [Դարակաւնք]—Օրհնեմք ըզքեզ, անըկիզբն Հայր... 71բ Լոյս ի լուսոյ, ժընոնդ և ծաղում... 72ա Լեառն վիմաժին, աղբիւր յորդառատ... Գ. 72բ [Արոյցք]—Ա. Դոնէսկոս հոռն զարեգակն և զլուսինն խաւարեալ... և հաւատաց ի Քրիստոս... Բ. Գրեալ է ի յարապ գիրքն, թէ Նեստոր նասրանին ետ պոռնիկ կեռչ միոյ Ս դահեկան... (Աստուածամօր նկարի և Յովհանն Ոսկերեանի մասին): Դ. 66բ, 71ա (ՏԵՎ 35բ—6ա): Ե. 7ա, 7բ, 8ա, 21բ, 34բ, 49բ, 82բ—4բ (Մանունք):

Գրուած են ազատ և կիսատ էջերով՝ տարբեր գրչութեամբ. 38բ-ում՝ «Մարտիրոս»-ից:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆԱԿ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1ա Վա՛յ քեզ, ծուռ Պետրէ: 6բ Մրեցաւ տետրակս ՌձՁն (1736) թուականին, Յուլիս ի ժն:

7ա Յիշեա՛, Տէ՛ր, զմեղուցեալ և զանպիտան ծառայս քոյ՝ զնիրհեալ գրիւս, ո՛հ, ո՛հ:

19բ (Գաղտնագիր) $\dot{\Lambda}\dot{\Delta}\dot{\Upsilon}\dot{\Delta}\dot{\Upsilon}\dot{\Upsilon}$ («բխշկի» Պետրոս):

27ա Վա՛յ ի մեզ Ռ (1000) հետ:

33ա (Կարմրագիր) Առնկեցի տէր Մարգարայն, որ փոխեցաւ յանցաւորէս յանանց կեանս, յիշեցէք...

34բ Գրեցաւ Աղօթատետրս ի թվին Հայոց ՌձՁն (1736), Յուլիս ԻԲ, ի վալելումն մահտեսի Յարութեանին, ի քաղաքն Վասպուրական, որ այժմ կոչի Վան:

42ա Ռ՝վ Էջնազգեաց եղբայր մահտեսի Յարութիւն, յորժամ ընթեռնուս, յիշեա զմաքրամիտ տէր Մարտիրոս կրօնաւոր, և դու յիշեալ լինիս ի Տեառնէ. ամէն: Ընդ նմին և զտառապեալ գրիչս յիշեալ Այլ յիշեա զհոգևոր եղբայրն քոյ և ըզսպասաւոր Սուրբ Կարապետի՛ն՝ զլուսարար մահտեսի Նրեմիայն, և դու յիշեալ լիցիս. ամէն:

58բ (Կարմրագիր) Յիշեցէք զՄալխաւն և աստուածասէր հայրն իւր... Յիշեցէք Յիսուս ի Քրիստոս Առնկեցի տէր Մարգարէն...

72բ Ռ՝վ հարբ իմ և եղբայրք, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղօթ ձեր զհայրն իմ՝ զսարկաւա՛ Սիմոնէ...

83ա Աղայնմ յիշեսցիք զմեղօր լցիւալ դերիս՝ զգծողս սուրբ աղօթիս...

88բ (Կարմրագիր) Յիշեցէք զմեղաւոր Պետրոս ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, Ռ՝վ սուրբ հարբ, ՌձՁն (1736) թվին, Հոկտեմբերի Ը:

99բ Յորժամ լաս և աղօթես, յայնժամ զարուպրս յիշատակես, այսինքն՝ զՊետրոս:

109ա Տէր, ամենեքեան քեզ ծառայեն, և Նս միշտ ծառայեմ մեղաց իմոց... Ռ՝վ պատուական հայր իմ մահտեսի Յարութիւն, յիշեա զհանդուցեալ հայրն իմ յերկնագնաց աղօթս քո:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳԱՅԻ

36բ (ԺԸ դ., շղագրանման նօտագիր) Սուռ Հանի, զմեղաւոր Մարտիրոսս յիշեա յերկնագնաց յաղօթս քո...

Կճնադրոյ՝ 15ա Քրիստոսի ծառայ Պետրոս: 89բ Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Վարդան վարդապետ, թվ. ՌձԿէ (1718):

Ի մի: Էւ որք ընթերցցի քոս աղէրս մաղձոս
նայ. Հայնի գոչման. աղօթից Էրցման. Ծե
րոյ Լաղողի. Էրիտաւարդի Լաւաի. և Էթ յաղաի

! 12

Ա Յ Բ Բ Ե Ն Ա Ր Ա Ն

Լէօպոլիս

ԹԼԹԻ 131+1 (կրկ. 8). չգրած՝ 1աք, 2ք, 130ք—1ք (131-ք՝ տե՛ն աստա): ՊՐԱԿ՝ 1—18×8 (9 12): ԼԻԹ՝ լուսք, լուսաբարձով: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 19,8×16,6: ԳՐՈԹԻՆ՝ յիսսին: ԳԻՐ՝ հետգիր (հմայք՝ 80ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ ճնշագծերով դիզեակարմատան կաշի, միջուրի՝ ստաւաւ-բաւոր, առաւոր՝ բաւոր (Բճ՝ մասն 16-րդ պրակի), լուսանցակները՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ քաւարաւ. տեղ-տեղ ցեցակներ և բանախից գլխափոխում, եզրանաւաւից լուսանցաբարձրիւնները վնասում, ԼԳԻՐը մարում, քիլոմէր ցեցակներ:

ՐՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՆ

Ա. 2ա—113ա Այրենարան մակեանց նորա-վարժիկաց հանդերձ աղօթիւ և մասամբ նախա-լիսականօք ԲԻՍԿԱՆԵՆԿԱԿԻ վարդապետու-թեան, բաժանելի դրամակն Ե, յալի ներմարմ-նութեան Բանին ՌՈՂԲ, և ի համարտրութեան Արա-մեանց ՌՃԻԱ (1692), ի Լէօպոլիս, ի փառս մե-ծագոյն Աստուծոյ

— 3ա—4ա Առ ազդեցումն առ վարդապետս —Արքայրն ոչ նուազ պաշտօնատարութիւն է ուսուցանել և կրթել զմանկունս...

— 5աք Աղեւս առ մանուկն Յիսուս—Ո՛վ շնորհալի մանուկդ Յիսուս, լինկալ զառատ աղբս ոգոյս...

1. 6ա—15ք Դրուակ Ա. Յաղագս տառից, փաղառութեանց, առաքանութեանց, նշանագրոց, պատուոյ և քուաց

ա. 6ա [Յաղագս տառից]—Տառք արամեանք են լԸ և ունին զտեսակս զանազանս: Առաջինն կոչի նրկաթագիր...

բ. 7ա Յաղագս վանգի կամ փաղառութեան, որ և տարւ ափ—Ի տառից ձայնատարաց...

գ. 7բ—8ա Յաղագս ձեռք և անուանց առօգանութեանց—Առօգանութեանք սեռք...

դ. 8աք Յաղագս նշանագրոց—Նշանագիրք են փոխանակ բառից... (սեշանագիրք մոլորա-կացք, ակնդանակերպիցք, ՏԱՅԼԵ ռմանքք):

ե. 8բ—12ք Յաղագս պատուոյ կամ համարո-տութեան—Պատու է դիծալ այս... (այրքենական ցանկ պատուով գրուող բառերի և ճշամարտու-թիւնք Շարակնոցին և Տօնացոցին):

զ. 12ք—5ա Յաղագս քուաց—Թուոց տեսակք են երեք. գլխաւոր, դասական, զատական...

ՌՃԻԱ—1692

2. 15ք—28ք Դրուակ Բ. Յաղագս կրթմանց հանապազօրեանց...

ա. 15ք Աղօթք տէրունական—Հայր մեր...

բ. 16աք Հանգանակ առաքիլոց...—Ա. Հաւա-տամ ի յԱստուած...

գ. 16ք—7ա Խառնովանութիւն ընդհանրական —Խոստովանիմ Աստուծոյ...

դ. 16ա Յառաւուտ, ի միջօրէի և յերեկոյի... —Հրեշտակ Տեառն...

ե. 18ք Վերակշռումն Ոգայն Սրբոյ—Ե՛կ, Սուրբ Ոգի, լից զսիրտս...

զ. 18ք—9ք Կամ ասացին զնուագ զայս—Ե՛կ, Սուրբ Ոգի, ստեղծող բնակից՝ /Այցել մտաց բոց ծառայից...

է. 19ք—20ա Աղօթք սուրբ Թովայի Ագոսին...

—Ստեղծող անհատիկ...

ը. 20աք Յառաջ բան զգործ իմն սկսանիլ ա-սացի—Ջնեբղործութիւնս մերս...

թ. 20ք—1ա Յնկեղեցուր զի՛նչ առնելի իցէ—Գիտասցէ մանուկն...

ծ. 21ա Խուագ առ սուրբ Խորհուրդն հաղոր-դութեան—Ողջիւր մարմին Քրիստոսի ի կուսէ ծնի-ցեալ, /Կենդանի մարմին ամբողջ Աստուած ստոյգ մարդ նդեալ...

ժա. 21աք Աղօթք առաջի պատարագին—Ամենագութ Հայր...

ժբ. 21ք Աղօթք առ երանանի կոյսն—Ո՛վ տիրուհի իմ...

ժգ. 22աք Օրհնութիւն սեղանայ—Օրհնեցէ՛ք... Այք ամենեցուն ի թեզ յուան...

ժդ. 23աք Կրքեցումն երեկոյ[ն]ան...—Ցա-նուն Հօր և Որդոյ...

ժե. 24ա—8ք Կերպ սպասատրելոյ յառանձ-նականում պատարագի—Քահանայն ի սրբատու-նքն...

15ք—28ք Նիքիթիին կից յաճախ շողջոյն, Վեղ-թնացքք, Վեղթթք:

3. 29ա—33ա Դրուակ Գ. Յաղագս խրատուց սալօմեականեանց և սիրաբանեանց, որք ի գրոց նոցին վերաբաղեցեալ և տրամադրեցեալ են ի վարժումն մանկանց

ա. 29ա Յաղագս պատուոյ ծնողաց—Որդի, որ անարգէ զՀայր...

բ. 29բ—30ա Մտեմքաբար մեծաբել զծնողս — Որդի խորագէտ...

գ. 30ա Զծնես պատուել—Առաջի ծնող...

դ. 30աբ Սանձել զնեղս—Ի բա՛ց արա...

ե. 30բ—1ա Հնտեկի գիտութեան և իմաստութեան—Լուարո՛ւք, մանկունք...

զ. 31աբ Մեղով խրատեսցեն զգաւակս...— Խրատեսա՛՛ զորդի...

է. 31բ—2ա Ձէ տալի տղայոց զհամարձակութիւն—Դիճե՛՛ր զորդիդ...

ը. 32ա Բանկ Թօպիայ ծերոյն առ եղդի իւր— Լո՛ւք, որդեակ...

բ. 32աբ Խառն հասարակաց ի սրբոյն Պողոսէ առ Տիմոթէոս—Աղայե՛մ, Նախքան...

ձ. 32բ Առ Գաղատացիս—Ոգո՛վ գնացէ՛ք...

Դ. 33բ—63ա Դրուակ Դ. Յաղագս քացատրութեան ուղղափառի հատույ Վարդապետութեան (—Հարցմունք և պատասխանի ժ՛լ զլիսով)

—33բ Առ աղղեցումն—Զվարդապետութիւնս զայս այնու փաստի յԱրեւնարանի աստ ներաշարժել կամեցալ...

ա—ծր. 33բ—63ա Գլուխ Ա—Ցանուն Հօր... Եղբայր սիրելի, Հարցանեմ, Հարց. Զի՞նչ է վախճան մարդոյ... Պատասխանե՛. Ցանայել զԱստուծ... (62բ) Գլուխ ժ՛լ—Հարց. Ո՞րպէս պարտ է աւնել զքննութիւն... Պատասխանի. Նախ՛ գոհանալ զԱստուծոյ...

5. 64ա—113ա Դրուակ Ե. Յաղագս աղօթից առանձնականաց: Յայսմ դրակոյց պարունակին կրթեցմունք ոմանք քառեպաշտական տրամադրեցեալք ընդ ատուս եօթնեկի միոյ ի շնորհ մանկանց նորաւարժեցեալ

I. 64աբ Ի կիրակէի: Նախագործացումն—Սիրելի որդեակ...

ա. 64բ—5ա Նուագ առ ամենասուրբ Սերգորդութիւն—Ո՛վ գերադանց անհաս մարդկայնոյ զգալութեան, յԱմենին միայն գիտող թոյլս բնութեան...

բ. 68աբ Կերպ աղօթելոյ և գոհանալոյ զԱստուծոյ Ըօրէ յալիսեանկանէ: Երգ—Ո՛վ արարիչ բնաւից իբաց անճառական, թարց սկզբան և անվախան լոյս յալիսեան...

գ. 69աբ Կերպ աղօթելոյ և գոհանալոյ զՏեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ: Երգ—Ո՛վ Յիսուս, մեր վերագնութիւն, Սէր և բոլոր իսկ ցանկութիւն...

դ. 73աբ Կերպ աղօթելոյ և գոհանալոյ զՈգ-

տնէ Սրբոյ: Նուագ—Ե՛կ, Սուրբ Ոգի Հօր Բանին ին առաքեալ զերկնային...

II. 74բ—5ա Յերկուշաբաթբ: Յաղագս սրբոց Աստուծոյ և երանելիացն զուոց: Նախագործացումն—Մանի՛ր, որդեակ...

ա. 75աբ Երգ առ սուրբս ամենեօսին—Յիսուս, սրբոց բնաւից պաւկ գերարարական, իրջով դիմաւ հայեաց յաղթին աղերսական...

բ. 82աբ Երգ առ հրեշտակս սուրբս—Ողջո՛յն ձեզ, ո՛վ միտք լուսաւորք, Սէրոյ կեցութեան դիտաւորք...

գ. 86ա Երգ առ սուրբս առաքեալս—Ողջո՛յն ձեզ, ո՛վ իշխանք երկնի, Ողջո՛յն ձեզ, ո՛վ լոյսք աշխարհի...

դ. 86բ—7ա Երգ առ սուրբս մարտիրոսս—Ողջո՛յն ձեզ, ո՛վ գոհնող հօրաք, Ողջո՛յն ձեզ, վկայիք քաջաց...

III. 87բ Յերեմիշաբաթբ

ա. 87բ—8ա Երգ առ Բանառայապետս սուրբս—Ողջո՛յն ձեզ, հովիւք սրբազանք ին առաջնորդք վսեմականք...

բ. 88բ Երգ առ անապատականս սուրբս—Ողջո՛յն ձեզ, բնակք անապատի լճւ վսեմականք՝ հեզք ի մարմնի...

գ. 89ա—90ա Երգ առ սրբունիս կուսան և այրիս—Ողջո՛յն ձեզ, կուսից սրբունեաց, խնայեալս մտքք երանելեաց...

IV. 90բ Ի չորեքշաբաթբ—Յայսմ ատուր զյատուկ շերմեռանդութիւն...

ա. 90բ—1ա Նուագ—Ո՛վ Գրիգորիէ, լոյսք գերարփեան, թառազալթեալ փայլեցն զմիտ մեր նսեմական...

V. 94բ Ի ճիզգլաբաթբ—Յայսմ ատուր վերայարգեսցեն շերմայսն...

ա. 94բ—5բ Նուագ առ ամենասուրբ ճաղորդարիւն—Երդեա լեզու, փառաւորի Սարմնոյ, զխորհրդոյ Տեառն Յիսուսի...

VI. 98բ Յուրբաթբ—Յայսմ ատուր զարարանս Տեառն մերոյ...

ա. 98բ—100ա Ողբ երանունայ կուսին—Կայր անդէն մայրն ցաւագին՝ Սէրձ առ խաչին արտասուագին...

VII. 102աբ Ի շաբաթբ—Յայսմ ատուր վերայարգեսցեն ամենայնիւ...

ա. 102բ—3ա Նուագ ի պալտի ամենեռանդի կուսն, որ է յատուկ համագումարի նորա—Ողջո՛յն քեզ, ո՛վ աստղ ծովու, Սայր Աստուծոյ, զշխոյ հովիւ...

բ. 105բ—7ա Նուագ եօրենքունց ցաւոց երա-
նունայ կուսին Մարիամայ—Ողջեր, քաղցրիկ
մայր Քրիստոսի, Որ ցաւէի թաղծամբ սրտի...

գ. 108ա Նուագ եօրենքունց խնդութեանց
երանունայ կուսին—հնաւ, ով կոյս, մայր Քրիս-
տոսի, Որ զանեօս Գարբիէլի...

դ. 111ա Նուագ երանունի կուսն հանապա-
զորդեան—Ով փառաւոր կոյս կուսանաց, Վսե-
մագոյն իսկ աստեղաց...

ե. 111բ—2ա Միւս եռուագ—Ողջեր, ով աս-
տեղ առաւօտեան, Մեղաւորաց ղեղթափ բուժ-
ման...

զ. 112ա—3ա Նուագ առ երանունի կոյսն ի
ժամանակի ժանդամաճու—Ասող երկնային
պաշտառողաց, Որ Տեառն հանուրց ղկաթն
չամբաց...

Յճա—113ա երգերի կէց՝ յաճախ լեկթանեայք,
շահերգան, Աղօթեցուց, Վաղմուս, շերտու:

Բ. 114բ—29ա Փաղանջանութիւն յաղագս
խորհրդածութեանց վարդաբանին ամենեւեռնու-
նայ կուսին Մարիամայ՝ ի տեղակութիւն և կրթումն
համբակաց երաւարժանեաց

—114բ—6բ Աղագարութիւն — վարդարան
կամ Ռօզարիում ի մէջ ուղղափառաց ոչ այլ ինչ
է...

1. 116բ—20ա Կերպ դիւրագոյն վերագոյն
Վարդաբանին—Ձի առանկ դիւրագոյն...

ա. 120ա—1բ Առաջին մասն. հնդական...—
Գարբիէլ յերկնաց այց առնէ կուսին, լջամենայք-
նաղն աւետել Որդին... (Ա—Ե խորհրդածութիւնք):

բ. 121բ—2ա Երկրորդ մասն. Ցաւագնական...
—Ջծունր ի պարտիզին եղեալ աղօթէ, լջրտունս

արեան յերկիւղէն վիժէ... (Ա—Ե խորհրդածու-
թիւնք):

գ. 122բ—3բ Երրորդ մասն. Փառաւորական...
—Ցարեալ Տէր Քրիստոս յերրորդում աւուր, լջաղ-
թող դժոխաց, մեղաց և մահու... (Ա—Ե խորհրդ-
րածութիւնք):

—123բ—4ա Մանիր—Թէպտ խորհրդածու-
թիւնք վարդարանին նայում կերպի յափեցնալ
նախադասիցին տասնեակաց, ոչ սակայն լջանելիք
էն համառօտքն:

2. ա. 124ա—5ա Զի՛նչ իցէ պսակ երանուն-
նայ կուսին, և Ե՛ր իցէ կերպ վերագոյն երաւ-
Արդ, յոյժ ի սովորութեան է սեռն այն վարդա-
րանի...

բ. 125բ—6ա Ներգործութիւն ճշմարիտ զղը-
ման—Տէր իմ Յիսուս, ճշմարիտ Աստուած...

գ. 126ա—8բ Գով և պատի Տեառն Աստու-
ծոյ և մօր երաւ երանունայ: Աղօթք սրբոյն Ներ-
սիսի Կլայցոյն—Հաւատով խոստովանիմ...

դ. 128բ—9ա Մաղթանք վաճականաց հան-
գրստեան ժամուն—Փա՛ղք քեզ, Աստուած... Փըր-
կնա զմեզ ի հրոյն յախտեանից, Եւ քեզ փառք ի
յախտեան, ամէն, Զրաւ:

—129բ Ցուցակ (=Ցանկ) մատենական—Առ
աղգեցումն՝ 1... Աղօթք սրբոյն Ներսիսի Կլայցո-
նայ՝ 250:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԳՐԱՅ

130 (Շղագիր) ի վայելումն Արքանավար-
դապիտի Կոնստանդ, ընծայեալ Յովաննէս ար-
հիեպիսկոպոսէ Լէհաց, թվին ՌժՁԸ (1729), Մա-
լիսի Ի:

ԹԻՒՄ՝ 283. չղօսած՝ 282ա—3բ: ՊԵՔԱՆ՝ Ա—ԻԻ՝ 12
(ԺԲ, ԺԳ 10, ԻԻ 11): ՆԻՒՄ՝ բաղը, լուսաղբոյմով: ՄԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ետօրգի
(եմպլ) 143ա, խառն գրչութեամբ, չղօգի՛ր՝ 8բ—13բ): ՅՈՂ՝

27—28: ԿԱՉՄ՝ նշագծերով չազանակազոյն կաշի, միջուկը՝
ստուարաբարդ, աւետող՝ բաղը, լուսաղբոյմով՝ ցիգի՛ն
և կանաչ: ՊԱՉԱՆԱԿ՝ բաղը 1, սկզբից:

Խաւարաց
Կնէ որ ծաղը առնէ զՅայր, Եւնարգի՛ն զՆերսիսի՛ն
սօ՛ւ, Խելեցնէ զնա՛ Վարդաբ Զորաց, Եւ Երկրի՛ն Եւ
նա՛ Զարգ Կրծունաց:

Վիճակ՝ բուստար: Տեղ-անդ զանգաճ բնե և բըր-
չառածրիսն եմտեհ. եզրեմտամից զրակտեիք աստեղ
վնասում: Կազմի կաշիս քերծում, եզերել մաքուր:

ՌՈՎԱԿԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—281ր Անալոնիայ, այսինքն համեմատու-
թիւն Հնոյս և Նորոյս Կտակի... Շարագրեցեալ
նախ ի Մարտինոսէ Պէֆանեան աստուածաբան

վարդապետէ Յիսուսեան կարգէ, լեզուա լաթիւնա-
կանաւ, և անտի քարմանեցեալ ի հայկական լե-
զու ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցայ

Յն՝ Լեւ. Խ 87, 1ա—209ր. 8ոյր. 1ր—2ր. Յանկ
12ր—7ր. Եւն ազգեցութիւն ի Թարգմանէն 18ար. § 1—
201 Յա—281ր (զորիննն՝ անխորագիր):

Կնեագրոյմ՝ Ծա Քրիստոսի ծառայ |||:

ԲԵՆ ԳԵՆԵՐ ԵՂԵՆ ԳԵՆԵՐ ԵՂԵՆ
ԳԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ
ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ

14

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՓԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

Պրոսա

ՌՃՂԷ—1748

ԳՐԻՉ՝ Ոճանէ Երե:
Թիւթ՝ 288. չգրումս՝ 3ր, 4ա, 5ա—Օր, 285ր—8ր:
1ա—24×12: Նիւթ՝ բար, լուսադրոյնով: Մեծութիւն՝
21×10,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳՐԻ՝ Նաւագիր (Նը-
մաշ՝ 108ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱԶՄ՝ դարձեցաւ բաց-զազան-
կազայ կաշի, միջակի՝ ասիւսակ, աստաղը՝ բար: ՊԱՆ-
ԱՆԱԿ՝ 5+5, բար:

ՄԱՆԿԱՆԱԳՈՒԹԻՒՆ—Ձառ ցա գիր՝ բոլեցիր (8ա),
մաքաղգիր (178ր): Գայ Ենե՝ կարմիր, նաւագրոյն, սե:
Վիճակ՝ բուստար: Թանաքից զարդարել զունափո-
խում: Կազմի կաշիս քերծում, եզերել մաքուր:

ՌՈՎԱԿԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—185ա Անալոնիայ, այսինքն համեմա-
տութիւն Հնոյ և Նորոյս Կտակի... Շարագրեցեալ
նախ ի Մարտինոսէ Պէֆանեան աստուածա-
բան վարդապետէ ի Յիսուսեան կարգէ, լեզուա
լաթիւնականաւ, և անտի քարմանեցեալ ի հայ-
կական լեզու ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլի-
զեցայ

Յն՝ Լեւ. Խ 87, 1ա—209ր. 8ոյր. 1ր—2ր. Յանկ
13ա—7ր (հեթեկանութիւնը խախտում և պակասաբար),
Եւն ազգեցութիւն ի Թարգմանէն 17ր—8ր. § 1—28
13ա—285ա:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

285ա Աստուծոյ գիրքս, որ կուի Հին և Նոր
Կտակարանաց համեմատութիւն, Լեւոն Լեւոն
Իրիքուէ, որ է հրկեան լարեկից կուէ, Գող-
եանց գաւառէն, ի գեղջէն Նուսեիսայ: Կնդրեմ
հանդիպող հարց և եղբարցդ, որ ընթեռնութ, միով
Հայր մերի յիշել, և զուր յիշեալ լինիք ի Քրիս-
տոսէ, ամէն: Գրեցաւ Թուրք ՌՃՂԷ (1748), Սեպ-
տեմբերի Ի, ի քաղաքս Պրոսա, ընդ հովանեան
Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցոյն:

ԻԿՃԻՐ Թիւս է Արամազենայս,
Բարդիլ զԳիմն ի յիւրեանց,
Աղաչեսցուք զՏէրն յամայնից,
Ձի փրկեսցէ ի փորձանցս:
Թաւաղանք՝ Երեմիա+Երեմիա (1754) պիտի կար-
դալ՝ Երեմիա—Երեմիա (1748):

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԵՆՏԱԳԱՆՈՒ

Աստու Ա (ԺԺ Գ., շրագիր) Գրչայ Անալո-
նայ գիրքս ի վայելումս Պրոսայի Գրիգոր
վարդապետին:
Գրչափորձ՝ Պահպանակ Ժբ. Մատենաց աս-
տուածախիւր...

ԻՆԻՆԻ Բ.Բ. ՊԵՓԱՆԵԱՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ
ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ
ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ ԵՂԵՆ

15

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

Երուսաղէմ

ՌՃՂԴ—1745

ԳՐԻԳ՝ Տարաբիւն զպիշ:

ԹԻՐԹ՝ 144. չգրուած՝ 1ա—3բ, 137ա—44բ: ՊՐԱԿ՝ 1×3+12×12(ԺԲԹ)+1×3: ՆԻԹ՝ բաւր, բազմաշան և շ1742: լուսադարձմեղով (1—3 և 142—4 յաճկանեան): ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 20,7×16,2: ԳՐԻԹԻՆ՝ ԼԵԿԻՆ: ԳԻՐ՝ Տարագիւր (Նմուշ՝ 111ա): ՏՈՂ՝ 37: ԿԱՋՄ՝ ճնշագծեղով անգարդ սև կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բաւր, մասն առաքին և վերջին պրակներէ, լուսանցակողերը՝ կամմիք:

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւոր: Թանաքից տեղ-տեղ գրադաշտը գտնափոխուած, կազմի եզերը մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

4ա—136բ [Անալոցիայ, այսինքն ճամբանաւորին շնոյ և Նորոյս Կտակի... Շարագրեցեալ ճախ ի Մարտիոսէ Պէֆանեան յաստուածաբան վարդապետէ ի Յիսուսեան կարգէ լեզուաւ լաթի-նականաւ, և անտի քարոյմանեցեալ ի ճայկական լեզու ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցոյ]

Տե՛ս ձեռ. Ք 87, 1ա—289բ. Տողք. 14բա. Ճանկ /4բ—7ա: ԵԱՆ ազգայնութիւն ի թարգմանչէ՛լ 7ա (վրբ. ԵԱՆաշին դուխն և երկրորդ թիւն), Յ 1—28/ ճա—128բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒՆԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

136բ ՌՃՂԴ (1745) ի սուրբ Երուսաղէմ աւարտեցաւ գիրքս թարգմանեցեալ ձեռամբ Յարութիւն լիլիւն դպրիս. ուրեմն յիշեա, ո՛վ դու վայն-լող:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

7բ Հրեշտակահիմն սուրբ աթոռոյս Տաթևու առաջնորդ, Կա՛ Յովակիմ վարդապետս, զայս գիրքս շնորհեցի հոգևոր որդույ և աշակերտի իմում՝ Արքանամ վարդապետին Աստապատեցոյ, զի բարեաւ վայելեալ, յիշեցէ զիս ի յաղթս իւր, Եղև այս ի ՌՄԽԲ (1793) թականիս մերում, յամսնան Սեպտեմբերի, ի սուրբ աթոռս Տաթևու:

Կե՛հաղորշմ՝ 4ա Քրիստոսի ծառայ Արքանամ վարդապետ. 1232 (1783), 7բ Յովակիմ վարդապետս:

Գրչափորձ՝ 3բ Հրեշտակահիմն...

Կրիստոսի ծառայ ի յաղթս իւր
Եղև այս ի ՌՄԽԲ (1793) թականիս
մերում, յամսնան Սեպտեմբերի, ի
սուրբ աթոռս Տաթևու:

Կրիստոսի ծառայ ի յաղթս իւր
Եղև այս ի ՌՄԽԲ (1793) թականիս
մերում, յամսնան Սեպտեմբերի, ի
սուրբ աթոռս Տաթևու:

16

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

ԺԸ—XVIII

ԹԻՐԹ՝ 222+1 (կրկ. 3). չգրուած՝ 1աբ, 221ա—2բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԹ×12(Դ 11, ԺԹ 8): ՆԻԹ՝ բաւր, լուսադարձմով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 20,9×16,5: ԳՐԻԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Տարագիւր (Նմուշ՝ 2ա): ՏՈՂ՝ 24: ԿԱՋՄ՝ ասկեղորով քիչիւնեղով սեւագոյն կաշի, միջուկը՝ աստաղաբաւր, աստաղը՝ ծաղկաբաւր, լուսանցակողերը՝ օսկեգծ, ճնշադարձ պարզեղով: ՊԱՇԱՊԱՆԱԿ՝ 1 քեր բաւր վերջից (Ի գ):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւոր: Մի քանի տեղ քաւաւոր և ձերի քծեր, կազմի կաշին ցնցակեր, եզերը մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

2ա—220բ Անալոցիայ, այսինքն ճամբանաւորին շնոյ և Նորոյս Կտակի... Շարագրեալ ճախ ի

Պէֆանեան յաստուածաբան
վարդապետէ ի Յիսուսեան կարգէ
լեզուաւ լաթի-նականաւ, և անտի
քարոյմանեցեալ ի ճայկական
լեզու ի Պետրոսէ վարդապետէ
Թիֆլիզեցոյ:

Մարտինոսէ Պեֆանեան յաստուածաբան վարդապետէ ի Ֆիսուսեան կարգէ լեզուա լաթինականաւ, և անտի քաւքմանեցեալ ի հայկական լեզու ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցեալ:

Յն՝ս ձեռ. № 87, 1ա—289թ. Յորք. 12թ—Յաւ. 3անկ /3թ—6աւ. և Առ ազգեցեալիս ի Թարգմանչէս /7թ—8թ. § 1—26/ 2ա—220թ.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

222թ (ԺԼ դ., Նոտրդիր) Եւ Մարտիրոս սեւաւորս զսորա գաղափարն առի յԵրզրամ, ի Կարմիր վանքն, սոյն գրչովն, և եղև Ժ տետրիկ նորն: Իսանակ պետն գրեցեցոց:

Կեֆաղորշմ՝ 2ա Քրիստոսի ծառայ իսանակ վարդապետ /1/:

Գրչափութ՝ 1ա (Գրչի) Ա՛խ, Թուխտ, ա՛խ. Թուղթ:

17

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԼԻՖԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻՄ

Կոստանդնուպոլիս

ԺԸ—XVIII

Գրիգ՝ Յակոբ դպիր:

Թերթ՝ 186: ՊրԱԿ՝ Ա—ԻԳ (խառն) ԺԸ 4, ԺԵ. ԺԶ 5, Ը—ԺԴ, Ի 8, Զ 0, Գ. Է, ԺԷ. ԺԲ 11, Ա, Բ, Գ, Ե, Եւ—ԻԲ 12): Նիիթ՝ բաղր, յուսադրոշմով: Մեծութիւն՝ 21×10,3: Գրութիւն՝ միասին: Գիր՝ Նոտրդիր (Նմուշ՝ 5ա): ՏՈՂ՝ 28—29: ԿԱԶՄ՝ բաց-վարդապետ մտալար, բիկետեմբ՝ ուն զօրծառն, միջուկը՝ ստուարաբաղր, աստաղը՝ ղեզնաւուն բաղր: ՊԱՀՊԱՆԱՆ՝ 1+1, բաղր, մասն աստաղի (Ի դ.):

ՎիճԱԿ՝ բաւարար: Թանաքից զօնափոխութեմ, անդ-անդ բանաքի բծեր, եզրահատումից պրականիչ տառերն ու լուսանցագրութիւնները վնասուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ի Թ Ի Ի Ն

1ա—196թ Գրեմ, որ կաշի Անայօնիայ, այսինքն համամատարին Հնոյն և Նորոյս Կտակի... Շարագրեցեալ նախ ի Մարտինոսէ վարդապետէ] Պէֆանեան յաստուածաբան վարդապետէ Ֆիսուսեան կարգէ լեզուա լաթինականաւ, և անտի քաւքմանեցեալ ի հայկական լեզու ի Պետրոս վարդապետէ Թիֆլիզեցեալ

Յն՝ս ձեռ. № 87, րբեր 1ա—289թ. Յորք. /1աւ. 3անկ /1թ—5աւ. և Առ ազգեցեալիս ի Թարգմանչէս /5աւ—6աւ. § 1—26/ 6ա—196թ.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱԿԱՎԱԿԱԺԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

196թ վախճան գրոյս... եղանի և վերջաւորի (տե՛ս № 162, 260թ.):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

196թ Աւարտեցաւ գրեցուս այս ձեռամբ Իմով, որ է անաթման աշակերտ Մարտիրոսի՝ դպրատան վարժապետին իմով, որ այժմ կոչի Զարդանեան, [ի սորին աշակերտ] չնչին դպիր Յակոբ, ի Կոստանդնուպոլիս, որ և բարեխառնութեամբ սրբուհոյ կուսին Մարիամու և ամենայնից սրբոց, ողորմիմա համայն ուսուցչաց հոգոյն. ամէն:

Փակագծուած քի սորին աշակերտս բառերը, որպէս կրկնութիւն, գրչի իսկ ձեռքով շեջուած:

և օրհնէ Բանեաւոյ աղբիւն ինչեղեւ լիմբ: Դոք յի Ժ. Երթ
կողմին լիզաւ, ի՞նչ խորիւ զոնաթեւ իւրեւնց. այդք ևս ճիշդիք
ամառաբնէ խորիւն իւրեւն կամ լիզաւ զոնէ իւրեւնց -
Դըւ-Ի. Խ. Խ. Խ.

18

ԱՂԷՔԱՆԻԴԻ ԳԱԼԱՄԱԹՕ, ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՆ ՄՏԱԾՄԱՆՑ

ԺԹ—XIX

Թերթ՝ 189. չցրուած՝ 1աթ. 187ա—9թ: ՊրԱԿ՝ 16×12 (Ա, Ե—Է 10, Դ 14, Ը 15): Նիիթ՝ բաղր, յուսադրոշմով: Մեծութիւն՝ 20,5×15,8: Գրութիւն՝ միասին: Գիր՝ Նոտրդիր (Նմուշ՝ 59ա): ՏՈՂ՝ 30: ԿԱԶՄ՝ ասեղագծ ծաղկա-

շրջանակով սեփագոյն կաշի, միջուկը՝ ստուարաբաղր, աստաղը՝ բաղր, յուսանցապղերը՝ կտամբ: ՊԱՀՊԱՆԱՆ՝ 1+1, բաղր, խաչանշան յուսադրոշմով, մասն աստաղի:

20

Ժ ՈՎ ՈՎ Ա Մ Մ Ո Յ

Սուշակյան

Լիլիթ

Ջեզ—1497

Ռեդ—1614

Դրվո՞ր Սիմեոն եպո. Օրախաց երկրի և Տավաղենի երեց (1497 թ.), Ղազար (1614-ից առաջ), Քառսո ղպիր (1614 թ.), Կիկոյ Լույսի (1614 թ.):

Բեմբ՝ 407 + 1 (Կրկ. 288). Ղարսի 1 աթ, 34թ—Ճա, 160թ, 465ա, 186թ, 260աթ, 276թ, 353ա, 406ա, 407աթ: ՊԲԱԿ՝ Ա—ԼՔ×12 (Ա 9, Գ, ԺԸ 6, Դ, Ե, Ի, ԻԿ, ԻԶ 10, Զ 13, ԻԱ, ԻԵ, ԼԳ 8, ԼԴ բոխյ, ԼԵ, ԼԺ 11, ԼԸ 2: ԺԺԶ, ԺԺԶ փխ ԻԶ, ԻԿ): ԼԿԻԹ՝ բուրգ, եղան զլիկի և Ժափաթաթ խաշի (Ճիկ մասը՝ 28—198), «Մ. Տ», «Լ. Տ», «Վ. Ց» (Նոր մասը՝ 2—27, 190—405) լուսազարմեհրով: ՄեծՈՒԹԻԻԿ՝ 19,5×16 և 19,7×15,5: ԳՐՈՒԹԻԻԿ՝ Երկրի (միաթիւն՝ 12թ—20ա, 21թ—7թ, 37ա—8ա): ԳԻՐ՝ ճառգիր (ճմար՝ 76ա, զմար՝ զառաբերիկ), բարեգիր (376թ—84ա): ՏՈՂ՝ 21—51 (խառն): ԿԱԶՄ՝ դարձազարդ շաղանակազարդ կաշի՝ դեղնակով, միջուկը՝ ապիսեակ, աստաղը՝ ցանցազարդ կտավ:

ՄԱԼԱԿԱԼԱԳՐՈՒԹԻԻԿ—Ճ ա կ ա ա զ ա զ զ՝ 199ա: Լ ա ռ ա ճ ա զ ա զ զ զ՝ բուսական: Ջ ա զ ա զ զ զ՝ հաղցազարդ: Գ ա յ լ Ե Ե Ե՝ կաւմիր, կապարտ, ԵԼ (1614 թ.):

Վիճակ՝ բաւար: Մի շաբ բերքեր վնասում, տեղեղ խոնավութեան հետեւի և այրումներ, 371—2 բերքեր բաճաւակներ, եղաճառումից զբականելի ճիւղ տառերը վնասում: Կազմի կեցիւր մշտում, Ա փղիկի ստորին աւելանում ապիսեակը կտաւում:

ՊԱՍՏԱԿԱՆՊԱՆԱԿԱՆ—Ճառաց (Կանոն Տաղանակի և Վարդապետի): Ժն զ: 2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), ստացում 2 տարբեր բերքերի բնոյալանի երկտակումից, եղաճառում: Քաղաք, երկրիւն, բարեգիր (ճմար՝ Աթ): Ակ. Դր Երկր միթարտիւն Հոգի...: Վեր ճիւղակով յարում ապիսեակ ի մանապի... ի վերայ կային (Ընթերցումներ՝ Տովճ, ԺԴ, 26—29, ԺԶ, 5—14: Ա. Քաղ., Զ, 18—21: Մաթ., Ե, 17—20: ԺԶ. «Առաւելաց», ԺԱ, 8—10: Եր., Բ, 4—10):

Ր ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Լ

Ա. [Իմաստասիրական]

ա. 2ա—4թ Արիստոտելի իմաստասիրի Յաղագս առաքինութեան առ Աղէիաւնդրոս թագաւորն—Գոգնիկ են գեղեցիկքն և պարսաւիկ զարշնիթն... որք են ի պարսաւիացն, Եւ Քրիստոսի... փառք... ամէն:

բ. 4թ Թէ ո՞յք են գտողք Ձ սանմանացն—Առաջնոյն ըստ կարգի, որ ի հուպ են թափկայ է... գտաւող Պիթագորաս է...

գ. 4թ—5թ [Վասն զանգաւանութեան սրբոյն և արդարեայն]—Սուրբն և արդարն զանազանք են...

դ. 5թ—6ա Թէ ո՞յք եգիտ զբաժանումն—Իսկ

զբաժանումն յիշէ Պառտոն ի սոփիստատարամբանութեանն...

ե. 6աթ [Յաղագս սանմանի իմաստասիրութեան]—Վասն զի յառաւելութեանէ զնա սանմանէ...

զ. 6թ Թէ ո՞ր վնասի—Որպէս աւելին պիթապորականքն, եթէ՛ եմ ես և իմն և իմոն...

է. 6թ—7թ Թէ զի՞նչ գիտութիւն գային—Իսկ Պիթագորաս զիմաստունն ի բաց որդեղակ ի վերայ ճշմարիտ գիտութեան գոյին...

բ. 7թ Թէ ո՞յք են գտողք շտրից տեսակացս—Ա. Եւ պարտ է գիտել, եթէ զթուականն փոխիկեցիք գտին...

բ. 7թ—8ա Թէ Բանի՛ք են բաժանման յեղանակ—Եւ պարտ է գիտել, եթէ ո՞րանք ութ յեղանակս սանն...

ժ. 8ա—9ա Թէ ո՞յք ի տեսակն կամ ի գործնականն վերաբերին—Եւ պարտ է փութապէս աւելի՛ երկուց տեսակացեցոց...

ժա. 9աթ Թէ է՛ իմաստասիրութիւն, ճատատի—Ջիթպէտ և աւելորդ էր իր խնդիր անկանելի...

ժբ. 9թ—10թ Թէ Երպէ՛ս նման[ի] Աստուծոյ իմաստասէրն—Նմանապէս և իմաստասիրութիւն ունի ենթակա...

ժգ. 10թ—1ա Թէ Բանի՛ք են տեսակ բուսականի—Պարտ է գիտել, եթէ թուականութեան երկու տեսակք են՝ դար և կոճատ... յէթեքորդում ամսեանն Հանել ատամունս և լիթն ամին փոփոխել:

Բ. [Բնագիր գանազանք. Ա]

ա. 11ա—5ա Լորին (Կրիգորի Տաթևացոյ) Քառոգ հեռաւորապետացն, ի բանն, որ ասէ. Աքոռ անկանելին... (Ամառան՝ ճիւղ) — ի լոյս անմատոյց և ի մէկ աներևոյթ...

բ. 15ա—7ա ԿԱ. Լորին Վասն վնասոց պոռնիկ կանանց (Ամառան՝ ԿԸ)—Եթէ զի՞նչ է վնաս պոռնիկ կանանց...

գ. 17ա—9թ Վասն նոխախնամութեան Տոճանու Դամաճոցն—Նախախնամութիւն այս ինչ է...

դ. 19թ.—20ա վասն բարեխօսութեան: Արա-
րածոց՝ ՄՃ, ֆրանկաց՝ ԽԼ—Հրեշտակն որ փըր-
կեաց զիս... (Մանր քաղտուածներ. հաւանաբար
առնելում է հախորդ նիթին):

Ե. 20թ.—1ա վասն կամա և յակամայ գինու-
քան. կարգ և խաւտ—Եթէ ոք յարատ հայելով...
թուլացուցանէ...

զ. 21թ Այսօր է, զոր տրաւ—Այսօր կատա-
րեցաւ աշխատեց փրկելն մերոյ... վասն փրկու-
թեան մերոյ...

է. 22ա—5ա Միփար բանանայ Սկեռացոյ
Պատասխանիկ յաղագս հոմապատութեան երկո-
տասան առաջնոցն, ընդդէմ այնոցն, որք նուազ
ասեն զվիտասանն իշխանութեամբ, քան զՊետ-
րոս—Մենոնդ միայնոյ Հօր միածին Որդին, որ է
յոյս... (23ա) Եւ եղև այս... Ի թագաւորութեան Հա-
յոց Հիթմով... (Հմմտ. տպ. երուսաղէմ, 1865, էջ
1—7):

ը. 25թ—7թ Պատմութիւն Դիոնիսի եպիսկո-
պոսի, որ է օրդի Սեկրատայ՝ զխաւտի Աքենա-
ցոց, որ կըլի իմաստասիրաց քաղաք—Պատմեաց
յաղագս անձին իւրոյ երանելին Դիոնիսիոս...

ր. 28ա [Զրայց]—Ի յեզիպտոս քար մի կա
մարմարոն... Այլ կայ ի Հնդուտան փայտ մի...
Արէնքն զհեթանոսս և զկախարդան սպանանէր...

Տ. 28թ [Հարցմով և պատմասխանիկ]—
Հարց. Սողոմոն զգին ո՞րպէս հնազանդեցոյց,
Պատասխանի. Մովսէսի խորտակեալ տախտակէն
կտոր մի գտաւ...

Ժա. 28թ Արհեստիւն ծննդեան և յայտնու-
թեան օտուր—Որ և մարդասէր փրկելն մեր
Քրիստոս...

Ժբ. 28թ Արհեստիւն Ասագ ուրբաթուն ի դի-
մաց խաչին—Որ և մեղ և զամենայն հատատա-
ցեայս...

ժգ. 29ա—30ա [Մրհնութիւն յետ քարոզից]
—Եւ արդ, զոհացողական փառատրութեամբ, զոր
աղերստութեան ծայրիս...

ժդ. 30թ—2ա Ողբ է բանս այս խիստ գեղե-
ցիկ. յետ քարոզին ասել—Զոր օրինակ, եղբարք,
մարդ կամ ծառա, յորժամ վնասակար լինի՝ վա-
խենա ի թագաւորէն և գնա օտար յերկիր...

ժե. 32ա—4ա [Ի Հարան վարուց]—Աղօթէր
երբեմն հայրն Անտոնիոս... (32թ) Երկու ոմանք
հարցն աղայեցին զԱստուած... (33ա) Պատմէր
միմա զայս ոմն ի հարանցն, եթէ էին երկու ընկերք
վաճառականք... (33թ) Աղաչէր զԱստուած ոմն ի
ծերոցն...

ժզ. 36թ [Վասն շորեցունց անտարանչացն]
—Մատիէոս գրեաց զԱնտարանս իր յերուսա-
ղէմ... Միանգամայն տունք անտարանչացս փ3
(8300)... (Ցաշորդ նիթի ցանկից յետոյ՝ ազատ
էջի վրայ):

Գ. 35թ—177թ [Քարոզգիրք]

—35թ—6ա [Ցանկ]—Ա. Եւ դու մանուկ մար-
դարէ բարձրելոյն, Եւ արդ, վասն սրբոյ Կարա-
պետին... Խ. թղթի առաջք. Ցատուածապետակա-
նի, և այլ ընդ նմայ ցուցումք:

Ցանկում նախ նշում են քարոզների քանակները,
այսպէ՝ սկսածածերից. Առկայ 40 քարոզներից 35-ը (ա-
նի. իր-լ) Գրիգոր Տաթևացու Ձմեռան հատորից են՝
խառն հերթականութեամբ, 1-ը (ից)՝ Գեորգ վարդա-
պետին, իսկ 4-ը (լէ-իւ)՝ անանուն Առաքելներից
չլուծւ են տապիր օրինակին, իսկ վերջինները՝ նկա-
րագրում:

ա-իթ. 37ա—117ա Տե՛ս Ձմեռան հատոր՝
ժՁ /37ա—9ա, ժԵ/39ա—42ա, ՁԵ/42թ—6ա, ՁԷ/
46ա—9ա, ՁԸ/49թ—54թ, ԴԳ/54թ—9թ, ԿՁ/59թ—
63թ, ԼԼ (2-րդ մաս) /63թ—6ա, ԽԴ/66թ—71թ,
ԽՂ/71թ—3թ, ԼԷ/74ա—6ա, ԽԴ/76ա—80ա, ԿԼ/
80ա—2թ, ԿԹ/82թ—6ա, ԼԶ/86ա—9թ, ԼԲ/89թ—
91ա, ԼԳ/91ա—5թ, ԼԸ/95թ—9ա, ԻԲ/99թ—102ա,
ԻԿ/102ա—6ա, ՁԼ/108ա—11թ, ԶԴ/111թ—7ա:

ի.գ. 117ա—9թ ԽԴ. Նորին Կեդրաց Նուանծի
Քարոզ ի բան որ ասէ. Աշ օք կարէ երկուց մտուոր
և բանական...

իդ-լգ. 119թ—67թ Տե՛ս Ձմեռան հատոր՝
ձԹ/119թ—23թ, ձԺԹ/123թ—7թ, ձԺԿ/127թ—30ա,
ձԺԸ/130ա—3թ, ձԺԹ/133թ—6թ, ձԻ/137ա—9թ,
ձԻԵ/139թ—43ա, ձԻԸ/143թ—6թ, ձԼԴ/146թ—52ա,
ձԼԷ/152ա—7թ, ձԽԲ/157թ—9թ, ձԽԵ/159թ—64ա,
ձԽԸ/164ա—7թ:

լէ. 167թ—71ա ԼԵ. Քարոզ խոստովանու-
թեան, ի բան. Ապա թէ խոստովան լինից] իմք
զմեղո մեծ... —Որ սրբազանիցն արքայցանեն
բանց խոստովանութեան զըջմամբ և արդատօք...
(Շփոթելի չէ Ամառան Ձ քարոզի հետ):

լը. 171ա—2ա ԼԸ. Միփարաւեմ՝ մեծիկ
սգաւորաց ասացեալ—Ի կամս գերադոյին էին և
ի ինամս թլորից...

լթ. 172ա—3ա ԼԹ. Յաղագս դաւանութեան:
Դաւանութիւն համալուծ և հարկաւոր ամենայն
բիւտանէից՝ քարոզողաց և խողաց և ճշմարիտ
հաւատացողաց—Հաստատ և խոստովանիմ, դա-
ւանեմ և երկարագեմ ըստ սրբազան հարցն ա-
ւանդութեանց...

խ. 1773—7թ. Խ. Թղթի առաջ է այս—4ս—թուղիկոսի. Ցաստուածպետական զլխոյ և ի գերապանծ նշույից նորին ճառագայթից... (յաջորդում են՝ Վարդապետի, Գրոց աշակերտի, Կրօնաւորաց, Տանտուէրի, Իշխանի, Տանտուէր ուսիսի, Տէրութեոյ, Եպիսկոպոսի)։

Դ. [Բնագիրք գանգաւան. II]

ա. 178ա [Թէ ո՞յ էին յառաքելոց ամասնացեալք]—Յոհաննէս և Յակոբոս և Թովմաս կոյսք էին...

բ. 178ա [Թէ ո՞ մկրտեաց]—Յոհաննէս զԱստուածածինն մկրտեաց...

գ. 178ա [Ամբ Տնուն]—Այս են ամբ ի ձերդեմնէն Քրիստոսի մինչև ի մկրտութիւն... զայս ամենայն քննեալ... Յովնան վարդապետն Սարկաւազ... զոր ընկալեալ Գրիգոր կոչեցեալն Որոտնեցի, զոր և յիշատակեալ է... ի Քարոշ-գիրքն և ի Հարցմաց գիրքն...

դ. 178բ [Վասն գալստեանն մեզուց]—Իսկ վասն գալստեան մոգուցն այսպէս ասէ ժամանակաշիրն Սահրի...

ե. 178բ—9ա [Խոստովանօրին մեղաց]—Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ... Մեղայ մտօքս... ի Թատիրս խաղոց և լստի գինեբրմունս...

զ. 180ա [Յաղագս կանոնաց Սաղմոսաւանի]—Բովանդակ Սաղմոս՝ Ը կանոն, գորգայս՝ ՍԸ, փոխ՝ ՃՄ...

է. 181ա—5ա Աթանասի արքեպիսկոպոսի Աղեկսանդրացոյ ճարտումն, և պատասխանի ի Կիրոյի Տրեսաղեմայ ճարպագետի՝ Յաղագս մակարոնեան—Հետևումն Համարիմ ընդ Աստուծոյ...

ը. 185ա [Հարցմունք և պատասխանի]—Հարց, Զի՞նչ նշանակէ բորտիմէս, Պատասխանի. Բոր—Հոգին ասէ... (Յաւելագրութիւն 8 է-ի վերջում)։

թ. 185բ [Քարագ—Ա]մենայն բանք մարդարէից մեզ օգնութիւն տուեալ եղեն...

ժ. 190թ—1ա Նախեղաւմէ Բարադից (Ա—Կ) —Ա. Ցաստուածածագ լուսոյ ճառագայթից շնորհաց...

ժա. 191բ [Քարագ]—Տէրունեան և աստուածային և Հրամանս և մեզ բանասիրաց...

ժբ. 192ար [Քարագ]—Մեծ պատերազմ ինէր լերկինս... (Հմտ. № 152, 178բ—81ա)

ժգ. 193բ—5բ [Քարագ—...] Եւ ես կուզեմ, որ զԱստուծոյ զաւն ու վախճանն ձեզ ուսցնեմ... (խօսակցական լեզուով)։

ժդ. 195թ—6ա [Ջրացի]—1. 195թ Այլ թէպէտ արուարոյ բանիս կարգի յիշտակ սքանչելեացն... — 2. 195թ—6ա Պատմի և այլ սքանչելիք ի տեսողացն, Լուր աղղ օձիք շարաթնոյն... — 3. 196ա Եւ այլ իմն սքանչելիք... Յորժամ ի կայսերէն յունաց ի խնդիր եկն սրբոյն իշխարաց...

Առաջին դրոշմում ասում է, թէ Արագածի ստորաւում Փարպիում (ՎՓարիս) տաճար կառուցելիս, պայծար է գնացել եոմն զիսպաշտիս և քրիստոնէական եկեղեցու սպասաւորի միջև, Երկրորդ և երրորդ դրոշմերը Գրիգոր Լուսաւորդի մասին են։

ժե. 197ա [«Տաղ վասն օծման Բանանայից», № 7717, 49բ]—Ո՞վ անմահ Հաց կենաց մեզ տրւար Տէր Յիսուս, թաւեցեր ըզպատրանս յանցանացն Աղաժալ...

ժզ. 197ա [«Տաղ աւոյշ ի վերայ ջրոյն, ի Գրիգորէ», № 5244, 438ա]—Այսօր ձայնը Հայրականի՝ Յերկնից իշեալ Հաճոյական...

ժէ. 197բ—8բ [Ի Հարանց վարուց]—Պատմեցին մեղ ծիրք, եթէ էր ի Սկիտէ կրօնաւոր ոմն...

Ե. 199ա—246բ ի Ղուկասու գլխոյ հաւաքումն բանից և Բարազ յոյով ի Մառտեոսէ մեկնութիւն, աշակերտի մեծի Գրիգորի...—Ամենայն ոք, որ ծոյլ է յաստուածային ուսումն... անդ կենացն Հաղորդ լիցուք ի Քրիստոս ի Տէր մեր, Որով և ընդ որում շօր միանգամայն և Հոգոյն։

— 246բ [Յիշատակարան Մկենութեանս]—Արդ, ես վերջինս սպասաւորաց բանին [և] տրուպս բանասիրաց] Մարթոս [ճահանայ], որ միայն անուամբ ոչ արդեամբք, տխաղջ մտօք և տարտամ լեռնաւ ձեռն արկեցի յայս գործ տեսութեան ոչ աւելի [ինչ] Հոգացեալ, այլ ճշմարտութեան[ն] Հետեալ. [միայն այնմ բանի արարաց լուծումն, որ յայս զուրի առանձնակի գրի, իսկ այլք] Հարցն մեր արարդին ի Նաթէոս զուրի. ընդարձակ Հարցմամբ անդ գտցես]։ Արդ, է պիտանացութիւն սորա ի քարազ[ն] բանին և ի կարգս դրուցաց և [ի] բեմասացութիւնս, [և զայս ոչ գիտեց Վասն, այլ Վասն մանգլանց Իմոց խորհրդարկեացն] Եւ արդ, թէպէտ իմաստնոցտ] ամենայն [յալտնի է այս], բայց յինէն տաժանելի [ինքնագիր՝ «տարբանելի»] կրիք յառաջ եկն Վասն որոյ աղաշմ զՊերին լնուլ և զաւելորդն կշռել և սխալանացն ներել, մանաւանդ ուղիղ մտօք ընթանալու, Ընդ որ և Հայցեմք, որք պատահիք՝ մաղթել առ մարդասէրն Աստ-

ուած, քերես իւրջ մասն ինչ ի սրբանուէր աղօթից [ձնոց] ի շարուալի հոգիս և սրբեցէ զաղխրո հնութեան մեղօք մեծելոյս և ազատեցէ [ի] կոտակեալ աշխատ և արժանացուցէ յետին մշակացն Արդ, եղև զրաւ համառոտութեան քանիցս քառուկութեան ի թիւ Հայոց Պ[և] (1391) առ ոտս արդիւնարան հոնտորին Կրիզորի մեծի, յերկիրս եւ [ճ]լանկոյ ի վան[ք]ս Ապրակունեացն, [որ մեծ շանիւ էառ ի յախ-թարմայից երկաթնակացն քաջ նահատակն Քրիստոսի Մաղաքիաս], որ և այս և ի նորին նշիւ-լից շնորհացն առեալ գծագրեցի՝ առ ի յիշատակ առ յապայ երկնոց մանկանց մանկեանց (ինքնադիր՝ եկեղեցեացոյ) Հայաստանեաց: Այլ որք գաղափարէք, գրեալիք զսակաւ յիշատակ[ի]կ]ս մեր ի վերջք գրեցն(ս), զի և դուք յիշեալ յիշիք ի Տեառն[է]: Զոր և դարձեալ աղայեմ ո՛ր շնչել [կամ հատանել] զսակաւ յիշատակս մեր, թէ-լստ չեմք արժանի Զոր (դի) և մեղ ձեզ լիցի հաս[ան]ել մասին սրբոցն ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որ է [օրհնեալ յախտեանս. ամէն]:

Գրածիս հեղինակային օրինակը (Մ 2519, 4ա-73բ) բաղկացած է Ա-ԻՐ ճեռռա-եթիք, սկզբում ունի ման-րամասն ցանկ, իսկ վերջում յիշատակարան Այսանդ րացեակցում է վերջին ԻՐ ճեռռա-ը և սկզբի ցանկը: Յիշատակարանում եղած բացթողումները լրացուած՝ ըստ հեղինակային օրինակի:

2. [Բնագիր քանգանգ. Գ]

1. 246բ-8ա [Հարցմունք և պատասխանիք] —Հարց. Թէ զիս՞որ կարէ մարդ արհամարհել աշխարհս անցաւոր... Պատասխանի. Արդ, եթէ կամիս որ յաղթես յաշխարհի...

2. 248ա-9բ նորին (Կրիզորի Տաքեացոյ) Քարգ վանք վարդապետաց և խառտու, ի բան, [որ] առ առաջեայն անկարոս. Որ լսէ միայն... (Ամառան ձծե) —Ամենայն ինչ կենցաղական յերկուս բաժնին...

3. 251ա-7ա Այս Աշխարհացոյցս Վարդան վարդապետի է

ա. 251աբ [«Արարչագործութիւն և երկինք»] —Նախ ցան դամենայն խնդրեցուցք եղեալքս զէն և ապա զի նմանէ եղեալքս...

բ. 251բ-2ա [«Երկիր»] —Եկեցուցք յերկիր: Այլ նախ գիտասցուք, զի կրիքիկոն է ձև աշխարհիս...

գ. 252ա-5ա [«Հայ, Վիրի և Արարեմ»] —Իսկ Հայաստան խառն է Ասիոյ [և] Եւրոպիոյ... (252բ) Անդ է և Կելթոր քաղաքն...

3-804

դ. 255ա-7ա [«Այլ աշխարհք»] —Իսկ ի կողմանէ Պարսից, սկսեալ յարեւից, [և] ախ Զինումաշին և հաթա... և քաղաք և աշխարհ, զոր անգուտ համարիմ զշարագրին ղոցա, վասն որոյ ոչ կամեցա զրել, եւ Քրիստոսի... փառք... ամէն:

Ընդարձակ խմբագրութիւն: Փակագծուած ենթա-խորագրերն ըստ տպագրի՝ «Աշխարհացոյց Վարդանայ վարդապետի», Փարիզ, 1880:

4. 257ա-60ա [Ի Հարեւն վարդաց] —Պատ-մէր մեզ Հայրն Եսայիայ վասն հօրն Մակարա...

5. 260բ-3բ նորին Կրիզորի Թովստ վանք յԱթմարա եպիսկոպոսաց —Դարձեալ դարձեալց առ ձեզ բանիւ և թխտով... (262բ և 263ա էջերի միջև կտրուած հանուած է 4 թերթ՝ բնագրով հանդերձ):

6. 263բ-4բ Թովստ եռատու և ներգեկալ խնդրող բանին (—օրհնակ բորի) —Գրեմ զյիսու-սաւանդն ողորդն... Հրեշտակաբանակ սուրբ ուխ-տիդ. Նախ արհիական գլխոյ այս անուն...

7. 264բ-6բ [Քարագ] —Անկիզբն և անճառ իսկական բնութեամբ...

8. 266բ-8ա [Մանրագան] —Ո՞վ Աստուած հարցն մերոց...

9. 268ա-9բ [Քարագ] —Տէրն մեր Հրամայէ. Մի՞ դատիք, զի մի՞ դատիցիք...

10. ա-Ե 269բ-76ա [Քարագ Կրիզորի Տաքեացոյ]: Տե՛ս Ամառան հատոր՝ ՃՄԿ/269բ-70բ, ՃՄԵ/270բ-1ա, Զմեռան հատոր՝ Բ/271ա-3ա, Ամառան հատոր՝ ՃՄԶ/273բ-4ա, ՃԺԸ/274ա-6ա:

11. 277ա-95բ [Հարցմունք և պատասխա-նիք]

ա. 277ա-80ա է: Աստուածաբանութիւն-277ա Հարց. Զի՞նչ է Աստուած, Պատասխանի. Տէր է...-277ա Հարց. Զի՞նչ է գոյացութիւն, Պատասխանի. Հոմանուն է...-277բ Հարց. Զի՞նչ է սահման գոյին, Պատասխանի. Գոյն նախ բա-ժանի... ի յանմարմն և... ի մարմին...

բ. 280ա-6դ [Իմաստասիրականք] —280ա Հարց. Ո՞րք են ժ ստորագութիւնք Արիստոտէլի, Պատասխանի. Առաջին՝ գոյացութիւն է...-281ա Հարց. Զի՞նչ է ներգործութիւնք Պրոփիլիոյ, Պատասխանի. Ե ձայնք են...-286ա Հարց. Զի՞նչ է իմաստասիրութիւն, Պատասխանի. Ի-մաստասիրութիւն է գիտութիւն էական...

գ. 386գ-8բ [Յողաքս աղտուածց] —286գ Հարց. Որքա՞ն են արարածք ամենայն, Պատաս-

խանի. Տասն են... երկինք և երկնայինք, առդ և առդայինք, երկիր և երկրայինք, ծով և ծովայինք, հրեշտակք և մարդիկ... (ապա՝ մանրամասն):

դ. 288բ—35բ Իսկ այժմ զօտոմեակաւն... ի թուականն, ի երաժշտականն, ի յերկաշափականն և յստորաբաշխականն...—288բ շարք. Ջի՛նչ է թուականն, Պատասխանի. Թուականն է, որ թվել ըզմիական...—289ա շարք. Ջի՛նչ է երաժշտականն, Պատասխանի. Բաժանի ի հոգևորն և ի մարմնականոն... (ապա՝ անուանք խաղից. զշնչոտն... զքենկութեան... առնա, զքնարական, զուսանական, զԷ՛ ձայնք և այլն):—293ա Երկրաշափութիւն, շարք. Ո՛րք են երկրաշափութիւնը, Պատասխանի. Երկրաշափութիւնք զոր յգիպտացոցն գտեալ եղև վասն արտափութեան...—294ա Դարձեալ և ձև երկրաշափութեան ի գաւառէ գաւառ և ի քաղաքէ քաղաք այսպէս (=Մշտնաշափք)—ի Դմնալ Մ (200) մղոն մինչև ի Կարնի քաղաքն...—295ա Իսկ յաղաշափութիւն...—295բ Եւ վասն նաւարկութեան և ծովոց ճանապարհի... Եւ ծովք են այք՝ Պոնտոս... Մեռած ծով:

Յունի թ ղ-ի խորագրում եղածն յառաջաբաշխականն: թ ա և Թ-ով շղթայած մի շարք հարցերի համար մատնանշում են շարքմանց զթի տարբեր հատորները (177ա, 188աբ):

12. 296ա—301բ Սուրբ և իմաստուն վարդապետի Յովնանէիսի զգնեցոյն աւարեալ այլաշափ տաղա ի խնդրոյ բարեպաշտ իշխանին Ապոլոնի:

Տե՛ս ձեռն. Մ 71, 188բ—88բ. թ ա/չիթ, բ/208աբ, գ/208բ—301բ, դ/301բ (սկ. «Նախ՝ զտարբերաց...»):

13. 302ա—8ա [«Մովսիսի վարդապետի Երզնկացոյն»] Պատասխանի բղթոյն Տրապիզոնի—Բնակից բարեպաշտ պարզեկատուն զճշմարտութիւն միշտ անտարանէ... (տե՛ս Մ 503, 145բ, Մ 2174, 228ա, Մ 440Ե, 183ա):

Է. 308բ—86բ [Քարոզգիրք]

— 308բ [Ծանկ բարոյից]—Ա. Քարոզ սրբոյն Թէոդորոսի... Ի՛ն. Քարոզ յարութեան...

Քարոզների թիւը հաստատել 28-ի, քանի որ ԺԱ-ի տակ նկատելի ունեցուած ժողովը Բա (այսույեռ՝ ա—իբ): Դրանցից 21-ը (ա—ծր, իա—իբ) Գրիգոր Տաթևացոյնն է (մատնան՝ Զ, մեռան՝ 12), 4-ը (ձե—ձգ, լթ—ի՛) 4 տարբեր հեղինակների, իսկ 3-ը (ձգ, ձե—ծր)՝ անհայտ: Առաջինները լրտես են տպագրին, իսկ վերջինները՝ նկարագրում:

ա. 309ա—11ա Տե՛ս Ամեռան հատոր՝ 2և:

բ. 311բ—5բ Տե՛ս Ամառան հատոր՝ և:

գ—ծր. 316ա—6ա Տե՛ս Ամեռան հատոր՝

Լ/316ա—8, ԼԱ/318ա—9ա, ԼԲ/319ա—20բ, ԼԳ/

320բ—2ա, ԼԴ/322բ—5ա, ԼԵ/325ա—8ա, ԼԶ/328ա—31ա, ԼԴ/331բ—2ա, ԼԵ/332ա—4ա, ԼԶ/334ա—6ա:

ձգ. 336ա—9ա ԺԲ. Այլ Քարոզ վասն Բանաւոյից, [ի բանն]. Քանեանայ Բո զգեցցան...—Եւ լինել երկիր, որ լցեալ լինել հիւանդութեամբ...

ձդ. 339ա—41բ Տե՛ս Ամեռան հատոր՝ ՃԻԿ:

ձն. 341բ—4բ ԺԴ. Խորին Տէր Առաքելի Սիրենաց հայրապետի Քարոզ ի բանն. Տեսնը զծառայն իմ Յոր—Ասէ գիր, թէ յորժամ եկին հրեշտակ...

ձգ. 344բ—15բ ԺԵ. [«...Մարտոս վարդապետ»]. Մ 2157, 201ա [Քարոզ վասն աղօթից, ի բան. է տեղում ալ[ուր աւրենաց]—Յեղանակ աղօթից ուսուցանէ մարգարէս...]

ձէ. 346բ—7բ ԺԶ. Քարոզ ի բան մարգարէին, որ ասէ. Եւ առ Աստուած կարգացի—Եւ այս վասն բազում պատճառի յայսքան ժամանակս աղօթեալի է...

ձր. 347բ—8ա ԺԷ. [«Քարոզ ետի և այլ իմն պատճառ ի վարդոյնեանց. ցանկից», դարձեալ՝ Եւ առ Աստուած կարգացի...—Երկնոյ՝ կենցաղս, իսկ վարդոյնեան՝ յարութիւն համարէն...]

ձր. 348ա—51ա ԺԸ. Քարոզ եղեկացոյ Կեռգեա վասն աղօթից, ի բան. Խանաճ—Ջամեանայ բարեգործութեան սկիզբն պիտոյ են հասարք...

ի. 351ա—2բ ԺԹ. Վասն աղօթից՝ և վասն առաքելացն: Տիրատուր վարդապետի Քարոզ, ի բանն. Դարձեալ ասեմի Բ ի ձեկը միաբանիցին—Արդ, ճշմարտիւ գիտեմք, զի նախ առաքելոցն խոստացաւ... այսպէս և մարմին Տեսան || ... (անաւարտ):

իա—իբ. 353բ—86բ Տե՛ս Ամառան հատոր՝ ՃԼԱ/353բ—8ա, Զ/358ա—62ա, ԺԳ/362ա—7ա, ԺԴ/367ա—8ա, ԺԵ/368ա—9ա, ԺԶ/369ա—71բ, ԺԷ/371բ—4ա (374ա—6բ տե՛ս Ը, թ ա), ՃԿԵ/376բ—86բ:

Ը. [Բնագիրք գանազան. Դ]

ա. 374ա—6բ Երեցս երանեալ երջանիկ բարոնապետին և Բաշ հոռետորի մեծի Գեորգ վարձապետի եղբկեցոյ, ի մի վայր հաւաքեալ զխառն սուրբ մկրտութեան, զոր համառօտ գրեալ է ի Մատոյցին ճշմարիտ խորագրոյն աստ մեկեղաօրէն պարզեալ, վասն դիւրամաս լինելոյ Բանաւոյից—Ջի են ոմանք, որ ոչ կարեն զանազանել զխրատս զոր գրեալ է... Այսքան բաւականացի վասն յարութեան բանի, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մեռոյ:

բ. 386թ—95ա Գիր, որ եղև առ կնեռել կրեանունը մակակոչեցելով Դաժնապատիւ, ի խնդրով քաղաքացի մեծի քաղաքացի փառնկաց, ի կրդզին Սիկիդիա Դանեբին, վասն ի պատրիարքացն աթոռոցն և եղոցն արքեպիսկոպոսաց ի մայրաքաղաքն և մայրաքաղաքացն եպիսկոպոսի և որք ինքնագլուխն են արքեպիսկոպոսի և իւրաքանչիւրոցն վիճակացն՝ ըստ պատրիարքացն աթոռոց սանմանեայ: Եւ քէ ե՛րբ և որպէս ճաստատեցաւ իւրաքանչիւր պատրիարքացն աթոռ և վասն կարգացն եղոցն և յատկական իւրաքանչիւրոցն անուանց: Եւ գծագրեցաւ ի թուսն ՈՍԱ (1202)—Ամենամեծատուն տէր իմ, վասն պատճառին, զոր գրեցեր առ մեզ, յիշեալ, զոր յազարակն ծանուցի ձեր... Այս է ամենայն քաղաք և իշխանութիւնք Կոստանդինուպոլսի:

— 395ա [Յիշատակաբան քաղաքանութեան]
— ՈՒԼ (1179) թուականին թարգմանեցաւ ի ձեռն ներսէսի եպիսկոպոսի և Կոստանդինուպոլսի մետրոպոլիտի, ի փառս Աստուծոյ. ամէն: Խորազմու նշուած ՈՍԱ (1202) թուական, անշուշտ, հին ընդդիմակոչութեան տարիքին է:

գ. 395թ—9թ Նորին [=Գրիգորի] Քարոզ վասն հաւուածոցն եգիպտոսի, ի բան իմաստունոյ. Որով [f] և մեղանշէ ու... (Ամառան՝ Ե)—Արարիչն Աստուած ողորմած և արդար քարոզգն...

դ. 399թ—405ա Նորին Քարոզ վասն երեքտական և դիաց... ի բան. Մառա իմաստուն... (Ամառան՝ ձեռն)—Ան է ուրեմն ի մարգարէս աստուածաշինն Մովսէս... և անկէտ յաշիտենի յաշիտեան:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Ա. Հին մասի (1497 թ.)

1. 46ա (Սիմէոն գրչի) Շնորհող օրինակի՝ զԱստուածատու Լովգի էրէն, և մեզ՝ զգծողս սորա Սիմէոն եպիսկոպոսն յիշեցէք ի բարի մասին...

49ա Ո՛վ եղբարք, որք կարողաք և կամ օրինակէք, թողութիւն խնդրեցէք ի Քրիստոսէ՝ գծողի սորա Սիմէոն եպիսկոպոսի... Թվին Ջեձ (1497), Մարտի է օրն:

54թ Արդ, աղաչեմ զձեզ, եղբարք, որք կարողաք կամ օրինակէք, գծողիս սորա՝ Սիմէոն եպիսկոպոսի թողութիւն խնդրեցէք:

59թ Ո՛վ եղբարք, եկեղեցոյ սուրբ մանկունք,

որք հանդիպիք սմա... յիշեցէք զմեղապարտ սուտանն եպիսկոպոսս զՍիմէոն...

143ա Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, յիշեցէք մեղաստէր գծողս սորա՝ Սիմէոն եպիսկոպոսն...

152ա Աղաչեմ զձեզ, ո՛վ ուսումնասէրք և ուսեալք, յորժամ վերծանէք զգրեալս զայսոսիկ, յիշեցէք ի բարի մասին զգծողս սորա՝ Սիմէոն եպիսկոպոսն Օլախաց երկրին...

185ա Զսակաւ աշխատողս՝ զՍիմէոն եպիսկոպոսն յիշեցէք...

2. 66ա (Յովաննէս գրչի) Ողորմի Աստուած գրողի սորին և տէր Սիմէոն արքեպիսկոպոսին և ծնողաց իւրոց և ամենայն զարմից կնիզանաց և հանգուցելոց. Քրիստոս Աստուած զիւր խոստացեալ պսակն շնորհեցէ նմա, և զինչ որ աստկան ամբարեալ, սեռմանեսցի ի սիրտս նորա՝ որպէս երկիր բարի. ամէն:

71թ Ողորմի Քրիստոս Աստուած ամենայն աշխատողաց ի սմա, կարգացողաց և լսողաց, և ուսուցանողաց, և ամէն ասողաց. ամէն (նման՝ 73թ, 80ա):

76ա նալ և աշխատողացս ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած, տէր Սիմէոն արքեպիսկոպոսին և Յովաննէս երեցու...

Բ. Նոր մասի (1614 թ.)

1. 248ա (Ղազար գրչի) Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս, յորժամ գաս հայրենի փառք, ողորմեա մեղապարտ Ղազարիս և ամենայն քրիստոնէի:

331ա Զմեղապարտ Ղազար կրօնաւորս յիշեա մին Հայր մերի:

336ա եւ նային, Տէր, ողորմեաց մեզ:

344թ Զշնորհող օրինակիս յիշեա:

2. 15ա (Թորոս գրչի) Եւ զմեղաւոր Թորոս նստարս յիշեա:

405ա եւ զԹորոս դպիրս յիշեա մին Հայր մերի. ամէն:

3. 374ա (Նիկողոզ գրչի) Զսակաւ աշխատողս ի սմա՝ մեղասմած և բազմավէր հոգիս յիշեցէք ի Տէր, զ[Ն]իկողոզ Լովգի, որ է որդի պարոն Ավետիքին՝ մականուն Տօմաժիւսիքն, և ասացէք Աստուած ողորմի ինձ և իմոցն: Բայց գրեցաւ սա ի թվին Հայոց ՌԿԳ (1614) և Նոյեմբերի ամսոյն Գ օրն:

Նշումներ.— 1. 21ա (ԺԸ դ., շղագիր) Դաւիթ ծառ[այ] Աստուծոյ. ամին: 2. 405թ (Անվաթմ

նուստ Մաղափա բանի սպասուոր ի// (1 տող թերծուած) յախտեանս. Թվին ՌԶԲ (1633), և ոչ որ լուսի իշխանութիւն հանել ի քաղաքէն և կամ յալլ և ալլ տեղ տեղ տալ. Եւ եթէ փառի, թող ի քաղաքս փառի, մինչև Տէր Աստուած դոցալ վա՛նելոյ յարուցանէ. և թէ որ նեղէ, դատաստան

կրեցէ ի Քրիստոսէ:

Կենադրոյմ՝ 1բ, 71բ, 145բ Գիրքս Սուրբ էջ-միածնա է:

Գրչափորձ՝ 1ա Եւ որ եպիսկոպոսութեան... (Պատարդիկ-պահպանակ Աս) Տպաստ ինքնակալական՝ խուզելի, քննելի:

22

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԷ—XVII

Թերթ՝ 264: ՊԼԱԿ՝ Ա—ԻՄX12 (Ա 1, Բ—Գ չիւ, Դ 8, Ժ Գ Կ Է, ԻՄ 13): ՆիժՔ՝ բուր, յաւաքոյմով: Մեծնիժիժի՛ն՝ 18,7X16: Գրնիժի՛ն՝ Երեւն (Վրասիւն՝ 70բ—1ա): Գիր՝ բուրցի (Նմուլ՝ 14ա): ՏՈՂ՝ 26 (70բ—1ա՝ 26): ԿԱՅՄ՝ աղագոյ ան կաշի, միշուկը՝ ստաւաթաւք, աստաղ՝ բուր, յաւաքեցեղերը՝ կաւմիր: ՊԱՂՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բուր, մասն առաւոր:

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Ճ ա կ ա տ ա զ ա ր ց ՝ 16բ: Լ ա լ ա տ ա զ ա զ ա ր ց ՝ բուսեմեմ, բոյնային (29ա), մատառ (16բ): Ջ ա ռ զ ա զ Ի ՝ բոյնագիր: Գ ա յ ճ ի ՚ կաւմիր: ՎԻՄԱԿ՝ սկզբից պակասաւոր, բանեալից գրադաշտը գրամեկոխած, առանձին տաղեր փշուած բափաւած, 1—3 բերքերը՝ աւածած, աղ-աղ ցեցակիր, եղանակաւորման էջա-նիշ և պահանջիչ բուրբ մասամբ վնասուած:

Բ Ո Ղ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—176ա [Մատենադարանի միոնիսի-սիսի Արիսպագացայ: Թրգմ. Ստեփանոս Սինե-ցի և Դավիթ]

Տե՛ս ձեռ. № 49, 2ա—387բ. Ա/1—16ա (թափուած՝ 8 ա, 9—բ, թերթ՝ 8 բ, Ժ): Բ/16ա—80բ, Գ/70ա—158ա, Դ/158ա—7բ, Ե/157բ—76ա (չիթ՝ 8 Ժ, իսկ 8 Ժ—Ե՛ 8 Ժ—Ից յետոյ), Յ/իսապարան թարգմանութեան՝ 180բ, Յանկեալ ունի.

— 176ա—80բ Պատմութիւն սրբոյն իրոնիսի եպիսկոպոսի, որ է որդի Սեղաւայ՝ զլիւստրի Աթենացոյ, որ կոչի իմաստասիրաց քաղաք—[Պ]ատմեաց յաղագս անձին իրոյ երանելին Դիոնիսիոս...

Բ. 181ա—264ա [Ճառք Ներսիսի Շեռեմալ-այ, Գովանձու Ոսկեբերանի և Գրիգորի Լամբրո-նացոյ]

ա. 181ա—200ա Տեառն Հայոց կարգիկոսի Գովեստ բանի ներդրական բացասացութեամբ յաղագս տանի գերազանցեց խօսեանց հրեշտա-կապետացն սրբոց Միխայելի և Գարիէլի և ամե-

նայն երկնայնոցն, զոր տաւնեն եկեղեցիք Քրիս-տոսի ընդ տիկեքս՝ համախմբեալ ուրախու-թեամբ ի յուրն Նոյնմբերի—[Ա]յստար կրկրա-ւորս եկեղեցոյ հանդիսաւորեալ... ի փառս իւր ը. 200բ—2բ [«Տեառն Ներսէսի Մաղաքան՝ առ սուրբ հրեշտակեց»]—Արդ, պաղատմբ առ հոգեղնաց, յՄեք տրկարքս և հոգեղնեքս... Սոնք Ժ... Սկսացաւ և գրեցաւ ի Ներսիսէ եպիսկոպոսէ՝ յեղբարէ կաթողիկոսի Հայոց Գրիգորիսի, ի կայս շնորոմական, ի թուիս վեց հարիւր ԺԱ (1162):

գ. 203ա—9բ Յովաննու Ոսկեբերանի ի Փիլիպեցոց թղթոյն—[Փ]իլիպեցիք ի քաղաք, Մակեդոնացոց են...

դ. 210ա—8ա ի խորհուրդ սրբոյ իտալին, յեղեկիլի—[Բ]ի. ահա արք վեց գային ընդ ճա-նապարհ... Անհասանելի են խորհուրդը կամացն Աստուծոյ...

ե. 218ա—40բ Գրիգորի վարդապետի Լամբ-րունեցոյ՝ ի Տէր ո՞ հաւատացն—[Աստուած]ային խորհրդոցն հազարապետն՝ զարմանալին Պա-ղոս...

զ. 240բ—63ա Գրիգորի վարդապետի Լամբ-րունեցոյ ի յառաքին Տեառն—[Ա]յստար յա-րեալ Քրիստոս ի մեռելոց և յարոյց ընդ իւր...

է. 263ա—4ա [Վասն գրեց Դիոնիսիոսի Ա-րիսպագացոյն—Ձ]իկրկութիւն մարդկան, զոր կատարեաց... Իսկ ոմանք, որպէս Իգնատիոս և Գրիգոր Գանձակեցի, որ զԸնթերցուման է մեկ-նեալ, Աթանասի համաձայնին... ի Քրիստոսէ վարդապետեան:

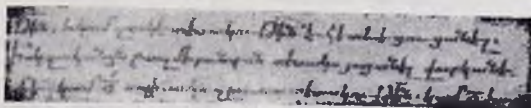
ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԳԱՅՈՒ

264բ (Ժէ դ., ալլ ձեռքով) Յիշեցէք ի Քրիս-տոս զբարեմիտ Բաղդասարն, որ բուսացաւ ի

գիրգս, որ է Դէոնէսիոսի Արիսպագացու ասացեալ, ի հալալ հընչից իւրոց՝ յիշատակ իւր և իւր ծնաւդացն. ամէն, Դարձեալ յիշեցէք զԲաղդասարն և զհայրն իւր՝ զՆազարէն, և զծնաւդն իւր՝ զԴիշխունն, և զեղբայրն իւր՝ Սաֆարն, և զքուրն իւր՝ Յամասփոտն. ամէն, Դարձեալ յիշեցէք զԲաղդասարն և զ[Կ]անգուցեալ հարեղբայրն իւր՝ զՄարութն, Առաքին, և որդին Մարութային՝ Ոսկանն, և որդի Ոսկան[ի]ն՝ Յարութունն, և

որդի Առաքինի՝ Յովանն, ընդ երկայն ատուս պահեսցէ. ամէն, Դարձեալ յիշեցէք զմիւս հարեղբայրն՝ զՆիդազարն և զքողբոջ որդին իւր՝ զՆազարէք, և զդեռարուսիկ դուստրն իւր՝ Մերիւշանն. ամէնս.

70թ (ԺԹ դ., շղագիր) Դաւիթ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, որ զսուրբ մատանան զայ[ս] վանից Սրբաւոյն Հոգիսփմէի մատոյց:

28

ԴԵԼՈՐԻԵՐ, ԱՌԱՎԿՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ՊԱՊՆ ՊԻՈՍ: ԶԻՆՁ Է ՓԱՓ:
ԶԻՆՁ Է ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Աստախան

ՌՄԵՆ—1806

ԳՐԻԶ-ՔԱՐԳՄԱՆԻԳ՝ Յարութին Դարեան-Տիւնեանն
Ջուլայեցի:
ԹԵՐԹ՝ 68. չգրուած՝ 16թ—20թ, 21թ, 44թ, 45թ, 68թ:
ՊՐԱԿ՝ 5 (խառն՝ 12+20+10+12+14): ՆԻԹ՝ կապոյտ
բուլք, «1804» յուսադրուով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21×17,5: ԳՐՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ մթափն: ԳԻՐ՝ եօտրգիւր (նմուշ՝ 12ա): ՏՈՂ՝ 24—
25: ԿԱՋՄ՝ սակեղոյով զտաքաբլանկով և բիւնազարգեղով
զեղեցեալն կաշի, միջուկը՝ ստուարաբուլք, աստաղը՝ կա-
պոյտ բուլք, յուսեցակողբը՝ դեղին: ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ 1+1,
բուլք, մասն աստաղի:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Մի քանի բերքեր վերաճողութեամբ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—19ա Աստախանին առ նորին փա-
փական սարութեան Պիոսի վեցերորդի, շտա-
գրեալ զայլիական լիզուս ոչ վաղեմէն հանգու-
ցեալ պարան Դիւթիւրէ և լոյս անեալ թարգմա-
նութեամբ ի լիզու ուսաց: Difficile est verita-
tem non dicere, այսինքն՝ Դժուարին է ոչ ասել

զըմարիտն: Ի վէճա, 1782 յամին: Իսկ այժմ
թարգմանեալ ի բարբառոս հայոց նուստ և ապի-
կար Յարութինն Դարեան Ջուլայեցեայ Տիւն-
եանն, ի Աստախան քաղաքի, 1806 ամի
—1թ նախագիւրթին հեղինակէ (—թարգ-
մանողէ) գրոյս—Ի մէջ մնացելոց ալ գրեանց
առն...

2ա—19ա Սրբազնագունեղ հայր—Յամենայն
նուագի, յորժամ մտածեմ վասն վեհագունեղի իշ-
խանութեան եկեղեցւոյն... և խնդրեմ որդիական
հնազանդութեամբ զօրհնութիւնս առաքելական
վերջ:

Բ. 21ա—43թ ԶԻՆՁ է փափ. շտապրեալ ի
վէճեայ յովսեփէն աննախաձեռնաբար բանասիրէ
1782 յամին

22ա—42թ ԶԻՆՁ է փափ—Փափին զայ ի վէն-
նայ՝ յաթուանիստ քաղաքն Հոսմու կայսեր...
Արդ... գիտեմք մեք, թէ զինչ է փափ վերջ:

*Հայագրութեամբ, և ոչ զհայագրութեամբ
կարելի չէր լիզու շտապրեմ անհոմ զհայ
unigenitus, և չէր լիզու զհայագրութեամբ*

Գ. 45ա—67բ Զի՛նչ է նպիսկապաւս. ի վէն-
նայ, առ Յովսէփ Նդիմ Կարցրեկ, 1782 յամին
46ա—67բ Զի՛նչ է նպիսկապաւս—1. Ինքն Տէ-
րըն մեր Յիսուս Քրիստոս, Քէպէտ որդի Աստու-

ծոյ... 36. Եւ փափն Պիոս Երկրորդ... բանդի գի-
տեմք, Քէ Ղիւն է նպիսկապաւս:

Յ Ա—Գ Էրիթրեյ գրէլ-Քարգմանի կողմից գրուած
են եղել առանձին-առանձին, ինքեւորէն էլ նկատւում,
իսկ յետոյ միացուել՝ մի կազմի մէջ:

24

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Իլով

ՌԿԻ—1615

Գրի՛ճ Գրիգոր Վարդի քոյի: ՄՍՏԱՅՈՂ՝ Գրիգոր արքայ
Ապոկոնիսի քոյի:

Քիթ՝ 390. չորսուած. 1ա—2բ, 5բ, 380ա—80բ: ՊՐԱՎ՝
Ա—(ԳՄ) 12 (է. ծն. ծթ 10): Նի՛թ՝ քաղբ, լուսագրքմով:
ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19, 5X15, 5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻ՛ր՝ Եո-
տրգիր (ճմպ. 139ա): ՏՈՂ՝ 26: ԿԱՍՄ՝ ցծագրքմ շաղա-
նակաբայն կայի, միջակը՝ ապիստակ, աստաղը՝ կազոյտ
կտաւ, լուսաեցակցելը՝ կարմիր:

ՄԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Առ Ե՛ղա զ Ի՛ր՝ ճանգագաղի:
Գ յ Ե Ե Կարմիր, կազոյտ:
Վի՛նԱՎ՝ բաւարար: Քանաեփց գրագալտը գտնափախ-
ուած, կազմի կային ճեմուած, եզրերը մաքուած, տեղ-տեղ
ցեցակեր է այլուածիք ճեմաբեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 4ա—265ա Դիոնէսիոս Արիպպագաւոյ...
[Մատենադարանի Բ. քրգմ. Մտեփանոս Սինեցի
և Դաւիթ]

ՏԵ՛ս ձեռ. Մ 49, 2ա—337բ. Տ 1/4ա—59ա, Բ/59բ—
120ա, Գ/120ա—333բ, Դ/333բ—40ա, Ե/240ա—65ա
(չիք Տ Ժբ, իսկ Տ Ժ-Ե՛ Տ Ժա-ից յետոյ. Նձան Մ 22-ին),
Յիշատակարան Քարգմանութեան՝ 271ա, Յանկեալ ունի:

ա. 3աբ Պատմութ Դիոնէսիոսի—Դիոնէսիոս
Աթենացի էր, որդի Սոկրատայ... Եւ Ստեփաննոս
Սինեացի նպիսկապաւս Քարգմանեաց ի Կոս-
տանդնուպոլիս և երբր մեզ:

բ. 265ա—71ա Պատմութիւն սրբոյն Իրմեսի
նպիսկապաւսի, որ է ոգիի Սակրատայ՝ գլխաւորի
Աթենացաց, առ Կոլոն իմաստասիրաց Բաղաթ—
Պատմեաց յաղագս անձին իւրոյ երանելին Դիո-
նէսիոս...

Բ. 273ա—379ա [Ճառք ներսիսի Ենոքիայոյ,
Յովնաննու Ոսկեբերդեան և Գրիգորի Կամբուրեաց-
ոյ]

ՏԵ՛ս ձեռ. Մ 22, 181ա—264ա. Տ ա/273ա—97ա,
բ/297բ—301բ, գ/302ա—10բ, զ/311ա—21բ, Ե/321բ—
50ա, զ/350ա—77ա, Կ/377բ—80ա:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱՆԱԳԱՐԱՓԱՐ ՕՐՈՆԱԿԻ

271բ Փա՛ռք... որ Կարաբոյնց զտկարութիւնս
իս՝ ժամանել ի լրումն գրաւորական քաղցր և
փափաղելի և զերհաշուակ տաբիս, յամի ութհա-
րիւրերորդի տասնհերեորդի առաջնորդի թուա-
բերութեան ժամանակի Հայոց (1362), Գրեցաւ
տաճառ աստուածային կրկնապատում սրբոյս Դիո-
նէսիոսի Արիպպագաւոյ՝ Հետևողի սրբոյն Պա-
ղոսի առաքելոյն, Հրամանաւ և արդեամբք ողջա-
խոհ և իմաստուն կրանաւորի տէր Յովնանիսի
Սեբաստացաց, աթոռակալի տէր Ստեփաննոսի,
որ և ստացաւ մեծափառակ տնայնաւք զգիրս
աստուածարեալ ի սփոփանս միխիթարութեան
անձին իւրոյ սրբապիրի Արք, որք Հանդիպիք
սրբոյ տաճառաբարշիք, յիշեցիք զվերոյդրե-
ալ տէր Յովնանէս, և զանազան ըստ մարմնոյ՝
զպարոն Պարտեւանն և զՏիկիլն՝ զդիոնեսիոսն առ
Քրիստոս, և զպատուելի եղբարսն իւր՝ Կիմաս-
տուն վաճառական զպարոն Յակոբն և զԴաւա-
րոս գրամարտիկ, և զպարոն Աւագն՝ փրայա-
ցեալն Նոցին, նաև զսրբոյն և զամենայն արեան
մերձաւորսն, որպէս զի տացէ Նոցա Տէր կեանս
կրկինս... յ(272ա)... Այլ և զտրուպս ամենայն
զորդաց զԱնտիոս Նաւեբանց յիշեցիք ի Տէր, և
Աստուած զձեզ յիշէ:

Ո՛վ տէր Յովնանէս, զտաճանեալ ի սմա յի-
շեա, և զքեզ Տէր յիշեցէ: Եղև սկիզբն և կատա-
րումն սորա ի մեծահաշակ, բազմամարդ, լուր-
վածողով, գանձունակ բարեիք քաղաքս Սուլիսաթ,
կոչեցեալ Ղրիմ, ի վերաբնակ Հայաժողով Քաղս
Հոգայաղեակ, ընդ Հովանեաւ սրբոյ խորանացս
Սրբոյն Սարգիս և այլ սրբաք, ի Քաղաւորութեան
Հայոց Կոստանդեայ, և ի Կաթողիկոսութեանն
տեառն Մերոպայ առաքելոյ, և այսմ նահանգի
առաջնորդի՝ տէր Ստեփաննոսի: Արդ, քանզի ոչ
գտանէր արդիւնակս այս ի քաղաքս և ոչ ի վանո-

րայուն, և փափագ տենշանաց նեղեր զիս, թէ վասն է՞ր ոչ գտանի այս գիր պատուական. մինչև է՞հա ինչ գնալ լերկիրն Հայոց, ի թագաւորական քաղաքն Սիւս, ոչ թէ վասն տաբիս միայն, այլ և վասն կրսեորդոնի երթաւ իմոյ Գրիգորի առնել եպիսկոպոս նահանգի նաղդեան: Եւ գտեալ զաւրինակ սորա՝ զրեցի մեծաւ փափագմամբ, և բերեալ փոխարկեցի և տնառն իմոյ տէր Զոհանիսի, որոյ յոյժ ուրախացաւ ի զալ աւրինակի սորայ և բալլ(272)զում սիրեցցոյց մեղ. Յիշեցէր և զժնողսն մեր՝ զնատեւ քաղմամեայ ժեր զրչի ժրացան, և զմայրն իմ, և զնոր աւծեալ վերատեսուչ խաղտեաց գաւառին՝ զտէր Գրիգոր, որ է իմ հայր՝ ըստ հոգոյն և եղբայր՝ ըստ մարմնոյ և որդի հոգեւոր՝ ըստ ուսման, ըստ Պօղոսի, որ ասէ. Եւ ծնալ զժնղ Անետարանան ի Քրիստոս Յիսուս, և զմիւս եղբայրն՝ Ստեփանոս քահանայ, և զորոյրն միաւոր, և զայլս, որ ընդ ձեզ ն չալուցեալ վասն աւուտի և կենաց հոգոյ... ամէն:

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

379ա Փա՛ռք... Գրեցաւ աստուածաբան դիրքս այս Դիոնէսիոսի Արիոքազացոյն եպիսկոպոսի,

*Ման աբն ապրիլիս ինչամեծի անց ցիկն քիչ քիչ ինչ
կրտսեան լիցի մի քան: Գրաւորուցանել զժնղ և զսե
հաստատու քիչ ամս մի աստուգ քաղ: և մեկն ասցէալ զի*

25

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

էջմիածին

ՌՄԺԺ-ՌՄԺԺ-1766-1768

ԳՐԻԶ-ՍՏԱՅՈՂ՝ Վարդան Աստուպատցի:
ԹԵՐԹ՝ 369. չգրւած՝ 9ա-6բ, 199ա-200բ, 283բ, 368ա-9բ: ՊՐԱԿ՝ Ա-18Գ12(Ա 8, ԺԳ, ԺԵ, Ի, ԻԲ, ԻԶ, ԻԸ, Լ, Ռ 10, ԻԱ, ԻԳ, ԻԷ, ԻԹ, Ա 14, ԻԵ 18): ՆԻԻԹ՝ քաղոր, լուսաբոցով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21.15x17.5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկ-սին (7ա-198բ, 365ա-7բ), միաթիւն (1ա-2բ, 201ա-304բ): ԳԻԻ՝ եօտգիր (Եմայ՝ 309ա): ՏՈՂ՝ 33: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շագանակազայն կաշի, միջուկը՝ ստուաբարդուր, առտաղը՝ բուր, լուսանկարները՝ ձաղկազարդ: ՊԱՀՊԱ-ՆԱԿ՝ 1, բուր, սկզբից:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա. տեղ-տեղ՝ ցեցեղներ, բրջաւծուրեան ենաքն, փոքիկ պատառածմեք, կազմի կաշին բւծուած, եղբեր մաշուած:

Ի յաշխարհս Ռուսաց, ի մայրաքաղաք Իլով, ի վանք՝ ընդ հովանեան Սուրբ Հանգնատար Աստուածածնի, յամի Ռ-երորդի ԿԴ-երորդի (1615), ղեկտեմբեր ամսոյ Թ-երորդի, օրն շա-րաթ՝ սուրբ Նիկողայոս Հայրապետի, ի թագաւորութեան Երեւորդի Զիկմունտի մեծ և յաղթող թա-գաւորի, և սուրբ և ընտրեալ Հայրապետի, որ յա-նուն Մելիքեղ նա կոչի, և սուրբ ուխտի միա-բանից եղբարացն տէր Հազար վարդապետի և տէր Ստեփանոս եպիսկոպոսի, և տէր Գրիգորի Ան-կուրցի, և տէր Յովանէս Վանցի կուսակոսն քա-հանայի, և տէր Սանակ՝ կուսակոսն քահանայի, Եղև զրա շարագրացս այս աստուածաբան դիրքս ձեռամբ անարժան Գրիգորի՝ Վարդի որդի, ի վա-լկումն Գրիգորի արեղայի Իլովցի, Արաւելդիոսի որդի, Աստուած բարով վայելել տացէ, որ ներդ-ղութեամբ Աստուծու սկ[ս]ա և ողորմութեամբ նորին աւարտեցի Արդ, աղաչեմ զձեզ, որք հան-դիպէք ի սմա կարգաւով կամ աւրինակելով, ան-մեղադիր լերուք ի խոշորանացն և սխալանացն, և երեսս անկեալ աղաչեմ՝ յիշէլլ(379բ)չիւր ի մարբարայլ յաղաթս ձեր...

ԿՆԵԱՊԵՐՈՎ՝ 5ա, 189բ, 379բ Գիրքս Սուրբ Էջմիածնա է:

Գրչափօժ՝ 1ա Գիրք Դիոնէսիոսի:

Ռ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 7ա-197բ [Մատենադարձիւն Դիոնի-սիոսի Արիսպազացոյ: Թրգմ. Ստեփանոս Լեհա-ցի]

ՏԼ՝ ս ձև. Պ 110, 1բ-351ա. 8որդ. 17աբ. 1/7բ-50բ, 2/50բ-92ա. 3/92ա-172ա. 4/172ա-8ա. 5/178ա-87ա (միայն 88 ա-ծ): Պատմութիւն Դիոնիսիոսի՝ 195բ-7ա. Յիշատակարան թարգմանի՝ 197ա և տե՛ս Պ 109, 304ա-5բ):

Ր. 201ա-83ա Համառուաբար գումարումն հաւաքարանականի աստուածաբանութեան մա-

տեան... Հաաբալ... Պետրոսէ Հոռնկայեցոյ, ի վարժարան Սրբոյ էշմաճեմ...

Յէւ. ձեռ. Մ 128, 3ր-86բ. Յոյր[201աբ, Յանկ/ 202ա, 88 ա-ժա/202ա-83ա, 2տեի վերջին այրքեհա- կան քանիք:

Գ. 1ա-2բ, 284բ-364բ [Քարագ Սիմէոնի երևանցոյ]

ա. 1ա-2ա նախըզանք ի վերայ Սուրբ էշմաճեմի սրբոյ մօսս մերայ-Արդ, ամենաբարին Աստուած... (Հատուած 8 դ-ից. 311ա-2բ):

բ. 2բ [Ն]օրին [Ս]իմէոնի [Ք]արագ վասն ողորմեի, ի բանն, քէ՛ Յօր տուն մտանքիցէ, ա-սասորի՛ք՝ Ողբո՛յն տանս այսմիկ- [Ս]ովորութիւն է ծաղկանք ծնողաց... Թէպէտ էր կենդանի... (Հար. 2 Բերթ կտրուած հանուած):

գ. 284բ-6ա նախըզանք ի յառաջարանու- քին քարագից, որք ասիկ պառաշանի յայնպիսի տեղիս, որքան զասոն մեծագոյն ի գլխատօր զտանիցի ի հրամայօղն իսկ քարագիւն-Յայտնի իսկ է հարցդ ի եղբարցդ իմ...

դ. 286ա-326ա Քարագ ի բանն Դասի, որ ասէ. Աստուած նիմուն է Էալ... որ եկատէ բա- զան տեսիկ ողորմութիւն Աստուծոյ, ամանա- ւանդ, ի յատկութիւն ազգիս հայոց, ի զե- իշխանութիւն աստուածակերտ սրբոյ Աթոռոյն էշմաճեմ, ի, վերապէտ, շարանիսեալ ի համե- մատեալ ի գրոց աստուածայնոց ի արտաբնոց փիլիսօփայից, յումմնէ Սիմէոն յանարդին վա- րդապետէ երևանցոյ... Ամենաբարոյ Հոգւոյն Աս- տուծոյ՝ քաղցրունակ քնարն...

ե. 326ա-33ա Նօրին Սիմէոն վարդապետի Քարագ վասն ողբուն, ի բանն Քրիստոսի, որ ասէ, քէ՛ Յօր տուն մտանքիցէ, նախ ասասորի՛ք՝ Ողբո՛յն տանս յայսմիկ... Ամենաբարի բնութիւն, ամե- նաբարական ողորմութիւն...

զ. 333ա-42ա Նօրին Սիմէոն վարդապետի Քարագ վասն սրբալոյս ի աստուածագործ մեռո- նին, արտաբանեալ ի սրբոյն Դիմիտրիսէ ի սրբ- յոյն Գրիգորէ Նախեցաւոյն-Առցեալ աստուա- ծեղն Հոգւոյն...

է. 342ա-56ա Նօրին Սիմէոն վեհապետէ երևանցոյ Քարագ ի բանն, որ գրի յնից. Եկ, առաքեցից գեթ յեղիպտոս... Հոս աստուածա- բանից եկեղեցոյ ի ըստ իմաստասիրաց...

բ. 356բ-64բ Քարագ ի կտակ Մեծի Ուրբաթի Տեան մերոյ, ի նոյնոյ Սիմէոնէ, վասն շա- րարանաց-Սարասփիմ ի զարհուրիմ, ո՛վ սիրե- լիք...

Դ. 365ա-7բ Բռնագատութիւն վասն սրբա- յոյս մեռնիւն. առացեալ է թովմաս այրի քան- նայէ (ծայրակալ՝ Քթովմաս այրի քանանայէ քան առ սուրբ շնորհալի մեռնեմն+51 տուն) — Թորեալ իւր սարք անուն կենաց քեզ կցեալ... Եւ ի խնորոյ Յովակի պետիկ երանեցեալ, իրժՀԸ (1729) Բիւն երգեալ... Զի լինիցիմք փորձու- քեանց շարին փրկեցեալ:

ԳԵՇԵԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 13ա (Վարդան քրէի) ||||| : | : ||||| : | : || : | : ||||| : (Վարդանաշ):

19 ա ||||| : | : ||||| : | : || : | : ||||| : ||||| : | : ||||| : | : (Վարդանա քրէի ժա) Թվին ՌՄԺԶ (1767)-ի:

109բ ||||| : | : ||||| : | : || : | : ||||| : ||||| : | : ||||| : | : (Վարդանա քրէի ժա) Թվին ՌՄԺԶ (1767) Նոյնմեքի ի:

145ա ||||| : | : ||||| : | : || : | : ||||| : ||||| : | : ||||| : | : (Վարդանա քրէի ժա) թվին ՌՄԺԶ (1767), Նոյնմեքի վերջն, Ի աստուիկ ցրտոյ ոչ կարեմ քրէի, ալ վասն հարկի է: Ռ՝վ եղբալ[ը], անմեղադիր իմ վասն յուրեքեան քրէս, քանցիկ այս է կարս իմ. ողջ լի:

147ա Ոսից մոխիր տիրացու Վարդան քրէ- ցի ՌՄԺԶ (1767), Յունուարի մուտն, բայց խո- շորութեան քրոյս ներկ խնդրմ:

197բ Եւ ես՝ յետինս ի բանասիրաց, իբրու թէ տիրացու ի ստանունս սարկաւազ տքցերվ (եղբայրագիր՝ Վարդանա):

198ա Օրհնեալ է Հայրն Աստուած... Աստ- ւածազումար ժողովելոցդ... յայտ լինի: Երջա- նիկ հայրն իմ (իմա՛ Արարհամ Աստապատեցի)... Գորովագութ համանուն Արարհամա՛ն հօրն հաւա- տուոյ, զհուանստ... Իւր որդի՛ յետին սպասատր բանի մի անգամ երկիցս սիրով հարկեաց ելանել ի յատեանս սարսփեի ի խօսիլ զբան Տեանն առ ունկնդիրդ... ||(198բ)... Արդ, սկիզբն արաս- ցուք աստուծով զբանն մարգարէին, կամ զառա- քելական ի կամ տէրունական:

225բ Նուաստ Վարդան գեղիս գեցի ի վա- յնուլմն անձին իմոյ, որ եմ տեղեալ Աստապա- տեցի ի կարգը՝ սարկաւազ, ընդ հովանեալ Սրբոյ էշմաճեմ: Ներկ ժտեմ ի ձէնջ վասն Աստուծոյ, վասն վատութեան գրոյս, զի կար իմ այսքան է:

226ա Ի Թիւն ի ՌՄԺԶ (1769), ի տեղի Հրեշ- տակապետեան, օրհնուեցաւ ընդ տէր Յովակիմ

եղբոր մերոյ, որ և յայսմ ամի եթող զիս որր տէրն իմ և ինքն ել գնաց ի Նիմ կոչեցեալ կղզին, յոր և եսն յուսամ ի նոյնն կատարիլ:

246ր Եւ ես՝ յետնեալս ամենայնի... Վարդան սուտանուն սարկաւազս... աղաչեմ ներել սղալա-նացս... Թին ՌՄԺԷ (1768), Մայիսի մուսն եղև Սուրբ Էլմիածինի:

283ա Եւ ես՝ յետնեալս ամենայնի և յետինս ի մանկանց եկեղեցոյ, լոկ անուն Վարդան, իբր թէ սարկաւազս, փափագեալ ի զեղս սորին, սկը-սալ գրել մեծաւ տե[ն]լմամբ, թէպէտ, նայելով վատութեան գրիս, ստրցանայ անն իմ ի ձեռ-նարեկին իմ սմա Բայց ես, վերոյիշեալ բազմա-մեղ անմա, աղաչեմ Հանդիպող Հարցող և եղբար-ցեղ, զի զիս, զգրանեալս մեղօք, անմեղադրելի առնիցե՞ր, թանկի կար իմ այսբան զօրեաց, որ և միածին Որդին ներեցեմ յանցանաց ձերօք: Եւ յետ այլոր ամենայնի զհոգեկոյ ծնողն իմ զտիւր Աբրահամ Աստապատեցի արհիւսպիսկոպոսն, և ընդ նմին զհոգեկոյն հորայրս իմ և ուսումնակից՝ զյանկալին ասեմ, և զերկորդն՝ Յովնաթան, զճնարիտ սիրելին իմ զՅովակիմայն, և ընդ նը-մին զԱՆԽՐՈՇԷ իմ ցանկալի, որ և յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ. ամէն: Թին ՌՄԺԵ (1766), Մայիսի ԺԶ, ի դրան Սուրբ Էլմիածինի: Ողջ լերօք. ամէն: Հայր մեր, որ և այլն:

284ա Փա՛ռք... Որոյ կարողութեամբ... եղէ սի-րօղ և ցանկացօղ այսմ... Քարոզգրքիս, ուստի և գրեցի իմով ապաշնորհ ձեռօք, յորում գոյ պա-րունակեալ... (թուարկում են քարոզիկները): Այ-սոքիկ եամենայնք են արարեալ և յարմարեալ տեսուն Սիմեօնի յոգեմատտի և շնորհապատճա-ռի հայրապետի Ամենայն Հայոց: Եւ ես՝ յետ-նեալս ի բանասիրաց, ի ժամանակս սրբազանի վեհին՝ արտադրողի սորին, ժողովեալ՝ վասն ան-ձին իմոյ գրեցի ի վայելումն ինձ: Վասն որոյ, յիշել մաղթեմ ղմեղօք ժեռեալ անձս՝ սուտանուն Վարդան սարկաւազս Աստապատեցի անարդին, և զհամայն ն[ն]չեցեալսն իմ... Թին ՌՄԺԵ (1766), Մայիսի ԺԵ:

2. 282ա (Գրիգոր վարդապետի) հաչէն մինչ ի վայր Ե շարք ես՝ լուսարարս գրեցի, Գրիգոր վարդապետ, որ ի ՌՄԺԷ (1768) թվին Ով ջննէ՝ ինքն ջննեալ լինիցի:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԳԱՅԵ

1. 258ա (Վարդան գրչի) Թին ի 1775, Օգոս-տոսի 14, եկի Մօսկով ես՝ Վարդան անմեղադիր

վարդապետս: Եւ տէր իմ՝ Աբրահամ վարդապետն զնաց առ բաղձալին իւր և զիս և զեղբարսն իմ եթող որբ: 1777, Յունվարի 13, ի սուրբ Ռփատն Ստաթէի, որ կոչի Տաթև, ի Սինես:

367ր Իմ՝ Վարդան վարդապետին ալ այս Փա-րոզգրքիս, եւ ձեռագրով իմով գրեցի և ետու իմ հոգեկոյ որդի տիրացու և փոքր Աբրահամյն, որ մականւումբ կոչի Ափի, ի վայելումն անձին իւրոյ: Խլողն և կամ գողանողն ի սմանէ առ յիս սեներն եկեցէ: Թիվն 1783, Մարտի 29-ումն, Վերջ:

114ր ի ՌՄԴԴ (1785), Յուլիսի, ես՝ Վարդան արեղայս եղէ եպիսկոպոս ի Սուրբ Էլմիածին:

2. Աստառ Ռ (Աբրահամ ստաղդի) իմ՝ Աբ-րահամին է՝ այս զիրս, զոր ստացալ արդևամբ իմով ի վայելս անձին իմոյ, թիվն 1783, Մարտի 29-ումն:

226ա Աբրահամ անուն յոյժ խոտելի, Որ և բազմաց նախատելի:

1784 և Փետրվարի 26-ին սուրբ Աթոռ մայրս մեր եկի ի Հալաթախան քաղաքէն՝ եւ ըրտին Աբրահամս, որ եւ որդի տեսուն Վարդանայ վար-դապետին, և 1780 թուին և Յուլիսի մուսին, ե-կաաք յՈւլակն գիւղն, և սկսալ դաս առնուլ՝ ըզ-ՋԻ՝ հարցանես քարոզն, Սրբոյն Մեսրոպայ բա-րիխօսութեամբ:

198ր Մառա փրկչին՝ Աբրահամ լնչին, Զայս քարոզգրքիս, հանդերձ Դիոնիսիոսին և լուծ-մամբքն, է իմ՝ Աբրահամիս, որ եւ որդի տեսուն Վարդանայ, աստուածաբան վարդապետի, ար-դեամբ իմով գնեցի՝ ի վայելս անձին իմոյ: Աբ-րահամ զպիր, 7. 8. 1785:

Աստառ Ռ. ի ժամանելն իմ ի Թուականիս աղգիս մերոյ հայկական, Հալաթախան նախ սկսելն է արժան, Զերկհարիւրն հաղարիւն արա կցական, Զ լճ տառն զերկհարիւրին արա զուգական, Ըկորեքերն թին առասցես սմա ածական (1785),

Իմացես, ապա ի վերայ նորա առնիցես՝ Հասնիլ մեր ի գեղօղ պատական:

226ա-ում Նոյած լ1780ա-ը հաւանաբար սխալ է և պտեթ է ուղղել լ1785ա:

198ր 1786 և Մայիսի մուսն զերծայ զքերա-կանութեան արհեստն և զտրամաբանականն սկսալ դաս առնուլ:

ծն իսկ մեղոք ծանրաբեռնեալ,
 Եւ ի խորս ստորագեղեմալ:

Գրչափոք՝ Աստառ Բ. Կայէն եղբայր... Վա-
 սըն գրչայ...:

ԲՈՒՄ ԵՄԵՆ ԼԵՆԻՆԻՍԿԻՆԻ ԿՆԵՐԻՄ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ
 ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ
 ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ ԴԵՆԻՍԻՆԻ

28

ԳԻՈՆԻՍԻՍՈՍ ԱՐԻՍՊԱԳԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Էջմիածին՝

ՌԶՁԷ—1738

ԹԵՐԹ՝ 230. չգրած՝ 1ա—3բ, 234բ—Որ: ՊՐԱԿ՝ 1X3+
 Ա—ԻԳ+10+1X3: ՆԻԹ՝ բուրբ, լուսաբերում: ՄԵՍՈՒ-
 ԹԻՒՆ՝ 20,5X14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Նօսրգիր (Նօսր՝
 64ա): ՏՈՂ՝ 31: ԿԱՋՄ՝ Ներաբերում չբնագրագրողի սև
 կաշի, միջուկ՝ տախտակ. առատոր՝ ծաղկաբուրդ, լուսան-
 ցագրեր՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Տպածոյ նկար՝ Եր («Bene scripsisti me Thoma»): Կիսախառն՝ Ծա: Ճակատա-
 գագ՝ 64ա, 202ա, 208ա: Զարգացիր՝ բուրգագիր:

ԳՅՆԵՆ՝ կապույտ, կարմիր, բանգ:
 ՎԻՃԱԿ՝ քառաբ: Տեղ-տեղ խճառապան ճեմեր:

Կազմի բիզուեք մասամբ պատահած:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

4ա—234ա [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի
 Արիսպագացոյ: Թրգւ. Ստեփանոս (Լեւոնի)
 Տե՛ս ձեռ. № 110, 1բ—251ա. Տպր./4ա. § 1/8ա—

ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ
 ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ
 ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ ԴԻՆԻՍԻՆԻ

27

ԳԻՈՆԻՍԻՍՈՍ ԱՐԻՍՊԱԳԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

ԺԸ—XVIII

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԹԵՐԹ՝ 72. չգրած՝ 1ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻX8: ՆԻԹ՝ բուրբ:
 ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21,5X14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ Նօսրգիր
 (Նօսր՝ 49ա): ՏՈՂ՝ 42: ԿԱՋՄ՝ ծաղկաբուրդ, աղիւններ
 ու բիզուեք՝ դեղնաւուն կաշի, միջուկ՝ ստորաբուրդ, առ-
 տաբ՝ բուրբ: ՊԱՂՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բուրբ, մասն առաջ:
 ՎԻՃԱԿ՝ քառաբ: Տեղ-տեղ խճառապան ճեմեր,

1-ին թերթը կարկառած:

1բ—72բ [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի
 Արիսպագացոյ: Թրգւ. Ստեփանոս (Լեւոնի)
 Տե՛ս ձեռ. № 110, 1բ—251ա. Տպր./1բ. § 1/1բ—

15ա: 2/15ա—32ա, 3/32ա—60ա, 4/60ա—2ա, 5/60ա—
 72բ (§ ա—4): Մի շարք զույներ՝ անխորագիր, մեկ-
 եւթիսները՝ գեղարար (տե՛ս գրչի խշառակարանը):

81

ԳԻՌՆԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱԿԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Էջմիածին

ՌՃԼՐ—1683

ԳՐԻՉ՝ Սահփանեսոս ԲՆԻ: ՄՍԱՑՈՂ՝ Տէր Մովսէս և Տէր Սիմոն արքայք:

ԹՆՐԹ՝ 219. չգրեալ՝ 217ա—Ցր: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԸ×12(Ա 11, ԺԸ 16): ՆԻԹ՝ բուրք, լուսաբերմով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 20,8×15,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ Նուրգիբ (ճմալ՝ 1ա): ՏՈՂ՝ 31: ԿԱՅՄ՝ դարձաբարդ շղաթնակագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բուրք, լուսանցակողերը՝ ծաղկազարդ (վերին լուսանցակողեր. «Լուսնա եպիսկոպոս Կառնեցի»): ՊԱՉԱՆԱԿ՝ 12+12, բուրք:

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ՝ Ինն. Արիսպագոյն՝ 2ա: ԿԻ—ա խառնակ՝ 207ա: Ճակատագոյն՝ 2ա, 48բ, 96ա, 187բ. Լուսանցակող՝ բաւական, բաշխւել: Զաւադա գիր՝ բոլորակ, ճառագայտ, ձկնագիր: Գոյններ՝ կամրի, կապոյտ, կանաչ, սպիտակ, սև, ոսկի:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար: Նախկինում վերանորոգւած, առանձին բերքեր կտրուած:

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—216ա [Մատենագրութիւն Իրանիսի Ներսիսագաւոյ: Թրգմ. Ստեփանոս Լեւոնցի]

ՏԵՆ՝ ձեռ. Մ 110, 1բ—ՑՐա. Ցրք.1աբ և 1բ—48ա (չունի ընդհանուր խորագիր), 2/48ա—ՑՐա: 3/95ա—187ա, 4/187ա—ՑՐա: 5/193բ—214բ (Ֆ—Ժ: Խ թղթի շերտեր առաջինը անշատուած կիսախորանով): Պատմութիւն Դիոնիսիոսի՝ 215բ—Ցա: Յիշատակարան թարգմանի՝ 216աբ (տե՛ս Մ 109, 404ա—5բ):

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 157ա (Գրչի) Ո՛վ սուրբ ընթերցող, յիշեցէ՛ք Ստեփանոս զրեւակս և ստացող գրոյս՝ Սիմէոն և կրօնաւոր Մովսէսն. ամէն:

206բ Զատնայից սուրբ գրոյս բարեմիտ և ողջախոհ տէր Սիմէոն և տէր Մովսէսն, որ բազում սիրով ետուն զսուրբ գիրքս գրել յիշատակ իւ-

րեանց և ծնողացն, և ազգականացն ամենեցուն, և քիս՝ զմեղաւոր և յետին կարգաւորաց զՍտեփանոս քահանայս, յիշել աղանձ, ո՛վ դասք քահանայից և սրբաւէր կրօնաւորաց, քանզի կարն մեր այս էր:

216ա Որ ողորմի ստացողի սուրբ տառիս տէր Մովսէսն, տէր Սիմէոնն, որ բազում սիրովք և փափաքնալ սրտիբ ետուն զսուրբ գիրքս գրել յիշատակ իրեանց և ծնողացն և մեղաւոր փժուս գրչիս՝ Ստեփանոս քահանայիս, որ անունս ունիմ և գործ՝ ոչ, յիշողն յիշեալ լիցի յաւուրն դատաստանի: Գրվեցաւ թվին ՌՃԼՐ (1683), Մարտի ամսոյ Ժ:

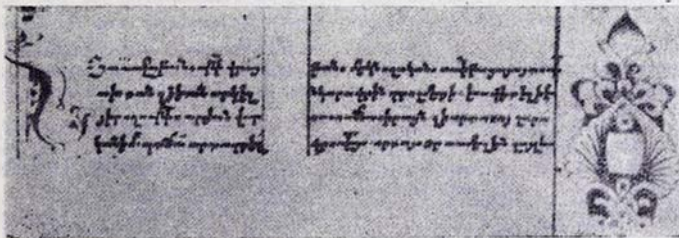
2. 216բ (Ստացողներին) Դարձեալ կրկին և երեքիկն աղանձք յիշել զմեզ՝ զՍիմէոն և զՄովսէս արեղայցս, որ կարի սիրով ստացանք զսա յիշատակ մեզ և ծնողացն մերոց և եղբարց, և դուք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն Ցիսուսն. ամէն:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԶԵՆԱԳՐԱԿԻ

1. Լուսանցակող (1780-ից առաջ)՝ Դուկաօ եպիսկոպոս Կարենցի (յետագայում՝ կաթողիկոս):

2. Պանպանակ Բա (շղագիր) ի ՌՄԼԴ (1785) թուոյ և ի Յուլիսի ԻԳ, երեքշաբաթի աւուրն, ել Լուսնիկանոս վարդապետն ի սրբոյ Աթոռոյս՝ ի զնալ յուխտ և յնկրպագութիւն սուրբ տնօրինական տեղեացն:

Կենդարձմ՝ 2ա, 48ա, 95ա, 187բ, 216բ (միայն վերջինը կիսով չափ ընթերցի)՝ Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայող Սիմէոն ՌՃԼԷ (1687), 216բ (Հաւանաբար՝ «Մովսէս»):

Քիւմսի՝ զօրիւններն ունեն խառը դասաւորութիւն՝ հետեւյալ յարդարականութեամբ. Ա հատոր—զ. Ա—Գ, Գ հատոր—զ. Ա, Է, Էորթի՝ Ա հատոր—զ. Ե, ԺԲ—ԺԳ, ԺԳ—ԺԸ, ԺԸ—ԺԹ, ԺԹ, Ը—Թ, Թ, ԻԲ—ԻԵ, ԻԵ (սկզբի ժառը), ԻԳ, Զ—է, ԻԶ (սեւեռն որ ըսկսաւ վասն Արամայր տողից մինչեւ վերջ՝ յիշատակարանով հանգրծի), Գրութիւնքի տեսքանակը, յաւանք, Մ 83-ի համաձայն, պակաս է և դրանով անելի մատ 1789-ի հրատարակութեանը:

Բ. 134ա—241ա [Ուսանաւորք, Տաղի, Պատմութիւն, Մանուկներ]

ա. 134ա—43ա Ուսանաւորք ասացեալ է կատարեալ վարդապետ է ի վերայ օրդոցն նոյնի, որ բաժանեցին զայնաւոր Գ բաժին: Այս վիճակեց Քամայ—եկայք Արամայր որդիք, արարածք ամէն միտքան... Ինչ հարկոր է նրաուն ինչ թիւ (1550) այլ ի հետ նորայն: Ի Ողորմիկի կարապետ վարդապետ և խիստ անպիտան...

Այս գործի վերջից մի հատուած, ըստու և անցաւոր աշխարհ տողից սկսած, յաւանք հանդիպում է առանձին:

բ. 143բ—5ա Ֆրիկան ասացեալ է Ողբ—Ով որ սիրէ կուտ ու կըթխայ, Իրուսոր և որդիքն ի հետ նոր[ա]յ... Ֆրիկն ասէ ողբով ըստայ...

գ. 145բ—7ա Ասացեալ է Տաղ արեւմտեքեան, տանտուեքաց գովասանութիւն (ծայրակալ)՝ Այս Առաքելի վարդապետս... Արհեստցուք մեք միաբան՝ լճայր և գիրդի և զՍուրբ Հոգին...

դ. 147ա—51ա Տաղ գովասանութիւն և արեւմտեքեան արարի վեր Բրեստեկից: Տունս ԼԶ (ծայրակալ)՝ «Ա—Ք»—Աստուածածին ամէն արհեստայ, Ի Ըրպաղատանըս մեր ընկալ... (հմտ. Մ 11, 94ա):

ե. 151աբ Տաղըս ասացեալ է դէմ տուր Աստուածածին (ծայրակալ)՝ «Ա—Ժ»—Աստուածածին, մայր լուսոյ, Տաճար Բանին Աստուծոյ...

զ. 152ա—3ա Տաղ ասացեալ են տուր Աստուածածին—ինկի ծառի նըման էս, Պտուղ դու քաղցրահամ ես...

է. 153ա—4ա Տաղ վասն Բագօտի ասացեալ, որ կըլի ուր փնիս, վասն ուրախութեան (ծայրակալ)՝ «Ա—Ք»—Աստուած ազնի Բագաւորին, իրայից բազում կենդանութիւն... Մտախիտսն ասաց յետին...

ը. 154ա—5բ Տաղ՝ գովասանք խաղաղի ասացեալ—խաղաղ, ըզգեզ գովել պիտի, բոլոր պըտղովըս հասարար, լճի. դու միայն ես գեղեցիկ, ամէն պտղոց թաւ և սալվար... Ո՛ր՛վ Սարկարաւոր Բերդակոյցի...

բ. 155բ—6ա Տաղ վասն զինոյ ասացեալ—Այն առաջի ժամանակին, Որ զպըտղաբերն տնկերին... Ի՞նչ անուղ է Տիրաւոր և իմ անուն՝ Աստուածատուր...

ժ. 158ա—9ա Տաղ վասն ուրախութեան ասացեալ (ծայրակալ)՝ «Ագարայր արք»—Արարիչ Տէր քաղցրաց վասն Արամայն, լու ժըն ի սուրբ կուտէ Մարիամայն... Ի Ագարիայն, որ երգեց զայս բան...

ժա. 159ա—61ա Տաղ ասացեալ վերայ շախմատի—Միտու ի փորս դողար վախաւ, Ձեռովս ի բան չերթար յահուս... Լճիկի էրէց ժամանակաց, Միտաց ասաց ամէն իրաց...

ժբ. 161բ—2ա Տաղ կախվոյ, ողբ ասացեալ է—Նստեալ կայ՝ լայ կաքովս ի քարին, Ի Ահաբէկ լինէր ի ձեռն որսորդին...

ժգ. 162բ—5բ Գովասանութիւն ճերիտային, ասացեալ է Թախա[բ]ից Միհաս դպրի—Ի հողոյ հասարար անձնէ լու անարժան ձեր ծառայէ... Ի թուականիս հաղար ամին լու ժբ թիւ ալելիս (1563)... Նըզա գրած Միհասին...

ժդ. 166ա—70բ Տաղ ասացեալ վերայ ագահութեան—Սողոմոն այր իմաստութեան, լու մեզ խաւիք բան խրատական... Գերի նաղաշ ողորմեիկ...

ժե. 170բ—1բ Տաղ Թուրկուրեցայ ասացեալ ի վերայ անըզգամ կեռոյց—Արհեստայ անուն անմահ Բանին, Որ ի կողէն ըստեղծեալ է կին... Նեղվանէ ի կնկանէ...

ժզ. 171բ—3ա Տաղ վասն դարիպի ասացեալ—Հոգի, դարիպ մի՛ տանք, թէ չէ իմ սիր[տ]ըս կարուտի, լրարիպն ի յատար երկիր, աւախ, խիստ դիժար կու լինի...

ժէ. 173ա—4ա Տաղ ուրախութեան ասացեալ—Մարտին գար ծաղկներով, Նըկնից հավերժ կարալով... Մտար ինկար, եղար յուսով...

ժը. 174բ—201ա Պատմութիւն մեծատան որդուն, որ գնայր և մայր վաճառեաց և գնացեալ օտար աշխարհն հարցաւորութեան—էր մեծատուն այր մի և ունէր ինչոք բազում, ոսկի և արծաթ, և վայելեց բազում ժամանակ, և որդի ոչ ունէին... Բազում ամօք ուրախութեամբ կեցան և առ Աստուած փոխեցան:

«Պատմութիւն աղկան և մանկան...» խորագրով յայտնի և ցանկեց հրատարակում (տե՛ս «Պատմութիւն Պրեկէ գաղաթի...» մտղածոյի հրատարակութիւնները) Թաղմանական սիրովէպի (սփ. Այլը մի էր էլ իւրեան...) մի այլ իմպրոզիտիւն: 1856—98ա օգտագործուած են Շեքերաւու հանկուկները:

ծր. 201բ—4ա Տաղ վանե ուրախութեան ծի-
ծաղելոյ խումար մարդկաց—Յոյս կենաց արդա-
րութեան, թափշ մեղաց մեղորաց... ՅԱՐԳՈՎ-
ՑԻ Մատուռն ասաց...

ի. 204ա—6ա Տաղ Առաքել վարդապետի ա-
սացե[ա]լ աղօթից (ծայրակապ՝ «Այս Առաքել
վարդապետի») —Աւրհնեալ անուն անմահ սուրբ
թագօրին, ի Յիսուսի Քրիստոսի Որդոյն միա-
ծնին...

իա. 206ա Ձօռս եւ կարօ գիտութեան գիտ-
նականացն—Նախ՝ որ գիտէ և թէպէտ գիտէ, գի
գիտէ...

իբ. 206բ—8ա Տաղ Խաչատուր Կեչառցի
վարդապետի ասացեալ—Ես եմ կորուսեալ ու-
խար, բանօր ի սուրբ տի հօտէն, լճովի քաջ ի
վայր հայէ, քարեխաւս քեզ երկիր ամէն... Ո՛ր՜վ
Կեչառցի, մեղօք ընկղմեալք...

իգ. 211ա—14ա [Մայրակապ՝ «Ա—Ք+յԱ-
նաքիւն»] —Այբն Աստուծոյ է օրինակ, Ուսուցա-
նէ գրեզ համարձակ... ինձ Առաքել վարդապե-
տի...

իդ. 215ա—31ա Առաքել վարդապետի ասա-
ցեալ աւետարտ ի սուրբ Աստուածածնին և ծնուն-
դն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ—Աւրհնեալ Հայր
երկնաւոր, ծնող միածնին... (Տե՛ս Մ 81, 92ա),

իե. 231բ—2բ Ողորմութեան, Առաքել վար-
դապետի ասացեալ է—Քան զամենայն գործս
բարեաց, ողորմութիւն է պատուական, Որ զհո-
ղեղէն մարդ մեղուցեալ Տեառն Աստուծոյ առնէ
նման... Ուս Առաքել ձեզ աղագեմ...

իզ. 233ա—41ա Կարապետի մեծի վարդա-
պետի ասացեալ Խրատ պիտանի մանկանց եկե-
ղեցոյ ռոնաօր (ծայրակապ՝ «Ա—Ք+Կարապե-
տե») —Ամենայնի ըսկիզբն ես եմ, Որոք լուա-
րուք, զոր ինչ ասեմ...

Գ. [Տառնագրութիւն՝ ժԹ դ.]

ա. 209ա [Դեղ միջացալի] —Առ ժԹ դրամ
ծիվայ...

բ. 241բ Քրիստոս որ... թըլփաթեցին... Այս-
մաւորքին... մէջ է...

գ. 241բ Լուսաւորչին կրկնան անունը ի՞նչ է
—Մարիամ է...

ՅԵՄՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

143ա Գրիշ գրիս Յովանէս անպիտան;
Դիպեցար բանիս պատուական.
Որք ընթեռնուք և միտ ածէք զայս բան,
Զի շատ աշխարհք, կըղդիք կայ ի միշի
սորայնի

145ա Ես Յովանէս գծող սորայ,
Դրի օրինակ բանս ի սմայ.
Որք ընթեռնուք, զմեզ յիշէք,
Եւ ըզծնողսն իմ զովաստի. ամէն,

154ա Եւ անպիտան Յովանէս գրչէն,
Մեղաւոր եմք ամենեկին,
Խնդրեմք ի քէն տաղ ողորմիցըն,
Աստուած օգնէ [թագաւորին].

201ա Որ կարդայք և օրինակէք, յիշեցէք զգրիւս,
և ողորմիս ըստացէք ինձ մեղօրորի,
Որ քաղում ուրախութեան, արքաւութեան
դուք լինէք արժանի

232բ Ես Յովանէս գծող տառիս,
Արեւնակեցի բանս ի սմայ.
Որք ընթեռնուք, յիշման ածէք
Մեր նըշեցեալ[ի]քնն հօստար

Գրչափորձ՝ 1գ զգործըս... 209բ է, ս, խ...!

241բ Եյշաւ

Սիւնիս Կարապետի ընդ-
նդիս Կարապետ Կարապետ
Կարապետ Կարապետ Կարապետ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

(Բաղկացած է 5 տարբեր ձեռագրերից)

ԹԵՐԹ՝ 357: ԿԱՍՄ՝ քաղաքագր ջաղապետի կա-
ռի, միջուկը՝ տախտակ, տառառք՝ բուլղը:
ՎիճԱԿ՝ Կազմի կարծի բերձում, երբեք մտնում, փա-
կանեւրէ ընկած:

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

ՈՄԺԷ—1768

ԹԵՐԹ՝ 100 (1—100), չգրում՝ ձբ, 100բ: ՊՐԱԿ՝ 1 X
4+Ա—ԸX12: ՆԻԻԹ՝ բուլղը: ՄԵՍՈՒԹԻԻԿ՝ 16,5X11: ԳՐՈՒ-

ԹԻԻԿ՝ միտնի: ԳԻՐ՝ հօտգիր (նման՝ 70ա): ՅՈՂ՝ 28:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար:

Բ Ո Ղ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 3ա—37ա Գիրք, որ կարեցաւ Աղբիւր բա-
ցեալ, արարեալ և շարադրեալ տեառն Պետրոսի
վարդապետի Նախիջևանցեալ Աղամալեան... ի

Սուր էլքմածին, ի հայրապետութեան տեառն Սիմէոնի սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց և գերեւորանկին, ի քուտը ՌՄԺԳ (1764), Մարտի փառն

Յե՛ս հեռ. № 2, 12ա—80բ. թիւն առ բարեմիտ ընթերցող 15ա—9բ. Վարդգրուկ 10աբ. 9 ա—10/11ա—81բ. ՎԱԿԻՆԱՅՐ առ առակեն 181բ. Ցանկեալ ունի.

ա. 4աբ երգ առ բարին Աստուած (ծայրակալ՝ «Պետրոսի») — Պարտաւորիս հանդէպ հնչեալ ձմեռնաբերն այն հիւսիս, ձընթացս արգել և նահանջեաց ի յերկնային ուղտին գիւս...

բ. 4բ Շնորհակալութիւն յԱստուծոյ — Ցիսուս Որդի Հօր միածին, ինդեր որդի սրբոյ կուսին...

գ. 10բ երգ առ Հոգին Սուրբ (ծայրակալ՝ «Պետրոս») — Պանծալի անբիծ աղանի, Մարդկայնոյ ալգի ընտանին...

դ. 92աբ Ցանգ քեօյս, որ է սրբոց չորից անտարանշաց գրեալ է Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի սացեալ առակէն — Ցաղագս հաշտութեան. Գլուխ Ա՝ թղթահամար 13... իՐ. Ցարթալութեան Տեառն մերոյ՝ 162:

ե. 93ա—7ա Բնաբանք սրբոյ Անտարանիս

առակացն — Առաջարանութեան զկալութիւնքն և բնաբան... առէք ի դմանէ զմնասն և տոր այնմ, որ ունի զտասն:

Բ. 97բ—100ա նախեղեալս այս է Բարեգի, յոյժ գեղեցիկ և պիտանի: Քրիստոսի — Իսկական էութիւն... Մաղթանէ. ՏՏՐ, ՏՏՐ, տոր ինձ լեզու խրատու... Վերջ:

Գ. [Ցանկագրութիւն՝ ժԼ դ.]

ա. 1ա—2բ [Քաղուածք յԱստուածաշունչ գրաց] — Եւ որք զիսն սիրեն՝ սիրեմ... (աղբերների շարքով՝ 1ա թԱյս Պլուզ Ցօհաննու բանն էա):

բ. 31բ [Հայատառ պարսկերէն] — Արգալ յուշայ՝ խոր նամէթ էս, Վախտի հնապա՝ դրեամէթ էս:

գ. 91բ [Քառեակ] — Ատոր ցորեանս ալգ ցանեալ, ձորեանս ի մէջ հողոյս ծածկեալ...

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱԴՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

92բ Փա՛րք... Եղև աւարտումն գրքիս ՌՄԺԳ (1768) թուիս, Մարտի թիւ:

Նորիկ, է Դ ի յէ Վառնա Վր Կործակող Բա՛հ
Կործակող է Դ ի յէ Վառնա Վր Կործակող Բա՛հ
Նորիկ, է Դ ի յէ Վառնա Վր Կործակող Բա՛հ

Կործակող
16.14
16.14

Զ Ե Ռ Ա Գ Ի Բ Բ

ՌՄԺԳ—1767

Թիւթ՝ 158 (101—256): ՊԲԱ՝ Ա—ԺԴ×12: Նիթ՝ բար: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 16,5×11: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Շառքի (ճմալ՝ 102ա): ՑՈՂ՝ 21:

ՄԱՆԸՆԱԿԱՐԴՈՒԹԻՒՆ — Զ ա զ ա գ ի Բ՝ հանգուցարի (102ա): Գ ա յ Ե Ե Բ՝ կամփր: ՎԻՃԱԿ՝ քառաբ: 208—15 քերեթին խնամութեան հետեւ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

101ա—256բ Գիրք, որ է Ասացածք, առաւել գիտնոց վարդապետացն մերոց աստուածաբանիցն՝ ի փառս սրբամոյ Աստուածածնի և ի պաճաճեալ մօրս լուսոյ Մրոյ էլքմածնի, որ է մայր մեր Աստուած, և մանկանց նոյնոյ Սիօնի մերոյ սրբոյ: Նստակցեալ ի հայրապետութեան տեառն Սիմէոնի սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, ի քուտը ՌՄԺԳ (1767), Դեկտեմբերի Ա

1. 101բ Այս ինչ կայ գրեալ ի մէջ ստիւն — Նախ՝ Սիմէոնի կաթողիկոսի Քարոզ... Ութերորդ. Վասն զովութեան և պատուութեան սրբոյն Գրիգորի մերոյ լուսաւորչին...

ա. 102ա—26բ Ա. Նորին Սիմէոն վարդապետի Քարոզ վաճն սրբալոյս և աստուածագործ մեռնին, արտաճանեալ ի սրբոյն Դիօնէսիօսէ և սրբոյն Գրիգորէ Նարեկացոյ — Առջեալն աստուածեղէն Հոգւով...

բ. 126բ—55բ Բ. Կտակ Մեծ Ուրաքալ վաճն շարշարանաց և խաչիւրեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի քան առաքելոյն Պօղոսի, քէ՛ Կտակ եւ մահու հաստատուն է... — Սովորութիւն է մարդկան, յորժամ մեռանի մեռանի ոք... (155բ) Կատարեցաւ կտակս հաւաքամբ ձեռամբ Արքանձմու վարդապետի Աստապատեցոյ՝ ի բանից Ցակոբայ Ղրիմեցոյ, Ցովհաննիսի Զուղալեցոյ և յայլ սեկնւացի, ի 1200 (1751) թվոյ. Փետրվարի ԹԻ:

գ. 156ա—92բ Գ. Նորին Սիմեոնի Քարագ և ասացուած և ճերգողեան ի վեցերորդ տեսակ յողորմութիւնն Աստուծոյ ի Սուրբ էշմածին, զոր ընկալաւ ազգս Հայոց իբրև զեղական և յառկապէս պարգև յԱստուծոյ՝ ձեռնար սրբոյն Գրիգորի: Ի ճոյն բանն, թէ՛ Աստուած զնիմանն էարկ նմա...—Արդ, ամենաբարիս Աստուած...

դ. 192բ—202բ Դ. Բան վասն ողբոյն ասելոյ վարդապետաց, հաւաքեալ ի Մհարայ վարդապետէ Գանձակեցոյ, և ի բանից ճորից համառօտեցեալ և յղկեալ—Բազմագում և մարդասէր է Աստուած...

ն. 203ա—22ա Ե. [Գրիգորի Տաթևացոյ] Քարագ Լուսաւորչի, ի բանն որ ասէ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, թէ՛ Ես եմ հովին հալ... (Ձմեռեմ՝ ԿԲ)—Վարդապետք եկեղեցոյ ասեն, թէ սատանան նման է գայլի...

զ. 222ա—32ա Զ. Քարագ Լուսաւորչին սրբոյ Գրիգորի, ի բան մարգարէին. Ով ես դու, վիմ մեծ կանգնեալ յառաջի Զօրաբարեի կամ Յեսուայ, դու ի վիմի է աշխեն—Հոգեկիրք Հոգւոյն շնորհաց բազմազան մտօք քննեցի զբանս...

է. 232բ—41բ Է. Քարագ ի վերայ նյման ի Վերապէն սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչի, ի բանն. Դու որք եկիք զնիք իմ...—Երբ զեղեցիկն Յովսէփ քաջագոյն գտաւ ի մարտի ցանկութեան...

բ. 241բ—6բ [Ուրբերորդ. Վասն Գովութեան և պատմութեան սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին, ի բանն Արիստոտելի, ըստ ցանկի՝ 101բ, լուսանցում] «Սիրաբ, Գ զլուի, համար Դ»]. Գովեսցում զարտ փառաւորագոյն և զճնօղս մեր ի սիրաւորութեան իրեանց—Արիստոտէլ զանազանէ զպատիւն ի զովութենէ...

2. [Հաւաքման և յԱստուածաշունչ գրոց և ի վարդապետաց սրբոյ]

ա. 247ա—9ա Ա. Յաղագս հաւատոյ—Հաւատն է յուսացելոց իրաց հաստատութիւն...

բ. 249ա—50ա Բ. Վասն կենդանի և մեռեալ հաւատոյ—Հաւատք առանց գործոց մեռեալ են...

գ. 250ա—2ա Գ. Բան վասն յուսոյ—Երանեալ է այր, որոյ անուն Տեառն յոյս է նորա...

դ. 252ա—3ա Դ. Յաղագս յուսանաւորութեանը, թէ ոչ է պարտ յուսանաւորի—Որպէս ծանր հիւանդն որդակի կենդանի է...

ե. 253ա—5ա Ե. Վասն սիրոյն—Գլուի պատուիրանին՝ սէր է...

զ. 255բ—6բ Զ. Յաղագս սիրոյ ընկերին—

Սիրեսցես զընկեր բո իբրև զանձն քո... Իսկ որ երկնի, չէ կատարեալ ի սէրն:

*Հորին. Հովսէփ վերապէս ի վերայ սրբոյն
Ես և զմարդք ծանօնիս արտաբերեմ ի խնդր
Գովեսցում. Ես արեւմտեայ Կրիստոս*

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Գ

ՌՄԺԱ—1787

ԳՐԻԳ՝ Գեղեց մամարա:
ԹԵՐԹ՝ 20 (257—78): ՊՐԱԿ՝ 1×20: ՆԻԹ՝ բոլոր:
ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15,5×11: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բոլոր-
գիր (ճմալ՝ 278ա): ՏՏՂ՝ 24:
ՄԱՐԱՆԱԼԱՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ Զ ա դ ա զ Ի ր՝ բոլեագիր (258ա,
266բ): Գ ա յ Ե ե Ի ր՝ կամբեր:
ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Տեղ-տեղ բարդաւորեան հետեւեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 258ա—74բ [«Ձայս փոքր թխտունն կոչի Լուծմունք»]. յիշատակարանից՝ 274բ]

ա. 258ա—66ա Է. Այր մի իրանէր յնրասաղեմէ յերիւփալ և անկալ ի ձեռս աւագապաց...—Աքառանալ պարտ է ընդ կարգաւորութիւն առակաւոր բանիս Տեառն... (քնարանը՝ կրկ. 257ա):
բ. 266բ—74բ Ով ոք իցէ ի ձէնք մարդ, որ ունիցի քառեկամս... ասէ. Բառեկամ, տաւր ինձ փոխ երես եկանակս—Այս առակ և դատարարին՝ միապէս խրատեն...

Բ. [Յաւակագրութիւն՝ 1771 թ., Նուրգիր]
ա. 257բ [Փաղուածք Բարդուղիմէոսի]—Քանգի Պետրոսի երանութիւնն...

բ. 275բ [Աղիսակ գուշակութեան]—ԹԱԿ... ԹԹ՝ (Հորիզոնական), ԹԱԿ... ԱԿ՝ (ուղղահայեան) Որոյ գլուխն թագ ունի (՝), նա յաղթող է... Բայց աւաքին գիրն առաւ. դիր...

գ. 275բ Գիր խոցի վերայ գտէ—Այս այն գիրն է, զոր Քրիստոս առաքեաց Աքաբարու թագաւորին... Ե, Ս, է, Բ, Վ, Փ, Բ, Ի, Խէ-Ն՝ խաչեալն Աստուած... Բեն-Ն՝ բովանդակ...

դ. 276ա Ժամամուտ սրբոյ Լուսաւորչին մերոյ—Ցնծայ այսօր, ցնծայ և զուարճանայ եկեղեցի սուրբ... (Կից՝ յիշատակագրութիւն 1771 թ.):

ե. 276բ Վայն չափելու աղօթքն է—Գոտկի կամ մահրամի վերայ կոնովդ չափէ...

տան ծառայ Բաղրամ, որ եմ որդի զալանթար պարոն Սարգսեան:

327թ Յիշնցեք զպարոն Սարգսի որդի նուաստ անպիտան ծառայ Բաղրամիս:

332թ Յիշատակ է գիրքս Զուլայու յիշխան զալանթար պարոնորդ[ի] պարտաւոր, նուաստ, անպիտան ծառայ Բաղրամիս: Եւ օվ որ կարգայ կամ օրինակի՝ մին բերան ողորմի տայ իմ Բաղրամիս լուսահոգի մօրս, Թիվն 1767, Մայիսի ամսումն, ի զաղաքն Շոշ, որ և Զուլայ:

Կնքադրոշմ՝ 326ա, 327թ, 332թ (գրի յիշատակարանների մօտ խաչանշան ծաղկադրոշմ՝ անդրի):

Գրիշիմ—Ջն.
Ընդհանուր հաշիվներ
1767-1768 թվականներին

Ջ Ն Ո Ւ Ա Գ Ի Ր Ե

ՌՄԺԱ—1762

ԱՅԱՅՈՂ՝ Գրիգոր աղայ:
Թիւթ՝ 21 (887—887): ՊՐԱՎ՝ 1X18+1X3: ՆԻԻԹ՝
բաւր: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 15,6X11: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ միասին: ԳԻԹ՝
հօտքիք (հմօշ՝ 366ա): ՅՈՂ՝ աւարքեր:
ՎԻՄԱՆ՝ բաւար: 365—7 բերքերը գտնադրեալ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 338ա—53ա Հոսմայեցոց կիսակներն է, որ Տրմօն է առաքել

ա. 338ա [Անուանք ամսաց]—նոյնմբեր... Հոկտեմբեր:

բ. 338թ Ռուպկոնե հայոց՝ վերագիրն և եօք—նետրեակն ցուցանէ— Եւ թէ որ կամի եօթն և զվերագիրն Հայոց իմանալ... Թէպէտ խրատովն գրեալ են, այլ ոչ են պարզեալ... մեք պարզեցաք... (Տ գ-ի խրատն է):

գ. 339ա—53ա [Աղիւսակ]

Բաժանեալ է քիւնակների՝ Ա. Բառական Հայոց (ԲԵՃԶԷ... ԲԵՇԷՐ — 1788—2088), Բ. Եօթներեակ, Գ. Եվրագիրք, Դ. Եջիւ տարոյն, Ե. Եմանուէրք: Կրտսեր տե՛ս Տ ք:

Բ. [Յանկագրութիւն՝ ԺԼ—ԺԹ դդ.]

ա. 337թ Աղօթ վասն ամենայն թունատեաց, 3 անգամ ասա... Զահրըն Հրճիրն ի ֆահ... առապի լեզուա է...

բ. 337թ Վասն բորի—Ան Դ միսխի ֆալսի քիւրիթ... (յիշատակութիւն՝ 1822 թ.):

գ. 354ա [Վասն շարժին երևանայ]—Եւ արդ, յիշատակաւ Հանցից զանցեալ ծամանակիս... ի թուականի մերում ՌԵԻԼ (1679)...

Գրութիւնք՝ ԺԸ դարի վերջից: Տե՛ս Գ. Յակոբան, Մանր ծամանակագրութիւններ, Բ. 1966, էջ 279—280.

դ. 355թ Ըստ ասից Շնորհալումն (հանելուկ) —Տրեսաէրըն չէ զրկաց ի պսակաց մարտիրոսաց...

ե. 356ա Խօսք Սիւրաբայ—Միտք հնազանդ և որկոր պարկեշտ...

զ. 357ա Վասն երակ առնելոյ ի համեմալ՝ ի վերայ լուսնոյ: Բարի ատուրց նշանակութիւնն միայն եղաք աստ—ԺԲ և ԺԳ երակ առնուլն րարի է...

է. 357թ Յուցակ բարի ատուրց արիւն առնելոյ՝ ըստ հնոց—Ապրիլ՝ 15, 17, 18, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, Մայիս՝ 1, 2...

ՅԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԵՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 353թ (Գրիշ) Թիվն ՌՄԺԱ (1762)—ին, յէր ի կէտն աշնանային, ԿԹ ամն և Ե ամիս, ԻԹ օրն, Ժ ծամն:

2. 353թ (Ստացողի) ի վայելումն ՌԵՔԷՍ վարդապետի աշակերտ Գրիգոր արեղային. (ԵՐԷՔԷՆՈՒՆ—Ը՝ այլ ձեռքով՝ ընդուած անուան փոխարէն: Այդպէս՝ 277ա),

ՅԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԳԱՅԵՍԻ

Աստառ Բ (Խաչակ ծաղկաբարի) Յամի Տեան 1820, Դեկտեմբերի 2 օրն Պոլսոյ Յազըր վարդապետն և Թոխաթցի Յոհաննէս վարդապետն եկին ի միասին. սուրբ Աթոռս վասն եպիսկոպոսութեան, բայց վասն ինչ-ինչ խօսելոյ սակս միութեան ունին ընդ սրբապետին՝ ի դիմաց Պոզոս պատրիարքին, և այլն և այլն և այլն: Տեսցօք յապագան դինչ է լինելոց, և այլն:

— 1821, յունվարի 21-ին Բզնունի Սիմէօն եպիսկոպոսն գնաց ի Թիֆլիզ՝ վասն պարտուցն սրբոյ Աթոռոյ՝ օգնութեան ի Ռուսաստանայ: Եւ սոյն թուոյն ընդ պարոն Սիմէօնին իմ վարդապետ տէր Յոհաննէի գիր և մրցեղէն ընծայեցի:

Աստառ Ա. Յամի Տեան 1822, Փետրվարի 7, յունւոյ 27-ին տեսի երազ. ի Սրբոյ Էլմիանէի մեծ կաթողիկէի բուն ծայրին մին կարմիր մեծ խաչուառ և ջաղկապ վեհարանի տանիքն 3 անշան ավելի բարձր էր և նորա առաջին՝ մին մեծ սարափարդայ քացեալ դէպի յեկեղեցին: Նոյն ժամուն յանկարծ հողմ սաստիկ եկաւ թողախառն.

աղաղակցեցի, քէ հիմա այս խաշվաւն կու ան-
կանի, և ես ըզկի այս աղաղակի տեսի նոյն
խաշուաւն բեկեալ անկաւ ի վերայ Մաղկեալ ա-
ւանի, որոյ քուռն անկաւաւանելի և ծայրն ի վե-
րայ վեհաբարնին մնաց կախ։ Որ և խնդրեմ ի
Տեսունէ վերջն բարի լիբի։ Ես ծաղկաբար իսա-
նակ վարդապետն, որ ընդ սրբազանին էի ի Շու-
րի, տեսեալ գրեցի։

337բ (Տ ք-ի վերջում) Շուշի գրեցի 1822, յունիսի 11, Հայրամբան պարոն Գէորգի և նորա որդի Ալէքսանի տանը:

Գրչափորձ՝ 257ա, Աստուռ Բ, Եկաղափորձ
(մեծի մասամբ մատրիտով)՝ 75բ, 91բ, 101բ,
257ա, 277ա, 336բ, 337ա (Հասնաբար Սահակ
ժողկարարի ձեռքով)։

[illegible]

85

ቶባቢሂሽቦ።

(Բաղկացած է 7 տարբեր ձեռագրերից)

ԹԵՐԹ՝ 248: ԿԱԶՄ՝ անգարդ ու կաշի, սիլվանը՝ տախ-
տակ, անտառը՝ թուփ, լուսանցանդներ՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Կազմի կային թեթևակի փոփոխւած:

Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

♠-XVII

Թերթ՝ 12(1-12): ՊՐԱԿ՝ 1X12: ՆԻՒԹ՝ բաղք: ՄԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ՝ 15X10: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մթաթիւն: ԳԻՐ՝ հռարգիւ
(հմտւ, ջա): ՏՈՂ՝ 10:

ՎԻՃԱԿ՝ քաղաքացի: Եզրանաառած:

ԲՈՎԱՆԱԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1ա—9բ (Ուրաքապհիւրհ): Ուրաք յատուկ
կամ չորհրդաբարձի տանին զհիւանդն ի դռն ե-
կեղեցւոյն... Եւ ասէ զԱղօթս—[Կ]արդամ առ
քեզ...

Տե՛ս ձեռ. Բ, 13ա—28ա: Միայն թ Կ—Ղ. վերջինը՝
անապարտ. Երազման համար տեղ է թողնուած, ուր՝
լանդադրութիւնք (տե՛ս ձեռ. է, թ Կ):

Եւ զհոգիսն: Կապեալ լի
 անի. առեթեօք հրէշտիպոյն
 Կաշտեալ հոգւոյն անի.

ՋԵՌԱԳԻՐ Բ

♠-XVII

ԳՐԻԶ՝ ՏԵՐ ՅԱԿԵՐ:

ԹԻՐԹ՝ 44 (18—35, 42—63): ՊՐԱԿ՝ Ա—Դ×12 (Ա 11, Գ 10): ՆԻԻԹ՝ ըստը, մանիկանյան լուսավորումով: ՄԻՆՈՒՆ՝

Քիմիկ 15x10,5: Գրոնթիկիկ միասին: Գիր՝ Եւրգրի (Եմուլ,
28p): ՏՈՂ՝ 20:

ՄԱՆՐԱԿԱՆՁՈՒԹՅՈՒՆ—Զեյթագի բ' հանգուցադիր,
բոնագիր: Գրանի բարմի. և:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Սկզբից և վերջից պահպանուած, արեւելեան խառնուած (խառնակ՝ 18—25, 54—68, 42—55):

ՄՆՔ. Այս ձեռագրերն ունի 2 ձեռագրի գրչին պատկանելու որոշ տուեյաներ, ուստի գրչի առումով՝ դա 2 ձեռագրեր:

ՔՐԿԱՆԴԱՆԵՐԻ ԴՐՈՒՄԸ

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

13ա—35բ, 54ա—63բ, 42ա—8ա [Ուրբաթա-
գիրք]

ա. 13ա-5բ [Ուրբաթի] ար կամ չորեքշաբթի տանին գհիանդեն ի դռնն եկեղեցոյն, և ասին զՎաղգին Սաղմսս մինչև ի Գործփ: Եւ ասին Թժ-ան Տէր ողորմած: Եւ ասէ զԱզօրս-Կարդա՛մը առ քեզ, Էայր Տեանն մերոյ... ի նմանէ ճրէյ] առ Կապանոցն սարսին...

բ. 15բ Մատուցել ասորքն Ստեփաննոս ան
Տէր. և ասէ. Ինչ ինչ ամուսնին և ճիշտստեղծ

գ. 15բ—7բ [Եւ դարձեալ ասէ զԱղօթս զայս]
—Անբսկիցքն Աստուած, Հալո սրտոս...

դ. 17բ—23ա նրդումն և բժշկութիւն հոգայ
և մարմնոյ լաւութիւն Տեառն մերոյ և իրեկին Տե-

սուսի Բրիտանոսի և ի սուրբ Բաղաբն յերուսաղէմ
— Երդմնեցուցանեմ զամենայն դէս...

Խ. 23ա—4ա և առէ Սաղմոս. Տէր, մի՛ տրտմութեամբ իմ: և ապա կարդայ Աւետա-

գ. 24ա—5բ Եւ ասէ գլխօրս—Տէր Աստուած

Է. 25թ.—7ա Աղօթք սրբոյն Կիպրիանոսի, զոր

Է. 25թ—7ա Աղօթք սրբուն Կիարիանոսի, գոր

ասացեալ է վասն դիաց և կախարդաց և յաղեն-
դատաց—*Ես, կիկրիանոս, ծառայ Աստուծոյ...*

ը. 27բ—9ա Պատմութիւն Ոստիանէ կուսին
—Յայնժամ կայր ի քաղաքն...

թ. 29ա—32բ Մաղթանէ առ ամենայն սուրբ-
սըն Աստուծոյ—*Բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ...*

ժ. 32բ—3ա Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Նարե-
կացոյն—Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ...

ժա. 33աբ Աղօթք պանդանութեան—*Եւ իս յա-
մենայն ժամ զայս ասեն...* (շափածոյ և արձակ),

ժր. 33բ—4ա Անտարան ըստ Մաթեոսի—*Եւ
կեալ անտի Յիսուս...*

ժգ. 34ա—5ա Անտարան ըստ Մարկոսի—
Միեւջեռ զայն խօսէր...

ժդ. 35աբ Անտարան ըստ Դովաստի—*Եւ կեղ
ի շարաքու...*

Գ պրակը (42—48) սխալ տեղադրութեամբ. տե՛ս ըս-
տորն՝ 8 իգ—իք:

ժե. 54ա—5ա Անտարան ըստ Յովնանոյ—*Յետ
այսորիկ տես էր...*

ժզ. 55ա—8ա Աղօթք Փակասու հայրապետին
—Յիսուս Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ, Տէր իմ և
Աստուած...

ժէ. 58ա—60ա Գիր օճանաւի...—*Ես, Պօղոս,
հայածիշ կեկեցեալ...*

ժը. 60ա Գիր շառ ակին—*Գայր գետ Յորդա-
նան...*

ժր. 60բ—2բ Գիր ամենայն ցեղ զանի: Առ
պօղպատ դանակ... Եւ ասէ զԱղօթք—*Մահ մի
կայր ի մէջ երկրի...*

ի. 62բ—3բ Եւ ասա Սաղմոս—*Տէր, լոյս իմ...*

իա. 63բ Վասն պանդանութեան—*Տէր մեր
Յիսուս Քրիստոս ի վերայ գլխոյ...*

իբ. 63բ Այս են աճուաճէ ճոշեղանակաց—
(Միայն խորագիրը. տեղ է թողնուած):

իգ. 42ա—3ա Մաղթանէ առ սփռնչեղանակաց
Աստուծոյն Բարեխօսութեամբ սուրբ և աստուածային Նշա-
նացն Քրիստոսի... (յիշատակում են 40 «Սուրբ
Նշանն» սրբազայրեր):

իդ. 43բ—4բ Մաղթանէ ի տէր Առաքել վա-
ղապիտէ (ծայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ ասեն») —
Տէր և փրկիչ Յիսուս Աստուած, լշոր հառազայի՜
ի լոյս փառաց...

իե. 44բ—5բ Դարձեալ ի տէր Առաքելէ ասա-
ցեալ (ծայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ ասեն») —Տարփ-
մամբ ձայնի հառաչանաց / Գոյնձ առ քիզ, Յի-
սուս Աստուած...

իզ. 45բ [Աղօթք—Տէր] Աստուած զօրու-
թեանց, որ բշխեալ զախտս...

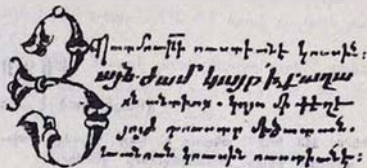
իէ. 46ա—8ա Աղօթք Գրիգորի Նարեկացոյն
—Աստուած ողորմած, բազմաբարե...

իը. 48ա [Աղօթք Գրիգորի Նարեկացոյն—
Աստուած] և Տէր, կենսք և արարիչ...

Յակարգութիւններ՝ 23բ, 48բ—53բ, 63բ. տե՛ս
ձեռ. է. 8 բ, և ձեռ. Բ

ՅԵՄՏԱՆԱԳԱՐԱՆ ՅԵՄՏԱՆՈՒՄ

33բ (ԺԺ Դ., շղագիր, աղօթքի վերջում) Խա-
չատուրիւն:

ՋԵՌԱՆԳԻՐ Գ

Ժէ—XVIII

ԽԵՐԹ՝ 6 (36—41): ՊՐԱԿ՝ 1X6: ՆԻԻԹ՝ բազր, լուսա-
գծերով: ՄԵՌՈՒԹԻՒՆ՝ 15,2X10,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝
Նօտագիր (Նմուշ՝ 37ա): ՅՈՂ՝ 20—25:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւառա:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

36ա—41բ [Դեղագիրք]: Այս է լաւ և ընտիր
գրիւն, որ ֆրանսիացի թագաւորն կու իմէ...—Առ
զփեննուայի տակն... բազում ցաւոց գեղ է... 41բ
Այլ դեղ տուլում պալլաւին...—Առ զօփլանային
զխոտն... և տես զփառս Աստուծոյ:

Ունի դեղագրեր. Այրուկան թուլութեան, Առամնա-
ցաւի, Առամ հանելոյ, Արքեանելոյ, Բարի, Հազի, Հեշտ
ձեռնելոյ, Զարի բացելոյ, Մշամ վարիլիոն, Մշամ
բացաթափ, Մօրն փոխ մեղսած տղայի, Մըշմբունի, Նա-
տարի, Շան խաժարի, Ոտքի մատնացաւի, Զերման,
Սկան (36բ «Հայս պալլաւի մեծաման սեկման համար
է. զայս զփոփս չենեցի եւ Լաւալում...»), Տուլլու պալ-
լաւի, Փոշո, Քաշի, Յոնեկ զամաթի:

Կազմ է աղօթքի. Արու և էզ ձեռնելոյ, Գթուլութեան,
Լալան տղայի, Խուլիմի, Նատարի, Ուզ ձեռնաւոյ,
Պարակի, Զերման, Վարիտի, Վատ ալի, Շորի ուլի:

Հայրապետ... աստուծոյն խաչ
մօտեւ հառաչանաց... Եւ իս յա-
մենայն ժամ զայս ասեն...

ՋԵՆԱԳՐԱՐ

ժէ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 48 (84—111): ՊՐԱԿ՝ Ա—Ջ×8: ՆԻԹ՝ քաղք, լուսագծեռով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15,3×10,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճառագի (ճառագի՝ 78ա): ՏՈՂ՝ 17:

ՄԱՆՐԱԿԱԼՐԱՅՈՒԹԻՒՆ՝—Առաջագագաղ: բուսական (84ա): Ջառագի՝ բուսական (84ա): Գառագի՝ կարմիր:

ՎԵՐԱԿ՝ քառասուն: Ներառված:

ՐՈՎԱԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. 64ա—103ա Աղբալ արանց և կանանց—
Կալ զիւր անուն և զմօրն, և միաւորան և տես,
թէ քանի կու լինի՝ զԹ-ան ձգէ և զոր մնայ՝ զայն
կենդանակերպն բանեցոյ:

ա. 64ա [Այր մարդը է]—Ա. հոյն և իւր
աստղն Մարեխն է, Ասացին իմաստասէրքն, թէ
մարդ, որ այս աղթարքս ծնանի...

բ. 66ա Կանանց է—Ա. հոյն և իւր աստղն
Մարեխն է, Ասացին իմաստասէրքն, որ այս աղ-
թարքս ծնանի... (Կան միւս կենդանակերպներ
մասին):

Բ. 103ա—11բ [Գուլպուրիւն]—Թէ կամի-
ցիս գիտու զմարդն, թէ որ հասակ մեռանի...

Գուլպուրիւններ՝ մատան, ճանապարհորդութեան,
արհեստների, ձեռքան, եղանակների, առևտրական
հայեցողների և այլ զեպերի վերաբերելով: Ունի աղիտակ-
ներ՝ «շալարիւն», «ծառայիւրն», «Պարսկիւրն», «ճուռա-
րիւն», «ճուռակիւրն», «Թաթարիւրն» սիւնակներով (107բ,
108բ, 110ա, 111ա): Ցաւազգութիւններ՝ 71բ, 110բ,
տե՛ս ձեռ. է, 8 գ և 8բ:

Եւ ունի իւրաքանչեւ քաղքը
նայ. և անիւնիւն լինի զմարդ
այ. և լինի իւրաքանչեւ քաղքը

ՋԵՆԱԳՐԱՐ

ժէ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 10 (112—21): ՊՐԱԿ՝ 1×10: ՆԻԹ՝ քաղք, լու-
սագծեռով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15,3×10,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին:
ԳԻՐ՝ ճառագի (ճառագի՝ 120ա): ՏՈՂ՝ 18:

ՎԵՐԱԿ՝ քառասուն: Լուսացի բանառ:

ՐՈՎԱԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ա. 112ա—21ա [Գուլպուրիւն] ի վերայ ա-
տուց ամսոց]—Ա. Յոնկարի առաջին օրն բա-
րի է...

բ. 121բ [Լուսացոյց—քաղաք]—Ջմառ քո-
ւորակիս այսպէս արա... ութ թիւն սպառի՝ անդ
են ատուք լուսինին...

Կարգէ քաղքը և անիւնիւն
նայ. և անիւնիւն լինի զմարդ
այ. և լինի իւրաքանչեւ քաղքը

ՋԵՆԱԳՐԱՐ

ժէ—XVII

ԳԻՐԶ՝ ՏԵՐ 3ալքոյ:
ԹԵՐԹ՝ 74 (122—95ա): ՊՐԱԿ՝ 8×8 (Ը 10): ՆԻԹ՝
քաղք, լուսագծեռով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15,5×11: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
միասին: ԳԻՐ՝ ճառագի (ճառագի՝ 148ա): ՏՈՂ՝ 24:
ՄԱՆՐԱԿԱԼՐԱՅՈՒԹԻՒՆ՝—Ճառագաղաղաղ՝ 138 (անա-
ւառ): Լուսացաղաղաղ՝ տանառ (138բ, փակցած),
մասն ժէ դ. ձեռագրի): Ջառագի՝ ճանապարհորդ: Գառ-
ագի՝ կարմիր, կանաչ, դեղին:
ՎԵՐԱԿ՝ քառասուն: Պաշտօնաւոր, բերքեր խոնարհած,
106-րդ բերքը քոնարհած յաջորդ ձեռագրի սկզբի բերքին:

ՐՈՎԱԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. 125բ, 122ա [Բալարակի, գուլպուրեանց
ի վերայ կենդանակերպից]: Ջանալ/պարհի է—
Ջրոս. Պատրաստ կաց զէ օրն և ապա զնայ,
որ բարի լինի քեզ...

2. 125բ, 122ա [Վասն իշխանութեան Բժ-ան
կենդանակերպից]—Ծրկոտասան կենդանակերպս
իշխան և տիրեն ի վերայ Բժ-ան անդամոց մարդ-
կան... (գրուած բոլորակների տակ):

3. ա. 122բ [Առաքելի Սիւնեցոյ] Վասն Բժ-
ան կենդանակերպիցն, Բժ-ան ազգաց և Բժ-ան
անդամոց. Համբարպէտ քառասուն—Աշխարհս
ունի րդէն մարդոյ, Բժ-ան անդամք մարմնոյ...
[Ջրմեռն անոնն այս կենդանիք]

բ. 122բ, 178աբ Վասն է մոլորակաւանց և
Բժ-ան կենդանակերպից, թէ որք որոց իցեն,
կամ որպէս զնան, կամ զին է գործ նոցա//—
Կան ճոթն աստղեր մոլորական, Կենդանակերպ
Բժ-ան... [Տարի ու կէս պարտէ զնոսին]... (շար-
թափուած):

4. [Աստղաբաշխութիւն]

ա. 126ա Դուռն աստղաց բնութեան—Ջո-
հալն ունի զինչ հոգութիւն...

բ. 126ա Դուռն աստղաց յուժեռուն—Ջոհալն
ունի զիւրաթի մասն...

գ. 126աբ Դոտն ամուսնութեան շարժառանգաց աստեղաց—Ջօհայ ունի զկիսն...

դ. 126բ—7ա Դոտն աստեղաց բոլեաց—Ջօհայն ունի... գրուն...

ե. 127ա Դոտն աստեղաց զօրվածին—Ջօհայն ունի զմազն...

զ. 127աբ, 123ա Դոտն աստեղաց, քէ ունե ար յաւուր ունի իշխանութիւն—[Կիրակի արեգականն է իշխանութիւն... տանուտէրի...]/ լուսին է...

է. 123բ Թէ կամիցիս իմանալ զմեծն՝ զկարերն և զերկայն—Կալ զվերադիր տարոյն...

ը. 123բ Սոխա են ասացեալ մեծ իմաստեայն ճշդիւսի, և քէ ոչ ճաւատաւ, նայ փորձեայ և տես, զի ստոյգ է/... (շար. թափում):

թ. 129ա [Դոտն աստեղաց...]/ տարութիւնն և Մարտիկի շրուիթիւն...

ժ. 129ա Դոտն աստեղաց ճամբուն—Ջօհայն ունի զբոթորթն...

ժա. 129աբ Դոտն աստեղաց գունեւուն—Ջօհայն ունի զսև գունն...

ժբ. 129բ Դոտն աստեղաց պինդ և կակոլո—Ջօհայն ունի... պինդ...

ժգ. 129բ, 124ա Դոտն աստեղաց շափուն—Ջօհայն ունի զերկայնութիւն.../ Ջօհայն միակէ լինի...

ժդ. 124ա Դոտն աստեղաց լեռներուն—Ջօհայն ունի զլոր լեռներն...

ժե. 124աբ Դոտն աստեղաց տեղեւուն—Ջօհայն ունի զգետնափոր տեղերն...

ժզ. 124բ, 128ա Դոտն աստեղաց [հաճեւուն]—Ջօհայն ունի զմուրտասանն.../ Արեգակն ունի զոսկին...

ժէ. 128աբ Դոտն աստեղաց մրգաց և ճնղաց—Ջօհայն ունի զկեռան... կալ և ծաղիկ:

Ե. ա. 130ա—3բ Վասն խաւարման արեգակին և լուսինն, ումիմ յիմաստեայօրի ասացեալ—[3]ունվար քէ լուսին խաւարի՝ կոտորումն լինի անասնոց... Հաց և զինի նուազ: Եւ Քրիստոսի... փառք ամէն:

բ. 136ա Սյլ ևս այս է ազգի բառով անուանք է մորտականացն, որ կայ աստ դորշմեալ—(Աղիսակ) Հայերէն՝ Երևակն, յարապերէն՝ Ջօհայ, պարսկերէն՝ Զրուան, լուսերէն՝ Կոնոս, ֆուսկերէն՝ Սաթուրոս...

Զ. ա. 136բ Աղբիւրի վերայ յիշատակաւան գրելոյ—Աղբարս որ է լըրոց բղխման, [մորդանանու է սայ նրման...]/ Թրքին ՈՂԱ (1642)—ամեն:

բ. 136բ Գաւարի վերայ գրելոյ—Գաւարս անապակ զինով ի լի:/ Անշո լինի սա խրճօր.../ Թրքին ՈՂԱ (1642)—ի...

գ. 136բ—7ա Յիկեղեցոյ յիշատակաւանի կամ զմպէրի կամ դրան—Փառաց տաճարս աստուածային, [Երկրի զբախտ կենաց փայտին...]/ Թրքին ՈՂԱ (1642)—ին:

ճ. 127աբ Հաղբումն. Ո՞րով իմի կարէ մարդ պանել միշտ զինէ ի սէրն Աստուծոյ—Պատասխանի. Գրեալ է, քէ զմիտս մոլորեալս դարձուցանեն յԱստուծո ընթերցումն գրոց...

7. ա. 137բ [«Յայսմ ատուք պարտ է զգուշանալ»]—Նաւասարդի՝ Գ և Ե, Հողի՝ Գ և Ժ... փորձեալ և տես:

բ. 137բ Արլ, այս են ատուք պանգաւան/... —(շար. թափում):

ճ. ա. 138ա և 11բ [Յաղագս եւեման կենդանակալից]—Յորժամ գիտաւոր աստղն երևի յաւուրս հոյի, նոր թազաւոր յարիցէ... Յույն երևի...

բ. 141բ—2ա Վասն փառատուր աստեղաց—[8]որժամ տեսանես մեծ և փառատուր աստղ, որ ցուանայ...

գ. 142ա—3բ Վասն Զօնալ աստղին—[3]որժամ Զօհայ աստղն ի կենդանակերպս մտանէ...

դ. 142բ—5ա Վասն գիտաւոր աստղին—Յուն վարի քէ երևի աստղ գիտաւոր...

ե. 145բ—7բ Ամպի նշան այս է, որ թուն կռի լի ալլ նշանէ—Ջի քէ լուսին կարմիր գայ...

զ. 147բ—52ա Վասն որոտմանց ի վերայ լուսինն, քէ զինչ ցուցանէ—Յորժամ լինի լուսինն ի հոյն...

է. 152բ—4ա Յաղագս խաւարման արեգակն և լուսինն, ասացեալ մեծ իմաստեայն Արիստոտելի—հոյն, քէ արեգակն խաւարի...

բ. 154ա—5բ Յաղագս խաւարման լուսին, ասացեալ մեծի իմաստեայն Ճեպնմիտի և Հերմիանոսի—հոյն, քէ լուսինն խաւարի...

բ. 155բ—7ա Յաղագս ընծայման լուսինն, Անդրիաւայ—Յորժամ ի հոյն ընծայի լուսինն...

ժ. 157ա—8բ Յաղագս աղբարս իլանելոյ—Յորժամ լուսինն ի հոյն լինի...

ժա. 158բ—9բ Վասն որոտման ի վերայ լուսինն, որ կենդանակերպից լինի և զինչ որ լինի՝ ցուցանէ—Յորժամ լուսինն ի հոյն լինի...

ժբ. 159բ—61ա Որ գտաի ասեն ի վերայ լուսնուն. գիտ բզլուսինն, քէ որ կենդանակերպ է—Յորժամ լուսինն ի հոյն լինի...

ժգ. 161ա—2ա Պարաւարի զլուսինն տես, քէ

ո՞ր տաճանում է և զճառմանն այն աշխարհին առա, և զգծող...—[հոյն. որ որոտայ...

ձգ. 162աբ Ուրտաղացյոց ամսով վերայ՝ Հոռմ-յեցոց ամսով—Ա. Յոնսարք թէ որոտայ...

ձգ. 163աբ Վասն լուսնի քակ տանելոյն՝ ի կենդանակերպից վերայ—[հոյն. թէ լուսինն...

ձգ. 163բ—4բ Յաղազս արեգակնանց պարունակին, ասացնալ մեծ իմաստեղն Արիստոտելի՝ ձնպիմոսի—[հոյն. թէ արեգական...

ձգ. 164բ—5բ Յաղազս լուսնոյ պարունակին, ասացնալ մեծ իմաստեղն Արիստոտելի նոյն ձն-պիմոսի—[հոյն. թէ լուսինն...

ձգ. 165բ, 167աբ Վասն խավարման արեգա-կան՝ ի վերայ կենդանակերպից—հոյն. թէ արե-գակն խավարի... (166աբ տե՛ս ձեռ. է, ց է—ր)։

ձգ. 167բ—8բ Յաղազս խավարման լուսնին, ասացնալ մեծ իմաստեղն—հոյն. թէ լուսինն խավարի...

ի. 168բ—9բ Յաղազս ամպոց լերկելից նշան—Յորժամ ի յարեմտից...

իա. 170ա—5բ Տանուտեղացյոց նշարիտ, զոր արաբնալ է Դանելի մարգարէն—Յորժամ հոյն լի-նի տանուտէրն...

իբ. 175բ—6ա Վասն լուսնին, որ քակ առէ—Ապրիլ եթէ լուսինն...

իգ. 176աբ Վասն աստեղաց ցոլանալու—[Յ]որժամ յարեմտից յարեմտ ցոլանայ...

իդ. 177.աբ [Վասն լուսնին, որ խավարի]—Ապրիլ թէ լուսինն խավարի... (178աբ տե՛ս ց 3. բ)։

իե. 179ա—84բ Յաղազս նշանաց արեգա-կանն և լուսնին և աստեղաց, և վասն որոտմանց, Առաջոց քոց, ասացնալ երանելոյն Դանելի մարգարէին—Թշրին գթիմ, որ է Հոկտեմբեր... (185ա—8ա յանկարգութիւն, տե՛ս ձեռ. է)։

իզ. 188բ, 189ա Այս որ տպիտեւ դրոշմեցաք է // ազգի կենդանակերպից առնաւնէ (ազիւ-տակ)—Հայերէն՝ հոյն], յարապերէն՝ Համէլ, պարսկերէն՝ Վարազ, լուսարէն՝ Կոթոս... (հա-յերէն անունները նշումն են սկզբնատառով)։

իէ. 189ա—91ա [Վասն մուրախաց—...] զի ամէն աստղ զանազան են սեռի, տեսակաւ, քա-նակաւ, որակաւ և աստմամբ...

իբ. 191աբ Յաղազս շարժուն և անշարժուն կենդանակերպից—հոյն, խեղճեմտին, Կշիւն, Այծեղչերն... շարժուն են...

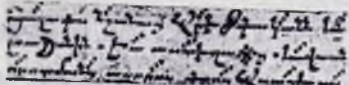
իբ. 191բ—2ա Երկրի և աշխարհի—Զօհայն ունի Հնդկաս...

լ. 192ա Վասն ծննդեան մարդկան—Զօհայն ծնունդն յանկարծման հիւն...

լա. 192ա—4բ Դանել վասն փառատեղիոյ է աստեղացն—Զօհայն ի աստղաբաշխութեան հա-շիւն՝ ի յերկիրն շարաւ ունի... ճշմարիտն Աս-տուած գիտի (195ա տե՛ս ց իգ)։

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ՔԱՄԱՆԱԿ

161ա (հորազրի մէջ) եւ գծող գրոյս՝ զա-նարժան ըզտէր Յակոբ յիշեալ։

Ջ Ե Ռ Ա Դ Ի Դ Է

ՌՃԿԴ—1715

ԹԵՐԹ՝ 49° (195բ—243)։ ՊՐԱԿ՝ 6×8+1×1 (փակցումը 145-ից)։ ԼԻԹՐ՝ բուրբ, լուսագծերով։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15.6×10.7։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին։ ԳԻՐ՝ ճօղգի (անվարձ, նմալ՝ 221ա)։ ՏՈՂ՝ 24—28։

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբ. Տեղ-տեղ բեզդիր գրչի կողմից բաճառով ընթան։ 206-ի վրայ այլաբաժն (ճարգում), սի-մանի տեղ փոքրիկ պատճառներ։

Բ Ո Վ Ա Ն Ե Դ Ա Վ Ո Ի Թ Ի Ե

Ա. [Գուշակութիւնք]

ա. 195բ—220ա [Աղիապիք]

Գուշակութիւնները՝ ըստ ամիսների, կենդանակեր-պիերի, երկնային մարմինների, մարմնի առնամանքի, իրազեմի, պաշտօնեաների, բնութեան երեւոյթների, Խոյունների, կենդանիների և այլն։

բ. 220ա—9ա Վիճակ ճաստառակ այլութեան վերայ է—Ա. Սուրբ երեքանձնեան միաւորութիւն և մի աստուածութիւնի փրկէ զճնգ...

գ. 229բ—37բ [Գիր նմայական ի վերայ ԺԻ կենդանակերպից]—հոյն, Ասաց Սողոմոն՝ օվ այս աստղս ծնանի, դէնի անունը Դշէյալ է...

Տեղ-տեղ կախարդ-հմայական նշանագրեր, վեր-ջում աղիապ. Վեյա Բժ-ան առաքիւրջ լուսնաց պատ է։

դ. 238ա—40ա [Վասն ծննդոց մանկանց]—Կիրակի յաւուր ծնած...

ե. 240բ—2ա Վասն գոռի գտանելոյ—հոյն.

ի զողն գոռով, սրտոտ...

զ. 242բ—3ա Բաճառաբան շար մարգը, ան-դարձ մարգը—Ինձ հանկիւ հարգալորի յՏեան իմոյ ողբ և երգ կիրակի...

հորազրի՝ վերում։ Գրուած է ընդհան օլբ Թա-թաթի։

Բ. [Յանկազուրիւնէ՛ ԺԼ Գ.]

ա. 10ա—2բ (Վիճակացոյց)—Ջառն քաշել պիտիս, յետոյ վիճակն հայիլ պիտիս: Քնքնեա և տես զսորհորդը...

Բազկացած է Ա—Ջ Ժառնից, ամեն ժառն է՛ հինգ ժառից (ԱԱ, ԱԲ, ԱԳ, ԱԾ, աստ՝ ԲԱ, ԲԲ... հա-ժառակումսբ):

բ. 48բ—53բ Վիճակ ի վերայ կենդանակերպի և ի վերայ է մոլորակաց—հոռն է՛ Ո՛վ մարդ, ինչ ասեմ...

գ. 110բ [Դեղ ոտն ուտածի]—Մարդոյ որ ոտնին ուռի, առ բազում սխտորի կոթ...

դ. 125ա Սրագացոյց ԲԺ—ան կենդանակերպից վերայ...—Անուամն և ըռգակին...

ե. 128բ [Դեղ ձվերն ուտածի]—Մարդոյ ձվերն որ ուռի, միշտ որ աղիքն վար կը ինչու...

զ. 133բ—5բ [Գուշակութիւնէ գանազանէ]—Վասն կնոջ որ յղանա...

է. 166ա [«Բլբլբ» բնդդէմ վախի]—Գիտա-ցիր, օ՛վ եղբայր...

բ. 166բ Գիր կապածի մարդոյ, որ արձակես—Գրէ ի վերայ խնձորին...

բ. 185ա—8ա [Վիճակացոյց]—Ո՛վ մարդ, շատ դանութիւն...

Նման՝ 23բ, 63բ, 71աբ, 169բ, 177բ: Բաւոր յանու-գրութիւններէ՛ է ձեռագրի զորք ձեռագրի, որը, անշուշտ, Ա—է ձեռագրերը միաստանն է:

ՅԵՏԱՅԱՆԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

128բ ՌձԿԳ (1715) տանուտէրն Կշիռն է՛

Դրլափորձ՝ Աստառ Ա. ԴԶ. Շարալկան խա-լի...:

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ
ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

88

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

(Բաղկացած է 2 տարբեր ձեռագրերից)

Քերթ՝ 158: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շաղկապագոյ կաշի, միջնակ՝ տալիսակ, աստաղը՝ բուլք, յուսեցակողերը՝ կաւմիւր: ՊԱԶԱՆԱԿ՝ 1+1, բուլք, Ա-Ե՛ Յիճ, Բ-Ե՛ ճոր:

Զ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

ՌձԺԸ—1889

ԳՐՈՑ՝ Սարգիս Խէց: ՍՅԱՑՈՂ՝ Սաեփանեան վրդ.: ԽԵՐԺ՝ 72 (1—72). չգրուած՝ 68բ—72բ: ՊՐԱԿ՝ 6X12: ՆԻԻԺ՝ բուլք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18,3X9,7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միա-սին: ԳԻՐ՝ բուլքեր (ճամպ՝ ՅՅա): ՏՈՂ՝ 29: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Սղաճաւարմից յուսեցակողութիւն-ները՝ վեցաստան:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1ա—68ա [Խ] րտաբ գնդեցկայարմար և ա-ռակատր բանիւր, ասացեալ յիմաստնօցն՝ պէս-պէս և ազգի-ազգի կերպարանօք խօսել ի դէպ ժամու ի ճօցեառն և ի մարմնատուրն՝ ի շան և ի յօգտութիւն ուսումնասէր անձանց, զոր ի բազում այլ և այլ օրինակաց ծաղովեալ եղաք աստ (Ա-ռակէ՛ Վարդանայ Այգեկցոյ)

1ա Ա. [Աստուած] ալիւն Սողոմոնն ասէ. Արա-զաթն արժուի...

1աբ Բ.՝ Ժմաստասէր ոմն աղքատ ունէր ծոյլ որդիս...

1բ Գ. Այր մի եհատ սրով վլեզու որբոյ...

1բ—2ա Դ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Այր մի զգալն բունէր...

2ա Ե. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Աղուէսն գտաւ թուղթ...

2աբ Զ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Գայլ մի ելեալ, ի վերայ լերին...

2բ Է. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Գայլն յայնժամ անկանի...

2բ Ը. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Այր մի գէշն իւր կորուսեալ...

2բ—3ա Թ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Կին ոմն ունէր Ծ այծ...

3ա—5ա Ժ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Այր մի սովորեալ էր...

5ա—6բ ԺԱ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Ի Բաղ-դատ քաղաքն հիւս մի...

6բ ԺԲ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Այծ մի էր ի վերայ բարձր պատին...

6բ—7ա ԺԳ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Քաղաւոր մի կայր, ունէր սիրելի օժ մի...

7աբ ԺԳ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Կին մարդոյն Գ երեսի շուր կայ...

7բ—8ա ԺԵ. Արք Բ ընկերացեալ ի վա[ճա]-ռաշառութեան...

8աբ ԺԶ. Դարձեալ րախճան—Ասի, թէ՛ Բ ար ռան միում դրախտապան էին... 8բ ԺԷ. Արդ հարցանելի է, թէ՛ առաջին վաճառելովն...

8բ—9ա ԺԸ. Ասի յիմաստնոց. Առ թեզ ի տապակ և գնա...

9աբ ԺԹ. Ասի ի յառակաց, թէ՛ Այր մի յա-մէն տարի ի մոթ...

9բ—10ա Ի. Ասի յառակաց, թէ՛ Աղբառ է-րէց մի գնաց մօտ ի մագործն...

10աբ ԻԱ. Ասի յառակաց, թէ՛ Այր մի խիստ պարտական էր...

10բ—1բ ԻԲ. Ասի յառակաց՝ թէ՛ Բ արք մի-մեանց յոյժ բարեկամք էին...

11բ—2բ ԻԳ. Ասի յառակաց, թէ՛ Միայնա-կեաց մի ընդ սատանայի...

12բ ԻԴ. Ասի յառակաց, թէ՛ Կենդանի մի, որ յունայն զորովայն...

12բ—3ա ԻԵ. Ասի յառակաց, թէ՛ Ժողովեցան թռչունքն և ընտրեցին...

13ա—5ա ԻԶ. Ասի յառակաց, թէ՛ Քաղաւոր ոմն ունէր Գ որդի...

15աբ ԻԷ. Ասի յառակաց, թէ՛ Այր մի գնաց առ դատաւոր...

15բ—7բ ԻԸ. Ասի յառակաց, թէ՛ Քաղաւոր մի կամեցաւ աշտարակ...

17բ—8ա ԻԹ. Ասի յառակաց, թէ՛ Գէզ մի ոչ-խար արածէր...

18ա Լ. Ասի յառակաց, թէ՛ Աղբօրն օթեր էր ի բարձր ծառ մի...

18աբ ԼԱ. Ասի յառակաց. Ահա երթային Բ սինդիկնոս...

18բ—9ա ԼԲ. Ասի յառակաց, թէ՛ էրէց մի ասորի բարի...

18աբ ԼԳ. Ասի յառակաց, թէ՛ Կատուն էած փիլոն...

19բ ԼԴ. Քաղաւոր մի նստեալ...

19բ—20ա ԼԵ. Ասի յառակաց, թէ՛ Քաղաւոր մի արար հարսանիս...

20աբ ԼԶ. Ասի յառակաց, թէ՛ Առիւծն ծերա-ցեալ էր...

20բ—1բ ԼԷ. Ասի յառակաց, թէ՛ Ապուզնէն արար թաղաւորութիւն...

21բ ԼԸ. էր միայնակեաց մի քնակեալ...

21բ—2ա ԼԹ. Այր մի էր, որ հանապաղ ու-տէր...

22ա Խ. Թաղաւոր մի որդի հասաւ ի վերջին աղըրատութիւն...

22աբ ԽԱ. էր վաճառական մի ի քաղաք...

22բ—3ա ԽԲ. Ասի յառակաց, թէ՛ Արծիւն ու կաքան խիստ յար...

23աբ ԽԳ. Աղբօնս առեալ զլիտն ի բերան...

24ա ԽԴ. Ասի յառակաց, թէ՛ Գայլն երթայր առ յերամբն...

24աբ ԽԵ. Աղբօնս և խեցեցետին բարեկամա-ցան... և իմաստութեամբ|...

Քափուած են ԽԵ-ի վերջը, ԽԶ—ՀԸ և ՀԹ-ի սկիզբը

25ա [ՀԹ. Այր մի թաղաւորազն...] և կալաւ լու մի...

25ա Զ. Արագիլն բռնութեամբ գալ...

25ա ԶԱ. Արագիլն և ճայէկն և յուպոպն...

25աբ ԶԲ. [Ա]ղբօնս ի գետն անկաւ...

25բ—6ա ԶԳ. Աղբօնս եգիտ զրեհ...

26ա ԶԴ. Էշ մի էառ զաւանակն...

26ա ԶԵ. Էշ մի անկաւ ի գետն...

26աբ ԶԶ. Կին մի մեծահասակն և գէր...

26բ ԶԷ. Էշ մի մեծարեցիւն և կոչեցին...

26բ ԶԸ. Դշուն աւետիս մատուցին...

26բ—7ա ԶԹ. Ի բարձր վիմէ կաթէ շուր...

27ա Դ. Ասեցի (լսեցի) ի բժշկական վար-դապետաց, թէ՛ Շինական ոմն...

27ա — Դարձեալ ասեն, թէ՛ Առիւծն յորժամ կուշտ ուտէ...

27ա — Դարձեալ, թէ՛ Մեղունք սակաւ ուտեն ի մեղրէն...

27աբ — Դարձեալ ասեն, թէ՛ Է կենդանի մի...

զլոս...

27բ ԴԱ. Դարձեալ ասեն իմաստունքն, թէ՛ Սահմանք է քնութեամբ...

27բ—8ա ԴԲ. Վասն պահոց—Դարձեալ ասի ի բանախօս արանց, թէ՛ Օձն...

28աբ ԴԳ. Վասն ողորմութեանց—Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Կայր պարոն մի խիստ նա-քաս...

28բ ԴԴ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Քաղա-ւոր մի բարկացաւ...

28բ—9ա ԴԵ. Զաւակաց, որոց անկեղծ են ի հաւատս—Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ էր տանու-տէր մի և ունէր կին վատ...

29աբ ԴԶ. Վասն քարի և միւսմիտ մարդոյ—

Ասի ի պատմութեանց. էր այր մի և ունէր Բ որդի...

30ա ՂԸ. Վասն ծնողաւորաց—Ասեմ բնախօսքն, թէ՛ Արագիւն յորժամ ծերանա...

30աբ ՂԸ. Վասն հաղաղաբարաց—Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Քաղաւոր մի և ունէր Գ որդի...

30բ—1ա ՂԹ. Վասն գրայ—Ասի ի պատմութեանց, Այր ոմն ունէր որդի մի...

31ա ձ. Վասն դժոխաց դառնութեան—Գրեալ է ի Վարս Հարանց, թէ՛ Սուրբ Հայր մի ետես ղմի ի դիւանցն...

31աբ ձԱ. Վասն քարի մտածութեանց—Ասացեալ է իմաստնոց, թէ՛ Զոր խոցեն և սպանեն...

31բ—2բ ձԲ. Վասն նախաճոտաց—Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Բ ղինուորք յոյժ նախանձոտ էին...

32բ—3ա ձԳ. Վասն վնասակար անղամաց—Եղև Հարցումն ի մէջ իմաստնից, թէ՛ ո՞րն է յանդամոց...

33ա ձԴ. Ասի յառակաց, թէ՛ Շունն ուտուցանեն...

33աբ ձԵ. Վասն անճգնութեան—Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Ոմն տանուտէր ի թագաւորական...

33բ ձԶ. Ասաց իմաստուն մի, թէ՛ Ով ունի խելք...

33բ ձԷ. Վէ՛հ իմաստուն մի ասաց. Եթէ՛ ոք շրջի...

33բ ձԸ. Եւ իմաստուն մի ասաց, թէ՛ Այն է իմաստուն...

33բ—4ա ձԹ. Իմաստուն մի ասաց, թէ՛ Ես զնա ոչ ասեմ գիտուն...

34ա ձԺ. Այլ ոմն իմաստուն ասաց, թէ՛ Նա է գիտուն կատարեալ...

34ա — Այլ ոմն իմաստասէր գրեաց, թէ՛ Նա է կատարեալ իմաստուն...

34աբ ձԺԱ. Մի ոմն իմաստուն զօրական երթալի ի պատեհազմ...

34բ ձԺԲ. Իմաստուն մի ասաց. Որպէս ընթանայ...

34բ ձԺԳ. Զարտար իմաստասէրք բնական էին յամրոց մի...

34բ—5ա ձԺԴ. Կայր իմաստուն մի՛ մեծ յաղղէ...

35աբ ձԺԵ. Երեալ (=Գրեալ) է ի սրբոցն, թէ՛ Ով մարդ, զմարմնաւոր ցան ոք...

35բ ձԺԶ. Իմաստասէր մի կողեաց ի ճաշ իշխան մի...

35բ—6ա ձԺԷ. Ասի իմաստնոց, թէ՛ Իմաստուն վաճառականք...

36աբ ձԺԸ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Ոմն նկն առ Աղէկասաղք...

36բ—7ա ձԺԹ. Գրեալ է ի Վարս Հարանց, թէ՛ Ետես ոմն Հայր տեսիլք...

37աբ ձԻ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Կայր թագաւոր մի...

37բ ձԻԱ. Ասեն, թէ՛ Հայր ոմն տեսեալ զսատանայ...

37բ—8ա ձԻԲ. Ասեն, թէ՛ Խեցեցեալն խրատէ զձագս...

38ա ձԻԳ. Ասի ի Վարս Հարանց, թէ՛ Դև մի փայլիկութիւն առնէր...

38աբ ձԻԴ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Մանուկ ոմն առնէր գողութիւն...

38բ ձԻԵ. Ասի [1]առակաց, թէ՛ Բ կին վիճէին...

38բ—9բ ձԻԶ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Կայր ոմն, որ բնաւ ոչ ուրախանալ...

39բ—40ա ձԻԷ. Ասի յիշմարեական, թէ՛ Այր մի կրէր զբաստով...

40ա—1ա ձԻԸ. Եւ աստ գիտելի է, ղի իմաստունք օրինակ բերեն...

41աբ ձԻԹ. Եւ աստ գիտելի է, ղի պարկեշտութիւն յոյժ օգտակար է...

41բ—2ա — Ապա ով ոք կամի ի սատանայէ...

42ա ձԻ. Այն որ թիրեալ է բան՝ խորի...

42աբ ձԻԱ. Ասեն իմաստունքն, թէ՛ Կայ ազգ մը ձուկ սուրխամահ...

42բ—3ա ձԻԲ. Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Ի քաղաքի...

43աբ ձԻԳ. Գրեալ է ի Վարս Հարանց, թէ՛ Ի ճանապարհին Հռոմայ...

43բ ձԻԴ. Կին մի զնալի ի դրախտն իւր...

43բ ձԻԵ. Կայր Հարսն մի հեղ և համբերող...

44ա ձԻԶ. Այր մի մեծատուն, զնաց խնամախօս...

44ա ձԻԷ. Զերմօտ մի երթալի ի ճանապարհ...

44բ ձԻԸ. Գալլն և աղուսն եղեն ի զբարք...

44բ ձԻԹ. [Ա]ղուսն խաբեաց զգալին...

44բ—5ա ձԻԺ. Նապաստակըն (սկսպատակըն) ժողովեցան ի միասին...

45ա ձԻԱ. [Բ]ագաւոր մի յարեմտոս բազմեցաւ...

45ա ձեռք [Ա.]ձն ստեղծեմս կայր գեղին յն-
գեր...

45բ—6ա ձեռք. [Գ.]այլն յափշտակեաց ա-
նասուն...

46ա ձեռք. [Թ.]ազատոր մի հասաւ ի վերջին
աղբատութիւնն...

46բա ձեռք. [Ա.]ոխձն ետես զդուստր Թա-
գատրի...

46բ ձեռք. [Ո.]րսորդն կալաւ կաքաւ մի...

46բ—7ա ձեռք. [Կ.]այսին, որ է որ ապու-
գայն, սովորութիւն ունի...

47ա ձեռք. [Ա.]գոռան ժողովեաց զձագա...

47ա ձեռք. [Ա.]զուեսն քաղցեաւ և ետես ի
հոր մի...

47բ ձեռք. [Ա.]զուեսն քաղցեաւ, և էր ատուր-
քըն...

47բ ձեռք. [Ա.]զուեսն մի տառապէին և նեղե-
ին որսորդքն...

47բ—8ա ձեռք. [Ճ.]ուհին ծաղր առնէր...

48ա ձեռք. [Ճ.]անապարհորդ մի հանգեաւ ի
յաղբեր...

48ա—9ա ձեռք. [Վ.]աճառական մի եկն ի
քաղաք...

49ա ձեռք. Մըժղեղն յորժամ ծնեանայ...

49ա ձեռք. [ուսինն խաւարի և Թափեալ պա-
կասի լոյս նորա...

49բ ձեռք. Ձմեռն շորանայ տերև ծառաց...

49բ ձեռք. Թագաւոր մի մեծ և բարեմիտ ու-
նէր խոզ...

49բ—50ա ձեռք. Անմարդարնակ լեառն մի
կայր մըջիմն մի մեծագոյն...

50աբ ձեռք. Իշխան մի գեղեցիկ էաւ բազում
ձկնորս...

50բ—1ա ձեռք. Աայր (=Կայր) մեծատուն
մի, և ունէր ժառանգ...

51ա—2ա ձեռք. Ժողովեացն այժմն...

52ա ձեռք. Կոյս մի հաւատ[ւ]որ կայր...

52աբ ձեռք. Քահանայ ոմն ի վերին նալի-
նոյ...

52բ—3բ ձեռք. Այր մի քնակեալ ի դուռն քա-
ղաքի...

53բ ձեռք. Եմուտ այր մի առ Թագաւոր ոմն...

53բ—4բ ձեռք. Առիձն հիւանդացաւ...

54բ—5ա ձեռք. [Ա.]յր ոմն գնաց ի հողա-
վարքն...

55ա—6ա ձեռք. [Թ.]ագաւոր մի բարեմիտ և
իմաստուն գնայր առ սուրբ հայր...

56աբ ձեռք. [Ա.]յր ոմն մեծատուն ունէր բա-
զում կաղապար ոսկի...

56բ ձեռք. [Թ.]ագաւոր մի շուրջ գայր...

56բ—7ա ձեռք. [Մ.]առ մի կայր ի Հեղկաց
աշխարհն...

57ա—8ա ձեռք. [Ժ.]ողովեացն ի մի վայր ժ
վաճառականք...

58աբ ձեռք. [Թ.]ագաւոր մի կանգնեաց բար-
ձր սիւն...

58բ—9ա ձեռք. [Ժ.]ողովեացն մկուռնն ի մի
տեղ...

59ա ձեռք. [Ա.]ձն յորժամ երթայ ի թիւր...

59բ ձեռք. [Գ.]ող մի ձմերուկ գողացաւ...

59բ—60ա ձեռք. [Ջ.]ուհակ մի ասաց, թէ՝
Աստուած զմարդն Թագաւոր է ստեղծեր...

60աբ ձեռք. [Ա.]յր ոմն ունէր որդի մի... եղև
կրօնաւոր...

60բ—1բ ձեռք. [Ա.]ղբատ մի եկեալ ի գեղ
մի...

Եղբատունն պատճառով վնասուած են տաղկեթի
համարանիշ Թուրքը Պահպանուած տառամասերի հի-
ման վրայ կարելի է տեսնել, որ միջին ձեռքի համարը
հիշտ է վերականգնուած, սակայն դրանից լիար, հա-
ւանաբար, զրից Թուրք տուած սխալի պատճառով, հա-
մարանիշը լին համընկնում, և ձեռք-ին յայտնաբեր
է ձեռքի, Եղբատունը պիտի որոնել ձեռք-ձեռք-ի միջև,
որովհետև դրանց միջև ընկած Թուրքամասերից ոչ մի
հասց չի պահպանուել:

61բ ձեռք. Եկն հրեշտակ առ աղքատ մի...

62ա ձեռք. Գորտ մի կայր ի Մա[ր]այ աշ-
խարհն...

62ա—3ա ձեռք. Հրեշտակ ասաց առ ջաղաք-
պան...

63ա ձեռք. Սատանայ առ սատանայ մի
գնաց...

63աբ ձեռք. Կայր էրէք մի ի գեղի միում...

63բ—4ա ձեռք. Այր ոմն մեծատուն ունէր կին
մի գեղեցիկ...

64ա ձեռք. Այր ոմն աղքատ գնաց ի լեառն...

64բ ձեռք. Երկու գողք գնացին...

64բ—5ա ձեռք. Այր ոմն ունէր խանութ և մե-
ղր ի լու ծախէր...

65աբ ձեռք. Ժիժին առ մըջիմն գնաց...

65բ Մ. Գիտացէք, որդիք մարդկան, որ թէ
Թագաւորի դուստր լինի...

65բ—Թէ մարդուն զայնքն թրով հանեն և թէ
ասեղով մէկ է...

65բ—6ա ՄԱ. Առջն ի ձմեռն և որ ի յար-
գելանոցն մտանէ...

66ար ՄԹ. Առակ օգտակարագոյն—նաև առակ մի այլ ասի լվասն ազոաւոյ մի անմտի...

66ր ՄԳ Մեկնութիւն առ[ա]լիս—Աղոչէն է նման սատանայի/ եւ թամայ նենգաւորի...

66ր—7ա ՄԴ. Առակ շանքաբեր—ի լառակաց լինի պատմեալ, /Գերի շնուկ մի խիստ քաղցեալ...

67ա ՄԵ. Մեկնութիւն առակիս—Շունն օրինակ մարդոյ ելեալ, / իսկ թագաւորն զԱստուած ցոյցեալ...

67ար ՄԶ. Մուկ մի ըղտին մօտ գրնաց և ասէ ցնա. Տո՛ր ինձ...

67ր—8ա ՄԷ. Պատմութիւն համապփութ ծաղկին—ինչորեա՞ զնա յորժամ... Անանիայ ասաց, թէ ես դո՛ւի զնա ի Ձողկերոյ:

Տէ՛ս Ն. Մատ, Ժողովափոյց Առակաց Վարդանայ, Բ. Ս. Պետերբուրգ, 1895, ձեռ. D:

ՅԵՆԱՏԱԳԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

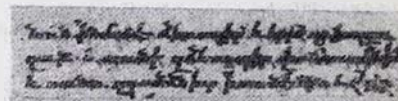
69ա [Փ]ա՛ւր... Արդ, իշեցեղէ զհեղահոգի, զեռարդոյս, նորարդողը զՍտեփաննոս վարդապետն, որ ետ գրել վասն խրատու ժողովրդեան, որ առակ պաղունսն եղին առ ի մարդիկ շահելոյ, Աղաչեմք զձեզ, ո՛վ եղբարք, որք հանդիպէք տեսութեամբ Առակագրոյս, կարդայով կամ օրինակելով, միով Տէր ողորմախի իշեցեղէ զՍտեփաննոս վարդապետն և զձեռոյն իւր, Թվին ՌձԺԸ (1669), Օգոստոսի ԺԴ:

Զմեղսամած Սարգիս էրեց իշեցեղէ... Անմեղադիր լերուք, ո՛վ եղբարք, սխալանաց և խոժորութեան գրոյս՝ ըստ կարեաց մերոց այս էր:

ՅԵՆԱՏԱԳԱՐԱՆ ՑՆԱԳԱՑԻ

69ր [Յի]շատակ է գրբար այս 'Էնդէմացի Զովանէս վարդապետին բազմաշխատ:

Գրչափորձ՝ Աստուա Ա. ...գրիշափորձ, Պահայանակ Աս. եւ... ծանուցումն լիցի... ժողովուրդոց...!

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ր

Ժէ-ԺԷ—XVII—XVIII

ԹԻՐԹ՝ 86 (78—168). չգրած՝ 147ար, 151ր: ԳՐԱԿ՝ Ա—Ը12 (Ա, Ը 11, է 4): ՆԻՒԹ՝ բուլղ, լուսագրոյնով:

ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 16,3x9,7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճեռ-գիր (նմուշ՝ 130ա): ՏՈՂ՝ 21:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւաւոր: եղբարեացութիւն լուսեցեացութիւն—ենբը վնասած, բանալիք գրադարը գունափոխած, տեղ-տեղ խնամութեան ենաբն:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 73ա—145ր [«Աստուածատու»] Համազանցեցոյ... աւառեալ ժողովածու. Պ 56, 3ր]

ա. 73ա—6ր Յաղագս ազգեութեան...—Որ յոյսայ ի մեծութիւն...

բ. 76ր—9ր Յաղագս ճշմարիտ ազատութեան...—Մանրչիք զճշմարտութիւն...

գ. 79ր—82ր Յաղագս օգտի և սանձանի աղօթից—ի նեղութեան իմում...

դ. 82ր—3ա Յ[աղագս] սրտմտութեան—Արտմտութիւն ի վերայ ամբարշտաց...

ե. 83ր—7ա Ասացնի յաւուր յայնմիկ... չէ՛ Տէր Աստուած մեր ընդ մեզ...

զ. 87ա—94ա [Ա]յսպէս ասէ Տէր. Ո՛ր է թուրթն... (92ր «Որպէս ծնունդն սքեշելիք/ Նոյնպէս և մահն հրաշալի...», Ն. Շնորհալի):

է. 94ա—7ա [Ե]թէ թաքուն սրտէ ձերմէ դարձեալ էք...

բ. 97ա—8ր [Ե]տես կինն, զի բարի էր ծառն...

թ. 98ր—104ա [Ե]թէ ամաչեսցէ ժողովուրդ իմ...

ժ. 104ա—7ա [Ո]րդիս ծնայ և բարձրացուցի...

ծա. 107ա—10ր [Զ]ի իմաստուն է մտօք դօբաւոր...

ժբ. 110ր—3ա [Ի]բրև զծաղիկ ծաղկեալ...

ժգ. 113ր—8ա [Ե]ւ արդ, Տէր Աստուած Իսրայէլի հաւատարիմ լիցի...

ժդ. 116ա—7ր [Գի]նի և ցբի մի ըմպիցէք...

ժե. 117ր—20ր [Յ]անօրէնութեանց ժողովուրդն իմոյ...

ժզ. 120ր—3ր [Ա]յսպէսնեսցէ իշխան ի Զոյդայ...

ժէ. 123ր—6ա [Թ]ուլ արա ինձ սակաւ մի հանգեաց...

ժբ. 126ա—9ր [Յ]այնժամ արդարն կացցէ բազմա համարձակութեամբ...

ժթ. 129ր—32ա [Ե]ւ ասէր. Մի՛ մխրի զձեռնք ի պատանեակդ...

ի. 132ա—3ա Յաղագս բացայայտութեան օտուր երբեքութեան—[Ե]ւ ասաց Աստուած. Արացուք մարդ...

իս. 133ա—4ր Յաղագս ճշմարիտ զղշման...
—[հ]նդհեցից զՏէր Աստուած ձեր...

իբ. 134բ—6ր Յաղագս թէ Քրիստոսն է լոյս աշխարհի—[Յ]տու զհեծ ուխտ ազգի...

իգ. 136բ—8ա Յաղագս թէ իսաչ և նեղութիւն են կեանքն հաստացելոց—[Ա]հաւարիկ ես ա-

ռաքեմ զձեզ...
իդ. 138ա—9ա Յաղագս խնամարձութեան—

[Յ]ղև բան Տեառն առ Սամէաս...

իե. 139ա—40բ Վասն խնամարձութեան—[Ա]-
ռէք դուռ իմ ի ձեզ...

իզ. 140բ—2բ Յաղագս կեղծատուութեան—
[Մ]ի՛ լիցիս անհատու...

իէ. 142բ—5բ Յաղագս կենաց մարդկան
կարճութեան—[Մ]արդոյ որպէս խոտոյ են ա-

ւուրք...

իբ. 145բ Յաղագս կուտութեան մտաց—
[հ]արխափեցես ի մէջդէրի... զի խաւարն կու-

րացուց զաշխարհս

Աստուածային, հայ և ասոր վարդապետների
գործերից թարգման ընտրի հատուածների ժողովածոյ է,
որը, ըստ Մ 66-ի կազմել է Աստուածատուր Համա-

դանքին։ Այստեղ վերջին մասը չի ընդգրկնակում,
որովհետև այն եւս տարբեր սկզբումն է վերջից աւելի
ընդարձակ են։

Բ. [Ա]ղօթք, նախերգանք և Օրհնութիւն յետ
բարեգից]

ա. 148ա—9ա Աղօթք պանծաւորութեան ընդ-
դէմ Բեկիարայ, սուրբն Նարեկն—[Ա]ղայնմք

զթեզ, Տէր Աստուած իմ...

բ. 149ա—50ա Ողբ որդեակաւն, ասացեալ
սրբոյն Յովսէփայ—Յիսուս միածին, Աստուած

բոլորից, չոր անեղակից, Չղուդ փառակից...

գ. 150ա—1ա Աղօթք պանծաւորութեան յա-
մենայն շարէ, Ասաբէլ վարդապետէ ասացեալ

յաղագս ծառայիցն Աստուծոյ (ծայրակապ՝ «Տէր
Արաքիալ ասե») —Տէր և փրկիչ, Յիսուս Քրիստոս

չոր ճառագալիք և լուսոյ փառաց...

դ. 152ա—3ա [Նախերգանք]։ Անտարանի—
նրանիկն և միայն հզօրն... (ապա՝ «Սողոմոնիս,

սմարգարէից», «առաքելոց»)։

ե. 153բ—8բ [Օրհնութիւն յետ Բարեգից]—
Ջոր օրհնութիւն Աստուածանին... Հանգիցէ ի վե-

րայ ձեր... էնն Աստուած... էացուցէ և զձեզ զա-

մենայն տես[ա]կս առաքիւնութեանց։

Գ. [Յանաբարութիւն՝ ԺԺ դ.]

ա. 70ա—1բ [Գրառուց օրհնութիւնարք կոն-

դակի]—Եւ ընդ աստուածապարզ օրհնութեան
ծանուցումն լիցի... և ի քաւութիւն մեղաց մարդ-

կան։

բ. 146աբ [Օրհնակ գրութեան]—Ի դրանէ
Սուրբ էշմիած[ն]ի և ի նորին սպասաւոր Յովա-

նէս վարդապետէ, որմէ բարկութեամբ և սաստիկ
ծանիք այս անուն զգից անդրիք (= յանդուգն) ժո-

ղովորդք... միշէ... զայն ուղղութիւն։

գ. 153ա [Գրառուց թղթի]—Արպ լիցի վիհիս
մեծի... հօրդ մերոյ։

87

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՐԹԱՅԻ-ԱՅԳԵԿՑԻ, ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ—XVIII

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրիգ՝ Ովսեւ կ. (1գ—74ա), Խաչատուր վրդ. (74բ—
115ա)։

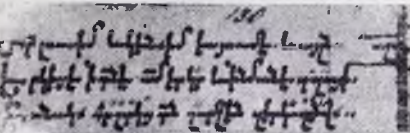
Թիթ՝ 154+1 (կրկ. 1). Ղարամբ՝ 1աբ, 116բ—54բ։
ՊՐԱՆ՝ Ա—է×12 (Ա 11)+6×12։ Նիթ՝ քուրք։ ՄԵՍՈՒՆ-
ԹԻՒՆ՝ 13,5×8։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին։ ԳԻՐ՝ հօտորք (հմայ՝
48ա)։ ՏՈՂ՝ 17(1գ—74ա), 11—14(74բ—115ա)։ ԿԱՄ՝

դրսմազաղ շաղանակազոյն կաշի՝ ղոնակեով, միջուկը՝
սախտակ, աստաղ՝ եռանկյուն զիւրեղով սպիտակ մետաք։

ՄԱՆԵԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Վուրք վարդապետ՝ 1գ։ Կիսա-
խաւառ՝ 2ա։ Զարգացիւ՝ քոյնեղ (2ա)։ Գայեհր՝

կարմիր, կապայտ, դեղին, սե։
ՎԻՃԱՆ՝ քաւառ։ Տեղ—տեղ ցեցեղի, առանձին բծեր,
փերտամեծի (53բ—4ա)։

—804

2ա—115ա կրտամբան յանդիմանութեան առ
սակաւ անձին ողորմելոյ վարդապետ, Աղիւս վա-
սըն որ ի Մարաբայ և ամենայն մեղատարաց, և ի
խորոց օտէ աղիւս մարդաբանաց առ Յիսուս Քրիս-
տոս միածին Որդի Աստուծոյ։ Երբեք յամենայն
տեղիս, ուր կատարեալ Քրիստոս գտարեղու-
թիւնն իւր անօրհնաբար, զոր գրեցին տեսանողն
վասն նորա, և ընթեռնույ անդէն օրիշ-որիշ և հայ-

ցել քաղաքին ի նմանէ, գոր մեղաւոր վարդանս գրեցի յերուսաղէմ ի Սուր Յակոբ

Տե՛ս Ան. Մ 84, 2—67ա: Սյտոյն միայն 8 ա—ձգ. ա/3ա—10ա (անխորագիր): բ/10ա—6բ: գ/18բ—22ա: դ/ 23ա—30ա: ե/30ա—8ա: զ/38ա—48ա: է/46ա—54բ: ը/ 54բ—69բ: բ/84ա—9ա (սկ. ռՅիսուս Քրիստոս թագաւորաւ): ձ/89ա—73ա: ծա/73բ—82ա: ժբ/82ա—95բ: զգ/ 85բ—115ա (անխորագիր): Ա գրիւն ընդգրկնակել է ի ա-ից մինչև 8 ձ-ի կէտը, իսկ Բ գրիւն՝ 8 ձ-ի կէտից (74բ) մինչև 8 ձգ: Ճաշորհրդի ընդգրկնակման համար տեղ է թողնուած՝ 116բ—54բ:

ՅԵՄՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 63բ (Ովանէս գրիւն) Ո՞վ եղբարք սիրելիք, զտառապետ զգրիւն՝ Ովանէս կրօնաւորս յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր, և դուք յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսէ՛:

2. 115ա Բայց յիշեա զբարեաց աղբատացեալ եաշատուր վարդապետն:

Ինչ չէիք — եղբարք — ձեր հոգիք չեմք հոգաւորս յաղօթելու ձեր և ձեր հոգիք չեմք հոգաւորս յաղօթելու ձեր

88

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Դանձաւար

ՌՄԹ—176Ս

ԳՐԻՁ, ՍՍԱՃՈՂ՝ Դափք վրջ. Թիֆլիզցի. ի վայելումն՝ Թագանի կօտի: ԿԱՇՄՈՂ՝ Տէր Լագար:

Թիֆ՝ 104: ՊՐԱԿ՝ Ա—ձ4×8: Նիիթ՝ քաղք, լուսադարձակ: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ՝ 17,2×10,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միտքին: ԳԻՐ՝ հաղթի (նւոր՝ նա): ՏՈՂ՝ 28—82: ԿԱՍՂ՝ դարձակ գտող շաղկապագան կաշի՝ կազմող տեւաւն փակցողի դարձմաթիւնով. «Տէր Լագար», միտքի՝ աշխատակ, առատադ՝ քաղք, լուսնեցակցիներ՝ կաղայա: ՊԱՇՊԱՆՈՒՆ՝ 1+1, քաղք:

ՎՊԱԿ՝ բաւարար: Կազմի կաշին հեռուած, եզրեր մտաւած, կաղայներն ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1բ—30ա Աղօթք աստուածամանոյ և քան մաղթանաց ի խորաց ստէլ խօսք ընդ Աստուծոյ, ասացեալ տեւաւն Բենիկ վարդապետէ յԱղաւանդի կարողիկոսէ...

Ե. 2ա—11բ Տէր Աստուած ահաւոր և սքանչելագործ, սահման սիրոյ...

Բ. 11բ—7ա Նորին հսկողի Առ Նոյն աղբիս մաղթանաց բան ի խորաց ստից խօսք ընդ Աստուծոյ—Յիսուս Քրիստոս Աստուած մեր, ստեղծիչ...

Գ. 17ա—23ա Նորին հսկողի Առ Նոյն աղբիս մաղթանաց բան—Եւ արդ, Տէր Աստուած ամենակալ...

Դ. 23ա—7բ Նորին հսկողի Առ Նոյն աղբիս մաղթանաց բանից—Եւ արդ, Տէր Յիսուս...

Ե. 27բ—8բ Նորին հսկողի Առ Նոյն աղբիս մաղթանաց բան—Տէր Աստուած անկախըն, հզօր և փառաւորեալ...

Գ. 28բ—30ա Նորին հսկողի Առ Նոյն աղբիս մաղթանաց բան—Աստուած, անճառ լոյս, լուսաւորեա զխաւարեալս...

Բ. 30ա Աղօթք գորաւոր, յետ նկեցելին ասա—Աղաւանդ զեղի, Տէր, և գոհանամ... և գոհուեմամք փառաւորեցից. ամէն:

Գ. 30բ—41ա Աղօթք հասարակաց և սկիզբն գիրչեային աղօթից, յանուն Հօր անեղին, որ է լոյս անստոյնը

Ա. 30բ—6բ Մաղթանք արարեալ Գրիգորի Վանեցոյ, որ մականուամբ Լարաղդի—Անեղ լոյս և անճառելի ճառագայթ...

Բ. 36բ—41ա Նորին Գրիգորի Առ սուր Եւրոպայիւն և մի աստուածութիւն—Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, լոյս անճառելի... և թեւ փառք... ամէն:

Գ. 41ա—104ա [Բանք Գրիգորի Յետուացոյ. Մարաշեցոյ]

Ա. 41ա—55ա Բանք գովեստից պատմագրաւոր յաղագս ծննդեան և սննդեան և բաղալ [բա]լվարութեան, և վասն փոխման ամենաւարձեւոյ և փառաւորեալ միշտ կուսին Մարիամու Աստուածածնին, ասացեալ ի Նորին ծառայէ և մաղթանաց հայցելէ յոգնամեղ մեղաւորէ՝ Գրիգորէ Յետուացոյ—Ջրուսաւոր մարգարիտն, զթարն պատական...

Բ. 55ա—61բ Նորին Գրիգորի ասացեալ—Բարբառեալ եւ, ամենաարքունի Աստուածածին... (Մ 1521, 430ա, ...ի Գրիգորէ Սկւաղաւորին):

դ. 134թ—9թ [հրատ ժամկարգութեան... Սաղմոս]—Տէր, եթէ զըրթունս... Տէր, զի բաղում եղեն...

1. 140ա—65ա [Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօրից... որ կատարի ի մէջ գիշերի...]

ա. 140ա—1թ [Երգ Տեառն ներսիս Շնորհաւոյ...]

բ. 142ա—3թ [Քարոզ]—Ջարթոյնցաւքս ա-մենեքեան...

գ. 143թ—5թ Տեառն ներսիս ասացեալ ողբանէ... Աշխարհ ամենայն առ իս նայեցեալ...

դ. 145թ—7թ Նորին Տեառն ներսիս—Առաւատ լուսոյ | Արեգակն արդար...

ե. 147թ—9ա [Երգ պաշտաման գիշերոյ. ծայրակապ՝ «Ա—Ք»]—Աստուածածին մայր Քրիստոսի, | իմ լոյսն դու ես յաւոր մեծի...

զ. 149ա—56թ երգ Տեառն ներսիս...—Այսար անհառ լուսոյն ծագումն...

է. 156թ—9թ [Նորին Տեառն ներսիս... Ֆաղագս] Մեծի օւրբաթին—Նորդաղա տիեզերաց...

թ. 160ա—5ա [Երգ Տեառն ներսիս Ֆաղագս ճշմարտաց]—Աստուած անեղ, անժամանակ, | Հայր անըսկիցն և անըսանկ...

2. 165թ—99ա [Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօրից... որ կատարի յառաւորութիւն ժամուոյ...]

ա. 165թ կցաք առաւտու ողորմութեամբ...

բ. 165թ—9ա [Օրհնութիւն Նիւց մանկանցն]—Արհնեալ՝ ես, Տէր Աստուած հարցն մերոց...

գ. 169թ—71ա [Օրհնութիւն Մարիամոյ, Զա-հարիայի, Սիմովի Սերունդայ]—Մեծացուցէ... Արհնեալ Տէր Աստուած... Արդ, արձակեալ...

դ. 171ա—5ա [Սաղմոս]—Ողորմեա ինձ, Աստուած...

ե. 175ա—6ա [Օրհնութիւն առաւտու]—Փառք ի բարձունս...

զ. 176թ—81թ Քարոզ առաւելոց և մարգարեից...—Աստուած մեծ հօրք... Առաջնորդ եղեն...

Ըզնունթիւն սրբոց... Մայր սուրբ սքանչելի... Ասացուց ամենեքեանք... Փառաւորեսցուց...

է. 181թ—2ա եւ ասի Սուրբ Աստուած ըստ պատշաճի ատուեմ...—Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզար...

թ. 182աթ [Սաղմոս]—Եղիցի անուն Տեառն արհնեալ...

բ. 183ա—5ա [Աղօթք Մանասի]—Տէր ա-մենակալ, Աստուած Արքաշահու...

ձ. 185աթ [Քարոզ]—Եկեալքս ի խոստովա-նութիւն...

ժա. 185թ—90ա [Սաղմոս]—Բանից իմոց ունկն դիր...

ժբ. 190թ—8թ [Ներսիս Շնորհաւոյ] երգ վասն առաջի ատուեմ... (և յաջորդ՝ Բ—Է) արա-շուրեան...—Նորաստեղծեալ բանն...

ժգ. 198թ Քարոզ մարտիրոսաց—Սուրբ ճշգ-նաւորաբն...

ժդ. 198թ—9ա Քարոզ Կիրակմով—Խնդրես-ցուք հաւատով միաբանութեամբ...

3. 199ա—208ա Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօրից արեւազայի ժամուն, որ կատարի ի դէմ ձագոյն Աստուծոյ...

ա. 199աթ եղիցի անուն Տեառն արհնեալ...

բ. 199թ երգ ներսիս—Ցարեկից մինչ ի մուտըս...

գ. 200ա Քարոզ... արաւել սրբոյ Գիտա—Ցարեկից մինչև ի մուտս արեւու...

դ. 200աթ [Սաղմոս]—Աղաղակեցէք առ Տէր...

ե. 200թ—1թ [Երգ]—Ճգնաւորք Աստուծոյ... (Կից՝ Յորդորակ, Քարոզ)։

զ. 201թ—3թ [Սաղմոս]—Աստուած Աստուած իմ, ես առ քեզ...

է. 203թ—4ա [Երգ]—(ոյս, արարիչ լուսոյ...

թ. 204աթ [Քարոզ]—Փառաւորեսցուք...

ր. 204թ—7ա [Սաղմոս]—Տէր հովեսցէ...

ժ. 207ա—8ա [Երգ]—Ճանապարհ և ճշմար-տութիւն... (Կից՝ Քարոզ)։

4. 208ա—13թ Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօրից երրորդ ժամուն, որ կատարի ի դէմ ձագոյն Աստուծոյ իջման...

ա. 208թ—10ա [Սաղմոս]—Ողորմեա ինձ, Աստուած...

բ. 210աթ [Երգ]—Արհնեմք ըզքեղ Հայր ան-ըսկից... (Կից՝ Մաղթանք)։

գ. 211աթ [Քարոզ]—Միաբան ամենեքեան... Խնդրեսցուք հաւատով...

դ. 212ա—3ա [Սաղմոս]—Տէր հովեսցէ...

ե. 213թ—7ա Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօրից վեցերորդ ժամուն, որ կատարի ի դէմ Հայր Աստուծոյ...

ա. 213թ [Սաղմոս]—Ողորմեա ինձ ըստ մե-ծի ողորմութեան քում... (շար. հապառած)։

բ. 213թ—4ա [Երգ]—Խաւարեցաւ լոյսն ա-րեւուն...

- գ. 214ա—5ա [Քարոզ]—Արթուն մտք...
 դ. 215ա [Սաղմոս]—Տէ՛ր, մի՛ յիշեր...
 ե. 215աբ [Քարոզ]—Վասն հիւանդաց...
 զ. 215բ—7ա [Սաղմոս]—Երանի որ խորհի
 դաղքան...
 է. 217ա [Քարոզ]—Խնդրեսցուք հաստով ի
 շօրէ...
 6. 217ա—37ա Կարգաւորութիւն հասարակաց
 աղաթից ինճերոզ ժամուն, որ կատարի ի դէմս
 Որդոյն Աստուծոյ...
 ա. 217բ [Սաղմոս]—Ողորմեան ինձ, Աս-
 տուած, ըստ մեծի ողորմութեան քում... (շար-
 հապարտած):
 բ. 217բ—8ա [Երգ]—Չարարակցեալ քեզ
 տիւ լուսոյ...
 գ. 218ա—9ա [Քարոզ]—Սուրբ սրտիւ և
 հաստատուն հաւատով...
 դ. 219ա—21ա [Սաղմոս]—Տէ՛ր, մի՛ մատ-
 ներ զմեզ...
 ե. 221ա—4բ [Շարականք հանգստեան]—
 Ա՜յ. Որ ստեղծմամբ ըստ պատկերի...
 զ. 224բ—5ա [Աղօթք]—Ողորմութեանց տը-
 ւալ, Քրիստոս...
 է. 225ա [Քարոզ և մաղթանք]—Վասն հո-
 գոցն հանգուցելոց... Սաղմոսներգութիւնս...
 բ. 225ա—35ա Շարքապանոց ժամամտե-
 ր կարգու Բ-շի, Գ-շի, Ե-շի—Որ ի Հարէ առաքե-
 ցաբ...
 բ. 235ա—6բ [Հանգանակ նիկիական]—Հա-
 ւասամք ի մի Աստուած Հայր ամենակալ...
 ծ. 236բ—7ա [Քարոզ]—Եւ ևս... Եւ ևս հա-
 ւատով աղաչեսցուք...
 7. 237ա—46բ Կարգաւորութիւն հասարակաց
 աղօթից երեկոյին ժամու, որ կատարի ի դէմս
 Որդոյն Աստուծոյ...
 ա. 237բ—42ա [Սաղմոս]—Ծա առ Աստուած
 կարողացի... Խոնարհեցո՛ւ, Տէ՛ր, զունկն քո...
 բ. 242ա [Երգ]—Լոյս զուարթ...
 գ. 242աբ [Քարոզ] Զկնի լոյս զուարթին—
 Ասացցուք ամենեքեան... (հապարտած):
 դ. 242բ Զկնի Սուրբ Աստուածին՝ Քարոզ—
 եւ ևս... Վասն լսելի լինելոյ...
 ե. 242բ—6բ [Սաղմոս]—Համբարձի դաշ
 իմ ի լերիսս...
 8. 246բ—68բ Կարգաւորութիւն հասարակաց
 աղաթից խաղաղական ժամուն, որ կատարի ի
 դէմս Հոգոյն Աստուծոյ...
 ա. 247ա—52ա [Սաղմոս]—Արհեսեցից զՏէ՛ր

յամենայն ժամ... Տէ՛ր Աստուած փրկութեան ի-
 մոյ... Ի կարգալ իմում...

բ. 252ա—4ա [Երգ]—Շնորհեա մեզ, Տէ՛ր,
 ի գիշերի...

գ. 254ա [Քարոզ]—Գոհացարուք զՏեառնէ...

դ. 254բ—4դ [Սաղմոս]—Տէ՛ր, լոյս իմ...

ե. 254դ—6ա [Երգ Տեառն ներսիսի, ծայրա-
 կալ՝ «Ներսիսի էրգ»—Նայեաց սիրով, Հայր
 դժբաժ... Մընունդ] || (255ա) անճառ Որդի և
 Բան... (փակազօնած հաստածը՝ մկնկներ):

զ. 256բ—67բ Եւ ասի Սաղմոս—Երանեալ ես
 անբիծք... Բաժին իմ ես դու, Տէ՛ր... Արարիչ իրա-
 ւանաց...

է. 267բ—8բ [Շարականք]—Ի քէն հայցեմք,
 Հայր գթութեան...

9. 268բ—82ա Կարգաւորութիւն հասարակաց
 աղաթից հանգստեան ժամուն, որ կատարի ի
 դէմս Հայր Աստուծոյ...

ա. 269ա—74բ [Սաղմոս]—Առաքեա՛, Տէ՛ր,
 զլոյս քո... Եկեցէ ի վերայ իմ...

բ. 274բ—5ա [Քարոզ]—Աղաչեսցուք զամե-
 նակալի Աստուած...

գ. 275աբ Աւետարան Յոհաննէ—Ամէն ամէն
 ասեմ ձեզ...

դ. 275բ [Քարոզ]—Սուրբ խաչիւ...

ե. 275բ—7բ Մաղթանք զարարուք յաղագս
 գիշերային գահաւորեաց [Գրիգորի Նարեկացոյ].
 Բան ծի, ԽԱ—Ընկալ զաղցրութեամբ... Որդի
 Աստուծոյ...

զ. 277բ—81բ Աղօթք իւրաքանչիւր անձին
 հաւատացելոց... [Ներսիսի Շնորհալոյ]—Հաւա-
 տով խոստովանիմ...

է. 281բ—2ա [Քարոզ]—Սուրբ զԱստուածա-
 ծինն...

բ. 282ա [Մաղթանք]—Զհանգստեան աղա-
 թք... Ամէն

ՅԵՇԱՍԱԿԱՆ ԳՐԱԳԻՒՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

51ա Եւ գեղեկի մեղաւոր սուտանուն Ու-
 տիանէ յիշէր, և դուք յիշեալ լիչիք:

89ա Զայս գրեցաւ Անապատս ձեռնալարտ
 մեղաւոր Ուտիանիս: Եւ յոյժ գովելի քուր իմ
 Մարիամին և հանդուցեալ քուր իմ Հովփսիմին և
 հանդիպիք այսմ[կ] գրի՝ Աստուած ողորմի:

110բ Աստուածածին սուրբ տիրուհի,

Որ բարեխոս ես աշխարհի,

Մեք ողորմեա ամենայնի,

Որով եղաք լսող բանի,
 Եւ առաւել ինձ տկարի,
 Որ զսուրբ տառս գծեցի:

129բ [Բ]արեւստութեամբ սրբոյն Գրիգորի
 լուսաւորչին ազատեալ, Քրիստոս, զմեղաւոր հո-
 գիքն ի տանջանացն. ամէն[ն]: Եւ առաւել իմ
 չայր Աւաճն և մայր Վարդիսաբուն, և եղբայր իմ
 սարգաւաք Մկրտիչն, քնվեալաց իմոց՝ սրբա-
 անեայ հոգի Մարիամին և հանգուցեալ մաքրամիտ
 Հրովփսին, և այլ՝ Խասմելիքին, և որոցոց իւրոց՝
 Ղուկասին, Միւրգին, Գայիանին, Հովփսին, և ամե-
 նայն ազդականաց, Ուստիանէս յիշեցէք, և Աս-
 տուած զձեզ յիշի իւր միսանգամ զալըստեան.
 ամէն:

282ա [Ե]ս Ուստիանէս անմտաւոր,
 Սայ գրեցի ինձ շնահատոր,
 Կարօտելոց եղէ լցող:
 Եւ մեղաւորս եղէ լողորդ,
 Եւ պատական որպէս խնձոր,
 Եւ դուք յիշեսցիք:

32բ Ուստիանէ սարկաւազ (կապղորով),
 Կենդանորով՝ 30բ, 110բ Բարաղամ վարդա-
 պետ:

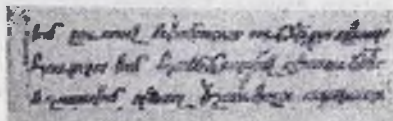
աւետարտութեամբ յայտարարեալ ընդ
 պետիցն և ապաւորեալ: Ունեցի զիւր
 և լուսնի ի յաւետարտութեան փոք:

Խեմբ 32 (288—314). չգրուած՝ 288ա: ՊՐԱԿ՝ 8×12
 (Գ 8): Նիւթ՝ բոլոր: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 13,2×10: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր
 (նմուշ՝ 303ա): 307՝ 19:
 ՎեճԱԿ՝ բաւառաբ: Վերջից 4 բերք ընկած, հասնե-
 րաւ չգրուած: Ստորին եզրերը՝ ցնցակեր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

283բ—314բ [Աղօթք Նիւրեմի Աստուայ]—Ա.
 Տե՛ս, Տէ՛ր, ըզտառապանս իմ և զցաւս հոգոյ ի-
 մոյ...|| (313ա)... Ըլէ. Արդ, Տէր ըարերար... բա-
 րեբանիք և վերաւրհնեցիք զամենատուրք ներոր-
 դութիւնս... ամէն:

Տե՛ս մատենագրութիւնքս, Վենետիկ, 1836, հա-
 տոր Գ, էջ 227—252: Այստեղ տեսնել համարակալուած
 են Ա—ԸԼէ: Զուսի տպագրի ԿԳ, ՃԺԹ, ԶԻ տեսքը, ԻԲ—
 ԻԳ, ԶԸ—ԶԹ, ԶԻԸ—ԶԻԹ տեսքը միատարուած են՝ ԻԲ,
 ԶԶ, ԶԻԳ, իսկ ԶԻԹ և ԶԻ տեսքը բաժանուած՝ ԶԻԳ—
 ԶԻԴ և ԶԼԵ—ԶԼԶ: Մատենագրարին ձեռագրերից լա-
 տագրին է Ք 389Ը-ը:

40

ԺՈՂՈՎԱԾՈՑ

Ականց անապատ

ԺԻ—XIV

ԳՐԻԶ՝ Յոնանէս: ՄՍԸՈՂ՝ Կոստանդին:
 ԹԵՐԹ՝ 250: ՊՐԱԿ՝ 28 (բառ ժՁ ց. համաժայլման՝
 Բ, ե, Գ, Թ—ժՁ1, Դ, ժէ—ԻԱ, ԻԳ1, ԻԲ, ԻԳ2—ԻԵ, ժՁ2, ԻՁ1,
 ԻՁ2+1: Խառն՝ Բ, ԻԴ 9, ե, ժԺ, ԻԱ, ԻՁ2, 8, Գ—Գ, Թ—ԺԲ,
 ժԵ, ժՁ2—ժԸ, ԻԲ—ԻԳ1, ԻՁ1 10, ժԳ, ԻԳ3, ԻԵ 12, ժԴ, ժՁ1
 11, Ի 8+1×6): Նիւթ՝ բոլոր: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 12,5×8,5:
 ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր (նմուշ՝ 58ա): 307՝
 17: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շաքանակազոյն կաշի. միջուկը՝
 սափստով, աստաղո՝ բոլոր: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բոլոր.
 մասն առատոյ:

ՎեճԱԿ՝ սկզբից, միջից և վերջից պալատաւոր, խոնա-
 ցած և զօնափոխուած, տեղ-տեղ խոնաւորեան և ցնցա-
 կերութեան հետեւել, լուսանցանգրներ բաժնեկալած: Լոյս-
 կիւնով մի քանի անգամ վերանգրաւած, պահակալուով:

Փոփոխուած, բերքեր խառնուած: Կազմի կարէն բերնուած,
 եզրերն ու թիկունքը մաշուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. [Խրատք, Աղօթք, Ճառք, Ուսանաւոր]

ա. 4բ—8բ Խրատք ոգէշանք սուրբ հաւցն, որ
 Բառք կոչի: Արդ, այս պիտոն, որ կոչի յանձնէ:
 Որ կ ո ռ ո ս տ ո թ ե ա ն — Որկորստութիւն՝ անա-
 ռակութիւն... (6ա) եւ այս են ալ|||. Ա մ բ ար -
 տ աւ ա ն ու թ ե ա ն — Ամբարտաւանութիւն՝ ան-
 բարհաւանութիւն... սրբամիտ, սրբակամ||... (շար-
 քափուած: 1ա—4ա, տե՛ս Գ, 5 ղ):

բ. 9աբ [հրատ—...] աստուածասցուք և սիրեցցուք զե՛սայ որպէս ծնաւոր, և նմանք լիցուք նմայ... Այսպէս և աստ/... (շար. Թափուած):

գ. 10ա—1բ [հրատ—...] զալիքն՝ հրաւեր մահուն, և մարմինն մաշեալ անկանի. արժանի լինիցիս ի Քրիստոս... որ է աւրհնեալ... ամէն:

դ. 12ա—5ա Նորին եփեմի Աղաբք ասացեալ ի պետոս և ի շանն հոգո—Ափոհա՛, Տէր, զշնորհս քո ի վերա...

ե. 15ա—7բ Նորին եփեմի վարդապետի ասացեալ Յաղագս կամաւոր աղքատին Յոնանիսի, որ էր ի Հոռմ Բաղաբէ—Սուրբ և երանելի հայրս մեր ճոհաննէս ուսեալ և վարժեալ... զՅարախ զիրի նորա և ի/... (շար. Թափուած) Այլ աղքատներունմ՝ «Այս Յոհաննէս էր որդի...» սկստուածով):

զ. 18ա—25բ [հրատ—...] կան առաւելութիւն զմեծութիւն փառացն գործի ի մեկ... յոգոց որ հանիցն և կամ վա՛յ և եղո՛ւկ զինքն ասասցէլ է. 25բ—7բ, 38ա—43բ Սուրբ հաւու Նեղոսի ասացեալ է—Ժանապարհ յառաքինութիւնք՝ հրաժարումն յաշխարհէս... (Քերթնէր խառնուած, միջից պակասատր):

ը. 28ա—9բ [հրատ—... ա] յոսեց յերկար ժամանակաւ փորձելոյ... ի փորկութիւն անձանց և ի փառս Աստուծոյ:

թ. 30ա—7բ Գեղբայ վարդապետ է Բան խրատու [բի խնդրայ Առիծու պատանեկիք]—Բանն վասն որոյ խնդրեցեր ինէն, ո՛վ սիրելի որդեակ... զոր արիւնիակ իմա /... (շար. Թափուած: 38ա—43բ տե՛ս թ է, Հմմտ. ձեռ. Երուսաղէմի, № 1304, 130ա):

ժ. 43բ—54ա Աղաբք Անաստաս Բանանայի—Տէր, մի՛ սրտմտութեամբ քո յանդիմանէր զիս... (միջից պակասատր):

ժա. 54ա—61ա Աղաբք Յոնանեմ Իսկեքերուանի և տի[եզ]եւաց վարդապետի ասացեալ—Անըսկիզբն Աստուած և անհասանելի, բաց զաւրս... (միջից պակասատր):

ժբ. 61բ—2բ [Մայրակապ՝ «Յուսիկ»]—Ցիսուս միաժին, Աստուած բոլորից, / շար. անեղակից, Հոգոյն փառակից...

ժգ. 62բ—4բ Աղաբք ասացեալ սրբայն Կրիզոբի լուսատրչին շայց—Աւրհնեալ է մարդասիրութիւն քո, Տէ՛ր իմ...

ժդ. 64բ—6ա Նորին Կրիզոբի լուսատրչին է—Աղաչեմ զքեզ, փրկի՛շ աշխարհիս...

ժե. 66ա—8ա Աղաբք ասացեալ Փոկասու

ճայրապետին—Ցիսուս Քրիստոս, միաժին Որդի Աստուծոյ...

ժզ. 68բ Աղաբք Մովսէսի Քերթնոյի ասացեալ—Աղաչեմ զքեզ, Տէ՛ր, թո՛ղ ինձ զմեզս իմ... աւար հարկաւոր և /... (շար. Թափուած):

ժէ. 69բ [Աղաբք—...ա]ղաչեմ զքեզ, տուր ինձ, տուր ինձ և հացէ՛ղ յայդմանէ... որ ես արհնեալ, և Սուրբ Հոգոյն ալմձ և միշտ...

ժը. 69բ—74բ Ուուր հաւու Նեղոսի ասացեալ—Արդ, եախ՛ յառաջ քան զամենայն ինչ...

ժր. 75ա—81ա Կշտամբանք անձին անկելոյ և աղաչանք առ սուրբ Երուդոյթիւնն անբաժանելի, ասացեալ սրբայ վարդապետին Վարդանայ՝ ի շան հոգոյ և մարմնոյ—Վա՛յ քեզ, ո՛վ անձն իմ եղելի...

ի. 81ա—6ա Նորին (Վարդանայ) ասացեալ Մաղթանք առ սուրբ Երուդոյթիւնն՝ աղոթաւանք հանդերձ—Ո՛վ համազոյ սուրբ Երուդոյթիւն անբաժանելի...

իա. 86բ—98ա Սրբոյն եփեմի ասացեալ Յաղագս խոստովանութեան վարուց յաջնացեալ մարդկան—Որք Սուրբ Հոգոյն են ցանկացեալք... (միջից պակասատր):

իբ. 98բ—106ա Սրբայն եփեմի ասացեալ Յաղագս խոնարհութեան—Արդ, որպէս առէ առաքեալն. Ամենայնի խոնարհութեամբ...

իգ. 106—11բ Սրբոյն եփեմի ասացեալ Վասն արժամարնելոյ զայս կեանս և Աստուծոյ միայն ցանկալ և արա[յ]ութիւնն—Այլ և զհաս հարցեր, եթէ որպէ՛ս կարալ... եա միսթարի և հանկելի /... (շար. Թափուած):

իդ. 112ա—7բ [հրատ Վարդանայ վարդապետի—...]րժոց և այսպէս խաբէ, որ յամէ ի մեղսն և մեռանի... անլռելի ձայնի՛ւ՝ հանդերձ միաժին Որդոյն և կենդանարար Սուրբ Հոգոյն ալմձ և միշտ:

— 117բ [Յիշատակաբան հեղինակի]—Եւ արդ, անկեալ աղաչեմ զամենեանս, որ պատահիք սմա, և որք լսէք, թողութիւն մեղաց և յանցանաց խնդրեցէք բազմատաղանտ պարտականիս Վարդանայ, որ ողորմութեամբն Աստուծոյ զհառքըս յարմարեցի. ծնաւալան իմ և եղբարցն և ազգականացն և ուսուցանողաց, որ մեզ կար և բարի արարին, նաև ամենայն մարդոյ, և Աստուած մարդասէրն/ (118ա) ձեզ ողորմեսցի:

իե. 118ա—21բ Գեղբայ վարդապետի ասացեալ Վասն ճարտարութեան և վասն խոստովանութեան՝ խրատ հոգեշանք ամենայն Բիւստունէից

—Արեամբն Քրիստոսի փրկեալ եղբարք իմ... և սննալ նովաւ և անցեալիլ... (շար. թափուած):

իզ. 217բ—26բ [Խառն սիրոյ]—Տէրն մեր և արարիչն յորժամ տալոյ զարեւնսն Մովսիսի, գրեաց ի տախտակսն քարեղէնս... և չէ պիտոյ ինչ մարդգիր կամ քոյրագիր և սա[խառն]... ի:

Յնապարհ զձ պրակն է, քաղկեման 10 թերթից. հետեալսն սկզբից և վերջից 1-ական թերթ պակաս. վերապատմեան ժամանակ վրիպումբ դրուած Ին և Իձ պրակներէ միջև (տե՛ս Բ մաս, § 14): Հաւանաբար, յաջորդ թերթ կիւթը (§ 14) որաւաւորն է:

իէ. 122աբ [Մար. նախորդի* ...] կերակուրս և լրմպէսիս, Հոռոմ փակ դիր բերանդոյ... որպէս զարեւակն, ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, ուրում... ամէն:

իբ. 122բ—4բ Վասն խոնարհութեան խրատ —Յնտ աշտորիկի դիտնարհութիւն...

իբ. 124բ—6ա Խրատ՝ ոգէշանք քոցոց—նւարդ, քաղում երկիւղի անձանց զգուշացուր...

Բ. 126ա—216բ, 237ա—55բ, 227ա—33ա Լուծունեք ի Սուրբ Գրոց վարդապետ վարդապետի, ի խնդրոյ քառասուն քաղատիքն շնորհ (ժողովունէ) —Հրամանն պատկանեցուցիւ, զոր պատուիրեցիք գրել... և զհոգի իմ տառապանք յիշեցէք, զոր զսակաւ քանս սատարեցի, և Քրիստոսի փա՛ղք... ամէն:

Տե՛ս նաև. Մ 341, 1ա—141ա: Այստեղ երկթերն առանց համարանիքերի. § 1. ա—բ/126ա—31բ (վր. թերթի): 2/132աբ (սկ. թերթի): 3. ա—ծգ/136աբ, 134ա—5բ, 133ա, 135ա—8բ, 137ա, 141աբ, 140ա, 142ա—50բ, 152աբ, 151աբ, 154աբ, 153աբ, 155ա—80բ (շիթ՝ ա, Կ, զ, թերթի՝ բ, դ, է, ձ, ժա): 4/161ա—3բ (վր. թերթի): 5. ա—դ/164ա—72բ (սկ. թերթի): 6/172բ—6բ (178բ—4ա էջերի միջև թերթը ընկած), 7/178բ—7բ, 8/177բ—8բ (աստ տե՛ս § 18): 9. ա—դ/182բ—6բ (թերթի՛ ա, յիթ՝ բ—դ): 10/լից. 11. ա—ը/187ա—96ա (շիթ՝ ա, բ, թերթի՝ գ, է): 12. ա—բ/196ա—203ա, 18. ա—դ/208ա—10բ (թերթի՛ ա, բ): 14. ա—է/210բ—16բ, 237ա—44բ (թերթի՛ դ, յիթ՝ ե—է): 217ա—26բ ալ կիւթ. տե՛ս վերեւ՝ Ա, § 14, յիթ՝ 227ա—36բ տե՛ս ստորեւ՝ Գ, § ա—բ): 15/227աբ (սկ. թերթի): 16/228ա—33ա, 18/178բ—82ա (§ 8-ից խոսք). նման Մ 750-ին): Օրինակս յուրի Մ 341-ի մնացեալ երկթերթ՝ §§ 17, 19—27):

Գ. [Այլ քնդգրքի՛

ու. 233բ—5բ Պատմութիւն տէրունական պատկերին, զոր խաչեցին ճեշայն ի Բիւրլուտն Բաղաբ, զոր և պատմեաց տարւն Աթաբաս Աղէֆ-սանդըրն ճայրապետին—ի Բիւրլուտն քաղաքն, որ է մերձ ի սահման Տիրուսի...

բ. 235բ—6բ Վասն առնն, որ գնեաց զողորմութիւն—Պատմեաց մի ոմն յանապատական

նացն... ալ յիս ոչ առից, և հրա ի... (շար. թափուած: 237ա—44բ տե՛ս Բ § 14. դ),

գ. 245ա—6բ [Վասն կնոցն և եպիսկոպոսն —...Հրեշտա]կն, և ասաց սրբութիւնք սրբոցն... ելոյձ զեպիսկոպոսն... Եւ կնոցն տեսնալ զսրանչելիսն, գնաց զարհուրեալ ի տուն իւր... և եղև ճշմարիտ աղախին Քրիստոսի...

դ. 246բ—50բ, 1ա—4ա [Բարոյախաւս] Վաւրն զազանաց, սաւղոնց և թոշոնց և աւրեմակաց ու ի նոսա.

— 246բ—7բ Բարիտախաւսն ասէ զառիժէ...

— 247բ—8բ է երէ մի մեծ...

— 248բ է և քարինս ինչ ի լերինս, որ կոչի հրաքար...

— 248բ—9բ [է] և զազան ինչ ի ծովու, որ կոչի սղոց...

— 249բ—50ա է հաւ մի, որ քաղաղորն կոչի...

— 250ա Հաւալասանն հաւ է մեծ... Այսպէս և Քրիստոս... Եւ դարձիլ... (շար. թափուած: Մնացեալը ձեռագիր սկզբում՝ 1ա—4ա),

— 1ա... կինս[ի] և զլոշունչն առ ի[նքն] ամփոփէ... (=աղուէս),

— 1ա—2բ [Եւ ասէ] վասն արշոյն՝ զազան է մի գիշակեր և զգայուն...

— 2ա—3բ է հաւ մի, որ կոչի ծրահա...

— 3բ—4ա է թռչուն ինչ փանաք և վտիտ (=մեղու)...

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱՆԱԿԱՎԱՐՓԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

288ա (Յրիգորէ՛ս գրչի) Զարժանի իշխատակի զսուրբ վարդապետն վարդապետ՝ լուսոյ բանիցս ծաղող, յիշեալ ի Տէր:

Հմմտ. Մ 341-ի նախազգագիր յիշատակարան-երի հետ՝ 32բ, 34բ, 41ա, 46ա, 64ա, 66բ:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՐԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 11բ (Յոհանէս գրչի) Որք աւտիք ի հոգեկեցոյց բանիցս, թողութիւն մեղաց խնդրեցէք ի Քրիստոսէ անարժան և բիւր-բիւր մեղաց պարտականիս՝ գրչիս Յոհանէսի և ծնողաց իմոց, և եղբարցն հանգուցեալսն ի Քրիստոս Աստուածն մի, և ամենայն զարմից իմոց ողորմեցիք Քրիստոս, և քարոքար երախտաւորաց մերոց... ամէն:

25բ Որք ի հոգեշահ խրատուցս աւտիք ըն-բերցեմար կամ ալ իրի, զի մեղաք ի դրազմարիզուն յարեալք ոգի դրողիս սորա՝ Յոհանէսի

Զ Ե Ռ Ա Կ Ի Ր Ա

ժե—ԱՎII

ԹԵՐԲ՝ 10(1—10). չգրում՝ 8ա—10բ: ՊՐԱԿ՝ 1X2+ 1X8: ՆԻԹ՝ բուր, ծաղկանյւն և «Բ. Բ» լուսադրոյմով: ՄԵՆՈՒԹԻԼ՝ 8,5X8,2: ԳՐՈՒԹԻԼ՝ միասին: ԳԻՐ՝ հետըզի (գրի՝ 3ա—7ա, նմուշ՝ 3ա, յանչազգոցներ՝ 1ա—2բ, 7աբ): ՏՈՂ՝ 21—22 (յանչազգոյմներ՝ տարբեր):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Սկզբից պակասաւոր. վերջ՝ անպարտ:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 3ա—7ա [Մասն Աղօթմատոյցի]

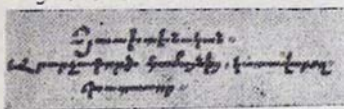
1. 3աբ Յափտեակալան—Արարազործ համայնից, կառավարող դատարար...

2. 3բ—7ա Հատուր առաքին

ա. 3բ—5բ Յաւուր կիրակիի. հաղագս պարտիւր և երկրպագելոյ ամենասուրբ երեւոյթութեան: Մաղրանի նախքան զաղօթելն—Ամենակալ, ամենակարող, յանտենակալն Աստուած...

բ. 5բ—7ա Մտածութիւն ի տէրւնեան աղօթն, հաւաքել ի վկայութեանց սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն: Հայր մեր որ յերկինսդ ես—Օրհնեալ ես Աստուած և Հայր Տեսնող մերոյ... (անաւարտ, լրացման համար բաց՝ 7ա—10բ):

Յանչազգոյմներ՝ 1ա—8ա, 7աբ. տե՛ս Գ ձեռագրի վերջում:

Զ Ե Ռ Ա Կ Ի Ր Ա

ժե—ԱՎII

ԹԵՐԲ՝ 118 (11—128): ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺX12(Ա 10): ՆԻԹ՝ բուր, ծաղկանյւն և «Բ. Ը» լուսադրոյմով (նման Ա ձեռագրի բոյրի): ՄԵՆՈՒԹԻԼ՝ 14,8X10: ԳՐՈՒԹԻԼ՝ միասին: ԳԻՐ՝ հետըզի (նմուշ՝ 88ա, 119—23բ՝ Գ ձեռագրի գրչութեամբ): ՏՈՂ՝ 17—18:

ՎԻՃԱԿ՝ բանաբան գրադարձը գունափոխում, առանձին ազգեր ու բաներ բաժանում, լուսանցները սեպած:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 11ա—31ա Աղօթմատոյց սրբոյն Յովնանու Գառնեցոյ ասացեալ

ա. 11ա—2բ [Աղօթք—Այնկանիմ առաջի քո և աղաչման գրեզ...]

բ. 12բ—31ա Նորին Աղօթք ասացեալ ի վերայ գրոյ անուան իւրոյ (ծայրակապ՝ «Յովնանու»

Գառնեցի ասա[ց]եալ): Կիրակի ատուրն—Յակոնեկից Աստուած և արարիչ...

Յե՛ս ձեռ. № 42, 43բ—61բ:

Բ. 31ա—65ա [Աղօթք զանգաւեւ և 'Իսաւնութիւն]

ա. 31ա—8ա Սրբոյն եփեմի հոգեկիր վարդապետի Աղօթք և աղերս մաղրանաց ի խոսոյ սրտէ և խօսք ընդ Աստուծայ—Տե՛ս, Տէ՛ր, զտառապանս իմ և զցաւս Հոգոյ իմոյ... Արա զիս որդւյէս զմի ի վարձկանաց քոց, Տէ՛ր իմ, Տէ՛ր, մեղայ քեզ:

Տե՛ս «Մատենադարձութիւնք», Վենետիկ, 1836, հատոր Գ, էջ 227—252: Արտիք միայն Ա—Բ, ԺԱ—Խէ տեղեր՝ առանց համարակալման. ըստ որում Գ, ԺԶ, 19՝ բաժանեալ 2-ական մասերի, իսկ 1Ժ—1Զ՝ միատուած:

բ. 38ա—40բ Նորին Աղօթք սրբոյն երանելոյն եփեմի—Յիսուս Քրիստոս, մի՛ տաներ ի դատաստան ընդ ծառայի քում...

գ. 40բ—6ա Նորին Աղօթք երանելոյն եփեմի ընդդէմ պատարագի—[Տէր] մեր Յիսուս Քրիստոս, երկին և երկրի իշխան...

դ. 46ա—9բ Սրբոյն Յովնանէ[ւոյ] ասացեալ զԱղօթս ի սուրբ երեւոյթութիւն—Ամենակալ աւնարատ Աստուած...

ե. 49բ—56բ Նորին Աղօթք սրբոյն Յովնանու ի սուրբ երեւոյթութիւն—Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ քո խաղաղութիւնը շնորհեցիր...

զ. 56բ—7ա Աղօթք առ Հայր—Փա՛ռք քեզ, Հայր Աստուած ամենակալ...

է. 57ա—8բ Աղօթք ընդդէմ Հոգւոյն—Գոհութիւն քեզ, Հոգիդ Սուրբ...

ր. 58բ—60ա Աղօթք և պաղատանք առ սուրբ խաչը—Աղաչման, Տէ՛ր, և անկանիմ առաջի...

բ. 60ա—1բ Աղօթք առ կենեաքներ սուրբ խաչըն—Ողջո՛ւն քեզ, փայտ փրկութեան...

ժ. 62աբ Դարձեալ Աղօթք սուրբ խաչըն—Պսակ ահաւասական գլխոյն Յիսուսի...

ծա. 62բ—5ա Դաւանութիւն ուղղափառ հաւատոյ, ասացեալ մեծի Աթանասի զԵրուզանց վարդապետի Աղէքսանդրացոյն...—Մի՛ Աստուած՝ Երրորդութիւն և զԵրրորդութիւն՝ ի միութիւն...

Գ. 65ա—91ա Աղօթք ի ժամ պատարագի

Յե՛ս ձեռ. № 42, 61բ—82բ. Տ ա/65աբ, ք/65բ—6բ, զ/66բ—74ա, զ/74ա—7ա, ե/82ա—3բ (Տ է-ից յիշոյ), զ/77ա—80ա, է/80բ—2ա (Տ է-ից առաջ), ք/83բ—4ա, ք/84աբ, ժ/84բ—7ա, ժա/87աբ, ժք/80ա—90ա, ժզ/լիբ, Յաւելոյ ունի.

ա. 88ա—9ա Աղօթք սրբոյն Յոնանու Ասկի-

բերանի—Գոհանամ և մեծացուցանեմ զքեզ, Տէր Աստուած իմ...

բ. 90ա—1ա Ողբ աղօթական ասացեալ սրբ-
բայն Յուսկան (ձայրակապ՝ «Յուսկի զի») —Յիսուս
միաժին, Աստուած բորբոքի, լձօր անեղակից,
Որդուն փառակիր...

Դ. 91բ—128բ [Աղօթք զանգազեմ և Սեմ-
նուրին]

ա. 91բ—4բ Աղօթք Տնանն ներսնսի Հայոց
կաթուղիկոսի ասացեալ ի ժամ պատեհազմի—
Տէր Աստուած զարութեանց, նայիս՝ յաղօթս
իմ...

բ. 94բ—6բ Աղօթք սրբայն Դանիէլի մարգա-
րէին—Տէր Աստուած, մեծդ և սքանչելի...

գ. 96բ—8ա Աղօթք յորժամ յորժայք ան-
կանի, ասացեալ սրբայն Գրիգորի կոստանուրջի—
Արհեստաւ է մարդասիրութիւն քո, Տէր իմ...

դ. 98ա—9բ Նորին Աղօթք—Աղաչեմ զքեզ,
փրկի՛ւ աշխարհի...

ե. 99բ—101ա Աղօթք Բենիկ վարդապետի.
աղերս աղաչանաց—Կամիմ դի ատես զմեղաւո-
րըս...

զ. 101ա—2ա Նորին Աղօթք—Տէր Աստուած
դորութեանց, որ մեծդ ես...

ը. 102ա—7ա Աղօթք դարձեցեմ ի զըզումն
ապաշխարութեան, ասացեալ սրբայն Յովնանու
Ոսկիբերանին—Անբակիրքն Աստուած և անհասա-
նելի, բա՛ց դաշս...

ր. 107բ Նորին Աղօթք և պաղատանք առ ա-
մենագոյրն Աստուած—Անսկի[զ]րն Աստուած...

բ. 108ա—9ա Նորին Աղօթք առ Տէր Աստուած
—Ամենաղօր Տէր, զՔընամին իմ կարկեմ...

ժ. 109ա—12բ Աղօթք առագակին է, որ եղև
ճանապարհ մեղատուաց—Բա՛ց ինձ զդուռն ողոր-
մութեան...

ժա. 113ա—4բ Աղօթք Փնկատու հայրապետի
—Յիսուս Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ, Տէր, որ
սուրբ է...

ժբ. 114բ—8ա Նորին Աղօթք Փնկատու—Յի-
սուս Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ, Տէր իմ և Աս-
տուած...

ժգ. 118ա Նորին Աղօթք. յառաջ քան զիստ-
տովանութեան ասա—Գոհանամ զքեզ...

ժդ. 119ա—28բ Արճնութիւն վանեմ ժողո-
վըրդեան (=Օրհնութիւն յետ քարոզից)—Ար-
հեստ է Հայր Աստուած, անեղ, անժին և անժա-
մահակ... անճառ երանութեան յափտեանս, ա-
մէն:

Կենդանոյ՛ 19բ, 114բ, 119ա Սիմէոն վար-
դապետ:

Կենդանոյ՛ 19բ, 114բ, 119ա Սիմէոն վար-
դապետ:

Ճ և Ռ Ա Կ Ի Բ Գ

ԺԼ—XVIIII

ՔԼԻԲ՝ 35 (129—163). չգրեալ՝ 129բ—30բ: ՊՐԱՒ՝
3(18+12+3): ՆիժՔ՝ բոլոր: ՄԵՄՈՒԹԻԻՆ՝ 14,8×10: ԳՐԱՒ՝
ԹԻԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Նուրգի (Նմա՛յ՝ 132ա): Տօղ՝ 18—19:
ՎիճԱՒ՝ քաւաւ: Թաւաւից գրադաշտ մասամբ գո-
ւնափոխուած: Ներմատուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 129ա—59ա [Տաղի հոգեւոր]

ա. 129ա Քառասներեա զպստեանն Քրիստո-
սի ի տանարն—Յիսուս Քրիստոս, փրկի՛ւ աւեանս,
Քառասներեա տաճարն եկեալ...

բ. 131ա—3բ Աղերսանք առ սուրբ խաչն և
ամենայն սրբանք...—Գովեալ ես դու, փայտ ժըր-
կութեան, լիմէնաւարենալ [յ]աղթող նշան...

Ա—Ք ձայրակապով գրեալ մէկ կամ մի բանի
բանաստեղծութիւններից ծագումն աներ են՝ Նորիսում
«եաչի» (Գ—Դ, 9), «Առաքելոց» (Ե—Ձ, Ե), «Մար-
գարէից» (Զ—Ը, 9), «Յովնանեան» (Թ—Ժ, Ո), «Նա-
խավկայի» (Ի—Լ, Ո), «Նուստարի» («ե—Մ, 8), «Մար-
տիրոսաց» (Կ—Լ, Փ), «Ջեմատուրաց» (Ձ—Ղ, Վ), «Գու-
սանաց» (Ճ—Մ, Զ, Ի, Ս), «Զերեմիակաց» (Յ—Ն, Բ, Զ, Թ):

գ. 133բ—5ա Տաղ ի վերայ սուրբ յարութեան
ասացեալ—Պաղ դիպմայ[թ] դափուսընդ վա-
րինեալ, ի լիթի մանուս կորուրճ տաղի սօրինեալ...
/Նաղուպ—օղի յէնըն պաղ կունահըն չօգ...

դ. 135ա—6ա Տաղ ի վերայ Աստուածածին,
Հալսպից տէր Յովնանէսի ասացեալ: Յէլէկին
գունն է (ձայրակապ՝ «Ովանէս երեց») —Ո՛վ գեղ-
զցիկ կոյս, տալիթա Մարիեմ, /Մուպարաց եւ-
ղուի հօստար, հէտրաթ է՛ւ.../ Թլին հաղար հա-
րիւր և ԺԼ-ուն (1669), /Ովանէս քէշիղ դուրնուր,
է՛յ խաթուն:

ե. 136ա—7ա Հստամպօյցի Քօմուրնիգատայ
Երեմիայի ասացեալ է ի վերայ սուրբ Աստու-
ածածնայ. Յէլէկի գոյն է (ձայրակապ՝ «Երեմիայի
է») —Երանեալ կոյս, սուրբ տալիթայ Մարիեմ,

յրոյի փար վէ ուրուքերի սուլման... Սիզայ եւս-
սիր կենտայ Քամուրեքիգաւտ:

Ասա՛ 138ա—45բ, տե՛ս Բ, ց ա—բ:

գ. 149ա—51ա Աւետիս վասն ծննդեան Քրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ—Այսօր տոն է ծննդեան,
աւետի՛ս, յՏեառն մերոյ և յայտնութեան, աւե-
տի՛ս...

է. 151ա—4ա Այլ տաղ և աւետիս վասն ծնն-
դեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ—Աստիս մի ե-
լաւ ի Հընդուստան, աւետի՛ս, իմաստասէրքն
զարհուրեցան, աւետի՛ս...

բ. 154ա—5բ Տաղ գեղեցիկ Բ լեզու ասա-
ցեալ վասն մարդեօրեանն Քրիստոսի—Ար-
հնայ փառաւորեալ սքանչելի զարմանք, ի Մար-
գարէքն որ ասնն սըրտի լիական... Մամոն էր
մեղաւոր մեղօք լիական...

բ. 155բ—6բ Բարսեղ վարդապետէ ասացեալ
Գովասանք ի վերայ սուրբ Աստուածածնին, անուշ
(ծայրակապ)՝ «Ենք ի Բարսեղէ»—Նրօ զարմանա-
զան ձայնի հրաշազան, ի նրազհմբ կուսին յոյժ
վայելական...

ժ. 156բ—7ա Նրօ հոգեւոր Զաւարեայ ասա-
ցեալ, անուշ (ծայրակապ)՝ «Զաւարեայ»—Զառա-
ծեալ մեղօք եղկելի, թշուառցեալ մարմնոյ գե-
րի... յՄաքեմ երգէ զայս զըրուստ...

ժա. 157բ—8բ Վասն պահաւանքիւյ օգնեա-
լանցիցն—Զականեղ քաց, զբանս լսէ ին ի միտ
ած, ի թուղթ գրէ... Սըրցի Յակօբ, ի քնոյ զար-
թիր...

ժր. 158բ—9ա Վասն խնքի և զխաղաղի—
հիթն անցաւ ու խոցեց, Սէր Տէրն անցաւ ու խա-
լակեց... (Հմմտ. Գ, ց գ, 1բ—2ա):

Բ. 138ա—148բ [Այլ բնագիրք]

ա. 138ա—45բ [Գրգորի Տաթեպետ] Քա-
րազ վասն ննջեցից ի քանն Տորայ. Ողորմեցա-
րու... Զեման՝ ճԾԲ—Ասնն իմաստունքն, Տոր-
ժամ ոք երթայ ի ճանապարհ...

բ. 145բ—8բ [Ի Շառանց Վարոց]—Որպէս
և գրեալ է ի Հարանց Վարս, Թէ հըբայր ոմն...—
147բ Նոյն ծեր ասեր վասն ալլոյ ծերոյ, եթէ
վնացեալ երբմն ի քաղաքն վաճառել...—148ա
Ներայր ոմն ունէր վարդապետ, որ պատէր զա-
մեկնայ մեռեալ...—148բ Առաքեաց ալլ ոմն
ծեր զաշակերտ իւր բերել չոր...

Գ. [Յաւելագրութիւն՝ ժԼ դ.]

ա. 1ա [Այրուրեան Հայոց]—Ա—Ք (մեծատառ
նոտագիր):

բ. 1ա [Դարագրութիւն]—Առաջին դարն՝ Ա-
դամայ մինչև ի Նոյ... Քրիստոսէ մինչև ի սուր-
բն Նուսուրի՛ն՝ ՅԺԲ (312): յ[(3ա) Նուսուրիէն
մինչև ի Հայոց թվականն՝ ՄԽԲ (242) ամ է:

գ. 1բ—2ա Աղօթք խքելի և կոլիքի—հիթն
անցաւ և խոցեցաւ, Քրիստոս անցաւ և խաչե-
ցաւ... (Հմմտ. 158բ—9ա, Ա, ց ժբ):

դ. 2աբ [Քաղաւածք յաղագս ստգիհնութեան]
—Նւ Օգոս[տինոս] ասէ. Տէր, Յիւրաի դարչես...
|| Նկղէսփաստիկեայ ասէ. Գարձիր առ Տէր...

ե. 7ա [Գրառաջք]—Արդ, առ արտքի թըշ-
ուառացեալ շնոյս իմոյ իղձօք...

գ. 7բ [Աղօթք]—Աղաչեմ, զանփոփոխելի
տէրութիւն... առաքեա՛ զցօղ քաղցրութեան բո...

է. 159ա [Մառծք և ասացումք]—Զկոնք,
որ ի շուրս բնակին, յօղոյ շրոյ դիմանն... Որ
այսօր ի կառն՝ և վաղին ի դաղաղաւ—Ըստ ա-
ռաքելոյ, որ գործիցէ ոչ կերիցէ մի՛:

բ. 159ա—62ա Աղօթք զղշացից—Տէր Աս-
տուած իմ, քո անբաւ և անհաս մարդասիրու-
թեանդ խաթերն համար... լերանաւտ ձա[յ]-
նիդ լսելի արայ և ողորմեալ Որ... (անաւարտ),

բ. 163ա [Տաղ երկեղբուսան]—Ծն զնացի օ-
տար աշխարհ, յԳոնայում շօք՝ բաշտան աշար,
յՁո[ւ]նիմ դատաստանին պաշար, ի Բանի...
(այսբան):

ժ. 163բ [Յաղագս ազանութեան]—Նոյնպէս
Գէնգի ունէր զափաւոր կանանք առ Նդիսէ... և
բարձաւ յիշատակ նորա յերկրէն:

ժա. Պահպանակ Բա [Յաղագս հոգւոյն մար-
դոյ]—Մանուկն է արէն ետն տ[ի]կական հոգին
առնու... (Հարցմանց Գիրք, հատոր Ե):

Յակեղարթիւններ կատարուած են Ա և Գ ձե-
ռագրերի ազատ էջերում և Ա ձեռագրի սկզբից անկա-
ցում 2 քերթերի վրայ՝ միակցումից յետոյ, 88 ա—բ.
դ. բ. ը—ծա կատարուած են մինչեւ ձեռագր. իսկ միւս-
ները՝ տարբեր:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 162բ (Նոտագիր) է: Պատճառ գրայ այս է,
որ թվին ՌՃԳԲ (1743), ես՝ Իսրայելի որդի Յա-

Ի Եր Բարդուղիմէոս արքեպիսկոպոս Երեմ. Գրգոր Երեմ.
Հանգիստ ի յանդիման, որքանո՞ք լինէ՞ր առ
առ օրքն փառաւորեղ զյաւն անհրձեմ:

բուրիւնս. մեր տան պղղընձի ամանն այս է. Զ լանկառի, Բ մեծ պոյմայ, Զ միջակ պոյմայ, Զ պստի պոյմայ, Թ մանթապայ, Գ լանկան, Բ ջամ, Գ թաս, Բ փարխաւ, Ա սինէ, Ա թեղտլ:

2. 1բ (ԺԸ Դ., շղագիր) Յիշատակ է այս գիրքսը Սվանէսին, Քաթսիւն: Օ[վ] որ կարգայ, մէկ բերան ողորմի տայ ար[ևշա՛]յ մերո Բարսեղս:

42

Ա. Վ. Օ. Թ. Ա. Մ. Ա. Տ. Ո. Ե.

ԻճԻԶ—1877

Գրիգ. Թովմ երեց: ՍՏԱՅՈՂ՝ Մարկոս վրց.: ԹԵՐԹ՝ 83. չգրած՝ 1բ, 2բ: ՊՐԱՎ՝ Ա—է×12 (է 11): ՆիՒԹ՝ բուլք, լուսագծերով: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝ ճօղգի (նմայ՝ 42ա): ՅՈՂ՝ 16: ԿԱԶՄ՝ որչմազաղ ջաղաւնակազոյ կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բուլք, լուսացակազոյը՝ դիմիւ: ՊԱՆԴԱՆԱՎ՝ 1+1, բուլք, լուսադրոյմսով:

ՄԱՆՐԱՎԱՆՐԱՊՈՒԹԻՒՆ—Լուսացադարձ՝ բուսակն (3ա): Զարդագիր՝ բոլեգիւր (3ա): Գոյնեւր՝ կարմիր: ՎիճԱՎ՝ քաւար: Նզրահատուած է լուսացազաղը զետուած: Կազմի կաշին բերանակի բերծած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 3ա—23բ Կարգաւորութիւն արաբեալ միանձանց հարց անապատաւորաց ըստ ԲԺ—ան ժամուց ատուրն

1. 3ա—14բ [Կարգաւորութիւն վասն ցերեկային ժամուցն]

ա. 3աբ [Ա]. Յառաջին ժամն՝ Մեծ կարգ... Եւ ասա զԱղօթս զայս—Աստուած մեծ է օրհնեալ, որ կենդանարար...

բ. 3բ—4բ Նոյն առաջին ժամն՝ Փոքր կարգ... Եւ ասէ զԱղօթս, որ է Բարսղի—Արհնեմք զքեզ, Տէր՝ համբարող...

գ. 4բ—5բ Բ. Երկրորդ ժամուց... Աղօթք Սիմէոնի Սիւնակեցոյն—Տէր Յիսուս Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ, անմահ Բան...

դ. 5բ—7ա Գ. Երեք ժամն՝ Փոքր կարգ... Աղօթք սերոյն Նիկիոնի—Աստուած արդարեւ օրհնեալ, Աստուած մեծ...

ե. 7աբ Նոյն ժամն՝ Մեծ կարգ... Եւ ասա զԱղօթս—Որ եւ Հայր զԹուֆանց եւ Աստուած ամենայն մխիթարութեանց...

զ. 7բ Դ. Զորոտղ ժամն... Աղօթք Յովնանու Ոսկերեւոնի—Տէր ամենակալ, Հայր միածնի...

է. 7բ—8բ Ե. Հինգերորդ ժամն... Աղօթք Մահարա եղեաւոր—Տէր, փրկիչ իմ, ընդէ՛ր թողնի...

լ. 8բ—9ա Զ. Վեց ժամն՝ Փոքր կարգ... Աղօթք միայնակ Թեոդորայ—Տէր, որ զերկիսն եւ զերկիր շափես...

բ. 9աբ Նոյն ժամն՝ Մեծ կարգ... Եւ ասա զԱղօթս—Գոհանամ զքէն, Տէր ամենակալ...

ժ. 9բ—10ա Է. Եօթն ժամն... Եւ ասա զԱղօթս—Տէր, որ ընդ ամենեանս յամենայնի երկրպագանեմք...

ժա. 10ա—1ա Ը. Ութն ժամն... Եւ ասէ զԱղօթս—Տէր բարեբար եւ մարդասէր Աստուած, բազում ողորմութիւն արարիր...

ժր. 11ա—2բ Թ. Յինն ժամուց կարգ...—Միածին Որդի եւ Բանդ Աստուած եւ անմահ յնութիւն...

ժզ. 12բ—3ա Ժ. Կարգ ժ ժամուց... Եւ ասեն զԱղօթս—Աստուած եւ Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի...

ժդ. 13աբ Ի եոյն ժամն... Աղօթք Սփնէտիոսի—Աղջատք եւ տնանկք օրհնեն զքեզ...

ժե. 13բ—4ա ԺԱ. ԺԱ ժամն... Եւ ասա զԱղօթս—Տէր, որպէս եւ կամիս...

ժզ. 14աբ ԺԲ. ԺԲ ժամն... Եւ ասա զԱղօթս—Տէր Աստուած զօրութեանց, որ յառաջ քան ըզյաւիտեանս... ամէն:

2. 14բ—23բ Կարգաւորութիւն վասն գիշերային ժամուցն

ա. 14բ Ա. Յառաջին ժամն զԵրեւոյնեանց...—Տէր Աստուած մեր, Հայր ճշմարիտ լուսոյ...

բ. 15աբ Բ. Երկու ժամն... Եւ ասէ [զԱղօթս]—Արհնեալ եւ դու, որ միայնդ ես...

գ. 15բ—7ա Գ. Երեք ժամն... Եւ ասէ զԱղօթս—Գարեհալ խցեցաւ միտքն...

դ. 17աբ Դ. Զորո ժամն... Եւ ասա զԱղօթս—

Ամենակալ Ռանդ Հօր, կատարեալ զայս և փութա...

Բ. 17թ—8ա Ե. Հինգ ժամն... Եւ ասէ զԱղօքս—

քրս—Տէր Աստուած մեր, որ կամօք Հօր քոյ...

գ. 18ա—9ա Զ. Վեց ժամն... Եւ ասէ զԱղօքս—

Որ յամենայն ժամու և ժամանակի...

է. 19ա է. Կարգ գիշերոյ է ժամուն... Եւ ասա զԱղօքս—

Տէր Աստուած մեր, թող մեզաւորացը...

բ. 19աբ Ը. Ուրբ ժամն... Եւ ասէ զԱղօքս—

Տէր Յիսուս, մարդասէր Հօր որդի, մեղաք...

բ. 20աբ Թ. Յինն ժամուն... Եւ ասա զԱղօքս—

Տէր Յիսուս Քրիստոս, Աստուած մեր, Հօր Աստուծոյ միածին...

ձ. 20թ—1թ Ժ. Ի տասն ժամն... Աղօքք Գրիգորի

Աստուածաբանի—Ձքեզ այժմ օրհնեմ, Քրիստոս իմ...

ժա. 21թ—2թ ԺԱ. Մետասան ժամուն... Եւ ասէ զԱղօքս—

Աստուած յափտեանական, որ անկալ ևս յարգանդէ...

ժբ. 22թ—3ա ժԲ. Երկուսասան ժամուն... Եւ ասէ զԱղօքս—

Տէ՛ր, Տէ՛ր, քո է տիւ և քո է գիշեր...

ձգ. 23աբ Եոյն ժամուն... [Աղօքք]—Տէր Յիսուս

Քրիստոս, Աստուած իմ, ի քեզ յուսացալ...

ամէն Կատարեցաւ ԲԺ-ան ժամուց աղօթքըն:

Ռ. 23թ—41թ [Աղօքք զանազանէ]

ա. 23թ—7թ Աղօքք Մեղրիկ վարդապետի ասացեալ ի

Հայրն երկնաւոր—Հայր հրկնաւոր, Աստուած ճշմարիտ...

բ. 27թ—9թ Մերոյն Յոնաննու Ոսկեբերանի Խոստովանութիւն յԱստուած իստեանալ մաղրա-

նօ՛ւ—Սուրբ և ամենասուրբ և առաւել սուրբ...

գ. 29թ—30թ Աղօքք դարձեալ ի գղղղմն ապաշխարութեան,

սրբոյն Յոնաննու Ոսկեբերանին ասացեալ—Հայրն, Տէ՛ր, ի պաղատանս...

դ. 30թ—2թ [Աղօքք]—Աստուած անճառ լուսոյ, լուսաւորեալ՝

զիսաւարեալ... (Հմմտ. Մ 38, 28թ, Բենիկ վրդ.)

Ե. 32թ—6ա Երեւն ասացեալ—Ամենասուրբ Երրորդու

Քիւն, անկշռիկ աստուածութիւն...

գ. 36ա—7ա [Աղօքք]—Տէր ամենակալ, ամենապարզ և

ամենաբարական...

է. 37ա—41թ [Աղօքք]—Տէր երկնի և երկրի, իշխան

մահու և կենաց...

Ձ դ. գ—է, Եպիփանիէից սահմանադատուած են յուսացանիցիքով:

Գ. 41թ—61թ [Աղօքսամտոյց սրբոյն] Յոնաննու Գառնեցոյ

ասացեալ.

1. 41թ—3թ [Աղօքք]—Տէ՛ր, Տէ՛ր, Հայր և Աստուած

կենաց իմոյ...

2. 43թ—61թ [«Ետին Աղօքք ասացեալ ի վերայ գրոյ

անուան իւրոյ»: Մայրակալ՝ «Յովա» և «Յովա» և «Յովա»

ա. 43թ—4ա Աղօքք վասն յաւուր կիրակի—Յափտեանից

Աստուած...

բ. 44ա—5ա Աղօքք վասն երկուշաբթի ատուր—Ո՛վ

ամենակալ և ամենակարող...

գ. 45աբ Ետին Աղօքք վասն երեքշաբթի ատուր—Վերին

վայելութեանց...

դ. 45թ—6ա Ետին Աղօքք վասն չորեքշաբթի ատուր—Անկանի

առաջի քո...

Ե. 46թ—7ա Ետին Աղօքք վասն հինգշաբթի ատուր—Ներող

և ներգործող...

գ. 47ա—8ա Ետին Աղօքք վասն ուրբաթի ատուր—Էպիփանիս

է. 48աբ Ետին Աղօքք վասն յաւուր շաբաթու—Սուրբ

ԵրրորդուՔիւն...

բ. 48թ—50թ Ետին Աղօքք առ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս—Գառն

Աստուած, Տէր իմ և Աստուած իմ...

գ. 50թ—1թ Ետին Աղօքք առ սուրբ Աստուածածին—Աստուածածին

մայր Քրիստոսի...

ձ. 51թ—2ա Ետին Աղօքք առ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս—Ուհ

լուսոյ...

ժա. 52ա—3ա Ետին Աղօքք առ Տէր Աստուած—Նայն

քաղցրութեամբ...

ժբ. 53աբ Ետին Աղօքք առ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս—Երկնաւոր

Քաղաւոր...

ձգ. 53թ—4թ Ետին Աղօքք առ Տէր Աստուած—Յաւազնեալ

մեղք...

ձդ. 54թ—6ա Ետին Աղօքք առ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս—Ի

քեզ յուսամ, Յիսուս Քրիստոս...

ձե. 56ա—9ա Ետին Աղօքք գիշերոյ—Աղաւթն զքեզ, Տէր

Աստուած...

ձգ. 57ա—8ա Ետին Աղօքք միջերգութեամբ երկնային

գործացն—Սուրբ և սիրեցեալ...

ձե. 58ա—9ա Ետին Աղօքք առ Տէր Աստուած—Տէր Աստուած

իմ, Աստուած, որ քնենս...

Այստեղ բացակայում է «Եւ-ով սկսուող Աղօթքը. Ետին Աղօքք

առ Տէր Աստուած—Յուրեմ, Տէր, զպարտութեամբ սուրբ

իսային քո...» (Մ 7006, 181ա—2թ):

ձբ. 59թ—61ա Ետին Աղօքք ի սուրբ Աստուածածին և ամենայն

սուրբն—Երկնային դուռն...

Ժբ. 61ա նորին Աղօթք վասն ճանապարհի—
Առաջնորդը կենաք և ճանապարհ...

Ի. Ճաթ նորին Աղսթ առ Տէր Աստուած—
Լոյս ի լուսոյ լոյս...

Դ. 61թ—82թ Աղօթքի ժամ սուրբ պատարագի

ա. 61թ.—2ա Յորժամ ընթանայ եկեղեցին,
առ դուրս տանալին—Տաճար Աստուծոյ և բնա-
կարան...

բ. 62ա—Յա եւ մտեալ ի ներքո, ասացէ զԱ-
դոթս Յոնաննու Ոսկեբերանին ի մէջ սուրբ եկե-
ղեցաւն—Տէ՛ր, յի՛ պակասեցուցէ զիս...

գ. 63ա-3ա եռամեծի և քաջ հռետորի Մխիթար Գօշի ասացեալ զԱղօթս ի ժամ սուրբ պատարագի-Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, կերպարան և Բան...

դ. 69ա—71բ նորին Աղօթք Մխիթարայ ասացեալ ի դէմ տուրք պատարագի—Ամենակալ, ամենախնամ, ամենայնի Աստուած...

Ե. 71բ—2բ Աղօթքի դէմ սուրբ պատարագին
—Նրեքանձնեա տէրութիւն՝ միով բնութեամբ...

գ. 72բ—5բ Աղօթքի ժամ երգելոյ զգոհու-
թիւնն—Շնորհեա, Տէ՛ր, դհաստատութիւն...

է. 75թ—7ա Աղօթք առ նոյն մաղբանաց ի
խորոզ սրտէ—Արհեստաւ ես, Հայր սուրբ...

Ը. 77-րդ Մաղթանի առ սուր մարմինն Վրիս-
տասի...—Երկրպագանեմք զքեզ, Քրիստո՛ս, փրկ-
կութիւն աշխարհի...

բ. 77բ—Ցա Դարձեալ ի ստոր մարմինն և արիւնն Բրիստոսի...—*Ջերեմիի* ինձ՝ ի փրկութիւն...

ձ. 78ա—80ա Աղթթի ընդդէմ սուրբ պատու-
րագին ի ժամ տեսութեան վարմնոյ և արեան
Տեառն մեռոյ Յիսուսի Քրիստոսի—Սուրբ, . սուրբ
Հալոյ ամենակարող...

ժա. 80ա—1ա Աղօթք սրբոյն Քումայի առա-
հելոյն—Մարմին քո անապական լիցի...

ժր. 81ա—2ա Աղօթքի ժամ արձակման

սուրբ պատարագին—Տէր Աստուած, օրհնեալ ես
յաւիտեան, օրհնեա հոգով զամենեանս, լղիւս-
ղաղութիւն տուր աշխարհի, պահեա անշար և ան-
սասան...

ժգ. Ցշաբ Դաւձեալ Աղօթք—Հոգի Քրիստոսի,
սրբեա՛ զիս, մարմին Քրիստոսի, փրկեա՛ զիս...
և ինքն օրհնեալ... միշտ և:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

82բ Գրեցաւ սուրբ Աղօթամատոյցս թվին Ռձ և ԻԶ (1677) ամին, ամսոյն Հոկտեմբերի Գ ԻԷ, ձեռնարկ անարժան Քուման էրցե քրդի, ի վայելումն Մարկոսի սատուածարանով (83ա)թանկ վարդապետին, Զոր և էրես գետնի եղեալ աղաչմ զընթերցող սրբոյ աղօթիցս, յիշել... ինձ՝ անարժան գրիւս...

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԳԱՅԻ

2ա Ինձ Սուփխասիս մին մանչ տղայ, Էղաւ,
անունն կոչեցանք Տէգլէք. եղաւ թվին Հայոց ՌՃԻ
(1711)-ին, Հօկտէմբերի Է-ին, օրն կիրակի, իրիկ-
վան մին սՀաթին, խիստ դիւար ծնաւ:

Նշումներ—43թ Ապրիլ ամսոյ միջումն էր, Գալ տարի պիտի որ Բ ամիս յառաջ դիմար ընել, թէ ողջ մնամ նէ, ճՅԲ Վասն հետեւեւոց յատկապէս ինկիւրիւ և ալ տեղեաց ֆերմանի տաճկականն է,

Գրչափորձ՝ 1ա Տան արքունեաց դու գտանես.
եթէ յառաջ գնայ՝ ի վար քաշես, և եթէ յետ մնայ՝
ի վեր:

Բարեկյանք, Լիբերալ-հոգեւոր, զան զի կործանե-
 ցաւ, Լիբերալ-հոգեւոր կորեւ, Լեւոնի
 իմ Բարձրագոյն զան զգլխակիմ, առաւելս Բ

միջ), բիկուներ՝ սե, անկիւններ՝ վաղաջոյն գործածած, միջուկը՝ ստուարաբար, աստաղ՝ բուրբ (ի դ.)։ ՊԼՁՊԼ-ԼԼԿ՝ 1+1, բուրբ, մասն առաւել։

ՎիճԱԿ՝ բաւարար։ Տեղ-տեղ խնձաւորեան հետեւեւ, բաւաւելից գաղաղաբար գտնաւորեալ, մի բարբ բերքեր հորտեղում։ 1—6 բերքեր յետագայի յաւելում։

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 6ա—82բ [Աղօթամատոյց]

ա. 6աբ 3այս յարկ նուիրանացին մատոյ գկղօթս—[իյ]ոստովանիմ և հաւատամ ամենակատար, ինքնակատար...

բ. 6բ—7բ 3որժամ սկսանիցի զձաշու շաւակեան, մատոյ գկղօթս—Իդ թափեալ անուն, միաժին Որդի...

գ. 7բ—8բ 2ոյգ ընդ Սուրբ Աստուածին մատոյ գկղօթս զայս—Սուրբ Աստուած, անմահ և հզօր...

դ. 8բ—10ա Աղօթք սրբասացութեան—Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որդի Աստուծոյ...

ե. 10ա—1ա Բնդ Ողջոյնին մատոյ գկղօթս—Միջնորդ Աստուծոյ և մարդկան...

զ. 11ա—2բ ի յորժամ զՍուրբ սուրբ երգեն, դու գկղօթս զայս մատոյ—Սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց, ի...

է. 12բ 3որժամ Ասէլ կեցայք ասացսն, մատոյ գկղօթս—Արհեսալ է պարգևատուն...

ը. 12բ—3ա ի յորժամ Արէլ էի սմանէ աւսն, մատոյ—Արհեսալ է շնորհն ձրի...

թ. 13աբ ի յորժամ Հայր երկնաւոր ասացսն, զայս Ողօթս մատոյ—Հայր երկնաւոր, բարերար և...

ժ. 13բ—4ա 3ամենայնի աւրենալ ես, Տէրն ասացսն, դու մատոյ գկղօթս—Արժանապէս արհեսնմք զքեզ...

ժա. 14ա—5ա ի յորժամ Որդի Աստուծոյն ասն, մատոյ գկղօթս—Հաց կենեւ և բաժակ...

ժբ. 15աբ ի յորժամ Հագի Աստուծոյն ասացսն, դու մատոյ գկղօթս զայս—Հագի Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ...

ժգ. 15բ—6ա ի յժամ Առաքելոցն մատոյ գկղօթս զայս—Ցիւղեալ, Տէր, և ողորմեալ...

ժդ. 16աբ 2ոյգ ընդ Դոմութեանն ասացսն գկղօթս զայս—Ցիւղեալ, Տէր, և ողորմեալ...

ժե. 16բ—7ա Մարոյն Ոսկեքեւանի ի Սրբութիւն սրբութեանց ասայ—Ձերեալ ինչ ի փրկուիքիւն...

ժզ. 17ա ի յորժամ ասացսն ի Սուրբ սուրբ...

բըն, մատոյ—կոստովանիմ և հաւատամ, գի դա է...

ժէ. 17ա—8բ ի յորժամ գՔիստոս պատարագեալն ասացսն, մատոյ գկղօթս զայս—Միաժին Որդի Աստուծոյ և Բան...

ժը. 18բ—9ա 2կնի սուրա ասայ—Գոհանամ զքեզ, Հայր ամենակալ...

ժթ. 19աբ ի վերջին զայս Աղօթս մատոյ և գնա յաղաղութեամբ—Սկիզբն և կատարման ամենայնի...

ի. 19բ Աղօթք. յորժամ ի քնոյ գարբիցս, մատոյ զայս—Արհեսալ է մեռեալն...

իա. 19բ—20ա Աղօթք. ի մէջ գիշերին մատոյ—ի մէջ գիշերի յարոցեալ...

իբ. 20ա Աղօթք. յառաւել ժամու մատոյ—Առաւել յաղաղութեան ծագեալ...

իգ. 20ա Աղօթք. ի յեյս առեալ ծագման ասայ—Լոյս ի լուսոյ ծագման...

իդ. 20բ Աղօթք. յերոտը ժամու մատոյ—Հոգի Աստուծոյ, որ յայս ժամու...

իե. 20բ—1ա Աղօթք. միջօրեա ժամու մատոյ—Արեգակն արդարութեան, Տէր...

իզ. 21ա Աղօթք. ի երեկոյն ժամու կատ[ա]րեալ—Տէր տերանց, Աստուած աստուածոց...

իէ. 21աբ ի յորժամ ի մահնեւ մտցն, զայս ասա—Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ անապական...

իթ. 21բ Աղօթք. յորժամ զգործ ինչ ձեռնարկցն—Զգործս ձեռաց մերոց...

իթ. 21բ—3ա Բանէ... Գրիգորի Նարեկացւոյ...

լ. 23ա—4բ Մաղթանք վասն յարեօաց գիշերանց յոյժ օգտակար՝ ի սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ—Աստուած յաւիտենական, բարերար և ամենակալ...

լա. 24բ—5բ Աղօթք վասն հայցելոյ ի Տեառնէ զշնորհս առաքիւնութեան—Տէր իմ և Աստուած իմ, դու ես ամենայն...

լբ. 25բ—6ա Աղօթք ընդ[դ]էմ խորհրդոյ շարաց—Տէր իմ և Աստուած իմ, մի՛ հոռանար...

լգ. 26ա—7բ Աղօթք վասն յուսատութեան մտաց—Պայծառաց զիս, ո՞վ բարի...

լդ. 27բ—8ա Աղօթք վասն մաքրութեան սրտի...—Հաստեա զիս, Աստուած իմ...

լե. 28ա—30բ Աղօթք. թէ ամենայն յայս... մի այնում Աստուծում սեռեալ է—Տէր իմ, ո՞վ է քաջալերութիւն իմ...

լգ. 31ա—3բ Աղօթք. քէ զմեզ և զամենայն ինչ մեր պարտիցեմք մատուցանել Աստուծոյ...—Տէր իմ և Աստուած իմ, ամենայն ինչ...

լէ. 33բ—4ա Հղձակեմք և արպիսք եմ—Երանի թէ զմի օր միայն ապրեալ իցեի...

լը. 34ա—5բ Աղօթք. ըզմակեմք մատուց—Որպէս սիրելի են յարկեք քո...
լը. 35բ—7ա Աղօթք պաշխարհութեան—Ամենողորմ և զթափ Աստուած...

իւ. 37աբ Աղօթք պաշխարհութեան—Տէր Աստուած Արքայամու և Սահակա...

իւա. 37բ—8բ Մաղրանք ռոտեմաւոր աղօթից—Հօր Աստուծոյ Որդի և Բան, յիսուս Քրիստոս և Տէր Համակա...

իւբ. 38բ—41բ Զկնի Հայր մեր—ին Ողջոյն Կերկնէ—Ողջոյն ընդ քեզ, Մարիամ, լի շնորհօք... (շար. մէջ 4 տող լափ. Վերախաջիքի աստղ ծովային...):

իւգ. 41բ—2բ Աղօթք Յոնանեմ Կառնեցո. գիշերային—Աղաչեմ զքեզ, Տէր և...

իւդ. 42բ—3ա Հայցումք Սողոմոնի իմաստեայն—Երկուս ինչս խնդրեմ ի քեզ...

իւե. 43բ—4ա Արհնութիւն ամենայն հրաշալի Քարօրաց—Արհնեալ եղիցի սուրբ Երրորդու թիւն...

իւզ. 44բ—6ա Արհնութիւն. տէրունական տօնից ասպ—Արք, մեք խոնարհեալ...

իւէ. 46ա—51ա Աղօթք Յոնանեմ Կառնեցոյ. խօսակցութիւն է—Հայր սուրբ, սրբեա զհոգիս իմ... ընդ կամարարս քո և քեզ... ամէն:

բ. 52ա—153ա [Նաւագայն ծաղիկ զօրութեանց, թարգմանեցեալ ի Յոնանիսէ վարդապետէ Կոստանդինուպոլսեցոյ...]

— 52աբ Բան առ սուրբ Կրիստոս լուսաւորիչն Հայաստանեաց—Ո՛վ ամենաբարեգօթ Հայր և ծնող մեր...

— 53ա—4ա Տրակ առ ընթերցողս—Ցատուկ է բնաւից կենդանեաց որոնելն զվս նեղութեանց...

1. 55ա—7ա Յաղագս սիրոյ ճատաբակարար—Սէրն, բարեկամութիւնն, ըզմակերտութիւն և սիրելիութիւնն ... են իբրև զմի և զնոյն իր...

2. 57բ—60ա Ա. Յաղագս սիրոյն Աստուծոյ—Սէրն Աստուծոյ, որ և կոչի սիրելիութիւնս... 60ա—1ա Բ. Յաղագս սիրոյն ծնողաց: 61ա—4ա Գ. Յաղագրս սիրոյն քնակեմի: 64ա—7ա Դ. Յաղագս սիրոյն զգայեմեմի: 67ա—70բ Ե. Յաղագս սիրոյ կանանց. 70բ—3բ Զ. Յաղագս սիրոյն բարեկա-

մութեան: 73բ—5բ Է. Յաղագս զարարեմեմ կամ նախանձու: 75բ—7ա Ը. Յաղագս ուրախութեան: 77ա—9ա Թ. Յաղագս տրամաբանաց: 79ա—81ա Ժ. Յաղագս խաղաղութեան: 81ա—4ա ԺԱ. Յաղագս բարկութեան: 84ա—6բ ԺԲ. Յաղագս ողորմութեան: 86բ—7բ ԺԳ. Յաղագս խստատուութեան: 87բ—92ա ԺԴ. Յաղագս ազատականութեան: 92ա—5ա ԺԵ. Յաղագս ազգայնութեան: 95ա—7ա ԺԶ. Յաղագս խրատու: 97ա—8բ ԺԷ. Յաղագս զոգոհողութեան: 98բ—102բ ԺԸ. Յաղագս խոնձմութեան: 102բ—4ա ԺԹ. Յաղագս յիմարութեան: 104ա—8ա Ի. Յաղագս արդարութեան: 108ա—10ա ԻԱ. Յաղագս անխաւարտութեան: 110ա—1բ ԻԲ. Յաղագս հաստատութեան: 111բ—5ա ԻԳ. Յաղագս խաղաղութեան: 115ա—7ա ԻԴ. Յաղագս ճշմարտութեան: 117ա—9ա ԻԵ. Յաղագրս ստութեան: 119ա—21ա ԻԶ. Յաղագս ստիքութեան: 121ա—2բ ԻԷ. Յաղագս երկշտութեան: 122բ—3բ ԻԸ. Յաղագս մեծաճողութեան: 123բ—5ա ԻԹ. Յաղագս սեփառութեան: 125ա—6բ Լ. Յաղագս ճատաբանութեան: 126բ—8բ ԼԱ. Յաղագս յեղեղեմութեան: 128բ—32բ ԼԲ. Յաղագս բարեխաղութեան: 132ա—3բ ԼԳ. Յաղագս չարախաղութեան: 133բ—6ա ԼԴ. Յաղագս խոնարհութեան: 136ա—9ա ԼԵ. Յաղագս հպարտութեան: 139ա—40ա ԼԶ. Յաղագս ժօժկալութեան: 140ա—1բ ԼԷ. Յաղագս արկաւորութեան: 141բ—3բ ԼԸ. Յաղագս զոլջախոնութեան: 143բ—5բ ԼԹ. Յաղագս քրոյախոնութեան: 145բ—51ա Խ. Յաղագս պարկեշտութեան—Պարկեշտութիւնն, ըստ Ատրիանոսի, է ունելութիւն իմն համեստի ուրուք եղանակի... եօթներորդում աւուր Հանգեալ ի բնաւից զործոց իւրոց:

— 151ա—3ա Յանգի գլխաց...—Գլուխ առաջին. Յաղագս սիրոյ... Գլուխ քառասներորդ. Յաղագս պարկեշտութեան:

Շնորհաւոր խորագիրն ըստ 1871 թ. Հրատարակութեան Յետադրած գլուխները համարակալած են զԵրուսաղէմի, Երուսաղէմի երկրորդ և այլն:

Գ. [Այլ բնագիր]

ա. 153ա—63բ Յաղագս անարժան պատարագողաց—[Փորձեցէ մարդ զանձն իւր և ապա ի հացէ անտի կերթցէ...]

բ. 163բ—5ա [Հատուած Քարոզի—Զ]Ներկար Հիանդութիւնն ծանրացուցանէ զբժշկական. Սիրաբ, Ժ...

գ. 168ա—81բ [Կրիստոսի Տաքեացոյ] Քարոզ Նշարաբի աւուր վստն պատարագին, ի բուն առաւելոյ. Փորձեցէ մարդ զանձն... (Սնուած)

չի՞ր) — [Ա]սեն բժշկք, թէ զանազան են կերակուր մարդոյն հիւանդաց...

դ. 181թ.—Յա [Վ]ասն պալատանին, որ օրինակ էր սուրբ Աստուածածինն—Վարդապետք ասեն, թէ Աստուածածինն նմանէ ժառոյն պալատանին...

ե. 186ա—95ա [Գրիգորի Տաթևացոյ Քարոզ Մ]եծի շարքք ատուն, [ի բանն]. Որպէս էր Յովնան... (Ճանախ՝ չի՞ր) — [Գ]րիգորի է, գի Յովնան օրինակ էր Քրիստոսի...

Դ. [Յանկարգութիւն՝ Ժէ—ԺԼ դդ.]

ա. 3ա [Հանելուկ] — Այն ի՞նչ էր, որ չէր ինչ... է՛ր մարդն:

բ. 3ա [Բառախաղ] — Կալաշ մարդ կատակ դրամ շալակ:

գ. 3բ [Աղօթք] — Ես ննջեցի, գի թոն եղէ...

դ. 4ա Հաղց ցխանալա... — Հնդէ՛ր ասի առաքեալն...

ե. 5ա Մըրցն Յատիկնոսի մարտիրոսի է... — Որպէս մարդն մի է...

զ. 5ա [Քաղաւածք] — Դարձեալ ի մեղս այս... ի. 166թ.—7թ եթէ կամիս սիրել, սիրեա: Նըշանք սիրոյ են այստիկն — Սիրոյն յօժարութեամբ սիրէ...

ը. 196թա [ՏԱղաւմբոց] — Անձալ զմի կողմ յԱղամայ ձեռոցն յօրինէր... | Թողեալ Աղամ արտաք ելանէր (Հատոր Բ, գլ. է):

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ՅԱՄԱՆԱԿԻ

39թ Մանաւանդ Անդրէաս քահանայիս՝ գծողի սորին, և ծնողացն իմոց՝ Գրիգորին, Ջանխաթունին, և եղբարցն իմոց՝ Բաղդասարին և կողակցոյն՝ Հուսիխանին, և դստերն՝ Հիւսեփխանին, և կրտսեր եղբորն իմոյ՝ Գասպարին և կողակցոյն իւրոյ՝ Շուշանին, և միւս կողակցոյն՝ Տեհամբարին և դեռաբուս որդոյն իւրեանց՝ Մնացականին, և այլ որդոց և դստերացն առ Քրիստոս փոխեցելոցն, և ամենեցունքն, Եւ թոն իմոյ՝ Վատամին և կողակցոյն՝ Արգաւանը, որ երկղոցեանն ի միում աւուր տարածած մահուամբ փոխեցան առ Քրիստոս՝ ի յոյսն բնաւից, ի թուին ՌՃԼԸ (1689), Հոկտեմբեր ամսոյ Ժ և Թ, զոր Տէր Աստուած ընդ սուրբս իւր դասակցէ և պսակակցէ. ամէն // (40ա) Եւ որդոց սոցին՝ Սարգսին և Մովսէսն, և Նանիկին, և միւս թոն իմոյ՝ Մարիամ—խանումին և կողակցոյն՝ Ալվազին, և որդոյն՝ Հայրապետին, և դստերաց. ամէն, Եւ զիս՝ եղբիս Անդրէաս իրիցի—գոս և ամուսնոյն իմոյ՝ Իսմիխանին, և դստերն ի-

մոյ՝ Տատկումին, որ երկեմնի քահանայութեանն իմոյ մայրն և դուստրն վախճան առին ի կեանց և փոխեցան առ Քրիստոս թուին ՌՃԺ և Ը (1689) ին, Դեկտեմբերի ամսոյ Ժ-ումն (տո՛ս Յետագայի 1): Եւ հօրաթոն իմոյ՝ քաղմաշխատ Նանաւին և կողակցոյն՝ Խուրլու—րէկին, և միւս հօրաթոն իմոյ՝ Տեհգամանին, և որդոցն՝ Մարտիրոսին, Վազարին, և դստերցն՝ Գարիանին և Հովիսին: Եւ թոն որդոցն իմոյ՝ Վարդանին և Յակոբ—ջանին, և դստերացն՝ Սամարուկի // (40բ) և Աննայէ: Եւ միւս թոն որդացն իմոց՝ տէր Զաւարիայ՝ աշակերտին իմոյ, և եղբոր նորին՝ Արտաճամին, և ամենայն արեանառու մերձաւորացն իմոց՝ կենդանեացն և հանդիպելոցն, միաճողոյն ամենեցուն ողորմեցի Քրիստոս... Գրեցա՛մ, ի թուին հազար հարիւր երեսուն և ինն (1690), յամենանն Փետրվարի ի մուտն. Յրազրին եղև յերկիրն Հնդկաց, ի քաղաքն Սուրաբ—Բաղդաւ, ձեռամբ Անդրէաս իրիցոս, քանզի երկրորդ անանգամ եկի ի Հնդկիս: Առաջին գալստեանս իմոյ զՄարդիկ զօրութեանցն գրեցի ի քաղաքն Էկրայ թվին ՌՃԼ // (41ա) Ի Թ (1680), յամենանն Յունվար ի Ժ-ումն, և երկրորդ գալստեանս՝ ի Սուրաբ գրեցի Աղօթամատոյցս, և եղաք երկղոցեանն ի միում տփի, յիշատակ մեզ՝ ինձ և ննջեցելոցն մերոց. որ է արհեստյալ յափտեանս. ա[մէն], ի հայրապետութեան տեսան Նդիպաւալ յԱմենայն Հայոց, և ի դիտապետութեանն Ջուլպայի Ստեփաննոսի արքեպիսկոպոսի, և ի Թագաւորութեան Շոթր քաղաքին Ասպանաւու Տեհ—Սուլիմ—մանին, ի Հնդկաց Թագաւորութեանն Ջաղաթային Օվրանկզիին, որ լառաշ երեք ամալ քան զայս Հայտաւապառայ և Բէշափաւու Թագաւորցն ըմբռնեանաք և ինքեակալ եղև Հնդկաց երկրին, և ինքեակամ վարէր թագաւորութեանն, և սորա որդի Սուլթան Ափիւարն, // (41բ) որ մազափութ լեալ փախեալ ի Ասպանաւ՝ ի ներքոյ ձեռամբ Թագաւորին Տեհ—Սուլիմանին է ի Ասպանաւ:

51ա Արդ, աղայեմ զամենեանս, որ օգտիք ի սմանէ կարողալով, ինչնսջիք ի մաքրափալ յաղօթս ձեր զվերո ասացեալ Անդրէաս. քահանայս՝ գծող սորին, որ եմ ես իսկ, և դուք ի Քրիստոս վարձատրիք. ամէն // (51բ) Բայց ներել աղայեմ յիմում սղալանացս և կամ զրապիտութեանս, քանզի երկիրն Հնդկաց չորմ է և գիշային, թողթն մեզոտ. երբեմն գրէի եփեալ մեկնաւ և երբեմն խամ թանաքաւ, յուսանառեալ լինէի՝ սակս ոչ ուղղապէս գրելոյն և թղթին մեզելոյն, որպէս

կայր, հազիւ ի յաւարտն հասուցաք՝ ի շահ ըն-
թերցողացդ և ի պարծանս ախմարիս. ամէն,

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 40ա (1700 թ., Անդրէաս գրչի, լուսանց-
քում) և միւս կողակցին իմոյ կապիխանին, որ
ի թվուոյն Ռժնթ (1700)-ումն և յօգոստոս ժձ-
ումն փոխեցաւ առ ցանկալին իւր, պատկեր ա-
ւուրն փոխման սուրբ Աստուածածնին, երեք ժա-
մուն, զոր Տէր Աստուած ընդ սուրբս իւր դասիցէ:

2. 54ա ի վայելումն վարդապետ Յոնան

վարդապետին,

Որ ստացաւ ի ՌՄԷ (1758) թուին՝

վասն վայելման իւրոյ անձին,

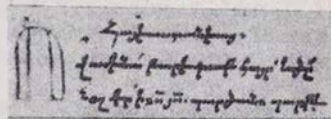
Ձեռս գնալ՝ դառնալ ի հող,

Գիրս մնալ յիշատակօղ:

3. 43ա (ԺԼ դ.) Օնափիրոսին և իւր Մանի-
շակին (նման՝ 42ա, 44ա),

4. 3ա (ԺԼ դ., յաւելագրողներին)՝ Վարդան և
Սարգիս, Ոսկան:

2բ (Նոյն ձեռքով) թծ լը բնվ դտվ թրքնդ-
լտվ բնվ ծշ[ն]տվզց վար (սկ[խ], իմ է այս գի-
րըս, փակալագիրս այս խն[դ]ոցերն ցիտէ (յի-
նէ)»),

44

Ժ ՈՎ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

[ՌՃՄ-ԻՃԻԷ—1701-1708]

ԹԵՐԹ՝ 277+1(չրկ. 2). լըբւած՝ 1բ, 121բ, 288բ—9բ:
ԳՐԱԿ՝ Ա—Ժ×12 (Ա 20, Բ, Գ, Ժ 10)+Ա—ԺԲ×12(Գ, Բ
14, Բ, Ժ 10)+1×4 (Ա և Բ պրակներն միքն)+1(Գ)×8:
ՆԻԹՔ՝ բազր, յառադրուով: ՄԵՈՒԹԻԽԻՆ՝ 15,8×10,6:
ԳՐՈՒԹԻԽԻՆ՝ միսփին: ԳԻՐ՝ եռադր (հմույ՝ 53ա): ՏՈՂ՝
17—18: ԿԱՂՄ՝ տեղադր ու կաշի (2 կտորից), միջուկը՝
ապխտակ, առտառը՝ բուրբ (1 և 277 քերքերը), յառադրա-
կողերը՝ կտրմիք:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբու: Սկզբի քերքերը վճառած, տեղ-տեղ
բրջուածութեան հետեւեւ և բնագծի ճաշագում:

ՄԼԹ. Ձեռագիրք քաղցնաձած է 3 մտքի՝ առանձին
պրակակալմամբ: Երբեք մտքը սկսած է շէտ գրակներով,
հետևապէս սկզբից պակասում է 3 պրակ:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. [Ուսանաւոր և հանելուկի]

ա. 2ա—4բ ի տէր եփրենվ վարդապետի շա-
րադրեալ Յաղագս Անդրիանու եկեղեցւոյ նորո-
գութեանն—Կամակցութեամբ աստուածային...
|Քանակ թուոյս մեր Յարեթին |Քննեա և տես
ԸնձՈՒ (1679) լինին...

բ. 4բ—5բ Գովասանութիւն Սաղմոսացն 'Իաւ-
թի—Բանք Սաղմոսիս է պատուական, |Լըցեալն
Հոգւովն աստուածական...

գ. 5բ—6ա [Հանելուկի Ներսիս Ենոբեալույ]
—Ութըն մաղախ ես ունէի... Ութ փարչ տեսի կա-
թամբ լցած... Ենորհայի մին [աղիւսակ]... Մարն

իւր արգանդն է [սեւային]... Դաշտ մի արծակ և
պատուական... (Վերջին 3-ը՝ կրկ. 14ա):

Բ. 6բ—90ա [Գրեմ] [Մտածա]կան արօքից:
[Բանալի] շերմնառնակներս, որ բանալ [զգոս-
ներս] սրտից մեղօք փակեցից: Թարգմանեցեալ
ի լաթին և իտալական լեզուէ ի հայ բարբառ ի
Պետրոսէ վարդապետի Թիֆլիզեցւոյ, ի փառս Աս-
տուծոյ և ի օգոստ ազգիս մերայնայ, [ի] հայ-
րապետութեան տեանոն Նանայիտի Ամենից Հա-
յոց կարողիկսիս: Եւ տպագրեցեալ ի Կոստանդի-
նուպօլիս ի թուին Գրիստոսի հազար եօթըն հա-
րիւր և մէկն, իսկ ըստ Հայոց՝ հազար հարիւր և
յիսունըն, ի Մայիսի ամսոյ իԼԻ՛ն:

Տե՛ս ձեռ. Ո 343, 1ա—85բ. Յոյր. Թրդձ./7աբ: Ա/
ձա—13ա: Բ/13ա—4ա, § 1. ա—Է/14բ—44ա (ք լիթ, ց
սկ. շեղծ բառի—Անկիր առ ռոս Աստուծոյ...): § 2.
ա—Ժբ/44բ—79ա: § 3/79բ—82բ (սկ. շեմնիք, ընթեր-
ցող հրապր...): Այստեղ առկայ է Ո 343-ից թափուած
հատուածք.

82բ—7ա Ազգօք առատութեան—Ցանուն Հօր... Թա-
գաւոր թագաւորաց Աստուած... ուղղեալ և կառուարեալ.
ամեն (Հատուածները՝ խորագրուած): Կից՝ 87ա—90ա,
յիշատակարան տպագրութեան (տե՛ս):

Գ. 90բ—8բ [Արօք գանազանի]

ա. 90բ—1ա Բան վառն կատարելոյ գրառի-

ճանաչելու և Աստուծոյն մերոյ—Պարզեմա ինձ,
 ո՞վ բարեգործովագութ...

բ. 91ա—2ա Աղօբ վասն ճայցելոյ ի Տեառ-
 նէ զընդունա առաքինութեան—Տէր իմ և Աստուած
 իմ, դու ես ամենայն...

գ. 92ա Աղօբ վասն մաքրութեան սրտի և
 երկնայնոյ իմաստութեան—Հաստատեալ զիս,
 Աստուած...

դ. 92բ—3ա Աղօբ ընդ[ի]մ խորհրդաց չա-
 րաց—Տէր իմ և Աստուած իմ, մի՛ հեռանար...

ե. 93ա—4ա Աղօբ վասն լուսատւութեան
 մտի—Պայծառացոյ զիս, ո՞վ բարի...

զ. 94ա—5ա Աղօբ—Ո՞վ լոյս գերազանց, լու-
 սատրիչ մտաց...

է. 95ա—8բ Աղօբ և երգ մարմնութեանց...
 ասաց[եալ] սուր վարդապետըն Գեորգեան Մե-
 րովկա—Օրհնեալ է ամենատուր ճորդորդութիւն...

Ըստ լուսանցային նշման՝ ա և բ աղօթքները ետ
 ու առաջ են ընդգործակուած:

Դ. 98բ—121ա [«Գիրք Թովմայի Կենքեցոյ
 կանոնութեան ի կրօնաւորի ի կարգէ սրբոյն Օգոս-
 տոսի Յաղագս»] ճամբանստման Բրիտտոսի:
 [«Բարգմանեցեալ ի Յոնանէիսէ վարդապետէ
 Կաստանդինուպոլսեցոյ ի ճոզկանց զուարեութիւն
 մերազնեայն...», № 5903, 144ա]: Թէ ամենայնք
 ծանունք բառնալիք իցեն օսկս կնիքն յալիտե-
 նականի: Գլոխ բառատուն և ծորընհորդ—Որ-
 դեմ՝, մի բեկանիցեն զքեզ աշխատանք... և առ
 քարշեալ զմեզ հանապազ ի կամս քո, զի մի քնա-
 ւին... (ընդհատուած. լրացման համար տեղը
 բաց):

Գործիս լիակատար օրինակը տե՛ս № 5803, օրը.
 հասանաբար, Թարգմանի ինքնագիրն է՝ երա անտիպ
 յառաջանալով Այստեղ ընդգործակուած են Գ զօրքի
 եւ—ՄԴ զօրքները (Հմտ. տպ. Վնէտիկ, 1737, էջ
 286—322):

ե. 122ա—263ա [Կանոնգիրք]

ա. 122ա—4ա Կէ. Հարցումն Թեոդորոսի բա-
 ճանաչելու եկեղեցոյն Կեսարոս առ Խրանելին ե-
 պիվանք Կիպրոսին—Կամ իմ ուսանել զայս... Պօ-
 դոսի և ալլոց վիճակելոցն:

բ. 124ա ԿԸ. Յոնանէն Սուրաղէմայ եպիս-
 կոպոսի: Գլոխ Ա—Կանոնք և օսմանք զոր ըն-
 դունի եկեղեցի... զի աստուածայինք են և փր-
 կագործք:

գ. 124բ—5բ ԿԹ. [Ս]եբեդիանոսի 'Լուկայս
 Աւետարանն մրկրութեան (—մեկնութեան)—

Թէ ոչ առաւելուցու արդարութիւն ձեր... յորում
 դիպեցիք՝ կատարեսցեն:

դ. 125բ—6ա Հ. Ներսիսի կաթողիկոսի եղ-
 բօր Տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի Վասն
 ազգականութեան—Մի՛ ոք արեան մերձաւոր
 ազգակցաց... զազգակցութիւնն առ սէր:

ե. 126ա—9ա ՀԱ. Կանոնք զգոյշաւոր քանա-
 ճայից ճամտոտեայն—Քահանայից պարտ և
 արժան է սրբութեամբ սպասաւորել... մեծաշան
 ապաշխարէ:

զ. 129ա—31ա ՀԲ. Վասն զգուշութեամբ ըս-
 պասաւորելոյ սուր խորհրդոյն—Եթէ տխմարու-
 թեամբ հապաղէ ի սուր խորհրդին... մինչև ի
 մահ:

է. 131ա—2ա Վասն քանոնայագործ կա-
 զածք պատաստութեան—Ի յատենի ոչ է պարտ
 քահանայի առանց շուրջադի Աւետարան ընթեռ-
 նուլ... զղլմամբ մեծաւ ապաշխարեսցէ:

բ. 132ա—3բ Այս գրէս մինչև այս թիտիս
 մէկալ երեւն, որ Գիր կանոնական կասէ՝ մեծի
 գինոնեոսի Բարսղի: Այս գրէս յառաջն այս է՝
 մինչև հառցում Թեոդորոսի քանոնային եկեղե-
 ցուն Կեսարոս որ գայ—Իսկ որ զժրիստոս ուրա-
 ցի... մինչև ուղղեցէ զինքն (Ունի կանոնք՝ ՇԼԴ/
 Լէ, ՇԼԵ/Խ—ՇԽԴ/ԽԶ, ՇԽԶ/ԽԹ—ՇԽԶ/Ս):

թ. 133բ—5բ Բարսղի Գիր կանոնական վասն
 պէս—պէս և բիրապատիկ խիտից: [Գ]լոխս ՄԶԲ
 —Եթէ ոք կին ընդ եղբոր իւրում... եղիցին ընկա-
 յեալք:

Ունի կանոնք՝ ՇԼԴԳ—ՇԼԶ/ԼԸ, Մեթ. զրէ՛ 136բ
 «Այս վից տունն ան խորհրդան և տնորը մնացած Կա-
 նոնգրքէն յետ և առաջ մնացածն է, որ այս պատի-
 տաբը Կանոնգրգիս հետ եկաւ, լմանցաւ վերջն, որ յա-
 առչկ կու իշխտակէ, քէ. շաղին Բարսղի առ Թե-
 դորոս՝ Գիր կանոնական մեծի գինոնեոսի և եպիսկոպո-
 տապետի Բարսղի առ ուսրը Ալկադիս: Բուն ՄԱ—Ար-
 տարանային իկեղեցոյ ամենայն Հերձուածորոյ, Այս
 կանոնքիս յառաջն մինչև հոս մեծ տեղերն մինչև
 պատի տեղեր խոնակցեալ: Վերջ եղաւ այս կանոնիս
 հրամանն (տե՛ս § օգ, 180ա):

ժ. 136ա—7բ Գիր կանոնական սրբոյն Բա-
 ւրղի առ քանոնայ Դիոդորոս յԱնտի[ա]լայ, վա-
 սն ամենեկն հեռանալոյ և առնելոյ: Ա բան—
 ձայս իմն առաւել... ցանկութեան անկանելի (Կրկ.
 193ա—4բ, կանոն «ՇԽԼԶ»):

ժա. 137բ—67ա [Բ]արսղի Գիր կանոնական
 վասն պէս—պէս բիրապատիկ խիտից. զրէս
 ՄԶԲ, դէմն եկաւ (տե՛ս § ք), ըմս այն աւսոր յա-

(անաւարտ. ցանկի և կանոնների լրացման համար բաց՝ 263թ—9թ):

Կանոնների այս ընդգրկակութիւնը՝ Հայոց կանոնգրքի մի պակասաւոր և տեղ-տեղ չգիտութեամբ օրինակ է: Կանոնգրքի լրացման օրինակներ կան № 8409 (Ա խումբ) և 2677 (Բ խումբ) ձեռագրերում:

Ձ. 270ա—7ա [Մասունք Ժամագրաց]

ա. 270ա—1ա [Ալեքոփայ... Խաղաղութիւն ընդհան (ըստ աւուրց...)]—Ձ. Դու ես քահանայ յախտեան... ԴԿ. Բազում ենդութիւնը են արդ:

բ. 271բ—4ա [Սեկոյեան ստեղծ Մեծի պանծաց...]—ԴՂ. Սրբուհի Մարիամ, սպիրո ոսկի... ըզգիրկական գալուստըն քո քարոզեաց. սիրին: Մաղթանք]:

գ. 274ա—5բ Ընդդէմ պատարագի: Մեղեդիկ ըստ պատշանի. Անտեանց—Բարբառ անտեանց ձայնի (կրկնէ) /Դարբրէլ գոչէր սրբոհոյն... սուրբ հայրապետ Պետրոս:

դ. 275բ—6բ Ձկնառնայն ուր ասես՝ մեղեդի մի ասեւ—Ընտրեալը յԱստուծոյ... այժմ յախտեան:

ե. 276բ—7ա Այս վերաբերելով արաբոյրքիւնն, պարտ է անոն զկնի սրբազնագրութեան, այսինքն յետ Առէկ կերէփին և Արէկի ի սմանէին: Յոժմով քանալեան ասէ—Քահանայ. Տէր Աստուած օրհնեցէ... բաց ընելով ըզգործս]]...

Ալգրից 3 պրակ, հասանալոր և վերջը, պակասաւոր: 277թ էջը ստանձնած կազմին Անգալ հատուաները տե՛ս ժամագիրք, Վազարապատ, 1902, էջ 392—396, 482—486, 518—522, 590—591: 275թ-ում յաւոր պատշանի մեղեդու մէջ յիշատակեալ ռուրբ Հայրապետ Պետրոս-ը կարգ է լինել Պետրոս Բերեացի (կթ. Սուր 1701—1708), ուստի ձեռագիրը զուտ կարգ է լինի այդ թուականներին:

ՅՈՒՆԱՅԱՆԱՐԱՆ ԱՆԱՅԱԶԱՐԱՐՈՒ ՈՐԻՆԱԿԻ

1. 87ա (Տպագրողի) Ողորմութեամբ Աստուծոյ և միջնորդութեամբ Կուսին Մարիամու, յանգելեալ աւարտեցաւ Գիրգո Մտածական աղօթից, զոր թարգմանեցեալ եղև սա ի լաթին լեզուէ ի հայ բարբառ ի Պետրոս վարդապետէ Թիֆլիզեց-

ալ, ի խնդրոյ ոմանց եղբարց, կամակցութեամբ և հասանութեամբ մեծաւորաց, տպագրեցեալ ի մայրաքաղաքն Կոստանդինուպոլիս, աշխատարարութեամբ և սրբագրութեամբ ոմանման լընդին Դանասիրի, Արամեան թմին Հալար և հարիր լիստըն (1701), Յունիսի ամսոյ ԻԸ-ին, ի տպարանի Սրբոյ էլմիածնի և Սրբոյն Սարգսի Խաղաղութիւն: Վասն որոյ աղայնմ զամենեանի, զի սիրով ընդունիչիք զմեղրածորան խրատն զբոյս յայտրիկ և փութաւորք վատարել գործով զնոյնըն...]] (87թ) և նմա փա՛ռք և յախտեանս. ամէն:

2. 90ա (Տպագրել կարգադրողի) Ծա՛ Մեկիւնք վարդապետ, կարողութեամբ և շնորհօքն Աստուծոյ պատրիարքս մայրաքաղաքին Կոստանդինուպոլիս, տեսի զՄտածական աղայիս զայս և հաւանեցայ, զի զստի զսայ լի շնորհօք աստուածային բանին յօրինեցեալ ի սրբոց մեծաց վարդապետաց եկեղեցւոյ, վասն որոյ նստու գճրաման, դի տպագրիցի [Ա]ջ Տեսան արար զօրութիւն և աջ Տեսան արար զայս: Վերջ ՈՎ Վ Ա Օժարութեամբ բարձօղն խաչին Քրիստոսի. ամէն:

Այս 3 յիշատակարաններն էլ վերաբեում են Բ (6թ—90ա) նիթին: 1701 թ. տպագրութեան մէջ նաեւ զեռնորած է երկրորդը, ապա՝ առաջինը Այս, և տն, որ յիշատակարաններին նախորդող վերջին աղթիցնը տպագրում ենխորադրել են, իսկ այստեղ՝ խորագրեով, թոյլ է տալիս մտածել, որ ընդգրկակութիւնը կառուարած է ոչ թէ տպագրից, այլ տպագրի համար հիմք հանգիստեցած, բայց խմբագրուած օրինակից:

Կենաղորդմ՝ 2ա, 121ա, 261թ Գիրքս Սուրբ էլմիածնա է:

Գրչափորձ՝ 270ա ԻԿԶ (1617), ԻԿԷ (1618), ԻԿԸ (1619) գրիմ:

45

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Լիմ

ԽԱԱ—1642

ԳՐԱԶ-ՍՍԱՅԱՆ՝ Սարգիս եղբայր:
Թեմա՝ 882: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԸX12 (ԻԸ 8): Նիթի՝ բարդ: ՍԵՍՈՒԹԻՆԻ՝ 15,6X10,6: ԳՐՈՒԹԻՆԻ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Ետարգիր (եմայ) 48ա. բարդիւր եղև գրչի՝ 2ա—3ա, Ծաթ, 287թ—

300թ): ՏՈՂ՝ 27 (տեղ-տեղ՝ տարբեր): ԿԱԶՄ՝ դրամագրաց կարմաւուն կաշի՝ դռնակով, միջեւին՝ տախտակ, տառադր՝ կարմիր կաւու, յօտանցեալները՝ կարմիր: ՊԱԶԱՍԱՆ՝ 1+1, մազաղաթ:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ ա ա զ ա ր Գ՝ 62բ, 124բ:
 Լ ա ո ա ճ զ ա զ ա ր Գ՝ քառասուն: Զ ա ռ զ ա զ Ի Դ՝ քառասուն-
 գիր, հաճախագիր: Գ շ չ Ն Ե Դ՝ կարմիր:
 Վ Ն Ն Ա՝ քառասուն: Տեղ-տեղ ցցեակեր, մի ամեն տեղ
 կարկառուած, կարգի դեակի վերին ծայրն այրուած, բի-
 կունքը վնասուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—23ա [Բնագիրք գանազանի Ա]
 ա. 1ա նախնին մեր—Աղամ և Այթ, նոովս,
 կայանն, | Մարգարէ Հայրն Յարգեալս... | Կա-
 րապետիս ձիր բաժին Հան, | Մեկս գաւառիս իմոյ
 սեռեան...

Շար. պահպանակի վրայ, № 7703, 2ա սրբագոր-
 ւորչես փխ ստարակետես:

բ. 1բ Այս են սեռական անուանք Աստուծոյ
 ըստ Դիոնիսեան—Ա. Հական... ժ. Բացարձա-
 կան... (խորագիրը՝ վերջում):

գ. 1բ Ասաց Պապոսն և Արիստոտել—է կարգ
 են աշխարհի և է գործք են բարութեան...

դ. 2ա—14բ Աւարեալ է Աշխարհացոյցս նո-
 րոգ թարգմանչին և երկնոց յոսատրչին Վար-
 դան վարդապետի պարզ և համառօտ անսու-
 թեամբ—նախ քան զամենայն խնդրեսցուք...

Յե՛ս ձեռ. № 20, 261ա—7ա: Հնարանակ խմբագրու-
 թիւն. 8 ա/3ա—3բ, 9/3բ—4ա, 9/4ա—10բ, 9/10բ—4բ
 և. 14բ—9բ Ներքողական գովեստի շորեցունց
 արանցն, որ եղեն սկիզբն անապատի կարգեալ

յազգս մեր—Արշենեալ Տէր Յիսուս փրկի... | Ես
 Ներսէս յոյժ թըշուառական... | Փորրիկ Փիլի-
 պոս զըպիր՝ | Փափագող բանիս տաղական...

զ. 19բ—23ա Նորին Ներսէսի Մակաղտ ասա-
 ցեալ յորեքգովան—Մանուկ մտաւարժ էր | Եւ
 Հոգոյ բարոյ դիպեցալ...

Բ. 23ա—62բ [Մատենի խորհրդածութեանց
 Ներքիսի (աւսրոնացալ)]

1. ա. 23ա—35բ Ներսէսի եպիսկոպոսի Կիւ-
 լիկեցեալ Տարսուծի ի խորհրդածութիւն վասն ուղ-
 դափառ հաւատոյ եկեղեցոյ, որ ի սուր նրբո-
 րութիւնն և ի տնօրէնութիւնն Քրիստոսի—Հասա-
 տամք իմացականիս գիտութեամբ զԱստուած...

բ. 35բ—42բ Բնախօսութիւն Բենութիւն յա-
 դագ զօրութեան աղօթից և հաստատութեան
 պարտ է ներգործութեամբ ի նոյն կանխեալ—Ա-
 րարիչն Աստուած՝ զեղական արարածոց...

Յե՛ս խորհրդածութիւն ի կարգս եկեղեցւոյ... 3,
 Վենետիկ, 1847, էջ 1—21, 109—120:

2. ա. 42բ—5ա Որպէս զի եղիք սա ամենե-

ցուն մեզ մեծն—Տե՛ս, Լոբայր, թէպէտ և արտա-
 թոյ է բանիս...

բ. 45ա—51ա Նորին ի նոյն խորհուրդ—Պայ-
 ժառ է ինձ այսօր Աղարապետութիւնս...

գ. 51ա—26ա Նորին Ներսէսի—Որպէս զամե-
 նայն խնդրութեան... զուարճացեալ զարգանալ

դ. 52ա—3բ Արհնեալ հայր սուրբ՝ ճշմարիտ
 Աստուած...—Յմբորդութեանն ընկալեալ զշնորհս...

ե. 53բ—62բ Մեկնութիւն Տէրունական աղա-
 րից, զոր աղաթնն ժողովուրդն, Հայր մեծ...—
 Հաստատածային աղօթս ի փրկչէն մեր աւան-
 դեալ...

Տե՛ս խորհրդածութիւն սրբոյ պատարագի... 3, Երու-
 սաղէմ, 1842, էջ 130—131, 154, 139—147:

Գ. 62բ—106ա [Յովնանեոս Արեիշեցեալ Մեկ-
 նութիւն պատարագի]

ա. 62բ—3բ Պատեմառ տեսութեան աղաթից
 պատարագին (=հրատ սրբոյ խորհրդոյ) և Ամե-
 նայնի ժամ և ժամանակ է ամենայն իրի...

բ. 63բ—106ա Տեսութիւն, թէ առ ի՞նչ խո-
 հուրդ յամենայն օր պատարագեմք զՔրիստոս...

—Արդ, նախ զայս պարտ է գիտել, թէ զիարդ յա-
 մենայն աւուր հրամանն ընկալաք պատարագի...
 և անգէտ եմ, թէ զինչ ասացիր, Արշենեալ է Աս-
 տուած յափտեանս, ամէն (տպ. Շքմաթիւ, 1860):

Դ. 106ա—24ա [Հարցմունք Վանական վա-
 րպետի]

ա. 106ա—15ա Հարցմունք գանազան արա-
 բեալ Վանական վարդապետի և պատասխանի
 բարառնաբար—Երկու աղալ ի միասին. մինն առ-
 ցի և միւսն՝ թողցի... (113ա) Հարց. Գրոյն ցո-
 նելն քանի՞ գտաւ Մեսրոպի Պատասխանի. Որ
 յմրբայնցոցն չկայր, Թժ լինի... Իսկ Վերբ և Աղ-
 ուսեան... առեալ ունի ի Հայոց...

բ. 115ա—24ա Հարցմունք համառօտ Վանա-
 կան վարդապետի—Հարց. Ես եմ Աստուած Ար-
 արահմու, Իսահակա... (115ա) Բաղանեաց տա-
 նիսն տալի է, բայց մէջ տանեաց բոլոր ի վեր է՝
 որպէս զմերթ, յանկիւն՝ յանկիւն՝ կամար...
 (116ա) Աղամն ի՞նչ զիրք է... Սիմոն... արար-
 եալ... (118ա) Հարց. Չհայազրեանս ո՞վ է կար-
 դեալ Պատասխանի. ՉՏեմական... Սողոմոն,
 զՏեմացուցական... Աստու, զՏեմապատեման... Սա-
 մուլէ... (117ա) Հարց. Ուստի՞ է մեղու... պարսիկ
 առասպելն Զրուսանայ տան... (124բ) Հարց. Ուստի՞
 է Ազաթանգեղոս Պատասխանի. ՅԱզաթաղոյ ձո-
 րոյն յԱզաթի գեղջէն, ասն թէ...

ե. 124բ—294բ [Վարք և մատենագրութիւնք

նագրի Պոետացոյ և Լուծումն Եղին ի Գրիգորէ]

ա. 124բ—8ա Վարբ և ճգնութիւն սուրբ և երանելի հաւոն նագրեայ—ի բազում իրս, ո՛վ սիրելիք, կարի յոյժ դարձանալի...

բ. 128ա—39ա նագրեա նշանակ յնգնէլէ—նշանակ յնգնէլէ... Իմանամ զմարդն զբանական...

գ. 139ա—40ա նագրեայ—Եթէ ունիցիս ընդ քեզ...

դ. 140աբ Առ մարտիրոսս—Ջնահատակն Քրիստոսի զճառայսն...

ե. 140բ—1ա Սերայն նագրեա վասն յարութեան—ճարութիւն Քրիստոսի երկիր...

զ. 141ա—50ա նագրեա նշանատր Եանդեհին—Քանզի յառաջագոյն յղեցիր դու...

է. 150ա—75բ Եանելոյ նագրեայ վասն ուր խորհրդոցն—Տրամարդեաց ութ մասունս... Զմիտս մոլորականս զնոեղացուցանեն ընթերցուածք...

ը. 175բ—6ա վասն այնորիկ, որ ընդ Բուհն ցնոր անցանն—Յորժամ ընդ քոն ցնորիցն առ ի ցանկութեան...

թ. 176ա—84ա վասն հաստատութեան, որ մեռն է յանախտութիւն—Երկուս գիտեմ զոգոց իրազարութեան...

ժ. 184ա—7ա վասն նշանակացն անցաւորութեան—ի ժամանակի իբրև միտքն...

ժա. 187ա—90ա վասն պաշտաման—Յորժամ կենաց կցորէ եղբայր... Յճ զ—ժա՝ բաժանուած Ա—Ճ հատուածներէ:

ժր. 190ա—242բ նագրեա երանելոյ Առաքին լուսաւոր պատերազմին—Բան երանելոյ... Առաքին լուսաւոր պատերազմացն...

ժզ. 243ա—68բ Նրանելոյն նագրիսլ ճառ երեւող—Ժառանգորդք Աստուծոյ...

ժդ. 268բ—74բ [նագրեա Հաւատք որ ի Նիկիայ]—Արարիչ երկնից և երկրի...

ժե. 274բ—91բ Սրբոյն նագրեա Բան խաւտո—Բան երանելոյն... Զերախարիս կալոյ և հնձանի իմոյ... յորս լիցի ամենեցուն մեղ բնական շնորհօցն Տեսաւ մերոյ... ամէն:

Յճ զ—Ե, ք. ժ—ժա—ից բացի, միաներն ունեն լուծումներն: Տէս Բ. Սարգսեան, «Սրբոյ Հօրն նագրի Պոետացոյ վարք և ժառանգութիւնը...», Վենետիկ, 1907: Այստեղ լուծումները զորս են թողնուած կամ սոսկ քաղուածարար յիշատակուած՝ ժանթութիւնների մէջ:

Մ 3941 հնագործմ նագրի գործերի յայտնում է «Գրիգորի գիտական և արդիւնատր վարդապետի գործը»:

Ձ. 295բ—7ա Տեսուն ներսէսի Հայոց կարգը զիկոսի սասցեայ վասն ամբարտաւերութեան—Պարտ է այժմ վասն վեհագունին ասել...

է. 297բ—312ա Պատմութիւն և խօսք հիկարայ իմաստասիրի, զոր պարտ է իմանալ և ի միտ առնել ամենայն մարդոյ վասն շահի և աւտուրեանն

ա. 297բ—8ա [Նախարան]—Յամի Սենեքերիմայ արքայի Ասորեստանեաց և Նինուէի, հա, հիկար՝ զպիր Սենեքերիմայ արքայի...

բ. 298ա—5բ Խրատք հիկարայ, զոր ասաց Նաղանայ՝ Բվերողոյ իւրոյ—Որդեա՛կ, իթէ լսես քան ի դրան արքունի, թագոյ զնայ և մեռոյ ի սրտի իւր...

գ. 305բ—11ա Կատարեցաւ Բանէ խրատո և առակաց, զոր ասաց հիկար՝ Նաղանայ, Բվերողոյ իւրոյ, և եղև յոյնը—Հայս ամենայն ուսուցի նաղանայ...

դ. 311ա—2ա Այլ Խրատք հիկարայ, զոր ասաց Նաղանայ—Որդի նաղան, որ ընդ ականն ոչ լսէ, ընդ թիկունս և ընդ լանջան լսեցուցանեն... որ սլրէ զպար՝ առնի զազմաց է, և որ զհետ երթա՝ բարեաց ժառանգէ զնա:

Տէս «Պատմութիւն և խրատք հիկարայ իմաստնայ, Նրեան, 1969, էջ 75—124, հեռ. Ծ»:

Ը. 312բ—32բ [Բնագիրք գաւազանք. Ա]

ա. 312բ վասն երակ առնելոյ, առաւել սրբոյն Գրիգորի Նիսացոյ—Առաջին օր լուսնին չէ լա... Այս է, որ ի ծոռակաց օրինակեցաւ...

բ. 312բ [Տաղ խրեմարանօրէն: Մայրակապ՝ «Յոնանէս»]—Յումարտութիւն խիպառական լուսիծացեալ սղաբերան...

գ. 313ա—22ա [Գրառաջք և օրհներթիւն յետ Բարգից]—ի գթութեանցն Աստուծոյ... ի սուրբ և գերհռչակ ուխտէս... Այլ և օրհնեցէ՛ զձեզ... (316բ—7բ «Ա—Ք» ծայրակապով) Ամենաւորք Հոգին... Քաղցր Աստուած...

դ. 322ա—4բ Խալ[ս]ք իմաստասիրաց և խրատ հասարակաց—Որդեա՛կ, նախ ի լեզուէ քումէ երկրցես... («Որդեակք»-ը կրկնում է):

Տէս «Պատմութիւն և խրատք հիկարայ իմաստնայ, Նրեան, 1969, էջ 271—297, հեռ. Լ»:

ե. 324բ—5ա Խօսք և բանք իմաստնոց (մաւրմազնութիւն)—Տանջէն և իմաստուն մարդո աչքն մեծ է, խարտէշ, երեսն պրկկոտ...

զ. 325բ [Ժամանակագրականք]—ի ՈժՁ (1167) թվին ներսէս Կալիցիին նստի կաթողիկոս... (Նաև Գրիգոր Տղայի, Ստեփաննոս Աղուանից կա-

թողիկոսի, Մխիթար Գօշի, Վանական վարդապետի մասին)։

է. 325բ Այս են կարգ վարդապետաց մեռաց, ոչ ձուայնոցն, այլ՝ վերջոցն—նախ՝ Գրիգոր Տաթևացին... Դանիէլ... Յովհաննէս Համշեցին... Գրիգոր... Թորոս... Ծա՝ նուաստ կարապետ բանի սպասաւոր Բաղշիցի...։

ը. 326ա Բիեզնուայոյր և աշխաճալոյս վարդապետի... Ներսէս Հայոց կաթողիկոսի կալեցեայ արաբեալ սլատնաոս Ժ խորանաց սբոյ Անտարանիս, և վասն երանգ-քոտանգ զունցն, ծաղկանց և հատուցն և ծառոցն...—Առաւելապէս հրաշից արժանի...։

բ. 327ա [Տաղ Վարդապետի]—Այսօր ցնծայ լեւոռն Բարոր, Եւ զուարճանայ ձեծն Ահիմովն...։

ժ. 327բ—8բ [Լուսնացոյց՝ ըստ Ա—ԻԸ աւուրց]—Առաջին օրն բարի է ամենայն իրաց, դի Աղայն ստեղծաւ...։

ժա. 328բ [Ժամանակագրական]—Քրիստոսի դուստննէն մինչև ի մեզ ՌՈՒԶ (1626) ամ է և յայս ամս, որ մէջ կանք՝ Հայոց թին ՌԶ (1624) է... (4 տող)։

ժբ. 329ա—32բ Երազանն Իանիէլի մարգարէին—Աստուած ի տան քում տեսնեսս՝ շինութիւն է տան քո...։

ժգ. 332բ Հայ վասն քոտոտին և բորոտին և վասն ամենայն իրաց—Ան Ա տրամ թուիայ հետի...։

ժդ. (Պահպանակ Բա) Հայ վասն արեան, որ երբա ի մարդոց բիրն—Ան զառչասպն...։

ՅԵՆԱՏԱԳԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 294բ Զգանձս զայս, որ կայ ի ամս,
Մի՛ դանդաղիք խնդրել ըզ[ս]այ...
295ա Փա՛ռք... որ և նորին ամենաբարի կա-

մաքն ձեռնարկեալ դեղեմամտ և յողոզող ապիկարս՝ Նդեսացի Սարգիս և ամենակարող զօրութեամբ նորին յանկ և զրա ածեալ աւարտեցի զսա ի յեղիքս Ամկոյ, ի ծովապատ Լիմս, ի հրեշտակակրօն և քրոյթաճնձն մենաստանս՝ ընդ հովանեա։ Սուրբ Կեօզ Զօրավարին, ի ՌԴԱ (1612) ամին, և ի կաթողիկոսութեան տեսնն տէր Վիլիպսոսին, և ի յառաջնորդութեան յայս սուրբ մենարանիս՝ տէր Ստեփաննոս վարդապետին, ի վայելումն ինձ՝ ամենայր և եղեռնագործ ստրուկ զրիշի Սարգսի։ Բայց աղայեմ և հայցեմ զհանդիպողք յայսմ աստուածան տառիս՝ ամենաբարանիկ և երիցս երանելի սուրբ հօսս մեր Երազեա, անմեղադիր լինել սխալանաց և խոշորութեան և մանրութեան և վասն լուսանկեր սակաւութեան և պատուով զրոյն, վասն զի յօժարութիւն կամացս և իղձ փափագանայս յաղթեաց և քարտէս ոչ ունելով բաւական՝ այսպէս ձեռնարկեցի յերոտմն և զսան լուսնեցէք. և դի կար մեր այսքան էր. անմեղադիր լերութ...։

327ա Փա՛ռք... յանգ ելեալ աւարտեցաւ։
2. (Այլ գրութեամբ) Աստուած ողորմի աւսացէք տէր Սարգսի, որ ետ զգիրքս յիշատակ ի դուռն Սուրբ Կարապետայ՝ Կոցու անապատին։
Կնքադրոյմ՝ 2ա, 124բ, 140բ, 150ա, 190ա, 243ա, 274բ (լուսցուած. ընթերցելի՛ 150ա) Զրիստոսի ծառայ Դարի որդի Միրզայ թվ. ՌԶԻԱ (1692)։

Գրչափորձ. Պահպանակ Աա՝ Թուման, Յէր Սարգիս կրօնաւոր, Բա՝ Երանելին Երազիտ... (նախ՝ ծաղկագրեր)։

46

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐԱԳՈՆԱՑԻ, ԳԻՐԲ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՆՑ

Վաղատեոյ վանք

ԺԴ—XIV

ԳՐԻԶ՝ Գրեգոր Տաթևացի։ ՄՍԱՑՈՂ՝ Տովմանէն Առասնէն։

Թերթ՝ 338. չգրում՝ 250բ։ ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԹ×12 (Ա, ԺԹ 11, Գ, ԺԱ, ԺԵ, ԻԵ 10, Թ 18, ԺԲ 8, ԻԹ 5) +1×8 (ԻԱ և ԻԲ պահպանել միջև) +1×1 (վերջում, մագաղաթ)։ ՆԻԹ՝ բոլոր (մագաղաթ՝ 338)։ ՄԵՍՈՒԹԻՆԻ՝ 18×18։ ԳՐԻԹԻՆԻ՝ միա-սիւն։ ԳԻՐ՝ բոլորգիւ (նմուշ՝ 48ա, ԺԵ Գ, հօտեգիւ յակվա-

գրութիւն՝ 335—8)։ ՅՈՂ՝ 33։ ԿԱԶՄ՝ քրքրապարզ բազմակցայն կաշի, միջուկը՝ ապստակ, առատոր՝ բաւք (Ա), մագաղաթ (Բ, ստեղծ 338-դ թերթի)։ ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝ 2, բոլոր, վերջում։

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՆԻ—Մարզիմաց գծապատկերներ՝ 221բ, 214գ։ Ճա՛կ աւագաբա՛դ՝ 2ա, 18բ, 110ա, 140ա, 155ա, 175բ, 198ա, 302ա։ Լուսանակաբա՛դ՝ բաւական

(յամայն), բաշային (188ա, 182բ, 211ա, 277ա, 310ա, 334բ): Զ ա ռ դ ա գ ի ռ՝ ճանգագագի, բաշագի, մարգագի (216բ, 237ա): Գ ա յ ի ն ռ՝ կարմիր:

Վիճակ՝ բրդառած և գունափոխառած, կզգնատուփց լուսանցազարդեղ և: զարդագեղը վնասուած: Ժէ դ. հորագուած և վնասկազուած: Կազմի բիկունէր փոքր ինչ վնասուած:

Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 2ա—335ա [Պետրոսի Արագունացոյ Գիրք առաքինութեանց. քրգմ. Ցակոբոս]

— 2աբ [«Յառաջաբանութիւն ճնդիեակի զըրգոյս առ քոյրդ գործն»]—Հարութիւն ելանէր ի նմանէ... Արդ, բաժանի գիրքս այս ի գլուխս (=գիրքս) Ե... (կից՝ Ա գրքի ցակիւր՝ Ա—ԺԲ):

Խորագիրն ըստ ապագրի (Վնետի, 1721), ուր գրքը բառի փոխարէն՝ ՎՄանէ: Ստորի գրքերը՝ 31—5:

1. 2բ—13բ [Գիրք առաքին]. Յաղագս առաքինութեանց առ հասարակ: [Գլուխ] Ա. Արդ սկսանելի է յանուանէ առաքինութեան—Հայրացիք ի բայ լիւր... Արդ, յանուանէ առաքինութեանց Բ իրս տանանելի է... այսինքն՝ որ կեայ առաքինութեամբ:

2. 13բ—139բ Գիրք երկրորդ. Յաղագս աստուածային առաքինութեանց

— 13բ—4բ [Յառաջաբանութիւն, ցանկ մասնաց՝ Ա—Գ և գլխաց Ա մասին՝ Ա—ԻԱ]—Յետ առելոյն յառաքինութեանց առ Հասարակարար, այլմէ մասնի է յառաքինութեանցն առանձնաբար...

Ցանկում՝ գլուխք Ա—ԻԱ, բնագրում՝ 40, ապագրում՝ Ա—Խն, սակայն բնագրի պակաս չկայ, որովհետեւ ապագրի մի քանի գլուխներ այստեղ միաձուլուած են, իսկ ցանկում նշուած է նոյն բնաբանով գլուխներէ միայն մնելի խորագիրը: Այդ մասին ձեռք. գրչի՝ 14բ, «Կարի թիւր է ցանկս, և ոչ ուղիղ զճոտ խորագրին, իմա, ո՞վ ընթերցողը: Նոյնը վերաբերում է նաև յաւորդ ցանկերին:

ա. 14բ—93բ [Մասն Ա. Գիրք Յաղագս հաւատոյ: Գլուխ] Ա. Առաքին՝ ի ճարտարութեանէ հաւատոյն—Առանց հաւատոյ անհնար է հաճոյ լինել Աստուծոյ... Կատարեցաւ Գիրք հաւատոյն լիապէս և անթերի:

բ. 94ա—109բ [Մասն Բ]. Գիրք Յաղագս յուսոյ

— 94ա [Յառաջաբանութիւն և ցանկ գլխաց՝ Ա—ԺԸ]—Մնաւ զձեզ վերստին ի յոյսն կենդանի...

— 94ա—109բ [Գլուխ] Ա. Յաղագս սանձանի սիրոյն (=յուսոյն)—Ասելի է, թե՛ յոյսն է աներկայելի ակնկալութիւն... Եւ այս բաւական է

Յաղագս յուսոյ, ի փառս Աստուծոյ, որ է արշենայ յաւիտեանս:

գ. 110ա—39բ [Մասն Գ]. Կիրք երրորդ. Յաղագս սիրոյ

— 110ա [Յառաջաբանութիւն և ցանկ գլխաց՝ Ա—ԺԸ—Գլուխ պատուիրանին սէր է], ի ստոր սրտէ և մտաց բարեաց և յանկեղծաւոր հաւատոյ...

— 110բ—39բ [Գլուխ] Ա. Յաղագս սանձանի սիրոյն—Արդ, գիտելի է, զի բազում կերպիւ սահմանի սէրն... Կատարեցաւ Աստուածային առաքինութեանցն, այսինքն՝ Հաւատոյ, Յուսոյ և Սիրոյ, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ. ամէն:

3. 140ա—263բ [Գիրք երրորդ]. Յաղագս շուրս կարսիմարական առաքինութեանց

— 140բ—1բ [Յառաջաբանութիւն, ցանկ մասնաց՝ Ա—Դ և գլխաց Ա մասին՝ Ա—Է]—Ողջախոհութիւն և արդարութեան և դիտհմութիւն...

ա. 141բ—54բ [Մասն Ա. Յաղագս բարոյական առաքինութեանց: Գլուխ] Ա. Յաղագս [սանձանի] խոհմութեան—Այր խոհմ ուղղէ զդնացս իւր... Եւ այսքան բաւական է վասն խոհմութեան, ի փառս Աստուծոյ:

բ. 155ա—75ա [Մասն Բ]. Յաղագս ողջախոհութեան

— 155ա [Յառաջաբանութիւն և ցանկ գլխաց՝ Ա—ԺԹ]—Առ քեզ լիցի դարձ նորա...

— 155ա—75ա [Գլուխ] Ա. Նախ՝ Յաղագս սանձանի ողջախոհութեան: Ասէ Յուրիս. Ողջախոհութիւն է տիրող բանականի... Եւ այսքան Յաղագս ողջախոհութեան:

գ. 175բ—97բ [Մասն Գ]. Յաղագս արիութեան

— 175բ [Յառաջաբանութիւն և ցանկ գլխաց՝ Ա—ԺՁ]—Զգեցիր զարութիւն...

— 176ա—97բ [Գլուխ] Ա. Յաղագս սանձանի արիութեան—Եւ արդ, գիտելի է, զի Գ կերպիւ առեալ լինի արիութիւն... Եւ այսքան Յաղագս արիութեան:

դ. 198ա—262բ [Մասն Դ] Յաղագս արդարութեան

— 198աբ [Յառաջաբանութիւն և ցանկ գլխաց՝ Ա—ԽԷ]—Սկիզբն ճանապարհի բարոյ առնել...

— 198բ—262բ [Գլուխ] Ա. Յաղագս սանձանի արդարութեան—Ասէ Յուրիս. Արդարութիւն է ունակութիւն ողջոյ... արժանատիսցէ յաւիտեանական կենացն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Այս մասի Ա ղիւի «փոխեցի լուծն յերեսաց իւղոյն» նախադասութիւնից յետոյ տեղ է թողնուած և նշուած՝ 244ր. «Յօրինակն Ձ Թուիթ կտրուած է. զպակաս և զակնիւն ոչ փոխեմ»։ Քերէն նոյն հետքով լրացուած է և ենթադրուած ՈԱ—ԻՐ պրակներէ միջև՝ 245ա և պահեցն ողորմութեան...»։

4. 263ա—302ա [Կիրք չտրորդ. Յաղագս եօսն պարզեաց ձեզոյն Սրբոյ (Ա—ԺԹ)։ Գլուխ Ա. Յաղագս պարզեաց հաստաբակաբար—նտ պարզևն մարդկան... Որպէս ասէ երանելիին Քոմաս]։ Որքան հանաւումն է բարձրագոյն... կատարեցաւ Գիրք Եւթն պարզեացն։

5. 302ա—35ա [Կիրք Հինգերորդ. Յաղագս ուրից երանութեանց (Ա—ԻԳ)։ Գլուխ Ա. Յաղագս երանութեանց հաստաբակաբար]—Երանի մարդոյ, զոր իրաւունս դու, Տէր... Քանզի խոստացեալ Աստուած ի ձեռն Երեմիայ... Զոր մեզ շնորհեացէ երանութիւնն Հար, առաքինութիւնն՝ Որդոյ և պարզն՝ Հոգւոյն Սրբոյ, Եւ Քրիստոսի փառք... ա—մէն։

Ըստ յետագայի յիշատակագիր Իգնատիոսի (28ա, 47ա, 68բ)՝ Գրիգոր Տաթևացիին և Յովհան Որոտնեցիին այս ընտրուած որոշ փոփոխութիւններ են մտցրել։

— 335ա [Յիշատակաբան բարգմանութեան] —Արդ, ի յամի ծննդեան փրկչին մերոյ հաղարերորդի երեքհարիւրերորդի երեսներորդի իններորդի (1339) թարգմանեցաւ գիրքս Եւթն առաքինութեանց, Եւթն պարզեաց Հոգոյն Սրբոյն և Եւթն երանութեանց՝ ի յաթիւն բարբառոյ ի հայս, հաւաքեալ ձեռամբ Յրա Պետրի՝ աղգաւ յաթիւն և աշխարհաւ Աւագոսնցի, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Տօմիկիկոսի, որոյ թարգման էր Յակոբոս աղգաւ հայ, և սա դարձեալ ի կարգն Դոմիկիկոսի։

Բ. [Այլ բնագիրք]

ա. 1բ [Բաճալի ճամաոտագրութեանց] —|||ս— այսպէս... Սղմն—Սաղամոն։

13 տող. սկզբից 1—2 բառ վնասուած, Հասանարար բառային կազմուած է գրչի կողմից՝ սոյն ձեռագրի համար։

բ. 335ա—8ա Գեորգ վարդապետի աւառեալ փառք վասն Նրուաղէմի, ի բունն, որ ասէ. Մրտնոյ ի յաշկի նոցա, եւկ[իր պագեցնոյ]—Ասէ աւետարանիչն ի Հովկաս Աւետարանին... անմաշ վայելեցին և զայլն. ամէն (Ժէ դ. յանկարգութիւն)։

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

72ա Զբաղմբարխտ տէրն իմ՝ զբարունակետ... (քերութեմ)։

80ա Զբարեբրչակացեալն երանական կենաւք և զկայծականամարտըր Հոգիամուխ արփիաւորեալն մտաւք, զտիեղեբարլոյս ըաբունապետն՝ զտէրն իմ Յովնաննէս Որտունցի, հանդերձ ամենայն աշխատողաքն ի սմա, յարուցեալ դասաւորեացէ Քրիստոս ի կենան անմահ՝ ի պատիւ և ի հաղորդակցութիւն սիրելեաց իւրոց. ամէն։

84բ (Քերուած) Ո՛ համբակ, մի՛ երկմտիցիս |||մի՛ հեղեցիս յուղի ||| ի թիւր||| զի չեն միտք վկայութեանցն կարծեացս այս||| սպանանէ |||կեցուցանէ կեղծաւոր էր պղինձդ||| Ժահահոս||| պայծառափայլ վկայիւք ի պատրումն||| Թէ շըրթանց||| յատակս դժոխոց։

85բ Այսպէս ի գրոց մեզ յայտ[ն]եցան Զտանցեալ Հոգոցրն պարտական... (6 տող)։

92բ Ո՛հ թէ զմեզօք մեռեալ ոգի՛

ԶԳրիգոր փցուն գրի

Յիշման առնէք արժան բանի՛

Յօժար սրտիւ զՏէր-ողորմի,

Զոր հասարակ առատացի՛

Տալ զպարգևս հայցողի

93բ Զստացիլ նիւթոյս ընդ ստացիլ բանիս զտիեղեբարլոյս մշտապայծառ շահն եկեղեցւոյ զՅովնան ըաբունապետ և զտառապեալ ոգի տառադիպ տառիս սպասաւորի ի նմին և բանի՛ յիշել աղաչեմ առաջի զենման գառինն անարատի և թողութիւն յանց[անաց] հայցել, ո՛վ դասք լուսեբրամից, որոց յիշողացդ և յուսացելոցս առ հասարակ պարզեացէ... առատածիրն... ամէն։

Յ|||ք գրեցաւ՝ որպէս ցուցանէ գրեալդ յայլ և յայլ գրաւք, մանաւանդ, Թէ և կարն՝ այսքան, Իսկ սղալն, զի Բ էր օրինակ, որով ցուցանի յանցելուրս տեղով կրկին գծեալ, և երբեմն, զի որ կարծեօք թուէր բանս ինչ՝ սակաւ մի բացատ թողէի և նշան կարծեաց զնիւն, զորոց յուղաց զուղղեմ աղաչեմ և ոչ զհակառակ [ի պարսա]ւադիտաց։

109բ Յուսոյ գիրքս և Սիրոյ,

Որ շաղկապեալ [հաստոյ,

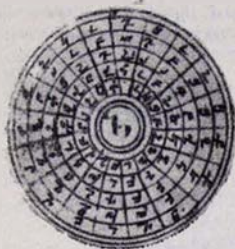
Հը]յամանէ մեծ ըաբունոյ՝

Յոճանիսի Որտուն[եցոյ]

Աւարյտեցաւ ի վանքս Վաղաթեոյ,

Ձեռամբ Գրիգորի Տաղեացի։

Յովհ. Որոտնեցու ամունը եղծուած և գրուած է «Եւթն» ի Արցախեցոյ։

Թէ դպիր ես իմաստուն,
[Ուա]իր զինքս սիրուն,
Քանզի դիրաւ [լինիս հասուն],
Թէ հետեւիս մտօքտ ի սոյն,
Բայց [բանալին գաղտնա՞գր]ոյն
Քեզ ցուցանէ դայն ի զլիտին,
Որ [ղրոշմեց]աւ ի սոյն,
Եւ զիս յաղօթս յիշես ի քոյն:

Ժպտակարանը, զաղտնագիրն ու բացատրագիրը՝
իրար են չազկապում կարմրագիր ծ, ն, ք զերեւով:
138ա Ո՛հ, կաղ իշուկս, մինչև լե՛րք հասից
ցաւարտ գրոցս:

175ա Մեղուրեցաւ աշխատողացս թողութիւն
հայցել աղաչեմ, ո՞վ աստածասէրք, կարի ի
շտապ հնք:

248ա Եւ զեղկելի գրիչս յերեսս անկեալ ա-
ղաչեմ յիշել ի Տէր:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳՐԱՅ

1. 28ա (ԺԴ—ԺԵ դդ., Իգնատիոսի) Ոչ սա-
կաւ զորոմն սերմանել ընդ ցորենոյն Գրիգոր
Տաթևացի անիծեալն, բայց բազում:

47ա Ո՛, Տաթևացի, ոչ երկնչիս յԱստուծո՞յ՝
խառնելով զթողդ անապական գինւոյս, որ սպա-
նէ ոգիս պարզամտաց:

62բ Ուտոնեցին և Տաթևացին զորոմ յոգնա-
պատիկ սերմանեալ է ի մէջ սուրբ գրգիս:

176բ Իգնատիոս[ա]յին է:

209ա Իգնատիոսն իմանալ կամի խորութիւն
բանիս. ուրեմն, ո՛, Հոգի Սուրբ, տուր իմաստու-
թիւն, որ առատ ես տայի:

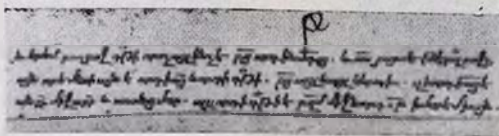
2. 248բ Արդ, զվերջին ստացողի սուրբ տա-
ռիս, որ կոչի է պարգեաց գիրք, զՂաբբերդի
խաւա Սաւառ յիշեցէք ի Քրիստոս և Աստուած-
ողորմիկ ասացէք նմալ, որ յայսպէս դառն և ի նեղ
ծամանակիս բազում գիրք ծայրամուր և Աւետա-
րան ազատեաց ի յանարինաց ձեռնէ, քանզի

յայսմ յամի շարժեալ էր ի վերայ յամենայն աշ-
խարհի ռարկութիւնն աստուածային՝ վասն ծո-
վացեալ մեղաց մեքոց: Ելաւ Պարսից արքայն ի
յԱսպանեայ բազում և անթիւ զարագ, որում
անուն Դան-Ապագ. եկն առագ ի Դաճաստուն, որ
կոչի Քարուէզ, մարտնչաւ հետ սամանցուն և էառ
ղրթարվէզ և ապա եկեալ ի յԵրևան և զարարան
Նախըրաւեայ փախստական[(249ա) եղեալ՝ յամ-
րացան ի բերդն Երևանայ: Եւ շահն է ամիս և է
աւր խըսար արաւ զք[ե]րդն և զոմանս ազատ ա-
րաւ, մեկ տարի եկաց ի յԱրևան: Յորժամ տարին
բոլորաւ, քաթայտուն երեկ կանկնեցաւ, թէ ճը-
ղալ-ալղի կասին վերայ քեզ կոի շարժեցաւ:
Յայնժամ լցուաւ շարութեամբ երկրորդ Լա[ն]կ-
Քամուն, գերի և աւար էառ զաշխարհս Հայոց,
զԿարսայ յերկիրն գերեցուց և զցորենն և զկան
կրակով այրեաց որդին կորստեանն, որ ի յերկրոր-
դում տարին հանց սով եղև Խարս և Արգուն, որ
շատ ոք սովամահ մեռան: Եւ շահն այրեաց յԱնու
բաղաքէն մինչև զՃուղայ և զՆախնաւ զամենայն
գիւղ և զքաղաք. և զամարդն, լալով և ողորով, [(249բ)
քըշեաց ի յԱսպանեան: Վա՛յ այն աւուրն և
այն պահուն. ո՞վ կարէ լեզուով կամ գրով
պատմել զնոցա ողբն և զկոծն, որ զորդին ի
հարկ բաժանեցին, զհայրն՝ ի յորդոյն, զդուս-
տրն՝ ի մարկ և զմայրն՝ ի դստերն, զհայրսն՝
ի կեսրէ և զկեսուրն՝ ի հարսնէ, ոմանք յԱրախն
ջրայինեղդ առ Աստուած փոխեցան, այլ ոք Մա-
րանդաւ տարին անհաղորդ ու անթաղ մնացին. ձեզ
բաւական է, ինչ յերկնային:

Դարձեալ յիշեցէք զխաւայ Սաւառն, որ
ստացաւ զսուրբ գիրքս յիշատակ իւր և բարի
ծնաւոցան, հայրն՝ Աստուածայտրին և մարկ՝
Վուլատին, և եղբարցն՝ Մայինանին, [(250ա)
կողակցուն՝ Վուլֆանին, և դստերացն՝ Հըրեմի-
մին, Բեկզատին, և հանգուցեալ Ախիճանին, Այ-
բունին, և քրերացն՝ Մարիանին (շրջագծուած),
Մողալին, Խաթունփաշին և Քամսամին: Դարձեալ
յիշեցէք զաստուածասէր և զբարէմիտ զհիւր[ը]ն-
կալ և ողորմած ի տուրս տրեանկաց դիւանայ
Սաւառն, զհամեստ և զհարկեւոր յամուսին իւր՝
գիթշայինանն, և զորդիքն՝ զՄատթար տարկաւա-
զրն և զՄիւլֆունն, և զդստերն՝ զՄարիանն և
զԴաճիմանն, և զամենայն արեան մերձաւորն,
որ առ Քրիստոս են հանգուցեալ. ամէն: Ով ոք
յիշէ՞ յիշեալ յիցի առ Աստուած յափտեանս. ա-
մէն: Հայր մեր, Գրեցաւ սեակա յիշատակարան
գրոցըս ձեռամբ խոցիւ խոցեալ անարժան Յովան-

նէս իրիցու, որ եմ յերկրէն Ղարբերդու, ի գեղ-
էն Գանդուայ, թվին ՌՄԾ (1606):

3. Պանպանակ Բր (Նշում) Գիրքս այս Առա-
քինութեան է, Նման է զայն, որ մէկ մի ասիւով
հոր մի մեծ փորէլ Որ է՝ 1112 + 551 = 1663):
Գրչափորձ՝ 1ա 𐎠𐎡𐎢 Գիրք ասաքինութեանց:

47

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

էջմիածին
Որոսաղէմ

ՌՃԱԲ—1733

ՌՃԱԿ—1734

Գրիճ՝ Մեհրապ:
ԹԵՐԹ՝ 108. չգումած՝ 84թ, 107ա—8թ: ՊՐԱԿ՝ 11(2—
2) × 12 (2 7, 2, 3, 4 10, 11, 2 4, 4 տառաց պրակա-
ւիքի՝ 2, 2—2): Ներք՝ բաղը: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՆ՝ 16 × 10, 2:
ԳՐՈՒԹԻՆԻՆ՝ սիւսիւն: ԳԻՆ՝ բաղը (նմալ՝ 56ա): ՅՈՂ՝
31: ԿԱԶՄ՝ գրչապարզ կանգալաւն կարի, քիւրեմէ՝ սր-
եալուն յար (ի դ.). միջուկ՝ ստուարաբաղը, ստաւոր՝
բաղը: ՊԱՂԱԿԱԿ՝ 1 + 1, բաղը, վասն տառաւոր:
ՎԻՃԱԿ՝ Ա—2(16) պրակները բախում, տեղ-տեղ՝
բրդածուրեան հետեւեւ և բնու:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն

Ա. [Իմաստասիրականք]

ա. 1ա—7թ Պերի առմենիասի ժոյ պրակն:

Գծագրական աղիականք, որոնք վերաբերում են
Արիստատելի Պերի արմենիասի ժոյ—ժո, ժէ, իՂ—ԻՃ,
(Գ պրակներին) Այդ գործի բնագիրը բացակայում է,
մինչ, ըստ գրչի յիշատակարանի, պիտի լինէր:

բ. 8ա—14ա Նորին Գրիգորի՝ աշակերտի 30-
հանգու մեծի, Համառոտ լուծումն Առաքինու-
թեանցն Արիստատելի, որ յետ Աշխարհաց գրաց,
տստ կարգէ—2ի յետ Աշխարհաց գրաց, Աստ կար-
գէ վասն լորից... (Համատ. Ձ 58, 297ա—306ա.
Յանկ՝ չիք):

գ. 14ա—8ա Իսաիի փիլիսոփայի Առաքի
հինգ, թէ զի՛նչ արեւոք է սահման, ստորագու-
թիւն և ստորադասական սահման, և կամ ո՛րք ի
սոցանէ զայս ոմանս վիճակեացն ի գոյիցն—Արդ,
սահման է քան Համառոտ լայտնիլ...

Ջեռագիրն ընդդրեակուած է ժոյ դ. երկրորդ կի-
սում՝ 1386-ից առաջ, որովհետեւ Յովհաննէս Որոտեկ-
ցին, որ այս Ջեռագրի ստացողն է, մահել է 1386-ին.
Ջեռագիրը պետք է վերակազմուած և 338-րդ թիւը
կցուած լինի 1608-ից յետոյ, քանի որ այդ թուականի
յիշատակարանի (248թ) լեւն մեծատառը եղբայրաստովից
վնասուած է:

դ. 16ա—7ա Նորին Վասն բաժանման—Ամե-
նայն, որ միանգամ բաժանելոյ գոյ լայլաց գո-
ւից...

բ. [Քարագ Կրիգորի Տաքեանցաւ և այլոց]
ա. 17ա—27ա Յայլմէ Քարագ ի բանն որ ա-
սէ. Այսօր է, գոր առաւ Տէր... (Ձմեռան՝ ճնկ)—
Վարդապետք ասեն, թէ երեք լատուիթիւն ունի...

բ. 27ա—31թ [Քարագ ի բանն]. Առն միոյ
էին Ռ որդի... —Սոկրատիթիւն է մարմնատու ծնո-
ղացն ի փոքրութեան...

գ. 31թ—7ա [Քարագ վասն տնտեսի, ի բա-
նն]. Այր մի էր մեծատուն, որոյ էր տնտես...—
Բայց նախ պարտ է գիտուի, թէ ո՛վ իցէ այլն մե-
ծատուն...

դ. 37ա—43ա Տիրատուր վարդապետի առա-
ւելալ Պատնաստ յաղագք ծննդեան Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի—Բայց աստաւոր պարտ վար-
կանիմ սակաւ ինչ...

ե. 43ա—8ա Քարագ Տեառնընդառաջին, ի
բանն. Իրեւ լցան տաւր... (Ձմեռան՝ ժոյ)—
Լորումն Օրինաց և մարդարէից...

գ. 48ա—51թ Նորին Քարագ վասն պաննաց...,
ի բանն Յոհանու. Անա երեք տաւր... (Ձմեռան՝
ԻՃ)—Վասն պահոցն նախ գիտելի է...

է. 51թ—5ա Նորին Քարագ վասն շորեհշա-
րաքի և ուրաքի, ի բանն. Պաննի երկիցս...
(Ձմեռան՝ Իէ)—Պատճառք պահոցս, որպէս ասէ
սուրբն Բարսեղ...

ը. 55ա—60բ Քարագ խաչի, ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Փայտ կենաց է ամենեցուն...—Ասէ ուրբան նախնի տեսողն ևս...

բ. 60բ—6բ Յայլմէ, դարձեալ վասն առաջին ատուրն, ի բանն. Յարժամ յաղթս կայցէ... (Ձմեռան՝ Կէ)—Վարդապետք ասնն, թէ աղթս այս...

ժ. 66բ—73ա Նորին Քարագ վասն մտաւորն և յուսոյ և սիրոյ, ի բանն. Հաւատք սիրով յարողեալք (Ամառան՝ ԺԴ)—Ախրտս (= Միտքս) մեր և հոգիս բանական...

ժա. 73ա—6ա Նորին Քարագ վասն իւրչին, ի բանն. Ետն Յակար... (Ամառան՝ ՃԻ)—Այլ և վասն խաչի խորհրդոյն...

ժբ. 76ա—83ա Նորին Քարագ փոխման սուրբ Աստուածածին, ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Յիշատակ արդարաց... (Ամառան՝ ՃԼ)—Արարիչն Աստուած, որ արար զուսարոս...

ժգ. 83ար Հարցումն Գեորգեայ և պատասխանի Գրիգորի Նորին համբիւրակի—Հարցումն. Որպէ՛ս իմանամ զբանն, թէ երեւեալ շնորհքն Աստուծոյ...

83բ «Այսքան ճովահեռն Աստուրանի քաղաւթն վեր առի, զոր արարեալ է... Գրիգոր Տաթևացին»:

ժդ. 85ա—90ա Քարագ պանոց, ի բանն. Պանեալ զն տիւ և զն գիշեր... (Ձմեռան՝ ԻԲ)—Վարդապետք ասնն. Ամենայն մեղք զոր աստիճանն ունի...

ժե. 90ա—3ա Ներքողեան ասացեալ ի սուրբ վարդապետաց՝ առ երկրորդ լուսաւորիչն Հայոց սուրբն Գրիգոր Տաթևացին—Իսկ զմեծապանծն և զբաղձալին բնաւից զուարթունն...

Մի քանի տող լետոյ՝ լափ. (ժայրակապ՝ «Ա—Ք»): «Ազգացեալն Կենին, լկանեակիք վտակին...», ապա՝ կրկին արձակ. Վերջում նշում զընթ.՝ 93ա «Նման, ով սիրազուն երաւայ, զայս ներքողեանս գոյի ի հին գիրք մի, որ բազում տեղիս եղծեալ էր. և ես՝ աղթս, լուրով սխիստածցայ հանգիստ հարբ իմով՝ եղիտագոր եպիսկոպոսի, և զայս ածի ու թէ սխալ ինչ գտցի ի սմա, թողութիւն արարէք, զի ոչ էր մեր կամացն, և մէկ շաբաթ մերոյի յիշեցէք զվերջադեալ վարդապետն ընդ իս, և դուք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն»:

ժզ. 93բ—4բ Սեպակ հաւրցումն սորին գծողէ—ԶԻ՛նն է, որ ի գիրս Հոգեցեաց, ի Դուրեան ասէ...

ժէ. 95ա—101ա Քարագ պանոց, յայլմէ, ի բանն, որ ասէ... Պանեալ զն տիւ... (Ձմեռան՝ ԻԴ)

—Ասէ Յոր, թէ կանք...

Գ. [Իմաստասիրականք]

ա. 101ա—3բ, 104ա Երեստուտելի Յաղագս առաքինութեանց առ Աղէքսանդրի բազաւորն—Գովելի են գեղեցիկներն և պարսպանի՛ր զարշէիթն...

104բ «Ե՛վ երաւայ, այս մէկ թուրտա Արքիստոսի Առաքինութեանց պակասն է, որ օրինակն ոչ զայր, թէ րստ կարգին զընին, և ես, աղթս, ապաւս իմացայ, իկ վերջն է, սխալեցայ, այլ րստ գրեցի, որ է նկատուածն. Յետոյ պակասն աստ գրեցին Անձեղադիր լեր և թողութիւն արա. Թ թուրտ շրջեա, ապա գտանեա զպակասին տեղին, և հեց յիշեաա, թերթս նախապէս եղել է 94բ և 95ա էջերի միջն. այժմ՝ իր տեղում»:

բ. 103բ, 105ա—6ա Նկատումն Արխատուտելի—|| (105ա) Ուսուցանէ մեզ ի լուղութեանցն յայնոցիկ... մշտնջենաւորն և անսկիզբն և անվախեանն:

Ամենիպկան շարունակութիւնն է՝ «Աղբ, ահա ցուցաւ ըստ կարգի...» 18 տող, որոնք փոխարէն Մ 1916-ում (284բ—6ա)՝ այլ տողեր, իսկ հետագայն օրինակում (Մ 2101, 198ա—200ա)՝ ունիւ չկայ:

ՅԵՏԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

106բ Դարձեալ աղայան... յիշել զլուսամեղ հեզ Մեսրոպ, որ սակաւ տաղիս բազում աշխատեցայ, և զու յիշեալ լինիս... նա ևս յայտ լիցի սիրազնէիցդ մերոց, զի Պերի արմինասն և Վերլուծականն գրեցի ի սուրբ Գահն էլմիածին, և անտուտելի ի եկի ի սուրբ քաղաքս Նորասաղէ՛մ ի երկրպագութիւն տնտեսութեան տեղեանց Քրիստոսի, և ապա, զնին միոյ տարւոյն, թերին գրեցի ի դուռն Որդւոյն որոտման Սերոյն Յակոբայ ԻժԶԳ (1734) թվին Հայոց, Յուլիս ամսոյ ԻԴ, ի ժամանակի այսմիկ ամենայն տեղիս արածութիւնք կային և յարուցմունք՝ ըստ բանի Տեառն, և թանձաղ-խաճն զըլլապա՝ առեալ էր Բաբիլոն քաղաքն ի ձեռաց արարացեաց, բայց կատարածն Աստուած գիտէ (տե՛ս նաև քննադրերին կից՝ 83բ, 93ա, 104բ):

Գահնն եւ հար եւնեան և հարեաց զգահն կարողութեամբ մտն արդիքն ինքն ինքն ուր էր յիշեալ զգահն և հարեաց զգահն

կանճն պատկերի հեշտակականացն զարու-
թանց—*Բեր պարզեհտև թեթևացի հանգուցեալ...*

— 74ր Այս ինչ է Յաղագս եկեղեցականին
ֆանաճայապետութեան—Ա. Զի՛նչ է եկեղեցա-
կանի... Ը. Յաղագս ի վերա նշեցեղեցն կա-
տարմանց:

Բ. 74ր Դիմեմիս Արիսպագացոյ եպիսկոպոսի
Աթենաց առ Տիմոթէոս աշակերտ սրբոյն Պաղո-
սի առաքելոյ եպիսկոպոսի նքինացոց Յաղագս
եկեղեցականին ֆանաճայապետութեան: Առ ֆա-
նաճայակիցդ Տիմոթէոսի ֆանաճայէ

ա. 74ր—81ր Ա. Եթէ զի՛նչ է եկեղեցականին
ֆանաճայապետութեան աւանդութիւնն և զի՛նչ այ-
տրիկի դիտումն—Եւ արդ, զի և...

բ. 81ր—93ր Բ. Յաղագս ի մկրտութիւնն կա-
տարմանց—Ասի այժմ մեզ, թէ այս է քահանա-
յապետութեանս...

գ. 93ր—112ր Գ. Յաղագս ի ժողովի կտառ-
մանց...—Այլ վա՛նչ, զի զայս ինչեցաք, զորով...

դ. 112ր—27ր Դ. Յաղագս միտունի կտառ-
ման և ուր նովա կտառին...—Այսքան ինչ են...

ե. 127ր—31ր Ե. Յաղագս ֆանաճայապետե-
ցն կտառմանց—Այս է սրբազան արիւնադրու-
թիւն...

զ. 131ր—6ր Զ. Յաղագս ֆանաճայականացն
կտառմանց—Իսկ քահանայապետին ի քահա-
նայապետական...

է. 136ր—43ա է. Յաղագս նուիրեցելոյն կա-
րաց—Այսոցիկ են քահանայականք...

ը. 143ա—58ա Ը. Յաղագս ի վերա նշեցե-
լոցն կատարմանց—Այսոցիկ սահմանեցելոյ...

— 158ա—9ա Քանաճայիկի Տիմոթէոս ի
Դիմեմիս ֆանաճայէ Յաղագս աստուածայնոյն
անուանց՝ Ղուլիս ԺԳ—Ա. Թէ զի՛նչ է բանիս դի-
տումն ... ԺԳ. Յաղագս կատարելոյն է միոյ...

Գ. 159ա Դիմեմիս Արիսպագացոյ եպիսկո-
պոսի Աթենաց առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Յա-
ղագս աստուածայնոց անուանց: Քանաճայակցի
Տիմոթէոս ի Դիմեմիս ֆանաճայէ

ա. 159ա—76ր [Էղիւսի Ա. Թէ զի՛նչ է բա-
նիս դիտումն և զի՛նչ յաղագս աստուածայնոցն
անուանց. ըստ ցանկի՝ 158ր]—Իսկ այժմ, ո՛վ
երանկիդ...

բ. 176ր—92ա Ղուլիս Բ. Յաղագս միատրե-
ցելոյ և անշտելոյ աստուածաբանութեանն, և թէ
զի՛նչ է աստուածաբան միատրութիւն և անշա-
տումն—Հաստուածապետականն բոլոր գորու-
թիւն...

գ. 192ա—6ա Գ Ղուլիս. Թէ զի՛նչ է աղաթից
զարութիւն, և յաղագս երանելոյն ճեղքութիւն, և
յաղագս երկիդանութեան և շարագործեան աս-
տուածաբանականի—Արդ, նախ թէ թուեսցի...

դ. 196ա—244ր Դ Ղուլիս. Յաղագս բարս, լու-
տ, ազնուի, տոբման, զարմացման, նախանձու,
և թէ շար ոչ գո է և ոչ ի քաղի և ոչ ի գոյսս—Արդ,
բեր ի վերա նորին ընկալցոք...

ե. 244ր—56ր Ե. Յաղագս էի, յորում և յա-
ղագս յարացցելի—Փոխանցելի է մեզ...

զ. 256ր—9ա Զ Ղուլիս. Յաղագս կենաց—Իսկ
այժմ արշնարանելի է...

է. 259ա—67ա է. Յաղագս իմաստութեան
մտաց բանի ճշմարտութեան հաստոյ—Արդ, բեր
թէ թուեսցի...

ը. 267ա—74ր Ը. Յաղագս զարութեան, ա-
ղաթութեան, փրկութեան, փրկանաց, յորում և
յաղագս աննաւասարութեան...—Այլ վասն զի զաս-
տուածաբան...

թ. 274ա—81ա Թ. Յաղագս մեծի, փոքու, նո-
րին, այլոյ, նմանոյ, անմեանոյ, կայից և շար-
ժութեան հաստուածութեան...—Արդ, վասն զի մե-
ծել...

ժ. 281ա—3ր Ժ. Յաղագս ամենակալին հնոյն
սաւոց, յորում և յաղագս և յալիտեմի և ժամա-
նակի—Ժամ է այժմ բանիս...

ժա. 283ր—90ա ԺԱ. Յաղագս խաղաղութեան
ինքնագոյն և ինքնակենաց, և ճոցունց նմանաց
—Արդ, բեր զաստուածաբան...

Ժբ. 290ա—2ա ԺԲ. Յաղագս սրբոյն սրբոց,
թագաւորին թագաւորաց, տեառն տէրանց, Աս-
տուծոյն աստուածոց—Այլ վասն զի և յաղագս...

Ժգ. 292ա—6ա ԺԳ. Յաղագս կատարելոյ և
միոյ—Արդ, ի վերա նորին...

Դ. 296ա—303ր Սրբոյն Դիմեմիսիս Արիս-
պագացոյ եպիսկոպոսի Աթենացոց, առ սուրբն
Տիմոթէոս եպիսկոպոս եպիսկոպոս, Յաղագս խոր-
հրդականի աստուածաբանութեան

— 296ա Ղուլիս Ե (ցանկ)—Ա. Զի՛նչ է Աս-
տուածաբան մեզ... Ե. Թէ ոչինչ է իմացականա-
ցն...

ա. 296ր—9ա [ԷԱ. Զի՛նչ է աստուծային
մեզ. ըստ ցանկի]—Երրորդութիւն գերաբոյոյ...
բ. 299ա Բ. Զիարդ պարտ է միատրին և
աւանդութիւն վերաբոյն սանկեայն պատեմարն և
գերաւանդին, ֆան զամենայն—Ըստ պարտիկ լի-
նել...

գ. 299ր—802ա Գ. Զի՛նչ են ճոցելիքն պա-

տուածաբանութիւն, զի՞նչ անճանիքն—Արդ, յաստուածաբանականսն...

դ. 302ա [Դ]. Թէ ոչինչ է ի գգալեաց առնեայն զգալեացս գերունակապէս պատճառն—Բայց արդ, ասեմք...

ե. 302ա—3բ [Ե]. Թէ ոչինչ է յիմացակալեացս ամենայն իմացականացն ըստ գերունակութեան պատճառն—Եւս դարձեալ ի վեր ելանելով ասացուք...

ե. 303բ—37ա [Թուրք գանգազն]
—303բ [Յանկ բղբոց]—Ա. Առ Գայիոս... Ժ.

Առ Յովհաննէս անտարանիչ...

ա. 303բ—4բ Ա. Առ Գայիոս...—Խաւարն աներևոյթ...

բ. 304բ—5բ Առ Եօյն, երկբարդ—Զիա՞րդ, որ անդոն է...

գ. 305բ—6ա Երուդդ. Առ Եօյն Գայիոս—Յանկարծարէն է անյուսաբարն...

դ. 306ա—7ա Զարուդդ. Առ Եօյն—Զիա՞րդ ասն Յիսուս...

ե. 307աբ Ե. Լորին Առ Դուռքէս պաշտաւեան սարկալազ—Աստուածայն մէջ է...

զ. 307բ—8ա [Զ]. Առ Սասիպատրոս Բանեան—Մի՞ զայս վարկաներ...

է. 308ա—11բ [Է]. Առ սուրբ Պողիկարպոս Բանեայայպետ Ջիլտեմայա...—Եւ ոչ գիտեմ, թէ առ յոյսն...

բ. 311բ—23բ [Ը]. Լորին Առ Իմափիլոս սպասաւոր՝ յաղագս անձնիշխան գործոյ եւ Բաղդուրեան...—Երբեքեցոյն պատմութիւնք, ո՞վ թաւ...

բ. 323բ—32ա [Թ]. Տիտոսի Բանեայայպետի Կրեմացոց խնդրեալ ի սրբոյ Դիոնիսէ ի ձեռն բողբոյ, թէ զի՞նչ է իմաստութեանն տուն, զի՞նչ խառարան, և զի՞նչ կեցաւորվ ճար և ըմպելիք...

—Սրբաբան Տիմոթէոս, ո՞վ զգեցցկտ Տիտէ...

ժ. 332ա—3բ Թուրք սրբոյն Իսիդորի Արիսպագացոյ առաջին եպիսկոպոսի Աթենացոց Բաղդափն և Եսխաշար վարդապետի, զոր գրեաց պատասխանի գրութեան Տիտոսի եպիսկոպոսի Կրեմացոյ, յաղագս նշման սրբոյ Աստուածածնի ի միշտ կուսին—Ծանիցէ երբայրութիւնդ թո, ո՞վ վստականտ Տիտէ... (ցանկում չի)։

ժա. 333բ—5ա [Ժ]. Լորին Առ Յոնաննէս աստուածաբան առաքել՝ և անտարանիչ Քրիստոսի՝ արտախնայ ի Պարտմոս կղզի—Ողբոյն տամ թեզ, սրբազանիդ անձին...

ժբ. 335ա—7ա Սրբոյն Յովթիմոսի Առ ի

յաստուածաբանակաց Տիքեռեայ—Որ բուրիցս պատճառ... Նոցա առնուլ անխրատաբար բոլոր աստուածապետութեանց։

—337ա [Յիշատակարան բարգմանութեան]
—Ի վեց Հազարերորդի երկերեւեցորդի զասնեւորդի ամի արարածոց աշխարհիս (712), ըստ յունարէն թուոյ ի շորեքսասներորդի դիքտիկոնին, յերկրորդ ամին թագաւորութեանն Փիլիպպոսի, թարգմանեցան գիրքս այս սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագոյ ի ստոյլ(337բ)յգ արհեսկաց, ի Կոստանդնուպոլսի, ի ձեռն Դաւթի Հիպատոսի և թագաւորական սեղանոյն կինարի, և ի ձեռն Ստեփաննոսի թահանայի և թերթողի, աշակերտի տեառն Մազիսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի։ Արդ, մաղթեմ. զգրիստոսաւոր պաշտամենայոց սրբոյ սեղանոյ, ոչք առնուք յարհեսկաց յայմանէ, գրեսցիք և զքանս զայս՝ առ ի յիշատակ բարեխաւութեան առ Քրիստոս, զի գրեալ եղիշիք և դուք ի դպրութեանն կենաց։

ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

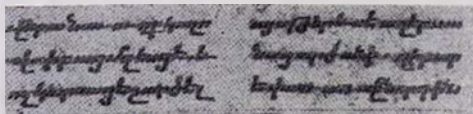
1. 337բ (Գրի) Փա՞ռք... որ ետ զարութիւն իմո տկարութեանն նաւել ընդ այսպիսի յորեքուանդ և գերահոս անբաւ խորոցս՝ զհկա եղեգնեաւ և թոյլ և տարտամ դաստակաւ։ Բայց զաւրացուցիլ և խնամիչ շողին ճշմարտութեան և զարութեան, որ ասդէ ի կենդանս և յանկենդանս, որ և զիս Հասոյց ի յաւարտ ձեռնարկութեանս այս ի թիս Զլկ (1282) Հալլկազնէ տումարիս, ի (338ա) և յոր ամ սկսեալ ի նոյն կատարեալ, Բայց գրեցաւ հրամանաւ գրտնական և արգիւնական Հոնտորի ներսիսի՝ ի ծնունդ և ի սնունդ մաքրափայլ որդոց մար միոր Սիոնի, որ և զլաւ մարմնիտան ծնանի երկաթ բանին ճշմարտութեան, ալլ և յիշատակ իւր և իւրոցն անապանի։ Արդ, աղաշնձ զամենեանս, որք Հանդիպիք այսմ կենսապարգ և կտակիս, յիշեսցիք զառաջ ասացեալ երջանի վարդապետն ներսէ և զճնալոյն իւր, ընդ նմին և զՄովսէս բնմբական, որ ամենայն մարմնաւոր Հանգստեմք սպասաւորեաց մեզ, որ և փոխարէն տալէ զամ Տէր զիւր Հանգիտն, Իսկ յուսկ յետն քան զամենեանս, յիշեցէք զազգալուն և փցուն զիւր՝ Ստեփաննոս սոսկ անանմք կրանաւոր և զեղբայրն իմ Պետրոս՝ զՀանգստեմքն ի Քրիստոս, և զալլ աշխատեալքս ի սմա. և տալէ Տէր յիշողացդ և յիշեցոց զիւր անճառ Հանգստն յաւիտեանս յաւիտեանից. ամէն։

165ա Յայամհետէ յալլ արինակէ գրեցաւ յինչէ ին տետր (=165ա—284բ)։

2. 296ա (Սրբազրողի) Զանմանամել ոգի Եսայի (=Լեւիցի), որ յուղիւս աշխատեցաւ, յի-

շեսջիբ հանդերձ վարժողաք յողորմութիւնն Աստուծոյ։

Կեմաղրոյմ՝ 2ա, 338ա Գիրքս Սուրբ Էջմիածնաւ է։

50

ԳՐՈՒՆՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱԿԱՑԻ, ՄԱՏՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ծԶ—XVI

ԳՐԻԳ՝ ՆՁԵԿԵԼԻ։

ԹԻՐԹ՝ 284. չգրած՝ 1աբ, 284բ։ ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻՐ×12։ ԼԻԻԹ՝ քաւք, լուսագծեւոք։ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 17,5×13,5։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին։ ԳԻՐ՝ բարգր (Նմալ՝ 144ա)։ ՏՈՂ՝ 25։ ԿԱԶՄ՝ սեւագոյն լաք, քիւրեմք սև գործուածք, միջուկը՝ տաշտակ, աստաթը՝ դրշմագրող կտաւ (Նախկին կազմից)։ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1(Ա) + 1(Ե), չգրած՝ քաւք, սկզբից 2(Բ, Գ), չգրած՝ մագաղաք։

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ—Կ ի օ ա խ ա ր ա ճ Ե՝ Շա։ 1 ա Լ ա ճ Ե ց ա ր Գ՝ քաւսկած, բոյնային։ Զ ա ր Գ ա ր Գ ի ր՝ բոյնագիր, ճանգուցգիր։ Գ ա յ Ե Ե Ե՝ կաւմիր։

ՊԱՏՈՒԿ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—Մեկնութիւն Սաղմոսաց։ Ժ—ԺԱ ղԳ։ 2(Ե, Զ, վերջից), ստացում 1 բերքի բնգլայնեկի երկամկումից. եզրամետուած։ Մագաղաք, երկսին, ուղղագիծ երկամքգիր (Նմալ՝ Զա)։ Կաբղալ՝ Զա, Եբ, Զբ, Եա [աւ]նեայն ճերքանոք, որ մոտանել զևառուած... Այսօր առէ որք ոչ հատածացն աստուծային բազարբեմեն... և իբրև զնուր վառեալ տալեւն ի վիւր աղիատալ// (Բնաբանեւր՝ Թ՝ ազգոսից)։

ՎԻՃԱԿ՝ քաւսաւ։ Եզրամետումից պրեմեմիչ տառերն ու լուսեցեղադրոյն վնասուած։ Նորագումն և վերակազմուած (Ի Գ)։

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

3ա—258ա [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի Արիպագացոյ]։ Թրգվ. Ստեփանոս Սիւնեցի և Դափի]։

ՏԵ՛Ս ձեռ. № 48, 2ա—337ա. Ա/3ա—57բ, Բ/57—118բ, Գ/119ա—228բ, Դ/228բ—32բ, Ե/232բ—58ա (Տա—ժր, Եոյն Հերթականութեամբ), Ճիշատակաբան Բարգմանութեան՝ 283բ—4ա, Ճաշիկալ ունի.

ա. 2աբ Պատեմալ Դիոնէսիոսի—Դիոնէսիոս Աթենացի էր, որդի Սոկրատայ...

բ. 258ա—63բ Պատմութիւն օրբոյն Դիոնէսիոսի եպիսկոպոսի, որ է որդի Սոկրատայ՝ զխաւարի Աթենացոյց, որ կոչի Իմաստասիրաց քաղաք—Պատմեաց յաղագս անձին իւրոյ երանելին Դիոնէսիոս...

ԳՆՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

57բ Զմեղաք մածեալ գրիչս լիշէ աղաչմէ, ո՛վ պատուական եղբայր։

118բ Զնուաստ ոգի զնգեկիլէ մեռեալս ոգի,

Աղաչմէ լիշէ ի գիրն կենդանի։

Գրիչ անուր թրուած, բայց ճիւղեռիչ։

226բ Ո՛վ եղբայր իմ, աստուածոթմաստք քաջ զպրեալ և սիրող իմաստութեան աստուածայնոյս Դիոնէսիոսի,

Զգծողս նուաստ ոգի

Ցիշման առնէք զիս արժանի՝

Յայժմ և աւուրն յապառնի։

Ծածկնաստեմէ որդիս աստուղաք. զբարձ վա յեղուչս յառաջ ճանապարհս ամփառու լինի. բազմիպարքեւելով ամենցս Լեւիք

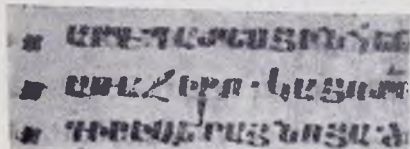
ՅԱՐԱՆ ԵՎ ԵՎԵՐԵՎ ԵՎԵՐԵՎ ԵՎԵՐԵՎ

247թ Այսպար եղև քննութիւն ձայն-ի և ցոյ-ի՝
ի վերայ սողնոյն թունօրի, և լլ (248ա) խորհրդ-
դով ցոյ-ն պատշանի երևեցաւ, վասն այն աղգ է
ի լուսանցն:

Խօսք վերաբերում է 247թ և 248ա էջերում սաւ-
նիքն արտիւն, որ գրուած է սաւնիքն և սաւցիքն ձե-
վերով:

255թ Բարեխաւսութեամբ մարտ քո և կուտի,
որոյ իշեր կաւաւք և վերափոխեցլլ(256)եր մարմ-

նով, վերափոխեա զիս ի մշտատան[ը] ալեաց
աշխարհական:

51

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

ԹԻՒԹ՝ 266, չգրած՝ 1աբ, 3բ, 156բ—66բ, 225ա—6բ:
ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԹ×16 (Գ, ԺԱ 14, ԺԹ 12): ՆիԹ՝ քույր:
ՄԵՍՈՒԹԻՒԹԻՒ՝ 16,7×12,4: ԳՐՈՒԹԻՒ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բո-
լորդի (2ա—263բ, Նմուշ՝ 85ա), Շտորդի (265ա—84բ):
ՏՈՂ՝ 23—28: ԿԱՅՄ՝ դարձազարդ բաց-լուսանկարայն կա-
շի՝ զանեկով, միշուկը՝ տախտակ, առաւար՝ վանդակազարդ
երփնեւանջ կտաւ, օտարին լուսանկարդին՝ ՎՄեծ և անեղ
է զօր[ութիւնն]:

ՄԱՆՐԱԿԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ տ ա զ ա բ ղ՝ 166ա, 237ա:
Լ ա ռ ա ն ճ ա զ ա բ ղ՝ բաւական: Զ ա բ ղ ա զ ի բ՝ հաւաքու-
ցադիր: Գ ա յ ն ե բ՝ մանիշակազայն, կաւմիր:

ՊԱՏԱՌԻՆ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—ձաւոց: Ժ—ԺԱ զդ: 1(Ա) +
1(Բ), ստացուած 1 քերթի ստորին կէտի բնդեկայնակի հա-
տումք: Մազադար, երկսին, բայրազգիծ երկաթազիր (Նմուշ՝
Բբ): Կաւդալ՝ Բա—Աբ, Աա—Բբ շու խթեաց զկողն... Յով-
աննու որ զո[ւնցումն] (Գաւգ, ԺԲ, 7—12): Ստարին լու-
սանցաւում՝ ՎՄանկանց Բնդաղանիք:

ՎիճԱԿ՝ քաւտար: Ժէ դ. վերանազգուած և բայրազով
աւ հոտգրով լրացում՝ 1—62, 168—66, 171—89, 207,
253—6, 264—96:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 4ա—158ա [Մատենագրութիւն Դիանի-
սիոսի Արիսպազացոյ: Թրգմ. Ստեփանոս Սիւնե-
ցի և Դաւիթ]

ԺԳ-ԺԻ—XIII-XIV

Տե՛ս ձեռ. Մ 40, 2ա—337ա, Ա/4ա—36բ, Բ/87ա—
78ա, Գ/78բ—136բ, Դ/136բ—140ա, Ե/140ա—57բ (Տ ա-
ծ): Յիշատակարան Թարգմանութեան՝ 167բ—8ա:

Ր. 166ա—236ա Գրիգորի Եպիսկոպոսի Նիւ-
սացոյ (—Նեմեսիոսի) Յաղագս բնութեան մար-
դոյ

Տե՛ս ձեռ. Մ 470, 2ա—116ա. Ցանկ/չիբ, Տ ա-
խր/166ա—236ա, Յիշատակարան Թարգմանի՝ 236ա:

Գ. 237ա—94բ Գրիգորի Եպիսկոպոսի՝ Եղբոր

Բարդի Տեսութիւն ի մարդոյն կազմութիւն
Տե՛ս ձեռ. Մ 470, 116բ—218ա. Ցանկ/236բ. Տ ա-
խր/237ա—94բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

78ա Յիշեցէր, ո՛վ պատահողը, զգրչիկս:

236ա (Կից Թարգմանի յիշատակարանին)

Յիշեցէր զնոսա ընդ օրինակողքս և փոխեցէր
զբանս յիշատակի՝ ի յոյս փրկութեան աշխատո-
ղացդ, և յիշողացդ առ Քրիստոս:

ԼԻՔՆԵՒԴՈՂՈՎ

ԵԱՆՆԻՔԻՆ

52

ԴԻՈՆԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊՈԳԱԳԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԺԴ—XIV

ԳԻՏԳ—ԱՍՏՈՂՂ՝ Կոստանդինը:
Թերթ՝ 811+1 (ԿԻԿ. 8). չգրած՝ 1ա—2ա, 311բ.
ՊՐԱԿ՝ 1x4+ա—ԽՋx12 (Ա, Ե 11, ԻՋ 10): ՆԻԺԻ՝ քաղդ:
ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 16,5x11,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻԻ՝ բա-
լարգիր (ճմալ՝ 72ա): ՅՈՂ՝ 29: ԿԱՋՄ՝ դարձվածադ շաքա-
նակագրի կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ գորշ և սև
մետաղ:

ՄԱՆՐԱՆԱԼԳՈՒԹԻՒՆ—ձա կա տ ա զ ա ր դ՝ 7ա: Լ ա -
ա ա ն ց ա զ ա ր դ՝ բառական: Ձ ա ր դ ա զ ր ՝ բռնեցիր:
Գ ո յ լ յ ռ ՝ կարմիր, կանաչ, մանգուկագույն:

ՊԱՏԱՌԻՆ—ՊԱՇԱԿԱՆ—Թուրք Պոստի առ Յիսուս: Ժ—
ԺԱ դդ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացած երկու թերթերի ընդ-
լայնակի հաստվից: Մազաղաք, եկվոն, բարեպետ երկա-
րագիր (ճմալ՝ 7ա): Կարգալ՝ Գր, Բր, Դա, Աա, Դր, Ար, Դա, Բա
ե[տա]լը է սերքն... զարդաքանդի յամենա[յնի]ք
(Ա, 15—18, Բ, 1—10): Աա—Բր առգամել յանլարգրիլն՝
անկանոն ջազգամվ [ներսիթ Շեռեհալտ] նրառ մաե-
կանց]—«Այրն առաջին զինգ տղայ.../զուրկ բանայ»:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարառ: Ստորին լուսանցային անկիւններ՝
խաւնցած, կազմը՝ փակեմանգին:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Տր—301բ [Մատենագրութիւնք Դիոնիսիոսի
Արիսպագացոյ: Թրգվ.՝ Ստեփանոս Սիւնեցի և
Դաւիթ]

Տն՝ս ձեռ. Մ 46, 2ա—337ա, Ա/Տր—70բ, Բ/70բ—
142բ, Գ/142բ—265ա, Դ/265ա—72ա, Ե/272ա—301բ (յիթ՝
5 ժր, իսկ ժա-ե նախորդում է ժ-ի-ն). Յիշատակարան
Քարգմանութեան՝ 311ա: Ցանկեալ ունի.

ա. 2բ—4բ Մեկնութիւն—Գրիգոր Աստուա-
ծաբան ասէ. Ջի՛նլ արդեւ իցէ կոհի Աստուծոյ ընդ
մարդոյ, Թուի ինձ... և անլուծական/... (շար.
թափուած):

բ. 5ա [Պատմառ Դիոնիսիոսի—Դիոնիսիոս
Աթենացի էր, որդի Սոկրատայ...ա]յսի, թէ այր
ոմն... և երբ որ մեզ (Հմմտ. Մ 48, 4ա):

գ. 302ա—9ա Պատմութիւն սրբոյն Դիոնիսի
եպիկոպոսի, որ է արդի Սոկրատայ՝ գլխաւորի Ա-
թենացոյ, որ կոչի իմաստասիրաց քաղաք—
Պատմեաց յազարս անձինս իւրոյ երանելին Դիո-
նիսիոս... և յափտեանս յափտենքի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

138ա (Գրիլ) Ջաղկաղկեալ անձն յիշեալք՝
զգրող սորին, ո՛վ սիրելիք:

309ա Փա՛ռք Աստուծոյ ամենակալին, անըս-

կըգրան և անժամանակին՝ շար և Որդոյ և Հոդ-
տին Սրբոյ, որ զարացոյց զտրկարութիւնս իմ
ժամանել ի լրումն գրասրահկան քաղցր և փափա-
գելի և մեծահոգակ տառիս:

Որ զանազան վերաբ. մեղաց եմ պաշարեալ,
եւ ի յախտից բազմազանից եմ ներդեհեալ,
Քանզի ի կրից երկրաւորիս այս գայթաղեալ,
Որ է ստուեր և դիրանցու ու ապականեալ,
Բայց որ երկնիցն է բարութիւն անստուերացեալ,
Այնմ սակաւ զոլ հաղորդեալ և անձկացեալ,
Եւ այս բերէր բազում վտանկ յոյժ վրդովեալ,
Որով ներքին և արտաքին մարդն տանջեալ, ||
(309բ)

Իսկ որ բնաւիցն է խրեմամալ հասարակեալ,
Ու տալով թոյլ ի յիւր ինամոյց զոր արտաքսեալ,
Այլ և զնոյն ձեռն բարի լիս կարկանդակ,
Շարժէ ի յիւր կոյսն խաղալ և նկրտեալ,
Որ և յայս ինչ մասն բարի յառաջացեալ,
Դրեւով զտառն աստուածային և ճոխացեալ,
Մեծն և հզարն յիմաստ բանի և գիտութիւն,
Հոգոյն Սրբոյ ընդունարանն առ ի լրութիւն,
Տեսուել մեծ Դիոնիսիոս յայցելութիւն,
Աշակերտ մեծին Պաւլոսի զգիտութիւն,
Մանուցելով նմա զհամայնցն իրողութիւն,
Ջերկնաւորաց զասուց բնութիւն և դասութիւն,
Համաքառակ զնոցին կերպի ըզտեսութիւն,
Նկեղեցւոյս այս զգալոյ նմանութիւն,
Բայց թէ վերինն այն անմարմին է էութիւն
Եւ երկրաւորս այս նիւթական տպագրութիւն,
Այլ որ ծածուկն և խորհրդոյն է գատութիւն,
Այնու զողով համայն ստուգիւ նմանութիւն,
Քանզի յատուկ ճոցա արտանցն յորդորութիւն,
Որ ցուցանէ յաւտ զբնութեանց անանձնութիւն,
Ջի սերովքէն ջեռուցանող կիզողութիւն || (310ա)
Եւ բերովքէն զողով հեղաւն գիտութեան,
Խոյնպէս և ալլ նոր ըստ կարգի է դասութիւն,
Յայտնաբանեալ ըստ ինքնութեան և զգիտութիւն,
Ջսոյն տեսանես և ի սոցայն կողողութիւն,
Յատուկ յաւտ որոյն յայտնէ առանձնութիւն,
է և նոցա յցակաւորութեամբ տգիտութիւն,
Որով լուսով իմաստութեամբ լցեալ զնոցին
տգիտութիւն,

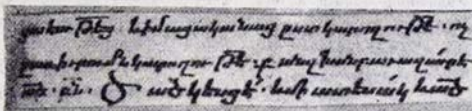
Եւ կատարմամբ կատարողի զանթերութիւն
 լցուցանել զբոլոր նոցին ունակութիւն,
 Ի ձեռն նոցա և զերկրայնոցս պետութիւն,
 Հստ պիտոյի կարեաց տուեալ բաշխողութիւն,
 Այլ և անուանցն աստուածայնոցն է մեկնութիւն,
 Որ ի տառից սրբազանից յորջորջութիւն,
 Թէ է՞ր ասի լոյս և բարի ու իմաստութիւն,
 Սապէս և այլն որպէս և է և զարութիւն,
 Ունի ստուգիւ յայտնաբանեալ զհաւաստութիւն,
 Բայց ոչ բնութեան է Աստուծոյ այս յայտնութիւն,
 Այլ ի լէից գործոց իւրոց առաստութիւն,
 Ի յունելեաց և ի կրեւեացս վերադրութիւն,
 Հի թէպէտ բանն է այսպիսի ստորաստութիւն,
 Այլ ամենայն բաց բարձմամբ աւատարութիւն,
 Քանզի ոչ կհանթ՝ և ոչ բարի ու իմաստութիւն,
 Այսպէս և ոչ լոյս և է և զարութիւն,
 Եւ թէ զի՞նչ է նոյն բնութեան ստուգ բնութիւն,
 Նմա խաւար անգիտութեան է ծածկութիւն,
 Իսկ ի լրման շարագրութեան աւարտութիւն՝
 է զանազան դիմաւք թղթոց օրակութիւն,
 Որ ի պէս պէս յիրս և ի բանն է աւատութիւն,
 Որով զմայլեալ հոգին ցնծա յուրախութիւն,
 Արդ, ես ստացա զգանձս ըզձախի ի զգանութիւն,
 Որով անձինքս տրտմութեան զոլ սփոփութիւն,

Սանդուխք լինել յերկրէ յերկինս բարձրութիւն,
 Որ ի յախտից երկրատրացս ազատութիւն,
 Բայց ճոխացեալք յիմաստութիւն և մաքրութիւն,
 Որք հանդիպեալ պատահեալից ի տեսութիւն
 Եւ վայելք ընթերցմամբ առ լիութիւն,
 Ուրախութեամբ զուարճանալք առ բերկրութիւն,
 Ցերես անկեալ պաղատանալք առ մաղթութիւն
 Յիշել զաղջաստս զնստանդին յողորմութիւն,
 Որոյ կարատ եմ և փափագ առ զարութիւն՝
 Աղաթից ձեր նպաստութեան՝ առ փրկութիւն,
 Նաև ծնողաց մեր և զարմից յիշողութիւն,
 Զիր պարգևաց և շնորհաց ի յազտութիւն,
 Եւ նոյն ձեզ ընծոնեցի բարեկրութիւն,
 Փոխատրաբար վճարեցէ աստուածութիւն,
 Եւ ինքն արհնեալ մինչ որ յերիս է անձկութիւն՝
 Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգին ի միութիւն,

ՅԵՇԱՏԱԿԱՆ ՅԵՏԱԳԱԻ

37բ (ԺԳ—ԺԵ դդ.) Ո՛վ սուրբ ընդերձողք,
 յԱյրիվանեցի՝ հետևող սուրբ գրոցս, ի նորագիտ
 ծաղկանց շինեցի զլուսանցգիրս:

Գրչափո՛ծ՝ 1ա (ԺԷ դ.) Մեսրոպ՝ աշակերտ
 Դիմե՛տիտոս Արիսպազացի՛ն՝ Պաւղոսի առաքելոյն
 աշակերտո:

ՄՏԱՑՈՂ՝ Գալուստ վրչ. ձեռագրեցի:

ՔԻՐԹ՝ 418, չգրում՝ 1ք—2ա, 3աք. 242ք. 418աք:
 ՊՐԱՒ՝ 1×3+35×12 (ԺԺ 11, Ի 10, ԼԵ 6): ՆԻԹ՝ բաղբ,
 լատաքաջմալ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 16,5×12: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միա-

օրին: ԳԻՐ՝ բաղբիբ (ձեռնո՞ւ 68ա): ՑՈՂ՝ 24: ԿԱԶՄ՝ դաշ-
 մազարդ յազանակազար կալի, միջակի՞ Կախանակ, առաւ-
 որ՝ բաղբ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Ճ ա կ ա տ ա զ ա ր գ՝ 7ա (կե՛ն-

բաճում՝ Դիմիտրիս Արիստակեսի), 190ա, 355ա, 395ա, 2աբգազիք՝ բաղնաքի, համագլխաքի: Գալեհի՝ սև մկան: Վիշնակ՝ բաւարաք: ԿԱՋՄԸ՝ փալանգաքի:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ռ Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. 5ա—411բ [Մատենագրութիւն Կիւնդիսի Արիստակեսի: Թրգմ. Ստեփանոս Լեւոնցի]

Յեւ ձեռ. № 110, 1բ—251ա. Յոյբ. 4ա—6ա, § 1, 7ա—95բ (լուսի ընդհանուր խորագիր), 2/85բ—187բ: 3/ 187բ—357բ: 4/357բ—69բ: 5/359բ—408բ (չիք § 3ա), 5թք իշխատակարան թարգմանչի. տե՛ս № 109, 404ա—11բ:

Բ. [Յաւելագրութիւն Գրչի]

ա. 3բ [Ուսեմատ]—Խակ և խիստ պատժոց մերձեալ, /Դու զմեղ փրկեա, յեզդ պարարեալ...

բ. 96բ Աղթթի ի դէմս Աստուծոյ, ասացեալ յաւմեմէն զանոնացեալ ռզոյ, որ է զծագրող սրբոյ մատենոյս—Ո՛վ իմ և արարիչ Աստուած... խնայեալ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

189բ Եւ Յիսուսի Քրիստոսի յուսոյն և անճանելի մարդասիրութեան, նմա փառք... որ ետ կարողութիւն տարտամեալ և տարակուսեալ, ժահաշոտ և տղմասէր, եղկելի, թշուառացեալ և բազմասղալ և ես ծերացեալ մարմնով և խաւարեալ հոգով անանուն գծողիս, յորում զայս զլուսի ևս աւարտ հասուցի: Եւ դուք, ո՛վ եղբայր, յործած հանդիպիք սրբոյ մատենոյս և ընթեռնուցիք, լացե՛ք ողորմելի անձինս, որ լոկ անուամբ միայն եմ բրիտա[ոն]եալ և կարգաւոր. միթէ Տէր Աստուած ձերից մաքուր աղօթիքն ողորմեսցի իւր անհուն ողորմութեամբն:

369բ Աղերսելով աղերսեմ բազմասղալ զԵր-

լիս. ոչ եթէ կամաւ իմ լինի սղալեալ և թուղթս ապականեալ, այլ ի յողովութենէ դառնութենէ սրտիս և ի աղչատեալ մտացս. ներել խնդրեմ սղանալացս, միայն յիշել բաղձամ ի սուրբ, մաքուր յաղթս ձեր զմեղօք մոռնալ անձս իմ, միթէ ողորմածն Աստուած ողորմեսցի տառապելոյս:

394բ Ո՛վ սիրելիք, յործած որ ընթեռնուց զսուրբ մատենան, խնդրեմ ի ձէնչ, յիշեսցիք ի մաքրափալ յաղթս ձեր զմեղսամած, եղկելի և յոյժ ողորմելի և խղճալի անձն իմ, որ զսուրբ զիրքս Ն(ժ)րեցի ըստ իմում կարողութեանս, բայց սղալանացս և զրի պակասութեանն ներել աղաչեմ, վասն զի տրտմութեամբ և պէս-պէս նեղութեամբ անցուցի դառնորեալ կեանս իմ, զի ի մանկութենէ մինչև ցծերութիւնս յոյժ դառնութեամբ, միայն իմ յանցանքն սրտագիտին է յայտնի, զի ի նմանէ եղիցի այցելութիւն. այժմոյս ծերացեալ կամ և ցաւազնեալ, Միթէ ողորմած Աստուած ձերին մաղթանօքն ողորմեսցի և ես ստացողի սրբոյ զբրոյս և համայն հաւատացելոցդ ի միւսանգամ զալստեանն:

412բ Արդ, ստացեալ եղև սրբոյ մատենան ի ՌՄԻՆ (1778) թվին ի Շոշ մայրաքաղաքէն Կալուստ հանճարաշատ վարդապետն, ի հալալ ընդիցն իրոց, զի Տէր Աստուած բարով վայելումն տացէ:

Նշում՝ 1ա (Շղագիր) Սուրբ Էջմիածին, Զուղանցի Գալուստ վարդապետին հասանի թուղթս: Գրչափորձ՝ 1ա Այսօր ցրեծայ լեռնն Բափօր...

54

ԳԻՈՆԵՍԻՍՈՍ ԱՐԻՍՊԱԳԱՅԻՆ, ՄԱՍԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

նոր Զուլա

Գրիճ՝ Յովնանէն վրդ.: ՄՍՄՑՈՂ՝ ՊԵՏ. Գրեգոր: Թերթ՝ 578. չգրեալ՝ 1ա—2ա, 6ա, 574ա—Ծ: ՊԻՄԿ՝ Ա—ԽԲ՝ 12 (Ա 8, ԽԳ 11, ԽՁ 10, ԽԵ 6): ՆիԹ՝ քուրք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18,5x10,1: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մշտն: ԳԻՐ՝ Ետեգիբ (հմայլ՝ 163ա): ՏՈՂ՝ 28՝ ԿԱՋՄ՝ չազանակազան դրոյմա-

գաւր կաշի (Ա փեղկի կնետրեւում ճեշադրոյմ՝ եռշիւթիւն, չուրանակի՝ 1891 թ. մակագրութիւն), միջուկը՝ տաշտակ, աստաղը՝ ծաղկաշաք մկաս, լուսանակողները՝ կաւմի: ՊԱՋԱՊԱՆՆ՝ 4+2, քուրք:

ՄԱՐԱՆԱԴԱՐՈՒԹԻՒՆ—Դիմիտրիս Արիստակեսի՝ 6բ

ցրս և տինա քառազի մարմնոյս սպպիսեօք շարեօք ամբարկանայ, մակագրեցի ղընառագայթափայլ արփիանշուլ տրակս, որ ականխտիղ ճառագայթափայլութեամբն իւրով աշացու առնէ ղզհերտիկոսսն և լուսաւորէ և փափկացուցանէ ղհասառացեալ առաքինագործսն և ցաւեցուցանէր ղպոռնկասարաք զայս իմ մակագրելովս: Վասն որոյ հաղիւ ի զլուսն ելի և ի յանգ: Յաղագս ||(573բ) որոյ աղաչեմ զբանասէրոյ, յորժամ հանդիպեցիր ի յածանցումն և ի յ[ը]նթերցումն սորին, միով ձայր մերիւ յիշատակեսցիք զվերոյդրեալսս, զի և զուր յանջիւնըն գրեսցիք ի զիրն կենաց:

Արդ, կրկնաբանելով աղերսեմ, զի ամենայն յոժարամարտական բանիւք յիշեսցիք ի մարտափայլ յաղօթս ձեր ղըպաղշիմ պարոն Գրիգորն և ղհայրն իւր՝ զպարոն Յովաննէսն, և ղմայրն՝ ւ[Մարիանէն]:

Արդ, աւարտեցաւ աստուածունակ տրակս ի մեծափայլելով քաղաքս իսպանան, ի գեօղաքազայս Զուղայ, ձեռամբ անարժան շնոմանէս վարդապետի՝ յետեալ բանաստի, ի ժամանակս թաղարտութեան Պարսից Շան-Սիւմանի խոհական

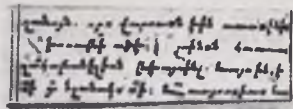
արքայի, և ի հայրապետութեան տեառն Նիլազարու, ի թվաբերութեան հակազուրին Ռձ[ԼԹ] (1690), յամսանն յՍղոստոսի Գ, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաիտեանս:

2. (Կազմի Ա փեղկի վրայ շուրջանակի դրոշմուած) Յիշատակ է պարոն Գրիգորին և ծնողացն՝ խօճա Յովաննիսին, Մտրեանէ[ի]ն, թվին Ռձն (1691):

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳԱՆԻ

572ա (ժԸ դ., Նոտրդիր) Զոր մեծաւորն սիրով և առատ արդեամբք ստացալ Գրիգոր արեւալայ՝ աշակերտս տեր Ռէքեոս վարդապետին Աշտարակեցւոյ, ի վայելս անձին նուաստիս:

Կեհաղորդմ՝ 5թ, 572ա Գրիգոր վարդապետ, ՌՄԺն (1766):

55

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Սուրբ Յակոբ (Նոգնկա)

ՋԼԸ—1489

Գրիգ՝ Գրիգոր Տառնացի: ՄՍԱՅՈՂ՝ Յովաննէս բարունի:

Թերթ՝ 495, յգրեւած՝ 1թ—2թ, 473ա—80ա, 484թ—5թ: ԳրԱւ՝ Ա—ՄԳ×12 (ժԳ, ՄԳ 8, 16 1, 13—հն յի, հ2 10): Աիթ՝ բար: ՄեծՈւթիտի՝ 16,3×11,8: ԳրՈւթիտի՝ Միւս, 27հ: Գիթ՝ բարգիր (Նմայ՝ 45ա): ՏՈՂ՝ 24(3ա—427բ), 27(428ա—94ա): ԿԱՅՄ՝ զորմագորդ շաղանակազոյն կալի՝ ղընակով, միւրկը՝ տախտակ, աստուոր՝ կապոյտ կտաւ, լուսանցակոյնը՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆ—ճ ա կ տ տ ա գ ա ղ՝ 11թ, 162ա, 304ա, 363ա, 390ա: Լուսանցազարդ՝ բուսանկէ: Ձ ա ր գ ա գ ի Ր՝ հաւեցուցազիր, բոլեազիր: Գոյնն բ՝ կարմիր, կապոյտ:

ՊԱՏՆԱԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառեմ Լուկասոս: ԺԱ դ.: 2(Ա—Բ) +2 (Գ—Դ), ստացուած 4 ամբողջ քերթից: Մագաղար, միստին, բարգիր (Նմայ՝ Գա), անի լուսանցալի ճաւարտարաւ: Կարգալ՝ Գաք զամենեկն ու ճակոռակ կալ... Ի Նմին աւուր յառեմ անեմ փորիս ||| (ժԳ, 17—31), Աա, Բք զայցէ ու կոշեաց զեկ... օրդ իցէ հաւ||| (ժԴ, 10—ժԵ, 4), Դաք զյարացեալ զեացից... ամբաստուողորին, օրգուս բեւ (ժԵ, 18—ժԶ, 1):

ՎիճԱԿ՝ բաւարա: Տեղ-տեղ խճաւարեան, բանալի,

ձերի ճեմեք: Կազմի երեւր թեթևակի մայառն: 13—հն պրակներն ընկած վերակազմուց առաջ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. 3ա—11թ [Լուծումն վնցորէից Բարդի կենսաւազով]

— 3ա—4թ Պատեան վնցարէից սրբոյն Բարդարի—Տեսցուք վասն վարուց սքանչելոյն Բարդարի... և ղհաստատութիւն բանիցս ի ճառելոցդ առցես:

ա. 4թ—5թ [Ճառ առաջին]—Փանգի վայելելու և գեղեցիկ է սկիզբն այսու Լուծմունք. Փանգայս սկիզբն չկա վայելելու և գեղեցիկ...

բ. 5թ—6թ Ճառ երկրորդ—Սրբութիւն սրբութեանց Լուծմունք. Զբանն որ ի հետ առաջնոյն կա ասէ...

գ. 6թ—7թ Ճառ եր[ր]որդ—Քայց զայս գիտասցիք... Լուծմունք. Դուք իմաց զայս...

դ. 7բ—8բ ճառ շուրջադր—Եւ իրք առականաց
ևն... Լուծմունք. Եւ թէ կանայք լինին...

Ե. 8բ—9ա ճառ Ե-բարդ—Յետ Հանգչելու
երկրի... Լուծմունք. Երկու իրս բարեգործու-
թեանց...

զ. 9ա—10ա ճառ Զ-բարդ—Որ երթեալ նըս-
տեցին... Լուծմունք. Զյաղթութիւն զամպիական...

է. 10աբ— ճառ Է-բարդ—Վտառ երամ ջոկ
երամ գնան, Իբրեւ զանկիրիոս Լուծմունք. Ասեն,
թէ իբրք մի է յազդոյ...

ը. 10բ—1ա ճառ Ը-բարդ—Յպտել կային...
Մարալուր, Լուծմունք. Ենթակագին է...

թ. 11աբ ճառ Թ-բարդ—Սեղան որ առաջի
ձևուր Լուծմունք. Զնոյն որ սեղանն, որ առաջի
կարգ... Ի բազմաստուածոց Հերթանոսաց Հեռա-
ցոյց, թէ մի է Աստուած:

Ր. 11բ—161ա Լուծմունք Ինդիսիոսի, Ի
Դարթէ և Յակոբայ իմաստուն վարդապետաց:
Ազնեայ ճոզի ուորք

Յե. 161ա. Մ 168, 1ա—152բ. ց Ա/11բ—36բ (չիք
«Պատճառ, անդ՝ 1աբ), Բ/36բ—73ա (չիք 28ա—9ա,
37բ—42բ, 49ա—51բ, 53աբ, 55բ—7բ, 57բ—8ա, 63բ—
5բ է Երթիլը), Դ/73ա—139բ (չիք 85աբ, 88բ, 91բ—
2բ, 105բ—7ա, 113բ, 117ա—8ա, 119բ—20ա, 122բ—
3ա, 127ա—8բ, 128բ—9ա է Երթիլը), Դ/139բ—43ա
(չիք 132ա—3բ Երթիլը), Ե/143ա—61ա (չիք ա—բ. և
Բղթիլի Լուծմունքներ՝ 139բ—4բ, 135աբ, 136աբ):
Նկատելի են Հապատմներ:

Գ. 162ա—303բ Մեկնութիւն Գրացն Բնութեան
[Նեմեսիոսի]

— 162ա [Պատճառ Բնութեան գրաց]—Աս-
տուածհանոյ և երանելի վարդապետն Գրիգորիոս
այնքան ուրաջացալ իմաստութեամբն... և այլ բա-
զում գիրս, զոր գեոսն ոչ է փոխուցեալ ի մերս
լեզու:

ա. 162ա—70բ [Յաղագս բնութեան մարդոյ]
—Եւ արդ, խաւով վասն բնութեան մարդոյն, թէ
արքն բարեմիտ այսպէս գեղեցիկ ոչ իմացան որ-
պէս զմարդն...

բ. 170բ—95ա Յաղագս անձին մարդոյ—
Դժուարին է հառիս այս քննութիւն և բազմաց ան-
գիտելի...

գ. 195ա—200բ Յաղագս թէ որպէս ունին
վիտաութիւն ոգի առ մարմին—Եւ ասէ, թէ ոչ
միայն յայնցանէ...

դ. 200բ—2ա Յաղագս մարմնոյ—Կամի բնա-
խաւսութիւն առնել...

ե. 202ա—10ա Յաղագս տարեաց—Ասի, թէ
տարին աշխարհական է...

զ. 210ա—3բ Յաղագս տեսողական իրաց-
Բնախաւսութիւն առնէ և կամի ցուցանել...

է. 213բ—8ա Յաղագս երեսաց, այսինքն՝ ա-
չաց—Յանցեալ հառդ յիշեաց զամենայն զգալու-
թիւնս...

ը. 218ա—20բ Յաղագս շաշափեիաց—Ոչ
միայն վասն ձեռաց...

բ. 220բ—1ա Յաղագս ճաշակելեաց—Եւ ա-
սէ, թէ երեսն ուղիդ տեսան...

ժ. 221ա Յաղագս լսելեաց—Եւ սա զձայն
միայն լսէ...

ժա. 221աբ Յաղագս հոտոտելեաց—Հոտոտե-
լիքի ի ձեռն ընդգաց...

ծր. 221բ—2ա Յաղագս իմացականին—Բայց
ասէ զտեսողականին զարութիւն...

ժգ. 222ա—5ա Յաղագս յիշողականին—Յի-
շողականն իշտեմարան է այլ և իշտման...

ժդ. 225ա—7ա Յաղագս ենտրամադրել[ոյ]
—Եւ արդ, մի տարրորոշումն անձին...

ժե. 227ա—31բ Յաղագս անբանին մասին...
—Միապէս ել մասն կամ տեսակ...

ժզ. 231բ—3ա Յաղագս ցանկականին...—
Յառաջագոյն ասուցեալ մեր...

ժէ. 233ա—40ա Յաղագս հեշտութեան—Ա-
սաց վասն ցանկականին մասին...

ժը. 240ա—7ա Յաղագս տրամութեան—Խաւ-
շիւն զայն ասէ...

ժր. 243աբ Յաղագս սրտմտականին—Սըրտ-
մտութիւնն այն է...

ի. 243բ—4ա Յաղագս երկելի—Արեւ մտա-
ծումն զայն ասէ...

իա. 244ա Յաղագս անբանին—Առանց յոյժ
բան...

իբ. 244ա—6ա Յաղագս կերակրականին—
Կերակրականն բնաւորեալ է...

իգ. 246ա—7ա Յաղագս շնչեղականին—Ասէ,
թէ շնչեղական...

իդ. 247ա—8ա Յաղագս ծնընդականին—Կամ
սերմեականին, որ մի և եոյն է...

իե. 248աբ [Յաղագս տարբորման—Այլա-
պէս տարբորող զկենդանին...

իզ. 248բ—9բ Յաղագս կամաւորին—Այժմ ասեմք,
թէ ուստի լինի շարժումն...

իէ. 249բ—53բ Յաղագս շնչոյ—Եւ շունչ ի
կենդանական գործոց է...

իթ. 253բ—4բ Յաղագս կամաւորի և ակամա-
յի—Յիշեաց բազում անգամ առաջագոյն...

իբ. 254բ—7ա Յաղագս ակամային—Ակամային կիրքը երկուք են...

լ. 257ա—9ա [Յաղագս անգիտութեան ակամային]—Եւ ասէ՛ ալ է անգիտացեալն...

լա. 259բ—61բ Յաղագս կամատուրի—Կամատուրն ասէ հակակա է...

լր. 261բ—4ա Յաղագս յաւտարկանին—Եւ հարցական զնէ...

լգ. 264ա—7ա Եւ զայն վասն ոռոյ և խորհիմք—Նախ քան զասելն զխորհուրդն...

լդ. 267ա—70ա Յաղագս նակատագրին—Որք շրջաբերութեան աստեղացն տան զմարդկան լինել...

լե. 270ա—2ա Յաղագս աստեղաց նակատագրին—Ճշմարիտ է, ասեն եղիպտացիքն...

լզ. 272ա—3բ Յաղագս որ ասեն՝ զյոթարութիւնն ի գործոցն ի մեզ գով—Հելլենացի իմաստասէրքն ասեն...

լէ. 274ա—8ա Յաղագս քէ զինչ ասէ Պղատոն զնակատագրին—Ճրկակի ասէ՛ է՛ որ ըստ էութեան, և է՛ որ ըստ ներգործութեան...

լր. 278ա—80բ Յաղագս զի ի մեզ է առնելն անձնիշխան կամք—Քայց նախ պարտ է խնդրել, քէ ի մեզ...

լթ. 280բ—4բ Յաղագս քէ են ինչ, որ ի մեզն է առնելն—Ցուցաք, ասէ, բանականապէս յառաջ...

իւ. 284բ—8ա Յաղագս քէ զի՞նչ պատճառի եղաք անձնիշխան—Ընդ բանականութեանն էմուտ անձնիշխանութիւն...

իա. 288ա—92ա Յաղագս նախախնամութեան—Ջի անձնիշխան և քէ որո՞ց անձնիշխան...

իբ. 292ա—303բ Յաղագս քէ ո՞յց է նախախնամութիւն—Ջի ստոյգ է նախախնամութիւն... զդրողութիւն և զայլ ալպպիսիս...

դ. 304ա—63ա [Լուծմունք Կազմութեան գրոցըն Գրիգորի Նիսացոյն]

ա. 304ա—7բ Պատճառ Կազմութեան գրոցըն ըստ ըստին Աստուծոյ մարդեղութեան կամաւոր շարժարանացն...

բ. 307բ—8ա Ներկորդ ճառ—Բնախաստութիւն իմն առնէ յաղագս...

գ. 308աբ Ճառ եր[բ]որդ—Ցուցանէ, քէ ոչ անխորհուրդ եղև...

դ. 308բ—9ա Ճառ չորրորդ—Ասէ զմարդն պատուական...

ե. 309աբ Ճառ հինգ—Ցուցանէ ամենայն իրաւք...

զ. 309բ Ճառ Զ—Նման Աստուծոյ թագաւորութեանն...

է. 309բ—11ա Ճառ է—Հարցաքննէ վասն մարդոյն...

ը. 311աբ Ճառ Ը—Թէ վասն է՞ր անծածկոյթ մարդն...

թ. 311բ—2 Թ—Պատմէ զձեն...

ժ. 312բ—3ա Ժ—Ասէ, քէ պատշաճ գործեցաւ...

ժա. 313ա—9բ ԺԱ—Ցուցանէ, քէ միտքն է, որ ի ձենն...

ժբ. 313բ—4բ [ԺԲ]—Ցուցանէ, քէ անտեսանելի է մտացն...

ժգ. 314բ—7ա ԺԲ(ԺԳ)—Հարցաքննէ, քէ յորո՞ւմ մասին է մարմնոյն...

ժդ. 317ա—9ա ԺԳ—Տեսութիւն վասն քէ որպէ՞ս առ միմեանս ունին...

ժե. 319ա—23ա ԺԵ—Ջայն ասէ, քէ ուստի քունն և յարանալն...

— 320ա—4բ Այլ մեկնութիւն (ի՞նչն խորհուրդ)—Իսկ մեք ասեմք միայն զխոհականն, Պարտ է քննել զբաղմամանուած բանք երանելոյ...

ժզ. 324բ—5բ ԺԶ—Ջայն ասէ, քէ ոչ ի մի մասն է միտքն...

ժէ. 325բ—6բ ԺԷ—Ասէ տիրապէս բանական զմիտսն...

ժը. 326բ—9բ ԺԸ—Թէ որպէս տեսանի աստուածային բանն...

ժր. 329բ—30բ ԺԹ—Առ այնոսիկ, որ յանհնարս մտեալ են...

ի. 330բ—2ա ԻԹ—Թէ ուստի մեզ գտանի անսնական ախտ...

իա. 332ա—3ա ԻԱ—Առ այնոսիկ, որ ասեն, քէ կերակրով...

իբ. 333ա—4ա ԻԲ—Թէ որպէս ի դրախտին կեանք...

իգ. 334ա—5բ ԻԳ—Վասն զի յարութիւն ոչ այս չափ ի գրոց քարոզութեանն...

իդ. 335բ—7բ ԻԴ—Առ այնոսիկ, որ զեղեցիկ ասեն զյարութիւնն...

իե. 337բ—9ա ԻԵ—Ջայն ասէ, քէ որ սկիզբն գոյացութեան խոստովանի...

իզ. 339ա—40ա ԻԶ—Առ թերաբանութիւն այնոցիկ...

իէ. 340ա—2ա ԻԷ—Ցուցանէ, քէ որով արինական արտաքին արքն...

իր. 342ա—3ա իՐ—Ասէ, թէ ոչ անվայելուչ է յարութիւնն...

իր. 343ա—6ա ԻԹ—Թէ կարելի է, ասէ, յամենայնի տարեբար մահու...

լ. 346ա—9բ Լ—Առ որ ասեն, թէ ոգին ըստ անամմտիկն գոյութիւն...

լա. 349բ—55բ ԼԱ—Ասէ, թէ կազմած՝ որպէս ասէ թէ շինուած...

լր. 355բ—63ա ԼԲ—Խաւսի ի բշխական աբուստէ... Միտքն բան ծանուցանէ և յայտ բերէ, և. 363ա—78բ Լուծմունք ինն երանութեան գրոց [Գրիգոր Նիսացայ]

— 363աբ [Պատեառ ինն երանութեան գրոց] —Ոմանք ասեն զծ գիրքն ի խնդրոյ Աստուածաբանի գրեաց, որ է մինն ի նոցանէ ինն երանութիւնն...

ա. 363բ—5բ [Բան առաջին]—Ո՛վ արդեք այսպիսիս Լուծմունք. Ո՛վ ասելն՝ զարմացմամբ է...

բ. 365բ—6բ Բան երկրորդ—Ի յունաց Անտարանն երկրորդ երանութիւն՝ հեղէ է...

գ. 366բ—7բ Բան Դ. Երանի սգաւորաց—Գահաւանդակ աստիճանն Եւ դիպաշուրք կալ... Լուծմունք. Այն որ ասէ չափ շուրջ զմեզ...

դ. 367բ—8բ Բան Դ. Երան[ելի]ի[ք] քաղցեալի[ք]—Բարիոք թուի ինձ ունե յազգեցումն, Լուծմունք. Բարիոք թուի ինձ, եթէ խառ ինչ...

ե. 368բ—9ա Բան Ե. Երան[ելի]ի[ք] քաղցեալի[ք]—Եւ ոչ մի ինչ հարկաւորութիւն... Լուծմունք. Եւ չկա ինչ հարկ...

զ. 369ա—70ա Բան Զ. Երանելի[ք] քաղցեալի[ք]—Արդ, ըստ յուսոյ երանութեանս... Լուծմունք. Երանութեանս յոյս...

է. 370ա—1բ Բան Է. Երան[ելի]ի[ք] քաղցեալի[ք]—Այլ եթէ թշուառութիւն ինչ... Լուծմունք. Թէ որպէս և խառ ինչ կերծ...

բ. 371բ—2բ Բան Ը. Երան[ելի]ի[ք] քաղցեալի[ք]—Երկու սաղմոսն Ը-երկորաց... Զի՞նչ մարտութիւն... Լուծմունք. Թլփատութիւն յայտնի է...

գ. 372բ—4ա Գրիգորի Նիսաց. Բան Թ-երկոր. Հայր մեր—Ի խնդրոյ Գրիգորի Աստուածաբանի. Բայց եւ համարձակեցայց, Լուծմունք. Համարձակիմ փոքր ինչ...

ծ. 374ա Բան Ժ (լուսնեցում)՝ ՔԱՅՍ մէկիս համարագիր չկա—Արդ, եթէ ոք ծանրասիրտ իցէ... Լուծմունք. Դաւիթ ասէ. Որդիկ մարդկան...

ժա. 374աբ Բան ԺԱ. Հայր—Զանճառելի զբա-

հանայադործութիւնն, Լուծմունք. Նոցա անճառելի էր...

ժբ. 374բ—5բ Բան ԺԲ—Լուս յունմանէ, Լուծմունք. Եւսցի ի բշխաց...

ժգ. 375բ—7ա Բան ԺԳ—Որպէս զի ոչ ի հայցողէն... Լուծմունք. Զի ոչ եթէ հայցեն թողութիւն...

ժդ. 377ա—8բ Բան ԺԴ—Այս փառս (ճառս) ոչ է ի համար և ի թիւ յառաջ ասացեալ գրոցս, որ կոչի Հայր մեր... Եկն և ի մեզ, Լուծմունք. Սովոր են մարդիկ... դեռ չէին եկեալ եզրկատարաց եպիսկոպոսութիւնն...

Զ. 378բ—83ա Գորդորում մանկանց ի կուսութիւն (Պատեառ և լուծմունք)—Բարեւոյ և Աստուածաբանն պատշաճ համարեցան զովն զկուսութիւնն... [Բան]. Բազմաց կանխաւ Լուծմունք. Պատուաւոր մարդիկ, որ կամեցան... երբ ինքն կենդանի է, և ոչ է մեռեալ մեղացն:

է. 383ա—95բ Լուծմունք Կուսութեան գրոցն —Ա. Զառաքինութիւնն ոչ ուրանամ, Լուծմունք. Ոչ ուրանամ և ժախտեմ, թէ կուսութիւն մեծ չէ քան զամենայն առաքինութիւն... ԺԺ. Եւ յո՛ւմումն, Լուծմունք. Յոր կարգ լինելու... և կամաւ զմարմնոյ փառք և զինչս ի բաց ձգեն:

Ը. 396ա—405ա [Մեկնութիւն Սամանեանց Դաւթի]

ա. 396աբ Սամանեանց ասացեալ ի Դաւթ փիլիսոփայէ—Ողջախոհ յուրութիւն, որ ցանկան իմաստութեան... կամ այլ իմաստասերն զիր գիրքն ստէին:

բ. 396բ—7ա Զաղագս Սամանեանց գրոց նախերգոն—Մեծն Դաւիթ և Եղեալ Կողբացին շողան յԱթէնս...

գ. 397ա—405ա [Սամանեանց Ա]. Ի միողէ առ մինն, այսինքն՝ ի մին լէ՛ն... ԻԱ. Հիսուն զիր արուեստին նիւթն գիտէ և դարբինն՝ զիրն... [405ա] Եւսմեծն Դաւիթ, որ ունէր զբանական շնորհս... Զրան այն զամենայն յաղթանց:

Թ. 405աբ Ոմանք զլաւն անեղ ասացին և բնութիւն ունեղացն գրեցին... Վասն այսորիկ հաւի եղև իմաստասիրի՛ն Դաւթի, որ ցուցանէ՛ր քննէ անեղ... (Մեկնութիւն ՔԱՅՍԵԱՆԻ շառ տանըլիս—) Ամենայն շառ տանըլի, այսինքն՝ շարն սատանայ է և շարին գործողը... և ընդ բանաւսանան, որպէս սատանայ:

Ժ. 406ա—66ա Զաղագս քերականութեան համառատ լուծմունք: Արաբեալ ի տէր Առաքելոյ Սինեաց եպիսկոպոսէ, աշակերտի եւսմեծի Գրի-

դորի Բաջ Եռետուրի, ի խնդրոյ երկուց ոմանց ազնուականաց, նախ՝ զԵրիմաստ և Բաջ Վարդապետի Անկիլիէի Կապանեցոյ, և երկուրդ՝ մեծաճանաչ, գրոց աշակերտեալ անձին Շմատեո Բահաւայի, որք քախանձնցուցին մեզ յայս գործ: Եւ մեկ ըստ չեմոտեան խնդրոյ եղոյն աւարտաւ Լուծումն Բեռականութեան՝ ի յօղորտումն ուսումնականաց Բանաւոր Բահստից... Վասն դիւրալու հասկանալոյ ժողովութիւն Բանից Քեռականին

ա. 406ա—10բ Յաղագս նախեղացն Բեռականութեան: Առաջին որ ասէ՝ Յաղագս Բեռականութեան—Նախ՝ պարտ է գիտել, զի ամենայն խորագիր ցուցանէ զսասցող գրոցն...

բ. 410բ—7ա Յաղագս Բեռականութեան—Քեռականութիւն է հմտութիւն, որք ի բերողաց և ի շարագրաց...

գ. 417ա—22բ Յաղագս վերժանութեան Բեռաճաց—Քեռաճաց ասէ բազմաւորական...

դ. 422բ—3բ Յաղագս հազնեղութեան—Հարց. Զի՞նչ է հազնեղութիւն [Պատասխանի]. Նախ՝ որպէս կատարել...

ե. 429բ—31ա Իոյ յաղագս վանգիցն ճառէ այժմ—Հարց. Զի՞նչ է վանգն և հնքն և փաղառութիւն: Պատասխանի. Վանգ է որպէս ասել՝ ա՛ղ, ա՛ղ, ա՛խ...

զ. 431ա—2բ Յաղագս երկար վանգի—Հարցումն. Վասն է՞ր երկար փաղառութիւն ըստ յեղանակի լինի [Պատասխանի]. Վասն է պատճառ...

է. 432բ—3ա Յաղագս յերկար վանգի—Ցերկար վանգ լինի ըստ է յեղանակի...

ը. 433ա—4բ Յաղագս սուղ վանգի—Ցերկ Զի ծալսն ասելոյ...

թ. 434բ—5ա Յաղագս շաղաշարաց—Հարց. Զի՞նչ է շաղաշարութիւն... Պատասխանի. Նախ՝ որ բազում վանկ շաղաշարի...

ժ. 435ա—6ա Յաղագս Բանի—Հարց. Ի՞նչ դանդաղանի վանգ և փաղառութիւն... [Պատասխանի]. Վանկ է, որ ի մի կողմանէ ունի զձայնաւոր...

Ժա. 436ա—7ա Յաղագս Բանի—Հարց. Զի՞նչ է Բանն Պատասխանի. Նախ՝ Երբ քննելի է ի վերայ Բանիս...

Ժբ. 437աբ Յաղագս Բանի—[Հարց]. Եւ զի՞ ասէ՞ Բայ, է բառ անհոլով [Պատասխանի]. Որպէս է Բայն անհոլով բառ...

ժգ. 437բ—9ա Յաղագս Բանի—Հարց. Զի՞նչ

է որ ասէ. Բան է հետեակ բառի... Պատասխանի. Զհետեակն սեռ զնէ...

ժդ. 439ա—42ա Յաղագս առաստեան—Հարց. Զի՞նչ է որ ասէ. Քանի՞ է առաստեանութիւն [Պատասխանի]. Իբրեւ տեսակ ընդ անուանն...

ժե. 442ա—6ա Յաղագս հետեակն անուանն—Եւ հետեակն անուանն Երբ...

ժզ. 446ա—8ա Յաղագս լծորդութեան—Հարց. Զի՞նչ է լծորդութիւն... Պատասխանի. Լծորդն կրկին է իմանալ...

ժէ. 448ա—9ա Յաղագս ընդունելութեան—Հարց. Վասն է՞ր յետ անուան... կարգեցաւ ընդունելութիւնն Պատասխանի. Զի ունի մասն ինչ...

ժը. 449աբ Յաղագս յաւոր—Հարց. Զի՞նչ յաւոր Պատասխանի. Այսինքն յօղ է մասն բանի հոլովական...

ժր. 449բ—52ա Յաղագս դերանունութեան—Հարց. Վասն է՞ր յայտ տեղող նստաւ և... Պատասխանի. Որպէս տեսնեն նախադասեցաւ բային...

ի. 452ա—3ա Յաղագս նախադրութեանց—Հարց. Վասն է՞ր աստ եղաւ նախադրութիւնն Պատասխանի. Նախ՝ յետ դերանունան եղաւ...

իա. 453ա—6բ Յաղագս մակբային—Հարց. Զի՞նչ է, որ ասէ Մեկնելն... Պատասխանի. Այս Գ-եանս զանուան տեղին լնուն...

իբ. 456բ—8բ Յաղագս շաղկապի—Հարց. Վասն է՞ր ի վերջոյ եղաւ... Պատասխանի. Զոր արիւնակ ամենայն նիւթ...

իգ. 458բ—62ա Յաղագս առողանութեան—Հարց. Զի՞նչ ասէ առողանութիւնն Պատասխանի. Այսինքն՝ առաստեանութիւն...

իդ. 462ա—4ա Յաղագս ասից—Նախ՝ Թէ վասն է՞ր յետ առողանութեան եղաւ... Պատասխանի. Այսինքն՝ զի առաստեանութիւնն ոտն լինի...

իե. 464ա—6ա Յաղագս խոնարհման բայից—Հարց. Վասն է՞ր զկին տողին դասեցաւ... Պատասխանի. Զի բայն մի մի ոտն է... Եւ Գ Թիւն Գ դէմք է: Այսքան առ այս:

ԺԱ. 466ա—72բ Լուծմունք Յաղագս Բեռականութեան: Ազնեան, Տէ՛ր Յիսուս և զորովեա

— 466ա—7ա [Նախեղացն]—Ջերբականութեան արուեստս ասեն, Թէ բազումք են արարեալ... զամենայն դրեալսն ցրուեց, միայն այս մնաց Ի Դիւնէսի ասացեալ... Իսկ մեկնեալ է... Դաւիթ... Գրիգոր Մաքսիմոս... Պիլոզ... Եսայի... Սերժոն Բանի Ծոհան... Բայց այս որ կարդանք՝ Դիւնէսիսն:

ա. 467ա—ծր Բերականութիւն է հմտութիւն—
Հմտութիւնն ուսումն է, որ ի կարգաւորն է ի գրե-
լոյն յառաջ գայ...

բ. 468բ—70ա Յաղագս վերլուծութեան—
Բերդած, այսինքն՝ որ առաջին մարդիկ իմաս-
տասերը բան են բերդել, յղկել, սրբել...

գ. 470ա Յաղագս ոլորակի—Թէ զի՛նչ է ա-
սացուածը, պատմութիւն է կամ ո՞րն է խաղա-
ղատիկն...

դ. 470աբ Յաղագս կիտաց—Գտանես հայնց
գիրք հին, որ չկա...

ե. 470բ Յաղագս երգութեան Կատակ—Որ
գրանն հիգնեն է ծաղր անեն...

զ. 470բ—1բ Յաղագս տառից—Բարբարիկոն,
այսինքն՝ շատահագին...

է. 471բ Յաղագս վազգի—Անձայն գրերն բո-
լորովին ձայնատր գրեցին...

ը. 471բ Յաղագս յերկար փաղառութեան—
վանգ է, որ Բ կամ Գ գիր...

թ. 471բ Յաղագս սուղ փաղառութեան—Նախ-
դիր է եղն...

ժ. 471բ—2ա Յաղագս շաղաշարաց—Որ բա-
զում բառ է վանգ...

ժա. 472ա Յաղագս բառի—Ասաց՝ աւծ, որ
իւրմէ...

ժբ. 472ա Յաղագս բանի—Անուն՝ Պաւլոս,
Պետրոս, Բայ՝ եկ, բեր...

ժգ. 472ա Յաղագս անուան—Շինել, գործել
բայ է եւ շինողն՝ հիւան...

ժդ. 472աբ Յաղագս բայի—Խոնարհմունք
բայի, որ զԳ ժամանակն ցուցանէ...

ժե. 472բ Յաղագս լծորդութեան—Թէ բանն
ղորդ չգա, զմին գիրն հան...

ժզ. 472բ Յաղագս ընդունելութեան...—Դաս-
տակ՝ թրի կոթ, բուն՝ որ բռնեն...

ժէ. 472բ Յաղագս դերանունութեան—Փոխա-
նակ անուան...

ժը. 472բ Յաղագս նախադրութեան—Ձի, թէ,
ըստ...

ժթ. 472բ Յաղագս մակբայի—Հոմերոս բեր-
դողն ի վերայ այս ցեղ պատերազմի. յայս կեր-
պոս՝ մակբայ է... մի՛ ասեր, այս ամենայնի/...
(շար. թափուած)։

Հեղինակն անյայտ՝ Ունի բարբառային ձևեր։

ԺԲ. 487ա—94ա [ն]աբին Գրիգորի աշակեր-
տի Յոնանու մեծի Համարաւառ լուծումն Ասաքի-
նութեանց Արիստառքի—[Ձ]ի յետ Աշխարհաց

զրոց։ Առտ կարգէ վասն լորից... (Հմտ. № 58,
297ա—306ա. Յանկ 485բ—7ա)։

ՏԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

161ա Արդ, ես Գրիգոր Տարեմացի, ի վանացն
Գլակայ, որ ամփոփեալ կայ Աշխարհքն Յովաննու
Մկրտչին, և ցանկացայ իմաստութեան, և սոսի
համարա. Յովաննէս քաջ ռարունապետին, որ է
աշխարհաւ Համշէնցի, ի թագաւորական ազգէ,
եթէ նստեալ կայ ի գաւառն Եկեղեցաց, ի դրունս
Սուրբ Յակոբին և ունի աշակերտք քաջում և ու-
սուցանէ հանգոյնն նախկին վարդապետաց, եւ ես
յուզի անկեալ եկա և մտի ի համալսարանս նո-
րա և նստաւ ի յունկղորութիւն աստուածային ի-
մաստութեան, զոր ար ըստ արէ պատմէր հո-
գովն սրբով և տպաւորէր ի միտս աշակերտացն,
և [] (161բ) յետ ամի միոյն ետ հրաման ծառայիս
իրոյ, և իմ նստեալ գրեցի զլուծումնք աստուած-
իմաստ տառիս Դիոնեսիոսին՝ ի վայելումն իւր
և ծնաւոյց իւրոց, ո՛վ դասք լուսերամ ճահաւա-
լից և սպասաւորք բանի, որք հանդիպէր սմա
աւրինակելով կամ կարդալով, յիշեալիք ի մաք-
րափայլ աղաթս ձեր ստացող սորին՝ զՅովաննէս
քաջ ռարունին, և զհայր աստուածածնի բանին
և զլի ղարդարեան իմաստութեամբն տեսակա-
նան և գործնականան, և զծնաւոյն իւր. ամէն,
Ընդ նմին և զփօնս գրիս և զծնաւոյն իմ, և
Աստուած յիշողացդ և յիշեցնոցս ողորմի. ամէն։

Արդ, գրեց լուծումնք այս ի թվականիս Հա-
յոց 21Ը (1489) ընդ հովանեա Սուրբ Յակոբին և
Սուրբ Սիմեոն, և յառաջերդրութիւն տէր ներսե-
սին, որ սիրող է դասատան և պահէ յօժարու-
թեամբ, և Աստուած սորա վարձահաւոյց լիցի.
ամէն։

203բ Զմեղուցեալ գրիս՝ զԳրիգոր Տարա-
ւեցին, և զըստացող այսմ տառին՝ զՅովաննէս
քաջ ռարունին, յիշեալիք յաղաթս ձեր, ո՛վ բա-
րեմիտ ընթերցաւոր։

ՏԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 1ա (ԺԸ—ԺԹ դդ., շղագիր) Զայս գիրք,
որ է լուծումնք Դիոնեսիոսի և Մեկնութեան բե-
րականութեան, ստացայ ինձ ի վայելս և իմոցն
ամենից, զոր և խնդրեմ, որք հանդիպէր յիշե-
ցէք ի Բրիստոս դիս՝ հանդերձ իմայնովքն, որ եմ
ծառայ և միաբանս Սրբոյ Էջմիածնի՝ Ռէքեւա ա-
բեղալ։

2. 495ա (ԺԸ դ., շրագիր) Տեր վարդապետ
վախմ է՝
Կնեխարոշմ՝ 3ա Թրիստոսի ծառայ Լեթէոս
վարդապետ, ՌԼԽԴ (1795),

Գրչափորձ՝ 1ա ծայ Տրդատ: 494թ Կայվո-
սին: 495թ Փառ բանին... Պատարիկ-պահպանակ
Աա [Յաղաչս առաքելոց, թէ յօ՞ վիճակեցան]—
Պետրոս՝ Հոռմ...:

անէրեց իսառնէ իմարդկան առեսաւ Ռէնկ :
մահն զոգիմ իմարմնոցն ի ամսմէ զըրկելոյ
զմարմինն զորոջ ախոյ ժ: Բ մարմինն : (12) յա

פנקס ה'תש"ח
 • שנת ה'תש"ח
 [ה'תש"ח]

50

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՄԱԳԱՆՑԻ, ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ Ի ՊԷՏԱ ՔԱՐՈՁՈՂԱՑ

પ્રવાહ

ՌՃԾԻ-ՌՃԾԸ — 1706-1709

ԹԻՌՔ՝ 224+1 (կրկ. 81). չբուսած՝ 1ա-3ա, 222բ-4բ: ՊԵՐԿԻ՝ 1x2+1-Ա-ԺԺx12(ԺԺ 13, ԺԺ 8): ՆԻՔԻ՝ բույր: ԼՆՆԻՔԻ՝ 15,7x10,5, 12(ԹԻՌՔԻՆ)՝ միասին: ԳԻՐԻ ՇԵՐՈՒՆԳԻ (նմալ՝ 26ա): ՏՈՂԻ՝ 20 (44ա-222ա), 21-222(4ա-43բ): ԿԱԶՄԻ՝ ԳՐԵՎԱԳԱՐԻ շագանակագույն կարճ՝ դրճ: ՆԵՔԻՎԻ, միջուկի՝ տախիսլ: աստառի՝ կապույտ կառն, լուսանգույնգործի՝ կաթնալ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Ձ ա'ր դ ա գ ի ր' Եանգուցագիր
(4ա): Գ ռ յ Ե' կարմիր:

Վեճակ՝ բաւարար: Մի շարք բերքի բանաժից գտնա-
վիսւած, այլ (205—24) և կազմի կաշին տեղ-տեղ ցցեա-
կի, կապիններն ու փականները ընկած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

3բ—222ա Աստուածատրոյ Համալսարան
 իբրոյ քանասիրէ արարեալ ժողովածոյ գիրքս ի
 պէտս քաղաքացիաց և ի զըստան մանկանց եկե-
 ղեցոյ. սկսեալ ՌՀՄԵ (1706) թուին և աւարտեալ
 ՌՀՄԸ (1709) թուոցն ի վան քաղաքի:

1. ա. 4ա—6ա Վկայությունք հրանելույն Դիո-
նէսիոսի առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացոց
Յաղագս երկնայնոց Բաճանայապետութեանց
ընախօսութիւնն—Աստուծոյ Թաքնութիւնն թէ զիեւ
նրբեք իցէ, ոյ ոք ետես...

բ. 6ա—70ա Վկայությունք հաճելոյն Դիո-
նիսիոսի Արհպապացոյ առ Տիմոթէոս աշակերտն
Պողոսի Յաղագս եկեղեցական Բանաւայապետու-
քեանց—Տճ՝ս, զի յի՛ արտաքս կաքավեցուցեա
ղարութիւն սրբութեանցն...

գ. 10ա—5բ երանելուն Դիոնիսիոսի առ Տի-
վէթէոս Յաղագս աստուածային աւետանց—Ոյ,
Միայն որպէս աներեւոյթ և անհասանելի օրհնա-
բանելով զնա...

դ. 15թ—Ճա Երանելոյն Դիմելէսիոսի առ Կայի
միայնակեաց—Քանզի այս Յիսուսի խորհուրդն
թաթուն է՝ ոչ միոյ բանի կամ մտաց հասա-
նելի...

Ե. 16-րդ դարից Նիսից հեռացած աղա՛նքները—
Արհեստագործական, ոչ իրենց գերագույն և քան զի-
մասնովս անճառ ի բարեբարություն...

2. 16p—26p Վկայութիւն երանելոյն Կիւղի
 եպիսկոպոս[ի] ի Գրոց Պարապման՝ Բաւփ վա-
 սրն կալծակնց—Քանզի միաւորեալ անճառա-
 պէս ընդ մարդկութեանն...

3. 26թ-30թ Գրիգորի Աստուածաբանի Առ
 Եւնոմիացիոն-Ձի սերմանէ, որ զբանս սերմանէ
 յամենայն միտս... (քաղուածք Ա-Ե, է. Ժ, ԺԲ
 Հառերից):

Աստ՝ 30ր—Ցա, տե՛ս § 12, առանց խորագրի:

4. 36ա—40թ Բնախօսութիւնք ի գրոց Միքայիսիային: Սկիզբն է առաջինն, յորմէ այլ լինի—Սկզբանց ոմանք են ներքինք և ոմանք՝ արտաքինք... (Նոյնը՝ Համառոտ, տե՛ս § 10. ք):

5. ա. 40բ—63ա Արքայն Գրիգորի նառեկա-
ցոյն առաջեալ—Եւ արդ, քանզի առ բարձրեալն
Աստուած յօղատրական շրջամբ կարդաս...

(բաղուածք ժՄատանն ողբերգութեանս Բ—ՁԵ բաներից)։

բ. 63ա—5բ Յաղագս սրբալոյս մեռնին, Գրիգորի Նարեկացոյն ասացեալ—ի ծառոյն պատճառաւորեալ անկումն անյարբր...

գ. 65բ—7բ Արքայն Գրիգորի Նարեկացոյն ասացեալ Ներքողեան հաշին—Հարեալ կոխեցի դժնամին կենաց գործնաւս...

դ. 67բ—9ա Ներքողեան Տիրուհի կուսին, սրբոյն Գրիգորի—Որ զանհասն Հրեղիանց ի հոգեղէն յարկն պարունակեաց...

ե. 69ա—70ա Վասն սուրբ Թառնիւղ, սրբոյն Գրիգորի Նարեկացոյն ասացեալ—Խորտ միանգամայն և հանդարտք ըստ օճակոյն զարմի որդոցն եղբրուաց...

8. ա. 70ա—8ա Տեառն Ներսիսի Հայոց կալովիկսի ասացեալ, Յիսուս Որդի գրաւ—Զնեմամբ եղին պարարակին, Որ ի խալիս պատարազին...

բ. 78ա—80բ Արքայն Ներսիսի կալովիկսի ասացեալ, Բորգո հատարս (—Բան հաւատայ օտանձառ տաղիւ շափոյ) —Հայր է պատճառ անպատճառից, Որդոյն ծնեղեմամբ, Հոգւոյն բրդեմամբ...

գ. 80բ—1ա [ի Բան հաւատայ] Վասն անեղին և եղիւղ, բարաճաբար ի դիմաց ճայկական տառից չափաբեմամբ ոգեալ ի Ներսիսէ] —ի Յոհաննէ ունեալ զայս բան, Որ որոտաց յԱնտայան...

7. 81ա—95ա Նուանիլի սրբոյն Յորայ ճանապետին ասացեալ—Բան. Զորութեամբ հանգարտեցոյց զծով... Մեկնութիւն. Վասն Քրիստոսի սակ, յորժամ ննչէր ի նախին...

8. 95ա—8ա Մարգարէն Դավիթ ասացեալ է խոր օրհնութիւն աստիճանաց—Իրք թէ օրհնութիւնք զանազան աստիճան առաքինութեանց...

9. 98բ—104ա Արքայն Գրիգորի Լուսաւորչի ասացեալ—Զի թէպէտ մեռանիմք, կենդանի եմք...

10. ա. 104ա—5բ ի Պեր[ի]արմինաց Իլճառն—է ինչ միշտ ներգործութեամբ որպէս Աստուած...

բ. 105բ—6բ ի Գիրս Մեքսֆիղգային—[Մ]կըզբառք ոճանք են ներքին, ոճանք՝ արտաքին...

գ. 106բ—9բ Աստուածաբանի գրոց—Ժանաչեկեաց ոճանք են ներքոյ բանականի...

դ. 109բ ի Գիրս Մեքսֆիղգային—Սկզբն է առաջինն, յորմէ ալ լինի և քանիս բաժանի. Ա. Սկիզբն պատճառական...

ե. 109բ—13ա [Յաղագս իրողութեանց ճաղատութեան]—Նախադասութիւն իրողութեանն Գ. է, դի՛նչ է, որպիսի՛ ինչ է, վասն որո՞յ է...

գ. 113ա—5բ Հաւաքմունք ի Սանմանեաց գրոց—Որք մի անգամ իմաստութեան տնեյան բանից...

է. 116աբ Պարսիւր գրոց—Խորագունիցն ի բաց կալ ինդրոյ...

11. 116բ—34բ Ժողովածու այրութեանց—Աբրահամ երկիր եպագ Հրեշտական, ըստ որում երեւեալ մարմնով իբրու կերպարանօք երեւցուցանէին զԲորգորդութիւն սուրբ... Քրիստոնեայ՝ ասի որ ի Քրիստոսէ... և առ ի նմանութիւն Քրիստոսի մեղաց մեռանի։

Մեկնութիւն աստուածաբանական, իմաստաբարական, քերականական և այլ բաներ ու հասկացութենեանի՝ Ա—Թ (խախտումներով)։

12. 134բ—9ա Հաւաքմունք աստուածաբանութեան։ Յաղագս թէ է՞ Աստուած—Հաւատն վկայէ, Գիրք վկայեն, արարածք վկայեն... (կրկ. 30բ—6ա)։

13. 139ա—94ա [Հաւաքմունք] յԱստուածաշունչ գրոց]։ Յաղագս ազանութեան—Որ յուսայ ի մեծութիւն, այնպիսին կործանեսցի (Առակ, ԺԱ, 28)... Եւ տեսի զաթոռ սպիտակ... և տեղի ոչ գտաւ նոցա (Յայտն., Ի, 11)։

14. 194ա—222ա [Վկայութիւնք] յԱստուածաշունչ գրոց]։ Վկայութիւնք ի ձոր գրոց—Մերկ իսկ եկի ես յորովանէ մօր իմոյ (Ա, 21)... և իշշեաց Տէր զանօրէնութիւնս նոցա (Յայտն., ԺԸ, 5)։ Վերջ։

ԳՐԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺՅԱՆԱԿԻ

3բ (Տե՛ս անուանաթերթը)։

Կնգաբորձը՝ 3ա Աստուածատուր վարդապետ։ Գրչափորձ՝ 2բ Նաւապետ 224բ [զկործանել] և նորա և զյատակեալս նորա] վերստին] (Ամոն, Թ, 11)։

Վերջնական
հրահանգներ
և ցուցանիշներ
համապատասխան
պահպանման

57

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Աւագ վաճօք

ժն—XV

ԳՐԻԳ՝ Որոշումակէ Սերաստացի, անճամբն:

Քերթ՝ 320. Գրումած՝ 57ա—6բ, 311ա, 317ա—20բ: ԳՐԱԿ՝ Ա—Ե×12 (Ե 10)+Ա—Ժ×12 (Ա Ը 11, Գ 20)+Ա—Բ (է և Ը տրակներէ մըքէ)×12 (Ա 8)+1×8: ԿԻՒՔ՝ քապը (ԺԸ դ. յաւնում՝ 57—8, 811—20): ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ՝ 13,7×8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բալարգի (հմուշ՝ 38ա, հոտգի ժն դաբի՝ 25բ—7ա, 59ա—88ա, 100ա—8բ, 203բ—38բ, 306ա—10բ, հմուշ՝ 60ա, ժն դաբի՝ 66բ, ժԸ դաբի՝ 311բ—6բ): ՅՈՂ՝ 25—28 (տեղ—տեղ՝ 23—48): ԿԱՂՄ՝ դրամագար շաղանակագոյն կաշի՝ ղոնեակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բազմագունի շերտագարդ մետաք, լուսանկարները՝ կարմիր: ՊԱՇԱՊԱՆ՝ 4+1, բաղը: ՄԱՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ ա տ ա գ ա ղ ի՝ 1ա: Լ ա - ս ա ճ ց ա գ ա ղ ՝ բառակոճ: Ձ ա ղ ա գ զ ի ՝ հոնեցուցաբեր: Գ ա ճ Ե Ե ՝ կարմիր:

ՎՈՃԱԿ՝ բառաբեր: Խոնաութիւնք մի ջաբք բերքեր մտնեալիօրէն զանափոխում: Կազմի եզրերն ու բիկներէր մարում, փակեցներն բնկիւն, Ա փնդիք տախտակը կոտրում, գոնեակի տառաբը մտնում: Խախնիւնով մի քանի տեղում վերանորոգում:

ՄԵՔ. Յեզն ու ժամանակը հմմտ. Մ 5118, գրումած 1412-ին Աւագ վաճօքով ճայն Որոշումակէ գրքի ձեռնագիր:

Բ Ո Վ Ա Ե Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—56ա Եւայի վարձապետի (նշեցալ) Համառ[տը] լուծարիւն Դիոնէոսիօր—Բան. Ամենայն տարի բարիքն է ամենայն պարգևք կատարել[իս], Լուծմունք. Զհոգևոր բարիսն, զշնորհս և զիմաստութիւն ի Հօրնէ լուսոյ է... Բան. Եւ տա-կապիւն, Լուծմունք. Այս դեռևս կարատ է միտքն ի ձեռն զանազանիք և բազմաջ նշանաց ի պարզել կոյս և յանդողդոջն գիտութիւնն առաջնորդել: Բ. 59ա—159ա Եւամենիէն Յովնանեոս Որոշումեցոյ Հայոց փիլիսոփայի և վարձապետի Լուծմունք Վարապիւմանց գրոց (Կիւրդի Աղէքսանդրաց-այ)՝ աղաքեալ ի խնդրոյ աշակերտաց: Հաւաքեալ երկաթաթիւթեամբ Գրիգորի վարդապետի՝ աշա-կերտի ճորին: Աղգնեա, ծիօնու

Յե՝ս ձեռ. Մ 476, 368ա—450ա. Ծանկ[ի] չք. 3/50—152ա (110ա էի 5-րդ և 6-րդ տողերի միջև 1 պարզի բաց է թողնուած, ապա այլ ձեռքով շեղարեանկ-ումած և կտուժով ներգրումով. կարգով՝ 38բ, 110ա, 100ա—8բ, 110ա), 2/152ա—9ա: Ճիշտապարհան Գրի-գորի Յաթնաւոյ՝ 159ա (ունի ռական— տարբերու-թիւններ):

Գ. 160ա—21բ [Քաղաքում է Հարանց Վա-րուց և յառեկաց]

ա. 160ա Գրեալ է ի Վարս Հարանց, Թէ՛ Մէր ոմն ետևս բացեալ զգոժոխս...

բ. 160ա—2ա Գրեալ է ի պատմութիւնս Թա-գաւորաց, Թէ՛ Թագաւոր ոմն շինեաց գեղեցիկ դարպաս...

գ. 162ա Ասի ի պատմութեանց, Թէ՛ Ազգն ֆոանգաց, մանաւանդ մեծատունքն նոցա յորժամ կամին բաք խորովին...

դ. 162ա Ասի ի պատմութեանց, Թէ՛ Դ արք յոյժ փարթաւացեալք ի շահակերութենէ...

ե. 162բ—3ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Գուսանն նա-ւասարդի արևն յիւր տանն հանդիպեցաւ...

զ. 163ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Զադուսն բըռ-նեալ կենդանի քերթեցին...

է. 163ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Անկղի բոյնն առանց ոսկր չլինի...

ը. 163ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Այր մի զկինն իր ծծեց...

թ. 163ա—4ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Դանիշման մի կամեցաւ ի հաճն զնայ...

ծ. 164ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Ի միում աւուր ոյխարն վազեց ի յառուին յաշկկոյս...

ժա. 164ա Ասի յառակաց, Թէ՛ Մեծիսն ի յԱստուած զանգատ զնաց...

ժբ. 164ա Վառն վաճագ—Ասի ի բժշկա[կան] վարդապետաց, Թէ՛ Շինական ոմն էհաս ի Թագա-ւորութեան...

ժգ. 164ա Դարձեալ ասեն, Թէ՛ Առիւծն յոր-ժամ մի անգամ կուտ ուտէ...

ժդ. 164ա Դարձեալ ասեն, Թէ՛ Մեղունքն սա-կաւ ուտեն ի մեղրեն...

ժե. 164ա Դարձեալ ասեն, Թէ՛ է կենդանի ինչ, որ կոչի գիւրրամ...

ժզ. 164ա Դարձեալ ասեն բժշկա[կան], Թէ՛ Բնութեամբ է, զի մանուկն լալով ծնանի...

ժկ. 164ա Դարձեալ ասեն ի քնախաւս արանց, Թէ՛ Աւան յորժամ տկարանայ...

ժր. 164բ—5ա Ասի ի պատմութեանց, Թէ՛ Կայր պարոն մի խիտ անողորմ...

ժք. 165ա Ասի ի պատմութեանց, Թէ՛ էր տանուտէր մարդ մի, որոյ էին երիս որդիս...

ի. 165բ—6ա Ասի ի պատմութեանց, Թէ՛ էր այր մի և ունէր Բ որդիս և ունէր զանձս...

իա. 166աբ Ասեն քնայիսաւնք վասն արագ-
իւն, թէ՛ Յորժամ ծննաւայ կամ տկարանայ...

իբ. 166բ Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ էր թա-
գաւոր ոմն և ունէր երես որդիս...

իգ. 166բ Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Այր ոմն
ունէր որդի մի, և ըմբռնեցաւ ի գողութեան...

իդ. 167աբ Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Թա-
գաւոր ոմն գնայր զարօքն դճանապարհս իւր...

իե. 167բ Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Բ զի-
նուորք յոյժ նախանձ ունէին ընդ միմեանս...

իզ. 167բ—8ա Ասացեալ են իմաստնոց և
րնայիսօսից, թէ՛ Ոք զայլ ոք խոցեալ և սպանեալ
իցէ...

իէ. 168ա Եղև հարցումն ի մէջ իմաստնոց
ոմանց, թէ՛ Ո՛րն է յանդամոց մարդկան առաւել
վնաս գործէ հողոյն...

իբ. 168ա Ասի յառակաց, թէ՛ Շունն ուսու-
ցանեն կուրացաւ առնել կոյր մարդոյն...

իբ. 168աբ Գրեալ է ի Վարս Հարանց, թէ՛
Սուրբ հայր մի տեսեալ զմի ի դիւանց...

լ. 168բ—9ա Վասն օրք ոչ յազնի անցաւո-
րաւս ամենայնի—Գրեալ է ի Վարս Հարանց, թէ՛
Ետես ոմն հայր տեսիլ...

լա. 169ա Վասն ծայրատ սաղմոսաց առակ—
Ասեն, թէ՛ Հայր ոմն տեսեալ զստանայր...

լբ. 169աբ Վասն պատմականութեանց ճա-
ւատաց քրիստոնէականի—Ասի ի պատմութեանց,
թէ՛ էր թագաւոր մի և ունէր քաղաք ճոխութիւն...

լգ. 169բ Ասի իմաստնոց, թէ՛ իմաստուն
վաճառականք յորժամ երկնային յաւազակաց...

լդ. 169բ—70ա Ասի ի պատմութեանց, թէ՛
Ոմն եկն առ Աղէքսանդր թագաւորն, որ էր յոյժ
առատ...

լե. 170ա Ասի ի պատմութեանց, թէ՛ Ոմն
տանուոր ի քաղաքն Կոստանդնուպօլսիս...

լզ. 170ա Վասն խրատողաց տաղերգաց և
իւնեմանք ոչ առնեն—Ասեն, թէ՛ Խեցեգետինն խրա-
տէ զձագս...

լէ. 170աբ Վասն շար տփուրութեանց—Ասի ի
պատմութեանց, թէ՛ Մանուկ ոմն առնէր գողու-
թիւն փոքր-փոքր...

լր. 170բ—1ա Վասն ժուրքեան և խոստովա-
նութեան—Եւ աստ դիտելի է, զի իմաստունք աւ-
րիեակ բերեն ժրութեան, և ասեն, թէ՛ Աւազան
մի, որ կոչի Տիգրիս...

լս. 171աբ Յաղագս կախարհութեան—Գրեալ
է ի Վարս Հարանց, թէ՛ ի ճանապարհին Հոռոմայ...

և ազատի ի ծառայութենէ նորաւ

— 171բ Ջգորեանն ի լաւ արտէ լզովն, այլ
զայն գովեն, որ լաւ հաց լինի, նոյնպէս զմարդն
զայն լզովն, որ փարթամ լինի... այլ զայն մար-
դըն գովեն, որ բնութեամբն է բարի... որպէս
զեղբայրս մեր՝ հեզահօգի գտէր Սարգիս սպասա-
ւոր բանի...

Դ. 172աբ [Եմազկաֆաղ մեկնութիւն ի լու-
սատւ քանից արդիւնեակն վարդապետին Զո-
հանուն Որտեմեցոյ՝ հաւաքեալ աշխատասիրու-
թեամբ Գրիգորի աշակերտի նորին, ի բանից Ե-
սա[յ]եալ մարգարէի։ Ազնեա, Հոգի Սուրբ—
Հարց. Զի՛ն է որ ասէ, թէ Տեսիլ եսայեալ... թէ
յաւուրս յետինս։ Ք 5871, 61ա—110ա] յայտնի
ի լեան Տեսան և տուն Աստուծոյ... յիշակ ասէ
մարգարէ, թէ եղիցին առակ նշանակի ազգակ-
ցաց իւրոց։ Յորմէ զերծուցեն ինչպէս որդիմածն
բնութեանս մերոյ Աստուած (հաստուած Կձ զըլ-
խից)։

Ե. 173ա—310բ [Յովնանուն Որտեմեցոյ
Մեկնութիւն Յորեմասան Քրիստոս Պոզոսի]

ա. 173ա—7բ [Դ]արձեալ հաւաքումն նորին
եռամեծի իմաստասիրի և տիեզերաճոյշակ բարու-
նապետի Յովնանուն Որտեմեցոյ՝ Յառաջարեան
Պաղոսի համառատ և պայծառ տեսութիւն
[Բան. Ը]նդ ուսումնասէր և փոյթ, իւրմունք.
Եւթղ զդէ առ ճշմարտ ոմն Աթանաս առնուն...

բ. 178ա—204բ [Եմեկնութիւն համառոտ և
լուսատւ ի Հռոմայեցոց թղթոյն Պաղոսի գլխա-
[ւոր] արէն յեղեմակաւ արարեալ Յոհանուն եռա-
մեծ հոնտարին և տիեզերալոյս բարունապետին
Հայոց՝ ի խնդրոյ քանասիրաց ռմանց նորին աշա-
կերտելոց ռմանց—Բան. Պ. Ք 5169, 212ա]
օղոս ծառաւ Մեկնիչ. Թէ վասն է՞ր սա միայն ի
թուղթս իւր գանուն իւր գրեաց...

204բ «Եսայ տեղ և թուղթ թող նախերգանի»

գ. 205ա—25ա [Համառոտ տեսութիւն Առա-
ջին Քրիստոն Կորեթացոյ]—Հարց. Զի՛ն է, որ
ասէ ի Կորնթացոց Առաջին Քրիստոն. Առդ (ազդ)
եղև ինձ... Պատասխանի. Երկու յեղանակք են
բամբասանաց...

դ. 225ա—50ա Համառատ տեսութիւն Երկ-
րորդ Քրիստոն Կորեթացոց։ Ազնեա, Սուրբ Հո-
գիդ։ [Բան. Պ]աղոս առաքեալ և Տիմոթէոս եղ-
բայր—Հարց. Վասն է՞ր աստ եղբայր և այլուր
որդի անուանէ։ Պատասխանի. Զի ի Կորնթոս
գնաց...

ե. 250աբ Քաղթ Կորեթացոցն քանակային

առ Պալոսն առաքեալ—Ստեփանոս և որ ընդ նմա իրիցունք...

զ. 250թ—2ա Առ Կորնթացիս Երրորդ—Պալոսն կալանաւոր...

է. 252ա—3ա Գրիգ[ի] Երրորդ Քաղաքն [Կո-րնթացաց]—Նախ՝ Յետ սկզբանն Վասն ի կուսէն ծննդեան... (ցանկ)։

բ. 252թ—3ա Քաղաք Կորնթացց Բանեալիցն առ Պալոսն առաքեալ—Ստեփանոս և որ ընդ նմա երիցունք...

բ. 253թ Պառնոս Երրորդ Քաղաքն Կորնթացցն՝ Եփեսոսի ասացեալ—Կորնթացիքն լետ յիսթաբանութեան իւրեանց...

ժ. 253թ—4թ [Մեկնութիւն Քաղաքն Կորնթացաց Բանեալիցն առ Պալոսն առաքեալ—Բան]։ Ստեփանոս և այլն... Մեկնութիւն. Ոչ ճշտութեամբ ի քէն լուսք...

ժա. 254թ—7ա [Մեկնութիւն] առ Կորնթացիս Երրորդ [Քաղաքն Պալոսի առաքեալ—Բան]։ Պալոսն կալանաւոր։ Մեկնութիւն. Ոչ վասն այլոյ ինչ իրաց...

ժբ. 257ա Մարքայ Եփեսոսի Պառնոս Գաղաացց Քաղաքն—Գաղաացիք աշակերտեալք ի Պալոսն...

ժգ. 257ա—8ա Մարքայ Յաննանու Ոսկէքերեանի ասացեալ Պառնոս Գաղաացց Քաղաքն—Բազում սաստիկ ինչ սկիզբն Քրիստոս...

ժդ. 258ա—81ա [Մեկնութիւն Գաղաացաց Քաղաքն—Բան]։ Պալոսն առաքեալ ոչ ի մարդկանէ... Մեկնութիւն. Որպէս սաց ի խաբարսն...

ժե. 281թ Պառնոս Քաղաքն Եփեսոսց, սրբալոսն Եփեսոսի ասացեալ—Եփեսոսցիք աշակերտեալք աւետարանիւն...

ժզ. 281թ—2ա Յաննանու Ոսկէքերեանի Պառնոս Քաղաքն Եփեսոսց—Եփեսոս մայր քաղաքաց է Ասիացց...

ժէ. 282ա—305թ [Մեկնութիւն Եփեսոսց Քաղաքն—Բան]։ Պալոսն առաքեալ... կամալն Աստուծոյ։ Մեկնիչ. Ահաասիկ զկամօքն Աստուծոյ...

ժը. 306ա—10թ Յերայիցացն ճարգմունք։ Ազնեա, Յիսուս—Հարց. Վասն էր՝ Պալոսն գրանիւն մարմանայն մոտ կոչէ... Պառնոսիանի. Յիրաւի, Տէր մեր եւս կոչէ... աղաչեմ նա վասն խալչանուան... զի վարձք ձեր թաղում։ Ք 1233, 260թ—3թ]։

Ձ. 311թ—6թ [«... Երրորդապա Սարգիս Գրոց»։ Ք 4606, 168ա]—Եւ մեք զայս ամենայն

գիտելով, սիրելիք, զգուշացուք... պատր (պարտ) է պատրաստեալ արժանիա[ւ]որք գտանիմ[ք] ի փառս ամենասուրբ Իրրորդութեանն (կցուած ԺԸ դ. վերակազմեալ)։

է. [Յանկազմութիւն՝ ԺԸ դ.]

ա. 56թ [Յն] լանկելոյն Աղամա ի դրախտէն մինչեւ ի կատարած աշխատի—Կալ ամէն ամէն մի մասն և շինէ ար... և հունձք են։

բ. 56թ Գիտ զբայն այսպէս արայ—Տես, թէ առաջաւորն ծնւմար է Ժ... Գիր է տարուն։

գ. 56թ [Կաֆա]—Ասեմ քեզ զրուց Մուսէ [Յարքայէ մերոյ հղարէ, ինձ և քեզ գնալ ասէ (այսբան)։

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

22թ Ո՛ւ պատուական եղարք սիրալի, յիշեալ մեղօք գծողս ի լի, և անմեղադիր լեր, զի ընդ լուսով ճրագին գրեցի։

171թ... որպէս զեղարայս մեր՝ հեղալոգի գտէր Սարգիս սպասաւոր բանի։

172թ Արդ, ես՝ Որտեակէս Սեբաստացի, օրինակեցի զՄարգարէ մեկնութիւնս սակաւոր մարգարէին Նապեայ ի տեառնէս իմոյ և վարժապետիս մեծիս Գեղեգեա, զոր էր հալալեանալ համշխարհ սորին՝ պետն հրաշալի Գրիգոր անուն՝ արթուն զուարթուն, ի լուսաւոր քանից տեառն իւրեանց և վարժապետին Յաննանու Որտեանց, որոց յիշատակն արհեստեամբ եղիցի, և դասակից և պսակակից լիցի առաջնոց սրբոց, և աղօթից Նորին և սոցայն անցէ Տէր Աստուած զխնդրելին մեր։ Արդ, և այսպէս էր յօրինակն պիտանութիւնս սորին, ի բեմասացութիւնս և ի քարոզս բանի և ի կարգս զրուցաց։ Զի թէ իցէ ինչ ըստ ձերում ախորժակեց։ Տեսուն շնորհք, և Նոցունց, զոր երկամբք հասարակ են, իսկ զպականս ի կոնդիլէ մերում տկարութեանս ներկա աղաչեմ, որ և մարդասիրեալ եղարարական խնամաք, կաթիլ մի սոցայն արժեքք ձեր իցէ յոսկերըս իմ և լուսացէ զբազմաշարաւ ապականութիւն հոգոյ և մարմնոյ իմոյ և զծնողացն իմ և եղարք՝ զնեղելիսն և զմահացունս, ու ձեզ յիշողացը և մեզ լուսողացս առ հասարակ վայելեացի յոյս հանդերձեալ փառացն ի Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր։ Արդ, աղերսեմ, որք ընդաւրիակեք, գրեսցիք և սակաւ յիշատակ մեր, զի և դուք գրեսցիք ի զպարթեան կենացն. ամէն։

182թ Ո՛ւ, դառն ժամանակիս։

րութիւն... Լուծմունք. Զորս և առաջնումն ճապին...

գ. 215թ—37ա Լորին Յաղագս յԱրդոյ. քան յառաջին—Յառաքնումն ճառին էլոյժ զընդդիմաբանիցն... Զորս ինչ որ ասիցն... Լուծմունք. Սկիզբն քանիս երկդիմի...

դ. 237թ—3թ Առ այնոսիկ, որ ասեն՝ եթէ մեծ է Հայր Բան գլորիդ—ի ճառիս յայտնիկ բազմադիմի Նշանո ցուցանել...

ե. 239թ—55թ Լորին Յաղագս Որդոյ. քան երրորդ—Ճառս այս թէպէտ և երրորդ է ի կարգի շարադասութեանս... ևն ընդդիմադրութիւնք; Լուծմունք. Դէմ ճշմարտութեան...

զ. 255թ—61թ Լորին Յաղագս Աւար Հոգոյն ասի—Արդ, որ յաղագս Որդոյ քանն է այսքան... Արդ, այսքան բռնականապէս...

է. 261թ—6թ Լորին Յաղագս աստուածաբանութեան—Յառաջնումն ճառին և յերկրորդին... ևն արդ, վասն զի մարքեցաք բանիւք... Լուծմունք. Յուցաք և բանիւ...

ը. 266թ—3թ Յաղագս աստուածաբանութեան առ Արիւմանուն—ի ժամանակի, որում կոչեցեալ եղև նա ի Կոստանդնուպոլիս... Որք զաստուածութիւն լափեն... Լուծմունք. Ասեն թէ՛ Աստուած անշափ է...

թ. 269թ—71թ Լորին Առ Կլոդեմիտ—Կլոդեմիտ քորեպիսկոպոս էր...

ժ. 271թ—3ա Առ Կլոդեմիտս ա[ւ]նէ—Յորժամ զգուշացոյց զԿլոդեմիտս... Առ որս անմտադոյն նոցա յաղագս օրինացն, Լուծմունք. Արդ, զոր հարցեալ էր...

ժա. 273ա—4թ ի մարգարէ[աւ]ան քանն. Յուրվայն իմ ցաւէ—Որովայն զհոգին ասէ...

ժբ. 274թ—81ա Յաղագս բարեկարգութեան—Յուրվայն ի տգիտաց ընդ վարաքննիքն... Վասն զի եկիք ի տունս Լուծմունք. Տօն էր մարտիրոսաց...

ժգ. 281ա—3թ Խաղաղական յետ լուծեան—Մերձ ի թագաւորաբնակ քաղաքն էր... Արցակէ ինձ լեզուս Լուծմունք. [Յ]օժարութիւն սրտիս խօսել տայ...

ժդ. 283թ—7ա Խաղաղական երկրորդ—Այժմ եթէ դի՛նչ ի խաղաղութիւն... Զերմ է նախանձ Լուծմունք. Զհոգեւոր սէրն ասէ...

ժե. 287ա—92ա Խաղաղական երրորդ—Եւ յաղագս նորին իրի... Խաղաղութիւն սիրելի իմ, Լուծմունք. Ոչ միայն անուանի... զամենայն բանս

բերանոյ իմոյ, Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յաշտեանս. ամէն:

Դ. 292թ—6թ Սկսեցաք ասել զայս քանս («Արիստոտէլի Յաղագս Առաքինութեանց գրեալ առ Աղէմանդր թագաւոր»։ Մ 126, 166ա)—Գո՛վելի են զեղեցիկն և պարտաւելի՛ գարշելիքն... ամենայն ասացեալոց ներհականք, որք են ի պարտաւելացն, Արեւիկեայ, աշխուհայ:

Ն. [Գրիգորի Տաթևացոյ Լուծմունք Առաքինութեանցն Արիստոտէլի]

— 297ա Այս ինչ է ի Լուծմունս Առաքինութեանց—նախ՝ կարգն յետ Աշխարհաց դրոց... Եւ թէ որպէս ետ մեր, Այսքան առ այս:

297թ—306ա Լորին Գրիգորի աշակերտի Յոնանուն մեծի Համառատ Լուծմունք Առաքինութեանցն Արիստոտէլի—[Բան]. Զի յետ Աշխարհաց դրոց, Լուծմունք. Աստ կարգէ վասն լորից. նախ՝ դի և այս թու[ղ]թ է առ Աղէմանդրոս... բարուական, տնտեսական և քաղաքական առաքինութեանց, ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որում փա՛ռք... յաշտեանից. ամէն:

Ղ. 306թ—6թ Զի՛նչ է, որ ասէ Պաւլոս. Դուք Քրիստոսի, Քրիստոս՝ Աստուծոյ: Ասաց, թէ ամենայն ինչ վասն ձեր է...—Յուցանէ, թէ Քրիստոս վասն ձեր արար, որ և նա զձոր կամսն կատարեաց... և այլք ասեն թէ ձեռագիր ետ Աղամ սատանայի, և չէ ստոյգ:

է. 309ա—12ա [Հարցմունք և պատասխանի իմաստասիրական—Հարց]. Զի՛նչ է սահման Պատասխանի. Սահման է յայտնի բնութեան, եթեքական... (այա՛) յաղագս շարադասութեան, Եկարեւելութեան, շարժման և այլքն) որ ոչ գիտէ զսահմանն, վրիպեաց ի աշխարհաց ամենեցուն, որք հետեւի բնօրոքեան նորին իրի:

Յիշատակումն է Տրամարանութեան Դիւտոսի (311ա):

Ը. 312ա [Նախերգան Ստորագութեան Արիստոտէլի]—Ստագիրացի էր Արիստոտէլ, ի Թիրակաց, ի Քաղկիդ գաւառէ... Առասպելաբարձի՛ թէ ոսկերս նորա գտին պարս մեղուաց... տարեալ թաղեցին ի տեղոյն լիբիստոտելիկա Ասի, ասի, ասացաք:

Մ 126-ից (175ա—6թ) Համառոտ և տարբեր:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

195ա Զմեղաւած գրիւս յիշեցէք, ո՛վ իմ սիրելիք, Հայր մեղիւ:

292ա Ո՛վ պատուական ընթերցող, զմեղուցեալ գրիշտ յիշեալ և ասալ Հայր մեղախ Աստ-

ուած ողորմի, որ Աստուած քո հոգեաւ ողորմի Ասացէք Հայր մեր...

Հոգիս իմ քեզմէն բաժնուի բնով յոգիս
մեզմէն իմ քեզմէն իմ քեզմէն իմ քեզմէն
իմ քեզմէն իմ քեզմէն իմ քեզմէն իմ քեզմէն

59

Ժ ՈՂ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԳԺԻ—XIII-XIV

Գրիգ՝ Յոնանեն և եղևկայեցի:
Թիթ՝ 308, չրուած՝ 158, 207բ, 241բ, 308աբ:
ԳՐԱԿ՝ Ա-ԻԲX16 (Ա, Ժ 15, ԺԱ-ԺԳ, ԺԹ-ԻԱ 12, ԺԴ 13, ԺԵ 10, ԻԲ 5): ՆիԻԹ՝ բաղը: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 16,4X12: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բաղըգիր (եմագ՝ 159ա): ՅՈՂ՝ 32: ԿԱՅԱ՝ և կայի, միշտիկ՝ աստաբաբալը, աստաբը՝ բաղը, լուսանցեղորդեր՝ կաւմիր: ՊԱՇԱՆԱՆ՝ 2+2, բաղը, մասն աստաբի:

ՄԱՆՐԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Լուսանցեղաբաղ՝ բուսական:
Գոյեմե՝ և:

ՎԻՃԱԿ՝ I—9, 302—6 ցեցակիր, խոնարարիւնից տեղ-տեղ զունափնտաւ, եզրաճառաւից պահանջի տառերն ու լուսանցեղաբաղը վնասուած, կտգմի կաշին քերտուած, եզրերը մշտուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—4ա [Լուծմունք Վեցորէից Բարսղի Կեսարացոյ]

Յե՛ս ձեռ. Պ 55, Յա—31բ. Վատճառ, Յա/Յափ-ուած: Բ—բ/1ա—4ա (սփ. զճրանն, որ հետ առաջնոյն կայ առէ...):

Բ. 4ա—9ա [Պատճառք և Լուծմունք գրոցն Գրիգորի Նիսացոյ]

ա. 4աբ Ի Նիսացին (=Մեկնութիւն ԺԳ քանին հոսք յինն երանութիւն գրոց)—[Բան]. Եկն և ի մեզ հոգեւոր խրախճան, Լուծմունք. Սովոր են մարդիկ, որ կարգաւ զմիմեանս պատուեն... անհաւատքն պիտի գան և հաւատան, մարգարէանախն:

բ. 4բ—7ա Վասն Կուստրեան գրոցն (=Պատճառ և Լուծմունք)—Բարսեղ և Աստուածաբան պատշաճ համարեցին զովի զկուսութիւն... [Բան]. Բազմաց կանխաւ եղև կուսութիւն. Լուծմունք. Պատուասիր մարդիկ, որ կամեցան... եբբ ինքն կնիդանի մեռեալ մեղացն:

գ. 7ա—9ա Բանք Ժողովողի (=Պատճառ և

Լուծմունք Մեկնութիւն Ժողովողին գրոց)—Ասացեալ է ստուգապէս, եթէ Նիսացոյ է բանս... [Բան Ա—Բան]. Ջոր օրինակ մանկանցն կրթութիւն Լուծմունք. Ջինչ տղայքն որ կու կրթին յիմաստս... զմամանակ և զգալիքս իմացիր:

Գ. 9բ—42ա [Պատճառք և Լուծմունք գրոցն Փիլոնի Երւայեցոյ]

1. 9բ—11ա Յաղագս Յունաճու—[Բան]. Այնոցիկ, որ զմարգարէն ընթեռնուն, Լուծմունք. Մարդիկ, որ կարդան զմարգարէս... Լուծմունք. Թէ զայն առէ, որ մատամ[բ]ք վիճակ արկին:

2. ա. 11ա—4բ Յաղագս Նախախնամութեան Փիլոնի առ Աղէքսանդրոս: Բան Ա—Անգեղը է Աստուած, որ ար[ար] զմարդն բանական... [Բան]. Տորժամ զյաղագս Նախ[ախնամութեան], Լուծմունք. Դու առաջի արկեր...

Բ. 14բ—21ա Բան երկորդ—[Բան]. Այգ դեռես խորին Լուծմունք. Առաւօտ խորին դեռես...

Յ. 21ա—5ա [Բան ունել և Եւստուն կենդանացը]—Լուսիմար. Քանզի, ո՛վ պատուական Փիլոն, յիշիք յի Լուծմունք. Վասն Գ պատճառի Աղէկսանդրոս բանք զիս առ ինքն է ձգել... պարսաւանս արկանել ի վերայ անհոգալեացն, այս չէ պատեն:

Վ. ա. 25ա—33ա Փիլոնի Այնոցիկ որ ի լիւնելութիւն խնդրոց և Լուծմունք: [Բան չորրորդ]—Մեկնութիւն ի վերայ այնոցիկ, որ ընդ լիւնելութեամբ են և եղականք... [Բան]. Եւ երեցաւ Աստուած Երբարհամու Լուծմունք. Ըստ ճառին յայտնի է... որ չար կեանս ստացաւ իւր կամօք, զոր կամի յիշել զկինն:

Զ. 33բ—6ա Փիլոնի վասն Մենդեան գրոցն Լուծմունք (=Փիլոնի Այնոցիկ որ ի լիւնելութեան խնդրոց և Լուծմունք: Բան առաջին)—Փիլոն ի-

մաստաւէր ազգաւ Ղևոնցի էր... [Բան]. Ղլոր-
ժամ եղն՝ ոչ յայտնեաց, լուծմունք. Զժամանակն
թէ էրր եղն՝ լասաց...

գ. 37ա—9ա Ձի՛նչ է կազմած նոյն տապա-
նին (=Փիլոնի Այնցիկ որ ի լինելութեանն խնդ-
րոց և լուծմանց: Բան երկրորդ)—Յիսուս երեսնից
մակ երկմասն է... [Բան]. Եւ միաբանութիւն ա-
ւելորդ բնութեանն լուծմունք. Կատարել և աւելորդ
բնութիւնն, որ է զօրաւոր...

դ. 39ա—42ա Փիլոնի Ձի՛նչ է՝ եւ եւ Տէր
Աստուած ֆա (=Փիլոնի Այնցիկ որ ի լինելու-
թեանն խնդրոց և լուծմանց: Բան երրորդ)—
[Բան]. Զի ա՛նու որով ղժուարքմբունի էն լուծ-
մունք. Զի ղժուարագիտելի է...

Ճանտի հերթականութիւնը խախտում, կարգաւ՝
բ-դ, ա:

Դ. 42ա—153ա [Պատեմոֆ և լուծմունք Եա-
րից Գրիգորի Աստուածաբանի]

Լ. ա. 42ա—6ր Քրիստոս ձնեալ գրոցն նա-
խեզան—Ցառալ քան ղժազաւորել մեծին Թէո-
դոսի, Գրիգոր Աստուածաբան երթեակ առնել որ ի
Կոստանդնուպոլիս... [Բան]. Քրիստոս ծնեալ
[լուծմունք]. Քրիստոս անուն ոչ սոսկ մարդկու-
թեանն է...

բ. 46բ—9բ Ի Մկրտութիւն Տեառն (=Ի
Յայտնութիւն Տեառն)—[Բան]. Դարձեալ իմ Յի-
սուս լուծմունք. Կրկին ասէ դարձեալ...

գ. 49բ—54ա Նորին Ի Մկրտութիւն ճասա-
րակաց—Նախ՝ զՏեառն մկրտութիւնն ասաց...
[Բան]. Երեկ զպայծառ լուծմունք. Երեկ սովոր
են զիրք զանցեալն առել...

դ. 54ա—5ա Ի Պատաֆ և ի ճեղգութիւն—Յոր-
ժամ ձնեալորեցաւ ի Բայսղէ... [Բան]. Յարու-
թեան օր և սկիզբն աշուղակ լուծմունք. Օրս
Քրիստոսի արարեանն սուն է...

ե. 55ա—60բ Յաւնեառաւոր Պատաֆյան—Ի
պահու իմում կացից... [Բան]. Եւ եւ ընդ նմա
լուծմունք. Զինքն ասէ, որ եկաց զն—երրորդ պահ-
ւան...

զ. 60բ—2ա Ի Նոր կիր[ակէն] և ի վկայն
Մամա—Սովորութիւն էր և օրէնք յառաքելոցն...
[Բան]. Նաւակառիք պատուեցին հին օրէնքն...
լուծմունք. Գեղեցիկ և մեք նորոգեմք...

է. 62ա—4բ Ի Պենտակոստէն և ի Հոգին
Սուրբ—Ջրովանդակ պատճառն յալլ տող գիտ...
[Բան]. Ցաղագս տեսիս դուզեաքիս [լուծմունք].
Տօն զՊենդակոստն ասէ...

ը. 64բ—7բ Ի Ժողովոյն—Քաջաւոր պատ-
ուական և մարգարէ զԴաւիթ պիտի ասել...
[Բան]. Ոմանք մերձ եկեալք... լուծմունք. Զկեն-
դանակարիպիցն ասլ...

բ. 67բ—9ա Նորին Առ հայրն իւր և վասն
կարկտին—Յորժամ Հովուէր զեկեղեցին իւր...
[Բան]. Հի՛մ բռնադատէք... լուծմունք. Ընդէ՛ր
հարկ անէք...

ժ. 69ա—71ա վասն աղփատասիրութեան—
Երանելին Գրիգոր Աստուածաբան վասն բնական
սիրոյն... [Բան]. Եթէ լերկնուտ կերակուր անձ-
րեկիցէ, լուծմունք. Որպէս Մովսէս հաց ի լերկ-
նից ետ...

ժա. 71ա—2բ Ի Կիպրիանոսն—Սուրբ Դրի-
գոր յորժամ Հովուէր... [Բան]. Եւ սկսանելի է
այլ ազգ... լուծմունք. Սկսանիմ ոչ վուղվաղակի
ի պատմութիւն վկային...

ժբ. 72բ—3բ Ի Մակաբայեցիւն—Բարւոր
կարգեցաւ Մակաբայեցեաց ճառս... [Բան]. Զի՛նչ
և Մակաբայեցիքս լուծմունք. Թէ որպէս և Կիպ-
րիանոս... և Ժողովեալ դայն՝ մեզ ի թաղցրութիւն
և ալլոց՝ յօգուտ, որով հաճի Աստուած ընդ մեզ,
և Քրիստոսի փա՛ռք...

2. ա. 73բ—5ա Գրիգորի Աստուածաբանի Առ
Եւնւմիացիւն—[Եճեռ մահուանն Կոստանդինոսի
ի Նիկիոմիդիան... Բան]. Առ որս բանի են պա-
ճուեալ բանս լուծմունք. Իմ բանս որ ասեմ, ոչ
է առ տգէտսն...

բ. 75ա—6ա Յաղագս ճաւատոյ—[Բան].

Յորժամ տեսանեմ այժմ, լուծմունք. Երբ տեսա-
նեմ, որ առանց երկոց լինին աստուածաբանք...

գ. 76ա—9ա Յաղագս Ուրոյ. [Բան անալիզն
—Բան]. Զորս ի՛նչ ստիցէ ոք արձօք, լուծմունք.

Երկդիմի է՝ միթէ որ բաւ կարէ պատմել...

դ. 79բ Առ այնուսիկ, որ ասեմ, թէ Հայր մեծ
է քան զՈրդի—[Բան]. Արդ, զի՛նչ էր երկկեան
ամենախառնութեանն լուծմունք. ի՛նչ էր այն բանն,
որ երէկ էանց չմէնք...

ե. 79բ—81բ Նորին Յաղագս Ուրոյ. Բան չոր-
րորդ (=Երկրորդ)—[Բան]. Վասն զի քեզ ընդ
խորհրդոցն դարձուածս և մանուածս լուծմունք.
Զոր ինչ լերրորդ ճառին վասն Որոյ խորհուրդ
կայր...

զ. 81բ—6ա Յաղագս Սուրբ Հոգւոյն—[Բան].
Եւ այսպէս ընթաւ ի քարկոծյաց, լուծմունք. Թէ-
պտ և կամեցան ի նազարէթ քարկոծել...

է. 86ա—9ա Նորին Յաղագս աստուածաբա-
նութեան—[Բան]. Եւ արդ, վասն զի մաքրեցաք

բանիւ աստուածաբանութիւն, լուծմունք. Յուցաք բանիւ ի նախասացեալ ճառին...

բ. 89ա—90բ Յաղագս աստուածաբանութեան առ Արիւնեոս—[Բան]. Որք զաստուածութիւնն չափեն... լուծմունք. Ասեն թէ Աստուած անչափ է...

բ. 91ա—2բ Առ Կլոդոնիոս. Առաջին—Կլոդոնիոս կարգեալ երէց... [Բան]. Ձի'նչ է նորածն-վութիւն, լուծմունք. Իշխանաբար նորածնս իմն ուսուցանեն...

ժ. 92բ—3ա Առ Կլոդոնիոս. Երկրորդ—Արդ, որ առ անմատաղոյն նոցա... [Բան]. Եւ կրնն անմատուցիւն զմիտսն ի բաց Հանելովս լուծմունք. Ձոր ինչ ասեն վասն Քրիստոսի...

ժա. 93ա—4բ [Առ Կլոդոնիոս. Երրորդ]. Ի մարգարէական բանն. Որովայն իմ—[Բան]. Որովայն, [լուծմունք]. Ջնգոյն ասէ. որպէս Դաւիթ խնդրէ լինել զՍուրբ Հոգին ի յորովայն...

ժբ. 94բ—8բ Նորին Յաղագս բարեկարգութեան—[Բան]. Ժամանակ դործոյ, լուծմունք. Զբանս գործեմք մեկնութեամբք...

ժգ. 98բ—100ա Խաղաղական. Առաջին: Միաբանեցելոցն յետ լուրիս: Ժառ ժ(ԺԳ)—[Բան]. Արձակէ ինձ լեզուս, լուծմունք. Յոժարութիւն սրտի՜ խօսել տայ լեզուիս...

ժդ. 100ա—2ա Խաղաղական. Երկրորդ—Յորժամ եկին ի միասին որք բաժանեալքն էին... [Բան]. Եւ յերկոցն մի կամ է, լուծմունք. Յերիս բաժանեցան...

ժե. 102ա—5ա Խաղաղական. Երկրորդ (= Երրորդ)—Մի անգամ է երկիցս խօսեցաւ... [Բան]. Ոչ գիտեմ, թէ յամենեցունց զհարազատ ձայն, լուծմունք. Յորժամ ասացի խաղաղութիւն... գոր է ասէ մարդարէն. Ձի դու ատեցեր զխրատս և այլն ի կարգի:

3. ա. 103ա—6բ Գրիգորի Աստուածաբանի Առ Նաաբկութիւն—[Էի ժամանակս թագաւորութեանն Թէդոսի... Բան]. Որք լնգիպտոսէ են, ողջութենէ... լուծմունք. Բաղումք գովել են զԵգիպտոս...

բ. 106բ—7ա Նորին ի Մելիտոս եպիսկոպոս—Ոմանք ասեն, թէ Նիւսացի Գրիգոր է ասացեալ ճառս, բայց Սոկրատ ցոյց է ի տայ. թէ Աստուածարան է ասացեալ. [Բան]. Անեցունց մեզ թիւ առաքելոցն, լուծմունք. Ասեն թէ ճիշտ եպիսկոպոս եկեալ էր...

գ. 107ա—8բ Նորին Ի զալ եպիսկոպոսացն—[ԵԳնացին եպիսկոպոսք յիւրաքանչիւր օթևան-

սրն... Բան]. Զիարդ ձեզ մերքս, լուծմունք. Այս թերաբանութիւն է...

դ. 108բ—9բ Նորին Ի Գրիգոր և ի Բարսեղ—[ԷՈյ ժամանեաց Գրիգոր Նիւսիս ի ձեռնադրութիւն եպիսկոպոսութեանն... Բան]. Սիրելոյ Հաւատարմի չկա ինչ փոխան... լուծմունք. Որպէս Նաւահանգիստն անբան է և հոգի...

ե. 109ա—10ա Նորին Առ Կոչեցեալսն յետ Երիցութեան—Յորժամ կամէր Հայրն զԳրիգոր երէց ձեռնադրել... [Բան]. Գոնեա ի պատուիրանէն պատճառ, լուծմունք. Յար որ ասէ. Սիրեսցես զընկեր քո...

զ. 110ա—3ա Ի Մաքսիմոս իմաստասէրն, որ եկն առ Նա յաբարեւոյն—Մարտիրոս ազգաւ Եգիպտացի՜ յԱղէքսանդր քաղաքէ... [Բան]. Գոնեա ի թիւ անկեալս, լուծմունք. Բաւական այնու հմբ...

է. 113աբ Նորին Ի քանն և ի Նաւասարեցոյցն—[ԷՈմանք ասեն ի բանս և ի հօտար ի տօնի ծնընդեանն... Բան]. Ձի'նչ է րոն [աւորութիւն], լուծմունք. Ձի'նչ է որ վասն սիրոյ րոնալիսն էք դիւ...

զ. 113բ—22բ Նորին Առ Յովիանես քաղաւոր—[ԷՄեծն Կոստանդիանոս Բ եղբայր ունէր... Բան]. Լուարուք զայս ամենայն, լուծմունք. Որ Թէլտլս բարձր դիտանոց լինի...

թ. 122ա—5ա Առ Նոյն (= Առ Յովիանես. Պաճ Ներկորդ)—[Բան]. Բայց այժմ դիտաւորութիւն, լուծմունք. Այս առայի կա մեղ...

ժ. 125ա—1ա Նորին Յիւլիէ յազարակէն եկեալ—[Բան]. Անձկայի, լուծմունք. Նեղէի յառաւել կարօտութեանն ձերում...

ժա. 128ա—30բ Երկրորդ. Եկեալ յազարակէ—[Բան]. Ես սքանչանամ, լուծմունք. Ի դարմանալ եմ... դի ընդունիցին, ասէ, զքեզ ի յարկն յաբիտենից՝ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որում փառք յա[խոնանս],

Խորաբերին յայորդոզ փակագծեալ պատճառները (Տ ա, գ—դ, է—թ) ըստ № 437-ի:

4. ա. 130բ—5բ Յաղթեցայ գրացն (= Իրի-գորի Աստուածաբանի Նազիազացոյ եպիսկոպոսի Պատասխանի յաղագս ի ձեռնադրութիւն անճաւանութեան և հրամարելոյ)—[Բան]. Յաղթեցայ և զպարտութիւն, լուծմունք. Դու, ասէ, յաղթեցիք ինձ...

բ. 135բ ի ձեռնադրութիւն Իրիցութեան—[Բան]. Զբարան իմ քացի... լուծմունք. Հօր և Որդու և Սուրբ Հոգույն...

զ. 135թ—6ա Պատասխանի յորժամ եպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ—[Բան]. Այլ պահել զարժանաւորութիւնս լուծմունք. Ջշնորհն զոր առնու մարդ, պահելն զժար է...

դ. 136ա—8ա Ի յԱրանաս—[Բան]. Վասն զի բազմաց եղելոց լուծմունք. Պարգեքն և շնորհքն որ յԱստուծոյ առ մեզ...

ե. 138ա—9բ Նորին Ի Կեսառոս եղբայր իւր—[Բան]. Կարծէք զիս լուծմունք. Հարք և եղբարք կոյնմ զձեզ...

զ. 139թ—41թ Նորին Ի Բոյրն—Ջառաքինութիւն քուերն գովէ... [Բան]. Ջքոյրն գովելով... լուծմունք. Բազմաց արեց թունկար...

է. 141թ—5թ Ի ճայրն իւր մեծն Բարսղի—Տորժամ գնաց Բարսղի Ի միխթարել զնա... [Բան]. Թէ պարտ է ըստ Սողոմոնին լուծմունք. Այն որ ասէ պսակ ձերութեան...

ը. 145թ—53ա Նորին Ի Բարսղի Կեսառացի—[Բան]. Հանդերձեալ էր լուծմունք. Որպէս յորժամ որ կենդանին էր... թէ պատուով ելանն սրբոցն Հոգիքն Արհնեալ Հոգին Աստուած ճըշմարտ... ամէն:

ե. 153ա—8ա Մեկնութիւն Բնութեան գրաց[ն Նեմեսիսի]—Աստուածաբանաց և երանելի վարդապետն Գրիգորիոս յայնչեան ուռճացեալ իմաստութեան... մինչ բազումք յորդորելին զնա գրել վասն ամենայն իրաց... և միւս իւր եղբայրն Պետրոս, զի ի նորա խնդրոյ է արարեալ զայս գիր, որպէս զԿազմութեանն, զԲրգոյն և զԳնուութեանն մարդոյն, թէ արքն բարեմիտ այսպէս գեղեցիկ ոչ իմացան... Բեր այժմ յաղագս Հոգւոյն զերթարայնն և զժողաբարանին ի բաց թողցոր:

Ձ. 159ա—202թ Նարեկացոյն լուծմունք

ա. 159ա—99ա [Էմացայա]տումն քակից սուրբ Բօրն մեռոյ Գրիգորի Նարեկացոյ... Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ. Ք 3275, 258թ]: Ե ճառն—[Բան]. Կաճառն լուծմունք. Հոյս ասէ... և հղբարն յորս էին, բայց տեսութիւն խորհրդոյն և շարիղ՝ մի:

բ. 199ա—202ա լուծմունք Կանձեղոյն Նարեկա[ցոյն]: Որ ճողիկ—[Բան]. Գանձ լուսոյ լուծմունք. Հոգիքն ասէ...

գ. 202աթ Քարոզ խաչի. Կանձ—[Բան]. Բոպկից Համայնից էիք ի կուսից քառից լուծմունք. Հմասունս բոլոր էիք ի մի Հաստատեցեր... և՛

խնդրէ զխաղաղութիւն երկրպագուաց որդոյ իւրոյ:

է. 202թ—7ա Պարապմանց գրաց[ն] Կիւրդի Աղէքսանդրացոյ լուծմունք: Ի՞՞. Ի ճառ ուր ասէ. Զիա՛րդ պարտ է իմանալ[ի] Այլ զԲանն մարմին [եղև] և քնակեաց ի միջ—Բան]. Զգաւակէն Աբրահամու ոչ կայմամբ ասասցել լուծմունք. Որպէս ի սուրբն խնամօք կալեալն... արհնութիւն յամենայն ժամ և գոհութիւն. ամէն:

Ը. 207ա [Յեղանակ ստորագրեալն]—Երեք են յեղանակ ստորագրութեան՝ զոյնդարար, հոմանունարար, մակագոյնդարար... Երկու աղբ են՝ սեռին բաժանին, միովն համանգամայն է, միովն չէ:

Այլ ձեռքով էիք ազատ մասում, լուսանցեալում՝ շեմս, ժոհ[անեալ]:

Թ. 208ա—305թ [Լուծմունք Կանգաւայ Լուսնոյ]

1. 208ա—11ա լուծմունք Պոքիւրի [Էվանգաւայ]. Ք 1683, 37թ]: Ի Սեռն ճառն—Բան. Բայց երկեցաւ լուծմունք. Սոցա ձայնն պարլ է և իմացուն թաղարեալ... այս ստորագրութիւն և բացասութիւն է:

2. 211ա—21ա [Էվրկն Կանգաւայ]. Ք 1683, 103թ] լուծմունք Ստորագրեալն Արիստոտելի—Բան. Աստուտ ձեռնարկութիւն լուծմունք. Զայս չորս բանս միայն մեկնէ... Ենհահան է և զայսու: Յաղագս ունեւոյ—Բան. Զի մի՛ վայրապար... լուծմունք. Որ շրուր վայրապար, զոր յառաջ ընդ տասն սեռնս թունաց զունեալ:

3. 221ա—41ա լուծմունք Պերի արմենիսիւն [Էարարեալ Կանգաւայ]. Ք 1683, 116ա]—Բան. ճառեցաւ մեզ լուծմունք. Ի Պորփիրոյն ի ԺԺ ճառն տես, որ է գիր դիտարկութիւն... լուծմունք. Որպէս ի կարծիսն լինի. այսպէս և յարաբարական ձայնն Փա՛րք Քրիստոսի Աստուծոյ (կից՝ տե՛ս Տ Ժ):

4. 242ա—50ա [Էվանգաւայ] լուծմունք Արիստոտելի վասն Աշխարհաց գրաց—Իմաստուն ստորագրի զաշխարհէ բնաստեալով՝ սկիզբն ի ճըշմարտութենէ առնէ... և բարեբախտեալ ի պաշտպանութենէ իրանաւորն՝ ընդունին շնորհ, Եւ Քրիստոսի փա՛րք (Տե՛ս Գ. 2. Գրիգորեան, Վահրամ Բարեւոյն Փլիստիպատիւն, Երևան, 1969, էջ 21):

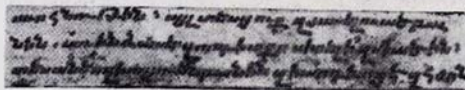
5. ա. 250ա—8թ լուծմունք Պոքիւրի. [Էզոր արարեալ է մեծ հռետոր և քաջ փիլիսոփայն Կանգաւ վարդապետն: Յաղագս սեռն]. Ք 1432,

Վիճակ՝ բուրբուր: Խոնավութենից բոլոր բերքերը կիսով չափ զուլանալու: 1730-ին Յովսէփ Կր-ի ձեռնով հռոգարած, անկացուած պակասող բերքերը և վերակազմուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ճա—156ա [Գրիգորի Աստուածաբանի Նա-
զիանգացւոյ Առ որս ճառք]

Տե՛ս ձեռ. № 31, Յա—205բ: Ժանկ/ 15ա (1730 թ. Նորոգողի): 3 ա/6ա—11ա, ք/11ա—7ա, զ/17ա—28ա, դ/28ա—38բ, ե/38բ—52ա, զ/52ա—88ա, Վ/88ա—87բ, ք/87բ—36բ (իթ՝ «Ճանդգնութիւն Հերետիկոսաց...» և 3թ-շատակարան Ներսիսի Կյայնցւոյ): Դ/88բ—103ա, ժ/103ա—6ա, ժա/106ա—12բ, ժք/112բ—29ա, ժզ/129ա—40բ, ժդ/140բ—7ա, ժե/147ա—36ա:

61

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Նոր Զաւար՝

ՌՃԼԷ—1688

Գրիգ՝ Յովսէփէն Խաղանցեցի: ԱՅԱՅՈՂ՝ Ան: Թե՛րթ՝ 276+1 (Կրկ. 98). Ղգրած՝ 2բ, 3բ, 207բ—8բ, 276աբ: ՊՐԱՆ՝ 1×1+Ա—ԺԸ×12 (ԺԸ 4)+Ա—Զ×12 (Զ 8): Նե՛րթ՝ բոլոր, յօստադրուած: Մեծնութիւն՝ 15,9×10: ԳրՈՒ-ԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճօտրգի (ճճույ՝ 3ա): ՏՈՂ՝ 23, ԿԱԶՄ՝ դռնազարդ շաղանկազոյն կաշի, դրնակով, մի-բօկը՝ առնասակ, աստաղը՝ շերտազարդ մետաքս: Բ փեղիկն ժակագրութիւն: ՄԱՆԻԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի տ յ ա ռ ա ճ: 4ա: Հոս-ս ա ճ ա զ ա ղ Դ՝ բուսական: Զ ա ղ ա ղ Գ Ի Դ՝ բոշեագիւր, կենդանագիւր: ԳՈՅՆԻՐ՝ կարմիր, կապոյտ: ՎԻՃԱԿ՝ բուրբուր: Կազմի կաշին մասամբ ցեցեցիւր: Փակեագրեւ: Քալանկազմ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. Յա—205բ [Գրիգորի Աստուածաբանի Նազիանգացւոյ Առ որս ճառք]

— Յա Այս ի՛նչ է ի գիրս յայս, որ կոչի Առ որս Աստուածաբան Գրիգորի հայրապետին (ցանկ)—Նախ՝ ընդդէմ Նեոմիսիս...

ա. 4ա—11ա Ա. Գրիգորի Ազիանգացւոյ Աստուածաբանի Առ Նեոմիսացիս—Առ որս բանիւնն պաշտօնեալ բանք...

բ. 11բ—9բ Ա. Նորին Յաղագս հաւատոյ—

ՏԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅՈՒ

5ա (Նորոգող Յովսէփ 3Գյ.-ի) Օգնեա՛ ինձ, Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս և հա՛ս ի թիկունս տկարութեան իմում:

156ա Փա՛ռք... Հայցեմ ի ձե՛նչ հարց և եղբարց, որք հանդիպիք աստուածայնոյ և երկնահրաշք գրոցս, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղօթս դիտնեալ ծառայս ձեռ, և ողբոց բաղմաց ստորակացեալս զՅովսէփի անարդիւն քահանայս և դժնոցն իմ: Ընդ որս և դուք յիշեալ լիջիք ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, որ է արհեսալ յաբիտեանս. ամէն:

Յամի Տեառն Ռէ՛ճԼ (1730), յամսեանն Յու-նիսի Լ,

Յորժամ տեսնեմ յայժմ լիզուագարութիւն...

գ. 19բ—35բ Գ. Նորին Յաղագս Որդոյ, քան առաջին—Զորս ինչ ասիցէ որ արդեօք ի բաց հատանելով...

դ. 35բ—50ա Դ. Առ այնուսկ, որ ասեն, թէ Հայր մեծ է, քան զՈրդի—Զոր ինչ ախտանան առ բաղմամաղիկ բուրաստանաւացն...

ե. 50ա—66ա Ե. Նորին Յաղագս Որդոյ, քան երկրորդ և ճառ հինգ[երորդ]—Վասն զի թեզ ընդ խորհրդոցն...

զ. 66ա—87բ Զ. Նորին Յաղագս Մերոյ Հագւոյն—Արդ, որ յաղագս Որդոյ քանն է...

է. 87բ—112բ Է. Նորին Յաղագս աստուածաբանութեան—Եւ արդ, վասն զի մաքրեղաց բա-նիւ...

ը. 112բ—23բ Ը. Նորին Յաղագս առ Արիա-նոս է քանս—Ո՛ր արդեօք իցեն, որ զաղաւտու-թիւնն...

124աբ Յանդգետիւրին հերետիկոսաց, զոր խօսեցան քանդազուխալէն—Վաղէնտիանոս երկուս որդիս ասէ...

Գլխակարգութիւնից դուրս. այլ ձեռագրութիւն՝ ռուս-

մունք են, այսորիկ ենսւ, Կից՝ 124թ Յիշատակարան ներ-
սփսի Կալեցույ (տե՛ս)՝
բ. 125ա—33ա Թ. Առ Կղեղոնիս. առաջին—
Կամիմբ ուսանել՝ զի՛նչ է նորաձևութիւն յեկե-
ղեցուդ...

դ. 133ա—7ա Ժ. Առ Կղեղոնիս. երկրորդ—
Վասն զի քաղումք եկեալ քո երկիրդ անութեանդ...
ժա. 137ա—45թ ԺԱ. Առ Կղեղոնիս. Նորին
ի մարգարէական ի բանն. Որովայն իմ, որովայն
իմ ցաւն—Որովայն իմ, որովայն իմ ցաւն, և զգա-
յարանք իմ ճմլին...

ժբ. 146ա—67թ ԺԲ. Յաղագս բարեկարգու-
թեան ի խօսս—Վասն զի եկիք ի միասին յօժա-
րութեամբ...

ժգ. 167թ—83թ ԺԳ. Խաղաղական միաբա-
նութիւն միայնացիւոյն յետ լուրբեանն—Արձակէ
ինձ լեզուս յօժարութիւնս...

ժդ. 184ա—93ա ԺԴ. Ձխաղաղական. երկրորդ
—Ջերմ է նախանձ, հեզ՝ հոգի...

ժե. 193ա—205թ ԺԵ. Խաղաղական. երրորդ—
Խաղաղութիւն սիրելի, քաղցր... ձեծի դատաւորին
այժմ և չաւուրն հատուցման ի Քրիստոս Յիսուս
ի Տէր մեր, որում փա՛ռք յափտեանս. ամէն.

Բ. 209ա—75թ Համառոտ լուծմունք Գրիգորի
Աստուածաբանին ի լուսաւոր քանդի արդիւնական
վարդապետի Յոնանէս Ռոտմեցույ, մակաբան
Կախեալ ի սէր Աստուծոյ, ճաւախալ աշխատա-
սիրութեամբ աշակերտի նորին Գեորգեայ Նզըն-
կացայ

ա. 209ա—14ա Ա. [Ճառ առաջին]—Առ որս
բանի են... Լուծմունք. Ոչ յիմաստասիրացն, և
ոչ յինչէն...

բ. 214ա—20ա Բ. Նորին Յաղագս հաւատոյ
բան, որ է երկրորդ հառ—Յորժամ տեսնեմ այժմ
լեզուագարութիւն Լուծմունք. Այսինքն Թէ լեզուի
արագութիւն...

գ. 220ա—38ա Գ. Յաղագս Որդւոյ բան ա-
ռաջին—Ջոր ինչ ասիցէ որ արդեօք, Լուծմունք.
Կրկին ունի տեսութիւն...

դ. 238ա—50թ Զ. Նորին Յաղագս Սերոյ ձեզ-
այն—Արդ, որ յաղագս Որդւոյ է բան այսբան,
Լուծմունք. Զվերազոյն առարկութիւնս հակառա-
կացն ասէ...

ե. 250թ—66ա Է. Նորին Յաղագս աստուա-
ծաբանութեան—Եւ արդ, վասն զի մարքեացք բա-
նի զաստուածաբանութիւնն Լուծմունք. Այսինքն՝
զամենայն հերձուածողական կարծիս...

զ. 266ա—75թ Թ. [Առ Կղեղոնիս. առաջին]

—Կամիմբ ուսանել՝ զի՛նչ է նորաձևութիւն յեկե-
ղեցուդ, Լուծմունք. Կամիմբ, ասէ, զիտեանս զնո-
րաձևութիւն... երկրորդ կտակ շինէ, այլ ի նոցա-
նէ, հակառակ Աստուածաշունչ զորոյն
Մեկնութեան Ա—Գ, Զ—Է, Թ ճառեր միայն.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱԽԳԱՎԱՔԻՍ ՕՐԻՆԱԿԻ

1. 124թ (Ներսէս Շնորհաւու) Յետ յորունց
բտացողաց և զիս յիշեսիք ի Քրիստոս, զնե-
սէս անբարեան զուով եպիսկոպոս և եղբայր կա-
թողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ ըստացայ
զսա զնիք յանօրէն յունաց ի վանորէթ շայոց,
Յորժամ ել Քաղաւորն Հոռոմոց յաշխարհն Կիլի-
կեցոց և առ զնա յիշխանէն Անուայ, որ էր հայ
ըստ ազգի և հաւատոց, Եւ անբեաց զքաղաւմ վա-
նորայս և զեկեղեցիս, և զնշանս տէրութեանս
խորտակէին և անհնարին հարուածս ազգի մերում
հասուցանէին թիւաբար, եւ այս եղև ի Թվիս ՇՁ
(1137), Եւ երկրորդ [զայ] նորին արքայի եղև
ՇՂԲ (1143), յորում և վաղճանի առջիկ Անու-
գաբոյ և թագաւորէ կրտէ որդին Մանուիլ անուն,
2. 124թ (Գրիգոր Տղայի) Ընդ նմին յիշեսիք
և զԳրիգորիս եպիսկոպոս զորդի եղեալ Յըբօր
տեառն ներսէսի և յետոյ՝ կաթողիկոս Հայոց, ո-
րում և զայս գիրս շնորհեաց ունեալ ի նմանէ և
վարժեալ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՆՆԱԿԻ

1. 11ա (Գրի) Զմեղսամակարզ գրօղ Յով-
նանէս վարդապետս յիշեա, զոր մակագրեցի ի
վալելումս պալագատ Անտիոն, ի Թվին ՌձԼՆ
(1688):

123թ Զգծող Յոնանէս վարդապետս յիշեա ի
Տէր Թվին ՌձԼՆ (1688):

124թ Դարձեալ ընդ սոսա յիշեսիք զվար-
դապետն իմ զհեզն և զխոնարհն, զքաջն և զա-
րին և զբանիրունն և զՀնգուլ Սրբոյ զտունն յոր-
բորեալ Ամլորդոյն անումբ և զսորս ը (125ա)
երկու վարդապետք՝ քաջ երաժիշտք քաղցրա-
ձայնք և համեղաբարբառք, յորբորեալք անումբ
նահապետին և նախատեսացն՝ տէր Մարութաւ
և տէր Մարգար, և ըզհայր վանացս՝ զտէր Յովսէփ
և զայլ միաբան եղբայրութիւնս, որ աստ կան հա-
ւաքեալ, և զուք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ:

143թ Զմեղսամակարզ փծուլն ի և զտաժա-
նեալս մեղք և զմակարդեալս եօթնեկի զխաւո-
րագոյն մահացուցանող մարքն ծնողաբանս և
զառածեալս՝ զըստեօրն և զանկուածս՝ իմորեալ

տեսականօր նորին, զամբոխեալ անձն՝ տառապեալ Յովնանէս զվարդապետքս աղաշնձ կողկողալին թախանձանօր, զի միով ձալո մերի յիշեալք, զոր յօջնակի տառապանօր ծրեցի ի վախումս պայազատ Աւետիկն և իրաւտակ ծնողաց նորին, թվին ՌձԷ (1688)-ին, Փետրվարի վեշտասանին:

206ա Անեղանելոյ և անբովբանի չօր... Որ ետ զօրութիւն տաժանեցելոյ և վտանգեցելոյ զառամեալս ի մոլութիւնս տառապեալ անձինս և տիկնայ հողոյ և մոխրոյ երկնաշու զարշապարաց ոտից պայազատացդ քրիստոսունակ հոգեկրակից բարգաւաճելոցդ՝ Ոճանէս բացասացելոյ վարդապետիս Իսպանացոյ և ի գաւառականաց Խուլայոյ, մակագրեալ զաստուածապատում տառապանօր Պրիգորի Աստուածաբանի, որոյ ||(206բ) անուն Ան որս յորդորքի, և աստուածաբանութիւն ընդդէմ աստուածութեաց անձանց հեքեմիկոսաց, ի վանումն արտադրեցելոց բանից բացերևութեանց զարտուղի նախադասութեանց և զայթական հղրակացութեանց մակարականաց, զոր քաշաւորտ դասապարտսս առեալ զպարսառիկս ճորտակալոյց վիմաւ և անգծելին ի ձեռակերտէ նիւթականացս և նորքս պարսէ զզոռիատիպ զանձոնիսն և զվիթխարիս և սրով իւրեանց բարձեալ զզուլիսն նոցա յասպարիսի և ի տեսարանի նորոյ իւրայեկի և յարշաւել երիվարի վերելակիս մատնացոյց զնշաւակն քաշաղմամ մեզ բացերեցուցէ, զի նոյնոյ նկատմամբն, որ քաղի տարեղիւնի թևաւ է բարձրացեալ սեւեռմամբ, զի դիմատալան ուշ եղեալ զարքունականն անսայթաքելի ընթացցոյց պողոտայ: Եւ մի՛ յայս և յայն յառեցուր և զուղղակն և տարաբանալով խոտորմամբ, զոր ոմանց ըստ անօթոյն հոգւոյ վիպաբանութեանն վրիպեցան յարտուղին շաղալի և մի՛ զախմարս խորհելով անկցուր ի ճշմարտութենէ || (207ա) վարդապետին: Ի թվին ձալոց մեծաց հազարորդի հարիւրորդի և երեսուն և եօթներորդի (1688), ի փառս ամենասուր Ծրորորդութեանն, որ է արհեսեալ յաւիտեանս. ամէն:

2. Կազմ Բ (ստացողի, ճնշադրոյմ) Յիշատակ է Կարապետի որդի պարոն Աւետիկն, ի թուին ՌձԷ (1688), Ե[ա]յմս ամսոյ ի:

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 1բ (1811 թ., Ղալադի) Տեսանելով իմ դիւղեցիկ բաղձնիս իմաստասիրութեան քում, բնծայեցի քեզ՝ Սորոյ Աթոռոյ Էլմիածնի միաբան Միւնաս վարդապետիդ Կարենցի Մսովսեան, զսոյն զայս զրգոյկս արարեալ Պրիգորի Աստուածաբանին, որպէսզի ունելով քեզ իբրու յատուկ իմն նշան անմոռաց սիրոյն իմ առ քեզ, իմաստասիրեալ ի սմա անխոնջ ջանիւ, յիշատակեցնս զիս զանարժանս յարածամ ի մաքուր աղօթքս քու Յամի Տեանն 1811, ի 22 Յունվարի, ի Սուրբ Էլբիածնի:

2. 2ա (ժէ դ.) Տեսէք, եղբարք, որք ընթեռնուր զսուրբ Պրիւ Պարապմանց, զի յուղակի են վկայութիւնք աստ, որք ընդդէմ են ժողովոյն Քաղկեդոնի, վասն որոյ մեզ զընդիմակ նորին վկայութիւնքն, որ ի սուրբ գիրս նշանակեցաք, զի դիւրագտանելի լիցի խնդրուցան, և այսք են նշանքն, որ այլազունակ թղթովքն շարակարգեալք, զի դեղին նշանն ցուցանէ զմիութիւն և զմիատրութիւն աստուածութեան և մարդկութեան, իսկ կարմիրն է յայտնիլ յարարանաց և մահուան Քրիստոսի աստուծոյ, կանանչն ցուցանէ զաստուածաբանութիւն մարմնացեալ, և թէ Քրիստոս մարմնովն է Աստուած, ոչ փոփոխմամբ, ալ միատրութեամբ: Դարձեալ խալտն նշանն ցուցանէ, թէ աստուածային միայնզամայն և մարդկայինն ներգործութիւնքն, որ ի Քրիստոսէ աստուծոյ եղեն զործեցեալք, քանզի մի է ներգործողն և ոչ երկու: Եւ որ սպիտակ նշանն է, արտայայտէ, թէ շողին Սուրբ միայն բղիւսալ է ի չօրէ, որ ամենայնի սուրբ մեզ է համաձայն ի փառս Աստուծոյ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս:

Վերաբերում է ալ ձեռագրի:

Կնքադրոյմ՝ 4ա Յովնանէս վարդապետ:

Գրչափորձ՝ 1ա (ժէ—ժԼ դդ., Ետրգիր) Մածուկ և թագուն է աստուածաբանութեան գիտութիւն և հաղի ճանաչի կիրթ խորհրդոց և նորք ընթեռնութեամբ սրբոց:

Ի տէրէր Էմիւսի
Ի տէրէր Էմիւսի
Ի տէրէր Էմիւսի

62

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

Աւագ անապատ

Պի—1371

ԳՐԻՑ՝ Ստեփաննոս:

Թերթ՝ 324. չգրած՝ 4ր. 298թ. 324ար: ՊՐԱԿ՝ Ա—Թ՝ 12 (Գ—Գ 14, Զ 13, Թ 7) + Ա—ԺԸ՝ 12 (Ա 16, Ժ 8, Ժ 14, ԺԸ 10): ՆԻԹ՝ բուրբ: ՄԵՄՈՒԹԻՆՆ՝ 16,7×12,8: ԳՐՈՒԹԻՆՆ՝ երեւոյն: ԳԻՐ՝ բալերգիտ (նմուշ՝ 1ա): ՏՈՂ՝ 27 (տեղ-տեղ՝ 18—33): ԿԱՁՄ՝ դռնապարզ շաղանակազոյն կաշի՝ ղոճակով, միտիկ՝ տախտակ, աստաղ՝ զարդանկար կարմիր սեւափայլ, տանգանգար՝ մակագրութեամբ. «Յիշատակ ա.....»: ՊԱՆԱՆԱԿ՝ բուրբ 2, սկզբից:

ՄԱՆԱՐԱՆԱԳՈՒԹԻՆՆ—Պօղոս տառապան՝ 110ր: Կիտա-յս արա՛ն՝ 5ա, 111ա, 246ա, 298ա: Ժակա տառագր՝ գրեթէ բալերգիտ սկզբում: Լաւ տառագր՝ բու-սական, կենդանական: Զարդագիր՝ հանգուցադիր, բրդ-նագիր: Գալեհ՝ կարմիր, կապոյտ, գեղին, կանաչ, սպի-սակ, վարդազոյն, մանրազոյն, ռախի:

ՊԱՏՈՒՆ—ՊԱՆԱՆԱԿ—Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ԺԱ—ԺԲ զոյ: 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), ստացուած երկու բերքերի բնօրինակի ծալումից, եզրանառած: Մազադար, երկսիւն, ուղղագիծ երկարացող (նմուշ՝ Բա): Կարգով՝ Աա—Բբ. «Գառաւտս եմ քի՛ էլն համարանկարեամք ... և Յնաւն մե-րայ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ի՛նչ տե՛ր է դրանք Դո՛ւ: Աբ—Բա. «գի-զմե՛ն ևս ... աչց ծագե՛ն առ իս զ ի՛նչ: Գա—Դբ. «ի՛նչալ եւե՛կ ք բազմ[արե՛ն մե]յն[ել Ստուգալ ... և ի ծագ[վոր-դեան] ևս տառախ]: Գբ—Դա. «ի՛նչմե՛ն մտաց կա յա-լարայս ... այնժամ սպարեիր զիս ք բազմ[ել ենք] ի՛նչ: Վիճակ՝ բաւարար: Ստառիկ ուսանցէնքին խնամաւո-րեան ճառքեր, տեղ-տեղ քամբակեղծած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. Խսայի—Գլ. 1ա—3ր: Նխ. 3բ—4ա: Մրդ. 5ա—77ր:

— ԺԻ Թղթ Պօղոսի—Յոչք. 78ա—82ր: ՎԿ. 83ա: Բովանդ. ընթերց. 83ա—92ա: Ե. 92ա: 92ա—104ր Նխ. § 3—16, 18—28: 105ա—8ր Ան Կորնթացիս Գ (տե՛ս § 18):

2. Ան Հոռոմայեցիս—Գլ. 109ա: Նխ. 109բ—10ա: Թղթ 111ա—30ա:

3. Ան Կորնթացիս Ա—Նխ. 92աբ: Գլ. 130աբ: Թղթ 131ա—49ա:

4. Ան Կորնթացիս Բ—Նխ. 92բ—3ա: Գլ. 149աբ: Թղթ 149բ—62ա (Թղթ Գ տե՛ս § 18):

5. Ան Դաղատացիս—Նխ. 93աբ: Գլ. 162ա: Թղթ 162բ—8ր:

6. Ան Սփեսացիս—Նխ. 93բ—4ա: Գլ. 168ր: Թղթ 169ա—75ա:

7. Ան Փիլիպեցիս—Նխ. 94աբ: Գլ. 175ա: Թղթ 175ա—9ր:

8. Ան Կողասացիս—Նխ. 94բ—5ա: Գլ. 179ր: Թղթ 180ա—4ա:

9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Նխ. 95աբ: Գլ. 184ա: Թղթ 184բ—8ա:

10. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Նխ. 96բ—6ա: Գլ. 188ա: Թղթ 188բ—90ր:

11. Ան Ներայեցիս—Նխ. 96աբ: Գլ. 180բ—2ա: Թղթ 192ա—206ա:

12. Ան Տիմոթէոս Ա—Նխ. 96բ—7ա: Գլ. 206աբ: Թղթ 206բ—11ր:

13. Ան Տիմոթէոս Բ—Նխ. 97բ—8ա: Գլ. 212բ: Թղթ 212ա—5ր:

14. Ան Տիտոս—Նխ. 98աբ: Գլ. 215ր: Թղթ 215բ—7ա:

15. Ան Փիլիմոն—Նխ. 98ր: Գլ. 218ա: Թղթ 218ա—9ա:

— Վերագիր, Թիւադար, Նաւարկութ. 219աբ (տե՛ս Հեռ. Մ 187, 444բ):

16. Ան Կորնթացի Գ—Կորնթացաց՝ 105ա—6ա: Պօղոսի 106ա—8բ (§ 2-ից առաջ):

108թ «Գիրք գիր Համարէն ըստ իւրաքանչիւր Թղթից Պօղոսի առաքելոյ. և են ի նոցանէ, որ մաս-նաւոր ներքնարածին ունին կարմարագեղով»:

17. Յայտնութիւն Յովնանուն—Գրք 219բ—41ա:

18. Հանգստ Յովնանուն—241ա—4ա:

19. Գործք Առաքելաց—Յոչք. (սիրքք) 98բ—101ա: Նխ. (սփորքք) 101աբ: 8. 244բ: Դիք 244աբ: Գլ. 244բ—7ր: Ընթերց. Ժ 248ա: Գրք 249ա—96ր:

20. Թղթ Յակոբայ—Նխ. 101ր: Ե. Յոչք. 296բ—7ա: Գլ. 297բ—8ա: Թղթ. 299ա—304ա:

21. Թղթ Պետրոսի Ա—Նխ. 102ա: Գլ. 304աբ: Թղթ 305ա—10ա:

22. Թղթ Պետրոսի Բ—Նխ. 102աբ: Գլ. 310ա: Թղթ. 310բ—3ր:

23. Թղթ Յովնանուն Ա—Նխ. 102բ—3ր: Գլ. 314ա: Թղթ 314բ—9ր:

24. Թղթ Յովնանուն Բ—Նխ. 103ր: Գլ. 319բ: Թղթ 319բ—20ա:

25. Թղթ Յովնանուն Գ—Նխ. 103բ—4ա: Գլ. 320աբ: Թղթ 320բ—1ա:

26. Թղթ Զուղայի—Նիս. 104աբ: Գլ. 321ա: Թղթ 321բ—Յա:

27. Աղևես Եւքաղի—323աբ:
Մաերածասն տճո չե 187:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳԻԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

4ա Զանպիտան գրիչս յիշեա (Նման՝ 175ա), 104բ Ո՛ւ աստուածաբանաբ և սիրողը վերնոյն Սիոնի, որք հանդիպք ասյա՛մ Աստուածաշունչ մատենիս և կամիցիք գաղափարել, զՆախադրութիւնս, զոր վերոյ գրեցի զԱռաքելին և զԿաթողիկոսացս, յիւրաքանչիւր Թղթոց գլոխս կարգեսցես, որպէս զՀոռոմայեցւոցն եմ կարգեալ, զի յետոյ յալլ արիւնսկէ գրեցի, և զմեզ անպատուհաս արաւացես և զՍտեփանոս անպիտան գրչակս յաղաթս յիշեսցես:

ԶԹուղթս զայս, որ է Կորնթացոցն Երրորդ Թուղթ, եթէ կամիցիս արիւնսկէ զգիրքս, զճետ Զորեքտասան Թղթոցն Պաղոսի կարգեսցիս, զըվհի Թղթոյն որ առ Փիլիմոնն, զի յարիւնակն, յորում գրեցի զայս, յետոյ նա այսպէս կարգեալ էր, որպէս ասացիսս: Այլ և մեզ անմեղադիր լեռք, զի կար մեր այսքան էր, և Աստուած ըստ կարողութեանն կու պահանջել:

110ա ԶՍտեփանոս գրիլ աղայեմ յիշել (Նման՝ 192ա, 304բ, 323բ):

255ա Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ աւետարանյիտ բարեխաւսութեամբ ողորմեա գծողիս Ստեփանոսի և ծնաւոցս մերոց, և որք զկնի մեր դան և հանդիպին սմա ուսմամբ, վարձս բարեաց պարգեան նոցա և տուր կարողութիւն յանկել զսա. և քեզ փա՛ռք յաշիտեանքս. ամէն:

323բ Փա՛ռք... Ի թուաբերութեանն Հայոց Պի (1371) աւարտեցաւ աստուածաբանալ և հոգեպատում սուրբ կտակս ի հռչակօր Աւագ անապատս, ձեռավոր Ստեփ[անոս] անիմաստ և փցուն գրչի, ի յառաջնորդութեանն հայր Կիրակոսի: Արդ, որք հանդիպիք սմա, յիշեսցիք զմեզ յաղօթքս ձեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 77բ (1625 թ., բուրգեր) Արդ, վերստին նորոգեցող սուրբ Աստուածաշունչ տառի Զուղանցի խաւա Մարութի հորաբորոգիքս՝ Մարթոսս, Մկրտիչս, Սաֆարս, գնեցիք անգին գանձս և տուաք յիշատակ ի ձեռն ||| (1 բառ շնչուած) տէր Զաւարիային ձեռն: Քրիստոս Աստուածն մեր վաճիկել տացէ մինչև ի խորին ծերութեան. ամէն:
Զվերստին նորոգող սուրբ տառիս Առաքել զպիրս յիշեցէք ի Քրիստոս: Թվին ՌՁԴ (1625):

2. 248ա (1651 թ., ետորգիք) Ես՝ Զաւարիա վարդապետ, առաջնորդ սուրբ ուխտի Զովանե-նովանից, ընդ բազում արդեանց իմոց ետու և զգիրքս այս ի դրուն Սուրբ Կարապետիս թվին Ռ և Ը (1651), յորում ամի նորոգեցի զեկեղեցիքս:

3. Աստառ Բ (ասեղնագործ) Յիշատակ տ||| (6 տառ անընթեռնի):
Կեփաղորդմ՝ 5ա, 130բ, 323բ Գիրքս Սուրբ Էլմիածեա է:
Գրչափորձ՝ 248բ Զբանն առաջին... ո՛ր Թէոփիլէ:

Զորք ցցտառ ասեղն-
գործարար Լ. Աղաբա-
նյան արձանգի ուր զտառ

ԿԱՄԱՐԱՐՈՒՄԵՆԵՐԸ
Ս/ ԱՄՍՈՒԿԱՆՄԱՐԻՏԻՆ
ՅՈՒՄ՝ ԿԱՄԱՐԱՐՈՒՄԸ

Թիմո՛ 285+1 (կնիկ. 1). չգրառած՝ 1ա—5բ, 171բ—2բ, 230ա—5բ: ՊՐԱՎ՝ 1x4+Ա—ԺԺx12 (Բ 13, ԺԺ 11)+1x4: ԼԻՒԹ՝ բարդ (ԺԸ Դ. յանկում) 1—5, 230—5: ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ՝ 17x14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին (Երկսին՝ 8ա—8ա): ԳԻՐ՝ բա-

յուցիք (Նույն՝ 7ա): ՏՈՂ՝ 26—34 (խառն): ԿԱՍՄ՝ դրւմազարդ և ի կոյի, միջուկ՝ տախտակ, աստառը՝ վարդապոյն ծաղկաբույս, լուսանցիզգուրը՝ կտուրի: ՊԱՇՊԱՆԱԿ 4(1—3)+4(232—5), բարդ:

ՄԱՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Ձ ա դ ա գ ի ր՝ հանգուցողի:
 Կոյ յ ե ր՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Խոնամութիւնց վերին լուսնացայեկ մասերը գունափոխուած, տեղ-տեղ թունաբեր ճապարակ, ժժ զ. վերալազվելիս եզրամետառած և լուսնացագործիւնէր զկատուած: Լազար կայրէ Ռեծուած, քիկունքի ճիտեւոր լաշուած:

ԲՈՎԱՆԻՒԿԱՈՒԹԻՒՆ

ճա—229ր [Մատենագրութիւնք Յովնանեւոյ Դամասկացոյ]

— ճար Գլուխ (ցունկ) գրացն Յոնանեւոյ Կամասկացոյ: [Գլուխ յարտալեզ գրաց]—Ա. Վասն էութեան, գոյութեան և պատմման... ՄԱ. Բանք վասն անձին մարդկայինոյ Այսոքիկ յարտալեզն տրամակել՝ զկարևորն դրոշմելով:

— ճբ—7ր եւ աստուած՝ ի գրաց Աստուծոյ սկսեալ—Ա. Ճաղագս անհասանելի գոյոյ Աստուծոյ... Ը. Վասն յարութեան հասարակաց մարմնոյ Այս ի գրաց աստուածայնոց յկանդ եկեղեցոյ համառուտեալ բանք:

— 7ր եւ աստի՝ յպատմութիւնք հեծուած ծաղաց—Ա. Վասն հաստոյ բան խոստովանութեան և ընդդիմաբան նետարի... Է. Վկայութիւնք յամենայն հարց բանից:

— ճա—9ա Պատմութեան թղթոյն Կազմայի Մամիամացոյ եպիսկոպոսի—Արժանագով և աստուածապատիւ հարկ Կոզմայի արքեպիսկոպոսի Մամիամացոյ՝ նուաստ կրօնաւոր Յոհաննէս՝ ողջոյն տէրամբ. Զնեղութիւն մտաց և զտարակուսանս լեզուոյ գիտելով՝ յապաղէի...

Ա. 9ա—28ր Մերոյ և աստուածսեաց հօր մերոյ Յոնանեւոյ Դամասկացոյ ճամառուտեալ բանք ի ստորագրութեանց հոնտորիցն, զնոցայն ճանաչել ասելով և ի բաց թողեալ զնպատակաբանութիւն այլոց և զընդունայեալութիւն անասելիւն, զայն յիշելով, զոր ընդունի եկեղեցիս. 9աբ Յաղագս էութեան և գոյութեան և պատմման: Պրակս առայրին—էութիւն հասարակաց անուն է ամենայն էից...

բ. 9բ—10բ Վասն սեռի և սեռակալագոյն սեռի և տեսակի և տեսակալագոյն տեսակի և որ առ միմեանս են: Բ—Սեռ ի յերիս տեսակս լինել ասի...

գ. 11ա Վասն բաժանման: Կ—Ոչ է կարգտանել երկուց իրաց ոչ իւրեք բաժանելի միմեանց...

դ. 11ա Վասն պատմման: Դ—Պատահումն է իրք, որ լինի և դարձեալ անյայտ լինի...

9—804

ե. 11աբ Վասն բարձանացելոյն: Ե—Բարձանել ասի ըստ հինկ տեսակս...

զ. 11բ—2ա Վասն լոռ և լողակների: Պրակ Զ—Ամենայն ստորագութիւն կամ ի մեծէն գիտէ լինել...

է. 12ա Վասն ճամառուտութեան (=յարանառութեան): Պրակ [լ] է—Ճարանուն ստորագութիւն է...

ը. 12աբ Վասն զի՝նչ է-ի եւ որ [պիսի]՝ զինչ է-ի լոռ: Ը—Այլ է զի՝նչ է և այլ է որպիսի՝ զինչ է...

թ. 12բ Վասն սեռակների և անսեռակների: Թ—Անուն էի երկուս նշանակէ իրս...

ժ. 12բ—3ա Վասն գոյութեան և բնութեան և կերպարների և անճասի և դիմաց և սեռի: Ժ—Արտաքին իմաստաւէրքն ըստ յառաջասացեալ բանին...

ժա. 13աբ Վասն բաժանելոց: ԺԱ—Բաժանումն լսի յառաջի հատումն ենթակայ իրին...

ժբ. 13բ—4ա Վասն բնութեամբ առաջնոյ: ԺԲ—Բնութեամբ առաջին կոյի այն, որ ընդ ինքն բերէ...

ժգ. 14աբ Վասն սանձանագրութեան: ԺԿ—Սահմանադրութիւն է խօսք կարճառու...

ժդ. 14բ—5ա Վասն յարանունութեան (=ճամանունութեան): ԺԴ—Հոմանունք կոչին, ոյք անունաբ հաղորդին միմեանց...

ժե. 15ա Վասն փաղաճանութեան: ԺԵ—Փաղանունք են, որոց անունք և սահման...

ժզ. 15ա Վասն բազմանունութեան: ԺԶ—Իսկ բազմանուն կոչին, որք սահմանաւ հաղորդին...

ժէ. 15ա Վասն այլ և այլ անունութեանց: ԺԷ—Իսկ որք երկուցումն բաժանին...

ժը. 15ա Վասն յարանունութեանց: ԺԸ—Այլ են ինչ ի միջի փաղանունութեան և համանունութեան...

ժր. 15բ Վասն տասնեան ազգական ազգի, այսինքն՝ ստորագրութեանց: ԺՐ—Ցասացելոցն են ոմանք, որ յարամանութեամբ ասին...

ի. 15բ—6ա Վասն ճամազգն և ճամատդից և այլ ազգն և այլակերպից և քաղաքական բնութեան: Ի—Համազգիք այնորիկ են, որք ի մի և ի նոյն լուր ենթակայեալ...

իա. 16աբ Վասն յորում է: ԻԱ—Ցորում է մեծասան ազգ ասի...

իբ. 16բ Վասն գոյացութեան: ԻԲ—Գոյացութիւն է գործ ինքն ինքեամբ...

իգ. 16բ—7ա Դարձեալ վասն գոյացու-

քիան: Ի՞նչ—ծթէ զիկն, գոյացութիւն է, ահա ասա-
ցաւ...

Իդ. 17-րդ վասն բնութեան: Ի՞նչ—Բնութիւն է
 իւրաքանչիւրոյ յէիցս սկզբն շարժման...

իւ. 17-րդ դար Վասն պատկերի տպի և կերպարանի: Ին—Տպատրութիւն է ի գոյական տարբերութեանը իմն...

Իգ. 17բ—Ցա Վասն սեռի մարմնոյ, որ է
անճն: Իգ—Սեռի անուն երկուս նշանակէ...

Իէ. 18ա Վասն դիմաց, զի դէմք երիս. և սեռ
և աւեսակ և աճճն մի են: Իէ — Դէմք կոշի, որ իւ-
րոյն ներգործութեամբ...

իր. 18աբ Վասն աննատիցն: Ի՞նչ—Անհատը
որոք ազնւապէս...

Ի՞նչ 18րդ դարն էր, որ է անձն: Ի՞նչ
Իսկ էակն, այսինքն՝ անձնաւորական...

1. 18թ—9ա Վասն անտերի: Լ—Ծ. անյանն ևս
ասի Բ ազգ...

լա. 19ա Բաղժանումն էութեան և դպրութեան: ԼԱ—էութիւն բարժանի ի գոյացութիւն և ի պատահումն...

լք. 19թթ Դարձեալ վստե՛հ համագգեայց և հո-
մեռուանց այլ ազգաց և այլ անուանց և այլ տե-
սակաց, և որք թուով րաժանեալք են: ԼԲ—Համա-
սեռք, ալսիւնք, ազգականք են...

19. 19թ—21ա Վասն Բանակի և Բանիանու-
թեան: ԼԳ—Քանակը կոյն ժողովումն Միող...

լդ. 21ա—2ա վասն անընդի: ԼԴ—Առինչք այ-
նորիկ կոչին, որք որ են իւրօք լինեցանս...

լե. 22ա—3ր Վառն ոյր և արայիսութեանն: ԼԵ
—Որպէս կոչի, որով ոմանք որ կոչին և դար-
ձեալ...

19. 23ր-4ա Վասն առնելոյ և հանդիպելոյ:
19-Պարտ է գրտել, իթէ առնել և հանդիպել որ-
պիսութեան...

լէ. 24ա Վասն անկալոյ և կալոյ: Լէ—Կալ
Իցէ զիա՞րդ ունե՞լ զդերն եղեալ...

ԼՐ. 24-ա Վասն ուրին: ԼԸ—Ուր զտեղի յայտ
առնէ...

Ի՞նչ 24-ամյա վասն երբի: ԼՔ—Նորըն զժամն ցու-
ցանի...

խ. 24բ—5ա Վասն ունելոյ: Խ—Ունել է գո-
լաբուժիւն ի բոլորժիւնէ...

Խա. 25-րդ Վանը ներհակացն հակառակ: ԽԱ
— Ամենայն ներհակք ընդդիմակաց կամ իբրև
ստորոգ...

խթ. 25թ.—ճա Վասն ունելոյ և պահպանու-

Քհան: ԽՐ—Ունեւ չափ ներգործութիւն ինչ ունեւ ինչ...

խգ. 26ա Վասն առաջնո և վերջնոյ: Խգ—
Առաջինն բաժանի ի չորս նշանադրութիւնս...

Խղ. 26 աբ Յաղաթս ի միասին համանգա-
մայնց: ԽԴ—Համանգամայնք ասին, որոց լինելն
ի մի և ի նոյն ժամ լինիցի...

խն. 26բ—7ա վասն շարժողն գալոյ և շարժողութեան: Խն—Շարժումն է կատարելութիւն գոյով ներգործութեան...

Խզ. 27-րդ Վասն ունեիւոյ: ԽՁ—Ունեւ ըստ ութ
լեղանակադ ասի...

Խէ. 27ր Վասն ճառելոյ և անճառելոյ, որ է
այո և ոչ: Պրակ իւն—Պարտ է գիտել, զի յառաջ-
ասացութիւն և յետասացութիւն...

խը. 27թ—Ցա վասն սանմանի և յառաջա-
դիմութեան և ներսագործիւ խորհրդոց: ԽԸ—ԳԻ-
տիկ պարտ է, եթէ առաջի եղեալ կալ կարծիս
ինչ...

խթ. 28-րդ վասն անձնական միաւորութեան
նոցոց: Խթ.—Պարտ է գիրտել, եթէ առ անձնաւո-
րութեամբ միաւորութիւն... զմիտ պահելոյ ան-
խառն և անշփոթ զորակութիւնն:

Ժամկետի նաև՝ «Մ. Սահման իմաստասիրութեան»
«ՄԱ. Բանջ պատն շնծին մարդկայնոյ»:

Բ. 29ա—110բ Սրբոյ հօրն մերոյ Յոհաննու
 Բանանա կրօնատրի Դավասկացոյ Աւանդութիւն
 ուղղափառ հաւատոյ

մ. 29ա Որպէս զի անհասանելի է Աստուած,
և եթէ ոչ է պարտ լինել և խնդրել՝ զոր ոչ ասե-
ալ է մեզ ի մարգարէիցն և յառաքելոցն: Ա-
ջԱստուած ոչ որ ետես եղո՞ւք, քալո՞ւք միաճիկն...

բ. 29-րդ վասն ճանաչելու և անճանաչելու,
անխնայելու և իմանալու: Բ—Պարտ է որ
կամենան լառացի կատարել...

գ. 29թ—30թ Յուզումն եթէ գո Աստուած: Կ—
Առն. եթէ է Աստուած և որ Աստուած...

դ. 30թ Վասն թէ զի՞նչ է Աստուած և զի՞ ան-
հոս է: Դ—Քանզի է Խաղաղատ՝ ապա աստուծ է:

Ե. 31 ա Յայտնում ենք մի է Աստուած և ոչ բազում: Ե—Եթէ է Աստուած՝ յայտնի է և ցուցանում:

զ. 31ա վասն Բաբին Աստուծոյ: Զ—Այլ միևն
և միայն Աստուած ոչ անբան է...

Է. 31աբ Վասն Սուրբ Հոգոյն: Է—Իսկ պարտ
է և Բանին հոգի ունել...

Ը. 31ա—5բ Վասն Սուրբ Երրորդութեանն:
Ը—Հաւատամք ի մի Աստղոսօ, ի մի սկիզբն...

բ. 35բ—6ա Վասն ի վեր առացելոց: Թ—Աստուած պարզ է և անխառն...

ժ. 36ար Վասն աստուածային միատուրութեան և բաժանման: Ժ—Եւ արդ, զամենայն հասարակաց բերիցուք յամենայնի...

ժա. 36բ—7ա Վասն մարմնապէս ի վեր ասացելոց: ԺԱ—Իսկ որովհետեւ բազումն զտանին յաստուածային գիրս...

ժբ. 37բ Վասն նոցա դարձեալ: ԺԲ—Այսպէս այսոքիկ ուսանել ինին մեզ...

ժգ. 37բ—9ա Յաղագս տեղեացն Աստուծոյ և երբ միայն Աստուած է անպարագրի: ԺԳ—Տեղիք սեռական իմն է և կատարեալ...

ժդ. 39ար Յատկութիւն աստուածային բնութեան: ԺԴ—Անկողութիւն, անսկզբութիւն, անմահութիւն...

ժե. 39բ—40ա Վասն յալիտեանցն, ԺԵ—Սայ արար զ[1] պիտեանսն...

ժզ. 40ա—1ա Վասն ճիշտապէս: ԺԶ—Նա ինքն է ստեղծիչ և արարիչ հրեշտակաց...

ժէ. 41ար Վասն օտառնայի և դիւաց: ԺԷ—Ի սոցանէ ի հրեշտակեան զօրութեանցս, որ վերականցան էր...

ժզ. 41բ—2ա Վասն երեւելի և զգալի արարծոց: ԺԸ—Նայ ինքն Աստուածն մեր...

ժը. 32ա—3ա Յաղագս երկնից: ԺԹ—Երկինք է շուրջ պարունակող՝ երեւելի և աներևոյթ...

ժհ. 43ա—5բ Վասն ճրոյ, լուսոյ և լուսաւորացն ամենեցուն: Ի—Չուր մի է ի շուրջն նիւթոցն...

ժա. 45բ—6ա Վասն օդոյ և ճողմոյ: ԻԱ—Աւր մի է ի շուրջն անգամոցն...

ժբ. 46ա—7ա Վասն ջուրց: ԻԲ—Ջուր մի է ի շուրջն անգամոցն...

ժգ. 47ար Վասն երկրի և որք ի նման է: ԻԳ—Երկիր մի է ի շուրջն նիւթոցն...

ժդ. 47բ—9բ Վասն դախտին: ԻԴ—Որով կամեցաւ Աստուծոյ յերեւելի և յաներևոյթ...

ժե. 49բ—51ա Վասն մարդոյն: ԻԵ—Այսպէս իմանալի գոյութիւնս կազմեաց Աստուած...

ժզ. 51ար Վասն ճաշակացն, որ են ճիւմբ: ԻԶ—Ճաշակքն ոմանք հոգևորք են...

ժէ. 51բ Վասն տարաւորութեան: ԻԷ—Տարաւորութեան տեսակք են շուրջ. հեղձումն...

ժը. 51բ Վասն երկեղի: ԻԸ—Իսկ երկեղ բաժանի ի մասունս վեց...

ժհ. 51բ—2ա Վասն սրտատուրութեան: ԻԹ—Իսկ սրտատուրութիւն է եռացումն արեան...

ժ. 52ա Վասն անբոյց և ցնորից: Լ—Իսկ անուրջոցն են ազգք շուրջ...

լա. 52ա—3բ Վասն զգայութեան: ԼԱ—Զգայութիւն է զօրութիւն անձին...

լբ. 53բ Վասն իմացակներին: ԼԲ—Իսկ իմացականքն են այսոքիկ՝ դատողութիւն...

լգ. 53բ—4ա Վասն ինքնակներին: ԼԳ—Ինքնական է ինքնութեան... պատճառ...

լդ. 54ա Վասն որոյ ի ներքն ներառամարական է և արտաքին արտաբերական: ԼԴ—Դարձեալ բաժանի բանականութիւն անձին...

լե. 54ա—6բ Վասն ախտից և. ներգործութեան: ԼԵ—Ախտը փաղանդունարար կոչին...

լզ. 56բ—7ա Վասն ներգործութեան: ԼԶ—Եւ զայն ինչ գիտել պարտ է, եթէ ամենայն նախասացեալ...

լէ. 57ար Վասն կամաի և անկամաի: ԼԷ—Իսկ որովհետեւ կամաւ գործ...

լը. 57բ—8ա Վասն որոյ ընդ մեզմէս ենթակային, այսինքն, անձնիշխանութիւն: ԼԸ—Այլ որ վասն անձնիշխանութեան բան է...

լթ. 58բ—9ա Վասն գործեցելոց: ԼԹ—Ցեղեւոյցն ոմանք ընդ մէջ ենթակային...

լա. 59ար Թէ որս պատճառի եղաւ անձնիշխան: Խ—Արդ, ասելի է եթէ առ ժամայն փոյթ զկնի բանականութեան մտանէ...

լա. 59բ Վասն ալեղիցի, որ քի ի ներքն մեր են: ԽԱ—Իսկ որք ոչ ընդ մէջ ենթակային...

լբ. 59բ—62ա Վասն նախախնամութեան: ԽԲ—Նախախնամութիւն այս ինչ է...

լգ. 61ա—2ա Վասն կանխագիտութեան և նախախնամութեան: ԽԳ—Պարտ է գիտել, զի զամենայն ինչ կանխագիտութեամբ գիտէ Աստուած...

լդ. 62ա—3ա Վասն աստուածային տեօրեւութեան և որ առ մեզ քաղցրութեան և փրկութեան: ԽԴ—Արդ, այսու բախմամբ սկզբնապար դիւաց...

լե. 63ար Յարկեալ յղութեան Բանին Աստուծոյ և մարմնաւալոյն իւրոյ: ԽԵ—Քանզի հրեշտակ Տեառն առաքեցաւ առ Կոյսն...

լզ. 64ա—5բ Վասն երկուց բնութեանց: [ԽԶ]—Վասն զի անփոփոխելի և անբաժանելի միաւորեցան...

լէ. 65բ—6ա Տեսակ ի միմեանս տալս արեւակի փոխադրութեան միմեանց տալոյ: ԽԷ—Արդ, վասն զի այլ իմն է գոյացութիւն և այլ իմն է առանձնաւորութիւն...

խը. 66ա—7ա վասն թառյ ընտիրանց: Խէ—Ալլ որ ի վերայ աստուածութեանն մի բնութիւն...
 խը. 67ա—8ա Իրզ զի աստուածային ընտիրան ըստ ի ձեռն միայ իւր անձին միատեղաւ ընտիրան և ոչ մասն առ մասն ինչ: ԽԹ—Հասարակաց և ամենայնի լոկն, որ ի ներքս նոցա...

ձ. 68ա—9ա վասն մի գոլ անձն Բանին Աստուծոյ: Մ—Եւ արդ, նախկի էութիւն անժամանակ և մշտնջենաւոր...

ձա. 69ա Առ որս տանն, եթէ ի միատեղեցիոյ և թէ ի սանձանցեցիոյ առեալ լինի բանիօնութիւն ընտիրանցն Բրիտտոսի: ՄԱ—Եթէ հարցանիցէ որ սակս բնութեանց Տեսան...

ձբ. 69աբ Դիմադրութիւն ասացողացն, եթէ ոչ գոյ ընտիրան տառց անձին: ՄԲ—Զի թէպէտ ոչ գոյ բնութիւն անանն...

ձգ. 70ա—1ա Յաղագս երբոց սրբապաշտութեանն, գոր յաշիւուն: ՄԳ—Ցայմանէ զոր յերբորդ սրբապաշտութիւնն յաշիւին...

ձդ. 71աբ վասն տեսակի և վասն յանձնադիցն գոլ տեսանիլ ընտիրան... և թէ արդէ տեսիլ է՝ մի ընտիրան մարմնացիոյ Բանին Աստուծոյ: ՄԴ—Բնութիւն կամ աղօտ ինչ տեսութեամբ իմանի...

ձե. 72աբ Եթէ ճշմարիտ Աստուածածին է կոյսն: ՄԵ—Իսկ ստուգապէս և ճշմարիտ Աստուածածին խոստովանիմք...

ձզ. 72բ—3ա Ինձնութիւն երկուց ընտիրանցն: ՄՁ—Կատարեալ Աստուած խոստովանելով և կատարեալ մարդ...

ձէ. 73ա—5բ վասն կամաց և ինքնիշխանութեան Տեսուն մեռոյ Յիսուսի Բրիտտոսի: ՄԷ—Արդ, վասն զի երկու առ բնութիւն Քրիստոսի...

ձթ. 75բ—9ա վասն Տեսուն Յիսուսի կրկին ներգործութեանց: ՄԸ—Իսկ երկուս ասանք ներգործութիւնս...

ձր. 79աբ Առ առաջն, եթէ յերկուց ընտիրանցն ի ներգործութեանց է մարդ, ապա հարկ է Քրիստոս յերեք ընտիրանէ և յերեք ներգործութեանէ տեսի գոյ: ՄԹ—Եւ արդ, իւրացանչիւր մարդ յերկուց բնութեանց ժողովեալ է...

կ. 79բ—80ա վասն տառուածանալոյ ընտիրան և կամաց և ներգործութեան մարմնոյն Տեսուն: Կ—Պարտ է գիտել, զի ոչ սրտելով բնութեան...

կա. 80ա—1բ Եւ զարձակ վասն կամաց և անձնիշխանութեան, մտաց գիտութեան և իմաստութեան: ԿԱ—Որք Աստուած կատարեալ և մարդ կատարեալ...

կբ. 81բ—2ա վասն աստուածայրական ներգործութեան. ԿԲ—Երանելին Դիոնէսիոս Նորոգ անուամբ աստուածայրական...

կգ. 82աբ վասն բնական և խորելի ախտից: ԿԳ—Եւ զայս խոստովանիմք, ճիշէ զամենայն բնական զանկարասելիի ախտան...

կդ. 82բ—3ա վասն անգիտութեան և ծառայութեան: ԿԴ—Գիտելի է, վասն զի անգէտ և ծառայական բնութիւն էառ...

կե. 83բ վասն զարգացման և անման: ԿԵ—Իսկ զարգացեալ և անճեական ասի...

կզ. 83բ—4ա վասն երկեզի: ԿԶ—Կրկին ունելով իմացութան անուն երկեզի...

կէ. 84աբ վասն աղօթից Տեսուն: ԿԷ—Աղօթք է մտաց վերելումն առ Աստուած...

կթ. 84բ վասն բաժանման և հատման: ԿԸ—Պարտ է գիտել, ճիշէ Բ են տեսակ բաժանման...

կթ. 84բ—5ա վասն շարժարանաց մարմնոյն Տեսուն և անշարժելիի աստուածութեան: ԿԹ—Սայ(=նայ) ինքն է Բանն Աստուած...

ճ. 85աբ վասն անմեկնելի գոյով աստուածութեան Բանին ի հոգո և մարմնոյ, ի մահու մարմնոյն, և թէ մի անձն է: Հ—Գոյով բնաւ առանց մեղաց Տէրք...

ճա. 85բ վասն ապակեանութեան և անապականութեան: ՀԱ—Անուն ապակեանութեան երկուս տեսակս դրոշմէ...

ճբ. 85բ վասն ի դժոխս իլմանն: ՀԲ—Էլ ի դժոխս աստուածացեալ Հոգի...

ճգ. 85բ—6ա վասն որ զկնի ի մեռելոց յարութեանէ: ՀԳ—Իսկ զկնի ի մեռելոց յարութեանէ...

ճդ. 86ա վասն ընդ ալմէ նստելուն: ՀԴ—Ընդ ալմէ Հօր Աստուծոյ տանն նստեալ...

ճե. 86աբ Առ ասողոսն, եթէ Բ ընտիրան է Քրիստոս, կամ գերականն պաշտեցէ՞ իբրաւ եղականի երկրպագում, կամ մի ընտիրան երկրպագելի ասացէ՞ և մի ընտիրան՝ ոչ երկրպագելի: ՀԵ—Որդոյն Աստուծոյ ընդ Հօր և ընդ Հօգոյն...

ճզ. 86բ—7բ Ընդ ներգործութիւն Աստուծոյ մարմնացաւ և ոչ Հայր և ոչ Հօգի, և կամ թէ զինչ ուղղեաց և կազմեաց իւրով մարմնանալովն: ՀԶ—Հայր է հայր և ոչ Որդի...

ճէ. 87բ Առ որս հարցանեն՝ եթէ անձն Քրիստոս անե՞ղ է, թէ՞ եղանակ է: ՀԷ—Անձն Բանին պարզ էր և անխառն...

ճթ. 87բ—8ա Եթէ յաւմէ՞ և ե՞րբ կոչեցաւ Քրիստոս: ՀԸ—Ոչ որ ոմանք ստութեամբ բարբառեցն...

հք. 88աբ Առ հարցադն՝ եթէ Բ բնութիւն ծնաւ կոյսն, կամ երկու կախեցաւ զխաչէն: ԶԹ— Բնութեանն կոչի ամենիտոյն և ծննդիտոյն... (լուսանցքում. «այսինքն՝ անեղ և եղական, անծնունդ և ծննալ»):

ձ. 88բ—9ա Ուրպէ՛ս անդրանիկ կոչի միածին Որդին Աստուծոյ: Ձ—Անդրանիկ կոչի առաջի ծննալն...

ձա. 89ա Առ ասոցն՝ եթէ ի խառնակիւնցն, թէ ի սաճմանեւնցն վերաբերին ի քանդանքութիւն բնութիւն քրիստոսի: ՁԱ—Բնութիւն քրիստոսի ոչ մի սեռ եմ...

ձբ. 89ա—90բ Վասն հաւատաւ և մկրտութեան: ՁԲ—Խոստովանիմք զմի մկրտութիւն...

ձգ. 90բ Վասն հաւատոյ: ՁԳ—Հաւատ Բ ունի տեսակս...

ձդ. 90բ—2ա Վասն խաչին և վասն հաւատոյ: ՁԴ—Ժառ խաչին կորուսեւնցն յիմարութիւն է...

ձե. 92աբ Վասն ընդ արեւսու երկբազուութեան: Ձե—Ոչ լոկ կամ պատահամք և առաջ բնորոշեանն...

ձզ. 92բ—5բ Վասն սուրբ և անապական խորհրդոց Տեառն: ՁԶ—Բարի և ամենաբարի և առաւել բարի...

ձէ. 95բ—7բ Ազգաբանութիւն Տեառն և Կուսին: Ձէ—Զ[ս]րբոյ և զառաւել փառաւորելոյ զմիշտ կուսէ...

ձը. 98ա—9ա Վասն ճշխարաց սրբոցն և պատուելոն ճոցաւ: ՁԸ—Պատուել պարտ է զսուրբս իբրև բարեկամս...

ձր. 99ա—100բ Վասն պատկեւրաց երկբազուութեան: ՁՐ—Այլ վասն զի մեղադրեն մեզ ումանք յաղապ երկբազուութիւն...

դ. 100բ—1բ Վասն գտնոց աստուածայնոց: Ղ—Մի է Աստուած, որ ի Հին և ի Նոր Կտակարանս...

դա. 101բ—3բ Վասն ի վերա Քրիստոսի ասելոց: ՂԱ—Ի վերայ Քրիստոսի ասացեալն տեսակաւ ազգայինք ունին...

դբ. 103բ—4ա Եթէ ոչ պատեալ է շարեաց՝ է Աստուած: ՂԲ—Ձայս գիտել պարտ է, զի սովորութիւն է աստուածաին գրոց...

դգ. 104ա—5ա Վասն զի ոչ գոյ Բ սկիզբն: ՂԳ—Եւ զի ոչ գոն երկու սկզբունք...

դդ. 105ա Ընդէ՛ր զի կանխաւ գիտէր Աստուած գովանել մեղանելի և ոչ անպաշխարելի, և

ստեղծ զնոսա: ՂԴ—Յաղապ բարեբարութեան իւր Աստուած յոյ գոյից...

դե. 105աբ Վասն օրինացն Աստուծոյ և օրինացն մեղաց: Ղե—Բարեբար է Աստուած և առաւել բարի կամքն իւր...

դզ. 105բ—7ա Ի քանդումն ճեղքն և վասն շարքաբուն: ՂԶ—Շարքաթ կոչի օրն է-երրորդ և յայտնէ...

դէ. 107ա—8ա Վասն կուսութեան: Ղէ—Հայհոյն մարմնաւորք զկուսութիւն...

դը. 108աբ Վասն քրիստոսութեան: ՂԸ—Քրիստոսութիւն յառաջ քան զօրէնս տուաւ Աբրահամու...

դր. 108բ—9ա Վասն անդիմաբնութի, որ է Նեոնն: ՂՐ—Եւ զի այսու պատճառանօք հարկ եղև զայլ Նեոին...

ճ. 109ա—10բ Վասն յարութեան ամենեցուն: Ժ—Այլ հաւատամք ի յարութիւնն... և զանվաղյան խնդրամ և զուրախութիւն կրեն ի նմանել Կատարումն վաստակոց Յովհաննու Դամասկացոյ՝ կողեցելոյն Մանսուր. համառոտ ասացեալ Նորո շնորհաց անանդութիւն, և թարգմանեալ Սիմեովնի՝ ի վրայ լեզուէ ի հայ բառ

Գ. 111ա—229բ [«Ապոստամբութիւն հեռնաւածողաց» ցանկից 7բ]

ա. 111ա—5բ Նորին Բաճկ յաղագս Հռովմէացոց, թէ որպէս եղին անմիաբան ի սոցանէ շորից եկեղեցեաց: Զսա Եւստատիոս գրեալ՝ Նիկիոյ մետրոպոլիտն—էր երբեմն, զի հանդարտութիւն ունէր եկեղեցական անդորրութիւն... զի մեք Նորագոյնս ինչ ոչ առաք կամ ունիմք:

բ. 115բ—56ա Նորին Յոճեմնու Դամասկացո Պատասխանի առ Հրեայն—Հաստուածայինս զամենայն յԱստուած մատահանալ պարտ է... և ինդրեաց մկրտութեան շնորհս, որո և հանդիպեցաւ շնորհօքն Քրիստոսի:

գ. 156ա—62ա Նորին Տօրն մերո Յոճեմնու Դամասկացոյ երիտունեկտար իոյնցեյո Բաճկ վասն հաւատաւ և ընդդիմադրութիւն Նեստորիոսի—Պարտ է մեզ փրկելոցս Աստուծոյ... վերջ Հնոյ և Նորոյ Կտակարանացն:

դ. 162ա—71ա [«Բան ինկարաճգեալս առ ի քանդումն շար հեռնաւծոյն Նեստորի» ցանկից 7բ]—Նեստորի որ համախորհ էք, առ ձեզ բանս այսպէս սկսանեմք... զերիսն մի Աստուած յաւիտեանս. ամէն:

ե. 173ա—85ա Յովհաննու Դամասկացոյ երիտունեկտարի Բաճկ ընդդիմադրականէ ի քա-

կումն հեռուածոց Յաղորդիկ Ասորոց—եւ ոչ բարին բարի է, ասեն... ի դէմս Յակորբակ Ասորեաց է, այլ և ամենայն միաբնակեացն է ընդդէմ:

Գ. 185ա—37բ Նորին Յոնաննու Դամասկացոյ վասն որ ի Քրիստոս երկու բնութեանց, և այլ ամենայն բնութեանց ինքնութեանց համառատեալ —Որք երկու բնութիւնս և մի անէն զՏէրն մեր Յիսուս Փրիստոս խոստովանեցին... միշտ ընդ նմա լինել և հաղորդել փառաց և թագաւորութեան նորա այժմ և միշտ... ամէն:

է. 198ա—228բ Նորին Յոնաննու Դամասկացոյ Պատաստանիք առ Հայս. քանի համառատեալս—եւ արդ, իմ մինչև ցարդ ևս ընդ համադգեանցն իմոց խոսելով Ասորոց... վասն ձեր հայհոյեցի անունն Աստուծոյ ի հեթանոսս:

Մ 103-ը Գ գրքի զկրում (97բ) և վերջում (199ա) ունի նշումներ (տե՛ս):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

212ա (Ստորին լուսանցքում, հզրահատում),

Քուիթա աննշա էր,

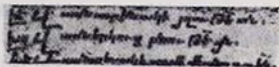
Կրկին կտրած էր,

Քանացս խիստ առ լալ էր,

Գիրս էնտօց կու փուէր,

Գրագիրս խիստ վախ էր]:

Գրչափորձ՝ 34բ, 35բ, 79բ, 80ա, 89բ, 136բ (առանձին տառեր):

64

ԱԼԷԲԵՐՏ ՄԵՇ, ՀԱՄԱՌՈՅ ՀԱԽԱՔՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

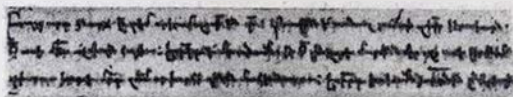
ԺԸ—XVIII

ՔեթՔ՝ 148. չգրած՝ 1ա—3բ, 148բ—8բ: Պրակ՝ 1Xձ+Ա—ԺԳX12 (Գ, և 10, Ժ 8, ԺԳ 11): Նեիթ՝ քուր, «BER-GAIO» լուսադրոյով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 16.8X12.7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: Գիր՝ հօտգիր (նմայ՝ 71ա): ՏՈՂ՝ 26 (4ա—87բ), 28 (38ա—148ա): ԿԱՋՄ՝ դրչմագաղղ շագանակագոյն կաշի, միջովը՝ օտաւարքուր, աստաղը՝ պրակաբերերից: ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւոր: 108—48 աստաղը ցնցակեր: Քաւաւորից քուրը զունափոխում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

3ա—146ա Այբերդ վարդապետի ասացեալ է Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան

Տե՛ս՝ ձեռ. Մ 104, Զա—367բ. Տօրք. 14բա § 1/ 4ա—29ա, 2/30ա—58ա, 3/58բ—74բ, 4/75ա—90ա, 5/ 90ա—113բ, 6/114ա—88բ, 7/114ա—48ա, 8/ուսնի ծիւտակարան թարգմանի, լուսանցքներում՝ գրչի և յետագայի լրացումներ, սորագրութիւններ:

65

ԱԼԷԲԵՐՏ ՄԵՇ, ՀԱՄԱՌՈՅ ՀԱԽԱՔՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ՌՃՄԷ—ՌՃՄԸ—1708—1709

Գրեթ՝ Մկրտիչ, Պետրոս Սանաթիկ (հայրը): ՔեթՔ՝ 293. չգրած՝ 1ա—3բ, 293ա: Պրակ՝ 1Xձ+Ա—ԻԵX12 (ԻԵ 1)+1X1: Նեիթ՝ քուր, լուսադրոյով: Գիր՝ հօտգիր (նմայ՝ 90ա): ՏՈՂ՝ 28 (6ա—7բ), 21 (8ա—11բ), 24 (12ա—282բ): ԿԱՋՄ՝ դրչմագաղղ շագանակագոյն կաշի, միջովը՝ աստաղը, աստաղը՝ քուր:

ՄԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Լուսանցագաղղ՝ քաւակոն (128ա): Զաւրագիր՝ քոչնգիր, հանգուցագիր: Գոյնէն չկարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւոր: Քանախից քուրը զունափոխում: Ին պրակից՝ 1 բերք. մեծագործ պոստամ—հանաւած: Կաղմի կաշին մասամբ հեծուած և մաշուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա—292ա [Ալքերոի Մեծի] Համառոտ հալափուն յաղագս աստուածաբանական ճշմարտութեանն

Տնս՝ Եկո. Պ 104, 2ա—397բ. Ցուր. 1/4ս. 5 1/4ա—44ա, 2/44բ—94ա, 3/94բ—128ա, 4/128ա—81բ, 5/81բ—217ա, 6/217ա—83բ, 7/83բ—92ա, 8/92ա—128ա, 9/128ա—177ա, 10/177ա—217ա, 11/217ա—292ա, 12/292ա—397բ. 1—7 հրքերի վերնագրերը: 4—5, 7 հրքերի նախըզանցները նախորդում են ժամակ դուխոս—ներին, 5-րդ հրքի իջ դուխոս զլիակարգութեանն էին և շարունակում:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

4բ Արդ, եթէ սխալեցալ ուրեք ի գիրս այս, թողցի ինձ, դի տգիտութեամբ արարի, իսկ յուր ուղղապէս յառաչեցի, եղիցի ի գովեստ շնորհացն Յիսուսի Քրիստոսի, որոյ պատիւ և ամէնեւրանուհոյ մօրն/ (5ա) իւրոյ հաւանքեցի զշարագրութիւնս դայս:

44բ Կատարեցաւ գիրքն առաջին Յաղագս աստուածաբանութեան փորքիկ Մկր[տ]չի ձեռամբ, որ եմ Պետրոսեան՝ ծառայ ամենեցուն, անարդիւն, և եմ ժԲ ամաց. ուրեմն ներեցէք ինձ: Թվին ՌՃՄԷ (1708), Դեկտեմբերի ժԲ:

95ա Զքարամատար նուաստս, զսակա գրոյս նետրոջ՝ Պետրոս անդգուտս և զորդեանկն իմ Մկրտիչն յիշեսչիւր, ո՛վ ընթերցող:

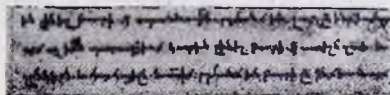
128ա Ես՝ շնչին, անօգուտ Պետրոսս, ժտեմ յիշել ի Տէր զիս խեղճս, և գիտորիկ զորդեանկն իմ զՄկրտիչն, որ մեծագոյն մասն գրքականս նա գրեաց, և դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսն. ամէն:

217ա Կատարեցաւ գիրքն, որ Յաղագս շնորհաց առաքինութեանցն, Թվին ՌՃՄԷ (1709), Մարտի ամսոյ ժն: Հայցեմ, զի յիշեսչիւր յաղոթս զփորքիկ Մկրտիչն, որ եմ ամաց մետասանից. Մկրտիչ ծառայ ձեր Պետրոսեան, և Տէրն տերանց ձեզ ողորմեցի:

292ա Փա՛ռք ... Արդ, եղև զրաւ սուրբ գրոցս, որ կոչի Ալկերթոս, ձեռամբ Մկրտիչ ծառայի ձերոյ, որ եմ որդի Սանաթրի Պետրոսի և եմ ամաց երկուտասանից: // (292բ) Հայցեմ ընթերցողացդ, եթէ պատկեցէք ի սմ սղալ ինչ, ներեցէք պակասութեանն իմոյ, քանզի տղայական հասակի իմոյ հրքեցի զգիրքս զայս. Ուրեմն երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմ կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք զետեւեալ ծառայս ձեր և զժնօղս իմ, և դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսն: Գրեցաւ ի թիւն փրկչին մերոյ 1709, եղև աւարտն Ալկերի ժԲ:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՇԱԿԱՅԻ

292բ (1731 թ., շղագիր) Յիշատակ է գիրքս այս, որ կոչի Ալկերտ, տէր Ովաճեսին և որդոցն՝ Գրիգորին և Մարոսին: Յիշատակ տիպից ինձ, յիշատակ օրհնութեամբ եղից, Թվին ՌՃՁ (1731)-ի: Կեցաղաջով՝ 5ա Քրիստոսի ծառայ Վերոփէ վարդապետ. ՌՄԻՐ (1773):

66

ԺՈՂՈՎԱԽՈՅ

ԺԳ—XIV

ԳՐԻԶ, ՍՏԱՔՈՂ՝ 3րտ Յնաս Բնչ:
ԹԵՐԹ՝ 288 (1844 թ. յանվար՝ 1, 288, 287). յգրած՝ 1աբ, 287բ, 288բ: ՊՐԱՎ՝ Ա—Ժ×12+Ա—ԺԴ×12: ՆԻԹ՝ 1ադր: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Եկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմալ՝ 120ա): ՉՈՂ՝ 42—62 (Խաղն): ԿԱՅՄ՝ դրամագուր չափանկալոյն կաշի՝ որեւորով, միջուկը՝ ափսոս, աստաղը՝ Խաղնիւնա՝ զաղ յմատման յարմիր գործածութիւն, յուսանցակազմի կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա խ ա ա ճ՝ 3ա, 122ա: Զ ա դ ա գ ի Ր՝ հաճախագիր: Գ ա յ Ե Ե Ր՝ կարմիր:

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՊԱՆԱԿ—Պատմագրամատոյց (լատիներէն): ԺԴ դ., Խաղն: 2 (Ա—Բ)+2 (Գ—Դ), աստղագր. 2 տառնէն թերթեր ընդլայնակի երկաւանակից: Մագաղաթ. Եկսիւն, զարմազ զբային բարդի (ճմալ՝ 7ա): Գ—Դ թերթեր ծալանկիւղեով: (Վերածնունդ՝ Լ. Ի. Կիսիլյովի, Լեհիցրադ):

ՎԻՃԱՎ՝ քրչում (248—88), բաճափց գաղաղաբ զուեփոխում, 1644-ին ճարգում և ճարգով լրացում (288—7ա): Պաճաղեակ Գ—Ե խաճաղեակից սեղան, Դ—Ե Երեմի մասը պաճաղեակ-ընկած: Կաղը փաղանգեր, Եզրերը մշտում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 3ա—120ա [Ալբրուի Մեծի] Համառոտ հաւաքումն աւտուածարանական ճշմարտութեան
Տե՛ս Ան. № 104, 2ա—397բ. Եղբ. 3ար. § 1/3բ—
19ա, 2/19ա—41ա, 3/41ա—55ա, 4/55բ—70բ, 5/70բ—
94ա, 6/94ա—110ա, 7/110—20ա, 8/չառակարան Թարգ-
մանի՝ 120աբ:

Բ. [Հաւառածք Բարդղից]

ա. 120բ—1ա Քարոզ Պանոս՝ [ի բանն].
Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս... (Մատթ., Դ, 1—2)—
Աստ կամիմ խօսիլ յերեք բանից. առաջին՝ ի փոր-
ձութենէ սատանայի...

բ. 121ա [Յաղագս որդիութեանն Աստուծոյ]
—Երեք ազգ որդիութիւն է Աստուծոյ. առաջին՝
լարիքն է բարիքն...

գ. 121ա [Քարոզ ի բանն]. Եւ ի հրապարակս
ղնէին զծիւանդս, զոնեա հովանին Պետրոսի հաս-
ցէ առ նստա (Գործ, Ե, 15)—Յամենայն ժամ
հարկաւորք են բոլորէն հիւանդաց...

դ. 121բ [Քարոզ ի բանն]. Այլ իմ յամենայն
ժամ առ Տէր են (Սղւ., ԻԲ, 15)—Ամենայն լա-
րեաց սկիզբն է պատճառ է աղն...

է. 122ա—273ա Գիրքս Յոդազց մուտքեանց:
[Շարադրեալ ի Պետրոսէ արեղայէ Արագոնացոյ,
որ ի կարգէ Քարազդազց արքայն Դամիսիկոսի]:
Օգնեա՛, սուրբ Աստուածածին է յաշղեա՛

—122աբ [Յառաջաբանութիւն]—Պատմեալ
ժողովրդեան իմոյ... Հստ Արիստոտէլի ի յառա-
ջին զիրքս Քաղաքականաց, որպէս լաւագոյնք
զամենայն կենդանիս՝ է առաջինի մարդն Եւ ըստ
այսմ յառաջանդեալ գործս բաժանի յուր մասու-
նըս...

1. ա. 122բ—32ա [Մասն առաջին. Յաղագս
մուտքեանց հասարակարար]: Ա. Յաղագս մե-
ղացն անուանց եւտին—Արդ, նախ զստիկն է
զգնազանութիւնս, որ ի մէջ լարին, մեղաց, մե-
ղադրութեանն, արատին, մուլութեանն է պարտա-
ւորութեանն...

բ. 132ա—70ա [Մասն երկրորդ. Յաղագս մու-
տքեանց յառկապէս]: Յաղագս եօթն զլիսաւոր
մեղացն—Եթէ լարիք կան ի սիրտս նորա... յ/
(133բ) Յաղագս ճպարտութեան—Սկիզբն ամե-
նայն մեղացն հպարտութիւնն...

գ. 170ա—7ա [Մասն երրորդ]. Յաղագս երկ-
րորդ մասինն մուտքեանց, որ է նախանձն—Նա-
խանձնս բանաբարկոյն հիմու մահ է յաշխարհս:
Հստ Օգոստինոսի՝ ի զիրս Կուսութեանն, հպար-
տութեանն հետեւ Նախանձն...

դ. 177ա—87բ [Մասն չորրորդ]. Յաղագս
բարկութեան—Մի՛ բարկանայցէք ի ճանապար-
հիդ... Որպէս սաէ Օգոստինոս, հպարտութիւնն
բանալս...

ե. 187բ—207ա [Մասն հինգերորդ]. Յաղագս
ժուլութեան—Մի՛ ժուլացիս կապօր իմաստու-
թեանն... Հստ Գրիգորիոսի, ժուլութիւն ծնանի...

զ. 207—39ա [Մասն վեցերորդ]. Յաղագս
ազանութեանն—Արմատ ամենայն լարեաց՝ ազա-
նութիւնն... Հստ Օգոստինոսի, ոչինչ ծանրադոյն...

է. 239ա—51բ [Մասն եօթներորդ]. Յաղագս
որհիւմուտքեանն—Ամենայն վաստակ մարդոյ ի
բերան նորա... Հստ Գրիգորիոսի, կէս զլիսաւո-
րաց մուլութեանց...

բ. 251բ—68բ [Մասն ութերորդ]. Յաղագս
բղջախոնութեանն—հորտկաճաշ եղէք... Որպէս ա-
սէ Ջերոնիմոս, խորտկաց է յազգեցմանց միշտ
հետեւի բղջախոնութիւն... Եւ աստանօր բաւակա-
նացի յաղագս բղջախոնութեանն:

2. 268բ—9ա Ա. Յաղագս պանպանութեան
հինգ զգայութեանն—Զգայութիւնք է խորհուրդ
մարդկային սրտի զիրաւան հն ի լարն... 269աբ
Բ. Յաղագս տեսանելիեանց—Որ խնու զայս իւր...
269բ—70ա Գ. Յաղագս լսելիեանց—Որ խնու զա-
կանչս իւր... 270աբ Դ. Յաղագս հետաքննեաց՝
եղիցի փոխանակ հոտոցն... 270ա Ե. Յաղագս ճա-
շակելիեանց—Միթէ կարիքէ որ ճաշակել... 270բ
Զ. Յաղագս շոշափելիեանց—Բարիոք է մարդոյն
ոչ շոշափել զկիւն... 270բ—1ա Է. Յաղագս համե-
մատութեան մարմնական զգայութեանցն առ հո-
գնութեան—Կատարելոցն է հաստատուն կերակրով...
Եւ այսքան բաւականացի յաղագս մարմնաւոր է
հոգնոր զգայութեանց:

3. 371ա—2բ Ա. Յաղագս լեզուի—(ոնցոյ
զլեզու քո... Օգոստինոս սաէ. Ջի՛նչ օգոստ...
272բ—3ա Բ. Յաղագս հնարից, որ ընդդէմ մե-
ղաց լեզուին—Անացի թէ պահեաց զճանապարհս
իմ... Կատարեցաւ Գիրք հաւաքման մուլութեանց՝
ի հերցումն մեղացն է ի կատարումն առաքինու-
թեանց:

Դ. 273ա—7ա [Պետրոսի Արագոնացոյ] Հա-
ւաքումն յաղագս տասն պատուիրանացն—Եթէ
կամիս ի կեանս յափտեանական... Որպէս սաէ
Լորանսիէն Թոմաս...

ա. 277ա—9ա Ա. Յաղագս առաջին ճրտմա-
նին—Մի՛ ունիցիս աստուածս օտարս... Հստ Թո-
մա[յի], զորդեանալ...

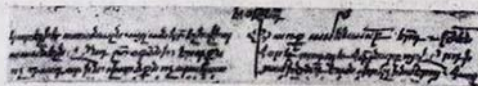
բ. 279ա—80բ Բ. Յաղագս երկրորդ ճրտմա-

սրբութիւն և համբաւն տարածեալ ի Յոյնս և ի Հաղինս, և երկու անգամ շուգաւ ի դրոնս արքային Պարսից, և արար պատ զեկեղեցին և զամենայն ինչս նորին՝ ի հարկէ Որո հրամանաւ յետնեալս ի բարիաց՝ Յոնան եղեռնալուրս, եկի նովորակ ի կողմանս Կոստանդնուպօլսի, և պատահեցա ի ըղաղքն Թէփրտաղ ումնին բարեսէր քահանայի՝ տէր Պետրոս յորդորչելու, որո տեսնալ զգորցս ծերութիւն, առեալ նորոգեաց յօժար սրտի և բաւոյւմ աշխատութեամբ և գրեաց զյիշատակարանս իւրոյ, զոր և խնդրեմք յամենազօրէն յԱստուծոյ, զի տացէ սըմա զվարձս ըստ վաստակոց իւրոց. ամէն, Հայր յեր:

4. 2ա (ժէ դ., նօտրգիր) ու ա ոռոռո ար ծժ ու սո ա ր ագ ա շէ դա վո (սՄարգիտ վարդապետ):

5. 288բ (նօտրգիր, սկզբից 2 տող եղծուած և անընթեռնի) Ես տէր ||| թիւ [Բ]ժ[Լ]է (1688), որ եղիպազար կաթողիկոսն, որ խալաթն հաջաւ: Կեֆաղորմ՝ 2բ, 287ա Գիրքս Սուրբ Էլմիածնա է:

Գրչափօճ՝ 1ա (նօտրգիր) յԱրեփ վարդապետն, 1բ (նոյն ձեռքով) Եշ. Գշ. Աստուածածին... 2ա (նօտրգիր, Պետրոս վրդ.-ի ձեռքով) Թարա, Արքաւամ, Նաքար... Յովսէփ և Բենիամին՝ ի Հոսքելալ:

ԱԼԲԵՐԻՏ ՄԵՇ, ՀԱՍԱՌՈՏ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԳ—1099

Գրիգ՝ Մկրտիչ Բէյ: ՄՍԱՑՈՂ՝ Մարգար:

Բերթ՝ 340+1 (կրկ. 1). չգրւած՝ 1ա—6բ, 384ա—40բ: ՊրԱՎ՝ 1X8+Ա—ԻԿ12 (ԻԿ 18) +1X7: ՆիԲ՝ քաղթ, մասնակցած լուսարդայնով: ՄԵՇՈՒԹԻՆ՝ 18X10, 2: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասեւ: ԳՐՈ՝ եօտգիր (եմալ՝ 7ա): ՅՈՂ՝ 23: ԿԱԶՄ՝ դրամագորդ շաքանակադրի կաշի՝ դոնաիով, միջուկը՝ ասիւսակ, աստաղը՝ քաղմագրոնի շերտաւոր մետաք, լուսանցակողերը՝ կաւմիւր:

ՄԱՐԻԱՆԱԳՐՈՒԹԻՆ—ձ ա կ ա տ ա գ ա ռ ղ՝ 8ա, 58ա, 125ա, 166բ, 206բ, 281ա, 304բ: Լ ա ս ա ն գ ա ռ ղ՝ քուսակմե: Զ ա ռ ղ ա ղ ի ռ՝ քույնագիր: Գ ա յ ն ե ռ՝ կաւմիւր, կաւպոյտ:

ՎԻՃԱՎ՝ բանաբից գրապաշտը խիտ գունափոխուած, տեղ-տեղ բանափակեր, 340 կնք պատուած ընկած, կազմի կաշին խեղձած, կապիչներն աւ փակւեցներ ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

7ա—333բ [Ալբերտի Մեծի] Համառօտ հաւաքումն աստուածաբանական եղմաբանութեան

Յե՛ս Են. Ձ 104, 2ա—387բ. Յոյր. 17ա—8ա. ց 1/8ա—57ա (չուի՝ իր զուգը՝ ռժաղագս գիտութեան Աստուծոյ, իսկ յալորդեմոր՝) [—19, զխաւարդուած են՝ իր—(9): 2/57ա—134ա, 3/124ա—65բ, 4/108ա—204բ, 5/204բ—80ա, 6/289ա—208բ, 7/808բ—33բ, 9ուի՝ Կիւլապարան Բաղմամի:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Յբ Բարեաց ամենից առաջնորդ Սուրբ Հոգի Աստուած, առաջնորդեալ ժողով և դատապարտեալ ժողայի ըր տէր Մկրտիչ հասանել աւարտ գծիս, զոր սկսաց յաւուրս Յիւնաց Պենդէկոստէից, յամսեանն Աղամ է, զոր և վաղեան աւուրն սէլապ եկաւ, շատ աւերս արարս Տէր Աստուած փրկէ ի փորձութենէ՝ Փոքր Թիւն 27 (84+1615=1699):

58բ Ո՛վ սուրբ ընթերցողք, յիշեցէք զգծող սորա՝ սուտանուն Մկրտիչ քահանայա և զստաջողա՝ խօջայ Ոսկեանի որդի պարոն Մարգարե:

միատուրեան (վրջ. խնդիր ԺԱ Ե...թողուլ զմե-
ջրս: Շար. և յարորդ գլխի սկզբը՝ թափուած)՝
91ա—2բ [ԺԷ. Եջայնցանէ, որ վերաբերին առ
միատուրինն ի Բրիստոս հասարակարա: Ավ.
խնդիր Ա. Երարձեալ որպէս պատահական տե-
սակն անէ...ա], 92բ—7ա ԺԸ. ի միատուրեանէն
որ ըստ կամացն: 97ա—101ա ԺԹ. ի միատու-
րեանէն ներգործութեան Բրիստոսի: 101ա—3ա
[Ի]. ի յայնց որ յարմարին Բրիստոսի՝ համեմա-
տութեամբն առ Հայր: 103ա—6ա ԻԱ. ի յազո-
րիցն Բրիստոսի: 106ա—10ա ԻԲ. ի Բանեայու-
րեանէն Բրիստոսի: 110ա—3բ [ԻԳ]. Թէ որդեգրու-
թիւն պատկանի արդեօ՛ւ Բրիստոսի: 112բ—5ա
[ԻԴ]. ի նախաամանութեան Բրիստոսի: 115ա
—9բ ԻԵ. Յայնց, որ վերաբերին առ Բրիստոս
համեմատութեամբն առ մեզ: 119բ—21ա [ԻԶ].
Յայնցանէ, որ Բրիստոս ասի գոյ միջնորդ Աստու-
ծոյ և մարդկան: 121ա—7ա [ԻԷ]. ի միատու-
րեանէն Աստուծոյ և մարդոյն և յայնց իրաց, որ
հետեւին միատուրեանն: 127ա—32ա ԻԸ. ի կող-
մանէ ի կուսութեան Աստուածածնին: 132ա—4բ
[ԻԹ]. ի հարսնայիտութեան մօրն Աստուծոյ:
134բ—8բ [Լ]. ի յանեանց երանմանոյ կուսին:
138բ—47ա [ԼԱ]. ի յորմանէ փրկչին: 147ա—
51ա [ԼԲ]. ի յառնողական սկզբանէ յուրեանն
Բրիստոսի: 151ա—3բ ԼԳ. ի յեղանակէ և ի կար-
գէ յուրեանն Բրիստոսի: 153բ—6բ [ԼԴ]. ի կա-
տարելութեան յղացեալ գաւակին: 156բ—63բ ԼԵ.
ի Ժնդեանէ նորին: 163բ—71ա ի յայտնութեանէն
Բրիստոսի ծնելոյն: 171ա—4բ [ԼԶ]. ի թլփատու-
րեանէն Բրիստոսի: 174բ—9ա [ԼԸ]. ի մկրտութե-
անէն որով մկրտեցաւ Բրիստոս մկրտութեամբն
Յովանեան: 179ա—86բ [ԼԹ]. ի մկրտութեանէն
Բրիստոսի: 186բ—90ա [ԼԺ]. Յայնցանէ, որ. վե-
րաբերին առ մօտն Բրիստոսի ի յայնարն կամ
ի սկիզբն նորին: 190ա—3բ ԽԱ. ի փորձութեանէն
Բրիստոսի: 193բ—6բ [ԽԲ]. ի վարդապետութե-
անէն Բրիստոսի: 196բ—200ա ԽԳ. ի սփանչելացն,
որ արարան ի Բրիստոս: 200ա—6ա ԽԴ. Յիւա-
հանչիւր տեսակաց սփանչելացն: 206ա—3բ
[ԽԵ]. ի յայլակեցութեանէն Բրիստոսի: 209բ—21բ
ԽԶ. Յայնցանէ, որ վերաբերին ի յին Բրիստոսի
յայնարնէն աստի: 221բ—6ա [ԽԷ]. Յառնողական
պատճառէ շարչարանացն Բրիստոսի: 226ա—30ա
ԽԸ. ի ներգործութեան շարչարանացն Բրիստոսի:
230ա—4բ [ԽԹ]. ի ներգործութեանց շարչարա-
նացն Բրիստոսի: 234բ—8բ Մ. ի մանուանէն
Բրիստոսի: 238բ—41ա ՄԱ. ի քաղմանէն Բրիս-

տոսի: 241ա—6բ [ՄԲ]. Յիջմանէն Բրիստոսի ի
զոդիս: 247ա—51ա ՄԳ. Յայնցանէ, որ վերաբե-
րին առ բարձրանալն Բրիստոսի: 251ա—6ա ՄԴ.
ի յորպիսութեան յարուցելոյն Բրիստոսի: 256ա—
63ա ՄԵ. ի յայտնութեան յարուցանէն: 263ա—5ա
ՄԶ. ի պատճառէ յարաբանէ մարմնոյն: 266ա—
9բ [ՄԷ]. ի համբարձմանէն Բրիստոսի: 269բ—
71ա [ՄԸ]. ի նտիւնոյն Բրիստոսի ընդ յաջնէ
Հօր: 271ա—5բ [ՄԹ]. ի դատողական յիշխանու-
թեանէն Բրիստոսի... Երկի թէ դատողական իշ-
խանութիւնն... ի յորում մարմնաւորութեան խոր-
հրդոյն բաւականացի ասացեալս:

—276ա կատարեցաւ Գիրք տնօրէնութեանցն
Բրիստոսի, որ է առաջին ևստոր երրորդ մասին
երանելոյն Թօմայ Արքիեպոս... ամէն:

—276ա [Յիշատակարան քաղմանութեան]
—Փա՛ւր... Արդ, յամի ծննդեան փրկչին մերոյ
հաղարկորդի երեքհարիւրորդի քառասներորդի
հինգերորդի (1345) և ի Թաւականութեանս Հայոց
Թօնհարկութեանի նսներորդի չոր[ը]որդի (1345)
Թարգմանեցաւ Գիրքս տնօրէնութեան Բրիստոսի,
որ է առաջին հաստոր երրորդ մասին երանելոյն
Թօմայի, ի լատին բարբառոյն ի Հայս, ձեռամբ
Ֆրա Պետրոսի, ազգաւ լատին և աշխարհաւ Արա-
գոնացի, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմինի-
կոսի, որոյ Թարգման է քառասներորդ, ազգաւ
Հայ, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմինիկոսի,
ի վերին վանքս Քոնդէ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աս-
տուածածնին, որոյ առաջնորդ և հոգաբարձոյ վե-
րախնամող կարգին միաբանողաց՝ Յոնան մակա-
նուն կողեցեալ Քոնցեի, ի յորո անունն շինեցին
դսուրբ ուխտս աստուածատէր և բարեպաշտ պա-
րոն Գորգէ և մանուկին իւր՝ տիկին Էլթիկն: Եւ
սորց երեքեան՝ վերախնամող և պարոն Յ[Թ]գն
և տիկին Էլթիկն ինքնալ[յ]ծար կամօք նուիրե-
ցին զվանքս կարգին քարոզողաց սրբոյն Դոմի-
նիկոսի սուրբ յափառեական:

Արդ, վերոա[սաց]եալ վերախնամողն եղև
պատճառ բազում բարութեան, զի ժողովեալ[ց]
աս[տ] վարդապետք ի լատինացի և [Հայ]ոց,
տածելով զնոսա ըստ հոգոյ և ըստ [մարմնոյ], և
Թարգմանեցաւ և Թարգմանէ գիրս բազումս ոգե-
շահս և լուսատիրչս, և ոչ այսլայի միայն, այլ և
իրև հզանատարիմ լոտեան Յեսու Նունա՝ մտա-
նելով ի յերկրն Անտեանց, այսինքն ի միաբա-
նութիւն սուրբ եկեղեցոյն Հռոմայ, և եբեր ազգիս
Հայոց զգիրական համբան և առաջնոց արժա-
նաւորաց [է]րանելի հնազանդութիւն գերադր[ա-

կան Աթոռոյն չեղումայ, որ է մուտ և դուրսն] երկնից արքայութեանն, որում է մեզ արժանաւորեցէ քրիստոս:

Արդ, որք օգտիք ի սմախէ կայմ օրինակէք, ողորմութիւն [խնդրեցէք յԱստուծոյ վերոասացեալ աշխատողացն և նոցին երախտաւորացն: Եւ աղաչեմք, զի որք օրինակէք զգիրս, զսակաւ յիշատակարանս գրեցէք, և դուք յիշեալ լիշիք ի գիրն կենաց. ամէն (Հմմտ. ձեռ. № 104, 398ա),

ԳՐԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

29ա Երկիրս դառն է և շմոր,
Սիրտս տրտում է և ժխոր,
Յիմ ընկերացն եմ ես մոլոր,
Վասն այն կու գա գիրս խոշոր:

33բ Զգծողս յիշեա ի Տէր, և Աստուած՝ զքեզ (նման՝ 63ա, 83ա):

51ա Ժողւ խիստ է և ժխոր,
Երկիրս շար է շմբխի գորս,
Աստուած աննէ շտառով անգորս,
Որ ազատիմ ի ծովոյս խոր: Ամէն:

51ա (Ճակատազարդի մէջ) Ֆրա Յոնանէ:

67ա Աստուած, արա խաղաղութիւն,
Յուսացելոցս՝ փրկութիւն,
Նշեցելոցս՝ թողութիւն,
Տկարացելոցս՝ զօրութիւն:

103ա Ի Հախիոց Պի (1384) Թուին Սալի-բաղեցի Սարտուն մեռաւ, ֆրա Տէրունական խոստովանահայրն կախուեցաւ:

106ա Մեծ Հոգս եղև ինձ այս տարի,

Մահտարածամա յերկիրս կու ընկնի,
Նախիջևան քաղաք կու անցնի,
Կու մեռանին շատ դարիպնի:

110ա Խիստ է զժար մահու համբաւ,
Դրագրիս մեծ հոգս ու ցաւ,
Զգիրքս սկսայ, չկատարեցաւ,
Յոյս իմ ի Քրիստոսն է և:

131բ Զնուստ ոգի գփրա Յոնանէ՛ զծող
գրոցս յիշեցէք ի Քրիստոսն, և Աստուած զձեզ յիշէ յիւր արքայութիւնն. ամէն:

152ա Աստուած ողորմի Գրեցի Մաքեոսին,
որ զտնտրս գրեալ է:

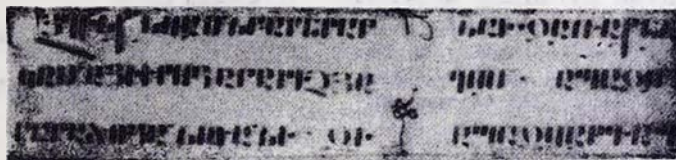
174բ Գրեցաւ Սիւյս Պի (1388) Հոկտեմբերի Ը:

179ա Աստուած ողորմի Վախախին. ամէն:

186բ Ի տօնի սուրբ Թամարի
Վարդապետին Աթուլի յանցի,
Ֆրա Զուանն առաքի
Առ ժողովուրդս Գողթնի.
Յետև նորա խիստ շատ լացի,
Աստուած նորա աննէ բարի:

256ա Զֆրա Մխիթարիչս յիշեցէք ի Տէր:
276ա ...Արհեսեալ Տէր իմ Յիսուս, որ հասոյց
գիտ ի վերջին գիրս արժանաւոր: Օրհնութիւն և
փառք... ամէն:

Եւ զերկնայեան արքայութեանն
Եւ զերկնայեան արքայութեանն
Եւ զերկնայեան արքայութեանն
Եւ զերկնայեան արքայութեանն

Գրիգ. 3ա Յոնան Գրեցելի:
Թեմբ. 347 (ժն Գ. անճան Նորգողի յանլում՝ 1—4,
10—12, 78—81, 101, 167, 168—9, 192—7, 347). չգրաւած՝

1աբ, 4բ, 265աբ, 347աբ: ՊԲԱՎ՝ Ա—ԻԲ×12 (ժէ 13, ԻԲ 11)
+ Ա—Է×12 (Ա 11): Ենիթ՝ քաղաք: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 14×12:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մթաթին (2բ—4ա, 5ա—15բ, 222ա, 264բ,

266ա—75բ, 285ա—346բ), Լեւոնի (2ա, 157ա—221բ, 222բ—64ա, 278ա—87բ): Գիր՝ բրտեղի (նմա՛յ՝ 119ա): ՏՈՂ՝ 24—25 (տեղ-տեղ՝ 24—29): ԿԱՋՄ՝ դռնմազարդ շաքեմակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կանաչ մետաք, լուսնեցկազոյն՝ կարմիր:

ՄԱՆԻԱՆԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ տ ա զ ա ղ ՝ 2բ (վերաճողացի), 214բ, 245ա: Ձ ա ղ ա զ գ ի ՝ հանգուցազի, բոլեազի: ԳՈՑՆԻ՝ կարմիր, կապտ, կանաչ (վերաճողացի կարմիր):

ՊԱՏԱՌԻԿ-ՊԱՇՊԱՆԱԿ—ժամագիրք (լատիներէն): ԺԻՂ, Խաղիա: 1 (Ա) + 1 (Բ), ստացուած 2 քերեքի ստորին լուսնեցկեքի եզրամասովք: Մազաղար, Երկսիւն, զորական զբայնք բարեզի (հմա՛յ՝ Բա): (Վերծանումը՝ Լ. Ի. Կիսլովայի, Լենինգրադ):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա, քերեքի խառնում, տեղ-տեղ ցեցաիկ, լուսնեցայնի մասերը մաշուած, 265-րդ յերթի աջ կնո բերեցայնակի կտրած ճաւում: Կազմի կաշին բերձուած, եզրերը մաշուած, բիկունքը վերջը վառ ճեղքուած, դռնակն ու կապիկները բնաւ: Ժն դ, ճորագրուած և լրացուած:

ՍՆԹ. Քաղկացած է միեւնոյց գրչի ձեռագիր գրուած երկու առանձին մասերից (1—264 և 265—347):

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 2բ—264ա [Ալեքեոսի Մեծի] Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան Յե՛ս ձեռ. Մ 104, 2ա—397բ. Յոյր, 12բ—3բ, է 1/3բ—4բ (ցանկը՝ 2ա), 2/45ա—100բ, 3/101ա—38բ, 4/137ա—88ա, 5/168ա—213բ, 6/214ա—44բ (ցանկի Դ—Լ՝ զօրհիւրն ու Նախըրաբեք լին ընդորինակուած): 7/245ա—84ա (ցանկ՝ յից), Սիշտակարան Քարգմանի՝ 264բ, վերջից պակասաւոր. «...Գորգն և ամուսինն իր՝ սոկ[իւն...], տե՛ն Մ 104, 398բ:

Բ. ա. 266ա—97ա Հաւաքումն ճամառոտ և յոյժ օգտակար ի Դիպլոտիկէն, որ տրամաբանութիւն: Կարգալ և քարգմանեալ ձեռամբ Բարդոյիմուրի ֆռանկ եպիսկոպոսի—նւ զի խօսելոց եմք ի Դիալէթիկալէն Նախ տեսցուք, թէ զի՛նչ է Դիալէթիկայն, իսկ Դիալէթիկայն սահմանի սոյնալէս. Դիալէթիկայ է աղհնտ աղհնտից առ ամենայն մեթոդաբն... իսկ առաջին կարգն է ընդ միմեանք Դ-ին, նմանապէս և Բ-ն՝ Գ-ին:

Կարգալ՝ 266ա—88բ, 290ա, 289ա, 291ա—6բ, 298աբ, 297ա, Գ-գրերի տեղերը բաց՝ 293ա, 296բ,

բ. 297աբ, 299ա—311բ [«Յաղագս հաւաքաբանութեան»]—Ըստ Արիստոտելի՝ գիտելն է ճանաչել զպատճառ իրիւն, իսկ հաւաքաբանութիւն ունի Դ պատճառս... նւ վասն հաւաքաբանութեան աշխատանքի մի քերտոս Աստուած մեր օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

գ. 311բ—337ա [«Յաղագս Պատրաճաց գրոցն»—նւ արդ, զի դիտաւորութիւն մեր է յառաջի-

կայ իրողութեան խօսել ի սոփիսթիքս տրամաբանութեան]՝, այսինքն որ Քարգմանի սոփիսթիքայն... Արդ, կատարեցաւ պրակք Պատրաճացն: Նւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

Կարգալ՝ 311բ—27բ, 329աբ, 328աբ, 331աբ, 330աբ, 332ա—6բ, 346ա—7բ, 345աբ, 344աբ, 343աբ, 342աբ, 341աբ, 340աբ, 339աբ, 338աբ, 337աբ,

դ. 337բ [«Յաղագս տրամաբանական տեղեացն»—նւ արդ, վասն զի յաղագս տրամաբանական տեղեացն հանդերձեալ եմք ասելը]՝, նւ զի ի տրամաբանական տեղեացն ելանէ առարկութիւն... և կամ պատ[ահ]մանն, որո պատճառ է ըստ Արիստոտելի ի յառաջին գիրս Տրամաբանական տեղեացն [«Ջի որ ստորագի ի յիւրացն ին... Արդ, վասն տեղեացն այսլափ ասացեալ եղև Արհնեալ է Աստուած»]:

Հմտ. Մ 282, 274ա, 291ա, 338բ, 370ա:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

45բ (Կարմրագիր)

Յաղագս դառն ժամանակիս,

Որ էր ի ձեանկ փառլիս,

Տործամ ՊՄ (1401) էր Հայոց թմիս,

ի յօգոստոս Փոխման տունիս:

66բ (Զարդագիր Ա-ի բացուածքում, կարմրագիր) Այս ներդիմիւնս ալլ անցանի. աշխարհս փոփոխելի է:

137ա Զֆրա Յոնանս յաղօթս յիշեցէք, և Աստուած զձեզ յիշէ. ամէն:

Յա՛խ, վասն դառնութեան ժամանակիս,

Յոր աղօթից եմ ի կարիս.

Յէս էլ անցանի,

նւ Աստուած ողորմի:

213բ Զսակաւ աշխատողս յիշան, և դու յիշեալ [իդիս],

245ա (Ճակատագրողի մեջ) Յոնան:

245ա (Կարմրագիր)

Զստորականս ի բնաւ բարիս,

Զբացասականս ի բնաւ չարիս,

նս՝ ֆրա Յոնան Բունայեցիս,

Ձեզ աղօթից եմ ի կարիս:

264ա (Կարմրագիր)

Երկիրս տարա և հնաւոր,

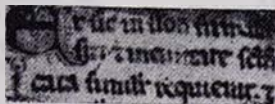
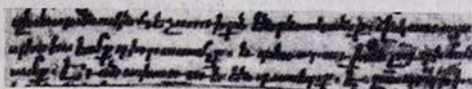
Սիրտս է տրտում և խիստ ժխոր,

Յիմ ընկերացն ես եմ մոլոր,

Վասն անորիկ գիրս զայ խոշոր:

Կեհաղորդմ՝ 2ր, 169բ, 346բ Գիրքս Սուրբ
էլմիածնա է:

Գրչափորձ՝ 1ա Զանուն թո, Քրիստոս, արբ-
նեմ... 2բ ժանկիր:

70

ՍԿՕԹՈՍ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—XVIII

ԹԵՐԹ՝ 286. չգրւած՝ 167աբ, 286բ—6բ: ՊԲԱԿ՝ 18X18
(Ա, ԺԸ 15): ՆԻԹ՝ բուրբ, լուսագծեալ է «H] O R T»
լուսադրոշմով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18X10: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին:
ԳԻՐ՝ Եօտգիր (Նմայ՝ 31ա, լուսագծի և լսակցադի՝ 1աբ,
5ա—16բ, 258բ—66բ, 284ա—5ա): ՅՈՂ՝ 21 (լուսցումները՝
15—35): ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շաղաւեղազայն կաշի, միջուկը՝
տախտակ, աստառը՝ բուրբ, մասն և և ԺԸ պրակներ, լու-
սացակաշիք՝ կտրմիք, այժմ զանաքափ:

ՄԱՆՐԱՆԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—Զարգացիք՝ բաճակի (մի-
այն՝ 2ա—55բ): ԳՅԱՆԵՐ՝ սև և ետրեղի:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Թաւաքից՝ զաղաշար տեղ-տեղ
զանափոխուած, ցեղակեր՝ I—6, կազմի կաշին բերեակի
փերուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 2ա—285ա Աստուածաբանութիւն Սկօթ-
օիճ

ՅԿ՝ ԱՆ. Պ 125, 3բ—142բ. Գալթիք, Տուր. 12ա—
5ա, Տաւկիք, Ա16ա—166բ, Բ168ա—264բ, 267ա—
285ա, 285ա—6բ, 14բ—5բ (առանձին հատուածներ՝ ալլ
Անդրով և սխալ ենթադրուած): Գլխի:
Բ. [Ցանկազուրիւն՝ ԺԸ Գ.]
ս. 1ա Դիմեկսի գիր (= Բառք)—Աստուա-
ծայնագրոյն, նախակատարեալ զեղեցկագործ...

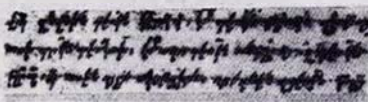
բ. 1աբ [Պետրոսի Բերթումեան] Երգ լարու-
քեան (ծայրակալ՝ «Պետրոս») — Պայծառ արփիդ
արդարութեան, որ ի մարմնի ծածկեցար...

գ. 5ա—6ա [Բառք զանազան] — Կենցաղո-
գութ, ամենազան, զովանք, մրցանակ... ար-
տուտ, ծաղրերաստ (լուսանցքներում՝ 5ա «Պի-
տոյից», 5բ «Մովսիսի»):

դ. 6բ—7բ [Քաղումաճ աստուածաբանա-
կան] — Վասն Քրիստոսի ասէ. Ստեղծան, ասէ,
ամենայն, ամենայն ինչ վասն ձեր... բայց որքան
առ տրամադրումն պահանջի ժամանակ:

ՅԻՇԱՏԱԲԱՐԱՆ ՅԵՅԱԳԱՅԻ

14բ (ԺԸ Գ. շղագիր) Այս է Ղազարի գիրն
(նոյնը՝ 157բ):

71

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

(Բաղկացած է 2 տարբեր ձևազարդից)

ԹԵՐԹ՝ 194: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շաղաւեղազայն կաշի,
միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ տախտակ բուրբ, լուսացա-
կազիք՝ կտրմիք: ՊԱՀԱՆԱԿ՝ I (1) + I (194), բուրբ:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Կազմի կաշին բերեակի փերուած:

Զ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

Կեսարիա

ԻՄԲ—1753

Գրիգ՝ Յեր Զակար 155:

ԹԵՐԹ՝ 129 (1—129). չգրւած՝ 1ա—3բ, 127բ—9բ:

Աբրահամ անարդին վարդապետ
Աստապատցի,

Որ գուրվ ի յայն ամի
Նուիրակ սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի՝
Ի վերայ քոլոր վիճակին
Քաղաքամօրն Կոստանդնուպօլսի:

Ուստի և յայս քաղաքս եկեալ առ ի նուիրա-
կել, զայսոսիկ զքօսանս ինձ արարեալ, օրինա-
կեցի ի փառս Քրիստոսի Ցիսուսի, քանզի ոչ այն-
չանս գտանիւր սա յամենայն ուրեք, և բազումք
էին, որ սմա փափագէին, որք և զիս հարցին, թէ
ունիցի՞մ արդեօք, դի օրինակեսցան: Բայց թէ

վասն նոցա շնորհելոյ և թէ առ իս պահելոյ և
շնթնելոյ, այնր աղագաւ զսակաւ աշխատու-
թիւնս յանձն կալայ, թերեւ շահեալք ի սմանէ
բազումք, թէ՛ ի կեանս իմ և թէ՛ յետ անցմանս
յիշեսցեն զիս ի բարին առ Քրիստոս՝ յոյնս ամե-
նայի: Որում ընդ չօր և Սուրբ Շնորհոյ փա՛ռք և
երկրպագութիւն միշտ. ամէն:

Յայնիս ի յայն ամի
Նուիրակ սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի
Ի վերայ քոլոր վիճակին
Քաղաքամօրն Կոստանդնուպօլսի:

72

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԸ—XVIII

ՔԻՄԻՔ՝ 224, չգրում՝ 33ա—7բ, 83բ—6բ, 93բ—105բ,
115ա—22բ, 161բ—6բ, 179ա, 180ա—1բ, 182բ, 187ա,
198բ—204ա, 205բ—6բ, 214բ—24բ: ՊՐԱՎ՝ Ա—ԺԸX12
(Ձ 6, Ժ 20, ԺԺ, ԺԵ 8, ԺՁ 28, ԺԸ 10): ՆԻՒԹ՝ քաղք, աա-
բիւր, ուղղանկյանք յառաջանալ, յանիկեղան և «ԱՀ» յու-
սադրոյմով՝ 1—122, 156—68, 179—224, հարկադեման յու-
սագեղեմով և առանց յուսադրոյմի՝ 128—58, 187—78: Մե-
մօրիտիկ՝ 14,6X10,7: ԳՐՈՒԹ՝ իմ փառս: ԳԻՐ՝ հօտքեր,
7 տարբեր ձեռնով՝ Ա (1ա—32բ, հմայ՝ 18ա), Բ (38ա—63ա,
153ա—94բ, հմայ՝ 44ա), Գ (87ա—90ա, հմայ՝ 78ա),
Դ (106ա—14բ, հմայ՝ 114ա), Ե (123ա—58ա, 187ա—78բ,
հմայ՝ 123ա), Ջ (207ա—14ա, հմայ՝ 207ա), Է (80բ—3ա,
158ա—61ա, 179բ, 182ա, 185ա—6բ, 187բ—8ա, 204բ—5ա,
հմայ՝ 205ա): ՑՈՂ՝ 26 (Ա), 21 (Բ), 16 (Գ), 17—18 (Դ),
18—17 (Ե), 21—22 (Ձ), 19—33 (Է): ԿԱԶՄ՝ զրօքմազօր
յազանակազոյն կաշի, միջուկը՝ առիտակ, աստաղը՝ քաղք
(Ա՝ յասն պահպանակի, Բ՝ յասն ԺԸ գրակի), յուսանցա-
կողեր՝ կարմիր: ՊԱՀԱՎԱՆԱՎ՝ օկզրում 3 բերք սպիտակ
քաղք, «ԱՀ» յուսադրոյմով:

ՎԻՃԱՎ՝ բառաբար: Վազմի բազրեր քաղցած, կաշին
քերակի քերծում, քիկումէր վնասում, կապիչներն ըն-
կած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—32բ Յաստուածախնութ և տիեզերա-
կան ժողովն Տարսուցի, որ եղև ի չրջանի ընթա-
ցից ժամանակի ՈՒԶ (1177) քվականի Հայոց,
հրամանաւ համաներշնտակ կտարոյնիւթին Հայոց
Գրիգորի՝ եղբոր որդոյ սրբոյն Ներսիսի, յաբարդի
առաքելական Աթոռոյ օրբոյն Գրիգորի, և բիս-
տասապատի աբխային Հայոց Լևոնի՝ սակօ միու-
թեան եկեղեցոյ Հայոց և Հռոմմոց. իսաօք առնեա-
լո—804

կան սրբոյն Ներսիսի՝ այնմ քաղաքի քառանկալի
և աստուածաբան վարդապետի — Ո՞վ Քրիս-
տոսի ժողովորդեանն զուրկ և հովիւր... Նորին
շնորհին լիցոյց իսաղաղարարքս որդիք Աստու-
ծոյ... փառաւորեալ... այժմ և միշտ և յափտեա-
նքս:

Բ. 38ա—63ա Սուրբ և իմաստուն վարդապե-
տին Յովնանեցիի Երզնկացոյն առաքել ալլա-
շափ տաղի ի խընդոյ քարեպաշտ Ալլոյից...

Տե՛ս ձե՛ս. № 71, 188բ—88բ. Տ ա/լիք, ք/88ա—60ա,
զ/40ա—81բ, դ/82ա—2ա (սկ. շնախ՝ զտարեքաց...):
Հմմտ. № 20, 228ա—301բ:

Գ. 67ա—90ա [Թարգմանութիւնք Բարսիլի
վարդապետի Հոյովնատի]

1. ա. 67ա—71ա Յաղագս սրբազնութեան
վերելոյ օծման—Վերելոյ օծման սրբազնութիւն
ի Քրիստոսով Տեաննէ ներկացոյցեալ... և կամ թէ
յսօղակաւ և կամ ալլովք յանցաւորեցար. ամէն:

բ. 71բ—9ա Կարգ պաշտելոյ սրբազնութեան
վերելոյ օծման—Մինչ թահանայն իցէ պաշտ[ոյն]-
ւոց զայս... իրոց տեղիս ի ստորեւ առաջնեցին:

79ա Ջոտն թարգմանեաց Բարեղ վարդա-
պետ Հովսէփեան Ե Հովսէփեանի, 1870, ի մեծն
Հռոմայ, ընդերսպատութիւն սենեկի առակելա-
կանի:

2. 79բ—87ա Միքայէլ Անճէօ Ռիշի խաբըր-
դական [Դավաթանք Աստուածածնի]. Ի ծով ըն-
տպարանում գերազատութիւն սենեկին առաքել-
ւոյնցնի, 1879, զոր թարգմանեաց Բ[արեղ]

վ[աղապատ] շ[աղով]նաւոր, 10 նոյեմբերի ըն-
մինն ամի

ա. 80ա—2ա Մասն առաջին—1. Նամենայ-
նում աւուր ասա Մարիամու ըզգովութիւն, ո՞վ
հոգի իմ... 34. Զի յաւարտի կենաց մարմնոյն
տեսանիցեն ըզնա իսկոյն հրեղողպէս:

բ. 82ա—5ա Մասն երկրորդ—1. Ո՞վ քնակից
վայելութիւն, պատիւ կանանց... 48. Մինչ ըս-
տեղծաւ, ի քէն ծընաւ մերոյ սեռի ի կեցութիւն
այն անըտեղծն:

գ. 85ա—7ա Մասն երրորդ—1. Վերակերտիչ,
մխիթարիչ յուսահատից հոգուց մարդկան... 38.
Ըզօնըս՝ քոյս, ըզգործըս՝ քոյս, որք միշտ յար-
դիւն զուարեօրէն, ասեմք ամէն:

3. ա. 87բ Կցօրդ—Ո՞վ ամենասրբունի կոյս
և յափտեանկան լուսոյն մայր...

բ. 87բ—8ա Աղօթք—Զհնադիսաւորութիւն քո,
ամենակարող...

գ. 88ա Կցօրդ—Ո՞վ փառաւորագունեղ իշխան,
սուրբդ Գազիմիրոս...

դ. 88աք Աղօթք—Աստուած, որ ի մէջ արքու-
նականաց փափկութեանց... միշտ ձգտեցի
Քրիստոսի Տէրամբ մերով. ամէն:

4. 88բ—90ա Յող շերմեանգագունեղ՝ ի
գովութիւն ամէնեւրանեմայ կուսիկ Մարիամու
Աստուածածնին. ջորադրեցեալ լաթիներէն և յօրն
յօրէ երգեցեալ ի փառաւորագունեղ իշխանէն՝
արքայադուայն սրբոյն Գազիմիրոսէ: Եւ յետ երա-
նելոյ սմանան եօրին սրբոյ, զկնի 142 ամաց եղև
գրեցեալ ի Ըսկրամուտոսէ՝ թագաւորէն Լէնաց և
Շվիտաց ի ներքոյ օրբազանի գլխոյն նայեալ սըր-
բոյն: Զօր նս՝ Բարսեղ վարդապետ Ըստամպուլցի,
յամի Տեառն 1674, նամսօղն Փետրվարի, ի Հոսմ
Բաղաբի, ի լաթիականէն ի հայկաբանութիւն
թարգմանցի, ի փառս մեծագոյն Աստուծոյ, ի
գովեստ ամենասրբունայ կուսին և յօգատ հո-
գելսն ամենից հայկազունեաց—Ո՞վ հոգի իմ
հաւատարիմ, ըզԳազիմիր միշտ յիշեայ, Որ էր
որդի թագաւորի Լէհաստանեաց իշխանի... Ներք-
ոյ զբլխոյ նորին սրբոյ եղև զըտեցեալ տաղըն
այն:

Դ. ա. 90բ—2բ Յաղագս սրբոյ խորհրդոյ
ապաշխատութեան—Նրիթ ապաշխարութեան է ա-
մենայն մեղք՝ թէ մահուլպի և թէ ներքի... եթէ
մեռեալ էր առանց խոստովանութեան:

բ. 92բ—3ա Յայլվէ գրոյ վերադեցեալ—
Դարձեալ ընդ կանոնին, որ ասի Քաղուսէ սէր-

վաթի... կամ զպսակ լունիցի ի գլուխն իւր տո-
կոսակերբ:

գ. 106ա—14ա [Յաղագս կերպի խոստովա-
նութեան]—Արդ, յորժամ կամենցի որ խոստո-
վանի թե՛ զորոյ խոստովանութիւնն ոչ երբէք
լուեալ իցես...

դ. 114աք Յաղագս հարցանելոյ զօքոք մա-
նուլպի մեղին, և նախ զըղախոնութեանն: Յա-
ղագս ըղախոնութեան—Վասն ըղախոնութեան
հարցիցի, եթէ խոստովանողն պոռնկեալ իցէ...
Դարձեալ եթէ զայսպիսի մեղս արարեալ իցէ յա-
ւարս[...], (անաւարտ. բաց՝ 115ա—22բ),

ե. 123ա—79բ [Հարցմանց Կիրք երեմիայ
չիլեպի Քեռտիւմեանն]

ա. 123ա—6ա [Առաջին զաւագան Արա-
մեանց յորդոց յորդիս՝ յարաւածաց սկսեալ—...
Մաղաղիչ ի որդի Կանանից] ծնաւ Յարսի... Թոր-
գոմ որդի Թիրասայ ծնալ[(123բ) զՀայկն...
(125ա)... և իշխանութիւնք Հայոց աստիճան դադա-
րեցաւ մինչև զքջալ Արշակ, որ յետ մահուանէն
Աղեքսանդրի և ամօք ապստամբեալ... Ոմն Ար-
տաշիր... սպան զԱրտաւան... Եւ աստիճան յադարե-
րաւ թագաւորութիւն Պարթևաց:

բ. 126ա—8ա [Երկրորդ զաւագան Արշակու-
նեանց յորդոց յորդիս]—Այժմ դարձուք ի պատ-
մութիւն թագաւորացն Արշակունեաց... Ա. Վա-
ղարշակ եղբար թալին Արշակալ՝ ամս ԻԲ... Աս-
տանօր բարձաւ թագաւորութիւն Արշակունեաց,
որք թագաւորեցին զամս ԵԺԿ, թագաւորք ի՞ր,
128աք [Մարգարէն Հայոց]—Եղևն մարգարանք
Հայոց հրամանաւ Պարսից թագաւորին [8] ազ-
կերտի... Վարդան մարգարան... Սմբատ Բագրա-
տունի Բիւրատեան՝ ամս ԻԲ

գ. 128բ—9բ [Երրորդ զաւագան Բագրա-
տունեանց յորդոց յորդիս]—Ա. Աշոտ Բագրատունի՝
ամս ԺԷ... Ատո դադարեցաւ թագաւորութիւն Բագ-
րատունեաց:

դ. 129բ—30բ [Յորրորդ զաւագան Ռուբի-
նեանց յորդոց յորդիս]—Ռուբին մեծն՝ ազգական
թագաւորի Գազկայ... Եւ բարձաւ իշխանութիւնք
Ռուբինեանց, որ ի Կիլիկիայ:

ե. 131ա—3ա Հարց. Եւ ո՞րպէս յատկացան
իշխանութիւնք մեր Հայոց: Պատասխանի. Այսու
պատմութեան ի Դ գաւազանս որոշեցաւ իշխա-
նութիւնք Հայկազանից... և մուրթեալք իսկ, որոց
ոչ իցէ հովիւ ըստ քանի Տեառն:

գ. 133բ—8ա Հարց. Դարձցո՞ւք ընդ սրբա-
գիրքն, որ պատմէ գիւրդալէլ, և ո՞րք են երկու-

տասան ցեղին Լուրայելի: Պատասխանի. նահապետն Յակոբ՝ որդի Իսահակայ... Սոփոնեա, Անդիա, Զաքարիա, Մաղաքիա:

է. 135թ.—47ա Պոլսի ԺԴ—Երզրդ. Լարց. Վանի՞ք են անտառանիւք և ո՞րք են: Պատասխանի. Մառթէոս, Մարկոս, Դովաս և Յոհաննէս... և յոյնք եւ լատինք Քնչալօնիգէ ասեն և տանիկք՝ Սէլանիկ:

բ. 147ա—54ա Պոլսի ԺԵ—Երզրդ. Վասն եկեղեցւոյ և եկեղեցական կարգաւորութեանց—Լարց. Ո՞վ գրեաց զեկեղեցական կարգաւորութիւնսն: Պատասխանի. Աստուածաբանն Դիոնէսիոս... Գրիգոր կաթողիկոս Աղթամարցի, Յովաննէս Քուկուրանցի:

բ. 154ա—5ա Պոլսի ԺԶ—Երզրդ. Վասն պատմութեանց Լայոց—Լարց. Ո՞րք են պատմագիրք Լայոց: Պատասխանի. Եսեքի ի յունաց թարգմանեալ և Եկեղեցական, Ազաթանգեղոս... Միխայիլ... Վարդան վարդապետն եւ թարգմանել զեօրա Պատմագիրն յասորոց ի հայ լեզուն:

ժ. 155ա—8ա Պոլսի ԺԶ—Երզրդ. Վասն շարից սուր Ժողովոց—Լարց. Ընդէ՞ր եղեն Ժողովքն չալրապետաց: Պատասխանի. Վասն հաստատելոյ զբանն առաքելական... և նզովեցին զպատուոյն պատկերաց:

ժա. 158թ.—61ա [Վասն կաթողիկոսացն Լայոց]—Նախ եկաց քահանայապետ Լայոց աշխարհիս սուրբ Գրիգոր ի Ժէ ամի թագաւորութեանն Տրդատայ և եկաց ամս Լ... Տէր Կոստանդին. սա արար Ժողով ի Հոսովկան... գիտութեամբ Վարդանայ վարդապետի և Վանական վարդապետն Բդիոյ, Մարգիս եպիսկոպոսն Կարնայ և Կլէն, յաթոռ եկաց ամս իւն (կոստան համար Բաց՝ 161թ—6թ):

ժբ. 167ա—8ա [Վասն կաթողիկոսացն Աղուանից—...] կաթողիկոսն Ժնոնարդըն նոցա կաթողիկոս, և և աշխարհն Աղուանից եղիցի ընդ իշխանութեան հայրապետին Լայոց... Ասացան իրեշտակք և մարդիք Նդիցի, եղիցի, ամէն:

ժգ. 168ա—9թ Լարց. Վասն է՞ր վեճապետ գանին Հոսովայ անէծս և օրհնութիւն տայ յԱռաքել Ուրբաթին: Պատասխանի. Այո՞, յամենայն տարւոյ յատուր յԱռաքել Ուրբաթին առնու ի ձեռս իւր լալստերս... զ[Մ]կեղերակցես իւր նոյն ճշմարիտ ուղղափառ հաւատս:

ժդ. 169թ—72թ Լարց. Ո՞րք են դատելութիւն ուղղափառ հատուց: Պատասխանի. Լաւատամ ամենատարբերութեան... մեռեալ և որո-

ղեալ ի նոցանէ: Այս են Դաւանութիւն հաւատոյ, ժն. 173ա—8թ [Լարց]. Ուղէ՞ս պարտ է մարդոյ աղօթել և կամ պանիլ զինքն ի սէրն Աստուծոյ: [Պատասխանի]. Այոթիւք, զի յորժամ ելանէ ի թոյ առաւօտեան... ողորթին հիւանդաց, աղօլ[... (անաւարտ, բաց՝ 179ա):

ժզ. 179թ Լարց. Քանի՞ են, որք պարտին քո ճեմանդիտութեան պատարագին: Պատասխանի. Ինն են՝ բեմն կամ սեղանն, սկի[հ]ն, մաղբյւմանն... զմարմինն Յիսուսի Քրիստոսի, և եղաւ ի գերեզմանի:

ժէ. 179թ [Լարց. Զի՞նչ նշանակէ ժամատուն և Տէր ողորմային: Պատասխանի]. Ժամատուն նշանակէ զբաղմունս սրբոց հարցն... ևս երից Տէր ողորմեալ ի պատիւ Հոգւոյ Սրբոյ (հաւանաբար անաւարտ. ազատ՝ 180ա—1թ):

Սկզբից. Միջից և վերից գովաբանութ. անգ-տեղ [լրացած և յաւելագրուած: Փակագծեալ խորագրերն ըստ բովանդակութեան. Լմմա. ճծացալ Լայնիւն Ժնոնարդան Նուր Ջուլայի...], Ա, Վիեննա, 1970, էջ 772:

Ձ. 183ա—94թ [Կտակ Մեծի Ուրբաթի սրգոյն. ի բան սրբոյն տառիւն, որ ասէ. Կտակ եւ տաճառ հաստատուն է—Սովորութիւն է մարդկան, յորժամ մեռանի որ ի յալլ տեղիս... որպիսի բանաւոր որդիքս, խ 2126, 187ա—97ա]. Թ—երորդ կարգ բանի. Զի թէ որ մեռան... ապա զիս ընդէ՞ր թողուս [ի գերութիւն հրէիցն...]:

Վասն Ժ պատմագիր ողբս որ զայս իւր-ի Ա—Ը պատմաներից ցանկի ալլ ձեռքով՝ 183ա:

է. [Մտեր բեագիր]

1. 79թ Կանեւք սրբոյն Կոստանդին Լայոց կաթողիկոսի որ ի Կիլիկիա, ի ժամանակ Լեւոնայ արքային Լայոց, թվին ՈՂԵ (1246)—Ջգուլացի քահանայն և ձեթն սակաւ արհեստէն... և ինի պատմեառ գալթիկոսութեան:

Գրից՝ ճշայն պատմի տեղոք՝ զրեցալ:

2. 195ա—6թ [Յաղագս խօսիցն Քրիստոսի—Լարց. Քանի՞ բան խօսեցաւ Տէրն ի վերայ խալիս: Պատասխանի]. Է բան խօսեցաւ... Ժանդիթ մեղաց պատուին և յայտնի խոստովանութեան:

3. ա. 197թ [Կտուտա]—Կտաւտն լաւն այն է՝ խոշոր և լի լինի...

բ. 197թ Շէրեթ—Ռալլն Ա կէս տրամ...

գ. 197թ—8ա Մաճուն—Լստուպիլին հունդ Դ տրամ...

4. 204թ—5ա [Ջանազանութիւն Սաղմոսաց]—Երանեալ՝ վասն Ժողի և ալիք տեկելոյ... Արհեստէն զԱստուած՝ վասն ճանապարհի, որ վաստակիս:

հեքեան դատաւորք...» և, 5—12, 21 թիւ ա-
մենեցուն է [լոյս...»]

14. Եղեկիէլ—Մրգ. 62ա—73բ, 75ա—96բ,
74աբ, 97ա—109բ:

Մի շարք բերթեր թափուած Առկայ մասերն են.
b, 17—ժԳ. 19 «[առաջ] եղեց... կոտորոյ [միտ] հա-
ցի]», ժԴ, 13—ժԸ, 20 «[հոգ]ից... Անն [որ մի-
դիցի], Ի, 15—ԻԷ, 24 «նոցա երկիր... որ բերեն
[թագ]», ԻԲ, 7—ԵԸ, 35 «[են]ափ... անտն ետրաս:

15. Դանիէլ—Մրգ. 110ա—33բ:

18. Առակէ—Գրք. 134աբ, 147ա—156բ,
143ա—6բ, 135ա—6բ, 175ա—6բ, 141ա—2բ,
157ա—60բ:

17. Ժողովող—Գրք. 161ա—8բ:

18. Նրգ Երգոց—168բ—73ա («Գիտացի եթէ»
հատուածը սկսկրում՝ 168բ, Հմմտ. № 159, Ա,
§ 27):

19. Իմաստութիւն—Գրք. 173ա—4բ, 182աբ,
137ա—40բ, 183աբ, 177ա—81բ, 114ա—5ա:

Մի շարք բերթեր թափուած Առկայ մասերն են.
Ա, 1—ժԳ, 10 «զհեռագ[ործա...], ժԶ, 27—ժԲ, 20
«[ոչ] ապակ]աներ... Տէրս:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

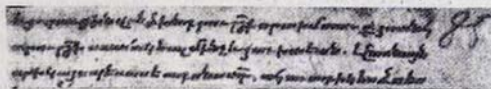
185ա Ո՛վ սուրբ և արծառնապատիւ քահանա
կիրակոս՝ սպասաւոր բանի և հանգիստ Հոգոյն
Սրբոյ, և երևելի ազդինակ ամենայն առաքինու-
թեան, աղաչեմ յիշեալ զեղկելիս զճոհման:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՇԱԳՈՅԻ

133բ Ի թուիս Հայոց Պժ (1361) գերեաց ա-
նաւին դատաւորն տաճկի Պափիշէ զերկերն
[Մանծկերտոյն] (շնչուած), Շիփաւոյ և Խաբեր-
դոյ, և վաճառ առեցին նման ոչխարի, ըստ մար-
դար[էին] Դաւթի, որ աս[է]. Վաճառեցին զժողո-
վարդս քո[ւ]:

185բ (Նոյն ձեռքով) ԶԼոնդ բանի սպասա-
ւորս[ւ] Նախշուանցի յիշեալ ի Քրիստոս, և Աս-
տուած քեզ պա[հ]հապան[ի], Նոյեմբեր Ը գրի, Յի-
սուսի Քրիստոսի:

Գրչափորձ 185ա Ա զեղկելի գ: 185բ Այս գիր
Արարածոց... Լեբիւնք յեծասցէք... (Սաղմ. ԶԺԴ,
Ը): Հաստատեցաւ սիրտ ի[մ] ի Տէր... (Ա Քազ.,
Բ, 1): Այս գիրս տիրաց է: Կալաշ մարդ ու կա-
տակ ու դրա[մ] շալակ:

74

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ՌՂԶ—1647

Գրիճ՝ Մանգասար: ՅԱՍՏՈՂ՝ Յովնանէ վրդ. և եղբայր՝
սէր Հայրապետ:

Թիւթ՝ 402. չգումած՝ 1բ—2բ, 292բ—7ա, 299աբ, 304բ,
307ա, 324աբ, 398բ, 400ա—2բ: ՊՐԱՎ՝ Ա—ԻԵX12 (ԻԵ
Ճ)+2(12+18)+Ա—ԷX12(Է Ճ): ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ: ՄՍ-
ՆՈՒԹԻԹԻՆ՝ 11,8X9: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝ մկտաին: ԳԻՐ՝ բոյազգիր
(ճմաշ՝ 325ա): ՏՈՂ՝ 17(3ա—292ա), 18—21(297բ—323ա),
18(325ա—99բ): ԿԱՍՄ՝ դրոշմազարդ շագանակազոյն կաշի՝
դանակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ զարդանիւս կարմիր
և կապոյտ մետաքսեայ բանուած:

ՄԱՆԻԱԿԱՐԳՈՒԹԻԹԻՆ—Կ ի ա յ ո ռ ա ն ՝ ճ ա: Ճ ա կ ա -
տ ա զ ա ր դ ՝ 27ա, 76բ, 93ա, 122բ, 138բ, 192ա, 325ա:
Լ ա յ ա ճ ա զ ա ր դ ՝ բուսական: Ձ ա ր զ ա զ ի ր ՝ բոշեզգիր,
զագանազգիր: Գ ա յ ճ ե ր ՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջ:

ՊԱՏԱՌԻՆ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառան Յովնանէ: Ժ—ժԱ
դդ... 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած մէկ բերքի ընդերկայ-
նակի հատումից և հատուած մասերի ընդլայնակի երկտա-

կումից: Մագաղաթ, ճախաղէտ՝ երկօրին, այժմ՝ միտաին,
բոյազգիծ երկաթազգիր (ճմաշ՝ Բա): Կաղաղ՝ Աա, Բբ
«[զ]ամեն զնա ի տաճարի... որ քշիկ[իցն]» (Ե, 14—
15), Դբ, Գա «միւրեկ ցալ[մ] գլորեծ... Հայր իւր [զ]Ասա-
նում] իւ հաւ[ասար]» (Ե, 17—18), Դա, Գբ «[Մաղ]ոյ
առնել յանն[ի]է... և զ[ամն]նայն ինչ ցալ[ցանէ]» (Ե, 18—
20), Աբ, Բա «[զարման]այի: Ձի աղպտ հայր... զառի զոք,
այդ» (Ե, 20—22):

ՎիճԱԿ՝ բաւարար: Կազմի իջեցրել մաշուած, կաղպիւրեմ
ընկած, զոճակի աստաղը բայաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. [Մասունք Հնոյ Կտակարանի]

1. Առակէ Սողոմոնի—Գրք. 3ա—92բ:

2. Բանգ ժողովողի—Գրք. 93ա—122ա:

3. Երգ երգաց—Գրք 122բ—38ա (ունի՝ ԵԳ-տացիէ)։

4. Իմաստութիւն—Գրք 138բ—91բ։

5. Սիրաբ—Գրք 192ա—254ա։

Մահերամսն տե՛ս Մ 187։

Բ. 254ա—92ա Հարիւր իմաստասիրաց ասացալ։ Յաղագս ինկաց և իմաստութեան, որ է ուսումն իմաստն—Կղիտարբոս ասէ. Զանապարհորդք ի տունս և ի հայրենիս իւրեանց փութան... Եղիշայի. Զծնադա ծննդոց իւրեանց քերթողքն արարիչ ասացին... Իսկ զնոսա անախտ իմաստութիւն։

Տե՛ս Լեոն. Մ 484, 9ա—80ա. Ծոյր. յիթ. 5 ալիթ. ք/254ա—5բ. զ/255բ—7ա. զ/257ա—80բ. Ե/260բ—3ա. ք/263ա—բ. ի/263բ—7ա. ք/267ա—8բ. ք/268ա—9ա. Ժ/269ա—70ա (Կիթ՝ 5 ի)։ Ժալիթ. Ժքլիթ. Ժզ/271ա—2բ. Ժզ/272բ—3ա. Ժե/273աբ. Ժզ/273բ—8ա. Ժե/276ա—8ա (անխորագիր, սկ. «Արծաթախորացն»)։ Ժք/278աբ. Ժք/278բ—80ա. ի/280ա—1բ. իա/281բ—2բ. իք/282բ—4ա. իզ/284ա—6բ. իղ/286բ—7ա. ին/287ա—8ա. իդ/288ա—9ա. իե/270աբ (5 մ-ից յետոյ, սկ. «Սեքեստոս ասվ...»)։ իթ/իթք։

Գ. 1. 297բ [Լուսնացոյց քանալի—աղիսակ] //298ա Զմտտ լուսնացոյցի, որ ցուցանէ զատուրքս լուսնի, այսպէս առաջ—Կալ վերագիրն Հայոց Շիրակացոյն և երթ Ժ Ժ...

2. 298բ Եթէ կամիցես գիտի, թէ լուսնն ո՞րում կենդանակերպի է—Տես զաւուրս լուսնի ի զլուսն աղիսակի... (սկզբում բանալի աղիսակ)։

3. [Տօնացոյց քանալի—բոլորակ] Ե. 300ա Այս քանալիս ցուցանէ Յայտնութիւն Բարեկենդան...

բ. 300բ Այս քանալիս ցուցանէ Յայտնութեան լառաշատրն...

գ. 300բ Այս քանալիս ցուցանէ Աւետեաց Աստուածածնին...

դ. 301ա Այս քանալիս ցուցանէ զարնանամրտին, ամառնամտին, աշնանամտին, ձմեռնամրտին...

ե. 301ա Այս քանալիս ցուցանէ զՊատկեր արն, անկատարն, ելատարն...

զ. 301բ Այս քանալիս ցուցանէ զՊատկեր արն Զրարչենացն և Տեառնընդառաջին...

է. 301բ Այս քանալիս ցուցանէ Վարդավառնէն Աստուածածնին, թէ քանի շաբաթ է...

բ. 302ա Այս քանալիս ցուցանէ Աստուածածնին Սուրբ Խաչն, Սուրբ Խաչի մէջն, զէ—շաբաթներն, թէ քանի շաբաթ է...

բ. 302ա Այս քանալիս ցուցանէ Սուրբ Յակոբ մէջն, թէ քանի ար է...

4. 302բ—304ա Եթէ կամիցես գիտի, թէ լուսնն յորո՞ւմ գտող է և ընդէ՞ր ասէ—Նախ տես զարեգակն, զի այս բաւական է լուսնին... (բանալի—բոլորակ) (303ա)։

5. ա. 305ա Զատկի է ատուրբ—Այսպէս արալ զատիկս այս հայուն. Կալ զթիւն և երթ Գ Գ, թէ Ա մնա՞ 307 (357), թէ Բ մնալ՝ 324 (387) է, թէ Գ մնալ՝ 307 (350) է այն տարին, որ է ի թաղ իսալին (սկզբում՝ Զատկացոյց բանալի—իսալ)։

բ. 305աբ Զատիկս Զատիկ այսպէս արալ—Տէս թէ 307 (350) հանդիպի...

գ. 305բ—6ա Եթէ կամիցես գիտի, թէ որում հաճանքի եմբ—Կալ դարն զոր [3]այտնութիւն եթող... Ինչ (1460) տարի օրն նահանդի մի ամ կատարի։

դ. 306ա Խանգարումն Զատիկ այսպէս արա—Կալ դմծ թվականն, ԺԹ ի վերայ բեր... Բձնէ (247)—ումն՝ տարին է։

ե. 306ա Իսկ զհօքն աստիղաց տաճուտէր տարոյն այսպէս արալ—Կալ ի զարնանալին հասարակածն միշն ուր ես Բ թվով պակաս...

զ. 306աբ Աւուր տաճուտէր այսպէս արա—Կալ ի զարնանալին հասարակածն Բ թվով պակաս...

է. 306բ Զամս ծնընդեան Քրիստոսի այսպէս արալ—Կալ ԺԹ թիւ ի Հոռի ամսոյ... Կամ ՇԾԳ (553), զհայ թվականի ի վերայ, և այն է։

բ. 307բ [Զատկացոյց երեմբ քանալի—բոլորակ]—Երեք այս բոլորակս միատրեա՞ Զատիկ է... Հովակնայ բոլորիս այսպիսի է—Կալ վհայ թուական, Գ Գ—երթ... Զատիկ է... Ժն ի ներքո և քսան ի դուրս։

6. 308ա [Տօնացոյց քանալի—բոլորակ]—Եթե՞նեբակ՝ Ա—է (ըստ Եթե՞նեբակ—ի և ըստ ԵԳիր տարւոյց ցոյց են տրվում՝ Եձայտնութիւն, Եճանընդառաջ, ԵԴանանամուտ, ԵԱւետիք, ԵՄիջոց Աստուածածնի, Եճետ Գեղորգայ, ԵՄըրբոյ մակորայ միջոցն, ՏԵ՛ս 5 3)։

7. ա. 308բ [3]աղագս մտի ի Ե—եակ—Կալ Հոռմայեցոյց փոքր թուականն, ԻԸ թիւ ի բաց երթ... Եւ ՇԻԲ (532) ամն լցեալ՝ դարձեալ նոր սկսանի ի սկզբանէ անտի։

բ. 309ա—22բ [ԺԹ—ամեայ խորան]։

Բաժանուած 6-ական սինականի՝ ԵԳիր տարւոյ, ԵԵԹ[5]երեակ, ԵՎերագիր, ԵԼմուք, ԵՄանիք, ԵՊատկեր օրս։

գ. 323ա—[Վերադիր Հոռմայեցեաց]—Կալ զհնգեակն և զվեցեակն, միատրեա և երթ ի և, որ մնալ՝ Վերադիր է Հոռմայեցեաց... (կից՝ 323բ, բանալի-աղիսակ՝ սվերադիրա, սերմունք, սթա-նիքս՝ սելեցեակ, սվեցեակ, սելունի քանիքս)։

Դ. 325ա—99բ [Յակոբայ Դերմեցայ]... Ի խնդիրս հասարակաց օգտի

—325ա—6ա [Նախադուրթին]—Աղո, ես՝ Յակոբս Դրիմեցի... աշակերտ Գէորգ րաբունա-պետին մեծի և քաջ փաղեբային նընկացի, հո-գեւոր զաւակաց իմոց... դասիս սակալ ինչ ի տու-մարական արհեստէս ուսուցաք, իսկ սոքա ծանու-ցեալ զդժուարութիւն իրին, աղայանօք խնդ/—(325բ)րեցին ի նուստութենէս մերմէ... և գրով աւանդել նոցա... Վասն որոյ և միք առանց յա-պաղելոյ իրուն հարաք, ոչ ըստ բոլոր արհեստին, այլ՝ սակաւ ինչ ի զխատրագունից մասանց մա-կացութեանս ի հարկատրացն... ի մի վարյո հա-ւաքեցաք, եւ զի էր ուրեք, որ ծածուկ ունէր զտեսութիւնս միտք բանին, մեք զայն պարզ և յայտնի բանի բացայայտեցաք ի զուարճութիւն/ (326ա) ուսումնասիրեց... եւ յոյս զայս ունելով ի մտի, թէ... Աստուած ողորմի ասասցեն... մե-ղուցեալ անձինքս... ամէն։

ա. 326ա—8ա Հարցումն շրջանաց արեգա-կան և լուսնի—Հարցումն առաջին. Քանի՞ են շրջանք արեգական և լուսնի Պատասխանի. եր-կու՞ մեծ և փոքր...

բ. 328ա—37ա Յաղագս քուակեմին—Գիտե-լի է, զի ըստ լորից վարդապետական յեղանա-կաց բացակատարի վարդապետութիւն...

գ. 327ա—8ա Յաղագս եօթներեակին հա-րցումն—Վասն եօթներեակին երիս իրս խնդրելի է...

դ. 328ա—40ա Յաղագս նամանցի—Վասն նահանջիս երիս իրս խնդրելի է...

ե. 340ա—4ա Յաղագս ինեկտասեներեկացն—Երիս իրս խնդրելի է. նախ՝ թէ զի՞նչ է ինեկտա-սաներեակին...

զ. 344ա—51ա Վասն վերադրացն—Զորս իրս խնդրելի է աստ. նախ՝ թէ զի՞նչ է վերադիրն...

է. 351ա—5ա Յաղագս Առաջատրին—Հարց. Վասն է՞ր ասի Առաջատրի Պատասխանի. Վարդա-պետք եկեղեցոյ ըստ բազում յեղանակի մեկնեն... ը. 355ա—63բ Յաղագս Աւագ լրմանն—Նախ՝ տեսցուք, թէ վասն է՞ր ասի Աւագ լրմանն...

բ. 363բ—74ա Յաղագս Ապրիլի շորիցն. ճըշ-գրիտ Բենութիւն ի կատարեալ իմաստասիրաց—Հարցումն. Ընդէ՞ր, զի ի շրջանս լուսնին և ի զուրի բոլորին ամենայն լրմանց զԱպրիլի Դ-ն դնեն...

ժ. 374ա—83ա Յաղագս կենդանեկերպիցն—Բազում ինչ պիտանացու է ի վարդապետութիւն սոցա...

ժա. 383ա—8ա Յաղագս մուրեակացն—Նախ՝ թէ վասն է՞ր ասի մուրեակը...

ժբ. 388ա—95բ Յաղագս Դ կէտաց ժամնա-կաց—Երիս իրս տեսանելի է աստ. նախ՝ զի՞նչ են կէտք... (Բոլորալ-բանալի՝ 392բ. ՔԱՍՏԻՃԱՆՔ ըստ թաւաման արեգական)։

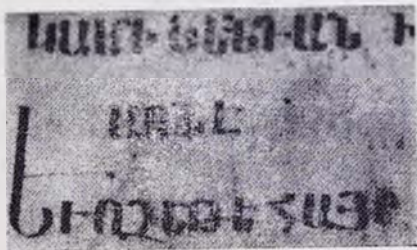
ժգ. 395բ—6բ Յաղագս շաւղի—Հարցումն. Վասն է՞ր զանունս ընթացից ճանապարհի արե-գական և լուսնի շաւղի անուանեն...

ժդ. 396բ—8բ Յաղագս կատարեալ լուսնի—Գիտելի է վասն կատարեալ լուսնիս... վասն զի կատարեալ թուով եզերեցաւ Այսքան առ այս։

ՅԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

76ա Զտէր Հայրապետ՝ ստացօղ սորա, յիշե-ցէ՞ք։

122ա Զարժանին բարեաց յիշատակի՝ զստա-ցաւդ տառիս՝ զիմաստուն վարդապետն Յովնէն և զեղբայրն իր՝ զտէր Հայրապետն, և զծնաւդն

իրոց՝ զՄկրտիչն և զՇնեմուտն, և զգիտուն գրիչս՝ Մանկատար աղայնմ յիշել ի Տէր, Թվին ՌՂԶ (1647):

191թ Թվին ՌՂԶ (1647), ՌՂ եղբարք, յիշեցէք ի մաքրափայլ լաղափս ձեռ զմեղաք լցեալ Մանկատար սուտանուն գծողս. ըստ նմին և զմայրն իմ զՄամէն:

298ա Առնես՝ զտառապեալս այս յիշես:

325ա Օգնես՝, յաննախանձ շոգիդ Սուրբ...

393ա նաև զմեղուցեալ գծողիկս աղայնմ յիշել ի Տէր:

Կենդանորմ՝ 3ա Քրիստոսի ծառայ Անտիփ վարդապետ. 1191 (1742), 399թ (Առանց մայրադրութեան, առիծապատկեր՝ նրախը բաց, աղին ուղորտած դէպի կոնակը):

Գրչապետն՝ 1ա Խաւատ—Իմանալ զբափս հանձարոյ... (Առակ, Ա, 2—5):

75

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Վաղարշապատ

ՌՁ—1631

Թեմ Թ 334. չգրուած՝ 1աթ, 124ա—32բ, 303բ—4բ, 321ա—2բ, 382ա—4բ: ԳՐԱԿ՝ Ա—ԻԹ×12 (ԺԲ 10, ԺԳ յի): ՆիԹԹ՝ քաւր: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 15,2×9,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին (եւկտիւն) 2ա—6բ, 32աբ): ԳՐ՝ բոլորգիր (2ա—38բ, նմուշ՝ 25ա), ճարգիր (37ա—32ա, նմուշ՝ 176ա): ՏՈՂ՝ 22 (2ա—60բ), 19 (61ա—381բ): ԿԱԶՄ՝ զբոլորգիր շաղանակազայն կայի՝ զգեակի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ վարդազայն մետաղ, զոնակի տառաճը՝ կարմիր կտաւ: ԳԱԶՊԱՆԱԿ՝ 2+2, չգրուած մտաղարք:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Աստուածածին՝ 128բ (տպ.): Ճ ա կ տ ա զ ա ռ զ՝ 6ա: Լ ա ա ճ զ ա զ ա ռ զ՝ քուսակած (6ա): Զ ա ռ զ ա զ ի ՚՝ հանգուցազիր (6ա, 197ա, 203ա): Գ ա յ ե ի ՚՝ կարմիր:

Վիճակ՝ բոլորած և լուսանցային մասերը զունգափառած, առանձին տողեր ու բառեր եղծուած, պանդախակներն ու բերքերի ստորին լուսանցները ցնցակներ, ԺԳ պրակն ընկած, կազմի բոլորքը քուսակած, երբեք մաշուած: ՄԼԹ. Գրուած է 2 տարբեր ձևով. Ա՝ բոլորգրով (2ա—31բ), Բ՝ ճակա բոլորգրով (32ա—6ա), ապա ճարգրով (37ա—382ա):

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. [Մատուց Էնոյ Կտակարանի]

1. 3րդ—Նիս. 2ա—4աւ Նիս. (Աղիկառնացոյ) 4ա—5րդ Գրք 6ա—58ա (58բ—60բ տե՛ս Բ, § 1),
2. Առակի—Գրք 61ա—123բ:
3. Ժողովաղ—Գրք 133ա—50ա:
4. Երգ երգոց—Գրք 150ա—60ա (ռնի՛ր՝ ադիտացի):

5. Իմաստութիւն—Գրք 160բ—37ա (197ա—202բ տե՛ս Բ, § 2):

6. Սիրաբ—Գրք 203ա—49ա:

Մանրամաս տե՛ս Ա 187:

Բ. [Այլ բեռագիր]

1. 58բ—60բ Հարցմունք Դիլիսիին Հարաւոյ

ընդ Սողոմոնի—Ա. Զի՛ն] և է Աստուած քո և կամ ո՛ւմ հման է... և պահնոր[ի]ք նորա ոչ իրենի:

2. ա. 197ա—9ա Տեսնոն Ներսէսի Յիշատակարան Առակացն Սողոմոնի, զոր յուրով ձեռամբը գրեաց՝ զարթուցանել զբոլորեալս մեղաւ (ձայրակալ՝ «Ա-Ք») —Աստուածեղէն հոգւովն ի սմա, /խաղաղութիւն անուն արքայ...:

բ. 199ա—201ա Անդրադարձութիւն տառիս Յիշատակաւ (ձայրակալ՝ «Ք-Ա») —[Ք]աղցրագուհի[ս] այս բաղձանօք լցեալ հոգիս մեռեալ մեղօք...

գ. 201ա—2ա Նորին ի Սողոմոն արալայն (ձայրակալ՝ «Սողոմոնի») —[Ս]ա յարգարէ աստուածաբան յիւ իմաստուն յոյժ խոհական...

դ. 202աթ Նորին ի Ժողովոյ ահուն (ձայրակալ՝ «Ներսէսի բանն է») [ն]մանաբար խորհուրդ խորին /ծայտն է և միս անուն նորին...

3. 249ա—89ա [Բանք իմաստասիրաց]

Տե՛ս եեռ. Մ 464, 9ա—30. 8րդ. յ249ա—51ա § ա/251ա—6ա: ր/254ա—5ա: զ/255ա—6բ: ղ/256բ—9ր: ի/258բ—81ա: զ/261ա: լ/261բ—3բ: ր/264ա: ր/264բ—5ա: ձ/265ա: ժ/266ա: Ժ/266բ—7ա: ձ/267ա—8ա: ժ/268ա: ձ/268բ—9ա: ձ/269ա—70ր: ձ/270բ—2բ: Ժ/272բ—3բ: ժ/273բ—4բ: ի/275ա: ի/275բ—6բ: ի/276բ—8ա: ի/276ա: ի/276ա: ի/278բ—80ա: ի/280ա—3բ: ի/283բ—5բ: ի/285բ—6բ (խորագիր՝ «Յաղագս բարեբարոյ կանանց»), իր/286բ—9ա: 3րդի՛ր զխաղաղութիւն:

4. 289բ—97ա [Յաղագս պատկերացուցութեան—Այրդ զանազան յարկնուած մարմնոյն ըստ պատկերացուցութեան արհեստի... Վասն ուրոյ ամենայն պատկերացուցից հաստատեցին զաշն ինչին ճշմարիտ կարապետ որդին:

Տե՛ս ձեռ. № 407, 518ա—25ա: Միայն 2 զույգ. /
298բ—65բ, զ/295բ—7ա:

5. 297աբ [9]օրս են կարգ գիտութեան
գիտականացն—նախ՝ որ գիտէ և թէպէտ գիտէ,
դի գիտէ...

6. 297բ—8բ Առակք Սողոմոնի...—Ճանաչել
դիմաստութիւն... (քաղաքոյ՝ Ա—Գ):

7. 299ա—303ա [Բարգ]: Նորոգ՝ քան թէ
ի կամս զորս պարտ է առնել ստացիլն: [Դ]ուք
ի Լ [ոյս աշխարհի: Մ[ատ]թ[էաս], Ե, (14)—Ձի
ի ձէշ ամենայն գործոց մարդկան մեծագոյն և
պատուական է ուսուցանել... և Տէրն շրջէր... և
ուսուցանէ[ր] ի ժողովորդս Նոցա:

8. 305ա—6բ Աղաթք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի
ասացեալ առանձին—Արհեստէլ ռ-
ղորմութիւնդ, Տէր Աստուած... Ընկալ զաղաչանս...
ամէն:

9. 306բ—11ա Գրիգորի Խառնակաց և բանի-
բուն վարդապետի արարեալ Պաղատաւն առ Աս-
տուած (Վատուանէ, Բան Ը—Ժէ)—Եւ արդ, զի՛նչ
դործեսցես, անձն իմ... Նորին իսկ սակաւ սիրելի
կարգեսցի, և քեզ փառք յաւիտեանս, ամէն:

10. 311ա—4ա Աղօթք սրբոյն Յովնանու Ման-
դակունոյ ասացեալ (Ա—ԺԲ)—Ա. Սուրբ Աստուած,
որ ի սուրբս հանգուցեալ ես... Բարեխառնութեամբ
սուրբ Աստուածածնին... և քեզ փառք յաւիտեանս.
ամէն:

11. 314ա—5ա Աղօթք [Բ] սրբոյն Յովնանու
Մանդակունոյ ասացեալ—Մեղա՛յ քեզ, Տէ՛ր, մե-
ղա՛յ. մեղա, անօրինեցա՛ւ... և քեզ մատուցանեմ
դարհնութիւն... այժմ և միշտ:

12. 315ա—20ա Աղօթք Յովնանէ Կառնեց-
[ոյ] ասացեալ պատշաճաւոր՝ ըստ է ատուց ա-
րարչութեան. ամենայն աւր միոյ պատշաճի
աղօթել (ծայրակապ՝ Վնովանէն)

Տե՛ս ձեռ. № 42, 43բ—81բ: Այստեղ 88 ա—Է
(8 զ սկ. «է բնութիւն բարի»):

13. 320աբ Աղօթք Յովնանէ Գառնեցոյ ասացեալ
ի ծամ ընդման առանձին—Աղայնմ դքեզ, Տէ՛ր,
զոհանամ զանհաս մարդասիրութենէդ... փառա-
ւորեցիք դամենազօր տէրութիւնդ այժմ և միշտ և
յաւիտեանս. ամէն:

14. ա. 323ա [Հրաժարումն]—Հրաժարիմք ի
սատանայէ...

բ. 323ա—4բ [Խոստովանութիւն]—Խոստո-

վանիմք և հաւատամք ամենակատար սրտիւ
զէշայր...

գ. 324բ—6ա Դաւանութիւն զղման, որ զան
ի խոստովանութիւն—Մեղա՛յ Աստուծոյ, մեղա՛յ
ամենասուրբ Երրորդութեան... Աստ ասէ զանցանս
իր ի ծածուկ:

15. ա. 326բ—7բ Սուղ ինչ վասն մահացու
մեղաց—Այսոքիկ են մեղք զխաւորք...

բ. 327բ—8բ Այժմ ասացուք վասն մասնաց
սոցայ, որ ծնանին ի սոցանէ—Ի հպարտութենէն
առաջ գայ թ մեղք...

գ. 328բ—31բ Եւ այժմ ասելի է վասն ծնըն-
դոց և մոլութեանց—Եւ նախ ի հպարտութենէն...
և կամ վասն թողութեան մեղաց ոչ հաւատայ:

ՅԵՆԱՅԱՄԱՐԱՆ ԳՐԾՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

58ա Երկիրն Արարատեան, ի քաղաքն Վա-
ղարշապատ, որ այժմ ասի... (քերութ),
ի դուռն գերահռչակ սուրբ Աթոռոյն էշմիածնայ,
ի թվականիս Հայկազեան տօմարի ՌՁ (1631), ի
ժամանակս Մովսէս կաթողիկոսին, որ Երկրորդ
լուսաւորիչ անանեցաւ Հայոց ազգիս, զոր կրկին
պայծառացոյց զազգս մեր, ըստ նման սրբոյն
Ներսէսի արար բազում անապատս և կարգեաց
դպրոցս և նստաւ Աթոռն հայրապետութեան ամս:
332ա Ռ՛հ, թէ ինչ բաներ ասաց, որ ամենն
ևս գործեր են, վա՛յ ինձ:

ՅԵՆԱՅԱՄԱՐԱՆ ՅԵՏԿԱՅԻ

Պանպանակ Գր Եւ Պողոս ծառայ Աստուծոյ,
Կենադրոյմ՝ 2բ, 160ա, 331բ Գիրքս Սուրբ
էշմիածնա է:

այսին համարեմ զայստեղ ծառայ
— Գր Եւ Պողոս ծառայ Աստուծոյ,
Կենադրոյմ 2բ, 160ա, 331բ Գիրքս Սուրբ
էշմիածնա է:

այսին համարեմ զայստեղ ծառայ
— Գր Եւ Պողոս ծառայ Աստուծոյ,
Կենադրոյմ 2բ, 160ա, 331բ Գիրքս Սուրբ
էշմիածնա է:

76

ՄԱՍՈՒՆՔ ԷՆՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԱՐՃԿԷ

Գրիգ' Յովնանէն կը: ՄԱՍՈՒՆՔ Թաղոս արք: ԹԻՐԹ՝ 172, չգրուած՝ 171աք: ՊՐԱԿ՝ Ա—ժԵՄ12 (Ա 10, Բ 11, ժԵ 7): ՆԻՒԹ՝ բուրց: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆՔ՝ 18Մ11,5: ԳՐՈՒՐԻՒԹԻՒՆՔ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր (ճմաշ՝ 105ա): ՅՈՂ՝ 18: ԿԱՂՄ՝ դրոշմազարդ շաքանակազարդ կաշի՝ զոնակով, մի-շունք՝ ախտակ, ոստար՝ դրոշմազարդ կտու: Ղոնակներ՝ վաճառակազարդ:

ՄԱՆԴԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—ճ ա կ տ ա զ ա ր դ՝ 2ա: Զ ա ր -դ ա զ ի ր՝ ճաճգուցազիւ (2ա): Գ ո յ Ե ե ր՝ կազարտ, կարմիր, սև:

ՊԱՏԱՌԻԿԱՊԱՆԱԿԱՆԱՊԱՆՈՍՏԱՐԱՆ: ԺԱ—ԺԲ ղղ: 2(Ա—Ռ)+2(Գ—Դ), օտաջուած մէկովանք յերեքիւր ընդլայնակի ծալովից: Մազաղար, միասիւն, բոլորազիծ երկաթազիւր (ճմաշ՝ Բա): Կարգով՝ Ար, Բա, Աա, Բր. «վայելչութիւն ղիցեա... Եեռի երեք ի փրկութեանէ իմով վասն բանից» (Լի, 6—11ա, 2): Դա, Դր, Դր, Դա. «նայեա՛ առ իս... զեծոս իմ և շուրջ եղև զսեղանով քա, Տրա» (ԼԻ, 18—1Ե, 6):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւառա: խոնարարիւնք զոնեմիտեալ, տեղաւոր ցիցակներ: Մի շաք բերքեր երկփեղկուած: ԺԷ դ. Եռազուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Վ Ո Ի Թ Ի Ն

1. Առաւել—Գրք 2ա—85ա:
2. Ժողովաղ—Գրք 85ա—110ա:
3. Երգ երգաց—Գրք 110ա—24ա (չիք յփտացիք):

4. Իմաստութիւն—Գրք 124ա—68ր:

Մաքառասն տԵՆ Մ 187:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

85ա ՈՎ եղբարք, յիշեսցիք զմեզապարտս առաջի Քրիստոս, աղայեմ, և Աստուած զձեզ յիշէ:

168ր Զմեզապարտ գրիւն՝ զՅովնանէն կրուեստուր, և որ անուամբս միայն և զործաբս ոչ, ո՞վ եղբարք, աղայեմ յիշեսցիք ի մարգարայլ յաղաթս ձեր: Ուղղեալ է զարինեակս զայս յԱղեքսանիւրացուց և յՈրուսդեմացուց արինեակէ:

Փա՛ւրք ... || (169ր) Գրեցի և հաստատեալ կառուցի, աւանդակութիւն առեալ ի վերին դաւրութենէն, ի ղէմս քարտեհի, ըստ իմով կարութեան զրանս աստուածայնոյն Սողոմոնի աստուածաբն հոգով աւուցեալ, ի թուականութեան հայկազանս տոհմիս տոմարիս ԶԳԶ (1317): Ես՝ անպիտանս ի մանկուան եկեղեցոյ ՅՈՑ[աճնէն] անուն, գրեցի ըստ իմով ակարութեան և կարգեցի ի ղէմս քարտեհի, ի գաւառիս Բզմունեաց, յա-

նասլատիս Արձկնու, ընդ հովանեաւ սրբոյ աստուածաբնակ խորանաց՝ || (170ա) Սուրբ Սիւսեի, և մարս լուսոյ Աստուածածնիս, և Սուրբ և աստուածորնկալ Նշանիս՝ պայծառ անուամբ սքանչելազործիս, որ իր կարողութեամբս հասա ի վերջ դրոցս:

Ո՞վ մանկուեք նոր Սիւսեի, որք հանդիպիք ընթևնուլ և մտաւր ճաշակեալ յայսմ յոքնահաման սեղանոյս, որք է ի պէտս կրթութեան մանկանց նոր Սիւսեի, և զսոյն ընդունիք՝ [յիշեսցիք] և զառաջասացեալ զՔաղէտս արեղայս, որ փափախանալ և ի հոգւով և յաւարութեամբ մորտաք ստացաւ զտառս Աստուածայնոյն՝ անշինջ յիշատակ իւրն և ծնաւղաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձակաից իւրոց:

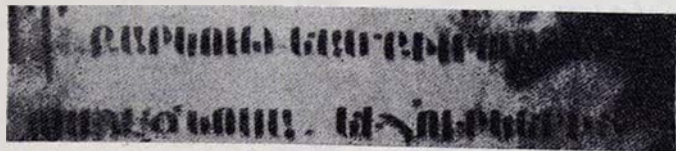
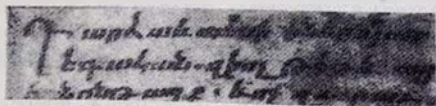
Բայց գրեցաւ սա ի սաստիկ և յընդիր արինեակէ ի վաղուց հետէ տուրգեալ և ճշմարտեալ ի նոյն պայմ|| (170ր) անի բանիք և բառիք և տառի անթերի և անշղալ գրով, զի Քէպէտ և յաղապ մերոցս կարեաց ի սոյն ձեռնարկեցաք, սակայն և առաւել ևս վասն արինեակի և զաղափար յալոց լինելով սա՛ ըստ յարմարութեան բանիցն, զի ամենայն որ համարձակ զայս առցէ առ ի յալ փոխելոյ, առանց երկբանութեան և կասկածանաց, և զմեզ և զծնողսն մեր ի խորոց արտէ յիշեսցէ զՔաղէտս արեղայ, որ ստացաւ զգիրքս ի խալալ արդեանց իւրոց, յիշեսցիք առ քեր բարեաց տուողն Քրիստոս Յիսուս, որով յաւէտ փափարիմք հոգւով նմին տեսութեան՝ ի Հայր և ի Սուրբ Հոգիին նոցին, որ է արեւեակ և փառաւորեալ ընդ Հայր և Սուրբ Հոգոյն յերիս յափտանս յամենայն զոյրց արարածոց իւրոց||... (շար. թափուած):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

172ա (ԺԼ դ., նօտագիր) Այս է տէր Գարեիլի գրեանքն. նախ և առաջին՝ Ա Սողոմոն, Ա Երեմիայ, Ա Արտաքին, Ա Արտաքին այլ Կիրաւոսի թովն է:

172բ (Նոյն ձեռքով) Մէկ Սողոմոն, Հարանց Վարք, մէկ Փիլոն գիրք, մէկ զաւազան, մէկ Ֆարաճի, երկու շալ, մէկ հին փիլոն, արծաթէ լափաւ[ա]սդ:

Գրչափարհ. 1ա (Նօտրգիր) ճճճճճճ, զվերտ-
րչգրատ զվժղերժչկարդիթչկարլլէ (ընդգծուած
մասը՝ շեն Կարապետ երէց, մնացեալը հաւա-
նաբար անկապ):

77

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

ժէ—XVII

Թերթ՝ 270. չգրուած՝ 1ա, 148ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ժԶ×12
(Ն, ժ 11, ժԳ 7, ժԴ, ժԵ 14, ժԶ 8)+1×4+Ա—Է×12 (Ա
11): Նեիթ՝ քաղթ, լուսադրոյմով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 17,5×12,5:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճօտգիր (ճմուշ՝ 218ա, այլ ձեռ-
նով՝ 148թ, 188աթ, 185ա—ճա): ՏՈՂ՝ 19—31 (խառն):
ԿԱԶՄ՝ ճշագծեով կաշի, գրեակով, միջակը՝ տախտակ, աս-
տաղը՝ կապտա կտաւ, լուսեանկողները՝ կարմիր: ՊԱԶՊԱ-
ՆԱԿ՝ 2, քաղթ, վերջից:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ա յ ա ռ ա ճ՝ 2ա: Ռ ա կ ա -
տ ա զ ա ռ ղ՝ 76թ, 138ա: Լ աւ ա ճ ց ա ռ ղ՝ քաւակաճ:
Ջ ա ռ ղ ա զ ի ռ՝ ճանգուցադիր, քոչեագիր: ԳՈՑՆԵՐ՝ կարմիր,
կապտոյ:

ՊԱՏՈՒԻԿ—ՊԱԶՊԱՆԱԿ—Վաթ վառվառայ կուտն: ԺԱ—
ժԲ յդ: 2 (Ա—Բ) սկզբից, տացում 1 բերիք ընդլայնակի
ծալումից, եզրեանտուած: Թողր, երկսին, ուղղագիծ Եր-
կաքագիր (ճմուշ՝ Բա): Կաղալ՝ Ար, Բա, Աս, Բթ. Վաթի
սակի ի տեղի աղ Վա ճա յ ի բերիք զաղալ Վա ճա յ ի
վառվառայ ... և կալեալ զճերս ճառա քաղչէր զերանել Վա
սեռի միջև յկաղա Վա ճա յ ի բերս յեռեաց իւրոց:
ՎԻՃԱԿ՝ քաւառա: Խոնաւարիւնից 68—270 վերից տե-
կիւններ գունափոխում: 172—86 մասամբ ցեցակեր:
Կաղմի կալիք ճերեռած, դոնակը վճառած, փակեանգերծ:
ԺԷ ի. ճորագում և լրացում՝ 148, 183, 185—ճ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1թ—147ա [Մասունք Հնոյ և Նորոյ կտա-
կարանց]

1թ (Քուրգիր) Հաղորդեն, գանձեն անձանց
իւրեանց շարիս:

172թ (Նօտրգիր. դաղտնագիր) ալաբարդզ-
դղեղլեղեղայցս, Կաման Աստուծոյ օգտէ ըղմեղ,

1. ԺԴ. Թղթ Պօղոսի: Ան Հոռմայեցիս—Գլ. 1թ,
Թղթ 2ա—13ա:

2. Ան Կորնթացիս Ա—Գլ. 13աթ, Թղթ 13թ—
25ա:

3. Ան Կորնթացիս Բ—Գլ. 25աթ, Թղթ 25թ—
34ա:

4. Ան Կորնթացիս Գ—Կորնթացոց 34աթ, Պօ-
ղոսի 34թ—6ա:

5. Ան Գաղատացիս—Գլ. 36ա, Թղթ 36ա—
40թ:

6. Ան Նիկեացիս—Գլ. 40թ, Թղթ 40թ—5ա:

7. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 45ա, Թղթ 45ա—8ա:

8. Ան Կոզաւացիս—Գլ. 48աթ, Թղթ 48թ—51թ:

9. Ան Թեսալոնիկեցիս Ա—Գլ. 51թ—2ա, Թղթ
52ա—4թ:

10. Ան Թեսալոնիկեցիս Բ—Գլ. 54թ—5ա, Թղթ
55ա—6թ:

11. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 56թ—7թ, Թղթ 57թ—
67թ:

12. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 67թ, Թղթ 67թ—71ա:

13. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 71աթ, Թղթ 71թ—4ա:

14. Ան Տիտոս—Գլ. 74ա, Թղթ 74ա—5թ:

15. Ան Փիլիմոն—Գլ. 75թ, Թղթ 75թ—6թ:

16. Առակք—Գրք 76թ—104ա:

17. Ժողովող—Գրք 104ա—13ա (կից՝ տե՛ս Բ, § 1),

18. Սեզ Սեզոց—Գրք 113բ—8բ (ունի «Գիտա-
ցի»)՝

19. Իմաստութիւն—Գրք 118բ—36ա (կից՝ տե՛ս
Բ, § 2),

20. Թղթ Յակոբայ—Գլ. 137բ, Թղթ 138ա—41բ՝

21. Թղթ Յովնանու Ա—Գլ. 142ա, Թղթ 142բ—
6ա՝

22. Թղթ Յովնանու Բ—Գլ. 146ա, Թղթ 146բ՝

23. Թղթ Յովնանու Գ—Գլ. 146բ, Թղթ 146բ—
7ա (կից՝ տե՛ս Բ, § 3—4),

Մարտման տե՛ս Մ 187:

Բ. 1. 113աբ Տեառն Լեւեւի [Շնորհալոյ] ի
Ժողովող անուն (ծայրակապ՝ «Լեւեւի բան է») —
Նըմանաբար խորհուրդ խորին / ծայրէն է մի ա-
նուն նորին...

2. ա. 136աբ Տեառն Լեւեւի Յիշատակա-
րան յԱռակաց Սողոմոնի, զոր իւրով ձեռնա-
գրեաց (ծայրակապ՝ «Ա—Վ») — Աստուածողէն հո-
գովէ ի սմա, իտաղաղութիւն անուն արթա...

բ. 136բ—7ա Անդադարձութիւն տաղիս Յի-
շատկ[ի] (ծայրակապ՝ «Բ—Ա») — Քաղցրագու-
նիս այս բաղձանօք լիցեալ հոգւոյս մեռեալ մե-
ղօք...

3. 147աբ Անուանք սուրբ առաքելոց... Թէ
ուստի՝ կամ յորմէ՝ ցեղէ է—Պետրոս և Անդրէաս
ի ցեղէ Նեփթաղիմայ...

4. 147բ Վասն սուրբ առաքելոց ... Բէ որով՝
մանուամբ կատարեցաւ և ո՛ւր կան—Պետրոս ի
Հոռմ խաչեցաւ...

Գ. 148բ—82բ [Բնագիրք գանգաւն]
—148բ Այս ինչ է ի յառաջիկայս—Ա. Մեկ-
նութիւնք Պորփիրիոսի ... Լէ. Վասն նաւակա-
տեաց (բնագիրք՝ Ա—ԼԲ, տե՛ս § 1—4),

1. ա. 149ա—50ա Ա. [Իրաւի Անյաղթի]
Յառաջաբանութիւն Մեկնութեանց Պարփիւրսի-
Հանդերձեալք Հանգերձ Աստուծով սկիզբն առնել
առաջիկա շարագրութեանս ... զոր ծանուցին ի-
մաստունքն շնորհաւք քարեքարին Աստուծոյ՝

բ. 150բ—1բ Բ. Ներածութիւն Պորփիւրի (հա-
մառու մեկնութիւն—Իլոյր հարկաւորի ... Հարց-
քի՛նչ է ներգալթիւնք Պորփիրիոսի Պատասխանի.
Սեռ, տեսակ, Ե ձայնքն են ... սահմանաւ յայտ-
նելն այս է, և այս կարճառաւարար բո լիցի՝

2. 151բ—6ա Գ. [Տասն] ըստորգութիւն
Արիստոտէլի (համառու լուծումն) — Գոյացու-
թիւն, որակ, քանակ ... Գոյացութիւն է անձն...

բովանդակա խնդրեցէ՛ք՝ ի բունն ընթասցիք մեկ-
նութիւնն:

Ց. 156ա—8բ [Վկայութիւն ի Սուրբ Կրաց]
ա. 156ա Դ. Նախ և առաջին գլոյսն. Վասն
նամքերութեան—Եսայի. Արիւնաւք Մատենացիք և
գանձիւք եղիցի...

բ. 156բ Ե. Սրբորդ գլոյսն. Վասն ստախա-
սութեան—Դաւիթ ասէ. Նրկիւդածա Տեառն փառա-
ւոր անել...

գ. 157ա Զ. Սրբորդ գլոյս. Վասն բերանա-
ստութեան—Եսայիս ասէ. Մանիցի ձեռն Տեա-
ռն...

դ. 157ա է. Ջորժորդ գլոյս. Վասն նպատու-
թեան—Մովսէս հրամայէ. Մնացեալքն ի ձէնչ
սատակեցիք...

ե. 157բ Ը. Հինգերորդ գլոյսն. Վասն ռիս-
կայութեան—Դաւիթ ասէ. Զի ահա մեղաւորք լա-
րեցին...

զ. 158ա Թ. Վեցերորդ գլոյս. Վասն արինա-
գանցութեան—Դաւիթ ասէ. Դարձան և փորձեցին
ղԱստուծոյ...

է. 158բ Ժ. Երեքերորդ գլոյս. Վասն կաշառա-
սիրութեան—Մովսէս ... Հրամայէ. Կաշառ կուրա-
ցուցանէ...

4. 158բ—82բ Գրիգորի եռամեծի՝ շալկերտի
Յովնանու Որտեմեցոյ, Հարցմունք պիտանիք
գրոց աշակերտեալ անձանց (ԺԱ—ԼԸ)—ԺԱ.
[Հարց.] Քանի՛ են օրէնք, Պատասխանի. Արեւք
սեռական Գ է ... Այսքան վասն երազաց:

Քաղութ Հարցմանք գրքի Բ—Գ, Թ—Ժ հատորներէ:

Ե. 183աբ Սերոյն Լեւեւի [Շնորհալոյ]
Պատասխանի թխտոյն Յակովբայ վարդապետի
Ասորոց Մելիտիւնոյ մայրաքաղաքի Հայոց—Հար-
ցումն գոլ թո առ իս ... և մի կամք ասեմք փրկ-
չին մերոյ, որ է օրհնեալ ընդ Հոր և Հոգոյն սըր-
բոյ՝

—185ա—6բ Այս ինչ հաւաքեալ կայ ի գիրս
յայս—Ա. Վասն կանանցն իւղաբերիք ... Լէ. Նը-
րորդ հատոր Պատուածաբանութեան Դիոնէսիոսի
... Զի՛նչ է հանգիստ մտաց, հոտոց և համոց
(տե՛ս § 2—է),

Զ. 188ա—260ա Լուծումն ի Սուրբ Կրաց
Վարդանայ վարդապետի, ի խնդրոյ քաղապաշտ
քաղաւորէն Հեքմոյ (Ժղլանք) — Հրամանն պատ-
կանեցուցիւ ... այլ իրել չէ նորոյ, քան զհինն և
և ստոյցն:

Տե՛ս ձեռ. Մ 341, 1ա—141ա. § 1/188ա—91ա, 2/
200ա—1բ (§ 3-ի ե-ի և գ-ի մէջ), 3/191ա—200ա

(աստ՝ 8 2), 201բ—11բ, 4/211բ—3ա; 5/215ա (միայն ա—բ, լուսի քիւն կից «Այսմ վկայ...»); 6/շխ, 7/200ա (8 16-ից յետոյ); 8/215աբ (աստ՝ 8 18); 9/217բ—21բ, 10/231բ—4ա; 11/234ա—4ա; 12/246ա—9ա; 13/246ա—52ա; 14/252ա—7ա; 15/267ա—8ա; 16/258ա—9բ (կից՝ 259բ Յիշատակարան հեղինակի. աճ՝ աճը՝ 103ա; Աստ միայն՝ «վասն որոյ ... քէ առ[մամն] զիս հարցա-նեն...» չար. թափումը); 17/շխ, 18/215բ—7բ (8 8-ից յետոյ); 19—23/շխ, 24/184աբ, 186ա—7բ (այլ գրութեամբ ներդրի. Ունի յաւիտեալ վկայութիւնք. «Սուրբն ներսէս կաթողիկոս ասէ. Առանց խառնման առենէլ զխորհուրդն...»); 25—27/շխ:

է. 260ա—70բ Գրիգորի աշակերտի Յոնան-նու Որոտնեցոյ և քաջ դիտապետի Համառատ Ուսումնուն յԱռակաց գրաց Սողոմոնի, ի լուսա-ւոր բանից մեծին ներսէսի (հարցմունք է—էէ)— է. 2/նշ, որ Սաղմոսն և այլ մարգարէք և Տէրն յՈնտարանն առակաւ խաւսէր. Պատասխանի. վասն երկից. Նախ՝ զի առակն պիտանի է ... և զի-շուքին լուսնին առնէ զգոյնն կարմիր. Նմանա-պէս և զայլսն իմացիր:

Թ. [Յանկագործիւն՝ Ժէ—ԺԼ դդ.]

ա. 187բ [Հարցմունք և պատասխանիք]— Հարց. 2/նշ է, որ Քրիստոս ասաց ի սուրբ Ան-տարանին վասն մեղաց ... զի մի գուցէ ինքն ե-ղիցի:

բ. 270բ [Ի Մեկնութեանց Մարգարի]—Կա-լան պահակ զՍիմոն ասէ զկիրենացիս, իւծ-մունք. Ոչ քէ ողորմելով ...

ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԻՆԻ ԺԱՄԱՆԱԻՒ

1բ Ագնեա՛, Հոգիտ Սուրբ Աստուած ճշմա-րիտ և հասոյ ի յաւարտ:

147բ Ո՛վ սուրբ առաքեալք, յորժամ տացէ Տէր Աստուած ձեզ դաթոնն դատողական՝ դատել զերկոտա[ւս]ն ազնի Իսրայելի, աղայեմ զձեզ, յայնժամ շնորհեցէք թողութիւն մեղաց մերոց՝ զրոյի զրոցս և ստացողի... (քերուած և գրուած. Բարա Մարգարէ վարդապետի) և ծնողաց մերոց և ամենայն ազգայնոց, և Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

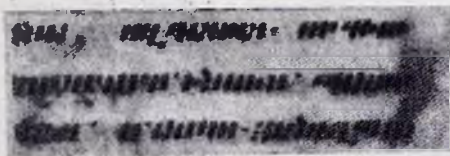
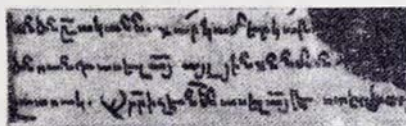
ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԳԱՅԻՒ

137ա է սուրբ Կոսկարանա ի վայելումն Մարգարէ վարդապետին Ապուշեղցոյ, թվին ՌՃՆԴ (1695):

142ա Յիշատակ է զիրք Մարգարէ եպիսկո-պոսին Ապուշեղցոյ. թվին ՌՃԾԲ (1703), Փետրը-վարի ԺԴ:

270բ Յիշատակ է զիրք Մարգարէ եպիսկո-պոսին Ապուշեղցոյ և ծնողաց նորին, թվին ՌՃԾԲ (1703), Փետրվարի ԺԴ, Հայր մեր ...

Կեֆաղըժմ՝ 45բ, 188բ Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Մարգարա վարդապետ. թվին ՌՃՆԴ (1695), 2ա, 147բ, 267բ Գիրքս Սուրբ Էլիմածնա է:

Քալվէժ

Գրիգ՝ Մարգիտ արչ.՝ ՍՏԱՅՈՂ՝ Յոնանեմ: ՍՐԲԱԳՐՈՂ՝ Գրիգոր (1345):

Թերթ՝ 291, չգրուած՝ 1ա—2բ, 172բ, 271բ: ՔՐԱԿ՝ Ա—ԻԵՄ 12 (Գ, ԺԴ, ԻԿ 11, ԻԵ 6): ՆԻԻԲ՝ բարդ: ՄԵՍՈՒԹԻՆԻ՝

10,4×11,6—12: ԳՐՈՒԹԻՆԻ՝ երկաթե: ԳԻՐ՝ բարդեր (ճշուշ՝ 280ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ սե կաթի, միջուկը՝ առիտակ, առ-տաղը՝ բարդ: ՔԱՂԱՆԱԿ՝ բարդ 1, սկզբից:

ՄԱՆԻՐԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՆԻ—Կ ի ս ա խ ա ճ Ե՛ 4ա, 46ա: Ճ ա—

կատարող՝ 89ա, 130ա, 138ա, 173ա, 187ա, 188ա, 208ա, 217ա, 226ա, 259ա, 272ա, 281ա: Նստահանող՝ բուսական (4ա, 48ա): Ջուրագիտ՝ բուսական, հանգուցող, կենդանացի: Գոյնը՝ կարմիր, կանաչ: Վիճակ՝ բուսած: Սկզբից և վերջից մշտում, տեղ-տեղ՝ ցեցակեր, խոնավում, ձերթ և քանակի հետքեր: Կազմի կայնի փռումով, եզերք մշտում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

— ԺԻ Թղթի Պոզոսի—Ցաք. 4ա—20բ, 44. 20բ—1բ, Բովանդ. ընթերց. և վկայից 22ա—39բ, 3ար, 40ա—43բ, 8. 43բ—4ա:

1. Առ Հոտոնացիս—Գլ. 44ա—5բ, Թղթ 46ա—87բ:

2. Առ Կոռնաքիս Ա—Գլ. 87բ—8բ, Թղթ 89ա—128բ:

3. Առ Կոռնաքիս Բ—Գլ. 128բ—9բ, Թղթ 130ա—56բ:

4. Առ Գաղատացիս—Գլ. 156բ—7բ, Թղթ 158ա—71բ:

5. Առ Եփեսացիս—Գլ. 171բ—2ա, Թղթ 173ա—86բ:

6. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 186բ—7ա, Թղթ 187ա—96բ:

7. Առ Կոլոսացիս—Գլ. 196բ—7բ, Թղթ 198ա—207ա:

8. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 207ա, Թղթ 208ա—16ա:

9. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 216ա, Թղթ 217ա—22ա:

10. Առ Եփեսացիս—Գլ. 222ա—5բ, Թղթ 226ա—57բ:

11. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 257բ—8բ, Թղթ 259ա—70բ:

12. Առ Տիմոթեոս Բ—Գլ. 270բ—1ա, Թղթ 272ա—80բ:

13. Առ Տիտոս—Գլ. 280բ, Թղթ 281ա—6ա:

14. Առ Փիլիմոն—Գլ. 286ա, Թղթ 287ա—8ա (սկ. տուն 8. Ժվան որոյ բազում համարակալութիւն...):

— Վերագիր, Թիւղուր, Նաւարկութ. — 288ա—9բ (տե՛ս ձեռ. № 187, 444բ):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

ՅԵՄԱՏԱԴԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

289բ Որպէս դիւրագոյն է նաւաժարին հասնել յեղր ծովոյն, նոյնպէս և գծողի գրոց՝ հասնել յեղր գրոց:

289բ Փա՛ռք ... || (290ա) Յամի երկնահարիւր երրորդի ութսուներորդի երրորդի թուականութեանս Հայոց (1334) գրեցաւ տառս աստուածային և երիցս երանեալ սրբոյն առաքելոյն Պապոսի՝ քրիստոսաբարձոյ անաթ, Տարսուցի փոռ, ի Հնգւոյն Սրբոյ առկեալ բազմամասնեալ շնորհաւք, որ յորեքսասաներումբ թղթովքս պարունակեալ համայն վարս բարեգարգութեան ծնելոց ամաց, Աստուար յանգ ելեալ նորոգեցաւ զիրս այս Պապոսի առաքելոյ ի մարաքաղաքս Թալլէժ, որ կալի յրէժ ընդ հայք և ընդ պարսիկք, ընդ հովանեալ Սուրբ Աստուածածնիս մարս լուսոյ և սրբոյ զհնաւոյ|| (290բ) րիկ՝ Սրբոյ Սարգսի և որդւոյ նորայ Մարտիրոսի: Այսմ աստուածաբարձ սուրբ առաքելոյս ցանկացող եղեալ հաւատարմի և բարեպաշտ քրիստոնեայն Յոնանէժ (անունը այլ ձեռքով), և ստացաւ զսա ի հալսլ և յարդար վաստակոց իւրոց, զսա ունելով պապէն իւր և ծնողաց իւրոց:

Ի վերջում գիշերին, ի ծագել մեծի և աներկ առաւառին, ընդ ամենայն արդարացեալսն հասանել լուսոյ փառաց Որդւոյն՝ Աստուծոյ, այցելութիւն գրտանել առաջի ահաւոր բեմին և անալա դատաւորին: Ընդ սմին և զպպիկար գրիչ զՍարգսի սխարլկալաւք, որ կարի տաժմանամբ և մեծաւ տառապանաւք ըստ կարողութեան իմոյ ըստքեցի, || (291ա) մանաւանդ և ի ջանս սաստիկ յածիլ, շրջիլ, աղերս մատուցանել սակս զաղափար առնել սրբաբանութեամբ ընտրեալ, մինչև տնչման իմոյ ոչ զկնի արանիլ, գտի զարինակս ի նմանս անհամեմատ ստուգութեան: Վասն որոյ ժողմք պաղատանաւք, որք ընթեռնութ, կամ արինակէք կամ ուսանիք, աղաւթս անմոռացս յարածամ աւժընդակ տալ յազնալանութիւն, յիշել ի մոռացումն յանցանաց, զի թերես ողորմութիւն գտեալ յաներկ աւուրն այց առնել փրկչին, գրեցէք ի կենացն զպրութիւն զամենեանս առ հասարակ՝ զիշողոյց և զիշեցեալսս, որ է արհնեալ յալիտեանս. ամէն: Աստուած արհնեալ:

ՅԵՄԱՏԱԴԱՐԱՆ ԳՆՆԱԳԱՅԻ

1. 42բ (1345 թ., սրբաբարձի) Կրկնաբանութիւնս այս ոչ է ըստ այլում արինալկաց, և ոչ կարացի ուղղել զսա, զի բազում է այլալուրթիւն սորա և դժուարիմաց է ըստ բառին, բայց մի է ըստ մտացն, եթէ ուղղապէս իմացցիս:

86ր է Քուղթս Նոսմանցի բազում կայր ալլ ընդ ալլոյ, զոր փոքր է շատ ուղեցնաց և անտարակոյս արարաթ, զի իշնել արծանի առնէք յաղթըս:

127ր Զվերչին աշխատող և ուղղիչ սորա զԳրիգոր ընդ առաջին երախտաւորացն իշնել յաղթոթս աղայնմ:

156ր Զսակաւ նպաստաւոր սորա զԳրիգոր իշնել յաղթոթս աղայնմ:

171ր Զլցեալս մեղօք, որ փոքր ինչ աշխատեղ է ի սմա, յաղթոթս իշնել աղայնմ:

186ր Զտառապեալս մեղօք զԳրիգոր նպաստաւոր ուղղութեան իշնել է Տէր աղայնմ:

291ր Ընդ առաջնոց երախտաւորաց և աշխատողաց իշնելքի և զաշակներտ բանի զԳրիգոր մականուն Մեղրացեալ, որ բազում աշխատանաք փոքր ինչ նպաստ եղէ յուղղութիւն գորցնա՝ ի բանս, ի բայս, ի կէտս և լուրակս, զորս թէ մանրամասնաբար և մտադրութեամբ ընթեռնուցու՝ գտցես, և թողութիւն մեղաց խնտրեսցես բազում և անթիւ սխալանաց իմոց. ընդ խնդրուածոց իմոց և ձեզ եղիցի մասն բարի յամենառատ պարգեական Քրիստոսի, որում փառք յաւիտեանս. ամէն:

79

Ճ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ՈՂԹ—1830

Գրի2, ՄՍԱՅՈՂ՝ Մտցես որէ:

ԹԵԹ՝ 379. չգրուած՝ 1ք, 16ք, 133ք—4ա, 176ք, 232ա—7ա, 230ա—41ք, 326աք, 371ք—Փք: ՊՐԱԿ՝ Ա—ժԹ×12 (Ա, ժ, ժե, ժ2, ժԸ 14, ժ4 15) + ժե—ԻԵ×12 (ժԸ, ժԹ, Ի, ԻԵ 14, ԻԱ 6, ԻԳ 16): ՆԻԹ՝ բազք: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 12,7×9,2: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ միաօրէն: ԳԻՐ՝ բազք (2ա—75ա, 76ք—114ք, 115ք—75ա, նմաչ՝ 36ա), ետքք (75ք—8ա, 114ք—5ա, 172ք, 176ա—371ա, նմաչ՝ 278ա): ՅՈՂ՝ 14 (2ա—14ք), 20 (15աք, 137ա—75ա), 19 (17ա—136ք), 18 (178ա—371ա): ԿԱՍ՝ դրոշմագոր շագանակագոյն կաշի՝ դեանկալ, միջուկ՝ տախտակ, աստաղը՝ դրոշմագոր կտաւ, լուսեցեակաղերը՝ կտրվեր: ՊԱՀՊԱՆԱՎ՝ մազաղաք 2+1:

ՄԱՆՐԱՆԱՆԳՈՒԹԻԻՆ—Կ ի օ ա խ ա ր ա Ը՝ 17ա, 35ք, 71ք, 81ք, 116ա, 134ք: Լ ա ս ա ն ց ա զ ա ր Գ՝ բազանկան: Զ ա ր Գ ա զ ի Ը՝ ճազգուցաղեր, բոչնաղեր: Գ ա յ Ե Ե Ը՝ կապոյտ, կաւմիւր, դեղին, կանաչ, սև:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա: Ուշք քերեք բաճախք զանկախսնամ:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 2ա—10ա [Յիշտակարաւք ներսիս Շնորեալոյ]

Ի թուի [և] 297 (1345),

2. 291ր (Ժ2—ԺԸ դդ., բոլորգիր) Գրեցաւ: Ես՝ Կիրակոս, և Զրթանմէլէս մաս մի տիւնք այս գրոցս, որ քախանայ կարգայ, դայս մեղաւորքս իշնայ և անխափ Աստուած ողորմի ասի Կիրակոսն և Զրթանմէլէսն՝ մասն է Քրիստոսի առնուն. ամէն: Եղիցի:

3. Աստաղ Բ (ԺԸ դ., ետքքիր) Դարձաւ իշնելք Քաղէտս, իշնել լիւրիք է Քրիստոսն. ամէն: Դարձաւ իշնելք Քաղէտս:

ԿՆՖԱՂՈՐԺ՝ 4ք, 108ք, 285ք Գիրքս Սուրբ Էլմիածնաւ է,

Գրչալոր՝ 2ա Պաւղոս կոչեցեալ առաքեալ: 256ք Ունկնդիր լերուր: 1ա, 1ք, 3ա և ալլուր՝ առանձին տառեր: 47ա, 49ա, 50ա, 52ա և ալլուր՝ նկարչափորձեր:

1. 2ա—4ք Տեառն ներսիս Զայոց կարգիկոսի Բան հոմերական ասացեալ՝ Յիշտակարան Առաքելոյ Սողոմոնի ըստ տարից այլորեմից (ծայրակալ՝ «Ա—Զ») — Աստուածնէն հոգւովն իմաստ (= ի սմա), ի հաղաղութեան անուն արքա...

2. 4ք—7ա Անդրադարձութիւն տառից իշնատակի (ծայրակալ՝ «Ը—Ա») — Քաղցրագոյնի այս մաղթանօք, լցեալ հոգիս մեղեալ մեղաւք...

3. 7ք—10ա Վերստին յաւելում ըստ անուան ոգոյին և ըստ անու[յ]ն գծողիս ճախագիծ տառիս (ծայրակալ՝ «Աղոթման: Ներսիսի բան է») — Սա մարգարէ աստուածաբան / Եւ իմաստուն յոյժ խոհական...

Բ. [Մատենի Զնոյ Կտակարանի]

1. Առալի—նիս. 10ք—2ա: Գլ. 12ա—5ք: Գրք 17ա—83ք:

2. Ժողովաղ—նիս. 83ք—4ք: Գլ. 84ք—91ա: Գրք 91ք—114ա:

3. Երգ Երգոց—Նխ. 114ա—5ր, Գրք 116ա—29ա (ունի՝ «Գիտաքիչ»):

4. Իմաստութիւն—Նխ. 129ա—30ր, Գլ. 130բ—3ա, Գրք 134բ—75ա:

5. Սիրաբ—Գրք 176ա—231ր:

6. Յոք—Նխ. 237բ—8ր (Վրջ. «... խրատ Թաւարաց», ի շարունակութիւն՝ Գրք 242ա—324բ, Մանրամաս ԵԵ՝ 187:

Գ. 326ա—71ա [Յովնանու Խլուրանցու] Յաղագս Արարածոց՝—Ծն՝ Յովնան և Երաստ ողի, / Որ մականուն Թուղզուրանցի... / Մենունդ Հօր քնութեան:

ՅԱՇԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

91ա Զեղկելի Սարգիս ստացող գրոյս յիշել աղաչեմ:

133ա Ռ և 2Թ (1630) Թոյն, յետ Աշխարհամարտեան կիրակէին երկուշաբթի արև, որ է Զատիկէն յինչի) և ցայսար Վնշտասանօր(ե)այ, յերկուսն մերկացուցին դիս, և երեքշաբթի՝ վեցերորդ աստիճան ու վեղափիղնոտութիւն: Ըս էի

ամաց իբրև Ի և Ա-ից, Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

371ա Կատարեցօ Արարածք ձեռամբ սուտ անուամբ Սարգիս սարգաւա՛հին:

Կնեաղորձմ՝ 17ա, 160ր, 370ր Գիրքս Սուրբ էլմիածնա է:

Գրչափորձ՝ 15բ Արևնեակ է Աստուած՝ 16ա Համբուրեցէ դիս ի համբուրից բերանայ իւրոյ: 37բ Ընտրելի է հանճար, բան զոսկի մաքուր:

Սարգիս ստացող գրոյս յիշել աղաչեմ:

Սարգիս ստացող գրոյս յիշել աղաչեմ:

80

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԷ—XVII

Թիթ՝ 203—2 (տե՛ս Պատովկ-դանգանակ). չգրուած՝ 98ր, 107բ, 161բ, 173բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ժՋX12 (Ա, է, ժԱ 11, Գ 14, Թ 28, ԺԳ—ժՋ 10): ՆիԹ՝ քուրք, լուսաղորձով: ՄենոթիԹի՛ն 16,7X11,8. ԳՐԴՈՒԹԻ՛Ն՝ մթապին: Գի՛Ռ՝ ճօսքը-գիր (ճմուշ 138ա): ՏՈՂ՝ 18—28 (խտոն): ԿԱՋՄ՝ գրեղ-մազադը շազանակագոյն կաշի, զոնկեով, միջուկը՝ տախ-տակ, աստաղը՝ վանդակազարկ կտառ:

ՊԱՏԱՌԻԿ-ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառեան Յովնանու: Թ—ժ դղ: 2 (Ա—Բ, բերքակալութե 1—2) +2 (Գ—Դ), աստցուած 1 բերքի ընդայնակի հաստած մասերի երկայնակի ծալու-մից, եզրամաստած: Մազաղար, երկսիւն, քաղաղգծն երկարագիր (ճմուշ՝ Բա), Բա՛ւ վրայ բազմազունի լուսան-ցազար: Կարդալ՝ Գր. Աա, Գա, Բր, Գր, Բա, Դա, Աբ, Ե/// և ռոյխարս [և զաղա]ւնիս ... առ ետ գրչեբի՛ն (Բ, 14—Գ, 1): Վի՛ժԱԿ՝ քաւառաւ: Յեղ-տեղ ցեցակեր, խոնաւորեան հետեւե, փօքիկ պատռուածներ: Կազմի կաշին ցեցակեր, Բ փեղկը պատռուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 3ա—67ա [Մատուհի Աստուածաշնչի]

1. Թղթ Յովաբայ —Ցոքթ. (սի փոքունսս) Յաբ, Գլ. 3բ—4ր: Նխ. (սթանգիշ) Տաբ, Թղթ 5բ—17ա:

2. Թղթ Պետրոսի Ա—Թղթ 11բ—7ր:

3. Թղթ Պետրոսի Բ—Թղթ 17բ—21ա:

4. Թղթ Յովնանու Ա—Թղթ 21ա—6ա:

5. Թղթ Յովնանու Բ—Թղթ 26ա—7ա:

6. Թղթ Յովնանու Գ—Թղթ 27ա—8ա:

7. Թղթ Յովնայի—Թղթ 28ա—9ր:

ԵԱԳԻՐ ԵՔԱՂԻՍ ԵՆ՛Ա 198ա:

8. Սիրաբ—Գրք 30ա—67ա:

Մանրամաս ԵԵ՛Ն 187:

Բ. 67ա—106ա [Խաւով և Զաւո]

1. 67ա—72բ Նրանելի սուրբ վարդապետին Անանիայի ասացեալ Խաւով վան խոնարհութեան —[Ա]րդ, որպէս առէ առաքեալ. Ամենայն խո-նարհութեան զմիմեանս լաւ համարեալ ...

2. 72բ—5ա Սուրբ և երանելի վարդապետին Յովնանու Գառնեցոյ ասացեալ Խաւով յաղագս ծանու և պատարագի—[Դ]արտ և պատշաճ է մեզ պատելի պատուական պաշտմամբ...

3. 75ա—9բ Խաւով ոգէշան—[Ա]սաց ձեռն ոմն, եթէ պարտ է մեռանել յոնգի[րէ] իւրմէ... (Կրկ. 93ա—6բ):

4. 80ա—9բ [ն]որին Յովաննու Կառնեցոյ իւրաւ ողէշան ամենայն մարդայ, մանաւանդ ժամարարի, ի խնդրոյ Սարգսի քանանայի սրբասիրի—[Մ]տալ[ա]կից քո ի Քրիստոս Յովաննէս Գառնեցի...

5. 89բ—93ա Այլ և զայս հարցեմ, թէ որպէս կարասցէ մարդ զվիտս ոռոշել յերկրաւորաց և զայս կեանքն արճամարհել և Աստուծոյ միայն ցանկալ և արդարութեան նորա (=«Մերոյ Անանիայի Շիրակունեցոյ Հայոց վարդապետի ասացեալ Վասն անցաւոր աշխարհի» Թ 4951, 135բ) —Արդ, եթէ կամիս, որ յաղթես աշխարհի...

93ա—8բ տե՛ս § 3, 75ա—8բ:

6. 97ա—8ա երանելոյն նկերմ[ի] ասացեալ ի Քափոր—Իսկ առաքեալն հայրական յերկիր ի վերայ ճերսաց...

7. 98ա Յովաննու Աւետարանի մեկնութիւն—Այլ եւ աղայմ զքրիստոնեայս յարութեան ուսուցանել...

8. 99ա—100բ [նեւսիսի Շնորհալոյ Մ]եկնութիւն խորանաց Աւետարանին—[Մ]տանեմ աստուածագործ և հոգեբուի... որ ժողկեալն էր անկաղբարար յԱստուծոյ... (շար. թափուած): 9. 101ա—5բ Սանմանադարութիւն դաստիարակութիւն նորանեւոյց մանկանց, որ հրաշքիւ ին աստիճան քանանայութեան: Խրատք հարկաւոր և պիտանիք, արարեալ մեծ վարժեալ պետիւն Գրիգորի հրոնտարի [Տաթեւացոյ]—Արդ, ըստ կարգի ժամանակին վարժեն զմանկունս...

10. 106ա Աղօթք Յովաննէս Կառնեցոյ ասացեալ ի ժամ նշման—Աղայեմք զքեզ, Տէ՛ր, և զԳահնամք զանճա մարդասիրութեանն...

Գ. 106բ—49բ [Կանոնք և իւրաւոր զանգաւնք]

1. 106բ—7ա Կանոն սանմանեալ ի սրբոյն Ստանկալ—Որ հեռի կայ ի հաղորդութենէ... [ուարորդ, քահանայ, զհրամանս սրբոյ, որ հարկալ] ... (անաւարտ. բաց՝ 107բ):

2. 108ա—13բ Անանի Հայոց վարդապետի ասացեալ իւրաւ քանանայից—Արդ, քահանայական աստիճան ինքն յայտ[ն]ի է... և որ աղքատ ինիւն, մի պոնադատք:

3. 113բ—5ա Սանակաւ հայր[ապետի] Հայոց Կանոնք—Որ յարաջ ուտեն ին ինչ և հաղորդ առնու՞ Գ ամ, եթէ շնա ընդ կուսի՞ Գ ամ...

4. 115ա Իսկ ի նիկիական Կանոնք—Քահանայ, սարգաւաւ և կամ ալլ եկեղեցական, որ զարժաթ իւր ի վարձու տալ...

11—80Ա

5. 115աբ Կանոնք Յոհան Մանդակունեցոյ—եթէ որ ի քահանայից ... ի զեկ կամ ի վաճառել...

6. 115բ Բարսեղի Կանոնք—Քահանայ, որ զեկէ զինով ... (1 կանոն):

7. 115բ—6բ Ի ներսէ Հայոց կաթողիկոսէ Կանոն—Ոչ ունին քահանայից Աստուծոյ և մէնջ հրաման առանց սուրբ ծածկոցի պատալադ մատուցանել...

8. 116բ Առաքելոյն Փիլիպպոսի Բան խրատ—Ամենայն այր կամ կին, կամ մանկունք դատարկացեալք ի գործոյ... (1 կանոն):

9. 116բ—8բ Կանոնք քանանայից զգոյշաւոր: Համալ[ո]ւն է այս—Քահանայից պարտ է և արժան է սրբութեամբ սպասաւորել...

10. 118բ—26բ Վասն զգոյշաւորութեամբ սպասաւորելոյ սուրբ խորհրդոյն... ծնէ սխմարութեամբ ճապարկէ ի սուրբ խորհրդոյն...

11. 126բ Նզկալ Կողմացոյ Հայոց վարդապետի—Որ հաղորդի սուրբ խորհրդոյն... (1 կանոն):

12. 126բ—7ա Նորին Նզկալ Բան երկրորդ—Մուկն կամ պլ կայտառ ինչ...

13. 127ա Սյուստ ժողովածու իմաստախոն արանց—Ի մարդեղութիւն Բանին Աստուծոյ ապականելի կիրք ոչ է պարտ զմտաւ ածել...

14. 127բ—8ա Յաղագս նկարեալ պատկերաց—Ի պատկերս. նկարեալս փրկչական պատկերն միայն է երկրպագել...

15. 128ա—30ա Վասն քանանայագործութեան կտրուց պատարասութիւն—Ի յատենի ոչ է պարտ քահանայի առանց շուշադի Աւետարան ընթեռնուլ...

16. 130ա Խրատ կանոնական քանանայից և կրանաւորաց—Պարտ է քահանայիցն ահիւ է դողութեամբ կայ առաջի Աստուծոյ...

17. 131ա—7բ Երանելոյն Նիկիայի և Յոնանեւոյ Ոսկերեւոնց ասացեալ («Յոնանեւոյ Մանդակունեցոյ... Վասն զգոյշութեամբ և երկիրի մեծեմք ի մարմին և յարին Որդւոյն Աստուծոյ», Թ 993, 404ա)—Սոսկան ոսկերք իմ դողութեամբ...

18. 137բ—40ա Վասն կուսեաց, թէ որպէս պարտական է առաջի Աստուծոյ—Եւ արդ, որպէս ակն տպագիրեն կառուցեալ ի թագ դշոյն...

19. 140բ—6ա Խրատ Գրիգոր [ուսատւոյն] Յաղագս վանաւրէից և սամամեմք (=սանմանք) ժամագարութեան—Վարի յոյժ աւտաւար է և

պիտանացու է մեզ յամենայն ժամ քննել և իմանալ զարժանն...

20. 146ա—9բ Խրատ ժամկալագութեան և ուղղութեան, քէ որպէս պարտ է վարել Աստուծով—Սկիզբն ամենայնի Աստուծ է... միայն աշխարհականս և զինուորք, այլ կարգաւորքս, քանզի ան||... (շարք թափուած):

Գ. [Իմաստասիրականէ]

1. 150ա—5ա Արիստոսելի Յաղագս առաքիւնութեան, գրեալ առ Աղէքսանդր քաղաւոր—[Գ]ովնի են գեղեցիկքն և պարսաւնի՞ գարշելիքն...

2. 155ա [Նախերգան Ստորագութեանց Արիստոսելի]—Արիստոսելէս Ստագիրացի էր, ի Քամշկիթ քաւառէ...

3. 155աբ [Ի բանից իմաստեաց Յաղագս ըսկզբան աշխարհի—Մ]ովսէս մարգարէ դանդունդս և զխաւար և զշոր գոյ սկիզբն աշխարհի [Պ]իթագոր... զթիւս և զշափաբերութիւնս... [Թ]ալէս Մելիսացի՞ զշոր...

Ե. 156ա—61ա [Բարբողիմէոսի Բուրնիաց—տ] Զամուռու հաւաքումն յաղագս հաւաքաւնութեան—[2]աւաքաբանութիւն լինի յերից եզերաց... պարտ է եզրակացութեանն գոյ մասնաւոր. Զ. 162ա—93ա Կարնաբանութեամբ քաջալայտութիւն տրամաբանութեան [ն]ս յաղագս նորակամութից

—182աբ [Յաղագս տրամաբանութեան—Դ]իտաւորութիւն առաջիկայիս է, զի դիւրաբանութեամբ և կարճիւր կարգեցի տրամաբանութիւն... իսկ ի տրամաբանութեան երեք երևին հատոր. պարզաբանութիւն, շարամանութիւն և շարաբանութիւն...

1. 162բ—93ա Յաղագս պարզաբանութեան, որ է հետուր առաջին

—162բ—3բ [Նախերգան—Ա]մենայն պարզ իմացեալ կամ է յոյացութիւն, կամ պատահումն...

ա. 164աբ Յաղագս սեռի—Սեռ անունս է, զի ի վերայ անուանց ոմանց ասի...

բ. 164բ—6ա Յաղագս տեսակի—[Թ]էպէտ հինգ բարբառս առանց միմեանց ոչ բացայայտին...

գ. 166ա—7բ Յաղագս տարբերութեան—Տարբերութիւն է, որով բաժանի և սահմանի իւրաքանչիւր իր...

դ. 167բ—8բ Յաղագս յատկի—Յատուկ է, որ միոյ տեսակի բնաւորեալ է գոյ...

Ե. 168բ—70բ Յաղագս անհատի—[Ք]անզի անհատն մասն ուրումն բոլորի...

զ. 170բ—1ա Յաղագս հոմանունան—Հոմանունն է, որով նշանակեալքն Հասարակ են ըստ անուան միայն...

է. 171աբ Յաղագս փաղանունան—Փաղանունն է, յորոյ նշանակութեան ըմբռնի իր իմն...

ը. 171բ—2ա Յաղագս դաստնականեան—Դաստնական անունն է, յորոյ նշանակութեան է իր իմն լինի...

թ. 172ա—2բ Յաղագս յարանունան—[Յ]արանունանք են, որք միով ծալրի յարին և միով ծալրի որոշին...

ժ. 172բ—3ա [Յաղագս ենթացուցական և տարացուցական ստորագութեանց]—Այլ գիտելի է, զի կրկին է ստորագութիւն...

Յաղորդ միտաբանիք հանաւոր՝ ԺԳ—ԺԵ պրակների սխալ տեղադրման հետեանցով

ժա. 184ա—6ա [Յաղագս քանակի և քանակութեան: Պրակ Ա—Ժ]. Պրակ Զ—Եւ իսկապէս և իրաբար քանակ միայնք այտօքիկ ասին...

Ժբ. 186ա—91ա Յաղագս աղբյւրի (պրակ Ա—ԺԳ)—Աղբյւր այսպիսիք ասին, որք միանգամայն ինքեանք որ ինչ են...

Ժգ. 191ա—3ա, 174ա—6բ Յաղագս որակի և որակութեան (պրակ Ա—ԺԹ)—Եւ որակութիւն ասին, ըստ որում որակք ոմանք ասին...

Ժդ. 176բ—7ա Առնել և կրել—Ընդ Բ ունի առնել և կրել՝ ներհակաւորութիւն և զանտես և զնուազն...

Ժե. 177ա—82ա Յաղագս հակակայից (պրակ Ա—Ը)—Իսկ յաղագս հակակայց ըստ քանի յեղանակս սովորեցաւ հակակայի...

Ժզ. 182ա—3ա Յաղագս նախկերի—Նախկինս այլայլոյ ասի քառաբար...

Ժէ. 183աբ Յաղագս համանգամայնց—Համանգամայնք են պարզաբար և իսկապէս...

Ժը. 183աբ Յաղագս շարժութեան—Շարժութեան տեսակք են Զ. լինելութիւն, ապականութիւն... և ոչ մի այլց շարժութեանցն Հասարակացեւոյց ||... (շարք և հատոր Բ—Գ չիք):

Նմանութիւն ունի Սիմէոն Զուլայիցու «Տարմաբանութեան» հետ (հմտ. № 664, 101ա—58բ):

է. 193բ—203բ [Մանր բնագիր]

1. 193բ [Վասն համբերութեան]—Զի որ լեզուի համբերէ...

2. 194ա [Վասն տունից մարտիրոսաց]—Եւ մարտիրոսք բոլոր տարին... ամենայն օրն իւրն վկայ ունի...

3. 194թ—5ա Վանո շարականաց—Հարց. Ո՞վ է ասացել շարականն, Պատասխանի. Որք զծորան Հոգոյն սրբոյ արքին... անելին քան վայս խոտելի են և անպիտան (տե՛ս «Հարցմանց պիթք», հատոր Բ, պրակ խէ)։

4. 195թ—6ա Յուռեարեն այսոֆիկ անուանվ քարքմանալի—Իսպակի՛՛ ներածութիւն, կենսո՛ւ սեռ... ջրքան՛ շար, լէաքոս՛ սպիտակ, Եւ Քրիստոսի փա՛ռք։

5. 196ա եօթնասնեկին եօթն՛ է եճ—էն Ժ պակաս, որ լինի կէսն Բձնն (70×7=500—10:2=245)։ Միտ իմաստոյ ի տուն սղոյ...

6. 196թ Յաղագս եղանաց սիրուն—նշանք սիրոյն են, զի սիրելին յօծարութեամբ...

7. 196թ—7ա [Յաղագս մեղաց]—Մեղք սրտին են այսոցիկ. խորհուրդ, հեղտութիւն...

8. 197թ Ատափեռութեանց—Հսկումն յերկիւղն Աստուծոյ պահէ դանձն լախտից...

9. 198աթ Աղբւս Եւրաղի—[Ա]մենայն ի

րիթ, ամենայն ուրեք...

10. 199ա—203թ [Ի Ռանից իմաստեց]—Ջալոյ ղուարդ և զառատ սիրէ Աստուած... Մի՛ լինիր խոտսսիրտ յեղբոր քո, զի մի անընդունելի լիցի աղաթք քո։

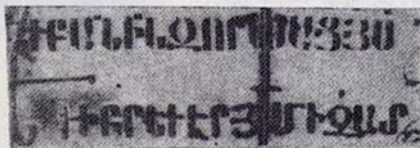
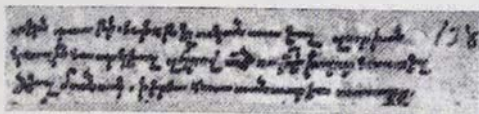
ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳՐԱՅ

1. 194ա (Կազմողի) Փա՛ռք... որ ետ կարողութիւն Թումա կազմողի, որ կազմեցի զսուրբ գիրքս յիշատակ և ի վայելումն տէր Գալուստին, որ ետ կազմել ի հալալ ընէից իւրոց թվին ՌՂ և է(1648)։

2. Պատասովկ-պանպանակ Գա (Գնողի) տէր Մովսէս Քրիստոսի ծառա, անուն՝ Գօրի, ծախօղն՝ վրացի, Թվին ՌՃՄ (1701) զայս գիրքս ժժ ապասի առի։ Քրիստոսի ծառայ տէր Մովսէս։

194թ Յիշատակ է այս գիրքս նորեցի նորեն ծալ տէր Մովսէսին, որ է որդի Սատաղին, թվին ՌՃՄԲ (1703) ամին։

Կե՛մաղորդմ՛ 1ա, 1թ, 172թ, 193թ Գիրքս Սուրբ էլմիածնա՛ն է։

Թեմ Թ՝ 204+1 (Կրկ. 2). չբռնած՝ 1ա—2դ, 73թ—8ա, 193աթ, 254թ, 257աթ, 258թ—64թ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ձ×12(Ա 13) + Ա—Ժ×12 (Ղ 10) + Ա—Ձ×12: ՆԻԻԹ՝ բալբ: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 14,1×9,6: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ եօրգիր (Յա—73ա, 194ա—254ա, 255ա—8թ, 258ա, Նմալ՝ 194ա), բայրգիր (77ա—192թ, Նմալ՝ 77ա): ՅՈՂ՝ 17(8ա—73ա, 255ա—8թ), 23(77ա—192թ): ԿԱԶՄ՝ դրոշմագրի զազանակազան կաշի՝ դոնեկով, միջուկը՝ տախտակ, ասառը՝ ծաղկաբաղդ, դրոնակի աստուղը՝ սև ու կարմիր վազանկներով բարձրակեայ դրժուածք։

ՄԱՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Առջամե՛ 76թ: Կիսա խոբա՛ն՝ 77ա: Զա՛ւա տազա՛րդ՝ 148թ: Լուսա՛նցազա՛րդ՝

բաւտան: Զաբդա՛րդ՝ բոլնգիր: Գոյնե՛ր՝ կարմիր, կապույտ, կանաչ, դեղին:

ՎիճԱԿ՝ բառաբ. բրջուածութեան ու ցեղակերպեան նետեր, փոփոխ պատճառներ:

ՄՆԹ. Բաղկացած է առանձին պրակալարած նրէի՛ մասերից (Ա՝ 1—74, Բ՝ 75—192, Գ՝ 193—264): Ա և Գ մասերը՝ Նայն գրի ձեռնով, իսկ Բ մասը՝ հատեալաբար ուրիշ:

ԲՈՎԱՆԿԱՎՈՒԹԻՆ

Ա. 1. Յօր—Գրք Յա—73:

2. Առաւկէ—Գրք 77ա—125ա:

3. Փողովաղ—Նխ. 125աբ, Գլ. 125բ—30բ, Գրք 130բ—146բ:

4. Նրզ Նրզգ—Նխ. 146բ—8ա: Գրք 148բ—57բ (ռնի՝ «Գիտացի»):

5. Իմաստութիւն—Նխ. 157բ—8ա: Գլ. 158բ—60ա: Գրք 160բ—91բ (կից՝ 191բ—2բ, տե՛ս Բ, § 1):

Մտերման տե՛ս Մ 187:

Բ. 1. 191բ—2բ Յիշատակարան է (= Ներսիսի Ընտրեալոյ՝ Առակացն Սողոմոնի՝ «Ա—Ք») — Աստուածեղէն Հոգովն ի սմայ, ի խաղաղութիւն ա-նուն արթայ...

2. 194ա—254ա Իմաստութիւն Յեսոայ՝ ողղ-ւոյ Սիրաբայ [բրգմ. Սո. Լեւոնտոյ]:

—194ա—5բ Յառաջարեանութիւն—Բաղմաց երեւիլ արանց իմաստութիւն մեզ յայտնի եղև...

—195բ—9բ Գլովսք գրացն Յեսոայ՝ ողղւոյ Սիրաբայ (Ա—ՄԱ)—Ա. Վասն իմաստութեան, թէ յԱստուծոյ ելանէ...

200ա—43ա Գլովս Ա. [Վասն իմաստութեան, թէ յԱստուծոյ ելանէ] — Ամենայն իմաստութիւն ի Տեառնէ յԱստուծոյ է... (անաւարտ. վրջ՝ գլ. ԻԲ «...յառաջ քան զարիւն, կազ է»):

3. ա. 255աբ Վասն վարդապետական իշխա-նութիւն տալոյ — Առ քեզ Հրաման իշխանութեան վարդապետելոյ...

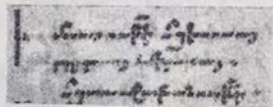
բ. 255բ—6բ Յաղագս գաւազան տալոյ էլ-լէսիատական վարդապետութեան — Առ քեզ գա-ւազան զօրութեան...

4. 258ա ԲԺ—տասան սուրբ վարդապետաց անուանէ (ԺԼ դ. յաւնագրութիւն) — Սուրբն Դիո-նէսիոս, սուրբն Տրէթէոս, սուրբն Սեղբեստրոս, սուրբն Աթանաս, սուրբն Կիրիլ Երուսաղէմացի, սուրբն Նիքիմի Խոռենացի, սուրբն Բարսեղ Կե-սարացի, սուրբն Գրիգոր Նիսացի, սուրբն Գրի-գոր Աստուածայրան, սուրբն Նախիան Կիարա-ցի, սուրբն Յովնանէս Ոսկեբերան, սուրբն Կի-րիլ Աղէկանդրացի:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

2դ. (Կարմրագիր) Սուրբ Հոգի Աստուած, Հա՛ս ի թիկունս տկարութեան իմում:

Գրչափորձ՝ 2բ եւ լուծայ Երբք բարեկամացն ...եկին...առ եւս Յօք (Բ, 11: Տե՛ս եւս՝ 1ա, 259ա, 263ա, 264բ):

82

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

(Բաղկացած է 2 տարբեր ձեռագրերից)

ԹԻՒԹ՝ 286: ԿԱԶՄ՝ շաղաթեղազոյն տեղադր կաշի, մի-շուրջ՝ աշխատիկ, աստուած՝ բուլք:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Կազի կաշին փեռնուած, եզերքը մաշուած, մասամբ ցեցակի:

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

էջմիածի՝ 6

ԻՄԺԹ—1770

ԳՐԻԳ՝ ճառարիւն սել. Հախապետեցի, սեռեւում: ՍՅԱՅՈՂ՝ Յառարիւն Հախապետեցի:

ԹԻՒԹ՝ 118 (1—118). չգրում՝ 1ա—8բ, 11բ: ՊՐԱԿ՝ 1×11 (1818 բ. յաւնում) + Ա—Ք×12: ՆԻԹ՝ բուլք, լու-սագծեալով և լուսագրոյնով: ՄԵՍՈՒԹԻԿ՝ 22×18,5—17: ԳՐՈՒԹԻԿ՝ միասին: ԹԻՐ՝ ճառագիր (3—4 ձեռք, նմուշ՝ 72ա): ՏՈՂ՝ 28—84:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Վերջից պակասուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

—10ա—1ա Ցանկ ցրոյս. տե՛ս թղթաճամա-րը—1. Յառաջարեանութիւն առակացն Քրիստո-սի... 494. Բանք իաղապրութեան և արդարութեան: Վերջ եղև ցանկիս 1819, մարտի 5 օրէն չինեցի ի Պուրայ քաղաքն, ընդին Մկրտիչ սեակիրս Վա-նեցի:

Ցանկն ընդգրկում է նաև Բ Լեւոնգրի Նիքիւրը: Ա. 12ա—68ա [«Գիրք ու կաշի Աղիւր բա-ցեալ, արարեալ և շարադրեալ տեսողն Պետրոսի վարդապետի Նախիջևնցոյ Աղաւալեան»]

Տե՛ս ձեռ. Մ 2, 12ա—90բ. «Բան առ բարեմիտ ընթերցողս» 172ա—4բ, «Ճարգրապէս» 14բ—5ա, 8 ա—1բ/15բ—88ա, Անկրիւնտոր առ ստակն/168ա:

Բ. 68թ—119թ Գիրք որ կոչեցան Աստուածա-
նմանութիւն. շարագրեալ ի Պետրոսէ արդիւնատւո-
ր յեպիսկոպոսէ նախիշխանեցոյ Աղաժախեան, ի
Սուրբ էրմիածին, ի փառս մեծին Աստուծոյ...
Յորդորմամբ երբաց ամանց՝ աշակերտաց գրոց
սրբոց, ճետկողաց ճշմարտասիրաց անճանց, ի
յաւուրս գերիշխանութեան հայրապետին մերոյ
Սիմէոնի սրբազան կաթողիկոսի, ի քվականիս
մերոյ ՌՄժԹ (1770)—ին, Մայիսի Ի—նն, անպի-
տան գրիչս՝ պիտակ Յարութին Հախպատեցոյ

Տե՛ս ձեռ. № 138, Ծա—122թ. Յոյր. /89թ. § 1/

*Գրեալ է ի Սուրբ Երմիածինի արդիւնատու յեպիսկոպոսէ
նախիշխանեցոյ Աղաժախեան, ի Սուրբ էրմիածին, ի փառս
մեծին Աստուծոյ... Յորդորմամբ երբաց ամանց՝ աշակերտաց
գրոց սրբոց, ճետկողաց ճշմարտասիրաց անճանց, ի
յաւուրս գերիշխանութեան հայրապետին մերոյ Սիմէոնի
սրբազան կաթողիկոսի, ի քվականիս մերոյ ՌՄժԹ (1770)—ին,
Մայիսի Ի—նն, անպիտան գրիչս՝ պիտակ Յարութին
Հախպատեցոյ*

Զ Ն Ռ Ա Գ Ի Ր Բ

Քօխար—էրմիածին ՌՄՆ—ՌՄԺԱ—1756—1762

ԳԻՐԳ՝ Եսայի վրդ. Քօխպեցի:
193թ—7թ, 221թ, 227թ, 232թ, 244թ—5թ, 246թ, 260ա—2թ,
267թ—7թ, 277ա—8թ, 283ա—5թ: ՊՐԱԿ՝ 14 (խառն՝ Ա,
Ե, Ժ 8, 9, Ը 8, Է, Ժ 10, 9, Ժ, Ժ 12, 2, Թ, ԺԱ 18):
ԵԻԻԹ՝ քաղաք, լուսագրեւոյ և լուսադրոյնով: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝
22X18—17: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միաբնի (Երեմիէ՝ 142ա): ԳԻՐ՝
ԹԵՐԹ՝ 168 (120—293). չգրուած՝ 144թ, 159թ, 190թ,
Ետարգի, զղագիր (խառն, ճեպոյ՝ 240ա) ՏՈՂ՝ 32—38:
ՎԼՈՒԱԿ՝ բաւարար: Տեղ—տեղ կնդրատուած, լուսանցա-
յին մասերը վնասուած:
ՄԼԹ. Գրուած է տարբեր վայելեալով. առանձին քերթեր՝
այլ անձանց կողմից:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 120ա—59ա [Քարագիրք]
աւ. 120ա—3թ Խորին Մաքեա վարդապետի
ասացեալ Քարագ վասն Շողակաթին, ի բանն.
Աստուած իմաստութեամբ իւրով ճիմումն էաւրկ—
նւ գիտելի է, զի ամենայն որ շինուածս առնէ,
բազում ինչ զմտաւ անել արժան է...
Բ. 124աթ [Քարագ ի բանն]. Նքէ ոք իցէ ծա-
րաւի, եկեացէ առ յիս—Արդ, զայս կենդանի չու-
րըս...

գ. 125ա [Քաղաւածք ի բարոյից]—Մարմին
է նաւակ և հոգին ի մարմնի՝ նաւուղիդ ծովա-
գնաց...

դ. 125ա [վասն որովայնամուրեքան]—Զի
Աղամ ոչ եկեր միս և ոչ ձուկն...

69թ—106թ, 2/106թ—19թ (զլ. ա—գ. վերջինիս շար. և
յաւորդ երեքերը՝ թափուած):

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

68ա ի վայելումն Հայկապատեցի իբրու սար-
կաւագ Յարութինիս, միաբան մեծի Աթոռոյս էր-
միածնի, ի ՌՄԺԹ (1770), Մայիսի Ի—ին եղև
սկիզբն:

68թ (Տե՛ս),

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱՏԱԿ:

11ա (Տե՛ս ցանկը՝ 10ա—1ա),

Ե. 125թ—6ա Բան առ Նիւնուէացիսն—Զի թէ
ի հնումն յաւուրս նահապետաց ի մէջ բնական
օրինաց...

գ. 126թ—7ա Առաջի չորեքշաբթի պանոցն.
[Քարագ ի] լրան մարգարէին Եսայիայ. Գոչեաց
գորութեամբ—Այսու մայրս մեր սուրբ եկեղեցիք...

է. 127ա—8թ [Մանր բարոյւածք]—Մարմին
ես՝ մարմինն Քրիստոսի մարգէ գեք... Ասէ սուր-
բն Ամբրոսիոս, թէ ամենայն հոգի մերձեցի առ
Քրիստոս... 128թ վասն Նիւնուէի բան Նարեկացոյն
—Իբր թէ մինչ աստէն զաստիսաց լինիմ չարու-
թեանն Նիւնուէացոց...

ը. 129ա Քարագ վասն խաչի և ի դէմա Քրիս-
տոսի, զրան մարգարէին որ ասէ. Նշանեցաւ առ
մեզ լոյս երեսաց հոգ և ետուր ուրախութիւն սըր-
տից մերոց (այսբան):

թ. 129ա—37թ Տէր Առաքել վարդապետի ա-
սացեալ Քարագ ի դէմա Ամենեօսենեալ սրբանով
կուսին, ի բանն Սեղամոնի. Գնդեցիկ ես, միւռե-
տու իմ—Անկող բնութիւնն և անհաղիթ թագաւորն...

ժ. 138ա—41թ, 146ա—9ա Բանք պիտանիք
վասն բարոյի և ի դէմա գրչման իւրաքանչիւր
անձին մտածողաց զվաղեցան իւր, քէ զկնի մի-
նունելոյն ուր է դիմելոց՝ յափռեալեան կեա՞նք,
թէ՞ ամենաբն. աստ ժողովեալ եղաք—Առաջին
օրինակ բնութեան զո տես Որպէս ծառն ճանաչի
ի պտղով իւրով...

ժա. 149աթ Քարագ վասն յարութեան Տեառն
մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ասացեալ ի վերայ
ուրեցից երանութեանց—Որպէս գրի ի սուրբ Աւե-

տարանն. եւ զկէի յարութեան իւրոյ ութն անգամ երևցաւ...

Ժբ. 142աբ Բան առաջին յաւուր Մոխարաց, յորում յորդորի մեղաւորին ի յապաշխարութեան, մտածելով զմահեալն եւ զգլխնէ մեղաց—7ուստորը ժողովրդեանն իմոյ, զգործ զգեցիր...

Ժգ. 143ա—4ա Մեծի երեւոյթաբի: Աս իմաստուն եւ իմար կուսանն, ասացեալ սրբոյն Յօնանուն Ոսկեբերանի—Յորժամ զմտաւ ածեմք զգիրախած կենցաղոյս շրջանակն... (145աբ տե՛ս 192բ-ից յետոյ՝ 8 զ, 146ա—9ա տե՛ս 141բ-ից յետոյ՝ 8 զ):

Ժդ. 150ա Քարագ վասն խաչի... Տուր զօրութիւն ծառայի քո... —Գիտութիւն լիցի աստուածափորութեան ձերում, զի մարգարէն տեսանելով զմարդկային բնութիւնս... (անասարտ):

Ժե. 150բ—3բ Քարագ Սուրբ Խաչին, ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ, փայտ է կենաց է ամենեցուն...—Գիտելի է, զի կենաց փայտին ի յերիս դէմս երևցաւ...

Ժզ. 154ա—8ա Քարագ վերափոխման սուրբ Աստուածածնին, ի վերայ բանին Սողոմոնի, որ ասէ. Բազում դստերէ ստացան զմեծութիւն... Նախատեսութիւն աստուածապալակ արքային Սողոմոնի...

Ժէ. 158բ Նաբեկացոյն՝ Բան քարագի. Ի Սուփս եւ այլն—Նմանեցուցանէ զինքն Նաու հողմակոծելոյ... (քաղուածք):

Ժբ. 159ա [Քարագ ի բանն. «Ես իրև իմաստուն եմարարապետ, հիմն եղի. ցանկից»]—Շինուածոյն զոր ասացի ես, ոչ եթէ օտար ինչ ասացի...

Բ. 160ա—75բ [Սամանազգութիւն Աֆրիկայի եւ Ամերիկայի]

ա. 160ա—7բ Նոր Աֆրիկայի սամանազգութիւն—Աֆրիկա, որպէս ոմանք կամին, չունեմնէ Աֆրոսէ ասացեալ է... Արդ, զԱֆրիկայէ, որք ասացան ի մէնջ, քաւականք են ի յԱմստերդամ, աղընթէր Ճերարտոսի, ի ներքոյ Նշանի Շան հսկողի:

բ. 167բ—75ա Նոր սամանազգութիւն Ամերիկայի մասին—Ամերիկայ ի յԱմերիգոս Վեսուցիոսէ զանուն յորդորման զոր ընկալաւ... Արդ, զԱմերիկայէ որք ասացան ի մէնջ, քաւականացին յԱմստերդամ, աղընթեր Ճերարտոսի կողմեցելոյ Վալթս, ի ներքոյ Նշանի Շան հսկողի Վերջ:

—175բ [Յիշատակարան քարգմանչի]—

Քարգմանեցեալ Պատմութիւնս երկուց մասանց աշխարհի, այսինքն՝ Ամերիկայի, որ է Նորն, եւ Աֆրիկայի, որ է մասն ի բաժնեաց հնոց աշխարհի, ի լաթիմականէ առ հայկականն անդազեղեալ ի լուկասոս վարդապետէ Խարբերացոյ, ըստ խնդրոյ արհի եւ պանծալի եպիսկոպոսի տեսան տեսան Յօնանուն պատրիարքին Կոստանդնուպոլսոյ եւ տեղեալ օրհնեալ լերկերն Բաղէշու, յամի Տեսան 1727, ի Կոստանդնուպոլսոյ, ընդ հովանեալ Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցոյն եւ մօրն մանկացելոյն Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Գ. 176աբ Ներքոյ գրեալս է ըլոր աշխարհաց եւ մայրաքաղաքաց զաստիճան քարձորութեան եւ ցացութեան, որ ցուցանէ զստորն եղեալս—Վենալ, որ է Բէշ. աստիճան առաջինն է, որպէ՛կ զկնիք—48, 20... լոնդրայ—52, 30:

Աշխարհագրական 67 տնուն Պատմական Հայաստանի՝ Երևան, Նախիչեան, Մոզ, Բաղէշ եւ այլն:

Դ. 177ա—282բ [Քարագ եւ քանգ զանագեմ]

ա. 177ա—83բ Քարագ ի բանն. Ուրախ եղիցին երկինք ի վերուստ, եւ ամպ գոցեցին զարդարութիւն—Արդ, որպէս ի գալ մեծի եւ տիեզերակալ թագաւորի...

բ. 183բ—7բ Քարագ տէր Ասաբէլ վարդապետի ասացեալ, ի բանն Սողոմոնի, քէ՛ Մրտացոցեւ զմեզ—Նախադատութեւ սիրոյ երկնային քաղձանաց...

գ. 188ա—90ա [Քարագ ի բանն]. Սքէ ոք ծարաիցէ, եկեսցէ առ յիս...—Այս կենդանի ջուրս, զոր Քրիստոս կամի տալ...

դ. 190ա [Քարագ յաղագս եմատոյն]—Հաստք բազում իբրջ յօդին...

ե. 191աբ Բան առ յարութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ասացեալ—Ցաւուրս շարաթուն եկաց Քրիստոս ի գերեզմանին...

զ. 192աբ, 145աբ Յօնանուն Ոսկեբերանի ասացեալ ի մեծատունն եւ ի յազարա—էր ոմն մեծատունն եւ ազանք բեհէզ...

է. 145բ Առ փարիսեցիքն եւ մաքսատուն. Իան Ոհանուն Ոսկեբերանի ասացեալ—Երրորդ է ճանապարհ ապաշխարութեան...

բ. 193ա [Յաղագս ազգակցութեան]—Իսկ որդէգիրն, որ բանիւ եւ կամօք լինի...

բ. 198ա—201ա [Հարցմունք եւ պատասխանի յաղագս երեւտակաց եւ նօզոց մարդկան]—Հարց. Զի՞նչ է գոյութիւն հրշտակի անմարմնոյ:

Պատասխանի. Հրեշտակն կենդանի գոյութիւն է...

ծ. 201բ.—2ա Պատմութիւն Աղէշնաղի, յորժամ դիպեցաւ իմաստասիրացն: Հարց եւ պատասխանի—Բարբ մերկ իմաստասիրացն առ Աղէ[ք]—սանդրոս առն քաջի եւ յնձ թագաւորի գրեցաք, եթէ դաս առ մեզ պատերազմ տալ...

ծա. 202բ Վասն ազգակնեութեան. ներքոյ—1. մեք, 2. եւ հայրն մեր, 3. եւ պապն մեր, 4. հօր պապն... (հմմտ. 193ա, § Բ):

ծք. 203ա—4բ Բանք ծաղովակ համարագրով ի գրէն Առաքինութեանց—Աղբատաց են ինչք եկեղեցոյ՝ 522. ...Աղբատութիւնն առանց ողորմութեան անգթութիւնն երկի՝ 851:

ծգ. 205ա Համեմատութիւն Հնայն առ Նորս Օրէն, արարեալ սրբոյն Վանականայ ընտիր եւ զիտեալատ վարդապետի—Երկինք՝ եկեղեցի... Արուսեակն՝ Յոհաննէս Մկրտչին:

ծդ. 205աբ [Մանուն]—Նաեւ մինչ դառնայ որ ի մեղաց... Նաեւ—Փշրեալ նաեւ ողբալի հոգոյս... Նորպիտոս ծովն աւուրն եօթնիցս հոսի եւ յետ դառնայ...

ծե. 206ա—9ա Քարոզ տէր Առաքել վարդապետի եւ Սիւնեաց երանելւ նախկնապետի, ասացեալ ի բանն Սաղմունի, քէ՛ Սիբիլին մեր ի պե՛նեակ նրեցեցով զգէր—Ասէ ուրեմն հոգեւորսն եւ մեծն իմաստունս արքայածինն Սողոմոն...

ծզ. 209բ—10ա Բանք վասն խոստովանութեան պահոց—Նւ արդ, ընթեռնութիւն ի սրբոյ Աւետարանին, թէ՛ Քրիստոս քաղցեալ 3 անգամ...

ծէ. 210աբ Զայս վասն ամբաստանողաց կերպի դենն առ մեղատուս—Առաջին՝ դինն ամբաստանողք, որք են հրեշտակք...

ծք. 211աբ [«Քաճաճայի ունին իշխանութիւն թողով զմիզս» ցանկից]—Քանդի ունին քահանայք իշխանութիւն, առեալ ի Քրիստոսէ, կապելոյ եւ արձակելոյ...

ծք. 211բ Վասն մեղաց եւ վասն խոստովանութեան եւ զայս—Մարմինս մեր պարտի համաշարժիլ ի խոստովանութիւն...

ի. 212ա—20ա Նորին Սիմէոն վարդապետի արարեալ Քարոզ վասն սրբալոյս եւ աստուածագործ մեռունին, արտահանեալ ի սրբոյն Դիոնիսի եւ Գրիգորն Նարեկացոյ—Առ յցեալն աստուածեղէն Հոգովն...

իա. 220բ [Քաղոյած՝ քարոզից]—Ցնտ ըստեղծմանն աներեւելի երկնից եւ խառնեալ...

իբ. 221ա Վասն Մաղկազարդին բան. Նւ եւլանլն նորա երիւզվէ—Զի երկրորդն թարգմանի...

իգ. 222ա—3բ [«Քարոզ Մաղկազարդի» ցանկից]—Մեծի արժանապատուութեան առ քաղաք իմն գալոյ, դանազան անտաւորք նախառաքեն... ի. 224ա [ի նայն խորհուրդ]—Եթէ իշխան որ առ ի մեզ գալոյ...

իե. 224բ—5ա Վասն սրբոյն Ստեփաննոսի Քարոզ—Երկոտասան առաքեալքն ի նմանութիւն Բժ աստեղաց...

իզ. 225բ ի վերայ սրբոյն հայրապետին Իսահակայ եւ վարդապետին Մեսրոպայ: Զի եթէ բաժինք շնորհաց են, եւ այլն—Զի եկեղեցին Քրիստոսի է որպէս հիացական բնակ յկատուոյ կարդեալք...

իէ. 226ա [Վասն եօթն ցատցն սրբոյ կուսին]—1. Ձցանս սրբոյ կուսին էր վասն միայնակ մայրութեան... 7. Զի ոչ որ գտաւ օգնական...

իբ. 226բ—7ա [Վկայութիւնք յաղագս սրբոյ կուսին]—Հստ սրբոյն Գրիգորի Նիսացոյն, թէ՛ Սիրիլին իմ կարմիր է...

իբ. 228ա—32ա [«Մեկնութիւն Թղթոյն Պօղոսի» ցանկից]—Այլ վասն հոգեւորացն... Այս ամենայն տեղիքս անյաւտ է... այլ միտք իմ... (անաւարդ):

լ. 233ա—4բ Քարոզ ի Սիմէոն վարդապետէ, ի բանն Յովնան, որ ասէ. Նւ եղև քան Տեառն առ Յովնան ուրդի—[3] իմաստասիրաց՝ գործ է արարչին խնամ տանել իւրոյ արարածոյն...

լա. 234բ—6ա Նորին Քարոզ Առաջաւորի պահոցն, ի նայն բնաբանի, ի բանն Յովնան—Հստ սրբապանից վարդապետաց՝ մեղքն է յետս դարձումն յկատուոյ...

լբ. 236ա—7բ Նորին Քարոզ եւ ի նայն բնաբանի, քէ՛ Արի՛ եւ գնայ ի Նինուէ եւ անդ—Ասացաք, թէ մեղքն է յետս դարձումն յկատուոյ...

լգ. 237բ—40բ Նորին Քարոզ ի բանն Յովնան. Արի՛ եւ գնայ ի Նինուէ քաղաք, եւ անդ—Որպէս ամենայն առաքելութիւնք են արդարացուցիւք...

լդ. 241ա—2բ Նորին բանն, որ ասէ. Արի՛ Նինուէացիք յարիցեն ի դատաստանի, եւ—Նինուէ էր քաղաք կապապշոյն...

լե. 243ա—4ա Քարոզ ի շնորհաւարամէ պահոց Աղոնացի, ի Սիմէոն վարդապետէ—Շնորհաւոր պահք եւ շնորհաւոր ատորք սրբութեան եւ մարքութեան...

լզ. 246ա Քարոզ առ մայրն մեր Սուրբն էջմիածին, ի բանն իմաստեան. Աստուած իմաստութեամբ ճիմունս էարկ ի նմա, եւ այլն—Նւ գի-

տեղի է, զի ամենայն ոք, որ շինութեամբ արկանէ երկրի... և այլն տես... (անասարտ):

ԼԵ. 247ա—3բ [«Քարագ ծննդեան Քրիստոսի ի սրբոյ կրօնէն Մարիամայ» ցանկից]—Քանդի Քրիստոս իբր ողկոյզ խաղողոյ...

ԼԵ. 253ա [Անուանէ Պոզուսի առաքելոյն]—1. Անթ ընտրութեան...

ԼԵ. 253բ—5ա Քարագ ողջունի, ի քանն որ առէ. Յոր տուն կամ որ քաղաք—Վարդապետք եկեղեցւոյ ասան, թէ ողջոյն այս զոր տամք, ոչ է անգոր...

Խ. 255բ Բան որ պատկանի ի վերայ ասաքելոցն—Ջի են ի վերայ, քան զհրշտակսն...

Խա. 256ա—63բ [Ժամանակագրութիւն Սասնի վարդապետի Քոխաքեցւոյ]

1. 256ա—8ա Առդ պարտ է գիտել ուրեմն, թէ որքան ամբ անցեալ է են ի ստեղծմանէ աշխարհի և ժամանակս նախեաց և զքիս տարեց նոցա—Ջի ի դամայ մինչև ի Յովսէփ են ամբ 2198...

2. 258ա—60ա Ամբ ի սուրբ ծննդեմէն Քրիստոսի թուի—Մնա. Քրիստոս փրկիչն մեր ի սուրբ կրօնէն Մարիամայ՝ 1...Քազարեք Փորթուկալին բազում անգամ... յարեան ի վերայ արաբացւոց... Այս եղև 1577:

3. 260ա—1բ են և այլ ինչք զարմանալիք...—Եւ յաւոր ծննդեան Քրիստոսի... ի Հոսմ աղբիւր մի բխեցանց... ի յերկիրն Քօսկանայ... տեղեաց քար... այս եղև թուին 1223: || ի թուին Հայոց 1209 (1760)... արեգակն խաւարեցաւ... էի յանձամ Սասնի վարդապետս ի Քօխաթ...

4. 261բ—3բ ի 1209 (1760), Յունիսի 8 օրն ի Քօխաթ կամեցաք և շարագել զեն այլազգեաց սնոցի մարգարէին—Յետ Յերազլի կայսերն Յունաց, թագաւորէ որդի նորա Կոստանտին... Իսկ յետ տեառն Նդիայի անուոյ կաթողիկոսութիւն տէր

Յովհաննէս Օձնեցի... անեն կարգ քրիստոնէից և այլն ամենայն|| ... (շար. թագաւոր):

Խբ. 264ա—5բ Ա. [«Քարագ ի յԱնտիֆն ճրեշտակապետին առ կոյսն Մարիամ, ի քան... Եւ յամենանէ վեցերորդի առաքեցաւ...» 176, 106բ]—[Այս փրկագործ և հրաշալի խորհուրդ նախապէս գոյր...]

Խգ. 266ա—7ա Բ. [«Ամբ խաղաղութեան և արդարութեան» ցանկից]—Աստուածաբան մարգարէս Դաւիթ յայլուր ի տեղէ իրաւանց ղխաղաղութիւն դնէ...

Խդ. 276ա, 282ա Զգործութիւն յարաւտ և աղբից: Գլուխ 29—Ասաց և առաւ մի նոցա առ այն, թէ պարտ է յամենայն ժամ յաղթս կալ...|| Օրհնեալ է հայրն Աստուած... տեսիք արդեօք զգործութիւն աղօթից:

ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ԴԵՊՈԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

158ա (Նսայի գրչի) ՌՄՆ (1756), Օգոստոսի Ժ, Քօղադ:

153բ վերջ եղև. յոյժ շտափով գրեցի: ՌՄՆ (1756), Օգոստոսի Ժ, յնդդիկայ:

209ա ՌՄՆ (1756), Օգոստոսի Իէ, յնդդիկայ շեշտակի:

145բ-1209 (1760), Յունիսի 29, ի Քօխաթ: 261բ ի թուին Հայոց 1209 (1760) Յունիսի 2 օրն, ցորենկան 2 սհաթ և կէսին արեգակն խաւարեցաւ... էի յայնժամ Սասնի վարդապետս ի Քօխաթ...

261բ ի 1209 (1760), Յունիսի 8 օրն, ի Քօխաթ...

201ա Նդրա՛յր, այսքանս գտի գրեցի, այլ չկայր, թէ գրեաք: 1210 (1761), Յունիսի 17:

240բ 1211 (1762), Յունիսի 25, ի դրան Սրբոյ Էջմիածնի գրեցաւ:

Զորք և քան զի քանակն զիջեմն որ մէջն առնէ նորաւ պատկէ
 շէփիք ԶԻ արքայ զիջեմն զիջեմն զիջեմն ԶԻ
 զիջեմն զիջեմն զիջեմն զիջեմն զիջեմն զիջեմն ԶԻ

հարցմանն Տերըն ասէ: Տունս յիսուն և է (ՄԸ)—
 Եւ թեզ ասեմ, օ՛ճ խորագէտ...

Ժդ. 46ա—50բ ԺԴ. վասն տարակուսանօժ
 փոքիմանեայն նախնեացն ի գրկամանէ ծաղկա-
 պանձ փառացն: Տունս վաքսուն (ԿԱ)—Յետ այս
 հարցմանցս քննութեան...

ԺԵ. 50բ—2բ ԺԵ. վասն գղջման Եւայի: Տու-
 նըս Ա—Այն ի՛նչ լար ժամ էր ինձ պահած...

Ժզ. 52բ—4բ ԺԶ. վասն զանազան խորհրդոց
 կողին, որ առ Աղամայ... Տունս Ի և է (ԻԵ)—Այն
 ի՛նչ սև կող էր յիս ծածկեաց...

ԺԷ. 54բ—9ա ԺԷ. Այլ և խորհուրդ դարձեալ
 կողին... Տունս Կ և ինն—նախ՝ զի կողն էր առ իս
 ծածուկ...

ԺԸ. 59բ—62ա ԺԸ. Դարձեալ և այս վասրն
 կողին... /Թէ՛ ճանդիպիս դու մօտ ի կին... /Ձի
 այս զանգատ է Աղամայ... Տունս Լ և է—Կամ դի
 կողն ոսկր է անըզգայ...

ԺԹ. 62ա—3բ ԺԹ. Թէ՛ վասն է՛ր ի ճողոյ
 ստեղծ գկղամ և ոչ յայլ ճիւրոյ: Տունս Ի և մին—
 իսկ Թէ՛ վասն է՛ր ստեղծ ի հողոյ...

Ի. 63բ—7ա Ի. վասն տարեհրաց, որ են մա-
 րանք արարին: Տուն ՄԳ—Տարեհրաց մարանք են
 արարին...

Իա. 67ա—8բ ԻԱ. վասն ճամբմատ[ութեան]
 նախնեացն ընդ Տեսուն... Տունս Բ և մին—
 Տեսունն նման ասի շողին...

Իբ. 68բ—74բ ԻԲ. Այլ ճոր խորհուրդ վասն
 կողին... Տունս Զ և եօթ (ԶԶ)—Ձծածկեալ խոր-
 հուրդն անճառական...

Իգ. 74բ—84ա ԻԳ. Դարձեալ խորհուրդ մեծ
 ու անբնեին /Սուրբ կրեմեայն գերեզմանին... Տու-
 նըս ճարիւր և Խ (ՃԼԵ)—Խորհուրդ այս մեծ և զա-
 նազան...

Իդ. 84ա—92բ ԻԴ. Դարձեալ խորհուրդ ըստ
 այլ կերպի, / Նորբառեսակ իմանալի... Տունս
 ճարիւր մին (ՃԻԶ)—Երրորդութեան խորհրդի...

ԻԵ. 92բ—4ա ԻԵ. Դարձեալ մանու և յարու-
 քեան Տեսուն... Տունս Ի (ԺԹ)—Դարձեալ խոր-
 հուրդ այլ զանազան...

Իզ. 94ա—8ա ԻԶ. Դարձեալ վասն երկտա-
 սան սխանելեացն, որ եղին յաւտ խաշնութեան:
 Տունս ՂԶ (ԿԳ)—Գործք արարին համանգա-
 մայն...

Իկողին հատուածը (96բ—8ա) յօդում է «Այսքան
 ի Տեր Առաքելոյ և ասացեալսու Տեսքանակի մէջ հաշ-
 ուած է (ու ճիշտ) նաև յիշատակարանի տեղաբանակը:

—98ա—100ա [Յիշատակարան: Տունս ԻԶ]
 Ի յուր հարկեր շայց թուական,
 Յիսուն ու յ(98բ) երկու (1403) մըտեալ նոր
 ամ,

Խորհրդաւոր բանքս գրեցան՝
 Ի խրախութիւն սըրտից մարդկան,
 Ջձեպ աղաշնմ, սուրբ ընկերցողք
 Եւ աննախանձ օրինակօղք,
 Ջհայր իմ Դաւիթ յիշէ՛ր մըտօք
 Ի սուրբ յաղօթս ձեր արտասուօղ,
 Այլ և զեղբայրն իմ ըզՄեի՛ք
 Սուրբ քահանա և հանճարեղ,
 Ջի վաճառեալ էր նա անմեղ,
 Յիշէ՛ր յաղօթս ձեր արտասուօղ,
 Այլ և զմայրն իմ ըզՄեի՛ք
 Եւ զՄարիամ հանն իմ բարիք,
 Ըզննեցեցեալսն և զզինդանիք,
 Յիշէ՛ր յաղօթս ձեր, նազելի՛ք:
 Ջմեծ վարդապետն իմ դասառաց,
 Դրիգորիոս՝ պատճառ բարեաց,
 Յիշէ՛ր յաղօթս ձեր առ Աստուած՝
 Աղօգք ու արեամբ մերձաւորաց:
 Պայծառամիտ ու հանճարեղ,
 Պահօղ, հըսկաղ և արտասուօղ,
 Հոգով մաքուր, բընութեամբ անմեղ,
 Եւ մեծ հետեւոր քանի՛ համեղ,
 Բանս յօրին[ե]աց յանճարագոյնս,
 Քննե[ա]լ բոլոր էից մասունս.
 Գիրք բան և լորս որպէս ծաղկունս՝
 Յեկեղեցոյ եղեալ յակունս:
 Ջկաթողիկոս շայց ազգիս
 Ջտէր Կարապետ, օրհնող հիթիս,
 Յիշէ՛ր յաղօթս ձեր յ(99ա) բարիս,
 Եւ ընդ նմին զՊշուռա հոգիս:
 Այլ և իշխանն մեծ Սըմբատ,
 ՋՔիւրթէլ եղբարն իւր հարազատ,
 Ջաւակ նոցա ծընըղեամբ արագ
 Մազգէ՛ր շայց լինել անհատ:
 Ջոր յիշեցաք առ հասարակ,
 Յիշէ՛ր և դուք մըտօք յիստակ,
 Պահել զնոսա հոգով սպիտակ,
 Տալ զանթառամ փառաց պըրակ:
 Եւ որ յիշէ՛ր ըզմեղ անմոռաց՝
 Յիշեալ լիցի ինքն առ Աստուած.
 Որ թողութիւն խընդրէ մեղաց՝
 Թողցի և զհիւրն զոր գործեաց:
 Յիշխանութիւնս Լանկ-Քամուրի,
 Որ նա տիրեաց շատ աշխարհի.

Տեառնը ձեռին՝ բաժակ ոսկի,
Արքունցան է ում և կամի:
Անդամալուծ էր և տրկար,
Ջօրք ունէր ութ հարիւր հաղար.
Ջաշխարհս էտը հօրաբար,
Ոչ որ նըմա ընդդիմանալու:
Բազում երկիր աւ յաւարի
Ու ի Սըմրգաւտ տարաւ գերի.
Յուլվք մընացին յաշխարհ հեռի,
Եւ ոչ տեսին տուն հայրենի:

Առաջին հատորս ամէն մին տուն
Հաղար ու երեք հարիւր ութսուն.
Որ ընթեռնու մըտքը ըզնոյն,
Գտանք շատ բանս պիտանաղօյն: || (99բ)
Օրհնեմք հոգով զԱստուած Հոգին,
Գովեմք մըտքը զՀայրն անքնին,
Բարեբանեմք զմարմնով զՈրդին,
Որ աղատեաց աղօքը Նախնին:
Ունի խորհուրդ սա պանաղան,
Որ ի զըրոց սըրբոց առնան.
Ջընթեցողին միտքըն բանան,
Տալ իմանալ՝ զոր ի սըմա կան:
Բայց ըստ հաղթից է սա նոր բան,
Որ յալլ ուրեք չերենան.
Սա կըրսկուր մըտաց մարդկան,
Ճաշկողացն քաղցը համըս տան:
Բայց որ կարդայ զայս աննախանձ,
Գտնէ իմաստ պայմառասընչ.
Փայլմունք որ կայ ի սմա թափանց,
Ոչ է յինէն, այլ՝ ի բարձանց:
Ես որքն և հող եմ և փոշի
Ու արհամարանք ամենայնի.
Բայց օրհնութիւն Տեառնը շնորհի,
Որ ի տրկարուն ներգործի:
Թէ որ ունի բան ինչ ոսկի,
Ոչ անարգէ զնիւթ արծաթի.
Ջի երկբեանքն պիտանի՝
Առ իւրաքանչիւր պատշաճի:
Ոտանաւորքս վասն այն գրեցի,
Ջի դիւրահաճ մարդկան լիցի.
Թէպէտ շատ բան կան աշխարհի,
Այս հաճելի՝ ըստ ներսէսի:
Գիրս այս գրեցաւ ի վեհից խնդրոյ
Ցան|| (100ա) արժանէս Առաքելոյ,
Ընտրեալ սուրբ ուխտը Տաթևոյ՝
ՅԱթոռ Սիւնեաց հռչակելոյ:
Որ ախորժակ ունի ի բաց,

Առցէ ի բանըս նոր իմաց.
Որոհասցէ ծանկմամբ մըտաց,
Ու նա՝ ի ճաշակ հոգոց բազմաց:
Միտքն է որպէս ըզնանձ մեղվի,
Որ ի ծաղկունս շըրջապայի.
Անուր ըզնիւթըս հնարի
Նըրբանասակ հրանայի:
Ջի ի ծաղկանց բըղխին բարի՝
Գոյնք և բուրմունքըն ցանկալի.
Դեղք հիւանդաց ու խորխոս մեղուի,
Ներկ և անգոց ազդմունք յայտնի:
2. 100բ—20ա [Երկրորդ հատոր. Գարծնալ
վասն Նախնեացն յալլ եղանակ ծայնի: Ճառս Ը
և տունս՝ նի]

—100բ [Ցանկ երկրորդ հատորին]—Նախ՝
Վասն գեղազարդութեան Նախնեացն... Ութերորդ.
Վասն յիշատակարանի գրոցըս...

ա. 100բ—2բ [Ա]. Պատմութիւն: Նախ.
Վասն գեղազարդութեան Նախնեացն և վայելչու-
թեան դրախտին: Տունս ԼԵ—Յորժամ Աղամ ստեղ-
ծաւ, քան պարեգակն էր...

բ. 102բ—6ա Բ. Վասն կողին, որ ունէր զը-
խօհնուրդ Աստուածածնին կուսին Մարիամու:
Տունս Զ և Դ (ՋԲ)—Դարձեալ նա յալլ խորհուրդ
կողուն ցուցանէր...

գ. 106ա—7բ Գ. Դարձեալ վասն Նախնեացն
պայծառութեան և սիրով խրատելոյն Տեառն զնո-
սա: Տունս Ի և Զ (Ճաշխարհ պէտք Առաքելայ
դիտող Սիւնեաց «խաճաճ») —Այն որ զԱղամ
ստեղծեաց նըման իւր առն էր...

դ. 107բ—8բ Դ. Վասն պատմութեան Տեա-
ռն: Տունս ԻԸ—Սիրեաց զԱստուած զԱղամ և
պատմութեան Տէր...

ե. 109ա—16բ Ե. Վասն ճախանձու քանադ-
կութիւն... Տունս ՃԶ և Դ (ՃԿԵ)—Անեղ բնութիւն
յառաջ եղեալքս զեռ չէր...

զ. 116բ—7բ Զ. Վեցերորդ: Վասն կողին խոր-
հրդայ, որ պատրեաց զԱղամ: Տունս ԻԷ (ԻԸ)—
Յորժամ Աղամ ստեղծաւ, Նա ստեղծեալ չէր...

է. 117բ—9ա Է. Դարձեալ վասն Աղամայ և
կողին ի յաջ Տեառն և յարօթիւն ճամբմատեալ:
Տունս ԻԶ (ԻԵ)—Առեալ զկողն Աղամայ ձեռքն
յօրինէր...

ը. 119ա—20ա Ը. Վասն յիշատակարանի
գրոցս: Տունս ԻԷ
Հասնալքս աւարտ բանիս, աւրեսեցուր ըլՏէր,
Ուտի բանքս սրկսաւ՝ անդ և աւարտ էր.
Պատմէ Աղամ ու Եւ և որ ինչ անցանքն էր,

Եւ այլ ծածկեալ խորհուրդ, որ հանդերձեալն էր, Առէք զխորհուրդս ի միտ, երբայր բանասէր, Իմաստ որ ի սքմայ՝ ալ ուրեք ոչ կէր. Բանքս այս ոչ թէ յինէն, ալ ի բաղձմանց էր, Զի սէր տընօրէնութեանն ղմիտըս վառէր, Բայց ոչ յերկարեցաք, զի մի՛ ձանձրանալ տէր, Այսքան՝ բանասիրացըդ բաւական էր. Գրեցի զոտանաւորքս որ զինչ պատշաճն էր, Զի բանք հոգով լըցեալ՝ ընտրեալ արանցն էր, Այսքմ ժամանակիս սուլթանն Թաւաճն էր, Թուականս մեր ութ հարիւր յիսուն ու երեք էր (1404).

Բարեմիտ ընթերցողք, յիշեցէք առ Տէր ը (119բ) Զեղբայրն իմ զԽաւսեղ՝ սուրբ քահանայ էր, Ըղձայր իմ զԸլիաիթ ի Սէլիքին իմ մէր, Արեւմտ մերձատրեօք յիշեցէք առ Տէր, Զիմ մեծ ըաքունապետն յոյժ իմաստասէր Գիրգոր մեծ ճըգնապետն՝ աղերսէք առ Տէր, Ըղզիտող հաստատեաց հոգով սրբաւանդ, Զընտրեալ տէր Կարապետ շնորհազարդէ Տէր. Զմանկունս եկեղեցոյ, որ ի ներկայս էր, Զանցեալսն ի յապանիս միշտ յիշեսցէ Տէր, Ո՛վ ընտրեալ քահանայք, մտօք բանասէր, Զնըատ տէր Առաքեալ յիշեցէք առ Տէր. Զիշողդ մեր առ Աստուած զըթով սրբաւանդ, Յատուրն այցելութեան պըսակեսցէ Տէր, Զծաղկունս պէս պէս լուսոց, որ աստ յիշած էր, Նոցին պըճեալ գունով զանձ ծաղկեսցէ Տէր. Զիշխանն մեծ Սըմքատ ի պարոնն Խիւթէլ, Աղգօք ի զաւակօք ծաղկեցուցէ Տէր, Նընչեաց իւր զաւակօք ի պարոնն Բիւրթէլ, Զպարոն Սըմքատ որդովքն պահպանեսցէ Տէր, Զհրճուած ֆրոնանգաց, որ այսմ ժամանակիս էր, Ի Սիւնեաց վիճակէս փարատեսցէ Տէր, Երեք հարիւր ութսուն տունս, որ ի սմայ էր, ը (120ա)

Այս ձեզ ի լընթերցումն ի ինձ յիշման մէլ, Զանուր զմեր նընչեցեալսն ի զիշողացդ էլ Սեծի հարնարանին ծաղկազարդէ Տէր. Օրհնեալ Զայր ի Որդի ի Սուրբ Զոգիչ Տէր, Փառաց ի յարութեանն ի պըսակաց մէլ, Որ աղգըս հոգեղէն հաղորդս իւր աններ ի փառս աստուածային, որ է օրհնեալ Տէր, Խառնի ընդ ճոնտակաց՝ մեզ խոտապցաւ Տէր, Օրհնեալ յարարածոց յայսքան բարեաց մէլ, Ըղձօրն իւր յօթեանս մեզ պատարասեաց Տէր, Գոլիւալ բարեբանեալ այս մեծ փառաց մէլ, Որ բնն եմ, անդ՝ որ զիս պաշտէ, ասաց Տէր,

Տացուք փառք արհնութեամբ քեզ, մարդասէր Տէր,

Օրհնիս յամէն լեզուաց, յանճառազայթ Տէր, Որ աղգիս մարդասէր եղեր կենաց մէլ. Օրհնիս ի սրովրէից, եռահիւսակ Տէր, Որդիւր Զարս ի Զոգով կեանք ի կենաց մէլ,

3. 120ա—38ա [Երոզդ հատոր]. Իսնէ հոգեզուարե ի պատմութիւնք հարկաւորք՝ յաղագս Նախեհացն Աղամայ ի Նայէ բարառնաբար ասացեալ: Այլ զանգաւն խորհուրդ վասն Նախեհացն ի վասն մեր, ի վասն Տեառն ի վասն օծին ի քանսարկութիւն ի պատարանացն: Անացեալ ոտանաւորաբար ի տէր Առաքեալ Սիւնեաց: Տունս ՄԶ. Ժ զլիսով քաժանեալ

—120բ [Ցանկ երոզդ հատորին]—Ա. Նախ՝ Վասն Նախեհացն մի առ մի... Ժ. Տանեկորդ. Վասն բանսարկութիւն...

ա. 121ա—3ա Ա. Առաջինն. Վասն Նախեհացն: Տունս Լ—Ընդ բանսարկութիւն յոյժ զարմացալ...

բ. 123ա Բ. Երկրորդ. Թէ վասն է՛ր այսպիսի պատանճուն փորձանաց դիպկեալ մարդէ: Տունս է—[Փ] առ անճաղին աստուածութեան...

գ. 123բ—5ա Գ. Զայս մեծ ասեմք լոցա անցեալ... Տունս ԻԳ (ԻԳ)—Մեղադիր մի՛ լինիք այլոց...

դ. 125բ—6բ Դ. [Պ]ատասխանի տրեալ ետին... Տունս ԺԹ (ծայրակապ՝ ՎԷ+գութէր Առաքեալ+7 տուն)—Մի՛ մեղադիր լինիք դուք մեզ...

ե. 126բ—8ա Ե. Նախ զոյացոյց տիպ ի երման... Տունս տասն ու վեց (ԺԸ: Մայրակապ՝ ՎՏէր Առաքեալ+8 տուն)—Տարփամ փառացն իմ առաջին...

զ. 128ա—30ա Զ. Վասն բանսարկութիւն ի օծին: Տուն ԻԶ—Այժմ թողեալ զբանըս նոցին...

է. 130ա—1ա Է. Պատասխանեն զեմք առ մեզ: Տունս ԺԷ (ԺԶ): Զբանս այս առեալ մտօտ... —Մի՛ վայրապար զիս նախատէր...

բ. 131ա—2ա Բ. Վասն օծին: Տունս ԺԲ (ծայրակապ՝ ՎՅձ օծանքն եմաք)—Օծին ասեմ զքօնեակ շարին...

բ. 132ա—3բ Թ. Վասն արաբոյրութեան: Տունս ԻԳ—Անհաս ընութիւն աստուածային...

ժ. 133բ—7բ Ժ. Վասն օծին ի քանսարկութիւն ի պատմելոյն Նախեհացն: Տունք ԿԷ (Կ)—Խայտարախէս ի անառակ...

Տեաքանակի մէջ հայտնած է (ոչ ճիշտ) եւս յիշատակարանի տեղաբանակը:

— 137բ—8ա [Յիշատակարան]

Ի լույս հարկուր Հայոց թուական
 Եւ յիսնեբորոր մըտեալ նոր ամ (1404)
 Ոտանաւոր բանքս գրեցան
 Հարցարանումն և պատասխանս
 Տէր Առաքեալ Նըստտ հոգի,
 Ենորհաց թափուրս յամենայնի,
 Հոտանաւորս շարադրեցի
 Վասն Աղամայ և Եւայի | (138ա)
 Բանքս որ պատմի Համայնգամայն
 Երկու հարկուր ու երեսուն տան.
 Ունի խորհուրդ սայ զանազան,
 Զոր Հանճարեղ միտքն յիմանան
 Անճառ լուսոյն անդրննին,
 Երբեակ անճանցն միակի,
 Հոգով մըտաւք բանիւ լեզուի,
 Տացուք միշտ փառս անլըռիւի
 Յորժամ փառոք յերկնից զայցն
 Եւ զարարածքս նորոգեն,
 ԶԲարսեղն՝ եղբայրն իմ, որ առ քեզ,
 Անճառ լուսով քո պըսակեսու
 Այլ և զհայրն իմ և ըլմայր
 Հանգոյ լուսով քո բարբերար,
 Յորժամ զայցնս աստուածաբար,
 Պէս պէս պըսակ տուր անգիտու
 Սիրող բանից և ընթերցողք
 Եւ անխախտն օրինեցողք
 Զերգողս յիշէք իմով նախնեօք՝
 Ի սուրբ յաղօթս ձեր արտասուօք
 Զմեծ վարդապետին Հանճարեղ
 Գրիգորիս, Հոգով ճանտեղ,
 Բազում իմաստք յայտնեաց Համեղ,
 Յիշէք յաղօթս ձեր արտասուօք:

Տպագրի (1907) Համեմատութեամբ ունի 109 յա-
 լեւակ և 22 տականող տեքստ (Ա Հատորում՝ +24—12,
 Բ Հատորում՝ +62, Գ Հատորում՝ +23—10):

Բ. 138ա—229ա [Բանաստեղծութիւններ Առաքե-
 լի Սիւնեցայ]

1. 138ա—9բ Գովանք սուրբ Աստուածածնին,
 Բազմաձայն եղանակ (ծայրակապ՝ «Տեր Առա-
 քեալ»+«Տեր Առաքեալ ասե զայս բանես») —Տունկ
 խընկաբեր ծաղկածին, | Լուսաբողբոջ ի մարմին...

2. 140ա—8ա Տարուող ճանտօր գոցս
 ա. 140ա—2ա Ա. Գովանք սուրբ Աստուածած-
 նին: Տունս Մ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք»+«Տէր Առա-
 քեալ»+«Երեմի») —Ցայրէն մինչ ի քէն... | Ի թիւս
 ութ հարկուր յիսուն՝ և երեք (1404)...

բ. 142բ—5ա Դարձեալ գովանք սուրբ Աստ-
 ուածածնին. «Առաջնաճաշակին» գունովն սայս:
 Տունս ԿԼ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք»+«Տէր Առաքեալ»
 +«Տէր Առաքեալ»+«Երեմի») —Անճառ ճառազայթ լու-
 սոյն յի քէն մարմնանալ զալ իոյն... | Ութ հարկուր
 յիսուն՝ և երեքս (1404)...

գ. 145ա—7ա Դարձեալ սուրբ Աստուածածնին,
 Խանդակայք ծայրի: Տունս ԽԲ (ծայրակապ՝
 «Ա—Ք»+«Տէր Առաքեալ»+«Երեմի») —Անճառ ու
 անքննին, | Մաղիկ լուսածին... | Ի թիւս հայի ութ
 հարկուր ամի | Յիսուն և երեք մըտեալ (1404)...

դ. 147բ—50ա Դարձեալ սուրբ Աստուածած-
 նին գովք: Տունս ԿԳ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք»+«Տէր
 Առաքեալ ասէ») —Ցայրէն մինչ ի քէն | Գոյիս դու
 յիշէն...

ե. 150ա—2ա Գովք սուրբ Աստուածածնին:
 Տունկ ԼԸ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք», կրկ. «է», «ժ») —
 Ամայ լուսոյ Հրածին...

զ. 152ա—5ա Բ. Բանք բաղձակաւք ի ճոգե-
 կան մըտաց Խանդակաբմունք սիրոյ՝ առ ճըմա-
 րիտ բաղձային Քրիստոս, առեալ Երգ Երգեցէն՝
 ճոգեպէս իմացմամբ: Ի տէր Առաքեալ յասացաւ:
 Տունս ԼԶ (եղ: Մայրակապ՝ «Ա—Ք»+«Տէր Առաքե-
 ալ») —Ահա բաղձամ քեզ ցանկալի...

է. 155ա—8ա Առ եղին բաղձակ սիրոյ: Տունս
 Լ և Զ (եղ: Մայրակապ՝ «Ա—Ք», կրկ. «Ա—Գ») —
 Ահա մեծ լեռուն և ահաքին...

ը. 158ա—9բ Ի դէմս Քրիստոսի ասացեալ (լու-
 սանցում՝ «Յիս ցնալ լարդիս» գունովն ասա):
 Տունս ԼԶ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք») —Ցայրէն մինչ ի
 քէն՝ ի քէն զոհանամ ես...

թ. 159բ—62ա Գ. Վասն սուրբ առաքելոցն
 Քրիստոսի գովք: Տունս Լ և Զ (ծայրակապ՝ «Ա—
 Ք») —Այդի տընկեալ էք վայելու...

ժ. 162ա—7բ Դ. Տաղ դաւանութեան, Բաղբա-
 ձայն —Անճառ լուսն էական...

ծա. 167բ—70բ Ե. Վասն լուսաւորչին Կրիգո-
 րին մեռլ տեսուն սուրբ հայրապետին: Տունս ԽԵ
 (ԾԻ: Մայրակապ՝ «Ա—Ք», կրկ. «Ա», «Տ»+«Տ»+
 «Տէր Առաքեալ») —Ահա մին ծառ տեսի ծաղկեալ...

ժբ. 170բ—1բ Մաղբաւք —Ճառազայթից լու-
 սովըդ քո...

ժգ. 171բ—4ա Զ. Վասն առաքինեացն է բանս
 (ծայրակապ՝ «Ա—Ք»+«Տես») —Աստուածային դը-
 րախտ տընկեալ...

ժդ. 174ա—6ա Է. Վասն նախնեացն՝ Աղամայ
 և կրնոցն (ծայրակապ՝ «Ա—Ք», կրկ. «Ե», «Մ»+
 «Տէր Առաքեալ»+«Երեմի») —Անքանակ էին, այնո-

րակ դոյին... / Ի թիւ հայի՝ ութ հարիւր ամի / Յիսուն ու երեք (1404) ամ էր անցեալ...

Ծն. 176ա—8ա Ղ. Վասն հոգեվարի: Տունս Խի (ծայրակապ՝ «Ա—Ք» + «Տէր Առաքեալ» + «եզեթ» — Այք իմ ծովացեալ, / Գետք յինէն հոսեալ... / Թիւ Հայոց մեծի՝ ութ հարիւրի տարի / Յիսուն ու երեք (1404) ամ էր մըտեալ...

Ժգ. 178ա—80ա Թ. Վասն անել դատաստանին: Տունս Խի (ծայրակապ՝ «Ա—Ք» + «Տէր Առաքեալ Սիւնեաց ասե») — Յայբէն մինչ ի քէն, յայբէն մինչ ի քէն դրան դատաստանին պատմեմ, որ խիստ հեռի չէ...

Ժէ. 180բ—2ա Ժ. Վասն փառացն արդարացն ի հանդերձեալ: Տունս ԽԱ (ծայրակապ՝ «Ա—Ք» + «Տէր Առաքեալ») — Յայբէն մինչ ի քէն, յայբէն մինչ ի քէն ըզբեղ փառս արդարացն ասեմ, որ յայտնեից է...

Ճանկում (2աբ) և բնագրում բանաստեղծութիւնները համարակցութեմ են ըստ թիւաների՝ Ա—Ժ.

3. 184ա—229ա [Խրատականք]

ա. 184ա—91բ Խրատք՝ աշխարհական քահանայից և կանանց նոցին, ըստ կանոնաց սրբոց հայրապետացն՝ սացեալ ի տէր Առաքել, Սիւնեաց, ի խնդրոյ տէր Զավենիսի Մըջոյ եպիսկոպոսի: Տունս հարիւր և վարսուն (110): Միտ դիր, քահանայ (ծայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ սոս զայս քանն խրատ կանոնք քահանայից սրբոցն» + «Տէր Առաքեալ Սիւնեաց քահանգի ասէ զայս քանն ի խրատ նոցունք քահանայի գնմա») — Տեսեղ դիտորհորդ անճառ բանից...

բ. 191բ—202ա Դարձեալ վասն կուսակրուն քահանայից ժամաբարաց, թէ որոյ շնորհի հասին, կամ որպէս պարտ է կալ արժանապէս պատարագողացն: Տուն չիտ (ծայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ Սիւնեաց ասէ զայս քանքի վարն խրատսոյ առաքինեացըն և քահանայիցըն ժամաբարացըն սրբոցըն առ ի խրատք քանից ցանկացաւողացըն լուսոյն շրնորհացըն աննախորհըն» + «տոգելի») — Տեսի գլխունս անհառելոյ... / ՉՍարգիս դիտարիւն իմ յիշեցէք... / Ի յութ հարիւր Հայոց թվական / Ու վաթսուն ու ծ (1416) անցն[ի] ալ էր ամ, յաղճանեցաւ նայ կուսութեամբ...

գ. 202ա—8ա Խրատք վասն խնդրողաց ինչ ի Տեսուն, թէ գորոք խնդիր կատարէ Աստուած: Տունս 21 (2Գ: Մայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ Սիւնեաց ասե զայս քանն վասն խրատուոց ամմենսազն մարդկան խնդրողացըն ինչըն յԱստուծոյ») — Տեսի մեծ բան ու անհառելի...

դ. 208ա—12բ Դարձեալ վասն յատկութեան զանազան բարոց մարդկան, զի ի ԺԶ սեղրս բաժանին մարդիկ, որ են ըստ ազգ բարիք և լսող խրատի, Եւ ընդ ազգն շարք և ոչ լսող: Եւ վասն այն գրեցաւ, զի դու որոց կամիս՝ նոցին նմանեաց: [Տ]ունս ԿԱ (ԿԳ: Մայրակապ՝ «Տէր Առաքեալ Սիւնեաց ասէ զայս քանն խրատք մարդկան ազգիս բարոյ և շարք» + «էախա») — Տես տասնութեց ցեղըս մարդկան...

ե. 212բ—29ա Վասն յատկացուցանելոյ զըղասս առ հասարակ մանեայն սրբոց, որք են յԹԾ զուխս քաժանեալ, յորոց զանազան շնորհք յայտնեցան մարդկան: Այսպէս և դիմակ ցոյցին՝ մասունք շարեաց, զոր սեմմանեաց սատարայ զորումն յազարակ քնութեան մասունք շարեաց՝ 82, որ է՝ ԼՄԹԾ, և 82ն մասն, և է սայ՝ էՄՍ խորհուրդ զանազանեալ: Տունս ՄԽ—Երկուտասան դասք են սրբոց... / Ուտանաւորաց այս մէն մին տուն՝ / Երկու ծ և քառասուն...

Դ. 229բ—71բ [Բ]անք խրատական և յոյժ հարկատի, որք քալտեն զխորհուրդ մարմնական և սան ուրաւայ զնոտի խաբէութիւն աշխարհիս, և այլ իմն շինեն զխորհուրդ մարդկան

—229բ—30ա [Նախերգանք] — Եւ այսպէս սկսանք բանս, զի դրախտ և քաղաք է ազգ են յարարեան... Ասացեալ ի տէր Առաքելոյ Սիւնեաց՝ վասն այնք քաղաքին, որ քաղէ զամենայն ծնունդըս մարդկան...

—230ա—1ա [Ցանկ ճառից] — Ա. Եւ նախ առաջին. Վասն դրախտի Աստուածաշունչ զորոց... Քսաներորդ ճառ. Կի այս ահագին համբաւս, զոր կրեն գնացեալ հոգիքն...

ա. 231ա—3բ Ճառ առաջին. Վասն դրախտի Աստուածաշունչ զորոց: Տունս 1Է — Զարմանախ բան մի տեսայ, եկայք պատմեմ ձեզ...

բ. 233բ—4բ Երկրորդ ճառ. Զի այլ քաղաք կայ մեզ գնալոյ: Տունս ԺԴ (ԺԵ) — Յայդ մին քաղաքդ, որ կու կենայք՝ միայն այդ չէ ձեզ...

գ. 234բ—5ա Երրորդ ճառ. Զի այն է քնական քաղաք մեզ, վասն որոյ պարտ է այժմ գնալ տեսանել զայն և տեղիք պատրաստել մեզ: Տունս Է—Այն մեծ քաղաքն, որ ասացաք՝ է հայրենիք մեզ...

դ. 235բ—7ա Չորրորդ ճառ. Թէ քանի՞ զանազան բարիք կան յայն քաղաքն, զոր աստ ոչ գոյ: Տունս ԻԹ (ԻԿ) — Ամէն շարեաց ի զատ կու պահէ այն քաղաքն զքեզ...

ե. 237ա—8ա Հինգերորդ ճառ. Թէ ո՞ր է

ֆաղաֆն այն... Տունի ժԳ...—Թէ հարցանես, թէ ո՞րն է այն քաղաքն, եկ որ ասեմ քեզ...

գ. 238ա—40ա Վեցերորդ գառ. Թէ զի՛նչ է անուն այն ֆաղափին... Տունն ի՞նչ—Թէ կուզես որ ես զայն քաղաքին անունըն տամ քեզ...

է. 240ա—2բ Երեւեանք գառ. Թէ զի՛նչ է դուռն այն ֆաղափին... Եւ դուռն կոչի վասն զ պատեմաթի... Տունի ինչ—Ե՛կ գնանք ի դուռն քաղաքին, որ ցուցանեմ քեզ...

ը. 243ա—4բ Ուրեւորդ գառ. Թէ յո՞ւր տեղ գտանեմք զայն ֆաղափն: Տունն ի՞նչ (Ի՞նչ)—Արդ, այն քաղաքն թէ յոր տեղ է, եկո՛ւր ցուցանեմ ձեզ...

բ. 244բ—9բ Ինեւեանք գառ. Վասն քարառեաքար խաւսելոյ մեզ ընդ ճոսա, թէ զի՛նչ պատեմաթի կուտան մեզ՝ առ ի խրատ: Տունն Հն—Յամենայն օր զնա՝ այն քաղաքն ու խորհուրդ արա քեզ...

ժ. 249բ—51ա Տասներորդ գառ. Կոր խնդրեն ճնշեցեալին ի կենդանեացս՝ յիշատակեալ զնոսա պաշտմամբն և պատարագօք և տօք ողորմութեան: [Տունն] Ի՞նչ—Մեք եմք խիստ խեղճ և շիւարած, դուք յիշեցէք զմեզ...

ժա. 251ա—2բ Մեծասաներորդ գառ. Վասն զի ոչ յիշելոյ զաղֆատ ճնշեցեալսն, կրկին պատժեմ... [Տունն] Ժէ—Որք ոչ անեք ողորմութիւն, կրկին պատժեք զմեզ...

ժբ. 252բ—3ա Երեւեանք գառ. Կի որպէս են զանազան փառք սրբացն, այսպէս և զանազան են տանջանք մեղաւորացն... Տունն Թ—Որպէս չոկ չոկ են դասք սրբոցն և այլ և այլ տեղ...

ժգ. 253ա—5բ Երեւեանք գառ. Զի ողորմութիւն է քանալիք արքայութեան երկնից... Տունն Ի (Թ)—Ողորմութիւն է քանալիք արքայութեան ձեզ...

ժդ. 255բ—8ա Զորեւեանք գառ. Վասն զի կամին ճոգիքն, որ զայն կենեմ խաբարն յորդկեն մեզ... [Տունն] Թէ—Կու չանամք, որ զայս կենեց խաբարս աղանկեմք ձեզ...

ժե. 258ա—61ա Հնգետասներորդ գառ. Վասն որոնելոյ մոտ և իմանելոյ, թէ զնացեալ ճոգիքն զօրպիսի՝ կիրս կրեն և կամ որպէս կան: Տունն ԽԻ—Վասն սրբոց զնացեալ հոգեղոյ յայտնի եղև մեզ...

ժզ. 261ա—5ա Վեցետասներորդ գառ. Թէ յանցանք մարդկան, որ գրեցին, զի՛նչ լինիցի

գրեանքն այն... [Տունն] ՄԳ—Դուք լըսեցէք այլ նորադոյն դարմանալիք ձեզ...

ժէ. 265ա—7ա Երեւեանք գառ. Կի զնացեալ ճոգիքն եկն կատարելութիւն... Տունն Իէ—Այլ բան կու ասեմք նորահարաշ, ալանք դրէք մեզ...

ժը. 267ա—8բ Ուրեւեանք գառ. Զի կայանի ճոգոցն՝ անն և համարս դատաստանին զարեւոյեցուցանէ զնոսա և անարեկ տունէ: [Տունն] ԻԳ—Այս բարկութիւնս ազգի ազգի որ դիպեցաւ մեզ...

ժր. 268բ—9բ Ինեւեանք գառ. Կի հետ համարս դատաստանին, այլ մեծ համարս դատեւորեան զա... Տունն ԺԲ—Յետ այնորիկ այլ դատութեան խաբար կու տան մեզ...

ի. 269բ—71բ Քսաներորդ գառ. Զի զայս անագին համարս, որ կրեն զնացեալ ճոգիքն, զան և զերկիւր տանջանքն, զոր քարառեաքար խրատեն մեզ զզոյալեալ: Տունն Լ(ԻԹ)—Արդ, այս երկու շարեաց համարս խիստ կու տանջէր մեզ... [Հինգհարկորդ տուն է ու երեսուն ի յիշատակ մեզ...] Նուստ ոգի տէր Առաքեալ յոստ անկանիմ ձեզ, | Զմեզ յիշեցէք յաղթըս ձեր և զընդեցեալսն մեր:

Տգ. Դրախտադիրք, Վենետիկ, 1856:

Դ. 275ա—367բ [Բնագիրք զանազանք]

ա. 275ա—86ա Պօղոսի Տարեւեցոյ եռամեծի բանիքան և ուղղափառ վարդապետի ասուցեալ լնդդմ երկարեակաց ժողովոյն Քաղկեդոնի և այլ շարափառացն հերձուածողաց—Աստուածային և մեծ առաքելոյ Պօղոս զրէ առ Կորնթացիսն ասելով...

բ. 286ա—98ա Դարի փիլիսոփայի Ներգիւնացոյ ասացեալ ի տուր խաշն աստուածընգալ՝ ներդրուական քանիւք—Բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր...

գ. 299ա—306բ Երեւելոյն Անանիայի Հայոց վարդապետի ի խորհուրդ մունեալ մարգարէի—Յաղազս Յունանու հակիրճ և համառօտ բանի քացայայտելով...

դ. 307ա—9բ Ի մեծի տունի ատուր Տեառնընդառաջին Արժեւեանց եպիսկոպոսի Թուրք յերեստեղմէ ի Հայս—[Ի] ժամանակս Յուստինոսի կայսրն, յիսներորդի թագաւորութեան Նորա...

ե. 311ա—21բ [Գրիգորի Աստուածաբանի] Աս այնոսիկ, որ ասեն, թէ՛ Մեծ է Հայր քան զՈր

դի—Ջորս ինչ ախտանան և բազմաթաղիկ րու-
բաստանաց...

գ. 321բ—33բ Յաղագս Որոյ, բան երբորդ-
նորին [Գրիգորի Աստուածաբանի]—Վասն զի
բեզն խորհուրդոցն դարձածաւ...

ւ. 335ա—57ա [ի Պարսպամեց գրաց Կիւրդի
Աղէմանդրացայ]

Յեւ ձեռ. Մ 115, 176ա—400բ. Միսիւ՝ Ա. Ծ քր/
335ա—6բ, իդ/336բ—7ա, իդ/337ա—3բ, ին/339բ—42բ,
իզ/342բ—6բ, Բ. Յ ա/346բ—50ա, բ/350ա—7բ:

Ձ. 359ա—67ա Կումիտասի Հայոց կաթողի-
կոսի և Պիոսի արչիպատարիարգի Հարցաբնե-
նութիւն և վիճարանութիւն վասն հաստոց և կար-
գաց եկեղեցւոյ: Եւ կարդան յառա Մենդեան և
Տեառնընդառաջի և ասոր Յարութեան Ջատիկն—
Պատրիարքն ասէ. Աստուած բնութեամբ է, թէ
դրութեամբ անուն, Կոմիտաս ասէ. Դրութեամբ
է... Մեծաւ պատուով յուղարկեցին զտէր Կումի-
տաս ի Հայք:

է. 371ա—415բ [Ներքողեանք Առաքելի Բա-
ղիշեցայ]

ա. 371ա—80բ [Գ]օվեսն ներքողեան յԱռա-
քել վարդապետէ ասացեալ վասն գալտեան
Տեառն եւ օրեալ ի տաճարն—Անճառ ծնունդ Հօր՝
միածին Որդի Յիսուս Քրիստոս... Յօրինեցաւ ճա-
ռըս ի Բվականիս Հայոց ՊՁԻ (1435), ի նորաշէն
յանապատիս նրկայնրեկուզեաց, որ անուն Սրբ-
բաճայ Աստուածածնին և յանուն Սուր Կարա-
պետին, ի գաւառին Յաղմեայ: Որք կարդայք,
մեղաց թողութիւն խնդրեցէ շինողը ճառի՝ Առա-
քել վարդապետի:

բ. 380բ—93բ Ներքողեան ասացեալ ի յԱռա-
քել վարդապետէ—Անճառանակ Բանդ Աստուած,
արքայ Համայնից, ծնունդ Հօր... Յարմարեաւ ճա-
ռըս ի վանքս Ղազարու ձեռամբ ամենամեղ և եղ-
կեի թշուառական անձին յԱռաքել վարդապետի,
Բվականիս Հայոց ՊՁԱ (1422)...

գ. 393բ—405ա Ներքողեան ասացեալ վասն
մեծի Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի
Առաքել վարդապետէ—Իմաստութիւն Հօր, Որդի
Աստուծոյ, սուր զօրութիւն...

դ. 405ա—15բ [Ա]ռաքել վարդապետի ասա-
ցեալ Դուռ վերտտին ի սուրբ Յովնանէն Կա-
րապետին Քրիստոսի—Աստուած միածինդ Հօր,
լոյս ծագեալ ի խաւարեալ ոգոյս... Կրօնաւո-
րացն եւթնեկի, ի Այլ և նոցունց հետեւողի, Քրիս-
տոսի փա՛ռք յալիտեան:

ՏԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴԵՊՈԴԵՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 1բ (Հէրապետ գրի) Հոգին Սուրբ առաջ-
նորդեացէ ինձ հասանել յարար տառիս խաղա-
ղութեամբ և փութով: Օգնեմ ինձ, Հոգի Աստու-
ծոյ, աշողի, ամէն:

100ա Ո՛վ եղանակօք երգիս երգողք, քաղցր
նուագ վերաձայնողք, յորժամ հանդիպիս սմա
կամ օրինակելով և կամ ուսանելով, յիշեսցիք ի
սուր յաղօթս ձեր զանաբան գրող սորայ՝ սու-
տանուն Հէրապետ Զօլայեցի: Յիշեցէք և Աստ-
ուած ողորմի ասացէք մեզ, և ձեզ ողորմի Քրիս-
տոս, ամէն:

Դարձալ յիշեցէք զհայրն իմ՝ Պետրոսն և
մայրն իմ՝ Փէրիխանն, և քոյրն իմ՝ Դիշխունն,
Մէրիկն, եւ Խոռանմարմին, և որդին իմ՝ Պետրոսն,
և դուստրն իմ՝ Մարիամն, Թալիթէն, և փոքր Փէ-
րիխանն: Յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք
մէկ Տէր-ողորմի:

112ա Լա՛ց, եղբայր, Լա՛ց, որ մեր նախամայրն
կու լա, և մեր եմք լալու արժան:

119ա Զանպիտան գրող Հէրապետս յիշեցէք
ի Տէր:

120բ Զտառապեալ և մեղաւոր գրող Հէրա-
պետս յիշեցէք և Աստուած-ողորմի ասացէք:
Աստուած և զձերն յիշէ, որ յիշող էք:

142ա Զմեղաւոր գրողս յիշէք ի Տէր, և զձեր
մեղքն ջընջի, ամթառմ պահպան արժանի առ-
նէ, ամէն:

147ա Յիշեցէք ով է գրողս՝

Հեղզ Հէրապետ Ճօլայեցի,
Յիշման առնէք զիս արժանի,
Մէկ բերանով Տէր-ողորմի:

147բ Ղալաւեցայ:

182ա Յիշատակաւորն գրչողիս—
Եւ զվճրդինս ամենայնի,
Եւ՝ Հէրապետ Ճօլայեցի,
Հանդիպեցայ ի (182բ) այսմ տառի,
Որ Աղամգրք անուն կոչի:
Մեծաւ սիրով ես ցանկացի,
Փափաքանք նշտեալ գրեցի,
Եւ ի յաշխարհս որ ես էի,
Ըսպանեալ և Շօշ գիր թարգմանի:
Եւ օթեան, որ ես էի՝
Նոր Զօլա վերայ յորդորդի,
Թվականութեանս Հայոց ազգի
Հաղար Յարիւր տասն ու երեքի (1664),
Եւ որ հանդիպէ յայսմ տառի,
Կամ թէ երբեք երգս ցանկալի,

ծիշէք և զիս, եղբայրք բարի,
 Որ եմ զազիր մեղօք ի լի:
 Եւ որ լիշէք զիս ի բարի,
 Կամ թէ երգէք ինձ ողորմի,
 Քրիստոս Աստուած ձեզ ողորմի
 Ի միանանգամ զայլատենի:
 Եւ ես խընդրեմ ձեզնէ բան մի,
 Վասն իմ ծընօղացքն հոգէլի,
 Եւ փոքր քոյրուջս Վառվառի,
 Որ և հանգեան սոցա լերկրի:
 Սուրբ բերանով ձեր պանծալի
 Եւ սուրբ շրթամբ ձեր բարելի,
 Եւ իմ արեան մերձաւորի՝
 Ասէք, թէ Աստուած ողորմի:
 Փեսայ մի կայ ինձ խիստ բարի,
 Բաղում անուն վերակոշի,
 Որ մեծ սըմսար է վաճառի՝
 Ականց քարի պատուականի: || (183ա)
 Հայր իմ՝ Պետրոս վերակոշի,
 Մայր իմ՝ Փէրիխան հեզահոգի,
 Եւ քոյրն իմ՝ Վառվառ բարի,
 Որ կուտութեամբ հանգեաւ լերկրի:
 Եւ մեծ քոյրն իմ է ցանկալի՝
 Դրշխյո անուն վերաբերի,
 Եւ երկուսում՝ Մէրիկ կոշի,
 Եւ երեքում՝ Հովամսիմի:
 Զայս երեք քոյրս կան կենդանի,
 Մաղկեալ, փթթեալ կան ի լերկրի,
 Աստուած զիրեանքն անփորձ պահի
 Մինչև ի կէտ կոշման լերկրի:
 Որդի ունիմ ինձ խիստ բարի,
 Պետրոս անուն վերակոշի,
 Գրոց հրմուտ է շատ բանի,
 Արունտաւոր է վաճառի:
 Աստուած և զինքն անփորձ պահի,
 Այն հովանի վերա լինի,
 Վաճառըն իւր շահատրի,
 Բարով հասնի փափազն տեսնի:
 Մեծ դուստրն իմ սիրալի՝
 Մարիամ անուն վերաբառի,
 Եւ երկրորդում՝ Դալլիթայի,
 Եւ յերրորդում՝ Փէրիխան բարի:
 Զայս երեք դուստրս կան կենդանի,
 Մաղկեալ ծաղկին յիրում տեղի:
 Աստուած զիրեանքն անփորձ պահի,
 Մինչև որ կան ի յաշխարհի:
 Դարձեալ հայցեմ ձեզնէ բան մի
 Եւ յետ խընդրի || (183բ) ոյս ամենայնի.

Կերկին անգամ լիշէք բարի՝
 Զմեղօք լըցեալ տարակուսի:
 Միթէ Աստուած ի ձեզ հայի,
 Ձեր սուրբ աղօթքըն հաճեսցի,
 Ու իմ տարակոյսս արձակեսցի,
 Ձեր հայցմամբն՝ ինձ ողորմի:
 Որք ողորմի մի ինձ ասի
 Եւ Հայր մեղայ մի ինձ երգի,
 Քրիստոս Աստուածն իւրն ողորմի՝
 Մեծ և ահեղ օրն սոսկալի:
 Եւ Հայր մեղայ մի ինձ ասի,
 Հայրն Աստուած ի նա գըթասցի,
 Բազում պարտուց զնա զաւտի,
 Եւ իւր գործեալ մեղքըն լիշի:
 Ո՛վ իմ եղբայրք, իմ սիրելի,
 Անմեղադիր լերուք ինձի:
 Եւ տըկար էի յանկողնի,
 Տըկարութեամբ կենանց անցանի,
 Եւ սըղալանքս թէ գըտանի,
 Խընդրեմ ձեզնէ, որ յանարգի:
 Ոչ կարողացեալ էի կարգի,
 Ոչ ծառայեալ վարդապետի:
 Ո՛վ քահանայք Եւ որք հանդիպի
 Եւ ընթեռնուք զայս բանքս հաճի,
 Եւ իմ գործեալ մեղքըն լիշի:
 Ձեր աղօթիւքն մեղք իմ շընչի,
 Աւարտ բանիս Տէր ողորմի,
 Տէր ողորմեա, Տէր ողորմի,
 Փա՛ռք և պատիւ և գոհութիւն
 Հօր և Որդոյն և Սուրբ Հոգւոյն:
 Ամէն:

2. 241ա (Արիստակէս գրչի) Տէր Աստուած
 պատրաստ պահէ մեղսասէր գըծողս: Որք հան-
 դիպէք, լիշէք՝ յիշեալ լիցիք:

272ա Եւ զվերջինս ամենայնի,
 Ես տէր Արիստակէս Զուպուլեցի
 Եւ Նորաշինցի,
 Հանդիպեցայ յայմ տառի,
 Որ Աղամգիրք անուն կոչի:
 Մեծաւ սիրով ես ցանկացի,
 Փափականօք նրստեալ գրեցի:
 Եւ ի յաշխարհն Սփայլուեի:
 Յորժամ զայս զիրքս գրեցի՝
 Ի թվականութեան Հայոց ազգի՝
 Հազար հարիւր տասնևինն (1670)
 Երաթ ամսոյն ԻՋ-ին:

3. 298ա (Յովանէս գրչի)
 Խաչդ, որ ի վեր երևեցար

Ամենեցուն, որք են արդար,
 Եղանակաց գերազանցեալ,
 Ձկայ բարեխօս քան զքեզ մեծարեալ:
 Հստացողի գրեցոս պայծառ,
 Որ եմ լցնեալ մեղօք անճար,
 Յիսուսաբար արա ինձ ճար,
 Որ ասաց՝ չէ ինչ ինձ անկար:
 Զի ես ծփիմ խիստ անկար
 Ի ծով մեղաց իմ անդադար,
 Խալդ, որ ունիս մեծ գեղավար,
 Հան զիս դովաւ անհեղձաբար:
 Որ զերկնայինն ի քեզ բարբառ
 Մեզ փրկութեան տրեւր պատճառ,
 Զի ամրացո կերպիւղ քառ,
 Քառաբութեամբս քե լուսավառ:
 Յորժամ գալցես լուսով անճառ,
 Լուսաւորես զերկիր խաւար,
 Զիս ընդ արդարուն արա կարկառ,
 Զինչ խունզ անուշ՝ քեզ ի բուրվառ:
 Եւ որք ծննդեան են իմ պատճառ,
 Եւ ազգակից կամ արինառ,
 Հան զնոսա յերկնց կառճառ,
 Զնչեւ զմեզս նոցա իսպառ:
 Իսկ որ խօսի բարի բարբառ,
 Անմեղաբար որպէս զգոռ,
 Յիշէ զմեզ սրտիւ անդառն,
 Ըզնայ յիշէ Քրիստոս անճառն.
 Ամէն:

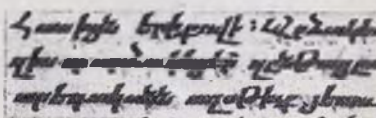
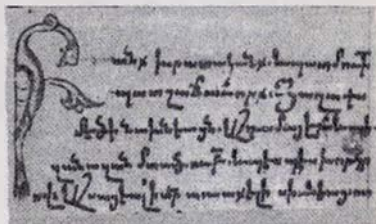
Եւ ինձ մեղապարտ Յովանէս քահանայիս:
 4. 349թ (Անանուն գրիւ. եզրահատուած)

Լուծմունքս համեղ է և յարմար՝
 Քան զմարգարիտ յոսկին ի շար,
 Գանձ պատուական է և ճօհար,
 Կարդա 'ւ ի միտ [առ]||[(350ա)
 Զմեղօք լցեալ անձն իմ տկար
 Եւ ամենայն գործով խաւար
 Յի|||

ՅՈՒՆԱՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

369ա (ԺԸ դ., Նոտրդիր) Ո՛վ սուրբ ընթեր-
 ցո[ղ]ք գրուս, յիշեցէք ըստացողի գրեխա: Մի՛
 յաւիտեան բարկանար մեզ Տէր:

ԿՆԲԱԿՐԵՐՈՒՄ՝ 2ա (եղծուած է անընթեանի):

84

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԻԿԿ—1614

Գրիգ' Ձափախալ արդ իրզկեցեցի: ՄՍՏՈՂԻ՝ Գրիգ' և
 Վարդեմ:

Թեմք՝ 282+1 (կրկ. 105): ՊՐԱՎ՝ Ա—ԽԴ×12 (Ժ, ԺԲ
 11, ԺԳ, ԺԴ, ԺԵ, ԺԶ, ԺԷ, ԺԸ, ԺԹ, ԺՊ): ՆԻՒՒՔ՝ բաղը, յաւագծեալ
 և յաւագծեալ: ՄՆՈՒՌԻԹԻՒՆ՝ 21,5×18,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միա-
 տիւ: ԳԻՐ՝ հատցիք (հմտւ. 218ա): ՅՈՂ՝ 25: ԿԱՅՄ՝ դրոշ-
 մազազ շտեմեակազոյն կաշի՝ դնեակով, միջուկը՝ առի-
 տակ, աստորը՝ դրոշմազազ կարմիր կտաւ, յաւաճեակա-
 դեր կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆ—Ձ ա դ ա գ ի ռ՝ հաճեցազոյն:
 Դ ա յ ճ ե ռ՝ կարմիր:

ՊՍՏՈՒԿ—ՊԱՆՈՒՆԱՎ—Անտառն Մարտի: Ը—Ք դդ:
 4(Ա—Դ)+4 (Ե—Ը), ստացում 4 առնեմին քերքերի բեղ-
 լայնեակի ծալումից: Մազազ, երկսիւն, բազարգծի երկա-
 րագի (հմտւ. Դա): Կարգալ՝ Աս—Դր, Աք—Դա, Եւ—Ըր,
 Եր—Ըա, Զա—Էր, Զք—Էա, Բա—Գր, Բք—Գա և իւ ասաց
 տալ ճաւ առեւ... ի ճնոտառնէ |||/ա (Ե, 43—Ը, 3):

ՎիճԱՎ՝ բաւար: Թրչում և զունախոսած: 136թ—
 38ա և 180թ—1ա-ի առաջնեքից 1-ական քերք կտրուած
 հանուած: Պատառիկ-պոստառներէր ստացած, կտրիկ կա-
 չին բերնուած, եզերն ու բիկուներ մաշուած, դանակը վնա-
 սուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

—1թ [Յանկ]—Ա. Ի Նազարէթ... Ի. Ի Սն-
 լովմա...

Ա. 2ա—67ա Կըշտամբան և յանդիմանու-
 թիւն առակներ սակաւ անձին ողորմելոյ Վա-
 դանայ, որ ի Մարաբայոյ և ամենայն մեղաւո-
 րաց, և ի խորոց տուէ աղերս մաղթանաց առ Յի-
 սուս Քրիստոս միածին Որդին Աստուծոյ երթալ
 տեսաինաբար, զոր գրեցին տեսանողին վասն
 Նորա և ընթեռնուլ անդէն որից որից և հայցել թա-

դուրին մեղաց ի նմանէ, զոր մեղատուս վարդան յարահալ գրեցի յնրաւաղէմ, ի Սուրբ Յակոբ, ի խնդրոյ Թորոսի աստուածասէր քանանայի և այլ միանձնացն, որ բազում անգամ քախանձեցին զիս

ա. 2ա—5ա ի նազարէթ և ի տունն Կաբարայի—Մագումն անխմանալի...

բ. 5ա—7բ ի Բեղդաճէմ յայրն առ մտնովն... Աղեւս մաղբանաց եղկելոյս վարդանայ...—Ճառագայթ և կերպարան...

Համարեա բոլոր գլուխներն ունեն զԱղեւս մաղբանաց, որոնք ստորն կրճատուած են

գ. 7բ—9բ ի տաճարին Հաւր...—Ո՛վ իմաստութիւն Աստուծոյ...

դ. 9բ—13ա Ողորմելոյս վարդանայ... ի խորաց տոտ... առ միաթին Ողջին Աստուծոյ... Յարժամ ճալածեցաւ յեղբայրսոս, դարձաւ ի նազարէթ և եկն երկտասանամնայ ի տաճարն...—Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, թագաւոր փառաց...

ե. 13ա—6բ Առ ճոսանն Յարդանան գետոյն... Վարդանայ...—Անսկզբնակից Հաւր և էակից Սուրբ Հոգոյն...

զ. 16բ—9բ ի լեռն փորձութեան... Վարդանայ...—Ճառագայթ փառացն Հաւր...

է. 19բ—24ա ի լիբնիք թագաւորակն, ի ծովն Տիրեական և ի ջրճոր Յակոբայ... Վարդանայ...—Հրաշափառագոյն և զարմանագործ...

ը. 24ա—8ա ի Բեքանէլայ ի Ջիքենեաց լեռն յաւանակաւ և ի տաճարն... Վարդանայ...—Անեղակից Հաւր և համագոյ Սուրբ Հոգոյն...

թ. 28ա—31ա ի սուրբ Վերնատուն տաղի ծագածին Բանին... Վարդանայ...—Տէր թագաւոր փառաց...

ժ. 31բ—4ա ի ձորս Կեդրոնի և ի տեղիս ծընդարարութեան... Վարդանայ...—Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, հանճարեղ առաջնորդ...

ժա. 34ա—6բ ի տեղիս, ուր ըմբռնեցին զՔրիստոս... Վարդանայ...—Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, որ էս Այբ և Քէ...

ժբ. 36բ—9բ ի քարձումն խաչին և ի Կողգոթայն... Վարդանայ...—Անկարատ և համագոյ...

ժգ. 39բ—43ա ի դառն աստուածընկալ գերեզմանիս... Վարդանայ...—Պատկեր և ծագումն...

ժդ. 43բ—7բ ի լեռն Զիքենեաց, ուստի ճալարժաւ...—Որդի բարձրելոյն, ծնունդ անճանելոյն...

ժե. 47բ—52ա ի սուրբ Վերնատունն առ ա-

մենասուր Հոգին...—Հոգի հայրական, բարի և առաջնորդական...

ժզ. 52ա—6բ Առ ամենամայրն բարի և սուրբ Սիրոն խորհրդական, որ է յնրաւաղէմ...—Ամենահայրն բարի, ամենախնամ ստեղծաւոր...

ժէ. 56բ—60ա Ամէնաւրենեալ Աստուածածին կոյսն Մարիամ ի տեղի ճնշման ճորա...—Ո՛վ համագոյ աստուածութիւն...

ժը. 60ա—2բ ի տեղիս ճառալմանն Պետրոսի... Վարդանայ...—Տէր իմ Յիսուս, ձայն ընդանի, բան հայրենի...

ժթ. 62բ—4բ ի տեղի բարկածմանն և ճանատկութեան Ստեփանոսի... Վարդանայ...—Արթայ ինքնակալ և իշխան զարեղ...

ի. 64բ—7ա ի Պռոպառնիկ ատաղանին, որ կոչի ճիկց սրան... Վարդանայ...—Արթուն ակն Հաւր և բնութեամբ էակից նմա... յալիտենից, ամէն:

ի. 67բ—86բ [Դաւանութիւն, Աղոթք, Խրատք]

ա. 67բ—8ա Դաւանութիւն ամենայն ուղղափառ բնութեան ի սուրբ Սրբորդութիւնն: Խոստովանութիւն ամենայն բնութեան յանի և առտառաւի ի ծով վաղճանի, ճախման զճաղարգիւն—Հատառով հաւատամ ի թեզ, Սրբորդութիւն անմահ...

բ. 68ա—9բ Յաղագս աղայից, զոր առարեալ է տեառն Ներսէսի եղբար Պրիգորիսի Հայոց վերադիտողի—Աղաթք հասարակաց քրիստովնէից մեծամեծաց և փոքունց... Եւ յաղաթիւն զՊրիգորիս կաթողիկոսն Հայոց և գեղբայրն նորին... յիշեցէք...

գ. 69բ—71բ Աղաթք իւրաքանչիւր տե՛ծին ճաւատացելոց ի Քրիստոս առ սուրբ Սրբորդութիւնն և միատունածութիւնն—Հատառով խոստովանիմ...

դ. 71բ—2ա Սուրբ Սրբորդութեանն՝ Աղաթք ամենայն ճաւատացելոց—Փա՛ռք թեզ, Աստուած, Հայր ամենակալ, հօրա և յամենայնի կարող...

ե. 72ա Աղաթք սուրբ Սրբորդութեանն—Ո՛վ ամէնալոհէնեալ Հայր սուրբ, մեղայ յերկինս...

զ. 72աբ [Աղաթք] առ սուրբ Սրբորդութիւնն և միատունածութիւնն—Համագոյ սուրբ Սրբորդութիւն, անբաժանելի...

է. 72բ—4ա Սուրբ վարդապետին Յովնանու Ստեփանոսի և Հայր Աստուած—Առատ յամենայն տուրս...

ը. 74ա Խորին վարդապետին սրբոյ տացեալ

դարձնելով ի շայր—Տէր շայր և Աստուած կենաց իմոց...

բ. 74ա—5ա նորին ասացելով ի յԼոգին—ի լուսոյ ճշմարտէ համազօրակ լոյս...

ժ. 75ա—6ա նորին սուրբ վարդապետին ի ձօգին Սուրբ—Անքանիկ և բազմազան շնորհաց... ժա. 76բ—86բ երատ զգէշան և կանոնականք, ասացելով մեծին Դեռնէսիսի Արիսրաքացոյն վասն կարգից կարգիկսաց և հայրապետաց, վարդապետաց, քանոնայից, սարկաւազաց, և վասն երկնից և ամենայն զարթոյն նորա—Մեծն ի մարգարէիցն՝ ընտրեալն ի բազմաց աստուածաշայրն Դսիթ...

Գ. 87բ—90ա [Տաղի]

ա. 87բ—8բ Տաղ ի վերայ Պարոն լոյս նա՛նատակին Կաֆանցոյ, ի Քաւմայ ցրաց աշակերտէ զգնել խառն ազնւի և պիտոեմի—Աւրհնեալ շայր երկնաւոր, Աստուած անքննեմի... / Ի թվականիս շայրոց ի Բ ամի և ժՁ նեղեալ ի յաւելորդին / Գրչխատեցար Մայիս ի տասն և հընգին... / Վերդանէ վարդապետ և անուն բարի... / Մեղայւպարտ Քաւմայի և անպիտանի...

բ. 88բ—9բ Տաղ ի վերայ սուրբ խայնի [«Է Սեփայ», № 2568, 229բ]—Խաչն ի խախնումն երևեցաւ / Մաղկեալ ի դրախտն աստուածատունկ...

գ. 89բ—90ա Տաղ վասն սեղան արհնելոյ (ծայրակալով՝ «Ազարիայ ԱՐԲ») —Արարիչ Տէր քաղցրացաւ ի յԱղամայ, / Եւ ծընաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ...

Դ. 90բ—163ա [Քառագ Գրիգորի Տաթևացոյ] Ա—ԺԲ]—Տե՛ս Ամառն հատոր՝ ձեի / 90բ—8ա, ձեի / 96ա—103բ, ձի / 103բ—12ա, ձի Ա, / 12ա—9ա, ձի / 119բ—26ա, ձի / 126ա—9բ, ձի / 129բ—35բ, ձի / 135բ—9ա, Թ / 139ա—44բ, ժ / 144բ—54ա, ձի / 154ա—8բ, ձի / 158բ—63ա:

Ե. 163բ—82ա [Կանոնք զանազանք]

ա. 163բ—8ա Կանոնք և օանմանք Քաթնոսի առաքելոյն (Ա—ԼԲ)—Ի գայն նորա յԼուրս քաղաք... Զայս արկնսորոյն ևս՝ Զաքէ, աշակերտ սուրբ առաքելոյն Քաթնոսի, գրեցի, որ լուս ի նմանէ... փա՛ռք... ամէն (Տե՛ս «Եկանոնագիրք շայրոց, Բ, Երևան, 1971, էջ 19—40, Հերթականութիւնը խախտուած):

բ. 163աբ Կանոնք Փրիլպոսի առաքելոյն Զաղագս քառասուն առնելոյ—Տեսնոն Փրիլպոսի հրաւայեալ է ունել քառասուն... և բնակութիւն հրեշտակաց, Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս:

ամէն (տե՛ս «Եկանոնագիրք շայրոց, Բ, էջ 40—41, Զուհի Ա—Ը):

գ. 168բ [Կանոնք առաքելականք]—Կարգեցին առաքելայրն և եղին հաստատութեամբ. եղիցին երկրոցն... (Տե՛ս «Եկանոնագիրք շայրոց, Ա, էջ 31):

դ. 169աբ Կանոն սրբոց առաքելոց, հայրապետաց և վարդապետաց—Պարոն է, որ լինի փեսացուն ժն տարոյ և հարսն ժԲ... Որ ոք թ քահանայից զնորին թշուակն տայ ումբը... (առանց թուահամարների 11 կանոններ):

ե. 169բ—73բ [«Յակոբայ Դրիմեցոյ ի խնդրոյ Քաւմայի Մեծափեցոյ»]. № 739, 314ա] Զաղագս ազգականութեամբ—Գրեցի է, զի ազգականութիւնն տարորոշեալն անձանցն է...

զ. 173բ—81բ Կանոնք սրբոց առաքելոցն—Շարք. Եթէ մանուկ երեխա կտարեալ իցէ, և չիցէ մկրտեալ... և պատրի [ի] սատան[ա]յէ, Ը աւոր կարգէ:

1. Աթանասի կանոններից 30-ը՝ Ա—Բ, Գ, Ը, Ժ, ԺԲ—ԴԱ, ԼԳ, ԼԸ, ԼԹ—ԿԳ, ԿԵ—ԿԷ, ԿԹ—ՄԲ, ՄԴ—ՄԶ, ԿԱ, ԶԱ, ԶԱ, ԶԷ (173բ—5ա, 179ա—80ա Այստեղ առանց թուահամարների. տե՛ս «Եկանոնագիրք շայրոց», Ա, էջ 282—328):

2. Սիսե կթգ-ի կանոններից 3-ը՝ ԺԲ—Դ, ԴԲ (180ա), առանց թուահամարների. տե՛ս անդ, հատոր Բ, էջ 8—18):

3. Վաչագանի կանոններից 4-ը՝ Բ—Ե (180բ, առանց թուահամարների. տե՛ս անդ, հատոր Բ, էջ 81—100):

4. Խառն կանոններ (175ա—9ա, 181աբ, առանց թուահամարների՝ 72 կանոն):

5. Բարսեղի կանոններից 1-ը՝ ԴԲ (181բ—2ա, տե՛ս անդ, հատոր Բ, էջ 105):

Զ. 182բ—282բ [Բնագիրք զանազանք]

ա. 182բ—5ա Վարէ և յիշատակ մեծի ճրգնաւորին Պարսամայ—Սուրբ Պարսամ, որ թարգմանի որդի պահոց, էր նա ազգաւ ասորի... և Արաքի Ին:

բ. 185ա—6ա Յիշատակ տեսիլան Սուրբոյն որ ին ձանկեանք եղաւ—Ասէ սուրբ վարդապետն մեր Յովհաննէս Գառնեցի, թէ ի թվականիս մերոյ ի Ո և ՂԱ(1212) ամիս... (Հմմտ. Տ իդ):

գ. 186բ—202ա երատ և կանոնք վարուց նորին Վարդանայ և տիեզերաւոր վարդապետի—Ուղիղ դասնութիւն հաստատոյ՝ որ ի շայր և յԼորդի և ի Սուրբ Նոգին...

դ. 202բ—4բ նորին վարդանայ ասացել է Կանոնք յաղագս քանոնայից—Զի պարտ է քա-

հանային զգուշ լինել յամենայն աշխարհականաց խաբուսեանցս...

Բ. 204թ—12թ [«Վարդանայ» երառ վարուց առաջինութեանը. № 582, 102ա]—Աստուած բարի է և լույս և ամենայն բարեաց պատճառ...

Գ. 212թ—7թ [«Վարդանայ»]. № 382, 108թ] Պատմութիւն վասն անբուն որդանցն, որ է ստոյգ — Եւ արդ, եկայք այսար ժողովեցարոր ի միասին...

Է. 217թ—22թ [«Վարդանայ»]. № 582, 112թ] Պատմութիւն վասն դժոխացն, որ է ստոյգ, վասն մեղատուաց—Եւ արդ, եկայք այսար, դասք ամենայն մեղատուաց...

Ը. 222թ—9թ [Յովնանու Կառնեցույ] երառ ոգէշան և կանոնական—Յովնանէ Գառնեցի հարցանելս լողշունէ սիրեցելոյ...

Ր. 229թ—32թ Հարցումն, թէ զիս՝ ող կարէ մարդ գերեզաւորս արձամարեմել, որ անցատուս է (=«Մերց» Անանիայի Շիրակուանցոյ Հայոց վարդապետի ասացեալ վասն անցատու աշխարհի»]. № 4951, 135թ]—Արդ, եթէ կամիս, որ յաղթես աշխարհի...

Տ. 232թ—5ա Հարցումն, եթէ որչա՞փ մասունք են, որ մարդ կատարեալ խոնարհութիւն ստանայ—Արդ, որպէս ասէ առաքեալն. Ամենայն խոնարհութեամբ ըզմիմանն լաւ համարել...

Ծա. 235ա—43թ [Ի Հարանց Վարուց]:—235ա—6թ վասն բարձրամիտ անապատականացն է ասացեալ—Պատմակց մեծն և սուրբ հայրն Անտոնիոս...

236թ—7ա Լուրին ըստն լիւրի—Ի ժամանակին Տիառն Ներսիսի [սի] Կլայեցոյ... միանձնական եղբարք վեց... 237աթ վասն վարուց ճողտեսն հարցն—Իսկ ծեր մի, որ բնաւ ուրիշ գործէր... 237թ—8թ Լուրին հայրիկ—Նղբայր ոմն Եհարց ղծեր իւր... 238թ—9ա Լուրին ծեր ասկի վասն յալոյ ծերոյ... 239ա—40ա Այլ ոմն եղբայր էր, որ գնայր ի սպասարութիւն... 240ա—2թ Պատմէր մեզ զայս ծեր ոմն մեծ... 242թ—3թ Աւեր ոմն ի Բեթլայիթեցոցն ծերոցն... 243թ Եհարց ոմն ի հարանց ընդ իմաստուն բժիշկ մի...

Ժր. 243թ—9թ Թալոյ վասն կիրակի. գրեալ է մատաթն աստուծային յառաջմէ (=«Թալոյ Երկնառն») — Ես՝ պապս Հռոմայեցոց զաղաքիս, եկի ի տաճար սուրբ առաքելոցս Պետրոսի և Պաղոսի...

Ժգ. 249թ—52թ Պատմութիւն առաքելացն Պետրոսի և Պաղոսի—Գլխարկ և մեծ առաքեալն Քրիստոսի Պետրոս...

Ժդ. 253ա—62ա Յիշատակ վարուց Խառնի Կեսարացոցն սուրբ ճաշագետի—Այս մեծ և ըսքանչիլի այրս Աստուծոյ Բարսեղ...

Ժե. 362թ—3ա Այլ գիտնաստութիւն վասն իմաստնոց (=Մարմնագրեմութիւն)—Տնչէն և Իմաստուն մարդ, որ այքն մեծ է... Նա զիստուն է... Մարդ որ զուկն փորէ է, զիքի կարճ՝ արինահեղ է... Եւ այդ է, զոր ցուցաւ կարգաւ...

Ժզ. 263աթ վասն խաւարման լուսնի և աւերական, որ իմանաս—Յարժամ վերնագիրն հոռոմին իէ ինի...

ձէ. 263թ—4ա Յաղագս աստեղաց ցումնալոյ, թէ զինչ նշան է—Յորժամ յարեմտից յարեմս աստղոյ ցոյանա...

Ժր. 264ա—6ա Յոնանու (Մանդակունու) երառ կանոնական և ոգէշան—Յոյժ ահագին և սոսկալի և ահեղ է օրն... դատաստանին...

Ժր. 266ա—8թ [«Նիղոսի»]. № 693, 196ա] երառ սուրբ հարց ոգէշան—Տոպ զսիրտս Աստուծոյ և յորժամ ցանեու...

Ի. 268թ—9թ Աղաւթ և աւերմութիւն վասն ամենայն աշխարհի—Արշնեալ Հայր սուրբ Աստուած ճշմարիտ, սրբայն զմեզ...

Իա. 269թ—72ա [Գրիգորի Նարեկացոյ] Վերջոյն յաւելուած... (Բան իէ) — Եւ քանզի ընդ ուրաձայնիցն բանաստեղծութեանց...

Իբ. 272ա—3ա [Լուրին] Աղաւթ և աղաւթն առ հասարակ ամենեցուն (Բան Ը) —...Ո՞ր անարժան անձն իմ...

Իգ. 273ա—4թ Եփրեմի ասացեալ Աղաւթ և պաղատանք—Տէր Աստուած զարութեանց, աղաւթն...

Իդ. 274թ—82ա [Տեօփ Յովնանու Կոզման] Յիշեցումք բան մի այլ ստեղծելի ի հաւելն—Ի ՈՒՐ (1223) թվականին, ասէ Տեփանէն Գառնեցին, էաք մեք յորոսաղեմ... (276ա) Ի թվականութեան Հայոց Ն Եւթանաստուն (1021) ելանէր թագաւորն Հռոմայ... 227ա Լուրին ստեղծելիք—Դարձեալ ի թվին Հայոց ՆՆՆ (1029)... (Հմտ. Տ Բ):

Իե. 282աթ [Հարցմունք և պատասխանքի—Հարց. Քանի՞ մանկունք կոտորեցաւ ի Բեթլեհէմ—Պատասխանքի]. Բեթլեհէմ մանկունքն, զոր կոտորեաց Հերովդէս, ՈՒՆԻՐ (1462) մանուկ էր 27 (84) գեղջէ... (պապ՝ վասն Քրիստոսի, առաքելոց և այլն):

Իզ. 282թ Վարդապետաց [մեծան] իւր—Հանգեցաւ ի Քրիստոս Ներսէս վարդապետն ի վանս

սրբոց: ի. 28ա—30ա եղծ հոգոյն առ երկնային
 երեսօղէմն: ի. 30ա—1բ եղ փառացն դրախ-
 տին: ի. 31բ—3բ Գովութիւն և խնկումն զաստ-
 ուածային բնութեան: ի. 33բ—4ա Զի՛նչ իցէ
 կերպի ինչ տեսանէլ գևստուած: ի. 34ա—6բ
 Աղօթք որ պատմէ զաստուածային յառկութիւնէ:
 լ. 35բ—8ա Զմիութեան և զբազմութեան անձանց
 յԱստուած: լա. 38ա—9ա Աղօթք առ ամենասուրբ
 երրորդութիւնն: լր. 39ա—40ա Թէ Աստուած է
 նշմարիտ և ծայրագոյն կեննէ: լգ. 40ա—3ա Գո-
 վութիւնն Աստուծոյ: լդ. 43ա—4ա Մարդ ցալի
 պարտի, որ ոչ զգայայ: լե. 44ա—7բ Աղօթք առ Յի-
 սուս: լզ. 47բ—51ա Այլ աղօթք առ Յիսուս: լէ.
 51ա—5բ Այլ աղօթք առ Յիսուս: լր. 55բ—9ա
 Աղօթք ի ներդրեան: լր. 59ա—62ա Միտ այլ ա-
 ղօթք առ Աստուած: լւ. 62բ—5բ Այլ աղօթք առ
 Յիսուս: լա. 65բ—8ա Զանճառի խաղցրութենէն
 Աստուծոյ: խբ. 68ա—70ա Զմարդկային թշուա-
 րութենէ: խգ. 70ա—1ա Զարմանալի լուսոյն Աս-
 տուծոյ: խդ. 71ա—2ա Զմանկանացութենէ: խե.
 72ա—3բ Զի՛նչ է ոչնչանալն: խզ. 73բ—4բ Զանկ-
 ւանէ հոգոյն ի մեղս: խէ. 74բ—6ա Զբազմ
 քաւեւութեանցն Աստուծոյ: խր. 76ա—8ա
 Զապառնոյ առմանապատուութենէ մարդոյ: խր.
 78աբ Զամենակարգութենէ Աստուծոյ: ծ. 78բ—
 80ա Զանընթեմի զովութենէն Աստուծոյ: ծա.
 80աբ Թէ պարտ է դնել և ուղղել զամենայն յոյս
 առ Աստուած: ծբ. 80բ—2ա Զորգայքէ ցանկու-
 րիւնն: ծգ. 82ա—4ա Զքրտառութենէ մարդոյ:
 ծդ. 84ա—6ա Թէ Աստուած միշտ նկատէ... մար-
 դոյն: ծե. 86ա—8ա Շնորհաց զոչ ինչ կարէ առ-
 նել: ծզ. 88ա—9բ Զփորձութեանցն սատանայի:
 ծէ. 89ա—92ա Թէ Աստուած յոյս է Արդարաց: ծր.
 92ա—4ա Զքաւեւութեանցն Աստուծոյ: ծր.
 94ա—5ա Զքերմեղեղութենէ սիրոյ: կ. 95ա—6ա
 Թէ Աստուած երբադրեաց զամենայն իր: կա. 96ա
 —7ա Թէ ի նկատման ժամանակաւոր քարեաց պա-
 րունակի և ըմբռնի մեծութիւնն: կբ. 97ա—8բ Թէ
 աստուածային Բայրութիւնն քանակ զամենայն
 ներկայ զանութիւնս աշխարհի: կգ. 98բ—9բ Թէ
 բոլոր յոյսն մեր... պարտի լինել յԱստուած: կդ.
 99բ—101ա Թէ փութութիւն մեր գայ: կե. 101աբ
 Որպէս մարդկային կամեն է անկար առ քարին:
 կզ. 101բ—2բ Զնկարն քաւեւութեանցն Աս-
 տուծոյ: կէ. 102բ—4բ Զերեւոյնական կարգեցե-
 լոց զպանակութիւնն մարդոյ: կր. 104բ—6բ
 Զխորին նախաեսութենէ: կր. 106բ—8ա Զնո-
 ցունց, որք նախ են արդարք: ճ. 108ա—12բ Ո՛ւր

և որպէ՛ս Աստուած կարէ գտանիլ: ճա. 112բ—5բ
 Խոստովանութիւն զնշմարիտ հաստոյ: ճբ. 115բ
 —6բ Գոյանալ երկնային լուսատուութենէ սրտի:
 ճգ. 116բ—8ա Զխնկանէն աստուածային հանդի-
 սալեհոյութեան: ճդ. 118բ—21բ Զլրլրդէ և զծա-
 րաւու հոգոյն յԱստուած: ճե. 122ա—4ա Զփա-
 րացն երկնային հայրենոյն: ճզ. 124աբ Աղօթք
 առ սուրբ երրորդութիւնն: ճէ. 125ա—6բ Աղօթք
 սրբոյն Կիպրանոսի մարտիրոսին: ճր. 126բ—7ա
 Աղօթք Մանասի քաղաւորին Յուդայ, կապեալ ի
 շղթայս վասն թողութեան մեղաց...—Տէր Աստ-
 ուած մանակաբող Հորդոյն Արքրահմուն... վասն
 զի զքեզ զովն ամենայն... ամեն:

Բ. 127ա—54բ Զեղեւորութիւն զբանէն Աս-
 տուծոյ, որով վերանորոգի կորուսեալ երկնային
 ըրծի

—127բ—8ա Առաջաբանութիւն—Արդ, զորով
 ի մէջ որդայլթից, թիրապէս մեր սարսփ Լրկ-
 նախոյ ըրծէ...

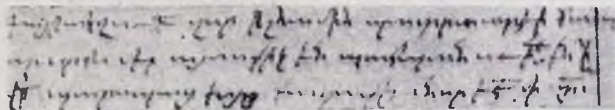
ա. 128ա—9ա Զգարմանայի էութենէն Աս-
 տուծոյ—Դու, Տէր, լուս զերկինս և զերկիր... բ.
 129ա—30ա Զանպատմելի զխորութենէն Աստու-
 ծոյ: գ. 130ա—1ա Զլրլրդէն հոգոյն, որ զգայ
 գևստուծոյ: դ. 131ա—2ա Զքրտառութենէ հոգ-
 ոյն: ե. 132աբ Զքաղանցն հոգոյն: ճ. 132բ—
 3բ Զերեւելութենէն հոգոյն: ճ. 133բ—4բ Զխորու-
 րենէ դրախտին: բ. 134բ—5ա Զարեւոյնութենէ
 երկնից: բ. 135աբ Թէ զկի բազմաց ողորդ Աստ-
 ւած մխիթարէ... գտնաւոր հոգին: ծ. 135բ—6ա
 Զխաղցրութենէ աստուածային սիրոյ: ծա. 136աբ
 Զնախապատարաստութենէ փրկութեան մեղոյ: ծբ.
 136բ—7ա Զհոգեւոր գոհանակութենէ: ծգ. 137աբ
 Թէ ներմարմնացեալ բան է պատմաւ մեղոյ յու-
 սոյ: ծդ. 137բ—8ա Որքան մեծագոյն է խորումն
 գևստուծոյ: ծե. 138ա—9ա Թէ վասն Քրիստոսի
 ներդրութիւնն ցանկալիք են: ծզ. 139ա Որպէս կար-
 թ ստանիլ աշխարհային երկնից: ծէ. 139ա—
 40ա Թէ զի՛նչ իցէ այն, զոր ունի դրախտն: ծր.
 140աբ Ոչ կարէ մարդ հատուցանել զփոխարէն
 Աստուծոյ: ծր. 140բ—1ա Թէ զի՛նչ խնդրէ Աստ-
 ուած ի մեզ մեմէ ինքեան: ի. 141բ—3ա Զապա-
 ւութեանէն հոգոյն: իա. Թէ յիշումն խոցումնոցն
 Քրիստոսի է հոգեւորն զնոր: իբ. 143բ—4բ Մտա-
 ծումն հոգոյն զՔրիստոսի սիրոյն: իգ. 145աբ
 Թէ ոչինչ կարէ լինել քաւական հոգոյն, քաց ի
 ծայրագոյն քարոյն: իդ. 145բ—6ա Զի՛նչ է հա-
 նաչումն նշմարութեանն: իե. 146ա—7ա Զի՛նչ
 ներգործեաց ի մեզ առաքումն Ոգոյն Սրբոյ: իզ.

147աբ Զգործոյ ճօրին, որ սիրէ զԱստուած: Իէ.
147բ—Ցա Զնշմարիտ հանգստութենէ ստօին: Իբ.
148ա—9ա Այն, որ զայն մտաց ճեռացուցանէ
նմանէ, թափօրվին փախչել ի նմանէ: Իբ. 149ա—
50ա Տեսութիւն Աստուծոյ կտրասեցնալ է մեղօք:
Ի. 150ա—1ա Զբարոյսնէն Աստուծոյ: Իա. 151աբ
Զնշմարիտ վայելմանէ Աստուծոյ: Իբ. 152ա—3ա
Թէ ծայրագունի բարոյ պարտ է ցանկանիլ: Իգ.
153աբ Զփոխարքեան կանոն սորոյ սրբոցն ի յերկինս:
Իգ. 153բ—4բ Զկատարեալ խնդութենէ յափտե-
նական կենաց—Աստուած իմ և Տէր իմ, յոյս
իմ... ի խնդութեան Տեսան իմոյ առ ի մեալ անդ

յափտեան յափտենից. ամէն, վերջ:

—154բ [Յիշատակարան թարգմանչի]—
Թարգմանեցաւ այս գրքովս Մտածական աղօթից
յիտալական լեզուէ ի հայկական թարգմտ ի փառս
ամենամեծին Աստուծոյ և ի պատիւ սրբուհոյ
Աստուածածնին և մօրն կուսի Մարիամու, օծան-
դակութեամբ և գոյիւր վնհալուս տէր և վնհափառ
տեանն տեանն Յակօբ աստուածաբանութեան
վարդապետի Ակնեցոյ և պատրիարքի Հայոց ի
Կոստանդինուպօլիս, ի Լուկասու վարդապետէ
Խարքերթացոյ, յամի Տեսան 1747,

Կենդանորմ 1ա (անգիր խաչապատկեր):

86

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻՍ.

ԺԸ—XVIII

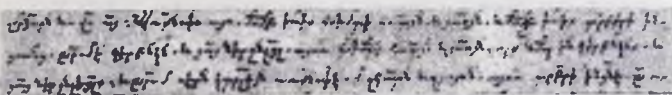
ԹԻՐՔ՝ 136. չգրած՝ 8ա—8բ, 12բ—36բ: ՊԲԱՄ՝ Ա—
ԺԲ×12 (Ա, Բ 8): ՆԻԻՐ՝ բուրբ, «D & C BLAUW VG»:
յուսացրչով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 21,8×17: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին:
ԳԻՐ՝ ճօրագիր (նմուշ՝ 88ա): ՏՈՂ՝ 28—35: ԿԱՋՄ՝ դրոշ-
մազգող շաքանակագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստա-
ղը՝ բուրբ, յուսեցակողեր՝ կարմիր: ՊԱՂԱՆԱՄ՝ 1+1,
սղիտակ բուրբ, մասն կազմաստաղի:

ՎԻՃԱՎ՝ բաւարար: Դաշաղաթ տեղ-տեղ բանակց գո-
նափոխած: Կազմի կաշին բերական է բերծում:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—129ա [Անայօնիայ, այսինքն՝ Համեմատ-
տութիւն Հնոյ և Նորոյ Կտակի]

ՏԻՕ ձեռ. Մ 87, 1ա—299բ. Յղբ. 1ա. Ցանկ/1բ—
4բ. Էսո աղեցութիւն ի թարգմանչէ [Տար. 88՝ 1—28/
8ա—129ա]:

87

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻՍ.

ՌԺԸ—1739

Կոստանդնուպօլիս

ՍՏԱՆԲՈՂ՝ Ստամբուլ վրդ:

ԹԻՐՔ՝ 302. չգրած՝ 9բ, 300բ—2բ: ՊԲԱՄ՝ Ա—ԻԶ×12
(Ե 8, ԻԶ 8): ՆԻԻՐ՝ բուրբ, յուսացրչով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝
21,3×15,5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճօրագիր (նմուշ՝
Ը1ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱՋՄ՝ սակիւրջով շաքանակագոյն կաշի
(Ա փեղկի կենտրոնում ճեշաղջով՝ Տիքամայր, Բ փեղկի
կենտրոնում՝ Խաչիւրիւն), միջուկը՝ օտաւարաբուրբ, աս-
տաղը՝ ծաղկաբուրբ, յուսեցակողերը՝ սակեգծ: ՊԱՂԱՄ՝
ՆԱՄ՝ 1+1, չգրած ղեղեւտեւ բուրբ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Կ ի օ ա խ օ ա ն Շ՝ 10ա: Լ օ ւ շ
ս ա ն ց ա գ օ ա ղ՝ յուսական (10ա): Զ ա ր գ ա գ ի ր՝ յըռչ-

նագիր, մաղաղգիր: ԳՈՅՆԵՐ՝ կարմիր, կանաչ, դեղին, կա-
պոյտ, վաղձադեղ, ճարեղազոյն, սե:

ՎԻՃԱՄ՝ բաւարար: Տեղ-տեղ գունափոխած, կազմը՝
վականեգծեր:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա Անայօնիայ, այսինքն՝ Համեմատութիւն
Հնոյ և Նորոյ Կտակի, յօրում նախ կացութիւն
Հնոյ Կտակի, յետոյ համակամութիւն, յարմարե-
րիւն և միաբանութիւն ընդ Նորոյ Կտակի մեկ-

նարանի: Շարագեցեցալ նախ ի Մարտինոսէ Պէ-
 ֆանեան յատուածաբան վարդապետէ ի Յիսուս-
 քան կարգէ, լեզուա լաթիեակնաւ, և անտի
 քարձանեցեցալ ի հայկական լեզու ի Պետրոսէ
 վարդապետէ Թիֆլիզեցոյ

—1բ—2բ Առաջաբանութիւն հեղինակին—
 Այնպէս տարբերէ Հին Կտակն ի Նորոյ...

—2բ—7բ 8մէկ գլխոց և խնդրածոց—
 Գլուխ առաջին. Յաղագս Աստուածաշունչը գրոց և
 անհրժեշտն շնոյ Կտակին... Վախճան ցան-
 կից, յորս գլուխը ի և 2 և խնդրէ ՃԾԵ (155)
 ներպարունակին:

—8ա—9ա Առ ազդեցութիւն ի քաղաքանչէ—
 Մանիր, ընթերցող, առ ի բարութ ըմբռնել զիմաց-
 ւածն որոյս, պարտ է զիսնել իշատիսի իրոյ:

Նախ՝ բազմիցս տեսցես զայս ? Նշան, որ ա-
 սի կէտ հարցողական, որոյ ճանաչումն յոյժ հար-
 կաւոր է... Ներգրող՝ առ ի ոչ երկարացուցանել
 զբանսն, կամեցալ զանուանան, զգլուխն և զթիւն
 Աստուածաշունչը գրոց համառօտել, որպէս տեսի
 զրած ի գիրն լաթիեացոց: Եւ զայս այսպէս մեկ-
 նեցից. Մեն. ա. բ., այսինքն՝ Մենեց անաշին
 զուսն, և երկրորդ թիւն... Ներգրող՝ առ ի զանա-
 դանել զխօսակցութիւնն հեղինակին գրոյս ի բա-
 նինքն Աստուածաշունչը գրոց և սրբոց վարդապե-
 տաց, զվկայութիւնսն սուրբ գրոց և վարդապետաց
 նալամիկ () Նշանում ներփակեցի... Ներգրող՝
 աստ երկուք իրք նկատին. Նախ՝ գերազանցա-
 կանազոյն վարդապետութիւնն մատենիս, երկրորդ՝
 քարմանութիւնն սորին...

1. 10ա—26ա Գլուխ առաջին. Յաղագս
 գրուածոց և ասանդութեանց շնոյ Կտակի—Յայս-
 միկ գլխոյ եօթն ևս խնդրէ...

ա. 10բ—1բ Թէ ո՞րք իցեն կանոնական
 գրեանքն շնոյ Կտակին: ք. 11բ—3ա Յաղագս թէ
 ո՞յք իցեն եղբայր առաջինք գրողն Աստուածա-
 շունչը գրեանց: ք. 13աբ Մի՞թէ ամենայն
 գրեանք շնոյ Կտակի նախ գրեցեալ իցեն լե-
 զուա եբրայեցականաւ: ք. 14ա—5ա Մի՞թէ
 գրեանքն շնոյ Կտակին համայնքն կատարեալ
 իցեն ի ժամանակի քարեակաւի գերութեանն և
 յետ այնորիկ ի յեղբայր վերադարձեցեալ իցեն:
 ք. 15ա—8ա Մի՞թէ եօթանասունք քաղմանելիքն
 զկնի քարեակաւի. գերութեանն անդաշտեալ,
 այսինքն քաղմանեալ իցեն զգրեանքն շնոյ
 Կտակին և յեզուն յունկաւն, և թէ որպէս իցէ ե-
 յիսալ քաղմանութիւնքն այն: ք. 18բ—20բ Յա-
 ղագս վկայութեան սրբոյ Կտակին հաւցանի, թէ

մինչ վկայութիւնն շնոյ Կտակին արքեպեցալ լի-
 նի ի Նորում Կտակիս. մի՞թէ արեւմտի այս ըստ
 նկարագրին: է. 20բ—6ա Մի՞թէ ի շնում Կտակի
 րաց ի Աստուածաշունչը գրաց եղբայր իցին և ա-
 ւանդութիւնքն սմանք:

2. 26ա—41ա Գլուխ երեքերորդ (=երկրորդ).
 Յաղագս հաստոյ և հաւատամիւն—Երեք են զօ-
 րութիւնք... Շուրջ զհաւատով ութն (իկն) իրք
 խնդրեն...

ա. 26բ—8բ Թէ զի՞նչ իցէ հաւատն: ք. 28բ—
 9ա Յաղագս թէ զի՞նչ արդեօք գնատուծոյ յայտ-
 նեցեալ իցեն ներ շնում Կտակաբանում: ք. 29բ
 —31բ Յաղագս թէ զի՞նչ արդեօք յայտնեցեալ իցէ
 զՔրիստոսէ ի շնում Կտակի: ք. 31բ—3ա Յաղա-
 գրս թէ զի՞նչ արդեօք յայտնեցեալ իցէ զՔրիս-
 տոսէ ի շնում Կտակի: ք. 33աբ Յաղագս թէ
 որպիսեօք անուամբ կոչեցեալ իցէ Քրիստոս ի
 շնում Կտակի: ք. 33բ—5ա Յաղագս թէ ո՞ ար-
 դեօք նախ հաւատացեալ իցէ ի Քրիստոս ի շնում
 Կտակի: է. 35ա—7ա Մի՞թէ ի շնում Կտակի
 հարկաւոր լեալ իցէ առ ի փրկիլ հաւատացեալ ի
 Քրիստոս: ք. 37ա—8բ Մի՞թէ զուսն հաւատն միայն
 բաւական էր առ ի փրկիլ զմարդը շնում Կտա-
 կի: ք. 38բ—41ա Մի՞թէ հաւատն շնոյ Կտակին
 կատարելագոյն իցէ եղեալ, քան զհաւատն Նո-
 րոյ Կտակին: -

3. 41ա—50բ Գլուխ երրորդ. Յաղագս յուսոյ
 խոստման և աղօթից—Որպէս երկակ է հաւատն...

ա. 41բ—2ա Յաղագս թէ զի՞նչ իցէ յուսն: ք.
 42աբ Յաղագս թէ որպիսիք բարիք ի շնում
 Կտակի յատուծոյ խոստացեալ եղեն: ք. 42բ—
 4ա Մի՞թէ ևս կանեմ յալիսեանական խոստացեալ
 իցլ Աստուած հրէից: ք. 44աբ Մի՞թէ աղօթք
 հարկաւոր լեալ իցէ առ ի ստանալ զայնս, որք
 խօսացեալ լինէին ի շնում Կտակում: ք. 44բ—6բ
 Յաղագս թէ որպիսի եղեալ իցէ կեղծ աղօթից ի
 շնում Կտակի: ք. 46բ—8բ Մի՞թէ ի շնում Կտա-
 կի սովորութիւն լեալ իցէ կարգաւ և աղօթիլ առ
 օտարսն: է. 48բ—50բ Մի՞թէ շնում Կտակի սո-
 վորէ էին հրէայից աղօթել վառն ճնշեցեցոց:

4. 50բ—6բ Գլուխ չորրորդ. Յաղագս սիրոյ և
 հրամանի սիրոյ—Որպէս է սէրն...

ա. 51աբ Յաղագս թէ զի՞նչ իցէ սէրն: ք.
 51բ—3բ Յաղագս թէ ո՞րք իցեն եղբայր հրաման
 սիրոյ ի շնում Կտակի: ք. 53բ—5ա Մի՞թէ կա-
 րելի իցէ սիրելն զԱստուած յամենայն սրտէ յայս-
 միկ կենդոս: ք. 55ա—6ա Մի՞թէ յետնազոյն հա-
 ման յաղագս սիրելոյ զմեզմարն իմանի յաղա-

գրք քարեկամին միայն կամ թէ ևս յաղագս թշնամոյն: Ե. 56թ 3աղագս թէ զհ՛նչ պարտեմք յիմանալ զբանիցս: Միրեսցես զմեծատուն ԲՈՒՐԱԿՆ ԳԵՂԵՐԻՆԷ՛:

5. 57թ—71թ Գլուխ հինգերորդ. 3աղագս Մովսիսական օրհնին—Արդ, եռակ է օրհնս Մովսիսական...

ա. 57թ—8թ Մի՛թէ օրհնէ Մովսէսի եղբայրքէ քարի: Բ. 58թ—9թ Մի՛թէ օրհնէ Մովսիսական լեալ իցէ օգտակար: Գ. 59թ—60թ Մի՛թէ օրհնէ Մօսէսի եղբայր իցէ կատարեալ և քաւական ի վրելի զմարդ: Դ. 61թ—2ա Մի՛թէ օրհնէ Մօսիսական յևստուծոյ եղբայր իցէ տոնեցալ: Ե. 62թ—4ա Ո՛ր, յե՛րբ և օրպիսաբա՛ր տոնեցալ եղև օրհնէ Մովսիսական: Զ. 64թ—6ա Մի՛թէ օրհնէ Մօսիսական միայն զճնայանս իցէ պարաւանդեալ, այսինքն մի՛թէ ճրեային միայն էին պարտական պահելոյ զօրհնէ Մօսիսական: Է. 66թ—7ա Մի՛թէ Աստուած ճրամայեալ իցէ ճրէից, զի յուզնակի պահիցիւն զօրհնէ: Ը. 67թա Մի՛թէ օրհնէ Մօսիսական բոլորովմբ ի քաց քարձնեցալ իցէ այժմոյս: Թ. 67թ—71թ Մի՛թէ ի տեղի Մօսիսական օրհնի կացուցեալ իցէ օրհնէ անտարաճեալ, ևս թէ օրհն իցէ այս անտարաճական օրհն:

6. 71թ—8թ Գլուխ վեցերորդ. 3աղագս սինակոպիին, այսինքն յաղագս ժողովարանին Հնոյ Կտակին—Արդ, այս սինակոպայ առուես...

ա. 72թ—3ա Մի՛թէ սինակոպայն եղեալ իցէ երևելի: Բ. 73թ—6թ Մի՛թէ սինակոպայն մոլորեալ իցէ և պակասեալ ի հաւատոց: Գ. 76թ—7թ Մի՛թէ սինակոպայն եղեալ իցէ օրհնակ եկեղեցւոյն Քրիստոսի: Դ. 77թ—8թ Մի՛թէ սինակոպայն եղեալ իցէ այնքան կատարեալ, որքան կատարեալ էր եկեղեցին Քրիստոսին:

7. 78թ—104թ Գլուխ եօթներորդ. 3աղագս հասարակաց պաշտօնէիցն սինակոպային, որք լին ղևտականք Բանանային և Բանանայապետին—Ի կացութեանն թնակեմի...

ա. 79թ 3աղագս թէ յօրմէ՛ տօնմէ լեալ իցէ ծայրագոյն Բանանայապետին: Բ. 79թ—84ա 3աղագս թէ օրպիսի՛ լեալ իցէ աջորդութիւն: Գ. 84ա—90ա 3աղագս թէ որք՛մ արարողութեամբ ձեռնադրեցեալ իցին ղևտականք Բանանայ և Բանանայապետին: Դ. 90ա—3ա 3աղագս թէ Երեմիայի իցէ պաշտօն Բանանայից և Բանանայապետին: Ե. 93ա—7թ 3աղագս թէ որք՛մ զգնտութիւն կամ զարդուր վարեցեալ իցին Բանանայապետին

կամ Բանանային Հնոյ Կտակին: Գ. 97ա—102ա 3աղագս թէ զօրպիսի՛ կամ զօրա՛ն մօտս ունեալ իցին Բանանային և Բանանայապետին (ունի 3աղագս տասներորդաց, 3աղագս առաջնապտղոց անդրանկածից, 3աղագս մատուցելոց ենթաբաժինները): Է. 102ա—4թ Մի՛թէ Բանանայապետին և Բանանայից պարտ եղեալ իցէ ժուճկալի երբեմն ի կանանց յառանգ:

8. 104թ—17ա Գլուխ ութներորդ. 3աղագս պաշտօնէիցն սինակոպային, այսինքն յաղագս մարգարէից, որք էին յատուկ և մասնաւոր պաշտօնեային—Արդ էին յատուկ և մասնաւոր...

ա. 105ա—6թ 3աղագս թէ օ՛վք իցին եղեալ նշմարիտ մարգարէին Հնոյ Կտակին: Բ. 106թ—7թ 3աղագս թէ զհ՛նչ իցէ եղեալ պաշտօնէ մարգարէից Հնոյ Կտակին: Գ. 107թ—9ա 3աղագս թէ մարգարէին որպէ՛ս կարէին ուսանել, թէ յևստուծոյ իցէին առաջնեցեալ: Դ. 109ա—11թ Մի՛թէ համայն մարգարէ զՔրիստոսէ մարգարէացեալ իցին: Ե. 111թ—2թ 3աղագս թէ Երեմիայի եղեալ իցէ մանաւանդական և զերգաճնագոյն ի մէջ ամենից մարգարէիցն Հնոյ Կտակին: Զ. 112թ—3ա 3աղագս թէ որպի՛սաբար իմանալի է քանէ Քրիստոսի, որ ասէ, թէ՛ Ամենայն մարգարէ մինչև ցնովանենէն էին: Է. 113թա Մի՛թէ նշմարիտ իցէ, թէ ամենեքեանք մարգարէ յուստադէմ իցին սպանեցեալ: Ը. 114ա—6ա 3աղագս թէ Երեմիայի իցին սուտ մարգարէ ի Հնոմ Կտակին: Թ. 116ա—7ա 3աղագս թէ որպի՛սաբար նշմարիտ մարգարէին ի սուտ մարգարէիցն զանազանէին: Ժ. 117թա 3աղագս հմայից և հմայութեան:

9. 117թ—22ա Գլուխ իններորդ. 3աղագս կրօնատարաց սինակոպային, որք էին Նազովրականք և Ռէփաիլիթիանէն—Բացի ի ղևտականաց...

ա. 118ա—20ա 3աղագս Նազովրականացն: Բ. 120ա—2ա 3աղագս Ռէփաիլացոյց:

10. 122թ—33ա Գլուխ տասներորդ. 3աղագս աղանդատաց, որք էին փարիսեցիք, օտարկեցիք և էսէնեանք—Հաւարակ է կարծիս այս...

ա. 122թ—3ա Թէ ուստի՛ ասացան փարիսեցիք: Բ. 123ա—4ա 3աղագս թէ յօրմէ՛ ցեղէ կամ յօրմէ՛ զարմէ եղև փարիսեցիք: Գ. 124ա—6ա 3աղագս թէ Երեմիայի կամ օրպիսի՛ եղեալ իցին վարդապետութիւն կամ ուսուցմունք փարիսեցոցն: Դ. 126ա—7թ 3աղագս թէ որպիսի՛ լեալ իցին բարբ և ներկայցուցմունք փարիսեցոց: Ե. 127թ—

Յա Յաղազս քէ յե՞րբ կամ որո՞վ հեղինակաւ սկսեցեալք եղեն փարիսեցիքն: *գ. 128ա—9ա Մի՞—* քէ փարիսեցիքն տարբիւ էին ի դպրացն: *է. 129ա* Յաղազս քէ ուստի՞ ասացան սաղաւսեցիքն: *ը. 129բ—30ա* Յաղազս քէ ո՞ր կամ որ պիտի՞ քի լեալք իցեն մտացմունքն սաղաւսեցիքն: *բ. 130ա—2ա* Յաղազս քէ ո՞յք իցեն նմանի՞ սաղաւսեցիքն և փարիսեցիքն յայսմ ժամանակս: *ժ. 132ա—3ա* Յաղազս քէ ուստի՞ ասացեալք եղեն էսէնեանք: Նաև քէ զի՞նչ կամ որպիսի՞ք իցեն եղեալք վարդապետութիւն և սանմանադուրութիւն նոցա:

11. 133ա—46ա Գրուի մետասանեորդ. Յաղազս դատաւորի հակամատուցեան շնոյ Կտակին—*[ն]ախ խնդրի՞ Մի՞թէ քահանայապետն...*
ա. 133ա—8ա Մի՞քի ի շնում Կտակդ քահանայապետն իցէ եղեալ դատաւոր ընդ[ղ]իմադարձութեան կամ վիճարանութեան: *բ. 138ա—42ա* Մի՞քէ քահանայապետն եղեալ իցէ դատաւոր անսխալելի կամ անտուքի յառնելն զգատաստան: *գ. 142ա—6ա* Մի՞քէ ևս ի նորում Կտակիս իցէ ոմն դատաւոր վիճարանութեամբ: Նւ քէ ո՞վ իցէ դատաւոր այս:

12. 146ա—60բ Գրուի երկուսասանեորդ. Յաղազս գործեացն աստուածայնոյ պաշտօնի—*Աստանոր խօսեցաք զպաշտօնէիքի...*

ա. 146ա—9ա Յաղազս խորանին և տանահին: *բ. 149ա—51ա* Յաղազս տապանակին ուխտի: *գ. 151ա* Յաղազս քահալականի: *դ. 152ա* Յաղազս աշտանակեաց: *ե. 152բ—3ա* Յաղազս սեղանոյն հացիցն առաջաւորաց: *զ. 153ա* Յաղազս սեղանոյն խնկեց: *է. 153բ—4բ* Յաղազս սեղանոյն ժողովիկեաց: *ը. 154բ—6ա* Յաղազս առաջանին կամ լուացարանին և այլոց անօթից սորոքոց: *ժ. 156ա—60ա* Յաղազս սինակեպիսին և աբրոնոց: *ժ. 160ա* շամառտաբանութիւն իմն ի վերայ այսուրիկ զլիսոյս, զորմէ մինչև յաստ խօսեցաք:

13. 160բ—73բ Գրուի երեքտասանեորդ. Յաղազս մօսիսականաց պատարագաց—*Յռակաբար քաճանիս պատարագքի...*

ա. 161ա Յաղազս զենմանց և նուիրմանց: *բ. 161բ—3բ* Յաղազս ողջակիցաց պատարագաց՝ վասն սեղաց և ընծայից նաշտարարաց: *գ. 163բ—4բ* Յաղազս նաւապագորդականի պատարագին, որ զոր հանապազ մատուցանիր: *դ. 164բ—9բ* Յաղազս պասեփականի գառան: *ե. 169բ—70ա* Յաղազս այլոց պատարագաց, որք լինէին յայլս

հոգեպատուրիսն: *զ. 170ա—2ա* Յաղազս հոռոյն, զոր զործածէին քահանայքն ի պատարագի: *է. 172ա—3բ* Յաղազս պատարագին նորոյս Կտակի:

14. 173բ—86ա Գրուի չորեքտասանեորդ. Յաղազս սրբազնութեանց մօսիսականաց—*Արդ, սրբազնութիւնն ոմնքն են արտաքին...*

ա. 174ա—5ա Յաղազս քէ ո՞յք կամ որքանէն իցեն եղեալք մօսիսականէն սրբազնութիւնք: *բ. 175ա—7ա* Յաղազս քէ զորպիսի՞ զօրութիւն և զգործնալեւոնութիւն սրբարարութեան իցեն ոմնեալք սրբազնութիւնէն մօսիսականէն: *գ. 177ա—9ա* Մի՞քի սրբազնութիւնէն մօսիսականէն եղեալք իցեն այլեման սուրբք, որպիսիք են մերս: *դ. 179ա—82բ* Յաղազս քէ զի՞նչ արդեօք եղեալք ցուցանելի իցէ զրփատութեամբ: *ե. 183ա—6ա* Յաղազս քէ որպիսի՞սքար ենթադատելի իցեն մահեցողութիւնէն, որք ելանէին ի յանսրբութիւն օրինականի (*Մ 86, 83ա և Մ 89, 164բ* այս խնդիրը քաճանեաւած է երկու մասի):

15. 186ա—211ա Գրուի հնգետասանեորդ. Յաղազս պանեցողութեանց օրինաց—*Օրինական քահնեցողութիւնքն...*

ա. 186ա—8ա Յաղազս ընտրութեան սրբոց կերակրոցն ի յանսուրք կերակրոց: *բ. 188ա—9բ* Յաղազս ժուլկայութեան յարեմն և ի ճարպոյ: *գ. 189բ—91ա* Յաղազս պահեց: *դ. 191ա—200բ* Յաղազս ուխտից: *ե. 200բ—4ա* Յաղազս երդման: *զ. 204ա—6ա* Յաղազս հանդիսատարութեան տօնից: *է. 206բ—9ա* Յաղազս եօթնեորդի կամ շաբաթականի տարւոյն, որ և կոչիր տարի թողութեան: *ը. 209ա—10ա* Յաղազս յորիման տարւոյն: *բ. 210ա—11ա* Յաղազս գեթման և խուզման գլխոյն և մտրուաց: *ժ. 211ա* Յաղազս կիրարկութեան զգեստաց մմանց:

16. 211բ—49ա Գրուի վեցտասանեորդ. Յաղազս քաղաւորաց շնոյ Կտակի—*Աստանոր ընծանեցեալ եղև զպեռնիսի...*

ա. 211բ—3ա Յաղազս քէ որպիսի՞ զանազանութիւն կային ի մէջ քաղաւորաց և դատաւորաց: *բ. 213ա—5ա* Յաղազս քէ ո՞յք կամ որքանէն եղեալք զատարութիւն երեցի: *գ. 215ա—6ա* Յաղազս քէ ո՞յք կամ որքանէն իցեն եղեալք քաղաւորէն երբայեցոյ (ունի ժեկս քաղաւոր Խաւայելի եղեն այստիկա՞ ներալվեւեղեցիք): *դ. 216ա—29բ* Յաղազս քէ ո՞յք իցեն եղեալք բարի կամ ո՞յք չարք քաղաւոր երբայեցոյ: *ե. 229բ—31բ* Յաղազս քէ որպիսի՞սք անանիւն քաղաւորէն երբայեցոյ: *զ. 231բ—2ա* Յաղազս քէ որպիսի՞սք

բար շնորհատրեցեալ լինէին թագաւորըն երայեցեցոց: է. 232ա—6բ Յաղագս որպիսաբար օժմանն արեալիցն երայեցեցոց: ր. 236բ—8բ Յաղագս թէ զի՛նչ իցէ եղեալ պաշտօնն թագաւորացն երայեցեցոց: ք. 238բ—40ա Յաղագս թէ ո՛րք իցեն եղեալ իրաւունք թագաւորաց ի վերայ ճպատակեցեցոց իւրեանց: ծ. 240ա—2ա Մի՛թէ թագաւորն երայեցեցոց կարէին ունիլ զբազում կանայս կամ ամուսինն: ծա. 242ա—4ա Մի՛թէ թագաւորն երայեցեցոց կարէին ունիլ զբազում ձիանս: ծք. 244ա—5ա Մի՛թէ թագաւորն երէից կարէին ունիլ զվնծ հարստութիւնս: ծզ. 245ա—7բ Յաղագս թէ ո՛րք կամ որպիսի՛ք եղեալ իցեն խորհրդածոս թագաւորացն երայեցեցոց ի խրատով եացա: ծդ. 247բ—9ա Յաղագս թէ զի՛նչ պարտիցեն ռսանիլ թագաւոր և իշխանք Բրիտանեից յայացան, որք յայսմիկ զխոյը տաացեալք եղեն:

17. 249ա—58բ Գրուիս եօթնատասներորդ. Յաղագս սլատերազմի, բանակաց և մաքրութեանցն լոյն բանակաց—Աստ ըստ իրաց խնդիր լինի...

ա. 249ա—51ա Մի՛թէ երէայլն կարէին պատերազմել ի շնուս Կտակի: ք. 251ա—3բ Յաղագրս թէ ո՛րք իցեն եղեալք օրէնքն պատերազմի, որք յԱստուծոյ սանձանաղբեցան ըն շնուս Կտակի: ք. 253բ—4բ Յաղագս թէ ո՛րք իցեն եղեալք պատեհաւ արդարք պատերազմին: դ. 254բ—5բ Մի՛թէ երէայլն կարէին պատերազմել ընդ երէից: Ե. 255բ—6ա Մի՛թէ երէայլն կարէին առնել զպատերազմ ընդ երէից: Զ. 256ա—7ա Մի՛թէ երէայլն կարէին ի պատերազմի հայցել զօգնութիւն երէից և ալլոց անհատեց: է. 257բ Յաղագս թէ ո՛րք իցեն երէից թագաւորն այնոփիկ, որք երէանկօրէն իցեն պատերազմեալք: ր. 257բ—8բ Թէ որպիսի՛ք օրէն պահանջիր յաղագս մաքրութեան բանակաց:

18. 258բ—61բ Գրուիս ութնատասներորդ. Յաղագս գործարեան և տոկոսառութեան—Աստ երկուք իրք կարեն խնդրել...

ա. 258բ—60բ [Յաղագս գործարեան]: ք. 260բ—1բ Յաղագս տոկոսի:

19. 261բ—4բ Գրուիս իննեատասներորդ. Յաղագրս մարդապանութիւն և քաղաքացն ապաւինի—Արդ, երկու աղջ է մարդապանութիւն...

ա. 261բ [Յաղագս մարդապանութեան]: ք. 262բ—4բ Յաղագս քաղաքացն ապաւինի:

20. 264բ—74բ Գրուիս քսաներորդ. Յաղագս պատկեր շնու Կտակին—Յաղագս պատկեր... կա-

ցուցեալք են յայտնի օրէնքս...

ա. 265ա—7բ Մի՛թէ պատկեր հրամայեցեալ իցէ յԱստուծոյ ըն շնուս Կտակի: ք. 267բ—70բ Յաղագս թէ յոր՛ում աստիճանի եղեալ իցէ պատեհ կամ անպատեհ առնել զպատկեր ի շնուս Կտակի: գ. 270բ—2բ Մի՛թէ երէայլն կարէին առնուլ զկանայս ալլազգիս: դ. 272բ—3բ Մի՛թէ երէայլն կարէին առնուլ զամուսինս յորմէ ցնդէ երէականէ և ոչ յորմէ ցնդէ: Ե. 273բ—4բ Յաղագս թէ որպիսի՛ք տարբերութիւն իցէ ի մէջ պատկեր երէից և Բրիտանեից:

21. 274բ—83բ Գրուիս քսաներորդ առաջնորդ. Յաղագս պոլիգամեայ, որ է քաղմականութիւն—Պօլիգամիայն յոյն է ասել, թէ ունիլ զբազում կինս...

ա. 275բ—6ա Յաղագս թէ պոլիգամիայն ընդ[ղ]իմանայ երկացուցմանն պատկեր, զոր արար Աստուած ի դրախտին: ք. 276ա—7ա Յաղագս թէ պոլիգամիայն հակառակի կերպի իիփրեականի օրինին: գ. 277ա—81բ Յաղագս թէ զկնի ջրհեղեղին Աստուած ետ հրաման, զի պատեհ իցէր առնուլ զպոլիգամիայն, որ նախ քան զԵրեւելոյն աշ էր պատեհ: դ. 281բ Յաղագս թէ այս աստուածային հրամանս, որ նախ տուեցեալ էր յաղագս պոլիգամիային, յետոյ հաստատեցալ ի ձեռն օրինին Մօսիսականի: Ե. 281բ—3բ Յաղագս թէ հրամանս այս փոխեցեցեալ եղև ի Բրիտանե, զի մի իցէ պատեհ առնիլ զբազում կանայս:

22. 283բ—5ա Գրուիս քսաներորդ երկրորդ. Յաղագս ամուսնատրակեմի նախանձաւորութեան—Արդ, ամուսնատրակեմ...

23. 285բ—90ա Գրուիս քսաներորդ երրորդ. Յաղագս պահանջաւանայ, յայսինքն գրոյն կնաքողութեան—Այս հաստատի իմն է...

ա. 285բ—7բ Յաղագս թէ որ՛ով իմացուածով պարտ է իմանիլ քողույն երէից զկանայսն: ք. 287բ—8բ Յաղագս թէ վասն որո՞ց պատեհաւոց էր պատեհ քողույ կամ քանակն զկանայս: գ. 288բ—9բ Յաղագս թէ զորպիսի՛ս արարողութիւն կիրարկէին ի կնաքողութիւն և որ՛ով բանիփ պահանջանի տուեցեալ լինէր կնոջն: դ. 288բ—90ա Մի՛թէ որպէս արէ կարէին քողույ զկանայս, սոյնպէս ևս կանայլն կարէին արդեօք քողույ զարեմ:

24. 290ա—1բ Գրուիս քսաներորդ չորրորդ. Յաղագս շնացողութեան և կուսապնդութեան—Յօրինումն Մօսիսականում արգելեցեալք լինին...

25. 292ա—4բ Գլուխ ԲԱՆԵՐՈՂ ՏԻՆՔԵՐՈՂ.
Յաղագս ծառայից, աղախենաց, վաճկանաց,
պանդիտոց և ֆիտաուրաց—Յաղագս ծառայից
և աղախենաց բազումք սահմանադրութիւնք գտն...

ա. 293աբ Յաղագս վառձկանաց: ր. 293բ—
4ր Յաղագս պանդխտոց և աղբատաց:

26. 294բ—9բ Գլուխ վերջին և փառհորդ
վեցհորդ. Յաղագս վերանորոգման—Հրապարա-
կական իրն կամ հասարակութիւնն եբրայեցւոց...

ա. 234թ—7ա Յաղագս պաշտամանն Աստուծոյ: ք. 297ա—8ա Յաղագս վերանորոգութեան աղբարութեան, որ ի մէջ երայց[ուց]ն էր պահելի: գ. 238ա—9թ Յաղագս վերանորոգման պատերազմի—Յալամիկ վերանորոգութեան ... վանան, զի ունէր քրազում խաչանի ե զայգիս: Վահան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

300-ամ յիշատակ տուողաց գրեյսյս—Գրեյսյս այս, որ հյոյի համաձայնութեանց, այսինքն չիև է նոր Կոտայքաշէնացայ յայն, դի բաղդատեալ է համեմատել զեկեղեցիև Քրիստոսի բնդ հնոյ ժոհովարանիև իսթանբուև է զՔրիստոս բնդ Մովսէսի հոյակեանքն բնաւ, որք ինչիև ի հնումս, սցուալի անարիւն գնեմն սրբազնատուրք կատարարգիւ, նաև զայլոց ոմանց բաղդատոտութեանց է համաձայնութեանց, զորս բնեւել զբողոքն այս սուրբ, որ է է պիտանալ է հաշարիւնս

ստանալի քարոզչաքո

Որ և իմ նուաստութիւն տեսանելով զպատական գիրքս այս ազնիւ, ի բազմաց ամաց հնծէ թէպէտ ջանաքդ ըստանալ մեծաւ սիրով առ ի ինքեմեանս և վայելել, բայց տկարութիւնն ի խղճութիւնն իմ արդարեւ լինէր արգելող և լքթողոր ի ստանալ: Վասն որով պատահեցաւ յայմ ամէր ի Սուրբ Աստուածամեծի եկեղեցին, ի կողմէն բարեպաշտութեանց և ողորմածար կանանց, աւարի գրան քարոզութեան ի մեծի Պատէր, և զսոյն գիրքս անտաճոր ի սուրբ Ջատիկն յիշեցի միով ժառնոցմամբ: Եւ որհնեալքն յԱստուծոյ, իսկոյն ժողովմաւ զգին գրգռոյ, նոռն իշտապէս ինձ՝ Սամուէլ անուամբ միայն ևեթ վարդապետիս, վասն հոգոց իւրեանց և վասն նշեցելոց, որոց յիշտապէն օրհնութեամբ եղիցի, և բաւտրոցն իւրեանց փոխարէն այսօր, որ է տօն ընթափուման սուրբ Աստուածանից, անդառնալի բարեխօսութեամբն ինքն Քրիստոս իւրով ամէնօրհնելով տեսութեանն արժանիս արքայաց և մանաւանդ զհօգիս նշեցելոցն նոցիս արժանիս աւրացէ երկիցից արարչապետեանն. ամէն:

Գրեցաւ յիշատակագիրս ի թվին ՌՃԶԸ (1739), յաւոր տօնի վերափոխման սուրբ Աստուածանի, որ էր Օգոստոսի ԺԲ, առ դրան նոյնոյ սրբոհոյ կուսին, և ի պատրիարքարան Ամենիդ Հայոց, որ ի Կոստանդնուպօլիս:

1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 26

88

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԷՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

ԹԻՐԹ՝ 201. չգրած՝ 1ա—2բ, 188ա—201բ: ՊԼԱՎ՝
 $1 \times 2 + 1 - 10 \times 12$ (Գ, Ե, Ժ, Ի, ԺԳ 16, ԺԵ 10) + 1×2 : ՆԻՒԹ՝
 յուրը, յուրգրումով: ՄԵՆԹԻՒԹԻՆ՝ 21,3X15,7: ԳՈՒՅԻՆ՝
 ԼԵՒԵԻՆ: ԳԻԴ՝ ռուգրից (Նմա՞յ 38ա): ՍԷՂ՝ 30: ՆԱԶՄ՝
 դրամագաղղ ևս կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստուղը՝ չգր-
 ած ղեկնախն քաղող, յուսնեակալիցիդ՝ կարմիր: ՊԱՇԷՂ՝
 ՆԱԿ՝ 2(1—2) + 2(200—1), թուր, մանիակալի միտուղադ:

မည်သို့

ՎԻՃԱԿ՝ քառորդ: Կազմի կազին թեքնակի հերձուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

3ա—197թ Անալոնիայ, այսինքն՝ համեմատորին շնոյ և նորոյս Կտակի, յորում նախ կա-

[Faint handwritten text from two adjacent pages]

[illegible]

ցութիւնն Հնոյ Կտակին, յետոյ համակամօրին.
յարմարօրին և միաբանօրին ընդ Նորոյս
Կտակի մեկնաբանի: Շարադրեալ նախ ի Մար-
տինոսէ Պէճանեան յաստաւածարան վարդապետէ
ի Զիսուսեան կարգէ, լեզուա լաթիեակեանա, և
անտի քարգմանեցեալ ի հայկական լեզու ի Պետ-

րոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցեայ

Տե՛ս ձեռ. Ք 87, 1ա—289բ. Յոյր. /3ա—4ա. սև
ազդեցութիւն ի Քարգմանէն /4աբ. § 1—28/5ա—194ա
(§ 13-ի և § 15-ի զ խնդրեանքը՝ անխորագիր), Յանկ
/194բ—7բ (Հմմտ. Ք 163),

Կնէադարձմ. 3ա, 5ա Գիրքս այս Սուրբ էջ-
միածնա է:

89

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԵՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՕՃԻԱ

Կոստանդնուպօլիս

ԹԻՃՂԻ—1743

ԳՐԻՑ՝ Անգրէտս գլխի:

ԹԵՐԹ՝ 283: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ինչ12 (Բ 8, Դ Ը, ԺԲ—ԺԴ 11,
Ին 3): ՆՈՒԹ՝ բուր, լուսադրոյմա: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 20,8×
15,8: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկսին (միասին՝ 1ա—2ա): ԳԻՐ՝ Եռ-
արգիր (նմալ՝ 98ա): ՏՈՂ՝ 29 (1ա—21բ), 26 (22ա—
168բ), 26 (170ա—283բ): ԿԱՍՄ՝ շաղանակազոյն կաշի, քի-
կունք՝ ասկեդրոյմ, միջուկը՝ ասթապկ, աստաղ՝ բուր,
լուսանցեակարեր՝ կապոյա: ՊԱՉԱՆԱՎ՝ 1+1, սպիտակ
բուր, մասն աստաղի:

ՎԻՃԱՎ՝ քաւարա: Գրադաշտ քանափից տեղ-տեղ գու-
նափոխում, պրեկանիչներ եզրանաւում, կազմի կաշին
թերեակի փեռնում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—283բ Գիրք, որ կոչի Անալօճիա, այ-
սինքն՝ Համեմատօրին Հնոյն և Նորոյս Կրտա-
կի, յորում նախ կաշուրինն Հնոյն Կտակի, յե-
տոյ համակամօրին, յարմարօրին և միաբա-
նօրինն ընդ Նորոյս Կտակի մեկնաբանի: Շա-
րադրեցեալ նախ ի Մարտինոսէ Պէճանեան յաս-
տաւածարան վարդապետէ Զիսուսեան կարգէ, լե-
զուա լաթիեակեանա, և անտի քարգմանեցաւ ի

հայկական լեզու ի Պետրոս վարդապետէ Թիֆ-
լիզեցեայ:

Ն եւր թվականիս Հայոց ԹԻՃՂԻ (1743) և
յամսնանն ճոյնքերի մէկ վերստին օրինակեցեալ
եղև ի Կոստանդնուպօլիս, ի յԱնդրէասէ դպրէ և
ի դեռաքոդրոյ գրագրէ, որ ևս էր աշակերտ Տէր
Մատթէոսեան Գեորգ դպրի:

Տե՛ս ձեռ. Ք 87, 1ա—289բ. Յոյր. /1բ—2ա. Յանկ
/2բ—5բ. սև ազդեցութիւն ի Քարգմանէն /6աբ. § 1—
26/7ա—283բ (§ 1 անխորագիր): 44ա Եջուխ և Թեհ-
րորդս փխ. Եջուխ Հինգերորդս): Հմմտ. Ք 162:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԱՆԱԿԱՂԱՍԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

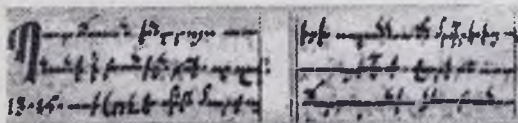
283բ Գրոյս Անալօճիային... ճղանի և վեր-
ջաւորի (Հմմտ. Ք 162, 266բ),

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՑՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1ա (Տե՛ս խորագիրը),

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԳԱՏԻ

1ա (ԺԹ Դ., շղագիր) Թաղէտս վարդապետի-
նըս է:

90

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԳԱԼԱՄԱԹՕ, ԱՆՏԱՌ ԴՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱՄՄԱՆՑ

Կոստանդնուպօլիս

ՌՄԻԼԻ—ՌՄԻԼ՝—1778—1779

ԳՐԻՑ՝ Գրեգոր Յեմառոցի: ՄՏԱՑՈՂ՝ Միգրիշ աղ.:

ԹԵՐԹ՝ 408. զբաւած՝ 1աբ, 2բ, 408բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԴա
12: ՆՈՒԹ՝ բուր, լուսազօնեալ և ապանեղան լուսադրոյմով:

ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 22,5×16,4: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին (2ա, 3ա,
407ա—8ա), երկսին (3բ—408բ): ԳԻՐ՝ Եռարգիր (նմալ՝
308ա): ՏՈՂ՝ 32: ԿԱՍՄ՝ սև կաշի, միջուկը՝ սաստաքաւուր,

ատուտը՝ պանպոսակի բղրից: ՊԱՊԱՆԱՐ 3 (Ա—Գ) +3 (Դ—Ձ):

ՄԱՆՐԱՆԱԳՈՐԴԻՆԻՆ—Կ ի ս ի ա ռ ա ճ ա Ն 3ա: Զ ա ռ — դ ա զ ի ռ՝ քոչնգիր: Գ ա չ Ն ե ռ՝ կոնաչ: Ըսեցալոյն, կա— պոյա, բռնեց:

ՎեճԱԿ՝ քառար: Սկզբի քերքեր (1—108) ուլայած, օրից քաղիլը՝ ղեկնաւոն: Քանաից արշ քերքեր զանա— փոխուած: Կազմի կաշին տեղեկ փռնաւած, քիկունի տա— րին մասը մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 2ա—408ա Անտառ ճորագոյն մտածմանց՝ հիմնեալ ի հեղինակութեան Սուրբ Գրոց, ի սուրբ հարց ի ի յայլոց ծայրագոյն վարդապետացն սրբոյ իկնիդեցոյ, յարմարեցուցանելի ամենից յուր ատուրցն Քառասնորդաց կիւսակէից ի մէջ տարւոյն և հասարակ տունից, ի գերայարգելի տեսողն Աղէճանդար իշլամաթօ կոչեցելոյ Մեհինացոյ, ի Պատուայ: Թարգմանեցեալ յիտալականէ ի հայկական բարբառ ի Ղուկասու վարդապետէ հարբերթացոյ յամի փրկչին 1741, ըստ խնդրոյ ար— և ի Կանծալի եպիսկոպոսին՝ տեսան Յօնաննու պատիրարքին Կոստանդնուպոլսոյ, ի Կոստանդ— նուպոլսի բաղափ:

ա. 3ա—14բ Սէրն Աստուծոյ ղեկ առ մարդն: Յաղագս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Աստուծո մեր միշտ ունեցաւ առ մարդն: Գլուխ Ա—Ամենակա— րօղն Աստուած ի յափտեցից...

բ. 14բ—23ա Յաղագս հարկաւորութեան, զոր ունիմք ի յապաշխարութենէ, ուսով ոչ է պարտ յապաղել: Գլուխ Բ—Հարկաւորագունեղ խրատ միշտ եղև այն...

գ. 23բ—8ա Յաղագս գարշելի մեղացն բա— րասանաց և ծանրագոյն վնասուց, զոր պատճա— րով սովոր է: Գլուխ Գ—Պիանտոս Հաշեմիոս՝ յինն ի յեօթանց իմաստաւիրաց...

դ. 28ա—33բ Յաղագս սատանայական մալու— քեան նախանձու և որքան շարեաց պատճառ իցէ: Գլուխ Դ—Սենեքայ բարոյական փիլիսոփայն...

ե. 33բ—9բ Աշխարհէն ոչ կարէ յազեցու— ցանքի զիդն մեր, վասն այնքորիկ պարտիմք փախել: Գլուխ Ե—Այոքիկ ակունք մարմնոյ...

զ. 39բ—46բ Յաղագս յափտեականի նախա— սանմանութեան արդարաց և դատապարտութեան մեղատուաց և նշանացն միոյ և միւսի: Գլուխ Զ—Մեծ հայրն տեղեկ գրոց...

է. 46բ—53ա Յաղագս ծանրութեան մեղաց և վնասուցն, զոր քերէ մեղատուին: Գլուխ Է—Դա— ւիթ մարգարէն, կամելով միանգամ խօսիլ...

ը. 53ա—61ա Յաղագս յիշատակի մանուան և իւրոյ գորութեան: Գլուխ Ը—Երամարդէ այնպի— սի կերպիւ և օրինէ...

բ. 61ա—5բ Վերջին դատաստանն լինի սոս— կալի, զի խտագունեղ Աստուած պատժէ բարց ռդորմութեան: Գլուխ Թ—Հնագոյն նաւաւարքն զկնի նաւելոյ...

ժ. 65բ—9բ Յաղագս սոսկալի զարճուրման, զոր ունեւոյց են մեղատուին յատուրն վերջոյ դա— տաստանին, ի տեսանել զրարկացեալ ղէմս Աս— տուծոյ՝ բարկացելոյ դատաւորին: Գլուխ Ժ—Պօ— դօս առաքեալն, կամելով միանգամ խօսիլ...

ժա. 69բ—74բ Յաղագս սաստկագունի էրն— նութեան, զոր Աստուած՝ խտագունեղ դատաւորն, անէ զգործաց մեռաց և յաղագս պատկառանաց, զոր ունեւոյց են մեղատուին ի տեսանել իւրեանց յանցանէն անաշի բոլոր աշխարհի: Գլուխ ԺԱ— Ծւ ահա ի հասանել ժամանակին...

ժբ. 74բ—80ա Յաղագս զարճուրելի վնոյցն յատուրն դատաստանին: Գլուխ ԺԲ—Զոր Աստուած՝ խտագունեղ դատաւորն...

ժգ. 80ա—3բ Ոչ պարտիմք չարապէս դատել զըկներն, որովհետև քաղմացս խաբիմք: [Գլուխ ԺԴ]—Սանր հիւանդացութիւն և ախտացալ...

ժդ. 83բ—9բ Յաղագս յափտեականի տան— ցանացն ղոժոխաց: Գլուխ ԺԵ—Կեանց արդէն, ո՛վ մեղաւոր վատահամբալ...

ժե. 89բ—93բ Յաղագս վատաճամբաւ մո— լութեան՝ կեղծատութեան, և որքան ատելի իցէ Աստուծոյ: Գլուխ ԺԶ—Մեծ դարմանք պատճառ ինձ...

ժզ. 93բ—8ա Որքան գարշելի իցէ մեղքն վա— վաշտութեան, և մասնատարպէս շնութիւնն որ— քան անհաւոյ իցէ Աստուծոյ: Գլուխ ԺԷ—Են րա— զում հանապարհք...

ժէ. 98ա—104բ Յաղագս խորհրդականի խոս— տովանութեան և իւրոյ գորութեան: Գլուխ ԺԸ—Ուրախ լերուգ և ցնծացէր...

ժր. 104բ—9ա Յաղագս ծանրագունի վնա— սուն և յայտագունի կործանման, զոր քերեն հոգւոյն չար ընկերակցութիւնն, վասն այնքորիկ պարտիմք փախչիլ: Գլուխ ԺԹ—Մինն ի մեծա— գունից վնասուց...

ժր. 109ա—14բ Յաղագս պատուիրանի յան— ղիմանութեան եղբորն և յաղագս իւրոյ բէութեան և վարճուցն, զոր ի նմանէ ստանայ: Գլուխ ԺԹ— Իմաստաւէրն Պղատոն՝ նշանաւորագունեղ ի մէջ ամենից այլոց փիլիսոփայից...

ի. 114թ—9թ Յաղագս զանազան արուեստին և կերպի, զոր կիր առնու ղեն առ ի պատուել զմեզ... Գրույս Ի—Ոչ կարէ երկնային իմացա-կանութիւնն...

իա. 119թ—25թ Յաղագս վնասուն, զոր պատ-նառէ որկրամոլութիւնն, և օգնութիւնն, զոր առ-բերէ պահնցողութիւնն և որպէս պարտիմ սրբի զնա առ ի գալ արդիւնաւոր առաջի Աստուծոյ: Գրույս ԻԱ—Ձղջացեալ մարդարէն Դպիթ...

իբ. 125թ—30ա Յաղագս սրբազանի ընթերսի կամ խախնանի սեղանոյ ի Տեառնէ մերմէ Յի-սուսէ Քրիստոսէ պատրաստեալ մարդոյն: Գրույս ԻԲ—Հոչակաւոր, հանդիսաւոր և ի մեծագունի...

իգ. 130ա—4ա Յաղագս պատուոյ և մարտու-թեան խղճմարանաց, որով քրիստոնեայնէ պար-տի մեծեմնալ առ սրբազան հաղորդութիւնն: Գր-լույս ԻԳ—Ձծայրագոյն պատիւ, զխոր յագումն...

իդ. 134ա—8ա Յաղագս զօրութեան, զոր սրբազան հաղորդութիւնն տայ հաստատեցալ հագ-լան առ ի ընկնել և յաղթել գերեւի և զանեռե-տոյր թշնամին: Գրույս ԻԴ—են առանց երկբայու-թեան...

իե. 138ա—41թ Յաղագս հոգևորի քաղցրու-թեանց, որք զգեցեալք և հաշտեալք լինիմք ի սրբազան հաղորդութեան սեղանոյ, յորմէ արժա-նապէս ընկալանք: Գրույս ԻԵ—Բարձրագոյն մա-կազիրք և փառաւորք անուանք...

իզ. 142ա—7ա Յաղագս մեծութեան և գերա-զանցութեան սրբոյն Նիկողայոսի արհնիպիսկո-պոսին Միայն: Յաղագս համակերպութեան և նմանութեան, որք գտանելի ի մէջ նորա և կարա-պետին Քրիստոսի՝ սրբոյն Յովնանու Մկրտչին: Գրույս ԻԶ—Եթէ բարձրագոյն և գերազանց սրբու-թիւն Նիկողայոսի...

իէ. 147ա—9ա Պարտի մեր փայլելի ի պառ-նառէ մեղաց, եթէ ցանկամք մեզ և պանիլ ի շնորհն Աստուծոյ: [Գրույս ԻԷ]—Գերապայծա-ռագունեղ արքայն և սրբագունեղ մարգարէն Դա-ւիթ...

իթ. 149ա—51ա ի յայտ յանապատի, ի ներ-քայ մատաղատունկ հասակի, ի յամբոխէն քաղա-հացոց փայլելի խնդրեցեալ, զի մի թեթև գտնեայ բծի գկեանս քայ աղտոնի կարիցք: Գրույս ԻԸ—Առ ի փայլելի ուրեմն ի մեղաց...

իք. 151ա—9ա Յաղագս զօրութեան աղօթից և իտայ թելութեան առ ի լսել: Գրույս ԻԹ—է (եթէ ոչ պարտիմ) ոչ սակաւ գեղեցիկ...

լ. 159ա—85թ Յաղագս ծանրագունի դժուա-րութեան, զոր ունի դառնալ առ Աստուած խըս-տացեալ մեղատու: Գրույս Լ—Մեղրածորան սուրբ հայրն Բեռնարտոս...

լա. 165թ—9թ Յաղագս սրբոյ խաղաղութեան և քառեացն, զոր պատճառէ ի քրիստոնեայն: Գրույս ԼԱ—Հաղազագիտ և խորհրդաւոր մակա-գիրքն պայծառք...

լբ. 169թ—75ա Ճշմարիտ սիրողն Աստուծոյ ոչ կարէ ոչ վաստակիլ ի պանպանութեան աս-տուածայնոյ պատուիրանացն: Գրույս ԼԲ—Վայնուշ և գեղեցիկ ոչ սակաւ քան արտաքոյ կարգի...

լգ. 175ա—86ա Զպատուիրանէ սիրոյ թշնա-մեաց հրամայելի մեզ ամենօրեմեալ Քրիստոսէ զվարձուն, որ խոստանի առ ոք ներէ և պառ-ժոցն, որք վերապանեն վրէժխնդրողաց: Գրույս ԼԳ—Թէ ի մէջ ամենից սքանչելի զարմանալեաց...

լդ. 186ա—93ա Ուրաւ մեզ չար իցէ ցանկալ արժանապատուութեանց և աշխարհայնոյ պատուոյ և զծանր յորգայքիցն, որք վերամեան փառասի-րացն: Գրույս ԼԴ—Փառաւոր սուրբ հայրն Բեռ-նարտոս...

լե. 193ա—9ա Զպանպանութեան սրբոյ հրեշ-տակաց և պարտաւորութեանցն, զոր ունիմք դէպ առ նոսա: Գրույս ԼԵ—Բոլորովին ահաբեկեալ և անձկացեալ...

լզ. 199ա—208ա Զերկնայնոյ միսիքարու-թեանց և զնոգեալ հարակմանցն, որովք քաղվիցս Աստուած փորձէ զծառայս իւր, որք համբերու-թեամբ կրեն զտառապանս ներկայի կենի: Գրույս ԼԶ—Ունի Աստուած զմեծ հոգաբարձութիւն...

լէ. 208ա—12թ Զգերազանցութեան ճշմար-տութեան և թէ որքան այնր ատեցեալ է յաշխար-հէ: Գրույս ԼԷ—Գեղեցկագոյն խնդիր և հետաքրքիր վէճ...

լթ. 212թ—9ա Յաղագս փառացն արքայու-թեան և միջնորդի առ ի ստանալ զնա: Գրույս ԼԸ—Թլպէտ առ Էջմարիտ, Թէ...

լք. 219ա—27ա Զպատախանատութեան սի-րոյ, զոր պարտ է մարդ ունիլ առ Աստուած: Գր-լույս ԼԹ—են ոչ գիտեմ ինչ...

լա. 227ա—37ա Յաղագս ամենոյ օղորմու-թեան Աստուծոյ և թէ ոչ է պարտ մեղատուին ա-պավարիլ նովա: Գրույս Խ—Հրեշտակական վար-դապետն սուրբ Թովմաս...

լա. 237ա—44ա Զնեղութեանցն ներկայ կե-նի, որք են նշանք սիրոյն Աստուծոյ դէպ ի ծա-

ոայս իւր, և ոչ պատժին է վատ նըշան և իբրև առնաւատշեայ ապառնի դատապարտութեան: Գլուխ ԽԷ—Թէ Թագաւորն երկնից...

Խբ. 244բ—53բ Զամենարարօր արժանապատուութիէն բանաւային և զյարգմանէ, որք նմա պարտին: Գլուխ ԽԸ—Որքան գերազանց և մեծ իցէ անունն...

Խգ. 253բ—60բ Զպատկանաւոր յարգմանէ սրբազնաստօր անունն Յիսուսի և զպատժոցն, որք վերամնաւ հայեանշաց: Գլուխ ԽԹ—Այն Աստուածն, որ ի ժամանակի...

Խդ. 260բ—3ա Զաստուածայնոյ շնորհաց, որք աստուածագունեղ խորհրդոյ իբրև ի մշտնջենաւոր յաղթելէ ածանցին առ հաւատացեալս, որք արժանապէս զեա ընկալնուն: Գլուխ ԽՊ—Վաստակայեալ և խոնջեալ ճանապարհորդն...

Խե. 263ա—8բ Փարթամութիւնն եւ ծանրութիւնն, որք զարջն զազան մեծատունն ի դժօխային տարտաբան: Գլուխ ԽԻ—Հոչակաւոր բանաստեղծ ոմն ի ժամանակի...

Խզ. 268բ—74ա Զվատթարագոյն մոլութենէ աղերախտութեան և որքան հաճոյ իցէ Աստուծոյ Տեսան մերոյ: Գլուխ ԽԼ—Ի մէջ բազմաց անօրէնութեանց...

Խդ. 274ա—81ա Զգորութենէ և զգործադրութենէ արտասուաց և թէ ոչ պարտին հեղանել վարըն ալլոյ, եթէ ոչ վըշտացուցման վաճառարեալ ընդդէմ աստուածայնոյ հանդիսավեհութեան: Գլուխ ԽԼ—Որպիսի լեզու կարէ երբէք մեկնել...

Խբ. 281բ—8բ Զգարմանալի և զծիանալի դարձմանէ Մարիամու Մազդաղեմացուցան և զմեծութենէ իւրոյ: Գլուխ ԽԼ—Այն կինն, որ ի Կանալ Ապրիլի...

Խբ. 288բ—93բ Զերջանիկ մանուանէ արգարաց և զվատթարագունէ մեղաւորաց: Գլուխ ԽԾ—Մինն ի զարհուրելի իրաց...

Ծ. 293բ—8բ Զյարաւառութենէ մինչև ի վախճանն զբարին գործելոյ առ ի անկասկած լինիլ զյառաւի փրկութենէ: Գլուխ Մ—Սոխիք ի հրնմանէ փողոյն...

Ծա. 298բ—303ա Զնախատեսութենէ Աստուծոյ դէպ առ ամենայն ստեղծածած և յատկապէս դէպ առ մարդն, զապալիծութիւնէ, զոր պարտիմք ունիլ ի յԱստուած: Գլուխ ՄԱ—Թէպէտ ամենայն ստեղծութեք են այնքան հնչող...

Ծբ. 303ա—8ա Զդառնագունէ պատժոյ, զոր կրեն հագիքն ի բաւարանի, ռորոց, զոր արտառաքեն ի մէջ խնդրելով զօժանդակութիւն և զմիջ-

նորդացն, որով կարեմք օգնել նոցա: Գլուխ ՄԲ—Զդառնութիւնն պատժոց և զանկափութիւնն ցաւոց...

Ծգ. 308ա—11բ Զգորութենէ աստուածային նշմարման: Գլուխ ՄԳ—Խմաստուն խորհուրդ և շնորհալի ներգտումն...

Ծդ. 311բ—9բ Որպիսի պարտի լինիլ մեծատուն, կառավարէ և կամ առաջնորդ: Գլուխ ՄԴ—Բարձրագոյն, վերնագոյն արժանապատուութիւն...

Ծե. 319բ—28բ Նեղութիւնն ներկայ կենի... Գլուխ ՄԵ—Ամովս մարգարէն առ ի բառեալ յաշխարհէ...

Ծզ. 328բ—35բ Զմեծութենէ և զկարողութենէ ծառայիցն Աստուծոյ: Գլուխ ՄԶ—Միշտ սովորութիւն է Թագաւորաց և իշխանաց...

Ծէ. 335բ—43ա Զմեծութեանցն և զգերազանցութեանցն քրիստոնէակալին հաւատոյ: Գլուխ ՄԷ—Մեծութիւնքն և զգերազանցութիւնքն սրբոյ Հաւատոյ...

Ծը. 343ա—8ա Զյարգմանէ, որ պարտի եկեղեցւոյն Աստուծոյ և զպատժոցն պանել ապականեաց նորին: Գլուխ ՄԸ—Դաւիթ մարգարէն խօսելով...

Ծթ. 348ա—52ա Զմեծութենէ և զգերազանցութենէ սրբոյն Յովսէփայ... Գլուխ ՄԹ—Մեծ նահապետն Յակոբ...

Կ. 352ա—3բ Զգարջիկ մեղացն մարդասպանութեան և զպատժոց, որոց ենթարկին մարդասպանէն: Գլուխ Կ—Թէպէտ բազում և իբրու անթուրի են մեղքն...

Կա. 353բ—8բ Որով ոք մեղանշէ, նովիմք և պատժէ զեա Աստուած: Գլուխ ԿԱ—Իրաւի զարմանալի վճիռ է...

Կբ. 358բ—64բ [Զ]նարկատրութենէ նեղութեանց առ ի ստանալ զվարձն յալիտեանկան կենի: Գլուխ ԿԲ—Առաքեալն Պօլոս, խօսելով միանգամ...

Կգ. 364բ—8ա Զմեծութենէ և զգերազանցութենէ կուսութեան: Գլուխ ԿԳ—Ոչ կարէ տխուր մարդկային լեզուն ստել...

Կդ. 368ա—72ա Բան առ ի առնանի ի հանդիսաւոր արարողութեան, որ կիր առնանի ի հատումն հերաց կուսանացն, որ նուիրին Աստուծոյ: Գլուխ ԿԴ—Հնազոյն և խորհրդաւոր սովորութիւն...

Կե. 372ա—6ա Խօսակցութիւն առ ի առնել ի

հանդիսի ուխտի, զոր առեւէ կոյս ունի ի վանս...

Գլուխ ԿԵ—Ջայս աւետարանական առակս...

ԿԶ. 386ա—80բ Յաղագս անառատի յղութեան Մարիամու կուսին՝ մօրն Աստուծոյ: Գլուխ ԿԶ—Հանդիսավէհութիւն գերազանցութենէ և անհաւելի մեծութիւնս...

ԿԷ. 381ա—5բ Յաղագս մարմնաւոր գեղեցկութեան Մարիամու կուսին՝ մօրն Աստուծոյ: Գլուխ ԿԷ—Եղական գեղեցկութիւնն այսորիկ մեռոյ...

ԿԸ. 385բ—90բ Յաղագս խորագունի խաւարնութեան Մարիամու կուսին՝ մօրն Աստուծոյ: Գլուխ ԿԸ—Միանգամ յառաջագործաւ ի յԱթէն...

ԿՅ. 390բ—5բ Յաղագս մեծութեանցն Մարիամու կուսին՝ մօրն Աստուծոյ: Գլուխ ԿՅ—Որքան խորհրդաւոր և գեղեցիկ...

Ե. 395բ—401բ Յաղագս մօրն կուսին հօգորացունի՝ մեղաւորաց փաստարանչի: Գլուխ Ե—Սուրբ Հայրն Բնմարտոս...

ԵԱ. 401բ—6բ Յաղագս ցաւոյն և ցաւակցութեան Մարիամու կուսին, յորժամ կայր մեծ առ խաչին օղջայ խաչեցելոյն Տիտոսի: Գլուխ ԵԱ—Յաւ առաւել ղաւնագին ... և ի հանդերձելումն զփառս, զոր Աստուած մեղ ամենեցունցս շնորհեացէ, ամէն:

—407ա—8ա Յանկ զբոյս—Յաղագս մեծի սիրոյն... Յաղագս ցաւոյն և ցաւակցութեան Մարիամու կուսին, յորժամ կայր մեծ:

Բ. [Յանկագրութիւն՝ ժԼ Դ.]

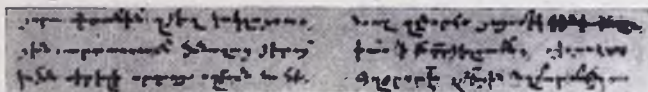
Ա. (Պահպանակ Ա) [Դեղագիր]—Ս տրամ մուրդասանգ, Ս տրամ շամախի...

Բ. (Պահպանակ Զ) Այս է շարագս խմելու—Կ. (20) տրամ ղուտրէթ հէլվասի...

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

2ա Իսկ ի նարդենիս զաղափարեցեալ հոգն ի նախկին հեղինակէ յամի Տեառն 1779, ի Գրիգորէ զարտուղարէ Կեաւորայ, ի գաղղէն Յեմառացոյ: Յա Օգնեան, Տէր Տիտոս, և Հասող զըսկսեալս իմ աւարտ:

406բ Ձեռամբ Կեաւորու գիւղէն Յեմառացի հանգուցեալ տէր Յակոբի որդի տիրացու ևնթ Գրիգորիս, ի վայելումն տիրացու Մկրտիչին, որոյ Տէր Տիտոս բարեաւ վայելել տացէ. ամէն, ի ՌՄԻԷ (1778) ամիսն և ամսեանն Հոկտեմբերի, Նոյամ (Պահպանակ Ա) Ա ղուտլ տվի բաղթաչի Անտոնին, Կ. (20) ղուտլ՝ Ավանդի մօր, Ը (5) ղուտլ՝ սահաթի Աւադին:

81

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԳԱԼԱՄԱԹՕ, ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆՑ

ԺԼ—XVIII

ԹԻՌԹ՝ 412. չգրուած՝ 1բ, 181բ, 180բ, 188բ, 204բ, 352բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԻՄ 12 (ԺԳ 8, ԺԳ 11, ԺԵ 27, ԻԱ 10, ԻԹ 7): ՆԻՒԹ՝ բուրբ, լուսադրոյմով: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21×18: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկօլն (միասին՝ 1ա, 181ա—204ա): ԳԻՐ՝ Ետրգիր (մուշկ՝ 893ա, լացեղեղեի՝ ա. 1ա, 180ա, բ. 184ա—180բ, գ. 181ա, դ. 181ա—203բ, ե. 204ա, գ. 334ա—նր, 344ա—նր, 353աբ, 384ա—նր, 378աբ): ՏՈՂ՝ 22—38 (խառն): ԿԱԶՄ՝ դրոյմագորդ շաքանակագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ բուրբ: ՊԷԶԱՆԿ՝ 3+2, բուրբ, մասն աստառը:

ՄԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Ձ ա ղ ա գ ի բ՝ բոյնագիր: Գ ո յ Ն ե բ՝ կարմիր:

ՎիճԱԿ՝ քաւար: Թանախից գրադարաց տեղ-տեղ ցանկաւ: Մըքագրուած և 6 տարբեր ձեռնով լրացուած: 154—180 հաւանաբար մասն ալ ձեռագիր:

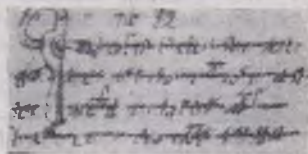
Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—412բ Անտառ նորագոյն մտածմանց՝ հիմնեալ ի հեղինակութեամբ Սուրբ Դրոյ, ի սուրբ հարց և յայլոց վարդապետաց եկեղեցոյ, յարմարեցուցանելի ամենայնից լուս աւուրցն կիրաւիէից ի մէջ տարւոյն և հասարակ տօնից, ի յարգելի

տեառն Աղէքսանդր Գալամարօ կոչեցեալ Մէսի-
նացայէ, ի Պատալ: Թարգմանեցեալ յիտալական
լեզուէ ի ճայկական բարբառ ի Դուկասու վարդա-
պետէ Խարքերքցայ, յամի փրկչին 1741, ըստ
խնդրոյ առնի և պանծալի եպիսկոպոսին՝ տեառն
Յովնանուն պատրիարքին Կոստանդնուպօլսոյ, ի
Կոստանդնուպօլսոյ փաղափ:

Յէս ձեռ. Մ 90, 2ա—408ա: Գլուխներ յաջորդա-
կանութիւնը խախտուած: Չունի § իբ և ցանկ 412 ք
«Փոքրագոյն Անտառ կոչեցեալ գրքի հեղինակի անունն
Գալամարի էր:

Կենադրոյմ՝ 2ա, 205ա Գիրքս Սրբոյ էջմած-
նայ գրքատան է. 1813:

92

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

ժԸ—XVIII

Թերթ՝ 444. չգրանած՝ 1աք, 252ք: ՊՐԱՎ՝ 1—ԻՎ (1—37)
x12: Լեիթ՝ քաղք, լուսադրոյմով: Մեծնիթիւն՝ 21, 3x18, 2:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ եռարգի (հմայ՝ 210ա): ՏՈՂ՝
27 (2ա—348ք, 361ա—437ք), 22 (348ա—60ք), 28 (438աք),
29 (438աք), 81 (440ա—4ք): ԿԱՋՄ՝ դրոյմագաղ շաքանակա-
գոյն կայի: միջուկը՝ ստուաբարուք, աստուոր՝ պանծալեկի
քերթիքի: ՊԱՆԳԱՆԱՎ՝ 1+3, քաղք:

ՎիճԱՎ՝ քառար: Թանձից գրադաշտը գունափոխուած,
175, 310, 427 վնասուած, տեղ-տեղ ձերի և քանափի բծեր:
Կազմի կային մասամբ ցեցակեր, եղբեր մըջուած:

Ր ՈՎ ԱՆ Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ւ Ն

Ա. Աք—438ա Անտառ այլաբանութեան եռ-
ազգոյն մասմանց՝ հիմնեալ ի հեղինակութեանն
Սուրբ Գրոց, ի սրբոց հաւրց և ի յալլոց ծայրա-
փոյն վարդապետացն սրբոյ եկեղեցոյ, յարմար
ցուցանելի ամենից լուս աւարցն Քառասներորդայ
կիսակէից ի մէջ աւարոյն և ճասարակ տօնից, ի
գեբյարգելի տեառն Աղէքսանդր Գալամարոյ կու-
չեցեալ Միսիկացայ, ի Պատալ: Թարգմանե-
ցեալ յիտալականէ լեզուէ ի ճայկական բարբառ
ի Դուկաս վարդապետէ Խարքերքցայ յամի
Տեառն 1741, ըստ խնդրոյ առնի եպիսկոպոսին
պանծալալ՝ տեառն Յովնանուն պատրիարքին
Կոստանդնուպօլսոյ ճանգուցելոյն առ Քրիստոս,
ի Կոստանդնուպօլսոյ փաղափ մեծի:

Յէս ձեռ. Մ 90, 2ա—408ա: Գլուխներ յաջորդա-
կանութիւնը տարբեր: Չունի՝ ցանկ, § իէ—իբ. ծք. կգ.
կէ. իսկ § 10—11 (աստ՝ լԸ, (Բ)՝ Թերթի Խորագիրը՝
1786 ք. յանկում պահպանակի վրայ:

Բ. 438ա—44ք Խօսք Սրագինոսի փիլիսոփայ
յերգս երգացի մեկնութիւն—Հարսն ասէ. Համբու-
րեսցէ զիս... [Լուծմունք]. Արդ, հրեայն յօրի-
նաց անտի... զոր օրիեօքն Մովսիսի շարժեաց,
իսկ միւս անգամ շարժեաց զօրէնսն յԱնտարանն:

ՅԵՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

2ա (1786 ք., չղագիր) Այս գիրքս Արեւմմին
է, որ բարեաւ վայելէ և քարոզէ ժողովրդոցն: Ա-
նիծեալ է, որ առնու ի նմանէ, և անուն սորա կո-
լի Անտառ այլաբանութեանն, որ ինքն ստացալ
ի ՌՄՆն (1786), ի Սուրբ էջմածնի:

444ք իմ՝ տորացու Արեւմմալինէ է Սէր Աս-
տուծոյս, որ ստացալ արդիմ իմով ի Աբաղկե-
ցի Յարութիւն վարդապետէն, գիտութեան և ձե-
ռամբ հօրն իմոյ՝ տեառն Վարդանայ արքեպիսկո-
պոսին, ի սրբէղմար սուրբ Աթոռոյս:

Կենադրոյմ՝ 2ա Գիրքս Սրբոյ էջմածնայ
դրստան է. 1813: 438ա Քրիստոսի ծառայ տի-
րացու Արեւմմալ. 1230 (1787):

Կենադրոյմ՝ 2ա Գիրքս Սրբոյ էջմածնայ
դրստան է. 1813: 438ա Քրիստոսի ծառայ տի-
րացու Արեւմմալ. 1230 (1787):

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐԱԳՈՆԱՑԻ, ԳԻՐԳ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

Թոխաք

ԻՃԾ—1701

ԳՐԻՑ՝ Միքայել:
ԹԵՐԹ՝ 346: ՊՐԱԿԻ՝ Ա—ԻԸ×12 (Ա, ԻՔ 10, ԻԸ 14):
ՆԻԻԹ՝ քաղոր, լուսադաշմով: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 22×16,5: ԳՐՈՒ՝
ԹԻԻՆ՝ ԽԵԼԻՆ: ԳԻՐ՝ ՆՈՐԱԳԻՐ (ՆՄԱՅ՝ 1ա): ՑՈՂ՝ 31: ԿԱՋՄ՝
դաշմազադը չազանեակազոյն կաշի՝ դոնակերկ, միջուկը՝
տախտակ, աստաղը՝ կապոյտ կեան: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 3+2,
բաղբ:

ՄԱՆԻԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՆ—Կիւսախառան՝ 143ա, 268ա:
Հա կատաղաբոյ՝ 91ա, 111ա, 160ա, 181ա, 204բ, 310բ:
Լաւանցաղաբոյ՝ բուսական: Ջաբղաղիւ՝ ձկնագիր,
յոյնագիր, ճանգոյցագիր: Գոյնեւր՝ կարմիր, կանաչ, կա-
պոյտ, ճարճագոյն:

ՊԱՏԱՆԻԿ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—Անտարան Դովտառ: Ժ—ԺԱ
դիւ: 2 (Ա—Բ) վերից: Նզարեանտաձից մեացիկ Լ միայն ճ
տաղ: Մազաղաբ, ԽԵԼԻՆ, քաղաղագի ԽԵԼԱՐԱԳԻՐ (ՆՄԱՅ՝
Բա): Կազաղա՝ Բր, Աս, Բա, Ար. շն[առ ցնա]... և աբ-
ցեւ դա: Մի ԽԵԼ (ԺԸ, 31—ԺԷ, 9):

ՎԻՃԱԿ՝ քանաժից սեպցած և քայլալուծ, տեղ-տեղ
ցեղակեր: Ժակեռեռեռ Եճկած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՆԻԹԻՆ

1ա—346ա [ՊԵՏՐՈՍԻ ԱՐԱԳՈՆԱՑՈՅ ԳԻՐԳ
ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ]

ՏԵՆ՝ ԶԵՆ. Մ 46, 2բ—335ա. ՑՈՂ. 1/1բ, 2/1բ—
11բ, 2/11բ—142բ, 3/143ա—268բ, 4/268ա—310ա: 5/
310բ—43ա Ցիլատակարան Թարգմանչիկի:

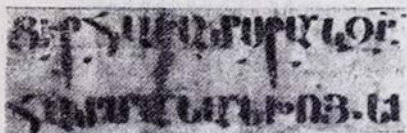
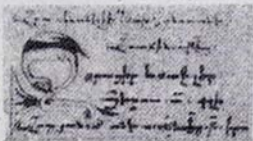
ՑԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

142բ Կատարեցա, Գիրք աստուածային առա-
քինութեանցն ձեռամբ յոթնամեղ Միքայելի՝ տէր
Բարադամ գրչի որդւոյ, ի ԹԵՐԻՆ ԻՃԾ (1701) ամի,
Ցունվարի ԻԹ:

346ա Գրեալ աւարտեցա, Գիրս առաքինու-
թեանց ի քաղաքս Թոխաք, ձեռամբ յոթնամեղ
Միքայելի, ԹԵՐԻՆ ԻՃԾ (1701), Ցունիսի Թ:

346բ Ցիլատակարան գրացս—Գոհութիւն...
Հնտակի գործոց առաքինութեանց, զորս ուսուցա-
նէ տառս այս զանազան և պէսպէս խրատիւր, որ

և կոչի Գիրք առաքինութեանց, այլ և ժողութեանց,
զի և զմոլորութիւնս ևս ցուցանէ յոյժակի ամբաս-
տանութեամբ և ասէ Հնտակի ճշմարտութեան
Սուրբ Հոգւոյն, որոյ օգնականութեամբն սկսեալ
զգիրս նուստ ոգի Միքայել գրիչ՝ որդի տէր
Բարդամ քարտուղարի, և ողորմութեամբ նորին
Հասի յաւարտ գրոցս: Առ որս ամբարեալ կալի
սմա. նախ՝ յառհասարակ առաքինութեանցն՝
ԽԵԼՐՈՐԴ՝ յերկ աստուածային առաքինութեանցն՝
Հաւատոյ, յուսոյ և սիրոյ. Երրորդ՝ ի կարտինա-
րական շորից առաքինութեանցն, որ է մարդա-
յին խոհեմութեան, ուղղախոհութեան, արիւն-
թեան և արդարութեան. շորորդ՝ յէ պարզեաց
Հոգւոյն Սրբոյ՝ իմաստութեան, Հանճարոյ, խոր-
հրդոյ, զօրութեան, գիտութեան, գթութեան, ԽԵ-
ԼԻՆԻ. Հինգերորդ՝ յԼ երանութեանցն՝ աղքատաց,
խոնարհաց, հեզոց, սգաւորաց, որ քաղցեալ և
ծարաւի են արդարութեան, ողորմածաց, որ տուր
են սրտիւր, խաղաղարարաց, որք Հալածեալ իցեն
վասն արդարութեան, որ Թարգմանեալ է սա ի
լատինացոցն ի Հայս:

ԳԻՆԻՍԻՍԻՍ ԱՌԻՍՊԱԳԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՆԻԿ

ԺԸ—ԺԹ—XVIII-XIX

ԹԵՐԹ՝ 227: ՊՐԱԿԻ՝ Ա—ԺԹ×12 (Ա 13, Գ, ԺԸ 11):
ՆԻԻԹ՝ քաղոր, լուսադաշմով: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 22×16,5: ԳՐՈՒ՝
ԹԻԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ՆՈՐԱԳԻՐ (ՆՄԱՅ՝ 1ա): ՑՈՂ՝ 32—33:

ԿԱՋՄ՝ դաշմազադը չազանեակազոյն կաշի, միջուկը՝ ամա-
տակ, աստաղը՝ պաղպաղեակի բաղբից: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1,
բաղբ:

Վիճակ՝ բնառաւ: Քանակից գրադաշոր գունափոխում: Կազմի կաշնք մասնադր բեռնաւած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

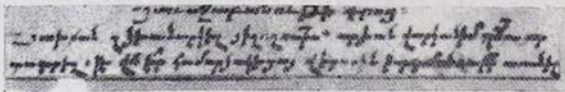
2ա—227ր [Մատենագրութիւնք 'Ինոնիսիոսի Արիսպագաւոյ: Քրգմ. Ստ. Լեւոնցոյ]

Յն՝ Լեւ. Մ 110, 1ր—351ա. Յոյր. 1ա—2ա, § 1/
2ա—55ա: 2/55ա—107ա: 3/107ա—206ր: 4/206ր—13ա:
5/212ա—27ր (լիթ § 3ա, իւր § ք—ճ համառոտում):

2րթ՝ Պատմութիւն Դիոնիսիոսի, Յիշատակարան Քարգմանի՝ 227ր (հապաւում, տե՛ս Մ 108, 404ա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՏԻ

Պահպանակ Բա (ԺԹ դ., Եօտրդիր) Այս դիրքս հաքանանի էմմեմնի—օղոյ: Զակօրին է:
Գրչափոճ՝ Աստուա Բ (4 տող արաբերէն անբնիկներէ գրութիւն):

85

ԴԻՈՆԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱԿԱՐԱՆԻ, ՄԱՏՆԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Երեւակ

ԻժԿէ—1718

Գրիթ, ՍՅԱՌՈՂ՝ ճանաչելու արդ: Քրթթ՝ 459. չգրում՝ 216ր, 459ր: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԹ×12 (Ա 13, ԼԹ 2): Լիթթ՝ բուր, լուսադրում: Մետնիթիւն՝ 16,5×13,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Եօտրդիր (Եմուլ՝ 110ա): ՅՈՂ՝ 21 (2ա—8ր), 23 (10ա—143ր), 25 (144ա—459ա): ԿԱՅՍ՝ գրչափազոր շաղանակալոյն կաշի, միջուկը՝ տոխտակ, աստաղը՝ կանաչ մետաքս: ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բուր:

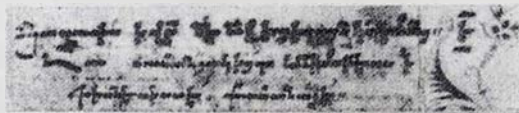
ՄԱՏՆԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ—Դիոնիսիոս Արիսպագաւի և աշակերտի՝ Եր: Կիտակառան՝ 6ա: Ճակատագրող՝ 111ա, 217ա, 403ա, 416ր, 441ա: Լուսադրումը՝ բնական: Զարդագիր՝ բոլորակ, հանգուցալոյն: Գոյնէն՝ կարմիր, կապուտ, դեղին, կտնայ, ճարձգալոյն, վարդալոյն, մախրալոյն, սպի:

Վիճակ՝ բնառաւ: Քանակից գրադաշոր գունափոխում, տեղ-տեղ խնամաւորան ճեմեր: Ուշ բերքից ցնցակեր: Կարմաղիւն և սևաղիւն մի շարք տողեր արատաւորան ճանգիւղակաց էջերին, որից առանձին բառեր եղծուած և անբերանելի:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1ք—457ր [Մատենագրութիւնք 'Ինոնիսիոսի Արիսպագաւոյ: Քրգմ. Ստ. Լեւոնցոյ]

Յն՝ Լեւ. Մ 110, 1ր—351ա. Յոյր. 1ա—4ր, § 1/
6ա—106ր: 2/106ր—214ա: 3/214ա—402ա: 4/402ա—15ա: 5/415ա—55ա (լիթ § 3ա): Պատմութիւն Դիոնիսիոսի՝ 455ա: Յիշատակարան Քարգմանի՝ 458ա (տե՛ս Մ 108, 404ա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

457ր Կատարեցաւ սուրբ գիրքս ի թուակաւնի շալոյց ԻժԿէ (1718) և լամսանն Աւելաց հնգին, Գրեցաւ ձեռամբ Նհատ և տարտամ Յոնանէն և Եթ արեղալի, իշատակ ինձ և իմ ծնողացն:

458ր Թվին ԻժԿէ (1718), Գթութեամբ և շնորհիւ ամենազօր Սուրբ Զօրոյն, որ ետ կարողութիւն տկար անձին իմոյ լանդ և աւարտ հասուցանել զգիրք սրբոյն Դիոնիսիոսի ընդ հովանեաւ Սրբոյ Կարապետին և Սրբունոյ Աստուածածին և Սրբոյն Մտեփանէսի Նախավկայի, որ ի լերկիս Նախուան և // (450ա) Նահանկի Երիւնկալու վանք Սուրբ Կարապետ յորդորդի Ես՝ տրուակ ծառայից Աստուծոյ ծառայ Յոնանէն և Եթ անուամբ արեղալս, գրեցի զսուրբ գիրքս ձեռամբ իմով՝ իշատակ ինձ և իմ ծնողացն՝ էվաղին և Շանգաղին, և ամենայն արեանառու մերձաւորացս և ուսուցանողաց իմոց: Յերեսս ի հողոյն եղեակ աղաշմ սուրբ եղբարցդ՝ իշեւ զմեղ մէկ շալոյ մերի, և դուք լիշեակ լիշեք առաջի Քրիստոսի ամէն:

Գրչափոճ՝ 1ա (ԺԷ դ., Եօտրդիր) Օգնեա՛ւ, Զօրիկ Սուրբ Աստուած ճշմարիտ:

96

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Ց

(Բաղկացած է 6 տարբեր ձևազերից)

ԹԵՐԹ՝ 134: ԿԱՋՄ՝ վաղադոյն ծաղկաբույր, բիկունեն
ու առնիկները՝ սև կաշի, միջուկը՝ օտաւաբույր, աստա-
ռը՝ բուրբ (ժժ դ.): ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բուրբ. մասն աս-
տառի:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար. Կազմի եզրերը բերնակի մշտնաւ
և ցնցակեր:

Ջ Ն Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

ԺԷ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 70(2—71): ՊՐԱԿ՝ Ա—Ջ×12(Ա 10): ՆԻԻԹ՝
բուրբ, լուսագծերով: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 19×13,5: ԳՐՈՒԹԻՆ
միասին: ԳԻՐ՝ Ետերգիր (Նմալ՝ 22ա): ՏՈՂ՝ 28:

Ջ Ն Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

ԺԷ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 85 (72—106). չգրած՝ 106ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—Կ×
12(Գ 11): ՆԻԻԹ՝ բուրբ: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 19×13,5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝
երկար: ԳԻՐ՝ Ետերգիր (Նմալ՝ 75ա): ՏՈՂ՝ 30:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւաւից և խճճուրիկից գրողաշար գունա-
փոխած, տեղ-տեղ սևացած և փշրուած: Ուրը բերբեր ճո-
րջուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 72ա—105բ Սիմէոնի Գառնոյ եպիսկոպոս-
տի (Ջուլայեցոյ) աւարեալ Մեկնութիւն գրոցն
Պրոկղի

—72ա—3ա [Ատաշարանութիւն բարգմանչի]
—Թարգմանչաց մերոց առաջնոց Մօսէսի ասեմ և
Դաւիթ...

—73ա—4ա [Ծանկ—Վ] ասն միակի և լազ-
մութեանն՝ Ա—է... [Վ] ասն ազնուական անձին,
որ է յատուկ յաղագս հոգւոյ մարդոյ՝ ԲՃԷ—
ԲՃԺԱ:

74ա—105բ Պրոկղի 'Իյի]ղիսոսի պղատո-
նական իմաստասիրի Շաղկապ աստուածաբա-
նական՝ հատոր ԲՃԺԱ—[Ա]. Ամենայն բազ-

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Վերին լուսանցային մասերը խճա-
ւորիկից սևացած, տեղ-տեղ բնագոյն առանձին տողեր
կզոնուած: Վերին պակասուած: Մի շարք բերբեր ճո-
րջուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

2ա—71բ [Մատենադարանիւն 'Ինքիսիսի
Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ստ. Լեւոնցոյ]

Տե՛ս ձեռ. Մ 110, 1ա—351բ. 3 1/2ա—88ա (չունի
ընդհանուր խորագիր), 2/88ա—71բ (միայն 3 ա. վրդ.
ս...այսինքն ընդհանուր, զի ընդհանրական): 3ունի՝
3 3—5, Պատմութիւն Դիոնիսիոսի և Յիւստակարան
Բարգմանչի:

մութիւն հաղորդի միոյն... Լուծումն. [Բ]այց-
երևութիւն այս որ ասէ՝ Ամենայն բազմութիւն...
ՍԾ. [Ա]մենայն ժամանակաւ գոյացեալ... եղա-
կան և հակադարձական[... (ընդհանուրած),

Բ. 105բ [Տաղ հոգեւոր: Մայրական՝ շի
Մշառ]—Իսկական Բանին սիրով ցանկանամ, սի-
րելի (կրկնէ), լիատմեմ զգալոց շարիք, զի մի
կորնչից... (ԺԷ դ., շղագիր յաւելագրութիւն),

ՅԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

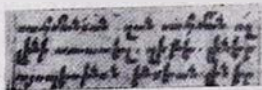
73ա Ո՛վ սուրբ եղբարք և ընթերցողք յայսմ
յոգնազուարճ տառիս, յիշեցէք զիս՝ զմեղօք տա-
ռապեալ գծողս, միով շալթ մերիկ յողորմութիւն
յԱստուծոյ, և դուք յիշեալ լիշի:

74ա Շնորհաբաշխ Սուրբ Հոգի Աստուած,
հաս ի թիկունս տկարութեան իմոյմ:

ՅԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

106բ (Անվարժ նոտրդով) Այս գերս Մօղեու
տէր Յեսու որդի Սէթիքն է. Թէկն ՌՃԲ (1653),
Պարուն-տէր Յեսսի, Թէ միւր ահալն հաս[ր]էթ
էս, բարով և Տէրն միւր Յիսուս Քրիստոս:

Գրչափորձ՝ 106ա ...իսկական բանին...
106բ Այսօր Մարիամ կոյսն:

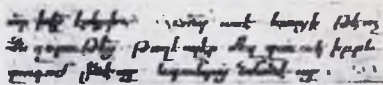
Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Գ

ժե—XVII

Թերթ՝ 12(107—18): ՊՐԱԿ՝ Ա×12: ՆԻԹ՝ բուլք: լուսագծերով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 19×13,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բուլքեր (ճառ՝ 118ա): ՏՈՂ՝ 28:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւար: Թեքնակի բռնած, վերջից պակասաւ:

Ք Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

107ա—118ա [Պողոսի առաքելոյ Թուղք առ Հոսովմայեցիս—Պաղոս ծառայ Յիսուսի Բրիստոսի, կոլեցեալ առաքեալ,] որոշեալ... ամենայն որ հաւատասցէ (Ա, 1—Ժ, 11):

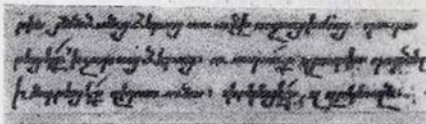
Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Գ

ժե—XVII

Թերթ՝ 10(118—28): ՊՐԱԿ՝ 1×10: ՆԻԹ՝ բուլք: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 19×13,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բուլքեր (ճառ՝ 120ա): ՏՈՂ՝ 21:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւար: Խոնարհութիւնից մասամբ զանափոխուած: Վերջից պակասաւ:

Ք Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

119ա—28բ Մարգարէութիւնն սեայեա...—
[1]ուր երկին և ունկն դիր երկիր... և եղիցի յատուր (Ա, 1—Է, 23):

Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ե

ժե—XVII

Թերթ՝ 2 (129—130): ՊՐԱԿ՝ 1×2: ՆԻԹ՝ բուլք: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 19×13: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բուլքեր (ճառքեր՝ 129աբ, ճառ՝ 129ա): ՏՈՂ՝ 25:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւար: Խոնարհութիւնից զանափոխուած:

Ք Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 130ա Նախադրութիւն Մատթեոսի Աւտարանին—[Ա]. Խոտարան որ բոտ Մատթեոսի... Մատթեոս, որ Թարգմանի՝ Երզ երզոց:

Բ. [Յաւիյագրութիւնք]

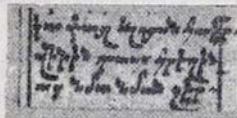
ա. 129աբ [«Տաղ ծննդեան Աղամյա».
№ 8605, 117բ]—[3]ործած Աղամ ստեղծաւ՝ քան զարեգակն էր, / Իբոյ աբարողին կերպի նման էր... / Փառօքն աստուածային խայտացեալ հրր-
հուէր (հմտ. № 83, 100բ):

բ. 130բ [Ի Հարանց վարուց]—Գնացեալ Իր-
բեմն Հայրն Սիրովանէ Ի վանիս սուրբ հօրն Մար-
կոսի... (7 սող):

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՄԱԿԱՅԻ

129բ Մեղաւ[ո]ր [1] (եղծուած, հաւանաբար՝ «Միջայէլ») վարդապետս յիշեա, ով սուրբ բնթերցող:

Գրչափորձ՝ 130բ Ամենայն բարի, ո՛վ Տէր Յիսուս...:

Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Զ

ժե—XVII

Թերթ՝ 5(1, 131—4): ՊՐԱԿ՝ 1×1+1×4: ՆԻԹ՝ բուլք: լուսագծերով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18×13,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ ճառքեր (ճառ՝ 134ա): ՏՈՂ՝ 34:

ՎԻՃԱԿ՝ վերին լուսանցային մասեր խոնարհութիւնից խախտուած, առանձին աղբիւր եղծուած: Մասեակի ճորդաւ:

ՐԱՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1աբ, 131ա—2բ [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի Արիսպագացոյ. Թրգմ. Ստ. Լեհացոյ]

Տե՛ս ձեռ. N 110, 1բ—351ա. Միայն՝ ց 8. ա/1աբ (սկ. «մեծաբանքն յամենակատարին...»); 5. ք/131աբ (սկ. Բնարան Զ «ամենայնիս ամենայն անշարժութեան...»); ժ/132աբ (ծա-ից յետոյ), ժա/131բ—2ա (ծ-ից առաջ); Թդթերի մեկնութիւնները՝ զեղչուած:

97

ՍԲՐԱՀԱՄ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՂՍԵՑԻ,
ԼՈՒՆՄՈՒՆԻԲ ԿՐՈՑՆ ԴԻՈՆԻՍԻՈՍԻ ԱՐԻՍՊԱԳԱՑԻՈՑ

Կոստանդինուպոլիս

ՌՃԶՐ—1733

ԳՐԻԶ՝ Աբրահամ վրդ. Կոստանդնուպոլսեցի (ճեղինեղբ): Թիւրք՝ 103. չգրուած՝ 1բ, 103աբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԶ (խառն) Ա 5, Բ, Ը, Թ, ԺԲ, ԺԵ, ԺԶ 8, Գ, Ե, Զ, ԺԴ 7, Դ 6, Է 4, Ժ 3, ԺԱ 9, ԺԲ յոսիւմ): Նիժի՝ բուրբ, յուսադրողմով: ՄՆ—ՄՈՒԹԻՒՆ՝ 21, 2Կ 15, 7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճօտրգիբ (ճմալ՝ 97ա): ՏՈՂ՝ 17—25: ԿԱԶՄ՝ մօխրաղայն մամլար, բիկնունք՝ կաղայտ զործուած, միշունք՝ ստատրալուղի, ստատոր՝ բուրբ: ՊԱԶԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրբ: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Նգրահատումից տեղ-տեղ բնագիրը վնասուած:

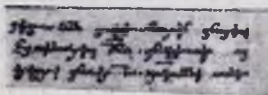
ՐԱՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—102բ Լուծմունք գրացն սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագացոյ խաչկերպութի Աբենացոյ, ճաւահայի զգաց տիեզերայոյս և աստուածապետաց վարդապետաց եկեղեցոյ յԱբրահամ վարդապետէ Կոստանդնուպոլսեցոյ՝ ի Զմիռնեան Տեառն 1733, իսկ ի շալոց՝ ՌՃԶՐ (1733)

Ա. 2ա—40բ Լուծմունք յառաջոյն հրդոյն, որ ցաղագս երկնային Բանանայապետութեան ա. 2ա—7բ Գլուխ առաջին, ճամբար մէկ—Բնարան. Ամենայն տուրք բարիք... Լուծմունք. Զի, զոր օրինակ, որպէս իմաստուն...

բ. 7բ—12բ Լուծմունք երկրորդ գլխոյն—Դիւտումն ամենայն քահանայապետութեանց...

Ր. 132բ—4բ Սրբոյն Զառէթիոսի առ ի յաստուածաբանականաց ասի բնգ սմա—Որ բարի էցէ պատրաստ և զերալիս պատարայնն աստուածութիւն... և բաց այսոցիկ մի/ի ... (շար. Քափուած):

գ. 12բ—5ա Լուծումն երրորդ գլխոյն—Քահանայապետութիւն է կարգ սրբազան...

դ. 15բ—21բ Լուծումն չորրորդ գլխոյն—Քանդի ոչ արգեթք էին...

ե. 21բ—2բ Լուծումն ճիւղերորդ գլխոյն—Զի ըստ ամենայնի սրբապաշտ...

զ. 22բ—3ա Լուծումն վեցերորդ գլխոյն—Անընդմիջաբար միաւորիչ...

է. 23ա—8ա Լուծումն եօթերորդ գլխոյն—Մականոնութիւն, Լուծմունք. Այսիքն՝ անուանակոչութիւն...

ը. 28ա—30բ Գլուխ ութերորդ—Անտառայիմն...

թ. 30բ—1բ Լուծումն իններորդ գլխոյն—Միջնորդութեամբ իւրով...

ժ—ծր. 32ա Տասն, տասնեմէկ և տասներկու գլուխն ըստ ինքեան մեկնեալ է:

ժգ. 32ա—40բ Լուծումն ճեզատասաներորդ գլխոյն—Սերորէ ասի առաքել...

ժդ. 35ա Լուծումն չորեքտասաներորդ գլխոյն—Իմանալոյ տեսութեան...

ժե. 32ա—40բ Լուծումն ճեզատասաներորդ գլխոյն—Քահանայապետեալս ցուցանեն... վասն միոյ մեղաւորի, Դուկաս, 15.10:

Ր. 41ա—59ա Լուծումն սրբոյն Դիոնիսիոսի գրացն, որ ցաղագս եկեղեցական Բանանայապետութեանց...

ա 41ա—2բ Առաջին գլուխն և քի ճամբարին

նորապէս նստեալ—*Բնաբան. Թագնութիւն Աստուծոյ...*

բ. 42բ—6ա լուծմունք երկրորդ գլխոյն—*Բնաբան. Եւ ինձ մի՛ որ յանկատարիցն...*

գ. 46ա—9բ լուծմունք երրորդ գլխոյն—*Բնաբան. Ամէնից լուսաւորեաց...*

դ. 49բ—52ա լուծմունք չորրորդ գլխոյն—*Բնաբան. Անկատարիցն արձակին կարգ...*

ե. 52ա—5բ լուծմունք հինգերորդ գլխոյն—*Բնաբան. Կրտսերագոյնքն...*

զ. 55բ—7ա լուծմունք վեցերորդ գլխոյն—*Բնաբան. Տնանեօղ և կցորդ եղեալ...*

է. 57ա—9ա լուծմունք եօթերորդ գլխոյն—*Բնաբան. Սրբազան կեանս... ի քէն իրողութիւնս առնել:*

Գ. 59ա—85բ լուծմունք սերայն Դիանիսիոսի գրոցն, որ Յաղագս աստուածային անուանց

ա. 59ա—65բ Գլոխ առաջին, քիւ միայր—*Բնաբան. Իսկ այժմ, ո՛վ երանելի ալրդ...*

բ. 65բ—9բ լուծմունք երկրորդ գլխոյն—*Եւ լ[մ]իոյ աստուածութեան...*

գ. 66բ—70ա լուծմունք երրորդ գլխոյն—*Եւ դու զմեզ...*

դ. 70ա—8ա լուծմունք չորրորդ գլխոյն—*Գերբան զաղօտ պատկեր...*

ե. 78ա—9բ լուծմունք հինգերորդ գլխոյն—*Փոքրաննելի է...*

զ. 79բ—80ա լուծմունք վեցերորդ գլխոյն—*Յորմէ ինքնակեանք...*

է. 80ա—1բ լուծմունք եօթերորդ գլխոյն—*Եթէ ընտանեբար մեզ...*

բ. 81բ—2բ լուծմունք ութերորդ գլխոյն—*Ու վարկանիմ անգիտանալ...*

ժ. 82բ—3բ լուծմունք իններորդ գլխոյն—*Իման և անման...*

Ժ. 83բ լուծմունք տասներորդ գլխոյն—*Հիմն ամենունակ...*

Ժա. 83բ—4ա լուծմունք մետասաներորդ գլխոյն—*Փանդի նա է ամենայնի...*

Ժբ. 84ա լուծմունք երկուսասաներորդ գլխոյն—*Կրկին անանուն...*

Ժգ. 84ա—5բ լուծմունք երեխասաներորդ գլխոյն—*Յորմէ, լուծմունք. Ընդ որում՝ մեզ մի է Աստուած... ի նշանակն աստուածաբանութեան շարագրութիւն:*

Դ. 86ա—100բ լուծմունք Յաղագս խորհրդական աստուածաբանութեան

ա. 86աբ Գլոխ և քիւ առաջնայր—*Ուղղեա*

ղմեզ ի խորհրդականացն...

բ. 86բ լուծմունք երկրորդ գլխոյն—*Որպէս դի անծածկաբար...*

գ. 86բ—96ա լուծմունք երրորդ գլխոյն—*Արհնաբանեցուք, լուծմունք. Այսինքն զոր ինչ...*

դ. 96աբ լուծմունք չորրորդ գլխոյն—*Ու անգոյ է և ոչ անկենդանի, լուծմունք. Ընդդէմ հեթանոսաց...*

ե. 96բ լուծմունք հինգերորդ գլխոյն—*Եւ դարձեալ... ասելովս բլշեցուցանեմք, Այսքան լուծումն Յաղագս խորհրդականի աստուածաբանութեան:*

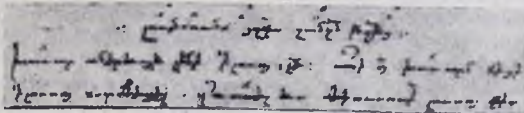
Ե. 97ա—100բ լուծմունք Յաղագս զանազան թղթաց—*հաւար աներևոյթ լինի ի լուսոյ... և երկրպագութիւն անդրաւ յափտեանի. ամէն, Վերջ ընդհանոր լուծմանց:*

—101ա—2բ Պատեմուն կերտութեան լուծմանցս պատմութեան—*Արդ, պիտոյ է պատճառ մեզ արտադրել աստանոր յաղագս հաստատուն լուծմանս ... Արդ, ամանակաւ ինչ անցելոյ, ոմն վարդապետ Ստեփանոս անուն Սիւնեցի, նա Թարգմանեալ ի լուսակալէ զսորբ գիրք ըլ (101բ) Դիոնեսեայ... ի յերկրորդ ամի Թազատութեան Փիլիպպոսի... Եւ յետ որոյ ինքն մեկնութիւն արարեալ... Ասնն ոմանք, թէ ոչ ինքն, այլ՝ Մաքսիմիանոս... Մակայն ի մեր տեսեալ... թէ այլ է սրբոյն Ստեփանոսի և այլ՝ Մաքսիմիանոսի: Եւ յետ որոյ նսայեալ... և Գրիգորի Տաթևացոյն և Գեորգայ... նաև Դաւթայ և Յակոբայ... Մակայն երկարութիւն ժամանակաց չէ թողեալ զնոսա ի վերայ լատութեան... սրբոցս բանք ոչ մնացեալ անխանգար, Յաղագս որոյ պատճառի հարկ ի մէջ ըլ (102ա) պահանջեալ... դարձեալ անգամ Թարգմանեալ են, սակայն ի լատինականէ, որով և իմ ի ձեռն վերոյ յիշեցեալ լուծմանց յորդորեալ առ ի հասցել ասացածք վարդապետացն ի նոր Թարգմանութեան վերայ և ի յան տեղում, զոր ոչ ոնեցեալ տեսանէր մեկնութիւն, որպէս յայտ է ի ձեռն կլորակիս այս՝ օ, որ եղեալ կա ներքնաբանումն...*

Վասն որոյ ղեմզ... աղայնմ յիշել զԱրեանմ մեղսայնեակ վարդապետոս Թարատար այս գործանութեան, զոր ըլ (102բ) հոգեկիր մեկնողացն առեալ ի գովեստ մօրն փառաց, հաւաքեցի նոյնոյ հովանաւորութեան, որ ի Կոստանդնուպօլիս, ի Ռէթր (1733) Թուականէն Հայոց. և որ յիշէրդ՝ ի նոյն մնաք յիշման ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն:

Հաւաքեցեալ սա ի քրտանց մերոց հարց՝
ՅԱրքահամէ վերծանողէ պատգամաց:

Գրչափորձ՝ 1ա Շարադրեցեալ յԱրքահամ
վարդապետէ... 103բ Մ ստակ... ԿԳ Մառլի:

98

Ժ Ո Վ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Կոստանդնուպոլիս

ՌՃԽՆ—1696

ՍՏԱՅՈՂ՝ Եփրեմ երեմիտ պատրիարք:

ԹԵՐԹ՝ 274+2 (Կրկ. 203, 242): ՊՐԱԿ՝ 1X4+Ա—ԽԴX
12 (Ը 10, Ժ 8, ԽԴ 4): ԼԻԹ՝ քաղդ. լուսագծեալով և մաքե-
կաճառ լուսադրոյով: ՄԵՆՈՒԹԻԽ՝ 20,5X15,2. ԳՐՈՒԹԻԽ՝
միասին (1ա—119բ, 272ա—4բ), երկսին (120ա—271բ):
ՊԻՐ՝ ճօտրցի (ճմուշ՝ 1ա, ճատեքար 2 տարբեր ձեռնով):
ՏՈՂ՝ 26 (1ա—110բ), 26 (120ա—271բ): ԿԱՅՄ՝ գրչմագաղ
շաղանակազոյն կաշի՝ դեղնով, միջուկ՝ տոխտակ, ա-
տառը՝ զարչնազոյն (Ա) և կապոյտ (Բ) կտու, լուսանցա-
կոթիք՝ կարմիր (վերին լուսանցակոթին փակագիր «ՏԵՐ
Առաքել»): ՊԱՇԱՅԱԿ՝ 2+2, մագաղաթ:

ՄԱՆՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻԽ՝—ձ ա կ ա ա զ ա ր դ՝ 5ա, 71ա,
120ա: Լ ա ս ա ն զ ա ր դ՝ քառակոն, թղթային: Զ ա ր-
դ ա զ ի ր՝ ճանգուցադիր, թղթագիր, ծաղկագիր: Գ ա յ ն ե ր՝
կարմիր, կապոյտ, սև:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար: Կապի եզրեր մաշուած, թիկունքն
ու դեմակը վնասուած, կապիչներ ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Վ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Խ

Ա. [Բնագիրք գանազանք]

1ա—4բ Քարոզ վնւն կանանց, ի բան
յեսայեայ. Այսպէս ասէ Տէր. Փոխանակ զի հպար-
տացան դստերէ Երեսադէմի...—Ասեն վարդա-
պետք, թէ մեծ և առուել շար է հպարտութիւն...

բ. 5ա—114բ [Գրիգորի Աստուածաբանի նա-
զիգաղցնայ Առ որս ճառք]

Տե՛ս ձեռ. № 61, 3ա—205բ. Ցանկիւրի § ա/5ա—
9ա: բ/9ա—13ա: գ/13բ—22ա: զ/22ա—30բ: ե/30բ—8բ:
զ/30բ—50ա: յ/50ա—84ա: ը/84ա—70բ (ռճի՝ 70բ
«Լուծմունք են, արժեքի են—Վաղնիտիանոս...»): ԿԹ՝
70բ—1ա միջտակարան Ներսիսի (Կալիքցոյ), բ/71ա—
5բ (առանց թուահամարի, իսկ յաշիգները՝ Թ—ԺԳ),
ձ/75բ—7բ: ծա/77բ—82ա: Ժբ/82ա—84ա: ձգ/84ա—
103ա: ձդ/103ա—8ա: ձե/108ա—14բ:

գ. 115ա [Գծագիրք չորից տարեաց]—Ութ-
անկիւն, որ է օդ... Պատմիցէսն (ձկնապատկեր),
որ է Հուր (Հմմտ. № 114, 150բ):

դ. 115բ—7ա Քարոզ ի բանն սայեայ մար-
գարէին. Սա եմ որ չեցեմ իբրև զամպ...—Եւ դի-
տելի է, զի ըստ բազում իրաց, մեղքն յամպ հա-
մեմատի...

ե. 117ա Քարոզ վնւն խոստովանութեան, ի
բանն սայեայ մարգարէին. Ասա դու ճայս զան-
օրէնութիւնս քո...—Եւ գիտելի է, զայս Աստուած
ասէ, ալ վերաբերի ի քահանայն...

զ. 119ա Քարոզ ի բանն սայեայ մարգա-
րէին. Այցի եղև սիրեցելոյն յանկեան ի տեղոյ
պարտութեան... և երբ փուշ—Եւ դիտելի է, զի
բարի գործքն նմանի խաղողոյ...

է. 119բ և զարձնայ ի բանէն սայեայ մար-
գարէին. Վաղվաղակի նստել զայ ծամանակ
կործանման...—Եւ դիտելի է, զի օր հատուցման
դատաստանելն ասէ...

ՅՅ գ—է յաշիգում են Մագիստրոսի թղթերի ցան-
կին:

Ռ. [Թուղթ և Զափաբեալանք Գրիգորի Մա-
գիստրոսի]

—118ա—9ա Ցանկ մատենականի իմաստա-
սիրին Մագիս[տրոսի] Գրիգորի—Ա. Գրիգորի
Մագի[ստրոսի], որ էր զուրս ի Վասպուրական...
դրեալ ոտաշափութեամբ զարարագործութիւն
Աստուծոյ... Դ. Առ ոմանս սակկ նուանց:

—120ա—1ա Ե չորեք հաբիր և ընթսուն և Դ
(1045) քաղկեդոնութեան շայոց լինելոյ իմ՝ Գրի-
գորի Մագիստրոսի օրդի Վասպայ աստուածա-
պան կիտունի և դուկի և Պայնատունոյ, եղեալ իմ
աստուածապան Բաղդաբի և Կոստանդնուպոլիս—
ի ծամանակս բարեպաշտ և քրիստոսապաշտ
արքային Կոստանդնու Մոնոմախին... Արդ, հոն-
տորաց մանկունք, զլիշատակ իմ Գրիգորի աս-

տուածապահի կիտոնի և դուկի Պա՛հաւունոյ, բնդ նմի գրեցէք և յազօթս յիշեցէք և Տէր տացէ ձեզ զշնորհս ողորմութեան իւրոյ, ամէն:

ա. 121ա—40բ Ա. Տաղասացօրին Գրիգորի Մագիստրոսի նշմարիտ և ուղղափառ վարդապետի—Մեծ են գործքն աստուծոյս...:

բ. 140բ—2բ Բ. Նորին Գրիգորի փիլիսոփայի Ներքողեան ի սուրբ խաշն Բիւստօսընկալ—Արհնեալ ես փայտ կենաց, բարեբանեալ, երկրպագեալ, | Ջքէն մեզ գուշակեաց Նախամարգարէն վերագոյնաց...:

գ. 142բ—3բ Գ. Նորին Յաղագս խաշանշան գաւազանին, զոր ընծայեաց տեառն Պետրոսի Հայոց կաթողիկոսի, ասացեալ զտառնուր խաշին—Ընծայեմ թեղ տարեկան նորոյս հասեալ ձեզ բարութեան, | Պսակս բաղցրութեան, ամիս եկեալ պարառութեան... (կրկ. 143բ—4ա, «Հաղնեղութիւնս այս...»):

դ. 144ա—52բ Դ. Պատասխանի բխտոյն կարողկասին Աստուծոց, ի ժամանակին յորժամ էր զօրս ի Վասպուրական և ի Տաւրոս, զկնի բառնալոյն զՄանինացիսն յաշխարհէն Յունաց, և ի Թուրքական մնացեալսն, նոցա կործանեալ ազգն չօգան առ կաթողիկոսն Աստուծոց ի Բաղաբն Ամիր, զի քերէս խաբէութեամբ ճաւանեցուցցեն զնա: Զոր նորա գրեալ բուրք ի Գրիգոր Մագիստրոսն յԱշխարհիս, և այս է պատասխանին—Ձ[խ]աւէտ ծայրացեղոյ բնականագոյն Նախուստն մերոյ...:

ե. 152բ—4բ Ե. Պատասխանի բխտոյն Թուլայեցեաց մնացելոցն ի նորոց Մանինեցաց Թաւրազեցեացն, որք եկեալ էին առ կաթողիկոսն Աստուծոց, և կամէին խաբել զնա—Գողացեալքն ի գայլէն Սմբատոյ...:

զ. 154բ—5բ Զ. Բան իմաստասիրական, զոր ասացեալ է մեծի փիլիսոփային Գրիգորի Մագիստրոսի Պախաւունոյ՝ յիւր անուն (ծայրակապ՝ «Գրիգոր Մագիստրոս») — Գամազդական գեղանամ, | Շահացեալ թեզ յայդմ պատահեալ տառի... (կրկ. 255ա—6ա):

է. 155բ—6բ Առ ճգնոր տէրն Պետրոս Հայոց կաթողիկոս, ի ժամանակին յօրում ի կապանաց իւրոց վերստին յաջորդեաց յԱթոռ իւր, խնդրեալ ի Գրիգորէ զգիր աբղայն նիւրեմի Հաւատացն, զոր ընթեռնույր մինչ ի բանսին էր—Թէպէտ և ըստ գեղեցիկ խնդրոյ բոմ...:

ը. 156բ—8ա Ը. Առ սրգին Աշոտ ի պատաս-

խանի մինչ զնօրէն իւր գրէր բանս կեղերական—Ես քնատրեալ եմ ի խրատել...:

թ. 158ա—74բ Թ. Առ Արեւնիմ ամիրայն Վասն ճաւատոց Գրիգորայ որդոյ Վասակայ ասացեալ—Ջրղճաւէտ գտնեալսն և զանկալի փափագում...:

ժ. 174բ—5բ Ժ. Պատասխանի բխտոյ ունմն կրօնաւորի, զոր գրեալ է յաղագս վախճանելոյ ունմն յազգականաց իւրոց... զկնի մանուանն այսպէս գրեաց պատասխանի—Զտառ քո դամբանական և եղական ուժգնակի վերծանեալ...:

ժա. 175բ—6բ ԺԱ. Առ աշակերտս իւր Բարսեղ և եղիշ յաղագս խնդրոյ գրացն Արիստոտէլի—Թէպէտ և զնախաւստ զտիրապան...:

ժբ. 176բ—7բ ԺԲ. Յաղագս նուազ բան կատականն առ նիւրեմ եղիսկոպոս Բջեյոյ—Ընկալայ զնոռնս, ոչ ի կաթլացն կարծեցելոց արնէն Դիոնէսիոսեայ...:

ժգ. 177բ—8ա ԺԳ. Առ կաղ վարդապետն, զոր ի տօն Աստուծայայտութեանն կոչեցեալ զնա—Որք կապակցութիւնս առ միմեանս դասեալ...:

ժդ. 178ա—80ա ԺԴ. Առ իշխանն Մամիկոնեան, զոր խնդրէ իմաստասիրել յաղագս ձկանց, և առաւէր նմա կարմրախայտ—Զտոգոման մշտախոհ պցանկ բղձման քո...:

ժե. 180բ—2ա ԺԵ. Առ նոյն Մամիկոնեան սակս ծառոյն, զոր խնդրէ ի պէտս սեղանոյ—Կամիմք իմանալ գծայրագունք ծառէ...:

ժզ. 182ա—3ա ԺԶ. Առ նոյն Մամիկոնեան—Խոստացար երբեմն մեզ նպատ առացել...:

ժէ. 183ա—5ա ԺԷ. Առ նոյն Մամիկոնեան, զոր կոչեալ ի տօնի Նաւակտեաց եկեղեցւոյն—Զբաղձման անձկութեան տեղեկեաց...:

ժթ. 185ա—30բ ԺԸ. Պատասխանի բխտոյն տեառն Յովնէմիսի Սիւնեաց արքեպիսկոպոսի յաղագս Վանքամայ ճօղիքոր իւրոյ կատարման մարտիրոսութեամբ—Զաստուածպետականէն Յիսուսի և ամենայն ծայրութեանց...:

ժր. 190բ—2բ ԺԹ. Պատասխանի կաթողիկոսի յաղագս Գազկալ, որ ասէր, թէ խորհն կորուսանել զեղեգ—Եւ արք, ծառայից փոքր ի շատէ արդարն զճշմարիտ սիրելոյ...:

ի. 192բ—3բ Ի. Պատասխանի տեառն Պետրոսի Հայոց կաթողիկոսի սակս տրուելոյ գործոյն Աշոտի, մինչ կինն վաղճանեցաւ—Եկն հեռաւ աստաւորս...:

իա. 193բ—7ա ԻԱ. Առ տէր Պետրոս ի ժամանակի խուման յառնելոյ ի Բաղաբին ի վերայ

նորա. րան մխիթարական և հարցումն Անանիայի գրեց Շիրիկանուն, գոր մեծ Բենեկոնն անուանեն—*Ջլլյատէ Ժալրացելոյդ բոլոր լրութիան...*

իր. 197ա—201ա ԻԲ. Պատասխանի սերգանն երբայն սուրբ ուխտին Ասնանեմին, որ գրեալ էին քույր արհնութեան ի Միլագետս և մեղադրական սակս ոչ գրելոյ թույր առ նոսա—*Ջարաւանից և դի մարմնի անմարմնոցն Հանդիսակցելոցն...*

իգ. 201ա—2ա ԻԲ. Պատասխանի առաջնորդի սուրբ ուխտին Մարմաշինոյ կիսքնեմի (Սոսքնեմի)—*Ցատտուածապատիւ հօրդ Հարանց և ամենայն սրբազանիցդ դասու...*

իդ. 202ա—5ա ԻԲ. Պատասխանի Սարգսի վարդապետին, և որքս ի վերայ Արամեան նաճանգի—*Ջայսպիսի աղէտ տարակուսանաց...*

իե. 205ա—9ա ԻԲ. Պատասխանի Պետրոսի Հայոց կաթողիկոսի ի ժամանակի, ևանգի խրեղեւեաց յաշակեւոտաց իւրոց զովանս զԲասիլն և զԵղիսէ—*Ջվսմականն մականունութեան սրբադնարար ընկալեալ քո...*

իգ. 209ա—13ա ԻԲ. Պատասխանի քիթոյն Արեմիմի ամիրայի, գոր խնդրեաց մի՛ վասն իմաստասիրութեան և մի՛ վասն հաւատոց—*Հարկաւորեցայ ի բարձրագոյն խնդրոյս...*

իե. 213ա—6ա ԻԲ. Առ վարդապետն Սարգիս ի ժամանակի հայկածանց գրեաց ի մայրաքաղաքն Անի—*Գիտմբ, դի սէր հոգոյն ստիպէ զքեզ յաղազս եկելոցն ի վերայ իմ...*

իր. 216ա ԻԸ. Պատասխանի Սարգսի վարդապետին—*Ընկալայ զգիրքս, սրբազանդ վարդապետ, որ ունէր զայս ինչ պատճէն բանից...*

իր. 216ա—7ա ԻԲ. Առ Անանիայ, դարձեալ սակս ձմեռայնոյ սաստկութեան—*Ջնախուստ բաղախոհութեան մերում...*

լ. 217ա—8ա Լ. ՅԱՆՈՒՅԱԿ ԳՐԱՎ յՈՂՈՐԶ ԵՐԼՈՅԵԱԿ ի հասանուտ հոգմոյ յաւուր ձմեռայնոյ—*Կամիմ յայսմ յախտակի կարճառօտ և Համառօտ Հատանն զքեզ...*

յա. 218ա ԼԱ. Առ Անանիայ հայրն Տիրուայ—*Որդի Պարմիկոյայ Համբակ գողով...*

յր. 218բ—9ա ԼԲ. Առ երածիշտն Դանիէլ—*Ջմտան ածի զՊրփրիտիփոնոս...*

լգ. 219ա ԼԳ. Առ Դանիէլ յաղազս ճնոյ—*Մի՛ որ զմեզ աղարտել նախատանս կասկածել վարկեցի...*

յդ. 219բ—20ա ԼԴ. Առ ոմ իշխան, որ խոս-

տացեալ էր կաթայ և հեղաշար առաւել զնա—*Կաթսայ յեռանդան տեսանէր...*

յե. 220ա—1բ ԼԵ. Յաղազս նկարագրութեան սրբոյ եկեղեցւոյն սահմի գալիք գրեաց զայստիկ և սակս Մեղինեցոյ—*Բաղոս մուրդակ ի սնտի մտածութեան իւրեանց...*

լգ. 221բ—2բ ԼԶ. Առ ոմն, որ խաբէութեամբ ջանայ և կնիծատէր—*Բարադրան ոմն, արևելեան Հարաւային կալով պետութեանն Մարաց...*

լե. 222բ—4ա ԼԷ. Առ կարծեցեալ ոմն գիտնական, գոր և յոյժ տգէտ գտեալ և զգրիս արուաբին և զԱստուածաշունչ արտօղի մեկնէր—*Տրաքտանցին Բիւռոս Պենտացի...*

յր. 224ա ԼԸ. Խորին առ Վէտոն Վանքամ. որդին իւր (ծայրակապ՝ Վանքամ)—*Կարծողական ներտրամադրութիւն մականտաժական բաղադրութեամբ...*

յր. 224բ—5ա ԼԹ. Նորին առ հեղզս ոմանս յաշակեւոտացն, որք ուսանին զիմաստասիրութիւնս—*Մրգուր փանաք ծորեալ, ծեքեալ անլոյժ ոգեալ յառեալ, ի Իրազկ խանեալ մանձրեալ յարաշինեալ իսկոյն յաշրեալ...*

յս. 225ա—6ա Խ. Առ Գագիկ որդի Արսայ Յաղազս գիտնական կրօնատիրն Գրիգորի Հրեմեցոյ—*Ես քնատրեալ եմ զկնի իւրս ներդուքեան...*

յա. 226ա ԽԱ. Առ Կիրակոս յոյն դպիր—*Յաղթող վայելչակուն ճնմեալ պատահմ զքեզ...*

յր. 226բ ԽԲ. Առ ոմն, որ իմաստասիրէր ոչ ուղղապէս—*Ոմն անուն Պենտոկէս...*

յգ. 226բ—7բ ԽԳ. Առ ոմն սարկաւազ տեառն Պետրոսի, ի ժամանակի խաղմի խումանին ի վերայ յառցեալ—*Ջգիր քո, շնորհազարդ և քրիստոնազգեաց որդեակ, ընկալեալ...*

յդ. 228ա—9ա ԽԴ. Յաղազս կրօնատիրն ուսմեմ, գոր Շապուն անուանեն—*Ահաւորիկ եկն հՀաս Սարուր Վոմանան...*

յե. 229ա—30ա Առ Պոտառն պատրիկն և աշխարհագիր սակս քաւիտօսութեան վանառականի ուսմեմի ի Մելիտեոյ Ետափօլ անուն—*Ջժայրագոյն յոքնտեսակ հոխարանութեան քո...*

յգ. 230ա—1բ ԽԶ. Առ կաթողիկոսն յաղազս աշակերտին ապստամբելոյ—*Ջգիր տարակուսանաց, որ յանտրամախոհէ անտի հՀաս...*

յե. 231բ—4ա ԽԷ. Առ հայր Անանիայ—*Քէպտուն աստուածայինն Մովսէս զգուշեալ Հրամայէ...*

յր. 234ա ԽԸ. Առ հայր Սոսրանէս յաղազս

ոսկի մատանեւոյն—Աւաղիկ առաքեմ անտաքերական տուռ...

յը. 234բ—5ա ԽԹ. Առ խախնեան մայրա-
հաղաբացի և վարդապետք—նա խոռվեալ փութա
ի նաւահանգիստ...

ծ. 235ա—6ա ՄԸ. Առ վարդապետն Սարգիս—
Ձեակարդակ քոյրը կենցաղական...

ծա. 236բ ՄԱ. Առ եպիսկոպոսն Կարոյց պա-
տասխանի վասն երթալոյ ետա ի սուրբ քաղաքն
Լստոսեմոյ—Ջաւէտ ըղձական տենչումն անձկու-
թեան իմոյ...

ծք. 236բ—7ա ՄԲ. Յատուսն ձմեռանոյ եղի-
այ անագին որոտումն յամսեան Անկի, որ էր
քանենորդ եր[ը] ուր, և զայնտեղի գրեաց ի Գրի-
գոր եպիսկոպոսն Մեկաց և Մանագլեհտոյ, սակս
ելոյ և անձն սաստիկ—Կամիմք իմանալ զձիա-
ծինն պատուեալ... (կրկ. 240բ—1ա):

ծգ. 237ա—8ա ՄԳ. Ի Գրիգոր եպիսկոպոսն
Մեկաց, վասն շինութեան դղիկի և կանգնելոյ մա-
նարան—Յաճախ զգորուքիսն Աթիղայ ոչ դան-
դաղի...

ծդ. 238բ ՄԴ. Առ եղն եպիսկոպոսն Մեկաց
վասն անագին ցրտոյ և ստառմանեաց—Օլոմ-
պեան Ուղղիկար Հեծեալ յԱրսեմեան...

ծե. 238բ—40ա ՄԵ. Պատասխանի թխբոյն
Գազկայ ուղղոյն Աղտոյ, եկեալ վասն ոչիւր իրաց
վարդապար գկնի կրօնատուրաց սակս պարտուց
ինչ եցաց ի զաւառն Տարօնայ—Ջորամախոհա-
կանն նախուտ իմոյ անքաղաքար մըտածու-
թեան...

ծզ. 240բ ՄԶ. Առ արքեպիսկոպոսն վասն
ձկանց սուղ ինչ իմաստասիրեալ—Որոյս պատճառս
զմէլ հարկէ սուղ քեզ իմաստասիրել...

ծէ. 241ա—2ա ՄԸ. [«Առ արքեպիսկոպոսն»]
—Ջատուածապատիւ հոգեւոր տեանդ և զիմոյ
լուսատուիդ Յովաննու...

Այստեղ և ստորև փակագծուած խորագրերն բոս
4. Կոստանեանցի 1910 թ. հրատարակութեան:

ծը. 242ա—4ա ՄԸ. [«Առ տէր Պետրոս կա-
թողիկոս»]—Ջնեթմածական տրամախոհութեան
տիրապէս յաւուտ քո...

ծթ. 244ա—5ա ՄԹ. Առ աշակերտ իւր Նդիսէ,
եպիսկոպոս Սեբաստիոյ—Ասեմ զքէն, մանուկ դու,
եթէ զանդ երբեմն ելով...

կ. 245ա—8ա Կ. Առ կիրակոյս յոյն դպիր—
Լուսք ի քէն ի մէջ բազմութեան ամբողջ...

կա. 248ա—50ա ԿԱ. Եւ վարդապետն Սար-
գիս՝ առաջնորդ Եպիսկոս Սեանայ, քանզի գրեալ էր

Դագիկ առ վարդապետս այս, եթէ եկեցես առ իս
և ի միասին գրաց պարապեցուի—Եկն եհաս առ
մեզ յղեալն ի մերոյ նախուստիս ինչ աղբալէ...

կք. 250բ ԿԲ. Առ ճայրն Սամուէլ՝ առաջնորդ
վանիցն Խնատի—Իսկ երկեան աուրս վերծանու-
թեան ընթերցուածի...

կզ. 250բ—1բ ԿԳ. Առ կրօնաւորսն Խնատին
յորժամ վաղեմեացաւ ծերն Սամուէլ—Մանեա՝
զծայրագոյն ծերունոյն փոխումն...

կդ. 251բ—2ա ԿԴ. Առ ճայրն Սրբոյ Կարա-
պետին—Մանիք, ծանրագոյնդ ծայրագոյն...

կե. 252ա—3ա ԿԵ. Առ եղն ճայր Սրբոյ Կա-
րապետին—Յերկեան տրամախոհութեան մե-
րում, յորժամ սակս բաժանման Պիթագորոսի...

կզ. 253բ ԿԶ. Առ վարդապետն Գեորգ սակս
խնդրոյ մեկնութեան մարգարէին Երմիայի—Միշտ
տոփումն փափագման ըղձման իմոյ...

կէ. 254ա—6ա ԿԷ. [Խառն հատուած]

1. 254ա Ահաւախի առաջէ տարբերական տուռ...

2. 254ա Եւ արց, Թարգմանեցի զՊատմութիւն Բ մատենան...

3. 254ա—5ա Որնի Աստուած Մասիսի օրհնեցնտ անձնի
զեա... 4. 255ա Կրիսի, արտակոյնի, քեզ աւտոյնի ի
կախ կոյնալ... 5. 255ա—6բ Գամագոսական...

կը. 256բ ԿԸ. Այլ ոմն Գրիգոր անուն ի գեղ-
էլ Այլաբերից—Ջնեթմածական քո մտածութեան
տրամախալարումն...

կթ. 256բ—7բ ԿԹ. Առ եպիսկոպոսն Մեկաց
և Մանագլեհտի, պատասխանի թխտոյն միխթա-
րութեան—Քանզի բնաւորեալ է բնութիւն բնդհա-
նուր լուսոյ...

հ. 257բ—9բ Հ. Առ ճայրն Սրբոյ Կարապետին
Սարգիս, և առ այլ եղբարսն—Ջգիր բարբրեանիկ
և խաչակրօն հօրդ՝ առաջնորդի սրբոյ ուխտիդ...

հա. 259բ—60ա ԿԻ. Պատասխանի տեւոտն
Պետրոսի կաթողիկոսին Հայոց միխթաբական
թխտին—Ջլուսափալութեան քո ճառագալթարմակ
ծագումն...

հք. 260ա—1ա ՀԲ. Առ արքեպիսկոպոսն է—
Մինչ կայի տրամախոհեալ յոյժ աշխոյժ խուղ-
մամբ...

հզ. 261բ 2Գ. Առ արքեպիսկոպոսն է—Ասի
բան սակս Կեստոնի...

հդ. 261բ—2ա ՀԴ. Առ եպիսկոպոսն Մեկաց
և Մանագլեհտոյ—Թէպետն բողոքէ մեզ հրաշալիս
Պառտոն...

հե. 262բ 2Ե. Առ արքեպիսկոպոսն է—Պա-
ղտիսն Աղիկաւորացի, որ մերձ առ Ենեմիտան...

հզ. 262բ 2Զ. Տէր Գրիգոր և առ արքեպիսկո-

պօսն Ստեփաննոս—Քորժամ զմտաւ ածեմ զդիւրածախ, սնոտի, երազական կենցաղոյս...

Յէ. 263ա. Հէ. Առ արեւիսկսկոյսն—Ի ձի երաշխ արինադոյն հնծեալ...

Յր. 263աբ ՀԸ. Առ ճայրն Վարազայ—Աստուածային Մովսէս յիւրն աստուածեղէն մատենին...

Յր. 263բ—4ա ՀԹ. Խորին առ ոմն—(ուար, թէ եկ պապն Պաղակ Վարդանասարն պիտակ, | Գրչերարուն Բուզարաց, սպիտակափառն դեստրաս...

ձ. 264աբ Ձ. Առ արեւիսկսկոյսն և առ տէր Գրիգոր—Ջոնհամմատ Հարթութեան և զանարդակ թեկախութեան...

ձա. 264բ—5բ ՁԱ. [«Առ արեւիսկսկոյսն և առ տէր Գրիգոր»]—Յեռանդանն խոստացեալ թեզ բան, զոր ըղձայն ի մէջ...

ձբ. 265բ—6ա ՁԲ. Առ տէր Գրիգոր—Անդիկ առաքեցի թեզ զոչ գեղեցիկ...

ձգ. 266աբ ՁԳ. Առ ճայրն Կարապետին—Ջտարակոսական մակագրութիւն վերտառական քոյոյղ խոհականութեան...

ձդ. 266բ ՁԴ. Առ Սարգիս կառավարտիկ տէլէտէ[ս]—(ուար, եթէ պատահեց թեզ խոթութիւն...

ձե. 267ա—8ա ՁԵ. Առ Հնծացին Գրիգոր տէլէտիս, սակս որոյ եյ ի վաճեց և շգաւ ի լեռն Վարազայ—Աստուած րնակեցուցանէ զմիակրոսս ի տան...

ձզ. 268ա—9ա ՁԶ. Առ Հնծացին Գրիգոր տէլէտէս—Ի խուժադուժ խուժանէ խազամախուն ամբոխ խըռնելոց զմէջ...

ձէ. 269աբ ՁԷ. Առ Գրիգոր Հնծացին տէլէտէս—Ջլալէտն ի մեզ տոպիւմն քնատրականի...

ձը. 269բ—70բ ՁԸ. Առ ոմն Կրօնատը—Ջըրիստոսազգեաց և զխալակրոն սրբազան անհնացելոյղ անձին...

ձր. 269բ—71ա ՁԹ. Առ Հնծացին Գրիգոր—Ջջապարդ սակս բազմաթերթութեան և յոքնաբեղուն...

դ. 271ա. Ղ. Չորս են ենթակայի տրամախոհութեան յեղանակս մակացութեան... Չորս են զրպարտութեան մատուումն... սակս Հրեշտակին ի թէն զրպարտեալ:

Սոյն օրինակը Կ. Կոստանեանցի 1910 թ. Հրատարակութեան մէջ օգտագործուած Ա ձեռագիրն է (Կար. Մ 87, էջմ. Մ 92): Օրինակս լուծի տպագիրն Ձ (էջ 238—237) և ՁԸ (էջ 240—244), իսկ տպագիրը օրինակին՝ Ա (121ա—40բ), Բ (140բ—2բ), Կէ (254ա—

6ա), Ղ (271ա), Թղթերի դատաւարութեան համեմատական տպագրութեան (անդ, էջ 251—253) կան բազմաթիւ վրիպումներ:

Գ. [Փարզգլ]

ա. 272ա—3ա Փարզգլ վասն արտասուաց, ի բանն նայեալ մարգարէին. Լալով իլաց յերուսաղէմ և աղաղակեաց... և ռորմեցաւ նոցա—Եւ գիտելի է, թէ վասն է՞ր ամենայն բարեգործութիւնք առանց արտասուաց ոչ օգտեցուցանեն...

բ. 273ա—4ա Փարզգլ վասն արտասուաց, ի բանն... Եւրեմի որ լաւն այժմ, զի ծիծաղեցցին—Եւ գիտելի է վասն արտասուաց, թէ վասն է՞ր է...

գ. 274աբ Փարզգլ վասն բարկութեան, ի բանն նայեալ մարգարէին. Ձի ոչ դարձաւ բարկութիւն իմ...—Եւ գիտելի է վասն բարկութեանն Աստուծոյ... Հպարտանալ և կործանի որպէս սատանայ:

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

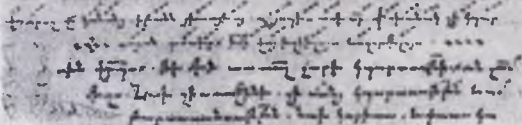
1. 114բ Արդ, գրեցաւ գիրքս մեծի Աստուծաբանին Գրիգորի ի թուականիս Հայոց ՌՃՆԸ (1696) ամի, ի մայրաքաղաքս Կոստանդնուպոլսիս, ի վայելումն նորին պատրիարքի տեառն Եփրեմի քաղցրամուտ Վարդապետի, զոր Տէրն համայնից և Աստուածն բոլորից զինքն ընդ երկայն առութեանս, մինչև ի խորին ծծրութիւնն. ամէն.

271բ Յիշատակարանս վստն սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին Առ որս գրէին, այլ և Գրիգորի Մաքիստրոսի գրէին—Փա՛ռք... Արդ, ի թուականութեանս մերոյմ Հայկազեան սեռի ՌՃՆԸ (1696) ամին, ես՝ թարմատար և պիտակ, Կոստանդնուպոլսի պատրիարք Եփրեմ երաժիշտ վարդապետս, որ եմ աղակերտ մեծի սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի տեառն Յակովբայ Ամենայն Հայոց սրբազան կաթողիկոսին՝ վերափոխեցնելոյն առ Քրիստոս Աստուածն մեր ի յոյսն ամենից, զոր և ի հալալ արդեանցս գրել ետու զայս սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին Առ որս գիրքն, նույնպէս և ի հալալ արդեանցս իմոց ստացալ զայս Գրիգորի Մագիստրոսի գիրքս, և ետու կապել զերկոսեանն ի միում տփի և կապարանի, առ ի վայելումն իմումս անձին և յիշատակ իմոյ Հոգւոյս Ծաղաք որոյ բազում թախանձանօք և աղերսանօք Հայցեմ և խնդրեմ հարցոյ սրբազանից և եղբարցոյ մարգարունից, զի յորում ժամու և ժամանակի, որք պատահից յայսմ սրբոյն Գրիգորի Աստուծաբանին Առ որս գրէիս, այլ և Գրիգորի Մագիստրոսի գրէիս, տեղութեամբ, զաղապարտութեամբ

և կամ ընթանալով, յիշեցիք միով Հայր մեղային
ի վերջոյ գրեցեալ՝ զիս զանարժանս և փոխալ ծե-
րունիս Կոստանտնուպօլսոյ պատրիարք Եփրեմ
բաղդեսիուսագ վարդապետս՝ հանդերձ ծնողիքս
իմովք, և աշակերտեալ մանկամբքս։ Վասն որոյ
և որ առատն է ի տուրս բարեաց, Քրիստոս Աս-
տուածն մեր ձեզ՝ յիշողացդ և զիս՝ յեշեցելոցդ

ողորմեսցի ի միսանգամ սուրբ զայստեանն իւ-
րոյ, և արժանաւորս արասցէլ զիւր ամէնօրհնեալ
և նրանաւէտ քաղցր քարբառոյն, որ ասէ ընդ ա-
շակողմանն դառուն, եթէ՝ Եկա՛ւք, օրհնեալք Հօր
իմոյ... ամէն։ Հայր մեր որ,

Կնի՛ր՝ 5ա (եղծուած, հաւանաբար՝ «Գիրքս
Սուրբ Էջմածնէն է»)։

89

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ ՆԱԶԻԱՆԶԱՑԻ, ԱՌ ՈՐՍ ԶԱՌԻ

ԷԿ

ՌԿԶ—1817

Գրիգ՝ Զատիկ Պօղոսանի օրքի։ ՍՅԱՅՈՂ՝ Գրիգոր Կր։
Թնիթ՝ 210. չգրած՝ 1ա—5բ, 207ա—10բ։ ՔՐԱԿ՝ 1X
4+Ա—ժԷX12 (ժԷ 10)+1X4։ Ննիթ՝ քաղթ, լուսագծեալ.
«Տ. Տ.», «Վ. Ռ. Բ.» լուսագրաբնիկ։ Մեննիթի՛ն՝ 19,5X
15,4։ ԳՐՈՒԹԻ՛Ն՝ միասին։ ԳԻՐ՝ եռօրգիւ (եմալ՝ Յ4ա)։
ՏՈՂ՝ 25։ ԿԱԶՄ՝ պարզ ենթագծեալ շաղապագոյն կայի՝
զեմակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կապոյտ կտաւ,
լուսանցակօղիքը՝ կարմիր։

ՎԻՃԱԿ՝ բաւար։ Թանձախց գրադարաբ գունափոխում։
Կազմի կային բերծում, եզրերը մայրած, բիկունքն ու
յոճեալք վնասում։

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 6ա—210բ [Գրիգորի Աստուածաբանի՝ Նա-
զիանգացւոյ Առ որս ճառք]

Տե՛ւ ձեռ. № 81, 3ա—205բ. ծանկիք, ց ա/ծա—
13ա, ք/13ա—20ա, զ/20ա—35ա, ղ/35ա—48ա, և/48ա—
64ա, զ/64ա—84ա, ղ/84բ—110ա, ք/110ա—21ա (Կից
«Ճանգրդուքին Հերետիկոսացն այտեղ անխորապիր,
համառօտ և լուսանցքում՝ 119բ, 2իք՝ Յիշատակարան
Ներսիսի Կայացոյ»)։ ք/121ա—8բ, ձ/128բ—34ա, ժա/
134ա—43ա, ձք/143ա—64բ, ձք/185ա—81ա, ձք/181ա—
80ա, ձն/180ա—201բ, Ճառերը համարակալում չեն։

Բ. 202բ—6ա [Լուծմունց գրեանցն Փիլոնի]
ա. 202բ—3ա [Նաճապետաց]—Իսկ միւս ևս
այլ առաքինութեան սակս կենաց և վարուց տե-
նականին...

ր. 203աբ Հնայեանց—Եւ այլ ինչ արարեսու
տրոյա բանա զովեստի ի վերայ նորայ աշակեր-
տաց...

գ. 203բ—4բ Նախախնամեանցն—Մեծ իմաս-
տասէրն Փիլոն յխրայինի գոյով...

դ. 204բ—5ա Մենզոց գիր—Լիեւելութեան ասէ
բոլոր գրիցս եղանութիւն Աստուծոյ...

ե. 205ա—6ա Երևեցան—Իսկ յետ այսորիկ
միւս ևս այլ մի՝ ատեան զձայն ի դէպ է իմա-
նալ...

Գ. ա. 206ա [Քանի՝ անգամ խօսեցաւ Աս-
տուած]—Խօսեցաւ Աստուած ընդ Աղամայ է...

բ. 206աբ Թէ օրպէս գրեցան Թուրքից Պօղո-
սի...—Հոռոյսցիցին՝ ի Կորնթոսէ... Այս է կարգ
Թղթոցն Պօղոսի։ Եւ Քրիստոսի... փառք... ամէն։

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

160բ Ո՛վ ընթերցող այր, յորժամ զաղափա-
ռիս, զմեղաւոր և անպիտան ծառայ Աստուծոյ՝
զՋաւովի Պօղոտեցի որդի յիշեա ի Քրիստոս Յի-
սուս, և Աստուած զձեզ յիշէ։

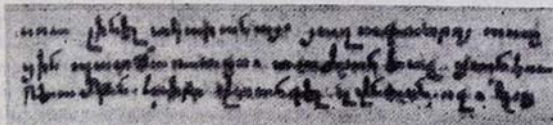
201բ 1617։

202ա Եւ մեղաւոր, անարժան և անպիտան
ծառայ Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի, լոկ անուն
Զատիկ Պօնտուցի որդի, գրեցա զգիրս զայս ի
վայելումն տէր Գրիգոր կրօնաւորի, զոր Տէր Աս-
տուած Յիսուս Քրիստոս փրկիլ մեր բարով վա-
յելի տացէ իմայ ի Երկայն ատուք. ամէն։ Ընդ
նմին աղաչմ զձեզ, խիտ փափագանօք անմո-
ռացելի յիշմամբ յիշեցէք զեղկելի և յոյժ մեղաւոր
զՋաւովին ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, և որք զիս՝

դմեղաւոր[ս] յիշեն, յիշեսցէ զնոսայ արարիչ Աստուծ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս յիւր արքայութեանն. ամէն: Հայր մեր որ յերկնես Որ միայնս եմ անուամբ, բայց զորովս ոչ, դարձեալ աղերսեմ եմ, զի անմեղադիր լերուքն գծիս, զի ձեզ այլ բաւ է մեծ եւ առանկ իմաստութեանն, զի ոչ խիստ ճիւղոտ չիք զրազիրութեան, բայց որպէս կար իմ տարեալ եղև, անպէս կարացի առնել: Եւ ես պաղատեմ հառաւմամբ սրտիվ, եթէ գտնուք ի

մէջ գծիս խոշոր կամ սխալանացս, կամ զպակաս, դուք ձեր վեհ իմաստութեամբ զթերին լցուցէք: Եւ նօսարեցաւ ի թվականիս Հայրց ՌԿԶ (1617), մէջ քաղաքի Լէվի:

208թ Ջմեղաւոր և անարժան, զանպիտան ծառայ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի՝ զՎատիկ գծող յիշեցէր ի մարդափայլ յաղօթս ձեր, և Աստուած զձեզ յիշէ յիւր արքայութեանն... Գրեցաւ թվին ՌԿԶ (1617), Հոկտեմբեր Թ:

100

ԼՈՒԽՄՈՒՆՔ ԱՌ ՈՐՄ ԳՐՈՑՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԻ

ՌԿԶ—1618

ԳՐԻԶ՝ Սիմեոն Գլխի Զամօսացացի: ՍՏԱՅՈՒՂ՝ Յովնանէն

Եւ Քարմատանէնց:

ԹԵՐԹ՝ 131: ԳՐԱԿ՝ Ա—ԻԶX12 (Ա—ծԻ յի, ծի 7, ԻԶ 4): Նիւթ՝ քաղք, լուսագծեալ և լուսաբարձ: ՄՍԽՈՒՐԹԻՒՆ՝ 20,2X16: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկուս: ԳԻՐ՝ Նօսագիր (նմայ՝ 110ա): ՏՈՒՂ՝ 23: ԿԱԶՄ՝ դրօշմազող բազմակազմող կաշի (Ա փղկից կենտրոնում դրօշմաթիվ՝ Տիրատույր ժանկտեմ լետ), միջուկը՝ ախտակ, աստաղը՝ քաղք:

ՎԻԺԱԿ՝ քաղաք: Մի Բանի տեղ գնացիր: ԻՄ Գրեմը՝ Ին-ից յետոյ: Կազմի կաշին Բեռնաւ, եզրեր մաշուած, և փեղկե ու բիկուեր վնասուած, փակեցները բնից:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ի Ք Ի Ի Ն

1ա—67բ, 116ա—27բ, 68ա—115բ, 128ա—31բ Պատճառք համառոտ լուծման Առ որս բանի: Եւ պաճառեալ Գրիգորի Աստուածաբանի: Առ նւնութեանս

Տե՛ս ձե՛ն. № 59, 73բ—105ա. 3 ա/1ա—13ա ք/13բ—35ա, զ/35բ—53ա, ղ/53ա—6բ, Ե/56բ—67բ, 116ա—27բ, 88ա (խառնած): զ/88ա—77բ, Է/77բ—84բ, ք/84բ—8բ, ք/88բ—92ա, ը/92ա—3բ, ծա/88բ—8ա, ծք/98ա—105ա, ծգ/105ա—8բ, ծզ/108ա—18ա, ծե/113ա—5բ, 128ա—81բ (խառնած), Այտեղ բոլոր գրվածներն ունեն Գաւառառ-նեք:

ԳԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

131բ Արդ, գրեցաւ գիրս, որ կուի Լուծմունք սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանի Առ որս ասա—14—804

յեալ գրոյս, լաւ և ընտիր օրինակէ, ի վայելումն բանասիրի տէր Յովնանէն ասացեալ քահանայի, որ մականուամբ կոչի Քարմատանէնց, որ բազում ըղձի ետ գրեմ, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ. ամէն, Թվին ՌԿԶ (1619). յիշեցէր զՍիմեոն դպիր Զամօսացացի:

ԳԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՆԱԳՐԱՅԻ

2ա ես Սրբոյ Էքիմեմի միաբան և տեղապահ Մկրտիչ վարդապետս Շոթրքեցի, Առ որս գիրքս, զոր շնորհակալ էր յԱղա վարդապետէն, ետու յիշատակ հոգեծին որդեկին իմոյ Դանիէլ վարդապետին՝ ի վայելս անձին իւրոյ, ի ՌՄԻԸ (1779) թվին, Յունվարի մօտն:

Կնէադրոյմ՝ 1ա, 2ա Մկրտիչ վարդապետ, 1210 (1761), 104բ (տարբեր և անբնութեանի):

Եւ յոյժ պայ իւր կէտ
յուր և իւր վարդապետ
իւր և իւր վարդապետ
Եւ իւր և իւր վարդապետ

101

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Բիւզանդիա, Եւքարիս

ՌՃՁԹ—1740

Գրիգ' Աբրահամ զպիր (1գ—216ա), Յակոբ զպիր (273ա—99ա), անհանձն' Ա(217—72), Բ(800—402), Գ (403—37), Դ(438—85): ԵԱԳԿՈՂ, ԿԱՋՄՈՂ' Բարսեղ և Յակոբ եղբայր: ՍՅԱՅՈՂ' Յովնանէն առնեալս. (Կրդ.) Գոգրենցի:

ՔՈՒԹ' 465+1 (կրկ. 1). Ղգրամ՝ 1աբ, 4բ, 216բ, 296բ—300բ, 438աբ, 465աբ: ԳՐԱԿ' Ա—ԺէՄ12 (Ա 11)+7Մ12 (Բ 2, է 7)+Ա—ԳՄ12 (Ա 11, Գ 4)+Ա—ԹՄ12 (Ա 11, Թ 8)+Ա—ԳՄ12 (Ա 11)+ՅՄ12 (Բ 10, Գ 8): ԼԽԹ' բազր, լուսադրոյնով: ՄԵՆԹՈՒԹԻՆ' 20,8Մ16,5: ԳՈՒԹՈՒՆ' միասին (Խրկսիւն՝ 273ա—99ա): ԳԻՂ' Եօտրցի (Եմուլ՝ 84ա, տարրի ըստ գրչիւնի): ՅՈՂ' 22(1գ—27, 301—402), 25(273—99), 24(403—37), 19(429—84): ԿԱՋՄ' զոչմազարդ շաղանակազոյն կտէր, միշուկը՝ տախտակ, աստաօր՝ յուր, լուսանցակաղիք՝ կառմիւր:

ՄԱՐԿԱՆԱՐԳՈՒԹԻՆ—Կիսախառն՝ 273ա, 301ա: ՃԱԿԱՍԱԳԱՐՂ' 1գ: ԼԱՍԱՆԵՍԱԳԱՐՂ' 301ա—11բ (ըստ բովանդակութեան՝ ծողիկ, բոց, դիմանկաւ, կառմ. առիւծ, հեռչափ, զիւր, հզ, արծիւ, սուր, տոհմար, բանալի, առիւծ): ՃԱՐԳԱԳԻՐ' թայնագիր, ճանգլալագիր: ԿԱՅԵՆՐ' կարմիր, կապտա, գինիւ, կանաչ:

ՎԻՃԱԿ' բաւարա: Քառակից մի շաբաթ թերթեր զունափնայան, յառապտի՝ 805—10, 460—4:

ՄԼԹ. ձեռագիր բաղկացած է միմաստանակ գրութեան 8 տարբեր մասերից, որոնք միակցելի, ծողիկ և կազմել են Բարսեղ և Յակոբ եղբայրները Եւքարիսում:

Բ Ո Ղ Ա Ն Դ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1գ—210 [Մատենագրութիւն Յովնանեւոյ Դամասկացոյ]

Տե՛ս ձեռ. Մ 69, 6ա—226բ. շաղախաճի թղթային Կազմակերպչի/1գ—3ա (անխորագիր, սկ. ճշանդութիւն մտաւ...), 8 Ա/5ա—48բ (ցանկեր՝ 5ա—4ա), Բ/52ա—210ա (ծր—զէ նշանակութեան՝ ձգ—ըր: Յակեր՝ 49ա—50բ), Գ/չիք:

Բ. ա. 210բ—1բ Պատմութիւն Բաբելոնի պատկերացն, որ ի վերապատ պարգեւեցաւ և տուաւ յԱւտուծոյ—Յետ ժամանակի անցանկելոյ զկնի գալլստեան Տեառն... և անուանեալ Հերակլիայ քաղաք, որ կոչի զայսօր ժամանակի, որ է Հրէկլի:

Բ. 211բ—4ա Յաղագս եօթանասուն և երկու բարգանդացն, որ ի Փոռան կղզին—Աղէքսանդր թագաւոր Մակեդոնացի, որդի Փիլիպպոսի... և հանգեալ խաղաղութեամբ ի տաճարի անդ, յորում:

Գ. 214ա—5ա Յաղագս ազգամամարտութեան սրբայ Անտարանին Ղուկասու, կտրեալու բանիւ զգեալ—Իսկ Ղուկաս աւետարանիւն գրէ, որ Մա-

տաթախ... անհայր լերկրի. յորում փառք յափտեանս, ամէն:

Գ. 217ա—32ա Վիճարանութիւն աստուածաբանութեան: Շարադրեցեալք ի Աստուածատուր եպիսկոպոսէ Լեմացոյ: Յաղագս սուրբ եկեղեցոյ առնասարակ: Առաջին վիճարանութիւն: Քէ զհ'նշ է խորհուրդ սուրբ եկեղեցոյ և թէ ո'յց մասանց բաղկեացն: Առաջին խնդիր—Աստ նախ գիտելի է. Հաւատով Հաւատամբ գոյ սուրբ խորհուրդ եկեղեցոյ... Եւ այս բաւ է յաղագս խորհրդոցն առհասարակ ի փառս Յիսուսի... ամէն: Կերը առաջին Հատորին (Հմմտ. Ն° 494, 4ա—20ա):

Դ. 232բ—71ա Մանօրութիւն Բարոյականի աստուածաբանութեանց: Շարադրեալ ի Աստուածաւոր եպիսկոպոսէ Լեմացոյ: Վասն կրթութեան և ճանաչողութեան զկիրառութիւնս եկեղեցականաց բան—խորհուրդն է հոմանուն. ասի զբազմաց տեսակաւ... բարի օրինակաւ ածել զնա ի առաքինութիւն:

Տե՛ս ձեռ. Մ 104, 127ա—71բ. 8 ա/232բ—4բ, Բ/235ա—51բ, Գ/251բ—3ա, Դ/253ա—60ա, Ե/260բ—1ա, Զ/261ա—6ա, Կ/266ա—71ա, Յուկիսկ ունի.

—271բ—2ա Յանկ գրգիլան, որ պարունակի ի յինքեան երկուսն հատորս: Առաջին հատորին սկսանի զգովսն Ե... և երկրորդ հատորին զգուխրս ԻԴ—Օ...—Ա. նախ, թէ զհ'նշ է խորհուրդ... Ե. իրատք յաղագս խոստովանութեան վերջ ցանգիս:

Ե. 273ա—49ա Թուղթ[Բ] Երանելոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Անտիոքայ, գրեալք ըստ Խառնաշիր Բաղաթաց, յորմամ կանէր վկայել ի Հռոմ, ի թագաւորութեան Տրիանոսի

ա. 273ա—5ա [Թուղթ առաջին ի Ջմիւրիւս Բաղաթ]—Իգնատիոս, որ է աստուածագնաց, եկեղեցոյդ Աստուծոյ Հօր և սիրելիք նորայ...

Բ. 275ա—6բ Լորին Թուղթ երկրորդ առ Պողիպպոս եպիսկոպոսն Ջմիւրիւսի Բաղաթայն—Իգնատիոս, որ է աստուածագնաց, Պողիպպոս եպիսկոպոսի...

Գ. 276բ—81ա Լորին Թուղթ երրորդ յմիսնոս—Իգնատիոս, որ է աստուածագնաց, եկեղեցոյդ օրհնելոյ...

Դ. 281ա—2բ Լորին Թուղթ չորրորդ ի Մաղ-

նրա ֆաղաֆ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ օրհնեալ ի շնորհացն Աստուծոյ...*

Բ. 282բ—4ա նորին Թուրք ճինգերոզ ի Տրալիոնս ֆաղաֆ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ սրբեցեալ...*

գ. 284ա—6ա նորին Թուրք վնցերոզ ի Ֆիլիստինիլայ ֆաղաֆ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ Աստուծոյ՝ Հօր Յիսուսի...*

է. 286բ—8ա նորին Թուրք նօքներոզ առ Հոսմ ֆաղաֆ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ հանգուցելոյ...*

բ. 288բ—90ա նորին Թուրք ուրբերոզ յԱնտիոք Աստուծոյ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ ընտրելոյ...*

բ. 290բ—1բ Թուրք իններոզ. Մարիայ կնոջ միոյ ի Կասպայն ֆաղաֆ առ Իգնատիոս Երանելի գրեալ—*Մարիա, պանդոխտ Յիսուսի Քրիստոսի...*

ձ. 291բ—2ա Թուրք տասներոզ. Պատասխանի բղթին Մարիա՝ Երանելոյն Իգնատիոսի գրեալ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, գթալոյ ի շնորհացն Աստուծոյ...*

ժա. 292բ—4ա Թուրք մետառաներոզ ի Տարսոն ֆաղաֆի—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ սնահականի...*

ժբ. 294ա—5բ Թուրք երեսասներոզ առ Ուրիան օտրկառագ—*Իգնատիոս, որ է աստուածգգեաց, որ է աստուածապատիկ...*

ժգ. 296ա—9ա նորին Թուրք երեսասներոզ ի Փիլիպպոս ֆաղաֆ—*Իգնատիոս աստուածգգեաց, Եկեղեցւոյ Աստուծոյ, որ գթացալ... և զօրացարուք ի շնորհացն Աստուծոյ... ամէն, Կատարեցալ երեստասան թուղթքս սուրբ եպիսկոպոսին և առաքելոյն Իգնատեան, գրեալք յանցսիր ի քաղաքս, կանովորս զգուշաւորս մանկանց Եկեղեցւոյ, ի ժամանակին յորժամ իւանէր վկայել նա ի Հռովմ...*

Զ. 301ա—402բ Վկայութիւն արդիւնականք և հարկեալ յաղագս առ պատրաստ փոյ ի ձեռք րանաօրաց՝ ի պէտս իմաստութեան և առ կարիս ֆարգութեան և ի պէտս հակեանաութեան, և ի պատարասան հարգումնոց: Մտղկափառ արարեալ յԱստուածաշունչ տաղից՝ ի Հոնց և ի Խոբց Կառկարանաց, և ի վարդապետաց Եկեղեցւոյ, երկապիւրբեամբ ուրումն ծովանանիսի վարդապետի Իզմիւնացալ

1. 301ա—11ա [Վկայութիւն յԱստուածաշունչ գրաց]: Ի գրաց Տօրիքայ՝ Ռափայիլի հրեշտակի—*Քարի է առնել զողորմութիւնս...*

2. ա. 311ա Վկայութիւն յԱռաքելական առաքին կանոնաց—*Կարգեցին առաքեալքն և հիշն հաստատութեամբ, Եթէ եղիցի տոնս... ք. 311աբ Վկայութիւն ի կանոնաց սրբոյ առաքելոյն Թաթեմի—Հհաց պատարագին...*

3. ա. 311բ—4բ Վկայութիւն ի գրաց սրբոյն Դիանէսիոսի Արիսպագալոյ յառաջին քաղաքանութեան սրբոյն Մանփանեսի Սինեաց եպիսկոպոսի... Յեկեղեցական ֆանեայապետութեան—*Մածկեալն հաց... ք. 314բ—5ա ՅԱստուածաշունչն անուանց—Որ զերազոյն ի աստուածածնողութեան... ք. 315ա ի Խորհրդական աստուածաբանութեան—Ոչ է Լորա քնախն... ք. 315ա ի Թխտոյն օր առ Գայիոս—Ոչ մարդ էր...*

4. ա. 315բ—6ա Վկայութիւն յԱռաքելական գրաց: Ի բանից... Գրիգորի Լուսաւորչին—*Հոգի Սուրբ որ ի քէն ղղթէ... ք. 316ա—20բ ի Մեկնութեան հրեշտակին, զոր արար Տեպեան... Գրիգորի... Լուսաւորչին—Որոյ սնան խարխսին...*

5. ա. 320բ—3բ Վկայութիւն Յանապատուով գրաց...—*Որք կարողք և մանկագոյնք են... ք. 322բ Վկայութիւն ի Կանոնաց իւրաց—Եթէ որ քահանայիցն...*

6. 322բ Վկայութիւն ի Զգոն գրաց... Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին—*Գեղեցիկ և ցանկալի է...*

7. 322բ—3բ Սրբոյն եփրեմի Խորին Աստուծոյ—*Ո՛վ մեղաւոր, Եթէ ի տուր և առ շնորդ...*

8. 323բ Գրիգորի Մանեչիազարծի—*Այսպէս իմացի միութիւնս...*

9. 323բ Որոգեղէի վարդապետի—*Ջոշ գիտելն Քրիստոսի...*

10. 323բ—4ա Կիրիլի Սուրաշկի ճարտագետին ի գրաց... Կոչումն ընծայութեան—*Թէ որ ոչ ընկալցին...*

11. ա. 324ա—5ա Բարսղի Կեսարոս ճարտագետին ի Հարցողաց գրաց—*Համարէն երկս զայսոսիկ... ք. 325ա Նորին... ի Պանոց հառն—Ոչ մանկագոյն... ք. 325ա—6բ Նորին Բարսղի—Ահա բանին երկինք... ք. 326բ Նորին ի Կանոնաց իւրաց—Որ յառաջ քան զայտնութիւնս...*

12. ա. 326բ Գրիգորի Նիսացոյ ի Զատիկի հառն—*Ի Հօրե քղխալ Հոգին... ք. 326բ Նորին... ի Թաղման հառն—Շնորհեալ ինձ զսուրբ մեռեալսն...*

13. ա. 326բ—30բ ՅԱռ ոսո գրաց... Գրիգորի Աստուածաբանի—*Լսեա ծնունդ... ք. 330բ Նորին ի Կանոնաց իւրաց—Իսկ զայլոց շար համբաւ...*

14. ա. 330բ—1բ Վկայութիւնք ի Մեկնութենէ Յովնանու Անաարանին... Յովնանու Ոսկերե-
րանէն—Յորժամ հաղորդիմք ի մարմնոյ նորա...
բ. 331բ նորին ի Մեկնութիւն Մատթէի—Հանգի-
ստութիւն մեր... գ. 331բ նորին ի Պենեկոսաւէին
աղօթից—Որ հայ, Տէր... դ. 331բ նորին ի ներ-
բողան սրբոյն լուսաւորչից մերոյ—Բարձրացաւ
ի խաչին... ե. 331բ—2ա նորին...—Մի՛ երկուզա-
ւից լինիր...

15. 332ա—4բ Վարբ ե պատմութիւն սրբոյն
Գրգորի Մանչեկագործի նոյն Կեսարիոյ եպիս-
կոպոսի, զոր արարեալ է սուրբ Գրգորի Կեսա-
րացիէ՛ն եղբայր սրբոյն Բարսղի եօթնալուսի...—
Սքանչեղգործն Գրգորիոս...

16. 324բ եպիփանու Կիպրացոյ ի Մեկնու-
թենէ Սաղմոսին—Որք դարձան ի Տէր...

17. ա. 334բ—6ա Կիւղի... Աղէֆանդրի... ի
Գտնուց գրոց... Հշարդ անուն... բ. 336ա—7ա
նորին... ի Պարապմանց գրոց...—Բարգմանի էմ-
մանուէն... գ. 337բ—9ա Հարցումն Տիրեմեայ
Բանայի—ծթէ բոլորիցս Աստուած...

18. 339ա—41ա Սրբոյն Աբանասի Աղէֆանդ-
րացոյ—Նոստողանիմ զՔրիստոս Աստուած...

19. 341աբ ի Կանոնաց Մեծին Ներսիսի...—
Հօղուցացի առաւել ևս սարկաւագործ...

20. ա. 341բ ի Կանոնաց... Խանակայ... հայ-
րապառիկ—Սարկաւագ ի մկրտութիւն մի՛ իշխե-
ցեն... բ. 341բ—3բ նորին Խանակայ... գերա-
ւանդութան յաղագս սպաստարաց սրբոյ եկեղեց-
ւոյ ե պտղոց ժողովդեանց ընծայելոց ի տուն
Աստուծոյ—Փանդի սուրբ լուսաւորիչն... գ. 343բ—
4ա ի Տեսլենէ նորին—Տեսի, և ահա կայր...

21. ա. 344աբ երանելոյն Դաթի Անկաղբ
փիլիսոփայի ի ներբողենէ Նաչիւն—ծթէ թուի ոչ
փորք ինչ... բ. 344բ—5բ նորին ի Սոմնաւանց
գրոց—Պարտ է գրեթէ յամենայն իրողութիւնս...

22. ա. 345բ—8ա Վկայութիւնք ի բանից...
Գրգորի Նաւեկացոյն—Հոգի՛ր Սուրբ Հշմարտու-
թեանք բղխեալ... բ. 348աբ Վասն սրբալոյս իւ-
րոյն միտանի—Որպէս յիշում յուսարանի...

23. ա. 348բ—9բ ի Ֆիստս Ուրի գրոց... Ներ-
սիսի Կալիցցոյ—Ի հարցանելն ցրեալ... բ. 349բ—
53բ նորին յԸնթ[ն]անդալան գրոց—Մեծ է աղ-
բատանալն...

24. 353բ—4բ ի Մեկնութենէ Կաթողիկէից...
Սարգսի շնորհալոյ վարդապետի—Թէ՛ն յարթալու-
թիւնն մտանիցն...

25. 354բ—9ա ի Մեկնութենէ Սաղմոսին...

Ներսիսի Լա[մ]բրոնացոյ—Տէ՛ր, յերկինս է ողոր-
մութիւն ք...

26. ա. 359ա—81բ ի Հարցմանց գրոց... Գրի-
գորի Տաբակացոյ...—Կրկին է յար... բ. 381բ—2ա
նորին ի Պարապմանց Լուծման—Իր բառս այս...
գ. 382աբ նորին ի Քարագրէն—Թէ՛ վասն է՛ր
սրբոց մահն...

27. 382բ—3ա ՅԱղամբոց... Ասաբելի Սիւ-
նեցոյ... Յետ քննութեան դատաստանին...

28. 383ա Վարդապետաց սրբոց—Անգիտու-
թիւն է մայր ամենայն շարեաց...

29. 383ա—4բ Տոգեշան բանից... Նազրեայ...
—Տեսի ես զայնր հպարտութեան...

30. 384բ—5ա [ի Բանից իմաստասիրաց]. Ա-
րիստոտելի...—է ոմն որ շարժէ զերկնային մար-
մին... (այսպէ՛ս Վերգիլոսի, Սիբիլայ, Պղատոսի,
Սոկրատայ)...

—385ա Յայլուստ գտնալ պատմութիւնք

31. 385ա—6ա [Վասն պատկերին օր ի Քիւ-
րիտեմ].—Պատմեաց մեզ սուրբն Աթանաս...

32. 386ա—9ա Տաղագս... իտոյն, զոր գտնալ
...յԱրեւել յԱղունի գիրս ե թարգմանեցին ի հայ
գիր—Արդ, պատմեցուց յաղագս սուրբ իտոյն...

33. 389ա—90ա Տաղագս իտոյն... զոր օժա-
նէին զքաղաւորսն—Արդ, իտոյն որակութիւն զա-
նազան է...

34. 390ա Պատմութիւն վասն համասփիտ
ծաղկին—Ներքին զնա յորժամ Յուլն լինի տանու-
տէր...

35. 390բ—3ա Պատմութիւն... Մարիամու
Մազդաղեմացոյն—Եւ յետ համարակալոյն Տեա-
ռեն...

36. 393բ—4ա Վասն... Աստուածածնին. Թէ
յօ՛ւր ազգէ եւ—Մարիամ էր յազգէ Ղենայ...

37. 394ա Վասն Տաղանաւուն գեղոյ—Այլև
Յորդանան անուն բաղադրեալ է...

38. 394բ Սուրբ Հօրն Պիմփին Մեկնութիւն...
Լիզնիկէի ծի գլխոյն—Ծւ եթէ իցեն արքն այնո-
քիկ...

39. 394բ—5ա Վաճակեալ վարդապետի...
Վասն... Ամպալումայ—Ամպալում մարգարէն ի
ժամանակս գերութեանն...

40. 395բ—8բ Վասն հաւալութեան հաւուն,
զոր յիշէ Դաթի—Ասի ի պատմութեանց յաղագս
Տեառն մերոյ...

41. 396բ—7բ Յայլուստ... Վասն սուրբ իւ-
րոյն, որով օժաւ Քրիստոս...—Այսպէս իմացաք
ի հոգեկից վարդապետէ մերոյ...

42. 398 Յաղագս երից մանկանցն...—Ցայնժամ
արք հինգ զօրաւորք...

43. 398թ Վասն փիւնիկ հաւուն...—է թոշուն
ինչ է շնորհս...

44. 398թ Վասն վիշապին, որ զօրինակ բերէ
սատանայի—Դարձեալ ասի ի պատմութեանց, թէ
վիշապ մի կայ...

45. 399թ—401թ Վասն նղիայի...—Յորժամ
ենկ նղիայ...

46. 401թ Յաղագս Նինուէացոցն—Յորժամ
Նինուէացիքն իրենանց քաղաքին...

47. 401թ Սրբոյն նիւրեմի Յաղագս Նինուէաց-
ոցն—Քաղդէ առ սոլլի զճնունդս Նուրի...

48. 401թ—2ա Վասն աշտարակին շինու-
րեան...—Ու գիտելի է ըստ աստուածային գրոց...

49. 402թ Յաղագս շնորհաց սրբոյ պա-
տարագին—Որպէս ասն վարդապետք եկեղեցւոյ,
թէ մարդ, որ երթայ ի պատարագն սուրբ... Աս-
տուծոյ և Որդոյ պատարագին շնորհս Յորժամ
փա՛ռք յաւիտեան:

Է. ա. 403թ—32թ [Յովնաննու Որոտնեցւոյ]
Քարոզ ի բան մարգարէին Դաւթի, որ ասէ. ի
սկզբանէ Տէր զերկիր հաստաւեցեմ. զօրժ ձեռաց
բոց երկին են—Ո՛վ Տէր Աստուած իմ... Բուռն
հարկանեմ զՔարգմանութենէ առաջի եղեալ մար-
գարական բանիս, որ ասէ. Ի սկզբանէ Տէր զեր-
կիր հաստաւեցեմ, Այլ նախքան մտանել ի
մեկնութիւն բանիս, նախերգաբար յարդարեցուր
զգլուխս Բժ-անս... որ միայն տեսանէին ի [ազկի-
սարդուրն իրկնից... և շարժականք կոչինք. Մ
2017, 364թ]:

բ. 433թ—7թ [Էճնաննու Որոտնեցւոյ] տիե-
զերայոյս վարդապետի արտեալ ի բան Աւետա-
րանին ըստ Յովնաննու, որ ասէ. Ի սկզբանէ էր
Բանն... Ամենայն ինչ նուրի եղև—Ճահատորիմ,
ո՛վ կանառք լուսեռամից... Եւ նախ ասացուր
զանեղութիւն, զի մի ասա. Մ 1431, 148թ ի անե-
ղութիւն ունայն... այլ միշտ ընդ շոր զոգ Աս-
տուած ի [Էճնատամ և ի Սուրբ Շողիս... Եւ և
այլ բազում զանազանութիւնք, բայց վասն աւուրս
պատշաճի՛ այսքան բաւական լիցիք. Մ 1431,
152թ—63թ]:

Ը. 1. 439թ—45թ Մեծի Գալստեան Մաղկա-
գարդի՛ ասացեալ Առաքել վարդապետէ—Անժա-
մանակ Բանդ Աստուած, արթայդ համայնից... Եւ
նմա փա՛ռք... ամէն:

2. 445թ—51թ Մեծի յաւուր Յառութեանն
Քրիստոսի Աստուծոյ մեռոյ՛ ասացեալ յԱռաքել

վարդապետէ—Իմաստութիւն շոր՛ Որդի Աստուծոյ,
սուր զօրութիւն մտաց... Որ է արհնեալ... ամէն:

3. ա. 451թ—2թ Յառմարեցու հառս ի վանէն
Ղազարու ձեռնար ամենամեղ և եղկելի քշառա-
կան անճնիկ Առաքել վարդապետէ, ի թվականին
Հայոց ՊՂ և Ա(1422): Գովասանութիւն սուր Աս-
տուածածնի՛ Սինեաց վարդապետէ (Նախերգան)
—Պարտ է զոգել զսուրբս և զ[ը]խորեայն Աս-
տուծոյ... Ապա ևս առուն զճոզուր ձեռոյն մեր...
յորոց և մի... Գրիգորիոս Խլաթեցի... Առաքել
սկտականուն վարդապետ, որ լին բաւական զո-
վել...

բ. 452թ—3թ Գովասանութիւն սուր Աստուա-
ծածնի՛ ասացեալ Տէր Առաքել Սինեաց վարդա-
պետէ—Աստուածածին կոյս լրդացեալ, ի յու-
ստութեամբ զԱստուած ձեռնալ... ի յեղապնացս
առ անեղի, ի մարդկանէ առ Աստուած Փաղբ
յաւիտեանս, ամէն:

Թ. [Մամբ քնագիրք]

1. 453թ—4թ Յաղագս սանմանի մարգոյ—
Նախ՛ պարտ է գիտել, թէ զինչ է մարդն Մարդն
է կենդանի, բանաւոր, մահկանացու... Որոմ
փա՛ռք. ամէն:

2. 455թ Չարգմունք իմաստնոց և պատաս-
խանի գիտնոց—Չարք. Իմաստութիւն ընդհանուր
է, թէ՛ մասնական... Պատասխանի. Իմաստութիւն
ընդհանուր է... Չարք. Ո՞րք են կարգեալ գրեանս
Հայոց, Պատասխանի. ՋՏօնական, այսինքն
զՏօնացոյցն՝ Մարինեցի հայրն Սողոմոն, զՏօնա-
պատճառն՝ զԿարմնշաճորոյն հայրն Սամուէլ,
զՏօնացուցականն՝ Վարդապ հայրն Աստմ, զՆեր-
փոդեանն և զԱսամատրսն՝ Գրիգոր Վկայասէրն
Վլաթեցի... մեղ օրինակ՛ Մովսէս, Դաւիթ և Պետրոս:

3. ա. 455թ—8թ Յաղագս հնոյ և նորոյ բա-
նանայութեան—Բայց հարկաւորաբար ի նախե-
րութեան բանիս պարտիմք խնդրել, թէ ընդէ՛ր
մարգարէի... ասէ, թէ՛ Դու ես քահանայ...

բ. 458թ—9թ Խորատ Եպիսկոպոսին առ այնու-
սիկ, որք հրաւիրեալք են յառիցեան բաճանայու-
թեան—Բայց այժմ առ ձեզ են բանքս, ո՛վ նոք-
րեծա հրաւիրեալք...

գ. 459թ—61թ Դարձեալ վեց ազգ սգեստի
բանանայն սգեստաւորի՛ խաչակից լինի Քրիստո-
սի—Առաջին զգեստն է խորն... անգրաւ յաւիտե-
նի. ամէն:

4. ա. 461թ Ստորագութիւն Արիստոտելի—
Այսինքն՛ լորիւք գլխովք վարի ամենայն իրողու-

թին. է՞, դի՛ն է, որպիսի՛ ինչ է, վասն է՞ր է... և ասեն:

բ. 461բ—3ա Տասն ստորագործիքն Արիստոտելի—Առաջին՝ գոյացութիւն, որ էութիւն ինչ... և թէ անշի՛ր է ճշմարիտն քան զսուտն, լինի՛ տրամարանական:

գ. 463ա—Յոռս (=Չոռս) են կարգ գիտութեան—Մի՛ զի գիտէ, և գիտէ որ գիտէ... սա յանդուգն է. փախի՛ր ի սմանէ:

դ. 463բ—4ա [Յաղաքս երկրաչափութեան]—Հարց. Երկրաչափական որպէ՛ս անուանեն? Պատասխանի. Ի միոյ տեղ անյայտ նիշն ասէ... Զերկրաչափութիւն եզրկապողքն գտան... զաստղաբանութիւնն՝ քաղզէացիք:

ե. 464ա—Իմաստասուէրն ո՞րք են առաջին և զկնի—Առաջինն՝ Հոմերոս է... այս պատկերս Պղատոնի է՝ առն դիմաստութիւնն ի լոյս ածողի:

զ. 464բ Յաղաքս խորագր[եալ] պատմութեանց, որ ասի Բանայի մտաց (այսքան):

ՅԵՇԱՅԱՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 210ա (Արարհամ գրչի) Բերանն աստուածային, անօթն ընտրութեան, գրիչն Հոգւոյն Սըրբոյ, յափշտակեալն յերկինս, ճրանելին և սրբազան առաքեալն Պօղոս ասէ՛ ի գիրս իւր, թէ զհետ Գրոց Սրբոց ընթացաւորդ, զի նորօք ունիցիք կեանս: Մեծ է հետեւումն Գրոց Սրբոց, քանզի ճշմարտապէս հետեւի գրոց՝ է հետեւի աստուածային կամաց, քանզի կամք Աստուծոյ ի նոսին հաւասարապէս: Ուստի զայս գիտացեալ սրբազան հայրն մեր և մեծ բարեունապետ՝ առաջնորդըն վանից Թովմայի առաքելոյն տէր Յօնանենէ վարդապետն, յոյժ փափաճեաց և սրտատենչ բաղձանքս շանաց, կամեցան և ետ գրել ինձ՝ մեղաւորիս և ապիկար, անպիտան գրագրիս՝ Արեւնամ Ննին դպիր, ամենինն ոչ հայելով ի կորուստ դրամոյ, այլ միայն զայս խնդրելով, զի ի յայտ ենկեցան սոյնպիսի քաղմանալի գիրքս և աստուածաբանութեան բանքս՝ արարեալ ի հոր Յօնանենու Դամանակացոյ և աստուածաբան վարդապետէ, որ է արեգակն ի մէջ այլոց աստուածաբանից:

2. 286ա (Յակոբ գրչի) Գրեցաւ յնազկիոյ ՌՃԶԲ (1740), ձեռամբ Յակոբին:

288ա Ասա՛ղ, աշեր, որ խաւարիս և լուծանիս, Մատունք և ձեռք՝ դու հող լինիս, Խաթող դպիր՝ գծող գրիս, Ի ձեռք խնդրի Տէր ողորմիս:

299ա Աւարտեցաւ գիրքս ի Հայոց Թլփին՝

ՌՃԶ և ինն ամիս (1740),

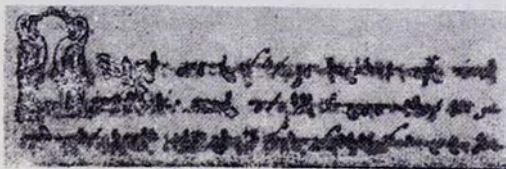
Ի յամսանն Օգոստոսի քսան և հնգին, Եւ ի քաղաքիս մեծի յնազկիային, Ձեռամբ Յեղաճաժ Յակոբին՝ Անպիտան և անարդին ծառային:

3. 215բ (Ստացողի) Ես՝ յետիւն և անարժան ի բանասիրաց և մոխիր ի հոգմահոսաց և մեղապարտս ի յուրեւաց և անկարգս ի կարգաւորաց, տէր Յօնանենէ աքեպիսկոպոս ի յկրեւելից կուսէ, ի Գողթան գաւառէ, անարդին յաջորդ ի սուրբ Բարդուղիմէոսիմ վանից՝ հոյակապ և սքանչելագործ Սըրոյն Թումայի առաքելոյ, որ կայ ասն նորին անդ, միսեալն ի կողն Յիսուսի և ներկեալն սարսափելի արեամբն Քրիստոսի, յորոյ ևզէ ծառայ ստրուկ՝ նուիրեալ ի մակնութենէ իմմէ ի ծնողաց իմոց, սեռալ և վարժեալ սրբութեամբ առոտս ծերունեւորդ, գեղեմաստ և քաջաքառող արհիպիսկոպոսին, երանելոյն Յօնանենու առաքելոյ՝ ի նոյնոյ վանաց Սուրբ Թումայի առաքելոյն և բոլոր թեմի և վիճակի նորին Տանէ Գողթնեաց: Արդ, ըզմէ ընկանաւ յոյժ փափա՛մ ունէի յայսմ գրոյ, որոյ հեղինակն է Յօնան Դամանակացի, աքեպիսկոպոսն Մանսուր կըրեցեալ. այլ և ժողովալ վկայութիւնք առաքելական և վարդապետական գրոյ, այլ և զանազան բարոյք, այլ և Խորհրդոց եկեղեցւոյ և Աստիճանաց գիրք, յորոց պատահեցայ ի Բիւզանդ մայրաքաղաքի, ի Պատմութիւնագրեան Հայաց, և ետու գաղափարել զսա ի պտղոյ արդեանց զաւագանի քարոզութեան իմոյ, ի թուոյ կենարարին մերոյ հազարերորդի եօթնհարիւրերորդի և քառասուն, որ ի վերայ բարդի, և ըստ էասական թվոյն Հայոց հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուն և իննեւորդի (1740), ըստ յունարէն ամսոյ Յունվարի մուտն և ի Հայոց ամսոյ Տրէի տասն և եօթն, և թերեալ երի ի վանս Սըրոյն Թումայի առաքելոյ՝ յիշատակ անշիւղ ինձ և բարեմոյ ծնողաց իմոց: Եւ մի՛ որ իշխեսցէ հանել զսա ի Սուրբ վանուցն Թումայի առաքելոյ, և եթէ յանդէին հանել զսա, ընդ Դաքանու և ընդ Կորիայ հնուն, ընդ Յուլայի և ընդ Արիտի նորոյս ընկալցի զպատիճ, որոց միին մատնեաց զՏէրն և միւսն ուրացաւ զՈրդին Աստուծոյ: Իսկ ընթերցողքն և շահեցողքն ի սմանէ կամ գաղափարողքն՝ յիշեալք լիցին ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ. ամէն:

Մաղկեցաւ և կազմեցաւ գիրքս երկուց հաւաքատից եղբարցն Բարսիլի և Յակոբայ:

ԶԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԶԵՆԱԳՐԱՑԻ

272բ Յիշատակ է սուրբ գիրքս, որ կոչի Քաղաքի գիրքս, ուստա Մեսրոբին և իւր ծնողացն՝ հանգուցեալ Ներսիսին և իւր կողա[կ]ցուն՝ Պաղդայ-գուլի, և իւր եօթն մասն Ննքնցելոցն, ի դունն

102

ՅՈՎՀԱՆ ԴԱՄԱՍԿԱՅԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԷՐ

ԺԸ—XVIII

ՄՏԱՑՈՂ՝ Յակոբ վրդ. Ծաղկեցի:

ԹԵՐԹ՝ 88. չգրած՝ 2բ. 6բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Բ×12 (Ա 18, Բ 11, Բ 2): ՆԻԹ՝ բուրբ, մանկեան լուսաբոյնով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 20, 1×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միտին: ԳԻՐ՝ ետրդիբ (Նմուշ՝ 19): ՅՈՂ՝ 25: ԿԱՅՄ՝ վարդաբայն ծաղկաբայն, բիկունն ու անկիւնները՝ ակ կաշի, միջուկը՝ օտաւաքաւոր, օտաւաք՝ բուրբ, լուսեցակաւոր՝ կամրի: ՊԱՆԱՆԱԿ՝ 3+2, սպիտակ բուրբ (3-րդը՝ վարդաբայն):

ՄԱՆԴԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Ձ ա ր դ ա գ ի ր՝ ճա:

ՎԻՃԱԿ՝ պակասաւոր, քանակից գրողաշտր գունավոր խառն, մեկեւե՝ 88, վերակազմիւն բերքերը խառնում. կարդալ՝ 1—14, 88—88, 15—88: Կազմի եզրերը մաշում, րիկուններ ցեցակեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 3ա—88բ [Մատենագրութիւն Զովհաննու Դամասկեացայ]

ՅԵ՛ս ձեռ. 83, ճա—228բ. «Պատասխանի Բղթոյն Կողմայի»/3ա—4ա (սե. «Զանեղութիւն մտաց...»): 9 Ա/8ա—14բ, 89ա—88բ, 15ա—6բ (իւ. իւզ—իւք—լէ, իւէ—ծ, Թափում՝ իւզ, Թերի՝ իւզ, խն: ծանկը՝ 4բ—5ա, Ա—ԿԹ՝), 8/18ա—88բ (ծղ, կէ՛ն՝ անխորագիր, իք՝ «Հասն տրամութեան», ին, իւզ, ձք—ի, խէ, 6բ: բազումը ստանց գլխանիչերի: Թափում՝ 6, Թերի՝ ղը, վրդ. «... և սատակեացի զմարդն անօրէնութեան գորդին», ծանկը՝ 16ա—9ա, Ա—Ժ՝), 9/լիւ:

Բ. [Յանյաղագրութիւն՝ ԺԹ դ.]

1. 1ա [Թուրք առ Կարբայ մնալի գործակաւար տէր Նայիլ]—1846 ամի Դեկ[տ]ր[եմ]բերի

Սուրբ Թումայի առաքելոյն. յիշատեան արդարոցն արդարոցն օրհնութեամբ եղիցի. Տէր Աստուածն անճնեցի յիշատակ արասցէ. ամէն, Գրեցաւ Թիմի ՌՄԼԸ (1789), Նուրմերի ժէ՛նս՝ մեղաւոր և անարժան Նայիլ սեւակորս գրեցի:

24. Կա[ր]բայ մհայի գործակաւար տէր Նայ-յ[ի]. Ցա[լ]տարարութիւն լին[ի] Հրամանաւ, որ Պապան էր ամեօ 18 ամե[ա]յն, Մարգարի դուստր Մկրտչեան 16 ամեան... հարսնացիեալ կուս ընդ կուսին:

2. 1բ Մտնակ պարտաց...—ի 1848 ամին... գրուս գորութիւն այս է, որ ես Ղուլարվէլ գիւղի բնակիչ Մարգարս Կիւսկանով վեր առեալ... Նս, Գրիգոր Օվանէսով վկայ եմ:

3. 2ա Այս է ոչխարի հիտալ, որ տվիք Մա-մատին Թ էծ, Թ ու, լԱ Թողլի, 22 անաճ. 2ամե՛ն՝ ձ[ն] (135):

4. ա. 70բ—1ա Մէկ մարդու մի հայան ուռեայ...—Մօրմէնու քօքն բերես... ք. 71բ—2ա Մէկ մի, որ մեռելի պէս ընկել է...—Առ գլուխ սըխ-տոր... գ. 72բ [Ինդ] ղապգի—Առ մկան ծեռուն...

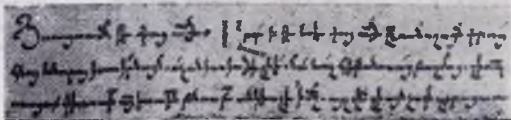
ԶԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

2ա (Ստացողի) Այս գիրքս երկից երանեալ և հանճարեղութեամբ շատացեալ լուրկեցեցի խոհեմազարդ Յակոբ վարդապետին, որ իւր դառն վաստակոցն և [հա]լալ քրտամբն է ստացեալ. բաւ է:

Կենդադրւմ՝ 3ա, ճա Քրիստոսի ծառայ Ցա-կոբ վարդապետ, ՌձԳՆ (1746): ճա Քրիստոսի

ծառայ տէր Ակոբ վարդապետ... (թուականն ան-
բնթենի):

Դրափորձ՝ 2ա Այսօր ցընծայ լեանն Թա-
փօր... (3 տող):

108

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԸ—XVIII

ԹԻՐԹ՝ 210, չգրում՝ 209թ—10թ: ՊԲԱԿ՝ Ա—ԻՁXՅ
(Ա 12, ԻՁ 6): ՆԻԻԹ՝ քուրք, լուսադրոշմով (բազմաստղ-
մանկ): ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 20, 1X14, 5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին:
ԳԻՐ՝ հետգիր (հմուշ՝ 53ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱՋՄ՝ շաղկապ-
գոյն կաշի, միջուկը՝ սառնաքարայր, աստաղը՝ սպիտակ
քուրք (առաջինը՝ մասն զմեզանակի, վերջինը՝ մասն ԻՁ
պրակի), լուսանցանկերը՝ կտրմիր, ՊԱՀՊԱՆԱՎ՝ 2, քուրք,
սկզբում, ծաղկանքան լուսադրոշմով:
ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Ծգրանառումն է պրակները տառե-
րը վնասուած, կազմի կաշին մաշտած, բիկունը ցեցակեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ե Կ Ա Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—199ա [Մատենադարանի մզկան-
նու Դամասկացու]

Տե՛ս ձեռ. № 83, 6ա—229թ. «Պատասխանի թղթոյն
Կոզմասիոյ յՅար, ի Ս/4ա—23թ (ցանկը՝ 1ա, Ա—ՍԱ),
Բ/23թ—27թ (ցանկը՝ 1թ—2թ, Ա—Ժ. Համարանիշով՝
Ա—ՍԳ, մնացեալը մատիտագիր՝ 1—47), Գ/98ա—198ա
(ցանկը՝ 2թ), Գ/գրքի սկզբում և վերջում այլ ձեռքով
նշումներ.

ա. 97թ «Բանքս, որ զկի՛ հետին և մակագրի ի
նոսին անունս. Յահաննու Դամասկացույ, ոչ Համարիմ,
թէ Լեոնա իցեն, այլ՝ այլոց: Բայց ընդ Լեոնի բանից
օրինականից, որպէս գտից յԱրեւելս, զի կարիցեմք յաւեց
առնուլ զնպաստ Էջտօթեան Հասառոյն մերոյ կաթու-
ղիկէնո:

բ. 198ա «Թէ՛ ով իցէ այս Յահաննէս Դամասկացի,

ու գիտեմ, զի սուրբն այն չէ, որպէս համարիմ, որ
գրի յեկեղեցեաց կաթուղիկէս:

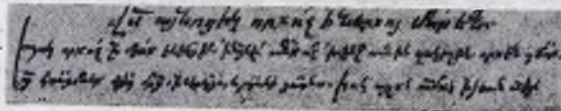
Բ. 199թ—208թ Գիրք Յաղագս վեցօրեայ ցա-
ծոց արարչութեան՝ արարեալ երանելոյն Բարդու-
ղիմէոսի Մարադայ եպիսկոպոսի, և քարգմանեալ
ի հոռմէականէն ի հայ բարբառ՝ ի Յակոբայ Հա-
յոց կաթուղիկոսէ

—199թ—200թ Առաջարանութիւն—Աջանիւի
եղև գիտութիւնն քո... Վասն ի դանազան մեկնու-
թեանց սրբոց Հաւաքեցի զսակաւ, եպիսկոպոս
աղգաւ Հոռմայեցի... Եւ ես՝ դատապարտեալ Յա-
կոբ կաթուղիկոս Հայոց, թարգմանեցի ի լաթին
բարբառոյ ի հայ լեզու, ի փառս Աստուծոյ...

ա. 201ա—8թ Ա. Առաջի ատուր—[Բան], ի
սկզբանէ էստեղծ Աստուած զերկին և զերկիր
[Մեկնութիւն], Վարդապետը սասն, թէ Աստուած
ի սկզբան լինելութեան արարածոցս երիս զործս
դործեաց... առաջին նիւթն էր աներևոյթ և ան-
պատրաստ ||... (ընդհատում):

ԳՐԵԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

209ա (Շղագիր) ի վայելումն Արքանավ վար-
դապետի Կրետացոյ, ընծայեալ ի Յոհաննէս ար-
հիեպիսկոպոսէ Լեւոց, թվին Հայոց ՌձԶԸ (1729),

Ժ Ռ Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Կաթա

ՌՅՄ—1350

Գրկ՝ ֆրա Անգրևա:

Քրկ՝ 403. չգրած՝ 1ր: Պրկ՝ Ա—ԽՂ×16 (2, 4, 14, 4ր 12, 42, Ի, ԻԱ 15): Նիթ՝ բուր: ՄեծՈՒԹԻՒՆՆ՝ 20.7×14.8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բաղադր: (նմուշ՝ 19ա): ՏՈՂ՝ 10—35 (խոսն): ԿԱԶՄ՝ դռնաբաղադր չազանակալուն կաշի, միջուկ՝ տախտակ, աստաղը՝ ծաղկանիւս կանգն ծածկա:

ՄԱՆԿԱՆԱԲԱՐՈՒԹԻՒՆ—Կիտախառն: 3ա: Լուսանցազարդ՝ բառակալ (3ա): Գոյն է Ե՝ կարմիր: ՊԱՏԱՌԻՒՆ—ՊԱՆՊԱՆԱԿ—ճաշոց: Ժ—ԺԱ ղղ: 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), ստացւած մկկական քերքի բնականակի ծալումը: Մազաղար, երկսին, ուղղադիր երկաթաղար (նմուշ՝ Բա): Լուսնեցազարդ՝ Դր: Կարդալ՝ Թա, Ար, Բր, Աա. «այ իրի ի իննէ անխի... Արագ տաղ ենար [գիտ] ի ծուղս: Կիսն [զաման] (Բ Երեմ, Թ, 15—24 և 3ովր, Ժ2, 1—11), Դա, Դր, Դր, Դա. «(առ)ախնաց գիտ առ ձեզ... մի ախիցես ի տախ [բառ] երբ դարտիրն» (Եւր, Դ, 13—15, 3ովր, Բ, 21—28, Բ Երեմ, Բ, 11—17):

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբա: 248ր—50ա, 316ր—1ա, 263ր—4ա ի միկ 1-ական քերք ընկած: Ցնցակեր՝ Պատուիկ-պանդա-նակ Ա—Բ, 1—5, 68—92, 192—235, կազմ և աստու: Կազմի կտրիք մաշուած, բիկունը մնասած, դռնակն ու կապիկներն ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 2ա—397ր [Ալիքսի Մեծի Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան]

—2աբ [Յանկ գլխոց առաջնոյ գրոյն, որ Յաղագս աստուածային բնութեան]—Ա. Նախ թէ՛ է Աստուած... ԼԳ. Յաղագս ողորմութեանն Աստուծոյ:

—3ա—4ր Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան (Յառաջաբանութիւն)—Փանդի գերբազանցութիւն աստուածաբանական ճշմարտութեանն...

1. 4ր—67ա Գիրք առաջին. Աստուծային բնութեան

ա. 4ր—6ր Նախ թէ՛ է Աստուած—Արդ, եթէ է Աստուած... ր. 6ր—8ր Յաղագս թէ՛ մի է Աստուած: ց. 8ր—9ր Յաղագս թէ՛ միայն մի է սկիզբը: դ. 9ր—11ա Յաղագս թէ՛ է՝ Հայր: Ե. 11ա—2ա Յաղագս թէ՛ է՝ Որդի: ց. 12ա—4ա Յաղագս թէ՛ Որդի է պատկեր Հօր: է. 14ա—5ա Յաղագս թէ՛ է՝ Որդին Սուրբ: ր. 14ր—5ր Յաղագս թէ՛ Հօգին Սուրբ՝ է՝ սէր Հօր և Որդոյն: ք. 15ր—20ր Յաղագս թէ՛ է՝ Հօգին Սուրբ սէր և պարգև: ժ. 20ր—

5ա Յաղագս թէ՛ ի յերոգութիւն անձանց է՝ միութիւն էութեանց: ժա. 23ր—4ա Յաղագս թէ՛ բազմադիմ է Նրբադրութիւն: ժր. 24ա—5ա Յաղագս թէ՛ է՝ համահասարակութիւն յանձինս: ժզ. 25ա—6ր Յաղագս զանազանութեան, որ ի մէջ անձին և էութեան: ժդ. 26ր—7ր Յաղագս անշարժութեան Աստուծոյ: ժե. 27ր—9ա Յաղագս անհունութեան Աստուծոյ: ժզ. 29ա—32ա Յաղագս անընթացութեան Աստուծոյ: ժէ. 32ա—5ա Յաղագս անպարագութեան Աստուծոյ: ժր. 35ա—7ա Յաղագս յախտնականութեան Աստուծոյ: ժր. 37ա—40ր Յաղագս անփոփոխութեան Աստուծոյ: ի. 40ր—1ր Յաղագս պարզութեան Աստուծոյ: իա. 41ր—3ա Յաղագս գերազանցութեան Աստուծոյ: իբ. 43ա—4ր Յաղագս ծանօթութեան Աստուծոյ: իզ. 44ր—6ր Յաղագս աստուածային անունաց: իղ. 46ր—7ր Յաղագս թէ՛ Աստուած է անձանի: իդ. 47ր—9ա Յաղագս նախազանգիւրացն և դպրութեան կենաց: իզ. 49ր—51ա Յաղագս յայտնականութեան աստուածային անձանց: իէ. 51ա—3ա Յաղագս կարողութեան Աստուծոյ: իր. 53ա—5ա Յաղագս զօրութեան սխնչելացն: իր. 55ա—7ա Յաղագս գիտութեան Աստուծոյ: լ. 57ա—9ր Յաղագս նախասմանութեան Աստուծոյ: լա. 59ր—60ա Յաղագս նախագիտութեան և անարգութեան: լը. 60ա—3ա Յաղագս կամացն Աստուծոյ: լզ. 63ր—5ր Յաղագս արդարութեան Աստուծոյ: լդ. 65ր—7ա Յաղագս ողորմութեան Աստուծոյ: 2. 67ա—136ա Սկիզբն երկրորդ գրոց. Յաղագս ստեղծումն

—67ա—8ա [Յանկ գլխոց երկրորդ գրոց]—Ա. Նախ՝ Յաղագս ստեղծման էից... ԿԶ. Յաղագս կարգի փորձութեան, որ ի մեզ:

ա. 68ր—9ր Յաղագս ստեղծման էից—Գերադանց բարութեան... ր. 69ր—70ր Յաղագս քաժանման ստեղծումն: ց. 70ր—1ր Յաղագս լաժնման պարունակաց: դ. 71ր—2ր Յաղագս բնութեան երկնից: Ե. 72ր—3ր Յաղագս բնութեան աստեղացն առ հասարակ: ց. 73ր—4ա Յաղագս լուսոյ: է. 74ա—6ա Յաղագս մութեանց: ր. 76ա—7ա Յաղագս բնութեան չորից տարեաց: ք. 77ա—9ա Յաղագս տպաւորութեանց, որ ի յոյն: ժ.

79ա—80բ Յաղագս ժամանակի: ժա. 80բ—2ա Յաղագս հրեշտակաց առ հասարակ: ժբ. 82աբ Յաղագս զանգալանութեան քանակապետութեան: ժգ. 82բ—3բ Յաղագս յատկութեան հրեշտակաց առ հասարակ: ժդ. 83բ—5ա Յաղագս յատկութեանց և զործոց իւրաքանչիւր կարգաց: ժե. 85ա—6բ Յաղագս առաւօտեան և երեկոյեան ճանաչման հրեշտակաց: ժզ. 86բ—7բ Յաղագս վերակացութեան հրեշտակաց: ժէ. 87բ—8ա Յաղագս հաստատութեան հրեշտակաց: ժը. 88ա—90բ Յաղագս հրեշտակական պանծանքութեան: ժր. 90բ—2ա Յաղագս խաւսից հրեշտակաց: ի. 92ա Յաղագս յատուկ անուանց հրեշտակաց: իա. 92աբ Յաղագս անշման դիւին: իբ. 92բ—3ա Յաղագս հոգեւոր անկման դիւին: իգ. 93ա Յաղագս տեղաւան անկման դիւին: իդ. 93աբ Յաղագս նորոգման հրեշտակին կործանման: իե. 93բ—4ա Յաղագս թէ՛ է՛ր վասն մեղքն սատանայի անբողի: իզ. 94աբ Յաղագս յատկութեանց դիւան: իէ. 94բ—6ա Յաղագս շարութեան սատանայի: իր. 96աբ Յաղագս Արամեային յատկապէս: իթ. 96բ—7բ Յաղագս հոգեւոր, թէ՛ զի՛նչ իցէ ըստ սահմանին: լ. 97բ—8ա Յաղագս թէ՛ զի՛նչ է՛նչ և ճոցին ըստ իրին: լա. 98աբ Յաղագս թէ՛ զի՛նչ է՛նչ և ճոցի անուան: լբ. 98բ—9ա Յաղագս եռակի ներգործութեան: լգ. 99աբ Յաղագս զօրութեանց տեղական ճոցեւոր: լդ. 99բ—100ա Յաղագս զօրութեանց զգայական ճոցեւոր: լե. 100ա—1ա Յաղագս մասնաւոր զգայութեանց: լզ. 101բ—2ա Յաղագս հասարակ զգայութեան: լէ. 102ա Յաղագս երկակական զօրութեան: լը. 102ա—3ա Յաղագս կարծողականին: լր. 103ա—4բ Յաղագս տրամախոնութեան: խ. 104բ—6ա Յաղագս յիշողականին: խա. 106բ—7ա Յաղագս զգալի շարժական զօրութեան: խբ. 107աբ Յաղագս զօրութեանց քանակն ճոցեւոր: խգ. 107բ—8բ Յաղագս քաժանման զօրութեանց: խդ. 108բ—9ա Յաղագս ճանաչողական զօրութեանց: խե. 109ա—11ա Յաղագս ճանաչելոյ զիրար: խզ. 111ա—2ա Յաղագս առնողական և կրողական իմացականին: խէ. 112աբ Յաղագս տեսական և զործնական իմացականին: խր. 112բ—3ա Յաղագս քանին և մասանց ներին: խթ. 113աբ Յաղագս շարժողական զօրութեանց ճոցեւոր: ժ. 113բ—4բ Յաղագս կամաց: ժա. 114բ—5ա Յաղագս տրամախոնին: ժբ. 115ա—7ա Յաղագս խղիւղ մտաց: ժգ. 117աբ Յաղագս ներգործութեանց ճոցեւոր: ժդ. 117բ—8բ Յաղագս քանակութեան ճոցեւոր: ժե. 118բ—9ա Յաղագս անմահութեան ճոցեւոր: ժզ. 119ա—20ա Յաղագս անձնիշխանութեան: ժէ. 120ա—1բ Յաղագս բնութեան մարդկային մարմնոյ: ժը. 121բ—4բ Յաղագս պատկերացութեան ճոցեւոր: ժր. 125ա—6ա Յաղագս ճանաչական կանոնաց պատկերացութեան: կ. 126ա—7ա Յաղագս բոլոր մարդոյ: կա. 127ա—8ա Յաղագս յատկութեանց մարդոյ: կբ. 128ա—30բ Յաղագս նախին ճոցեւոր: կգ. 130բ—1ա Յաղագս տունայ պատկերացնց նմին: կդ. 131աբ Յաղագս դրախտին: կե. 131բ—3բ Յաղագս անշման առաջին մարդոյ: կզ. 133բ—6ա Յաղագս կարգի վործութեան, որ ի մեզ:

3. 136ա—85բ Սկիզբն երբորդ գրեցն. վասն ապականութեան մեղացն
—136աբ [Յանկ գլխոց երբորդ գրեց]—Ա. Նախ՝ Յաղագս լարին... ԻԳ. Յաղագս թէ՛ ոյ մեղացն:

ա. 136բ—7ա Յաղագս լարին առ հասարակ—9արն է՛նչ... բ. 137ա—8ա Յաղագս սահմանի մեղացն: գ. 138աբ Յաղագս թէ՛ զի՛նչ է՛նչ մեղքն ըստ իրի: դ. 138բ—9ա Յաղագս թէ՛ զի՛նչ է՛նչ մեղքն ըստ անուան: ե. 139ա—40բ Յաղագս սկսբն մեղացն: զ. 140բ—2ա Յաղագս քաժանման մեղացն: զա. 142ա—8ա Յաղագս ներգործութեան մեղացն: զբ. 148ա—9բ Յաղագս սկսբնական մեղացն ըստ իրին: թ. 149բ—50բ Յաղագս սկսբնական մեղացն ըստ անուան: ժ. 150բ—2ա Յաղագս առաջին շարժմանց: ժա. 152ա—3ա Յաղագս յամեայ հեշտութեանց և հաւանութեան մեղացն: ժբ. 153ա—5ա Յաղագս երեքի մեղացն: ժգ. 155ա—7ա Յաղագս ներգործութեան երեքի մեղացն: ժդ. 157ա—8բ Յաղագս երեք գլխաւոր մոլութեան առ հասարակ: ժե. 158բ—62ա Յաղագս հպարտութեան: ժզ. 162ա—3ա Յաղագս նախնաւոր: ժէ. 163ա—6ա Յաղագս քաժանման: ժը. 166ա—8բ Յաղագս ծուլութեան: ժր. 168բ—70բ Յաղագս ազատութեան: ի. 170բ—2ա Յաղագս որկորամոլութեան: իա. 172բ—4բ Յաղագս բոլոր[ն]ութեան: իբ. 174բ—81բ Յաղագս թէ՛ երեք մոլութեան այս երեք իցեն մահու լարին և երեք երեքի: իգ. 181բ—3ա Յաղագս մեղաց, որ ընդդէմ ճոցեւոր: իդ. 183ա—5բ Յաղագս բոլոր մեղաց:

4. 186ա—240ա Գիւր չորրորդ. վասն մարդկութեան Գիւրտոյ
—186ա Նախնաւոր (=Յանկ գլխոց չորրորդ գրեց)—Ա. Յաղագս Հրեշտակական ողորուն... ԻԳ (=ԻԳ) Յաղագս նստելոյն Քրիստոսի ընդ այնէ Աստուծոյ:

—186ա Նախնաւոր (=Յանկ գլխոց չորրորդ գրեց)—Ա. Յաղագս Հրեշտակական ողորուն... ԻԳ (=ԻԳ) Յաղագս նստելոյն Քրիստոսի ընդ այնէ Աստուծոյ:

—86բ [Նախերգան]—Որպէս ասէ ներգործական...

ա. 186բ—8ա Յաղագս հրեշտակական ողջուհին—Առաքեցաւ Գարրիէլ... ք. 188ա—9ա Յաղագս պատասխանող խօսին: գ. 189ա—93ա Յաղագս սրբութեան վօր Տեառն: դ. 193ա—5բ Յաղագս տէրունական յղութեան: ե. 195բ—8բ Յաղագս պատեանաղջ հարգեցողութեան Քրիստոսի: գ. 198բ—200ա Յաղագս կերպի մարմնանալոյն: է. 200ա—3ա Յաղագս միատրութեան առեալ բնութեան: բ. 203ա—5ա Յաղագս օգտութեան, որ ի մարդեղութենէ: ք. 205ա—7ա Յաղագս զարմանալիացն ի մարմնատրութիւն Քրիստոսի: ժ. 207ա—9բ Յաղագս ծննդեան Տեառն: ժա. 209բ—12ա Յաղագս քիփատութեան Տեառն: ժբ. 212ա—3բ Յաղագս մկրտութեան Տեառն: ժգ. 213բ—6ա Յաղագս լուսութեան շնորհացն Քրիստոսի: ժդ. 216ա—8ա Յաղագս լուսութեան իմաստութեան Քրիստոսի (ցանկով՝ լիբ), ժե. 218ա—9բ Յաղագս արժանատրութեան Քրիստոսի: ժզ. 219բ—20բ Յաղագս կամացն Քրիստոսի: ժէ. 220բ—1բ Յաղագս պակասութեանցն, զոր էառ Քրիստոս: ժը. 221բ—3բ Յաղագս շարշարանացն Քրիստոսի: ժր. 223բ—7բ Յաղագս ներգործութեան շարշարանացն Քրիստոսի: ի. 227բ—9բ Յաղագս խաչին Քրիստոսի: իա. 229բ—32ա Յաղագս իրանելոյն Քրիստոսի ի դժուար: իբ. 232ա—5ա Յաղագս յարութեան Քրիստոսի: իգ. 235ա—8ա Յաղագս համբարձմանն Քրիստոսի: իդ. 239ա—40ա Յաղագս նստելոյն Քրիստոսի ընդ աշխէ Աստուծոյ:

5. 240բ—314բ Սկիզբն հինգերորդ գրացն. Յաղագս շնորհացն և առաքինութեանց

—240բ—1բ Նախերգան (=Յանկ գլխոց հինգերորդ գրոց)—Ա. Յաղագս սկիզբնական շնորհացն... Կ. Յաղագս աւետարանական խորատուցն յատկապէս:

—241բ—2ա Նախերգան—Զոր օրինակ, Աստուծոյ ոչ իլանէ...

ա. 242ա—4բ Յաղագս սկսբնական շնորհացն—Առ բարի շնորհացն... ք. 244բ—5բ Յաղագս զանազանութեան շնորհացն: գ. 245բ—6բ Յաղագս ներգործութեան շնորհացն: դ. 246բ—8ա Յաղագս թէ՛ զի՛նչ արդեօք իցէ առաքինութիւն: ե. 248ա—9բ Յաղագս ռազկութեան առաքինութեան: գ. 249բ Յաղագս հաւասարութեան առաքինութեանց (Վրդ. Ժիմիեանց են զանազանք), է. 250ա—1ա [Յաղագս կապակցութեան առաքինութեանց]: բ. 251ա—3ա Յաղագս գովութեան առաքինութեան: ք.

253ա—5ա Յաղագս ներգործութեան առաքինութեան: ժ. 255ա—6բ Յաղագս արդեանց առաքինութեանց: ժա. 256բ—7բ Յաղագս նախապատրաստութեան առ շնորհն: ժբ. 257բ—9ա Յաղագս թէ՛ յորո՞ց պատեանոյ արդիւնէ: ժգ. 259ա—60ա Յաղագս վախճանի գործոց: ժդ. 260ա—2բ Յաղագս թէ՛ զի՛նչ արդիւնատր գործոցն վարն: ժե. 262բ Յաղագս բաժանման առաքինութեան (Վրդ. Եպարփակէ սէրն, որ ոչ կըռ, շար. Թափուած), ժզ. [Յաղագս զանազանութեանց աստուածային առաքինութեանց և կարտիկաբանականաց...] իսկ կարտիկաբանականը աստղամար... ժէ. 264ա—5ա Յաղագս աստուածային առաքինութեանցն առ հասարակ: ժբ. 265ա—9ա Յաղագս հաւատոյ: ժր. 269ա—70ա Յաղագս ներգործութեան հաւատոյ: ի. 270ա—1բ Յաղագս աստիճանաց հաւատոյ: իա. 271ա—4ա Յաղագս յուսոյ: իբ. 274ա—5բ Յաղագս սիրոյ: իգ. 275բ—7ա Յաղագս զանազանութեանց սիրոյն: իդ. 277ա—8բ Յաղագս ներգործութեան սիրոյն: իե. 278բ—9բ Յաղագս թէ՛ որո՞ց իւրաց համեմատի սէրն: իզ. 279բ—80բ Յաղագս գերազանցութեան սիրոյն: իէ. 280բ—1ա Յաղագս նշանաց սիրոյն: իր. 281ա—2ա Յաղագս աստիճանաց սիրոյն: իր. 282աբ Յաղագս կարգի սիրոյն: ի. 282բ—3բ Յաղագս սիրոյ ընկերին: լա. 283բ—5ա Յաղագս սիրոյ թշնամեաց: լբ. 285ա—6բ Յաղագս կարտիկաբանական առաքինութեանց առ հասարակ: լգ. 286բ—8ա Յաղագս խոհեմութեանց: լդ. 288ա—90ա Յաղագս ողջախոհութեան: լե. 290ա—2ա Յաղագս արիութեան: լզ. 292ա—4ա Յաղագս արդարութեան: լէ. 249աբ Յաղագս Լքն պարգևացն Հնգոյն Սրբոյ: լր. 294բ—6ա Յաղագս պարգևի երկեղի: լր. 296ա—7ա Յաղագս ծառայական երկեղին: խ. 297աբ Յաղագս սկզբնական երկեղին: խա. 297բ Յաղագս արդիական սիրոյն: խբ. 297բ—8ա Յաղագս պարգևի աստուածապաշտութեան կամ գրութեան: խգ. 298աբ Յաղագս պարգևի գիտութեան: խդ. 298բ—9ա Յաղագս պարգևի խորհրդոյն: խե. 299ա Յաղագս իմաստութեան և հանճարոյ: խզ. 299ա—300ա Յաղագս երանութեանց առ հասարակ: խէ. 300աբ Յաղագս առաջին երանութեան: խր. 300բ Յաղագս երկրորդ երանութեան: խր. 300բ Յաղագս երրորդ երանութեան: ժ. 300բ—1ա Յաղագս չորրորդ երանութեան: ժա. 301աբ Յաղագս հինգերորդ երանութեան: ժբ. 301բ Յաղագս վեցերորդ երանութեան: ժգ. 301բ Յաղագս Լքներորդ երանութեան: ժդ. 301բ—2ա Յաղագս

ալքներով հրանքներով: ծն. 302թ Յաղագս հոգևոր գալարներով: ծգ. 302թ—3ա Յաղագս պրտոյ ճոգուն: ծէ. 303ա Յաղագս պաշտաման և պատուոյ: ծը. 304ա—5թ Յաղագս պատուիրանաց հասարակարար: ծթ. 305թ—6թ Յաղագս առաջին հրամանին ժ—բանկան պատուիրանին: կ. 306թ—7ա Յաղագս երկրորդ հրամանին: կա. 307ա—8ա Յաղագս երրորդ հրամանին: կբ. 308ա Յաղագս չորրորդ հրամանին: կգ. 308ա—9ա Յաղագս հինգերորդ հրամանին: կդ. 309ա Յաղագս վեցերորդ հրամանին: կե. 309թ Յաղագս յոթերորդ հրամանին: կզ. 309թ Յաղագս յոթերորդ հրամանին: կէ. 309թ—10ա Յաղագս իններորդին և տասներորդին: կր. 310թ Յաղագս խառնուց հասարակարար (կր. *ա...դի ալի է օրինական, և ալս ճշմոք, շար. թափուած*): կր. 311ա—4թ [Յաղագս անտարանական խառնուց յատկապէս—...] *իմ դատաւորին...*

6. 314թ—68թ Սկիզբն վեցերորդ գրոցն. Յաղագս խորհրդոյ
— 314թ—5ա [Ճանկ գլխոց վեցերորդ գրոց]—
Ա. Յաղագս սահմանի... (Զ(Է)). Յաղագս պատկերի:

315թ [Նախերգան]—երկուսուր թիկն...

ա. 315թ—6թ Յաղագս սահմանի խորհրդոց—
Ըստ Օգոստինոսի, խորհրդոն է անհետանի...
բ. 316թ—8ա Յաղագս կազմուցման խորհրդոց: գ.
318ա—9թ Յաղագս ենթործութեան խորհրդոց: դ.
319թ—21ա Յաղագս բառի խորհրդոց: ե. 321ա—
2ա Յաղագս մատակարարութեան խորհրդոց: զ.
322ա—3ա Յաղագս կնիւն և կրկնելոյ խորհրդոյն:
է. 323թ—4թ Յաղագս զանազանութեան խորհրդոյն:
ը. 324թ—7թ Յաղագս մկրտութեան: թ. 327թ—
8ա Յաղագս ուսման հաստոյն և հրամանելոյն ի
սատանայէ: ժ. 328ա—9թ Յաղագս դրոշմին: ժա.
329թ—33ա Յաղագս խորհրդոյն հարգութեան:
ծբ. 333ա—5թ Յաղագս մեծապատանութեան հարգութեան և զարմանկան (սպագորու *ալլ* և *արդ* բաղում *վարմանալիք են* բառով սկսող *մասը* (334ա) *գրուած է ալ խորագրի տակ և դիտուած որպէս նոր միակոր*): ծգ. 335թ—7թ Յաղագս ենթործութեան հարգութեան: ծդ. 335ա—
9թ Յաղագս ճաշակողացն զհարգութիւնն և վասն կերպի ճաշակելոյն: ծե. 339թ—41թ Յաղագս ի բաց կալոյն ի հարգութիւնն: ծզ. 341թ—
3ա Յաղագս արարողութեան պատարագի: ծէ.
343աթ Յաղագս հեղձութեանց, որ լինի ի պատարագն: ծթ. 343թ—5թ Յաղագս խորհրդոյ ա-

պաշխարութեան: ծթ. 345թ—7ա Յաղագս որակութեան ապաշխարութեան: ի. 347ա—8ա Յաղագս ենթործութեան ապաշխարութեան: իա. 348ա—8ա Յաղագս մասանց ապաշխարութեան առ հասարակ: իբ. 349ա—50թ Յաղագս զղկման: իգ. 350թ—
2թ Յաղագս խոստովանութեան: իդ. 352թ—3ա Յաղագս որակութեան և ենթործութեան խոստովանութեան: իե. 353թ—4թ Յաղագս թէ՛ որ [ո՛ւմ] պարտ է խոստովանել: իզ. 354թ—5ա Յաղագս ծածկելոյ խոստովանութիւնն: իէ. 355աթ Յաղագս փոխարինելու: իր. 255թ—6ա Յաղագս մասանց փոխարինելու (*ցանկում լիք*), իր. 356աթ Յաղագս իւրաքանչիւր մասանց փոխարինելու: ի. 356թ—9ա Յաղագս արդարութեան ամբարջութեան: լա. 359ա—60թ Յաղագս ապաշխարութեան ենթարկման: լբ. 360թ—2ա Յաղագս թէ՛ որո՞վ լինի բողոքելու ենթարկման: լգ. 362ա—3թ Յաղագս վերջին օծմանն: լդ. 363թ—5թ Յաղագս խորհրդոյ կարգին: լե. 365թ—6ա Յաղագս որակութեան կարգադրուց: լզ. 366աթ Յաղագս կարգադրութեան: լէ. 366թ—8թ Յաղագս պատկերի:
7. 368թ Սկիզբն Լսեցեալի գրոցն. Յաղագս կատարածի աշխարհի

— 368թ—9ա Նախերգան (=ճանկ գլխոց երկերորդ գրոց)—Ա. Յաղագս *բաւարանի...*,
Յաղագս *Թուելոյ զերկնային խորհրդին*:

— 369աթ Նախերգան—Վերջին դատաստան ոմանք են ընթացական...

ա. 369թ—71ա Յաղագս Բաւարանին—Լուր բաւարանի չ...
բ. 371ա—3ա Յաղագս զմանդակութեան Բաւարանին: գ. 373աթ Յաղագս օծանդակութեան եկեղեցոյ: դ. 373թ—5ա Յաղագս թէ՛ որոց օծանդակութիւնն օգնեն և որոց ոչ: ե. 375աթ Յաղագս թողութեան: զ. 375թ—6ա Յաղագս զախտեան ներին: է. 376ա—7ա Յաղագս շար վարաց ներին: թ. 377ա—8թ Յաղագս չորից կերպից, որով խաբսեցէ ներն: թ. 378թ—9ա Յաղագս հետազոտելու: ծ. 379աթ Յաղագս Գոգայ և Մագոգայ: ժա. 379թ—80ա Յաղագս նիւթայի և ենովի: ծբ. 380ա Յաղագս յամենայն ճալածանցն: ծգ. 380աթ Յաղագս մանաւան ներին: ծդ. 380թ—1թ Յաղագս այլման աշխարհի: ծե. 381թ—2թ Յաղագս ընթանալու յարութեան: ծզ. 382թ—3թ Յաղագս վերջին դատաստանին: ծէ. 383թ—4թ Յաղագս դատաւորաց: ծթ. 384թ—5ա Յաղագս արարողութեան: ծգ. 385ա—6ա Յաղագս Երրորդան աշխարհի: ի. 386ա—7ա Յաղագս անշահաց զմոռաց:

զանութեան տանջանաց: իբ. 388աբ Յաղագս երկնային վատագ: իգ. 388բ—9բ Յաղագս բաժնեաց առ ճաստարակ: իդ. 389բ Յաղագս բաժնեաց հոգոյն ճաստարակաբար: իե. 389բ—91բ Յաղագս բաժնեաց հոգոյն յատկապէս: իզ. 391բ—2ա Յաղագս բաժնեաց մարմնոյն ճաստարակաբար: իի. 392ա—4ա Յաղագս բաժնեաց մարմնոյն յատկապէս: իր. 394ա—5ա Յաղագս փոքրիկ սակեղէն պսակացն ճաստարակաբար: իթ. 395ա—6ա Յաղագս սակեղէն փոքրիկ պսակին յատկապէս: լ. 396ա—7բ Յաղագս բռնւոյ զերկնային խնդութեան—Յետ ամենայնի համառոտաբար ... զոր և մեզ շնորհեսցէ ի սկիզբն և ի վախճանն յամենայն, որ է օրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

1715 թ. հրատարակութեան մէջ 4—7 գրքերի նախաբանները դիտուած որպէս զօրինակ:

398ա [Յիշատակաբան քարգմանութեան]—
փառք...

Արդ, ի յամի ծննդեան փրկչին մերոյ Հազարերորդի երեք հարիւրերորդի քառասներորդի շորորդի և ի թուականութեանս Հայոց եմք հարիւրերորդի նսնեքորդի երրորդի (1344) թարգմանեցաւ գիրքս, որ կոչի Ալպէտոս, ի յատին բառաւորոյն ի հայտ՝ ձեռամբ ֆրայ Պետրոսի, ազգաւ լադին և աշխարհաւ Արագածեցի, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմէնիկոսի, որոյ թարգման էր Յակոբոս վարդապետն, ազգաւ հայ և նայ ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմէնիկոսի, ի վերին վանս Քոնոյ, ընդ հովանեաւ Սաւր Աստուածածնին, որոյ առաջնորդ և հոգաբարձու էր Ոնաւ վարդապետն, որ մականունն կոչի Քոնեցի, որոյ յանունն շինեցին զսուրբ ուխտս աստուածաւոր և բարեպաշտ պարոն Գորգն և ամուսին իւր տիկին Ելքիլն: Եւ սոքա երեքեան՝ Ոնաւ վարդապետն և պարոն Գորգն և պարոն Ելքիլ[ի]ն ինքնալծար կամօք նուիրեցին զվանքս կարգին քարոզողաց սրբոյն Դոմէնիկոսի տուրք յաւիտենական:

Արդ, վերոյասացեալ Ոնաւ վարդապետն եղև պատճառ բազում բարութեան, զի ժողովեաց աստ վարդապետք ի լատինացոց և ի հայոց՝ տարածելով զնոսայ ըստ հոգոյ և ըստ մարմնոյ, թարգմանեաց և թարգմանէ գիրս բազումս ոգէշահս || (398բ) և լուսատրիչս, և ո՛չ այլապի միայն, այլ եղև իբրև զհաւատարիմ լրտեսն Յնու Նաւեայ մտանելով յերկիրն անտեաց, այսինքն՝ ի միաբանութիւն սուրբ եկեղեցոյն Հռոմայ և եբեր ազգիս հայոց զփրկական համարն և առաջնորդեաց

արժանաւորացն մտանել ի հնազանդութիւն դերադրական աթոռոյն Հռոմայ, որ է մուտ և դուռն երկնից արքայութեանն, որում զմեզ արժանաւորեսցէ Քրիստոս:

Արդ, որք օկտիք ի սմանէ կամ օրինակէ, ողորմութիւն խնդրեցէք յԱստուծոյ վերոյասացեալ աշխատողացս և նոցին երախտաւորացն, եւ աղանձք, յի որք օրինակէք զգիրքս, զսակաւ Յիշատակարանս զրեցէք, և դուք զրեալ լիջիք ի գիրն կենաց. ամէն:

Ռ. 399բ—404ա երգ Սրգոն Սողոմոնի—Համբուրեցէ դիս ի համբուրից բերանոյ իւրոյ... զի այսպէս ունէր: Եւ կայր այս յօրհնութիւն օրհնութեանց, Փառք յաւիտեանս յաւիտենից (ունի՛՛ Եփեսացի):

Գ. [Յուլյանգրութիւն՝ ժլ դ.]

ա. 404ա Աղօթք առ սուրբն Անտոն Պատազի—Ժծէ խնդրիս զըսքանչելիս... լինիցիմք խոստմանց քրիստոսին: Հայր մեր, որ...

բ. 404բ—5ա [Գիր ընդդէմ սատանայի]—Ո՛վ պիղծ և ատելի սատանայ ... արեամբ նորին զնեցելոցս քրիստոսնէից. ամէն: Եղիցի, եղիցի:

գ. 405բ [Աղօթք] սրբոյն Յոնանու Ոսկերեւանի—Օրհնեալ է Աստուծո, որ զիս կերակրեալ... ամենայն գործս բարիս առատասցուր, և քեզ վայել է փառք և այլ...

ԳԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

3ա Թուվտս անպէտ և գծողս անգէտ:

398բ Յամի մարգեղութեան քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ ՌՅՄ (1350), յամսեանն Նոյեմբերի ի՛լ գրեցաւ տառս, որ կոչի Ալպէտո, ի մայրաքաղաքն Կաֆայն, ընդ հովանեաւ Սրբոյն Նիկոլայոսի, յորոյ առաջնորդ և հոգաբարձու էր առաքնալաշնորհ Եպիսկոպոսն տէր Ոնաւնէն, ձեռամբ նուստս ֆրա Անդրէատի, որ է ի կարգէ միաբանողաց. և քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ փառք, որ է օրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից:

Ո՛վ եղբարք, որ և կարողաք և կամ օրինակէք, անդադիր լեռուք սղալ գիրս. ես գրալ| (399ա)գիր չէի, այլ հարկ արարին ի վերայ իմ գրել| || (3 տող բերուած):

ԳԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԳԱՅԻ

1ա (1653 թ., նոտգիր) Ափրեմամ չէլպու որդւոյն Մաթեոսի ծնունդ եղև ի թվին Հայոց ՌՃ և Բ (1653), Յուլիոսարի Ժ և Գ, յաւուր հինգշափաթոր. մօրն անուն Կոնիմանէ:

ուրենբուրգ երանութեան: ծն. 302թ Յաղագս հոգևոր գլխաւորեանց: ծգ. 302թ—3ա Յաղագս պրտոյ հոգւոյն: ծէ. 303աթ Յաղագս պաշտաման և պատուոյ: ծթ. 304ա—5թ Յաղագս պատուիրանացն հասարակար: ծթ. 305թ—6թ Յաղագս առաքին երամանին ժ-բանեան պատուիրանին: կ. 306թ—7ա Յաղագս երկրորդ երամանին: կա. 307ա—8ա Յաղագս երրորդ երամանին: կր. 308ա Յաղագս չորրորդ երամանին: կգ. 308ա—9ա Յաղագս հինգերորդ երամանին: կդ. 309ա Յաղագս վեցերորդ երամանին: կե. 309աթ Յաղագս եւրենբուրգ երամանին: կգ. 309թ Յաղագս ուրենբուրգին: կէ. 309թ—10ա Յաղագս իններորդին և տասներորդին: կր. 310աթ Յաղագս խրատուց հասարակարար (վրբ. ս...զի այն է օրինական, և այս էջմա, շար. Թափոսած), կթ. 311ա—4թ [Յաղագս անտարանակալ խրատուցն յատկապէս—...] իմ դատարարին...

Ե. 314թ—68թ Սկիզբն վեցերորդ գրոցն. Յաղագս խորհրդոց

—314թ—5ա [Ցանկ գլխոց վեցերորդ գրոց]—Ա. Յաղադս սահմանին... 12(1է). Յաղագս պատկին:

315թ [Նախերգան]—Երկուսոր բոխիչին...

ա. 315թ—6թ Յաղագս սահմանին խորհրդոց—Հստ Օգոստինոսի, խորհրդոյն է անտեսանելի... ր. 316թ—8ա Յաղագս կաջուցման խորհրդոց: գ. 318ա—9թ Յաղագս ներգործութեան խորհրդոց: դ. 319թ—21ա Յաղագս բոլոյ խորհրդոց: ե. 321ա—2ա Յաղագս մատակարարութեան խորհրդոց: գ. 322ա—3ա Յաղագս կնքն և կրկնելոյ խորհրդոյն: է. 323թ—4թ Յաղագս զանգաւորութեան խորհրդոյն: ը. 324թ—7թ Յաղագս մկրտութեան: ր. 327թ—8ա Յաղագս ուսման հաստոյ և հրամարելոյ ի սատանայ: ժ. 328ա—9թ Յաղագս քրոջին: ժա. 329թ—33ա Յաղագս խորհրդոյ հաղորդութեան: ծթ. 333ա—5թ Յաղագս մեծապատուութեան հաղորդութեան և զարմանալեացն (տպագրում սալլ և արդ բաղում զարմանալիք ենս բառով սկսողոյ մասը (334ա) դրուած է ալլ խորագրի տակ և դիտուած որպէս նոր մխտոր): ծգ. 335թ—7թ Յաղագս ներգործութեան հաղորդութեան: ծդ. 338ա—9թ Յաղագս նաշակողացն զհաղորդութիւն և վանն կերպի հաշակելոյն: ծե. 339թ—41թ Յաղագս ի բաց կալոյ ի հաղորդութեան: ծգ. 341թ—3ա Յաղագս արաբութեան պատարագի: ծէ. 343աթ Յաղագս հեղութեանց, որ լինի ի պատարագն: ծթ. 343թ—5թ Յաղագս խորհրդոյ ա-

պաշխարութեան: ծթ. 345թ—7ա Յաղագս որակութեան աղաշխարութեան: ի. 347ա—8ա Յաղագս ներգործութեան աղաշխարութեան: իա. 348ա—9ա Յաղագս մասանց աղաշխարութեան առ հասարակ: իր. 349ա—50թ Յաղագս զղման: իգ. 350թ—2թ Յաղագս խոստովանութեան: իդ. 352թ—3թ Յաղագս որակութեան և ներգործութեան խոստովանութեան: իե. 353թ—4թ Յաղագս քէ՛ որ[ժւմ] պարտ է խոստովանել: իգ. 354թ—5ա Յաղագս ծածկելոյ խոստովանութիւն: իէ. 355աթ Յաղագս փոխարինին: իր. 255թ—6ա Յաղագս մասանց փոխարինին (ցանկում չիթ), իր. 356աթ Յաղագս խառնաշիւր խոստովանութեան: ի. 356թ—9ա Յաղագս արաբութեան ամբարշտին: լա. 359ա—60թ Յաղագս աղաշխարութեան ներկի մկղաց: լր. 360թ—2ա Յաղագս քէ՛ որո՞վ լինի բողոքին ներկի մկղացն: լգ. 362ա—3թ Յաղագս վերջին օծման: լդ. 363թ—5թ Յաղագս խորհրդոյ կարգին: լե. 365թ—6ա Յաղագս որպիսութեան կարգառողաց: լգ. 366աթ Յաղագս կարգառութեան: լդ. 366թ—8թ Յաղագս պատկին:

7. 368թ Սկիզբն եւրենբուրգ գրոցն. Յաղագս կատարածի աշխարհի

—368թ—9ա Նախերգան (=Ցանկ գլխոց եւթներորդ գրոց) —Ա. Յաղագս քաւարանին... Ե. Յաղագս Թուելոյ զերկնային խնդրութիւնս:

—369աթ Նախերգան—Վերջին դատաստան ոմանց եւ ընթացական...

ա. 369թ—71ա Յաղագս քաւարանին—Հուր քաւարանին է... ր. 371ա—3ա Յաղագս դժանդութեան քաւարանին: գ. 373աթ Յաղագս օծանդութեան եկեղեցոյ: գ. 373թ—5ա Յաղագս քէ՛ որոց օծանդութիւններն օգնեն և որոց ոչ: ե. 375աթ Յաղագս բողոքութեան: գ. 375թ—6ա Յաղագս զայտեսն նեղին: է. 376ա—7ա Յաղագս շար վարուց նեղին: ր. 377ա—8թ Յաղագս չարից կերպից, որով խաբանք է նեղն: ր. 378թ—9ա Յաղագս հետեղաց նեղին: ժ. 379աթ Յաղագս Գօգայ և Մագգայ: ժա. 379թ—80ա Յաղագս եղիւյն և նեղվոյ: գ. 380ա Յաղագս աշխարհի: ծե. 381թ—2թ Յաղագս ընթանալու յարութեան: ծգ. 382թ—3թ Յաղագս վերջին դատաստանին: ծէ. 383թ—4թ Յաղագս դատարար: ծթ. 384թ—5ա Յաղագս դատելոցն: ծթ. 385ա—6ա Յաղագս նորոգման աշխարհի: ի. 386ա—7ա Յաղագս տանջանաց դժոխոց: իա. 387ա—8ա Յաղագս զանա-

զանութեան տանջանաց: իբ. 388թ. Յաղագս երկնային փառաց: իգ. 388թ.—9թ. Յաղագս բաժնեաց առ հասարակ: իդ. 389թ. Յաղագս բաժնեաց հոգայն հասարակաբար: իե. 389թ.—91թ. Յաղագս բաժնեաց հոգայն յատկապէս: իզ. 391թ.—2ա. Յաղագս բաժնեաց մարմնայն հասարակաբար: իի. 392ա.—4ա. Յաղագս բաժնեաց մարմնայն յատկապէս: իր. 394ա.—5ա. Յաղագս փոքրիկ ոսկեղէն պսակացն հասարակաբար: իբ. 395ա.—6ա. Յաղագս ոսկեղէն փոքրիկ պսակին յատկապէս: ի. 396ա.—7թ. Յաղագս բունյոյ զերկնային խնդութիւնս—ձետ ամենայն համառատաբար ... զոր և մեզ շնորհեսցէ ի սկզբն և ի վախճան յամենայն, որ է օրհնեալ յափտեանս յափտենից. ամէն:

1715 թ. հրատարակութեան մէջ 4—7 գրքերի նախորդաները դիտուած օրգով զօրինելու:

398ա. [Յիշատակարան բարգամանութեան]—Փա՛ռք...

Արդ, ի յամի ծննդեան փրկչին մերոյ Հազարերորդի երեք հարիւրերորդի քառասներորդի չորրորդի և ի թուականութեանս Հայոց եւթն հարիւրերորդի նսներորդի երրորդի (1344) թարգմանեցաւ գիրքս, որ կոչի Ալպէտը, ի լատին բառադրոյն ի հայս՝ ձեռնամբ ֆրայ Պետրոսի, ազգաւ լադին և աշխարհաւ Արագոնացի, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմինիկոսի, որոյ թարգման էր Յալոքոս վարդապետն, ազգաւ հայ և նալ ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմինիկոսի, ի վերին վանս Բոնոյ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին, որոյ առաջնորդ և հոգաբարձու էր Ոհան վարդապետն, որ ամականու կոչի Բոնեցի, որոյ յանունն շինեցին զսուրբ ուխտս աստուածածնէր և բարեպաշտ պարոն Գորգն և ամուսին իր՝ տիկին Ելիկէ: Եւ սորա երեքեան՝ Ոհան վարդապետն և սյարուն Գորգն և պարոն Ելիկէն ինքնաթափար կամօք նուիրեցին զվանս կարգին քարոզողաց սրբոյն Դոմինիկոսի տուրք յափտենական:

Արդ, վերոյսացեալ Ոհան վարդապետն եղև պատճառ բազում բարութեան, զի ժողովեաց աստ վարդապետն ի լատինացոց և ի հայոց՝ տարածելով պնտայ ըստ հոգոյ և ըստ մարմնոյ, թարգմանեաց և թարգմանէ գիրս բազումս ոգէշահս || (398թ.) և լուսաորիչս, և ո՛չ այսպիսի միայն, այլ եղև իբրև զհաւատարիմ լրտեսն ձեռս նսնայն մտանելով լերկրն անտեսաց, այսինքն՝ ի միաբանութիւն սուրբ եկեղեցոյն Հռոմայ և երեք ազգիս հայոց զփրկական համբան և առաջնորդաց

արժանաւորացն մտանել ի հնազանդութիւն դերադրական աթոռոյն Հռոմայ, որ է մօտ և դուռն երկնից արքայութեանն, որում զմեզ արժանաւորեցէ Քրիստոս:

Արդ, որք իսկոյիք ի սմանէ կամ օրինակէր, ողորմութիւն խնդրեցէք յԱստուծոյ վերոյսացեալ աշխատողացս և նոցին երախտաւորացն: Եւ աղանձմբ, զի որք օրինակէք զգիրքս, զսակաւ Յիշատակարանս գրեցէք, և զուր գրեալ լիջիք ի գիրն կենաց. ամէն:

Բ. 399թ.—404ա. եւզ եւզոցն Սողոմոնի—Համբուրեցէ զիս ի համբուրից բերանոյ իրոյ... զի այսպէս ունէր: Եւ կար այս յօրհնութիւն օրհնութեանց, Փա՛ռք յափտեանս յափտենից (ունի՛ Եփեսոսացի):

Գ. [Յաւալագրութիւն՝ ժԼ զ.]

ա. 404ա. Աղօթք առ սուրբ Անտուն Պատաւցի—Եթէ խնդրիս զըսքանելիս... լինիցիմք խոստմանցն Քրիստոսի, Հայր մեր, որ...

բ. 404թ.—5ա. [Գիր ընդդէմ սատուայի]—Ո՛վ պիղծ և առեկի սատուայն ... արեանք նորին զնեցելոցս քրիստոնէից. ամէն: Եղիցի, եղիցի:

գ. 405թ. [Աղօթք] սրբայն Ձեռնաճեւ Ոսկիքն—Օրհնեալ է Աստուած, որ զիս կերակրես... ամենայն զորոս բարիս առատասցուք, և քեզ վայելէ է փա՛ռք և յա՛մ...

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Յա թուփտս անպէս և գծողս անգէտ:

398թ. Յամի մարդեղութեան Քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ ՌԾՄ (1350), յամսնանն Նոյեմբերի իԼ գրեցեալ տառս, որ կոչի Ալպէտը, ի մայրաքաղաքն Կաֆայն, ընդ հովանեաւ Սրբայն Նիկիայայոսի, յորոյ առաջնորդ և հոգաբարձու էր առաքելաշնորհ Եպիսկոպոսն տէր Ոհաննէս, ձեռամբ նուաստ ֆրա Անդրէասի, որ է ի կարգէ միաբանողաց և Քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ փա՛ռք, որ է օրհնեալ յափտեանս յափտենից:

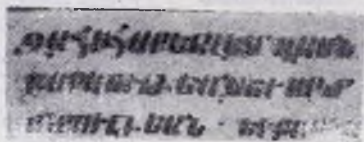
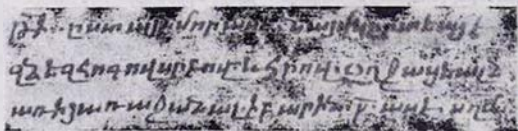
Ո՛վ եղբարք, որ և կարգաք և կամ օրինակէք, անմեղադիր լերուք սղալ գրիս. ես գրալ|| (399ա)գիր լէի, այլ հարկ արարիմ ի վերայ իմ գրելի ||| (3 տող բերուած):

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳՐԱՅ

1ա (1653 թ., Նոտդգիր) Ափեամամ լէլպու որդոյն Մարքոսի ծնունդ եղև ի թվին Հայոց ՌԾ և Բ (1653), Յուլուարի Ժ և Գ, յաւուր հինգշափաթոյ. մօրն անուն Կոփանալ:

Կնքագրույ՝ 2ր, 17ր, 95ր, 158ր Գիրքս Սուրբ
էջմիածնա է:
Գրչափորձ՝ 1ա (ժէ դ., Եսորգիբ) Արեանամ,

Մարեոսի... 405ա (ժէ դ., բուրդրի, կարգու հա-
յելու օգնութեամբ) Ե՛ս, Դաւ: Ե՛ս, Դաւիթ գիրող է
Տ Տ թիւ Սիմօն լէվի իմ ախոր լիպուլուն դայ:

105

ԱԼԲԵՐԻՏ ՄԵՇ, ՀԱՄԱՌՈՏ ՀԱՆԱԲՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Թոխաք

Իձեհ—1693

Գրիգ՝ Մկրտում Զուլայեցի: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յակօք վրդ.:
Թերթ՝ 301, յգրում՝ 1ա: ՊԼԱՐ՝ Ա—ԻԶX12 (Ա, ժԶ
11, Դ, ԻԳ 13, ԻԶ 1): ՆԻԻԹ՝ բուրք, լուսաբերումով: ՄԵՍՈՒՆ-
ԹԻՒՆ՝ 20, 6X14, 9: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկսիւն: ԳԻՐ՝ Եսորգիբ
(Եմուլ՝ 99ա): ՏՈՂ՝ 24: ԿԱԶՄ՝ դրօշմազարդ շաքանակա-
զոյն կաշի՝ դոնակով, Ա փեղկին դրօշմառիպ խաչելուքին,
Բ փեղկին՝ Յիւսմայր մանուկ Քրիստոսը գրկին, միջուկը՝
տախտակ, առտառը՝ կանաչ կտաւ, լուսեցակողերը՝ կար-
միր: ՊԱՀԱՆԱԿ՝ 4+4, մանկկանց լուսաբերումով բուրք:
ՄԱՆԵՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ Կիսախառն: 3ա: Ճակա-
ռազարդ՝ 44ր, 99ր, 138ա, 173ր, 228ա, 271ր: Լուսե-
ցազարդ՝ բուսական: Զարդագիր՝ բոլրագիր: Գոյ-
նե՛ր՝ կարմիր, կապոյտ:
Վիճակ՝ բաւարար: Կազմի եզերք մաշում, քիւիւնք
վնասում, կապիչներն ընկած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ր—300ր [Արեւիտի Մեծի] Համառոտ հա-
ւաումն յաղագս աստուածաբանական նշմարու-
թեանն

ՏԻՆԱ ԺԵՆ. № 104, 2ա—397ր. Յոքր. / 1ր—2ա, 6
1/2ա—43ա: 2/43ր—99ա, 3/99ա—137ա: 4/137ր—71ր,
5/172ա—227ր: 6/228ա—70ր: 7/270ր—300ր, 9ուկի
ճիշտակարան թարգմանչի:

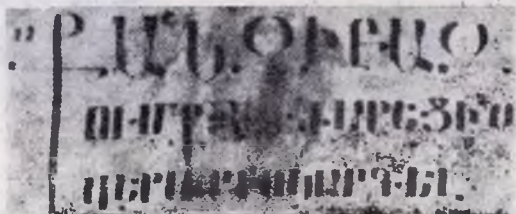
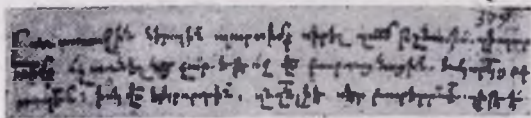
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

4ր Օգնեա՛, Հոգի Սուրբ Աստուած ճշմարիտ,
և զգործ ձեռացս յաշողեա ի բարին շնորհօք թո՛ւ
300ր Յիշատակարան գրցս—Փա՛ռք... //
(301ա)... Բայց, արդ, յանկ եկեալ զաւարտն հա-
սուցաք շնորհօք և ողորմութեամբ ամենազօր Հոգի-
ւոյն Աստուծոյ ի թուահաշութեանն սեռի հայկա-
զունի երկըջանի և երկըրենի և վեց ի վերայ
հոռապատկի (1693), յաւուրս հայրապետութեան //
(301բ) հանդարտախաղաց ծովու, հախխտահե-
ղոյս և անառիկ պարիկպարապի տեառն Նանա-
կետի սրբազան կաթողիկոսին, որ ի Սուրբ էջ-
միածին յԱթոռ Լուսաւորի, և դիտապետութեան
նահանգիս տեառն Մինեսայ յաստուածաբան վար-
դապետի, որ և գոլ տեսուչ սուրբ Նուսադէմալ՝
հրամանաւ տեառն Միսիբարայ յաստուածաբան
վարդապետի, հոգածութեամբ և վերակացութեամբ
Դաւիթ քահանայի յնորդեցեալ, ընդ հովանեաւ
Սրբոյն Մինասայ, ձեռամբ Մկրտումի Զուլայեցոյ
մեղօք վիրաւորի և անարժան յետին արհեստի,
յոտս տեառն իմոյ Յովսէփայ յաստուածաբան

ՅԵԱՏԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՐ

300ա հւ արդ, զայս Արքեպիսոս գիրքս է Ան-
դրիանուպոլսոյ առաջնորդ Եփրեմ վարդապետին,

ի վայելումն իրում անձին, ՌՃԼԶ (1687) Բուս-
կանին,

107

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

ԺԸ—XVIII

Քերթ 288: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԱ×12 (Ժ, ԺԱ 14)+Ա—ԺԱ×
12: ՆԻԹ՝ քուրդ, լուսադրոյմով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 20,8×16,8—
17,6: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միտսին: ԳԻՐ՝ Նուրգիր (Նմալ՝ 110ա):
ՏՈՂ՝ 30—32: ԿԱՅԱՐ՝ դրոշմազարդ շագանակազայն կաշի,
բիկունք՝ կաւ, միջուկը՝ ստուարաքար, առաւոր՝ զան-
պանակի բրդեց: ՊԱՆԱՆԱՆ՝ 1+1, քուրդ:

ՄԱՆՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Ձ ա ղ ա գ ի ռ՝ քոշեզգիր:
Գ ո յ ե հ ռ՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ բառաւ: Վերջին մասից եզրանաւումն որոշ
տողեր, որոնք աւելացումն են նախորդ էջի տողատակում:
Խոնավութիւնից գրադաշար մասամբ զոնախոնավում: Քերթերի
զգալի մասը նորագումն: Կազմը ծուռ, կաշին մասամբ
ցեցակեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1ա—122բ Համառոտութեան մասն բոլոր
Աստուածաբանութեան սրբոյն Քոմայի Ազովնա-
ցոյ հրեշտակային հեղինակի և վարժապետի Առա-
ջին հատորին առաջինը մասին, այսինքն Զեր-
րուդարքենէն կամ Զերուդական աստուածութենէն
—1աբ՝ Նախերզան—Քանդի հրկիւղածին
յԱստուծոյ...

—1բ Հնձնուած զերուդարքենէն—հորհե-
ցեալ իսկ արդ զալցանէ, որք պատկանին առ
միութիւնն աստուածային էութեանն...

ա. 1բ—7բ Խեղրուած առաջին. Զիմանէ աս-
տուածայնոց անձանց. ի հինգ օրուածս տրոհեալ...
Ողուած առաջին. Միթէ իցէ արդեօք յաստուածա-
յին ելումն...—Առաջինն այսպէս մատչալ լինի...

Բոլոր շեղրուածները անհն նախադրան, քանկ և
միակերպ սկսուածով մի քանի շեղրուածներ՝ շեղրուածն
այսպէս մատչալ լինի...», շեղրուածն այսպէս...», և այլն:
Ստորն ելումն են միայն շեղրուածները և շեղրուած-
ներին քանակը՝ փակագծերով:

բ. 7բ—13բ Խեղրուած երկրորդ... Զառնչու-
թեանցն կամ յարաբերութեանցն աստուածայնոց
(Ա—Դ): գ. 13բ—21ա Խեղրուած երրորդ... Զան-
ձանցն աստուածայնոց (Ա—Դ): դ. 21ա—7բ
Խեղրուածն չորրորդ. Շուրջ զբազմութեան ան-
ձանցն ի յաստուածայինցն (Ա—Դ): ե. 27բ—34ա
Խեղրուած հինգերորդ... Զայսցանէ, որք պատ-
կանին առ միութիւնն աստուածային շեղրու-
թեանն և միութեանն (Ա—Դ): գ. 34ա—42ա Խեղ-
րուած վեցերորդ... Զնախմանէ անձանցն աս-

տուածայնաց (Ա—Դ): է. 42ա—8ր հեղրուած եսթ-
ներորդ... Ձանձնէ Հոր (Ա—Դ): ր. 48թ—55ա
հեղրուած ուրնեբորդ... Ձյանձնէ Ուղտյն (Ա—
Դ): ր. 55ա—7ա հեղրուած իննեբորդ... ՁՈւղտյն
Աստուծոյ ըստ որմէ պատկեր (Ա—Բ): ժ. 57ա—
66թ հեղրուած տասնեբորդ... Ձյանձնէ Հոգւոյն
Սրբոյ (Ա—Դ): ժա. 67ա—71ա հեղրուած մետա-
սանեբորդ... Ձանուանէ Հոգւոյն Սրբոյ, որ է սեր
(Ա—Բ): ժր. 71թ—4ա հեղրուած երկնտասանե-
բորդ... Ձանուանէ Հոգւոյն Սրբոյ, որ է պարզ
(Ա—Բ): ժզ. 74ա—89թ հեղրուած երեքտասանե-
բորդ... Ձանձնացն յարաբերելոց կամ առնչելոց
առ էութիւնն (Ա—Ը): ժդ. 89թ—95թ հեղրուած շո-
րեքտասանեբորդ... Ձանձնացն ցորճանն քաղա-
տիւն կամ առնչութիւն կամ յարաբերութիւն կամ
առ յատկութիւն (Ա—Դ): ժե. 95թ—105թ երեղ-
րուած հինգետասանեբորդ... Ձանձնացն աստուա-
ծայնաց քաղաքատեբամբ առնու իւր կամ ներ-
գործութիւնս (Ա—Ձ): ժզ. 105թ—14ա հեղրուած
վիշտասանեբորդ... Ձնասաստութիւն է զնմանու-
թենէ աստուածայնաց անձնաց ի միք իւրեանց
կամ առ իրեանս (Ա—Ձ): ժէ. 114ա—22թ երեղ-
րուած եօթտասանեբորդ... Ձառախմանէ աստուա-
ծայնաց անձնաց (Ա—Ը)... Ողտյն առաքել. Մի—
թէ ումբ աստուածային անձին պատկանիցի ար-
լիբօ առաքիլ... Առաքիլն այսպէս մատչելոյ լի-
նի... և աստուտ յայտնի է պատասխանին և
յուսմունքն ութեբորդի վերջը:

Բ. 123ա—36ա Սրբոյն Քօմայի Ագուինաց-
ւոյն հրեշտակականի վարդապետի Ձնախագիտու-
թենէ է զնախաստմանութենէ:

Տե՛ս նեռ. Ն 119, Եւ—22ա: 2թք Յիշատակարան

Քարգմանութեան Ցաւեկալ ունի.

—136ա Ցաւգ սրբոյն Քօմայի Ագուինացւոյ...

—Գրուի Ա. Որպէս այս յորեսին... է. Ընդէր Աս-
տուած... դատապարտելի ստեղծէ:

Գ. 137ա—61թ [Կղմմեսի Գալանոսի] Վիճա-
րանութիւն աստուածաբանութեան (Յաղագս
խորհրդոց իկեղեցւոյ)

Տե՛ս նեռ. Ն 132, 3ա—100թ. § 1/137ա—46թ, 2/
146թ—68ա (լիթ՝ § ա—բ, ե—է, իսկ § գ—դ համառո-
տաւած և նշուած՝ ա—բ: նման Ն 133-ին, Վրդ. 161թ Ե...
զեթն գլխաւոր իւր պահանջէ): Ցաւեկալ ունի ցանկ
(տ՛ս 231թ):

Դ. 162ա—231ա [Կղմմեսի Գալանոսի] Յա-
ղագս աստուածային քացաճակ կատարելու-
թեանցն, այսինքն՝ աստուածային ստորգիծեացն

Տե՛ս նեռ. Ն 137, 1ա—71թ. § ա/191թ—6ա, ր/195ա—
204ա, զ/204թ—10ա, զ/210ա—8ա, ւ/178թ—91ա (§ ա-ից
ստաց): զ/162ա—78ա (§ Ե-ից ստաց): Է/218թ—22թ,

224ա—31ա (§ դ-ից խտայ): Ցաւեկալ ունի ցանկ, Քերի
և կցուած Գ-ի ցանկի վերջին՝ 223թ:

—231թ, 223աթ [Ցանկ]—Առաջին. Քէ զհ՛նչ
խորհրդոյ... Եթնեբորդ, Քէ զհա՛րդ հրեշտակ-
թն խօսին ընդ միմեանս (խառնուած):

Ե. 233ա—60ա [Կղմմեսի Գալանոսի] Իմաս-
տապիական վիճարանութիւն օմանէ, որ՛ պատ-
կանին առ գիտութիւն Մեքաֆիզիկային, որ
քարգմանի՝ Համարեաբանութիւն

—233ա [Նախադրութիւն]—Յոյժ ի յերկար
տարածիւր բանն...

ա. 233ա—45թ Յաղագս ճշմարտութեան և
ստութեան ներգործութեանց մտաց: Հինգեբորդ
վիճարանութիւն (խնդիր Ա—Ե): Առաջին խըն-
դիր—Ոչ առացի առաջին վիճարանութիւն, այլ
հինգեբորդ, վասն զի զայլ Դ յառաջագոյն վիճա-
րանութիւնս Համարեաբանութեան...

բ. 245թ—60ա Յաղագս էակի և էութեան: Վե-
ցեբորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—Ձ). Մի՛թէ
բան էակին հրածարի ի տարեբանութեանց խորաց:
Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, զի էակ ասի...
վասն զի է կատարիչ իւրեան: Վերջն է Համարեա-
բանութեան:

—260ա [Ցանկ վիճարանութեանց և խնդրա-
նաց]—Հինգեբորդ վիճարանութիւն. Յաղագս ճշը-
մարտութեան... Յաղագս գորգալեցական միու-
թեան ճշմարտութեան և բարութեան էակի:

Ձ. 260թ—5թ [Կղմմեսի Գալանոսի] Յաղագս
ութեբորդ Գրացն Ֆիզիկականաց Արիստոտելի և
կամ Բեռտեանց

Տե՛ս նեռ. Ն 170, 185ա—227ա. § 1/261ա—5թ
(§ 4 անխորհրդի, § 5 Նշուած՝ պլորորդ, § 6՝ Երեզ-
եբորդ): Ն—11/լիթ: Ցաւեկալ ունի ցանկ, Քերի և
կցուած Ե-ի ցանկի վերջին՝ 260թ:

Ե. 266ա—8թ Համառոտ վերլուծութիւն Պոր-
փիւրի զօժաւարմացից, ի յերկարութեան մեծ
նոստորիւն Հայոց Յօճաննու Որոտեցւոյն—Ձհ՛նչ
է սահման... որ ոչ ունի սեռն գրադկացականն և
ոչ տեսանկ զբաժանականն: Վերջն քանիս:

Ը. [Ցաւախագութիւն՝ ԺԸ դ.]

ա. 136ա [Հարցմունք և պատասխանիք]—
Ընդէր խորհրդոց է նե...

բ. 218ա [Թառփ երբայեցաց]—Ենհէկմ՝ ես
եմ, որ եմ... Սարաւօս՝ մեծանուն:

գ. 232ա [Թառփ յիլից]՝ Գ գլուխ, Գ ճամօր
(=Ձ, 3)—Ե՛ս, Տէ՛ր, որ եմ, երեւցայ Արարհա-
մու...

դ. 268թ [Թառփ յունաց]—Իտօս՝ տեխ[սակ]...
Սիկիւս՝ կր[իւ] (14 բառ):

ՏՆՀԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

238թ Քուղթս այս ծերացեալ եղև և այլ ևս ոչ կարէ գրիլ, վասն որոյ և դու, ո՛վ ընթերցող, անցիր ի միտ երես թղթին ասելով պատասխա-

նեմք, և զիս՝ զանարժան զըմագրողս յիշեա միով ևեթ Հայր մերի, և զու յիշեալ ինիցիս ի Քրիստոս, ամէն:

Գրչափորձ՝ 238ա Գրչափորձեաց դայս:

Յոյսիս զայն, զայն ինչի պէտք յայնչիս յայնչիս յայնչիս
Եւ յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս
Եւ յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս յայնչիս

108

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Երուսաղէմ

ԶՀԱ—1322

ԳՐԻՉ՝ Քառս: ԿԱՅՄՈՂ՝ Ստաթէոս: ՍՏԱՑՈՂ՝ Յակոբոս երեց Առնայց:

ԹԵՄԹ՝ 274: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԽՂ12 (Ա 10, Խ 2): ՆԻԽ՝ բաղթ: ՄԵԾՈՒԹԻԽ՝ 18,2x12,2: ԳՐՈՒԹԻԽ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բաղթգիր (Յմուք՝ 104ա): ՅՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ սև կաթի, միջուկը՝ ստաւաթաւթ, աստաղ՝ պանթառեկի բրդից: ՊԱԼ՝ ՊԱՆԱԿ՝ 3+3, բաղթ:

ՄԱՆԲԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻԽ՝—Լ ա ս ա ե ց ա զ ա զ զ՝ բաւական (117թ): Զ ա զ ա զ զ զ՝ ճաւգոցազիր (117թ, 183թ): Գ ա յ լ է ն ը՝ կառնի:

ՎԻՃԱԿ՝ անքատառ: Սկզբը և վերջը բաժնակալած: Բազմաթիւ քերեքի և կազմը մասաթոց ցնցակեր: 61 և 272 քերեքը վճատած:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1ա—9թ [«Երբոյն Վարդաւեայ վարդապետի ասացեալ Վասն յոժոխոցն և անհուն որդանցն—Ո՛վ թահանայք և ժողովորդք Աստուծոյ]... զԴադան կլաւ, զի չար նախանձ կլաւն ընդ Մովսէսս:

Սկզբամասն անթմանիկի Հմմտ. Ք 2111, 186թ: Ր. 9թ—35ա [«Գրեգորի Հայոց վարդապետի ի վայ գրոց ասացեալ ձառ զղման»։ Ք 640, 224թ]—Աղաթք և պահք ընդ միմեանս լծեալ... զմիտս քո դարձուցանել յապաշխարութիւն և ի Տնանէ Հայցել, որ երկնից արթալութեանն արժանի արասցէ, և նմա փա՛ռք յափոռանս (սկ. տե՛ս 44թ—117ա, § Ե):

—35ա [Յիշատակարան Վայք որոցն գրոց Գրեգորի Յնեսացայ]

ԶՎայքս ողբոց, զոր շարեթի,
Մտաւրս զբանս որսալ ըստ կարգի
Եւ ինձ սուգ լալեաց յաւրիսնցի,

Թերևս լիցի ի լսելի
Արարչին ամենայնի՝
Տալ ինձ տեղի աղաղակի,
Սակաւ իս խաւել աղբորալի,
Դառնակակիծ սրտիս վտանգելի,
Զկարիքս ասել անթուելի,
Զմեղաց բազմութիւնքս անճառելի,
Զոր ի գիր հանի և հաստատեցի
Արձակ կանգնել անսասանելի,
Նշան յափոռնից անջնջելի:

Արդ, աղաչեմ և պաղատիմ, որ զհետ իմ դայ և յայս կարգ յ] (35թ) բանիս սոքաւ առ Տէրն պաղատել զողբ և զաղէտս մաղթանաց ի դործ ածել և սոքաւ զԱստուած հաշտեցոյցանել յաղաչեացէ վասն իմ տառապանացս, զի լինիցի ընդունելի ընդ նոցին աղաչանաց և բանք իմ, զոր հիւսեցի առաջի ալաց հեղաճ[ալ]եաց և երկայնամիտ դատաւորիս պարզելով ինձ ապաշխարութիւն, որ ունի հաստատուն զթողութիւն յուսով ի բանից կենարարիւ: Արդ, որ խնամով սրտի զմեզ յիշէ, յիշեացէ Աստուած և զնա յաշխարհին կենդանեաց և նոքաւ և ամենայն սրբովք բարեխաւով ողորմեացի մեզ ըստ մեծի ողորմութեան իրում, և սրտացողի սորա և մեղապարտ գրչիս և զոր զամէն ասէ, Եւ նմա փա՛ռք յափոռանս:

Գ. 35թ—9ա [«Գրեգորի սուրբ վարդապետի»։ Ք 640, 61թ] Երգ արճնաբանութեանց ոգոց արքնոց և մաղբանք մափուր մտաց առ Աստուած—Արհնեալ է ամենասուրբ Երրորդութիւնն յամենայն արարածոց... ողորմեա ամենայն հաւատացելոց՝ կենդանեաց և մեռելոց, թող զմեզս ամենցուն:

Դ. 39ա-44ա Սուրբ հաւոն թէմփիլոսի Յա-
ղոսոս արտաս[ու]աց-Յորժամ միտքն սրադեալ
լինի... պատիւ նորա քան զանմարմնոցն, որում
արժանի լիցուր... ամէն:

Բ. 44բ—117ա Վայֆ ողբաց մեղուցեալ ան-
ձին՝ խստովանաբար ասացեալ առաջի Աստուծոյ
Գրգորի մինչայնտօր ճշմարտի Յեսասացեալ և ան-
լարք փրտեակալի՝ յանդիմանութիւն հոգեւ և
մտաց և մարմնոց՝ ի զգուշութիւն բարաց և յուղ-
ղութիւն տղայանաց, ի բոլորում արտասանեալ և ի
խաթանախութիւն մեղաց և ծովաբնակ, եր էր ի
բախի ԴՆԼ (1149) —Վայֆ քեզ, անձն իմ, ընդէր
ոչ սկսանիս տեսանել... մարմնական և հոգեկան
ցատու զոգ իջել Եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ
գիւրհը յաջկիտեան (շար. տե՛ս 9բ—85բ, § Ի,
Հմտ. № 2680, 484բ)։

2. 117թ Սկիզբն խոստովանութեան և յայտնութեան գաղտնեաց, պատմութիւն յանգանաց Կրիգորի Յեսուանց Մարաշոյ ասացեալ մեղալի առաջի ծածկագիրտին Աստուծոյ, որով զամենայն տեսանէ յառաջ, քան զինքն նոցա

—117թ—22թ երեստ անձին—Արի ի խոստո-
վանութիւն ի գիշերի...

ա. 122թ—3ա Խոստովանելով համառատ—
կապ սկսած լանդանե...

բ. 123ա—4ր Ն ապա զկնի խարտօթեան
առանձին մեղք, որդոստութիւն, որ է պատեառ
ամենայն մեղաց—Մեղայ պատուիրանազանցու-
թեամբ...

գ. 124բ—33ա Երկրորդ մեզի պտուկութեան—
Մեռա է խոտհորդա զազոռալիս...

դ. 133ա—5ր հաստով[ան]եցայց ըստ խորհրդոց ձանձուրեան—Մեղայ խորհրդով ձանձուրեան...

Խ. 135բ—41ա հաստովանեցայց զազահու-
թեան և զարծաթասիրութեան, որ հաւասար է
կոպպայտութեան—Մեղայ ազահութեամբ...

գ. 141ա—7ա Սկզբնահայր սկսեայց մինչև ի սպառումն ծննդոց նորա կամայական լանձնառութեամբ հաստատեցի, եղի զիս պատրաստական ամենայն շահագ—Մեղայ անխորհարապէս...

Է. 147ա—78բ հոտանվանեցայց վերստին դարձեալ աստաճաւ զմնացեալ շարութեան քիծալ—Մեղայ ընդ սին շարութեանցն... կամ գտուն ընչիք կամ զվաստակ կամ զանշառ կամ զայլ հնչս մարդկան:

—178թ [Յիշատակարան գրոցս]—Արդ, ամենայնիւ յամենայնի մեղալ, որ գրեցաւ և ոչ գրե-

քաւ նա ևս բազում էին, զոր ոչ գրեցին, վասն զի ոչ էին լիշտ ի գիրքս, բայց միայն ի խոստովանանքս։ Եւ եւ ի Համարեցայ պատեռն կարգել աստ վրան թեթևանայ և տիմարաց, զի մի վնասեսցին առաւել քան ազտեսցին, Այլ զայս բարականացոցի տունս Ռ եւ ի (1030), Բայց ուսիր զկարգ արուեստի և զմիտք բանին, զի թէ առաջի Աստուծոյ խոստովանին, աչդ է ոճ, որպէս և գրած է, ապա թէ ընդերի՝ շրջէ՝ զբանիդ կարգի։

Արդ, ինչ որ բերգոր, ձեռագոր անյուտնութիւն
վհատանելի թաքմութիւնէ մեղաց իմոց, ոչ ոսնե-
լով ակնկալութիւն կենաց զկենի սազանին յանց-
ման, ապա զարարեցաւ յաստուտութիւն յարեացն
ի ձեռն զարարիցիւն, քաշալանծով... ॥ (179b)...
Արդ, ի յայտ հասանել, սակաւ ինչ ոգի տեսել սկսա-
գորով արձանաւանդանել եւ ձեռամբ իմ ի գիրս
քանդեցեալ... ॥ (179բ) Արդ, եւ զայտ իմով յիշ-
շողութեան գրեցի սփռելով զսոցա աստից Աստու-
ծոյ եւ սրբոց Նորա ի տունէ եւ ի գիշերի, Թերեւ
զոտանել սակաւ ինչ միտթաւութիւն վշտազնեալ
չոցոյս ի յոյս ապագայիցն Արդ, յորժամ սկսաւ
զմիշտապարան, Թուրքս կանչեցն, եւ զսիրտս
վրդոյնց եւ անհնարին տրտումութիւն պատեց, եւ
այլում տեղոյ թողի եւ ժամանակի Արդ, սկսա-
նել զմիտացեալս ի կատարումն ածել... ॥ (180ա)

[illegible]

տեցայ, այլ է յաւարտում գրոցս հասի և ոչ ի գլուխ ապաշխարութեան... || (183ա)... Արդ, որ ոք մտաւորութեամբ ընթեռնելով ճանաչէ զմեր աշխատութիւնս և ազատի ի սմանէ, հայցեսցէ և ընդ իրում և ինձ թողութիւն մեղաց ի Տեառնէ... Ճերմէ, որ է արհեստալ յախտեանս. ամէն, ամէն, ամէն:

Է. 183բ—243բ Երանելոյն Աթանասի արեւելիսկոպոսի Աղէկսանդրացոյ Հարցմունք վայելելու և պատասխանի Կիրոյի երեստղէմի Գաղատա վարդապետի և Բանեարայ—Հետեումն համարիմ ընդ Աստուծոյ... ընդ հրեայնս տանջեսցիս, որ զՔրիստոս ապտակեցին:

Ը. 243բ—6բ Ի Հարանց վարուց գրաց Բաղաթա վարդապետի Արևելոյ—Ասէր Մոսէս հայրն. Որ փախչի ի մարդկանէ... մեղոս ոչ ոնի, վասն այնր խնդաւ:

Ք. 246բ—58ա Վարդան վարդապետի (Ալգեկցոյ) ասացեալ Խրատ ղգեղանք յԱստուածաշունչ գրաց—Ո՛վ որդեակէ, վերջին է ժամանակս... արհեստիւնն ճնապացն իբրև զԱստուծոյ անէծքն եւ արհեստիւնն է:

—258ա Ապա քահանայք և ժողովուրդք Աստուծոյ, այս ձեզ սակաւ մի բանք ի պատուիրանցն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, զոր անդադար] ՚|| (258բ) լսէք և գիտէք ի մանկութենէ, զի լցաւ երկիր գիտութեամբն Աստուծոյ, վասն որոյ կարճ և համառատ գրեցի, զի լէք տգէտք և պարզ բանի և զեղյուկ բառով գրեցի, որ կարէ իմանալ տխմարն և տգէտն, և մի՛ մեղադրէք, զի լէք բանքս զերդ որ պատեհն է, զի ժերութիւնս և յերկար ցաւքս կուրացուցանէ զմիտքս և զաշքս, և սուրբ Հոգին Աստուծոյ արհեստեցէ զձեզ և զսահմանս ձեր և ի յարեաց փրկեսցէ զձեզ և չնչեսցէ զմեղս ձեր և զձեր նշնեցելոցն, և զուրք, որդեակք իմ, ի Քրիստոսէ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք մեղաւորաց և հիկ խաբերայս վարդապետայ:

Ժ. 259բ—63բ Մովսէսի վարդապետի ասացեալ ի խնդրոյ Գաղաթայ—Հաստոյ դասաւորութիւն ծանաթութիւն է... այլ և ամենայն աշխարհի, որով փառաւորեսցի Հայր և Որդի և Հոգին Սուրբ այժմ և միշտ և յախտեանս յախտենից. ամէն:

ԺԱ. 264ա—8բ Նորին Գեղարքա վարդապետի [Սիկտացոյ] ասացեալ Վասն ճողորդութեան, ի խնդրոյ Յոնան Բանեայի—Արեամբն Քրիստոսի փրկեալ... ի փրկութիւն անձանց և ի փառս Աստուծոյ, որում փառք յախտեանս]:

ԺԲ. 269ա—70ա Նորին (Վարդանայ Ալգեկցոյ) Վասն սուրբ Բաղդարութեան այլ կարճ—Հուարուք Քրիստոսի Աստուծոյ... հաղորդութեամբս սրբով կատարեալ փրկութեան հասանիցեն Քրիստոսի ի փառս Աստուծոյ Հաւր. ամէն:

ԺԳ. 270ա—5բ Յոնանու Բանեայի Աղոթի ղնմաց մեղացելոց—Տե՛ս, Տե՛ր, զտառապանս իմ և զցասոս սրտի իմոյ... և դիր ի բանդ կապանաց անխղճի սիրոյ քոյ:

ՅԱՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 9բ (Քորոս գրի) Եւ բարեխաւութեամբ սուրբ Աստուածածինն և ամենայն սրբոց, ողորմեա՛ ստացողի սորա և գրողի. ամէն:

13ա Լիյդ հս եմ՝ անարժան գրիչս (նման՝ 91ա):

35բ Արդ, որ խնամով սրտի զմեզ յիշէ, յիշեսցէ Աստուած և զեա յաշխարհին կենդանեաց և նոքարք և ամենայն սրբովք բարեխաւելով ողորմեսցի մեզ ըստ մեծի ողորմութեան իրում և սրտացողի սորա և մեղապարտ գրչիս և որ զամէն ասէ: Եւ նմա փա՛ռք յախտեանս:

39ա ...Եւ առանել զՅակոբոս քահանայի՛ զստացող սուրբ մատենիս, ընդ նմին և ինձ՝ մեղասաթաւ և անարժան գրիչ Քորոսի, և լսողաց սորա, և արժանի արա արքայութեան քում, որ արհեստալ ես յախտեանս. ամէն:

113բ Յակոբոս լէրց Արևելցի,

Որ հոգեշահ ճառս քեզ գրեցի

Գերասաղէմ քաղաք մեծի,

Որ ինձ ու քեզ վա՛յ տա ի մէկ տեղի,
Եւ ո՛չ թէ քեզ, ինձ՝ մեղաւորի:

117ա Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ ծնողիդ բարեխաւութեամբ և ամենայն սրբոց քոց ողորմաւ ստացողի սորա՛ Յակոբոս քահանայի և ծնողաց իւրոց, ընդ նմին և ինձ հղկելոյս մեղաւոր գրչիս: Ո՛վ սուրբ Հարք և եղբարք, յերես անկեալ առ ոտս ձեր համբուրեմ, հայցէք յԱստուծոյ ղթութիւն, զի սովոր է Աստուծոյ ի ձեռն այլոց՝ այլում ողորմել, և որ առատն է յամենայնի պարգեւին տիեզերաց Քրիստոս, մեզ և ձեզ ողորմեսցի, և որ զամէն ասէ իր սրտով, Քրիստոս և նմա ողորմեսցի. ամէն:

172բ Եւ որ Աստուած ողորմի ասէ և մեղաց թողութիւն խնդրէ յամենառատ Տեառնէն ստացողի սորա Յակոբոս քահանայի և մեղասաթաւ

գրչի Քարոսի, գտցել և նա թողութիւն ի Քրիստոսէ, և որ զամէն ասէ ի բոլոր սրտէ՝ ամէն:

183ա Բարեխաւութեամբ Աստուածածնին և ամենայն սրբոց Քրիստոս տալ ձեզ հոգի ապաշխարութեան և ինձ՝ եղկելի գրչիս: Արդ, աղաչեմ զամենեանս, որք հանդիպիք սմա ընթերցմամբ կամ զաղաքարելոյ, մեղաց թողութիւն խնդրեցէ Յակոբոս ժերունոյ քահանայի և ամենայն արեան մերձաւորաց և համարէն նշեցելոց իւրոց. ընդ նմին և ինձ՝ մեղսաթաւալ գրչի Քարոսի և ծնողաց իմոց, և երախտւորաց, և որ յիշէ սրտի մտաւք, նա ինքն իւր նկնիչեցելովքն յիշեալ եղիցի ի Քրիստոսէ. ամէն:

231բ Հանապաղ զինեալ ու միշտ կենդանի, Յորժամ փառոց գաս հայրենի,

Մի՛ անտես առնէր դաս

Որ ի մեղքս կամ ի բանդի:

243ա Ո՛վ սուրբ հարբ և եղբարբ, որք ընթեռնոյք կամ արինակէք, և որք լսէք զոգէշահ բանքս, աղաչեմ յիշեցէք զհեղաճոգի և դուռաբէնի դՅակոբոս քահանայ՝ պատացաւ սորա, և զանարժան և փոժն գրչիս, և զծնողն իմ և զամենայն երախտաւորս: Նոս որ և մեզ շար և բարի են արարեալ, աղաչեմ յիշել ի Տէր ի յոյսն ամենեցուն Քրիստոս, և որ յիշէ զմեզ և մեղաց թողութիւն խնդրէ, ինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ, և որ դամէն ասէ:

251բ Վա՛, սատանա, շատ կոխան արարեր և դեռ ոչ ես յագել, յմեռաւաղէմս այլ կու գլորես, զի՞նչ շահիս, ամենաշար:

258բ ... Եւ Յակոբոս քահանայի՝ ստացողի սորա, և ընդ նմին ինձ՝ անարժան և մեղսաթաւալ գրչի, և մեր նշեցելոցն և քահանայից, որ վասն Աստուծոյ ի սուրբ պատարագս յիշեսցէ անուամբ զմեզ զողորմելի ի Քրիստոսս Եւ մարդ, որ տա մի փող կամ մի պաղ[(259ա) տառ հաց յանուն Աստուծոյ յաղթատն վասն մեր, որպէս զի միայն ի սոսկալի տանջանաց ազատիմք, զի շատ վիրաւորեցանք և տրամեցուցաք զՍուրբ Հոգիս Աստուծոյ անարէն գործովք մերովք, Քրիստոս իւր աստուածախառն արեամբն շնչեսցէ զմեզս նոցա և ի շարէ փրկեսցէ զնոսա, որք մեզ բարի արարին և շար, Քրիստոս շնչէ զմեզսն նոցա, և ի բոլոր սրտէ մեղաց թողութիւն խնդրեցէ զվերոյ յիշեալ ստացողի սորա՝ զՅակոբոս էրէց և զնորոյ նորա և զազգատոհմն: Յերես ազգեալ աղաչեմ, յիշեցիք զմեռեալս մեղաց զՊրոքոս գրչի, նաև զծնողսն մեր և զամենայն արեան մերձաւոր,

և որ ինձ շար և բարի են խորհել, շնչեսցէ Քրիստոս զիւրեանց ձեռագիր յանցանացն, և որ առաւտն է ի տուրս, Քրիստոս աստուած ձեզ և մեզ ողորմեսցի առ հասարակ, և այնորիկ, որ զամէն ի խորոց սրտէ ասեն. ամէն:

263բ Ո՛վ սուրբ հարբ, աղաչեմ անմեղադիր լինել խորութեամբ գրոյս և սղալանաց, զի այս էր կար մեր:

268բ Որ ստացողի սորա՝ Յակոբոս քահանայի մեղաց թողութիւն խնդրէ, || (269ա) նա և ինձ՝ անարժան մեղսաթաւալ գրչի, և որ զամէն ասէ բոլորով սրտիս. ամէն:

270ա ԶԳեւոր վարդապետն յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, և դատացող սորա և զանարժան գրչիս և որ զամէն ասէ. ամէն:

275բ Փա՛ռք... որպէս և հոգևոր քահանայս Յակոբոս, որ ետ դայս նուագ հոգէշահ և պտուղ բարեաց ի Հոգւոյն Սրբոյ ազգեալ ի լեզուս սուրբ վարդապետոց՝ քաղվածոյ յաստուածաշունչ գրոց յաղաքս աւարտի ողորց մարդկան գծալ գրել ի յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց | | (276ա) և ամենայն զարմից և երախտաւորաց, և որք ողորմութիւն ունին ի սմա՝ յիշել առաջի Աստուծոյ:

Գրեցաւ սա ի թուին Հայոց 92Լկ (1322), ի սուրբ և ի հռչակաւոր քաղաքս Մուսաւղէմ, ի հանդեստարանիս Հայոց, առ դռանս Սուրբ Յակոբոս եւ տիեզերալոյս առաքելոյս՝ եղբարն Յովհաննիսի անտարանչի:

Արդ, եւ՛ թափուրս ի գործոց բարեաց և լցեալ ամենայն յանցանաք, զերեսս ի մայրն եղեալ, աղերսահայցմամբ անդթանաք խնդրեմ յամենեցունց, զի որք և իցէ հանգիպեսցի սմա տեսութեամբ կամ ընթերցմամբ, սրտի մտաւք կամ կարեկցաբար, իբրեւ եղբար սիրելոյ, աղաթից եւ յիշմամբ արժանի արասցիք զՅակոբոս քահանայ և զծնաւոյս իւր, ընդ նմին և ինձ եղկելոյս՝ մեղաւոր գրչիս, որ իբրեւ զծով լցեալ եմ [շար] գործաք, և խոշորութեան և սղալանաց ի սմա չլինել մեղադիր, ||| գրել միխիթարանց հոտ ||| եմայ և տեսչա, որ արգէ ||| զի ազգ ||| || (276բ) նեկս |||ց ամենայն եկն ի վերա իմ վասն մեղաց իմոց: Ո՛վ հարբ, եղբարք, յերես անկեալ [զարշապ] արս ձեր համարութեմ, զի որ և կարգայք և լուսաւորիք և յաւարտս ելանէք սուրբ գրոցս, Գ ծովնոր Աստուծոյ տալք զնեկ և երիս Տէր ողորմեա և թողութիւն խնդրել յԱստուծոյ ստացողի և գրողի սորա՝ Քարոսի, զի սովոր է Աստուած ի ձեռս այլոց՝ այլոմ ողորմել, զի և որ կամակեց լինի այսմ բանի, կա-

մեացի Քրիստոս և իւր հոգին դասել ընդ երամս արդարաց: Յիշեսցիք և զհոգեւոր մայրն իմ զԹագեռ, որ սպասատրէք ի կերակուրս մեր, զի ի՛նչ կերակուր է Աստուած, որ և հասոյց ի յայս՝ գրեցի զսաւ:

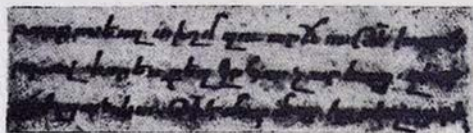
2. 276բ (Կազմողի) Ով զմեղաց դատապարտեալս, զկազմող սորա՛յ՝ զՄաքեւս զեղկելի և զմեղաւոր հոգս յիշ ի՛նչ զծնաւոյն իմ, և Աստուած [զձեզ յիշէ և] ողորմեսցի. ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

183բ (Ժն—ԺԶ զդ., բուրդգիր Ես Բասնեու Բլբցի երբիանցո առի աստուածայշունէ գիրգս ի

դուռ ի (184ա)ն Սուրբ Աստուածածնին, յիշատակ ինձ և իմ ծնաւոյաց Ծանօրաբն. ամէն: ի (184բ) ի՛նչ պարտք, Սարգիս եպիսկոպոս:

Դրշափորձ՝ 39ա (Ժէ դ., Եսորգիր) Հիւսուսոյ քամին՝ Քրասթիաս, ձուկ կու բերէ, Ապարթիաս՝ կարկուտ, Լուսիաս՝ եղեմ արեւելից ի՛նչ ի՛նչ, շերմ է արիւ տան ի՛նչ բարեխառն է: 221բ—2ա (Ժն դ., շղագիր) Պողոս ծառայ Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի յեւստաղծմայ մինչև ի Լուրիկէ, որ է եղբ աշխարհի, լի արարի, զօր տն ի՛նչ կ'ըլլա՞ր հօտար երեք, դարդ է գեշն ու յազարակ Բ տարին ի՛նչ

109

ԴԻՈՂԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱՆՈՒԹԻԻՆԻՔ, ՄԱՏԵՆԱԳԱՐՈՒԹԻԻՆԻՔ

ՈՒՅԻՆ—1876

Քաղեւ Առաքեալ (Մաղիւ)

ՍՏԱՏՈՂ՝ Սարգիս վարդ. Կաֆայեցի:
Թերթ՝ 408, չգրեա՞ծ՝ 1ա—2ա, 408աբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԴ×
12: Լեիթ՝ քուրք: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՆ՝ 10, 3×12, 6: ԳՐՈՒԹԻՆԻՆ՝
միտեին: Գի՛ն՝ բուրգեր (ճմայ՝ 170ա): ՏՈՂ՝ 27: ԿԱԶՄ՝
դրշափորդ շաղանակազայն կայի, դռնեակով, միջուկը՝
տախտակ, աստաղը՝ մուգ-կարմիր կաւու, յաւանցակողբը՝
կարմիր:

ՄԱՆԻՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՆԻՆ—Կ ի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ ճա: Ճ ա կ ա
ա գ ա ղ՝ 88բ, 186բ, 361ա, 363ա, 387բ: Լ ա ս ա ճ ց ա
զ ա ղ՝ բուսական, քոչեային: Զ ա ղ ա գ ի ռ՝ բոյնագիր,
կենդանագիր, հանգուցագիր, մարգագիր: ԳՈՏԵՆԻՐ՝ կարմիր,
կապույտ, դեղին, կանաչ, հաւնեագոյն, վարդագոյն:

ՊԱՏԱՆԻՆ—ՊԱՆՈՒՄԱՆ—Անտառան Մտաքեալ: Ժ—ԺԱ
դդ.: 1(Ա)+1(Բ), օտաջուած 2 քերթի բնդալեակի հատու
միջ, եզրամտաւած: Մագաղաք, Կելիքի, ուղղագիծ երկա
թագիր (ճմայ՝ Աբ): Կարգի՛ր՝ Աա, Բբ, Աբ, Բա. «[ւա]բա»: Եւ
Եր առ[իկ] հօտաւա՛ առ Գաղատեան ի՛նչ հաճեա
լ[ու]մէ: (ԻՆ, 2—14):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւորա: Խոնաութիւնից քերթեր մասամբ
զօւճափոխուած. 214—63, 400—8, զանազանի Բ և աստառ
Բ ցեղանիք:

Բ ՈՎ ԱՆ Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ն

2ա—407բ [Մտեւնագրաբիւնձ Դիոնիսիոսի
Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ստ. Լեմացի]

Տե՛ս ձեռ. Մ 110, 1բ—351ա: Ճուր. 1/8ա—5բ, 3/8ա—98բ, 2/88բ—183ա, 3/183ա—350բ, 4/350բ—62բ,
5/362բ—401բ (3 մաւն առանձին՝ 408ա—7բ), Պատմ.
մութին Դիոնիսիոսի՝ 401բ—4ա: Ցաւեկալ օւնի.

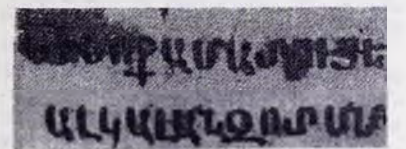
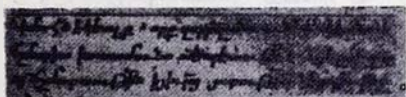
—404ա Յիշատակարան գրաց—Շնորհուր և
գրոթեմամբ Աստուծոյ, Ես՝ Ստեփաննոս Լիովա
ցի. լետին ի (404բ) ի քանասիրաց, տեսնալ զգի
րըս սրբոյն իրանէօխոսի ալլափոխեալ և բազում
տեղիս ապականեալ, փոյթ յանձին կալալ վերս
տին Թարգմանել ի լատինացոյց բարբառոյ ի մի
իզու: Եւ զայս աշխատութիւնս յանձն առի մա
նաւանդ վասն երկից պատճառաւ. նախ, զի ըն
թերցումս զորոս դիրաճանն լիցի ուսումնասիրացն
և մի ինչ անյայտ իցէ ի խրթնածածուկ բանիցն
սրբոյն Դիոնիսիոսի, այլ ամենայն բան և իմա

ցումն պարզ երևեցի, վասն որոյ ընդարձակ և բովանդակապէս իւրաքանչիւր բանից մեկնութիւն ատընթեր դրոշմեցի, Երկրորդ. հարկեալ զուով առ ի խնդրոյ բարեմիտ հոգարացն, որք ի սուրբ Աթոռս եղիմածնին ի հրահանգս իմաստասիրութեան կրթէին զանձինս իւրեանց, ոչ կարացի անտես աննել, այլ զանց արարեալս գտկարութեամբս իմով, յօժարեցալ զայս իրողութիւնս յաւարտ հասցանելն, քանզի զայսու ժամանակաւ զբազումք էին երևելիք վարդապետք քաջարանք, բանաստեղծք, աստուածային գրոց քաջ գիտունք և հմուտք, յորոց մի էր և Առաքել վարդապետն, բայց դարունի և վիպասան, որ ժամանակագրութիւն հայրապետաց և թագաւորաց գեղեցկալարմար բանիւր դրոշմեաց և իւր յիշատակ անշնչելի եթող: Երրորդ պատճառ. զի մի՞ երևեցայց զքանքարն, զոր ի Տեառնէ ընկալալ ի վարդամակի ծրարեալ || (405ա) և ընդ վատթար ծառային զպատիժս ընդունել, վասն որոյ պատշաճ վարկալ ի սեղանատրս հոգաց ամենականց եկեղեցւոյ բաժանել և ի պարտաւորաց աղատիլ, որպէս և յառաջ բան զայն, այլ շարադրութիւնս թարգմանեցի, այսինքն՝ Յովսէփովս պատմագիր և միւս գիրս, որ ասի Պատմառաց, և Հարանց վարք, որ կոչիլ Հայնի վարուց՝ ի լեհաց բարբառոյ ի Չայ լեզու փոխարկեցի, Արդ, եթէ ինչ բարուք և հաճոյ թուեցի ուսումնասիրաց և ընթերցողացդ, փա՛ռք և զհոգութիւն տուողին զշնորհս, իսկ եթէ ինչ ոչ ուղղակի և ընդդէմ արուեստարանութեան քերթողացն գտանիցի, աղաչեմ ներել պակասութեանս, քանզի այսքան մեր կարո Արդ, թարգմանութիւնս գրուց եղև ի թուարբրութեան տումարիս Հայոց ՌժԺԼ (1862) և ի հայրապետութեան տեառն Յակօբայ սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, որ զըզկի երիցս երանեալ հայրապետի տեառն Փիլիպպօսի յաշորդեաց զԱթոռն Լուսաւորչին, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն ատուրս պահեսցէ ի պարծանս հայոց ազգին և ի հաստատութիւն կաթողիկէ եկեղեցւոյ, Սե արդ, հայցեմ ի բարեխէր ուսումնասիրաց անձանց և ի ճաշակողացդ յայսր հոգեւոր սեղանոյ՝ յիշատակել զիս ի մաքրափալ մաղթանս, և ինձ ներումն յանցանաց շնորհել,

Թերևս աղօթիւք ձերովք ցօղն ողորմութեան մարդասիրին Աստուծոյ ցօղեսցի ի շիրիմ ոսկերաց իմոց և անուն || (405բ) գրեցի ի դպրութիւն կենաց, որով և դուք եղիչիք զբան ի մատնանս կենաց վերին դպրութեանն. ամէն: Ընդ սմին մաղթեմ և զայս դուզնաթիալ յիշատակս դրոշմել, եթէ որ զայս իրողութիւնս գաղափար դիցէ, ուստի և ինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է արհեսալ յակտեանս. ամէն:

ՅԵՇԱՍԿԱՎԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

405բ Փա՛ռք... Արդ, ստացօղ եղև նոր թարգմանեալ գրոցս Մազգիս վարդապետն Կաֆայեցի, որ էր առաջնորդ մեծ Աթոռոյն Թաղէոսի սուրբ առաքելոյն, որ նորոգեաց զեկեղեցին ի հիմանէ և զպարիսպն ընդարձակեաց հաստահողուս ործաքարամբք, բրգօք և դարպասօք, խցեօք և հիւրանոցօք և տնտեսանօք և այլ հարկաւոր շինուածովք: Այլ և զմուպքն վանիցս, զոր այլազգիքն տիրեալ էին, նոր յետ զնեաց և վախճ հոս սուրբ Աթոռոյս, ի հայրապետութեանն Յակօբայ կաթողիկոսի, յԱթոռն Սուրբ Էջմիածնի և յարհեպիսկոպոսութեան նահանգիս Իսաճակ վարդապետի Մակուացւոյ և ի թագաւորութեանն Պարսից Շահ-Սուլէյման, և ի թվականիս մերում ՌժԺԻ (1876) ամին: Որք վայելէք, բարով յիշեսցիք զաշխատող սոցա և զգրոցս ընծայող սուրբ Աթոռոյս:

110

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

Էջմիածին

ՌժժԱ—1862

ԳՐԻՁ, ՍՏԱՑՈՂ՝ Ներսէս երկ.:
 Քերթ՝ 470. Դպրատն՝ 4ա, 489բ, 470բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԽԱ×12
 (Ա 11, Գ, Բ, ԺԲ, ԺԳ, ԺԴ, ԻԲ, ԻԵ, ԻԶ, Լ, ԼԸ 10, ԼԱ, ԼԲ 14,
 ԽԱ 7): ԼԵԻԹ՝ քուրք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19×12,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
 միասին (2ա—3Բ, 4Զա, 6Զա), երկօրին (3Զա—4Զբ, 6Զբ—
 470ա): ԳԻՐ՝ նետրգիւ (նմուշ՝ 2ա): ՅՈՂ՝ 20—31 (խառն):
 ԿԼՁՄ՝ դրամագաղղ շագանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախ-
 տակ, աստաղը՝ դրամագաղղ կտաւ:
 ՄԱՆՐԱՆԱԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ա յ ա ռ ա ճ ի Նա, ՆԼա,
 10Լա, 303ա, 313ա, 334ա, 352ա, 370ա: Լ ա ռ ա ճ ց ա-
 զ ա ղ ՝ քուսակած: Զ ա ռ ղ ա գ ի ռ ՝ քոշնագիւր, նանգուցա-
 գիւր: ԳՈՅՆԵՐ՝ կարմիր, կապույտ, վարդազոյն, կանաչ, մախ-
 բազոյն, նարնգազոյն, բազըզ, դեղին:

ՊԱՏԱՆԻԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ— Անտառան ճովանճու: Ժ—ԺԱ
 դդ.: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած մկակաւն բերքերի
 երկարակի ծալումից: Մազաղաք, երկօրին, բոլորագիծ եր-
 կարազիւր (նմուշ՝ Բբ), լուսանցազոյն, գաղաղիւր: Կաւ-
 դա՝ Դա, Դբ, Աա, Աբ, Բա, Բբ, Դա, Դբ. Էի ծողղղղղղղնէ:
 Վաւն ալեւորիկ աստցիւն... ոչ դիւնացիւն, քէ զիւն էր ուր
 (Բ, 22—Ժ, 8):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւաւ: Տեղ—տեղ խոնաւութեան հետեւեր,
 մաշուած (108): Կազմի կաշին ցեցակեւ, բիկուեւեր վերեզ
 վաւ ճեղքաւաւ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1բ—348բ [Մատենադարանի մէջ Դիւնի-
 սիսի Արիսպագացոյ: Քրգմ. Ստ. Լեւոնցի]

—2ա—3ա Տառաշարանութիւն զբոս—նախ
 քան զձեռնարկել իրողութիւնս, արժան վարկա-
 նիսմ պատճառն արտազոյն, թէ վասն է՞ր համար-
 ձակեցայ վերստին թարգմանութիւն առնել, մի՞
 զուցէ թուեսցի ումեք աւելորդ զոլ աշխատութիւնս
 մեր:

Արդ, վասն զի թարգմանութիւնս սրբոյն Ստե-
 փաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի էր դժուարիմաց,
 և բնաբանն ի բազում տեղիս փոփոխեալ, և մեկ-
 նութիւնս առ ի սրբոյն Մաքսիմիստ արարեալ կի-
 նակատար թարգմանեալ, քանզի ոչ եթէ ինքն
 սուրբ Մտեփաննոս մեկնեաց, որպէս ոմանք կար-
 ծեն, այլ ի յունաց բարբառոյ ի մերս թարգմա-
 նեաց: Վասն որոյ եւ՝ Ստեփաննոս Իրավացի, յե-
 տին ի բանասիրացն, ի խնդրոյ եղբարցն ուսում-
 նասիրաց, ի դուռն Սրբոյ Աթոռոյ Էջմիածնի հա-
 մարձակեցայ միւսանգամ թարգմանել ի լատի-
 նացոյն բարբառոյ ի հայոց լեզու թէ զբնաբանն,

և թէ զմեկնութիւնն լիակատար, եւ զիրաքան-
 լիւր զուրիս բաժանեցի ի գլխաւոր մասունս, զո-
 ռոց ցանկն ըստ իւրաքանչիւր մասանց ի սկիզբն
 զխոց համառոտիւք եղի, զի այսպէս դիտաւորու-
 թիւն բանիցն դիրաւ իմասցի: Եւ ապա զկնի իւ-
 րաքանչիւր մասին քնարան մեկնութիւն շարագրե-
 ցի և արտաքոյ մեկնութեանն, զոր արարեալ էր
 սրբոյն Մաքսիմիսի յունաց վարդապետին, այ-
 լուստ եւ բազում բանս մեկնողականս առ ի բա-
 ցայալստութիւն նկարագրին դրոշմեցի:

Եւ գիտելի է ուսումնասիրացն, զի արտաքոյ
 շարագրութեանցս, որք այսօր առ մեզ են, դալլ
 եւ իրողութիւնս լիշատակ իւր գորովամիտ իմաս-
 տութեան սուրբն Դիոնէսիոս թողալ էր, որք ոյ
 են ի միջի այսօր, և դուրս ինքն լիշատակ է և ն
 այսոցիկ. // (2բ)

ա. Յաղագս նշանական աստուածաբանու-
 թեանն.

բ. Յաղագս անձինն.

գ. Յաղագս աստուածայնոցն օրհնարանու-
 թեանց.

դ. Յաղագս աստուածաբանական տպաւորու-
 թեանց.

ե. Յաղագս արդարոյ և աստուածայնոյ իրա-
 ւագործութեանն.

զ. Յաղագս իմացականացն և զգալեացն:

...Արդ, նախ ձեռնարկեացոր ի շարագրութիւն
 Յաղագս երկնային քահանայապետութեանն, որոյ
 զուրիս են Հրեգեոսասան: Եւ քահանայապետու-
 թիւն է կարգաց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն: Եւ
 քահանայապետք են իշխանք քահանայից և խոնա-
 մակաւոր սրբազանիցն և հրամայողք խորհրդոյն,
 իսկ վասն սրբոյն Դիոնէսիոսի, թէ վասն է՞ր Ա-
 րիսպալ/(3ա)զացի կոչեցաւ, կամ յորո՞մ ժամա-
 նակի էր, կամ դիւրո՞ղ հաստաց և ե՞րբ նահա-
 տակեցաւ, և վերոյ զպատմութիւն զսմանէ դի-
 ցուք:

—3ար Սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացոյ
 եպիսկոպոսի Աքեւեացոյ Առ Տիմոթէոս եպիսկո-
 պոս եփեսպացոյ Յաղագս երկնային բաժնայա-
 պետութեանն (ցանկ)—Ա. եթէ ամենայն աստուա-
 ծային ...[Ժէ]. Զի՞նչ են կերպաւորականք...

1. 4բ—80ա Դիոնէսիոսի Արիսպագացոյ՝

եպիսկոպոսի Արքեանցաւ Առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Նիքիացաց. Յաղագս երկնայնայն Բանանայապետութեան

ա. 4թ—10ա Գլուխ առաջին. Նքէ ամենայն աստուածային լուսափայլութիւն ըստ բարեբարութեան զանազանապէս եկեալ յառջ ի նախախնամեալսն մնալ պարզ և ոչ այս միայն, այլ և միաւորէ ըզլուսափայլեալսն—|| Ամենայն տուր բարի...

բ. 10ա—9բ Գլուխ երկրորդ. Նքէ վայելչաբար աստուածային և երկնային և ի ձեռն անմահեցն նշանաց երկին—|| Արդ, պիտոյ է...

գ. 20ա—3բ Գլուխ երրորդ. Ձի՛նչ և Բանանայապետութիւն և զի՛նչ Բանանայապետութեանքն իմացուած—Քահանայապետութիւն և ըստ իմում բարի...

դ. 23բ—9ա Գլուխ չորրորդ. Ձի՛նչ նշանակէ հեշտակաց մակնուորութիւն—|| Վասն զի նոյն ինքն քահանայապետութիւն...

ե. 29ա—31ա Գլուխ հինգերորդ. Վասն է՛ր ամենայն երկնային և երկրային ըստ հասարակաց հեշտակ կոչին—|| Այս է պատճառ, ըստ որում...

զ. 31ա—3բ Գլուխ վեցերորդ. Ո՛ր՛ առաջին զարդ երկնայնոցն էութեանց, ո՛ր՛ միջին և ո՛ր՛ վերջին—|| Որքա՛ն իցն երկնայնոցն էութեանցն զարդը...

է. 33բ—43ա Գլուխ եօթներորդ. Յաղագս սեռովրից և Բերովրից և արտոյց և յաղագս առաջին Բանանայապետութեան նշան—Ձայս կարգ սրբոցն քահանայապետութեանց...

ր. 43ա—8ա Գլուխ ութերորդ. Յաղագս տեութեանց և զօրութեանց և իշխանութեանց և յաղագս միջին Բանանայապետութեան նշան—|| Փոխանցելի է մեզ այժմ ի միջին զարդ...

ք. 48ա—53բ Գլուխ իններորդ. Յաղագս պետութեանց և հեշտակապետաց և հեշտակաց և վերջին Բանանայապետութեան նշան—|| Արդ, մնալ մեզ առ ի տեսութիւն...

ժ. 53բ—6ա Գլուխ տասներորդ. Վերջին առումն և ժողովումն հեշտակապետին բարեկարգութեան—|| Արդ, բովանդակեցաւ առ ի մէնջ...

ժա. 56ա—7բ Գլուխ մետասաներորդ. Վասն է՛ր ամենայն երկնային էութիւն և առ Բասարակ զօրութիւն երկնային կոչին—Ձայստիկ այսպէս սահմանեալ...

ժբ. 57բ—60ա Գլուխ իրեքսաներորդ.

Վասն է՛ր մարդկան Բանանայապետ հեշտակ կոչին—*Խնդրի և այս իմանալեաց...*

ժգ. 60ա—7ա Գլուխ իրեքսան[երորդ]. Վասն է՛ր ի սեռովրէն առ ի մաքրի մարգարէն Նայալ—*Բեր ըստ կարողութեան և զայս որոնեսցուք...*

ժդ. 67աբ Գլուխ չորեքսաներորդ. Ձի՛նչ նշանակէ ասանդեալ հեշտակապետ թիւ—Արժան է և այս որպէս...

ժե. 67բ—80ա Գլուխ ճեզտասաներորդ. Ձի՛նչ են կերպատրանկն և պատկեր հեշտակաց զօրութեանց...—|| Բեր պատճառ, թէ հաճոյ թունցի... և առ արժանաւորութեանցն նոցա, Այսուհետև դարձուք յեկեղեցական քահանայապետութիւն

2. 80ա—158ա Մարցոյ Դիոնիսիոսի Արիսպագացոյ՝ եպիսկոպոսի Արքեանցաւ Առ Տիմոթէոս աշակերտին Պօղոսի, եպիսկոպոս Նիքիոսի. Յաղագս եկեղեցական Բանանայապետութեան—80բ [Ցանկ գրոյս]—Ա. Առաջին. Ձի՛նչ է եկեղեցականութիւն... է. Յաղագս ի վերայ նշեցելուն...

ա. 80բ—7բ Գլուխ առաջին. Ձի՛նչ է եկեղեցականին Բանանայապետութեան անհղորթին և զի՛նչ այստիկ դիտումն—|| Եւ արդ, զի մեր քահանայապետութիւն...

բ. 87բ—98բ Գլուխ երկրորդ. Յաղագս ի մկրտութիւն և կատարմանց—Արդ, ասացաւ ի մէնջ...

գ. 98բ—117ա Գլուխ երրորդ. Յաղագս ի ժողովի կատարմանց—|| Այլ վա՛շ, զի զայս իշեցաք...

դ. 117ա—28ա Գլուխ չորրորդ. Յաղագս մեռնին կատարման և նովա կատարելոցն—Այսքան ինչ են սրբոյն ժողովոյ...

ե. 128ա—39ա Գլուխ հինգերորդ. Յաղագս Բանանայապետականաց կարգաց և կատարմանց—|| Այս է մեռնին աստուածային կատարողագործութիւն...

զ. 139ա—45բ Գլուխ վեցերորդ. [Յ]աղագս նորեցելոց կարգաց—|| Այսոքին են քահանայականք կարգ և վիճակն նոցա...

է. 145բ—58ա Գլուխ եօթներորդ. Յաղագս ներեցելոց կատարմանց—|| Ձայստիկ այսպէս սահմանեալ... այսինքն աստուածայնոցն լուսաւորականին զիտութեան

3. 158ա—302ա Դիոնիսիոսի Արիսպագացոյ՝ եպիսկոպոսի Արքեանցաւ Առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս. Յաղագս աստուածայնոց անունաց—Յաղա-

դրս աստուածայնացն անուանց այս ինչ գիտե-
լի է...

— 158ա—9ա [Ցանկ գրոյս]—Առաջին. Թէ
զի՛նչ բանիս դիտումն... ԺԳ. Ցաղագս կատարե-
լոյն է միոյն:

ա. 159ա—77ա Գլուխ առաջին. Ձի՛նչ դիտա-
ւորութիւն գտցս և զի՛նչ յաղագս աստուածային
անուանց ամենաբարեւոյն և ասացեալքն—|| Իսկ
այժմ, ո՛վ էրանելի...

բ. 177ա—92բ [Գլուխ երկրորդ]. Ցաղագս
միատեղեցիւյ և անշտառելոյ աստուածաբանու-
թեան և թէ զի՛նչ է աստուածայինն միութիւն և
անշտառութիւն—Բնաբան. Նոյն ինքն բարեբախու-
թիւնն...

գ. 192բ—7ա Գլուխ երրորդ. Թէ զի՛նչ է աղո-
րից գորութիւն և յաղագս երանելոյն Ցեռութեան
և յաղագս երկիւղածութեան և շարագրութեան
աստուածաբանականի—|| Բնաբան. Արդ, նախ թէ
թուեցի...

դ. 197բ—239բ Գլուխ չորրորդ. Ցաղագս բար-
ւոյ, լուսոյ, ազնութեան, տոփման, զարմացման,
նախանձու և եթէ չար ոչ գոյ է և ոչ ի գոյից և ոչ
ի գոյս—Արդ, բեր ի վերայ նորին...

ե. 240ա—54բ Գլուխ հինգերորդ. Ցաղագս էի,
յորում և յաղագս յարացուցի—Բնաբան առաջին.
Փոխանցելի է մեզ այժմ յարդարն...

զ. 254բ—7բ Գլուխ վեցերորդ. Ցաղագս կե-
նաց—Իսկ այժմ է օրհնաբանելի...

է. 257բ—67ա Գլուխ յօթներորդ. Ցաղագս
իմաստութեան մտաց բանի, ճշմարտութեան ճա-
ւատոյ—|| Բնաբան. Արդ բեր, թէ Հանդ...

ը. 267ա—75բ Գլուխ ութներորդ. Ցաղագս զօ-
րութեան, արդարութեան փրկութեան, փրկեանց,
յորում և յաղագս ան/ճաւասարութեան—Այլ վա-
սըն զաստուածային...

թ. 275բ—85ա Գլուխ իններորդ. Ցաղագս մե-
ծի, փոփո, նորին, այլոյ, նմանոյ, անմանոյ,
կայից, շարժութեան, ճաւասարութեան—|| Արդ,
վասն զի մեծն և փոքրն...

ժ. 285ա—7բ Գլուխ տասներորդ. Ցաղագս ա-
մենակալին ճնոյն ատուց, յորում և յաղագս յա-
լտեմի և ժամանակի—Ժամ է այժմ բանիս...

ժա. 287բ—94բ Գլուխ մետասներորդ. Ցա-
ղագս յաղաղութեան ինքնագոյոյ և ինքնակենաց
և ճոցունց նմանաց—Արդ, բեր զաստուածա-
յինն...

ժբ. 294բ—7ա Գլուխ երկուսասներորդ. Ցա-
ղագս սրբոյն սրբոյ, թագաւորին թագաւորաց,

Տեառն տեղանց, || Աստուծոյն աստուածոց—Բնա-
բան առաջին. Այլ վասն զի...

ժգ. 297ա—302ա Գլուխ երեքասներորդ.
Ցաղագս կատարելոյն—Այսբան և յաղագս այսո-
ցիկ ասացի... այս իրողութիւնս ոչ է ի միջի Տեա
այսորիկ դարձցուք ի խորհրդական աստուածա-
բանութիւնս:

ձ. 302ա—13ա Դիմելութիւն Արիսպագացոյ՝
եպիսկոպոսի Արքեանցոց Առ Տիմոթէոս եպիսկո-
պոս Արքեանցոց. Ցաղագս յառեցողական աստուա-
ծաբանութեան:

— 302աբ [Ցանկ գրոյս]—Առաջին. Ձի՛նչ է
աստուածայինն մէզ... Ե. Թէ ոչինչ է յիմացա-
կանացն...

ա. 302ա—7ա Գլուխ առաջին. Ձի՛նչ է աս-
տուածայինն մէզ—|| Երրորդութիւն գերագոյ և գե-
րադոյնոյ...

բ. 307ա—8բ Գլուխ երկու. Ձիա՛րդ պարտ է
միավորիկ և օրհնութիւն վերադրել ամենայնի
պատեանոյն և գերագունին, քան զամենայն—Ի
վերայ այսորիկ գերալոյսն...

գ. 308բ—10բ Գլուխ երրորդ. [Ձի՛նչ են ճա-
ւոյնիքն աստուածաբանութիւն, զի՛նչ անճան-
լիւն—Արդ, յաստուածաբանականն տպաւորու-
թիւնս...

դ. 310բ—1ա Գլուխ չորրորդ. Թէ ոչինչ է ի
զգայեաց ամենաց զգայեաց գերուանկալու
պատեան—Բայց արդ, ասեմք...

ե. 311ա—3ա Գլուխ հինգերորդ. Թէ ոչինչ է
յիմացականացն ըստ գերուանկութեան պատեա-
նոյն—Նա դարձեալ ի վեր ելանելով... որ ամենե-
ւիմք անըմբռնելի է:

հ. 313ա—48բ Մերոյն Դիմելութիւն Արիսպա-
ցացոյ՝ եպիսկոպոսի Արքեանցոց Թուղթ գաւա-
զանք

— 313ա [Ցանկ թղթոյ]—Ա. Առ Դալիս... Ժ.
Առ Յովհաննէս աւետարանիչ:

ա. 313ա—4բ Առ Դալիս միայնակեաց.
Թուղթ առաջին—Խաւար, աներևոյթ լինի ի լու-
սոյ...

բ. 314բ—5ա Առ ճոյն. Թուղթ երկրորդ—
Ձիա՛րդ, որ անդրն է, քան զամենայն...

գ. 315բ Առ ճոյն. Թուղթ երրորդ—Ցանկար-
ծօրէն է անլուսաբան...

դ. 316ա—7բ Առ ճոյն. Թուղթ չորրորդ—
Ձիա՛րդ ասեմ Ցիսոս...

ե. 317բ—8ա Առ Դիմելութիւն պաշտօնեայ.
Թուղթ հինգերորդ—Բացալայտ է, թէ զինչ է...

գ. 318ա—9ա Առ Սախպատրոս ֆանանյա.
Թուրք վեցերորդ—Մի՛ զայս վարկանիր...

է. 319ա—23բ Առ Պողիկարաբ ֆանանյա-
պետ. Թուրք եօթներորդ—Բնաբան առաջին. Եւ ոչ
դիտուեմ, եթէ...

բ. 323բ—34ա Առ Դիմոփիլոս սպասաւոր.
Յաղագս անճինջիւան գործոյ և քաղցութեան.
Թուրք ութներորդ—Երբայեցուցն պատմութիւնք,
ո՛վ թաշղ...

բ. 334ա—45ա Թուրք իններորդ. Տիտոսի ֆա-
նանյապետի Կրետացւոյ, խնդրեալ ի նմանէ ի
ձեռն թորոյ, թէ զի՛նչ է իմաստութեան տունն,
զի՛նչ խառնարանն, և զի՛նչ կերակուրէ նորա և
լմպլիխ—Բնաբան առաջին. Սրբազան Տիմոթէոս,
ո՛վ զեղեցիկդ...

ժ. 345ա—7ա Թուրք տասներորդ. Առ Յով-
հաննէս աստուածաբան, առաքեալ և անտարանիչ
—Ողջո՛ր լաւմ թի՛զ սրբազան անձինքդ... և ի վի-
ճակդ դարձցիս:

Թարգմանից՝ 347ա «Աստանոր դիտելի է, զի ի
մերում օրինակի զգին սորին թըզթիսն այլ թուրք կա-
յա Տիտոս՝ վասն նշման Աստուածամօրն կուսին, բայց
զի յուսաց և լատինացուց օրինակում ոչ զտի, վասն
այսորիկ զանց արարի զայն զորմէլ, իսկ զու, եթէ
հաճոյ թուեցի թեզ, անտի օրինակեա և զիս ի մեղա-
դանաց ազատարա» (տե՛ս § ժա):

ժա. 347բ—8բ Թուրք Դիոնէսիոսի Արիսպա-
զացւոյ՝ առաջին նախկեպոսի Աքեմացուց ֆա-
ղախին, զոր և գրեաց նա պատմասանի թորոյն
Տիտոսի՝ նախկեպոսին Կրետացուց, Յաղագս նընդ-
ման սրբ[բանւոյ] Աստուածածնին և միշտ կուսին
Մարիամու—Մանիթէ եղբայրութիւնդ քո... Ժածկեալ
առ ի բոլոր զգայական] աշխարհէ, նմա փա՛ռք
յաւիտեան. ամէն (Հմմտ. Մ 49, 332ա—3բ):

Թարգմանից՝ 347ա «Այլմ՝ սակաւիք բանիք
զՊատմութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի աստանոր զորմանցութե-
ք, քանզի պատմութիւն սրբա, որ առ մեզ է, ոչ համա-
ձայնի ընդ լատինացուց, վասն որոյ պատշաճ համա-
բեցայ անտի ի մեր լեզու փոխարկելու:

—348բ—51ա Պատմութիւն սրբոյն Դիոնէ-
սիոսի—Բաղում[բ] ի յունաց և լատինացուց վար-
դապետաց... Այսքան բաական է յաղագս սըր-
բոյն Դիոնէսիոսի ի փառս Քրիստոսի աստուծոյ,
որ է օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

Դիոն. Արիսպազացու վերջիշեալ երկերի համարեա
բաւոր գլուխներն ունեն ժեմակ գլխաւոր, «Բնաբան և

«Մկկնութիւն» հաստանները, որոնք լին թերուիս Այս-
տեզ բացակայում է Թարգմանի Յիշատակարանը (տե՛ս
Մ 109, 404ա):

Բ. 351բ—69բ [Դ]ուզեմեմալ բանս քարգ-
մանեցաւ ի յատինացուց քարքարոյ ի հայոց լեզու
ի ձեռն ուրումն Լեմացի Ստեփաննոս վարդապե-
տի, որ ասի Պատմուսաց գիրք. Ի փառս Քրիստո-
սի աստուծոյ յուսոյն մերոյ յաւիտեանս. ամէն:
Ի Բոցք պատմառաց Արիստոտելի կամ ռուպէս ու-
մանց թով՝ Պրակլի

ա. 352ա—3ա Առաջերորդ—Ամենայն պատ-
ճառ է նախկին...

բ. 353աբ Բ—Ամենայն գոյն վերնագոյն...

գ. 353ա—4ա Դ—Ամենայն հոգի ազնու-
կան...

դ. 354բ—5ա Դ—Առաջին յարարածոցս է գո-
լըն...

ե. 355աբ Ե—Իմացութիւնք վերնագոյնք...

զ. 355բ—6բ Զ—Պատմառ նախկին գեր ի վի-
րոյ...

է. 356բ—7ա Է—Իմացութիւն է գոյացու-
թիւն...

ը. 357ա—8ա Ը—Ամենայն իմացութիւն գի-
տէ...

թ. 358ա—9ա Թ—Ամենայն իմացութեան
հաստատութիւն...

ժ. 359աբ Ժ—Ամենայն իմացութիւն է զի տե-
սակօք...

ժա. 359բ—60ա ԺԱ—Ամենայն իմացութիւն
իմանայ զմշտնջենաւոր էութիւնս...

ժբ. 360աբ ԺԲ—Առաջինց ամենից ոմանք են
մակ...

ժգ. 360բ ԺԳ—Ամենայն իմացութիւն իմանայ
դէութիւն իւր...

ժդ. 360բ—1բ ԺԴ—Ամենայն ոգուց հն զգալի
իրք...

ժե. 361բ ԺԵ—Ամենայն գիտող, որ գիտէ
զէութիւն իւր...

ժզ. 361բ—2բ ԺԶ—Ամենայն զօրութիւնք. ու-
րոյ ոչ գոյ վախճան...

ժէ. 362բ—3ա ԺԷ—Ամենայն զօրութիւն միա-
ցեալ է առաւել անհուն...

ժը. 363ա ԺԸ—Ամենայն գոյն ունին զէութիւն
իրեանց...

ժթ. 363աբ ԺԹ—Ի մէջ իմացութեանցն ոմն է
իմացութիւն աստուածային...

ի. 363բ—4բ Լ—Պատճառ նախկին կառավարել զամենայն արարածս...

իա. 364բ—5ա ԻԱ—Նախկին Հարուստ է ինքնամբ...

իբ. 365ա ԻԲ—Պատճառ նախկին է գեր ի վերոյ ամենայն անուան...

իգ. 365ար ԻԳ—Ամենայն իմացութիւն աստուածային դիտել զիրս...

իդ. 365բ—6ա ԻԴ—Պատճառ նախկին յամենայն էութիւնս կայ...

իե. 366ար ԻԵ—Գոյացութիւնը միացնալը իմանալիք ոչ են ստեղծեալ լէութենէ...

իզ. 366բ ԻԶ—Ամենայն գոյացութիւն ինքնակայ ոչ անկանի ընդ ապականութեամբ...

իէ. 366բ—7ա ԻԷ—Ամենայն գոյացութիւն ապականելի ոչ մշտնեւատր...

իր. 367ա ԻԸ—Ամենայն գոյացութիւն կայուն էութեամբ իրով է պարզ...

իբ. 367ա ԻԹ—Ամենայն գոյացութիւն պարզ է ինքնակայ...

լ. 367ա—8ա Լ—Ամենայն գոյացութիւն ըստեղծեալ է ժամանակի...

լա. 368ար ԼԱ—Ի միջի իրիւն, որոյ գոյացութիւն է իրագործութիւն են...

լբ. 368բ—9բ ԼԲ—Ամենայն գոյացութիւն ի վերայ ոմանց իւր տրամադրութեանց անկեալ... սակայն մինն նախկին ճշմարիտ է ստեղծող միութեանց, առնող ստանալոյ զոչ ստացեալին, որպէս ցուցացք վերջ է բանս:

Մի բանի ձեռագրերով զլուիններ խորագրուած են «Առարկութիւն առաջնորդք, շէնարկութիւն երկրորդք» և այլն:

Գ. 370ա—463բ Բաճի իմաստաօրհակեւի և աստուածարեւակեւի, համառոտաբար իբր սանմաճուելն արտադրեալի և հաւաքեալի ըստ այրութեանց, աշխատաօրհութեամբ Լեհացի Սեփմաճուսի բանասիրի

ա. 370ա—83ա Աբրահամ է առաջին օրինակ հաստոյ...

բ. 383բ—8ա Բան յատկապէս առեալ եռակի ասի...

գ. 388բ—90բ Գալուստն Փրիստոսի առաջին էր...

դ. 290բ—4ա Դադարումն է նախկին, քան զշարժումն...

ե. 394ա—8բ Ելումն ասի երկակի...

զ. 399ա—401ա Զարմացումն է տեսակ երկուդի...

է. 401ար էակ ըստ բանի նախկին է...

ը. 401բ—2ա Ընդհանուրն է հասարակ բազմաց...

ր. 402ար Թիւ է կրկին. ոմն է տեսակ քանակի...

ժ. 403ար Ժամանակ ոչ է թիւ վերանցեալ...

ժա. 403ա—5ա Իմաստութիւն, որով տեսակարար իմաստութիւն լինիմք...

ժբ. 405ա—6բ Լինելութիւն է կրկին, այսինքն՝ փոփոխումն...

ժգ. 406բ—10ա Խաղաղութիւն է հանդարտութիւն...

ժդ. 410ա—1ա Սառ կենաց և ծառ դիտութեան բարոյ և շարի...

ժե. 411ա—4բ Կամք է յօժարութիւն բանակալին...

ժզ. 415ա—21ա Հակադրութիւն առնելութեան երկակի տարբերէ...

ժէ. 421բ—2ա Ժանալումն րաժանի ըստ տարբերութեան...

ժը. 422բ—8բ Մահ ըստ ինքեան է ատելի բնականապէս...

ժր. 429ա—32ա Յատուկն ամենայն իրի է պատահումն...

ի. 432բ—6ա Նախապատութեան ճշմարտութիւն է կրկին...

իա. 436բ—8բ Եարթ պահել հրէից Աստուած պատուիրեաց...

իբ. 439ա—41բ Ողորմութիւն է ըստ որով ցաւակից սրտիւ լինիմք...

իգ. 441բ—2ա Զար է ինչ և է էակ մտածական...

իդ. 442ա—8բ Պակասութիւն է ի բաց բարձումն այնի իրի...

իե. 448բ Զուր ըստ հասարակաց ունի վեց յատկութիւն...

իզ. 449ա—53բ Սեռ ասի երկակի, այսինքն՝ յատկապէս...

իէ. 453բ—7ա Տաճար կամ սեղան Աստուծոյ միայնոյ նուիրեալ լինի...

իր. 457ա—8ա Ցանկութիւն է փափագումն հեշտութեան զգայականի...

իբ. 458ա—60ա Փափագումն, որ է բնական զօրութիւն ցանկականին...

լ. 460ա—1ա Քանակ և որակութիւն են առաջին պատահումն...

լա. 461բ—3բ Օգտակարութիւն մեծ առ ամենայն շերմութիւն... Օրէնք բնական ոչ կարեն ա-

սիւրի վերայ անասնոց, և թէ ոչ ըստ նմանութեան, այլ ոչ բնականապէս:

Զ, Դ, Բ, Վ, Բ, Բ, Զ տառերով բարանք-եր չիք:

ՅԵՇԱՏԱՅԱՐԱՆ ԴՐՈՒՅԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

351ա Յիշեա՛լ գլորնամեղ և ամենաթշուառ ներսէս գրիշալ:

464ա Փա՛ռք... || (465բ) Արդ, ես՝ նուառտ և շնչին հեքս, թշուառականս, յետնալս ի յուսմանէ, բաղադկոտս, զհերոտս, հոգնադկոտս, զօրեայս, խաթաղեալս, բախեալս, հանդալս, դիւթեալս և ամենունակ շարս, ամենաշար շարի ուղեանաւ որսացեալս, զի յորում պահի տեսի այս ամենաբարբառ հրադիւնութեան լիզօղ, հորդահոսան անձրեւս, կոհակարարդ ծովս, պղպճակատեանակ ծովակս, աստուածաբուղիս աղբիւրս, լուսաթափանց երկիրս, ամենապայծառ ծաղիկս, համայնական գոլնս, անմահական ճաշակս և անսթաթառ ճանապարհս, մինչև ի մահ ընկնուզեցաւ, անձն իմ ի յառաւել փափագմանէ առ ի ստանալու զսա յիշատակ ինձ, զի չէր հնար գանձիլ ումեք վաճառել, վասն զի նորաթարգման էր և անզաղափար, բաց ի մուսաւտարայէն և բռնաւ թէ ծեթիկ և խճճաբաղձ այլալական տառիւք գծեալ, վասն այնր պատճառի, և իսկ թէ քալ քարտուղարքն ոչ զօրէին մինչ միտոյ տառի արտահանութեան: Ապա և զկնի ես՝ ամենամեղ շար ներսէս ծառայ ձեր և աշակերտ սրբոյ թարգմանչի քալ հեռետորի և անյաղթ փիլիսոփայի և թելադրօղի հրահանգիս Մտեփանճնսի Իլովացոյ և բանիրուն վարդապետի, մատնայ առ Տէր || (466ա) իմ Յիսուս Քրիստոս ձեռնտուութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ և բարեխօսութեամբ սրբորհույժ Աստուածածնին և միազումար ազօթիւք հոգբարցս, փղձկեալ սրբութիւք և լալոտ ալօք զոնեա թերեւ լուիցէ ձայնի իմում և զի տացէ կարողութիւն և ժողկալութիւն: Իսկ ողորմածն Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեքց մաղթողաց, ոչ անտես արար զհայցուածս իմ, այլ զի ըստ իւրով անճառ մարդասիրութեամբըն շնորհեաց ինձ կար մինչև յեզր ժամանեցուցանել, Բայց թէ ո՞ր արդեօք տաժանմամբն և զուն գործով և եթ վերծանելի է զլուծութիւնս, քան թէ վիպասանելի, վասն զի անշափ է և անկշռելի, այլ թէ տալի է փառատրութիւն և զոհացողական արհեստարանութիւն տուլին այսմ շնորհի, զոր սատարութեամբ նմին յաւարտ ածի այս ճահնչա-

ւոյն և հրաշացուցիչ մատնանս ի թուահաշուութեան Արամեան սեռի Ռձ-Լորդդի և ԺԱ-Երորդի (1662) և ի Հայրապետութեան Լորիցս երանելոյ տեառն Յակոբայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի և ի յաղորդութեան տեառն Միխայելի աստուածաբան և տիեզերահռչակ քալ վարդապետի, և ի թագաւորութեան Պարսից Շահ-Աբասի Երկրորդի և ի յոտս Մասեայ Վաղարշ/(466բ) շապատու քաղաքի, որ և յԱրարատ գաւառի, ընդ հովանեաւ սրբոյ մեծի Աթոռոյս Էլմիաճնի, առ ի վայելս մանկանց Սիովնի և տինա թէ զկնի հետեւելոց իմոց, զոր հորդահոսան քրտամբք ծրէցի ի փառս Քրիստոսի:

Ա. Արդ, յափսթեր անկեալ, միանգամայն գլխակորեալ դիմօք, լալոտ ալօք, փղձկեալ սրտի, կականմամբ ձայնի և կողկողագին մաղթանօք աղբրսնմ, պարատունմ, հայցեմ, ծտեմ, բողբոջեմ, ձայնեմ, խնդրեմ և աղաչեմ, ես՝ ամենակիր շարութեան ներսէս, որ անուամբ միայն եմ սարկաւազ և բնայի ներգործութեամբ սատանի պարկ, զի յորում ժամու հանդիպիք այսմ աստուածաբուղիս կտակիս կամ ընթեռնելով և վայելելով, կամ զաղափարելով և կամ եթ լուկ տեսանելով, յիշեսչիք ի վեճահեմ և յաստուածատես յազօթս ձեր նախկին մահազոյն գումարեալ զեղբարս ի խորանս այս Միածնի իշման տեղիս, մինչ զի քանակով երկերիւր և կամ այլ յաւէժս, առ ի հրահանգութիւն և ի մարտութիւն անձանց, զոր Տէր Աստուած հաստատուն և անշարժ պահեսցէ յար, մինչև ի Մարան Աթայ:

Բ. Եւ երկրորդ. զուսուցին իմ և զվարժին զՄտեփանճնս Իլովացի քալ հի/(467ա)նտոր և թարգմանչի ուսուցին, որ էր այլ ի շնորհօք և հանճարով և սրբեալ Հոգւով Սրբով, զի հանապազ ըստ աստուածատուր պարզեօք զամենայն եղբարս կատարեալագործի փիլիսոփայական կրթութեամբ և թէպէտ հոսկ յետին զիս, վասն որով հայցեմք ի Տեառնէ Յիսուսէ Քրիստոսէ մերմէ, զի յորժամ նստցի յաթոռ փառաց, հատուցէ զվարձս սորին միտոյ հազարապատիկ և բիւր ևս բիւրապատիկ, և զյիշատակ իւր անխրամատելի պահեսցէ յափտեանս. ամէն:

Գ. Եւ երրորդ. զսրբասնեալ քահանայապետն իմ զտէր Միխայել վարդապետն, զոր ի յաղտնողութենէ մեղադ իմոց զտեալ և մաքրազարդեալ, արժանի արար զիս բաշխելոյ մարմնոյ և արեան փրկչին, թէպէտ, վա՛յ և եղուկ ինձ է, ոչ ըստ հաճոյից կամաց Տեառն: Յաղագս որոյ մաղթեմ ի

վէճազոյն քահանայացիտէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ շնորհողէ, զի զսա ցործոյն ի մարմնի է խաղաղական կենօք, պարագայց ամօք և ամերամ օմանանկօք պահեսցէ և պահպանեսցէ ամենակարող աշովն իւրով, և յետ աստեացս ելանելոյն՝ ընդ իւր հաղորդեցուցէ, ընդ իւր մեղցուցէ, ընդ իւր փառատրեսցէ և ընդ իւր զմայլեցուցէ յաւիտեան և յաւիտեանս յաւիտենից փառօք. ամէն: || (467բ)

Դ. Զորորդդ. զնոստովանաւայրն իմ և զփակակալ սրբոյ ելմիածնիս մեծի Աթոռոյ զՄալիք վարդապետն, զոր վարժեաց զիս և կրթեաց պէսպէս ատաքնիտեամբ մինչ ի կատարմանութիւնս այսորիկ սորայ (ԳԻՅ-ից մինչ աստ՝ քերուած): Տէր Աստուած մաղթանօք սրբոյ Աստուածածնին հասուցէ իւր ամենառատ ողորմութեամբն իւրով ի միւսանգամ գալստեանն. ամէն:

Այլ և զուսուցանող զորոյս զՄալիք վարդապետն վարձատրեսցէ ընդ վաստակեալս. ամէն: Այլ և զարդարակիր և զգիտիլի զեղբարս մեր միւսաբանիս, այսինքն, զեպիսկոպոստն, զվարդապետս, զկուսակոն քահանայսն, զսարկաազունսն, զգպիրսն, քրնա ուխտսն եկեղեցույն, զգործակալսն և զազատսն միանգամայն յաղօթս ձեր մաղթմն յիշատակել, զի և զդո՞ յիշատակողդ, սոցին մշտապէս աղօթիւն, յիշեալ լիշիք առաջի Քրիստոսի վասն մեղաց ձերոց. ամէն:

Այլ և զիս՝ տարորոշեալս ի սոցունց զգրգապան և զծրօղ մատենիս զնիւսէս յիշել մաղթեմ ընդ սոցին: Այլ և զհոգևոր հայրն իմ՝ զխօճայ Պետիպղն և զորդիս իւր՝ զպարօն Սաֆրազն և զԳեոնան և զՄիրզաղլիին հանդերձ ամենայն մատարորս նոցին յաղօթս հայցեմ յիշատակել ձեզ: Եւ ևս դարձեալ աղաչեմ զձեզ բոլորածաւալ սիրով և յոքնաթխանձ տնջանօք, զի զոր ինչ || (468ա) գրեալ կայ ի սմին՝ ի սրբոյն թարգմանէ է գրեալ, և զոր ինչ եղծեալ՝ նոյնգունակ, վասն զի ի նախակերտ գաղափարէն գծեցաւ և տպեցաւ. և տինա թէ ձեռամբ նորին սրբազրեցաւ, և ևս թէ սովիմբ իսկ ընթերցոյց զիս ի յուսմունս այս, թէպէտ ոչ նոյն չափով ընկալայ սակս բշտամտութեան իմոյ: Արդ, եթէ լրբենի դիմօք կամեսցի ոք ի սմին յաւելոյ ինչ և կամ նուազեցուցանել համարակիցի, այնպիսին դատապարտեալ լիցի ի Քրիստոսէ ի վերոյ յեղբարց անտի յիշեցելոցն և ի մէնջ, իսկ անպարտքն անխղճի մնասցեն: Բայց եթէ գտցի իւր ինչ շամբուշեալ, զայն ի խորանի

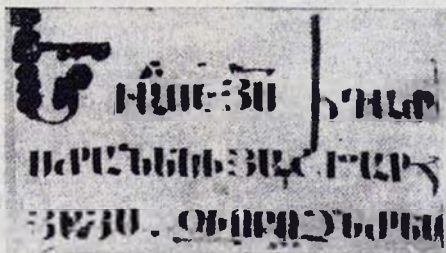
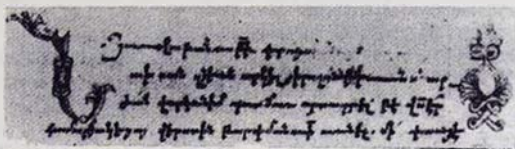
խորհրդեանն ձերում զրեսցի և ի լրմպոն նամակին արտայտօցի: Իսկ սակայն յաղաքս խորորութեան, նուազութեան և յեղեղութեան տառից լիցի ի ձէնջ ներումն, քանի կար մեր այսքան էր:

Այլ ինքն շայր Տեան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ նոյն ինքն է տեր փառաց, բաշխող շնորհաց, պարգևիչ բարեաց և պսակիչ ամենայն սրբոց, զի նոյնն նայն տացէ յիշողացդ և յիշեցելոցս զիւր անճառ ողորմութիւնն, զառատ բարեբարութիւնն, զքաղցրութիւնն, զխաղաղութիւնն, զերկայնամտութիւնն, զխնդութիւնն, զհեղութիւնն, զմարդասիրութիւնն, զհաւատն, զյոյսն, զսէրն. ամէն: Այլ և լուսաւորութիւն մտաց, մաքրութիւն անձանց, հաստատութիւն հաւատոյ, աշ || (468բ) արտասուաց, զվճուս պաղատանաց, սիրտ հառաչանաց, աղատութիւն ի ձեռաց անօրինաց, քաւութիւն մեղաց, թողութիւն յանցանաց և զերծումն յաւիտենից տանջանաց: Եւ յետ աստեացս ելանելոյ արժանի արասցէ զերանական ձայնին լուելոյ և դասեսցէ ընդ լընտարայսն, ուր անպատում ուրախութիւն, անդ շայր ընդ Որդով պսակեսցէ և Որդի ընդ ձօր փառակցեցուցէ, և Շողի Սուրբ հանդերձ Որդովն և շարքն ինքնաբուն լի սիրովն շաղկապեսցէ, զի նորա են մեծութիւն և պատիւ և երկրպագութիւն և գոհացողական արհնտութիւն յամենայն արարածոց, բառակական յաց, շնչականաց և յանշնչից և սանդարամետականաց անշնչի ձայնիւ. ամէն:

Արդ, պաղատեմ զեղբարսդ ողջոյն, Որք տնջողդ էք ցանկ այս այգոյն, Մի՞ հեղգանայց տալոյ վարժոյն, Ըստ դատարի Տեանն Աստուծոյն: Արկի զսա գանձանակող, Ըստ լուսնայի այլոյ կնոջ, Թէպէտ և զայս յեկեղեցուդ, Իսկ է նկատումն ի ձօր ծողջոյ, Զգիրն ընդ ինն սահման գտցի, Իրարարային թէ իսկ բեքցի, Բայց զքանն ընդ նանձինս յար տեսցի մէ մինչ յապայն Տեանն Աստուծոյն: Իսկ թէ գուցէ թէ եք գտցէ Եւ ի ծովէս թէ ըմպիցէ, Ինձ՝ ներսնս մի՞ թէ լուեսցէ Վասն սպեղանացս թէ Տէր թողցէ: Նոյնպէս և յիւրի շնոր|| (469ա) հեսցէ, Բոլոր սրտիս թէ ասասցէ,

Որդույ փառաւր զնա յարգեսցէ
 Եւ ընդ աջմէ իւր նըստուցցէ:

Գրչափորձ՝ 1ա ... Գիրք սրբոյն Դիոնիսիոսի...
 Դր Ամենայն թուոն է կենդանի... Ամենայն ազ-
 րաւ է կենդանի:

111

ԳԻՈՆԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱԳԱՅԻՆ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՆ

ԺԵ—XVII

ԳՐԻԳ՝ Արամեա:

ԹԵՐԹ՝ 361—1 (բոփշ՝ 77). չգրուած՝ 1աբ, 5ա, 301աբ:
 ՊՐԱԿ՝ Ա—[X]12: ՆԻԹ՝ բաղթ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 19X12,3:
 ԿՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բաղթգիր (նմայ՝ 121ա): ՏՈՂ՝
 27: ԿԱԶՄ՝ դրոշմագրող չազանակազոյն կայն՝ ղոնակով,
 միջուկը՝ տախտակ, աստաթը՝ տեղիքով մետաղեայ կանաչ
 բանուածք, լուսանցակազիր՝ կաշմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա խ ա ռ ա Ն՝ Յա: Լ ա ս ա Ն-
 ց ա զ ա ռ ղ՝ քառակն: Ջ ա ռ ղ ա գ ի ռ՝ հանգուցղիք, բըշ-
 ւազիք: Գ ա յ ճ ե ռ՝ կաշմիր, կապոտ, գեղին, կանաչ, ըն-
 դամակի:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար. տեղ-տեղ զորշազոյն բծեր, ցնցակներ:
 Կազմի կային բերևակի փեռնուած, փակեմեներ աւ կապի-
 ւերն ընկած, ղոնակի աստաթը մաշատած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

2ա—359բ [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի
 Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ստ. Լեւոնցոյ]:

3ն՝ ան. № 110, 1բ—361ա, 8ոք. 13ա—4բ, 3
 15բ—83ա, 2/83ա—161ա, 3/161ա—311բ, 4/311բ—22ա:

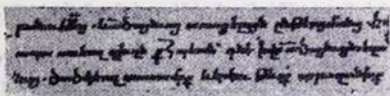
5/332ա—57ա (1իք 3 ծա): Յիշատակարան թարգմանի՝
 360աբ (տե՛ս № 109, 404ա—5բ): «Պատմութիւն Դիոնի-
 սիոսի»՝ 357ա—9բ:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՉՈՒԹԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

163ա Ո՛վ իմաստուն ընթերցող, աղաչեմ զգծո-
 ղըս լեր լիշնդ:

360բ Ո՛վ ուսումնասէրք և ընթերցողք, աղաչեմ
 լիշն զԱքառնա գրիչս և թողութիւն շնորհել սղա-
 լանաց իմոց:

Գրչափորձ՝ 2ա Այլ եկեսցուք վերստին ասա-
 ցելոցն... Տէր Ցիսուս, օգնեա՛...

112

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Ծ Ո Յ

Կայիփոսի վանք

Գրիգ' Յոնանկա արղյ (1ա—435թ), Կիրակոս (436ար. 438ա): ԵԱԿՈՂ՝ Մաղակ' Բարսեղ:

Թեմ' 438 չգրուած 435թ: ՊԼԱՎ՝ Ա—Լէ×12 (Ա 10, Լէ 8): ԼՈՒԹ՝ բաղդ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18×13,2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Ժիսային: ԳԻ՝ բաղդգիր (Նմուշ՝ 112ա): ՅՈՂ՝ 25: ԱԶՍՄ՝ դրոյմազարդ շաղանակազոյն կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կապտոյ շերտերով կտաս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ճ ա կ ա տ ա զ ա ր ղ՝ 1ա, 111ա, 183ա: Լ ա ո ա ն ց ա զ ա ր ղ՝ բառական, բաշխային: Ջ ա ր ղ ա գ ր ՝ հանգուցադիր: Գ ո յ ն ե ր ՝ կարմիր, կապտալ: Վ ի ճ ԱՎ՝ բառաբար: Տնդ-անդ զնցակիր: Կազմի կաշին բերուած, դռնակը վնասուած, փականքներն թելած, աստաղը խանցած, զոնակներ՝ քայլաչափ:

Ր ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—182ա [Գրիգորի Աստուածաբանի նա-
զիանգագոյ Առ առ ճառք]

ՏԵՆ՝ ձեռ. Մ 61, Յա—206թ. ծանկիւթ, Տ ա/1ա—6թ, Ր/6թ—13թ, զ/13թ—26թ, զ/26թ—39թ, Կ/39թ—53թ, զ/53թ—74ա, Լ/74ա—89թ, Ր/89թ—110ա (Եղւած «էն և շարունակուած Ունի՝ 110աթ չլածմամբ էն՝ այստիկ են—Վաղենախանութ... Կից՝ 110թ—1ա «Յիշատակա-րան... Ներսէսի չաջայ՝ առաջ միայն գրեալ վանք ապառաժայի»), Ր/111ա—9ա, ժ/118ա—23թ, ժա/122թ—30թ, ժը/130թ—50ա, ժզ/150ա—64թ, ժղ/164թ—72ա, ժն/172ա—83ա:

Բ. 183ա—435թ Երանելոյն սեան Վիրդի Ե-
պիսկոպոսապետի Աղէփանդաւոյ Գիրք առա-
նուն կոյի Գանձ...

—183ա—4թ [Նախադրութիւն]—Ու ի փոքուն-
սըս մեղ հանդէս ճեպիկ պարտ է, դոր քո բանդ
հաւանեցուցանէ զմեզ...

—184թ—8ա Այս ի՞նչ ի գիրս յայսմիկ—Ա. Յա-
ղազ անեղութեան և եղելութեան... Ը. Առնթը-
րադրութիւնը... որոյն ի գիրս են գրեալ զուրպ-
ա. 188թ—90ա Ա. Առաջին. Յաղազ անձնե-
լութեան և ձնելութեան, անեղութեան և եղութեան—
Թէ հարցանել զմեզ ձեռնարկիցեն...

թ. 190ա—2ա Ռ. Թէ անեղութիւն՝ ոչ էութիւն,
այլ էութիւն նշանակական—Անեղութիւն որպէս
սկիզբն...

գ. 192ա—3թ Գ. Թէ միութիւն ձերնդեան էութիւն է, այլ միայն ոչն լինելոյ է նշանակական—
Եթէ անեղութիւն էութիւն է...

դ. 193թ—202թ Դ. Առ այնտիկ, որք յանդգնին
ասել, քէ՛ էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդի... ցուցաբ,
քէ մշտնջենաւոր է Բանն Աստուծոյ—Անմտաբար

ՋեՁ-ՋեԼ—1497-1498

ասան աստուածամարտն...

Ե. 202թ—9թ Եթէ ոչ հախփան զՈրդի Հայր, քե-
պտ և անձին է, այլ էր ընդ նմա մշտնջենաւոր կից
ծնեալ Որդի—Եթէ է անսկիզբն և անձին...

զ. 209թ—14թ Եթէ Հայր անգամանաբար և ա-
ռանգ հասման ձեռն յինքնէն զՈրդի, ընդգիմադրու-
թիւն որպէս յնեմսիտէ—Եւ զիա՞րդ ասէ ոչ է հար-
կաւոր...

է. 214թ—22թ Առ այնտիկ, որք յարձակինն
ասել, Եթէ՛ Անախորժաբար և կամ ըստ ախորժման
էնաւ զՈրդի Հայր: Այլ ճարգումն որպէս ի ճերձու-
ցողացն—Անախորժաբար արդեօք ասէ...

ր. 222թ—7թ Առ այնտիկ, որք ասենն, քէ՛ Ոչ
Հօր, այլ ախորժելոյն նօրա նման է Որդի—Զբաղում
անխորհուրդ մտածութիւնս...

բ. 227թ—31ա Թ. Եթէ համազոյ է Հօր Որդի:
Առնթըր եղեալ և զասացեալսն, քէ՛ Զի՞ կոչես
զիս քարի...—Եթէ սկսաւ ծնանիլ զՈրդի Հայր և
դադարեաց...

ժ. 231ա—41ա Ժ. Եթէ համազոյ է Որդի Հօր:
Առաջի կալով և ճառեցելոցն, քէ՛ Երբեմն ես առ
Հայր իմ...—Յորժամ զմարդոյ զկերպարանս...

ժա. 241ա—61թ Ժ. Եթէ համազոյ է Որդի
Հօր: Առաջի կալով ճառեցելոցն, Եթէ՛ Հայր մեծ է
հան զիս: Ընդդիմադրութիւն որպէս յնեմսիտէ—
Որբան զնոյն չութիւնն են վիճակեալք...

ժը. 261թ—76ա Յօր քէ՛ Ես ի Հայր և Հայր
յիս և Հայր իմ մի եմք...—Ուշին է սքանչելի...

ժզ. 276ա—89ա Յաղազս համազոյութեան
Որդայ առ Աստուած...—Եթէ անվրէպ պատկեր է...

ժղ. 289ա—95ա ԺԳ. Ես յաղազս համազոյութե-
ան: Առաջի կալով ճառեցելոցն. Քանզի որպէս
Հայր ունի կեանս յանձին, Նոյնպէս և Որդայ ետ
ունեն կեանս յանձին...—Եւ զիա՞րդ կարասցէ...

ժն. 295ա—9ա Յօր յԱռաքան, քէ՛ Տէր ստա-
ցաւ զիս ի սկիզբ[ը] ճանապարհաց իւրոց ի գոր-
ծըս իւր: Եթէ ստացումն ոչ ըստ էութեան բանի
կա և ոչ ստացումն և կամ արարած է Որդի...

—Որք Ար[ի]սոսի մոլութեան...

ժզ. 299ա—302ա Այլ ուղղափառաց ասելով,

քէ՛ Ստացումն է Որդի, զիա՞րդ ունի ըստ բնու-
թեան զգոյն արարչագործ...—Ստացումն է, ասէ,
Որդի...

մէ. 302բ [2] ի Տէր ստացաւ զիս ի սկիզբն նաւապահաց իւրոց ի զօրս իւր: Եթէ ոչ ստացուած է Որդի, այլ շօր մշտնջենաւորակից, զիս՝ արյ սխտոյ է իմանալ զՏէր ստացաւ զիս... — Նախ՝ զայս սխտոյ է սակե...

Ժբ. 302բ—4բ Այլ, քէ՛ Ստացաւ զիս միայն կալով ոչ ամենայն իրօք զեւթիւնն նշանակելով, այլ յիմեքէ կամ կալ[զ]մութենէ կամ իրէ յայլ ինչ փոխակայութիւն... — Տէր ստացաւ զիս... Եթէ ոչ ստուգարար կամից[ի]...

Ժբ. 304բ—8ա Այլ, քէ՛ Ոչ է ստացուած Որդի—Եթէ ծնունդ է շօր Բանն Աստուծոյ...

Ժբ. 308ա—18բ Թէ՛ Ցանձն էա զիսշն, ահա—մարեաց զամօք, վասն որոյ և Աստուած զնա առնալ բարձրացոյց և շնորհեաց նմա անձն, որ ի վեր է, և նա զամենայն անձն... — Գրեալ է, *ասէ, զայս խորհնացի...*

Իա. 318բ—24ա Առաքելական ասացեալ, քէ՛ Հայեցաբաւ յառաքեալն և ի քանակայապետն... Յիսուս հաւատարմի գովալ արարողին իւրոյ, իսկ ժողովեալն, եթէ՛ Ոչ ստացուած է ոչ արարած է Որդի—Եթէ արարած է Որդի...

Իբ. 324ա—9ա Յօր, քէ՛ Վասն աւուրն այն—Իկ և ժամուն ոչ ոք զիտէ, ոչ երկից և ոչ Որդի, բայց միայն Հայո... — Եւ զի՛արդ եղիցի, *ասէ, ըստ էութեան...*

Իգ. 329ա—33բ Յօրս, քէ՛ Հայր սբէր գլորդի և զամենայն ետ ի ձեռս նորա... — Եւ զի՛արդ կարից...

Իդ. 334ա—9ա ԻԻ. Յասացեալն առ ի փրկչն մարդկօրէն առ ի յաւտարանչացն, յօր, քէ՛ Ելաց, եթէ այժմ անձն իմ խոսովայ է, և յօր, քէ՛ Կարողութիւն է անց[ց]է քամակս այս յինչէ... — [Բ]թէ առ ի ունեք յորդոց է պիղեալ...

Իե. 339ա—43բ Անդրանիկն արարածոց եթէ՛ Ոչ է ստացուած Որդի... — Եթէ ոչ ստացուած է Որդի...

Իզ. 343բ—6բ Յասացեալն ի վերայ օրդացն Զերեբրիա, քէ՛ Յնտեղն ընդ ալմէ և ընդ յանկէ իմմէ ոչ է իմ տալ... — Եւ զի՛արդ եթէ էր ի հասարակութեան...

Իէ. 346բ—8բ ԻԷ. Յօր քէ՛ Գիտացեն զիեզ միայն նշմարիտ, և զոր առաքեցիք զՅիսուս Քրիստոս... — Ահա, *ասէ, ինքն Որդի[ի] միայն գոյ...*

Իբ. 348բ—51բ ԻԸ. Յօր ի Ղուկասուն կա՛ Եւ Քրիստոս անէր իմաստութեամբ և հաւակաւ և շնորհի յԱստուծոյ և ի մարդկանէ... — Եւ զի՛արդ կարէ, *ասէ, հասարակ գոյ...*

Իբ. 351բ—5ա ԻԹ. Յօր քէ՛ Յօրձմ հնազանդեցի նմա ամենայն ժամ, և ինքն Որդին հնազանդեցի հնազանդեցոյցին նմա զամենայն... — Եւ զի՛արդ եղիցի, *ասէ, հասարակ...*

Ի. 355ա—6բ Յօր քէ՛ Հայր, փառաւոր[եալ] զիս փառաւորն, զոր ունի նախնան զլինելն աշխարհի առ ի էլն... — Եւ զի՛արդ, *ասէ, ոչ է անտեղի...*

Խա. 356բ—61բ Առ այնեակի, օրհ ասեն, եթէ՛ Աստուած յաղագս իւրոյ էութեանն ոչինչ առանկէ քան զմեզ զիտէ... — Անեղ է Աստուծոյ էութիւնն...

Իբ. 361բ—406բ Ընտրութիւն ասացելոց՝ ժողովեալ ի Նորոց Կառնարանաց, քէ՛ Աստուած է ըստ բնութեան Որդի, և քէ այս քէ՛ ոչ էր արար[ած] և ոչ ստացուած: Ի Հոռոմայեցոց Թղթոյն—Յրէ առ Հռոմայեցիսն երանելին Պօղոս...

Իգ. 406բ—9բ Բոր քէ՛ Աստուած ըստ բնութեան Հօգին Սուրբ և յ[է]լիքնէ Հօր և ի ձեռն Որդոյ քաշեալ յարարածս: Յառաջարկութիւն ի հակառակորդացն Մակեդոնի—Եթէ վասն ասելոյն...

Իդ. 409բ—25ա ԼԻ. Առաջութիւնք բանի զկնի նորին, յարմէ տեսանել, որ ոք հայիցի, քէ՛ Աստուած է Հօգին և զնոյն զՈրդոյ ներգործութիւն ունի ամենայն յաւիտէ, և ոչ օտարացեալ յէութեանն նորա համայնգամայն, և ռուսցտեանն, քէ Աստուծոյ ասացեալ՝ բնակել ի մեզ, Հօգին Սուրբ է, որ բնակէ ի մեզ—Յրէ առ Տիմոթէոսն երանելին Պօղոս...

Իե. 425բ—35բ ԼԵ. Վկայութիւն[ի] աստուածային գրոց, քէ՛ Մեծնդ է Հօր Որդի և ոչ արարած—Իմաստութիւն *ասէ... Որք ոչ յարենէ... այլ յԱստուծոյ ձեռն, Կամն փրկչին մերոյ քարոյ*

Գ. 438ա [Ուսանալոց ի տնօրէնութիւն Քրիստոսի... ծայրակալ — առաքելիք՝ «Տնտեկ վերադիտող», տողակեղ՝ «Մուշեղ վերադիտող»] — Յայտնութիւն բանից՝ բանիցս յոյժ լուսաւոր, զոր լուսե՛ր զոր Քրիստոսն ասացեալ, այժմ, յ Ուսանելութիւն ունայնութեանց, ասաց անհալ[ա]տ ըն ժողովուրդ զՔրիստոս, քէ զու վկայեա վասն անձին թո...

ՅՈՒՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 164բ (Յճաննէս զրիշ)

Տէր Մաղաքէ զու աննման,
Քաջ լաւարմի յաճախարարն,
Զփոխերուս զառաջ զամենն հօսն,
Զձայնն լա՛ն վեր[ն]յական.

Աւրհնեալ, եկեալ:
182ա [Փ]ա՛ռք...
[Ա]րդ, գրեցաւ գիրս մեծի Աստուածաբանին

Գրիգորի

Յամի Զ-հարիւրերորդի և չորից տասանց
և վեցեակ թուի (1497),
Ձեռամբ ներգ[և]եալ ոգով և թարմատար գրչի՝
Յոնանէս սուտանուն արեղայի,
Ի վայելումն մանկանց Սիոնի՝
Ուղղափառութեանցն դասի:

[Ա]րդ, որք օ[գ]տիք ի սմանէ՝ գրելով ի
ջարտիսի,

Կամ ուսմամբ իմաստի՝
Նախշաւիղ հետևողացն առաքելագումար
խմբիցն երջանկի,

Ջանքստերիւրն գնալով ձեզ ուղղի, || (182բ)
Յիշել մաղթեմ անմոռաց սրտիւ զկարատես
աղօթից սրբազանիցդ դասի,
Զի թերևս օծանդակութեամբ աղօթից ձեր
ըզձի՝

Յաւեացի կաթիլ մի ցաւող յամեներանեանն
Տեառնէ ի կրկնամեռս իմ ոգի:

Որոց խնդրողացդ և փափագողացս առ հա-
սարակ ողորմութեան ցաւոն տեղացի,
Հանդերձ մերովքն նեղեցելովք և ձերովքն
ամենի,

Յորոց միով բերանով փառաւորի
Ամենասուրբ Սրբորդութիւնն յափտեանս
յափտենից. ամէն:

Արդ, գրեցաւ ի վանս Կոյիփոսի,
Ի դրունս Սուրբ Յակոբք և Սուրբ Սիւնի,
Ի յառաջնորդութեան տէր ներսեսի,
Միրասնունդ յոյժ գովելի,
Խնամակալ սրբոց սորին,
Յիշատակն աւրնութեամբ եղիցի. ամէն:
Նաև զերիցս երանելին՝
Ձեովաճէտ րաբուն արին,

Որ այսմ ամի հանգեաւ ի Քրիստոս Յիսուս:
Աւա՛ղ, աւա՛ղ, ուրախութեամբ սկիզբն առի
Եւ տրտմութեամբ յաւարտ հասի,
Փանգի ոյ ժամանեաց րաբուն արի,
Բացայայտող այսմ տառի,
Ակն պայծառ և հրաշառի,
Աստուածաբան հիանալի,
Վեհ իմաստուն և գովելի:
Այսաւր մահու նա պարուրի,
Աղբիւրն քաղցր, ախորժելի,
Զովացցնէր զպսակեալ հոգի,

Յամացեցաւ նա յայսմ ամի,
Որ և քնաւ ոչ երևի:
Արեգականն նմանի,
Զլոյսն պայծառ ի յինքն ունի,
Էջ ներգին կիսազնետի,
Խաւարեցուց զմեզ եղկելի:

435բ (Մայրակապ՝ օճհաննիսի գրչի թողութիւն
Ավօ)

Յաւարտ հասայ այս սուրբ տառիս,
Աստուածային բուրաստանիս,
Այս հոգելի սուրբ մատենիս,
Հոգով լցեալ սուրբ կտակիս,
Որ է յոգեալ Կիւրղի մեծի,
Աստուածայան վարդապետի,
Ընտրեալ ի քաջ ախոյանի,
Եւ ուղղափառ դասնողի, || (436ա)
Հայրապետին Աղէքսանտրի,
Նղբարորդ[չ]ոյն Քեօփիլի,
Որ էր գլուխ Սիւնհոռոսի՝
Սուրբ ժողով[չ]ոյն Նփեսոսի:
Արիացաւ ընդդէմ յարին՝
Մարդադաւան պիղծ նետորին,
Որ ուրացաւ զլորդի կուսին
Եւ հա[յ]հոյեաց զենաւղ նորին:
Նորա բանին ոչ հաւանեալ,
Զնորա աղանդն սալ հերգեալ,
Զնալ ի տեղոյն իւր հալածեալ,
Եւ զկոյսն սուրբ ծնաւղ դաւանեալ,
Նայ ի բանէն իւր ոչ լոնալ,
Սուրբս այս Կիւրղի զնա անիծեալ,
Յերկիր ի ներս վտարանդեալ,
Ի հայածաննրն սատակեալ:
Ի խելացն յիմարեալ
Եւ զլեզուն գարշ խաժատեալ,
Իբրև զշունս սատակեալ,
Անշեղջ մահուամբ զկեանքն աւարտեալ:
Սայ զքաջութիւնս որ յարգարեաց,
Յերկար ամաւք մարմնի՝ ճգնեաց,
Բարի մահուամբ յերկինս գնաց,
Խառնեալ ի դասս անդրանկաց:
Իւր յիշատակ՝ զգիրս աւանդեաց
Եկեղեցիս ու[ղ]ղափառաց,
Ի սփոփանս սուրբ մանկանց
Եւ ի վանումն հերժուածողաց:
Գրեալ զսայ ի Կեղքոսի,
Հուպակաւոր յանապատի,
Առ ի դրան Սուրբ Յակոբի,

Ի յնկեղեցաց գաւառի,
Բարունեաց հրաշալի՝
Յովանիսի՝ և Ստեփանոսի,
Յառաջնորդութեան տէր Ներսէսի,
Եւ Յովանէսէս եղիւնի,
Չորս երկեակ և Աթուակ,
Քառեակ տասնեակ և ի եմբեակ (1498)
Յաւարտ ելաւ այս սուրբ կտակ
Ի դառնացեալս այս ժամանակ,
Ինձ եղիւնոյս սայ է ճարակ
Եւ խոցելոյս սպեղանակ,
Ի ներկայ այլ յս ժամանակ
Եւ ապագայս մեզ յիշատակ // (436բ)
Թողութիւն ինձ լիցի,
Իմ ծնողացն՝ և իմոյ զբարձի,
Եղբարն իմոյ Աստուածաժողի՝
Հնտրեալ և սուրբ քահանայ յի,
Որ վճարեաց զկեանքն աշխարհի,
Սուգ մեզ հասոյց անշափելի,
Մանուկ տիւրք փոխեալ աստի,
Գնաց յերկիրն կենդանի,
Ղամբար վառեալ է սայ մեզի,
Բոլոր ամէն իմոյ զարմի,
Որք ևն մարմնով յայմ աշխարհի
Եւ մեռելոց նոր ի հողի,
Որոց լիցի մասն բարի,
Յուսիկ անուն վարդապետի,
Տէր Աւետիք կոստօրի՝
Հնտրեալ և սուրբ մաքուր ծերի,
Իրեան ըզբանս մաղթանաց,
Առ ձեզ խաւսիմ ըզբանս ըղձանաց,
Արտաստալթոր հարադանաց,
Դուք ողորմիտ սուրբ մեր անձանց,
Թողու զմեզ Աստեղի՝
Հնտրեալ և սուրբ կարգօրի,
Ամէն յարէ ինքն ազատի
Եւ պարզեմս մշակ լինի,
Ինձ ալ ներումն եղիցի,
Որ զյիշատակս գրեցի,
Թող ի մեղաց գիրն շնի,
Տէրն բարի հետ ինձ հաշտի:

Ի իժեպալ դիմաւք առ ձեզ գոչեմ,
Ջրան մաղթանացս աւարտեմ,
Թէպէտ և յոյժ լրբայրանեմ,
Սակայն զձեզ խիտ աղաչեմ:
Նայ և ձեզի մասն լիցի,
Որ զողորմիտ տալք մեզի,
Միոյն և ձեզ հազար լիցի,
Տէրն բարի ձեզ ողորմի,
Ամէն, ամէն և եղիցի,
Քան զոր ասի և խնդրեցի,
Մեզ և ձեզ հազար լիցի
Յապագայի տուն վերջի,
Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, ա՛լֆ, ա՛լֆ:

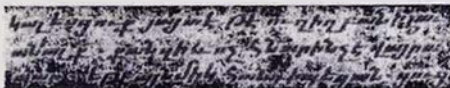
2. 435բ (Կիրակոս գրի) Մ.ա.ն.ի.լ. Ի.տ. շ.
[ն].ի. [է].թ. ն.ա.ր.ե.բ. ր.ա.գ.ա.հ. յ.ա.վ. ս.ի.
շ.ր.գ. ս.ա.կ.ա.ր. [ի.կ.] (կարգաւ աջից ահեակ.
«[կ]» րաւոյ գրիս վա՛յ հազար բերան. թ[է]
ի[ն] շ տի լինամա):

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԳԱՅԻ

437ա (Ժէ դ., բոլորգիր) Փա՛ռք... Արդ, վեր-
ջին ստացող գրոցս ողորմեալ, Քրիստոս Աս-
տուած, ըստացող գրոցս՝ Գիւնեոսին, Կիւնեոսեալ,
առ Աստուած փոխեալ եղբայր իմ՝ Յովանէսն, և
միւս եղբայր իմ՝ Տիմոթէ, և զծնողս իմ՝ Գրի-
գորն և զմայրն իմ՝ Դովաթ, և առ Աստուած փո-
խեալ եղբայր իմ՝ Գրիգորն, և գորդին իմ՝ Խա-
չերեսն և զմիտս որդին իմ՝ Գրիգորն և զԼազարն,
և զՎարդանն, և զՍարգիսն, որ ետուր իւր հալալ
վաստակոցն և զնեաց զայս գիրգս և [յ]իշատակ
ետուր Խառնակ այր[հ]ի եպիսկոպոս: Ով որ զայս
գիրգս հանէ ի ձեռանէ սորա, (եղծուած՝ ժամանակ
Յուսիքի առնէ...):

437բ (Նստորգիր) Ես ստուանուն (եղծուած՝
«Գիւնեոս») առաջ գիրք զայս, որ անունանալք
կուրեն Առ որ և Գանձոցս Քա՛յ:

Վե՛մաղորդմ' 1ա, 99բ (Էջմիածնի գրատան
«Գիրքս Սուրբ Էջմիածնեալ և մականորոշեմս
կնքաղորդմ'» գիրատուրեալ եղծուած և անընթե-
նի), 435ա (Հագիւ նշմարելի) Յիսուսի Քրիստոսի
ծառայ Յակոբ Եր[...]ացի. թվին ՌՁԵ (1636):

114

ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Կապոսի անապատ

ԳՐԻԶ, ԵՄԼԿԱՂ, ԱՏԱՑՈՂ՝ Մաղաթի Բաբերդացի (ճմսւ. № 112):

ԹԻՐԹ՝ 164+3 (չորեքհնամած՝ 1), չգրաւած՝ 1ա—1գ, 452բ—4բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ժ×16 (Ա 15, Բ—Դ, Ժ 14)+Ա—ԻԲ×14 (ԻԲ 12): ՆԻԹ՝ բողոք: ՄԵՍՈՒԹԻԹԻՆ՝ 18×13: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝ մթափուն: ԳԻՐ բաբերդի (ճմսւ՝ 133ա, 1685 ք. նետրդի յառիւսմէն՝ 149ա—51ա, 451ա—2ա): ՏՈՂ՝ 26 (1ա—12բ, 149ա—51ա), 27 (13ա—148բ), 28 (152ա—462ա): ԿԱՅ՝ շաքանակագոյն կաշի՝ դռնակով, մկրտել՝ տախտակ, աստաղ՝ ծաղկաձեւի դղիւն մետաքս, դռնակի աստաղ՝ կապալայտ և կտորմբ յնտեղով կտաւ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՂՑՈՒԹԻՆ՝—ձ ա կ ա ղ ա զ ա ղ՝ 1է, 90ա, 152ա, 217բ, 289բ, 410բ: Լ ա ի ա ղ ա զ ա ղ ա ղ՝ բուսական: Զ ա ղ ա ղ ա ղ ի Դ՝ հանգուցադիր: Գ ա լ ճ ի Դ՝ կարմիր, կապոյտ:

ՊԱՏԱՆԻԿ—ՊԱՆՊԱՆԿ—Անտուրան Դուկասոս: Ժ—ԺԱ յղ: 2 (Ա—Բ)+2 (Գ—Դ), ստացուած երկու բերքերի ընդհանրակի երկուսուկով: Մաղաթ, երկսիւն (2-րդ սիւնակն եզրահատուած), ուղղագիծ երկաթագիր (ճմսւ՝ Դա): Կարգալ՝ Դա, Դր, Դր, Դա ընդ զի յառնեն... Եկեցեն ատուր յուսա (Ի, 37—ԻԱ, 8), Բա, Ար, Բր, Աա «Դուկ» կի որ յանկայիք ընդ իս... Հայր երէ կամիս՝ անցո զքաժակս օայտ» (ԻԲ, 28—42):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Առանձին բերքեր խոնավայրիներ զուստփոխուած, ցածրաճանկներ խոնացած, աստաղ մաշուած, կազմի կաշիք երկրակի փնծուած, կաղիքներն ու փակաճներն ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Ո Վ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն Ի

Ա. 1է—148բ [Գրիգորի Աստուածաբանի Նազնազացայ Ան որս ճառ]

ՏԵՆ՝ 81, 3ա—206բ. Յանկ/յիք: 3 ա/1է—6բ, ք/6բ—13ա, զ/13ա—25ա, դ/25բ—36ա, Ե/36բ—47բ, գ/47բ—63բ, Ե/62բ—81ա, ք/81ա—9բ (Ունի՝ 89բ լաւած սաճէ են այստիկ են—Հաղնախանես...ա, Կիք՝ 89բ թիշառակարան... Ներսէսի Կալցոյտ. տե՛ս անդ 124բ): ք/56ա—6ա, ծ/88ա—9ա, ժո/99ա—105ա, ժք/105բ—21ա, ժգ/121ա—83բ, ժղ/138ա—9բ, ժի/139բ—48բ:

Բ. 150բ [Գծագիր չորից տարեւոյց]
ա. ռուսական, որ է աւր, ք. ՎՄա ասացաւ հաւասարակող. որիչ չալոցն՝ Ի—անխտ, որ է չորսւ, գ. թիւանգրիկ բոլորս: ղ. Վիքրիկոն, որ է երկիրս: Ե. Սկալինեաց եռանգրիկ. սա զերկնից ունի միատրուութիւն՝ ի չորս, և օդոյս: գ. (ձկան պատկեր) «Պատմիդնս, որ է հուրս:

Գ. 152ա—442ա [Մատենադարանի միւլ-նիսոսի Արիսպագացոյ: Բրգվ. Մտեփաճես Սիւնեցի և Դաւիթ]

ԶԵԴ—ԶԵԶ—1495—1497

ՏԵՆ՝ 81, 3ա—206բ. Ա/152ա—217ա, Բ/217ա—88բ (3 է՝ 273ա, Բ՝ 279ա. Նման Մ 165-ին), Գ/289ա—410բ (3 բ—Դ, Բ, ծա Նման Մ 165-ին), Դ/410բ—7ա (3 Ե Նման Մ 165-ին): Ե/417ա—43ա (3 ծ—ժա Նման Մ 165-ին, 3 ժք/յիք). Յիշատակարան Բարգմանութեան՝ 151բ: Զանգակ առի:

Դ. 444ա—50ա [Պատմութիւն] սրբոյն Դիոնիսի եպիսկոպոսի, որ է որդի Սեդրատոս՝ գլխաւոր Արեւնացոց, որ կոչի իմաստասիրաց քաղաք—Պատմեաց յաղագս անծին իւրոյ երանելի Դիոնիսիոս... Սովա ճանաչի ամենայն զործք ծածկեալք... և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1բ (Ստորին լուսանցքներում, մանր բոլոր-գրով, խոնացած)

Ո՞վ սուրբ Գրիգորը արթնանակն,

Բարբոսի սուրբ աստուածաբան, || (2ա)

Դու չատաղով ճշմարտութեան,

Ուղղի[լ] քանոն դու ուղղութեան || (1բ)

Եւ ուսուցիչ ճշմարտութեան,

Բարբոսոսեան առ Հայր և Բան,

Եւ Սուրբ || (2ա) Հոգիւն ճշմարտութեան՝

Արծառն առնէ զիս ի յիւր սեղան՝

[Ո.] քաւարած ալրն տեսնանէ:

36ա Հոգի Աստուած, ես թեզ մեղա,

Եղկելոյս դու ճար արա,

Զհիւսնդութիւնս իմ դու բուծեալ:

Որպէս զարթայն եղեկիւս

Զգրաւագրակն որ կու սպառա,

Դու պատգով իր անծին նորա,

Որպէս զԱնանիան և զՄափորա:

148բ Փառք... Արդ, գրեցաւ զիրս մեծին Աստուածաբանին Գրիգորի ի Թվականիս Հայոց ԶԵԴ (1495), ձեռամբ յղանամզ և փոճոն Մաղաթայի Բաբերդացոյ՝ իշխատակ ինձ և ծնողացն իմոց, և ի վաշիւրման մանկանց Սիովնի՝ ուղղափառութեանցն դասի:

Արդ, որք օգտիք ի սմանէ՝ գրելով ի քարտի, Կամ ուսմամբ իմաստի,

Նախաշարիչ հետեղացն առաքելագումար խմբիցն երջանիկ,

Զանըստերիրն զեւրով ձեզ ուղղի:

Յիշել մաղթեմ անմոռաց սրտի զկարօսս ա-
զօթից սրբազանիցդ դասի,
Զի թերև օժանդակութեամբ աղօթից ձեր ըղ-
ձի՝

Յօղեսցի կաթիլ մի ցօղոյ յամենեանեան
Տեսուն է կրկնամեոս իմ ոգի,
Որոց խնդրողացդ և փափաքողացս առ հա-
սարակ ողորմութեան ցօղն տեղացի,
Հանդերձ մերովքն ննջեցելովք և ձերով ամի-
նի,

Յորոց միով բերանով փառաւորի ամենասուրբ
երրորդութիւնն յաւիտեանս. ամէն (Հմմտ. ձեռ.
№ 112, 182աբ):

197ա Ո՛վ եղբայր մտաց արի,
Փեզ գանգատիմ բան մն քանի,
Հպարտ մարդն թող չապրի,
Ի վատուծոյ պատիժն ընկնի:

288բ Զանարժան զծողո՞ւ զՄաղաֆիւս Բաքե-
ղացիս, յիշեա միով Տէրողորմայիւ, և Աստուած
զձեզ լ[[իշէ]]:

450բ Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ մատենաս սուրբ
ի գաւառս յեկեղեաց, ի սուրբ յանապատս Կա-
պոսի, ի դուռն Սուրբ Յակոբի և այլ սրբոցն, և
սուաշնորհութեան տէր Ներսէս սրբազան կրաւ-
ն[աւոր]ի, ի թուարբերութեան հայկազեան տու-
մարի Զ-բերորդի քառասունբերորդի և Զ-բերորդի
(1497): Ես մեղաւոր, զառածեմալս և հողոյ հա-
ւասարեալ, խրխլայթեալ Մաղաֆիւս Բաքեղացի,
յոգնաբաղձ տենչիւր, ցանկացեալ հրգուով ի սէր
այսր մատենի, գրեցի զսա մեծաւ շարշարանաւ
և տաժամամբ, ի վայելումն վարժման մանկանց
Սիովնի և ի պայծառութիւն սուրբ և կաթուղիկէ
եկեղեցւոյ զարդ և գանձ անդրծելի. Վասն որոյ
աղաչեմ զամենեանեան զդաստ սրբազանիցդ, յոր-
ժամ պատահիք սուրբ մատենիս՝ կամ ընթերցե-
լով և կամ այլ ինչ կերպիւ, թէպէտ որ չեմ ար-
ժանի յիշելոյ, այլ յիշեցէք ի մարգարայլ յաղաւ-
թըս ձեռ՝ դիս և զծնաւսն իմ, զհայրն իմ՝ զգլխ-
միր-Գրիգորն և զհիւ եղբայրն՝ զգլխմիր-Մփառնա-
րըն, և զմայրն իմ՝ զղշխոյ Միլիքն // (451ա) և
զեղբայրն իմ՝ զգլխմիր-Ջիմեան և զհիւ որդիքն, և
զմիւս եղբայրն իմ՝ զեռակիճեան, որ երիտասարդ
հասակաւ առ Քրիստոս գնաց և մեծ սուգ՝ եթող
և լաց և հառաչ, և զամենայն արեանառու մեր-
ձաւորս իմ՝ հանդերձ ամենայն զարմաք համայ-
նաւ: Ընդ որս լիցի ձեզ վայելել յառատ պարգևաց
մարդասէր փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ

է արհնեալ, զովեալ և փառաւորեալ... յաւիտեանս
յաւիտեանից. ամէն:

ՏԵՄԱՍԱԿԱՐԱՆ ՏԵՄԱԳԱՍԻ

149ա (1685 թ., Նօտրդիր. սկզբում ծայրա-
կապ՝ «Ժրեմիայ»):

Նրաննելին և միայն հօգր թագաւոր, կենարար
Քրիստոս փրկչին մեր՝

Րամից արարածոց եկեալ ծանոց զՀայրն
ամենակալ՝ Աստուած,

Եւ զՀոգին Սուրբ՝ դուռնոյն շնորհաց, լելով
աստուածային լուսով, զհտուութեամբ,

Մաքրողապէս ընտրեալ զաշակերտեալս բա-
նից կենաց ճշտութեան,

Իսկ որք ոչն խնդրեցին կամօք անձնիշխանա-
կանաւ, զրկեցան ի փրկազորութեանն շնորհաց.

Առաքեալքն սուրբք և անօթն ընտրութեան,
մանաւանդ հաց ևս ոչ ոտով ընդ նոսին ոչ հրա-
մայէ.

Տանգէ վճռելով. թէ բարձք և զշարն ի մի-
շոյ, զի մի դամենայն զանգուածն խմորիցէ:

Ի բանէս երանելւոյս Գրիգորի Աստուածաբա-
նի տեսանելի է, որ յԱնտարանէն և ի սրբոց ա-
ռաքելոցն առեալ զէնս, հարկանէ, վիրաւորէ, կա-
ռափնատէ զայնպիսի գործարարն սատանայի,
որք վրկպին ի ճշտութենէ և զարտուղի մեկնեն՝
սխալելով զգիր սուրբս... // (151ա)

...Արդ, թէպէտ ի Տանգէպիւն մեր ուրեք ըն-
թերեալք զգիրքս Աստուածաբանիս Գրիգորի և
եկէտիապիւսի ընդօրի և կաթողիկեայց վարդա-
պետի և եպիսկոպոսապետի Կոստանդնուպոլսի,
ի պատճառէ յիշատակարանիս եղաք և զմերս
հետեւումնս դաւանութեան ընդ նմին, զի իբր և
զլույս յաշտանակի ծանուցի սիրելեացդ պապանի,
զոր ի տեսանելիս իւր անդրանիկ որդեակն մեր
Գրիգորիս բաբունի, ըզմամբ ստացեալ զսա ի
զբօսնութիւն բերկրութեամբն վայելչալի. Ընդ ա-
մենայն մաղթէ յիշել յաղօթս ձեր բարիս՝ այժմ և
յապագայ, որպէս ձերդ է մարդասիրութիւն, և դուք
յիշեսցէք մեօք և ամենայն հաւատացելովք յերա-
նական բարբառ յամենօրհնեալ բերանոյ Տեսուն
ամենից, թէ՛ Եկալք օրհնեալք:

451ա (Նոյն Նօտրգորով) ի ՌՃԼԴ (1685) ամի,
զվերջին ստացողս, որպէս գրեցի զիշատակա-
րանս յաւարտ գրոցն յառաջնում զաստուածաբա-
նութեան Գրիգորի, որ կոչի Առ որս, իսկ ե[ր]կ-
[րոր]դումս զիրք սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպա-

գացցոյ՝ աշակերտի երանելոյն Պօղոսի առաքելոյն, զոր գրեաց առ Տիմոթէոս աշխատակցի իւրոյ Վասն երկնայնոց քահանայապետութեանց, որոց ալօթք զօրաւոր և բարեխոսութիւնք արադապէս հասցին ի վերայ ամենայն քրիստոնէից, մասնաւանդ և խնդրողաց, և ես ի վերայ մեր և ստացօղիս՝ անդրանիկին իմոյ Գրիգորիս բարունւոյ, որ հանդիպեալ ի քարոզութիւն բոլոր Հայաստանայց, գնեալ լինի զսա ի հալալ քրտանցն յարդեանց, այսինքն՝ ի պտղոյ գաւազանին իւրոյ բնմբասացութեանց: Եւ խնդրեաց ի մէջ, որպէս և զամենայն գիրք իւր զստացեալսն գրել ըլ (451թ) յարձանս յիշատակի, զի ըստ տեղոյն և ժամանակին, տեսեալ, վայելեալ, հանդիպողք զոհասւրբ զշնորհաց տուողէն, և յիշեսլիք ի հեշտալուր ոտուր յաղօթս ձեր, հանդերձ հոգևոր և մարմնաւոր երախտաւորօք մերովք՝ ի Քրիստոս Աստուած հանգուցելովք: Նաև անսայլազ կենօք, երկար ժամանակօք, մինչև ի խորին ծերութիւն վայելեալ զսա՝ բնրկրեցի ի ճաշակ քաղցրութեան սորա, հետեւելով շաղագ երանելեացս անշլշ ճրագան, որ լոյս կոչեցան ի Տեառնէ, տալով զլոյս կենդանարեանառուաց և նախնեաց մերոց, և յետ աստեացս ճշմարիտ խոստովանութեամբ պատուական և կենարար մարմնոյ և արեան Տեառն, կցորդութեամբ հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արարեալ զմեզ մարդասիրին, վիճակօք սրբօցն, արժանատիւելով ի լոյս փառաց երեսաց նորա՝ յաւի-

տենական ցնծութեամբ, մշտնջենաւոր ուրախութեամբ, ի փառս ամենասուրբ Նորորդութեան. ամէն:

Եւ զայս ոչ ծածկեցաք ի սիրելեացդ ի յիշատակարանս գրոց զառականս անգէտ ազգիս, յորոց ոմանք զգիրք մի ստացեալ, զառաջնոյ ստացողին զյիշատակարանս ընչեն, ոչ գիտելով զառական Տեառն, որ հրամայեաց, թէ՛ Որ սերմանէն և որ հնձէն, առ հասարակ ցնծացեն... ըլ (452ա) ... Աւա՛ղ անխրատ և անգէտ ազգիս ժողովրդեան. և զի զայս ախտ ի քարոզատուան տեսանեմք շարօրինակ եղեալ վերջնօցն ապագայից և զառաջնօցն մեղանշելով, անամբ միայն ուսուցիչ դասնին և արդեամբք հնձի, ոխտեն բերանովք և ոչ կատարեն գործով: Վասն որոյ լռեցից այս փոքու բանիդս, առաւօքս և օրինակօքս, զի մի՛ գթեցից զգոհիկս, պարզամիտս և ալլն մեծամեծ յանդիմանութեամբ բան, զորս ինքեանք քաջ հասկանան, ի վրէժխնդիրն թողցուք, ասելով զմարգարէին բան, թէ՛ Որ անկեաց զունկն, ինքն ոչ լուիցէ, բաւ է իմաստնոց:

Գրեցաւ յերեմիայի՝ հօր Գրիգորիս վարդապետի Կոստանդնուպոլսոյ՝ գրոցս սրբոյ ստացողի: Տէրն ամենայնի ալց արասցէ տառապեալ և անգեալ, ազգիս. ամէն:

Գրչափորձ՝ 1Ը (Ոստրգիր) Առ որս է և Դիոնէսիոս՝ զայս գիրքս:

գի հեղափոխութեան յայտն համարեմք անբնական
սինկապիւն եւրոպայի քաղաքացիական պատերազմի
իւրաքանչեւ քաղաքացիական պատերազմի

Եւրոպայի քաղաքացիական
պատերազմի քաղաքացիական
պատերազմի քաղաքացիական

115

ቀበሌ ባህሪ ሲባል

(Բաղկացած է 2 տարբեր ձևազրեից)

տաց—Վաղնիսիանու...», Կդճ՝ 105բ. Տիշտակարան
ներդիր Կյանքոյ՝ անխորագիր, ր/108ա—13ա, ը/
113ա—8բ, ժպ/116բ—24բ, ըբ/124բ—43ա, ժզ/143բ—
55ա, ժզ/155բ—62բ, ժն/162բ—72բ, Հուսանցքներում
դեղ-տեղ լուծմանը:

ՊՍՏԱՌԻՔ ՊԱՉՊԱՆԿ—Քանաճալարադ: Ժ—ՓԱ զԳ:—
 (2Ա-Ր) և (2Գ-Դ), ստացուող 2 ասանձերի բերքերի ընդ-
 յալմանի երեքսեւամյաց և ձախկանքան լուսանկերի երե-
 րանատեսիվք: Մագաղաթ, երեխին, տղազիծ երկարաբեր-
 (հնույ՜ Դա), Դա բազմաբեր թուռակի տառեցազարդ:
 Կարգով՝ Դա, Դր, Դս, Գ: [Կանն յորդոդ յուսնե՜ն... Ա-
 ղորք—Անկնքնի՜ր առաքի Իո... Հայի՜ն, Յի՜ր] զգործարեմա՜ր
 ի ի եօղի նշեցելոյս յայսարի՜ս... Կանն ի՜նքնեբերոց ա-
 տուն... Ընթերցա՜մ Տեսաւ մարզ[արի]—Աջաղա—աղ
 Յի՜ր, Ո՛ր ևս եղիցի Ին... Անտառն ըստ Դովաւսա—ձոյ՜ց
 ինքս... արքան կայցի: Բա, Ար, Բ, Աս, Ե [Արթո՜ր
 ճառն] լաղանի, ի ձեռն և տար Բալիւրոզացն, զի հեղի
 տես ընդ ի՜րլարյա անկկոցնե՜ս... առ ի յիշի ճգնաշուշ-
 անիւս ոստոյս...:)

ՎԻՃԱԿ՝ քաւարար: Կուգմի կաշին ցեցակեր:

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴՐՉՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

9ա ԶՄԵՊԵ գրիչս յիշեալ ի Տէր, աղաչեմ
(Կման՝ 105ա, 116բ, 143ա),

29ր Զերանելի և զերշահիկ րարունպետո իմ՝
զլորջորջեալ Ամլորդոյն անտամբ և զանաբնատ
և զանբրժան, զմեղսաթաւալ զիբլս՝ զտնոխանո-
ւքս տորին աշակիս, աշխատան և ծառայ անաբ-
ժան, աղայնմ յիշել ի Տէր, և Աստուած յիշողացդ
և յիշեցելոցս ողորմեսցի ի զայտանան իւրով։
ամէն։

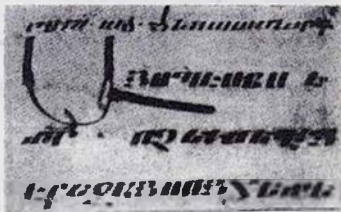
42ա Զերանելի վարդապետս իմ, և զմեղօր
գրիշս յիշեցէք ի Քրիստոս, և Աստուած զձեզ յիշէ!
Ի բարի:

48ր Սրտիւս ունին փափաք քանիս,
Գործերի հմուտ լինն արուեստիս,
Բայց ազլանքն, որ հանդիպիս,
Սրտիս ասալ Տէր-ողորմիս՝ || (49ա)
Զնդբոր իմոյ Կառապետիս,
Որ կամաւոր է սա գործիս,
Տէր, Տէր, սորա զկամաւս արտիս
Խաւարսորդանս զինքն ի բարիս:

55թ Ուլ խոհմբք և իմաստունք, իշեցեղք ի Քրիստոս զհոգևոր ծնողն և զբազմեթախտ Հայրս մեր՝ զբայ Հոնտորս և քանիբուն տոնետինս Ձայն յորդորդեալս անուամբ, և զտորիս անաթոմսի ծառայ և զտրուպս աշակերտացն՝ զՍտիվանոս մառգոս ցեխալ գրիլս, և զալլ սրբազան եղբայրնս, որք կան յայսմ յսարաեիս՝ ի վմեզս Ասագ կոչեցեալ, ի Դաւրաճաղեաց գաւառիս, եւ Աստուած զձեզ յիշեստէ. ամեն.

59ր Ո՛հ անօգուտ զրույց,
Որ զրկե՛լ գմարդ ի բարեհաց բիւրուց.
Միտ արա նշանիդ (x x x), եղբայր,
Բ տողի՛կ կարդա ի վայր,
Եւ ճե՛նա պայլն՝ ի կարգի՛ն ճարտար:

65բ Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգի՝
Երրորդությունն անբակտեի,
Որ զքեզ ուղիղ խոստովանի,

ՋԵՌԱԳԻՐ Է

Ասաց յանի

240-1463

ԳՐԻՑ, ՍՏԱՑՈՂ՝ Ստեփանոս:
ԹԻՐՔ՝ 174 (1—174). Ղըրաթի՝ 1աբ, 2բ, 174աբ: ԳՐԱԿ՝
Ա—ԺԵՎ՝ 12 (ԺԵ 8): ՆԻԻՐ՝ բազր: ՄԻՆՈՒԹԻՆ՝ 18×13:
ԳՐԻՐԹԻՆ՝ միաթափ: ԳԻՐ՝ բալաղդիր (ճաշը՝ 108ա):
ՏՈՂ՝ 28:
ՎԻՃԱԿ՝ բալաղդիր:

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

2ա—172բ. [Գրիգորի Աստուածաբանի նա-
գիանգագւտ, Առ որս ճառք]

Տե՛ս ձեռն. № 61, 3ա—205բ. 8ա/4/2ա: 9 ա/3ա—
9ա: ք/9ա—16ա: զ/16ա—29բ: ղ/29բ—42ա (29բ թՖ.ի.
Նիւսացուն է բանաս), Կ/42բ—55բ (42բ Ակա՛ն առաջին
հարկն հատոր է Որդոյն), զ/55բ—73ա: Է/73ա—85բ:
ք/95բ—105ա (Ունե՛ր 105աբ շնանդգնութիւն երեւեմկո-

Դու տուր նոցա մասն բարի
 Ի արժան արայ ըսմ սեղանիս || (66ա)
 Իսկ որ առ քեզ հակառակին
 Եւ անիրաւ շրթամբք խօսին,
 Սաստեայ նոցա, զի լոնացին
 Եւ յար մահուամբ սատակեցցին:
 73ա Զերջանիկ վարդապետս, զհոգևոր հարս,
 Եւսկ զմարմնատր ծնաւո՞՞ զհայրս և զմայրս, և
 զնշարարս, և զամենայն արեան մերձաւորս, և
 զմեղուցեալ գրիշս՝ զԱստիփանոս յիշեցէք ի Քրիստոս,
 և Աստուած զձեզ յիշէ յաշնդ առեւին և
 յանաշու դատաստանին, ամէն:

94բ Փցուն գրիս ինչ բան ասեմ, կամ հարկ
 ցենեմ՝ թէ յիշեցէք:

Միայն ի ձեզ եմ ապաստան՝ զողորմութիւն
 Զի շնորհէք: || (95ա)

Նա սր սուտան է պարզեց, ձեզ պարզէ զոր
 ինչ խնդրէք:

Չփափաք սրտիս ձեր կատարէ, որպէս զուր
 զմերս կատարէք:

95ա Զքաջ Հոստորս, զերջանիկս և զարժա-
 նաւորս՝ Զայն կոչեցեալ անուամբ, աղաչեմ յիշել
 ի Տէր: Ընդ նմին և զանյաղթ փխիտոփայս՝ զտէր
 Աբրամամս, որ սկիւրին և պատեաւ ի պատա-
 տանս, յիշեցէք ի Տէր:

96ա Ո՛հ, իմ անմտութեանս:

105բ Դարձեալ ընդ սոսա յիշեսցիք զվարդա-
 պետն իմ՝ զհեզն և զխոտարն, զքաջն և զարին,
 զբանիբունն, և զհոգոյ սրբո զտունն՝ յորջորջեալ
 Ամլորդոյն անուամբ, և զսորա երկուս վարդա-
 պետքս՝ քաջ երաժիշտքս քաղցրաձայնք և համե-
 ղարարարաք, յորըրջեալք անուամբ նահապետին
 և նախատեսացն՝ տէր Աբրամամ և տէր Մազաւ,
 և զհայր վանացս, զտէր Յովսէփ, և զայլ միաբան
 երթալորութիւնս, որ աստ կան հաւաքեալ, և զուր
 յիշեալ լիջիք ի Քրիստոս:

107բ Ո՛հ, տկարութիւն, որ տարաւ զկարո-
 ղութիւնս, և ձեռն կու զողայ:

124բ Յըբարք, անմեղադրեալ թողէք զգրիս,
 Ձի ենթակայս այսմ տառիս,

Որ ստորոգի տաւս գծիս,
 Յոյժ անյարմար խաբեաց զիս:

Զգրիս, որ գրեմ, կու խոցէ զիս:

155ա Ո՛վ դասք սրբազանից,
 Նահատակք ի հրահանգ իմաստից,
 Կրթեալք ի զեգերանս աստուածային տառից,
 Եւ Լեւեալք հմուտ ներմտաբար

անճողոպրելի ճառից,

Որում և ես պաղատանս մատուցանեմ
 աղերսից՝

Յիշման աննի արժան զերեւանեալ
 բարունակետս պետից՝

Զհամանունս Ամլորդոյն, որ և նորին ի յար
 և նորին քաղաքակից,

Ի սգացեալս փախուցեալ ի բացուտ
 եւ բուռն հարեալ իմանալեաց գանձուցն,

Որ անբաց զնելի է և անկողպտելի
 Ի ներհակացն սեռից:

Ընդ նմին և զիս, վասն սիրոյն Քրիստոսի,
 Առնել յիշմանս արժանի,

Որ անարհեստ զղանձս զծագրեցի,
 Եւ յիշատակ եղկոյս՝ ի ձեռն սուրբ

վերլուծողաց շուրիցի:

158բ Գիրս է խորին ծովու նման,
 Մածկեալ ի սա գանձ պատուական,

Լաւորդ պիտի ճարտարարան՝
 Արտաքս ընդ զղանձս, որ աստ կան: ||

(159ա)

Մի լինիցիս յանձը ապաստան,
 Կարծել դիտուն զքեզ ճարտասան,

Այլ յուսացիք յԱստուածն Բան,
 Յայն, որ աղբիւրն է դիտութեան,

Կրթեալ, Լեւալ, մինչ ի վաճառն,
 Մաքրեալ զքո միտղոյ և զգալարան

Եւ լեր Հողոյն Սուրբ ընկալարան,
 Որ զանիւս իմաստութեանս

Այս բանս լիցի քեզ բաւական:
 Վա՛յ, եղկոյս Բ (հազար) բերան:

172բ Փա՛ռք... || (173ա)... Որ ետ կարողու-
 թիւն իմոյ տկար և տարտամ անձինս՝ հասանել

խաղաղութեամբ յաւարտ հոգէլից և աստուածային
 դանձիս՝ Առ Որիս, որ յորդառատ շնորհիւ և աս-

տուածային լցեալ հոգովն Աստուածաբանն Գրի-
 ղորիւս արարեալ աստուածաբանութիւն, և ուղ-

ղափառ դասնութիւն, և ընդգիմադրութիւն ընդդէմ
 հերետիկոսացն, ընդդէմ Նոմիոսի և Ասիկոսի,

ընդդէմ Արիստի և Մակէդոնի, և այլ ամենայն
 համախոհացն նոցա, եւ ճիշտ և հաստատունս դա-

ւանութիւն է մերոյ Հայաստանեաց եկեղեցոյս, և
 ամրացեալ կայ մերս եկեղեցի ի վերայ սորին դա-

ւանութեանն: Որ և իմ թշուառելոյս տեսեալ զսա,
 և մինայն տկարութիւնս և զաբմարութիւն գրչիս և զս-

ոխալումն մեղկ ի մտաց ի բաց թողլով, այլ
 զերմեռանդ սիրով և բորբոքեալ հոգով և յաւժա-

րեալ կամար յԱստուած ապաւինելով, զծագրեցի

դսա՝ յիշատակ քաղ վարդապետին իմոյ՝ երանհոյն յորդորչեալ անուամբ Ավորդոյն, և ինձ եղկելոյս, սորին անարժան աշակերտիս՝ Ստեփանոսիս, || (173թ) այլ և համարէն եղբարցս մերոց սրբազանից, որք հաւաքեալ կան յայսմ համալսարանիս, ի վաճառ Աաւ, առ ոտս առատաշնորհ երչանիկ քարունապետիս, և երկուս դասազխոցս՝ տէր Աբրահամիս և տէր Մարգարէիս, և վանաց հարպետիս՝ տէր Յովսէփիս, որ քաղում աշխատանք ունի. զի բազումք են միաբանքս, զի և անձնք արեղայ է, թող զսարկաւազն և զդորժատորքն, զոր աղայեմք զՔրիստոս, որ ի սոյն պահեսցէ մինչև ի զալուստն իւր, Այլ և յիշատակ է մարմնաւոր ծնաւդաս, հարս՝ Կաւսելին և ծօրս՝ Ազմիլիբին, և հորաւրս՝ Պարսամին, և որդոց նորին, և միւս որդոյն՝ Յոնաննէս սարկաւազին, որ աշխատեցաւ ի կոկել թղթիս, և ամենայն երախտա-

ւորացն մերոց՝ որք հոգեւոր և որք մարմնաւոր, որք սիրելի են մեզ և որք ատեն զմեզ՝ վասն յանդգնութեան մերոյ:

Աղաչեմ զձեզ, սրբասնեալ մանկունք եկեղեցոյ, որք հանդիպիք սմա՝ կարդալով կամ աւրինակելով, կամ պատահմամբ դիպելով. յիշեցէր սրտի մտաւք զվերոյգրեալսն՝ զերջանիկ վարդապետս, և զհամարէն եղբարցս, և զանարժան զբըշակս, և մեղաց թողութիւն հայցեցէք ի Քրիստոսէ, զի այլ բարութիւն յիշատակ չունիմ, միայն ի Քրիստոս եմ ապաւինեալ և ի ձեր սուրբ աղաթս: Եւ Աստուած զձեզ յիշէ առաջի հաւաւոր ատենին, ասելով. Եկա՛յք, արհեստաւք Հար իմոյ, որ և արհեստաւ յախտեանս. ամէն:

Գրեցաւ գիրս ի թվիս ԶԺԲ (1663), ի վաճառ Աաւգ:

*Անտոնոսիս Գրգ. Խաղապետի և Եմանուէլի
Եւսէպիմոսի Եւստիքիայ վարդապետս*

Զ ԵՒ Ա Գ Ի Բ

ՌՃԼԷ—1688

ԳՐԻԳ. ՍՅԱՅՈՂ՝ Աղէսանդր վրդ.:
ԹԻՐԹ՝ 228 (176—402): ԳՐԱ՝ Ա—ԺԿ՝ 12. ՆԻԻԿ՝
խաղը, լուսաբոյսով: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18×13: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
միասին: ԳԻՐ՝ ճօրագիր (ճնայ՝ 183ա): ՏՈՂ՝ 23:
ՄԱՆՐԱՆԱԼԳՈՒԹԻՒՆ—ԳԻՄԵԿԵԿԵ՝ 176թ (Կիրեղ
Աղէսանդրացին զանաւորակի վրայ, իսկ Աղէսանդր վրդ.—ը
նրա դիմաց ձեկալով. վերսում՝ կապտոյ խաւի վրայ ասեկ-
գիր. ՎՍՈՒՐԵՆ Կիրեղն է, իսկ Եմանուէլ՝ սպիտակագիր.
Եմանուէլն է Աղէսանդր վարդապետին, յիշեցէ ի Քրիս-
տոս: Կ ի ս ա ի ռ ա ճ ՝ 177ա: Լ ա ս ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ ՝ ռ ու-
սակաւ: Ջ ա ճ ա ճ ՝ Գ ի ռ՝ Կնեղանգիր ԲՄԻՊ, պատուի նշանը
զայսուր զձ (177ա): Գ ա յ Ն ռ՝ կամարի, կապտոյ, մանիշա-
կաբոյն, դեղին, սպիկ:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 175ա—206թ Գիրք Պարապմանց սրբոյն
Կիրոյի վասն մարդաբալոյ միաձեմին

—175ա—8ա Եւ այս ինչ կայ ի սմա—Ա. Թէ
զիարդ իմասցի Քրիստոսն... ԽՁ. Աթանասի
Թուղթ առ Նայիկոսիմոն, զոր վերոյասացեալ թուղ-
թըս յիշէ մեծն Կիրեղ:

Յանկն ընդգրկում է նաև յաղորդող միւս թղթեր
ու հատկորէ Թակագծում խորագրերն ու հատուածներն
ըստ տպագրի (Կ. Պոլիս, 1717):

ա. 177ա—8ա [էկ. Թէ զի՛նչ նշանակէ՝
Քրիստոսը անունն]—Քրիստոսը անուն ոչ սահ-
մանի զօրութիւն ունի...

բ. 178ա Բ. Զի՛նչ եղանակաւ պարտ է իմա-
նալ զեմանուէլն—Եմանուէլ անուանի...

գ. 178բ—9ա Գ. Զի՛նչ է Յիսուս—Զօրու-
թեամբ, մտածութեամբ պարտ գոլ...

դ. 179ա Դ. Ընդէ՛ր ասի՝ Մարգ Բանն Աս-
տուծոյ—Մարգ անուանի, որ բնութեամբ...

ե. 179բ—80ա Ե. Ընդէ՛ր ասի՝ Ունայնացեալ
Բանն Աստուած—Կ ըստ բնութեան գոյով...

զ. 180ա Զ. Զիարդ՝ Մի Քրիստոս—Գրէ աս-
տուածային Պօղոս. [Զի] Թէպէտ և իջնես...

է. 180բ—1ա Զ. Զիարդ՝ Մի եմանուէլ—Մի
անգամ ի վաղճան յախտեանցն...

ը. 181ա—2ա Ը. Զիարդ ասեմք՝ Կրեկ զմիւ-
թիւնն—Միատրութեան իր...

թ. 182ա Թ. Յաղագս կայծականն—Երանհո-
յին Սաայի, առաքեցաւ առ իս...

ժ. 182բ—3ա Ժ. Յերգ Երգոց իմեն ի ներս
մտեալ ասելով Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս. Եւ ծա-
ղիկ դաշտաց...—Արք, որպէս հոռոն անմարմին...

ժա. 183ա ԺԱ. Զի՛ թէն ի միատրութիւն
նշմարիտ եկեալ առ մարդութիւնն՝ անշփոք մեա-
ցին գոյութիւնն—Կանգնեցաւ կամեւով Աստու-
ծոյ...

ժր. 183թ—6ա ԺԲ. Զի՝ Աստուած գով Քան՝
եղև մարդ...—Աստուածայինն Պողոս, մեծ գոյ,
ասէ...

ժգ. 186ա—7թ ԺԳ. Զի՝ Յիսուս Քրիստոս ե-
ղև մարդ Քան Աստուծոյ—Ջամբանով տնօրէ-
նութեան միաձնին խորհուրդ...

ժգ. 187թ—8ա ԺԴ. Յարացոյց յԱստուածա-
շունչ գրոց, քէ՛ նկաց մնաց Աստուծոյ Քան, և
յեսու մարդանալոյն՝ Աստուած...—Ասաց ուրեմն
Աստուած ցարքադանն Մովսէս...

ժե. 188ա—9ա ԺԵ. Այլ՝ [ի նոյն խորհուրդ]—
Առաջին երբեմնն աստուածայինն Մովսէս...

ժգ. 189թ ԺԶ. Այլ՝ [ի նոյն խորհուրդ]—
Ասէ ցես Տէր դարձեալ...

ժէ. 189թ—90թ ԺԷ. Զի ոչ աստուածագնեստ
մարդ էր Քրիստոս և ոչ ի մարդ բնակեաց Քան
Աստուծոյ, այլ յաւետ եղև մամուլին...—Որք դան-
րիծ հաւատս ունին...

ժր. 190թ—1ա ԺԸ. Խորհրդածութիւն [վասն
այսր]—Ասէ ուրեմն. Աստուած վասն մեր...

ժր. 191ա—2թ ԺԹ. Քանք առաքելականէ, ո-
րով [f] Աստուած անուանի Քրիստոս—Յաղագս
խորհրդոյն ասելով...

ի. 192թ—3թ [Ի]. Այլ՝ [Զի՝ Աստուած ի
Քրիստոս]—Գրեալ է յաղագս Քրիստոսի...

եւս զկանխիչը դրուած ԺԹ զիկի «Այլ—կամիմ զի
գիտցեր...» հաստատի մօտ (181ա)։

իա. 193թ—6ա ԻԱ. Զիա՛րդ պարտ է իմանալ՝
գրանէ եղև և քնակեաց ի մեզ—Ջղաւակէն Աքրա-
համո բուռն հարկանել...

իբ. 196ա—7թ ԻԲ. Զիա՛րդ արդեօք իմացի
Աստուածածին կոյսն Մարիամ—Մնաւ անհառա-
բար յԱստուծոյ Հօրէ...

իգ. 197թ—8թ ԻԳ. Վկայութիւն [f] յաղագս
Քրիստոսի—Ահա, կոյս յաղացի և ծնցի որդի...

իդ. 198թ—200թ ԻԴ. Զի՝ Աստուած անուանի
և մարդ՝ երեւալ միածինն—Սողոմոն ասէ ի կա-
լըն յաղթս...

իե. 200թ—3թ ԻԵ. Յաղագս շարաշառնաց
Քրիստոսի...—Ժրանելին Պողոս զգրկական շար-
շարանս պատմելով...

իզ. 203թ—6թ ԻԶ. Առ այնուսիկ, որք ասէն,
քէ միայն վերաբերութեամբ վայելէ Աստուծոյ
իմնին մարդկօրէնէն—Ոմանք շատախօսութեամբ
վարմնով տնօրէնութենէ միածնին դանդա-
շանք... Ջայստիկ խորհելով քարեպաշտ և ղե-
րուր... Փա՛նք հանդերձ Հոգովն Սրբով յաւի-
տեանս։

Բ. 206թ—400թ [Թուղթ և ճառք Կիրդի Ա-
ղէխանդացոյ]

ա. 206թ—9թ ԻԷ. Հաւատարիմ քանանյա-
պետի Քրիստոսի, մտեիմ ծառայի Աստուծոյ՝
սրբոյն Կիրդի Աղէխանդացոյ ի Տիբեռայ
քանանայ և յեղբարց—Քարիթ էր մեզ լսել, թէ և
էր յուղղութիւն...

բ. 209թ—17ա ԻԸ. Լուծումն օրինակաց խընդ-
րոյ՝ Կիրդի եպիսկոպոսապետին Աղէխանդի [աց-
տց] քաղաքի [ն]—ԾԺԷ Աստուած ի վերայ ամի-
նեցունց ձեռս...

գ. 217ա—21ա ԻԹ. Տեառն Կիրդի եպիսկո-
պոսապետի Աղէխանդացոյ՝ Առ բարեպաշտ քա-
գատուն Թէոդոսիոս Յաղագս տուի սրբոյ Ջատ-
կին—Ասէ ուրեմն սրբապանն գիր. Սկիզբն իմաս-
տութեան...

դ. 221ա—32ա Լ. Նրանելոյն տեառն Կիրդի
եպիսկոպոսապետին Աղէխանդի՝ Առ բարե-
պաշտ քագոմին Նոյնիկա՝ կին Թէոդոսի բարե-
պաշտ քագատուրի—Որոց զաստուածային և ղերկ-
նաւորն...

ե. 232ա—5թ ԼԱ. Վասն ճնազանդութեան
Քրիստոսի—Ապա ուրեմն որպէս ի ձեռն միոյն
յանցանաց...

զ. 235թ—47ա ԼԲ. Յաղագս սրբելոյն Քրիս-
տոսի և նորին քանանայութեան իմացելոց—Քան-
դի վայել էր իսկ նմա...

է. 247ա—9ա ԼԳ. Յաղագս ասելոյն՝ Փառս
անուոյ Տեառն մերայ Յիսուսի Քրիստոսի—Պողոս
առաքեալ՝ ոչ ի մարդկանէ...

ր. 249ա—52ա ԼԴ. Յաղագս ասելոյն՝ Յառ-
նել Քրիստոսի փառօք Հօր—Աստուածայինն Պօ-
ղոս գրէ յաղագս նախահօրն...

թ. 252ա—5ա ԼԵ. Յամօք ճակատակորդաց
ասացեալ—Այժմ անէն իմ խոռվեալ է...

ժ. 255թ—63թ ԼԶ. Նորին սրբոյն Կիրդի ե-
պիսկոպոսապետի Աղէխանդի՝ Առ բարեպաշտ
քագոմին միշտ կուսանեմ իմս ուղղափառ քա-
գատուն Թէոդոսի՝ Արկաղիա և Մարիան—Պար-
կեշտութիւն տիեզերական...

ժա. 263թ—90ա ԼԷ. Սրբոյն Կիրդի եպիս-
կոպոսապետի Աղէխանդի՝ Առ բարեպաշտ քա-
գատուն Թէոդոս Յաղագս ուղղափառ հաւատոյ, որ
ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս—Որ ի մարդիկք փա-
ռաւորութիւն...

ժբ. 290թ—8ա ԼԸ. Նորին սրբոյն Կիրդի ե-
պիսկոպոսապետի աղոթական գրեալ յԱղէխ-
անդի՝ Առ բարեպաշտ քագատուն Թէոդոս, յես

դառնալուն ի սուր ժողովուն որ յնփեսսս—Աստուծայինն և անմահ և բոլորիցս իշխեցողն...

ժգ. 298ա—342բ ԼԹ. Սրբայն կիւղի եպիսկոպոսեպետին Աղէֆանդրի՝ Թէ մի է Քրիստոսս, զոր խնդրեաց Եռեմիաս՝ ընգրկմ ննստարի—Ասմանց սքազանից յազուրի ամենկին...

ժգ. 342բ—6բ Խ. Սրբայն կիւղի եպիսկոպոսապետի Աղէֆանդրի՝ Առ Սեկունդոս եպիսկոպոս Դէռլեքոտեա Բաղաթի Սուրայոց գաւառի—Ընթերցա զԹուղթս, զոր առ ի թոյլոյ սրբութենէ...

ժե. 346բ—50ա ԽԱ. Նորին կիւղի եպիսկոպոսապետի Աղէֆանդրի՝ Առ Սեկունդոս Թուղթ Ռ—Յայտնի կացուցանէ զինքն ճշարտութիւն...

ժգ. 350ա—8բ ԽԲ. Սրբայն կիւղի եպիսկոպոսապետին Աղէֆանդրի՝ Առ Ակակիտոս Մեկսիեան եպիսկոպոս, յորժամ գեկոյց ճմա, քէ զի՝ առ զրեաց յարեկեայսն—Մեծութիւն եղբարց և բանք ըաղցունք...

ժէ. 358բ—62ա ԽԳ. Սրբայն կիւղի եպիսկոպոսապետի Աղէֆանդրի՝ Պատասխանի թղղրոյն առ Յովնանէն Լալիկեպոս Անտիոքու մեծի. Բանգի կամէր շանկ գաա, զի ննստորէն խորհէր Յովնանէն ի յորդումսն—Սուրբ և սիրելի եղբոր և պաշտօնակցի մերոյ Յովնանու՝ կիրաղոս ի Տէր խնդեալ...

Յաղորդ Յ ճառորը (Տ ժը—ի) ցանկում լին նշում և տպագիր օրինակում չկան

ժբ. 362ա—4ա ԽԴ. Սիրելեաց և փափագելեաց Անաստասու և Մարիանե, Յովնանու և այլոց ուղղափառաց ճարց միայնակեցաց, և որոց ընդ ձեզ միայնական ճգնին վարս հաւատով Աստուծոյ սիրեցելոց, կիւղի եպիսկոպոսի խնդալ ի Տէր—Յուսամ նախապիրութիւն ձերոյդ...

ժբ. 364ա—73բ ԽԵ. Մեկնաբին սուր ճաւատոյն, որ ընթ[Յ]մառական յեկեղեցիս միշտ ասի, զոր կարգեցին սուր հառէ ի Նիկիացոց ժողովն—Հաւատամք ի մի Աստուծոյ Հայր ամենակալ...

ի. 373բ—8ա Երանելոյն կիւղի եպիսկոպոսապետի Աղէֆանդրի՝ Խոսք ի սուր Աստուծամոհմէն, ասացան ի ժողովոյն Եփեսոսի՝ ընդդէմ շարափառին ննստոր պղծոյ—Պայծառ է մեզ բանբա և շնորհօք լցեալ...

իա. 378ա—83բ Թուղթ կիւղի եպիսկոպոսապետի առ ննստը, զի տայ ճմա տեղի ապաշխարութեան յառաջ Բան զմեծին յեպիսկոպոսութենէն, զի շէ և էր լիակ սուր սինեղոսն, որ կամօք Աստուծոյ ժողովեցան յնփեսսս: Թուղթ կիւղի առ ննստը—Առ սուրբ և աստուծապաշտ

և պաշտօնակցի մեր ննստոր.... (ըստ ցանկի և ըստ տպագրի՝ զ. ԽԵ):

Այստեղ՝ 383բ—88, այլ Նիթ. տե՛ս Գ:

իբ. 399ա—400բ [«Կալայոյրին» ի սրբոց ճարցն... զոր ժողովեաց... Կիւղի Աղէֆանդրացի՝ առ ի յանդիմանութիւն... ննստոր: Գրպն ԽԴ: Սրբայն Պետրոսի եպիսկոպոսապետին Աղէֆանդրի... որ Յաղագս աստուածութեան գրաց—Վասն զի և ճշարտապէս շնորհէ... արհամարհել զՔաղաւորն զառաքինն նոցա՝ Սրբայ կիւղիաւնութի... յորմէ և Յաղագս ողորմութեան ճաղին—Բազում և մեծամեծք են, եղբարք սիրելիք, աստուծաբաններ... Այսոքի զուրք ընթերցան յնփեսացոցի՝ ի լուծումն ննստորի [«Տնառն Յնսուայ Խողխոռնեաց եպիսկոպոսի... և մեղաց բաց բարձրելէ»]:

388բ տեղ ի Քոնկում և Նշում. «Տօրիսկանու զորդ կապանն, զոր Բաղաթ, զի Քէ զաղի, գրեպոր: Կաղում ըստ տպագրի (նստեցեցեանում տեղ-տեղ՝ «Լուծումն»):

—400բ—1ա [Յիշատակարան բարգմանութեան]—ի վեց Հազարերորդի Լորկերիբերորդի քանկերորդի չորրորդ ամի (6224—5508=716) յարարածոց աշխարհիս ըստ յունարէն թուոյ, ի չորեքտասաներորդի Լեսիթիոնի, յերկրորդ ամի Թագաւորութեան Աստասի, Թարմանեցան գիրքըս Պարապմանց և Թղթոց սրբոյն կիւղի եպիսկոպոսապետին Աղէֆանդրի՝ ի ստոյգ օրինակաց, ի Կոստանդնուպոլսի, ի ձեռն Դուրի Հիպատոսի և Թագաւորական սեղանոյ կենառոյի, և ի ձեռն Ստեփաննոսի թերթողի՝ աշակերտիս Մովսէսի Սինեւեց եպիսկոպոսի: Արդ, մաղթեն մաստուծասէր պաշտօնէսդ սրբոյ սեղանոյ, որդ առնոյք օրինակ յայսմանէ, գրեպիք և զբանս զայստիկ առ յիշատակ բալ[լ] (401ա) յեփեսոսութեան առ Քրիստոս, զի գրեալ եղիցիք և դուք ի դպրութեան կենաց, ամէն:

Գ. ա. 383բ—92ա Սրբայն Թեոդոսի եպիսկոպոսի Անկիւրեա՝ Խոսք յօր ծննդեանն փեղին մերոյ և Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի, յոր ի կուսէն ծնաւ, և եթէ Աստուած է ծնեալն՝ մաղթ եղեալ սմանելիւօք և ոչ փոխադրութեամբ, և եթէ միեւնոյն է և այն և զայս ասացեալ և ոչ խորհրդով անշտեալ—Պայծառ և հրաշխյառն է մեր-Կալայ տեղիս խորհուրդ...

բ. 392ա—8բ Նորին Թեոդոսի եպիսկոպոսի՝ Խոսք երկրորդ ի յայեալութիւն Տնառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի գնեմութիւն յիմուղաց, յորում քէ՝

Մի Աստուած Տէր Յիսուս Քրիստոս—Պայծառ է մերձակայ տանիս պատճառ... վասն իսկ հրովարտակ թագաւորին անպականեալ որպէս զբան թաղաւորին:

ՅԵՇԱՏԱՍԱՐԱՆ ԱՆԱԳԱՂԱԾՈՒՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

401ա Դարձեալ յիշատակարան՝ սրբայն Գրիգորի Տաթևացոյն աւրեմալ յետոյ—Ուստի լսեմք զորաւորաց, զբաւականեմք, յանհաղթ թողլական, ներուսակ գամագիտից, արշաւական վարձաւորաց, յասպարադիդի ճամաճունաց, ազնուականաց խուզողաց, ներթականութիւն զպատկառիտ, զիրս աստուածունակ անդերալիք միակցութեամբ ի հաւատս երսիմանից, բնաբնակ Սիոնի, ի հարկ զիդողաց, բացաբերող ճամաճնից, զանակասարն ի բասաւոր հիւղակապիցս, յառաջանող օրինաւոր ի պողանալ խորաց, ճամաճունաց աւանդիտ, պարգեբող ի հոսանուտ եղանակիս, ալ զանուն իսկազոյն և զկրկն անույապէս, պարգեբելի պարունակի ոսկանութիւն զանորակ բարձրութիւն և զանքանակ յաւնութիւն, զիշնադիտուն իսկազան, անպարագիծն յեղանակաց, անտարորոշն էութեամբ, աներրունակն ի գերագոյն և ճամաճանս ի յրոպպ, ներբաւական ստորեաց, յորս առին առեպա առասանակ իսկութեամբ գերապատէն սակ ասպարիզող զաւանիւր ճամատորհիցս պարգեբեմալ աւանդս ի հաւատս և ի գիտս՝ ի սարաս ուղղութեանս Աստուծոյ բաղեալ իմաստութեանց գգաւոս գիտութեանց՝ քարկոծել զալլ առամուտ Սալ/(401բ) ուղն երկրպարզեմ եռափառն շնորհօք դիմացեալ արձանս պարապման, որ և տեսդիկ անուս գերաբուն բերանի ընդ ջաակայս աշտանակեալ իմաստից ուղղութեամբ յանբժից տան ձևագրեալ յստոյգ զաւանդաց, ի քերովքս ծածկելով զմարդեղութիւն Բանին անճառութեան, որք ի ճառեան ըզձաւորք, ասողացն ի լրմանց բաշխողին զանասնիքն ասել, զարբումն ըստ ներողից զուխս փափկութեան, պարարտութեան ի տան զոլ Աստուծոյ, քաղովէջք ըստ ոստոց ձիթեանց, երկհաստելով զդասունումն, ուղղակի ըստ գրելումն համակաց բարձր քարգել ասեանդէան վտաճիւրք՝ եւ առ որովք դիմարկիմք ընդ երկաքնակսն, ճակատելով ընդ խումբն նետողին և յաղթեմք, քան թէ յաղթիմք, որ անյաղթ է զօրութիւնս Քրիստոսի, որում ոչ բաժանեմք, ալլ միայնորս մի ի մնալով՝ անքննին զոլ զդանեմք, որոյ իւրն հրաշք անճառելով գե-

րարուն և անդր հայրենեօք ծածկեալ հոգովն ասցին, որում հաւատալն ասացեալ, յորմէ կղերցոս ամենայն է պատճառք, որում առանց նորա եղնն և ոչինչ և ոչ որով, թէ զինին իսկ ինիցիլ Ջոր ծանեաք Աստուած, զորս առաջս յանքաս դիւման, որում երկրպագն ի բարձուն, և երկրպագեմք մեք՝ ընդ նոսին սրբաբանելով ի բարձունս երեքերանեալ զաւանութեամբ, եռակի զսուրբն ի հրեղինացն յեղուաց և ի փառք նորս զոլ զերկինս և զերկրի, որով զանուն ծանեալք և ի շնորհացն առաք և յերաշի փառաց զըրորս միտս, բոլոր խորհրդօք տարածեցաք ծանօթացեալ վարուք մաքուր, /| (402ա) որով խոստացաքն առ սիրել և մեղանիլ ի խոնարհս զօր հանապազ, զի բարձրացուք յետոյ ի պատիւ անճառութեանն, ժառանգեսցուք զխոստացեալն Հարք ի սկզբանէ աշխարհիս մեզ, որ արդեօք կամք ի հաւատս, և այս ամենայնի սպասեմք անստոյ խոստացողին Արշնեալ Աստուած յաւիտեանս. ամէն:

Ջոր այսու յուսով տարփացող կեղեւ սորին ուղղութեան, վերջինս բանասիրաց և տրուպս ունեաց Գրգոր կղերցեալ՝ խնդրող բանի, զոր ի վաղ ծամանակաց տեսնացեալ կարօտ էաք, յեղակարծ ժամու գտեալ եղն ի յարկեպ գրոց յեկեղեցոց առաքելական Աթոռայն Տաթևու, յորում ժամանակի էր կրկին ընծիւղեալ դառն և դաժան երկաքնակ աղանդն Քաղկեդոնի ի կղերցեալ գեօղն Քոնս, շրջաբնակ զաւառքս, եւ մեք՝ զգիտ սորա ի հրամանէ Հոգոյն ընկալեալք, առեալ իւրաքանչիւր ոք օրինակեցաք ի վարժումն ուղղասէր մտաց: Որ և եւ ըստ իմում կարի տխեղծ մատամբ գծագրեցի զսա, առ ոտս մեծ վարժապետին իմոյ Յոնանեւ Որոտեցեայ, որ և կրկին ընթերցեմք յաւանդեալ առանորդեալ ի սմանէ: Եւ ապա առեալ ընթացաք ի վերայ առացեալ գաւառն, և պարսաքարեալ զհայկոյն ճակատ, և ցրուեցաւ փաղանկն աղթարալութեան, քաղում վանորայս առեալ ի նոցանէ՝ եղն ուրախութիւն ուղղափառաց դասուց անս բազումս: Յորում և էր թիւ շրջապայութեան տօմարի մեծի Պ և ԻԸ (1379) ամի:

Արդ, յերեսս [անկեալ] աղանդմ զաստուծաւոր պատահողս՝ իշել առ Քրիստոս զբաղմերախտ առաջնորդն իմ՝ զվերոյգրեալն Յոնանեւ[ս] Որոտեցի, հանդերձ ծնողօք իւր /| (402բ) կրկնակի: Ընդ որով և նշխար շնորհի ձերդ մաղթանաց զգրարի իցել ի գերեզմանս ոսկեաց իմոց, և լուսացէ ազնազրացեալ վերս յանցանաց իմոց,

թերևս գտից յողորմութիւն յամենողորմ պարզեղէն Աստուծոյն իմոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որում փառք ընդ շօր իւրում և ամենասուրբ Հոգոյն անկտ յափտենիւ. ամէն:

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

176ա Ջտէր Աղէքսանդր վատնօղ բանի և անարժան այցելու՝ զծօղ սուրբ գրոյս, յիշել ի Քրիստոս, աղաչեմ:

Ի շաբաթու Բարեկենդանի Սրբոյն Խաչին, յաւուր տօնի մեծի ժողովոյն Նիկիոյ ԳԺ և ԺԸ (318) Հայրապետացն սրբոց, որ էր յամսնան Սնպտեմբերի Ը, զոր պարտ էր տօնել զտօն Մենդեան ամէնօրհնեալ, Բրչնայիկ աստուածամայր տիրածին կուսին Մարիամու Աստուածածինն, պահեալ զնա ի վաղուեանն տօնել փառաւոր կիրակէի, որպէս և արժան իսկ է, բայց յայտ տօնեցաք զտօն սրբոց Հայրապետացն՝ կարկեցուցանողաց զբերանս Հերձուածողացն զարշնեաց պղծոց, որպէս և սուրբս Կիրեղ՝ զպղծոյն Նեստորի և Նմանեաց նորայ: Զոր և մեք յայսմ նաւոր նզովեցինք ղԱրիոս, զՄակեդոն, զՆեստոր, զԼեոն, զԵստիքէս, և զամենայն համախոհս նոցին: Եւ անսաք զգիծս շնորհիւ Տեառն ի թվին ՌՃԼԷ (1688):

209բ Լուծմունքս համեղ է և յամբար, Քան զմարգարիտ՝ ոսկին ի շար, Գանձ պատուական է և քօհար, Կարդա՛ ի ի միտ ած անդադար: Զմեղօք լցեալ անձն իմ տկար Եւ ամենայն գործօք խաւար, Յիշեա սիրով քո տիրաբար, Ով սիրելի քաղցրիկ եղբայր, Փա՛ռք արարոյնն տուր անդադար:

255ա Զախմարս մտօք և լցեալս շարօք՝ ղԱղէքսանդր անուամբ ևնթ վարդապետ և անարժան այցելու յիշեցէք ի Քրիստոս:

265բ Տեսէք զոմանց միտս խաւար,

Որպէս խօսին բանս անհանձար: ||

(266ա)

Մեր Աստուծոյն՝ փրկիչն արդար.

Լրինի դիմօք հօգիթն շար:

290ա Զախմար գրիշ սորա՝ ղմեղսաթաւ անձինս տէր Աղէքսանդր անուամբ ևնթ սպասաւոր բանի և անարժան եպիսկոպոս յիշել ի Քրիստոս աղաչեմ, ո՛վ սրբազան դասք եկեղեցականաց, ի թուին ՌՃԼ և է (1688):

298ա Տոյժ տրտում էր սիրտս յայսմ աւուր՝ վասն սիրելոյ ումեմն հեռեցելոյ եղբոր:

327բ Վա՛յ բաժանողաց զՔրիստոս: Քաշ ընթերցիր, ո՛վ երկարեակ (նման՝ 330բ, 333բ, 342ա, 380բ, 397բ):

340բ Տա գեղեցիկ քեզ օրինակ՝

Ի յերկաթին խառնեալ զկրակ,

Մնան անշփոթ երկու տեսակ,

Մի երևին միազունակ:

353ա Տես, ո՛վ ընթերցող, դի ըստ սրբոյս՝ թիւր է պիղծ ժողովն Քաղկեդոնի, զի յետ միևսուսի սուրբ ժողովոյն, որ արգելեալ էր՝ ալլ ոչ առնել ժողով:

370բ Կարդա սիրով զու ղայս, եղբայր,

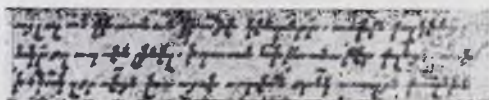
Սա մարգարիտ՝ յուկին ի|| (371ա) շար,

Սա է բազմաց յոյժ օգտակար՝

Իմաստութիւն, բան և հանձար:

402բ Աւրհնեա՛լ ես, պաշտելի, փառաւորելի և երկրպագելի սուրբ Երրորդութիւն... որ և ետուր կարողութիւն տարտամ և տարակուսեալ անձինս տէր Աղէքսանդրի՝ անուամբ ևնթ բանի պատմողի և անարժան այցելուի, հասանել յաւարտ տառիս սրբոյ, որ կոչի Պարապմանց, որոյ եղև աւատումն ի թուականիս Հայոց ՌՃԼԷ (1688) և յամսնանն Դեկտեմբերի ի և Թ, ի տօնի սրբոյն Որդոց Որտման, ի բարեկենդանի պահոց Աստուածայայտութեան: Որք հանդիպիք սմա ընթերցմամբ և տեսութեամբ, յիշման արժանի արասիք զվերոյգրեալս և զոնօղոս իմ՝ զմահչասի Կոստանդին և Զերեքեայն, զի և դուք յիշեալ լիցիք առաջի աթոռոյն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Որ է աւրհնեալ ընդ շօր ամենակալի և ազատի Սուրբ Հոգոյն յափտենա. ա՛մէն: |

Կնեաղորդմ՝ 3բ, 155բ, 173բ, 402բ. Գիրքս Սուրբ Էլմիանեա է:

116

ՅՈՎՀԱՆ ԴԱՄԱՍԿԱՅԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԷՔ

ԺԶ—XVI

ԳՐԻԶ՝ Յակոբ:

ԹԵՐԹ՝ 255+2 (կրկ. 126, 161). չգրուած՝ 1օր: ՊՐԱԿ՝ Ա—յԻ×12 (Լ 10, Ժ 14, ԺԶ 8, ԻԲ 3): ՆԻԻԹ՝ քռօր: ՄԵ—ՇՈՒԹԻԻՆ՝ 17,7×13.1: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միսօր: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր (Եմայ՝ 113ա, Ետորգիւր՝ 17բ—8ա): ՏՈՂ՝ 23: ԿԱՅԱՐ՝ 66շա—գծերով շաղանակազոյն կայի՝ ղոնեակով, միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ սև մետաքս, ղոնեակի աստառը՝ քաղամազուկի չիւրա—գաղղ մետաքս:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ ա տ գ ա ղ Դ՝ 2ա, 56բ: Զ ա ր դ ա գ ի ր՝ հաւգուցազիւր: Գ ա յ Ե Ե Բ՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ տեղ—տեղ բրջուած. մի Բաճի տեղ կազմւենիք և փոքրիկ ալրուածքներէ հետեւ. վերջից պակաստառ, կազմի կայիքի թերեւակի բերձուած, ղոնեակի աստառը Բալ—խալաւած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա—255բ [Մատենագրութիւնք Յովնանեան Դամասկացոյ]

Տե՛ս նեւ. Մ 61, 4ա—228բ. «Պատասխանի Բզթոյի Կողմայիթա—5բ, Ա/5բ—55ա (ցանկը՝ 2ա—3ա, Ա—ՄԱ), Բ/58բ—246բ (ցանկը՝ 57ա—8բ, Ա—Ժ), Գ/247ա—55բ (միայն 8 ա, վր. Ե...յՈՐգոյ կաւե՛ 2օգի, կըրկիի լիեթիւր, Եար. Թափուած):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՑՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

246բ Աղաւթմ յիշել յաղաթս գծակոր մեղուցեալ գրիչս:

Գրչափորձ՝ 1բ (1 տող շղագիր, եղծուած և անընթեռնի),

Handwritten text in Armenian script, likely a library or archival stamp, mentioning 'ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ' (Library of Armenia).

117

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

ՆԵՂԱՊ

ԲԶԹ—1630

ԳՐԻԶ՝ Լիկորոս Ստրասմենց: ԿԱՅԱՐՈՂ՝ Սարգիս կր.: ԿՅԱՅՈՂ՝ Յոնանեան բարոնապետ:

ԹԵՐԹ՝ 181, չգրուած՝ 1ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԷ×12 (Դ, ԺԶ, ԺԵ 8, Ե ԻԲ, Զ 10): ՆԻԻԹ՝ բոլոր: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18,3×12,6: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկօր: ԳԻՐ՝ Ետորգիւր (Եմայ՝ 124ա): ՏՈՂ՝ 36: ԿԱՅԱՐ՝ ղրջմազաղղ շաղանակազոյն կայի, միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ կարմիր (Ա փեղկ). ղեղեր (Բ փեղկ)՝ մետաքս, լուսանցակողերը՝ կարմիր:

ՊԱՏԱՌԻԿ՝ ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառան Մարկոսի: Ժ—ԺԱ ղղ.: 2(Ա—Բ)+2(Դ—Դ), աստուած 2 առանձին թերթերի ղեղայնակի երկտակույթ և լուսանցային մասերի եզրա—ճառամիջ: Մազաղղ, երկօր. բոլորադի երկաթադիր (Եմայ՝ Գթ): Կաղալ՝ 8բ, Աա, Բա, Աբ «Փա»-րիեցիք... և գՄարքիւթս) (Դ, Ը—18), Գբ, Դա, Դա, Դբ շլեյ. և առանց տակի... և զոռնակազոյն խորտակիւթս) (Դ, 34—Ե, 4):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւառ: Մի յարթ թերթեր կտրուած հանուած, տեղ—տեղ խճանորիկեց զոնափոխուած, կազմի եզերք մալուած, ղոնեակ, փակեցներն ու կապիչները՝ բնկած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1բ—2ա Նշանակութիւնք կերպարանաց առաքելաց երկուտասանից և որով զինով կատարեցան: Յօրս և եկատուսմն աստիճանաց հալաւոյ խորհրդաբար—Ա. Պետրոս՝ սպիտակ մորուս, կարճագունիւր և կարմրատեսակ երեսօք... Յոր վերադրի և կեանսն յաշտեանակաւսն ասացեալն:

Բ. 2բ—123բ [Ալքերոի Մեծի] // Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեանն

Տե՛ս նեւ. Մ 104, 2ա—397բ. 8օր. 1/3ա—1/3ա (ցանկը՝ 2բ), 2/19բ—45բ, 3/45բ (միայն ցանկը. գիրքը կտրուած հանուած), 4/48ա—81ա (ցանկը կտրուած հանուած), 5/81բ—87ա, 6/87ա—108ա, 7/108ա—23բ: Տիպառակարան Թարգմանի՝ 123բ:

Գ. 124ա—39ր Յաղագս Զ—օրեա արաշու-
քեանն, [ի րանն]. Ի սկզբանէ ստեղծեաց Աստուած
գերկինս և գերկիր—վարդապետք ասնն, թէ Աս-
տուած ի սկիզբն լինելութեան արածոցս երիս
գործս գործեաց. նախ՝ գգործ ստեղծանն... քան-
զի Աստուած է՛նդ ի միտս նորա յետ ստեղծմանն
զնմանութիւն ամենայն բնական իրաց:

Համառոտագած է Բարդղղէէս Մարողացոյ համա-
նուն գործից: Հմմտ. Մ 3273, 190ա—288բ:

Դ. 140ա—51ր Սկանի Դիալական սրբոյն
Ոգ[ո]ս[տի]նոսի առ Արաւիգիւս: Ազնեա՛, Յի-
սու՛ս: Ի սկզբանէ ստեղծեաց Աստուած գերկինս
և գերկիր և զամենայն—[Ա. Օրօզիւս]. Բա-
զումս, այսինքն՝ հմտազոյնք և յոյժ փորձած արք
զանազան իսկ եղանակաւ... Օգոստինոս. Ի Մըն-
դոցն զնոսին բազայայտարար ցուցանէ... 46.
Օրօզիւս. Զիա՛րդ գիտել կարեմք, թէ որք առա-
քին յԱստուծոյ, Օգոստինոս. Զայն ճանաչեմք ա-
ռաքած յԱստուծոյ... որ առաջին գոլ ցանկայ, ոչ
օգտեալ, Կատարեցաւ Դիալոկոս սրբոյն Օգոս-
տինոսի, որ ասի երկուց բանն, այս է՝ հարցողին
և պատասխանողին:

Ե. 152աբ [Պետրոսի Արագոնացոյ] Վասն
եւրք մանու շափ մեղացն (թրգմ. Սարգիս Վա-
ղեցն)—Եւ նշան մեծ երևեցաւ յերկինս: Եւ ահա
ասրիկ վիշապ հնդդէն մեծ, որոյ էին զուխք է և
եղջերք Ժ...:

Ա. 152բ—3ր Ա. Առաջինն է ճպարտութիւնն:
Եւ թէ զի՛նչ է ճպարտութիւնն—Ասէ Օգոստինոս.
Թէ Հպարտութիւնն է ցանկութիւնն մեծութեան
փառաց Կորոց...

Բ. 153բ—4ա Բ. Եւրոբոյ գլուխ վիշապին է
Եսխանեն—Ասեն սուրբքն, թէ անպանեն է տըրտ-
մութիւնն ընդդէմ բարութեան այլոց...

Գ. 154ա—5ր Դ. Եւրոբոյ գլուխ վիշապին է
բարութիւնն: Եւ զի՛նչ է բարութիւնն—Բարկու-
թիւնն է, որպէս առ Օգոստինոս, ցանկութիւն
վրէժխնդրութեան...

Դ. 155բ—7ր Դ. Զուրոբոյ գլուխ շաբ վիշա-
պին է ծալութիւնն—Եւ ծալութիւնն է հնդգութիւն
հոգւոյ...

Ե. 157բ—64ր Ե. Հինգերորդ գլուխ վիշապին
է ազանութիւնն—Եւ ազանութիւնն է, որպէս իսկ
Օգոստինոս, անթիւ ընչից ցանկութիւն...

Զ. 164բ—9ա Զ. Վեց գլուխ վիշապին է օրո-
վայնամոլութիւնն—Եւ այս է բերան և զուռն ամե-
նայն մեղաց, վասն այն ընդդէմ սմա եդ Աս-
տուած...

է. 169ա—79ր է. Եւրք գլուխ վիշապին է
բղթախոճարութիւնն—Եւ այս անիծից պիտով սատա-
նայ առանել պատերազմի... ԺԺ-րդի՛ն՝ յանդիմու-
թիւնն:

—179բ [Յիշատակարան բարգմանութեան]
Կատարեցաւ փրքս է մահու լափ մեղացն՝ խրատ
զգուշացուցանելոյ զեկեղեցիս հատուացելոց, ի
լատին լեզուէ ի հայ թարգմանեալ ի ձեռն Սար-
գրսի, մականուն Վաղեցն, ի սուրբ վարդապետէն
Ֆրափէր ի կարգէ Դոմինիկոսի Թարգմանեցաւ
ՌՅԷԷ (1337). Եւ քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ
փա՛ռք՝ հանդերձ Հար և ամենասուրբ Հոգոյն
յաւիտեանս. ամէն:

Ձ. 180բ—1ր Սուղ ինչ վասն մանացոյ մե-
ղաց—Այսորիկ են մեղք գլխաւորք, որ և կոչին
մահու լափ, և են լքի... որ հանգերեմալ փառացն
և կամ վասն թողութեան մեղաց ոչ հատապ
(հմմտ. Մ 75, 326բ—31ր):

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

61ա Ո՛վ սուրբ տեսողք՝ պատուական հայրք
և մաքրամիտ եղբայրք իմ, անմեղագիր լերուք
գրիս խոշորութեան և մանրութեան, զի չեմ հմուտ
արուեստի Զիտու Քրիստոս, առաջնորդեալ
զսկսեալս իմ ի բարին:

87ա Եւ Նիկիոքոսս՝ ծառայ ձեզի,
Սակաւ բանիկս որ գրեցի,
Եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի,
Արքայութեան լինիք որդիք:

198ա Եւ աստ առնու զաւարտումս վեցերորդ
գիրք՝ ձեռամբ՝ անպիտան Նիկիոքոսի:

139բ Արդ, եղև զրաւ սուրբ գրոցս ի մայրա-
քաղաքն յնիշտիս, որ այժմ ասի յուրճա, ի յա-
ռանչնորդութեանն քաղաքս տէր Յոնանէնէս լաւ-
րունապետին և աստուածաբան սրբազան հայրա-
պետին, ի վալիւումս սրբաւոր անձին իւրոյ, ի
թվականս մերում ՌՅԺ (1630) թվին, փետրվար
ԺԶ: Արդ, ո՛վ սուրբ հայրք և մաքրամիտ եղբայրք,
անմեղագիր լերուք գրիս սղալութեանն, զի չեմ
հմուտ արուեստի. խնդրեմ ի ձէնչ, վասն Աստու-
ծոյ սիրոյն, որ Տէր-ողորմայիտ յիշէք զեփօզս իմ,
և զիս՝ անարժան, եղկիկի Նիկիոքոսս՝ գրող սորին:

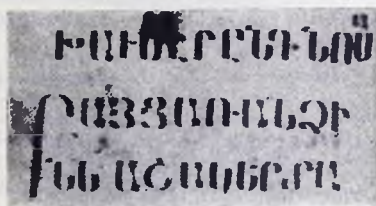
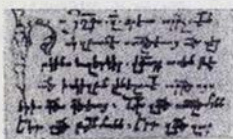
179բ [Փ]ա՛ռք քեզ, անաճման անուն և
անզուգական անձնաւորութիւն՝ Հար և Որդի և
Սուրբ Հոգի, որ նստու գլարութիւն և կարողու-
թիւն և սատար եղբք գրչի իմոյ ի զրաւ հասանել
յայտմ ըզձալի մատենի՛ մեկնութեան Հին և Նոր
Կտակարանացս: Շնորհի Տեսան սկսեալ և ողոր-

մութեամբ նորին յանկ ելեալ աւարտեցաւ լոգիարոսի մատենան այս աստուածային, որ վարդապետը եկեղեցոյ արարին ի վերայ Հին և Նոր Կտակարանաց աստուածաշունչ տառիցն, որ կոչի Ալպիւրտ, որ և թարգմանեցաւ ի լատին բարբառոյն ի հայս՝ բազում աշխատութեամբ և ջանիւ, որ և պարփակեալ ունի առ ինքն Զօրեան արարութիւնն և է մատացու լափ բանքս, որ և [զ]պուշացուցանէ զհաստացեալ թրիստոնացս Արդ, եղև դրաւ գրութեան բանիցս ի թվարեութեան Հայկազեան տոհմի ՌՀԹ (1630) ամի, ի մայրաքաղաքս յԼՈՐԵԱ, ընդ հովանեան Տիտաւայր Սուրբ Աստուածածնա եկեղեցոյս և ալ սրբոցս, որ աստկան հասեցեալ՝ ի պահպանութիւն թրիստոնից, ի լատաշնորհութեան յայսմ նահանգի քաղ և արի հովուապետի տնտն տէր Յովնանէն բարունապետի և աստվածաբան վարդապետի, որ փայլեաց իբրև զարեգակն ի մէջ աշխարհի և լուսաւորեաց զազաւ Հայկազեան տոհմի, և երկրորդ լուսաւորիչ եղև մերոցս ազգի Արդ, ետ գրել զսա եռօրեափայտ սիրով և տեղալի ըղձմամբ՝ ի վայելումն պատուական և նազելի անձին իւրոյ և յիշատակ իւր և ծնաւորացն իւրոց, հարն՝ տէր || (180ա) Յովանէն ժերունի քահանային և մարն՝ մահդասի Զմուրթին և ամենայն ազգատոհմից սորին՝ կենդանեացն և ներցեցուցն. ամէն Արդ, ես յետինս ի գրաց, առաջինս ի մեղաւորաց, թարմաստ և փօնու գրիչս, անարժան նիկողոսս, որ մականուամբ Սաբասմեցն կոչիմ, որ գրեցի ի խնդրոյ քաղ և արի բարունապետին իմոյ տէր Յովնանէն վարդապետին՝ ի վայելումն յիշատակ աստուածաճառոյ անձին իւրոյ և ծնոցացն իւրոց և ամենայն ազգատոհմից իւրոց. ամէն Արդ, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ ալրինակելով, իրշեալիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զստացող սորին՝ զգերբրանիկն և զսրբասնունդն զտէր Յովնանէն վարդապետն, և լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք իւրն և իւր ծնողացն. ամէն Ընդ նմին և զիս՝ անարժան գրչակս յիշեցէք ի Քրիստոս և թողութիւն մեղացս հայեցեցէք ի Քրիստոսն:

և ծնողացն իմոց, հարա՛ Սարգսիւն և մօրս՝ Սանդուխտին, և եղբարցս և քրեբրցս, և ամենայն ազգատոհմիցն իմոց՝ կենդանեացն և ներցեցուցն: Դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զյիշման արձանին զտէր Սարգիս կրօնաւորն, որ կազմեց զտուրք գիրքս զայս Բայց հայցեմ, թէ ով ոք որ հանդիպի սմա, լի բերանով Աստուած ողորմի ասիցէ ստացողի սորին և գրողի և կազմողի Քրիստոս Աստուած ողորմեացի ձեզ յիշողացդ և մեզ յիշեցելոցս՝ ի միսանգամ զալստեան իւրոյ. ամէն և եղիցի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԼՈՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՆԻ

Բա (ԺԼ դ., շղագիր) Յովնանի կին խոստումնք ունի վանքին և ելմիածնայ վասին ԴԻ (4000). Դ մասն որդէկրութեան արձակելոյ է: Դա (Նոյն ձեռքով) շԶԻ (6000), ԴԻ (4000), ԺԵԻ (15000), ԺԲԻ (12000) հասաւ ինձ, Տէր Գասպարն (կապգիր) ԻԳԻ (23000) մնաց մօտեռն: Կենաղորդմ Բք (անընթեանի): Գրչափորձ՝ 1ա, 1բ, 2ա, Աա, Բք (մի շարք պրեր և բառեր):

118

ԹՈՎՄԱ ԱՔՈՒԻՆԱՑԻ,

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ ԲՈՂՈՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵՆ

ՎԵՂԵԹԻՔ

ՌՃՀԸ—1729

Գրիճի Թեղորոս վրդ. Մեփոքից:
ԹԻԲԹ՝ 420+2 (կր. 165, 166). լցրում՝ 1ա—2բ, 3բ—
17—304

4ա, 414ա—20բ: ՊՐԱԿ՝ 1×2+Ա—ԾԲ×8 (Ա 0) +1×3:
ՆԻԹԹ՝ բազր. լուսագծերով և «AC» լուսադրոմով: ՄԵԾՈՒՆ՝

ԹԻՒՆ 20X14,4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկուսն: ԳԻՐ՝ եռագիր (եր-
ժույ՝ 68ա): ՏՈՂ՝ 29: ԿԱՅՄ՝ օսկեգծծ զարդանշխրավ սև
կաշի. միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բազմազանի ձաղկա-
բույր:

ՄԱՆՐԱՆԱԼՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ Քովմա Աստուծոցն. «S. Tomaso
d'Aguiño & II S. Ioanni di Dio protettori librari e stampa-
dori» 4p: Ճ ա կ ա տ ա գ ա ր ք ճ ա (ապ.):

ՎիճԱԿ՝ բառաբառ: Կազմի եզրին ու փակները մա-
շտած:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Յա Բովանդակություն բոլոր Աստուածաբա-
նությունն արքայն Քովմայի Ագուինացու հրեշտա-
կայնոյ վարդապետի, ի կարգէ քաղաքացւոց: Ա-
ռաշնոյ մասին՝ հասար հրկուրդ: Թարգմանեցեալ
ի լաթինականէ լեզուէ ի հայկական բարբառ աշ-
խատարութեամբ տնտան Միլիթարալ վարդա-
պետի Սեբաստացւոյ Արքայհայր կոչեցելոյ և եո-
րին աշակերտի Յանանիսի վարդապետի՝ իւրոյ
հաղաքացւոյ, ի փառս մեծագոյնն Աստուծոյ և ի
յօղառս մանկանց եկեղեցւոյ՝ փափաքողաց աս-
տուածաբանի ճշմարտութեան, յամի Տնտան 1713:

Իսկ յամի Տնտան 1728 օրինակեցեալ ի հայր
Թէոդորոսէ վարդապետէ Մէտիաշցւոյ, հանդերձ
սրբաբնութեամբ նոյնոյ, ի Վլենտիի

5ա—413բ Առաքին մասն Աստուածաբանա-
կանի բովանդակութեան հրեշտակայնոյ վարդա-
պետի սրբայն Քովմայի Ագուինացւոյ

ա. 5ա—12ա ինչոյ յիսնեորդ. Յաղագս գո-
յացութեան հրեշտակաց բացարձակաբար, ի հինգ
պրակս բաժանեալ... Պրակ առաջին. Արքեօֆ
հրեշտակն իցէ ամենկին անմարմին—Առ առա-
ջինն այսպէս յառաջանալ. Երևի, թէ հրեշտակն
ոչ է ամենկին անմարմին...

Ինչորհերի խորագրերից լետոյ՝ փոքրիկ նախդրան
և քանկ. պրակների սկսուածքները՝ միանիւր. «Առ ա-
ռաքին...», «Առ երկրորդ...» և այլն: Ստորն նշում
են միայն խորհրդերի խորագրերը և պրակների քա-
նակը՝ փակագծերով:

բ. 12ա—6ա ՄԱ. Յաղագս քաղաքապետութեան
հրեշտակաց առ մարմինն (Ա—Գ): գ. 16բ—8բ
ՄԲ. Յաղագս քաղաքապետութեան հրեշտակաց առ
տեղիս (Ա—Գ): զ. 18բ—23ա ՄԳ. Յաղագս տե-
ղականի շարժման հրեշտակաց (Ա—Գ): ե. 23ա—
7բ ՄԴ. Յաղագս ճանաչման հրեշտակաց (Ա—Ե):
զ. 27բ—31ա ՄԵ. Յաղագս միջոցի ճանաչման
հրեշտակայնոյ (Ա—Գ): է. 31ա—4ա ՄԶ. Յաղագս
ճանաչման հրեշտակաց ի կողմանէ իրաց աննի-
թականաց (Ա—Գ): ի. 34բ—41ա ՄԸ. Յաղագս

ճանաչման հրեշտակաց վերանայեցմամբ իրաց
նիւթականաց (Ա—Ե): ք. 41ա—7բ ՄԸ. Յաղագս
եղանակի ճանաչման հրեշտակայնոյ (Ա—Ե): ժ.
48ա—51բ ՄԹ. Յաղագս կամեցողութեան հրեշ-
տակաց (Ա—Դ): լա. 52ա—7ա Կ. Յաղագս սիրոյ
կամ սիրելութեան հրեշտակաց (Ա—Ե): ժր.
57ա—60բ ԿԱ. Յաղագս արտաբերութեան հրեշտա-
կաց ի գոլն բնութեան (Ա—Դ): ժգ. 60բ—70ա
ԿԲ. Յաղագս կատարելութեան հրեշտակաց ի գոլն
շնորհաց փառաց (Ա—Թ): ժդ. 70ա—80ա ԿԳ.
հաղագս զարութեան հրեշտակաց, որ Լան առ
մեղիքն (Ա—Թ): ժե. 80բ—5բ ԿԴ. Յաղագս պատ-
ժոյ դիաց (Ա—Դ): ժզ. 85բ—90բ ԿԵ. Յաղագս
գործոյ ստեղծման ստեղծածոյ մարմնականի
(Ա—Դ): ժէ. 90բ—7բ ԿԶ. Յաղագս կարգի ստեղծ-
ման առ զանգաւանութիւն (Ա—Դ): ժր. 97բ—
102ա ԿԷ. Յաղագս գործոյ զանգաւանութեան բտ
ինքնան (Ա—Դ): ժթ. 102ա—7բ ԿԸ. Յաղագս գոր-
ծոյ երկրորդի աւուր (Ա—Դ): ի. 108ա—11ա ԿԹ.
Յաղագս գործոյ երրորդ աւուր (Ա—Դ): իա.
111ա—6ա Զ. Յաղագս գործոյ զարդոյ, որ Լան
առ շորհորդ օրն (Ա—Գ): իբ. 116բ—7բ ԶԱ. Յա-
ղագս գործոյ հիմնեցող աւուրն (Ա): իգ. 118ա—
9բ ԶԲ. Յաղագս գործոյ վեցեորդի աւուր (Ա): իդ.
119բ—22բ ԶԳ. Յաղագս այնքան, որք պատկանին
առ եօթներորդ օրն (Ա—Գ): իե. 122բ—7բ ԶԴ.
Յաղագս ամենից եօթանց աւուրց ի հասարակի
(Ա—Գ): իզ. 127բ—36ա ԶԵ. Յաղագս մարդոյ,
որ ի ճոգնուէ և ի մարմնաւորէ բաղադրի...
(Ա—Ե): իէ. 136ա—51բ ԶԶ. Յաղագս միաւորու-
թեան հոգւոյ առ մարմին (Ա—Ը): իր. 151բ—60ա
ԶԷ. Յաղագս այնք, որք պատկանին առ կարողու-
թիւնն հոգւոյ սեռականաբար (Ա—Ը): իթ. 160բ—
7բ ԶԸ. Յաղագս կարողութեանց հոգւոյ ի մարմ-
նաւորի (Ա—Դ): ի. 167բ—82բ ԶԹ. Յաղագս կարող-
ութեանց իմացականաց (Ա—ԺԳ): լա. 182բ—
4ա Զ. Յաղագս կարողութեանց բազմականաց
(Ա—Բ): լբ. 184բ—7բ ԶԱ. Յաղագս զգայակա-
նութեան (Ա—Գ): լգ. 187բ—93ա ԶԲ. Յաղագս
կաման (Ա—Ե): լդ. 193ա—7ա ԶԳ. Յաղագս անձն-
իշխանութեան (Ա—Դ): լե. 197բ—210ա ԶԴ. Թէ
զի՞արդ հոգին համակեցեալ մարմնոյ՝ իմանայցէ
զմարմնաւորս (Ա—Ը): լզ. 210ա—22բ ԶԵ. Յաղագս
եղանակի ի կարգի իմանալոյ (Ա—Ը): լէ. 223ա—
7ա ԶԶ. Զի՞նչ ճանաչիցէ իմացութիւն մեր ի յիւս
նիւթական (Ա—Դ): լր. 227բ—32ա ԶԷ. Թէ
զի՞արդ հոգին իմացական զիւր ինքն և զայնս,
որք են յինքնան, ճանաչէ (Ա—Դ): լր. 232բ—7բ

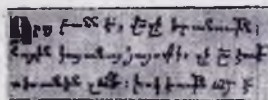
ՁԼ. Թէ զի՛արդ հոգի մարդկային ճանաչիցէ զայնրս, որք են ի վեր քան զինքն (Ա—Գ): Խ. 237բ—47ա 2Թ. Յաղագս ճանաչման հոգումն անբաժնեցիլ (Ա—Լ): Խա. 247բ—51բ Ղ. Յաղագս արտադրութեան նախկնդ մարդուն, որ քան առ հոգին (Ա—Դ): Խբ. 251բ—7բ ՂԱ. Յաղագս արտադրութեան մարմնը նախկնդ մարդուն (Ա—Դ): Խգ. 257բ—61բ ՂԲ. Յաղագս արտադրութեան կնոջ (Ա—Դ): Խդ. 261բ—70բ ՂԳ. Յաղագս վախճանի կամ հոգի արտադրութեան մարդուն (Ա—Թ): Խե. 271ա—6բ ՂԴ. Յաղագս կացութեան և տէրութեան նախկնդ մարդուն, որ քան առ իմացութիւն (Ա—Դ): Խզ. 276բ—81բ ՂԵ. Յաղագս այնց, որք վերաբերին առ նախկնդ մարդուն... (Ա—Դ): Խէ. 281բ—5բ ՂԶ. Յաղագս տէրութեան, որ պատկանէր մարդուն ի կացութեան անմեղութեան (Ա—Դ): Խը. 285բ—9բ ՂԷ. Յաղագս այնց, որք պատկանին առ կացութիւն նախկնդ մարդուն, որ քան առ պահպանումն անհատին (Ա—Դ): Խթ. 289բ—92ա ՂԸ. Յաղագս պատկանողաց առ համապատասխան տեսակի (Ա—Բ): Ծ. 292բ—4ա ՂԹ. Յաղագս թէութեան զատկին ծնանիլով որ քան առ մարմինն (Ա—Բ): Ծա. 294բ—6ա Ճ. Յաղագս թէութեան զատկին ծնանիլով, որ քան առ արդարութիւն (Ա—Բ): Ծբ. 296բ—7բ ՃԱ. Յաղագս թէութեան զատկին ծնանիլով, որ քան առ գիտութիւն (Ա—Բ): Ծգ. 298ա—301բ ՃԲ. Յաղագս տեղով մարդուն, որ է դրախտն (Ա—Դ): Ծդ. 302ա—9բ ՃԳ. Յաղագս կառավարութեան իրաց ի հասարակի (Ա—Լ): Ծե. 309բ—15ա ՃԴ. Յաղագս գործաց սաստածայնով կառավարման ի մասնաւորի (Ա—Դ): Ծզ. 315ա—23ա ՃԵ. Յաղագս փոփոխման ստեղծածաց յատմով (Ա—Լ): Ծէ. 323բ—8ա ՃԶ. Թէ զի՛արդ մի ստեղծածուն շարժիցէ զմիւսն, և նախապէս յաղագս լուստարման հրեշտակաց (Ա—Դ): Ծը. 328բ—32բ ՃԷ. Յաղագս խօսելութեան հրեշտակաց (Ա—Ե): Ծթ. 332բ—45ա ՃԸ. Յաղագս կարգաւորման հրեշտակաց ըստ սրբազնապետութեանց... (Ա—Լ): Կ. 345ա—8ա ՃԹ. Յաղագս կարգաւորման հրեշտակաց շարաց

(Ա—Դ): Կա. 348բ—53ա ՃԺ. Յաղագս վերակացութեան հրեշտակաց ի վերայ մարմնական ստեղծումով (Ա—Դ): Կբ. 353բ—7բ ՃԺԱ. Յաղագս գործողութեան հրեշտակաց ի մարդս (Ա—Դ): Կգ. 357բ—62բ ՃԺԲ. Յաղագս առաջին հրեշտակաց (Ա—Դ): Կդ. 363ա—70բ ՃԺԳ. Յաղագս պահպանութեան բարեաց հրեշտակաց և հակամարտութեան շարեաց (Ա—Լ): Կե. 370բ—5ա ՃԺԴ. Յաղագս ընդդիմամարտութեան դիւաց (Ա—Ե): Կզ. 375բ—84բ ՃԺԵ. Յաղագս գործողութեան մարմնաւորի ստեղծումով (Ա—Լ): Կէ. 384բ—8բ ՃԺԶ. Յաղագս նախկարգութեան, որ լատիներէն ստի՛ ֆառով (Ա—Դ): Կը. 388բ—94ա ՃԺԷ. Յաղագս այնց, որք պատկանին առ գործողութիւն մարդուն (Ա—Դ): Կթ. 394բ—400ա ՃԺԸ. Յաղագս անդրածութեան մարդուն, որ քան առ հոգին (Ա—Դ): Ը. 400ա—5բ Խեղիք ՃԺԹ. Յաղագս համաստեղման մարդուն, որ քան առ մարմինն: Յերկուս պրկաւ քաժանեալ... Պրկալ առաջին. Աւրդն՝օք իմն ի յապարստէ համադառնայցէ ի ճրշմարտութիւն մարդկայնով բնութեան—Առ առաջինն այսպէս յառաջանալ. Երկրի թէ ոյին ի յապարստէ... որ է ի վեր քան զամենեւեան օրհնեցեալ Աստուծո՛ք ի յափտեանս. ամէն:

Երկրորդի հատորի առաջնով մասին Աստուծաբանականի բովանդակութեան սրբոյն Թոմայի Ազուրիւնցով վարձան:

—406ա—13բ Յուզակ խնդրաց և պրակաց երկրորդի հատորի առաջնով մասին Աստուծաբանականի բովանդակութեան—հնդիք Մ... հնդիք ՃԺԹ... Կարձան:

Նշում 70 ինդիքները ունեն 324 սրկալ, համարակալում՝ 261—584:

ՄՍԱՑՈՂ՝ Արտաճալ վրդ. Աստուգացի:
Փերթ՝ 370. Դպրատո՛ք 1ա—4ա, 22բ, 106ա, 395ա—70բ:
ԳՐԱՎ՝ 1×4+Ա—Լ×12 (Թ՝ 18, է՝ 15) +1×2: Նի՛թ՝ բազր:
ՄՆՏՈՒԹԻՒՆ՝ 19,7×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻ՛ր՝ հատգիք

(նմուշ՝ 287ա): ՑՈՂ՝ 28: ԿԱՑՄ՝ դրոշմագրող ջաղանկագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, ոստարը՝ շերտագրող կարմիր մետաղ:

ՄԱՆ/ՄԱԿԱՐՈՐԹԻՒՆ—Կ ի ս տ յ ու ա ռ ճ՝ 106բ: Ճ ա

կառավարիչ՝ 238ա: Լուսանցավարի՝ բաժնեկալ: Զարգացիչ՝ բաժնեկալ: Զեմագործ: Գոթնի՝ բացկարմիր: ՎիմԱՎ՝ բաժնեկալ:

ԲՈՎԱԼԿԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 5ա—22ա Արթուր Թովայի Անտոնյանցի ներշնչականի վարդապետին Զնայագիտութենէ և զնայասանմանութենէ

—5աբ Ընծեռուած առաջաբանութեան—Ըստ խնդրոյ և աղաչանքի ձերոյ, սիրելի եղբարք...

ա. 5բ—6բ Գրուի առաջնորդ. Որպէ՛ս այստե՛ք շտեմեմք, այսի՛նք՝ գիտութիւն, նախագիտութիւն, նախատեսութիւն և նախասանմանութիւն զինքեանս ունի ի յԱստուած—Գիտելի է որեմն...

բ. 6բ—7բ Գրուի երկրորդ. Ձի՛նչ իցէ դատապարտութիւն...—Արդ, ի՞նչպէս նախասանմանութիւն Աստուծոյ...

գ. 7բ—9բ Գրուի երրորդ. Արդե՛օք գիտութիւն... իցէ պատճառ նախագիտեցեալ իրաց—Հետևապէս նկատելի է...

դ. 9բ—13ա Գրուի չորրորդ. Արդե՛օք նախագիտութիւն Աստուծոյ ղնէ զհարկաւորութիւն իրաց գալոյ—Նախասանցելոցս հաւաքիլ կարէ...

ե. 13ա—4ա Գրուի ճիւղերորդ, Արդե՛օք նախասանմանութիւն ունի զհաստատութիւն—Զկնի յայտցիկ ևս զնախասանմանութենէ...

զ. 14ա—7ա Գրուի ճիւղերորդ (—վեցերորդ) Արդե՛օք նախասանմանութիւն ղնէ զհարկաւորութիւն—Ապա ընենի է...

է. 17ա—22ա Գրուի եօթներորդ. Ընդէ՛ր Աստուած, որ նախագիտէր զմարդն զոյ դատապարտելի, առաւել առնէ—Վերջապէս նկատելի է... այլ մնայ ի յախտանս լախտելիցոյ յ| (22ա) Մեծի Հրեշտակականի վարդապետի... Թովայի Անտոնյանցի զԱստուծալոյ նախագիտութենէ և նախասանմանութենէ ընծեռուած և վկայութեամբ սրբոց հոգոց զարդարեալ և վկայականօ հաստատեալ Գոհութիւն միոյ և երբակի վերջը

—22ա [Յիշատակարան բարգմանութեան]—Գիրքս այս, որ կրի ի նախասանմանութեան, շարադրեալ ի սրբոյն Թովայի Անտոնյանցոյ... Թարգմանեցեալ ըստ խնդրոյ և յօժանդակութեամբ արհի և պանծալի և աստուծաբանութեան (—աստուածաբան) Յովնանէ վարդապետի Բաղիշեցոյ՝ պատրաստ[ը] գի հաստանդնալոյն, միջնորդութեամբ Ստեփան վարդապետի՝ ա-

շակերտի իրոյն Ակնցոյ, ի Դուկաս վարդապետէ հարբերացոյ, ի լատինական լեզուէ ի հայկական բարբառ... յամի փրկելի 1734, ի Կոստանդնուպոլիս: Վերջ գրեալս:

Բ. 23ա—7բ Յաղագս որդէգրութեան Աստուծոյ, քէ ո՛ր վերայ հաստատեալ կամ զի՛արդ որդիք Աստուծոյ լինիմք—հոստոյվանիմք անշարժ և աներկ[ը]բայ... և ընդ նմա անվախճան թագաւորեսցուք, որում լիցի մկալ ամենեցուն հասանել, ամէն:

—27բ [Յիշատակարան բարգմանութեան]—Թարգմանեցաւ Որդէգրութիւն բացալայտութեան ի լատին լեզուէ ի հայ՝ աշխատասիրութեամբ տէր Ստեփանոսի կուսակրոն քահանայի՝ Վարդանի սրբոյն իրավացոյ, ի սրբոյ մենաստանս էջմիածնի, ի լուսաւորութիւն մտաց մանկանց եկեղեցւոյ... ամէն:

Գ. 28ա—65ա Ընծեռուած Յաղագս ստեղծման աշխարհի, ուր զհրեշտակաց և նախ զմարդոյն ընծեռի (=Յերբոր Ընծեռուած Աստուծաբանութեան Այոթսի)

Յե՛ս ձեռ. № 125, 119ա—25ա:

Դ. 65ա—76ա Ի գրոց Պատմաբան Արիտունի կամ, որպէս մանց թափ, Պրակի, թարգմանեցեալ ի Լեւոնցոյ Ստեփանոսէ մեծիմաստ վարդապետէ ի լատին լեզուէ ի հայս

Յե՛ս ձեռ. № 110, 351բ—68բ: Գրուի երբ խորագրում՝ «Նախագիտութեան»:

Ե. 76ա—83բ Առաւանճեալ ի մեկնողական բանից նիկողայոսի կիւրացոյ, որ ըստ Յոնանէու Անտարանի՛ն Յաղագս սրբոյ Ներդրութեան—հնդրի թէ՛ Կարելի՛ է, զի Աստուած մի լինի էութեամբ... վասն անբնեի սրբոյ Ներդրութեան վերջը:

Զ. 83բ—102բ Ի Սիմէոն վարդապետէ Զուղայեցոյ Առաւորութիւն վասն անձին մարդոյ

—83բ—4ա [Խախտեցաւ]—Մտաց ըզձալի ճշմարտութիւն ոչ ըստ յոյն շաղի...

1. 84ա Յաղագս գոյութեան և էութեան—Գոյութիւն և էութիւն մի են... 84բ—5ա Յաղագս գոյացութեան: 85աբ Յաղագս երբագործութեան: 85բ Յաղագս տեսակի: 85բ—6բ Յաղագս բնութեան: 86բ Յաղագս բունի և բնութեան: 86բ—7ա Յաղագս անճառի: 87աբ Յաղագս ունձին: 87բ Յաղագս բանի: 87բ Յաղագս բառին իմանալի: 87բ Յաղագս կենդանւոյ: 87բ—8ա Յաղագս ճշգրտ: 88ա Յաղագս շնչաւորին: 88բ Յաղագս մարմնոյ:

2. 89ա—90բ Յաղագս քէ ոչ ոք հոգի է մարմին—Ամենայն մարմին շարունակ քանակ է... 90բ—1ա Յաղագս քէ ոչ ոք հոգի է պատահումն: 91աբ Յաղագս քէ զի՛նչ է հոգի: 91բ—2ա Վասն սեռորէն բաժանման գործիքանց անձին: 92աբ Վասն գործիքանց տնկական հոգւոյն: 92բ Յաղագս հասարակաց և յատկից գործիքանց տրեկականին: 92բ—3ա Յաղագս բաժանման գործիքանց զգայականին: 93աբ Վասն աւտաբին զգայութեան: 93բ Վասն զգայարանաց և ենթակայից արտաբին զգայութեան: 93բ—4ա Վասն դասատուութեան արտաբին զգայութեանց: 94աբ Վասն հասարակաց և յատկից արտաբին զգայութեանց: 94բ—5բ Վասն ներքին զգայութեանց: 95բ—6ա Վասն ներկորդման ներքին զգայութեանց: 96աբ Վասն հասարակ զգայութեանց: 96բ Վասն կարծողականին: 96բ—7ա Վասն տրամախոհականին: 97աբ Վասն յիշողականին: 97բ—8ա Վասն զգայարանաց ներքին զգայութեանց: 98աբ Վասն դասատուութեան ներքին զգայութեանց: 98բ—9ա Վասն հասարակաց և յատկից ներքին զգայութեանց: 99աբ Վասն զգայական գործիքանց, որ ոչ է զգայութիւն: 99բ—100ա Վասն կամաց: 100աբ Վասն ցասմականին: 100բ Վասն շարժողական գործիքանց: 100բ—1ա Վասն զործարանաց կամաց և շարժողականին: 101աբ Վասն իմացական գործիքանց: 101բ—2ա Վասն բաժանման հանաչողական գործիքանց իմացական գործիքանց: 102աբ Վասն քանական կարծեան և տրամախոհութեան և յիշման—Կարծողականին ի մարդում է քանական... ոչինչ կերպիւ են յանքանս:

է. 103ա—234բ Համառոտ հաւաքումն յաղագս հոգւոյ քանականին (= Գիրք Հոգեանց)

—103ա Յետադարձութեան գրոցս—Գիտելի է, զի տեսութիւն յաղագս բնութեան մարդոյ...

—103ա—5բ Յանկ գրոցս—Գլուխ առաջին. Յաղագս էութեան հոգւոյն... Գլուխ եօթնետասնեորդո. Յաղագս ճանաչման Աստուծոյ:

ա. 106բ—14բ Գլուխ առաջին. Յաղագս էութեան հոգւոյն, յեօթն պահակ բաժանեալ: [Պրակ առաջին]. Թէ հոգին ոչ է մարմին—Ընդդէմ առարկի, առաջինն այսպէս...

Յաղորդ գլուխներն եւ ունեն առաջինն ձևակերպումն ու պրակներն միմեանն սկսումաբը: Ստորեւ ելում են միայն խորաբերը և պրակներն քանակը՝ փակագծերով:

բ. 114բ—30ա Յաղագս միատուրութեան հոգ-

ւոյ ընդ մարմնոյ (Ա—Ը): գ. 130ա—9բ Յաղագս գործիքանց հոգւոյն սեռորէն (Ա—Ը): դ. 139բ—46բ Յաղագս գործիքանց հոգւոյն ըստ հասարակաց: Այժմ ասասցաւ յաղագս իւրաքանչիւր գործիքան առանձնակի (Ա—Դ): ե. 146բ—61բ Յաղագս իմացական գործիքանց (Ա—ԺԳ): զ. 161բ—3բ Յաղագս յօժարական գործիքանց (Ա—Բ): է. 163ա—6բ Յաղագս զգացման (Ա—Գ): ք. 166բ—72ա Յաղագս կամաց (Ա—ե): ք. 172բ—6բ Յաղագս անձնիշխանութեան (Ա—Դ): ժ. 176բ—89բ Յաղագս հոգւոյ հանաչման կողմանէ մարմնաւորաց (Ա—Ը): ժա. 189ա—201ա Յաղագս կերպի և կարգի իմանալոյ (Ա—Ը): ժբ. 201ա—5ա Յաղագս քէ իմացական մեր զի՛նչ իմանալ ի հերթական իրեն (Ա—Դ): ժգ. 205ա—9ա Յաղագս քէ զի՛նչ իմացական հոգին հանաչել զի՛նք և գայնըս, որք ի նմա են (Ա—Դ): ժդ. 209ա—12բ Յաղագս քէ զի՛նչ մարդկային հոգին հանաչել զվերնադասին, Բան զի՛նք (Ա—Գ): ժե. 212բ—8բ Յաղագս հանաչման անշտեալ հոգւոյն (Ա—Ը): ժզ. 219բ—23ա Յաղագս ստեղծման առաջին մարդոյն ի կողմանէ հոգւոյ (Ա—Դ): ժէ. 223ա—34բ Յաղագս հանաչման Աստուծոյ, քէ զի՛նչ Աստուծոյն ի մէջ հանաչի (Ա—ԺԳ)...—Ընդդէմ առարկի... և նովա զմայլեսցի անշտալ յափտենիւ. ամէն: Վերջ գրոցս:

—234բ Առ բարեմիտ ընթերցողն—Վասն զի առաջին Թարգմանութիւն գրոցս՝ Յաղագս մարդկային հոգւոյն էր յոյժ ապականեալ և այլափոխեալ և, մասնաւոր, բովանդակն ոչ Թարգմանեալ... Ես՝ ճանաչեալեալ իմացական... ի խնդրոյ ուսումնասէր եղբարցն... վերստին... լետ այլ գրոցն Թարգմանութեան, զայս եւ հատորս Յաղագս հոգւոյն ի լատինացոյ բարբառոյ ի հայ լեզուն գիտարկեցին... ի թուականութեան մերում ՌժԺԷ (1678), ի հայրապետութեան... տեառն Յակոբայ, ընդ հովանեալ... սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի... Հայս եւ խնդրմ, զի քէ ոք յօժարեսցի, մի՛ ձանձրացի զսակաւարանս՝ յիշատակաբան գրօշմել... ամէն:

Ը. 237ա—58բ Համառոտ տեսութիւն յաղագս հեշտակաց

—237ա [Ծանկ գրոցս]—Յետ ասելոյ Յաղագս հոգւոյ քանականին, այժմ հառեցուց Յաղագս բնութեան հեշտակաց... Ու նախ... զգլխացութիւնն նոցուոյն... Ի՞նչ գլուխ, Յաղագս մարտի դիւանց...

ա. 238ա—44ա Գլուխ առաջին. Յաղագս գոյացութեան հրեշտակաց. Ընդարձակապէս առնալ և ի հինգ պարկս բաժանելա: Պրակ րադէին. Թէ հրեշտակ է ամենին անմարմին—Ընդարձակ առարկի, նախ երևի, թէ հրեշտակ ոչ է անմարմին ամենին...

Յաղագս գլուխներն ևս ունեն առաջինի ձևակերպումն ու պրակներին մինչեւոյն սկստութեցը: Ստորն ելտում են միայն խորագործը և պրակներին քանակը՝ փակագծերում:

բ. 244ա—7բ Յաղագս համեմատութեան հրեշտակաց առ մարմնաւոր էութիւնսն (Ա—Գ): գ. 247բ—3բ Յաղագս համեմատութեան հրեշտակաց առ տեղիս (Ա—Գ): դ. 249բ—53բ Յաղագս տեղեկաց շարժման հրեշտակաց (Ա—Դ): ե. 253բ—7բ Յաղագս ճանաչման հրեշտակաց (Ա—Ե): զ. 257բ—60բ Յաղագս կերպի հրեշտակային ճանաչման (Ա—Գ): է. 260բ—3ա Յաղագս ճանաչման հրեշտակաց ի կողմանէ աներիք իրացն (Ա—Դ): ը. 163բ—8բ Յաղագս ճանաչման հրեշտակաց ի կողմանէ ներքալանացս (Ա—Ե): թ. 268բ—74բ Յաղագս կերպի հրեշտակական ճանաչման (Ա—Ե): ծ. 274բ—8ա Յաղագս կամաց հրեշտակաց (Ա—Դ): ժա. 278ա—82բ Յաղագս սիրոյ հրեշտակաց (Ա—Ե): ժբ. 282բ—5բ Յաղագս ստեղծման հրեշտակաց (Ա—Դ): ժգ. 285բ—9բ Յաղագս կտաւարիւթեան հրեշտակաց ի կողմանէ շնորհաց և փառաց (Ա—Թ): ժդ. 294բ—304բ Յաղագս շարժութեան հրեշտակաց ի կողմանէ լանցատութեան (Ա—Թ): ժե. 304բ—10ա Յաղագս պատմոյ դիւաց (Ա—Դ): ժզ. 310ա—5բ Յաղագս լուսատութեան հրեշտակաց (Ա—Դ): ժէ. 315բ—8բ Յաղագս խօսքի հրեշտակաց (Ա—Ե): ժը. 318բ—30ա Յաղագս կարգատութեան հրեշտակաց ըստ քանակայապետութեանց և դասուց (Ա—Ը): ժր. 330ա—3ա Յաղագս դասակարգութեան շար հրեշտակաց (Ա—Դ): ի. 333ա—8ա Յաղագս վերակացութեան հրեշտակաց ի վերայ մարմնաւոր ստեղծութեան (Ա—Դ): իա. 338ա—42ա Յաղագս ճեղքութեան հրեշտակաց առ մարդիկն (Ա—Դ): իբ. 342ա—7ա Յաղագս առաջման հրեշտակաց (Ա—Դ): իգ. 347ա—54բ Յաղագս պանդանութեան հրեշտակաց (Ա—Ը): իդ. 354բ—8բ Յաղագս մարտի դիւացն (Ա—Ե)... Պրակ առաջին. Թէ ղեկ մարտնչին ընդ մարդիկն—Ընդդէմ առարկին... Պրակ Հինգերորդ... Եզրակացութիւն... Թէ կարէ փորձել զայլս, այլ (անաւարտ. տեղը բաց):

ՅԵՆԱՅԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

235ա (Մայրակապ՝ Եփեսոսական քրոյս յայսմիկ՝ ի վայելս Աբրահամ վարդապետի Աստապատեցոյ) X 4. տան 4 տողերը յոյն տառով)

Յանեղաթափ յարիւոյն լուսոյ էականի,
Յարփիափայլ ծնունդ ծոցոյն անճառելի,
Յաղբերաբար Հոգին շնորհաց անքննելի,
Յերիս անձինս դաւանելով Աստուած է մի,
Ի համբուն գործ արարչին ամենասուրբ,
Ինքնահրաշ ներգործելով խորին և նւոր,
Ի բազմաստեոս զարգարէ շնորհիւ իւր ջուր,
Իսկականաւ լուսատրէ իբրև ըզհորբ,
Շնորհօք արար զմարդն անձնիշխան և զերկայ,
Շինուած էրիս՝ մարմին, հօգի, միտքն որ ի նրմայ,

Շարժեալ կամօք՝ առնէ զբարին միշտ յարակայ,
Շնորհաց Հոգւոյն՝ լինել տաճար և մերձակայ,
Անմահ փառաց տենչալ, լինիլ արժանաւոր,
Արբայութեան և արբային վայելաւոր,
Աստի ուսեալ վերելս առնէ տաժանաւոր,
Առաքինեաց նմանելով և երկնաւոր,
Տիրականին անճառելոյ, որ է անհաս,
Տարեալ առնէ սա թթարան ընդ սրբոց դաս,
Տենել աշխոյժ համբերութեամբ կալ անվընաս,
Տոկալ սովիմբ ընդդէմ բնութեան յորում թէ կաս:
Անձն զգածեալ հոգւոյ կրից ինչ պատճառ,
Անմարտութեամբ աշխարհայնօք թէ առակէ,
Արբանեկեալ սորին թևօք՝ զգնա շորթէ,
Առ բաղձալին վերածեալ կացուցանէ,
Կիրք խորհրդոց ունայնութեանց որպէս հեղեղ,
Կրականաւ բոցով վառեալ իբրև ըզկեղ,
Կրկին գրովք այսու հերքեալ առնէ անմեղ,
Կայտառ հոգով պայծառացեալ քան զբիրեղ: //

(235բ)

Արթուն հոգաց խրախճանարան սա պատաստել,
Արթնացուցիլ թրեալ մտաց՝ զոր յարգարէ,
Արդարապէս ունել ընդ հոգւոյն զմիտսն առնէ,
Աստուածային անհրաժեշտ զարգարէ,
Բարեւաբար վարդապետէ աստուածայնով,
Բամ անտեսաց ձայնիւ զոչէ մեծաւ սիրով,
Բուպ ամանակ լեր զուարթուն և սուրբ հոգով,
Բուժ անկեալ սիրով, լուսով և հաւատով:
Արդ, յայսքանեաց գանձուց բարեաց, որ է ի սմայ,
Արդինաբար մտաց հոգաց, զոր ընթերցայ,
Այս սովորին հրճուանի ևս ցանկացայ,
Աշխատութեամբ և մեծ շանիւր զսա ստացայ,
Նայեալ ի գանձս այս անկապուտ, զարմանաւոր.

Նստարանի մեծ արքային և փառաւոր,
 Նուառտ հոգւով զծնլ ետու կամօք յորդոր,
 Նպաստ լինել միշտ յիշատակ ինձ հոգեւոր:
 Գերազուհի սրբարանի այս բազմազարդ,
 Գրեալ Հոգւով աստուածայնով որպէս ըզգարդ,
 Գնատրաս 'ւ ունայն զսա ստացայ իբրև ըզվարդ,
 Գերիմաստիցդ լինիլ խնճոյս որպէս և արդ:
 Ը ամից քարոզս այս գերազարդ և վնճակայ,
 Բոտեալ հոգւով անլուր եղէ բանից սորայ,
 Բապաղս թշուառ յոյս յաւիտեան զսա ինձ

ծանեայ,

Բամիցդ լուսոյ արթնացուցիլ միշտ յարակայ:
 Որով թլպկտ անկայունեաց նմ յարակէպ,
 Ոստիկան չար, ունայնախոհ, ախտից անդէպ,
 Ուրախ հոգւով դսա ունիմ ինձ յերաշխէպ,
 Որք հանդիպիք՝ յիշէք յաղօթս եթէ է դէպ:
 Յուսով կենաց և անվախճանից, զոր հանդերձ է,
 Յանմա՜ ալբույս ճաշ քաղցրահամ ձեզ

պատրաստէ,

Յորժամ ըմպէք և վայելէք յուրք ի սմանէ,
 Յիս տուր զգոթ և զղործիր ի սուրբ սըրտէ //

(236ա)

Սիրելի դանձ, զանկապտելի սորին իմաստ,
 Ստիկ բոլոր հետեւողան լոյս է ջա՜հ աստ,
 Սարտուցելոյս լիցի սփոփիլ, երկիւղ և ըզգաստ,
 Սորին թեօք խառնիլ յերամսն բարեբաստ:
 Յարաջանիւք միշտ ընթեռնուլ սալ յոյժ խնդրէ,
 Յորդոր մօտք հետեւողաց՝ դիմաստն աճէ,
 Յուզմունք պէս պէս շար խորհրդոց սա լուծանէ,
 Յերաստս փնալ հանդարտ ղեկօք առագաստէ:
 Ախտից բուժիլ հոգւոյն կազմեալ ըսպեղանիս,
 Արդարապէս առեալ ստացայ՝ ունել ընդ իս,
 Արձան հաստատ կանգնեալ երկամբք անշուշտ

բարիս,

Առ ի վաշխս ապագայիցդ ի յիշել զհիս,
 Յարամնայ յետ իմ անցման՝ մնացական,
 Յարակցապէս ուսուցանող անձանձրական,
 Յարթիափայլ նշոյլ բանին իւր գիտական,
 Յորդահեղուլ առատապէս յոգիս մարդկան:
 Սալ ուղեկից յաւիտեանիս այս շարակայ,
 Սալ և ճրագ խաւար մտաց, զոր ստանայ,
 Սովիմք եղեալ զեւս ի մտի, ուր Տէրն կայ,
 Սիրով ալուտ ի սէրն անճառ գոլ միանայ,

Մաքուր հոգեւոր ընծայեցի զայս անմա՜հ հաց,
 Մուար հոգւոյս տալ սուրբ նուէրս ձեր

արտաստաց,

Մերձեալ համբոյր մատուցանեմ գարշապարաց,
 Մի՛ մոռնալ զծառայս անպէտ ի ժամ

ընթերցմանց:

Ի ժամանակս յորում հասաք աւուրք վերջնայ,
 Ի անբարի, յոր տառապիմք ցաւօք հոգւոյ,
 Ի Ղազարու հայրապետի տեաննս մերոյ,
 Իսկ ի վանեում Ստեփաննոսի Նախկնի Սըբբայ:
 Կատարեցաւ Գրիքս Հոգեաց ի հայ հաշուի՝
 Կրկնաշրջան իննեակ ընդ երկ յորեկնի,
 Կցեալ ընդ այնց և կրկին տասն՝ աւարտ լինի
 $(2 \times 532 + 9 + 2 \times 50 + 2 \times 10 + 551 = 1744)$,
 Կոյս ընդ եօի $(7 \div 3 = 10)$, որ ամսոյն թիւ

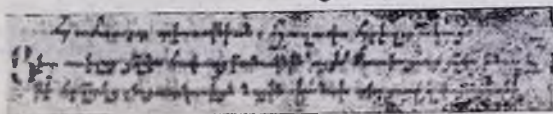
Հոկտեմբերի:

Իմաստաբան վարդապետին արդիւնական, //

(236բ)

Յոգնահանճար եռերանոյն Լիրէական,
 Ստեփաննոսի Առաքինոյ քարեմտական,
 Իննաուսոյց տն սրբոյ ճամբատական,
 Արքեալ զիմաստ մակացութեան վերաբերական,
 Անդրափոխեաց բամեալ Դաղմատական,
 Այս Գիրք Հոգեաց պայծառալէպ երուստական,
 Տարորոշեալ ի տասնեօթն Նախդասական,
 Անձին մարդոյ տոսկ զգայնոյ տնկասական
 Ազնիւ գոյից, պարզ տեսակաց անյեղական,
 Տարբերաբար եղանակեալ ցանկ յայտական,
 Ի իւթ իմաստից ուղղախոհաց յարմարական:
 ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

4ր ծա՝ Աստապաւանցի Արքեան վարդապետ
 լուս, միաբան սուրբ Աթոռոյն Էլմիածին, զգրքս,
 զոր արդեամբ իմով ստացեալ էի, շնորհեցի հո-
 գեւոր որդուն իմոյ և աշակերտի՝ Յովսէփ վար-
 դապետին, զի ընթերցեալ և վայելեալ՝ յիշեսցէ
 զտառապեալ հոգիս իմ առաջի անմա՜հ զառին
 Քրիստոսի Այս եղև ի ՌՄԻԳ (1774) թուին, Սեպ-
 տեմբերի ժն: Գրեցաւ ձեռամբ իմով և կնքեցաւ:
 ԿԵՄԱՐՔՈՎ՝ 2ա, 4ա Քրիստոսի ծառայ Կա-
 բապետ՝ վարդապետ: 4ա Յովակիմ վարդապետ:
 4բ Քրիստոսի ծառայ Արքեան վարդապետ: 5ա
 (տարբեր) Քրիստոսի ծառայ Արքեան վարդա-
 պետ. 1232 (1783):

120
ԹՈՎՄԱ ԱՔՈՒՆԻՆԱՑԻ,
ՅԱՂԱԳՍ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՌՂԱ—1642

Գրիգ' 3ակոր երկ: ՍՅԱՅՈՂ' 3ովհաննէս վրդ.:
Թեմթ' 388, չգրուած' 1ա, 7բ, 382բ—8բ: ՊՐԱԿ' 1×
6+Ա—Ա×12 (Ա, ԺԳ 13, ԺՁ 10)+1×8: Նիւթ' քաղը
լուսագծերով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ' 17,5×12,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ' յիւ-
սիւն: ԳԻՐ' ետարգի (հմալ' 240ա): ՏՈՂ' 27: ԿԱՅՄ' շա-
գունակաղոյն դարձակաղը կաշի' զոնեակով, միջուկ' տալի-
սակ, աստաղ' վանդակաղաղ երփներանգ գործասով:
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—կի օ ա խ օ ր ա ն' 8ա: (օ ա խ օ -
ց ա զ ա ր դ' ր օ ս ա խ կ ա ն, կ ն եղ ա ն կ ա ն: Զ ա ր զ ա զ ր օ ' հ ա ն-
դ օ յ ա զ ր օ , ք ա չ ա զ ր օ : Գ օ յ և և ր ' կ ա ր մ ի ր, կ ա պ յ ա յ :
ՊԱՏԱՆՈՒԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառան Մատթեոսի, Ժ—ԺԱ
դդ.: 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), ստացուած 1 բերքի ընդլայնակի
հատումից և հատուած մասերի ընդերկայնակի ծալումից:
Մաղաղաբ, երկսիւն, քալորագիծ երկարագիծ (հմալ' Դբ):
Կարգալ' Դա, Աբ, Գր, Բա, Գա, Բբ, Դբ, Աա քրչնամին նո-
րա և ցանեաց... ոչիւն խաւսի ընդ նոցա, զի լցցիւ (ԺԳ,
25—35):

Վիճակ' բաւարար:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

2ա—382ա Առաջին հատոր երբորդ մասին
հաւաքման երանելոյն Թոմայի Արինացոյ՝ 3ա-
ղագս տնօրէնութեան Քրիստոսի

Տե'ս ձեռ. Մ 68, 1ա—275բ: Զուռի Յիշատակարան
Քարգանի:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

124ա Ո՛հ, ո՛հ, թէ զինչ լինիմ մեղաւք դա-
ռածեալս, վա՛յ է ինձ (նման՝ 82ա, 113ա, 141ա,
168ա, 206ա, 236ա):

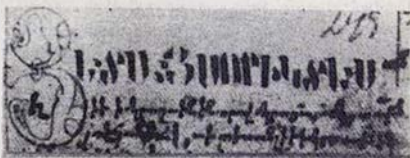
254բ ԹՎԻՆ ՌՂԱ (1642):

293ա Զմեղապարտ 3ակոր հղկելի երէցս յի-
շեցէք (նման՝ 347ա):

304ա Խիստ նեղացեալ եմ ի զրելն, ո՛հ, ո՛հ,
ո՛հ:

382ա Զստացող սորին յիշեցէք ի սուրբ յա-
ղօթս ձեր՝ զՅովհաննէս վարդապետն և զիրբի
ամենայն, և դուք լիջիք յիշեալք ի Քրիստոսէ. ա-
մէն: ԹՎԻՆ ՌՂԱ (1642):

Կնէադորոյմ՝ 8ա Մկրտիչ վարդապետ, 1197
(1748):

ԲԵՆԵՍԵՆՈՍԱՆ ՄԻ

ՈՒՅԵՄԲԵՆԶՐԱԴԻՅԵՒ

121

ՍԿՕԹՈՍ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—XVIII

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

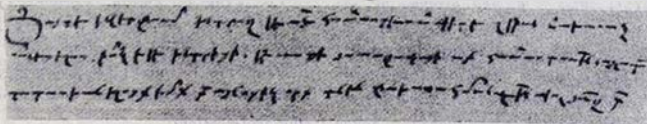
1բ—125բ Աստուածաբանութիւն Սկօթոսի

Թեմթ' 125, չգրուած. 1ա: ՊՐԱԿ' 16 (պրականիչերը
չփոր' Գ, Բ, Գ—Դ, 8—11, 15—16, 19, 12, 20—23) × 8 (Ա
0, ԺԲ, ԺՁ 6): Նիւթ' քաղը, լուսագրւումով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ'
22,3×16,6: ԳՐՈՒԹԻՒՆ' միասին: ԳԻՐ' չղագիւր (հմալ'
58ա): ՏՈՂ' 28—86 (խառն): ԿԱՅՄ' դրօշմակաղը ջաղանա-
կաղոյն կաշի, միջուկ' տալիսակ, աստաղ' վանդակաղաղ
կտառ: ՊԱՇՊԱՆԱԿ' 1+1, ծաղկաբառոյ:

Վիճակ' բաւարար: Սկզբից և միջից պակասաւոր: Տեղ-
անդ խառնութեան հետեւ, ստորին անկիւնները նորագրուած:

Տե'ս ձեռ. Մ 125, 3բ—142բ. Գուրջիքի, Յոգր. լիթր.
Ծանկի/124ա—5բ, Ա/2ա—81բ (ԹԿրի, սկ. § 2, գ. Ժրկ.
բորդ խզիկը. և Արտաքին տնտեսութեան...), Բ/61բ—121ա:
Գլխիք, Ունի եւեւ.

— 121բ—3բ Յանկ զլիտց այրենական կարգաւ—Անքաժանելութիւն կարէ նշանադրել ի վեցեկի... Քրիստոս մեզ արդիւնաւորեցաւ զառաջին շնորհս:

122

ՍՎԹՈՍ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—XVIII

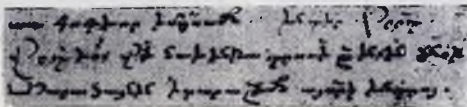
ԹԻՐԹ՝ 132—2 (տե՛ս Պանգանակ). չգրած՝ 3աբ, 128ա—32բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻՐ՝ X 6 (ԺԱ, ԺԳ—ԺԿ 5, ԺՁ 8): ՆԻԻԹ՝ բուղր, լուսադրոյնով: ՄՍՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21,7×14,0: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Նօտրգիբ (Նմուշ՝ 8ա): ՏՈՂ՝ 24: ԿԱՋՄ՝ սև կաշի, բիկուեմ՝ ոսկեկրօյմ, միջուկը՝ աստաբարսուր, աստաբար՝ բուղր, լուսանցակողեր՝ ոսկեգծ և դրօշմագորդ: ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝ 2(1—2) + 2, բուղր:

ՎիճԱԿ՝ քաւարաւ: Թանախի զաղաշոր զունափոխում: Տեղ-տեղ ցեցակեր: Կազմի կաշին Ռեծումա:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Վ Ա Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

4ա—127բ Աստուածաբանութիւն Սկօրսից

Տե՛ս ձեռ. Ք 125, 3բ—142բ, Գոթ/լիթ: Յոյր, լիթ: Ցանկչիթ: Տ Ա/4ա—73բ, Բ/73բ—127բ, Գ/լիթ: Կան զեղուած հատուածներ:

128

Ժ Ո Վ Ո Վ Ա Մ Ո Ց

ԺԸ—XVIII

ԹԻՐԹ՝ 245—3 (տե՛ս Պանգանակ). չգրած՝ 4աբ, 216ա, 223ա, 224ա—9բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԳ՝ X 12 (Ա, Գ, Ե 8, Դ 18, Զ 10, Թ, Ն, ԻԴ 4): ՆԻԻԹ՝ բուղր, լուսադրոյնով: ՄՍՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21,0×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Նօտրգիբ (Նմուշ՝ 11ա): ՏՈՂ՝ 24—33 (խառն): ԿԱՋՄ՝ դրօշմագորդ չազանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաբար՝ բուղր, մասն զանգանակի: ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝ 3(1—3) + 1, բուղր: ՎիճԱԿ՝ քաւարաւ: Վնասուած՝ 82—3:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Վ Ա Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 5ա—222բ [Աստուածաբանութիւն Սկօրսի]

Տե՛ս ձեռ. Ք 125, 3բ—142բ, Գոթ/լիթ: Յոյր./5ա—6բ, Ցանկչա—11բ, Տ Ա/12ա—125բ, Բ/125բ—211բ, Գ/

212ա—22բ (տեղ-տեղ զեղուած): Ընդմիջարկութիւն՝ 216բ—7բ, տե՛ս ասորի Բ, Տ ա—գ):

Բ. [Բնագիր զանգանակ]

ա. 216բ—7ա [Նշանագիրք իմաստեցի]—Արեգական... Քաղցր:

բ. 217ա [Ի Բանից իմաստեց յաղագս աստուածաբանութեան]—Թոհսմէճիսթոս, յախնեճ՝ հոռարփեան վարդապետն եգիպտացոյցն ասէ... յաղթական արմաւենին հաւատոյ Սուրբ Գրոց (Հմմտ. Ք 171, 188բ—9բ):

գ. 217ա [Հարցմունք և պատասխանի յաղագս Աստուծոյ]—ԶԻ՛նչ է Աստուած... են բան աստուածաբանի և փիլիսոփայի:

դ. 217բ ի սկզբանէ [ստեղծման աշխարհի և ժամանակաց]—նախ՝ սուրբ Օգոստինոս... ուսուցանէ ժողովն և թերևորն, ստորև վերայիշելի՝

ե. 223բ [Գրառալ]—հնչողութիւն սրտիս յաբաժամ և բերկրութիւն... ես չեմ զարկալ, որ Հիմա երկիրս կամ և բնակիմ [թերի]։

զ. 230ա—45բ Դիակոլաւ սրբոյն Սգոստինոսի, որ առի երկուց բան, այսինքն՝ Հարցումն Օրէգիոն և պատասխանի սրբոյն Օգոստինոսի։ Օրօգիոն—հնչորեմ ի քէն՝ զի՞նչ հաստատա... զինքն ոչ գոյ եպիսկոպոս, որ առաջին գալ [1 բառ] ոչ օգտեալ Աստուծոյ։ Կատարեցաւ Դիակոլաւ

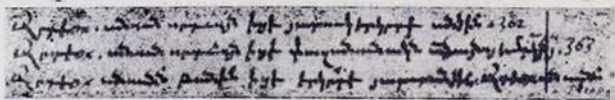
սրբոյն Օգոստինոսի, որ առի երկուց բան, այս է՝ հարցանողին և պատասխանի խնդրին [խնդրողի՞ն]։ Բաւ է ամէն [հմտ. № 117, 140ա—51բ]։

Գ. [Յաւելագրութիւն]

ա. 245բ [ի բանից իմաստեց]—Ձի առէ Օգոստինոս. է խորութիւն բանից քոց... ոչ գիտեմ, բան թէ գիտեմ ի սուրբ գրոցն քոց։

բ. 245բ [Խրատ]—Ո՛վ մարդ, զի ամենայն է Քրիստոս, մերձեցիր առ նա... և ձեռքն պարտին համաձայնիլ։

Գրչափորձ՝ 229բ (Ջ-ի տառաձևեր)։

124

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Յ

ՌՃԾԹ—1740

Թերթ՝ 188. յգրեալ՝ 7աբ, 188բ, 189աբ։ ՊՐԱԿ՝ 1—19×10 (թթ 9)։ Նիթ՝ քուրթ, լուսադրոյմով։ Մեմոթիթի՝ 20,5×16։ ԴՈՒԹԻԹԻՆ՝ Միաթին։ ԳԻՐ՝ Եօրգիր (նմալ՝ 112ա)։ ՏՈՂ՝ 30—82 (խառն)։ ԿԱՋՄ՝ ու կաշի, միջուկ՝ տախտակ, ստառո՝ պակասակալի քոթից։ ՊԱՇՊԱՆԱՆ՝ 1+1. քուրթ։ ՄԱՆՄԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻԹԻՆ—Ջ ա ր դ ա գ ի ր՝ քոշեգիր (1ա, 8ա)։ Դ ա յ ն ե ր՝ կարմիր։

ՎԻՃԱՆ՝ բառաբար։ Թանգից քուրթը մասամբ զօնափոխած։

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Թ Ի Խ Ն

Ա. 1ա—160բ [Աստուածաբանութիւն Սկօթոսի]

Յե՛ս ձեռն. № 126, 3բ—142բ. Գովք/լիք, Յոք/1ա—2ա, Յանկ/2բ—6բ, Յ Ա/8ա—86բ, Բ/90ա—160բ, Գ/լիք, Բ.

Բ. 161ա—88ա [Կղիմէի Պալաւնոսի] Իմաստասիրական վիճաբանութիւն մամնէ, որք պատկանին առ գիտութիւն մեթաֆիսիկային, որ քարգմանի Համաբարանութիւն—Յոյժ ի յերկար տա. բաժիր բանն...

1. 161ա—73ա Յաղագս ճշտութեան և ստութեան ներգործութեանց մտաց։ Հինգերորդ վիճաբանութիւն

ա. 161ա—2բ Առաջին խնդիր—Ո՛չ աւացի առաջին վիճաբանութիւն, այլ Հինգերորդ...

բ. 162բ—4ա Թէ զի՞նչ իցէ ըստ ինքնան հախսացեալ հանգիտութիւնն նաեւյան առ իւր նաեւյեցեալ, զոր մէկ աւացալ տեսակական ճշտութեան։ Երկրորդ խնդիր—Ասացար, թէ ճշտութիւն...

գ. 164ա—6ա Մի՛քէ ի յառաջին ներգործութեան մտաց զոյ ճշտութիւն կամ ստութիւն։ Երրորդ խնդիր—նախ գիտելի է, զի առաջին ներգործութիւն...

դ. 166բ—8բ Մի՛քէ նախադասութիւնք քացերեցիչի գներեզմանական ապագայից ունիցին զնաստատ և զաներկար ճշմարտութիւն։ Չօրորդ խնդիր—նախ գիտելի է, զի ներդրողական...

ե. 168բ—70բ Մի՛քէ նաեւյան մտաց եւ յիցի յայլմէ աղաչեցեալ նաեւյանէ։ Հինգերորդ խնդիր—նախ գիտելի է, զի նաեւյան...

զ. 170բ—30ա Թէ զի՞նչ իցէ հայեցողական և արտաբանական նաեւյան մտաց և ներածեալ պատկերէ, որովք միտք արտադրէ զնոսա։ Վեցերորդ խնդիր—Վասն կատարեալ ծանուցման...

2. 173ա—88ա Յաղագս էակի և էութեան։ Վեցերորդ վիճաբանութիւն

ա. 173ա—5բ Մի՛քէ բան էակի հրաժարի ի

տարբերութեանց իւրաց: Առաջին խնդիրք—նախ
դիտելի է, դի էակ առի...

բ. 175բ—7բ Մի՞քէն էութիւն կարելի էակաց
են ի յախտեմից ներհասպէս դրական, է՛ր ինչ
ներկայական արտաքին Աստուծոյ: Երկրորդ խնդ-
րիւրք—նախ դիտելի է, դի որ ինչ դրական...

գ. 177բ—80ա Մի՞քէն էութիւն զանազան
ըստ ներակայացնել իրի ի լինելութենէ, այսինքն
ի գոյութենէ իւրմէ: Երրորդ խնդիրք—նախ գիտե-
լի է, դի բանն էութեան...

դ. 180ա—3ա Յաղագս ներակայութեան գո-
յացական էակի: Մի՞քէն ներակայութիւնն ի կող-
մանէ իրին զանազանի ի գոյացութենէ: Զորրորդ
խնդիրք—նախ դիտելի է, դի գոյացական բնու-
թիւնն...

ե. 183ա—4բ Յաղագս լինողական պատան-
ման: Հինգերորդ խնդիրք—նախ դիտելի է, դի
պատանման է ակն...

զ. 184բ—8ա Յաղագս գնորդականական միու-
րեան նշմարութեան և բարութեան էակի: Վե-
ցերորդ և յետին խնդիրք—նախ դիտելի է, դի դե-

րազանցական միութիւն... տեսակ ցանկայ նիւ-
թոյ բնական ցանկութեամբ, դի է կատարիչ իւ-
րեան: Վերջ Համարնարանութեան:

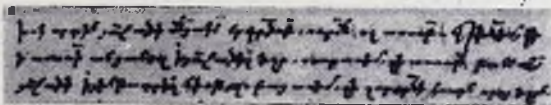
ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԱՆԱԽ

160բ Թիւն Հայոց ՌճՁԹ (1740) եղբորմըն
դրբթիս եղև Ռ՛՛՛՛:

ՅԵՄԱՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՄԱԳԱՅԻ

Ար (1774 թ., նոտրդեր) Ծա՛ Աստուպատի
Արաճաճ վարդապետս, միարան Սուրբ էշմիած-
նի, զգիրքս, զոր ևս արդեամբ իմով ստացնալ էի,
շնորհեցի հողեոր որդւոյն իմոյ և աշակերտի՝
Յովսէփ վարդապետին, դի ընթերցեալ յիշեսցի,
յտարապեալ հոգիս իմ առաջի անմահ դառնի
Քրիստոսի Այս եղև ի ՌՄԻԳ (1774) Յուլիս Բ,
Գրեցաւ ձեռամբ իմով և կնքեցաւ:

Կեճաղորդմ՛ Ար Քրիստոսի ծառայ Արաճաճ
վարդապետ Ար Յովսէփ վարդապետ: 1ա Քրիս-
տոսի ծառայ Արաճաճ վարդապետ. 1232 (1783),

125

ՍԿՍԹՈՍ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բալու

ԲՄԻԱ—1772

ԳՐԻԳ՝ Սահակ վրդ:

ԹԵՐԹ՝ 144—4 (տե՛ս Պանդուկ). չըբաճ՝ 1ա—Յա,
9բ, 22աբ: ՊԲԱԿ՝ 1—18×8 (Ա 20, Զ 4, Ժ 12): ՆԻԹ՝
բալը. լուսադրձով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20,1×14,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
միտին: ԳԻՐ՝ Ետրգիր (ճմալ՝ 4ա): ՅՈՂ՝ 37—40: ԿԱԶՄ՝
դրձովաճաղ սև կաշի, միշուր՝ տե՛ս Պատուարկ-պանդա-
նակ, աստաղը՝ չիք, լուսանցակողմեր՝ կամբր: ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝
2(1—2)+2(143—4), բալը:

ՊԱՏԱՌԻԱՊԱԶՊԱՆԱԿ—Անտարան: ԺԱ—Ժբ դդ: 1(Ա)
+1(Բ), ստացուած մի քանի քերթիք իւրս ստեճելոյց՝
զգտազործուած կազմի համար ստուարադրքի փոխաւէն:
Թալը. երկսին, ուղղադիւ իրկտրագիր (ճմալ՝ Բա): Կաւ-
ղա՛լ Աս «պարտ»ակ[ան լիցի դատաստ]անի... ոչ լիւն-
[իցեա]» (Մտար., Բ, 22—26): Բա «Ատէ ցնա... և
դ[ալաբ]» (Յովհ., Ի, 15—18):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Խոնաւութիւնից բանաբ տեղ-տեղ
ճաղաղած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

3բ—142բ Աստուածաբանութիւն Սկօթսի

—4ա [Գովք Սկօթսի Աստուածաբանութիւն
գրեցն]—Սա է աղբիւր հոսեալ ի Տեաննէն... Սա
է, որ տանի և յինքեան հանգուցանէ:

—4ա—5ց Առաջաբանութիւն կամ սկիզբն
Աստուածաբանութեան Սկօթսի աստուածաբանի
—Մեծութիւն կամ լայնատարածութիւնն նիւթոց...

—5բ—9ա Ցանկ զլիւսոց Առաջնոյ մասին: Ըն-
ձեռուած առաջին. Զմիռն Աստուծոյ տրամադրու-
րեան ընձեռնածոց—Գլուխ 1. Յաղագս պարզ
ստորդեղնոց... Գլուխ վերջին. Յաղագս ծանօթու-
թեանց... (միայն՝ Ա—Բ),

10ա—125ա Աստուածաբանութիւն Սկօբսի:
Մասն առաջին. Զմիութենէն էութեան աստուածա-
նոյ և գերբարդութենէն անձանց մեկեկելով

Ա. 10ա—59բ Տաւմադրութիւն տապնոյ ըն-
ձեռնուածոյ. Յաղագս միայն Աստուծոյ—*Եթէ արե-
գակն ի չլուրն...*

1. 10ա—5ա Գլուխ առաջին. Յաղագս էութե-
նական ստորագութեանցն Աստուծոյ և պարզ ին-
չութեանականացն նորա—*էութեանական ստորագու-
թիւնքն մարդոյն...*

2. 15ա—42բ Գլուխ երկրորդ. Յաղագս ստո-
րագութեան ոչ պարզ ինչութեանցն Աստուծոյ կամ
ներքին կերպից աստուածային բնութեան—*Ստո-
րագութիւնքն, որ պատկանիսն մարդոյն...* (ունի
ա—ը վիճաբանութիւն).

ա. 17ա—20ա Զանգնութենէն Աստուծոյ: բ. 20ա—4ա Զպարզութենէն Աստուծոյ: գ. 24ա—7ա Զանփոփոխութենէն Աստուծոյ: դ. 27ա—30ա Զյա-
փոքեանականութենէն: ե. 30ա—3ա Զանշափոխութենէ:
զ. 33ա—41բ Զերեկութենէն և զաներևութենէն
Աստուծոյ: է. 41բ—2ա Զանբնութեանցն Աս-
տուծոյ: զ. 42աբ Զանառելութենէն Աստուծոյ:

3. 42բ—57բ Խեղդի (Գլուխ) երրորդ. Յա-
ղագս պարզ ստորգիծեանցն ոչ ինչութեանականաց
կամ յատկութեանցն էութեանցն Աստուծոյ—*Զէու-
թեանական ստորգիծութեան, զորոց խոսեցաք...* (ունի
ա—ե վիճաբանութիւն).

ա. 42բ—4բ Զյատկութեանցն ի հասարակի:
բ. 44բ—5բ Զյատկութեանցն ի մասնաւորի: գ. 45բ—7ա Զիմացականութենէն Աստուծոյ: դ. 47ա—51ա Զգիտութեանցն Աստուծոյ: ե. 51ա—7բ Զաստուածայնոյ կամանց:

4. 57բ—68ա Գլուխ վերջին. Յաղագս արըն-
չութեանց առ արտաւա—*Ցանկութեանց ոմանք
են ներքին...* (ունի ա—գ վիճաբանութիւն).

ա. 57ա—9բ Յաղագս նախատեսութեան Աս-
տուծոյ: բ. 59բ—67բ Յաղագս նախասահմանու-
թեան: գ. 67բ—8ա Զդատապարտութենէ:

Բ. 68բ—118բ Հնձեռնուած երկրորդ Սկօբսի.
Զերբարդութեանական Աստուծոյ, յայտնեմք վեր-
բարդութենէն—*Աստուածաբանիս յամենայն ուս-
տեք է...*

1. 68բ—71ա Գլուխ առաջին. Յաղագս նա-
նաչելութեան խորհրդոյ երբարդութեան—*Յայն-
քան այսորիկ խորհրդում վարդապետութեան...*

2. 71ա—8բ Գլուխ երկրորդ. Յաղագս ան-
ձանց հետաստապէս—*Հայս գիհեցան սաստկա-
պէս սուրբ Հարցն...*

3. 78բ—84ա Գլուխ երեք. Յաղագս յառա-
ջածմանց աստուածայնոց—*Յորժամ սասցաք, թէ
ի յաստուածայինսն են...*

4. 84ա—92ա Գլուխ չորրորդ. Յաղագս աս-
տուածայնոյ անչութեանց: Խեղդի առաջին. Ար-
դեօք յաստուածայինսն իցեն իրական անընդ-
րիւնէն—*Աստուածային առնչութիւնքն շրջին
շուրջ...*

5. 92ա—9բ Գլուխ հինգերորդ. Յաղագս աս-
տուածային անձանցն ի հասարակի և նախ զձօ-
րէն: Խեղդի առաջին. Արդեօք անուն Հօր յատ-
կապէս պատկանի առաջնոյ անձին—*Անուն Հօր ի
յաստուածայինսն առնանի...*

6. 99բ—104ա Գլուխ վեցերորդ. Յաղագս
երկրորդի անձին—*Հկնի այնմ, որ սասցի...*

7. 104ա—12բ Գլուխ Ը (է). Յաղագս երիս
անձին երբարդութեանց—*Երբորդ անձն երբորդու-
թեան սակ Ոգին Սուրբ...*

8. 112բ—8բ Գլուխ վերջին. Յաղագս ծանո-
թութեանց շրջապարունականութեան և առաժմանցն
աստուածային անձանց—*Հկնի ընդհանրոյ զոր-
պիտութենէ անձանց...*

Գ. 119ա—42բ Երբորդ ընձեռնուած Սկօբսի
վարդապետին. Յաղագս ստեղծման աշխարհի,
որ զհրեշտակաց և նախ զարդոյն ընձեռն—*Երից
աստուածային անձանց...* (ունի ա—գ վիճաբա-
նութիւն).

ա. 119ա—25ա Յաղագս ստեղծման աշխար-
հի ի հասարակի կամ գործոց եօթանց սուրց: բ. 125ա—34բ Զհրեշտակաց: գ. 135ա—42բ Զսու-
տեղծմանց յառաջին մարդոյն—*Վեց ի մէջ ասե-
լիք են...* ոչ է՝ *ընդդէմ Կաթոժակի մարդոյն և
վասն այնորիկ էր ի կացութեան անմեղութեան:*

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

118բ Այս երեք տետրս գրեցա մեղաց գերի,
Ամենեցունց փանաքի ոտից Հոդ և փողի,
Չեռաւք Սաճակ մանկանուստս արեղայի.
Հանդիպողքն սասցենք մին Հայր և միւր և
Աստուած-ողորմի,
Տէր Քրիստոս իրեանց Հոգոցն ողորմեսցի:

Որ ի թվին Հայոց ՌՄԻԱ (1772), ամսոյ Ապ-
րիլի Ժ, օրն Ասագ երեքշաբթի Տէր, ողորմես-
մեզ, ի Բալթայ վայրէն Քաղցրեմայեաց Սուրբ
Աստուածածնի օգնութեամբն և բարեխօսութեամ-
բն:

4. 176թ Այ խոտա, քա միտանի—Ձի կու-
նամ թի նեգֆտեանըմ բլ[հ]թար աա, յձըրուն
տոր դհուն փասպանը սար աա (Թրդմ. «Ո՛վ Աս-
տուած, դու գիտես—Ի՞նչ ասեմ, որ շասիս աւելի
յաւ է, ի ձեզուն բերանում գլխի պահպան էս)։

5. 176թ Հանելուկ է—Ձեռն ամենակային
ստեղծ դիս... Մեռ[ն]դ իմ ի շըրո... Ի հրոյ զար-
հուրիմ... Անուն իմ բաղկանայ Գ տառիք... Ի
Գ տառէն Գ էառ...

Դ. 177ա—251ա Համառոտ հաւաքում յա-
ղազ հրեշտակաց

—177ա [Նախեցան ե ցանկ]—Ասէ երա-
նելին Դ[ի]ոնէսիտո զի գիրս Երկնային քահանա-
պապտոմբանցն... Եւ Նախ՝ Ի ընդթնէ նոցին...
Քսաներորդ հինգերորդ՝ Թէ մարդիկ փորձին ի
դիւսց։

ա. 178ա—80ա Ա. Յաղագս քնութեան հրեշ-
տակաց։ Նախ. հեղրի թէ ամենեկն՝ եւ անմա-
ւին—Երեկ թէ ոչ, զի այն որ է...

բ. 180ա—1ա Բ. Յաղագս բազմութեան հրեշ-
տակաց։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն ե՞ն բազում
—Երեկ թէ ոչ, զի որչափ ոք...

գ. 181ա—3թ Գ. Յաղագս մարմինն ձևացու-
ցանելոյ ինքեանց հրեշտակացն։ Նախ. հեղրի թէ
հրեշտակն ոչ ամի՞նք բնական միատեսակ ինք-
եանց—Երեկ թէ այոյ, զի կատարելագոյն...

դ. 183թ—5ա Դ. Յաղագս տեղեաց հրեշտա-
կացն։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն ե՞ն ի տեղու—
Երեկ թէ ոչ, զի ինչին ի տեղու...

ե. 185ա—7ա Ե. Յաղագս շարժման հրեշտա-
կաց։ Նախ. հեղրի թէ կարէ՞ շարժիլ հրեշտակն ի
տեղուդ տեղիս—Երեկ թէ ոչ, զի ըստ Արիստո-
տելի ի Զ-եղորդ գիրս...

զ. 187ա—9թ Ձ. Յաղագս իմացման հրեշտա-
կաց։ Նախ. հեղրի թէ իմանալ հրեշտակացն է՞
գայացութիւն եոցին—Երեկ թէ այոյ, զի մէջն ոչ
դանազանի...

է. 189թ—91թ Է. Յաղագս կերպի հրեշտա-
կական ճանաչման։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն
ճանաչի՞նք գալլա էութեամբն իւրեանց—Երեկ թէ
այոյ, զի ըստ Դիոնէսիոսի...

Ը. 191թ—3թ Ը. Յաղագս ճանաչման հրեշ-
տակաց ի կողմանէ ճանաչեալ իրացն։ Նախ.
հեղրի թէ հրեշտակն կարէ՞ ճանաչել գիւղն—
Երեկ թէ ոչ, զի իմացական...

Ս. 194ա—7ա Տ. Յաղագս ճանաչման հրեշ-
տակաց որ առ ստեղծածս։ Նախ. հեղրի թէ

հրեշտակն ճանաչե՞ն նիւթական իւս—Երեկ թէ
ոչ, զի իմացական է...

Ժ. 197ա—201ա Ժ. Յաղագս հրեշտակալի
իմացման։ Նախ. հեղրի թէ իմացումն հրեշտա-
կացն երբեմն լինի՞ր գորութեամբ—Երեկ թէ այոյ,
զի ըստ Արիստոտելի...

Ճա. 201ա—4ա ԺԱ. Յաղագս հրեշտակալան
կամացն։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն ունի՞ն
կամս—Երեկ թէ ոչ, զի ըստ Արիստոտելի յուրե-
րորդ գիրս...

Ժբ. 204ա—6թ ԺԲ. Յաղագս ներգործութեան
հրեշտակալին կամացն։ Նախ. հեղրի թէ հրեշ-
տակն ունի՞նք բնական սեւ—Երեկ թէ ոչ, զի ըստ
Դիոնէսիոսի գիրս Աստուածային անուանցն...

Ժգ. 206թ—8թ ԺԳ. Յաղագս ստեղծման հրեշ-
տակաց։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն ունի՞նք
պատուառ գոյնը իւրեանց—Երեկ թէ ոչ, զի ամե-
նայն ստեղծուածք...

Ժդ. 208թ—14թ ԺԴ. Յաղագս շնորհաց կամ
փառաց հրեշտակաց։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն
ստեղծա՞նք երանելի—Երեկ թէ այոյ, զի ըստ
Օգոստինոսի...

Ժե. 214թ—20ա ԺԵ. Յաղագս անկման հրեշ-
տակացն։ Նախ. հեղրի թէ չար մեղացն կարէ՞ լի-
նել ի հրեշտակս—Երեկ թէ ոչ, զի լարն ոչ կարէ
լինել...

Ժզ. 220ա—3ա ԺԶ. Յաղագս պատժոց դի-
ւալացն։ Նախ. հեղրի թէ դիւական իմացումն խա-
ւարեալ՝ զրկմամբ ճանաչումն ամենայն ճշմա-
րութեան—Երեկ թէ այոյ, զի գիտէ զճշմարտու-
թիւն...

Ժէ. 223ա—6ա ԺԷ. Յաղագս յուսադրութեան
հրեշտակացն։ Նախ. հեղրի թէ հրեշտակն յուսա-
ւորէ՞ զմիւսն—Երեկ թէ ոչ, զի հրեշտակն...

Ժբ. 226թ—8ա ԺԸ. Յաղագս խօսից հրեշտա-
կաց։ Նախ. հեղրի թէ մի հրեշտակն խօսի՞ր ընդ
միտայն—Երեկ թէ ոչ, զի երկին է խօսք...

Ժգ. 228թ—36թ ԺԹ. Յաղագս երկնային Բա-
նանայապետութեանն եւ կարգացն։ Նախ. հեղրի
թէ ամենայն հրեշտակն ե՞ն ի ներքոյ միայ Բա-
նանայապետութեանն—Երեկ թէ այոյ, զի քան
զամենայն...

Ժդ. 236թ—8ա ԺԺ. Յաղագս կարգաց չար հրեշ-
տակացն։ Նախ. հեղրի թէ ղեկն ունի՞նք կարգ—
Երեկ թէ ոչ, զի կարգ հրեշտակացն...

Ժա. 238ա—40ա ԺԱ. Յաղագս իշխեցողութիւն
հրեշտակացն ի վերա մարմնական ստեղծուածու-
ցրս։ Նախ. հեղրի թէ մարմնական ստեղծուածու

խնամակ լինի՞նք հեռշտակօք—ծրևի թէ ոչ, դի որք որ ունին...

Իբ. 240ա—2բ Ի՞մ. Յաղագս ներգործութեան հեռշտակաց առ մարդիկ: Նախ. հեղորի թէ հեռշտակք կարե՛ն լուսաւորել զմարդիկ—ծրև թէ ոչ, դի ըստ Դիոնիսիոսի ընդ գիրս Երվնային քահանայապետութեանցն...

Իգ. 242բ—4բ ԻԳ. Յաղագս առման հեռշտակացն: Նախ. հեղորի թէ հեռշտակք առաքի՞նք ի սպասաւորութիւն մարդկան—ծրևի թէ ոչ, դի Հրեւդէն երկինն...

Իդ. 245ա—8բ ԻԴ. Յաղագս պահպանութեան հեռշտակացն: Նախ. հեղորի թէ մարդիկ պահպանի՞նք ի հեռշտակաց—ծրևի թէ ոչ, դի կարգեալ լինին...

Իե. 248բ—51ա ԻԵ. Յաղագս դիւակն մարտից: Նախ. հեղորի թէ մարդիկ փութի՞նք ի դիւաց—ծրևի թէ ոչ, քանզի Հրեշտակք կարգեալ են ի պահպանութիւն մարդկան... Եւ այսք բաւականացի յաղագս Հրեշտակաց: Ի փառս Քրիստոսի... ամէն:

Համառոտութիւն Քովմա Աքոփնացու Վնասքումն Աստուածաբանութեան գործի առաջին մասի (Հմտ. Մ 118) 50—64 և 108—114 խնդիրների (Քրգմ. Ցանկ Քսենի, 1337). Տե՛ս Մ. A. v. d. Oudenrijn O. P., Linguae Haicanae Scriptores, Bern, 1960, §466.

Եւ. 255բ—6ա Այս են պատմագիրք ամենայն (Ա—ԻԻ)—Ա. Նախ Ագաթանգեղոս՝ Նոստր Տրդատայ արքային... ԻԴ. Զաքարիա կաթողիկոս Հայոց՝ ճառարան և պատմագիր:

Ի. 256ա Այս են աշակերտք քաղմանացն (Ա—ԺԸ)—Ա. Ցովսէփ կաթողիկոս... ԺԸ. Հոռիանոս Սամուստացի:

ԹԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՐԱՆԱԿԻ

1. 176բ (Ներսէս գրի, Նոստրգիր) Վա՛յ ինչ-

կելի անձինս, թէ ում նմանեցա՛ւ ամենաթշուառ Ներսէս և և՛թ արհղայս: Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ:

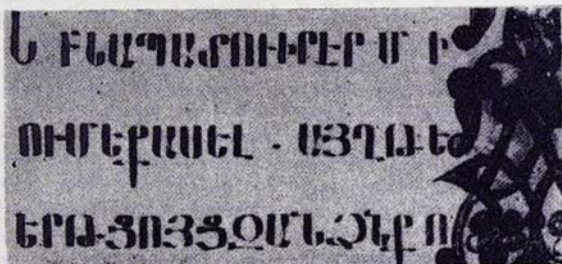
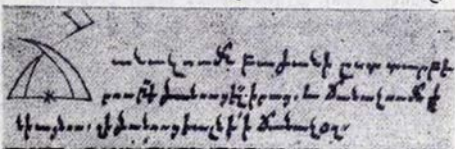
2. 251ա (Պետրոս վրդ.-ի, Բուրգրի) Յիշատակ է սուրբ դիրքս Աստապատայ վանքին՝ Սուրբ Ստեփաննոսին և Հրեշտակապետին ի վախումն սուրբ եղբայրք միաբանին: Աղայնմ յիշել զստացող սորին առ Տէր ի բարին,

Ձյառաշնորդ մեծի վանացս,
Եւ զՇողոր ծնողն իմ՝ զհալատուր
բարունին,

Եւ զՊետրոս վարդապետս՝ ստացող սմին.
ԶՅովնանէ և զԴովնազաբն՝
ԶՀայր և զմայրն իմ զաշխատուր,
Եւ զպատճառն ընդ նոսին:
Եւ զուք ի ձայնէ փրկչին,
Որք ասէք զողորմին,
Եւ Հայր մեր յերկին:
Գրեցաւ յիշատակարանս ԶԺԱՌԱՅ (1709)
թվին,

Սկիզբն Ցունվարին:
Լեւնդորդ՝ 6ա, 136ա, 166ա Քրիստոսի ծառայ Պետրոս վարդապետ. ԻձԵՆ (1706), 136ա, 178ա (պատկեր՝ Գառն Աստուծոյ),

Գրչափորձ՝ 1ա (այլ Նոստրգրով) Սաղմանք աստուածաբանութեան և Հրեշտակաց՝ թարգմանեալ ի Ստեփաննոսէ քանասիրէ Լեւնդայ:

127

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

Մարզված

ՌՄԼ—1781

Գրիշ 30465 թիվ:

Թերթ՝ 365+3 (կրկ. 1, 216, 222). չգրառած՝ 1ա—2բ, 114աբ, 133բ—4բ, 206բ, 358ա—63ա, 364ա—6ա: ՊՐԱԿ 1X3+Ա—ԺԱՎ12+Ա—ԺԻX12(ԺԺ 14)+1X3: Նիթի՝ քաղցր բազալիթ լուսադրամով: Մեծ ՈՒԹԻՆՆ՝ 20,6X15,8: ԿԸ՝ ՌՈՒԹԻՆՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ շղագիր (ճմալ՝ 3ա): ՅՈՂ՝ 27—31 (ճնմակաճեմով՝ 27): ԿԱՅՄ՝ դժբախտաբար շագանակազայն կաշի, միջուկի՝ առիտակ, աստաղի՝ քաղցր, մասն աղմակաճեմով: ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ 4+4, ձեռագրի բաղթից, մեկական բերք օգտագործում աստաղի ճամբար, միսները բերքակալումով՝ 1—2, 363—6:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբա: Խառնուրդներից ստորին լուսանցքներին մոտ բաժանի՝ ճապարակած, տառնեին տողեր ու բառեր եղածով: Այգիով կտրին բերկալի բնորոշում:

Ր Ո Ղ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 3ա—113բ Համառոտ գո[ւ]մարումն հաւաքարանակալի աստուածաբանութեան մատենն ի բազմազանից սրբոց գրեանց երբից և արտաբանց և աստուածաբան վարդապետաց, գեղեցիկ շառավիղով և ցանկալի տեսողաց, վասն իստ [ի] պատրաստ զոյոյ, ի պէտս մտառութեան և սերտօրութեան բանասիրաց, ոչ թէ իմաստեաց և գիտեանեաց, այլ նմանեաց իմաց իմաստական և տգիտաց, և եւ թէ մտաշնորհաց: Հաւաքեալ ի նուաստ, մեղսամած, պիտակ Պետրոսէ Հռոմկայեցեայ, ի վարժարանս Մերոյ էյմիածնի: Օգնեալ տկարութեան իմով, Հոգի Սուրբ Աստուած ճշմարիտ. ամէն

Տե՛ս նեւ. Պ 129, 3բ—92բ. Յոյր/3ա—4ա Յշուկեր/6բ (անդ՝ 55ա): 3իթ՝ Եմանկ մասնեհի ի վերայ ալքորեկից:

Բ. [Հաւաքմունք Արեւհամու վարդապետի Աստապատեցոյ]

1. 115ա—33ա Կտակ Մեծի Ուրբաթի՝ վասն շաղաւառաց և խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի բան առաքելոյն Պողոսի, թէ՛ Կտակ յետ մահու հաստատուն է...—Սուղորութիւն է մարդկան, յորժամ մեռանի որ ի յալ տեղին և առնէ կտակ... քաւէ զանցնանս նոցաւ Հաւաքեցաւ Կտակս ձեռամբ Արեւհամու վարդապետի Աստապատեցոյ՝ ի բանից յակորայ Դրիմեցոյ, Յովհաննիս Զուղայեցոյ և յալ մեկնաց, ի ՌՄ (1751) թիւոց, Փետրուարի ԻԲ:

2. 135ա—40բ Բան վասն ողբոյն ասելոյ վարդապետաց, հաւաքեալ ի Մեծազ վարդապետ

տէ Գանձակեցոյ և ի նորին բանիցն համառոտեալ և յղեալ [Բարաբառամ վարդապետէ]. Տե՛ 2257, 54ա]—Բազմազոյթ և մարդասէր է Աստուած... դրօշն փակելովք մտնելով առ նոսաւ:

3. 141ա—50ա Բանք պիտանիք ի վերայ սրբալոյս իւղոյն մեռնի, ի բանից սրբոյն Գրիգորի Նարեկեացոյ և ի մեկնութենէ նորին և յալ տեղեաց, համեմատեալ և առ ձեռն եղեալ լԱրեւհամու Աստապատեցոյ վարդապետէ: Ի բանն, որ ասի. Եւ դո՛ւ գոծութիւն ունիք առ սրբոյն: Յոհաննու Կարապիկեաց—Գերահրաշ գազաթն աստուածաբանից՝ հրանելի վարդապետն Դի[ո]ն[ի]սիոս] ասէ ի գիրս Նկեղեցական քահանայապետութեանց... և ոչ քարձարմիտ քահանայից տաճարին:

Գ. 150ա—65բ [Մասն Անտառ Նորագոյն մտածմանց... Աղէքսանդրու Գալամաթո կոչեցելոյ Մեխիմեացոյ...]

Տե՛ս նեւ. Պ 90, 2ա—408ա: Միտի 3 գլուխ՝ 8 կղ/150ա—5բ, կղ/155բ—80, կղ/160բ—5բ.

Դ. 166ա—357բ [Քարագիրք]

ա. 166ա—75բ Քարոց [Լուսատրչին, ի բանն որ ասէ... եւ եմ հովիւն եմ...—Վարդապետը եկեղեցւոյ ասեն, թէ սատանայ նմանէ գալի... զի աղանիկ՝ զանմեղն և զմիամիտն նշանակէ:

Սկզբամասը Նախկան է Գրիգոր Տաթևացու Քարոցի Համապատասխան Հատումի հետ (հմտ. Յմեռան կՅ):

բ. 175բ—82բ Քարոց ի վերայ Ելման ի Վիւրապէն սրբոյն Գրիգորի մեր[ոյ] Լուսատրչին, ի բանն Մատթէի ԺԹ, Իկ (=ԺԺ, 28). Դո՛ւ որ եկիք գկնի իմ...—Երբ որ գեղեցիկն Յովսէփ քաղաքոյն գտաւ... (180ա) Գովեցուր զարս փառաւորագոյնս... մարտիրոս յաղթող Տէր Գր[գոր] բեռնս երկաթս ընկալան երկն:

գ. 183ա—6բ Մաղկաբաղ բան՝ հաւաքեալ ի խորհուրդ սրբոյ Խաչին, ի բանն իմաստեցոյ Սաղմոնի, որ ասէ. Նթէ ո՛ր եւալ ելեալ...—Գիտել արժան է, զի ի բազմանալ մեղաց մարդկան... և նա ուրանալ զմեզ Գա՛ռք յալիտեանս, ամէն:

դ. 186բ—94բ [Քարոց ի բանն]. Այլ եւ երմեմտուն և ազգաբիւր բեռնու և ծիրանիս—Գիտելի է, զի Քրիստոս Տէրն մեր զոր ինչ ուսուցանէր բանի... յայտնութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ:

ե. 195ա—8ա [Քարոզի բանն]։ Իրն մեծ եղև Յիսուս յնուսաղէմ և եկն ի Քերթազ և ի Ռեքանիայ՝ մօտ ի լեռն Զիբեեանց...—Ի մեր ձեռնայ աւուր շարժարանաց... ի տոյժս անկցին։

զ. 198ա—204ա [Քարոզի բանն]։ Անա բազաւոր գայ Ֆեզ—Ճէրն մեր Քրիստոս ի յայսմ աշխարհիս... սիրեաց զազգատութիւն... Որում... փա՛ռք... յափտեանս յափտեանից. ամէն։

է. 204բ—9ա Քարոզ սրբայ Զատիկին, ի բանն որ ասէ Անտարան, թէ՛ Մարիամ Մազդադեանցի և այլն—Սակաւք են, որ սիրեն զբարեկամս... զի յիմարութիւն է նմայ։

ը. 210ա—22բ Քարոզ Պենտէկոստ[է] ի Հոգւոյն Սրբայ զայտեանն, ի վերայ բանին Յօնաննու... երէ սիրէ՛ զիս, պատմեանս իմ պանծալի...—Բնաբանս այս ունի զշորս մաստնս. նախ, թէ՛ Հոգին Սուրբ պարգև է... Հնդ որում... փա՛ռք յափտեանս. ամէն։

թ. 222դ—8բ Երկնոց բարոզ սրբայ Երբարդուքան ի վերայ բանին Յօնաննու. Երեւ են որք վկայեն յերկնիս...—Հայս քարոզ ի պատիւ սրբոր Երբարդութեան... Որում փա՛ռք... ամէն։

ժ. 228բ—36բ Քարոզ ի վերայ տօնի եկեղեցւոյ՝ կարգեալ ի սրբայ Գրիգորէ Լուսաւորչէն յետ ելմանն ի Վ[ի]րապէմ, ի բանն. եղեն յայնժամ նաակալածի՝ յնուսաղէմ...—Նաակալածիցն է տօն օրհնութեան տաճարի... որպէս ասէր Պօղոս ի ի յերկինս է։

ժա. 237ա—47բ Քարոզ ի վերայ Մատթէոս ժԳ. Նմանեցաւ արայութիւն երկնից առն, որ սերմանիցէ... յազարակի իւրում—Արքայութիւն յերկնից, որ է եկեղեցի, նման է յազարակի... տաղոց զփառս յափտեանս. ամէն։

ժբ. 243ա—61ա Քարոզ Վարդապետին յայլակերպութեան Տեառն, ի վերայ Մատթէոս ժԶ, ժԳ... Եւ ելեալ Յիսուս ի կողման Փիլիպպեայն Կեսարիոյ Կապադովկիացոց... գոլ նոյն Աստուած, Որում... փա՛ռք յափտեանս. ամէն։

ժգ. 261ա—4բ Քարոզ Շողակաթի Աստուածածնին իմման Բանին Աստուծոյ ի Վարդապետ Բաղապէ... Զգոյշ լի, որպէս ցուցաւ Ֆեզ օրհնակ ի լերինն արացես...—Որպէս ասէ մեծ վարդապետն Որոգինէս, սկսաւ ջուր ի գինուղ հեղեալ... ի ծոց մայրութեան նորա. ամէն։

ժդ. 265ա—76բ Քարոզ յազգաց Վերափութման ամնեօրհնեալ սրբունայ Աստածածնին... ի վերայ Բ Քաղաւարութեանց, է. Եւ եղև յորժամ 18—304

նստաւ Դավթ ի տան իւրում...—հորհրդականապէս զի՛նչ տապանակն, զի՛նչ պարունակեալք... և եղիցի միշտ օրհնեալ, ամէն։

ժե. 277ա—87բ Քարոզ Խաչվերացի կիրակէին, ի պատիւ սուրբ Խաչին, ի վերայ Անտարանին Յօնաննու... Որպէս բարձրացոյց Մովսէս զօձն յանապատն...—Սուրբն Դիոնէսիոս ասէ, թէ բնաւորական է մարդոյ... զբարխտեաց նոցա, Որում... ամէն։

ժզ. 287բ—97ա Քարոզ արտառայ կիրակէից, ի տօնի Դավթի մարգարէին և Յակոբայ Տեառնեկորտն։ Նաթան մարգարէն քիտեովն Աստուծոյ սասց. Սոյնպէս ասացես ցծառայ իմ Դավթ...—Թէպէտ մասնաւոր յատկութիւնք պատուոյ մարգարէին... պակող ի նոցին ըզփառս երգացոյց։

ժէ. 297բ—304բ Քարոզ ի վերայ սրբայ Ստեփաննոսի նախաարկաւազին... Կոչեցին երկառաւանգն զքաճմութիւն շաշկերտացն և ասեն. Հնեոցէ՛ք, եղբա՛րք, վկայեալս ի ձէնք արս եօթըն...—Երկուսսան ատաքեալքն ի նմանութիւն երկուսսան կենդանակերպից... որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի. ամէն։

ժը. 305ա—14ա Քարոզ ի վերայ գլխաւոր առաքելոյն Պետրոսի և Պօղոսի, ի բանն Մենջոց Ա, ժԶ. Եւ արաւ Աստուած զերկուս լուսաւորս զմեծամեծս...—Անտուր լոյսն իմանալի Աստուած յորդազեղուն բարութեամբ... իսկ զայսն տես ի Մեկնութիւն Նարեկին՝ ի գթութիւնսն Պետրոսի և Պօղոսի։

ժր. 314ա—8բ Քարոզ ի վերայ Որդւոցն Որտման Յօնաննու անտարանչին և Յակոբայ մեծի առաքելոյն։ Եւ յաթոռայ անտի ելանէին փայլատակմունք...—Նախ. Աթողովն Աստուծոյ իմանմա զաստուածային փառքն... և զոգտակարն ձեր տալ։

ի. 318բ—33բ Քարոզ Առաքաւորի պանոց, ի բանն Քրիստոսի. Արք Նիւնուէացիս յարեցին ի զատաստան...—Յորժամ Աքիմէէք որդին Գեղէօնի թագաւորեաց... թողցուք և շաշկերտաց բանին զմասն ինչ պեղելի և գտանելի։

իա. 334ա—6բ Առաքաւոր կիրակէից ի վերայ սրբայ Մարգալ Զօրավարին և որդւոյն նորա Մարտիրոսին, ի վերայ Եսայայ իսկ, Բ. Ո՞ր զարթոյց յարեկից զարդարութիւն...—Այս մարգարէական բանս նախ ասեալն ի վերայ Կիրոս արքային... վկայեալ առաջի Շապհոյ զբարոյ զաւանդութիւն հաստոյ։

իբ. 337ա—57բ Սիմէօն վարդապետի [Երե-

129

ՊԵՏՐՈՍ ՀՈՒՄԿԼԱՑԵՑԻ,
ՀԱՄԱՌՈՏ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Կարին

ՌՄԳ—1754

ԳՐԻԳՐ՝ ՏԵՐ ՄԵԼԻՔԱՆ: ՄՍԱՑՈՂ՝ Զաֆաթա վրդ:
ԹԻՒԹ՝ 86+1 (կրկ. 81). չցուած՝ 1ա—2բ, 94բ—5ա.
96աբ: ՊՐԱԿ՝ $1 \times 2 + 8 \times 12$ (2 10, է 13): ՆԻԹ՝ բուրբ.
լուսադրոյմով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 19,9x14,4: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկ-
սին (միասին՝ 3աբ): ԳԻՐ՝ ճօտագիր (ճօտ՝ 14ա): ՏՈՂ՝
33: ԱԶՄ՝ վարդազոյն լաբ, բիկունք՝ սև գործածով, մի-
ջակբ՝ ստաւարաւոր, աստար՝ դեղնաւուն բուրբ (Ի դ.),
վրան փակցուած նախկին կազմի ծաղկադրդէ աստար:
ՊԱՀԱՆԱԿ՝ 1+1, դեղնաւուն բուրբ, մտան աստառի (նախ-
կին պանգաւաններ բերքակալած՝ 1—2):
ՎԻՃԱԿ՝ բուսաւոր. բանախից գրադշտոր բերնակի
դունեփոխաւ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

3բ—92բ Համառոտ գումարումն հաւաքաբա-
նակաւի աստուածաբանութեան մատնան ի
րազմագանից սրբոց գեանց ներից և արտաբնոց
և աստուածաբան վարդապետաց, գնդիցիկ շա-
ռափոխօք և ցանկալի տեսողաց, վառն առ ի պատ-
րաստ գոյլ ի պէտս մատառութեան և սերտադու-
թեան բանասիրաց, ոչ թէ իմաստնոց և գիտնա-
կանաց, այլ նմանեաց իմոց իմաստակաց և տգի-
տաց և իւր թմոռացութեաց: Հաւաքեալ ի նուաստ,
մեղսամած, պիտակ Պետրոսէ Հռովմէայեցոյ, ի
վարժարան Սրբոյ էջմիածնի: Օգնեա տկարաւ-
թեան իմում, Հօգի Սուրբ, Աստուած ճշմարիտ.
ամէն

—4աբ [Յառաջաբանութիւն]—Եւ արդ, քան-
դի զաստուածաբանութիւն գերազանցագոյն է,
քան զսոմաստաիրաց արհեստս... Սակս որդի
բոլոն հարի զհաւաքմանէ սորին՝ ի յաստուածա-
բանականաց տառից կարճատառապէս և համա-
ռօտաբար՝ ըստ ախորժակաց իմոց...

—4բ Ցանկ գրոյս այս է... Նախ՝ Վասն
երանելութեան աստուածայնոց... ԺԱ. Վասն
հնոյն ատուրց...

ա. 5ա—6բ Յաղագս երանութեան աստուա-
ծապետականի: Գրպիս առաջին—[Բ]րանկին և
միայն հօր թագաւոր և տէր տէրանց...

բ. 6բ—14բ Յաղագս միայն ճգութեանն
Աստուծոյ: Գրպիս երկրորդ—[Բ]անգի զօրութիւն
աստուածապետականին ի յերիս իրս տեսանի...

գ. 14բ—8ա Յաղագս գերադարկան անուանց,

որ ասէ Պողոս. Թագաւոր քաղաւորաց և տէր
տէրանց, Աստուած աստուածոց և սուրբ սրբոց:
Գրպիս երրորդ—[Բ]ւ արդ, գիտելի է, զի երկու
են անուանակոյթութիւնք Աստուծոյ...

դ. 18ա—59ա Յաղագս յեանկելոյն լուսոյ ան-
մատչելոյ, որպէս ասէ Պողոս. Բնակեալն ի լոյս...
Եւ Դաւիթ ասէ. Եղ զխաւար ի ծածկոյթ իւր...
Գրպիս չորրորդ—[Բ]ւ արդ, գիտելի է, քանզի ճա-
նաչեցեացս ոճանք են ի ներքոյ բանականին...

ե. 25բ—8բ Յաղագս մեծութեանն Աստուծոյ,
ի բան մարգարէին Դաւթի, որ ասէ. Մեծ է Տէր
մեր... Գրպիս հինգերորդ—[Ա]րդ, նախքան ի
մտանել բանիս, երկու ինչ խնդրելի է մեզ...

զ. 28բ—31բ Յաղագս աստուածայնոյ իմաս-
տութեան: Գրպիս վեցերորդ—[Բ]եր տեսցուք, թէ
գիտէ է, որ ասէ մարգարէն. Իմաստութիւն Նորա
ոչ գոյ բաւ... (31ա) Յաղագս աստուածաբանու-
թեան եղանակապէս—Քանի՞ են եղանակ աստուա-
ծաբանութեանն. այսինքն՝ չորս...

է. 32ա—55ա Յաղագս անանունութեանն
Աստուծոյ: Գրպիս եօթներորդ—[Ո]րպէս ասէ
Մենդոց լճ գլուխ, ԻՔ համարն. Էհարց նահապե-
տն Ցակոբ ցայլոն, զոր գօտէմարտէր...

ը. 55ա—60ա Յաղագս մշտագոյն և անեղ
էութեանն Աստուծոյ: Որպէս ասէ Աստուած առ
Մովսէս Նից Գ գլուխ, ԺԴ համարն, քէ՛ Ես եմ
Աստուած Ու ին... Գրպիս ութներորդ—[Բ]եր
պատրաստեսցուք սակս տրամաբանութեան եր-
կուց ներհակ հոմանունանց...

թ. 60ա—3ա Յաղագս ծայրագոյն բարութեա-
նքն Աստուծոյ: Որպէս ասէ Քրիստոս... Չիք ոք
բարի... Գրպիս իններորդ—[Բ]ւ արդ, գիտելի է,
քանզի զայս ասելով տարորոշէ զծայրագոյն բա-
րին...

ժ. 63ա—6ա Յաղագս կայութեան և շարժու-
թեան աստուածայնոյ: Որպէս ասէ Սողոմոն ի-
մաստութեան է գրպին, քէ՛ Դիւաշարժ և հաս-
տատուն, իմն զամենայն շարժագոյն է իմաս-
տութիւն... Գրպիս տասներորդ—[Բ]ւ արդ, իւրս
իրս խնդրելի է մեզ ի վերայ այսմ բանին...

ժա. 66բ—92բ Յաղագս հնոյն ատուրց և ճրեշ-

ուակաց: Որպէս ասէ Դանիէլ է գրուին. Տեսանէ՛մ յինչն արքող անկանէին... Գլուխ մետասանե-
րորդ—[Ե]ւ արդ, քանզի ո՛վ որ ի մարդկանէ
խնդրեաց... ի ձեռն հրշեպակաց իւր օրհնեալ տե-
սութեանն. ամէն:

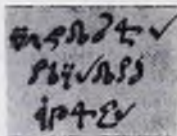
—33բ—5բ [Ճանկ մատենիս ի վերայ այբու-
քներից]—Աթոռոյ Աստուծոյ զանազանութեանն—
173... Քրիստոս մարմնով լուսաւորեցաւ ի Թա-
փօր—41 (այլ ձեռքով):

—3ա [Յիշատակարան ճեղինակի]—Համա-
ռօտ հաւաքումն Աստուածաբանութեան գրքոյս: Քիւր-
իւր կոչեցեալ Պետրոս վարդապետն յիշեցիք
միով Հայր մերի, ընթեմելով կամ օրինակելով,
ի մաքրափայլ յաղթօթ ձեռն, և դուք յիշեալ լիշիք
առաջի ատենին Քրիստոսին. ամէն:

—55ա եւ արդ, ժողովօղ հաւաքաբանի աս-
տուածաբանութեան տառիս՝ զՊետրոս Հռոմկա-
յեան պիտակ և ապիկար վարդապետս յիշել ի
Տէր աղաչեմ: Որ և դուք յիշողքդ՝ յիշեալ լիշիք
առաջի անմահ և անբաւոյ զատինն Աստուծոյ.
ամէն:

ՅԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆ ԵՆԱԿԱՎԱԶՈՒՄ ՕՐԻՆԱԿԻ

3ա (Գրչի)

(սեռհանէս մեղսամ[ա]ծ գրիւն):

ՅԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԺԱՍՆԱԿԻ

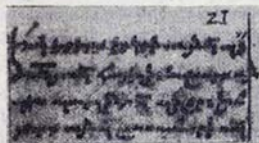
93ա Փա՛ռք... Որ ետ կարողութիւն գրելոյ և

յարարտ ածելոյ զմատեանս Աստուածաբանու-
թեան, ի թուին Հայոց ՌՄԳ (1754), Մայիսի ԻՐ.
ի հայրապետութեան Սրբոյն Էջմիածնի տեառն
Աղէքսանդրի ընդհանրախիշի կաթողիկոսի, և ի
պատրիարքութեան սրբոյն Սաղիմայ և Կոստանդ-
նուպօլսոյ տեառն Թէոդորոսի և տեառն Յակոբայ
սրբաբանութեան և աստուածաբան վարդապետաց, ի
խնդրոյ հայրապետի, եղբօրն իմոյ Զաւարիայ
հեղահոգի, քաղցրիկ վարդապետին, ձեռամբ ան-
գէտ գրչիս՝ տէր Մելիօն նորոնեայիս, որ ի բուն
իսկ յօրինակէ հեղինակէ սորին եղև ընդօրինա-
կեցեալ, ի քաղաքիս Կարենոյ, ընդ հովանեաւ
Սուրբ Աստուածածնի և Սուրբ Լուսաւորչի եկեղե-
ցեացս:

Խնդրի փափագանօք ի յընթերցողացդ ներել
սղալանացս և մս միով Հայր մերի յիշել զիս
ծնողիւքս հանդերձ, Որ և ձեզ յիշողացդ, և ձեզ
յիշելոցս առհասարակ ողորմեսցի Քրիստոս Աս-
տուած իւր միւսանգամ գալտեանն, Որում վա-
յել է փառք յափտեանս. ամէն:

ՅԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՍԺԻ

1բ (ԺԼ Գ. Նօտագիր) նս տիրացու Խաչատու-
րոս գրեցի՝ զայս գիրս. անմեղադիր լնուր. ամէն:
Գրչափորձ՝ 1բ (նույն ձեռքով) Գիրս գրեալ
եղև...: 92բ Բանս ծածուկ...:

180

ՇՆՐՄԵՆ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կոստանդնուպօլիս

ՌՄԳ—1845

ԳԻՐԳ՝ Եղիազար Էջ:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Կազմի կաշին մաշուած, տեղ-տեղ
նախնայ:

ԹԵՐԳ՝ 202. չգրումս՝ 1աք, 2բ, 81բ, 124բ, 198բ—202բ:
ՊՐԱԿ՝ 1×2+25×8: ԼՆԻԹ՝ քաղք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21,7×17,5:
ԳՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Նօտագիր (ճշայ՝ ճա): ՅՈՂ՝ 28:
ԿԱԶՄ՝ սև քծեալ շաղկապեալ անգարող կաշի, միջուկը՝
ստաւարաքար, առաջը՝ բուրգ (գնդիկ՝ Ա, ճաւերջաճ՝
Բ), լուսանցակաշիքը՝ գնդին:

Բ Ո Վ Լ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

2ա Գիրք որ կաշի Շարմէսի Աստուածաբանու-
թիւն, և Վիճարանութիւն աստուածաբանութեան

այլոյ ուրում: Բաժանի չորս ճառորս. Առաջին՝ Վինաբանութիւն աստուածաբանութեան, Երկրորդ՝ Շնորհաց Բրիտանոսի: Երրորդ՝ Առաքելայի աստուածաբանութեան, և Զորեղի՝ Աստուածաբանութիւն յաղագս Աստուծոյ: Սոյն հազագիստ և սիրալիր մատենան գտանեցեալ ուրում քաւեպաշտի, խնդրեալ ի նմանէ, վերադին օրինակեցաւ ձեռամբ տէր Եղիազար յետին ճանաչալ և պաշտօնեայ Սուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ ի քաղն Պալար, յամի փրկչին ի 1845, Հոկտեմբ[րե-րի] 10

Ա. 3ա—31ա [Հատոր Ա. Վինաբանութիւն աստուածաբանութեան]

ա. 3աբ Վինաբանութիւն առաջին. [Յաղագս սանմանի աստուածաբանութիւն]—Աստուածաբանութիւն ըստ ստուգութեան անուանի՝ է բան զԱստուծոյ...

բ. 4ա—6բ Վինաբանութիւն Բ. Յաղագս գոյութեան և հարկաւորութեան աստուածաբանութեան—Գիտ. 1. Աստուածաբանութեան կրկնակի հնարէ և կկատեմ...

գ. 6բ—8ա Վինաբանութիւն Գ. Յաղագս առաջալի աստուածաբանութեան—Գիտ. Ա. Առաքելայ իւրաքանչիւր գիտութեան կրկին է...

դ. 8բ—14բ Վինաբանութիւն Դ. Յաղագս յատկութեանց աստուածաբանութեանց: Գլուխ առաջին—Որպիսի ունակութիւն մտաց իցն աստուածաբանութիւն... (զլ. Ա—Գ):

ե. 14բ—80ա Վինաբանութիւն Ե. Յաղագս աստուածաբանական տեղեաց: Խեղիւր Ա—Աստուածաբանական տեղեաց զի՞նչ են: Պատասխանեմ. յերկուս... (զլ. Ա—Զ):

զ. 81ա—5բ Վինաբանութիւն Զ. Յաղագս հերետիկոսական եախաղատութեանց վնոց—Գիտ. Որովհետև երկաշալկան նախադասութիւնք բազմօրինակ դատապարտին... (զլ. Ա—Բ):

է. 85բ—81ա Վինաբանութիւն Է. Յաղագս երեւիլ հերետիկոսաց—Գիտ. Զամենայն և զիրաքանչիւր հերետիկոսս ոչ դիտեմք աստանօր յիշատակել... Այնպիսի դի Գուրեղիսեանն հաղորդի ընդ այլոց հերետիկոսութեանց նախընթաց դարուց:

91ա «Այս գործ բովանդակէ համառութիւն առաջին հատորի Աստուածաբանութեան ճարտար, յորում պակասին միայն երկու ինչ, այսինքն՝ զգոյշու-

թիւն և ծանօթութիւն ի քաղաքանչիւ և ի մեկնել զգրքս ասորս: Հնոյ և Նորոյ Կտակին յայտարարութիւն երա-յազան ճշման և գաղափարութիւն ասոր պարզեց: Վախ-հան առաջին հատորին:

Բ. 92աբ [Հատոր Բ]. Յաղագս շնորհաց Բրիտանոսի—Խնդրեցես՝ Ա. Շնորհաց Բրիտանոսի որպէս սահմանի: Պատասխանեմ. Պարզ և գերբնական ձրի յԱստուծոյ...

ա. 92բ—108ա Վինաբանութիւն Ա. Յաղագս ներգործութեան շնորհաց—Նրեակ զխոյզ խօսիմք աստանօր: Ա. զհարկաւորութեանէ...

բ. 108ա—14բ Վինաբանութիւն Բ. Յաղագս ունակական շնորհաց—Խնդրեցես՝ Ա. Զի՞նչ է ունակական շնորհքն: Պատասխանեմ, է պարզ Աստուծոյ... Նթէ մատրիոսն Ստեփաննոս ոչ աղօթեր, եկեղեցին զՊօղոս ոչ ունէր: Վախճան:

Գ. 115ա—24ա [Հատոր Գ]. Խեղիւր եախընթաց Յաղագս աստուածաբանութեան:

ա. 115ա—20ա Գլուխ Ա. Յաղագս առաքելայի աստուածաբանութեան—Առաքելայ իւրաքանչիւր մակացութեան՝ է այն ինչ...

բ. 120ա—4ա Գլուխ Բ. Յաղագս բնութեան և յատկութեանց աստուածաբանութեան—Հարց. Արդօք աստուածաբանութիւն իցէ՞ գիտութիւն...

գ. 124ա Գլուխ Գ. Յաղագս աստուածաբանական տեղեաց—Հարց. Զի՞նչ են աստուածաբանական տեղիք... Տասնեորդ՝ վկայութիւն արծա-նահատա պատմագրաց:

Դ. 125ա—96ա [Հատոր Դ]. Առաջին մասն աստուածաբանութեան. Յաղագս Աստուծոյ.

ա. 125—30բ Վինաբանութիւն Ա. Յաղագս այնց, որք վերաբերին առ էութիւնն Աստուծոյ: Խեղիւր առաջերորդ. Յաղագս գայութեան և էութեանն Աստուծոյ: Պրակ Ա. Արքեօք իցէ՞ Աստուծոյ—Գոյն Աստուծոյ է ըստ ինքեան ծանուցեալ յիւրմէ կողմանէ... (պրակ Ա—Բ):

բ. 130բ—96ա Խեղիւր Բ. Յաղագս առաքելութեանց Աստուծոյ: Պրակ Ա. Յաղագս առաքելութեանց Աստուծոյ առնասարակ—Հարց. Զի՞նչ է առաքելութիւնն Աստուծոյ... այսպիսի ասացեալ համառօտ, շատ լիցի (պրակ Ա—Ե):

—197ա—9ա Ցանկ զԲոյս տաղիւն հառադրեալ—Աստուածաբանութիւն՝ [էջ] 1... Յաղագս միշնոր-

Կարող եմ ասել, որ իմ համար իմ հայրենիքն է, իմ հայրենիքն է, իմ հայրենիքն է:

ՉԵՆԱԳԻՐ Բ

ԺԹ—XIX

ԹԵՐԹ՝ 34 (60—93). չգրած՝ 60ա, 90բ—3բ: ՊՐԱԿ՝ 2 (22+12). ՆԻԹ՝ բուր: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 22X16: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ չղացիր (նմուշ՝ 64ա): ՏՈՂ՝ 21—30: ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ն Ի Թ Ի Ի Ն

60բ—90ա ԲԷՄԻ և ԲԻՄԻԱԿԱՆ զիտություն

վրայ տեղեկություն ևն հետևյալն, այսինքն՝ առաջիկայ թուրքերեն գրությունը||—|||իսկ տու հիմաթ էվելա պուրումիզտեն պու իլիմտեն պերի տուր օլուր... պունտեն իլ թիրհէմ սու չգար դալտէ (հետևում է արաբական ٤٤١) ԵԱԲԶԴ՝ թուահաշումներով մի աղիսակ):

60բ և ԳՏԻ՝ այս նշանը ուրիշ տեսակի ստորագր, որ այս լիտենակն պիտի կցուի, և սկզբնապես ԲԻՄԻԱԿԱՆ է, որ ստոր նման կազմած տեսակ մըն է: Հստ այսմ, սույն բնագրին սկզբից թերի է:

Կարող եմ ասել, որ իմ համար իմ հայրենիքն է, իմ հայրենիքն է, իմ հայրենիքն է:

182

ԿՂԵՄԷՍ ԳԱԼԱՆՈՍ,
ՅԱԼԱԿՍ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ

ԺԸ—XVIII

ԹԵՐԹ՝ 101. չգրած՝ 1ա—2ա, 101աբ: ՊՐԱԿ՝ 1X2+1—12X8 (Ա 7)+1X4: ՆԻԹ՝ բուր, լուսագծեալ և լուսադրոշմով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 19X16: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ եօտրգիր (նմուշ՝ 17ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱՋՄ՝ բազմազանի ծաղկաբույր, քիլունքն ու անկիւնները՝ շաղկապազան կաշի, միջուկը՝ ստաւաբույր, աստաղ՝ բուր (Ա փեղկը՝ մասն Ա պրակի):

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Թանաքից գրադարը բերանի քուճակախում, տեղ-տեղ ցեղակիր: Կազմի ծաղկաբույր մաշում, կրեւոր վնասում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ն Ի Թ Ի Ի Ն

3ա—100բ Աստուածաբանութիւն պատուելի հօրն Կալանոսի Թեաղիենսի

1. 3ա—17բ Յաղագս սուրբ խորհրդոց առ հասարակ. Առաջին վիճարանութիւն: Թէ զի՛նչ իցէ սուրբ խորհուրդ և յո՛յց մասանց բաղկանայ (Ա—Ե): Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, թէ հաւատով հաւատաւա՞ր... Եւ այս բաւ է Յաղագս խորհրդոցն առ հասարակ:

2. 18ա—100բ Յաղագս իւրաքանչիւր խորհրդոյ վիճարանութիւն

ա. 18ա—36բ Վասն մկրտութեան. Առաջին գրուվա (Ա—Ե): Թէ օրպիսի ինչ է էօրիւն մկրտութեան. Առաջին խնդիր—Հարցումն. Զի՛նչ իցէ խորհուրդ յկրտութեան: Պատասխանի. է արտաքին լուսցումն...

բ. 37ա—43բ Երկրորդ գլուխ. Յաղագս դրոշմի (Ա—Բ): Առաջին խնդիր. Թէ օրպիսի ինչ իցէ էօրիւն դրոշմի—Հարցումն. Մի՞թէ դրոշմն իցէ ճշմարիտ և լատուկ խորհուրդ...

գ. 44ա—68բ Յաղագս ամենատուր խորհրդոց հաղորդութեան. Երրորդ գլուխ (Ա—Թ): Առաջին խնդիր. Վասն լիճելութեան այսր խորհրդոյ—Հարցումն. Մի՞թէ սուրբ հաղորդութիւն իցէ ճշմարիտ խորհուրդ...

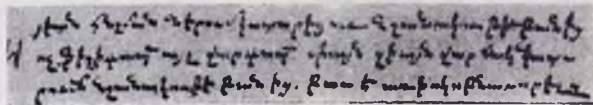
դ. 70ա—86ա Յաղագս խորհրդոց ապաշխարութեան. Զորհրդ գլուխ (Ա—Ե): Թէ զի՛նչ իցէ ապաշխարութիւն. Առաջին խնդիր—Հարցումն. Զի՛նչ է ապաշխարութիւն...

ե. 86ա—8ա Յաղագս խորհրդոց վերջին օծման

նիւանդաց—Հարցումն. Մի՞թէ վերջին օծումն իցէ ճշմարիտ խորհուրդ...

գ. 88ա—93ա Յաղագս խորհրդաց կարգի բաշանայութեան—Հարցումն. Զի՞նչ է խորհուրդ կարգի...

դ. 93ա—100բ Յաղագս խորհրդաց պատկերն. Երբեք ուր խնդիրք (=զուպի)—Հարցումն. Զի՞նչ է խորհուրդ պատկերն: Պատասխանի, թէ պատկեր է...

188

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԷ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 208. չգրած՝ 1ք—1գ. 18ք—9ա. 78ա—4ա. 205ա—8ք: ՊՐԱՎ՝ Ա—ՁX12(Ձ 14)+Ա—ԺԲX12(Է 8. ԺԱ 14. ԺԲ 4): ՆԻԹ՝ բուրբ լուսագծերով և խորհրդանշան լուսագրոյով: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 19,1X13,4: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ եռադիր (եմպ՝ 11ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ դիւնադուն անգղար կաթի, միջուկը՝ ստաւարաբար, աստուղը՝ բուրբ: ՎԻՃԱՎ՝ բանաբից գրադարձը գունավորութեամբ, անդ-անդ փրշում թափում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 2ա—27բ Ի գիրս ֆիսիկային, այսինքն՝ Բնաբանութեան Արիստոտելի. Յաղագս սկզբանց բնական մարմնայ, շարա[կադգայի կարգէ Թէադենասայ] կլիմէս աստուածաբան վարդապետէ Առաջին վիճարանութիւն. Թէ ի՞նչ և բանի՞ք իցնե սկզբունք բնական իրաց:

ա. 2ա—4ա Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, զի սկիզբն առ հասարակ սահմանի յԱրիստոտելէ...

բ. 4ա—5ա Յաղագս նիւթոյ, թէ գո՞յ նիւթ և զի՞նչ իցէ: Երկրորդ խնդիր—Նախ գիտելի է, զի նիւթն է երկնակ...

գ. 5ա—7բ Թէ նիւթ է կարողութիւն կրատական, թէ՞ ներգործական: Երրորդ խնդիր—Նախ գիտելի է, զի կարողութիւն է երկնակ...

դ. 7բ—10բ Թէ առ ա՞ր ներգործութիւն նիւթ է կարողութիւն—Նախ գիտելի է, զի ներգործութիւն բաղադրելոյն է քառակ...

ե. 10բ—2ա Յաղագս գոյացական տեսակին: Հինգերորդ խնդիր—Առաջին եզրակացութիւն. Գոյ

ն. այս բառական իցէ Յաղագս խորհրդաց սրբոյ եկեղեցոյ: Փառք իցէ ամենակարգի Աստուծոյ... ամէն:

Նշումներ. 2բ. Theologia moralis venerabilis P. Clementis Galani Theatini clerici regularis. 3ա. Ex libris Rev. Ignatii Lazarowicz sacerdot armen. 100բ (անընթեռնի):

լստ ենթակայացեալ իրի գոյացական տեսակ...

գ. 12ա—4ա Յաղագս պակասութեան: Վեցերորդ խնդիր, Նախ գիտելի է, զի պակասութիւն է կարողութիւն...

է. 14ա—20բ Յաղագս բնական պատճառաց: Եօթներորդ խնդիր—Նախ գիտելի է, զի պատճառ առ հասարակ սահմանի...

բ. 20բ—4բ Յաղագս արարողական պատճառի: Ութերորդ խնդիր—Առաջին եզրակացութիւն. Արարողական պատճառ է արարօթին սկիզբն...

ք. 24բ—7բ Յաղագս վախճանական պատճառին: Իններորդ խնդիր—Վախճանական պատճառ է արարօթին սկիզբն... և զնոյն ասեմ զանխել մարդկան է և զերկիսայից:

Բ. 27բ—72բ [Կղիմէսի Գալանտի] Վիշաբանութիւն պատուածաբանութեան (Յաղագս խորհրդաց եկեղեցոյ):

Տե՛ս ձեռ. Մ 132, 3ա—100բ. 1/ 27ա—48ա. 2/ 48ա—72բ (1ք 8 ա—ք. ե—է, իսկ 8 գ—գ համառոտում և տարբեր դիւակարգութեամբ, նման Մ 107-ին. Վր. 72բ տարտադր խառնակութեան Մնաց անկատար):

Գ. 75ա—201ա [Կղիմէսի Գալանտի] Յաղագս աստուածային բացարձակ կատարելութեանց, այսինքն աստուածային ստորգիծիւթացն

Տե՛ս ձեռ. Մ 137, 1ա—71բ. 8 ա/ 75ա—81բ, բ/ 81բ—98բ. դ/ 98բ—108ա. ղ/ 108ա—25ա. ի/ 125բ—58բ. ճ/ 137ա—78ա. լ/ 178ա—201ա:

Դ. 201բ—4բ Յաղագս ամենասուր բերորդութեան, իրգ-ռուտանաւոր ասացեալ Կղիմէս վարդա-

պետի—Ջէն այնչափ եռեակ անձնեայ՝ / ՋՀայր,
զրորդի և զՀոգի նոցայ...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ՕԱՄԱՆԱԿԻ

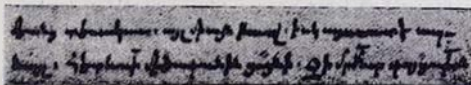
1գ Ագնեան՝, Հոգի Սուրբ, Աստուած ճշմարիտ,
կարող լեր ինձ մեղաւորիս՝ հասանել աւարտ գրոյս
(նման՝ 74բ)։

204բ Թվին ՌՂԶ (1647) գնացի Ըսպանան,
երբ Սպանանայ դուրս ելայ՝ Թվին ՌՃԲ (1653), երբ
եկի մեծն Հրոտմ՝ Թվին ՌՃԹ (1660), Թվին ՌՃԺԳ
(1664) ձեռնադրեցայ քահանայ շնորհօք Սուրբ
Հոգոյն։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՅԱԿԱՅԻ

204բ Յիշատակ է գիրքս այս մղտսի Միրիեա-
նին և ծնողաց՝ Այվազին և Թուրվանեան, որ ետ ի
ձեռն Կարեայ առաջնորդ Խանակ վարդապետին,
որ որքան կարգացոյց՝ ասասցէ զողորմին Այս եղև
ՌՃԶԶ (1737) Թուին, ի մեծ քաղաքն Բիւզանդիա։
Ելում՝ 1ա, Ե 33 Philosophia et Theolo-

gia... in Lingua Armena...
Կեմադրոյմ՝ 1ա, 208բ Քրիստոսի ծառայ ներ-
սեւ, ՌՃՀ (1721)։

184

ԳԷՈՐԳ ՄԽԼԱՑԻՄ ՕՂԼՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՂԱԳՎ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ժԸ—XVIII

Թեթ՝ 78. չգրում՝ 1աբ, 78աբ։ ՊԼԱՎ՝ Ա—ԺX5(Թ,
Ժ 8)։ Լեթ՝ բաղը, «V. G» լատագրոյմով (տարբեր՝ 71—8)։
ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 20,4X15,3; ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միաթիւ՝ 3; ԳԻՐ՝ Եօ-
ւորգի (նման՝ 5ա)։ ՅՈՂ՝ 25 (13ա—75բ), 28 (2ա—12բ)։
ԿԱՂՄ՝ չդանակեանց գրչապագրով կանաչաւուն կաշի, միջու-
կը՝ ստուարթաւոր, առտաղ՝ բաղը (մասն պանդոնակի)։
ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), բաղը։
Գրադաշտը գոնափոխում։ Կազմի կաշին էմբոսած, եզերը
վիճԱԿ՝ բառաբար։ Մի քանի տեղ (71ա—75բ) քանափոխ
գրադաշտը գոնափոխում։ Կազմի կաշին էմբոսած, եզերը
մաշում, տեղ—տեղ ցնցակն։

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

2ա—75բ Աստուածաբանութիւն յաղագս քա-
նանայագործութեանց եկեղեցւոյն Քրիստոսի, շա-
րաքեցեայ ի մեծ անտի և ի ջանոյն Հայաստա-
նեայց եկեղեցւոյ՝ ի տեսուէն Գեորգ անպաշտ և ուղ-
ղափառ քահանայ Մխլաթմ Օղլու կաշեկցելոյ, ի մէջ
քանտին Յոանկատանայ, ի քափն Քրիստոսի 1713,
իսկ Հայոց 1162 (1713)

— 2ա [Բնարան]—Սթանլիի եղև գիտութիւն...
Խաւարն ի քէն ոչ խաւարեցի, Լեւ. Սաղմոս, 138
(=ՃԼԸ, 6—12)։

— 2բ Նախերգանք—Ես ոչ մարգարէ [էի] և
ոչ որդի մարգարէի, այլ հովիտ էի, և

Թութ քաղէի. և յանկարծակի յափշտակեաց
գիտ Տէր ի հօտից, և մարգարէանամ (Ամովս,
է, 14—15)։ Զայս երբեմն Ամովս մարգարէն, զնոյն
և ես առձայնեմ, Ես ոչ աստուածաբան և ոչ աշա-
կերտ աստուածաբանի, այլ նուաստ հովիտ քանա-
ւոր խաշանց Քրիստոսի, հազիւ կացեալ էի ի լայ-
նատարած անդաստանս գրոցն հայրապետաց զհո-
գևոր պտուղս քաղել, և նոցօք զեկեղեցի Աստուծոյ
կերակրել, երբ յանկարծակի ըմբռնեալ ի դերա-
րիստոսեան հերձուածողաց, սկսայ աստուածա-
բանել ի վերայ քահանայագործութեանց եկեղեց-
ւոյն Քրիստոսի։

Բոխեաց սիրտ իմ աղբիւրաբար,
Բարբառեցաւ լեզուս հարտար,
Բացաւ բերան իմ ճոխարար՝
Ճատել զդրոհորդս սրբաբար
Դու, Տէր, հոգի կենդանաբար,
Տուր զօրանալ լեզուիս տրկար,
Զսուրբ խորհուրդս բացայայտել,
Զհակառակորդս յանդիմանել,
Զճշմարտութիւնդ փառաւորել,
Զնեղան որդիս խալտառակել,
Զուղարհաւատս մխիթարել
Եւ ի յերկնքս մուծանել։

Մի՞ որ զարմացի, որ զթուական ֆրիստոսի չորս տարի անելի եղաք ի վերայ, քան զթուական լադինացոց, զի այժմ ամենայն իմաստունք ֆր-
ոսն իսպազաց այնպէս համարեն:

ա. 3ա—5ա ձգմարիս մեկնութիւն է քանակա-
յագործութեանց ըստ վարդապետութեան Աստուա-
ծայունը գրաց: Գլուխ Ա—Մի՛ համարիք, ասէ Տէրն
մեր Քրիստոս...

բ. 5ա—6ա Գլուխ Բ. Յաղագս եօթն քանակա-
յագործութեանց—Քահանայազործութիւնք կոչին
խորհուրդք եկեղեցւոյ...

գ. 6ա—7ա Գլուխ Գ. Յաղագս մկրտութեան—
Հրամայեաց Աստուած ի մէջ օրինաց իւրոց...

դ. 7ա—8ա Գլուխ Դ. Յուցանի՛ զի Տէրն մեր
մկրտեցաւ ի ջնոհմէն բոլոր անձամբն—Նախ և
առաջ դիտելի է, զի Յովհաննու...
ե. 8ա—10ա Գլուխ Ե. Թէ Քրիստոս առաքելա-
բն ընդհանրապէս մկրտելն զհաստացեալսն—
Նախ և առաջ՝ վասնզի և առաքելքն ըստ կերպին
Յոհաննու...

զ. 10ա—2բ Գլուխ Զ. Թէ և մասնաւոր լուց-
մունեն ոչ երբա՞ծ Քրիստոս—Զի որպէս քահանային
իսրայելացոց...

է. 12բ—3ա Գլուխ Է. Թէ որպէս Քրիստոս
զպակասութիւնն պէս պէս մկրտութեանց օրինացն
եկից և զտկարութիւնն հաստատեաց—Առաջին և
զիսկաւոր պակասութիւնն այս էր...

ը. 3ա—5բ Գլուխ Ը. Յաղագս անկեղծեմ եղեալ
տղայոց—Հերձուածող վարդապետքն լադինացոց
ուսուցանեն...

թ. 15բ—7բ Գլուխ Թ. Յաղագս կնեյոյ—Ի Հին
Օրէնսն թագաւորքն Իսրայէլի օծանէին...

ժ. 17բ—8ա Գլուխ Ժ. Մի՛քէ՛ առանց մեռելի
կնիք լինի, քէ՛ ոչ—Իսկ երկրորդ երկրայաւութիւնն է՝
մի՛քէ՛ առանց մեռելի կնիք լինի...

ձ. 18բ—20բ Գլուխ Ժ. Յաղագս հաղորդու-
թեան—Բազում անունն ընկալաւ երրորդ քահանա-
յագործութիւնն...

ժբ. 20բ—2ա Գլուխ Ժբ. Պատմութիւն փսփոխ-
մանց պատարագին և հաղորդութեան—Որպէս իս-
րայելացիք ի հթման երեկոյն...

ժգ. 22ա—4բ [Գլուխ Ժգ]. Մի՛քէ՛ քազում
հացքն սեղանոյն կարեն Քրիստոսի մարմին լինել—
Ոմանք ասեն, թէ ոչ կարեն...

ժդ. 24բ—9բ [Գլուխ Ժդ]. Մի՛քէ՛ քաժակ հաւ-
կաւոր իցէ վասն պատարագի—Յայտ է, զի առա-
քելայն երբեմն առանց քաժակի...

ժե. 29բ—31բ Գլուխ Ժե. Յաղագս նիւթոց ճա-

ղորդութեան—Յայտ է, զի թէպէտ Քրիստոս քա-
ղարէ...

ժզ. 31բ—2բ Գլուխ Ժզ. Մի՛քէ՛ սեղան հաւկա-
ւոր իցէ վասն պատարագի—Յայտ է, զի Քրիստոս
սեղանին ընթերցաւ...

ժէ. 32բ—3ա Գլուխ Ժէ. Յաղագս հաւկաւորաց
պատարագին—Առաջին՝ հարկաւորն է, զի պատա-
րագօղն քահանայ լիցի...

ժը. 33ա—5ա Գլուխ Ժը. Յաղագս հաւկաւորու-
թեան ժողովոյն—Յայտ է, զի Քրիստոս ժողովեալ
զաշակերտս իւր...

ժր. 35ա—6ա Գլուխ Ժր. Թէ ո՞յք են, որք կա-
րող են մեծնեալ ի սեղան Տեառն—Ամենասուրբ
եկեղեցին Քրիստոսի զըրրոս ազգս մարդկան ար-
տաքսէ...

ի. 36ա—8ա Գլուխ Ի. Թէ ո՞յք են արժանաւոր-
բն հաղորդիլ մարմնոյ և արեան Տեառն—Ցեւտ
արտաքսելոյ զերայայս, զթերահատաս...

իա. 38աբ Գլուխ Իա. Թէ յո՞րում ժամու Քրիս-
տոս զգոհութեան հացն և քաժակն փոխարկեաց ի
մարմին և յարին իւր—Ի յարարողութեանն Քրիս-
տոսի պարտ է զհինգ պահս ժամու որդել...

իբ. 38բ—43բ Գլուխ Իբ. Համաձայնութիւն ա-
րարողութեան Քրիստոսի ընդ խորհրդատեղին
մերոյ—խորհրդատեղն մեր, զոր կարծեմ շա-
րադրեալ ի սուրբն Գրիգորէ...

իգ. 43բ—6բ Գլուխ Իգ. Յաղագս խորհրդոյ և
պտղոյ պատարագին—Աստուած պատիժ մահուլակի
մեղաց զմահն եղեալ...

իդ. 46բ—9ա Գլուխ Իդ. Յուցանի պարտաւոր-
ութիւնն հաղորդելոց գտայս՝ վկայութեամբ Հոռո-
մայ եկեղեցւոյն—Յայտնի է այս՝ նախ և առաջ ի
սուրբն Կիպրիանոսէ...

իե. 49ա—51բ Գլուխ Իե. Յաղագս չորրորդ
քանակայագործութեան, որ է օծում կամ ձեռնա-
դրութիւնն ապաշխարողաց և հիւանդաց—Փափա-
հատեցն չորրորդ քահանայագործութիւն կամ
խորհուրդ...

իզ. 52ա—6ա Գլուխ Իզ. Մի՛քէ՛ օծումն հիւան-
դաց հաւկաւոր իցէ—Նաև փափահատեցն ուսու-
ցանն, թէ չէ հարկաւոր...

իէ. 56ա—7ա Գլուխ Իէ. Յաղագս հինգերորդ
քանակայագործութեան, որ է օծումն ներքեալ քա-
նանայից—Իսրայէլացիք սովոր էին պէս պէս ա-
նուշահոտ իւղովք...

իը. 57ա—64ա Գլուխ Իը. Յաղագս վեցերորդ
քանակայագործութեան, որ է ձեռնադրել զկարգա-

տուս—Կարգն քահանայութեան կամ հովիւութեան կամ վարդապետութեան...

Իբ. 64ա—8ա Գլուխ ԻԹ. Բան սրբոյն Յոնաննու Ոսկեբերանի, արտաճանեալ ի ներքողեան ճառէն սրբոյ Գրիգորի լուսաւորչին ըննողէմ հռովոաց ժամանակին իւրաց՝ ցոյցանելով, թէ ճշմարիտ առայնդորաց մեռաց պարտիմք հնազանդի կ պղծոց... զգոյշեալ—Այսպիսի, ասէ, վայել է մեզ քահանայապետ...

Ի. 68ա—70ա Գլուխ Լ. Ցաղագս եօթեւորդ ֆահանայագործութեան, որ է պսակն—Լատինացիք

զեօթներորդ խորհուրդն եկեղեցւոյ ամուսնութիւն անուանեն...

Լա. 70բ—1ա Գլուխ ԼԱ. Եզրակցութիւն յաղագս բոլոյ և անուանց խորհրդոց եկեղեցւոյ—Ի մէջ վարդապետաց եկեղեցւոյ առաջին թուող և անուանող...

Իբ. 71բ—5բ Գլուխ ԼԲ. Յորդորակ առ այնքարմայս հայոց—Ահա, ցուցաք յայնպէս զճշմարտ քահանայագործութիւնս... և երկնից արքայութեան իւրում արժանի արասցէ. ամէն, Վերջ:

Ընթանալով շինութեան. Դարձաւ ինչպէս սրբոյն
ԴԵ. Եւ յարգեալ իւրեք զիւրեք զիւրեք զիւրեք զիւրեք
— Բարձր, զիւրեք զիւրեք զիւրեք զիւրեք զիւրեք զիւրեք —

185

ՄԵՍՐՈՎԸ ՏԵՐ-ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԱՐՁՐՈՒՄԵՑԻ, ՀԱՌԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ

Կոստանդնուպոլիս

ՌՄԿԷ—1818

Դիւթ՝ 6եղեակը:
Թերթ՝ 80. չղորած՝ 80բ: ՊՐԹ՝ Ա—Լ՝X10: Նիթ՝ բոլոր,
լուսագրոյնով: Մեծութիւն՝ 20,5X14,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միայն
սին: Դիւթ Եօթորդի (ճամույ՝ 8ա): ՏՈՂ՝ 16: ԿԱԶՄ՝ ոսկեգոծ
ծաղկազրոյնով կանաչաւուն կաշի, միջուկը՝ ստաւարաշուրթ,
ստաւար՝ բազմագունի ծաղկաբաշտ, լուսանցակազրոյ՝ ոսկեգոծ: ՊԱԶԱՆԱԿ՝ 3(Ա—Գ) + 3(Դ—Ջ), բոլոր, Աս, Զք
պատուած աստառի ծաղկաբաշտով:

ՎիճԱԿ՝ բաւար: Կազմի եզրերը բերետակի մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—69բ Աստուածաբանական ճառ ի վերայ շնորհաց Բրիտանոյ: Մաղկաբաշտ հաւաքեալ ի գրոց աստուածաբան վարդապետաց՝ աշխատասիրութեամբ Աբգրովցի Տէր-Յարութիւնեան տեսան Մեսրոպեայ զաստու լաւանայի Սուրբ Աստուածածնի մայր եկեղեցւոյ, ի փառս փրկչին մեռոյ Յիսուսի Բրիտանոյ: Ի պատրիարքութեան աստուածաբանական տեսան Պողոսի շնորհաբար աբեպիսկոպոսի և աստուածաբան վարդապետի Անդրիանուպոլսեցւոյ: Յամի Տեառն 1818 և Հայոց ՌՄԿԷ (1818), Յուլիսի Գ, ի Կոստանդնուպոլիս

—1բ—5բ Ներածութիւն ի ճառս շնորհաց—Ա. Սէրն Բրիտանոյ ստիպէ զմեզ քննել...

6ա—69բ Աստուածաբանական ճառ ի վերայ շնորհաց Բրիտանոյ

ա. 6ա—9ա Գլուխ առաջին. Ի վերայ էօրեան շնորհաց Բրիտանոյ—1. Հարց Ա. Զի՞նչ է շնորհքն Բրիտանոյ...

Արարական թուահամարները ցոյց են տալիս հարցադրմանը:

բ. 9բ—11ա Գլուխ Բ. Ի վերայ բաժանման շնորհաց: Պարապում—16. Աստանոք Նախ շարունակաբար...

գ. 11ա—5բ Գլուխ Գ. Ի վերայ ձրիատուր շնորհաց—33. Հ[արց] Ա. Քանի՞ պատիկ են ձրիատուր շնորհքն...

դ. 16ա—7բ Գլուխ Դ. Ի վերայ ներգործական շնորհաց, թէ զինչ է և ֆանիպատիկ—Յուցաք ի վերոյ (20). Թէ հանդարար շնորհքն...

ե. 18ա—22ա Գլուխ Ե. Ի վերայ բաւական շնորհաց, թէ զինչ և ֆանի—66. Առ յաշողակի ծառնութեան յայր գիտելի է...

զ. 22բ—7բ Գլուխ Ջ. Ի վերայ քաշման բաւական շնորհաց—81. Հ[արց] Ա. Բաւական շնորհքն պարզեմ՝ ամենեցուն...

է. 27բ—45բ Գլուխ Զ. Ի վերայ գործադիր շնորհաց—95. Հ[արց] Ա. Զի՞նչ է գործադիր շնորհքն...

բ. 46ա—50բ Գրովս Ը. Ի վերայ ունակական կամ սրբաբար շնորհաց—172. 2[արց] Ա. Զի՞նչ ինչ անուանս ունի ունակական շնորհքն...

բ. 50բ—62բ Գրովս Թ. Ի վերայ առաջին գործոյ ունակական շնորհաց, այսինքն՝ ի վերայ առ դարութեան մեղատիւն—192. 2[արց] Ա. Զի՞նչ է արդարութիւն մեղատիւն...

ժ. 62բ—9բ Գրովս Ժ. Ի վերայ երկուրդ գործոյ սրբաբար շնորհաց, այսինքն՝ ի վերայ արդիւնաւորելոյ զարդարն—230. 2[արց] Ա. Զի՞նչ է արդիւնքն... Ազգս հայոց զթրիստոնէութիւն ոչ պահէր.
—70ա—80ա Օ[գնեա] 2[ոգի] Ս[ուրբ]: Ցանկ

(առաջիայական՝ Ա—Օ)—Ադամայ շնորհն... Օ-ժանդակ շնորհք:

ՏԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1ա (տե՛ս):

Գրչափորձ՝ 80բ Մ (50) դուռ:

Ի վերայ ունակական կամ սրբաբար շնորհաց—172. 2[արց] Ա. Զի՞նչ ինչ անուանս ունի ունակական շնորհքն...

188

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎՈՒՎ ԱՅԵՑԻ, ԱՍՏՈՒԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—XVIII

ԹԵՐԹ՝ 40: ՊՐԱՎ՝ 1—6X8: ՆԻԹ՝ բուրբ, լուսադրոյմով: ՄՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20,8X15,2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝ Եօրգիւր (Նմուշ՝ 3ա): ՅՈՂ՝ 28—31: ԿԱՅՄ՝ ստուարաբուրբ. բիկունք՝ կաշի, աստաղ՝ բուրբ: ՊԱՂԱՆԱՎ՝ 1+1, բուրբ: ՎԻՃԱՎ՝ բաւարար:

Ո Վ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—40բ [Յովհաննէսի Զուղայեցոյ Աստուածաբանութիւն]

ա. 1աբ Յաղագս շարամանութեան աստուածաբանութեան ընդ մարդկութեանն անձն Բանին ընդ բնութեան մարդկային—Վասն զի մակացուցըն է...

բ. 1բ—2բ Յաղագս թէ յեւրեակաց պարզառութեանց շարժմանեաց միտուս...—Զոր ինչ տնօրինիչ էր...

գ. 2բ—3ա Յաղագս թէ երեւի պարզառութեամբն Քրիստոսի զաներևոյթան է երեւի շարժամանութեամբն...—Վասն զի արդարն մակացու...

դ. 3ա—5ա Յաղագս թէ ամենայն իր սանձանաւ ճանաչի...—Ըւ արդ, որովհետեւ...

ե. 5ա—6բ Յաղագս թէ որպէս ամբարմին Բանըն եղև մարմին...—Ըւ արդ, երեւի...

զ. 6բ—7բ Յաղագս թէ Քրիստոս ի մարմնի զիարդ Աստուած ճանաչի—Դարձեալ որպէս ծուխ...

է. 7բ—8բ Յաղագս աստուածաբանութեան, թէ մարդեութեամբն Քրիստոսի եղև փոփոխութիւն...—Որպէս ուսաք բնականօք...

ը. 8բ—14ա Յաղագս անգագոցիւց ընդձանաւ...

կանաց, որով զպարագրեալ է շուրջն ինքեանց ծանուցանի է իմանի—Զի ահա մինչև ցայս վայր...

բ. 14ա—7ա Դարձեալ... պարտ է մակացուցըն սանձանաւ իւրով ճանաչիլ գաստաւածութիւն Քրիստոսի—Յետ մակացուցի ճանաչելոց...

ժ. 17ա—22բ Յաղագս... Աստուծոյ Բանին, թէ անկարելի էլոյր լուսով բնականին... ճաստեւի իսկութեանն, եթէ ոչ լուսով շնորհաց...—Ամենայն էակ յորժամ իմանի...

ժա. 23ա—4ա Դարձեալ... թէ որպէս երեւակփ տարակցեալ բնութիւն միաւորեցան է միացան անշփոթաբար...—Դարձեալ ծանիր, զի ի մակացութիւնս...

ժբ. 24ա—6ա Յաղագս... թէ որպէս իմաստասիրական հաւաքաբանութիւն ընդձանաւաւն էլոյր նախադասութիւնն է նովալ եզրակացութիւնն, նմանապէս է աստուածաբանութեան նախադասութիւնն պարտ է լինել ընդձանրիցն ընդձանրաւ, է էակացն էակ տայ, որ է Աստուած է Բան, որով ապա է նշմարիտ եզրակացութեան ճաստեւիմ...—Յետ բացման ական մտաց...

ժգ. 26ա—9ա Դարձեալ... թէ մի է սկիզբն Հայր Որդոյ ծննդեան է Զօգոյ բոյնմանն է մի պատեալ երկցուն, որպէս նախ փիլիսոփայականն տարամաբանէ է յետ այնորիկ աստուածաբանութիւնն ենթադրաւ...—Ըւ արդ, յետ այնորիկ մակացուացն պարտ է...

ժդ. 29ա—30ա Յաղագս... թէ որպէս հակադարձի մեծն ընդ փոքրն է փոքրն ընդ մեծին, երմանապէս...աստուածութեանն ընդ մարդուն է

մարդոյն ընդ աստուածութեանն...—Յետ ճանաչման ամենեցունց է խոստովանելի...

ձե. 30ա—3բ Դարձնալ... ընդդիմադրութիւնէ առ այնոսիկ, որք զնեւհակ նախադասութիւնսն կազմեն ընդդէմ նշմարութեանն և եզրակացութեան—Յետ մակացութեան հակադարձութեանն...

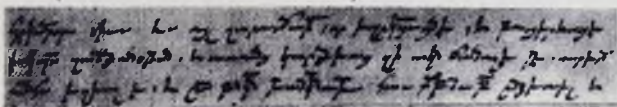
ձգ. 33բ—4ա Եւ յաղագս դարձնալ աստուածաբանութեան, քէ զոր ինչ սրբաբանքն ասացին մարգարէք սակս Քրիստոսի յիւրաքանչիւր դարս յանգելոյ և լցնալ կատարեցաւ զնախանձութիւնսն—Այլ, արդ, ընդ ընդակն...

ձէ. 34ա—5ա Դարձնալ... քէ պարտ է քանին

Աստուծոյ... հասանել նաեւալման և եզրակացութեան աստուածաբանութեան Աստուծոյ—Ահա, արդ, զամենայն զնախադրութիւնս...

ձբ. 35ա—8բ Դարձնալ... քէ պարտ է եզրակացութեան աստուածաբանութեանն Քրիստոսի միջնորդ լինել—Բայց բարդ կան նախադասութեան...

ձբ. 38բ—40բ Դարձնալ... որ երբեք ձեռք եզրակացութեամբ եզրակացուցանի զաստուածութիւնն Քրիստոսի...—Աստուծոյ յետ մակացութեան... այլ ոչ ունիմ վկայութիւն Որդի զհաճոյսն Աստուծոյ առեալ, այլ զնեւհակն,

187

ԿՂԵՄԷՍ ԳԱԼԱՆՈՍ, ՅԱԼԱԳՍ ԱՍՏՈՒԱՏԱՅԻՆ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ—XVIII

ԳՐԻԳ՝ ՔՈՒՄԱՍ:

ԲԵՐԲ՝ 72. յգրում՝ 72ա: ՊՐԱԿ՝ 1—9ՃԸ: ՆԻԹ՝ բարդ, լուսադրոյով: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 18,8×11,9: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ Նուրգիւր (նմոյ՝ 39ա): ՑՈԼ՝ 32: ԿԱՋՄ՝ կարմիր լար, միջուկը՝ ստուարաբար, քիկունքն ու անկիւնները՝ սև կաշի, աստաղը՝ պեմպեմպե քրքից: ՊԱԶԱԿԱԿ՝ 1+1, բարդ:

ՄԱՆՐԱԿԱԶՈՒԹԻԻՆ—Ձ ա ր ղ ա գ ի ռ՝ հանգուցաբեր, բաշեգիւր: ԳՈՆԵՐ՝ կարմիր:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Թանգից օռչ քերքեր զունաթափում, տեղ-տեղ խախտում, լուսանցքներով խճաւորեան հետեւի:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1ա—71բ [Կղեմեսի Գալանոսի Յաղագս աստուածային քաջարձակ կատարելութեանցն, այսինքն՝ աստուածային ստորագիշխանցն]

ա. 1ա—5ա Չորրորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—Բ): Յաղագս աստուածային գոյութեան միութեան: Առաջին խնդիր—Գոյ Աստուած, է հիմն մերոյ հաւատոյ...

բ. 5ա—15ա [Յաղագս երանելի տեսութեան: Հինգերորդ վիճարանութիւն: Խնդիր Ա—Դ): Յաղագս երանելի տեսութեան. Մի՞թէ կարէ լսութիւնն Աստուծոյ տեսանելի մօտ, այսինքն՝ ճանաչիլ հա-

յեցողական ճանաչմամբ: Առաջին խնդիր—Պատասխանի ստորաանով ճուշտանի նախ հաւատով...

գ. 15ա—21ա Յաղագս գիտութեան Աստուծոյ: Վեցերորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—Գ): Մի՞թէ գոյ գիտութիւնն էնր Աստուծոյ և ո՞րք իցեն առաւելալ ենթակալ ճորին: Առաջին խնդիր—Նախ՝ պատասխանիլ, քէ...

դ. 21ա—3բ Յաղագս կամացն Աստուծոյ: Երեւորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—Ձ): Մի՞թէ գոյ էնր Աստուծոյ կամ և կամեցողութիւնն և զի՞նչ իցէ առաւելալ ենթակալ ճորին: Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, թէ գոյ ներաստուածական...

ե. 29բ—47ա Յաղագս ամենասուր Երրորդութեան: Ութերորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—է): Թէ քանի՞ են աստուածային բղխմանքն: Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, թէ աստուածային բղխումքն...

զ. 47ա—59ա Յաղագս աստուածային մարդնորութեան: Իններորդ վիճարանութիւն (խնդիր Ա—ծ): Թէ զիսի՞նչ կարելի է աստուածային մարմնացում, այսինքն՝ Աստուծոյ ստամանդան: Առաջին խնդիր—Նախ գիտելի է, զի մարմնացան...

է. 59ա—71բ Յաղագս հրեշտակաց: Տասնե-
րորդ վիճարանութիւն (խնդիրք Ա—է): Մի՞րժ
հրեշտակը զոն մարմնատէր, բէ անմարմինէ: Ա-
ռաջին խնդիրք—Նախ գիտելի է, թէ գոյ... բաւ է
յաղագս հրեշտակաց. ամէն:

Ն 107 Հնազորում Վիճարանութիւնները համարակա-
ր. ամ էն Ա—է,

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

43ա Թումաս տ:

62բ Թումաս ճթ:

188

ՊԵՏՐՈՍ ԱՎԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՍՏՈՒԱՅԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՔԱՐՈՂՉՔ

ՌՄԻՆ—1776

ԹԻՐԹ՝ 222. չգրած՝ 47ա—8բ, 57բ—8բ, 80ա—1ա,
144բ, 210բ—22բ: ՊՐԱՎ՝ 1—20×12 (ե—զ 10, է, Թ 8, Ճ 4,
14, Ի 4): ՆԻԻԹ՝ բազմ, յառաջագումով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21×
16, 9—18, 2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ ճշտագիւ (ճմազ՝
18ա): ՏՈՂ՝ 23—42 (յառն): ԿԱԶՄ՝ դրոշմագաղղ շագա-
նակագոյ կաշի, միջոյնը՝ տախտակ, աստաղը՝ բազմ: ՊԱՆ-
ԳԱՆԱՎ՝ 1, բարդ, սկզբից:

ՎԻՃԱՎ՝ քառաւոր: Տեղ-տեղ քանակի ճաղագում (88—
112, 191—7), մի էանի քերքեր քիւտեմէյին մասից կա-
կատում: Կազմի կաշին 2—3 անդ ցեցակեր, Բ փեղկի տախ-
տակը կատարում, Լզերը մաշում, աստաղի քերքեր ընկած.
մնացել են մաստէններ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—46բ [Գիրք, որ կոչի Աստուածամանու-
թիւն, աւարեալ ի Պետրոսէ վարդապետէ նախի-
ջանեցոյ Աղամալխան...]

Տե՛ս ձեռ. № 130, 5ա—122բ. Ցոյր. յաւ Տ 1/ 1բ—
34բ, 2/35ա—45բ, 4բբ. /45բ, Տիւտատակարան /46ա: ԵԳ-
ՎԵՍՏԱ /46աբ, Տունի զխանիչ և պրակաւիչ թուր, Աղբը-
նատուրի տեղերը բաց:

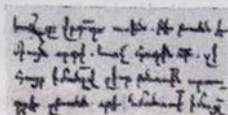
Ր. 49ա—218բ [Քարոզ տարեկան, արարեալ]

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

72բ (ԺԹ դ., շղագիր) Մովսէս աստուածա-
[բ]ան վարդապետին:

Կնեադրոշմ՝ 71բ Քրիստոսի ծառայ Յովսէփ
վարդապետ: 72բ (անընթեռնիկ):

Գրչափորձ՝ 72բ Բարեբար Տէր և ւ:

Պետրոսի վարդապետի նախիջանեցոյ Աղամալխ-
ան...]

Տե՛ս ձեռ. № 174, 38ա—195ա. Տ 1/48ա—58բ, ք/
62ա—4ա, զ/64բ—7բ, ղ/68ա—9ա, Լ/69ա—80ա, զ/
80բ—9ա, է/89ա—90ա, ք/98բ—101բ, ք/101բ—4ա,
ձ/104բ—8բ, ծա/109ա—15ա, ծք/115բ—8բ, ծգ/119ա—
20բ, ծղ/121ա—5ա, ծկ/125ա—7բ, ծզ/127բ—34ա,
ժ/134ա—42բ, 145ա, ժք/143ա—4ա, ժք/145ա—54ա,
ի/154ա—7ա, իա/157ա—65ա, իք/165բ—7ա, իզ/
167բ—70բ, իղ/171ա—2բ, իե/172բ—4բ, իզ/175ա—
7ա, իե/177ա—80բ, իք/181ա—90բ, իք/180բ—2ա, յ/192բ—
7բ, յա/187բ—8բ, յք/198բ—201բ, յգ/201բ—2բ, յզ/202բ—
3բ, յե/204ա—5բ, յզ/206ա—8բ, յե/208ա—11բ, յք/211բ—
7բ, յք/217բ—8բ: Տունի համարակարում և ցանկ:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

219ա Ի 1225 (1776) թիւ, Սիրիւիք, զՀայր
մեղայի զՊիղորմին մի զանց աղբէք, և դուք ըն-
կալեալ զմասն:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

61բ (1825 թ., շղագիր) Յամի Տեառն 1825,
Փետրվարի 16-ին սկսայ գրել, որն երկուշաբաթի
Կնեադրոշմ՝ 1ա, 46բ, 54բ, 62ա, 218բ Գիրքս
Սուրբ էրմանձնի է:

1825 թ. փետրվարի 16-ին սկսայ գրել, որն երկուշաբաթի
Կնեադրոշմ է. 1ա, 46բ, 54բ, 62ա, 218բ Գիրքս

189

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

ՌՄԾԵ—1806

ՄՍՏՅՈՂ՝ Ստեփանոս վրդ. Տփլիսեցի:
 Թեմ 188. չգրած՝ 1ա—4ր, 6ր, 123աբ, 176ր, 188բ—
 98ր: ՊԲԿ՝ 1×3+1—19×10+1×3: Լիթ՝ բուրբ, լուսա-
 դրոյնով: ՄԵՍՈՒԹԻԽ՝ 20,8×15,8: ԳՐՈՒԹԻԽ՝ միասին: ԳԻՐ՝
 եօրցիւր (նմուշ՝ 72ա): ՅՈՂ՝ 22: ԿԱԶՄ՝ դրոյնազարդ քաջ-
 շազանակազուն կաշի: միջուկը՝ ստուաբարուք, աստառը՝
 ծաղկաբուրբ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 3+3, բուրբ (քերականութիւն՝
 1—3, 194—8):

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԱՊՈՒԹԻԽ՝—ճիւղածով զարդեր՝ 5ա, 6ա, 7ա,
 85բ, 86ա, 122բ, 124ա:
 ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Թանախք գրազարդ զանափայտած:
 189—86 քերթեր, Բ փնկը մասամբ ցնցակեր: Կազմի բի-
 կունքի կաշին պատռուած:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Խ Ն

Ա. 5ա—122բ Գիրք որ կոչի Աստուածանմա-
 նութիւն, արաբեայի Պետրոսէ վարդապետէ նախի-
 ղնացելոյ Աղամախան, ի փառքս Աստուծոյ և յօ-
 զաւա մանկանց եկեղեցւոյ, յամի Տեառն ՌԶԿԹ
 (1769) և ի բաւականութեան Հայոց ՌՄԺԸ (1769),
 ի Մարտ ամսոյ 1:

Եւ արդէն իսկ նորոգ օրինակեալ ըստ կարի
 զգուշութեամբ ի վայելչ անձին տեառն Ստեփան-
 նոսի աստուածաշնորհէ վարդապետի Տփլիսեցւոյ,
 յամի Տեառն 1806 և ի թուրի Հայոց 1255 (1806), ի
 Դեկտեմբեր ամսոյ 1 սկսեալ:

—5բ—6ա Յառաջաբանութիւն—Արարածապա-
 տում մարգարէն Մովսէս...

1. 7ա—85բ Հատար առաջին

ա. 7ա—8ա Գոլփ նախ[ը]նքաց. Թէ որքան
 մեծ իցէ ճանաչելն զԱստուած—Ճանաչումն Աս-
 տուծոյ այնքան մեծ է...

բ. 8ա—10բ Գոլփ երկրորդ. Յաղագս նմանու-
 րեան, բաժանեալ յերկուս պրակս: Պրակ առաջին.
 Յաղագս զանազանութեան նմանութեանց—Նմա-
 նութիւն է ընդ սեղիս...

գ. 10բ—4բ Գոլփ երրորդ. Յաղագս թէ որով
 եղանակաւ իմանի Աստուծոյ, բաժանեալ յերիս
 պրակս: Պրակ առաջին. Թէ աստուծային էութիւնն
 է անիմանալի...—Աստուածային էութեան ի մէջ...

դ. 14բ—24ա Գոլփ չորրորդ. Յաղագս նմանու-
 րեան Աստուծոյ, որ արտաճանի յանձնաճանութե-
 նէն եօրին, բաժանեալ ի հինգ պրակս: Պրակ առա-
 ջին. Յաղագս թէ էութիւնն Աստուծոյ է անձանմա-
 նելի...—Ան ի բարեպէս գիտել...

ե. 24ա—31ա Գոլփ հինգերորդ. Յաղագս էա-

կան ստորոգիւիացն Աստուծոյ, բաժանեալ ի հինգ
 պրակս: Պրակ առաջին. Յաղագս թէ Աստուած է
 գոյացական էակ...—Ան ի բարեպէս...

զ. 31ա—8բ Գոլփ վեցերորդ. Յաղագս նմա-
 նութեանց, որք արտաճանին ի գերազանցական
 ստորոգութեանցն Աստուծոյ, յերիս պրակս բա-
 ժանեալ: Պրակ առաջին. Թէ Աստուած է ճշմարիտ
 էակ—Եւ ոմանք յատկութիւնք էակի...

է. 38բ—48բ Գոլփ եօթներորդ. Յաղագս նմա-
 նութեանց, որք արտաճանին ի պարզութեանն Աս-
 տուծոյ, յերիս պրակս բաժանեալ: Պրակ առաջին.
 Թէ Աստուած է բնականաբար պարզ—Պարզութիւ-
 նն սահմանի...

ը. 48բ—52ա Գոլփ ութներորդ. Յաղագս նմա-
 նութեան, որ արտաճանին յանձնութեանն Աստուծոյ—
 Անհետութիւնն աստուածային սահմանի...

թ. 52ա—4ա Գոլփ իններորդ. Յաղագս նմա-
 նութեանց, որք արտաճանին ի յափտեանականու-
 րեանն Աստուծոյ—Եւ քանզի աստուածային...

ժ. 54ա—6ա Գոլփ տասներորդ. Յաղագս նմա-
 նութեանց, որք արտաճանին յանձնութեանն
 Աստուծոյ—Եւ ի անհետութեանն...

ժա. 56ա—9ա Գոլփ մեծաւորութեան. Յաղա-
 գրս նմանութեան, որ արտաճանի յանպարագրու-
 րեանն Աստուծոյ—Ան ի բարեպէս իմանալ...

ժբ. 59ա—61բ Գոլփ երկուսասներորդ. Յա-
 ղագս նմանութեան, որ արտաճանի յանձնութեանն
 Աստուծոյ—Աստուած վասն իրոյ...

ժգ. 62ա—4ա Գոլփ երեքասներորդ. Յաղագս
 նմանութեանց, որք արտաճանին յանձնութիւնութեանն
 Աստուծոյ—Փոփոխութիւնն ինի շարժմամբ...

ժդ. 64բ—71բ Գոլփ չորեքասներորդ. Յա-
 ղագս նմանութեանց, որք արտաճանին ի նախազա-
 դափարութեանցն Աստուծոյ, յերիս պրակս բաժա-
 նեալ: Պրակ առաջին. Յաղագս թէ նախազադա-
 փարք իրաց... զիարդ իցեն—Գիտելի է, զի նախա-
 զադափար իրաց...

ժե. 71բ—85բ Գոլփ ճեգնասաներորդ. Յաղա-
 գրս նմանութեանց, որք արտաճանին ի զօրութեանց
 կամացն Աստուծոյ, բաժանեալ եօթ պրակս: Պր-
 ակ առաջին. Յաղագս նմանութեան, որ արտա-
 ճանի ի նախաճանախութեանն Աստուծոյ—Թէ իցէ
 կամք... ոչ համընթանան սոքայ ի միասին: Աւարտ
 առաջնոյ հատորին:

2. 86ա—120ա Հատոր երկրորդ
ա. 86ա—94ա Գլուխ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի ի սուր Երրորդութենէն, բաժանեալ ի շոքս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի ի ճանաչմանէ սրբոյ Երրորդութեան—*Նրանելի Երրորդութիւնն...*

բ. 94ա—9բ Գլուխ երկրորդ. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի ի յատկութեանց Հօր Աստուծոյ, բաժանեալ ի շոքս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան Հօր ի կողմանէ գրութեան—*Հայրութիւնն կրկին կերպի...*

գ. 99բ—106բ Գլուխ երրորդ. Ֆաղագս նմանութեանց, որ արտաճանի ի յատկութեանց Որդւոյ, բաժանեալ յերրորդ պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի ի յատկութեանց Որդի—*Գիտելի է, զի յատկութիւնք...*

դ. 106բ—9ա Գլուխ չորրորդ. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի յերկրորդ տեսակէ յատկութեանց Որդւոյն Աստուծոյ. բաժանեալ յերկուս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան, [որ] արտաճանի ի յատկութենէ զօրութեան—*Ցատկութիւնք Բանին...*

ե. 109ա—11բ Գլուխ ճինգերորդ. Ֆաղագս երրորդ տեսակի յատկութեան Որդւոյն Աստուծոյ, բաժանեալ յերկուս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան, որ արտաճանի ի մարդկութեան Բանին Աստուծոյ—*Ջի որպէս վերոյգրեալն էին...*

զ. 111բ—5բ Գլուխ վեցերորդ. Ֆաղագս յատկութեանց Հօգւոյն Սրբոյ, բաժանեալ յերկուս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան Հօգւոյն Սրբոյ, ըստ ռոմս սուրբ—*Ջատառութեանց Հօգւոյն Սրբոյ...*

է. 115բ—7բ Գլուխ եօթերորդ. Ֆաղագս յատկագրեմից Հօգւոյն Սրբոյ, բաժանեալ յերկուս պրակս: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան Հօգւոյն Սրբոյ, ըստ ռոմս սուրբ—*Սրբութիւնդ աւնուր քանարձակապէս...*

ը. 117բ—20ա [Գլուխ ութերորդ... բաժանեալ յերկուս պրակս]: Պրակ առաջին. Ֆաղագս նմանութեան Հօգւոյն Սրբոյ ի կողմանէ եօթանց պարգեաց եւ այլոց յատկացիոց—*Հոգին Սուրբ ըստ զանազան պարգեաց...* ի նմանութիւն սրբոյ Երրորդութեան վերանայցեն: Որում փառք յափտանան. *ամէն:*

—120ա—1ա Վերաբանութիւն—*Ի վախճանի ծանկեր... եւ յանցանացն ներումն շնորհեացէ. ամէն:*

—121ա [Յիշատակարան գրաց: Մայրակապ՝ «Պետրոս»]

Ի թուականիս Հայոց
Ջինգղանակերպս երկոտասան
Ճէ-պիս պատկեմ, դիր ե քսան,
Ի քսանէն զերկոսն հան
(12X100+20+2+551-1769),
Գտցես զթիւ գրքոյս շարման:
Ապա եթէ նաև կամիս
Ան ի գիտել զամսոյս քանիս,
Լրումն եղև ի խաղձ ամիս || (121 բ)
Պայծառ արփի արդարութեան,
Սազող մեզ յոյս իմաստութեան,
Երգեմ քեզ փառս լիաբերան
Ցաւարտ գործոյս քնազանցական:
Տուր ինձ լինի վեհիդ նման,
Ընդ որում ազդի այս հանգաման,
Լամեա նաև պատկերող համայն
Բերել ըստ այս զքոյդ կերպարան:
Որով եղեալ աստուածանման,
Լիցին քոյդ տեսութեան,
Սուրբ նախապաշտի քան զհոգեման
Տալով ընդ մեզ ի յափտան:
Մաղթեմ զերջարող գերապանծ,
Ոյց մեծագին ձեռնմ զայս գանձ,
Սնիսախտ սիրով զաղափարեալ՝
Ամթինք եւ անյաւուրած:

—121բ—2բ Գովեառ աստուածութեան (ծայրակապ՝ «Աստուած Պետրոս») —*Ամենաաքանչ խոր էութիւն, անքնին եւ անմատոյց, ի բազմազանութիւն էից դու միայն եթէ էակ, ո՛հ...*

Բ. 124ա—76ա Եզրակացութիւն եւ ճամառացւոցմունք ճոցին առաջին ճատորի Աստուածաբանութեան թիվարտի

ա. 124ա—7ա Վիճարանութիւն առաջին (պրակի Ա—Գ): Պրակ առաջին. Արդեօ՞ք իցէ ըստ ինքեան ծանուցեալ կամ ապացուցական է, բէ գոյ Աստուած—*Ասելի է նախ:*

բ. 127ա—31ա Վիճարանութիւն երկրորդ (պրակի Ա—Գ): Պրակ առաջին. Թէ ո՞ր իցէ կառարիչ աստուածային բնութեան...—*Ասելի է նախ. Բնութիւնն...*

գ. 131ա—43բ Վիճարանութիւն երկրորդ (պրակի Ա—Թ): Պրակ առաջին. Ֆաղագս պարզութեան Աստուծոյ—*Խնդրի նախ. Արդեօ՞ք...*

դ. 143բ—59բ Վիճարանութիւն չորրորդ. Ֆաղագս ճանաչելութեան եւ տեսութեան Աստուծոյ ի

մէնը (պրակք Ա—ԺԲ): Պրակ առաջին. Արդեօ՛վ
զատուածային էութիւնն հնար է տեսանել մարմ-
մնաւոր աշօք—Ասեկի է նախ. Բացարձակապէս
անհնար է...

և. 160ա—6ր Վիճարանութիւն հինգերորդ. Յա-
ղագս գիտութեանն Աստուծոյ (պրակք Ա—Դ): Պր-
ակ առաջին. Արդեօ՛վ Աստուծո՛ իցէ գիտութիւն...
—Ասեկի է նախ. է յԱստուծո՛...

գ. 166բ—76ա Վիճարանութիւն վեցերորդ. Յա-
ղագս նախատեսութեան ապագայից (պրակք Ա—
է): Պրակ առաջին. Զի՛նչ և քանիպատի՛կ իցէ ա-
պագայն—Ասեկի է նախ... զոր ունի յԱստուծո՛, են
կենար ի նմա՛ Վարձան առաջին հատորին, որ
Յաղագս Աստուծոյ և ստորոգելեաց նորա:

դ. 177ա—87բ [Յովնաննու Միրզայեան վա-
նանդեցոյ] «Տեսական կոչեցեալ Տապար սիրոյ, պա-
րունակիչ փաստից ինչ, որք ցուցանին զպատեա-

ռաց ընդ ներգործութեանց իւրեանց զմանակցու-
թեան. թէն ի մեծագոյնս տարածանիցեն». № 8029,
1ա]:

—177ա—8բ Նախարանութիւն—Դէպ լինէր եր-
բեմն, զի նպատահաւոր սրբոյն Սաղիմայ՝ Պողոս
վարդապետն Անդրիանուպոլսեցի... Նուստո ծա-
ռայի Միրզայեան Յովհաննու Վանանդեցոյ, ի Զը-
միտներա, 1804 և ի 27 Հոկտեմբերի.

179ա—87բ Արդեօ՛վ պատեառ ինչ ի մեծագոյ-
նրս տարածեալ յառաջածիցէ զԵրեւակ ներգործու-
թեան—Կամեցեալ բացայայտ զխնդիրս... յարմա-
տարի խլումն նոցին ամենեցուն և ևս՝ վերջ.

—188ա [Ուսանաւոր]—Հիղարայ է այդ վէճ
բազմագլխանի, ի զեղելի զմին՝ երկեակ րուսա-
նի... Յորոք ճշմարիտ կարի լաղաւարդի:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ՅԱՄԱՆԱԿԻ
5ա (տե՛ս),

... Զաւարդ, այլ ինքն ի շէրքերէն - որք են նախ որ...
... Զաւարդ, այլ ինքն ի շէրքերէն - որք են նախ որ...

140

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—XVIII

Գրիգ՝ Ղազար:

Թերթ՝ 44: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԱԿԸ: Նիթ՝ բուրդ. «D &
(DLAUW» յուսարբանով: Մեծութիւն՝ 18,8×15,4: Գրի-
թիւն՝ Լեկոն: Գիր՝ Շտորգի (հմտ.՝ 16ա): ՏՈՂ՝ 27 (1ա—
36բ), 28 (37ա—44բ): ԿԱՋՄ՝ ծաղկաբուրդ. քիկուէքն ու
Լզերեր՝ կարմիր կաշի, միջուկը՝ ստաւարաբուրդ. աստուր՝
կազմի ծաղկաբորդի: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 3+2, բուրդ, մասն առ-
տառի:

Վիճակ՝ բարաւոր: Ստորին յուսանցէներ ձերտեաւած:

Ո Ր Վ Լ Կ Ե Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն Ի

1ա—44բ Զնագիւթ և զիմաստալից Գիրքս
աստուածանմանութեան արարեալ տեսնել Պետրո-
սի վարդապետի, Նախիբիվանց Աղամայեան, կո-
չի և յսկ Փերսովեան, որ էր ընդի վիթաւն Մերոյ
Էլմիածնի մեծի գահին Հայկազեան. որ և շա-
րադրեալ և ի յոյս անեալ ի փառս ամենասուրբ Եր-
ւորդութեանն Աստուծոյ և ի յօգուտ յուսաւորութեան
մանկանց եկեղեցոյ և մանաւանդ ուսումնարան և
իմաստասէր բարունեացն Բարսեղաց, ի հայրապե-
տութեան տեսնել Միմէօնի սրբազան և գիտեակեան
կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց և ի պատրիարքու-
րեան սրբոյ Նրուսաղէմի Մերոյն Յակոբայ Աթո-

ռայն հանուրց Հայոց տեսնել Յովակիմայ սրբա-
կոնն ճգնակիր բարունապետի և ի պատրիարքու-
թեան Կոստանդնուպոլսոյ տեսնել Զաւարդայ բազ-
մերջանիկ և ազգասէր անուանեալ բարունապետի,
յամի Տեառն 1773-ին և թուականութեան մեռում
ՌՄԻԳ (1774)—ին

Տե՛ս նաև. № 189, հա—122բ. Յոյր. 1/ար. 3 1/2 հա—
44բ (1բ՝ 3 ժոյ, իսկ 3 ժոյ զիսկարգութե՛ն՝ ԵՄԵՆ՝ Զուհի՝
3 2, 4/բբ. Յիշատակարան, «Դոպետ» (անդ, 86ա—
122բ):

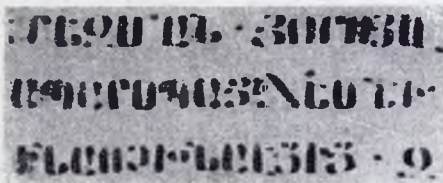
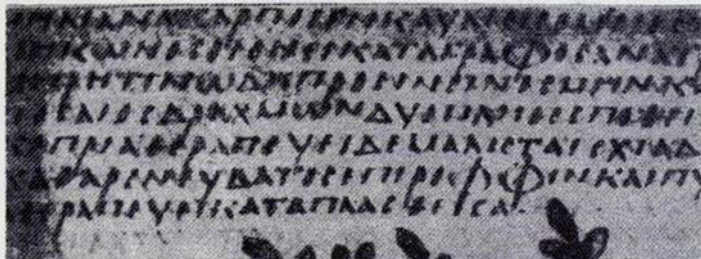
ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ՅԱՄԱՆԱԿԻ

44բ Արք, սոյն իմաստալից մատենան ես՝
ապիկար Ղազարս գրեցի, որ եմ աշակերտ Մովսի-
սի բազմաշխատ վարժչին, որ և Տէր տացէ ամա
վայելողին և իմոյ վարժչին կեանս բարիս. ամէն,

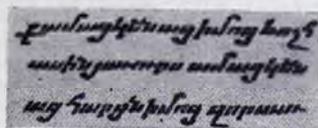
Զ Նիկիոյն զԵրեւան, Բարսեղ
Երազարդ Զաւարդ Երեւան
Զ Երեւան Զաւարդ Երեւան
Զ Երեւան Զաւարդ Երեւան

Գ. Ղևտականքն, Դ. որ է Թիւթն, Ե. երկրորդ Օրէնք: Արդ, աղաչեմ զհանդիպողստ սմա, յիշման արժանի առնել զիս՝ զանարժանս, նաև հայրն իմ՝ զՅովանէս մղտսին, և զամենայն ազգայտոհմս մեր՝ զկենդանիս և զհանկուցեալս, և որ յիշեթցարտի մտօք և Աստուած ողորմի ասէ մեզ, նոյն ինքն Քրիստոս Աստուած ձեզ և մեզ տացէ զհօր անուպառ բարիսն: Եւ նմա փառք յաւիտեանս: Ի թվականութեանս Հայոց ՊՂԶ (1447) և ի յամսնան Յունիսի Ը:

2. 301ր (ԺԵ՝ դ.) Դրիգոր Անեցի:

3. 1ա (ԺԶ—ԺԷ դդ.) Ղատուն բաշային հոգոյն, կենաղբոշմ՝ 1ր, Գիրքս Սրբոյ էլմիածն[այ] զրթատան է. 1813, 2ր, 327ր Գիրքս Սուրբ էլմի[այ]ծնա է:

142

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

Հոսմ

ԶԺԸ—1269

Գրիգ' Մարգարէ: ԿԱԶՄՈՂ' Կատարեցին արկ: ՍՅԱՅՈՂ' Կարգաւեա լին:

ԹՅՈՐԹ' 328—1 (տե՛ս Պատկերակ): ՊՐԱՎ' Ա—[Խ×12 (Դ, ԺԳ 2, Ջ 8, ԺԳ 11, ԺԸ 4, ԻՐ 6, ԽԳ 10, Լ 1, ԼՐ 7): ՆԻԹ' մագաղաթ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ' 20,8×15,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ' երկսին: Գրի' բոլորգիր (Նմալ' 13ա): ՅՈՂ' 45: ԿԱԶՄ' դարմագաղ շաղանկազոյն կաշի' զանաւոյ, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կապոյտ կտու (ԺԷ դ.): ՊԱԶԱՆԱՆ' սկզբում 1 քեր բուլք, հաջորդ յերեքամեակի մէջ:

ՄԱՐԱՆԱՎԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա խ ա Ր ա Ն' 2թ, 76թ, 167ա, 184թ, 284թ: Ճ ա կ ա տ ա զ ա Ղ' 87ա, 98ա, 66թ, 106ա, 110թ, 116թ, 124թ, 181ա, 189ա, 267թ, 278ա, 289թ: Լ ա ս ա Ե զ ա զ ա Ղ' բառակն: Ջ ա Ր զ ա զ ի Ր' հաճախագիր: Գ ա յ Ն Ն ի Ր' մօզ-վաճառք (2թ, 76թ), շաղանկազոյն (87ա—289թ), երկու տաքեր ձեռնով:

ՎԻՃԱԿ' բառաբար: Պատկերաւոր: 77 կտրկառնում և լրացում: Կազմի եղբիւր մայրամ, զանակն ու քիկուրէք վճատում, փակեցնենք ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1. Նսայի—Մրք. 2թ—38թ:

2. Առակ—Գրք 39ա—46ա (սկ. ԺԹ, 9 աՎկայ ստառ):

3. Ժողովաղ—Գրք 46ա—51թ:

4. Երգ Երգոց—Գրք 51թ—4թ (ունի' աԳիտա-ցի):

5. Իմաստութիւն—Գրք 54թ—60թ (Ա, 1—Գ, 13 աղ. գիտացա, ԺԱ, 25 ա[ձի սիր]ես...):

6. Եղբ Գ—Գրք 61ա—76ա (տե՛ս № 351, Ա. § 17):

7. Սաղմոս—Գրք 76թ—124թ (ունի' աՓոքր էիս: Բաժանուած է կանոնագլուխներ, որոնց վերջերում՝ օրհնութիւնք, Տե՛ս № 182, Բ, § 1, ա/80թ: 1աւ ք/86թ: զ/92թ—3աւ զ/93աւ: Ե/98աւ: զ/104թ: Է/110աւ: Ը/116թ: Ք/116թ: Ժ/122աւ: Ժա/123աւ: Ժք/124աւ: Ժզ/124թ: Ժզ/124թ: Ժե/123թ—4աւ):

Նոր Կտակարան տե՛ս Դ, § 1—28:

Բ. 1. 124թ—33թ [«Աղաւթամատոյց» Պ 17Կ, 545ա]: Քարոզ գիշերային պաշտամանց—Ջար-թուցակք ա մանեքեան... Աղօթք—Քրիստոս Որդի Աստուծոյ... ամէն:

2. 133թ—48թ [«Պատարագամատոյց» Պ 17Կ, 551թ]: Օրէնք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ—Ցոր-ժամ կանխացի քանանայն պատարագ մատուցա-նել... Երգ երկնորին պաշտաման—Շնորհեա մեզ... առաքեա ի մեզ... ամէն:

Ժամակարգութիւն տե՛ս Ե, § 1—3:

Գ. 144ա—56թ [Ի Մատեան Ողբերգութեան գր-րոց Դրիգորի Նարեկացւոյ]

1. 144ա [Նորին հսկողի Բան Ին—... Բարձ-րոյ] թեան քաղցրութեամբ:

2. 144ա—5ա Նորին... Վասն լալական սր-գոյ: ԻՋ—Եւ արդ, ստուգապէս...

3. 145ա—6ա Նորին... ԻՆ—Եւ քանդի ընդ որքանայն...

4. 146ա Վասն ջերման... ԻԹ (=ԻՐ, հա-տուած Ե)—Արդ, այսքանեացս...

5. 146թ—8թ Նորին... Դաւանութիւն... ԼԴ (= հատուած Գ)—Խոստովանիմք և դաւանեմք...

6. 148թ—50ա Նորին Վասն մեղաց փոստովա-նութեան: ԽԵ—Եւ արդ, յայս Բարեաց...

7. 150ա—1թ Նորին... Վասն խաչելութեան խորհրդոց: ԿՋ—[Արդ, որ որ...] Իսկ ինձ եղիցի պատգամս...

8. 151թ—2թ Նորին... Ի սուրբ Աստուածածի-նը... Բան Ջ—Եւ արդ, ի վերայ...

9. 152թ—3ա Նորին... Եւ ի սուրբ հերշտակա-կան զօրս: ՋԱ—Ընդ Աստուածածինն...

10. 153ա Նորին... Բան ՋԹ—Աստուած և Տէր, կեանք և արարիչ...

11. 153ա—4թ Նորին... Վասն զիշերականիցն: Բան Ղ—Բարեբանեալ...

12. 154թ—6ա Նորին... Վասն Էկեցէյնց: ՂԱ—Տէ՛ր, Տէ՛ր գթութիւնսնց...

13. 156ա Նորին... Բան ՋԴ—Աստուած յաի-տեանական...

14. 156աթ Նորին... [Բան ՂԵ]—Անգագկն արդար...

Դ. 1. Գործք Առաքելաց—Գրք 157ա—81ա:

2. Քուրք Յակոբայ—Քղթ 181ա—2թ (Ա, 1—Դ, 5 աճամ թէ վայր[ապար]ա):

3. Քղթ Յովնանու Գ—Քղթ 183ա (սկ. 3 աճը-մարտութեանդ):

4. Քղթ Յուդայի—Քղթ 183ա—4ա:

5. Աղեւն Երազի—184ա:

—ԺԴ Քղթ Պողոսի—Ցուք. 184թ—8ա. ՎԳ. 188ա: 8. 188աթ (Կից' 188թ աբայց գրեցան ի Պօ-ղոսի Երեսաց միայն թուիթք հինգ...):

6. Առ Հոսովանցիո—Քղթ 189ա—98ա:

7. Ան Կորեքացիս Ա.—Գլ. 198բ, Թղթ 198բ—207բ,

8. Ան Կորեքացիս Բ.—Գլ. 207բ, Թղթ 207բ—13բ,

9. Ան Գաղատացիս—Գլ. 213բ—4ա, Թղթ 214ա—6բ,

10. Ան Եփեսացիս—Գլ. 217ա, Թղթ 217ա—20ա,

11. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 220ա, Թղթ 220ա—1բ (Ա, 1—Գ, 12 չի Քրիստոս Յիսուս),

12. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա.—Թղթ 222ա—3բ (սկ. Ա, 10 չի մեկնություն),

13. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ.—Գլ. 223բ, Թղթ 223բ—4բ,

14. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 224բ—5ա, Թղթ 225բ—9ա,

15. Ան Տիմոթեոս Ա.—Գլ. 229բ, Թղթ 229բ—30ա (Ա, 1—11 չվարդիպալեստոթեանս) 2, 13 չ[Պոնտացոյ Պիղատոսի...],

16. Ան Տիմոթեոս Բ.—Գլ. 230ա, Թղթ 230ա—2ա,

17. Ան Տիտոս—Գլ. 232ա, Թղթ 232ա—3ա,

18. Ան Փիլիմոն—Գլ. 233ա, Թղթ 233աբ, —Վերագիր, Թիլադուրի, Նաւաւիւթ.—233բ—4ա (տե՛ս № 187, 444ա),

19. Թղթ Ծանրի.—Թղթ 234ա,

20. Մատթեոս—Ա. 234բ—57բ,

21. Մարկոս—Ա. 257բ—73ա (ունի՝ ճճարուցեալ),

22. Դավան—Ա. 273ա—99ա,

23. Յովնան—Ա. 299բ—309բ (Ա, 1—ԺԱ, 42 չառաքեցեք զիս),

Մահաբանք տե՛ս № 187:

Բ. 1. 310աբ [Աստուածայայտնութեան ժամակարգութիւն, այլ և բովանդակ տարւոյն՝ ըստ ընթերցումին և ըստ այլ կարգազմանցն—Յուսուարի Ե սրբոյ շրջագալուցին...] ալէլու. Տէ՛ր, ի գորութեան ջուսմ.../ Սուրբ Խաչին առաւօտին... Աւետ. Յովհ. Ին՝ յԵւ ոչ ոք... Աստուծով գործեցանք (Հմտ. № 179, Բ, § 4. ա):

2. 310բ—1բ Կանոն հազորդ տալոյ... ասէ՛ զաղօքս—Տէ՛ր Աստուած զամենակալ...

3. 311բ—8ա Կանոն համարէն ներքեցեցոյ... և ասն զաղօքս զայս—Աստուած յաւիտեանական, անըսկիւրեմ... /Ընդ որում... վայելէ փա՛ռք... յաւիտեանից. ամէն...

Ղ. 1. 318աբ Յաղագս երկօտասան առաքելոցն, զոր պատմէ վստմական Դոռթքեսու՝ գրով—Ա.

Պետրոս առաքեալ ի Գալիլեա... քարոզեալ... ԺԲ. Սիմոն Նախանձախոյզ... զՎստմադրութիւնս եկեղեցականաց:

2. 318բ—20ա Յաղագս երկօտասուն և երկու աշակերտաց Տեառն՝ ճօրին Դոռթքեսի ասացեալ—Ա. Յակոբոս եղբար Տեառն՝ եպիսկոպոս Երուսաղէմի... ԶԲ. Սոքա երեքեանք... առ ի Ներոնէ Քազաւորէ զլիստեցան:

Քարգմանիք՝ 320ա. «Զայս, ահա, երկիս երեսեալ և ամենափարթամն Դարձեալ ի Հոռմ եղեալ, ի ձեռն Հոռմեական զրոց յիշատակարան եթող, յոր[ն] և մեր յկափորեալ առ ի յելլագացոցն ձայն փոխաբարգմանեալ՝ յայտնի բաւորիցս արարաք: Զիւրաբանիւր անուն եթանասուն և երկու աշակերտաց զկարգ և զՎստմոս, և նշարաւորեանք զայս առեկալեալք, ցանկի առաքեալն զեկով վստն սոցայ, այսպէս ասէ. Որք և յառաջ քան զիս եղև ի Տէրս:

3. 320ա—2բ Անուանէ երկօտասան մարգարէիցն՝ քէ՛ աստի՝ էին և ո՛ւր մեռան և քաղեցան (—Ման ԺԲ մարգարէիցն. նաև՝ Եսայի, Երեմիա, Նաթան, Եզեկիէլ)

320ա Ա. Յովսէփ—Սա էր ի Բեղամովթա...

320ա Բ. Ամովս—Սա էր ի Թեկուր...

320բ Գ. Միքիաս—Սա էր ի Մորաթա...

320բ Դ. Յովէլ—Սա էր ի զաւակէն Ռուբենի...

320բ Ե. Կըրիւմ—Սա էր ի Միգիմա...

320բ Զ. Յովնան—Սա էր յԱրթաշատ...

321ա Է. Նաւում—Սա էր յԵլիսեան...

321ա Ը. Ամպակովն—Սա էր ի ցեղէն Եմա-

տոնի, յազարակէն Բենաջուրա...

321ա Թ. Սափոնիա—Սա էր ի ցեղէն Եմաւոնի,

յազարակէն Մարանաթա...

321բ Ժ. Անգէաս—Սա էր ի ցեղէն Դեան...

321բ ԺԲ. Զաբաբիաս—Սա էր յԱրթաշատ...

321բ ԺԳ. Մաղաֆիաս—Սա էր յԱրթաշատ գերութեան...

321բ ԺԴ. Եսայի—Սա էր ի ցեղէն Դեան...

322ա [ԺԵ.] Յերեմիաս—Սա էր յԱրթաշատ...

322բ [ԺԶ.] Նաթան—Սա էր մարգարէ յաւու-

րոս Դաւիթի...

322բ [ԺԷ.] Եզեկիէլ—Սա էր ի Սարիրայ...

յարիցէ զանոն դարձեալ լինել զ[...],

Է. 323ա—5ա [Ի Մառեան Ողբերգութեան

գրոց Գրիգորի Նարեկացոյ]

1. 323ա [Նորհն... Բաճ ԶԲ (ճատուած Զ)—Մի

ածեր... ապականու]թիւն գործիցէ...

2. 323ա—4ա Նորհն... ԿԵ—Եւ արդ, եւ նախ-

նիս...

3. 324ա—5ա Նորին... ՄԶ—Իսկ զառիթան մահու... զօրութիւն անվթարելի, Եւ թեզ փառք յամենայնի:

Ը. 327բ—8բ Տեանն Ներսիսի Հայոց կաթարիկոսի ասացելալ—Հաւատով խոստովանիմ... //Եւ թեզ փառք... հոգեյալ ալմմ է միշտ:

Ք. 2ա [Յանկագրութիւն գրչի՝ ի Գործոց Առաքելոց և Աւետարանէն Մարկոսի. հայառաւ լատիններէն]—Լեկցիս ակդում արքսդօրում... էդ բորդատէ տէում ին զօրքօրէ վէշում (Lectio acium apostolorum... et porlate deum in corpore vestr).

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 26ա (Մարգարէ գրչի) Վարդան եղբայրն մեզ... (1 բառ չնշուած) Երեսու Տէր Յիսուս տացէ նմա զանմահական բաժանն և զմայլեցուցել զնա ի յիւր կենեարար սեղանն:

38բ Սիւսա էր օրինակն, և այլ լկար ստոյգ օրինակ:

76ա Սաստիկ ծուռ էր օրինակն և ըսխալ:

124բ Օրհնութիւն թեզ, Ծրորորդութիւն, ի վերջ հասնալ զծիս. ամէն:

273ա Եւ Քրիստոսի փառք: Թէ իբրա է, ես ոչ գիտեմ, Տէր գիտէ...

325ա փառք... Ի յամի եաթնհարիւրերորդի ութ և տասներորդի (1269) թրականութեանն Հաւ[ի]ոց տոմարիս, յորում Ժամանակի հովիւէր զուղղափառութիւն հաւատոյս քրիստոնեութեան վերադիտողական իշխանութեամբ ճշմարիտ աթոռակալ Լուսաւորիին մերո՞ւ տէր Յակոբոս, աստանօր յանգ ելեալ կատարեցաւ աստուածախոս մատենան ի մեծամասնեան բաժնի մասին Նուրախի, ի նահանգիս յՈւրախկան, ի գերանշակ և յականաւոր մայրաքաղաքիս Հռոմ, ընդ հովանեաւ Սուրբ առաքելոյս վստապատիւ և վեճ անբաւեալ ի վերնումն Երուսաղեմի՝ Պետրոսի՝ վիմիս հաւատոյ, և տիեզերարւոյ և համատարած հօրս բարեխնամի, անոթոյս ընտրութեան՝ Սուրբ առաքելոյս Պողոսի, ի հանգըստարանիս Հայոց, որ է շինեալ ի բազում աշխատութեանց՝ յուրվից աղքատաց և փարթամաց, և ամենայն ոգ, որ եկեալ է ի յեկրպագութիւն սուրբ առաքելոց՝ ինքնալծար կամաւ ձեռնտու եղեալ է արդեամբք ի շինութիւն տանն, որ շատ և որ պակաս՝ ըստ իւրում կարի՝ Որոց ամենեցունց Տէրն և ամենակալ և ամենառաւոր ի բարի պարգեւն հարիրապատիկ, հազարապատիկ և բիւրապատիկ հատուցումն արասցէ ի յարքայութեանն իւրում:

Նոցայ որ յառաջագոյն աշխատեալ են ի տունս, գի ոմանք // (325բ) ի յանցեանէ, որ յառաջագոյն աշխատեալ են, հանգեալ են ի Քրիստոս, և ոմանք գնացեալ յաշխարհն իւրեանց, որոց ամենեցուն Քրիստոս Աստուած առհասարակ ողորմեսցի, Եւ որք ի յալմու ներկալ[ի]ս քնակեալ են ի տունս՝ փառազրարճ քահանայք անթիժք և անարատք, քարեշուք ծերունիքն Գրիգորն և Առաքելալն. եւ սոքա ևս, որ մանկական տիօք արիանան ընդդէմ դաշմահար անտիցն Քնիւարալ՝ Ստեփաննոսն և Կարապետն, իսպառուրն և Յովհաննէսն, Թորոսն և Նղիազարն և Վարդան Արեւիցին. այլ և արիական ճգնաւորս՝ բարձուց խաչին Քրիստոսի և հնեանոց լուսաշաւիղ ճանապարհացն Տեառն՝ Արևիկան և Կոստանդին, Սարգիս Սուրբ Մարեցի և Ստեփաննոս Խլաթեցի, Կիւրակոս և Ներսէս, Տիրատուր և Խաչեն, Յովհաննէս Արեւմտի և փոքր Խաչեն, Արեւիկն և Վասիլն, Կոստանդին Պրեմիկ, Վարդան փոնափառն և այլ Գրիգորի Ոմնացոյ և Գրիգոր Կիլիկեցի, Պողոսի և Պետրոսի Երկախոյ, Ստեփաննոսի և Անեանացն, Յովհան և Յովհաննէս, Սիրուն կոչկարն և Գրիգոր Արեւմտի, Գրիգորի և Կարապետի: Սոքա են քնակիւր տանն ի յալմուս, որք թողեալ զաշխարհ իւրեանց և զազգ, զտուն և զհայրենիք, եկել պանդըրտաբան ի դուռն Սուրբ առաքելոցս Պետրոսի և Պաղոսի, և ակն ունին յուսոյն յախտեանից և անպատում հանգըստեանն:

Իսկ հանգեմալ այսորից և կանայք պատրականք և պարկեշտ պառաւունք կան քնակեալ ի տունս՝ աղքատք և աղքատացեալք վասն Քրիստոսի, զնտախաշտիք և պահակացք: Այլ և կան ոմանք ի սոցանէ կուսութեամբ նահատակեալք, և այլք, որք պարկեշտաբար մոռնանացեալք ի կենցաղս, յետո հոռեանցան. վերնական յուսոյն և ակն ունին հանգըստեանն արդարոց:

Արդ, Տէրն ամենակալ, Հայրն բարեաց, Աստուածն ողորմութեան և Տէրն զթութեան, որ աւտուրն է ի տուրս և շնորհն ի ձիրս, առատապէս հնդղէ զողորմութիւն իւր ի վերայ ամենեցուն, որ ի յայտունն են աշխատեալ՝ առաջնոցն և միջնոցն և վերջնոցս, որ շատ է աշխատեալ և որ փոքր, որ շատ է ընծայարժեք լեալ արդեամբ[ք] և որ պակաս, ամենեցուն առհասարակ ողորմեսցի ողորմածն Աստուած՝ կենդանեաց և մեռելոց, եկաց և քնակաց, քահանայիք ի սուրկաւորագաց, միանձնաց և կիսնաւորաց, աշխարհականաց և պարաւանց. ցոյ ողորմութեանն Աստուծոյ իյցէ ի յոսկերս մեռելոցն, որ ի յայտմ քաւարանի նշնչեալք են, հօրին Աս-

տուած հանգիցէ ի հոգիս նոցա, կամք ամենակալին յ| (326ա) Աստուծոյ կամենցէ, Նոգիս Աստուած հանգուցէ զհոգիսն, Որդին միածին զաշս նոցա ըմբռնեալ ասասցէ. եկա՛յք, օրհնեալք ձօր իմոյ, ժառանգեցէ զպատրաստեալ ի սկսբանէ զարքայութիւնն: Ոչ միայն այնոցիկ, որ ի յայմ քաարանի են ննչեցեալք, այլ և ամենայն հայադաւան նընչեցելոցն տացէ Տէր Աստուած զնոյն հանգիստն: Այլ և ձեր աղօթիք, և բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածինն և սուրբ յառաքելոցն Պետրոսի և Պողոսի և ամենայն սրբոց երկնաւորաց և երկրաւորաց, և սրբոյն Յովաննու Կարապետին, խաղաղութիւն տացէ մերում աշխարհին և ազատեսցէ ի ծառայութենէ ալլասեոփն, կազդուրեցուցէ, կարողացուցէ և հաստափմն արասցէ, և զբնակիչք տանս ձոմայ օրհնեսցէ բարեգութն Աստուած, զքահանայսն ընդ առաքեալսն դասեսցէ, զի միանձուսն ընդ սուրբ ճգնաւորսն հանգուցէ և զպառաւունսն ընդ սուրբ և ընդ եղբարք կանանցն պրսակեսցէ: Եւս առաւել բարի պարգևս պարգ[ւ]նեսցէ Քրիստոս Աստուած Վարդանայ և իւր ծնողացն՝ հօրն և մօրն, զի բազում աշխատեցաւ ի յեփն կերակուր ի տալով մեզ շատ քացախ, որում տացէ Տէր Յիսուս քաղցրն զքաղցրանաշակ կերակուրն և զուրախարար հանգիստն, և եղիքի օրհնեալ յափտեսնս:

Իսկ ես՝ բազմավրդովս Մարգարէս, որ աշխատեալ ծրպանեցի զգիրս ի խնդրոյ եղօրն մերոյ Կարապետին՝ անարատ և անբիծ քահանայն, ի վանելս անձանց մերոց և յիշատակ հոգոց մերոց:

Արդ, ես՝ տառապանալս Մարգարէս, անպէտս և անպիտանս, տարտամս և աղկաղկս, ապկկարս և թալմատարս, ամօթալիս և եղեմագործօրս, շարս ի շարեաց և առելի ատեցեալս, որ բարիս ոչ գործեցի և ի շարեաց ոչ հնուցս: Զո՞րս յիշեցիք և

կամ զո՞րս գրեցիք ի շար և անյիշելի գործոց իմոց... յ| (327 բ)... Յիշեալ լիցին կամօք բարեբարին Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ բարեսէր քրիստոնեայն, որ տան մեզ կերակուր հացի. տացէ նոցա Տէր Աստուած զկենաց հացն... Արդ, յայսմ հետէ և յափտեանս ծամանակաց օրհնեալ շարն ամենակալ, Որդին միածին և Նոգին ճշմարիտ յափտեանս և յափտեանս յափտեն[ի]ք:

2. 60բ (Կազմողի, կարմրագիր) Զմեղապա[ր]տ կազմող գրոցս՝ զԵստրնդին սարկաւագ յիշեցիք ի մեղսաքաւոյ յաղաթս ձեր, և Քրիստոսի փառք յափտեանս. ամէն:

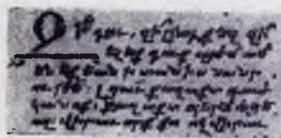
ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

328բ (ժէ դ., բոլորգիր) Յիշատակ է գիրքս էջմիածնաւ:

Կնեադորոյմ՝ 2բ, 117բ, 328բ, Գիրքս Սուրբ էջմիածնաւ է:

Գրչափորձ (գրչի ձեռքով մեկնութիւն լատիներէն բառից)՝ 121բ ընտոուս (nodus) — հանգրոց, 122ա շտրոկամելոս (strothiocamelus) — իշտրմուղ (شترمرغ — շալլամա), 221բ շպրաւուս (protervus) — լիքրա, «անբիշտութեամբ» (amplitudo) — ալնութիւնս:

318ա «Շալոյց», «Քաղէս», «Ի Շաւարդանս: Մ. Տէր-Մովսիսեանը չնշելով այդ բառերը, գրել է. «Ճանաչուածեցի Մեծապ իպս. Սմարտեանի՝ ձեռագրաց ապականողի գործն ենս:

ԽԵՐՔ՝ 345 (ժէ—ժԸ դդ. յանկում՝ 1, 319—45). չգրում՝ 1ա—2բ. 28բ, 186բ, 319թ. 329բ—30բ, 387բ—45բ: ՊՐԱԿ՝ 1×1+Ա—Դ×12(Գ 15, Դ, Ձ—ԺԱ 16, Ե, ԺԲ—ԻԳ 14, ԺԴ 10)+8(12, 7, 8): ՆԻՒՔ՝ քաղց (յանկումը՝ «Է, Է», «ROCO-RIO» լուսաբոլորով): ՄԵՆՈՒՔԻՒՆ՝ 20,8—21,4×16,3: ԳԼԻՈՒԹԻՒՆ՝ եփօրն (սխառն)՝ 320ա—8ա, 331ա—7ա: ԿԻՐ՝ բոլորգիր (ճան՝ Ծա, Ետարգիր՝ 320ա—8ա, 331ա—7ա): ՏՈՂ՝

35 (յանկումը՝ 24): ԿԱՅՄ՝ դրոշմագրող շաքանեակագրէ կաշի՝ զոնեակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բուրդ, լուսանցակողերը՝ կաւմիք:

ՄԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կ Ի ս ա ի ս ա Ն՝ 29ա, 303բ: Ճ ա կ ա տ ա զ ա ր ց՝ գրեթէ բոլոր գրեթէ սկզբում: Լ ա տ ա Ն ց ա զ ա ր ց՝ րոտակաւ: Զ ա ր ց ա զ Ի՝ ճանգրագրէ: Գ ո յ Ն ե Ն՝ կարմիր, կազմող, կանաչ, սպիկ:

վիճակ՝ բառաբար: Տեղ-տեղ բազմաթիվ թվեր: Կազմի կային բերում, երբեք մաշում, կանակը նեղում: Ժե-ժեզգ, վերակազմվելու եղանակում, պրակտիկայի բաժնում, բերքի խանութում:

Ր Ա Վ Ա Ն Դ Ա Ռ Ի Թ Ի Լ Ն

1. Մեռնող—նյա. 26աբ, Գլ. 26բ—8ա, Գրք 29ա—51ա (Ա, 1—ԻԱ, 7 ձևի պատմական լեզվ, 13—Մ, 25 թերթի ետև... լեզվապատմական),
2. Նվ—նյա. 51աբ, Գլ. 51բ—5ա, Գրք 55ա—6բ (Ա, 1—Գ, 16 ձևի երթևեկ),
3. Ղևտակաճե—Գլ. 57ա—9ա (սկ. Հ համարից՝ աշար առնել), Գրք 59ա—81բ,
4. Թիւ—նյա. 81բ—2ա, Գլ. 82ա—3բ, Գրք 83բ—115ա,
5. Ռ. Օրենք—նյա. 115աբ, Գլ. 115բ—7բ, Գրք 117բ—8բ (Ա, 1—Բ, 4 թոր բլանկային լեզվ),
6. Ցեսու—Գրք 119ա—36բ (Զ, 9—Դ, 33 ձև որ հարկանից են... առաջ ութ և տասն),
7. Դատատե—նյա. 136բ, Գլ. 136բ—7բ, Գրք 137բ—50բ (Ա, 1—Ժ, 16 ձևի լեզվաբանական),
8. Թագ. Ա—Գրք 151ա—4բ (ԻԲ, 39—ԼԱ, 13 լեզվաբանական... զանաթ աշար),
9. Թագ. Բ—Գրք 154բ—66բ Ա, 1—Ժ, 10 ձևի ձևերի զանաթ),
10. Յոթ—նյա. 3աբ, Գրք 4ա—21ա (ԿԻճ՝ 21աբ, տե՛ս Բ, § 1, ա),
11. Առաջի—նյա. 22ա, Գլ. 22ա—3ա, Գրք 23ա—5բ (Ա, 1—Զ, 21 ձևի լեզվաբանական), 167ա—70ա (ԻԱ, 1—ԼԱ, 31, ԿԻճ՝ 170ա, տե՛ս Բ, § 2, ա),
12. Ժողովուրդ—նյա. 170աբ, Գլ. 170բ—2ա, Գրք 172բ—8ա,
13. Նոգ Նոգոց—նյա. 178աբ, Գրք 178բ—82ա (ԿԻճ՝ 182ա, տե՛ս Բ, § 2, բ),
14. Իմաստութիւն—նյա. 182աբ, Գլ. 182բ—3ա, Գրք 183ա—90բ (Ա, 1—ԺԲ, 6 ձևի լեզվաբանական լեզվաբանական),
15. Սիրտ—Գրք 191ա—6ա (սկ. ԻԳ, 37 ձևի լեզվաբանական),
16. Նապի—նյա. 197ա, Գլ. 197ա—8բ, Մրգ. 198բ—215բ (Ա, 1—Դ, 2 թերթի լեզվաբանական, ԻԶ, 3—ԽԳ, 20 ձևի լեզվաբանական... արտաբանական լեզվաբանական, ԿԳ, 1—ԿԶ, 24), Մագ 215բ—6ա,
17. Ներմիտ—նյա. 216աբ, Գլ. 216բ—8բ, Գրք 218բ—48բ (Ա, 1—ԼԲ 14 թերթի լեզվաբանական),
18. Դանիկ—Մրգ. 249ա (ԺԲ, 40—41 Անտոն-

- աժ Դանիկի... առաջի նորաձև, ԿԻճ՝ 249ա, տե՛ս Բ, § 1, բ):
19. Լիւսէ—նյա. 249աբ, Գլ. 249բ—50ա, Մրգ. 250ա—5ա,
 20. Ամովա—Գլ. 255աբ, Մրգ. 255բ—9ա,
 21. Միսիկ—Գլ. 259աբ, Մրգ. 259բ—62բ,
 22. Յովիկ—Գլ. 262բ, Մրգ. 262բ (Ա, 1—8 թերթի լեզվաբանական),
 23. Գործի Առաքելոց—Գրք 305ա—8ա (սկ. ԻԲ, 7 ձևի լեզվաբանական),
 24. Թղթ Գալոսի—Յոգր. 308աբ, Գլ. 308բ, նյա. 308բ—9ա, Թղթ 309ա—11բ,
 25. Թղթ. Պետրոսի Ա—Գլ. 311բ, նյա. 311բ—2ա, Թղթ 312ա—4բ,
 26. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 314բ, նյա. 314բ, Թղթ 314բ—6բ,
 27. Թղթ Յովհաննու Ա—Գլ. 316բ, նյա. 316բ—7ա, Թղթ 317ա—8բ (Ա, 1—Դ, 12 ձևի լեզվաբանական լեզվաբանական), 291աբ (Դ, 12—Ե, 21 ձևի լեզվաբանական լեզվաբանական),
 28. Թղթ Յովհաննու Բ—Գլ. 291բ, նյա. 291բ, Թղթ 291բ—2ա,
 29. Թղթ Յովհաննու Գ—Գլ. 292ա, նյա. 292ա, Թղթ 292աբ,
 30. Թղթ Յուդիայի—Գլ. 292բ, նյա. 292բ—3ա, Թղթ 293աբ,
 31. Աղեհս երաղի—293բ—4ա,
—ԺԲ Թղթ Պաղոսի—Յոգր. 294ա—7բ, ԿԶ. 297բ, Բովանդ. լեզվաբանական և ԿԶճ 297բ—302բ, Զ. 302բ,
 32. Առ Հոսովանդիս—Գլ. 302բ—3ա, նյա. 303աբ, Թղթ 303բ—4բ (Ա, 1—Բ, 19 լեզվաբանական լեզվաբանական),
 33. Առ. երաղի—Գլ. 263ա (սկ. ԺԲ Հա-Մարից լեզվաբանական), նյա. 263ա, Թղթ 263ա—7ա,
 34. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 270ա, նյա. 270աբ, Թղթ 270բ—3ա,
 35. Առ Տիմոթեոս Բ—Գլ. 273ա, նյա. 273աբ, Թղթ 273բ—5ա,
 36. Առ Տիմոթեոս—Գլ. 275ա, նյա. 275աբ, Թղթ 275բ—6բ,
 37. Առ Փիլիմոն—Գլ. 276բ, նյա. 276բ, Թղթ 276բ—7ա,
—Վերագիր, Թիվարուր, Նաւարուր.— 277աբ (տե՛ս Խ 187, 444բ),
 38. Յայնուր. Յովհաննու—նյա. 277բ—8ա, Գլ. 278աբ, Գրք 278բ—89ա

39. Հանգիստ Յովհաննու—289ա—90բ:

Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 1. ա. 21աբ [Գեորգայ Ակեղացայ Յիշատակարան Յօրայ—2/Յովբ յիշեսցից զերանեկին, /2այն որ յիշման է արժանին...]

բ. 249ա [Գեորգայ Ակեղացայ Յիշատակարան Դանիէլի]—Պապատանօք մարգարէին, /ի մանկութեան տեսանողին...]

2. ա. 170ա [Ներսիսի Շնորհալույ Յիշատակարան Առակացն Սողոմոնի՝ Փառմ Աստուծոյ զըլխոյն (ծայրակապ՝ «Բան Ներսէսի»)]—Բանի ընդ շօր էականի /ն. ճշմարիտ Սողոմոնի...]

բ. 182ա [Ներսիսի Շնորհալույ Յիշատակարան Նրգ Նրգոց զլիսոյն (ծայրակապ՝ «Ներսէսի է»)]—Նորդպելոյս ի քէն Յիսուս /ն. ի մեղաց խաւարելոյս...]

Բ. 3—6 ակեցուած ժէ—ժԼ զդ. վերանորոգելիս:

3. 320ա—1բ Յաղագս Տեսառն Աստուծոյ մարմնալոյն—Դարցեալ յերկրորդ թխտի աստ, որ ի ձէնդ գրեալ էր զովանց... //Ը. այս վասն նորին խորհրդոյ. այսքան ևս շատ լինցի:

4. 321բ—27բ Յաղագս Երկուց կատարեալ բնութեանց միացելոց—Ասացուք յաղագս այնոցիկ, որ զԲանին էութեան միայն ասեն... // և ի խաղաղ հաւահանգիստն խոստացելոց բարեացն ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, Որում փա՛ռք... յաւիտեանք. ամէն:

5. 327բ—9ա Սրբոյն Գրիգորի և Հայոց վերադիտողի Վկայաւերի՝ Բան յօղորական վասն մոլորման ջատկին—Ի թուականութեան ՇԼԱ (1082) ի սուրբ Զատիկէն մոլորեցան ժ ազգ հաստացելոց... // իսկ հաստացեալցն... ի մէջ և յԱստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

6. 331ա—7ա Առ Փապիսիանոս եպիսկոպոսն, Տօմար և քօլոք Լեռնի Հռոմայ հայրեպետի, զոր ընկալան ի Քաղկեդոն: Պրակ ծ

ա. 331ա Գլուխ առաջին—Լեռն եպիսկոպոս՝ սիրելի եղբորդ Փապի[ի]անոս եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսու ողջո՛ւն...

բ. 331ա—2բ Նրկրորդ գլուխ—Արդ, քանզի ոչ գիտէր, թէ զի՛նչ պարտէր նմա...

գ. 332բ—3բ Նրբորդ գլուխ—Պահեցելոց այսույնտե կատկութեանցն...

դ. 333բ—4բ Չորրորդ գլուխ—Արդ, ուրեմն եմտտ ի ստորին աշխարհս...

ե. 334բ—7ա Դրուխ հինգերորդ—Վասն այսր միութեանս անձինն...// Գրեցաւ ի Յունիսի ԺԳ, ի յամին բրեշխութեան զերապալմառ դատաւորացս Աստերիոսի և Պրոտոնենայ:

ԶԵԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

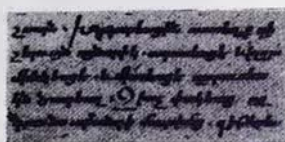
26ա (Կարմրագիր) Ազնեան՝ Որդի Աստուծոյ. և տո՛ւր կարողութիւն ելանել ի կատար՝ բարեխաւսութեամբ մօր քո անարատի:

290բ Բարուր և կատարեցելի խնամօք, Ղաբանոս, լե՛ր մտօք ճարտար, Զի յերկվանգիցն է սա համար:

ԶԵԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

2բ (ժէ—ժԼ զդ., նօտրգիր) Ի վայելումն տիրացու հաշտութեան:

345բ (Շղագիր) Ի վայելում տիրացու, Կեհաղորդմ՝ 4ա եմիւրմ վարդապետ[ի]տ. 1222 (1773):

ԹԻՐՔ՝ 253: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԿ՝ 12(Ա, Ժ 10, ԺԶ 13, ԻԲ 4): ՆԻԻԹ՝ յօլոք: ՄԵՍՈՒԹԻՆԷՆ՝ 20, 1×14: ԳՐՈՒԹԻՆԷՆ՝ երկգիւն: ԳԻՐ՝ բարգիւր (նմա՛յ՝ 48ա): ՅՈՂ՝ 33: ԿԱՍՄ՝ դոյմագաւոյ շաղթեակաւոյն կաթի՝ ըրեակով. միջուկ՝ տախտակ. աստաւոր՝ վանդակաւոր ծամքեկայ զօրծնումբ:

ՎԻՆԱԿ՝ քատար: Վերակազմութեան ժամանակ եզրա-

հատում, պահանջներն ու լուսանկարութիւններ վճատւած: Կազմի եզրերն ու րիկուներ մաշուած: Ա պրակի սկզբից 2 և ԻԲ պրակի վերջից 4 չգրուած քերքեր կտրուած հանուած: Դիւստառներ կարագրման համար տեղ չկողուած, բայց չի յաջողած:

8. Ան Կողոստացիս—Գլ. 275բ—6ա: Թղթ
276բ—82ա:
9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 282աբ, Թղթ
282բ—8ա:
10. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 288աբ, Թղթ
288բ—91բ:
11. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 291բ—3բ, Թղթ
293բ—313ա:
12. Ան Տիմոթեոս Ա—Գլ. 313ա—4ա: Թղթ
314ա—21ա:
13. Ան Տիմոթեոս Բ—Գլ. 321աբ, Թղթ 321բ—
6բ:
14. Ան Տիտոս—Գլ. 326բ, Թղթ 326բ—9բ:
15. Ան Փիլիմոն—Գլ. 329բ—30ա: Թղթ
330ա—1ա:
—Վերագիր, Թևաղուր.—331աբ (չիք՝ Ենա-
լարկուս. 2, տե՛ս № 187, 444բ):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

ՌԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳԻՎՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

166ա Թվին Հայոց հազար և ութսուն ու վեց
(1637) ասարտեցաւ Յունիս ամսոյ քսաներորդի,
կաթողիկոսութեան Հայոց տեղան Փիլիպոսի: Գը-
ծագրեցաւ ձեռամբ արիմար գրի՝ Ղազար պիտա-

կակոյի, Հանդիպողք ամին, յիշնաչիք և Աստուծո
զմեզ յիշէ: խոշորութեան գրիս թողութիւն շնորհե-
ցէք, զի կարս մեր այս էր:

204ա Ղազար գրիւս յիշել հայցէ, հարք իմ.
թվին ՌՁԾ (1636),

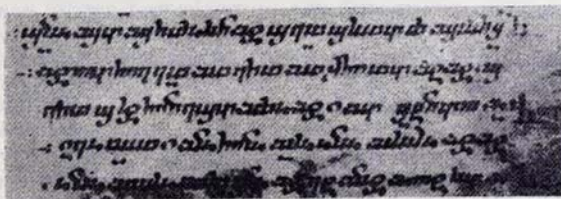
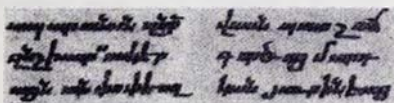
269ա Վասն Աստուծոյ, հանդիպողք ամին, յի-
շնաչիք մեծեալ ոգով Ղազար գրիւս, և Աստուծո
զմեզ յիշէ. ամէն:

ՏԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

2բ Թվին ՌՁԻԹ՝ (1680) յԱ[լզոս[տոս]ի
ժ(10),

Կեմադրոյմ՝ 2բ, 3ա, 333բ (զարդադրոյմ՝ ցո-
յուն, տերեւներ, ծաղիկ և վարսանդ): 7ա, 171ա,
301բ դ[ի]րքս ս[ո]ւրբ Էքմի[լ]մեա է:

Գրչափորձ՝ 2ա Տեսիլ Եսայեա մարգարէի Ա
տուփ, Պաղոս կոչեցեալ առաքեալ... Ես Զաւարէս
(և այլ բառեր), 170բ (կիտախորանի նկարապորձ):

չիզա՛ն

ՌՁԶ—1627

Իրիշ՝ Մեղրոց զղեր: ՍԱՏՈՂ՝ Գրեգոր վրդ. Մշեցի:
ԹԵՒԹ՝ 401+2 (երեկեմեմ՝ 1). չգրուած՝ 1ա—1գ, 240ա.
400բ—1բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԱՅ12(Ա 10, ԻԹ 11, Ի 6, ԱՅ 4): ՆԻԻԹ՝
յուզք: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 19,1+12,9: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկիւն: ԳԻՐ՝
բալդի (նմուշ՝ 8ա): ՅՈՂ՝ 25: ԿԱՅՄ՝ դրամեղարդ չազա-
նակեցոյն կաշի՝ զոնակով, միշուլք՝ տախտակ, աստաղք՝ կա-
նուշ մետաք, լուսանցակողեր՝ կտամբ և զարդադրոյմ:
ՄԱՆՐԱՆԱԲՈՐԳՈՒԹԻՆ—Հօգեղալուստ՝ 108բ, Տեպի՝ Յով-
նանէս՝ 200ա, Պօղոս՝ 240բ, Ի լուսանցա—Ստեփանոս՝ 117բ,
Յակոբոս՝ 165բ Պետրոս՝ 172բ, Յովնանէս՝ 185ա, Ժուդա,

194ա, Սիւրբ՝ 370ա: Կ ի օ ա խ օ ա ե՛ 3ա, 57բ, 165բ, 200ա,
241ա, 370ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա ր զ՝ գրերկ բալդ գրեհի
սկզբում: Լ ա զ ա ն ճ ա զ ա ր զ՝ բուսակեմ, բաշեպիւն: Զ ա ռ-
դ ա գ ի ռ՝ ճաւղուցադիր, բաշեպիւն: Գ օ յ Ե Ե ռ՝ կարմիր,
կապոյտ, կանաչ, դեղին, վարդազոյն, շաքանակազոյն, օսկի:
ՊԱՏՈՒՆԻՆ՝ ՊԱՂԱՆԱԿ—Գիւր՝ Հարցուլաց Բարսիլի կե-
սարացոյ: Ժ—ԺԱ զգ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած 2
տարբեր քերթերի ընդլայնակի երկտակուսից: Մագաղաք, երկ-
սիւն, ուղղադիւն երկաթագիր (նմուշ՝ Բա): Կարդալ՝ Դա—Դբ,
Դբ—Դա զՃԵՐ... ճարկ[ետա]ւ լուրիւն, զի և ի ժամանակի

խառնեց... [ճի՞Ք...] Տեառն երբեմն տանելով... ևս բիշտն են-
ոք ևմ յարմեով, մերն ևմ հոգովը, Բա—Ար, Բր—Աս «[ճՀԲ...
նչ վասն]» ցիտայից, այլ վասն պանեմանեաց... ճՀԲ... որ ոչ
տանելու յանեն զարհամարհուրին զպատփեմանցն Աստուծոյն:
վիճԱԿ՝ բաւարտ: Թանգի Եղաթուրմ՝ 389ա:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Առակհ—նխ. 1 եղ: Գլ. 1ղ—2ր: Գրք 3ա—
40ա:

2. Ժողովող—նխ. 40ա: Գլ. 40բ—4ա: Գրք
44ա—56ա:

3. Երգ երգաց—նխ. 56ա—7ա: Գրք 57բ—65ա
(ուխի՝ «Գիտացի»):

4. Խմաստութիւն—նխ. 65ա: Գլ. 65բ—7ա:
Գրք 67բ—93ա (կիցք՝ 93ա—5ա, տե՛ս Բ, § 1):

5. Գործի Առաքելաց—8. 95բ: Յոչք. («Որք»)՝
95բ—9ա: Դիւր 99ա: Գլ. 99բ—103ա: Ընթերց. ԺՀ
103ա: Նխ. («Գործք»)՝ 103բ—4ա: Ընթացքի
104բ—5բ: Գրք 107ա—62բ (տե՛ս Խ 187, Ա, § 55):

6. Թղթ Յակոբայ—Յոչք. 163բ—4բ: Նխ. (խո-
րագրում՝ «Գելորգա վարդապետի»)՝ 162բ—3ա
(§ 5-ից յետոյ): Գլ. 164բ—5բ: Թղթ 165բ—71բ:

7. Թղթ Պետրոսի Ա—նխ. 163աբ (§ 5-ից յե-
տոյ): Գլ. 171բ—2ա: Թղթ 172բ—8բ:

8. Թղթ Պետրոսի Բ—նխ. 178բ—9ա: Գլ.
179աբ: Թղթ 179բ—83բ:

9. Թղթ Յովնանեո Ա—նխ. 183բ—4ա: Գլ.
184բ—5ա: Թղթ 185ա—90բ:

10. Թղթ Յովնանեո Բ—նխ. 190բ—1ա: Գլ.
191ա: Թղթ 191ա—2ա:

11. Թղթ Յովնանեո Գ—նխ. 192ա: Գլ. 192աբ:
Թղթ (նշուած՝ «Երկրորդ»)՝ 192բ—3ա:

12. Թղթ Յուդայի—նխ. 193աբ: Գլ. 193բ—4ա:
Թղթ 194ա—5բ:

13. Աղեքս երթաղի—195բ—6բ (կից՝ 196բ,
տե՛ս Բ, § 2):

14. Յայտնութ. Յովնանեո—Գլ. 197ա—8ա:
Յոչք. 198ա—9ա: Գրք 200ա—24ա (կից՝ 224բ—5բ,
տե՛ս Բ, § 3):

15. Հանգիստ Յովնանեո—225բ—9ա:
—ԺԻ Թղթ Պողոսի—Յոչք. 230ա—7ա: ԿԺ.
237բ:

16. Ան Հոմայեցիս—Գլ. 237բ—8ա: Նխ.
238ա—9բ: Թղթ 241ա—61բ:

17. Ան Կորնթացի Ա—Գլ. 261բ—2ա: Նխ.
262աբ. 198ա: Թղթ 262բ—83ա:

18. Ան Կորնթացի Բ—նխ. 282աբ: Գլ. 282բ—
3բ: Թղթ 283բ—96բ (Թղթ Դ տե՛ս § 30):

19. Ան Գաղատացիս—նխ. 296բ—7ա: Գլ.
297ա: Թղթ 297բ—304ա:

20. Ան Եփեսացիս—նխ. 304աբ: Գլ. 304բ:
Թղթ 304բ—11ա:

21. Ան Փիլիպեցիս—նխ. 311աբ: Գլ. 311բ:
Թղթ 311բ—6ա:

22. Ան Կոզոսացիս—նխ. 316աբ: Գլ. 316բ—
7ա: Թղթ 317ա—21բ:

23. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—նխ. 321բ—2ա:
Գլ. 322աբ: Թղթ 322բ—6բ:

24. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—նխ. 326բ—7ա:
Գլ. 327աբ: Թղթ 327բ—9բ:

25. Ան Եբրայեցիս—նխ. 330աբ: Գլ. 330բ—
2ա: Թղթ 332ա—48բ:

26. Ան Տիմոթէոս Ա—նխ. 348բ—9ա: Գլ.
349աբ: Թղթ 349բ—55բ:

27. Ան Տիմոթէոս Բ—նխ. 355բ—6ա: Գլ.
356աբ: Թղթ 356բ—60բ:

28. Ան Տիտոս—նխ. 360բ—1ա: Գլ. 361ա:
Թղթ 361բ—4ա:

29. Ան Փիլիմոն—նխ. 364ա: Գլ. 364ա: Թղթ
364ա—5ա:

—Վերագիր, Թելադրք, Նաւարկութ.—365ա—
6ա (տե՛ս Խ 187, 444ա):

30. Ան Կորնթացի Գ—Կորնթացից 366աբ:
Պողոսի 367ա—9ա:

31. Սիրաբ—նխ. 369ա (տե՛ս Բ, § 4, ա): Գլ.
369աբ (տե՛ս Բ, § 4, բ): Գրք 370ա—99ա:

Մանրամասն տե՛ս Խ 187:

Բ. 1. ա. 93ա—4ա Տեառն Ներսէսի Յիշատա-
կարան Առականց Սողոմոնի, զոր իւրով ձեռամբն
գրեաց՝ զարքութեանի զքմբնիակս (ձայրակալ՝
«Ա—Ք») —Աստուածեղէն Հոգովն ի սմա, /Խաղա-
ղութիւն անուն արքայ...:

բ. 94ա—5ա Անդրադարձութիւն տառիս Յի-
շատակի (ձայրակալ՝ «Ք—Ա») —Փայցոյրաբանիս
այս բաղձանց, /Լեզու Հոգիս մեռեալ մեղաւք...

2. 196բ [Յաղագս երթաղայ] —Այս երանելիս
Եթաղ էր Աղէքսանդրացի... սակա Հերձուածողա-
ցն որք յայն ժամ ի Կայսերաց գրող է:

3. 224բ—5բ Ներսիսի Կալեց[ի]ոյ (—Լաւա-
րանցալ) [Յիշատակարան բարգմանութեան
Յայտնութեան Յովնանեո] —Այս ծայտնութիւն
աստուածաբան անտարանչիկն Յովնանեո, սրբոց

Հարցն մերոց պատուել ի պէտս վկայութեանց...
(Տե՛ս Դ. Յովսէփեան, «Յիշատակարան», Անթի-
լիաս, 1951, էջ 623—624):

4. ա. 369ա Նախադրութիւն Սիրաբ[ի] —286ա

սու Սիրարայ չհամարձակիմ ասել՝ և թէ ի մարգարէից...

Բ. 369աբ Գլուխ Բ Սիրահ[յ]—Ա. Վասն որ լկատուծոյ իմաստութիւնն է... (հմտ. Ֆ 187, 152ա, տարբեր):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

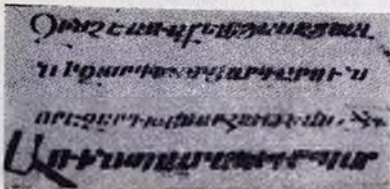
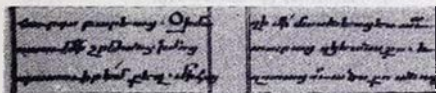
1. 229բ (Գրչի) Զստացաղ լուսազարդ սուրբ տառիս և աստուածաբանս կտակարանիս՝ զտէր Գրիգոր բարունին և զկողակիցն իր՝ զԸՆԴՈՒՄԱՆ, և զորդին իր՝ Թաթուլ, և զծնաւոյս իր՝ զՊարթուլ, և զմայրն՝ զԵԱՆՈՒԹԵԱՆ, և զեղբարսն իր՝ զՄԻՐՂԵՆ, և զամենայն արեանաւոր մերձաւորսն իր՝ զԿԵՆՆ-ՂԱՆԻՍ և զնշեցեալսն յիշեցէք ի Քրիստոսս, և Աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, և Աստուած, որ առան է ի տուրս բարեաց, ամենեցունցող ողորմեսցի՝ յիշողացող, ի այնոցիկ, որ վերոյ յիշեցաք, մանաւանդ ընթերցողին և լաւ պահողին. ամէն. Նաև զյետեալ և տառապեալ և զմեղաբ տարազրեալ գրիչս՝ զՄեսրոպ դպիրս, աղայեմ յիշել ի Տէր Քրիստոս, զի թերևս արժանաւորեցայց տեսեանն Յիսուսի, և ողորմութիւն գտից ի նմանէ՝ աղօթիւք ձեր, Այլ և զծնաւոյս իմ՝ զԱԵԽԵՐԵՆ և զԱԳԱՄԱՔԸ, նաև զհոգևոր հայրն իմ՝ զտէր Մանգեղ վարդապետս արժանի արասցէ Քրիստոս Աստուած դասուն աշակողմեան և խորանին երանական. Այլ և յիշողացող ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած յիւր միասնեզամ զայստեանն, և զամենայն հաւատացեալս անուան իւրոյ՝ արժանի առցէ տեսեանն իւրոյ. ամէն:

2. 399ա (Ստացողի) Արդ, ես՝ Գրիգոր բանի սպասաւորս, նստաւ և յետինս ի վարդապետաց, յերկրէն Տառաւնդ, ի քաղաքէն Մշոյ, ամուսնացեալ ըստ կարգի աշխարհի և կոչեցեալ ի կարգ քահանայութեան. Ի ՌՀԶ (1627) թվին փոխեցաւ կին իմ Բ որդովք առ Քրիստոս, և իմ ապաւինեալ առ Սուր Ղոգին, հետևեցա ընթերցման գրոց, և եկեալ աշակերտեցայ սուրբ և երջանիկ բարունապետին՝ Հայրապետ վարդապետին Ղուլթիեցոյ, կացեալ առ ոտս նորա, և ի նմանէ ընկալալ գաւազան և աստիճան վարդապետութեան, մե յինչո՞ք յաշակերտութեան էի, ցանկացող եղէ այսմ գրոց, և ետու գրել զսա ի հալալ արդեանց իմոց, ի վայելումն անձին իմոյ և յիշատակ բարի՝ ինձ և ծ/ (399բ) նաւղաց իմոց, և ամենայն ազգականացն.

Արդ, որք հանդիպիւք այսմ անմահական սեղանոյս և ազտիք ինչ ի ամանէ, յիշեցէք ի սուրբ և յերկնազանց աղայթս ձեր զիս՝ զԳրիգոր բանի

սպասաւորս, և զծնաւոյս իմ՝ զՊարթուլ և զԵԱՆՈՒՄԱՆ, և զկողակիցն իմ՝ զԸՆԴՈՒՄԱՆ, և զորդին՝ զՊարթուլ և զՊարսամ, և զհրապրն իմ՝ զՄԻՐՂԵՆ և զկողակիցն իր՝ զԼԻՄԱՔԸ, և զորդին՝ զՅՈՎԱՆԵՆ և զՅԱԿՈՒՐ, զդսուրքն՝ զՍուրբանն և զՓայաբիկներն, և զըսուրն իմ՝ զՄանթուր, և զհիսնայն՝ զԴԱՆԻԷՆ, և զորդին իր՝ զՍԱՄՈՒԷՆ, զՎԱՐԴԱՆԸ, զՄԵԼԻՍԵՅԸ և զՄԱՐԳԱՐԵՆ, զմեծ պապն իմ՝ զԳԻՐԱԽԱՆ և զկողակիցն իր՝ զՆԱՆԳԱՂԵՆ, և զորդին՝ զԵՂԻԷՆ, զկողակիցն՝ զՀՈՒՓԱՍԻԷՆ, զորդին՝ զՍՈՒՐԱՏՈՆ և զԳԻՐԱԽԱՆ, զըսուրն՝ զՆՈՒՄԱՆ, զհարեղարքն իմ՝ զՓանոս, զՍԻՄԵՈՆ և զՄԻՆԱՏՈՆ, զաներն իմ՝ զՌադդասարն և զկողակիցն իր՝ Պարիշախն, և զորդին՝ զՊարսամ և զՄԵՍՐՈՍԵՆ, և զըսուրն իմ՝ զՄամխարուն: // (400ա) Դարձեալ՝ զհոգևոր հայրն իմ և զուսուցիչն՝ զտէր Հայրապետ բարունապետն, և զհայրն իր՝ զմահապար Պարիշախն, և զմայրն իր՝ զՆԱՂԵՐԵՆԻԿԸ, և զեղբարքն իր՝ զտէր Արաքամ Կրանաւորն և զՍանակն, և զկողակիցն իր՝ հանգուցեալ զԴԱՎԱՅԸ և զԵԱՆԱՂԱՂԵՆ, և զորդին՝ զԵԱԿԱՐԸ, զՍՈՎԱՆԵՆ, զՄԱՐԳԱՐԵՆ և ՄԱՐԿԻՐՈՍԸ, և զսանն իմ՝ զԳՐԻԳՈՐԸ, և զամենայն ազգատոհմն իրեանց, նաև զհոգևոր եղբայրն իմ զԴԻԼԱՄԸ և զորդին իր, որ զորոց գրելոյն եղև ամանացակ: Յիշեցէք զստա զամենեանս ի յոյսն ամենայնի՝ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, և Աստուած զմեզ յիշէ յիւր արքայութիւնն, մե նմա փա՛ռք յայտեաներս. ամէն:

400ա (Այլ ձեռագր) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՀՈՒՓԱՍԻԷՆ, որ ողորմութիւն ետ զորոց գրելէն, նաև՝ զՂՈՒԿԱՆ և զիւր կողակիցն՝ զՄԱՐԳԱՐԵՆ, և զիւր որդին՝ զԱՄԻՐԽԱՆԸ, զՄԱՐԻԱՄ: Յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք նոցա. ամէն:

147

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՀՆՈՅ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԺԷ—XVII

ՄՏԱՅՈՂ՝ ՏԵՐ ԶՈՎՏԱՆՆԵՆ (1865 թ.):
 ԹԵՐԹ՝ 456. չգրութեմ 1ա—2թ. 112թ. 453ա—6թ. ՊՐԱԿ՝
 Ա—ԼԸX12 (Ա 18, ԼԸ 8): ՆԻԹ՝ բուրք: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 20,3X
 15,8: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բուրգի (հմայ՝ 5ա):
 ՏՈՂ՝ 25—29 (խառն): ԿԱՅՄ՝ դարձադարձ շագանակազոյն
 կաշի՝ դռնակով, միջով՝ տախտակ. աստառը՝ դեղին խոտի
 վառյ մանրակազոյն ծաղիկներով մետախնայ գործածմբ.
 լուսանցակազոյն՝ կարմիր:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐՁՈՒԹԻՆ՝ Կ Ի Ս խ ո ռ ա Ն՝ 3ա, 113ա,
 193ա, 405ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա Ր Ղ՝ 3թ. 45ա, 84ա, 70թ.
 82ա, 89ա, 300թ, 378թ: Լ ո Վ ա Ն ց ա զ ա Ր Ղ՝ բուսական:
 Ղ ա Ր Ղ ա զ Ի Ր՝ բոլեցիք, ճանգուցիք: Գ յ Ն Ե Ր՝ կար-
 միք, մեծաւ մասամբ միայն ուրուզածուած:

ՊԱՏԱԹԻԿ—ՊԱՆԱԿԱՆ—Անտարան Մարտոսի: Ժ—ԺԱ
 ղը:՝ 2 (Ա—Բ) +2 (Գ—Դ), ստացաւ 2 առանձին բերքերի
 բողբոջանի Լեկտակումք: Մագաղար, երկսին, բոլորագին
 Լեկաթաքի (հմայ՝ Բթ), լուսանցներում ճամաքաբարապի
 ցուցիչներ: Կարգալ՝ Գա, Դթ, Գթ, Դա, Աա, Բթ, Աթ, Բա. «(ա-
 ծալ) թի և յայնմնետ խեղդեր պարապ... աճկալ ի վերայ Լե-
 սաց իւլեց» (ԻԶ. 16—38): |

ՎԻՃԱԿ՝ բառաւ: Տեղ-տեղ խոնարսիներից բաժանը
 նապաղած. գրադարը զուեփոխուած. կապիտով գրուած
 սողերը դրջմուած ճակաղի էջերին: Կապի եզերքը մաշուած,
 բիկուրերը ճեղքուած, փակեցներն ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Պ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. Յոր—Գրք 3ա—35ա:
2. Առակ—Գրք 35թ—70ա:
3. Ժողովող—Գրք 70թ—82ա:
4. Երգ երգոց—Գրք 82ա—8թ:
5. Իմաստութիւն—Գրք 89ա—112ա:
6. Եսայի—Մրգ. 113ա—92թ:
7. Երեմիա—Մրգ. 193ա—285ա:
8. Բարուի—Թղթ 285ա—91թ:
9. Ողբ Երեմիայ—Ողբ 291թ—300ա:
10. Եզեկիլ—Մրգ. 300թ—79ա:
11. Դանիէլ—Մրգ. 379թ—404թ:
12. Ովսէլ—Մրգ. 405ա—13ա:
13. Ամով—Մրգ. 413ա—19թ:

14. Միհիէ—Մրգ. 419թ—24թ:
15. Յովէլ—Մրգ. 424թ—7թ:
16. Արդիւ—Մրգ. 427թ—8թ:
17. Յովնան—Մրգ. 428թ—30թ:
18. Նաոււմ—Մրգ. 430թ—2թ:
19. Ամբակում—Մրգ. 432թ—5ա:
20. Սոփոնիա—Մրգ. 435թ—8ա:
21. Անգէտ—Մրգ. 438ա—40ա:
22. Զաւարիա—Մրգ. 440ա—9ա:
23. Մաղաիա—Մրգ. 449ա—52ա:

Մանրամասն տե՛ս X 187:

ՅԵՏԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

300ա (Անանուն գրիչ, ԺԷ ղ.) Աղաչեմ, աղա-
 չեմ, կողկողազին պաղատանաւ չայցեմ առ սուրբ
 րնթերցողդ, եւ խղիղով յայսմ Աստուածաշունչ
 գրողս, յիշեցէ ի Քրիստոս զգծող սորա՝ անար-
 հեստ և արմատապատիծ, մեղապարտ... (տեղ է
 թողնուած) ապաշխարողս, և մեղաց իմը թողու-
 թիւն խնդրեսցիք, զի յոյժ մեղաւոր եմ, նւ ես սը-
 խալանաց սորա թողութիւն շնորհեցէք. ամէն (նը-
 ման՝ 112ա, 192թ, 379ա):

452ա Արհնութիւն և փա՛ռք... Արդ, ես՝ մե-
 ղապարտ և անարհեստ, մեղաւք լցեալ գծող սորա,
 աղաչեմ գրքիստոսաւոր պաշտանալոյ սրբո ճկե-
 ղեցո, որք հանդիպիք զաստուածալինս տաղից
 Մարգարէականի,

Զմեղադրէք ի յայս քանի,

Զի իմ կարիքն էր այս լափի.

Այլ յիշեցէք Տեառն Յիսուսի,

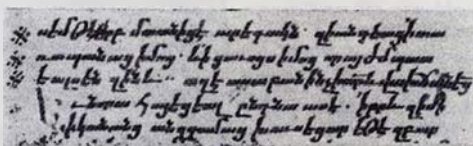
Որ թողութիւն ինձ պարգեւի,

Նւ որ յիշէ՛ յիշեալ լիցի

Արքայութեանն Քրիստոսի:

ՅԵՏԱՍԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

452թ Այլ և յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղօթս
 ձեր՝ Սուրբ էջմիածնայ խոստովանահայր գտէր

24. Առ Տիտոս—Գլ. 401բ—2ա: Թղթ 402ա—5բ:

25. Առ Փիլիմոն—Գլ. 405բ: Թղթ 405բ—7ա: — Վերագիր, Թնայդուրթ., նաւարեօսթ. — 407ա—8ա (տե՛ս Ն 187, 444բ):

Մանրամասն տե՛ս Ն 187:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 107ա (ԺԴ դ., Յոհանէս գրչի, կարմրագիր) [Յի]շեսչիք զամենայնիւ և [զ]սուտանունս Յոհաննէս:

175բ (Տեղ-տեղ եղծուած) Քրիստոս Աստուած, որ սուրբ առաքելոցս բար[եխ]յաւութեամբ ողորմ[ե]խա ստացողի սուրբ մատենիս, և ծնողաց իմոց, և եղբարց և ք[եր]ց, և համայն ազգա[տո]հ[մ]ի իմոյ, և ի [յո]յժ զգ[ա]յի ի սէր սորին, նաև [բարե]խմիտ ընթերցող[աց, որ սրտի մտա]ւք իշեն [և Աստուած ողորմի գր]ողի [ասեն] ս[որ]յա, և ս[տ]ացողի:

183ա Ջստացաւ և զգծողս իշենս[ի]ք ի Տէր:

2. 107ա (ԺԴ դ., Մատթէոս կազմողի) Ո՛հ, դտերաթափս և զանպտուղս ի բարեաց, զանարծան, զեղկնի և զմեղաւոր հողս՝ զկազմաւ սորա զՄատթէոս, և զծնաւուն իմ, և զեղբարս իմ, և զամենայն ազգականսն իշենս[ի]ք առ Քրիստոս, և Աստուած իշողացս և իշելոցս ողորմեսցի, ամէն: Արդ, զեղծեցաւ սա յանպատիս, որ կոչի Լեոնակոյմ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Կարապետիս և Սուրբ Սերնդիս, և իշաւղքն արհեստի յԱստուծոյ, ամէն:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

284ա (1665 թ., նորոգող և Թերին լրացնող Ալեքսան գրչի) Յիշեսչիք ի Քրիստոս զհարազատ որդեակն իմ՝ զԳաւաղար սարկաւազ հանդերձ ծրնողօք ամենայնի:

326բ Ձանարծան ծրօղս իշել աղաւնմ, ո՛վ հայրք իմ:

344բ ՋԱԼԷՒՏԱՆ ծրօղս իշել աղաւն, ո՛վ ստացող գրոյս Պօղոսեան:

405ա ՋԱԼԷՒՏԱՆ ծրօղս իշել պաղատի,

Ո՛վ Բարսեղ րարունի՝

Հայր իմ պատուելի:

409ա Ի զօրութենէ անտի ներդաւորելում ոգւոյ Համայնի, յորում ի կատար կեալ ներգործարար երևի ամենայն բարեգիթութեան տեսակ, որով և մերումս փափաք ի վեր եռացեալ ի զօրութենէ ի տեւելում գրոյս Նորոյ Կտակի, հետեանալ հնութեան սորին, աշխատասիրաբար նորոգեցի զսա և ետու լնուլ զպակասն, ես՝ վարդապետս Բարսեղ, տեղեալ Փոքր Սիւնեաց. առ ի իշատակ յապա եկելոցդ և ուսումնասիր անձանցդ, զի գոնեա ուսանել և հարեանցի հայկն՝ արժանի լինիցիմ իշման ձերոյ ի սրտառուլ աղօթիցն, որով և դուք իշեալ լիցիք ի Քրիստոս Աստուծոյ մերոյ յաւետ և առ յապալս:

Ի Թուիս Հայոց ՌձԺԴ (1665) ամի եղև նորոգումն սորա՝ ձեռամբ անարծան Ալեքսան գրչի, ի յերկրէն Ծրեցալայ, ի գեղջէն, որ ասի Լուրաղէն: Արդ, ո՛վ վախկողք, իշենս[ի]ք ի մաքրափայլ յաղօթքս ձեր զծրօղ սորին, և զհայրն իմ՝ զԿազար քահանայն, և որք իշէջդ, իշեալ լիցիք ի Տեառնէ Աստուծոյ, ամէն:

Կենդարձում՝ 2բ, 112բ, 143բ Գիրքս Սուրբ էլմիածնաւ է:

Գրչափորձ՝ 260ա... Ես Պողոս, ես Պողոս և անարծան... 410բ... Մարտիրոսէս բազում ողբոյն մատուցանեմ առ եղբարս մեր... (և ալլոր՝ առանձին բառեր, նախադասութիւններ. ժէ դ.):

ԳՐԻԳ՝ Կառապետ արք Տիբեկից:

ԹԻՐԹ՝ 280—2 (տե՛ս Պատանդի-զամեղանակ). յգրում՝ 2ա—3բ, 26բ—9բ, 103բ, 211բ, 279ա—80բ: ՊԵՒԿ՝ Ա—Գ (տախիբ՝ ժէ—ԺԸ) +ԺԹ—Խ×12 (Ա 7, Գ 8, Ին 2, Է 11, Ե

10): ՆԻԻԹ՝ բուլք (Ժէ դ. յաւելում՝ 3, 278—80): ԳՐՈՒԹԻՆԿ՝ Երկրեան: ԳԻԻ՝ բուլքիք (ճեօք՝ 186ա): ՏՈՂ՝ 27—32 (խառն): ԿԱԶՄ՝ զորմազարգ շուգեակազօյն կաթի՝ զանեկով, միջուրի՝

ապխտակ, աստար՝ ձողկանքիս կարմիր բալի, լուսանցակ-
ղերը՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա ի ա ու Ե՝ 105ա: ձա-
կ ա տ ա զ ա ր ղ՝ 8ա, 127ա, 166ա, 170ա, 205ա, 212ա, 256ա,
260բ, 273բ, 275բ: Լ ա ս ա ն ց ա զ ա ր ղ՝ քուսակ: Զ ա ռ-
դ ա զ ի ր՝ հանդիսացիր: Գ յ յ լ և ր՝ շագանակի, յետագա-
յում սեռվ կորագծում:

ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ—Բառեր: Ժ լ ղ: Սկզբում՝ 2(1-
2), հայտնի բերանակների մէջ: Թաղք, 2աք չգրուած, երկ-
սին, բարձր (ճմուշ՝ 1բ), 23 առջ: Կարգով՝ 1, 1աք
«Բառք ի բարձրակաճ... Տիրտունի—Աստուծոյ ալմանիկ...
Քրիստոս—սուծայ: 2, 1ք «Հանդէս քանասեղծաց... քառ
գողջոյ—[Պ]արտ-պատրան... Համեմատ-քաղա[ստութիւն]:
րեյ»:

Վիճակ՝ քառար: Իրոյ բերքն խնամարկից զու-
նափառած, մի բանի տեղ ցեցակն, պահպանակը վնասուած,
կազմի բիւրեւի վերեւ մասից մաքրուած: Ժ լ ղ: Ետագծել է.
անասուն Անաստաները՝ պրակ Ա—ԺԶ, իսկ պրակ Ժէ—Է,
վերակազմակ: Ժէ—ԺԶ պրակները վեր են տեղակ 3 պրակ-
ների և համարակալակի՝ Ա—Գ:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Կ Ա Ռ Ի Թ Ի Ն

- Ա. 1. Հանգիստ Յովնանու—4ա—8ա:
2. Յայտնութիւն Յովնանու—Գրք 8ա—28ա:
3. Յսայի—Մրգ. 30ա—103ա:
4. Առ Հոռայեցիս—Գլ. 104աբ, Թղթ 105ա—
26ա:
5. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 126աբ, Թղթ 127ա—
43ա:
6. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 143աբ, Թղթ 144ա—
54բ:
7. Առ Գաղատացիս—Գլ. 154բ, Թղթ 155ա—
60բ:
8. Առ Նիքիսացիս—Գլ. 160ա, Թղթ 161ա—6ա:
9. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 166ա, Թղթ 166ա—9բ:
10. Առ Կոռնթացիս—Գլ. 170ա, Թղթ 170ա—
3ա:
11. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 173բ—4ա:
Թղթ 174ա—7ա:
12. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 177ա, Թղթ
177ա—9ա:
13. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 179ա—80բ, Թղթ
180բ—93ա:
14. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 193աբ, Թղթ 193բ—
8ա:
15. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 198ա: Թղթ 198ա—
201ա:
16. Առ Տիտոս—Գլ. 201աբ, Թղթ 201բ—3ա:
17. Առ Փիլիմոն—Գլ. 203բ, Թղթ 203բ—4ա:

—Վերագիր, Քնկարդութ., Նաւարկութ.—204աբ
(տե՛ս № 187, 444բ):

Աստ՝ 205աք տե՛ս Բ, § 1—2:

18. Գործք Առաքելաց—Յուք. («Որք») 205բ—
8ա, Դիր 208ա, Գլ. 208ա—11ա, Գրք 212ա—54ա:
19. Թղթ Յակոբայ—Յուք. 254բ—5ա: Գլ.
255աբ, Թղթ 256ա—60ա:
20. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 260աբ, Թղթ 260բ—
5ա:
21. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 265աբ, Թղթ 265բ—
8բ:
22. Թղթ Յովնանու Ա—Գլ. 268բ—9ա, Թղթ
269ա—73ա:
23. Թղթ Յովնանու Բ—Գլ. 273բ, Թղթ 273բ—
4ա:
24. Թղթ Յովնանու Գ—Գլ. 274աբ (նշում՝
«Երկրորդ»): Թղթ 274բ—5ա:
25. Թղթ Յուդայի—Գլ. 275ա, Թղթ 275բ—
6բ:
26. Աղեւս Երաղի—277աբ:

Մտքաման տե՛ս № 187:

Բ. 1. 205ա Անուանք սուրբ առաքելացն, որ ի
սփիտս ընդ [ժամանակս] ժամանակս կարգեալ ի
բարձրութիւն՝ քէ ուստի կամ յորմէ ցեղէ էին—
Պետրոս և Անդրէաս ի ցեղէ նեփթաղէդի...

2. 205աք Վասն սուրբ առաքելացն, որ բար-
գեցին զԵրիստոս՝ քէ որով մահու կատարեցան և
քէ ուր կան—Պետրոս ի Հոռվմ խաչեցաւ...

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

254ա Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ առաքե-
լոցն բարեխաւսութեամբ թո՛ղ զյանցանս Կառա-
պետ արեղայի Տիրդիկեցոյ, և ծնաւուցն, և եղ-
բարց, և ընթերցողաց, և որոց զամէնն ասեն. ա-
մէն (նձան՝ 28ա, 103ա, 260ա, 273բ, 276բ):

277բ Փա՛ւրք... Յամի եւթն հարիւր և ութսուն
(1331) Թուականի մերոյ, ի հայրապետութեան տե-
առն Յակոբայ և ի Թաղաւորութեան ղեաւորոյս պա-
տանեկին Լեոնի որդոյ Սւշիեի, գրեցաւ սուրբ և
լուսաթղծ և կենսակիր, աստուածաւոր, աստուա-
ծախաւս սուրբ Նոր Կտակարանս ի սուրբ քաղաք
Նուսաղէմ, ի դուռն սուրբ և փառաւորեալ տա-
ճարիս Քրիստոսի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Հրեշտա-
կապետաց, ձեռամբ իմով՝ անարժան և մեղա-
թաւալ, փանաքի և ա[մ]արհեստ գրիչ Կարապե-
տի, ըզսա մեծաւ փափազա[մ]ն[ա]պ և ես՝ ողորմե-
լի[ի] գերիս յանեն առ[ի] և ըստ կարի իմում շա-
նացի, Արդ, Թէպետ և անարհեստ էի գրութեանս,

Երևանցիներէ Լ. պէս պէս ցաւ... Այդ վասն [զի զօր ևս իշխան...]» (տե՛ս «Հայոց», Վաղարշապատ, 1872, էջ 460—462, 552—553) :

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա: Կազմի Բ փեղկին՝ խոշոր օւ թիծ:

Բ ՈՒ Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ի Ի Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. ԺԴ Բոյր Պօղոսի—Յոշք. 3ա—10բ, Վժ. 10բ, Բովանդ. ընթրց. և Վժթնց 10բ—23ա, (Կից՝ 2բ, տե՛ս Բ, § 1 և 23ա—5ա, տե՛ս Բ, § 2),

1. Ան Հոռմայեցիս—Գլ. 25աբ, Նխ. 25բ—7բ, Բղթ 28ա—49բ:

2. Ան Կորենթացիս Ա—Գլ. 49բ—50ա, Նխ. 50ա—1ա, Բղթ 51ա—72ա:

3. Ան Կորենթացիս Բ—Գլ. 72աբ, Նխ. 72բ—3ա, Բղթ 73ա—87բ (Բղթ Գ—տե՛ս § 15),

4. Ան Գաղատացիս—Գլ. 87բ, Նխ. 88ա, Բղթ 88ա—95բ:

5. Ան Եփեսացիս—Գլ. 95բ—6ա, Նխ. 96աբ, Բղթ 96բ—104ա:

6. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 104ա, Նխ. 104ա, Բղթ 104բ—10ա:

7. Ան Կողոսացիս—Գլ. 110աբ, Նխ. 110բ—1ա, Բղթ 111ա—6բ:

8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 116բ—7ա, Նխ. 117ա—8ա, Բղթ 118ա—22բ:

9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 122բ—3ա, Նխ. 123աբ, Բղթ 123բ—8ա:

10. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 126ա—8ա, Նխ. 128ա—9ա, Բղթ 129ա—45բ:

11. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 146աբ, Նխ. 146բ—7ա, Բղթ 147ա—53բ:

12. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 153բ—4ա, Նխ. 154աբ, Բղթ 154բ—8բ:

13. Ան Տիտոս—Գլ. 159ա, Նխ. 159աբ, Բղթ 159բ—62բ:

14. Ան Փիլիմոն—Գլ. 162բ, Նխ. 162բ, Բղթ 162բ—3բ:

—Վերագիր, Թլաղրուր, Նաւարկուր.—164աբ (տե՛ս № 187, 444բ),

Խորագրի փոխարէն՝ «Ի յարեանկէն Գոնէրիցանց Ստեփաննոս առաքևն ասէ»:

15. Ան Կորենթացիս Գ—Կորնթացւոց 164բ—5բ, Պօղոսի 165բ—8ա:

16. Բղթ Յակոբայի—Բղթ 169ա—74բ:

17. Բղթ Պետրոսի Ա—Բղթ 174բ—81ա:

18. Բղթ Պետրոսի Բ—Բղթ 181ա—5ա:

19. Բղթ Յովնաննու Ա—Բղթ 185ա—90բ:

20. Բղթ Յովնաննու Բ—Բղթ 190բ—1բ:

21. Բղթ Յովնաննու Գ—Բղթ 191բ—2ա:

22. Բղթ Յովսայի—Բղթ 192ա—3բ:

23. Աղեւս Եւթաղի—194աբ:

24. Հանգիստ Յովնաննու—194բ—8բ:

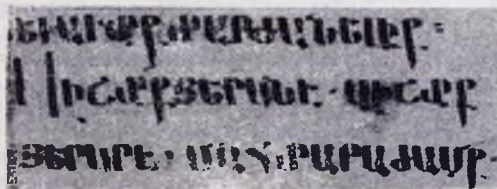
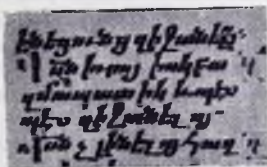
Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 1. 2բ ՈՎ (1211) բռնին նշանէն այս է, որ ճշմարտի—Նախ՝ զՎերնագիրն տուն համարել, որ ասէ՝ Ի Հոռմայեցւոց Բղթին... (Բացատրութիւն որքանութեան տանց և ընթերցումաց Բղթոցն Պօղոսի):

2. 23ա—5ա Վարդան վարդապետի աւարեալ Մեկնութիւն զՀայր մեր որ յերկինս—Ցեռ հղա—նակա[ց] զոր արար Աստուած... Հաւաքեալ է մի անուն, նոյնպէս զրո՞վ հաւաքեալ:

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԻԱՅԱԳԱՂԱՔԱՐ ՕՐՈՒԱԿ

168ա Փա՛ռք... Աստանաւոր կատարեցաւ մա—տեան, որ կոյի Գիրք Պաղոս առաքալ, որ ունի անթերի չորեքտասան զույս լիակատար՝ ցանկովն իւրոց միահամուռ, ի թվաբերութեանս Հայոց ութ—հարիւրերորդի(168բ)դի տասներորդի իններորդի (1370), ի կաթողիկոսութեան տեանս մերոյ Մեռ—

բավական, և այսմ նահանգի զիտատրութեանն աթոռակալի Յովնանէս արեղայի կորովամտի, յոյժ հըմուտ աստուածաշունչ մատենից, քնական Սեքաստացի, ձեռամբ նուաստ Մարկոսի փրցուն գրչի, ի մայրաքաղաքի, որ Կաթայ անուն յորշորշի, ընդ հովանեան ի յոտս Մարգն Յակոբի. ամէն:

ԳՐԵԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1889 Քրիստոս, որդի Աստուծոյ, քո սուրբ և ընտրեալ զխաւոր առաքելոցդ բարեխօսութեամբն ողորմեա ստացողի սուրբ գրոցս՝ Մանուէլ վարդա-

պետին, և ձեռողացն իւր, և ամենայն արեան մերձաւորաց, և թաղամտար գրաց սորին:

Ո՛վ սուրբ ընթերցողդ, յիշեցէ՛ք զՄանուէլ վարդապետն միով Տէր-ողորմիւ, և զուր յիշեալ յիշիք առաջի Քրիստոսի, Գրեցաւ թուին ՌժժԸ (1669), որ և սոյնի ամի փոխեցաւ առ Քրիստոս:

Կենդանոյմ՝ 2ր, 113ր, 192ր Գիրքս Սուրբ Էլմիածնա է:

Գրչավորձ՝ 1ա Պողոսի առաքելոյ, (այբուրեն՝ աւ—ք):

151

ՄԱՍՈՒՆՔ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ՌՃԲ—1653

ԳԻՐԳ՝ Պօղոս Էտէ Արարատաւ:
Թերթ՝ 185. չգրած՝ 1աբ, 185ա, 186ա, 194բ—6բ:
ՊԵՐԱՎ՝ Ա—ժէ×12 (Ա 11, ժէ 4): Նեխթ՝ բուր: Մեծնիթիւն՝ 17,8×12,2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԿԻՐ՝ բուրգի (նմուշ՝ 9ա): ՅՈՂ՝ 24: ԿԱՅՄ՝ գրչապատար քաղցածակալայն կաշի, միջուկ՝ տախտակ, աստաղ՝ գաղղաճիս շերտաւոր մետաղ: ՊԱՇԱԿԱՆԱՎ՝ բուրք 2 վերջից:
ՄԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Ջ ա զ ա գ ի ռ՝ բաշեպի (82ա, 136բ), զապեապի (131ա): Գ Ո Յ Ն Ե Ր՝ կարմիր, կապոյտ:
ՊԱՏՈՒՆՈՒՆ—ՊԱՇԱԿԱՆԱՎ—Անտառն Մտաքեոյ: ԺԱ—ժԲ զգ: 2 (Ա—Բ), սկզբից. ստացումն 1 բերթ վերին կէտի ընդերկապէն ծալումից: Մտաքաթ, ծրկօթն, սպապիծ իւրկաթի (նմուշ՝ Բա): Կարգալ՝ Բք, Աա, Աբ, Բա. շԱյդ առակ լուսաւոյ, որ արաւ ձորանիս օրդայն (ԻԱ, 33—ԻԲ, 2):
ՎԻՃԱՎ՝ քաւառ: Կազմի կայնի քեռնամ, եղբոր մաշտած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. ԺԻ ԹՊ Պօղոսի—Տըչը. 2ա—10ա: Վկ. 10 աբ: Բովանդ. ընթերց. (չիք սվկայութիւնք) 10բ—4ա: Ճ. 15բ:

1. Ան Հոսմեացիս—Գլ. 14բ—5ա: Թղթ 16ա—37ա:

2. Ան. Կորնթացիս Ա—Գլ. 37ա: Թղթ 38ա—58բ:

3. Ան Կորնթացիս Բ—Գլ. 58բ—9ա: Թղթ 59բ—73ա:

4. Ան Գաղատացիս—Գլ. 73բ, Թղթ 74ա—81ա:

5. Ան Նփիսացիս—Գլ. 81աբ, Թղթ 82ա—8բ:

6. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 88բ—9ա: Թղթ 89ա—94ա:

7. Ան Կոլոսացիս—Գլ. 94աբ, Թղթ 94բ—9ա:

8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 99ա, Թղթ 99բ—103բ:

9. Ան. Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 103բ, Թղթ 103բ—6ա:

10. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 106ա—7բ, Թղթ 108ա—24ա:

11. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 124աբ, Թղթ 124բ—30բ:

12. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 130բ—1ա: Թղթ 131ա—5ա:

13. Ան Տիտոս—Գլ. 135աբ, Թղթ 135բ—8ա:

14. Ան Փիլիմոն—Գլ. 138ա, Թղթ 138բ—9բ:

—Վերապի, Թիւղարձք, Նաւարկութք—

139բ—40ա (տե՛ս Մ 187, 444բ):

15. Յայտնութիւն Յովնանեւ—Գրք 140բ—64բ:

16. Թղթ Յակոբայ—Տըչը. (շի փոքուն) 168աբ, Գլ. 168բ—9ա, Թղթ 170ա—5բ:

17. Թղթ. Պետրոսի Ա—Թղթ 176ա—81բ:

18. Թղթ Պետրոսի Բ—Թղթ 181բ—5ա:

19. Թղթ Յովնանեւ Ա—Թղթ 185ա—90ա:

20. Թղթ Յովնանեւ Բ—Թղթ 190ա—1ա:

21. Թղթ Յովնանեւ Գ—Թղթ 191աբ:

22. Թղթ Յուդայի—Թղթ 191բ—3բ:

23. Աղբւս Նրադի—193բ—4ա:

Մանրամասն տե՛ս Մ 187:

Բ. [Յաւելագրութիւն ժե—ժԸ զգ.]

1. 165բ [Ընդդէմ երկաթնակաց]—Տեսի հս յայնմ ատենի քան ծագեալ ի Հօրէ: Տերկարեակն կէզգ զերկա աշխատողաց... սուրբն Դեոսկորոս ոչ հասնեալ անօրն ժողովուն, նըզովեաց ըզկէն և զՏօմարն իւր պիղծ:

2. 166բ—7բ Կանն խալայայ առնելոյ ամե՛ն ճայն ցեղ ցաւաց քաւաց, տեկոց և պազօց... Ըն-

բերցնած ի Զորադ Թագաւորութեանց—նւ ասն
արք քաղաքին ցնդիսէ... նւ մեք զքոյս քեզ մա-
տուցանեմք... և զՍուրբ Հոգի:

ՅՈՒՑԱԿԱՐԱՆ ԳԲՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

15ա Արդ, անկեալ աղաչեմ,
Յաւ[ա]րդեալ պաղատեմ
Ջանպիտան ծրողիս
նւ իմոյս ծնողիս,
Մարմնաւոր տեկողիս,
Հոգեւոր կրթողիս
նւ բնաւին իմ տոհմիս՝
Նախանգեալ, Ներկայիս,
Յապագայն գալուցիս
Մինչ ի մարդս վերջիս,
մաղթելով յիշեալիք, բախելով, զի բացցի խոստա-
ցելոց բարեաց, ըստ սրբոցն՝ մեզ տացի այն պար-
զ[ի]ն, որ և է չվերջացի, Թվին ՌՃԲ (1653):

Սողոմոնի ծնունդն Թվին ՌՂ և մէկ (1642),
Նոյեմբեր տասն:

15բ Գոհութիւն և փա՛ռք... քեզ յամենայն
ժամ:

37բ Զբազմամեղ Պօղոս ծորոցս և զծնողսն իմ՝
նախ հոգեւորն և հուսկ զմարմնաւորն՝ նդիայն և
զՀովսիսիմայն, և քեռն իմ զՄարիամն, որ հնգե-
տասն ամ է աշխուհեալ է՝ նստեալ լուրթեամբ և
կուսութեամբ զմանկունս իւր դաստիարակէ, և
զեղբարսն իմ զՅակոբն, զՊետրոսն և զհասգու-
ցեալսն՝ զՍուրբաւոսն, զՄարութայն, զՄիւրզախանն
և զայլ[ի]սն, որ ի Քրիստոս են հանգուցեալս, ի
սկզբնապէս մինչ և ի վերջինն, և զդեռաբոյս և
քաջուղէլ որդեակն իմ [ի] (քերութեմ) զՀրաչին [ի]
(քերութեմ) և զ[ի]րնթանուր հաւատացեալս յիշել ի
պանծալի յաղթոս ձեր, եղբարք իմ, զի ձեզ և մեզ
մասն լիցի սրբոցն ի լոյս:

50բ Զծծող Պօղոս և զծնողս իմ՝ զԵղիայն,
զՀովսիսիմայն, և զքոյրն իմ՝ զՄարիամն և զեղ-
բարսն իմ զՅակոբն, զՊետրոսն և զհասգուցեալսն՝
զՄուրիսան, զՄարութայն և զայլսն, և զորդիքն իմ
զ[ի] (քերութեմ), զՍողոմոնն և միահամուռ զազգա-
կանս իմ, մանաւանդ զամենայն հաւատ[ա]յեալ-
սըն յիշել աղաչեմ լի սրտիւ ի Քրիստոս Յիսուս, զի
ձեզ և մեզ միասին հ[ա]յնդիպեցի խնդրելիս մեր,
որում տուղին փա՛ռք:

55ա Զամենաթրոջս յիշեցեք, ո՛վ անծկալիք
իմ, ի Տէր, Թվին ՌՃԲ (1653):

59ա Օրհնեալ Թագաւոր,
Հայր մեր երկնաւոր,

Մեծ և զօրաւոր,
Անծին ծնաւոր,
Բանիդ միաւոր,
Մնունդ ահաւոր,
Փայեալ ջահաւոր,
Ընդ աթոռ հօր քո
Բազմեալ գահաւոր,
Հոգի շնորհաւոր,
Անհաս բազմաւոր,
Որ միշտ խնամւոր,
Նուանն յատկաւոր,
Մի բնութիւնաւոր,
Հաւաւասար և խոր,
Անծամանակաւոր,
Բանդ հրաշալոր,
Զեցեալ մարմին
Ողպէս երկնաւոր,
Յորժամ զաս դատել,
Մի՛ անտես առնել
Զազգս երկրածին՝
ի նախապէն
Մինչ և ի վախճան կատարածին:

73ա Յոհնամեղ ծորող սորին՝ զՊօղոս էրէց Այ-
րաւառու և զծնողսն իմ՝ Նդիայն և զՀովսիսիմայն,
և զեղբարս իմ՝ զԵղիայն և զԵրսն, և զՊետրոսն, և
զքեռն իմ՝ զՄարիամն և զԵրսն, և զհոգեւոր ծնողսն
իմ, և զորդին իմ՝ զ[ի] (քերութեմ) և զՍողոմոնն, և
մայր սորին յիշեցեք ի Տէր, ո՛վ եղբարք իմ, բաղ-
ձալիք ի Քրիստոս Յիսուս, զի և դուք յիշեալ լիցիք,
Թվին ՌՃԲ (1653):

73բ Զորս ընդ քեզ ունէիր և նովա խօսէիր,
սուրբ առաքեալ Պօղոս, բարեխօսեա առ նա և մաղ-
թեա, զի թողէ զբազմ յանցանս գորիս և ծնո-
ղաց իմոց հոգեւորաց և մարմնաւորաց և բովանդակ
հաւատացելոց: Անհաւատից այլ խնդրեմք, զի միա-
սին ժառանգեսցուք արքայութիւն Հօր նմա մի [ի]:

81բ Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ ինձ, և անզօր, և անտէր
ազգիս մերում, զի լուսիմք գլուխ, ունիմք քահա-
նայութիւն, բայց տկար է և անզօր. ի հօրէ թոնի
և նուազի: Մարմին առանց գլխոյ կարօ՞ղ է իրա-
գործութիւն կատարել. ո՛չ, Վասն ծովացեալ մեղաց
իմոց բարձեր է հովի ի հօտէ իւրմէ: Զինչ օգուտ է,
եղբարք իմ սիրելիք, անմեղ գառինք մեր. գայլք
վայրասունդ ի յորս իրեանց առեալ պէսպէս օշո-
տեն և քաղցրասունդ և կաթնաբուռ ուլունս, նոյն-
պէս և զոյսարսն կրթեալ և դաստիարակեալ, նոյն-
պէս ի գործ արկանեն սակս անտէրութեան մերոյ
լաւ է ոչ լի (լինի՞) մարմին առանց գլխոյ. այսպի-

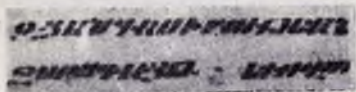
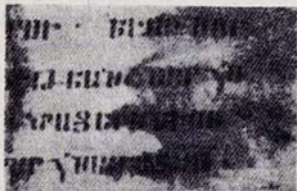
152

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

(Քաղկացած է 4 տարբեր ձևաազերից)

ԹԻՐԹ՝ 387: ԿԱՋՄ՝ դրոշմազարդ շաղանակազարդ կաշի.
դրանակով, միջուկը՝ տախտակ, աստառը՝ դրոշմազարդ կտու:
ՊԱՏՈՒԿ-ՊԱՀՊԱՆԱԿ-1, ճաղճեմի՝ Ը-Ք քչ.: 1 (Ա),
սկզբում, ստացված բնօրինակի նստած է կտ թերթից, եզրա-
նստած: Մազազար, երկսին, սպիտակից երկաթազի (նմուշ՝
Ան): Կարգով՝ Ան-Ար. 4/// [2] ղըմամբ և անն /// անջարժ
ունկ... և ան նա ծողովի նշմարաբուն տարաբար, բարձրիցն
նախատակաց և արդարաբուն սրբաց... այդ և տառյ խոս-
տավանազաց վարկ շարժեն զգուր /// ... իւրով. կենդ ///:
2. Մեկնութիւն Սաղմոսաց: Թ-ծ դղ.: 2 (Բ-Գ), վերջում, ըս-
տացված 1 քերի բնօրինակի ծառայից, եզրանստած: Մա-
զազար, երկսին, սպիտակից երկաթազի (նմուշ՝ Դա): Կար-
գով՝ Դա, Բր, Դր, Բա. 4/// լապի մատուցի ... զտնազարդու-
լանեն ղէկ զտնազարդ:

Վիճակի՝ բառաբա: Կազմի Ա փակն ու բիկունից վնա-
սում:

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա

Յոհաննականգ

ԺԵ-ԺԱ-Մ-Մ

ԳՐԻԳ՝ վարդաբն (1ա-84ր), Արամ (85ա-121ր):
ԹԵՐԹ՝ 124: ՊՐԱԿ՝ 1-11x12 (Ը 11, ժ 10, ժԱ 7):
ՆԻԹ՝ բուր (տարբեր, սպիտակ և մուգ)՝ 1-84, քննառան
և խամ՝ 84-124): Մեծնութիւն՝ 19,8x14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկ-
սին: ԳԻՐ՝ բուրգի (նմուշ՝ 55ա, յանազարութիւններ՝ ճո-
ւրդերից): ՅՐԴ՝ 28:

ՄԱՆԱԿԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ-Կ ի ս յ ա ի ռ ա ճ՝ 1ա, 85ա: Ճ ա-
կ ա ն ա զ ա ռ ղ՝ 108ր, 108ր, 112ր, 118ա, 118ր, 118ր: Լ ա
ն ա ճ ա զ ա ռ ղ՝ բուրակն: Ձ ա ռ ղ ա զ ի ռ՝ ճաղճեմիցի:
Գ ա ճ ի ռ՝ կարմիր:

Վիճակի՝ բառաբա: Խոնաւութիւնից վերին կտր խոնա-
ցած և զուեմիտում:

ՄԵՐ. Արամա զրիւր Յովնանականգում լաջերից է բե-
րի՝ 85ա-121ր:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Թ Ի Ի Ն

Ա. [Մասունց Նորայ Կապկարանի՝ ԺԻ Թուրք
Պողոսի և Թուրք Կարաղիկեայ]

1. Ան Հոսմայեցիս-Թղթ 1ա-18ր.
2. Ան Կոնքաղիս Ա-Թղթ 18ր-9ա, Թղթ
19ա-34ր.
3. Ան Կոնքաղիս Բ-Գլ. 34ր-5ա, Թղթ
35ա-45ա.
4. Ան Դաղատացիս-Գլ. 45ա, Թղթ 45ր-
50ր.
5. Ան Եփեսացիս-Գլ. 50ր, Թղթ 51ա-6ա.
6. Ան Փիլիպեցիս-Գլ. 56ա, Թղթ. 56ա-8ր.
7. Ան Կոդոսացիս-Գլ. 59ր-60ա, Թղթ 60ա-
3ր.
8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա-Գլ. 63ր-4ա, Թղթ
64ա-7ա.
9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ-Գլ. 67ա, Թղթ
67ր-9ա.
10. Ան Եփրայեցիս-Գլ. 69ա-70ր, Թղթ 70ր-
82ր.
11. Ան Տիմոթէոս Ա-Գլ. 82ր-3ա, Թղթ 83ա-
7ր.
12. Ան. Տիմոթէոս Բ-Գլ. 87ր-9ա, Թղթ
88ա-91ր.
13. Ան Տիտոս-Գլ. 91ր, Թղթ 91ր-4ա.
14. Ան Փիլիմոն-Գլ. 94ա, Թղթ 94ա-5ա,
-Վերադիր, Թելադուր., Նաւարկուր.-95ա
(տե՛ս Լ՝ 187, 444ր):
15. Թղթ Զակարայ-Յոյր. (սի փոքունս)
56ա, Գլ. 96ր-7ր, Թղթ 98ա-103ա.
16. Թղթ Պետրոսի Ա-Գլ. 103ա, Թղթ 103ր-
8ր.
17. Թղթ Պետրոսի Բ-Գլ. 108ր, Թղթ 108ր-
12ա.
18. Թղթ Յովնանուն Ա-Գլ. 112ա, Թղթ
112ր-7ր.
19. Թղթ Յովնանուն Բ-Գլ. 117ր, Թղթ 118ա.
20. Թղթ Յովնանուն Գ-Գլ. 118ր, Թղթ 118ր-
9ր.
21. Թղթ Յուդայի-Գլ. 119ր, Թղթ 119ր-21ա.
22. Աղետս Եսայի-121ր (վր. և ուղիղ ի
նմին հաս. շար. Թափուած):

Մանրամասն տե՛ս Մ 187:

Բ. [Յանյազարութիւն՝ ԺԸ Գ.]

ա. 122ա-3ա Նաբիկաղայ տաքեալ Վան
վարդապետաց և Բանճայից վախճանի բան գո-
վութեան և մխթարութեան-[Ա]րհնաւ և Աս-

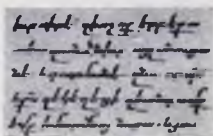
տուած և Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի...

բ. 123բ—5ա Այս նախերգանքն [փարզի] է—
Ո՛վ Աստուած աստուածոց և նորդի...

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԱՆԱԿԻ

1. 60ա (Վարդանես գրչի) ՌՇ ՌՇ Ա ՐՈՇ ՐՈՇ
ԱՐ Ա ՐՁ ԲՁ ԲՁ ԲՐ (Վարդանեսաւ):

2. 117բ (Աթանաս գրչի) Ջմիգաւոր Աբանաս
գրիչս ի յաղօթս ձեր յիշատիքս (տե՛ս նաև Բ ձե-
ռագրի յիշատակարանը՝ 244ա):

ՁԵՌԱԳԻՐ Բ

Յովնանեմական

ԺԵ-ԺԶ—XV—XVI

Գրիճի Աբանաս (125ա—53բ. 108ա—244ա), անհուն
(154ա—66բ): ՄԱՂԱՂՂՂ ՅԼԵ Յովնան: ՍՅԱՅՈՂՂ Յովնան-
նէս վղջ առաջնորդ Յովնանեմակեցի:
ԹԻՐԹ՝ 121 (123—245). ՊՐԱՎ՝ 11×12 (Ա 11, Գ 6, Ը
ԺԱ 10): ՆԻԹ՝ բաղբ: ՄԵՆՈՒԹԻԹԻՆ՝ 16,3×14: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝
միասին: ԳԻՐ՝ բաղբգիր (հնայ՝ 135ա): ՅՈՂՂ ՅՅ—ՅԶ:
ՄԱՆԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՆ՝ —Ձ ա ր գ ա զ ի ր՝ հանգուցագիր:
Գ ո յ ն ե ր՝ կարմիր:
ՎԻՁԱՎ՝ բառաբար: Խոհանարիւնք խոնացած և զունա-
փոխած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 125ա—244ա [Փարոզ Գրիգորի Տաթևաց-
ւոյ և այլոց]

Գրիգոր Տաթևացու քարտեզներ յզուտ են Ամուռան և
Ձմեռան հատորերին, իսկ միանկրը՝ նկարագրում:
ա—բ. 125ա—66ա Տե՛ս Ձմեռան. Ա /125ա—
31բ, Բ /132ա—4բ, Դ/134բ—9բ, Ե /139բ—44ա:
Ջ /145բ—52բ, ՃԲ /152բ—4բ, ՅԺ /154բ—7բ, ՅԻ
/157բ—60բ, ՃԼԴ /160բ—6ա:

ձ. 166ա—8բ ՃԶԶ. Փարոզ վասն յարութեան.
Ի գիշերի համարածէ՛լ զճնոս ձեր ի սրբութիւն—ԲԵՐ
նախ տեսցուք, Թէ ընդէ՛ր ի գիշերի...
ժա. 168բ—77բ ՃԼԵ. Փարոզ ընդման ամենա—

սրբանոյ և միշտ կուին Մարիամու, ի բանն.
Տեսի քագունի մի, որ զգնեալ էր զարեգակի և
զլուսինն ի ներեյոյ ռոցից նոսա...—Եկեղեցի սուրբ
պատկեր ի աստուածային փառաց...

Սկզբնամտը եռյանգան «Յիսուսու վարդապետի
Տեսութիւն ի բան սուրբ Ամուստեանի...» քարոզի հետ.
Մ 2142. 312ա.

ժբ. 177բ—8բ ՃԼԸ. [Փարոզ ի բանն.] Ապաշ-
խարեցէ՛լ, զի մերձեալ է արխայութիւն երկնից—
Իսկ յետ մեղանշնոյն պարտ է դառնալ...

ժգ. 178բ—81ա ՃԼԹ. Փարոզ հեշտակապե-
տացն Գարբիէի և Միխայէի և ամենայն երկայնից
զարացն—Մեծ պատերազմ լինէր յերկինս...

ժդ. 181բ—4ա Մ. Վասն ժողովրդեան և վասն
Բանանայից երաժօ գգութիւնան—Արդ քահանա-
յական կարգաց արծանի...

ժե—ժզ. 184ա—91ա Տե՛ս Ամուսն. հ՛կէ
/184ա—7բ, ՃԼԸ /187բ—91ա:

ժէ. 191ա—4ա ՄԳ. Յաղագս ապաշխարու-
թեան: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ասէ. Այնպէս
ուրախութիւն եկիցի յերկինս հեշտակաց վասն
մի[ոյ] մեղաւորի—Սահույումն լիցի...

ժը. 194ա—5բ Տե՛ս Ամուսն. ե՛ր (սկ. ռնխ
առաջին, զի խոստովանաւայր...):

ժթ—իը. 196ա—244բ Տե՛ս Ձմեռան. 2Դ/196ա—
7ա, ՂԱ/197ա—201ա, ՁԱ/201բ—6ա, ՁԵ/206ա—
10բ, ՂԴ/211ա—4ա, ՂԸ/214բ—9բ, ՂԵ/220ա—4ա,
ԿԹ/224ա—9ա, ՃԻԲ/229ա—34բ, ՃԻԹ/234բ—44ա:

Բ. 244ա—5բ [Յաւելագրութիւն՝ ԺԸ դ.: Փարոզ
ի բանն]. Ճանապարհս իմ ուղիղ արա ինձ—Դա-
նապարհ՝ ասի և կոչի աստի կենսքս...

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԱՆԱԿԻ

1. 206ա (Աթանաս գրչի) Եւ ինձ՝ մեղաւոր
գրչի:

210բ Որ և զմեզ... արծանի արասցէ զերծանի
ի սպառնալեաց զճհնոյն... ամէն:

244ա Անշարարելիք Աստուած... ազատե՛մ ի
յաւիտենական տանջանաց զհոգի ստացողի գրոյս
և առաջնորդ Յունանուվանու վանիքս՝ Յովնանէն
վարդապետին և զծողի սորա՝ Աբանասի: Եւ Քրիս-
տոսի փա՛ղք յաւիտենան (տե՛ս նաև Ա ձեռագրի
յիշատակարանը՝ 117բ):

Յիսուս Սուրբ Բ-Տաթևի Խոյն քարտեզին ինքն ինքի յարգանքով
հաւան անմեղաց արքայ Տեառն ի քրիստոսի հաւանով
կարգաւ փոքր անմեղաց եղևույց և ինքն ինքի յարգանքով

2. 161ա (Մաղկոզի) նկարող գրիս՝ տէր Յովհաննէսս իշխեալ:

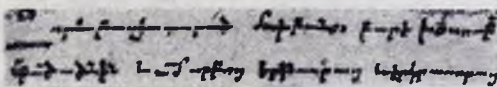
195բ Յերեսս անկեալ աղայեմ զսուրբ պատահոյք դարա, Ա Տէր ողորմիս լինայէր:
Նշում. 245բ (ԺԼ դ., հօտորգի) Յօնանուվա-
նիս Սուրբ Կարապետին է գիրքս անունն Աստուծոյ:

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Դ

Յովհաննավանէ

ՃՈՒՒԱ—1672

ԹԵՐԹ՝ 12 (246—57): ՊՐԱԿ՝ 1×12: ՆԻԹ՝ քաղք:
ՄԵՆԹԹԻՒՆ՝ 19,2×14,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ եօտ-
գիւր (հմայք՝ 246ա): ՏՈՂ՝ 18:
ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար:

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Դ

ԺԷ—XVII

ԹԵՐԹ՝ 180 (258—807): ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԱ×12 (Ա 10):
ՆԻԹ՝ քաղք. լուսագծեով ու լուսադրոշմով: ՄԵՆԹԹԻՒՆ՝
19,2×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԼԵԿՍԻՆ: ԳԻՐ՝ եօտգիւր (հմայք՝ 258ա):
ՏՈՂ՝ 25:

ՎԻՃԱԿ՝ քաղաք: Թանախի գրադաշտը զօնափոխում:
Վերջից պակասատ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

259թ—307թ Նորին բազմաբնակի և երանա-
շնորհ սուրբ Բօրն և անյաղք հոռետոյի և լուսատու
վարդապետի և խառնազգեաց հօնաւորի, հօրոգ
լուսաւորչի Հայոց Գրիգորի եռամեծի (Տաթևացոյ)
Լուծմունէ դժուարիմաց րանից և բաղաւառչ Սաղ-
մոսացե Դաւիթի ի սրբայն վարդանայ Մեկնութե-
նէ, յոյժ պիտանի շարադրութեամբ և գեղեցիկ պի-
տաւորութեամբ

—258ա—9բ Յանգն է առաջի կանոն[իւն] և
նախերգան—[ն]յախ՝ մի է Աստուած միջնորդն...

(Ա—ԺԷ, Հնդհանուր խորագրից առաջ):
ա. 259թ—318ա [Առաջին կանոն—Մի Աստու-
ած նախ ընդդէմ բազում աստուծոյ] Նրկորդը. մի
է անձամբ հայր...

—318ա—20ա Այս ինչ է ի ցանգն երկրորդ

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

246ա—57բ [Օրհնութիւնք յետ քաղաքից]—
Զոր և բազկատարած մախթանօց բարեխօսութե-
ամբ սուրբ Աստուածածնին... զանասուն և զխա-
շինս ձեր օրհնեսցէ... Բիրաւորս արասցէ. ամէն:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

257բ Արդ, օրհնեալ, զովեալ և բարեբանեալ...
ամէն, Գրեցաւ ի թվին ՌՃԻ և մէկին (1672), ի
վանսն Յովհաննու Սուրբ Կարապետին և Սուրբ
Կաթողիկէին:

կանոնիս—Ութ և տասաներորդ Սաղմոսս է... (ԺԼ—
Ե),

բ. 320թ—66բ Ի կատարած ի Սաղմոսս ի Դա-
ւիթ: [Երկրորդ կանոն, որ է ութ և տասաներորդ]
Սաղմոս—Պատեալք ունի զերեք օրհնա...

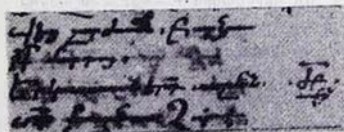
—366թ—8ա Յանգն է երրորդ կանոնին—Երե-
սուն և վեցերորդ Սաղմոսս... (12—ՄԴ):

գ. 368թ—87բ [Ի կատարած Սաղմոսս ի Դաւիթ:
Երրորդ կանոն, որ է երեսուն և վեց Սաղմոս—
Պատեալք] ունի զնախանձելի ծերութեանն Դաւիթի...
(Սղ. Խ) յաղթատ մօրէ ծնաւ և ի մսուր եղաւ/...
(շար. Թափում):

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԿԱՑԻ

328թ (ԺԼ դ.) Վա՛յ, եղո՛ւմ թշվառական Ազա-
րիայ հապեղային. ուր որ գնացի, դռն է դռան
ձէլցին:

Կնեադորմ՝ 1թ, 178թ, 378թ Գիրքս Սուրբ Էջ-
միածնա է:

1. Առ Հոռմայեցիս—Գլ. 27աբ, Բղթ. 28ա—52բ,
2. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 52բ—3ա, Բղթ. 53բ—76բ,
3. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 76բ—7բ, Բղթ 77բ—93ա,
4. Առ Գաղատացիս—Գլ. 93աբ, Բղթ. 93բ—101ա,
5. Առ Եփեսացիս—Գլ. 101աբ, Բղթ 101բ—9ա,
6. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 108աբ, Բղթ 109բ—14բ,
7. Առ Կոլոսացիս—Գլ. 115ա, Բղթ 115բ—21ա,
8. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 121ա, Բղթ 121բ—6բ,
8. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 126բ—7ա, Բղթ 127ա—9բ,
10. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 129բ—31բ, Բղթ 131բ—50ա,
11. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 156աբ, Բղթ 150բ—7ա,
12. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 157աբ, Բղթ 157բ—62ա,
13. Առ Տիտոս—Գլ. 162ա, Բղթ 162բ—5ա,
14. Առ Փիլիմոն—Գլ. 165ա, Բղթ 165ա—6ա,—Վերագիր, Թելադրութ., Նաւարկութ.—166բ—7ա (տե՛ս № 187, 444բ),
15. Գործք առաքելոց—Գրք 168ա—230ա (սե՛ս. ք, սԳլ. ք և այլ թափառած):
16. Բղթ 3ակովբայ—Ցուրք (սե՛ս փոքրնսս) 230բ—1ա, Գլ. 231աբ, Բղթ 231բ—8ա,
17. Բղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 238բ—9ա, Բղթ 239ա—46ա,
18. Բղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 246աբ, Բղթ 246բ—51ա,
19. Բղթ Յովնանու Ա—Գլ. 251ա—2ա, Բղթ 252ա—9ա,
20. Բղթ Յովնանու Բ—Գլ. 259ա, Բղթ 259բ—60ա,
21. Բղթ Յովնանու Դ—Գլ. 260ա, Բղթ 260ա—1ա,
22. Բղթ Յուդայի—Գլ. 261աբ, Բղթ 261բ—3բ,
23. Աղեբս Եսթղի—263բ—4բ,
24. Յայտնութիւն Յովնանու—Գրք 265ա—97բ,

Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 30ա—29բ, 266ա—9ա, 273աբ [Երազմանց]—Փայտ՝ բար[ի] ճանապ[արհ] գնա[լո]ւ,

ո[ր]ո[ւ]մ... դոփէ, շարժ արկանէ՛ գանձ գտանես... մատուարածամ |||

Գրառն անվորժ բուրդրդով, ստորին լուսանցքներում, 1622 թ. երբեքի՛ն՝ եզրահատուած:

ՅՈՒՆԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐԴՈՒԹԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

115ա Զմեղապարտ գրողը և ըզստացաւ սո-
րին աղաշնմ յիշել ի Տէր,

230ա Զստացաւ սորին՝ զպատուական քահա-
նայ և զպատկառելի ծերունիի Վարդան և զծնաւոյ
իւր աղաշնմ յիշել ի Տէր, և զմեղապարտ գրիչ
Թորոս աղաշնմ յիշել:

297բ Փա՛ռք... || (298բ) որում ցանկացաւ
եղէ ես՝ Վարդան, ի վերջ հասնաւ քահանայից,
որ բնակեալ էի ի սուրբ ուխտի Բրազաւրէ: Եւ փա-
փագեցի տեսութեան սուրբ առաքելոցն Պետրոսի և
Պաւլոսի, և Սրբոյն Յակովբայ, և Սուրբ Աստուա-
նածնին, և մեծաւ աշխատանքօ զնացեալ տեսի
զսուրբ բողոքիս, և յոյժ փորձութեան հանդիպեցայ
ի ծովու և ի ցամաքի: Եւ դարձեալ անտի եկի ի
հոշակաւոր և յականաւոր քաղաքի՝ ի Հռովմ: Եւ ան-
տի դէմ եղեալ եկի ի Կիւրոս զղղի և անտ հանդի-
պեցայ քաղաքաւ արանցն, որ վերոյգրեալ կան ի
սուրբ Աւետարանս՝ Թաւառէ և Քուանի, և մեր
յոյժ երեխտաւորն՝ Սարգսին, և բարեպաշտ իշ-
խանին՝ պարոն Պաղտնին, որ է այժմ մարաշխտ
Հայոց, զոր խնամեաց Տէր Աստուած դնա և զհա-
րազատ եղբարք իւր, որք բարէմատութեամբ և հո-
գաբարձութեամբ հանգուցին զիս, զոր հատուցել
նոցա Տէր:

Եւ իմ ցանկացաւ եղեալ սուրբ Աւետարանի,
և վերոյգրեալ բարեպաշտ արանցն ընչիւք, և ոչ
յիմ գոյից, ետու գրել: Եւ հանդիպեցայ քահանայի
միոյ զրիչ և || (299ա) ետու գրել Աւետարան, և ոչ
հասնեցայ վասն անվորժ գրելոյն, և երկրոյն
թանձրութեան, և ծաղկին անպատեհութեան: Եւ
վասն երկրիս անհանգըստութեան և գերելոյն յա-
նաւորնաց վասն մեղաց մերոց, բազում ժամանա-
կըս կացար անտ, և այլ մագաղաթ ճարկեցի բա-
րեպաշի արանցն ընչիւք: Եւ դիմեալ եկի ի յերկիրս՝
յառաջին բնակութիւնն իմ՝ ի սուրբ ուխտի ի Բրա-
զաւրէ, յո և իմ խորհուրդ առեալ եկի ի սուրբ ուխ-
տն Պերմաղեւ, յորում բնակեալ էր նախածա-
նաւթ և յոյժ սիրելի եղբարք իմ՝ քահանայ ոմն
Թորոս անուն Հռոմկլացի, հմուտ գրութեան: Եւ
յոյժ աղաչեցի զնա յանձն առնուլ և զըրբը զնոր
Կտակարանքն ի յման ի մէկ տուփ, և նա յանձն
էաւ: Եւ ես ոչ յիմոց ընչից, այլ ի վերոյգրեալ աս-

տուածասէր արանցն է յայլ պարոնացն, ետու գրել, հի թլպէտ յայոց ընդիւր ետու գրել, այլ ես յոյժ աշխատեցայ ի գալ և ի գնալ:

Եւ արդ, յերես անկեալ աղայեմ զամենեանս, ոյք աւգտիք ի սմանէ, յիշել ի սուրբ || (299թ) և ի մեղսաքաւիլ աղաթս ձեր գիս՝ ըզստացաւ զորոցս ըզվարդան, և զհարազատ եղբայրն իմ՝ զԱնդրէաս կրանաւոր քահանայ, որ սրով կատարեցաւ, և զծրնադսն իմ՝ զՔառաս, և զմայրն իմ՝ զՆաւ, և զեղբարսն իմ՝ զԱնտիփ և զՅովաննէս, և զփոքրիկ եղբայրն իմ՝ Նիկիեան կոյնեցալ, և զքորսն իմ՝ զգնացեալսն առ Քրիստոս Յիշեսէք և զմարթորոյրդին իմ՝ զՔաղէտ կրանաւոր քահանայ, յիշեսէք և զբեռնի իմ՝ զտէր վարդան, յիշեսէք և զսեռնադսն իմ և զմարթորոյրդին իմ՝ Ոսկեցալ կոյնեցալ: Աղայեմ յիշել և զամենայն ազգատոհմն իմ՝ զգնեղանիս և զհանգուցեալս, Յիշեսէք և զՎասիլ քահանայ Հռոմակացի և զամենայն արդիւնաւորսն, ոյք աւանական եղեն ընդիւր իւրեանց ի սուրբ գիրքս յայս Յիշեսէք և զյոյժ երեստաւորն իմ զՀայրապետ վարդապետն՝ զգնացեալսն առ Քրիստոս և զՍեփեանտ կրանաւոր քահանայ Յիշեսէք և զառաքելոց սուրբ ուխտիս զսրբասէր րարունի՝ զտէր Կոստանտին, և զփակակալ սուրբ յոսիպ||... (շար. թափուած):

Գրեալս ի թվականիս Հայոց է՛՛ և Կ (1311), Վերջի տոըց սուրբի յառանցքում, ետուգիր, ետուգիր բեղորինկութեամբ:

ՅԵՆԱՍԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳԱՅԻ

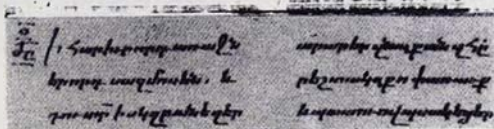
1. 27թ Ստացողին և գրչիս մեղաց թողութիւն խղրիւ աղայեմ:

167ա Վերստին նորոգեցաւ սուրբ գիրս Պաղոսի ի թվականիս Հայոց Թ և ՀԱ (1622), ի վայելումն Ուրեանցի տէր Յովաննէս եպիսկոպոսին, որ ստացաւ զսիս և հալալ արդեանց իւրոց, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ նմայ ընդ երկայն ատուրս. ամէն, Եւ զվերջին գծագրող այսմ մատենիս՝ զԱստուածատուր զպիրս, աղայեմ յիշել ի Տէր և թողութիւն մեղաց խղրիւ ինձ և ծնաւաղ իմոց և ողորդի ի սան, և Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ձեզ և մեզ ողորմեսցի ի միսանգամ զաւստեան իւրոյ, որ ի արհնեալ յաւիտեանս. ամէն, Հայր մեր, որ:

2. Յիսուսի ծնաւալ Դանիէլ սարկաւազ՝ յուսրար և աւելծու. Սուրբ էշվիածնայ, ի ԴՄԺԴ (1765) թուին իմով արդեամբ գնեցի:

Կնէաղոցմ 28ա, 168ա, 264թ, 299թ Նանապետ վարդապետ:

Գրչաբարձ՝ 1թ (ետուգիր) Մազաղթ է թուիլս յայս: Պօղոս է գիրքս այս, Գործք է, Յոհանու Տեսիլ:

155

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԺԳ—XIII

Գրի՛ճ՝ ողջի Սարգսի և Թագունոյ: ՄՍՍՈՐՆ՝ Վայստանգ պատգոս:

ԹՈՐԹ՝ 130: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԷՄԱ (Ա 9, 10, Ը, Ժ 7, Ժ 1): ՆԻԹ՝ քուր: ՄՍՍՈՐԻՆ՝ 15×11,2—11,8: ԳՐՈՐԻՆ՝ Լեփեմ: ԳԻՐ՝ բոլորք (նմուշ՝ 12ա): ՏՈՂ՝ 31: ԿԱՅՄ՝ ղոջմագաղղ շագանակազոյն կաշի, գոնակով, միջուկ՝ տախտակ, աստաղ՝ նարնջազոյն կտաւ:

ՄԱՆԲԱՆԱԳՐՈՐԹԻՆ՝—Յիսուս՝ 10թ, 32ա, Պօղոս առաւելա՝ 78ա, 114ա, Սատակ՝ 80թ, Վախտանգ ստացող՝ 106թ: Կիսախոսեմ՝ 1ա, 11ա, 73թ, 100ա: Ճախեալագաղ՝ գլխի բլուր գլխի սկզբում: Լեւտանգաղաղ՝ քա-

սակեմ: Զաբաղաղի՝ ճանգաղաղի: Գոյնեթ՝ կարմիր կապոյտ, կանաչ, դեղին, մոխրագոյն, սև սպիկ:

ՊՍՍՈՐԻՆ—ՊԱՂԱՆԱԿ—Հոմախան իրաւունք (տաքենեւ): ԺԳ Գ. իտալիա: 2 (Ա—Բ). սկզբից, ստացում 1 թերթի բեղմնակի երկտակովից: Մագաղար, երկսին, գալական բոլորքի և նստքի (նմուշ՝ Աթ): Նման ձեռ. Մ՝ 286-ի պատռակ-պանդանեկին (Վերմանով՝ Լ. Բ. Կիսիովայի, Լեմբերգա):

ՎԻՃԱԿ՝ քառաւոր: Վերջից պակասաւոր: Նորոգիլս քերթիւր խառնում: Կազմի կաշին բերծում, Լեզբե մաշում, իրիւնքի կաշին մաշում պատռում ընկած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— ԺԴ Թղթ Գոռնսի—30ր. 1ա—3ա, Վճ. 9ա,

1. Ան Հոռնսիցիս—Գլ. 9բ—10բ, Թղթ 11ա—

31ա,

2. Ան Կոռնրացիս Ա—Գլ. 31բ—2ա, Թղթ

32բ—52ա,

3. Ան Կոռնրացիս Բ—Գլ. 52աբ, Թղթ 53ա—

65բ,

4. Ան Գաղստացիս—Թղթ 66ա—72բ,

5. Ան Եփեսացիս—Գլ. 72բ—3ա, Թղթ 73բ—

9բ,

6. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 80ա, Թղթ 80բ—5ա,

7. Ան Կոլոսացիս—Գլ. 85բ, Թղթ 86ա—90բ,

8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 90բ—1ա, Թղթ

91ա—5ա,

9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 95աբ, Թղթ

95բ—7բ, 114ա,

10. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 114ա—6ա, Թղթ

116ա—29բ, 98ա—9բ,

11. Ան Տիմոթեոս Ա—Գլ. 100աբ, Թղթ 100բ—

6բ,

12. Ան Տիմոթեոս Բ—Գլ. 107ա, Թղթ 107բ—

11բ,

13. Ան Տիտոս—Գլ. 111բ—2ա, Թղթ 112ա—

3բ,

14. Ան Փիլիմոն—Գլ. 130բ, Թղթ 130բ (վրդ.

«...և Տիմոթեոս Ե[ղրայր...]» շ. շար. Թափումա),

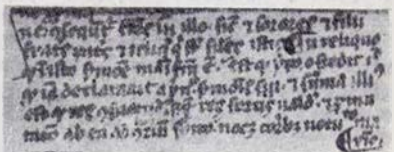
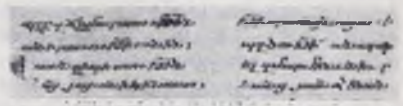
Մանրամաս ակն. X 187:

ՏՈՒՆԱՍԿԱՐԱՆ ԿՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

40բ, 88բ Պատրոնի Վախտանգ:

106բ Զրարի առնու և դավ[ակ] մեծացեալ զմեծ պատրոն զՎախտանգն յիշեցէք ի Տէր, Նահ պրազմանդ զծողս և զծնողսն իմ՝ զՍարգիս և զԹագունի, և Աստուած զձեզ յիշէ:

Կեհաղուշմ՝ 1բ Գիրքս Սուրբ էջմիածնա և, 10բ, 32բ Գրիգոր վարդապետ, 27ա Եփրեմ վարդապետ. 177ա:

Գրիգ. Գեորգի կր.:

Թիմ. 299. չգրումը՝ 175բ—6բ, 297ա—8բ: ՊՐԱԿԻ Ա—ԻԿՂ 12 (Ա 9, Թ, ԺԴ 14, ԺԵ 6, ԻԵ 13)+1X3: Նեիթ՝ բուլղր: ՍՏՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ 13,3X8,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ մշափն: ԳԻՐ՝ բուլղր (Եմպչ՝ 81ա): ՏՈՂ՝ 17—20 (ճիմեականում՝ 17): ԿԱԶՄ՝ սև կաշի, միջուկը՝ ստուաբաբուր, աստաղ՝ բուլղր, լուսանցակողերը՝ սևացած: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բուլղր, մասն աստաղի (Ի Գ.):

ՄԱՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Կի սա խոսք և: 1ա: Ճակատա և գաբղ՝ 177բ, 189բ, 214ա, 225ա, 232ա, 234բ, 239ա, 244ա, 249բ, 255բ, 261ա, 284ա: Լուսանցակող և գաբղ՝ բուսական: Զաբղ և գիբ՝ հանգուցաղի, թոշաղի: Դան և Ե՝ բացազգեանկի, խուսացած:

ՎԻՃԱԿ՝ քաղաք: Լա կիսախորան և լուսանցաղաղը վնասուած, կազմի կաշին բերծում: 223—298 կանխած հիւանդութեան հետեւ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1. Եղեկիկ—Մրգ. 1ա—173ա, Մահ 173ա—5ա,

2. Ովսէէ—Գլ. 177աբ, Մրգ. 177բ—98ա, Մահ 198աբ,

3. Ամոված—Գլ. 198բ—9բ, Մրգ. 199բ—213բ, Մահ 3—13 Վամախրումա՝ 290բ—6բ, Բ, § 1,

4. Միքիէ—Գլ. 213բ—4ա, Մրգ. 214բ—24բ,

5. Յովէլ—Գլ. 225ա, Մրգ. 225ա—32ա,

6. Արդիու—Գլ. 232ա, Մրգ. 232ա—4ա,

7. Յովեան—Գլ. 234բ, Մրգ. 234բ—8բ,

8. Նաւում—Գլ. 239ա, Մրգ. 239ա—43բ,

9. Ամբակում—Գլ. 243բ, Մրգ. 244ա—9ա,

10. Սոփոնիա—Գլ. 249ա, Մրգ. 249բ—55ա;
11. Անգելուս—Գլ. 255ա, Մրգ. 255բ—9բ;
12. Ջաֆարիա—Գլ. 259բ—61ա, Մրգ. 261ա—83բ;

13. Մաղափիա—Գլ. 283բ, Մրգ. 284ա—90բ;
Մանրաման տե՛ս № 187:

Բ. 1. 290բ—6բ [Ման Բժ-ան մարգարեից]
ա. 290բ Ովսեի մանն զվելի իւր մարգարէութեան եղալ (տե՛ս Ա, § 2, 198աբ); բ. 290բ—1ա
Լ. Ման Ամովսա...—Ամովս էր ի Քեկուս... գ. 292ա Ալլուստ [Ման Ամովսա]—Սա էր ի Քեկուս... դ. 293ա բ. Ման Նաուումա...—Նաուում էր յնդկեսա... թա... ե. 291բ Դ. Ման Յովկա...—Յովկ էր յազգէ Ռոդրենի... գ. 291բ—2ա Ն. Ման Արքիա...—Ար-դուս էր յերկրէն Սիւքեմա... է. 292ա—Յա Ջ. Ման Յովնանու...—Յովնան էր ի Կարիաթարիմա... բ. 293աբ է. Ման Նաուումա...—Նաուում էր յնդկեսա... բ. 293բ—4բ Ը. Ման Ամբակումա...—Ամբակում էր ի ցեղէն Շմաունի... ժ. 294բ—5ա Թ. Ման Սոփոնիա...—Սոփոնիա էր ի ցեղէն Շմաունի... ժա. 295ա ժ. Ման Անգեա...—Անգէաս մարգարէ էր ի ցեղէն Ղեա... ժբ. 295ա—6ա ՓԱ. Ման Ջաֆարիա...—Ջա-ֆարիաս էր յազգէ Ղեա... ժգ. 296ա ժԲ. Ման Մա-ղափիա...—Մաղափիաս յետ դարձին ի գերուժենէ... 2. [Մեկնութիւն բարից]

Լուսանցեանքում ժէ Գ. Նուրգրով մեկնուած են բնա-գրերի հետեւյալ բառերը. Աւագ—Այվ[ի]կ (70բ); Ա-զանով—Հանգեստ (129բ); Ազալառ—ազր (288ա); Ալ[ի]եռա—սապան (288ա); Կեհ—վեհ (183ա); Գեւ—

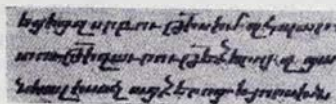
մազ (80բ); Երախայրեաց—տառչին արմտեաց (159բ); Թողւր—կոշկոնէր (291ա); Կանչ—Նազանդ (188ա); Կապին—ժարձ (44բ); Կառոյ—դիր (78բ); Կոզակ—պահանգ (137ա); Կեհե—ափսթ կամ խան (189բ); Հա-նար—նման է արջի, բայց ինչ անի, կորցող կա-նն (11ա); Յափրացաւ—տաղտկացաւ կամ ձանձորացաւ (74բ); Ողառ—սիւտի նման է, բայց սե լ (11ա); Պա-տրդամբ—վերաբախալ կամ սրաւ (147բ); Սամտրոն—Շամբն ի (186ա); Վաղակ—սուր կամ թուր (85)

ՅԻՇԱՏԱՆԱԿԱՆ ԿՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

296բ Զթափուրս ի գործոց բարեաց՝ զՊետրոս դստաւանուն կրանաւոր, որ և գծող գրոյս ըստ կա-րի, ո՛վ մականացուր, յիշման արժանի արարցիք, զի և դուք յիշեալ յիշիք յամենառատ շնորհսն Յիսուսի,

ՅԻՇԱՏԱՆԱԿԱՆ ՅՅՏԱԳԱՅԻ

1. 296բ (ժէ—ժԸ դդ., Նուրգրի) Ընդ սմին և գեղկելի Աբրահամս յիշ[ի]սդիք ի Քրիստոս|| (1 բառ);
2. 297բ (ժէ—ժԸ դդ., Նուրգրի) Գիրս Գրիգո-րիւն է. էլ ոչ ով բան չունի:
Գրչափորն—Գրիգոր յիշատակարի Նուրգրով մի բանի բառեր և տողն՝ 146ա, 297բ, 299բ;

157

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Բաղէշ

ՌՆԲ—1603

Գրիգ՝ Յէր Մարտիրոս: ՍՏԱՑՈՂ՝ Յէր Մկրտիչ:

ԹԻՐԹ՝ 288, չլրտած 1ա—3ա, 12ա, 17բ—8ա, 88ա, 132ա, 205ա, 264բ—7ա, 288աբ: ՊՐԱԿ՝ 2 (11+6) և Ա—ԽԱՄ 12 (ժէ 13, ԽԱ 10): ՆԻԹ՝ բուրբ: ՄՅՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19, 3X14, 6: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բարեգիւր (նմուշ՝ 22ա): ՏՈՂ՝ 23: ԿԱՋՄ՝ քաջամարտեղ յազանակազոյն կաշի, զոսանկով միջուկը՝ տախտակ, առտաղը՝ կաշոյտ կտաւ, Ա փեղկին՝ 13 արծաթէ խաշ, 2-բ՝ 1-անկան ակզի, 1-բ՝ մակագրտած, Բ փեղկին՝ 9, 1-բ՝ մակագրտած: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2+2, մաղաղաբ:

ՄԱՆԻՐԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆ—Ձօնաբերութիւն իսանակայ՝ 8բ, Անտումբ՝ 4ա, Արկազազութիւն մազուց՝ 4բ, Ընծայումբ՝ 5ա, Միւրտումբ՝ 8բ, Ալլուկերպութիւն՝ 6ա, Ջարութիւն Ղազարու՝ 8ա, Մաւաթ մրտաւզելի՝ 7ա, Ռոնջուայ՝ 7բ, Խաշիւթիւթի՝ 8ա, Թաղումբ՝ 8բ, Անտումբ դծեթաց՝ 9ա, ժ կտաւեմ՝ 9բ, Համ-բարձումբ՝ 10ա, Հոգեցալատ՝ 10բ, Վիշիքի դառտառն՝ 11ա, Փոչնաբումբ (եւս տաւաղ ու գրիչ)՝ 11բ: Մաւաթեա՝ 18բ: Մաւկեա՝ 86բ, Ղուկա՝ 182բ, Յովնանէն և Պրիստոն՝ 205բ:

ԽՈՐԱՆ՝ 13բ, 14ա, 14բ, 15ա, 15բ, 16ա, 16բ, 17ա: Կ Ե-տա խՈՐԱՆ՝ 19ա, 87ա, 133ա, 208ա: ԼՈՒՍԱՆԳԱ-րադ՝ բառակոն, կենցաղական, յայեպաղարիկ, տաճար: ՂԱՐԱԳԻՐ՝ մարդագիր, կենցաղագիր, բաղնագիր, հանգրա-ցագիր: ՊԱՅԵՐ՝ կարմիր, կապուտ, դեղին, կանաչ, յազա-նակազոյն, մանրիշակազոյն, ճարեցազոյն, սպիտակ, սե:
ՎԻՃԱԿ՝ բարաւառ: Թեքերեք մառածը՝ ճարագած, 144, 168 ճեցակին:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

- Ա. 1. 12բ—13ա Թուրք Նսեբեյայ:
2. 13բ—17ա Համարարարտ (նաև՝ լուսանցա-յին),
3. 19ա—85բ Անտարան Մաւաթեայ:
4. 87ա—131բ Անտարան Մարկոսի (131ա թՅարուցեալ Յիսուս):

Յ. 133ա—204բ Անետարան Ղուկասու:

Յ. 206ա—262ա Անետարան Յովնանու:

Բ. 267բ [Հմայագիր. ԺԼ Գ.] /// Եղի լող, Յեայ
հանայ անթայ ալլախ... Յանուն Աստուծոյ գլա-
ծին... անուամբ սուրբ մարգարէից եղից[ի]:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

262բ Փա՛ւրբ... //(263ա) որոց ցանկացող եղե-
ալ բարեմիտ և աստուածասէր քահանային տէր
Մկրտչին և կողակցին, վասն որոյ յաժար կամօք
ստացաւ զսուրբ Անետարանս յարդար վաստակոց
իրոց՝ յիշատակ հոգոյ իւրո և ծնողաց իրոց՝ հաւ-
րոն և մարն իւրոյ. ամէն, Յիշեցէք յաղթօս:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Կիւստարանս ի թվականիս
Հայոց Ռ և ՄԲ (1603), ի քաղաքս Բաղէշ, ընդ հո-
վան[ե]յաւ Սուրբ Կիրակոսին, ձեռամբ անարժան
// (263բ) և մեղսաշաղախ և ներգեհնալ և մեղսամած
սուտանուն Մարտիրոսի: Որք հանդիպիք սմա կար-
դալով կամ յարեանցի տեսանելով, լի բերան և
բոլոր սրտի Աստուած ողորմի՛ ասացէք մեղավորիս
և իմ ծնողաց, Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աս-
տուած զստացող սուրբ Անետարանիս (շար. այլ
ձեռքով) զտէր Մկրտիշ, զկողակիցն իւր՝ զԵնծորե-
կըն, զորդին՝ զտէր/// զԵրեայրս՝ զՍտեփանոսն, և
զտէր ներսէս, և զԵղզոն, զՊետրոս ///, որդին
///, Ասատուրն, Մարգարին, քուրորդին՝ զԼուսիկ
դպիրն, մայրն՝ նաւարն, քոյրն՝ Շնամատը, և այ-
նոցին, որ երախտիք և աշխատեց ունիւն. և ամե-
նայն արեան մերձաւորաց մերոց. ամէն, լաւ պա-
հոզն արհնի ի յԱստուծոյ, և չի հոգով՝ պատժի ի

Քրիստոսէ Աստուծոյ. ամէն, Կացց՝ Աւետարանս
անչինց յիշատակ ի դուռն սրբութեան տեղիք՝ տէր
Մկրտչի հոգւոյն:

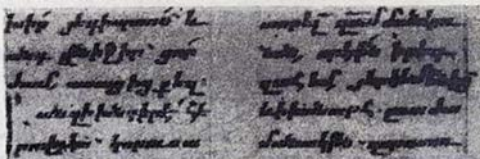
ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՏԻ

264ա Վերստին նորոգեցաւ և կազմեցաւ սուրբ
Անետարանս ի քաղաքս Բաղէշ, ընդ հովանեալ[ի]
Սուրբ Կիրակոսին և Կարմիրակ Սուրբ Նշանին, ձե-
ռամբ նոյն գրողին տէր Մարտիրոսի թոռին թոռն և
անուան նորին ժառանգորդ տէր Մարտիրոսին, ի
դառն և ի նեղ ժամանակի, յորում նեղիմք յայլազ-
գաց, ի թվին ՌձԿ (1719): Որք հանդիպիք սմա
տեսլեամք և կարդալով, ողորմի՛ ասացէք գրողի
սորին՝ մծի պապկին իմոյ՝ տէր Մարտիրոսին և
ծնողաց նորին և ինձ անարեանիս տէր Մարտիրոս
անարժանիսն, և ծնողաց իմոց, հօրս իմոյ և ու-
սուցչի՝ տէր Անտիֆ քազմածամանեակայն այրի և
ծեր քահանայի, և մօրս իմոյ՝ Քարդումաշին, որ մի
ծամ յետ ծնանելոյն զիս՝ փոխեալ է առ Քրիստոս,
և ձեզ՝ յիշողացդ, և մեզ՝ յիշեցնելոցս, տէր Յիսուս
Քրիստոս ողորմեսցի իւր միսանդամ զայստեսնն.
ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած ///, որ
ետ վերստին նորոգել և եղ յիշատակ անչինք... (Քե-
րուած և այլ ձեռքով լուսանցքով գրուած. «ի ձեռն
տէր Ղուկասի[ն]»):

(Ա փեղկի խաշին) Յիշատակ է Պաւղոսին, Մո-
պառին:

(Բ փեղկի խաշին) Յիշատակ խաշս խիխաթին,
Կիրակոսին:

Աղբաւար

Գրիճ՝ Մատթեոս արքայ: ՍԱՂԿԱՂ՝ Տոլեմի կր.:

ԹԻՐԹ՝ 347+1 (Կի. 1). չգրուած՝ 1բ: ՊՐԱԿ՝ 1x16+11-
17x14 (Ա 13, ԺԱ 10, ԺԲ-ԺԳ 18, ԽԳ 12): ՆԻՒՊ՝ բաղք: ՄԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18x13.5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Եկեմին: ԳԻՐ՝ բաղքեր
(նմայ՝ 22ա): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱՅՄ՝ դրոշմագրաց (Ա փեղկով) շա-

զանակագոյն կաշի, դռակով, միջովը՝ տախտակ, աստաղը՝
դրոշմագրաց կառու:

ՄԱՆԻՐԱՆԱԳՈՒԹԻՒՆ—Անուամբ՝ 1դ, Մուսուր՝ 2ա, Ղե-
ծալուամբ՝ 2բ. Մկրտորին՝ 3ա, Այլակերպորին՝ 3բ, Յարու-
րին՝ Ղազարս՝ 4ա, Մուսր յերուսաղէմ՝ 4բ, Ունելուայ՝ 5ա,

կաշկորիկն՝ Տր, Քաղզումն՝ Յա, Անեղումն զգոխոց՝ Եր, Յարու-
րիւն՝ Դա, Համբարձումն՝ Դր, Հոգեգալութա՝ Յա, Վերջին
դաստապատն՝ Եր, Փողնաբումն՝ Յա: Մարկոս՝ 107ր, Դովակոս՝
166ր, Յովնանէն և Քոսիարան՝ 266ր: և ուրա՛ն 9ր, 10ա, 10բ,
11ա, 11բ, 12ա, 12բ, 13ա, 13բ, 14ա: Կի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ 108ա,
167ա, 267ա: Կ ա կ ա տ ա զ ա ռ զ՝ 1ա (1551 թ.): Լ ա ս ա ն-
ց ա զ ա ռ զ՝ ըստական, կենդանական, առնականակ, տաճար:
Զ ա ռ զ ա զ ի ռ՝ յաշնադիր, ճանգուցադիր, կենդանադիր: Գ ա յ-
ն և ռ՝ կտրմիր, կտալոյ, զեղիկ, կանաչ, վարդազոյն, մախա-
զոյն, սև, սպիտակ:

ՊԱՏԱՌԻԿ-ՊԱՇՏԱՆԿԱԿ—Հաղորդում: ԺԱ—ԺԲ զգ: 1 (Ա)
վերջէջ, հառադ թեր, կերամատում: Թադր, այժմ միտսին,
առնական թուրգիր (նմուշ՝ Ար): Կարգով՝ Աա, զ//առ մոցն
առա... զանչէ տրէք, Ար. շայտար ծա //... և շայտ հաա-
տ//առն]ցեր զիս այլ //]: (սեկ մէջքերում՝ Յոք, Ժ, 10. «Մի-
րէ աշխրկ զ[կարն] կրթեցեր զիս...»):

ՎԻՃԱԿ՝ քառասուն: Սկզբից և վերջից մը շարք թերթեր
հայտնում: Մատթեոսի ծանուկնաւ աւ կիտալութեան ըն-
կած: 1551 թ. Երեզրում պատարիկ-պանգաղեակի քնկերներով
կազմի կաշիք իւրեւում, կերտեր մաշում, բիւրեւիք կաշիք
փոխարեւում:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. 9բ—10ա Քուրթը նւերեայ:
2. 10բ—4ա Համբարձաւ (Կաճ: յուսնացային):
3. 15ա—107ա Անեղաւան Մատթեոսի (սկ. Ա,
7. «Արիայ ծնաւ զԱսափա»):
4. 108ա—66ա Անեղաւան Մարկոսի:
5. 167ա—266ա Անեղաւան Դովակոս:
6. 267ա—341ա Անեղաւան Յովնանէն (340թ
Գիրք կնոջն շնացելոյ):

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՐԻԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

341թ Փա՛ռք... // (342թ) Աստանաւոր յանկ ելե-
ալ արարողեացն քառաքար, ք[առ]այվրտակի աս-
տուածաբանս սուրբ Անետարանս այս ի թուաբե-
րութեան հայկազան տումարիս ԶԽԶ (1497) ամի,
յանադիկ և ի տիրախնամ կղզիս Աղթամար, ընդ
հովանեան Սուրբ Խաչիս և Սուրբ Սարգիս Զօրավա-
րիս, և ի հայրապետութեան տեառն Առովի կաթո-
ղիկոսի, ի դառն և ի վշտալից ժամանակիս, յորում
ի խիստ և ի նեղութեան և ի շար ծառայութեան
կամք ազգին նետողաց, // (343ա) զի յոյժ կեղեկ
և կեղեքեկ զազգա քրիստոնէից, Զոր տեսեալ զայս
սուրբ զանձս աստուածախաւսս և զլուսափայլ և
զպատուական մարգարիտս, և ցանկացաւ այս հո-
ղէնցեաց սուրբ Անետարանս աստուածապէր և հա-
տարարիմ <զՔովմայն և զհայրն Նաթաղէկն>: Եւ
սորա վառեալ ի սէրն Քրիստոսի... Այսպէս և (4,5
31—304

տող բաց) // (343թ) զաստուածախաւս կտակս
զայս արար ճարակ փրկութեան հոգոյն իւրոյ... և
ետ զսուրբ Անետարանս գծադրել ջերմեանեղ սի-
րով... աստուածասէրն <Քովմայն՝ իւրն և ծնա-
ղացն>, ի հալալ վաստակցին, յիշատակ բարի
հոգոյ իւրոյ և ծնաղացն իւրոյ՝ <Շաթաղէկին և
Մուլփանին, և կողակցին իւրոյ՝ Մուղալին և իւր
ծնաղացն՝ Աղիգալէկին և Մարթային, և մեծ պա-
պին իւրոյ՝ Քեղարիւն և իւրեմիլիին, Շանփաշին
և Շահազա[յին]>: Իսկ ես՝ ունայնաթափուրս
յամենայն հոգեւոր բարեմասնութեան... մեղաւոր և
անարժան... Մատթեոս սուտանուն արեղայ, տեսի
զպափագ և զսէր հաւատարիմ <Քովմայն, Գուլսե-
տանին և շէրիկին>, զոր ունէր առ հոգեւորսն, և
տկար անձամբ յանձն առ կա[// (344ա) տարել
զհայնաւածս նորին և գծադրեցի մեղսամած մա-
տամբ իմով զաստուածախաւս Անետարան ի լաւ և
յրնդիր արիւնիակէ: Արդ... որք հանդիպէր սուրբ
Անետարանիս... Աստուած ողորմի սասցէջ ստա-
ցողի սորա՝ <Քովմային, և իւր ծնաղացըն՝ Շա-
տիպէկին և Մուլփանին, Թէպատին և իւրեմիլիին,
և կողակցին իւրոյ՝ Մուղալին, և իւր ծնաղացն՝
Աղիգալէկին և Մարթան>: Մանաւան ի ծամ
սուրբ և ստկալի և հայտարար պատարագին լի
բերանով և ուղիղ մտաւր Աստուած-ողորմի ասնկ
<Քովմային և Քա[// ծնաղաց իւրոյ՝ Շաթաղէկին և
Մուլփանին, Շանփաշին և Մալալ[իկին], և շէրի-
կի[ն] և իւրեմիլիին>: Դարձեալ յերեսս ան-
կեալ աղաշեմք, զիս՝ անարժան և զմեղսամած զը-
ծողս յիշեցէր ի Քրիստոս՝ զՄատթեոս անուն կրա-
նաւոր, և զծրնաւոյն իմ՝ // (344բ) զհաւաղեալ և
զեռնոճա-խաթուն, և զհարեւեղայրն իմ՝ զտէր Յո-
վանէն հայկադպոսն, և զեղբարիս իմ՝ զԱղիգալէկ, և
զղեռարդոյս զաւակ նորին՝ զԴարման, և զՄեռուն
պահէ ի դառ[ն] սասանմանէ. ամէն: Եւ զուսուցիչն
իմ՝ զտէր Յովնոյ կրօնաւորն, զկենդանիքն և զհա-
նաւորսն Աստուած-ողորմի ասացցէր նոցա և ստա-
ցողին, զծողին և աշխատողացն, և ձեզ ողորմեսցի
Քրիստոս Աստուած... ամէն:

Դարձեալ յիշեցէր ի Քրիստոս զՅովսէփ կրօ-
նաւորն, որ յոյժ աշխատութեամբ նկարեց զսուրբ
Անետարանս: Աստուած իւր վարձարհայրց ասնէ
զերկնից արքայութիւն և զանքաւ բարութիւնսն,
ամէն: <Եւ ինձ՝ անարժան Գրիգորիս ողորմեսցի>:

Սուրանկին փակագծերով նշուած անունները զրուած
են Գրիգորի ձեռագիր ժԶ Գ., զորն կողմից բաց թողնուած
տեղեւորմ:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 1գ (1551 թ., բոլորգիր)

ի թվականի Հայոց ազգիս
 Ռ (1551) ամիս մեծ տումարիս՝
 Դարագլուխ եղև բանիս,
 Որ է պատճառ ժամանակիս:
 Եկաւ ք մեծն Շաճ-Քամազը,
 Իջաւ ի մէջ Զաւախեղին,
 Հուր ե ծրծումն բորբոքեաց
 Սուրբ Վառճիւռ մէջ տաճարին:

Յայնժամ այս սուրբ աստուածա[շ]ունչ Ախ-
 թա[մար]ցի Անտարասն անկաւ ի ձեռն այլազ-
 քաց. քակեցին Ռ խաչապատկերքն, կոսքերն, ա-
 նարեցեցին սուրբ Անտարասն, Ես՝ Ախլցխոս[ա]ցի
 Ամ[իրխա]լն, տեսայ, որ ի ձեռն անօրին[ա]ց էր,
 խիտ փափական [] ըտ [] յուզեցի ե [] ցնն:
 Տիշատ[ակ] է սուրբ Անտարասն[] Հարն իմո[]
 աղաքին [], կենակիցն իմ []

2. 1դ (ԺՃ դ., բոլորգիր) [] զուն [] [մեք] ձա-
 տր [] նս [] [Ախլցիխ] (շա)է, ի ձեռն Յովա-
 նէս երեցն, այլվի կոստյսերով պատուական []
 ե ակնով ոսկեցի ե տվի [] ի ձեռն Յովհաննէ[]ս երեցն,
 Ով յիշէ, [] իշէ[]նալ [] քիցի:

3. 1ա (ԺՃ դ., բոլորգիր) [] իր որդուն՝ Աւ[]/
 դս[տն] ըն՝ Դ[]լ[]աղին, որ Հ[]ո[]ուն Համար է-
 րետ Գ շահի, Ով յիշէ, [] իշէ[]ն լիցի [] ու Ռ մըտ-
 խալ արծաթ, Աստուած [ողորմ]ի աս[ացե]ք: Աս-
 տուած ողորմի Փիրումին ե իւր Հօրն՝ Դարիպչին,
 ե իւր մաւր՝ Շայնովին, ե իւր կողայկցին՝ Թու-
 խիկին, ե իւր զաւակացն՝ Դազարսին ե Դարանին,
 որ Գ ֆլորի խորենց, մէկ էրեան կազմեց սուրբ
 Անտարասիս իւր հոգուն Համար, Ով յիշէ, իշէնալ
 լիցի ի Քրիստոսն, ամէն []

14բ Աստուած-ողորմի Մկրտչին, Մատուրին,
 որ իւր հոգու Համար երեսու կարպիւրտ, որ ին-
 քըն առ Աստուած փոխեցո: Ով զահնանայք, ով
 Հանդիպէք, մի բերան Աստուած-ողորմի ասացէք
 Մինկրչին, Մատուրին, Աստուած ողորմի Շազա-
 տին: Ով զահնանայք ե ժողովուրդ[], մի բերան
 ողորմի ասացէ[ք], որ Միտիչի մարն, Մատուրին
 Աստուած ողորմի, Աստուած ող[]րմի Քաղվան-
 դուն: Ով զվաճանայք, ով Հանդիպէք, Աստուած-
 ողորմի ասացէք: Գ ժուրք Ա որդի ունէին, անուն
 Մատուր, որ առ Աստուած փոխեցո. Աստուած ո-
 ղորմի:

Աստուած ողորմի Միւրազուիսին: Ով Հանդի-
 պէք, Ա Աստուած ող[]րմի ասացէք: Աստուած

Լիւյիսու[] թափն, ո՛վ զահնանայք, ով Հանդիպէք,
 մի բերան ողորմի [ա]յացէք Ռախիսուլ[]ն ին:

347ա [Յ]անուն Աստուծոյ զՅիսուս Քրիստոսի
 Փ[]ի[]րուս-Մեկիս կազմեցի սուրբ Անտարասն մէկ
 երեսու Աստուած ողորմի Փիրում-Մեկիսին, Աստու-
 ած ողորմի Քախիկին, Աստուած ողորմի Դարանին,
 Աստուած ողորմի Դիլանին: Ո՛վ զահնանայք, Հան-
 դիպէք, մի բ[]րան ողորմի ասացէ[ք]:

347բ Աստուած Ովանէսին հոգին արհնէ ե իւր
 ձէն[]ողաց հոգին, Հարն, որ էրեսու Անտարասիս Ա
 մէկ նանթայ:

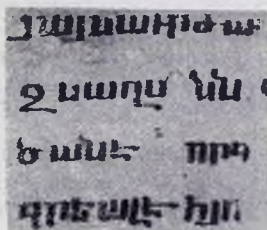
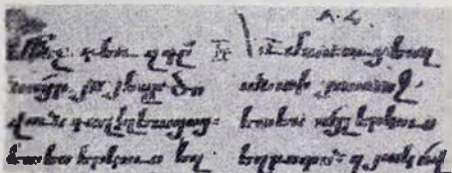
4. 347բ (ԺՃ դ., բոլորգիր) Ես՝ Ազգիգ-խաբու-
 րս, տվի իմ հոգու Համար Ա հորդ, Աստուած ո-
 ղ[]որմի Ազգի-խաբուրին:

5. 107ա (Ժէ դ., Նօտրգիր) Նորագիղիցի Ես՝
 Ջիլաւանցի Խէշատուրի որդի Դափքս շինեցի[] Յու-
 հանվանցի յանապատի Սուրբ Աստուածածին յեկե-
 ղեցոյ Ե մաղն իմ Հալալ արքեան, ի մերում իմ ե
 իմ կողակից՝ Զարդին: Ով պատարագիւ[ք], ա-
 ղօթք մատուցանէք, երեք բերան մեր մեղացն թո-
 ղութին անէք ե մեր ննչեցիցեցն- արթայութիւն
 պարգեւէք. ամէն:

6. 345ա (1686 թ., Նօտրգիր) Շնորհօք ե ողոր-
 մութեամբ ամենազօր մարդասիրին Աստուծոյ, կա-
 մեկնութեամբ ե օծանդակութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ,
 եղև Նորդումըն սուրբ Անտարասիս ի Քրիստ Հա-
 յոց Ռ ե ձէ ե Ե (1686), յերկիրս Արարամեան, ի
 զաւառս Կարբոյ, ի յանապատս Յօհաննովանցի,
 որ ի ձորն Սերկէիլայ, ի թագաւորութեան Պարսից
 Շահ-Սուլէմանի, ի կաթողիկոսութեան Սուրբ
 Էջմիածնի տեան Նղիլագուռ, առաջնորդութեան
 սուրբ ե հրաշքաւոր մենաստանիս Յօհաննովանցի
 Սարգիս վարդապետի խոհմագուռին ե հնգոյ, որ է
 ի բնիկ զեղաքաղաքէն Կարբոյ, ձեռամբ եղեռնա-
 գործ ե վատաշուրի, նիմաժօրտան ե կիսաթաղ
 Զաֆարիայ անուամբ ե իմ ասաց սարկաւազ, ի զեղ-
 չէ Քանաքեռն[] ներս[] (345թ) ե թիւրափայ, որ
 հէ մ ծառայեցի ի դրան Սուրբ Կարապետիս ան-
 ընդունելի սպասարութեամբ, սակայն ի ձեռն
 անկալ Նորդեցի բազում զրեանս Հնացեալսն ան-
 վարծ կրթութեամբ, ընդ նոսին ե սուրբ Անտարա-
 սնս, արդամբ ե հոգաբարձութեամբ առաջնորդի
 ուխտիս Սարգիս վարդապետի Արդ, որք օգութիք
 ի սմանէ, յիշեցէք ի մաքրափայլ ե քրիստոնքեկալ
 յաղօթս ձեր զձափառիլ քաշ ըստրեպատան ե զՅօ-
 հաննէս վարդապետն առաջին առաջնորդք ուխտին՝
 փոխեցեալքն առ Քրիստոս: Ընդ նոսին ե զկենդանի

միարանքս՝ զՍարգիս վարդապետ առաջնորդ մեր, զԻրիգոր Լրաժիշտ վարդապետ, զՍիմեո վարդապետ, զտէր Գրիգոր, զտէր Յովաննէս, զտէր Կարապետ, զմիս տէր Գրիգոր, զտէր Թորոս, զփակակալ Կարապետ, զՋաւադրիայն, զՃարութիւնն, զԴաւիթն, զԱրկաղէոսն, զԱստուածատուրն, զՎասիլ տնտեսն, զԱրաճամսն և զՍուրճատիկ գործակար ընդ իմ (345ա) և ալ միանգոն մանկունք վանացս՝ թուով ի Ընդ նոսին յիշեցէք և զԹիւզանդացի պարոն Երեմիայ գիտնականն և զորդի նորա՝ զՄաղաւիա պատանի, զնկարիչ պատկերաց և զոսկածաղիկ արարող, որք են բուն բարեկամ ինձ՝ թշուառացեալ Ջաւադրիս: Յիշեցէք և զիս՝ տրուպս, որ տախճ մատամբ իմով կազմեցի (460) ամաց կենաց իմոց: Արդ, և դուք յիշեալ լիչիք ի Քրիստոսն, եւ ով որ հանէ զԱւետարանս հանէ ի դրանէ Սուրբ Կարապետիս և կամ վաճառէ, առցէ զայն, որ առնելոց ի իսկ մեք զմերն արարաք, և Քրիստոսի յուսոյն մերոյ փա՛ռք, պատիւ, զոհութիւն և երկըրպագութիւն յա[ւ]իտեանս. ամէն: ընդ (346բ) եւ զհոգեւոր եղբայրս իմ Սերկէսիցի տէր Սարգիսն, որ է մելիք Կարբուզ զաւառիս և զորդի նորա Խանակ,

և զփորրիկ (շար. բերուած) զորդի՝ նորա զպարոն Յոնանէս, որ ընդ սպասաւոր հեթոյս:

150

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՆԵՐԻ

Ապրակունցն գիւղ

ՊԻԼ—1379

Գրիգ՝ Կարապետ (3ա—288բ), Յակոբ (288ա—812բ):
ՍՏԱՑՈՒՔ Քումս 15գ:

ԹԵՐԻՔ՝ 314—4 (տե՛ս Պատարիկ-պահպանեալ). չգրուած՝ 277բ ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԶX12 (Գ 8, ե, է 13): ՆԻԹՔ՝ բաղթ: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 22, 25X18, 5: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ Երկիւն (3ա—84բ, 105ա—312բ), միաբն (86ա—104բ), ԳԻՐ՝ բոլորգիւր (Նմոյց՝ 62ա): ՏՈՒՂ 17—33 (խիտա խանե, ինկականում՝ 17—24 և 27—30): ԿԱԶՄ՝ դորսմզադադ բալագոն կաշի՝ դոնակով, միջուկը՝ տակտակ, սաստաղ՝ ծաղկամիտ կաշեալ մետաքս, լուսեցեակաքիւրի կարմիր:

ՄԱՐԲԱՆԱՐՑՈՒԹԻՆ—ԱՂԱՍԱՆԳԱՎԱՅ՝ բուսական (միայն՝ 3ա—31բ): ՋԱՐԳԱՎԱՅ՝ ճաւաղագիւր (բալթ գեղերի սկզբում): ԳՆԱՆԻՔ՝ կարմիր, սև (2 տարբեր ձևով):

ՊԱՏԱՌԻՔ-ՊԱՇԱՆԱՍԱՎ—Անտառան Մարգարի: Ժ—ԺԱ զգ: 2(1—2)+2(313—4), տաքուած 2-ական կից բերբերի եզրանաւումից: Մազաղար, երկիւն, բոլորագիւր երկարագիւր (Նմոյց՝ Աա): Կարգալ՝ 313աբ, 1ա—2բ, 314աբ. Ալյոս Կիզմէ մտիկ ի խոզեմ... զկէս բազաւաւորեման (ե, 13—2, 23):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւառ: Ժէ դ. հորգուած, անկաշուած պակասող 30-րդ բերք և վերակաշված: Եզրանաւումից լուսանգագաթներ վնասուած, 168 Թ սինակէց մի ճաւաղագիւր, տաք բերբեր բաւալի ճապաղումից սեւացած: Կազմի բիկունքը ճեղքուած, դռակի տատաղը խայթաւուած:

ԲՈՎԱՆԻՔ ԱՎՈՒԹԻՆ

- Ա. 1. Եսայի—Մրգ. 3ա—59բ;
—ԺԻ Թղթ Թողոսի—Յոդք. 60ա—5բ, Վկ. 65բ, Բովանդ. րնթրց. և Վկթնց 65բ—73աւ, 8. 73աւ;
2. Առ Հոռմայեցիս—Գլ. 73աւ, Թղթ 74ա—87բ;
3. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 87բ, Թղթ 87բ—104աւ;
4. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 104աւ, Թղթ 104բ—16բ;
5. Առ Գաղատացիս—Գլ. 116բ, Թղթ 116բ—23աւ;
6. Առ Սփեապիս—Գլ. 123բ, Թղթ 123բ—9բ;
7. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 129բ, Թղթ 129բ—34աւ;
8. Առ Կողոսացիս—Գլ. 134աւ, Թղթ 134ա—8աւ;
9. Առ Բեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 138բ, Թղթ 138բ—42բ;
10. Առ Թեսալոնիկեցիս Բ—Գլ. 142բ, Թղթ 142բ—5աւ;

11. Առ Երբայեցիս—Գլ. 145ա—6բ, Բղթ 146բ—58ա.

12. Առ Տիմոթեոս Ա.—Գլ. 158աբ, Բղթ 158բ—62բ.

13. Առ Տիմոթեոս Բ.—Գլ. 162բ, Բղթ 163ա—5բ.

14. Առ Տիտոս—Գլ. 165բ, Բղթ 165բ—7բ.

15. Առ Փիլիմոն—Գլ. 167բ, Բղթ 167բ—8ա, —Վերազիր., Թեպարտ., Նաւարուր.—168աբ (տե՛ս № 187, 444բ).

Աստ՝ 188բ, տե՛ս Բ, § 1.

16. Գործք Առաքելոց—Գլ. 169ա—70ա (սկ. «[ԺԳ. ...]ա. Յորում վասն բժշկութեան»), Ընթերց. ժձ 170աբ, Գրք 171ա—215բ.

17. Բղթ Յակոբայ—Տոչբ. 215բ—6ա, Գլ. 216աբ, Բղթ 217ա—21բ.

18. Բղթ Պետրոսի Ա.—Գլ. 221բ, Բղթ 222ա—7ա.

19. Բղթ Պետրոսի Բ.—Գլ. 227ա, Բղթ 227ա—30ա.

20. Բղթ Յովնանու Ա.—Գլ. 230աբ, Բղթ 230բ—4բ.

21. Բղթ Յովնանու Բ.—Բղթ 234բ—5ա.

22. Բղթ Յովնանու Գ.—Բղթ 235աբ.

23. Բղթ Յուլայի—Բղթ 235բ—7ա.

24. Աղետ Ներսիս—237աբ (Կից՝ 237բ—40ա, տե՛ս Բ, § 2):

25. Առակ—Գրք 240բ—68ա.

26. Ժողովաղ—Գրք 268ա—77ա.

27. Երգ Երգոց—Գրք 277ա—82բ (սԳիտացի Թէս Հատումը սկզբում՝ 277ա, Հմմտ. № 73, § 18).

28. Իմաստութիւն—Գրք 282բ—304բ. (Կից՝ 305ա—12բ, տե՛ս Բ, § 3—4):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 1. 168բ [Հանելուկ Ներսիսի Շնորհալույ]—Վաճառական Կիլիկեցի, Ոսկէ բարձր արարացի, Սնգին բաշիէ, ունէ կուպիտի, Զառնողն ետն փոշմանի:

2. 237բ—40ա Թուրք Կիրոյի Նուսադէմազոյ [առ Կուսադէյիանու թագաւոր] Վասն Իրելոյ Նըշանին խաչին յերկնից—Թագաւորի աստուածայսրի և բարեպաշտի... Աստուած շնորհե[ս]ցէ մեզ ամենայն տամբ աւուստոս Թագաւոր աստուածայսր:

3. 305ա—10ա Իլպարեբից Աւետարան կարգա՝ Մա[ւ]թեոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յով[վ]նանէն ա. 305ա—6ա [Հստ Մաթթեոսի]—Եւ յերեկո[ւ] [յ]իս շարաթին... (ԻԸ, 1—20),

բ. 306ա—7ա [Հստ Մարկոսի]—Եւ իբրև երեկո[ւ] իկ... (ԺԵ, 42—ԺԶ, 8),

գ. 307ա—8ա [Հստ Ղուկասու]—Եւ ահա այր մի անուն Յովսէփ... (ԻԳ, 50—ԻԴ, 12),

դ. 308բ—10ա [Հստ Յովնանու]—Յետ այսուրիկ աղանակաց զՊիղատոս... (ԺԺ, 38—Ի, 18),

4. 310ա—12բ Բժշկութեան Աւետարան ա. 310ա—1ա Ի Մա[ւ]թեոսի չորս զխոյն—Եւ շրջէր Յիսուս ընդ ամենայն քաղաքս... (Բ, 35—Ժ, 15),

բ. 311ա—2ա Աւետարանի զխոյն Մարկոսի—Եւ ընդ այդ առաւօտն... (Ա, 35—45),

գ. 312աբ Աւետար[ան] ի զխոյն Յովնանու—Եւ յաւորին երրորդի Հարսանիք էին Ի Կանաա... (Բ, 1—11),

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 12ա (Կարապետ գրիկ) Երբ որ Համբրերութիւն լկա, գիրն հենց գաւ:

34բ. Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արայ մեզ, Տէր Աստուած,

104ա Զգործս յիշեալ:

277ա Յիրիկուէն է, այլ չեմ գրել:

312բ Փա՛ռք... Գրեցաւ Աստուածաշունչ զգրքս՝ աստուածաբանութեան ծաւ[լ]եայ մարգարէին, և սուրբ առքանելոյ Պողոսի, և սուրբ Թագաւորին Սաղոմոնի, ի ձեռամբ Կարապետի անարհեստ գրչի, ի վայելումն առաքինասէր Թաւ[ա]յի թահանայի, և յիշատակ հօրն նորա Յակոբ քահանայի, և մօր՝ Արագունու, և քրն նորա՝ Նիլսաբեթի և Մարթա[ւ]ի: Որք կարդայց կամ օրինակէք, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած, և Աստուած զմեզ յիշէ. ամէն:

Թվ[ի]ն ՊիԸ (1379) գրեցաւ ի գեղոս Ապրակունեց ի զրան Սուրբ Սարգսի, ի յաւորս Մաղ[ա]—Ի[ի]ա ճանաւորի:

2. 10ա (Յակոբ գրիկ).

Յնուկ Յակոբս զորոմնի,

Ջերկու տետրակս գրեցի՝

Թագաւորին Սողոմոնի

Որ Յարութեան Քրիստոսի,

Որ կանայքն եկին յառաւօտի՝

Ի գերեզման Քրիստոսի,

Ջայս սակաւ բանս գրեցի

Պի Թվի Ը-երրորդի (1379),

Մեր եղբօրն Թումայի՝

Սրբակրօն քահանայի,

Նոգով Ընդի, յոյժ գովելի:

4. 38ա—50ա Անտարան ըստ Մարկոսի: [Բը-
ժըշկութեան]—Եւ ինչալ արտաքս վաղվաղակի...
(Գ, 6—12, Դ, 35—40, Ե, 21—2, 6, 2, 45—է, 23,
Ժ, 22—26): 50ա—1ա Անտարան Պաշտ[ա]—
ման...—Եւ ասէր այսպէս է... (Դ, 26—34): 51բ—
6բ Անտարան Տաճարի...—Եւ ինչանէ ի նորա ի
տաճարէ անտի... (ԺԳ, 1—37): 56բ—8բ Անտա-
րան Իւղաքերից—Եւ իբրև երեկոյ եղև... (ԺԵ, 42—
ԺԶ, 8):

5. 59ա—102բ [Անտարան ըստ Ղուկասոյ:
Բժշկութեան]—Եւ էլ ի Կափառն[ա]յում... (Դ, 31—
42, Ե, 12—26, Զ, 1—է, 50, Ը, 22—57, Թ, 37—
62, ԺԱ, 14—32, ԺԳ, 10—21, ԺԶ, 1—11, ԺԷ, 1—
19): 102բ—5բ Պաշտաման...—Մի՛ երկնիւրի
հաստ փոքրիկ... (ԺԲ, 32—48): 105բ—11ա Ան-
տարան Տաճարի...—Եւ յասել ոճանց զտաճարէն...
(ԻԱ, 5—38): 111ա—14ա Անտարան Իւղաքերից—
Եւ ահա այր մի անուխ Յովսէփ... (ԻԳ, 50—ԻԴ, 12):

6. 114բ—33ա [Անտարան ըստ Յովնանոյ:
Բժշկութեան]—Եւ էր նմայ անցանէ ընդ Սամարի-
այ... (Դ, 4—23, 45—Ե, 18): 122ա—4բ Անտա-
րան Պաշտաման...—Պասասխանի էտ Յիսուս... (Ե,
19—30): 124բ—8ա Անտարան Տաճարի...—Եւ
ղին յայնժամ նաւակատիրեն... (Ժ, 22—42): 128ա—
33բ Անտարան Իւղաքերից...—Յետ այսորիկ ա-
ղաշնաց զՊիղատոս... (ԺԹ, 38—Ի, 18):

7. 134ա—43ա Անտարան ըստ Յովնանոյ
(Խառն Բաղրամ՝ Բժշկութեան, Հանգստեան, Տու-
նարի)—Եւ մինչդեռ անցանէր, ետես այր մի կոյր
ի ծնէ... (Թ, 1—38, ԺԱ, 47—54, ԺԲ, 24—26, ԺԳ,
16—30):

8. 143բ—6բ Անտարան ըստ Ղուկասոյ:
[Խաչիւրիքեան]—Ածին և այլ երկուս չարագործս...
(ԻԳ, 32—49):

Գրիչը նախապէս գրել է թ 3—6 (8ա—133բ), ապա

և որ թըթիբ անցանքնով՝ լրացրել է 1—2 (2ա—8բ),
§ 7—8 (134ա—46բ):

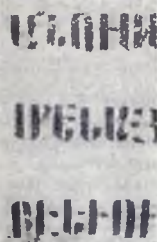
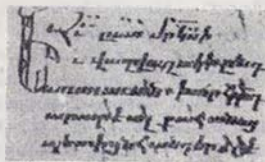
ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

38ա Այլապի Անտարանս Մաթէոս էր, զոր
գրեցաք՝ Բժշկութեան, Պաշտաման, Տաճարի և Իւ-
ղաքերից, որ է արհնեալ յԱստուծոյ և Քրիստոսի
յաւիտեանս. ամէն:

58բ Աւարտեցաւ Մարկոս Անտարան, և սկսաք
շնորհօցն Աստուծոյ Անտարան Ղուկաս:

102բ Կարդաւ և զիս յիշեալ (Նոյնը՝ 122ա, 124բ,
128ա),

133բ Փա՛ռք թաղաւորին և անմահին, որ ետ
կարողութիւն աւարտել մէկ բանի ընտրեալ, փա-
ռաւորեալ Անտարանս ծաղկաքաղեալ. ընթեռնուր
և ոգաիք, յիշեցէք զՔրիստոս զծողս, և յիշտապ մեծ
Պարոնաշէրին, և սբ:

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ-ԲԵՐԴՈՒՄԵԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱՂ

ԺԸ-ԺԹ—XVIII-XIX

ԹԽԹ՝ 24, չգրած՝ 21բ—4բ: ՊՐԱՎ՝ 3×8: ՆԻԹ՝ բուրբ,
լուսաբայմով, ՄԵԾՈՒԹԻՆ՝ 23,4×17,7: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Երե-
սին: ԳԻՐ՝ Նոտողի (Նմա՞յ 2ա): ՏՈՂ՝ 39: ԿԱՅՐ՝ բաց-վա-
ղաթը մովար, բիկունքի՝ բամբակեայ սև գտնածով, մի-
ջուր՝ ստաւարաղար, աստաղ՝ ղեղճաղյն բուրբ (Ի Գ):
ՊԱՊԱՆԱՎ՝ 3(Ա—Գ), 3(Դ—Ջ), Ա և Զ՝ մասն աստաղի, Ի

և Ե՝ ծաղկաբուրբ (ճախին կազմից). Գ և Դ՝ ձևագրի
յորբից:

ՎԻՃԱՎ՝ քաւաւաւ. գրադարը բանախցի զունափոխում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1ա—21ա [Երբիք որ կոչի Աղբիւր բացեալ,

արաբեայ և շարադրեայ տեառն Պետրոսի վարդապետի նախիջևնցույ Աղամայեանէն]

Յե՛ն ձեռ. № 2, 12ա—85ա. Երան առ բարեմիտ ընթերցողս 1ա—2բ, Երրորդակ/ 2բ: 3 ա—իզ/ 3ա—21ա (անասարտ, վրջ: Երրոյ [Իցէ] ճ ոչխար, [և] կոբոտեալս):

Դրչափորձ՝ Գա Պոնտացի:

162

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԷՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

Կոստանդնուպոլիս

ԻՃՁԶ—1737

Թիմ/Ք՝ 267, չգրեամ՝ 267աբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԵX12 (Ա, ԻԵ 8, Գ, ԺԳ, ԺԲ, Ի, ԼԻ 11, Ե, Է—Ք 10, Զ, ԺԵ 9, ԻՐ 6): ՆԻԻՔ՝ բուրբ, մանրեկեղան լուսադրուով: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 25, 8X10: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Երկրին (մթաբին՝ 1ա—5բ): ԳԻՐ՝ ճտարի (նմուշ՝ 31ա), ՏՈՂ՝ 25—31 (խառն): ԿԱՅՄ՝ դրոշմազարդ շաղանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ բուրբ, լուսանակազոյնը՝ օճ և դեղին: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրբ, մասն աստաղի:

ՎիճԱԿ՝ բաւարաբ: Պատուամ՝ 26, 163, 197, լուսանգէրերը ճորագրամ՝ 197—200, կարմիր քանակի քիճ՝ 19ա: Կազմի կաշին՝ բերանած, Լզերը՝ մաշուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1ա—266բ Գիրք, որ կօշի Անալոնիայ, այսինքն՝ համեմատութիւն շնոյն և նորոյս Կտակի, յորում Կտակ կացութիւն շնոյն Կտակին, յետոյ համակամութիւն, յարմարութիւն և միաբանութիւն ընդ նորոյս Կտակի մեկնաբանի: Շարագրեցեալ ճախ ի Մարտինոսէ վարդապետէ Պէֆանեան յաստուածաբան վարդապետէ Յիսուսեան կարգէ, լեզուաւ լաթինականաւ, և անտի քարգմանեցեալ ի հայկական լեզու ի Պետրոս վարդապետէ Թիֆլիզցոյ:

168

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՊԷՔԱՆԵԱՆ, ԱՆԱԼՈՃԻԱ

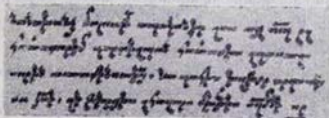
Զմիւռնիա

ԻՄԿԱ—1812

ԳՐԻՊ՝ Յովնանէն Միքայանս վանեղեցի: ՍՏԱՑՈՂ՝ Ստեփանոս վրդ. Տիֆլեցի:

ԹԵՐՔ՝ 238, չգրեամ՝ 1բ, 238ա—Եբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԵX10 (ԻԲ 8): ՆԻԻՔ՝ բուրբ, լուսադրուով: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 23, 8X18: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին (Երկրին՝ 231ա—4բ): ԳԻՐ՝ ճտարի (նմուշ՝ 8ա): ՏՈՂ՝ 27: ԿԱՅՄ՝ դրոշմազարդ շաղանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տաւաքաքար, աստաղը՝ բուրբ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բուրբ, մասն աստաղ:

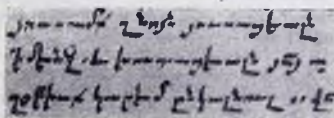
ՎիճԱԿ՝ բաւարաբ: Գրադաշտը քանեղից տեղ-տեղ բայլ (1ա—216բ), տեղ-տեղ ուժեղ (217բ—34բ) զուսպիտութեամբ: Կազմի կաշին՝ ռեթակի բերանած:

Յե՛ն ձեռ. № 67, 1ա—266բ ճոր. 1աբ: Ծանկ/ 1բ—5ա: ԱՆ ազդեցութիւն ի քարգմանէն 15աբ: 33 1—28/8ա—266բ (45բ Երուխ եօթներորդ փխ Երուխ հինգերորդ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

266բ Գրոյս Անալոնիայի իմս քաղձալույ ի փառս Յիսուսի և ի պատիւ մօրն իւրոյ ամենօրհնեցելոյ Կուսին Մարիամու և ի պարծանս կաթողիկէի սրբոյ եկեղեցւոյն զինուորեցելոյ ի Կոստանդնուպոլիս, յամի Տեառն 1737, օգոստոսի 15, ի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին, որոյ ճարտապետութիւն եղև յաւուր տօնի վերափոխեցան նոյնոյ սըրբոյ Կուսին ֓ա՛րք միոյ ամենամեծին Աստուծոյ, որով ամենայն ինչ սկսանի, եղանի և վերջաւորի:

վարդապետ Թիֆլիզեցու: Եւ ի վայելս Ստեփան-
նոս վարդապետի Տփլիսեցու, Եւրոզ ընդօրինա-
կեալ ի Միգդայեան Զովհաննէս վանանդեցու,
ի 1812, յԱպրիլի 1, ի Զմիտեմ:

Տե՛ս նե՛ն. № 87, 1ա-299թ. Ցաք: /շա-Յա (խորա-
զիբ:՝ սևն ազդեցութիւն հիշեմանին): Յակն /221ա-Բ
(վերջը): ձմեռ. № 88): սևն ազդեցութիւն ի Բարզ
հանելէ /Յար: թիւ 1-28/ա-230թ (Յ 8 պաղատաւոր. ճեմ
էշուն ք խնդրի (...զի սորա աշէն, թի՛ ծողվոր-
դն հրէից վաղապաղան նախապատմեան յարդրով
Ե՛ւ ի խնդրի վերջին հատուածը. առ էա, որ հարուցանելէ
զը՛ճ յայտ...):

արքա. Եւ, զիտեաւ. զհարստեաւ. առ զմեծքս զհիւսիսեանս: Ի իսկ
Զայն առնէ զհարստեաւ. եւ զհարստեաւ. առ զմեծքս զհիւսիսեանս:

164

ՊԵՏՐՈՍ ԼՐԱԳՈՂԱՑԻ, ԳԻՐԻ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

4b-XV

Քեմբ՝ 213. չգրած՝ 143բ, 177բ—8ա, 213աբ: ՊԿԱՎ՝ Ա—ԺԲ×12 (Ա 9, 7 քաշիչ. ձեք. գրչի՝ 89բ՝ Եկա մկռ պա՛ստան քե՛զ Կալանա, ժե՛, ԺԲ 7)+1×10: ԿԻԲ՝ բուրդ: ՄԵՆ՝ ՍՈՒԲՈՒՆԻ՝ 23,5×16, ԳՐՈՒԲՈՒՆԻ՝ ԽԵՍԻՆ: ՆԻԲ՝ բալոցիբի (մուգ՝ 152ա): ՅՐԴ՝ 47 (տեղ-տեղ՝ 38—46): ԿԱԶԱՄ՝ սև կաշի, միջոնիք՝ տախտակ, աստաղծ՝ բուրդ, լուսանցանդեր՝ կամարի: ԿԱԶԱՄՈՒԲ՝ 1-1, բուրդ, մասն մաստաղծ:

ՊԱՏԱՌԻՆ-ՊԱՇՊԱՍԱԿ-ձառնք: Ժ-ԺԱ զդ: Սկզբում
 1) ԱՄ քերթ, հզամանքում: Մազադար, Լեկիկե, աղաղակե
 Իհրապադի (հունի՞) Ամ: Կարգադ՝ Ասք (Ի՞ խնդրոյա՞ծ
 ծառայից ֆգ... ինկ լա[յ]ե Կ քառն (Գ թառն, Ը, Զ-Ց-Ց)
 Ե, և սնկեր լոռե՞ն ինկեր ծառան ի Թառն. Գոյնն Մու-
 սաղալ զՅԻ շարեկան: Մաղմու ժԺ: Կցար. Կարտե
 զոր արտե ՏԵ, և [կալ] (ձԺԵ, ԺԺ), Հենքերցուն յԱս-
 քալ. Աստ ՏԵ, ճալ[ե] ալ Խ... շինեկեր (ԳԹ, 11-4)
 Հ[ձա]լ[կալ]եցուն ԶԳրեյ Պապաւր: [Ոյ] կամբ... Ո՛վ խաբ-
 անաւորանք (ԺԱ, 25-33):

ՎԻՃԱՆ՝ սկզբից պակասաւոր, խճաւորիւնից տեղ-տեղ
զուեմփոխւած, առանձին քառեր եղածած, ԺՊ զ. վերակազ-
մելիս՝ պրակները խառնուած: Կտրչալ՝ 1—82, 131—40, 83—
130, 83—92, 141—218:

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1ա—212բ [Գիրք առաքինութեանց Պետրոսի Արագոնացւոյ]

Տե՛ս ձեռ. N 48, քերք 2բ—335ա. ֆ 1/1ա—6բ (սկ.
դ. Բ «[...մտաքն անկն առաքելութիւնն,] քանզի նա
լուսաւորէ զքանն...»); 2/6բ—82բ, 131ա—3ա, 3/133ա—
40բ, 93ա—120բ, 83ա—92բ, 141ա—56ա, 159ա—69բ
(Այս գրքի Դ մասի Ը զիւրում՝ ընդմիջարկութիւն. տե՛ս

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

$$I_m(\mathbf{m}b^*u)_1$$

234բ Օժանդակութեամբ Տեան աստուծոցաւ զորութիւն Անպաճիա գրոյս ի 1812, ի Յուլիսի 17. ի վայելիւմս) տեանն Ստեփաննոսի շնորհապատակ վարդապետի Տփիսիսեցոյ, որ բնիկ միաբանն է Սորոյ Աթոռոյն ելմիածնի և փոխանորդ Զմիւռնոյս բարեկարգ դիտի) տեանն Մարտիրոս արքեպիսկոպոսի: Տէր Աստուած Հարուստ ժամանակս վայելիւն տադէ. ամէն:

ստորև թվով: 3/162թ—77ա, 179թ—94թ, 5/194թ—212թ,
Ցիլատակյարան Թարգմանչի լիճը:

Ռ. 156բ—8բ [Սահմանն գանազանն]

Հնգյիլաբազմիկին, որ գալիս է նախորհակէց,
 № 46-ը յունի, ասապիս ձիշտ հոյն խաղաղան նշումն է՝ 243թ
 «Տօրիկան» 9 թուիկ կարգով է. զպապին և գալիկին՝ 9
 դեման։ Նրիսն անորոշաբոր է, սկզբից և վերջից թիւի-
 նառանձնեկից ին քանիցը պիտակորդա՞մ է՛, ի՞նչ,
 (թ. լրացնելով բաց թողնուածները, կոնկանքը ին-նէ
 «ա. 156թ [իւ. ...] և քէն Հոռոմ պիղծ՝ քէնամիթ
 զգի մարդկան, մտօց բանական, չարութեանմ
 ԲՐԸ...

բ. 156բ—7ա [ԽԶ]. Խսկ ծորեալն վնասէ մար-
դո թաղում իրօք...

գ. 157ա ԼԷ. [Գ]իտելի է, զի արօսեակն էր ի վերին կարգէ առաջին դասում...

դ. 157ա [ԽԼ. 8] Ետ ասելո զընութիւն մարմնո ե մարմնաւորի, ալժմ ասասցուք վասն բնութեանն, որ լերկոցունց լօղեալ է...

Խ. 157 ա 1-Բ. Զկնի զանազանութեան բազմաց,
մեք սրբոցն հետեւեալով ասեմք՝ զի հոգի է հոգեւոր
գոյացութիւն...

գ. 157-րդ [լ. 2] ոգի ապի յայնմանէ, որ հոգիացուցանէ կամ կենդանացուցանէ զմարմին...

Է. 157բ [ԼԱ. Ն]երգործութիւն Հոգևոր Գ եւ.
[յա]տեական, անասնական ե քանական...

ը. 157բ [ԼԲ, 2] ոգի ծննդական ունի երիս զօրութիւնս. ծննդական, սննդական, ուճողական...

բ. 157բ [ԼԳ. Հ] ոգի զգալի ական ունի կրկին զօրութիւն. ըմբռնողական և շարժողական...

ժ. 157բ—8ա [ԼԳ. Զ] զալի ութիւն անհատի ի Երաժանի. տեսական, լսական, ճաշակական, հոտոտական, շոշափական...

ժա. 158ա ԼԵ. Ա(ս) զալի ութիւն առհասարակ է զօրութիւն...

ժբ. 158ա [ԼԶ. Զ] օրութիւն տեսողականին է ընդունող ամենայն սզակի տեսականաց...

ժգ. 158ա [ԼԵ. Կ] արժողականն է զօրութիւն, որ ի կերպէ առեւու և ընտրէ...

ժդ. 158աբ [ԼԼ. Տ] րամախոսութիւն է զօրութիւն...

ժե. 158բ ԼԹ. [Մ] իտք է՝ ուր և կեալ լինին անցեալքն...

ժզ. 158բ [Խ. Կ] արժողական զօրութիւն երբեմբն շարժէ հոգեորայէն...

ժէ. 158բ [ԽԱ. Ե] րեք են ի հոգին, որ իմաստաւոր ասէ, այսինքն՝ զօրութիւնք, ունակութիւնք և կիրք: Զօրութիւնք են ծննալ ընդ հոգոյն և ունակութիւնք՝ ստացեալ կամ հեղեալ:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՇԱԿԱՅԻ

1. 213բ (Ժէ դ., նստրգիր, Զաքարիա ստացողի).

Ջեռս գնայ, գիրս մնայ,

Տկար մարմինս ի հող դառնայ.

Ջեզանից խնդրեմ մէկ Հա[յ]ր մեղ[այ],

Լուսն իշանէ ձեր ծնողաց վերայ:

Ես Զաֆարիայս գրեցայ: Հայր, Քրդի, Հոգուն Սուրբ. ամէն:

2. 213բ (Ժէ դ., բոլորգիր, անանուն նորոգողի).

Զաստուածային զանձուս ստացող՝

Զաէր Զաֆառէ սորին սիրող,

Լեռուք յաղօթս միշտ լիշող,

Դուք՝ որ զանձիս էք պահող:

Եւ զպիկար սորին զըծող՝

Սուղ ինչ լիշամբ լեռուք խնդրող,

Քէ որ գթած ես և ներող,

Ջընաւ յանցանս նորա թողող:

Ի մի բնութիւն հաստարեալ,

ՋՀայր անըսկիզբն և ոչ սկսեալ,

ՋՈրդի ծնունդ, զՀոգի բխեալ,

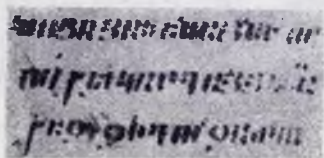
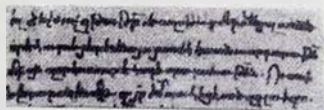
Մի Աստուած խոստովանեալ,

Եւ անվախճանս այնիւ զովեալ,

Եւ յախտեանս փառաւորեալ:

Ամէն:

Դրչափորն. 213բ (Զաքարիա ստացողի ձեռքով). 22. 12. 34. ՀԺ. Անուն Աստուծոյ, ամէն: ՌՃ. ՌՃՄԱ... ՌՃՊՅ. Ջընաւ յանցանս նորա թողեալ... Որչափ և իցէ կար ձեր:

165

ԳԻՌՆԻՍԻՍԻՍ ԱՐԻՍՊԱԿԱՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԺԴ—XIV

ԳԻՐԶ, ՄԱՏԱՌՂ՝ Աստուածատու:

ԹԵՐԹ՝ 140. չգրած՝ 11աբ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԳ×12(Ա, Թ 10, Զ, Է 13, ԺԱ 6, ԺԳ 4): ՆԻԹ՝ բուրբ (ԺԷ դ. յաւելում՝ 11, մանկեղան լուսաբոյնով): ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 24,3×17,7: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին (Երկրի՝ 127բ—36բ): ԳԻՐ՝ բուրբ (Եմպ՝ 65ա): ՏՈՂ՝ 26—34 (խառն): ԿԱԶՄ՝ դրոշմագրայ քաղաքականագոյն կաշի, միջով՝ տախտակ, աստաղ՝ բուրբ, լուսաճեակողմէ՝ կաշմի: ՊԱՀԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրբ, մասն աստաղ:

ՄԱՆԴԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Աստուածատու գրիչ՝ 134բ (կար-

մի բանաժող լուսաճեակողմէ կաշմի զոյն, Երեւան՝ քաղաքատու):

ՎԻՃԱԿ՝ քաղաք: Խոնարհութիւնք զանախոսում, տեղանիք ցեղակեր, 124-դ քերթի 1/3-ը բաժնում, պրակաճի տաճար Երեւանում, կաշմի կաշին քերթում: ԺԷ դ. Երեւանում և վերակաշմում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—140բ [Մատենագրութիւն Գիւրնիսիոսի Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ատ. Սիւնեյի և Դաւիթ]

Տե՛ն ձեռ. № 49, 2ա—335ա, Ա/3ա—36ա (Տ ք—գ. ք պակասաւոր): Բ/36ա—70ք (Տ ա, ք անխորագիր, Տ գ, է պակասաւոր. «է» գլխակի զրուած՝ 83ք. «սորհուրդ միայնականի կատարման...», Տ ք-ի «սորհուրդի և վերայ սրբազնաբոր ներկեցւոյ» ենթագլուխը՝ 86ա, գլխակարգուած՝ «Բ»): Գ/70ք—127ք (Տ ա անխորագիր, Տ գ—դ պակասաւոր): Դ/127ք—31ա, Ե/131ա—40ք (Տ ք պակասաւոր, Տ ձ առանց գլխակի և Տ ձ առ-ից լեռայ, Տ ձ ա գլխակարգուած՝ «Ժ» և Տ ձ-ից առաջ, Տ ձ-ը լիք): Յիշատակարան թարգմանութեան՝ լիք, ծանկեալ ունի.

140ք [Պատմութիւն սրբ] յին Դիոնիսի եպիսկոպոսի, որ է որդի Սեկեառայ՝ գլխաւորի Արեւնացւոց, որ կոչի իմաստասիրաց քաղաք—Պատմեաց յաղագս անձին իւրոյ երանելիի Դիոնէսիոս... Ասէ. Ընտրեցէք ինձ Դ դատաւորս/... (շար. թափուած):

ՃԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴԵՊՈԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

31ք (Բուրդգիր) Զգծողս յիշեայ:

33ք (Նօտրգիր) Զստացող սորա՝ զԱստուածաւոր բանի սպասաւոր յիշեցէք յաղաթս ձեր, ո՛վ սուրբ ընթերցողք:

34ք (Բուրդգիր, կարմիր) Ըզարգմավէր հոգի

զգծողս յիշեայ՝ զԱստուածաւոր սպասաւոր բանի, ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր:

88ա (Նօտրգիր) ԶԱստուածաւոր սպասաւոր բանի յիշեցէք:

125ա (Բուրդգիր, կարմիր)

Ազնեա՛, Հոգի անեղական,

Քում էակցէն նշուական,

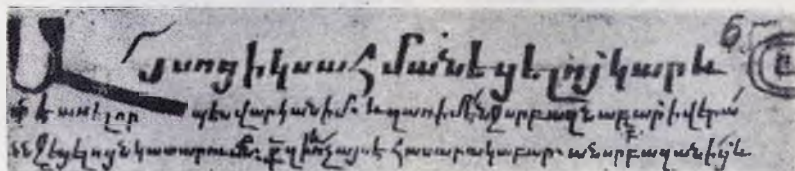
Անշրպիտ և տրոհական:

131ա (Նօտրգիր) Զբազմանեց՝ զԱստուածաւոր զսպասաւոր բանի յիշեցէք յաղաթս:

131ք (Բուրդգիր) Յիշեայ Տէր ողորմայիւ, ո՛վ սուրբ կարողացողք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

81ա Բակ ի թվիս Հա[1]ոց ՌՄԴ (1605), ևս՝ տ՛հաս, ամենաշի աստուածա[1]ոց իմաստութեանց դժուարիմացս Սիմէոն, մականուամբ միայն բանի խնդրողի՝ սրբայգան և աստուածաբնալ մեծ նունտոր փիլիսոփա Գրիգորիս, վարձատրեցէք միով Տէր-ողորմիկ // (81ք) ի մագրայգործ Հոգոյն անաւո ընտրեալ և նուեոյ:

ԴԻՈՆԻՍԻՈՍ ԱՐԻՍՊԱԳԱՍՑԻ, ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԿԻ

ԺԳ—XIII

Թիթ՝ 325. չգրած՝ 1ք—2ք, 324ք—5ք: ՈՐԱԿ՝ 1—28 (Ա—Դ) × 12 (Գ, Դ, է 11, Ե 10, Ռ 6): Նիթ՝ բուլք: Մեծութիւն՝ 24,5 × 18,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկիւն: ԳԻՐ՝ բուլքեր (ճաշի՝ 28ա): ՏՈՂ՝ 25: ԿԱԶՄ՝ որոշմամբ զազանեկազան կաշի, միշուկը՝ տախտակ, աստաւը՝ կարմիր կտուտ:

ՄԱՆԻՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ 4 ի ս ա խ ա ռ ա ճ ՝ 3ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա ղ ՝ 5ա, 72ա, 153ա, 284ք: [ա տ ա ճ ա զ ա ղ ՝ բոստեան: Զ ա ռ ա ղ ա զ ի ՝ բուլքեր, ճանգագաթի, կենւանգիր: Գ զ ի և Ե ՝ կարգոյ, կապոյտ, դեղին, մոխրագոյն, սպիտակ, ոսկի:

ՊԱՏԱԹԻԿ-ՊԱՇՏՊԱՆԱԿ—Անտառն Մարգոթ: Ժ—ԺԱ ղդ: 2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), ասացուած 2 լսերեի ընդլայնակի ծալումից: Մագաղար, երկին, բոլաւորիծ երկաւագիր (Էր՝ մուլ՝ Աք), զուեաւ լուսեցաղարով: Կաղալ՝ Դք, Գա, Դա, Դք, «ոչ ինչ աղաւառս... ճախ յաղեցին մանկունէն, զի»

(է. 15—17), Աք, Բա, Աա, Բք. «ոչ է բարեւ տե՛նոյ... Եւեհ տաւր ևն միեկ առ ի ևն և» (է. 27—Ը. 2):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւառ: Խոնաւութիւնք քերթեր զունափոխում: 320—5, Գ—Դ պղնձեակներ, Բ աստաղ մասաթ ցեղակեր: Կաղմի կաշե՛ն տեղ-տեղ մաշած ու պատուած:

Ռ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

3ա—323ք [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի Արիսպագացոյ]: Թրգմ. Ստ. Սիւնցի և Դափք—

Տե՛ն ձեռ. № 49, 2ա—337ա, Ա/3ա—72ա, Բ/72ա—153ա, Գ/153ա—284ք, Դ/284ք—81ք, Ե/291ք—324ք, Տք—շատակարան թարգմանութեան՝ 323ք: Գլխակերի խորագրերից լեռայ և ալուր լուսեղն՝ «Դիոնէսիոս, «Դափք» և այլն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

60ր Զգրողս յիշեա, ո՛վ իմաստուն ընթերցող,
323ր Փրկիյն փա՛ռք և գրչին յիշտապի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1ա (1387 թ., բոլորգիր) Ըզվերչին ստացալս
շտրկ Յոնանենէս:

324ա (1387 թ., բոլորգիր, յետագայ ընդօրին-

ակութեամբ), Զվերչին ստացողս զըտէր Յոնանենէս,
և զեղբայրն իմ՝ զտէր Պետրոս, և զծնողսն իմ՝ զՅո-
վանէնս քահանա, և զմայրն իմ՝ Աղբրաց և զԱղօրն
յիշեցէք ի սրբազան յաղօթս ձեր, և Աստուած, որ
ստեղծեց ի ի տուրս բարեաց, մեզ և ձեզ ողորմեսցի
առհասարակ. ամէն: Որ կարդայք և որ օրինակէք,
սրտի մտօք թողութիւն խնդրեցէք մեզ: Գրեցաւ յի-
շատակարանս ի թվին ՊԼԶ (1387), Տրէ Թ, օրն
հինգշաբթի: Եւ զիս, զսուտ ծրողս յիշեցէք:

զարբոյթին ևզ լուսա
փայլութեան. ևզարբա
զան ևզգէրազար 7
բարեկարգութիւնն:
բանգիւմանկարելի է

ԾՆԱՅՈՒՆՆԵԿԱՆՆԵՅ . Ե
ՄԵՆՆԵԼՇՆԵՅ
Ե
ԵՄԱՐԱՄԱՄԵՆԵՅ

167

Ժ Ո Վ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԳ—ԺԴ—XIII—XIV

ԳԻՐԳ՝ Յովանէս Հոսիայրեցի: ՄՍԱՅՈՂ ԵՒ ԼՈՒՍԱՆՅԱՆ
ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԳԻՐԳ՝ Ետայի Եոնտեր (Էջեցի):

ԹԼԹՔ՝ 337: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԹ×12(Ա 11, ԻԹ 2): ՆԻԻԹ՝
լուսի: ՄԵՆՆԵԼՇՆԵՅ՝ 21,6×17: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկսին (Ետա-
սին՝ 1աբ, 132բ, 133ա, մթսին՝ 209ա, 236ա, 240ա, 300ա,
307ա, 329ա, 330ա): ԳԻՐ՝ բոլորգիր (Նմուշ՝ 87բ): ՏՈՂ՝ 24
(1ա—11բ), 28(12ա—186բ), 22(187ա—337բ): ԿԱՅՄ՝ զօշ-
մազարդ շաղաճակազայն կաշի, մշուկը՝ թախտակ, աստաթը՝
կապոյտ կտաւ: ՊԱՀՊԱՆԱՎ՝ 1+1, բոլոր:

ՄԱՆՐԱՆԱԼՐՑՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա ի օ ր ա ճ՝ 2ա: Լ օ ռ -
ս ա ճ ց ա զ ա ր ղ՝ բուսական: Ա ա ր ղ ա զ ի ր՝ ճանցուցիչ:
Գ օ յ Ն Ե Ի՝ կարմիր:

ՊԱՏԱՌԻԿ-ՊԱՀՊԱՆԱՎ—Աւետարան Դովթաս: ԺԱ—ԺԹ
դդ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացումս մկկական բւրի ընդ-
լայնակի ծայումից: Մազադար, երկսին, բոլորազիծ երկաթա-
գիր (Նմուշ՝ Աբ): Կարգող՝ Աա, Բբ, Աբ, Բա. զգաւորք իւ-
րով: Պատասխանի ետ... Պատասխանի ետ հեղատկն և ասե-
ցեա. Հառ (Ա, 18—36), Դա, Դբ, Դբ, Դա. շ[ամ]բոյիցն, ելին
ի տանիսն... յորմամ վարացի ի ճոցանէ փեռ (Ե, 19—36):

ՎԻՃԱԿ՝ քառաթու: Լուսանցեցիք խոնարարեան ճեռ-
մե: Երկիցս ճորագում: 1—19 ընթերցի վերին լուսանցեցեւոր
մասամբ ցեցակեր: Ո՝ փեղկի կաշին մաշումս և պատումս:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Մ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1ա—337ա [Մատենագրութիւն Դիոնիսիոսի
սի Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ստ. Սինեցի և Դաւիթ]

ՏԼ՝ ա ձև. Պ 46, 2ա—337ա, Ա/1ա—56ա, Բ/56ա—
120բ, Գ/120բ—299բ, Դ/294ա—303ա, Ե/303ա—37ա (լիթ՝
§ 6բ, § 6ա նախորդում է § 6-ին, § 6ա-ի վերջն ու § 6-ի
սկիզբը՝ թափում): Յիշատակարան թարգմանութեան
337ա:

Բ. 2ա—335ա [«Ետայեայ վարդապետի Նշեցոյ
Համառօտ վերլուծութիւն Դիոնէսիոսի»]. ի լուսան-
ցըս]—[ւոճմունք. Տնոր բարի պարգն կատարեալ,
ղհոցնոր բարիսն աւել... Մեկնութիւն. Տն՝, զի այս
աստուածաբանութիւն է սրբոյս Դիոնէսիոսի յաղա-
գրս իմաստութեանն տան, զոր աւել առաքեալ սըր-
բոյն Տիտոսի (Հմմտ. Պ 57, 1ա—56ա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 227բ (Յովհաննէս գրիի) ծայամ վայրի կըր-
կին գրեցաւ: Աղալեմ շմեղադրել, զի զրուցով եղաք
և լիմացաք:

337ա ֓ա՛ռք... ||(337բ) Այս տառ սրբազան մեծին Դիոնիսիոսի Արեւնացոց եպիսկոպոսի գրեցաւ ի ստոյգ և յընտիր արինակէ ի հոշակաւոր ուխտէն Հաղրատայ, հրամանաւ և արդեամբք եռամեծի և անյաղթ վարդապետի և ժրպան հոեոորի նսայնայ: Արդ, որք աւգտիք ինչ յաստուածադարդ տառէս և կամ արինակ առնոյք, յիշեսչիք զսրբազան րարունապետն իմ զԾնայն՝ հանգեծծ ծնողաւք և վարդապետաւք: Ընդ նմին և զիս՝ զամենաթըշուառ գրիշ Յովանէս Հոռոմիայեցի աղաչեմ յիշել ի Տէր, և յիշողքն յիշեալ լիցին. ամէն:

|||սր վեհմ (սխմվանէս գրիշ),

201բ (Յունատառ հայերէն)

204ա (Յունատառ հայերէն),

1318թ Յուն (Ի Գրիշ):

(սգ. վարդ ա՛մ մնացին),

2. 56ա (նսայնայ Նիցիոյ) Ջնուաստ և մեղապարտ ոպի նսայի մի՛ մոռանայք յիշել ի բարի, որ ուղղեցի ի սա զստոր, զկետ և զբան և զտուն, և ի տեղիս-տեղիս զժուարայոյծ բանիցն գրեցի լուծմունս իմով ձեռաւք, որպէս տեսանէք, զի ի ձեռն սակաւուս շահեցայ ի ձեռն յիշել միշտ ծնողաւք և վարդապետաւք:

ՅԻՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

179ա (1689 թ., Եսարդիք) Գիրքս յիշատակ է Մեծփայ...

195բ (Նոյն ձեռքով) նս՝ Մելիսէք վարդապետս, վերատեսուչ Մեծփայ, թվին ԹՃԼԸ (1689)-ի:

413-414 Մօյ. ԴԻՄ. ԲԵՐԿԻՆԸ

(«Աւիպացամուտա՛ գրեցի զայս էջս»):

յն փման. ևզոր իմն. ուց ոչունն իցոցս փո-
րացնորս աղաւ լուկաւ Եւստակիոսայնուտայ. ըստ աղաւ
արեալ. իստորքն կա իստ(ձեռն, զԵւստակի-
ոսայնուտայ լուկաւ արեալ լուկաւ արեալ ևստայ

Եւստակիոսայնուտայ
Եւստակիոսայնուտայ
Եւստակիոսայնուտայ

168

ԼՈՒԽՄՈՒՆԻ ԳՐՈՑՆ ԴԻՈՆԻՍԵԱՅ

ՊԻ—1371

Գրիշ՝ Նախապետ օրկ.: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յովնանէս:
Թերթ՝ 152: ՊԵՄ՝ Ա—ԺԳ×12 (Գ յի. Գ, Թ 11, ԺԳ
10): Նիւթ՝ յաղիք: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 24×10,5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Երկ.

օրին: Գի՛ր՝ բոլորգիտ (նմալ՝ ճա): ՏՈՂ՝ 27: ԿԱՅՄ՝ դոռ-
մալաղ շագնակաղոյն կայի. դոնակով, միջուկը՝ տախտակ,
աստաղը՝ շերտաւոր զոնաւաղղ մետաղ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Կի տ ա ռ ա ճ Ի ա : Լ ա :
ս ա ն ց ա զ ա ղ ր աւական, քոչուն, մաղ: Ջ ա ղ ա զ զ ի ր
հանգուցակ, րոյնգոր: Դ ո յ ն ե ռ Կ ա մ Բ, սե:

ՊԱՏԱՆԻԿ—ՊԱՏԱՆԿԱԿ—Կանեմ Ընկերայ: ժև—ժբ դդ:
2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), ստացում մեկական քերի երկայնակի
ծալովք: Մազաղար, երկին, ուղագծի երկարացի (նմուշ
Բր): Նորանտառ: Կաղալ՝ Դա, Դբ, Բբ, Բա, Աբ, Աա, Դա,
Դբ. չմարդկայնութեան ինչ ճայել... Խաթանեցալ, զի
մի՝ Լա լինիցի: Կանեմ Լեւոարիտ Առաքարանեմ (տե՛ս
Կանեմգիւր Հայաց, Ա, էջ 158—87):

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբ: 53, 54, 58, 113, 114 վնասում, 18—
20, 38—44, 98—127 մասար ցնցակ: Ստորի լուսնացա-
կողմի այրումառնում ենալ: Քիւնեմայն մասով խնամա-
րանեմ ունիլ ենալ: Փակնեմգիւր: ժէ դ. Նորագործ առաջ
պակակել Ա—Գ պրակներ. Նորգիւր լուսնակ ի 2(Ա,
Բ) պրակներով:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն Ի

—1աք Պատեմա Դիոնէսիոսի գրացն—Դիոնէ-
սիոս Աթենացի Լր, որդի Սոկրատայ իշխանին... և
Ստեփաննոս Սիւնեաց եպիսկոպոս Թարգմանեաց ի
Կոստանդնուպոլիս և երբ մեզ, և լուծումն եղեալ
ղոտարագրի քանիցն ինքնեւ յով պիտանի...

Ա, 1ք—20ք [Լուծումն երկայնաց քանանա-
յապետութեանց]

ա, 1ք—3ք Ա. [Հառ առաջին]—Բնարան. Ա-
մենայն տուրք բարիք, Լուծումնք. Սկիզբն զառա-
քելականընդն իւր իւրոց բանիցն...

բ, 3ք—6ք Բ. Հառ երկրորդ—Եթէ վայելաբար
աստուծային... Լուծումնք. Ի ձեռն աննման նշա-
նակացն...

գ, 6ք—7ա [Գ]. Հառ Գ—Քանայապետու-
թիւն է ըստ իս Լուծումնք. Սահման զնէ, զի ամե-
նայն ինչ անուամբ...

դ, 7ա—8ք [Դ]. Հառ չորրորդ—Ջրեղտակա-
ցն քանայապետութիւն արեւարանիլ, Լուծումնք.
Պատմիլ ասել և կատարողական...

ե, 8ք—9ա [Ե]. Հառ ճիւղերորդ—Վասն է՞ր
ամենայն երկնայինքն... Լուծումնք. Ըստ Դաւթայ
արար զճրեղտակս իւր...

զ, 9աք [Զ]. Հառ վեցերորդ—Մ[ի] միայն
ստոյգ գիտել... Լուծումնք. Վասն Աստուծոյ ասէ,
զի տեսողական...

է, 9ք—12ա է. Հառ երեքերորդ—Ջայս ընդու-
նելով մեք զարրոցն... Լուծումնք. Ջարրոցն քանա-
նայապետութեանց առաջին և երկրորդ եւ երրորդ...

թ, 12ա—3ա Ը. Հառ ութերորդ—Կարողն տե-
սութիւն աստուծայինց... Լուծումնք. Ու ի տէ-
րութեանցն միայն...

ր, 13ք—4ք Թ. Հառ իններորդ—Արդ, է մեզ ի

սրբազան... Լուծումնք. Ջառին և զարդուն և զերկ-
րորդին տեսութիւն...

ժ, 14ք—5ա Ժ. [Հառ տասներորդ]—Արդ, ժո-
ղովք մեզ այժմէ, Լուծումնք. Ջի յառաջ ընդարձակ
բանի...

ժա, 15ա ԺԱ. Հառ տասն և մին—Նուստ[ո]յա-
զունիցն բուրդովմբ հպնեն... Լուծումնք. Որ ըզ-
հրեղտակ անուն և զզորութեանց ասեմք...

ժբ, 15ա ԺԲ. [Հառ երկուտասներորդ]—Խրեղ-
րելի է այս իմանալեաց... Լուծումնք. Իմանալեաց
զերկնային քանայապետութեան ասէ...

ժգ, 15ա—6ք ԺԳ. Հառ երեքտասներորդ]—
Արդ, ոմանք ասեն, թէ... Լուծումնք. Ջվերին և
առաջին քանայապետութիւն ասէ...

ժդ, 16ք ԺԴ. [Հառ չորեքտասներորդ]—Եւ
սահմանել առ միայն... Լուծումնք. Ի մեր գիտու-
թեանց և թուոյ արտաքէ...

ժե, 16ք—20ք ԺԵ. Հառ ճեզնտասներորդ—
Հանգուցել մեր զիմանալի ակն... Լուծումնք. Ի
մեր գիտութեանց և թուոյ... Նոցայն աստուծա-
յին է և անխտ, և Քրիստոսի փա՛ռք յաւիտեանս.
ամէն և կատարեցաւ Երկնայնոց քանայապետու-
թեանց Լուծումնքըս.

Բ, 20ք—65ք Վասն եկեղեցական քանանայա-
պետութեանց

ա, 20ք—3ա Ա.—Ի գերազարդից, Լուծումնք.
Ցուցանել պատշաճ համարիմ...

բ, 23ա—9ա Բ. Հառ Բ—Ասի այժմ մեզ, Լուծ-
մունք. Ասացաւ այժմ ի մէջ...

28ա—9ա Ցեութիւն. Կրկն լուծումն—Քանգի գիւն...

գ, 29ա—42ք [Գ]. Գլոխ յաղագս տուր պա-
տարագին—Այլ վա՛շ, զի զայս յիշեցաք...

37ք—42ք Կրկն լուծումն. Սուր զօգնեմեն հա-
ղորդ տեսութիւն է լուծումն—Իսկ աստուծային հա-
ղորդութիւն...

դ, 42ք—51ք [Դ]. Ցաղագս սրբալոյս մեռո-
նին—Այսքան ինչ են սրբոյն ժողովուր Լուծումնք.
Ժողով և հաղորդութիւն ըզպատարան ասէ...

49ա—51ք Մեռնեմ տեսութեան Կրկն լուծումն—
Եւ իմացականութեամբ երկն...

ե, 51ք—2ք [Ե]. Քանանայ[ա]կան կարգաց—
Ու ապագէն և սզալիս էութիւն Լուծումնք. Երկիր
յաւդս առաւել ճառագայթէ...

զ, 52ք—7ք [Զ]. Քանանայ[ա]կան կտա-
րումն—Հաստատաւանդուն ասացալ, Լուծումնք.
ՋԱւետարանն ասէ...

53աք Նախերգան ձեռնադրաբան լուծումն—Ան-
րևութիւն և երկն... 53ք—6ա Ցեութիւն լուծումն—Եւ
մարեալ աստուգանէ... 58աք Վասն ճօրհեղցն—Իսկ

զոր ընդ առաջ կրեալին է... 56թ—7թ Տնարին այս՝
Բաճաղական կատարման տեսարին—2ամբ—
Լայն քահանայապետական զարթոթին...

է. 57թ—8թ [է]. Նոյրեցելոց կրկին—Այս-
թիկ են քահանայը, լուծմունք. քահանայապետ և
քահանայ և սարկալագ...

58թ կորուսող կատարման արեղայն այս ի ար-
ենկ—2թիսկական կառման սրբազնարանութեամբ...

բ. 58թ—65թ [Ը]. Ցաղագս ենքեցելոց կա-
տարմանց—Որպէս զգնարտութիւն նոցա, լուծ-
մունք. Զխոստմանց ճշմարտութիւն... Նա անմեղ
մնա և անկործ:

66թ—5թ Տնարին ենքեցելոց կատար. կրկին
լուծմունք—Ջալասի, Բլ տեան...

Գ. 65թ—130թ Ցաղագս աստուածայնոցն ա-
նուանց ի Դիանէսիսի առ Տիմոթէոս—Եւ եղիցի
այժմ մեղ սայլ, լուծմունք. Որպէս ի տպաւորական
աստուածաբանութիւն...

ա. 67ա—72թ Ա. Ցաղագս աստուածայնոցն
անուանց ի Դիանէսիսի է Առ Տիմոթէոս—Եւ զա-
սացեալ զորոց անուանեն... լուծմունք. Այս է զորոց
զաստուածապետական լոյսն...

բ. 72թ—81թ Բ. [Ցաղագս միաւորեցելոյ եւ
անկախելոյ աստուածաբանութեանց]—Առ ի յա-
սացելոցն արհնարանի, լուծմունք. ի զորոց պատ-
մի, զի ինքն զինքն...

գ. 81թ—3թ Գ. [Ցաղագս աղայից զարութե-
ան]—Եւ յամենեցունց պարունական, լուծմունք.
Զի ամենեքին նովա են...

դ. 83թ—107ա Դ. Ցաղագս բարո, ազնուին եւ
այլոցն—Արդ, բեր ի վերայ նորին, լուծմունք. ի
վեր նորին Աստուծոյ...

85աթ Նոյն հառիս կրկին լուծմունք—Ցորս յաղագս
անձին ասացաք... 85թ—8թ Ցաղագս ազնուի—Ազնու
արարի եւ բերի... 88թ Այլ ի լոյն հառիս—Զի զստ ե-
րին որոյն ամենայն... 88թ—81թ Ցաղագս տովման—
Համաստեղերն ի Համակարգ... 81թ—2թ Ցաղագս առի-
ման և զարմացման—Նոյն ի նոյն... 82թ—8թ Ցաղագս
զարմացման—Եւ Համաստեղերն ի միմեանց... 93թ—4ա
Նոյնլոյսի—Հառիսան թիւղտ աստուածայն... 94ա—
105թ Ցաղագս յարի—Ձիւրդ զիսինքն քեզ... 106թ—7ա
Այլ ի Ցառի հառիս—Զի մի մի է...

ե. 107ա—13թ [Ե]. Ցաղագս էի ի յարացուցից
—Փոխանցելի է մեղ այժմ գոյն, լուծմունք. Զբա-
րին, զգեղեցիկն, զսքեցիւն...

113թ Այլ ի լոյն հառիս լուծմունք—Ի նման է ի
նա...

զ. 113թ—4թ [Զ]. Գլուխ յաղագս կենաց—Ցոր-
մէ է ինքնականք, լուծմունք. Թէ զի՞նչ է ինքնա-
կանք...

է. 114թ—8ա [Է]. Ցաղագս իմաստութեան

մտաց...—Արեգակն, լուծմունք. Պողոս, որ մեր և
ստաշնորդին մեր...

117ա—8ա Նոյն հառիս կրկին լուծմունք—Արհա-
նայ ի մեղ կենաց...

բ. 118ա—20ա [Ը]. Ցաղագս զարութեան,
արդարութեան, փրկութեան և այլն—Եւ որպէս նոյն
գոյոյն զարթոթին... լուծմունք. Նորին Աստուծոյ
զարթոթեան զարթոթին...

118թ—20ա Նոյն հառիս այլ լուծմունք—Ի լիցն տե-
կալ ի վայր...

բ. 120ա—3ա Թ. Ցաղագս մեծի, փոքու—Եւ
այլն յորժամ բազմաձև, լուծմունք. Այլն ի վերայ
Աստուծոյ այն է...

122թ—3ա Այլ լուծմունք Նոյն հառիս...—Եկի ի մե-
ծութեան...

ձ. 123ա—4թ [Ժ]. Ցաղակա ամենակալին—է
ինչ, որ ասի վասն գոյուն նորա, լուծմունք. Վասն
ամենակալին Աստուծոյ գոյուն...

ժա. 124թ—8թ ԺԱ. Ցաղագս խաղաղութեան—
Անդրանիկ ժողովոց զորութեանց, լուծմունք. Զիս,
ասէ, որք ժողովարար...

127ա—5թ Նոյն հառիս այլ լուծմունք—Ազիւր ինչ
փակալ...

ժբ. 128թ—9ա [ԺԲ]. Ցաղագս Սերոյն սրբոց,
բազաօրին բազաւորաց, Տեսնե տեսեաց—Սուրբ
սրբոյ, լուծմունք. Ցնայն է...

ժգ. 129ա—30թ [ԺԳ]. Ցաղագս կաւարելոյ և
միոյ—Հստ միոյ միութեանց գորուն, լուծմունք.
Վասն Աստուծոյ ասէ... առ Տիմոթէոս ասէ:

130թ կրկին լուծմունք—Կատարեալ, լուծմունք. Որ-
պէս և Հայրն ձեր երկնաւոր...

Դ. 130թ—3թ Ցաղագս խորհրդական աստուա-
ծարութեան [գրոցն լուծմունք]

ա. 130թ—2ա [Ա]. լուծմունք աստուածային
մեղի—Հաստուածայնոց իմաստութեան... լուծ-
մունք. Ցայն իմաստութիւն...

բ. 130աթ Բ. Երկուրոց հառ միաւորութեան—
Ինքնարուն անիցեն ան տպաւորելու, լուծմունք.
Օրինակ բերէ...

132աթ կորեղական աստուածաբանութեան այլ
լուծմունք—Որք ընդ ժարարեան...

գ. 132թ—3ա Գ. Զի՞նչ են հառն և զի՞նչ ան-
հառն—Եւ զիարդ, որ ի նմա և ինքնանու, լուծ-
մունք. Որդի և Հոգի ի Հայր...

դ. 133աթ Դ. Թէ ոչ ինչ ի սգալեացս—Ոչ անգոյ
է և ոչ անկենդանի, լուծմունք. Զի գոյն և կենդանին
ոչ սգալի է...

133աթ կրկին լուծմունք Նոյն հառիս—Այս անգոյ է
և ոչ անկենդանի...

ե. 133թ [Ե]. Թէ ոչ ինչ է յիմացականացս—Եւ

ոչ նա զէքս դիտէ, թէ էք են: Լուծմունք. Այսինքն ոչ ինչ ի լիկցա... ոչ հայրութիւն, ոչ որդիութիւն, ոչ հողի:

Ե. 133թ—52թ [Մեկնութիւն քրդոց Գիւնիսիտաի Արիսպագացոյ]

ա. 133թ—4ա Թուրք առ Գայիս—Գայիսս այս ան է...

բ. 134աթ [Առ եոյն Ռ]—Զիարդ, որ անդրն է...

գ. 134թ Երուրդ Եառ լուծմունք—Յանկարծարիւն է անյուսաբարն...

դ. 134թ—5ա Առ եոյն—Զիարդ ասես Յիսուս, որ լուծմունք ի վերա Գ թխթիտ է...

ե. 135աթ Այլ եոյն Եառիս—Զիարդ ասես Թի, թէ...

զ. 135թ—6թ Սուսպատրոս Բաճանայն—Զի ոչ բարիորք ներեալն...

138թ Այլ—Այս Սահպատրոս քահանայ էր...

է. 136թ—41ա Առ սուրբն Պօղիկաբազու Զբմիլոնայ Բաճան[այ]ապետ—Ես ոչ գիտեմ առ...

բ. 141ա—6ա Յաղագս անձնիշխան Գործոց: Լուծմունք Անձնիշխան Գործոյն Դիմոփիլոսի և Բաղբուրեանն Աստուծոյ—Երբանցոցն պատմութիւնը լուծմունք. Արեւնքն յորժամ զսրին...

բ. 146ա—58թ Թուրք առ Տիտոս Եպիսկոպոս Կրեմացի—Բանդազոշանս: Լուծմունք. Բազմաց յիմարութիւն...

ժ. 150թ—2թ Առ Յոճանէն անտարաւիչն աստուածաբանն—Ողոյն տամ քեզ սուրբ անձին... որչափ և քեզ արձակիս և յկախացոց աշխարհն վերստին նրթիցեմ:

9. [Յանկարգութիւն]

ա. 151ա—2թ [Խառտ]—Զլափ և զգործս աղօթից ժամանակն յայտնեսցէ քեզ... զվարս Հ[աւ]լլըն և վկայիցն խոնարհեցուցէ:

բ. 101ա [Զրոյց]—Գ վարդապետ Սոսայ գալիս ին ի Սիս գաւառէն, Ասիւն, թէ երգանք տեսցուցէ զէն Գիիգոր մեծ նա[ր]ակացիս, թէ մեռնել յարուցէ, նայ ճշմարիտ որ ասացին երկիր պազանեմք բայրջայր (Կրկ. 47ա):

Այս և նման զրոյցներն մասին տես Վճռահանէն Քիւրաբեցի, Երեսն, 1980, էջ 228—285.

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ՅԱՄԱՆԱԿԻ

152թ Փա՛ր որ... Դիւնեսիսիսի զցանկացող սորին խրթնաշնայացս զննութեանց զՅալի[ն]աճէս, Վարդան և զԵր[ան]ոս աշակերտս Այլ և զաստուածաբնալ բարունակապետն զՅոճանէն յիշման արժանի

առնել, որք հանդիպիք սմա, որ զարիւնակն շնորհեաց և զհամակրան եղբարքս մեր, ընդ որս և զմակադրաւոյն նախապետ, զԱկոր, որ զթուղթս կոկեաց:

Վարդապետ ես, որ իբրու անպիտան

Աստուածաբար տարար խնամ

Քո հատուցումն, ո[ր] ի յապագայն,

Ուր ամենայն սուրբքն ցնծան,

Ուր արարիք զմեզ բազմաց պիտան:

Գրեցաւ ի թվ. Հայոց Պի (1371), ձեռամբ

մեղյապարտ գրիս: Որք հանդիպիք սմա, արժանի արարէք զգրող սորայ զնախապետ սարկաւազ անուամբ, ոչ գործաւք, և Աստուած զձեզ յիշէ յաւիտեանս ամէն:

51թ Ընդստակէսն է գրել զայդ Օ-երտ, և ինձ մի՛ մեղադրեմ:

65թ Զինչ համեմատեմ քեզ աստուածախն փարթաւութիւն լեակացս ոչ որ, Աստուծով կատարեցաւ առաջին գիրք սրբոյս:

77ա Աստուածախն լուծմունք Միւրիսին ոչ ի վերայ միո ղիմաց է, այլ Աստուածութեանն:

133թ Թէ զի՛նչ է Աստուածային մէզն և խաւարն, զԴոնթեոսի զթուղթ կարգաւ:

134ա Զիս մի մոռանար, աղաչեմ (նման՝ 135ա, 151ա):

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՑԻ

1. 50ա Ես՛ անարժան Ամիրեան մոթս, գրեցի, թէ Աստուած ողորմայ մեզ և արհնայ զմեզ, Տէր ողորմայ... մեղյաւորի Տէր ողորմաւ:

59ա Աստուած, ողորմայ, Աստուած ողորմայ մեզ և աւ[ր]հնայ զմեզ, Երեսցոյց, ետես (նըման՝ 84թ):

85թ Ի ծառայի ծառայ[ի]ցն Աստուծոյ ի Մի[ն]աս վարդապետէ արժան քո Ամիրեան մոթս, ես գրեցի՛ Ամիրեան:

102ա Ես գրեցի՛ անարժան մեղաւոր Ամիրեան մոթս:

118թ Ես գրեցի՛ արեւորժան Ամիրեան մոթս, թէ ով ես գիրս կարդայ, մի բերան ես գիրս գշինողի եղ:

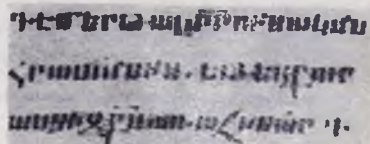
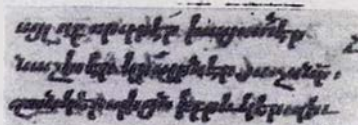
129ա Ես գրեցի՛ անարժան Ամիր:

129թ Ես գրեցի՛ անարժան Ամիրեան մեղաւոր մոթս: Թէ Աստուած լինք գիտել, թէ մոռ քեզ, որ գործք է արժանի, թէ մենայ, մեք քո արժանի գործք կոչն և գործք էնքաւ: Վայ ինձ, վայ ինձ, վայ ինձ, լար եմ, մեղա ես, ես, ես գրեցի[ն]:

2. 93թ (1733 թ., Նոտրդիր) Ես Փառէ՛ն Ասալա-

Լից Գիօրգա տաղա Հասարաւս զարեցի օ ո կարրա,
ողորամի ասէ մի բրէրան: Աստուած ձիզ և միզ, Թի.
ՌճԶԲ (1733):

Աս ես Հասարաւս զարեցի Թի. ՌճԶԲ (1733):
Կենդողդում՝ 1ա Քրիստոսի ծառայ Յովսէփ
վարդապետ. 1215 (1766), Զ. Վ.:

169

ԳԻՈՒՆԻՍԻՍՈ ԱՐԻՍՊԱԿԱՑԻ, ՄԱՏՆԱԴԱՐԱՆԻ ՓԻՆԻՍԻՆԻՔ

ԺԳ-ԺԴ—XIII-XIV

ՍՏԱՅՈՂ՝ Կիրակոս վրդ.:

ՔիթՔ՝ 296. չգրում՝ 298ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԶX12 (Ա 7, Բ 10, Ի 11, ԻԶ 4): Լեիթ՝ քաղց: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 23,4X15,8:
ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Երկսին (միասին՝ 5թ): ԳԻՐ՝ բաղադիր (նմուշ՝
101ա, վերանբարդի՝ 1—5, 7, 291—5): ՏՈՒ՝ 25—26:
ԿԱԶՂ՝ դրոշմագաղ շաղանկագոյն կաշի. դոնակով, միջակը՝
տախտակ, սասառո՝ շերտազարդ կաղնու կտու:

ՊԱՆԱԹԻԿ—ՊԱԶԱՆԱԿ—ձայնոց: ԺԲ—ԺԳ զգ.: 1(Ա) +
1(Պ). ստացում 2 քերթերից. հերանառում: Մաղազար. Երկ-
սին, Երկարագրական բաղադիր (նմուշ՝ Աա): Կաղազ՝ Բա—
Բը. «[Մերոյն Եղիշի վաղապետին առաւել վասն այլա-
կերպարեանն թրիստոսի... լաւ] Երանկա Երկին... զաշտինան
[որ ա] Երանկա Երկին [գինգ] Եր Ի Գերանկա [ակ]», Աա—Աը.
«[Ստաւոյ] [սկ] Ի մա [մա] Երանկա... Եր Երանկա [ակ]», Եր
զենեկ Երեկակ» (աւ՛ս Երանկա Գեր...», վաղաբարդագաւ,
1872, էջ 550, 552):

ՎԻՆԱԿ՝ քաղաւ: Տեղ—տեղ խոնարարեան ճեմեր: 1—8,
287—96 քերթերն ու պատարկ—պանպանակները մաղամբ
ցնցակն: ԺԶ Գ. Երանկա և լրացում՝ 1—5, 7, 291—5:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

1ա—288բ (Մառնեագրութիւն Դիանիսիոսի
Արիսպագացոյ: Թրգմ. Ստ. Միսեցի և Դաւիթ)

Տես ձեռ. Պ 49, 2ա—397ա. Ա/1ա—62ա (անկարգ-
գիր՝ 5 ք): Բ/62ա—129բ, Գ/129բ—252բ, Դ/252բ—3ա,
Ե/253ա—88բ (յիթ 5 թր, իսկ 5 թա անկարգում է 5 ժ-ին),
Զ/յառակարան Բարձրմանութեան՝ յիթ 5 մակնալ անի:

—288բ—95ա (Պատմութիւն) սրբոյն Դիանի-
սի եպիսկոպոսի, որ է որդի Մակարտա՝ գլխաւորի
Արեւացոյց, որ կորի իմաստասիրաց քաղաք—
Պատմեաց յաղաքս անձին իւրոյ Երանկին Դիո-
նէսիոս... սովաւ յայտնի զաղտնիք անծանօթից...
յայտնանա... ամէն:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳԵՂՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

156բ Զերդանիկ և զհոգիահրաշ վարդապետն
զԿիրակոս՝ զստացաւդ սուրբ կտակիս, յիշեսցիք Ի
Տէր, ո՛վ ուսումնասէրք, և զանպիտան զբ[իշ],
աղայնմ:

186ա Ստացողի սորա՝ Կիրակոս վարդապետի
ողորմեացի Ի Քրիստոս, և մեղուցեալ զրիս:

247ա Զերդանիկ րարունին՝ զԿիրակոս զստա-
ցող գրոցս յիշեսցիք Ի Տէր և զծնաւոյն իւր, և
զրազմամեղ գրաւոս հանդերձ իմովքն:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԿԱՑԻ

1. 23բ (ԺԵ դ., բոլորգիր)

Այս գիրքս է ծով սահնատեսակ,
Աստ կան ակունք անթուական
Եւ մարգարիտ ողջ զանազան,
Միափրթեալ ամենիքեան:
Սառա՞ք պիտի ճարտարասան,
Յայտնէ զակունք զանազան,
Զիմաստն, որ աստ կան համբարեան,
Բացայայտէ անսխալական,
Արեգական լոյսն, որ ծագէ,
Անար լուսով լուսաւորէ,
Պայծառ, մաքուր, լրտալ առնէ,
Զամենիսան մարգարդէ:

62բ (Նոյն ձեռագիր)

Այս գիրքս է ծով խրատական,
Մեզ յԱստուծոյ պարգեք տառն,
ԶԵՐԸ խորհրդի եկեղեցոյ

Ֆինքն է անցատական:

Բանիւ քննէ զիմաստս, որ աստ կան,
Յայտնեսցէ ծածկեալ անսխալական,
Իմաստ պիտի ծովու նման,
Ջանքն ենթակա որակ նմալ:

253ա (Ալլ ձեռքով)

Ի վանքս, որ Կափքսի կոյ[ի]
Եւ խիստ անշափ ձին կու կուտի,
Բազում որոտալով քամի՝
Կու տա քան զծովու ալի,
Որպէս որ ձեզ է խիստ յայտնի:

2. 295ա (Նորոգման) Արդ ես՝ վերջինս ի բա-
նասիրաց եւ տրուպս ի գրոց աշակերտաց Ղազար
լոկ անուամբ միայն կոչեցեալ վարդապետս, զի
ուսմամբ եւ գործով ի կումանէ հեռի եմ, լերեսս
անկեալ աղայեմ զհանգիպողքըդ սուրբ մատենիս
սրբոյն Դիոնիսեա, մաղթանաօք սրբոյս եւ աղաւ-
թիք ձեռովք մեզ եւ մեր ծնողաց յ(295բ) մեղացն
թողութիւն հայեցեցէր ի Քրիստոսէ՝ յուսոյն մերմէ,
զի սակաւ աշխատութեամբ զգիրքս նոր նորոգե-
ցաք, եւ դուք՝ զմեզ յիշողքդ, որ լճանձրանայք ի
մի անգամ Աստուած-ողորմի ասնիւ, նա միւսան-
գամ զայստեանն Քրիստոսի բազում աղորմութե-
անց արժանասցիր. ամէն:

Դարձեալ յիշեսցիք եւ զյիշման արժանիքն
զտէր Մելիքիսք վարպետն եւ ըզտէր Քաւմ գրոց
աշակերտն, որ բազում նպաստ եւ ձեռնուրբ եղեն
մեզ ի կապին զգիրքս, զոր Տէր Աստուած յահա-
ւոր եւ ի միւսանգամ զայստեան փրկում զողոս աշ-
խատանացն փոխարենն միոյն հարուրապատիկ,

հաղարապատիկ եւ բիրապատիկ տացէ ի յիւր ա-
ռատ ձրիցն եւ պարգնացն. ամէն, եւ եղիցի, եղիցի
3. 295բ (Ժէ դ., Նօտրգիր) Դարձեալ զիս՝
ըզետնեալս ի ամենայն ուսումնասիրաց՝ զտէր Աս-
տուածատուր բանի սպասաւորս, որ ըստացալ զսալ
ի հալալ ընկից իմոց ինձ եւ իմ ծնողացն եւ ամենայն
արեան մերձաւորացն, եւ ուսումնասէր աշակեր-
տեալս, որք ընթեռնուր զսալ, ողորմիս ասացէք
եւ զիս յիշեցէք, եւ դուք յիշեալ լիւիք ի Քրիստոսէ
Աստուծոյն մերոյ. ամէն:

Կենդորով՝ 2ա, 5ա, 295բ Գիրքս Սուրբ էջ-
միածնա է:

Գրչափորն՝ 296բ ...զամենայն սուրբ եւ մարմ,

Կենդորով՝ 2ա, 5ա, 295բ Գիրքս Սուրբ էջ-
միածնա է:

Կենդորով՝ 2ա, 5ա, 295բ Գիրքս Սուրբ էջ-
միածնա է:

170

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ՌՃՀՐ—1728, ՌՃԶ—1731

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 6ա—128բ [Գրիգորի Աստուածաբանի նա-
զիանցացոյ Առ օրս ճառք]

ԳՐԻԳ՝ Աբրահամ կր.:
Թեթ՝ 229+1 (Կրկ. 148). չգրած՝ 1ա—5բ, 129ա—
31բ, 135բ, 184բ, 227բ—9բ: ԳՐԱՎ՝ 1—20+12 (Ա 14, Թ—ժԱ
16, ԺԵ 3, ԺԶ 11, ԺԸ 8, ԺԹ 10, Ի 4): ՆԻԹ՝ բազմ, լուսաղբ-
բոյնով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 21,8+18: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՒ՝
Նօտրգիր (անկեղծ եւ սխալաբառ, նուա՞յ՝ 6ա): ՏՈՂ՝ 20 (Ոս—
85բ, 147ա—227ա), 24 (86ա—90բ, 182ա—5ա, 136բ—46բ),
26 (91ա—128բ), 31 (136ա): ԿԱԶՄ՝ դրոշմագրոյ քաջ-բա-
զանկազայն կաշի, միջուր՝ տախտակ, աստաղ՝ կտավիւր
(Ա) եւ նարնջայն (Բ) բազմ: ԳԱՀԱՆԱԿ՝ 2+2, աստաղ
բարձր:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւար: 184-ից 4, 227-ից 1 տող կտրուած
նշանով: Կազմի բիկուեղ մասամբ ցեցակեր:

Տե՛ս նեւ. Մ 61, 3ա—205բ. ճանկիւթ, § ա/6ա—
10բ, բ/10բ—5բ, զ/16ա—26բ, ղ/26բ—36բ, և/30բ—
47ա, զ/47ա—81ա, լ/81ա—76բ, բ/76բ—83ա (լիք տկաջս-
տամբութիւն եւ Յիշատակարան Ներսիսի Կալինցոյ), բ/
83ա—8ա, զ/88ա—80բ, ժա/80բ—5բ, ժբ/85բ—107բ, ժգ/
108ա—16բ, ժդ/116բ—21բ, ժե/121բ—8բ:

Բ. 132ա—46բ ի Սիմէօնէ Զօղայեցոյ Հայոց
վարդապետէ Արտաբուրիսն վասն անձին մարդոյ
Տե՛ս նեւ. Մ 119, 88բ—102բ. Նիւ, /132ա § 1/լիք:
2/132ա—46բ:

Գ. 147ա—84ա [Կղեմյայ Գալաճոսի] Յաղագս լոշիկային

1. 147ա—9բ Վիճարանութին առաջին. Յաղագս առաքարանութան

ա. 147ա—8ա Պրակ առաջին. Թէ զի՞նչ է յօճիկայն և թէ զի՞նչ տրոճի վարական և ռստմական, նայ և՛ մի՞թէ գոճ իմունականութին—Լօճիկայն յունաց բարբառէ իշանէ...

բ. 148ազ Պրակ երկրորդ. Մի՞թէ յօճիկայն է մակագութին—Պատասխանելի է առաջին եզրակացութեամբ...

գ. 148գ—9ա Պրակ երրորդ. Մի՞թէ լոշիկայն է գործնական կամ տեսական գիտութին—Տեսական գիտութիւն ասի...

դ. 149աբ Պրակ չորրորդ. Թէ զի՞նչ լոշիկայն իցէ հարկաւոր առ այլ մակագութին—Ասելի է, թէ լոշիկայն ոչ է հարկաւոր...

2. 149բ—52բ երկրորդ վիճարանութին

ա. 149բ—51ա Պրակ առաջին. Մի՞թէ ենթակայ լոշիկային իցէ իրական էակ կամ մտածական—Ասելի է, թէ է էակ...

բ. 151ա—2ա Պրակ Գ-դ (=երկրորդ)—Մի՞թէ միայն էակ մտածութեան...

գ. 152աբ Պրակ երրորդ. Թէ որո՞ւ՞մ գործնամբ լինի էակ մտածութեան—Պատասխանի մտածական գործութեամբ...

3. 152բ—3բ երրորդ վիճարանութին. Յաղագս ընդհանրականին—Փառակի է ընդհանրութիւն...

ա. 153աբ Պրակ առաջին. Արդ, առաջնումն խոսիմք ընդհանրէն—Մի՞թէ ըստ ենթակացեալ իրին գոն ընտելանք...

բ. 153բ—4բ Պրակ երկրորդ. Թէ յորո՞ց են գործութեանց մտաց գոյ ի բնութիւն ընդհանուր—Վասն զի եռապատիկ իմանի...

գ. 153բ Պրակ երրորդ. Թէ զի՞նչ ընդհանուր են մշտնջենաւոր: Մի՞թէ ըստ ապականելն եզակեան անհամար իւրեցիցիքն և ընդհանուր են նախ ասելի է, թէ ընդհանրութեան...

4. 155ա—62բ Չորրորդ վիճարանութին. Յաղագս ստորագութեան

ա. 155ա. Պրակ առաջին. Պատասխանի ստորագաբար փորձի—Ընդհանրութիւնն հիմնեալ է ի բնութիւնս...

բ. 155ա—6ա Պրակ երկրորդ. Յաղագս սեռի—Սեռն է այն, որ ստորագի...

գ. 156աբ Պրակ երրորդ. Յաղագս տեսակի—Տեսական է այն, որ ստորագի...

դ. 156բ—7բ Պրակ չորրորդ. Մի՞թէ սեռն կա-

րիցէ պահպանիլ ներումն միոյ տեսակի կամ մի տեսակ ներումն մի անհատի—Աստ առնանի հիմնաւորապէս...

ե. 157բ—8ա Պրակ հինգերորդ. Մի՞թէ միտման տեսակ ենթակական լիցի ստորագական—հնդիրս այս յայլոց այլապէս որոնի...

զ. 158բ Պրակ վեցերորդ. Յաղագս բնութեան անհատի—Անհատն է այն, որ...

է. 158բ—9բ Պրակ եօթներորդ. Թէ զի՞նչ զասակարգի ծառ ստորագութեան գոյացութեան—Պատասխանի. Պրոփիրոս առաջ էած զգաղափարն...

բ. 160աբ Պրակ ութերորդ. Յաղագս տարբերութեան—Տարբերութիւն է, որ ստորագի...

բ. 160բ—70ա Պրակ իններորդ. Մի՞թէ իւրաքանչիւր տարբերութիւն է կատարելագոյն, քան զսեռն—Պատասխանի ստորասարար, քանզի...

ժ. 161ա Պրակ տասներորդ. Յաղագս յատկին—Ա. Չորեսին առումս...

ժա. 161բ—2բ Պրակ մետասաներորդ. Յաղագս պատմման—Պատմումն է այն, որ...

Յ. 162բ—3բ Հինգերորդ վիճարանութին. Յաղագս համեմատութեան—Համեմատող են այնորդի...

ա. 162բ—3ա Պրակ առաջին. Թէ քանի՞նչ է համեմատութիւն—Համեմատն է երկեակ...

բ. 163աբ Պրակ երկրորդ. Թէ ո՞ր են բնութիւն երկնայնոց համեմատութեան—Համեմատութեան հաղորդականութեան երս հասարակաբար...

գ. 163բ—8բ Վեցերորդ վիճարանութին. Յաղագս ստորագութեանց—Ստորագութիւն է ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ...

ա. 164աբ Պրակ առաջին. Թէ ո՞ր է յատուկ և տեսակաւոր քան կայացուցիչ ստորագութեան այսօրիկ—Ասելի է նախ, թէ զոյացութիւնս...

բ. 164բ—5ա Պրակ երկրորդ. Մի՞թէ սահմանի առաջնոյն և երկրորդ գոյացութեանց լիցին ոճի նշանակեալ—Սահման առաջին գոյացութեան...

գ. 165աբ Պրակ երրորդ. Թէ ո՞ր գոյացութիւն տեղաւորին ի յայս ստորագութիւն—Արդարն իմանալի է, զի...

դ. 165բ—6ա Պրակ չորրորդ. Յաղագս յատկութեանց գոյացութեան—Վեց են յատկութիւնք գոյացութեան...

ե. 166ա Պրակ հինգերորդ. Յաղագս քանակութեան—Քանակութիւնն է գոյացութեան...

զ. 166աբ Պրակ վեցերորդ. Թէ որո՞ւմ կա-

յանայ տեսակաւոր բան և էութիւն փանկութեան—
Ասելի է, թէ ոչ կայանայ բանի...

է. 166թ—8ա Պրակի եօթեւորդ. Մի՞թէ մարմ-
նաւոր գոյացութիւն զարց փանկութեան գոն
կակարար ունիցի զմասունս—Պատասխանի բա-
ցասարար, քանզի...

ը. 168թ Պրակի ութեւորդ. Յաղագս տեսա-
կին և յատկութեանց փանկութեան—երկու ճն
բաժանմունք քանակութեան...

7. 168թ—72ա [եօթեւորդ վինարանութիւն].
Յաղագս աղբնութեան—Գոն իրական աղբնու-
թիւնք...

ա. 169ա—70ա Պրակի առաջին. Թէ ո՞ր աղբն-
չութիւնն պատկանին առ այս ստորագոյթիւնս—
Նախ բաժանի աղբնութիւնս...

բ. 170աթ Պրակի երկրորդ. Թէ քանի՞ ինչ ճի-
մումն աղբնութեան—Ասելի է, թէ սեռը հիմանց...

գ. 170թ—1ա Պրակի երրորդ. Մի՞թէ աղբնու-
թիւնն զանազանիցի իրապէս ի յիշումն ճիմանէ—
Ասելի է, թէ ստորոգական աղբնութիւնս...

դ. 171աթ Պրակի չորրորդ, Մի՞թէ աղբնու-
թիւնն եզերի առ բացառական կամ առաջական—
Ասելի է, թէ միտք աղբնութիւն ստորոգական...

ե. 171թ—2ա Պրակի հինգեւորդ. Թէ ռուսի՞
առնանի միութիւն և զանազանութիւն ստորնական-
նաց—Պատասխանի, թէ է հիմանէ և եզերէ...

8. 172ա—6ա Յաղագս օրակի—Եւ զի որա-
կութիւն է ըստ իւր...

ա. 172թ—3ա Պրակի առաջին. Յաղագս ա-
ռաջի տեսակի, օրգան ռեակութեան և տրամադրու-
թեան—Անուամբ ունակութեան իմանամք զայն...

բ. 173ա Պրակի երկրորդ. Յաղագս երկրորդ տե-
սակին, օրկեն քնական կարողութեան և տկարու-
թեան—Կրկին է սկիզբն ներգործութեան...

գ. 173աթ Պրակի երրորդ. Յաղագս երրորդ տե-
սակի որակութեան, այսինքն կրական որակու-
թեան և կրից—Արդ, զանազանի կրական որակու-
թիւնն...

դ. 173թ—6ա Պրակի չորրորդ. Յաղագս վերջին
սակի որակութեան, այսինքն կրական որակու-
թեան և կրից—Արդ, զանազանի կրական որակու-
թիւնն...

ննթաբաժանում է. 173թ—4ա Գ ինչ յատկութիւն
օրակութեան: 174ա Յաղագս վեցեւորդ տարագոյթեան:
174ա Յաղագս առնելոյն և կրելոյն: 174աթ Յաղագս տա-
րագոյթեան, աչիք, երբ, կալ և ունել: 174թ վերջին ըս-
տորագոյթիւն Արիստոտելի: 174թ—5ա Յաղագս յալե-
գութեան: 175ա Յաղագս ճակիքն կառնելիք: 175աթ

Յաղագս եղանակաց ճամայեցամայն: 175թ Յաղագս տե-
սակաց շարժման: 175թ—6ա Յաղագս եղանակաց ունելոյն:

9. 176ա—7թ. Ութեւորդ վինարանութիւն. Յա-
ղագս պիտոյից առաջացնութեանց
ա. 176աթ Պրակ առաջին. Մի՞թէ մարդ ճանա-
չումն սացց լիցի ըստ առաջ եղեալ ճանաչման—
Նախադասութիւնս այս իմանալի է...

բ. 176թ—7ա Պրակի երկրորդ. Մի՞թէ երկու
իցեն ճախանանալումն և երեք ճախանանալմանց
ելի—Նախաճանաչումն նոյն է իբրև թէ առաջար-
կեալ ճանաչման...

գ. 177ա Պրակ երրորդ. Մի՞թէ ճառաճումն
առաջարկութեանց իցէ պատճառ հաւանման եզ-
րակացութեան և յոռում (յորում) սեռի—Հաւա-
նումն առաջարկութեանց է պատճառ...

դ. 177թ Պրակ չորրորդ. Մի՞թէ ի ձեռն ճառա-
ման առաջարկութեանց հարկապահանջի միտքն ի
հաւանումն եզրակացութեան—Կրկնապատիկ է
հարկաւորութիւնս...

10. 177թ—9թ վինարանութիւն իննեւորդ. Յա-
ղագս էութեան և բաժանմանց ապացոյցութեան
ա. 177թ—8թ Պրակ առաջին. Մի՞թէ սահմանք
ապացոյցութեան ի յարիստոտել ընձեռնալ բա-
րոք իցեն—Առաջին. Կրկին է ապացոյցութեան
սահման...

բ. 178թ—9թ Պրակի երկրորդ. Մի՞թէ բաժանու-
մըն ապացոյցութեան վասն զի և վասն ոյր իցէ
կատարեալ—Պատասխանի ստորասարար, քանզի
ապացոյցութիւն...

11. 179թ—81թ վինարանութիւն տասեւորդ.
Յաղագս գիտութեան, որ է գործ ապացոյցութեան—
Գիտութիւն կամ մակացութիւն է ունակութիւն...

ա. 179թ—81թ Պրակի միայն. Թէ զիարդ ունի
զմիութիւն մարդ մակացութիւն և ուստի առնանի
այն—Նախ ասելի է միութիւն և զանազանութիւն...

12. 181թ—4ա Վի[ն]արանութիւն վերջին.
Յաղագս այլոց մտածական ռեակութեանց

ա. 181թ—2ա Պրակի առաջին. Մի՞թէ ռեակու-
թիւն սկզբմանց իցէ զանազան ի մտաց—Պատաս-
խանի ստորասելով, վասն զի մտածական զօրու-
թիւնն է...

բ. 182աթ Պրակի երկրորդ. Մի՞թէ ռեակութիւն
սկզբմանց իցէ քնաւորեալ ի բնութենէ կամ թէ զի-
արդ լիցի ի մեղ—Ունակութիւն սկզբմանց իմանա-
լիս ասի...

գ. 183թ—3ա երրորդ պրակի. Թե զի՞նչ է կար-

ծի՛ր և Ի՛ն զիս՝րզ զանգաճնի ի մակացօրե՛նէ—
Քանզի կարծիքն է հաւանումն...

դ. 183ա—4ա Պրակի վերջին. Մի՞ք է ներում
նոյն առաջինիս հերթալի կարեն զոյ հիմնազոյն
մակացօրին և կարծիք—իմացումն ինզիրոյս
է. Մի՞ք է նոյն մարդ... և յափշտակութիւնն այն
պատկանիր առ մարգարէութիւնն Եւ զայս ասա-
ցեալս ի պատիւ և փառս Աստուծոյ||| (4 տող կը-
տրուած-հանուած), Բանցի վասն բովանդակ
օճիգային:

Դ. 185ա—227ա [լիքնմայ Գայանասի] Յաղա-
գրս ուրեւորոյ զոց ֆիզիայականացն Արիս-
տատի և կամ բնականաց

1. 1. 185ա—6ա Գիրք և վիճաբանութիւն առա-
շին

ա. 185ա—6ա Պրակ միայր. Թէ ո՞ր է առա-
կեալ հերթալի ֆիլիսոփայութեան—Եթէ խօսիմք
ըստ իրին...

2. 186ա—7ա Երկրորդ վիճաբանութիւն. Յա-
ղագս սկզբմանց բնական իրաց

ա. 186ա Պրակ առաջին. Թէ ո՞ր է ուրիշն քս-
կըզմանց բնական իրաց—Ասեիք է սկզբունք բը-
նական իրերաց են...

բ. 186բ—7ա Պրակ երկրորդ. Մի՞ք է սկզբ-
մունք բնական իրաց յիշեն միայն երեք—Յաղագս
բացայայտութեան ինզիրոյս գիտելի է...

3. 187ա—8ա Երրորդ վիճաբանութիւն. Յա-
ղագս առաջին նութիւն—Առաջին երեք է նախկին են-
թակայ...

ա. 187բ—8ա Պրակ առաջին. Մի՞ք է առաջին
նիւթն է սոսկ զօրութիւն, մինչ զի արտաքին փակիցէ
զէութենէ նայ կան ներգործութիւնն—Պատասխանի
ստորասարար, քանզի կամ առաջի նութն...

բ. 188աբ երկրորդ պրակ. Մի՞ք է առաջին նութն
ունցի ընդ ինքեան զյառնակ ներադարձութիւն իւր—
Պատասխանի բացասաբար, քանզի ի յոգունց...

գ. 188բ Պրակ երրորդ. Մի՞ք է առաջի նիւթն
աստուածաին զօրութեամբ կարէ գոյանալ դարց
իւրոյ դասակին—Պատասխանի բացասաբար, քան-
զի եթէ առաջին նութն...

4. 188բ—90ա [Յորրորդ վիճաբանութիւն]
ա. 188բ—9բ Պրակ առաջին. Մի՞ք է գոյացա-
կան տեսակի արտաճանցն ի կարողութենէ նիւ-
թոք և Ի՞նչ զի նայ արտաճեսին—Աստ ոչ խօ-
սիմք յաղագս տեսակաց...

բ. 189բ—90ա Պրակ երկրորդ. Մի՞ք է աս-
տուածաին կարողութեամբ բազում գոյացականէ
տեսակի կարիցեն կերպացուցանել ճամայեա-

մայն զմի և զնոյն ըվով նիւթ և մի տեսակ զնոյով
նիւթս—Պատասխանի, ի՞նչ երկրորդն ներհակա-
յի...

5. 190աբ Հինգերորդ վիճաբանութիւն. Յաղա-
գրս հալկալսութեան—Մի՞ք է վերաբերի առպա-
կասութիւնն փաղանութեամբ...

6. 190բ—1ա Վեցերորդ վիճաբանութիւն. Յա-
ղագս բնական բաղադրելով—Բնական էակն է ու-
թենաբար կայանայ...

ա. 191ա—2ա Պրակ առաջին. Մի՞ք է նիւթն
և տեսակն ինքեան ինքեամբ միատրին կամ Ի՞նչ
է ձեռն զանգաճն բաղադանութեան—Գոն զանգաճն
բաղադանութիւն, քանզի Թէպէտ...

II. 192ա—6ա Գիրք երկրորդ. Յաղագս բնու-
թեան և աշխտին—Առ ի բացատրութիւն խընդ-
[ր]ոյս այտորիկ...

1. 192բ—3բ [Վիճաբանութիւն առաջին]. Արդ,
աստ խոսիմ յաղագս երրորդին—Բնութիւնն է ըստ
Արիստոտելի...

2. 193բ—5ա Վիճաբանութիւն երկրորդ. Յա-
ղագս պատճառի—Պատճառ է այն, առ որոյ գոյն...

3. 195աբ Վիճաբանութիւն երրորդ. Յաղագս
նիւթական և կերպական պատճառաց—Երեքական
պատճառն պատճառ է իւրովին...

4. 195բ—6ա Վիճաբանութիւն չորրորդ. Յա-
ղագս գոյացական տեսակին—Գոյն գոյացական
տեսակը այնպէս...

III. 196ա—216բ Գիրք երրորդ. Յաղագս այ-
նցիկ, որք պատկանին առ երկրորդ ներածութիւնս
մտաց

ա. 196ա—7ա Պրակ առաջին. Յաղագս բանի
առնասարակ և նորին անբաժան—Բան է ձայն
նշանական...

բ. 197ա—8ա Պրակ երկ[ր]որդ. Յաղագս
կերպի գիտելով կամ մակագրութեան—Արդ, կերպ
գիտելոյն առհասարակ սահմանի...

գ. 198ա—9բ Պրակ երկրորդ. Յաղագս սան-
մանի—Սահման է բան հայտնի երեքականին...

դ. 199բ—201ա Պրակ չորրորդ. Յաղագս բա-
ժանման—Բաժանումն է բան, որով իր ինչ բաժա-
նի...

ե. 201ա—2ա Պրակ հինգերորդ. Յաղագս ձեռ-
նարկութեան—Արդ, երրորդ տեսակ կերպի գիտե-
լոյն...

զ. 202ա—3բ Պրակ վեցերորդ. Յաղագս նա-
խադասութեան կամ բացեւորութեան և անշատմանց
նորին—Գիտելոյն տեսակ կատարար բանին է բա-
ցերևութիւնն...

է. 203թ—4թ Պրակի յեօքներով. Յաղագս նորոյ և յատկութեանց նախադասութեանց—նեք նախադասութեանն ենթակայն է նիւթ...

բ. 204թ—7թ Պրակ ուրբերով. Յաղագս եղադարձեան սանմանի—Ննթադարձութիւն է առնումն եղբորին...

բ. 207թ—8թ Պրակի ինքներով. Յաղագս առընչակներն—Առ որս գիտելի է գիտարդ խօսիմք...

ժ. 208թ—9ա Պրակի տասներորդ. Յաղագս ընդարձակութեան անձկալութեան և օտարութեան—Հնդարձակութիւնն սահմանի այսպէս...

ժա. 209ա—10ա Պրակի մետասաներով. Յաղագս արտասանութեան—Առասանութիւն է յարադրութիւն տեսակաւոր...

ժբ. 210ա—1բ Պրակի երկտասաներով. Յաղագս հակադարձեան քացարձակ նախադասութեան—Հակադարձութիւնն ըստ Արիստոտելի...

ժգ. 211թ—2թ Պրակի երեքտասաներով. Յաղագս յանգիստութեան և անդադարձութեան քացարձակ նախադասութեանց—Յանգիստութիւն է նոյն ուժգնութիւն...

ժդ. 212թ—3թ Պրակի չորեքտասաներով. Յաղագս անդադարձութեան նախադասութեանց—Անդադարձութիւն է փոխաբերութիւն ծայրից նախադասութեան...

ժե. 213թ Պրակի ճնգտասաներով. Յաղագս եղանակաւոր նախադասութեանց—Նղանակաւոր նախադասութիւն է...

ժզ. 213թ—6ա Պրակի վեցտասաներով. Յաղագս քանակութեան, որակութեան և յանգիստութեան եղանակաւորաց—Քանակի են եղանակ, որք...

ժէ. 216աթ Պրակի ինն (եօքն) և տասներորդ. Յաղագս ստորադրական նախադասութեան—Որպէս ի վերոյ ասացաք... է ճշմարիտ միայն ըստ միոյ մասին, եւ այսորիկ բանացի յաղագս երկրորդ գրոյն ներածութեան:

IV. 217ա—27ա Գիրք երբորդ (—չորրորդ). Յաղագս երբորդ ներածութեան մտայն

ա. 217աթ Պրակի առաջին. Յաղագս եզրակացութեան և նորին անջատմանց—Արդ, եզրակացութիւն հասարակաբար սահմանի...

բ. 217թ—9ա Պրակի երկրորդ. Յաղագս հաւաքարձութեան և նորին նիւթայ և կերպի—Արդ, հաւաքարձութիւնն սահմանի այսպէս...

գ. 219ա—20ա Պրակի երրորդ. Յաղագս անջատման հաւաքարձութեան ի կողմէ նիւթայ և ի տեսակին—Արդ, անջատման է հաւաքարձութեան...

դ. 220աթ Պրակի չորրորդ. Յաղագս կանոնաց առնասարակ երեքեան ձևայ և յատկագոյնից իւրաքանչիւրաց—Արդ, հասարակ կանոնն են չորք...

ե. 220թ—1բ Պրակի ճինգերով. Յաղագս եղանակաց հաւաքարձութեանց ներ իւրաքանչիւր ձևայ, որպէս ասացաք յանգիստ գիրս յաղագս անդադարձման նշանակէ—Ա. Հնդհանուր ստորադասական...

զ. 222ա—5ա Պրակի վեցերորդ. Յաղագս տարալուծութեանց կամ մակարբերութեանց անկառար հաւաքարձութեանց ի կատարեալսն—Արդ, տարալուծութիւնն անկառար հաւաքարձութեան...

է. 225ա—7ա Պրակի եօքներով. Յաղագս արեւատին գտանելով զմիւրեղ եզրն—Առ ի գրտանել միջնորդն... է եզր նախընթաց վերաբերութեամբ առ մարդն և օտարացեալ ի քարին, եւ այսքանս ասացեալ դադարեցուք զարդիս՝ մնալով ի Տէր խաղաղութեամբ:

Ֆ. 227ա Այս ալլ բան է—Հարց. Քէ որպէ՞ս սահմանելի է զանսահմանելին, Պատասխանի. Զսահմանելին սահմանելի սահմանելեան սահմանելի է... ենթադատելով ճշգրտելով (7 տող):

ՅԵՆԱԿԱԿԱՆ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

128թ Գրեցաւ գիրքս, որ ասի Առ որս աստուածաբանութիւն ի թուականիս ՌՃՀԹ (1728)—որդի, ձեռամբ կրօնաւորի ՌՃԻՄ իբրու Արեւմտմու: Ներումն շնորհա լծորդութեանցն գրոց վասն խառնակոտորութեան զամենեցուն:

227ա Գրեցաւ գիրքս ի թրականիս Հայոց ՌՃԶ (1731)—որդի, ձեռամբ Արեւմտմու մերկ և նոյն իբրու կրօնաւորի:

Եւ ինչպէս ինչպէս... ինչպէս ինչպէս... որոց լինելն մարդկային փնտրումներով
Գրեցաւ ինչպէս... ինչպէս... որոց լինելն մարդկային փնտրումներով

Զ Ե Ռ Ա Գ Ի Բ Ր

ԺԸ—XVIII

ԹԵՐԲ՝ 84 (85—188). չգրած՝ 98թ—6թ, 181ա—8թ:
 ԳՐԱԿ՝ $1 \times 12 + 6 \times 12$ (ե 14, 2 10): ՆԻԹ՝ քսվթ, լուսա-
 դարձով: ԳՈՒԹԻԻՆ՝ Միսսին: ԳԻՐ՝ ճառագիր (ենպշ՝ 129ա):
 ՏՈՂ՝ 28 (159ա—60թ՝ 35):

ՎԻՃԱԿ՝ քառասուն: 97 չարկատառած, խառագիրն ու
 քնագրի սկիզբը վնասուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 85ա—93ա Քարագ Անեանաց Աստուածած-
 քի, [ի քանն]. Առաքեցաւ Գաբրիէլ հրեշտակ Աս-
 տուծոյ ի քաղաք մի Գալիլացաց—Սովորութիւն
 և արքայտաց, որ դիրքին է նոցա ողորմութիւն խընդ-
 րել... Հրեշտակն ետ նմա ողջոյն, նոյնպէս և մեք
 պարտիմք տալ նմա ողջոյն:

Բ. 97ա—160թ [Քարագ քի գրաց քառագրաց]
 ա. 97ա—103ա /// [ՈՎ է] վարձկան, ո՞վ գալլ
 և ո՞վ գզւող ոչխարաց /// [Տէրն] մեր ի սուրբ Ան-
 տարանն իւր ի Յովնաննու [ասէ. Եւ եմ հովիւն]
 քաղ...—Ի ներկայ կենան ոչ ոք պարտի գովել ինքն
 գինքն...

Գ. 103թ—8ա Բան առաքին, յորում քացատրի
 առաջածեմութիւն հրաւիրողին և հատաւարմու-
 թիւն պատկանաւորաց և մեծ զանազանութիւն կը-
 շելցող առ ընթրիսն բերդութեան: Այր ոմն արար
 ընթրիս...—Մինչ Աստուած զմարդն ստեղծեալ է...

Դ. 108ա—13ա Բան առաքին, Առ ի լսելոյ ըզ-
 րանն Աստուծոյ... Եւ եղի ի խնդիր զնովա ժո-
 ղովորդան...—Սուրբն Ոսկեբերան ի վերայ Մատ-
 թէի...

Ե. 113ա—6ա Քարագ Բարդուղիմէի հեղինա-
 կութենէն. Ճրագ մարմնոյ ակն է...—Արար Աս-
 տուած երկուս լուսանորս՝ արեգակն և լուսին...
 Զ. 116ա—21ա Բան առաքին. Մեռողն առ ու-
 դիս և օրդիք առ ձեռոյ զինչ ունիլ պարտին ցուցա-
 նէ—Մինչ եղև ծիսուս երկրորտասան ամաց...

Է. 121ա—5ա Մաղկազարդի ամուս Արմանե-
 նեաց զպատեան Տեառն յերուսաղէմ քաղաքի. ի
 Բանն Ոսկիականից քառագրից արտադրեալ և աս-
 տնն զաղափարեալ Յակոբայ Վառանիայ եպիսկո-
 պոսի ծանվենտիայ ի կարգէ քառագրաց—Սրբա-
 զան Սարգսդէն Ամովս... ասէ. Պատրաստեաց ընդ-
 դէմ Տեառն...

Ը. 125ա—8թ Բան առաքին. Զողորմութենէն
 տայ օրինակ Տէրն մեր զօր շօրէ Աստուծոյ և մեզ
 ուսուման: Եղիւրով գրած...—Մօսիական և ան-
 տարանական օրինացն տարբերութիւնք...

Ր. 129թ—34ա Բան առաքին. Յորում ցուցանի
 զողորմիկն Բրիստառի, խնդր կնոջն քանակացալ,
 տանելումն դասերն, լլկումն սատանայի, և ցաւակ-
 ցութիւն աշակերտացն: Եւ ինչպէ Տիսուսի ի կող-
 ման Տիրութիւն...—Հստ մեկնչիւն Տիրոս և Սիգոն...

Տ. 134ա—8ա Բան առաքին. Վասն հառա-
 նեաց, ի տեղայ, ի խախնանէ և սպասատարաց առ
 նշանագրի: Եւ յատուր երբորդի հառաճեմք էին...—
 Պետական պատուական քահանայն ասէ...

Ժ. 138ա—40թ Բան առաքին. Վասն Նային
 քաղաքին մեծելոյ արդոյ ալուրոյն ըստ յաւելի առ
 նշանագրի: Գայ Տիսուս ի քաղաք մի...—Այրի Այ-
 րոս կինն լալոյ վասն միեկի որդոյ իւրոյ...

ԺԱ. 140թ—3ա Բան առաքին. Վասն զալանեան
 Տեառն մերայ ի դատաստան... Եղիցին նշանք յա-
 րեգակն և ի լուսին...—Նախկին զալուստն Քրիս-
 տոսի էր ի սիրոյն...

ԺԲ. 143թ—6ա Բան առաքին. Ի վերայ սրբոյ
 Յովնաննու Կարապետին: Մինչ Յովնաննէս լուսա
 քանդիւն...—Հերովդէս Աթրիկան զՄկրտիչն եղ ի
 քանդիւն...

ԺԳ. 146ա—8թ Բան առաքին. Դարձեալ վասն
 Յովնաննու Մկրտիչ: Առաքեցին յերուսաղէմ առ
 Յովնաննէս քահանայս...—Վասն երեք պատճառք
 եղև հարցումն այս...

ԺԴ. 148թ—50թ [Բան առաքին...]. Տանաւտէրն
 վարձու կալնալ զմշակս—Ցառուստն՝ յկղամայ
 մինչև ցնոյ 3 ժամն...

ԺԵ. 151ա—4ա [Բան առաքին...]. Վէմն ադին
 հրէյայն զի...—Յաշխարհս իբրև գծով և իբրև գետ
 որոգայթաւ...

ԺԶ. 151թ—9ա [Բան առաքին...]. Լուսն փա-
 րիսեցիքն, Եթէ պատկանեցցոյց զՍաղաւկեցիս...—
 Ասէ Եկեղեցիքն (—եկեղեցական) պատմութեան,
 թէ Գ աղաղիկ էին...

ԺԷ. 159թ Բան առաքին. Զարարանացն
 Գրիստոսի... [Ա]հաւասիկ ելանեմք յերուսա-
 ղէմ...—Արդ, Քրիստոս աշակերտացն երկուս...

ԺԸ. 159թ—60թ Բան առաքին. Զփորձութենէ, քէ
 որպէս սատանայն գրիստոս... փորձեաց... [Վ]ա-
 րեցաւ Տիսուս յանապատ...—Արդ, փորձիլ կամե-
 ցաւ Քրիստոս... քայց զայս ոչ եցոյց նմա առաքի
 ալանց:

Նշումն ա—ԺԶ քարագերեք և ոչ մէկը լուին գրան
 երկրորդ:

Գ. 117թ [Մանուէլ]

ա. Քրիստոսի նմանութիւնն իբրու մի մի մա-

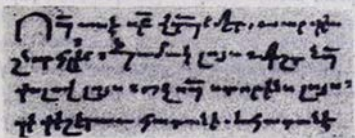
գ. 134թ—7թ վարդապետութիւն երբորդ. Ուրով մերժի մօլորութիւն և պատահե՛նք նոցա, որք ոչ կամիւն լսել զհարոգ՝ ասելով, թէ գիտեմ ես թէ ինչ պարտէ և առնել առ ի փրկիլ—Ցաւոր միում խօսելով Որդին Աստուծոյ...

դ. 137թ—9թ վարդապետութիւն շորբորդ. Ուրով ի բաց մերժի մօլորութիւն նոցա, որք ոչ հաւատան զհաւատն ուղղափառ, զի ոչ տեսանե՛նք աշօք զայն, զոր հաւատան—Ո՛վ քրիստոնեայ, զու որ ասես, թէ կամիմ տեսանել... Արդ, բաւական է եթէ կրնե՛ս աշխատել Վերջ:

Դ. 1թ Բառ է այս—Ըխտաւոր՝ սէրսէմին կասեն... Շարխաւոյ՝ որ է վարչի ստեղծողին:

ԶԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Լուսանցակողերին՝ «ի վայելումն Աստուածաւոր վարդապետին, թվին ՌՃԶԸ (1739)», Նշում՝ 1ա «Baltte le fer pendent qu'il est chaud»:

174

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԸ—XVIII

Գրեց՝ հայաւոր վրդ. Պօլսեցի:
Թեմթ՝ 230. յգրում՝ 1թ—2թ. 219ա—30թ: ՊՐԱԿ՝ 1X
2 ԻԱ—ԺX24 (Ա 23, Բ 12) + 1X1: ՆիԹ՝ բաղք, լուսացնե-
րով և լուսացնելով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ 26.8X17.9: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
Երկսին: ԳԻՐ՝ Նօտրօր (Ննազ՝ 34ա): ՏՈՂ՝ 40: ԿԱԶՄ՝
դոցմազորք բաց—շաղկապակազմ կայի. միջուկը՝ տախտակ.
առաւոր՝ բաղք:

ՎԺԱԿ՝ բաւարար: Լուսանցային մասերը տեղ-տեղ խու-
նացած, կտավի կտիչն լեւծուած, եզրերը մշտնած:

Ի Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 3ա—37թ Աստուածամանութիւն, արարեալ Պետրոսի վարդապետի Նախիջևնցւոյ Աղամայեան ի փառս Աստուծոյ և ի յօգուտ մանկանց եկեղեցւոյ, ի հայրապետութեան տեսնել Սիմէոնի սրբազան և աստուածաբան կարողիկեսին Ամենայն Հայոց, յամի Տեառն 1771-ին և ի թուականին մերում ՌՄԻ (1771)

Տե՛ս ձեռ. № 139, 5ա—122թ. 8աշք. 18ա. § 1/3ա—
27թ. 2/27թ—37ա: Վրք.՝ 27ա: Ցիւտաւարան՝ 27թ.
«Գովեստ» 187թ:

Բ. 38ա—195ա Քարոզ տարեկան, արարեալ Պետրոսի վարդապետի Նախիջևնցւոյ Աղամայեան ի փառս և ի պատիւ տնօրէնութեան Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի և ի յօգուտ մանկանց եկեղեցւոյ. ի հայրապետութեան տեսնել Սիմէոնի սրբազան և աստուածաբան կարողիկեսին Ամենայն Հայոց, յամի Տեառն 1771-ին և ի թուականութեան մերում ՌՄԻ (1771)

ա. 38ա—43թ Ա. Ցաղագս խոնարհութեան և բարձրութեան նորա—Իմաստութիւն Հօր Ցիսուս զհանապարհ փրկութեան...

բ. 43թ—4թ Բ. Իսկ իմաստութիւն Աստուծոյ ասաց. Առաջեցի ի նոսա մարգարէս...—Շնորհա-
կալութիւն մեծ քանականս...

գ. 44թ—6թ Գ. Տէր արար զեկ երգ: Վասն յը-
ղութեան Աստուածամօրն—Բնաբանս այս ունի
հինգ մասունս...

դ. 46թ—7թ Դ. Ցաղագս երեմամայն ընծայման
կուսին ի տաճարն: Մուծէ՛ք զիս ի տուն գինւոյ...—
Մեծ է քաղձանքն հարսին...

ե. 47ա—54թ Ե. Ի վերայ անտեղ կուսին:
Ասէ՛ր հրեշտակն. Ուրախ լիք, բերկրեալոյ...—Ցայս-
մանէ՛ր ամենայն ինչ տեսանել է...

զ. 54թ—60թ Զ. Ցաղագս տարեմսին: Օրհնես-
ցի պսակ տուրալ քաղցրութեան բոյ...—Առաքեալն
Պօղոս յորդորէ...

է. 61ա—70թ Է. Ի վերայ ծննդեան Քրիստոսի:
Անւասիկ անտառանմ ձեզ օւրախութիւն մեծ...—
Ուրախութիւն է հանգիստ...

ը. 70թ—3ա Ը. Ցաղագս մկրտութեան Քրիստոսի:
Ն: Իբրեւ մկրտեցաւ Ցիսուս...—Թէպէտ թլփա-
ստութիւն Քրիստոսի...

թ. 73ա—5թ Թ. Ցաղագս քլփատութեան Քրի-
ստոսի: Ն: Իբրեւ լցան ամուր Ը...—Ձայմանէ՛ր
Ի ինչ տեսանել է...

ժ. 75թ—81ա Ժ. Քարոզ կիրակէի պահաց, ի
քանն. Արար Աստուած զմարդն... Ցաղագս պա-

տույլ մարդայն... Գիտելի է, զի կիրապէ՞ք Ազու-
հացից...

Ժպ. 81ա—8ա ժԱ. Եւ եղև բան Տեառն առ Յով-
նան... Մասն առաջին. Զերկայնամտութենէն Աս-
տուծոյ—Բնականաբար հզօրք և իմաստունք...
Ժք. 88բ—92ա ժԲ. Եւ իբրև լցան աւաւք սըր-
բութեան նօրա... Նախ՝ հզնեզամանէ կարուց-
մանն...

Ժգ. 92ա—3ա ժԲ. Քառոզ Բուն Բարեկենդա-
հին... Որդեակ, մեղք եթէ գտանդես...—Հստ փի-
լիսոփայից՝ գերազանցութիւն զգալանց...

Ժդ. 93ա—4ա ի վերայ երից ժողովոցն, ի բա-
նըն. եթէ երկուք երեկ... Ի յօրէնսն օրինադրաց...
Յք. 94ա—9բ ժԳ. Քառոզ յերկուրդ կիրակէին
պանոց, ի բանն զոչնա գօրութեամբ...—Գիտելի է, զի
այս կիրակէս...

Ժզ. 99բ—110ա ժԳ. Քառոզ երրորդ կիրակէի
պանոց: Գոչնա գօրութեամբ...—Եւ ասէ Տէր ցնոյ.
Արա դու թե՛ք տապան...

Ժէ. 110ա—20բ ժԴ. Զորբող կիրակէի պա-
հոց, ի բանն. Գոչնա գօրութեամբ...—Ամենամեծ
խորհուրդ տնօրէնութեան Քրիստոսի...

Ժը. 120բ—2ա ժԵ. Ի վերայ սրբոց քառասնէից:
Որ յաղթեաց, արաբից զնա սիւն...—Նախախնա-
մօզն Աստուած...

Ժր. 122ա—31բ ժԶ. Հինգերորդ կիրակէի պա-
հոց: Արացսն զամենայն ըստ օրհնակին... Մասն
առաջին. Ցառաքմանէն Մովսէսի յեգիպտոս—
Յայսմանէ գերիս ուսանիմք...

Ի. 131բ—4բ ժԷ. Ի շաբաթի աւուրն ի մօտ
Վիրապին, ի բանն. Դու ես վէմ—Քէպէտ այս գո-
վեստ յառնապէս Պետրոսի...

Իա. 134բ—41բ ժԸ. Վեցերորդ կիրակին, օր
ունի զխորհուրդ վեցերորդ դարուն... Մասն առա-
ջին. Այլ թէ որպէս մարդն վիրաւօրեալ եղև մե-
ղօք...—Այր մի իշանէր յերուսաղէմ յերկրով...

Իբ. 141բ—3բ ժԹ. Ի վերայ Ղազարոյ յարու-
թեան: Ենան զիս ի գրոյ...—Յայս բան մարգա-
րէին...

Իգ. 143բ—7ա ի զուլս. Քառոզ ի վերայ Մաղ-
կազարդի: Եօթներորդ կիրակէի... Մասն 1. Զաս-
տուածութենէն Քրիստոսի—Նախանձոտ դպիրքն և
փարիսեցիք...

Իդ. 147ա—9ա Քառոզ Աւագ երկուշաբաթի...
ունի զխորհուրդ ստեղծագործութեան...—Եւ նախ
զլորացուցմանէ թղենույն...

Իե. 149ա—51բ ԻԲ. Աւագ երեքշաբաթի: Ցայն-

ժամ նմանեցի արհայութիւն երկնից տասն կօսա-
նաց...—Արքայութիւն երկնից...

Իզ. 151բ—3բ ԻԳ. Մեծի շտեմբարաբի: Եւ եր
Ջառիկ...—Յիրաւի, ասէ Տէրն, որ առնէ զմեզս...

Իէ. 153բ—7ա ԻԴ. Մեծի հինգշաբաթի: Առեալ
զղենեակ...—Այսօր ունի զխորհուրդ...

Իը. 157բ—6բ ԻԵ. Մեծի ուրբաթուն: Սուգ
միաժնի արա քնդ, օրդեակ...—Փան զամենայն ա-
ղէտ և ցաւ...

Իր. 166բ—8ա ԻԶ. Մեծի շաբաթու. Յաղագս
պատուով հանգստեան Տեառն մերոյ: Եւ յանգեաւ
Աստուած...—Աստուածապետական բարին...

Ի. 168բ—73բ ԻԷ. Ի վերայ փառաւօր Ցարու-
թեան...Ընդ երեկոյս հանգցին լալիք...—Վերնա-
գիր այսր Սաղմոսի գրի...

Իա. 173բ—5բ ԻԸ. Ի վերայ Նոր կիրակէի: Եւ
յետ ուրաւուր...—Մեծ է հոգ երկնային հովուին...

Իբ. 175բ—7ա ԻԹ. Ի վերայ Աշխարհամատեան
կիրակէի: Մի է աղանձի իմ...—Յայսմիկ կիրակէի
կկեղեցի սուրբ տօնէ...

Իգ. 177բ—8բ Ի. Ի վերայ Դ կիրակէի Ցարու-
թեան: Զերցնունս այստեհեան աղաչմ...—Առա-
քան Պաղոս գիտեով զհարկաւորութիւն...

Իդ. 178բ—9բ ԻԱ. Ի վերայ Ե կիրակէի երեւման
խաչի: Եւ ապա երեսնացի նշան...—Մեծ է հոգին
Քրիստոսի...

Իե. 179բ—81բ ԻԲ. Ի վերայ վեց կիրակէի Յի-
նանց: Ասէ Պետրոս. Երբամ ձուլն որաւ—Որով-
հետեւ յամենայն կիրակէս ճիւղանց...

Իզ. 182ա—5ա ԻԳ. Ի վերայ Համբարձման
Քրիստոսի: Էնան զնոսա մինչև ի Ռեքանիա...—
Նախընթաց օրինակ համբարձման...

Իէ. 185ա—7ա ԻԴ. Ի վերայ Է կիրակէի...
Եւ եմօտ Յիսուս յերուսաղէմ...—Առաքելս առ
Գաղատացիս...

Իը. 187բ—93բ ԻԵ. Ի վերայ Գալստեան Հոգ-
ւոյն Սերոյ: Եօթն դամբարէ...—Եօթն դամբա-
րօքս...

Իր. 193բ—5ա ԻԶ. Ի վերայ սրբալոյս իւղոյն
միտոնի: Համբարձեաց զիս...—Որովհետեւ իւղս
այս... զի ընդարձակ գրեաց նա զամենէ կատա-
րեցաւ առաջին հատոր գործոյս... Ի խորոյ սրբոյ
Աթոռոյս Նորընծայից ոմանց բանասիրաց:

Եթէ տեսցաւ ըզգաղիկ ինչ հոտոտելի, Սկոցն
ի ձեռք, մինչ ծաղիկ է, չէ խոտելի:

—195բ—7բ Յանկ Քառագրեայ—Ա. Քառոզ
Յաղագս խոնարհութեան... ԼԶ. Քառոզ ի վերայ
սրբալոյս իւղոյն միտոնի:

Գ. 198ա—218բ [Քարոզի Պետրոսի վարդապետի Աղամալեան]

ա. 198ա—8ա [Ք]արոզ առ սուրբ էջմիածին, ի քանն. իրեն զիմաստուն ճարտարապետ...—[Փ]ողոն Տարսոցի, բերանն Յիսուսի...

բ. 199ա—200բ [Ք]արոզ ի վերայ սրբոց Հրեփսիմեաց. Տարցին քազարտի կուսանէ...—[Ս]ղաժոսեղոսն թէպէտ առ եղական...

գ. 200բ—3բ [Ք]արոզ յեկեղեցի ի վերայէն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, ի քանն... եւ հանից զվէմն...—Ճշմարտութիւն յափտենական...

դ. 203բ—5ա [Ք]արոզ ի տոնի եկեղեցոյ, զոր կղեկեաց սուրբ Գրիգոր յկն ի վերայէն, ի քանն... Մափս հարէ...—Եկեղեցին երկուս նշանակութիւն ունի...

ե. 205ա—6բ [Ք]արոզ ի վերայ Գիտի Նշաւաւոց սրբոյն Գրիգորի, ի քանն. Ո՞ր տայր ինձ...—[Ս]լէրն Աստուծոյ յորժամ վառի...

զ. 206բ—8բ [Ք]արոզ ի վարդապետի շարաքուն, ի վերայ տապանակին: Եւ ուրաքան տապանակ...—Ոչ միայն աստուծայնի քանջն...

է. 208բ—11բ [Ք]արոզ ի վերայ Վարդապետին, ի քանն... Ամէն ասեմ ձեզ...—[Ի]սկագոյն պատեան ցուցանեցին...

բ. 211ա—3բ [Ք]արոզ ի վերայ Շողակաթի Սրբոյ էջմիածնի... եւ զհաղաքն սուրբ զնոնք երեսաղէմ...—Կիւթական եկեղեցին Հրամայեցաւ եղև...

դ. 213բ—5բ [Ք]արոզ ի վերայ Վերափոխման սուրբ Աստուածածնին: Ո՞վ է սա, որ ելանէ...—[Ե]րբժամ համբառնալոց էր Տէրն...

ժ. 215բ—7ա [Ք]արոզ եկեղեցոյ, ի քանն.

լցցով մեկ ի բարութենէ...—[Բ]արութիւն տանն Աստուծոյ...

ժա. 217ա—8բ [Ք]արոզ Խաչվերացին, ի քանն... Յորժամ բարձրացայց յերկի...—[Ս]թանչելի է խորհրդի փրկագործ... որոյ ըղձալի վաշկմանն եւ զմեզ արժանի արասցէ, ամէն:

Ի ծով կննցադս զկարթ խաշիդ սիրով ընկեաւ, ի ջուրց մեղաց հնշտաւէր ձուկս առ քեզ ձգեաւ:

ԶԵՆԱՎԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

197բ Անպիտան գիրիս՝

Պօլսեցի Խաչատուրիս,

Իբր վարդապետիս

Մառա՛յ ստեղծողիս:

ԶԵՆԱՄԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1ա Աստուած իմ, զոհանամ զթէն, զի թէպէտ ի իբրեզ զշունն եւ զպոռնիկս կամ զմարտարս, այլ արարիչդ իմ, կամեցար եւ բարձրացուցեր յաստիճանն սուրբ մեծազոյն, ի ՌՄԽԷ (1798) եւ Յունվարի է օրն:

219ա (Առանձին թերթիկի վրայ) Տարգն[ի] մահտեսի Յօհաննէս աղայ. Զի ահա մեր սպասաւոր Գրիգորն ուղարկեցի առ յարգութիւնդ, որ Սաղիմայ նուիրակ Յօհաննէս վարդապետ աստաճօրդ հոգեբաժնի եւ կտակի թևտերն զրկես զայ ինձ, որ եւ ես տեսնեմ, թէ որն որ պատշաճաւ[ի] որ է, գիտենամ եւ առնուի:

Գրիգորն ուղարկեցի առ յարգութիւնդ, որ Սաղիմայ նուիրակ Յօհաննէս վարդապետ աստաճօրդ հոգեբաժնի եւ կտակի թևտերն զրկես զայ ինձ, որ եւ ես տեսնեմ, թէ որն որ պատշաճաւ[ի] որ է, գիտենամ եւ առնուի:

175

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

ԶՍԻՆՈՒՅԱ

Գրիգ, ՍՅԱՅՈՂ՝ Կարապետ զպիւր եղիպարեան Սարգեանց Վաղարշապատեցի:

Թերթ՝ 264. + 2 (եռեկենաձ) 1). չգրուած՝ 1ա—ե, 63բ, 103բ, 111աբ, 116բ, 123բ—6բ, 127բ, 182աբ, 158ա, 172բ, 182աբ, 186ա—8բ, 189բ, 226բ—64բ: Պրկւ՝ 1—28×10 (Ա. Թ. Խ—եւ 12, Ժ. Խ 8, Ժ 8, Ժ 8, Ժ 8, Ժ 8, Ժ 8): Նիւթ՝ րօւր, տարբեր, 111—264 շ. KOOL & COMP., F. F. լուսադրոյմով: Մեծութիւն՝ 23.5×19.5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Միսիսիւն: ԳիՐ՝ Եօրեգի (ճմալ՝ 4ա): ՏՈՂ՝ 27—30 (խառն): ԿԱՍՄ՝ սակեղանով շաղկապեցն կաշի, միջուկը՝ ստուարաբուր, աստաղը՝ ծաղկաբուր: ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ՝ 1+1. Ծաղկաբուր, աստաղի բլբլի:

1818—1819

ՄԱՐԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Կիսա յառա՛մ 2ա (Աղամալեան), 190ա (Կիւր): Լուսաւորչաւոց (2ա, 138ա, 238ա): Զարգացի Բ՝ զազանգի (2ա), Բոլեւոց (70ա, 128ա, 183ա, 238ա), Վարդապետ (117ա, 158ա, 227ա): ԿՈՅՆԻՐ՝ ղեղին, վարդապետ, կանաչ, սեւագոյն, սեւ: ՎԻՃԱԿ՝ քաւարաւ: Կազմի անկիւններ մշուած, փակեցնել ընկած:

Բ ՈՎ Ա Ն Գ Մ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1ա—69ա Գիրք, որ կոչի Աստուածամանութիւն, աւարեալ ի Պետրոս սակիաբան վարդապետի:

պեռէ Նախիջեանցոյ Բերդումեան Աղամալեանց,
ի փառս Աստուծայ եւ յօգուտ մանկանց եկեղեց-
ւոյ, յամի Տեառն 1769 եւ ի րաւականորեան
Հայոց 1218 (1769)

Եւ արգէն իսկ ճարգ ընդօրինակալ յաւտ իմն
ըղծատարութեամբ Կառապետ ճառաստ զպրի Ե-
ղիազարեան Սարգսեանց Վաղարշապատեանց
Եւ ճգնաւոր օրդեկի տեանն Փիլիպպոս սրբազան արհ-
եպիսկոպոսի աստուածաբան զիտի, ծովածիծաղ
հաղարին Զմիւնեոյ, յամի Տեառն 1818, ի փետրե-
վարի 20, ի յեպիսկոպոսաբանն մեծին Զմիւնեոյ:
Խնդրեմ, զի սոյն ըրեքեղոյ եղբարց ճերեմ սխա-
լանցս, քանզի յիմում համբակութեան անդր զի-
պեցաւ ինձ գրել զայս

Տե՛ն ձեռ. № 139, 5ա—122բ. 3օրք. 12աբ. 3 1/3ա—
48ա. 3 2/48բ—67բ (բ. 5՝ անխորապիր): 4բք. 1 67բ—
8ա: 3 իշխապարտեմ: 68աբ. «Գովաճառ» 68բ—5ա:

Ռ. 70ա—103ա եղբակցութիւնն և ճամառոտ
ցուցմունք ճոցին ասալին հատորի Աստուածաբա-
նութեան Քիլվառի

Տե՛ն ձեռ. № 139, 124ա—70ա. 3 ա/70ա—1բ. ք/71բ—
4բ. ք/74բ—62բ. ք/82բ—92բ. ք/83ա—7ա. ք/97ա—103ա:

Գ. 104ա—10բ [Յովնաննու Միգրայեան Վա-
նանկեցոյ Տեւրակ կոչեցեալ Տապար սիրոյ...]
Տե՛ն ձեռ. № 139, 177ա—87բ. Նկ. 1/104ա—5ա:
«Արգեօք պատճառ ինչ» 105ա—10բ. Ռոտաւոր՝ 110բ:

Ի. 112ա—6ա Խառն պէտք արտաճանցեալ ի
Յովնան վարժապետէ—Անաքսագորաս յանդիմա-
նեալ յունեմէ...

ա. 112ա Գովութեամբ—Չնաշխարհկն յաղթա-
նակաց...

բ. 112ա—3ա Մեկնաբանութեամբ—Ո՞վ լի
խորհրդով բարեաց...

գ. 113աբ Պատեմառօք—Փանզի արդարեւ զոր
օրինակ...

դ. 113բ—4ա Նմանութեամբ—Ցարեգակն վըս-
տահագէտ...

ե. 114ա—5ա Ցարացոցի—Ալլ ընշաքաղց որ
թերեւ...

զ. 115աբ Ընդդիմակօք—Իսկ որք զսորին հա-
կառակն...

է. 115բ—6ա Վկայութեամբ—Զսոյն զայս և որ
ամենեցուն է օրէնսդրի...

բ. 116ա Համառոտ վերաբանութեամբ—Սւ-
արդ, զի երկնայնոցն... որ վասն մեր աղքատացաւ,
հասնելի և փառաւորի զնա ընդ Հօր իւրումն և
Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ:

Ն. 117ա—8բ Այսոյիկն են մեզդ զիւտօրք, որք
և կոչին մանուշակ և են Եօթն—Հպարտութիւն,

նախանձ, բարկութիւն, ծուլութիւն, ազահութիւն,
որկրամոլութիւն, բղղախոհութիւն... ութերորդ՝
յուսահանութիւն հանդերձալ փառաց և կամ թո-
ղութեան:

Ձ. 118բ [Յատկութիւն տարեց մարմնոյ]—
Մարմինք մեր յօդալ ի շոր տարերացդ... զոր
փրկիչն եցոյց նախքան զյարութիւնն, որում
փառք... ամէն:

է. 119ա—23ա Ի մեծի աւօր տօնի Վարդապա-
ռի Երանելոյն Մովսէսի Քերթոյանօրն ասացեալ—
[Լուսաւոր և պայծառ է խորհուրդ մեծաւոր տօնիս...
ընդ թագաւորնայսն ի լոյս ի նոյն ինքն ի Քրիստոս
Յիսուս ի Տէր մեր, որում փա՛ռք յաշտեանս.
ամէն:]

Ղ. 127ա—84բ Գիրք մեկնութեան առակաւոր
բանից Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ կոչի
Աղբիւր բացեալ, ժողովեցեալ ի գրոց աստուածայ-
նոց և ի լուսաւոր բանից սուրբ վարդապետաց,
աշխատասիրութեամբ ճորին Պետրոս աստուածա-
բան վարդապետի Նախիջեանցոյ

Տե՛ն ձեռ. № 2, 12ա—90բ. «Քան առ բարեմիտ քն-
նիքդ» 128ա—31ա: «Ցորդարկել» 131աբ. 3 3/4 ա—
1բ. 133ա—84բ. 3 3/4 և քի միտցաւ» «ԵԳ», իսկ 3 իր
և իր՝ «ԵԳ» (այս. «ԵԳ»), 3 1բ (այս. «ԵԳ») միջից թերի:
2օնի «Անկիւնաւոր առ տոտկոն» (այդ 90բ):

Ք. 189ա—211բ Գիրք, որ կոչի կշիռ արդա-
րութեան, արաբեալ ճորին Պետրոս աստուածաբան
վարդապետի Նախիջեանցոյ ի յօգուտ մանկանց
ա. 190աբ Գրուի առաջեկորք. Ցաղագս ար-
դարութեան—Ցալամիկ մատենի խորհրդք...

բ. 190բ—2ա Գրուի եկեղեց. Ցաղագս անօրն
արդարութեան—Արդարութիւնն ըստ անուանն իւ-
րում...

գ. 192ա—201ա Գրուի երբեք. Ցաղագս աս-
տուածային անօրն: Արդեօք ո՞ր արդարութիւն
պատկանիցի Աստուծոյ—Որովհետեւ բազում են
բաժանմունք...

դ. 201ա—2բ Ցաղագս եղիստեմանութեան:
Գրուի շորբերդ—Նախախնամութիւնն է վաղահաս
գոթ Աստուծոյ...

ե. 202բ—3բ Ցաղագս եղիստեմանութեան:
Կիսի ճիւղերդ—Չնախասահմանութիւնն է թէպէտ
ունիմք յալլում գործառութեան խօսել...

զ. 203բ—4բ Ցաղագս ստուգութեան և եղիս-
տեմանութեան: Գրուի վեցերորդ—Թիւն նախա-
սահմանելոց է այնքան հաստատ...

է. 204բ—6բ Ցաղագս թէ եղիստեմանութիւ-

գայանե Յովհաննու Վանանդեցոյ, յամի Տիառն 1813, ի Յովիսի 14, ի Զմիւռնիա

Տե՛ն ձև. 130, նա—122բ. Յոյր. յար. 3 1/4—
62բ. 2/83ա—87բ. Վրբ. /87բ—ձա: Յիշատակարան/ 88աբ:
«Գովհան»/88բ—Ձա:

Ռ. 90աբ եղբակացութիւն և համառոտ ցուցմունք եղցին Ա հատ[որի] Աստուածաբանութիւն Բիլվարտի: Վիճարանութիւն առաջին... Պրակ Բ. արդեօ՛ք իցէ Աստուած և որովք պատեառօք ապա—

ցուցանի—Առկոյ է, թէ հնգեքումբբ զօրաւորագոյն պատեառօք ցուցանի/... (շար. թափուած):

Տե՛ն ձև. № 139, րկբ 124ա—70ա: Միայն սկիզբ՝ 124ա—ձա:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

2ա (տե՛ն):

Կենդանորշմ՝ 89ա (փակագիր) Քրիստոսի ծառայ Սարգիս վարդապետ. 1809,

Հոգևոր Գրգռութիւն Իրոյն շնորհալոյսն Զմեծապետ Երեմիայի Զմեծապետ Գրգռութիւն Դասին Կոնյու շնորհալոյսն առաջին Կր զի

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Բ

ԺԹ—XIX

Թերթ՝ 10 (81—100, գրչի էջակալմամբ՝ Ա—Ի): ՊՐԱԿ՝ 1×10: Նիւթ՝ բուրբ. կապտաւուն և «HONIG» լուսազրոյմով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 23,3×17,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ հօտեր-գիւր (նմուշ՝ 92ա): ՑՈՂ՝ 26—28:

ՎիճԱԿ՝ բառաւոր: Լուսանցաբարութիւններ եզրանառու-միջ վճատած, գրադարձը գունագիծաւոր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 91ա—7ա [Մեկնութիւն] Անքառասմ ծաղիկ

[շարականին] Վարդանայ վարդապետի՝ ի խնդրոյ Սարգսի—Թագաւորեալ սուրբ եկեղեցի հրաման տայ... կարող և կամեցող ողորմութեամբն Քրիստոսի Աստուծոյ, որ է օրհնեալ յափտեանս. ամէն:

Բ. 97ա—100բ [Մեկնութիւն] Ուրախացի պսակ [շարականին] ի Վանական վարդապետէ ասացեալ՝ ի խնդրոյ Պետրոսի—Աստուածասիրութիւն ի մարդս ոչ թէ յօրհնացն պատուիրելոյ... Ուրոց և մեզ զամենեանս արասցես մասնակից... յախտեանս յախտենից. ամէն:

Իմ և իմ զօրաւոր Զմեծապետ Երեմիայի Զմեծապետ Երեմիայի Զմեծապետ Գրգռութիւն Դասին Կոնյու շնորհալոյսն առաջին Կր զի

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Գ

ԺԹ—XIX

Թերթ՝ 8(101—108). լցումած՝ 108բ: ՊՐԱԿ՝ 1×8: Նիւթ՝ բուրբ, աղւնաւուն և «HONIG» լուսազրոյմով: ՄեծՈՒԹԻՒՆ՝ 23,3×17,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ հօտերգիւր (նմուշ՝ 102ա): ՑՈՂ՝ 26—28:

ՎիճԱԿ՝ բառաւոր: Լուսանցաբարութիւններ եզրանառու:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

ա. 101ա—6ա նշանելոյն Անանիայի Հայոց վարդապաի ի իւրեմուր Յովհանու մարգարէի—

Յաղագս Յովսէանու հակիրճ և համառոտ բանիք անցցուր... զի միաբանութեամբ ի մի բերան փառաւորեսցուր զՀայր և զՈրդի և զՍուրբ Հոգին. ամէն:

բ. 106բ—8ա Փարոզ ի Անտիֆն հրեշտակապետին առ կոյսն Մարիամ, ի բանն սրբոյ Անտառանին. եւ յամենանէ վեցերորդի առաքեցաւ, և այլն—Այս փրկագործ և հրաշալի խորհուրդ եւ խապէս գոյր ի միտս Աստուծոյ... եւ յամենանէ Զ-երորդի և այլն, առաքեցաւ Գարբիէլ և այլն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

108ա Աւարտ բանիս եղև գրեալ,
Միշտ անդադար աշխատեցեալ,

ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ
ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Դ

ԺԹ—XIX

ԹԵՐԹ՝ 10 (109—118, գրչի էջակամար՝—բ.)։ ՊՐԱԿ՝
1×10։ ՆԻԹ՝ բոլոր, առիծակեցև է Վ. Շ. լուսադրոյով
(տե՛ս ձեռ. Գ)։ ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 23, 9×17,3։ ԳՐԱԹԻՆ՝ երկ-
սին։ ԳԻՐ՝ հատգիր (հմապ՝ 108ա)։ ՅՈՂ՝ 28—30։
ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար։

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. ա. 109ա—13ա [Քառագ]։ Հինգերորդ կի-
րակի զկնի Պենտեկոստեին, ի վերայ Մատթէի...
Նմանեցաւ արեւայտիւն երկնից առն, որ սերմա-
նիցէ զսերմն քարի յազարակի իւրում—Արքայու-
թիւն երկնից՝ որ է եկեղեցի, նմանի ազարակի...
Քէ յորպիսի շարեաց զերծան ողորմութեամբն
Աստուծոյ։

113ա (նախազաղախորթ)՝ ռճազազ գիտի եջ-
խարաց սրբոյն Գրիգորի մերոյ խոստորին լիւրում
տեղւոյ տեղաւորի էս (աստ չիթ)։

բ. 113ա—8ա [Քառագ ի քանն Մատթէի]։
Նման է արեւայտիւն երկնից առն վաճառականի.

Իրչափորն. 106բ /// حضرتی اسماء ابنته (Տէր
Յիսուս Որդի Աստուծոյ), Թազաւոր։

որ խնդրիցէ մարգարիտ գեղեցիկս, և այլն—Որ-
պէս ասէ սուրբն Քարսեղ Հարցողաց ՄԻՋ զլուիս, Քէ՝
Առաքէ ոչ տան զտեսութեան լրումն... Սուրբ Եր-
րորդութեանն տացուք միշտ փառս ի յախտեանս.
ամէն։

Բ. [Քաղաւածք գանգաւանգ]

ա. 118ա [Ի Բանից իմաստեաց]—Որք ընդ
մեծամեծաց կենցաղաւարին, մեծ զգուշութիւն
պարտին ունիլ...

բ. 118բ Ոսկեքերեանին—Սախեցաւ պար որդ-
ւոցն, և զխնդրելին ոչ գտանէր...

գ. 118բ Շնորհաց վասն՝ թէ քանիք են (Մատթ.,
Թ, 18)—եկ զիր ձեռն թի վերայ, և կեցցէ...

դ. 118բ [Ի Սաղմոսաց, ԻԸ, 7—8]—Ձայն
Տեառն հատանէ զբոց ի հրոյ, ձայն Տեառն շարժէ։

ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ
ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

177

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Վ Ա Շ Ո Ւ Ն Ձ

Կիլիկիա

ԺԳ—XIII

ԳՐԻԶ, ՄՍՏՈՂ՝ Մովսէս։

ԹԵՐԹ՝ 610+3—2 (կրկ. 1, 266, 468, բոլոր 178, 227).
յգումով՝ 1ա—1գ, 610ա։ ՊՐԱԿ՝ 1×12+30 (Ա—Վ)×20 (Վ
4)+1×16։ ՆԻԹ՝ մասնաբար։ ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 26, 2×18, 4։
ԳՐԱԹԻՆ՝ երկսին (Քառասին՝ 1գ—2բ)։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր
(հմապ՝ 42ա)։ ՅՈՂ՝ 45 (1գ—11ա՝ 54—56)։ ԿԱՋՄ՝ պարզ
66ըզգեհրով շաղկապաւորէ կայի. բիկունք կարկառած
սև կաշով, 1 առաքեալ, 8 զգեհնայ տեկնականներով, մի-
շաղկը՝ տախտակ, աստաղ՝ կաշոյա կտավ, լուսանկարիք՝
կարմիր։

ՄԱՆԱԿԱՐԱՌԹԻՆ—հ ա ա ճ Ե՝ 470բ—1ա, 471բ—2ա,
472բ—2ա։ ճ ա կ ա ա ա զ ա թ զ՝ 14ա, 181ա, 470ա։ կ ա

ս ա ն գ ա զ ա զ՝ բուսական (127ա, 131ա)։ Ջ ա զ ա զ ի ՚՝
հազարագիր (14ա, 474ա)։ Գ ա յ Ե՝ կարմիր։
ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար։ Մի ժանի տեղ ցեղական և քանիք բնիւն։
Կազմի կայիք ճեռնած, ղանակն ու փականներն ընկած։

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. Մնունդն—Նիս. 3ա. Գլ. 13աբ. Գրք 14ա—
34բ։

Երև. 3 1—8, 13, 15—28, 28—28, 30, 32, 44,
45, 78 և Երև. 3 17, 21—28, 28, 28, 31, 32 համա-
թարգմ.՝ 3ա—13բ. Երև. 3 11, 12, 24, 25, 44, 45,

43. Ի մասին՝ 11ա ա...ի վերջը գրեցր գտանեն, սակայն,
բացի թիւրիմացաբար նշումով «Գլ. 25-ից, միսնեբը»
իբր:
2. Նլի-նխ. 3աբ: Գլ. 34բ-6բ: Գրք 36բ-
54բ:
3. Ղևտական-նխ. 3բ: Գլ. 54բ-6ա: Գրք
56ա-68բ:
4. Թիւի-նխ. 3բ: Գլ. 69աբ: Գրք 60բ-86բ:
5. Բ. Օրէնէ-նխ. 3բ: Գլ. 86բ-7բ: Գրք 87բ-
103ա:
- «Գլ. 25 6, 7, 18 համախմբում» 103ա-4բ:
6. Զետու-նխ. 3բ-4ա: Գլ. 103աբ: Գրք
105ա-16ա:
7. Դատաւոր-նխ. 4ա: Գլ. 103բ-4ա: Եւ այս
են դատաւորք 116ա: Գրք 116ա-27ա:
8. Հնար-նխ. 4ա: Գրք 127ա-8բ:
- «Գլ. 25 9, 10 համախմբում» 128բ-30ա:
9. Թագ. Ա-նխ. («Սկիզբն») Վաբ: Տղբ.
(«Վասն») 130աբ: Գլ. 128բ-9ա: Գրք 131ա-46ա:
10. Թագ. Բ-Գլ. 129ա-30ա: Գրք. 146ա-
58բ:
11. Թագ. Գ-Գրք 159ա-75ա:
12. Թագ. Դ-Գրք 175ա-88բ:
13. Մեաց. Ա-նխ. 4բ: Գլ. 104աբ: Գրք
189ա-201բ:
- Զուհի՝ 12բ, 8-ի, 13. «բոգի... հազարք»: Ենթ.
ժէ 9. 200ա «Աստ Բ ել պակաս է»:
14. Մեաց. Բ-Գրք 201բ-18ա:
15. Եզր Ա-նխ. 4բ: Գրք 218բ-28ա:
16. Եզր Բ-Հանգամանք 7բ: Գրք 228ա-32բ:
17. Նեքմի-նխ. 4բ-5ա: Գլ. 7բ-8ա: Գրք
232բ-8բ:
18. Եսթեր-նխ. 8ա: Գրք 239բ-44բ:
19. Զաղիք-նխ. 8ա: Գրք 245ա-52բ:
20. Տալիքի-նխ. 8ա: Գրք 252բ-56բ:
21. Մակար. Ա-նխ. 5ա: Գլ. 8ա-9ա: Գրք
258դ-74բ:
22. Մակար. Բ-նխ. 9ա: Գլ. 9աբ: Գրք 274բ-
88ա:
23. Մակար. Գ-նխ. 5ա: Գլ. 9բ-10ա: Գրք
288ա-94ա:
24. Մաղմսո-նխ. 294ա-5բ («Ջամանայն»):
նխ. 295բ-6ա («անտուն». «Արդ անալա. տե՛ս
№ 187, Ա, § 24. ր): Գրք 296բ-324ա («ունի՛ ափո-
քըր էի»):
25. Առակ-նխ. 5ա: Գլ. 10ա: Գրք 324ա-
35ա:
28. Փողովող-նխ. 5աբ: Գլ. 5բ-6ա: Գրք
335ա-8ա:
27. Երգ երգաց-նխ. 6աբ: Գրք 338բ-40բ
(ունի՛ «Գիտացի»):
28. Իմաստութիւն-նխ. 6բ: Գլ. 10աբ: Գրք
340բ-7ա:
29. Սիրա-Գրք 347ա-55ա:
30. Յոբ-նխ. 12ա: նխ. (Աղիկառնացի) 12աբ:
նխ. 12բ (տե՛ս Բ, § 2): Գրք 355ա-67ա:
31. Եսայի-Գլ. 367բ-8ա (կրկ. 10բ-1բ):
Մրգ. 368ա-90ա:
32. Ովսէէ-նխ. 6բ-7ա: Մահ 390ա: Գլ.
390ա (կրկ. 10ա): Մրգ. 390ա-3ա:
33. Ամովս-Մահ 393ա: Գլ. 393աբ: Մրգ.
393բ-6ա:
34. Միքիէ-Մահ 396ա: Գլ. 396ա: Մրգ.
396ա-8ա:
35. Յովէլ-Մահ 398ա: Գլ. 398ա: Մրգ. 398ա-
9ա:
36. Արդիւ-Մահ 399ա: Գլ. 399ա: Մրգ.
399աբ:
37. Յովնան-Մահ 398բ: Գլ. 399բ: Մրգ.
399բ-400բ:
38. Նաուս-Մահ 400բ: Գլ. 400բ: Մրգ.
400բ-1բ:
39. Ամբակով-Մահ 401բ: Գլ. 401բ: Մրգ.
401բ-2բ:
40. Սոփոնիա-Մահ 402բ: Գլ. 402բ: Մրգ.
402բ-3բ:
41. Անգէս-Մահ 403բ: Գլ. 403բ: Մրգ.
403բ-4ա:
42. Ջաֆարիա-Մահ 404ա: Գլ. 404աբ: Մրգ.
404բ-8ա:
43. Մաղափիա-Մահ 408ա: Գլ. 408ա: Մրգ.
408ա-9ա:
44. Դանիէլ-նխ. 7ա: Մրգ. 409ա-18ա: Մահ
418աբ:
45. Երեմիա-նխ. 7ա: Մրգ. 419ա-44ա:
46. Բարուի-Քղթ 444ա-5բ:
47. Ողբ Երեմիայ-Ողբ 445բ-8ա:
48. Եզրիկէլ-նխ. 7աբ: Մրգ. 448բ-89բ:
49. Քոբ Եսայի-470ա:
50. Համարաբար-Կանոնք 470բ-3ա (նաև՝
լուսանցային):

51. Մառտէոս—Գլ. 473աբ, չմէյնթ. 473բ, նխ. 473բ, Աւ. 474ա—89ա:

52. Մարկոս—Գլ. 489աբ, նխ. 489բ, Աւ. 490ա—9բ (ունի՝ ճարտ. ցանկը):

53. Ղուկաս—Գլ. 499բ—500բ, նխ. 500բ, Աւ. 501ա—17բ:

54. Յովհան—Գլ. (Ա—ԺԸ) 517բ, նխ. 517բ (ունի՝ ճիւղը): Աւ. 518ա—30ա:

55. Գործի Առաքելոց—Յ. 530բ, Յոգր. (սիրք) 530բ—1ա, Դիւր. 531ա, Գլ. 531ա—2բ, Ընթերց. ԺԶ 532բ, նխ. (սիրք) 607աբ, Ընթերց. 532բ, Գրք. 533ա—47բ (տե՛ս Ն 187, Ա, § 55):

սխ. 5 § 55—82 Համախմբութեամբ՝ 607ա—8բ:

56. Քոք Յակոբայ—Յոգր. 548ա, Գլ. 548ա, նխ. 607բ, Քոք 548բ—9բ:

57. Քոք Պետրոսի Ա—Գլ. 549բ—50ա, նխ. 607բ, Քոք 550ա—1բ:

58. Քոք Պետրոսի Բ—Գլ. 551բ, նխ. 607բ—8ա, Քոք 551բ—2բ:

59. Քոք Յովհաննու Ա—Գլ. 552բ—3ա, նխ. 608ա, Քոք 553ա—4բ:

60. Քոք Յովհաննու Բ—Գլ. 554բ, նխ. 608աբ, Քոք 554բ:

61. Քոք Յովհաննու Գ—Գլ. 554բ, նխ. 608բ, Քոք 554բ—5ա:

62. Քոք Յովսէփ—Գլ. 555ա, նխ. 608բ, Քոք 555աբ:

63. Աղեքս երազի—555բ, —ԺԻ Քոք Գլ. 556ա—8ա, Վկ. 558ա, Բովանդ. ընթերց. և վկայեց 558ա—62ա, Ժ. 562ա:

սխ. 5 § 84—80, 88—78 Համախմբութեամբ՝ 604ա—6բ:

64. Ան Հովսէփեցի—Գլ. 562աբ, նխ. 604ա, Քոք 563ա—8բ:

65. Ան Կորնելացի Ա—Գլ. 568բ, նխ. 604աբ, Քոք 569ա—74ա:

66. Ան Կորնելացի Բ—Գլ. 574աբ, նխ. 604բ, Քոք 574բ—8ա:

67. Ան Կորնելացի Գ—Կորնելացի 578ա, Պոստի 578աբ:

68. Ան Գաղատացի—Գլ. 579ա, նխ. 604բ—5ա, Քոք 579ա—80բ:

69. Ան եփեսացի—Գլ. 580բ, նխ. 605ա, Քոք 581ա—2բ:

70. Ան Փիլիպեցի—Գլ. 582բ, նխ. 605ա, Քոք 582բ—4ա:

23—204

71. Ան Կողոսացի—Գլ. 584ա, նխ. 605աբ, Քոք 584ա—5ա:

72. Ան Քեսաղոնիկեցի Ա—Գլ. 585աբ, նխ. 605բ, Քոք 585բ—6բ:

73. Ան Քեսաղոնիկեցի Բ—Գլ. 586բ, նխ. 605բ—6ա, Քոք 586բ—7ա:

74. Ան երայեցի—Գլ. 587աբ, նխ. 606ա, Քոք 587բ—91բ:

75. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 592ա, նխ. 606ա, Քոք 592ա—3բ:

76. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 593բ, նխ. 606աբ, Քոք 593բ—4բ:

77. Ան Տիտոս—Գլ. 594բ, նխ. 606բ, Քոք 594բ—5ա:

78. Ան Փիլիմոն—Գլ. 595ա, նխ. 606բ, Քոք 595բ:

—Վերագիր, Քնկաղութ, Նաւաբար.—595բ (տե՛ս Ն 187, 444բ):

Աստ՝ 588ա—603բ, տե՛ս Բ, § 3—5:

79. Յայտնութ. Յովհաննու—նխ. 7բ (չիք սԳլ. 5 և սԳրք.):

Բ. 1. 1դ—2բ Վանական վարդապետին [Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանացն]—Ժրկինք՝ եկեղեցի...

2. 12բ Սամեղի վարդապետի—Իսկ վասն բանիցն, զոր խօսեցաւ Աստուած ընդ Յովսէփ, այս է. վասն զի մարդն առաջին ոչ զտաւ արժանի... և ոչ իմով պտղով իմոց արարածոցս ուտել (Հմտ. Ն 183, Բ, § 3):

3. 596ա—601բ [Յայտնութեացն—Տօնացն (սինական)]: Ամիս Յունուար...—Երայեցաց՝ Տբէթ ԺԶ, Ամսա Յունուար՝ Յառաջ քան Նոնիէն, Հոռոմոց՝ Յունուար Ա, Հայոց՝ Քաղոց ԻԴ, [Յօն] Բարսղի Կեսարու... Աւուրք շարաքուն՝ Ա, Աւուրք լուսնի՝ Ա...

4. 602ա—3բ [Վերագրացն և խորանցոյց տղիսակի]:

Հինգ աղիսակ. Հինգերորդի բացատրագրում՝ 603բ ՔՀմտութ վերագրացաւ Հայոց ՇԼԲ... Տեառն Անանիայի Շիրակացոյն է...:

5. 608բ Եւ ապա մեկուսի աստացէ զաղաւթս զայս ի վերայ ձիւրն—Քրիստոս Աստուած մէք, որ վասն բազում ողորմութեանց... որ եւ արհեստաւ... յարեանես:

ՅԵՇԱՅԱՆԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՍԵՆ ԺԱՄԱՆԱԻ

1ա ||| (11 տող) եթէ ոք ոչ պահեսցէ սուրբ Աստուածաշունչս ի Սուրբ Լուսաւորչին Հովանաց

/// Նոյն ինքն կողոպտեալ լինիցի, ամէն, Պահողն և խնամ տանողն, որչափ վանքն կենա, արհնի յԱստուծոյ և լծկաւորի շնորհաւ Զոգութն լցնի. ամէն, Որ զթուղթս չկտրէ ինչուր մաշի, արհնի ի Տեառնէ, և որ կտրէ՝ դատի ի Տեառնէ և /// ամէն, ամէն:

11ր Ո՛վ եղբարք, գրեալ է, Իսկ եթէ այլք վաստակեսցեն, և այլք վայելեսցեն, Տէր ողորմի՛ն մի զլանայք, և դուք ի նոյն լիբիք՝ բարի արհնելոյն յափտեանս. ամէն:

12ր Ո՛վ եղբարք, շատ աշխատեցայ

Եւ սակաւ վայելեցի.

Դուք որ գալք մեր զկնի

Եւ հանդիպիք այսմ խաչի,

Մեզ ասացէք՝ Տէր ողորմի,

Եւ դուք ի նոյն լիբիք բարի,

Միշտ արհնելոյն յափտեան,

Ամէն, ամէն և եղիցի:

12ր Որ զգիրքս զԱստուածաշունչս և կամ զՄեկ-նընիւն և զերբերն և զինչ վարդապետական գիրք կա, խնայէ դասասաց վարդապետի, փակեալ լիցի նմա դուռն արքայութեանն Աստուծոյ, զի գրեանքդ վասն դասի ճեք դրել ի դուռն Սուրբ Լուսաւորիչդ. որ փակէ և չտա, փակեալ լիցի նմա կենացն մուտ. ամէն:

13ր Ես՝ անաթան Մովսէս, զԱստուածաշունչս իմովք ձեռագր գրեալ, Դամբարանի Սուրբ Լուսաւորիչն նոփրեցի ի Ներիճն Սեպուհի, ի Մանեա յայ-սուն: Եւ թէ որ ու իցէ նենգել խորհիցի՝ յափշտակելով կամ գողանալով, կամ թէ առաջնորդ վաճառեսցէ, կամ ումեք շնորհեսցէ, դատախազ կացցէ նմա սուրբ Լուսաւորիչն առաջի Քրիստոսի, և աստ մի հասարակեսցէ զաւուրս իւր:

34ր Տէր Աստուած, ողորմեա Ներսէսի քահանայի՝ փոխեցելոյն առ քեզ և եղելոյն ի գերեզմանի, և մեղօք մեռելոյս՝ Մօսէսի, և ամենայն հաւատացելոց (նման՝ 54ր, 86ր, 158ր, 188ր, 201ր, 324ա, 340ր, 390ա, 547բ):

103ա Լրումն օրինաց, Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, իմանալի լուսոյդ շնորհաց լցո զհոգիս քոց ծառայիք՝ զՆերսէսի և զՄովսէսի, զծնողացն նոցանի, և զգարմից, և դասեցո յաջեաց դասին՝ ընդ արդարոցն, որք զարդարին:

Ձեզ յիշող ի մտօք սրտի,

Լիցի վայելս ի նոյն բարի,

Արհնեալ ձայնիւ անլռելի,

ԶՅորորդութիւն փառօք ի մի,

Այժմ և յանկէտն ապագայի:

130ա Ո՛վ եղբարք և ծառայակիցք, որք գայք զկնի մեր և հանդիպիք մերումս շարագրութեան, այս ձեզ յայտնել լիցի, զի թէ յանցն իւր տեղիւ ոչ է եղեալ զգլխահամար իւրաքանչիւր գրօց, այս է պատճառն, զի ի մերումս ժամանակի՝ հնոցն արարած ոչ գտաք զգլխահամար Աստուածաշնչից գրեանց: Եւ որ մերն էր դարձուպետ, է՛, զոր յինքնէ շարժեալ և է՛, զոր ի մէջ թախանձեալ եղև, և զայ-սոսիկ յորժամ արար, ի գրցոս սուղ ինչ կայր գրելոյ, և ուր տեղի գտաք՝ եղաք, ուր՝ ոչ, լուր ժողովեցաք առ ի պէտս:

175ա ԶՄովսէս մեղօք մեռեալ ոգի՝ աղաչեմ յինչ ի Տէր սրտի մտօք, և զծնօղս իմ, և զամենայն զարմ, և զուք ի նոյն լիբիք յողորմութիւն Տեառն. ամէն (նման՝ 288ա):

197ա Անուն Մնացորդ ու բանքս՝ կրկնորդ (նոյնը՝ 210ա, վերջում փակագիր՝ «Գաղթես վաճղապետ»):

228ա Տէր Աստուած, ողորմեա զծողի տառիս և ծնողաց նորին, և որ ամէն ասէ (նման՝ 218ա):

232բ Յորժամ յաւէտ եղր կայցի

Բանք մատենիս, զոր աստ գրեցի,

Տիրեա զգծօղ այսմ տառի,

Տէր իմ Տիրուս՝ Դաւթեան որդի,

Անեղ բանիւ Զօրն մեծի,

Եւ դասեցո յաջեաց դասի՝

Մնողօք, զարմիւք մեր համայնի,

Երգել քեզ փառս անլռելի՝

Անձայն երգով, որ ոչ լսի,

Այլ իմանալ միշտ ճանաչի:

Բայց այնոցիկ երանի,

Որոյ հոգի անդէն հանգչի:

Վերին երկու տղք՝ այլ ձեռքով:

252բ. Ողորմեա, Տէր, Ներսէս քահանայի և անաթան զծողիս, և որ յինչ սրտի մտօք:

256գ Մովսէս մեղօք մեռեալ ոգի,

Ձեզ պաղատիմ ողորմելի,

Որք հանդիպիք այսմըն տառի,

Եւ զմայլիք սորին բանի,

Յիշման արնել զմեզ արժանի

Մնողօք, զարմիւք մերովք նախի

Եւ ամենայն արեանատուի:

Բանիւ ասել Տէր ողորմի,

Յաւէտ և ձեզ նոյնըն լիբի,

Ձի միաբան յաւրըն վերջի,

Յանփոխանորդն առաւօտի,

Միում բնութեանն եռանձնէի,

Երեքսրբան փառսն երգեսցի՝

Մեծաց ձրիքն պարզևողի:

261ա Վա՛յ աղքատութեանս (նման՝ 262ա, 263ա, 263բ, 298բ, 313ա, 321ա, 321բ, 322բ, 338ա, 343բ, 344ա, 362բ, 363ա):

270ա Ո՛վ եղբայր, լեմ հմուտ արուեստիս, թողութիւն արա, այլ կարիսս (նոյնիմաստ՝ 297բ, 376ա):

281բ Վա՛յ մեղաւորիս, || (282ա) շարիք դործոց հասին ինձ (նման՝ 260ա, 275ա, 284ա, 284բ, 286բ—7ա, 293ա, 293բ, 297ա, 299բ, 303բ—4ա, 304բ, 306ա, 307բ—8ա, 311բ—2ա, 327ա, 329բ, 331բ—2ա, 332բ—3ա, 334բ, 338բ, 340բ—1ա 347ա, 349բ, 365ա, 373բ, 382ա, 388ա, 451բ, 464ա):

294ա Սքանչկաբար Տեառնդ բարի,
Արագահասդ օգնականի,
Ժտեմ մեղօք մեռեալս ոգի՝
Մօսէս գրիչ այսմ տառի,
Խզեա՝ և դիմ կապ շղթայի,
Հպարտանդեալ մեղօքս ոգի,
Հարսնարանիդ առաքատի
Արժանացո անտխրալի,
Մնողօք, զարմիւք մեր համայնօք
Եւ ամենայն քրիստոնիք,
Զի յանըսպառ բում սեղանոյ
Ճաշակեացուք կաթիլ բարւոյ,
Ջանակցելով միշտ անմարմնոցն՝
Երգել քեզ փառս ընդ զուարթնոց:

296բ Մինչև յե՛րբ որ հրծաարենս զու ի յօձէն
խարամանէ, այլ տաս տեղի, որ պատրաստ է միշտ
և յաւէտ զքեզ խոցի:

300բ Նմա երանեկ, որ աղբեր ու ծառիդ ուռն
լկալ:

347ա Տէր խնամօղ ամենայնի,
Որ պաշտպան ես մարդկան ազգի,
Լեր ծառայից քոց հովանի՝
Գրիչ Մօսէսի և Նեբւէսի:
Զերծոյ յաւուրն դատաստանի
Ի գազանէն դառնամաղձի,
Որ շար խորհի մարդկանս ազգի՝
Քարել ի վիհ կորցատեանի,
Քեզ պաղատիմք միշտ անձկալի,
Կարկառեա ձեռն օգնականի,
Զրգեա զքաղուկըդ հայրենի,
Որպէս արծուի թեք տարածի:
Անել ըզգինս արեանդ մեծի
Ո՛ւ ի ըզգալիս Պաղէտաի, Պաղէտաի,
Այլ յերկայինդ առաքատի,

Միայն զոռոգն ընկղմեսցի:

Փրկեալքս երգեն զերգ նրազի՝

Ըզյաղթականն օրհնութենի:

347բ Վա՛յ, դի երկարեցաւ պանդխտութիւնս
իմ:

351բ Ա՛յ վա՛յ, կաղ իշով մինչև յե՛րբ հասից
ի տեղի:

355ա Կոմաց քոց, Տէր, պատրաստական
Շնորհեա յաւէտ գոլ ըղձական,
Խրատով վարժիլ աստուածական,
Պրնակ զգնուլ անանցական,
Զի յառօրեայ փոքր շանի՝
Ճշմարտապէս մեծն տացի:
Որում հայցեմք զճէրդ բարի,
Աննել զանձինս մեր արժանի՝
Ըզծառայից քոց Նեբւէսի
Եւ զՄօսէսի փրցուն գրի:
Զի յաղբերդ իմանալի
Ըմպել տացես, որ ոչ սպառի,
Ում փափագէր մեծն ի մարմնի,
Վասն անուղղայ գնացիւն երկրի.
Ի պապական ի բոց տապի:
Զմայլէր աղքատն ի կենսոյ բարի,
Զի իրաւամբք Տէրըդ դատի՝
Արդարութեամբ ըստ ճշմարտի
Ողորմածաց լինել բարի,
Անողորմից նոյն հանդիպի:
Զհաստացեալս ի քեզ յուսով,
Արժանացո պաշտել մարմնով,
Յայժմո՛ւ ի կենսոյ վարիլ գրով
Յանտիդ՝ օրհնել զերեւակդ միով:

360բ Վիշտ սեռական, վիշտ տեսական ||
(361ա) ոչ ի գետոց, ոչ յաւազակաց:

361բ ԶՔեռոզ փակակալ յիշեալիք ի Տէր:

367ա Ըստ համբերող երանելւոյն,
Շնորհեա մեզ, Տէ՛ր, ստանալ ըզնոյն,
Զի թէպէտ մարդ յօժարի,
Քո օգնութեանդ կարօտ լինի:
Որ գիտես ըստ պատշաճի
Բաժանել տալ ում պէտ լինի,
Ընդ նեղութեանն և զելսն առնես,
Վարձըս յուրով պարգևեսցես:
Տառատածիր այդր սեղանի
Յոր սիրեցեալք հրաւիրեցան,
Լիցի և մեզ մասն ընդ նոսին
Արժանանալ անըր շնորհին.
Նեբւէսի և Մօսէսի՝
Քոց ծառայիցս ողորմելի,

Այլև ծնողաց մեր և զարմից
 Եւ ընդհանուր քրիստոնէից,
 Որք միաբան միով ձայնիւ
 Ընդ անմարմնոց կարգիւ ի թիւ,
 Ծռանձնեալ մի տէրութեանդ,
 Միով բնութեամբ աստուածութեանդ՝
 Երգել փառք ու գոհութիւն
 Եւ անդադար փառարանութիւն,
 Ի յանկէտըն պայմանի,
 Եւ յանվախճան յափտենի.
 Ամէն, ամէն, այսպէս լիցի,
 Որպէս և աստ շարագրեցի:

409ա Արեգակն արդարութեան,
 Ծագեա զբլրոյդ աստուածութեան
 Ի յոգիս քոց ծառայից՝
 Վերագրելոցս ի մատենի.
 Ներսէսի քահանայի,
 Մովսէս գրչի այսմըն տառի.
 Թևօք մեծաւ քո բժշկեա,
 Եւ յառաջինսն հրափրեա,
 Եւ զտիրութեան կապըն խրդեա,
 Ընդ արգարոցն դասեցո,
 Պայծառ զգնատին արժանացո,
 Որպէս սովոր ես, բարերար,
 Թողով զմեղս աստուածաբար,
 Ոչ միայն այս թէ լինիցի,
 Այլև շնորհաց արժանացի
 Լսես միշտ զաղաշանս
 Եւ խոնարհիս ի պաղատանս,
 Տաղանդի ոչ լափեսցես,
 Այլ ձրի պարզելս շնորհեսցես.
 Միայն թողով մեզ հրամայես
 Եւ տոկոսօք ըզնոյն շնորհես
 Աննախանձ Տէրըդ բարի,
 Որ զամենայն տացես ձրի,
 Ընկալ զգիրս այս մատենի՝
 Քո առաջի յամենայնի,
 Զի բարեխաւ մեզ լինիցի,
 Թեղ հաշտութեան և միջնորդի
 Թէ հեղձացայ յայսմ զքժի
 Եւ յարինացըն կասցի,
 Կարգեալ ժամուն յետեալ գտի,
 Հընյամար փողոյն ոչ փութացի,
 Խոստովանիմ զայս առաջի
 Տեառն և մարդկան ամենայնի
 Հայցեմ զներմայն սրխաման,
 Եւ թողութիւն իմով յանցման.

Խնդրողաց նոյնն լիցի,
 Եւ Տէր օրհնեալ յամենայնի:

418բ Փառաւորէ մարդասէրն Աստուած զհոգի
 տեառն Ներսէսի Լամ[բ]՝ ռենցեալ, որ ի վերայ ա-
 մենայն յաւելուածոց բարեացն, զոր պարգևաց
 ազգիս մերում՝ թարգմանութեամբ և մեկնութեամբ
 բաղմաց տառից, և զայս ևս յաւել շնորհելով մեզ
 ի միասին՝ ըզհաւացումն Աստուածաշնչիցս, նա-
 խանձ բարի արկանելով ամենեցուն, զի մինչև ցնա
 ոչ երևէր, թէ լիեալ էր յազգիս մերում. և ի մերումս
 ժամանակի գրեթէ երկուս կամ երիս միայն տեսաք՝
 յաւելեալք զկնի նորա: Եւ տե՛ս զտարտամութիւն
 ազգիս, զի այժմ հարիւր ամ կամ թէ ևս աւելի ի
 նմանէ մինչ առ մեզ, և այս լափ գոն աճեցնեալք,
 որչափ ասացաք:

Եւս առաւել զարդարեցէ Աստուած զհոգիս
 սրբոց թարգմանացն, որք աստուածաբար երախ-
 տաւորք են ազգիս Հայոց, որք բազում երկամք և
 աշխատութեամբ այսպիսի անկողոպտելի գանձ
 պարգևեցին մեզ:

Ընդ որս և մեղաւք մեռեալս ոգի, որ մեծաւ
 յուսով և փափազանաց ի սմա վատարակեցի աղ-
 քատ կենաւք և տկար մարմնով՝ թափառական յօ-
 տար գաւառի, Վասն որոյ աղաշն ոչ ձանձրանալ
 ասել զՏէր ողորմին, որով և նոյնն ձեզ լիցի: Եւ
 Քրիստոսի փա՛ռք յափտան:

448ա Ողբերգակ թէ պարտ լիցի՝
 Ցայժմու ժամու պիտանի.
 Մանաւաճ թէ ևս յաւա,
 Փան թէ յանցեալ և յապառնի.
 Զի ընդ մարմնոյ վիշտ վտանգի՝
 Հոգւոց յաւա տարածեցի.
 Եկեղեցիք անփութ լինի,
 Կարգք և օրէնք խափանեցի.
 Ցառաջնորդաց անփութ լինի՝
 Վըրէժինդի ոչ զլտանի.
 Լիրբն համարձակ անամօթի՝
 Սաստ յուժեղ ոչ լինիցի.
 Ո՛չ պատուհաս՝ յանդգնողի.
 Ակնառութիւն յաղթահարէ,
 Եւ շողորթնի առ ինք զարդէ,
 Փառամուրցն տիրեցին,
 Ուղիղքն ի յետս ընկրկեցին.
 Թիրեալն յօրէնսն պատուեցի,
 Արինապալան արհամարհի.
 Տրդէտք յառաջեցին,

Եշմարտախոհք ծաղր լինին,
 Եկեղեցիք նըսեմասցին,
 Պայծառութիւնքն ջրեսցին.
 Քահանայք խիղախեսցին,
 Եւ անպատշաճքն գործիցին.
 Ժողովուրդ մոլորեսցին,
 Եւ անտրտունք յար շրջեսցին:
 Զգիրս օրինաց թէ ոք յիշէ՝
 Յամենեցունց նախատ կրէ.
 Նաքուզարդան զայս ոչ գործէ,
 Այլ՝ որ յաւէտ է քրիստոնէ:
 Իշխանայք թէ իշխեսցին՝
 Բանս ոչ բաւէ, գիր պատմեսցին:
 Այլ որ արար բարիքի՞նք,
 Դարձեալ թէ Նոյն ողորմեսցի,
 Որ է օրհնեալ յամենայնի,
 Ամէն:

454ա Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ ինձ, զի յորմէ խիթա-
 յին՝ եկն հնաս, որպէս յաւուրս յայսմիկ տեսանել:

467ա Ով ինձ Աստուածայունէ՛ր տուեալ, գոգ-
 չի՞ր գերի էր ազատեալ, մանաւանդ թէ՛ ևս առաւել:
 469ա Ով գիրք տեսանէ՛ր դաժ, կարծէ՛ր դիւրաւ
 եկեալ յառաջ. ոչ այդպէս, գոգցն մահու լափ:

468բ Կատարումն Օրինաց և Մարգարէից, Տէր
 իմ Յիսուս Քրիստոս, շնորհեա մեզ կատարմամբ
 պատուիրանի՝ քոյ՝ ի վերինդ Որուսաղիմ ժառանգել
 զվայելչութիւն իմանալի տաճարիդ, և յարագուարճ
 բերկրանօք և մշտապայծառ ուրախութեամբ առաջի
 փառաց աթոռոյ աստուածութեան քոյ և ընդ ան-
 մարմնոցն դասուցն՝ իմանալի ձայնակցութեամբ
 օրհնել զամենասուրբ զերրորդութիւնդ, որ ես գո-
 վեալ և փառաւորեալ յափտեանն:

530ա Որ կուէցեր ի ծովակէն,

Զորս ընտրեցեր ի սկզբանէն,
 Կարգել քարոզ աշխարհօրէն,
 Ի լոյս ածել զագգս անօրէն:
 Հրաման տուեալ աստուածօրէն՝
 Հասկըս հընձել մշակօրէն,
 Զոր նախընտրեալք սերմանեցին,
 Սոքա ըզնոյն ժողովեցին:
 Բանիւ քարոզք առաքեցան
 Եւ հրաւիրաւք պատրաստեցան,
 Յերկրի կապել առին հրաման
 Եւ արձակել սովորեցան:
 Ի հարսնախո հրաւիրեցան՝
 Ծօծարութեամբ պատրաստ գտան,
 Զնոյն և ալլոք քարոզեցին
 Եւ համայնից միշտ ուսուցին՝

Ստանալ հանդերձ առաքաստի
 Եւ զարդարիլ ի հանդիսի.
 Ով ոչ լսէ այն հրամանի՝
 Կապեալ ի հուրն առաքեսցի,
 Յորմէ հայցեմք, Տէրըդ բարի,
 Փրկել զմեզ յայնմ աստեհի,
 Ըզծառայից քոց եղկելի՝
 Ըզնեհեմքի և զՄօսեմքի,
 Զոգիս դասել ի կայանի,
 Սրբոցն ի լոյս զի պսակի.
 Նաև զծնողաց մեր և զարմի,
 Եւ զամենայն քրիստոնէի,
 Ամէնին մեզ ասողի,
 Սրտի մըտաւըն յիշողի,
 Եւ փրկչիդ մեր Յիսուսի
 Տացուք ըզփառս անլուծի,
 Ընդ Հար և Հոգւոյդ յամենայնի,
 Ամէն, ամէն, և եղիցի:

552ա Դա՛ռն մորթս:

555բ Մովսէս մեղաւք մեռեալ ոգի,
 Վըշտօք բազում պատեալ գերի,
 Թէ զվիշտ անձինքս զըրէի՝
 Ցաւէտ լինէր անթըւելի:
 Զթախիճ սրտիս թէ յատենի՝
 Մարդկան լինէր անբաւելի,
 Զի ինձ վա՛յ է յամենայնի,
 Վասն իմ գործոց զոր գործեցի:
 Հեղգ և ծոյլ, և թոյլ գտի,
 Անապաշխար յամենայնի,
 Խոստովանիմ, որք զայք ըզկնի,
 Հայցել ժտեմ, թէ լինիցի,
 Զի թողութիւն ինձ թէ տացի՝
 Անձին գերույս ողորմելի,
 Որ միայն յոյսն է յեկել
 Ի մարդասէր Աստուածն Որդի:
 Մեղաց իմոց, այլև զարմի,
 Կիցի նոցա մասըն բարի,
 Եւ յիշողացդ ամենայնի՝
 Անանջող պատուիրանի,
 Տէրն է օրհնեալ անլուծի,
 Ամէն, ամէն, և եղիցի:

588բ Ողջունաբեր այլըդ բարի,
 Որ շրջեցար զու ժիր յերկրի՝
 Երագոտիւք անհեղալի,
 Վասն մարդկան ոգուց օգտի,
 Ի Լիտիւմայ մինչ յըմուկի
 Քայլեալ յաւէտ անձանձրելի,

Վիշտըս յուով կրել ի մարմնի՝

Հակառակօք անթրեկի՝

Լե՛ր բարեխոս դու Մօսէսի՝

Այսմըն տառի փըցուն գըլի,

Այլև ծնողաց մեր և զարմի,

Եւ համօրէն քրիստոնէի,

Եւ որ ասէ մեզ բան բարի,

Այնպէս նրմա նոյնըն լիցի.

Կատարօղն հայցումս՝

Տէրն է օրհնեալ յամենայնի Ամէն,

595թ Եւ արդ եղև զրաւ գրութեան սորա ի գաւառիս Կիլիկիա, ի թագաւորութեան Լաւնի՝ որդոյ Հնքմօն թագաւորին, Գրեցաւ հայոց թմիկն ի Որ է արհնեալ Յիսուս Տեառն:

Սոյն իշտատակարութիւնը քերական է և վրայից զգրուած: Եւս ձեռքով. զմարընթեանի. թուականը լրիւ եզրուած է:

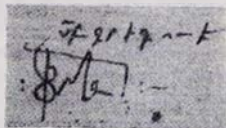
603թ Տէր ողորմի Մովսէսի:

608թ Որ զԱստուածաշունչն և կամ զայլ վարդապետական գրեանք, որ ի Սուրբ Լուսաւորիչս կա, յաղագս յալաղանաց խնայէ, որ ի շուրջակա վանօրեանքդ ի (609ա) դասատուն լինի, եղիցի ընդ անթիթի՝ իբրև զայն ծառաւայն, որ թաքցող զարծաթ տեառն իւրոյ, և իբրև զայն, որ ինքեանք ոչ մօրին, և որ մտանէին՝ շտալին թող մտանել, և զնոյն անէծս ծառանգեացն: Ապա որ կարդացէ, խնամով պահեցէ, և այս բաւական է, զի զէնն զինաւորին է, եւ կատարողքն եղիցին արհնեալ, ամէն:

610թ (8 տող, եղծուած և հազիւ նշմարելի).
Եթէ որ յանդգին կտրել զանգիր մագաղաթս ի յալ կացցէ ի ինչուր մաշի ի արհնեալ լիցի... ամէն (հմտաւ. 1ա):

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳԱՐ

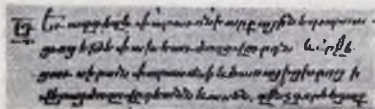
1. 608թ (Շեղագիր) Սուրբ Գրիգորի յու է (Յալորդում է անվերծանելի ստորագրութիւն).

2. 608թ (Նօտագիր) Այս է պատաստան (1152-թ շօտ:). Դ Օնտարան, Ա Տարեգիրք, Ա Գանձանոր, Ա Ատենի Սաղմ յոսարան մի, Ա Աստուածաշունչ, Ա սկի, Ա պղընի, Ժ շուրջառ, Բ վարչամակ, Դ գերեզմանի ծածկոց, Ա խալվառ, Զ զավկն, Թ շապիւր, Ե սուրբ սեղանի ծածկոց, Ե շուխտակ բազպանտ, Ե ուրար, Դ պաւղ, Ա շարմի, Ա նշխարածակ:

Կենդանում՝ 2թ, 296թ, 608թ Գիրքս Սուրբ էլմիածնա է 14ա, 296թ, 608թ Գիրքս Սրբոյ էլմիածնա է:

Գրչափորձ՝ 1թ Նախագրութիւն Սննդոց գրոց: 1գ Աստուած, դու աշողհա... զամենայն գործս մեր: (Այլ՝ 130թ, 325ա, 541թ, 609թ, 610թ):

178

ՄԱՍՈՒՆԻ ԶՆՈՅ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Երկայնամօրն անապատ

ՁԲ-ՁԳ—1253-1255

Գրիգ՝ Միլայէլ Բէյ (228—55 լրացում 1408-ին Յակոբ Լոյսեցալ, իսկ 1—8, 107, 114՝ 1507-ին անաթոն հոռօգրի կողմից):

Թեմթ՝ 281+1 (Կել. 1). չգրում՝ 1աթ, 281ա: ՊՐԱՎ՝ Ա—1Բ×8 (Ա, Կ, Ե, Ժ, ԺԳ, Ի, Լ, ԼՈ, Բ, Գ, Զ, Թ, Ժ, Ժ, ԻԸ, ԻԹ, ԿԹ): Նիեթ՝ բուր: ՄԵՆՈՒԹԻՄ՝ 25×17: ԳՐՈՒԹԻՄ՝ Երկսին: Գի՛ր՝ բուրգիր (գրչի, հմայ՝ ՅՅա), հօտեգիր (լրացնողներ): ՅՈՂ՝ 42—55 (գրչի), 51 (1408 թ.), 41 (1507 թ.): ԿԱԶՄ՝ զորմագորդ շաքանկագրոյ կաշի՝ դոնաթով, միջուկ՝ յախտակ, ափսոսա՝ կապիտ Կրտա, լուսեցնակագիր՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՄ (1507 թ.)—Կ ի տ ի ա ռ Ե՛ Յա: Լ ի տ ե տ գ ա ռ Գ՝ բուսկան: Զ ա ռ Գ զ Ի՝ բուսկան, հանգստեգիր: Գ յ Ե ի Ե՛ կարմիր:

ՊԱՏՈՒՆԻ—ՊԱՆՊԱՆԱ—1. Անտառն Մարկոսի: Ժ—ԺԱ զգ: 2(Ա—Բ)+2(Ե—Զ). տառացում 2 ամբողջական բերբերի ընդայնակ երկաթաբով. լուսեցային մասեր կգանձաւտառ: Մագաղար. Երկսին, բուրգի երկաթագիր (հմայ՝ ՅԵ): Կարգալ՝ Եր—Զա, Եա—Զ բուսկան մանաւ բերբեր... վարդապետութիւն զմարդկանց (Զ, 55—Է, 7), Ար—Բա, Աա—Բբ <[ի մէջ ասն] մանեցն... յանապատի աստ (Է, 31—Ը, 4): 2. Կարմ շաքանց: Ժ զ զ: 2(Գ—Դ) կից բերբեր՝

կարճատևում: Քողրք, միասին, հոտազր (հմպ' Գա), Դք չբուսում: Կաղաղ' Գա—Գա «[Կաղ] Զոն[ա]նու Ազեմանդ-ու» հայրապետին զորամածին—ծառենիս այս էր ի կիպոս կղզոյն, ուղիս լիկալ երթաճեալ... միայն չորս զբաժ, և առնալ ևս աղեմախ:

Վիճակ' վնասում: 1—11 մկնկն, այլ խոնարարինից զունաթխում: ասունին քառուր կզոսում, կազմի Բ փնկի կաշին բերծում:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Մնունդ'—նխ. 1աբ. Գլ. 1բ—2բ (Ա—Մէ
«...և խնդրէ ի Յովսէ[փայ...]:» Գրք 3ա—28բ,
30ա (խառնում):

2. Ել'—Գրք 30աբ, 29աբ, 31ա—51ա (խառ-
նում):

3. Ատապան'—Գրք 51ա—67ա:

4. Թիւ'—Գրք 67ա—88բ:

5. Ռ. Օրէն'—Գրք 88բ—108բ,

6. Յետու'—Գրք 108բ—26ա:

7. Իստաուր'—Գրք 126ա—44բ:

8. Հոսիւ'—Գրք 144բ—6բ:

9. Թագ. Ա—Գրք 147ա—63բ (147ա «ԶԹագա-
ւորաց գիրս Յէուս մարգարէի է ասացեալ» որդոյ
Անանիայի):

10. Թագ. Բ—Գրք 163բ—78ա:

11. Թագ. Գ—Գրք 178ա—97բ:

12. Թագ. Դ—Գրք 198ա—212բ:

13. Յոք'—Գրք 213ա—21բ:

14. Դանիէլ'—Մրգ. 222ա—8ա (228աբ տե՛ս
Բ),

Ա, § 15—21 և Բ, § ա—ծք լրացում 1406-ին Յա-
կոբ Ղրիմեցու կազմից:

15. Եզր Ա—նխ. 229ա, Գրք 229ա—32բ (Հա-
մառում):

16. Նեհիլ'—նխ. 232բ (Համառում): Գրք 232բ
(Համառում):

17. Եսթեր'—նխ. 233ա, Գրք 233ա—7ա:

18. Յուլիբ'—նխ. 237ա, Գրք 237ա—43ա:

19. Տալքիբ'—նխ. 243ա, Գրք 243ա—6բ:

20. Մալաք. Գ—նխ. 246բ, Գլ. 246բ, Գրք
246բ—51ա:

21. Մալաք. Բ—Գրք 251բ—5բ (Համառում'
«Մալաք: Ինչ յերկրորդ Մալաքայիցոց՝ վասն քա-
նուցեալ հրոյն ի ժամանակս գերութեանն—Քանզի
ի ժամանակի յորում վարեցան հարքն մեր...»):

22. Եսայի'—Մրգ. 256ա—71բ:

23. Ովսէլ'—Մրգ. 271բ—3բ, Մահ 273բ (տե՛ս
նա՛կ Բ § ա):

24. Ամովա'—Մրգ. 273բ—5ա:

25. Միքիէլ'—Մրգ. 275ա—6ա:

26. Յովէլ'—Մրգ. 276աբ:

27. Արդիու'—Մրգ. 276բ—7ա:

28. Յովնան'—Մրգ. 277աբ:

29. Նաուտ'—Մրգ. 277բ—8ա:

30. Ամբակուտ'—Մրգ. 278աբ:

31. Սովոնիա'—Մրգ. 278բ—9ա:

32. Անգէստ'—Մրգ. 279աբ:

33. Զաբաբիա'—Մրգ. 279բ—80բ (վրջ.՝ ԺԱ, 6
«...և հովվեցիցից զխայշինս»):

Մտերմասն տե՛ս № 187:

Բ. 228աբ [Ման ԺԲ մարգարէից]: ա. 228ա
Ման Ովսէլ'...—Ովսէլ էր ի Բեկեղթղամովթայ...
բ. 228աՄան Ամովա...—Ամովա էր ի Բեկեղթայ...
գ. 228ա Ման Միքիալ...—Միքիաս էր ի Մարով-
թա... դ. 228ա Ման Յովիա...—Յովիլ էր ի զաւակէ
Ռուբենի... ե. 228ա Ման Արդիու...—Արդիու էր ի
Սիրեմայ... գ. 228աբ Ման Յովնանու...—Յովնան
էր ի Կարիաթամաուտ... է. 228բ Ման Նաու-
մալ...—Նաուտ էր ի յեղեկեայ... բ. 228բ Ման Ամ-
բակուտ...—Ամբակուտ էր ի ճեղէ Շմաւոնի... ք. 228բ
Ման Սովոնիա...—Սովոնիաս էր ի ճեղէն
Շմաւոնի... ժ. 228բ Ման Անգէլ...—Ան էր ի ճեղէն
Ղեհայ... ժա. 228բ Ման Զաբաբիալ...—Մա էր
յազգէ Ղեհայ... ժբ. 228բ Ման Մաղաբիալ...—Մա
յետ դարձի գերութեանն...

ԶԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

67ա (Կարմրագիր) ԶՄիքիէլ զաշխատող մա-
տենի:

108բ Փա՛ռք ճեգ, ամենասուրբ Երրորդութիւն,
որ հասուցեր գիմս անարժանութիւն յաւարտումն
գրիս:

130բ Եղբայր ընթերցաւ, [մի՛] մեղադրել,
զի խիստ շտապ էի:

146բ Փա՛ռք... Գրեցաւ մատենան այս ի թու-
[իւն] ԶԲ (1253) ձեռնաբ Միքայիլի զաշանայի,
Արդ, աղաչեմ զամենայն որդիս Նորոյ Միքիէ,
Որ սիրող են այսմ պատուոքանի,
Յիշել զմեզ և զծնաւալսն մեր ի Քրիստոս,
Եւ ինքն Տէրն՝ բարի և ողորմած յամենայնի,
Մեզ և ձեզ ողորմեսցի, և նմա փա՛ռք յամենայնի,
163բ Ողբամ զմեզս իմ:

177բ [Միքիլ ի յա]յս տեղս էաք, նա Պապիաւսն
եկն և եբեր մեզ աւանման, չգիտեմ ուստի:

178ա Զմեղաք մեռեալս և զանարժան գրիչս
Միքա[յ]իլ աղաչեմ լիշել ի Տէր Յիսուս: Գրեցաւ
մատենան այս ի թուականիս մերում ԶԳ (1255),
յամսեանս Հոգտեմբերի ԺԴ-ին յանապատիս յԻր-

կայեմնաւորի, ի փառս ամենակալին Աստուծոյ, որ է արհեսնալ յաւիտեանս: Եւ վասն դառն ժամանակս խիստ շտապով գրեցաւ. ոչ գրիչ պէտ է այրած ոչ գրիւ:

184ա Այս ի՞նչ եղաւ, Տէրն գիտէ:

212բ Յամի եւթնհարիւր[եր]որդի և չորրորդի (1255) եղև զրաւ մատենիս, յամսեանս Հոգեւոր-բերի իՔ, արն յուրաթի, և մինչ էաք ի ցան, որ է վերջին գիր, վաղվադակի հաւ խաւսեցաւ, և մեք գոհութեամբ փառս ի վեր առաքեցաք:

Արդ, գրեցաւ սա ի դառն ժամանակիս, ի թա-գաւորութեանն շեքմոյ, և նորա երեզ ամն էր եր-թալոյն ի Քարաբս: Եւ ես՝ մեղաւորս և անարժանս և անպիտանս, կամաւ իմով մտախոհ եղէ ի գրել զգիրս զայս, և վասն առաւել սիրոյ՝ փոյթ ընդ փոյթ զրեցի, որ ոչ գրի պէտ էմ այրել ու ոչ գրիչ շինե-լոյ զուղեղն, այլ շտապով ի գիրչերի և յամենայն ժամ գրեցի հայեց վատ գրով, որ զերկու տետրն և զերեքն ի մի գրէ, նաև զայս վերջինս՝ ի մի գրէ: Արդ, աղաչեմ սակաւ յիշման արժանի առնել զմեզ և զմերսն՝ վասն սիրոյն Քրիստոսի: Տէր Քրիստոս: ՅՌամանուսնոց գրեցի եւ Միւլ[այն] ք[ա]հ[ա]-նայ ի փառս Աստուծոյ:

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՄԱՏԱԿԱՆ

1. 255բ (Նոտրգիր) զՅակոբ Արիմեցիս՝ զսի-րողս բանի, զսակաւ բանս նշանատր և պիտանի,

որ համառուեցի ընկրկող Մակարայեցոց, զի ի-նիցի առ ձեռն պատրաստ, աղաչեմ յիշել ի Տէր, և դուք յիշեալ իշխի ի նմանէ. ամէն, ի թվին Հայոց ՊԵՆ (1406):

2. 114բ (Նոտրգիր) Ո՛վ հանդիպողք սուրբ Աստուածաշնչիս, յիշեցէք ի Քրիստոս զԽաչատուր միայնակեցն, որ փոքր ինչաւք աւգանկան եղև Աստուածաշնչիս զեղել. Աստուած յիշէ յիւր արքայութիւնն. ամէն, Դարձեալ յիշեցէք զհայրն իւր՝ գԴա-լիք, և զմայրն իւր՝ զՄուրվաթն, և Աստուած յիշէ յիւր մի[լ]սանգամ զպստեանն. ամէն, Ես՝ Ստե-փանոս եպիսկոպոս, զեցի զԱստուածաշնչա ի հալալ ընչից իմ՝ յիշտակ հոգո ինձ և ծնողաց իմոց, թվին ՋՄՁ (1507):

Կենդանորձ 3ա, 116բ, 271բ Գիրքս Սուրբ Էջմիածնաւ է:

Գրչափորձ՝ 1ա (Նոտրգիր) Եւ Լեղն կեանք] Սառայի միէ (Նմանիք՝ 51բ, 106բ),

Եւ Լեղն կեանք] Սառայի միէ (Նմանիք՝ 51բ, 106բ),

170

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՒՆԸ

[Կրիկիայ]

ԳԻԱ—1292

ԳՐԻԳ՝ ԱՍԱՌՈՂ՝ Մսեփանոս Գոյեւեհեցեանց:
ԹԵՐԹ՝ 570. չգրեամ՝ 256բ, 281բ—2ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ՄՄ 12 (Ա 11, Ի, ԻԱ, ԻԵ 14, ԻԿ, ԻԵ—ԼԲ 10, ԽԳ, ԽԸ 18, Մ 2): ՆԻԻԹ՝ մագաղաբ: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ՝ 23X16,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկ-սին: ԳԻՐ՝ բլուրգիւ (նմալ՝ 81ա): ՏՈՂ՝ 52: ԿԱՍՄ՝ դրօշմա-գաղ չազանակալոյ կաշի՝ ղռնեկով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կարմիր քափք:

ՄԱՆՐԱՆԱԿՐԳՈՒԹԻՒՆ—Մովսէս մարգարէ՝ 1բ: Ճ ա կ ե ա ա ա գ ա ր դ՝ 2ա, 288ա, 310բ, 328բ: Լ ռ յ ա ճ ճ ա գ ա ր դ՝ քուսակն (քազով): Ջ ա ռ ղ ա գ ի ռ՝ քոյեղագիր, կենցառա-գիր (մխայն՝ 2ա, 288ա): Գ յ յ ճ ճ ռ՝ կարմիր, կապոյտ, կա-նաչ, սպիկ (1բ), կարմիր, կապոյտ (2ա), չազանակալոյ, դեղն (մեցեցալոյ):

ՊԱՅԱՌԻԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Աւտարան Մտաբնիս: Ժ—ծ Ն ղ : 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), տառացաւ իւրիս բերելի վե-րին կեկեր ընդերկայեակի երկաւակովից: Մագաղայր, Երկ-

սին, սպիտակ երկաթագիր (նմալ՝ Աա): Կարգալ՝ Աբ, Բաթ, Աա, Դա, Գր, Գա, Դբ. Վմի՝ շնոր: Բայց եւ առեմ ձեզ... կեղ-ծաւորէն զի սիրեն ի ժողովուրդս (Ե, 27—Ձ, 5): ՎԺԱԿ՝ քաւաւոր: 1660 թ. ետրագաւաւ և վերակազմաւ: Կազմը Լեզուր մաշտած, Ա փեղկի տախտակը չարագած, կաշին զտառած, փեղկեմերն ընկած:

ԲՈՎԱԼԵԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1. Մնուկդի—Գլ. 1աբ: Գրք 2ա—22բ:

Գրքի՝ 1բ ՎՈՐ ֆո. գոնեա՝ այն ֆոնեգոյն չա-րիստըն է...:

2. Ել՝—Գլ. 22բ—4ա: Գրք 24ա—42ա:

3. Դիտակն—Գլ. 42ա—3բ: Գրք 43—55բ:

4. թիւի—Գլ. 56աբ: Գրք 56բ—74ա:

5. Բ. Օրէնք—Գլ. 74ա—5բ: Գրք 75բ—89բ:

6. Յեսու—Գլ. 89բ—90ա; Գրք 90ա—100բ;
 7. Դատաւոր—Գլ. 100բ—1ա; Գրք 101ա—
- 11ա;
 8. Հոուր—Գրք 111ա—2ա;
 9. Թագ. Ա—Յոքը. (սվասիս) 112աբ; Գլ. 112բ—3ա; Գրք 113ա—26բ;
 10. Թագ. Բ—Գլ. 126բ—7ա; Գրք 127ա—38ա;
 11. Թագ. Գ—Գլ. 138ա—9ա; Գրք 139ա—52ա;
 12. Թագ. Դ—Գլ. 152ա—3ա; Գրք 153ա—65բ;
 13. Մնաց. Ա—Գլ. 165բ—6ա; Գրք 166ա—
- 77ա;
 14. Մնաց. Բ—Գլ. 177աբ; Գրք 177բ—91ա;
 15. Եզր Ա—Գլ. 191ա; Գրք 191ա—8ա;
 16. Եզր Բ—Հանգամանք 198ա; Գրք 198ա—
- 201բ;
 17. Նենսի—Գլ. 201բ—2ա; Գրք 202ա—7ա;
 18. Եսթեր—Նխ. 207ա; Գրք 207ա—11բ;
 19. Յուդիթ—Նխ. 211բ; Գրք 211բ—8ա;
 20. Տովրիթ—Նխ. 218ա; Գրք 218ա—22ա;
 21. Մակար. Ա—Գլ. 222աբ; Գրք 222բ—37ա;
 22. Մակար. Բ—Նխ. 237աբ; Գլ. 237բ—8ա;
- Գրք 238ա—49բ;
 23. Մակար. Գ—Գրք 250ա—5ա;
 Գրքից՝ 249բ սերբերից Մակարեանցիքն լկա է ֆռանգոսի գիրքն;
24. Սաղմոս—Նխ. 256ա (տե՛ս Բ, § 1); Յոքը. 256բ—7բ (տե՛ս Բ, § 2); Նխ. (Եսթիկան) 258ա—9ա; Գրք 259ա—80բ (ունի՛ ափոքր էի);
 25. Առակ—Գլ. 280բ—1ա; Գրք 283ա—91բ;
 26. Ժողովող—Գրք 291բ—4ա;
 27. Երգ Երգոց—Գրք 294ա—5բ (ունի՛ ափտացի);
 28. Իմաստութիւն—Գլ. 282բ; Գրք 295բ—
- 301ա;
 «Գլ. 28 համախմբուած՝ 280բ—1ա;
 29. Յոք—Նխ. 301աբ; Նխ. (Ադիկանացի) 301բ; Գրք 301բ—10ա;
 30. Եսայի—Գլ. 310բ; Մրգ. 310բ—28բ;
 31. Ովսէէ—Գլ. 328բ; Մրգ. 328բ—31ա;
 32. Ամովս—Գլ. 331ա; Մրգ. 331ա—8ա;
 33. Միքիէ—Գլ. 333ա; Մրգ. 333ա—4բ;
 34. Յովէլ—Գլ. 334բ; Մրգ. 335աբ;
 35. Արդիւս—Գլ. 335բ; Մրգ. 335բ—6ա;
 36. Յովնան—Գլ. 336ա; Մրգ. 336աբ;
 37. Նաուս—Գլ. 336բ; Մրգ. 336բ—7բ;
 38. Ամրակում—Գլ. 337բ; Մրգ. 337բ—8ա;
 39. Սոփոնիա—Գլ. 338ա; Մրգ. 338ա—9ա;
 40. Անդէոս—Գլ. 339ա; Մրգ. 339աբ;
41. Ջափարիա—Գլ. 339բ; Մրգ. 339բ—42բ;
 42. Մաղարիա—Գլ. 342բ; Մրգ. 342բ—3բ;
 43. Եսեմիա—Գլ. 343բ; Մրգ. 344ա—65ա;
 44. Բարուս—Թղթ 365ա—6բ;
 45. Ողբ Եսեմիայ—366բ—8ա;
 46. Դանիէլ—Գլ. 368ա; Մրգ. 368բ—75բ;
 47. Յեկիէլ—Գլ. 375բ—6բ; Մրգ. 376բ—95բ;
 «Գլ. 2 § 30—43, 48—47 խորագրուած՝ «Յոքը. 21 Մասն» § 30—43, 48—47 համախմբուած՝ 395բ—7ա. տե՛ս Բ, § 3;
 48. Թղթ Եսեմի—397բ;
 49. Համարաբարուս—Կանոնք 397բ—9ա (նա՛ն լուսանցքային);
 50. Մարտէոս—Գլ. 399ա—400ա; Հմմտ. 400ա; Նխ. 400ա; Ան. 400ա—15ա;
 51. Մարկոս—Գլ. 415աբ; Նխ. 415բ; Ան. 415ա—25բ (ունի՛ «Յարուցեալ»);
 52. Դովսոս—Գլ. 425բ—6ա; Նխ. 426բ; Ան. 426բ—42բ;
 53. Յովնան—Գլ. (Ա—ԺԸ) 442բ—3ա; Նխ. 443ա; Ան. 443ա—54բ;
- Կից՝ «Երբ կնոջն շնացելոյս և ձնք. գրէի. «Քէ կամիս գրէի դստ է կարգի» յ22 համարն է... Պաղատայ ունեմն՝ աշակերտի Յովսանեոս է գրած, որ յետոյ հերձուած խառնեցաւ և խռնեցաւ...»;
54. Գործի Առաւելոց—Յոքը. (սերբ) 454բ; Կի. 455բ; Գլ. 455բ—6բ; Ընթրց. ԺԶ 456բ; Նխ. (սերբեր) 456բ; Ընթրցքն 456բ—7ա; Գրք 457ա—70բ (տե՛ս Մ 187, Ա, § 55);
 55. Թղթ Յակոբայ—Յոքը. 470բ—1ա; Գլ. 471ա; Նխ. 471աբ; Թղթ 471բ—2բ;
 56. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 472բ—3ա; Նխ. 473ա; Թղթ 473ա—4բ;
 57. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 474բ; Նխ. 474բ; Թղթ 474բ—5բ;
 58. Թղթ Յովնանու Ա—Գլ. 475բ—6ա; Նխ. 476ա; Թղթ 476ա—7բ;
 59. Թղթ Յովնանու Բ—Գլ. 477բ; Նխ. 477բ; Թղթ 477բ;
 60. Թղթ. Յովնանու Գ—Գլ. 477բ; Նխ. 478ա; Թղթ 478ա;
 61. Թղթ. Յուդայ—Գլ. 478ա; Նխ. 478ա; Թղթ 478ա—9ա;
 —ԺԴ Թղթի Պողոսի—Յոքը. 479ա—81ա; Վկ. 481ա; Բովանդ. ընթրց. և վկթնց 481ա—4բ; Յ. 484բ;
 62. Ան Հոռուայնցիս—Գլ. 484բ; Նխ. 484բ—5ա; Թղթ 485ա—90բ;

63. Ան Կորեթացիս Ա—Գլ. 490բ. նխ. 490բ.
 Բղթ 490բ—6ա;
 64. Ան Կորեթացիս Բ—Գլ. 496ա, նխ. 496ա;
 Բղթ 496ա—9բ (Բղթ Գ—տե՛ս § 76);
 65. Ան Գաղատացիս—Գլ. 499բ—500ա, նխ.
 500ա, Բղթ 500ա—1բ;
 66. Ան Նփեսացիս—Գլ. 501բ—2ա, նխ. 502ա;
 Բղթ 502ա—3բ;
 67. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 503բ. նխ. 503բ—4ա;
 Բղթ 504ա—5ա;
 68. Ան Կորոսացիս—Գլ. 505ա, նխ. 505աբ;
 Բղթ 505բ—6բ;
 69. Առ. Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 506բ. նխ.
 506բ—7ա, Բղթ 507ա—8ա;
 70. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 508ա, նխ.
 508ա, Բղթ 508ա—9ա;
 71. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 509աբ, նխ. 509բ, Բղթ
 509բ—13բ;
 72. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 514ա, նխ. 514ա;
 Բղթ 514ա—5բ;
 73. Առ. Տիմոթեոս Բ—Գլ. 515բ—6ա, նխ.
 516ա, Բղթ 516ա—7ա;
 74. Առ Տիտոս—Գլ. 517ա, նխ. 517աբ, Բղթ
 517բ—8ա;
 75. Առ Փիլիմոն—Գլ. 518ա, նխ. 518ա, Բղթ
 518աբ;
 —Վերագիր, Թեղադրութ., Նաւաւելութ.—518բ
 (տե՛ս № 187, 444բ);
 76. Ան Կորեթացիս Գ—Կորնթացւոց 518բ—
 9ա, Պողոսի 519աբ;
 77. Յայտնութ. Յովնաննու—Գլ. 519բ—20ա;
 Գրք 520ա—6բ;
 78. Հանգիստ Յովնաննու—527աբ;

Մաւրմասն տե՛ս № 187:

- Բ. 1. 256ա [Նախադրութիւն Սաղմոսաց]—
 Սուրբ և սքանչելի այլ Բատուծոյ մեծն Դավիթ... և
 աղաթք արկէի (այսպէս), և այլ ինչ, որ փոքր ի
 շաւտէ առի զՆազաւմաննս;
 2. 256բ—7բ Յառաջաբան Դաւթի մարգարէի
 Մեկնութեան Աբաւմարի Եսայիականոյ Աղէխանդ-
 րացոյ զամենայն երգոց Սաղմոսաբանացն Դաւթի
 զՆեբրոնակ միտս իւր գտեալ և այլոց յայտնի ցու-
 ցանէ—Փոյթ յոմարութեան եղի ի սրտի իմում...
 3. 395բ—7ա [Ման ժԲ և Դ զիկաւոր մարգա-
 րէից]: 395բ Ա. Ման Նայիայ—Սա էր որդի Ամոմ-
 սայ... 395բ Բ. Ման Ովսէի—Ովսէ էր ի Բեղզմո-
 թայ... 395բ Գ. Ման Ամովսայ—Սա էր ի Թեկուայ...
 395բ Դ. Ման Միլիայ—Միլիա էր ի Մոսովիթայ...

395բ Ե. Ման Յովիայ—Յովէ էր յազգէ Ռոբենի...
 395բ Զ. Ման Արդիւ—Արդիւ էր յերկրէ Սիթա-
 րայ... 395բ—6ա է. Ման Յունաննու—Յունան էր
 յերկրէն Կարիաթաւուսայ... 396ա Ը. Ման Նաւու-
 մայ—Նաւում էր յերկրէն... 396ա Թ. Ման Ամ-
 րակումայ—Ամրակում էր ի ցեղէն Շմաւոնի...
 396ա Ժ. Ման Սոփոնիա—Սոփոնիա էր ի ցեղէն
 Շմաւոնի... 396ա ԺԱ. Ման Անկէի—Անկէաս էր ի
 ցեղէն Դեհայ... 396ա ԺԲ. Ման Զաւարիա—Զաւա-
 րիա էր յազգէն Դեհայ... 396բ ԺԳ. Ման Մաղա-
 րիայ—Մաղաքիաս յետ դարձին... 396բ ԺԴ. Ման
 Նրեմիայ—Սա էր յԱնաթոմիայ... 396բ—7ա ԺԵ.
 Ման Դանիէլի—Դանիէլ էր ի յերկրէ Յուդայ... 397ա
 ԺԶ. Ման Նեբելիի—Նեբելիէ էր ի յերկրէ Սարի-
 րայ...

Դ. 527բ—79բ [Բնագիր զանգանգ]
 —527բ Այլ ինչ կայ յառաջիկայ գիրս—Ա.
 Խրատք ընթերցմանց բովանդակ տարույն... Ի.
 Պատմէն տաւմարի, և ի Հիւզգարիւրակէն, և այլ
 դրուցանի;

1. ա 528ա—31բ Ա. Աստուածայայտնութեան
 ժամկարգութիւն, այլ և բովանդակ տարույն ըստ
 Ընթերցումին և ըստ այլ կարգացմանցն—Յուն-
 արի Ն սրբոյ ճրագայուցին...

բ. 531բ—9ա Խրատք բովանդակ ընթերցմանց
 տանից սրբոց առաւելոց և մարգարէից, և մա-
 տիրոսաց... Վասն դիւրաւ գտանելոյ ըստ այբուբե-
 նից գրեցի զսա—Անտոնի անապատականի՝ Սղ.
 ՃԺԵ...

2. 538ա—40բ Բ. Տաւնացոյ ըստ շարաքոց և
 սակաւ մի Հարցնացոյ—Զկնի Զատիկն երկուշա-
 բաթի հանգստեան. Զգ. ԱԶ. Արհնեալ Ես...
 3. 540բ—5ա Գ. Տաւնէ ըստ Հայոց և Հռոմա-
 յեցոց ամսոց—Նաւասարդի Ա և Աւգոստոսի ԺԱ.
 Տաւն է Յովնաննու Մկրտչին...

Գրչոյ՝ 540բ Եւսեբիոս հմարն, որ ի տողն է, զՆա
 մախն ցուցանէ՝ ըստ Սարկաւաղին Տաւմարի, որ է ա-
 շարժ, և սեն, որ ի տաւնէն է՝ զՆոմոմայեցեանս. 544բ
 Եւսեբիոս Պաթարկիւրոսեան Տաւնն մերոյ Տիմաթի
 Քրիստոսի հ սուրբն Թաթուր Եւ Նաւանիցի ի գիրս, վասն
 զի յայտն է ամենեցուն մերոց, և թէ որ կամեսցի դի-
 տել զլուսաթի. եղաք յԱւգոստոս ի վեցն կատարեն ըստ
 խորհրդոյ իրի Եւ մերս ամսով ուլլ/(545ա) կատարեն,
 այլ՝ որ սահմանեալ է սրբոց հարցն տալեցոցս:

4. ա. 545ա—51ա Դ. [Աղալարմատաց].
 յուսանցնեմում]: Քաւոզ Գրիշրային ժամուն
 պաշտաման, զկնի՝ ԶԵ երէ շրթանցն—Զարթուց-
 նալցս ամենեքեան...

Գրչոյ՝ 551ա Եւ Գրոզ զարգայտին արիւնական
 զորեք զսա Եւ Ես գրեալ էր, թէ որք լեթնեանուն զսա

այլաժողով քանիցն պատահեցէ, մի՛ տղիտութեան վարկեցի կամ աննահանութեան և մի՛ հայկ(551թ) ժարակեցի յաղաղել քան ինչ, զի յարիսակէ Մկենութենէ տեսնես հոսորովս ողորցեալ՝ որ շափ զտաք զի՛ նմանէ քննայն, ր. 551թ—5թ [«Պատարագամտոյց»]. լուսնցնեհում]: Արեւն արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ—Յորժամ կամեսցի քահանայն պատարագ մատուցանել...

5. 555թ—7ա ե. Ի մեծի աւուրն Պենտակոստէին... եւ լսէ զաղապս զայս, զոր ասացեալ է սրբոյն 3ովաննու Ոսկեբերանի ի սուրբ Երեմուրոյին—Ամենակալ անարատ Աստուած...

6. 557ա—60ա Զ. Աղապ Վարդավառն—Աւրհնեալ եւ, Տէր Աստուած ամենակալ, Որդի եւ Բանդ Աստուած...

7. 560ա—1թ է. [Կանոն Զրարհեանց...]: Քարոզ զկնի Աետարանին—Վասն ի վերուստ... (560ա) Արհնութիւն ջրոյ, զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսղի Կեսարու Կապսյաղովկեցոյց—Աւրհնեալ եւ, Տէր Աստուած ամենակալ, Հղաբար...

8. 561թ—3թ Ը. Կանոն Մեծի Հինգշաբաթու Ոտնայալային: Ըստ որում ասաց Յիսուս, քէ արհեակ մի ետու ձեզ: Զոր արարեալ է տեսնել եփրեմի խորին Աստուայ, զոր քարգմանեաց սուրբ դիտապեմն Հայոց Մեծաց Գրիգորիօս Վկայաւէր—Ի տասներորդ ժամուն զկնի կատարմանն սրբոյ պատարագին...

9. 563թ—4ա Թ. Թուրք Կիրոզի եպիսկոպոսի երասաղէմի Վասն երեկոյ ճշանի հաշին յերկնից—Թաղաւորի աստուածասիրի եւ բարեպաշտի...

10. 564ա—5թ Է. Կանոն Նուակառեաց եկեղեցւոյ պղծելոյ յանաւրիեանց եւ շարժեալ սեղանն վերստին հաստատել... եւ եպիսկոպոս ասէ զաղապս—Որ քնդոնելիչ եւ աղաթից...

11. 565թ ԺԱ. Կանոն Նորակերտ քոց... եւ Բանաղին ասէ զաղապս—Աւրհնեալ եւ, Տէր Աստուած մեր, որ ետուր մեզ զպատուիրանս զայս...

12. 565թ—7թ ԺԲ. Կանոն խաչ արհնելոյ... եւ եպիսկոպոսն ասէ զաղապս—Տէր Աստուած անըսկերն, որ եւ միշտ լէութեան...

13. 567թ—8ա ԺԳ. Կանոն զեկարեալ եկեղեցի արհնելոյ... Աղապ—Սուրբ եւ, Տէր Աստուած, եւ ի սուրբս բնական...

14. 568ա—9թ ԺԴ. Կանոն Մկրտութեան... Աղապ ի վերայ երեսայից ճախան զճեմնադրութիւն—Տէր Աստուած մեր, Աստուած բարեբար...

15. 569թ ԺԵ. Կանոն ճաղադուրսին տալոյ... եւ ասէ զաղապս—Աւրհնեալ եւ, Տէր Աստուած ամենակալ, արարիչ ամենայն արարածոց...

16. 570ա—1թ ԺԶ. Կանոն զամենայն վախեանեալ ի հանգիստ յուրաւելելոյ... եւ եպիսկոպոսն ասէ զաղապս—Աստուած յալտենական, անսկիզբն...

17. 571թ. ԺԷ. Արհնութիւն աղի... եւ ասէ զաղապս—Աւրհնեալ եւ, Տէր Աստուած ամենակալ, արարիչ ամենայն արարածոց...

18. 571թ—2թ ԺԸ. Կանոն խաղաղ արհնել... Քարոզ—եւ ևս խաղաղութեան Գոհացարուք զքարեբարէն Աստուծոյ...

19. 572թ—3ա ԺԹ. Խոստովանութիւն Մանասիկ—Տէր ամենակալ, Աստուած Արբահամու...

20. 573ա—578թ Ի. [Պատեղն տամարի, եւ ի Հինգհարիւրական, եւ ալլ գրոցանի (ըստ ցանկի)]. ա. 573ա Պատեղն տամարի Երեւելոց... Կրկնակ ամսոյդ այսպէս—Կալ զամիսն եւ զիր կրկնակն...

բ. 573աթ Պատեղն Հոռոմոց տամարի—Զուգաուրութիւն Հայոց ընդ Հոռոմի—Կալ զաւուրս հայ ամիոյն...

գ. 573թ—4թ Պատեղն տամարի Սաւկաւազին... Կիսակ ամսոցս այսպէս—Կալ զամիսն եւ զիր կիսակն...

դ. 575ա—6ա Զմուտ ՇԼԹ ամաց շրջանիս այսպէս արա (ԺԹ—ամեակ խորանգ)—Կալ զթուական Հոռոմին...

ե. 575ա—6թ [Յաղագս սրբոյ պատմային եւ տեղական լրմանն]—Գովելի է զգուշութիւն ամենայն անձին, որք յարարէն զոյացեալ...

Գրիգ. 576թ «Ի մերում ժամանակի, ի մեծ Թուականութեան 9ե (1281), Հրամանա... արքային ամենայն Հայոց Հեթմե և... եղանակ կաթողիկոսին տեսնես Ստեփանոսի, հանգրծ բարեպաշտան իշխանաւոր, արարեալ ժողով սուրբ՝ թաղով եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց եւ յովոյ գիտականաց, որք առեալ զգիրս Հին եւ Նոր Արհնեաց Աստուծոյ եւ զկանոնայ Հրամանս Երեւելոյն սուրբ ժողովոյն վասն սուրբ Զատիկն, եւ տամարական արուեստի քննութեամբ գտին արտաքս Նզովից ղեկոն, այսում զպարսաւանս տաս պատեմու փառաւորութեան՝ վեցին ի Հինգի փոխելով: Սուրբն այն ժողով ի վեցտասանն տա՝ իրաման ամեն զճատիկ... որում հետեւեցս եւ մեք... Բայց թէ կամիս իմանալ զպատեմոս խանգարան սուրբ Զատիկս... Վասն փոքրագոյն տողոյս ոչ ցրեցեալ... (2—8 բառ անընթեմելի):»

գ. 576թ Ամսամուտ այսպէս (աղիւսակ)—Ամսովն եւ Եօթներակովն ի ներս մուտ...

Ե. 576թ Զմուտ Առաջաւորացս այսպէս (աղիւսակ)—Վերադուրն եւ Եօթներակական ի ներս մուտ...

բ. 577ա Զմուտ Բուն Բարեկեղեղանիս այսպէս

առա (աղիսակ)—Վերադրողն և Բօթնեբեկողն ի ներս մուտ...

բ. 577ա Զմուռ Զատկացս այսպէս (աղիսակ)—Վերադրողն և Բօթնեբեկողն...

ժ. 577բ Զմուռ Վարդապաղոս այսպէս (աղիսակ)—Վերադրողն և Բօթնեբեկողն...

ժա 577բ Զմուռ Լուսնացոցիս այսպէս (աղիսակ)—Վերադրողն և ամսողն, զոր ուզես ի ներս մուտ...

Գրիգ' 577բ -Անշորդ էր Ասագ լրմանցս գրէր աստ. ապա ես յարեմակէն սխալեցայ և յետոյ ի վերայ հասեալ:

ժբ. 578ա Գեօրգայ վարդապետի Բան վասն կանօխ և անգամ լինելոյ Զատկին—Դիցուք սուղ ինչ և վասն տէրոնական լրմանցս լետ և յառաջ խաղալոյ... որ է կէս ատուր սուղ ինչ պակաս ըստ քաննորս ժամուց ատուրն: Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յախտնանս:

21. 579բ [Խրատ Պսակի]—Ցառաջ [յ]որժամ կամիս զայր և զկին պսակել, նաև խոստովանեցոյ զերկոսին... զայս և առնու զթագն և զթաւըն:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ԴԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

255ա Տարտամս յիմաստս սուրբ գրոց,
Որովք սնայ յարբունս տիոց,
Ահա, կարատս սոցին համոց,
Գտայ գերեալ յաւտուր հոգոց,
Ուստի հարեալ սրտին ի խոց,
Եւ տոյրմանս, որ կա յիս բոց,
Զայս սրսկեմ կաթս անձրեոց՝
Զձեռահնաս սուրբ գրոց,
Միթէ՛ գնացիք այսու գետոց՝
Իմ զովասցի ծարաւս ոգոց,
Եւ սփոփեացի յիւրոց ցաւոց,
Սրբեալ տաճար Տեառն աւթանոց,
Այսու յուսով յերկս վաստակոց՝
Կամ ի յուրոց մէջ ի հոգոց,
Զի արծարծեալ ճրագիս իմ բոց՝
Մի՛ խրթնացի յաւտուր հողմոց:

Աւրհնութիւն՝ որ կարգայ, գովութիւն՝ որ լսէ՝
Փա՛ռք տուողին և յիշատակ գրչիս: Որ մեզ ողորմի բանիւ, Քրիստոս նմա ողորմի գործով: ամէն:
|||: |||: | : |||: | : | : |||: |||: |||: (Ժածկագրի տակ մանր կարմրագրով՝ «Մտեմքաճոս») Գոյնեւրիցանց մեղաւոր գրչի:

255ա Կատարեցան Մակարայեցիքն հանդերձ ալլ հնազունաւն և փառս Քրիստոսի Աստուծայ

մերոյ՝ ի ձեռն իմոյ նուաստիս Մտեմքաճոսի, ի Թուին ԶԽԱ (1292):

258ա չ այս ազգ ձևս «որպէս» է և այս — «ամենայն»: Վասն պարկեշտութեան արարի, աղանձմ ներքի:

328բ Զմեղաւոր հողա՛ զՄտեմքաճոս, յիշեալ ի Տէր, ո՛վ սուրբ Իթմերցաւոյ:

526բ Փա՛ռք... որ ներեաց անարժանիս և ետ զարութիւն տկար և մեղաւը լցեալ անձինս՝ մեղաւոր հողայս Մտեմքաճոս Գոյնեւրիցանց, որ թէպէտ և սպասաւորական աստիճանի վիճակեալ էի, սակայն ամաշմ կողմ զիս ի բարձրագունէն, ալլ մականունութեամբ կողմ Գոյնեւրիցանց: Որ լոյժ տոգիւնի սերով, անխոտոր և անշեղելի մտաւ: ի յետին ժամանակի իմոյ՝ ցանկացաւ եղեղն աստուածաւանդ մարգարէական բանից հնոյն և աստուածայաբականին Յիսուսի լուսափառ նոր վարդապետութեան, և իմոյն երկաթ և բազում աշխատութեամբ զփափագ տնկանաց սրտիս լցի, և յանգ հանեալ աւարտեցի զԱստուածաշունչ զիրս բովանդակ, և զալլ պիտանացու և լոյժ հարկաւոր եկիղեցական աւանդութիւն՝ ըստ իմոյ կարողութեանս խոշորագիծ գրով:

Արդ, աղանձմ զամենեանս զհանդիպաւորս, որք ուտէք ի կենաց մասնանայնս մտաւ: և զպատուր ծարաւ հողոյ՝ կենդանաբողիք ջրովս աստուածայնով արբուցանէք, յիշեալիք ի Քրիստոս զհոգեւոր հայրն իմ և լուսաւորիչ՝ զԳեօրգ վարդապետն, և զհամակամ աշակերտ նորին՝ զԽաչատուր, յորոց արինական և զգիրքս գրեցի՝ բազում խնամարկութեամբ ի նոցանէ: Այլ և մեղաւը թաթաւեալ անձին գրչիս՝ մեղաւը Թողութիւն հայոցեք ի Քրիստոսէ, նաև մերն ծնողաց և եղբարց, և քնոց հարազատաց, նաև ուսուցչաց, և սննդակից ընկերաց՝ մեծակալիք ըստ և անմեղծից: Յիշեալիք ի Քրիստոս և զԽաչատ[անդ] քահանայ Տաւրածաղի և զճնաւորն իւր, և զհոգեւոր մայրն իւր, որ բազում գութ խնամեց ցուցեալ է նոցա՛ յիս: Յիշեալիք և զԽաչատ[անդ] արդեանցն կայ ի նիւթ սորին: Յիշեալիք և զվաճեմա՛մ որդի Գեօրգայ, որ աւելեաց ի նիւթ սորին: Եւ Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուածն բոլորից մեզ՝ մեղուցեցիցս, և ձեզ՝ խնդրուցող ի Քրիստոսէ մեղաց Թողութիւն, և ամենայն հաւատով ննչեցեցոցն առհասարակ ողորմեացի: ամէն, և որոց մտաղիւր կամաւք զամէն ասնն: ամէն:

Աւրհնութիւն՝ որ կարգայ, գովութիւն՝ որ լսէ՝
Փա՛ռք տուողին և յիշատակ գրչիս: ամէն: Թուական ԶԽԱ (1292):

557ա Աղայեմ և ևս՝ մեղուցեալ գրիս՝ յիշել զիս զանարժանս, և Աստուած զեզ յիշէ:

577բ Խաւարեցալ բնաբն ի լուսոյ, ո՛վ Հանդիպաւ, յիշեա զեղկելիս՝ զՍտեփանոս Գոյնեբերիցանց ի Տէր:

578բ Զայս չափ զիրքս, որ զկնի Աստուածաշունչ զրոցն յաղեցի, իմ տկար մտաքս յոյժ հարկաւոր համարեցայ: Աղայեմ ներել մեզ, որք տեսանէք զթանձրութիւն զրոցս, այլ ողորմութիւն հայցել մեզ ի Քրիստոսէ, զի և դուք ողորմութեան հանդիպեալիք ի նմանէ, որ է արեւնեալ յափտեանքս. ամէն: Գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց 964 (1292):

ԹԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

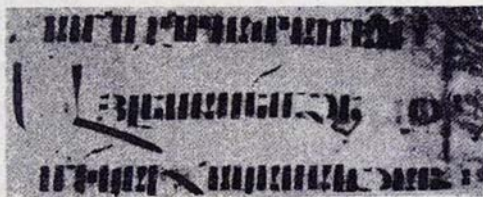
578բ ի կամս Աստուծոյ և շնորհօք նորին, ես Խաչատուր վարդապետս՝ աշակերտ երանեալ հօրն Մօսէսի կաթողիկոսի Հայոց, որոյ հրամանաւ և եղև մեզ ժառանգել զԱթոռս Գաղթան, զսուրբ վասն որ յանուն սրբոյ, առաքելոյս Թովմայի հաստատեալ է, վերստին ետու կազմել զսուրբ մատենանս, որ է շտեմարան ամենայն Կտակարանաց Հնոց և Նորոց անպակաս, և որ անուանեալ կոչի Աստուածաշունչ: Էր սա ի նախնեաց անտի յիշատակ սուրբ Աթոռոյս անշինչ, բայց ի վատթար յոյժ քայքայեալ էր, վասն որոյ ոչ անտես արարաք զհնութիւն սորա, այլ վերստին նորոգեցաք զսա ի թուաբերութեան Տ(Ա)-

րամեանս աղի ի Ռ-կորդի ինսնեորդի և ինսն-յորդում (1650) ամի, ի հայրապետութեան հրեշտակաբնակ սուրբ Աթոռոյս Էջմիածնի տնաւոն Փիլիպպոսի և ի թագաւորութեան Պարսից Շահ-Ապասին Փօթու, և եղաք զսա ի սոյն վասն, յորում և գոյրն || (579ա) յառաջագոյն: Եւ արդ, յերեսս անկեալ աղայեմ զհանդիպողսդ սուրբ մատենիս, յիշեալիք զիս յաղթս ձեր, և մեղաց թողութիւն հայեցէք, աղայեմ, աղայեմ:

Ձեռամբ կազմեալ անարժանի,
Կոչեալ անուամբս չար դպրի,
Ոչ եմ արժան կոչիլ բարի,
Վեհ եմ և ես զդուս չարի:
Արդ, ես՝ Գալուստ ստոր անկէլի,
Ես աղբրսեմ հառաչելի՝
Ձեմզ յիշէք անդղուելի,
Անկնարկելով այսմ բանի:

Գրչափործ (վերակազմող Գալուստ դպրի) Աս... Յարալիւն... տիրացու Մարտիրոս... Յօճան-նէս... Բա՛ իմաստութիւնն հօր ի տան քոյ սիրո իմովս շարալ[ր]եալ:

Գրչափործ Եւ արդ, յերեսս անկեալ աղայեմ զհանդիպողսդ սուրբ մատենիս, յիշեալիք զիս յաղթս ձեր, և մեղաց թողութիւն հայեցէք, աղայեմ, աղայեմ:

[Կիլիկիա]

964—1295

Գրիճ՝ Ստեփանոս: ՄՍԱՅՈՒՎ՝ Հերոմ բազմաբ:
Թեթ՝ 564. չգրեաճ՝ 49բ—60ա, 81բ, 97ա, 297բ, 314բ.
333բ, 340բ, 348բ, 461բ—2ա, 555բ, 582բ (Քերաստ), 664աբ:
ՊՐԱՎ՝ Ա—Եէ՝ 12 (Ա, ԺԼ, Իէ, ԼԸ 10, Գ, Գ 15, Ե, Է—Ժ, ԻԹ 13, ԻԿ 8, Լ, Եէ 11) + 1X2 (1624 բ.): Նեթ՝ մագաղաբ:
ՄՆՍՈՒՌԻԻՆ՝ 22X13,8: ԳՐՈՒՌԻԻՆ՝ Լեկտարն (միսիւն) 497բ.

523բ): Գիր՝ քաղցրի (հմայ՝ 817ա): ՅՈՒՎ՝ 42—52 (Եմեակեան) 45—8): ԿԱՍՄ՝ օսկեղոյմ զազանեղազն կաշի (Ա փեղկիճ՝ Վերափոխումն Աստուծոյն, Բ փեղկիճ՝ Խաչարարիւն), միջուկը՝ տախտակ, առաջը՝ քաղցր, լուսնեակոյրը՝ օսկեղոյն ձաղկաղոյմ:

ՄԱՆԱԴԱՆԱՐԱՆԻ ԹԻՒՆԸ—Տիրապետի մանուկ Ֆիստար գրւ-
կում՝ 270ա, ի լուսանցս—Ովսէլ՝ 381բ, Ամովս՝ 384ա, Միհի՛
380բ, Յովկ՝ 385ա, Արդիու՝ 389բ, Յովան՝ 389բ, Նաւում՝
390բ, Ամբակում՝ 391ա, Ասփոնիա՝ 392ա, Անգլու՝ 393ա,
Զաւարիա՝ 393բ, Մաղափա՝ 397ա, Դանիել՝ 399ա, Երեմիա՝
404ա, Մաաբես՝ 453բ, Մաւելա՝ 485բ, Դովաա՝ չիք, Յով-
նանէս՝ Բաբելոն՝ 486բ: Կի սա ի ա ռ ա ռ Ե՛ 29ա, 60բ,
82ա, 97բ, 109ա, 122ա, 216ա, 285բ, 288ա, 320ա, 454ա,
460ա, 512ա, 524ա, 534ա: Ժ ա կ ա տ գ ա ռ ղ՝ գեթէ քոյր
գրեւի սկզբում: Լ ա ս ա ն ց գ ա ռ ղ՝ քուսակն, կենդանա-
կան, քոյնային, մարդկային: Զ ա ռ գ ա ճ ի ռ՝ քոյնագիր, մա-
ղապի: Գ ա յ Ե Լ Ր՝ կարմիր, կապոյտ, դեղին, կանաչ, վարդա-
ղոյն Լ Եսկի (109ա, 122ա, 279ա, 453բ, 485բ, 486բ առանց
զուգադարձում):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: 562 թերթից կտրուած հանումն մի
հատում: Կազմը ձեռագրից անջատուած, եզրերն ու թիկունքի
մաշումն, հարմանդներն ու զարդերն ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Կ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

- Ա. 1. Մնունդի—Գրք 1ա—26ա;
2. Ելի—Նխ. 26ա; Գլ. 26ա—8բ; Գրք 29ա—
47բ;
3. Ղևտական—Նխ. 47բ; Գլ. 47բ—9ա; Գրք
50բ—62ա;
4. Թիւի—Նխ. 62աբ; Գլ. 62բ—3ա; Գրք. 63բ—
80ա;
5. Բ. Օրէնի—Գլ. 80ա—1ա; Նխ. 81ա; Գրք
82ա—96ա;
6. Յեսու—Նխ. 96ա; Գլ. 96աբ; Գրք 97բ—107բ;
7. Դատատուրի—Գլ. 107բ—8ա; Նխ. 108աբ;
Գրք 109ա—19ա;
8. Հոսիւր—Նխ. 108բ (§ 7-ի յետիւս-ից յետոյ);
Գրք 119ա—20ա;
9. Թագ. Ա—Յոյր. (սվանսէ) 120աբ; Նխ.
(սվիզրեն) 121աբ; Գլ. 120բ—1ա; Գրք 122ա—
36ա;
10. Թագ. Բ—Գլ. 136ա—7ա; Գրք 137ա—49ա;
11. Թագ. Գ—Գլ. 149ա—50ա; Գրք 150ա—63բ;
12. Թագ. Դ—Գլ. 163բ—4ա; Գրք 164բ—77ա;
13. Մնաց. Ա—Նխ. 177ա; Գլ. 177բ; Գրք
177բ—89ա;
14. Մնաց. Բ—Գլ. 189ա; Գրք 189բ—206բ;
15. Եզր Ա—Նխ. 206բ; Գլ. 206բ; Գրք 207ա—
16ա;
16. Եզր Բ—Հանգամանք 216ա; Գրք 216ա—
21ա;
17. Նեմի—Նխ. 221ա; Գլ. 221ա; Գրք 221ա—
7բ;
18. Եսթեր—Նխ. 228ա; Գրք 228ա—33բ;

19. Յուդիթ—Նխ. 233բ; Գրք 233բ—41ա;
20. Տոգրիթ—Նխ. 241ա; Գրք. 241ա—6ա;
21. Մակար. Ա—Նխ. 246ա; Գլ. 246ա—7ա;
Գրք 247ա—64բ;
22. Մակար. Ռ—Նխ. 264բ; Գլ. 265ա; Գրք
265բ—78բ;
23. Մակար. Դ—Նխ. 279ա; Գլ. 279ա; Գրք
280ա—6ա;
24. Սաղմոսի—Նխ. (Եպիփան) 286բ—7բ; Գրք
288ա—318բ (ռնի՝ «Փոքր էիշ»);
25. Առակի—Նխ. 318բ; Գլ. 318բ—9ա; Գրք
320ա—32ա;
26. Ժողովող—Նխ. 332ա; Գլ. 332ա—3ա; Գրք
334ա—7ա;
27. Երգ Երգոց—Նխ. 337աբ; Գրք 338ա—9բ
(ռնի՝ «Գիտացիւն»);
28. Իմաստութիւն—Նխ. 339բ; Գլ. 339բ—40ա;
Գրք 341ա—7ա (կից՝ 347աբ, տե՛ս Բ. § 1);
29. Յոբ—Նխ. 347բ; Նխ. (Աղիկառնացիոյ)
347բ—8ա; Գրք 349ա—58բ;
30. Եսայի—Նխ. 359ա; Գլ. 359աբ; Մրգ.
360ա—81ա;
31. Ովսէլ—Նխ. 381ա; Գլ. 381ա; Մրգ. 381բ—
4ա;
32. Ամովս—Գլ. 384ա; Մրգ. 384ա—6բ;
33. Միհիէլ—Գլ. 386բ; Մրգ. 386բ—8ա;
34. Յովկ—Գլ. 388ա; Մրգ. 388ա—9ա;
35. Արդիու—Գլ. 389ա; Մրգ. 389աբ;
36. Յովնան—Գլ. 389բ; Մրգ. 389բ—90ա;
37. Նաւում—Գլ. 390բ; Մրգ. 390բ—1ա;
38. Ամբակում—Գլ. 391ա; Մրգ. 391ա—2ա;
39. Ասփոնիա—Գլ. 392ա; Մրգ. 392աբ;
40. Անգլուս—Գլ. 392բ; Մրգ. 392բ—3բ;
41. Զաւարիա—Գլ. 393բ; Մրգ. 393բ—7ա;
42. Մաղափա—Գլ. 397ա; Մրգ. 397ա—8ա
(կից՝ 398ա, տե՛ս Բ. § 2);
43. Դանիէլ—Նխ. 398ա; Գլ. 398աբ; Մրգ.
398բ—406բ;
44. Երեմիա—Նխ. 406բ; Գլ. 406բ—7բ; Մրգ.
408ա—29բ;
45. Բաբելոն—Թղթ 429բ—31ա;
46. Ողբ Երեմիայ—Ողբ 431ա—3ա;
47. Եզրիէլ—Գլ. 433աբ; Նխ. 433բ—4ա; Մրգ.
434ա—51ա;
48. Մաթթէոս—Գլ. 452բ—3ա; 2Ճձյնք. 453ա;
Նխ. 453ա; Աւ. 454ա—64բ;
49. Մարկոս—Գլ. 464բ—5ա; Նխ. 465ա; Աւ.
466ա—73ա (ռնի՝ «ճարտիցեալ ծիսուս»);

50. Ղուկաս—Գլ. 473աբ, նխ. 473բ, Ա. 474ա—85բ:

51. Յովնան—Գլ. 485բ—6ա, նխ. 486ա, Ա. 487ա—95բ:

«Իբր կնոջ շնացիոյն» դրուած է ի զիսի սկզբում՝ 480ա. «Հայտ շնորհ Տնանն յցանկիաց յստի ժամանակագրէ՛ թէ ի ՚նորայնցի Անտարանէ՛ ստիս ընկալաւ: Կկեղեցի, Վասն տայեթիկ և ոտքեթի պատշաճ համարեցա՛ կարգի ընթացից Յովնանն: Անտարանիս, զոր յիշատակէ յորորդ զպրոթիան ի՞ զիսիս՝ բանի: Պապիայն»:

52. Գործք Առաքելոց—Յոչբ. (Քրիստ) 496աբ, Դիր 496բ, Գլ. 496բ—7ա, Ընթերց. ԺԶ 497ա, նխ. (Վերջոյն) 497ա, Ընթացքն 497բ, Գրք 498ա—509բ (տե՛ս № 187, Ա. թ 55):

53. Քրք Գալովբայ—Յոչբ. 509բ, Գլ. 509բ—10ա, նխ. 510բ, Քղթ 510բ—1բ:

54. Քրք Պետրոսի Ա.—Գլ. 512ա, նխ. 512ա, Քղթ 512ա—3բ:

55. Քրք Պետրոսի Բ.—Գլ. 513բ, նխ. 513բ, Քղթ 514ա—5բ:

56. Քրք Յովնաննու Ա.—Գլ. 515ա, նխ. 515ա, Քղթ 515ա—6բ:

57. Քրք Յովնաննու Բ.—Գլ. 516բ, նխ. 516բ, Քղթ 517ա:

58. Քրք Յովնաննու Գ.—Գլ. 517ա, նխ. 517ա, Քղթ 517ա:

59. Քրք Յովնայի—Գլ. 517բ, նխ. 517բ, Քղթ 517բ—8ա:

60. Աղեւս երաղի—518ա:

—ԺԺ Քրքի Պողոսի—Յոչբ. 518բ—20ա, Վժ.

520ա, Բովանդ. ընթերց. 520ա—3ա:

61. Ան Հոռովայնցիս—Գլ. 523ա, նխ. 523աբ, Քղթ 524ա—8բ:

62. Ան Կորնթացիս Ա.—Գլ. 528բ, նխ. 528բ—9ա, Քղթ 529ա—3բ:

63. Ան Կորնթացիս Բ.—Գլ. 533բ, նխ. 533բ—4ա, Քղթ 534ա—7ա:

64. Ան Կորնթացիս Գ—Կորնթց. 537աբ, Պողոսի 537բ—8ա:

65. Ան Գաղատացիս—Գլ. 538ա, նխ. 538ա, Քղթ 538բ—40ա:

66. Ան Եփեսացիս—Գլ. 540ա, նխ. 540ա, Քղթ 540ա—1բ:

67. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 541բ, նխ. 541բ—2ա, Քղթ 542ա—3ա:

68. Ան Կղոսացիս—Գլ. 543ա, նխ. 543ա, Քղթ 543բ—4բ:

69. Ան Բեսաղոնիկեցիս Ա.—Գլ. 544բ, նխ. 544բ, Քղթ 544բ—5բ:

70. Ան Բեսաղոնիկեցիս Բ.—Գլ. 545բ, նխ. 545բ—6ա, Քղթ 546աբ:

71. Ան Եփեսացիս—Գլ. 546բ—7ա, նխ. 547ա, Քղթ 547ա—50բ:

72. Ան Տիմոթեոս Ա.—Գլ. 550բ, նխ. 550բ—1ա, Քղթ 551ա—2ա:

73. Ան Տիմոթեոս Բ.—Գլ. 552ա, նխ. 552աբ, Քղթ. 552բ—3բ:

74. Ան Տիտոս—Գլ. 553բ, նխ. 553բ, Քղթ. 554ա:

75. Ան Փիլիմոն—Գլ. 554ա, նխ. 554ա, Քղթ. 554աբ:

—Վերագիր, Քնարդուր, Նաւարկուր. 554բ (տե՛ս № 187, 444բ):

Բ. 1. 347աբ Յիշատակարան [Առաւանգն Սողոմոնի ներսիսի Շնորհալոյ, ծայրակալ՝ զԱ—Քճ]—Աստուածեղծն հոգովն ի սմա, ինդաղորթիւն աւուրն արքա... (վերջում. «Ներսիսի կաթողիկոսի սրբոյ է բանս, և նորին համանուն և դաստիարակեալ աշակերտի գրեալ»):

2. 398ա [Ոտանաւոր ներսիսի լամբրանցով՝ ի կնարարածի ԺԲ մարգարէիցն]—Ջոր մարգարէքս սպաննացան, Նրուսաղէմի յորժամ մեղան... Վալիկելոյ գտցուր արժան:

Մատենիս լուսանցքներում կան այլ ձեռագրահատկութիւններ (տեսաւարներ, վկայութիւններ, բնագրային նշաններ կէն): Հաս. Ս. Քալանթարի. Աստուածաշնչի Ոսկանեան Հրատարակութեան հիմնում դրուած է այս ձեռագիրը, և եղած նշաններն էլ կատարուած են Ոսկան Երևանցու կողմից: (Եղեմիածին, 1988, ԺԱ—ԺԲ, էջ 88—129):

ՅԵՐԱՅԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԾԻԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 47բ (Ստեփանոս գրչի) Զբարեպաշտ արքայն Հայոց զԷթրով՝ զԵնդեղեղով Աստուծոյ բարձրացուցանալուն և զվարժեալն ամենայն իմաստութեանց, յիշման արարէք զսա, ով ոք ընթեռնոյք զսա կամ արիւնակէք, զի ստացաւ զսա յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց՝ յաստիս և յապառնումն՝ նաև զիս՝ զկարկամեալս մեղաք զՍտեփանոս՝ զզոր սորա, և զծնողն իմ, և զզարմն մի՝ մոռանայք, այլ յիշեցէք, զի յովժ աշխատեցայ ի գրելն սորա, և Աստուած յիշողդք յիշէ. ամէն:

241ա Ո՛հ, աղաչեմ յիշել զմեղաւոր զՍտեփանոս (նման՝ 381ա, 384ա, 515ա, 518ա):

286ա Զստացող սուրբ մատենիս՝ զբարեպաշտ թագաւորն մեր զԷթրով և զծնողն իւր յիշեցէք ի

սուրբ աղաթիւ ձեր, նաև զիս՝ զմեզապ լցեալ զգրող սորա զՍտեփանոս, և զծնողսն իմ, և զզարմ:

464ր Ռ՝վ դասք սուրբ լուսեարամբց, որք ընթևո- նոյք զստ կաւմ արիւնիակէք, յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրապալլ յազալթս ձեր զստացող սորա՝ զամե- նաաւրհնեալ և զբարեպաշտ արքայն Հեթում, հան- դերձ ամենայն զարմիւք կենդանիւք և մեռելովք: Նաև զիս՝ զսեւացեալս և զկաշկանդեալս մեղաւք զՍտեփանոս՝ զգրողս սորա յիշեցէք, և ծնողսն իմ, և Աստուած զյիշողք՝ յիշէ. ամէն:

497ր Ռ՝վ տէր իմ արքայ Հեթում, աղաչեմ յիշեա՛ ի սուրբ աղաթս քո՝ զմեղաւոր գրող սորա զՍտեփանոս ըզծիրացեալս մեղաւք, զի յոյժ աշ- խատեցայ ի գրելն սորա, մանաւանդ ի ցանկերս կարի խիստ աշխատեցայ:

561ր Աւրհնութիւն՝ որ կարդայ, գովութիւն՝ որ լսէ, փա՛ռք տաւադին և յիշատակ գրչիս. ամէն: Թուակ[անին] ԶևԴ (1295) գրեցաւ:

2. 561ր (Հեթմոյ Բ թագաւորի)

Որ ծառայեալս եմ բիրտ ատիտից,
Կապեալ տոռամբ շար շըղթայից,
Առ ի մեղաց գովով տիրեալ,
Եւ ներհակաց ներքոյ անկեալ:
Յիս յարձակմունքն անասնական՝
Իշխեն մտացըս բանական,
Եւ ըստ նեխեալ գերեզմանին,
Բրոտով արտաքոյս իմ պաճուճին:
Հեթում անուամբ լոկ թագաւոր,
Ներքո աղքատ և պարտաւոր,
Քանզի կոչիմ իշխան Հայոց,
Բայց ես իշխիմ յախտից իմոց:
Հոգոյս ցաւոց դեղ յարակայ՝
Ձայն հեծութեան զգիրս այս ստացա,
Ինձ ողբալոյ լինել սատար,
Մուլիս խթիլ միշտ անբաղար:
Ընդոստոցիւ թմրեալս ոգւոյ,
Իջրու խըթան հեղզ անասնոյ,
Կամ հեղեղաւ ընկղմելո՛ւ,
Ճեղ ի ցամաք զձեռն իւր ձգելոյ:
Ստացա անկեալս ես շարաշար,
Կամաւք ի սուզ անմիխթար:
Պատճառ սովին զԱստուած յիշել
Եւ ընդ Դաւթի ուրախ լինել:
Սա և յապալս գոլ յիշատակ՝
Ինձ և իմոցն առ հասարակ,
Եւ ի լինել պատճառ բարեաց՝
Ձեզ աղաթիւ պարապողաց:
Որոյ գրութիւնս աւարտեցաւ:

Մինչև մեր ամացըս թիւ լցա՛ւ՝
նաթիւ հարիւր ընդ քառասնի
Եւ այլ շրեց Հայոց թուի (1295),
Յորում ի սոյն ժամանակի
Պէս պէս տեսաք գործ յիշելի,
Ջոր ի նախկի սկսեալ սկըզբանց՝
Համառուսեմք ձերոց անձանց,
Մերոյ տոհմիս որ Հայկազնի,
Իշխանութիւն այն մեծ նախնի,
Ի յայլազգեաց ստրկացեալ
Եւ բուն գաւառն իսպառ քանդեալ:
Ձայն հեղեղ Ռորէն գերծեալ,
Որ ի Գաղպայն զարմէ սերեալ,
Իբրու զտապանն զայն զնո՛ր՝
Սրաց զերկիրս այս մեր տոհմի:
Սա զկոստանդին ծեաւ որդի՝
Ջհալը Թորոսի եւ Լէոնի,
Եւ հայր զորդի փոխանորդեալ,
Յետ Կոստանդին Թորոս տիրեալ,
Ապա Լեոն պայաջատէ,
Այն որ երեք որդաւք ծաղկէ,
Քանզի Թորոս և Ստեֆանէ՝
Ընդ Մլեհի ծնան ի նմանէ:
Յետ տիրելոյ միմեանց զկնի,
Սնաւ Ստեֆանէ երկու որդի,
Ջորէն երեք, որ նախ տիրեաց,
Ապա Լեոն, որ յաջորդեաց:
Սա զխափանեալ թագըն նախնի
Նոր նորոգեաց մերոյ ազգի,
Որպէս Պարոյրն որ դրոսատի,
Թագաւորեաց քաչս այս արի:
Զպպէլ զշխոյ՝ դուստըր սորա,
Ջուգեայ տիրեաց ըզնի ինքաւ,
Սա արքային Հեթմոյ լծեալ՝
ՋԼեոն արքայ հայրն իմ ծնեալ,
Որ վասն ազգիս մեր և երկրի
Ջանձն իւր զնելով՝ լոգաւ գերի:
Իսրայելի զոյգ պատուեցաւ,
Յեզիպտեսէ տերամբ դարձաւ,
Ի բազմահոյլ ծփանս յաւեց,
Յորում աշխարհ կայր յայլազգեաց,
Եւ մանաւանդ ի գոռոզն՝
Յեզիպտացոց բոնաւորէն,
Որ շուր ըզմեալք դրացեաց տիրեաց
Եւ զՍեմիոփ ձեծն աներեաց:
Ջբազում ամրոցս ըմբռնելով
Եւ զքրիստոնեայս կոտորելով:
Որ և յաշխարհ մեր արշաւէր,

Երիցս անգամ զայս զոն գործէր:
Սակայն պահել հայրն իմ շանաց,
Ջաղզս և զերկիր յիս փոխանցեաց:
Իսկ առ ինն յաճախեցին
Սեծ արհալիրք երկիւսագին,
Ջի թշնամիքն զարացեալ
Եւ Տրապալիւնց Նախկին տիրեալ:
Եղև խաւար մեզ անհնարին,
Անմխիթար սուգ ցաւագին,
Քանզի առին զքաղաքն Ալֆա
Եւ ըզբոլորն որ ընդ նմա:
Տեսին թէ չէ ոք ազնական,
Եւ ոչ ինքեանց ինչ ներհական,
Ջի յորս էաք մեք ապաստան՝
Ազգ նետողացըն հեղգացան:
Ջայս առաւել յոխորտացեալ,
Ջմեզ որսային զազանագեալ:
Որք զարս անթիւ զոմարեցին՝
Ջնչել զմեզ ամենկէն.
Որպէս առիծ մոքնչելով,
Ջմեզ յորովայն համարելով,
Ջի այն գթած Տէրն այց առնէր,
Ջազգս և զգաւառ հրաշիք փրկէր,
Եւ այսորիկ միջնորդ լինէր,
Որ մեր գթած նախահայրն էր:
Գովոճաբար մեզ վշտակեցալ՝
Գրիգորիոս սուրբն երանեալ,
Որ վասն մեր կրեաց նախկին
Ջիրս տանջանաց և զվիրապին:
Այժմ ըզմեղաց մեր պատուհաս՝
Ըզգան խրատուն արժանահաս,
Ի բաց ի մէջ առ դարձուցեալ՝
Յինքն և յաթոռն իր ընկալեալ:
Հովին եղ զանձն ընդ ոչխարաց՝
Մատնեալ զոսկերս իւր նշխարաց:
Քանզի գոռոզն այն || (562ա) խոտորէր
Եւ զողեակ հարբն պաշարէր,
[Ա.]սեմ ըզկլայն Հռոմայակաճ՝
Ջհայրապետաց մեր նստարան,
Հոր և յիշելն ի ոքբալի,
Աղէտ, կսկիծ, ծառ դողալի:
Քանզի տիրեալ՝ ի սուր մաշէր,
Ողորմելի գերիս վարէր.
Սա Բուզարդան նոր կատաղէր,
Քանզի զտաճարն հողեհէր,
Ջհայրապետն սուրբ զըզվէր,
Ըզսրբութեան Կահն գերէր,
Որում և թթաւ աշուն յայտնէր՝

Ընդ Բաղդասար զնա տարագրէր:
Մինչդեռ հարճիւքն իւրովք լրբէր՝
Պղծել զանաթսն այն որ սուրբ էր:
Քանզի ըզփոխն էառ յանձին՝
Որպէս տագնողջ տապանակին,
Եւ այժմ կան զեռ հարստեանալ,
Անձամբք յանձինքս բաժանեալ:
Իսկ մեք շնորհիւ պահեալ եղաք,
Որպէս ճնճողիկ յորսոյ զերծաք,
Ջի որոգայթըն փշրեցաւ,
Որով արհնեմք ըզգութն անբաւ:
Պատմեմ ալ ինչ յիշելի՝
Ի մերս զեղաւ ժամանակին,
Պատմել որդոց ձեր ըզկնի՝
Ի յարինակ ըզգուշալի:
Ջթառասուն և մի թուի,
Որ ընդ անթիւնցն է հարիւրի (1292),
Եղև ոմանց յամառութիւն,
Ի սուրբ Զատկէն մոլորութիւն.
Որք և ամալթ չհամարէին,
Ջի ընդ նեստորսըն դասին,
Եւ լընթանուր եկեղեցոյ՝
Պատառին յախտ հերձուածոյ,
Քանզի զվեց Ապրիլէլին,
Որ ճշմարիտ էր ար Զատիկին,
Ի բաց թողուլ բաշաղէին,
Ջերեքտասան արն ընտրէին:
Իսկ մեք զուղիղն դատեցաք՝
Լինել ժողով յաւժարեցաք.
Քննել ըզգիրս աղայեցաք,
Եւ զոր ստուգի յանձին կալաք:
Յայնժամ եկեալ ի միասին՝
Հանուր լըմամբ եկեղեցին,
ՋԱստուածաշունչ գիրս քննեցին,
Ջրանքս սուրբ հալքն ի մէջ ածին:
Եւ անդրստին ճշգրտեցա՝
Արդարութիւն խիւրդին ցոցաւ,
Որով հրաման կանոնեցաւ:
Տաւնել ի վեցն հաստատաւ:
Քանզի սուրբ գիրքըն Մուսիսի՝
Հլորեքտասան արքն լուսնի
Տաւն ցուցանէ հրնոյն Զատկի.
Եւ այս բազմաւք անդ հաստատի:
Իսկ Նոր Կտակալ աստուածային,
ՋՅիսուս ասէ զալ ի Զատիկին,
Եւ անդ խալեալ յալգ որբաթին,
Յարեաւ յետ այնմ ի յերորդին,
Որով թէ արլըն հին Զատկի՝

Պատահեցէ կերակէի:
 Զի խաչելոյն ար հանդիպի,
 Փոխի ի միսն որ զգկնի:
 Ապալ թէ մէջ շաքաթու գա,
 Հուպ կիրակէն իւր զատկանայ:
 Որպէս կանոնէ ի նիկիւ,
 Եւ ամենայն հարց ըստ նորա:
 Եւ զայս Կիրոնդ ասէ յայտնի՝
 Ընդ այլ բազմաց հարցն խմբի,
 Զի խաչելոյն ար Քրիստոսի
 Զորքստասան դիպաւ լուսնի:
 Զայս Դիոնէսիոս պատմէ,
 Եւ Եմսերի քաջ վկայէ,
 Եւ միւս Կիրոնդ համառայնէ,
 Ի վեցստասան զյառնելն ասէ,
 Զորքստասան էր յայս ամի՝
 Յարեն մեծի շորքշաքթի,
 Ուր և հրէից բոլոր խմբի՝
 Տեսաք առնել ըստն Զատկի:
 Իսկ կիրակէն որ զգկնի՝
 Ութ և տասանց ար էր լուսնի:
 Գնացեալ ազատ լամենայնի,
 Աւր յարութեան էր ստոյգ Զատկի:
 Զայս իմաստաւոր յոյժ քննեցաք,
 Յաստեղազէտքն քաջ հարցաք,
 Յետո զլուսինն ալաք տեսաք,
 Թէն զրաւք վաղ հաստացաք:
 Այլ և հրէից ճշմարտեցաւ,
 Զի հինկ շաքաթն լրացաւ:
 Ի շաքաթ մեծ լրումն եղաւ,
 Ուղեղ Զատիկն տանեցաւ,
 Յորում բոլոր ազգք որ ի նոյն,
 Միաբանեալ եղեն ուղղոյն:
 Արդ, զզպատմեալս սակաւուք,
 Եղբարք, սիրով ընկալարուք,
 Եւ զմեզ խաչելի մի՝ մոռանայք,
 Որք յաղաթին քաղցրանայք:
 Եւ մանաւանդ զգնողսն զիմ
 Յիշել, ո՞վ տեսաք, առ ձեզ ժողիմ,
 Անդ արքայաւորն իմ լեռնի,
 ԶԿեռած դշխոյ՝ մայրն իմ բարի,
 Բոլոր նախնիսեալ զոր զգկնի,
 Համայն զարմիւք ազգատոհմի,
 Մաղթեմ հայցել Տեսուն Յիսուսի՝
 Տալ քառաթիւն մերոյն պարտի:
 Եւ ձեզ կրկին փխարարեցի
 Ողորմութիւն անգրաւելի:
 Զի մեզ և ձեզ առատասցի՝

Ցաւը վրտակաց նորա շնորհի:
 Աւհեմ զգնա ընդ Հաւրն իւրում,
 Եւ ընդ Հոգւոյն իւրո սրբում:
 Միշտ և յաւիտ և յապառնում՝
 Զերիսն ի մի բնութեան նոյնում:

ՅԱՇՏԱՆԱԳՐԱՆ ՅԵՏԱՅԱՅԻ

1. 562թ (ԺԴ դ., լուսացում) ...զԱլէքսն յիշեցէք ի Քրիստոս:

2. 563ա Փառք... Ի թուականութեանս Հայկազեան տումարիւ հազարերորդի և թասաներորդի երրորդի (1624), ես վերջինս ի բնաւիցս և տրուպս ամենայնի, տղխեղծ և փցնամիտ բանի սպասաւորըս՝ Արիստագէս լոկ վարդապետ [յ]որբորբուհայ, ցանկացաւ եղէ Աստուածաշունչ սուրբ գրոցս, և ելի ի խնդիր սմին մեծաւ փափագանաւ, մինչ զի հինգ և վեց ամ ի պանդխտութիւն շրջեցաւ վասն սորա, միթէ լիցի, զի հասից փափագանաց իմոց, Ապա նա, որ ամենայնի կարողն է և ծածուկ սրտից և խորհրդոց քննողն և անեղկբայ խնդրողաց ըղձից լցուցանողն, ըստ խոստմանն՝ ինդրեցէք և անընդունօք, հասոյց զյիս տենչանաց իմոց և ելից զփափագն իմ, Վասն զի յորժամ գնացաք ի Տիգրաւանկեւ, կամաքն Աստուծոյ պատահեաց մեզ Աստուածաշունչ սուրբ գիրքս՝ մեծագին և բազմաժայի:

Ստացա զսա ի վալելուսն անձին իմոյ
 Եւ առջեւորդ հոգւոյս իմոյ,
 Զբաղմանց զսիրտս իմ սրբելոյ,
 Հոգւոյն Սրբոյ պատրաստելոյ,
 Յիշատակ բարի մնալոյ
 Տէր Կիրակոս՝ հաւրն իմոյ,
 Եւ Հովսէփսիմէ՝ մաւրն իմոյ:

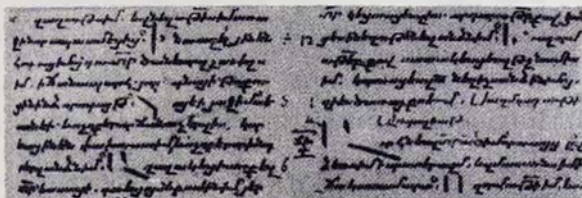
Արդ, ստացա զսա լիշատակ բարի հոգւոյս իմոյ և եղբարն իմ՝ Վրբանիսի, և պահեցէք Քրիստոս զինքն անփորձ, հանդերձ որդուն իւրով Կիրակոսիւն. ամէն, եւ ծնաւալացն իմոց՝ տէր Կիրակոսիւն, և մայրն իմ՝ Հովսէփսիմէ, որ մականուն Կուլեան կոչի, որ հանգուցեալ են ի Քրիստոս, և այլ եղբարքն իմ, որ աստեպոս փոխեալ են՝ Ստեփանեոսն և Խորշալն և Յուսիկն, և ամենայն արեանառու մերձաւորքն իմ յիշեալից ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր, ո՞վ սուրբ ընթերցաւք կամ արինաւաւք, իլ (564թ) միով Տէր ողորմիայիւ և Հայր մեղայիւ, աղաչեմ զձեզ, և դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ. ամէն, եւ առաւել աղաչեմ, ո՞վ սուրբ ընթերցաւք, յիշել ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զհարազատ և զսիրաշունչ աղա-

կերտն իմ՝ զտէր Թաղէոն, որ բազում աշխատանս կրեաց ընդ իս, մինչ որ ստացայ զսուրբ Աստուածաշունչս, որոյ զվարձն ի Քրիստոսէ առէն. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի մարքաբայլ աղաթս ձեր զմահոսի Մելիֆէնէ և զորդիսն իւր՝ զԱստուածաւորեւ և զեռնանան, և Լժմբգն և ծնաւս իւր, որ ետ կապել զսուրբ Աստուածաշունչ գիրքս, և արդար վաստակոց իւրոց ետ զկապելէն իւր հոգոյն համար, զորոյ զգոխարէնն ի Քրիստոսէ առցէ ի միւսանգամ գայտեանն Քրիստոսի. ամէն:

Ընդ յառաջին աշխատողացն և ստացողացն սուրբ Աստուածաշունչ մատենիս, յիշեսիք և զիս՝ զՄելիֆէտք [ղպիր] և զուսուցիչն և զգաստիարա-

կողն իմ՝ զՄելիֆէտք վարդապետն, որ են տեղո Սեփաստիացի, որ հանդիպաք ի Ըստամա[պ]օլ և զԱստուածաշունչ գիրքս ետ ինձ կապել Արիստագէս վարդապետն Խարբերքի, ի Դայաքիս, ի զուրն Սուրբ Խաչին և Սուրբ Լուսուրջին, թվին Հայկազնեայ տումարիս ՌՉԳ (1624). Աստուած բարով վայելել տացէ իւրն: Աղաւթմ, աղագնմ զպատահողքոց այս սուրբ մատենիս, որ զիս՝ զհոգս և զփոշիս զՄելիֆէտք դպիրս ոչ մոռանայք յիշել ի սուրբ աղօթս ձեր՝ ընդ առաջին աշխատողացն. ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

3. 564ր (ԺԺ դ., շղագիր) Գիրքս է Սրբոյ Մայր Աթոռոյ էջմիածնի:

181

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱՅԱՇՆՁԻ

ՄԼԷՂ

ՉԽԴ—1285

Գրեց՝ Յովնանէն իմ: ԿԱՍՄՈՂ՝ Հայրապետ իմ: ՍՅԱՅՈՂ՝ Լեւոն և Թառս իմ: (Եղբարք):

Թերթ՝ 306. Ղըրտած՝ 2ար, 24ր—6ր, 112ր, 300ր, 306ր: ԳՐԱՎ՝ $1 \times 2 + 80$ (պրակաթիւնք յետադոյն և խիտ սեպ). պայմանակաճօրէն Ա—Լ) $\times 12$ (Ժ, ԻԺ 2, ԻԸ 5, ԻԷ 7, ԻԽ—ԻԶ 8, ԺԵ, Լ 9, ԺԶ, ԻԸ 10, ԺԳ, ԺԴ 11, Է, Ի 13, ԺԺ 14): ՆԻԺԺ՝ բուլք: ՄԵՍՈՒՆԻՆ՝ 25×16 —17 (1—278, 284—98), 22,5 $\times$ 16 (278—88, 289—306): ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Երկրին (ԺԶ—ԺԷ զգ. Եռագոյն, միասին՝ 3ա—24ա, 89ար, 278ա—88ր, 301ա—0ա): ԳԻՐ՝ բարգիւր (Եմօլ՝ 30ա, Եռագոյն՝ Եռագիւր՝ 1ա—24ա, 89ար, 118ա, 278ր—83ր, 301ա—8ա): ՅՈՂ՝ 30 (տեղ. տեղ՝ 23—45): ԿԱՅՄ՝ դրօշմագրգ ջաղանկագոյն կաշի. միջակը՝ ապխտակ, տատաղ՝ կաղարտ կատ:

Մանրանկարչութիւն—Կ ի ս յ յ ա ռ ա լ՝ 113ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա զ զ՝ 42ա, 57ա, 87ա, 72ա, 77ա, 81ա, 86ա, 88ա, 90ր, 102ա, 106ա, 161ա, 164ր, 278ր: 1 ա լ ա յ ա ճ զ ա զ ա զ զ՝ բուսակն: 2 ա լ ա զ ա զ զ՝ հանգուցադր, բռնագիւր: Գ ա յ լ լ ա լ լ ա լ՝ կարմիր:

ՎիճԱՎ՝ անքատաւ: Թերեք բամբակեղեմ, խոնեղած, ցեցակիր, խնամաթիւնք գունամիստած: Փանկց Եռագոյն և վերակազմած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Յայտնութիւն Յովնանէն—Յոչր. 3ար, Գլ. 3ր—4ր, Գրք 5ա—20ր:

1ար տե՛ս Բ, § 1—2.

2. Հանգիտ Յովնանէն—20ր—3ա:

23ա—4ա տե՛ս Բ, § 3:

—ԺԻ Թղթ Պօղոսի

3. Առ Հռոմայեցիս—Թղթ 27ա—41ր:

4. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 41ր—2ա: Թղթ

42ա—56ր:

5. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 56ր, Թղթ 57ա—66ր (Թղթ Գ տե՛ս § 31):

6. Առ Գաղատացիս—Գլ. 66ր, Թղթ 67ա—72ա:

7. Առ Եփեսացիս—Գլ. 72ա, Թղթ 72ա—7ա:

8. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 77ա, Թղթ 77ա—81ա:

9. Առ Կղոսացիս—Գլ. 81ա, Թղթ 81ա—4ր:

10. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 84բ, Թղթ 85ա—7բ,

11. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 88ա, Թղթ 88ա—9բ,

12. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 89բ—90բ, Թղթ 90բ—101բ,

13. Ան Տիմոթեոս Ա—Գլ. 101բ—2ա, Թղթ 102ա—6ա,

14. Ան Տիմոթեոս Բ—Գլ. 106ա, Թղթ 106ա—9ա,

15. Ան Տիմոս—Գլ. 109ա, Թղթ 109ա—11ա (նշում՝ «Տիմոթեոս»),

16. Ան Փիլիմոն—Գլ. 111ա, Թղթ 111աբ, —Վերագիր, Թիարգոր, Նաւարկութ.—

111բ—2ա (տե՛ս Մ 187, 444բ),

17. Գործք Առաքելոց—Գրք 113ա—51ա,

18. Թղթ Գալաթայ—Թղթ 151ա—4բ,

19. Թղթ Պետրոսի Ա—Թղթ 154բ—9ա,

20. Թղթ Պետրոսի Բ—Թղթ 159ա—61բ,

21. Թղթ Յովնանու Ա—Թղթ 161բ—5ա,

22. Թղթ Յովնանու Բ—Թղթ 165աբ,

23. Թղթ Յովնանու Գ—Թղթ 165բ—6ա,

24. Թղթ Յովնայի—Թղթ 166ա—7ա,

25. Աղեւս Երեմի—167բ,

26. Եսայի—Գլ. 299ա—300ա (Տ 30-ից յետոյ, կիթ՝ 300ա, տե՛ս Բ, Տ 4, Կ), Մրգ. 168ա—226բ,

27. Առալ—Գրք 228ա—59բ (կիթ՝ 236բ, 254ա, 259բ—60ա, տե՛ս Բ, Տ 4, ա—գ),

28. Ժողովող—Գրք 260ա—70ա,

29. Երգ Երգոց—Գրք 270բ—8ա (ունի՝ «Գիտացի», սկ. «Բարձրացի», 278ա տե՛ս Բ, Տ 4, Գ),

30. Իմաստութիւն—Գրք 278բ—88բ,

31. Ան Կորնթացիս Գ—Կորնթացից 300աբ, Պողոսի 301բ—3ա (303ա—6ա տե՛ս Բ, Տ 4, Գ),

Մաւրաւան տե՛ս Մ 187:

Բ. 1. 1աբ [Ի Բանից իմաստեց]: Իմաստուն Սիրաֆ ասէ—Ջվառեալ հուր՝ չուր շէրդացանէ... Բազմութիւն իմաստեց՝ փրկութիւն աշխարհի, և թագաւոր հանճարեղ՝ հարստութիւն ժողովրդաց:

2. 1բ [Հայրենեմբ]

ա. Յորժամ որ ի հաց նստիս, / Նայ ձենէ մէկ ալ քեզ ընկիր...

բ. Այն օրն, որ ի մօրէտ ծընար, / Դու լայիբ, ամէն խնդային...

գ. Յորժամ կին տեսնամ, ցանկամ, / Դըժոխոց դուռն մօտենամ...

3. 23ա—4ա Տեսիլ սքրայն Սանակայ Պարբէի—Եւ հաշայ հանկարծակի բացօ հաստատու-

թիւնն երկնից... որ միանգամ լինելոց է, եցոյց զամենայն]

4. [Ոտանաւոր]

ա. 236բ [Գրիգորիսի ասացեալ Յիշատակաւրան Առական Ա զլիտյն] (ծայրակապ՝ «Գրիգորիսի է»)—Գլխոյս իմո պսակ բարի, / Ըզսա ստացա ինձ բան զոսկի...

բ. 254ա [Նօրին ասացեալ Յիշատակաւրան առական Բ զլիտյն] (ծայրակապ՝ «Գրիգորիսի է»)—Գանձ անկապուտ է գիտութիւն / Հետեղաց նորայն բանին...

գ. 259բ—60ա [Նօրին ասացեալ Յիշատակաւրան Առական Գ զլիտյն] (ծայրակապ՝ «Գրիգորիսի է այս քան») —Գերազունի փառաց է-ին / Պարտ է ցանկալ խոհականին...

դ. 278ա Ոտանօտու Ներսէսի կարգիկսի [Երգ երգոց զլիտյն] (ծայրակապ՝ «Ներսէսի է»)—Նորոգելոյս ի քէն Քրիստոս / Եւ ի ձեզաց խաւարելոյս...

ե. 300ա [Յիշատակաւրան Եսայիայ]—Տէ-էն էացեալս յաւիտեան գոյէ հոգովն Եսայի, / Տէր խաւսեցաւ, ասէ բան ահնք և զարմանալի...

զ. 303ա—6ա հռոսովանութիւն մեղաց և խայտառկութիւն անձին ինքնայօժար կամօք եղիկելոյս Վարդանայ—Ո՛վ դուք ընտրեալք և պիտանիք, / Հայրք և եղբայրք, իմ որդիք...

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 63ա Ջեղիկի գրիչս Յովնանէն քահանայ յիշեա, ո՛վ հայր իմ:

147ա Ջնովանէն քահանայ յիշեալոր:

226բ Փա՛ռք...

Տե՛ս հարիւր թուականի

Քառասներորդ և չորրորդի (1295)

Կատարեցաւ գիրս տառի

Աստուածաշունչ սուրբ կտակի...

Արդ, գրեցաւ գիծ սուրբ տառի

Ձեռամբ իմով բազմամեղի

Եւ ստատանուն քահանայի՝

Յովնանի փցուն գրիչ,

Ի ինդրոյ սրբազանի

Եւ կուսակրան քահանայի,

Որոյ անուն Ներսէս կոչի,

Եւ եղբարն իւր Թառօս ասի,

Որ փափաճամբ իւրոյ սրտի

Ան յիշատակ իւր բարի,

Ստացաւդ եղեալ այս կտակի

Աստուածաբան սուրբ մատենի
Արդ, աղայեմ յամենայնի,
Ջձեզ, որ սիրող էք մատենի, || (227ա)
| Ե | թ որդիք սուրբ Սեդեհի
Եւ ը | Ն | թ | իրողդ այսմ տառի,
Յիշեսցիք սիրով սրտի
Եւ աւերդակ մերձ ի հոգի
Ջհայրն ներսէս նորա բարի,
Եւ զազգայինսն իւր համայնի*
Ջնդրայրն, որոյ Քոռոս կոյի,
Ջքահանայն սրբահոգի,
Որք ճգնութեամբ յայս կենցաղի
Սպասարտ են Տնառն է փրկլի
Եւ զմեղսն իւրեանց բարի,
Ջհրժարեալսն առ ի յաստի,
Ջի թողութիւն սուրբ շնորհի*
Ի յարարլէն ամենայնի
Հարեղարտն իւր ծերունի*
Կարապետի քահանայի,
Ջնոյն և քնոյն խաչակրանի,
Հայր անուանի միակեցի,
Եւ հանգուցեալ հարսն իւր Վասլի
Եւ ննջեցեալ մարն Շուշեի,
Այլ և եղբարն Ջաւադարի
Եւ մարեքոն իւր Վարդանուշի,
Սուրբ և արհի Կպիսկոպոսի*
Մլէն ուխտին առաջնորդի,
Որոյ Վարդան անուն կոչի
Եւ մականուն Հիւսն յորջորջի,
Որ փոխեցաւ ի յայսմ ամի
Առ թագաւորն ամենայնի,
Ջի դասեսցին յաջակողմի,
Յաւրեաց դասուն ընդ Պետրոսի,
Այլ որ առատն է յամենայնի,
Յիշողացտ ողորմեսցի
Եւ յիշկոցս քաղցրացցի
Ի յայսմ աւուր աւուրն վերջի,
Որ աւրն է մեծ և սուրկալէ,
Յորժամ Քրիստոս մեզ երևի:

Ջի նմ վայել է փա՛ռք այժմ և յաւիտեանս.
ամէն.

229ա Ջեռնտու լեր տկարութեանս իմո՞ ժամա-
նել յաւարտ և քեզ փառս տալ հանապազ:

230բ Ո՛հ, ի դառն և ի վնասակար աւոյշս,
թուխտս կոտորեցաւ և կամիմ հեղձնուլ. ա՛յ, վա՛յ,

240ա Թէ յառաջն ղնես, վերին համրաւքն
շարէ:

253բ Եւ զգրողիկս մի մոռան[ար], ո՛ իմաս-
տուն վերծ[անող],

260ա Տուք գծողիս և ստացողին
Եւ հարք մերոց զՏէր ողորմին,
Ջի ողորմած Տէրըն վերին
Մեզ հանգըստեան տացէ բաժին
Եւ ի վերջին աւրն ահագին
Տացէ պսակ մեր յիշողին:

2. 227ա (Կազմողի) Յիշեսցիք ի Տէր զկազմող
գրոցս զՀայրապետ քահանայ:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱԾԻ

1. 23ա (ԺՋ դ., Նոտրգիր, վերակազմողի) Եւ
յիշեցէք զՍտեփանոս:

227ա Վերստին կազմեցաւ Սուրբ Գիրքըս
ձեռամբ մեղապարտ և անիմաստ գրչի՝ Ստեփա-
նոս իրիցու, ի քաղաքս ի Քոնսթա, ի թաղս ի Ման-
մատ էնիպ, առ յոտն Սուրբ Քառասուն Վկայիցն:
Որք հանդիպիք սմայ տեսանելով, կարդալով, օրի-
նակելով կամ բան ինչ ի սմանէ օկտելով, յիշե-
ցիք ի սուրբ և ի մարգարայլ յաղօթս ձեր զՍտե-
փանոս ձեր ծառայն, և զհարազատ զսրբասունդ
զեղբարն իմ՝ զՅակոբ սարկօսզն, որ բազում աշ-
խատեցո ի օսլայելու, Աստուած գինք վարձահա-
տոյց արասցէ, որ և ձեզ՝ յիշողացդ, և մեզ՝ յիշե-
ցելոցս, ողորմի Քրիստոս Աստուածն մեր. ամէն,
Հայր մեր...

2. 227բ (ԺԷ դ., վերանորոգողի. բուրգգիր)
Ջվերջին նորոգող սորա զանարժան Աբրահամս
յիշեցէք, և դուք յիշեալ լիւրջ առաջի Աստուծոյ,
ամէն:

Կեմաղաղմ՝ 3ա, 27ա, 27բ, 167բ, 306ա Գիրքս
Սրբոյ էլմիածնա է:

Գրչափորձ՝ 25բ Եկա՛յք, որդիք մարդկան,
բերկրեալ սրտիւք... 26բ Աստուածանիւ[ն] գո-
րովագուի՞ք հայր պարծանաց... 267բ Իմաստունն
յիմանայ, և անիմաստըն զարմանայ: 306բ Աշխա-
րքս է ունայն և անցաոր:

որդիք մարդկան
բերկրեալ սրտիւք...
գորովագուիք հայր
պարծանաց...
իմաստունն
յիմանայ...
անիմաստըն
զարմանայ...

37. Նաւում—Գլ. 473բ, Մրգ. 473բ—4բ:
 38. Ամբակում—Գլ. 474բ, Մրգ. 474բ—6ա:
 39. Սոփոնիա—Գլ. 476ա, Մրգ. 476ա—7ա:
 40. Անգէտս—Գլ. 477բ, Մրգ. 477բ—8ա:
 41. Զաւարիա—Գլ. 478աբ, Մրգ. 478բ—83ա:
 42. Մաղափիա—Գլ. 483բ, Մրգ. 483բ—4բ:
 43. Երեմիա—Նխ. 485ա, Գլ. 485ա—6բ, Մրգ. 486բ—519ա:
 44. Բարուհ—Քղթ. 519ա—21բ:
 45. Ողբ Երեմիայ—Ողբ 521բ—4բ, Մահ 524բ:
 46. Դաւիթի—Նխ. 525ա, Գլ. 525աբ, Մրգ. 525բ—37բ:
 47. Եզեկիէլ—Նխ. 537բ—8ա, Գլ. 538ա—9ա, Մրգ. 539ա—69բ:
 48. Քղթ Եսեքի—570ա:
 49. Համարաբառ—Կանոնք 570բ—1բ:
 50. Մատթէոս—Նխ. 571բ (4րդ, 572բ), Գլ. 571բ—2բ, Հմմտք. 572բ, Նխ. 573ա—93բ:
 51. Մարկոս—Գլ. 593բ, Նխ. 594ա, Աւ. 594ա—606բ (ուխի՝ ճարուցեալ Յիսուս):
 52. Դովաս—Գլ. 607ա, Նխ. 607բ, Աւ. 608ա—26բ:
 53. Յովհան—Գլ. (Ա—ԺԷ) 626բ, Նխ. 626բ, Գլ. (Ա—ԽԳ), Աւ. 628ա—41բ:
 Ը զլիկ սկզբում (638ա). «Իբր ինչոյն չնայելոյն. բնազդի չի բերուած»:
 54. Գործք Առաքելոց—Յ. 642ա, Յոգք. (սկզբ) 642ա—3ա, Դիր 643ա, Գլ. 643ա—4ա, Հնթերք. ԺԶ 644ա, Գրք. 644բ—61բ:
 55. Քղթ Յակովքայ—Յոգք. 661բ—2ա, Նխ. 671բ, Գլ. 662ա, Քղթ 662ա—4ա:
 56. Քղթ Պետրոսի Ա—Նխ. 671բ, Գլ. 664ա, Քղթ 664ա—6ա:
 57. Քղթ Պետրոսի Բ—Նխ. 671բ—2ա, Գլ. 666աբ, Քղթ 666բ—7բ:
 58. Քղթ Յովհաննու Ա—Նխ. 672աբ, Գլ. 667բ—8ա, Քղթ 668ա—9բ:
 59. Քղթ Յովհաննու Բ—Նխ. 672բ, Գլ. 669բ, Քղթ 669բ—70ա:
 60. Քղթ Յովհաննու Գ—Նխ. 672բ, Գլ. 670ա, Քղթ 670ա:
 61. Քղթ Յովնայի—Նխ. 672բ, Գլ. 670աբ, Քղթ 670բ—1ա:
 62. Աղեւս Երաղի—671աբ:
 «Նխ. 55—81, համախմբուած» 671բ—2բ:
 —Ժ՛ Քղթ Պողոսի—Յոգք. 673ա—6ա, ՎԿ. 676ա, Բովանդ. ընթերց. և վկայք 676ա—80բ, 8. 680բ:

63. Առ Հոռոմայեցիս—Գլ. 680բ, Նխ. 681ա, Քղթ 682ա—9բ:
 64. Առ. Կորնթացիս Ա—Գլ. 690ա, Նխ. 690աբ, Քղթ 690բ—7բ:
 65. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 698ա, Նխ. 698աբ, Քղթ 698բ—703բ (Քղթ Գ տե՛ս Ա, § 77):
 66. Առ Գաղատացիս—Գլ. 703բ, Նխ. 703բ, Քղթ 704բ—6բ:
 67. Առ Եփեսացիս—Գլ. 706բ, Նխ. 706բ—7ա, Քղթ 707ա—9բ:
 68. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 709բ, Նխ. 709բ—10ա, Քղթ 710ա—2ա:
 69. Առ Կոզոսացիս—Գլ. 712ա, Նխ. 712աբ, Քղթ 712բ—4ա:
 70. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 714ա, Նխ. 714բ, Քղթ 714բ—6ա:
 71. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 716ա, Նխ. 716բ, Քղթ 716բ—7բ:
 72. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 717բ—8ա, Նխ. 718աբ, Քղթ 718բ—24բ:
 73. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 724բ—5ա, Նխ. 725ա, Քղթ 725ա—7ա:
 74. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 727բ, Նխ. 727բ, Քղթ 727բ—9ա:
 75. Առ Տիտոս—Գլ. 729բ, Նխ. 729բ, Քղթ 729բ—30բ:
 76. Առ Փիլիմոն—Գլ. 730բ, Նխ. 730բ, Քղթ 730բ—1ա:
 —Վերադարձ, Բիւադր., Նաւարկուք. 731աբ (տե՛ս Մ 187, 446բ):
 77. Առ Կորնթացի Գ—Կրկնք. 731բ, Պողոսի 732աբ:
 78. Յայտնուք. Յովհաննու—Գլ. 732բ—8բ, Նխ. 733բ—4ա, Գրք. 734ա—43բ:
 Մտեղման տե՛ս Մ 187:
 Բ. 1. 261բ—6ա [Օրհնութիւնք Ի կառարածի Սաղմոսաց]
 ա. 361բ—2ա Յեղիք երգ Մովսիսի...—Արհ.—նեսցուք զՏէր... (Ելք. ԺԵ, 1—19):
 բ. 362աբ Արհնութիւն Մովսիսի...—Նայեցա—րուք երկինք... (Ք. Օր., ԼԲ, 1—21):
 գ. 362բ Արհնութիւն Մովսիսի—Զի հոյր բոր—բոցեցաւ... (Ք. Օր., ԼԲ, 22—38):
 դ. 362բ—3ա Երգ Մովսիսի...—Մաներուք... (Ք. Օր., ԼԲ 39—43):
 ե. 363ա Աղաւթ Աննայի...—Հաստատեցաւ սիրտ իմ... (Ա. Քաղ., Բ, 1—10):

գ. 363ա Արճնութիւն ծալյ[ի]ւ...—ի գիշերաց կանխէ... (Եւ., ԻԶ, 9—21);

է. 363բ—4ա Աղալքի եղբկիայ...—նա ասացի... (Եւ., ԼԶ, 9—20);

զ. 364ա Արճնութիւն ծալյ[ի]ւ...—Արճնեացէք զԱստուած... (Եւ., ԽԲ, 10—13);

բ. 364ա Արճնութիւն Յունանու...—ի ներութեան իմում... (Յովն., Բ, 3—10);

ժ. 364աբ Աղալքի Ամբակումայ...—Տէր, զլուր թո լուայ... (Ամբ., Գ, 1—19);

ժա. 364բ—5ա Աղալքի Մանասէի—Տէր ամենակալ, Աստուած Արքանամու...;

ժբ. 365ա Արճնութիւն Մարիամու...—Մեծացուցէ... (Ղուկ., Ա, 47—55);

ժգ. 365աբ Արճնութիւն Զաւարիայ...—Արճնեալ Տէր Աստուած... (Ղուկ., Ա, 68—79);

ժդ. 365բ Արճնութիւն Սիմէոնի...—Արդ, արձակեալ... (Ղուկ., Բ, 29—32);

ժե. 365բ—6ա Արճնութիւն Երից մանկանցն—Արճնեալ ես, Տէր Աստուած Հարցն մերոց... (Դան., Գ, 26—90);

2. ա. 743բ Անտարանացոյց ի այլ խառտ բռվանդակ տա[ւ]ւոյն—Աստուածայայտնութեանն ճրագայտցիցի գիշերն... վերջ Անշարքէն Ալէ[ի]... (շար. թափուած. Ժն դ. լրացուած՝ 744ա—54բ);

բ. 744ա—54բ [Անտարանացոյց ի այլ խառտ բռվանդակ տաւույն]—ի մեծի աւուր սրբոյ ճրագայտցիցի, որ է Յունուար Հինգ, այսպէս կատարի կարգ. Եթէ կիրակէ լինի՝ զՄանկունքն Մեծացուցսէ ասա...[ի] Անտ. Ղուկ. ՄԺ. Բայց յառաջ քան զայս... վերջ. Համբերութեամբ ստասցիք զոգիս ձերոյ

1658 թ. նորգրիս խառտած. կարգով՝ 746, 752, 745, 747—8, 750, 744, 749, 751, 753—4:

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

189ա ՂՄարտիրոս վարդապետ՝ գրող սորին յիշեալ, ո՞նք երբայր կարդացող կամ արիւնակող (նման՝ 223ա, 256ա, 288բ, 317բ, 345ա, 366ա, 459ա, 477ա, 524բ, 537բ, 569բ, 661բ, 668ա);

205ա Ես Մարտիրոս՝ սպասաւոր բանի և աշակերտ գրոց, ըստ ըղձի և փափաման սրտի գրեցի զսա ի վանքս հռչակելի, որ Գոնեւ կոչի, մերձ ի Խաւճեւ կոչեցեալ Բեղ, ի մեծ թուականիս Հայոց ՉՄԲ (1303), ի յամսեանն Մայիս ըստ Հռոմայեցւոց անուանց ամսոցս, որ աւր Ժն (15) էր սորին ամսոյ, յորում լուրս ի նոյն աւրս շար Համբաւ, զի տէր Երկրիս մերում լոգաւ ի Նամբն կոչեցեալ աշ-

խարհ, հանդերձ մուղան կոչեցեալ՝ զաւրաբ, և ընդ մեղաց մերոց յաղթեալ յանարիւնաց, փախստեալ եղև յաշխարհն Բաբելացոց՝ առ խանն խաղան կոչեցեալ, և եղև աշխարհս մեր յոյժ ի տարոտարոց:

238ա ՂՄարտիրոս վարդապետ՝ աշակերտ Գեորգեայ Ակեաղցոյ, զգրաւ գրոցս յիշեցէք ի Տէր, ընդ նմին և զվարդապետն իմ և զուսուցիչ՝ զԳեորգ քարունապետ, նաև զծնաւոյն իմ և զամենայն ազգատոհմն, և Աստուած զձեզ յիշէ յիւր արթալութիւնն, և ինքն եղիցի արճնեալ յափտեանս. ամմէն, ամմէն:

265բ ՂՄարտիրոս վարդապետ և զգրիչ սորա յիշեցէք յաղաթս, ո՞նք երբաբ, որք հանգիպիք. Գրեցաւ սա ի Գոնեւ, ի Թվանակիս Հայոց յեթն հարիւր յիսուն և երկուցն (1303), Յուլիս ԻԹ:

644ա ՂՄարտիրոս սպասաւոր բանի և գրող սորին յիշեալ ի Տէր, ո՞նք ընթերցող ի մեծ թուին ՉՄԳ (1304), ի մարտի ԺԱ (11) զրեցի զսա:

671ա (Կարմրագիր) Զմեղապարտ վարդապետ Մարտ[իրոս] աղայեմ յիշէ ի Տէր Քրիստոս. Գրեցաւ սա ի թուականիս ՉՄԳ (1304), յամսեանն Յուլիս, յերկրիս Կիրիկիոյ, մերձ ի Բեղա Բաւճաւ, յանապատս խաշաշանց, ի վերայ գտտոյ Շղրկայ, ի բարանձաւ և ի նեղ տեղիչ, ի դառն ժամանակիս, յորում ամսեան եկին մահմետական զաւրբն ի Նամբէն և աղին սիրով զբերոյն Թլլի և ուխտազանց եղեալ դաշանցն՝ կոտորեցի զորս զտին անդ. և բազումք փախստականս եղեալ ի նոցանց, զետասող եղեալ ի մեծ գետն Զաճան, և այս ամենայն վասն մեղաց իմոց:

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՆԵԻ

1. 755ա Վերստին նորոգեցաւ Աստուածաշունչ գիրքս ի թուականութեանն ՌՃԷ (1658), ի հայրապետութեան տեառն Յակոբայ սրբազան հայրապետի, ի Թագաւորութեանն Պարսից Շահ-Ապասի Եկեղեցի, յամսեանն Օգոստոսի Ի Որ եղև օծանդակ և օգնական Յակոբ մահադասին, որ բազում աշխատութեամբ ծառայեաց սուրբ Աթոռոյս զոնարանութեամբ և այլ գործակալութեամբ. յիշեցեք առ Քրիստոս՝ յոյսն բնաւից ծնողիք հանդերձ, և Աստուած ողորմի ասացէք, և ձեզ յիշողացդ մասն բարի լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ՝ օրհնելոյն յափտեանս. ամմէն:

Ի սոյն ժամանակի կային առ դրան սուրբ Աթոռոյս բազում վարդապետք և եպիսկոպոսոյնք, բահանաք և պաշտաւանաք ՃԼ (130) և այլ գործակալք և վարձկանք բազումք, որք էին ամենեցեանս

Գժ (300), որ Հանապազորդը կերակրէին առ դրան սուրբ Աթոռոյս: Միջէ ինքն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս Հաստատուն և անվրդով պահանջը զսուրբ Աթոռս և երկար ամօք՝ զսուրբ Հայրապետս մեր ամենայն երևելի և յաներեւոյթ թշնամեաց. ամէն:

2. ԶԻշնաշէք նաև զՄեսրոպը եպիսկոպոս Սմբատեանց (քերուած) նախիջևանցի՝ միաբան Սուրբ Էջմիածնի, ի 1 Ապրիլի, 1884:

62Գ (Նոյն ձեռքով) Յիշնէք, ընթերցողք, զժողովող ազգային հնութեանց և իշատակարանաց, ևս և բեհոածն արձանագրութեանց Արարտեան նահանգի՝ զՄեսրոպը եպիսկոպոս Սմբատեանց նախիջևանցի, միաբան Սուրբ Էջմիածնի ի 1850 ամէ: Գրեցաւ ի 1-ն Ապրիլի, 1884, և 6-ն Մայիսի առաջիկայ ամսոյ, ի տօնի Երևման Սուրբ Խաչին պարտի լինել ընտրութիւն նոր կաթողիկոսի: Աղայնցոյր զԱստուած՝ արթուն և բալի հովիւ շնորհել Հայոց ազգին և եկեղեցւոյն. ամէն:

Սոյն իշատակագրութեան վրայ խաղ է քաշուած և եկեղեցւոյ գրուած՝ «Անիծեալ», ապա այլ ձեռքով ամալցուած՝ «Յեպիսկոպոս և իւր ժամանակի ամենախոր և անբարոյական անձ Ս. Էջմիածնի միաբանութեան մէջ»:

Կենդանոյմ՝ 2ր, 3ա, 317ր Գիրքս Սուրբ Էջմիածնա է: 3ա, 754ր Գիրքս Սուրբ Էջմիածնայ գրքատանն է. 1813:

Ի սկզբն իմ յերկրեան ունի
նայն և զմարտն ունի
գրեալ էր իսկ զմարտն ունի
սուրբ և անարար զմարտն
քո ի բարեմեայ և ապա ուր զն:

ԲԵՆԻՔԵՐԱՆԵՐԻ
ԱՅՈՒՆԵՐԻՆԵՐԻ
ՆԵՒՄԱՐԿԱՆԵՐԻ

188

ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՈՒՆՁ

Լուսաւորչի անապատ

90Է—130Է

ԳրիԳ՝ անճան (1ա—348ր, 480ա—578ա), կարապետ (850ա—428ր): ՄՐԱԳՐՈՂ՝ անճան (1818 ք.: Լուսաւորչի անապատ):

ԹԵՐԹ՝ 578. չգրուած՝ 428ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԽՔ×12 (Ա 11, է, ԽՐ 10, ԽՔ 2): ՆԻԻԹ՝ քույր: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 25×18, 5: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ քույր (ճեպ՝ 250ա): 30Դ՝ 36 (Երբնէ՝ 35—38): ԿԱԶՄ՝ քրոջմարդը մօզ-շաքաւակագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղ՝ մսն ճեպով Մաշոցի (տե՛ս «Գաղտնիկ-պանդանակ», լուսնացաղիւսի» կարմիր: ՄԱՆՐԱԿԱՆՐԱՅՈՒԹԻԻՆ—ձ ա կա տ ա զ ա ռ դ՝ 1ա, 30ք, 34ա, 346ա, 350ա, 372ա, 387ա, 411ա, 490ա, 557ք: Լ ա տ ա զ ա ռ զ ա ռ դ՝ քուստեան: Զ ա ռ դ ա զ ի ռ՝ ճանդուցաղիւսի, բոլնագիւր, կենդանագիւր, մաղղագիւր: Գ ա յ ն ե ռ՝ կարմիր, քաջ-շաքաւակագոյն:

ՊԱՏԱՐԻԿ—ՊԱՇԱՊԱՆԱ—Մաշոց (ճեպով՝ Ժէ դ.): 1 (էջ 23—24)+1 (էջ 21—22) և մէկական բերք (էջ 17—18, 19—20) օգտագործուած տառաի ճամբար, 17 և 18 էջեր օտոնեաւ տախտակէն: Կարգով՝ էջ 17—18 Կանոն ճիմեալ-կարեան եկեղեցւոյ, էջ 19—24 Կանոն Լուսաւորչեան եկեղեցի օրհնելոյ: Նորին տեառն Յովնանեոս Մանգալուստայ:

ՎԻՃԱԿ՝ վեճուած. բոլրուած և խաւաքած, գրադար (346—428) գրմաթիւսուած, կանաչագիւր խաղաղեւն ու բարեկրթաւորող թանգալիւր, կազմի կաշին ճեպուած, եզրերը

մաշուած, դոնակ ու փակակներն ընկած, բիւնեւր կարկաւուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆՆ

1. Մնունդ—նիս. 1աք: Գլ. 1ք—3ա:
2. Ել—նիս. 3ա: Գլ. 3ա—6ք:
3. Ղեւտակ—նիս. 6ք: Գլ. 6ք—8ք:
4. Թիւ—նիս. 8ք—9ա: Գլ. 9ա—10ք:
5. Բ. Օրէնք—10ք: Գլ. 10ք—2ք:
6. Յնսու—նիս. 12ք: Գլ. 12ք—3ք:
7. Դատաւոր—նիս. 13ք—4ա: Գլ. 14աք: Այս ն ղատաւորք 28աք (§ 22-ից յետոյ, Գրիգ. «Սա ի Դատաւորացի ի կարգ բանիցն է և մոռացման է եղաւ...»):
8. Հոռոք—նիս. 14ք:
9. Թագ. Ա—Յոլք. («Վասն») 14ք—5ք: Նիս. («Սկիզբն») 18աք (§ 10-ից յետոյ): Գլ. 13ք—6ք:
10. Թագ. Բ—Գլ. 16ք—8ք:
11. Թագ. Գ—Գլ. 18ք—9ք:
12. Թագ. Դ—Գլ. 19ք—21ք:

13. Մնաց. Ա.—նխ. 21բ—2ա, Գլ. 22աբ: (Գրք-
լից. «Գլուխք երկրորդին չկայ յայս գիրքս...»):
14. Եզր. Ա.—նխ. 22բ—3ա,
15. Եզր. Բ—Հանգամանք 23ա,
16. Նեհմի—նխ. 23ա, Գլ. 23աբ,
17. Եսթեր—նխ. 23բ—4ա,
18. Յոսիփ—նխ. 24ա,
19. Տավրիթ—նխ. 24ա,
20. Մակար. Ա.—նխ. 24աբ, Գլ. 24բ—6բ,
21. Մակար. Բ.—նխ. 26բ—7ա, Գլ. 27ա—8ա,
22. Մակար. Գ.—նխ. 28ա, Գլ. 28ա, (Աստ'
28բ—30բ, տե՛ս Բ, § 1),

Յոնի § 1—22 գրքերը:

23. Սաղմոս—նխ. 30բ—2բ («Զամենայն»):
նխ. 32բ—3բ (Անանուն. «Արդ առհալս, տե՛ս
№ 187, Ա, § 24. ք), Գրք 34ա—81ա (ունի՝ «Փոքր
էի», Բաժանուած կանոնադրութենքի, որոնք վերջա
տրուութենեց Օրհնութիւնք. տե՛ս № 182, Բ, § 1.
ա/38աբ, ք/44աբ, զ/50աբ, ղ/50բ, Կ/55բ—6ա, Վ/
62աբ, Լ/63ա, Ը/74ա, Թ/74ա, Ժ/79ա—80բ, Ժա/
80բ—1ա, Ժբ—Ժն/լից (կից՝ 81աբ, տե՛ս Բ, § 2),
24. Առակ—Գլ. 82աբ, նխ. 82բ—3ա, Գրք
83ա—102ա,

25. Ժողովոդ—Գլ. 102բ—4ա, նխ. 104ա, Գրք
104ա—10բ,

26. Եզր. երգեց—նխ. 110բ—1ա, Գրք. 111ա—
4բ (ունի՝ «Գիտացի»):

27. Իմաստութ.—Գլ. 114բ—5ա, նխ. 115աբ,
Գրք 115բ—27ա,

28. Սիրաբ—Գրք 127ա—41բ,

29. Յոբ—նխ. 141բ—2ա, նխ. (Աղիկառնացի)
142աբ (կից՝ տե՛ս Բ, § 3), Գրք 143ա—63ա,

30. Եսայի—Գլ. 163ա—4բ, նխ. 164բ—5ա,
Մրգ. 165ա—203բ,

31. Ովսէէ—Յոք. 203բ—4ա, Գլ. 204աբ, Մրգ.
204բ—3բ, Մահ 209բ—10ա,

32. Ամոլս—Գլ. 210ա, Մրգ. 210ա—4բ, Մահ
214բ,

33. Միգիէ—Գլ. 214բ, Մրգ. 214բ—8ա, Մահ
218ա,

34. Յովէլ—Գլ. 218ա, Մրգ. 218ա—20ա, Մահ
220ա,

35. Արդիւ—Գլ. 220ա, Մրգ 220աբ, Մահ
220բ,

36. Յովնան—Գլ. 220բ—1ա, Մրգ. 221ա—2ա,
Մահ 222աբ,

37. Նաւում—Գլ. 222բ, Մրգ. 222բ—3բ, Մահ
223բ—4ա,

38. Ամբկում—Գլ. 224ա, Մրգ. 225բ, Մահ
225բ,

39. Սոփոնիա—Գլ. 225բ—6ա, Մրգ. 226ա—
7բ, Մահ 227բ,

40. Անգէլոս—Մրգ. 227բ—8ա, Գլ. 228աբ, Մահ
228բ,

41. Զաւարիա—Գլ. 229ա, Մրգ. 229ա—35ա,
Մահ 235աբ,

42. Մաղափա—Գլ. 235բ (Ա համարը խորա-
դրուած՝ «նխ.»), Մրգ. 235բ—7ա, Մահ 237աբ,

43. Դանիէլ—Գլ. 237բ, նխ. 238աբ, Մրգ.
238բ—54ա, Մահ 254աբ,

44. Երեմիա—Գլ. 254բ—6բ, նխ. 256բ—7ա,
Մրգ. 257ա—300ա,

45. Բարուի—Թղթ 300ա,

46. Ողբ Երեմիայ—Ողթք 303ա—7ա,

47. Եզկիէլ—Գլ. 307ա—8ա, նխ. 308ա—9ա,
Մրգ. 309ա—45բ,

48. Թուրք Եսթերի («նխ.») — 346ա,

49. Համարաբարաո—Կանոնք 346բ—8բ (եւակ՝
լուսանցային),

50. Մաաքէլոս—Գլ. 349ա, նխ. 349բ, Հմէլնթ.
349բ, Ա. 350ա—71ա,

51. Մարկոս—նխ. 371աբ, Գլ. 371բ, Ա.
372ա—65բ («Յարուցեալ Յիսուս դրուած § 52-ի
«Գլ. 2-ից յետոյ՝ 386բ),

52. Դովաս—նխ. 385բ—6ա, Գլ. 386աբ, Ա.
387ա—410ա,

53. Յովնան—նխ. 410ա, Գլ. 410ա, Ա. 411ա—
428բ («Երբ» դրուած սկզբում՝ 410աբ),

54. Գործք Առաքելոց—Յ. 430ա, Յոք. («Որք»)
430ա—1բ, Դիբ 431բ, Գլ. 431բ—3բ, Ընթրք. ԺԶ
433բ—4ա, Ընթրք. 434ա, նխ. («Գործք»), 434ա—
5ա, Գրք. 435ա—63ա (տե՛ս № 187, Ա, § 55):

55. Թղթ Յակոբայ—Յոք. 463աբ, Գլ. 463բ—
4ա, նխ. 464ա, Թղթ 464ա—7ա,

56. Թղթ Պետրոսի Ա.—Գլ. 467ա, նխ. 467աբ,
Թղթ 467բ—70ա,

57. Թղթ Պետրոսի Բ.—Գլ. 470բ, նխ. 470բ,
Թղթ 470բ—2բ,

58. Թղթ Յովնանուն Ա.—Գլ. 472բ—3ա, նխ.
473ա, Թղթ. 473ա—5բ,

59. Թղթ Յովնանուն Բ.—Գլ. 475բ—6ա, նխ.
476ա, Թղթ 476ա,

60. Թղթ Յովնանուն Գ.—Գլ. 476աբ, նխ. 476բ,
Թղթ 476բ,

61. Բղթ Զուդայի—Գլ. 476բ—7ա, Նխ. 477ա, Բղթ 477աբ,
 62. Աղեհա Եթաղի—477բ,
 —ԺԴ Բղթ Թողոսի—8դբ, 478ա—81բ, Վկ. 481բ, Բովանդ. ընթերց. և Վկթնց 481բ—8ա, 8. 488ա,
 63. Ա. Հոռմայեցիս—Գլ. 488աբ, Նխ. 488բ—9ա (կից՝ 489բ, տե՛ս Բ, § 4), Բղթ 480ա—501ա,
 64. Առ Կորեթացիս Ա—Գլ. 501ա, Նխ. 501աբ, Բղթ 501բ—11բ,
 65. Առ Կորեթացիս Բ—511բ—2ա, Նխ. 512աբ, Բղթ 512բ—9ա (Բղթ Գ տե՛ս Ա, § 77),
 66. Առ Գաղատացիս—Գլ. 519ա, Նխ. 519աբ, Բղթ 519բ—23ա,
 67. Առ Նփեսացիս—Գլ. 523ա, Նխ. 523աբ, Բղթ 523բ—7ա,
 68. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 527ա, Նխ. 527ա, Բղթ 527ա—9բ,
 69. Առ Կողոսացիս—Գլ. 529բ—30ա, Նխ. 530աբ, Բղթ 530բ—2բ,
 70. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 532բ—3ա, Նխ. 533ա, Բղթ 533բ—5բ,
 71. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 535բ, Բղթ 535բ—7ա, Նխ. 537ա,
 72. Առ Եփեսացիս—Գլ. 537ա—8ա, Նխ. 538աբ, Բղթ 538բ—46բ,
 73. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 546բ—7ա, Նխ. 547աբ, Բղթ 547բ—50բ,
 74. Ա. Տիմոթեոս Բ—Գլ. 550բ, Նխ. 550բ, Բղթ 551ա—3ա,
 75. Առ Տիտոս—Գլ. 553ա, Նխ. 553աբ, Բղթ 553բ—4բ,
 76. Առ Փիլիմոն—Գլ. 554բ, Նխ. 554բ—5ա, Բղթ 555աբ,
 —Վերագիր, Թխաղթբ., Նաւարկութ.—555բ (տե՛ս Խ 187, 444բ),
 77. Առ Կորեթացիս Գ—Կորնթց. 555բ—6ա, Թողոսի 556ա—7բ,
 78. Յայտնութ. Յովնանու—Գլ. 557բ—8ա, Նխ. 558ա—9ա, Գրք 559ա—71բ,
 79. Հանգիստ Յովնանու—571բ—3ա, (Աստ՝ 573ա, տե՛ս Բ, § 5),

Մանրամասն տե՛ս Խ 187:

- Բ. 1. 28բ—30բ Վանկաւն վարդապետի Այլա-լանութիւն շնոց Գրաց—Երկերթ՝ եկեղեցի...
 2. ա. 81ա [Աղթբ]—Աղաչեմ և խնդրեմ ի բէն, Թո՛ղ ինձ, Տէ՛ր...
 Բ. 81աբ Հանգամանք աղաւթից—Այլ յորժամ կամիցիս կալ յաղաւթս, երթ յեկեղեցի Աստուծոյ և ասա զձե սաղմոս...

Գ. 81բ Երկեղեցի փոփոխումն (Վասն Սաղմոսաց)—Յետ գերութեանն նրուաաղծի և աւերածոյ նոցա... Ամենայն Սաղմոսք Դաւթի ծն Սաղմոս...

3. 142բ Սամուէլի վարդապետի—Խոյ վասն բանիցն, զոր խաւեցաւ Աստուած ընդ Յորայ, այս է. Վասնզի մարդն առաջին ոչ գտաւ արժանի... և ոչ միով պտղով յիմոց արարածոցս ուսել (տե՛ս Խ 177, Բ, § 2):

4. 489բ Յառաջբանութիւն Պաղոսի, զոր եփ-բաղի ցանկ է աւարեալ (Մեկնութիւն Յառաջբա-նութեանն Պաղոսի)—Աբխաղցիքն հերձուած ասեղն... Նմանողք իննէ Քրիստոսի վասն անոխակալու-թեանն, Բ և Ժ-Երեւորդ գլուխն (ԺԴ դ. յաւելա-գրութիւն):

5. 573բ Վասն տանց համարոյ Հին և Նոր Վաակարանաց—Սնկղոց պիթթն տունք՝ ՏՅԷ (4307)... Փիլիմոնիս՝ եւ (48):

ԶԵՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 81բ (Անանուն գրչի) Քրիստոսն ճշմարիտ Աստուած մէր, բարեխաւսութեամբ սրբոյ մարգա-րէին Դաւթի և ամենայն սրբոց զոց երկնաւորաց և երկրաւորաց, ողորմեա աշխատողաց ի գիրս յայս, և երախտաւորաց, և որ խնամեն զսա, Եւ զեզ փա՛ռք և պատիւ, ամէն (Նման՝ 345բ, 463ա):

573ա Գրեցաւ ի Հայոց Թուսի ի ՉՄԷ (1308):

2. 428բ (Կարապետ գրչի) Զմեղաւք զատա-պարտեալս, զփցուն գրչի Անետարանիս՝ զվար[ա-պետ], և զձնաւոյն իմ՝ զփոխեալսն ի Քրիստոս յիշեա, աղաչեմ, ո՛վ սուրբ բարունի:

3. 346բ (Անանուն սրբագրողի) Ըստ կարի մերում, որքան հասու եղաք զանակութեանն խո-րանաց թուոց, զսխալ սորա ուղղեցաք, զուզելով զթիւ կանոնացս և որ ի կարգ բանիցն են, Զոր ա-ղաչեմ զվերահասու մակագուտ՝ ողորմութիւն խնդրել ի Քրիստոսէ աշխատելոցս յոյժ տաժան-մամբ ի սմա, յորս և զուգ իլիթք ի Թուսի Հայոց 94Բ (1313), ի յանապատիս լուսաւորչին:

ԶԵՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԵՏԻ

1. 573բ (ԺԵ՛ դ., բոլորգիր)

Զվերչին ստացող սուրբ մատեան
 Աստուածաշնչիս՝

ԶԱռաւել եպիսկոպոս Տարսուեցիս,

Զմեղաւք լցեալ և տառանեալ էձմ
 յաշխարհիս,

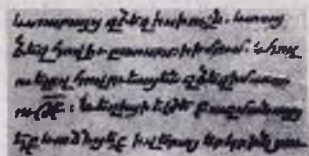
Որք հանդիպիք այսմ տառիս:

2. 573բ (Ժէ—ԺԸ դդ., Նոտրգիր) Փառք... Ես՝
Ղոկաս էրացս, գնենցի սուրբ Անտարանս Զաբա-
րայ էրեցոյ տղեցանայ Ռ||| ան պատճառոյ ախ-
նայ չիլաթ յիշատակ ինն և ծնալագ իմոց, հարն
իս՝ Մ[ա]տթնոս, մայրն իմ՝ Հոնմանայ, և կենա-
կիցն՝ Ռեկաթին, և ամենայն յարեան մերձաւորաց,
Մանուէլ՝ նպիսկոպոսին վկայութեամբն: Ժէնի՝
վկայ, Զէքիբ՝ վկայ առաջի Աստուծոյ, Ով որ կար-
դայց կամ արինանկէք, յիշեցէք ի սուրբ աղաթս
ծերոյ:

3. 573բ (Նոտրգիր, ալ) Ես՝ վարդան նպիս-
կոպոս իմ կամաւ տղի Աստուածաշունչն Ղոկայ

նպիսկոպոսին Ես՝ տէր Յովանէս, վարդան և-
պիսկոպոս վաթիւ արի, Աստուած վկայ, Ղուկա
նպիսկոպոսին տղին Գ հալալու կով:

Կենադրոյմ՝ 1ա, 349բ, 557բ Գիրքս Սուրբ
էջմիածնաւ է:

184

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Ո Ւ Ն Ձ

Ապարաներ

Պեթ-Պեթ—1400—1401

Գրիգ՝ 3րա Յովանէս Ապարաններ: ՍՏԱՏՈՂ՝ հաշու-
աւոր էն:

Թերթ՝ 378, չգրում՝ 144բ, 152ա, 255բ, 270բ—5բ,
308ա, 319բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԽԱՎ 12 (Ա—Է գրակներէց պահա-
նակ Լ 12 բւեր, Ժ—ԺԳ գրակներէց՝ 13, Ի—ԻԱ գրակներէց՝
13, Է 11, Թ 13, ԺԵ, ԺԶ, ԻԵ, ԻԶ, ԴԸ 16, ԺԸ, ԻԴ, ԻԶ, ԼԶ
14, ԼԱ 5, ԼԵ 6, ԼԸ—ԼԽ 10, ԽԱ 8): ՆԻԹ՝ քաղ: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝
23, 24, 46: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկսին: ԳՐԻ՝ բոլորցի (ճմաշ՝
217ա): ՏՈՂ՝ 48—83 (Յիմեականում 58—57): ԿԱՅՄ՝ փեղ-
կերք կարմիր մովար, բիկունէն ու անկիւններ՝ ու կտի-
մբնակ՝ տախտակ, աստուր՝ ծաղկաբույս (աստղաբաշտ
Ի—ԿԵԸ): ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ 1+1, մասն աստուած (Ի Գ):

ՄԱՆԻԱՆԱՐՁՈՒԹԻՆ—Աստուածածինը մանուկ Յիսուսը
գրկին՝ 276ա, Խաչիւրիքն՝ 318ա, Մարկոս, 285բ, Ղուկաս՝
285բ, Յովանէն և Պետրոսն՝ 308բ, ի յուսեցաւ—արախազաց
և Երազմանէն՝ 216բ: Կի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ 276ա, 287ա,
318ա: Ժ ա կ ա տ ա գ ա ռ դ՝ 52ա, 70բ, 83բ, 97ա, 127ա,
152ա, 164բ, 173ա, 185բ, 203ա, 215ա (Դանիէլի գնանկա-
րում), 224ա, 241բ, 265բ, 266ա, 289ա, 321բ, 342ա, 389բ:
Լ ա ս ա ճ ց ա գ ա ռ դ՝ քուսկան (միայն՝ 83բ, 97ա, 121ա,
126ա, 127ա, 224ա, 310ա, 383ա): Զ ա ռ դ ա գ ի ռ՝ բրդ-
նափք, ճանգղացփք, մարգար: Գ ա յ լ ե ռ՝ օն, կարմիր,
շագանակ: Խալաներն ուրաւագոյնում են, բայց չեն գտն-
աւորում:

ՊԱՏՈՒԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Աստուածաբանութիւն (լստիւն-
ելն): ԺԳ դ., 3րանոթա՝ 1 (Ա) + 2 (Բ—Գ), ստացումն՝ առա-
ջինը կէս բերքից, երկրորդ՝ մեկ բերքի ընդամանի երկ-
սակումից: Մտազար, երկսին, գրային սովորական գիր
(ճմաշ՝ Բա): (Վերածնունդ՝ Լ. Ի. Կիրիլովայի, Անիքգրդի):
Վիճակ՝ օկրից և միջից պահածատ, յուսեցային մա-
սերը բարձրակալութեամբ, բանաճից դաղաշաք զօւնափոխում,
առանձին տաղիւ ու բռնի սկսացած, 370—Յ լայխայում,
բնագիրն եղածում: Տեղ-տեղ ներգրում:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Ելլ—Գրք (ԼԲ, 34—ԼԵ, 12, ԼԷ, 16—ԼԹ,
32) 1ա—2բ,
2. Ղևախկան—Գրք (ԺԷ, 13—ԻԳ, 12) 3ա—4բ,
3. Թիւլ—Գրք (ԻԷ, 23—ԼԶ, 13) 5ա—8ա,
4. Բ. Օրէնք—Նխ. 8ա: Գլ. 8ա—9ա, Գրք 9ա—
22ա,

5. Յեսու—Գրք 22ա—30բ,
6. Դաւաւոր—Գրք 30բ—9բ,
7. Հոռութ—Նխ. 39բ, Գրք 39բ—40բ,
8. Թագ. Ա—Յոք. (սվասն) 40բ—1ա: Նխ.
(սվիդրեն) 41աբ, Գլ. 41բ—2ա: Գրք (Ա, 1—ԺԳ,
8) 44ա—8բ,
9. Թագ. Բ—Գլ. 42աբ,
10. Թագ. Գ—Գլ. 42բ—3ա,
11. Թագ. Դ—Գլ. 43ա—4ա: Գրք (ԺԶ, 14—ԻԵ,
30) 49ա—52ա,
12. Մնաց. Ա—Գրք 52ա—60ա,
13. Մնաց. Բ—Գրք 60ա—70ա,
14. Եզր Ա—Գլ. 70բ, Գրք 70բ—6ա,
15. Եզր Բ—Հանգամանք 76ա: Գրք 76ա—9ա,
16. Նեմի—Գլ. 79ա, Գրք 79ա—83բ,
17. Եսրի—Նխ. 83բ, Գրք 83բ—7բ,
18. Յովիթ—Նխ. 87բ, Գրք 87բ—93ա,
19. Տովիթ—Նխ. 93ա, Գրք 93ա—6ա,
20. Մակար. Ա—Նխ. 96ա: Գլ. 96ա—7ա: Գրք
97ա—110ա:

21. Մակար. Բ—Նխ. 110աբ, Գլ. 110բ, Գրք
111ա—21ա,
22. Մակար. Գ—Նխ. 121ա, Գլ. 121ա, Գրք
121ա—5բ,
23. Սաղմոս—Նխ. (Եպիփան) 125բ—6բ, Գրք
127ա—44ա (ունի՝ «Փոքր էիշ»),
24. Առակ—Նխ. 145աբ, Գրք 145բ—53ա,
25. Ժողովուրդ—Նխ. 153բ, Գլ. 153բ—4բ, Գրք
154բ—7ա,
26. Երգ երգոց—Նխ. 157ա, Գրք 157ա—8բ,
27. Իմաստութ. —Նխ. 158բ, Գլ. 158բ—9ա,
Գրք 159ա—64բ,
28. Սիրաբ—Գրք 164բ—70բ (կից՝ տե՛ս Բ,
§ 1. ա—բ):
29. Յոբ—Նխ. 172բ—3ա, Նխ. 173ա (տե՛ս Խ
187, Ա, § 30. բ), Գրք 173ա—82բ,
30. Նսայի—Նխ. 182բ, Գլ. 182բ—3ա, Մրգ.
183ա—200բ, (Գրքի՝ 183ա «Մարգարէիս մահն...
ի վերջ գործս կարգա...», Տե՛ս Բ, § 2),
31. Ովսէէ—Յոք. 200բ, Գլ. 200բ—1ա, Մրգ.
201ա—3ա,
32. Ամովս—Գլ. 203ա, Մրգ. 203ա—5ա,
33. Միքիէ—Գլ. 205ա, Մրգ. 205ա—6բ,
34. Յովել—Գլ. 206բ, Մրգ. 206բ—7ա,
35. Արքիմ—Գլ. 207ա, Մրգ. 207աբ,
36. Յովնան—Գլ. 207բ, Մրգ. 207բ—8ա,
37. Նատմ—Գլ. 208ա, Մրգ. 208աբ,
38. Ամբակով—Գլ. 208բ, Մրգ. 208բ—9բ,
39. Սոփոնիա—Գլ. 209բ, Մրգ. 209բ—10ա,
40. Անգեղոս—Գլ. 210ա, Մրգ. 210աբ,
41. Զաւարիա—Գլ. 210բ—1ա, Մրգ. 211ա—
3բ,
42. Մաղափա—Գլ. 213բ, Մրգ. 213բ—4ա,
43. Դանիէլ—Նխ. 214բ, Գլ. 214բ, Մրգ.
215ա—22բ,
44. Եզեկիէլ—Նխ. 222բ—3ա, Գլ. 223աբ, Մրգ.
224ա—40բ,
45. Եռեմիա—Նխ. 240բ, Գլ. 240բ—1բ, Մրգ.
241բ—62ա,
46. Բարուբ—Բղթ 262ա—3բ,
47. Ողբ Երեմիայ—263բ—6ա, (266ա—70ա,
տե՛ս Բ, § 2—5),
48. Մառթէոս—Աւ. 276ա—88ա (կից՝ տե՛ս
Բ, § 6),
49. Մարկոս—Աւ. 289ա—96ա (կից՝ տե՛ս Բ,
§ 7),
50. Դովկաս—Աւ. 297ա—308բ,

51. Յովնան—Աւ. 310ա—8բ,
52. Գործք Առաքելոց—Յոք. 320աբ, Դիք 320բ,
Գլ. 320բ—1ա, Հեթրց. Ժ 321աբ, Գրք 321բ—32բ,
—ԺԻ Բղթ Թողսի—Յոք. 333ա—4բ, Վկ.
334բ, Բովկան, Երթրց և Վկթրց 334բ—7ա, Ե. 337աբ,
53. Ան Հոռոմայեցիս—Գլ. 337բ, Բղթ 338ա—
41բ,
54. Ան Կորնթացիս Ա—Գլ. 341բ—2ա, Բղթ
342ա—6ա,
55. Ան Կորնթացիս Բ—Բղթ 346ա—9ա,
56. Ան Գաղատացիս—Բղթ 349ա—50բ,
57. Ան Եփեսացիս—Բղթ 351ա—2ա,
58. Ան Փիլիպեցիս—Բղթ 352ա—3ա,
59. Ան Կոլոսացիս—Բղթ 353բ—4բ,
60. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Բղթ 354բ—5ա,
61. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Բղթ 355աբ,
62. Ան Եփրայեցիս—Բղթ 356ա—9ա,
63. Ան Տիմոթէոս Ա—Բղթ 359ա—60ա,
64. Ան Տիմոթէոս Բ—Բղթ 360ա—1ա,
65. Ան Տիտոս—Բղթ 361աբ,
66. Ան Փիլիմոն—Բղթ 361բ—2ա,
—Վերաբեր. Թեաղոսութ., Նաւարկութ.—362ա
(տե՛ս Խ 187, 444բ),
67. Բղթ Յակովբայ—Յոք. 363ա, Նխ. 363ա,
Գլ. 363ա, Բղթ 363ա—4ա,
68. Բղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 364աբ, Նխ. 364բ,
Բղթ 364բ—5բ,
69. Բղթ Պետրոսի Բ—Նխ. 365բ, Գլ. 365բ,
Բղթ 365բ—6բ,
70. Բղթ Յովնանէն Ա—Նխ. 366բ—7ա, Գլ.
367ա, Բղթ 367ա—8ա,
71. Բղթ Յովնանէն Բ—Նխ. 368ա, Գլ. 368ա,
Բղթ 368աբ,
72. Բղթ Յովնանէն Գ—Նխ. 368բ, Գլ. 368բ,
Բղթ 368բ,
73. Բղթ Յովայի—Նխ. 368բ—9ա, Գլ. 369ա,
Բղթ 369ա,
74. Յայտնեց. Յովնանէն—Գլ. 369աբ, Գրք
369բ—75բ (Այստեղ՝ 375բ, տե՛ս Բ, § 8),
Մանրամասն տե՛ս Ո 187:
Բ. 1. ա. 170բ—1ա Բանբ խաւատակեմ օգտա-
կարք իմաստասիրաց—Ճանապարհորդոր ի տունս
և ի հարեմնիս իրեանց փութան...
բ. 171ա—2բ Բանբ իմաստասիրաց—Ամենայն
մակացութիւն որոշեալ յարգարութենէ...
2. 266ա Ա. Ման յնաեան մարգարէի, և այլոց
մարգարէիցն Բժանիցն—Ծայիյ ասէր... 266ա
Բ. Ման Դանիէլի—Արդ, մեռաւ. Դանիէլ... 266ա

Կ. Ման Օվսէէ—Ովսէէ էր... 266ա Գ. Ման Ամով-
[ւ]ա—Ամովէ էր... 266ա Բ. Ման Միխիա—Միքի-
սա էր... 266ա Զ. Ման Յովկայա—Յովկէ էր... 266ա
Է. Ման Արդիու—Արդիու էր... 266ա Ը. Ման Յու-
նանու—Յովկան էր... 266ա Թ. Ման Նաւումա—Նա-
ւում էր... 266ա Ժ. Ման Ամրակումա—Ամրակում
էր... (յիբ՝ «Ման Սփոնկիայ»)։ 266բ ԺԱ. Ման Ան-
գեա—Անգեա մարգարէ էր... 266բ—7ա ԺԲ. Ման
Ջաֆարիա—Ջաֆարիա էր յազգէն Ղենայ... 267ա
ԺԿ. Ման Մաղաֆ[ի]ա—Մաղաքիա յետ դարձի...
267ա ԺԶ. [Ման] Եզեկիէ[ի]—Եզեկիէ էր...
267ա ԺԸ. Ման Ջաֆարիա—Ջաֆարիա էր որդի
Ադուա... (Հմտ. ԺԲ)։ 267ա ԺՁ. Մնուգ (Ման) Ե-
դիա—Եդիա էր...

3. ա. 267բ Բան ինչատաիի գծողի՝ տեանն
Լեւոսիսի Հայոց կաթողիկոսի, ըստ այբուբենից
տառից շափաթեմապէս սասցեպալ ի կատարումն
գրոց Առակացն (ծայրակապ՝ «Ա—Բ») —Աստուա-
ծծգէն հոգովն ի սմա, խաղաղութիւն անուն ար-
թայ...

բ. 267բ—8ա Անդրապարծութիւն տառից այ-
բուբենի (ծայրակապ՝ «Բ—Ա») —Քաղցր[ւ]ազու-
նիս այս բաղձանօք լիցեալ հոգիս մեծաւ մեղօք...

4. 268ա—70ա Տեսութիւն մարգարէիցն հա-
մանգամայն ի վերայ կենարարին, և վկայութիւն
Յան—Ա. Եթէ յառաջ քան զպատեհան որդի ծնաւ
ի հօրէ... և հօր յոցա ոչ չիցից. և այդ է։

5. 270ա Դեկտեմբերի Դ. Վկայութիւն սուրբ
կուսիւն Վառվառայ—Աղախինն Քրիստոսի Վառ-
վառեա զուստը էր առն ամբարշտի... հասուցեա
զամենեանս ի մշտնջենաւոր և յափտեանս։

6. 288ա Նասլ քիսրունաշտում—Դար Նամազ
դիկարի շամբէ ամադ Մարիամ Մաղդալենա...
(Մատթէոսի Աւետարանի ԻԸ գլխի հայտառ
պարսկերէն թարգմանութիւնը)։

7. 296ա *اجتلی مازقشی امراصول الاحق اول*—
Ջուն զուղաշտ շամբէ... (Մարկոսի Աւետարանի ԺՁ
գլխի հայտառ պարսկերէն թարգմանութիւնը)։

8. 375բ Վարբ և պատմութիւն սփանջիկագոր-
ծութեան... Յոնաննու անեադանչին... երբօք Յեա-
ռն... Բանգի յաղագս յայտօրի անուանի Յոնաննէս
աստուած[արան]՝ եղբայր—Եւ արդ, սկիզբ[ն]
պատմութեանս, զոր գրեաց [երանիւն] Պրատո-
րոն աշակերտն[ի]... (շար. թափուած)։

ՅԻՇԱՍԱՅԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԱՆԱԿԻ

22ա (Յովանէս Ապարաներեցոյ) Զնուաստ և
զանարհեստ գրողը յիշեա և Քրիստոս (նման՝

183ա)։

44ա Փա՛հր... Որ ետ կարողութիւն տկարու-
թեանս իմ չհասանի յայմ նվազ ի փառս Քրիս-
տոսի, ի թվականիս Հայկազեանս տոմարիս Պեթ
(1400) և ի թվի մարդողութեան մերո և փրկչի
Յիսուսի Քրիստոսի ՌԴՃ (1400), և ի թագաւորու-
թեանս Քամուրի և որդն նորա Միւսելմանի։ Յայ-
սըմ ամի շարժեցան զօրքն Շամա, որդի Ելզբուիւն,
ի վերայ Քամուրի։

70ա Յոա Յոնանէս՝ տառապեալս յամենայնի,
Յիշեա՛, Քրիստոս Յիսուս բարի,
Փրկեա՛ ի լեզուէ ննկաւորի,
Եւ ազատեա՛ ի հօրն զհօնի.
Ամեն, և եղիցի։

70բ (Ճակատազարդի մէջ) Յիշեա՛, Քրիստոս
Աստուած, զԽօբամբ մերն ի թ սուրբ թագաւորու-
թիւնը, ամէն։

110բ Զնուաստ և զանարհեստ և զփցուն գրիւս՝
զՖրա Յոնանէս Ապարաներեցի, ի կարգէ սրբոյն
Դոմինիկի, յիշեցէք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր (Եը-
ման՝ 121ա)։

126բ Զնուաստ և զտառապեալ ոգի՝ զՖրա Յո-
նանէս, ի կարգէ սրբոյն Դոմինիկի, որո առաջնորդ
և հոգաբարձու եղև մեզ պատուական վարդապետն
տէր Նաւեցիկոս, յիշեցէք ի Քրիստոս...

162ա Տէր Յիսուս Քրիստոս... փրկեա՛ զանմեղն
զՎերտիչն ի ձեռնաց անօրինացն...

203ա (Ճակատազարդի մէջ) Յիշեա՛, Քրիստոս
Աստուած, զՄարքա խաթունի հոգին։

205ա ԶՖրա Յոնանէս ծորոց յիշեա՛ ի Քրիս-
տոս։

214բ Հարաթ ունիմ ի յիմ սրտիս
Եւ՛ Յոնանէս ողորմելիս,
Որ մէլն հոգիս ի ի մարմնիս,
Եւ տեսանեմ զՅամամ գրիս
Նաև կազմեմ ըստ իմ սրտիս,
Եւ յաւանդ տամ յիմ սիրելիս,
Որ զԵնդօք մեծեալ հոգիս՝
Յիշման ատեն միշտ արժանիս,
Եւ դուք յիշուիք յանձաւ բարիսն։

223բ Զմեծեալս հոգով և զտկարս մարմնով,
զվերջինի ի կարգի և զառաջինս ի մեղաւորնս, զար-
տա[հայ]ութս յ[ը]նդանեաց և զթախանձալս
հանգերծ ձաղանօք, զփոխեալս մտօք, զխոշորս
գրչաւ և զանպիտանս յամենայնի՝ զՖրա Յոնանէս
բահանայ յիշել առ Քրիստոս, աղաչեմ։

267ա (Կարմրագիր) Զանապատիս ի բարեաց
և զլծեալս ի կարտ մեղաց... զանարհեստ գրիւ զՖրա

Յոհանէս՝ ի կարգէ սրբոյն Դոմինիկոսի... աղա-
ւելմ յիշել ի սուրբ ի մաքրափայլ աղօթս ձերս
Թվիս ՊՄ (1401) գրեցաւ

288ա Աւախ դժամ ժամանակիս,
Աւախ գգերիս և զեղկելիս,
Կամ շիւարած ի վերա քանիս՝
Ալէկոծեալ յեղբր ծովիս,
Թ՝ ապ՝ ամ հասնիմ յաւարտ զծիս,
Եւ դուրանամ ողորմելիս:

318բ Անտարան ըստ Յոհաննու՝ գրեալ ձե-
ռամ Յոհանէս քահանայի մեղաւորի, անարձանի
և փցուն և անարհեստ գրչի, ի... (9 տող շնչուած և
անընթեռնի) վասն Աստուածաշունչ մատենիս,
վասն զի ես էի աղքատ ընչիւք... այլ աղօթիք և
օգնականութեամբ սուրբ հարցս՝

Վատահեցաւ և ծրեցի,
Հետ դողացի, հետ գրեցի,
Աշխատանք յեղբ հասի:

Աղաւթմ զամենեանս, որք հանդիպիք, այսմ
տեղի զվերո սացեալ երախտաւորս մեր յիշեցէք
ի Քրիստոս. նաև զծնողսն մեր և զամենայն արե-
ան մերձաւորսն... յիշեցէք առ Քրիստոս և Քրիս-
տոս... պարզեցեցէ ձեզ և մեզ առհասարակ զար-
քաութիւն երկիւք. ամէն:

332ա Զտկարս մարմնով... որ ցաւոտ ան-
ձամբ... ծրեցի, աղաւթմ յիշման արձանի առնել...
ամէն, և եղիցի:

337բ Զնուաստ և զստապեալ զօգի՝ զՖրա
Յոհանէս, ի կարգէ քարոզողաց սրբոյն Դոմինիկո-
սի, որ քաղովմ աշխատանք... գրեցի, աղաւթմ յի-
շել ի Քրիստոս:

355բ Զնուաստ և զմեծ վիրաւորս ի փոքր ան-
դամէ, այսինքն՝ ի բարեկամի լեզւէ, յիշեցէք առ
Քրիստոս: (Ապա՝ լուսանցում),

Անգեթ՝ գեթաւոր,
Անմեղ՝ մեղաւոր,
Անսուր՝ խոցած,
Անկրակ՝ խորածած,
Քացախ՝ խառնած,
Լեղի ըմբած,
Սիրտս տրտում,
Արեամբ լցած,
Եւ ամենայն ինչ՝ կատարած:

ՌՃ (1100) ողորմի Աստուծոյ, որ զմեղրն բե-
րին:

376ա Արհնութիւն և փառք... որ հասոյց զա-
նարժանս՝ ի վերջին գիրս արժանաւորս Արդ, գրե-
ցաւ Աստուածաշունչ տառս և հոգի[ւ]որ բուրաս-
տանս ձեռամբ անարհեստ և անպիտան գրչի՝ Յո-
հանէս քահանայի, ի վայելումն տէր խաչատրոյ
սրբանեալ և աստուածաւէր քահանայի, և յիշա-
տակ հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց, և ամենայն
արեան մերձաւորաց, զոր Տէր Աստուած վայելել
տացէ աստ և ի հանդերձեալն՝ յիշատակ անչինչ և
անսպառ, անվախճան յախտեանս. ամէն:

Արդ, ես Յոհանէս քահանայ... (1 տող շնչուած
և անընթեռնի) գրեցի զսուրբ Աստուածաշունչս ի
վայելումն տէր խաչատրոյ, և առի շուքրանա գրո-
ցես ՔԻ (2000) դահեկան, որ առնէ կէսն Ռ(1000)
դահեկան թանկա թարրեզի, վկայութեամբ Անդրե-
աս սրբանեալ քահանայի և որդոց նորա՝ Գրիգոր
քահանայի և Անեղայն սարկաւազի. եւ աղաւթմ
զամենեանս, որք կարդայք կամ օրինակէք, Աս-
տուած ողորմին լի բերանով ասացէք տէր խա-
չատրոյ՝ ստացողի գրոցս, և ծնողաց իւրոց, և մեզ՝
անարժան ծառայիս ձեր:

Յանուն Աստուծոյ ամենակալին՝ Հօր և Որդոյ
և Հոգոյն Սրբոյ, ես խաչատուր քահանայս ստացա
զսուրբ Աստուածաշունչս լի ի հալալ արդեանց ի-

Ջ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Բ

ԺԴ—XIV

ԹԵՐԹ՝ 52(277—328): ՊՐԱԿ՝ ԵՆ—Ջ) 1X(1, 2, 3):
 ՆԻԻԹ՝ քաղրք: ՄԵՍԻԹԻԹԻՆ՝ 25X18, 5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ ԵՐԿԻՆԵ:
 ԳԻՐ՝ քաղրքի (ճմուլ՝ 278ա): ՏՈՂ՝ 27:
 ՄԱՆՐԱՆԱԲԳՈՒԹԻՆ՝ 1 ու 1 ա ն ց ա զ ա ղ՝ բառակալան:
 Զ ա ռ զ ա զ ի Ր՝ ճանգացաղի, քաղցաղի: Գ ա յ ն Ր՝ կարմիր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. Նեեմի—Գրք 277ա (սկ. ԺԳ, 25 աղի [մի
 առյց] 6 ն զղտյ) և րա որդի [ո] ց նոցա...):

Վերջում թիւթմացարար նշում՝ «եզրաս Երկրորդս:
 էլք ծածկուած է եղկ թղթով. յետագայում անշատեկ են՝
 վնասելով քնագիրը»:

2. Հոուր—Գրք 277ա—81ա:

3. Եսթեր—Գրք 281ա—85բ:

4. Յուդիթ—Գրք 295բ—316ա:

5. Տովթիթ—Գրք 316ա—28բ:

Մանրամասն տե՛ս № 187:

186

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ Ո Ւ Ն Ջ

Կոստանդինուպոլիս

ՈՒ—1611

ԳՐԻԳ՝ Միքայէլ Թեոքրիսի (7ա—382բ, 392ա—501ա I տիւ-
 նակ), ԱՆՆՆՆՆ (2ա—7բ, 384ա—90բ, 501ա II տիւնակ—
 503ա): ՄՍՏՈՂ՝ Միքայէլ վրգ. Խարերեքցի:

ԹԵՐԹ՝ 503. չգրւած՝ 1աբ, 6աբ, 383աբ, 503բ: ՊՐԱԿ՝
 Ա—ԽԲX12 (Ա, ԼԲ 15, ԺԳ 11, ԽԳ 13, ԽԲ 5): ՆԻԻԹ՝ քաղրք:
 ՄԵՍԻԹԻՆ՝ 25, 8X19: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ ԵՐԿԻՆԵ: ԳԻՐ՝ քաղր-
 քի (ճմուլ՝ 28ա): ՏՈՂ՝ 47: ԿԱՏՄ՝ գրոյմագար զազանակա-
 զայն կաշի՝ զանակով, միջակը՝ առիթակով, առաջը՝ ձազկա-
 ճիւս լմանքակազայն մետախնայ գործուած, լուսանցակողերը՝
 կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԱԲԳՈՒԹԻՆ—Կի ս ա խ ու ռ ա ճ՝ 7ա, 392ա:
 Ճ ա կ ա տ ա զ ա ղ ղ՝ 248բ, 268բ, 286բ, 328ա, 359բ, 384ա,
 403ա, 410ա, 422ա, 435բ, 480ա: Լ ու ս ա ն ց ա զ ա ղ ղ՝
 բառակալան, քաղցաղի: Զ ա ռ զ ա զ ի Ր՝ ճանգացաղի, քաղց-
 աղի: Գ ա յ ն Ր՝ կարմիր, կանաչ:

ՊՍՏԱՐԻԿ՝ ՊԱՏԱՐԻԿ—Անտառան Մարկոսի: Ժ—ԺԱ դդ:
 2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), առաջում երկու քերեքի ընդլայնակի
 Երկուսկումբց: Մագաղար, երկիւն, քոյրագոն երկաքաղի
 (ճմուլ՝ Բբ), ունի բազանգունի լուսանցաղի: Կարայա
 Բա, Աբ, Բբ, Աա, Դբ, Գա, Դա, Գբ. ը ի Հեղատուե՛ն... Եւ
 է իմ եղբայր և էջոր և մայրս (Գ, 14—85):

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Թերթ 2-ը վնասուած, առանկի քե-
 րս լմանքը պտտուած և ցեցեղի: Կազմի թիկունքը փե-
 ծուած, կապիկներն ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. Մեուղդ—Գլ. 2աբ, Նխ. 3աբ, Գրք 7ա—

ԳԻՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ՁԵՆԱԳՐԱՅ

328բ ի Թվաբերութեան Հայոց ԶԺԴ (1465) յժ-
 գ[ո]ստոսի) Ժն, Յայսմի[4] ամի կալեալ եղև
 Թագաւորն Վրաց Գորգի ի յանաւրէն իշխանէն
 Կարդաւրէն (այլ ձեռքով՝ «շարամանեալ կալան
 զայս») Յետ նորայ նստաւ յաթուր Թագաւորութե-
 ան՝ Կոստանդին եղբարորդին իւր, Յետ Կոստան-
 դինին նստաւ Բագրատ՝ յետ մի ամի,
 Կենդանոյմ՝ 1ա, 327բ Գիրքս Սուրբ էլմիած-
 նա է:

Եւստակիոսայն լոյ ընդմեմա
 կալեաց իննոցա երկուսիս
 միւն ինքաւնոց աիբեղեղեմ
 Էրեղեղեաց ընդաիբեղեմ

27բ:

25—804

72բ:

2. Ելի—Նխ. 4բ, Գլ. 4բ—5բ, Գրք 27բ—44բ:
 3. Ղևտական—Գլ. 3բ—4ա, Գրք 44բ—56բ:
 «Գլ. 3 1—8 և յեխ. 3 1—2 համախմբուած՝
 2ա—5բ:

4. Թիւֆ—Գրք 56բ—72ա:

5. Բ. Օրէնք—Գրք 72ա—86ա:

«Գլ. 3 6, 7, 13 համախմբուած՝ 86ա—7բ, Կիթ՝
 87բ—8ա, տե՛ս Բ, 3 1, յեխ. 3 6—8, 13, 15—21, 23
 համախմբուած՝ 88ա—8բ:

6. Յնուո—Գլ. 86աբ: Նխ. 88ա: Գրք 90ա—9բ:

7. Դաւաւարֆ—Գլ. 86բ—7ա, Նխ. 88ա, Եւ յայս
 ն զանախմբուած՝ 88ա—8բ:

8. Հոուր—Նխ. 88ա: Գրք 109բ—11ա:

9. Թագ. Ա—Նխ. (սԱկիզքն) 88աբ, Յոյք.
 (սՎասնք), 111աբ, Գլ. 111բ—2բ, Գրք 112բ—25բ:

10. Թագ. Բ—Գլ. 125բ—6ա, Գրք 126բ—37ա:

11. Թագ. Գ.—Գլ. 137ա—8ա, Գրք 138ա—50բ:

12. Թագ. Դ—Գլ. 150բ—1բ, Գրք 151բ—62բ:

13. Մեւգ. Ա—Գլ. 87աբ, Նխ. 88բ, Գրք 162բ—

72բ:

14. Մեւգ. Բ—Գրք 172բ—85ա:

15. Եզր Ա—Նխ. 88բ—9ա, Գրք. 185ա—91ա:

16. Եզր Բ—Հանգամանք 89ա, Գրք 191ա—4բ:

17. Նեեմի—Նխ. 89ա: Գրք 194բ—9բ:

18. Նսրբեր—նխ. 89ա, Գրք 199բ—203բ,
 19. Յուդիք—նխ. 89աբ, Գրք 203բ—9բ,
 20. Տովբիք—նխ. 89բ, Գրք 209բ—12բ,
 21. Մակար. Ա—նխ. 89բ, Գրք 212բ—25բ,
 22. Մակար. Բ—Գրք 225բ—35ա,
 23. Մակար. Գ—նխ. 89բ, Գրք 235ա—9բ,
 24. Սաղմոս—նխ. 240աբ (Դավթի. ռեդ Կ-
 ռեալ, տե՛ս Մ 187, Ա, § 24. բ), նխ 240բ (Աթա-
 նասի. ՎՓռթթ. տե՛ս Մ 179, Բ, § 2), Գլ. 240բ—
 2ա (Բավսն Հայատոց), նխ. 242բ—3ա (Եղա-
 ժեհայան), Գրք 243բ—67բ (չիք ՎՓռթ չիք),
 25. Առակ—նխ. 381ա, Գրք 268բ—76բ,
 26. Ժողովուրդ—նխ. 381ա, Գրք 276բ—9ա,
 27. Երգ երգոց—նխ. 381աբ, Գրք 279ա—81ա
 լեռ. § 25—27, 43 Համախոսութե՛ս 381աբ,
 28. Իմաստութիւն—Գլ. 268ա (§ 24-ից լետոյ),
 Գրք 281ա—6ա,
 29. Յօր—նխ. 286ա, նխ. (Աղիկառնացի)
 286աբ, Գրք 286բ—94բ,
 30. Նսայի—Գլ. 295ա, Մրգ. 295ա—312բ,
 31. Ովսէէ—Գլ. 312բ, Մրգ. 312բ—5ա, Մահ
 315ա,
 32. Ամով—Գլ. 315ա, Մրգ. 315ա—7ա, Մահ
 317ա,
 33. Միփիա—Գլ. 317ա, Մրգ. 317ա—8բ, Մահ
 318բ,
 34. Յովլ—Գլ. 318բ, Մրգ. 318բ—9բ, Մահ
 319բ,
 35. Աղիւն—Գլ. 319բ, Մրգ. 319բ, Մահ 319բ,
 36. Յովնան—Գլ. 319բ, Մրգ. 319բ—20բ, Մահ
 320բ,
 37. Նաւում—Գլ. 320բ, Մրգ. 320բ—1ա, Մահ
 321ա,
 38. Ամբակում—Գլ. 321ա, Մրգ. 321ա—2ա,
 Մահ 322ա,
 39. Նովոնիա—Գլ. 322ա, Մրգ. 322աբ, Մահ
 322բ,
 40. Անգէոս—Գլ. 322բ, Մրգ. 322բ—3ա, Մահ
 323ա,
 41. Զաւարիա—Գլ. 323աբ, Մրգ. 323բ—6ա,
 Մահ 326ա,
 42. Մաղափիա—Գլ. 326աբ, Մրգ. 326բ—7ա,
 Մահ 327ա,
 լեռ. § 31—42, տե՛ս Մ 187, Ա, § 32—43:
 43. Նրմիա—Գլ. 327ա—8ա, Մրգ. 328ա—48բ,
 նխ. 318բ (§ 48-ից առաջ),
 44. Բարոս—Բղթ 348բ—50ա,
 45. Ողբ Նրմիայ—Ողբ 350ա—2ա,
 46. Դանիէլ—Գլ. 352ա, Մրգ. 352ա—9ա,
 47. Եզկիէլ—Գլ. 359աբ, Մրգ. 359բ—80բ,
 լեռ. § 31—42, 46—47 Նշում՝ ՎՓռթ.,
 48. Սիրաբ—նխ. 384ա, Գլ. 384ա, Գրք 384ա—
 90բ,
 49. Մառթեոս—Ա. 392ա—403ա,
 50. Մարկոս—Ա. 403ա—10ա (չիք ՎՓռթ-
 չիք),
 51. Դովնա—Ա. 410ա—22ա,
 52. Յովնան—Ա. 422ա—31ա (ունի՛ ՎՓռթ),
 53. Գործի Առաքելոց—Յոք. (ՎՓռթ) 431ա—
 2ա, Դիր 432ա, նխ. (ՎՓռթ) 432աբ, Գլ. 432բ,
 Լեռ. 433բ, ԺՀ 433բ, Լեռ. 433բ, Գրք 433բ—46բ
 (տե՛ս Մ 187, Ա, § 55),
 54. Բղթ. Յակովբայ—Յոք. 446բ, Գլ. 446բ—
 7ա, նխ. 447ա, Բղթ 447ա—8ա,
 55. Բղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 448աբ, նխ. 448բ,
 Բղթ 448բ—50ա,
 56. Բղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 450ա, նխ. 450ա,
 Բղթ 450ա—1ա,
 57. Բղթ Յովնանեոս Ա—Գլ. 451ա, նխ. 451աբ,
 Բղթ 451բ—2բ,
 58. Բղթ Յովնանեոս Բ—Գլ. 452բ, նխ. 452բ—
 3ա, Բղթ 453ա,
 59. Բղթ Յովնանեոս Գ—Գլ. 453ա, նխ. 453ա,
 Բղթ 453աբ,
 60. Բղթ Յովնայի—Գլ. 453բ, նխ. 453բ, Բղթ
 453բ—4ա,
 61. Աղեւս Նսրայի—454ա,
 —ԺԻ Բղթ Պետրոսի—Յոք. 454ա—6ա, Վկ.
 456ա, Բովնայի. լեռ. 456բ, և Վկ. 456բ—9բ,
 62. Առ Հոռոմայեցիս—Գլ. 459բ—60ա, նխ.
 460ա, Բղթ 460ա—5ա,
 63. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 465բ, նխ. 465բ,
 Բղթ 465բ—70բ,
 64. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 470բ—1ա, նխ.
 471ա, Բղթ 471ա—4բ (Բղթ Գ—տե՛ս § 76),
 65. Առ Գաղատացիս—Գլ. 474բ, նխ. 474բ—
 5ա, Բղթ 475ա—6ա,
 66. Առ Նիքեացիս—Գլ. 476բ, նխ. 476բ—7ա,
 Բղթ 477ա—8բ,
 67. Առ Փիլիպպեցիս—Գլ. 478բ, նխ. 478բ, Բղթ
 478բ—80ա,
 68. Առ Կորնթացիս—Գլ. 480ա, նխ. 480ա,
 Բղթ 480բ—1բ,
 69. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 481բ, նխ.
 481բ, Բղթ 481բ—3ա,

70. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 483ա. Նխ. 483ա, Թղթ 483ա:

71. Ան Երայնցիս—Նխ. 483բ—4ա. Գլ. 484ա: Թղթ 484բ—8բ:

72. Ան Տիմոթեոս Ա—Գլ. 488բ, Նխ. 488բ, Թղթ 488բ—90ա:

73. Ան Տիմոթեոս Բ—Գլ. 490ա, Նխ. 490աբ, Թղթ 490բ—1ա:

74. Ան Տիմոս—Գլ. 491բ, Նխ. 491բ, Թղթ 491բ—2բ:

75. Ան Փիլիմոն—Գլ. 492բ, Նխ. 492բ, Թղթ 492բ:

—Վերագիր, Թելադրք., Նաւարկութ. —492բ—3ա (տե՛ս № 187, 444բ):

76. Ան Կորնթացիս Գ—Կորնթց. 493ա, Պողոսի 493աբ:

77. Յայտնութ. Յովնանու—Գլ. 493բ, Գրք 494ա—500բ, Նխ. 502աբ (Տ 78-ից յետոյ):

78. Հանգիստ Յովնանու—501ա—2ա (Կից՝ 502բ—3ա, տե՛ս Բ, § 2):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 1. [Յիշատակարանք Գեորգայ Սկեռացոյ] Վ. 87բ Նիյցն—Տէր, որ ի տիպ մեծ փրկութեանս որ ի վերջոյ...

բ. 87բ Թուոցն—Զրոյց Քրիստոս մատենի...

գ. 87բ [Երկրորդումն օրհնաց]—Զարհուրիմ ի քո փառաց, տէր իմ Մովսէս...

դ. 87բ Յեսուայն է—Որպէս փրկիչ զարմանազործ, Տէր մեր Յիսուս...

ե. 87բ—8ա Դառաւորացն է—Փրկիչ անուն և դատաւոր...

զ. 88ա Հռութայն—Կինս այս Հռութ՝ ի դստերացն Մովսարու...

2. 502բ—3ա Վանական վարդապետի [Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանացն]—Երկինք՝ եկեղեցի...

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

268ա Յիշատակ է Աստուածաշունչս Մկրտիչ վարդապետին Ղարբեղեցոյ:

448ա Ստացողին և զօղիս ողորմեսցի Տէր:

501ա Փա՛ռք... Գրեցաւ սուրբ Աստուածաշունչս

չքս ի մայրաքաղաքն ի Կոստանդինուպոլիս, ձեռամբ Թադևոսի Միֆալի, թվին ՌԿ (1611), ի վա-

յելումն հարբերոցի Մկրտիչ վարդապետի՝ յիշա-

տակ իւրն և իւր նշնեցելոցն Աստուած բարով վա-

յելել տացէ իւրեանն. ամէն, և ի հանդերձեալն՝

զերկնային ուրախութիւնն պարգևեսցէ. ամէն Արդ,

աղաչեմ զամենեանսդ, որք հանդիպիք ամա՛ կար-

դաւով կամ յօրինակելով, մէկ Հայր մեզախ մի

յիշեցէք զանպիտան գրիչ և զմնաղսն իմ, և զկեն-

դանիսն իմ, և զնշնեցելոցն իմ, և Աստուած զյի-

շողթդ յիշէ իւր միւսանգամ զաւտեանն. ամէն,

Հայր մեր որ, Դարձեալ յիշեցէք զՍուրբ Մանաս-

[տ]իլու տէր Յովնանէն, և զտէր Սարգիսն, և

զտէր Խաչատուրն, և զայլ պաղի տովաթաւորքն,

որ ոչ գիտեմ զանուն նոցին. Աստուած իւրեանց

ընդ երկայն աւուրս արասցէ, և ի հանդերձեալն՝

զերկնային ուրախութիւնն պարգևեսցէ. ամէն:

Կենդանոյ՛մ 7ա, 267բ, 500բ Գիրքս Սուրբ էջ-

միածնա է:

Գրչափորձ՝ Պատարիկ-պահպանակների վրայ

նօտրորով մի շարք անկարևոր բառերու Դա Պօ-

ղ[ո]ս վարդապետ տեանն է:

Պատարիկ-պահպանակներ
նօտրորով մի շարք անկարևոր
բառերու Դա Պօղ[ո]ս
վարդապետ տեանն է:

ՍԱԵՐԵՆՈՒԹԵՐԵՆՈՒՄ. Վ
ՐՈՋԷԼ ԵՌԵՆԷԼ Ը
ԻՍԵՆՈՒԹԵՐԵՆՈՒՄ

187

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

Տիգրանակերտ (Համիր)

ՌԶԲ—1840

Գրիգ' եղիազար (2ա—510թ, 338ա—451թ), Յաննէն (820ա—87թ): ԵՄԱՂԿՈՂ' եղիազար գրիգ: ՍԱՅՈՂՂ' Յովա-

սօփ Բէյ Ամբասանէի:
Թերթ' 458+3 (կրկ. 1, 2, 11). չգրուած՝ 1ա—1գ, 2գ—4ա, 345աթ, 348թ—50ա, 388թ, 378թ, 452թ—3թ: ՊՐԱՆՂ' Ա—1է×12 (է 10, 1է 18, 1է 14)+1×8 (1Խ—1 պրոֆէնի մի-շխ): ԼէիԹ՝ բազր: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 26,2×18,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկայն: ԳՐՈՒ՝ բոլորգիր (Յմուլ' Յա): ՅՈՂ՝ 58: ԿԱՅԱՄ՝ դռը-մազարդ լազանակազոյն կաշի՝ զոմակով, աստառը՝ կապոյտ կապ, լուսանցակազոյն՝ կարմիր (վերին լուսանցակազոյն՝ նկնդնցու հրաշմաղաղներ): Ա փնդինն արծաթայտ խաշի բեկոր, Բ փնդինն՝ արծաթայտ փաթեկ խաշի:

ՄԱՆՐԱՆԱՄԱՅՈՒԹԻՒՆ—Վնգուեայ առաջագործութիւն՝ 4թ, ի լուսանց—Յովիանոս Առիթմաճեղի՝ 288թ, Եսայի՝ 287թ, Ովսէլ՝ 284թ, Միքիմ՝ 288թ, Յովի՝ 280ա, Աբգիու՝ 280թ, Յովննէ՝ 281ա, Լուսու՝ 281թ, Ամբասու՝ 283թ, Ասփանիմ՝ 288ա, Անգելա՝ 284ա, Զաւարիմ՝ 284թ, Մաղաթիմ՝ 287ա, Դանիէլ՝ 282ա, Եղիսիկ՝ 328ա: Խաշիութիւն՝ 285թ (աճկիւն-նեւում՝ յարս ասեաւորանքիներ, վերևում՝ շալր Աստուած եւ Սարգ Լոզի, ներևում՝ ստացող եւ ծաղկող): Խ ա ր ա ն՝ 380թ (խաթրիտի նկարով), 381ա (Կարգեցոյն նկարով), 381թ—5ա: Կ ի ա խ ա ր ա ն՝ 5ա, 234ա (Սաղմոսի նկարով), 387ա, 388ա, 377ա, 389ա, 389ա, 420ա (Պաղատի նկարով): Ժ ա կ ա ա զ ա զ ա զ՝ 22ա, 37ա, 47թ, 61թ, 74ա, 83թ, 187թ, 168ա, 168ա, 218ա, 218ա, 221ա, 228ա, 228ա, 228թ, 231ա, 258թ, 287թ, 284թ (Ովսէլի նկարով), 299ա, 320ա, 328ա, 409թ, 445թ: Լ աւ ա ն ճ ա զ ա զ ա զ՝ բառակոմ, բաշմային: Զ ա ռ ա զ ա զ ի ՝ Խաճաղցադիր, բաշմադիր, կնիքաճաղցիր եւ մարգա-գիր: Գ ա յ ի ռ ի՝ կարմիր, կապոյտ, դեղին, կանաչ:

ՊԱՅՄԱՆՈՒԹՅԱՆՊԱՆՈՒԹՅԱՆ—Անտարառն ճովանեւո: Ժ—ԺԱ ղգ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ասացուած 4 կից բնութիւն եղա-նետույն: Մաղաղար, երկայն, բոլորգիր երկաթագիր (նմուշ՝ Բթ): Կարգալ՝ Գաթ, Աաթ, Բաթ, Դաթ. արեւու իջլ... զայլ Արարած ոչ առար: (է. 16—Ը, 41):

ՎիմԱԿ՝ բաւարար:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. ա. 2ա Նախադրութիւն Մենդոց—Հսուրբ եւ զաստուածային գիրս...

բ. 2աթ Գրովս Մենդոց—Ա. Աստուածախա-սութիւն վնգարեայ...

գ. 5ա—20թ [Գիրք Մենդոց]—Ի սկզբանէ ա-րար Աստուած գերկին... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. ա):

դ. 2ա. 20թ Նախադրութիւն Եից—Գիրք Եիցս...

բ. 20թ—2ա Գրովս Եիցն—Ա. Թուէ զսակա-սութիւն...

գ. 22ա—35թ Եվ—Այս են անուանք որդոցն Իսրայէլի... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. բ):

3. ա. 35թ Նախադրութիւն Դևտականին—Դև-տական գիրքս վայելչապէս...

բ. 35թ—6թ Գրովս Դևտականին—Ա. Հրամայէ Աստուած Մովսիսի...

գ. 37ա—46թ Դևտական—Եւ կոնեաց Տէր զՄովսէս... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. գ):

4. ա. 46թ Նախադրութիւն Թուոց—Որպէս որ Նախքան...

բ. 46թ—7թ Գրովս Թուոց—Ա. Հրաման առ-նու Մովսէս...

գ. 47թ—60թ Թիւ—Եւ խաւսեցաւ Տէր ընդ Մովսէսի... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. դ):

5. ա. 60թ—1ա Նախադրութիւն երկրորդում Աւրիեաց—Այս է պատճառ գրոցս...

բ. 61աթ Երկրորդում Աւրիեաց—Ա. Երկրորդելով մեկնէ...

գ. 61թ—73թ երկրորդում Աւրիեաց—Այս են պատգամք... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. ե):

6. ա. 73թ Նախադրութիւն Գրոց Յեսուայ արդ-ւոյ Նաւեայ—Յեսու որդի Նաւեայ ի ցնդէն Եփրեմի...

բ. 73թ—4ա Գրովս Գրոց Յեսուայ...—Ա. Յաննէն առնէ Աստուած...

գ. 74թ—82թ Գիրք Յեսուայ...—Եւ եղև յետ վախճանելոյն Մովսէսի... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. զ):

7. ա. 83ա Նախադրութիւն Դաւաւառացն—Քանզի յետ մահուան Յեսուայ...

բ. 83աթ Գրովս Դաւաւառացն—Ա. Թէ յետ վախճանին Յեսուայ...

գ. 83թ—91թ Դաւաւառք—Եւ եղև յետ վախ-ճրելոյն Յեսուայ... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. է):

8. ա. 91ա Նախադրութիւն Հոռութայ—Պատճառ գրոց Հոռութայ...

բ. 92ա—3ա Հոռութ—Եւ եղև յետ այսորիկ... (Կից՝ տե՛ս Բ, § 1. բ):

գ. 93աթ Գաւաւառքն Նախակարգել Թա-գաւաւորեանց—Վասն ի յերկուս գիրս առ ի Հեթ-րայեցոց...

բ. 93թ Նախադրութիւն Թագաւաւորեանց—Սկիզբն գրոց Թագաւորութեանց...

գ. 93թ—4ա Գրովս Առաջին Թագաւորութե-անց—Ա. Վասն եղկանայ...

դ. 94ա—105ա Թագաւորութեանց Առաջին—Եւ այր մի էր յերկմաթեմայ...

10. ա. 105աբ Գրովս Երկրորդ Բազատուր-
բանց—Ա. Ջի սպան Դաիթ...

բ. 105բ—114բ Բազատուրբանց Երկրորդ—
Ե. հեղ յետ մահուան Սաուդայ...

11. ա. 114բ—5ա Գրովս Երկրորդ Բազատուր-
բանց—Ա. Ջի ցուրտ ցաւով...

բ. 115ա—25բ Բազատուրբանց Երկրորդ—Ե.
արքայ Դաիթ ծերացեալ...

12. ա. 125բ—6բ Գրովս Զորեղ Բազա-
տուրբանց—Ա. Թէ հիանդացեալ Որդիայ...

բ. 126բ—36բ Բազատուրբանց Զորեղ—Ե.
նշահահաց Մովսէս... (կի՞ տե՛ս Բ. 8 1. ք)...

13. ա. 136բ—7ա Յառաջաբան Առաջին և Երկ-
րորդ Մնացորդաց—Երևի ի Գիրք Մնացորդաց...

բ. 137ա Գրովս Առաջին Մնացորդաց—Ա.
ՅԱղամայ մինչև ծնող...

գ. 137բ—46ա Մնացորդաց Առաջին—Աղամ,
Ալթ, Ենովս...

14. ա. 146բ Գրովս Երկրորդ Մնացորդաց—
Թէ հազար ողջակէզ...

բ. 147ա—58բ Մնացորդաց Երկրորդ—Ե. զա-
րացաւ Սողոմոն...

15. ա. 158բ—9ա Նախադրութիւն եզրի Առաջ-
եայ—Եզր ի քահանայիցն էր...

բ. 159ա Գրովս Առաջին Գրանց եզրի—Ա.
Սկասնի լուի և տասն ամէն ծովսիայ...

գ. 159ա—64բ եզրաւ Առաջին—Ե. արար ծով-
սիայ Թագաւոր...

16. ա. 164բ Հանգամանք գլխաց Երկրորդ եզ-
րի—Գիրքս եզրի, որ անուանեալ կոչի եզր...

բ. 164բ—8ա եզրաւ Երկրորդ—Յառաջնում
ամի կիրոսի...

17. ա. 168ա Նախադրութիւն Նեմմայ—Զնէ-
նմայ թէ իցէ ի քահանայիցն...

բ. 168ա Գրովս Նեմմայ—Ա. Յետ երեքտասան
ամի արձակելոյն եզրի...

գ. 168ա—72բ Բանի Նեմմայ որդւոյ Ախ-
զիայ—Ե. հեղ յամսեանն Քաղեղ...

18. ա. 172բ Նախադրութիւն Գրանց եզրեայ—
Ժամանակ իրացն Եսթրայ...

բ. 172բ—6բ եզրեայ բան—Յամին երկրորդի
ի Թագաւորութեանն Արտաշէսի...

19. ա. 176բ Նախադրութիւն Գրանց Յաւթայ—
Զգործ քաղութեան Յուդիթայ...

բ. 176բ—81բ Յաւթայի գիրքս այս—Յամին
երկուտասաներորդի Թագաւորութեանն Նարուզդո-
նոսրայ...

20. ա. 181բ Նախադրութիւն Տօրիբայ—Տօրիթ
ի գերեզմանէն Սաղմանասարա...

բ. 181բ—5ա Տարիթ—Գիրք բանից Տարի-
թայ...

21. ա. 185ա Նախադրութիւն Ա Մալարայից-
եայ—ՅԱղամայ մինչև ցրկին շինութ պարսպին...

բ. 185ա—6ա Գրովս Առաջին Մալարայից-
եայ—Ա. Թէ յետ ճ և Ծ (150) ամի...

գ. 186ա—98ա Գրովս (=Գիրք) Առաջին Մա-
լարայիցեայ—Ե. յետ հարուածոցն Աղէքսանդրի...

22. ա. 198ա Նախադրութիւն Երկրորդ Մա-
լարայիցեայ—Բազումբ ի հրէից իշխ յնգիստոս...

բ. 198բ Գրովս Երկրորդ Մալարայիցեայ—Ա.
Աղաթք հրէաստանեաց...

գ. 198բ—207բ Մալարէ Երկրորդ—Առ եղբարս
հրէաստանեայս...

23. ա. 207բ—8ա Նախադրութիւն Երկրորդ Մա-
լարայիցեայ—Երևի ի Երկրորդ Մալարայիցի...

բ. 208ա Գրովս Երկրորդ Մալարայիցեայ—Ա.
Ջի Փիլիպպոսի Թագաւոր...

գ. 208ա—12ա Մալարայիցեայ երկրորդ—Աղդ
հեղ Փիլիպպոսի...

24. ա. 212ա—3ա Երեսնայն յսկիսեան կիպ-
րացոյ Յաղագս երգաց Սաղմոսարանի—Զամե-

նայն ինչ զոր սասց հայրն մեր Աթանաս...

բ. 213աբ յսկիսեան կիպրացոյ Յաղագս
Սաղմոսաց Դարթի—Արդ, առեալ, ասէ, Սամուէլ
զսրուակ իւղոյն...

Այլուք՝ Շաթի փրկութեայի (տե՛ս Մ 186, 240աբ,
Մ 205, 306աբ, Մ 350, 359ա—80ա) կամ՝ անանիս

(տե՛ս Մ 177, 265բ—6ա, Մ 188, 32բ—3ա, Մ 253,
340ա—1ա)...

գ. 214ա—33բ [Գիրք Սաղմոսաց Դարթի]—
Երեսնայն է այլ... (Վերջում՝ Շաթի է)...

25. ա. 233բ Նախադրութիւն Առաջացն—Խոր-
հորդ փրկելոյն Քրիստոսի...

բ. 233բ—4ա Գրովս առաջնայ բանի Առաջա-
ցըն—Ա. Զքանական մասն հոգոյ...

գ. 234ա—42ա Առաջի Սաղմոսի...—Ճանա-
չի զիմաստութիւն...

26. ա. 242ա Նախադրութիւն Ժողովողին—
Ես Ժողովող...

բ. 242աբ Գրովս Ժողովողին—Ա. Թէ ընդու-
նայն է ջանք...

գ. 242բ—5ա Բանի Ժողովողին... եկլէսիաս-
տէն—Ունայնութիւն ունայնութեանց...

27. ա. 245ա Նախադրութիւն Երգաց երգոյն—
Անուն Երգոյ Երգոյս...

բ. 245բ—6բ երգ երգեց... Հարսն ասէ—Համբարձեց զիս համբարձից բերանոյ իւրոյ... (վերջում՝ «Գիտացի»):

28. ա. 246բ—7ա Նախադրութիւն Իմաստութեան Սողոմոնի—Բազում գիրս երևցուցանեն...

բ. 247ա Գլոխ Իմաստութեան Սողոմոնի—Ա. հրատարակութեան...

գ. 247ա—52ա Իմաստութիւն Սողոմոնի—Սիրեցեց զարդարութիւն...

29. ա. 252ա Նախադրութիւն Յետաւայ ուղայ Սիրաբայ—Ջնեսու Սիրաբայ յերկրայութեան եղծալ...

բ. 252ա Գլոխ Ենու Սիրաբ—Ա. Նախ գովէ իմաստութիւն...

գ. 252ա—8ա Բան Սիրաբայ—Ամենայն Իմաստութիւն Ի Տեանէ է... (կից՝ տե՛ս Բ, § 2):

30. ա. 258աբ Նախադրութիւն Յովբայ—Ջայլս ղայս ոմանք ըստ պատմութեան...

բ. 258բ Յովանեա եպիսկոպոսի Աղիկառեացոյ ի վերայ Գրեց Յորայ—Նշանակ է Գիրք երանելոյ Յորայ...

գ. 258բ—86բ Գիրք Յորայ—Այր մի էր յսիդ աշխարհի... (կից՝ տե՛ս Բ, § 1, ծ):

31. ա. 267ա Նախադրութիւն մարգարէին Եսայի—Հոյակաւորն Ի մարգարէս...

բ. 267աբ Գլոխ Գրեց Եսայայ մարգարէի—Ա. Ամբաստանութիւն զԵսայիէ...

գ. 267բ—84ա Տեսիլ Եսայայ...—Լո՛ւր, երկին և ունկն ղի՛ր, երկիր...

դ. 284ա Ման ետին մարգարէի—Եսայիաս էր որդի Ամովսայ...

32. ա. 284աբ Նախադրութիւն Երեմաստան մարգարէից—Մեծ են շնորհք մարգարէութեան...

բ. 284բ Գլոխ Ովսէի մարգարէի—Ա. Հրամայի առնուլ կին պոռնիկ...

գ. 284բ—6բ Մարգարէութիւն Ովսեայ...—Ըսկիղքն բանից Տեան առ Ովսէէ...

դ. 286բ Ման ետին մարգարէի—Ովսէ էր Ի Բեթլեմովթայ...

33. ա. 286բ—7ա Գլոխ Ամովսայ մարգարէի—Ա. Զանալէնութիւն Դամասկոսի...

բ. 287ա—8բ Մարգարէութիւն Ամովսայ...—Տէր Ի Սիովնէ...

գ. 288բ Ման ետին մարգարէի—Ամովս էր Ի Բեկուայ...

34. ա. 288բ Գլոխ Միքիայ մարգարէի—Ա. Զհանդերձեալ աւերն Սամարիայ...

բ. 288բ—9բ Մարգարէութիւն Միքիայ...—Լուարուք ժողովուրդք...

գ. 288բ Ման ետին մարգարէի—Միքիայ էր Ի Մոսովթայ...

բ. 289բ—90ա Գլոխ Յովկ մարգարէի—Ա. Զպէս պէս պողոց...

բ. 290աբ Մարգարէութիւն Յովսեփայ...—Լուարուք ղայս, ծերք...

գ. 290բ Ման ետին մարգարէի—Յովկ էր յազգէ Ռուբենի...

36. ա. 290բ Գլոխ Արդիու մարգարէի—Ա. Զպատժոցն Նղովմայեցոց...

բ. 290բ—1ա Մարգարէութիւն Արդիու...—Այսպէս ասէ Տէր Աստուած...

գ. 291ա Ման ետին մարգարէի—Արդիու էր յերկրէն Սիբարայ...

37. ա. 291ա Գլոխ Յովսեփ մարգարէի—Յովսեփու մարգարէութիւն...

բ. 291աբ Մարգարէութիւն Յովսեփու...—Եւ եղև բան Տեան առ Յովսեփ...

գ. 291բ Ման ետին մարգարէի—Յովսեփ էր յերկրէն Կարիաթաուտայ...

38. ա. 291բ Գլոխ Նաուսայ—Ա. Վասն Աստուծոյ զարութեան...

բ. 291բ—2ա Մարգարէութիւն Նաուսայ...—Աստուած նախանշոռ...

գ. 292ա Ման ետին մարգարէի—Նաուս էր յոզկեսեայ...

39. ա. 292ա Գլոխ Ամբակումայ մարգարէի—Ա. Զանիրաութեան ժողովրդեան...

բ. 292բ—3ա Մարգարէութիւն Ամբակումայ...—Մինչև յի՛ր, Տէր, աղաղակիցեմ...

գ. 293ա Ման ետին մարգարէի—Ամբակում էր Ի ցեղէն Շմաունի...

40. ա. 293ա Գլոխ Սափոնիայ մարգարէի—Ա. Սպառնայ մեծամեծ...

բ. 293աբ Մարգարէութիւն Սափոնիայ...—Պակասելով պակասեցէ...

գ. 293բ Ման ետին մարգարէի—Սոփոնիայ էր Ի ցեղէն Շմաունի...

41. ա. 293բ—4ա Գլոխ Անկէի մարգարէի—Ա. Սա յետ ելիցն Ի Բաբելոն...

բ. 294աբ Մարգարէութիւն Անկէայ...—Ցամի երկրորդի Դարհի...

գ. 294բ Ման ետին մարգարէի—Անգէս էր Ի ցեղէն Ղենայ...

42. ա. 294բ Գլոխ Զաբարիայ մարգարէի—Ա. Եւ սա յետ ելիցն Ի Բաբելոնէ...

բ. 294բ—7ա Մարգարէութիւն Զափախյալ...
Բարկացաւ Տէր ի վերայ Հարցն ձերոց...

գ. 297ա Ման ճորին մարգարէի—Ջափախյալ
էր յազգէն Հեկալյալ...

43. ա. 297ա Գրովսք Մաղափայ մարգարէի—
Եւ սա յետ եկիցն ի Բաքելոնէ...

բ. 297ա—8ա Մարգարէութիւն Մաղափա-
յի...—Դիր ի սիրտս ձեր...

գ. 298ա Ման ճորին մարգարէի—Մաղափայ
յետ դարձին ի գերութենէ...

44. ա. 298ա Նախադրութիւն երեմիայի մար-
գարէի—Երեմիայ սկսաւ մարգարէանալ...

բ. 298ա—9ա Գրովսք երեմիայ մարգարէի—
Ա. Սկիզբն մարգարէութեանն երեմիայի...

գ. 299ա—316բ Մարգարէութիւն երեմիայի—
Պատգամն Աստուծոյ, որ եղև ի վերայ երեմիայի...

45. 316բ—8ա Թուրք Բարսուայ—Եւ այս եւ
բան թղթոյն...

46. 318ա—9բ Ողբ երեմիայ մարգարէի—Եւ
եղև իւտ գերութեանն Իսրայէլի... (կից՝ Եւդոթք)...

47. ա. 320ա Նախադրութիւն Դանիէլի—Ասի
Դանիէլ որդի զոյ Յովհաննու...

բ. 320ա Գրովսք Դանիէլի—Ա. Մարգարէանալ
նախ վասն Շուշանայ...

գ. 320ա—7ա Մարգարէութիւն Դանիէլի...—Եւ
էր այր մի քակեալ ի Բաքելոնէ...

դ. 327ա Ման ճորին մարգարէի—Դանիէլ էր
ի ցեղէն Յուդայ...

48. ա. 327ա Նախադրութիւն եզեկիէլի—
Եզեկիէլ Նարքոդոնոսորայ...

բ. 327ա—8ա Գրովսք եզեկիէլի—Ա. Տեսիլ գա-
ղանացն...

գ. 328ա—44բ Մարգարէութիւն եզեկիէլի...—
Եւ եղև յամին երեսներորդի...

դ. 344բ Ման ճորին մարգարէի—Եզեկիէլ էր
յերոկէն Աքրիսիցայ...

49. 350բ—1ա [Թուրք Եւսեբի առ Կար-
պիանոս]—Եւսեբի՝ Կարպիանոսի սիրելի եղ-
բար՝ ողջոյն...

50. 351բ—5ա [Համաբարբառ կանոնք Ա-
ծ]—Կանոնք առաջին...

51. ա. 355բ—6ա Գրովսք Մատթէոսի Աստա-
րանիւն—Ա. վասն մոգութեան...

բ. 357ա—67ա [Աստարան ըստ Մատթէո-
սի]—Դիրք ձերեղանէ...

52. ա. 367բ Գրովսք Մարկոսի Աստարանիւն—
Ա. վասն դիւահարին...

բ. 368ա Նախադրութիւն Մարկոսի Աստարա-
նիւն—Աստարանս որ ըստ Մարկոսի...

գ. 369ա—75ա [Աստարան ըստ Մարկոսի]—
Սկիզբն Աստարանի Յիսուսի Քրիստոսի... (վեր-
ջում՝ շարութեալ Յիսուս)...

53. ա. 375ա—6ա Գրովսք Լուկայ Աստա-
րանիւն—Ա. վասն աշխարհագրին...

բ. 376ա Նախադրութիւն Լուկայ Աստարա-
նիւն—Աստարանս որ ըստ Լուկայ...

գ. 377ա—87բ [Աստարան ըստ Լուկասոյ]—
Քանզի բազումք յաւթարեցին...

54. ա. 387բ Գրովսք Յովհաննոս Աստարա-
նիւն (Ա—ԺԸ)—Ա. վասն ի Կանա Հարսանացն...

բ. 387բ Նախադրութիւն Յովհաննոս Աստա-
րանիւն—Յովհաննոս Աստարանն գրեալ է Յով-
հաննու...

գ. 389ա—96բ [Աստարան ըստ Յովհան-
նոյ]—Ի սկզբանէ էր Բանն... (վերջում՝ Երբ կը-
նոջն շնացելոյ)...

55. ա. 397ա Յառաջաբան գրոցս Գործոց
Առաքելոց—Որք մի անգամ ճշմարիտ և կարեւոր...

բ. 397բ Դիր գլխոց Գործոց Առաքելոց—Ի
Հարց ի ի վարդապետաց...

գ. 397բ—8ա Գրովսք Գործոց Առաքելոց—Ա.
վասն ի յարութենէ...

դ. 398ա Ի գիրս Գործոց Առաքելոց ընթեր-
ցումք ԺՃ—Հիթթեցումքն Ա՝ տունս Խ...

ե. 398բ Այլ նախադրութիւն Գործոց—Գործք
Առաքելոց գիրքս անուննեցաւ...

Սոյնի վերջին 2 հատածները խորագրում են՝ ա)
Անտաք ԺՃ առաքելոց—Առաքիլն՝ Սիմովն..., բ) Անու-
անէ վիճակեալ Եւսեբիանոս—Առաքիլն՝ Ստեփանոս...

գ. 398բ Ընթացքն Պաւլոսի առաքելոյ—Ի Դա-
մասկոսէ սկսեալ...

Գրեթէ՝ 398բ «Եղբայր, այս յետի ցանկաւս ի քան
և երկու գլուխ է ձեռնդի գործքս ողջ. առան սքանչելիք
զայլ առաքելոցն՝ ի ծնէ կողմն սկսեալ, և առան և եր-
կուք՝ ի կալմանէ Պաւլոսի մինչ յաւարտ գրոցս Մեք
լզեցեալ կրկին, զԵւթաղեայ և զԵլիսէ իւր զառնին և
այսոցիկս:

է. 399ա—409ա Գործք Առաքելոց Լուկայ ա-
ստարանիւն—Ջրանն առաջին գոր արարի...

56. ա. 409ա Յառաջաբան երեսներունց թղ-
թոցն Կարապիկայ—Ի Կորնտոս Կորնտոսք...

բ. 409ա Նախադրութիւն Թորայն Յակովբայ—
Քանզի ինքն իսկ Յակովբոս...

գ. 409ա Գրովսք Թորայն Յակովբայ—Ա. վասն
Համբարութեան...

դ. 409բ—10բ Թուրք Յակովբայ առաքելոյ—

Յակովբոս Աստուծոյ և Տեան Յիսուսի Քրիստոսի ծառայող...

57. ա. 410-րդ Նախադրութիւն Առաջին Թղթոյն Պետրոսի—Ձայս գրէ Պետրոս Թուղթ վարդապետական...

բ. 410-րդ Գլուխ Առաջին Թղթոյն Պետրոսի—Ա. Վասն Քրիստոսի վերստին ծննդեան...

գ. 410-րդ 1-րդ Թուղթ Պետրոսի Առաջին—Պետրոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի ընտրելոց նժդեհից...

58. ա. 411-րդ—2-րդ Նախադրութիւն Երկրորդ Թղթոյն Պետրոսի—Ձայս դարձեալ ի նրան Պետրոս գրէ...

բ. 412-րդ Գլուխ Երկրորդ Թղթոյն Պետրոսի—Ա. Վասն կոլմահն հաւատով...

գ. 412-րդ Թուղթ Պետրոսի Երկրորդ—Շմաւոն Պետրոս ծառայ և առաքեալ...

59. ա. 412-րդ—3-րդ Նախադրութիւն Առաջին Թղթոյն Յովնանեմ—Քանզի և Յովհաննէս...

բ. 413-րդ Գլուխ Առաջին Թղթոյն Յովնանեմ—Ա. Աւետարանական աստուածախաւսութիւն...

գ. 413-րդ—4-րդ Թուղթ Յովնանեմ Առաջին—Որ էրն ի սկզբանէ...

60. ա. 414-րդ Նախադրութիւն Երկրորդ Թղթոյն Յովնանեմ—Ձայս իբրև զերէց գրեալ...

բ. 414-րդ Գլուխ Երկրորդ Թղթոյն Յովնանեմ—Ա. Յետ սկզբանէ վասն ուղիղ վարուց...

գ. 414-րդ Թուղթ Յովնանեմ Երկրորդ—Յերիցուէ առ ընտրեալ կիրիւս...

61. ա. 414-րդ Նախադրութիւն Երկրորդ Թղթոյն Յովնանեմ—Ցառաչագոյն ընդունի զԳալիոս...

բ. 414-րդ Գլուխ Գ Թղթոյն Յովնանեմ—Ա. Աղաւթք վասն կատարման...

գ. 414-րդ Թուղթ Յովնանեմ Երկրորդ—Յերիցուէ առ Գալիոս...

62. ա. 414-րդ Նախադրութիւն Թղթոյն Յովնանի—Ձայս Թուղթ գրէ նորոգ հաւատացելոց...

բ. 414-րդ Գլուխ Թղթոյն Յովնանի—Ա. Վասն զգոչութեան հաւատոց...

գ. 414-րդ—5-րդ Թուղթ Յովնանի՝ Երբոր Յովսկիւբայ—Ցուղայ Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ...

63. 415-րդ Աղեղն Երբոր—Ամենայն իրիք, ամենայն ուրիշ...

—ա. 415-րդ—6-րդ Ցառաչաբան Պաւլոսի առաքելոյ նախակարգեալ ի զմիւս գրոցս—Հնդ ուսումնաւոր...

բ. 416-րդ Վկայութիւն Պաւլոսի առաքելոյ—Ան ներունի կայսեր...

գ. 416-րդ—9-րդ Բովանդակութիւն ընթերցուածոց... (և աստուածեղէն վկայութեանց)—ի Հռոմայեցոց Թղթին ընթերցուածն...

դ. 419-րդ Այս ինչ է ի գիրս Պաւլոսի՝ Թուղթ չորեքտասան (ցանկ)—Ա. Առ Հռովմայեցիս...

64. ա. 419-րդ Գլուխ Հռովմայեցոց Թղթոյն—Աւետարանական վարդապետութիւն...

բ. 419-րդ—420-րդ Նախադրութիւն Հռովմայեցոց Թղթոյն—Ձայս առաքեալ ի Կորնթոսէ՝ մինչդեռ ոչ էր տեսեալ...

գ. 420-րդ—4-րդ [Առ Հռովմայեցիս Թուղթ]—Պաւլոս ծառայ Քրիստոսի Յիսուսի, կոչեցեալ առաքեալ...

65. ա. 424-րդ Գլուխ Առաջին Թղթոյն Կորնթացոց—Ա. Զբաղում և զպէս պէս յանցումոց...

բ. 424-րդ Նախադրութիւն Ա Թղթոյն Կորնթացոց—Ձայս առաքեալ յեփեսոսէ...

գ. 424-րդ—8-րդ Առ Կորնթացիս Առաջին Թուղթ—Պաւլոս կոչեցեալ առաքեալ...

66. ա. 428-րդ Գլուխ Բ Թղթոյն Կորնթացոց—Ամենայն բանք թղթոյն...

բ. 428-րդ Նախադրութիւն Բ Թղթոյն Կորնթացոց—Ձայս Թուղթ առաքեալ ի Մակեդոնիոյ...

գ. 428-րդ—31-րդ Առ Կորնթացիս Երկրորդ Թուղթ—Պաւլոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի կամարն Աստուծոյ, և Տիմոթէոս եղբայր. եկեղեցւոյ...

67. ա. 431-րդ Գլուխ Գաղատացոց Թղթոյն—Ա. Յետ սկզբանէ պատմութիւն իւրոյ...

բ. 431-րդ Նախադրութիւն Գաղատացոց Թղթոյն—Ձայս առաքեալ ի Հռովմայ, առ որս տեսեալ էր...

գ. 431-րդ—2-րդ Առ Գաղատացիս—Պաւլոս առաքեալ ոչ ի մարդկանէ...

68. ա. 432-րդ Գլուխ Եփեսացոց Թղթոյն—Ա. Վասն Քրիստոսի ընտրութեան...

բ. 432-րդ—3-րդ Նախադրութիւն Եփեսացոց Թղթոյն—Ձայս առաքեալ ի Հռովմայ, որպէս թէ ոչ էր տեսեալ...

գ. 433-րդ—4-րդ Թուղթ առ Եփեսացիս—Պաւլոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի կամարն Աստուծոյ, սրբոց որ են յեփեսոս...

69. ա. 434-րդ Գլուխ Փիլիպեցոց Թղթոյն—Ա. Գոհութիւն վասն Փիլիպեցոց...

բ. 434-րդ Նախադրութիւն Փիլիպեցոց Թղթոյն—Ձայս առաքեալ ի Հռովմէ, զի տեսեալ էր...

գ. 434-րդ—5-րդ Առ Փիլիպեցիս—Պաւլոս և Տիմոթէոս...

մթէնս ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ամենայն սրբոց...

70. ա. 435ա Գլուխ Կորնասացաց Թղթայն—Ա. Գովութին վասն Կորնասացաց...

բ. 435աբ Նախադրութիւն Կորնասացաց Թղթայն—Հայս առաքէ ի Հռովմէ, մինչ ոչ էր տեսնալ...

գ. 435բ—6բ Առ Կորնասացիս—Պաղոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի կամաւն Աստուծոյ, և Տիմոթէոս եղբայր, առ Կորնասացիս...

71. ա. 436բ Գլուխ Ա. Թղթայն Թեսաղոնիկեցւոց—Ա. Գովութին վասն Թեսաղոնիկեցւոց...

բ. 436բ Նախադրութիւն Ա. Թղթայն Թեսաղոնիկեցւոց—Հայս առաքէ յԱթենայ...

գ. 436բ—7բ Առ Թեսաղոնիկեցիս Առաջին Թուղթ—Պաղոս և Սիղուանոս և Տիմոթէոս... Գոհանամբ զԱստուծոյ...

72. ա. 437բ Գլուխ Թեսաղոնիկեցւոց երկրորդ Թղթայն—Ա. Գոհութիւն վասն Թեսաղոնիկեցւոց...

բ. 437բ Նախադրութիւն Բ. Թղթայն Թեսաղոնիկեցւոց—Հայս առաքեաց ի Հռովմէ և է պատճառ թղթոց...

գ. 437բ—8ա Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ. Թուղթ—Պաղոս և Սիղուանոս և Տիմոթէոս... Գոհանալ պարտիմբ...

73. ա. 438ա Գլուխ Թղթայն երբայցեաց—երբայցեաց Թուղթս Թուի թէ յիցէ Պաղոսի...

բ. 438աբ Նախադրութիւն Թղթայն երբայցեաց—Հայս առաքեաց յԻտալոյ...

գ. 438բ—41բ Թուղթ առ երբայցիցիս—Բազում մասամբ...

74. ա. 441բ Գլուխ Ա. Թղթայն Տիմոթեայ—Ա. վասն յԱստուծոյ սերն...

բ. 441բ Նախադրութիւն Ա. Թղթայն Տիմոթեայ—Հայս առաքեաց ի Մակեդոնիոյ...

գ. 441բ—2բ Առ Տիմոթեոս Թուղթ Առաջին—Պաղոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ըստ հրամանի փրկիին...

75. ա. 442բ Գլուխ Բ. Թղթայն Տիմոթեայ—Ա. Գովութին Տիմոթեայ...

բ. 442բ—3ա Նախադրութիւն Բ. Թղթայն Տիմոթեայ—Հայս Թուղթս դարձեալ առաքէ ի Հռովմէ...

գ. 443աբ Առ Տիմոթեոս Թուղթ երկրորդ—Պաղոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի կամաւն Աստուծոյ, ըստ անտեսաց կենաց...

76. ա. 443բ Գլուխ Թղթայն ուր առ Տիտոս—Ա. վասն վարդապետաց պիտանեաց...

բ. 443բ Նախադրութիւն առ Տիտոս Թղթայն—Հայս առաքեաց ի Նիկիայայս...

գ. 443բ—4ա Թուղթ առ Տիտոս—Պաղոս ծառայ Աստուծոյ և առաքեալ Յիսուսի...

77. ա. 444ա Գլուխ Թղթայն Փիլիմոնի—Ա. Գովութին Փիլիմոնի...

բ. 444ա Նախադրութիւն Թղթայն Փիլիմոնի—Հայս Թուղթ առաքէ ի Հռովմէ...

գ. 444բ Առ Փիլիմոն և առ Արքիպպոս սարկաւազ և առ Նալիմաս—Պաղոս կապեալ Յիսուս Քրիստոսի...

—ա. 444բ [վերագիր գրոցս ցուցակի]—Գրեցի և կարգեցի... (հորագիր՝ Մ 2708, 634ա և Մ 3804, 150բ, այլուր՝ անխորագիր)։

բ. 444բ Թեխադրութիւն—Գլխաւոր եմ և աստուածեղէն կրտսիցն վարդապետ... Պատասխանի—Գանձ ունիմ զքեզ...

գ. 444բ Նաւարկութիւն Պաղոսի առաւելոյ ի Հռովմ—Հարիրապետին, որ տանէր զՊաղոս...

78. ա. 444բ Թուղթ Կորնասացաց առ սուրբ իովնայն Պաղոս—Ստեփանոս և որք ընդ նմա—երիցունք...

բ. 444բ—5ա [Առ Կորնասացիս Թուղթ երրորդ]—Պաղոս կալանաւոր Յիսուսի Քրիստոսի...

79. ա. 445աբ Նախադրութիւն Յայտնութեան Յովնանեոյ—Սորոյ անտարանիչն Յովնանեոյ է գիրս...

բ. 445բ Գլուխ Յայտնութեան Յովնանեոյ—Ա. Յայտնութիւն սրբոյն Յովնանեոյ...

գ. 445բ—50բ Յայտնութիւն սրբայն Յովնանեոյ առաւելոյ աստուածաբան անտարանիչի—Յայտնութիւն Յիսուսի Քրիստոսի...

80. 450բ—1ա Հանգիստ սրբայն Յովնանեոյ անտարանիչի—էր ընդ եղբարս...

Բ. 1ա. 20բ [Գեորգայ Սկևազոյ Յիշատակարան Մենցոյ]—Աստուած անըզ, անմահ և տէր յաւիտենից...

բ. 35բ [Նորին Յիշատակարան ելիցն]—Տէր, որ ի տիպ մեծ փրկութեանս որ ի վերջոյ...

գ. 46բ [Նորին Յիշատակարան Ղևտականի]—Քրիստոս փրկիչ Աստուածդ Բան...

դ. 60բ [Նորին Յիշատակարան Թուցն]—Հրոյց Թուցս մատենի...

ե. 73բ [Նորին Յիշատակարան երկրորդում Արիւնաց]—Հարճուրիմ ի քոց փառաց, տէր իմ Մովսէս...

գ. 83ա [Նորին Յիշատակարան Յեսուայ]—Որ ես փրկիչ զարմանազործ, Տէր մեր Քրիստոս...

է. 91բ [Նորին Յիշատակաբան Դատատուրացը]—Փրկիչ անուն և դատաւոր...

բ. 93ա [Նորին Յիշատակաբան Հոսթայն]—Կինս այս Հոսթայնի զստեղացն Մովսարոս...

բ. 136բ [Նորին Յիշատակաբան Քաղաւորութեանցն]—Քաղաւորք աստուածաժանք...

ձ. 266բ [Նորին Յիշատակաբան Կրօնց Յոբայ]—Քաջ մրցողիս այս ի մարտի...

2. 258ա երատմ իմաստասիրաց պիտանի—Ճանապարհորդք ի տունս և ի հայրենիս իրենանց փութան...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԹՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

213բ Ո՛վ բարեմիտ ընթերցողք, աղանձ զձեզ մեծաւ պաղատ[ան]աբ, յորժամ ընթեռնոյք զՍուրբ Կիրքս, ի՞նչ արտիւ Աստուած-ողորմի ասել ստացաւդի սորին՝ տէր Յովասափին և որդի Նորին՝ Պետրոս սարկաւագին, և իւր ծնաւդացն, և ամենայն արեանառու աղգականացն, և ինձ՝ եղկելի գրչիս Նիլիազար, և ծնաւդացն իմ, և դուք՝ յիշողքդ և Աստուած-ողորմի ասողքդ զվարձս ի Քրիստոսէ անուրբ. ամէն:

299ա Արդ, աղանձ գհանդիպողք լուսազարդ սուրբ բուրաստանիս, յիշել յարեանաւոր յաղօթս ձեր զտէր Յովասափ քահանայն, որ ետ գրել զՍուրբ Կիրքս՝ յիշատակ անձին իւրոյ, և որդեկին իւրոյ՝ Պետրոսին, և զիս՝ զանպիտան գրիչս զՆիլիազար անուամբ ևնք կոչեցելոյն, և ծնաւդացն իմ, և ուսուցանողին իմոյ, և դուք՝ յիշողքդ որեկեցիք արքայութեանն արժանաւորիք. ամէն:

344բ Ո՛վ սիրելի հանդիպողք Սուրբ Գրոցս, որք ընթեռնոյք և կամ արինալէք, խնդրեմ ի ձեշ կողիդագին հառաչանք, Աստուած-ողորմի և մեղաց թողութիւն հալցել ստացաւդի սորին՝ Աւծրուեցին տէր Յովասափին, և ծնաւդաց նորին, և ինձ՝ անարժան գծողիս, և դուք ի վաստուծոյ վարձատրիք. ամէն:

356բ (Խաչելութեան պատկերի մէջ՝ ստացողի և գրչի նկարների զլիսավերում).

Տէր Յովասափ՝ ստացող մին,
Պետրոս որդեանկն իւր՝ ընդ նմին,
Առ բեզ գոշն, Տէրդ երկայնիս,
Քնցելոյ յանցանս մեղաց սոցին:

Ձմեղուցեալ Նիլիազար՝ նկարող պատկերացս, յիշեալ, Տէ՛ր, և ողորմեալ:

451ա Փա՛ռք... Ամենայն գորիցս, որք միանգամ ի գերագոյ գոյի... գոյացան, և ի նմանէ սկսեալ շարժին և նովա զկայ անեալ՝ դադարին: Նա է ամենայնի սկիզբն... Որոյ ամենակարող զարութեամբ... եղև բարի սկսումնս գերարարիս այս, որ կոչի Աստուածաշունչ, զոր և մարգարէքն ի Սուրբ Հոգոյն շնորհս ընկալան, իւրքանիւր ճառս խաւսեցան... Նախ գրէ Մովսէս զվեցարեա աբարազգործութիւն Բանին Աստուծոյ... [(451բ) ...և սոքա են գիրք Աստուածաշունչ՝ Հին և Նոր Կտակարանք՝ մարգարէականք և առաքելականք, յեռեալ ընդ միմեանս իբրև զշղթայս ոսկիս և իբրև զծաղիկս անթառամնի՝ ժողովեալ աստուածատունկ և անմահական դրախտէն, փնծեալ երկին առ երկին, և զանմահական հոտն բուրդ ի քիմս տեղեմամբ հոտոտողացն: Որ և տեսեալ զպայծառութիւն և զանթառամելի զեղեցկութիւն, և զանեղողարկի փարթամութիւն աստուածային գանձիս և լուսազարդ անմահութեան սուրբ բուրաստանիս, յոքնատենը ըզձի[ւ]ք բաղձացեալ, ինքնայօժար կամաբ ցանկացող եղև բարեմիտ և քրիստոսասէր քահանայն տէր Յովասափն, և ստացաւ զթագս պանծալի և զպսակս լուսափայլ՝ հիւսեալ ի Հոգոյն Սրբոյ, եռափափազ սիրով և ըզձալի տեղեմամբ ետ գրել զսուրբ գիրքս՝ ի վախիս անձին իւրոյ և որդւոյն՝ Պետրոս սարկաւագին: Վասն որոյ և ես նուաստ ի գրչաց, ասմար և թարմատար գրիչս, տեսի զիդ և զփափագ տենլման արդի նորին, հարկեցայ և տկար անձամբս յանձն առի ի գրել, որ ի վեր էր քան զկար իմ, այլ լուսալով յողորմութիւն մարդասիրին Աստուծոյ, որ տալ ամենայնի առատապէս և ոչ նախատէ, որոյ ամենակարող զարութեամբ ձեռնարկեալ ի գծագրումն աստուածախօսութեանց հոգեշունչ մատենիս, սկիզբն արարեալ մտի յերկայնամիջ յանհուն շալիք աստուածաբանութեան ծովուս՝ աստարութեամբ արժանացելոց աղաթիցըզ և, հազիւ եզերեալ ընդ լայնատարած ապաւրէջս հողովով, Հոգոյն աւժանդակութեամբ, շը՛նորհաբ ամենազարին աւարտեալ կատարեցաւ և լցաւ իղձ արտի սորին ստացողին, քանզի բազում խնդրուածովք յողքս ստացողին, հայցէր տեսանել զաւարտ սորին:

Արդ, եղև աւարտ լրման սորա ըստ Աբթթական Հայկազեան տոմարի, ի շրջագայութեան ամենակաց թուարբրութեան յամի Ռ[եմ]որդի, 2-երորդի, Թ. հրորդի (1640), յաշխարհս Միջագետաց, ի բաղաբ Տիգրեանկեմ, որ և Համիք վերա-

կոչի, ընդ հովանեան Սրբոյն Կիրակոսի և մօրն նորա՝ Յուդիտայի և Սրբոյն Սարգսի Զարափարին և որդւոյն նորա՝ Մարտիրոսին և այլ բազմահաւաք սրբոցն, որ աստ կան ի պահպանութիւն թաղաքիս, ձեռամբ դառածակ անձին անարհեստ, սուտ և փուտ գրչի՝ Նղիպարի, որ անուամբս եմ միայն և գործիքս՝ ոչինչ անպիտան, ի հայրապետութեան վերադառալատու Սուրբ Էջմիածնայ տէր Փիլիպոս սրբասնեալ կաթողիկոսի և ի թագաւորութեանն տաճկաց Սուլթան Իպրահիմին՝ եղբար Սուլթան Մուռափին։ Արդ, լիբոս անկեալ մոխրամած դիմաւոր և արտաստաթոր աշաբ, աղաչեմ զհանդիպողդ, որք ընթեռնոյք և կամ զաղափար առնողը զՍուրբ Գիրքս, յիշել ի Քրիստոս և լի բերանով Աստուած-ողորմի ասել ստացողի սորին՝ Աւօրու-նեցի տէր Յովսափ հնգամոյց թահանային և որդոյն նորա՝ Պետրոս սարկաւագին, և կենակցիին իւրոյ՝ ձնանիւն, և դստերացն՝ Մարիամին և Անթառամին, այլ և ծնօղացն, հօրն տէր Մկրտչին և մօրն՝ Փայային, մեծ հօրն՝ տէր Մարքոսին և Ագիգին, և եղբարցն՝ տէր Մարկոսին և տէր Մեապիւնին, քուէրն՝ Ագիգին, և քուէրորդոյն՝ տէր Անդրէասին, Մարգարին և Աւետիսին, և եղբարորդոցն՝ Յովնանիսին, տէր Մկրտչին, և իւր որդոյն՝ Մաթեոսին, Կարապետին և Յովաննէսին, եղբօր կենակցիին՝ Մարգարտին, դստերն՝ Յուդիտին, և իւր անեղին՝ Գրիգորին և Մանգուպին, և ամենայն զարմից և զուականց նոցին Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զընթեքող և զվայելող սուրբ Աստուածաշնչին, յիշել ի մարդափայլ աղօթս ձեր և մեղաց թողութիւն հայցել ինձ՝ եղկելի գծողին Նղիպարի, և ծնաւորոցն իմ ըստ մարմնի, հօրն իմ՝ տէր Մինասին և մարն իմ՝ Պաղային, և եղբօրն իմոյ՝ Յուսեմնէս զրլի, որ աշխատեցաւ ընդ իս ի սրբաւորել և սակաւ մի տեղ նա գրեաց՝ ի Դանիէլէ մինչև Նեփիլիէ կէսն, զոր Տէր Աստուած արւ ըստ արէ՛ անկացուցէ՛ զընթրհա սորա, նաև հոգեւոր ծնաւորին իմոյ և ուսուցանողի ի յարհեստ գրութեան՝ տէր Մինաս թաշ քարտուղարին, որ թաղում աշխատեցաւ ընդ անարժանութիւնս իմ, զոր Տէր Աստուածն ամենայնի իւր աշխատանացն փոխարէն՝ զանաշխատ կենան նմա պարգեւեցէ և ընդ սուրբ զրպակտացն և ընտրելոցն դասեցցէ։ Եւ որ առատաւ է ի տուր բարեաց, ձեզ՝ հանդիպողացդ, լաւ պահողացդ և Աստուած-ողորմի ասացողացդ՝ վարձս բարեաց պարգեւեցէ, որ է արհեսալ լաւիտեանս։

ՅԵՇԱՏԱԳՐԱՆ ՅԵՏԱԳՐԱԻ

1. 452ա (1668-ից առաջ. նօտրգիր, զունաթափ և եղծուած) Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զհանդիպողը Աստուածաշունչ կոտակի, որ լի բերանով Աստուած ողորմի ասէք [տէր] Յովսափ [ին և] իւր կողակցոյ [յն] Զա [նան] [ն], [և] ո [ր] զոցն՝ [Դա] իք սա [րկ] ա [ւ] ագին, և միւս ուր [դոյն]՝ Նիկողոսին, և զ [ստեղաց] ն՝ Անդանայ (") և [Մ] արիամի [ն], Անթ [առա] մին, ա [մ] ե [ն] ից [ոն] արեան [մ] երձաւորացն, և իւր [թ] ե [ն] իք Տէր Զաւարին և Յովանիսին, և իւր խընամի՝ Արևի [ն] և [Փ] աղիւն [(1 տող)], [Աղա] լեմ զձեղ, ո՛վ մանգուլեք սուրբ և [կնդցոյ] ու, [ի] ի շէ [լ] և [Տ] Տէր զ [վ] եր [ոյ] գրն [աւ] յ, ն [ա] և զ [ի] ա [ւ] լիքն և զիւր դեռափրիթ որդիին՝ Պետր [ոյ] ն, և զկողակցին՝ Մարիամն, և զն [ի] կողոսն և զիւր կողակցին՝ Դարի [աւ] ն, Որ ողորմի ասէ՛ ողորմեսցի առ հասարակ [ամենեցուն]։ ամէն։

2. 388ա Եւ արգ, եւ վերջինս ի սպասարարաց և տրուպս ի բանասիրաց, տառապեալ և նուաստ ոգի ներսէս Հզօղեցի, յետինս ի կարգս բանասիրաց, աշխատու տեառն իմոյ՝ Մեսրոպա վարդապետի, ի ի թուին Ռձձէ (1668) առի ի նմանէ իշխանութիւն և հրամանաւ նորին և թաղաքին կարգեցայ սպասարար և ծառայ սուրբ առաքելաշէն ուխտին Կոնստնտ, այսահալած Սուրբ Մարտիրոսի և Սուրբամայ Աստուածածնին և Սրբոյն Յովնանէն անտառաւնչի և Սրբոյն Գեորգեայ Զօրավարի և Սրբոյն Մակարայանցն՝ Նղիպարու և Շամունեայ և է որդոցն և այլ սրբոց՝ կարգեցայ ես անարժան տեսուչ և հովիւ Արգեւոյ դաշտին։ Եւ յառաջին ամին փոխացաւ առ Քրիստոս տէր Յովսափ, և բերին ի սուրբ ուխտս առ ի թաղել զնա աստ, և իւր որդիքն՝ տէր Դաւիթն և Նիկողոսն և իւր թեօր՝ տէր Զաւարն և Յովանէս և շատն և թաղեցի մշտաւ Ամիրն և Խօցոն և երկրի ըզէսներու վկայութեամբն յառաջ դաւ և զորս արարին, երկկոյնն ասացին, թէ՛ վարդապետ, զԱստուածաշունչն թեզ անդող, անփարայ ասան՝ թէ՛ թաղման, թէ՛ օծման, թէ՛ պատարագի, թէ՛ ալոյն, թէ՛ ամբիթք, թէ՛ կերակուր և ըմպելի, թէ՛ եօթան կողովուրտ, հոգեւորածին և թէ՛ քառասնից, զամենայնի ի թէն հոգայ, Աստուածաշունչն թո անձինդ լինի, և ես անյապաղ արարի առաջի իւրեանց՝ ըստ կամաց զըրտից նոցա Եւ զայս եւ խոստացան, թէ Աստուածաշունչն թո անձինդ՝ վասն բաւիցն կատարելոյ։

ալլ և Յայսմաուրբ մի կայ, զայն տամբ ի սուրբ դուռն Կոնոնոսի՝ յիշատակ վասն շիրմի և դամբարանի տէր Յովսափանի, որ կա ի մէջ սրբոցս Հանգուեցաւ Եւ ի կատարման սոցայ ոչ ետուի զՅայսմաուրբն և փոշիմանեցան զԱստուածաշնչի տալն, և ես տեսի զաղմուկն և զտրտուելն և իմացայ, որ վասն աղբատութեան և նեղութեան էր, ոչ մեղադրեցաք նոցա, ալլ առաջի վերասացեալ վրկայից ասացելոց, կրկին զին և ծախ արարինք, Ս սաղ դուռն տուի տէր Դաւթին և Նիկողոսին և զնեցի, և Ս ալլ որիշ ի վերայ Հոգւոյն գնաց, յետոյ առի զԱստուածաշնչուն, և թէ ալլ աւելի երախտից կայ, Քրիստոս վարձածատուց լինի տէր Յովսափան և արհնէ զհիւ որդիքն՝ զտէր Դաւթն և զՆիկողոսն և զհիւրանց որդիքն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՀովսեփ Ներսէս վարդապետն, որ ըստացաւ զսա յարգար վաստակոց իւրոց՝ ի պտղոյ գաւազանին, զանադիկ մեծութիւնս, զանխօս մարգարիտն և զանկողուպտելի գանձս, զնուսաց Հոգւոյն Սրբոյ, որ կուի Աստուածաշնչուն, որ բարոյն ունի յիշեան զթաղողութիւնն ամենասուրբ Երրորդութեան՝ ՀՐ զուխ Հին և Նոր Կտակարանեց, յիշատակ բարի Հոգոյ իւրոյ և ծնողացն, Հօրն՝ Նուիրբանին, և ծօրն՝ Փարիխանին, և եղբայրն՝ մղտսի Յովաննիսին և մղտսի Յիւրաբին, և Յովաննիսի որդոցն՝ Մարտիրոսին և Ստեփանոսին և Նուիրբանին, և ամենայն արեանառու մերձաւորացն՝ կենդանեացն և Հանգուելոցն, առհասարակ ամենեցուն Ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած մեր ի միւսանգամ զայստեան իւրոյ. ամէն:

Արհնեալ է Աստուած, որ արժանի արար զանարժան ի թվին Ռձ և ԻՆ (1672) անուղ զգաւական վարդապետութեան ի վասն սրբոյն Կոնոնոսի, ձեռամբ Մեսրոպ վարդապետի, առաջի Դաւիթ վարդապետին || (388) և Վարդան վարդապետին, որ յայսմ ամի փախուցեալ ի Քաղէջ քունաւորէն և եկին ի սուրբ ուխտս, Դ ամիս և կամակցութեամբ վարդապետացն ետ ինձ գաւազան վարդապետութեան և Աստուած իրեանց Հոգոյն կենդանութիւն տայ և վարձածատուց լինի, Թվին ՌձԺԷ (1668) առի իշխանութիւն և ի Նոյն ամի առի զԱստուածաշնչուն, և թվին ՌձԻԱ (1672) առի գաւազան վարդապետութեան:

Դարձեալ կողկողազին դիմօք, մեծաւ հառաչմամբ, արտօսարժին ողորմք, տուայտեալ անձամբ, բեկեալ սրտիւ, տխուր պոյսիւ, կականեալ ձայնիւ, երիթացեալ շրթամբք, փղձկեալ անձամբ,

կաշկանդեալ ձեռամբ, պապական բերանով, ցամաքեալ լեզուաւ, անձնատուր ոգւով ի յոտս ձեր անկանելով, ո՛վ մանկունք սուրբ եկեղեցոյ, սիրողք բանին Աստուծոյ, քարոզք ճշմարտութեան և քանոնք ուղղափառութեան, յորժամ ընթեռնուք վերծանութեամբ զմատեանս Աստուածաշնչուն Հին և Նոր Կտակարանաց, յիշեսցէք ի մարգարայլ յաղօթս ձեր զտրուպ առաքալեալս զՆերսէս պիտակ անուամբ և ձեթ վարդապետ, որ ցանկացաւ ամա և ըստացայ՝ յիշատակ Հոգւոյ իմոյ և ծնողացս և եղբայրս և ամենայն արեանառու մերձաւորացս՝ կենդանեաց և Հանգուելոցն, յիշեցէք զմեզ ի յոյսն Քրիստոս, և մնալաք թողութիւն խնդրեցէք, զի և ձեզ լիցի թողութիւն յաննախանձ Տեաննէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ՝ Աստուծոյն մերմէ. ամէն:

3. 388 իսկ ի թվականին մերում ՌձԺԶ (1677)-երորդի ամի, Ներսէս վարդապետս այս Հզօնեցի գետախուր եղեալ վարձանիցաւ, և եղբայր նորա՝ մահդասի Յովաննէսն և վարդապետ նորա՝ Մեսրոպ ռաբրանապետն Բաղիշեցի, զԱստուածաշնչուն կտակս ընծայեցին ի ձեռն մեր անարժանի՝ Խաճախ վարդապետի՝ առաջնորդի սուրբ Աթոռոյ Առաքելոյ Քաղէջի, զոր և մեր առեալ բերաք և եղաք յիշատակ ի դրան սուրբ առաքելուն յաւիտեանս:

Արդ, որ մի անգամ վայելէք և զուարճանալք յաստուածատուն կուրաստանէս, յիշեսցէք սրտի մտօք ի բարին առաջի Քրիստոսի զստացօղս և զերխախտարս սորին՝ զՆերսէս վարդապետն և զզեղբայր նորա՝ զմահդասի Յովաննէսն, որ ետ դսա սուրբ Աթոռոյ առաքելուն, զի մնացէ անմեկնելի ի դրանք սորին՝ յիշատակ իւր և իւրոց ազգայնոց ամենեցուն Եւ որք յիշե՞ք յիշեալ յիշէք ի Քրիստոսէ. ամէն:

4. 451 ի թվականին մերում ՌձԺԶ (1677)-երորդի ամի, եւ Խաճախ վարդապետս Մակունցի՝ աշակերտ տեառն Յակոբայ կաթողիկոսի, որոյ հրամանաւ գնացի ի Քաղէջ քաղաք վասն նուիրակութեան Սուրբ Ելմիածնի: Յայնմ ժամանակի Ներսէս վարդապետ ոմն Հզօնեցի՝ աշակերտ հեզահօգի Մեսրոպ վարդապետի Բաղիշեցոյ, գետախուր եղեալ վարձանեցաւ, իսկ եղբայր նորա՝ քարեպաշտօն մահդասի Յովաննէսն և Մեսրոպ վարդապետն ընծայեցին զտրուր Աստուածաշնչուն ի ձեռն մեր՝ ի դուռն սուրբ առաքելոյն Քաղէջի առաքելոյն՝ մնալ անտ յիշատակ յաւիտեան: Որք վայելէքդ, յիշեսցէք ի Քրիստոս զվերողորեալ երախտարս և զստացօղս, և պահեսցէք հաստատուն ի դրան

4. Թիւհ-Գլ. 7ա-8աւ, Նխ. 9բ, Գրք 54ա-67ա,

5. Բ. Օրէնք-Գլ. 8ա-9աւ, Նխ. 9բ-10ա, Գրք 67ա-79ա:

«Գլ. 8 և «Նխ. 9 § 1-5 համախմբում» 4ա-10ա:

6. Յնու-Նխ. 79ա, Գլ. 79աբ, Գրք 80ա-8բ,

7. Դատաւարք-Նխ. 88բ-9աւ, Գլ. 89ա, Գրք 89ա-97բ:

8. Հոռութ-Նխ. 97բ-8աւ, Գրք 98ա-9աւ,

9. Թագ. Ա-Յոյք. («Վասն») 99աբ, Նխ. («Սկիզբն») 99բ, Գլ. 99բ-100ա, Գրք 101ա-12ա:

10. Թագ. Բ-Գլ. 112աբ, Գրք 112բ-21բ:

11. Թագ. Գ-Գլ. 121բ-2աւ, Գրք 122ա-32ա:

12. Թագ. Դ-Գլ. 132աբ, Գրք 132բ-41բ:

13. Մնաց. Ա-Նխ. 141բ-2աւ, Գլ. 142ա, Գրք 142ա-50բ:

14. Մնաց. Բ-Գլ. 150բ, Գրք 151ա-61ա:

15. Եզր Ա-Նխ. 161ա, Գլ. 161ա, Գրք 161ա-6ա:

16. Եզր Բ-Հանգամանք 166ա, Գրք 166ա-9ա (Եզր Գ-տե՛ս Ա, § 28):

17. Նեեմի-Նխ. 169ա, Գլ. 185բ, Գրք 169ա-73ա:

18. Եսթեր-Նխ. 173ա, Գրք 173ա-6ա:

19. Յուդիթ-Նխ. 176աբ, Գրք 176բ-80բ:

20. Յովքիթ-Նխ. 180բ, Գրք 180բ-3բ:

21. Մակար. Ա-Նխ. 183բ, Գլ. 183բ-4բ, Գրք 186ա-85բ:

22. Մակար. Բ-Նխ. 195բ-6աւ, Գլ. 184բ-5բ, Գրք 185բ-6ա:

23. Մակար. Գ-Նխ. 185բ, Գլ. 185բ, Գրք 203բ-6բ:

«Նխ. 9 § 21, 23 և «Գլ. 9 § 17, 21-23 համախմբում» 183բ-5բ, Ենթ. գրքի՝ 184բ-5ա, 203բ:

24. Կտակ ժԲ ճանաչելուցն-207ա-17ա (տե՛ս № 351, Ա, § 25, ա/207աբ, բ/207բ-8ա, գ/208ա-10ա, դ/210ա-1բ, ի/211բ-2ա, զ/212աբ, է/212բ-3ա, ը/213ա-4ա, փ/214աբ, ծ/214բ-5ա, ժա/215ա-6բ, ժք/216բ-7ա):

25. Յովսէփ և Ասանեթ-217ա-23բ (տե՛ս Բ, § 1):

26. Եզր Գ-Գրք 223բ-30բ (տե՛ս № 351, Ա, § 17):

27. Սաղմոս-Նխ. 231ա-2ա («Զմանեալն»), Նխ. 232աբ (Եպիփան. «Արք առնալ», տե՛ս № 187, Ա § 24. ք), Գրք 233ա-59ա (Կից՝ «Քոքը էի» և

Օրհնութիւնք համախմբում» 259ա-62ա. տե՛ս № 182, Բ, § 1. ա/259ա, բ/259աբ, գ/259բ-60ա, դ/260ա, ի/260բ, զ/260աբ, է/260բ, ը/260բ, փ/260բ, ծ/260բ-1ա, ժա/261ա, ժք/261ա, ժզ/261աբ, ժդ/261բ, ժի/261բ-2ա):

28. Առակ-Նխ. 262ա, Գլ. 262աբ, Գրք 263ա-73ա:

29. Ժողովող-Նխ. 273ա, Գլ. 273ա-4ա, Գրք 274ա-7ա:

30. Երգ Երգց-Նխ. 277աբ, Գրք 277բ-9ա (ուհի «Գիտացի»),

31. Իմաստութ.-Նխ. 279աբ, Գլ. 279բ, Գրք 279բ-85բ (Կից՝ 285բ-6ա, տե՛ս Բ, § 2):

32. Սիրաբ-Գրք 286բ-93բ (Կից՝ 293բ-4ա, տե՛ս Բ, § 3):

33. Յօք-Նխ. 294աբ, Նխ. (Աղիկառնացի) 294բ, Գրք 294բ-304բ:

34. Եսայի-Նխ. 305ա, Գլ. 305աբ, Մրգ. 305բ-25ա, Մա՛հ («Սա էր») 325բ:

35. Ովսէէ-Նխ. 325բ-6ա, Գլ. 326ա, Մրգ. 326ա-8բ:

36. Ամովս-Գլ. 438բ-9ա, Մրգ. 329ա-31ա:

37. Միհիէ-Գլ. 331ա, Մրգ. 331ա-2բ:

38. Յովէլ-Գլ. 332բ, Մրգ. 332բ-3բ:

39. Աքքիւր-Գլ. 333բ, Մրգ. 333բ-4ա:

40. Յովնան-Գլ. 334ա, Մրգ. 334աբ:

41. Նաուս-Գլ. 334բ, Մրգ. 334բ-5բ:

42. Ամբակուս-Գլ. 335բ, Մրգ. 335բ-6ա:

43. Սօփոնիա-Գլ. 336ա, Մրգ. 336ա-7ա:

44. Անգէս-Գլ. 337ա, Մրգ. 337աբ:

45. Զաբարիա-Գլ. 337բ-8ա, Մրգ. 338ա-41ա:

46. Մաղափա-Գլ. 341ա, Մրգ. 341ա-2ա, 342աբ, տե՛ս Բ, § 4:

47. Երեմիա-Նխ. 342բ-8ա, Գլ. 343աբ, Մրգ. 343բ-65բ:

48. Բարուհ-Քղթ 365բ-7ա:

49. Ողբ Երեմիայ-Ողբ 367ա-9ա, Մա՛հ («Սա էր») 369աբ:

50. Դանիէլ-Նխ. 369բ, Գլ. 369բ-70ա, Մրգ. 370ա-8ա, Մա՛հ 378աբ:

51. Նեփիէլ-Նխ. 378բ, Գլ. 378բ-9բ, Մրգ. 379բ-99ա, Մա՛հ 399ա:

52. Քղթ Եսէթի-Քղթ 399բ:

53. Համարաբարա Կանոն Ա-Ժ 400ա-1բ:

54. Մառտոս-Գլ. 402աբ, Հմէլթ. 402բ, Նխ. 402բ, Ա. 404ա-16ա:

55. Մարկոս—Գլ. 416բ—7ա։ Նխ. 417ա։ Աւ.
417ա—25ա (ուկի՝ «Յարուցեալ Յիսուս»)։

56. Ղուկաս—Գլ. 425աբ։ Նխ. 425բ։ Աւ.
426ա—39ա։

57. Յովնան—Գլ. (Ա—ԽԳ) 439ա։ Նխ. 439բ։
Աւ. 439բ—49բ (ուկի՝ «Խրք»)։

58. Գործք Առաքելոց—Յ. 450ա, Յոչբ. 450բ։
Դիր 450բ, Գլ. 450բ—1բ։ Ընթրց. ժՁ 451բ, Գրք
451բ—64ա։

59. Թղթ Յակովբայ—Յոչբ. 464ա։ Նխ. 464աբ։
Գլ. 464բ, Թղթ 464բ—6ա։

60. Թղթ Պետրոսի Ա—Նխ. 466ա։ Գլ. 466ա։
Թղթ 466ա—7բ։

61. Թղթ Պետրոսի Բ—Նխ. 467բ, Գլ. 467բ։
Թղթ 467բ—8բ։

62. Թղթ Յովնանու Ա—Նխ. 468բ, Գլ. 468բ—
9ա։ Թղթ 469ա—70ա։

63. Թղթ Յովնանու Բ—Նխ. 470ա։ Գլ. 470ա։
Թղթ 470աբ։

64. Թղթ Յովնանու Գ—Նխ. 470բ, Գլ. 470բ։
Թղթ 470բ։

65. Թղթ Յուդայի—Նխ. 470բ, Գլ. 470բ—1ա։
Թղթ 471ա։

66. Աղեբա երաղի—471աբ։

67. Յայտնութ. Յովնանու—Գրք 472ա—8ա։

68. Հանգիտ Յովնանու—478ա—9ա։

—ԺԴ Թղթ Պողոսի—Յոչբ. 479ա—80բ, Վկ.
481ա, Բովանդ. ընթերց. և Վկթնց 481ա—5բ, Յ.
483բ։

69. Ան Հոռոմայեցի—Նխ. 483բ—4ա։ Գլ.
484ա։ Թղթ 484բ—9բ։

70. Ան Կորնթացի Ա—Նխ. 489բ, Գլ. 489բ։
Թղթ 489բ—94բ։

71. Ան Կորնթացի Բ—Նխ. 494բ, Գլ. 494բ—
5ա։ Թղթ 495ա—8ա (Թղթ Գ—տե՛ս Ա, § 83)։

72. Ան Գաղատացի—Նխ. 498ա։ Գլ. 498ա։
Թղթ 498ա—500ա։

73. Ան Եփեսացի—Նխ. 500ա, Գլ. 500ա։ Թղթ
501բ։

74. Ան Փիլիպեցի—Նխ. 501բ, Գլ. 501բ։ Թղթ
501բ—3ա։

75. Ան Կողոսացի—Նխ. 503ա։ Գլ. 503ա։
Թղթ 503ա—4ա։

76. Ան Թեսալոնիկեցի Ա—Նխ. 504աբ, Գլ.
504բ, Թղթ 504բ—5բ։

77. Ան Թեսալոնիկեցի Բ—Նխ. 505բ, Գլ.
505բ, Թղթ 505բ—6ա։

78. Ան երալեցի—Նխ. 506աբ, Գլ. 506բ։
Թղթ 506բ—10բ։

79. Ան Տիմոթէոս Ա—Նխ. 510բ, Գլ. 510բ։
Թղթ 510բ—2ա։

80. Ան Տիմոթէոս Բ—Նխ. 512ա, Գլ. 512բ, Թղթ
512բ—3բ։

81. Ան Տիտոս—Նխ. 513բ, Գլ. 513բ, Թղթ
513բ—4ա։

82. Ան Փիլիմոն—Նխ. 514ա, Գլ. 514ա։ Թղթ
514աբ։

—[Վերագիր, Թխադրութ., Նաւարկութ.]—
514բ (տե՛ս Մ 187, 444բ)։

83. Ան Կորնթացի Գ—Կորնթացոց 514բ։
Պօղոսի 514բ—5ա։

Մանրամասն տե՛ս Մ 187։

Բ. 1. 217ա—23բ Պատմութիւն Յովսէփայ և
կնոջ նորա Ասանքի՝ դստերն Պետափրէ Բրմի Ա-
րեգ քաղաքի—Եւ եղև յամին յառաջնումն, որ աւր
էր և թնեբորդի ամսոյն... Եւ յերրորդում աւուր մե-
ռաւ որդին Փարաւոնի, Փառք... ամէն։

2. ա. 285բ—6ա Տեառն Ներսիսի Յիշատակա-
րան Առաքեցն Սողոմոնի, զոր ին ձեռամբն գրե-
աց՝ քարթղացեալ զքմերեայս մեղաւ (ծայրա-
կապ՝ «Ա—Ք») —Աստուածեղէն հոգովն ի սմա, /
հաղադութեան անուն արքայ...։

բ. 286ա Անդրադարձութիւն տառիս Յիշատա-
կի (ծայրակապ՝ «Ք—Ա») —Քան խաւաքստայս այս
բաղձանք, / լցեալ հոգիս մեռեալ մեղք...։

3. 293բ—4ա Այս խաւաք Սիրաբայ, կարծեմ
որդայ կառաւելոյն Սիմէոնի—Միտք հնազանդ և
որկոր պարկէշտ...։

4. 342աբ [Ման Բժան Մարգարէից]։ 342ա
Ա. Ման Ովսէի—Ովսէ էր ի Բելմովթայ... 342ա Բ.
Ման Ամովայ—Ամով էր ի Թեկուայ... 342ա Գ.
Ման Միւխայ—Միւխէ էր ի Մոսորովթայ... 342ա
Դ. Ման Յովսէի—Յովսէ էր յազգէ Ռոսեբի... 342ա
Ե. Ման Արքիւ—Արքիւ էր յերկրէ Միքիմայ...
342ա Չ. Ման Յունանու—Յունան էր յերկրէն Կա-
րիաթմատուայ... 342բ Բ. Ման Նաւումայ—Նաւում
էր յեղկիայ... 342բ Ը. Ման Ամրակումայ—Ամրա-
կում էր ի ցեղէն Շմաունի... 342բ Թ. Ման Առ-
փոնիայ—Առփոնի էր ի ցեղէն Շմաունի... 342բ
Ժ. Ման Անգէլի—Անգեան յարգարէ էր ի ցեղէն
Հեկայ... 342բ ԺԱ. Ման Զաբաբիայ—Զաբաբի էր
յազգէ Հեկայ... 342բ ԺԲ. Ման Մաղաբիայ—Մա-
ղաբի էր յետ դարձի գերութեան...։

ՅԻՇԱՏԱՑԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

98ր հորհուրդի կենաց, Տէր իմ Յիսուս,
Որ ես ծածկեալ յայս տառ գրոյս,
Արա արժան տալ ինձ զլոյս,
Որ եմ եղեալ քերօղ գոնյս:

100ա Յիշեալիք ի Քրիստոս զստացող սուրբ Աստուածաշնչիս՝ զԱկնեցի Գասպար քահանայն, որ ետ գծագրել զմատենան զայս ի հալալ արդեանց իւրոց, յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց՝ մահտեսի Աստուածատուրին և մահտեսի Մինային, և եղբարց իւրոց՝ ննչեցեղոցն ի Քրիստոս, և քերն՝ Մարգարտին, և կենեակոցն՝ Մելիփին, և զաւակաց իւրոց՝ Յակօրին և Մելիֆին, և նորարոյս Դարթին, և ամենայն արեան մերձաւորաց, և ձեռամբ թագմամեղ գրին՝ Ակնեցի Յակօր դպրի, ի մայրաքաղաք Կոստանդնուպօլսի, ի թմականին մերում ՌՂԲ (1643) ամի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի և Միֆայլիի հղև կատարումն Սուրբ Գրոցս:

150բ Ձմեղաւոր հոռս՝ Յակօր դպիր, յիշեցէք ի Տէր միով ողորմեալիս, աղայեմ (մեմա՝ 484ա): 173ա էր թիւ Հայոց ՌՂ (1641), յորժամ Սուրբ Գիրքս գծագրեցի:

286ա Զբազում երկաթ ստացաւ սուրբ Աստուածաշունչ տառիս՝ զԳասպար քահանայն և զծրնօղս նորա՝ զմահտեսի Աստուածատուրն և զմահտեսի Մինան, և զեղբարսն՝ զԴանգուցեալսն առ Քրիստոս զՄիֆան և զԹովմասն, և զամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէք ի մեղաց թողութիւն, որ և Տէր զձերն թողէ. ամէն: Գրեցաւ ՌՂԱ (1642) ամի:

449բ Զստացաւ սուրբ Աստուածաշունչ Կտակարանաց զԱկնեցի Գասպար քահանայն և զծրնօղս նորա՝ զմահտեսի Աստուածատուրն և զմահտեսի Մինան, և զեղբարսն իւր՝ զՄիֆան և զԹովմասն, և զամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէք առ Քրիստոս, որ և ձեզ յիշեցէ յիւր միւսանգամ զայստեան. ամէն:

Գրեցաւ տառս աստուածային ի թուականիս մերում ՌՂԲ (1643) ամի, ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպօլսի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի և Միֆայլիի, ձեռամբ Ակնեցի Յակօր դպրի: Աղայեմ զձեզ, վասն իմ նուր տուք Աստուծոյ յառօթս ձեր և մեղաց իմօց թողութիւն խնդրեցէ, նաև ծնողացն իմօց, և ողորմածն Աստուած զձերն թողէ. ամէն:

464ա Ձմեղաւորս Յակօր գրիչ, նաև զծնաւոյսն

իս՝ զՎահրատ և զՇաքաթան յիշեցէք ի մեղաց թողութիւն, ո՞վ աստուածասէր ընթերցաւդ, և Քրիստոս Աստուածն իմ յիշողացդ և յիշեցեցոցս առհասարակ ողորմեցի՝ յորժամ զայցէ փառաք Հաւր և հրեշտակաց սրբօց. ամէն:

471բ [Ա]րդ, երես անկեալ աղայեմ զդասս սրբազան պաշտանէիցդ, որք հանդիպիք այսլ աստուածային մատենիս, յիշեցէք յաղաթս ձեր զստացաւ սորա՝ զԳասպար սրբասնունդ քահանայն և զծնաւոյս նորա՝ զմահտեսի Աստուածատուրն և զմահտեսի Մինայն, և զեղբարսն՝ զիսեմայ Մելիֆին և զԹովմասն, և զքօրյսն՝ զՄարգարտն, և զկողակիցն՝ զՄելիֆն, և զորդիսն՝ զՅակօրն և զՄիֆան, և զզստեոսն՝ զՄարիամն և զԳամսաւն, և զհանգուցեալ զաւակն՝ զԴաւիթն և զԴրիգօրն, այլ և երկուսին կողմսին պապիքն նորին՝ Միւրաֆին և մահտեսի Պաղտասարին, և մամբրցն՝ Մարիամին և Շալալիֆն, և հարեքրաւրն՝ մահտեսի հաշատուրին, և որդոյն նորին՝ Դազար քահանային, նաև վարձապետին իւրոյ՝ Դաւաւեղից Գրիգօր քաշ րարունակետին, և ամենայն արեան մերձաւորացն՝ կենդանեացն և հանգուցեցոցն թողութիւն յԱստուծոյ խնդրեցէք, զի և Տէր զձերն թողէ, և աշխատաւորացն ի սա քարի վարձս տացէ Աստուծո, յորմէ և մեզ՝ յիշելոցս, և ձեզ՝ յիշողացդ, և սրտի մտաք ընթերցողացդ, և Աստուած ողորմի իւրեանց հոգոյն ասողացդ՝ տացէ Տէր զերկնից թագաւորութիւնն՝ ի փառս անուան իւրոյ. ամէն:

Գրեցաւ տառս աստուածային ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպօլսի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի և Միֆայլիի, ի թուականիս ՌՂԲ (1643) ամի, ի թագաւորութեանն իսմայելացոց Սուլթան Խալաֆիմի, և ի հայրապետութեանն Աթոռոյն սուրբ Երուսաղեմայ տէր Աստուածատուր քաշ հանձնոր, ձեռամբ թագմամեղ գրիչ՝ Ակնեցի Յակօր դպրի: Աղայեմ զամենեանց, որք հանդիպիք սմա ի պատճառս տեսլանս, ասացէք Աստուած ողորմի տառիս զծողի, և ծնողացն իմօց՝ մահտեսի Վաւերատի և մահտեսի Շաղաւատայի, և որք յիշեցդ զմեզ՝ և զուք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերմէ:

515բ Յիշատակաւրան գրացս—Փա՛ռք... Արդ, ի ծրարս ծրարեցաւ հանգամանս նախնեաց սըրբոց, որ ունի յինքեան զտառս գերունակ մարգարէիցն իմբի, և զկարգս թագաւորացն, և զանտաբերս կենաց՝ զԱւետարանս Տեառն մերոյ յուսոյ և Աստուծոյ, և զպրակս առաքելոցն՝ հանդերձ իւթանասուն և երկու կտակարանօքն, որ կրէ ի միջի

դէպքս ամենայն իմանայեաց և զգայեաց... (այսպէս երկարաշունչ դրօշափնուրով ժամենիս)։

Որպէս և այս աստուածաբան և փափագող բանի հետեւողը՝ Ալկրեցի Գապպար քահանայա, որ հրով տղորեալ ի սէր սորա, և մաշէր զինքն իղծք մտաց իրողը ի բազում ժամանակաց, և զի յայսմ աշնիւ և անգիտ արինակէս ստացի, որ էր ուղեւոր յառաջին սուրբ վարդապետացն, և զելս իւրացն ոչ գտանէր, այլ այն որ զկամս երկիւզածաց իրողը առնէ, ոչ անտես արար զինղիկ սորա, այլ առաջնորդեալ հասոյց փափագանացն, որ ետ ըսկըսել զսուրբ Աստուածաշունչ զիրքս ի գրել ձեռամբ Ալկրեցի Յակոբ դպրի, որ էր իւրն գաւառակից, և յաւարտ հասցեցալ կատարեաց Տնառն գործակցութեան, և զարդարեաց զոյնգոյն զեղաբ, և պատկերաբ, և ոսկեղաբ զարդարեաց բազում ծախիւք, ի մտի արկանելով զքանն տէրունական, որ ասէ. Երթալք գործեցէ մի զկորուսական կերակուրն, այլ զկերակուրն, որ մնայ ի կենսան յափտենականս։ Եւ, յիրաւի, հետեւեալ այսմ հրամանիս, զի ոչ էր վասն մարմնաւոր շահից քան սորա, այլ վասն յուսոյն, որ առ Աստուած, և զի յաղաթից ձեռ արգտողի սորա՝ Գապպար ասէ զիր, թէ յոյժ զօրաւոր են ազօթք արդարաց յազանականութիւն, և որդոցն՝ մարդացն յայսմ ցանկալի սուրբ գոյոյս՝ հանգանակեցէր զպարզան աղաթից սասցողի սորա՝ Գապպար քահանայի և ծնալուացն՝ մահտեսի Աստուածատուին և մահտեսի Միքայիլին, և եղբարցն իւրոյ հանգուցեւոցն առ Քրիստոս՝ խոճայ Մելիֆոնին և Թովմային, և քրեւրն՝ Մարգարտին, և կողակցին՝ Մելիֆին, և որդոցն՝ Յակոբ տիրացուն և Մելիֆոնին, և դստերացն՝ Մարիամին և Գոնարին, և հանգուցեալ զաւակացն՝ Դաւիթին և Գրիգորին, այլ և երկուսին կողմանց պապերցն նորին՝ Միւրաֆին և մահտեսի Պաղտատուին, և մամերցն՝ Մարիամին և Շալուֆին, և հօրեղբորն՝ մահտեսի Խաչատուրին, և որդոյ նորին՝ Ղազար քահանային, նաև վարձապետին իւրոյ՝ Դաւաղաղիցի Գրիգոր քաջ վարձապետին, և ամենայն արեան մերձաւորաց նորին՝ կենդանեացն և հանգուցեւոցն // (516ա) Թողութիւն յԱստուծոյ խնդրեցէ, զի և Տէրն զձերն թողցէ, և աշխատաւորացն և երախտաւորացն ի սա՝ բարի վարձս ընկալցին յԱստուծոյ, յորմէ և մեզ՝ լիշեւոցս և ձեզ՝ լիշողացդ և սրտի մտաբ ընթերցողացդ, և Աստուած-ողորմի իւրեանց հոգոյն սասցողացդ, տացէ Տէր զերկնից Թագաւորութիւնն՝ ի փառս անուան իւրոյ, ամէն։

Կատարեցաւ տառս աստուածային ի մայրաքաղաքն երկրայն ի մեծն Կոստանդնուպոլսիս, ընդ հովանեաւ հրաշագործ տաճարի Սրբոց Հնեշտակապետեանց Գարիկէի և Միքայիլի, ի թիւ չալկազեան սեռիս՝ կրկին հնգից հարիւրից և միոյ յօրեւեանից և քառակա տասնից և երկուսից (1643), ի Թագաւորութեան և ի մեծ բռնակալութեան իսմայելեցոց ի վերայ բազում ազգաց և ազանց քրիստոնէից և ալլոց սեռից՝ Սուլտան Իսլամիմի, և ի հայրապետութեան Հայոց, որ ի Սուրբ էջմիածինն՝ տեսան տէր Փիլիպպոս սրբազան կաթողիկոսի, նաև յառաջնորդութեան Աթոռոյն սուր Երուսաղեմայ՝ Տէր Աստուածատու քաջ հետորի, ձեռամբ բազմամեղ զրի՝ Ալկրեցի Յակոբ դպրի։

Աղայնն զամենեանսդ, որը հանդիպէ սմա ի պատճառ տեսեան լինելիցէ, Աստուած ողորմի ասացէ ինձ՝ անիմաստ զրի՝ Յակոբի, և ծնաւորացն իմոց՝ մահտեսի Վանդաթի և մահտեսի Շաւղտայի, և ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց, զի բազում երկալ, և աշխատութեան գրեցի ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, յորում յարուցեալ մե ազգըն տաճկաց մեծաւ պատերազմաւ ի վերայ մե կղզոյն Կիւնեոյ Յոռնեաց և զեռես ի նոյն պատերազմի կան, և բազում աւերս ածին եկեղեցեաց և յոլով արինս հնդին քրիստոնէից, որ բազում ստառապանաւ ի ժամանակիս յայսմիկ գրեցի զՍուրբ Գիրքս զայս, և առաջնորդութեամբ Սուրբ Հոգոյն՝ յաւարտ հասնալ կատարեցին, և այս ի խնամոց ամենակալ մարդասիրին, իսկ վասն անարհեստութեան և անվարձութեան գրոյս՝ ներման արարէր, զի կար մեր այս էր։ Նաև վարձապետեան իմոյ՝ Յակոբ Կոստակարուն սարկաւագի, սասցէք Աստուած ողորմի, որ բազում վշտաբ ուսոյց ինձ զարուեստս զծի գրութեան։

Արդ, երես անկեալ աղայնն զդասս սրբազան պաշտանիկիցդ, որը հանդիպէր այսմ աստուածային մատենին, դարձաւ լիշեցէ լեռնաթիւղ յաղաթս ձեռ զկողմը զերալ ստացալ սորա՝ զըլբր քանսուրդ Գապպար քահանայն և զմնաւորն իւր՝ զմահտեսի Աստուածատուին և մահտեսի Միքան, և զեղբարսն իւր՝ զհանգուցեալսն առ Քրիստոս զխոճայ Մելիֆոն և զԹովմասն, և զքրոյն՝ զՄարգարիտն, և զկողակցին՝ զՄելիֆն, և զնորաստա զաւակսն իւր՝ զՅակոբ տիրացուն և զՄելիֆոն, և զգտեսնին՝ զՄարիամն և զԳոնարն, և զհանգուցեալ զաւակսն՝ զԴաւիթն և զԳրիգորն, այլ և զերկուսին կողմանց պապերց նորին՝ Միւրաֆին և մահտեսի Պաղտատուին, և մամերցն՝ Մարիամին և Շալ-

շուրհին, և հարեւորացն՝ մահտեսի խաչատու-
րին և որդոյ նորին՝ Ղազար քահանային,
նաև վարժապետին իւրոյ՝ Դսրաւանդեցի Գրիգոր
քաղ րարունապետին, և ամենայն արեան մերձա-
ւորացն, ևս և աշխատուորացն ի սայ, և սրբա-
զրողացն, և արինեակի շնորհ[ող]ացն, և առանել
և այնոցիկ, որ ի վերայ մեր աշխատանք և երախ-
տիք ունին՝ եթէ հոգևոր, եթէ մարմնաւոր, ասացէք
Աստուած ողորմի: Եւ որք յիշէք զմեզ՝ Որդին
Աստուծոյ և ձեզ յիշեցէ և ողորմութեանցն իւր
արժանի արասցէ հանդերձ ամենայն հաւատա-
ցեալ ներքեցելովք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր,
և յախթարիչ Հոգին Աստուած, Հարբ և միածին
Բանին տացէ մեզ դարձ ի մեղաց յայսմ աշխար-
հս և մասն բարեաց՝ ի հանդերձեան, և որք ըն-
թեռնուս զսա՝ բանայ զմիտս քանախիղաց և մի-
թարէ յուսով անսպառ բարեացն և ատել տայ, զոր
եղևիսս և զմիայնն սիրել, և վասն ապառնի պսա-
կացն վաստակել և նմին ակն ունել ի Քրիստոս
Յիսուս ի Տէր մեր, որ է արհնեալ յաւիտեանս.
ամէն: Հայր մեր, որ յերկինս:

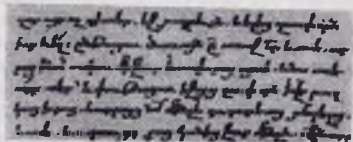
Տարտամս յիմաստս այսմ գրող,
Որ եմ եղել քերաւղ զընդոց,
Ահա, կարաւտ սոցին համոց,
Գրտա գերեալ յաւտար հոգոց:
Ուստի հարեալ սրբոյս ի խոց
Եւ տողորմանս, որ կայ յիս բոց,
Հայս սըրսկեմ կաթմ անձերոց՝

Ըզձեռահիւսս Սուրբ Գրոց,
Միթէ զնացիւք այսոց գետոց՝
Իմ զովասացի ծարաւս ողոց
Եւ սփոփեսցի յիրոց ցաւոց.
Սըրբեալ տաճար Տեառն աւթնոց,
Այսու յուսով յերկս վաստակոց,
Կամ ի յոցունց մէջ ի հոգոց,
Ձի արծարծեալ ճրագիս իմ բոց՝
Մի՛ խրթնացի յաւտար հոգմոց,
Իսկ Սուրբ Երրորդութիւնն արհնեալ եղիցի
յաւիտեանս. ամէն:

Սոյն ռոտանաբեր, փոքր տարբերութեամբ, տե՛ս
N 345, 370, (1270 թ.).

ՅԵՏԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

516թ (Նոտրդիք, սկզբից 4 տող եղծուած և
հազիւ նշմարելի) Յիշ[խատա]կ [է] սուրբ [Աս-
տուածա]յշուշուս ||| (1 բառ) հանգուցեալ հոգի
միսա[խ] Նիլիան մահտեսի Պետրոսի, մայի փրկ-
չին (= Հայոց) ՌՌՌՌ (1756), Յունիսի ԻՐ (22)-ին.

189

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ Ո Ւ Ն Ղ

Նոր Հուլա

ՌՂ-ՌՂԹ—1649-1650

ԳՐԻԳ՝ Գառար եւց, արհեւեմ՝ Յովնէփ գլխի, ծառ-
քին: ՍՐԵՐԳՐՈՂ՝ Անդրէաս Էջ, Տէր Յովնէնէ: ՍԱՂԿՈՂ՝
Հայրապետ: ՍՍԱՅՈՂ՝ Խոջայ Նազարե՛ր՝ ի վայելում Մառ-
քեռ վրդ. Ջաւաղեցայ:

ԹԵՐԹ՝ 669, չգրաւած՝ 1—6ա, 12բ—8ա, 300բ—2ա,
392ա, 464բ—5ա, 466բ—7ա, 468ա, 470բ—1ա, 472բ,
473ա, 515ա, 645ա—6բ, 657ա—5բ; ԳՐԱՄ՝ 2(4+8)+Ա—
ՄԻ՝ 12 (3+2, 11, Ի 14, ԼԸ, Մ 8)+1×10 (ԼԸ—ԼԹ պը-
րաների միջև)+1×1: ՆԻԹ՝ մաղաղաբ: ՄԵՍՈՒԹԻԿ՝ 28×
19,7, ԳՐՈՒԹԻԿ՝ երկսին (նառնմ)՝ 60Ըա—48բ: ԳԻՐ՝ քա-
լոցքի (Նմալ՝ 17ա, բառ քրիմերի՝ աճառաբերի): ՅՈՂ՝
60: ՎԱՍՊ՝ դրամագոր յաճանակագոյն կաշի, միջուկի՝ տախ-
տակ, տատաղ՝ մոխրագոյն խաբակ գորգաձիւս մետախ, յու-
սաճեղաղեր՝ կտրմի: ՊԱՆՊԱՆԱՄ՝ 4(1—4)+1(859), մա-
ղաղաբ:

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻԿ՝—Անաւանքեր՝ 6բ (Տէր զգու-
թեանց, Մանգե, Դափք, Խաչիւրիքն, չորս տետառաւոր),
Յնաւաճեռք ի գրոց Նգամատեմից՝ 11բ (Նպիք յայս, Նա-

յաստեղծք ի դախտի, Գայրաղբիւրն եւայի, Նոյնան տա-
պան), 12ա (Հիւսաթիւրիւրն Աբաճմանս, Ջանքերուրն
Իսանակայ, Տեղի Տեղաբու, Անցումն ի Կարմիր ծով), 12բ
(Ընկալում Մովսիսի գաւառէն տախտակն, Ընձաթիւրա-
քին, Տաղանակ դախտի): Յաբ՝ 288բ, Դափք՝ 302բ (Ազա-
տանս ոչխար, Սպառնում Դովաթի, Ջանքերուրն, Դաճի
վեայ), Սաղանն՝ 329բ, Յովնէմ՝ 392բ (Բան Յնաճ տա
Յովնեմ, Փառնիքն ի Քարսն, Անկումն ի ծով, Քոխում կիսի
զձովնան ի ցամախ), Դաճիկ՝ 480բ (Նրի՛ մաճկունք ի մէջ
Տեղիցն, Դաճիկ ի ցար տորիտոց), Տեղի Նգիկի՝ 441ա:
Քրիստոս և Հայրապետ ծագեալ՝ 469ա, Մառաբա՝ 473բ,
Մառկա՝ 488բ, Դափք՝ 489բ, Յովնէնէ և Պրախոր՝ 516բ:
Յայտնալիւրն Յովնէնէալ—«Որքի մարդ ի մէջ իօքն ճաղա-
րանցան 592ա, «Արառ... յերկեւ 593բ, «Երցա գտն զմի
կնեցե՛ն 594ա «Էրեւտակն, քառնիքն փաղ, պարտաստեղն
զնեճեառ քա ի Յարպեհայ 595ա, «Առաք մի աճկերն յերկ-
նից՝ 596բ, «Էրեւտակ... իյաճե՛ր յերկնից... ի ձեռն իւրմ
գրալ մի բացեալ 598ա, «Կնե մի արեւալ գիւրն գաւառ-

կանեա 598բ, «Այլ զազան... կանէր յերկրէ և ունէր եղբիւրս
Բ» 597ա, «Եւ զնց առաքին ճրեչաւիկէ և ինկող զպատանակ
իւր յերկիր» 598բ, «Կին մի զի նաւէ ի վերայ կարմիր գա-
զանք» 599ա, «Ամա նի սպառակաւոր հեծեալ» 600ա, «Հռեչ-
տակ... իյտանէր յերկնից և ունէր զփականս զղոթաց» 600բ,
«Հալալն սարգ զնորն նրաւաղին» 601ա: և առ ևն՝ 403բ
(Եւսեփիոսի եկամով), 404ա (Վարդանանոսի եկամով), 405բ-
6ա, 407բ-8ա, 408բ-70ա, 471բ-2ա: Կիսաւ խոհաւ ևն՝
14ա, 303ա, 330ա, 474ա, 489ա, 500ա, 516ա, 529ա, 557բ:
Ճա և անգագաւ զի՝ գրեթէ բոլոր գրքերի սկզբում: Լու-
սաւ անգագաւ զի՝ բառական, բառային: Զաւրգագիւր՝
բառագիր, կենդանագիր, ստորագիր: Գոյնէր՝ կարմիր,
կապույտ, վարդագոյն, կանաչ, ջազանակազոյն, սպիտի:
Վիճակ՝ վճառում. բնական անգիր՝ 53, 59, 70, 191,
ցեցակիր՝ 659, և քննի՝ 33բ, 34ա, 126բ, 127ա, բանաւեց
գործադրող զանախոյնութեան՝ 481ա-505բ, առանձին կէտ մե-
քերանքի: Որոշ մանրանկարներ ընդհանր թափառած, կազմի
եղբոր ստորում, զանակն ալ փականքներն բնական:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. Մեռնալիք-նիւ. 9բ-10ա, Գլ. 10ա-1ա;
Գրք 14ա-35ա (7ա-9բ տե՛ս Բ, 1-3);
2. Ելիք-նիւ. 35աբ, Գլ. 35բ-7բ, Գրք 37բ-
55բ;
3. Ղևառական-նիւ. 55բ, Գլ. 55բ-7ա, Գրք
57ա-69բ;
4. Թիւիք-նիւ. 69բ, Գլ. 69բ-70բ, Գրք 70բ-
87ա;
5. Բ. Օրէնք-նիւ. 87աբ, Գլ. 87բ-8բ, Գրք
88բ-103ա;
6. Յնուլ-նիւ. 103ա, Գլ. 103աբ, Գրք 104ա-
14բ;
7. Դատաւորք-նիւ. 114բ-5ա, Գլ. 115ա, Եւ
այս նկ զատաւորք 115աբ, Գրք 115բ-25բ;
8. Հոռութիւն-նիւ. 126ա, Գրք 126ա-7ա;
9. Թագ. Ա.-Յոգք. (սվասն) 127ա-8ա, նիւ.
(«Սկիզբն») 128ա, Գլ. 128աբ, Գրք 129ա-42բ;
10. Թագ. Բ.-Գլ. 142բ-3բ, Գրք 143բ-54բ;
11. Թագ. Գ.-Գլ. 154բ-5ա, Գրք 155բ-68ա;
12. Թագ. Դ.-Գլ. 168ա-9ա, Գրք 169ա-
81ա;
13. Մեռն. Ա.-նիւ. 181աբ, Գլ. 181բ-2ա;
Գրք 182ա-93բ;
14. Մեռն. Բ.-Գլ. 193բ-4ա, Գրք 194ա-
208ա;
15. Եզր Ա.-նիւ. 208աբ, Գլ. 208բ, Գրք 208բ-
15բ;
16. Եզր Բ-Հանգամանք 215բ, Գրք 215բ-9բ;
17. Եզր Գ-Գրք 219բ-30ա (տե՛ս Մ 351, Ա
§ 17);

18. Լեւեմի-նիւ. 230ա, Գլ. 230ա, Գրք 230ա-
6ա;
19. Եսթիւր-նիւ. 236ա, Գրք 236ա-41ա;
20. Յուդիթ-նիւ. 241ա, Գրք 241ա-7բ;
21. Տովրիթ-նիւ. 247բ-8ա, Գրք 248ա-
52ա;
22. Մակար. Ա.-նիւ. 252աբ, Գլ. 252բ-3բ;
Գրք 253բ-69ա;
23. Մակար. Բ.-նիւ. 269աբ, Գլ. 269բ-70ա;
Գրք 270ա-82ա;
24. Մակար. Գ.-նիւ. 282ա, Գլ. 282ա, Գրք
282ա-7բ;
25. Յոր-նիւ. 287բ, նիւ. (Աղիկառնացի)
287բ-8ա, Գրք 288բ-99ա;
26. Սաղմոսք-նիւ. (Եսթիւր) 299ա-300ա;
Գրք 303ա-28բ (ունի՛ սփոքր էիք);
27. Առակք-նիւ. 328բ, Գլ. 328բ-9ա, Գրք
330ա-9բ;
28. Ժողովող-նիւ. 339բ, Գլ. 339բ-40բ, Գրք
341ա-4ա;
29. Երգ Երգաց-նիւ. 344ա, Գրք 344ա-6ա
(ունի՛ սփոքր էիք);
30. Իմաստութիւն-նիւ. 346ա, Գլ. 346աբ;
Գրք 346բ-52բ;
31. Սիրաք-Գրք 352բ-60ա (խորագիր՝ «Սի-
րարաք»);
32. Եսայի-նիւ. 360աբ, Գլ. 360բ-1ա, Մրգ.
361բ-82ա;
33. Ովսիէ-Յոգք. 382աբ, Գլ. 382բ, Մրգ.
382բ-5բ;
34. Ամովս-Գլ. 385բ, Մրգ. 385բ-8ա;
35. Միքիէ-Գլ. 388ա, Մրգ. 388ա-90ա;
36. Յովել-Մահ 390ա, Գլ. 390ա, Մրգ.
390ա-1ա;
37. Արդիւ-Մահ 391ա, Գլ. 391ա, Մրգ.
391աբ;
38. Յովնան-Մահ 391բ, Գլ. 391բ, Մրգ.
393աբ;
39. Լաւում-Մահ 393բ, Գլ. 393բ, Մրգ.
393բ-4բ;
40. Ամրակում-Մահ 394բ, Գլ. 394բ, Մրգ.
394բ-5բ;
41. Սոփոնիւ-Մահ 395բ, Գլ. 395բ, Մրգ.
395բ-6բ;
42. Անգէտ-Մահ 396բ, Գլ. 396բ, Մրգ.
396բ-7ա;
43. Զաւարիւ-Գլ. 397ա, Մրգ. 397բ-400բ;

44. Մաղափա—Մահ 400բ. Գլ. 400բ—1ա, Մրգ. 401ա—2ա:

45. Երեմիա—Նխ. 402ա: Գլ. 402ա—3ա: Մրգ. 403ա—26ա:

46. Բարուի—Թղթ 426ա—7ա:

47. Ողբ Երեմիայ—Ողբք 427բ—9բ:

48. Դանիել—Նխ. 429բ—30ա: Գլ. 430աբ, Մրգ. 430բ—9ա: Մահ 439աբ:

«Մահ» § 38—42, 44, 48 տե՛ս № 351, Ա. § 37—43, 46, 48:

49. Եզեկիել—Նխ. 439բ. Գլ. 439բ—440բ, Մրգ. 441ա—62բ:

50. Թղթ Եսեբի—463բ—4ա (խորագիր՝ «Նխ.»):

51. Համաքարբառ—Կանոնք 465բ—72ա (նաև՝ լուսանցային):

52. Մառթեոս—Աւ. 474ա—87բ:

53. Մարկոս—Գլ. 487բ—8ա: Նխ. 488ա: Աւ. 489ա—98ա (ունի՝ «Մարուցեայք»):

54. Դովաս—Գլ. 488աբ, Նխ. 498բ—9ա: Աւ. 500ա—14բ:

55. Յովնան—Գլ. (Ա—ԺԸ) 514բ, Նխ. 514բ, Աւ. 516ա—27ա (ունի՝ «Բրք»):

56. Գործք Առաքելոց—8. 527ա: Յուդ. («Ողբք») 527ա—8ա: Դիր 528ա: Գլ. 528ա: Ընթերց. ԺԶ 529ա: Գրք 529ա—43ա:

57. Թղթ Յակոբայ—Յուդ. 543ա: Գլ. 543աբ, Թղթ 543բ—5ա:

58. Թղթ Պետրոսի Ա.—Գլ. 545ա: Թղթ 545ա—6բ:

59. Թղթ Պետրոսի Բ.—Գլ. 546բ—7ա: Թղթ 547ա—8ա:

60. Թղթ Յովնանու Ա.—Գլ. 548ա: Թղթ 548ա—9բ:

61. Թղթ Յովնանու Բ.—Գլ. 549բ, Թղթ 549բ:

62. Թղթ Յովնանու Գ.—Գլ. 549բ—50ա: Թղթ 550ա:

63. Թղթ Յուդայի—Գլ. 550ա: Թղթ 550աբ:

64. Աղեքո Երաղի—550բ—1ա:

—ԺԺ Թղթ Պողոսի—Յուդ. 551ա—3ա: Վկ. 553ա: Բովանդ. Ընթերց. և վկթնց 553ա—7ա: 8. 557ա:

65. Առ Հոսմայեցիս—Գլ. 557աբ, Թղթ 557բ—63ա:

66. Առ. Կորնթացիս Ա.—Գլ. 563ա: Թղթ 563ա—8բ:

67. Առ. Կորնթացիս Բ.—Գլ. 568բ, Թղթ 569ա—72բ:

68. Առ Կորնթացիս Գ.—Կորնթացոց 572բ, Պողոսի 572բ—3բ:

69. Առ Գաղատացիս—Գլ. 573բ, Թղթ 573բ—5բ:

70. Առ Եփեսացիս—Գլ. 575բ, Թղթ 575բ—7ա:

71. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 577ա: Թղթ 577բ—8բ:

72. Առ Կոլոսացիս—Գլ. 578բ, Թղթ 579ա—80ա:

73. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա.—Գլ. 580ա: Թղթ 580ա—1բ:

74. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ.—Գլ. 581բ, Թղթ 581բ—2ա:

75. Առ Եփրայեցիս—Գլ. 582աբ, Թղթ 582բ—7ա:

76. Առ Տիմոթեոս Ա.—Գլ. 587ա: Թղթ 587ա—8բ:

77. Առ Տիմոթեոս Բ.—Գլ. 588բ, Թղթ 588բ—90ա:

78. Առ Տիտոս—Գլ. 590ա: Թղթ 590աբ:

79. Առ Փիլիմոն—Գլ. 590բ, Թղթ 590բ—1ա: —Վերագիր, Թեղադրութ., Նաաբելութ.—591ա (տե՛ս № 351, 551բ):

80. Յայանութ. Յովնանու—Գլ. 591բ—2ա: Գրք 592ա—602ա:

81. Հանգիստ Յովնանու—602ա—3ա: Բ. 1. 7ա—8ա [Ղազարայ Բարեդացու] Յառաքալանութիւն Աստուածաշունչ սուր մատենիս—Շնորհի Տեանն սկսա...

2. 8բ Գրիգորի եռամեծի՝ որ այսպէս շարահիսեալ է զՀին և զՆոր Կտակարանս—Որքա՞ն էն և ո՞րք գիրք սուրբք...

3. 8բ—9բ Վանական վարդապետին [Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանաց]—Երկինք՝ եկեղեցի...

4. 603ա—5բ [Ղազարայ Բարեդացու] Ուսանաւոր չափաբարական ճուստ բանասիրէս (Յիշատակարան)]—Փա՛ռք ամենասուրբ Երրորդութեան անհղակահ, / Հօր և Որդու և Սուրբ Հոգու յանձննական...

5. 605բ—43բ [Ղազարայ Բարեդացու] Յանկի ի վերայ այրութեցեաց... ըստ հայկական բնուց—Արէլի բանք... (տե՛ս № 351, Բ, § 5. ա/ 605բ—22ա: Բ/ 622բ—43բ):

6. 647ա—56բ Պատմութիւն Յովսէփ Կեղեցիական և Ասանեքայ—Եւ հղև յամին յառաջնութն, որ է իթն էր ամսոյն.../ Եւ յերրորդում աւուր մեռա:

որդին փարատնիլ Փա՛ռք Աստուծոյն մերոյ (տե՛ս № 188, Բ, § 1):

Մտնրամասն տե՛ս № 351

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 253բ (Գասպար գրիկ) Ստացող Աստուածաշունչ մատենիս՝ զխօսաւ նազարէք և զծնողսն իւր՝ զՍալվիմազն, և զհանգուցեալ հայրն իւր՝ զխօսայ եղնազարն, և զամենայն արեան մերձակայս իւր յիշեցիք ի Քրիստոս՝ որք լուսաւորիք ի սմանէ ընթերցմամբ կամ օրինակելով, նաև զիս՝ զեղկեւի գրիչս զԴասպար երէցս, և Աստուած, որ առատն է ի սուրբ բարեաց, մեզ և ձեզ ողորմեսցի իւր միտանգամ դպիւստն:

643բ Զի որպէս ուրախութիւն մեծ է նաւուցն ի նաւահանդիսան ժամանել, նոյնպէս և գրչին՝ ի վերջին կէտն: Վասն որոյ զորհացողական ձայնի վեր առաքմ փառք, պատիւ և զօհութիւն ի բարեւոյս, որ և զանարժան գրիչ Դասպար քահանայս, և զիմ աշակերտ Յովսէփ դպիրն արծանի արարեք՝ հասանել ի վերջին գիծ տառիս և ի հոգեւոյ բուրաստանիս, ամէն:

644ա Փա՛ռք... Աստուած... յորժամ առաքեաց զմշակքն քաջ հնրկն զերկիր բանաւոր և խել զփուշն կրապաշտութեան... Տեստ նոցա կլին հրաշազարդ հայրապետքն և, զորոմն զոր հերձուածողբն սերմանցին, արտաքսեցին յեկեղեցւոյ... սահմանեցին յեկեղեցիք գիրքն աստուածաշունչը... զոր ընթեռնուն սուրբ վարդապետք...

Զոր տեաքեալ յայսպիսի գանձս աստուածային և զքանալին զրանն արքայութեան՝ աստուածասէր և ողորմած, հեզ և հանդարտ, աղօթասէր և քաղցր՝ առ քահանայս և առ տնանկս, հաւատարմած ծառայն Աստուծոյն պարուն նազարեք, ջերմեռանդ սրտիւ և փափագածք ետ գրելու: Եւ ստացաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրոյ նազարեք՝ յիշատակ իւր և ծնողացն, հօրն՝ մահադասի խօսայ եղնազարին, և մօրն իւրոյ՝ Սալվիմազին, երբարցն՝ Գասպարին, Ղազարոսին, և քուրբին՝ Մարիոսին, Շահգադին, Մէրջանին, Աննային, Աստուծոյն: Եւ որք որ կենդանի են՝ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս բարով և խաղաղ կենօք վայելել տացէ՛ւ ամէն, և որք հանգուցեալ են՝ արծանի լինին կենեղոյ՝ ձայնին, որ ասէ. Եկա՛յք առ իս, ամենայն աշխատեսալք և ծանրաբեռնիք, և ես հանգուցից զեղեզ Արծան լինի այն ձայնին. ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս խօսայ նազարեքն և զհօրեղբարցն՝ զխօսայ Առաքիւն, զմահ-

դասի խօսա Մարութն, զմահադասի խօսայ նազարն, յիշեցէ՛ւ և Աստուած ողորմի ասացէ՛ւ, կըրկին յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս խօսայ նազարեքն, և զհօրեղբօր կանայքն՝ զՍղմեռն, զՇիրին և զԴիշխունն. յիշեցէ՛ւ և Աստուած ողորմի ասացէ՛ւ, Միւս անգամ յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս զխօսայ նազարեքս, և զհօրեղբօր որդիք իմ՝ զխօսայ Ոնանն, Ոսկանն, զխօսայ Սաֆարն, Բաղդասարն և զԱղաւալն. յիշեցէ՛ւ և Աստուած ողորմի ասացէ՛ւ, Դարձեալ յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս զխօսայ նազարեքն և զկողակիցն՝ եղիթանն, դեռարոյսք և նորարոյքք, նազելիք և սրամիտ, գեղեցիկք և ցանկալիք որդիքն՝ եղնազարն և Միքայէլն, որ կուրի ծաղիկք պատուականք, որ և ապէնիազն անփորձ պահէ զնոսա, ամէն: Կրկին նազամ յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս զխօսայ յիշեցէ՛ւ նազարեքն և զծառայն՝ Վարդանն, Յովսէփն, Պիճօն, Գօրգի, Գրիգորն, Պետրոսն, Պօղոսն, և Կաշխանայքն՝ Զանադէն, Սառն, Շամանդրիստն, Նիկիտան, Գուրգաստն. յիշեցէ՛ւ և Աստուած ողորմի ասացէ՛ւ, Դարձեալ յիշեցէ՛ւ ի Քրիստոս զիս՝ զանաթան Գասպար երէց գրիչս, և զիմ մարմնաւոր ծնօղքն՝ զՊաղտատար քահանայն և զԹուովանդայն, և զիմ որդի՝ Յարութիւն դպիրն, որ բազում աշխատեցաք ի վերայ մահաւաթի և գրի սուրբ Աստուածաշունչ գրիս, յիշեցէ՛ւ և աստուած ողորմի [ասացէ՛ւ]:

Դրեցան Աստուածաշունչ գիրքս և արարեցաւ ձեռամբ օրեանմեղ Գասպար իրիցի, և իմոյ աշակերտի՝ Յովսէփ դպրի, ի քաղաքն Շօշ, որ Ասպանան ասի, եզր Նաւրեղդալային, ընդ հովանեան Սուրբ Էլմիածնի, ի հայրապետութեան խարանազգեաց տեառն Փիլիպպոս կաթողիկոսի, և առաջնորդութեան մերոյ քաջ բարեմապետի՝ տէր Յակօբի, ի թվականի ՌՂԸ (1649), ի թազարութեան յալազգի Դան-Ապարի, որ յայսմ ամի բազում զօրօք խախտեալ և գնացեալ ի վերայ Ղանդաճաճա՛ւ, ընդդէմ զօրացն Հնդկաց, որ և ապագայն միայն յԱստուծոյ է գիտեցի:

Արդ, ես Գասպար մեղօք ի լի, Զ'հն (45) ամըն լըցի, Զամենն ի հետ մեղաց կացի, Ու զմահու օրն յիշեցի: Զօրն ուտէի և ըմպէի, Եւ ծոլ և թոլ ամենայնի. Աշխարհս ծով էր, Եւ ծփէի, Միթէ իմ Տէրն ինձ ողորմի: Զինչ որ ալլոց խաւտ տալի, Յօծար կամօք զայն գործէի:

Ջալլոց շուգրն յայտնէի,
 Եւ զիմ գերանն ծածկէի:
 Զգրոց կողակն արձակէի, || (644բ)
 Ես և ալլոց քարոզէի:
 Ես որպէս սալ եմ դարբնի,
 Ես կամ զորց քար ի մէջ չրի:
 Տէրն հրամէ իւր քարոզի,
 Թէ վա՛յ, որ ի կին մարդն հայի,
 Զհրաման Տեառն ես անցի,
 Վա՛յ ինձ 'ւ եղո՛ւկ յամենայնի,
 Ես կարգ առի քահանայի,
 Եւ զայն գործով շկատարեցի,
 Յանձնող մարդկանէ զովէի,
 Ես ես ի իս փքանայի,
 Ի մտացս մէջն հպարտանի:
 Բայց վա՛յ հազար բերան բնձի,
 Աստուածածին կոյս սրբուհի,
 Իմ յոյսն դու յաւոր մեծի,
 Բարեխօսեա թո միանձնի՝
 Վառն անարժան թո ծառայի,
 Նազարէթ մանուկ բարի՝
 Քո սուրբ տեսուն արժան լինի:
 Այս աշխարհս է պանծալի,
 'ի այն ատենին յոյժ զովելի,
 Զանգաւանալ ամենայնի,
 Քահանայից յոյժ պիտանի:
 Ամենալուսնալ սուրբ տիրուհի,
 Զսա պահեա անդրդուինի,
 Բամբջ աղքատացն բոլորովի՝
 Սա անտրտունչ ի հոգ տանի:
 Երկնաւոր փեսային տաճար լինի,
 Որոց 'ւ այրեաց խնամք տանի:
 Քողովքին մեղաց սորա լինի՝
 Սնուղաց, ննչեցեղաց ամենայնի:
 Ով որ սակաւ բանքս լսէ,
 Նա մեզ ասէ՝ Տէրն ողորմի,
 Զի Տէրն քաղցր է ու բարի,
 Ինձ 'ւ ամենիցդ ողորմեսցի, ամէն:
 Նախաժերին մասով ծաղրակապ՝ շնազարեթ:

Եւ, արդ, ես անպտուղ ի բարեաց, մեղաւորս արդարոց և անկատարս ի կատարելոց, մեղանշակասն անմեղաց և անկարգս ի կարգաւորաց, անյիշելիս ի գրաց 'և անարհեստս յարուեստաւորաց, սոգտոս ի գիտնականաց, բազմամեղ և անարժան, մեղքամած, սոսկաւառն քահանայ Պապալար, որ զձեռն ինձի քահանայի և գործոյն թափուր և ունայն գտանիմ, տեսի զսէր և փափաք խօջայ նազարէ-

թիս, զոր ունէր առ հոգեւորսն, և իմով իսկ տկարութեամբս յանձն առի և յամենակարող զօրութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսուրբ Աստուածաշունչս: Ո՛վ հայրք և եղբարք, մանկունք սուրբ եկեղեցոյ, երեսս ի գետին դնելով, արտաստաթու աշօք մաղթելով հայցեմ ի ձե՛նց, յորժամ հանդիպէք սմա կարդալով կամ օրինակելով, անմեղադիր լերուք խոշորանաց և սղայանաց, զաւելին բառնայք և զպակասն լնուք, զվարձքն ի Քրիստոսէն քնկալիցք միուն ձ (100)-ապատիկ, և (1000)-ապատիկ և բիւրապատիկ՝ աստ և ի հանդերձանլն, Ի՛նչ մարդ որ այս Աստուածաշունչ գրքիս խնամք տանէ ի մոմ կաթելոյ, ի չրէ, ի հրէ՛ և Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս զինքն ի յանշէջ հրոմս ազատէ. ամէն: Ո՛վ ոք զմեզ յիշէ մի Հայր մեղալի, ինքն յիշեալ լիցի ա՛նեղ ատենին Քրիստոսի. ամէն: Հայր մեր:

2. 594ա (Յարութիւն գրչի) Ո՛վ եղբայր, յիշեա՛ զմեղաւոր Յարութիւն շարշարելի զգծողս մին Հայր մերիւ: Ո՛վ որ զմեզ յիշեա, յիշեալ լի՛ցի:

3. 6բ (Հայրապետ ծաղկողի Պատկերազարդ անուանաթերթի կենտրոնում՝ ոսկեգիր երկաթադրով) Աստուածաշունչ սուրբ: Ամբ կենարարին՝ ԹՁԾ (1650), Հայոց՝ ԹՂԹ (1650): (Անուանաթերթի շրջանակի մէջ՝ կապույտ խորքի վրայ ճերմակագիր երկաթազրով) Ես եղկելի Հերապետս շնորհի Տեառն սկսա և ողորմութեամբ նորին աւարտեցի Աստուածաշունչ սուրբ մատնանս ի Շօջ քաղաքն Ասպանան, ի գիւղն Զուղայ, (շար. սև խորքի վրայ դեղնագիր երկաթազրով) ընդ հովանեա: Սուրբ Նիկողայոսի, ի թագաւորութեան Պարսից Փոքր Շահ-Ապասին և ի հայրապետութեան տեան Փիլիպոսին, թվին ԹՂԹ (1650):

469ա (Քրիստոսի առջև ծնկալօք ծաղկողի՝ առ Տէր կարկառուած մատնանի ներքեւում) Ընկալ ըզմատեան ներ ծառայիս թո Յերապետ: (Մաղկողի գլխավերեւում) Ահա, թողեալ լիցին քեզ մեղք թո բազում:

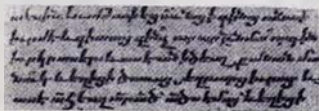
469բ (խորանների կենտրոնական կիսակամարների մէջ՝ կապույտ խորքի վրայ ճերմակագիր երկաթազրով) Ո՛վ դաս սուրբ և մաքուր վարդապետաց և մանկունք || (470ա) սուրբ եկեղեցեաց, յիշեալք ի Քրիստոս զ[Մա]լքոս վարդապետն: || (471բ) Դարձեալ յիշեցէք զձուղայեցի Մառքոսն: || (472ա) վարդապետն, որ ստացաւ զսա յիշատակ հոգոց իւրոյ և ծնողացն:

644բ Դարձեալ յիշեցէ[ք] ի Քրիստոս զծաղ-

կող սորո՝ զՀայրապետն, և զվարդապետն իմ՝
զքաջ ըստրնի իսլաւաւոր վարդապետն, և զեղբայ-
րն իմ՝ զԲարդապետ վարդապետն, ընդ սմին և
զծնողսն իմ՝ և զծնողակիցն, և աճենայն արեան
մերձաւորսն իմ՝ զկենդանիս և զենեցեանս, և որք
իշէք, իշխան իշխեք ի միսանգամ զայստեանս.
ամէն:

4. 288ա (Սրբազորդների) Յիշեցէք զսրբայ-

զորդ Աստուծաշունչ տառիս՝ զԱնդրէաս քահա-
նայն և զտոր Յովանէսն. ամէն:

190

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՈՒՆՉ

ՌՃԸ—1859

Գրիգ՝ վարդան արդյ:
Թեմթ՝ 408. չքուած՝ 2ք—3ք. 128ք. 283ա. 300ա.
330աք. 381ք. 399ք. 408ա, 408աք: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԸX12 (Ա.
ԺԸ, ԼԱ 11, է 8, ԽԴ 8, ԻԸ, ԼԸ, 3, ԻԹ—Լ 8, ԼԳ 4): Նիթ՝
մագաղաք: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ՝ 28, 1X17, 5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին:
ԳԻՐ՝ բալթրի (ճնալ՝ 82ա): ՅՈՂ՝ 48—50: ԿԱՉՄ՝ բաց-
շաղանկազոյն անգարդ կաշի. միջուկը՝ տառարարոյր,
աստաղը՝ բուրդ. լուսեցեակզոյնը՝ կարմիր: ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝
սկզբում 1 քեր բուրդ, մասն տառարի:
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—սեպտեմբ. քաջ. 387ք կենդանադիւ
«Բ»:
ՎիճԱԿ՝ քաւաւոր: Թրջուած՝ 1—2, . 80—81, շագանա-
կազոյն բծեր՝ 80, 84, 86, ցեցակեր՝ 211—4, 277—8, 321,
բնական անցկեր՝ 241, 285, 317, 357, 408: Կազմի կաշին
քիւնուած, եզրերը մաշուած: Ժէ—ԺԸ զոյ. վերականգնելիս
սորին բափուած են եղել մի շարք զբեր. տե՛ս 88 14
(ճեք.). 31, 32, 35, 60):

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1. Մեռնղ—Նիս. 1աք. Գլ. 1ք—2ա Գրք
4ա—27ա:
2. Նլի—Նիս. 27աք. Գլ. 27ք—9ք. Գրք 30ա—
49ա:
3. Ղետական—Նիս. 49ա. Գլ. 49ա—50ք. Գրք
51ա—64ա:
4. Թիւրք—Նիս. 64աք. Գլ. 64ք—5ք. Գրք
65ք—84ք:
5. Բ. Օրէնք—Նիս. 84ք. Գլ. 84ք—5ք. Գրք
86ա—100ք:
6. Յեսու—Նիս. 101ա. Գլ. 101աք. Գրք 101ք—
13ա:
7. Դատաւորք—Նիս. 113ա. Գլ. 113ք. Գրք
113ք—24ք:
8. Հուրք—Նիս. (սՊատնառն) 124ք. Գրք
124ք—6ա:
9. Թագ. Ա—Յոյք. (սՎասն) 126ք—7ա. Նիս.
(սՍկիզբն) 127ա. Գլ. 127ա. Գրք 129ա—43ք:

10. Թագ. Բ—Գլ. 143ք—4ա. Գրք 144ա—56ա:
11. Թագ. Գ—Գլ. 156ա—7ա. Գրք 157ա—71ք:
12. Թագ. Դ—Գլ. 171ք—2ք. Գրք 172ք—85ք:
13. Մնաց. Ա—Յոյք. 185ք—6ա. Գլ. 186աք:
Գրք 186ք—99ա:

14. Մնաց. Բ—Գլ. 199աք (վոյ. իՐ ... ի
սպասուցն Տեառն կարծիս):

Այստեղ թափուած են՝ Մնաց. Բ, եզր Ա—Բ, Կնիմի,
Եսթեր, Յաղիք, Տաղիք, Մակար. Ա—Գ, Մաղվառք,
Առակի, Ժողովար, Երգ երգց. Խմաստարիւն, Սիրաք,
Յոր, Եսայի:

15. Ովսէլ—Նիս. 200ա. Գլ. 200ք. Մրգ.
200ք—4ա:

16. Ամովս— Գլ. 204ա. Մրգ. 204ա—6ք:
17. Միքիլ—Գլ. 207ա. Մրգ. 207ա—9ա:
18. Յովիլ—Գլ. 209ա. Մրգ. 209ա—10ա:
19. Արդիւ—Գլ. 210ա. Մրգ. 210աք:
20. Յովնան—Գլ. 210ք. Մրգ. 210ք—1ք:
21. Նաւում—Գլ. 211ք. Մրգ. 211ք—2ք:
22. Ամբակում—Գլ. 212ք. Մրգ. 212ք—3ք:
23. Սոփոնիա—Գլ. 213ք. Մրգ. 213ք—4ք:
24. Անգէոս—Գլ. 214ք. Մրգ. 214ք—5ա:
25. Չափարիա—Գլ. 215աք. Մրգ. 215ք—9ա:
26. Մաղափա—Գլ. 219ա. Մրգ. 219ա—20ք

(Կից՝ տե՛ս Բ):

27. Դանիէլ—Նիս. 220ք—1ա. Գլ. 221աք:
Մրգ. 221ք—30ք:

28. Երեմիա—Նիս. 230ք. Գլ. 230ք—2ա. Մրգ.
232ա—56ա:

29. Բարուք—Թղթ 256ա—8ա:

30. Ողբ Երեմիայի—258ա—60ա:

31. Եղեկիլ—Նիս. 260աք. Գլ. 260ք—1ա:
Մրգ. 261ք—82ք (Ա 1—ԽՁ 1 Ժ սրահն արտա-
րին):

32. Մարթէոս—Գլ. 283բ, Նխ. 283բ, Աւ.
(Քափուած՝ ԺԵ, 35—ԺԸ, 7) 284ա—91բ, 322ա—
9ա (խառնուած):

33. Մարկոս—Գլ. 329բ, Նխ. 329բ, Աւ.
319ա—21բ, 292ա—9ա (խառնուած):

34. Դուկաս—Նխ. 299ա, Գլ. 299բ, Աւ.
301ա—18ա:

35. Յովնան—Նխ. 318աբ, Գլ. (Ա—ԽԳ) 318աբ,
Աւ. (Քափուած):

36. Գործք Առաքելոց—Գրք 331ա—47բ:

37. Թղթ Յակովբայ—Յոքբ. 348ա: Գլ. 348աբ,
Թղթ 348բ—50բ:

38. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 350բ, Թղթ
350բ—2բ:

39. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 352բ, Թղթ 352բ
—3բ:

40. Թղթ Յովնանու Ա—Գլ. 354ա, Թղթ
354ա—5բ:

41. Թղթ Յովնանու Բ—Գլ. 355բ—6ա: Թղթ
356ա:

42. Թղթ Յովնանու Գ—Գլ. 356ա: Թղթ
356աբ:

43. Թղթ Յուդայի—Գլ. 356բ, Թղթ 356բ—7ա:
44. Աղեւս երարի—357ա:

45. Առ Հոռվայեցիս—Թղթ 358ա—64բ:

46. Առ Կորնթացիս Ա—Թղթ 365ա—71ա:

47. Առ Կորնթացիս Բ—Թղթ 372ա—6ա:
(Թղթ Գ—տե՛ս § 59):

48. Առ Գաղատացիս—Գլ. 376աբ, Թղթ 376բ—
8բ:

49. Առ եփեսացիս—Գլ. 379ա: Թղթ 379ա—
81ա:

50. Առ Փիլիպեցիս—Թղթ 382ա—3ա:

51. Առ Կողոսացիս—Գլ. 383ա:

52. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 384բ, Թղթ
385ա—6ա:

53. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 386ա: Թղթ
386աբ:

54. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 386բ—7ա: Թղթ
387բ—92ա:

55. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 392ա: Թղթ 392ա
—3բ:

56. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 393բ—4ա: Թղթ
394ա—5ա:

57. Առ Տիտոս—Գլ. 395ա: Թղթ 395աբ:

58. Առ Փիլիմոն—Գլ. 395բ, Թղթ 396ա:

— Վերագիր, Փնխդրութ., Նաւարկութ.—
396ա (տե՛ս № 187, 444բ):

59. Առ Կորնթացիս Գ—Գլ. 396բ (տե՛ս լատ.
սկզբան վասն ի կուսէն): Նխ. 396բ—7ա (աղատ-
նառ Երրորդ Կորնթացոց՝ սրբոյն եփրեմի—Կորն-
թացիքն լիտ միաբանելուն...): Կորնթացոց
397աբ, Պողոսի 397բ—8ա:

60. Յայտնութ. Յովնանու—Նխ. 398բ, Գլ.
398բ—9ա: Գրք 400ա—5բ (վրջ՝ ԻԱ, 7 արդ յաղ-
թէս):

61. Հանգիստ Յովնանու—406բ—7բ:

Բ. 220բ [Ուտանաւոր ներսիսի կամբոնացոյ՝
ի կատարածի ժր մարգարէիցն]—Զոր մարգա-
րէքս սպառնացան, ի Երուսաղէմի յորժամ մեղան...
Մտերածան տե՛ս № 187:

ՅԵՇԱՏԱՎԱՐԱՆ ՆԱԽԱՅԱՂԱԹԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

2ա Համար ֆոնեզագ, զոր շարքստը կոչեն,
որ ի վերայ ամենայն Աստուածաշնչիկն ճապաղած
է. Եւ՝ Հեքումս, որ և Յովնանու կոչիմ, բազում
աշխատութեամբ փոխեցի՝ առ ի դիւրաս դտանելոյ
և թէ՛ բան և եթէ այլ ինչ:

ՅԵՇԱՏԱՎԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1ա Աւգենա՝ Սուրբ Հոգի Աստուած ճշմարիտ,
և տուր կարողութիւն անկար ծառայիս:

2ա Տէր Յիսուս Քրիստոս, դու տուր կարո-
ղութիւն տկարիս, և առաջնորդեա անկար գծո-
ղիս, որ արժանաւորիմք ապրտ առնելոյ դտառս
աստուածախաւսս, որ է՝ Հին և Նոր Կտակարանը:
Ըս ես՝ անարժանս, որ եմ տկար, գոյով և ի չափ
երկտասարդութեան, դիմեալ եմ ի քո ձրի և առատ
շնորհաբաշխ մարդասիրութիւնդ, և ի փառս
աւրհեելոյն քո. ամէն:

79բ Անմեղադիր լերուք, ո՛վ եղբարք,
299ա Գրեալ ձեռամբ Վարդան արեղի՝ թվա-
կան Ռժ և ութի (1658):

322ա Վարդան գրիշխ լիշեան ի Տէր:

329ա Ո՛վ մանկունք սուրբ Սիոնի,
Հարք և եղբարք աւաղանի,
Վարդան գրչաւ մեղաւք ի լի,
Հանգ աղալեմ, սիրով սրտի.

Յորժամ որ կայք միշտ աղաւթի,
Կամ ընթերցաւ սուրբ մատենի,
Յիշման անէք դիս եղկելի,

Յիշեալ և դուք ի Քրիստոսի:

Կատարեցաւ սա ի ամի՝

Ջրհոս անամբ տանուտէրի,

Ի թուականիս Ռ ամի,

ժ և Ը թիւ անիւն (1659):

329բ [Գրեցաւ սա ի լամի՝

Զրհոս անամբ տանուտէրի,
Քովին ՌՃԼ (1659)-ի,
Տգեղ ձեռամբ ծուլ Վարդանի:
Ղանդ աղանձ սիրով սրտի,
Ո՛վ սուրբ եղարբ ընտրեալ սեռի,
Յորժամ պաշտան կայք աղանթի,
Յիշեցէք դիս ձերում մասի:
Եւ դուք յիշեալ լիջիք բանի,
Դատողական աթոռ նստի,
Ղանդ կոյնսցէ յաջակողմի,
Ղերանաւտ արհեստ Լանի:

387 ա իրես անկեալ աղանձ, վասն աղօթիւք
ձեր յիշատակեմ զեղ[ի]կիսիս գծագրող՝ ոչ արե-
ղայս Վարդան:

Գրեցեալ զգրքս իմս ի Վարդանի
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս
զոր ձեռամբս յիշատակեմ զգրքս

181

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Աստղանգ

ՌՃԺՐ—1663

Գրի՛ճ Դաւթար երկ, Յովսէփ (297ա): ՄԱՍԻՈՒ՛՛ Խաչապ
Ասֆար, ի վախճում Միլայէկ վրդի:
Թե՛րթ՝ 635. չգրուած՝ 1ա—4ր, 207ր—3ա, 385ա, 454ր—
7ա, 456ր—3ա, 480ր—1ա, 482ր—3ա, 464ր—5ա, 466ր—7ա, 633ր—5ր: ՊՐԱԿ՝ 1×2+Ա—ՄԿ×12 (ԻԵ, ՄԱ 8, ԽԱ 10, ԽԲ 13, ՄԲ 14, ՄԿ 4) 1×12 (ԼԼ—ԼՔ գրակներ յիշէ): ՆԻԻԹ՝
մազադար: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 26×19,5—20: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկ-
սին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճնշոյ՝ 160ա): ՏՈՂ՝ 49: ԿԱՋՄ՝ դրոշ-
մազարդ շաղկապագրեց կաշի՝ ղոճեկով, միջուկը՝ տախտակ,
առտաղը՝ կարմիր քաղիչ, վրան սեւով սուրճագծած (ճոյնը՝
Մ 345): ՊԱՇԱՆԱՍԿ՝ 2(1—2)+1 (քնկոր), մազադար:

ՄԱՆԼԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Տնտարաններ ի գրք 26գումա-
տեցից՝ 9ր (եղիցի լոյս, Նախաստեղծ ի գրքստի. Դայ-
րակորթին Եայի. Նոյեան տապան). 10ա (Հիւրաբերութիւն
Արաման, Զոհաբերութիւն Խանապայ, Տեսիլ Յակովբոյ,
Անցում ի Կարմիր ձովէն), 10ր (Շնկալում Մովսիսի գլա-
րիկէն ասիտական, Շնծայաբերութիւն, Տապանակ ուխտի):
Հեղի Բանեայապետ Լ Անէմ՝ 132ր, Յոթ՝ 286ա, Դափր՝
299ր (Ազատումն յոյսարի, Սպանումն Գոնիարի, Զոհաբերու-
թիւն, Գոնի վերայ). Աղօթումն՝ 324ր, Յովնան՝ 385ր (Բան
Տեան առ Յովնան, Փայիշիկ ի Քարսիս, Անկումն ի ձով,
Թեանն կիտիկ զնովնան ի ցամախ): Մարտիս՝ 467ր, Մար-
կոս՝ 482ր, Դովոս՝ 492ր, Յովնանէն՝ 307ր (Ի լուսանցա-
Մարիամ՝ 481ր, Յովսէփ՝ 480ր, 518ա, Գիսուս՝ 500ա):
Յայտնութիւն Յովնանէն—«Որդի մարդը ի մէջ եօրն երա-
գրանացն» 578ր, «Եօրն կնիւնցիք» 580ր, «Աստ... յե-
րկեան» 581ա, «Եօրս ցառն զքի ի կնքոց» 581ր, «Էրեւն-
տակէն, որ ուէիկն փոջ, պատմանցիկն զիմեանս առ ի
հարկանէն» 582ա, «Անտր մի անկանէր յերկնց» 582ր,
«Էրեւնտակ ... իլեանէ... ի ձեռն իւրում զբոյլ մի քանայ»
583ա, «Կիս մի արկնայ զիւր կարեպական» 583ր, «Այլ
զազառ... իյանէր յերկէ և ուէր եղիւս Բ» 584ա, «Եւ
զեց առաջիկ հրեշտակն և հենդ զկալառակ իւր յերկիւր»
585ա, «Կիս մի զի ետաւ ի վերայ կարմիր ցազակ» 585ր,
«Անա ձի սպիտակաւոր Բեճեայ» 586ր, «Էրեւնտակ... իլեանէ
յերկէ և ուէր զփականս զժողաց» 587ա, «ԶՂազարի
սուրբ զեռն իտաւողէն» 587ր: ԽՈՐԱՆ՝ 457ր (Խաբիթսի
Էկարով), 458ա (Կարպեանոսի Էկարով), 459ր, 460ա, 461ր.

462ա, 463ր, 464ա, 465ր, 466ա: Կ Ի Ս Ա Ն Ի Ս Ե Ն՝ 11ա,
133ա, 300ա, 325ա, 463ա, 485ա, 403ա, 506ա, 521ա, 548ա:
Տ ա կ ա տ ա զ ա ր դ՝ գրեթէ բոլոր ղրքերի սկզբում: Լ ու-
սանցազարդ՝ բուսական, կենդանական: Զ ա ր դ ա զ ի ր՝
յուշեցիւր, հանգուցազիր մաշգիւր, կենդանազիր: Գ ո յ-
է Լ ր՝ կարմիր, կապույտ, կանաչ, դեղին, շագանակազրդ,
մանիշակազրդ, սպիկ:

ՎիճԱԿ՝ քառասուն: Թանախից տեղ-տեղ դրաղաշար դու-
նափոխում: Կազմի կաշին լեճնաւ, եզրերը թերեւեկի
մաշուած, փակուեցենք ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Ս Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1. Մնունդ—Նիս. 8ա: Գր. 8ա—9ա: Գրք
11ա—31ր (5ա—7ր տե՛ս Բ, § 1—3),

2. Ելվ—Նիս. 31ա: Գր. 31ր—3ա: Գրք 33ր—
50ա:

3. Ղեւտական—Նիս. 50ա: Գր. 50ա—1ա: Գրք
51ր—62ր:

4. Թիւհ—Նիս. 62ր: Գր. 62ր—3ր: Գրք 63ր—
79ա:

5. Բ. Օրէնք—Նիս. 79ա: Գր. 79ա—80ա: Գրք
80ա—94ա:

6. Կալակ ժր Ընդապիտացն—94ա—107ա
(տե՛ս Մ 351, Ա, § 25. ա/94ա—5ա: ր/95ա—6ա:
զ/96ա—8ա: ղ/98ա—100ա: Ե/100ա: ր/100ա—1ա:
Լ/101ա—2ա: ր/102ա—3ա: ր/103ա: Ժ/104ա:
ժա/104ր—6ա: Ժր/106ա—7ա):

7. Տեսու—Նիս. 107ա: Գր. 107ա: Գրք 108ա
—18ա:

8. Դատաւոր—Նիս. 118ա: Գր. 118ա: Եւ այս
նի դատաւորք 118ր: Գրք 119ա—28ր:

9. Հոռոք—Նիս. 128ր: Գրք 129ա—30ա:

10. Թաղ. Ա—Յոքր. («Բաւան») 130ա: Նիս.

- («Ալիգըն») 130բ—1բ, Գլ. 131ա—2բ, Գրք 133ա—46բ,
 11. Քազ. Բ—Գլ. 146բ—7ա, Գրք 147բ—8բ,
 12. Քազ. Գ—Գլ. 158բ—9ա, Գրք 159բ—72բ,
 13. Քազ. Դ—Գլ. 172բ—3բ, Գրք 173բ—86ա,
 14. Մնաց. Ա—Նխ. 186ա, Գլ. 186աբ, Գրք 186բ—97բ,
 15. Մնաց. Բ—Գլ. 197բ—8ա, Գրք 198ա—211բ,
 16. Եզր Ա—Նխ. 211բ—2ա, Գլ. 212ա, Գրք 212ա—8բ,
 17. Եզր Բ—Հանգամանք 218բ, Գրք 219ա—22բ,
 16. Եզր Գ—Գրք 222բ—32ա (տե՛ս № 351, Ա § 17),
 19. Խեծվի—Նխ. 232ա, Գլ. 232աբ, Գրք 232բ—8ա,
 20. Եսքեր—Նխ. 238ա, Գրք 238ա—42բ,
 21. Յուլիք—Նխ. 242բ, Գրք 243ա—9ա,
 22. Տոկրիք—Նխ. 249ա, Գրք 249ա—53ա,
 24. Մակար. Ա—Նխ. 253ա, Գլ. 253ա—4ա, Գրք 254ա—68բ,
 25. Մակար. Բ—Նխ. 268աբ, Գլ. 268բ—9ա, Գրք 269ա—79բ,
 26. Մակար. Գ—Նխ. 279բ, Գլ. 279բ—80ա, Գրք 280ա—5բ,
 27. Յոբ—Գրք 286ա—86ա,
 28. Սաղմոս—Նխ. (Եպիփան) 296ա—7ա, Գրք 300ա—23բ (ունի՝ «Փոքիլ էի»),
 29. Առակ—Նխ. 323բ, Գլ. 323բ—4ա, Գրք 325ա—34բ,
 30. Փոզովոզ—Նխ. 334բ, Գլ. 334բ—5բ, Գրք 335բ—8բ,
 31. Երգ Երգոց—Նխ. 338բ—9ա, Գրք 339ա—40բ (ունի՝ «Գիտացի»),
 32. Իմաստութիւն—Նխ. 340բ, Գլ. 341ա, Գրք 341ա—7ա,
 33. Սիրաբ—Գրք 347ա—54բ,
 34. Եսայի—Նխ. 354բ, Գլ. 354բ, Մրգ. 355բ—75ա,
 35. Ովսէլ—Նխ. 375աբ, Գլ. 375բ, Մրգ. 376ա—8բ,
 36. Ամովս—Գլ. 378բ—9ա, Մրգ. 379ա—81ա,
 37. Միքիէ—Գլ. 381ա, Մրգ. 381ա—3ա,
 38. Յովէլ—Մահ 383ա, Գլ. 383ա, Մրգ. 383ա—4ա,
 39. Արդիւ—Մահ 384ա, Գլ. 384ա, Մրգ. 384աբ,
 40. Յովնան—Մահ 384բ, Գլ. 384բ, Մրգ. 386աբ,
 41. Նաուս—Մահ 386բ, Գլ. 386բ, Մրգ. 386բ—7բ,
 42. Ամբակում—Մահ 387բ, Գլ. 387բ, Մրգ. 387բ—8բ,
 43. Սոփոնիա—Մահ 388բ, Գլ. 388բ, Մրգ. 388բ—9բ,
 44. Անգէոս—Մահ 389բ, Գլ. 389բ, Մրգ. 389բ—90ա,
 45. Զաբարիա—Գլ. 390աբ, Մրգ. 390բ—3բ,
 46. Մաղաֆիա—Մահ 393բ, Գլ. 393բ, Մրգ. 394աբ,
 47. Երեմիա—Նխ. 394բ—5ա, Գլ. 395ա—6ա, Գրք 396ա—419բ,
 48. Բարուխ—Բղթ 419բ—21բ,
 49. Ողբ Երեմիայ—Ողբք 421բ—3բ,
 50. Դանիէլ—Նխ. 423բ, Գլ. 423բ—4ա, Մրգ. 424ա—32ա, Մահ 432ա,
 «Մահ» § 38—44, 46, 50 տե՛ս № 351, Ա § 37—48, 45, 49,
 51. Եղեկիէլ—Նխ. 432աբ, Գլ. 432բ—3բ, Մրգ. 433բ—54ա,
 52. Քուլք Եսեքի (սխ.)—457բ—8ա,
 53. Համարաբարոս—Կանոնք 459բ—66ա (նախ՝ լուսանցալիս),
 54. Մարտէոս—Ա. 468ա—81բ,
 55. Մարկոս—Նխ. 481բ, Գլ. 482ա, Ա. 483ա—91ա (ունի՝ «Յարութեալ»),
 56. Դովաս—Գլ. 491ա—2ա, Ա. 493ա—506բ,
 57. Յովնան—Նխ. 506բ, Գլ. 507ա (Ա—ԽԳ), Ա. 508ա—18բ (ունի՝ «Երգ»),
 58. Դործ Լուսեկոց—Յ. 519ա, Յոգք. («Ողբ») 519աբ, Դիր 519բ, Գլ. 519բ—20բ, Ընթրք. ԺԶ 521ա, Դիրք 521ա—34ա,
 59. Բղթ Եսեքայ—Յոգք. 534բ, Գլ. 534բ, Բղթ 535ա—6ա,
 60. Բղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 536աբ, Բղթ 536բ—8ա,
 61. Բղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 538ա, Բղթ 538ա—9ա,
 62. Բղթ Յովնանու Ա—Գլ. 539ա, Բղթ 539ա—40բ,
 63. Բղթ Յովնանու Բ—Գլ. 540բ, Բղթ 540բ,
 64. Բղթ Յովնանու Գ—Գլ. 540բ, Բղթ 541ա,
 65. Բղթ Յովնայի—Գլ. 541ա, Բղթ 541աբ,
 66. Աղեւս Եսեքի—541բ,

— ԺԴ Թղթ Թողոսի—Ցոքը. 542ա—4ա, Վլ.
544ա: Բովանդ. ընթրց. և Վկթնց 544ա—7բ: Ց.
547բ:

67. Առ Հռոմայեցիս—Գլ. 547բ—8ա: Թղթ
548ա—53ա:

68. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 553աբ: Թղթ
553բ—8ա:

69. Առ Կորնթացիս Լ—Գլ. 558աբ: Թղթ
558բ—62ա:

70. Առ Կորնթացիս Գ—Կորնթացից 562ա:
Թողոսի 562աբ:

71. Առ Գաղատացիս—Գլ. 562բ—3ա: Թղթ
563ա—4բ:

72. Առ Եփեսացիս—Գլ. 564բ: Թղթ 564բ—6բ:

73. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 566բ: Թղթ 566բ—7բ:

74. Առ Կոլոսացիս—Գլ. 567բ: Թղթ 567բ—
9ա:

75. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 569ա: Թղթ
569ա—70ա:

76. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 570ա: Թղթ
570աբ:

77. Առ Եփեսացիս—Գլ. 570բ—1ա: Թղթ
571ա—5ա:

78. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 575ա: Թղթ 575ա
—6բ:

79. Առ Տիմոթեոս Բ—Գլ. 576բ: Թղթ 576բ—
7բ:

80. Առ Տիտոս—Գլ. 577բ: Թղթ 577բ—8ա:

81. Առ Փիլիմոն—Գլ. 578ա: Թղթ 578բ:
— Վերագիր, Թիվադուր, Կապուկուր.—578բ

(տե՛ս № 351, 551բ):

82. Յայտնուր. Յովաննու—Գլ. 579ա: Գրք
579բ—8ա:

83. Հանգիստ Յովաննու—588բ—9բ:

Բ. 1. 5ա—6ա [Ղազարայ Բաբերդացույ Յա-
ռապարանութիւն Աստուածաշունչ սուրբ մատե-
նիւն]—Շնորհչի Տեառն սկսեալ...

2. 6աբ Գրիգորի Եռամեծի՝ որ այսպէս շա-
րանիտեալ է գլին և զնոր Կտակարանս—Ո՛րքան
են և ո՛րք Գիրք Սուրբք...

3. 6բ—7բ Վանական վարդապետին [Համե-
մատութիւն Հին և Նոր Կտակարանացն]—Յրկինք՝
եկեղեցիք...

4. 591—633ա [Ղազարայ Բաբերդացույ]
Յանկ է վերայ այբուբենից... ըստ հայկական
բոլոր—Արէլի բանք... (տե՛ս № 351, Բ, ց 5. ա/
591—608բ: Բ/608բ—9ա: Գ/609ա—33ա):

Մանրամասն տե՛ս ՄՄ 187, 351:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 9ա (Գասպար գրիչ) Տէր Աստուած, ողոր-
մեա ստացողի Աստուածաշունչ տառիս՝ խօջայ
Սաֆարին և կողակցեացն՝ Խանգաւէ և Խաղիպ-
խանին, և որդույն՝ Ստեփաննոսին և կողակցին՝
Լէլիկին, և նորին որդույն՝ Գրիգորին, և զստե-
րացն՝ Կատարինեայ, Սպարտիստին, Մաղա-
լինեայ, Վարվառնին, և ծնողացն՝ Նազարին և
Դշխաշին, և փեսային իւրոյ՝ Յակոբբանին. ամէն
(նման՝ 128բ, 132ա, 147ա, 324ա, 375բ, 454ա):

118բ Աղաշմ յիշել ի Տէր զխօջայ Սաֆարն
և զծնողսն, և զեղբարսն, և զկողակցսն, և զոր-
դիսն, և զստերսն, և զամենայն արեան մերձա-
ւորսն, և որք յիշէ՞ յիշեալ լիւիք. ամէն (նման՝
51ա, 159ա, 212ա, 218բ, 242բ, 355ա, 389բ,
506բ):

589բ Յիշատակարան. Փառք... [Ո]րոյ ամե-
նադատ ողորմութեամբն և անբաւ բարութեամբն
ի լինելութիւն եկին էակք ամենայնն՝ իմանալիք
և զգալիք... այլ եթող արմատս յի (590) մարդկա-
յին սեռի՝ զարդարն նոյ... (յարարողաբորութիւնք
— յարութիւնն Քրիստոսի): Եւ այս ամենայն, զոր
համառօտ բանիւք ծանուցաւ... պարդակեալ կայ
ի գիրս յայտ, որ կոչի Աստուածաշունչ... որք են
բովանդակն ՀՐ... որոյ ստացողն վասն յիշատա-
կի՝ ոչ զրկի յերանութենէ, այլ սովաւ յարթալու-
թեանն ժառանգորդ լինի, որպէս վկայեն Սուրբ
Գիրք աստուածայինք:

[Ա]րդ, յայսպիսով լուսազարդ տառի և վար-
դապետի Բուրաստանի, և անժախելի գանձի փա-
փազող եղև շերմեռանդ սիրով և մեծաւ յուսով՝
սրբամիտ և հեզահոգի, բարեբարոյ և բարեհմարա
աստուածաշունչ և քաջ վարդապետն Միխայէլ՝
ստանալ զսա ի զբօսանս հոգւոյն և ի մխիթարու-
թիւն անձին իւրոյ՝ ի վարս անգիծութեան, և ի ի-
շատակ անշնչիլի և արձան անքակելիլ, Վասն
որոյ լորդորեաց զբարեմիտ այլն զովիլ՝ իմօճայ
Սաֆարն, որ զգին զորոյ շնորհացն՝ առ ի հաղոր-
դութիւն աստուածային մատենիս, ակն ունելով
վարձուց հատուցման յանսպառ կեանսն, որոյ
յիշատակն արևութեամբ եղիցի իոյլ այլ ամե-
նայն ծախսն՝ թէ ծաղկելոյն, թէ ոսկւոյն, թէ մա-
ղաղաթին և թէ կազմին, զամենայն վերնորդեալ
Միխայէլ վարդապետն անձամբ իրով ի հոգաց՝
սակս այսմ պատճառի, քանզի, որպէս ամենեցուն
յայտնի է, դի բնութեամբ ունի մարդս, որ ոչ
կամի զմահ և զպապականութիւն իւր, այլ կամի

4. Առ Կոնսթանցիա Ռ—Գլ. 169թ—70թ. Բղթ
170թ—87ա:

5. Առ Դադատացիս—Գլ. 137աթ. Բղթ 187թ
—95թ:

6. Առ Նիսեսացիս—Գլ. 195թ—6ա: Բղթ
196ա—204թ:

7. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 204թ. Բղթ 204թ—10թ:

8. Առ Կոդուսացիս—Գլ. 210թ—1ա: Բղթ 211ա
—7ա:

9. Առ Թեսալոնիկեցիս Ա—Գլ. 217ա: Բղթ
217ա—22թ:

10. Առ Թեսալոնիկեցիս Ռ—Գլ. 222թ—3ա:
Բղթ 223ա—6ա:

11. Առ Եբուլեցիս—Գլ. 226ա—7թ. Բղթ
227թ—47թ:

12. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 248աթ. Բղթ 248թ
—56ա:

13. Առ Տիմոթեոս Ռ—Գլ. 256աթ. Բղթ 256թ
—62ա:

14. Առ Տիմոթեոս—Գլ. 262ա: Բղթ 262թ—6ա:

15. Առ Փիլիմոն—Գլ. 266ա: Բղթ 266ա—7թ:
— Վերագիր, Թելադուր., Նաւարկուր.—
267թ—8թ (տե՛ս № 187, 444թ):

Մահաբան տե՛ս № 187:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ ԿՐՈՂՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԽ

98ա Փա՛ր... Գրեցաւ սուրբ Առաքեալս և
Ծաալի մարգարէս ձեռամբ անաթման կրանաւորի
Աբրահամով, որ անուամբս միայն եմ ձեռացեալ:
Ո՛վ քահանայ՝ պատարագողդ ճշմարիտ որդւոյն
Աստուծոյ, որք կարգայք կամ արիւնակէք, յիշեցէք
զՔաղէտս կրանաւոր և զամենայն արեան՝ մեր-
ձաւորք իր՝ ի մարգարփալ և յերկնաթիւղ յա-
ղաթիս ձեր, և Աստուած զձեզ յիշէ. ամէն:

120ա Ո՛հ զմեծ և զգործակոյտ տարիս ա-
նաւորեանց բռնաւորաց, որ յարուցեալ են ի վերայ
մեր. վասն բազմանալոյ մեղաց մերոց բարձաւ
սէր բազմաց: Ո՛վ պատուական հարք և եղբարք՝
կրանաւորք և աշխարհականք, որ կարգայք զԱ-
ռաքեալս և զՄարգարէս Քրիստոսի, յիշեցէք զՔա-
ղէտս կրանաւոր յաղաթիս ձեր, և Աստուած՝ զձեզ
յիշէ. ամէն:

247թ Որք կարգայք զմարգարէս զԾաալի և
զՊատղոս առաքեալս, աղաչեմ զձեզ՝ վասն սիրոյն
Քրիստոսի յիշեցէք զՅակոբ և զԳրիգոր՝ զԲիգոր
և զԳիլղով, և զամենայն արեան մերձաւորք իւրե-
ան ի մարգարփալ յաղաթիս ձեր, և Աստուած
զձեզ յիշէ. ամէն:

265թ Որք կարգայք կամ արիւնակէք զՄար-
գարէս և զԱռաքեալս, յիշեցէք զՔաղէտս կրանա-
ւոր, և զամենայն արեան մերձաւորք իւր ի Քրիս-
տոս, և Աստուած զձեզ յիշէ և ողորմեսցի:

268թ Փա՛ր... Արդ, ի կարճեալ աւուրս և
յի||/(269ա)րկկայացեալ ժամանակս, այսինքն՝
ի վերջի զարուս, յորժամ յաղագս ծովացեալ մե-
ղաց աշխարհիս, իբր երեքայեան իմն մորկեալ,
տառանեալ ծփէր ի բռնութենէ սրոյն ազիւն նե-
տողաց, զոր յովով ժամանակաց աւուրց սաստ-
կացեալ տիրէ համայն ամենայն երկրի, սկսեալ
յելիցն արևու՛ ի ծովէն Կասբից, շրջապատեալ
զՀիսպիսի մինչև զայ հասանէ ի ծովն Պոնտոսի,
և դարձեալ ի միւս կողմամբն հարաւայ||նոյ
պատ առեալ՝ պարունակեալ զաշխարհն Ռար-
լացոց, և զհամայն զԱսորիս, և զԿիլիկիայ,
մինչև ցնոյն ծովն Պոնտացոց աշխարհին, զոր-
ւոր միշեքերկայ՝ զաղզս և զլեռնոս բազումս, ընդ
ինքեամբ կայեալ ունէր շար լուծ ծառայութեան
նոցա, ըստ նախաստեղծեանն մեծ հայրապետին
Հայոց Ներսէսի, և պակասեալ նուազեալ զայր
հայրապետութիւնն սեռի տար լուսաւորչին Գրի-
գորի և թաղաւորութիւնն աղին Արշակունեաց, և
ըստ տեսչեան սրբոյն Իսանակայ, և սակս անդար-
ձութեանն մերոյ ոչ դարձաւ || (269թ) բարկութիւն
նորա, այլ տակաւին ձեռն իւր բարձրացեալ է՝ ի
պատմել ի պատուհասեալ: Ըս մեր ոչ զղչացեալ,
մինչև ծիրեալ և ծնցեալ, հիծեալ մաշեցան ամե-
նայն կեանք մեր, ի մահ և ի դժոխս մերձեցան
անձինք մեր, և յերկիր մածան մէջք մեր, քանզի
թողեալ զազանաբարու և ալլաղէմ և ալլաւորու
աղզիւն նետողաց հճարնին արդէս իւրեանց, թո-
ղին, հետեցան շար աղանդոյն կարապետի նե-
ռինն՝ Մամեմի, և ևս քան զևս ընդ նեղութեան
և ընդ հալածանաւք արկին զաղզո քրիստոնէից:
Զորոյ զաղէտս տառապանացն ո՞ր որ կարասցէ
պատմել կամ ընդ դրով արկանել:

Արդ, յայմ զառն և ի դժուր ժամանակի, յո-
լում խաւար անդույս և մէջ ամսիթիթար տարածեալ
մածեալ ունէր զամենայն երես երկրի, ես՝ Քա-
ղէտս կրանաւոր և եղկիւ յանձն, զրել տուի
զՄարգարէս և զԱռաքեալս ի յարդար վաստակոց
իմոց: Արդ, աղաչեմ զամենեանս՝ պոսսս լուսե-
րամից և զմանկունս նոր Սիովնի, մանաւանդ թ|
վերնոյն... (մեկ թերթ ընկած) || (270ա)... ես
ի ի հանդիպին ձեր կամ աստուածա||յին տա-
ռիս՝ ընթերցմամբ և այմ զաղափարեւով, յիշե-
չիք և ի մարգարփալ յաղաթիս ձեր զերանելի և

դպատուական կրանաւոր զՔաղէս, և զհայր իւր, և զմայր իւր, և զեղբայր, և զամենայն արեան մերձաւոր իւր, և Աստուած յիշողացդ ողորմեսցի. ամէն:

Գրեցաւ և կատարեցաւ Մարգարէս և Առաքնայ անարժան ձեռամբ սուտանուն Աբրեւանմու, ի թվականիս 947 (1315). գրեցան ի կղզիս, որ կոչի Ամն, ընդ հովան[ե]յաւ Սաւր Գէոր[գ]եայ աշիս՝ նորակազմ տաճարիս, ի հայրապետութիւն տէր Զաւարի և յառաջնորդութիւն տեղոյս տէր Զով[եանե]նի, Տէր Աստուած թողէ՛ զյանցանս իւր և զնշեցելոց իւրոց, որ հանգիստ արար մեզ ի մարմնաւոր կեանս ծա՛ Աբրեւանմ սուտանուն զրիւ, ըստ իմում տկարութիւնս սկսայ, ողորմութեամբն Աստուծոյ և կատ[ար]եցի զՄարգարէս և զԱռաքնայս. աղայեմք զամենեանս՝ զմանկունս եկեղեցւոյ և զդասս քրիստոնէից հաւատացել/(270թ)ոց, որ կարդայք կամ արիւնակէք, մեղաց թողութիւն հայեցե՛ք յԱստուծոյ՝ մեզ և մեր նշեցելոցն, և հար իմոյ՝ Յուսէփայ, և եղբարց իմոց՝ Յակովբայ և Սաճակայ, որ երիտասարդական կենաւք փոխեցան ի Քրիստոսս: Յիշեցե՛ք և զեղբայրս մեր զԹովմայ կրանաւոր՝ հեզ և խոնարհ, և սպասաւորեաց մեզ ի մարմնաւոր կեանս, և զհայր իւր, և զմայր իւր, և զամենայն արեան մերձաւորք իւր՝ զկենդանիս և զհանգուցեալս, մինչ Թովմայ զմեզ աստ հանգոյց. Աստուած զինքն և զնշեցեալսս իւր հանդուսցէ ի վերին Նրուսաղէմ և ի դասս արդարոց, Քրիստոս

Աստուած մեր, վասն անճառ տնաւորնութեան քո և շարշարանաց խաշին, որ վասն աստուածա[յ]ին մարմնոյ և արեան քո, որ ի ժամ սոսկալի և հաշտարար պատար[ազ]ին բաշխես ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց մերոց և ամենայն աշխարհի, և վասն սիրոյ և բարեխաւսութեամբ սուրբ Աստուածածնի՞ն՝ անարատ ծնաւդի քո և միշտ կուսի, և ամենայն սրբոց քոց երկաւորաց և երկաւորաց և որոց այսաւր/... (շար. թափուած):

ԳԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՏԻ

1. 120թ Արդ, նորոգեցաւ սուրբ գիրքս Պօղոս յամին Ռ-երորդի Զ-[եր]որդի Ժ-երորդի է աւելորդի (1668)՝ ձեռամբ Շմատոն անուամբ Լեթ վարդապետի Լոնցոյ, որ եմ գեանոյ ծառայ Մրցոյ Կարապետիս և աշակերտ տեան ծառայեալ սրբազան վարդապետի, զորս պայծառացոյց զսուրբ զեկեղեցիս և զամենայն շինութիւն սրբոյ վանիցս, և վարդապետք իբրև աւելի քան զԹ առեալ ի սմանէ զիշխանութիւնս, զնացին իւրաքանչիւր զաշխարհս յուսաւորել. ընդ որս և ես յաւուրս տունի Դաթի մարգարէին ելեալ գնացի զաշխարհն մեր Լոնի, հաստատել անդ յանապատ՝ զործակցութեամբ Տեան և հրամանաւ վեհիս:

2. 197թ (Նոտրդիր) [Ըս Յ]առաքելոս գրեցցի թվին ՌՃԾԹ (1710), Օգոստոսի Ի (նոյն ձեռքով տարբեր տեղորում գրչափորձեր):

Կենդանոյ՝ 13թ, 14թ, 16ա, 24ա (եղծուած գարդադրոյմ):

զիւր ընդդրեցին զամ ունել զգիտութե, մասն
եաց զնուսս ամբ ի միտոս անաւոր ուրմ գրած է
զանաւոր ժանա՝ զԼ ցեալուն, ամենայն զնիցա

Ասպիտեկա վաճե՛

9հւլ—1299

Գրեց՝ Տափեփ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Սարկաւաց կբ: Թեմթ՝ 171: ՊՐԱԿ՝ 14(Ա—Ե)×12+1×3: Նիւթ՝ բաւք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 24,4×16,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երեմիւն (միտաւն՝ 1ա, 170թ, 171թ): ԳԻ՛՛ բոլորգիւ (Նմուշ՝ 142ա, Ժէ գ. վերաւորագրի՝ 1աթ, 49աթ): 30Ղ՝ 23: ԿՏԱՍ՝ քաւաւորաբ զազանակալայն կաթի՝ զանկալով, միջակը՝ աստիտակ,

աստաթը՝ վարդաթոյն կտաւ: ՊԱՇԱՊԱՆԱՎ՝ 2(Բ—Գ), բաւք, սկզբում (Ժէ գ. ասիակալ):

ՊԱՏԱՌԻՔ—ՊԱՇԱՊԱՆԱՎ—Անտառան Դուկառան: ԺԱ գ.: 1(Ա)+1(Դ), աստաթում 1 ամբողջական բերքի բեղալոյնալի ճառաւոյց: Մազաթ, Երեմիւն, բոլորգիւն երկաթագիւ (Նմուշ 7ա): Կարգալ՝ Դա, Աա, Դթ, Աթ. Հիւրագեայս 19ցոյ

բարոյեանմբ... Զաւարիւմ ճայր ճորս լցաւ Յոգիւմ սրբով (Ա. 53—87):

Վիճակ՝ քաւաբաւ: Խաւաւթիւնից յուսեցայիւն մասերը զուստփոխաւած, ճոյնից կազմի Ա փեղկն ու եղբեր վեաւսում, փակեցնեալ ընկաւ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. Առաւել—Գրք 1ա—44ր:
2. Ժողովուրդ—Գրք 44բ—60ա:
3. Եւզ Եւզաց—Գրք 60ա—7բ (ունի՝ աջիտացիա):
4. Իմաստութիւն—Գրք 67բ—86բ, 88աբ, 87աբ, 89ա—92բ, 94աբ, 93աբ, 95աբ (խառնութիւն):
5. Ովսէլ—Մրգ. 96ա—109բ:
6. Ամսվալ—Մրգ. 109բ—20ա:
7. Միքիլի—Մրգ. 120ա—8ա:
8. Յովիլ—Մրգ. 128ա—33ա:
9. Արդիւտ—Մրգ. 133ա—4բ:
10. Յովեան—Մրգ. 134բ—7բ:
11. Նաւում—Մրգ. 137բ—41ա:
12. Ամբաւում—Մրգ. 141ա—4բ:
13. Սոփոնիա—Մրգ. 144բ—9ա:
14. Անգէստ—Մրգ. 149ա—51բ:
15. Ջաւաբիա—Մրգ. 152ա—65բ:
16. Մաղափա—Մրգ. 165բ—9բ:

Մատնաւան տ՝ Ն 187:

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԾԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

80բ Տէր Աստուած, ողորմեա ստացողի սորա՝ Սարկալա[գի] || (81ա) և ինձ՝ ախմար գրչի (նրման՝ 160բ—1ա):

95բ Զմեղապարտ գծողս, և ստացող սորա յիշեցէք, աղայնմ (նման՝ 128ա):

137բ Պաշտելի խրայխոյս՝ աստուածային հրամանս:

169բ Ուղղայն է զարինակս զայս յԱղէքսանդրացւոց և յԵրուսաղէմացւոց աւրինակէ, դարձեալ և ի շորեցկնոյն Ովրիգենի: Գրեցաւ երկրորդսսան մարգարէս ըստ Եւթանասնիցն և երկուց թարգման[ւ]ացն:

170ա Փա՛ռք... Գրեցի և հաստատեալ կառուցի՝ աւժանդակութիւն առեալ ի վերին զարութեան, զբանս աստուածայնոյն Սողոմոնի՝ աստուածային հոգւով առցեալ: Ընդ որում և զտառս Առաժից երկրորդսսան սրբոց մարգարէից, որոց անուանք գրեալ ի զարութիւն կենաց՝ անեղծ պայմանաւ: Ընդ նմին շարայարեալ զարէն մաքրութեան ոսկւոյ ընդ պայծառութիւն ականց պատուականաց,

կամ ևս հրաշազարդ տեսութեամբ նման արեգական՝ ընդ երկրորդսսան աստեղաց կենդանակերպաց յերկինս յեղելոց, հրամայեալ անեղին Աստուծոյ, որպէս Նոթա զերկնային լուսաւորէն զվայրս, նոյնպէս և սոթա՝ զստորն կացելոց անձինս, ի հրահանգս կրթութեան մանկանց նորոյ Սիովիլ և ի զարդ պայծառութեան կաթողիկէ սուրբ եկեղեցւոյ: Ի թուականութեան Հայկազեան տոհմիս տոմարիս 9-երորդի թառասներորդ Ը-երորդի (1299), ես անպիտանս ի մանկուսն եկեղեցւոյ՝ Յովսէփ մականորեալ անուն, գրեցի ըստ իմ կարութեան և կարգեցի ի դէմ քարտեհի, ի գաւառիս Արեւիշլ կողեցեալ, յանուանեալ անապատիս Ասայիսեկա վանք, սխրալի և պայծառ անուամբ շքեղացեալ: Ընդ հովանեան սրբոյ աստուածարեակ խորանաց Սրբոյ Յարութեան, պատշեալ անուամբ յարութեան փրկչին Յիսուսի և Սրբոյ Աստուածածնիս՝ արհեսեալ և միշտ կուսին Մա. րիամու:

Արդ, հայցեմք ի ճաշկողացող յայսմ յոքնահամեան սեղանոյ, որք ի պէտս կրթութեան զուրն ընդունիք, յիշատակի արժանի առնել աղաւթիք առ Քրիստոս՝ յոյս անձին իմոյ, զտաժանելիս զանազան կրիւք ներհակաց աստուածային կամաց: Մանաւանդ զՍարկալազ կրանաւոր, որ է հարեղարայ ձեր, և զեղբայր նորա՝ զԱստուածատուր, և զՅովմա թա[հնայն] և, զԷնդիս նորա, և զամենայ[ն] || (171ա) ազգականս նորա՝ ըստ արեան սերելոյ եղբարք հարազատաւ և ննչե[ցել]ովք՝ ուղիղ դաւա[նու]թեամբ ի Քրիստոս կատարելոց: [Ը]ստգին ևս քան զես աւանդակ կենաց մերոց լինելով՝ ամենայն ուրեք սակս անձանց մերոց հոգացեալք: Եւ էին նոթա երկուսսարդ հասակաւ, որ փոխեցան ի Քրիստոս, որպէսզի ընդ միոյն վարժս քարեաց և քաղմապատիկս երկնային պարգեւաք առցեալս՝ հատուցէ նոցին ըստ տրոց փոխարինին աղբար դատաւորն Քրիստոս՝ յորժամ գայցէ փառաք Հաւր և Հոգւոյն, հանդերձ հրեշտակաւք:

Եւս և յաւէտ զհարազատ հոգեւոր վարդապետն մեր՝ զՄ[իքայն], որ զարինակն շնորհաց, շնորհեսցէ նմա զիւր երկնից արքայութիւնս: Բաց գրեցաւ ի սաստիկ և յնշտորեալզոյն արինակէ, ի վաղուցհետէ ստուգեալ և ճշմարտեալ ի նոյն պայմանի քալիւք, և քալիւք, և տաղիւ անթերի, և անսղալ գոլով, զի թէպէտ և սաղաքս մերոց կարեաց ի սոյնս ձեռնարկեցաք, աղաւթ և առաւել ևս վասն արինակի և գաղափար այլոց լինե-

յով, սա բոտ յարմարութեան բանիցն, դի ամենայն որ համարձակ զայս առցէ՝ առ ի յայս փոխելոյ, տանից երկրայութեան և կանկածանաց. և զմեզ և զծնողսն մեր ի || (171բ) խո[րոց] սրտէ յիշեսցէ ազ[դ]րնը բարեաց տուո[ղն] Քրիստոս Յիսուս, որում յաւել փափագիմք հոգով նմին [տես]ութեան ի շարք ի Սուրբ Հոգին, որ է աւրհ[եմա]լ և փառաւորեալ ընդ շարք և Սուրբ Հոգւոյն] յերիս յախտեանս յամենայն զոյից արարաւ[ծոց] իւրոց յախտեանս յախտենից. ամէն, ամէն:

171բ ՂԶԹ. ԶԶԻ. ԶՈՆ. ԺԺԻ. ԵՄԵ. ԽՆՏ. ԺԺԻ. ԲԻՄ. ԲՄՄ. ԲԻՄ. ԺԺԻ. ԲԻՄ. ԴԽՆ. ԶԿԶ. ԷԶԶ. ԴԽՏ. ԶԿԶ. ԲԻՄ. ԴԽՏ. ՄՇԲ. ԲԻՄ (զրկւոյ բացել է). Թէ կարդաս՝ իմաստուն ոմն Ես, Եւ զԱստուածատուր քահ[անայ], որ բազում սատարութեամբ աւգինայկան եղև մերումս կարեաց, զի և նա հասցէ անճառ պարզեաց՝ հանդերձ ծնաւորաց իւրովք ի Քրիստոս Յիսուս՝ յոյսն ամենայն հաւատացելոց անձանց:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 95բ Կաման Աստուծոյ ազատեցաւ գիրքս ի թորեաց և ի տէրն դարձաւ. Յամի Պ և ԽԱ (1392) թուին գերեցաւ սա ի Վարազայ, և թափեցաւ ձեռամբ արհեսելոյն յԱստուծոյ՝ Մկրտիչ երիցուն ի Բերկրի քաղաք, յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց՝ Օգրէկին և Խաւրա-խաթունին, Արդունին՝ իւր հարեղբորն, և իւր կենակցին՝ Սալլուկին, և իւրեանց զաւակին՝ Ֆառախային, մեա հօրեղբարն՝ Ամիրին և իւր կենակցին՝ Մելիքին, և իւր պապուն՝ Խորլուրեկին, և հանոյն՝ Զըմբուրին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրեանց՝ կենդանեաց և մեռելոց սա յիշատակ եղիցի, որ զայս գիրքս ու այլ է գիրք թափեց ու էնց ի տէրն երեսու, Աստուածն ամենաբաշխ իւրն տայ զիւր

ողորմութիւնն և իւր եղբարցն՝ Արապչային և Նաւոշին, և զեռարոյս պատանեկին՝ Պետրոսին, զոր Տէր Աստուած պահեսցէ զնոսա երկայն աւուրս. ամէն:

2. 169բ (ԺԺ՝ դ., բոլորգիր) Զվերչին ստացող Երկոտասան մարգարէական տառին՝ ՂԽաղէս կրանաւոր յիշեցէ ի Քրիստոս, և զծնաւորսն իւր, և զամենայն արեան մերձաւորս իւր, և նմա մեղաց թողութիւն ինչորեցէ յԱստուծոյ, և ինձ բազմավէր ոգոյս՝ Արքանավ գրչի, և Աստուած զձեզ յիշէ. Յառաջողորմութիւն տեղոյս՝ սրբոյ առն և պատուական հայրապետի տեառն Արքանամու, վերատեսուլ գրով հոգւոց և մարմնոց, բոտ ամենայնի բաւականացեալ ի Քրիստոս:

3. 82բ (ԺԷ՝ դ., անհամալար բոլորգիր) Միւսս գրչի, զաւակ ի խրթաւ իցէ, զլեզուն բերէ, ի գաւազէ Թաթի զարանային:

171բ (Նոյն ձեռքով) Քողութիւն շնորհեցէ ննչեցելոց ձերոց և երկուցդ՝ զիւր պահպանութիւնն յամենայն ժամ:

4. 49բ (ԺԷ՝ դ., բոլորգիր, անանուն վերանորոգողի) Ո՛վ պատուական ընթերցողք, մի՛ տաւրակուիք, կարգն այս է:

5. 86բ (ԺԷ՝ դ., նստողգիր) Ո՛վ եղբայր, թուղբն զայստ է. շաղախս, նշանս այս՝ ա (խառնուածները թերթակալուած՝ ա, ր, գ, դ-ով):

92բ (Նոյն ձեռքով) Եւ զայս ևս նոյն զունակ գիտ:

171բ (Նոյն ձեռքով) ||||. |. |||. ||||. |||:: |||:: (ԵՌամոնն): ա::: ա::: Ժ::: ա. ա::: ա::: |ա. ա: Ժ: ա. ա: ա: ա: Ժ: ա: ա: (ԵԹէ կարդ[ա]ս իմաստուն Ես): 00: 0. 00:: 000:: 0: (ԵՅակոբ): |:: ||||: |:: ||||: (ԵՆրեց):

Գրած է քերտած գրութեան վրայ, որից նշարւում է՝ ... գեղացի եղև և իւրիս լիւն...:

Կնխադրում 1ա, 85բ, 169բ Գրիգոր Սուրբ Էջմիածնէ է. 170բ (Բոլորչի, կենտրոնում՝ Քրիս-

խառնեցի ընդիս, և
է
զինչ տալց պատուաւ
անի յանդիմանութեամբ

ՃԵՐԻՈՒՆԱՐԵՆԱՐԵՆ
ՈՒՆԱՐԵՆԱՐԵՆ
ՊԵՆՆԱՐԵՆ
ՊԵՆՆԱՐԵՆԱՐԵՆԱՐԵՆ

տոս) Զիսրահի Քրիստոսի ծառայ Մարգարայ
[Ս]պ[ե]րու:

Գրչափորձ Աս (նտորգիր) ...Շուրջ պատեայ
դիկև շուրջ (Մաղմ., ԻԱ, 17): Դր Ամենայն այր...

(Առակ, ԻԱ, 2): Զայն եղբորորդոյ իմոյ... (Երգ,
Բ, 8): Քարիս (= Միրաք), ԼԼ. ԺԺ. ՆԻ. Ա. ԺՄ.
ԶԸ, ՌԻ (Կիրակոս), Հիւսնդն առողջանայ...
քաղցե[ա]յն յագենայ:

184

ՄԱՍՈՒՆ-Ք ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

Հաղարտ

ՈՅՁ—1207

Գրիգ' Աստիկ ԲԵ: ԱՅԱՑՈՂ' Յունեան ԲԵ: ԿԱՅՄՈՂ'
Սուվառ (1208թ.):

Բիթ 393+1 (Կրկ. 2). յգրում՝ 1ա, 145թ, 329թ, 383թ:
ԳՐԱԿ' Ա—Գ×10(Ա 7)+22(Ա—1)×10(Ա, Ժ, Լ 9, Ի 11)+
Ա—Ժ×10(Բ 8): Նիթ' բուրբ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆՆ' 26,8×16,8:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ յիտիւն (1թ—38թ, 185ա—7ա, 255ա—83ա),
Երկրեւ (39ա—164թ, 197թ—264թ): ԳԻՐ' բաղրգիր (Նմայ
165ա, 289ա, Նորագրի' 185ա—44թ, 180ա—1թ): ՅՈՂ' 18:
ԿԱՅՄ' և Լ կաշի, յիշուիթ' ասխտակ, աստառթ' կարմիր մե-
տաք, յուսանցաղորդ կարմիր:

ՄԱՆԻԱԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—Կ յ ա խ ա ռ ա Ն' 75ա, 110թ,
148թ, 197թ, 226թ: Լ ա յ ա ճ ց ա զ ա ր ղ' բուսակամ: Զ ա ռ-
դ ա զ ի ռ' ճանգուցաղորդ: Գ ա յ Ե Ն Ր' կարմիր, կապոյտ:

ՎԵՆԱԿ' բրջում և խաւնացած, բաճաթ զուարթափ,
առուեմի բառեր բարձրացում, բճաղորդ Վնասում՝ 2, 31,
304, 391—3, ցնցակներ՝ 1—2, 32—6, 328—91, մկեկեր՝
8—11, 309—23: Կաղմի կայի՛ն քեթակի Բեռնում: Ժէ դ.
նորագում և լրացում՝ 135—45, 180—1:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

— ԺԻ Բողոք Պողոսի—Յուր. (սկ. չխրատեայ
և վարժեալ...ձ) 2ա—13թ, ՎԿ. 13թ—4ա: Բո-
վանդ. ընթերց. և վկթնց 14ա—36ա: 8. 36թ:

1. Աս Հոռմայեցիս—Գլ. 37ա—8թ, Բղթ 39ա
—73թ (յիթ' Ա, 1—10):

2. Աս Կորնթացիս Ա—Գլ. 73թ—4թ, Բղթ
74թ—109թ:

3. Աս Կորնթացիս Բ—Գլ. 109թ—10թ, Բղթ
110թ—34թ:

4. Աս Գաղատացիս—Գլ. 134թ—5ա, Բղթ
135ա—48ա:

5. Աս Եփեսացիս—Գլ. 148աթ, Բղթ 148թ—
61թ:

6. Աս Փիլիպեցիս—Գլ. 161թ—2ա, Բղթ 162ա
—71ա:

7. Աս Կողոսացիս—Գլ. 171ա—2ա, Բղթ
172ա—81ա:

8. Աս Թիմոթեիկեցիս Ա—181աթ, Բղթ
181թ—9ա:

9. Աս Թիմոթեիկեցիս Բ—189աթ, Բղթ 189թ
—94ա:

27—804

10. Աս Եբրայեցիս—194ա—7ա, Բղթ 197թ—
225ա:

11. Աս Տիմոթեոս Ա—225ա—6ա, Բղթ 226թ
—36թ:

12. Աս Տիմոթեոս Բ—236թ—7ա, Բղթ 237ա
—44թ:

13. Աս Տիտոս—Գլ. 244թ, Բղթ 245ա—9ա:

14. Աս Փիլիմոն—Գլ. 249աթ, Բղթ 249թ—
51ա:

—Վերագիր, Թիվաղուրթ, Նաւարկուր.—251ա
—2ա (տե՛ս Խ 187, 444թ):

15. Նսայի—Գլ. 255ա—7թ, Մրգ. 258ա—
391թ:

Մանրաման տե՛ս Խ 187:

ԶԻՆԱԿԱԿԱՐՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 197ա (Գրչի) Զստացալ սուրբ Առաքելոյս՝
զՅունեան, և զԺնադոսն իւր յիշեցէր ի Քրիստոս,
որք ճաշակէր յանմահական յաղբիւրէս, Ընդ Նմին
և զանպիտան գրիչս զԱռաքել աղաչեմ ի Տէր:

225ա ԶՅունեան՝ ստացալ գրոցս, յիշեցէր ի
Քրիստոս, և զանպիտան գրիչս, աղաչեմ:

252թ Ամենասուրբ Երրորդութեան փա՛ռք... Ա.
մենայն դասը ընտրելոցն Քրիստոսի՝ կոչեցելոց
յառաքելական ընտրութիւնն, ընկալան զիմաստս
գիտութեան ի Հոգւոյն Աստուծոյ և եղևն քարոզք
ճշմարտութեան...|| (253ա) և փոխալ ընդար-
ձակեաց եկեղեցւոյ գրանն ճշմարտութեան...
Վասն որոյ և այսր շահանաւ զանձու ցանկացող
եղեալ Յունեան քահանայ՝ սպասուոր տէրունեան
խորհրդոյն, ստացաւ զա յիշատակ անընդելի ա-
ռաջի Աստուծոյ, և խնդր յամենեցեցոցն, որ յետ
իւր առ ոչ ոք և իցէ սա, Տանապազ յիշեսցէ ի
Քրիստոս՝ || (253թ) յոյսն ամենեցեան:

Եւ ես՝ Յունեան Նուաստ քահանայ, աղաչեմ
զամենեան, որք ընթեմնոյք և լուսաւորիք ի
սուրբ պատուիրանացս Քրիստոսի, և եթէ ընդաւ-
րինակէք, յիշել աղաչեմ յաղաչս և Թողութիւն

հայցել Թրիստոսէ՝ յանցանաց իմոց, և ծնալոց և եղբայր իմոց: Եթէ ի հասարակաց եկեղեցիս և եթէ առանձին առ եղբար ումք իցէ սուրբ Առաքնալ, իշխել աղաչեմ ի Թրիստոս, որպէսզի բարեխաւսութեամբ սուրին ողորմեսցի մեզ Թրիստոս, մեզ՝ իշխնոցս և մեզ՝ իշողացող ի հասարակացն յարութեան, ամէն:

Կրեցաւ խոշորագիր գրով գիրքս այս ձեռամբ նուաստ և ամենամեղ քահանայի Առաքելոյ, ի սուրբ և ի հուլակաւոր ուխտս... (քերուած՝ «Հաղթա՛ւս»), ընդ հովանեաւ Սրբոյ Նշանիս և մաւրս լուսոյ Կարօղիկէի, // (254ա) յառաջնորդութեան սուրբ հայրապետիս մերո տեառն Յոնանիսի, ի թուիս Հայոց ՈՅԶ (1207): Ընդ որս և ես աղաչեմ մասնաւորեջ զիս սուրբ աղաթից ձերոց: Եւ Թրիստոս Աստուած հասարակաց ողորմեսցէ, և ինքն եղիցի արհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

254ա (Մանրագիր) ի ստույգ գիտողաց և յուղիդ արիւնակէ գրեցաւ, թէպետ և ես արմար էի, զի ոչ մտահաճութեամբ է ընտրեալ, այլ ի բազում արիւնակաց ընտրեալ և վկայեալ ի զիտնականաց եկեղեցոյ:

391 Փա՛ռք... Կատարեցաւ սուրբ մատենան ամենանուաստ և յետին կրանաւորի՝ ձեռն // (392) ամբ Առաքելի // [անպիտոյ] ան քահանային // առ ի բար ի յաղատակ ինձ // [հան] դերձեւումն զսուրբ Ա[ռ]աքնալս ինձ զնախոր ի մի տիփի եղեալ: [Արդ,] աղա[ւ]նմք Յունաւ ստացաւ և ան[պ]իտան գրիւս, որք աւուրիք ի սմանէ, մեզ ան[ն]մոռաց յիշել ի սուրբ յաղաթս ձեռ[ն]ր, ընդ նմին և զծնողսն մեր... և Աստուած զձեզ յիշէ յիւրում գալստեման]:

2. 392ա (Կազմողի) Հ[ր]ամանաւ սրբազան քահանայի Յունան[ու] ի [թ]ուիս ՈՅԶ (1209) կազմեցաւ գիրքը՝ առաքելական և մարգարեական, ձեռամբ իմոյս արմար հետի Սուրբաթի: Աղաչեմ և զիս մ[ի]տաւորել աղաթից, թերեւ ի ձեր [աղաթիւք] գրիւր ողորմութիւն ի Տեառնէ: Որ է արհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ՅԵՆԱՏԱՆԱՐԱՆ ՅԵՆԱՏԱՆԻ

1. 254ա Փառք և պատիւ Հայրն ամէնի
ու՛ միայնոյն բարերարի,
Միոյ Որդոյ կենսարարի,
Հոգոյն Սրբոյ շնորհաբաշխի.
Կեցողցանող մարդասերի,
Այժմ և ի յայսմ յաւիտեանի,
ու՛ յաւիտեանս յաւիտեանի:

Շնորհին Աստուծոյ և ողորմութեամբ նորա, ես՝ Սարգիս արեղայս, ստացա զձեռնայիս և [ղ]կնաբեցալ՝ յիշատակ ինձ...տ[...]/(254բ) ինչոյ և հարեղբարս իմոյ Գրիգոր քահանայի, և հարազատ եղբարք իմոց՝ Խոջաղիզս և Սիրականս և այլ արեմալս յերթաւորաց մերոց:

* Գրուած և իրակցուած է հետեալ տողերի վրայ. «Շնորհիւ Աստուծոյ և ողորմութեամբ Նորին, ես՝ Սարգիս արեղայս // ի հայալ արեղանց իմոց զկնաբեցալ պանծալի ի սուրբ ուխտ Նախավկայոս, ի հայրապետութեան տէր Սարգիսի, հեզ և ամենայն շնորհաք ի իր, ստացա զկնաբեցալս: Ընտաքայում քացի են՝ վնասելով թէ՛ մեկը, թէ՛ միւրը:

Արդ, միաբանեցաւ սուրբ ուխտս Դաստակէրաւ և տրի գգիրքս ի Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայոս: Տէր Սարգիս և այլ եղբարքս ընկալան զմիաբանութիւնս մեր և խոստացան ի տարին երկու արւ պատարագ, մինն՝ ինձ Սարգսի, և միւսն՝ Գրիգորաւ: Կատարողքն՝ արհնին յԱստուծոյ, խաթանողքն՝ դատին: Ի Թրաքերութեան Հայոց 92Ա (1332) ընծայեցաւ գիրքս այս:

2. 257բ (ԺԿ—ԺԵ դդ., բոլորգիր) եւ ես մեղ-խաթաւել ծառայաւ Աստուծոյ Տիմօթ[ե]ոյս ի յել[...], էտու ընծայ Սուրբ Կ[արօղի]կէ... [Հ]աղատայ զԳրեգորասան Թռ[իզ]իս սրբոյ առաքելոյն Պաւլոսի և զԱստուած[ա]բանութիւն մեծին Նապեայ՝ յիշատակ ինձ և իմոցն, որք ամ // (258ա) խաթեալ են ի սայ, եւ այս է իմ խրդ-լրել[ս], որ անշորթելի մնայ ի սուրբ յարկեզս, և Գ պիթք այլ[ի] եմ տվեալ: Եւ որ հանել շանայ զսայ ի Սուրբ Նշանէս, յամաթ լիցի առաքի Աստուծոյ և զրկեալ՝ յողորմութեան Թրիստոսի. [ա]մէն:

3. 393ա (Նստրգիր) եւ ես մեղաւոր և անարժան Աստուծոյ ծառայ Յարութիւն, որ եկի գիւղն Վրժան ընտանեօք իմօք, որ էի բնիկ յերկրէն Վրաց և հոգածին որդի Մաղէնցի Դաւիթ վարդապետին, որ հանգուցեալ է ի Թրիստոս ի թովալթերութեանս Հայոց ՈՅԶԹ (1720) և ամսի... Մարտի Ի, ի հայրապետութեան տեառն Աստվածայտուր կաթողիկոսի և ի բրնակալութեան յերկրիս ղեկարայոյ Մէլերալի-խանի, ի թագաւորութեան Պարսից Շահ-սոլայեան Հոսեփեն: Ո՛վ սիրելիք մեր, զի հայոց ազգն խիստ նեղութեան և տառապանաց միջի էայք. միթէ Աստուած բանալ դուռն ողորմութեանս: Ո՛վ սիրելի ընթերցողք, ով որ կեցողցանող մարդասեր, Այժմ և ի յայսմ մեղալի յիշէք զԺԶ[նոցս] իմ Թինաթին, որ հանգուցեալ է ի Թրիստոս], ևս մեղաւոր զըրիւս: Ո՛վ յիշէ

զմեղ], ինքն յիշեալ իւրի անմահ[Ն]ութիւնն Աստուծոյ, ամէնէ շ[ա]յր մեր որ] յերկինս, սուրբ եղիցի:

4. 1ր (Նօտրդիր) Յորժամ ես մեղայարուս եկի ի զուդս Վեժան, թիվն ՌճԵՒ (1708)-ին էր: Սիս (Սարգիս) արեղայս գրեցի:

Յորժամ արեղակն խաւարեցաւ, թիվն Ռճ [] լետ խաւարումն ՌճԵՒ (1698), Փորք (Փոքր) խաւարումն ՌճԵՒ (1708) էր, շարժըն՝ ՌճԻԸ (1679) է[ր]:

5. 1ր (Այլ ձեռքով) ետին շանժըն ՌճԿԿ (1715):

6. 198ա (ԺԸ դ., շղագիր) Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Սիմայ[ւո՞ն] վարդապետ:

Կենդանորժմ՝ 16ր Գիրքս Սրբոյ էջմիածնայ դրքատանն է. 1813:

ԱՄԱՐԱՐԻՍԷՆ Լ,
ՕՏԱՐ՝ ԿՆԵԱՅԻՆ . Ե
ԻՃԵՑԻՆ ԶԵՄԱՄԵ
ԱՌ-ԻՃԻՍԻՄՈՐՇԻ
ԿՈՐՄՈՐԾ-ԱՄԸ-ԿՆԵԱ

ՅԻՍՈՒՂ ԿՈՐԵՐ ԻՐԿԻՆԻ ԸՐԴ-ԻՍԿԱՐ
ԿՈՐԻՆԿԵՆԱ : ՇԱՐՀՈՐ ԵԳԱՆ ՈՇ ՎԱՐ
ԵՑԻՍ : ՇԻՄԱՆԴԻՍԻՆԵՅԻՄԱՆԵՐԵՅ

195

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՇՁԻ

[Գոնե՛ր]

ՉԳ-ՉԼԷ—1284-1288

ԳԻՐԳ՝ Կոստանդին (10ա—366թ), Յոնանէն Արայեղ-բայ (1բ—6թ, 367ա—406ա): ԱՅԱՅՈՂ՝ Յոնանէն Արայեղ-բայ:

ԹԵՐԹ՝ 407, չգրուած՝ 1ա, 6ա, 60թ, 62թ, 166թ, 303թ, 407աթ: ԳՐԱԿ՝ 2(6+3)+Ա—ԱՅ՝ 12(Բ, Գ, է, ԻԱ 11, Ը 7, ԻԲ րոյի, ԻԿ 10, ԼԲ 8, ԼՋ 5): ՆԻԻԹ՝ յազգար: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 24,4×16: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բարեգիր (ճմուշ՝ 123ա): ՅՈՂ՝ 33(10ա—366թ), 34(367ա—378թ), 36(378ա—406թ), 37(7ա—9թ): ԿԱՋՄ՝ դրժմագար, շղագեակագոյն կաշի, Այբուլը՝ օթխառնի, աստուղ՝ կազոյտ կտու, լուսաե-ցակաղնիք՝ կարմիր:

ՄԱՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—ԽՈՐԱՆԵ՝ պարզ չըլագծեր: ԿԻ—ս խոռա՛ն 10ա, 40ա, 61ա, 68ա, 107ա, 275ա: Ժ՝ ա կա-ս ա զարդ՝ 138ա, 143ա, 178ա, 182ա, 210ա, 223ա, 247ա, 260ա, 265ա, 266թ, 269ա, 272ա, 273թ, 281ա, 288ա, 295թ, 302ա, 310ա, 316թ, 324ա, 338ա, 364ա, 394ա: Լ՝ ա ա ճ ճ ճ ա զ ա զ ա զ՝ քուսակա՛ն: Ջ ա զ ա զ Ի՝ ճանգու-ցաթի: Գ՝ յ ճ ճ ճ ՝ կարմիր:

ՎԺՃԱԿ՝ բուսաբ. առջ քեթրե խանացած, 8—10, 368, 406—7 վնասուած, 367—368, 404 ցեցակեր: Կազմի դրժակը, փաղաճեմը ու զարդերն՝ ընկած, կոնակի կաշի՛ն մի քանի անդից ճեղքուած:

Ո Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1. Թուրք Եսեքի—1թ—2ա:

2. Համարաբառ—Կանոնք 2թ—6ա (7ա—8ա, տե՛ս Բ):

3. Մատթեոս—Նխ. 8թ: Գլ. 9աթ: Ա. 10ա—39թ:

ԵԳԵ-ը (Ա—ԼԲ) տպագրից տարբերում է ն՝ միա-ւորներէ քանակով, է՝ շարադրանքով:

4. Մարկոս—Ա. 40ա—60ա (չիք ճծարու-ցեալ):

5. Ղուկաս—Ա. 61ա—92ա (Թագուած՝ ԻԱ, 27—ԻԲ, 9 սՄարդոյ եկեալ... և այլոցն ամենն-ցունը):

6. Յովնան—Ա. 93ա—118թ (չի՞ք սերքը):

7. Յայտնութ. Յովնանեւ—Գրք 119ա—35ա:

8. Հանգիստ Յովնանեւ—135ա—7թ:

9. Գործի Առաքելոց—Յոյք. (սՈրքս: Դիր

140ա. Գլ. 140ա—2բ: Ընթրց. ԺԶ 142բ: Գրք 143ա—77ա:

10. Թղթ 3ակոբյայ—Զոքբ. 177ա: Թղթ 178ա—81բ:

11. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 181բ—2ա: Թղթ 182ա—5բ:

12. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 185բ—6ա: Թղթ 186ա—8բ:

13. Թղթ Յովնանենու Ա—Գլ. 188բ: Թղթ 189ա—92բ:

14. Թղթ Յովնանենու Բ—Գլ. 192բ: Թղթ 192բ—3ա:

15. Թղթ Յովնանենու Գ—Գլ. 193ա: Թղթ 193աբ:

16. Թղթ Յուզայի—Գլ. 193բ: Թղթ 193բ—5ա:

17. Աղեւն եւրպղի—195աբ:

18. Առ Հոռմայեցիս—Գլ. 196ա: Թղթ 197ա—210ա:

19. Առ Կորնքացիս Ա—Գլ. 210աբ: Թղթ 210բ—23ա:

20. Առ Կորնքացիս Բ—Գլ. 223աբ: Թղթ 223բ—82ա:

21. Առ Կորնքացիս Գ—Գլ. 232աբ (տե՛ս Ն՝ 190, Ա, § 59): Կորնքացից 232բ—3ա: Պողոսի 233ա—4ա:

22. Առ Գաղատացիս—Գլ. 234աբ: Թղթ 234բ—9ա:

23. Առ եփեսացիս—Գլ. 239ա: Թղթ 239ա—43բ:

24. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 243բ: Թղթ 243բ—6բ:

25. Առ Կոլոսացիս—Գլ. 246բ—7ա: Թղթ 247ա—50ա:

26. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 250ա: Թղթ 250ա—2բ:

27. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 252բ—3ա: Թղթ 253ա—4բ:

28. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 254բ—5բ: Թղթ 255բ—65ա:

29. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 265աբ: Թղթ 265բ—9ա:

30. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 269ա: Թղթ 269ա—71բ:

31. Առ Տիտոս—Գլ. 272ա: Թղթ 272ա—3բ:

32. Առ Փիլիմոն—Գլ. 273բ: Թղթ 273բ—4ա: —Վերագիր, Թելաղոս.—274աբ (տե՛ս Ն՝ 187, 444բ):

33. Սաղմոսք—Գրք 275ա—331ա (Ունի՝ Եփռբր էիւ և Օրհնուիւնը Համախմբուած՝ 331ա—

7բ: Տե՛ս Ն՝ 182, Բ, § 1. ա/331բ—2բ: գ/332բ—3ա: դ/333ա: ե/333աբ: զ/333բ—4ա: է/334աբ: ը/334բ: թ/334բ—5ա: ժ/335աբ: ժա/335բ—6ա: ժբ/336ա: ժգ/336աբ: ժդ/336բ: ժե/336բ—7բ):

Բ. 7ա—8ա: Յաղագս սուրբ անտարանշացն—Անսկիզբն և անկատարածն Աստուած... երթալով ամպաթով թևով ընդ առաջ Տեառն յաւոյ՝ ի վերինն երուսաղէմ: Զոր և զմեզ ... այժմ և միշտ: Մանրամասն տե՛ս Ն՝ 187:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿԻ

1. 118բ (Կոստանդին գրչի) Սոսացաղ սուրբ Անտարախիս՝ զՅոնանենէս արհնպիսկոպոս, արքայեղբայր Հայոց, հանդերձ ծնողիւր իւր և համայն ընտանեաց յիշեցէք ի բարին Քրիստոս:

Ի թուակ[անութեան] Չ[Ի (1284), ի ժամ սորին գրովեան, փոխեցաւ առ Քրիստոս բարիպաշտ իշխանաց իշխանն, արքայեղբայրն Հայոց և տեառնս Վասակ՝ տէր Ճաննոյն, յի՛ Մարտ ամսոյ ի ԺԳ, յաւուր երկշաբաթիւ, ընդ երեկս աւուրն՝ ի մայրաքաղաքին Սիւս, և թաղեցաւ ի սուրբ ուխտն Ակնեւ, որոյ ողորմեսցի Տէր Տիտոս Քրիստոս, ամէն:

177ա Զստացաղ սորին՝ Աստուածաշունչ տառիս, զՅոն[անէս] արհնպիսկոպոս արքայեղբայրն, հանդերձ ծնողաց և նորին ծնընդովք, յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, և Աստուած զմեզ յիշէ:

181բ Զստացաղ սորին տառի՝ զՅոն[անէս] արհնպիսկոպոս արքայեղբայր, ծնողաց իւր և դարմիւր, յիշեցէք ի բարին Քրիստոս:

195բ Զստացաղ սորին՝ Աստուածաշունչ տառիս, զՅոնանենէս արհնպիսկոպոս, արքայեղբայր Հայոց, հանդերձ ծնողաց և նորին ծնընդաց և համայն զարմաւն իւր թագաւնեաց, յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, տեսող սորին և վայելող: Ընդ որս և զիս՝ զանարհատ գրչիս Կոստ[անդին], ծառայ և աշակերտ վերասացեալ տեառն իմում, յատուածամեծար վեհիցղ Հայցեմ յիշէ և զմեզ առ լաւ ի բարին Քրիստոս: Եւ նա, որ ամենառատն է և բալմարաշիւ, առհասարակ յիշողացող և յիշեցեցողս, և ամենայն հաստացեցող՝ հանգիստ և ողորմութիւն շնորհեցէ յիւրոց անպառ զթութեանցն այժմ և յարն յաւիտեանից: Եւ նմա փառք յաւիտեանս. ամէն:

273բ ԶԿոստ[անդին] սորին զծող յիշեցէք ի Տէր:

2. 363ա (Յովհաննէս Արքայեղբոր) Դատաւ-

պարտ և եղելի ռոյոյս՝ Յոն[անէն] Եպիսկոպոսի արքայեղբար, ստացողի սորա և աշխատողի, ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած, և աշխատողացն ի սա և զմեզ սրտի մտաք ի բարին յիշողաց. ամէն:

381ա Փա՛ռք տրուղին իմաստից՝ Քրիստոսի Աստուածոյն իմոյ:

394ա Յոն[անէն] Եպիսկոպոսի՝ աշխատողի, և իմոցն հայցեցէք ի Քրիստոսէ, վայելողք սորա, և ձեզ ևս Տէր տացէ, որպէս զուք մեզ՝ աստ և անգ:

406ա Փա՛ռք քեզ, Տէր իմ և Աստուած Յիսուս Քրիստոս՝ որդի Աստուծոյ: Զգրող սորա և ստացող՝ զՅոն[անէն] Եպիսկոպոս արքայեղբար, յիշե[ցէք], որ յոյժ աշխատեցա յուղղոյն սորա-դիւտ: Յիշեցէք ծնողաք և ընտանեալք մերովք ի բարին Քրիստոս, և Աստուած զձեզ յիշեսցէ: Ի թվականութեան] Հայոց ՉԼԷ (1288) գրեցաւ:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԶԵՆԱԳՐԱՅԻ

1. 137բ (ԺԴ—ԺԵ դդ., անվարժ բուլղորով) փա՛ռք... Զստ[աց]ալ սորին Աստուածայշու[ն] լ տառիս, և որ զԱմիրտան յիշէ, յիշ[ե]ալ լիցի Քրիստոսի միւսանգամ պալուստն, և ինքն ամբ[ր]հ-

[նեալ լիցի] յախտեանս. ամէն: Յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, տեսող սորին և վայելողք:

2. 407ա (ԺԴ դ., հին նոսրերով) Աստուած ողորմի Յոն[անէն] արեղին. ամէն ու Ռ (1000) ամէն:

Գրչապոս՝ 406բ (Կիլիկեան ուշագրաւ շղագիր՝ Քաղուածք յԱռակաց, խունացած և հազի նշմարելի) նրկուս ինչս... Աստուծոյ իմոյ (Լ, 7—9), Ո՛վ պարծեսցի սիրտ սուրբ ունել... (Ի, 9) ... 407բ (Նոյն ձեռքով) Դժոխք և կորուստ... և այք ազահ (Իճ, 20)... 407ա (Նոյն ձեռքով, բայց անլի խորշոր. ծածկազի՛ր) խն շր, իբ իբ, խզ լն, շր մծ:

196

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Տիրոջ գիւղ (Գոնեն)

Գրիգ. Կոստանդին Արքեպ: ՄԱՀԱՐՈՂ՝ Սահփանես Վան-կացի, Գրիգոր Պիժակ: ՄՏԱՑՈՂ՝ Յովնանէն Արքայեղբար: Թնթ՝ 113+2 (Կրկ. 1, 81). չգրում՝ 1բ: ՊՐԱԿ՝ 17 (Ա—Իք բացի. յաջող զոյգ պրակներ նշանակում են Բ—Թ. իսկ կենտրոն՝ ԼԲ—ԼԹ) X8 (Ա 14, ԼԲ—ԼԹ 4) +1X5: ՆիԻԲ՝ յաջողաբ: ՍԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 24X18: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ Երկսին (միասին՝ 1գ—3բ): ԳԻՌ՝ բոլորքի (նմուշ՝ 60ա, քերք Ս1, 65 կրկնագիր՝ բոլորագիծ երկարագիր): ՏՈՂ՝ 21: ՎԱՋՄ՝ որոշմամբ չափանկատելի կայի, դժեկով. միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կտայտը Երեզնեով դեպին մեծաբա: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2+2, բոլոր:

ՄԱՆԻՔԱԿԱՐՑՈՒԹԻՆ—Կի ս ա խ օ ւ ր ա ճ՝ 10ա: ձ ա կ ա տ ա զ ա ր Դ՝ 1գ, 79ա, 87ա, 100ա, 108ա: Լ ա տ ա ճ ա զ ա ր Դ՝ բոստկան: Զ ա ր Դ ա զ զ ի Դ՝ ճաղցուցիք, թռչնագիր: Գ ա յ ճ Ե Դ՝ կտրմի, վաղագրի, կտայտ, օպիտակ, օսիկ: ՊԱՆՈՒՆԻՔԱԿԱՐՑՈՒՆ—Գրիգոր Նիսացայ Տեսութին ի մարդան կազմութիւն (ձառ ի): Թ—Ժ դր.: 2 (Ա—Բ) վերջք, ստացում 1 քերի բնորոշակի ծաղմիք: Մա-զաթք, երկսին, ուղղագիծ երկարագիր (նմուշ՝ Բա): Կա-ղա՛լ՝ Բա, Ար, Բա. «առաջելովք խտնով[անէ գ]ըը-ւառութիւն... խակութեան [դժուր և վտանգաւոր առաջիկ դարձեալ]» (տե՛ս № 467, 141բ—Ցբ):

ՎիժԱԿ՝ բաւաւար: Տեղ—տեղ նստադրում:

Բ Ո Վ Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Գործք Առաքելոց—Ցոքբ. (ճրքք) 1գ—4ա: Դիր (ԳԳԻր) 4ա: Գլ. 4ա—8բ: Ընթերց. Ժձ 8բ:
3. 9բ: Գրք 10ա—76բ:
2. Թղթ Յակոբայ—Ցոքբ. (ճի փոքրես) 77աբ: Գլ. 78աբ: Թղթ 79ա—85բ:
3. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 86աբ: Թղթ 87ա—94ա:
4. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 94աբ: Թղթ 94բ—9բ:
5. Թղթ Յովնանէն Ա—Գլ. 99բ—100ա: Թղթ 100ա—6բ:
6. Թղթ Յովնանէն Բ—Գլ. 106բ—7ա: Թղթ 107աբ:
7. Թղթ Յովնանէն Գ—Գլ. 107բ—8ա: Թղթ 108ա—9ա:
8. Թղթ Յովնայի—Գլ. 109ա: Թղթ 109ա—11բ:
9. Աղիւս Եւրայի—112աբ:

Սանրաման տե՛ս № 187:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 76բ (Գրչի) ՋՅՈՏԱՆԵՆԷ (քերուած) սրբապան արքեպիսկոպոս, որդի բարեկաշտ իշխանաց իշխանին Կոստանդեան և ճեղքայր ցրիստոսասէր արքային Հայոց Չեթմոյ, զստացող սորա, ծնաւդաւք իւր և համայն զարմիւք յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, ծառանգողք սորա և վայելողք, և Աստուած զձեզ յիշեցէ ի բարի. ամէն (նման՝ 78բ): Գրեցաւ սուրբ տառա նորակերտ տաճարին, որ յանուն Աստուած Սուրբ Հոգոյն կանգնեցաւ ի դաւղն Տիրու, որ է սեփական ծառանգութիւն սուրբ անապատին Գրոնեռոյն, որոց Տէր հովանացի. ամէն:

86բ ՋՅՈՏԱՆԵՆԷ (քերուած) սրբազան արքեպիսկոպոս... Աստուած զձեզ յիշեցէ ի բարի (տե՛ս 76բ):

Նաև զձեռն[խառն] աշակերտ իւր զՍեփ[անոյ] Վանկ[ացի] և զԴԻԻՐ՝ մականուն Պիծակ, զնկարողք սուրբ տառիցս, յիշման արժանի համարեսցիք, և զգծող սորին զԿոստանդին Աւրղի:

111բ Ջաստուածաճաճող և զերիցս երանեալ բարութիւն և տէր զՅՈՏԱՆԵՆԷ (քերուած) եպիսկոպոս, արքայնորայր ամենայն Հայոց յիշեցէք ի սուրբ սրտէ և յամենայն զարութենէ ծնաւդաւք իւրաւք և համայն զարմաւք ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, և որ առատն է ի տուրս բարեաց, տացէ այնմ հաղարապատիկ, որ արտասուալից հառաւմար խնդրէ զթողութիւն մեղաց և զհանգիստըն յախտենից վերագրելոցս և ստորագրելոցս, գծողին և նկարագրողացն, այժմ և յարածամ:

2. 10ա (Ստացողի) Ստացողի սորա Յովնան-նիսի (քերուած) ողորմեսցի. ամէն:

111բ Տարտամս ի բարիս և արագս ի շարիս, դատապարտ ծառայակիցս Յովնանե՛ն եպիսկոպոս յիշեալ յաստուածայնոցդ եղէց:

1. 113ա Ջվերին ստացող սուրբ գրոցս, դանարժան Մաւրկոս երէցս ||| (1 տող) տէր Մաւրկոսին եղբայրորդի՝ տէր Վլասին, եղբայր ըմտնփանոս սարճաաւբին, իշեցէք, և Աստուած զձեզ իշէ. ամէն: Թվին ՋԼ (1541), որ Շայ-Դանմազ Վրացտուն գնաց: Աստուած զտէր Ղուկասն բարի իշէ իւր առատ ող[որ]մութեամբն, որ զմեզս խիստ էառ և ընդհն. իւր տուն Աստուած շէն պահէ, իւր տղերքն՝ էստմն ու Սաբթիւն Աստուած պահէ, որ շատ հանգիստ նրալ տանէն ||| (2 տող):

2. 76բ ԵՍ՝ Արիստակէս վարդապետս, ստառա զսուրբ գիրքս ի հալալ արցեանց իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնաւդաց:

78բ Ջստացող Արիստակէս վարդապետս և զեղբոր կուսան զստերքն՝ Մարիամն և զԵղիսաբերն յիշեցէ:

85բ Յիշատակ է սուրբ գիրքս Արիստակէս վարդապետին ի զուռն Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկային, որ Շամբի Զօր վերաձայնի, առաջնորդութիւն Սիմալէիլ աստուածաբան վարդապետին: Թիւն ՌժԷ (1671):

86բ Ջստացող սուրբ գրոցս՝ Արիստակէս վարդապետս յիշեցէք և Աստուած ողորմի առացէք հանդերձ ծնողքն և զեղբոր զըստերսն՝ զՄարիամն և զԵղիսաբերն. ամէն:

Դ. ԼԵՆԻՆՈՎԻՅԱՆ, ԿՈՍՏԱՆ
Ե(Թի կառնիչի եր(ժալ
յեմ. Լանդ դատել վա
որն նալին Խոսայ ԲՅԳ

ՈՒՐՈՒՄԱՐՈՒՄԱՐՈՒՄԱՐՈՒՄ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ
ՅԵՏԱԳԱՅԻ

94ր ՁԱՐԽԱՆԱԿԷՆ վարդապետս՝ զստացող սուրբ գրոցս հանդերձ ծնողաբ իրովքն և համայն զարմիւք յիշեցէր ի Տէր Քրիստոս, ո՛վ սրբազան դասը քահանայից, զի և դուք յիշման լինիչիք արժանի աստ, յապագայն:

112ր Յ[իշեցէր] ||| ի ժամ սուրբ պատարագին և դուիք ||| արժանի լինիք ի սուրբ սեղանին և հանդի սուրբ Թեմին Քրիստոսի |||

197

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

Ակնեռ

ՉԱ—1287

ԳՐԻԶ, ՍՍԱՑՈՂ՝ Յովհաննէս Աբաշիկցայր:
ԹԵՐԹ՝ 358+3 (Կի. 12, 13, 273). չգրուած՝ 1ա, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—1ա, 13ա, 15ա, 20ա, 71ա, 97ա, 104ա, 132ա, 165ա, 168ա, 174ա, 268բ—7ա, 311ա, 314ա, 318ա, 335ա, 341ա, 350բ—3բ: ԳՐԱԿ՝ 2(10+4)+27(Ա—Ջ)×12(Ա, Խ, Ո, Դ, Ե, Ժ, Չ—Ջ 13, Ը, 3 15): ՆԻԻԹ՝ մագաղաբ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 28,5×18,2: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկուհի: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (Նմայ՝ 77ա): ՏՈՂ՝ 1Խ: ԿԱՅՄ՝ շաղանակազոյն կաշի՝ դոնակով, Բ փեղկը դրոշմազարդ, միջուկը՝ տախտակ, աստարը՝ կառմիր մետախ, դոնակներ՝ կանաչ կտու: Ա փեղկին 4, Բ փեղկին 3 մետաղային անկիւնազարդեր և մէկական ականախօտ խաչ: ԳԱԶԱՅԱՆ՝ 2+2, մագաղաբ:

ՄԱՐԲԱԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—Մեմեղ՝ 15բ, Միհրաօրին՝ 20բ, Մուսի յերանգով՝ 71բ, Խաչուրին՝ 87բ, Համբարձումն՝ 152բ, Անանումն՝ 168բ, Ընծայումն՝ 174բ, Յարութին Ղազար՝ 811բ, Հոգեզայտոս՝ 314բ, Երկոտասան առաքեալ՝ 318բ, Անհումն դծոխոց՝ 335բ, Ջնեանգրութին կղերկոսի՝ 341բ: Մատթեոս՝ 13բ, Մարկոս՝ 104բ, Դուկաս՝ 165բ, Յովհաննէս և Պրոխորոս՝ 287բ: Խաչաբան՝ 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա: Կ ի ռ ա խ ա բ ա ն ՝ 13գ, 105ա, 168ա, 288ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա ռ դ ՝ 342ա: Լ ը ռ ա ճ ա զ ա ռ դ ՝ լուսանկան: Զ ա ռ զ ա զ ի ՝ մաղազի, կնիւնազի, բրդեանգիր, ճանաչագիր: ԳՈՅՆԷՐ՝ կառմիր, կապոյտ, կանաչ, սփռազոյն, մանիքազոյն, սպիտակ, վարդազոյն, սև, ոսկի:

ՎԻՃԱԿ՝ քաւար: Լուսանցային եղբեր մաշտած, խուհացած, բնեւոր պատած: 1590 ք. 319—24 և 349—53 յերեքի թիկնոբային կէտեր նորագատ թղթով և բնագրի յեւթի լրացած: Ներկերն ու օսկին տեղ-տեղ քայփած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. 1բ—2ա Թուրք Նսեբքայ:
2. 3բ—10բ Համարաբարտ (Նաև լուսանցային):
3. 11բ—2ա Թելադուրբին (սուրբ Մատթեոս...), 12ա—դ Յուզակի գլխաւոր (Գուլսթ), 13դ—102ա Անտարան Մատթեոսի:
4. 102ա Յուզակի գլխաւոր (սուրբ Պրոխորոս...):

113ա Ջիւրիցի ստացող սուրբ գրոցս՝ զԱՐԽԱՆԱԿԷՆ վարդապետս և զեղբարորդին իմ՝ զՀովանէսն սարգաւազն յիշեցէր ի սուրբ և մաքրափալ յաղաթս ձեռն, և Աստուած զձեզ յիշէ. ամէն, ամէն:

Գրչափորձ՝ 1ա, 9աբ, 113բ և պահպանակներ ի վրայ՝ մի շարք տառեր և բառեր:

Թին. «Սուրբ Մարկոս...»: 102բ—3բ Գլխով (Կից տե՛ս § 7, ա): 105ա—61բ Անտարան Մատթեոսի (161ա ծագուցեալ Յիսուս):

5. 162ա Յուզակի գլխաւոր (սուրբ Պրոխորոս...): «Սուրբ անտարանիկ Դուկաս...»: 162բ—4բ Գլխով (Կից տե՛ս § 7, բ), 166ա—264ա Անտարան Դուկասու:

6. 264բ Յուզակի գլխաւոր (սուրբ Պրոխորոս...): «Սուրբ առաքեալն և անտարանիկ Քրիստոսի Յովհաննէս...»: 365ա—6ա Գլխով (Ա—ԽԱ, Կից տե՛ս § 7, գ), 268ա—340ա Անտարան Յովհաննէս (Կից տե՛ս § 7, դ):

7. [Ոտանաւոր՝ 1590 ք. յաւելադրութիւն] ա. 103բ Մատթեոս՝ մարդ վասն այն ցուցաւ...

բ. 164բ Իսկ Մարկոսի՝ ասի առիւծ...

գ. 266բ ԱԱ թէ զԴուկաս՝ եղն գրեցին...

դ. 340բ Իսկ Յովհաննէս՝ արծուայնման...

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

102ա Գերակատար գլխով մաքուր անդամ բարի և քաջ հովուին անմեղ զարկն, հայրատունկ որթոյն ուրք պտղեղծ, այս աստուածատունկ դրախտի վայելողք և ժառանգողք, հարց սուրբք և եղբարք ի Քրիստոս և որդեակն, գրողս սորա և աշխատողս Յովհաննէս եպիսկոպոս ծնողաբ և ընտանեալ մեր և Համայն Քրիստոսի երկրպագողաբ յիշեալ լիցուք ի ձէնք ի բարի, և դուք ևս:

103բ Եղկիկի ոգիս Յովհաննէս եպիսկոպոս Արաբիկցայր՝ այսմ գրող, ծնողաբ մեր կրկին և ընտանեալ և ամենայն ի սա աշխատողաբ յիշեալ լիցուք ի բարի Քրիստոս ի վայելողացդ զսա, և զձեզ ի բարի յիշեցէր Քրիստոս Անտուած մեաբ. ամեն:

161թ Փա՛ռք քեզ, Տէր իմ և Աստուած Յիսուս Քրիստոս փրկի՛ (նման՝ 264ա, 340ա)։

162ա Քաղձարիծ բժկանս ||| ին Քրիստոս լիցող լիշն |||

348թ Երջանկն անձանցդ [տ]լանասիրաց և աստուածասիրաց պաղատեմ ճողս՝ դատապարտ ծառայակից Յովնանէն եպիսկոպոս Արշայեղ-բայա՝ ստացող սորա և կիսոյն նորոգող, լիշն [զմեղ ի] մեծի լուսփայլ տաւնիս՝ զիս և զժնաւդ-սն իմ, և զեղբարսն և զքորոսն՝ համայն նոցին ծննդաբ և զարմիւք հանգիստ և փրկութիւն, թողութիւն և ողորմութիւն ի Քրիստոսէ գտանել համայն ի Քրիստոս հատատեցելովք այժմ և յապագայն, ևս և զի մեզ աշխատողսն կրկին։ Եւ որ առատ է ի տուրս բարեաց Աստուծոն իմ Յիսուս Քրիստոս, զնախ եղեալսն և զկնի եկեալոյ մեաւք, ևս և զմեզ յիշողաբո՛ր՝ ի փառս իւր ընկալցի հայց-մամբ սրբոյս, և նմա փա՛ռք յափտեանս. ամէն։

349ա (Վերանորոգող Վասիլ զրիլ ընդօրինակութեամբ) Փա՛ռք... աւարտեցաւ ծայրածաւալ և տիեզերալոյս, քաղցրալմտակ, յորդաբուխ և հեղախաղաց, կեննատու արքեղողաց, ի սէր նորա զանձինս գրեալ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Ոճանէնս եպիսկոպոսի, ի Քաղաքաւորութեանն Հայոց Հեթմո, ի սուրբ ուխտն Ակեւր կոչեցեալ, ուր յովմ ամաք նախ նոցին միաբան էր գրեալ, և յովմ արդիւնք անդ արարեալ, ի թուականին Հայոց ի 912 (1287), ի Մարտի ամսոյ ի ԺԳ, ի սուրբ Քառասներորդացն պահս, որոց Տէր Աստուած ողորմեցի, յորոյ ոսկերսն ցաղ կողից կենարարին Քրիստոսի ցաղեցեքի. ամէն։ Եւ արդ, ես՝ անարժանս ի ծառայիցս Աստուծոյ, և վերջինս յորդոցս և կենդեցոյ, անուամբս եպիսկոպոս կոլիմ, բայց դործովս չեմ արժանի, ո՛հ, մի Տէր ողորմեցի։

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 164թ (1590 թ.) Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Մարտիրոս քահանային Ֆոնտցուն, և կողակցին իւրոյ՝ Պլօրին, և իւր որդոցն՝ Հազարշահին և Վասիլ քահանային և Սարգսին, և Բարդաղիմէասին, և Պետրօսին, և Ստեփանոսին, և Նալայատուրին, Մարիամին և Դանիելին, և Եփրասիւնին։ Կացցէ ի դուռն Հիգանայ Սուրբ Եւքե խորանին, Սուրբ Յարութեանն, և Սուրբ Աստուածածնին, և Սուրբ Յովնանու Մկրտչին, և Սուրբ Ստեփանոսին Նախալկային, և Սուրբ Դրիգոր Լուսատուրին, և Սուրբ Սարգսի Զօրավարին և որդոյ նորա Մարտիրօսին։ Ջինչ պատարագ մատի ի սուրբ եկեղեցի-

քոս, մասն և բաժին հասցէ Մարտիրոս քահանային և իւր ամենայն արեան մերձաւորացն. ամէն։

264ա Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Մարտիրոս քահանային և կենակցին իւրո՝ Պլաւրին, և որդոցն՝ Հազարշահին և Սարգսին, և Բարդաղիմէասին, և Վասիլ քահանային և կենակցին իւրոյ Տունիային, և որդիսն՝ Հորիսիմէ և Նալայատուրին, և Ստեփանոսին՝ ի դուռն Սուրբ Կիրակոսին։ Եւ մի՛ ոք իշխեսցէ հանել ի դռանէ Սուրբ Կիրակոսին։ Եւ եթէ ոք անդրէնի՛, ներքն կապանաց է, հնազանդք՝ արհեսին յԱստուծոյ։

349ա Եւ տեսաք զսուրբ Աւետարանս խիստ փոեալ և եղծեալ և ապականեալ, որ և է ինքն բոլոր Քրիստոսն և || (349թ) վասն մեր մարմնացաւ և զմզ մաշտեցաւ ի զժոխոցն, և մեր վասն սիրոյն Քրիստոսի և սուրբ Աւետարանիս, ոչ յիշելով վննդ մեր ընդ անասակին, թէ՛ Հայր, մեղա յերկինս և առաջի քո, և վերստին ուսլայեցաք և րքեցաք զսուրբ Աւետարանս ի թուականին Հայոց ի(Թ (1590), ի դուռն Սուրբ Կառապետին, ի զեւղաքողաբն ի Ֆոնտս, ի կաթողիկոսութեանն տէր Ազարիա քաջ բարոնապետին, և յեպիսկոպոսութեանն տէր Նալայատուր արհեսպետկոպոսին, և տէր Յակօր եպիսկոպոսին, և տէր Թօրոս եպիսկոպոսին։

Արդ, յերես անկեալ արտաստալից պաղատանօք հայցեմ ի ձէնք, ո՛վ դաս համաբովարք երկնայնոցն զնդից, յործմ ակումպ խումպ առեալ առաջի սուրբ սեղանոյս ի մէջ տաճարիս և երգս առեալ եղանակէ՛ք զեղք սուրբ պատարագիս, և ընթեռնոյք զաստուածային գիրս և լուսաւորիք յաստուածային բանիցս, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զստացողք սուրբ Աւետարանիս՝ զՄարտիրոս քահանայն և զկողակիցն իւր զՊլաւրին, և զորդիքն իւրեանց՝ զՀազարշահն և զՍարգիսն, և զԲարդաղիմէն, և զԿիրանց ամենայն || (350ա) արեան մերձաւորսն. ամէն։ Ընդ նոսին և զիս՝ զանարհեստ գրիւս, զՎասիլ ստաւ և խաթբայ և ոչ թէ հաբեղա, և զկողակցին իմ՝ զՏունիոյն, և զորդիքն՝ զՀորիսիմէն և զՆալայատուրն, և զՍտեփանոսն, որ տղա մանկութեամբ փոխեցաք ի Քրիստոս Յիշեցի և Աստուած-ողորմիկ սասցէք ստացողի սուրբ Աւետարանիս։ Եւ որ յիշեսցէ զմեզ յաղաթս իւր և ծուրն կրկնեսցէ և մեղաց թողութիւն հայցէ, Քրիստոս Աստուած զիրսն թողցէ և անթուամ պատարագ պսակեսցէ. ամէն։ Այլ և յիշեցեք ի Քրիստոս զմեր վարձապետն՝ զՄարգարէ քահանայն, որ ոչ ծամանակեաց, այլ փոր-

6. 288ա Գլուխ (Ա—ԺԸ), 288բ Նախադրու-
թիւն 290ա—355բ Անտարան Յովնանու (355ա
Գիրք կնոջն շնացելոյ):

«Գիրք կնոջն շնացելոյ»-ի վերջում՝ 355բ «Ձայս
յիշատակ բանի ընկալաւ եկեղեցի յասորոց Անտարան
բանի Պապիստայ սամնն՝ Յովնանու աշակերտի, որ
և յետոյ Հրեմով խառնեալ և խոտեցաւ... Եւսեքի է
ասացեալս:

Բ. 1. 36ա—7բ Տիեզերայուր և աշխարհայոյս
վարդապետի և հագնուազ եղբոր՝ տեառն ներ-
սէսի Հայոց կարգիկոսի Կլայեցոյ արաբնալ
գլուխտեառ Ժ խորանաց սրբոյ Անտարանիս և հա-
լասն երանգ [Ե]րանգ զունայն ծաղկանց և հա-
տուցն և ծառոց՝ ի փառս Քրիստոսի աստուծոյ
մարդասիրին, որ է արհնեալ յալիտանսն. ամէն—
Առաւելապէս հրաշից արժանի... առ նորս կատա-
րեալ ի փառս սուրբ Երրորդութեան:

2. 37բ—41ա Յայլմէ վարդապետէ ասացեալ
Վասն խուանաց սրբոյ Անտարանիս—Գրախտ
իմանալի սուրբ եկեղեցի... որ այն բանն յայլու-
թըն լկայ. Եւ փա՛ռք յալիտանսն. ամէն:

3. [Ուսանաւորք Սանակ գրչի՝ Վասն տէրու-
նականս պատկերաց]

ա. 11բ [Մատնութիւն]—Յուդա համբուրելով
զՏէրոյ մատնէ, / Մաղգոս անդամալուծն զբեղ
ապտակէ...

բ. 12ա [Չարադրումն]—Որ ծաղեցար ի թուր
պղծին, / Եւ եղեցեամբ կռիւեալ գլխիոր... / ԶՍա-
հակիս և զԳրիգորին...

գ. 14ա [Խաչիւրութիւն]—Որ բարձրացար ի
սուրբ խաչին, / Վասն իմ արքեր զդանն լծիին...

դ. 21ա [Վերջին դաստաստան]—Յաւուր մեծի
դատաստանին, / Յորում կշեռս զգործս մարդկա-
լին...

ՅԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

24բ (Սահակ գրչի) Մեղայ յերկինս և առաջի
քո... փրկել զմեղուցեալ ոգի գրչիս և զԳրիգորին
յալիտենական տանջանացն, ո՛վ երանեալդ ի կա-
նայս, սուրբ Աստուածածօծի:

25ա Աղաչեմ զբանդ Աստուած՝ զծնեալդ յա-
ղախնոյս, ողորմեա Սանակ գրչի և ծնողաց նորին,
և Մուրադ դպրին, և Գրիգորին և ազանց նոցին.
ամէն:

191բ Համբարձման կարդա զսա և զՍանակ
զճաղս յիշեալ:

192ա Արևստութիւն՝ որ կարդա, գովութիւն՝ որ
լսէ, Փա՛ռք փրկչին և յիշատակ գրչիս:

355բ Ո՛հ, մեղաւորիս հազար բերան,

Որ զեզերեալ եմ յամենայն ժամ:

356ա Յիշատակարան է—Փա՛ռք ... / (357բ)
ուստի և տեսեալ զսորայս անհառ փրկագործու-
թեան խորհուրդ՝ մարդափոխ և հեզահոգի իմաս-
տունն խոշա Գրիգորն երևանցի և եռափարագ
սիրով և սերտ հաւատով և յաւժար կամաւք ցան-
կացող եղև այսմ ծաղկաւտ և վարդափրկիթ,
կենսարութիս սուրբ Անտարանիս և ըստացաւ զսա՝
յիշելով ըզբան մարգարէին, որ ասէ. Երանի՛, որ
ունիցի զաւակ ի Սիոն, որ է եկեղեցի սուրբ: Վասն
այս յուսոյն ըստացաւ ըզսուրբ Անտարանս ի
պայծառութիւն սուրբ եկեղեցոյ և ի վաչկումն
մանկանց Սիովնի, այլ և յիշատակ բարի Հոգոյ
իրոյ և ծնողաց իւրոց՝ Առաւելին և Քարդուաշին,
/ (358ա) և կենակցին իւրոյ՝ Բեկիխաթունին, և
որդոցն՝ Սիմէոնին, Յաւուրսեանին, Ավերիսին, հո-
գևոր որդոյն՝ Յակոբին, դստերցն՝ Փիւնդին, Սե-
վերին, և ջրւերն՝ Ողորտույթանին ... (3 տող
լրջած): Արդ, որք հանդիպի լուսալարդ և կեն-
սարութիս սուրբ Անտարանիս, յիշեցէր ի մարդա-
փայլ յաղթս ձեր զխոշա Գրիգորն և զԾնողս իւր՝
զԱռաւելն և զՔարդուաշն, և զկենակցին իւր՝
զԲեկիխաթունին, և զորդիցն իւր՝ զՍիմէոնն և
զՅաւուրսեանն և զԱվերիսն, և զգրքստերցն իւր՝
զՓիւնդն և զՍեվերն, զՋրւերն իւր՝ զՈղոր-
տույթանն, և զամենայն արեանատու մերձա-
տուրս իւր, և Աստուած ողորմի ասացէք նո-
ցա, և Աստուած, որ առատն է ի յամենայն-
նի, յիշողացդ և յիշեցնլոցդ ողորմեսցի յիւր զա-
լըստանն, Եւ նմա փա՛ռք յալիտանսն. ամէն, /
(358բ) Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց և անպիտանս
և անարժանս ի մանկունս եկեղեցոյ, բազմամեղս
և անիմաստս ի գիրս գրութեան և յանցաւորս ա-
մենայն պատուիրանացն Աստուծոյ, Սանակ սուտ
և լոկ անուամբ ռահմանայ, որ միայն զանունս
ունիմ և զգործս եւ, տկարութեամբ իմով գրեցի
և ծաղկեցի ըստ կարի իմում և ըստ տկարութեան
անիմաստ մտաց իմոց, բայց ատճաղակութեամբ
և ձեռնադրութեամբ Հոգոյն Սրբոյ աւարտեցի զսա
ի թվականութեանս Հայկազան տոմարի ՌԶԷ
(1628) ամի, ի քաղաքիս Բաղիշոյ, ընդ հովանեաւ
Սուրբ Մարգարէ Զաւարմաւրին և այլ սրբոց, որ աստ
անկ հանգուցեալ: Վասն որոյ երես ի զետին դնե-
լով աղաչեմ զձեզ, զի լի սրտիւ և բոլոր հաւատով
Աստուած-ողորմի ասացէք ինձ՝ Սանակ մեղա-
մած գրչիս, և իմ մեղաւոր՝ Ստեփանոսին և Շանանա-
ւաղին, և կենակցին իմոյ, և դստերն իմոյ՝ Հռիփ-
սիմին, և եղբարց իմոց՝ / (359ա) Յակոբին և

Ոսկիւնիցն, և ամենայն արեանառու մերձաւորացն մերոց, և Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց, ձեզ և մեզ ողորմեսցի յիւր միւսանկամ զալլատեանն, բարեխոսութեամբ սուրբ Աստուածածինն և ամենայն սրբոց իւրոց. ամէն, Դարձեալ աղանձ յիշել ի Տէր զհոգևոր ծնօղջն մեր և զբարի երախատուրցն մեր և զԼուսնցիւրն՝ ղտէր Յովանէս քաջ քարտուղարն Հիզանցի, և ղտէր Կիրակոսն, և զԻլիաւն, որ աշխատեցան հետ անարժանիս յուսումն արեւստիս, նաև ղտէր Ներսէս ուսուցիչն իմ, ևս առաւել զհոգևոր ողորցն իմ և զաշխակերտն՝ ղտէր Աւետիսն և ղՄուրադ սարկաւազն, որ բազում աշխատեցաւ ի ծաղիկն սուրբ Աւետարանիս՝ ձեռն տալով տկարութեանս մերոյ, և ղմիս Մուրադ պատուական և և զայնտսիկն, որ երախտեք և աշխատեցաւ ունին ի վերայ մեր՝ թէ հոգեւոր, թէ մարմնաւոր, զոր Տէր Աստուած հատուցանէ զփոխարէն յարթալույ/(359թ)թեան երկնից. ամէն:

Արդ, աղանձ ղամենեանս զհանդիպող սուրբ Աւետարանիս, որ կարդալը կամ արինակէք կամ զսուրբ տեղեւական պատկեր[ը]սն տեսանէք և մը-խիթարիք, յիշեցէք ի մարդափալ զԳրիգոր զըստացող սրմին՝ զխոջա Գրիգորն, և զԲնակալսն իւր՝ և ղԱռաքելն և ղՔառորդաման, և ղգնականիցն իւր՝ ղԱնիկիսաթունն, և ղղորդիցն իւր՝ ղՍիմէոնն և ղԳաւորիսն և ղԱւետիսն, և ղհեղևոր ողորցի իւր՝ ղԳաւորն, և ղզոտեբոսն իւր՝ ղՓանդղէն և ղԱնվիւրն, և ղզուրն իւր՝ ղՈղորտոյթանն, և ղամենայն ազինս իւր՝ ղգնեղանիսն և ղհանգուցեալսն, լի սրտի և ղոլոր բերանով Աստուած ողորմի ասացէք, և Տէր Աստուած ձեզ և մեզ ողորմեսցի ըստ մեծի ողորմութեան իւրում և երկնից արթալութեան արժանի արասցէ և անճառելի աստուածային տեսութեան իւրոյ, որ է արհեստ յափտեանս յափտեանից. ամէն: Հայր մեր:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 360ա (1654 թ., ստացողի, գրիչ՝ Աստուածատուր) Արդ, ի վերջին դարոյս... || (360թ) Քանզի առ Տէրն մեր ի սուրբ Աւետարանին. Որ խնդրէ, առնու: Եր դարձեալ առէ. Որ ունիցի աւանդս ի լսելոյ, լուիցէ: Եւ ղայս լուեալ պատուական և իմաստուն, բարեմիտ և հեզահոգի այլն ցանկալի մահապահ Գրիգորն, որ մայկիշմամբ Մաճուրմնեց ապի, և սորայս իսկ վառեալ աստուածային սիրովն, չեմոճեալ սրտի և աներկբայ հաստով և անորոշելի յուսով շաղկապեալ

ընդ միմեանս, ի քաց եղեալ զփառս աշխարհիս՝ հանդերձ շահիւք իւրովք, ըստ բանին Տեառն, որ ասէ. Նման է արքայութիւն երկնից արն վաճառականի, որ խնդրիցէ մարդարիտս զեղեցիկս և այլն: Վասն աստուածային և սուրբ հրամանացն մեծաւ ջանի փափաղէր և ի տարակուսան մտանէր և ցանկայր տենչմամբ այսմ յուստու մարգարտիս՝ աստուածային և անմահական արթալութեան յերկնից հրափրոյիս, անուշահոտ և զմայլեցուցիչ հոգեց յերկնից բուրաստանիս, վասն որոյ խընդրեաց ի|| (361ա) ընկալաւ իսկ և հնաս տենչանաց իւրոց, և ստացաւ զաստուածաշրթունք սուրբ Աւետարանս ի բարի և յարգար վաստակոց իւրոց, և ոչ խնայեաց ի ծախսն, այլ առատ պարգեւօր ստացաւ ըստ բանին. Որ շատ ըսփռէ, քաջամտ ժողովէ: Եւ ընձայեաց ի զուռն Սուրբ Ամենափրկչիս և այլ սրբոցս, յիշատակ հոգեւոր իւրոյ և ծնօղացին, ամենայն արեանառու մերձաւորացն, և ի վաշխումն ամենայն եկեղեցականաց, ընթերցողաց և յողաց, և որ ղողորմիտ առէք. ամէն:

Քանզի սորայս ծրագրութիւն և ղծաղիկ կատարելն է այլ երկրի, զոր յառաջկալոյ գոնալ է: Եւ ղայս յիշատակարան գրեցաւ ի թուարեութեան Հայոց ՌԶ և Գ (1654) ամի, ի մարաքաղաքս Ասպանան, և ի հայրապետութեան Ելմիսիման սուրբ Աթոռոյն տեան Փիլիպոսի հրեշտակարոյս օրն և իարանազգեաց կաթողիկոսի և ի յառաջնորդութեան պանդխտեալ և տառապեալ ազգիս հայոց, որ կամք Ասպանան, տէր Դաւթի արքեպիսկոպոսի և քաղցրուսոյց վարդապետի, Տէր Տէր Աստուած անփորձ պահէ. ամէն: || (361թ) Եւ ի թագաւորութեան Պարսից Փոքր Շահ-Ապասին, զոր բարեգործն Աստուած յամենայն ժամ զօրոտն ի զոյժ շարժեցէ ի վերայ տառապեալ ազգիս քրիստոնէից, և ղհեռն խաղաղութեամբ և արիւթեամբ ընդ երկար ամս պահեցէ. ամէն: Եւ ի ժողովրդապետութեան վտարեալ և պանդխտեալ ազգիս կորովմիտ և արիւթալտ, ամաստուն և հանճարեղ, խնամատար և ցաւակից ամենայն Հայոց, ևս առաւել եկեղեցւոյ և կարգաւորաց և այլոց ամենեցուն, պարոն Յակոբբաւրն, զոր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, արարիչն երկնի և երկրի, ընդ երկայն աւուրբս բարեպաշտութեամբ և խաղաղ կենօք պահեցէ հանդերձ ամենայն ընտանեաց և առհասարակ ամենայն ժողովրդեամբ. ամէն:

Եւ արդ, մեծաւ պաղատանօք և յորդանոս

արտասուօք առ ոտս անկեալ համբուրեմ զգարշապարսօք ձեր, վեհագոյն հայրք և ձորալէք, և քաղցրահընդդ տարտակք՝ մանկունք որբոյդ Սիրունի, յորժամ զմայլիք և յ(362ա) ուրախանայք աստուածաբուհի և անմահարար սուրբ աղբերէս, ընդ վերոյիշեցեալցոցս՝ յիշման արժանի արարէք արժանաւոր աղօթիք զմահդասի Գրիգորն և զծնողսն իւր, հայրն՝ Առաքելն, և մայրն՝ զԹարգմաշէն, և պապն՝ զՓրիքրանն և հանրին՝ Ազիզիանշէն, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն: Եւս առաւել յիշեցէք ի Քրիստոս զմահդասի Գրիգորն և զղբալորն իւր՝ զՍարգիսն... (1 անուան տեղ բաց), և քորն՝ Ուրիսօլբանէն, և սորա որդին՝ Մարկոսն յիշեցէք, Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զմահդասի Գրիգորն և կենակիցն իւր՝ ըզՌէկիխարունն, և որդին իւր՝ զՍիմեոն-խանըն, և զղբատեոսն իւր զՓանտէնէն, Սէվարն և զՄարիտատն, և հանգուցեալ որդիքն՝ Աւետիսն, Մանուկըն, յիշեցէք, Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՍիմեոն-խանն և զկենակիցն իւր՝ Խաթունըն, և զորդիքն իւր՝ ղեռաբոյս և նորաբորոյց Պօղոսն և զՊետրոսն, Մնացեալանն (ալ ձեռողով՝ տողամէշ), զոր բարձրարն Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեցէ և հոգով և մարմնով յ(362բ) ծաղկեցուցէ. ամէն: Նաև զգտեոս իւր՝ Նիխաբիքն, Թարգմաշէն, Ազիզիանշէն, Մարգարիտն յիշեցէք:

—Այս և յարող պարթեալեան լուսանցցում կարմրադիր նշամ՝ շինտ և շյաաշոյ:

Այլ ևս յիշեցէք ի Քրիստոս զՓանտէն և որդիքն իւր՝ զՍարգիսն, Զուհարն, ըզՄէմիւն. յիշեցէք: Եւ ևս յիշեցէք ի Քրիստոս ըզՍէվարն և որդիքն իւր՝ Յակոբքանէն, Կարապետն, Սարգիսն. յիշեցէք: Եւ դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարիտատն և որդիքն իւր՝ Ռափայիլէն, Աստուածամուտն. յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն:

Եւս առաւել յիշեցէք ի Քրիստոս զՊօղոսն և զկենակիցն իւր՝ Միմախարունն և որդին՝ յԱռաքելն, որ է հանգուցեալ ի Տէր, և զղուստրն՝ Բէկզատէն, Գալուստ (2 տող բաց):

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՊետրոսն և զկենակիցն իւր՝ Քաթրիւնէն, և որդին՝ Գրիգորն, և հանգուցեալ որդին՝ Անդրեան, Յարութիւն (4 տող բաց). յիշեցէք: յ(363ա) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՍիմեոն-խանն, և ըզանեքն իւր՝ զԳրիգորն, և զսորա կողակիցն՝ Մարգարիտն, և զորդիքն իւրքն՝ զտէր Կարապետն, Սկըտիլն և զԹարիդովն յիշեցէք: Եւս առաւել աղայեմ յիշել ի Տէր Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ քահանայքն, նախ՝ զտէր

Կարապետն, հանգուցեալն ի Քրիստոս, զտէր Միմաշէն, տէր Բարսեղն, տէր Յովաքէն, տէր Սարգիսն, տէր Մամեակն, տէր Պետրոսն և զտէր Յովանէնէն, զոր բարձրարն Աստուած սիրով և միաբանութեամբ և բարի կենցաղավարութեամբ պահեցէ ընդ երկայն ժամանակս. ամէն:

Եւ արդ, ես՝ մահդասի Գրիգորս, ծնու զսուրբ Աւետարանս ի դուռն Ամենասուրբ Փրկչիս՝ յիշատակ ինձ և իմոցն և ի վայելումն վերոյգրեալ քահանայիցոյ Որ ոք յանդոնեացի դստի անկելոյ կամ ծախեալոյ, ի յազգակեանց և յամենայն արեան միեռնութեամբ, ընդ իմացաւոր իցէ, մասն ընդ ծուղայի և ընդ Արիոսի առեցէ, և եթէ յաշխարհական ընդ խալաֆանիդացն համարեցի, և ինքն նշըղմալ եղիցի յ(363բ)

Ո՛վ դասք լոյսեբրամ քահանայք և աստեղափայլ մանկունքըդ Սիոնի, յորժամ ընթեռնուր զհոգիարուի աստուածաբան վրտակ և դուք հանդիսացեալ մողղմուրդ, յորժամ զմայլիք աստուածաբուհի աղբերէս, ընդ իմ հաւատով իցէ, մասն սրտի և կատարեալ սիրով յիշեցէք ի Քրիստոս յերկնաթիղի աղօթիք ըզմահդասի Գրիգորն և զկենակիցն իւր՝ Ռէկիխարունն և զորդին զՍիմեոն-խանն, և զծնողանհնդդ թոռունքն՝ զՊօղոսն և զՊետրոսն, և զղբատեոսն, ամենայն արեան միեռնութեամբ: Քրիստոս Աստուած իւր առատ ողորմութեամբն փոխարէն վարձս Ռապայտիկ և թիւրապատիկ աստի կենան պարզեցեցէ և յետ աստեանցս՝ իւր սուրբ և քաղցր տեսչին արժանաւորս արասցէ և յերկնից արքայութեանն ընդ սրբոցն դասակից և պսակակից արասցէ հանդերձ նշընցելովք իւրոց. ամէն: Ընդ նոսին և զանարժան Աստուածամուտս, որ զսակաւ բանս ծնեցի, յիշելոյ արժանի արարէք, և դուք յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսն՝ Աստուծոյ մերոյ: յ(364ա)

Քրիստոս Աստուած մեր, որ տէրն է փառաց և տըւող ողորմութեանց, տացէ զիւր առատ ողորմութեամբն աշխարհի՝ խաղաղութիւն, տանց՝ շինութիւն, օղոց և տարերայն՝ դարբնառնութիւն, անձրեաց՝ ըստ ժամանակին առատութիւն, արդեբոց և զետօրեից՝ յորդուութիւն, անդաստանաց՝ արդիւնաւորութիւն, ծառոց՝ պտղաբերութիւն և ամենայն բարեաց՝ լիութիւն, թագաւորաց՝ բարեպաշտութիւն, իշխանաց՝ քաղցրութիւն և միամտութիւն, զօրաց և զօրավարաց՝ քաղութիւն, թշնամեաց՝ հնազանդութիւն, հոգեւոր առաջնորդաց՝ ուղիղ վարդապետութիւն, եկեղեցւոյ՝ հաստատութիւն, քահանայից՝ սէր և միաբանութիւն, սար-

կաւազաց՝ խոնարհութիւն և ուսումնասիրութիւն, ժողովրդաց՝ սրբութեամբ թաղաքավարութիւն, ծերաց՝ իմաստութիւն, տղայաց՝ պահպանութիւն, երիտասարդաց՝ ողբախօռութիւն, կանանց՝ համեստութիւն, հիւանդաց՝ ատղջութիւն, վտանկելոց՝ դիրութիւն, բանտելոց՝ ազատութիւն, պանդխտելոց՝ անդրադարձութիւն, վշտացելոց՝ մխիթարութիւն, և միաբան ժողովրդեանս՝ կենսք և առողջութիւն և միողաց թողութիւն, համօրէն ննջեցելոցն՝ հանգիստ և արթալութիւն, և Քրիստոսի մարդասիրին փա՛ռք, պատիւ և զօհութիւն, որ է արհեսնալ յաւիտեանս, ամէն և շալր մեր:

2. 44ա (1774 թ.) Յիշատակարան սասացոյի սուրբ Աւետարանիս—Փա՛ռք ... որ ետ զայս պարզե՛ն՝ սկիզբն փրկութեանս մերոյ, ճրագ էջմարիտ, աշտանակ լուսատու և դուռն ուղիղ գիտութեան զսուրբ Աւետարանս զայս, ոսկեզօծ և ծաղկազարդ սուրբ պատկերօք տնօրինականօք և խորհրդաւոր կանոնօք՝ կամարաւոր խորանօք, զոր և կարի փափակմամբ ըստացայ ես՝ յետինս ապաշխարողաց Փառակեցի ի Տէր հանգուցեալ Մուրադի զուսուր նոյիսրեքս, ի ձեռամբ եղբոր որդուն իմոյ՝ Զօրուն, որ ստացեալ էր նա ի հալալ արդեանց իւրոց, և ես՝ նուստ կոյս ապաշխարօլ նոյիսրեքս, որ այժմ բնակիմ ի աստուածապահ օրհնեալ քաղաքս Աշտարխան, ի յարկս տան Տօրեղանայր Յովաննէսի որդի Ոսկանին, և վառեալ իմ ի սէր սրբոյ Աւետարանիս, յօծար կամա իմով ետու զայս սուրբ Աւետարանս ի կենդանութեան իմում՝ յիշատակ հօգույ իմոյ ի քրիստոսահիմն և լուսակառօց սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի, ի ձեռն նոյնոյ ծայրագան նուիրակ և ազգիս շալոց, որ ի կողմանս հիւսիսոյ և առաջնորդ սրբազան Յովսէփ աստուածաբան վարդապետին Սանաննեցւոյ, այսու խնդրանօք և պայմանաւ, որ որդան կենդանի իցեմ, մի՛ որ իշխեսցէ առնուլ և տիրիլ, այլ տանիցեն ըզսա ի սուրբ Աթոռն էջմիածին՝ առ մայրն ամենայն եկեղեցեաց, ի յիշատակ հօգույ իմոյ և ծնողաց իմոց, և ազգականաց իմոց՝ կենդանեաց և հանգուցեցելոց, Արդ, ո՛վ սրբազան հայրք հոգևորք, աստուածօսոյց վարդապետք, մարդակենցաղ քահանայք, ուսումնաւոր սարկաւազք և համայնք դասք եկեղեցւոյ, ո՛վ որ հանդիպէք և տեսանէք զսուրբ Աւետարանս կամ ընթերցուք, յիշեցէք զնուստ և յետին պաշտօնեա ապաշխարող նոյիսրեքս, զհայրն իմ՝ Մուրադն և զհայրն իմ՝ Սարաճգովն, եղբայրն իմ՝ Բարսեղն և եղբորակն Մարինսն, հօրեղբայրքն իմ՝ Յո-

վաննէսն և Առաքելն, և նոցին կենակիցք՝ Անքառամ և Հնիփսիմիւն, որք հանգուցեալք են ի Տէր, և Աստուած-ողորմիկ սասացէր: Դարձեալ յիշեցէր Յովաննէսի որդի պարոն Ոսկան և կողակիցն իւր՝ Նիքոսիմայն և որդին՝ Յովաննէսն, և Բարսեղի որդի պարոն Զօրին, և յերկար կեանս խնդրեցէ յիշողացդ և յիշեցելոցն: Տէր Աստուած աստ և ի հանդերձեմում ողորմեսցի ըստ մեծի ողորմութեան իւրում, որում փա՛ռք յաւիտեանս, ամէն: Գրեցաւ յիշատակարանս ի թաղաքն Աշտարխան, յամի Տեառն ՌէժձԴ (1774), Դեկտեմբերի օր և շալոց թուին ՌՄԻԳ (1774), ընդ հովանեա Սուրբ Աստուածածնին: Գրիլ Յաւուրթին Զուլպայեցի յիշեցէր:

3. 1ա (1810 թ., շրագիր) Յիշատակ է զայս ոսկեզօծ և խորհրդաւոր տնօրինական պատկերօք նկարեալ և մաքուր ձեռամբ[ը] յօրինեալ ի մաքաղաթի սուրբ Աւետարանս՝ լուսաւորեալ հոգի աղայ Մկրտում Գալստեանին Զուլպայեցւոյ և պողակցուն՝ քարեպաշտուհի Նաշիսուն խանըմին, և որդւոյցն՝ աղայ Գալուստին, աղայ Դրիգորին, և զստեբացն՝ պատուելուհի Անա խանըմին և պատուելուհի Կատարինէին, որք ամենաբերնետնող կամա ետուն ի գերագահ և երկնաճանգետ Աթոռոյն Սրբոյ էջմիածին, ձեռամբ յերկցս նուանալ և կայսերապսակ հայրապետին տեսուն տեսուն Նիքիմայր սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն շալոց, ի յիշատակ մշտնջենաւոր յիշման հօգուց համայն արիւնառու ննջեցելոցն իւրեանց: Նաև ընդ սմին տուաք ևս մին արծաթապատ և ոսկեզօծ փոքրիկ Աւետարան, որ նա ևս նկարեալ է ի

ՄԱՐԻ ՌԻՅԱԿԱՆԻ. ՄԱՐԻ ՌԻՅԱԿԱՆԻ
ԵՆՈՒՐԻՆ. ՄԱՐԻ ՌԻՅԱԿԱՆԻ
ԲԱՐՍԵՂԻ. ՄԱՐԻ ՌԻՅԱԿԱՆԻ

ընտանիքի մասնակցի և մարտի ձեռնարկի յորիկնալ: Գրեցաւ զայս յիշատակարանս յամի փրկչին

1810 և թուին Հայոց ՌՄԾԲ (1810), ի յԱմար- խան:

199

ՄԱՍՈՒՆԻ ՀՆՈՅ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Դրագարի, Վանկունի

91—1271

Գրիգ, ՍՅԱՅՈՂ՝ Կոստանդնուպոլիսի Գրիգոր Բեյ, Անտիպոլիսի (զիլազորդ): ԿԱՅՄՈՂ՝ Առաքել Հնգորեղիսցի: ԹԻԲԹ 433—1 (րաթիւ՝ 8): ՊԲԱՎ՝ 26 (Ա—Պ) X 16 (Ա—Գ 12, Զ—Ղ, Մ—Շ, Պ 20): ՆիթԹ՝ մագաղաբ: ՄԵՆՍԻԹԻԹԻՆ՝ 27,8 X 19: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկրին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նույն՝ 27ա): ՅՈՂ՝ 28: ԿԱՅՄ՝ դրամագործ քաջ-լազա- նակազուն կաթի՝ ղոնակով, միջուկը՝ առաքելական, աստուծո՝ դրամագործ քաջ, լուսանցեղիկներ՝ կարմիր: ՄԱՐԱՆԿԱՐԱՆԻԹԻՆ՝ Կիսա խառն 1ա, 30ա, 108ա, 169բ, 229բ, 388բ, 417բ: ժապաւազաբ 23ա, 57բ, 67ա, 116ա, 182ա, 137բ, 147ա, 162ա, 806ա, 864ա: Լուսանցազաբ քաջապետ, կենդանակամ, ճարտա- րապետական, զրուխ (76բ): Զաբ քաջ քիւր՝ բոսագիր, մար- դագիր: Գոյն և Ե՝ կարմիր: ՎԱՅՄ՝ քառասուն: Տեղ-տեղ զննակներ: 265, 288 մա- ւամբ զառաքելական: Կազմի կաթիլ լուսանալիքինց զոնակներսուսուս:

ԲՈՎԱՆԻ ԿԱՆՈՒԹԻՆ

1. Յոթ-Գրք 1ա—29բ:
2. Սաղմոսի—Գրք 30ա—107բ (չիք ռեցիտ)
3. Առաքել—Գրք 108ա—37ա:
4. Ժողովուրդ—Գրք 137բ—46բ:
5. Գրք իրգոց—Գրք 147ա—52ա (ունի՝ ռեցի- տացիա):
6. Իմաստութիւն—Գրք 152ա—69ա:
7. Նսայի—Մրգ. 169բ—229ա:
8. Ներմիտ—Մրգ. 229բ—94բ:
9. Բարութ—Քրք 294բ—9բ:
10. Ողբի Ներմիտ—Ողբ 299բ—305ա:
11. Եղեկիւն—Մրգ. 305ա—64ա:
12. Դանիւլ—Մրգ. 364ա—88բ:
13. Ովսէլ—Մրգ. 388բ—96բ:
14. Ամովս—Մրգ. 396բ—403ա:
15. Միքիւն—Մրգ. 403ա—7բ:
16. Յովել—Մրգ. 407բ—10բ:
17. Արդիւ—Մրգ. 410բ—1բ:
18. Յովնան—Մրգ. 411բ—3բ:
19. Նաուս—Մրգ. 413բ—5ա:
20. Ամբարկոս—Մրգ. 405ա—7բ:
21. Սեփոնիա—Մրգ. 417բ—20ա:
22. Անգլոս—Մրգ. 420ա—1բ:

23. Զաւարիա—Մրգ. 421բ—30բ:

24. Մաղաքիա—Մրգ. 430բ—3բ:

Մանրամասն տե՛ս № 187:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

107բ (Կոստանդնուպոլիսի) Զայս աստուածա- շունը մասնանս, զոր սկիզբն արարեալ իմոյ ձե- ոյն՝ Կոստանդնապոլսաւոր բանի, եթէ ի յանկ ելեալ արարեսցի, զկնի մահուան իմոյ տաց զսա ի ժառանգութիւն մարին Աստուծոյ՝ ի յԱւագ Մի- ճին: Եթե կամի Աստուած, ուր և հասանէ վախ- ճան կենաց իմոց, անոր առաքելոց, զի իմ մա- ռանգաւոր Սուրբ Աստուածածինն է, ու որ զայս գիրքս հանէ և կողոպտէ զՍուրբ Աստուածածինն յետ իմ մահուան, հանցէ և զնա Քրիստոս յիւր արքայութենէն, քանզի սեղան ա[ն]կողոպտու է, և ժառանգաւոր սորա, զոր վերագոյն յիշեցաք՝ աւստիս և դատախազ նմա ի համագումար առեան հանդիսին: Վասն որոյ ընծայեմ զսա ի յԱւագ Միճնոյ Սուրբ Աստուածածինն ի յիշատակ ինձ և հարւել իմոյ՝ Մանուէլ երիցու, զի յիւր մահուան արն ինձ լու ի լու յայն սուրբ տաճարին Աս- տուածամարն ընծայեց և նուիրեաց զիս, և ինքն հասն է թաղեալ ի դամբարանի, վասն որոյ անշարժ մնացէ ի նմա եղբաւ: Ոչ ասեմ զտիւ և զդիշեր կալ մնալ ի նմա, զի այս անհարա է, ալ զի մի՛ որ իբր զիւր ստացուած առեալ զնացէ ուր և կամի, զի զայս ես միայն կարեմ ստեղծ յիմ կենդանութեան: Ոչ որ իշխեսցէ անցանել և ար- համարհել զհաստատուն տիպ տարիս ի մարդ- կանէ. ոչ թագաւոր, ոչ իշխան, ոչ եպիսկոպոս և ոչ հայր վանաց, ոչ մեծ և ոչ փոքր, ոչ եկեղե- ցական և ոչ աշխարհական, զի մի՛ հպարտացեալ ի դատաստան սատանայի անկցի և զվերնագոյն անէծս առցէ: Եւ այս վերոյգրեալս հաստատուն է կամարն Աստուծոյ, և վասն առաւել զհաստատու- թեան՝ իմով ձեռամբս գծագրեցի:

169ա Եւ արդ, լիւր պաշտպան և վերակացու, Յիսուս, հոգւոյ և մարմնոյ իմ ... զի մնացն անշիւք յիշատակ ինձ ի յեկեղեցւոյ Աւագ Միճնոյ Աստուածածինն և Սուրբ Փրկչին:

299ր Վասն որոյ աղայնմ դրարեմար և զամենողորմո Յիսուս, փրկեա՛ր ... և նորոգեան նորոգ կենդանութեամբ ի համարէն յարութեանն:

305ա Բարեխաւսութեամբ և աղաթիւք սուրբ մարգարէին Երեմիայի և ամենալոյնեալ Տիրամարն, որոյ զգիրքս շնորհեցի Ասագ Միլեոն եկեղեցւոյն, մի՛ յիշե՛ր զեղա իմ և մի՛ բարկանար իսպառ, զի գինք արեան քո եմ, և դարձոյ զսըրտմըտութիւնս քո յինչն:

433բ Արհնութիւն... Ի թուականութեանս Հայոց եւթն հարիւր և քսանն (1271), ի հայրապետութեան տեառն Յակովբա՛ Հայոց կաթողիկոսի, ի թագաւորութեան շէքմա Հայոց թագաւորի, կամալն Աստուծոյ փափագեցի բազմավրէպս Կաստանդղի պիտակ անուամբ սպասաւոր բանին, ստանալ դաստաւածաբան մարգարէիցս տառս, և շնորհի Տեառն, ծախիւք իսկ և ձեռամբ իմով գրեալ աւարտեցաւ ի հուշակաւոր ուխտս Դազաւրի և յանապատս Վանկուլեմ, ընդ հովանեաւ ամենալոյնեալ Սուրբ Տիրամարն, ի վայելումն մանկանց եկեղեցոյ և յիշատակ բարեաց առաջի Աստուծոյ ստացողի և գրողի սորա Կաստանդեա, և ծնաւաց և հարազատաց իմոց ըստ մարմնի և ի Քրիստոս Արդ, աղայնմք Աստուծով զբրիստոսասէր պաշտաւնեայեղ սրբոյ եկեղեցոյ, որք պատահիք այսմ գրո՛ւնթերքմամբ կամ արիւնակելով, համարձակ լեւորուք:

Զի բազում աշխատութեամբ ուղղեցի Եւ որ ինչ ի սմա ըստ մտի թուեցի, Գոհութիւն Տեառն մատուցի, Եւ եթէ սխալ ինչ հանդիպեցի, Զիշմամբ ըստ իս ներելով թողցի, Զի ոչ ծովութեամբ անփոյթ արարի, Այլ մեծաւ ջանիւ այդոյափ կարացի:

Վասն որո բարեմիտ կամալք յիշեցիք զմեզ և զծնաւալս և զհարազատս մեր աղաթիւք յառատ ողորմութիւնն Աստուծոյ և յանձախելի սուրբ և անմահ պատարագն, զի արժանացուցի թողութեան մեղաց և արքայութեանն երկնից ի փառս բարեբարին Աստուծոյ, որ է արհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

Ո՛հ, մեղաւք դատապարտեալ կազմաւ սորա զԱռաքել շնազընդեցն և զծնաւալս և զհարազատս և զուսուցիչս իմ՝ հանգուցեալսն ի Քրիստոս, աղայնմ յիշել ի Տէր: Այլ և զԳրիգոր նորենձա քահանա, որ ծաղկազարդեաց զսա, և ընտիր գրչաւորն զԱնախիս, որ զխաղրեաց զսա, յիշեցիք

աղաթիւք ի Քրիստոս, որ է արհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ԳԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳԱՅԻ

1. 29բ ի թվականիս Հայոց Ռ և ՄԵ (1606) ես՝ Ճանաղէց տէր Առաքել եպիսկոպոսս, վարի և աթոռակալ սուրբ լԱթոռոյն չէլմիածնայ, առայ լտէր Սաճակ արի և քաջ սուրբ վարդապետն քունա Մաշտոց մի փարթամ և լիակա[տա]ր՝ Զննաղորութիւն ի ներս, այլ և ժԸ հազար դահեկան նաղտ, և տվի զգիրքս [3] ովքայ ի ձեռն տէր Սաճակ րաբունապետին, Թէ ոչք ի մարդկանէ ի յետ իմոյ, թէ կարգաւոր և աշխարհական այլ և այլ անէ կամ տաժու անայ՝ անկարգ է և եզ[ով]նալ եղցիցի Գժ և ԺԸ (318) հայրապետացն և նալաթ ամենայն ազգաց. ամէն:

Ես՝ տէր Սաճակ վարդապետս, տվի ժԸ (18000) դահեկան նաղտ դրամ Ա քունայ Մաշտոց պարոնտէր Առաքելին և առայ զգիրքս, յիշատակ ինձ և ծնաւաց իմոց, հարն իմ՝ Սալլաքնին և մարն իմոյ՝ Փարիխանին:

137ա Աստուած ողորմի Սաճակ վարդապետին և եղբարց իւր, որ փոխեցան առ Քրիստոս՝ զտէր Դաւիթ քահանայն, զԱկորն և զՆերսէսն, և զմնացեալ եղբարքս՝ Վարդանն, Սարգիսն:

388բ Զվերբին ըստացող Աստուածաշունչ սուրբ գիրքս նսաստ տէր Սահակ վարդապետ առայ զնաք, յիշատակ իմ և եղբարց իմոց՝ պարոն Վարդան եպիսկոպոսին և աւագ եղբարն իմ՝ Սարգիսն, Յակորն, Ներսէսն, և եղբա[ւ]րորդոցն մերոց. ամէն:

2. 1ա Գիրքս սեփական Սուրբ Էլմիածնայ է, որ ի թվին ՌժԻԴ (1675) նորոգ կազմեցաւ հոգեբարձութեամբ Յոնան վարդապետի Մեղրեցեայ: 364ա (Եղծուած) Սուրբ Էլմիածնայ է այս սուրբ գիրքս Գրեցաւ ի թվին ՌժԻԴ (1675) ||| Կեօղորշով՝ 1ա, 133բ, 147բ, 417բ Գիրքս Սուրբ Էլմիածնայ է:

արծուի. Լաւազը լուկոս
բունու նաւաւու դարբարի
յն - իրաւաւնեւորս միտն
յ և Էլմիածնայ. անոր կաւ և
խնկոյն կեղաւորս ի ձեռն

200

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ ՈՒ Ն Չ

Խոր Զուպա

ՌՃԲ-ՌՃԷ-1653-1658

Գրիգ' Յովանէս դպիւր: ՍՍԱՅՈՂ' Գրեհ. Անեպի:
ԹԵՐԹ' 611+1 (կրկ. 388). չբնաւած' 5ր-7ա, 120ր,
355աք, 397աք, 460ա, 481ր-3ա: ՊՐԱԿ' Ա-ԾԳՄ 12 (Ա 6,
Թ 8, Ե րաիւք, Կ 14, Ծ 7): Նիւթ' մագաղաք: ՄԵՄՈՒ-
թիւն' 26,6X20,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ' երկօն (1ա-568ր), հոա-
սիւն (568ա-611ր): ԳրիՐ' բոլորգիր (նմուշ' 10ա): ՏՈՂ' 48:
ԱՍՊՄ' դրոյմագաղղ շագանակագոյն կայի' ղոնակիվ,
Ա փեղկին' հայկերէն, Բ փեղկին' Աստուածածին և յիշատակ-
ագրութիւն, Սիւրկը' տախտակ, աստաղդ' արեւմաքիւ
ծաղկաճիւս մետաքեայ բանաւով, լուսանցակողերը' կար-
սիւր: ՊԱՆՊԱՆԱԿ' սկզբում 1 քնոր մագաղաք:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ-Վնգորշալ արարչագործութիւն'
7ր, 7աքի՝ 308ր, Ի լուսանց-Ծառի՝ 387ա, Ուսէ՛ 387ր,
Ամսվա՝ 390ր, Միւրի՛ 392ր, Յազ՛ 384ր, Արդիւ՛ 385ր,
Նաւում՛ 385ր, Ամրակում՛ 384ր, Սովոհիւն՛ 398ր, Անգէտա՛
400ր, Զաւարիւն՛ 401ր, Նրեմիա՛ 407ա: Մաքրեա (հրեշտակի
նկտ)՝ 459ր, Մարկոս՛ 472ր, Ղուկաս՛ 483ա, Յովանէ՛ն՝
485ր: Զայտեւութիւն Յովանէնու- Վորիք մաքրոյ ի մէ
Խորեհրապարանցն 559ա, Էսթր եկեղեցին 560ա, Էսթրա...
յերկիւնն 560ր, Էսթր զառն գլխի ի կնեհացն 561ա. Էռեշտակն,
որ ունէին փաղը, պատարասեցին զիմեանս տո ի հարկա-
նէյ 561ր, Էսթրոյ մը անկանէր յերկնցն 562ա, Էռեշտակ...
իլանէր յերկնց... ի ձեռին իւրում գրեցի մը քոցնայ՝
562ր, Էսին մը արկեալ գիրս գործեցանք 563ա, Էսլյ
զազան... Էսնէր յերկէր և ունէր Լաշիւր Բ 563ր, Էսնէր
տապին հրեշտակն և Էնէր զսկառակ իւր յերկնց՝ 564ր,
Էսին մը զի նստէր ի վերայ կարմիր զազանէ 565ա, Էսնա
ձի ապրտակաւոր հեծնայ՝ 566ա, Էռեշտակ... իլանէր յերկ-
նէյ և ունէր զփականե ղոճոխաց 566ր, Էսթրադեմ սուրբ
զնորն Նրուսեղովն 567ա: Կ ի ս ա խ ա ռ ա ճ' 8ա, 121ա,
309ա, 338ա, 398ա, 460ա, 473ա, 484ա, 498ա, 506ր, 518ա,
530ր: Զ ա կ ա տ ա զ ա ղ' գրեւի բոլոր գրէրի սկզբում:
Լ ա ս ա ճ ց ա զ ա ղ' քառակն, կնեղանակն: Զ ա ղ ա ղ ա-
ղ ի թ' բողմագիր, հանգուցադիր, կնեղանագիր, մաքրագիր:
Դ ա յ ճ ե ռ-կայիքն նկարներ և 8ա, 309ա, 460ա, 473ա,
484ա, 498ա կիսախորանները՝ կարմիր, կապոյտ, կանաչ,
շագանակի, վարդագոյն, սպիկ, մնացեալը՝ միաբոյն կարմիր:
ՎԻՃԱԿ' քառաբար: Կազմը Բ փեղկի կային կնեռուած,
դրակը 2 տեղից ձակուած, աստաղը մշտնուած, փակակներն
բլեւած:

Ր Ո Վ Ա Ն Ի Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1. Մեռնդի-Նխ. 3ր-4ա, Գլ. 4ա-5ա;
Գրք 8ա-27ր (1ա-3ր ուն' Բ, § 1-3);
2. Ելի-Նխ. 27ր, Գլ. 27ր-9ր, Գրք 29ր-46ր;
3. Ղեւտական-Նխ. 46ր, Գլ. 46ր-8ա, Գրք
48ա-60ա;
4. Թիւք-Նխ. 60ա, Գլ. 60ր-1ա, Գրք 61ր
-78ր;

5. Բ. Օրէնք-Նխ. 78ր, Գլ. 78ր-9ր, Գրք
79ր-94ր;

6. Զեսու-Նխ. 94ր, Գլ. 94ր-5ա, Գրք 95ր
-106ա;

7. Դատաւար-Նխ. 106ա, Գլ. 106ա, Եւ այս
են դատաւարք 106ր, Գրք 106ր-17ա;

8. Հուր-Նխ. 117ա, Գրք 117ա-8ր;

9. Թագ. Ա-Ցոյր. (սվասես) 118ր-9ա, Նխ.
(սկիզբիցն) 119ա, Գլ. 119ա-20ա, Գրք 121ա-
35ա;

10. Թագ. Բ-Գլ. 135ա, Գրք 136ա-47ա;

11. Թագ. Գ-Գլ. 147ա, Գրք 147ր-61ա;

12. Թագ. Դ-Գլ. 161ա-2ա, Գրք 162ա-74ա;

13. Մնաց. Ա-Նխ. 174ա, Գլ. 174ր-5ա;
Գրք 175ա-86ր;

14. Մնաց. Բ-Գլ. 186ր-7ր, Գրք 187ր-
201ր;

15. Սգր Ա-Նխ. 201ր-2ա, Գլ. 202ա, Գրք
202ա-8ա;

16. Սգր Բ-Հանգամանք 209ա, Գրք 209ր
-13ր;

17. Սգր Գ-Գրք 213ր-33ր (տե՛ս № 351,
Ա, § 17);

18. Նեմի-Նխ. 223ր-4ա, Գլ. 224ա, Գրք
224ա-9ր;

19. Նսքեր-Նխ. 229ր-30ա, Գրք 230ա-4ր;

20. Յուդիթ-Նխ. 234ր-5ա, Գրք 235ա-41ր;

21. Տովիթ-Նխ. 241ր-2ա, Գրք 242ա-6ա;

22. Մակար. Ա-Նխ. 246ա, Գլ. 246ր-7ր;
Գրք 247ր-63ա;

23. Մակար. Բ-Նխ. 263ա, Գլ. 263ր-4ա;
Գրք 264ա-76ա;

24. Մակար. Գ-Նխ. 276ա, Գլ. 276ա, Գրք
276ա-81ր;

25. Զոք-Նխ. 281ր-2ա, Նխ. (Աղիկառնացի)
282ա, Գրք 282ր-93ա;

26. Կտակ ԹՐ Եանապետացն-293ր-307ա
(տե՛ս № 351, Ա, § 25. ա/293ր-4ր, բ/294ր-5ա,
գ/295ա-7ր, դ/297ր-9ր, ե/299ր-300ա, զ/300ա
-1ա, է/301ա, բ/301ր-3ա, ք/303ա, ժ/303ր-
4ր, լ/304ր-6ա, ժր/306ա-7ա);

27. Մաղմախ-Նխ. (Եպիփան) 307ա-8ա;
Գրք 309ա-34ա (ու՛նի՛ «Փոքր էի»);

28. Առակի—նխ. 334ա; Կլ. 334աբ, Գրք 336ա—45բ;

29. Ժողովող—նխ. 345բ—6ա; Գլ. 346ա—7ա; Գրք 347ա—50ա;

30. Նրգ Նրգոց—Գրք 350բ—2ա (ունի՝ ռի-տացիք);

31. Խմաստոսիւն—նխ. 352ա; Գլ. 352բ, Գրք 352բ—8բ;

32. Սիրաբ—Գրք 358բ—66ա;

33. Նսայի—նխ. 366ա; Գլ. 366ա—7ա; Մրգ. 567ա—87ա;

34. Ովսէէ—նխ. 387ա; Գլ. 387աբ, Մրգ. 387բ—90ա;

35. Ամռակ—Գլ. 390աբ; Մրգ. 390բ—2բ;

36. Միքիէ—Գլ. 392բ, Մրգ. 392բ—4բ;

37. Զովէլ—Մաճ 394բ, Գլ. 394բ; Մրգ. 394բ—5բ;

38. Արդիւն—Մաճ 395բ, Գլ. 395բ, Մրգ. 395բ—6ա;

39. Զովնան—Մաճ 396ա; Գլ. 396աբ, Մրգ. 398աբ;

40. Նաւում—Մաճ 398բ, Գլ. 398բ, Մրգ. 398բ—դ;

41. Ամբակում—Մաճ 398դ, Գլ. 398դ, Մրգ. 398դ—9բ;

42. Սոփոնիա—Մաճ 399բ, Գլ. 399բ, Մրգ. 399բ—400բ;

43. Անգէոս—Մաճ 400բ, Գլ. 400բ, Մրգ. 400բ—1բ;

44. Զաւարիա—Գլ. 401աբ, Մրգ. 401բ—4բ;

45. Մաղափիա—Մաճ 404բ, Գլ. 404բ—5ա; Մրգ. 405ա—7ա;

46. Նեմիա—Մրգ. 407ա—27բ;

47. Բարուի—Թղթ 427բ—9ա;

48. Ողբի Նեմիայ—Ողթթ 429ա—30բ;

49. Դանիէլ—նխ. 430բ—1ա; Գլ. 431ա; Մրգ. 431բ—9ա; Մաճ 439ա;

Մաճ 439ա § 37—43, 45, 40, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

55. Ինքնի Առաքելոց—8. 504բ, 3ռք. (սիրքս) 504բ—5բ, Կիր 505բ, Գլ. 505բ—6բ, Հիթրց. ԺՂ 506բ, Գրք 506բ—17բ;

56. Թղթ Զաւարայ—3ռք. 517բ, Գլ. 518ա; Թղթ 518ա—9բ;

57. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 519բ, Թղթ 519բ—21ա;

58. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 521ա; Թղթ 521ա—2ա;

59. Թղթ Զովնանու Ա—Գլ. 522ա; Թղթ 522ա—3ա;

60. Թղթ Զովնանու Բ—Գլ. 523ա; Թղթ 523բ;

61. Թղթ Զովնանու Գ—Գլ. 523բ; Թղթ 523բ;

62. Թղթ Զուլայի—Գլ. 523բ—4ա; Թղթ 524ա;

63. Աղբու Նաւայի—524բ;

—ԺԻ Թղթ Թողոսի—8ռք. 524բ—6ա; Վկ. 526աբ; Բովանդ. ընկերց. և Վկթնց 526բ—30ա;

8. 530ա;

64. Առ Հոսմայեցիս—Գլ. 530աբ, Թղթ 530բ—5ա;

65. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 535ա; Թղթ 535ա—9բ;

66. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 539բ, Թղթ 539բ—42բ;

67. Առ Կորնթացիս Գ—Կորնթացից 542բ; Պողոսի 542բ—3բ;

68. Առ Գաղատացիս—Գլ. 543բ, Թղթ 543բ—5ա;

69. Առ Նիսիսացիս—Գլ. 545ա; Թղթ 545ա—6բ;

70. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 546բ, Թղթ 546բ—7բ;

71. Առ Կողոսացիս—Գլ. 547բ, Թղթ 548ա—9ա;

72. Առ Թեսալոնիկեցիս Ա—Գլ. 549ա; Թղթ 549ա—50ա;

73. Առ Թեսալոնիկեցիս Բ—Գլ. 550ա; Թղթ 550աբ;

74. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 550բ—1ա; Թղթ 551ա—4բ;

75. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 554բ—5ա; Թղթ 555ա—6ա;

76. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 556ա; Թղթ 556բ—7բ;

77. Առ Տիտոս—Գլ. 557բ, Թղթ 557բ—8ա;

78. Առ Փիլիմոն—Գլ. 558ա; Թղթ 558ա;

—Վերագիր, Թիւաղութ, Նաւարկութ, — 558աբ (տե՛ս Մ 351, 551բ);

79. Զայտոնութ. Զովնանու—Գլ. 558բ, Գրք 559ա—68ա;

80. Հանգիստ Զովանեմու—568ա—9ա:

Բ. 1. 1ա—2ա [Ղազարայ Բաբերդացայ Զառաբանութիւն Աստուածաշունչ սուրբ մատենին] —Շնորհիւ Տեսան սկսայ...

2. 2ա Գրիգորի եռամսթի՝ որ այսպէս շարահիսնալ է գէին և զտա Կտակարանս—Որքա՞ն են և ո՞րք գիրք սուրբք...

3. 2բ—3բ Վանական վարդապետին [Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանացն]—Երկինք՝ եկեղեցի...

4. 571բ—610ա [Ղազարայ Բաբերդացայ] Զանկ է վերայ այբուբենից ըստ հայկական քուռոց—Աբէլի բանք... (տե՛ս № 351, Բ, ց Ե. ա/ 571բ—88բ; Բ/588բ; Գ/588բ—610ա):

Մանրամաս տե՛ս № 187, 351:

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԵԱԹԻՔԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

61ա Յիշնաչիք է Քրիստոս զպարոն Անեռի՛ն, և Հարազատ որդիքն իր՝ պարոն Արամայն և զՊողոսյանն, և դուք յիշողացն Հանդիպիցիք: Զմեղաւոր և անպիտան զՅովանէս դպիրս՝ զծրոզ սորա, յիշնաչիք է Քրիստոս Յիսուս ի Տէր (Նման՝ 95ա, 293ա, 307ա, 350ա, 401բ, 458բ):

120ա Զովանէս գրիչս յիշնաչիք առ Տէր Յիսուս (Նման՝ 311բ, 330բ, 472ա):

224ա Ո՛վ ընթերցողդ սուրբ Աստուածաշնչիս, յիշնաչիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զպարոն Անեռի՛ն և զկողակից՝ Նղիսաբեթն: Զմեղաւոր և անպիտան գրիչս՝ զՅովանէս դպիր, յիշնաչիք է Քրիստոս Թվին ՌՃԲ (1653):

282ա Յիշնեցէք ի Քրիստոս, ո՞վ ողորմած մարդք Աստուծոյ, և դիս՝ անարժան Զովանէս գրիչս Թվին ՌՃԲ (1653): (Նման՝ 308ա, 314բ):

372բ Մեղաւոր [և] անարժան Զովանէս գրիչս [յիշնեցէք, և դուք] յիշեալ յիշիք ի Քրիստոս ՌՃԳ (1654):

394բ Յիշատակ է սուրբ գիրքս պարոն Անեռի՛ն և դստերացն իւրոց՝ Նանքաշանին և Մէլեզանին, և Աստուած ձեզ ողորմեսցի: Նստոր մատենիս զածանցողն յալլուստ՝ զՅովանէս գրիչս, յիշնաչիք է Տէր Քրիստոս:

431ա Դարձեալ յիշնեցէք ի Քրիստոս զպարոն Անեռի՛ն և զծնողոն իր՝ զԴանդուցեանս առ Քրիստոս՝ Հեզաճողի Զի՛ք Պետրոսն, և մայրն իր՝ Մէլեռաթիկն յիշնեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն (Նման՝ 440ա):

453բ Զստացող սուրբ մատենիս՝ զպարոն

Անեռի՛ն և զկողակիցն իր՝ զՆղիսաբեթն. ամէն: 506բ Զստացող սուրբ մատենիս՝ գրաբնույշտ պարոն Անեռի՛ն և զծնողոն իր Զի՛ք Պետրոսն և զՄէլեռաթիկն. ամէն: Թվին ՌՃԲ (1653):

518ա Յիշնեցէք ի Քրիստոս դուք Ստեփանոսն և զտէր Զալորն՝ սրբազրոյդ սուրբ մատենիս, և դուք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոս:

519բ Յիշնեցէք ի Քրիստոս զպարոն Անեռի՛ն և զորդիքն իր՝ զպարոն Աղամայն և զՊողոս- [շանն], և զԴանդուցեան ծնողքն իր՝ զպարոն Պետրոսն և ... (2 տող ազատ) և դիս՝ անարժան Զովանէս գրիչս:

545ա Որ կապեցար ի Պաղեստին, Արձակեցար ի Հոռմ կրկին, Լեր բարեխօս դու Զովանէսին՝ Գծողի տառիս ըստ իր կարին, Այլն ծնողաց իւր և զարմին, Եւ որ ասէ, Թէ՛ եղիցին, Հայր մեր:

610ա [Փ]ա՛ր... Աստանոր Հոգւոյն Սրբոյ շնորհիւն կատարեցաւ Հոգեակեցոյց և ցանկալի դրախտս, որ կոչի Աստուածաշունչ... քանզի սա պարունակեալ ունի առ ինքն զամենայն Հին և Նոր Կտակարանքն... (Թուարկում են Աստուածաշնչի գրքերը): Եւ այս է ՀՐ փերթ դիբքս, զոր ընդունեն վարդապետք եկեղեցի Աստուծոյ:

Սովորութիւն է աստուածային արանց միշտ և հանապազ խոկալ զաստուածային պատմիրաւնս... Նախ՝ վասն յուսոյ յախտեանական... (610բ) ... Երկուտասաներորդ՝ վասն ի նախանձ և ի փափազ շարժելոյ զայլս ճշմարիտ արդեանց և ի բարի գործոց, որպէս ասէ Պողոս. Նախանձաւոր յերուք շնորհացն, որ լաւ են Ըստ այսմ պայմանի ամենազգովնի, երջանիկ, ընտրեալ, հեղ և խոնարհ, օրինավորձ ընդդէմ հերձուածողի, բողոս անգամ մարտեաւ անարձակութեամբ ըստ նոցա մոլորութեանն, դարձեալ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն եղև ջատագով ընդդէմ ուրացողաց, զոր չէ հնար ի գիրս արկանի, յաղթեաց և ասլշեցոյց դիմոս նոցա շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն, որ և Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, որ վասն մեր մարմնացաւ, պահեսցէ՛ յիշեն անփորձ և անասան հոգւով և մարմնով՝ մինչև ի խորին ծերութեանն. ամէն:

Դարձեալ յիշնեցէք ի Քրիստոս զհեզաճողի և խոնարհ սրտի պարոն Անեռի՛ն, և ցանկացեալ յայսմ աստուածային և փարթած գանձուցս, և չեմքեռանգ սիրով և փափաքանք եկեալ ի խնդիր պատուական մարգարտիս և ամենալի սուրբ ա-

զանայս, և բուտացաւ զսա յարդար վաստակաց իւրոց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ըստնպաշտ ձեռնաց իւրոց, հօրն իւրոյ՝ Զիւր Պետրոսին, որ Հանդուցեալ է առ Քրիստոս, և մօրն՝ համեղ և հարկեալ, բարեպաշտ և ուղղափառ, նման իւղարերից կանանցն, Մէրտատիկին, որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, և եղբօրն՝ Վասիլին, զեռաբուն և մանուկ, որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, զոր Տէր Աստուած ընդ սուրբս զասնցէ, և հանգուցեալ զբոլորն իւր՝ Ոսկիտատիկին։ Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Անտիկն և զղողակիցն իւր՝ հեղահոգի և ողորմած Նիքաեքսըն, և հարգաւատ որդիքն իւր՝ պարոն Աղամալն և շնորհալից և բորախտան Պօղոսաւն, և նորատունի զստեբքն իւր՝ Նամալանն և զՄէլչանն, զոր Տէր Աստուած անկործան և անսասան պահեցէ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս պարոն Անտիկն և ծնողսն իւր՝ Զիւր Պետրոսն և Մէրտատիկին, և զորդիսն իւր՝ պարոն Աղամալն, Պօղոսաւն։ [Դ]արձեալ Անտիկին աղօթքս այս ի, որ ամենայն ժամ ընդ բերանս իւր ունի. Բարեխօսութեամբ... սուրբ Աստուածածնին... և սրբոյն Յակոբայ Մօքեայ հայրապետին և ի [611ա] Անտոնին... աղօթիւք սրբոցս յիշեցէք ի Քրիստոս. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Անտիկն և ծնողսն իւր՝ Զիւր Պետրոսն, որ հանգուցեալ առ Քրիստոս, և զպապն իւր՝ Երվէլին, և զՊետրոսին պապն՝ աղա Խանդակին։ [Դ]արձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս պարոն Անտիկն և զհանգուցեալ եղբայրն իւր՝ զՎասիլն, և զի առ Քրիստոս հանգուցեալ քոյրն իմ՝ Ոսկեհատիկն և զորդիքն իւր՝ պարոն Ոսկանն, Յովանէսն, Խաչատուրն. յիշեցէք և Աստուած լողորմիկ՝ ասացէք, և Աստուած ձեզ և մեզ ողորմեսցի միսանդամ զալըստանն իւրոյ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս պարոն Անտիկն և զսրտով սիրեցեալ մուսահիպն իւր՝ տէր Անդրէասն. պահեցէ Տէր Քրիստոս ամենայն շաբթ. ամէն.

[Ե], արդ, ես՝ անաթան և մեղօք լցեալ և որոշեալ ամենայն մասանց բարեաց՝ Յովանէսն, որ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն հանգ ելեալ աւարտեցի զսուրբ Աստուածաշունչն ի թվարկութեանս Հայոց ՌՃԷ (1658)-ումն. Բայց զրեցաւ զսուրբ զիւրս ի քաղաք Ասպաճան, ի գիւղաքաղաքս Զուլայ.

ընդ հովանեալս ի զուսն... (տեղը՝ բաց) և ի հայրապետութեան մերոյ՝ սեռան Յակոբայ սրբազան և ճշնաւորական վարդապետի, որ է ինքն բնիկ Զուլայցի, և ի վերայ տեսութեան նահանգիս Պառկաւտանի. հեղահոգի և խոնարհ սրտի, նման սրբոյն Պօղոսի և Անտոնի ճշնաւորի, զանբի եպիսկոպոսն մեր՝ տէր Դավիթս, որ և սայ է բնիկ Զուլայցի, և ի թագաւորութեան մերոյ Փոքր Շահ-Ապախ, որ է թոռն Մեծ Շահ-Ապախին, զոր Տէր Աստուած անկործան և անսասան պահեցէ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Յովանէս զրիւս, և ծնողսն իմ՝ զԽաչատուր և զՅօսիփանն յիշեցէք.

Կազմ ը (ճշնագրոյմ) Յիշատակ է Աստուածաշունչս Անտիկին և ծնողացն՝ Զիւր Պետրոսին, Մէրտատիկին, և որդոցն՝ Աղամալին, Պօղոսին և մօրն՝ Նիքաեքսընին:

ՅԻՄՆԱՍԿԱՐԱՆ ԶՅՏԱԳԱՅԻ

Տա ի թուականս ՌԱԶՄԻ (1778) բառիս, Ստացա զԱստուածաշունչ զայս ցանկայիս ի վայելումն յոյժ նուաստիս՝ Բարսեղ շնչին սարկաւագիս. Առեալ զսա Բասիլիոսի, Նուաստ ժառայի Տեանն Յիսուսի, Ընթերցողն զսա, յիշեցէք ի բարի Զըստացողս այսմիկ սրբոյս տառի.

611բ Քաղէտս յետեալ վարդապետ՝ միաբան սրբոյ գահին ելմիածնի, բաղձացող Սուրբ Գրոցս՝ ի յիշատակ Բարսեղի վարդապետի Ամօցեոյ.

ԿՆԲաղդոյմ 1ա, 460ա, 611բ Քրիստոսի փրկիչ ծառայ Քաղէտս վարդապետ 1234 (1785), Տա ձ. Պ. Քաղէտս կրօնաւոր, Տա Բարսեղ (կապարով, մօտը մակագրոյմ)՝ ՔԲարսեղ ժառայ Տեառն չ. ս.ս.) Տա, 496ա, 558բ, 559ա, 611ա (թերուած և անընթեռնի):

Զիշեցէք ի Քրիստոս ամենայն շաբթ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս պարոն Անտիկն և ծնողսն իւր՝ Զիւր Պետրոսն և Մէրտատիկին, և զորդիքն իւր՝ պարոն Աղամալն, Պօղոսաւն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Անտիկն և զհանգուցեալ եղբայրն իւր՝ զՎասիլն, և զի առ Քրիստոս հանգուցեալ քոյրն իմ՝ Ոսկեհատիկն և զորդիքն իւր՝ պարոն Ոսկանն, Յովանէսն, Խաչատուրն. յիշեցէք և Աստուած ձեզ և մեզ ողորմեսցի միսանդամ զալըստանն իւրոյ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս պարոն Անտիկն և զսրտով սիրեցեալ մուսահիպն իւր՝ տէր Անդրէասն. պահեցէ Տէր Քրիստոս ամենայն շաբթ. ամէն.

201

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Ո Ւ Ն Յ

Ասպանան

ՌՃԹ—1660

ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր ԲՆ: ԵԱԿԻՈՂ՝ Հայրապետ: ԱՍՏՈՂ՝ Զաւարիւմ վրդ:

ԹԵՐԹ՝ 816. չգրուած՝ 1ա—2բ, 7ա, 8բ—8ա, 288ա, 315ա, 439ա, 440բ—1ա, 442բ—3ա, 444բ—5ա, 448բ—7ա, 448բ—8ա, 463ա, 473ա, 518աբ, 614բ—6բ: ՊԲԱԿ՝ 1×8+Ա—Մ×12 (Ա—Լէ 10, ԵԼ 14)+1×10 (ԱԼ—Ե պրակներէ յիշել): ՆՈՒԹ՝ մագաղաթ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 27,5×20: ԳՐՈՒՆ՝ խիտ: Երկրին: ԳՐՈՒ՝ բոլորգիր (Նմալ՝ 285բ): ՏՈՂ՝ 50: ԿԱՍՄ՝ գրչմագաղղ ջազանակազոյն կաշի՝ դեմեղով. մի-բանիք՝ տախտակ, աստուղ՝ բազմազանի շեռտուար և ծաղկազարդ մետաքս, լուսանցակազոյն՝ կարմիր: ՊԱՂԱՍԱԿ՝ 2(Ա—Բ)+1(Գ), չգրուած մագաղաթ:

ԱՄԼԱՆԱԿԱԳՈՒԹԻՒՆ—Տեսութեանն ի գրոց Հնգամասնեցի՝ 7բ (Նոյնքի լոյս, Լախաստեանի ի Դախախի, Գայրապետիւն Նալի, Լախան տապան), 8ա (Հիւրասիրտիւն Արամեան, Զոմարեանիւն Խանակալ, Տեղի Յակոբու, Անգամի ի Կարմիր ծովէ), 6բ (Ընդամում Մովսիսի գլխաւորէն տախտակեան, Ընծայաբերտիւն, Տապանակ ուխտի): Հնդի Բանեայտապետ և Անան՝ 130բ, 59բ՝ 277բ, Դալիք՝ 288բ (Ազատամուն ոչաւոր, Ազատամուն Դողիարի, Զոմարեանիւն, Գառի վերայ), Սաղմուն՝ 310բ, Յովնան՝ 375բ (Բան Տեսան առ Յովնան, Փայլիքն ի Քարոթ, Անկումն ի ծով, Քրտում կիտան զճովնան ի ցամաք), Դանելի՝ 411ա (Նուր մանկունի ի մէջ 566ցին, Դանելի ի գոյ տաքիսց), Տեսիլ եղևիկի՝ 420ա: Մատրուտ՝ 446բ, Մարգարէ՝ 463բ. Դուկա՝ 473բ, Յովնանեկ՝ 487բ: Յայտնային Յովնանեան—Ուրդի տարդդ ի մէջ Խորն հազարանացեան՝ 557բ, Էծարն եկեղեցիքն՝ 558բ. Աքառ... յերկիկնա՝ 558ա, Էծրաց զառն գնի կնիցեան՝ 559բ, Էշեշտակիքն, որ ունէի փոքս, պատարաստեցին զիւրեան առ ի հարկանելն՝ 560ա, Էւտաղ մի անկանէ յերկիկնա՝ 560բ, Էշեշտակ... իլաւէ յերկիկն... ի ձեռնի խաւով գրչալ մի քաջալա՝ 561ա, Էփն մի տրիպլ զիւր. զարեղականեան՝ 561բ, Էկլլ զարեան... իւտէ յերկիկ և ունէր իղիւրս Բ՝ 562ա, Էւ զնաց առաջին հրեշտակն և Ենդ զպատառակն իւր յերկիկն՝ 563ա, Էփն մի զի Նաւերի ի վերայ կարմիր զազանեան՝ 563բ, Էւնա՝ իւր տախտակաւ հանեալ՝ 564բ, Էշեշտակ... իլաւէ յերկիկն և ունէր զփականե յոճխոց՝ 565ա, Էճազաւք Նար զնորն Նուազանեան՝ 566բ: Խոստա՝ 489բ—40ա, 441բ—2ա, 443բ—4ա, 445բ—8ա, 447բ—8ա: Կիտալա՝ 10ա, 131ա, 290ա, 316ա, 460ա, 464ա, 474ա, 488ա, 500ա, 526բ: Ծակաւազար՝ Գրչեք բոլոր գրչերի սկզբում: Լուսանցազարդ՝ բուսական, կնիցանական: Զտարդդ ի հազարագիր. բրդեղազիր, կնիցանագիր, մագաղաթ: Գոյններ՝ կարմիր, կապոյտ, մաշկապարան, կանաչ, դեղին, ոսկի:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար. միայն վերջին պարիք բույսացան, ստառն լուսանցալի մասնեց յերկանի իւր տեսած, կազմի կաշին Բնծուած, Էրեքն ու քիկունի վնասուած, փանկանեան քնկած, զանկնի աստուղը մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ւ Ն

Ա. 1. Մնունդի—Նիւ. 5բ—6ա, Գլ. 6աբ, Գրք 10ա—30բ (3ա—5բ տե՛ս Բ, § 1—3),

2. Նլի—Նիւ. 30բ—1ա, Գլ. 31ա—2բ, Գրք 33ա—49բ:

3. Կտական—Նիւ. 49բ, Գլ. 49բ—51ա, Գրք 51ա—62բ:

4. Թիւ—Նիւ. 62բ, Գլ. 62բ—3ա, Գրք 63բ—79ա (խորագիր՝ Եւթն):

5. Բ. Օրէնք—Նիւ. 79ա, Գլ. 79ա—80ա, Գրք 80ա—93բ:

6. Կտակ ժԲ Լանապետացն—94ա—106բ (տե՛ս Մ 351, Ա, § 25. ա/94աբ, Բ/95աբ, Գ/95բ—7բ, Դ/97բ—9բ, Ե/99բ—100ա, Զ/100ա—1ա, Է/101աբ, Ը/101բ—2բ, Թ/102բ—3բ, Ժ/103բ—4ա, Ի/104բ—6ա, ԺԲ/106աբ):

7. Տեսութեան. 106բ—7ա, Գլ. 107աբ, Գրք 107բ—17բ:

8. Դատաւոր—Նիւ. 117բ, Գլ. 117բ—8ա, Եւ ալս են դատաւորք 118ա, Գրք 118ա—27բ:

9. Հուսիք—Նիւ. 127բ, Գրք 128ա—9ա:

10. Քաղ. Ա—Ցոքք. (ԵՎասն) 129աբ, Նիւ. (ԵՎիկարն) 129բ, Գլ. 129բ—30ա, Գրք 131ա—44ա:

11. Քաղ. Բ—Գլ. 144աբ, Գրք 144բ—55ա:

12. Քաղ. Գ—Գլ. 155աբ, Գրք 155բ—67բ:

13. Քաղ. Դ—Գլ. 167բ—8բ, Գրք 168բ—79բ:

14. Մնաց. Ա—Նիւ. 179բ—80ա, Գլ. 180ա:

Գրք 180բ—90բ:

15. Մնաց. Բ—Գլ. 190բ—1ա, Գրք 191բ—204ա:

16. Նգր Ա—Նիւ. 204աբ, Գլ. 204բ, Գրք 204բ—11ա:

17. Նգր Բ—Հանգամանք 211ա, Գրք 211ա—4բ:

18. Նգր Գ—Գրք 214բ—24ա (տե՛ս Մ 351, Ա, § 17):

19. Ննեմի—Նիւ. 224աբ, Գլ. 224բ, Գրք 224բ—30ա:

20. Նսրիք—Նիւ. 230ա, Գրք 230ա—4բ:

21. Յուսիք—Նիւ. 234բ, Գրք 234բ—41ա:

22. Տոլիք—Նիւ. 241ա, Գրք 241ա—4բ:

23. Մակար. Ա.—նյս. 244բ—5ա; Գլ. 245ա—
6ա; Գրք 246ա—60ա;
24. Մակար. Բ.—նյս. 260աբ; Գլ. 260բ; Գրք
261ա—71բ;
25. Մակար. Գ.—նյս. 271բ; Գլ. 271բ—2ա;
Գրք 272ա—6բ;
26. Յոք.—նյս. 276բ—7ա; նյս. (Աղիկանոցի)
277ա; Գրք 277բ—87բ;
27. Սաղմոսի.—նյս. (Եպիփան) 287բ—8բ;
Գրք 290ա—314ա (ունի՝ աՓոքր էիս);
28. Առակի.—նյս. 314աբ; Գլ. 314բ; Գրք
316ա—25բ;
29. Ժողովաղ.—նյս. 325բ; Գլ. 325բ—6բ; Գրք
326բ—9բ;
30. Նրզ Նրզոց.—նյս. 329բ—30ա; Գրք 330ա—
—1բ (ունի՝ աԳիտացիս);
31. Իմաստութիւն.—նյս. 331բ; Գլ. 331բ—2ա;
Գրք 332ա—8ա;
32. Սիրաբ.—Գրք 338ա—45բ;
33. Նուայի.—նյս. 345բ; Գլ. 345բ—6ա; Մրգ.
346բ—66բ;
34. Ովսէլ.—նյս. 366աբ; Գլ. 366բ; Մրգ.
366բ—9բ;
35. Ամովա.—Գլ. 369բ; Մրգ. 369բ—71բ;
36. Միքիէլ.—Գլ. 371բ—2ա; Մրգ. 372ա—3բ;
37. Յովել.—Մաճ 373բ; Գլ. 373բ; Մրգ. 373բ
—4բ;
38. Արդիու.—Մաճ 374բ; Գլ. 374բ; Մրգ.
374բ—5ա;
39. Յովնան.—Մաճ 375ա; Գլ. 375ա; Մրգ.
376աբ;
40. Նաուս.—Մաճ 376բ; Գլ. 376բ; Մրգ.
376բ—7ա;
41. Ամբակոս.—Մաճ 377աբ; Գլ. 377բ; Մրգ.
377բ—8բ;
42. Սոփոնիա.—Մաճ 378բ; Գլ. 378բ; Մրգ.
378բ—9ա;
43. Անգէլոս.—Մաճ 379ա; Գլ. 379աբ; Մրգ.
379բ—80ա;
44. Զաւարիա.—Գլ. 380ա; Մրգ. 380ա—3ա;
44. Մաղափա.—Մաճ 383աբ; Գլ. 383բ; Մրգ.
383բ—4բ;
45. Նրեմիա.—նյս. 384բ; Գլ. 384բ—5բ; Մրգ.
385բ—406բ;
46. Բարուս.—Թղթ 406բ—8բ;
47. Ողբի Նրեմիայ.—Ողբ 408բ—10ա;
48. Դանիէլ.—նյս. 410աբ; Գլ. 410բ; Մրգ.
411ա—8բ; Մաճ 418բ—9ա;

- «Մաճ» § 37—43, 45, 48 *մե՛ս յ* 351, Ա, § 37—
43, 45, 48;
49. Նզեկիէլ.—նյս. 419ա; Գլ. 419աբ; Մրգ.
420ա—38բ;
50. Թուրք Նաբրի—440աբ (սկ. «Արդ, այս
է Նեբրոյ կարգեալ կանոնացս...»);
51. Համարաբառ.—Կանոնք 441բ—7բ (նաև՝
լուսանցային);
52. Մառթէոս.—Աւ. 450ա—62ա;
53. Մարկոս.—Գլ. 462բ; նյս. 462բ; Աւ. 464ա
—72ա (ունի՝ ծաղրուցեալ);
54. Դովկաս.—Գլ. 472բ; նյս. 472բ; Աւ. 474ա
—87ա;
55. Յովնան.—նյս. 487ա; Գլ. (Ա—ԺԸ) 487ա;
Աւ. 488ա—98ա (ունի՝ «Իրք»);
56. Գործի Առաքելոց—Յ. 498ա; Յոքր.
(«Որք») 498ա—9ա; Դիւր 499ա; Գլ. 499ա—500ա;
Հեթրց. ԺՃ 500ա; Գրք 500ա—13ա;
57. Թղթ Յակոբայ—Յոքր. 513ա; Գլ. 513ա;
Թղթ 513բ—4բ;
58. Թղթ Պետրոսի Ա.—Գլ. 514բ—5ա; Թղթ
515ա—6բ;
59. Թղթ Պետրոսի Բ.—Գլ. 516բ; Թղթ 516բ
—7բ;
60. Թղթ Յովնանու Ա.—Գլ. 517բ; Թղթ
517բ—9ա;
61. Թղթ Յովնանու Բ.—Գլ. 519ա; Թղթ 519ա;
62. Թղթ Յովնանու Գ.—Գլ. 519ա; Թղթ
519աբ;
63. Թղթ Յուդայի.—Գլ. 519բ; Թղթ 519բ—20ա;
64. Աղեսու Նարդի.—520ա;
—ԺԻ Թղթ Պողոսի—Յոքր. 520ա—2բ; Վկ.
522բ; Բովանդ. ընթրց. Լ Վկնթց 522բ—6ա; Յ.
526ա;
65. Առ Հռոմայեցիս.—Գլ. 526ա; Թղթ 526բ—
31բ;
66. Առ Կորնթացիս Ա.—Գլ. 531բ; Թղթ 532ա
—6բ;
67. Առ Կորնթացիս Բ.—Գլ. 536բ—7ա; Թղթ
537ա—40ա;
68. Առ Կորնթացիս Գ.—Կորնթացուց 540աբ;
Պողոսի 540բ—1ա;
69. Առ Գաղատացիս.—Գլ. 541ա; Թղթ 541ա
—2բ;
70. Առ Նիքիսացիս.—Գլ. 542բ; Թղթ 542բ—
4ա;
71. Առ Փիլիպեցիս.—Գլ. 544ա; Թղթ 544բ—5բ;
72. Առ Կողոսացիս.—Գլ. 545բ; Թղթ 545բ—6բ;

73. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 546ր. Թղթ 547ա—8ա:

74. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 548ա: Թղթ 548աբ:

75. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 548բ—9ա: Թղթ 549ա—52բ:

76. Առ Տիմոթեոս Ա—Գլ. 553ա: Թղթ 553ա—4բ:

77. Առ Տիմոթեոս Բ—Գլ. 554բ: Թղթ 554բ—5բ:

78. Առ Տիտոս—Գլ. 555բ: Թղթ 555բ—6ա:

79. Առ Փիլիմոն—Գլ. 556ա: Թղթ 556բ:
— Վերագիր, Թիպոգրաբ., Նաւարկուպ.—556բ (տե՛ս № 351, 551բ):

80. Յայտնուք. Յովնաննու—Գլ. 557ա: Գրք 557բ—66բ:

81. Հանգիստ Յովնաննու—566բ—7բ:

Բ. 1. 3ա—4ա [Ղազարայ Բաքերդացոյ Յա-
նաբարանուրին Աստուածաշունչ սուրբ մատե-
նիս]—Շնորհի Տնառն սկսայ...

2. 4ա Գրիգորի եռամեծի՝ որ այսպէս շարա-
հիւտեալ է գէին և զետր Կտակարանս—Ո՞րքանն էն
և ո՞րք գիրք սուրբք...

3. 4ա—5բ Վարդան (=Վանական) վարդա-
պետին [Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարա-
նացն]—Երկիրք՝ եկեղեցիք...

4. 569ա—607բ [Ղազարայ Բաքերդացոյ]
Յանկ ի վերայ այրութեանց... ըստ ճայկական
թուոց—Արէլի բ[այ]նք... (տե՛ս № 351, Բ, § 5.
ալ569ա—85ա: Բ/585բ, Գ/585բ—607բ):

5. 608ա—10ա [Ղազարայ Բաքերդացոյ Ո-
տանատուր շափաբերականն ճատատ քանասիրէս
(Յիշատակարան)]—Փա՛ռք ամենասուրբ Նորոք-
դոսթնան անեղական, լճոր և Որդոյ և Սուրբ Հոգ-
ւոյն անքննական...

Ստեփանոս տե՛ս № № 187, 351.

ԳԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

32բ Զրստացող սուրբ մատենիս՝ զՎախրիայ
մեծ րարունպետն, և զմեղապարտ ծրող Աս-
տուածա[մատր յիշեցէր]:

80ա Զրստացող սուրբ մատենիս՝ ըզՎախ-
րիայ վարդապետն յիշեցէր (նման՝ 130ա, 298բ,
346ա, 410բ):

204բ Զատապեալ Աստուածատուր գծող
յիշեալ միով Տէր ողորմեալի (նման, անանուն՝
375ա, 440ա):

610բ Յիշատակարան—Փա՛ռք...]] (612ա) Ն:
արդ, ես վերջինս ի վերջին դարուս և վերջացեալս
ի ծնունդս սրբոյ եկեղեցւոյ, անենցուն հող և
մոխիր, նաև ևս աշիւնս սոյոց հինգեցականաց,
ապիրատս, փինատս, հէքս և թշուառացելոց
թշուառացեալս՝ Զաւարիս ենթ քանի սպասաւորս՝
կոշմամբ վարդապետ, աշակերտ գոլով մեծի և
տիեզերահռչակ երկրորդ լուսատուին Հայոց և
վերստին նոր Նորոգողի Սուրբ էշմիածնի՝ տնառն
տէր Մովսիս կաթողիկոսի, որ էր նա յերկրին
Սիւնեաց, ի դաւառին Աճառնու՝ ի Գեղարճան
կոչեցելոյ, կրթեալ և վարժեալ ի մամուլս առա-
քինութեան, ի ներքո ձեռնի Սրապիոնի Նղեսաց-
ւոյ, որ էր կաթողիկոս Սուրբ էշմիածնի: Եւ մեք՝
ճուստացեալքս պսոթիկ, աշակերտք գոլով նո-
րին. Նախկին և առաջին՝ առաջնորդ մեծի ահա-
պատին Ստաթէի՝ արի և ճոխպղպաց Արիստա-
կէն Շաւրեցի. երկրորդի՝ Իւրայէ վարդապետի
Մկրեցի. երրորդ՝ ճշգրտահանն, յմըրիստահանն
և կենդանադրող քաջ քարտուղարն և աստուածա-
ղարդ վարդապետաց վարդապետն Սալաւտուր
Կեսարացի՝ առաջնորդն մեծին Զուղայոյ. չոր-
րորդ՝ սրբազանմարտի և բազմաշահնէար վարդա-
պետն Փիլիպոս, որ և յետ վախճանի առն Աս-
տուծոյ՝ տնառն Մովսէսի. եղև կաթողիկոս Ամն-
նայն Հայոց ի թուականիս մերում ՌԶ և երեք
ամին (1634) ի Վթոռս էշմիածնի՝ լուսաւոր հո-
վուպետութեամբ զբաղում որդիս ի փառս ածեալ
ի լուսաւորութիւն սրբոյ Սիոնի, և յետ ի ի և Ա-
մսի հայրապետութեան իւրոյ՝ ժողովեցաւ ի յԵՂ-
տեմարանս ամենայն սրբոց քաջ հովապետաց.
Հինգերորդ՝ հաշատուր վարդապետն Երեմայեցի,
ի գեղջին Հուլիսա, առաջնորդն Արդուպեաց
և թոռակալ Սրբոյն Թովմայի առաջնոյն, որ և ա-
նոր նորոգեալ պայծառացոյց զաթունն պայի շքե-
ղապանն վայելչութեամբ՝ ի հիացումն կարգեալ
տեսողաց՝ իբրն զդրախտ Աստուծոյ վարդապետ
ազգի ազգի ճոխութեամբ հոգեւորք և մարմնա-
ւորքք. վեցերորդ՝ ծերունի մարտի աղանէին, կու-
ստութեամբ պիեմացեալն և հոգեով բարգաւաճեալն
Յակոբ վարդապետն Աստապատեցի, որ և սա՝
այս սրբանունը աղաքարս մեր, վիւնքն Աստապա-
տու, որ ի վերայ Նրախայ գետուն կա՛յ ի կա-
տարս քարանձախին շինեալ, պայծառացոյց զդո-
վանդակն զպարիսպն և զեկեղեցին, և զամենայն
դորս ի նմա կան շինուածք. ձմեռերորդ՝ Սալայ
վարդապետն Մեղրացի, ի գեղջին Կարնաւան կո-
չեցեալ, առաջնորդ Սուրբապայ Սուրբ Կարապետին,

որ և սա բաղում աշխատութեամբ և անհանգիստ տքնութեամբ չիմանց լվեր նոր իմն սքանչելատեսութեամբ շինեաց զկենդեցի Մերոյ Կառապետին պարսպան ամենայնի, կրփածոյ վիմօք և ձուլածոյ կրով՝ ի փառս փրկչին մերոյ և Աստուծոյ. ութներորդ՝ շնչին ես և եղևիկ եղկելիս ամենամեղ պարտականս բիրուց և Ռ (1000)-աց քանքարոց՝ Ջափաբի, ի տանէս Արարատեան, ի Վաղարշապատ շողակաթիկ սուրբ Աթոռոյս էջմիածնի, առաջնորդ Ամատունեաց Մերոյ Կառապետիս, որ ի ստորոտս Արագածու, և ի գաւառիս Կարբոյ և յԱնբերդոյ, բազում և ազգի ազգի տուալտութեամբ հեծեծէի ի զեգերեալ մօտք, մանաւանդ սենն արաստուօք յուսացեց ի յուսպիին ամենից // (612բ) յամենասուրբ Երրորդութիւնն, որ ետ կարողութիւն նորոգել զսուրբ տաճարքս յայտոսիկ աստուածաբնակը, որ և ամենայն զարդիւր, շնորհօք Քրիստոսի, զարդարեցի զսուրբ Լեկեղեցիքս ամենայն զոյականօք շարժուն և անշարժուն, հոգևոր և մարմնաւոր շքեղութեամբ, Բայց, սակայն, ցանկեալի սրտառուչ տեղնամբ և պարսպադուր կարօտի ի վերայ ամենայն ըստացուածոց, զորս ըստ կարի ստացայ, ստանալ և գիրս Աստուածաշունչ կտակարանաց՝ սակս յիշատակի սրբոց տաճարեց, սուրորէի, ալրէի, խորովի, և գալարիկն աղբ իմ, թէ աղբօք հասանիցեմ ցանկութեան սրտիս և ստիպման տենչանացս: Այլ ըստ տկար իմոյ կարողութեան ի դիպող ժամու տասն թուման ետու ի Դաւիթ վարդապետն, որ էր առաջնորդ Ջալալյաւ, որպէսզի գրել տացէ, բայց ի չըզոյէ նիւթոյ վարձու, կեղակարծ իսկ էի յուսույն իմոյ: Այլ ողորմածն Աստուած իսկոյն հասոյց ձեռնտու և օգնական զպարոն Վարդանէ՝ զորդի մեծի աստուածաբնի խօճա Սաֆրազին, որ էառ յանձն հասուցանել ի վերջ կատարման՝ գրել տալ և ծաղկել ամենավայելու տեսութեամբ:

Բայց աստանօր յուշ առնեմ սիրելեացդ զայս ինչ, զի իմ զրով ի Շօշ քաղաք զԱստղանակ, վարժեալ և սնեալ ի տիս մանկութեան ի մէջ ջուղացեցտ քահանայից և առհասարակ ժողովրդոց արանց և կանանց, ծերոց և տղայաց, երիտասարդաց և կուսից, ամենայնքն նոցա խնամք տանելով առ մեղաւորս, յօրացուցեալ զօրացուցին և ի յարբունս հասակի հատուցեալ և կարգ կուսակրօն քահանայութեան նուիրեցի՝ հարսնացուցին և առաքելին յաշակերտութիւն առ վերագոյն սասցեալ

տէրն իմ ըստ հօգույ ի սուրբ կաթողիկոսն Մովսէս:

Բայց հռչակաւորն յայնժամ և այժմուս ի մէջ յուղայեցեացն, Շահխանեսն խօճայ խաչիկ որդիքն էին երեսիք, փառաւորք, մեծաշուք և մեծահանդէսք, արքայամարշիս մուսահպագն թագաւորին Պարսից, համապանքն, համափայլայքն մեծի Տաճ-Ապագին, և խորհրդակից յամենայն իրագործութիւնս՝ խօճայ Սաֆարն ասեմ և խօճայ Նազարն բաղամարտաթ. ընդ տսին և որդիք խօճայ Սաֆարին՝ պարոն և նազելի Մելիքաղայն, աղօթատէր պարոն Ֆոռնկիզուլն, պարոն Սուլթանումն, պարոն Ջալալն, և աստուածատունկը հարազատածին որդիք խօճայ Նազարին՝ խոհեմամիտն և բազմահանճարն, լայնասիրտն և արցարակչիւն, ծառն հաստարմատ և գերամբարձ, զարդարեալն աստուածաշնով և մարդկայնով առաքինութեամբ, որոյ ըստ հովանեաւ երկնաբնիւմ բարձրութեան նորա բանակետեղեալ մակաղէին բազմաթիւն զազանամտաց և ջուրիք յաշանց, և երամբ թռչնոց՝ յօտոս աստուածապաշտութեան, մեծահաւանքն խօճայից խօճայ Սաֆրազն, որ ամբօթութեամբ վարուց և արդարութեամբ հոգւոյ կենցաղավարեալ զաօրեայս և ի ծայրս ծերութեան ժամանակն, փոխեցալ եղև ի գունդս սրբոց ընտրելոց և իշխանեաց բարեպաշտից, որոյ յիշատակն ազնւութեամբ եղիցի. ամէն:

Նաև պարոն Էլիազն և պարոն Հայկազն, այլև ի տիս տղայութեան և մանկութեան սնեալ և վարժեալ եղև ի ծոց և ի գոգ սոցունց, ազնուատոհմ իշխանազուն իշխանացս՝ իբրև զմի յորդոց իւրոց և սիրեցեալ յայս սոցունց իբրև զհամակամ և համամտ որդի՝ ոչ ըստ մարմնոյ, այլ ըստ հոգւոյ, զի զառաւելութիւն և զյաճախութիւն հարազատ երախտեաց սոցա, որ առ փանաքի հէքս, ո՞ր իսկ կարել ճառել կամ գրել: Միայն երախտահատոցն ամենայն ջրիստոնէից՝ օծեալն Աստուած Յիսուս Քրիստոս, հանգիշէ ի հոգիս սոցա և զարմից և զաւակաց սոցա, և վարձս բազումս բերապատիկ և բիրիցս, բիր Ռ (1000)-ապատիկ ըստ իւրոյ աստուածութեան անշափութեան տացէ, սոցունց կենդանեացն՝ կենանք երկարակեցութեամբ և խաղաղութեամբ, և ննջեցեցոցն՝ անպատում ուրախութիւն և անզուա ցնծութիւն: Նաև որդւոց սոցունց՝ արեւադուրութիւն, զի կացցեն և մնասցեն ըստ արեւոյ յառաջ՝ քան զլուսին ազգէ յազգ մինչև յաւիտեան:

Այլ, արդ, հարազատատունկ որդի խօճա Սաֆրազին՝ զեղեցկարմատ շառափին, աստուածասն բողբոջն, սաղարթափթիթ և ուղէն, կանաչագեղ և անթափատերն ոստն, շքեղաբերն և ծաղկատեսակ պտուղն, քաղցրահամ և անծորնի, մեծատանց մեծատուն և որդի մեծատան, քրիստոսավառ հրազն տանս Արամեանն՝ պարոն խօճայ վաքանն, ըստ գգուանաց ցանկացող եղեալ այսմ աստուածակերտ բուրաստանիս՝ մեծաւ սիրով և անթերի հաւատով, և ետ գրել և յաւարտումն հասուցանել զանազան երանգօք և երփն երփն զունաւորութեամբ, ոսկէկար վալիլուքեանն՝ ըստ խորանիկ վկայութեան, առ ի յաւիտեանակն յիշատակութիւն յաղագս նախնեացն և հարցն իւրոց ընտրելոց, և ծնօղացն իւրոց դուլիկեաց՝ պարոն խօճա Սաֆրազին, և մօրն իւրոյ՝ համեստամեծար և պարկեշտապարզ, սաղմոսանուագ և աղօթթան, պատկառապանջն, ամենադգաստ աստուածաւոր Յովիտային, հանգուցելոցն ի Քրիստոս Յիսուս՝ յայն ամենայն երախտաւորաց, և զվերի յորն իւրոյ՝ Գուլարաքթին, և որդւոյն՝ Մէլիիին։ Նա և առանել յիշենք ի Քրիստոս զպարոն Վաքանն և զքաջմահամետ կողակիցն իւր՝ զ// (Ճ13ա) Թանկիսաթունն, զգեպարոյս և զնորարարողոյ որդին իւր՝ Աղաջանն և զնազարն, զոր Տէր Աստուած յերկառ մօքօք անփրկ և անսասան պահեսցէ հանդերձ ծնօղքն։ ամէն։

Այլ և մեծական ողորմ և թախծեալ սրտի, հառաչանօք պաղատիմ, հայցեմ, ժտեմ, խնդրեմ, մաղթեմ, աղայեմ, աղերսեմ կողկողագին դիմօք, զի զիս՝ զամենաթշուառ Զաւարիա վարդապետս, իշխել ի մաքրապանծ յաղօթս, ո՛վ Հանդիպողք և վալիլողք սմին, նաև զծնօղն հանդոս, զհայրն իմ՝ զՅովմանն քահանայն և զմայրն իմ՝ զԲէկիսօլքանն, և զեղբայրն իմ՝ զԱռաքիլն, և զորդին նորուն՝ զԴերիգորն, և զթոռն եղբոր իմոյ՝ զաղցրատեսակ և զխորածհասակն Յովմելի, որ ի տարածամու կենաց իւրոց փոխեցան ի Քրիստոս. զորս և մաղթեմ, զի լի սրտիւ և յօծարութեամբ կամաց զԱստուած ողորմին ասէք սոցին, զի որով չսփով չափէք՝ չափեսցի ձեզի Այլ և յիշել աղերսեմ զհօրեղբայրն իմ՝ զՍեանփաննօս և զկենակիցն իւր՝ զՏանփաշայ, և զորդի նոցանց՝ զտէր Սարգիսն, և զթոռն սոցին՝ զկուսակոն քահանայն լտէր Մովսէսն, որ այժմս կայ ի սպասու յիմումս ծնբութեան՝ աշխուժ զեզերանօք, մինչև հասցէ յարբունս կատարելութեան հասակի՝ ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ, մանաւանդ շնորհաց և աստիճանի,

որոց և Տէր կամեսցի Այլն վերստին յիշել մաղթեմ զցուպ ծերութեանս իմով՝ ձնանասուն ցանկալին հոգւոյս, զաշակերտեալն ի մանկութենէ՝ զսրբասէրն իմ զՅովմաննէս վարդապետն Կարեբի, որ ունի զաթոռն իմ, որ և ինքն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոսն զառ ինչ երկայն աւուրս պահեսցէ՝ սակս սրբոյ աթոռոյս և իմոյս ծերութեանս։ Նաև զհանգուցեալն ի Քրիստոս զորդեակն իմ ըստ հոգւոյ՝ զնաշատուր վարդապետն, որ ի կիսաւորց իւրոց դնաց առ անծկալին քնաւից։ Եւ զքեռին իմ՝ զԿարապետ եպիսկոպոսն, զՅովմաննէս պարոնտէրն, հայրապետ Մկրտիչն, քաղցրիկ և քաղցրածայն Ռադոլփին, զնապաս Ղազարն։ Նաև որք ընդ հովանեաւ տաճարաց կան հանդուցեալ, հանգուցէ Քրիստոս ի զուկն Արարգամուն Այլ և կրկնակի ժտեմ՝ յիշել ի մաղթանս զերախտաւոր Սերոյ Կարապետիս՝ զծերունի տէր Պետրոսն, զծերունի տէր Քոնմայն, և զորիւրդ մանկունսն՝ զտէր Յոնանէն և զտէր Յովանէսն, զԿորթիկ տէր Դերիգորն և զտէր Ղազարն, նաև զսարգաւագունսն՝ Զաւարիայն, զՊետրոսն և զԿարապետն, և զփրան մշկան՝ երախտաւոր յարգմամբն Արարամն՝ աղօթասէր կենդանի նահատակն, զի ի և Զ մա՛, որ աստ ի դրսն սրբոցս աշխատի անխոյսելի երկամբք և զմիաբանիցի ըրովանդակ վար և ցան և արտորայնն անձամբ իւրով ի հասցը ածեալ՝ ժողով զընթանան առատապէս, զոր և Տէրն բոլորից հատուցէ վարձս ըստ իւրոյն վաստակաց։ ամէն։

Դարձեալ նա զայս ի միտ ատէք, ո՛վ ընթերցողք և հանդիպողք այսմ սուրբ Աստուածաշնչիս, յորժամ զայս ի Եօջ քաղաք գրէին, ես՝ նուաստ, ի թուին Ռէ և Ե (1656) զնացի յԵրուսաղէմ ուխտ՝ լուսաբոյս տար գերեզմանիկ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և այլոց տնօրինականաց։ Եւ ի զնալս իմ ի Կարէն քաղաք, որ է յԱրգուն, շնորհօք շնորհողին՝ ամենասուրբ Նորորդութեանն՝ Զօր և Որդոյ և Զնոցի Սրբոյն, շնորհաց նա զայսպիսի շնորհս, զի Աստուածաշնչն մեծի արքային Զեքմոյ (տե՛ս Խ 180) բերեալ էին ի ծախս Յորժամ ծեսի՝ զաւարեցին աղիք իմ ի փորի իմում, և նուաղացս սիրտ իմ սակս սիրոյ սուրբ քոյոս և յիշատակի մեծի արքային և սրբոյ, որ իւրով ի հոմերական տաղիւ չափաբանութեամբ շարամանիս ունէր զանուանս նախնեացն մինչև ցլիցն՝ զեղեցիկ յօրինոտեովք։ և զայն և զնեաց պաշար և առիթ հոգոք մերոց և կենաց բերկրութիւն՝ ժանկանց Սիրնի։

Դարձեալ մեծաւ սիրով աղայեմ զկեզ, կա-

թողիկոսք, եպիսկոպոսք, վարդապետք, քահանայք, մելիքք, տանուտերք, քնաթխուտեր, ժողովուրդք, աշխարհականք՝ մեծ ու փոքր, արք և կահայք, տէրք և տղայք, ամենեքեան ղուք՝ իմ ճշմարիտ հարք և մարք, քորք և եղբարք և որդիք էք, հրեշտակք և մարդիկք, վկայք լինիք առաջի Աստուծոյ, որ ես իմ կամօք և իմ սրտիս յօժարութեամբն, և իմ հիւան ղուփս, զիմ գոյքն ամենայն ետու Սուրբ Կարապետի լոյս գերեզմանին վախժմ, և Սուրբ Կարողիկէին՝ ի յեկեղեցւոյ զլիսի խաչէն հեա, թէ՛ ոսկեղէն, թէ՛ արծաթեղէն, թէ՛ դիրք, թէ՛ Աւետարան, Շարակեց, Այսմաւորք, Մեկնիւր, Քարողդիրք, Տօնացոյց, Աղօթամատոյց, մինչև ցեղի թուղթ մի, մանաւանդ զայս երկու լուսին և արեղակա հոգւոց մերոց այս սուրբ Աւետածաշունչս, իւրիւրեցի սուրբ տաճարացս, թէ՛ զարքաֆեղէն, թէ՛ ապիրշմեղէն, թէ՛ քրդեղէն, թէ՛ պղքեծեղէն, թէ՛ երկաթեղէն, թէ՛ լինի, թէ՛ փայտեղէն, թէ՛ ձի, թէ՛ շորի, թէ՛ դռմէ, թէ՛ եզն, կով, ուշար, թէ՛ շարժուն, և թէ՛ անշարժուն, ամէնն վախժմ հոռու սուրբ աթուոյս և Սուրբ Կարապետիս, մինչև ցաւել և սքեռուական ևս Այլ մարդ իշխանութիւն չունի ի որաւէ սորին չորթն կամ զողանայ, կամ ծախել, կամ գրաւել, կամ հանել, Ո՛վ որ յանդիման, թէ՛ եկեղեցականաց, թէ՛ աշխարհականաց, թէ՛ մերոց, թէ՛ օտարոց, թէ՛ իշխանաց, թէ՛ իշխեցելոց, կամ եթէ որ ասիցէ վասն պաշտօնեան, թէ՛ ես ազգական եմ Զափախայ վարդապետին, այնպիսին իշովեալ և կալած կապած եղիցի հոգւով և մարմնով, տամբք և տեղօք, դարձօք և զաւակք՝ աստ և ի հանդերձայն ընդ Կայնի, Աքարա, Գեճեղի, Կորխայ, Դաղանայ, || (613թ) Աքրիտին և Տուգայի զասեսցին, աստ և ի հանդերձայն զնորին պատուէն ընկալցին Ասացն հրեշտակք և մարդիկք՝ Նշիդի, եղիցի, եւ կամ թէ՛ յալկազեցեաց՝ տաճկաց, իշխանաց և դատաւորաց, ով որ զիմ արաշանս լսեն, ինքեանք իւրոց հաստիցն պսակ առնուն, եւ թէ որ վասն պաշտօնեան ճողոպրել կամանիցն, Աստուծոյ և ի հրեշտակաց և լիւրոց հաստիցն շարժանդայ, ապիզար դառնիցին:

Այս իմոյ ձեռնի՝ Զափախայի, վախժիաթ և նամակ գրեցի ի թվականիս Հայոց ՌՃ և է (1658)-երորդի, Յունիսի մէկն, ի դրան Սուրբ Էլմիածնայ: Եւ, արդ, դարձեալ երիթացեալ դիմօք և կականազող ողորք, սրտատուրք ըղձմաք և հառաշնուք պաղտամերց հայցեմ ի վայնիւղացոց այսմ սատուածառուի փոխաւոր և մօտիական

մատենիս, զի ի խրախճանայն ժամու աներկեան ցնծութեամբ՝ յիշեպիք ուղիղ սրտիւ և սնուն հաւատով զվերլոգեբնալս զամենայն զհոգևոր և զմարմնաւոր Հոգարս և զեղբարս, զերախտաւորս և զաշխատաւորս, և մանաւանդ զլուսատու ակն հոգւոյս և զանդին մարգարիտն, զշահն անշիքանելի և զատողն անշամանդաղելի զտէր Մօսես կաթողիկոսն հրաշագան, որ ի ՌՃ և Ը (1629) թուին նստաւ կաթողիկոս, և զաթոռս սուրբ ի յաղբիւսաց ի վեր առնալ, հաւասար արար երկնից, ի յամին յորում մեռաւ խրոխտաղար արքայն Պարսից Շահ-Ապագ, և բառ ամ կեցեալ ի վառ սրբապանն և ի ՌՁ և Բ (1633) թուին եմուտ ընդ անմուտ արեղականն, ի ծագումն անստուգ լուսաւորաց մշտնջենաւորաց, ի լուսաւորութիւնն աներկի: Եւ յետ իորին կացեալ ամենապատաւ տէր Փիլիպպոս կաթողիկոս մինչև ցթիւն ՌՃ և Գ (1654), և յետ յորահաշ յողորթեանց զնացեալ յերուսաղեմ, և պատեալ զԼուսաւորիկեալսն, ամենայն բարգաւաճութեամբ և վեհափառ ճոխութեամբ դարձեալ ի դահն իւր, և կատարեալ զնեթաց ւստօրեայ՝ փոխեցաւ ի կեանս անապառ՝ առ բաղձալին իւր, իսկ ի լինն ամի հայրապետութեան սորին՝ ՌՂ և Ա (1642) թուին հոռաւ Շահ-Ապագն Սաւնի ի տեղի հօր իւրոյ՝ Շահ-Սէֆուն, և մարտ եղեալ ընդ Շեղկաց արքային՝ դադարեցուցեալ զգոր իորին և առեալ զառեցեալ զղեանի ի հօրէն իւրմէ՝ Ղանդաճար կոչեցալ բերդն, նստաւ ամենայն անհոգութեամբ ի յրԱպաճան: Այլև յաւուրս սորին եղև աղմուկ շփոթմանց հազարացեաց ընդ ազգն Յրանեցեաց, որ Վեճեմիկ կոչի, և այս չորեքտասան ամ է, զի մրցին սաստկապէս և ի վերայ ծովու, և ոչ երբեք լուաք, եթէ պարտեցաւ կողմն քրիստոնէից, այլ միշտ յազգոր կերակրին ձկունք փափկատուն մարմնոց հազարանասն: Այլ յարեմտական հիւսիսայինքն և ընդ միմեանս կեցալ՝ ոգորին անհնարին դառնութեամբ, որք և լեճք և մաճարք, զազախք և շուէտք, բուլխարք և թաթարք անուանին: Սակայն, ըստ դիպումոյ ամանակիս միջերկրայս խաղաղացեալ գոյ ի պատերազմական հինից, ի նպաստութեանց մշտանուէր պազատանաց հարցս մերոց, դորս և յիշատակեցաւ ի վերոյ: Եւ թէպէտ ի սրդյ անքութեանց կան պարանոցք մեր, սակայն անուր ծանրութեան հարկապահանջութեան կեղեկ և կեղեզնդկեանս մեր, որ և յորքանութեանց անկալաւեամբ վիլուի, Բայց զթմրեալ շօրն դիմադրեալ ջահաւորեալ զերաղարկապէս փառօք մայրս մե-

րազնեաց ըստ հոգւոյ և տունս փրկութեան հարսն փեսային Քրիստոսին, որոյ և իշման տեղին, որ և հարեանաժողով ամին, տէր Յակոբ սրբազան պետոս Ամենայն Հայոց, զի յետ վաղճանի տեանն Փիլիպպոսի, սա նստաւ ի տեղի նորին կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, ի հաղար թ և Գ (1655) թուիս, և է այժմ Գ ամ և կէս հայրապետութեան սորին, ի թուականին Ռժէ (1658)-Երրորդի, ի ժամանակս արքայութեանն Պարսից Շահ-Ապազ Սանի կողեցելոյն, որ է վնշտաւտան ամ միահեծան իշխանութեան ոտրին ի վերայ արեւելեան կողմանցս:

Դարձեալ մեծաւ պաշտօնանօք զերեսս առ մայրն մեր եղեալ, աճիւսաթաթաւ դիմօք ինկրեմ ի հանդիպողացդ, զի հայեցեալ յօր ելից ձերոց և զմտաւ ածեալ զդատարտանն անայառ, և զհատուցումն անկերելի, մի զուցէ ըստ շար սովորութեանց ամանց, զոր ունին անաստուածք, իւրհիցիք ի յիշատակարանացս այսոցիկ բան ինչ չնչի և կամ թուղթ հատանել, զի այն գործ սատանայի է և կամարարաց նորին, և կամ նենդութեամբ կտմել զայս Աստուածաշունչս գրաւել, ծախել և կամ ի դրանք Մերոյ Կարապետիս հանեալ, որ եթէ իցէ ոք, որ այնպիսի ինչ իւրհիցիք, ի ներքոյ աշոյն սրբոյ կապեալ և կաշկանդեալ եղիցի, որ ի վերայ գլխոյ աստուածութեան եղի ժամ մկրտութեան, յորժամ բացան երկինք, թէ և կաթողիկոս, կամ եպիսկոպոս, կամ վարդապետ, կամ առաջնորդ, կամ քահանայ, կամ աշխարհական և կամ իշխան ոք իցէ, մի՞ ինչեացէ, որ ես առաջի Քրիստոսի յօժարութեամբ Մերոյ Կարապետիս դատախազեմ այնպիսոյնս Վասն որոյ աղաչեմ զձեզ՝ զգոյշ լերուք, այլ սիրով ի դրան սորին վայելեցէ և զիս՝ զթաղեմայս յիշեցէ, զի զգիրն ընդ մարմնոյս և զբանն ընդ հոգւոյս բողոքի թորի վկնի իմ, զի միտ թախանձեաց ի փոխանակ գերելոյս մեղօք, որ և սակս յիշողացդ զմեզ՝ աղաչեմ զբազմազեղել Աստուած, զի պիշօղոզ ընդ այնոսիկ դասեցէ, որք կան առաջի զադին արկեալ զիւրեանմբ հանդերձս սպիտակ և երանելի քաղաքին՝ քաղաքակիցս արասցէ մեօք հանդերձ. ամէն: Հայր մեր: || (814ա):

Շնորհիւ ամենազօր Սուրբ Շուրոյն՝ ամէնառատ պարգևողին և առատածիր շնորհօղին սկսայ զԱստուածաշունչ սուրբ մատնանս տկար անձամբս և ողորմութեամբ նորին կատարեցի ի լստին դատուս և ի սառնացեալ ժամանակիս, ի յերկիրս

Պարսից, ի քաղաքս Շօշ, որ կոչի Ասպանճ, ի թուականս Հայոց Ռժ և Թ (1660) ամի, և ի հայրապետութեան Տանս Հայոց տեառն Յակոբայ սուրբ Աթոռոյն էլմիածնայ, և ի թագաւորութեանն ազգին Պարսից Փոքր Շահ-Ապասին, և ի դիտապետութեանն Նոր Զուլալոյ Ասպանճաւ և ամենայն ազգիս հայոց, որ աստ կամք հաւացեալ, տեառն Դաւիթ քաշ և արի, մարտը և անրիժ սուրբ վարդապետի, որ վերակացոյ էր այսմ սուրբ մատնելիս, քանզի բազում ջանս հասուցի սմա, ևս մեղաւոր գծողս, վասն շարաշար ծուլութեանս իմոյ, զի սուրբ հայրս բազում անգամ ներեաց ինձ, զոր Տէր Աստուած վարձս բարոյս տացէ, և ինրն ընդ երկայն ատուրս անփորձ և անսասան պահեցէ, և յետ ատեսացս՝ ընդ սուրբ հայրապետան զսակից և զսակակից արասցէ՝ հանկերձ ծնողօր իրովք. ամէն:

Կատարեցաւ սուրբ մատնանս ի դուռն Մերոյ Յակոբայ, ձեռամբ անարժան, մեղաւոր և տառապեալ, հոգով տկարի և ի մեղս քաշ և արի, և ամենայն անձամբս ծոյլ և պղծօր գողով, Աստուածատուր միայն անուամբ քահանայս, բանիլ չեմ յիշելոյ մասն բազմադէմ և զանազան մեղաց իմոք, սակս այս յուսալով ի Հողին Սուրբ և ի մարտը յաղօթս ձեր, կատարեցաւ Տիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, Նա ևս առաւել յիշեցէք ի Քրիստոս զծաղկող և զարդարող սուրբ մատնանս՝ զվարպետաց վարպետ Հայրապետն, որ ծաղկեալ զարդարեաց զսուրբ մատնանս ոսկով և լաճվարտով, և գոյնգզունօք՝ յոյժ աշխատութեամբ տքնեալ ի վերայ սորա, զոր Տէր Աստուած զարդարեացէ զնա հոգով և մարմնով, և յետ աստեացս՝ վարձս բիրապատիկս առցէ, հանդերձ ծնօղօք, ի հանդերձեալ կեանս. ամէն:

Կե՛մարդոյ՜մ 6ր, 10ա, 16ա Գիրքս Սրբոյ էլմիածնայ գրքատան է. 1813:

202

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ Ո Ւ Ն Զ

Կոստանդնուպոլիս
Տիգրանակերտ

ՌՃ—1851-ից առաջ
ՌՃԺԵ—1886

ԳՐԻԶ՝ Սահականոս դպիւ (18ա—253թ, 1851-ից առաջ),
Յակոբ տրց. (3ա—17թ, ստացողը), անհետն աշակերտ
Յոնանու Բէյ-ի (254ա—342թ, 1886թ.): ՍՏԱՅՈՂ՝ Յակոբ
տրց. (1851-ից առաջ), Յոնան Բանի սպասաւոր (1886թ.):
ԹԵՐԹ՝ 546. յցրուած՝ 1ա—2թ, 207ա, 332աթ. 543ա—
6թ: ՊՐԱԿ՝ 1×2+Ա—ԿՁ×12 (Գ 11, ԻՐ—1Գ 6, ԻԲ 20,
ԿՁ 7)+1×2: ՆԻԹ՝ մազադար: ՄԻՆՈՒԹԻԻՆ՝ 25×15,5:
ԿՐՈՒԹԻԻՆ՝ եկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիւ (նմուշ՝ 271թ): ՏՈՂ՝
45—47: ԿԱԶՄ՝ դռնմազարդ շաղանակագոյն կաշի՝ ղոնա-
կով, քաշեայ կարմիր յապիկով. ղեղին երկի վրայ ամ-
բացուած արծաթեայ երեկական փականեկներով և նրոսնե-
րով, աստաթի՝ կապոյտ կտու, լուսանցակողերը՝ կարմիր:
ՊԼԶՊԱՆԱԿ՝ 2(1—2)+2(545—0), մազադար:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԱՅՈՒԹԻՒՆ—ԴԵՐԹ՝ 287թ, Մատրիոս՝ 129թ:
Կ Ի Ս Խ Ե Բ Ե Կ Ե Ն՝ 3ա (կնտրուեւում՝ Առուած), 288ա, 294ա,
430ա, 451ա, 464թ, 476թ: Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ՝ գրեթէ բոլոր
գրկերի ակցրում: Լ Ե Ե Ե Ե Ե Ե Կ Ե Կ՝ բոսական: Ջ Ե Ե-
Կ Ե Կ Ե՝ բոլեւակի (մարդագիւր՝ 3ա): Գ Ե Ե Ե Ե Ե՝ կարմիր,
կապոյտ, դեղին, վարդապոյն, կանաչ, օսկի (միայն՝ 3ա,
25ա, 58ա, 182ա, 183ա):

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւոր: Կազմի միտասեայ շապկիկ
մաշուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Մնուղդ—Գրք 3ա—25ա:

2. Ելի—Գրք 25ա—43ա:

3. Ղևտական—Նխ. 43ա: Գլ. 43ա—4թ: Գրք
45ա—58ա:

4. Թիւֆ—Գրք 58ա—75ա:

5. Բ. Օրեմֆ—Գրք 75ա—90ա (Կից՝ 91թ—2ա,

ս.Է՝ Բ, § 1):

ԵԳՂ. § 6—7, 13 Համախմբուած՝ 80աթ, իսկ «Նե.ս.
§ 6—9, 13, 15—21, 23 Համախմբուած՝ 92ա—4ա:

6. Գեհուտ—Գլ. 90աթ: Նխ. 92ա: Գրք 94թ—
105ա:

7. Դատաւորֆ—Գլ. 90թ—1ա: Նխ. 92աթ: Եւ
այս ԵՆ դատաւորք 105ա: Գրք 105ա—15ա:

8. Հոռութ—Նխ. 92թ: Գրք 115ա—6ա:

9. Թագ. Ա—Նխ. (սՍԿիզրն) 92թ, 8ոչք.
(սՎասն) 116թ—7ա: Գլ. 117աթ: Գրք 118ա—32ա.

10. Թագ. Բ—Գլ. 132ա—3ա: Գրք 133ա—4ա:

11. Թագ. Գ—Գլ. 144ա—5ա: Գրք 145ա—58թ:

12. Թագ. Դ—Գլ. 158թ—9թ: Գրք 160ա—71թ:

13. Մնաց. Ա—Նխ. 171թ—2ա (Կրկ. 92թ—
3ա): Գլ. 172աթ (Կրկ. 91աթ): Գրք 172թ—83թ:

14. Մնաց. Բ—Գլ. 183թ—4ա: Գրք 184ա—97թ:

15. Եզր Ա—Նխ. 197թ (Կրկ. 93ա): Գլ. 197թ:
Գրք 198ա—204թ:

16. Եզր Բ—Հանգամանք 204թ (Կրկ. 93աթ):
Գրք 205ա—8թ:

17. Նեմմի—Նխ. 208թ (Կրկ. 93թ), Գրք 208թ—
14ա:

18. Եսթեր—Նխ. 214աթ (Կրկ. 93թ), Գրք
214թ—9թ:

19. Գուդիթ—Նխ. 219թ (Կրկ. 93թ), Գրք
219թ—26ա:

20. Տովրիթ—Նխ. 226ա (Կրկ. 93թ—4ա): Գրք
226թ—30թ:

21. Մակար. Ա—Նխ. 230թ (Կրկ. 94ա): Գլ.
230թ—1թ: Գրք 232ա—46ա:

22. Մակար. Բ—Նխ. 246աթ: Գլ. 246թ—7ա:
Գրք 247ա—58թ:

23. Մակար. Գ—Նխ. 259ա (Կրկ. 94ա): Գլ.
259ա: Գրք 259ա—64թ:

24. Սաղմոսֆ—Նխ. (սՋամենայն) 265ա—
6ա: Նխ. (սԱրդ առեայ. տե՛ս № 187, Ա, § 24թ)
266աթ: Գրք 268ա—93ա (ուՆի՝ Փոքրք էիս Կից՝
293ա, տե՛ս Բ, § 2):

25. Առակֆ—Նխ. 293թ: Գլ. 293թ: Գրք 294ա—
301թ (Բան Ա—Բ), 302թ (Բան Գ):

«Նխ. § 27—28 Համախմբուած՝ 301թ—2ա և
դրուած Գրք Առակագի Բ և Գ Բաների մէջ:

26. Ժողովող—Նխ. 302թ: Գլ. 302թ: Գրք
302թ—7թ:

27. Երզ Երզոց—Նխ. 301թ—2ա: Գրք 307թ—
9ա:

28. Իմաստութիւն—Նխ. 302ա: Գլ. 309աթ:
Գրք 309թ—15ա (Կից՝ 315աթ, տե՛ս Բ, § 3):

29. Սիրաֆ—Նխ. 315թ (տե՛ս № 146, Բ, § 3):
Գլ. 315թ: Գրք 315թ—22ա:

30. Յօք—Նխ. 322ա: Նխ. (Աղիկանաքի)
322աթ: Գրք 322թ—31թ (Կից՝ 331թ, տե՛ս Բ, § 4):

31. Նալիլի—Նխ. 331թ—3ա: Գլ. 333աթ: Մրդ.
334ա—52թ:

32. Ովսէկ—Գլ. 352թ: Մրդ. 353ա—55թ: Մահ՝
355թ:

33. Ամովա—Գլ. 355բ, Մրգ. 355բ—7բ, Մահ 357բ,

34. Միֆիէ—Գլ. 357բ—8ա, Մրգ. 358ա—9բ, Մահ 359բ,

35. Յովէլ—Գլ. 359բ, Մրգ. 359բ—60բ, Մահ 360բ,

36. Աբդիու—Գլ. 360բ, Մրգ. 360բ—1ա, Մահ 361ա,

37. Յովնան—Գլ. 361ա, Մրգ. 361ա, Մահ 361բ,

38. Նաուսմ—Գլ. 361բ, Մրգ. 362աբ, Մահ 362բ,

39. Ամբակում—Գլ. 362բ, Մրգ. 362բ—3ա, Մահ 363աբ,

40. Սոփոնիա—Գլ. 363բ, Մրգ. 363բ—4ա, Մահ 364ա,

41. Անգելուս—Գլ. 364բ, Մրգ. 364բ—5ա, Մահ 365ա,

42. Զաւարիա—Գլ. 365ա, Մրգ. 365ա—8ա, Մահ 368ա,

43. Մաղափիա—Գլ. 368ա, Մրգ. 368ա—9ա, Մահ 369ա,

44. Երեմիա—Գլ. 369ա—70ա, Նխ. 370ա, Մրգ. 370բ—93բ,

45. Բարուհ—Բղթ 393բ—5ա,

46. Ողբի Երեմիայ—Ողբ 395ա—7ա,

47. Դանիէլ—Գլ. 397բ, Նխ. 397բ, Մրգ. 398ա—604ա, Մահ 406ա,

48. Եզեկիէլ—Գլ. 406բ—7բ, Նխ. 407բ, Մրգ. 408ա—27բ, Մահ 428ա,

«Մահ» § 82—48, 47—48, տե՛ս Մ 187, Ա § 32—48, 47—48:

49. Մաթթէոս—Գլ. 429ա, Հմձյնթ. 429ա, Նխ. 429ա, Աւ. 430ա—42ա,

50. Մարկոս—Գլ. 442բ, Նխ. 442բ, Աւ. 443ա—50բ («Յարուցեալ Յիսուս» սկզբում՝ 442ա),

51. Դուկան—Գլ. 450բ—1ա, Նխ. 451ա, Աւ. 451ա—64ա,

52. Յովնան—Գլ. (Ա—ԺԸ) 464ա, Նխ. 464ա, Աւ. 464բ—74ա (ռեֆի՝ «Երբ»),

53. Գործի Առաքելոց—Ցուր. («Ողբ») 474աբ, Դիր 474բ, Գլ. 474բ—5բ, Նխ. («Գործք») 475բ—6ա, Հնթացքն 476ա, Գրք 476բ—88բ (տե՛ս Մ 187, Ա, § 55),

54. Բղթ Յակովբայ—Ցուր. 488բ—9ա, Գլ. 489ա, Նխ. 489ա, Բղթ 489ա—90բ,

55. Բղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 490բ, Նխ. 490բ, Բղթ 490բ—2ա,

56. Բղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 492ա, Նխ. 492ա, Բղթ 492ա—3ա,

57. Բղթ Յովնանու Ա—Գլ. 493ա, Նխ. 493աբ, Բղթ 493բ—4բ,

58. Բղթ Յովնանու Բ—Գլ. 494բ, Նխ. 494բ, Բղթ 494բ—5ա,

59. Բղթ Յովնանու Գ—Գլ. 495ա, Նխ. 495ա, Բղթ 495ա,

60. Բղթ Յուդայի—Գլ. 495ա, Նխ. 495աբ, Բղթ 495բ,

61. Աղեւս Երազի—495բ—6ա,

— ԺԷ Բղթ Պողոսի—Ցուր. 496ա—8ա, Վկ. 498ա, Բովանդ. Ենթրց. և վկթնց 498ա—501ա, 8. 501աբ,

62. Առ Հոռնայեցիս—Գլ. 501բ, Նխ. 501բ—2ա, Բղթ 502ա—6բ,

63. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 506բ—7ա, Նխ. 507ա, Բղթ 507ա—11բ,

64. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 511բ—2ա, Նխ. 512ա, Բղթ 512ա—5ա (Բղթ Գ տե՛ս Ա, § 76),

65. Առ Կղարտացիս—Գլ. 515ա, Նխ. 515աբ, Բղթ 515բ—7ա,

66. Առ Եփեսացիս—Գլ. 517ա, Նխ. 517ա, Բղթ 517ա—8բ,

67. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 518բ, Նխ. 518բ—9ա, Բղթ 519ա—20ա,

68. Առ Կողոսացիս—Գլ. 520ա, Նխ. 520ա, Բղթ 520ա—1բ,

69. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 521բ, Նխ. 521բ, Բղթ 521բ—2բ,

70. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 522բ, Նխ. 522բ, Բղթ 522բ—3բ,

71. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 523բ, Նխ. 523բ—4ա, Բղթ 524ա—7բ,

72. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 527բ—8ա, Նխ. 528ա, Բղթ 528ա—9բ,

73. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 529բ, Նխ. 529բ, Բղթ 529բ—30բ,

74. Առ Տիտոս—Գլ. 530բ, Նխ. 530բ, Բղթ 530բ—1ա,

75. Առ Փիլիմոն—Գլ. 531ա, Նխ. 531ա, Բղթ 531բ,

— Վերադիր, Թեաղուր.՝, Նաւարուր.՝—531բ (տե՛ս Մ 187, 444բ),

76. Առ Կորնթացիս Գ—Կորնթց. 531բ—2ա, Պողոսի 532աբ,

77. Յայտնութ. Յովնանու—Գլ. 532բ—3ա, Գրք 533ա—9ա, Նխ. 538բ—9ա,

78. Հանգիստ Յովնանու—539ա—40ա («Կից» 540ա—1բ, տե՛ս Բ, § 5),

Բ. 1. ա. 31բ [Գեորգյայ Այկուացւոյ Յիշատակարան] Եկեղեցի—[Տէր,] որ ի տիպ մեն փրկութեանս...

բ. 31բ [Ղևոնականիւն]—փրկիչ Աստուածդ Բան...

գ. 31բ Թուոցն—Ջրոյց Թուոց ըստ մատենի...

դ. 31բ [Երկրորդումն Օրինաց]—Ջարհուրիմ ի քոց փառաց, տէր իմ Մովսէս...

ե. 31բ—2ա Յեսուայն է—Որպէս փրկիչ զարմանազործ Տէր մեր Քրիստոս...

զ. 32ա Դատաւորացն է—Փրկիչ անուն և դատաւոր...

է. 32ա Հ[ո]ւոթայն է—Կինս այս Հուոթ՝ ի դատարանց Մոհաբու...

2. 233ա Աղօթք Մանասէի—Տէր ամենակալ, Աստուած Աբրահամու...

3. ա. 315ա Տեսուն Ներսէսի Յիշատակարան Առական Սաղմունի, զոր իւրով ձեռամբն գրեաց՝ զարթուցանել զքմեհայս մեղաւք (ծայրակապ՝ «Ա—Ք») —Աստուածեղէն հոգւովն ի սմա, լիաղալովին անուն արքա...

բ. 315աք Անգարաբնութիւն տաքոյս Յիշատակի (ծայրակապ՝ «Է—Ա») —Քաղցրաբուսիս այս բաղձանօք լիցեալ մեղօք փափագեցի սրտատրոփ...

4. 331բ [Գեորգյայ Այկուացւոյ Յիշատակարան Յորայ] —Հարցդ սրբոց միշտ ևս հայցեմ...

5. 540ա—յբ Վանանու վարդապետութիւն (—Համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանացն)—Նրկինք՝ Եկեղեցիք...

Մանրամասն տե՛ս № 187:

ՅԵՇԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 44բ (Ստեփանոս գրչի, 1651-ից առաջ) Զմեղսաթաւալ գրչի՝ Ստեփանոսն, և զհայրն, և զմայրն յիշեցէք մէկ Հայր մեղայիւ. ամէն, Հայր մեր ասացէք. բաւ է (նման՝ 145ա, 159բ, 184ա, 214բ, 226ա, 247ա):

133ա Զմեղսաթաւալ գրչի՝ Ստեփանոս դպրի յիշեցէք, զհայրն՝ Պարոն, և զմայրն՝ Մարիամ, և զհոգակցին՝ Մարթա, յիշեալ յիշք ի Քրիստոսէ. ամէն, Հայր մեր որ յերկնս:

2. 369ա (Անանուն գրչի, 1666 թ.) Կատարումն Աստուծով Բժ-ան սուրբ մարգարէիցն Սոցին Բժ-ան սուրբ մարգարէիցն և ամենայն սրբոց բարեխօսութեամբ՝ ողորմեա՛, Քրիստոս Աստուած, ստացողի գրոցս... (բաց) և մեղապարտ գրչիս:

3. 542ա (Յոհան ստացողի, 1666 թ.) Շնոր-

հաւք և առատ դիտութեամբ մարդատիրին Աստուծոյ՝ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այն որ վասն կամելոյ զկեանս ամենեկուն, ընդարձակեալ աճեցոյց զօրինակս և ճանապարհս փրկութեան՝ ըստ այլ և այլ բարոյից հասակաց և արուեստից մարդկան, այլ և այլ ձևս և արուեստս փրկականս՝ բարձրագոյն և խոնարհագոյն, նախապատիւս և երկրորդականս, զի ըստ կարի կամ յօժարութեան այսմ կամ այլում հետեւելովք, մի՛ հուսահատ եղեալ ի զժուարտութենէն վերջոտեանալ անհաղորդ մնացէ փրկական ճանապարհի իմիք, այլ ըստ լափոյ զօրութեան կամ յօժարութեան ընդ մի կամ ընդ հոլովս ի ճանապարհաց հետեանալ ժամանեցէ փրկութեան:

Յայս ամէն առատագրութիւնս Աստուծոյ հայեցեալ եւ մեղուցեալ ծառայս Աստուծոյ, յամենավրէպս և թշուառապաշարս Յոնան անուամբ և իեթ, իբր ի չլոյրս բեմբասաց, իսկ ընթացիւք և գործով զն անդր ի բոց քնցեալ ի զարդաց երջանկազնացից, միտեալ միշտ ի կողմն սղորագրոյին և հարեալ ուղղունակի խղճմամբ յաներևութեանէ նորին՝ աղէկիղիմ անդոյլ դառնութեամբ ի խղճէ մտացս, ոչինչ ունելով ինչ յոյս բարձեաց յայսմ յափտեմիս, որոյ պատճառէ ըստացայ զայս ամենավայելուչ գանձս և անգին մարգարիտս, այսինքն, զաստուածախօս տառս և զաշխարհազործութեան գիրքս, որ ասի Աստուածաշունչ, Այսպէս և ըստ այսմ օրինակի, զի ի քվականութեանս մերում Իժ (1651) ամի սրբազան հայրապետն Հայոց տէր Փիլիպոս, գոլով զաւառաւ Աղբակեցի, որ նստէր յԱթոռ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ ի Վաղարշապատ քաղաքի, ի տեղի իրման Ռանին միածնի, որ էր այլ զօրաւոր բանիւ և սրղեամբք արդար և հաւասար առաջին սրբոց հայրապետացն, որոյ զպատմութիւն վարդոց և զործոց արարեալ եմ յայլում տեղողոյ Սա չոգաւ ի սուրբ քաղաքն յերուսաղէմ բազում վարդապետօք, քահանայիք և սարկաւազօք, ընդ որոց հուսկ և ես Յոնան բազմավեր հոգւով, իբր բանիս սպասաւոր և ծառայ վերոյգրեալ տեանս իմոյ, գոլով ընդ նմին ի նոյն ուխտի ճանապարհչիս Գնալով մեր ի քաղաքն ծովապատ և յարթալանիստ ի Կոստանդնուպօլիս, հրամանաւ տեանս իմոյ իբր հրափրակ նոցին՝ զայլ ի գերեզման կենսատուին: Եւ իմ ոչ ոնելով զգիրս Աստուածաշունչ, կարի տաղանապէի ի ծամ բարբառութեան, և ոչ ոնելի կարողութիւն ստանալոյ և ոչ գրելոյ, սակայ ոչ գիտելոյ զարհեստ գրութեան, որոյ պատճառէ հա-

նուպակ վարանելի, փոփաբերի և ինչդրի յկատուծոյ պարսկէն ինձ զայս մեծածախի և պիտարաստու-նալի գիրքս յանկարծ տեղեաց, առ որ շնորհնաց ինձ Աստուածն ամենայնի այսու պատճառաւ, զի այր ոմն Յակոբ անուն, արհեստի գրիչ և գոյութի փարթամ, գրեալ էր զկէս սորին և ինքն ստացեալ էր այլ ևս ազնուագոյնն, իսկ այս՝ անկատարս մնացեալ իբր ալաց անկած, զոր իմ լուեալ, խնդրեցի իբր զի առնիցեմ զնովն, իսկ այլն բարեսէր Յակոբ տիրացուն շնորհնաց մեզ ձրի զի՞ տեսրն, զոր իմ առեալ՝ զանացի յաւարտ ածել զբովանդակ Աստուածաշունչ գիրքն, յոր և կատարեցի յօժան-դակութեամբն Աստուծոյ, թէպէտ քարեցի շատ աշխատութիւն ի ձեռն խաբուսիկ գրչաց, զի ոմանք առեալ զգրամն, պահելով երկու և երեք ամ, ոչ գրեցին, և այլք առեալ զգրամն փախեալ, եւ հս ալապէս վարանի մնացի սակս սորին մինչ ի ժն տարին շրջացուցանելով ընդ իս զանկատար գիրքն ի յճուսաղէմ, յՄստամպօլ, ի Լէճ, ի յէջմիածին: Եւ յետ ժն ամի, որ եղև թվին Ռժժն (1666), եկեալ հրամանաւ տեառն Յակոբայ կաթողիկոսի, բնակեցայ ի բնիկ գաւառն իմ հայրենի ի յԱրդնի, ի հռչակաւոր ուխտն, որ յանուն ամէնաւրէնեալ Թագուհուն երկնից կառուցեալ ի վերա բարձրա-րերձ և վիմապատ լերին և արդ ասի Բարձրա-նայեաց Սուրբ Աստուածածին: Եւ աստ ուռեալ սակաւիկ մի ոգի, ի (542թ) ևս շինչ ի շրջագայութեան, ետու գրել զմնացեալն ի Կերտն Տիգրաւնու, ոմանց ախմարավարժ գրչաց, ձեռամբ ուման բարեսէր և արհեստավարժ գրիչ՝ տէր Յունան քահանայի, թայց ոչ իւր ձեռամբ, այլ աշակերտաց այլ և այլ գրչաց, որպէս որ տեսանէք, զի թէպէտ ինքն կատարեալ հմուտ էր արհեստին, թայց վասն սրաղմանց ժողովրդեան, ոչ կարաց գրել իւրով ձեռալի, այլ ետ գրել իւրոց թերակատար աշա-կերտաց, վասն որոյ լերուք անմեղադիր եւ արդ, զինչ և ինչ, կատարեցաւ Աստուածաշունչ տառս ի թվին մարդեղութեան Բանին Աստուծոյ ՌՈՒԿԸ (1668), իսկ ի մերումս Հայկազեան տումարի Ռժժն (1666) ամի, ի քաղաքին Տիգրաւանկերտու, ի դուռն սրբոց վկայից Սարգսի և Կիրակոսի Ձօ-րավարացն, ի հայրապետութեան Սուրբ էջմիած-

նայ Յակոբ Ջուղայեցոյ և Թագաւորութեան իս-մայլացոց Սուլտան Մանմէլին և ի պարտից Եւսէ-Ալապլին, առ ի յիշատակ անձին իմոյ՝ ի կենդանութեան իմում և ծնողաց իմոց՝ ի Քրիս-տոս գնացելոց, և բնաւին զզգայնոց մերոց՝ կեն-դանեաց և նշնցելոց, իսկ յետ եկանելոյ իմոյ յաշ-խարհէ և տրոհելոյ հողոյս ի բնանական յարկէ, և զիցի սա յիշատակ անշնչելի և արձան անեղձա-նելի և առթ ապաւինի հողոյ իմոյ՝ ի դուռն մեծի Աթոռոյն հողոց յուսատիւն ի Սուրբ էջմիածին: Զի յօրէ, որմէ որ սկսայ հողալ զսա մինչ և ի կա-տար հանելն զսայ, եղի ի մտի իմում՝ ցորթն կենդանի իցեմ, շրջեսցի սա ի ձեռնին իմում, իսկ յետ վճարման ի կենաց իմոց, գնացել սա ի Սուրբ էջմիածին, առանց ուրուք հակառակութեան և բնդիմարբանութեան, զի ոչ ոք լունի ի վերայ սորա դրուց կամ երախտիք, ոչ ընտանեաց իմոց և ոչ օտարաց, զի ես ստացայ զսա ոչ ի հայրենի ընչից և ոչ ի վիճակաց տրոց կամ զօրաքաղութեան, այլ ի ձեռն քարողութեան և զօրխաաշխատ շրջապալութեան ճարեցի զգին սորին. վասն այսորիկ ոչ հա-մարձակեցայ գրել զայս՝ թէ արդար ընչից իմոց, որպէս որ սովոր են ոմանք գրել, Այլ ևս գրեմ զսա ստացուած ընչից ոմանց աստուածասիրաց, որոյ պատճառն ոչ ոմեք տամ զսա ի վայելումն յետ գնալոյն իմոյ ի յուսն բնաւից, այլ եղիցի սա ստացուած երջանիկ Աթոռոյն Սրբոյ էջմիածնի և զկնի եկելոց ընթերցողաց և շահողաց, և աղօթիւր վայելողացդ լիցի ի շնորհացն Աստուծոյ գրի ի մատնական յափտենից, հնդրեմ ի վայելողացդ ի սոյն՝ զմեզ բարոյ յիշման արժանի առնել, զի և ինքն յիշեսցի յողորմածէն Աստուծոյ. ամէն.

208

Ա. Ս Տ Ո Ւ Ա. Ն Ա Շ Ո Ւ Ն Չ

ՌՃ [ԺԵ]—1666

ԳՐԻՑ՝ Տիրատուր զպիւր: ՍՏԱՅՈՂ՝ Միճառ վրդ. Յամրե-
ցի (1083):

ԹԵՐԹ՝ 513, չգրուած՝ 1ա—3բ, 11ա—2ա, 389ա, 415ա,
425ա, 440բ—1ա, 512ա—3բ: ՊՐԱԿ՝ 2 (3+8) + Ա.—ԽԴ×12
(ԽԼ, Դ, ԽԴ 6, ԼԱ.—Բ 14): ՆԻԹԻՔ՝ մազազար: ՄԵՍՈՒԹԻԹԻՆ՝
26, 5×19, 5: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝ Երկօրեւ: ԳԻՐ՝ քոյուզգիւր (Եմալ՝
208ա): ՅՈՂ՝ 50: ԿԱՅՄ՝ զրոյմազաղ շազանկազոյն կաշի,
աւծաթեայ զոյգ փակեցնեալ, միջուկ՝ տախտակ, աստառը՝
կանաչ մետաքս: ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ 2+2, զորչազոյն քաղը (Ի ղ):

ՄԱՐԲԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ՝ Արաբազարձարիւն՝ 12բ (սեւաց
և եղեւ, հրամայեաց և հաստատեցան, Նախատեղծի ի
Դաւաթի, Դաբակզարիւն ետայ, Արաբազուն ի Դաւաթի),
Երկառաւան Երանապետ՝ 33բ, Մազլետ՝ 46բ, Յեւա՝ 88բ,
ս...Ո՛՛ Ելցէ մեզ... առաջեորդ 58ա, Հեղք Բանաւայապետ և
Աճեա՝ 111բ, Դատաստան Սաղմոսի՝ 170ա, Կիրոս՝ 188ա,
Նեմի՝ 191բ, Եսթրի՝ 198բ, Յալիք՝ 208բ, Ազլէ. Մակեդո-
նացի՝ 210բ, Յազլէ և Ասանէ՝ 245ա, Դաիք՝ 260ա, Առ-
դման՝ 286բ, Դանիէլ ի զքի առիւծոց՝ 377ա, ի յուսանցա-
նովի՝ 338բ, Անովա՝ 338ա, Միքիէ՝ 339բ, Յազլէ՝ 341ա,
Արդիւն՝ 342ա, Կառու՝ 343ա, Արաբազուն՝ 343բ, Սափեթիա՝
344ա, Անգլետ՝ 344բ, Զաւաթիա՝ 345բ, Մազաթիա՝ 348ա,
Երանա՝ 360ա, 366ա, 370բ, Բարու՝ 367բ, Դանիէլ՝ 371ա,
և այլ տեսարաններ: Մարդեա՝ 389բ, Մարդեա՝ 416բ, Դու-
կա՝ 426բ, Յազմանէ և Պարսաճ՝ 441բ, և տեսարաններ
ի յուսանցա Անտարանց: Յազմանէ (սեւորդ)՝ 470բ,
Յաւաթիւն Յազմանէ՝ 471բ, Պարս՝ 482բ: Խառան՝
395բ, 396ա, 396բ, 397ա, 397բ (Խառանջիւր կուտ 2-ա-
կան): Կիտախառան՝ 13ա, 33բ, 60ա, 89ա, 99ա, 112ա,
211ա, 245ա, 260ա, 287ա, 400ա, 416ա, 426ա, 442ա, 471ա,
482բ: Խառանջառան՝ 158բ, 170ա, 182ա, 188ա, 191բ,
196ա, 200ա, 205ա, 223ա, 231ա, 235ա, 251ա, 263ա, 266ա,
289ա, 272ա, 275բ, 278ա, 281ա, 304ա, 310բ, 319ա, 350ա,
371ա, 378բ, 454ա, 464բ: Կառու և խառանջառան՝
Չառանջիւր, Դաւաթի, Դաւաթի, Կեղեկազար: Դա-
նէ և՛ կարմիր, կապոյտ, վարդազոյն, կանաչ, դեղին, սպի-
նի: Վիճակ՝ քաւառ: Կապի կաշին փերձուած, եզերք
մաշուած, դրանկն ու յուս աւծաթեայ փակեցնեցի Երկուսն
բնկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. Մետեղէ—Գլ. 4աբ: Նխ. 9բ: Գրք 13ա—
31բ:

2. Ելէ—Նխ. 31բ—2ա (Կրկ. 9բ—10ա): Գլ.
32ա—3բ (Կրկ. 4բ—6բ): Գրք 33բ—49բ:

3. Ղևտական—Գլ. 6բ—7բ: Նխ. 10ա: Գրք
50ա—61ա:

4. Թիւ՝ Գլ. 7բ—8բ: Նխ. 10աբ: Գրք 61ա—
75բ:

5. Բ. Օրէնք—Գլ. 8բ—9բ: Նխ. 10բ: Գրք
76բ—88ա:

Գլ. և Նխ. § 1—5 համարմունք՝ 4ա—10բ:

6. Յեւա—Նխ. 88ա: Գլ. 88աբ: Գրք 89ա—98ա:

7. Դատաւոր—Նխ. 98աբ: Գլ. 98բ: Եւ այս եւ
դատաւորք 98բ: Գրք. 99ա—108ա:

8. Հոռոք—Նխ. 108աբ: Գրք 108բ—9բ:

9. Թագ. Ա.—Տալք. (սեւան) 109բ—10ա: Նխ.
(սեւան) 110ա: Գլ. 110ա—1ա: Գրք 112ա—25ա:

10. Թագ. Բ.—Գլ. 125աբ: Գրք 125բ—35բ:

11. Թագ. Գ.—Գլ. 135բ—6ա: Գրք 136ա—47բ:

12. Թագ. Դ.—Գլ. 147բ—8բ: Գրք 148բ—59ա:

13. Մեաց. Ա.—Նխ. 159ա: Գլ. 159աբ: Գրք
159բ—65ա:

14. Մեաց. Բ.—Գլ. 169աբ: Գրք 170ա—82ա:

15. Եզր. Ա.—Նխ. 182ա: Գլ. 182ա: Գրք 182ա—
7բ:

16. Եզր. Բ.—Հանգամանք 187բ: Գրք 188ա—
91ա (Եզր. Գ.—տե՛ս § 28):

17. Ենեմի—Նխ. 191ա: Գլ. 210բ: Գրք 191բ—
6ա:

18. Եսթրի—Նխ. 196ա: Գրք 196ա—200ա:

19. Յուդիք—Նխ. 200ա: Գրք 200ա—5ա:

20. Տալիք—Նխ. 205ա: Գրք 205ա—8բ:

21. Մակաբ. Ա.—Նխ. 208բ: Գլ. 208բ—9բ:
Գրք 211ա—22բ:

22. Մակաբ. Բ.—Նխ. 222բ: Գլ. 209բ—10ա:
Գրք 229ա—231ա:

23. Մակաբ. Գ.—Նխ. 210ա: Գլ. 210ա, Գրք
231ա—5ա:

Գլ. և Նխ. § 17, 21—23 և Նխ. § 21, 23 համա-
խմարում՝ 208բ—10բ:

24. Կտակ ժԲ Երանապետաց—235ա—45ա
(տե՛ս № 351, Ա, § 25. ա/235ա—6ա: ր/236աբ:
զ/236բ—8ա: դ/238ա—9բ: Ե/239բ—40ա: զ/240աբ:
է/240բ—1ա: ր/241ա—2ա: ր/242աբ: ժ/242բ—3ա:
յա/243ա—4բ: ժ/244բ—5ա):

25. Յազլէ և Ասանէք—245ա—51ա (տե՛ս
Բ, § 1),

26. Եզր. Գ.—Գրք 251ա—7բ (տե՛ս № 351, Ա,
§ 17),

27. Սաղմոս—Նխ. 258ա—9ա (սեւանայն):
Նխ. 259ա—60ա (Եպիփան. սեւառաւ. տե՛ս
№ 187, Ա, § 24. ր): Գրք 260ա—83բ (տե՛ս Բ, Գրք
էթա և Օրհնութիւնք համարմունք՝ 283բ—5բ:
Տե՛ս № 182, Բ, § 1. ա/283բ—4ա: ր/284ա: զ/

284ա: ղ/284աբ: Կ/284բ: լ/284բ: ը/284բ: թ/284բ—5ա: ժ/285ա: ժա/285ա: ժբ/285աբ: ժգ/285աբ: ժղ/285բ: ժն/285բ):

28. Առակի—նխ. 285բ—6ա: Գլ. 286ա: Գրք 287ա—94ա:

29. Ժողովով—նխ. 294ա: Գլ. 294ա—5ա: Գրք 295ա—7ա:

30. Նեգ Նեգոց—նխ. 297աբ: Գրք 297բ—8բ (ունի՝ ռԳիտացիա):

31. Իմաստութիւն—նխ. 298բ—9ա: Գլ. 299ա: Գրք 299ա—303բ:

32. Սիրաբ—Գրք 304ա—9բ (կից՝ 309բ—10ա, տե՛ս Բ, § 2):

33. Յոբ—նխ. 310աբ: Նխ. (Աղիկառնացի) 310բ: Գրք 310բ—8բ:

34. Նաայի—նխ. 318բ: Գլ. 318բ—9ա: Մրգ. 319ա—35ա: Մահ 335ա:

35. Ովսէլ—նխ. 335աբ: Գլ. 335բ: Մրգ. 335բ—7բ:

36. Ամովս—Գլ. 337բ—8ա: Մրգ. 338ա—9բ: 37. Միքիէ—Գլ. 339բ: Մրգ. 339բ—41ա:

38. Յովէլ—Գլ. 341ա: Մրգ. 341ա—2ա: 39. Արդիտ—Գլ. 342ա: Մրգ. 342ա:

40. Յովնան—Գլ. 342ա: Մրգ. 342աբ: 41. Նաւում—Գլ. 342բ: Մրգ. 342բ—3բ:

42. Ամբակում—Գլ. 343բ: Մրգ. 343բ—4ա: 43. Նափոնիա—Գլ. 344ա: Մրգ. 344աբ:

44. Անգէս—Գլ. 344բ: Մրգ. 344բ—5ա: 45. Զաբաթիա—Գլ. 345աբ: Մրգ. 345բ—8ա:

46. Մաղաթիա—Գլ. 348ա: Մրգ. 348աբ (կից՝ 348բ—9ա, տե՛ս Բ, § 3):

47. Նեմիա—նխ. 349աբ: Գլ. 349բ—50ա: Մրգ. 350ա—67բ:

48. Բարուբ—Բղթ 367բ—9ա: 49. Ողբ Նեմիայ—Ողթք 369ա—70բ: Մահ 370բ:

50. Դանիէլ—նխ. 370բ—1ա: Գլ. 371ա: Մրգ. 371ա—7բ: Մահ 377բ:

51. Եղիկիէլ—նխ. 377բ—8ա: Գլ. 378աբ: Մրգ. 378բ—94բ: Մահ 394բ:

52. Բղթ Նաեթի—395բ: 53. Համարաբառ—Կանոնք 396ա—7բ:

54. Մաթթեոս—Գլ. 398աբ: Նձնք. 398բ: Նխ. 398բ: Ա. 400ա—14բ:

55. Մարկոս—Ա. 416ա—24բ (ունի՝ ռԳա—րուցեալ):

56. Դովան—Ա. 426ա—40ա: 57. Յովնան—Ա. 442ա—52ա (ունի՝ ռԳա):

58. Կորնի Առաքելոց—8. 452բ: Յոբք. 452բ—3ա: Կիբ. 453ա: Գլ. 453ա—4ա: Բնթրց. 454ա: Կրք. 454ա—64ա:

59. Բղթ Յակոբայ—Յոբք. 464աբ: Նխ. 464բ: Գլ. 464բ: Բղթ 464բ—5բ:

60. Բղթ Պետրոսի Ա—նխ. 465բ—6ա: Գլ. 466ա: Բղթ 466ա—7ա:

61. Բղթ Պետրոսի Բ—նխ. 467ա: Գլ. 467ա: Բղթ 467ա—8ա:

62. Բղթ Յովնանու Ա—նխ. 468ա: Գլ. 468աբ: Բղթ 468բ—9բ:

63. Բղթ Յովնանու Բ—նխ. 469բ: Գլ. 469բ: Բղթ 469բ:

64. Բղթ Յովնանու Գ—նխ. 469բ: Գլ. 469բ: Բղթ 469բ—70ա:

65. Բղթ Յուդայի—նխ. 470ա: Գլ. 470ա: Բղթ 470աբ:

66. Աղեբա Ներաղի—470բ: 67. Յալաւոբ. Յովնանու—Գրք 471ա—6բ (կից՝ տե՛ս Բ, § 4):

68. Հանգիստ Յովնանու—476բ—7բ: — ԺԻ Բղթ Գողթսի—Յոբք. 477բ—9ա: Վկ. 479ա: Բովանդ. ընթրց. և Վկթեց. 479ա—82ա: 3. 482ա:

69. Առ Հոռոմայեցիս—նխ. 482ա: Գլ. 482աբ: Բղթ 482բ—7ա:

70. Առ Կորնթացիս Ա—նխ. 487ա: Գլ. 487աբ: Բղթ 487բ—91բ:

71. Առ Կորնթացիս Բ—նխ. 491բ: Գլ. 491բ—2ա: Բղթ 492ա—5ա (Բղթ Գ—տե՛ս § 83):

72. Առ Գաղատացիս—նխ. 495ա: Գլ. 495ա: Բղթ 495աբ:

73. Առ Եփեսացիս—նխ. 496բ—7ա: Գլ. 497ա: Բղթ 497ա—8բ:

74. Առ Փիլիպեցիս—նխ. 498բ: Գլ. 498բ: Բղթ 498բ—9բ:

75. Առ Կոռնթացիս—նխ. 499բ: Գլ. 499բ—500ա: Բղթ 500աբ:

76. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—նխ. 500բ—1ա: Գլ. 501ա: Բղթ 501ա—2ա:

77. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—նխ. 502ա: Գլ. 502ա: Բղթ 502աբ:

78. Առ Եբրայեցիս—նխ. 502բ: Գլ. 502բ—3ա: Բղթ 503ա—7ա:

79. Առ Տիմոթեոս Ա—նխ. 507ա: Գլ. 507ա: Բղթ 507ա—8բ:

80. Առ Տիմոթեոս Բ—նխ. 508բ: Գլ. 508բ: Բղթ 508բ—9բ:

81. Առ Տիրոս—նիս. 509ր, Գլ. 509բ—10ա; Բղթ 510աբ:

82. Առ Փիլիմոն—նիս. 510ր, Գլ. 510ր, Բղթ 510ր:

— Վերագիր, Թելագրութ, նաւարկութ.— 510բ—1ա (տե՛ս № 187, 444բ):

83. Առ Կոմբացիս Գ—Կորնթացցոց 511ա; Պողոսի 511աբ:

Բ. 1. 245ա—51ա Պատմութիւն Յովսէփայ և Կնոյ ճորա Ասանէի՝ դստերն Պետարիէ քմի Արեգ Բաղափի—նի եղև յամին յառաջնումն, որ օր էր եթնեորդ ամսոյն...// Նի յերրորդում ասուր մեհա որդին փարաւոնի փառք...ամէն (տե՛ս № 188, Բ, § 1):

2. 303բ—10ա Այս խաւփ Սիրաբայ, Կարծիւ որդայ կառարելուն Սիմեոնի—Միտք հնազանդ և որդոր պարկեշտ...

3. 348բ—9ա [Ման Բծ—ան մարգարէք]: 348բ Ա. Ման Յովսէի—Ովսէ էր... 348բ Բ. Ման Ամովսայ—Ամովս էր... 348բ Գ. Ման Միփայ—Միփայ էր... 348բ Դ. Ման Յովսէյ—Յովսէ էր... 348բ Ե. Ման Արդիւ—Արդիւ էր... 348բ Զ. Ման Յունանու—Յունան էր... 349ա Է. Ման Նաւումայ—Նաւում էր... 349ա Ը. Ման Ամպանումայ—Ամպանում էր... 349ա Թ. Ման Սոփոնիայ—Սոփոնիայ էր... 349ա Ժ. Ման Անգէի—Անգէս էր... 349ա ԻԱ. Ման Զաւարիա—Զաւարիա էր... 349ա ԺԲ. Ման Մաղափա—Մաղափա յետ դարձի...

4. 476բ [Ներսիսի կամբրոնացցոյ Յիշատակարան քաղմանութեան Յայտնութեանն Յովհաննու]—Այս Յայտնութիւն աստուածաբան աւետարանչին Յովհաննու... (տե՛ս № 146, Բ, § 3): Մակարման տե՛ս № 187, 351:

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

169բ Զմեղաւոր Հոգս՝ Տիրատուր դպիր, յիշեցէր ի Տէր միով ողորմեայիս, աղաչեմ:

303բ Զբազում երկաւք ըստապաղ սուրբ Աստուածաշունչ տառիս՝ զՄիեռա վարդապետ Յամբեցի, և զծնողս նորա՝ զհանգուցեայսն առ Քրիստոս՝ զմահտեսի Առաքիլն և զմայրն իւր՝ զՀովիփսիմէն, և զամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէր ի մեղաց թողութիւն, որ և Տէր զգճրն թողէ. ամէն: Գրեցաւ ՌՃԼԲ (1683) ամի:

Միեռա Յամբեցի ցերեկ է նախորդ ստացողի ու երա ծնողների անունները, ինչպէս և Թաւկանի վերջին երկու գրեթե և յարմարեցրել իր անուանն ու ժամանակին Թաւկանի ճիշդ գրեթե տակ նշմարելի է՝ «ԺԺ» (= «ՌՃԺԺ», 1686):

511բ Յիշատակարան գրացս—Փա՛ռք... Արդ, և ի ծրարս ծրարեցաւ հանգամանս նախնեաց սրբորոց... հանդերձ իշխանաստեւ և երկու կտակարանօք... Վասն որոյ եղևն քնարք քաղցրանուագ և անուշահամ ճաշակ ի քիմս բանասիրաց, որ ճաշակողացն ի ամանէ ոչ հատեց սահմանս կարօտութեան ցանկութեան կենցաղոյս ունայն Այլ և ի վեր... (ընդհատուած):

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՄԱՏԱՐԱՆ

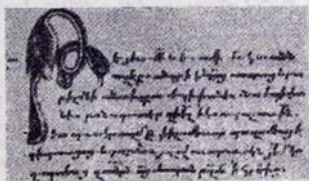
88բ (Յեռուայ պատկերում՝ զայարաթղթի վրայ) Զստացող սուրբ գրեթս՝ զՄիեռա վարդապետս յի[շեցէր]:

111ա ԶՄիեռա վարդապետս Յամբեցի յիշեցէր ի Քրիստոս, որ ետ զսուրբ մատեանս յիշատակ ի Սուրբ Էլմիածին, Թվին ՌՃԼԲ (1683), Որք ընթեռնուք, տաք ողորմին. ամէն (նման՝ 310բ, 414բ, 452ա):

395ա Զվայելող սրբոյ աստուածակիր տառիս՝ զՄիեռա վարդապետն և զծնողսն իւր՝ զմահտեսի Առաքիլն, և մայրն՝ զՀովիփսիմէն յիշեցէր ի Քրիստոս, և Աստուած-ողորմի ասացէր, որ եղ յիշատակ ի Սուրբ Էլմիածին, Թվին ՌՃԼԲ (1683), Նի դարձեալ յիշեցէր զհոգեւոր ծնողն իւր՝ զՄարկոս վարդապետն և զհանգուցեայն ի Քրիստոս, որ էր տեղապահ Շնեհաւոր: Նաև զմեծ մայրն՝ զմահտեսի Պաննին, որ քաղում երախտիս ունի ի վերայգրեցեալ Միեռա վարդապետին վերայ, զորոյ դիտարեմէն՝ տացէ նմա Տէր Աստուած զերկնից արքայութիւնն. ամէն:

440ա Յիշատակ է սուրբ մատեանս աստուածային՝ Տիգրանակերտցի Միեռա վարդապետին և ծնողաց իւրոց՝ մահտեսի Առաքիլին և Հովիփսիմէն, ի Սուրբ լԱթոսն Էլմիածին, Թվին ՌՃԼԲ (1683): Տեսողք ասացէր զողորմին:

Կենդանոյ՝ 200ա, 211ա, 260ա, 286ա Միեռա վարդապետս 400ա, 442ա Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Միեռա վարդապետ Յամբեցի Թվին ՌՃԲ (1655):

204

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

Իմ Զուգա՝

♠-XVII

Գրիգ՝ Գասպար Իրէց (14ա-52Կ, 580ա-99Բ), Յա-
րսիքեմ դպիր (524ա-59Բ), Սարգիս Վանեցի (լրացեղ՝
5ա-10ա, 800ա-58ա): ԾԱԿՂԿՐ՝ Սահպանեմ (Սարգիս
Վանեցեւ: ընդօրինակած՝ մօտի եկամազարդումենբ՝ այլ
եւսահի տար): ՍՍԱՅՈՂ՝ Պօղոս:

[illegible]

ՄԱՆՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Տեսառանձնը ի ցրց չկցամու-
նայից 11թ (Ոսկից յայս, Խորատանոգիք ի դրամատ, Դայրայի-
դարին ծախի, Խոյան տապան), 12ա (Հիւսիսարայքին Աբրա-
համս, Ջոհոթարային Խանակայ, Տնայ Տայրայ, Անգամս ի
Կորմիւ ծովէ), 13թ (Անկապման Սպոխի գտնիզէ տախ-
տակն, Ենծայարտարային, Տապանով յոխս): Դախի
501թ (Ապտաման յոխար, Ապաման Գողայի, Ջոհոթար-
ային, Գոնի գերայ), Սառման՝ 330թ, Տովման՝ 390թ (Բան
Տնան առ Տովման, Փայլիլն ի Թարթոս, Անկամն ի ծով,
Թրամս կիտին զճովման ի ցամմա), Դաւնիլ՝ 426թ (Երեմ
Տախլուն ի մէջ Նեմուք, Դաւնիլ ի ցար սանդոց), Տնայ ծի-
կիլիլ՝ 487ա: Մտորս՝ 468թ, Մարկո՝ 464թ, Դուպա՝ 496թ,
Տովմաննէն և Գրեխորն՝ 512թ: Տայնարային Տովմաննէս— Ըն-
դի մարդոյ ի մէջ Եօթն Խաւարտանացն 588ա, Արթա— յն-
քիկն 589թ, Երթաց ցառն զի կնէրէն 590ա, Էւրիշտակին,
որ ունիլն փոքր, ցառտառանցիկ զկնէրնա տա ի հարկաւորս
591ա, Էնտոգ մի աճկանէր յերկնից 591թ, Էւրիշտակ—
իլմունէն ի Ենծին իւրում Գոյիլ մի բոցիպոյ 592ա, Կիւ-
նի տ Երեմիլ զիւր Էնգողակնն՝ 592թ, Էլկլ ցաղան... Էւ-
նիլ յերկն և ունէր Եղիշիւ Բ՝ 593ա, Էւի ցաղան տայնիլն
Իւրիշտակն և Էնծի զկապամիլն Էր յերկն՝ 594թ, Էկն մի
զի հատէր ի Էնծի Խաւարմի զառնիկ 595ա, Էնման մի սպի-
տակաւաւ Ենծիպա 596ա, Էւրիշտակ— իլմունէր յերկնի և
ունէր զԳնկանն յոյժոցի 598թ, Էջալաւիկ սուրբ դոհու-
րանաղան 597ա: Խաւաւ Բ՝ 465թ (Սանքիքի ճկարում),
469ա (Կարգիտանոսի ճկարում), 460թ, 461ա, 462թ, 463ա,
464թ, 465ա, 466թ, 467ա: Կիւս յառաւ Բ՝ 14ա, 131ա,
302ա, 381ա, 469ա, 485ա, 496թ, 513ա, 528ա, 542ա, 554ա,
600ա: Ճաւաւաւ ցաղիք զրեթ թուրք Գրեմի սկզբն: Լ
Լ Ե Ս Մ Ե Կ Գ Գ Գ Բ՝ բտապանն: Ճաւաղ ա ցի Բ՝ թուրք-
այի, կնէրնացիք, մարդոցի: Գ յ ի Բ Բ՝ Կարմիր, կարգիլ,
մարդապի, կանա, ցաղանակաւոր, առիլ:

ՎԷՆԱՎՐԱՅԻՆ ԲԱՐՈՒՄԱՐ: Կազմի եզրերը մշակուած, մետաղեայ
զոյգ հաւաքանշաններ ընկած:
ՄԵՐ. Ձեռագիրը հասանաբար գրուած է Նոր Զատիկի
ժէ դ. 80-ական թթ.: Հմմտ, № 189:

ԲՈՎ ԼԵՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- Ա. 1. Մեռնգփ-նխ. 8թ-9աւ, Գլ. 9ա-10աւ,
Գրք 14ա-36ա (5ա-8թ տե՛ս Բ, § 1-3),
2. Ելփ-նխ. 36աթ, Գլ. 36թ-8թ, Գրք 38թ-
56ա,
3. Ղևտալան-նխ. 56աթ, Գլ. 56թ-7թ, Գրք
57թ-69թ,
4. Թիւփ-նխ. 69թ, Գլ. 69թ-70թ, Գրք 70թ-
87ա,
5. Բ. Օրէնէփ-նխ. 87աւ, Գլ. 87ա-8աւ, Գրք
88ա-103ա,
6. Յետա-նխ. 103աւ, Գլ. 103աթ, Գրք 104ա-
14թ,
7. Դատաւորփ-նխ. 114թ-5աւ, Գլ. 115աւ, Եւ-
այս են զոտարտը 115աւ, Գրք 115թ-26աւ,
8. Հոտըր-նխ. 126աւ, Գրք 126ա-7թ,
9. Թագ. Ա-Յոթը (սվաստա) 127թ-8աւ, նխ.
(«Սկիզբն») 128աւ, Գլ. 128ա-9աւ, Գրք 131ա-44թ,
10. Թագ. Բ-Գլ. 144թ-5թ, Գրք 145թ-56թ,
11. Թագ. Գ-Գլ. 156թ-7թ, Գրք 157թ-70թ,
12. Թագ. Դ-Գլ. 170թ-1թ, Գրք 171թ-84աւ,
13. Մեցգ. Ա-նխ. 184աթ, Գլ. 184թ-5աւ,
Գրք 185ա-97աւ,
14. Մեցգ. Բ-Գլ. 197աթ, Գրք 197թ-212աւ,
15. Եզր Ա-նխ. 212աւ, Գլ. 212աթ, Գրք
212թ-9թ,
16. Եզր Բ-Հանգստանք 219թ, Գրք 219թ-23թ,
17. Եզր Գ-Գրք 224ա-33թ (տե՛ս № 351,
Ա, § 17),
18. Լեւնիլ-նխ. 233թ-4աւ, Գլ. 234աւ, Գրք
234ա-9աւ,
19. Եսթեր-նխ. 239աթ, Գրք 239թ-44աւ,
20. Յոպիթ-նխ. 244աւ, Գրք 244ա-50աւ,
21. Տփկիթ-նխ. 250աւ, Գրք 250թ-4աւ,
22. Մակար. Ա-նխ. 254աթ, Գլ. 254թ-5թ,
Գրք 255թ-69թ,
23. Մակար. Բ-նխ. 269թ-70աւ, Գլ. 270աթ,
Գրք 270թ-81թ,

24. Մակար. Գ.—նխ. 281բ—2ա, Գլ. 282ա, Գրք. 282ա—7ա,
 25. Զոր.—նխ. 287աբ, նխ. (Աղիկանոնացի)
 287բ—8ա, Գրք. 289ա—99բ,
 26. Սաղմոս—նխ. (Կալիփան) 299բ—300բ,
 Գրք. 301ա—28ա (ունի՝ «Փոքր էի»),
 27. Առակ—նխ. 328աբ, Գլ. 328բ—9ա, Գրք. 331ա—41ա,
 28. Ժողովող.—նխ. 341ա, Գլ. 341ա—2ա, Գրք. 342ա—5ա,
 29. Երգ Երգոց.—նխ. 345աբ, Գրք. 345բ—7ա (ունի՝ «Գիտացի»),
 30. Իմաստութիւն.—նխ. 347աբ, Գլ. 347բ, Գրք. 348ա—53բ,
 31. Սիրաբ.—Գրք. 354ա—61ա,
 32. Եսայի.—նխ. 361ա, Գլ. 361ա, Մրգ. 362ա—80բ,
 33. Ովսէէ—Ցոյք. 380բ—1ա, Գլ. 381ա, Մրգ. 381ա—3բ,
 34. Ամովս.—Գլ. 383բ—4ա, Մրգ. 384ա—6ա,
 35. Միքիէ.—Գլ. 386ա, Մրգ. 386ա—7բ,
 36. Յովել.—Մահ 387բ—8ա, Գլ. 388ա, Մրգ. 388ա—9ա,
 37. Աբդիու.—Մահ 389ա, Գլ. 389ա, Մրգ. 389աբ,
 38. Յովնան.—Մահ 389բ, Գլ. 389բ, Մրգ. 391աբ,
 39. Նաուով.—Մահ 391բ, Գլ. 391բ, Մրգ. 391բ—2բ,
 40. Ամբակով.—Մահ 392բ, Գլ. 392բ, Մրգ. 392բ—3բ,
 41. Սոփոնի.—Մահ 393բ, Գլ. 393բ, Մրգ. 393բ—4բ,
 42. Անգէղոս.—Մահ 394բ, Գլ. 394բ, Մրգ. 394բ—5ա,
 43. Ջափարի.—Գլ. 395ա, Մրգ. 395բ—8բ,
 44. Մաղափա.—Մահ 398բ, Գլ. 398բ, Մրգ. 398բ—9բ,
 «Մահ» § 38—42, 44 ահա 351, Ա. § 37—43, 45,
 45. Երեմիա.—նխ. 399բ, Գլ. 399բ—400բ, Մրգ. 400բ—22ա,
 46. Բարուբ.—Բղթ. 422ա—4ա,
 47. Ողբք Երեմիայ.—Ողբք. 424ա—6ա,
 48. Դանիէլ.—նխ. 426ա, Գլ. 426աբ, Մրգ. 427ա—35բ,
 49. Եղեկիէլ.—նխ. 435բ—6ա, Գլ. 436աբ, Մրգ. 437ա—57բ,

50. Թղթ. Եսեքի.—458բ—9ա (խորագիր՝ «նխ.»),
 51. Համարաբառ.—Կանոնք. 460բ—7ա (նաև՝ լուսանցալիւն),
 52. Մատթէոս.—Ա. 469ա—83ա,
 53. Մարկոս.—նխ. 483ա, Գլ. 483բ, Ա. 485ա—94ա (ունի՝ «Յարութեան»),
 54. Դովան.—նխ. 494ա, Գլ. 494բ—5ա, Ա. 496ա—510ա,
 55. Յովնան.—Գլ. (Ա.—ԺԸ) 510բ, նխ. 510բ, Ա. 513ա—23բ (ունի՝ «Իրք»),
 56. Գործք Առաքելաց.—8. 524ա, Զոյք. («Որք») 524աբ, Դիր 524բ, Գլ. 524բ—6ա, Ընթրց. ԺՁ 526ա, Գրք. 526ա—39բ,
 57. Թղթ. Յակոբայ.—Ցոյք. 539բ—40ա, Գլ. 540ա, Թղթ. 540ա—1բ,
 58. Թղթ. Պետրոսի Ա.—Գլ. 541բ, Թղթ. 542ա—3բ,
 59. Թղթ. Պետրոսի Բ.—Գլ. 543բ, Թղթ. 543բ—4բ,
 60. Թղթ. Յովնանու Ա.—Գլ. 544բ, Թղթ. 544բ—6ա,
 61. Թղթ. Յովնանու Բ.—Գլ. 546ա, Թղթ. 546բ,
 62. Թղթ. Յովնանու Գ.—Գլ. 546բ, Թղթ. 546բ—7ա,
 63. Թղթ. Յուդայի.—Գլ. 547ա, Թղթ. 547աբ,
 64. Աղեբա Երազի.—547բ,
 — ԺԳ Թղթք Պողոսի.—Ցոյք. 547բ—9բ, Վկ. 549բ—50ա, Բովանդ. ընթրց. Լ վկնթց. 550ա—3բ, 8. 553բ,
 65. Առ Հռոմայեցի.—Գլ. 554ա, Թղթ. 554ա—9բ,
 66. Առ Կորնթացի Ա.—Գլ. 559բ—60ա, Թղթ. 560ա—4բ,
 67. Առ Կորնթացի Բ.—Գլ. 565ա, Թղթ. 565ա—8բ,
 68. Առ Կորնթացի Գ.—Կորնթացեաց. 568բ, Պողոսի. 568բ—9բ,
 69. Առ Գաղատացի.—Գլ. 569բ, Թղթ. 569բ—71ա,
 70. Առ Եփեսացի.—Գլ. 571ա, Թղթ. 571բ—3ա,
 71. Առ Փիլիպեցի.—Գլ. 573ա, Թղթ. 573ա—4բ,
 72. Առ Կողոսացի.—Գլ. 574բ, Թղթ. 574բ—6ա,
 73. Առ Թեսալոնիկեցի Ա.—Գլ. 576ա, Թղթ. 576ա—7ա,
 74. Առ Թեսալոնիկեցի Բ.—Գլ. 577ա, Թղթ. 577ա—8ա,

75. Առ Ներայեցիս—Գլ. 578աբ, Բղթ 578բ—82բ:

76. Առ Տիմոթեոս Ա.—Գլ. 582բ, Բղթ 582բ—4ա:

77. Առ Տիմոթեոս Բ.—Գլ. 584ա, Բղթ 584բ—5բ:

78. Առ Տիմոս—Գլ. 585բ, Բղթ 585բ—6ա:

79. Առ Փիլիմոն—Գլ. 586ա, Բղթ 586բ:

— Վերագիր, Թիպոգրֆ., Նաւարկութ.—586բ—7ա (տե՛ս № 351, 551բ):

80. Յայտնութ. Յովնանեոս—Գլ. 587աբ, Գրթ 588ա—98ա:

81. Հանգիստ Յովնանեոս—588ա—9ա:

82. Կտակ ժր Եանայեանացն—602ա—18ա (տե՛ս 351, Ա, § 25. ա/602ա—3ա, բ/603ա—4ա: գ/604ա—6բ, դ/606բ—9ա, է/609ա—10ա: գ/610աբ: է/610բ—1բ, բ/611բ—3ա, ք/613ա—4ա, ժ/614ա—5ա, ժա/615ա—7ա, ժբ/617ա—8ա):

Բ. 1. 5ա—6ա [Ղազարայ Իսթրեղացայ Յառաբաճութիւն Աստուածաշունչ սուրբ մատենիս]—Շնորհիւ Տեառն սկսայ...

2. 6բ Գրգորի եռամեծի՝ որ սոյնպէս շարահիւսեալ է գէշին եւս Կտակաւառն—Ո՞րքան են եւ ո՞րք գիրք սուրբք...

3. 7ա—8բ Վանական վարդապետին [Համեմատութիւն Հին եւ Նոր Կտակաւառնացն]—երկինք՝ եկեղեցի...

4. 599ա—601ա [Ղազարայ Բաբեղացայ Ուռնաւոր չափաբերական եռասու քանասիրէս (Յիշատակարան)]—Փառք համազոյ Նրբորդութեան անեղական, լժօր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգւոյ անքննական...

5. 620ա—658ա [Ղազարայ Իսթրեղացայ] Ցանկ ի վերայ արարեցիք... ըստ հայկական քուսց—Արէրի քանք... (տե՛ս № 351, Բ § 5. ա 620ա—6բ, բ/636բ, գ/637ա—58ա):

Մանրաւան տե՛ս ՄՄ 187, 351:

ՅԵՏՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՐՈՒՄԸ ԺԱՄՆԱԿԻ

1. 103բ (Գասպար գրչի) Զմեղապարտ գրչի՝ գԳասպար Էրեցս բարի մտօք յիշել ի Տէր, յերեսս անկեալ աղաշմ գրեթեբցողդ Նրեսս ի գետին դնելով, աղերսելով հայցեմ ի ձէնք, ո՞վ պատուական հարք եւ եղբարք՝ հանդիպողք սուրբ Աստուածաշունչ մատենիս, յիշեսչիք ի սուրբ երկնաբացի՜ յաղօթս ձեր գտաացող սորա՞ զնորահաս եւ զարեհնակար, զբարեմիտ մանուկն զՊողոսն եւ զծնողսն՝ զՍարաւոն, եւ զսոթնայն:

126ա Յիշեցէք ի Քրիստոս գտաացող սուրբ տաղիս՝ զարթասնունդ, զխոհմ մանուկն՝ զիսօչա Պողոսն, որ շերմեռանդ սիրով եւ փափամամ սրտիւ նստար գրել զԱստուածաշունչս՝ յիշատակ իրն, եւ զնապարտ եւ նորաբողոքը որդոյն իւրո՝ Իսրայէլին, եւ ծնողացն՝ Սարաիւն, Գալպարիիանին, եւ պապին՝ Իսրայէլին, հանկանին՝ Մէլաւտիկին, որ եւ Տէրն մեր Քրիստոս իւր տեսուն արժան առնէ, եւ Գասպար երէց գրչի՜ Տէրն քաղցրութեամբ հայի. ամէն:

223բ Ո՞վ սրբասունդ քահանայք, յորժամ հանդիպիք սուրբ մատենիս, յիշեսչիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զբարեմիտ եւ հեղահոգի գտաացող սորա՞ զպարոն Պողոսն մի Հայր մերի:

234ա Ո՞վ հանդիպողք Աստուածաշունչ տառիս, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր գտաացող սորա՞ զՊողոսն եւ զիւր որդի՜ զԻսրայէլն, հանդերձ ամենայն ազգականօքն, եւ զիս՝ զեղեկի Պասպար երէց գրչիս, յիշեցէք մի Հայր մեղայի ի Տէր:

250ա Ո՞վ հայրք եւ եղբարք՝ հանդիպողք սուրբ մատենիս, յիշեցէք ի Քրիստոս գտաացող սորա՞ զՊողոսն եւ զորդին իւր՝ զԻսրայէլն, եւ [Ժընօղն] իւր՝ զՍաճաւոն, եւ զեղեկի գրչակ՝ զԳասպար քահանայս, հանդերձ ծնողիւք իմովք յիշել ի Տէր:

255բ Ո՞վ հանդիպողք եւ ընթերցողք սուրբ Աստուածաշունչիս, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած գտաացող սորա՞ զՊողոսն, եւ զմեծ պապն իւր՝ զԻսրայէլն, եւ զհանկին՝ զԼուսիւրանէն. յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի [ասացէք]:

282ա Ո՞վ նազելի հարք եւ եղբայրք, զերեսս ի գետին դնելով, Գասպար երէց գրչակս, եւ մաղթելով հայցեմ ի ձէնք՝ հանդիպողք սուրբ Աստուածաշունչ գրեքս, յիշեսչիք ի Քրիստոս պարեմիտ Պողոսն եւ զորդին իւր՝ զԻսրայէլն, եւ զծնողսն իւր՝ զՍարաւոն եւ զԳալպարիիանէն, եւ ի սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք նոցա. ամէն:

353բ Յերեսս ի գետին դնելով, հայցելով ի ձէնք, ո՞վ հանդիպողք սուրբ Աստուածաշունչիս, մանկունկ սուրբ եկեղեցույ, կարդալով կամ օրինակելով, յիշեսչիք զեղեկի Պասպար երէց գրչիս, հանդերձ ծնողիւս՝ մին Հայր մեղայի ի Տէր:

361բ Ո՞վ հանդիպողք սուրբ գրեքս, երեսս ի գետին դնելով, հայցելով խնդրեմ ի ձէնք, յիշեսչիք ի Քրիստոս գտաացող սորա՞ զՊողոսն, եւ զԺընօղսն՝ զՍաճաւոն եւ զԳալպարիիանէն, եւ զորդի՜ն՝ զԵղաբոյս եւ նորաբողոք իւր՝ Իսրայէլն, որ եւ Աստուածն ամենայնի վայելել տացէ եւ յիշատակն

աւրհնութեամբ եղիցի յաւիտեանս. ամէն: Հայր
մեր:

381ա Յիշեցէ՛ք զեղկեկի գրչակս՝ զԳառնայա
հոգեցս մի Հայր [մերիւ]։

389թ Արդ, երեսս անկեալ աղային զննզ մեղապարտ Քառասոր երէջ գրչակօ, պատուական հարբ և եղբարք՝ ընթերցողք և ածեսցողք Աստուածաշունչ սուրբ Սամանիս, յիշեցան ի Քրիստոս զստացող սորին՝ Պօղոսն, որ յոյժ սիրով և բազում փափազանք ստացաւ զսա՝ յիշատակ յիւր և իւր որդոյն՝ զեհարայոս և նորաբողոքն Խարայէին, և ծնողանք՝ Սանհատին, Քուլփարիխաներն, և ծնծ պապին՝ Խարայէին, և հանկանն՝ Աստիտեան, և ամսանքս արեան մերձաբարացն. Ամէն:

510բ Աւրհնութիւն՝ որ կարդա, գովութիւն՝ որ
լսէ, փա՛ռք սլարդեօղին բարեաց և յիշատակ զըր-
շիս. ամէն:

571ա Յիշեցէք ի Քրիստոս զեղկելի Գասպար
երէց գրչակս և:

2. 540ա (Յարութիւն գրչի) Զանգէտս ի բա-
րեաց, գիտունս ի շարեաց՝ զմեղապարտ փաս-
քունք Յարութիւն գծողս յիշեցէք ի Քրիստոս, ո՛վ
Հարց:

541p Արդ, երեսն անկեալ աղաշնմ զձեզ՝ մեղապարտ Յարութիւն զպիբ գրիշս, պատուական հարք ե եղբարք՝ ընթերցողք ե ածանցողք Աստուածաշունչն սուրբ ամենեկնս, յիշեցէի բրիտիստս զստացաղ սորին՝ զՊօղոսն, որ յոյժ փափաքանքն ստացաւ զսա՝ յիշատակ յիւր ե իւր որդոյն՝ ղեռաբոյս ե նորաբողոքոն Իստայէլիկն ե ծնողացն՝ Սմեռաւին, Գովփարիխանին, ե մեծ պապին՝ Խաւայէլիկն, ե հանկանն՝ Ուտիւանին, ե ամենայն արիւնսն մերձաբարացիլ։

554ա Ո՛վ պատուական հարք և եղբարք, և մանկունք Սիրնի, յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր դեղկելի Յարութիւնս:

3. 255բ (Մաղկողի, կարմրագիր) ||||:||||:/: ::
 |||| :: :/||||:| |||| :: | ||||: («Ստեփանոս»):

361բ. (Կարմրագիր) ||||: ||||: |:: ||||: |. ||::
[|||:] |||: ||:: ||: |. ||||: |||: ||: ||: ||: ||: ||: ||:
|||: |:: |. |||: | (ԵՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԿԱՐԻՊ ԻԶԵԿԵԼՁ):

ՅԻՇԱՑԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ԵՆՏԱԳԱՑԻ

1. 9ա (Ժէ դ., լրացնող Սարգիս գրի) Զգծող
ցանկիս և սակաւ ինչ զթերուին լցուցանող սուրբ
տառիս՝ զվանեցի Սարգիս իշխբէջ:

658ա ՓՊՊ... Զոր տեսնալ արսլախի զանձս
աստուածային և զբանային զրանն արքայութեան՝
աստուածասէր և զորդած, հեղ և հնազանի, աղօ-
թասէր և քաղցր առ քահանայս և առ տնանկս,
հաւատարմի ծառայն Աստուծոյ պարոն... (լի
շարժարկած)։

2. 4ր (Նովորոբորոդի) Ի Թուականս Հայոց ՌՄԽՆ (1798), և վեհապառ Հայրապետութեան տեւեան Ղալկատու ստեղծածարեալ սրբազան կաթողիկոսին, զայս ծաղկապարզ և բազմապատիւն, ամենաշքեղ Աստուածաշունչ զիրքս մազադաթայ Թիֆլիզցի Սիինենց բարեխառն պարոն Յարութիւնն նովորեանց Ի սուրբ Աթոռս էջվաթին՝ Ի բարի իշխանակ իւր և հօրն իւրոյ՝ պարոն Եւսայեայ, և Տօրն՝ Մարիամայ, ճորտն՝ Յովանէսի, Թեմն՝ Ստաշի, և հանգուցեալ կենակցիին իւրոյ՝ Քաժմարայ, և պապոնն իւրոյ՝ Յարութիւնին, և հանույն՝ Ստաշիին, և այլ ամենայն արեանաւոր մեքմատրացն իւրոց՝ կենդանաց և ննցեցելոց՝ այսու խնդրուածով, զի կատակալէ Ի վեհապառնի Ի գործ օցելի՝ ներկայալէս Ի վայելս վարդինչայ երիցս երջանիկ Հայրապետին և ապա՝ զկէի լաւորդող Հայրապետացն, որք վայելեալ իշխեցնն Ի իրկարար սուրբ պատարագս զիշխատակտու պարոն Յարութիւնն և զամենայն նորայինսն, և ոչ Թողուցուն յօտար վայրս և յալլոց ձեռս անկանի՝ այսմ հրաշատիպ գորցոյ, այլ Ի վեհապարնին՝ մօտ առ ինքեանս պահեսցեն, վասն հանապաղ իշխման մեծահաւատ նովորոդիին և նորայնոցն, որոց իշխատակն օրհնութեամբ երիցի, և ողորմութիւն Աստուծոյ՝ և շնորբ քրիստոսաւէլ սրբոյ զահլիս առ նոսա ծաղակացի միջոյ. ամէն.

205

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

ԺԷ—XVII

ԳՐԻՑ՝ Տպագրելու երեք (1ա—156ա), Մատթեոս (156ա—566բ)։

ԹԵՐԹ՝ 566, չգրուած՝ 1ա—2ա, 23բ, 197աբ, 227բ, 382բ, 452ա, 453բ—4ա, 455բ—6ա, 457բ—8ա, 459բ, 595ա—6բ։ ԳՐԱԿ՝ Ա—ՄԱՎՁ12(Ա, ԺԳ, ԽԳ 11, Ե 3, ԱՎ 14, ԱԹ 13, ՄԱ 5)։ ՆԻԻԹ՝ յազազար։ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 28×18, 3։ ԿՐՈՒԹԻՆ՝ երկ-սիւն։ ԳԻԹ՝ բոլորգիր (հմուշ՝ 198ա)։ ՅՈՂ՝ 50։ ԱԱՋԱՄ՝ գրչմա-զարդ շաղկապակազմ կաղի՝ արձանագիր արձաքայն դրձա-կով (տե՛ս «Տիշտակաւաճա»), միջուկը՝ անխտանկ, աստաղը՝ բազմաանգի երկզնեով մետաքսայն գործածով։

ՄԱՆԻԱԿԱՐՁՈՒԹԻՆ—Տեսարաններ ի գրք շնգա-յաններէն՝ 2բ (Աստուած ի վերայ քառակերպ արոտոյ, Նա-խաստեղծ ի Դաւիթի, Արտաքսուսն ի Դաւիթաւ), 53բ (Մովսէս և Տակօր), 71բ (Եկոյեաց Տէր գՄովսէս և խոսե-ցաւ ընդ հմուտ), 83բ (Հեռեկացաւ Տէր ընդ Մովսէսի յանա-պատիճ Արեւիյի), 100բ («Պատգամով զոր խօսեցաւ Մով-սէս»)։ Տեսաւ՝ 115ա, Տապա քաղաքու՝ 128բ, Հռուք՝ 137ա, Հեղի Դանաւնայապետ և Անե՛ն՝ 140բ, Դաւիթ՝ 310բ, Սաղմոսն՝ 334ա, 348ա, 59բ՝ 354ա։ Մատթեոս (կիսախոսարի մէջ)՝ 480ա, ի յառանգոյ—Մարկոս՝ 476բ, Դովթա՛ն՝ 485բ, Տովեանե-նէ՛ն՝ 500բ, առաքելաւ(—Դովթա՛ն՝ 514բ («Գործեմ»), Տակօ-րա՛ն՝ 530ա, Պետրոս՝ 532ա, Պօղոս՝ 552բ։ Խ ա ռ ա ճ՝ 452բ (Նաեթիոսի եկարով), 453ա (Նարպիտանոսի եկարով), 454բ—5ա, 466բ—7ա, 455բ—9ա։ Ի խ ա խ ա ռ ա ճ՝ 5ա, 58բ, 71բ, 83բ, 100բ, 128բ, 141ա, 156ա, 168բ, 183բ, 198ա, 211բ, 228ա, 282ա, 285բ, 289բ, 295ա, 296ա, 281բ, 288ա, 274ա, 290ա, 301ա, 311ա, 334ա, 348ա, 354ա, 364ա, 480ա, 475բ, 486բ, 500բ, 514բ, 530ա, 553ա։ Ճ ա կ ա խ ա զ ա ռ գ՝ գրեթէ բոլոր գրքերի սկզբում։ Վ ի ռ չ ճ ա զ ա ռ գ՝ 512ա (Ճապիկ)։ Լ ա յ ա ճ ա ճ ա ռ ա ճ՝ բառակալեմ, բոլեայիճ, կեն-դանակալեմ։ Ջ ա ռ զ ա զ ի ռ՝ բոլշագիր, կենդանագիր, մար-դագիր։ Գ ա յ ճ ե ի ռ՝ կարմիր, կապույտ, մանրեղակազմեղ, ոսկի։

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբան։ Կազմի կաղիճ բերծում, քիկուճքը վեռառած, արծաթայն կրկնակազմը հաճում։ Վնում է դանակը։

Բ ՈՎ Ա Ն Գ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

1. Մնունդի—Գրք 3ա—23ա։
2. Կտակ ժԲ Եանապետայնցն—24ա—36ա (տե՛ս № 351, Ա, § 25. ա/24աբ, բ/24բ—5բ, գ/25բ—7բ, դ/27բ—9բ, ե/29բ—30ա, զ/30աբ, է/30բ—1բ, ը/31բ—2բ, բ/32բ—3ա, ժ/33ա—4ա, ժայ/34ա—5բ, ժբ/35բ—6ա)։
3. Տովսէլի և Աստեղէր—36բ—43բ (տե՛ս Բ, § 1)։
4. Սիրաբ—Գրք 43բ—50բ։

5. Ելի—Նխ. 51ա։ Գլ. 51ա—3ա, Գրք 53բ—69բ։

6. Ղեռակալեմ—Նխ. 69բ—70ա։ Գլ. 70ա—1ա, Գրք 71բ—82ա։

7. Թիւի—Նխ. 82աբ, Գլ. 82բ—3ա, Գրք 83բ—99ա։

8. Բ Օրեմեմ—Նխ. 99ա։ Գլ. 99ա—100ա, Գրք 100բ—14բ։

9. Յնու—Նխ. 114բ, Գլ. 114բ—5ա, Գրք 115ա—25բ։

10. Դատաւարի—Նխ. 125բ, Գլ. 125բ—6ա, Գրք 126բ—36բ։

11. Հռուք—Նխ. 136բ—7ա, Գրք 137ա—8բ։

12. Թագ. Ա—Տղք. (սՎասն) 138բ—9ա, Նխ. (սՍկիդքն) 139ա, Գլ. 139ա—40ա, Գրք. 141ա—55ա։

13. Թագ. Բ—Գլ. 155ա—6ա, Գրք 156ա—67բ։

14. Թագ. Գ—Գլ. 167բ—8բ, Գրք 168բ—82ա։

15. Թագ. Դ—Գլ. 182ա—3ա, Գրք 183բ—5բ։

16. Մնաց. Ա—Նխ. 195բ—6ա, Գլ. 196աբ։

Գրք 198ա—210բ։

17. Մնաց. Բ—Գլ. 210բ—1բ, Գրք 211բ—26բ։

18. Եզր Ա—Նխ. 226բ, Գլ. 226բ—7ա, Գրք 228ա—35ա։

19. Եզր Բ—Հանգամանք 235ա, Գրք 235բ—9ա։

20. Եզր Գ—Գրք 239բ—49ա (տե՛ս № 351, Ա, § 17)։

21. Նեքի—Նխ. 249ա։ Գլ. 249աբ, Գրք 250ա—5բ։

22. Եսթեր—Նխ. 255բ—6ա, Գրք 256ա—61ա։

23. Յուդիթ—Նխ. 261ա, Գրք 261բ—8ա։

24. Տովսէլի—Նխ. 268ա, Գրք 268ա—72ա։

25. Մակար. Ա—Նխ. 272աբ, Գլ. 272բ—3բ, Գրք 274ա—88բ։

26. Մակար. Բ—Նխ. 288բ—9ա, Գլ. 289աբ, Գրք 290ա—300բ։

27. Մակար. Գ—Նխ. 300բ, Գլ. 300բ—1ա, Գրք 301ա—6ա։

28. Սաղմոսի—Նխ. 306աբ (Դաւթի. սկզբ առեալ. տե՛ս № 187, Ա, § 24.բ)։ Նխ. 306բ—7ա (Աթնաւարի. սփռիլք. տե՛ս № 178, Բ, § 2)։ Նխ.

309ա—10ա (սջամենայն), Գրք 311ա—33ա (ու-
նի՝ ռփռք Էիշ),

28. Առակի—նխ. 333աբ, Գլ. 333բ, Գրք
334ա—42բ,

30. Ժողովող—նխ. 342բ, Գրք 342բ—5ա;
31. Երգ երգոց—նխ. 345աբ, Գրք 345բ—7ա
(ունի՝ ռփտացիշ),

32. Իմաստութիւն—նխ. 347ա, Գլ. 347բ, Գրք
348ա—53ա;

33. 8ոբ—նխ. 353աբ, նխ. (Աղիկանացի)
353բ, Գրք 354ա—62ա;

34. Ծալի—նխ. 363ա, Գլ. 363աբ, Մրգ.
364ա—83ա;

35. Ովսէլ—նխ. 383աբ, Գլ. 383բ, Մրգ.
383բ—6ա; Մահ 386ա;

36. Ամովս—Գլ. 386ա, Մրգ. 386ա—8ա; Մահ
388ա;

37. Միֆիէ—Գլ. 388աբ, Մրգ. 388բ, Մահ 389բ;
38. 9ովէլ—Գլ. 389բ—90ա, Մրգ. 390աբ;
Մահ 390բ—1ա;

39. Արդիւ—Գլ. 391ա, Մրգ. 391ա, Մահ 391ա;
40. 3ովնան—Գլ. 391ա, Մրգ. 391ա—2ա;
Մահ 392ա;

41. Նաւում—Գլ. 392ա, Մրգ. 392աբ, Մահ
392բ;

42. Ամբալում—Գլ. 392բ, Մրգ. 392բ—3ա;
Մահ 393բ;

43. Սոփոնիա—Գլ. 393բ, Մրգ. 393բ—4բ;
Մահ 394բ;

44. Անգէոս—Գլ. 394բ, Մրգ. 394բ—5ա; Մահ
395ա;

45. Զաքարիա—Գլ. 395ա, Մրգ. 395ա—8ա;
Մահ 398ա;

46. Մաղափիա—Գլ. 398ա, Մրգ. 398ա—9ա;
Մահ 399ա;

«Մահ» § 85—48 տե՛ս Մ 187, Ա, § 32—43:

47. Երեմիա—նխ. 399ա, Գլ. 399ա—400ա;
Մրգ. 400ա—21ա;

48. Բարուփ—Թղթ 421ա—2բ;
49. Ողբ երեմիայ—Ողբք 422բ;

50. Դանիէլ—նխ. 424բ, Գլ. 424բ—5ա; Մրգ.
425ա—32ա;

51. Եղիկէլ—նխ. 432աբ, Գլ. 432բ—3ա;
Մրգ. 433ա—51բ;

52. Թղթ Եսեբի—452բ—3ա;
53. Համարաբառ—Կանոնք 454բ (միայն՝

Կանոն Ա),

54. Մատթէոս—Աւ. 460ա—75ա;

55. Մարկոս—Գլ. 475ա; նխ. 475ա; Աւ.
475բ—84բ (ունի՝ ռժարուցեալ);

56. Դովսա—Գլ. 484բ—5ա; նխ. 485ա; Աւ.
485բ—500ա;

57. Յովնան—Գլ. (Ա—ԽԳ) 500ա; նխ. 500աբ;
Աւ. 500բ—11բ (լիթ՝ ռիթք);

58. Գործք Առաքելոց—Յ. 512ա; Յոքք. (սկզբք)
512ա—3ա; Դիբ 513ա; Գլ. 513ա—4ա; Ընթրց.
ԺՁ 514ա; Գրք 514բ—29ա;

59. Թղթ Յակոբայ—Յոքք. 529աբ, նխ. 529բ;
Գլ. 529բ, Թղթ 530ա—1բ;

60. Թղթ Պետրոսի Ա—նխ. 531բ, Գլ. 531բ;
Թղթ 532ա—3բ;

61. Թղթ Պետրոսի Բ—նխ. 533բ, Թղթ 533բ—
4բ;

62. Թղթ Յովնանու Ա—նխ. 534բ—5ա; Գլ.
535ա; Թղթ 535ա—6բ;

63. Թղթ Յովնանու Բ—նխ. 536բ, Գլ. 536բ;
Թղթ 536բ—7ա;

64. Թղթ Յովնանու Գ—նխ. 537ա; Գլ. 537ա;
Թղթ 537ա;

65. Թղթ Յուդայի—նխ. 537աբ, Գլ. 537բ, Թղթ
537բ—8ա;

66. Աղեքս երաղի—538ա;

67. Յայաւնուք. Յովնանու—Գրք 538ա—44բ
(Կիթ՝ տե՛ս Բ, § 2),

— ԺԻ Թղթ Պոզոսի—Յոքք. 544բ—7ա; Վկ.
547ա; Բովանդ. ընթերց. և վկթնք 547ա—51բ, Յ.
551բ;

68. Առ Հռովմայեցիս—նխ. 551բ—2ա; Գլ.
552աբ, Թղթ 553ա—8բ;

69. Առ Կորնթացիս Ա—նխ. 559բ, Գլ. 559բ—
60ա; Թղթ 560ա—5բ;

70. Առ Կորնթացիս Բ—նխ. 565բ—6ա; Գլ.
566ա; Թղթ 566բ—70ա (Թղթ Գ—տե՛ս § 82),

71. Առ Գաղատացիս—նխ. 570ա; Գլ. 570բ;
Թղթ 570բ—2բ;

72. Առ Եփեսացիս—նխ. 572բ—3ա; Գլ. 573ա;
Թղթ 573ա—5ա;

73. Առ Փիլիպեցիս—նխ. 575ա; Գլ. 575ա;
Թղթ 575բ;

74. Առ Կոլոսացիս—նխ. 576բ, Գլ. 577ա;
Թղթ 577բ—8բ;

75. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—նխ. 578բ—9ա;
Գլ. 579ա; Թղթ 579ա—80բ;

76. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—նխ. 580բ, Գլ.
580բ, Թղթ 581աբ;

77. Առ Երեւելցիս—Նխ. 581բ. Գլ. 581բ.—2ր.
Թղթ 582բ.—7ա:

78. Առ Տիմոթէոս Ա—Նխ. 587աբ. Գլ. 587բ.
Թղթ 588ա—9բ:

79. Առ Տիմոթէոս Բ—Նխ. 589բ. Գլ. 589բ.
Թղթ 590ա—1ա:

80. Առ Տիտոս—Նխ. 591ա: Գլ. 591ա: Թղթ
591բ.—2ա:

81. Առ Փիլիմոն—Նխ. 592ա: Գլ. 592ա: Թղթ
592բ:

— Վերագիր, Թեաղուրթ., Նաւարկուրթ.—
592բ.—3ա (տե՛ս № 187, 444բ):

82. Առ Կորնթացիս Գ—Կորնթացւոցն 593ա:
Պողոսի 593աբ:

83. Հանգիստ Յովնանու—594աբ:

Բ. 1. 36բ.—43բ Պատմութիւն Յովսէփայ և
կնոջ ճորա Ասանէթի՝ դստերն Պետափուլէ քովի
Արէգ Բաղաֆի—Եւ հղէ յամին յառաջնումն, որ օր
էր եկեղեցորդ ամսոյն... Եւ յերորդում աւուր մե-
ռաւ որդին փարաւոնի:

2. 544բ [Ներսիսի խմբրոնացւոյ Յիշատա-
կաբան քարգմանութեան Յայտնութեան Յովնան-
ու]—Այս Յայտնութիւն աստուածաբան աւետա-
բանչին Յովհաննու... (տե՛ս № 146, Բ, ց 3):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

ՅԱՇՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 23ա (Յովնանէս գրչի) Կատարեցաւ Գիրք
Ծննդոցս կամօքն Աստուծոյ, Եւ զեղկելի զծողս՝
զստանալուն Յովնանէս էրեցս աղաշնմ յիշել միով
Աստուած ողորմայիւ. և որ յիշէ յիշեալ լիցի ա-
ռաշի անմահ զառինն Աստուծոյ. ամէն:

53ա Աղաշնմ, աղաշնմ և յերես անկեալ պա-
ղատիմ զհանդիպողըդ այսմ տաղիս, յիշել միով
ողորմայիւ զզծողս՝ զստանալուն և զփոշիս ոտից
ձերոց զՅովնանէս էրեցս, և դուք յիշեալ լիցիք ի
Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն (նման՝ 71ա,
83ա, 100ա):

82ա Կատարեցաւ Ղևտական գիրքս կարողու-
թեամբ ամենազօրին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ
ձեռամբ մեղուցեալ, ստանալուն Յովնանէս երէց
գրչի:

115ա Ո՛ր գիր, որ մնաս,

Ո՛ր ձեռն, որ հողանաս,

Ո՛ր եղբայր, որ կարդաս,

Ո՛հ թէ զծողս չմոռանաս:

Աղաշնմ, աղաշնմ,

Հանդիպողացդ պաղասեմ,

Մեղաբ մածեալ և սեւերս եմ,

Գծողիս՝ Աստուած ողորմի խնդրեմ:

126ա Ո՛վ աչք, որ խաւարիս,

Ո՛վ լեզու, որ զաղբիս,

Ո՛վ բերան, որ խփիս,

Ո՛վ մարմին, որ փլչիս,

Ո՛վ գիր, որ մնաս,

Ո՛վ մատունք, որ հողանաս,

Ո՛վ եղբայր, որ կարդաս,

Ո՛հ թէ զծողս մոռանաս:

Այն որ առատն է ի տուրս բարեաց՝

Յիսուս Քրիստոս Տէրն տէրանց,

Ձեզ յիշողաց, ձեզ մեղաւորաց

Պարգեւեցէ վարձս բարեաց:

129բ Ո՛վ եղբայրք, յօրինակէն խաբեցայ, մի՛
մեղադրէք:

140ա Եւ զիս՝ զնուստ և զանարժանս, զծոյլս
և զպղծբոս ի գործս բարեաց, զզծողս՝ ստուանուն
զՅովնանէս էրեցս, երես ի զեռին դեկով աղաշնմ
զհանդիպողըդ այսմ մատնինս, զի մի Աստուած
ողորմիկս յիշել կամ՝ Հայր մեղաշիւ մի, Եւ որք
յիշէ և լի բերանով Աստուած ողորմի ասէ, Տէրն
մեր Յիսուս Քրիստոս ողորմեացի յիւր միւսանդամ
զալստեանն. ամէն:

2. 156ա (Մատթէոս գրչի) Զհոգս և զփոշիս,
զծոյլս և զպղծբոս ի գործս բարեաց՝ զստանալուն
զՄատթէոսն յիշեցէք ի Տէր (նման՝ 196բ, 211բ,
235ա, 485ա, 566ա, 573բ, 580բ):

514ա Զթափուրս ի գրչաց, զտուրպս ամենայն
յիշեցէք ի միտս բարիս, ո՛վ վերածնողք և զա-
ղափարողք և ընդ աղօտ տեսանողք, Գարձեալ ա-
ղաշնմ զտուր հարսդ, որք ընթեռնուք, սխալանացս
անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս է. և տուղին
ամենայն կարողութեան փա՛ռք Աստուծոյ. ամէն:
544բ Աւարտս ի Մարտոս և և սկիզբն յԱպրիլի
իջ:

577ա Զմեղաւորս զՄաթթէոսն՝ երկօր անձին
աշխատաւոյ և կուրացեալ աշօք զսա գրաւոյ, և
սովաւ զհիշէ սրտիս տուաւոյ յիշեցէք ի Տէր:

582բ Պատմեալք յԱստուծոյ և ի Քրիստոս
եղբարք սուրբք, որք յինչկեցէ պատճառս հանդի-
պից սուրբ այս գրոցս, յիշեցէք ի մարտափալ յա-
ղօթս ձեր զստանալուն զՄաթթէոսն, և զուսուցիչն
և զաշխատողն, որ ի վերայ իմ բազում աշխա-
տանք ունի, զտէր Յովնանէսն, և զիւր հաւասար
ննջեցեալսն Եւ ով որ յիշէ, յիշեալ լիցի ինքն աւ-
մահ գառինն Աստուծոյ, որ է արհեստալ յաւի-
տանիս. ամէն: Հայր միւր որ յերկինս:

587թ Ջմեղաւոր զՄարտուն յիշեցէք ի բարի,
և մի մեղադրէք նուրդ աչաց:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

593թ (ժէ դ., բոլորգիր) Աստուած արհնէ
զմահատեսի Կիրակոսն, այս Աստուածաշունչն կազ-
մել երեսու վարձ Աստուծոյ առնու: Ով որ կարդայ,
Հայր մեր միով յիշեցէք զինքն:

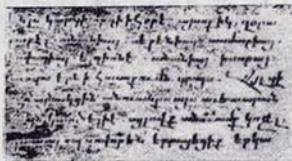
594թ (Նստրդիր) Յիշատակէ Աստուածաշունչն
մատենան համբաւաւոյակ առն մեծի Գէորգայ
բրիստոսպօր աղայի՝ որպիսի հանգուցեալ մահ-
տեսի Վալստան, որ ի տիրապարզ արպար վաս-
տակոցն վերաւստեցաւ ի փառս վերանորոգողին
յմեկ, բանդի անկեալ էր սա ի ձեռն ալլստեոց
վասն մեկաց իմոց, որ իբրև զսա այնպիսի նա-
խատեսն, բորբոքեցաւ հրով սիրուն, վասն որոյ
ոչ սակաւ աւուրս թարց իբրեւաց, և իբրև զմալլ-
եալ սիրովն սորա, ոչ ուտէր և ոչ ըմպէր, և ոչ ընդ
ոմեմբ ըստ բնական բարուցն քաղցրաբանէր, ոչ
իբրև զՊօղոս էր յափշտակեալ սիրով սորա երրորդ
իբրկինն, և յորժամ ստացաւ և սեպհականեաց
զսա, յայնժամ հրճուեաց, բերկրեաց և ցանկացաւ
ի հոգի ի ի մարմին, և վերանորոգեցաւ իբրև
լիարժեքի, ըստ Դաւթի, վասն որոյ և նոյն ըն-
ծայեաց ցայտ ծերութեանն և նեցուկ ի սրտին՝
Գալուստ քաղցրիկ թոռնիկին իւրոյ՝ ի վայելումն
տիրապօր անձին նորին վասն որոյ ի հաւատար-
մութիւն տեսողաց՝ կնքեաց իւրով կնքովն և ետ

ի Գալուստ թոռնիկին իւր, որոյ Տէր Աստուած վա-
լելի տացէ երկայն աւուրս Այս եղև ի ՌՄԽԶ
(1797) թուոյն մերում և յԱպրիլի ամսոյ ԻԳ, ի
տիրապաշ քաղաքս Կարս: (Կնքադրոշմ փրկագնո-
ղի, տե՛ս):

Հանրական Աթոռոյ Սուրբ Էքմիաձնի ծառայ
և նուիրակ նշախոյ՝ Գրիգոր վարդապետս զրեցի
և կնքեցի, և վկայ եմ: (Կնքադրոշմ, տե՛ս):

—(Կազմի արծաթեան դռնակի վրայ, որի վե-
րին մասից կոտրուած ընկած): Ճիշտատակ է
Աստուածաշունչն ս[ու]ր տառս, որ անկեալ էր
զերի ի ձեռն ալլաղեաց, եւ հանգուցեալ մայր-
տնիսի Գալուստի որդի Գէորգ[ւ]ս հալալ ար-
դեամբս արուստի լի վայելիւթմին զեռարթիի
թուոյս՝ տիրապօր Գալուստին. Աստուած վայի-
լումն տացէ: Թվ[ի]ն ՌՄԽԶ (1797)–ինն:

Կենդորոշմ 594թ (Փրկագնողի) Քրիստոսի
ծառայ Գէորգ. ՌՄԻԲ (1773), 594թ (Յիշատակա-
գրի) Քրիստոսի ծառայ Գրիգոր վարդապետ. 1230
(1781)՝:

206

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ Ո Ւ Ն Չ

Գլաձա՞ր

Գրիգ՝ Սեփիանոս (2ա—510թ), Կիւսակ (511ա—42թ),
Յովնանեան Երզնկացի (544ա—88ա): ԵՂՂԿՈՂ՝ Թորոս: ԱՍԱ-
ՑՈՂ՝ Նայի Բարեմաքան (Կնքի):

ԹերԹ՝ 588, չորեա՞մ 1աթ, 435ա, 436թ, 7ա, 438թ—
9ա, 443թ, 444թ, 543աթ, 550ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԻՄԻՆ (Ա 11,
Ժ, ԻԲ—Լ, ԼՂ 17, ԻՂ 15, ԻԼ 18, ԼՂ 20, ԼՂ 2, ԼՂ 10,
ԼՂ—ԼԸ 14): ՆԻԻԹ՝ Մազադար: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 28×18:
ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ Երկաթն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմուշ 14թ): ՏՈՂ՝
40—50 (2ա—434թ), 42—48 (435թ—388ա): ԿԱՂՄ՝ դրշ-
մազարդ յազանեակազմէ կալի՝ դռնակով, միջուկ՝ տախտակ,
առտար՝ ծաղկաձիւն կապոյտ մետախ, յուսեցեակողեր՝
կաւմբը:

ՄԱՆԻԿԱՆԱԲՈՐՈՒԹԻՆ—Մովսէս և Անտոն, Աղամ և
Եւա՝ 3թ, Խառտումն արդտն Սաւուդայ՝ 118ա, Յու՝ 14թ,
Դոյալեովն մազարդից (տոնմաձառ)՝ 238թ, Սղոմն՝
311ա, Նայի՝ 323թ, Ովսէլ՝ 340ա, Ամուզ՝ 349թ, Միխի՝

352թ, Յովկէ՝ 354թ, Աբդիս՝ 356ա, Յովնան՝ 366թ, Նաւո՝
357թ, Ամարկում՝ 358թ, Սոփոնիա՝ 359թ, Անգեա՝ 360թ,
Զաւարիա՝ 362ա, Մազալիա՝ 365թ, Երեմիա՝ 368ա, Եեֆ
մանկունի ի մէջ Երոշն՝ 399թ, և քազում Խեստաւեֆ ի յու-
սեցս 26ոյ Կտակարանի՝ 103ա, 130ա, 141թ, 155ա, 167ա,
178ա, 182ա, 198թ, 202թ, 208ա, 212թ, 218թ, 239ա, 283ա,
284ա, 285թ, 270թ, 274ա, 278ա, 297թ, 301ա, 311ա, 350ա,
361ա, 362ա, 394թ, 396թ: Մեռնոլ՝ 443ա, Մկրտորին՝ 444ա,
Անտում՝ 474թ, Փառաբերիայ զայստն ի տանա՝ 476ա,
Սուր յերեսաւոյ՝ 489թ, Խաբեղաւոր ընքրի՝ 491թ, Համ-
բարեմոմ՝ 494թ, Յարտիկն Դազարո՝ 503թ, Ունայտայ՝
505ա, Հոգեզոյութեան՝ 506ա, Խաչկոյրիկն՝ 508ա, և քազում
Եեստեմֆ ի յուսեցս Անտարաւեայ՝ 448ա, 448թ, 449թ,
450ա, 464ա, 467թ, 463ա, 469թ, 501թ, 511ա, 511թ, 520թ,
521ա, 521թ, 522թ, 523թ, 524ա, 529ա (Խառնա Բանդակն),
533թ: Մառտիւս՝ 441թ, Մարտիս՝ 400թ, Դովաա՝ 473թ, Յով-

ԳԼԷ—1318

45. Ողբ նրեմիայ—396բ—9ա;
 46. Դաեիել—նխ. 399ա; Գլ. 399աբ; Մրգ. 400ա—9ա;
 47. Եզեկիել—նխ. 409բ; Գլ. 409բ—10բ; Մրգ. 411ա—34բ;
 48. Թղթ Եսեբի—435բ;
 49. Համարաբառ—436ա—40ա (նաև՝ լուսանցային);
 50. Մատթեոս—Գլ. 440բ—1ա; Հմձնթ. 441ա; նխ. 441ա; Աւ. 442ա—53բ;
 51. Մարկոս—Գլ. 459բ—60ա; նխ. 460ա; Աւ. 461ա—72բ (ունի՝ «Ցարուցեալ»);
 52. Դովկաս—Գլ. 472բ—3ա; նխ. 473ա; Աւ. 474ա—94ա;
 53. Յովնան—Գլ. (Ա—ԺԸ) 495ա; նխ. 495ա; Աւ. 496ա—511ա (ունի՝ «Իրք»);
 54. Գործք Առաքելոց—Յ. 518ա; Ցոք. 518աբ; Դիր 518բ—9ա; Գլ. 519ա—20ա; Ընթրց. ԺԶ 520ա; Ընթացքն 520աբ; Գրք 520բ—34ա (տե՛ս № 187, Ա, § 55);
 52ա «Եղբայր, ստուգի բնեան. Թառնոս՝ որ ի Մատթեոս և ի Մարկոս, Ցուրայ Ցակորեանն և՛ Դուկաս»;
 55. Թղթ Յովովբայ—Ցոք. 534ա; Գլ. 534աբ; նխ. 534բ; Թղթ 534բ—6ա;
 56. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 536ա; նխ. 536աբ; Թղթ 536բ—8ա;
 57. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 538ա; նխ. 538ա; Թղթ 538ա—9ա;
 58. Թղթ Յովնանու Ա—Գլ. 539ա; նխ. 539աբ; Թղթ 539բ—41ա;
 59. Թղթ Յովնանու Բ—Գլ. 541ա; նխ. 541ա; Թղթ 541ա;
 60. Թղթ Յովնանու Գ—Գլ. 541աբ; նխ. 541բ; Թղթ 541բ;
 61. Թղթ Յուդայ—Գլ. 541բ; նխ. 541բ—2ա; Թղթ 542աբ;
 62. Աղեքս երաղի—542բ;
 — ԺԴ Թուղթք Պողոսի—Ցոք. 544ա—6ա; ՎԳ. 546ա; Բովնդ. ընթց. և ՎԳՅնց 546ա—9բ; Յ. 549բ (տե՛ս № 187, 415ա—9բ);
 63. Առ Հռոմայեցիս—Գլ. 549բ; Թղթ 551ա—7բ;
 64. Առ Կորնթացիս Ա—Գլ. 557ա; Թղթ 557ա—63ա;
 65. Առ Կորնթացիս Բ—Գլ. 563աբ; Թղթ 563բ—7բ;
 66. Առ Գաղատացիս—Գլ. 567բ; Թղթ 567բ—70ա;

67. Առ Եփեսացիս—Գլ. 570ա; Թղթ 570ա—2ա;
 68. Առ Փիլիպեցիս—Գլ. 572ա; Թղթ 572ա—3բ;
 69. Առ Կոռնթացիս—Գլ. 573բ; Թղթ 574ա—5ա;
 70. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 575աբ; Թղթ 575բ—6բ;
 71. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 576բ; Թղթ 576բ—7բ;
 72. Առ Եբրայեցիս—Գլ. 577բ (սԳլուխքս-ի Կախարանը նշուած՝ «նխ.», իսկ ցանկը՝ «Գլ.»); Թղթ 577ա—83ա;
 73. Առ Տիմոթէոս Ա—Գլ. 583ա; Թղթ. 583ա—4բ;
 74. Առ Տիմոթէոս Բ—Գլ. 585բ—5ա; Թղթ 585ա—6ա;
 75. Առ Տիտոս—Գլ. 586ա; Թղթ 586ա—7ա;
 76. Առ Փիլիմոն—Գլ. 587ա; Թղթ 587աբ;
 — Վերագիր, Թելադրութ, Նստարկութ. 587բ (տե՛ս № 187, 444բ);

Մանրաման տե՛ս № 187:

Բ. ա. 588ա [Տօնացոյց աղիւսակ]—Թուականն և հօթներեկան մուտ և գտանես, զոր ինչ խնդրես աստ...
 Բ. 588ա [Լուսնացոյց աղիւսակ]—Ձմուտ լուսնանորոյս և լրմանց այսպէս սորա. Վերադրով տարոյն ի ներս մուտ...

ՅԵՄԵՐԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 113ա (Ստեփանոս գրչի)

Ջրաբունապետս զԵսայի,
 Որ է ստացաւող Համայնս տառի,
 Է և յայժմուս ժամանակի
 Զուր իմաստից մերոյս սեռի,
 Յիշել ի Տէր տարփմամբ սրտի,
 Յաւտանալ յայսմ գործի,
 Զի սընուքին մերոյս ազգի
 Պողաբերի յիմաստս բանի:

ԶՍտ[ն]փանոս աղաւ[նմ] յիշել ի Տէր:

166բ Ո՛հ, աղալեմ արտաքոյ դնել մեղադրանաց, դի և դու զկարն պահանջես, ո՛վ մեծ րաբունապետդ բոլոր Հայաստանեաց և Հայր մեր Հոգեւոր Եսայի:

191բ Զգրիչս ապիկար յիշեա, ո՛վ խոհեմ ընթերցաւող, և զպետս վարժից ալիս Թորոմայ՝ Նսայի:

294բ Ստացող Եսայի յիշ[եա],

310ա Ամովսածինն անուանակրող,
Մարգարէին սուրբ նմանող,
Աստուածային բանին դիտող
Եւ զաշակերտքս ի նոյն վարժող,
Որ և տառիցս այսմ է սիրող,
Այլ բազմում գրեանց ժողովող,
Հին Աւրիանաց և հաւաքող,
Ի Նորս կցել սա յարմարող,
Շարամանէ զսա ի մին տող,
Ի յետ ելիցն յիշատակող,
Հոր և հայցեմք ձրի շնորհող,
Ըստ արժանեաց շնորհաց բաշխող,
Առնես զսա սմին վայելող,
Եւ ժամանակաց յերկար կրող,
Եւ Ներսնսի Հոնորոբի՝
Գնացեալն առ Տէր իւր ըզձալի,
Յիշման առնէք զնա արժանի,
Առ Բարեգութն՝ Տէրն ամենի:

Ընդ նմին և զմեղաւոր գծողս այսմ տառի:

345բ Զստացաւդ սուրբ տառիս՝ զմեծ բարե-
նապետն Սեայի, աղաչեմ յիշել աղաւթիւք, և Աս-
տուած զձեզ յիշէ. ամէն:

352ա Զստացող սորին՝ Սեայի, յիշեցէք ծնո-
ղօք և վարժապետօք:

2. 511բ (Կիրակէ գրչի) Ո՛հ, աղաչեմ
զողորմելի մեղաք գերիս՝ յիշեա զկիրակէ և
զբաղցրիկ ծնողսն իմ, և որք յիշեն, յիշեալ լիցին
ի Քրիստոսէ. ամէն, ռիւս (փոխանակագիր՝ «ա-
մէն»):

517բ Զբազմեցանիկն ի յօրունս և զարժանին
յիշատակի՝ զհոնորական բարձրապետն և զհո-
գեւորական երկամբք զսնուցանաւղն մեր՝ զստա-
ցաւդ բազում ջանիւ և աշխատութեամբ Աստու-
ծաշունչ կտակիս՝ Սեայի, ամենայն արեան մեր-
ձաւորաք և հոգեւորասնունդ զաւակաք, յիշեսցիք
առաջի զնման գաղինն Աստուծոյ, զի արժանի
լիցին թաղաքին սրբոյ և ծառայն կենաց, գրեալ
ի գիրն կենդանոյն յաւիտենից և զառինն. ամէն,
ամէն, Նաև զյոթնազան մեղաք գերիս զկիրակէ
և զբաղցրիկ ծնողսն իմ աղաչեմ յիշել ի մեղաց
թողութիւն. և որք յիշեն՝ յիշեալ լիցին ի Քրիս-
տոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն, ռիւս (սամէն»):

534ա Ո՛հ, ա՛հ, զողորմելի գերիս յիշեա,
աղաչեմ (նոյնը՝ 542բ):

538բ Ո՛հ, ա՛հ, աղաչեմ զպատահալոյ Աս-
տուածաշունչ կտակիս, զմեղաք լցեալ հոգիս՝
զկիրակէ և զբաղցրիկ ծնաւոսն իմ յիշել ի մեղաց
թողութիւն. և որք յիշեն՝ յիշեալ լիցին ի Քրիստոսէ
Աստուծոյ մերոյ. ամէն, ռիւս (սամէն»):

3. 550բ (Յոհաննէս Երզնկացի գրչի) Զնուստ
զծող Յոն[աննէս] սպասաւոր բանի յիշ[եա]լ:

557բ Զաստուածեղէն գանձիս ստացողն՝ զեր-
շանիկ վարժապետն Սեայիս, յիշեսցիք ի Քրիս-
տոս, ընդ նմին և զնուստ գծող սորին՝ զՅոն[ան-
նէս] սպասաւոր բանի եղեկայեցի, որ և Սոքոմ-
րեցի. հանդերձ ծնողօք, որ և գրեցի զսա լրստ մեզ
մարդեղութեան թուին Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն
մերոյ ՌԳձ և ԺԼ (1318), և ըստ Խոսրովային
տոմարին ԶԿԷ (1318):

4. 437բ (Թորոս ծաղկողի: Նշեցու պատկերի
վերևում, ոսկեգիր երկաթագրով) Սեայի վար-
դ[ապետ]:

495ա (Ոսկեգիր բոլորգրով)

Զվարդապետ սիրունական,
Որ սրտլքէիցն է ըզձական՝
Սեայի աստուածաբան
Եւ առաջնին հաւաքական,
Նկարաւդիս և անպիտան,
Որ աշակերտ եմ անարժան,
Հոգովս եմ եղկական
Եւ մարմնովս յոյժ ցաւական,
Հայցէք աղաւթական՝
Իմ յանցանացն թողութեան:

529ա (Լուսանցային պատկերի ներքևում)

Խորան քանդակեն, ԶԹորոս յիշեա:

551բ ԶԹորոս յիշեա ի Տէր Յիսուս:

587բ Եւս և զանարժան նկարող զԹոր[ոս] և
զծնաւոսն մեր:

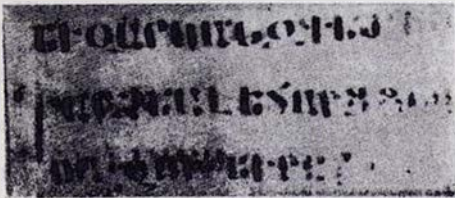
ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏՆԱԳԱՅԻ

1. 588բ (ԺԴ—ԺԵ զդ., բոլորգրով) Կամա
ամենակալին Աստուծոյ, ես՝ Սափաբաշան, որդի
աւր Մկրտիչ իրիցի, տեսալ գերեալ զԱստուածա-
շունչս յանօրինաց, թապեցի և բերի զԱստուածա-
շունչս ընծայեցի ի յիւր տէր՝ Յով[հաննէս] վար-
դապետին՝ յիշատակ անբին ինձ և ծնաւադք ի-
մոց, Պարտի Յովանէս վարդապետ և որք յետ Նո-
րայ, արժանաւորեալ հանգիստին այսմ Աստ[ուա-]

ծլաշունչ տառիս, միշտ և հանապազ աղօթիւր և պատարագօր դիշատակ իմ և ծնողաց մերոց անշինջ պահել, կատարադրեն՝ արհնին, և խափանողրեն՝ դատին, եւ զեղբայրն իմ զխորան:

2. 1ա (ծէ դ., բուրդօր) Զմեղուցեալս լիշեցէր, Աստուած զծնել:

3. 1ա (ծէ դ., եղծուած և անընթեռնիւ. հադիւ նշմարում է) Յիշեա՛, ուլ...

207

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ Ա Շ Ո Ւ Ն Չ

Վարագ—Աղբամաք

ՊՀ—ՊՀԱ—1421-1422

ԳՐԻԳ՝ Սաղարիկէ վրդ. (Նաւ՝ ԲՅ, արայ, կր.), Զաւարայ աշակերտ, եղբայրս ԲՅ, Յազնեւէ, Անդրիաս, Վարդան, Թումա, Կարապետ ԲՅ, Յանանեւէ վրդ. Մանր: ԿԱՅՄՈՂ՝ Թումա (գրիչը): ԱՍԱՆՈՂ՝ Սաղարիկ վրդ. (գրիչը). Յանանեւ վրդ. (Մեճը):

ԹԵՐԹ՝ 550+1 (կրկ. 1). չգրուած՝ 1ա—1դ, 327բ—Յք, 412բ—Յք, 481բ, 483բ, 524բ—5ա, 558բ—Յք: ՊՐԱՆ՝ 1×2+Ա—Եէ×12 (է, Ա, ԵՁ 14, Ը 16, Ի, ԻԳ 11, Ե 8, Եէ 4): ՆԻԻԹ՝ բաւր: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 27,8×18,4: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բաւրգիր (Նմայ՝ 302ա, արքեր և խտն): ՏՈՂ՝ 45—55 (խտն, հիմնականում՝ 50—51): ԿԱՅՄ՝ դռչմադար շաղաակազոյն կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ տախտակ, առասար՝ կռնաշ բալի, դռնակի առտաղը՝ բամբակեղ պնդակաւառ զաւանաձէ, լուսանցակորներ՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԱՐԱՐՈՒԹԻՆ—Կ ի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ 440ա, 455բ, 482ա: Ի ս ա խ ա ռ ա ճ ա ղ՝ 2ա, 3ա, 30բ, 54ա, 58բ, 116բ, 130ա, 158ա, 181բ, 234ա, 240ա, 244ա, 275ա, 303բ, 330ա, 386բ, 464բ, 498բ, 502բ, 507ա, 527ա, 542ա, 542բ: Լ ա ռ ա ճ ա ղ ա ռ դ՝ բառակոն, կնեղանկան: Զ ա ռ ա ղ ա ղ ի Ր՝ Բանգաւագիր, բաշագիր, կնեղանկագիր: Գ ա յ ճ ե Ր՝ կաւր՝, կաղաղտ (զարգազեւից մի փանիւր՝ սկ):

ՊԱՏՈՒԿ—ՊԱՊԱՆԱ—Ան Կառքաքոն Ա բաւր Պօղոսի: Ժ—ծԱ ղդ.: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած 2 առանձին բերքերի ընդլայնակի երկտախտիւմը: Մազաղար, երկսիւն, բաւրագին երկաթագիր (Նմայ՝ Դա): Կաղաղ՝ Բա—Աբ, Բբ—Աա, Վստեան խղճի մտաց... լամար առնէ զգլ[խոյն]՝

(Ժ, 28—ծԱ, 4), Դա—Գբ, Դբ—Դա. «լաւտ» մնցէ, մինչև կնեղէ եւ... զի աշ ոք եղողով Աստուծոյ» (ծԱ, 28—ծբ, 8):

ՎիճԱԿ՝ քաւարա: Մի քաւր բերքի լուսանցային մասերից բամբակակալած, քրտած և ցնցակեր: Կաղճի կաշին բռնուած, հզրեր մաշուած, բիկուներ այլ կալով նորացուած, զոնակ բայխայուած, փականեմեր ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Մեռնող—Նիս, 2աւ Գլ, 2բ—3աւ Գրք 3ա—27բ:

Նլգ—Նիս, 27բ—8աւ Գլ, 28ա—30բ, Գրք 30բ—52ա:

3. Ղևտակն—Նիս, 52աբ Գլ, 52բ—4աւ Գրք 54ա—68ա:

4. Թիւր—Նիս, 68աբ Գլ, 68բ—9աւ Գրք 69բ—88ա:

5. Բ. Օրէնք—Նիս, 88ա Գլ, 88աբ Գրք 89ա—103բ:

6. Յեսու—Նիս, 104ա Գլ, 104աբ Գրք 104բ—16ա:

7. Դատաւոր—Նիս, 116ա Գլ, 116աբ և այս ևն դատաւորք 104ա ց 6-ից առաջ, Գրք 116բ—27ա:

8. Հոռոք—Նխ. 127ա, Գրք 127ա—8բ,
9. Թագ. Ա—Նխ. (սկիզբնս) 128բ, 3ոչք.
(սկսանս) 128բ—9ա, Գլ. 129ա—30ա, Գրք 130ա—
43բ,
10. Թագ. Բ—Գլ. 143բ—4բ, Գրք 144բ—55բ,
11. Թագ. Գ—Գլ. 155բ—6ա, Գրք 156ա—68բ,
12. Թագ. Դ—Գլ. 168բ—9բ, Գրք 169բ—81ա,
13. Մնաց. Ա—Գլ. 181աբ, Գրք 181բ—93բ,
14. Մնաց. Բ—Գլ. 193բ—4ա, Գրք 194ա—
211բ,
15. Եզր Ա—Գլ. 212ա, Գրք 212ա—9ա,
16. Եզր Բ—Հանգամանք 219ա, Գրք 219ա—
23ա,
17. Նեմվի—Գլ. 223աբ, Գրք 223բ—9ա,
18. Եսթեր—Նխ. 229ա, Գրք 229ա—33բ,
19. Զուլիք—Նխ. 233բ—4ա, Գրք 234ա—40ա,
20. Տովրիք—Նխ. 240ա, Գրք 240ա—4ա,
21. Մակար. Ա—Նխ. 244ա, Գրք 244ա—57ա
(խթ. Գ, 50—ծ, 11 ռև ասէին... զօրագլուխ նոցա),
22. Մակար. Բ—Նխ. 257ա, Գլ. 257աբ, Գրք
257բ—68բ,
23. Մակար. Գ—Գրք 268բ—73բ,
24. Երեմիա—Նխ. 274ա, Գլ. 274ա—5ա, Մրգ.
275ա—98ա,
25. Բարուխ—Թղթ 298ա—300ա,
26. Ողբ Երեմիայ—300ա—2բ,
27. Եզրիկ—Գլ. 302բ—3բ, Մրգ. 303բ—27ա,
28. Յոք—Գրք 330ա—40ա,
29. Դանիէլ—Մրգ. 340ա—8բ,
30. Առակ—Գրք 348բ—58ա,
31. Ժողովող—Գրք 358ա—61ա,
32. Երգ Երգոց—Գրք 361ա—3ա (ունի՝ աԳի-
տացիա),
33. Խմաստութ. —Գրք 363ա—9ա,
34. Ովսէէ—Մրգ. 369ա—72բ,
35. Անովս—Գլ. 372բ, Մրգ. 372բ—4բ,
36. Միքիէ—Գլ. 374բ—5ա, Մրգ. 375ա—6բ,
37. Յովել—Գլ. 376բ, Մրգ. 376բ—7բ,
38. Արդիու—Գլ. 378ա, Մրգ. 378ա,
39. Յովնան—Գլ. 378ա, Մրգ. 378ա—9ա,
40. Նաում—Գլ. 379ա, Մրգ. 379ա—80ա,
41. Ամբակում—Գլ. 380ա, Մրգ. 380ա—1ա,
42. Ասփոնիա—Գլ. 381ա, Մրգ. 381ա—2ա,
43. Անգէս—Գլ. 382ա, Մրգ. 382աբ,
44. Զաւարիա—Գլ. 382բ—3ա, Մրգ. 383ա—
7ա,
45. Մաղափա—Գլ. 387ա, Մրգ. 387ա—8ա,
46. Խայի—Գլ. 388աբ, Մրգ. 388բ—412ա,
47. Սաղմոս—Գրք 414ա—39բ (ունի՝ աՓոքր
էլս),
48. Մատթէոս—Ա. 440ա—55բ,
49. Մարկոս—Ա. 455բ—64ա,
50. Դուկաս—Ա. 464բ—80բ (481ա կրկ. իԳ,
10—23),
51. Յովնան—Ա. 482ա—93ա,
— ԺԴ Թողթ Դողսի—Յ. 494ա, 3ոչք.
494ա—5բ, Վկ. 495բ, Բովանդ. Ենթրց. և Վկնց
495բ—8ա (տե՛ս Ն 187, 415ա—9բ),
52. Ան Հոռոմայեցիս—Գլ. 498աբ, Թղթ 498բ—
502բ,
53. Ան Կորեթացիս Ա—Գլ. 502բ, Թղթ 502բ—
7ա,
54. Ան Կորեթացիս Բ—Գլ. 507ա, Թղթ 507ա—
10ա,
55. Ան Գաղատացիս—Գլ. 510ա, Թղթ 510ա—
1բ,
56. Ան Եփեսացիս—Գլ. 511ա, Թղթ 511բ—3ա,
57. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 513ա, Թղթ 513ա—
4ա,
58. Ան Կողոսացիս—Գլ. 514աբ, Թղթ 514բ—
5բ,
59. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 515բ, Թղթ
515բ—6բ,
60. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 516բ, Թղթ
516բ—7ա,
61. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 517ա, Թղթ 517բ—
21ա,
62. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 521ա, Թղթ 521ա—
2բ,
63. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 522բ, Թղթ 522բ—
3բ,
64. Ան Տիտոս—Գլ. 523բ, Թղթ 523բ—4ա,
65. Ան Փիլիմոն—Գլ. 524ա, Թղթ 524ա,
— Վերագիր, Թելաղութ. 524ա, Նաւար-
կութ.—525բ (տե՛ս Ն 187, 444բ),
66. Գործք Առաքելաց—Յ. 525բ, 3ոչք. 525բ—
6ա, Դիք 526ա, Գլ. 526ա—7ա, Հնթրց. ԺԶ 527ա,
Կրք 527ա—41ա,
67. Թղթ Յակովբայ—3ոչք. 542ա, Գլ. 542աբ,
Թղթ 542բ—4ա,
68. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 544ա, Թղթ 544ա—
5բ,
69. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 545բ—6ա, Թղթ
546ա—7ա,
70. Թղթ Յովնանուն Ա—Գլ. 547ա, Թղթ
547ա—6բ,

71. Բղր Յովնանու Ռ—Գլ. 548ր, Բղթ 548ր—
9ա,

72. Բղր Յովնանու Գ—Գլ. 549ա, Բղթ 549ա,

73. Բղր Յովայի—Գլ. 549ա, Բղթ 549ա,

74. Աղբու Նաթղի—549բ—50ա,

75. Յայտեք. Յովնանու—Գրք 550ա—6բ,

76. Հանգիստ Յովնանու—556բ—7բ,

Մանրամասն տե՛ս Ք 187:

ԳՆԵԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹՅՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 233բ (Սաղաթիլ գրչի) Զիս՝ զանաբժանս, զմեղօք մեռեալ զՍաղաթիլ կրօն[ա]որս [յիշեցեք], և զծնալոյ իմ, և ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք, և ձեզ մասն լիցի ընդ մեզ. ա-
մէն, Նդիցի, եղիցի:

244ա Զմեղօր զՍաղաթիլ անարժան գրչու յիշեալ, աղայեմ զձեր սրբութիւնդ՝ վասն իմ անարժանիս և իմ ծնողանց իմոց, և ամենայն արեան մերձատուցք իմոց. ամէն, Նդիցի:

273բ Զմեղօր գրօղս յիշեալ, վասնզի լշտապեցալ և միտքս մոլորեցալ, վասնզի օրինակն գողացան:

275ա Զմեղօք մեռեալ զճգիս Սաղաթիլ քահանայի յիշեալ [ի] Տէր. ընդ նմին և զծնալոյ իմ՝ զԱմիրբէլ և զԽովօք, ամէն:

293բ ԶԽաչատուրն ի Քրիստոս յիշեցէք, որ զդուրն էքբո:

303բ Զստացող աստուած[ային] տառիս՝ զՍաղաթիլ յիշեցէք ի Քրիստոս:

327ա ԶՍաղաթիլ մեղաբ լցեալ

Ըւ ազգի ազգի ախտիւ գերեալ,

Ի բարի բորժոց ունա[յն]ացեալ,

Ըւ գրէ գոն մի լուսեալ,

Ու ի ծերութեանն այս պատահեալ.

Ամէն գրեանքնս սլախլ եկեալ:

Ըւ աղայեմ մոխրամած դիմօք, յիշեցիք ի բարին Քրիստոս զծնալ իմ՝ զգլմիրբէլ, և զԽե-
լալէ՛ն՝ զմայրն իմ, և զքոյրն իմ՝ զՓաշամէլէֆ, և զԳօրծորայրն իմ՝ զՍէր, և զորդի նորին՝ զՆիրա-
լոս, և զամենայն ազգն իմ՝ զկենդանին և զնշե-
ցեալ, կրկին կենեալ և Բ աշխարհօք ի Քրիստոս ի բուն բարին և յաղթիւր բարութեանն: Ըւ ձեզ՝ յի-
շողացդ, և մեզ՝ յիշեցեցոցս, ողորմեսցի ամէն բրիտանէիցս՝ Քրիստոս առհասարակ. ամէն:

439բ ԶՍաղաթիլ մեղաբ մեռեալ,

Ըւ յարտաքին խաւարն ելեալ,

Որ ի գործոց նմ ձանձրացեալ,

Ու ողորմութեան նմ կարատեալ:

Հիւսնդ մտաբ նմ տկարացեալ,

Ու ի ծերութեանս նմ ժամանեալ,

Արդարութեան նմ փափացեալ,

Որ ի յիւրմէն նմ հեռացեալ:

Ով զիս յողորմած Տէրն յիշէ

Ըւ զիմ փափագ կատարէ,

Յողորմութեան հասանէ,

Որ արդարոց պարծանք է:

558ա Յայամ ամի եղև զրաւ սորա, որ էր թիս
Հայոց ՊՀԱ (1422), ի պարոնութիւնն էզդիշէրին
և որդոյ նորին՝ Մելիքին: Գրեցաւ զիրքս հոգէլից
ի գաւառս Տազք կոչեցեալ, ի սուրբ մենաստանն
Վարակք կոչեցեալ, ընդ հովանեաւ կենսատու
Սուրբ Նշանի, և Նեկոտասան սին լուսոյ, և Սուրբ
Աստուածածնիս, և Նախավկայիս, և Սուրբ Յով-
հաննէս աւետարանչիս, և զգրպանծ Սրբոյ Սիո-
նիս, և Սուրբ Սոփայիայ, ի յառաջնորդութիւն
տիեզերալոյս բարունակետիս՝ Մարգարէ քաջ
հոնտորի և իմաստասիրի, ի հայրապետութիւն արք-
եպիսկոպոսիս՝ տէր Յովանիսի, որ սիրող և
խնամածու եղև մեզ՝ իբր հայր առ որդի, գորովա-
զուք զթով ուսուցանելով և խրատելով: Գոր Տէր
Յիսուս վարձատու լինի սմա, վասն զի սա եղև
պատճառ գրոցս, որ ժ ստոր ետուր և զարիւնակն
շնորհեցան: Ո (1000)–ապատիկ առցէ ի հան-
դերձեալն:

Ըս՝ պիտականուն վարդապետ Սաղաթիլ,
առի յիշատակ ինձ և ծնալոց իմոց: [Որք հան-
դիպիր] կարդալով, կամ տեսութեամբ, կամ գա-
ղափար առնելով՝ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս
ձեր զվերոգրեալս ի սմա, և մեղաց թողութիւն
նայեցեցէք ի Քրիստոսէ Աստուծոյն մերմէ. ամէն:
Ըւ նա, որ աստուն է յամենայնի, ձեզ՝ յիշողացդ
և մեզ՝ յիշեցեցոցս, առհասարակ ողորմեսցի. ա-
մէն, Նդիցի, եղիցի:

2. 211բ (Զաքարայ գրչի) Զստացող սորայ՝
զՍաղաթիլ, և զանարժան Զաքարայ աշակերտն
յիշեցէք ի Քրիստոս: Ով որ ի բերանով Աստուած
ողորմի ասէ, նա Քրիստոս Աստուած ողորմեսցի
ձեզ և մեզ՝ յիւր միտանգամ գալուստն. ամէն,
Նդիցի:

223ա Ըւ աղայեմ զձեզ, ո՛վ կարդացողք, մե-
ղաց թողութիւն խնդրեցէք ի Քրիստոսէ ինձ՝ ան-
արժան գրչիս, և զրիս մի՛ մեղադրէք:

8. 330ա (Խաչատուր գրչի) Ազնեայ, ձեռն
բարձր և բաղով հըզօր, տկար Խաչատուրոյս, և
զգործս ձեռաց իմոց յաղդեալ:

340ա Ձթափուրս յամենայն մասեաց բարեաց՝
գրիշա, աղաչեմ յիշեցէք:

341բ Աւախ գայս վատ թղիթերս:

343բ Անմեղադիր կացէք:

377բ Զստացող գրոցս յիշեցէք ի Քրիստոս,
զՍաղաթէլ կրօնաւորն, և Աստուած ողորմի ասա-
ցէք, Ընդ նմին և զմեղապարտ գրիւս՝ զեաշատուր.
և Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն, միգիցի:

4. 488ա (Յովհանէս գրիւ) ԶՅովհանէս գծողս
աղաչեմ յիշել ի Տէր, որ զկէս տետրս գրեցի
մինչև ի վերջըն:

5. 420ա (Անդրիաս գրիւ) ԶԱնդրիաս գծողս
[յիշել] աղաչեմ:

6. 428բ (Վարդան գրիւ) ԶՎարդան սակաւ
գծողս յիշեցէք:

7. 103բ (Քումա գրիւ) Յամի Գ և Զ և Ա
(1422) Թվականութեան Հայկազեան տումարիս
գծագրեցաւ գիրս նրկորորդում Օրինացս ի կղզիս
Աղթամար, ձեռնամբ Քումայի անաւորն, ի խընդ-
րոյ սրբասէր արեգալին Սաղաթէլի: Աղաչեմ
զհանդիպողոց, զԱստուած ողորմի անմոռաց ասել
ստացողի սորին, և ծնողացն նորին, և մեղաւոր
գծողին, և ծնողացն նորին, և ձեզ ողորմեսցի Տէր-
ամէն:

541ա Զստացող սորա՝ զսրբազան և զպատու-
ական կրօնաւոր Սաղաթէլ արեղայ, և զհայրն՝
ղևակն, և զմայրն՝ Զլօթ, և զամենայն ազգապատգմն
խոր՝ զկենդանիս և զհանգուցեալսն, յիշեցէք ի
մաքրափայլ յաղօթս ձեր. ընդ նոսին և զիս՝ զա-
նարման գրչակս, և Աստուած զձեզ յիշէ. ամէն:

557բ Փա՛ռք... Արդ, այսմ աստուածնդնէ և
երկնսպարզն զանձիս և լուսափայլ և մաքուր
մարգարիտս ցանկացող զդեռն երջանիկ ոմն կրօ-
նաւոր և աստուածնդնէ ձրիւն բարգաւաճեալ, ո-
րոյ առուն Սաղաթէլի ճանաչի, և եկեալ ի խըն-
[դի]ի[ն] այ[սմ] ա[ստուածա]խօս և աստուածու-
նակ տառիս, որ ունի ամբարեալ յինքնան զըրլոր
Հին և զինք Կտակարանս՝ զմարգարէական և
զլուսաբնական, որ և անուն գրոցս Աստուածա-
շունչ յորջորջի, և ետ զըմագրել զսա յոյժ փա-
փագանօք բազում զըմագրողաց՝ ի հալալ ար-
դեանց իւրոց: Որ և վասն առաւել ջերմեանդ սի-
րոյն, զոր ունէր առ Աստուած, և վասն չքաւորու-
թեան իւրոյ, զմեծ մասն գրոցս իւրով իսկ ձեռնամբն
գծագրեալ ի մեծահաշակ և յաստուածարեակ և
յականաւոր և յերեսիկ և ի մայրաքաղաքն ամե-
նայն վանդորայից ի Վարազ վանքն, ընդ հո-

վանեալ Սուրբ Աստուածածնին և այլ բազմահա-
ւաք սրբոցն, որ անդ կան հաւաքեալ:

Արինակ եղչերուին, որ յուլիւսինէ հրական
մասինն բազմալ փափագմամբ ի յաղիւրս ջուրը,
ըստ բանի երչեսկին Դաւթայ, այսպէս և սրբա-
սէր և ընթերցեսէր կրօնաւորն Սաղաթէլի, ի յօժա-
րութենէ կամացն յաղթեալ՝ փափագեցաւ այսմ աս-
տուածախաւս և աստուածաշունչ կտակիս և ստա-
ցաւ զգանձս անկողապտեի և զանադիկ մեծու-
թիւնս՝ ի պայծառութիւն սրբոյ եկեղեցոյ, և ի
զլուսաբնութիւն մանկանց Սրբի, ի վայելումն ան-
ձին իւրոյ յաստի կենցաղումս, և յիշատակ բարի
հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց, հօրն իւրոյ՝ Ամիր-
բէկին, և մօրն՝ Խէլօխին, և եղբորն՝ Մկրտչին, և
քրերն՝ Փաշամէլէին, և հօրեղբորն՝ Սէրին, և այլ
ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց՝ կենդա-
նեաց և հանգուցեացն, և որոց Տէր կամեսցի: Արդ,
աղաչեմ զամենեանս զհանդիպողոց այսմ Աս-
տուածաշունչ տառիս, որ ընթերցէ Սաղաթէլի և Խէ-
լօխին, և եղբորն՝ Մկրտչին, և քրերն՝ Փաշամէլէ-
ին, և հօրեղբորն՝ Սէրին, և այլ ամենայն
արեան մերձաւորացն իւրոց կենդանեացն և հան-
գուցեացն: Եւս առաւել ի ժամ սուրբ և սոսկալի
պատարագին, զի ողորմածն Աստուած ողորմեսցի
նոցա առհասարակ և ջնջեցէ զձեռագիր յանցա-
նաց նոցա, և զերեսէ զանունս նոցա ի զպրտութիւն
կենեաց. ամէն: Այլ և զգծագրողոց այսմ Աստու-
ածաշունչ կտակիս՝ նախ և առաջին զՅովհանէս
պատուական վարդապետն՝ մականուն Մեծի կո-
չեցեալ, որ պատեառ և սկիզբն զգծաւորի/)
(558ա) [Թեանս եղիւն, և զիշխատուր քաշա-
նայն, և զիմաւապետ քահանայն (մէկ տող տեղ
է թողնուած) և զծնողս նոցին յիշեցէք ի Քրիստոս
սրտի մօտք, և Աստուած ողորմի ասացէր նոցա,
ո՛վ պատուական հարբ իմ և եղբարք ընթերցողք
և վայելողք այսմ տառի: Ընդ նոսին և զիս՝ զա-
մենամեղ և զանարժան ծառայս ծառայիցն Աս-
տուծոյ, զանյիշելի և զանարձեւստ սոսկ անուն
արեղայս Քումա, որ և ես արժանի եղէ սակաւ
ինչ աշխատութեան՝ գծագրելով զերկրորդ Արեւե-
քն ի տառիս յայս՝ մեղսամած մատամբ իմով
և զյիշատակարան գրոցս, և կազմեցի զսա ըստ
կարի փանթրեմաց գիտութեան իմոյ: Մտի Աս-

տուած ողորմի արժանի տարեք և զիմս անար-
ժանութիւն, զի և ողորմածն Աստուած ձեզ ողոր-
մեցի ի դալստեան իւրում, և իւրն արհնեալ և-
ղիցի յախտեան և յախտեանս յախտեանից. ամէն:

Աւարտեցաւ և կապմեցաւ գիրքս այս ի թվա-
րերութեան Հայկազեան տումարի ի ՊԶ (1421),
յաստուածախնամ կղզիս Աղթամար, ընդ հովա-
նեալ գերահռչակ Սուրբ Խաչին և Սուրբ Աստուա-
ծածին, ի հայրապետութեան տեառն Դաթի:
Արդ, աղաչիմ զհանդիպողոցդ սմա, զԱստուած ո-
ղորմի աննախանձ կամօք ասասցիք սրբասէր և
պատուական կրօնաւորին՝ Սաղաթէլիէն, որ և
սպասաւոր է բանի, և ծնողաց նորին՝ Ամիրքէլիէն
և Խէլոֆլէն, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց
նորին՝ կենդանեաց և հանգուցեւորցն, և զքծա-
ւորոցաց տառիս, և ձեզ ողորմեցի Քրիստոս ի
զալստեանն իւրում, և մեղաւոր Քումայիւն, և ծնե-
ղաց նորին. ամէն, ամէն:

8. 181բ (Կարապետ՝ ողբի) Հաստացող աս-
տուածապատմ գրոցս՝ զբարեմիտ և զհոգիա-

փայլ վարդապետն զՅովնանէս, հանդերձ ծն[ո]ղօք
իւրովք յիշեցէք ի բարեգութն Քրիստոս. նաև
զթափուրս յամենայն բարեաց՝ զգծողակս յիշել ի
[Տէր] Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, զանհիժան սատանա, որ
ոչ կամի թոյլ տալ գրել սա, այլ ցնորեցուցանել
զմիտս յայլ զեհ. ապաւինն՝ Աստուած:

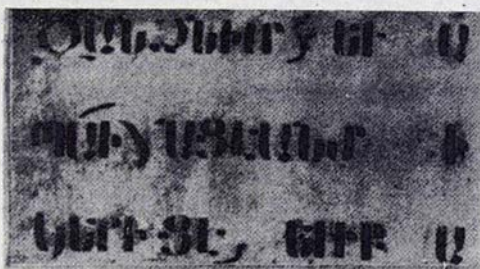
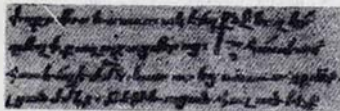
378ա: Աւա՛ղ, զայս վատ թանաքս. անմեղա-
դիր լերուր:

460ա Մոռացա՛յ:

461բ Վա՛յ ի խորհրդոցս:

474բ Յայս էջի գրելիս ա՛հ անկաւ, փախանք:

557բ Ո՛վ եղբայր իմ Սաղաթէլ, ընկալ զսա-
կաւ գիրս ի ձեռաց իմոց, և յիշեա զիս ի քո սուրբ
յաղաւթս:

208

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԴՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Աղթամար

ԶԻԶ—1277

Գրիգ՝ Սիմէոն: ՍՏԱՐԱՐՈՂ՝ Խաչատուր 163:
Թերթ՝ 222: ՊՐԱԿ՝ 30(Ա—Վ) X 8(Ա, Մ, Ե, Պ, Բ, Դ, Կ,
Ը, Թ, Ջ, 7, Վ, 2): ՆՈՒԹ՝ բազր: ՄԵՍՈՒՆԻՔԻՆ՝ 24.5 X 16.8:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նմուշ՝ 144ա, կարմա-
ցիր առգտեալութեան ճշմանեւով՝ * * *): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝
որոշմազարդ շաղանկազարդ կաշի՝ ղուակով, միջուկը՝ տաթ-
ալի, աստառը՝ կապոյտ կտու:

ՄԱՆԻԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ—Խ ա ռ ա ճ ՝ 12ա: Կ ի ս ա խ ո-
ւ ա ճ ՝ 1ա, 164ա: Լ ա ռ ա ճ ա զ ա ռ ղ ՝ բառակոն: Զ ա ռ-
ղ ա գ ի Ր ՝ հանգուցեղի, բաղեցի: Գ ա յ ճ ՝ կարմիր:
30—304

Վիճակ՝ բաւարար: Թերթերին՝ խոնարհեան և ցեցա-
կերութեան հետքեր, 1—2, 18, 158—4՝ լուսեցային մասե-
րը վնասուած, 91՝ երկայնակի կտրուած և կրկին միացուած:
Կազմի կաշին քերտած, բիկուեթի ստորին մասը մաշուած,
փակեցներն ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. 1. Գործել Առաջիկայ—8. 2ա, 3ոքր. (սիրքս)
2ա—6ա: Դիր 6ա: Գլ. 6ա—10բ: Ընթքք. ԺԶ 10բ—

11ա. Գրք 12ա—105ա (կից՝ 1ա—2ա տե՛ս Բ, § 1, 11բ—2ա տե՛ս Բ, § 2)։

2. Թղթ 3ակերայ—3ոգթ. 105ա—6ա։ Թղթ 106բ—16բ։

3. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 116բ—7ա։ Թղթ 117ա—27բ։

4. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 127բ—8ա։ Թղթ 128ա—35ա։

5. Թղթ Յովնանենու Ա—Գլ. 135աբ։ Թղթ 135բ—45ա։

6. Թղթ Յովնանենու Բ—Գլ. 145աբ։ Թղթ 145բ—6բ։

7. Թղթ Յովնանենու Գ—Գլ. 146բ—7ա։ Թղթ 147ա—8ա։

8. Թղթ Յովայի—Գլ. 148աբ։ Թղթ 148բ—51բ։

9. Աղեբս Նիքադի—151բ—3ա։

10. Անեաբան Յովնանենու—154ա—221բ (չիթ

սիրք)։

Մանրամասն տե՛ս Մ 187։

Բ. 1. ա. 1ա Անուաճափ առաքելոցն, որ ի սփիռս ընդ ժամանակս ժամանակս կարգեալ ի քաղաքս Բերիտոսի, թէ ո՞րտի ի կամ յո՞րմէ ցեղէ էին—Պետրոս և Անդրէաս ի ցեղէ Նեփթաղէմի...

բ. 1բ—2ա Վասն սուրբ առաքելոցն, որ քաղաքին զՔրիստոս, թէ ո՞րով մաքուր կատարեցան և ու՞ր կան—Պետրոս ի Հռոմ խաչեցաւ...

2. 11բ—2ա Սաղմոս Յիւնանցն (ծայրաբաղ)—Ա. Քեզ վայել է արքէնութիւն]...

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՐԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

153ա Փա՛րք... Զամի ԶԻԶ (1277) Թուակա-նութեանս հայկազնեխա՛յնն սեղի և յամս աստուա-ծապատի տեառն մերոյ Տղայ Ստեփանոսի՝ Հա-

յոց վերադիտողի, գրեցաւ ծաղկաւարդ և տիւ-ղերալոյս Գործք սրբոց Առաքելոցն ձեռամբ յոգնամեղ ոգոյն Սիմէոնի, ի խնդրոյ իսապատուր քահանայի[ի], ի կղզիս Ախթամար, ընդ հովանեաւ Սուրբ իսայիւ։ Վասն որոյ աղայեմ զամենեանս, որք հանդիպիք ի| (153բ) սմա, յիշեալիք աղաւթիք ի Տէր զստացող սորա և զծնողսն իւր, և զմեղա-պարտ գորչ և զծնողսն իմ, և Քրիստոս Աստուած յիշողացց ողորմեսցի։ Ու նմա փա՛րք յախտեանս. ամէն։

221բ Փա՛րք... Աստանաւար յանգ ելեալ աւար-տեցաւ լուսայեղձ և շնորհածիր տառս, որ է սա հաւասարապէս լրումն և պատճառ աստուծային բանիցն՝ սքանչելի նշանս|(222ա)ցն և աստուա-ծահրաման վարդապետութեանն, զոր ճշմարիտ Աստուածն Բան կատարեաց ի մեզ զամենայնս ստուգապէս, զի ծանիցեն ճշմարիտ զՔրիստոս Որդի Աստուծոյ՝ հաւասար և փառակից Հաւր և Սուրբ Հոգոյն Որոյ փափագեալ սրբաւէր և շնոր-հազարդ և երիցս երանեալ քահանայ Աստուծոյ իսպառուր, գրե՛ծ ետ և ստացաւ զսա լընտիր աւ-րինակէ, ի վայելումն կենաց իւրոյ և զաւակաց յաստիս, և յետ երից իւրոց աստեացս՝ յիշատակ քարի հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց։ Որոյ Տէր Յիսուս վայելել տացէ ընդ երկայն աւուրս։

Արդ, աղայեմ զամենեանս, ո՛վ դասք լուսե-րամից, որք հանդիպիք տեսութեամբ կամ գաղա-բար դնելով և տարազաւ իւրք ինչ աւգտութիւն աւգտիք ի սմանէ, յիշել սրտի մտ|(222բ)աւք ի քաղաքատկան և յերկնաքացիկ աղաւթս ձեր զեա-լատուր քահանայ և զծնողսն իւր, նաև զապիկար և զախմար գրչի զՍիմէոն, և զծնողսն իմ աղայեմ յիշել ի Տէր, և Քրիստոս Աստուած յիշողացց և յիշելոց ողորմեսցի կրկին կենաւք և երկու աշ-խարհաւք՝ ի փառս արքէնելոյն յախտեանս. ամէն, 3ամի ԶԻԶ (1277) գրեցաւ։

Եւ արեւմտեան ԶԻԶ 11բ հաւասարայ
որդ և հոգեմետ յորդեմայն ունի
վայելք և զի հոգեմետ յամս ճիշդագույն

209

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԷ—XVII

Թերթ՝ 174. չգրոսթ՝ 21ր—3ա: Պրկի՝ Ա—ԺԵ×12 (Ա, ԺԴ, ԺԵ 10): Նիթ՝ բուր, մանկանեան և ծաղկանեան լուսազրոյմենով: ՄեծՈրթիկի՝ 21×16: ԳրՈրթիկի՝ երկ-սին: ԴիՐ՝ Շտորգի (ճնույ՝ 71ա). ՏՈՂ՝ 33: ԿՍՁՄ՝ դրշ-մազարդ յազանակազայն կայի՝ դեմեկով, միջուկ՝ ախտակ, աստար՝ կարմիր երեզներով դեղին մետախ, լուսանցա-կողերի՝ կարմիր:

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—1. Անտարան Դուկատ: Ժ—ԺԱ դղ.: 2 (Ա—Ր) թերթ սկզբում, ստացում 1 թերթի ընդ-լայնակի ձալումից, ստորին մասերը եզրանալով: Մա-դաղար, երկսին, բոլորագին երկարագիր (ճնույ՝ Բա): Կարդալ՝ Ար, Բա, Բր, Աա. «մեծ առէ. Քուղացա... և այլոց քաղաքաց պահաւ է... ինձ ...» (Դ, 38—44): 2. Անտա-րան Մարկոսի: Թ դղ.: 2 (Գ—Դ) թերթ վերջում, ստացում 1 թերթի ընդլայնակի երկսակումից: Մազաղար, երկսին, բոլորագին երկարագիր (ճնույ՝ Դա): Կարդալ՝ Դա, Դր, Գր, Դա. «գլխիցնալ» թիւնը գալը... Ի Տեանն էնկ այնա (ԺԱ, 28—ԺԲ, 2):

ՎԻԶԱԿ՝ բաւարա: Տեղ-տեղ գտնազան բծեր և քանափ նազարան: Թանգից գրադաշտը քերեակի գտնափոխում: Կարգի կաշին փրծում, դրեակ վնասում, փակեմագին, ստատոր խւնացած, դանակի՛նը՝ քայլայտած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ա Ո Ր Թ Ի Ի Ն

Ա. [Քաղաքական արեւնադրութիւն]

— 1ա—2ր մանուն Լաւր և Ուղտը և Հոգայն Սրբոյ: Լոննի և Կոստանդիանոսի քաղաքացիական օրինադրու-րեանս—[Տէր]՝ն և արարիչն Աստուած մեր, որ ստեղծ զմարդն...

Հմտ. Պ. 488, 86ա—7ա: Չուի՝ ռբարիսո՛ւ Ասկի-իսոսի՝ սկուտածով վերջնահատումով, 2ր—17ր տե՛ս Բ:

1. 18ա—39ր [«Աւրեւն Եղորդը քաղաքացի փրկատունից Կոստանդիանոսի և Քէդդոսի և Լոննի քաղաքացիական Հռովմայեցաց»]

Տե՛ս ձեռ. Պ. 488, 87ա—108ա. Ցանկ/18ա—20ա (խորագիր՝ «Ցանկ Դատաստանի Գրոցն, Հրթրականու-թիւնը խախտում»): Նի/20ր—1ա (խորագիր՝ «Ցաղաքս Աւրեւոյ թաղաքաց...») 88 Ա—ՃԿԿ/28ր—39ր (Կ—Ժ միակցում՝ Թ, միանկերը՝ Ա—Ը—Ա—Ը, ԺԱ—ԻԳ—ԺԻ: ԻԳ—ՃԿԿ—ԻԳ—ՃԿԿ): Ցանկեալ ունի, ԵԺԳ, ԵԹԼ որ զարեմալ զրէ տուաւ... աստարացն ալ է հաստատուն:

2. 40ր—3ա Համառու ժողովումն օրինաց վերստին

Տե՛ս ձեռ. Պ. 488, 108ա—ճա: Ցորաններն անխո-րագիր, Ունի ցանկ՝ 39ր—40ա «Ցանկ Դատաստանի Գրոցս, զայն 92 (Ձ—ՁԵ) — Ա. Դատաստաց և իշխողի

քաղաքի... ՑԵ. Աղլանն, որ ձեռնտու են և մեռանի խոսնայրն:

3. 43ա—68ա [«Ընտրութիւն ճամառատ Եղորդացն քաղաքացիական Լոննի և Կոստանդիայ իմաստուն և քաղաքացիական քաղաքաց...»]

Տե՛ս ձեռ. Պ. 488, 108ա—28ր. Ցանկ/43ա—4ր (միայն Ա—ԺԸ տիտղոսներին. ԺԹ տիտղոսի ցանկը՝ իր յորանաշարի սկզբում՝ 59ր—60ա, տրոհումն ալ—իբր զուրկներին): Տիտղոս Ա—ԺԹ/44ր—68ա:

4. 66ա—70ր [Սանմանէ գինուրեքան]

— 66ա—7ա Վասն գինուրեքան ցանմանա-դրութեան. զայն ՄԷ (—ՄԷ)—Ա. Վասն գինուրեքան յանդիմանութեան ի վերայ իշխանաց ... ՄԶ. Վասն գինուրեքան, որ գորակալ:

— 67ա Սանմանէ գինուրեքան և հաստա-տութեան և [Ճ]արկութեան՝ ի Քաղաքական արեւ-նաց կարգէ

67ա Ա. Զինուոր որ թէ համարեակի Վասն [իւրոյ] իշխանին ...

67ա Բ. Զինուոր հնգապետ զիւր հնգապետա-ւորն ...

67ա Գ. Որ լսէ քան զտասնապետին ...

67ր Դ. Որ որ գինուրեքանի պատճառէ ...

67ր Ե. Որ որ իշխէ հրաժարել գինուրեքանի և ի զուրկ ամին ...

67ր Ն. Որ որ կոմս ի պատերազմին ժամա-նակի ...

67ր Է. Եթէ ուրուք վերայ հաստատի, թէ ի թշնամին ...

67ր Ը. Եթէ որ գինուրեքան կամ զգինուրեքան ...

67ր Թ. Յոր որ յանձն առնեն բերդ կամ քա-ղաք ...

67ր Ժ. Որ որ զձի կամ զայլ անասուն ...

67ր—8ա ժԱ. Եթէ որ գինուրեքան ի ժամա-նակի սլարտի ի ճակատուն ...

68ա ԺԲ. Ի ժամանակին արքունական հար-կին ...

68ա ԺԳ. Եթէ որ փախի ի թշնամեանց ...

68ա ԺԴ. Իսկ որ հարուածով խոցի ...

68ա ԺԵ. Եթէ տաս զօրացն ի ժամ ճակա-տին ...

68ա ԺԶ. Ի գինուրեքան, որք ի ժամ մարտիկ զգէնն ...

68թ ժէ. Եթէ որ ի պատերազմի օրն արտա-
բոյ ...

68թ ժԸ. Եթէ որ ի զինուորեալ մանկանցն ...

68թ ժԹ. Եթէ որ ի յաջէ մարտին ...

68թ Ի. Եթէ որ ի սահմանաւ պատերազմին ...

68թ ԻԱ. Որ որ մեղիցէ առ թագաւորն ...

68թ ԻԲ. Եթէ որ խորշի շաղխելն ...

68թ ԻԳ. Զինուոր թէ ի զինուորութեան կա-
միցի ...

68թ ԻԴ. Որ անպատշաճ սկիզբն լինի ...

68թ ԻԵ. Որ ի մարտէն փախստական լինի ...

68թ ԻԶ. Որ անպատուի որով ի ցէ պատճա-
ռանօք ...

68թ—9ա ԻԷ. Զինուոր եթէ զողացի գէնս
այլոց ...

69ա ԻԸ. Եթէ զանպատիւ դրամն զինուոր որ ...

69ա ԻԹ. Զինուոր եթէ փախստական լինի ի
պատուհասէն ...

69ա Լ. Որ վասն շնութեան կամ վասն այլ
անապաշխարհաւոր փորձոց ...

69ա ԼԱ. Զինուոր եթէ փախստական լինի

իրոյ իշխանէն ...

69ա ԼԲ. Եթէ որ զիւր որդին ի ժամանակ
ճակատուն ...

69ա ԼԳ. Եթէ որ ի զինուորաց ձեռնարկէ
ինքնահաճութեամբ ...

69թ ԼԴ. Եթէ որ իւր զինուորակիցն հարկանէ ...

69թ ԼԵ. Եթէ զինուորն իմիք պատճառէ ինրի
զանձն իւր խոցստէ ...

69թ ԼԶ. Ի յառաջամարտիցն ի ճակատն իմի
որ հարու զթշնամին ...

69թ ԼԷ. Եթէ որ զինուոր զազտ խորհուրդ
անէ ...

69թ ԼԸ. Եթէ հրամայող զինուոր զիւր զինու-
որակիցն սրով հարկանէ ...

69թ ԼԹ. Որ խռովէ զհաղաղութիւնն ...

69թ Խ. Որ բեկանէ զբանտ ...

69թ ԽԱ. Որ ի վերայ գինոյ արբեցութեան ...

69թ ԽԲ. Որ զկարգաւ իւրով յօռ մարտի ...

69թ—70ա ԽԳ. Եթէ ոմանք գտանին ակնա-
ռութեամբ ...

70ա ԽԴ. Եթէ զինուորն առ շնութեան կնոջ
իւրոյ ...

70ա ԽԵ. Էքզօրքնսարխօսքն (=էքսարխօսքն)
ուր և երթայցն ...

70ա ԽԶ. Եթէ որ ի զինուորացն համաձայնի
այլ զինուորակցի ...

70ա ԽԷ. Եթէ որ ի զինուորացն 'տակառակի
իշխանին ...

70ա ԽԸ. Որ զիւր էքսարխօսն և կամ զզինու-
որակիցն թողու ...

70ա ԽԹ. Որ ի զիշխարային ժամոյն Էլանէ ի
պագ՝ պաղատին ...

70ա Մ. Որ առ բարբարոսն միարանի ...

70աթ ՄԱ. Որ զզինուորակիցս իւր այպանէ ...

70թ ՄԲ. Որ հորհրդի վանձն իւր խառնէ ընդ
բարբարոսս ...

70թ ՄԳ. Որ լրտեսի բաղաքին ի թագաւորին
զինուոր զինուորացն ...

70թ ՄԴ. Եթէ որ զինուոր ի ժամանակ մար-
տին զործ անէ ...

70թ ՄԵ. Որ քարին եհար զզինուորակիցն ...

70թ ՄԶ. Զինուորն ինչ զոր զողանայ ... և
կամ այլ իւր պատուհասն, և ոչ կացցէ ի կարդ
իւր ...

5. 71ա—2ա [«Վասն աստիճանաց ազգալիս-
նութեան» յերոզղ գրացն, տիտղոս երոզղ»]—
Ազգականութիւն ծննդականութեան անուն է ...
Երոզղի՝ ի թոռանցն,

Տե՛ս ձեռ. Մ 488, 126բ—ճա: 2թ 5 գ:

6. 72թ—83ա [«Գլուխք ընտրութեամբ մո-
ղովքայ ի Մովսիսական ասիւնացն»]

Տե՛ս ձեռ. Մ 488, 77ա—80ա: 2ուր 3 կր: Ի

տարբերութիւն Մ 488-ի, այստեղ՝ քակում (72թ—3ա)
և ընկերում (73ա—83ա) զլուխները տրոհում և
զխնակարգում ըստ յօդուածների՝ Ա—Ձ! Ա—Գ—
Ա: Դ—Բ: Ե—Ժ—Գ: ԺԱ—Դ: ԺԲ—ԺԳ—Ե: ԺԴ—Զ:
ԺԱ—Է (+Ը-ի ա յօդուածը), ԺԷ—ԺԸ=Է (միայն բ—գ
յօդուածները), ԺԹ=Ժ—ԺԸ: ԻԹ—ԼԱ—ԺԲ: ԼԲ—ԼԸ—
Ի—ԻԶ: ԼԹ—Ե—ԻԷ: ԽԱ—ԽԳ—ԽԱ—ԽԱ: ՄԵ—ՄԶ—ԽԲ:
ՄԷ—ՄԸ—ԽԳ—ԽԵ: Կ—ԿԲ—ԽԶ: ԿԳ—ԽԷ: ԿԴ—ԽԸ—ԽԹ:
ԿԵ—ԿԶ=Մ: ԿԷ—ԶԳ—ՄԱ—ՄԸ: ԶԵ—ԶԷ—ՄԸ: ԶԸ—Կ:
ԶԹ—ԶԱ=ԿԱ: ԶԲ—ԶԳ—ԿԳ: ԶԴ—ԶԶ—ԿԴ—ԿԶ: ԶԷ—
ԶԸ=ԿԷ:

Բ. 2թ—17թ, 83ա—156ա [ԳԻԲ Դատաստանի
Մխիթարայ Գօշի]

— 2թ 3անկ՝ Նախադրութիւն Գրոց Դատաս-
տանի—Ա. Ընդհանրութիւն քաճառագանցն՝ ԼԲԸ
ոչ է դատաստան ի Հայս... Ժ. Թէ որ ոչ արդեաւ
ի գրոց հանդերձեալ եմք հաւաքել զիւր դատաս-
տանաց:

— 2թ—17թ ԳԻԲ Դատաստանի՝ ընդ ակնա-
րկելոյ կամաց Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի: Նախա-
դրութիւն Գրոց Դատաստանի
ա. 3աթ [Ա]. Յօրան ընդ[դ]իմա[բանի]
քամբասողաց՝ Եթէ ոչ են դատաստանեմ—Հան-
դերձեալ եմք գրել զԳիրս Դատաստանաց...

բ. 3բ.—5բ Բ. Յաղագս քէ ընդէ՛[ւ] այժմ կա-
մեցաք գրել կամ յո՛ւմմէ շարժեալ յայս իսկ
նկաք—Ձի թէպէտ սասայա ոչ լինել գրով ասան-
դիւ մեղ դատաստան ի Տեանէ...

գ. 5բ—6բ [Գ]. Նշանակ չպատահաւէս գործ-
քեան յառաջակիս՝ հանդերձ արեւաբարեւոթեամբ
առ տէր Հստեփանոսէ Աղուանից կաթողիկոս—
Քանդի հարկատու է զկնի այնոցիկ սակաւութ ջու-
ցան[ել] զգարութիւն յառաջակալ...

դ. 6բ—7ա Դ. Յաղագս քէ ա՛յլ են դատա-
ւորք, զանազանեալք ի միմեանց իբր նշմարիտ
է պիտակեալ—Առաջին դատաւորն ամենեցուն
Աստուած է...

ե. 7աք Ե. Յաղագս քէ զի՛նչ է դատաստան,
և որո՞ց և ո՞ւմ ասանդիւ է զԳիրս Դատաստա-
նին—Բաղկանայ անուող յիբրէ և տեղողէ...

զ. 8ա—10ա Զ. Յաղագս կթէ որպէ՛ս արժան
է լինել դատաւորաց, ամբաստանաց և դատախա-
զաց—Ձայտաւորս անկաշառս լինել արժան է ...

է. 10ա—2ա[է]. Յաղագս վկայից, քէ զի՛նչ
է հարկատուքին նոցա, և կամ ընդէ՛ր երկու և
երեք ընտրին—Հարկատուքալէս իսկ զվկայն խնդրէ
դատաւորին ի դատաստանն...

ը. 12ա—5բ Ը. Յաղագս երբման, քէ որպէ՛ս
լիցի, որո՞ց ոչ արեւաբարեւոթ...—Ձմեճ և զտէ-
րունակ պատուիրան տեսանե՞ք ...

թ. 15բ—6բ Թ. Յաղագս քէ ոչ է պարտ հա-
ւատացելոց ի Քրիստոս յատեան երբալ ի դա-
տաստան անհատից—Յայտնի է ամենեցուն
հաւատացելոց անհատից որոշել...

ժ. 16բ—7բ [Ժ]. Յաղագս որո՞ց արդեաւ ի
գրոց հանդերձեալ եմք հաւաքել զԳիրս Դատաս-
տանի և կամ ազգաց, որովք հաստատի նշմար-
տութիւն մեր և որպէ՛ս պարունակի տառ դատաս-
տանի—Հարկատու իսկ է այնք, որ հանդերձեալ է
գրով ասանդել զիրս դատաստանի... ըստ իւրա-
քանիւր բազմաց, եւ յայպիս անպարտաւ(ւ) լի-
նե՞մք:

Յոսիկ դուրս ժԱ՝ ձիշտասկարացն սակաւութ:
18ա—83ա տն՝ս և, 83 1—6:

— 83ա—6բ Սկիզբն ամենայնի՝ Աստուած,
զեյն և կատարածի ամենայնի՝ Աստուած: Եւ արդ,
սկիզբն Դատաստանի Գրոց ցանկս և քիւ գլխոց
և կարգի—Ա. [Յ]աղագս ի սկզբան դատաստանի
ի վրե՛նի... Մե՛ն. Յաղագս այսահարաց անաս-
նոց:

— 86բ—156ա Սկիզբ[ը]ն դատաստանաց, ի
կամս Հաւր և Որդոյ նորա Յիսուսի Քրիստոսի,

գաւութեամբ Հոգոյն Սրբոյ, և յա[ղ]ագս վիճա-
կի դատաւորաց

86բ—8ա Ա. [Յ]աղագս ի սկզբան դատաս-
տանի և վիճակի—[Ա. Ե]կեսցուք այժմ ի գործ
դատաստանի ...

88ա—91բ Բ. Յաղագս թագաւորաց դատաս-
տանի և որոց ընդ ձեռամբ նորա—Բ. Նախ՝ դի
և դաք զվիճակ թագաւորաց ...

91բ—2բ Գ. Յաղագս կրօնաւորաց և նոցին
դատաստանաց—Գ. Կարգ ոգոց դատաստանաց և
հրահանգ բարեաց ...

92բ—3բ Դ. Յաղագս դատաստանի վարդա-
պետաց—Դ. Վարդապետք ըստ իրանց նախա-
կըթթեալք ...

93բ—4բ Ե. Յաղագս դատաստանի հաճանա-
լից—Ե. Մի լիցի բահանայից ժառանգութիւն
առնել ...

94բ—5ա Զ. Յաղագս առն և կնոջ, որք զկու-
սութիւն լուծանին—Զ. Յարմարումն առն և կնոջ
ըստ պատշաճի ցուցեալ է ...

95աբ Է. Յաղագս առն և կնոջ, քէ պատանի
այսանարիլ, ուրկեմալ կամ բորտիլ կամ հաշ-
մութիւն—Է. Եթէ պատանի առն և կնոջ այսահա-
րիլ ...

95բ Ը. Յաղագս դատաստանաց յամաց արանց
և կանանց (=Յաղագս դատաստանաց առն և
կնոջ գերելոց)—Եթէ ի տան առն վրիպիցի ի դե-
րութիւն...

96ա Թ. Յաղագս դիւրական աստից, որ
զմիմեանս ատիցեն—Թ. Յոյ(ր)ժամ դիւրական
ախտիւ զմիմեանս ատիցեն ...

96աբ Ժ. Յաղագս այսոց դիւրելի յայր և կնի—
Ժ. Եթէ շար այսոցիկ ախտ գտանիցի կնի ուրուք...

96բ ԺԱ. Յաղագս ամուսնեան արանց և կա-
նանց—ԺԱ. Ամուս գտեալ կնի ուրուք մի՛ լիցի ...

96բ—7ա ԺԲ. Յաղագս արուսեցեալութեան և
անանեալութեան—ԺԲ. Յորժամ զառն լար գի-
տիցէ կնի ...

97ա ԺԳ. Յաղագս առն և կնոջ, որ զիրար
առնեն—ԺԳ. Եթէ ատելութեամբ յառնէ մեկնե-
ցի ...

97աբ ԺԴ. Յաղագս որ վաճառականութեան
հրթիցէ այլն և յամիցէ, և կնեն այլում լինի—
ԺԴ. Յորժամ այլ վաճառականութեան հրթիք ...

97բ—8ա ԺԵ. Յաղագս որ կտուիցէ այլ և կնի
հետ միմեանց—ԺԵ. Եթէ դիւրական ախտիւ լցեալ
այլ ...

98ա ԺԶ. Յաղագս առն և կնոջ, որ յիմարու-

քեանք զիրար թողն[ե]—ԺԶ. Եւ այլն անպատ-
ճառ յաղագս պակասամտութեան ...

98աբ ԺԷ. Յաղագս առանց և կանանց ուր-
ցողաց—ԺԷ. Թէ պարտեալ ի սատանայէ և ի նո-
րին արքանեկաց ...

98բ ԺԸ. Յաղագս առանց և կանանց, որ բին-
զՔրիստոս աւանան—ԺԸ. Թէ այլ անկցի յուր-
ցութիւն ...

98բ ԺԹ. Յաղագս առն և կնոջն, որ զիրար
սպանանեն—ԺԹ. Եթէ այլ զկին ըսպանցէ ...

98բ Ի. Յաղագս [յ]անցօր իշխանաց առ
թագաւորս և այլոց—Ի. Եթէ իշխան և այլք ի թա-
գաւորական տանէ ...

98բ—9ա ԻԱ. Յաղագս դատաստան շինա-
կանաց—ԻԱ. Ազատ յարարչին եղև մարդկային
բնութիւն ...

99ա ԻԲ. Յաղագս սպանութեան մանկանց—
ԻԲ. Ապականութիւնս ի մանկունս եղեալ ...

99ա ԻԳ. Յաղագս մանկանց, որ ի խաղս զի-
րար խեղդեն—ԻԳ. Յորժամ մանկունք զմիմեանս
ի խաղս վնասեցնեն ...

99ա ԻԴ. Յաղագս մանկանց, որ ի ջուրս
զմիմեանս խեղդեն—Ի Զուրս լողանալով ման-
կանց թէ զմիմեանս հեցուցանեն ...

99աբ ԻԵ. Յաղագս մանկանց, թէ գօռու պատ-
ճառու զիրար ուղանան[ե]—ԻԵ. Թէ յասացելոցդ
և յալապիտանցդ պատահի ...

99բ ԻԶ. Յաղագս երիտասարդաց վայրապար
գրաւու—ԻԶ. Սովոր են երիտասարդք վայրաբար...

99բ—100ա ԻԷ. Յաղագս գինեարուսաց և նոցին
վնասու—ԻԷ. Ի գինեարուս վնաս ինչ եղեալ ...

100ա ԻԸ. Յաղագս շնացողաց և այլոց շա-
րագործաց—ԻԸ. Յորժամ յայտնի չարագործ շա-
րագործացն ...

100ա ԻԹ. Յաղագս կուսից, որ շիցեն խա-
սեալ—ԻԹ. Զխոսեալս բռնադատելի՝ նոյն կացցէ ...

100աբ Լ. Յաղագս բամբաստողաց զկանայս,
թէ ոչ էր կոյս—Լ. Եթէ ոք առնուցու կին և առի-
ցէ ...

100բ ԼԱ. Յաղագս որ ի գօռառ ոսկի և առ-
ծաք գտանեն—ԼԱ. Ի գօռառ ոսկէհանս գտեալ
յամենայն սահմանս ...

100բ—1ա ԼԲ. Յաղագս գիւտից, որ իւր գտա-
նեն—ԼԲ. Թէ պատահեցի ումեք գտանել յանդ ...

101ա ԼԳ. Յաղագս կոտորաց և խլորաց զմո-
րուսն—ԼԳ. Եթէ կոտիցեն արք, և մինն պատահի
անկատար լինել ...

101աբ ԼԴ. Յաղագս սերմանց և ճորաց—ԼԴ.
Եթէ բացեալ հոր ոք ...

101բ ԼԵ. Յաղագս շինականաց, որ յօնի դա-
սին իշխանաց—ԼԵ. Թէ առաւել բան զկար ան-
գթաբար հրամայիցէ գործել ...

101բ ԼԶ. Յաղագս որ շիցեն [ֆանանայ] և
իւրս ինչ[ը] առնիցեն—ԼԶ. Կարգեցին առաքեալն
և եղին հաստատութեամբ, Եթէ մի՛ ոք յանդգնե-
ցի ...

101բ—2ա ԼԷ. Յաղագս զֆանանայ անարգո-
ղաց—ԼԷ. Կարգեցին առաքեալն և եղին հաս-
տատութեամբ, Եթէ մի՛ ոք անարգեացէ ...

102ա ԼԸ. Յաղագս դատաւորաց—ԼԸ. Կարգե-
ցին առաքեալն և եղին հաստատութեամբ, Եթէ
որք են աստիճան զատարութեան ...

102աբ ԼԹ. Յաղագս ընշից եկեղեցու և եպիս-
կոպոսաց—ԼԹ. Նդիցի յայտնի եպիսկոպոսին
իրք ...

102բ ԼՍ. Յաղագս իշխելոյ եպիսկոպոսին եկե-
ղեցեկան իրաց—Խ. Եւ հրամայէ եպիսկոպոսաց
իշխանութիւն ...

102բ ԽԱ. Յաղագս եպիսկոպոսաց և ֆանա-
նայից, որ զպէտս ժառանգօրաց ոչ—ԽԱ. Եթէ
եպիսկոպոս կամ էրջք ի ժառանգարաց ...

102բ—3ա ԽԲ. Յաղագս կարգաւորաց ի կոտի
նարկանողաց—ԽԲ. Եթէ ոք ժառանգաւոր կոտի և
հարկանէ ...

103ա ԽԳ. Յաղագս երկրորդ ձեռնադրողաց—
ԽԳ. Եպիսկոպոս կամ էրջք կամ սարկաւազ ...

103ա ԽԴ. Յաղագս գողոյ եկեղեցո—ԽԴ. Եթէ
ոք ժառանգաւոր կամ ժողովրդական ...

103աբ ԽԵ. Յաղագս եպիսկոպոսաց ամբաս-
տ[անողաց]—ԽԵ. Եպիսկոպոս ամբաստանեալ
առաջի հաստատուաց ...

103բ ԽԶ. Յաղագս վկայից եպիսկոպոսաց—
ԽԶ. Զվկայութիւն զժերահաւատ ոք մի՛ ընդու-
նել ...

103բ ԽԷ. Յաղագս եպիսկոպոսաց, որ ձեռ-
նադրեն զագգայիւն—ԽԷ. Զի ո՛չ է պարտ եպիս-
կոպոսին երթոյ կամ որդոյ ...

103բ ԽԸ. Յաղագս եպիսկոպոսաց, որ առ-
կանէ զանձ իւր յերկրաւոր հոգ[ւ]—ԽԸ. Ո՛չ է
պարտ եպիսկոպոսին արկանել զինքն ...

103բ—4ա ԽԹ. Յաղագս զծառայս իւր ի ժա-
ռանգութիւն ածել—ԽԹ. Մառայ ի ժառանգութիւն
ընծեռել ...

104ա Խ. Յաղագս անարգողաց վրադաւորս և
զիշխանս—Խ. Եթէ ոք թշնամանոցէ վրադաւոր ...

104ա ՄԱ. Յաղագս որ կորուստանեն կանայք
գտողայս—ՄԱ. Եթէ հեղուցանէ որ գտողայ ...

104աք ՄԲ. Յաղագս գողոց և օազակաց—ՄԲ.
Գողոց և ասպնականք նոցին ...

104բ ՄԳ. Յաղագս առեւեղաց—ՄԳ. Առեւեղ-
աքն քէն որդիս ծանցի, հայր և մայր ...

104բ ՄԴ. Յաղագս ծառայից ազատից ըստ
աւրինաց—ՄԴ. Եթէ պատահի բրիտանոնէի զնել
ծառայ ...

104բ—5ա ՄԵ. Յաղագս աղախնաց—ՄԵ. Իսկ
ևթի, պատահի ումէք վաճառել զգուտոր ...

105ա ՄԶ. Յաղագս այլազգի ծառայից և ա-
ղախնաց—ՄԶ. Բիթէ որ զնսնէ ծառայ այլազ-
գի ...

105ա ՄԸ. Յաղագս հարկւնողաց զհայր կամ
զմայր—ՄԸ. Որ հարկանէ զհայր կամ զմայր ...

105ա ՄԹ. Յաղագս մտրդոյ գողաց—ՄԹ. Որ
որ զողացի յորդոցն ...

105աք ՄՊ. Յաղագս զմայր կամ զմայր բամ-
բուսողաց—ՄՊ. Որ բամբասէ զհայր կամ զմայր ...

105բ Կ. Յաղագս կաթողաց—Կ. Եթէ կա-
զցնին արք Բ. և հարկանէ զընկեր իւր որ ...

105բ ԿԱ. Յաղագս ծառայից կամ աղախնաց
սպանելոց ի տէրանց—ԿԱ. Եթէ որ հարցէ զծա-
ռայ իւր կամ զաղախին ...

105բ ԿԲ. Յաղագս որ կռուին և հարկանեն
զլից կանայս—ԿԲ. Կռուին արք Բ և հարկանիցն
զկին յղի ...

105բ—6ա ԿԳ. Յաղագս հառուածոց—ԿԳ. Ակն
ընդ ական և ատամն ընդ ատամն ...

106ա ԿԴ. Յաղագս ծառայից և աղախնաց հա-
րուածոց ի տիրանց—ԿԴ. Եթէ հարցէ որ զակն
ծառային իւրոյ ...

106աք ԿԵ. Յաղագս քէ հարկանիցէ ցուլ զայր
կամ զկին—ԿԵ. Եթէ հարկանիցէ ցուլ զայր կամ
զկին ...

106բ ԿԶ. Յաղագս քէ հարկանէ ցուլ զաղա-
խին կամ զծառայ—ԿԶ. Իսկ եթէ ծառայ կամ
զաղախին հարկանիցէ ...

106բ ԿԷ. Յաղագս քէ հարկանիցէ ցուլ և
սպանել—ԿԷ. Իսկ եթէ հարկանիցէ ցուլ զցուլ ...

106բ ԿԸ. Յաղագս հոռոց և ջրհորոց—ԿԸ.
Եթէ բանայցէ որ հոր ...

106բ—7ա ԿՊ. Յաղագս քէ անկանիցի ի հոր
արանց քէ կանանց—ԿՊ. Եթէ անկանիցի այր կամ
կին ի հոր բացեալ ...

107ա Զ. Յաղագս քէ հարկանիցէ ցուլ զկոյ

կամ այլ կենդան[ի]—Զ. Եթէ հարկանիցէ ցուլ
զկոյ ...

107ա ԶԱ. Յաղագս քէ գրաստի հարկանեն
զիրար և սպանան[ե]—ԶԱ. Եթէ ձի կամ էշ կամ
շորի հեղծուցանելով ...

107ա ԶԲ. Յաղագս քէ կենդանի հարկանէ զգո
և վնասէ—ԶԲ. Եթէ ծառայ կամ աղախին կամ
ուստոր ...

107աք ԶԳ. Յաղագս գողոց առջառաց և ոչ-
խարաց և այլ կենդան[աց]—ԶԳ. Եթէ գողացի
որ առջառ կամ ոչխար ...

107բ ԶԴ. Յաղագս գողոց ակնանատ[աց]—
ԶԴ. Եթէ ական գողոց գող և խոցեալ ...

107բ ԶԵ. Յաղագս գողոց եկեղեցոյ—ԶԵ. Ցե-
կեղեցոյն զողացեալ և կորուսեալ ...

107բ ԶԶ. Յաղագս որ զարտորայս կամ զայ-
գիս արածիցեն—ԶԶ. Թէ արածիցէ որ զանոյ ու-
րուր ...

107բ—8ա ԶԷ. Յաղագս հրդեհ[ե]ից, որ հուր—
ԶԷ. Եթէ ելանիցէ հուր և գտանիցէ փուլ ...

108ա ԶԸ. Յաղագս որ զհնչի ի յաւանդ տան—
ԶԸ. Եթէ որ ընկերի իւրում տացէ յաւանդ ...

108աք ԶՊ. Յաղագս պանծեալ ընդից—ԶՊ.
Եթէ տացէ ընկերի իւրում էշ կամ եզ ...

108բ Զ. Յաղագս անաւր առողաց—Զ. Իսկ
եթէ խնդրիցէ որ անօթ ...

108բ ԶԱ. Յաղագս զկայս խօսեալ խարաղաց—
ԶԱ. Իսկ եթէ խարիցէ որ զկայս խառնեալ ...

108բ—9ա ԶԲ. Յաղագս փոխոց—ԶԲ. Եթէ
արծաթ փոխ տացեն ընկերին քում ...

108աք ԶԳ. Յաղագս գրաւից—ԶԳ. Եթէ որ ի
գրաւ առցէ զուրուր գտուն ...

108բ ԶԴ. Յաղագս որ հուր դիցէ ի տուն—
ԶԴ. Եթէ կանամ որ հուր դիցէ տուն ...

108բ ԶԵ. Յաղագս անկանաւաց—ԶԵ. Շար-
ժեալ որ աստանական ցասմամբ ...

108բ—10ա ԶԶ. Յաղագս տաւեղից յափշտա-
կութեան և վնասելոյ ինչ զընկերին—ԶԶ. Խառն-
ցաւ Տէր ընդ Մովսէսի և առէ. Անձն քո եթէ մե-
հիցէ ...

110ա ԶԷ. Յաղագս որ զեկեղեցոյ պտուղ առ-
գելուն և շտան—ԶԷ. Մարդ, որ յանգէտս կերիցէ
զսրբութիւնս ...

110աք ԶԸ. Յաղագս որ իշընցնատուր—ԶԸ.
Եւ ել որդի կնոջ Իսրայէլացոց ...

110բ ԶՊ. Յաղագս որ զանասուն սպանանէ—
ԶՊ. Որ հարկանէ զանասուն անձն ընդ անձին ...

1110թ—1ա Ղ. Յաղագս վանառդաց և զնո-
ղաց գերհիր—Ղ. Եթէ աղքատացի եղբայր քո ...

111ա ՂԱ. Յաղագս վանառդաց և զնողաց
տուն—ՂԱ. Եթէ վանականի ոք տուն ...

111աթ ՂԲ. Յաղագս Բանալայից, որ զենե և
ծախեն տուն—ՂԲ. Զքաղաքս Ղատարաց տունք, որ
ի քաղաքս ...

111թ ՂԳ. Յաղագս ջրաղացաց վանառ[ն]յու—
ՂԳ. Յաղագս աղքատութեան ջրաղացաց ...

111թ ՂԴ. Յաղագս որ անտուն վանառնե և
զենե—ՂԴ. Եւ զլորքոտանիս վանառնե երից վկա-
յից ...

111թ ՂԵ. Յաղագս Լեանց վանառնյու—ՂԵ.
Վկայիք և զայս հաստատեսցին ...

112ա ՂԶ. Յաղագս Կովուց վանառնյու—ՂԶ.
Եւ Կովուց վանառնալ վկայիք հաստատեսցի ...

112ա ՂԷ. Յաղագս մեղու վանառնյու—ՂԷ.
Մեղուք վանառնե յաշնան ...

112ա ՂԸ. Յաղագս որ Կարաս վանառնե և
զենե—ՂԸ. Կարաս վանառնե և զենե ...

112աթ ՂԹ. Յաղագս որ յազի և յրախտ կապ-
լեն—ՂԹ. Վանառնե և զենե բազմաց պատահի ...

112թ ՂԺ. Յաղագս վառնու ջրաղացաց, նաուց
վառնուց—ՂԺ. Եւ զայսպիսիս ըստ գլխոյ առնալ ...

112թ—ՅԲ շԱ. Յաղագս բաժանման ժառան-
գութեան արանց—ՂԱ. Եւ մատանն դստերք Սաղ-
պայադու ...

113թ—ՏԲ ՃԲ. Յաղագս բաժանման որոց և
դատեալաց—ՃԲ. Եւ նախ զայս ասացուք, զի Բ
դուտոր ...

114թ—Տա ՃԳ. Յաղագս բաժանման կանանց
զինչ որոց—ՃԳ Կանանց մեռելոց նոյն լիցի...

115աթ ՃԴ. Յաղագս բաժանման արուստից
ընչից ի ժառանգութիւն—ՃԴ. Ըստ բաժանողական
արուստի զժառանգութիւնս ...

115թ—Ճա ՃԵ. Յաղագս արհամարհողաց գլա-
հանայս և զղատաւորս—ՃԵ. Եթէ վրիպիցէ ի քնե
բան ի դատաստանի ...

116ա ՃԶ. Յաղագս հասից ի ժողովրդենե
Բանալայից—ՃԶ. Եւ այս իրօտեք քահանային ...

116ա ՃԷ. Յաղագս սանմանաց, քէ որպէս
սինաւ—ՃԷ. Մի՛ փոխեսցես զսահման ընկերի
քո ...

116թ ՃԸ. Յաղագս ստու վկայից—ՃԸ. Մի՛
հաստատել վկայութիւն վկայել ժաղոյ ...

116թ ՃԹ. Յաղագս քէ զտցի ոք վնասել ի
ղաշտի—ՃԹ. Եթէ զտանիցի վիրօր յերկրի քում...

116թ—7ա ՃԺ. Յաղագս գերելոյ կանանց այ-
լազգիս—ՃԺ. Եթէ ելանիցես ի պատերազմի ...

117ա ՃԻԱ. Յաղագս հարանց անդրակալաց
նաուցանելոյ զորդ[իս]—ՃԻԱ. Եթէ լինիցի առն
Բ կանայք ...

117աթ ՃԻԲ. Յաղագս անզգամ որոց—ՃԻԲ.
Եթէ իցէ որդի խնե և անղզամ ...

117թ ՃԻԳ. Յաղագս մանապարտ մեռելոց—
ՃԻԳ. Եթէ հասանիցէ ուրուր մեղք ...

117թ—Ճա ՃԻԴ. Յաղագս կորուսել աղա-
նոց և ոչխարաց—ՃԻԴ. Գուցե տեսնալ պարզառ և
զոյխար ...

118ա ՃԻԵ. Յաղագս յարուցանելոյ զանկալ
շորհոտանիս—ՃԻԵ. Գուցե տեսանիցես զլէ և զդ-
բար քո ...

118ա ՃԻԶ. Յաղագս Կանդերեից կանանց—
ՃԻԶ. Մի՛ Եղիցի հանդերձ առնալից զկանամբք ...

118աթ ՃԻԷ. Յաղագս բուռն քոյունց—ՃԻԷ.
Թէ զիսկացի բուռնաց թոյնոց ...

118թ ՃԻԸ. Յաղագս նորալէն տանց—ՃԻԸ.
Եթէ չլինիցես տուն հորալէն ...

118թ ՃԻԹ. Յաղագս ծառայից վախտելոց—
ՃԻԹ. Մի՛ մտնեսցես զծառայ տնտես ...

118թ—Յա ՃԻԻ. Յաղագս մտելոց ի նուեն—
ՃԻԻ. Մի՛ մտնեսցես ի հուեն ...

119ա ՃԻԼ. Յաղագս մտուլաց յայգի լնկե-
րին—ՃԻԼ. Եթէ մտնեսցի յայգի ընկերի քո ...

119ա ՃԻԼ. Յաղագս արձակելոյ զկանայս—
ՃԻԼ. Եթէ առնուցու որ կին և մտնեսցի առ նայ ...

119աթ ՃԻԿ. Յաղագս որ առնու կին, չէ պարս
ի նանապարհ զնալ—ՃԻԿ. Եթէ առնուցու որ կին
և որոք ...

119թ ՃԻԴ. Յաղագս որք զքօն զնեբին և
զվեբին երկանս—ՃԻԴ. Մի՛ գրօնեսցես զվեբին և
զնեբին երկանս ...

119թ ՃԻԵ. Յաղագս պարտուց և նորին գրա-
տու—ՃԻԵ. Եթէ պարտելով պարտիցի ընկեր քո
զինչ ...

119թ—Ճա ՃԻԶ. Յաղագս որ գրալ վարձէ և
այլ—ՃԻԶ. Մի՛ զըլացիս տալ զվարձս տնտե-
կին ...

120ա ՃԻԷ. Յաղագս ոչ մեռանել հարց ընդ
որդոյ—ՃԻԷ. Մի՛ մեռանիցին հարց ընդ որոց ...

120ա ՃԻԸ. Յաղագս խոտորակաց գիրատուն
տնանկին—ՃԻԸ. Մի՛ խոտորեցես զգիրատուն
և կին ...

120ա ՃԻԹ. Յաղագս գրաւոյ զնորմս այրոյ և
որքոյ—ՃԻԹ. Մի՛ գրօնեսցես զնորմս այրոյն ...

120ա ձև. Յաղագս գանից արժանօրաց—ձև. Յատեան դատաստանի ըստ որում և իցէ ...

120բ ձև. Յաղագս թէ կտօին Ռ մարդ և կինն միոյն քափէ զնսա—ձև. Եթէ կոտիցին արք ընդ միմեանս և թափելոյ ...

120բ ձև. Յաղագս զգրեցմանն և զմեռեալ կողոպտողաց—ձև. Դիակողոպտու թէ ըմբոսեսցի ...

120բ ձև. Յաղագս ակամայ սպանութեան—ձև. Եթէ որ անմեղ զնասցէ ի ճանապարհ ...

120բ ձև. Յաղագս զհիմաօսն եկեղեցոյ տրկանելոյ—ձև. Զհիմաօսն եկեղեցոյ կախկոպտոս միայն ...

120բ—1ա ձև. Յաղագս նստուցանելոյ զեպիսկոպոս ի յարոս—ձև. Զեպիսկոպոս արման է, որը աշխարհին ...

121ա ձև. Յաղագս այնեցիկ. որք ի կարգէ մեռմալ են՝ քէ՝ եկեղեցական, քէ՝ աշխարհական—ձև. Վասն այնորիկ, որք ի կարգէ և յաղօթից ...

121աբ ձև. Յաղագս Աղէքսանդրու եպիսկոպոսին—ձև. Նախնեաց սովորութիւն կացցէ ...

121բ ձև. Յաղագս եպիսկոպոսաց, որ զայլոց վիճակ յափշտակել ջանա—ձև. Վասն բազմաց յուրիցն և մեծամեծ ումպոխիցն ...

121բ—2ա ձև. Յաղագս եպիսկոպոսաց ապանից և զաշխարհից—ձև. Զոր ի կարգի իցեն և ի կանոնին ...

122ա ձև. Յաղագս զխառնեալ աղբկուն[բ] յափշտակողաց—ձև. Որք մի անգամ խօսեալ աղբկունք են ...

122ա ձև. Յաղագս մօականութեան եկեղեցականաց—ձև. Որք յուրտի անդ իցեն ...

122աբ ձև. Յաղագս եկեղեցականաց ընչից—ձև. Վասն ընչից, որ անուանեալ է եկեղեցոյ ...

122բ ձև. Յաղագս որ ստէ խոստացեալ կոտորիւն—ձև. Վասն այնորիկ, որ ի շափ հասեալ իցեն ...

122բ ձև. Յաղագս յոյ կանանց, որք մկրտութիւն խնդրեն—ձև. Վասն յոյ կանանց, զի արժան է մկրտել ...

123աբ ձև. Յաղագս արձակելոյ զկեն պոռնիկ—ձև. Եթէ որ արձակէ զկեն իւր վասն բանի պոռնկութեան ...

123բ ձև. Յաղագս կնոջ ստրկաւագաց շնաջելոյ—ձև. Եթէ որ ստորապատեալ են ի քահանայութիւն ...

123բ ձև. Յաղագս քահանայից, իւր գտանին

իշխանութիւն—ձև. Քահանայ, թէ ի պղծութիւն գտանիցի ...

123բ ձև. Յաղագս քահանայից, թէ քահանայ մամս ձեռնադրեն—ձև. Կամ եղև մեծ ժողովոյն, իւր և—ամեայ ...

124ա ձև. Յաղագս որ ի հարկէ գան ի մկրտութիւն—ձև. Որք ի ներութիւն անկանիցին ...

124ա ձև. Յաղագս գօտի իրիցանց—ձև. Գօտի իրիցունք ի քաղաքի եկեղեցոյ ...

124ա ձև. Յաղագս քահանայիսկոպոսաց—ձև. Այլ բորեպիսկոպոս ըստ արիւնակի ...

124ա ձև. Յաղագս պտղոյ եկեղեցոյ—ձև. Որք զպտղոյ եկեղեցոյ կամին արտաք ...

124բ ձև. Յաղագս հարանց, որ քողոսն դորոյն—ձև. Որք հարք են և թողոսն զորդոս ...

124բ ձև. Յաղագս որդոյն, որ քողոսն զանաւոյ—ձև. Իւր ուրու որդի, որք ձեռքն ունեն ճառասանեալ իցէ ...

124բ—5ա ձև. Յաղագս կնոջաց զկուղհնեցաբթիւն—ձև. Եթէ որ զքառասունսն պահեսցէ սուրբ ...

125ա ձև. Յաղագս կախկոպոսաց հնազանդել կարողութեան—ձև. Որ իւրաքանչիւր իշխանութեան կախկոպոս ...

125աբ ձև. Յաղագս որ իւրմէ կախկոպոսն լուծաւ—ձև. Եթէ որ յիւրմէ կախկոպոսն լուծաւ ...

125բ ձև. Յաղագս կախկոպոսաց շնորհաւոր[ել] յայլոց վիճակէ—ձև. Մի՛ որ յուրկոպոսաց իշխանցէ կամ ճամբաւակնացի ...

125բ—6ա ձև. Յաղագս ամբաստանեալ եպիսկոպոսաց—ձև. Եթէ յեպիսկոպոսաց յիւր ինչ յանցումնոց ...

126ա ձև. Յաղագս թէ ոչ է պարտ խափանել զհին սովորութիւն եկեղեցոյ—ձև. Ո՛ր է պարտ զվաղեցուն սովորութիւն ի դատար ...

126ա ձև. Յաղագս ոչ տալ յայլ եկեղեցի զայլ նուէր եկեղեցոյ—ձև. Ո՛ր է պարտ զքրտութիւն յարմարեալ կարգի ...

126ա ձև. Յաղագս որք ընդ այլազգիս խոռոհին խնամութեամբ—ձև. Թէ մարդ (= Զէ՛ մարդ), որ յեկեղեցոյ մերոյ են ...

126ա ձև. Յաղագս կախկոպոսաց, որ զայլոց եկեղեցիս կողովոսն—ձև. Եպիսկոպոս որ եթէ իցէ ի գօտաց ...

126աբ ձև. Յաղագս որ ի միտս ոչ իցէ—ձև. Որ յիւր միտս ոչ իցէ և երթիցէ ...

126թ չԿԵ. Յաղագս այսահար կնոջ—ՃԿԵ.
Եթէ որ կին այսահարեսցի ...

126թ չԿԶ. Յաղագս մարդոյ, որ ոչ լինիցի ի
գործ այսօրեան, ելանիցի կինն իւրմէ—ՃԿԶ. Իթէ
այր որ ոչ լինիցի ի գործ այրութեան ...

126թ—7ա չԿԷ. Յաղագս կնոջն, որ հաշմի—
ՃԿԷ. Եթէ կին ուրուք հաշմեսցի ...

127ա չԿԸ. Յաղագս մարդոյ, որ անասնոյ
պղծի—ՃԿԸ. Եթէ այր որ բնդ անասնոյ պղծիցի ...

127ա չԿԹ. Յաղագս քահանայից, որ մարդ
սպանանէ—ՃԿԹ. Եթէ որ ի քահանայից լուրջ
զդիպեսցի ...

127աթ չԿ. Յաղագս այսահարաց մարդոյ
սպանութեան—ՃԿ. Եթէ ուրուք ի դիւհարիլ իւ-
րում ...

127թ չԿԱ. Յաղագս որ վստն ամուսնան
կրող զկին—ՃԿԱ. Եթէ որ [վստն] ամուսնան
կթող զկին իւր ...

127թ—8ա ՃԿԲ. Յաղագս քահանայից և ալ-
յոց ակամայ սպանութեանց—ՃԿԲ. Եթէ որ ի քա-
հանայից սրբէ զանգատան իւր ...

128ա ՃԿԳ. Յաղագս ի պատեռազմի սպանու-
րեան—ՃԿԳ. Որք ի պատեռազմուն մահ գոր-
ծեն ...

128ա ՃԿԴ. Յաղագս քաժանան ուրդոյ [ց]—
ՃԿԴ. Որդիք որ ոչ հնազանդին ծնաւաց ...

128ա ՃԿԵ. Յաղագս ներքինեաց և մարմնա-
զնոծաց—ՃԿԵ. Եթէ որ ներքինի իցէ ...

128ա ՃԿԶ. Յաղագս որ ստէ ի տեղոյ ինչ—
ՃԿԶ. Եթէ որ ուտէ ի տեղոյ, տաց ...

128ա ՃԿԷ. Յաղագս այլոց վատեակոց ճըր-
դ [են]ողաց—[ՃԿԷ]. Եթէ որ հրդեհիցէ զարդար
վատեակ իւր ...

128աթ ՃԿԸ. Յաղագս [յ]ափշտակող արուես-
տաւորաց—[ՃԿԸ]. Արուեստաւորք, որ յափշտա-
կեն զինչս ...

128թ—9ա ՃԿԹ. Յաղագս քաժանան հայ-
րենեաց—[ՃԿԹ]. Եթէ որ վախճանի և ունիցի
ուստերս եւ դստերս ...

ՃԿԷ-ճ
կուսմ. ՃԿԷ—ՃԿԸ.
129ա ՃԿ. Յաղագս բէ քանի տարոյ լինի
տղան, որ առնու քաժին—ՃԿ. Աստուածային աւ-
րիւնդութիւն և կանոնական հրամանն զնկարեալ
սաղմն ...

129աթ ՃԿԱ. Յաղագս հաշմ [յ]իւր զօականց—
ՃԿԱ. Եթէ պատահի հաշմ լինել դաւակ ...

129թ—30ա ՃԿԲ. Յաղագս կտակաց—ՃԿԲ.
Եթէ կտակ լիցի, որպէս ուսուցանեն կանոնք ...

130աթ ՃԿԳ. Յաղագս քէ որպէս արժան է
զմեռելուն առնել—ՃԿԳ. Եթէ ի միասին բաղում
ժամանակս բնականս են այր և կին ...

130թ ՃԿԴ. Յաղագս վաճառաց նեղութեան—
ՃԿԴ. Եթէ որ զարատաւորն ինչ տայ ընկերի
իրում ...

130թ—1ա ՃԿԵ. Յաղագս ստու վկայից—ՃԿԵ.
Եթէ որ երթայ ստու վկայ ...

131ա ՃԿԶ. Յաղագս կուսի [և] երկակի—ՃԿԶ.
Իսկ որ միին կուսան է և միւսն երկակի ...

131ա ՃԿԷ. Յաղագս խօսեան կանանց—ՃԿԷ.
Եթէ խօսեսցի կին և հաստատուալ իցէ քահանա-
յին ...

131ա ՃԿԸ. Յաղագս ախտածնող արանց և
կանանց—ՃԿԸ. Կին կամ մայր ցօղիին կամ ախ-
տածող ...

131աթ ՃԿԹ. Յաղագս զողաց և պիսկոտաց
և կուրաց—ՃԿԹ. Ուրկայ(ց)՝ ծնունդ եղաց հա-
նապալ ուրուկ ճնցի ...

131թ—2ա ՃԿ. Յաղագս խօսեալ կանանց, որ
յետոյ զարգ գործն լսեն—ՃԿ. Եթէ որ ումբ
խօսեալ է կին նախարն դատանել աղջկանն յեկե-
ղեցին ...

132ա ՃԿԱ. Յաղագս տղայոց պսակաց—ՃԿԱ.
Տղայոց պսակ մի՛ ղնել մինչև ի չափ հասակի
լեալ ...

132ա ՃԿԲ. Յաղագս որ միւր մօր կաթամբ
սնեալ իցեն—ՃԿԲ. Որք զմի մար կաթն կերեալ
իցեն ...

132աթ ՃԿԳ. Յաղագս զսանձան փոխողաց—
ՃԿԳ. Որ զսանձան յափշտակէ ընկերին ...

132թ ՃԿԴ. Յաղագս կեանքանց—ՃԿԴ. Եթէ
որ ղկին թողցէ՝ զորդեաց մայր առանց բանի
պտուկութեան ...

132թ—3ա ՃԿԵ. Յաղագս կնոջ ամուսն—ՃԿԵ.
Եթէ որ կին արար և ամուսն պատահաց ...

133աթ ՃԿԶ. Յաղագս կանանց, որ զարս
իւրեանց բողոքեն—ՃԿԶ. Եթէ կին որ ելանէ յառնէ
իրմէ ...

133թ—4ա ՃԿԷ. Յաղագս որ առնանց արաս-
ցեն—ՃԿԷ. Որ առնանց արասցէ, կայցեն ղկին ...

134ա ՃԿԸ. Յաղագս աւագ իրիցանց—ՃԿԸ.
Քահանայք զահապիրութեամբ մի՛ հակառակե-
ցին ...

134աթ ՃԿԹ. Յաղագս քահանայից և մտից

ծողովրդ[իան]—ՃՂԹ. Ժողովրդականք մի՛ հրապտրեսցին ի բաժանումն ...

134բ Մ. Յողագս սպասուռելու եկեղեց[իաց]—Մ. Պաշտօն և պատարագ և սպառք սրբոյ եկեղեցոյ ...

Ցանկում ՄԱ. և գրաւամար լուիք. ՄԹ—ՄԺէ նշանակուած՝ ՄԱ—ՄԺԳ. իսկ ՄԺԸ-ն՝ ՄԺէ/ՄԺԸ:

134բ [ՄԱ]. Յողագս վանաց ժողովրդեան և Եկեղեցոյ—ՄԱ. Կամ եղև ինձ յաղագս այսորիկ սակաւ ինչ գրել ...

135ա ՄԱ (ՄԱ). Յողագս յիշատակի ճնշեցիւր[ց]—ՄԲ. Զիշատակս նշեցիւրոց, ճնտանեաց նոցա ...

135աբ ՄԲ (ՄԴ). Յողագս բաւարանայ—ՄԴ. Զժողովրդականք ոք որ յաղագս պէտպէս սխալանաց ...

135բ ՄԴ (ՄԻ). Յողագս Բուխլիսկողոսաց, որ գորուսն եկեղեցեաց լիակեն—ՄԴ. Քորեպիսկոպոստնք մի՛ իշխեսցեն զլուսն եկեղեցոյ փակել ...

135բ—6ա ՄԴ (ՄՆ). Յողագս գերելոց աւանց և կանանց—ՄԵ. Յորժամ վասն մեղաց մեքոց աշխարհս գերեցաւ Հայոց ...

136աբ ՄՆ (ՄՋ). Յողագս քէ այլ կամ կին իցէ անուրդի և մեռանցիցեն, քէ որպէս առնիցեն զինչս ետուա—ՄԶ. Քէ այլ ոք կամ կին ի սրբոյ եկեղեցոյ անորդի մեռցի ...

136բ—7ա ՄՋ (ՄԷ). Յողագս տանց քանաւայից, որ քանկ—ՄԷ. Ազատ ոք յորժամ զիւրեանց մուտս և զմարդ բաժանեսցեն ...

137ա ՄԷ (ՄԸ). Յողագս վանանց—ՄԸ. Ումանք տանուտեարք և ազատք ի վանաց վերայ իշխանութիւն առնեն ...

137աբ ՄԸ (ՄԹ). Յողագս տկարանոցաց և աղատան[ոց]աց—ՄԹ. Ոմանք ի տկարանոցս իշխանութիւն առնեն ...

137բ ՄԹ (ՄԺ). Յողագս իջուանց ի վանուրայս—[ՄԺ]. Ոմանք ազատք և հեծեալք, որք ի զիւս ևս հասանցիլ ...

137բ—9ա ՄԺ (ՄԺԱ). Յողագս. քէ քանի ազգս պարտ է առնել զիւրա—ՄԺԱ. Զի որպէս ամենայն մեր աթոռակիցք գրել ...

139ա—41ա ՄԺԱ (ՄԺԲ). Յողագս ի նոյն խորհուրդ, քէ որպէս զուգի—ՄԺԲ. Գիտելի է, զի կանոնք հրամայէ. Մի՛ ոք իշխեսցէ խնամութիւն առնել ...

141ա ՄԺԲ (ՄԺԳ). Յողագս քանաց բնիկոյ—ՄԺԳ. Զնաս բնիկալս ի ծով ...

141ա ՄԺԳ (ՄԺԴ). Յողագս խաբխայից—

ՄԺԴ. Եւ զայնոսիկ, որ խաբէութեամբ շրջին յանուն սրբոյ եկեղեցեաց ...

141աբ ՄԺԴ (ՄԺԵ). Յողագս անբեալ զիւրից, որ կրկին շինել—ՄԺԵ. Յորժամ զառաջին շինիցի զիւր ...

141բ ՄԺԵ (ՄԺԶ). Յողագս որ զնիցեն և ծախիցեն ինչ—ՄԺԶ. Պատճառք (=վաճառք) ամենայն հաստատին, յորժամ որք վաճառեն ...

141բ—2ա ՄԺԶ (ՄԺԷ). Յողագս բաժանման հայրենեաց—ՄԺԷ. Յորժամ բաժանիցին եղբարք ի միմեանց ...

142ա ՄԺԷ/ՄԺԸ. Յողագս որ անկանի ի ծառ կամ եկեղեցոյ ի վայր—ՄԺԸ. Յողագս ի ծառոյ անկեալ մեռելոյ...

142աբ ՄԺԹ. Յողագս զողոց ի փայտ ճանելոյ—ՄԺԹ. Այլ վասն զողոց ի փայտ հանելոյ էիր հարցեալ...

142բ ՄԻ. Յողագս սպանելոյ ի կենդանեաց—ՄԻ. Եթէ մարդոյ լինի խեղական չորի...

142բ—3ա ՄԻԱ. Յողագս որ ուղարկէ զմարդ ի ճանապարհ կամ այլ գործ և մեռան—ՄԻԱ. Զմարդ ի ճանապարհ ուղարկել ումէր...

143ա ՄԻԲ. Յողագս զմանկունս ի վարձու ուսուցանելոյ—ՄԻԲ. Ո՛չ է պարտ զմանկունս ի վարձու ուսուցանել...

143ա ՄԻԳ. Յողագս արքեպիսկոպոստ—ՄԻԳ. Զարքեպիսկոս սահման բազումք անգիտանան...

143ա—9ա ՄԻԴ. Յողագս կարգաց եկեղեցոյ և տան քաղաւտրաց—ՄԻԴ. Զինչ գործ մարդոյ՝ զաստուածապաշտութիւն ծանեալք...

149ա ՄԻԵ. Յողագս քէ ոք գտ ի գործ առաքէ և անք որդալթի...

149աբ ՄԻԶ. Յողագս քէ ոք վարձկան իցէ առաքեալ ի գործ ինչ—ՄԻԶ. Եթէ ոք վարձկան իցէ և ասիցէ ցտանուտը...

149բ—50ա ՄԻԷ. Յողագս ճակատակ եկեղեցի շինողաց—ՄԻԷ. Վասն հակառակ եկեղեցի շինելոյ...

150ա ՄԻԸ. Յողագս աւսուրանաց—ՄԻԸ. Եթէ ոք արժանաւոր աշտորանաց իցէ...

150աբ ՄԻԹ. Յողագս աւսուրելոյ քաղաւորի—ՄԻԹ. Քաղաւոր կարգեալք յկատուոյ...

150բ ՄԻԱ. Յողագս վնասողաց զկենդանիս ի հարկանելոյ զնոսա վնաս—ՄԻԱ. Եթէ ի կենդանեաց սրբոց կամ անսրբոց...

150բ—1ա ՄԻԱ. Յողագս քէ շար կամօք խըր-

տուցանէ և մեղքի—ՄԱԱ. եթէ կատարեալ ոք իցէ և շար կամօքն գործիցէ...

151ա—2ա ՄԱԲ. Յաղագս ակամայ և կամաւ սպանողաց—ՄԱԲ. Ակամայ սպանութիւն լինի բազմաւորինսկաւ...

152ա ՄԱԳ. Յաղագս շրով վնասողաց—ՄԱԳ. Եթէ պատահի ունէք շուր բերել...

152աբ ՄԱԴ. Յաղագս բռնկաց—ՄԱԴ. Բազում ի բռնկաց բազում վնասս գործեն...

152բ ՄԱԵ. Յաղագս որ հաւրկէ զմարդ ի բան առաւել և մեղքին կամ վնասի—ՄԱԵ. Եթէ ոք զորք ի գործ ինչ հարկիւ առաքեսցէ...

152բ—3ա ՄԱԶ. Յաղագս այլեզործաց և անդասան զօրծոց և մշակաց—ՄԱԶ. Յաղագս այլեզործաց և ալոց...

153ա ՄԱԷ. Յաղագս հովուաց և անդապանաց—ՄԱԷ. Հովիւք և անդապանք ըստ սովորութեան դատացն...

153աբ ՄԱԸ. Յաղագս նուիրաց եկեղեցւոյ հող կամ ջուր կամ այլիք—ՄԱԸ. Եթէ պատահի անկր հեղեղոյն, յոր նուիրեն...

153բ ՄԱԹ. Յաղագս վաճառաց և ալոց այսպիսի—ՄԱԹ. Եւ վաճառք ըստ հրամանի թաղաւորաց կարգեսցին...

153բ—4ա ՄԻ. Յաղագս ամենայն արուեստորաց խաբողաց—ՄԻ. Արուեստաւորք ամենայն ըստ որում և իրեն...

154ա ՄԻԱ. Յաղագս վարձկանաց վնասողաց գործի—ՄԻԱ. Վարձկանք, որք տէրանց գործիւք վարեն...

154աբ ՄԻԲ. Յաղագս դատաստանաց դատաստան—ՄԻԲ. Եւ դատաստանս դատաստանի այսպէս պարտիմք...

154բ ՄԻԳ. Յաղագս որ աղոն տանին ի ջրաղաց—ՄԻԳ. Զրաղացպանք փորձ լիցի արուեստի...

155ա ՄԻԴ. Յաղագս դատաստանաց, որ գերիվայրի տանի ի ջուր կամ ալ տեղ և վնասի—ՄԻԴ. Մի (= 2ի) ևս այս բազում անգամ պատահի լինել տալ...

155աբ. ՄԻԵ. Յաղագս անուանեալ հողադրանաց—ՄԻԵ. Գ(Հ)ողադրամք այժմ անուանեալ ոչ է ի կանոնական...

155բ—6ա ՄԻԶ. Յաղագս սանձանաց և գաւառաց—ՄԻԶ. Եւ սանձանք զօտուաց լիբամք, գերտաք և արձանաք հաստատեսցին...

156ա ՄԻԷ. Յաղագս այսաճարաց անանտոց—ՄԻԷ. Այսաճարութիւն յանասուս գտեալ ոչ ինքն-

անց լինի... և բռնկանալ ի գրիստոնեայս. ալ դարձուցանելն նոյն լիցի Այս դատաստան կանոնական է:

Տպ. Միիթար Գոշ, Գիրք Գատաստանի, Երևան, 1975, Ա խմբագրութիւն (չէ 1—154): Տպագրում ԿԵՆ կցուած ԿԶ-ին, շէն և ձեռն. տրահումա՝ Հ—ձԱ և ձեռն—ձեռն: Օրինակս լուսի տպագրի ՄԻԲ—ՄԻԱ յօդուածները:

Գ. 156բ—74ա [Կանոնք գանազանք]

1. 156բ—8բ Սրբոյն եղիշայի Կանոնք վասն դիւանարաց, եթէ պարտ իցէ արեւն տալ, կամ թէ երախայից կնիք մինչ դեռ դէն ի նմայ է—Բազում էն ի մարդիկը, զի ունի մարմին շարժարեւի... զի անկաշառ է ատեանն, որ հարուցանէ իւրաքանչիւր բառ փորձոց իւրոց:

2. 159ա [Նորին վասն] զմոխոց—Քանիզի կրկին լհար դժոխոց...

Բ. 159ա Նորին վասն ուրացողաց—Ապալ եթէ ոք հաստատան կամ մօտ և դարձեալ ուրանայցէ...

Գ. 159աբ Նորին վասն ուրացողաց—Իսկ վասն անմեղ երախայիցն, որ հրամարեցին աշխարհէս... որ երթալոց է սատանայ:

Փաղուած եղիշէ շէնս իշխուական մանուց, հարիք (չմտ. № 1013, 378թ—81թ):

3. 159բ Գոհանու Կոստանդնուպոլսի հայերայեան—Քանզի ոչ եթէ ընդ վարոյ իշխեմք զաստուածային խորհուրդն զնկեցեալսն... զի բաւական է նոցա այն ազնականութիւն և միաթարութիւն:

Բ. 159բ—60ա Նորին Բաճէ—Զոր ինչ խնդրեցէք յանուն իմ ի Հօրէ... նոյնպէս և զիս թաղեցէք ի Հող և միայն իշխատակ իմ կատարեալի:

4. 160աբ Սեծի Ագաթանգեղոսի քանէն, որ զկայեմէն—Արդ, աստանար զտէրունեան դարձեցուցուց զաստանութիւն... և յանպաւն հանցուք բարութեան ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր:

5. 160բ—1ա Երանելոյն Մեսրոպայ Հայոց վարդապետի—Բարութք ողբալ ոմն ի սրբոց... զորոյ վերալպատութիւն ընկալոյ:

6. 161ա Եղեակ Կողբաց Հայոց վարդապետի [«Վասն հաղորդողաց, զի պատաստան նացն ի ինչ»]. № 2877, 272ա—Որ հաղորդի ի սուրբ խորհրդոյն և այն արեւ ննչէ ի տոնընեան և փորձի... խոստովանել միայն արժան է:

Բ. 161աբ Նորին եղեակ [Կողբաց] Բան երկրորդ, զմոխ 2—Ա. Մուկն կամ ալ ինչ կայ-

տառ... [2]. Ի սուրբ քառասնից աղուհացսն... և ապա ի նոյն դասնայ, զի մի փորձեցնիս:

7. 161թ Յաղագս նկարեալ պատկերաց— Զպատկերս նկարեալս փրկչական... գործիք շար- շարանաց, որովք փրկեցաք:

8. 161թ—2ա Վասն քանանայազործութեան կարգաց պատրաստութեան— Ի յատենի ոչ պարտ քահանայի առանց շուրջառի Անետարան ընթեռ- նուլ... ի սպասու կայցէ և ապա մտնացէ:

9. 162թ—4թ Այս են անուանէ քաղաքաց՝ Ա—Ք—Այ. Ասորեստան՝ Համիթ և Մերտին է... Բ. Բաբելոն՝ Պաղատա է... Գ. Գալիլեայ՝ յերուսա- ղէմայ քով... Փ. Փայտակարան՝ Տփիսի... Բ. Քեր- սոն՝ Խալիլ Ղազանմասն է... Քէֆէէ՝ Կաֆայ է և, ժ, Ձ, Դ, Զ, Ը, Բ, Ճ, ի գրիով տեղանունն ր կառ:

10. 165ա—7ա Կոշումն ապաշխարութեան, զոր ասացեալ ի տեանն Յովաննու Մանդակու- նոյ Հայոց կաթողիկոսի— Երթալ քահանայն մեղու- ցնովն ի դուռն եկեղեցուրն և ասէ Սաղմոս. Առ թեզ, Տէ՛ր, համբարձ... և լուսաւորեսցի հոգի քո յաւիտեանս յօրտեմիք:

11. 167ա—71ա [Կանոնէ վասն քանանայից՝ Ա—Հէ—Ա. եթէ ոք] առանց վճանգի հրաժարեալս յամենայն իրաց... Հէ. Մի՛ իշխեսցէ խոստովանա- հայր ոք վասն բարեկամութեան ումէր... որով քա- լի [յ]անցնաք իւր: Որում վայել է փառք:

Կանոններն անխորհրդ. քաղումն Գրիգոր Լուսա- ւորչի, Հարանց Նետեղաց, Նիկիական Նրիբորդ, Թարսզի, Վալադանայ, Սեաստիայ, Դաւթի Այսկայ Որդոյ և այլ կանոնախմբիքիք:

12. 171թ—4ա Յանձնու Ոսկեբերանի Յաղա- ցրս սանմանի կանոնաց կարգաւորաց, որ ոք զան խոստովանութիւն: Գոյալ ճԳ—[Ա. Ե]թէ ոք ազ- րեցութեամբ սատանայի անկանիցի արուագիտու- թիւն... ճԳ. Որ շուր խառնէ ի գինին և վաճառէ,

ունի կարգ չէ ար, ծունը՝ ատուրն չէ:

Գլխիկներն անխորհրդ. Զունի եթ. եթ. ին յաշը- րում է Ս. ի:

ԳԵՂԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՍԱԳԱՅՈՒ

1. Բա (Նսորգիր) Զի այս են կայն այն իմոյ, եթէ բուն լինիցիմ, այնպէս իբրև մեռեալ եմ ես, եթէ հոգոց հանիցիմ, այնպէս համարեմ, թէ պա- հանեցաւ ի քէն հոգիս... Ո՛վ բազմալուդ փրկիւ, ողորմայ... մեղապարտ Դիլաֆիս... ամէն: Մեղա՛յ Աստուծոյ: ԹՎ. ՌՃԶԲ (1733), Նոյեմբերի ԻԷ, Մե- ղայ յամենայն ժամ]. ամէն:

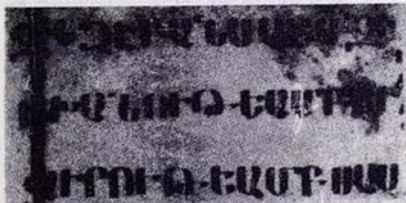
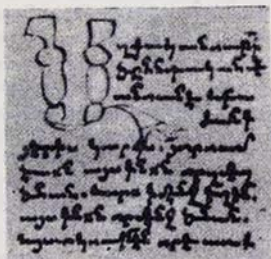
Բ. Յիսուս Քրիստոս, ծառայ Աստուծոյ Իի- լաֆս գրեցի, ԻԶ, ԹՎ. ՌՃԶԲ (1733), Նոյեմբերի գրեցի: Տէր Աստուած, առ բարին աշուղեսցէ. ամէն: Հայր մեր... Ի վայելումն գրիս, որ է Դատաս- տանի պատվիրան ճնուումն մեղաց, որպէս իրա- ւունք այս է Յիշատակ է այս հոգեոր ծնողեցիք, որ հանեն կամեն Յովանէսին, իւր որդի Դիլաֆին, ԹՎ. ՌՃԶԲ (1733), Նոյեմբեր ԻԷ, Տէր Աստուած, դու բար[ի]ս: Մեղա՛յ. ամէն:

1ա. Յիշատակ է այս գրիս Յովանէսի որդի Իիլաֆս: Այս գրեալիորդ է Այս է ԹՎ. ՌՃԶԲ (1733) Դստերերի (ղեկտեմերերի) ԺԲ, որն յորսհաբթ գրեցաւ: Յիսուս Քրիստոս. ամէն: Հայր մեր...

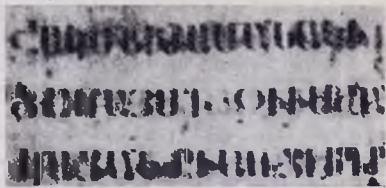
174թ Յիսուս Քրիստոս ծառայ Դիլաֆ...

Գր (Եղծուած. հագի նշամարելի) Յիշատակ է այս [Կանոնագիրքս] Յովանէսին, իւր որդի Իիլաֆին... Ով ընթերցող գրիս, ողորմի ասացէք միոյ մերանօք, զուք յիշեալ իցուք ատեան Քրիս- տոս. ամէն:

2. 174թ (Նսորգիր, եղծուած եւ հագի նշա- րելի) Յիշատակ է Կանոնգիրքս երեմիայի որդի [տէր Բարա]ղամին և որդ[ոյն] Գր[ի]գորին, և կո- ղակցոյն, և ծնողացն, որ ետ ի դուռն Սուրբ Վա- րանայ եկեղեցոյն, որ ժամաբարայն կարդայ, մէկ բերան ողորմի ասէ տէր Բարաղամին և ամենայն մերձավորացն իւրոց: Եւ ով ոք որ իյնէ զ[մեզ],

յիշեալ լիցի առաջի Քրիստոսի Աստուծոյ. ամէն Արդ, տվալ սայ յիշատակ թվին ՌճՂԲ (1743), Օղոստոսի ամսոյ Ի և Ե-ին, և զիս զօգոսիս մէկ Տէր ողորմիայիլ յիշման արժանի անէք. ամէն.
Դրապիտը՝ 21ր Յիշեցարուք կափակաք, 23ր Յիշատակ է Կանոնական Աթոս սրբոյ Երուսաղէմի, Հրամանաւ Դրիգորի պատրիարքի, Թազարութեան մէծի Կոստանդիանոսի Թազարոյին:

210

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԿաՖա

ՌՃԻԸ—1879

ԳՐԻԳ, ԵԱՂԿՈՂ՝ Լիկեդայոս Միլանտու: ՍԱՍՅՈՂ՝ Ազգլեղ մանդաթի:

ԹԵՐԹ՝ 286. յգրում 1ա, 214բ—5ա, 281բ, 282բ, 283ա—Որ: ԳՐԱՎ՝ Ա—ԽՂ12 (ե, ԺԲ 11): ՆԻԹ՝ մագուղար (թուղ)՝ 281—8): ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 18,6X13,4: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկաթին: ԳՐՈ՝ բոլեգի (նմուշ՝ 143ա): ՅՈՂ՝ 22: ԿԱՂՄ՝ դոշմագորդ շաքանակազն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղ՝ չեռագորդ մետախ: ՊԱՇՊԱՆ՝ բուրդ 2, սկզբից: ՄԱՐԱՆԱՆԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մարտիտ՝ 1բ, Մարկոս՝ 80բ, Ֆոլմանեւ և Պախարոն՝ 216բ: Կ Ի Ե Ս Ե Ր Ա Ն՝ 2ա, 81ա, 132ա, 216ա: Ա ՝ Ե Ս Ե Ն Գ Վ Ե Ղ՝ բուսական, տէրմանական, տանաւ, բոլեյոյին: Զ Ե Ր Գ Վ Ե Դ՝ մաշկագիր, բոլեյոյին, կենդանագիր: Գ Ե Ն Ե Ր՝ կապոյտ, կարմիր, կանաչ, ջագանակազոյն, վարդազոյն, սև, մանիակազոյն, սպիտակ, սուլի:

ՎԻՃԱՎ՝ քառասուն: Մի քանի տեղ զնգակեր, որոշ բերքն վերաճողաւ, խոտանոթեցի մանրանկաների ներկեր մտնալով րափում, մտնալով արտադրում ճանցիկապէս կերբի:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 2ա—78ա Անտարան Մարթութ:
2. 78բ Նախադրութիւն: 79ա—80ա Սկիզբ գլխոյ: 81ա—129ա Անտարան Մարկոսի (128բ «Յարուցեալ Յիսուս»):
3. 129բ Նախադրութիւն: 130ա—1բ Գլուխ: 132ա—212ա Անտարան Ղուկասի:
4. 212բ Նախադրութիւն: 213ա Համաձայնութիւն: 213ա—4ա Գլուխ (Ա—ԽԳ): 216ա—77բ Անտարան Ֆոլմանեւ (276բ շրճ կնոջ շնացելոյ):

Ուր լուսանցալի շամարաբաւ:

ՅԵՄԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

277բ Փաճը... որ զտկարութիւնս իմ զարացոյց յաւել իւրոյ իմաստութեանն, վասն որոյ և ես՝ մեղապարտ ոգի Լիկեդայոս անարժան երէցս՝

ծառայ ծառայիցի Աստուծոյ, [յ]անձն առեալ ոգով ի (278ա) շափ կատարեցի զտառս հոգեշունչ աստուածազարդ, աստուածախառ սուրբ Անետարանիս... ի (279ա) Գրեցաւ սուրբ Անետարան ձեռամբ նուստ և յետին զրի՝ Լիկեդայոս անարժան քահանայի, ունայնագործ Միլանտուի, ի Թուրքութեանս ասքանազեան և արեթական տաւարի ՌՃԻԸ (1879), և ըստ նորում շրջանի ԼԴ, և ի զաւտենէ կենարարին ՌՈՉԴ (1684), ի ըստոյց և յրիտիր արիւնակէ, ևս առաւել համարայիցն, զի գաղափար սորին էր ի դրանէ Սուրբ Մարգին Զաւալարին, ի յաշխարհս Հոնաց, յանդարդէն և աստուածապաճ քաղաքս ի Կաֆայ, ընդ հովանեաւ քարծրակտոյց և կամարակապ առաջ կնիկեցոյն, որ յանուն Սերայն Սարգսի Զաւալարին և որդոյ նորա Մարտիրոսին, ի հարկապետութեան Հայոց տեառն Յակորայ և առաջնորդութեան ամենայն հիւսիսական կողմանց տէր Մարտիրոս քաջ րարունակետի, զոր Տէր Քրիստոս պահեսցէ ի կամս ողորմութեան իւրոյ. ամէն ի (279բ) Ի յայսմ ժամանակի գրեցաւ ամենազովելի և գերահռչակելի, զերակատար և գերապետ, գերապաճեղ և յոգնատենչ լուսայիղծ և աստուածապատում սուրբ Անետարան յորեքճառազայթեան... ի (280ա) Արդ, այսմ աստուածապատում և քրիստոսանդ տառիս ցանկացող եղեալ աստուածարեալ և պատուական ալրս այս մահդասի Ազնւեղն, ետ զրկ զսուրբ Անետարանս յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և կենակցին Արդ, որք հանդիպէր սմա ընթեռնելով կամ գաղափար առնելով, յիշեսչէր ի մաքրափայլ և ի սրբամատոյց յաղօթս ձեր զպատուելի մահդասի Ազնւեղն և ըզկենակիցն՝ զՆուրպիւմն, և զԺնոզն իւր՝ զՅակարն և զՄարիւմն, և զեղբարան իւր՝ զՔրիստոստաւուն, զՅակարն և զՄանուկն, և զգա-

աւան իւր՝ զԹուրվանդան, Սէֆէրպիւքան, զմիւս
Յակորն և զՄուրատպիւքան, և զմիւս Թուրվանդան
և զՅակորն, զԱստուածատուրն $||$ (280թ) և զԽաչա-
տուրն, և զգորդրն իւր՝ զՍալլուկն, զՄամիկն, զՄու-
րատպիւքան, Սէֆէրպիւքան և զՇահերպիւքան, և
զամենայն արեան զմերձակայսն իւր՝ զայժմոյս
կենդանիքն և զկանխաւ զնշնջեցալսն, որ մեծաւ
փափա՛զա՛յնաւք և սրտաշան յաժարութեամբ և
քաջահաւատ յուսով և քրիստոսաւոր բաղձանաւք
ետ գրել զսուրբ Անտարանս ի փրկութիւն կենաց
իրոց և ի լուսաւորութիւն հոգւոյ իւրոյ, յիշատակ
իւր և ծնողաց և զարմից՝ գանձ յափտենական և
անկապուտ ճոխութիւն, ի պայծառութիւն սրբոյ
եկեղեցւոյ և յուրախութիւն ուխտի մանկանց նա-
զելի մաւր մերոյ՝ նոր Սիմփնի, Արդ, աղաչմ
զսրբաբն և աստուածամերձ դասա քահանայ յիցդ,
որք ընթաննուց և լուսաւորիք, յիշնաչիք զվերոյ-
գրեալքս ի սմա և զիս՝ զմեղաւոր գրիչս և զծնաւոյս
իմ, և զեղբարքս, և զքոքս, և զամենայն մերձա-
կայսն իմ: Եւ որ յիշէ սրտի մտաւք, և ինքն յիշեալ
լիցի առաջի ա՛հնղ առնենի Քրիստոսի, ուր բանք
սպառնի $||$ (281ա. շար. վերանորոգողի ընդորինա-
կութեամբ) և զորժք թագաւորին առաջի արդար
դատաւորին Քրիստոսի: Եւ նմայ փառք յափտեա-
նըս:

ՅԱՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԶԵՆԱԳՐԱՑ

282ա Յիշատակ է սուրբ Անտարանըս Անա-
նի որդի պարոն Ամուրվելուն և որդոցն՝ Յովսէփին
և Անանին, և ծնողացն, և կենդանեացն և նրն-
շնջեցոցն, և ետուր ի դուռն Սուրբ Ամենայնիչին:
Եւ ով որ կարդացէ, մէկ բերան ողորմի յիշեսցէ
յիշատակ սուրբ Անտարան տվողացն. ամէն: Թու-
ին ՌՃՂԵ (1746), Փետրվարի ամսոյ ԻԶ.

Կենադրոյմ՝ 2ա, 81ա, 132ա, 216ա Անանի*
(կապգրի): 51թ, 211ա Քեռօփէ քահանա 280թ (եղ-
ծուած):

211

Ժ Ռ Ղ Ո Վ Ա Մ Ծ Ո Յ

(Բաղկացած է 2 տարբեր ձեռագրերից)

ԹԻՐԹ՝ 192+1 (կրկ. 1): ԿԱԶԻ՝ դրձմազարդ շագա-
նակադոյն կաշի՝ դոնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝
կանաչ մետաղ, լուսանցախողիք՝ կարմիր: Ա և Բ փնդ-
կերի աճկիներին աստղանկ կտորներ:
ՎԻՃԱԿ՝ քաւառաւ: Կապիկ կաշիք և աստաղ ցնցակեր,
դոնակի բայջայտած:

ԶԵՆԱԳՐԱՆ Ա

ՌՁԴ—1635

ԹԻՐԹ՝ 85 (1—85)+1 (կրկ. 1). չգրուած՝ 1ա—դ, 3թ—
11թ: ՊՐԱԿ՝ 1×12+Ա—Է×12: ՆԻԹ՝ բուրդ, լուսազոյնով:
ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 18,8×15: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն (միասիւն՝
2ա—3ա): ԴԻՐ՝ ճառագիւր (ճմուշ՝ 48ա): ՏՈՂ՝ 28(12ա—
55թ), 20(2ա—3ա):

ՄԱՐԱՆԱԼԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—կ ի ս ա յ ա ռ ա ճ՝ 12ա, 33ա,
48ա, 76ա: Լ ա ս ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ՝ բաշական: Զ ա ռ դ ա ճ ի ռ՝
բաշակաբ, ճառագուցիք: Գ ա յ ճ ե ռ՝ կարմիր, կապոյտ,
վաղազոյն:

ՄԼԹ. Գրչութեամբ և մանրանկարչութեամբ առնչում է

Բ ձեռագրին. հաստաբաւ երկուսն էլ գրուած են ճոյն գրչի
ձեռնով, ապա մկտեղուած մի կազմի մէջ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. 12ա—32թ Անտարան Մաթէոսի:

2. 33ա—47թ Անտարան Մարկոսի (47թ թծա-
րուցեալ Յիսուսա):

3. 48ա—75թ Անտարան Ղուկասոյ:

4. 76ա—95թ Անտարան Յովնանու (95թ երբ
կնոջն շնացելոյ):

Բ. 2ա—3ա Յայսմատուր վկայաբանութիւն
սրբառնոյ Փռոնիւայ, որ քարգմանի լուսեղէն: Սա
այն կիճն է, Սամարացի, յորմէ գրչիտառ զչնորն
խնդրեաց—Կիճս այս Սամարացի հաւատացի
Քրիստոս... Եւ լիտ Գ տարին հանգեաւ ի Քրիստոս:
Եւ է քարէխոս... ամէն: (Ժէ—ԺԷ դդ. յաւեաղորո-
թիւն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿԻ

75թ. Ո՛վ ընկերացողը սուրբ Անտարախիս, ըզ-
մանդուղը գծող սուրբ յիշեսիք ի սուրբ յաղօթս
ձեր, և որ ասէ Աստուած ողորմի, և նա զըսցէ ո-
ղորմութիւն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ:

95թ. Կատարեցաւ թիկն ՌՁԴ (1635), Մարտ Բ,
օրն Բ-շաբթի, Վերջ:

Կատարեցաւ թիկն ՌՁԴ
մարտ Բ-շաբթի օրն
Կատարեցաւ թիկն ՌՁԴ
մարտ Բ-շաբթի օրն

ՋԵՌԱԳԻՐ Բ

Լուցիա

ՌՀԸ—1629

ԳՐԻՑ՝ Խաչատուր Կր.:
ԹԵՐԹ՝ 87 (98—102). չգրուած՝ ՍՅԱ—7թ. 191թ—2թ:
ԳՐԱԿ՝ Ա—Ը×12 (Ա 13): ԿԻՒԹ՝ Բուզք. յաւաքուցմով: ՄԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18,8×15: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ Շատրոփ
(ճեպը՝ 105ա): ՅՈՂ՝ 28:
ՎԻՃԱԿ՝ քաւար: Տեղ-տեղ բաճախք զանափոխուած:
Նգրաճառուած: 182—82 ցնցկեք:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

98ա—191ա [Հայր՝ Մաշտոց]
—98ա—ր Այս ինչ կայ ի Մաշտոցիս—Ա. Նախ՝
Մկրտումիւն... ԼԸ. Կրօնաւորաթաղ:
ա. 99ա—104ա [Ա. Կանոն մկրտութեան]:
բ. 104ա Բ. Կանոն [յ]որժամ տղայ ուրօրեայ
լինի:
գ. 104ար Գ. Կանոն յորժամ Բառանօրեա րե-
րեն զողայն յկեղեցին:
դ. 104բ—8ա Դ. Կարգաւորութիւն հարսանե-
աց:
ե. 108ա—10ա Ե. Կանոն հաղորդ տալոյ:
զ. 110ա—7ա Ջ. Կանոն աշխարհաթաղի:
է. 117ա—9թ Է. Այգուցն զան ի գերեզմանն:
բ. 120ա—5թ Ը. Կանոն քաղվման տղայոցն:
բ. 125թ—6թ Թ. Այգուցն զան ի գերեզմանն:
ծ. 126թ—9թ Ժ. Կանոն հոգէհանգիստ առնե-
լոյ:

—129թ Արհնութիւն աղի:
ժա. 129թ—30թ ԺԱ. Արհնութիւն հատի պա-
տարագի:
ժբ. 130թ—3թ ԺԲ. Կանոն տեսնական արհ-
նել:

ժգ. 133թ—4ա ԺԳ. Արհնութիւն սեղանոյ տե-
սանական:

ժդ. 134ա—42ա ԺԴ. Կանոն խաղող արհնե-
լոյ:

ժե. 142ա—4ա ԺԵ. Կանոն ժամատուն արհ-
նելոյ:

ժզ. 144ա—8ա ԺԶ. Կանոն ապաշխարող ա-
րհնելոյ:

ժէ. 148ա—54ա ԺԷ. Կանոն Մեծի ճինգաբա-
թի զապաշխարողսն արհնելոյ:

ժը. 154ա—60թ ԺԸ. Կանոն Մեծի ճինգաբա-
թի ռաւելոյսին:

յթ. 160թ—7ա ԺԹ. Կանոն շուր արհնելոյ:

ի. 167ա—8ա Ի. Կանոն եղբայրակցութեան:

իա. 168ա—9ա ԻԱ. Կանոն ի վերայ շրճարց,

յորում ենդձնու ինչ ի ճա:

իբ. 169ար ԻԲ. Արհնութիւն խաղողի:

իգ. 169թ—70ա ԻԳ. Կարգաւորութիւն վասն
ծիթոյ:

իդ. 170ա ԻԴ. Արհնութիւն ճատց աղանեաց:

իթ. 171ար ԻԵ. Կանոն յորժամ ճոր զուտն
ղենն եկեղեցոյն:

իզ. 170թ ԻԶ. Կանոն նկարեալ եկեղեցի կամ
պատկեբ արհնելոյ:

լէ. 170թ—1ա ԻԷ. Կանոն արհնութեան ճոր-
կերտ գրոց:

լթ. 171ար ԻԸ. Կանոն խունկ արհնելոյ:

լր. 171թ—5ա ԻԹ. Կանոն հանդերձեղնել, քս-
պաս արհնելոյ:

լ. 175ա—6ա Լ. Արհնութիւն սկոյ և մաղվա-
յի:

լա. 176ա—7ա ԼԱ. Կանոն ժամահար արհնե-
լոյ:

լբ. 177ա ԼԲ. Աղօթք վասն երաշտի:

լգ. 177ա—8թ ԼԳ. Կանոն զարմոխ սերմանց,
զեղոյ և զճնան արհնելոյ:

լդ. 178թ—81ա ԼԴ. Կանոն աւագն արհնելոյ:

լե. 181ա—4ա ԼԵ. Կանոն ճատկատեաց եկե-
ղեցոյ պղծելոյ յանօրինաց և շարժեալ սեղանոյն:

լզ. 184թ—6ա ԼԶ. Կանոն խաչաւա առնել:

լէ. 186թ—7թ ԼԷ. Կանոն շրճար արհնելոյ:

լր. 188ա—91ա ԼԸ. Կանոն յորժամ կրօնաւոր

վաղանել:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿԻ

191ա Փա՛ռք... Շնորհի Տեառն սկսայ և ողոր-
մութեամբ Նորին Կառարեցաւ Հայր Մաշտոցս այս
ի յաշխարհս Իլախաց, ի քաղաքս Լուցիս, ինդ հո-

6. 238րդ նախադրութիւն: 238ր Համաձայնութիւն: 239ա—40ա Գլուխ (Ա—ԽԳ), 241ա—308ր Աւետարան Յովնանուն:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

152ա Զփօնն գրիչս յիշեալ:

308ր Փա՛ռք... || (309ր) յորոց միջի հասեալ աղոյականութեամբ և գեր քան զքնաց լընդրութիւն բարտյոյ գեղադէշ և շնորհաշուք յորդիս Սիւնիի անդրանիկն և Հայոց Մեծաց Քաղաքարմից ժառանկն, տէր տանն Սիսակայ՝ մեծիմաստ պարոնաց պարոն Պեղզէն, սենայն սրբութեամբ, սիրող եղեալ սրբազանից կտակարանաց, գիտելով խոհեամ ընդրութեամբ զսեռոյի կենցաղս անհաստատ բերուն, յաղապս որո զձեռն յուսոյ ի գործ արկեալ մեծաւ տարիանօք, և ստացաւ զանհամեմատ փարթամութիւնս, և որ հահին մշտնջենապէս տալով ընդ ազալի յոլովութեան գանձուցն և զանլափ յօժարութիւն ըրծից, և ստացաւ զպատուակալ|| (310ա)ն մարգարիտս զայս ի վարժումն և ի վայելս ներհուն և սրբազան մտաց իւրոց, և նորաբոյս ոսկէբորոզը, աստուածատուր, հարազատ օրհնելով ի բարենշան զաւակն իւրոյ Նիկիւսիւն, և աստուածապատիւ և մեծապաշտ ծնողաց իւրոց, Աստուծով զօրացեցող՝ մեծ իշխանաց իշխանին և մեծահաւատ բարեպաշտին պարոն Բուրթինը և մեծհոգին՝ պարոն Վախաթիւն, նաև պարծանաց սիրալիւր հարազատին իւրո՝ պարոն Իւանէի, և ի յիշատակ մեծաշոյս և երկեղազարդ աստուան իւրո՝ փոխեցեցուն ի Քրիստոս:

Արդ, եղև սկիզբն և աշարտ տառապութեան աստուածային մատենիս յաշարհն Ատուպակեան, յարթայանիս քաղաքն Սուլտանիայ և Քալբէթ, ընդ հովանեան Սրբոյ Մօրն Լուսա և Սրբոյ Սարգսի Զաւաթվարի, ձեռնար անիմաստ և անարհեստ փրցուն գրչի և ոսկեկար ծաղկի Ավաղի՝ յետին կարօտի բանի, ի Քալաբերութեան ամի մարդեղութեան Տեառն մերո և փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի ի Ռ և ԳԺ և Խ (1340) ամն, և ըստ գրոյս թվո 922 (1337), || (310բ), ի բունկարութեան ազգին նեռողաց կարծակեցին Արփալիւն, և իշխանութեան զօրացելոյն Յիսուսի և փառաց ի փառս ըստբելոյն կրկին կենօք և աշխարհօք մեծ իշխանաց իշխանին՝ պարոն Բուրթինը, հօր վերապաշտել զարդու զաւակին՝ պարոն Պեղզեմի՛ն՝ ստացողի աստուածային գանձուս և ի վերատեւելութիւն եպիսկոպոսութիւն տեսարն Սարգսի մետրոպոլիտի, ի դպրապետութեան

մեծ հեռորդին Սալյան: Այլ և, որք օգտիք և վայելք յաստուածային բուրաստանէս ընթերցմամբ կամ զաղափար ունելով, իշենալիք ի սրբամատոյց և յաստուահաճոյ աղօթս ձեր զտէրն մեր ըստ մարմնո, զայրն զտարթնոց ցանկութեանց զխոհեամ խորհրդանն, զմեծաշոյս պարոնաց պարոնն զՊեղզէն, բարեյաղթ ծնողօք, զարմօք, հարազատօք, որ մեծաւ սիրով և կատարեալ հաւատով զաւակ ի Սիւն ստացաւ զսա և ետ նուէր՝ արձան անմոռանալի, ընդ այլ բազմութեան արդեանցն և զոսկեծաղիկ, բազմածախս, անգին և անհամեմատ Աւետար|| (311ա)նս յիւր սեփհական և գերհարուշակ մեծ ուխտն Տաթևոյ՝ ի յիշատակ գերեզմանի աղանդոյն Քրիստոսի և յով շնաղագեղոյն Փաշայիւն, որ էր ամուսին նորին, և տղա հասակաւ փոխեցաւ յաստեացս: Զոր և աղայմօք զամենեսան խնդրել ի Քրիստոսն գողանալ, կամ թուղկ կտրել, կամ հանել ի սուրբ և ի գերամաքոր յովստէ Տաթևոյ մեծի եկեղեցոյն, մասն և բաժին կայնիկն, զՅուդայիւն և զխալահանաւան առցէ և անէծս ցաւագինս տառնգեցնէ. ամէն:

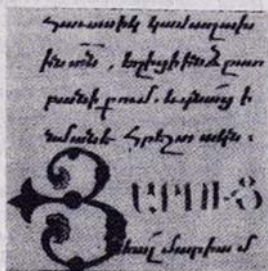
Դարձեալ, մեծաւ աղերսանօք կրկին աղայմ զհանդիպողսդ սուրբ Աւետարանիս միով Տէր ողորմայի յիշել զիս՝ զԱվագս, կարօտ բանի և զծնողսն իմ, զի յով սիրով, փրցեցեցուն գրուս և տարտում ձեռամբ զոնցի, ոսկեցի ծաղկեղանօք և կազմեցի: Եւ որպէս յիշէր՝ յիշեալ լիւթի:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 311բ (1578 թ., կազմողի) Թվիս Հայոց Ռիէ (1578) կազմեցաւ սուրբ Աւետարանս հրամանաւ Յոհաննէս կաթողիկոսի, և ի առաջնորդ սուրբ ուխտիս Դանճաւարայ, ետ նորոգել զսա յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնողաց նորա՝ պարոն Մեհրապիւն և Շամսուդդին, և պարոն եղբարքն՝ Բաղդասարիւն և Ճալալիւն, Մեխիբն և Դաւութիւն, և այլոց ամենանալին, Որք հանդիպիլիք սմա կարողալով կամ միայն տեսանելով յիշեցէ՛ք մա՛կարոն և ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք Յովնանէս կաթողիկոսին և իւրոցն ամենայնի. ամէն: Ընդ նոսին և ինձ՝ մեղապարտ Արաւեսոյի, և Քրիստոս աստուած ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ՝ յիշեցեցոյս ողորմի աստ և ի հանրեմբելումն իւր յարթայութիւնն հրապրէ. ամէն: Հայր մեր..

2. 311բ (1631 թ.) Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զվերջին ստացող սուրբ Անտարանիս զԹէղդուպօսեցի խազգենց Յովանէնե, որ եր զայլ անցինչ յիշատակ ի դուռն Սուրբ Էջմիածնայ վասն Հոգոյ իւրոյ և Հօրն՝ Այվաքշին, և Հօրն՝ Արդունին, և կողակցին՝ Մովսիսեանին, Հօրն՝ Սուրուսին, և յօրն՝ Քարինեհին, և որդոյն՝ Այվաքշին, որ Հանգեաւ առ Քրիստոս և անմիսթար սուգ եթող մեզ, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց, թվին ՌԶ (1631), Ագոստոսի ԻԲ, օրն երկուսքաթի Արդ, որք Հանդիպէր արայ կարգալով կամ օրինակելով, կամ տեսանելով, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զԽազգեն Յովանէնե և զամենայն ազգայիսն իւր, և Աստուած ողորմի ա-

սացէք, և տէր Աստուած ձեզ ողորմեսցի ի միսանգամ գալստեան իւրոյ. ամէն, Հայր մեր,

218

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Զմշկածով

ՌՃԻԱ—1672

ԳՐԻԶ՝ Յակոբ երէց: ՍՏԱՌՈՂ՝ Գոհար խաթուն:
ԹԻՐՔ՝ 257. չգրուած՝ 1ա, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 81ա: ԳՐԱԿ՝ 1×10+1—11×12 (ժԳ 11, ԻԱ 8) + 1×2: ՆԻԹՔ՝ բուրք: ՄԻՍՈՒԹԻՆԻՆ՝ 18,2×12,8: ԳՐՈՒԹԻՆԻՆ՝ երկուսն: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր (ճմայ, 183բ): ՅՈՂ՝ 28 (12բ—255բ), 21 (256ա—7բ): ԿԱԶԻՐ՝ դրոշմագրող շաքաւեակ-գոյն կաշի՝ դեղնակով, միջուկ՝ սպիտակ, աստաղը՝ կապույտ կաւ: ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ բուրք 2 սկզբից:

ՄԱՆԱԿԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆԻՆ—Մառտեոս՝ 13բ, Մարկոս՝ 81բ, Դուկաս՝ 126բ, Յովանէնե՝ 187բ: ԽՈՐԱՆ՝ 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 82ա, 126ա, 198ա: ԼԱՆԱՆԵՆԿԱՂԱՐԶ՝ ախրանեակեան, բաւական, կենդանական, տանաւ: ԶԱՐԴԱԳԻՐ՝ մարդազիւր, բռնազիւր, կենդանազիւր, ճանգուցազիւր: ԳՈՅՆԵՐ՝ սպիտակ, սեւ, կարմիր, կապույտ, կաւաշ, դիշին, շաքանակազիւր, ճաշեղազիւր, ռսիկ, մօխաղաշ, վարդաղաշ:

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտարան Յովանէնե: Ժ—ԺԱ զգ.: 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), ստացուած երկու բերքերի ընդլայնելի ձալումից: Մաղաղաբ, երկօրեւ, բոլորագին երկարագիր (ճմայ՝ Աբ), եզրամետուած: Կարգալ՝ Գա, Դբ, Վ[զաւ]ձե իւր ... ոչ գայլ ճ[զաւ] (ժԺ, 13—22), Գբ, Դա. Վ[զաւ]ձաւ[ո]ք վասն մեղաց ... զօրտես ձեռք (ժԺ, 23—ձԶ, 8), Աա, Բբ. Ելին՝ Ես ազ ... ազգն Բա (ժԺ, 25—35), Աբ, Դա. Գզորձեալ է Բա ... ճանդերձ ձիւրանի (ժԺ, 35—ժԺ, 2):

ՎԻՃԱԿ՝ բուսաբար: Կազմի եզրեր մաշուած, փականերն ընկած:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1բ—2ա Թուրք Նուքեբայ:
2. 3բ—10ա Համարաբարտ (Նաև՝ լուսանցա-յին),

3. 11ա—2ա Գլուխ: 12բ Համաձայնութիւն: 12բ—3ա Նախադրութիւն: 14ա—79ա Անտարան Մառտեալի:

4. 79բ—80ա Գլուխ: 80բ Նախադրութիւն: 82ա—122բ Անտարան Մարկոսի (122ա ճմարուցեալ Յիսուս):

5. 122բ—3ա Նախադրութիւն: 123բ—5ա Գլուխ: 126ա—96ա Անտարան Դուկասոյ:

6. 196բ Գլուխ (Ա—ԺԸ), 196բ—7ա Նախադրութիւն: 198ա—254բ Անտարան Յովանէնե (254ա ԽԲ կողմն շնացելոյ):

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

80բ ԶԻՅԱՅՈՐ քահանայս յիշել պարտ է, ո՛վ սիրուն եղբարք իմ, և դուք յիշեալ յիշէք ի Տէր թվին ՌՃԻԶ (1677):

254բ Փառք... || (256ա) ըստ այսմ սարասի եղև ցանկացող այսմ պաշտեղի և աստուածախոս մատենին բարեպաշտ և խմաստուն Գոհար Խաթունը, և ծնողացն իւր՝ Կիւրակոսն և Կուլվարդը, և եղբարքն իւր՝ Սիւնան և Աստուածատուրը, բարեխոս կենաց իւրոց և յիշատակ Հոգոց և ամենայն զարմից կենդանեաց և Հանգուցելոց, Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Անտարանս ձեռամբ անմիջապէս և եղև ի իւր Հոգւոյ Յակոբ երէցս և վատթար գրի, ի թվականութեան ազինեալ Հայոց ՌՃԻԱ (1672), ի թագաւորութեան տաճկաց Սուլթան

Գ օ յ Ե և Ե՛ կարմիր, մանիշակազգայն, կազայն, կանաչ-դեղին:

Վիճակ՝ բարատա: Ցեղ-անդ ցեցակեր, փոքրիկ պտու-ռամբներ, Մատրեյսի նկարը վնասառած:

Մեթ. Մատրեյսի եկարը, ճառաբար, կատարում է ժՁ-ժէ դդ., վերնեզոգութեան ժամանակ՝ Յովճ. Ռադիշ-ցու պտուկները (286բ):

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 1ա—2ա Գուլիս: 4ա—91ա Անտարան Մատրեյսի: 9ա Թնլադուրին. Մամթոս անտա-րանիւն ի կողմանէ փրկին...», կից՝ Ուանաւոր. Մամթոս մարդ անուննեցաւ...»:

2. 91բ—2ա Գուլիս: 93ա—143բ Անտարան Մարկոսի (143բ Գարուցեալ Յիսուս): 143բ Թն-լադուրին. Մարկոս անտարանիւն աշակերտեալ Պետրոսի...», կից՝ Ուանաւոր. «Այս Մարկոսի ասի աղիծ...»:

3. 144ա—5բ Գլոլիս: 147ա—228ա Անտարան Դուկասու: 228ա Թնլադուրին. «Անտարանիւն Դուկաս բոլիկ էր ճարտար...», կից՝ Ուանաւոր. «Այս Դուկասու եզն ասացին...»:

4. 228բ—9ա Գուլիս (Ա—ԽԳ), 230ա—94ա Ա-նտարան Գովանեմու: 294ա Թնլադուրին. «Ծո-հանէն անտարանիւն է սիրելի աշակերտն Քրիս-տոսի...», կից՝ Ուանաւոր. «Այս Յովհաննէս արծ-ւանման...»:

Ունի լուսնեցալի շամարաբառ:

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԾՈՒՅԱԿ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

294բ Յիշատակարան է—Փա՛ռք... // (295ա) որոյ ցանկացող եղեալ բարեմիտ և ողջախոհ քա-հանայն Սկրեմի՝ վանից հայր, որ զպտեալ էր և մեկնեալ ի մանկութենէ իրմէ՝ յամենայն կրից և ի հոգոց աշխարհիս և բարձեալ զխաչ իւր հանա-պաղ և ընթանալով զհետ կողողին Քրիստոսի: Վասն որոյ յաւար կամօք ստացաւ զսուրբ Անի/(295բ) արարան ի յարգար վատակոց իւրոց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնաւդաց իւրոց՝ Ըսմանդարին և Նուբարին, և եղբարցն՝ Թուսաբանին, Մելիգա-դին և Մեսրոպին, և ջրերցն՝ Թաքիփաշին, Սալ-բանին և Նադարփաշին, և եղբորդուցն՝ Աղա-բանին, Ախիշանին և Ամիրգադին, և մօրբուրն՝ Դուկագարին, որդւոյն՝ Նուբաթին, և ջրերն՝ Դո-հարին, այլ և ամենայն արեան մերձատրացն՝ կենդանեցն և հանգուցեցն, իի բերանով և ուղիղ սըրտի Աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, և Աստուած ձեկ ողորմենցի. ամէն:

Արդ, գրեցաւ սա ի Թվականիս Լալոց Ի-Ջ և ի Կ (1511) ամի, ձեռամբ մեղսամած գրիս Զա-հարիայ դպրի, ի բռնակալութեան կարմիր գլուխ փաթիշահին՝ Շան Խամանին, [ի] դառն և ի լար ժամանակիս:

Ես՝ Զահարիա, մեռնալս մեղաւք, տեսա զե-ռափափաք սէր Սկրեմի՝ հերպետիս, զոր ունէր հետ սուրբ Անտարանիս, և ձեռնարկեալ գրեցի զսա ի յըն/(296ա) տիւր արիւնակէ և զցանկերն և զվասնեքն: Արդ, որք հանդիպէք սուրբ Անտարա-նիս, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք ինձ՝ Զահարիայ խաղապազի և ծնողացն իմ՝ Ղազար քահանայի և Մարկիսի, և եղբարցն իմ՝ Կարապետ կրօնաւորի և Ներսէսի և փրկեցեցիւցն ան Աստուած՝ Յովանիսին և Դաւմանին, և ջրերացն՝ Աղունին և Մանսուփին, և հօրեղբորն իմ՝ Յակոբ եպիսկոպո-սին, որ մակնառն նեարարեցն ասի: Աստուած ողորմի ասացէք նոցա, և Աստուած ձեզ ողորմես-ցի. ամէն:

Դարձեալ կրկին՝ անգամ աղայեմ յիշել ի Քրիստոս զՍկրեմի՝ հերպետին, զի միաբանքն, որ ետ զսուրբ Անտարանն ընծայ և նւէր ի վանքն Մղակու, ի դուռն մարս լուսոյ Սուրբ Աստուածած-նիս: Եւ մի՛ որ իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սուրբ եկեղեցւոյս, ոչ ի բնակաց, և ոչ յաւ-տարաց: Այլ որ յանդգնի, զվասն Յուրայի առէ և խաշահանածոց, Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք վանից միաբանից տէր Կարապետին և տէր Ղազարին, որ նոցա այլ կամակից եղեն սուրբ գրոցս. Աստուած լուսատուր զիրեանց հոգին. ա-մէն: // (296բ) Երանի է քեզ, տէր Սկրեմի, որ այս լուսափայլ որդիս քեզ է. Աստուած թողնու զքո մեկ[ի]քն, որ վայելեցիւր զայս կեանքս և զանանց կեանքն:

ՅԵՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ՑԵՆԱԳՐԱՑ

1. 296բ (ԺՁ—Ժէ դդ., բոլորգիր, եղծում) [Դարձեալ] յիշեցէք ի Քրիստոս աստուած զՅովա-նէս Բաղիշեցի արեղայն, որ զսուրբ Անտարանս ծաղկել և կապել ետ, որ իւր հոգուն համար և իւր կըրար հոգոյն՝ մահապի [Մե]ի[Բ]—Մուսին, որ գն[ացեալ էր] վաճառական[ութեան] ի [ի] քա-ղաքի, և անկեալ եղև ի ձեռք արեանաբորու ենգի-լարի պարոնացն և վասն ընչից համար անմեղ նա-հատակեցին, և քրիստոնէից առեալ տարան թաղե-ցին: Ի զիշեցիւ լայնմիկ տեսեալ անարիւնացն ի զղեկան ի վայր յաստուածային շնորհացն լոյս իլեւալ ի վերայ գերեզմանին՝ յարաւթ և ի նախա-

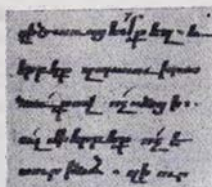
տինն անաորինաց և ի պարծանս քրիստոնէից: Լի բերանով Աստուած ողորմի ||| (4 սող) Յովանէ-ս[իւն] |||:

2. 297ա (ժէ դ., բոլորգիր) Փա՞ռ... || (298ա) սակս որոյ ցանկացեալ և եղև այսմ լուսաւոր և մեծագին մարգարտիս և զանծի աստուածայնոյ: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զհանգուցեալ Ան-տրն և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զհանգուցեալ Ամիրամ և կողակակաիցն իւր՝ Խանուսն և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն: Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զիւրեանց որդիքն՝ Սարգիսն, Խաչա-տաւրն, Գաւառն և Յեքաւն, իւրեանցն արևշատու-թիւն իիծ ի սուրբ Անտարանիս ողորմութեամբ. ամէն:

Արդ, ես՝ պարոն Սարգիս, ետու սուրբ Անտա-րանս ի Սուր Գարուիւնս յիշատակ նշեցելոց || (298բ) և կենդանեաց և ամենայն ազկականաց մերոց. ամէն: Դարձեալ, եթէ ոք յանդգնեցէ կամ եղբար[ւ]ց կամ յորդոց կամ ի զստերաց կամ այլ ազգականաց՝ սուրբ Անտարանս ի Սուր Գարու-թեմէն հանելոյ կամ ծախելոյ կամ զյիշատակար-նքս կտրելոյ, կտրեսցի ի մէջ, նզովեալ եղիցի ի

ԳժԺԸ (318) հայրապետացն և մասն և բաժին Յու-ղայի առջէ: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս մեղա-ւոր սարկաւազ Զաֆաւէ, որ սորա շատ աշխա-տանք արարի սուրբ Անտարանս կազմելոյ: Յի-շեցէք, Քրիստոս զձեզ յիշէ: Երես անկեալ լի աղա-լեմ դձեզ, ո՞վ քահանայք և սարկաւազունք, ով ոք հանդիպիք սմա կարգալոյ կամ օրինակելոյ, || (299ա) սպիտակ դասղառակալով բռնեցէք, եթէ ոք պահեսցէ զաս ի հրէ, ի չրէ, ի ձիթոյ, ի մոմէ և այլ ամենայն աղտից, վարձն ի Քրիստոսէ առնու: և Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փա՞ռք յախտեանս յախտեանց. ամէն: Լայր մեր, որ:

3. (Կազմի Ա փեղի խաչին, ժէ դ.) Յիշա-տակ է սուրբ Անտարանս Պալու որդի Ոհաննէ:

215

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Հայաց Թաւ

Ջի—1471

Գրիգ՝ Ստեփանոս Մանգոթի: ՍԱԼԿԱԿ, ԿԱՋՄՈՂ՝ Յո-ճանէն մանգոթի:

ԹեթԹ՝ 308+1 (կրկ. 1). չգրաւած՝ 1ա—4ա, 154ա, 237ա, 302բ—ճբ: ՊԲԱՆ՝ 1x4+Ա—12x12 (Պ 11, Գ, Ի 14, Ը 13, ԺԱ 8, ԺԳ 17, ԻԵ 8, ԻԳ 4): ԼԵԻԹ՝ թուրք: ՄԵՍԻՈՒ-ԹԻԻՆ՝ 18,4x18,6: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճուշտ՝ 147ա): ՏՈՂ՝ 16—19: ԿԱՋՄ՝ դրոշմազարդ շաղա-նակաւոր: կաշի, դճնակով, միջուկը՝ առնաւակ, առաւոր՝ դրոշմազարդ կտու:

ՄԱԼԻԱԿԱԿՐՈՒԹԻԻՆ—Մատթեոս՝ 5բ, Մարկոս՝ 45բ, Դաւ-կաս՝ 154բ, Յովնանէս և Պրոխորոս՝ 287բ: Կ ի ա թ խ ա ռ ա՝ 8ա, 46ա, 165ա, 238ա: Լ ա լ ա ճ ա զ ա ռ ղ՝ քուսակոն, կենդանակոն, տաճար, տէրունակոն: Զ ա ռ ղ ա զ ի ռ՝ բոշմա-գիր, ճանգուցգիր, կենդանագիր: Գ յ ա ճ լ լ լ՝ կարմիր, կա-նաչ, զագնակազգի:

ՎիճԱՄ՝ քաւառ: Տիգ—տիգ խանութեան ետեմբ: Թղթեր ճորագրած: Կարագարդումներ գունաբափում:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Լ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 4բ—5ա Գրիգի: 6ա—9ա Անտարան Մատթեոսի:

2. 94բ—5ա Գրիգի: 96ա—152ա Անտարան Մարկոսի (152ա «ծարուցեալ Յիսուս»):

3. 152բ—3բ Սկիզբն գլխաց: 155ա—236ա Անտարան Դովթաւո:

4. 236ա Գրիգի (Ա—Խ), 238ա—301ա Անտարան Յովնանէ (300բ Իբ կնոքն շնացելոյ):

Ունի լուսնային Լամարարբու:

ՅԵԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁՈՒԹԻԱԿ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

94ա Զանարծան և զմեռելայ ոգի և փծոն գրիչ զՍտեփանոս մահադասի աղալեմ յիշման արծանի առնէք, նաև ծնողաց մերոց լի բերանով՝ ողորմի: 95ա Զփծոն գրիչս և զստացող սորա յիշեցէք: 152ա Լամարածան կարդա զսա և զմեղա-պարտ ծորոց յիշէ:

153բ Զմեղապարտ գրիչս՝ զՍտեփանոս, նաև զփորքն իմ զՅովնանէս մահադասիս՝ զնկարաւորդ և զկազմող յիշեսիք:

և Նաղարփաշին, Մխիթարին, Դաբիպշին, և զաւակի Սաղաթին՝ ծաղկեալ Դանիէլին, զոր տացէ նմա Տէր Աստուած ընդ նրկայն աւուրս, և զաւակի Խալիֆին: // (295բ):

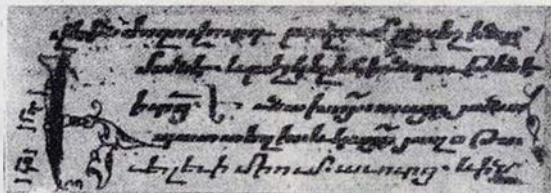
Եւ արդ, գրեցաւ սա ի վանքս Մղաճու, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնոյն տաճարիս, և Սուրբ Յակոբայ, և Սուրբ Գէորգայ Զաւարժարութեան Հասան-բէկի և որոցց նորին, և ի կաթողիկոսութեան Ընդոստակիսի ընդհանոր Հայոց, և Աղքամարա՝ տեառն տէր Ստեփանոսի: Յայսմ ամի, յորում Հասան-բալէ զԿաղէ խըսարեաց և զբազումս ի մարաց ազգէն կոտորեաց, և Հայոց ազգիս յով զորումս է, զի գերի ոչ առնէ, և այս ի խընամոցն Աստուծոյ պիտի իմանալ: Վասն որոյ յերեսս անկեալ աղաչեմ ձեզ, ո՛վ մանկունք եկեղեցւոյ, իշնսջիք ի սուրբ յաղաթս ձեր զմեզսամած գրիս՝ զնուաստ և զնեղ-գնեալ պիտականուն վարդապետս Պաղտս, // (296ա) և զեղբարքն իմ՝ զխոճա Աղսուց և զնիկաղայսն, և զհանգուցեալն ի Քրիստոս զորդի Նիկողայոսի՝ զտարածամ փոխեցեալն առ Քրիստոս զՅակոբը, այլ և զհոգևոր և զբազմեղբայստ Հայրն իմ զՎաղար ընդունին, և զծնաւորն իւր՝ զԱստուածաւորն և զԱմենտիկիներն իշնսջիք յերկնաբացիկ յաղաթս ձեր, և Աստուած ողորմի ասացէք նոցա: Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, Աստուած ողորմի ասա-

ցէք մեր մարմնաւոր ծննաւոցն՝ Մխիթարին և Սիրմա-խաթունին, և եղբարքն իմոց՝ հանգուցելոցն առ Քրիստոս Կիրակոսին և Մարտիրոսին, և քունքն իմոց՝ Էստմիւլէֆին, Խաթունմիւլէֆին, Կոպպահարին, և զաւակի նորին՝ Մուրաթին, և ի բերանով և ուղիղ արտիւ Աստուած-ողորմի ասացէք, և Աստուած ձեզ ողորմեսցի. ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, Աստուած ողորմի // (296բ) ասացէք կրկնապատիկ ստացողի սուրբ Անետարանիս՝ Գուլփաշին, և ծնաւոցն իւրոց, հայրն՝ Մըկըշին և մայրն իւրոյ՝ Շայմիւլէֆին, և առն Գուլփաշին՝ Ճանիբէկին, և զաւակի նորին՝ Խալիֆին, և զաւակի նորին՝ Էդգարին: Ամեննցուն առհասարակ ողորմեսցի Քրիստոս ի միասնազամ զալըստեանն իւրոյ և թողզէ զմեզս նոցա՝ զկամայն և զակամայն, և լսել տացէ ճոշա զիւր զնիկաղի և զերանխալէտ բարբառն, որ ասէ. Եկա՛յք, արհեսեալ հայր իմոյ, ժառանգեցեք զանուպտու ուրախութիւնն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմա, ի ըկրանով Աստուած ողորմի ասացէք մեր խաթուն հարսին՝ Նուպարին, զոր տացէն Տէր Աստուած նմա վարձս ըստ վառատակոց իւրոց՝ աստի և ի հանդերձեալն. ամէն:

Կնքադրոյմ՝ 16ա, 293բ Գիրքս Սուրբ Էլմիածնա է:

217

Ա Ի Տ Ա Ր Ա Ն

Սանճան

Գրք՝ Տեղեկեալ: ՍԱՂԿՈՂ՝ Աքանե (1551 թ., Մալազկետ): ՍՍԱՑՈՂ՝ Յովնանէ փիլիսոփա (1534 թ.), Յովնանէ վրդ. (1551):

Բիթ՝ 327. յըսած՝ 1ա-2ա, 327աբ: ԳՐԱԿ՝ Ա-ԻԷX12 (Գ, Ե, Ը 11, Կ 13) և 1Xն: ՆԻԹԻ՝ մագաղաթ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18X13: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Լեզբին: ԿԻՐ՝ բոլոր-գիր (նմայ՝ 207ա): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝ դոշմագաղ շաղա-

նեկագոյն կաշի՝ դրեակով, միջուկ՝ տախտակ, աստաղի՝ կամիր մետաք, դրեակներ՝ կանչ մետաք:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ Մարտիկ՝ 2բ, Մարտիկ՝ 98բ, Դուկա՝ 157բ. Յովնանէ և Պրոսպեր՝ 248բ: Կիսա խո-րան՝ 3ա, 89ա, 158ա, 240ա: Լուսա ցաղարդ՝ բուսական, կնքեմական, տանա, հեշտակ: Զաբաղի և հեշտակներ, հանգուցիւր, յաշնալի, կնքեմալի:

229-1534

Գ յ յ Ն Ե Ր՝ ճարեցազն, կարմիր, կանաչ, կապույտ, օճ, շա-
ղանկազոյն, մանիշակազոյն, սպիտակ:

ՊԱՏԱՌԻՒՄ-ՊԱՌՊԱՆԱՄ-Անտարան Ղուկասոս: Ե—Ձ դդ.:
2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ). առաջագած 1 քերթի քերթանակի հա-
տումից և հատումը մասերի ընդհակադեմի ձևումից, եզրա-
հատումը: Մազաղար, երկսին, բոլորագիծ խոշոր երկարա-
գիր (ճմաշ, Բր): Կաղալ՝ Գր, Փա, Գր, Փա. օճի դարձնալ
... իմ ընկերն (փ, 23—29), Աք, Սա, Բլ, Աա. օ[բաժա]—
նեալ... ընդ իս ցուէն (փԱ, 17—23):

ՎիճԱՆ՝ քաւաւար: 3—10 քերթեր շեղակի պատումով.
քիկունքը ձգումը:

Բ ՈՎ Ա Ն Գ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

1. 3ա—38ա Անտարան Մատթէոսի:
2. 99ա—157ա Անտարան Մարկոսի:
3. 158ա—248ա Անտարան Ղուկասոսի:
4. 249ա—324ա Անտարան Յովհաննու (323բ
Դիրք կնոջը շնացելով):

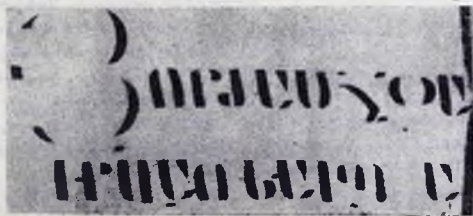
Ունի լուսանցային ձամարարքաւ:

ՅՈՒՆԱՏԱՆԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹՈՒՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

324ա Փա՛ռք... || (325ա) զոր և տեսնալ զսո-
րայսն անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, բարե-
միտ և սրբասէր, ճգնաղգնաց կուսակրան արե-
ղայն, և այլ ստացաւ զսուրբ Անտարանն յիշատակ
յաւիտեանական, կտակ անվախճան կենացն, պա-
շար և առաջնորդ երկնայալու ճանապարհին, ի հա-
լալ արդեանց իւրոց՝ ակն ունելով ելից ի կենցա-
ղոյս ջերմեռանդ սիրով և անհատական յուսով
զաւակ ի Սիոն և գանձ անկողոպտելի ի վերինն
Նորաաղէմ, յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնողաց, հաւ-
րըն՝ Ջանաւելին, մարն՝ Տանաւալթանին, հարեղ-
բարն՝ Թումայ վարդապետին և Ղըրտակէտ և
պիսկոպոսին, և եղբ|| (325բ) բարցն իմոց՝ Միգա-
լին և Միգաճանիին, Աղայապատին, որ ի Քրիստոս
հանգուցեալ է, և քվերցն իմոց՝ Տանակլին, Մախ-
րովապտին և Խոնտաղին, որ հանգուցեալ է ի
Քրիստոս, և հարսնենին՝ Խոնդիաքունին, և ևզ-
բար որդուցն՝ Ամալին, Գասպարին, Մելիուսին,

և եղբար զստերացն՝ Տանաւմին, Սաւվալարին, Խա-
նուլին, և ամենայն արեան մերձաւորացն՝ կենդա-
նաց և նշնցեցելոց, մեղաց Թողութիւն խնդրեն ի
Քրիստոսէ:

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի կրանաւորաց, սուտա-
նուն Տէրունական մեղապարտ գրիչս, տեսի զսէր
և զգիտեաց տէր Յոնաննէս փիլոսոփային առ հոգե-
ւորսն, և իմ անընդունակ գոլով յարունստ գրու-
թեան, այլ ըստ կարի մերում, զոր || (326ա) պար-
զեանց մեղ մարդասէր Հոգին, յանձն առի և բա-
ղում աշխատութեամբ գծադրեցի զսա մեղասմած
մատամբ իմով ի յաստումարեակ վանքս, որ
կոչի Սանահին, ընդ հովանեաւ մարա լուսոյ
Սուրբ Աստուածածնիս և ամենայն սրբոց, որ աստ
կան հաւագեալ, ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխ-
տիս՝ Ղուկաս բարունապետ վարդապետիս և Ղու-
կաս արհնպիսկոպոսի և այլ միաբանիցս, որ աստ
կան հաւագեալ, ի թվական[ութեան] 229 (1534),
ի դռն և ի շար ժամանակի, որով նեղիմք ի յա-
նաւորեանց, եւ արդ, երես անկ[ե]յալ աղայն
զսրբութիւնդ ձեր՝ յիշել և զմեղ ի յաղաթս ձեր, և
զայլ տմենայն մերձաւորս յիշեցէր ի Քրիստոս
Դարձեալ աղայն զամենեւեան, որք աւգոթք ի
սմանի, յիշեցէր զսուր Յովհաննէս սրբասունդ
|| (326բ) և բարեմիտ արեղայն, սուրբ սրտի Աս-
տուած ողորմի ասացք, զի և ձեզ ողորմեացի

Քրիստոս Աստուած յիւր միականգամ գալըստեանս. ամեն:

Դարձեալ Հայքեմ կրկին մաղթանալը, որ ի Յիւսանց վերջի շաբաթ արին, ի յաւարտ Անետա-
րանիս, զըսովորական զպարտան Հատուցանէ՞ք՝ ա-
սեղով. Երանի, ում թողութիւն եղև, և Քրիստոս
որդի Աստուծոյ, որով յիշողացդ և յիշեցեղոցս, և
որ ամէնէն ասցէ, առհասարակ ողորմեսցի ի Քրիս-
տոս Աստուած, և նմա փա՛ռք յալիտեսանս Այլ և
յիշեցէք զՁախաւս արկկաւաճն իմ, որ բազում աշ-

խատութեամբ սպասաւորեց մեզ: Յիշատակ սո-
րին արհնուքեամբ եղիցի:

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

248ա (Սաղկողի) Մաղկեցաւ սուրբ Անետա-
րանս ձեռամբ անարժան և անպիտան Աթանէս
մեղաւորիս, ի խնդրոյ սրբասէր և հեզահոգի Յով-
հաննէս վարդապետին, ի դուռն Մայազկերի Սուրբ
Աստուածածնիս, թվիս Հայոց Ռ (1551), Ով որ
հանդիպիք սմա, յիշեցէք զստացող սորայ զՅով-
հաննէս վարդապետն, և Աստուած զձեզ յիշէ. ա-
մէն:

218

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Հոռմ

ՈՁԹ—1240

Գրիգ՝ Վանեակն: ԾԱՂԿՈՂ՝ Զագաթիսիկ: ՍՍԱՅՈՂ՝
Ստեփանոս Համշինցի:
ԹԵՐԹ՝ 287. չգտաւ: 1ա, 287բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԷX10
(ԻԱ Յ, ԻԷ 8): ՆԻԹ՝ մագաղաբ: ՄԵԾՈՒԹԻԻՆ՝ 18X12,4—
13,2: ԳՐԻԹԻԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (եմալ՝ 110ա):
ՏՈՂ՝ 22 (3ա—80բ), 20—21 (Յ1աբ), 23 (82ա—286բ):
ԿԱԶՄ՝ ակ կաշի, մբերիւր՝ Եսայիտեկ, աստուծո՞ր՝ մասն պեմ-
պանեմի, լուսանցեղոր՝ կամբի: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1,
բաղոր:

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 2բ, Ղուկաս՝ 128բ:
ԽՈՐԵՐ՝ 1բ (Խաչ), 2ա (եղիւ սիրամարգ): ԿԻՍԱԽՈՐ-
ԱՆՆ՝ 3ա, 78ա, 127ա, 208ա: ԼՈՍԱՆԵԳԱԲԵՐՂ՝ բու-
սական, տլրուեական (մեծի մասամբ միազայն): ԶԱՐԴԱ-
ԳԻՐ՝ հաւթուցփեր: ԳՅԵԿԵՐ՝ կտամբ. կանաչ, դեղին,
կապույտ, մոխրագոյն:
ՎԻՃԱԿ՝ բաւառեր:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 3ա—78ա Անետարան Մատթեոսի:
2. 79ա—126ա Անետարան Մարկոսի (125բ
սԶարուցեալ Յիսուսա):
3. 127ա—205բ Անետարան Ղուկասու:
4. 206ա—64բ Անետարան Յովհաննու (264ա
ԽԻԲ կնոքն շնացելոյ):

ՆԽ. 88 1—4 Համախմբութեա՝ 78ար:

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 78բ (Գրչի) Ստեփաննոս արգելական և եր-
ջանիկ ճգնաւոր Քրիստոսի ստացալ զսուրբ Ան-
ետարանս յիւր աղքատութենէ՝ ի վալելումն կենաց
և ի յիշատակ հոգւոյ և ծնողաց իւրոց, և յետ մա-

հուանս իւրոյ՝ յով անկանի՝ իւր պատարագ անէ
Կ ար: Ստացողի սորայ և կազմողի ողորմեսցի
Տէր Յիսուս Քրիստոս:

125ա Քրիստոս, ողորմեայ ստացաւորի:

126ա Քրիստոս Աստուած, ողորմեա Ստեփա-
նոսի քահանայի՝ ստացողի սորա: Ողորմեա, Քրիս-
տոս Աստուած, և այլ մարս հոգևորի, որ բազում
աշխատութեամբ ի ժամ գրելոյ սորա սպասաւո-
րեաց ինձ յաւարտ կամաւը:

205բ ՌՎ Բան և Հայր և Հոգի Սուրբ, ողորմեա
Ստեփաննոսի քահանայի՝ ստացողի սրբոյ Անետա-
րանիս և իւր ծնողացն, և անպիտան ծրողի սորա՝
Վանականի և իւրայնոցն:

264բ Փա՛ռք... Յամի Տեառն վեցհարիւրերոր-
դի ութըներորդի իններորդի (1240) թուականի
աւարտագործեալ եղև սուրբ և կենսատու Անետա-
րանս Քրիստոսի Յիսուսի Աստուծոյ մերոյ, զոր
ընկալեալ յաստուածատու վարդապետութենէ
Երկնաւոր հովուապետին սրբոց աւետարանյացն
Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և սրբոյ Յով-
հաննիսի... || (265ա) Զոր իմ բազմամեղի և ա-
նարժան քահանայի՝ Ստեփաննոս Հավշինցի, տը-
կար մարմնով և հոգովս, ևս առաւել ստացա զսա
յիշատակ ինձ և զանձ անկողապտելի և փրկանս
մեղուցեալ հոգւոյն, ընդ նմին և ծնողաց իմոց՝
Սոսթանէս քահանայի՝ հար իմոյ, և մար իմոյ,
և պապուն իմոյ՝ Միքիլ քահանայի, և եղբար իմոյ՝
Կեորգա քահանայի, և ճուռն նաւարարին, և այլ
արեան մերձակաիցի:

Արդ, ես՝ Ստեփաննոս, թափուրս ի դործոց բա-

րեաց և լրացեայս ամենայն յանցանաւք, զերեսս ի մայրն եղեալ, աղբսահայց մաղթանաւք խընդրեմ յամենայնից, զի ո որ և իցէ, որ ժառանգէ զսա յետ ելից մերոց յաստեացս, սրտի մտաւք, կարեկցարար, իրեն եղբար սիրի|(265բ)ելոյ, աղաթից և իշման արժանի արասչիք և թողութիւն մեղաց խնդրեցէր, առաջի մեղսաքաւիչ սուրբ]ք պատարագին՝ Ստեփանոսի և վերագրեցն ի սմա: Յիշեալք և զԱւետիս փրկիսդիւան, որ յաւժար կամաւք ետ զսուրբնակն գովելի: Եւսցէ նմա Քրիստոս մասն ի սուրբ առաքելոցն և զերկնից արքայութիւնն, և զքն զնա ի գիր վերագունին Սիողիկի:

Եւ արդ, զրեցաւ սա ի յակնադիտակ և ի հռչակաւոր մայրաքաղաքս Հռոմ, ընդ հովանեաւ սուրբ առաքելոցս Պետրոսի և Պաղոբի, ի հանգըստարանի տանս Հայոց, ի որան Սուրբ Աստուածածնիս, ձեռնաբ տկար և մեղապարտ իմոյ Վաճաղան կոչեցելոյ, զոր այլ մի աստուածասէր և բարեպաշտանս ի Հռոմա, անուռ Յակոբ, և ամուսինի իւր՝ և բարեպաշտ և հոգեւոր, տանի աւր ըստ արէ զպարեկն ի պէտս կերակրոյ վատշուեիր մարմնոյս Սրդ, այն, որ առատն է ի տուրս || (266ա) պարզեաց, տացն նոցա վարձս ըստ վաստակոցն, զոր յիս են արարեալ, ընդ միոյն: Հազարապատիկ և զերկնից արքայութիւնս պատրաստէ ի հանդերձեալ երկին: Ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած այս կամարտ արքայատացս, որ կան աստ բազում տառապանաւք՝ արանց և կանանց, առաջնորդի տեղոյս Սարգսի, և այլ միեղին եղբարութեանս, և մասնակից արասցէ բարեվաստակ մշակացն: Նաև զրոդի սորա՝ Վաճաղանիցն, և իւր ծնողացն և նոցա, որ սրով ելին յաշխարհս: Արդ, եւ ըստ իմում կարողութեան արտասանեցի զսա՝ որչափ կարացի, և դու ընկալ ըզսա, ո՛վ մարդ Աստուծոյ և պատուական եղբայր, և զեղկեկիս իշեալ ի Տէր, և դու լիշիր իշեալ ի հաճոյսն Աստուծոյ:

2. 267ա (Մաղկոդի) Ընդ նմին զՅովսէփոս ի բարեաց, զանպիտանս և զախմարս՝ զՅովանիսի-

կըս, աղայեմ իշեկ ի Քրիստոս, և դուք իշեալ լիշիր ի միտանգա՞ զայուստն, և ծաղիկս անմեղադիր լինել, զի կար մեր յաս է:

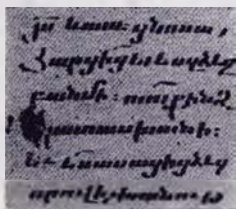
ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԳՐԱԾ

1. 266ա (ԺԴ—ԺԵ դդ., կազմողի) Ո՛հ, զմեղաք դատապարտեալ, զվերջին կազմաւոր սորայ՝ զՅովանէն սուտանուն կրանաւորն աղայեմ իշեկ ի Տէր, և Աստուած զձեզ լիշէ յիւր միտանգա՞ զայուստն. ամէն:

2. 266բ (ԺԴ—ԺԵ դդ., ստացողի) Ո՛վ դասք լուսեւրմից և մանկունք վերին Սիոնի, դասք պատուելի սուրբ քահանայիցդ, յորժամ հանդիպէք սուրբ և լուսապաշտ և մեղսաքաւիչ սուրբ Աւետարանիս, իշեալք յերիս երանեալ և զարժանապէս ընդրեալ քահանայս՝ զՍիմէոն, զվերջին ստացողս, որ ըստացաւ զսալ և յալալ ընչից իւրոց՝ ի իշխատակ անձին իւրոյ և ծնողաց իւրոց՝ պարոն Սարգսի, և մօրն իւրոյ՝ մեծ Խաբունիկն, զոր Տէր Յիսուս վայեալ տացէ սմայ բազում ժամանակօք. ամէն:

3. 266բ Յիշեցէք, ընթերցողք, զԺողովող յիշատակարանաց ձեռագիր մատենից հայոց՝ զՄեսրոպ եպիսկոպոս Սմբատեանց Նախիւրեանցի, միաբանս Սրբոյ էջմիածնի ի 1850 ամի: Գրեցաւ ի 1884 ամի:

Կենդանողմ՝ Զա Գրիգոր Սուրբ էջմիածնաւ է:

Գարի

ՋժԸ—1469, ՈՂ—1584

ԳՐԻԶ՝ Գրիգոր արդյ (1469 թ., 143ա—300բ), Բարսեղ (1584 թ., 1բ—142ա): ՅՍԱԹՈՂ՝ Գրիգոր գրիչ, ապա՝ Ամիր-Ապաւե և Ամիր-Հասան եղբարք (1469-ից յետոյ), եռաշատու արեւկաւ. (1584 թ.):

ԽԵՐԻ՝ 303. չգրածք՝ 1ա, 302բ—3բ: ՔՐԱՆ՝ 1×7+Ա—10×12 (Ա 10, ԺԲ 6, ԺԳ 1, ԻՋ 5): ՆԻԻ՝ 1ա ուղղ:

(մագաղաք՝ 302—3): ՄՆԵՆԻԹԻԻՆ՝ 18×13,5: ԳՐԻԹԻԻՆ՝ երկսիւն: ԳՐԻ՝ բուրգիւն (եմպո՝ 177ա): ՏՈՂ՝ 20 (1469թ.), 17—21 (1584 թ., խառն): ԿԱԶՄ՝ դռնապարզ զպահապարդն կաշի, դռնակով, միջուր՝ տախտակ, աստուոր՝ կապոյտ մետաքս:

ՄԱՆԿԱՅԱԿԱՐԱՐԶՈՒԹԻՅԻՆ—Մատթեոս՝ 9բ, Մարկոս՝ 9բ

(1684 թ.), Ղուկաս՝ 145թ, Յովնանէն և Պոստոն՝ 234թ (1468 թ.): Կիսախոսուն՝ 10ա, 93ա (1584 թ.), 146ա, 235ա (1460 թ.): Լուսանցազարդ՝ բուսական (1584 թ.), բուսական, բոյանիք, տէրանական (1468 թ.): Չարագիւր՝ կենդանագիր, ճանգագիր, բոյնագիր: Գոյնէր՝ կարմիր, կապույտ, դեղին, կանաչ, մագ-կարմիր, սպիտակ, սև, մոխրագոյն (1468 թ.), կանաչ, դեղին, սև, կապույտ, մագ-կարմիր (1584 թ.):

ՊԱՏԱՌԱՆՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐՈՂ ԵՐԱՍԵՐՈՒԹՅԱՆ, ԿԵՂՈՒՄԸ ԵՆԴՈՒՅԻՆ: Ժ-ԺԱ զդ.: 2(Ա-Ք)+2(Գ-Դ), ստացւած երկու յերեքի ընդլայնակի ծալումից, եզրեմատում: Մագաղաթ, երկսին, ուղղագիծ երկարագիր (ենույ՝ Բր): Կարգալ՝ Աս, Բր, Աք, Քա, Դր, Դա, Դա. Է[Դուխ և Վասն հաւատոյ ...] և գեղ բեկակալ զնասան մանգաղ-վան ընդուցանել ... փառ ... ամեն, Գր. Է[Դուխ 2]. Կեղումն կեցալորան վասն Աստուծոյ միտեման իշխանոյն: 3-ան-3ան, որ աս. Ի հաւատալ ի մի Աստուծոյ ... աւրեման և Աստուծոյ և հայր Տեառն (տե՛ս առ Վենետիկ, 1832, էջ 83-88):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա: Տեղ-տեղ բլրածաթիւն և բարբոսի եմսեր, ժամանկիտէն ետքոյում: Կազմի եզրերը մաշում, կաշին ցեցակեր, զոնակը վնասում, աստուծոյ ընկած:

ՐՈՎԱՆԴԱՆԻՆԻՅԱՆ

1. 1թ—2ա Քուրք Եւսեբեայ:
2. 2թ—6ա Համարաբարդ (նաև լուսանցալին):
3. 6թ—8ա Գրովի: 8աթ Համաձայնութիւն:
- 8թ—9ա Նախադրութիւն, 10ա—90թ Աւետարան Մատթեոսի (կից՝ Ուսանաւոր. Եւստիքոս մարդ վասն այն ցուցաւ...):
4. 91ա—2ա Գրովի: 92աթ Նախադրութիւն: 93ա—140թ Աւետարան Մարկոսի (139թ շարունակալ Յիսուս, կից՝ Ուսանաւոր. Եւստիքոսի մարդ առնւած...):
5. 143ա Նախադրութիւն: 143թ—5ա Գրովի: 146ա—232թ Աւետարան Ղուկասի:
6. 233ա Նախադրութիւն: 233թ Գրովի (Ա—ԺԷ), 235ա—301ա Աւետարան Յովնանէն (300թ Իրկ կեղծ շնացիւր):

ՌԵՍԵՆԱԳԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 301ա (1469 թ., Գրիգոր արդի-ի) Փա՛ռք... Արդ, զրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվականութեան շաւղ ՋԺԷ (1469), ի (301թ) և զեղբարաղաքս Կաւրի, ընդ հովանեան կաթողիկէ Սուր Աստուածածնի, ձեռամբ անարհեստ և փցուն գրչի՝ Գրիգորի, վասն իշխատակի ինձ և ծնաւաղ իմոց, հաւրել՝ Չարհասին, մօրն՝ Վարդեմիկեայ, նաև եղբարցան և ամենայն արեան մերձաւորացն: Եւ ետու զսայ անդից իշխատակի ի դուռն Սուր Լուսատըշին Քրէձու, ձեռամբ կուսակաւան արեղարն Յովանի-

սին և սրբասէր քահանային՝ Վարդանին և եղբկիկին, վասն որո աղաչան իշխել ի Տէր զծնաւալսն, զարեանառու մերձաւորսն մեր, և զամենայն երախտաւորսն և զուսուցիկն մեր: Եւ զիս՝ զփառս ծերունիս, զմեղաք զառածնալ զԳրիգոր, անուամբ միայն արեղա, նաև զհոգևոր [որդ] ինկալ իմ զՄարտիրոս Դպիր, որ ձեռնտու և աւանական է ամենայն աշխատանաց գրեմ[...]: (Հար. թափուած):

2. 302ա (1469-ից յետոյ, ստացողի, գրիչ՝ Ղազար արդի) [Փա՛ռք... Եւ] Ամիր-Ասլան, և երդարն (= եղբարն) իմ զԱմիր-Տաւադ զենցի սուրբ Աւետարանս իշխատակ ինձ և ծնաւաղ իմոց, և հաւրն իմոյ՝ Յայտիկն, և մաւրն իմոյ՝ Շաւարաղտին, և բոլր իմ՝ ՂԱՄԵՐԱՆ և զԵԼԵՐԻՅԱՆ՝ ԳԵՐԵՐԵՐ, և որդոյ իմոյ՝ Ջահարին, և միս որդիս՝ զԱմիրքեկըն: Եւ ես զենցի զսայ ի Գաւրեցի[ի] Գրիգոր արեղալին, ի Շամցի Ղազարար արեղալին ձեռնալն: Ստացալ զսայ հալալ ընդից իմոց և ետու զսայ ան-ջի[ն] իշխատակ ինձ և ծնաւաղ իմոց և զաւակաց իմոց, և ետու զսայ ի դուռն սուրբ եկեղեցոյ... (բաց): Եւ ով որ հանցէ զսայ ի ի դրան[է] Սուր Աստուածածնիս կամ ծախիւղ, կամ գրեմիւղ, կամ զողանեմղ, կամ այլ ինչ բանիս, նայ սորալ զնաւորին մեղաց ու ազգաին մեղացն տէր լինի, և պահաւոր[ն] արհեստ Աստուծոյ:

Եւ զիս՝ զմե[զ] սամակար[զ] մեղաք լցեալ սուտանուն Ղազար արեղալս իշխեցէ ի Քրիստոս, և Աստուծոյ զձեզ իշխել իւր արքայութեամբ. ամէն:

ԳՐԵՍԵՆԱԳԱՐԱՆ ՌԵՍԵՆԱԳԱՐ

1. 9ա (1584 թ., թերին լրացնող Բարսեղ գրիչ) Ո՛վ եղբարք, որք ընթեռնուք զսուրբ Աւետարանս, իշխեցէ զհայրապետ տէր Խաչատուր՝ Վրտատաւա արքեպիսկոպոսն, և զհայրն և զմայրն, քուրս և զեղբարս իւր ի Քրիստոս յոյն մեր, և զիս՝ զիս անպիտան Բարսեղս իշխեցէ վասն Քրիստոսի, և դուք իշխալ լիչիք ահեղ ատ[ն]ին:

90թ Զպատուական Խաչատուր Եպիսկոպոսն՝ ստացող սուրբ Աւետարանիս [1] իշխեցէ հանդերձ բարի ծնաւոցն:

92թ Տառապեմալ և մեղաւորս Բարսեղս իմով մեղս[ա]նեղի ձեռամբ գրեցի իշխատակ Խաչատուր Եպիսկոպոսի:

140թ Ստացողի սուրբ Խաչատուր Եպիսկոպոսի և ծնաւաղ և զարմից իշխատակ բարի և լիստուծոյ թողութիւն յանջանաց հայրեցեց հանդերձ բարի ծնաւաղացն. ամէն: Աստ բարի վարիւք և առաքիին

գործովք ի խորին ծերութիւն հասուցանէ և յետ աստի կենացս ելանելոյ՝ ԳՃ ու ԺԸ (318) սուրբ հայրապետաց դասուն արժանի արասցէ. ամէն 141ա Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ ըզպակասութիւն սուրբ Աւետարանիս ի դառն և դժար ժամանակիս, որ զարացան խանթաղեցիքն, և եկեալ մինչև ի Դարբանդ բռնեցին, և պարոն Սիմոն չըկարացին հնադանդեցոցանել, խիստ շատ կոտորումն արաւ ճոռովի հոծելին։ Զ տարի է, որ պատեցաղմ[ի]նիս է, դեռ հնազանդել չէ։ Ի թվին ՌԼԳ (1584), ի գիւղաքաղաքս, որ կոչի Գարեի, ի դուռն Տիրամայր Սուրբ Աստուածածնին, ի կաթողիկոսութեան տեան տէր Առաքելի, ի թագաւորութեանն Վաստանաւ պարոն Սիմոնի, ի խնդրոյ Խաչատուր սրբաւէր և կուսակրան արհապիսկոպովք, լիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնաւորաց իւրոց, հարւո՛ր Շաբաթին և մաւր... (բաց), և եղբարն Վարդանին, և ալլ ամենեան յարեան մերձաւորաց առհասարակ, կենդ[ի] (141բ) անհաց և ննջեցելոց առհասարակ, մեծի և փոքու։ Եւ ետ անշինջ լիշատակ Մովսէսն, ի բնիկ զաւան իւր, որ կոչի Փանդալ, ի վաշտումն եղբար պարոնի՝ կիրակոս սարկիսազին, լիւր և Տէր Աստուած ի կարգ քահանայութիւն հասուցանէ և վանել տացէ մինչև ի խորին ծերութիւնն. ամէն։

Արդ, երես անկեղա աղայեմք զձեզ, ո՛վ սուրբ քահանայք, որք հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ տեսանելով, լի սրտիւ և առատ բերանով ողորմի հրամայեցէք պարոնտէր Խաչատուրին և հոգևոր ծնաղին՝ պարոնտէր Դաւթին և մարմնաւոր ծնաւորացն՝ հարն և մաւրն, քվեցան և եղբարցն առհասարակ. ամէն։ Եւ որք յիշէք և ողորմի ասէք, և դու[ք] լիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերո ի միսանկամ զալստեանն և լերկնից արքայութեանն. ամէն։

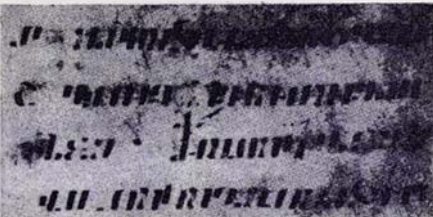
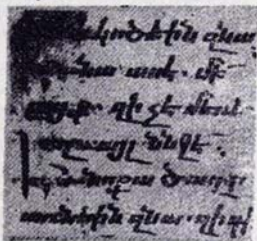
Եւ ես՝ մեղաւք խաւարեալ մակնուն Բարսեղոս, աղայեմք անմեղադիր լերուք խո[ւ] (142ա)-շրութեան գորոյս և սխալանացս, զի կար մեր այս էր, և միով Ողորմալիս յիշեցէք զիս և հայրն և մայրն իմ, որ շնմ արժան յիշելոյ և ոչ լիշատակելոյ, և նա՛, որ առատն է ի տուրս բարեաց, մինին հազար ձեզ ողորմի և ձեր ննջեցեցելոցն. ամէն։ Ո՛հ, որ շար ժամանակի ենք դէմ ելել, վասն մեղաց մերոց կու տատանիմք որպէս զալիս ժովու և մըրրիկս հողմոց։ Փա՛ռք ներողութեան Քրիստոսի աստուծոյն մերո զաւիտեանս. ամէն։

2. 142ա (1599 թ., անվարձ բոլորգրով) [3]ի-շատակ[արան] սուր լկնեալ[ար]անքիս—Փա՛ռք... Արդ, գնեցաւ սուրբ լկնետարանս ի դառն և դժար

ժամանակիս, ես՝ Ամիրջանս զենցի զայս աստուծայշու[ն] չ Աւետարանս լիշայտակ ինձ և ծնողացն իմոց՝ հարն իմ Ալէքսանին և մաւր իմ Նաէփին և կողարցին իմոյ Ազիզին և որդո իմ Ալայդարտին և քովեր իմ Վարդիսաբունին և ամենայն ար[և]ն մերձայորաց. ամէն։ [142բ] Ի հալալ ընշից իմոյց և քրտանց զենցի Արդ, երես անգալ աղայիմք զձեզ, ո՛վ սուրբ քահանայք, որք հանդիպիք ի սմայ սուրբ Աւետարանիս կա[ր]դալով կամ արիւնակելով, լի սրտիւ և առատ բերանով ողորմի ասէք պարոն Ամիրջանին և մեր մերձայորացն, առհասարակ՝ մեծի և փոքու. ամէն։ Ի թվին ՌԽԸ (1599) այս Աւետարանս որ զենցի, էստուր հնդ Գ գերի զենցի, ազատ արի։

Այս սուրբ Աւետարանս զենցիցն ի քաղաք, որ կոչի Տայիսիս, ի դուռն Սուրբ Միքանաւոր Սուրբ Աստուածնին, դրինք ի վախմ։ Ով սուրբ քահանայք, ով որ հանդիպիք ի սմայ, միաբան Ա բերան ողորմի ասէք լի բերանով, որ ով զմեզ յիշէ, Աստուած զինքն յիշէ աւուր դատաստ[ան]ին յաւիտե[ա]նս. ամէն։ Զայր մեր...

3. 142բ (ԺԷ՝ դ., նոտրդիք) Երինցի դուռն նորայկնու[ն]ք [Աստուածմաւր ժամայտունն, Աստուած ողորմի Անշինքն հար և մաւր, իւր լիշատակ լաւ պահէ, ով որ կարգալ], ողորմա ասէ։

4. Բա (ԺԸ դ., շրագիր, եղծուած) Փա՛ռք...
Աստուած ողորմի տէր Սահակիւն, Աստուած իր
դատաստան բարի անէ, որ իր յիշատակն եթող:

Աստուած իր մեղքն ե[թ]ող ամէնայն, Իր յիշա-
[տ]ա[կ] [ի] իր ինն [ի] դատաստան [ի] ի
Աստուած [ող]որմի տէր Սիմեոն, որ ինն
երկու փող զարկած էր:

220

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Մախնացոց վաճեմ

Ջեզ—1499

ԳՐԻՊ՝ Ալեգանեո արդ (ՇՅա—274ր):
ԹԵՐԹ՝ 274. յգրուած՝ 1ա, 83ա: ՊՐԱԿ՝ (Վերաբերող-
ղի)՝ Ա—Ե×12 (Թ 10) + (գրչի)՝ Ե—Ի×12 (Ե 8, է 13,
Ի 15): ԵԻԹ՝ քուր: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 17×12, 5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝
ԵԼԻԹԻՆ: ԳՐ՝ բոլորգիր (ճմուշ՝ 140ա): ՏՈՂ՝ 21 (բուն
գրչի), 19 (Վերաբերողի): ԿԱՅՄ՝ դրոշմագրող սեփակչի:
Միջուկ՝ տախտակ, աստաղի մասն պատտիրկ-պանգանակի,
լուսանկարներ՝ կարմիր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՈՒԹԻՆ—Մարգարէ՝ 88ր, Ղուկաս՝ 181ր,
Յովնանէս և Պաղստոս՝ 218ր: Կիսախորան՝ 84ա,
132ա, 214ա: Լուսանկարացի՝ բուսական, կենդանա-
կան, տանգար (միայն՝ 59—274): Ջաղղակգիր՝ բուն-
գիր, ճանգուցադիր, կենդանագիր: Գոյնեք՝ կարմիր:

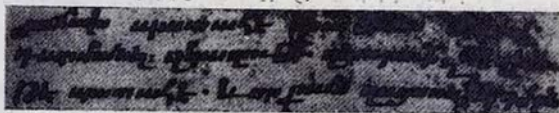
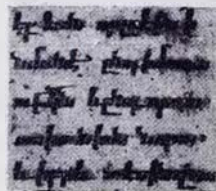
ՊԱՏԱՌԿ-ՊԱՇԱՆԱԿ—Մաշտոց (Կանոն պատկի): ԺԴ—
ԺԵ դդ.: 4(Ա—Դ) + 4(Ե—Ը), ասացուած 8 քերքերի եզրա-
նատուրմը: Աս և Ը ստեղծուած կազմաստաղիկ: Քուր,
միտիւն, բոլորգիր (ճմուշ՝ Եմ), 22—24 տող: Կարգալ
Ար և ան զարդար. Տէր Աստուած, որ զամենայն ինչ
լուստարեանք արար..., Բա Վարդապետ տախտակն Կո-
րնթացաց Քղիքայն: Կանայք ճնշազանդ լինին ա-
րանց..., Դա Եւն ան զարդար, Աստուած, որ միայն կո-
րող ես ..., Ջր Վասն այնորիկ որդակ, ի կարճոյ ճա-
մատանոցի յակարեա ձեր..., Ըա Եւն ասաց Աստուած.
Ասացող մարդ ըստ պատկերի իմում..., և եղիցին երթո՛ւն
ի մարմին միջ:

ՎիճԱԿ՝ բարաբար: Խոնարարիւնից զօրեափոխուած և
խուսացած: ԺԸ դ. ճորգուած և լրացուած քերքէ՝ 1—58:

Բ Ո Վ Ա Ե Վ Ա Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 2ա—82ր Անտարան Մաթթաի:

2. 84ա—131ա Անտարան Մարգարի (130ր
«Յարուցեալ Յիսուս»):

3. 132ա—213ա Անտարան Ղուկասու:

4. 214ա—74ա Անտարան Յովնանու:

ԳԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

131ա Ջմեղապարտ գրչի Ալեգանեոյ յաղաւթս
յիշեցէջ հանդերձ ճնդգալն իմ, և Աստուած զձեզ
յիշէ: ամէն: (Նոյնը՝ 213ա):

274ա Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ սուրբ Անտա-
րանս ի թվականիս Հայոց Ջեզ (1499), ձեռամբ
անարժան, հեք, Ֆանաք Ալեգանեոյ անուամբ [ր]
միայն արեղա և գործով ունայն և վա[տ]թար եմ
քան զամենայն մարդ, ի սուրբ ուխտս Մախնա-
ցոց, ի դուս Սուրբ տաճարիս Աստուածածնի
և հայր Սեդոմանի նշխարացս և այլ սրբոց, որ աստ
կան, ի առաջնորդութեան սուրբ ուխտս՝ Թաթէտ
եպիսկոպոսին, ի (274ր) իմ աղաւթս յիշեցէջ: Ար-
դաւութեան գորոյս և խոշորութեան թողութիւն ա-
րեք, զի կար մեր այս էր և ոչ անիյն:

ԳԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳԵՏԱԿԱՑԻ

1. 274ր (1579 թ., բոլորգիր) Վերջիկ ստացող
սուրբ Անտարանիս ի ի հալալ ընչից իմոց ի ի-
շատակ ինն և ճնող[ա]յ իմոց՝ հարին իմ ի ի (20
տող) կարդալով և [օ]րինակելով և Աստուած ո-
ղորմի ասացէք, ձեզ ողորմեսցի մեկին Ռապա-
սիկ. ամէն: Ի թվականութիւն Հայոց Ռոկ (1579),
յղանութիւն իոյտապանդիւն, պարնութիւն Մեն-
տի-ղուլի սուլտանին ի ի

2. 1ր (ԺԸ դ., նոտագիր) Յիշատակ է սուրբ
Անտարանս լուստուրչի անապատի հայր Գրիգոր
վարդապետին, որ ետ յիշատակ տիրացու Յարու-
թեան. ամէն:

221

Ո. Ի. Ե. Տ. Ս. Բ. Ա. Ն.

Սերկուճ գիւղ

Ջիֆ—1475

ԳՐԻՉ՝ Դաւիթ երեց: ՄԱԿԱՆՈՂ՝ Տէր Աբրահամ: ՍՏԱՑՈՂ՝ Շահումբե Բարկույանցի և Աղբալ (ամսուրներ):

Քերթ՝ 318+1 (կրկ. 11): Նիթ՝ բաղը: ՄԵՍԻՊԻՏԻՆ՝ 18×13,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկսին: ԳԻՐ՝ բաղը (ճամուշ 153ա): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱԶՄ՝ դոյմագարդ շագանակաբան կայի՝ ղոնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ սպիտակ գծերով սև մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԻԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Մառաթնա՝ Իր, Մարկոս՝ 88թ, Ղուկաս՝ 148թ, Յովհաննէս և Պրոքորոս՝ 248թ: Կիսախ Երան՝ 2ա, 88ա, 180ա, 248ա: Լուսանցա գարդ՝ բուսական, կնեղանական (ճակ յալկապարիկ), տաճար: Զարդագի՝ Բերեյակպի, ճանգուցաբ, բռնագի, կնեղանագի: Գոյն և Բ՝ կարմիր, ճարեցաբան, կնեղա, մոխրագոյն, գոհին, կաղաղ:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Լուսանցային մասերը բալկանով, կազմի կային մաշումով, տախտակները ձուռով, դռանը վնասումով, աստաղը փայլաւով:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿԱՆԻԹԻՆ

1. 2ա—87թ Անտարան Մառաթնա:
2. 89ա—148թ Անտարան Մարկոսի (147թ ԵՄԱՐՈՅՆԱԿ Յիսուս):
3. 150ա—247թ Անտարան Ղուկասու:
4. 249ա—317թ Անտարան Յովհաննէս:

Ունի լուսանցային Համարաբարտ:

ՏԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԸՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 88ա Զտառապեալ հոգի Դաւիթ յիշեա և ասա միշտ Տէր ողորդեալ (նման՝ 248ա):

148թ Զտառապալ սուրբ Անտարանիս Աղբալ և Շահմիար յիշեցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, և մեղաւոր գրիւն՝ Դաւիթ, և դուք յիշողքդ. ամէն: 317թ Յիշտառակաբան—Փա՛րք... || (318ա) որ ետ կարողութիւն անարհեստ և անխմատ տկարութեան իմում հասանել զծագրութեամբ ի վերջ աստուածատուն և աստուածախաւս և նորաբողոք և աստուածատես Անտարանիս, որ է սա անտաւոր արդարոց և մեղաւորաց, և կողալի յառագաստ արդարադատ դատաւարին Աստուծոյ:

Արդ, գրեցաւ այս աստուածակար բորաստան ի թվականութեան Հալոց Ջիֆ (1475), ի ղանութեան Հասան-բեկին՝ թողուն Պայընտրըն, ի յաթուակալութեան Վաղարշապատու տէր Սարգիս կաթողիկոսի, և մերում նահանգի եպիսկոպոսութեան տէր Յովհաննիսի, որ է ի դուռն Սուրբ Կեղարշեան, ի յերկիրս Վայիճորոյ, ի գեօղս, որ

կոչի Սերկուճն, ընդ հովանեա. Սուրբ Կեղեցի և Սուրբ Յակոբի և այլ սրբութեան, որ աստ կան, ի իշխանութեան պարուն Զուլին և որդոց իւրոց, || (318թ) առ ռոս արիաքան և սրբահաճոյ Աւագտէր վարդապետի՝ հարեղբորս մերոյ, որ է ի յանապատն Բալարամորոյ, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին և Սուրբ Կարապետին, որ վերստին նորոգեաց՝ շինութեամբ և պայծառութեամբ ժամատեղաց: Եւ այլ մարմնատու եղբարցս իմ՝ տէր Զաւարի և տէր Աբրահամի՝ նկարողի Անտարանիս, կուսակրան արեղայից և ընկերակցի իմոյ՝ տէր [Յ]գեկիլ գեղու իրիցու, և տէր Ստեփանոս՝ փեսայ իմոյ:

Զեռնագրեցաւ սա իմոյ տկարութեանս՝

Դաւիթ իրիցի,

Որ եմ յետնեալս ամենայնի,
Որ չեմ արժան եմ ի կարգի,
Որ ըզանունս չարժէի,
Որ իրիցուկ ես կոչէի,
Որ յոյժ պղծող եմ ի բարի,
Արաքաթիւր եմ ի շարի,
Պիթ միայն Տէրն ինձ ողորմի
Ի յահել արն իւր յատենի,
Որ ի յաթուռն սուրբ բազմի
Եւ բաժանէ զազս ամենի,
Եւ նմա փա՛րց յափտենի:

Արդ, ստացեալ զԱնտարանս բարեմիտ այրն՝ Խաւրկուշտեցի Շահմարին և Աղբալ (շար. մինչև յաշորդ պարբերութիւնը՝ այլ ձեռնով) մայրն, որ ստացաւ զԱնտարանս յիշտալի իւր և հանգուցեալ ողորդեց իւրոց՝ Շահմարին և Մաթեոսին, և կնեղանի ողորդ իւրոյ՝ Շահմարին և Գեղեցի՝ Սիրամաբեկին, Շախանդըխտին և Մեխիքին և Քաղաքին. ամէն: Արդ, ես՝ Աղբալս, որ զԱնտարանս ստացայ ի հալալ ընից իմոց կատարման ամենայն նշնեցիլ իմոց. ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ զհանգիպողքդ այսմ տաղի, զի յիշեսցիք ի մարափայլ յաղաթս ձեր զվերոյգրեալս ի սմա և զիս՝ զանարժան գրիւն՝ զԴաւիթ էրէցս և գծնազն իմ, զհայրն իմ՝ զՏէրաժէ և զմայրն իմ՝ զԳեղեցի, հանգուցեալ առ Քրիստոս յոյսն ամենեցուն, և զհարազատ որդիս իմ՝ զՎեֆանուս և զԳեղեցի, և մայր սոցա, զի բազում աշխատութեամբ || (319թ) սպասաւորէ մեզ: Եւ սխալա-

228

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Սուղտանեցի գիւղ

ՌՂԶ—1847

Գրիգ' Մխիթար աշխարհական: ՄՍԱՑՈՂ՝ Լալա Մա-
տուր:

Թիւթ' 222. չգրուած՝ 2ա, 220թ, 221ա, 222աթ: ՊՐԱԿ՝
Ա—ԻՐX12 (Գ—ն քափուած, ձՁ 8, ձէ 10, Ի 11, ԻՐ 13):
ՆԻԹԻՔ՝ բուրգ: ՄԵՍՈՒԹԻԿ՝ 18X13.5. ԳՐՈՒԹԻԿ՝ երկփուն:
ԳԻՐ՝ բուրգեր (նմուշ՝ 160ա): ՏՈՂ՝ 20: ԿԱՅՄ՝ դրոշմա-
զարդ շաղախակազան կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ տախտակ-
աստաղը՝ դրոշմազարդ կտաւ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ բուրգ 1+1:

ՄԱՆՐԱՆԱԿՆԳՈՒԹԻԿ՝—Ի զ ա խ ա ր ա ճ՝ 3ա, 35ա,
80ա, 150ա: Լ ա յ ա ճ ց ա զ ա ղ՝ բուստակն, կենդանե-
կան, տաճար: Զ ա ղ ա զ զ ի ՚ բոլնագիր, հանգուցագիր:
Գ ա յ ճ ե ՚ կարմիր, կապոյտ, դեղին, կանաչ, վարդափայլ:

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—Գիրք՝ Մեծադրոյց (փաթեւէն):
ԺԻ—Ժն ձգ: 1(Ա)+1(Բ), ուտացուած 1 քերթի բնդերկալ-
նայի հետամից: Մագաղաթ, երկփուն, եւսնուրի (նմուշ՝
Աա), գլխագերեք՝ մզկուտներ: Կարգալ՝ Բա, Ար, Բր, Աա
աւաղաղոցձուտօց[ն]ձն ևսձա, մը սուրձնեւ... զա Լճցեւ[ն]ձ
նօ օցօ օցն[ն] ձաճցն Գ[ն]ձա... (Ք. 14—26):
ՎԻՃԱԿ՝ քաւարաւ: Կազմի կաշին՝ բնուած, եզրերը
մշուած, Բ փնդկն աւ դռնակը վնասուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ղ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 3ա—34ա Անտարան Մատթեոսի (Թափու-
ած՝ ԺԱ, 7—ԻԱ, 11, «ն իբրև նորա... բարի գոր-
ծեաց դա յիս»)։

2. 35ա—79ա Անտարան Մարկոսի:

3. 80ա—158թ Անտարան Լուկասի:

4. 159ա—218ա Անտարան Յովնանու:

Ունի լուսանցային ձամարարուտ:

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻԿՆԵՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

79ա Զապալիք բորդ յայսմ գծի մաղթման յիշել
ի Տէր Հանդերձ ծնողովք և հարազատօք. ամէն:

218թ Փա՛ռ... Գրեցաւ սուրբ Անտարանս
յորդաղատաւ րդիմամբ, աղբիւրաբար հոսեալ ի
Հոգւոյն Սրբոյ, || (219ա) յարրումս պասքելոց ան-
ձանց և ի զարդ պայծառութեան նորոյ Սրովնի և ի
լուսաւորութիւն մանգանց առազաստի, ի թուարե-
րութեան հայկական տօմարի՝ յամի հազարերորդի
նաներորդի վեցերորդին (1847) և Հայոց՝ երկուս-
ասաներորդի ամսոյ և նորին երկրորդ հնգեակերորդի
մէկ երրորդին և Հռովմանցոց՝ իններորդի ամսոյ
և նորին երեք հնգեակերորդի մէկ երրորդին, և
Հռովմանցոց իններորդի ամսոյ և նորին երեք հն-
գեակերորդի մէկ երրորդին, ի հարապատութեան
Հայոց տէր Փրիլպպոսի, ի յԱթոռ Սուրբ Էջմիած-

նի, ի յերկիրս Զակամա, ի գծօղս, որ կոչի Սուլ-
տանեցի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնէն,
ձեռամբ մեղապարտ և անարժան և անպիտան
գծազրոյղի ծՄԼԺԲՏ («Մխիթար») աշխարհականի
Արդ, հայցեմ ի հաշակողաց յայսմ յոքնահամ և
ախորճընձա սեղանոյ, որք հանդիպիք օգուտ-
թեամբ իւրք ի սմանէ, յիշմամբ աղօթից արժանի
առնել առ Քրիստոս || (219թ) զիս և զհայրն իմ՝
րզձայրապետ քահանայ, և զմայրն իմ՝ զԹեմարե,
և զամենայն ազգայինսն, նաև զուսուցիչն իմ՝
զՄովսէս վարդապետն, անոն սիրով ի միտս բարիս
և ի պատկանաւոր խնջորուածս. ամէն:

Արդ, ես՝ Լալա Մատուրս, ի միտ ածելով զբան
մարգարէին, որ ասէ. Երանի որ ունիցի զաւակ ի
Սրոն և ընտանի յըրուսաղէմ, և յոյժ ըղձմամբ և
շքերմն սիրով և փափաւմամբ յուսով ետու գծա-
զրել զսուրբ Անտարանս՝ յիշատակ ինձ և ծնօ-
ղացն իմոց, հօրն իմում՝ Բեիզգոբն, և մօրն իմում՝
Սոլթանին, յիշեցէք և լի սրտի Աստուած ողորմի
ասացէք. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք զԼալա Մա-
տուրն և ամուսինն իր՝ Օղլանդարաւ, և միւս ա-
մուսինն իր՝ Աբուսմէլ, և որդին՝ Բաքսոն, և եղ-
բայրն իր՝ Մաթեոս, քոյրն իր՝ Շուշան և Սղլան,
և իւր որդին՝ Լազարն. յիշեցէք և Աստուած ողորմի
ասացէք: || (220ա) Դարձեալ յիշեցէք զԼալա Մա-
տուրն, և զպապն իր՝ Դարանցան, և զդուստրն իր՝
Թազգաւ, և զփեսայն իր՝ Թամուր, հօրեղբոր
դուստրն իր՝ Փառիլպոս, և եղբայրն՝ Մալազն,
Թէլէփաշա, և այլ ամենայն ազգայինս միազումար
յիշեցէք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր: Արդ, ո՛վ
եղբայրք, յորժամ ընթեռնուք զԱնտարանս զայս,
անմեղադիր լիւրօք սխալանաց և խաղորութեան և
պակասութեան զրոց, զի աշխարհ էր կար մեր:
Աղայեմ յիշել ի Տէր Հանդերձ ծնօրօք և հարազա-
տօք. ամէն: Ընդ սոցին և զԱմեփանոս քահանայն
և զՀովփսիսն ապշարարողն յիշեցէք ի Քրիստոս
Յիսուս ի Տէր մեր, որ է օրհնեալ յափտանս.
ամէն: Հայր մեր...

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՄԱՆԱԿԻ

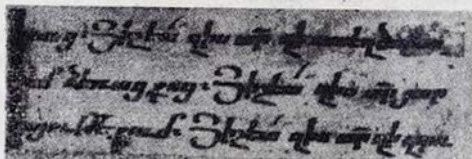
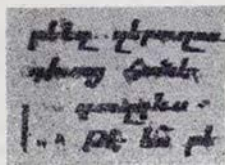
1. 1թ (1708 թ., նոտորդի) Յիսուսի Քրիստոսի
ծառա Մովսէստ արեցի թվին ՌՅՄԸ (1708)–ին, որ
եմ աշակ[երտ] Սարգիս վարդապետին:

անձս և տարտամս, կայիւք և կրիւք փանաքիս ամենայն մանդեաց, տարամեծեալս ամենեցուն բարեկենդանութեանց և առաքինութեանց և պարաւանդեալս ամենեցումբք թշուառկութեամբք Յոնան միայնակեաց, եղէ ցանկացող լուսազարդ տաղիս և աստուածախօս կտակարանիս մեծափափազանք և յաւտատարի ըղծի, յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց՝ Ումշտաիւն, Դշխտիւն, և եղբարց իմոց՝ Էլ-Կիրակոսիւն, Մկրայիւն և կողակցիւն՝ յնքարին, որոցոց նոցին և զաւակաց՝ Էլումին, Նուրիւնանին, // (311թ) Յակոբին, և ամենայն արեանառու սուղականաց իմոց՝ կենդանեաց և հանգուցեցլոց՝ Արդ, որք հանդիպիք կարգաւորվ կամ զաղափարելով, թերևս դիպեցիք հարևանցի տեսանելով, յիշեցի միտով ողորմիւ զվերոյ շարաստանեալ անուանս, որք և սակս ալնոցիկ գծեցան, զի գոնեա յիշմամբ ձերով ողորմութեան ինչ մասին ճահաւորեցցին, ընդ որոց և դուք մասն բարեաց ի Քրիստոսէ բարեբարէ և առատաձիր պարգեւանելն ընկալիք, որ է արհեսեալ յաւտ յաւտեանի և անկատար ամենակաւ. ամէն, Արդ, գրեցաւ սուրբ տառս [1]երկիրս Արարտեան, ի գեօղըն Բիւրական, ձեռամբ Գրիգոր իրիցու, ի թվականին Ռձ (1651) ամին, [ի] հայրապետութեան տեան Փիլիպպոսի սրբազան կաթողիկոսի, ի դառն և վշտաշատ ժամանակիս:

312ա Դարձեալ յիշեցէք զՅովայն միայնակեցըն և եղբարք իւր՝ Մկրտիչն և Նուրիւնան, և հարգուցեալ եղբարցն՝ Վէրիւնան, Յէայլարէկն, և որ-

դիք Մկրտիչն՝ Էլումն, Կիրակոս, և դստերք՝ Հոնումն, Գոլին, Սղաքեբրքն, Թումիւնն, և ամենայն զաւակաց նոցին, և Հոռոմիկ տղայն՝ Սարգիսն, և դուստր՝ Գոզպն, Սափիկն, և ամենայն մերձաւորաց՝ կենդանեաց և ներդեցելոց, Յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէ[ք] հօրն մերոյ՝ Զանազին, և մօրն մերոյ՝ Սաղիկին, և ամենայն արեան մերձաւորաց, և դուք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ. ամէն:

Յիշեցէք և ղնօրիկի որդին՝ Յակոբն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած զիսօճայ Բէճքումն, որ եւ ՔԻ (2000) զին ծաղկելէ, և զծնօղսն իւր՝ զԲայիսօղորւն և զԹեքրօն, և ամուսին իւր՝ զԿալազանդն, և եղբայր իւր՝ զԵսայիւն, և քորքն իւր՝ զԳոզալ խաբունն և Ջուսանն, և դու[ս]տրն իւր՝ զԲիթանն, և զամենայն արեան մերձակալս իւր: Յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասեք և վասն ի Քրիստոսէ առնէք. ամէն, Հայր մեր, որ:

Գրիգ, ՆԱՂԿՈՂ՝ Տոնանէն ԲՆ Սերտառացի: ՍՏԱՌՈՂ՝ Արարաճս կր.:

Թերթ՝ 311. չորսամե՝ 1աթ, 4թ—Մա, 6թ—7ա, 8թ—9ա, 10թ, 12թ, 311թ: ԳՐԱՎ՝ ԱՄ12+Ա—ԻԽ12 (ԺԱ 10, ԺԴ 8, ԻԵ 8)+1X1: ՆՈՒԹ՝ բազր: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 17,8X13,6—13,7: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմաշ՝ 178ա): ՅՈՂ՝

17: ԿԱՅՄ՝ դրոյմազարդ ու կաշի, զոնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կարմիր կտաւ, դոճակներ՝ շագանակազոյն: Ա փեղկին արձաթէ մեծ խաչ 4 կարմիր, 4 կանաչ և 1 անգոյն ակօզ, ամօթը՝ անկիւնազարդերով, կտաղապաւ: Ռ փեղկին արձաթէ խաչ, անկ ընկած:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՂՏՈՒԹԻՆ—Մտեիս (Հրատ)՝ 2թ, Ձեռքա

խաթունեն: Արդ, յորժամ ընթեռնուց սուրբ Աւետարանս, յիշեցեք ի մաքրափալ աղաթս ձեր, և Աստուածն ամենալինի յիշեսցէ զձեզ ի յիւր միւսանգամ գալուստն. ամէն: Եւ զիմզ՝ զնեւրէսս, որ զթուղթս կոկեց[ի], յիշեցէք ի ձեր աղաթքդ. ամէն:

ՅԻՇԱՆԱԳԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

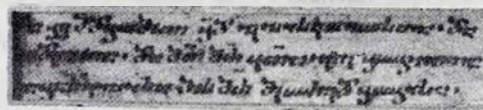
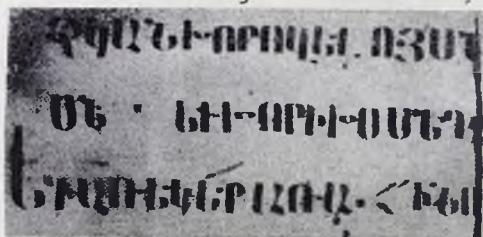
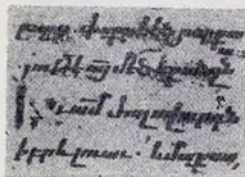
1. 310թ (1536 թ., բոլորգիր, հազիւ նշմարելի) նս՝ Մարտիրոս սարգաւաքս, գնեցի սուրբ Աւետարանս ի հալալ ընչից ի[մո]ց՝ յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց: Երեսն անկեալ աղալին զձեզ, ով որ կարդայք, Աստուած ողորմի ասէք, և Աստուած ձեզ ողորմի իւր միւսանգամ գալուստեանն: Թվականիս ԶԶԵ (1537) կազմեցօ:

97ա (1537 թ., բոլորգիր) Մարտիրոս սարգաւաքս գնեցի սուրբ Աւետարանս ի հալալ ընչից իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնաւոյց իմոց. հարն իմոյ՝ տէր Ոհանէսին, մարն իմոյ՝ Մարգարեին, եղբայրն իմ՝ Զորեյ, քուրն իմ՝ Ուստիւնայ, կողակիցն իմ՝ Խաթունը: Երեսն անկեալ աղալին զձեզ, յիշեցէք ի սուրբ աղաթս ձեր և լիախորտ բերանաւ Աստուած ողորմի ա[ւ]սա[յ]ցէք, և Աստուած ձեզ ողորմի իւր միւսանգամ գալուստեան. ամէն: [ի] Թվականիս ԶԶԶ (1537):

2. 240ա (1562 թ., բոլորգիր) Զվերջին ըստացող սուրբ Աւետարանիս զտէր Քրիստոսաւորն, որ հալալ արդեանցն և վաստակոցն գնեաց իւր յիշատակ և իւր ծրնաւոյցն, հարն՝ Աղապաշին, և մարն՝ Գուլփաշին, և որդոյն՝ Իսպանեանցին, և որ-

դոյն՝ Մըւրըշին և Աղապաշին և Գիւանշին, տէր Քրիստոսաւորն, և որդին իւր՝ Սուրբիս և Զիւրակոսըն և զՄարտիրոսն և զՏէրտէրն, և զորդին՝ Լուրնաւոն, և զորդին՝ Տիւրաւորն և զԱստուածաւորն, և զՊապիկն, զՏաւորն, և զորդին՝ զՏաւորայն և Նուրազիզն, Շահազիզն, Խանիկն, Խանգաւայն: Գնեաց յիշատակ իւր ծնողացն և իւր հոգոյն՝ էրեստէր Քրիստոսաւոր իրիցուն, Աստուած զիւր արքայութիւն պարգևէ. ամէն: Ի Թվականիս ԶԶԶԶ (1562):

3. 311ա (1691 թ., նստրգիր) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս տէր Ղազարին, և կնոջն՝ Մաղիկին, և թոռն Նոցին՝ տէր Գաւորեանին, և դստերացն Նոցին՝ Գուլխարուն[ի]ն, Դիմաթին, որ յիգին յիշատակ Մանծկերտցի տէր Ղազարին, քանի որ ընդեռնու կա[մ] մ[ա]յմու պաշտոն առէն, յիշէ մեզ հասարար ննջեցեալքն: Ով որ այս սուրբ Աւետարանս զրահէ կամ ծախէ կամ ալլոցն ձեռն ցզէ, որ մեզ լ[ի] յիշէ, պարտական լիցի աւուրն դատաստանին Քրիստոսի առաջն և հանդերձեալն: Սուրբ

որ, ի դուռն Սուրբ Սարգիս, ի ձեռն տէր Դովասիւն հասնի, Յիշատակ է ի թիվին ՌձԻԸ (1678):

48թ (1679 թ., Նոտրգիր) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս մահաճեալ Գրիգորին, և իւր կողակցին՝ Դէպիկնային, և դստերն՝ Տիրամի, և Տիրամի որդոն՝ Գրիգորին, և զամենայն արեան մերձաւորացըն: Եթէ ոք ըզս կարդալով կամ աւրինակելով, յերես անկեալ աղայնմբ ըզձեզ, հայր և եղբայրք, յիշեցէջ ըզմեղաւորքս ի մարբարայալ յաղ[ա]: Թս ձեր, որ Տեառն մեր Յիսուս Քրիստոս զձեզ յիշեսցէ, և յիշէն արհընեալ եղիցի: Հայր մեր, ի վայելումքն է Դովաս վարդապետին, Թվին հազար ձի և Ը (1679)-ին:

Կազմի Բ փնդկ (1679 թ., փորագրուած) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս տէր Դովասիւն, և կենակցին իւրոյ՝ Տիրամի, և որդոցն՝ Գրիգորին, ի դուռն Սուրբ Քառասնից, Թվին ՌձԻԸ (1679)-ին:

Գր (1679 թ., Նոտրգիր) Կոստղեցաւ սուրբ Աւետարանս թուին ՌձԻԸ (1679):

101ա (1688 թ., Նոտրգիր) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Դաւանիսարցի Դովաս եպիսկոպոսին, և իւր բարեպաշտ ծնողացն՝ տէր Պօղոսին և Հայոցին, և միահողոյն ամենայն արեանառու մերձաւորացն՝ և կենդանեացն և հանգուցելոցն ի Քրիստոս՝ յոյսն ամենայնի: Եւ որք հանդիպին կենսաբոյս սուրբ Աւետարանիս, որ տուաց յիշատակ Սուրբ Գայիանեայ եկեղեցւոյն, եթէ] ոք կարդալով կամ օրինակելով, ի բերանով և ուղիղ հաւատով յիշեն զվերոյգրեալ տվողք սուրբ Աւետարանիս, զի և նոքա յիշեալ լիցին առաջի անմահ գառին Քրիստոսի Աստուծոյ: ամէն: Հայր մեր, որ յերկինս, սուրբ:

164ա (1688 թ., Նոտրգիր) Յիշատակ է սուրբ Ավետարանս Դաւանիսարցի Դովաս պարոնտիրոջը, և իւր ծնողացն՝ տէր Պօղոսին, և մօրն՝ Հայոցին, և կենակցին՝ Տիրամի, որ երեսնամեա փոխեցալ առ Քրիստոս, և որդուն՝ Գրիգորին, որ ութնամեա փոխեցալ առ Քրիստոս, ետուն յիշատակ ի դուռն Սուրբ Գայիանէ, ի թվին Հայոց ՌձԻԸ (1688), որո յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի: ամէն:

263ա (1688 թ., Նոտրգիր) Յիշատակ է կենսաբոյս սուրբ Աւետարանս Դաւանիսարցի Դովաս եպիսկոպոսին, որ ետու յիշատակ Սուրբ Գայիանեայ եկեղեցւոյն, ծնողացն իմոց՝ տէր Պօղոսին և Հայոցին, և ամենայն արեանառու կենդանեացն և հանգուցելոցն ի Քրիստոս, և որք ընթ[ե]նլով կամ զաղափար առնլով և ուղիղ հաւատով յիշեն զտվողք սուրբ, զի և նոքա յիշեալ լիցին առաջի անմահ գառին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: ամէն: Հայր մեր, որ:

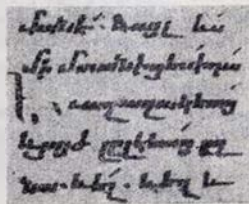
2. 345թ (Ժէ դ., բոլորգիր) Դարձեալ կրկին աղայնմ զամենեանս, ով սուրբ ընթերցողք, յիշել սրտի մտաց զմեղաք լցեալս և պղերգս առ բարիս: Սուրբ Աւետարանս [յ]իշատակ է Ասգ[ա]տուրին, իւր կողակցիցին՝ Պեայտուրին, իւր կողակցիցին որդոյն նորայ՝ Յուսուֆին, իւր կողակցիցին՝ Կիւայկոսին, իւր կողակցիցին եղբարն նորայ՝ Ոճանին, և զիւրեանց:

3. 263ա (1884 թ., շրագիր) Յիշեցէք նաև, ընթերցողք, զմիաբանս Սուրբ Էջմիածնի զՄեսրոպ եպիսկոպոս Սմբատեանց Նախիբեանցի՝ ժողովող յիշատակարանաց և ազգայն հեութեանց, նաև բեռնաձև արձանագրութեանց Հայաստանի՝ ի նիւթ պատմութեան, ի 1884 ամի, ի Ս. Էջմիածնի:

345ա (1884 թ., բոլորգիր) Յիշեցէք և զՄեսրոպ եպիսկոպոս Սմբատեանց Նախիբեանցի՝ ժողովող բեռնագրոց: 1884:

Կենագրոջմ Դա (Մեսրոպ արքեպս. Սմբատեանցի, եղծուած):

Գրչափորձ՝ Աս (Նոտրգիր և բոլորգիր) Ամե. նակալ քափոջ յամենայնի, այսօր ցընժան...

Ժ ՈՂ ՈՎ Ա Մ Ո Յ

ծէ—XVII

ԳՐԻԳ՝ Գրստեմբա:

ԹԵՐԹ՝ 240+1 (Կրկ. 131). չըրտած՝ 1բ: ԳՐԱՆ՝ Ա—
Ի×12 (Ա 11, Ժ 16, Ի 10): ՆԻԹ՝ բուրբ: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝
18,1×12,3: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻԹ՝ բուրբոր (Նմազ՝
62ա, Եօթգիր՝ 229ա—30բ): ՏՈՂ՝ 24 (Եօթգիր՝ 25—28):
ԿԱՂՄ՝ դժոժազարդ շալանեակազոյն կայի, միշտկը ստուա-
րաբուրդ, աստառ՝ չիք:

ՄԱՆՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՆ—ձ ա կ ա տ ա զ ա ղ՝ 1ա, 84բ:
Լ ա ս ա ճ ա զ ա ղ՝ բուսական: Զ ա ղ ա զ զ ի՝ բոյնա-
գիր, հանգուցագիր: Գ ա յ ճ ե ռ՝ կամբի, կապոյտ, կանաչ:

ՊԱՏԱՆԻՎ—ՊԱՂԱՆԱ—Աւստրաւ Մառտինոյ: ԺԱ—ԺԲ
ղղ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած մկական բերրի բնդ-
լայնակի ծալումբց: Մաղաղար, Երկսին, բուրբգծ, Երկա-
րագիր (Նմազ՝ Բա): Կարգալ՝ Բբ, Աա, Բա, Աբ. չ[մ]ղոզ-
վարդ [նոցա] և Բարգել... կամ ի զկաղ [նարցա]նիցէ, Ի
է ա է ի [նմա] (Թ, 35—Ժ, 11), Գա, Դբ, Դբ, Դա. չ[մ]աւ-
ղոյ: Ոչ է աշակերտ առաւել ... և զայ զկնի [իմ, չէ] ինձ աւ-
ժանք: (Ժ, 23—38):

ՎԻՃԱՆ՝ բաւաւաւ: Կազմի կային մասամբ ցնցակեր և
մալրած:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Վ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1բ—64ա Թուրք ընդհանրական ներսիսի
կարդիկոսի Հայոց

Տե՛ս ձեռ. Մ 500, 4ա—51բ. ց ա/1ա—14ա, բ/1ա—
27բ, գ/27ա—31ա, դ/31ա—9բ, Ե/39բ—52բ, զ/58ա—9բ:
է/59բ—61ա, Բ/61աբ, Գ/61բ—3ա, Ճ/63ա—4ա:

Բ. 64բ—71ա [Թուրք Տեառն ներսիսի կա-
րդիկոսի Հայոց]

Տե՛ս ձեռ. Մ 500, 52ա—88բ. ց ա/64բ—70ա, բ/
70ա—1ա (շար. տե՛ս ստորե՛ր 2, 143ա—9ա):

Գ. 71բ—3ա Կարդիկոսի Հայոց և ամբ և Խիւփ
նոցա—Ա. Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն... Ստե-
փաննոս Հոռոմկայեցիք... միոյ Ե—Եկի և ՄԺԴ
(1265) Թվին:

Ունի Եօթգրով յաւելում 1395—1503 թթ. վերա-
բերեալ:

Դ. 73բ—92ա Թուրք տեառն Գրիգորիսի կա-
րդիկոսի Հայոց գրեալ եղբաւ Ըօրին ներսիսի
նպիսկոսոյ Բաւմաւ Ըօրին ի Միշագեստ Ասո-
րոց... Զի Թէպէտ և տէրունական Հրամանն յոր-
դորէ... զի մի՛ փորթ խմոր շարութեան զորվանդակ
զանգիւնն ապականեցէ, որպէս ասնն առաքեալ:
Ե. [Ճառք]

ա. 92բ—111բ Երանելոյն եփրեմի Յաղագս
ապաշխարութեան...—Ասէ երանելի մարգարէն
Եղկիկէ... Արհնեալ է Աստուած յամենայն ժամ:

բ. 112ա—9բ Առաջաւորաց ճիզգաբարբին ա-
սացեալ ի սօսր վարդապետաց—Վասն յաւորիկ
ասէ պահճ առաջաւորաց... զի երկնից արթալու-
թեանն արծանի լիցիք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր
մեր, որում փա՛ռք յափտեանս. ամէն:

գ. 120ա—6բ Յոնաննու Մանդակունեցոյ ասա-
ցեալ առաջին ճիզգաբար աւրն Վասն ընդունելի
և անընդունելի աղաւթից—Ամփոփեալ զմիտս իմաս-
ցուի զճառս բանիցս... զհշտուութին որախոթե-
անցն, զանմահ կենացն վայելչութիւն:

դ. 126բ—31գ Երկրորդ երկուշարարին. Յով-
հաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն յանցա-
նաց ինչ—Որք Սուրբ Հոգոյն են ցանկացեալք...
Ժառանգեցէք դաւիթեանական որախոթիւնն ընդ
սուրբս ամենայն այժմ և միշտ և յափտեանս:

ե. 131գ—4ա Երկրորդ երկուշարարի. Յոնա-
նու Մանդակունեցոյ ասացեալ—Ցանկարծ գողա-
նայ և անէրևոյթ յափշտակէ... յանվախճան Բարի-
սըն վայելեցցուք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր,
որում փա՛ռք յափտեանս:

զ. 134ա—8ա Զօրրորդ ճիզգաբարբին. Յով-
հաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն սիրոյ
և մախանաց—Ոչինչ պիտոյոյ են յաղագս սիրոյ
...ժառանգեցէք զպատրաստեալ արթալութիւնն ի
սկըզբանէ աշխարհի, և նմա փա՛ռք յափտեանս.
ամէն:

է. 138ա—42բ Վեց ճիզգաբարբի աւրն. Նօրին
Սարգսի [Շնորհալից] վարդապետի [Խաւա Բագե-
վոր]—Եւ արդ, Եթէ այսպիսի տէր ունիմք... որով
և ընդ որում Հաւր միանգամայն և Հոգոյն Սրբոյ
փա՛ռք և իշխանութիւն և պատիւ այժմ և միշտ և
յափտեանս յափտեանից. ամէն:

Ձ. 143ա—9ա [Թուրք տեառն ներսիսի կա-
րդիկոսի Հայոց]

Տե՛ս ձեռ. Մ 500, 52ա—88բ. ց ա—ր տե՛ս վերե՛ր Բ.
64բ—71ա, Գ/143ա—4ա, դ/205բ—7բ, Ե/144ա—6ա, զ/
148ա—7ա, է/147ա—8ա, Բ/148աբ, Գ/148բ—9ա, Ճ/
149ա, ժա/չիք:

Ի. 149ա—229ա [Յաղագս միաբանութեան
հաւատոյն և կարգաց եկեղեցոյ]

Տե՛ս ձեռ. Մ 500, 88բ—239բ. ց ա/149ա—51ա,
բ/151ա—65բ, գ/165բ—7ա, դ/167ա—74բ, Ե/174բ—81բ,
զ/181բ—91բ, Է/191բ—2բ, Բ/192բ—8ա, Գ/199աբ,
Ճ/199բ—200բ, ժա/200բ—2ա, ժբ/202ա—3ա, ժգ/203ա—

մանաց առաքելոց, սրբոց և ճայրապետաց և վարդապետաց և սուրբ ճօճ մեծոյ վարդ[անայ] վարդապետի, որ յամենայն ժողովեցի և գրեցի

— 71ա—4ա [Նախադրութիւն]—Ամենազարթազաւորին մերոյ Քրիստոսի և բարեբար փրկչին...

ա. 74ա—7բ Յաղագս ճատոյ դաւանութեան—Նայս՝ պարտ է իմանալ, եթէ զի՞նչ է քրիստոնէութիւնը...

բ. 77բ—80ա Յաղագս մկրտութեան—Արդ, քրիստոնէութեան սկիզբն և մկրտութիւնն է...

գ. 80ա—2ա Յաղագս գտղայս սնուցանելոյ—Սրբութեամբ և անարատութեամբ սնուցանեն քրիստոնէքն...

դ. 82ա—6ա Յաղագս պսակի եւ խաւտ ամուսնացելոց—Եւ արդ, որք այսպէս սրբութեամբ սնանին...

Ունի՞ 83ա «Կանոն» սուրբ հարց—Եթէ ազգականք ամուսնանան... 83ար «Կանոն» սուրբ ճայրապետաց—Եթէ որ առնու կին...»

ե. 86բ—8բ Յաղագս շնութեան—Քրիստոնէք մի՞ անկցին յախտ շնութեան...

զ. 88բ—90ա Եւ այժմ գրեմ է եւրօրդ՝ Վասն գողութեան—Զի գողն Աստուծոյ հակառակ է...

զ. 90ա—1բ Յաղագս եղման. ուրեմնդ բան կանոնական—Ո՛չ է պարտ քրիստոնէին երդնու սուտ...

ը. 91բ—2ա Յաղագս սուտ վկայից—Իննեւորդ կանոն գրեմք վասն այնոցիկ, որք անաստուածաբար սուտ վկայութիւն տան...

թ. 92բ—5ա Յաղագս յիշոցնատուաց—Տասնեորդ կանոնք գրեմք վասն ահեղ և մեծ և դառն և զարհուրելի մեղացն...

ժ. 95ա—7բ Յաղագս առելութեան—Տասն և միեւորդ բան գրեմք կանոնական, որ չէ պարտ, որ քրիստոնէքն...

ժա. 97բ—8բ Յաղագս սիրոյ—Եւ է առաջին պատուիրան սէրն...

ժբ. 99բ—101ա [«Կանոն աղօթից»—Արդ, պարտ է քրիստոնէին... ձեռք, № 342, 206բ—7ա] տղայքըն անաղօթք հաց ուտեն...

ժգ. 101ա—2բ Յաղագս խոստովանութեան—Տասն և 7 գլուխք գրեմք վասն խոստովանութեան...

ժդ. 103ա Յաղագս ճաղօրդ տալոյ—Պարտ է քրիստոնէին, որ յամեն քառասուն ալս հետ մի հաղորդի...

մե. 103բ—4ա Սաճախայ Յաղագս ողորմութեան—Ողորմութիւն արարէք աղքատաց...

ժզ. 104ա—5բ Յաղագս պանօք—Զպահքն սուրբ և անարատ պարտ է պահել...

ժէ. 105բ [Վասն շտանելոյ գուման ի կնունդն]—Ի կնունդն և ի պսակն ոչ է պարտ արքեւալ... Ի մեհնանս դիւաց և զամօթ և [«զպարկեշտութիւնն... ի փառաւորիս», № 342, 209ա]

ժը. [№ 342, 209ա «Կանոն անղարձ առնելոյ»—Յայլ և այս է օրէնքն քրիստոնէից...]

ժթ. 105բ—7ա [«Յաղագս ոչ առնելոյ սուր մեռելոյն»—Դարձեալ ի վերայ ամենայնի գրեմք և դալս կանոնք հաստատութեամբ... Նոյնպէս և արտասուել ի վերայ մեռ. № 855, 123բ—4ա] ելոյն...

Կից ունի՞ հետեւայ 3 կանոնեքը.

— 107աբ Ի. Սաճախայ է կանոնա—Պարտ է քառասունք կատարել...

— 107բ ԻԱ. Սրբոյն Սաճախայ վասն քանանայից—Խորհրդական են նուէրք ամենայն...

— 108աբ ԻԲ. Սրբոյն Բարսղի կանոն—Եթէ որ արգելցէ զպտուղս քահանային... զի զոր ինչ և կարացք իմանալ, հնարս արարաք:

2. 108բ—27ա Կանոն յաղագս քանանայից

— 108բ ԻԳ. Ցետ գրելոյ զՀասարակաց քրիստոնէից կանոնս, և այժմ դիցուք քահանայութեան...

թէ ո՞չք են արձանի քահանայութեան:

ա. 108բ—9ա ԻԴ. Յառաքելոց կանոնաց—Կարգեցին առաքեալքն և եղին հաստատութեամբ, թէ ամբարտաւանք...

բ. 109աբ ԻԵ. Բարսղի կանոն—Քահանայութիւն է, որ յԱստուծոյ է...

գ. 110ա ԻԶ. Նորին սրբոյն Բարսղի կանոն—Իսկ քահանայ, որ յԱստուծոյ է...

դ. 110ա ԻԷ. Յառաքելական կանոնաց—Իսկ զպոռնկորդին...

ե. 110բ ԻԸ. Ի Նիկի[ի] ա ժողովոյն կանոնաց ՅԺԸ—Ո՛չ է պարտ Նախ քան զ՛ ամեն ձեռնադրել քահանայ...

զ. 110բ ԻԹ. Ի սուրբ առաքելոյն Թաղէտի կանոն—Արժան է եպիսկոպոսին ձեռնադրել քահանայ...

է. 110բ—1բ ԻԲ (ԿԳ). Եւ դարձեալ ի սուրբ առաքելոյն Թաղէտի—Ասէ առաքեալն. Եպիսկոպոսն եղիցի անարատ...

բ. 111բ—2ա Լ. Եւ դարձեալ ասէ առաքելն Թաղէտ զեղն բան—Արժան է եպիսկոպոսին առնել հրաժարել ի տգիտաց ձեռնադրութենէ...

բ. 112ա—3ա ԱԱ. Յոհանու Մանդակունդ—
Արդ, ես զայս ըստ իմում գիտեիլ...

ժ. 113ա—4ա ԼՔ. Ի Ներսէսէ Հայոց կաթողի-
կոսի Կանոնական խրատ—Ո՛ր ունին քահանայք
յկատուծոյ և ի մէջ հրաման առանց սուր ծած-
կութիւն...

ժա. 114ա—6բ ԼԳ. Ի կանոնական խրատոց
Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի—Մի՛ ոք ի ձէնջ ան-
արժանութեամբ աստուածային խորհրդոյն սպա-
ռիցեցէ...

ժբ. 116բ—7ա ԼԴ. Այլ կանոնք քահանայից—
Քահանային պարտ է հաւուրքը յառաջ զգուշա-
նալ...

ժգ. 117ա—9ա ԼԵ. Ի կանոնաց սրբոյն Բա-
սրդի—Քահանայ մի՛ իշխեսցէ ի շարքաթու կամ ի
կիրակէի...

ժդ. 119ա—20բ ԼԶ. Այլ կանոնք—Զմեռոնն
մի՛ ոք իշխեսցէ ի պէտս ղեղոց...

ժե. 120բ—1ա ԼԷ. Կանոն յաղագս պէս պէս
յանցանաց, որ հանդիպի քահանայից և սարկա-
լագաց—Եւ լուրք վասն քահանայից, որք ի քա-
ղաքի...

ժզ. 121ա ԼԸ. Յառաքելական կանոնաց—Եթէ
եպիսկոպոս կամ երէց կամ սարկալագ լուծանէ
զօրութ պահոց...

ժէ. 121բ ԼԹ. Բասրայի կանոնք—Քահանայ, որ
զեղիքի գինով...

ժ. 121բ Խ. ՅԱնդիպում ժողովոյն կանոնաց—
Կամ եղև մեծ ժողովոյն, թէ քահանայ և ամենայն
ոխտ...

ժբ. 121բ—2ա ԽԱ. Ի Նիկիա կանոնաց—Քա-
հանայ և կամ այլ եկեղեցական, որ զարծաթ իւր
ի վարձու տալ...

ժ. 122ա ԽԲ. Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսառ-
շին—Քահանայ, որ ի մեղս զառաժեպ է...

Խա. 122աբ ԽԳ. Կանոն Յոհանու Իմաստասի-
րի (Օմեհեցոյ)—Եպիսկոպոս կամ քահանայ կամ
սարկալագ կամ ով ոք և իջէ...

Խբ. 122բ—3ա ԽԴ. Յոհանու Մանդակունդ—
Թէ ոք ի քահանայից ի գնել կամ ի վաճառել...

Խգ. 123աբ ԽԵ. Սահակայ կանոնք—Որպէս
եղև անառակ սովորութիւն քահանայից և նոցին
կանանց...

Խդ. 123բ—4ա ԽԶ. Կանոնք Եփրեմի Խորիւն
Ասորոյ—Եւ սուրբն ի գիրս կտակի...

Խե. 124աբ ԽԷ. Թաղէոսի առաքելոյն Յաղէոս...
Խզ. 124բ—5ա ԽԸ. Թաղէոսի առաքելոյն—

Դարձեալ ասէ առաքեալն. Արժան է եպիսկոպո-
սին...

Խէ. 125բ ԽԹ. Սահակայ Յաղագս եպիսկոպո-
սաց—Պարտ է եպիսկոպոսին խնամ տանել...

Խր. 125բ—7ա Մ. Հայրապետաց Յաղագս ե-
պիսկոպոսաց կանոն—Որ վերակոչին յեպիսկո-
պոսութիւն... քահանայք քո զգեցցին զարդարու-
թիւն, զի և ցնծութեան սրբոցն արժանի լիէիք ի
Քրիստոս Յիսուս... ամէն:

Դ. 127ա—208բ [Խրատ, կանոնք, Քուրք]]
ա. 127ա—32բ Խրատ ժամաւարաց պատա-
րագի—Եթէ ոք բան մոռանայ... զամանն արհ-
նեայ...

բ. 132բ—4բ Վասն ճամբան արտից, որ քան
անցանեն—Են, որ խոտելիք են... քահանայն մի
պատարագեցէ զՔրիստոս Աստուած:

գ. 134բ—6բ Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսա-
ւորչին ասացեալ—Մանուկ, որ առանց մկրտութե-
ան մեռանի... այլ առաջնորդն տեսցէ:

դ. 136բ—9ա Պատենք, որով զօրովայնամով
արեցցոյն յամար արեւն այսպէս: Վա՛յ ինձ—Որք
ժառոյ են որովայնի... խնդրեսցեն թողութիւն մե-
ղաց քոց, եւ Քրիստոսի փա՛ռք յօխտանս:

ե. 139ա—42բ [Խրատ վասն պանոց]—Պարտ
է, որք սրբութեամբ... անուր փոխարէն զանա-
պական և զանալլայիւնի զերկնից արքայութիւնն
ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մերում փա՛ռք:

զ. 142բ—9ա [Յովնանուն Մանդակունդ]
Վասն սիրոյն և մախանաց և նախանձոյ—Ոյիշ
պիտոյ են յաղագս սիրոյ... ընդ որում ձօր և ձոց-
ւոյն:

է. 149ա—51ա Վասն խորհրդոյն տուր պա-
տարագին, զոր չեմք սիրեցցու (ի ժողանաց Վա-
րդանայ. № 341, 5ա—7ա)—Նշխար կազմի Հին
Կտակոց... որ է օրհնեալ յօխտանս:

բ. 151ա—7բ [Յովնանուն Ուկեքեքեմի ճառ
ի վեցեորդ կիրակէի, ի Մեկնութենէ Անտաբա-
նին]—Արդուն կացք, զի ոչ գիտք... առաւօտ,
որ է տղայութիւն: Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յափտանս:

բ. 157բ—72բ Կիրակոս վարդապետի ասա-
ցեալ (Քուրք առ Կարեցեցիս)—ՑԱստուծոյ ամենա-
կալէ արհիւթիւն... (171ա)... Այս է գիր ձեռնի
իմոյ՝ ի նուաստ կիրակոս վարդապետէ Եղեկա-
ցոյ... արհիւթեալ եղբարք ի շնորհաց Սուրբ Հոգ-
ւոյ:

ժ. 172բ—7ա Բան վասն ճաւատոյ և արիւնց
պարզ և ճամառոտ ի Յովնան վարդապետէ—Բա-

րի է Աստուած... ուշիք զպատուիրանս Աստուծոյ: Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յօրոշանայ:

Ժա. 177ա—9բ Սրբոյն Ներսէսի Պատասխանի թիթոյն Յակարայ վարդապետի Աստուծոյ Մեկիտիճոյ մայրաւարդի Հայոց—Հարցումն զո՛ր թո առ իս... որ է արհեսալ... ամէն:

Ժբ. 179բ—85ա Վասն անխմած եշ[խ]արհն եւ անբուր բաժակին (ի ժողանաց Վարդանայ. Մ 341, 132ա—3ա)—Սուրբն Եփրեմ ասէ. հմարն սկսաւ յեւայէ... զմարդկայինն միացոյց: Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յօրոշանայ:

Ժգ. 185ա—93բ Տեառն Ներսէսի արհեսալկապետի Տարսուրի կիլիկեցոց յորժամ չափս զնպաւանութեամբ ի բազմառէ Հայոց [կռնէ ի Կաստանդնուպոլիս: Հարցումն պատմաբանին եւ պատասխանի սրբոյն Ներսէսի—Իբրեւ յառաջեաց սուրբն Ներսէս... եւ գտեալ սուրբն յաղթալ ամենայն յունաց: Եւ Քրիստոսի... ամէն:

Ժդ. 194ա—208բ Թուրք տեառն Գրիգորիսի կարգողիկոսի Հայոց գրեալ երբոր հօրին եպիսկոպոսի հրամանեմ, որ ունի Միջագետս Աստուծոյ ի խնդրոյ ունեմն աստուածաբորի Առիծ կոչեցելոյ իշխանի ի Բլկուրանն աւան: Ազնեա՛, Տիսուս—Թէպէտ եւ տէրունական հրամանն յորդորէ... կան ի մուր իրենաց աւանդութիւնն: Եւ Քրիստոսի փա՛ռք յափտեանայ:

Դ. 208բ—41բ [ճառք կիրակոսի Երզնկացոյ]
—208բ—17բ կիրակոս վարդապետի Յաղագս Ը խորհրդոյն—Հրամանալի ճննութեամբ անաթն ընտրութեան Պօղոս...

ա. 217բ—23ա Նորին կիրակոս վարդապետի Յաղագս ընտրեան—Երկրորդ տախտակն Ե պատգամաց գրեալ...

բ. 223ա—7բ Նորին կիրակոս վարդապետի Յաղագս արժապետութեան—Արմատ ամենայն շարեաց արժապետութիւնն...

գ. 227բ—30ա Նորին կիրակոս վարդապետի Յաղագս առտմութեան—Տրտմութիւնն երկակի է...

դ. 238ա—4բ Նորին Յաղագս բարկութեան—Բարկութիւնն է եռանդն շուրջ զսրտին արեանն...

ե. 234բ—8ա Նորին Յաղագս ձանձութեան—Ձանձութեան ղեն քան զամենայն ղեան...

զ. 238ա—40ա Նորին կիրակոս վարդապետի Յաղագս սեպախոտութեան—Սեպախոտութիւն է ախտ անբանական...

է. 240ա—1բ Նորին Յաղագս անբարեաւանութեան—Ամբարտաւանութիւն է սկզբն եւ կատարումն ամենայն շարեաց... յորմէ փրկեսցէ Քրիստոս

առա յամենայն փորձութիւնն, որում փա՛ռք... այժմ եւ միշտ:

Ե. ա. 242ա [Դարազոյիս]—ՅԱղամայ մինչեւ ջրհեղեղն զումարին ամբ ՍՄԽԲ (2242)... ի ձնղնեկէ մինչեւ ի սուրբն Գրիգոր ամբ ՅԺԲ (312) եւ անտի ի հայ թուականն՝ ամբ ՄԽԱ (241):

բ. 242ա—3ա [Կարգողիկոս Հայոց եւ ամբ Նոյն]—Առաջին կաթողիկոս ի Հայք՝ սուրբն Գրիգոր ամս Լ... յաշորդէ յԱթոռ հայրապետութեան Հայաստանեաց՝ Խորհրդալ շնորհալ եւ մարդասիրութեամբ Տեսուն... ամէն:

գ. 1աբ [Տաղ վասն քութեան]—Թէ հարցանեմք ի սուրբ գրոյն, ի Գարշ եւ զագիր ասէ զԹուրուն... (Ժէ դ. յաւելագրութիւն):

ԶԵՆԱԿԱՎԱՐՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

71ա Համենամեղ ոգի՛ զսուտանուն գրչակ եւ զստացալուն եւ Սիմէոն գրչիս յիշել աղաչեմ:

127ա Հստացող սուրբ՝ մատենիս զՍիմէոն կրօնօրոս յիշեսցիք ծնողք, եւ Տէր Տիսուս զձեզ յիշէ. ամէն:

136բ Զգրիս՝ զՍիմէոն կրօնօրոս յիշեա, տէր Յակոբ: Քրիստոս Աստուած զթաճն ողորմեսցի մեզ եւ յիշողի:

208բ Զնուստս գրչակ՝ զՍիմէոն կրօնօրոս յիշեսցիք ի Քրիստոս ծնող[ձ]ք, եւ դուք յիշիք ի Տեսունէ. ամէն:

243ա Փա՛ռք... որ ետ զարուրթին իմոյ տկարութեանս յանկ հանկ զսուրբ կանոնքս հոգեւոր, եւ ամենայն քահանայիք եւ քրիստոնէիք խրատք հոգոյ եւ մա[ր]մնոյ ի սուրբ առաքելոցն եւ ի սուրբ հայրապետացն եւ ի սուրբ Լուսաւորէլն, կանոնք հաստատեաց ամենայն եպիսկոպոսաց՝ պարտ է ամենայն եպիսկոպոսաց զմա՛հ ի յանձն առնուլ եւ ոչ թողալ յօրինաց եւ ի կանոնաց բան մի անցանել, զոր հրամաէ || (243բ) Տէրն մեր Տիսուս Քրիստոս, Թէ՛ Երկինք եւ երկիր անցանեն, եւ բան մի յարինաց եւ ի մարգարէիք ոչ անցանեն: Զոր եղև զբաւ գրչութեանս սուրբ ի թուականիս Հայոց 22 (1457), ի սուրբ անապատիս Դեռնկոյ, ընդ հովանեա Սուրբ Թորոսոյ, ձեռամբ Սիմէոն անաթան կրահոտորի, ի խնդրոյ վերոյգրեալ պատուելի եպիսկոպոսի՝ տէր Յակոբին, զորոյ վայելել տացէ Տէր Աստուած պարագայս ամաբ մարմնով: Արդ, աղաչեմ զամենեանս, որք աւգտիք ի սմանէ կամ արինակէք, յիշեսցիք ի սուրբ յաղթալ ձեր զՍիմէոն գրչակս, եւ դուք յիշեսցիք ի Քրիստոս: Ո՛վ հոգեւոր եղբայր տէր Յակոբ, յորժամ ընթեռնուս

զՆոգէշահ խրատքս և զկանոնսս, ի սրտի յիշեայ
զանարժան գրիւ[ս] յաղաթս քո:

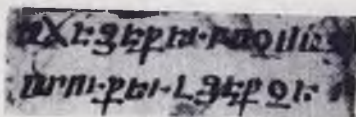
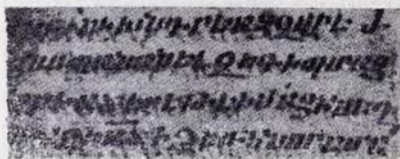
ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 1բ (1534 Բ., բոլորգիր)
Յովսէփ Մովսեցի՝
Զվարդապետ մեղսածին,
Զտառապետ զհոգին,
Ընդ Դաւ[թ]եան բանին,
Հանդիպող սորին,

Յիշեալ ի բարին
'ի ասայ զվողորմին
'ի սրտի ջումին:

- Թվ. 229 (1534) հանդիպեցաք ասմ,
2. 244ա (Ժէ դ., բոլորգիր) Յիշ[ատակ] է
կանոնգիրքս Ասլանին և իւր կողակցին, և որդոցն՝
Ազարին, Ոհանին, [ի] դ[ւ]ռն Սուրբ Նշ[ան]ին,
ի ձեռն տէր ||| պարոնտէր ||| ոչ |||
Կեմադրոյմ՝ 1բ, 2ա (եղծուած): 2ա, 112բ,
243բ Գիրքս Սուրբ էլմիածնա է:

Իւր զեղեկի ուրիշ Խորհուրդ
գտանես. այլ հանեցամ իւրեցոյ
էջերէն ձեռքս ամեն ծածկէ

229

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԷ—XVII

ԹԻՐՔԻ 275+1 (կրկ. 54): ՊՐԱԿ Ա—ԻԿ×12 (Ա 11,
ԻԿ 13): ՆԻԹ՝ բոլոր, խաչաձև լուսադրոյմով: ՄԻՍՈՒ-
ԹԻԻՆ՝ 19×14,5: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (Եր-
մույ՝ 100ա): ՏՈՂ՝ 28: ԿԱԶՄ՝ դրոյմազարդ ջազանկազոյն
կաշի՝ դոնակով, միջուկ՝ տախտակ, աստուղ՝ շերտազարդ
բազմագունի մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—ձ ա կ ա տ ա զ ա ռ դ՝ 1ա, 181բ,
183ա, 182բ, 197ա, 201բ: Լ օ ս ա ն ց ա զ ա ռ դ՝ բուսական,
բոշնային, վարդակ: Զ ա ռ դ ա զ ի ռ՝ բոշնագիր, ճանգու-
ցագիր: Գ ո յ Ե Ի ռ՝ կարմիր, կազոյտ, վաղազոյն. կանաչ:
ՊԱՏԱԿԱՆ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Բարսեղի խնամարացայ Գիրք
Հաղթողաց: Ժ—ԺԱ ղղ: 1 (Ա) + 1 (Բ), ստացուած 1 քերթի
բեղայնակի հաստմից. կզոմառնուած, Ա-ն կտրուած հա-
նուած (մնում է 2 սմ լայնքով մի շերտ): Մագաղաթ, երկ-
սին, բոլորագին երկաթագիր (ճմույ՝ Աս): Կարգա՝ Բա,
Աս, Բք, Աք. «բառ]ենով ջանալացե ի ճմանէ ... Հաղթո-
ղաց ՄՍԱ, Զի՛նչ է ի շաղախեալ եղեմց ... քառ զգրգորեան
եւ փառաբերեան |||» (Պ 524, 183աբ, ԲՃԹ):
ՎիճԱԿ՝ բաւարար: Առաստիւրբ, 1—8, 21—3, 258—75

ցեցակներ: Ի՞նչ պրակից 5 քերթ ընկած: Կազմի բիկունցն ու
դոնակը վնասուած, փակեանգներ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1ա—41ա [Մասունքի Աստուածաշնչի]

1. Թղթ Զակարայ—1ա—6բ,
2. Թղթ Պետրոսի Ա—6բ—12ա,
3. Թղթ. Պետրոսի Բ—12ա—6ա,
4. Թղթ Յովհաննու Ա—16ա—21բ,
5. Թղթ Յովհաննու Բ—21բ—2բ,
6. Թղթ Յովհաննու Գ—22բ—3բ,
7. Թղթ Յուդայի—23բ—5ա,
8. Աղետս Երազի—25ա—6ա,
9. Ասակ—26ա—37բ (Վրդ. ԻԹ, 27 ա., ուղի
ճանապարհն):

10. Ժողովող—37բ—41ա (քաղուածոյ)։

11. Իմաստութիւն—38բ—41ա (վրջ ԺԲ, 22
«...հանդերձակ ողորմութեամբ»)։

Մարման ակն 187։

Բ. 41ա—54ա [Գրիգորի Տաթևացոյ] Խառտ
կրօնաւորաց, քէ զի՛նչ հարկաւոր է յանապատ
քնակողաց... (Ձմեռանք՝ ԻԱ, 2-րդ մաս) —Անեմք
նախ, եթէ այն է հարկաւոր...

Գ. 54ա—7ա Բանէ իմաստասիրաց—նդոտար-
քոս ասէ. Յաճախեալ ի խորհուրդ... Զ(Դ)իմոս-
թէնէ՛ս՝ զի նախատէին զքերան հոտոտել, ասէ ի
չպատմելոյ զճշմարտութիւն և զանճառելիս Աս-
տուծոյ առժամայն հոտեցաւ (քաղուածոյ)։

Դ. 57ա—73բ [Խրատ զանազան]։

ա. 57ա—8ա Խառտ կանոնաց [«Եւրդանայ»].
Ք 2335, 179ա]—Եւ զոր հրամայեցք մեզ սակաւ
մի խրատ կանոնաց զնեւ... մեծ հերձուած է քննել
զմանուկն մեռնալ։

բ. 58ա—9ա Վասն պատարագի, քէ մասն
ընկնի—Քէ մասն ընկնի ի վերայ սեղանոյն... ի
լրումն աստուածնէն ուսման առաջնորդին։

գ. 59ա—61բ Վասն բաճառելոյց—Քա՛հանայք
քո զգնցցին զարդարութիւն... անցաք մեք ընդ հուր
և ընդ ջուր և հանէր։

դ. 61բ—5բ Յաղագս վարուց և հոսմամտու-
յեան եկեղեցականաց—Արդ, վասն զի եկեղեցա-
կանաց... ջնրմեռանդութեամբ զաստուածային
կարգեալ աղօթես։

ե. 66ա—9ա Յաղագս անգիտութեան—Ուստի
ամենեքեանքն պարտական են... սակայն Բանն
մարմին եղև և ոչ Հայր և Հոգի։

զ. 69ա—70բ Յովնանեւ Ոսկեբերանի Մեկ-
նութիւն Գործոց Առաջելոց—Ընդէ՛ր ապի Զործք
Առաքելոցն... զմեղանչէին պսակին, զի նահատակք
են։

է. 70բ—3ա Առ կրօնաւորս, որ ի վանօրեայս
(յէղեհաճեալեան Թորոյն Ներսիսի Շնորհալայ) —
Եւ արդ, առաջին ընդ գերաշխարհիսդ... անօգուտք
են և ոչինչ պէտք համարեալ։

ը. 73աբ [Խրատ] —Կատարելութիւն մար-
դոյն է սիրել զԱստուած... փրկիսփայլութիւն մար-
դոյն է լրութեամբ կեալ ի տեղոյ, ուր արժանի իցէ։

Ն. 73բ—108ա [Հարցմունք յի պատասխա-
նիք] —Հարց. Վասն է՛ր առանց մարմնոյ ոչ յաղ-
թեաց փորձողին, Պատասխանի. Ոչ վայել էր լըռս
դիմաց... նուրբ ոչ մատուցանեմք՝ ոչ լսէ Այսքան
առ յայն եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փա՛ռք
յաւիտեանս։

Հարցերը ըստ հետեան յիմերի. Փարմութեան,
Հեռանդութեան, Խոնարութեան, Հպարտութեան, Սգոյ,
Բարկութեան, Հեզութեան, Ողորմութեան, Խաղաղարաց,
Յանդիմանութեան, Կերակոյ և հանդերձի, Դատարկա-
րանութեան, Կուսանաց, Աքրտութեան և քնոյ, Երկնի.
Հաշտութեան, Ապաշխարութեան, Զջշման, Խոտովանու-
թեան, Մեղաց, Հանգրծից, Ընկերի, Որտաղաց, Եղչի-
րաց, Երկնի, Գլխոյ, Պատարագի, Գարութեան, Եւանաց
սիրոյ. Հաճախեալ աղօթիք։

Զ. 108աբ [Քառոց] Վասն համբերութեան ի
բանն. Մի՛ ասեմ, քէ առից վրէժս ի բշեամեաց,
այլ համբերես Տեսնեմ, և եւ օգնեցէ—Վրէժ խըն-
դերին յարաց փոխարէն է... համբեր կաց, և Քը-
րիստոսի Աստուծոյ մերոյ փա՛ռք յաւիտեանս.
ամէն։

է. 108բ—78ա [Մեկնութիւն] երգ երգաց Սո-
ղոմոնի—Համբուրեցէ զիս ի համբուրից բերանոյ
իրոյ. [Մեկնութիւն]։ Նաեւ անառակըդին գո-
լով, մեք համբուրիմք յերկնաւոր Հօրնէ... քնա-
կիւս եղեալ անմահ զօրիցն, վասն որոյ յիրաւի
կրնն տանջանքն յաւիտեանից։

Ը. 118բ—78ա [Հարցմունք և պատասխանիք
ի Հարցմանց Գրիգորի Տաթևացոյ] Վասն
անտեաց երեւոյթանի — Հարց. Վասն է՛ր հրեշ-
տակապետն Զարդիէլ անտեաց կուսի և ոչ մարդ
որ։ Պատասխանի. Վասն է՛ր պատճառի... Հարց.
Ո՛չ ցափն արդարքն ի տեսանելն զնոսա յայնպի-
սի տանջանքն Պատասխանի. Ոչ թէ որպէս հայր
տեսանէ զորդի... յորժամ տեսցէ զհատուցումն
մեղաւորաց։

Քառոցս են Ը (118բ—86բ), Թ (126բ—55ա), Ժ
(155ա—60ա), Դ (160ա—5բ), Ե (165բ—8ա), Զ
(188ա—74ա), Ժ (174ա—6ա) հատորները։

Թ. ա. 176ա—8բ Խառտ Յաճառել Մանդալու-
նեցոյ միանձանց—Առն մոնողոնի ուսելոյ և ի-
մաստնոյ... հասանելից մարայութեան երկնից
ի Քրիստոս... ամէն։

բ. 178բ—80բ Նորին ի նոյն գրաց—Արդ, են
վանականք, որք գիտեն... դիմադրութիւն ի դէմ մե-
ղաց ի մեզս մեռանել։

գ. 180բ—2բ Քառոց վասն միայնակեաց, ի
բանն. Որ ոչ թողու զհայր—Արդ, նուիրեալքն ի
կրօնս... յերկնաւոր փառախն առ քաջ հովուա-
պետն ժողովեցիք ի Քրիստոս ծիսուս Տէր մեր,
որ է արհեստայ յափտեան, ամէն։

Ժ. 182բ—267ա [Վարժ Հարմոց]

—182բ—3ա Յանկ վանք զիսաւոր բանից Հա-
րմոց—Վարուց—Ա. Վասն կատարեալ առաքնու-
թեանց... ԻԱ. Խրատ Նեղոսի սուրբ Տօրն. (Առանց
Քուհամարի) Հարցումն Արձանայ [և] պատաս-

խանի եղև[կայ] Կողբացո Հայոց վարդապետի:

1. 183ա—90բ Խառն գեղեցկալամար սուրբ և Խառնի հարց մերց կրօնաւորաց Յաղագս կատարել առա՛խեալքանց: Գլով Երկրորդ—Ե՛հարց երբայր ոմն ցհայրն Անտոնիոս...

ա. 190բ—1բ Յայլուտ խառն հոգեշահ—Պահանգ զսիրտ քո առ ի շարս...

2. 191բ—6բ Գլով Երկրորդ. Խառն հոգեւոր սուրբ հարցն մերաց՝ եթէ պարտ է մեզ հետեւի հանդարտութեան միայնակեցութեան—Ասաց հայրն Անտոն. Զոր պարիակ ձկուց...

3. 197ա—200ա Գլով չորրորդ. Բաւել սուրբ հարցն Յաղագս զգրութեան և քաղցր առաստուաց—Ասաց հայրն Անտոն. Առաջի ալաց քոք...

ա. 200ա—1ա Վասն ապաշխարութեան հոգոց—Ապաշխարութիւն է վերապատուեալ ընդ մկրտութեան...

4. 201բ—5ա Գլով հինգերորդ. Վասն պահոց—Ելին երբեմն երբարք առ հայրն Անտոնիոս...

5. 205ա—8ա Գլով վեցերորդ. Վասն զգուշաւայլ մեզ ի պատեհազմաց պոռնկութեանց—Ասաց հայրն Գրիգորի. Բազմ սն պատեհազմութեան...

6. 208ա—9բ Գլով երեքերորդ. Վասն աւերչութեան և ոչ ազանկելոյ ստացումած իւրաքանչիւր. Խառն սրբոց հարցն—Ասաց հայրն Իսահակ, եթէ՛ Հայրն Պա՛մբոյ...

7. 209բ—13բ Գլով ութերորդ. Վասն համբերութեան և արիութեան—Իսկ հայրն Գրիգոր Աստուածաբանն ասաց...

ա. 213բ—6բ Ի Հարանց վարուց Խառն կրօնաւորաց. Խոսք սուրբ հարցն—Պարծանք կրօնաւորի է Համբերութիւն...

Զուհի ցանկի ԵՄ. Վասն ոչ անելոյ ի քոյս մարդկան (182բ),

8. 216բ—8բ Գլով տասներորդ. Թէ պարտ է զգուշաւայլ մեզ ամենայն զօրութեւն մեծէ՛ ի դատելոյ և ի բարասելոյ զերդարյոց—Հայրն Աղաթոն տեսանէր...

9. 218բ—28ա Գլով մետասաներորդ. Վասն աստուածային դատաստանեց և ընտելոյ զբարին ի շարէն և ոչ սկեանաբեմար ինչ առնելոյ—Ասաց հայրն Անտոնիոս. Բազումք ճնշեցին զմարմինս...

10. 228ա—33ա Գլով երկուսասներորդ. Իրթն պարտ է մեզ միշտ արքուն և զգաստ լինել—Ասաց հայրն Անտոնիոս, եթէ՛ Տեսի հս կրօնաւորք...

ա. 232ա—3ա Նորին սուրբ հօրն Նեղոսի վասն ծանծարութեան—Զանծարութիւն է լոռմն անձին...

11. 233ա—5ա Գլով Լեհատասան. Եթէ պարտ է անդադար և արքուն աղօթել յամենայնի և յամենայն ժամ—Երբայր ոմն Եհարց ցհայրն Աղաթոն...

12. 236բ—7ա Գլով չորեքտասներորդ. Վասն ողորմութեան—Ասաց հայրն Անտոն. Ապոլոն վասն ընդունելութեան...

13. 237ա—8ա Գլով հնգէտասներորդ. Առ հոգեւոր հայրս ստանալ հնգաւորութիւն—Ասաց հայրն Անտոնիոս, եթէ՛ Հնգաւորութիւն...

14. 238բ—46ա Գլով վեցտասներորդ. Վասն բարեւոյ խոնարհութեան—Ասաց հայրն Անտոն ցհայրն Պի՛մէն...

ա. 246ա—9բ Զառ վասն խոնարհութեան—Առաջին աստիճանն այս է...

15. 249բ—50բ Գլով եօթնտասներորդ. Վասն անյիշխարութեան—Ասաց հայրն Անտոնիոս. Յորժամ ոք ծածկեցէ...

16. 250բ—2բ Գլով ութտասներորդ. Վասն սիր[ել]ոյ զստուած և զընկերոն—Ասաց հայրն Անտոնիոս. Իս ոչ երկնիմ...

17. 252բ—3բ Գլով իննետասներորդ. Վասն հոգեւոր հարցն—Ասէր հայրն Սիբիրոն...

18. 253բ—67ա [Խառն Նեղոսի] ա. 253բ—60ա Սուրբ հօրն Նեղոսի Խառն պիտանի—Լաւ է յստակ խորհրդով նշեցի...

բ. 260ա—2ա Նորին սուրբ հօրն Նեղոսի Խրատ—Ճանապարհք յառաքինութիւնս՝ հրաժարումն յաշխարհս է...

գ. 262ա—5ա Նորին սուրբ հօրն Նեղոսի Խառն հոգեշահ—Զերկիւղն Աստուծոյ ունիշիւր և զընտմն նորա...

դ. 265ա—6ա Նորին Նեղոսի վասն օրկրամուրթեան—Սկիզբն պողաբերութեան ծաղիկ...

ե. 266ա—7ա Նորին Նեղոսի Պատուէր առ մանկունս—Պարտ է մանկանց ճգնել... Նոցա բարեաց ծառնազակից լինել, և Քրիստոս Յիսուս ի Տէրն մեր, որում քոյս յախտեան. ամէն՝ ԺԱ. 267բ—74բ [Բնագիր գտնազանգ]

ա. 267բ—9ա Հարցումն Արձան, պատասխանի եղև[կայ] Կողբացո—Հարց. Արձան ասէ. Զի՛նչ է կրօնաւորութիւն, ծնական ասէ. Խաշակցութիւն...

և այն վասն մեր օգտի է, և նմա փառք. բ. 269ա—71ա [Հարցումն Արշալայ, պատասխանի եղև[կայ] Կողբացոյ]—Թազաւորն. Ամենայն քահանայի պա՛րտ է իր ստույգանել, ծնական. Բժիշկ

պարտ է հմուտն ընտրել... զի չհաւատայ, թէ դատաստան լինելոց է և հատուցումն, եւ այս ամենայն ի կամապաշտութենէ է:

գ. 271աբ [տեստ Եզեկայ Կողբացայ]—Քրիստոս ասաց. ես եմ ճանապարհ... Եթէ զանարժանն ըստ պիտուիցն ոչ յանդիմանն, մի՞ լինիր վարդապետ:

դ. 271բ—3ա [տեստ]—Այլ դու, ո՞վ սիրելի, զգուշ լիբ խոնարհիլն քո ի ներքոյ ընկերին ընդ Աստուած միաւորէ գրեղ:

ե. 273ա—4ա [Ի վայր ողորդ Գրեգորի Յեսուացայ]—Վա՛յ քեզ, անձն իմ, անօթ փայտեղէն... փակեցին մեղք քո զերկինս, զի մի հասցին աղօթք քո առ Աստուած (Հմմտ. Ք 2680, 472բ):

զ. 274ա—5բ [«Ենդար»]. Ք 40, 88բ) Յաղագս խորհրդոց զգուշութեան—Արդ, նախ յառաջ քան զամենայն խորհրդոց մաքրութեան... Յանձնամ դիտարաւ է հանել զնա/... (շար. թափուած):

ՅՈՒՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

70բ Յիշեալ դատապետի գրիչ սորա և Աստուած—ողորմի ասա:

201ա Ուրով է մեզ արժանի արասցես Քրիստոս Աստուած, զամենայն հաւատացեալս ընդ Լրանելի սուրբ հարսն, և զստացող սորա, զկարգացողսն և զսուգ. ամէն (Նման՝ 213բ, 267ա), Եկարչապետ՝ 201բ (ճակատազարդ):

Ինչպէս է մեր զգուշութեան քան ի հետեւեալսն... Եւ ի մասն զգուշութեան խաղաղ Կողմանայն... Եւ ի մասն զգուշութեան խաղաղ Կողմանայն... Եւ ի մասն զգուշութեան խաղաղ Կողմանայն...

ԵՍԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

280

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Յ

ԺԴ—XIV

ԻՏԱՅՈՂ՝ Նայի բարեւի (Ենդար):

Թերթ՝ 171+1 (կ.կ. 4): ՊրԱԿ՝ 2—1×12 (2, 1, 8): Եւ ի մասն թաղի: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 15, 1×10, 5: ԿՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բարեւի (Նմուշ՝ 70ա): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝ դուռ, զազար շաղանակազոյն կաշի (նախկին կազմից), Եզեկը, (Նու) մովար, քիւնեմբ՝ օւ կաշի, միջակը՝ ստուարայուր, աստաթը՝ բուրդ: ՊԱՆԿԱՆԱՎ՝ 1+1, աստաթի բորից:

ՄԱՆԻՐԱՆԻՄԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Լուսեացա գաւառ՝ բուսական 14բ, բոյնային (148բ): Զարդա գիւր՝ բոյնացի (2ա, 14բ, 19ա, 52բ), ճաշարացի (88ա): Գոյն եւ ռ՝ կարմիր, սև:

Վիճակ՝ բուսաբու: Ակրից (պրակ Ա—Ե) և վերից պակասուող, Եզեկացուած: Ակրի և վերի մի քանի բերքիւր մասամբ ճաշարացի և վերակազմած (Ի գ):

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Կ Ա Ն Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. [Մասունի Հեղ Կապարանի]

1. Առակ—Գրք 1ա—14ա (ս.կ. 1, 32, 4աւարգացի: Կըթեա կաթն...):

2. Ժողովող—Գրք 14ա—38բ:

3. Երգ Երգոց—Գրք 39ա—52ա (ունի Եփեսացի):

33—304

4. Իմաստութիւն—Գրք 52բ—98ա:

5. Սիրաբ—Գրք 99ա—149ա:

Մանրամասն տե՛ս Ք 187:

Բ. 149բ—71բ Հաւիտ իմաստաբերաց ասացեալ: Յաղագս խելաց և իմաստութեան— [Գ] իղիտարբոս ասէ. ճանապարհ [որդ] ք ի տունս և ի հայրենիս իրեանց փութան...

Տե՛ս ձեռն. Ք 484, Գտ—30ա. Բոյր/ լիք, 5 ա/ լիք: Բ/149բ—50բ, Գ/150բ—2ա, Գ/152ա—5ա, Կ/155ա—7ա, Գ/157ա: Լ/157բ—60ա, Բ/160ա—1բ, Բ/161բ—2ա, Գ/162ա, Ժա—Ժբ/ լիք, Գ/163ա—4ա, Ժգ—Ժե/ լիք, Գ/164ա—7բ, Ժզ/ լիք, Ժբ/167բ—8ա, Ժբ/168ա—9ա, Բ/169ա—70բ, Ժբ/170բ—1ա, Բբ/171աբ (Վրջ. Ժի Եր ք ի զեղեցկաց և Բարս, Զար. Թափուած): Ժգ—Ժզ/ լիք, Ի/162բ—3ա (5 ծ-ից յետոյ, ս.կ. Անթեստոս ասէ ի վերայ շար կանանց...): Իբ—Իբ/ լիք:

ՅՈՒՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

38բ Զարժանին բարեաց իշխատակի, զստացաւ տաղիս՝ զիմաստուն քաջ լապտերնի զտէր Յեսային, և զծնաւոյսն իւր, և զգիցուն զբիշս աղաշմ իշխէ ի Տէր:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՅՏԱԿԱՑԻ

98թ (ժէ դ., նոտրդիր) Յիշեա՛, Տէ՛ր, ողորմած, մարդասէր և բարեգոյթ Աստուած, ի միսանգամ ի տիեզերական մեծի ահեղ ատենին և ի սարսափելի վերջին հատուցման արդարաց և մեղաւորաց, յորժամ շատուցանես իւրաքանչիւր գործոց, ի յայնմ աւուրն ողորմեա և փրկեա ի յաւիտենական անշէշ հրոյն և ի անտանելի դանտ տանջանացն, և քո օրհնեալ տեսութեանն և երկ[ն]ից արքայութեանն՝ անանց կենացն և յաւիտենական ուրախութեանն ի տեղոյ լուսոյ և ի տեղոյ հանգրստեան, ուր անպատում ցնծութիւն է և յարազուարճ ուրախութիւն, արժանաւորեա նախ Շողակաբաւ վանիցն առաջնորդ Մատթէոս վարդապետն, որ զայս ծայամաւորն առեալ և իւր յիշատակն գրեալ, նոյնոյ Շողակաբոյն վանիցն է թողեալ և ինքն հանգուցեալ առ Տէր և առ յոյսդ բնա-

ւից: Այժմոյս շատ քայքայեալ էր, իսկ ի տեղի նորին առաջնորդ Ստեփաննոս վարդապետն, որ է յերկրէն Քէֆայիցի, պատճառ եղև վերստին կազմել տալն, իսկ յորդորմամբ սորին Աքուլիցի տիրացու Յովնանցէսն իւր հալալ աշխատանացն, իւր կենդանի հոգւոյն և իւր համարն ննչեցեցւոցն նոսկազմել, [զ]ի հանդիպողք գրին յիշես[ւ]իթ [ի սուր]թ աղօթս ձեր:

Յիշատակագրութեան տունայնորդ վերաբերում են մէկ այլ ձեռագրի:

Կենդանորմ՝ 2ա նիւրմ վարդապետ, 1222 (1773): 159թ (եղծուած):

Երբ և երբեք և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս
երբ և երբեք և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս
ուր և երբեք և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս

281

ՄԱՍՈՒՆԻԿ ՀՆՈՑ ԿՑԱԿԱՐԱՆԻ
(Բաղկացած է 2 տարբեր ձեռագրերից)

ԹնԲՔ՝ 368: ԿԱԶՄ՝ ճշեղծեալ մուգ-լազանեակոյն կալի՝ ղոնակել, միջուկի՝ տոխուսկ, աստուոր՝ կանչ, մետա (1680թ.):

ՊԱՅԱՆԻԿ-ՊԱԶԱՆԱԿ-1. Անտաբան Ղուկասոս: Ժ-ԺԱ զդ.: Սկզբում՝ 1(Ա), ստացուած 1/4 քերի եղբահասունից: Մազաղար, Նախապէ՛ս՝ երկօրեւ, այժմ՝ միօրեւ, քուրագին երկարագիւ (ճուլոյ՝ Աք), Աք-ի վրայ բազմագլուխ յաւանցազարդի մեծագորդ: Կարգալ՝ Ասք. «Այս այս աղար էր... ակն ունէր առայսութեան» (ԹԳ, 47-51): 2. Թուրք Միլիթսէր Բանճեայի: 1658թ., նրաւագում: Վերջում՝ 4(Ա-Դ), Դ-ն չլրտած, Ա-Գ ստացուած 1 քերի բոլայնակի 3 մտի բաժանելուց: Թուրք, միաթիւն, Նուրգիւր (Նր-

մուլ՝ Գա): Կարգալ՝ Բա. «է: Սերտանեալ Նուրգ, երգաբաց... Բա՛ն (Գա) զի և եւ իսկ... այն ուխտիցն, որ Պարսեանէին հետ եղեալ եմ... երէ // (Աս) ման բաժանեցէ միմեանցս... Ողբ յերաթ ի Տէր: Գեցաւ, զիս ի [սուր] նրաւագում ըվ[ի]ն՝ Ոճէ(1668): // (Քք) Գիւս գրեց անաւան Բանանայի Մելքիսէր անուն. Երգա Ալեքանձորի անագաթն, ի ձեռն աւր Ազ[ալ]-Դիարին, Աստուած, և տէր Նահապետին, Քարսիին ձեռն:

ՎիճԱԿ՝ խնձարիւնից զունեփոխուած, անդ-տեղ եղծուած: Կազմի եզրերն ու բիկուրմը մաշուած, փականներն լնկած: Փանկոց Նուրգուած, քերին լրացուած տարբեր գրիչներ ձեռնով, խոնացած հաստաններ՝ յարմարուած:

ՄԱՍՈՒՆԱԿԱՆ ԵՎ
ԼՐՆԵՒԻԿԱՆ ԿԱՐԱՆԻ

Կան երբեք և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս
և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս և ինչպե՛ս

ԶԵՆԱԳՐԱՑ

ԺԴ—XIV

Գրիգ՝ Սահակ: ՄՍՏՈՂ՝ Պետրոս Բն:
ԹՆՐԹ՝ 252 (1—252). չգրուած՝ 1ա—2բ, 20բ, 112բ:
ՊՐԱԿ՝ Ա—Ո×12 (Ռ 8) + Ա—Ի×12 (Ա, Ի 8, Զ, Ը 11, Է,
Ժ 13, Թ, ԺԱ 10, Ժ 14): ՆԻԹ՝ քաղեր: ՄԵՄՈՒԹԻՆ՝
16, 3×12: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ մթաթին: ԳԻՐ՝ քաղերգի (Նմալ՝
109ա, վերաբերողներին՝ քաղերգի, 142բ, 96ա—101բ,
166բ, 3ա—12բ, 13ա—20ա, 66աբ, 77ա—8բ, 6աբերգի,
ԺԸ դ. 87աբ, 111ա—2ա): ՅՈՂ՝ 19—21:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Կիսա խաբան (Ժէ դ.)՝ 7ա:
Ճ ա յ ա տ ա զ ա ղ (ԺԴ դ.)՝ 27ա, 88ա, 81բ, 105ա, 118բ,
108ա: Լ ա ս ա ճ ա զ ա ղ ղ՝ քաղերգի: Զ ա ղ ա զ ա ղ ի ՝
հանգուցաբեր, բաղնաղբ: Գ ա յ ճ ե ի ՝ կամբի (ԺԴ դ.),
կամբի, կապալոյ, ցեղին (Ժէ դ.):

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. Առակ—Նի. 3ա—5ա: Գլ. 4ա—6բ:
Գրք 7ա—81ա (կից՝ 67աբ, 80բ—1ա, տե՛ս Բ, § 1.
ա—բ):

2. Ժողովոյ—Գրք 81բ—104բ:

3. Եղգ եղգոց—Գրք 105ա—18ա (կից՝ 118ա,
տե՛ս Բ, § 1. ց):

4. Իմաստութիւն—Գրք 118բ—65բ:

5. Յոք—Գրք 166ա—251բ (կից՝ 251բ—2ա,
տե՛ս Բ § 2):

Մանրամասն տե՛ս № 187:

Բ. 1. ա. [ներսիս Շեռհեալայ Յայառակա-
րան Առակաց՝ Բան երկրորդ գլխոյն: Մայառակայ՝
«ներսես»]—նորոգ ծնունդ, որ յերկիր գաս / Եւ
յիրկարակ կենալ մնաս...

բ. 30բ—1ա [Նորին Յիշառակարան Առակաց՝
Փառք Աստուծոյ գլխոյն: Մայառակայ՝ «Բան ներսե-
սիս»]—Բանիդ ընդ շար էականի / Եւ ճշմարիտ
Սողովմունի...

գ. 118ա Նորին Յիշառակարան եղգ եղգոց
գլխոյն: Մայառակայ՝ ներսեսի էջ—նորոգելոյս
ի քէն ծիսուս / Եւ ի մեղաց խաւարելոյս...

2. 251բ—2ա [Փաղոսաժի ի Սաղմոսաց]—
շար իմ ի մայր իմ... (Իձ, 10—11): Մանուկ եմ
եւ... (ԺԺԸ, 141):

ԶԵՆԱՆԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

67բ (Սահակ գրից)

Ո՛վ Պետրոս՝ սիրող բանի:

Քո սուրբ հոգիդ փառաւորի,

Որ ցանկացար սրտի մտաւք

Ասացեալ բանից Սողովմունի:

Քրիստոս տալէ քեզ սիրտ բարի,

Զի ընթեռնուս զբանս Առակի
Եւ զոր ի սայ կա ազատակար՝
Ի քո խորհուրդ համարարի:

Յորժամ կարդայ և զղշացիս,
Եւ միտք առ քեզ ամփոփեսցի,
Դու զիս յիշեալ սրտի մտաւք՝
Ըզմանակ անուն, զոր գրեցի,
Նա, որ ծիսուս անուն կոչի,
Ինքն ինձ և քեզ ողորմեսցի:

81ա Ո՛վ աստուածասէր ընթերցողդ, որ աւելը-
տիք ի լուսաւոր և ի հոգիւից բանից Առակացքս
Սողովմունի, յիշեալից սրտի մտաւք զերիցս երա-
նեալ և սրբասէր կոյս կրանաւորն զՊետրոս, և
<զՊաւղոս՝, զհայրն իր՝ զԹաւթէ, և զմայրն
իր՝ ըլլզ/Ջմովս, և զհանգուցեալ եղբայրն իր՝
զՄովսեղնէն, և զմիւս ալլ եղբայրն իր՝ զՍեփեանոս,
և զամենայն համարէն ազգականս իր՝ զկենդանիս
և զհանգուցեալսն ի Քրիստոս, և մեղաց թողութիւն
խնդրեցէս: Ընդ նմին և զսրբազան կրանաւորն՝
զԿոստանդին փիլիսոփա, որ զարինակ շնորհեաց,
և զծնաւորն իր. և ո՛վ յիշէ սրտի մտաւք, Քրիստոս
զինքն յիշեսցէ: Եւ զնուաստ գրականս զՍա/ճակ:

104բ Զճշմարիտդ, աղայեմ, Ժողովաւդ քնու-
թեանս ծիսուս, և զիմ ժողովեմ՝ զցրուեալ լմա-
ս/ունս հոգոյ ի ցրտողին ճանապարհ և ընդ
քոյդ ճշմարիտ ուղղորեալ ճանապարհ, և ար-
ժանացոյ քոյ սուրբ արքայութեանդ զ[Պ]ետրոս
քահանայ <և զՊաւղոս և զծնաւորս իր
<եանց>, և որ զամէնն ասէ:

118ա Ընդ քեզ և ընդ քոյդ նման[և]ալն ըն-
կայցի Քրիստոս Աստուած զՊետրոս քահանային
<և զՊաւղոս> զհամարէն ներեցեալսն յանձա-
հական կենանս, ընդ նմին զԿոստանդին փիլիսո-
փա, որ զա[ւ]րինակս շնորհեաց, ամէն:

165բ Քրիստոս Աստուած, յարութիւն կենաց
պարգեւեա տեսն ներսեսի շարց կաթողիկոսի,
որ զարինակ է շինել, և զԿոստանդին փիլիսոփա,
որ զարինակս երես. ընդ նմին և զստացող զորոս՝
զՊետրոս <և զՊաւղոս> կրանաւոր <սն> և
զծնաւորս իր <եանց>, և զանաթան զծաւդ՝
զՍահակ, և զծնաւորս իմ, և Քրիստոս զձեզ յիշէ:

243բ Զմեղուցեալս անթիւ, անհամար,

Յիշեալ յաղաթս քո անդադար,

Զի այս իմ անքան չարիքս առնու դադար:

* Սուրանկին փակագծերով նշուած բառերը գրուած են
այլ ձեւերով՝ տողամիջում:

Եւ հետ սրբոցն զնայ դասէ:
Սուրբ և Աստուած զքեզ դասանէ՝
Այս մեղաւորս, որ զսա գրէ:

Արդ, աղայնմ զձեզ, եղբարք: որ ով գիրքս կարդայ, նա յիշէ զմղոցի Առաքելն ի մաքրափայլ յաղաթս իւր, որ գնեաց զգիրքս և ազատ[ե]աց ի յանաւրինաց գերութենէ, ի թվականին Հայոց ՊՁԵ (1426): Աղայնմ զձեզ, որ Աստուած ողորմի ասէք իւր ծնաւոցան և նշնեցնոց հոգոյն, և զձեզ յիշէ. ամէն, եւ սակաւ մի՛ զլազար էրէցս:

2. 252ա (Վասիլ դպրի, ԺԵ դ.) Զանպիտանս՝ զՎասիլ դպիրս, աղայնմ յիշել ի մեղաց թողութիւն, ո՛վ եղբայր, զի և Աստուած զվերողջմ յիշէ յիւր արքայութիւն, և ծնողքն իմ, և զամենայն երախտաւորքն իմ, զի և դուք յիշել յալ լիշեք համայնից դո[ւ]յացուցէն:

3. 367ա (Բուրգրի) ի թվականիս Հայոց ՌՁԹ

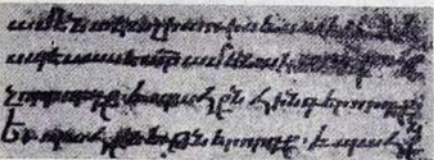
(1660) երրորդեցաւ և կազմեցաւ ի փառս Աստուծոյ, Գիրքս Սաղմոսավանդեցն է:

4. 20բ (ԺՀ դ., եօտրգիր) Մեղա՛, Տէր, մեղա՛, յանաւրինեցաւ, յանցաւոր դուս:

128ա (Նոյն ձեռքով) Վա՛յ ինձ մեղաւորիս:

252բ (Նոյն ձեռքով) Մեղաւոր Անդրէաս:

Գրչափորձ՝ 87բ (Անդրէաս յիշատակագրի ձեռքով). Նաբաւ, որ է երկիրն Մովսէսացոց՝ յանդիման Երիթովի: 127բ Երանի՛ արդարոց:

282

ՄԱՍՈՒՆԻ ՀՆՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԺԵ—XV

ԹԵՐԹ՝ 284+2 (ԿԵԼ, 116, 283). չգրուած՝ 1ա—2բ, 276ա—84բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Խ×12 (Խ՝ 10): ՆԻԹ՝ բազմ: ՄԵՍՈՒԹԻԹԻՆ՝ 13,6×10: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմուլ՝ 123ա): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱՍՄ՝ դրոշմազարդ կտրմաուսուց կաշի՝ դոնակով, միջակը՝ տախտակ, աստաղը՝ կանաչ մետաքս, լուսանցակողերը՝ կտրմիք:

ՄԱՆԲԱՆԿԱՐՑՈՒԹԻՆ—Կ ի ս ա ի ո Ր ա ճ՝ 10ա: Ճ ա կ ա տ ա զ ա Ր ղ՝ 6ա: Լ ո ռ ա ճ ճ ա զ ա Ր ղ՝ բաւական: Զ ա Ր ղ ա գ ի Ր՝ բաժնագիր: Գ ո յ Ն ե Ր՝ կտրմիք, կապոյտ, կանաչ: ՊԱՏԱՌԻՆ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառան Մաթեոսի: Ժ—ԺԱ դդ.: 1(Ա)+1(Բ), ասացուած կէտ քերթի բնորոշականի հատուցի: Մագաղաթ, միասին, բոլորագիծ երկաթազիր (ճմուլ՝ Բա): Կտրուալ՝ Աս, Բա, Բք, Աք Վ[ե]կայք երկիր զաղաւելի եմ... տեսիք զմանակի հաճոյիս Մարեմաս (Բ, 2—11):

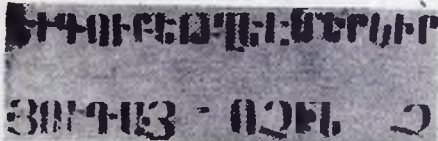
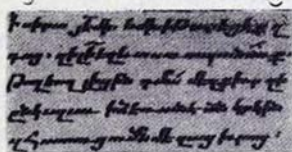
ՎԻՃԱԿ՝ մկենկեր և ցեցակեր, խաւաւարիւնք և կտրմաւորիք տեղ-տեղ եղծուած: Կազմը սեւացած, Ա փեղկի վերին անկիւնը մկենկեր, եզերին ու դրանից մաշուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

1. Խալի—Ն/ս. 3ա—4բ, ԳԼ, 5ա—9բ, Մրգ. 10ա—201ա: Մահ (սՄա էրք) 201ա—3բ:

2. Սիրաբ—ԳԼ, 204ա—5ա (տե՛ս № 146, Բ, § 4. բ): Գրք 205ա—75բ:

Կնէադրոյմ՝ 5ա, 16բ, 275բ Գիրքս Սուրբ էլ—միածնա է:

288

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԵՒ ՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԺԴ—XIV

ԳՐԻԶ՝ Զաֆարեա: ԵԱԿԿՈՂ՝ Կերսեւ:

Թերթ՝ 213+1 (Կրկ. 170). չբռնած՝ 3ա—4բ, 217բ—
 8բ: ՊԲԻՔ՝ Ա—ԻԱՄ12(Ա, ԺԵ, Բ, ԺԶ 11, Գ չիք, Գ 10,
 ԻԱ 3): ԵԻԹԻՔ՝ բուրբ: ՄԵՆՈՒԹԻԹԻՆ՝ 15X11: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝
 միասին: ԳԻԲ՝ բարեգիր (հմուշ՝ 67ա, Նորագործ՝ 87, 89,
 126, 172, 179, 218—217, Նորագործ՝ 74, 76, 114): ՏՈՂ՝
 20—25 (1ա—16բ), 17—18(20ա—216բ), 13—22 (Նորագործ):
 ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ չազանակազոյն կաշի՝ որնակալվ.
 միջակը՝ տախտակ, առատոր՝ սև խորի վրայ բազմազանի
 ծաղկազոյն կտառ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ սկզբում 1 բերք յգրումն
 բարդ, ԺԸ Գ. յառնում:

ՄԱՆԻՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ՝—ձ ա կ ա տ ա զ ա ր Դ՝ 1ա, 19ա,
 20ա, 35ա, 87ա, 109բ, 121բ, 134ա, 142բ, 150բ, 158բ.
 166ա, 204ա, 211բ: ԼՈՒՍԱՆԵՍԱԿԱՐԴ՝ բուսական:
 Զ ա ր Կ ա զ Ի ր՝ հանգուցեցիր: Գ ա յ Ե Ե ր՝ կարմիր, դեղին:
 ՎԻՃԱԿ՝ խոնարհութիւնք խոնացած, ներկերը զոնաբա-
 փումն, ներքեր բամբակակալած, ԲԵԻԿԵ Նորագում, ԺԸ Դ.
 լրացումն 87, 89, 74, 76, 114, 126, 172, 179, 218—8
 րեթերը:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

—ԺԴ ԹՂԻՔ Պօղոսի—8պք. 1ա—7բ (թափուած՝
 օփրկութեան գտանէր պատճառս... զգիտս մեզէն
 իսկս): ՎԿ. 7բ—8ա: Բովանդ. ընթերց. և վկթնց
 8ա—18բ: 8. 18բ:

1. Ան Հոռմայեցիս—Գլ. 19աբ, Թղթ 20ա—
 54բ:

2. Ան Կորեքացիս Ա—Գլ. 55ա, Թղթ 55ա—
 87ա:

3. Ան Կորեքացիս Բ—Գլ. 87աբ, Թղթ 87բ—
 109բ:

4. Ան Գաղառացիս—Գլ. 109բ, Թղթ 109բ—
 21բ:

5. Ան Եփեսացիս—Գլ. 121բ—2ա, Թղթ 123ա—
 33բ:

6. Ան. Փիլիպեցիս—Գլ. 134ա, Թղթ 134ա—
 42ա:

7. Ան Կողոսացիս—Գլ. 142բ, Թղթ 142բ—
 50բ:

8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 150բ, Թղթ
 151ա—8բ:

9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 158բ—9ա, Թղթ
 159ա—65ա:

10. Ան Եփրայեցիս—Գլ. 165ա—6ա, Թղթ
 166ա—93ա:

11. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 193աբ, Թղթ 193բ—
 204ա:

12. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 204աբ, Թղթ 204բ—
 11բ:

13. Ան Տիտոս—Գլ. 211բ—2ա, Թղթ 212ա—
 6ա:

14. Ան Փիլիմոն—Թղթ 216ա—7ա:

Մանրամասն տե՛ս N 187:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԴՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

19բ Արշնեալ Հայրն անծին և անըսկզբան,
 Որդին միածին և անճառական,
 Յաւիտենական, անուր, անթուական,
 Անպարագրական, ոչ անշատական,
 Ի ծոցս ծնաւորին թթեւ միական,
 Եւ միշտ փառաբանեմք զԼոգին վեհական,
 Անծինք յատկական, բնութիւնք միական,
 Փա՛ռք յաւիտենական:

Զմեղապարտ գծողս՝ Զաբ[արիա], աղայեմ
 յիշել ի Քրիստոս:

142ա Զնդկելի գծողս, զպարտապանս բիւր
 քանքարացն՝ ԿՈՑ. ԺԺԲ. ԹՂՋ. ԺԺԵ. ԵՄԵ. ԺԺԸ
 (սԶաբարա):

164ա Զնդկելի գծողս՝ Զաբար յիշել[սիթ]:
 204 ա (Ճակատազարդի մէջ՝ զարդագրով)
 Զնեսել ծաղ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՏԻ

9ա (ԺԵ Դ.) |||/: /- |||/: /: |||/: (Վաբ-
 զան):

Կնքադրոշմ՝ 67բ Աղայրէկի: 5բ, 95բ, 216ա
 Գիրքս Սուր ելմիածեալ է:

Զաբար յիշել ի Քրիստոս
 Զնդկելի գծողս
 Զնդկելի գծողս
 Զնդկելի գծողս

284

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Կիլիկիա*

ՁԷ—1268

ԳՐԻՉ՝ Կիւր: ԿԱԶՄՈՂ՝ Առաջին շնորհաբան (1268): Թեմի՝ 303. չորսուած 7ա, 303ա: ՊՐԱԿ՝ 1×6+Ա— Բ×Ե Ա, ձ 7, Բ, Կ, Մ, Ե 6, 9 10)+3(8+6+3): Նիւթ՝ մազաղաթ: ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ՝ 12,6×9,6: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմաւ)՝ 210ա, բոլորագիր երկարագիր՝ 238աբ): ՅՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝ դրօշմազարդ շաղանակազոյն կաշի, միջուկը՝ ասիական, առաւորը՝ շաղանակազոյն մետաքս (1640 ր.):

ՄԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Մաքաբեա՝ 7ր, Մարկոս՝ 93ր, Դուկաս՝ 146ր, Յովնանէն և Պրոխորոն՝ 237ր: Խառն՝ (1040 ր.)՝ 1ա, 1ր, 2ա, 2ր, 3ա, 3ր, 4ա, 4ր, 5ա, 5ր, 6ա, 6ր: Կիսա խառն՝ 8ա, 8ա, 147ա, 238ա: Ճակատազարդ՝ 91ր: Լուսանցազարդ՝ բոլորագիր, կնիքանակազոյն, ճարտարապետական: Ձաւղադի՝ ր՝ երկտակագիր, զազանագիր, ճանգաւագիր, բոլորագիր: Գայնէր՝ կարմիր, կապոյտ, սպիւ, դարձագոյն, սպիտակ, մանրէակազոյն, կաշու, սև:

ՊԱՏՈՒԿ—ՊԱՅՄԱՆԱԿ—Մարգարէորին եղիկելի: ԺԱ—ԺԲ ղդ: 2(Ա—Բ). սկզբից, ստացուած միկ քերթի ընդլայնակի ծալումից: Մազաղաթ, երկսին (Ա սինեակ եզրաճատում), բոլորգիր (ճմաւ)՝ Բա: Կարգով՝ Բա, Ար, Բր, Աա. շիւթը ղազաբիւն ... և անիւք լի կնիքաւաճ (Ժ. 4—12): ՎԵՆԱԿ՝ քաւաւաւ: 1—6 խորաններին վերին եզրերը փայտազարդ: Խորանները եռանկ: Կազմի Բ վերին կային և տախտակը կնաւտում, եզրերը մշտում, փայտաները ընկած: 1640-ին ճորագոյն, լրացուած 1—6 խորանները:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

- 1ա—2ր Թուրք ծանրեայ:
- 2ա—6ր Համարաբար (նաև լուսանցային):
- 3ա—93ա Անտարան Մաքաբեա:
- 94ա—145ր Անտարան Մարկոս:
- 147ա—237ր Անտարան Դովնաւոս:
- 238ա—99ր Անտարան Յովնանէն:

ՏԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

91ր (Կարմրագիր) Ջամնամեղ գրիչս Կիւր իշխաւի Բ Բրիստոս, և որք իշխեզ, և դուք իշխալ իշխի Բ Բրիստոս:

299ր Փա՛ռք... Երևեցիւյ|| (300ա. շար. միասին և դրածը փոխուած) ազդեցութեամբ Հոգւոյն սրբոյ... Որոյ ցանկացող եղեալ այսմ աստուածային տաղի՝ գիւցի զսա վերջացեալս ի բարեաց, մեղաք զառածեալս, զան իմոյի անուն, ի վայելս և ի միմիկութեան ոգւոյ իմոյն Արդ, որ ոք վայելէք զսա, իշխաւի Բ Բրիստոս զգրողս և զստացող սորա և զծնաւոյն մեր, և առատա-

պարզ և Տէրն մեզ և ձեզ ողորմեսցի ի զայտոնան իւրում. ամէն, Բայց եղև զրա գրութեան սորա ի հայրապետութեան տեառն Կոստանդնի և ի Թաւուրութեան Հայոց Հեքմոյ, ի Թուրս ԶԷ (1258), և Քրիստոսի փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

ՏԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ, ՏԵՆԱԿԱՅԻ

1. 300ր (1268 թ., կազմողի) Ռ՛հ, զմեղաք դատապարտեալ կազմաւոր սորա՝ զԱռաքել Հնազանդեց, և ղծնաւոյն իմ, և զհարազատսն իմ՝ բղկարապետ քահանայ և զՊաւլոս սարկաւաք, և ղուսուցիւն իմ՝ զՄարգիս քահանայ՝ զհանգուցեալսն ի Քրիստոս, աղաչեմ յիշել ի Տէրն ի Թվին ԶԺԷ (1268):

2. 146ա (ԺԶ—ԺԷ դդ., շղագիր) Ցանուն Աստուծոյ ես՝ Մարգալ խաթուն, տղի աստուածայունը Անտարանիս գին ծԷ (500) սպ[իտակ], Ո՛վ սուրբ քահանայք, ով որ կարդէք, իմ մեղացն Թողութիւն խնդրեցէք և ողորմի ասէք Թմոյզելիկն արեւշատութիւն Քրիստոս Աստուած, զո սուրբ անտարանայացն քարեխաւութեամբ ողորմեալ Նահիզաթին Հոգոյն, և իր որդին իրեն զԼաւնէն իշատակ ապրեցոյ, Աստուած (վրան գիծ քաշած) ողորմ[ւ]յիլ Գրիգորին:

3. 300ր (1640 թ., բոլորգիր) Արդ, ի ժամանակս յետինս, որ էր Թիւ Հայոց ՌՁԹ (1640) և ի հայրապետութեան տեառն Փիլիպպոսի խորանազգեաց կաթողիկոսի Հայոց, ես՝ Անդրէաս անուամբ կեթ Խալիսկոպոս, վերջին ստացաւ եղէ ոսկեակար սուրբ Անտար|| (301ա) յանիս, որ և ստացալ զսա ի հալալ ընչից իմոց և ետու վերջուսին կազմել և նորոգել, արծաթապատել և ոսկեաւ նկարմամբ զարդարել՝ անչինը և մշտընցեալոր իշատակ ինձ և իմ ծնողացն, Հօրն իմոյ՝ պարոն Թադիւն և մաւրըն իմ՝ պարոն Սաւա խաթունին, և յամենայն արեան մերձակարացս, և ետու ի դուռն Միքաէլաւ Սուրբ Աստուածածնին՝ ի փառս և ի զովեստ ամենասուրբ Երրորդութեանն անգրաւ յաւիտեանս. ամէն:

4. 301ր (ԺԷ դ., ետորգիր) Աստուած ողորմի Մարգարէն, իւր կողակից Թադորին, Ա լաւս՝ եղև տղին Աստուած ողորմի Գվէզու տանուտէր պարոն Յակոբին, և իւր կողակից՝ պարոն Թէքորին, և իւ-

196ա Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ և ընտրեալ աւետարանչաց բարեխառութեամբ ողորմեա ստացողի սորա՝ Դաւիթ քահանայի, և ծնողաց իւրոց Աբրահամայ՝ փոխեցեալուն ի Քրիստոս, և ամենայն ազգա[կա]նաց մերոց, ընդ նմին և զեղիսարբի հաւատվորն յիշեցէք, որ ազնական եղև ամայ Թանաքի եփելովն:

256ա Փա՛ռք... Արդ, ես՝ Դաւիթ էրեց, որ անուամբ կոչիմ քահանայ և գործովք ոչ, որ գրեցի զսուրբ Աւետարանս ընդ հովանեաւ Սուրբ Առաքելոցն, կամեցող բարերարարին Աստուծոյ, որ հանապազ զբարիս կամի կամարարաց իւրոց, բազում ըղձի ցանկացող [եղ]է և փափա[գա]նօք զրեցի զսուրբ Աւետարանս ի յանառիկ ամրոցիս՝ զղեկապատ քաղաքիս Բաբեթ կոչեցեալ, ի հայրապետութեան սուր Մեսրոպայ և ի եպիսկոպոսութեան սուր Գրիգորի [յղև]արցիս պատանեկի, յիշատակ ինձ [և] ծնողաց իմոց: Արդ, մեծաւ լ[ուսով և] րապում աղերսափօք խնդրեմ յ[ի] [1256բ] որ լուս[ա]յաւորեք ի կենսաբեր սուրբ [Աւետարանիս քաղաքի]նէն, զի յիշեսցիք ցաւակցաբար զիս՝ զբազմամեղս՝ զԴաւիթ երեց և զծնաւոյն իմ: Ընդ նմին և զեղիսարբի հաւատվորն, որ զթանաքն կու եփել, յիշեսցիք ի ձեր սուրբ աղօթք: Ըն որ Տէրն է ամենայն, յիշողացդ և յիշեցեալոց ողորմեսցի ի յիւր միւսանգամ գալըստեանն. ամէն և ամէն: Ի թիւ ՊժԻ (1365): Ընդ նմին յիշեցէք և զեղացողի ոսկերիչն, որ ազնական եղև ամայ ոսկոյն: Յաղագս պայծառութեան սորայ Քրիստոս զիւր հոգի [ի] զիւր ննջեցեալոց պայծառու [ի] յափտենից արթալու [ի] ամէն:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ ՏԵՆԱԳՐԱԿԻ

1. 122բ Վերջստին նորոգեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվականիս Հայոց ԻԶԱ (1632) ամի, ի գեաւաբաղաքս Կարբի, ձեռամբ անիմաստ Ստեփանոս սուտանուն քահանայի, և ետ յիշատակ քաղեմիտ և հաւատարիմ առս յայտրիկ Խանքաբիս, որ և սա ստացո սուրբ Աւետարանս հալալ արդ[և]անց իւրոց՝ յիշատակ իւրն և ծրնողացն՝ նուրումին և Թամբայ խաթունին և եղբարս իմ՝ Գա-

լուստին, և ամուսինն իմ՝ Մայրանին, և որդոյ իմոյ՝ Կիրակոսին, Մարտիրոսին, զստերց իմոց, և առաջին կողակիցն իմ՝ Սալվարին, և զստերն իմ՝ Մայրանին, Մարգարտին, Հեղինին, Սառի[ն], [ի] (123ա) Մուրվարին, և եղբար կողակիցն՝ Թաւրդումաշին, որդոյն՝ Մատուրին, զստերն՝ Հովսիսմին, Մայրանին: Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ հանդիպողք յիշատակարանիս, բոլոր սրտիւ և լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք ըզվեղազրեալ անուանես՝ հեզահոգի Խանքաբս և պապ սորա՝ Բարբէն, և հայր սորա՝ Նուրումն, և մայր սորա՝ Թամբայ խաթունն, և եղբար սորա՝ Պալուստն, և կողակից սորա՝ Սալվար, և միւսն՝ Մարտին, զուստըր սորա՝ Նովսարեղն: Աստուած ողորմի ասացէք ննջեցեալոց սորա և հոգոյն սորա՝ Թուղութիւն խնդրեցէք լսատուոյ, զի և Տէրն ամենայն ձեզ սղարմեսցի իւր միւսանգամ գալըստեանն. ամէն: Հայր:

225բ Զնորոգալ ահաբժան Ստեփանոս յիշեցէք:

2. 255բ (ԺԼ Գ., նօսրգիր) Յուհրա ես Գրիգոր անողէ Խաչիկ աստուածարար [ի]

Սուրբ Դաւիթ քահանայի
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք

Սուրբ Դաւիթ քահանայի
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք

Սուրբ Դաւիթ քահանայի
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք
և զիւր սուրբ աղօթք

286

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Կոստանդնուպոլիս

ՌՂԵ—1648

Գրիգ' եղիզ զպիւր Համբեցի: ՄՏԱՑՈՂ՝ Վարդան երեց: ԹԵՐԹ՝ 320. չգրւած՝ 1ա—4ա, 5բ—6ա, 7բ—8ա, 9բ—10ա, 11ա—2ա, 13բ—4ա, 13բ—6ա, 17բ—8ա, 19բ—20ա, 21բ—2ա, 23բ—4ա, 23բ—6ա, 27բ—8ա, 29բ, 33ա, 113ա, 167ա, 252ա, 318աբ: ՊՐԱՆ՝ 3(8+16+10)+Ա—ԽԳ×12 (Ա 13, Զ 14): ԵԽԹ՝ մագաղար (բազը)՝ 11—2 ներքիւ: ԻՆՍՈՒԹԻՒՆ՝ 16,5×11,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլոր-դիւ (Նմուշ՝ 202ա): ՏՈՂ՝ 22: ԿԱՍՄ՝ շաղկապեղան կա-շի, միջուկը՝ ապիտակ, աստաղը՝ ճաւղաբոյն մետակ, Ա փեղկը պատուած պանգաւակի մագաղարով: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 3, մագաղար, վերջից:

ՄԱՆՐԱՆԱՄՂՈՒԹԻՒՆ—Անտուին՝ 4բ, Մեռնիլ՝ 5ա, Ընծայումն՝ 6բ, Մկրտաբիւն՝ 7ա, Այլակերպութիւն՝ 8բ, Յարարիւն Ղազարս՝ 9ա, Մօստ յԵրուսղէմ՝ 10բ, Ունելույա՝ 12բ, Մատնութիւն՝ 13ա, Են ի Գողգորայ՝ 14բ, Խաչկութիւն՝ 15ա, Անտուին դժոխաց՝ 16բ, Հմարաբնումն՝ 17ա, Լեզգեղայտոս՝ 18բ, Վերջիկ դատաստան՝ 19ա: Մատ-րեան՝ 33բ, Մարկոս՝ 113բ, Ղուկաս՝ 158բ, Յովնանէն և Շաղկապե՝ 252բ: Խ ո ռ ա լ ՝ 20բ, 21ա, 22բ, 23ա, 24բ, 25ա, 26բ, 27ա, 28բ, 29ա: Կ ի ս խ ո ռ ա լ ՝ 34ա, 114ա, 165ա, 253ա: Լ ո ռ ա լ ՝ ց ա զ ա ռ ՝ բաւական, կենդանա-կան (117բ յիսարի բեր գալ), տէրեանկան, խշռ, տաճար: Զ ա ռ ղ ա զ ի ռ՝ ճրշտակագիր, յոշնագիր, բուսագիր, ճոն-գրացգիր, կենդանագիր: Գ յ յ ճ և ռ՝ օսկի, կանաչ, մոխրա-զոյն, սպիտակ, կաթոյտ, օն, կարմիր, շաղկապեղան, դե-ղին:

ՎիճԱԿ՝ քաւարա: «Ունելույա» տեսարանը՝ մագաղա-րեայ բերի վրայ՝ փակցւած 12բ: Մի այլ մանեանկար եղի է 11ա թերթին. եւսումն եւ օսանի ճեմերը:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 20բ—1ա Թուղթ ծնեքեայ:
2. 22բ—9ա Համբարբառ (նաև լուսանցային):
3. 30ա—1բ Գրպիս: 31բ—2ա Համաձայնու-թիւն: 32աբ Նախադրութիւն: 34ա—110բ Անտա-րան Մաթթութի:
4. 111ա—2ա Գրպիս: 112աբ Նախադրութիւն: 114ա—63բ Անտարան Մարկեւի (162բ ճծարու-ցեալ Յիսուս):
5. 164ա—5բ Գրպիս: 166աբ Նախադրութիւն: 168ա—249բ Անտարան Ղուկասոս:
6. 250ա—1ա Գրպիս (Ա—ԽԳ), 251աբ Նա-խադրութիւն: 253ա—316բ Անտարան Յովնանու (315բ Իւր կնոջը շնացելոյ):

ՅԻԵՐՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

316բ (Եղիազ գրչի) Փա՛ռք... որոյ շնորհիւն յանկ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Անետարանս ձե-ռամբ անարհեստ գրչի՝ եղիա զպրի Համարեցո, ԹՎԻՆ ՌՂԵ (1646), ի ճաղաքն Կոստանդնուպոլիս, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի նորաշէն տա-ճարիս, ի հայրապետութեան Սուրբ էջմիածնա տէր Փիլիպպոս կաթողիկոսին:

316բ Արդ, ես՝ Վարդան երեցս, որ առ Աստու-ած մահուամբ փոխեցաւ առ Քրիստոս, և ի ժամ մահուան իմոյ արարի կրօնակ զսուրբ Անտա- (317ա)րանս պալս, զոր քաղում աշխատութեամբ ի հայալ արդեանց իմոց ստացեալ եմ, դիցեն յի-շատակ անշընքի ի Սուրբ էջմիածնի վասն ոգոյ իմո և ամենայն զարմից և զաւակաց իմոց՝ կեն-դանեաց և հանգուցեցոյ, եւ որ յիշէ, յիշեալ լիցի առաջի անմահ զենլոյն Քրիստոսի, զի որ առատն է ի սուրբ բարեաց և նախախնամօղն յամենայնի, անպարագրելի գթութեամբ իւրով զթասցի ի մեզ և ողորմեցի միսանգամ զայլստեան իւրով. ամէն:

(Այլ ձեռքով) Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ աղակթս ձեր զՎարդան իրիցուս, զծննաւորս իմ՝ զՄիսանս, և զմայրն իմ՝ զՀռոդէվարդն, և զմեծ պապն իմ՝ զՍարգիսն, և զմեծ մամն իմ՝ զՍալ-շուզն, զհօրեղբայրն իմ՝ զԴաւիթն, և զկողակիցն իմ՝ Վարդենիւն, և զգեղարարս որդին իմ՝ զԱլուանն, և զբոյրն իմ՝ զՎարդիստունն, զՄօսվաթն, և զԴովվաթն, և զՊաղտատն, և յամենայն առու ա-րեան մեր/(317բ)ձաւորացն, որ առ Աստուած հանգուցեցալ են, յիշեցէք ի յաղաթս ձեր, յիշեալ լիցիք ի Քրիստոս. ամէն: Եւ զսուրբ աներձացն՝ Աղանանն:

Կոստանդնուպոլիս
Են ի Գողգորայ
Սուրբ Եղիազ
Սուրբ Եղիազ
Սուրբ Եղիազ
Սուրբ Եղիազ

287

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

Ապագան

ՌՃ—1851

Գրիգ' Վանթաճ ղպիր: ՄԱՂԿՈՂ՝ Հայրապետ: ԱՍԱՑՈՂ՝ Առաքել, մականուն՝ Ամիրխան (1852 թ.):

Թեմբ' 268—8 (տե՛ս Պանդակապետ). Ղզուած՝ 1ա—5ա, 193ա, 261ա—Եր: ՊԲԱԿ՝ Ա—ԽԱ×12 (ԽԱ 10): ՆևիԹ՝ մազարաբ: ՄԵՆԹԹԻԹԻՆ՝ 16,8×11,4: ԳՐԹԹԻԹԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (եմուլ՝ 100ա): ՏՈՂ՝ 23: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շաղանակազոյն կայի՝ ղոնակով, միջուկը՝ թախտակ, աստաղը՝ ճարճագոյն մետաքս: Ա փեղիք կտտողապատ, կենտրոնում ածառքայ խաչ, 1 անգոյն ակով և մակագրութեամբ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 4(1—4)+4(265—8), մազաղարաբ:

ՄԱՂԱՆԿԱՂԱՐՁԹԹԻԹԻՆ—Մատթեոս՝ Եր, Մառկոս՝ 73բ, Ղուկաս՝ 110բ, Յովնանէն և Պաթմառոն՝ 193բ: Կիսախո— րա եւ՝ 6ա, 74ա, 120ա, 194ա: Լուսաւցազարդ՝ բուսական, կենդանական, ռուճառ: Զաբդղիբ՝ հրեշտակաչիր, բոյնաչիր, կենդանագիր, ճանգուցագիր: Գոյն և ե՝ վարդազոյն, կարմիր, ճարճագոյն, կանաչ, կապույտ, մոխրագոյն, սև, դեղին, սպիտակ:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար: Խոնաւորիւնից զօնաւորիւնած (լաւապէս 180—250), բաժնեւր բափառած (70բ—1ա), կաղմի եղբեւր մաշուած, բիւրուճի վնասուած:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 6ա—71ա Անեաւաւն Մատթեոսի:
2. 71բ—2բ Գլովխ: 72բ Նախաղորութիւն:
74ա—116բ Անեաւաւն Մարկոսի (115բ ճճարուցեալ Յիսուս):

3. 117ա—8բ Ոլիգրն գլխաց: 119ա Նախաղորութիւն: 120ա—91բ Անեաւաւն Ղուկասու:

4. 192ա Գլովխ (ՎՃԺ), 192բ Նախաղորութիւն: 194ա—249ա Անեաւաւն Յովնանէն:

Ունի լուսնեայտին Համարաբարա:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԹԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 249ա Փա՛ռք... || (249բ) եւ արդ, ես՝ աւնարժան և անար[ու]խտս ի գիրս զըրոթեան, Վանթաճ ղպիրս, ի ճեծ թուականին Հայոց ի Ռ և ի Ժ (1651) ամին, ի քաղաքս Ծօշ, որ կոչի Ասպանա, յեղր պարբային Լորաշինի, ընդ հովանեւ Սուրբ Աստուածածնէն և Սուրբ Էփրածնէն, ի հայրապետութեան տեանս Սուրբ Փիլիպպոսին և ի յառաջնորդութեան մերոյ քաջ յարունապետ տէր

Սիմէոնին, ի Թագաւորութեանն ալլասեոթց ԾանԱպասին, ի դառն և ի նեղ ժամանակս, յորում նեղիմք ի հարկապահանջութենէ անօրինաց և ի սովորեանէ հացի, զոր Տէր Աստուածն մեր պահանջէ զամենայն || (250ա) ազգս քրիստոնէից ընդ ամրածածով աշովն իւրով: ամէն: Արդ, որք ճաշակիք և վայելէք յամենառատ սեղանոյս և հանդիպիք տեսութեան սուրբ Անետարանիս կարգալով կամ օրինակելով, անմեղադիր լերօք խոշորութեան և սխալանաց զորիս, զի կար մեր այս էր:

2. 193բ (Մաղկողի. Յովհաննէս մանրանկարի ներքեւում, կապույտ խորքի վրայ, սպիտակագիր երկաթազրով) Զմեղաւոր Հայրապետ Եկարօզս յիշեցէք:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԿԱՆՍԻ

1. 73ա (Ստացողի. գրիչ՝ Սահակ աբշ) Եւ արդ իսկ, ցանկացող եղեալ սմա կրօնաւոր և մահղասի Առաքելն, որ մականուամբ Ամիրխան կոչի, և յոյժ փափաքանօք և բաղձամբ սրտի ստացաւ զսուրբ Անետարանս՝ յիշատակ բարի հոգւոյ իւրոյ և ի վայելումս անձին իւրոյ, և ոչ թէ յաւելողը յնչիլ ստացաւ զսա, այլ ի յաւելորդաց և առ յոյժ փափաք սրտին զտուայտութիւն ոչինչ համարելով, մինչև հասաւ բաղձանաց սըրտին: Արդ, աղաչեմ զամենայնսն, որ հանդիպիք սմա և օգտիք ի սմանէ տարազի իւրի ինչ՝ թէ ընթերցմամբ, և թէ ի պէտս զաղափարի, յիշեսցիք ի սրբազան աղօթս ձեր զվերոյստացեալ մահղասի Առաքելն, զԹոզսն իւր, զհայրն իւր՝ Ամիրաղայն, զմայրն իւր՝ զՄանիխանն, և զեղբարքն իւր՝ զՄուրաւաղայն, զԿիրակոսն, զԵփեսոն իւր՝ զԵփեսաղայն, զՍլօթանիսաթունն, և զամենայն ազնիս իւր աղաչեմ ներին, և Տէր Յիսուս զձեզ յիշէ իւր սուրբ յարգալոյթեանն, և նմա փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն: Գրեցաւ յիշատակարանս ի թվին ՌՃԱ (1652):

116բ Յիշեցէք զստացող սուրբ Անետարանիս ըզտունս Առաքելն և զԹոզսն իւր, զհայրն՝ Ամիրաղայն, զմայրն՝ Մանիխանն, զեղբարքն՝ զՄուրաւաղայն, զԿիրակոսն, նաև զեղբրքն իւր՝ Տեսաղայն, զՍլօթա[ն]իսաթունն և զազգայինքն իմ՝ զկենդանի և զզոհանցեալսն ի Քրիստոս յիշեմս արմանի առեմք:

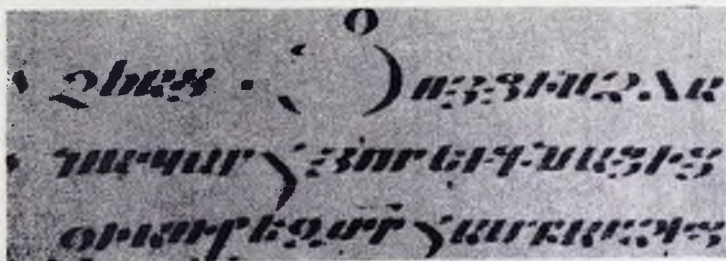
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳԻՉՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

296ր (Գրի) Փա՛ռք.../(297ա) Փա՛ռք քեզ, կոնիարող արեքսադով արարիչ կիսաղեղի և Դեմետրի. ամէն.../(298ա) /Ոյստի և տեսնալ զսուրայ անճառ փրկալգործութեանն խորհուրդն, ես՝ յերեսանցի անարժան և անպիտան Սարգիս էրէցս և ըստացայ զսայ և ցանկացող էղէ այս աստուածայքերան սուրբ Աւետարանիս և վարդայփթիթ բուրաստանիս և անմահական աղբիւրիս և միտառի զբանն ի կայծակնայմաքուր յմայայ մարգարէին, /(298բ) որ ասէ. Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և ընդանի յերուսաղէմ, և ջերմեռանդ սրտիւ ետու դծալգրել զսա գանձ անկողոպտելի և կտակ անդառնալ ի հալալ և ի քրտնաշան վաստակոց իմոց՝ յիշատակ ինձ և հոգևոր հօրն իմոյ և զիս սնուցողին՝ Վիւապցի Դաւիթ եպիսկոպոսին, և մարմնատու հօրն իմոյ՝ Զայալին, և մօրն իմոյ՝ Վարդիթբերին, և որդոցն իմ՝ Կառապետ սրբասնեալ քահանային, որ տղայ հասակու փոխեցաւ առ Քրիստոս և սուր մեծ եթող մեզ, ի մօրն իւրոյ՝ Նդսալամին, և միւս որդոցն՝ Մլ[Բ]աշին և Մարգարին, և միւս Մարգարին՝ փոխեցելոցն առ Քրիստոս, և միւս որդոցն՝ Առաքելին և Մկրտչին, և դստերն իմոյ՝ Սոփիին, և քերցն իմ՝ Խաթուն-

յնկոյն և Բահալուին, և պապուն իմոյ՝ Սարգիսին, և կենակցցին՝ Շահսուրանին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց՝ /(299ա) կենդանեաց և հանգուցելոց. ամէն:

Արդ, ես՝ Սարգիս էրէցս, ըստացայ զսուրբ Աւետարանս և ետու զսայ ընծայ և նրէր՝ յիշատակ վերոյգրելոցս ի սմայ ի սուրբ և հրեշտակալքեակ անապատն Լուսաւօրչին մերոյ ի ձորն Սաղմոսալվանցի, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին և այլ սրբոցն, որ անդ կան, և ի յառաջնորդութեանն սուրբ և հրեշտակալքոս հօրն Յովնէնս պարոնտէրին և այլ միաբանացն, որ անդ կան, որպէսզի հրճուցին սովա մանկունք սուրբ անապատին, և լի բերանով և ուղիղ սրտիւ Աստուածողորմի ասացեն ինձ՝ մեղապարտ Սարգիս իրիցոյս, և այլ վերայգրելոցս ի սմայ, ի թվիս Հայոց Ռ և հարիւր (1651):

Արդ, որք հանդիպիք սմայ ընթերմամբ կամ տեսութեամբ, յիշեսցիք երկնայգնաց յաղօթս ձեր զիս՝ մեղապարտ Սարգիս քահանայս, և զամենայն վերոյգրեալս ի սմայ և լի բերանով /(299բ) և ուղիղ սրտիւ Աստուածողորմի ասացէք մեզ և վերայգրելոցս, և Աստուած յիշողացդ և յիշելոցս ի սմա առ հասարակ ողորմեսցի իւր արքայութեանն. ամէն և եղիցէ Հայր մեր, որ յերկինս, սուրբ:

ԺԿ ղղ: 2(Ա, Դ) + 2(Ե, Զ), ստացաձած երկու լիցերերի ընդլայնակի ձայնովից: Մազգաղար, երկօրին, ուղղագիծ երկարագիծ (ճնմո՛ւ Դա), զլիսատառեր՝ օսկիցի (1-ր եռակաղաղիթ: Կարգալ՝ Եա, Զր, Եր, Զա, «[յա]ռաչ Ելաճել յերեսագիծ ... լրնեցնե Բարին» (ԺԲ, 23-40), Աա, Դր, Ար, Դա. Էաբացել ընդ Եոսա ... Բրնե՛ն ըսնե՛մ առաջին» (Կ, 13-18): Ունի տաճնային ճամբարաբառ, կետագրական և առդգանօրինակ ճանճներ, «չալմաճակ» փյա. «չալմաճակ»: 2. Մեկնութիւն՝ ինչ: ԺԱ—ԺԲ ղղ: 2(Բ, Զ, Գ, Բեակճե վիճակով, Ա և Դ պճագճանկնեի միջև): Մազգաղար, միա-սին, յաճե ուղղագիծ երկարագիծ (ճնմո՛ւ Դա): Կարգալ՝ Բա—Գր, «Է սկզբանե ի խոյ[ս յե]րկէ անգագլան և աճեղ և աճման ստեղծաւ յարարչն ... Ե ուղղե աճղ խորատող ... Եմանպալ և սառ ի փրկչին տեանն ամենայնի ի մըկրտանե անմարմին փարատով, այն է սատանայա: ՎիճԱԿ՝ բառաբար: Նորագոյն: Յնդ-աճղ խանութիւնե ետեմեր:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 2ա—84ա Անտարան Մառաշնոյ:
2. 85ա—136ա Անտարան Մարկոսի:
3. 137ա—223ա Անտարան Դովեատաւ:
4. 224ա—80ա Անտարան Յովնանուն:

ՏԵՇԱՅԱՍԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

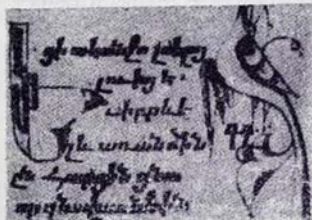
1. 290թ (Գրիկ) [Փ]ՄՂԸ, ... Երրորդութեան... որով կարողութեան և ամենհանա օգնականութեամբ յանգ ելեալ կատարեցաւ գիրքս այս, որ Անտարան կոչի, որ է պայծառութիւն եկեղեցւոյ և ծանուցիլ եկեղեցականաց խորհրդոց: Որում յաւելտ տարփանօք և սրտի տնջանօք և ցանկացող եղեալ բարեպաշտուն և աստուածասէր սաղմոսերգու քահանայ ոմն Դաւիթ անուամբ, յԱրարածեան աշխարհէ, ի Մաղկունաց ճահանգէ, ծայլի կողեցեալ գեղչի, Ուստի և ետ գրել Յովնանուն քահանայի և իշխտակ լինել յափտնական և արձան հաստատեալ յեկեղեցի Աստուծոյ անվախճան, որով թողութիւն մեղաց || (291ա) և քառութիւն յանցանաց գտցէ իւրովք մերձատրօք յԱստուծոյ ողորմածին և ի սրբոց պսակողչին աստ և ի հանգերծելուն աշխարհի. ամէն՝ Եւ արդ, որք փոփոխման ժամանակի գալս մատնանս վայելէք և կամ ընթերցմամբ զբաղցրութիւն սորին ճաշակէք և ոչք օրինակէք, յիշեցիք, աղաչեմ, մաքուր աղօթիւք և սրտի մտօք զստացող գրոցս զպարոն տէր Դաւիթն՝ համօրէն ազգատոճիւրք և զարմօք, որոց անուանքն են այսոքիկ. Հօրն՝ տէր Յակոբ, և մօրն՝ ||| և եղբարք՝ ||| նա և հարսունք իւր՝ ||| ալլ և ուստերք և դստերք իւրոց եղբարք՝ ||| || (292թ) ընդհանուր մերձատրօք և արեանառու սերեալ զար-

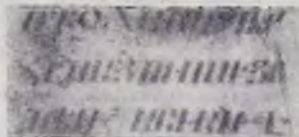
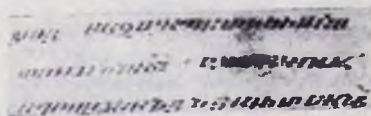
միւր՝ կենդանօք և հանգուցնելովք յիշատակեսցին առաջի Աստուծոյ ձերովք մաղթանօք, զի յարածգական ամօք զկենդանիս պահեսցէ և ամենագութ ողորմութեամբ փոխադրելոցն անձանց հանգիստ պարգևեսցէ յանճառ կեանսն. ամէ[ն], Բայց գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ընդ վեց տասանեկի (1667) թուականութեան հայկայինս տոճի, ի թագաւորութեան պարսկականի Շահ Սէֆաւ Երկրորդի՝ թողին Առաջնոյ և ի հայրապետութեան տեան Յակոբայ՝ ունողի զաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, իսկ ի վերագիտողութեան արքեպիսկոպոսարանի Բջւնոյ զմեզ հովուողի՝ քաչ հոստորին Մովսէսի:

Արդ, սոյն այսմ հոգեւոր || (293ա) և իմանալի բուրաստանիս տնէլացող եղեալ տէր Դաւիթն, ստացաւ զսա յարգար վաստակոց իւրոց և նուիրեաց եկեղեցւոյն իւրով գեղչի, որ ասի ծայլի գոլ անուամբ, առ ի կալ մնալ անդանօր առանց այլ և ալլ ուրեք փոփոխելով կամ վաճառելով, զի ինքն իւրայովքն հանդերձ, զոր ի թիւ արկեալ նշանակեցաք, յիշեցի յապագայից անտի զԱնտարանս ունողաց և վայելողաց արժանատր աղոթիւք և արատասուլից պաղատանօք, որով յանցանք նուցին քանեցին և պարտիք մեղացն թողցին, ուստի և ողորմութիւն նորին հասանիցեն վայելել զանսպառ բարիս՝ զպատրաստեալն ի սկզբանէ աշխարհի սրբոց իւրոց, օրհնել զամենաբաւական Տէր յափտեանս յափտեանից. ամէն, || (293թ) Գրեցաւ Անտարանս ի տան բարեպաշտի և աստուածասիրի՝ Առաքել անուն քրիստոնէի, Հայր մեր:

2. 223թ (Մաղկոդի) Յիշեցէք զմեղաւոր Սարգիս քահանայս, որ աշխատանք ձգեցի ի վերայ պատկերներիս Թողութիւն շնորհեցէ ի Քրիստոսէ. ամէն:

Գրչափօճ՝ 1ա Աւգնութիւն ինձ ի Տեառն եկեցէ այն:

241

Ա. Բ. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

ծԶ—XVI

Թեմբ. 348. չգրուած՝ 8ր—7ա, 106ա, 188ա: ՊԲԱԿ՝
1x0+Ա—ԻԷx12 (Ա 13, ԺԲ, ԻԱ—ԻԲ 14, ԺԲ 11, ԻԳ—ԻԿ
16, ԻԼ 9): ԿԻԻԲ՝ ըստ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18x13,3: ԳՐՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ երկրին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նմայ՝ 177ա): ՏՈՂ՝ 19:
ԿԱՅՈՒ՝ դարձազարդ շաղճեակազոյն կաշի, դոնակով, մի-
ջուկի՝ թախտակ, ստառոր՝ դեղին շերտեղով կարմիր մե-
տաք:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ—Մարտեա՝ 7ր, Մարկոս՝ 106ր,
Ղուկաս՝ 168ր, Յովնանէկս և Պօղոսեոն՝ 271ր: Խոսրաւն՝
1ր, 2ա, 2բ, 3ա, 3բ, 4ա, 4բ, 5ա, 5բ, 6ա: Կիսախոսրաւն՝
8ա, 107ա, 169ա, 272ա: Լուստեղագարգր՝ բոսակաւն,
կենդանակամ (նաւ յայկապարիկ), աշունակաւն, տաճար:
Զարդագիր՝ հրեշտակագիր, բոլագիր, ճանգոցագիր,
կենդանագիր: Դոյննէր՝ կարմիր, կապոյտ, դեղին, կանաչ,
մօխազոյն:

ՊԱՏԱԿԱՆ-ՊԱՏԱԿԱՆ—1. Ճաշոց (Կանոն Աստուծոյ
բարոյ): Ժ—ԺԱ զոյ: 2(Ա—Բ) սկզբից, ստացուած 1 քերթի
րեղալանիկ ծալումից, եզրամտուած: Մազազար, երկսին,
ուղղազոյն երկարագիր (նմայ՝ Բա): Կաղաղի՝ Ար, Բա, Աա,
Բր, շէլերեցուած Առ ֆիլիպսիս Բ քրդոյն ... ի] փառս
Աստուծոյ ճառ: Աղայ[բ] Մաղմոս և ... Ընբերցուած է
յլմովայ մ[ար]գա[րէկ]. Եւ Եղիցի յաւուր յա[յ]նմիկ
աւել. Տէր, Տէր ... Լուստեղացի ի սալ[գ] գաւառ ծիր և
զլամեայ[ն]» (տե՛ս «Ճաշոց», 1872, էջ 283—4): 2. Բա-
սորի Կնարացոյ Դիր Զարցուց (ԻԲ—ԻԿ): Ժ—ԺԱ զոյ:
2(Գ—Դ) վերջից, ստացուած 1 քերթի ընդլանիկ ծալումից,
եզրամտուած: Մազազար, երկսին, ուղղազոյն երկարագիր
(նմայ՝ Գր): Կաղաղի՝ Գր, Դա, Գա, Դր, շէլեր ... ի] ինչ
յառաջուն ճուցաւել և յանկն առաջ իցէ ըստ հրամանի
... ի]Կ ... յանդիմանել առնելայ ձորայայտիս և ամե-
նայն միկիւրաբ[ոյն]մընը: 3. ՊԲԱԿ՝ բառաւ: Վերաբերգուած՝ 1—6, 48, 341—5:
Կազմի եզրեր մշայած, քիկուրէր վնասուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. 1ր—2ա Բալար ծաւրեայ:
2. 2ր—6ա Համարաբար (նաւ՝ յուսնցային):
3. Խա—105ր Անտարան Մարտեա:
4. 107ա—67ր Անտարան Մարտեա:

5. 169ա—271ա Անտարան Ղուկաս:
6. 272ա—347ա Անտարան Յովնան:

ՏԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿՐՈՂՈՒԹԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

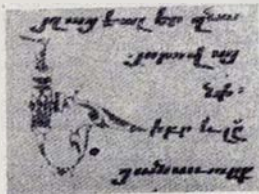
347ա Փա՛ռք... ը(347ր) Փիսոն, Գեհն, Տիգ-
րիս և Եփրատիս ը(շար. Թափուած):

ՏԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՄԱՏԱԿԱՆ

1. 349ա (1736 թ.) Փա՛ռք... Յիշատակ է սուրբ
Անտարանս տէր Առաքիլի, և որդի Մարտեան, և
կողայկից Մարտիան, և ղստերն՝ Հոռոմսիմի:
Աստուած ողմմի իւրաց Հոգոյն, որ տվան ի դու-
ռն հեղրալկաւոր խորան Սուրբ Աստուածածնի՝
տեղ աղօթից սրբոյ Լուսալուրի, իշատակն օրհ-
նութեամբ եղիցի մէյն ի խորին ծերութեան և
կենդանեաց իւրեանց [արե]շատութեան, ննչի-
ց[ն]ոց Հանգիստ և արքայութիւն պարգ[ւ]ն
սուրբ անապատ կառուցեալ Սուրբ Կալապալտի.
ձեռամբն անարման ը(349ր) Զաւարիայ ճափ-
րաղայի, որ քաղում շանիւր և աշխատութեամբ
առինք թվին ՌՃՁԲ (1736) էր:

2. 348ա (1738 թ.) Փա՛ռք... Ես՝ Յարութիւն
քրիստոնեայ, խորհուրդ արարի և տեսի զաշ-
խարհս, որ անցաւոր է և ունայ, շերմեանդ սրբ-
տիւ և փափաքանք ըստացալ զսուրբ Անտարանս
ի հալալ արդեանց իմոց՝ իշատակ Հոգոյ իմոյ և
ամուսնոյն իմոյ՝ շերմեանդին, և ծնողացն՝ Սա-
ղարիւն և Օղլանփաշին, և հանգուցեալ որդոյն Մա-
տարիային, և ղստերացն՝ Գուլումին, Ռատիանին,
Հոռոմին, Մայրանին, Յեքարին, Վառլապին, Ռա-
տիանին, Աղբիւն, և ամենայն կենդանեաց և նըն-
չեցնոց, Եւ ըստացալ զսուրբ Անտարանս իշա-
տակ Հոգոց մերոց և ետու վայելումն տէր Առաքիլ
քահանային, որ է փեսայ իմ, և ոչ ոք ունի հրա-

ման առնուլ ի ձեռանէ նորա՝ ոչ որդի, և ոչ դուստր, ոչ բարեկամ, և ոչ օտար: Ինչ մարդ դիմադարձի, դատաստանին պարտալ/(348թ)կան լինի: Ո՛վ դասք քահանայի և ընթերցողք, յիշեցէք ի մաքրափալլ յաղօթս ձեր ըզմարուքն քրիստոնեայս, որ ըստացաւ զուրրը Աւետարանս, և զկենակիցն իմ և զծնողսն յիշեցէք և Աստուած-ողորմի ասացէք

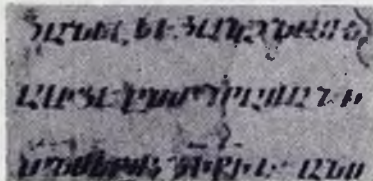
մէկ բերան, և դուք յիշեալ լիջիք ի գալստեան ահեղ դատաստանին Քրիստոսի: ամէն, Հայր մեր որ յերկինս:

Ես՝ տէր Գրիգորս Փովկեւանցի գերեցի թվին ՌՃՁԷ (1738),

Բա—Աբ (նոյն ձեռքով) [Յիշ]եցէք [Հերիք]—նազին, Գարեթեին, ծնողացն՝ Սարգսին, Սղանփաշին, դստերն՝ Ուստիանին, Գուրմիւն, Հնոսմիւն, Յեթարին, Վառվառին, Ազիզին, տղին՝ Մաթաթիային, Մաւանին:

Բթ (շղագիր) Բ կով, Ե եզն, Ա իրի[ն]չ, Ա մոզի, Գ պիղի[ն]ձ, Ա գոմէշ, Ա կով, Բ լակուռի ձաւրն, Գ ղալպակ:

Գրչափորձ՝ 1ա հաշն գալ արև[ել]ից. Է՛ զարմաց/!

242

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Կիպրոս

942-944—1317-1318

Դրից, ՍՏԱՑՈՂ՝ Թոսս: ԿԱՄՈՂ՝ Սանակ Բնյ: Թերթ՝ 304. չգրած՝ 1ա—3ա, 11ա, 17թ, 187թ, 393ա, 304աթ: ՊՐԱԿ՝ 1X11+Ա—1ԲX12(ԱՐ 11): ՆԻԻԻ՝ մագաղաթ: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 17,7X12,8: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկպիւն (միասին՝ 3թ—4ա, 8ա—10ա): ԳԻՐ՝ բոլորգիր (ճմաշ՝ 283ա): ՏՈՂ՝ 30: Կազմ՝ զրոյմագաղղ շազանակազոյն կաշի՝ դրեակով, միջուկը՝ տալտակ, աստաթը՝ զարդանիւն կտնաշ մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՆ—Մառտեան՝ 11թ, Մառկոս՝ 54թ, Դուկա՝ 85թ, Յովնանէն և Պրոխորոն՝ 137թ, Պօղոս առաքեալ՝ 271թ: Կիսախաբան՝ 12ա, 56ա, 86ա, 138ա, 183ա: Ճալատազարդ՝ 180ա, 229թ, 234ա, 239ա, 242ա, 243թ, 272ա: Լուսանցազարդ՝ բուսական, տաճար, տէրուհեական: Ջաբգազիւր՝ բուշնագիր, ճանգացագիր, մաղղագիր: Գոյներ՝ կարմիր, կապույտ, սպիւր, կանաչ, սպիտակ, վաղազոյն, շագանակազոյն, սև, սփրազոյն:

ՎիճԱԿ՝ բուսաբար: Տեղ-տեղ զուեմքափ և ցեցակիւր: Կազմի կաշին Բերնուած, եզերքը մաշուած, թիկունքը վերից վաղ պատնուած, աստաթը վնասուած:

84—804

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՆ

1. Թուրք Նուբեդյալ—3թ—4ա:
2. Համաքարաբառ—Կանոնք 4թ—8ա (նաև՝ լուսանցալիւն):
3. Մառթեոս—Նիս, 8թ, Գլ. 9ա—10ա, Հմձնթ. 10թ, Աւ. 12ա—53ա:
4. Մարկոս—Նիս. 53աթ, Գլ. 53թ—4ա, Աւ. 55ա—83ա (ուսի՝ ճարուցեալ):
5. Դուկա—Նիս. 83աթ, Գլ. 84ա—5ա, Աւ. 86ա—136ա:
6. Յովնանէն—Նիս. 136աթ, Գլ. (Ա—ԺԺ) 136թ—7ա, Աւ. 138ա—76ա (ուսի՝ ճիւղք, վերջում՝ 176ա ճշայտ յիշատակ բանի ընկալաւ եկեղեցի յատորոց Աւետարանէ բանի Պապիասայ... Նուբիէ ասացեալ):

7. Հանգիստ Յովնանուհի—176թ—9աւ:
 8. Գործի Ասափելոյ—Յոգր. (սկզբը) 180ա—
 2աւ, Դիբր (սձառաշարգիր) 182աւ, Գլ. 182թ—5թ:
 Հեթեթը. ժՀ 185թ, Նխ. (սԳործը) 185թ—6թ (տե՛ս
 Ն 187, Ա, Տ 55, Ե): Հեթեթը 186թ—7աւ, Գրք
 188ա—227թ:
 186թ Ներքայր. Ի Գործ վարդապետին աւրինակէն
 գրեցի, և եւս այսպէս էր գրեալ յայտ՝ Սեղուոյ, Բէ ալս
 յետի ցանկոյս ... (շար. տե՛ս Ն 187, 398թ):
 9. Թղթ. Յակոբայ—Յոգր. (սի փոքունս))
 227թ—8աւ, Նխ. (սԵսնդի) 228աւ, Գլ. 228թ—9աւ,
 Թղթ. 229թ—33թ:
 10. Թղթ. Պետրոսի Ա—Նխ. 223թ, Գլ. 233թ—
 4աւ, Թղթ. 234ա—8թ:
 11. Թղթ. Պետրոսի Բ—Նխ. 238թ—9աւ, Գլ.
 239աւ, Թղթ. 239ա—42աւ:
 12. Թղթ. Յովնանուհի Ա—Նխ. 242ա—3աւ, Գլ.
 243աւ, Թղթ. 243թ—7թ:
 13. Թղթ. Յովնանուհի Բ—Նխ. 247թ, Գլ.
 247թ—8աւ, Թղթ. 248աւ:
 14. Թղթ. Յովնանուհի Գ—Նխ. 248թ, Գլ. 248թ,
 Թղթ. 248թ—9աւ:
 15. Թղթ. Յովնայի—Նխ. 249աւ, Գլ. 249թ—
 50աւ, Թղթ. 250ա—1աւ:
 16. Աղերս Նաթաղի—251աւ:
 —ԺԻ Թղթ Գեղարսի—Յոգր. 252ա—8թ, ՎԿ.
 258թ, Բովանդ. ընթերց. և ՎԿՔնց. 258թ—69աւ, Զ.
 269աւ:
 17. Ան Հոռմայեցի—Գլ. 269ա—70աւ, Նխ.
 270ա—1աւ, Թղթ. 272ա—88աւ:
 18. Ան Կորեթացի Ա—Գլ. 288աւ, Նխ. 288թ—
 9թ, Թղթ. 289թ—304թ:
 19. Ան Կորեթացի Բ—Գլ. 304թ—5աւ, Նխ.
 305աւ, Թղթ. 305թ—15ա (Թղթ Գ տե՛ս § 31):
 20. Ան Դաղառացի—Գլ. 315աւ, Նխ. 315թ—
 6աւ, Թղթ. 316ա—21աւ:
 21. Ան Նիհտացի—Գլ. 321աւ, Նխ. 321թ,
 Թղթ. 322ա—7աւ:
 22. Ան Փիլիպեցի—Գլ. 327աւ, Նխ. 327աւ,
 Թղթ. 327թ—31աւ:
 23. Ան Կողստացի—Գլ. 331աւ, Նխ. 331թ—
 2աւ, Թղթ. 332ա—5թ:
 24. Ան Թեսալոնիկեցի Ա—Գլ. 335թ, Նխ.
 335թ—6աւ, Թղթ. 336թ—9թ:
 25. Ան Թեսալոնիկեցի Բ—Գլ. 339թ, Նխ.
 340աւ, Թղթ. 340թ—2աւ:
 26. Ան Ներայեցի—Գլ. 342ա—3աւ, Նխ.
 343աւ, Թղթ. 344ա—55թ:

ԺԱ. 33—40 տների համար Նշում՝ 353թ. սՈր ուղի
 գրեւեալ գանաւանք. Բէ ո՛րք են. զանկիւն Թոգ Կար
 լիլայ, եւս շատ շահոյ:

27. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 355թ—6աւ, Նխ.
 356աւ, Թղթ. 356թ—60թ:
 28. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 360թ—1աւ, Նխ.
 361աւ, Թղթ. 361թ—4թ:
 29. Ան Տիմոթէոս Գլ. 364թ, Նխ. 364թ—5աւ, Թղթ
 365ա—6թ:
 30. Ան Փիլիմոն—Գլ. 366թ—7աւ, Նխ. 367աւ,
 Թղթ. 367ա—8աւ:
 —Վերագիր, Թելաղորս., Նաւարկոս. 368աթ
 (տե՛ս Ն 187, 444թ):
 31. Ան Կորեթացի Գ—Կորեթացուց 368թ—
 9աւ, Գեղարսի 369աւ:
 32. Յայնեօսիւն Յովնանուհի—Գլ. 370թ—2աւ,
 Յոգր. 372ա—3աւ, Գրք. 373ա—81թ:

Մանրամասն տե՛ս Ն 187:

ՅԱՆՏԱԿԱՐԱՆ ՎՅՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

- 179ա Փա՛ռք... Համենամեղս Թորոս ծնողաց
 և եղբարք և քուերք և բնաւ զարմիւք իշխել աղա-
 չեմ առ յոյսն մեր Քրիստոս:
 186թ (տե՛ս § 8):
 251թ Փա՛ռք... Աւժանդակութեամբ Սուրբ Հո-
 գոյն կատարեցաւ Գործքս սուրբ Առաքելոցն ձե-
 ումք մեղսատէր անձին Թորոսի, Ի Թու[իկ] ՉԿԶ
 (1317), Ի Մարտի ԺԱ, Ի իշխտակ ինձ և ծնողաց
 իմոց:

340ա Ջրազմաթշուառս յամենայնմեղս զԹորոս
 իշխեսցիք Ի Քրիստոս:

- 391թ Փա՛ռք... Դարձեալ փառք և զոհութիւն
 և բարեբանութիւն Ի մեղաւոր Հողոյս և յանարժան
 բերանոյս ստեղծողին և զաւրացուցանողին զիս՝
 յանգ հանել զաստուածաբարառ բանս աւետեաց
 Աւետարանին սրբոյ, ալլ և զպրակք Առաքելոցն,
 Նոյն և Կաթողիկէիցն Թուղթք, ընդ որս և Ջորեթ-
 տասան Թուղթք Պաշտօնի առաքելոյն, որ Քրիստոս-
 սիւ խառնէր, ալլ և ահաւոր սուրբ Յայնեօսիւն
 սուրբ աւետարանչին Յովհաննէս, որ ունին յայտ-
 նապէս ճշմարտութեամբ զպատմութիւն աստուա-
 ծեղէն մարդեղութեան Քրիստոսի, Ջաւ քաղձ-
 մամք սիրոյ Նուաստս Թորոս գրեցի ձեռամբ իմով՝
 Ի Կիպրոս կղզի, Ի դուռն աստենահասին Մերոյն
 Սարգսի, յոյժ տաժանամք, ո՛չ ունելով պատշա-
 ճաւոր տեղի, քանզի հեռաբնակ լեալ չիմ սննդ-
 դեան աշխարհէ, և լիքնստենեաց և Ի սիրելեաց,
 զայս Հոգեղոր յախթարութիւնս զտի սիրոյսան վըշ-
 տազեմալ անձինս Արդ, որք Ի սմանէ տարազաւ

խիբ աւգոստի, զանիկ բիրուց պարտականա Տեա-
որն իմոյ Քրիստոսի, ծնողաբ իմովք և եղբար[բ]ք,
և քուրբք, ի (392ա) և բնա զարմիւք ի սուրբ և
ի մաքուր աղաւթն ձեր յիշխելիքն նաև ևս առանել
և զերախտաւորսն մեր, որ ի հանձնեմ և ի կերա-
կուրս, զմեր մարմնական պէտսն լցուցեալ են, զի
ի մեծի աւուր զալըստեան փրկչին առհասարակ յի-
շեցեալքս և յիշաւոք ողորմութեանն յուսոյն մերոյ
Յիսուսի արժանապէս հանդիպեսցուք, որ է աւր-
հնեալ յափտեանս. ամէն. Բայց գրեցաւ սա ի
թուականին՝ 946 (1318):

Յիշեսցիք աղաթիւք և զՍաեակ քահանայ ժը-
նողաւքն և զարմիւքն իւրովք, որ է ի նոյն կղզիս
պանդխտակից մեր, որ և կազմեաց գգիրքս զայս:

ՅԵՇԱՍԿԱԿՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 392ա (ժե դ., բուրգիր) Այլ և յիշեսցիք
զվերջին ստացող սուրբ Անետարանիս զմղտեսի
Քորոսն, որ ստացաւ զսա ի հայալ և ի յարդար
վաստակոյց և արար յիշատակ իւր և կենակցին իւ-
րոյ՝ մղտեսի ձեռաւին, և ծնողացն՝ Յակոբին և
Յևառամնիւին, և եղբարն՝ Յովաննիսին, և զնոա-
բոյս զաւակին՝ Աստուածատուրին, և հարսին՝ Փա-
րտիկան, և եղբարդորդն՝ Յակոբին, և եղ ի
զեւիս, որ կոչի եսասայ, ի դուռն Սուրբ Աստուա-

ծածնին: Չունի՞ որ հրաման ո՛ւն աւտարք, ո՛ւն ըն-
տանիք, որ ծախեն և կամ գրականեն և կամ յայլ
տեղ փոխեն: Եւ եթէ որ յանդգրնի, զմասն Յուրայի
առեղ և զխալուհանացն և զպատիժն Կայենի:

2. 392բ (Այլ ձեռքով) Այլ և վերջին յիշեսցիք
զձեռնար, գգուր Մլեմս, և Քորոս որդին, և զՓանոս:

3. 392բ (ժէ դ., նոտրգիր) Զվերջին կապել
ստուղս սուրբ Անետարանիս՝ զՍուլքան և զՄանու-
կրն, և զհայրն իւրեանց՝ զՏառուր և զԽալուկն, և
զձինանեղայն և զվարդանէսն, և զմայր իւրեանց՝
զՄելիին և զվարդադիկին և զԱնուկն, և զորդիւքն իւ-
րեանց՝ ճանսաւտին և զՏեւլան և զՄանուկն, կի-
նը[ն]՝ Ոսկին, և զՔորոսն և զԿիրախատուն և
զՍուլքանին. Սալլաւին: Տէր Աստուած հաստուցէ
զվարձս ըստ գործոց իւրեանց. ամէն:

4. 176ա (1884 թ., շղագիր) Ընթերցողք, յիշե-
ցէք նաև զծողովողս յիշատակարանաց ձեռագիր
մատենից՝ ի նիւթ պատմութեան և ժամանակագր-
ութեան և այլն զՄեսրոպ եպիսկոպոս Սմբա-
տեանց նախիջևեցի, զմիաբանս Սուրբ Էջիածնին
ի 1850 ամէն, Գրեցաւ գիրս ի 1884 ամի. (սեպտեմ-
բրարիս-ից առաջ ստեղծուած՝ յաւ, լուսանցքով՝
սէկնիծեալ չեպիկոպոս, ողջը՝ շնորհած):

Դրչափորձ՝ 393բ (Կարմրագիր) Այս է Կտայ-
կարանք: 394բ 767 + 551 = 1318:

Եւ յայնչ ամեն երեսուն
բարք իմ մեղսն և քաղա-
սան. ամէն. Ը համբար

248

Ա ԷՆ Տ՝Ա Ր Ա Ն

ժե—XV

ՄԱՍՏՈՂ՝ Շեմեուր:

Քիւրթ՝ 257. չբրած՝ 2բ—3ա, 5բ, 71ա, 116ա, 196բ—7ա,
256բ—7բ: ՊՐԱԿ՝ 1×4+Ա—ԽԱ×12(Գ 10, 3, ժե, ժԸ 11,
ժ 14, ԽԱ 10): ՆԻԻՔ՝ բուրք: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 16×13,5: ԳՐՈՒ-
ԹԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բուրգիր (նոսոյ՝ 147ա, վերանորոգող՝
4ա—5ա, 62աբ, 72աբ, 117աբ, 198աբ, 285աբ): ՅՈՂ՝ խառն
(18—21): ԿԱԶՄ՝ դրոյզագաղ շաքանակադրն կալի՝ դեռա-
կով, միջուկը՝ առխտակ, սասաղը՝ կարմիր կտաւ:

ՄԱՆԻՐԱՆԻԱՐՁՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 3բ, Մարկոս՝ 71բ,
Դուկաս՝ 116բ, Յովաննէս և Պրոխորոն՝ 197բ: Կիսախա-
րա՛ն 6՝ (ա ժե դ.), 4ա, 72ա, 117ա, 118ա (միայն շրջա-
նակ), 198ա (ժե դ.): Լուսանցագագ՝ բուրակեան,
կենդանակեան, տէրեանակեան, առեաւ: Զաւրդագիր՝ մար-

դագիր, հաւցուցագիր, բուրգիր, կենդանագիր: Գոյնէր՝
կարմիր, կադոյտ, կանաչ, մոխրադրն, դեղին, սև, սպի-
տակ:

Վիճակ՝ բաւարա: Ժէ դ. հորգում, անկաքում 2—5,
62, 72, 116—7, 197—8, 208, 285, 285—7, կարուած ան-
տաւանիքներ զպակիւքներ և կիսախորաններ. լրացեալ
բերին: Տեղ-տեղ յոնաւորեան հետին: Կազմի բիւլուրե
ներկից պատուած, քանակն անկիւններ մաքուած:

Բ ՈՂ Ա Ն Դ Պ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 1. 4ա—70ա Անետարան Մաթթեոսի (Ա,
1—10, կրկ. 1աբ):

2. 72ա—115բ Անետարան Մարկոսի:

3. 117ա—96ա Աւետարան Դովկասու (Ա, 1—8 կրկ. 118աբ)։

4. 198ա—255ա Աւետարան Յովնանեմ (254բ Խրվ կնդրե շնացելը)։

Բ. 132բ [Վառ]ածի դեղ—[Տ]որոնն, շիպն, աղն, ջուրն, դմակի յեղովմ երէ ու քսէ (այսքան) ԺԷ դ., շղագիր)։

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

70բ (Ստացողի, եղծուած է մեծի մասամբ անընթեռնելի) ||| անս ի ծնողաց իմոց՝ Ակիրլուի որդոյ Սիսայի, որ ի Գանձակայ, և մար իմոյ՝ Արդուհին, [այլ և] ինձ՝ Շնոնուրին, որ զսուրբ Աւետարանս [գն]եցի, և իմ որդոցքն՝ Յովանիսին, և Յոնանիսին, Կիրակոսին, Մարտիրոսին, Մաղադին, Հաբ ||| [ճն]ողա[ցն] ||| իմ ||| իմ եղբարց՝ դպրի լուսին ||| և ամենայն իմ արեան մերձաւորսն ||| ինձ և ծնողաց իմոց |||

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԳՈՒՅԻ

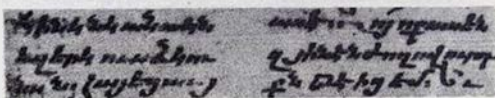
1. 2ա (ԺԷ դ., բոլորգիր) Արդ, իշեցէք իսկնրէկին, և իւր կողակիցն՝ Սարգիսն, և յամենայն [ար]շան մերձաւորք իշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք իւ սրտիւ, և Աստուած յամենայն լարէ։

255ա Ո՛վ լուսեբամ դասք քահանայից, իշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք Սարգիսն, և իւր եղբար կնոջն՝ Մանթուլին, որ տղայ արուք առ

Աստուած փոխեցան և սուր մեծ թողին իւր ծնող[ա]ցն և ազգականացն. ամէն, Յիշեցէք և լի սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրոց հոգւոյն. ամէն, || (255բ) Դարձակ կրկին իշեցէք զՍարգիսն և զՄանթուլին, որ նոցա հոգւոյն մին գրակ և մին սարաղուծ հոգոյն իշեցէք տվին. Աստուած իւր իւրեանց հոգւոյն արքայութիւն պարգևէ և իւրեանց դատաստանն ք[ա]յոցն անէ և իւրեանց մեղքն ջնջէ. ամէն, Հայր։

2. 255բ (1714 թ., նստրգիր) Յիշատակ է սուրբ յԱւետարանս տանոյտէր Սարգիս որդի Մարտիրոսին, և կողակիցն իւր՝ Ջարուսն, և որդիքն իւրեանց՝ Սարգսին, որ առ Աստուած փոխեցան, պարոն Յաթապէկն, դիրացոյ Մայիլն։ Օ՛վ սրբանեք դասք քահանայից, իշեցէք ի Քրիստոս, և դուք || (256ա) իշեցէք [ա]յ լինիք առաջի Քրիստոսի. ամէն, Դարձակ իշեցէք պարոն Մարտիրոսն, և ամենայն արեան մերձաւորքն, և իւր կողակիցն, և իւր որդիքն. ամեն, Գրեցաւ ձեռամբ Սարգիս վարդապետին հազար հարյուր ԿԳ (1714) թվին, Մայիսի մուտն եղաւ։

3. 1ա (ԺԷ դ., շղագիր) [Ո]ր ողորմի ||| ին հոգոյն ||| ուռ առ ||| Կրչափորձ՝ 2բ (աւետարանիչի նկարչափորձ)։ 45ա, 95բ, 120բ, 121ա, 133բ, 157բ, 158ա, 159ա, 193բ, 194ա, 216ա, 249ա (կարմրագիր և սևագիր ուսմի նշաններ, եղծուած)։

244

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՃԶ—XVI

ԹԵՐԹ՝ 320, չգրուած՝ 4ա, 5բ—8ա, 7ա, 8բ—8ա, 10բ, 11բ, 12ա, 13բ—4ա, 152բ, 248բ, 250ա, 319ա—20բ։ ՊՐԱՎ՝ 2(8+10) Ա—ԻԶX12 (ԻԶ 7)։ ՆԻԹ՝ բոլորք։ ՄԵՄՈՒԹԻՆ՝ 17,4X12,8։ ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկթին։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նմուշ՝ 92ա)։ ՏՈՂ՝ 21։ ԿԱԶՄ՝ դրոշմագրող մուգ-չափաւակագրել կաշի, միջուկը՝ տախտակ, ստաւոր՝ մասն առաջին և վերջին տախտակներ։ Ա փեղկին մեծադիւայ խաչուրիներ։

ՄԱՆՐԱՎԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մաթաթա՝ 14բ, Մաղկա՝ 98բ, Դովաթ՝ 154բ, Յովնանեմ՝ 250բ։ Խառաճ՝ 4բ, 5ա, 6բ, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11ա, 12բ, 13ա։ Կիսախառաճ՝ 15ա, 97ա, 156ա, 251ա։ Լաւաճ ցաղաճ՝ րուսկան, կենդանական, տանաւ։ Զաւղա գիր՝ րոյնագիր, հաւգուցա-

գիր։ Գ յ յ Ե Ի Բ՝ վարդագրել, դեղին, կաւմիւր, կանաչ, կապույտ, սև, ճարեղագրել, սեկի, շափաւակագրել, սպիտակ, մոխրագրել։

ՎիճԱՎՈՐ՝ քաւարաւ։ Խառաւորեան հեռեմբ՝ 1—13, իղալին բնէր՝ 152—80, ցեցակեր՝ 1 և աստառ Ա։

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 4բ—5ա Թուրք մտքեղայ։

2. 6բ—13ա Համալարաբառ (նաև լուսանցալին)։

տուածաբան տեառն Սարգիս քաղ լաբարնապետին՝ Արդ, երեսս անկեալ աղայնմ ըզձեզ, ո՛վ ընթե[ր]-ցողդ, յիշեալիք ըզմաբարափայլ օղոթս ձեր զանաբ-ժան գոռոս, մեղսաթաւալ և անարժան, պղերճ, ծոպ, սուտանուն Ծալիս և զծնօղսն իմ. յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսէ մարգարեանն:

2. 141բ (Աբրահամ գրի) Աղալեմ զձեզ, ո՛վ դասք լուսերամից և կանառք լուսափայլ սուրբ հանդիսից, մանկունք սուրբ եկեղեցոյ, յորժամ և պատահիք այսմ կենսարուղիս և քրիստոսածիր և պարզեարաշիս սուրբ Աւետարանիս, յիշեցէք ի սուրբ և յերկնաբացիկ աղօթս ձեր զիս՝ զստապեալ Կառապետս, որ ստացալ զսա ի հալալ արդեանց իմոց, յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց, հօրն իմոյ՝ Անտ[ի]սիէ, և մօրս՝ Թուրվանդին, և պապոյս՝ Շաղրաթին, և իւր եղբօրն՝ տէր Յովհաննէս քահանային, և իմ կողակցոյն՝ եղիսին, որ փոխեցեալ է առ Քրիստոս, և միւս կողակցոյս՝ Նունուֆարին, և որդոյս՝ Յակօրին, և իմ եղբարցս՝ Կարիպեանին, Նուրիճանին, Արիճանին և եղիսիին, և բերն իմոյ՝ Եթարին, Հոփիսիմին, Խաճպէկուն, Ըոնճանին, և իմ եղբարց կանանցն՝ Ամասիին, Խաճաղին և եղիսաբերին, և իւրոց որդոցն՝ Շաղրաթին, Մուրատին, Անտ[ի]սիէ, Յակօրին, Միւրաբին, // (142ա) և միւս Անտ[ի]սիէ, Շանճազարին և Սառային, և իմ հօրեղբարցս՝ Պաուլէն և Նատարին, և իւրոց որդոցն՝ Խաչատուրին, Սարգսին և Մարտիրոսին, և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց և նոցին, և դուք, որ հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս կարգալով և կամ տեսանելով, մի՛ խնայէք ի տալ զողորմին, զի և ձեզ Տէրն ողորմեցի յաւուր մեծի դատաստանին:

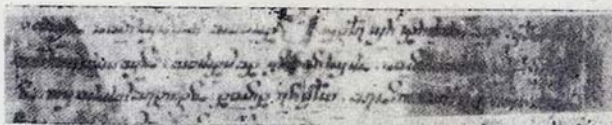
Զտաժանեալ անձն՝ զԱբրահամ բանի սպասուորս և զաշակերտս Վարդանայ լաբարնապետին

Բաղիշեցոյ, արժանի համարենք յիմով ողորմալիս, որ զսակալ յիշատակարանս զձեցի ի Տէր:

296ա Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Կառապետին, որ ըստացաւ զսա հալալ արքեանց և ի վաստակոց իւրոց՝ յիշատակ իւր և ի ծնողաց իւրոց, յիշելով զբան մարգարէին, որ ասէ. Երանի աշնոցիկ, որ ունիցի զաւակ ի Միռն և ընդանեակ նորա յերուսաղէմ: Որպէս երկիր բարուք պտղաբերեաց ի սրտի իւրում և ետ պտուղ հարիւրաւոր, ստացաւ զսա անանց մեծութիւն և անկողոյսելի զանձ: // (296բ) Դարձեալ յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք Կառապետին, որ ըստացաւ կենսատու և լուսարուիս սուրբ Աւետարանս յիշատակ նախնեաց իւրոց, Կողակցին իւրոց՝ Նունուֆարին և ի ծնողաց իւրոց, հօրն՝ Անտիսիէ, և մօրն՝ Թուրվանդին, և եղբարցն՝ Կարիպեանին, և Նուրիճանին, և Արիճանին, և հայտնեալսն իւրիսարեւրին և Ամասին, և յնոսուրոյս եղբօրորոցն՝ Շաղրապարին և Միւրաբին, Անտիսիէ, և քրեւրցն՝ Եթարին, և Յրոնճանին, և Նունուֆարի որդի Յակօրին, և ամենայն յարեան մերձաւորացն՝ կենդանեաց և հանգուցելոցն. ամէն: Ով որ հանդիպիք ոմա կարգալով կամ օրինակելով, միմով Հայր մեղաւի յիշենք ի Տէր, և դուք յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ:

Ի թվին ՌժԺՁ (1667)-ին շարժ եղ և ի երգրեկան, բազում տուն և սարայք հ[ի]մնալատակ տապալեցան վասն ծովացեալ մեղաք մերոց, և շատ արք և կանայք, անմեղ տ[ղա]յք հողուն ներքե զնտանեցան:

Անտիսիէ և Յակօրին
Նունուֆարին և Մարտիրոսին
Միւրաբին և Սարգսին
Շաղրաթին և Սառային

246

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան

1844—1884

ԳՐԻԳ՝ Անտիս Էրեց: ՄՍԱՑՈՂ՝ Խանփարի:
 ԹԵՐԹ՝ 258+2 (կրկ. 131, 174). չգրուած՝ 1ա—5բ, 75բ—
 6բ, 120ա—1բ, 184աբ. 255ա—8ա: ՊՐԱԿ՝ 1X4+Ա—ԻԱX
 12+1X4: ԵԻԻԹ՝ մազաղաք (բաղր՝ 2—3, 255—8): ՄԵՍԻՐ—
 ԹԻԻԵ՝ 10, 7X11, 5: ԳՐԻԹԻԻԵ՝ Երեւան: ԳԻՐ՝ բաղրգիր (էմալը՝
 157ա): ՑՈՂ՝ 21: ԿԱՏՄ՝ դարձազարդ շաղանակազայն կաշի՝
 ղոնակով, միջուկի՝ տախտակ, աստառը՝ ջիւղազարդ կտաւ:
 ՊԱՀԱԿԱԿ՝ 4+4. Տարածած բերքաճանկի մէջ. մազաղաք՝
 1, 4, բաղր՝ 2, 3, 255—8:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ—Կ ի ս ա խ ու ա ճ՝ 8ա, 77ա.
 122ա, 195ա: Լ ու ս ա ճ ա զ ա ռ ղ՝ բաւական, կենդանա-
 կան, տաճար: Զ ա ռ ղ ա զ ի ռ՝ բոլեազիր. ճանգոցազիր,
 կենդանազիր: Գ ո յ Ն Ե Ր՝ կարմիր:

ՎիճԱԿ՝ բաւարար:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 6ա—75ա Անտարան Մաղթեօսի:
2. 77ա—119բ Անտարան Մարկոսի (119ա
 ԵՅՐԻՍԵՅԱԿ ՅԻՍԻԱՅ):
3. 122ա—93բ Անտարան Դովկասու:
4. 195ա—252բ Անտարան Յովնանու:

Ուրի լուսանցային Համարաբարտ:

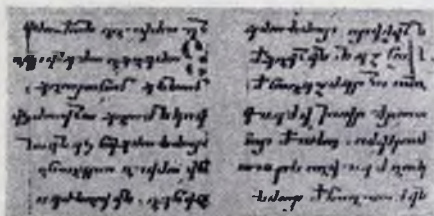
ԵՐԵՄՅԱՆԱՐԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

253ա Փա՛րբ... // (253բ) Եւ ուստի տեսնալ
 զսորա անճառ փրկագործութեան խորհրդոյ, աս-
 սուածասէր և հաւատարիմ և զընտրեալն ի կա-
 նայս զԽանփարին և ստացաւ զսա և ցանկացող
 եղեալ այս աստուածաբերան սուրբ Անտարանիս
 և վարդապետիթի բուրաստանիս և անմահական
 աղբիւրիս, և առ ըրանն ի կայծանկնամարդոյ յնա-
 յեայ մարգարէին, // (254ա) որ ասէ. Երանի որ

ունիցի զաւակ ի Սիօն և ընդանի յերուսաղէմ, և
 ջերմեռանդ սրտու ետ զծագրել զսա՝ զանձ ան-
 կողոպտելի և կտակ անդառնալի, ի հալալ և ի
 թիրտնախոնջ վաստակոց իւրեանց, յիշատակ իւրն
 և որդոցն՝ Յեքարին և Մարգարիտին, և կենակցին՝
 Յովնանէսին, որ և յուսամբ ամենապարզ և շոգին
 Աստուած զԽանփարին, որ ետ զծագրել զսա յի-
 շատակ իւրն և ծնողացն՝ Յովնանէսին և Խանքէկուն,
 և եղբարցն՝ Ամիրթէկն, Յենկիթէկն, Ազիզն, Ուլու-
 իէկն, Շանմումն, ԸյՄարգարէն, և զհանգուցեալ
 բոլրն իւր՝ զԽանէն յիշեցէք և Աստուած ող.:

Եւ արդ, ես՝ յետինս զըլաջ և անաթանս ի
 բահանայից, սուտանուն Անտիս Էրեցս, և տեսի
 զսւր և զգլխափազ Խանփարուս, յանձն առի զծա-
 գրել, այլ կարողութեամբն Աստուծոյ աւարտեցի
 զսա ի քաղաքս իմ յԵրևան, ընդ հովանեաւ Սուրբ
 Յակոբ հայրապետիս և Սուրբ Մարգիս, Սուրբ Էր-
 կու Յէրեսն և Սուրբ Կաթուղէկէնս, // (254բ) ի
 հայրապետութեան տեսնոն Եղիազարու և առաջ-
 նորդութեան Սուրբ Ամենափրկչի Լեւոյ Յովնանէս
 վարդապետի, ի դանութեան քաղաքիս Զալիանիս,
 ի թվականիս Հայոց ՌՃԼԳ (1684) Արդ, որք ճա-
 շակիք յաստուածային բուրաստանիս ընթերցմամբ
 կամ տեսութեամբ, յիշեցիք ըզտրուպ Անտիս
 գծողս և զծնողսն իմ՝ զԳրիգորն և զՀովսիսմէն,
 և կենակիցն իմ՝ զՎերոգրեալ Նանէն, և որդիքն իմ՝
 զՊետրոսն և զՀովսիսմէն, յիշեցէք և Աստուած ող.:

Գրչափորձ. 253բ (Նոտրգիր) Առեալ հրաման
 պետրն վերնայկան, // Գայ իշանէ արգանդ մայրա-
 կան:

247

Ա Ե Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր-Ջուլա

ՌՃԽ—1691

Գրիգ' Կերպուս երեց: ԵՄԱԿԱՐՂ' Հայրապետ: ՄՍՏՈՐՂ' Դազար վրդ. Թավրիզեցի:

Թիբթ' 808. չգրուած՝ 1ա—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—4ա, 10բ—1ա, 12բ—3ա, 14բ—5ա, 16բ—7ա, 18բ—9ա, 20բ—1ա, 22բ—3ա, 24բ—5ա, 26բ—7ա, 32ա, 112ա—8ա, 165ա, 247ա: ՊՐԱԿ' 4 (2+8+8+12) + Ա—ԻԿ' 12 (Ա, Դ 11, ԺԱ 14, ԻԿ' 1): ՆԻԹ' բազր, լատաղոյմներով: ՄԵՆՈՒԹԻՆ' 16, 2x 11, 1: ԳՐՈՒԹԻՆ' երկսին: ԳԻԹ' բարդից (նմայ' 184ա): ՏՈՐՂ' 28: ԿԱԶՄ' հրոշմազարդ բաց-զառնակազուն կաշի՝ դնակով, միջուկը՝ ասխտակ, աստաղը՝ դրոշմազարդ կտառ: ՄԱՐԱՆԱԿԱՐՁՈՒԹԻՆ—Անտուսմ' 3բ, Ներդազարիսին յոգաց' 4ա, Ընծայում' 5բ, Մկրտություն' 8ա, Այլակերպություն' 7բ, Յարտիսին Դազարա՝ 8ա, Մուտ յնրանաղվմ' 3բ, Ոսեղուայ' 10ա, Մատուցություն' 11բ, Խաչելություն' 12ա, Թաղում' 13բ, Անտուսմ' դժոխոց' 14ա, Համբարձում' 15բ, Հոգեպալատ' 16ա, Փողեմարում (նաև ստաղոց)՝ 17բ, Վերջին դատաւոսմ' 18ա: Մաարէոս' 32բ, Մարկոս' 113բ, Ղուկաս' 165բ, Յովնանէն և Պետրոսն' 247բ: Խոբաւ' 18բ, 20ա, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա, 27բ, 28ա: Կիսախոբաւ' 33ա, 114ա, 168ա, 248ա: Դասաւցազարդը՝ բուսակամ, կենդանակամ, ասեղա, խաչ, տնտեսական: Զարդագիր'՝ հրեշտակազոր, բոլորեցի, կենդանոցի: Գայենր'՝ դիպիւն, վարդազուն, օսկի, ջազանակազուն, կառչ, կազայտ, կարմիր, օգնտակ, սև, նաւթազուն, մոխրազուն:

ՎԻՏԱԿ' քաւարա: Ցնցակեր' 804—8: Կազմի կաշին փնծում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 19բ—20ա Թուրք Նաեքեայ:
2. 21բ—3ա Համարարաւ (նաև լուսանցալին):

3. 29ա—30ա Գուլիս: 30բ Համաձայնութիւն:
30բ—1բ Նախադրութիւն: 33ա—109բ Անտուսմ Մաարէոսի:

4. 109բ—10ա Նախադրութիւն: 110բ—1բ Սկիզբն գլխոց: 114ա—61բ Անտուսմ Մարկոսի (161ա ժնարուհաւ Ցիւսաւ):

5. 162աբ Նախադրութիւն: 162բ—4բ Սկիզբն գլխոց: 166ա—244բ Անտուսմ Դովաւստ:

6. 245աբ Նախադրութիւն: 246աբ Գուլիս (Ա—ԽԳ), 248ա—305ա Անտուսմ Յովնանէն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

245բ Արշնութիւն՝ որ կարդայ, զովութիւն՝ որ լսէ, Փա՛ւր թողորն Աստուծոյ. ամէն:

305բ Փա՛ւր... Արդ, գրեցաւ աստուածախօս

սուրբ Անտարանս: Եղև զրաւ գրութեանս թվին ՌՃԽ (1691), ձեռամբ Նուաստ և զստամեայ, սուտանուն Կիրակոս իրիցի, որ անտարմս եմ և ոչ բարի գործով, յերկիրս Շապահան, ի գեղոս Զուղայ, հայկազան սեռիս տեսուչ Հայոց ազգիս Սուրբ Էլմիանի հայրապետին եղիազարու, և առաջնորդութեան Զուղայու հոգեւի բնութեանն սիր վարդապետի և վերակացու Զուղայու պարոն Անտին, և ծաղկեալ ոսկէնկար ծաղկոյ Հայրապետ, որ է բարեսէր յամենայն ի գործս բարիս, ի վայլ—(306ա) երևում ճարտասան և աստուածաբան Ղապար վարդապետին:

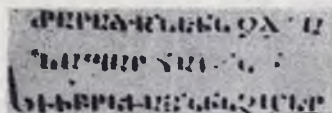
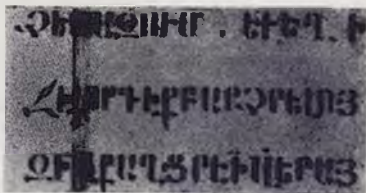
Արդ, ես՝ տրույ Ղազար վարդապետս Թավրիզեցի, նպիկոպոս քաղաքին Բարիլուն Պարսից երկրին և Սազատանեաց նահանգին, ստացայ զսուրբ Անտարանս իմով շնչիւք և ետու կազմի առ ի [զ]բօսանս անձին իմոյ՝ ցորգան կենդանի եմ ի մարմնի և յետ աստեանց ելանելոյ Ով որ որ վայելցէ այս հոգեհաւաք բուրաստանս, աղաւնիմ յիշէ յաղթի գոտացող սորին զՂազար վարդապետս և զձեզոս իմ և զամենայն ազգային և արեանառու մերձաւորս, մախալանդ հայրն իմ՝ զՅակոբ, և զմայրն իմ՝ զԳնտար, և զեղբարսն իմ՝ զՆսիպն և զԱռաքել, և զգորգն իմ՝ զՍալգուպին և զՂարիպ խաթունն և զՄարիամն, և զքնորդին իմ զտէր Յարտիսին, որ բազում երկամբ սնուցի և յարբունս կատարելութեան հասուցեալ (306բ), արհեսեցի ճահանայ և արարի ծառանգ հայրենեաց իմոց: Եղև ստացուն այս հոգեպետս և բուրստանիս ի հայրապետութեան տեսուն եղիազարու, յԱթոս Սուրբ Էլմիանի և առաջնորդութեան Թավրիզի և բոլոր շրջակայ գեղորէից՝ արքեպիսկոպոսի սրբոյ Աթոռոյ առաքելուն Պաղիոսի տեսուն Խառնակայ աստուածաբան վարդապետի, որ մակնաւորս Աղաւթ վերայձային, և աշակերտի տիրն՝ Մարգիս վարդապետի Կաթայեցայ, որ է վերանեսուչ սրբոյ Աթոռոյ առաքելուն Թաղեոսի, որ ի հիմանէ նորոգեաց զԵկեղեցի և զպարիսպն, ի թազարութեան Շան Սուլէյմանի, ի թուականութեան Հայոց ՌՃԽ (1691), զամսանն Մայիսի Այլ և կրկին աղաւնիմ, որք անդիպէր սուրբ Անտարանի ընդերքմամբ և կամ զաղափարելով, յիշեսցի վրազար վարդապետս և զա-

տուրիւն, Ղուկասիւն, և քըւերն՝ Քանկիկիւն, և ամենայն արեանաւոր մերձաւորացն: Որք պատահիք սմա ընթերցումամբ կամ գաղափար առնելով կամ չարեանցի ինչ տեսնելով, մի բերան թողութիւն խնդրեցէ մեղաց իմոյ և մի բերան Աստուած ողորմի ասացէք, և Հայրն երկնաւոր թողէ՛ զյանցանս ձեր. ամէն: Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի մայրաքաղաքն Նոջ արքայանիստ, որ այժմ ասի Ասլաւան, ի թագաւորութեանն Շան-Ապասիւն, ի հայրապետութեան տեառն Յակոբայ, ի թուականութեանն մերում ՌՃԵ (1656) ամի, ձեռամբ ամենազրկ և մեղի/(161բ) ապարտ փծուն զրդի... (բաց): Անմեղադիր լերուք սղալանաց և պակասութեան, զի կար մեր այս և ՌՎ մանկունք սուրբ Միոնի, խնդրեմ կողկողագին պաղատանօք, զի խընամ պահէք և մի հատանէք զյիշատակարանս, զի բաղում ըսցատ տեղին թողեալ նմբ, դձերն անդ գրասցիք:

2. 113ա (Ստացողի) [3] իշտակ և սուրբ Աւետարանս Ջուղայեցի մահդասի Սարգսիւն և ծընողացն, հօրն՝ Միրումիւն, և մօրն՝ Նաշիարգուլուն, և երբարցն՝ Աստուածատուրիւն, Խաչատուրիւն, Ղուկասիւն, և քուերն՝ Քանկիկիւն, և ամենայն արեանաւոր ազգականացն՝ կենդանեաց և հանգուցելոց: Որք պատահիք սմա, միոյ ողորմալի արժանի արարէք և թողութիւն խնդրեցէ մեղաց մերոց, որք յիշեթ՝ յիշեալ լիւիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ՝ արհեսելոյն յափտեանս, ամէն: Հայր:

168ա [Ծա՝] անարժանս Սարգիս միայնակեաց, ստացալ զսուրբ Աւետարանս ի յարգար ընչից իմոց՝ ի վայելումն անձին իմոյ և իշտակ յետելից կենաց իմոյ: Որք պատահիք, մի բերան Աստուած ողորմի ասացէք:

316բ Դարձեալ ես՝ անարժան Սարգիս մահդասի, ստացող սուրբ Աւետարանիս, վերստին ետուկոստողն հրաշալան յօրինաւորով՝ յիշտակ հոգւոյ իմոյ և վերոգրեալ ծնողացն, և եղի ի դուռն Սուրբ Էլմիածնի, ի ՌՃԻԱ (1672) թուոյ:

249

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ժԷ—XVII

Թիվ՝ 265. չգրեալ՝ 1ա, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ, 7բ—8ա, 9բ—10ա, 11բ—2ա, 13բ—4ա, 15բ—6ա, 17բ—8ա, 19բ—20ա, 21բ—2ա, 23բ—4ա, 25բ—6բ, 102ա, 265ա: ԳՐԱՆ՝ 3(7+8+10)+Ա—ԻԱ×12 (թ 10, ժՁ 11, ԻԱ 3): ՆԻԹ՝ մագաղաք: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ՝ 14,2×10: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բրտրգիր (Շմուշ՝ 133ա): ՅՈՂ՝ 23: ԿԱՋՄ՝ դրոշմագիր ղըղին կաշի՝ դնեակով. միջուկ՝ տաթեակ, աստար՝ վանդակազար կարմիր մետաքս:

ՄԱՐԱԼԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Անտուոն՝ 1բ, Մեուռն՝ 2ա, Շնայումն՝ 3բ, Յարտիւն՝ Ասգարա՝ 4ա, Մուսոլ լեւոսապէ՝ 5բ, Վերչիւն ընթիւ՝ 6ա, Մկրտաւրիւն՝ 7ա, Ուտելույ՝

3բ, Մատուրիւն՝ 8ա, Ելն ի Գողգոթայ՝ 10բ, Խաչելուրիւն՝ 11ա, Յարտիւն՝ 12բ, Համբարձումն՝ 13ա, Հոգեզարուստ՝ 14բ, Վերչիւն դատաստան՝ 15ա: Մատրլես՝ 28բ, Մարկոս՝ 102բ, Ղուկաս՝ 146բ, Տովմեմեկս՝ 213բ: ԽՈՐԱՆ՝ 16բ, 17ա, 18բ, 19ա, 20բ, 21ա, 22բ, 23ա, 24բ, 25ա: ԿԻՆԱԽՈՐԱՆ՝ 30ա, 103ա, 147ա, 21ա: ԼՈՍԱԵՏԱԳԱՐԵՂ՝ րուսեակն, կենդանեակն, ասեմար, աւտուակն: ՋԱՐԴԱԳԻՐ՝ հեռատակագիր, բոշագիր, կենդանագիր, հանգուցագիր: ԳԱՆԵԼ՝ կարմիր, սև, ճաշեղաղոյն, վարդաղոյն, բրնձ, կանաչ, սև, ճաշեղաղոյն, վարդաղոյն: ԳԱՍԱՌԻԿ—ԳԱՂԱՆԱԿ—Անեմարան հովհանն: ժՁ—ժԷ

դդ.: 4 (Ա—Դ), սկզբում, ստացում են կույր լեզուների ընդլայնակի ծալումից: Մազազոր, երկսին, բոլորգիր (ճմույ՜ ճա): Կարդալ՝ Աա, Դբ, Աբ, Դա, Ռա, Դբ, Ռբ, Դա. «Երկնց կալան զճիսուս ... այլ քառասուն ի Բն զԵՆԵ» (ԺԸ, 12—34): ՎճԱԿ՝ բառաբար: Վերակազմվելու եկանքների հերթականությունը խախտում, թերթեր մասամբ ճորագրում, կազմի կաշին հերձում, դռակը վնասում:

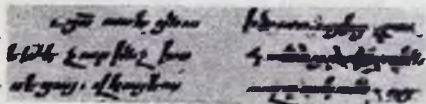
Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Ք Ի Ւ Ն

1. 16բ—7ա Թուրք Նսերեայ:
2. 18բ—25ա Համարարառ (Նաև լուսանցալիս):
3. 27ա—8բ Գլուխ: 28բ—9ա Համաձայնություն: 29ա Նախադրություն: 30ա—99բ Անտարան Մաղկոսի:
4. 100ա—1ա Սկիզբն զլիսոց: 101բ Նախադրություն: 103ա—43ա Անտարան Մաղկոսի (142բ «Յարուցեալ Յիսուս»):
5. 143բ—5բ Սկիզբն զլիսոց: 145բ—6ա Նախադրություն: 147ա—211բ Անտարան Ղուկասո:
6. 212բ Սկիզբն զլիսոց (Ա—ԽԳ): 213ա Նա—

խադրություն: 214ա—64բ Անտարան Յովնանու:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

213ա Արճնութիւն՝ որ կարդայ, զովութիւն՝ որ լսէ, փառք տուաղին և յիշատակ գրիս. ամէն Հայր մեր,

250

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ամսալիս

ՌՃԺՔ—1870

ԳՐԻՁ՝ Մարտիրոս Բն: ԹԵՐԺ՝ 288. չգրումս՝ 2ա, 3բ—4ա, 5բ—8ա, 7բ—8ա, 5բ—10ա, 11բ, 15ա, 85բ, 90ա, 141ա, 222բ, 286բ—8ա: ՊՐԱԿ՝ 1X11+Ա—ԻԳX12 (է 18, ԺՔ 10): ՆԻՒՔ՝ մազադար: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 18,8X10,8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԿԻՐ՝ բոլորգիր (ճմույ՜ 158ա): ՑՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ որչափագրդ յազանկազոյն, կաշի, միջուկ՝ տալիս, ստառնող՝ կաղաթ կտու, լուսանցալիսոց՝ կարմիր: ՊԱՀԱԿԱՐԱՆ՝ 2 (Ա—Բ) + 2 (Գ—Դ), մազադար (զրչափոհներ): ՄԱՐԱԿԱՆԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆ—Մաղկոս՝ 15բ, Մաղկոս՝ 90բ, Ղուկաս՝ 141բ, Յովնանու՝ 222բ: ԽՈՐԱՆ՝ 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա: ԿԻՍԽԱՆ՝ 10ա, 10ա, 91ա, 142ա, 223ա: ԼՈՒՍԱՆԳԱՐԴ՝ բուսական, ախրանկան, տաճար: ԶԱՐԳԱԿԻՐ՝ հեղափոխագիր, բոլորգիր, հանգստագիր, կնիզագիր: ԳՅՆԵՐ՝ կտրփի, կոնեչ, յազանկազոյն, դեղին, մոխրագոյն, ճարճագոյն, սև, սպիտակ, վարդագոյն, ոսկի, արծաթ (91ա): ՎՆԱԿ՝ բառաբար: Կազմի կաշին հերձում, կտրված են ճանաչում:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Ք Ի Ւ Ն

1. 2բ—3ա Թուրք Նսերեայ:
2. 4բ—11ա Համարարառ (Նաև լուսանցալիս):

3. 12ա Նախադրություն: 12բ—4բ Գլուխ: 14բ Համաձայնություն: 16ա—87բ Անտարան Մաղկոսի:

4. 87բ—8ա Նախադրություն: 88բ—9բ Գլուխ: 91ա—137բ Անտարան Մաղկոսի:

5. 137բ—8ա Նախադրություն: 138բ—40բ Գլուխ: 142ա—219ա Անտարան Ղուկասո:

6. 219բ—20ա Նախադրություն: 220ա—1բ Գլուխ (Ա—ԽԳ): 223ա—84ա Անտարան Յովնանու (283բ Իրկ կոնց շնացելոյ):

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

284բ Փառք... Արդ, զրեցաւ փրկական սուրբ Անտարանս ձեռամբ յոգնամեղ և անարհեստ յոյի՜ Մարտիրոս սուտանուն քահանայի, ի թուականութեանս Հայոց ՌՃԺՔ (1670) ամի, ի հայրապետութեան տեանս Յակոբայ՝ յԱթոռ Սուրբ Ելմիածնի, և ի քաղաքն Ամսալիս, ընդ հովանեան Սուրբ Նիկողայոս Հայրապետի Այլ և խոշորութեան զբոլոյս և սխալանացս անմեղադիր լեւոյդ, զի կար ձեր այս էր Այլ և որք հանդիպիր ամա, սուրբ հայր

և սիրուն եղբարք, կարգալով կամ օրինակելով կամ ընդ աղօտ տեսանելով, ինչեսլիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զառածնայս մեղօք զՄարտիրոս գրիչս միով Հայր մեղայիս Այլ և ստացող սուրբ մատենիս (նստորգրով անկաշուած է 3 տող. շնչուած և անըթեռնի):

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 1բ (ԺԸ դ., նստորգիր, եղծուած) Յիշատակ է Անտարանս Բստո Սուրբ Նշանին, յիշատակ իմ [Յովհանն] Ենեին, առա Ռ (1000) մսխալ իւ կէս ար բտուր իմ լինի իմ անտարանիւն իմ պատաւկան լինի իմ, ի թվին ՌՃՄԱ (1702)-ին զըրեցաւ, Յուլիսի ժիւ, ի (2ա) Կատարեցէ բանս այս իմ կրումն կատարելոց. և ամէն:

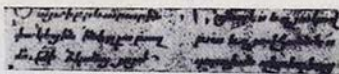
2. 285ա (1745 թ.) Յիշատակ է սուրբ Անտարանս Աստապալցի իրաւկոս վարդապետին, որ եւ ի պուռն Սուրբ Գայիանայ տաճարին և իւր հոգևոր և մարմնաւոր ծնողացն և ամենայն աշխատարացն:

տաւորացն: Գրեցաւ ի ՌՃՂ և Դ (1745) թուին Հայոց և ի յամսնան Մարտի Ի-ին:

3. 1ա (Լուացուած և անըթեռնի վրացերէն 6 տող գրութիւն):

Կեմադրոյմ՝ 223ա, 285ա, 286ա Քրիստոսի ծառայ կիրակոս վարդապետ, ՌՃՀ (1728), 284ա կիրակոս վարդապետ:

Գրչափորձ՝ Աա (բուրգրի). Այսօր ետրայ- [հրաշ] տօնին ցնծամք, ի՛նչ զվկայից գործքն խնդամք... ա(4 տող. տե՛ս № 424, 300ա աճաղ սրբոյն Մինասայ): Բք (նստորգիր). Յիսուս Որդի իմ միածին, ի Որ քենեալ կաս ի խաչին... (4 տող. տե՛ս № 2436, 66բ աճաղ Յարութեան՝ ասացեալ ի Յարութին վարդապետէ):

251

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԺԷ—XVII

ԹԻՐԹ՝ 253. շնչուած՝ 1աբ, 70բ—2ա, 116բ—8բ, 182բ—3բ, 248ա—53բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ի×12 (Ա 11, ԻԱ 14): ՆԻՐԹ՝ բուրք լուսաբոյժով (մազադար՝ 252): ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 15×10: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկբին: ԳԻՐ՝ բուրգր (նմայ՝ 125ա): ՏՈՂ՝ 22: ԿԱՁՄ՝ դրոշմազարդ շաքանակաբաշխ կաշի՝ դեղակով, միջուկը՝ տաշտակ, Ա փեղկին՝ մետաղէ խաչ և կտուղիւ: աստաղ՝ կարմիր կտաւ, զմառ մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԱՆԱՐՁՈՒԹԻՆ՝ Կ ի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ 2ա, 78ա, 118ա, 184ա: Լ ա ս ա ճ ց ա զ ա զ զ՝ բուսական, կենդանական: Ջ ա զ ա զ ի ՝ հանգուցողի, կենդանադի, բուրգրի: Գ ո յ ճ ի ՝ կապտոյ, մանիշակազոյն, կանաչ:

ՊԱՆԱՐԱՆԱՆԱՐՁՈՒԹԻՆ՝ Անտարան Ղուկասոս: ԺԱ—ԺԲ ղղ: 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), տաքցուած ի բերթ բեղկայեակի հատուից և հատուած մասերի ընդլայնակի երկտեղութիւն: Մազազար, երկբին, ուղղագիծ երկարագիր (նմայ՝ Բա): Կաղալ՝ Բա, Դբ, Աբ, Գա, Աա, Գբ, Բբ, Դա. «[ե]ն» զրէին զնա: Եկին միջին առ ետ ... հանեալ զնա ի ցամախ բողիւն (Գ, 43—Ե, 11):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւաւա: Տեղ-տեղ խոնաւութեան հետեի:

Բ Ա Ղ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

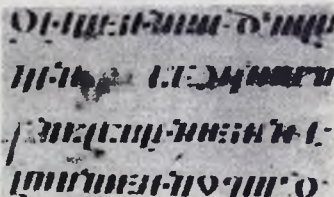
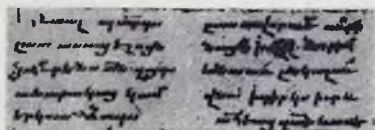
1. 2ա—70ա Անտարան Մառթնոսի:

2. 73ա—116ա Անտարան Մաղկոսի (115բ—6ա աճարուցեալ Յիսուս):

3. 119ա—92ա Անտարան Ղուկասոս:

4. 194ա—248բ Անտարան Յովհաննոս:

Ստորին լուսանցներում՝ Համաբարբառ Գրչափորձ՝ 252բ (ԺԸ դ., շղագիր) եւ բանտայ լեզուաբան: եւ բանտայ:

252

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

հեծորէք

ՌՅՀԱ—ՌՅՀԲ—1682—1683

ԳՐԻԳ՝ Մարտիրոս: ՍՍԱՅՈՂ՝ Տէր Վարդան:
ԹԵԲԹ՝ 328, չգրուած՝ 1ա—2ա, 87բ—9ա, 146ա, 247բ—8ա,
328ա—9բ: ՊՐԿԱ՝ Ա—ԻԿՂ12 (Ա 13, Ե 14, Ի 10, ԻԿ 16):
ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ (բաղթ)՝ 314—29: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 14X9:
ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բարբաղի (նմալ՝ 168ա): ՏՈՂ՝
Ճ1: ԿԱՍՄ՝ դոշմագաղ յազանակազոյն կաշի՝ դոնակով,
միջուրի՝ տախտակ, տատաղ՝ դոշմագաղ կտաւ:
ՄԱՆԻԱՆԱԿԱԳՈՒԹԻՆ—Մարտիրոս՝ 2բ, Մարկոս՝ 88բ,
Ղուկաս՝ 146բ. Յովնանէն՝ 248բ: Կ Ի Ս Տ Ե Բ Ե Ա Ն՝ 3ա,
90ա, 147ա, 249ա: Լ Ե Ս Ե Ա Ն Գ Ե Գ Ե Բ՝ բաւական, կենդա-
նակն: Զ Ե Բ Ե Գ Ի Ե՝ հաճախագիւր, կենդանագիւր, բոյնա-
գիւր: Գ Ե Ն Ե Բ՝ կապոյտ, կանաչ, դեղին, կարմիր:
ՎԻԶԱՆ՝ բաւաւոր: Ա փեղկին՝ պեղում խաչի ճեմեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 3ա—87ա Անտարան Մարտիրոս:
2. 90ա—145բ Անտարան Մարկոսի: 145բ
Թեղաբարձին. Վարդան անտարանիչն աշակեր-
տեալ Պետրոսի...ս:
3. 147ա—247ա Անտարան Ղուկաս: 147ա
Թեղաբարձին. Վուկաս անտարանիչն աշակեր-
տեալ Պողոսի...ս:
4. 249ա—324բ Անտարան Յովնանէն: 324բ
Թեղաբարձին. Վովնանէն զրեաց զԱնտարանս
իր յփեսոս...ս:

Մտաքին յաւանցներում՝ Համարաբաւ:

ՏԵՄԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

145բ Քրիստոս Աստուած, թող զանցանս ծա-
ռալիս քո՝ մեղուցեոյս Մարտիրոս բազմամեղիս.
ամէն:

247ա Թիւր ՌՅՀԱ (1682) ամին:

325ա Փա՛ռք...

Կալ քեզ խրատ ո՛վ իմաստուն,
Լեր դու նման անհուն ծովուն,
Մի՛ ցուցանէր զորդիդ սուղուն՝
Բուսեալ ծանծաղ և միշտ վարժուն:

[Շ]նորհօք և ողորմութեամբ աստուածային
խնամոցն, որ ընդհանուր զբաղապալս և մասնա-
ւոր և մասնակց ի զգալիաց յայտնութենէ առնու-
զհասաւ, յորոց մասնակունքն անուանողք մասին
ըստ կարի զուրկ և ի միւսոյն՝ զհրաժեշտ սակա լա-
ւազունին հաստատուն ունակութեան և հանուրքն
ունողք նորին անբաժք ի պողոյ յայնց, որոց կա-

մօք հրաժարեցին, // (325բ) որոյ սատարութեան
մերոյ հեղդութեան օժանդակ եղեալ յաւարտումն
յըղձից ստուգաբանութեան սրբոյ Անտարանիս,
որոյ ճշմարտութեան ի տեսիլս կրկին աշաց, եթէ
դիտեսցես ձեռին առեալ:

[Ա]րդ, եղև զբաւ սորին թուաբերութեանս
Հայոց ՌՅՀ և Բ (1683) ամին, ի դանութեան Պար-
սից Շահ-Միլիմանին, ի հայրապետութեան
տեառն տէր Նդիազարի՝ Հոսմայնցի: Գրեցաւ սա
երկիրս Մագածուն, ի գեւղս որ և զոյի հնձուրէք,
ի դուռն Հոփսիսմայն եկեղեցւոյն և սուրբ նահա-
տակին, ընդ հովանեաւ Բաղաթափի սուրբ վանից
և սուրբ յանապատացս, որոց հաստատուն պահես-
ցէ ի պարծոն ազգիս մերոյ, ձեռամբ աննար[Շ]նտ
// (326ա) և փօնոն գրի՛ ստատանուն Մարտիրոսի,
և խնդրոյ աստուածապաշտ, հեղա[Շ]ոգի և զհա-
ւատարիմ տէր Վարդանն, որ և յիշեալ զբան տէ-
րունական, զոր հրամայէ, թէ՛ նրանի, որ ունիցի
զաւակ ի Սիովն և ընդանի մերուաղէմ: Որոյ ցան-
կացող եղեալ յայս սուրբ տառիս, յօժարեղձ կամօք
և փափակմամբ սրտիւ ետ գրել զսուրբ Անտա-
րանս՝ յիշատակ իւրն և ծնողաց իւրոց, ի հալալ
ընչից իւրոց, հօրն՝ Մեյիսեփն, և մօրն իր՝ Մար-
գարիտ, միւս մայր իւր՝ Մարինոս, և կենակիցն
իւրոյ՝ Մարինոսն, հարազատ որդին իւրոց՝ Ան-
տիսն, կենակից իւր՝ Սահիպն, որդին իւր՝ Ղուկոսն,
և դստերաց իւրոց՝ Զատան, Նաղդայանն, հան-
գուցեալ զոր[[326բ]այր իւր՝ Հայրապետն, դուս-
տըրն իւրոյ՝ հանգուցեալ Մարգարիտն. յիշեցէք ի
Քրիստոս. Աստուած ողորմի յիշողաց. ամէն: Դար-
ձեալ յիշեցէք զմիւս եղբայրն՝ զՅակոբքանն, որ
ստացող եղև, գրել ետ զկէս զսուրբ Անտարա-
նիս՝ առ ի յիշատակ իւրն, կենակից իւրոց՝ Նովու-
տին, և որդոցն իւրոց՝ Յովանէսն, կենակիցն իւր՝
Մարիամն, որդին իւր՝ Նվազն, Շահնազարն, հան-
գուցեալ Սահմէն, միւս հարա[Շ]գալտ որդին իւրոյ՝
տէր Թուման, կենակից իւր՝ Հոփսիսմին, որդին
իւրոյ՝ Գրիգորն, Վարդանին, յիշեցէք ի Քրիստոս:
Այլ յիշեցէք զմիւս եղբայր իւրոյ՝ հանգուցեալ առ
Քրիստոս Մարգարն, կենակից՝ Ստալիին, որդին
իւր՝ Պաղ[Շ]աւառն, Նախնազարն, ամէն, դուստրն
Յակոբքանին իւրոյ՝ Նդի[[327ա]սաթէքն, Միթրոյի-
տըն, Մարգարիտ, և ամենայն արեան ճեմաւորաց

իրոց, առ հասարակ մեծի և փոքու, կենդանաց և հանգուցելոց ի Քրիստոս:

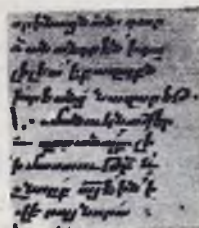
Ո՛վ սուրբ քահանայք և առ հասարակ արուհիսյաւոր և ժողովուրդք, երիտասարդ և տղայք և կուսանք, [որք] հանդիպիք այս սուրբ Աւետարանիս՝ կարդալով կամ օրինակելով, կամ այլ ինչիւք պիտուի[ւ]ք, յիշեցէ՛ք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զտէր Վարդանէ, և եղբայրն՝ Յակոբբայան, և զամենայն ընդանիս իւր, զոր յիշեցաք և զորս ոչ կարացաք յիշատակել: Լի սրտիւ և ուղիղ մտօք Աստուած ողորմի ասացէ՛ք ըստացողի սորա՛ տէր Վարդանէն, Յակոբբայանին, վասն որոյ ինքն ողորմածն Աստուած, որ ատան է ի տուրս բերեաց, ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ[զ]՝ յուսալ/(327բ)ցելոցս ողորմեցի իւր միսանգամ գալստեանն. ամէն. եղից[ի]:

Ընդ սոցին յիշեցէ՛ք զմեղապարտ զքծօղս սորա՛ զՄարտիրոս զբրիչ, զանպիտան և զանարժան ծառայ, և տղայանաց և խոշորութեան գրիս անմեղադիր լերուք, և Քրիստոսի փա՛ռք յախտ[եանս]:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆ ՅԵՏԱԳՐԱՅԻ

1. 1բ (ժէ դ., շղագիր) Ես Աւետիսի որդի Մի-
հայէլս, ևս Աւետարանս առի, որ տամ մին նորոն-
ծայ երէց, զրկեցի Սուրբ ըստեփանոս Նախավկայ՝
Ագտալպատցի Ովանէսին, որ համիշայ իմ հեր և
իմ ծնողն պատարագում հիշէ:

2. 327բ (Բուրզգիր) Ես տէր Մարէոս, որ ձեռ-
նադրեցին թվին ՌԵԾԲՐ (1703):

258

Ա. Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ժէ—XVII

Թիւրա՞ 272. շգումած՝ 1ա—2բ, 78բ, 128բ, 269ա—70ա.
271ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԼԳ՝X12(ԼԳ 8)+1X2: ՆԻԹ՝ բաւոր: ՄԵ-
ՍՈՒԹԻԻՆ՝ 11X9: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ հեկիւն: ԳԻՐ՝ բաւօգիր (Եր-
սույ՝ 140ա): ՏՈՂ՝ 22: ԿԱՋՄ՝ դրօշմազող շաղանակազոյն
կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կարմիր մետախ, Ա
փեղկին՝ 2. Բ փեղկին՝ 1 արծաթէ խաչ՝ մակագրութիւն-
եւեռով:

ՄԱՆԻԱԿԱՆԱՐՑՈՒԹԻՆ—Ձ ա ղ գ ղ ի ռ՝ հանգուցագիր:
Գ յ յ յ ռ՝ կարմիր, կապտոյ:
ՎԻՃԱՆ՝ բաւաւոր:

Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 3ա—79ա Աւետարան Մատթէոսի:

2. 80ա—128ա Աւետարան Մարկոսի:

3. 129ա—206բ Աւետարան Լուկասի:

4. 208ա—268ա Աւետարան Յովնանէն:

(267բ—8ա Իւր կնոջն շնացելոյ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆ ՅԵՏԱԳՐԱՅԻ

1. 269ա (ժէ—ժԸ գգ., շղագիր) Փա՛ռք... (նօ-
տըրգիր) Աւետարանս յիշատակ է Աղաթելուն և իւր
ծնողացն՝ Զիրաբէն և Խանուսին, և իւր սկեարէրն՝
Ղազարին, և իւր կիսրոշն՝ Զուհարին, և իւր իրկա-
նքն՝ Զանգուլին, և իւր որդոցն՝ Շիրաբին և Գա-

լուսին, և իւր դստերն՝ Զուհարին, և իւր քեռմա-
մայ՝ Թուրվա[ն]դին, և իւր այրոշ՝ Ամիրին, և իւր
հորօյր՝ Յարութեմի[ն], և քրերն՝ Սիմին, որ ետ
սուրբ Աւետարանս յիշատակ ի ձեռն Յովանէնս
վարդապետին, զսայ ընթեռնալով և վայելելով՝
ողորմի ասացէ իւրեանց հօգոյն, և Տէրըն մեր
Յիսուս Քրիստոս բարեխօսութեամբ սուրբ Աւե-
տարանիս իւրեանց հօգոյն և զձերկից արքայութիւն
պարգեւեցէ. ամէն: Եղիցի, եղիցի: Դարձեալ յի-
շեցէ՛ք ի Քրիստոս զՊիլատէն և զկողակիցն՝ Խալ-
խաթուն:

2. 269բ (Շղագիր, այլ ձեռք) Դարձեալ յիշե-
ցէ՛ք և Աստուած ողորմի ասացէ՛ք Խալխաթին և իւր
կողակից՝ Հովսիսիմին, որ զայս սուրբ Աւետարանս
անօրինաց գերութենէն ազատեաց և եզ ի դուռն
Սուրբ Աստուածածնին:

(Շղագիր, այլ ձեռք) Աստուած օրհնի Խալ-
քուն և Հովոսիսիմին, ուր դուստր՝ Ասիլիսան, որ այս
սուրբ Աւետարանս գերի էր անօրինաց ձեռ, ազա-
տեցին և ետիւն ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին,
և քամար մ՝ և բեմի ծածկոց մ՝:

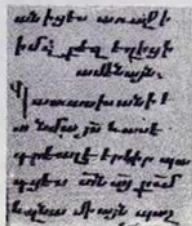
3. 268բ (ժԸ դ., նօտագիր) Ես, Յովանէս վար-

դասակատ, ևսու զսուրբ Աւետարանս ի Դուռն Յան-կուսեանու Սուրբ Աստուածածնին՝ յիշատակ ինձ և ձեռագր իմոյ՝ տէր Միքայիւն և Սանդրիստին, և եղբորս իմոյ՝ Յոնանին և ամենայն ազգականացս, Որբ Հանդիպիք, Աստուած-ողորմի ասացէք նոցին, և թէ ով Հեռացուցանէ՞ զպատիժն յԱստուծոյ և ի Սուրբ Աստուածածնէն առցէ. ամէն:

4. 270ա (ԺԸ դ., նոտրգիր) եւ արդ, ո՛վ սըր-բաղնագործ քահանայք և ուսումնասէր սարկաւա-գունք, եթէ հարցանէք, թէ ուստի՞ է, կամ ո՛վ եղե-ալ է այս արձաթապատ սուրբ Աւետարանս ի դուռն Անկիսյանեւ Սուրբ Աստուածածնին, այս սուրբ Աւետարանս յիշատակ էր եղեալ ի տաճարն Սուրբ

Աստուածածնին վաղուց ժամանակի վերոյգրեալ արանց:

Ա փեղկի խաչերի վրայ՝ «Նազուն», «Մանուկ»:
Բ փեղկի խաչի վրայ՝ «Ետոռմսիմայ»:

254

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր Զուղա

ՌԻԸ-ՌԻԹ—1659-1660

Գրիգ՝ Յովնանէն: ՄԱԿԱՂ՝ Հայրապետ: ՄՍԱՅՈՂ՝
Խոնյ Ռուսամ, Յովնանէն վրդ:
Թերթ՝ 280+1 (կեկ. 107). չգրած՝ 1ա, 2բ, 3ա, 4բ—
5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 220բ, 280աք: ՊՐԱԿ՝ 1X9+Ա—ԻՊX
12 (Թ թ, ԺԳ, ի 11, ԺԸ, ԺԹ 8): ՆՈՒԹ՝ Ստեղծագործ: ՄԵՆՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ 8,7X7: ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բաղբաղ (նմուշ՝
117ա): ՏՈՂ՝ 20: ԿԱՅՄ՝ ան յամպար, միջակը՝ ստուարա-
բուրդ, աստաղք՝ բուրդ: ՊԱԶԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրդ:
ՄԱՆԱԿԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Մտաբէս՝ 12բ: Խոսաւ Ե՝ 1բ,
2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9ա: Կիտխոսաւ Ե՝ 13ա,
100ա, 146ա, 221ա: Լուսանցազարդ՝ բաւական:
Ձաւդագիր՝ ճանգուցագիր, կենդանագիր, բաւական:
Գալեհ Ե՝ զեղին, կապշաւ, կանաչ, կաւմիւր, ոսկի:
Վիճակ՝ բաւարար: Վերակազմելիս 88 զետեղումն 94-ից
յետոյ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

- 1բ—2ա Թուրք Ետեղեղ:
2. 3բ—9ա Համարաբարձ (նաև՝ լուսանցա-
յին):
3. 10ա Նախադրութիւն: 10բ—2ա Գլուխ:
13ա—98ա Անտարան Մտաբէս:
4. 98բ Նախադրութիւն: 99աբ Գլուխ: 100ա—
43բ Անտարան Մտաբէս:
5. 143բ—4ա Նախադրութիւն: 144բ—6բ Գլ-
լուխ: 147ա—220ա Անտարան Ղուկաս: 220ա
Բիւլագրութիւն. «Եւսի Դուկան» անտարանիչն աշա-
կերտեալ Պողոսի...:
6. 220բ Գլուխ: 221ա Նախադրութիւն: 222ա—
78ա Անտարան Յովնանէն:

ԳԻՆԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

98ա թվին ՌԻԸ (1659) (նոյնը՝ 278ա),

98բ Յովնանէն ծրողս յիշէ ի Տէր (նոյնը՝ 144ա,
221ա):

278բ Փա՛ռք... Աւարտեցալ աստուածախոս
սուրբ Աւետարանս ի գերահաշակ Շոյ քաղաք, որ
կոչի Ասպանան, և ի դիւրաբաղան Զուղայ, ի թը-
վականութեան Հայոց ՌԻԹ (1660) ամիս, ի թա-
գաւորութեան Պարսից Փոքր Շահ-Ապասին, և ի
հայրապետութեան Սուրբ Էլմիածնայ՝ տեառն Յա-
կոբայ, և ի առաջնորդութեան գեղոյս՝ Դաւիթ վար-
դապետին, և ի իշխանութեան պարոն Հայկազին, որ
է որդի խոճայ Նազարին, ի խնդրոյ արքայանեալ
քաջ և բարունի վարդապետին Զաւարիային, որ
այսմ ամի փոխեցաւ առ յոյսն ամենեցուն, և վե-
րակացուեալ ճամբ հաստարիմ և բարեմիտ աստուա-
ծահաճոյ պարոն Լուստամին: Ըստացա զսա և
հալալ լլ (279ա) արդեանց իմոց և ետու վաղմ ի
դուռն Ռեանալանից՝ ի վայելումն Ռեանէ վար-
դապետին՝ Մի՛ր որ իշխանցէ հանել զսուրբ Աւետա-
րանս ի Ռեանալանից, ալլ ուրբ տանել կամ վա-
ճառ տեւել, ծթէ որ յանդեմնցէ արասցէ զայս՝ մա-
սըն և բաժին Յուդայի առցէ, Դարձեալ յիշեցէք
զվերոյգրեալ գիտեալ Ռուստամն, զԵօղսն իւր՝
Թօփի Դիքորն, Ասփաշնէ: Դարձեալ յիշեցէք ի
Քրիստոս գիտեալ Ռուստամն և զվողակին իւր՝
Ագառն, և զորդին իւր՝ զՅովնանէն, և դստերն իւր՝

Սափուորն և Անային: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զիստայն Ռուստամն և զհանգուցեալ զստերքն իւր՝ Մարիամն և Ասփաշէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զիստայն Ռուստամն և զհանգուցեալ եղբարքն իւր՝ զխոնայ Սուլթանունն, խոնայ Աղապալի, խոնայ յ(279բ) Նիկողոսն և զիստայն Մարտիրոսն, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն, Դարձեալ յիշեցէք զծրող սորա՝ Յոնաննէս, և զծրնողսն իւր, ամէն, Ընդ սմին յիշեցէք ի Քրիստոս զծաղկող սորա զՀայրապետն, և զծնողսն իւր, զԿենակիցն, և զեղբայրն իմ՝ զսրբասնեալ Բողղասաւ Վարդապետին. յիշեցէք և Աստուած ողորմի

մի ասացէք. ամէն, եւ որք յիշէք, յիշեալ իցիցք ի Քրիստոսն Աստուծոյ. ամէն, Հայր մեր...

255

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Անապատ գիղ

ՌՃԻ—1871

ԱՅԱՑԱՐ՝ Գուլիսեանք:

Թիթ՝ 286. չգրեալ՝ 1ա—2ա, 3բ, 6բ, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ—2ա, 85ա, 131ա, 264բ—5բ: զՐԱԿ՝ 1X11+Ա—ԻԻX 12(Ա, ԺԲ, ԺԳ, ԺԷ 10, Է, ԺԲ, 14, ԺԱ 13, ԻԲ 5): ԿԻԲ՝ յազգաբար՝ ՄԵՄՈՒԹԻՆ՝ 15X10. ԳՐՈՒԹԻՆ՝ եւիթնէ: ԿԻԲ՝ բոլորգիթ (նմուշ՝ 166ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ քաջապատ կայի՝ դռնեկով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ ծաղկադրոշմ կապա:

ՄԱՆՐԱՆԿԱԳՈՒԹԻՆ—Մարտեան՝ 12բ, Մարկոս՝ 85բ. Ղուկաս՝ 131բ, Յովնանէս՝ 207բ: ԽՈՐԱՆ՝ 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա: ԿԻՕԱԽՈՐԱՆ՝ 13ա, 16ա, 132ա, 208ա: ԼԱՍԱՆԵՑԱԳԱՐ՝ քուսկան, կենդանական, եւկրաշափական և անտարանական դրոշագներ: ՁԱՐԳԻՐ՝ ճանցուղագիր, կենդանագիր, քոչնագիր: ԳՈՆԵՐ՝ կապոյտ, դեղին, կանաչ, վարդադոյն, կարմիր, սպիկ:

ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար: Կազմի քալիք խաւանցած, եզերեր մայրաւած:

ՄԻՔ՝ Գրչուրեան վայրն ու քուսկանը՝ ըստ ստացողի յիշատակաւորի:

Ք Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Խ Ն

1. 2բ—3ա Թուրք սեւեքեայ:
2. 4բ—11ա Համարարառ (նան՝ լուսանցալին),
3. 13ա—83բ Անտարան Մատթէոսի: 83բ Ուտանաւոր. «Մատթէոս մարդ անանեցաւ...»:
4. 83բ—4ա Նախադրութիւն: 84բ Գլուխք: 86ա—130ա Անտարան Մարկոսի (129ա—30ա թարգմանալ Յիսուսի): 130ա Ուտանաւոր. «Այս Մարկոսի ասի առիւծ...»:

5. 130ա Թիւադրութիւն. «Անտարանին Ղուկաս բժիշկ էր ճարտար...»: 132ա—206ա Անտարան Ղուկասու:

6. 206բ—7ա Գլուխք (Ա—ԽԱ). 207ա Վան անտարան[?]ին Յոնաննէս—Յոհանէս անտարանին և սիրելի յաշակերտն Քրիստոսի...: 208ա—64ա Անտարան Յովնանէսու:

ՅԻՏԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

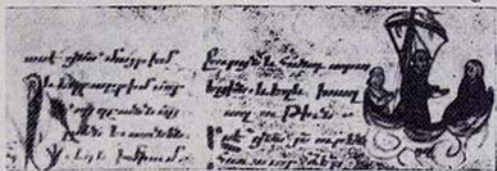
1. 34ա (Գրչի) Աւանա, Տէր իմ Յիսուս, գի ի բեզ եմ ապաւինեալ տկար անձամբ:

2. 264ա (Ստացողի, այլ ձեռքով) Ստացող սուրբ Անտարանիս՝ Անապատցի խոնայ Ղուկի կենակից Գուլիսեանտան, առայ հալալ ընդից իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոց, հօրն իմ՝ Նսային, և մօրն իմ, եղբարքս՝ խոնայ Գրիգորին, և հանգուցեալ եղբորս՝ խոնայ Սարգսին: Ո՛վ ոք ընթեռնու կամ օրինակէ, աղաչեմ ի սրտի ողորմի ասացէք ծնողացն իմոց և ինձ մեղաւորիս. ամէն: Գրեցաւ ԽՎԻՆ ՌՃԻ (1671), Սեպտեմբերի Ժ, և ետու ի դուռն Սուրբ Ստեփաննոսի Նախապկային, ի գեօղն Անապատ, ի սահմանն Ուտտովաւոր, յիշատակ անյիշատակ Գուլիսեանտանին: Յիշողք զմեզ՝ յիշեալ իրին ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ. ամէն:

ՅԻՏԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՑԻ

4ա Տանաք որդի Գօրգին յիշատակ է այս սուրբ Անտարանս, առայ իմ հալալ ի ընդիցն: Գօրգինս և հայր իմ՝ Պապուն, և իմ մայր՝ Մայրամին, իմ բիծայ՝ Ռձմանին, իր կողակից՝ Մարիամին, իր

որդի՝ Աղտեղիւմին, Դաւիթիւն, Անայ խաճումին, յան ողորմի ասէ. ամէն, Ի թվին ՌԲՃԴ (1841) որդի՝ Ապրհամին, Պապունին, զոր կարդայ, Ա բե- զրեցաւ [Ծ]ունուարի ԻԹ:

256

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր Զուղա՝

ՌԶԲ—1693

ԳՐԻԳ՝ Սիմեոն Զուղայեցի:

ԹԵՐԹ՝ 304, չգրուած՝ 1ա—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ, 11բ, 12ա, 13ա, 88ա, 240ա, 302բ—4ա: ՊՐԱԿ՝ 1×11+Ա—ԻԱ×12 (ե, Թ 10, Ի 9): ՆԻԹ՝ բաղբ: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 14×10, 6: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ Երկրին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նմուշ՝ 134ա): ՏՈՂ՝ 23: ԿԱԶՄ՝ դարձադարձ ժող-շաղա-նակագոյն կաշի, միջուկը՝ օտիտակ: ՊԱԶՊԱՆԱՆ՝ 2+2 ժաղաղար:

ՄԱՆԸՆԱԿԱՐԶՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 13բ, Մարկոս՝ 86բ, Ղուկաս՝ 163բ, Յովնանէս՝ 240բ: ԽՈՐԱԵ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11ա, 12բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱԵ՝ 14ա, 99ա, 164ա, 241ա: ԼՈՍԱՆՇՈՂԱՐԳ՝ բոսական, կեն-դանական: ԶԱՐԴԱԳԻՐ՝ ճանգուցադիր, կենդանագիր, բրդե-նագիր: ԳՅՆԵՆ՝ կարմիր, կաղօյտ, շագանակագոյն: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Մարկոսի եկաբից մնացի է մի փոք-րիկ բեկոր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 3ա—4ա Թուրք նւերեայ:
2. 5բ—12բ Համարաբար (նաև՝ լուսանցա-ին),
3. 14ա—97բ Աւետարան Մատթեոսի:
4. 99ա—153ա Աւետարան Մարկոսի:
5. 154ա—239բ Աւետարան Ղուկասի:
6. 241ա—300ա Աւետարան Յովնանէսի (299բ—300ա ԻԲԲ կնոյն շնացիւն):

ՅԻՇԱՍԿԱՐԱՆ ԶԱՍԿԱՐԱՄԱՐ ՕՐԻՆԱԿԻ

300ա Յիշատակարան Աւետարանին

Փառք և սլաութի այժմ, յափտեան,
Համագո ճրորորդութեան,
Երեք անձնեա սուրբ տէրութեան,
Միասնական աստուածութեան,
Որ ստեղծ յերկինս հրաշական,

Զրասա անմարմնոցն իւր փառարան,
Անլուելի և մշտական
Աւրնաբանեն զՏէր յափտեան,
Իսկ ի վերինն մեծ խորան,
Աթոռ կարգեաց շորեկուսեան,
Բոց կորովի մարդոյ նման,
Կերպ առեւոռ խրորխտաձայն:
Եւ ցըլած և արդիւնական,
Եւ արծուի վիշալացական,
Ութիւր թևօք վերամարմարձան
Եւ ութ ալաւք զեղեցկացան:
Նըշանակէ զմարդն // (300բ) յանդի-ման՝

ԶՄատթէոսեան Աւետարան,
Մարկոսն՝ առիւծ և ճեմական,
Արի և քաշ և կարճարան,
Ղուկաս՝ եղին ասացական,
Մեղմով զնալ երկարան,
Իսկ Յոհաննէս՝ արծուանընման,
Թռաւ մտաւք անհատական:
Իսկ ի ստորի[ն]սն այս նիւթական,
Արարածոց զու ամենայն,
Զորեքանկին աշխարհ որ կան,
Մագէ ի ծագ ընդհանրական:
Արևելեան՝ արևմտեան,
Հիւսիս, հարաւ յարմարական,
Որք ընդհանուր քարոզեցա՝
Աւետարանն սրբազան:
Այլ և զետոցն զանազան,
Որք ի դախտէն յառաջ խաղան՝
Փխտն, Գեհոն ընդ Տիգրիսն այն
Եւ Եփրատն հրաշական:

257

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ս. Ն.

Եօշ (Սպանան)

ՌժժԴ-ՌժԺԸ—1865-1869

ԳՐԻԳ՝ Ռաբել կր.: ՍՍԱՌՈՂ՝ Մլխթր (1865թ.). 80-րդ (1860 թ.):

Թեթթ՝ 288. չգրումս՝ 1ա, 4աթ, 87ա, 294աթ: ՊՐԱՆ՝ Ա—Ին (կրկ. ժր) $\times 12$ (Ա, Ը, ժր—ժր, ժթ 11, ժն 10, ժէ 13, Ին 4): Լեթթ՝ բաղթ: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 13 $\times$ 9: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկ-սին: ԳԻՐ՝ բաղթեր (նմայ՝ 158ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ դաշ-մատիպ շազանկազայն կաշի՝ դեմակով, միջուկ՝ տախտակ, աստաղի կամեյ մետաղ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՑՈՒԹԻՆ—Ա. Ե. տա ր ա ն ի չ ն ե Ր՝ պեկու-տն հանում: Կի տ ա ռ ա Ր Ն՝ 5ա, 89ա, 142ա, 227ա: Լուսանց զա ր դ՝ բուսական, կենդանական: Ջա ր-դ ա գ ի Ր՝ հանգստագիր, կենդանագիր, բոշեպի: Գ ա յ ն ե Ր՝ կամեր, կապալ, դեղին:

ՊԱՆԱՌԻԱ. ՊԱՆԱՌԱՆԱ—Կիւղի Աղեմանդարացու Գիրք Պարագանց: ժձ—ժէ դդ.: 4 (Ա—Գ) բերք ոկցում, ստա-ցում 1 բերքի ընդլայնակի համամար և ընդերկարակի երկաթակամք: Թուղթ, երկսին, բաղթեր (նմայ՝ Գա), առդ՝ 24: Կաղալ՝ Գա, Դթ, Բթ, Աա, Բա, Աթ, Գթ, Դա. «[Կիւղի լուծումն խնդրոցն Տիբեթայ: Գալիս իՆ—]» ճերի պարտ է մեղ զգորսիւնն Աստուծայ... ա ղ վառն ի բաց առնակելոյն ի գեմանն անուանի ի բաց առնակելոյ (նմմա. «Գիրք Պարագանց» 4. Պոթա, 1717, կ չ ժԱ—ժԺ):

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբան:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Մ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 1թ Համաձայնութիւն: 2ա—3թ Գլուխ: 5ա—86ա Անտաբան Մատթեոսի: 86ա Թեղադու-րիւն. «Մատթեոս աւետարանիչ յետ եօթն ամի...»:

2. 86աթ Նախադրութիւն: 87թ—8թ Գլուխ: 89ա—138ա Անտաբան Մատթեոսի: 138թ Թեղա-դրութիւն. «Մարկոս Հրամանա Պետրոսի վիմի...»:

3. 138թ—9ա Նախադրութիւն: 139ա Թեղա-դրութիւն. «Դուկաս արուեստի բժիշկ գոլով...»:

139թ—47թ Գլուխ: 142ա—225ա Անտաբան Լու-կասու:

4. 225թ—6ա Նախադրութիւն: 226թ Թեղա-դրութիւն. «Զովհաննէս՝ Հնազանդութիւն, որ և իրդի Որոտման...»:

226թ Գլուխ (Ա—ԺԸ): 227ա—96թ Անտաբան Յովնաննու (295ա—6թ Իրկ կնոջն շնացելոյ: Կրկ. ԻԱ, 18—25):

ՏԻԵՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 86ա (Բարսեղ զրի) Զմեղաւոր սուտանուն ևնթ կրօնաւոր Բարսեղ՝ ծրող սորին յեշեցէք ի Քր-րիստոս. ամէն:

139ա Քրիստոս Աստուծոյ, որ յարեալդ ի մե-ռելոյ, յարոյ և զիս՝ մեղօք մեռեալ զսեբերս Բարսեղ ևնթ կրօնաւորս:

226ա Զմեղօք զառածեալ, զսեբերս ևնթ կրօ-նաւոր՝ անուամբ Բարսեղ, և զծնողս իմ յիշեցէք և բերան մի ողորմի ասացէք, և Աստուած ձեզ ո-ղորմեսցի ի միւսան[գամ] զալրստեանն. ամէն:

292թ Զմեղաւոր և զսեբերս Բարսեղ ևնթ կր-օնաւորս յիշեցէք զԱստուծոյ:

297ա Յերես անկեալ կողովողական,
Պաղատանօք մաղթողական,
Ջեքզ աղաշնմ սուրբ [դ]ամբարան,
Տուն և տեղի արքայական,
Մեք Հասանեի ի նեղութեան,
Ի փորձութեան ժամանակեան,
Պահել անփորձ և անսասան
Ի յարկածիցն դիւական:
Լեզու տարտաւ, անխօսական,
Անձամբս մեղեկալ մեռելական,
Գործովս թափուր և զազրական,
Որ անբանից եմ նմանական,
Ի մեք գթալ սիրողական,
Եւ հաշտեսցես ողորմական,
Փրկել ի հորի անշիջական
Աստ ի յայժմուս և յապազայն:
Ճաղքատամիտ, պակասարան
Բարսեղ կրօնաւորէ բանք ծրցան.
Եւ տալ հոգոցս խաղախութեան,
Պահել զձեզ միշտ անսասան:
Քրիստոս լիցի ձեզ օգնական,
Մեղաւորիս մէկ լի բերան
Անէք ողորմի՝ ի միւսանգամ
Իւր զալստեան,
Եւ ձեզ ողորմեսցի դատողական,
Արարչական:

297թ Փա՛ռ... Արդ գրեցաւ և աւարտեցաւ աս-տուածաբանս տառս ի դուռն Ամենափրկչի սուրբ ուխտիս, ի քաղաքն որ կոչի Եօշ, ի Թազաւորթան Փռք Եան-Ապաթեին, և Հայրապետութեան տեառն Յակովբայ, և առաջնորդ սուրբ ուխտիս տէր Դաւ-թի արհիպիսկոպոսին և հարազատ հոգևոր ողոր-մոցն՝ Ստեփաննոս և Յակոբ վարդապետ՝ րարուն և քաջ հոնորիք, որ և անփորձ և անսասան պա-հել միշտ յափտեան: Թուարեղութեան Հայկազան սեռիս հազարերորդի Հարիւր և տասն և չորրորդի

(1665) գրեցաւ ձեռամբ Բաբսեղ և ստատանուն կրօնաւորի.

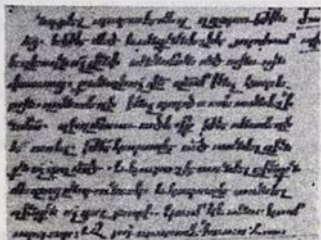
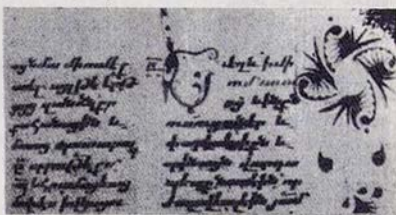
Մէկ լի բերան տուք ողորմի,
Քրիստոս Աստուած ձեզ ողորմի, ||
(298ա)

Եւ ինձ մասն բաժին լիցի
ի միսանգամ իւր ատենի.
Թողութիւն մեղացա լիւնի
Աղաչանօք սրբոյ զնդի
Եւ իւր ծնող Աստուածածնի
Միջնորդութեամբ մեզ ողորմի,
Իմ և իմ ծնողացն ամենայնի,
Գոհութիւն ստեղծողի,
Փա՛ռք Երրորդութեան երեքանձնի,

[Ո]ւտի և տեսն[ա]լ զսորայս անճառ փըրկազործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնեալ զարմից սրբոյ Սիրովնի՝ զտէր Միսէրն և եռափափազ սրբոյ և յօժար կամօք ստացաւ զսա ի յարգար վաստակոց իւրոց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնողացն իւրոց՝ Յակոբիւն և Խանքէկիւն, և Եղբարցն՝ Գրիգորիւն և Մատուրիւն, և որդւոցն՝ Յարութիւն և Յովակիմիւն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս հնգանդոցի զտէր Միսէրն, որ ստացաւ զսուրբ Անտարանս ի հալալ վաստակոց իւրոյ և ետ յիշատակ ի դուռն սուրբ եկեղեցւոյ, || (298բ) որ անուանի զսուրբ... (բաց), և ամուսնոյն իւրոյ՝ Մարիամիւն. յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն:

2. 293ա (Նոյն ձեռքով) Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ սաղարթափթիթ բուրաստանս և անգին մարգարիթս, որ կոչի Անտարան, ի խնդրոյ բարեմիտ և հնգահոգի, բարեպաշտ Յովգրն՝ յիշատակ իւրն և հանգուցեալ առ Քրիստոս զտէր Յակոբիւն. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք հանգուցեալ առ Քրիստոս զսրբազան ճահանայն զտէր Յակոբն, և զկողակիցն իւր՝ Մարիամն, և զմայրն իւր՝ Խաքունն,

և զորդին՝ Գրիգորն, և զուստրի՝ Խաքունն. և զմիս զուստրի՝ Խորարդոց Սղեզիւն. զոր Տէր Աստուած ամփոքձ պահեսցէ. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք զԲաբէն և կողակիցն՝ Շիրիւն. յիշեցէք Թասայիւ և կողակիցն՝ Սանգրայսուն. ամէն: || (293բ): Դարձեալ յիշեցէք Բաղէրն և կողակիցն՝ Յովգրն, և զորդին իւր՝ Միւնասն. ամէն: Եւ յիշողացն և յիշեցնելոցն ողորմացի Քրիստոս Աստուածն ամենայնի: Որչափ ի մարմնի են՝ խաղաղական կենօք պահեսցէ, և յետ աստեանցս՝ երկնից արքայութեան արժանի արասցէ, որ է արհեսեալ յախտեանս. ամէն: Եղիցի, եղիցի, Հայր մեր որ յիւրկիսայ: Եղև ասարտումն սուրբ Անտարանիս ի թվինն ՌձԺԸ (1669)-ումն:

256

Ա. Ի. Ե. Տ. Ս. Ր. Ա. Ն.

ԺԷ—XVII

ՔեթՔ՝ 249. Ղըրտած՝ 1ա, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—1ա, 12բ—3ա, 14բ—5ա, 16բ—7ա, 18բ—9ա, 20բ—1ա, 22բ—3ա, 24բ—5ա, 26բ, 28ա, 33ա, 134ա, 187բ—9ա, 247ա—8բ: Պրկի՝ 2(18+10)+Ա—ԺԺ×12 (ԺԺ 7): Նիթ՝ բազմ: ՄեծՈՒԹԻԻՆ՝ 14×10: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ եկիփն: Գի՛ր՝ բալբգի (նմուշ՝ 81ա): ՏՈՂ՝ 24: ԿԱԶՍ՝

դուրմազարդ զազանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստուր՝ կազույտ կտա: ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝ 2+2, մազազար:

ՄԱՆԲԱՆԱԲՆՈՒԹԻՆ—Անտուժ՝ 1բ, Երկալազարիւն մազազ՝ 2ա, Ընծայաժ՝ 3բ, Մկրտարիւն՝ 4ա, Այլակեղաւրիւն՝ 5բ, Յատարիւն՝ Ղազար՝ 8ա, Մաւո՛ւ յնուսաղէ՛մ՝ 7բ, Խաւքազար ընթրի՛ 8ա, Ունլոյալ՝ 9բ, Մաւաւորիւն՝ 10ա,

Դողգոթայ՝ 11բ, Խաչելութին՝ 12ա, Յառարին՝ 13բ, Աստուածանիւն բեգ առաւելին՝ 14ա, Պենեկեթե՝ 15բ, Վերին դատաստան՝ 16ա: Մաթթոս՝ 29բ, Մարկոս՝ 93բ, Ղուկաս՝ 134բ, Յովնանէկ՝ 198բ: Խորան՝ 17բ, 18ա, 19բ, 20ա, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա: Կիսախաւան՝ 28ա, 94ա, 135ա, 160ա: Լուսաւցազարդ՝ բոսակաւ, կենդանակաւ և անտարանակաւ դրուագներ: Ձարդագիր՝ ճանգուցադիր, կենդանադիր, բոլանգիր: Վիճակ՝ բաւարար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 27ա—8բ Գլուխ: 30ա—31ա Անտարան Մատթեոսի:

2. 91բ—2ա Գլուխ: 92բ Նախադրութին: 94ա—131ա Անտարան Մարկոսի (130բ—1ա «ճարուցեալ Յիսուս»):

3. 131բ—3ա Գլուխ: 133աբ Նախադրութիւն: 135ա—96բ Անտարան Ղուկասու:

4. 197ա Գլուխ (Ա—ԺԷ): 200ա—46ա Անտարան Յովնանու:

Ստորին լուսանցներով՝ Համաբարբառ:

259

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Քեմք՝ 248. չգումած՝ 1ա, 2բ, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ, 12ա, 123ա, 244ա—8ա: ՊՐԱԿ՝ 1×10+Ա—Ի×12 (Ք 18, ԺՔ 10, Ի 8): Նիժի՝ բուլք (մագաղաթ՝ 1—34): ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 13×9: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: Գիր՝ բոլորգիր (ճմուլ՝ 146ա): ՏՈՂ՝ 23—25: ԿԱԶՄ՝ շաղանկազոյն կաշի, միջուկը՝ առնուակ, աստաղը՝ բուլք:

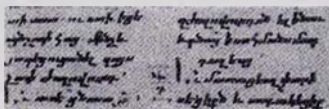
ՄԱՆՐԱՆԿԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Խաչելութին՝ 3ա (գծանկար): Մատթեոս՝ 12բ, Մարկոս՝ 79բ, Ղուկաս՝ 128բ, Յովնանէկ՝ 181բ: Խորան՝ 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա: Կիսախաւան՝ 13ա, 80ա, 124ա, 192ա: Լուսաւցազարդ՝ կենդանակաւ, բոսակաւ, անտարանակաւ, դրուագներ: Ձարդագիր՝ ճանգուցադիր, կենդանագիր, բոլանգիր: Գոյներ՝ կապոյտ, վարդազոյն, կարմիր, երկնագոյն, մանթեղազոյն, մոխրագոյն, դեղին, սրճագոյն, սոկի:

Վիճակ՝ բաւարար:

ՅՈՒՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

246բ Յիշատակ է սուրբ Անտարանս Բերնուցի Աագին, որդոյն՝ Քաւանին, Միւրաչին, Անդրիասին, և կողակցոյն՝ Գալատային: Դարձեալ յիշատակ է Անտարանս Քաթեսի որդոյն՝ Մարթային, Հէրիին, Փերիին, և կողակցոյն՝ Նիկադոսին, Անտիսին, Յակոբին, և կողակցոյն՝ Երեսխին, որ ստացան զսուրբ Անտարանս և եղին յիշատակ ի դուռն Ռերնուսու Սուրբ Յովնանէս Եկեղեցոյն, Քվին ԻժժԷ (1669),

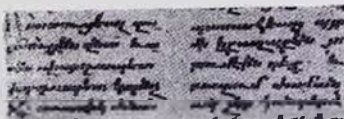
Կնէադարձմ՝ 1ա լաւեղադիր Քոթի վրայ) Քրիստոսի ծառայ տէր Աբրահամ. ԻՄԱ (1752),

ԺԷ—XVII

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1բ—2ա Քուլք Նսեբեալ:
- 2բ—10ա Համաբարբառ:
3. 13ա—79ա Անտարան Մատթեոսի:
4. 80ա—122ա Անտարան Մարկոսի (121ա—2ա «ճարուցեալ Յիսուս»):
5. 124ա—191ա Անտարան Ղուկասու:
6. 192ա—243բ Անտարան Յովնանու:

260

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

ժե—XVII

Քեթի՝ 349. չգրած՝ 1ա—3ա, 4ա, 99—101ա, 102ա, 163ա—5ա, 166ա, 269ա, 346ա—9բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻՔ×12 (Ա, ԻՔ 13, Գ, Ժ, Ի, ԻՐ 11, Ք 16, ԻԱ, ԻԲ 10) + 1×14: Նեխ՝ բուրբ: ՄեծՈւթԻՆ՝ 13×10: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ եկփին: ԳԻՐ՝ բուրբ (Նմուշ՝ 284ա): ՏՈՂ՝ 20: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ մուգ-շագանակագույն կաշի՝ դեմնավով, միջուկը՝ ապիտակ, աստաղը՝ երփեմեմեմ գծաձևով մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 3բ, Մարկոս՝ 101բ, Ղուկաս՝ 165բ, Յովնանենկա՝ 286բ: Կիսախոսքան՝ 5ա, 103ա, 167ա, 270ա: Լուսանցազարդ՝ բուսական, կենդանական, եկրայափական: Զարդագիծ՝ ճանդուցղի, կենդանագիծ, քոչնագիծ: Գոյնե՛ր՝ կապույտ, կարմիր, դեղին, կանաչ, մանիշակագույն:

ՊԱՏԱՌԻԿ-ՊԱՆՊԱՆԱԿ—Անտարան Մարգարի: ԺՐ—ԺԻՂ: 2(Ա—Ր) + 1(Գ), ստացում 1 թերթի 2/3-ական և 1/3-ական մասերի էզրանտումից: Մագաղաբ, նախապա եկփին, այժմ՝ միասին, ռազագիծ երկարագիծ (Նմուշ՝ Բա), 5—12 տող: Կարգով՝ Աս լզգալիստալե ... Ի ճաճաբան բայց (2, 7—8), Ար լեւ շերտիգա... Բաղրուրեանի լուր ճմաճ (2, 19—20), Բա կլամ ի Բաղախ... Ի դղրոց, Բա եկեղ[լ] (2, 36—է, 1), Գր լեւ Բեկախալ ունի... Եւ մանեցա (է, 4), Գա լզալլալից զե... քոչնալ զպառախիլանց] (է, 7—8), Իր լեւալից Ե՛ գեմար... այլ Եւ այսմ ճմանէ առնիք (է, 11—13):

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Բուր քերքեր բուլացած, տեղ-տեղ խոնացած, ցեցակեր, կազմի Ա փեղկիկ՝ ծառայեմեմեմ:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 5ա—99ա Անտարան Մատթեոսի:

2. 103ա—62բ Անտարան Մարկոսի:

261

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Ասպանան

ԺԺԲ—1653

ԳԻՐ՝ Ագաբա: ԵԱՂԿՈՂ՝ ճակը՝ ՍՏԱՑՈՂ՝ Շանդուի հոստովաղաթից:

Քեթի՝ 423. չգրած՝ 1ա—6ա, 7բ, 15ա—20ա, 169ա—99բ, 319բ—21ա, 419բ—23բ: ՊՐԱԿ՝ 1×6+3 (12+11+12)+1թ×12 (Գ, Ը 13, ԻՐ 8)+1×12: Նեխ՝ բուրբ, լուսադրոշմով: ՄեծՈւթԻՆ՝ 12×10: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բուրբ (Նմուշ՝ 210ա, լրացում ճառագրով՝ 8ա—41բ): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շագանակագույն կաշի, միջուկը՝ ապիտակ, աստաղը՝ դեղին մետաքս:

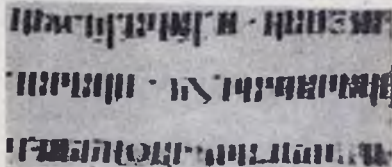
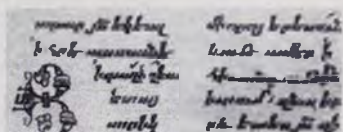
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 20բ, Մարկոս՝ 128բ, Ղուկաս՝ 200բ, Յովնանենկա՝ 321բ: Կիսախոսքան՝ 21ա, 129ա, 201ա, 322ա: Լուսանցազարդ՝ բուսական, կենդանական, եկրայափական: Զարդագիծ՝ ճանդուցղի,

3. 167ա—267ա Անտարան Ղուկասի:

4. 267բ Գլուխ: 268աբ Նախադրուրին: 270ա—345բ Անտարան Յովնանենկա (344բ—5բ Իրկ կեղեղ շնացելով):

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

345բ Եւ զանպիտան գծողս յիշել աղաչմբ, և անմեղադիր լինել խոշորութեան և սխալանաց:

261

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Ասպանան

ԺԺԲ—1653

ԳԻՐ՝ Ագաբա: ԵԱՂԿՈՂ՝ ճակը՝ ՍՏԱՑՈՂ՝ Շանդուի հոստովաղաթից:

Քեթի՝ 423. չգրած՝ 1ա—6ա, 7բ, 15ա—20ա, 169ա—99բ, 319բ—21ա, 419բ—23բ: ՊՐԱԿ՝ 1×6+3 (12+11+12)+1թ×12 (Գ, Ը 13, ԻՐ 8)+1×12: Նեխ՝ բուրբ, լուսադրոշմով: ՄեծՈւթԻՆ՝ 12×10: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ միասին: ԳԻՐ՝ բուրբ (Նմուշ՝ 210ա, լրացում ճառագրով՝ 8ա—41բ): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱԶՄ՝ դրոշմազարդ շագանակագույն կաշի, միջուկը՝ ապիտակ, աստաղը՝ դեղին մետաքս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մատթեոս՝ 20բ, Մարկոս՝ 128բ, Ղուկաս՝ 200բ, Յովնանենկա՝ 321բ: Կիսախոսքան՝ 21ա, 129ա, 201ա, 322ա: Լուսանցազարդ՝ բուսական, կենդանական, եկրայափական: Զարդագիծ՝ ճանդուցղի,

կենդանագիծ, քոչնագիծ: Գոյնե՛ր՝ կապույտ, կարմիր, վարդագույն, կանաչ, դեղին:

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Տեղ-տեղ գրադարող գունափոխում, լուսանցները մաքրում, կազմի կաշին ճերմակ, խաչերն ու կոտորեքը՝ ճանդուց: 1—41, 412—23 տնկացում 1758թ. վերականգնելով:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 8բ—13բ Գլուխ: 13բ—14բ Համաձայնություն գլխից: 21ա—127բ Անտարան Մատթեոսի:

2. 128ա Նախադրուրին: 129ա—91բ Անտարան Մարկոսի (196բ—7բ ժամարուցեալ Յիսուսա):

3. 200ա Նախադրութիւն: 201ա—319ա Աւետարան Ղուկասի:

4. 322ա—410ա Աւետարան Յովհաննէս:

Ստորին լուսանցներում (129բ—95ա, 351ա—5բ)՝
Համադարձում:

ՅԵՆԱՍԱՆԱԲԱՆ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄՆԱԿԱԿԻ

1. 410բ Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանն ձեռամբ ի անարժան փրժոն գրչի՝ սոտանուոն Ագաթայի, ի Շօշ քաղաք Աստ[ան]ան, ի թուականիս Հայոց ՌձԲ (1653) ամիս, ի հայրապետութեան տեառն տէր Փիլիպպոսին, ի խնդրոյ բարեմիտ ի աստուծասէր պարոն Շանդուլէ Խոսրովապատո՛ւ յիշատակ իւրն ի իւր ծննդոցան՝ Յովաննիսին, ի մօր իւրոյ՝ Մէհրիշարին, // (411ա) և եղբօրն իւրոյ՝ Միւրգին, և պապին՝ Ղազարին, և հանկան՝ Մարիամին, Խանումաղին, և հօրեղբօրն՝ Ամիր-Քալաթին, և որդոյն՝ Մելիք Ռօյսին, Տօլանին, Շիրինին, Սարգսին, Միւրջանին: Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Շանդուլին և զողակցին իւրոյ՝ Խաբալանին, և որդիքն՝ Ղազարոսն, Յակոբյանն, Այվազն, դուստրն՝ Խանումաղէն, Մարիամն: Դարձեալ յիշեցէք Միւրգին, որդիքն՝ Երիւնդն, Հայր[ի] (411բ) յիշեցէք... (Թուղթ փականցուած, շար. անընթեռնի):

2. 319ա (ժաղկողի) |||: |. ||:: |||:: |:
«Յակոբայ»

ՅԵՆԱՍԱՆԱԲԱՆ ԶԵՆՈՒԹԱՅԻՆ

1. 6բ (Վերանորոգողի) Այս սուրբ Աւետարանը եւ Համադարձեցի ողորմած հոգի տէր Պողոսի որդի անարժան քահնայ Յովաննէս կազմեցի,

262

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր Զոյալ»

ՄՍԱՏՈՂ՝ Բարեղ իր:

ԹԻՐՈՒ՝ 305. չգրած՝ 1ա—4ա, 5բ—8ա, 7բ—8ա, 9բ—10ա, 11բ—2ա, 13բ, 17ա, 147բ—8ա, 289աբ, 284բ, 289ա—305բ: ՊՐԱՎ՝ $1 \times 2 + 1 \times 14 + 1 \times 14 \times 12$ (ԺԱ 14, ԺԸ 10, ԻԻ 11) $+ 1 \times 14 + 1 \times 2$: ՆԻԹ՝ մագաղաթ: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ 12×8 : ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկօրե: ԳԻՐ՝ բլուրգիւ (ճմալ՝ 178ա, բլուրգեմ իրկաբաղի՝ 18բ—23ա, 88աբ, 148բ, 228բ—Ու, ճմալ՝ 18ա): ՏՈՂ՝ 23 (բլուրգեմ իրկաբաղի զրան իրերեւր՝ 8—12): ԿԱՅՄ՝ դրոյմագաղ զազանակալոյն կալի՝ դոնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ արծաթաթիւ մետաղ զործուած: ՊԱՀԱՆԱԿ՝ 2(1—2) + 2 (304—5), մագաղաթ:

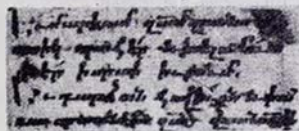
ՄԱՆԱԿԱՅԻՆՈՒԹԻՆ՝ Անկումն աշտարակին ի Սև-յովա՛մ 102բ, Փիլիպպոս և Նարեմայի՛ 231բ, Մովսէս՝ 234բ

գրեցի, կիսատն թամամեցի՝ Օվ կարդալ՝ յիշէ հարն իմ տէր Պողոսն, և ||(7ա) մարն իմ՝ Մեռամն, եղպարն իմ՝ Ուսէին, Մամեւն, Արեստակէսն, քուրն իմ՝ Քազունին, Սաղոմօն, և իմ արեան մերձատարացն յիշն մէկ Հար մեղայի՛ յիշեալ լինի առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի՝ Թմին ՌՄԷ (1758), Մայիսի Ե Ղարայշոյն:

2. 411բ Այս Աւետարաննս յիշատակ է տէր Մովսէին և իւր որդի՝ Ննջիլդուլոս: Դարձեալ յիշեցէք Մոս[է]ին, Հոռոմսիմին, Մանուկին. ով յիշէ՛ յիշեալ լինի [առաջի] Քրիստոսի:

3. 412ա Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս լուսայհոգի տէր Մովսէսի որդի Ննջիլդուլոսն, մարն նորին՝ Նարուն, և մեծ հարն՝ Շանմելիքն, կողակցն՝ Նքարն, և հօրեղակոն իմ Սարգիսն, կողակցն՝ Մուկին, // (412բ) և եղպար՝ Կիւրակոսին, Մարիամին, և իմ արեան մերձաօրաց հոգուն: Օվ օր կարդալ կամ օրինակէ՛ մեզ յիշէ, յիշեալ լինի առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի. ամէն, Աւետարանս իմուստեալ է. ամէն:

4. 413ա Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս տէր Գրիգորի որդի տէր Յովսէփիս, և որդի՝ Մնացակնին, կողակցն՝ Նքարին, և որդի՝ Գրիգորին ի սուրբ կահան էլմիսանին. Թմին ՌՁԸԳ (1784) ճոգոստոսի ԻԵ-ին, Բաղտատ:

ՌՁԺ—1881

Նճանագիւմ՝ 18բ—23բ, Անտամն՝ 24բ, 141բ, Ննուղ՝ 25բ, 255բ, Կառտումն մանկան՝ 26բ, Յովաննէս Մկրտիչ՝ 27ա, 158բ, Մկրտիւրին՝ 28ա, Պետրոս, Անդրլաս, Յակոբոս և Յովաննէս՝ 29բ, Պայծառակերպութիւն՝ 61բ, Մաւոյ յնուսաղէմ՝ 71ա, 262բ, Նեկրոյ զալօսան՝ 81ա, Քրիստոս առ Կայիափայ՝ 88ա, Ուսացումն Պետրոսի՝ 90բ, Յարութիւն՝ 94բ, 283բ, Օմին ի Մարիամ՝ 134բ, 282ա, Խորեղաւօր ընթրի՛ 138ա, 218ա, 267ա, Նյաննի ի Դազգալայ՝ 141ա, Էլեղումն ի խալէն՝ 142բ, Անտամն Զաֆաթայի՝ 150ա, Դիլատումն՝ 153բ, Նիդեալք ի Մարիամ՝ 152բ, Յովսէփ ի Մարիամ ի Նեքղեմի՛ 154բ, Քրիստոսն Քրիստոսի՝ 158ա, Ընծայումն՝ 158բ, Փառութիւնն՝ 161ա, Աղօրն՝ 167բ, 218ա, 290ա, Ռեկ, զառաքեալ՝ 177բ, Քարոյ՝ 181ա, Խալիսութիւն՝ 221բ, 282ա, Հաբաբումն՝ 226ա, Քրիստոս ընդ Զաֆաթայ՝ 207բ,

268

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Ասպպանե
նեղակՌՁ—1631
ՌՁԷ—1638

ԳՐԻՉ՝ Գասպար երեկ և աղակերպ՝ Աստուածատուր (1631 թ.): ՄԱՂԱՌՈՂ՝ Սիմեոն (1638 թ.): ՄՍԱՑՈՂ՝ Յովաննեն (ս. դպիր (1631 թ.), Նսալի վրդ. (1638 թ.):

ԹԽԹ՝ 287. Գրեամ՝ 1ա, 82աբ, 138ա—9ա, 221ա, 283բ, 265ա—7բ: ՊԱՄԻ՝ Ա—Ինչ 12 (է. ծԳ 10, ծԲ 8, Ին 7): ՆԻԹ՝ մագաղար: ՄԵՆԹԻԹԻՆ՝ 12ԿՑ: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Լեկսիմ: ԳԻՐ՝ լուրգիր (ճմուշ 432ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ դոյնազարդ շաղանակադոյն կաշի. միջուկը՝ տախտակ աստաղ՝ կամիր մեծախ: ՊԱԶՄԱՄԻ՝ 1+1, բուդր:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆ—Մատրևոս՝ Լր. Մարկոս՝ 83բ, Ղուկաս՝ 130բ, Յովաննեն՝ 221բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 2ա, Ռձա, 110ա, 222ա: ԼՈՍԱՆԵՑԱԳԱՐՂ՝ լուսական, կենդանական: ՋԱՐԳԱԳԻՐ՝ ճանգուցադիր, լոյնադիր: ԴՈՂԵՆ՝ կաղապ, կամիր, դեղին, վարագոյն, կանաչ, սպիկ:

ՊԱՄԱՌԻԱ—ՊԱԶՄԱՄԻ—Անտարան Մարկոսի, ժեղ: 2(Ա—Ռ)+2(Գ—Դ), 4 մարդոջական կից իրերն: Մագաղար, երկսին (գրեամ Լ միայն իրերը ուղակ զբախած), բոլորգիր (ճմուշ՝ Բա), 21 սոր: Ար-ի վրայ անտարանի նկարազարդ, Ռա-ի վրայ՝ լուսեցազարդ և գարգադիր: Կարգալ՝ ՋաՐԳԱԳԻՐ լուստուած... մի տաճ[ը] զիս[ն] (Դ, 33—Ե, 8):

ՎԵՆԱՄ՝ բաւարա: Կազի վրայ մետաղեայ կրկնակազմի և կտուղերի ճեմուր: 1—12, 83—4, 93—4, 139—40, 221—2, 231—2, 281—7 լուսպուած են ծաղկոյ Սիմեոնի ճեմով:

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

1. 2ա—79ա Անտարան Մատրևոսի:
2. 79բ—80ա Նախադրութիւն: 80բ—1բ Գրելութիւն: 84ա—134բ Անտարան Մարկոսի (134աբ ճարտգեալ Յիսուսա):
3. 135աբ Նախադրութիւն: 136ա—7բ Գրելութիւն: 140ա—220բ Անտարան Ղուկասու:
4. 222ա—80ա Անտարան Յովաննենու:

ՏԵՆՈՒՄԵՐԱՑ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 79ա (Գասպար գրչի) Ո՛վ Հայրք և եղբայրս, լերես ի գետին դնելով աղայեմ զձեզ, յորժամ Հանդիպիք սուրբ Անտարանին կարդալով կամ օրինակելով, անմեղադիր լերուք ինձ՝ մեղաւոր Գասպար երեկ գրչի վասն սղայանացս, և դարձեալ աղայեմ և խնդրեմ ի ձէնչ, յորժամ ընթեռնուք՝ զՔրիստին ընտր և զաւելին բառնաչք: Ողբայրք, թէ կամիք գիտել գրիս պակասութիւն՝ մախալաւոյն է, որ էր խիստ խոժոռ, և բաշտմ նեղութեամբ կու գրէի: Անմեղադիր լերուք վասն սիրելի Քրիստոսի:

280ա Փա՛ռք... // (280բ) Արդ, եղև զրաւ գրութեան յայսմ աստուածաշունչ սուրբ Անտարանին թուի // (281ա) ականութեան Հայկազեանս համարի ՌՁ (1631), յարթայանիստ քաղաքն Շոշ կոչեցեալ, որ այժմ ասի Ասպպանե, ընդ հովանեաւ: Սուրբ Աստուածամենիս, ի հա[յ]րապետութեան տեանն Մովսէս րաբունապետին և վերատեսչութեան այս մեծահոգի մարտաբաղարիս՝ տէր Խաչատուր արքեպիսկոպոսին, և ի թագաւորութեան, Պարսից Շահ Սէֆույն, ձեռամբ ամենամեղ, փծուն և անարհեստ գրչի՝ Գասպար իրիցոյս և իմոյս աղակերտի՝ Աստուածատուոյ, ի խնդրոյ բարեմիտ և աստուածատէր Յովաննեն Կոյրի, որ ստացաւ զսա յիշատակ բարի՝ իրն և ծնողաց իրոց և ամենայն արեանաւոր մեծաւորաց՝ կենդանեաց և նշեցեցեց, որ և աղայեմ յիշել ի մաքրափալ յաղօթս ձեր, և որք յիշեցե՞ք՝ յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ յիշում զալլատեանն. ամէն:

Գարձեալ լերես անկեալ աղայեմ յիշել զիս՝ զտաղ[ի] (281բ) ապեալ գրչիս և զիմ ծնողսն, և զուսուցիչն իմ և վարպետ՝ զՄեսրոբ դպիրն Հիզանցի: Տիրողացն և Աստուած ողորմի անողացն՝ Քրիստոս Աստուածն մեր ողորմեսցի նմա. ամէն:

2. 282ա (Սիմեոն ծաղկողի) Ձվեցիքն ստացալ սրբոյ Անտարանին՝ զմաքրասուն և զձեզեացեան, խարազանագծես սրբազան վարդապետն Նսայի, որ եռափափա՛մ սիրով ստացաւ զսայ և ետ աւարտել, որ յառաջմէ կիսակատար կայր, այլ և զեղազարդ և ծաղկապստեղծ և ոսկեզաւծ նրկարակերտի պերճացոյց առ ի վաշխումն անձին իւրոյ և յիշատակ բարի առ յապայտոյ:

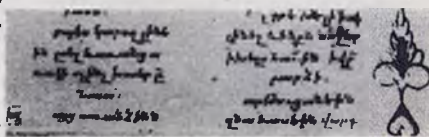
Արդ, յանկ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Անտարանն թուականութեան Հայկազեանս տօմարի ի ՌՁ-երորդի, է-երորդի (1638), ի հայրապետութեան երիցս երանեալ տեանն Փիլիպոսի ընդհանուր Հայոց դիտապետիս ի Վաղարշապատ քաղաքի, առ դրունս մարտ լուսոյ, լուսակառոյց սուրբ Աթոռոյս էրմիածնիս, ի խնդրոյ վերայուսացեալ մեծապատիւ վարժապետին Նսայեայ // (282բ), որ էր վերատեսուչ և առաջնորդ Մերոյ Կարապետին, որ յերընչակ, ձեռամբ յոքեանմեղ և ամենաթշուառ անձին Սիմեոն կոչեցելոյ:

Արդ, հրեան անկեալ աղայեմ զամենէնսխնդ, որք պատահիցիք այսմ աստուածախօս մատենիս, յիշեսիք ի մաքուր աղօթս ձեր զվերայգրեալ Եսայի վարդապետն և իւր ծխաբանքն՝ զտէր Մարթոսն, որ բազում աշխատանօք սպասատրելով հղբարցն, վերակացութիւն անէ վանիցն, եւ զտէր Յակօրն ճգնազգեաց, որ և սա աշխատի վասն հղբարցն, և զաշակերտեալ մանկունսն իւր՝ զնորարորոց նորընծայքն՝ զտէր Սիմէոնն, զտէր Կի[ր]ակոսն, զտէր Ղազարն և զտէր Նդիայն, զՅովնանէն և զԿիրակոս սարկաւազունքն, զՍտեփաննոս տնտեսն, և որք յիշենն՝ յիշալ լիցիս ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն: || (283ա) Ընդ հրաշխեալսն և զԿիկիլի Սիմէոն աղայեմ յիշել յարտօրաթոր յաղօթս ձեր, որ տկար և ծիրեալ անձամբ զսակաւ աշխատանս արարի ի վերայ սորին, այսինքն՝ զլորենին գլխոցն զպատկերսն և զծաղիկսն, և որք յիշենն՝ վարձս ի Քրիստոսէ անուցուն. որ է օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՆԱԿԱՐԱՆ

83ա (Նստորգիր) Յիշատակ է սուրբ Անետաբանիս վերայ արծաթապատրն Կեսաւաբի տէր

Անդրէասին, տէր Պօղոսին, տէր Պետրոսին և որդոյն՝ Անդրէասին հոգոյն՝ ի դուռն սուրբ էլմիածին, ի վայելումն Աղէկասեղոյ կաթողիկոսին, թվին ՌՃԾԶ (1707)-ին (նոյնը՝ 284ա):

264

Ա Ի Ե Տ Ս Ր Ս Ն

Նոր Զոլա

ՌՃ—1861

Գրիճ՝ Բարազաճ: ՍՍԱՅՈՂ՝ Պարսն Միքիս: Թիֆթ՝ 268. չգրած՝ 1ա, 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 8ա, 10բ, 11ա, 31բ, 109բ, 117ա, 200ա, 207ա, 222ա, 241ա, 240ա: ՊՐԱՎ՝ 1X10+Ա—ԻԲX12 (2, ԺԶ 10, Է 11, Թ, ԺԷ 14, Ժ 18, ԺԱ, ԺԸ 13, ԻԲ 8): Նիթ՝ յուղը, յուղաղջում: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 12X8: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկ-սին: ԳԻՐ՝ բոլորքի (նմայ՝ 161ա): ՑՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ մազ-կամբի մալաք, բիկիճք՝ սե կալի, միտիլ՝ սուսա-յուղը, առտոթ՝ սպիտակ բուրդ: ՊԱՀԱՅԱՆ՝ 1+3, բուրդ:

ՄԱՆԵՏՈՐԱԳՈՒԹԻՒՆ—Կառուցման մանկեցն՝ 15բ. Մշ-կրտուրի՛ն՝ 17ա, Երկար գալուստ՛ն՝ 69բ, Առ Բանեայա-լուսն Կայիքայ՝ 71բ. Մուտ՛ յնուսազն՝ 109ա. Վերջն յնրի՛ն՝ 120ա. Համբա՛նում՝ 128ա, Ի գիւղն Աստուածա՛ն-նի՛ 129բ, Յայտնութի՛ն՝ 132բ. Ընծայումն՝ 137ա, Այլակեր-պութի՛ն՝ 160բ, Մատնութի՛ն՝ 197ա, Խաչկութի՛ն՝ 201ա, Փոխումն Աստուածանի՛ 206բ, Հարսանի՛ ի Կանայ՝ 221բ. Յարութիւն Ղազարո՛ւ՝ 240բ, Խոցութայ՝ 247ա, Եսայի՛ 16ա, Յովսէփ Անմարացի՛ 79ա, 203ա: Խօրա՛ն՝ 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա: Կիսախօրա՛ն՝ 12ա, 82ա, 130ա, 208ա: Լուսնեց գաղա՛ղ՝ բուսական, կենդանա-կան, երկրապական: Զարգաղի՛ր՝ ճանդցողիք, կեն-դանաղիք, բոլեցողիք:

ՎԻՃԱԿ՝ բարաբ: Նախկինում Երզրատ, Թիֆլիս-ցում:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1բ—2ա Թուրք Եսեքայ:
2. 3բ—10ա Համարաբառ (նախ՝ յուսանցա-լին):
3. 12ա—81ա Անտարան Մատթեոսի:
4. 82ա—129ա Անտարան Մարկոսի (126բ—9ա ճարտուցեալ Յիսուս):
5. 130ա—206ա Անտարան Դովաւա:
6. 208ա—267բ Անտարան Յովնանեւ (267աբ Լիւի կնոջ շնացիլոյ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԱՆԱԿԻ

267բ Փա՛րք... Եւ զայս իմացեալ ամենեցուն, ուսան անոն ողորմութիւն վասն Աստուծոյ. ոմանք՝ վասն յովովթեան ընչիցն ի ճրտաղէմ երթան և ոմանք՝ եկեղեցիս շինեն, և ոմանք ըզ-

գերիս ազատեն վասն սիրոյն Քրիստոսի, և այլք՝ զկարճուհեն // (268ա) // (3 տող) որպէս ասէ մարգարէն, Երանի որ խորհի զաղքատն և զտընանկն, և այլ ուրուք ասէ. Ասացէր, թէ աշխարհս ողորմութեամբ շինեսցի, ողորմութիւն բարձր է, ի դուռն պարծի ա[ռաջի դա]տաստանին Աստուծոյ. Եւ այլ, որ ի կարգին, որպէս ասէ առաքեալն, թէ՛ Երանի այնոցիկ, որ ունիցի[ն] զաւակ ի Սիոն և ընդանի յԵրուսաղէմ, Զայս լուծալ և իմացեալ աստուածասէր և հաւատարիմ Մխիթա[ր]ն և ցանկացաւ ի զնալ և զերեստին ըստացաւ // [զԱւետ]արանս ի հալալ ընչից իւրոց և ի յարգար վաստակոց իւրոց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնաւուցան, և ամենայն արեան մեծաւորացն և ծնաւուցան՝ Տէրոնին, և մօրն՝ Գուլալարանին, և ի հանգուցեալ ներարցն՝ Թեղանին և Յակոբբանին, և քմերացն՝ Սարբեբանին, և ի միւս բերն՝ Մէրտատիկին, և ամենայն արեան մեծաւորացն. ամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք զսուրբ տառիս ըստացաւն՝ պարոն Մխիթարն, և զհոգալիցի իւր՝ Մէրտատիկն // (268բ), մ[այր]ն՝ Գուլա[ւ]լարան[ն], նորայրն՝ Թեղանին և միւսն՝ Յակոբբանին, բերն՝ Սարբեբանին, և միւս բերն՝ Մէրտատիկին. և ո՛վ յիշէ՛ յիշեալ լիցի ի միւսանցամ գալստեանն. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք զսուրբ Գրիգորն, որ կամակից նդ Մխիթար անուն

գրիստոնէին, ևս զնկ զսուրբ աստուածային սուրբ Աւետարանս. և որ յիշէ՛ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսն. ամէն. Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս մատն // մն խոստմանն [որ է յայ]տնի ձեռամբ մեղա[պարտ] // ՌՃ // (1651—1655)* // ԺԴ, ի դուռն Սուրբ [Ստե]փանոսի, ի հայրապետութեան տեանն Փիլիպոսի, ի թագաւորութեան Պարսից Շահ-Սէֆոյն, ի թաղաքն Շաւշ. գրեցաւ ի նաւորն Զուլայ՝ առաջնորդութեամբ տէր Խաչատուրին: Դարձեալ յիշեցէք մ[եղա]թաւալ Ռաբալամս, զհայրն իմ՝ Ըռոնի, և մայրն իմ՝ Մարիամըն, որ ըաղում աշխատութեամբ շինեցի զտառս ի լընտիր արիւնակէ. և որ յիշէ՛ յիշեալ լիցի ի միւսանցամ զպալտեանն Քրիստոսի. ամէն. Հայր մեծ, որ յերկինս:

265

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԺԳ—XIII

Գրիգ. ԵԱԿԱՌՂ ԳԼԻԷԿ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Դաիթ վրդ., Յակոբ, Յովնանէն:

ԹԻՐԹ՝ 205: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԸ×12 (Ա—Ր, ԺԲ—ԺԳ, ԺԸ, 10, ԺԴ 11): ԿԻԹ՝ քաղդ: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ՝ 12×8: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ միաթիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (Նմայ՝ 181ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ դրոշմագաղղ շաղանկագոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստորը՝ կապոյտ մետախ: ՊԼՀՊԱՆԱՆ՝ 2+1, մաղաղայր: ՄԱԼՐԱԿԱԿԱԶՈՒԹԻԻՆ—Կ Ե Ե Խ Ե Ե Ե՝ 1ա, 56բ, 99ա, 102ա: Լ Ե Ե Ե Ե Ե Ե Ե Ե Ե՝ բաւական, կենդանական: Զ Ե Ե Ե Ե Ե Ե՝ հանգուցալի, բոլորգիր: Գ Ե Ե Ե Ե՝ կաւ-մի:

ՎԵՆԱԿ՝ քաւառ: Ուրջ բերբեր խոնացած, տեղաշարժուած, ետեղորած: Կազմի վրայ կան վետեղայն կրկնակազմի հետեղ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. 1ա—10բ, 198ա—200բ, 11ա—44բ, 198աբ, 45ա—59ա Աւետարան Մատթէոսի (խառնուած):

2. 59բ—98բ Աւետարան Մարկոսի:

3. 99ա—139բ, 196ա—7բ, 140ա—62ա Աւետարան Ղուկասու (խառնուած):

* Ձեռագիրը կարող էր ընդգրկեալուած լինել միայն 1651—1655 թթ., քանի որ Փիլիպոս Աղապեցի կաթողիկոսը վախճանվել է 1655 թ. Ապրիլեան ամսին Երուսաղէմի քաղաքում:

սուած՝ ուղղական... է Աստուած՝ հոշական (Հմտ. № 267, 242բ—6բ),

Ձ. 87բ [Յաղագս սուգաճանութան] — Առողջանութիւն են տասն. Շեշտ, բուժ, թաւ... Կիրք՝ երեք (հաստատ զիտն. Քրակացու Քարոնետ քերականութեան ԻՐ զլիւից, Տե՛ս № 267, 241 ար),

Է. 87բ—8բ Արիստոտելի Տասն ստորգութիւն (համառոտ լուծմունք) — Գոյացոյթիւն, որակ, քանակ... է սրբելութիւն իմաստասիրութեան,

Ը. 89բ—90ա ճգնական ասացեալ Վասն աւարչութեան ատուց — ծառայումն ատուրն արար երկին վերին... Ցկթնեորդ ատուրն հանգիստ յաւննայն գործոց, զոր արար Աստուած Այսքան համառաւանցաւ:

Թ. 90աբ Դիւնէսխոսի ասացեալ է — Առաջին դասը հրեշտակաց... լի են երկինք և երկիր փառաւ Նորա:

Ժ. 90բ—3բ Մերոյն նպիփաճու Յաղագս ականց և պատուականաց — Առաջին ակն՝ սարդիտն... և գեղեցկատեանի, թափանցիկ:

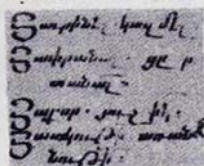
ԺԱ. 94ա—8ա [սղանագիրք տնուանց կարեարեանութիւն Ա—Զ, № 341, 106բ], Արարհամ՝

ա. 98ա Միացոյի դեղ—հարտալ, սև զրեւտիկ... ծեծէ և խառնէ, ճուպարալ փորձած է:

բ. 98ա—9ա [Գրառալք]: Վարդապետի — Լուսալզարդ ռահին կենաց... 99ա Կենդանի բանին սպասուոր... աշակերտ բանի և սպասուոր Քրիստոսի:

գ. 99բ—100ա [Բառք ճայեւեւ—քուրհեւեւ] — Արշ՝ այլու, Աղվէ՛ս տիւրք... Անէժք՝ իւլէն (55 բառ Ա—ով),

դ. 1ա [Հաշիւ ինչ՝ ճայտառ քուրհեւեւ] — Ա. Մուրատա—ժ դիմին... Ա. Տնէհհի Երդինէ—ժ դիմին:

ՁԵՆԱԳՐԱՅ

ՁԺԷ—1468

Յ ... Բաղդր՝ Յ :

ԺԲ. 98ա—7բ [Նախերգանք]

ա. 98ա Սկիզբն նախերգանց Անտարանի — Երանելի բնութիւն և աննախանձ բարեբարութիւն... բ. 98ա Առաջնոց է այս — Անաթն հոգեւորական... գ. 98ա Նախերգանք մարգարէից—

Հայրն մարգարէից... դ. 98բ Նախերգանք առաւիելոց, մարգարէից — Անժախելի շնորհացն...

ե. 98բ Նախերգանք Անտարանի — Երանելին և յիշան հզօր... զ. 98բ Նախերգանք առաւիելոյն —

Փողն Տարսնացի, բերանն ձիսուի... է 96բ Նախերգանք առաւիելոց — Փողն բարձրաբարբառ...

բ. 97ա Նախերգանք Սողովմեղի — Մանուկ տիգր, ծերացեալ յատուր... Աստուածեղէն առհանճարովն լրցեալն...

ք. 97ա Նախերգանք նաւայի — Լցեալն ի շնորհաց... ժ. 97ա Նախերգանք մարգարէից — Գովելին ի զուսար...

ժա. 97ա Նախերգանք Յովնանեւ մարգարէի—Տէ՛ր, լոյս փառաց... ժր. 97բ Նախերգանք Սուրբ Հոգւոյն —

Երրորդութիւն գերախալ... Որ ասէ. Հոգի է Աստուած և երկրպագուաց Նորա:

ԺԳ. [Յանկազութիւնէ՛ք ժէ—ժէ դդ.]

ԳՐԻԳ՝ Ամիրազար Ամաթեցի (105ա—81ա). Թորոս (162ա—213բ): ՅՅԱՅՈՂ՝ Գրիգոր (162ա—213բ):

ԹԵՐԹ՝ 110 (105—214). չգրեալ՝ 181բ. 187բ—8բ. 170բ—1բ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Թ՝ 12 (Ա, Ե 11, Դ 10, Ք 9) 1+X 9 (Ե—Ձ պրակներէ միջև): ՆԻԹ՝ քուրք: ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 17X11.5 ԳՐԻԹԻՆ՝ միսպին: ԳԻՐ՝ բոլորքի (ճմայ՝ 145ա): ՏՈՂ՝ 20 (105ա—87ա), 28 (172ա—213բ):

ՄԱՆՐԱԿԱՆԱՐԳՈՒԹԻՆ՝ ճ ա կ ա տ ա զ ա ր դ՝ 105ա: Լ ա ա ա ե ց ա զ ա ր դ՝ բոտական (105ա): Գ ա ճ ե ր ՝ կարմիր, ակ: ՎԻՃԱԿ՝ քաւար: Տեղ—տեղ ցեցակեր:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա. 105ա—17բ Բառ Գեղիանոսի բժշկապետին այս է

ա. 105ա—16բ [Ա—Բ] — Աւթիար, որ է վաղամեռուն... Քսիզի քեղիկսն, որ է եղդուն: Արհնեալ է Աստուած:

բ. 116—7բ [Արտաբոյ] այրութեանց — Կրկուն, որ է կարապ... Քամէնդուն, որ է գետնադիւծ: Եւ կատարեցաւ բառն Գեղիանոսի կամաքն Աստուծոյ, որ է արհնեալ յալիտեանս. ամէն:

բ. 118ա—24բ Բառք Փիլոնի առեմնի (Ա—Ք) — Անկված, որ է հանած... Քայլն Ձ ոտն է, եւ մոդնն Ո քայլ է: Ասպարէզն ՃԻԴ քայլ է: Փա՛ռք սուրբ Երրորդութեանն եւ յալիտեանս յալիտեանից. ամէն:

Գ. 125ա—49ա Բառք Երեւանցացե (Ա—Ք) — Աղամ, որ է Երկիր... Քերթիսն և ուրիշքիսն, որ է աղեղնաւորք և ուրաւաւորք. բառ երբայնցոցն և բառ հայումս, ուրաւաւորք բառ գեղջկացն ցուցանակ լինին: Եւ կատարեցան Բառն երբայնցոց զօրութեամբն Աստուծոյ: ամէն:

Դ. ա. 149բ Դեղ աչաց, որ Երանասուն ցաւոցն որ ի յաշն լինայ աւստէ Աստուծոյ — Որ որ լինի մարդուն ի յաշն... և դիր ի յաշն. զլուսն աւելցնէ Աստուծոյ:

բ. 150ա Քէ կամիս, որ սևացնես զմարդն որպէս կուրդ — Առ մարդակ ապկի... Բայ հրեղով հար, աւստէ:

ե. 150բ—61ա [Պատմութիւն Մարխայի և Կասպարի — 8] Ետ կենդանաբար շարժարանաց և յարութեան Տեառն մերոյ... Կասպար կացեալ ճգնաւորութեամբ ամա է և հանկա և Քրիստոս Տիստոս ի Տէր մեր, որ օրհնեալ է յափտեանս. ամէն:

զ. 162ա—213բ [Ամբիպոյ վարք Ամսիպացոյ Առաքելութիւն ճիւղնդի]

1. 162ա—5ա Առաքելութեան ճիւղնդին այս է—Գիտացիր, որ թիւ մն հիւանդութիւն կա, որ ի յառաջն նշաննիս գէշ երևնայ...

2. 165ա—7ա Վասն ճանաչելոյ զերակն, որ է նապղն—Ասէ Գեղիկանոս, թէ զմարդուն քնութիւն ճանաչելն՝ յառաջն երակն է վկայ... Խաղաղ է քան զամուսն երակն (անաւարտ, բաց՝ 167ա—71բ):

3. 172աբ Ասէ Գաղիկանոս—Երականիդ, որ լըղղէն ելանէ՝ հով են և գէճ...

4. ա. 172բ—4ա [Խրատք ի Բագարատ բժրկապետին]—Ասէ Բագարատ, թէ ճիս ցաւ ի մազասէ ընծայն... բ. 174ա—5ա Ասեմ դարձեալ զդրս բնութեանց զաւրութիւն — Ցառաք ըզգլղումիս զործն ասեմ... գ. 175աբ Ասեմ սև վշիւ զաւրանայ... զ. 175բ—6բ Ասեմ զարեւ[ա]ն ցաւն — Ինչ արիւն զարանայ, նշան այս է... ե. 176ա—7ա Վասն բրնձութեան մարդոյն — Գ ամիսն զարուն է... գ. 177ա Արդ ասեմք զաւուրն — Զի աւուրն քնութիւն նմայն է տարոյն... մարդասն է (անաւարտ): է. 177բ—8ա Ասեմք զամից բնութիւնէն — Մի՞ն քամին ամիկն յարեւոյց գայ՝ հով է... ը. 178աբ Անմայն է տարոյն... մարդասն է (անաւարտ): է. և չորս... բ. 178բ—81բ Պարտ է, որ բո[ւ]շկն զամէն յառաջ մարդոյն պատկերեմ տեսանէ... — Թէ մարդն սպիտակմարդ լինի... ժ. 181բ—2ա Այլ զեւեմաւորութիւն — Ի տղայութենէ մինչև ցոժ

տարուն գինչ ցաւ դիպի մարդոյն՝ յարենէ լինի... մա. 182ա—3բ Նշանք աւեսանն այս է յարմելոյ— Որքան յայտնեան տաք լինի և զոյն կարմիր... ժր. 183բ Ասաց Բագարատ — Ի մամու երակ կտարեւն լաւ է... ժգ. 184աբ Վասն լնոյ — Որ շատ քուն լինի՝ դանձն թուլացնէ... ժդ. 184բ—5ա Ասեմք և զգլղոյն — Զի նայ թագաւոր է անձինն... մե. 185աբ Վասն ալից — Ալիք ստեղծուած է է տապախով... ժզ. 185բ—6ա Վասն լուծման — Ասաց Բագարատ, թէ անձինն պէտ պիտի առնէ... մէ. 186աբ Վասն իլին առնելոյ, որ է վերայքերութիւն — Ասէ Բագարատ, թէ ի վեր ձգելն աղէկ է...

5. 186բ—81բ [Վասն առողջութեան] — 3ա—նուն Աստուծոյ տեսայ զառողջութիւն... (191ա) Արդ, բազում շանս եղեալ է իմ վասն այսպիսի պատուական բաներոյս... և քնիւսայ՝ մահու է...

6. 191բ—4ա Հիւանդաց նշան մահու և կենաց այս է — Եթէ յանկարծ շերմութիւն լինի...

7. 194ա—8ա Ցաղաք մահացոյ դիպոց, զաւրս յիշեցաք զայտասիկ—Ցում տված լինի եղչելովի պոչ...

8. 199ա—206բ Ասաց Ապուպար Մահմէտ Զաւարիայի ուղին Ռազիկն՝ Եթէ տեսան և լսեցաք անգէտ մարդիք, որ արհամարհեն զմեզ... Ապայ հարկ եղև ինձ սահմանել զայս գիրքս և ցուցանել զանձնայն իրաց քնութիւն... Այս գիրքս զոր գրեցաք, զայս միօր դեղերս, որ ցուցանէ զքնութիւն, իրացն, որ ասի խափաթ, որ ոչ էր յայտնի ամենայն մարդկան, զոր Գաղիգ Շահնշահն որդ[ո]յց [Ա]րատայ թարգմանեցի ի տաճիկ լեզվէ ի հայ լեզուս, և ի նորայ թարգմանութենէն զրեցաք համառօտ զայս:

9. 206բ—8ա Վասն Բագարատայ մայնունին, որ օգտէ ամենայն ցօրն...—Առ ստեփղընի հոռոյ...

10. 208բ—10բ Վասն Բագարատայ գիտութեան, զար ասաց ի իր մահուանն ի յօր վանց ճիվընդին զմահուն եղանին, որ ճանչեան — Գիրք Բագարատայ, որ ասեն Իրեղոս կրտսերութիւնդի...

11. 210բ—3բ Վասն եղանաց, զոր ասացաք է ձայնեան, որ զուրակէ փրկութիւն ի ցօն, որ անճգիր իմա մէ ի վերայ ճիվընդին ի մահվանէ — Որպէս ասաց ձայնախոսն բժշկապետն, թէ այս նշանս զոր յիշենք... զի նիթն, որ արար զցաւն, նայ ի վայր իջաւ:

8 1—4 հմմտ. Եզգոտ բժշկութեան, Երևան, 1940, էջ 68—69; Այլ խմբագրութիւն:

Է. [Յաւանագրութիւնք՝ Ժէ—ԺԸ դդ.]

ա. 170ա Ահա բանամ թեք խրատ գրութեան, ով Սահակ աստուածասէր, ուսիր շնորհաբար Աս-

թիւն և ճշմարտութիւն: Բառք Երրայեցոց աւարտեցաւ: աստ:

Բ. 244—128թ Այս քառ հն բերդակաճե՛ վասն շափոյ հոմեակն տաղիցն, վասն զի բերդակաճ արհեստն շափաբեակաճն հն, շափով վարին, և հն որ գեղշովի հն, որով ճարտասանն վարին, զի յանախապէս փոխաբերին սակս զարդո՛ ճարտասանիցն, և ճարկ է յոճանամար եղանկն — Աստուծազան՝ աստուծազարդ... Քուրարգոր՝ զուրծ կտաւի:

Գ. 129—52ա Բառք որ ինչ ի իտան և այլոց անյալոց — Անկուած՝ Հանած, Ապարտմն և ապանդակ՝ ստորոտ խորանի... Քերթող՝ քերական:

Դ. 152—76ա Սաճմանք իմաստասիրականք իբր ճարցմամբ (Ա—Ք + Ա): Զի՞նչ Աստուած — Աստուած՝ յսնմական և ինքնաբուն գոյութիւն... Քաջ է ոգի բացարձակ ի հոգեղէն մարմնոյ ըստ ինքեան գոյով բարի (175ա) Անկութիւն՝ ի տաղտկայեացն... յորժամ յանգտս թշնամի ըսպաննք, կամ զանծ յանդանմբ. զայստիկ ոչ ի կամաց ասեն:

Ե. 177—82ա Յաղագոյ լծող տառիցն և վանգիցն և ճեգիցն, թէ որպէս անվելպ յարին ընդ միմեանս՝ ոմանք սեպեակն տեղեալ և այլք՝ փոփոխին ի ճոյրսն: Եւ դու, ո՞վ երբայր, զոր ինչ ի սմա գտցես, աներկայ գրեցես և մի զտառս կամ զքառս փոփոխեսցես, զի այսպէս սրբագրեալ հն զսա սուրբ և ընտրեալ վարդապետն մեր, և ես անաժառն, տեսի և աստ գրեցի զգուշութեամբ — Անդոտին, ապտամբ, ախտաժէտ... Քրիստոսի քրիստոնեանք միաւորեսցին ի զբլուխն ճշմարիտ: Որում փա՞ռք յաբխանան. ամէն:

Համաստուծն Արիստակէս զորի Վերլուծութիւնբ բազմեակսն բազմազան բայից և բառից աշխատութեան քննութիւն (տե՛ս աստ՝ 370ա—38ա),

Զ. 183—94ա Հանգէլ քանաստեղծաց փաղանուաբար ստորգեղ ճարավարժիցն սակս: Բառ է գեղշուկ — Պարտ՝ պատշաճ, ի դէպ, ի ճա՛հ... Գիծք՝ տառք, փառաբոյ:

Է. 194թ—5ա Քարգմանութիւն Պարսիկ քանից ի Վարդան Գրոց — Զրադաշտական՝ զքուն կամ զկարեւոր ուխտ... Եկաթակ՝ վտարանդի կամ տարաշխարհիկ[...]:

Նախորհականից Քերթեմբ ընկած լինելու պատճառով 88 է և Ը միանուրած:

Ը. 195—6ա [Էնրեմիմոսի Լորենցիոսի Սուղ ինչ վասն Հին Կտակարանաց—Արդ, թունն Եր-

րայեցիին զգիրս այսպէս. Առաջինն անուանեն Բեքեաթ... չորրորդն՝ զՄալաթիւն], որ է Թագաւորութեանց որ յերրորդում... Մարգարէիցն՝ ութ, Սրբազարցն՝ ինն:

Թ. 229—42թ [Դիոնիսիոսի Թրակացոյ Արոնստ Բրականուրեան]

ա. 229ա Ա. Յաղագոյ Բրականուրեան — Զե. բականութիւն է հմտութիւն, որք ի բերդոցաց...

բ. 229ար Յաղագոյ վերծանութեան — Վերծանութիւն է մասն քերթածոց...

գ. 229բ Յաղագոյ ոլորակի—Ոլորակ է բացագանչութիւն պատկանաւոր ձայնի...

դ. 229բ—30ա [Յ]աղագոյ կէտից — Կէտք են երեք. կէտ աւարտեալ...

ե. 230ա [Յ]աղագոյ ճազեցութեան — Հագնեցութիւն է մասն քերթածոց...

զ. 230ա—3բ [Յ]աղագոյ տառի — Գիր է երեսուն և վեց՝ յայրէ մինչև ցըէ...

է. 231բ Յաղագոյ վանգի — Փաղառութիւն է իսկապէս պարառութիւն ձայնորոգաց...

ը. 232ա [Յ]աղագոյ երկար վանգի — Երկար փաղառութիւն լինի ըստ յեղանակս ութ...

թ. 232ար Յաղագոյ սուղ վանգի — Սուղ փաղառութիւն լինի ըստ երկուս յեղանակս...

ժ. 232բ Յաղագոյ ճաստարակց շաղաշարի — Հաստարակ վանգ լինի ըստ յեղանակս երես...

ժա. 232բ Յաղագոյ քառի—Բառ է մասն րանի զուգնաթիւն՝ ըստ բաղադրութեան բանի...

ժր. 232բ—3ա Յաղագոյ րանի—Բան է հետեակ բառի շարադրութիւն...

ժգ. 233ա—6ա Յաղագոյ անուան — Անուն է մասն բանի հոլովական, մարմին կամ իր...

ժդ. 236ա—7ա Յաղագոյ բայի—Բայ է բառ անհոլով, ընդունական...

ժե. 237ար [Յա]ղագոյ լծողութեան — Լծողութիւն է կարգաւոր խոնարհութիւն բայից...

ժզ. 237բ Յաղագոյ ընդունելութեան — Ընդունելութիւն է բառ ընդունական...

ժէ. 237բ—8ա Յաղագոյ յալոյ — Յալ է մասն բանի հոլովական...

ժը. 238ա—9ա Յաղագոյ դերանունութեան — Դերանունութիւն է բառ փոխանակ անուան [առ]-եալ...

ժր. 239ա Յաղագոյ նախադրութեան — Նախադրութիւն է բառ նախադրեալ...

ի. 239ա—40բ Յաղագոյ մակրայի — Մակրայ է մասն բանի անխաղաց...

իա. 240թ—1ա Յաղագոյ շաղկապի — Շաղ-

կապն է բառ, որ շաղկապէ զտրամախոհութիւնն...

Իր. 241աբ Յաղագս առողջանութեան — Առողջանութիւնք են տասն, Հնչտ, բութ, պարոյկ...

Իգ. 241բ—2ա Յաղագս ոտից — Ոտք են պարզք երկոտասանք, և ի սոցանէ են երկշարավանգք շրքս...

Իդ. 242աբ Խոնարհմունք բայից — Բայ սահմանակն, ներգործական, պարզ... Յարածականքըն, եղական՝ էկոփէի, էկոփէի, էկոփիւր...

Ժ. 242բ—6բ Մեկնութիւնք բառից Քերականիւն — Վերծանութիւն՝ ընթերցողութիւն... Կեթեկումն՝ բացումն (Յանելու 13 բառ՝ 245ա—6բ). Ընթական՝ բնութիւն... Արգէն՝ մեծութիւն (Կից՝ 246բ) Հոլովի՝ Անտունց — Աստուած՝ ուղղական... է Աստուած՝ հոշական:

ՅՅ Բ—Ժ, անհ. Ն. Աղօնց, «Երուսաղիմի թերականի...», Պետրոզդար, 1915, էջ 1—88:

ԺԱ. 247ա—211բ Յաղագս Մեկնութեան Քերականիւն, զոր աբաբալ է մեծ վարդապետիւն (Վարդանան) ի խնդրոյ քաղատարին Հնչտը Հնչմոյն ա. 247ա—8ա [Ա. Յաղագս Բերականութեան] — Քերականութիւն է հմտութիւն, որ ի քերթողացն...

Բ. 248ա—50ա Բ. Յաղագս՝ վերծանութեան — Վերծանութիւն է մասն քերթածաց: Վերծանութիւն գիտութիւն ասի...

Գ. 250ա—1ա Գ. Յաղագս ոլորակի — Ոլորակ է բացազանչութիւն պատկանատր ձայնի Ոլորակ այս Գ առողջանութիւնքս են...

դ. 251ա—2ա Դ. Յաղագս կիտից — Կէտ է տրամախոհութեան լանգեցելոյ նշան...

ե. 252աբ Ե. Յաղագս հազեցնութեան—Հազեցնողութիւն մասնատր է...

զ. 252բ—8բ Զ. Յաղագս տառի — Տառ է անմարմին՝ որպէս զհոգի...

է. 258բ—9ա Է. Յաղագս վաճեցի — Փաղառութիւն է իսկապէս պարառութիւն ձայնորդաց...

ը. 259ա—61ա Ը. Յաղագս երկար վաճեցի — Երկար փաղառութիւն լինի ըստ յեղանակութիւն... Ի յուր յեղանակս եղ...

թ. 261աբ Թ. Յաղագս սուղ վաճեցի — Սուղ փաղառութիւն լինի ըստ յերկուս յեղանակս...

ժ. 261բ—3ա Ժ. Յաղագս հասարակ շաղաշարաց — Հասարակ վանցա լինի ըստ յեղանակս երկուս: Հասարակ վանցա ի Հոմերոսի ասացածն...

ժա. 263ա—4ա ԺԱ. Յաղագս բառի — Բառ է մասն դուգեցեայ՝ ըստ թաղադրութեան բանի: Բառն աս քերթամանի...

88—304

ծբ. 264ա—77ա ԾԲ. Յաղագս անուն: Աստ մեկնէ զմաստունս — Անուն է մասն բանի հոլովական՝ մարմին և իր նշանակելով... Հասարակարար և յատկապէս...

ծգ. 277ա—80բ [ԺԳ]. Յաղագս բայի—Բայ է բառ անհոլով ընդունական... Նախ զանունն ասաց...

ծդ. 281ա—3ա ԾԴ. Յաղագս լծողութեան — Լծողութիւն է կարգաւոր խոնարհութիւնք բայից: Լծողութիւնս խառնուած է բայի...

ծե. 283աբ ԾԵ. Յաղագս ընդունելութեան — Ընդունելութիւն է բառ ընդունական... Ընդունելութիւնը հասարակ ասի զոյնաւ...

ծզ. 283բ—5ա ԾԶ. Յաղագս լաղի — Ցաւ է մասն բանի հոլովական... Ցաւն կցումն և միաւորութիւն կոչի...

ծէ. 285բ—9ա ԾԷ. Յաղագս դիւրանելութեան — Դիւրանելութիւն է բառ փոխանակ անուանանակ... Դիւրանել է, զի որպէս նախադասեցաւ...

ծը. 289ա—81ա ԾԸ. Յաղագս նախադրութեան — Նախադրութիւն է բառս նախադրեալ... Նախադրութեան անուն և տեղի...

ծթ. 291ա—7ա ԾԹ. Յաղագս մակբայի — Մակբայ է մասն բանի նախադրաց... Անխաղաց ասաց զմակբայս...

ի. 297բ—303ա Ի. Յաղագս շաղկապի — Շաղկապ է բառ, որ կապէ զտրամախոհութիւն... Շաղկապ որ ի վերջէ դասեցաւ...

298ա «Փիլ մի մեկնութենէ շաղկապիս զրեցաւ, ի մակբայն. զայն անդ ընկալաւ»:

իա. 303ա—6ա ԻԱ. Յաղագս առողջանութեան — Առողջանութիւնք են տասն... Առողջանութիւնն ասացութիւն ասի...

իբ. 306ա—8բ ԻԲ. Յաղագս ոտից — Ոտք են պարզք երկոտասանք... Համբոյն երկուցն երկայնաց...

իգ. 308բ—11բ ԻԳ. Խոնարհմունք բայի — Բայ սահմանակն... Բազայ է իմաստ և շատախել արունստաւորս... զի բովանդակեաց զհարկաւորն ասացեալ բանիս:

ծԲ. 311բ—2բ Յաղագսութիւնս պատառիկս զոր զտի — Ենշտուորն երեք տեղի ունի... ան՝ նախդիր:

Նոյնը կրկնութե՝ 482բ—3ա: ՏՅԵՆ. Ն. Աղօնց, էջ 38—41, ի շարք Քերականութե:

ԺԳ. 312բ—4ա Մովսիսի Խոնարհմունք բառի — Խոնարհմունք — [Յ]Աստուծոյ խորհրդով և իմաստութեամբ հաստատեցաւ մարդկային տե-

սակս... և ոչ վարչապար կամ ըստ ախորժակաց մարդկանց ըստ ամենայնի և յամենայնի փա՛ռք Տնտն Աստուծոյ յախտեանս. ամէն՝

Տճ՝ և Աղգց. Կ LXXV—LXXV:

ԺԴ. 314ա—8ա Նշանագիր [Բ Վանուանց կարճաբանութիւն]՝ Ա—Բ, № 341, 105բ]—Ար-

րահամ՝ **Յ** ... Քաղցր՝ **Յ** :

ԺԵ. ա. 318բ—9ա Յաղագս շեշտի և պարուկի: [Յաղագս շեշտի] — Արդ, ամենայն անուն, որ միով հեգով յառաջ քան զվերջին հեգն ունի զայր կամ զնշ...

բ. 318ա—20ա Եւ վասն պարուկին գիտելի է — Արդ, ամենայն անուն, որ միով հեգով... ունի զհ կամ զով...

գ. 320աբ [Բաճ առ իմառաւուն գրիւն] — Այսոցիկ խրատք վերծանութեան բացերեւալէս հաւաքեալ ի վերայ բազում անուանց... յաշխատասիրութեան և հանճարեղ և իմաստուն յարուհոյն Յալովրայ՝ աշխարհաւ Ղրիմեցոյ, մնացեալ առ մեզ: Որոյ ողորմեսցի Քրիստոսս... հանդերձ ծնաւորացն իրովմք. ամէն:

ժԶ. 326ա—41բ [Ս]ուրբ և երեւելի ճօրն Մովսիսի քաղվամաշի և փերթոյի Մեկնութիւն Քերակցանի

ա. 326աբ [Յաղագս փերակցութեան] — Քերակցանութիւն՝ գրակցանութիւն իսկ ստուգարանի...

բ. 326բ Յաղագս մասանց — Մասն ի բոլորէ է և տեսակ՝ ի սեռէ...

գ. 326բ Ա. Յաղագս վերծանութեան—վերծանութիւն՝ կարդացողութիւն է...

դ. 327ա Բ. Յաղագս գրագատութեան — Զբորուցիլ քերթողական եղանակաւ...

ե. 327ա Դ. Լեզուաց գիտութիւն — Եթէ պիտէ զսահմանակցացն զեզուան...

զ. 327ա—8ա Դ. [Յաղագս ստուգարանութեան] — Ստուգարանութիւնս այս պիտացու է վասն թիրիլոյ անուանց...

է. 328ա Ե. [Յաղագս ճամբատութեան] — Համեմատութիւն՝ զբան առ բան և զբայ առ բայ համեմատելու...

բ. 328ա Զ. [Յաղագս դատման փերածաց] — Դատումն քերթածած. Զայս զօտին չափոյ առնէ...

բ. 328ա—9բ [Յաղագս վերծանութեան] — Իսկ վերծանութիւն կարդացողութիւն է...

մ. 329բ—30ա [Յաղագս ոլորակի] — Ոլորակ է բացազանութիւն պատկանաւոր ձայնի, այսինքն՝ ձայնատրութիւն...

ժա. 330ա—1բ Յաղագս տառի — Գիր է լձ՝ յայրէ մինչև քթէ...

ժբ. 331բ—2ա Յաղագս վանկի — Արդ, իբրև եզրուաց արուեստաւորս զնիւթն...

ժգ. 332ա—3ա Յաղագս բառի — Հիմն արկանէ, արդ, բանի զբառս, որպէս նաւի ցողնափայտն...

ժդ. 333ա—4ա Յաղագս բանի — Բայց զմասունս բանի և զառասութիւն ևս յաւելելով...

ժե. 334ա—9ա Յաղագս աւուան — Անուն է մասն բանի հոլովական, այսինքն՝ ընդունակ հոլովիցն...

ժզ. 339ա [Յաղագս բայի] — Բայ է, որ զանուն և զգործն պատմէ...

ժէ. 339ա [Յաղագս ընդունելութեան] — Իսկ ընդունելութիւնդ՝ ունելութիւն ասի...

ժը. 339ա [Յաղագս յօդի] — Իսկ յօդն զմերձաւորն և զհեռին ցուցանէ...

ժթ. 339ա [Յաղագս դերանունութեան] — Իսկ դերանուն է փոխանուն...

ի. 339աբ [Յաղագս ճախարութեան] — Նախադրութիւն է, որ երբ կամիս ճոխացուցանել և խոկաս գրանն...

իա. 339բ [Յաղագս մակբայի] — Մակբայ՝ վերնաբայ...

իբ. 339բ [Յաղագս շաղկապի] — Շաղկապն կապէ զբանն...

իգ. 339բ—40բ Յաղագս առագանութեանց — Առագանութիւնք են՝ Ժ. շեշտ, բով, պարոյկ... ստորաւոր: Առագանութիւնդ... Իսկ, արդ, ասանք թէ առագանութիւնք են՝ Ժ... Այսոցիկ [են] խրատ վերծանութեան:

իդ. 341աբ [Յաղագս ոտից] — Ոտք ասին, զի որպէս կենդանին չկարէ թարց ոտին ի հաստատութիւն կեալ... զի աճմամբ զոքայ լինին շարադրեալք... և կամ ի վերադարձեալ անդրէն ելանել: Եւ Քրիստոսի փարց յախտեանս:

Զի անկումն Ե. Աղոցի հրատարակածի հեւ (կէ 159—75): 88 իդ—իդ ունեն քաղաքներ Գալիցի և Սա. Սիւնեոց:

ժի. 348ա—98ա Վերլուծութիւն բացերեւալէս քաղվազան բայից և բառից՝ յոճնախումբ շարագրութեան արաբեալ զբաւ Աղոստիսի Գրչի, ի խնդրոյ քաղվազ, յԱրեւստ գրչուան — 348ա—50բ [Նախերգան] — Աստուածազա-

նեյք արանց առաջի և վարուք առաքինեաց վարդապետաց սրբոց և կատարելագունից...

ա. 350թ—3ա կանովն խրատական առաջին: Ձկնի նախ սկսման խրատուով, որ ցուցանել առանց լիով դրժմունեա՛ն... այսու օրինակաւ—Ազնեա՛ն, Տէ՛ր, րարերարեա՛ն, Տէ՛ր, առաքեա՛ն, դասեա՛ն...

բ. 353ա—7ա կանոն երկրորդ: Վասն համօրէն անուանց մարդկան, զոր սակաւուր թուով զրազումս արտայայտեցից քեզ... զսրբոց և զանսրբոց անուանս այսու օրինակաւ — Յորժամ գանունն առնացու՛ թէ՛ Մատաթիա առաքեալ եկաց փոխանակ Յուդայի...

գ. 357ա—9թ կանովն երրորդ: Վասն անուանց քաղաքաց և գիւղից, որ քաղաքապետիկ ևս ստեալ իմանաս զխորհուրդ և զմատառքիւն լիով—Յորժամ ասես, թէ՛ երթամ ի Կիլիկիա, յԱնադարաք, ի Մամեստիա...

դ. 359թ—61ա կանովն չորրորդ: Վասն ինոյ՝ յորժամ հոլովի նա, ինէ՛ փն դառնայ. այսպէս — Արի—արազդոյն, արի և քաջ—արաքեալ, արաւական...

ե. 361ա—4թ կանովն հինգերորդ: Վասն օճերայ, որ անպատեհաւ յի ունին զգին, վասն զի չեն ստեալ ան օճեր, որ յառաջին կանովն ինէ՛ կեցո՛ւ, կեցեալեացո՛ւ, եւ շարժարեւի՛, այլ ստեալ կատարեալ բն և յամենայն տեղի առնուն զյիշարե զկնի. այսպիսեալ — Առաքելոյ, առնելոյ, արծաթոյ, աղանդոյ...

Ունի ենթազուլի՛ 364ր Եւան կատարեալ վերայց—Ձկնորայս այսպէս իմացիր...:

զ. 364թ—7թ կանովն վեցերորդ: Վասն եռու լոյ կատարեալ յիշերայ, որ անփոփոխ բն և անշարժ... սակաւ ունելոյ յի անեալգ. այսպիսիք — Ապրեցալ, արդարացալ, արմատացալ...

է. 367թ—8ա կանովն եփեւերորդ: Վասն եռոյն կատարեալ յիշերայ անշարժ և անփոփոխ, զորս դիւրաւ իմանաս — Արքայ, արքայական, արքայազունք...

ը. 368ա—9ա կանովն օրբերորդ: Վասն եռոյն կենդանական յիշերայ: Եւ եւ այլ ազգ գանգաւեալք, Եւան զի յեղաշրջին և այսոքիկ անուանեն, որպէս արեալն... վասն այնորիկ ոչ գոյ կարիք հիւնի. և եւ այսոքիկ—Աստուածային—աստուածայնոց, Հրեշտակային—Հրեշտակայնոց...

թ. 369ա—70ա կանովն իններորդ: Վասն եռոյն կատարեալ քառերայ, որ յամենայն տեղիս անխալ և անզատեալ առնուցուն զկենդանական յիշարե՛ զկնի դրժմամբ... որիք ուրիշ քա-

ցատրեցից առանձնակի. այսպէս — Առհաւատչեալ, առհաւատչեալք, առհաւատչեալ, առհաւատչիք...

ժ. 370ա—98ա կանովն տասներորդ: Համարէն այրեալ քաղաքապետաբար շարագրութեամբ նշգրտեալ յորդրմամբ և յիշեալ ընդ իրեարս... Եւ առդ, նախ զպատառովն սկսայց և ապա՛ զպարզեւ—Աժ—Աստուած, Այ—Աստուծոյ... Քար... քրքիստեանեան միատրեցեցին ի գլուխն ճշմարիտ ճորում փա՛ռք յալիտեանս. ամէն Աւարտ է յԱրիստակիսէ արարելոցն քանիցն:

ժԸ. 389ա—417թ Գեորգեա վարդապետի (Սկեռացոյ) արարեալ ի խնդրայ Ստեփաննոս մակեանուն Գոյնեւիցունց Կայսրացոյ մեղաւերկ անձին

— 389թ [Նախնաբան] — Անպարապ անձամբ ձեռնարկեցի ի գրել զսա, այլս թշուառ, և ծաղկաքաղ արարեալ զմասն ինչ գրելոցն յԱրիստակիսէ Հոնոտր գրչէ...

ա. 400ա—8ա Խրատ վասն հաւատեանցն եկեղեցի, որ և պատեալն իսկ է զառաքանին յարուստ զշուքեան — Արդ, կամեցելով գիտել զարուստ զրազարձին, նախ զայս հարկ իմանալ արուստաւոր գրչին...

բ. 408ա—15թ Խրատ վասն առաքանութեանց — Թէպէտ և նախ զզրադարձն կարգեցի, այլ զի պատեալ զրազարձին գտաք զհեզա...

գ. 415թ—7թ Յաղագէս կէտից — Այդ զի քան զկէտն նախ դասէ Քերականն զղորակն և զառոգանութիւն զամենայն... կամ որոյ ինչ է մասն էով և ոչ եղով տեսաք:

ժԹ. 418ա—28ա Խրատ գրչութեան, զոր արարեալ զսա յառաջագոյն Գեորգեայ վարդապետին ի խնդրայ ունեմն. զորդ զպալեան ի նշմանէ յետոյ իմ ի վարդապետէն խնդրեալ, և նա կատարեաց զխնդրածս իմ, երեւոյ յառաջ զԱրիստակիսի արարեալն և զերիւն ի նմանէ կատարեաց ինէն ինն նուատիս, որոց առջմեցցի Տէր՝ արադոյին և խնդրողին

— 418ա—20թ Յատուցարան սակաւ խրատուս — Յաղագս գրչութեան արուեստի, զի կատարեալ և զարդարուն Հանդիպեցի շարագրութիւն...

ա. 420թ—3ա Առաջին գլուխ — Մովսէս շարագրեաց զիւնեւութիւն երկնի և երկրի...

բ. 423ա—4թ Թէ՛ ուրեմա՛ւր պիտոյաւանդ հին փոխանակ ինչոյ՝ ի միջոց հոլովմանց տնուանց: Գլուխ երկու — Ժամ է այսուհետեւ յերկ-

որորում ձեռնարկութեան և որ ինչ վասն փոխելոյ Հինի գինն ի հոլովսն...

գ. 424թ—5թ Թէ ո՞յք են առանց յիոյ բառաբերել: Գրուիս երէ՛—նւ քանզի բազմազար և բազմազորի է խնդիրն, որ վասն յիոյ՝ թէ ուր պիտոյ է...

դ. 425թ—7թ Թէ ո՞յք են բառաբեր՝ ոյ՞ յի առնում է վերջս: [Գրուիս չորրորդ] — Յաղագս այսոցիկ նախ զայս գիտացիր, զի ուր ի սպառնումս անուանցն... Ո՞վ եղբայր... որպէս թէ միով բանիւ զհազարաց պատասխանի:

ե. 427թ—8ա [խրատ առ Կոստանդին գրի՛ Ա—Ք] — Առ քեզ յիմոյ Բազկէ մասանց Գիր զըրլութեան, յիուն և խրատ եղահոմեայ խուն Զարթութեան...

գ. 428ա [խրատ առ Ստեփանոս Գոյներիցանց՝ Ա—Ք] — Ահա Բանամ քեզ Գրլութեան Դուռն խրատու, յիկ դու Զորպէս է ակն ընկալ յարուստ գրիթ...

ի. 429ա—44ա Գրիգոր[ի] եռամեծի խոմումն համառոտ երատ գրլութեան Գեորգեա վարդապետի, զոր նախ խնդրեալ էր ի նմանէ Կոստանդին գրի՛ և պապ՝ Գռ[ի]ներիցանց Ստեփանոսի

ա. 429ա [լուծմունք Նախերգանի — Բան]. Անպարպ անձամբ լուծմունք. Նախ՝ հոգացող ի իրս և ի բանս...

բ. 429թ—40ա Նորին Մեկնութիւն վասն զըրոցն — Ամենայն գիր լՁ է՝ յայրէ մինչև թթէ և բազում մեկնութիւն քերդողացն... Եւ աստ կատարումն առաջին խրատուն, որ վասն Կոստանդին գրեաց:

գ. 440թ—2ա Դարձեալ երատ նոյն Գեորգէ վարդապետի առ Ստեփան[ոս] և Գռ[ի]ներիցանց գրեալ [Յաղագս գրլութեան արուեստի — Բան]. Յաղագս գրլութեան արուեստի լուծմունք. Գրլութեանն արուեստ է, և զամենայն արուեստ պարտ է ուսանել...

դ. 442ա Վասն ռոտաւոր այբուրենից Գեորգեայ—Կրկին է, զի մինն ի դէմս Կոստանդին խաւի է մինն՝ ի դէմս Ստեփանոսի Գոյներիցանց...

ե. 442թ—3թ Այբուրենից Գեորգեայ՝ [խրատ առ Կոստանդին Գրի՛ — Բան]. Բազկէ, լուծմունք. Զարթութիւն մտացն... Այս առաջին խրատ զըրլութեան առ ի խրատն Կոստանդինա:

զ. 443թ—4ա [Այբուրենից Գեորգեայ՝ խրատ առ Ստեփանոս Գոյներիցանց] — Բան. Գրլու-

թեան լուծմունք. ներկայի է որպէս սկիզբն և դուռն ամենայն իմաստից... Այս Ի խրատն զըրլութեան առ ի խնդիրն Ստեփանոս Գոյներիցանց կոնեայ, Այսքան առ այս:

ԻԱ. 444ա—55ա Նորին Գրիգորի (Տաքեացւոյ)՝ աշակերտի Յովնանուն, Լուծմունք համառատ դոտարիմաց բանի ի գիրս Գրլութեան Արիստակիսէ Հնդտո՞ր

ա. 444ա—7ա [Նախերգան—Բան]. Վերլուծութիւն, լուծմունք. Մեկնութիւն յայտնապէս...

բ. 447ա Կ. Կանոն առաջին: Կարգ ասէ կամ ուղղութիւն և խրատն՝ ուսումն և զիտութիւն... Բան. Ազնեալ լուծմունք. Բայ է, երբ Տէր ասես կամ Աստուած...

գ. 448ա Բ. Կանոն երկրորդ — Վասն անուան է, որ շունի յի, որ ցուցանէ, թէ մասնաւոր եղանակ է, որպէս՝ Նիդա...

դ. 448թ—9թ Գ. Կանոն երրորդ: Վասն անուան զիտից և քաղաքից, որ ոչ ունի յի, որպէս՝ Սեբաստիա, Անարգարա — Նախ՝ զի մասնաւոր քաղաք է...

ե. 449թ Դ. Կանոն չորրորդ: Վասն ինծոյ, որ հոլովն փուն փոխի—Բան. Որպէս՝ բարի—բարոյ, գինի—գինոյ...

զ. 450ա Ե. Կանոն ճիւղերորդ — Աստի յառաջ վասն անպակաս դնելոյ զին ուսուցանէ. Առաքելոյ, արծաթոյ, ժողովելոյ...

է. 450թ Զ. Կանոն վեցերորդ: Վասն յիոյ, որ յայնպիսի բառն ընի, որ այբ է ի վերջն, ոչ շարժի և ոչ փոփոխի, թէ զինեմէն ասէ — Արդարացա և թէ վայել է՝ արդարա՞յնայ...

ը. 450թ—1ա Է. Կանոն Երեւերորդ: Վասն յիոյ, որ ի կատարեալ անունըս, որ է հասարակ և բոլոր ազգիւն... — Որպէս՝ արքայ, քահանայ...

բ. 451ա Ը. Կանոն ութերորդ: Վասն նոյն կենդանակալն յիւրոյ, որ հետ՝ այլից անշարժ մընեմ... — Որպէս՝ աստուածային, աստուածայնոյ՞ և յայն...

ժ. 451թ—2ա Թ. Կանոն իններորդ: Վասն նոյն կատարեալ և առողջ յիւրոյ, որ ոչ նուազի ոչ ի բայն և ոչ ի յանուն... — Առհաւատեալոյ, որպէս շաշնի...

ժա. 452ա Ծ. Կանոն տասներորդ: Վասն բոլոր այբեանց մինչև ցԳէ — Բան. Կարծի թէ եչ է կամ՝ է, լուծմունք. Եղում, Ծմանուէլ, Եսայի և էղում, էմանուէլ, էսայի... Իսկ վերջ—վերաց: Այս յըստարկէս է մինչև ի քնն, և ի վերջին ժԱ հառ՝

կանոն և նախերգանք։ Այսքան լիրիստակս են։
Եւ Քրիստոսի փառք յափտեանս. ամէն։

ԻՌ. 456ա—67ա Նորին Գրիգորի աշակերտի
Յովհաննու մեծի Համառուտ Լուծմունք Առափնու-
րեանց Արիստոտելի... — Զի յետ Աշխարհաց զը-
րորց Աստ կարգէ վասն շորից... (Հմտ. Մ 58,
297ա—306ա, ծանկ՝ 455բ—6ա)։

ԻԳ. 467բ—8բ [«...Վասն բանին մասանց՝
ի խնդրոյ բարեգաղա քանանայի Քառս անուն
կոչեցելոյ՝ եղբորդոյ Տեառն Կաստանդեայ Հա-
յոց կարգողիս, ի Վարդանայ Աղվանեցոյ կա-
նուտոս»։ Մ 1784, 205բ—8ա] — Բանին մաստնք
Ը են. նախ՝ անուն, երկրորդ՝ քալ... ուժերորդ՝
շողկապ, Բան կոչի կատարումն խորհրդոյն...
ղեն դնելով ցուցեր, թէ եկն, ապա՝ գնաց։ Այս են
մասունք բանին։

ԼԻԻ. [Սանմանք զանգաւն]

ա. 469աբ Արիստոտելի ասացեալ առ քագա-
ւուրն, թէ Զ են սանմանք իմաստասիրութեանն —
Ա. Դիտութիւն էակաց, ըստ որում էակ են... և
զայս տեղեան չըջարելի չարկ է։

բ. 469բ Ստորագութիւն Արիստոտելի Ժ —
Դիտութիւն, որակ, քանակ... կրել։
գ. 469բ—71ա [«Այլ իմն քանք»։ 7217, 84ա]
— Հինգ են ամենայն բնականութեան պատճառք...
Հինգ են զոր ինչ գիտեմք... և է այսպէս վերուստ
ի վայր։

դ. 471ա Յաղագս սանմանի — Բնութիւն է
զորութիւն հրամանատու... զործելով մեղանչէ։

ե. 471աբ Սանմանք ֆոնակաց—Բնութիւն է
իւրացանլիւր իրաց ծնունդ... Այս է սահման մար-
դոյ անձին միայն։

զ. 471 բ Սանման պանց — Պահքն է բնու-
թեան պահող... և Բանին էր անձն։

ԻԵ. 474ա—82ա [«Մովսէսի Քերթաղի»։ Մ
1980, 288ա] Վերլուծութիւն Արիստոտելի Ժ բա-
նից — Ստորագութիւնք ներքին աստիճանք ասին...
միտիթար կամ հանգիստ։ Եւ Քրիստոսի փառք յա-
փտեանս. ամէն։

482բ—3ա կրկ. 311բ—2բ (§ ԺԲ)։

ԻԶ. [Յանլազութիւնք՝ Ժէ դ.]

1. ա. 1ա [Դիւլ քամոյ, մաղծի, քլզամի և
ալաց լոյսի] — է միտալ սինամաքի... բ. 346բ
[Վասն բորի] — Եւ իշնեց զայն պատճառք, թէ
վասն է՞ր է... գ. 346բ—7ա [Վասն ստամոքին]
— Եւ զամենայն ինչ զոր ուտէ և ըմպէ մարդն...

2. ա. 1բ [Մեկնութիւն քաղից] — Աղանդա-
ւոր՝ թէ կախարդ, Շշունչ՝ է զաղտնի բանքա-

սանք... բ. 182ա [Մեկնութիւն անուանց հերթա-
կաց] — Միտքայէ՛ր ո՛վ է Աստուած... գ. 320բ Զա-
գար՝ որ է տաւշան... դ. 321ա Քալ լիցի՛ թէ մի՛
լիցի քեզ, ե. 321ա [Ի քաղից Քերակներէ] — Ա-
ռասանութիւն՝ առասացութիւն... (5 բառ)։ գ. 346ա
Երաշխատիւն՝ որ է զէֆիլն կամ օհնդարն...

Յ. ա. 341բ [Ի Բանից իմաստեանց] — Անբա-
րիշտ է, որ անմասն է ի բարոյ... բ. 343բ—4ա
Դիտգինէս ասէ. Զար մեծ է, թէ վատթարքն լաւա-
զունիցն իշխեն... գ. 346ա Լաւ է ճշմարտութիւնն
և արդարութիւն, քան զարին զոհից...

4. 346ա [«Ի Բանից Արիստակիսի Գրչի —
Աստուածաբանից արցն»։ դժուար] իմաց և
ժանրալեզու գծին ընթերցի... և որպիսաբար
աստուածային [աւտոլիքն... ամէն»։ 348ա, § Ժէ]

5. 210բ—3ա Երանելոյն Կիւղի եպիսկոպո-
սի Նուսաղեմեացոյ Ի քանէն քաղաւ մասամբ [բ] —
Արդ, Աստուած ճշմարտութիւն Որդի յանձին իւրում
ունի զՀայր... Ասա ինձ զհաւասարն, որ զանհա-
ւասարդ իմանաս։

6. 213ա—4ա Յովհաննու Մայրազանեցոյ —
Եւ, արդ, այսպէս հաստատմք և խոստովանիմք
զՀայր և զՈրդի և զՀոգին Սուրբ... Այս է զօրու-
թիւն Աստուծոյ առ կատարեալ հատեմ։

7. 215բ [Յաղագս կարգաց եկեղեցւոյ] — Զի
սուրբն Գրիգոր զոր ինչ գտաւ ի ժամանակին այն՝
հատեմք և կարգ եկեղեցւոյ և օհնարայ... և
ղեմորն ոչ կարաց։

8. 215բ—6ա Քրիստոս յետ մկրտութեանն
աւուրն եւ աւ ոչ եկեր և ոչ աբբ — [Հարց]։ Յա-
ռաջ ո՛ր եկեր և արբ։ Պատասխանի. Զկին եւ
աւրն անց...

9. 218ա [Աղօթք տէրունակեմ] — Հայր մեր..

10. 218բ [Մ]եղձ որ կոչին մաճու չափ —
Եւ են այստիկ եօթն, և գլխաւորք ասին, զի ի
սոցանէ ծանկն մանայն չարք...

11. Բազում ամենք զաղուածք ի զանազան
մեկնութեանց և քարոզից՝ 176աբ, 182բ, 196ա—
210ա, 216ա—7բ, 224բ—8բ, 318ա, 320բ, 321ա—
5ա, 325բ, 342ա—3ա, 344բ—5բ, 347բ, 428բ,
455ա, 468բ, 472ա—5բ, 483բ։

ԶԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԵՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 128բ (Յոհանէս զըլի, բոլորգիր) Զմեղու-
ցեալ գրաւոս՝ զուտանուն Յոհանէս իշնեցէ, և
Աստուած ողորմի ասացէ։ Գրեցաւ թվին ՌԿԲ
(1613)։

428ա Գրեցաւ հաստահիս ձեռամբ մեղա-

են երբայեցիք զգիրս այսպէս. Առաջինն անուանեն Բերեայիթ... որ լինի ԻՐ:

Գ. 150աք Այս բառք յեռանդիսական բաղաձայն համաձայնացն քակ ձայնեալ — Ջամենայն որ ինչ միանգամայն են անուանել յերբայեցի յօրէնս... Շաւ՝ նշան կամ կողովման, Փրն, Մեմ:

Դ. ա. 150բ Այս է ժ հաւրածն եզրիցաւացոց — Ա. Առաջին՝ գետն արին փոխին...

բ. 150բ—1ա Այս է Անառնի վակասքն Բժ—ն ակաւնց անուանեն — Կարգն առաջին՝ սարդին...

գ. 151ա Այս է Կայենի է պատիծն—Առաջին՝ կոտորն... (Տե՛ս Հարցմանց գիրք Գրիգորի Տաթևացոյ, Հատոր Զ, պրակ ԻԶ, (Դ, Ա),

ե. 151աք Թարգմանութիւն Բարեօք բարօք ի վարդան գրոց — Զբարդաշտական՝ բուն բան կամ զկարեւոր ուխտ... Զառաջին ճառն երիս բառ ուրբթեն ոչ գիտաց, ասելովն, թէ չէ բարսից, և այլն այս է:

Ձ. ա. 152աք Այս են ազգ Զ՛ — երբայեցիք, Ասորիք, Քաղդէացիք... Մակեդոնացիք՝ ԶԻ:

բ. 152բ Իսկ ար զպրօսիւն գտն է գտով վարժով՝ ժԲ ազգ — երբայեցիք, Քաղդէացիք, Ասորիք... Մակեդոնացիք են Համօրէն և ոմանք ոչ:

գ. 152բ—3ա Իսկ գեղեցկախօսութիւն լեցուաց այս են — Փայտով՝ հնչէնք, սաստիկ՝ հոգի—մայեցիք... Իսկ այլն՝ ոչ, որպէս ասացաւ ի վերոյ: (Տե՛ս Հարցմանց գիրք Գրիգորի Տաթևացոյ, Հատոր Զ, պրակ Է):

Է. 158ա—293բ [Բաղգիր Հայոց] — Աբաւովթ՝ անշէն, Աբանայ՝ հօր արհնութիւն... Քօշ՝ վայրի թէքէ կամ վայրի շու, Յրէր՝ եղբայր:

Ը. 294ա—9ա Բառ Գալիառնոսի բժշկին — Աթխար՝ վաղամեծուկ, Աթէնոյ՝ սամիթ... Քորտոր՝ սպերման:

Ք. 299բ—302ա Թարգմանութիւն ղեղոց, զօր ընտրեալ են իմաստունեն և կարգեալ յայլ լեզուաց ի սերս — Ահւոսի՝ ջրթնի պտուղ, Աղխար՝ վաղամեծուկ... Յրասիոն՝ մեղրածուկ:

Ժ. 302ա—12ա Հանդէս քանասեղծաց փաղանուարաբ ստորագրի սակն ճորտվարժիցն: Իսկ է գեղըսկ — Ապտուածազան՝ աստուածացանք, աստուածազգեաց... Փոփոխել՝ լեղուկ, լեղեղուկ... խարխալել:

ԺԱ. ա. 312ա վասն անուանց հեշտակաց — Հարց. Քանի՞ հեշտակակցութիւն անուն ասի և մեկնի, Պատասխանի. Առաջին՝ Գարբիէլ, որ է պատկեր Աստուծոյ... Ինչեւորդ. Փանուել՝ յայտնութիւն Աստուծոյ:

բ. 312ա վասն փառաբանութեանց հեշտա-

կաց — Հարց. Զի՞նչ է փառաբանութիւն Թ դասուց հեշտակաց... Պատասխանի. Նախ և առաջին դասք աթորաց... Վարդապետք՝ ի նմանութիւն հեշտակացն: (Տե՛ս Հարցմանց գիրք Գրիգորի Տաթևացոյ, Հատոր Գ, պրակ ԺԷ, ԺԸ),

ԺԲ. ա. 313ա Անուանէ ԽԻ մարգարէիցն — Մովսէս, Սամուէլ... Ամբակում, Սոփոնիա:

բ. 313ա [Անուանէ] յատուկ Բժ—ն մարգարէիցն—Ովսէլ, Ամովս... Զաքարիա, Մաղաքիա, գ. 313բ Անուանէ Բժ—ն առաջնեցն Քրիստոսի — Սիմոն, Պետրոս... Մատթիա:

դ. 313բ Այս են անուանէ Բժ—ն վարդապետացն — Դիոնիսիոս, Տոնթնոս... Կիրեղ Աղէքսանդրացի:

ԺԳ. 314ա Այս է խորհուրդ եկեղեցւոյ—Մկրտաւորին, դորմո... պսակ: (Տե՛ս Հարցմանց գիրք Գրիգորի Տաթևացոյ, Հատոր Թ, պրակ ԻԸ),

ԺԴ. 316ա—36բ Արաբեալ է Աշխարհացոյց ճորգ քարգմանիկն և երկրորդ լուսատւիկն վարդանայ վարդապետի պարզ և համառօտ տեսութեան

Տե՛ս նեռ. N 20, 251—7ա. [Ընդարձակ խմբագրութիւն՝ Տ ա316ա—8բ, բ318բ—20ա, գ320ա—32ա, դ332ա—8բ (անաստ, վըբ. և գլխեւ Բ Տիբերուկանա):

ՏԵՆԱՅԱՄԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԽ

315ա Աւարտ եղև գրոցոյս Սուրբ Առաքելոցն Մատթէոսի և Անդրէի մենատառնիս, ի յառաջնորդութեան սրբոյ ուխտիս՝ Մովսէսի հեղաբարոյ և հոգիազարդ եպիսկոպոսի, իսկ ի հայրնպետութեան Սրբոյ էվմածելի տեառն Նաճապետի կաթողիկոսի:

էր Թուական մերոյս ազեան՝

Երկ շրջան և մո յօրեման,

Փառեակ հնգեակ և մի տասնեակ

Եւ երկ ժամ (1697):

Զնոսմար մեղսամած մարդու Հայրնպետի պիտակ արեղալի, Դեկտեմբր ամսոյ Ե—երրորդի, յիշատակ անձին իմոյ Մաղթմ և ժտեմ կողկողակին դիմօք, և որք ընթեմնուք զսա և կամ զրօսնուք, միով յիշամբ արժան ամեն անձն եղկելիս: Իսկ որք յիշէքդ, յիշեալ լիշէք անմահ գառին Քրիստոսի. ամէն:

Կնճարդոյմ՝ 14ա, 293բ Գիրքս Սուրբ Էջմիածնա է:

Ինչպէս հիշուած խորհրդի մասին
խորհրդի մասին խորհրդի մասին է (1697):

269

ՄԱՍՈՒՆՔ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Մեծոփա, վանք

ԳՐԻԶ՝ Ստեփանոս:

ՔՈՒՅ՝ 218. չգրտած՝ 1ա—2թ, 217ա—5թ: ԳՐԱԽ՝ 1X
2+1ա—ԺԺԽ՝ 12X իբ, ԺԺ ԺԺ 1+1X2: ՆԻՔ՝ բարոյ:
ՄՍԵՆԻՔ՝ 18X12: ԳՈՒԹՈՒՆ՝ միախօսել: ԿԻՔ՝ բարեգործ:
(հմայ՝ 122ա): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱԶՄ՝ բոլորմաղղ շագանակա-
գայն կոչել, միջուկը՝ առանձնակ, առանձն՝ գորշմաղղը սպի-
տակ կոչել, բուռնացնելուհի՝ Կարմիր, այժմ՝ զեմարան:
ՄԱՆԿԱԼԱՐԳՈՒՆ՝ Կարմիր և խաչ և բ.՝ 26ա: Ճակ կ-
ա, զարդ՝ 23թ, 28թ, 89թ, 117թ, 120թ, 147թ, 165թ,
186ա, 192թ, 208թ, 219ա: ԼԱՍԱՆԵՅԳԱՐԳ՝ բուռնական:
ԿԱՂԳԻՐ՝ իմանգութագիր: ԳՆԵՐ՝ կարմիր, կապոյն,
նիւր:

ԳԱՏԱԹԻՒՆ. ԳԱՀԱՆԱԿ-ՀԱՐԱՐ: ԺԱ-ԺԻՆՈՎ: 1 (Ա)
 1 (Բ), ստացա՞ւ 1 յարիք ընդլայնակի հաստատի: Մա-
 զադար, միտի՞ս, ուղղա՞րք ման բեկարսութի (հեմոյ՝ Մա-
 չորդոյ՝ Ան. «չիքո՞ւ տարկեմ, զի մշ յարիք [կայ] յեմի,
 այլ ընդունի՞ երարս որո՞ք են յնաւորսեանք վանքի՞ն...»
 ալ զ ամբարնաւ յորց զ Կսակ՝ Ար. «[մա]՛հ Բարսեանք
 զ ամենայնիքն սող[մ] սեբրգործեան, զ պղնձաշարհու-
 յ[ի] յարիք, զ իղրայնատրտիւրեան, զ ակաւ[ո] շիգրտեան...»
 այն է յարցալեւելի ու կենդոյ[ն], Բա. «[Երա] զորսեանք
 մարտիքի երէ է [Ի մ]տառ[ի] են՝ են ընցա զամբարսի է, այլ
 մշ զկեր[ո]րիքն...քոքի եւս դուր ինք /// են գնեմ յայ՛հ
 Բ. «[՛]լլ այդեմ զգնի քա[ն]մա[ն]ի ի ձեզ զպակտեմ...»
 հաստատութեանք զ ի տա[ն]աւորսեանք:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—ԺԻ Քղբ Պօղոսի—Յուր. (սկ. Մշտնադարձութեան, զոր և յաշորդեալ ներդնին) 3աբ, 6ա (խառնութիւն), Վկ. 6աբ, Բովանդ. ընթրց. և ՎկԹնց. 6բ, 5աբ, 7ա—13բ, 4աբ, 14ա—23ա (խառնութիւն): Ժ. 23աբ:

1. Առ Հոռմայեցիս—Գլ. 23բ—5ա (Կիթ՝ 25աբ, Ղուկ., ԻԱ, 34—36 ռՁգոյշ լեբուք... որդւոյ մարդոյն), Թղթ 26ա—58բ:

2. Առ Կորնթացիս Ա — Գ₁. 58բ—9բ, ԹՂԲ
59գ—93գ:

4. Առ Գաղատացիս — Գլ. 117աբ, Թղթ
117բ—29ա,

5. Առ եփեսացիս — Գլ. 129աբ, Թղթ 129բ—
39բ,

6. Առ Փիլիպեցիս — Գլ. 140ա, Թղթ 140ա—
7բ,

7. Ան Կողոսացիս — Գլ. 147բ—8ա, Թղթ
148ա—55բ,

8. Առ Քեսադոնիկեցիս Ա — Գլ. 155բ—6ա
Թղթ 156ա—62ա:

9. Առ Թեաաղոնիկեցիս Բ — Գլ. 162աբ, Բղթ
162բ—ճա:

10. Առ նքայնցիս — Գլ. 166ա—8բ, Թղթ
168բ—92բ,

11. Առ Տիմոքէոս Ա — Գլ. 192բ—3ա, Թղթ
193ա—202ա,

12. Ան Տիմոքէսն Բ — Գլ. 202ա, Թղթ 202ա—
8բ:

13. Առ Տիտոս — Գլ. 208բ—9ա, Թղթ 209ա—13ա,

14. Ան փլիմնոն—Գլ. 213ա, Թղթ 213ա—
15ա.

— Վերագիր, Թեկադրուք., նաւարկութ. —
215ա—6ա (տե՛ս № 187, Ա., § 77*):

Մանրամասն տե՛ս .N 187:

ՏՈՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

216ա Գրեցաւ յառեանս աստուածային ի փառս Համապատիւ և յիշատական սուրբ ճրդորդ-իւթեան՝ շարք և Որդոյն և Հոգւոյն Սրբոյ, ի Քու-իւն] Հայոց Հօր (1338)-երորդի, յանապատիւն Մեծափայ վանս, ընդ հովանեակ Սուրբ Աստուա-ծածնիւ, ձեռամբ Ստեփաննոսի պիտականուն և աստուածական ի փցուն գրչիւ ի Քրիստոսն իշնչ զմեզ հայեան, զի բազում պշխատութեամբ գրեցի զը-գիբոս զայս՝ ի սուրբ և լընդիր արիւնեակէ րա-բունդն մերոյ[՝ փոխ]եցելոյն ի Քրիստոսն, որ զարդինեակ, այլ [և] զայլ[ում] մտառի]անս ե-թող զի վանս՝ իշխատակ իւրն և ծնողաց իւ-րոց ի Աղաշնմ գամանեանս, իշնցեք ի Քրիստոսն, աստուած զմեզ յ իւր սուրբ յաղաթս ի յն]է-ամէն։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՑԵՏԱԴԱՅԻ

1. 216բ (Ժէ դ., բոլորգիր) Զկաւապետ պարզամիտ կրօնաւոր[՝] ստացող աստուածային զբոցս յիշեցէք ի Քրիստոս, [ո]րոյ Տէր Աստուած

12. Առ Գաղատացիս — Նխ. 145աբ, Գլ. 145բ—6ա, Բղթ 146բ—55ա:

13. Առ Նիկեացիս — Նխ. 155աբ, Գլ. 155բ—6ա, Բղթ 156բ—64բ:

14. Առ Փիլիպպեցիս — Նխ. 164բ—5բ, Գլ. 165բ: Բղթ 166ա—72ա:

15. Առ Կողոսացիս — Նխ. 172ա—3ա, Գլ. 173աբ, Բղթ 174ա—9բ:

16. Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա — Նխ. 179բ—80բ, Գլ. 180բ, Բղթ 181ա—6ա:

17. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ — Նխ. 186ա—7ա, Գլ. 187աբ, Բղթ 188ա—91ա:

18. Առ Եբրայեցիս — Նխ. 191աբ, Գլ. 192ա—4ա, Բղթ 194բ—214բ:

19. Առ Տիմոթեոս Ա — Նխ. 214բ—5բ, Գլ. 215բ—6ա, Բղթ 216բ—24ա:

20. Առ Տիմոթեոս Բ — Նխ. 224աբ, Գլ. 224բ—5ա, Բղթ 225բ—30բ:

21. Առ Տիտոս — Նխ. 230բ—1ա, Գլ. 231բ, Բղթ 232ա—5ա:

22. Առ Փիլիմոն — Նխ. 235ա, Գլ. 235բ, Բղթ 236ա—7ա:

— Վերագիր, Թելադուրին, Նաւարկուրին — 237բ—8ա (տե՛ս № 187, 444բ):

23. Յայտնութիւն Յովնանեոս — Գլ. 241ա—4ա, Գրք 245ա—70ա:

24. Հանգիստ Յովնանեոս — 273ա—7բ:

Մաւրաժան տե՛ս № 187:

Բ. 278ա—310բ [Բնագիր գանազանք]

1. 278ա—9բ [«Արքայ վարդապետացն Հայոց Մովսէսի և Դաւթի Հարցմունքն ընդ երկարեակ շարափառսն—Որդիք լուսնի և վերինն Սիօնի... բարբառոյն քաղցր» № 2018, 119ա—55բ]: Ահա լույսն, և ի խաւարի նստէին տեսողքն... Պաւղոս և Արքայաժամ ճառս ոչ սակաւս պէս պէս խորհրդոց:

— 279բ Եւ յետ բազում ժամանակաց գրեաց զգիրս զայս, իբրև Աստուած հաստից զմեզ ի ժամանակս զայս, յորում Հ և Ձ (627) էր թուական Հայոց: [Ե] Գորզէն քարտուղարս Հայոց Մեծաց և սուրբ Թագաւորացս պոռոպաթար, ստացող եղէ զորոց այսմ: Բայց զարմանալի է ի նախկին յիշատակի գրոցս՝ այսմիկ, եթէ գրեցաւ գիրքս այս էականս հրամանաւ Թարգմանեալ ի յունաց ի հայս տեանն Յովնանիսի Հայոց կաթողիկոսի Գարեղինեացալ ի Ին (576) թուականութեանն Հայոց: Վկայ է այսմիկ Սարգիս Արաքացի եպիսկոպոս ճշմարիտ վկայութեամբ: Այրհնութիւն և զովու-

թիւն և փառք և պատիւ Հար և Որդոյ և Սուրբ Հոգւոյն այժմ և յիշտ և:

2. 280բ—96ա [«Ինքնեսիոսի Թրակացոյ Արուստ Բերականութեանք»]

Տե՛ս էեռ. № 207, 228ա—42բ: Առաջին գլուխն՝ անխորագիր:

3. 296բ—300բ Մեկնութիւն բառից Բերականութեան (=Ջերականին) Վերածանութիւն՝ ընթերցողութիւն... Փեթեկումն՝ բացումն: (Յաւելեալ) Ենթակալ՝ բնութիւն... Ենթանկեալ՝ ի ներքոյ անկեալ (Հմտ. № 287, 242բ—6բ):

4. 300բ—1բ Մովսէսի հորեմեացոյ Բան իմաստութեան — ՅԱստուծոյ խորհրդով և իմաստութեամբ հաստատեցաւ մարդկայինս տեսալ... կամ ըստ ախորժակաց մարդկանց ըստ ամենայնի և յամենայնի: Փա՛ռք Տեանն Աստուծոյ յաւիտեանս. ամէն:

5. 302ա—7բ Արիստոտելի Յալպս առաւրիւնութեան առ Ալէքսանդր քազաւոր — Գովելի են զեկեղեցիկքն և պարսպելի՝ գարշելիքն... և հետեւութիւն ամենայն ասացելոց երբեմնեքն, որք են պարսպելեացն:

Գ. [Յաւելագրութիւն]

ա. 2ա [Ի Կաթողիկէ քղբոյն Յակոբայ՝ Ն, 1—9] — Արդ, այսուհետեւ...

բ. 310բ Թվական այսպէս — Կալ թիւ մի յԱրաց ամսոյ, և թուեալ մինչև ցՅայտնութիւնն, շորեքպատկեալ, և այն է, թէ՛ առաջի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՅՈՒՌԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿԻ

5ա (Թուորգիր)

Ո՛վ սուրբ Յակոբ, Տեանդ եղբայր, Առաքելոց դասուն յարմար, Մարգարէիցն համագումար, Միշտ ընդ էին եղանեցար, Յորժամ գայէջ փրկիչն աշխարհ, Նստի յաթոռ դատողն արքար, Չիշել զմեզս իմ շարաշար:

277բ (Նստորգիր) Զսակա աշխատող սուրբ տառիս՝ Քվ. ՈճԼԳ (1884) — ին գրեցաւ, ի Տէր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱՅԱՅԻ

1. 1բ Ես Յովսէփըս կարգացի այս գրգիս վե-

[ր]այ, Քվ. ՈճԼԳ (1884) — ին գրեցաւ, և Աւա-

բըս գրեցի:

272

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Բերքակալ վանք

24—1511

ԳՐԻԳ՝ Խնուխ: ՆԱԿԱՂՈՂ՝ Անանու, Ննուս գրիչ: ՍՅԱ-
ՑՈՒՂ՝ ծակեր Բաղադաշի:

ԲԵՐԹ՝ 313. չգրած՝ 1ա, 11ա, 16բ—7բ, 18բ—9ա, 104ա, 156ա, 244ա: ԳՐԱՎ՝ Ա—ԻԶ՝ 12 (Ա, ԺՖ 16, ԺՖ 8, ԻԶ 9): ՆԻԹ՝ բուրբ: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 26,7×17: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ Էրկսին: ԳԻՌ՝ բուրգի (նմուշ՝ 23ա): ՅՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ դռնավարը շաղախակալի կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ ասեղ-
ասեղ: ասեղոր՝ կապոյտ և սև գործածված, վարդագույն սեղանի:

ՄԱՆԱԿԱԿԱՐՁՈՒԹԻՆ՝ Յայտնություն՝ 1բ, Մեունդ՝ 2ա, Ընծայում՝ 2բ, Մկրտություն՝ 3ա, Այլակերպություն՝ 3բ, Հարսանիքի ի կանայ՝ 4ա, Բաժնում անդամություն, Ի վերայ լինել Գալիկոյ՝ 4բ, Մատեն յերեսաղն՝ 5ա, Հաղորդություն ժողովրդեն՝ 5բ, Մատենություն, Ուրազություն Պետրոսի՝ 6ա, Խաչություն՝ 6բ, Կապեր կանայ՝ 7ա, Մարիամի առ Գե-
րգանան Քրիստոսի՝ 7բ, Աստուածածին՝ 8ա, Ջոնաթանություն՝ Խաղանկայ՝ 8բ, Փառակերպան արքայ՝ 9ա, Փոխումն Աստու-
ածնի՝ 9բ, 10ա, Սուրբ Սարգիս՝ 10բ, Տիրամայր ման-
կան հետ՝ 18ա: Մատրոն 18բ, Մարկոս՝ 104բ, Դուկաս՝ 156բ, Տոկանեն՝ 244բ: Խոսքեր՝ 11բ, 12ա, 12բ, 13ա, 13բ, 14ա, 14բ, 15ա, 15բ, 16ա: Կիսախոսքեր՝ 20ա, 105ա, 156ա, 245ա: Լուսանցազարդ՝ քաղանկան, կեն-
դանական, Խեղանկանական: Ջաբգադի՝ ճանգուցադի,
կենդանագի, քոյնագի: Գայենե՝ կարմիր, կապոյտ, կա-
նաչ, վարդագույն:

ՊՅՅՈՒԻՆ-ՊԱՇԱԿԱՆԱԿ—Ճաղորդի: Ժ—ԺԱ զդ: 2 (Ա—
Բ) + 2 (Գ—Դ), աստուած 2 թերթի ընդլայնակի ծայումից,
եզրնառնում: Մազադար, Երկսին, ռազդադի Երաքագի
(նմուշ՝ 6ա), Երկսին վիճակում՝ 30 ասղ: Ունի գունատ
նակատազարդ՝ 6ա: Կազդա՝ 1, 6ա, 16բ, 18բ, Աս. Էռնյ
զոգ. վան ճանգուցան Երանելոյ Անտոնի—Ջառազլի
ուսումն, անուն՝ Բաղադաշ, գտնություն Երանելոյ զԲի-
սոսենյա... բեղ Երանելոյ: Իսկ վան յանգի իսկ: 2. Գր. Գա,
Դա, Գր. ԷՄամրեի վերանգի ի մեծի զայսեան Տնտոն
մեռոյ Տնտոն Քրիստոսի յերեսաղն—||| ընդանգն
մանկանց աս||մանեն գոյամբ գեկատա||ությունն Երան-
ելուն... գտնելոյ որոյնցա || քանդակ... ||| (Տն՝
ճառք, Վենետիկ, 1894, էջ 65—86):

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Կազմը թերթիկի տարած, եզրերը
մաշում: Թիթոնի Երանելոյ:

ՄԵՐ. 1—16 թերթի մանրակարգներն ու խոսքները
որոշակի տարբերում են անտառանգների պատկերներից
ու ծակվածներից. սպառնվաքոր 2 տարբեր նկարներ
գործեր են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

1. 11բ—2ա Քուրբ Նստեբայ:
2. 12բ—6ա Համարաբառ (նաև՝ լուսանցա-
լին):
3. 20ա—102ա Անտառան Մառքեոսի: 102ա

Քիլադություն. ԵՄատթոս անտառանի յետ է
ամի...: 102ա Ուտանաւ. ԵՄատթոս մարդ
անուանեցաւ...:

4. 102բ Նախադրություն: 102բ—3բ Գրուխ:
105ա—56ա Անտառան Մարկոսի: 156ա Քիլա-
դություն. ԵՄարկոս անտառանի շաղախակալ
Պետրոսի...: 156ա Ուտանաւ. Երան Մարկոսի
ասի՝ աղիւծ...:

5. 156բ Նախադրություն: 156բ—7բ Գրուխ:
159ա—242բ Անտառան Դուկասո: 242բ Քիլա-
դություն. Երուկաս անտառանի շաղախակալ
Պաղոսի...:

6. 242բ Նախադրություն: 243ա Գրուխ (Ա—
ԽԲ), 245—309ա Անտառան Յովհաննու (308ա—
3ա Իրկ կնոյն շնացելոյ):

309ա Զայա շնորհ Տնտոն սրանիկանց Նստի
ասի՝ լինկանակալ պատմութեն...:

ՏԵՄԱԿԱԿԱՐՁ ԳՐՈՒԹԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

309ա Փա՛ռք... որոյ շնորհաբ աստուծոյ
Երանյաւ և հոգիազարդ Անտառանս, որ է շաղ-
կապեալ || (302բ) Երանելոյ անտառանայց...
|| (310ա)... որոյ ցանկացող [եղ]եալ սուրբ Ան-
տառանիս Յակոբ միակեցս... || (310բ)... Ո՛վ
աստուածասէր դասը լուսեբաւից, որպէս որ Աս-
տուած աստղ շան զաստղ պայծառ է յարկենեալ,
նոյնպէս մարդ շան զմարդ՝ առաւել, իսկ ի
յայտ ժամայնկալ Աստուած

Հոգիներկալ և զսրբասեակ,

Վարուք մարքեալ,

Հոգով զարդարեալ,

Ի յազգէ ընտրեալ,

Յաշխարհէ զատեալ,

Կուսութիւն ստացեալ,

Ուրթեամբ կացեալ,

Եւ պահաբ պընդեալ,

Անսվաղ կացեալ,

Գիշերի տգնեալ,

Ի հայր Անտոն ձեռք ձգեալ,

Ի վարս նմանեալ,

Հայր Քաթիլոյ հաւատարեալ,

Ջործոն առաւելոյ գործեալ,

Ոչ այնու շատացեալ,

Ձհրամ[ան]ս Տեառն լսեալ,
Թէ՛ նա երանեալ՝
Ձաւակ ի Միոն եղեալ
Եւ դալ բորբոքեալ,
ՅԱստուած յուսացեալ,
Ձինչս իւր վաճառեալ,
Ձհետ կամաց Տեառն երթ[ե]ալ՝
ՁԱւետարանս ստացեալ,
Բ շուրջառ առեալ՝
Յիշատակ եղեալ:

311ա Արդ, ես՝ Յակոբս քաղաքացի, թոռն՝
Կարապետին, որդի՝ Մելիքսեղին, զսուրբ Աւետա-
րանս գնեցի և ի Բերթալկան վանքս եղի, ի դուռն
Սուրբ Աստուածածնին՝ Սուրբ Լուսամարչի, յիշա-
տակ կենդանեաց և ննչեցելոց, հալոն իմոյ՝ Մել-
քիսեղին և մարն իմոյ՝ Եղիսաբեթին, և հալո-
նդարն իմոյ՝ Բազմերախտ և քաջաշահատ խա-
ճայ Մկրտչին և կենակցին իւրոյ՝ Թաւրվանդին, և
որդոյն իւրոյ՝ խոհեմ և հանեարեղ Պարոնին, և
եղբարն իմոյ՝ Կարապետին, և քվերն իմոյ՝
Դր[շ]խոյին, և մա[ւ]ր մամիկ իմոյ՝ Եմինին, և
փոխեցեալ եղբարն իմոյ՝ առ Աստուած՝ Ղա-
զարս սարկաւագին, և քվերն իմոյ՝ Ղպելին, և
հալոնդարն որդոյն իմոյ՝ հասարթամբո Ամիր-
Ջիւսեանին, և քվերն իւրոյ՝ Իկտիլին, և ամենայն
արեան մերձաւորաց՝ կենդանեաց և ննչեցելոց:

Քանզի, որք մեծութեան ընչից աշխատու-
թիւն զմտաւ ածեալ՝ յայլմէ յայլ անցանն գա-
ւառս հեռազնաց ուղղորոթեամք, որպէսզի և
շահն աճեցուցանել մարդասիրին, այլ և ընդ հա-
մատարած ծովուն ծփանաց նաւարկեալք, որք
բարկացայլ այնաք լեռնացեալ կոխած ղաշտա-
նան, || (311բ) անտըրտապտոյլ խորոցն փրջա-
ցեալ որդոյն մէտ առ մէտ այնաց ահ պակու-
ցող, տեսողացն արկանելով, իսկ արիացեալք
լատորիչիցն ի խորս խաւարային ձորոցն, հա-
մարձակին քարաթեռն դժուարամուտ տեղեացն ի
խընդիր ականց զանազանից, լաւ համարելով ըզ-
մահ անձանց, քան թէ ունայն ձեռաք զվատացն
ժառանգել անուն, և այլք, ըստ քրէական
արուեստին հալոցօք հնոցացն սեկոյն (ոսկոյն)
զդիւր (գիւտ) արուեստաւորեալ՝ յառաջ բերին
անաւթ պատուական:

Ըստ նմին արիւնակի՝
Ճգնեալն ի մարմնի,
Ջարդ անապատի,
Հայրս հոգեղի
Կարապետ պատուելի,

Մղտեսի անուանի,
Եւ մարն իւր բարի՝
Նղիսարէր աաի,
Ի խընդիր ելին՝
Անգին մարգարտին,
Մայրն և իւր որդին
Ստացան զգանձն անկողնպտելի:

Արդ, ես՝ Յակոբս և մայրս իմ՝ Նղիսարեդս
գնեցաք զսուրբ Աւետարանս և զերկու շուրջառս ի
հալալ վաստակոց մերոց և եղաք ի սուրբ յուխտս
ի Բերթալկան վանքս, ի դուռն Սուրբ Լուսամարչի
և Սուրբ Աստուածածնին՝ յիշատակ հոգոց մերոց
և ննչեցելոց: Արդ, մի՛ ոք իշխեսցէ հանել զսուրբ
ուխտս՝ ծախելով կամ զրաւելով, կամ զողանա-
լով, ո՛չ || (312ա) իմոց և ո՛չ յատարաց, և թէ
ոք յանգնին հանել ի սուրբ աստուծոյ, մասն ըզ-
Յուրայի և զխաշահանուացն առցն, և զպատիժն
Կայնի կրեցն, և ընդ Կորխայ և Դաղանայ պա-
տուհասցի, ամէն, Հայր:

Արդ, եղկելի, մեղաք լըցեալ,
Հոգով սկար և աղտեղեալ,
Չարիս անձին ընդ յոյժ մոլեալ,
Անհուն ծովուն ի գլ առեալ,
Առանց նաւի ի ներս ակեանալ,
Բաս թէ լինիս կիսախեխտեալ,
Ճարտար չէիր դու քարտուպար,
Ոչ վարպետէ բան երկարեալ,
Դոռոգութեամբ դու վստահեալ,
Ամենեցուն դու ծաղր եղեալ,
Ներսէտ անուն դու խըխայղեալ,
Սուտ արեղայ ես անուանեալ,
Դու զքեզ ոմանց նման կարծեալ,
Բայց շատ շարեաց պատճառ եղեալ:

Ես՝ սուտանուն Ներսէտ արեղայ, շնորհիւ
Տեառն սկսալ և ողորմութեամբ նորին կատարե-
ցի զսուրբ Աւետարանս ի գաւառս Խախտեաց, ի
վանքս Բերթալկ,

Ի դուռն Սուրբ Լուսամարչիս,
Եւ Սուրբ Աստուածածնիս,
Եւ յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս՝
Նորն եղկելիս ի միաբանութեան վանիցս՝
Ջնքմանէ մեծ բարունիս,
Բան յարտանոց շուրի կարծիս,
ՅԱստուածաշունչ գիրքն խորինս,
Տէր Լորստազն սրբազանիս,
Տէր Կարապետս Դոմենցիս,
Տէր Յովանէսըս Ոստեղցիս,

Տէր Կարապետս Դեղընցիս,
Տէր Պետրոսս // (312թ) Ազրումցիս,
Տէր Սարգիսս Քարաւեղցիս,
Փոքոր մալազ մեր Յակոբիկս,
Տէր Մարտիրոսն չէ միշիւս,
Գալուստ երեցս Սուլցիս,
Գինն տվող Անտարանիս՝
Յակօր անուն մղտնիս,
Եւ մեր միակեց լն դերիկս,
Ժ՛ Ժ սարկաւազ են պաշտոնիս,
Բ սարկաւազ ի վճարն են Սաղմոսիս,
Դ ալլ՝ ըսկիզբ արին հնքիս,

Այլ և յիշեցէր ի մարափայլ յաղաթս ձեր
զմարմնաւոր մայրն իմ՝ զՄուղալն, որ բազում
աշխատութեամբ կու տնտեսէ վանիցս:

Զհոգոյորդին իմ սիրական՝
Զտէր Կարապետն սրբազան,
Հոգովն սուրբ է մաքրական,
Մտաւրն արթուն իմաստութեան:
Հասու եղև սա գրութեան,
Զթուխտս կոկեց աշխատութեամբ,
Զվրէժն առցէ յադ յարութեան:

Այլ և վերստին յիշեցէր, ո՛վ սրբազան դասք
լուսերամից, զՅակօր հոգելին, զմայրն իր՝ ըզ-
նդիսարեբն, և զմարաքեռին իր՝ զպարոնտէր
Ղազար եպիսկոպոսն, որ կամակեց և ազնական
եղև մեզ՝ գրելոյ զսուրբ Անտարանս: Աստուած
զինքն յիշէ, Գրեցաւ Անտարանս ի թվիս Հայոց
ՋԿ (1511) ի լաւ և լընտիր արինակէ:

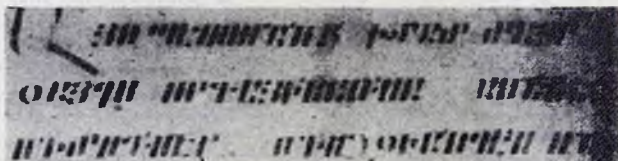
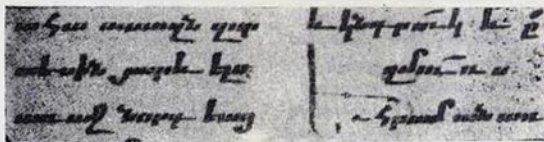
Թէպէտ որ չէ արուեստաբանիս,
Մտիկ արայ ժամանակիս,

ԶհԻՐ (1500) թվականիս,
Բ անգամ ի մէկ տարիս,
Յուդի վազեցի յայս երկրիս,
Խս ո՞նց բերեմ զմիտս ի գրիս,
Ինձ գուժ կու տան մահու կարծիս,
Դուք հրամեցը՝ Հայր մեր, յերկիսս:
Եւ զեղկելի ծրաւը գծիս՝
Զծոյլս և զհնդգս ի գործ բարիս,
Զծիրս և զփոյթս յանթիւ շարիս,
Զթշուառականս և զեղկելիս՝
Զնկուսէս պղերէս և աղտեղիս,
Զլոյժ տառապալ աղբատ ոգիս,
Որք հանդիպէր այսմ տառիս,
Յիշման արեք զմեզ արժանիս:
Եւ դուք յիշեալ առ տէրունիս՝
Լինիք յերկեկից նորայն բարիս:
Կատարեցէ զինդրելիս,
Զխարազնազգեաց սուրբ ու բարիս,
ԶՅակօր ըստացող Անտարանիս:

ՅԵԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

16ա թվին ՌՃԶԸ (1739): Մարէտս վարդա-
պետ վախճանեցաւ: Օգոստոս ժԸ ՌՃԶԸ (1739):

310թ (Շղագիր) Յիշատակ է սուրբ Անտա-
րանս Վարդէկէտու սուրբ վանուցն, ես՝ Կարենցի
Պաղտատարի դուստր Հօռօմսիմ այս ի գերութենէ
զնեցի և ետու այս սուրբ վանուցն, եւ որք ըն-
թեռնուք, միով Հայր մերի յիշեցէր զանարժան
ծառայս՝ հանդերձ կենդանեօք և նշեցցելովք.
ամէն, Գրեցաւ թվին Հայոց ՌՄԶԹ (1830) և
Ապրիլի մէկին:

278

Ս. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Վերերդէն

ԹՃԼԳ—1485

ԳրիԳ՝ Ասա: ՄԱՍԱՌՂ՝ Նուրիճան, Պէկլար, և Նգամա-
պաշխ, Տէրուն, Կոստանդ:

Թե՛Բ՝ 228, յորումն՝ 61ր, 101ր, 172ր: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻՄ
12 (Ա 9, Գ, Ժէ 11, Ի 3)+1Մ2: Կի՛Բ՝ Բուրք: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝
27Մ18: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Երկսին: Գի՛Ր՝ Բուրք: (Նմուշ՝ 21ա):
ՏՈՂ՝ 26: ԿԱՋՄ՝ Դորմազարդ մուգ-լազանակազոյն կաշի՝
դոնակով, միջուկը՝ տախտակ, առտառը՝ վանդակազարդ
կապառ կտաւ: և դորմազարդ զործնածով:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Կի թ ա խ ա ճ ւ ճ՝ 1ա, 82ա,
102ա, 173ա: Լ ու ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ ա՝ բուսական, կենդանա-
կան: Զ ա ճ ա ճ ա ճ ի ՝՝ հանգուցազոր, կենդանազոր, բոլորա-
զոր: Գ ա ճ ճ ւ ճ՝ կարմիր, շագանակազոյն:

ՊԱՍԱՌԻԿ—ՊԱՇԱՊԱՍԱՆ—Մեկնութիւն Ներգա Ներգոյն: Ժ—
մ Ա դդ: 1 (Ա) +1 (Բ, փոքրիկ բեկոր), առաջում 1 բերքի
վերին կէտք. եզրամասում: Մազազար, երկսին, օւղա-
զիմ մանր կերպարներ (Նմուշ՝ Ար): Կարգալ՝ Ար զգնաց
իմ հանգեռն կերպար... [Տա՛ր] ժամ առաջի եղելով մեզ
առտառածային բա[ճ]իս անտառին յերգա Ներգոյն...», Աս
«[այս] օտիկ և անհ գառնեղս զայտօտիկ, երէ կամբնաց
զառա լափել զմտառնց բարձրաբիւր...» ար ընդ հեշտա-
կին մառա[ճ]իւրով Աստուծոյ մառաակցութեամբ...»:

ՎիճԱԿ՝ Բուրք: Տեղ-տեղ բրդառած և խանգազած:
Դոնակը՝ կիսամայ:

Բ ՈՎ Ա Ն Ե Ր Ա Վ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

1. 1ա—60ր Անտարան Մառքոյն:
2. 62ա—100ա Անտարան Մարկոյն:
3. 102ա—171ր Անտարան Դուլառա:
4. 173ա—226ր Անտարան Յովհաննու:

ԳԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. (Աւաք գրի) 228ա Փա՛ռք... Ի թու[ին]
Հայոց ԹՃԼԳ (1485) գրեցաւ սուրբ Անտարանս
ի դեղա, որ կոչի Վերիշէն, ընդ հովանեան Սուրբ
Գրիգորիս: Ո՛վ կարգալ կամ արիւնակէք՝ յիշե-
ցէք զանպիտան գծող սուրբ Անտարանիս՝
վկախ, և Աստուած զձեզ յիշէ ի միսանգամ
զալուստն իւր. ամէն:

2. 60ր (Նուրիճան ստացողի) Փա՛ռք... Ես՝
Նուրիճան ըստացա զՄաթէոս գլուխ Անտարանս
յիշատակ և ծնաւորաց իմոց, հարն իմոյ՝ Սիմեո-
նի, և մարն իմոյ՝ Խոնտիկին, կողակցին իմ՝
Հիւրիկին, և որդոց իմ՝ Յակոբին, Խոնտամիւրին և
Շանճամիւրին և Կուլամիւրին, և ամենայն յարեան
մերձաւորաց իմոց, ըստ հրամանի սուրբ առա-
քելոյն, Թէ՛՝ Նրանի, որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և

ընդանեակը իւր յերուսաղէմ: Արդ, ո՛վ մանկունք
նոր Սիոնի, յորժամ ընթեռնուր զսուրբ Անտա-
րանս կամ արիւնակէք, յիշեցէք աղաթիւք ի
Քրիստոս զՆուրիճան աղէս՝ սրբասէր և սրբամիտ,
և զվարդապիթիթ որդիքն իւր, զի ողորմեսցի նոցա
Քրիստոս Աստուած յաւուրն դատաստանի, դա-
սակից և պսակակից առնէ զՆուրիճանն սրբոյն
Մաթէոսի աւետարանիւն, բա[ճ] (61ա) յիշխաւսու-
թեամբ սուրբ Աստուածածնին և սրբոց առաքելոցն
և ամենայն սրբոց. ամէն:

3. 100ր (Պէկլար և Նգամապաշխ ստացո-
ղաց) Փա՛ռք... Ես Պէկլարս և Նգամապաշխս
ըստացանք զՄարկոս գլուխ Անտարանս յիշա-
տակ մեզ և ծնաւորաց իմոց: Ես Պէկլարս ըստա-
ցա յիշատակ ինձ և հարն իմոյ՝ Կոստանդին,
մարն իմոյ՝ Նիկտորին, և կողակցին իմ՝ Գուլին,
և որդոց իմ՝ Կուլիարին և Լանտիարին, և ամե-
նայն արեան մերձաւորաց իմոց, ըստ հրամանի
սուրբ առաքելոյն, Թէ՛՝ Նրանի, որ ունիցի զաւակ
ի Սիոն և ընդանեակը իւր յերուսաղէմ: Ես Նգ-
ամապաշխս ըստացա յիշատակ ինձ, և հարն
իմոյ՝ Սիմեոնին, և մարն իմոյ՝ Խոնտիկին, կո-
ղակցին իմ՝ Հուսամիւրին, և որդոց իմ՝ Ամիրին և
Կիրակոսին, Զիւլին և Սիմեոնին, և ամենայն
արեան մերձաւորաց իմոց:

Արդ, ո՛վ մանկունք նոր Սիոնի, յորժամ ըն-
թեռնուր զսուրբ Անտար[ճ] (101ա) րանս կամ արի-
ւնակէք, յիշեցէք աղաթիւք ի Քրիստոս զՆգամա-
պաշխս և զվարդապիթիթ որդիքն իւր, զՊէկլարս,
և զվարդապիթիթ որդիքն իւր, զի ողորմեսցի նոցա
Քրիստոս Աստուած յաւուրն դատաստանի, դա-
սակից և պսակակից առնէ զՊէկլարս և զՆգամա-
պաշխս սրբոյն Մարկոսի աւետարանիւն, բարե-
խաւսութեամբ սուրբ Աստուածածնին և սրբոց
առաքելոց. ամէն:

4. 171ր (Տէրուն ստացողի) Փա՛ռք... Ես
Տէրուն ըստացա զԴուկաս գլուխ Անտարանս
յիշատակ ինձ և ծնաւորաց իմոց, հարն իմ՝ Պալս-
շաիշին, և մարն իմ՝ Ազիգին, և կողակցին իմ՝
Բաղատարին, և որդոց իմ՝ Ժանգիգին, Ամիրա-
զիգին և Միրազին, Էտիւրիգին և Պապին, և ամե-
նայն յարեան մերձաւորաց իմոց, ըստ հրամանի
սուրբ առաքելոյն, Թէ՛՝ Նրանի, որ ունիցի զաւակ

ի Սիոն և ընդանակը իւր յերուսաղէմ: Արդ, ո՛վ մանկունք նոր Սիոնի, յորժամ ընթեռնուք զսուրբ Աւետարանս կամ արիւնակէք, յիշեալիք աղաթիւք ի Քրիստոս զՏէրուն աղէս, սրբասէր և սըրբամիտ, և զերէթափ և զվարդափթիթ որդիքն իւր, զի ողորմեսցի նոցա Քրիստոս Աստուած յաւուրն ի/(172ա) դատաստանի, դասակից և պըսակակից առնէ զՏէրուն աղէս սրբոյն Ղուկասու աւետարանչին, սրբոյն Աստուածածնին և սրբոց առաքելոցն և ամենայն սրբոց. ամէն: Դարձեալ աղաչեմ, ո՛վ սրբասնունդ և սրբամիտ քահանայք, եթէ կարդայք կամ տեսանէք զսուրբ Աւետարանս, յիշեցէք զՏէրուն աղէս յաղաթս ձեր, և Աստուած զձեզ յիշէ ի միտանգամ գալուստն իւր. ամէն:

Ե. 228ա (Կոստանդ ստացողի) Ծն Կոստանդս (եղծուած) ըստացա զՅոհան գլուխ Աւետարանս՝ յիշատակ ինձ և ծնաւոցա իմոց, հայրն իմոյ՝ Յովանիսին, և մայրն իմոյ՝ Նորստին, և կողակցին իմոյ՝ Նիկիտին, և որդոց իմ՝ Շաֆարին և Ղուգիկին և Փաշիկին, և ամենայն յարան մերձաւորաց իմոց, ըստ հրամանի սուրբ առաքելոյն, թէ՛ ծրանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և ընդանակէք իւր ծրուսաղէմ: Արդ, ո՛վ մանկունք նո՛ր/(228բ) ի Սիոնի, յորժամ ընթեռնուք զսուրբ Աւետարանս կամ արիւնակէք յիշեալիք աղաթիւք ի

Քրիստոս զՂուստանդ աղէս, սրբասէր և սրբամիտ և զվարդափթիթ որդիքն իւր, զի ողորմեսցի նոցա յաւուրն դատաստանի, դասակից և պսակակից առնէ Քրիստոս Աստուած զՂուստանդ աղէն սրբոյն Յովհաննու աւետարանչին, բարեխաւսութեամբ սուրբ Աստուածածնին, ծնողի իւրոյ և սրբոց առաքելոցն և ամենայն սրբոց. ամէն:

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

227ա Յիշատակարանըս այս է, որ կարօտ էր ի վերայ նորայ, որ կատարեաց զխորհուրդն. դատացող զրոյս, որ կոչի սուրբ Աւետարան, զընեցող Հայնազարի որդին՝ Եվազս հայալ վաստակոց իմոց յիշատակ հոգոյ իմոյ, հայրն իմ՝ Հայնազարին, որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, մայրն իմ՝ Լիլին, ձորարքն իմ՝ Սիմէոն, Յոնան, կցորդն իմ՝ Գուլին, Սալվարն, որդին իմ՝ Պատալին, մենին և փոքրին, և ամենայն արեանն, ո՛վ որ կարդաք կամ արիւնակէք սուրբ Աւետարանս, յիշեցէք զհայրազատ և բարիմիտ և վատարախտ զԵվազ սարկաւազս, վերոյ անունն, որ խնդրուած էր իւր, և Աստուած զձեզ յիշէ ի միտանգամ գալուստեան, ամէն: Ի թվին ՌՃՄԹ (1710) էր: Պատալին, որ մօրէն ծնաւ, թվին ՌՃՄԸ (1709) էր:

Գրչափորձ՝ 228բ (անընթեռնի),

Հորդատին զնման
Եւ իմ որդէս կորուս
զնն զնա: Եւ յսիր
Նորա. զեղէն լաւ
Եւ իմաւ ոչ վերեւ
Եւ. և զպատուոյնս

Եւ բազում ուրիշ անգամ
Աստուծոյն ուրիշ
Պարտեւորեալսն

274

Ա Ի ԵՏ ԱՐ Ա Ն

կոստանդնուպոլիս
Տիգրանակերտ

ԺԵ—XVII
ՌՃ—1651

Գրիգ՝ Յովնանէն երկ (ծէ դ.): ԾԱԿՈՂ՝ եղիպար (1651 թ.): ՍՏԱՅՈՂ՝ Յաւարիս վրդ. (ծէ դ.): Փիլիպպոս կրդ. (1651 թ.):

ԹԵՄԹ՝ 306 + 1 (կրկ. 1). չգրածած՝ 1ա—4ա, 5բ, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—1ա, 12բ, 13բ—4ա, 15ա, 16բ—7ա, 18բ—9ա, 20բ—1ա, 22բ—3ա, 24բ—5ա, 26բ, 108ա, 161ա, 241բ—2ա, 302բ—8բ: ՊՐԱԿ՝ 3(4+13+10)+Ա—ԻԿ×12+1×4: ԽԻԹ՝ մազդար: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 28×18: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկօրին: ԳԻՌ՝ բոլորգիր (եմպլ՝ 39ա): ՅՈՂ՝ 28: ԿԱՅՄ՝ քաշմազարդ շաղանկազոյն կաշի, միջուկը՝ ասխտակ, աստաղը՝ վարդաւոյն և կազոյտ մեծաւ: ԼԱՐԱԿԱԼԱՐՁՈՒԹԻԻՆ—Անտուսմ՝ 4բ, երկբազարթին մօտց՝ 5ա, Մկրտարին՝ 8ա, Այլակերպօրին՝ 7բ, Համբարձումն՝ 8ա, Մաւալ յեւրօտաղէմ, Խորհրդաւոր ընթրիք՝ 10ա, Ունեւալ՝ 11բ, Մաւեւարին՝ 12ա, Իրեցումն ի խաչէ՝ 13ա, Անտուսմ ղոճից՝ 14բ, Հոգեգալստած՝ 15բ, երկուրդ գաւթսան՝ 16ա, ի յուսեցո՝ անտարանանկան գրուակներ: Մարտիս՝ 30բ, Մարիս՝ 108բ, Ղաւսա՝ 161բ, Յովնանէն՝ 242բ: ԽՈՐԱԿ՝ 17բ, 13բ, 19բ, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱԿ՝ 31ա, 108ա, 162ա, 243ա: ԼՈՒՍԱԿԱՐԴ՝ բուսական, կենդանական, երկրաչափական: ԶԱՐԿԱԿ՝ ճանգրդագիր, կենդանագիր, թրդուագիր:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Կազմի Ք փոփոք՝ էջ մտաշած:

Ք ՈՎ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ն

1. 17ա—8ա Թուրք սուքբայ:
2. 19բ—26ա Համարաբառ (նաև՝ լուսանցային):
3. 28ա—9բ Գլուխ: 29բ—30ա Նախադրուրին: 31ա—105բ Անտարան Մարտիս:
4. 106ա—7ա Գլուխ: 107բ Նախադրութիւն: 109ա—57բ Անտարան Մարտիսի (156բ—7բ օճարոցեան Յիսուս):
5. 158ա—60ա Գլուխ: 160աբ Նախադրուրին: 162ա—238բ Անտարան Ղուկասու:
6. 239ա—40բ Գլուխ (Ա—ԽԳ): 240բ—1ա Նախադրութիւն: 243ա—301բ Անտարան Յովնանու (301ա Իրկ կնոյն ընցանցի):

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿՐԴՈՒԹԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

105բ Եւ զնդկնի և զփոշի գծողս՝ զստուանուն զՅովնանէն էրէցս, աղաչեմ յիշել ի Տէր. ամէն:

37—304

157բ Զըստացալ սուրբ Անտարանիս՝ զՃաւարիայ վարդապետն՝ զպատրիարքն Կոստանդինուպոլսի, աղաչեմ յիշել ի Տէր: Ընդ նմին և զիս՝ զյետնեալս և զվարանեալս մեղաւթ, զյունայնս և զծոյլս ի դործս բարեաց, զգծողս՝ ստուանուն Յովնանէն էրէցս, աղաչեմ զհանդիպողքդ այսմ տառիս, որ միով Աստուած ողորմայիս յիշել զբազմամեղս, և որ ինչ՝ յիշեալ եղիցի ի յարթալութեան երկնից. ամէն:

238բ Ո՛հ, զմեղաւթ մածեալ և զմոխրաթաւ ոգիս՝ զՅովնանէն էրէցս, աղաչեմ յիշել միով Աստուած ողորմայիս. ամէն:

241ա Աղաչեմ, աղաչեմ զհանդիպողքսդ այսմ սուրբ տառիս, յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զըստացալ սուրբ Անտարանիս՝ զՃաւարիայ վարդապետն՝ զպատրիարքն Կոստանդինուպոլսի: Ընդ նմին և զգծող սորին՝ զյետնին և զյոռացեալ և զծոյլս ի դործս բարեաց և զտարտամս և զվատթար զՅովնանէն ստուանուն երէցս, յիշեցէ՛ք միով Աստուած ողորմայիս, և որք յիշէք յիշեալ լիչիք ի յառաջի անմահ գառին Աստուծոյ. ամէն: Հալո՛ր մեր, որ:

302ա Փա՛ռք... (միայն փառք—ի հաստուածք):

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԿԱՆԻ

27ա (Մաղկոդի) ի քանակութեան Աքեթական Հայկազեան ազգիս Ռ և Ժ (1651) ամի, ի գալ սուրբ հարս մերոյ տր Գլխիդս սրբանեալ կաթողիկոսի և հայրապետի սուրբ Աթոռոյ մեր էլմիածնի ի յերկիրս Միլեղգետաց, ի քաղաքս, որ կոչի Տիգրանակերտ, և աստի զնացեալ ի սուրբ Երեսողէմ՝ յերկրպագութիւն սուրբ գերեզմանին և այլ ոտնակոխ տնաւորնականացն Քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ, ընդ իւր ունեւով զսուրբ Անտարան թերակատար, այսինքն՝ զտասն խորան համարաբարտն և այլ ուրեք-ուրեք ինչ տեղի պատկեր և թուփ, զոր հարկ եղեալ ի վերայ եղկելոյս՝ առ ի ընդ զպակասութիւն սորին: Վասն որոյ և եւ նուաստս ի զրաջ՝ Եղիազար տրուպ ծառայ նորին, կամաւ և յաւժարութեամբ յանձն առի և կատարեցի զհրամայեալն ի նմանէ ըստ

իմում կարհաց: Արդ, որք հանդիպիք սմա, աղա-
հեմ մեծաւ պաղատանօք խնդրել ազօթիք ի Տե-
առնէ՛լ՝ պահել զսա ախոյրսն յաղթող ընդդէմ
ներհակաց, ի վանումն շարափառաց եւ ի պար-
ծանս ազգիս Հայոց, եւ յետ աստեաց եղանելոյ՝
ընդ սուրբ հայրապետացն դասեսցէ եւ պսակեսցէ,
որ եւ աղայեմ, զի եւ ինձ մասն լիցի ընդ սա յա-
ւուր ահեղ ատենին Քրիստոսի, որ է արհնեալ
յաւիտեանս. ամէն:

275

Ա. Ե. Տ. Ա. Բ. Ն.

ԵԼ[Է]—1078

Գրիգ՝ Յովնանէ: ՍՍԱՅՈՂ՝ Սմբատ Պատրիկ:
Քիթ՝ 268. Ղրբամո՛՛ 286: ՊՐԱԿ՝ Ա—Ի (Եջեմելուծ
վերեմ լուսեցի աչ անկեմու, յետագայում ալ ձեռնով՝
Ա—ԼԵ) X 8 (Ա 7, Ի 5) + I X 1: Նիթ՝ մագաղաբ (քաղբ՝
286): ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 28 X 18: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝
ուղղագի երկարագիր (նմուշ՝ 9ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՂ՝ դոշ-
մագաղ ճուղ-լազանակազան կաշի՝ դանակով, միջովը՝
ախտան, աստաղը՝ դեղին մետաքս:

ՄԱՆԴԱՆԱԿԱՐԱՆԻ ԹԻՒՆ՝ Կ ի ս ա խ ա ռ ա ճ՝ 1ա, 77ա,
125ա: Լ ռ ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ ղ՝ ճեմառնում երկաշափակեմ
ձևեր (հաւեկներ, բառակներ, շրջան եւ այլն): Գ յ յ ե ռ՝
կամիր, կազմոյ, կանաչ, ասիկ:

ՊՍԱՆԻԿ—ՊԱՀՊԱՆԱԿ—ձառեղծիք: Թ—Ժ զգ: Սկզբ-
բում I (Ա), ստացում I Թերի առաջին կնիք ձախակող-
ման սինակի բերդկայնակի ճամբամբ: Մագաղաբ, երկ-
սին, ուղղագի երկարագիր (նմուշ՝ Աք): Կաղաղ՝ Ասր
զ||| ե Սէմ, որ յառաջ էր, բան ||| ե Նա, որ Լեւն էր
||| ե զճաթի, որ յառաջ ||| յայմենեսեան ... վկայաց
եղեկեղ եւ ա ||| [եղի] ցի արին ձառայից Բա[ց] ||| սրբա-
մրտօրեքամբ ար |||:

ՎԻՃԱԿ՝ քաւաւար, միայն վերին լուսեցեանի կողմից
բլրաւում եւ խոնացան, առանձին բաւեր ու աղբի զուտ-
րափում, Յովնանու Անտաբանի անուանաբերը կտրում
ճանում: 268, 286ա յիշատակաւեները պատում բրդով.
յետագայում անպատում, օրից բնագիր մտնանի վնասու-
ած: Կազմի կաշին ցեցակեր, դանակի աստաղը՝ էլայայում:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Գ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1ա—76ա Անտաբան Մատրեոսի:
2. 77ա—124բ Անտաբան Մարգարի:
3. 125ա—204բ Անտաբան Դովնատի:
4. 205ա—62բ Անտաբան Յովնանու (Թա-
փումա՝ Ա, 1—3):

Պարականո չատաններն առանձին.

ա. 263աբ Ըստ Մարկոսի—Յարուցեալ Յի-
սուս... (ԺՋ, 9—20),

Ճանապարհի: Կր-
ցէ մատնելէ ըն-
քել ուսոյն դա-
տան որի, և դա-
տան որն դաճէ:

բ. 263բ—4ա Ըստ Դովնայ: ՄԱԳ—Բայց
ոչ իմ կամբ... (ԻԲ, 42—44): ՄԱԷ Համարն է
այս բան—Պատասխանի ետ... (ԻԲ, 51):

գ. 264աբ Ըստ Յովնանու (Վերեք)— Եւ գնա-
ցին յիւրաքանչիւր... (Ը, 1—11):

Ստորին լուսեցեանում՝ Համարաբրտ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿ

76բ (Յովնանու գրի) Հստացող սուրբ Ան-
տաբանի ԳՍԺբատ, որդի Վանքամայ, քրիստո-
սասէր եւ բարեյաղթող Պատրիկ յիշեսցիք ի Տէր եւ
դժնաւոյ իւր եւ զեղբարս՝ զննչեցեայն ի Քրիս-
տոս, որոց ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ի փա-
ռաւորեալ գալստեան իւրում:

288ա ի հինգհարիւրերորդի քսան[երորդի
հաթններո՛՛րդի (1078) ամի թուաբերութեան Հա-
յոց, ի թագաւորութեան Յունաց Միխայիլին
որդւոյ Տուլմիճ [կայսերն Հռոմոց], ի կուրա-
պաղատութեան Մարեմայ բարեպաշտի եւ հղարի
[մեր Պատրիկի] եւ տեառն որդւոյ, յամս աս-
տուածապատիւ եւ հոգեւոր տէրանց մերոց՝ Հայոց
կաթողիկոսաց՝ տեառն Գրիգորի եւ տեառն Կեօր-
գայ, եւ Սմբատ Պատրիկ, որդի Վանքամայ, քան-
կացաւ ինչ աստուծային տաղիս սրբոյ Անտա-
բանիս, մեծաւ փափագանաթ եւ սրտի սիրով յա-
ժարութեամբ ետու զրել Յովնանելիսի գրի
[յը]նտիր եւ ի ստոյղ արիւնակաց: Ստացայ զսայ
յուրախութիւն հոգւոյ իմոյ, ի լուսաւորութիւն եւ ի
փրկութիւն կենաց իմոց, յիշատակ ինձ եւ ծնա-
ւոց իմոց եւ եղբարս կենդանաց եւ մեռելոց եւ
ամենայն ազգի ուխտի մանկանց եկեղեցւոյ. եւ
եղիցի ինձ գանձ յաւիտեանական յերկինս եւ ան-
կապտու ճո|| (268բ) խորհիւն:

Արդ, աղաչեմ զամենեւեան, որք ընթեռնուք ի լուսաւորիք ի փարթամանայք անթափելի ճոխութեամբ յաստուծային կտակարանաց, յիշեալք զմեկ առաջի ղենլոյն Քրիստոսի, թերեւ ողորմեսցի մեկ յահել և ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ, յորժամ րանք սպառնն և գործք թագաւորնն:

Ի մէին ամի արժանաւորեաց զիս մարդասէրն Աստուած՝ առնուլ զձե և զկարգ կրանաւորութեան՝ դիմելով առ դուռն ողորմութեանն Աստուծոյ, զի և ինձ րացցի դուռն կենաց մտին, առեալ զանուն որդեգրութեան Հաւր երկնաւորի, անուանեցալ Յովնանէն ըստ վերակոյման հրաժարելոյ իմոյ ի ծփանաց կենցաղոյս Հասի երանելի և ցանկալի ճանապարհոյ, որում ի վաղընչոցն սպասեմ: Արդ, հայցեմ յամենեցունց սրբերամբց լուսաղբեստից կրանողացդ՝ լինել ինձ աւժանգակ աղաւթիւր, զի և ինձ ողորմեսցի Քրիստոս յիւրում սուրբ գալստեանն:

ՅԵՇԱՏԱՅԱՐԱՐՆ ԶՏԱԿԱՅԻՆ

1. 264ր (Կազմողի, ուղղագիծ երկաթագրով) Քրիստոս Աստուած՝ առնալ զձե քաղաքեանդ ողորմեա մեղուցեալ քո ծառայի. Կրիզոսթ. ամէն (փակագիր):

265ա Արդ, որոց լուսաւորեալ են մշտացն առաջարկութիւնսն և զգիտիթ և զլաժարութիւնս՝ վերին աշխարհն ունիցին, ամենայն ինչ զիւրաւ հանդիպի՝ հաճոյ Տեառն և մարդկան, որպէս և յաժմ էր տեսանել առ այր ոմն մեծ և երեւիլ ընդ իմաստունս համեմատեալ և քան զբազումս խոհմ գտեալ, որոց և ալրեաց անիրաւնոց և դրկնոց անվեհեր աղանակաւ և բարեխաւս ի զըրանս արքունեաց, քրիստոսանք և ազատ լ/(265ր) ծնաւոց զաւակ, որոց անուն Խայտեր, ճանաչիր մշտացս ի զլուսաւոր աւետարանութիւն Աստուծոյ քսինի Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ, որ քառահոս վտակաբ արքուցանէ զամենայն հաւատացեալ անձինս՝ ըստ նախանկար սնտոցն յաստուծածատունկ դրախտէ անտի բրդխեալ ոռոգանել զամենայն երկիր, որ արիւնակ էր զլուսաւոր վտակս սրբոյ Աւետարանիս:

Արդ, աչս նախասացեալ պատրոն Խայտեր ստացաւ զըսուրբ Աւետարանս զաւակ ի Սիոն և ընտանի յերուսաղէմն վերին:

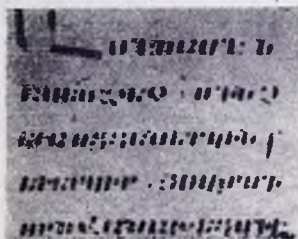
266ա Արդ, յայցէ յամենեցունց, որք լուսաւորիք ի սուրբ պատուիրանէս, յիշել յարժանաւոր ձեր սուրբ հանդէս զպատրոն Խայ-

տերն՝ զստացաւոր սորա և զծնաւոյն իւր, զաստուծասէր ամուսին իւր՝ ղմմեհիկն, զհարազատ զաւակ նորա՝ զՍեփան, և զդստերն իւր՝ ղՆաւսերն և ղԱննիքներն, զի ողորմեսցի սոցա Քրիստոս յիւրում փառաւոր և ի հրաշալարդ առաւատուն և զընացէ զանուանս սոցա ի դպրութիւն կենաց և ղնչեսցէ ղամենայն պարտիս սոցա, և ընդ միոյ ընծայս/(266ր)քերութեանս այսորիկ հատուցէ զանվախճան բարիսն. ամէն:

Բայց նորոգեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց Ոկթ (1220) հրամանաւ պատուական եւ աստուծասէր պատրոնին՝ Ալէքսիճ, որ բազում փափագանաւ սրտի իւրոյ ետ նորոգել զսուրբ կտակս, և զարդարեաց ծաղկազարդ երանկաւ, ոսկիովք պատուականաւ[ք] և զոյնագունեան վալիչական դեղովք՝ ի յիշատակ ոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւոց իմոց, հաւր իւրոյ լ/(267ա) Վարդանայ, և մար իւրոյ՝ Զմբարդին, և գեղեցիկ և անդրանիկ պատանեկի իմոյ՝ Մրիսիքաւրչին, որ է յիշատակ և ժառանգ ամենայնի, զոր Տէր ճիսուս աղաւթիւր սրբոցն ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ. ամէն (կապգիր):

Արդ, աղերս մաղթանաց արկանեմք առաջի մանկանց նոր Սիոնի՝ յիշել ի միագումար և ի սրաթուղ աղաւթս ձեր զվերագրեալս զամենայն, որոյ ողորմեսցի սոցա Քրիստոս յաւուր մեծի ծագման իւրոյ, յորժամ րանք սպառնն և գործք թագաւորնն, լ/(267բ) Եւ որ տէրն է մահու և կենաց՝ Յիսուս Քրիստոս, զվիշողդ հանդերձ յիշելովքս յիշեսցէ իւր ամենամեծ ողորմութեամբն, որ է արհնեալ յափտեանս յալիտենից. ամէն: Ընդ սոսին և զկազմող սորա՝ Գրիգոր կրանաւոր և զծնաւոյն իւր յիշեալիք ի Քրիստոս Յիսուս. ամէն:

267ր (Ժէ—ԺԸ դդ., շղագրանման բոլորգիր) Ո՛վ ընդիւրալ սուրբ մանկուլն[ք] Սիոնի, Սարգիս

ներկաբար և դամուսին իւր և զաւակսն իւր, որ հալալ վաստակոց զնեաց սուրբ Աւետարանն և հիօղ յիշատակ հոգոյ և մարմ[ն]ոյ, ով որ կար- դա, յի[շ]մանան արժանի արասցէ՝ յիշեալ ի[շ]- նիք առաջի Աստուծոյ. [ա]մէն, եղիցի:

269ա (ժԼ դ., բոլորգիր, յաւելագիր Թերթի վրայ) Փա՛ռք... Ես՛ իսպէս և իմ աղբթն՝ Գրի- զորս ստացար այս սուրբ Աւետարանիս ի հալալ ենյից մերոց՝ հոգոց մերոց և ծնաւալացն մերոց,

հարն մերոյ՝ Թանխլոյիչին, և մարն մերոյ՝ Դուլշարին, եղբարց մերոց, փոխեցելոյն ի Քրիս- տոս՝ Վառնեն, Խմարիճեային, և կենակցին մե- րոյ՝ Նազովխարունին և Լեմզղխարունին: Տվաք զայս սուրբ Աւետարանս Ոճանճու վանացն, Ով որ կարգայ կամ արինակէ՝ ի սուրբ բերանովն Աստուած ողորմի ասէ, և Աստուած իւրն ողորմի ի միւսանգամ զալըստեան. ամէն:

Կեմաղբաշմ՝ 1ա Գիրքս Սուրբ Էքմիանճաւ է:

ՊԱՆՈՒՅՏԱՆ . ՄՈՐԿԿՈՒՄԻՅԱՆ ԱՐԿԻՄՈՒՅՏ

ՈՐԻՍՈՐԹՈՅՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԻՄՈՒՅՈՐԿՈՒՄ

ԱՆՈՒՅՏԱՆ . ԶԱՆՄԱՍԻՆՆԱԿԱՆ ԿԻՆՈՒՄ

276

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

ժԶ—XVI

ԳՐԻԶ՝ Մարտիրոս:

Թևոթ՝ 344. չգրած՝ 1ա—4ա, 5բ—8ա, 7բ—8ա, 9բ—10ա, 11բ—2ա, 13բ—4ա, 15բ—8ա, 17բ—8ա, 20բ—2ա, 23բ—4ա, 25բ—6ա, 27բ—8ա, 29բ—30ա, 31բ—2բ, 35ա, 122բ—3ա, 271բ—2ա: ԳՐԱԿ՝ 4 (2+8+12+8) + Ա—Ին+1 (կրկ. ժր) × 12 (9 13, 2, ժԳ 11, ժԱ—ժԲ 14, Ին 6) + 1 × 4: Լիտթ՝ քաղց: ՈճՆՈՒԹԻՒՆ՝ 24,7 × 17: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: Գիր՝ քոլոզգիր (նմուշ՝ 43ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՁՄ՝ զրոյմազարդ յազանակաղցոյն կաշի՝ դոճակով. միջուկը՝ ասիտակ, աս- տաղը՝ զրոյմազարդ կտուս:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ—Անտում՝ 4բ, Սենուն՝ 5ա, Ռենայում՝ 6բ, Մկրտաւորին՝ 7ա, Այլակերպութիւն՝ 8բ, Ծա- րութիւն Ղազարու՝ 9ա, Մօստ յերուսաղէմ՝ 10բ, Ռոնկոյալ՝ 11ա, Խաչկարին՝ 12բ, Թաղում՝ 13ա, Անտումն զժմիտոց՝ 14բ, Ծաւարին՝ 15ա, Հաւարանումն՝ 16բ, Հոգեգալստա՝ 17ա, Տէրունական խաչ՝ 18բ, Փերտէական արտա՝ 19ա: Մաա- րեա՝ 35բ, Մարկոս՝ 123բ, Յովնանէ՝ 272բ: Խաւաւ՝ 22բ, 23ա, 24բ, 25ա, 26բ, 27ա, 28բ, 29ա, 30բ, 31ա: Կի- տախաւա՝ 36ա, 124ա, 181ա, 273ա: Լուսաւ ցա- զարդ՝ քաւական, կենդանական, մարդ, հեշտակ, խաչ: Զարդազգի՝ ճանգուցազգի, կենդանազգի, քոլոզգիր: ՎեճԱՄ՝ քաւաւ: Կազմի վրայ կտաղեթի և խաչի ենաներ: Վերին յորս քերքերն անխցուած վերակազմելիս:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 22բ—3ա Թաղք Եսեմբայ:
2. 24բ—31ա Համաբարբառ (նան՝ լուսան- ցային):

3. 33ա—4բ Գլովխ: 36ա—120բ Անտարան Մարտիոս: 121ա Թիւաղութիւն. ՎՄարտիոս անտարանիչն յետ Էնթն ամի...ա:

4. 121բ—2ա Գլովխ: 124ա—78ա Անտա- րան Մարկոսի (177բ—8ա ճարտուցեալ Յիսուս), 178բ Թիւաղութիւն. ՎՄարկոս անտարանիչն աշակերտեալ Պետրոսի...ա:

5. 179բ—80բ Գլովխ: 181ա—270ա Անտա- րան Ղուկասու: 270աբ Թիւաղութիւն. ՎՂուկաս արուեստիւ բժիշկ գոլով...ա:

6. 271բ Նախաղութիւն: 272ա Գլովխ (Ա— ժԼ): 273ա—337բ Անտարան Յովնանու (337աբ Իրկ կնոց շնացելոյ): 337բ Թիւաղութիւն. ՎՅով- Նանէս անտարանիչն որ և Որդի Որոտ- ման...ա:

ԳԵՆԱՆԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

178ա Զանաթան գրիչս յիշեցէ ի Քրիստոս: ՎՄ՝ ինձ Ռ (1000) բերան

338ա Փա՛ռք և պատիւ յախտան՝ Համազոյ Նրորդութեան, Երեք անձնայ սուրբ տէրութեան, Միասնական աստուածութեան, Հայր անբնկղբն և անվախճան, Պատճառ Որդոյ սուրբ ծննդեան

Եւ Սուրբ Հոգւոյն անճառ բրդխման,
 Փառաւորեալ միշտ յաւիտեան:
 Եւ կատարող արարչական
 Որով բոլոր էակ ստեղծման,
 Յորժամ Հրդամանքն տիրական,
 Մտաց բրդխմանց զաշխարհս համայն:
 Երկիր Հիմամբք հաստատեցան
 Եւ ամրացեալ անշարժացան,
 Բարի շարժամբ բաժանեցան՝
 Ի պըտղաքերք և յանդաստան:
 Ի բուսական յաճական,
 Եւ ի յաճումն նիթական,
 Նիթականաց արար Հրաման
 Աննիթ քննութիւն աստուծական,
 Ըարտարապետն ազգի մարդկան
 Էարկ զհիմունքս տարրական,
 Կառոյց կամարք անդուգական,
 Տասըն մասամբք բաժանեցան,
 Կմբեթաձև բոլորնման՝
 Դասք զարութեանց անմահական,
 Յամէն խորան անդ կարգեցան՝
 Ի յարհնութիւնն փառաբան:
 Իսկ ի վերինըն մեծ || (338բ) խորան,
 Աթոռ կարգեաց շորեքկուսեան,
 Բոց կորովի մարդոյ նման,
 Կերպ առեծու խըրոխտաձայն:
 Եւ ջըլաձև արդիւնական,
 Եւ արծրի վեր սըլացական,
 Ութիւք թնօք վեր ամբարձման,
 Եւ ութ ալաք գեղեցկացան:
 Նըշանակէր մարդն յանդիման՝
 ԶՄատթէոսեան Աւետարան.
 Մարկոսն՝ առիծ և ճնմական,
 Արի և քաւ և կարճաբան.
 Դուկաս՝ եզին ասացական,
 Մեղմով գնալ երկարական,
 Եւ Յոհաննէս՝ արծուանըման
 Թռեալ մըտալք անհասական:
 Իսկ ի ստորինս այս նիթական,
 Արարածոց լինելութեան,
 Չորեք անկիւն աշխարհ, որ կան
 Մագէ ի ծագ ընդհանրական:
 Արեւելեան, արևմտեան,
 Հիւսիս, հարաւ յարձարական,
 Որք ընդհանուր քարոզեցաւ
 Աւետարանն սրբազան:
 Այլ և գետոցն զանազան,
 Որք ի գրախտն յառաջ խաղան՝

Փիսոն, Գեհոն ընդ Տիգրիսն այն
 Եւ Եփրատեան հրաշազան,
 Որ ցուցանէ յայտ|| (339ա)նի նըշան
 Զառ ի շորիցն համանըման.
 Փիսոն ասէ՝ զՄատթէոսի,
 Գեհոն՝ զՄարկոսն առիծանման,
 Տիգրիս՝ զԴուկաս եզն աննըման
 Եւ Եփրատէս՝ զարթիւն Յոհան,
 Որ ի բարձանց որոտայով՝
 Հընչեաց զբարբառն վերնական:
 Այլ և խալիւնն սոսկական,
 Յարեւիլից փայլեալ ծագման,
 Ընդ Դ անկիւնս տարածական,
 Լուսաւորել զխաւար մարդկան:
 Այսքան հրաշալւք գերարարական
 Բարգաւաճի Աւետարան,
 Որ թրովքից սա նըման
 ՅՏէրըն փառաց բարձալ լինեցան:
 Այլ և նըման սուրբ տապանին,
 Զոր Նոյ կազմեաց շորեքկուսեան,
 Որք ի շըրոցն սուգական,
 Անդէն մըտեալքն փրկեցան:
 Այլ և զարուն Աբրահամեան,
 Որ շորք ասի ի յԱդամեան,
 Որ կերակրիտ տէրն ընդ ծառայն,
 Տայր զաւետիսըն յըղութեան:
 Եւ տապանակն յանփուտ փայտեան
 Ի ժամանակըն Մովսիսեան,
 Որ ի Տեառնէ էառ Հրաման
 Յոսկւոյ սըրբոյ հաստատել զայն:
 Եւ եղ անդէն ըզմա|| (339բ)նանայն
 Զքուրառն ոսկի և զգաւազան,
 Նըշանակէր զԱւետարան
 Զբանքն և զմարմինըն տէրունեան:
 Այս աղազաւքս յարգալական
 Պատմաբանի Աւետարան,
 Որ ընձեռէ շընորհս մարդկան
 Ապաքիիլից ցաւոց որ կան:
 Դիւաց կարկիլ սաղայլեան,
 Վանիլ շարիւն ըստորեական,
 Գաղտնի նետից է պահապան
 Եւ տըկարաց է աւգական:
 Յերես անկեալ զկողկողական,
 Պաղատանօք մաղթողական,
 Զքեզ աղայեմք սուրբ ամբարան՝
 Տուն և տեղի արքայական,
 Մեզ հասանել ի նեղութեան,
 Ի փորձութեան ժամանական

Պահել անփորձ և անասան
 ի յանկարծիքն դիակալան,
 ի թէն հայցեմք, Աւետարան,
 Աւետարան սուրբ աւարան,
 Ճաշակ բարի և փրկական,
 Մարմնոյ՝ արեան անապական:
 Տաղքատամիտ, պակասաբան
 Մարդիբուն բանքս ծրեցան,
 Սա ի գովեստ հաճոյական
 Առ միածին Աստուածորդ Բան:
 (եզուա՝ տարտամ // (340)
 անխաւանական,
 Անձամբ՝ մեղեկաւ մեռելական,
 Գործով՝ թափուր և զազրական,
 Որ անբանից նմ նմանական:
 ի մեզ զըթաս սիրողական
 Եւ հայտնեցիս ողորմական,
 Փրկելի ի հրոյն անշիջական
 Աստի յալժմուս և յապագայն:

Իսկ լորից անետարանացն խորհուրդ...
 // (340բ)... Ուստի և տեսեալ զսորայս անճառ
 փրկագործութեան խոր//... (շար. թափուած):

ՅԻՇԱՏԱՎԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՏԻ

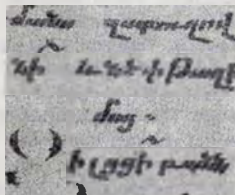
341ա Փա՛ռք... Արդ, ես Սիմոն, եղբայր՝
 Կարապետս, Յովսէփս, Սիմոնի կին՝ Զանիկս,
 առիք զսուրբ Աւետարանս ի հալալ վաստակոց
 մերոց և թողաք յիշատակ ի յուսն Սուրբ Գրիգոր
 եկեղեցւոյն, ի գեօղն, որ կոչի Նորակեան: Ո՛վ
 քահանայք և մանկուք եկեղեցւոյ, յորժամ հան-
 դիպիք կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք
 զբարեմիտ և հեզահոգի զՍիմոն, Կարապետն,
 Յովսէփն, Զանիկն և հայրն՝ Մարտիրոսն
 և մայրն՝ Մախմուրն և եղբայր՝ Մանուկն, և ամե-
 նայն արեան մերձաւորքն: Յիշեցէք զՍիմոնի որ-
 դիք՝ Նաճապետն, Ոսկանն, Ազաւանն, Պուլոսն,
 // (341բ) Դաւութն, որ է որդի Կարապետին, և
 Յոճանն, և Սիմոնի զուտոր՝ Նարեկեկուն, Սաշի-

նաւն, Սադիկն, Նդինաւն, Մարգարիտն, և ամե-
 նայն արեան մերձաւորքն՝ աստ և ի հանդերձն-
 լումն. յիշեցէք ի Քրիստոս, և զուր յիշման ար-
 ժանի լինիք ի յահել դատաստանին. ամէն: Հայր
 մեր, Եւ էր գեղիս վանքին դէր և վերակաց[ու]
 տէր Հստեփան կրօնաւորն, որ եղև պատշաճ զը-
 սուրբ Աւետարանիս առնելոյն. և էին ժամանակին
 քահանայք գեղիս՝ տէր Նիկողոսն և տէր Ղազարն,
 սպասաւոր Սուրբ Կարապետին և առաջնորդ Մա-
 րէոս վարդապետին, թվին ՌՃԼԹ (1690): Յիշե-
 ցէք Զանիկն և հայրն՝ Մարտիրոսն և մայրն՝
 Մախմուրն և եղբայրն՝ Մանուկն և քրւերքն՝ Մա-
 րեանն, Նիդապետն:

Արդ, ես՝ Սիմոն, Կարապետս, Յովսէփս,
 Զա// (342ա) Նիկն, առիք զսուրբ Աւետարանս՝ յի-
 շատակ մեզ և ծնողացն մերոց, և տվիք ի զուսն
 Սուրբ Գրիգոր եկեղեցւոյն: Ո՛վ որ յիշէ հանել
 ի մէջ սուրբ եկեղեցւոյս, նշովեալ եղիցի Յժ և ութ
 (318) հայրապետացն, մասն և բաժին ընդ Յու-
 դայի և Կայնի առջև և սներն լինի ի յահել
 դատաստանի Քրիստոսի. ամէն: Հայր մեր...

Կապեմք առ ձեռամբ Մովսէսին և Ովանէպին.
 և եմք ի յերկրէն Վափանայ, ի գեղչէն Արպանայ:
 Յիշեցէք Զանիկին եղբայրք՝ Մարտիրոն, Մա-
 տիրին: Յիշեցէք Կարապետն, որ եղև պատշաճ
 սուրբ Աւետարանիս առնելոյն:

342բ Ես՝ Սիմոն, ես՝ Կարապետս տվիք մեր
 վանքին՝ Աստուածածնին մէկ սուրմալու վակաս,
 մէկ սաղաւարտ:

277

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Տիրիկէ

ՋԼԷ—1488

Գրիգ. Յովնանէն Բեյ.: ՄՍԱՑՈՂ՝ Սիմէոն:
 ԹԻՐԹ՝ 306. յգրումը՝ 1ա—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—
 9ա, 10բ—1ա, 12բ—3ա, 16ա, 98ա, 149ա, 305բ—6բ: ՊԼԱԿ՝
 1×12+Ա—ԻԵ×12 (Ա, ԺԲ, ԺԺ 10): ՆՈՒԹ՝ բոլոր: ՄԱ—
 ԵՈՒԹԻՆՆ՝ 26×16,5: ԳՐՈՒԹԻՆՆ՝ ԼԵԿԻՆ: ԳԻՐ՝ բոլորդիր
 (նմուշ՝ 58ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՅՄ՝ դրոշմազարդ շաքանակազոյն
 կաշի, միջուկը՝ ապխտակ, աստառը՝ ծաղկադրոշմ կտաւ:
 Ա փոկիկէ՝ 3 կանաչ և 1 վարդազոյն ետեմով արծաթի խաչ:
 ԻՄԱՐԱՆԻ:ԱՐԳՈՒԹԻՆԻՆ—Մատրեոս՝ 16բ, Մարկոս՝ 98բ.
 Դուկաս՝ 149բ, Յովնանէն՝ 233բ: ԽՈՐԱՆ՝ 3բ—4ա, 5բ—
 6ա, 7բ—8ա, 9բ—10ա, 11բ—2ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 17ա,
 99ա, 150ա, 234ա: ԼՈՒՍԱՆԵՍ ԳԱՐԵՂ՝ բուսական, կեն-
 ղանական: Ձաւդ ԳԻՐ՝ ճանդուցաղիր, յոյճաղիր: ԴՈՒՅ-
 ԵՆԵՐ՝ կաղոյտ, դիմիկ, վարդազոյն, կանաչ, մանիշակազոյն:
 ՊԱՏԱՌԻՆ:ՊԱՇՊԱՆԱՆ—Աւետարան Մատրեոսի: Թ—Ժ
 դդ.: 2(Ա—Բ)+2(Դ—Կ), ստացուած 2 յոբերելի ընդլայնա-
 կի ինքնադմալին: Մաղաղաբ, երկփակ, բոլորադիմ երկա-
 ղագիր (նմուշ՝ Աթ): Կաղալ՝ Գր. Դա, Դա, Դա, Աւ, Բթ, Բա
 շ[ի տալ]ճաւեն զհայր, և մատնան աշակերտեմ ... իւ օշ
 աճցցի ազգս» (ԽԻ, 1—34):
 ՎԻՃԱՆ՝ քառաւոր: Ուրշ թերթի ցնցակիր, կազմի կա-
 չին փեծուած, կոտորդեր հսկուած, խաչի ակերից 1-ն ըն-
 կած:

ԲՈՎԱՆԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՆԻՆ

- Ա. 1. 3բ—4ա Թուրք Եսեքան:
 2. 5բ—12ա Համարաբարա (նաև՝ լուսան-
 ցային).
 3. 13բ Նախադրութիւն: 14ա—5բ Կրկնաբ:
 17ա—95բ Աւետարան Մատրեոսի:
 4. 96ա—7բ Նախադրութիւն: 97աբ Կրկնաբ:
 99ա—146բ Աւետարան Մարկոսի:
 5. 146գ Նախադրութիւն: 147ա—8բ Կրկնաբ:
 150ա—232ա Աւետարան Դուկասի:
 6. 232բ Նախադրութիւն: 233ա Կրկնաբ (Ա—
 ԺԲ): 234ա—96բ Աւետարան Յովնանէն:
 Բ. 297ա—302ա Հանգիստ Յովնանէն—էր
 ընդ եղբարսն...

ՏԵՆԱԿԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԻՆ ԺԱՐԱՆԱԿ

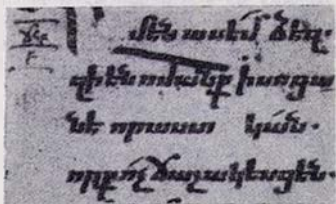
302ա Փա՛ռք... // (303բ) Արդ, գրեցաւ սուրբ
 Աւետարանս ձեռամբ Յովնանէն քահանայի, ի քա-
 ղաք Տիրիկոյ, ի դուռն Սուրբ Նշմանս, ի թվին
 ՋԼԷ (1488), ի Դեկտեմբեր ամսոյ իԱ, ի խնդրոյ
 հոգևոր և աստուածասէր Սիմէոնի, որ ստացաւ
 զսա ի հալսլ և ի յարդար վաստակոց իւրոց և

արար յիշատակ իւր և ծնաւոց իւրոց, հարն՝
 Յոնանէնիսին և մարն՝ Քարամին, և եղբարն՝
 Հանաթին, և կողակցին՝ Տոսախին, և ամենայն
 արեան մերձաւորացն, և եղ ի գեղն, որ կոչի Սի-
 մառայ, ի դուռն Սուրբ Քրիստ[ո]ստփոռին՝ յիշա-
 տակ ինձ և ծնաւոց իմոց: Չունի որ իշխանու-
 թիւն և հրաման ո՛չ իւրքն և ո՛չ աւտարք, որ հա-
 նէ զսա ի դրանէ սուրբ տաճարին. ալլ եթէ փոր-
 ձանք հանդիպի, ահ կամ փախ, նա ի յամրոց
 տանէ և թաքուցանէ, նա զարհուրթին յԱստու-
 ծոյ առջէ. եթէ ոք յանդգնի՝ զմասն Յուրայի և
 ղպատիժն Կայինի առջէ և զարեան իմով վրէժ
 տացէ, // (304ա) Արդ, գրեցաւ սա ի հալսարպե-
 տուրթեան և վերադարձողութեան երկրիս՝ Կարա-
 պետ վարդապետի, որ բազում աշխատութեամբ
 և շանիւր առնէ երես զսա Աստուած հասու-
 ցանէ իւր զանճառ բարիսն և զանսպառ ոգրախու-
 թիւն. ամէն, Ալլ և իշխսջիք զվերոստացեալս՝
 զՏոսախն և զԾնաւոյն իւր՝ զՅովնանէն երէցն և
 զԹուրան և զաւակն իւրեալ[ն]ց՝ զՅոնանէնէն՝
 զփոխեցեալն առ Քրիստոս. ամէն:

ՏԵՆԱԿԱԿԱՐԱՆ ՅԵՆԱԿԱՐՈՒ

1. 304ա Ալլ և կրկին նորոգեցաւ սուրբ Ան-
 տարանս, որ էր յոյժ հնացեալ և պատռեալ, ի
 Թաւանիս մերոյ ՌԶԴԼ (1739)-ին, Սեպտեմբերի
 Լ, ի քաղաքն յԱրտիկոյ՝ ընչիւք և տորք լուսա-
 հոգի Մաննիլինց Նաչաւտարի որդի Ասաֆիլին:
 Արդ, որք հանդիպէր սմա, իշխեցէր միով Հայր
 մեղայիւ՝ հանդերձ ննչեցնիւղն իւրովք, զի և
 դուք յիշեալ լիցիք ի սոսկալի առնեին Քրիստոսի.
 ամէն, Հայր մեր, // (304բ) Նախ խնդրի ի դասուց
 սրբազնազոյն քահանայիցդ,
 Որ խնամով պահէք,
 Որ շորով պատէք,
 Թացեալ ձեռք չի շօշափէք,
 Կամ ըզկողնք ի հետ խիստ շրջէք,
 Վարձն ի Տեառնէ մերմէ առնէք.
 Հղմնդսամբ ձակորք ալլ իշխէք,
 որ զկազմն սուրբ Աւետարանիս արարու Անճաղա-
 դիր լերուք, ո՛վ սրբազան դասք քահանայից.
 ամէն, Հայր մեր:
 2. 305ա (ԺԷ—ԺԹ դդ., շեղակիր) Ես՝ տէր

Սկզբից մեղապարտ քահանայ, զայս սուրբ Աւետարանն զնեցի ի գերողաց և ետու յիշատակ ժրնողաց իմոց՝ հանգուցեալ Տրդատին, Ստային և երբորն իմոյ՝ Յոնանին և հոգւոց սոցին յիշատակի ինքեցի:

տակ յախտեկեց: Յաղագս այսորիկ խնդրեմ զմաքրափայլ աղօթս ձեր, հա՛րք սուրբք, յիշեսցիք ի Քրիստոս, և զուր յիշեալ լիլքիք ի Քրիստոս՝ յոյսն փառաց. ամէն:

278

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

վա՛ն

ժԱ—XVI

ԳԻԳ, ՄԱՂԿՈՂ՝ Սարգիս Մակացի (Մագման): ՄՏԱՌՈՂ՝

Աւետիք ճնշ: Թերթ՝ 264 + 2 (կրի. 1, 11). չգրում՝ 1ա—1գ, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—1ա, 11գ—2ա, 13բ—4ա, 15բ—6ա, 21բ—2բ, 22ա, 284ա: ՊՐԱՎ՝ 2x12+12+12+4x12 (է 13, ԺԿ 10, ԺԵ 6, ԻԿ 5): ԼԵԻԹ՝ բաղբ: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 25,5x18,3: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկրին: ԳԻՐ՝ բաղբ: (Նմուշ՝ 208ա): ՏՈՂ՝ 23: ԿԱՅՄ՝ դարձաբան չափանշանայն կաշի՝ դոնեկով, միջուկ՝ տախտակ, աստաղ՝ կամփր կտա: և վանդակազարդ զործւած: Ա փնդկը կոտորապատ և արծաթէ 4 անկիւնազարդով (3-ը՝ մէկական կամփր ակով), կնեռահուն 2 փոքր և 1 մեծ ականակուն (4 կամփր, 7 կանաչ) արծաթէ խաչ: ՊԱՂԱՆԱԿ՝ 1+1, բաղբ:

ՄԱՆՐԱՆԱՆԱՐԳՈՒԹԻՆ՝ Աւետմմ՝ 1բ, Մեմուն՝ 2ա, Հեմայուն՝ 3բ, Սկրտօրին՝ 4ա, Այլակերպօրին՝ 5բ, Յարօրին Ղազարու՝ 6ա, Սաւա յնեսազմ՝ 7բ, Ոսեղայ՝ 8ա, Խաչիօրին՝ 9բ, Թաղումն՝ 10ա, Աւետմմ ղոնաթ՝ 11բ, Յարօրին՝ 11գ, Համարածմմ՝ 12բ, Հօգնալօտ՝ 13ա, Խաչ՝ 14բ, Քերթնակնե արտ՝ 15ա (բաղբն էլ՝ մակաբօրինեմով): Մատրեւ՝ 24բ, Մարկոս՝ 87բ, Ղուկաս՝ 144բ, Յովնանէս՝ 221բ: Խ Ե Ր Վ Ե՛՛ 16բ, 17ար, 18ար, 20ար, 21ա: Կ ի ս ա խ ո ռ ա ճ՝ 25ա, 98ա, 146ա, 222ա: Լ ո ս ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ ղ՝ բառակնե, կնեղանկան, երկաշափակնե, մտղ, հեշտակ: Ջ ա ռ ղ ա ճ ի ՝ հանգուցիք, կնեղանկարի, բոշտակ: Գ յ ճ ճ ՝ կամփր, կանաչ, կաթոյս, վարդաթղթ:

ՎԻՃԱԿ՝ բառաբար: Խոնարօրինից յաւանցայն մասերը յունեափոխած, մանեակներէնց մի քանիք վնասուած: Կազմի կաշին քնճուած, թիկունքի վերից վառ եղեւած:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Ա Վ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

1. 16բ—7ա Թուրք Եսեքեայ:

2. 17բ—21ա Համարաբարտ (նան՝ լուսանցալիկ):

3. 23ա—4ա Գլուխ: 97ա Նախադրօրին: 25ա—96բ Աւետարան Մատթեոսի:

4. 142բ Նախադրօրին: 98ա—142բ Աւետարան Մարկոսի (142ա ճարտուցեալ Յիսուս):

5. 143ա—4ա Գլուխ: 145ա—219բ Աւետարան Ղուկասոս:

6. 220ա Գլուխ (Ա—ԽԲ): 279բ Նախադրօրին: 222ա—79ա Աւետարան Յովնանուն (278բ—9ա Գիրք կնեղն շնացելոյ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆԱՆ ՓԱՄԱՆԱԿԻ

279բ [Փ]ա՛ռք և պատիւ այժմ, յախտեան, Համազոյ Երրորդութեան, Երեք անձնեայ սուրբ տէրութեան, Միասնական աստուածութեան... Ի մէջ զըմա սիրողական, Եւ հաշտեցիս ողորմական՝ Փրկիչ ի հրոյն անշիջական Աստի ի յայժմուս և յապագայն Ամէն:

281բ Ուստի և տեսալ զստրալս անճառ փրկազործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնուղ զարմից սրբոյն Սիովին, բարեմիտ և ողորմած, քրիստոսասէր և հաստարիմ մահդասի և կրօնաւոր, իմաստուն և գիտնական, ճշմարիտ վաճառական և ժիր ծառայ Քրիստոսի՝ Աւետիք բահանայն, զոր ի վաղուց հեռէ ցանկալոր և եռալոր հոգւով այժմ լուսալիր, լուսապատար, լուսանորոգ, լուսաբողբոջ, լուսատունկ բուրաստանիս

և լուսարուղի սուրբ Անետարանիս և ետ գրել ղսա ի հալալ արդեանց իւրոց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց, ի միտ առեալ զբան ղինայեան մարգարէին, որ ասէ. Երանի որ ունի-ցի զպաւկ ի Միոն և ընդանեակք // (282ա) լըրու-սաղէմ: Վասն որոյ զարհուրեալ ի բանէն, որ ասէ, Բէ՛ Ոչ գիտեմ զձեզ, փութացան յառաջա-ղոյն պատրաստել զիւրն հոգեւոր և վառեալ ըզ-ջահն եւ թնաբերանեան վասն իւր և վասն ծնողաց իւրոց, հօրն՝ Խղաթին և մարն՝ Շամշուլամարին և եղբարցն՝ Դաւթին և Կարապետին և Մինեա-ւին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն:

Արդ, որք ճաշակէք յամէնառատ սեղանոյս և վայելէր յատուածային բուրաստանէս կարգալով կամ օրինակելով և կամ հարեանցելի տեսանե-լով, յիշնալիք ի մարդափայլ լազօթն ձեր, առաջի անարին ղենմանն ի ժամ սոսկալի սուրբ պա-տարագին, զի լի սրտիւ և բոլոր հաւատով Աստու-ած ողորմի ասացէք ստացողի սուրբ Անետարա-նիս տէր Անտիոս քահանայի՛ մծ քցնմաւորին, այսինքն՝ Քրիստոսի ժիր ծառային. և ծնողաց որդին՝ Խղաթին և Շամշուլամարին, և եղբարցն՝ Դաւթին և Կարապետին և Մինեային, և Դաւթի կողակցին՝ Սաիպսօլթանին և Որդւոյ սոցին՝ Ատո-մին և դստեր՝ Թաւրվանդին, և Կարապետի կը-նոջն՝ // (282բ) Փաշապանին, դստերն՝ Մարգա-րտին և որդւոյն՝ Աւէրին և դստերն՝ Մառնմին, և Մարգարտի առն՝ Բուտային, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն՝ կենդանեացն և ննջեցն-լ լոցն. ամէն:

Եւ արդ՝ ես տառապեալս մեղօք Սարգիս Մո-կացի, սոսկ անուամբ քահանայ, որ մականունն Մազման յորըյորն, որ և ըստոյց գործի է անուն, զի մազման վասն յետս կոյս ընթանա-լոյն ասի, և է ճշմարիտ, զի ես, որպէս երիւցս լըծնկէց և իբրև ղյաւանակս անկիրթ և իբրև ղերոզս տղամթաւս և ղերոզս ղուլս ղարդուղա-ղնաց և իբր ղաղուկ կնդծաւորեալ յար ի խարել ղմարդիկ և որաւ առ ի կիւնել ղնոսա, և յետս ընդ կրունկն ղանալ ի սիրտին Աստուծոյ և ի բարեկրօնից և ի ճշմարիտ քահանայութենէ, վասն յար ծուլութեանս ունիմ զարծաթ Տեառն առ իս ծրարեալ ի վարչամակ վատութեանս: Ո՛հ թշուառութեանս, զի եթէ խնդրէ աւանդողն, լսէ յինէն ղլրբարար պատասխանիս, ո՛հ և վա՛յ է ինձ յայնմ ահեղ առնին:

Բայց ես յուսով... (1 քերթ ընկած) // (283ա) և իմ եղբարցն փոխեցնելոցն առ Քրիս-

տոս և ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց. ամէն:

ՅԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

1. 283ա Դարձեալ յիշեցէք վերջին ստացող սուրբ Անետարանիս[ւ] և Աստուած ողորմի ասա-ցէք Յօսէփին, հօրն՝ Սաբօն և մօրն՝ Ալքուն, կըբարն՝ Յակոբին, կողակցուն՝ Մինաին, որ-դին՝ տէր Կապրիելին, Յոանգուլին, փոխեցնելոցն ի Քրիստոս Աղկուլին և Յակոբին, և ամենայն արեան մերձաւորացն Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն:

Ո՛վ որ հանդիլի սմայ, կամ օրինակէ, կամ հարեանցիկ տեսանէ, լի սրտի և բոլոր հաւատով Աստուած ողորմի ասացէք Յօսէփին և իւր կո-ղակցուն՝ Մինային, կըբարն՝ Յակոբին և ծնո-ւցան՝ Սալբօին, Ալքիւնին, և ամենայն արեան մերձաւորացն, հին և նոր ննջեցնելոցն. ամէն, որ սրտացաւ ի սուրբ Անետարանն իւր հալալ ար-դեալեցն և ետ ի ձեռս անարժան տէր Խաչատու-րին. Աստուած վայելի տացէ. ամէն: //

(283բ) Գրեցաւ ի յիշատակարանս Թվին // ՃՀԱ (1722)-ին, ամեհանն Սեբոսեբերի ի-ին, ի գուռն Քո Մինասի աղան, ընդ հոգանաւ Սուրբ Աստուածամին, ձեռամբ մեղսամած Խաչատուր իրիցուն, որ այս տարիս այլազգիքն միմիանաց հարում են. Աստուած ցրիստոնիւն ազգն աղատի: Ո՛վ ընթերցող, հայր եւ եղբայր, գրիս խամու-թեան անմեղադիր կացէք և թողութիւն արէք. ամէն:

2. 283բ Ցիշատակ է սուրբ Անետարան տէր Պ[օ]ղոսին, հայր՝ Բարխաւանին, մայր՝ Թաւա-նին, եղբայր՝ Սարգսին, ներսէսին, կողակցի նո-րայ՝ Շարաթին, որդի՝ Մօվսէսին, և ամենայն հին և նոր ննջեցնելոց, հոյգոյն: Օ՛վ որ հանդիլի ղայս սուրբ Անետարան, կարդայ յանուն տէր Պո-ղոսին: Զայս սուրբ Անետարան յիշատակ գրվաւ. զողորմի տաք խօր, մօր և ասացէք Աստուած ղիւրեանց հոյգին յուստորեայ, Աստուած ձեր ծնեղաց մեղք թողութիւն անէ. ամէն: Առեցի ղայս սուրբ Անետարան իմ հալալ վատակոյց Մ ղուու. Թվին ՌՃԶԸ (1739)-ին, գրեցաւ Մարտի փ:

պատասխանի. փ
եւ տաց ձեզ բէ
րուն և խմաւորու
մի. որում ոչ կա

278

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Հեմմոնի վանք

ՋԹ—1480

Գրի՛ր՝ Զաւարայ: ՍՏԱՑՈՂ՝ կին Միսիրաւայ ժամկշի՛ր՝ Ի վայելումն Մեղիսթի բնչի՛ր:

Փնր՛թ՝ 337. չցումած՝ 3ք—4ա, 5ա, 6ք, 7ք—8ա, 9ք, 10ք, 105ա, 186ա: ՊԲԱ՛յ՝ Ա—ԻԹ×12 (Ա 10, ԺԲ. ԺԸ, ԽԸ 11, ԻԹ 6): ՆԻԻԹ՝ բուրբ: ՄեծՈՒԹԻԻՆ՝ 24×18: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (Շմայ՝ 188ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՋՄ՝ յազանակազոյն կաշի. իշեռկը՝ ստուարաբոլոր, աստաոր՝ բուրբ: ՊԱՉՊԱՆԱՅԻ՝ 1+1, բուրբ:

ԻՄԱՐԱՆԱԿԱՐՈՒԹԻՒՄ—Մատրեւս՝ 13ք, Մարկոս՝ 105ք, Դովակա՝ 106ք, Յովնանեմա՝ 205ք: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 106ա, 167ա, 206ա: ԼՈՒՍԱՆԳԱԳԱՐ՝ բուսական, կենդանական, երկրագործական: ՋԱՐԴԱԳԻՐ՝ հոնջուցողի, կենդանադէր, թռչնադէր: ԴԵՆԵՆ՝ կարմիր, կապոյտ, կանաչ:

ՎԻՃԱՅԻ՝ թերեւոր բամբակակալած և ցեցակեր:

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. 1. 1ք—2ա Թուրք նսեքեայ:

2. 3ք—9ա Համարաբրառ (նաև՝ լուսանցա-

իկի):

3. 11ա Նախադրութիւն: 11ա—2ք Գլովսփ: 12ք—3ա Համաձայնութիւն գրոցս: 14ա—103ա Անտարաւն Մատթեոսի:

4. 103ա Նախադրութիւն: 103ք—4ք Գլովսփ: 106ա—63ք Անտարաւն Մարկոսի:

5. 163ք—4ա Նախադրութիւն: 164ա—5ք Գլովսփ: 167ա—264ա Անտարաւն Դովակոսի:

6. 264աք Նախադրութիւն: 265ա Գլովսփ (Ա—ԺԸ): 266ա—334ք Անտարաւն Յովնանեմա:

Բ. 1ա [Անտարաւնցոյց]—ՋԹԺՂԻՍՔԻՆԱՆ Անտարաւնն այս Համարովս գտցես ի չորս գլովսսն, նոյնպէս և՛ զվանգըստեան, ի Մատթեոս՝ Մ, ԿԸ...

ԳՐԵԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

104ք Հմեղապարտ Զաքարայ և զըստացող սուրբ Անտարաւնիս աղաշնմ յիշել ի Տէր:

264ք Ո՛վ աշակերտեալք ճշմարտութեան և հոռեակալ ձայնի բաղդը կողողին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, մանկունք եկեղեցւոյ և Աստուծունակ հոգիք, որք Հանդիպիք սքանչելանկար և արփիաձող սուրբ Անտարաւնիս, յիշեցէք յաստուածամերձ և յերկաբարացիկ յաղաթս ձեր ընտացաւդ սորա]... (բացոյ՝ եւ զծրող սուրբ Անտարաւնիս՝ զստանալուն Զաւարայ աղաթիւք սուրբ աւետարանչիս Յովհաննոս՝ յիշել ի Տէր, և Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն):

334ք Փա՛ռք անեղ Բանին Աստուծոյ, երիցն ի միում կատարեալ առանձնաւորութեամբ և միաւորեալ ըստ աստուածութեան՝ եռահարաշ, անբաժանելի և անքակ տէրութեան, միասնական սուրբ Ժրորողութեան կրկնեալ փառք ի զոից բնաւից, յիմանալեաց և ի [զ]գալեաց: Գծադրեալ վսեմական անբաղդատելի ի || (335ա) աստուածունակ, արփիահարաշ, զերափայլ և տիեզերալուր շորեթմազեան կտակս, որ հանապազ հնչէ ի լսելիս Քրիստոսի հաւատացեալ ժողովրդեանդ՝ յաղագս փրկութեան ամենալի աշխարհէ, և արբուցանէ և կերակրէ զչորսն կենդանական և ըզհացն՝ անմահական լինեման վտակացն, ընդ բառանկրին ոլորտս տիեզերաց, ի զուարճումն և ի պարարումն զովացութեան պասքեզ և կատարեալ ժողովրդեանն ըն է սա ուրախութիւն՝ տրոմնեցնլոց. ժժշկութիւն՝ հիւանդաց, քաւիլ՝ մեղաց, լույս՝ խաւարելոց, զստիարակ՝ մանկանց, ուրփանք՝ երիտասարդաց, հաստատութիւն՝ ծերոց, կենդանութիւն՝ մահացելոց, արբիլ՝ ամենալի ախտից, սաւափումն և հալածիլ՝ դիւաց զնդին և անմահութիւն կենդանութեան պարգեւի: (335ք) սցէ՛ ամենեցուն, որք հաւատով և յուսով դիմին ի սա, և կատարեցէ՛ Քրիստոս ի ձեռն հրամանիս իւրո ամենեցուն. թէ՛ Որ խնդրէ՛ առնու և որ հայցէ՛ զըստնէ, և որ բախէ՛ բացցի նմա՝ ըն արդ, քրքցա՛ սա ի թուաշնորդութեան Հայոց Ջ հարկը և Թ (1460) ամի, ձեռամբ սուտանուն Զաւարի, ի Թագաւորութեան Ջրճանշալի, ի հայրապետութեան տէր Գրիգորի, ի սուրբ մենաստանս Հեմմոնի վանք, ի առաջնորդութեան Սարգիս վարդապետի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Լուսաւորչիս մերոյ և Սուրբ Յովովքիս՝ կենաց բար[ձ]խաւսի, և Սուրբ Ստեփաննոսի, և Սուրբ Յովնանիս, և այլ սուրբ նշանաց, և նշխարաց Սուրբ Հեմմոն ճգնաւորի, և սուրբ վարդապետաց, որք աստ Հանդուցեալ կան. առ Քրիստոս բարեխաւս ունիմք՝ փրկել ի փորձութենէ սատանայի: ||

(336ա) Այլ և ստացաւդ եղեղ սուրբ Անտարաւնիս բարեւէր կրկն... (բաց) վասն հոգւոյ իւրոյ և առն Միսիրա[ւայ] ժամկշի, ի հաւալ լինից իւրոց ետ գրել և ետ զսա ի Մեկիւսէր քա-

հանայն՝ վասն իւրոյ յիշատակի աստ և ի հանդերձնութման: Ըս Աւետարանիս թու[ղ]թն Սամուէլին էր. վասն յիշատակի հոգւոյ նորա գրեցաք զսուրբ Աւետարանս: Ո՛վ որ կարդայք կամ տեսանէք, Աստուած ողորմի [աս]ացէք Սամուէլ մահողոսին, յիշատակ քարի առաջի Աստուծոյ՝ յառ աստի կենացս յսուրն համառատի ի տիեզերածողով ատենին:

Արդ, որք ընթեռնութեւ կամ արիւնակէք, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս, և զայնխտող սորա, և զհամշիրակ հղարարս մեր: Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս Քիստոս զմեղուցեալ ողի գրիչ Զաքարայ և ըղծնադոս իմ, և թողութիւն մեղ[ի] (336բ)աց շնորհեցէք, ի Քրիստոս Աստուած ձեզ թողցէ վանցանս ձեր՝ զընթերցողացդ և զստացող. ամէն: Այլ և իւրողորանաց և սղայանաց անմեղադիր լըրութ՝ վասն սղայութեան մտաց և տկարութեան մարմնայոյ: Շնորհաք Տեսոն սկսաք և ողորմութեամբն նորին աւարտեցաք զամենայն ցանկն և զհամայնարարաւորն լիով՝ անուամբն Տեսոն Աստուծոյ մերոյ:

ՅԻՇԱՆԱԿԱԿԱՐԱՆ, ՅԵՏԱԿԱՅԻՏԻ

1. 336բ Զվիքրին ստացողի սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք աստուածասէր տանուորոջն Ասիլալ[աւ]ութիւն, որ ստացալ զսուրբ Աւետարանս յ[ի] (1 բառ) ի յիշատակ իւր հոգոյն և ծնաւալացն, հօրն՝ Ղաւրիպին և մօրն՝ Թուրվանդին, և կողակցին՝ Սոլթանգատին, և որդոցն, որ փոխեցան առ Քրիստոս՝ Միւրիալամին, Ասլամնէլիփին, Ղաւրիպին և դստերացն... (շարք. թափուած):

2. 337ա Փա՛ռք... Արդ, վիքրին ստացաւ սուրբ Աւետարանիս Մելիփսէք թահանայն, որ ստացալ զսա խիստ դառն և դժար ժամանակի, որ Ասամանլու երեկ Ղըլլապան ի բաց վարեց, տարալ ի հասուց ի Խաւրասան, Թարվէզ քաղաքն և Նախշուան, էրեան առաւ. խիստ սով եղաւ, և Աւետարանս գրիւ ընկաւ ի ձեռն Ղըլլապաշի, տարալ ի Արշէշ, և ես՝ Մելիփսէք թահանայն զնացի Արշէշ, գտաւ, եւ ֆլօրի տվի, առի, վերստին նորոգել ետու, և յիշատակս գրել վասն հոգոյ իմոյ, յիշատակ ինձ և ծնաւալացն իմոյ, հօրն իմոյ՝ Մանուէլին, և մարն՝ Թուրվանդին, և կողակցին իմոյ՝ Ֆրիափին, և որդոցն՝ Յակօբին և Մանվէլին, և եղբարն՝ Յոնանին և կողակցին՝ Մարիանին և

դուստրն՝ Թուրվանդին և հանգուցեալ եղբ[ի] (337բ)-այրն՝ Մելիփսէք թահանայի՝ սարկաւագն Ովանէն. ամէն: Ո՛վ սուրբ մանկունք եկեղեցոյ, որք հանդիպէք սուրբ Ավետարանիս կարդալով կամ արիւնակելով, յիշեցէք զՄելիփսէք թահանայն և եղբայրն Ոնան, որ բազում աշխատանաւ հանցին ի ձեռաց քրտի և բերաք նորոգել ետուք անչինն յիշատակ: Ո՛վ մեզ յիշէ, Աստուած զինքն արթաութեան արժանի արասցէ. ամէն: Թվին Ռէէ (1588):

3. 337բ Փա՛ռք... Արդ, ես՝ Ովանէն արեղես առալ զԱւետարանս և ծախեցի Մատուրին՝ որդի Կանիկին և մայրն՝ Մուրվաթին և կողակցին՝ Ալմէն և որդոցն՝ Մկրտիկին, Կիրակոսին, Տէրտէրին, և հարսնեղոյն՝ Հիրիխանէն, Մանիխանին, և թոռոցն՝ Մարտիրոսին, Մարգարիտին, Տալար-խանուրին. ամէն: Անչինք յիշատակ Մատուրին և իւր ծնողացն և իւր որդոցն. ամէն: Կաման Աստուծոյ ես տէր Ովանէն առաւ կոստիքս Աւետարանս. դերի էր, զնեցի իմ հալալ ապրանքով և ծախեցի Մատուրին, Մկրտիկին, Կիրակոսին. այլ ոնշ ով սամվի չկայ, Դարփին Հրապետն վկայ, Այտլաբի տէր Թուրման վկայ, Մամմատն վկայ, Մեհրաբն վկայ, Հիւսէրէկն վկայ, Ամլալէկն վկայ, Դրիգուրն վկայ, ես՝ տէր Մելիփսէք յարեղէս վկայ. ինչ մարդ, որ այլ տափ [առի], սուրբ Աստուածածնին, ՅմծԸ (318) հայրապետացն մա[ս]ն յ[ի] (անընթեռնելի):

Ով որ կարդայք կամ արիւնակէք, ողորմի ասէք ի թերանով Մատուրին, կողակցին: Ով որ [ի] իշէ, [ի] իշեալ լիցի ի Քրիստոս. ամէն: Եւ ես՝ Ներսէս եպիսկոպոս գրեցի թվին յ[ի] (անընթեռնելի. հաւանաբար՝ Ռեէ—1598):

Դըլպաթա՛ծ 10ա Պատմաւ գրոյս այս է, որ իղաւ. թվին Ռ հարիր յիսունհինգին (1706) ղ[ի] յրապատի[ւ] ազն[ու]ամեծարե[ալ] և իշխան և իշխանապարծան մե[թ] շայոց:

Ես եւ իմ ընտանիքս
վերջաւորեալ արեւմտեալ
Երբ եւ ես եւ, և ես
կաւ աւել, իմ ընտանիքս
հարաւ:

նայն բարութեանց է սայ և ցանկալի ամենեցոյն, վասն այսորիկ աշխատեցայ և դրեցի դասյ ի վայելումն զեռարոյս զաւակաց իմոց՝ Ասազ Պառոնին, Յուսկանն, Վագարին և Գրիգորայ, զորս Տէր Աստուած ի կամս իւր պահեսցէ զսոսա մինչ ի խորին ծերութիւնս:

Արդ, մեծաւ յուսով և բազում աղերսանալք խնորհմ յամենեցունց, որ լուսաւորիք ի կենսաբեր թարգմտութենէ սուրբ Աւետարանիս, զի յիշնալիք ցաւակցաբար զիս՝ զմեղուցեալ գորղս և զգուցակիցն իմ, և զուստերս և զգատերս իմ, և զերայրսն իմ՝ զՍտեփանոս քահանայն և զԷւսարգիսն, և զքվերսն՝ զկենդանիս և զհանգուցեալսն, որպէսզի աղաթիւք ձերովք շնորհեսցէ մեզ Աստուած Թողութիւն, և ձեզ յիշողացդ ամէն, Յիշեսցիք աղաթիւք և զհայրն իմ՝ զԷւրիգորն, և զմայրն իմ, և զանուցողսն իմ՝ ըզկարապետն, զպապն իմ և զմամն, որ բազում աշխատանս կրեցիք ի վերայ իմ, որոց Տէր Աստուած հաստուցէ նոցա զվարձս բարեաց և հանդուսցէ զնոսա ընդ սուրբս իւր՝ աղաթիւք ձերովք, Բայց զորեցաւ սուրբ Աւետարանս ի ՉՄԹ (1310) Թուականութեանս Հայկազնեա տոմարիս և ի գալստենէ կենարարին ՌՅԺԹ (1312) ամ, ի ձեռն անաշխատ և նուաստ երիցու, // (264թ) ի զղեակս, որ կոչի Բարեբղ, ընդ հովանեա Սուրբ Յովնա (Յովաննու) և Սուրբ Սիոնի աստուածաբանակ տաճարաց՝ ի լուսաւորութիւն մանկանց նոր Սիոնի, Յիշեսցիք զարժանաւորն ամենայն բարեաց՝ զիսհեմ և զհանճարեղ, ըզշնորհազարդ եպիսկոպոսն մեր՝ զտէր Մանակ, որչ ինել կրկին կենդանութեամբ և պարագայց ամաւք, զի շնորհեաց մեզ աւրինակ ընտիր, Յիշեսցիք և զսրբասէր քահանայ զՍամուէլն և զաւակն իւր, որ ետ կրկին ալլ աւրինակ, որ ստուգեցաք, և զՎարդապետ քահանայն, որ միա աւրինակ ալլ շնորհեաց, որ կոչի Մուղանցի, քանզի յերկուց և յերից վկայից հաստատի ամենայն բան: Զի յորժամ յաւարտումն հասաւ, եղաք զերիս ընդիր և անուանի Աւետարանքն և ստու-

ղեցալք, որ մին շաուսեղաք էին զրած. և մի՛ հայիք ի յախմարութիւն իմ և յանարհնատ դիրս, զի բազում աշխատանս կրեցի մինչ ի ձեռն րեբի զարինակերս և ստոյլդեցի, որոց՝ շնորհողաց աւրինակացն, շնորհեսցէ Քրիստոս Աստուած զիւր արքայութիւնս աստ և ի հանդերձեալսն. ամէն:

ՅԵՒՏԱՆԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅՈՒՄՈՒՄ

128ա Ջնորշանն և զկենակիցն իւր՝ զՄարգարիտն, որ աշխատեցան ի գինս և ի ծախս սուրբ Աւետարանիս, յիշեցէք ի Տէր Քրիստոս, և դուք յիշե[ալ] լիցիք. ամէն:

204թ Ո՛վ սրբանունեւ հայրք, որք կարդաք զսուրբ Աւետարանս, յիշեսցիք ի սուրբ յաղաթս ձեր զպարոն Նորշանն, և զկենակիցն իւր՝ ըզՄարգարիտն, և զհանգուցեալ զաւակն իւրեանց՝ զԱւետն և զՎանանն, զոր Տէր Աստուած ընդ սուրբս իւր դասեսցէ. ամէն, և միխթարեսցէ ըզնոսա բանիւ սուրբ Աւետարանիս և զկենդանիքն պահեսցէ ի սատանայական փորձութենէ և յշատակ պահեսցէ իւրեանց՝ զԱֆէնտն և զՔովսանն, և զքուներն՝ զԼալ և զՄամյանն. ամէն, և որք յիշե[ալ] յիշե[ալ] լիցիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն:

264թ ի թվիս 249 (1314) ես՝ Նորշանն, որդի Աւետի, ի Վարդէնա գեղէ, գեցիք զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանս իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնաւոց իմոց:

ԳԻՄԵՆԱՆՈՒՄ
ԶԶՈՐԸՆԻՐ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ
ԵՐԵՄԻԱՍ
ՍՈՒՄԵՆԱՆՈՒՄ
ԵՐԵՄԻԱՍ

ՀԱՅԿԱՆԻՍ
ՍՈՒՄԵՆԱՆՈՒՄ
ԵՐԵՄԻԱՍ

282

ՄԱՍԻՆՔ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՄԱՆԻ

94—1311

Գրիգ' Յովնանէս (2ա—182ա, 1311 թ.): ՆՈՐՈԳՐՆ՝ ԱՆՈՒՆԵ Ա (185թ—235ա, 1857-ից առաջ), ԱՆՈՒՆԵ Բ (257ա—77ա, 1857թ., էյմիսիէն):

ԹԵՐԹ՝ 276. չգրածա՝ 1աթ, 183ա—6ա, 256աթ, 277թ—5թ: ՊՐԱԿ՝ Ա—Բ×14 (Բ 13) + Ա—ԻԱ×12 (Ժ 11, ԺԹ 14, ԻԱ 10): ԵԻԹ՝ քաղք (տարբեր): ՄԵՍՈՒԹԻՆ՝ 23,5×16,5: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ Պապին (Երկսիւն՝ 11թ—5ա, 17ա—20թ, 22աթ, 26ա—6թ): ԳՐՈՒԹԻՆ՝ բաղադր (հմայլ՝ 48ա): ՅՈՂ՝ 21 (2ա—182ա), 30 (185թ—225թ), 31 (267ա—77ա): ԿԱՂՐ՝ պոչմագաղց չազոնակազմի կաշի՝ ղանակով, միջուկ՝ տախտակ, աստաղը՝ կարմիր խաբի վրայ սպիտակ ծաղիկ—Ենով գրոչմագաղց կառ: (1857 թ.):

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՆ՝—ա ի կ ա տ ա զ ա ր գ՝ 101թ, 178թ, (1311 թ.): Լ ա տ ա ն զ ա զ ա ր գ՝ չի: Զ ա ղ ա զ զ ի ր՝ հաւցոցազիր, բաղադր, կնեղանագիր (1-ը՝ 178թ. Ժ Դ. մեղանալ՝ Ժ): Գ ա յ ի ն ր՝ կարմիր, ան:

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՇՊԱՆԱԿ—Անտառան Մտարեստ: Ժ—ԺԱ զդ.: 1 (Ա) + 1 (Բ), ստացած 1 քերթի ընդդանակի հաւտովից: Մագաղար, երկսիւն, բաղադրի երկաթագիր (հմայլ՝ Բա), Ա—Ե՝ վնասում: Կարգի՝ Աթ, Բթ, Աթ, Բա. Էժմալձուկ, և հայրէ Բ ա ռ տեսնէ... հորաւել Բեզ (Ջ, 4—18):

ՎԻՆԱԿ՝ քաւառ: Մտածար մկնակի՝ 1—7, ցեցակի՝ 252—78: Կազմի կաշին քիթակի՝ Գեռնած, փականներն ընկած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Կ Ա Ռ Ի Թ Ի Ն

— Ժ Ի Թղթ Գողթի—Յաջր. 2ա—11ա: ՎԿ. 11աթ, Բովանդ. ընթրց. և ՎԿՆց 11թ—26ա:

1. Ան Հոռմայեցիս—Գլ. 26ա—7ա: Թղթ 27թ—54ա:

2. Ան Կորեթացիս Ա—Գլ. 54աթ, Թղթ 55ա—81թ:

3. Ան Կորեթացիս Բ—Գլ. 81թ—2թ, Թղթ 82թ—101թ:

4. Ան Կաղատացիս—Գլ. 101թ—2ա: Թղթ 102ա—11թ:

5. Ան Եփեսացիս—Գլ. 111թ—2ա: Թղթ 112ա—22ա:

6. Ան Փիլիպեցիս—Գլ. 122աթ, Թղթ 122թ—9ա:

7. Ան Կորոսացիս—Գլ. 129ա—30ա: Թղթ 130ա—6թ:

8. Ան Թեսաղոնիկեցիս Ա—Գլ. 136թ—7ա: Թղթ 137ա—42թ:

9. Ան Թեսաղոնիկեցիս Բ—Գլ. 142թ—3ա: Թղթ 143ա—6ա:

10. Ան Եբրայեցիս—Գլ. 146ա—8ա: Թղթ 148ա—69թ:

11. Ան Տիմոթէոս Ա—Գլ. 170աթ, Թղթ 170թ—8թ:

12. Ան Տիմոթէոս Բ—Գլ. 178թ—9ա: Թղթ 179ա—85ա:

13. Ան Տիտոս—Գլ. 185աթ, Թղթ 185թ—9ա:

14. Ան Փիլիմոն—Գլ. 189աթ, Թղթ 189ա—90թ:

— Վերագիր, Թելադրութ., Լուարկութ.—190թ—1թ (տե՛ս № 187, 444թ):

15. Գործք Առաքելոց—Յաջր. 195թ—7թ, Դիր 197թ, Գլ. 197թ—200ա: Ընթրց. Ժ 2 200ա, 8. 200ա: Գրք 200թ—36ա:

16. Թղթ Յակոբայ—Յաջր. 236աթ, Գլ. 236թ, Թղթ 237ա—41ա:

17. Թղթ Պետրոսի Ա—Գլ. 241աթ, Թղթ 241թ—5թ:

18. Թղթ Պետրոսի Բ—Գլ. 245թ, Թղթ 245թ—8ա:

19. Թղթ Յովնանեւ Ա—Գլ. 248աթ, Թղթ 248թ—52ա:

20. Թղթ Յովնանեւ Բ—Գլ. 252աթ, Թղթ 252թ—3ա:

21. Թղթ Յովնանեւ Գ—Գլ. 253աթ, Թղթ 253աթ:

22. Թղթ. Յուդայի—Գլ. 253թ, Թղթ 253թ—4թ:

23. Աղեւս Եւքաղի—255ա:

24. Յայտնութ. Յովնանեւ—Գլ. 257ա—8ա: Գրք 258թ—74թ:

Կից՝ 274թ, փոքրիկ հատում. «[Յաղագս եօրանց տեղեանց]— Առաջին տեսիլ՝ Հովնանց է... Եթեքորդըն՝ զատաստանին, և տակաւին յոտ ստատկանն Լեռնէն»:

25. Հանգիստ Յովնանեւ—274թ—7ա:

Նախապէս (1311 թ.)՝ միայն Պողոսի թղթերը (§ 1—14). Երրորդայիս լրացունել է Քերթի՝ 2—3, 7—9, 11—5, 17—20, 22, 25—6, 49—51, 54—5, 81—2, 102, 111—2, 122, 129—30, 136—7, 142—3, 146, 148, 161—70, 185, 189, 191 և Կցուկի § 15—23 (1657-ից առաջ). § 24—25 (1857 թ., էյմիսիէն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

150ա (Յովնանէս գրչի) Դանդաղիմ ընովս, մրափիմ՝ միթէ ժրանամ ինչ, կատարած է այս սև քունս:

յազիր (Հնույ՝ Աս)։ Կարգա՛յ՝ Որ, Րա, Գր, Գա, Դա, Դր, Աա, Ար, Էն ի Բաճաճայապետից ... Եւ յայնման ... ալազակիցն և սա[լիցն] (ԺԲ, 3—ԺԶ, 12)։
Վիճակ՝ րաւաբաւ։ Վերաճողութեամբ։ Քնքերք քամբա-
կակալած, խոնացած և գնցակիւն։ Բ փնկիկն՝ պակսած խա-
յի նետ։

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1բ—6ա Համարաբարձ (նաև լուսանցա-
յին)։
2. 9ա—105բ Անետարան Մարտեայի։
3. 106ա—58բ Անետարան Մարկոսի (Քափու-
ած՝ ԺԵ, 47—ԺԶ, 20)։
4. 159ա—254բ Անետարան Դուկասու։
5. 255ա—324բ Անետարան Յովնանու։

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԴԻԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 105բ (Կիր. գրիչ) Ստացալի սորա՛ Պաւ-
ղոսի և վայելողի սուրբ տառիս՝ Սարգսի քահա-
նայի, ողորմեա, Քրիստոս, ի զալստեան ջրով, և
մեղաւոր գրչիս՝ Կիր., և որ ամէն ասէ. ամէն։

2. 254բ (Կարապետ գրիչ) Պաւղոսի՛ առն
աստուածասիրի՛ ստացողի սուրբ Անետարանիս և
Սարգսի քահանայի՛ վա[յելողի] զսա և տառա-
պեալ գրչի՛ Կար[ապետի], ողորմեա, Քրիստոս,
ի դալստեան ջրով, և որք ամէն ասեն. ամէն։

325ա Փա՛ռք... Ենորհին Աստուծոյ սկսայ և
ողորմութեամբ նորին կատարեցի զսուրբ Անետա-
րանս ի խնդրոյ աստուածասէր առն Պաւղոսի, որ
ստացաւ զսա յարդար ընից իւրոց՝ ի յիշատակ
հոգւոյ իւրոյ, և պարգևեաց ըզսա աստուածա-
րեալ քահանային Սարգսի՛ առ ի յիշատակել
զոգի նորա ի յաղաթս իւր և ի պատարագս,

Արդ, որք հանդիպիք սմա կամ ժառանգէք
յսա, կամ ընթնոնոք՝ յիշեցէք աղաթիւք զստա-
ցող և ղննալոյ իւր, զՍարգսի քահանայ, և ա-
նատն ի պարգև Քրիստոս առ հասարակ յիշո-
ղացդ և յիշէ // (325բ) ցելոցս ողորմեսցի ի զալս-

տեան իւրում, Բայց զրեցաւ սա ի թուականս
Հայոց ԶԻԿ (1272), ի հայրապետութեան տեանն
Յակոբայ և ի թագաւորութեանն Հայոց Առնի քա-
րեպաշտ արքայի, ձեռամբ մեղաւոր գրչի Կարա-
պետի, որ և աղայնմ յիշել յաղաթս և զիմ զա-
նարժանութիւն և ղծնալոյն իմ, և Աստուած ղձեզ
յիշեցցէ յառատ ողորմութիւն իւր. և նրմա փա՛ռք
այժմ և յանսպառ յալիտեանս. ամէն։

Աղայնմ յիշել ի Քրիստոս զԳրիգոր՝ կազմող
սորա և զհարազատն իւր՝ Ստեփանոս, որ տարա-
ժամ հանգեաւ ի Քրիստոս։

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

325բ ի թուականութեանն Հայոց ՊԻՔ (1390),
և ի կաթողիկոսութեանն տեանն Քերդարձոսի, և
յէպիսկոպոսութեանն Երուսաղէմի տէր Գրիգոր-
բոսի Մարգարայ // (326ա) բերաւ աստուածազարդ
և յորեքձգեան, եղեմարուի, քառավտակ և
աստուածախաւս սուրբ Անետարանս ի Տաւրուսայ
ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, զոր երբ որ հաւատա-
րիմ աղախինն Քրիստոսի Ըսպիլ իրեցկինն և եղ
ի Սաւր Յակոբ՝ առ ի յիշատակ իւր և առն իւ-
րում՝ Գրիգոր քահանայի և զաւակին իւրեանց՝
Յովնանիս, նայ և առաջին ստացողին՝ Սմայտայ
և կողակցին իւրոյ՝ Տիրաւցին։ Վասն որոյ առ
ոտս անկեալ երկրամած դիմօք, ես՝ մեղուցեալ
Ըսպիլս, և աղայնմ ղերամս եպիսկոպոսաց և ըզ-
քահանայից և զսարկաւազաց, այլ և զամենայն
լսողաց դասս, որք վայելէք ի քաղցրաճաշակ
յեղեմայտունկ վտակաց քառառայեայ // անաց
կենդանական աստուածախաւս [Անետարան քա-
նիցս, առ ոտս անկեալ աղայնմ, յիշեսցիք զիս՝
զմեղուցեալ // (326բ) Ըսպիլ և զԳրիգոր Էրեցն
իմ, և զաւակն մեր՝ ղՅովնանէ, ընդ նմին և զա-
ռաջին ստացող սորայ՝ ղՍմայտ, և ղկողակցին
իւր՝ ղՏիրաւցն յիշեսցիք ի մարտափալ յաղաթս
ձեր, և Աստուած ղ[ի]շաղդ յիշէ. ամէն. Եւ եթէ

Կարժաւորն երայ։
Եւ Կարժաւորն երայ։
Եւ Կարժաւորն երայ։
Եւ Կարժաւորն երայ։

ՍՈՒՆԵՐԻ-ԱՆԿԱՆ
ԻՒ-ԱՆԿԱՆ
Եւ Կարժաւորն երայ։
Եւ Կարժաւորն երայ։

որ զսուրբ Աւետարանս բռնաբար իշխանութեամբ կամ գորութեամբ, վասն իւր ազատ բարոցն, հանցէ ի սուրբ քաղաքէս Սրաւալդէմի, իւր առանձին ստանալով կամ ազգյակյանի շնորհելով, ինքն Քրիստոս լիցի նմայ դատախազ լիւր

մեծ և ի սոսկալի ատենին. և եթէ որ յ[ի]շխատակս եղծանել կամեսցի ի սուրբ Աւետարանէս՝ նոյնպէս դատեսցի ի Քրիստոսէ. ամէն. Առնփառես մեղաւորս գրեցի զսակաս յիշատակս, աղաչեմ յիշել ի Տէր:

285

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՈՂ—1221

Գրիճ՝ Կոստանդին (յետազայ անհուն Գրիճ՝ 86ա—86բ, 77ա—82բ, 271աբ): ՄՍԼԹՂ՝ 5ոմանէնէս: ԿԱՅՈՒՂ՝ 5ոմանէնէս:

ԹԵՐԹ՝ 274, չգրուած՝ 1ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—Փ (35)×8 (Ա 7, Է 9, Ժ, Ժ 4, Ս 10): ՆԻԻԻ՝ բազր: ՄԵՐՈՒԹԻՆՆ՝ 25, 5×17: ԳՐԻԹԻՆՆ՝ երկսին: ԳՐԻ՝ բազրգիւ (Նմայ՝ 62ա): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱՅՈՒՂ՝ դրոյմազազդ ջազանկազան լայնի՝ զոնա-կով, միջուկի՝ տախտակ, տառաք՝ կաղայտ կտտ: և կտր-միւր մեծաւ: Ա փղկը կոստղապատ, կնեւորեում մեծա-ղէ խաչ:

ՄԱՆՐԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆՆ—Խ Ե Ր Ե Ն՝ 1բ—2ա, 2բ—3ա, 3բ—4ա, 4բ—5ա, 5բ—6ա, խաչ՝ 6բ: Կ ի ւ ւ ւ Խ Ե Ր Ե Ն՝ 7ա, 86ա, 134ա, 218ա: Լ Ե Ս Ե Ն Ե Գ Ե Ր Ե Ղ՝ բուսկան: Զ Ե Ր Ե Ղ Ե Ղ Ե Ղ՝ ճանգոցազիւ: Գ Ե Ն Ե Ն Ե՝ կտրմիւր, սև, դեղին, կաղայտ, կնեւ:

ՊՍԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՆՆ—Մաշտոց: Ժ—ԺԱ ղդ: 1(Ա) + 1(Բ), տառացում 1 բերքի բնդայնակն ճառամար: Մազա-ղոս, երկսին, սպազոյծ երկաթազիւ (Նմայ՝ 15բ): Կաղայտ՝ Աա, Բա, Աբ, Ռր Էաւազակաց. վերստին ողբացոյց պատե-լով զվրէս ճորս... տառայն զմեզ տաճարն իւրով...կարծեալ իշխանն աշխարհ... և կործանեալն վերստին ճորսգնաց... առնելով խաղաղութիւն)» (Բա տարին լուսեցում՝ «Աղաչ-ի[ւրազ] արեւ[կի]»):

ՎԻՃԱԿ՝ բտարաբ: Տեղ-տեղ ցնցակեր, կազմի կաշին երեւում, եզրերն աւ բիկունքի մաշում:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Կ Ա Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1բ—2ա Բազրի Խաչքիայ:
2. 2բ—6ա Համարաբառ (նաև՝ լուսան-ցային):
3. 7ա—85ա Աւետարան Մառտիոսի:
4. 85ա—133բ Աւետարան Մարգարիտի:
5. 134ա—212բ Աւետարան Դովիթոսի:
6. 213ա—73բ Աւետարան Յովնանի:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՒԹԻՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

2բ Ո՞՞ եղբայր, գիտե՛ս, զի զանուն աւետա-րանին այլ ի վայր պիտէր, որ զորդ գալոր 133բ Տէր Յիսուս Քրիստոս, ողորմեա գորդի սորա. ամէն, և ստացողի սորա. ամէն:

206բ Ո՞՞ անարկէն հրեայք, ի զուր դատա-պարտէք զԱւետարան, ընթ՞ր ոչ ամաչեք և խը-նալեք ի ձեռք:

212բ Աղայնմ յիշել զբազմամեղս:

273բ Փա՛ռք... Շնորհիւ Աստուծոյ սկսայ և ողորմութեամբ նորին կատարեցի զսուրբ և ըզ-ցանկալի Աւետարանս Քրիստոսի Աստուծոյ մե-րոյ, զոր աւետարանեցին մեզ առաքելայն՝ Ժա-րաւեղոս յարբուցումն. || (274ա) ի խնդրոյ՝ սըը-բասէր և ընտրեալ եղբար մերոյ Յոնանէնիս պա-տուական ծերունոյ՝ ի յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց, և եղբարց և ամենայն ազգատոհմի, ի յար-դար արդեանց իւրոց՝ ի վայելումն անձին իւրոց յաստիս և ի հանդերձամիս: Արդ, գրեցաւ ցանկալի Աւետարանս ի թու[ին] ՈՂ (1221) ձեռամբ Կոս-տանդեա մեղապարտ գրչի Արդ, որք օգտիք ի սմանէ կարդալով կամ զաղափար առնլով, յիշե-սյիք զստացող սորա՝ վառաջ ասացեալ ծերունին զՅոնանէնէս, և զԺնալուս իւր, և զեղբարս, զըզոյրս, և որ ոք յիշեսցէ սրտի մտաւ, ինքն յիշեալ եղի-ցի յանեղեկ աւուրն, ուր բանք սպառին և գործք թաղարեակն. և Քրիստոսի փա՛ռք յալիտեսնս. ամէն. Եւ զանպիտան կազմողս Յոնանէնէս յիշե-սյիք յաղաւթս ձեր, մանկունք նազելի մար Սիւն-նի:

* Այստեղից գրուած է թիւ տարրեր գրութեամբ. հաւանաբար կազմողն ընդօրինակել է գրի թաղալուս միջատապարանք և վերջում աւելացրեալ իր տեւերը:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻՆ

1. 274բ (ԺԺ՝ Դ.) Զվերդին ըստացող սուրբ և ցանկալի Աւետարանիս՝ զՏալվաթը և զԳողակից նորին՝ զաշառառեւ, զպատմական որդին նոցա՝ զՄարտիրոսն, և զԳողակից նորա՝ զԹավթէզ տի-կինն, և զամենայն ազգայտոհմ, զաշարժեալա-շան, և զմեծ պապն՝ զՍլլքաթիլ քահանա, և զեղ-բարք նորին՝ զՈւտուզպէն և զՍիմեոն, զԿառա-

պետ քահանայն, և Նորայարուն, և զկողակիցն նոցա՝ զՀազգիվարդն և Տալլարն, Աստուածատուրն, զՍաճակ քահանայն, զՄկերտիլն, և զամենայն արեանառու մերձատարն յիշեցէք ի սուրբ և ի մարդու յաղաթս ձեր, որք ստացան զսայ ի [Հայալ] վաստակոց իւրեանց և ետուն (շարժածկուած թղթով. լոյսի տակ ընթերցուած է) ի ձեռն Յոճանէս քահանային՝ ի գեղոյ ձեռն, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին:

2. 274ր (ԺԵ Դ.) Զվերդին ըստացող սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք յաղաթս ձեր, և ըզոտիս Յոճանին և կողակցին իւրոյ՝ Պօլալիին, և որդոցն՝ Յեւաշաին և Մխիթարին, և ամենայն արեան մերձատուրացն. և որ յիշէ՝ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն. Դարձեալ յիշեցէք զմեղսպարտ Յովսէփին, որ ուշայեջ զսա, զի ծերացեալ էր խիստ:

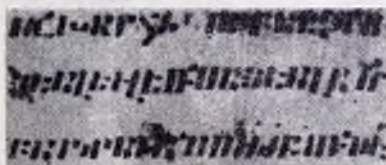
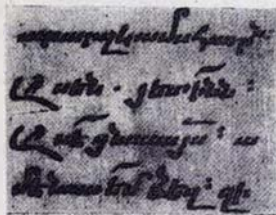
3. 92ր (ԺԶ Դ.) Զվերդին ստացող սուրբ Աւետարանիս զտէր Սարգիսն յիշեցէք ի Քրիստոս, որ ստացաւ ի յարդար ընչից իւրոց [և ետ] ի դուռն [Սուրբ Աստուածածնայ] յիշատակ իւրն և ծնաւորաց իւրոց, պապին՝ տէր Մկերտիին, հարն՝ տէր Ասաֆիին և մարտի՝ Ջոնաթին, և իւր կողակցոյն՝ Վարդաշաղին, և իւր որդոյն՝ տէր Ռաւակիսին, Յոճանին, Սաճակին, Տիրատուրին, և կողակցոյն՝ Քոխանին և ամենայն ազգականացն և արեան մերձատուրացն. ամէն. Հայր [մեր]:

4. 92ր Զվերդին ըստացող սուրբ յՍետարանիս՝ մեղայպարտ, անարժան, հող ու փոշի տէր Սարգիս և իւր որդին՝ Ռաւաթէսն, իւր կողակցին՝ Վարդէշաղն, իմ քաղցրիկ եղբայրսն՝ Յոճանն, Սաճակն, իմ քաղցրիկ մայր՝ Ջոնաթ, իմ հարն՝ տէր Ասաֆին, իմ պապ՝ տէր Մկերտիին, պապիս հայր՝ տէր Սարգիս, տէր Վարդան, Տիրատուր, Կոստան, Գոնար: Դարձեալ յիշեցէք հարսն՝ Գոնար, որ շատ աշխատեցաւ տարօ Ա խալու վեցրայ], որ տուանք՝ զայս յՍետարանս առանք:

Դարձեալ յիշեցէք փոքր հարս Լեռիկ, զԼարդ-խաթուն, զՍիվանէս: Խիստ դառն ու դժար ժամանակի հանդիպեցանք. սով սաստիկ եղօ, որ շատ դարչնի և դազալի կերակուր մերցնցօ աղամորիս, զշուն, զկատուն կերան, հայր զորդին կերօ, որդին զհար կերօ: Ես անարժան տէր Սարգիս հալածական եղեայ, գնացի ի ըմտամբօլ. ելայ եկի այս յՍետարանս գնեցի ի հալալ ինչից իմոց թիւն ԴԿ (1611):

Ո՛վ որ ողորմի ասէ, Աստուած զինքն յիշէ, իւր ողորմութիւն յիշէ:

5. 6ր (Խալի տակ, անհամալափ շղագրով, զժուարճնթեռնի): Տիշատակ է սուրբ Աւետարանս տէր [3] ճե[անին] ի դուռն Սուրբ Յակոբայ թիւն [ԻժՁէ] (1738), Ես նուստ Դրիգոր յեպիսկոպոս||| սուրբ յՍրուսաղէմ, գրեցի անիծ||| լուսի յիշխանութիւն սուրբ յՍրուսաղէմայ հանէ կամ ալլայլէ, եթէ ոք անդիքնէ՝ [պատիժն] ի Աստուծո և առաքելոց [այ]ոցէ. ամէն:

Թիւթ՝ 329. չգրած՝ 2ր—3ա, 4ր—5ա, 6ր—7ա, 99ա. 256ա: ՊՐԱՎ՝ 1×10+Ա—ԻԷ×12 (ԻԱ 11, ԻԷ 8): ՆԻԻԹ՝ Իօլդր: ՄԵՆՈՒԹԻԹԻՆ՝ 24.8×16.5: ԳՐՈՒԹԻԹԻՆ՝ Երկսին: ԳԻՐ՝ Իօլդրգի (Եմուշ՝ 98ա): ՏՈՂ՝ 19: ԿԱՂԻ՝ Գրոյմազարդ շաղանկազոյն կաշի՝ յոճանկով, միջուկը՝ տախտակ. աստուղ՝

դիպին, կարմիր, մօզ-կանաչ մետաք: Ա փեղկին՝ կարմիր ակօվ խալի բեկոր:

ՄԱՆՐԱՆԱԳՐՈՒԹԻՆ—Մարտիս՝ 12ր, Մարկոս՝ 99ր, Դովկա՝ 157ր, Յովնանէս՝ 256ր: Խօսեալ՝ 1ր, 2ա, 3ր, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր: Կիսախօսեալ՝ 13ա, 100ա,

158ա, 257ա: Լուսաւնցազարդ՝ բուսական, կենդանական, երկաշափական: Զարդագիր՝ ճանգուցողի, կենդանողի, բանագիր: Գոյներ՝ կազմող, կարմիր, կանաչ, վարդազգե:

ՊԱՏՄԱՆԻԿ-ՊԱՏՄԱՆԻԿ—Անտառան Դովառն: Թ—ծ դդ: 2(Ա—Բ) + 2(Գ—Դ), ստացան 2 բերբերի ճնշականի երկուսովմար: Մազաղար, երկրին, ուղղագծ երկաթագիր (ճմուշ. Բր), լուսանում և դժուարեբանելի: Կաղաւ՝ Դր, Դա, Բա, Բր, Աա, Ար, Գա, շեղ ասելի երեսաց եռ... բայց զայս գիտաջիհ, զի մեծնալ էս (Ք, 28—ծ, 12): ՎիճԱՎ՝ բաւարա: Կազմի դռակն աւ իրկուներ՝ Էիշ պատահառում:

Ր Ր Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 1բ—2ա Թալը բուսքիայ:
2. 3բ—9բ Համարաբառ (նաև՝ լուսանցա-

յին):

3. 10ա—1բ Գուլիւ: 13ա—96բ Անտառան Մատթեոսի: 97ա Զաղագա սրբոյ անտառանչին Մատթեոսի...—Մատթէոս անտարանիշ. Սա էր յերկրտասանից...

4. 96բ Նախադրօրին: 97բ—8բ Գուլիւ: 100ա—54ա Անտառան Մարկոսի (153ա—4ա ճարուցեալ Յիսուսի): 154բ—5ա Յաղագա սրբոյ անտառանչին Մարկոսի...—Մարկոս անտարանիշ, սա էր յեթնասնից...

5. 155ա—7ա Գուլիւ: 158ա—255ա Անտառան Դովառն: 255ա Յաղագա սրբոյ անտառանչին Դովառն...—Դովառն անտարանիշ. Սա էր յեթնասնից...

6. 255բ Գուլիւ (Ա—ԺԸ): 257ա—328բ Անտառան Յովնանու: 328բ—9ա Յաղագա սրբոյ անտառանչին Յոնանու—Յոհաննէս անտարանիշ Որդի Որոտման. Սա մեկուսի յ[բ]նկերացն...

ՅԵՆԱՍԱՆԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺՄԱՆԱԿԻ

329ա Փա՛ռք... Ենորհք և ողորմութիւն... առ կցորդութիւն բարւոր(329բ)ոյն յարձակիլ... և փրկական ճանապարհ(1)... (շար. Բափոռած):

ՅԵՆԱՍԱՆԱՐԱՆ ԵՏՆԱԳԱՅԻ

1. Գա (Քուրդգիր) Զվերչին ըստացաւ սուրբ Անտարանիս Արդ, ես Մեղիվ Ովտափս, որ գընեցի զսայ անարիխիյաց ձեռաց՝ յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոց, հաւր իմոյ՝ Մեղիվ Նիլիին և մարև իմոյ՝ Հրեմիսիմիին, եւ եղբարցն իմոց՝ տէր Սիմէլ[ոն]իին, տէր Սարգիսին և Յակոբեանին և կողակցին իմոյ՝ Բանաւլին, և իրողոցն իմոց՝ Հարապետին և Կար[ա]լպետ Նպիսկոպոսին, որ առ Քրիստոս փոխեցան, և միւս որդոցն

իմոց՝ տէր Դարիին և կողակցին իւրոյ՝ Անքառանին և Հանդուցեալ որդոցն իմոց՝ Ովաւափին, Բապանանին, Արաւանին, Հորիմսիմին և նորա-րողոռ որդին իմոյ՝ Յարութին. արարիւ Աստուած զինքն ի խորին ծերութեան հասուցանէ, ամէն, և Միւսայաթին, եւ միւս որդոյն՝ Մեղիվ Նազարին և Հանդուցեալ որդոցն իմոց՝ Հարապետին, Թաքսին, Սիմէլ[ոն]իին, և դստերն իմոյ՝ Հրեմիսիմին, Ասիղատին, եւ եղբարցն իմոց՝ Ատիրեկին և կողակցին իւրոյ՝ Խանաղին և որդոյն իւրոյ՝ Կարապետին, Ակոբեանին, Սանակին: 11(Գբ) և դստերացն իմոց՝ Գունարին և Նազուխանին, և փեսայքն միւր՝ Սալքանշին և Մարտիրոսին, և յորք Մատուսի, և յարեան մերձաւորացն՝ կենադան[ի]ացն և նշնցնիցն մէկ բերան Աստուած ողորմի ասէք, և Աստուած ի ձեզ ողորմեսցի ի յաւուր դատաստանին. ամէն: Ով սուրբ քահանայ, [յ]որմած յիշատակարանս կարողայք Յայտնութեան ճրագալուցի գիշերն, Զատկի յարութեան գիշերն, Ամբիծք առ Եարական, Հոգոց հաւատացիցոց, Փրիստոս Որդի ասէք, և Աստուած ողորմի և Հայր մեղալ Գրեցալ ի թուականութեանս Հայոց Ռեժ (1599), Աղաչմ զձեզ, լալով լալագին և կողողագին՝ մէկ բերան Աստուած ողորմի ասէք սուտանուն Փիլիպոսիս. ամէն:

2. 2բ (Նոտրգիր) Ես՝ տէր Մեղիվ Սվալաքս ըստացալ սուրբ Անտարանս, իմ կամաւ և իմ որդի [յ]օժարութեամբ [ետու] իմ որդի Գաւարին, որ իրան յիշատակ ըլի, յուր կողակցն Նիլիսայիթին և որդի իմ՝ Նալայաւորդին և Յունանին, սարկալվա՛ր Ատուին և մուսն խալիֆայ Սարգիսին և դուստրին իմ՝ Թանկալիզին և Անախաթանին և Անքառանին, և մուսն Հոռուսիմին, Յոնանի կողակցն Հոռուսիին, դուստր նորա՝ Մարիամին, Վարդիսիյաթանին, և որդին նորա՝ Ովաւափին, Սիւրիթ[ի]ին, հին և նոր նշնիցն[ի]լ[ոն]ցն: Օվ կարդայ, վարցն յԱստուծոյ անէ, յիշէ մեղալոր տէր Գաւարին, Բ որդի իմ՝ սա[ր]կալվա՛ք Ատանին և Սարգիսին: Աստուած կարողոյն արցալ[յ]ութեան տայ, Յիսուսի Քրիստոսի նորա. ամէն: Գրեցալ Թին Ռեժ (1690)-ին, Ես տիրացու Աստուծոս սուտանուն. ամէն:

- Գր (Նոտրգիր) Աստուծոյ ծառայ Ատոմս դըրեցի ի թվալքութեանն ՌեժԻ (1694)-ումն:

3. 12ա (Ժէ դ., բուրդգիր) Արդ, ես՝ Փառնոս աղէս գնեցի սուրբ Անտարանն ի հալալ ընդից

իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնաւդացն իմոց, հաւրն իմոյ՝ Միսիրին և մարն իմոյ՝ Նուշին և ամուսինոյն՝ Նանայալիքի, որոցն իմոյ՝ պարոն Բպակին և ամուսնոյն՝ Հռոմասիմին, Կեղայրէկին, հանգուցեալ առ Քրիստոս Պատարճանին, Ակոբնանին և իւրեանց որոցն՝ Ազամին, Էսայրէկին, Տաստրիքին, Ջանանկիրին, և եղբարցն իմոց՝ Ոսկանին, որդոյն՝ Ովասափին, Փիրիքէկին, Ասիրէկին, Մկրտիչ աղին, ամուսնոյն՝ Ուղտասուրանին, որդոյն՝ Ղոնայրէկին, Միրզայրէկին, Լաւայիւանին, Նազարին, Մսիրին, հաւրեղբարն իմ՝ Բաւաքին և ամուսնոյն՝ Ուրուխարանին, որոցն՝ Գրիգորէսին, Խէշիկին, որդոյն՝ Իսափ կրաւնաւորին, և այլ եղբարն՝ Այլէքսանդրին, որդոյն՝ Հապուգին, որդոյն՝ Ամիրին, Այլէքսանդրին, և դստերանցն՝ Սէրէպիին, Խաթունեանին, և ամենայն յարեան մերձատրաց մերոց՝ յարեանց և կանաւնոց, կենդանւոյնց և հանգուցեալոց, որ հանդիպիք ի սմայ կարգալով կամ սոսանելով, լիալկատար սրտիք յիշեցէք ի վերոյ գրեալս, և Աստուած զձեզ յիշէ իւր երկնից արքայութեան, և մեզ մեղաւորացս՝ Յովաս(ն)էս եպիսկոպոսիս և Դավիթ սուտանուին՝ այբողէս, որ գրեցէաք զ[] իշատակս:

4. Աք (Նոտրդիր) Յիշատակ է ինձ և իմ ծնողաց իմոց՝ տէրտէր Գաւաքին և որդու Նորա՝ Յոնանին, մայր յուր՝ յեղիսաբէրին, առ Աստուած հաւնի գուցեալ որոցն՝ սարգաւաք Ատուին, Սարգիսին, Նալայսարդին, դստերն՝ Քանկայադին, Անայաքունին, Անթառանին, Հռոմասիմին և որդոյն, իմ կողակից՝ Հռոմասիմին, դուստրին Նորա՝ Վարդիսաքունին, Մարիամին, Սիրայմարին, [Ան]թառանին, Մարգարին, Յոնանին, Ովասաքին, յեղիսաքին, Իսրայէլին, կողակից իմ՝ Փալիսաքունին, որ է կենդանոյ Մեռելոց արքայութիւն, կենդանեացն՝ արեւշատու-

թիւն: Օ՛վ որ կարդայ, մէկ բերան ողորմի ասէ տէր Մէլիք Օվասաքի[ն] և յուր որդի տէր Գաւաքին, որդի Յոնանս գրեցի թվին ՌՃԾԳ (1704), Սուրբ Աւետարանս Օվասափին է:

5. 1ա (Բուրգոր) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Ջուզալ[]եցի տէր Պողոսին և ծնողաց իւրոյ՝ Գրիգորին և Շաննաքաթին, և զաւակացն իւրոց՝ Խաչատուրին և Արանգիւնին, և կողակից՝ Բոնեանին, և ամենայն արինառու մերձատրացն, զոր ըստացաւ զսա իւր հալալ արդեամբն և ետ ի դուռն աստուածակերտ յԱթոն Սուրբ Էջմիածին, ձեռամբ չնչի Գալուստ վարդապետին Ջուզալեցոյ ի ԲՄԻՐ (1773) թուին և Օգոստոսի ամսոյ ժն. վերջ:

Կեղայրէկին Նորա
Կեալ զիշերի գո
ղայանդնա մինչ
ձերբունեալ:

ՈՐԴՆԱՆԻՍՏԱՆԻ
ՄԱՅՐ ԶՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ
ԶԵՆԱԳՐԱՑ

287

ՄԱՍՈՒՆՔ ՀՆՈՑ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Հոռվա՞

ԳՐԻՄ՝ Կոստանդին ԲՅ.: ՄԱՍՆՈՂ՝ Պետրոս:
ԹԵՐԹ՝ 290. չգումած՝ 1ա—2ա, 290աբ: ԳՐԱԿ՝ Ա—ԻՎՎ
12 (Ա 3, Զ 18, ԺՁ 11): Նիթ՝ մաղաղաբ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝
21,3×15,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկիրն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նմուշ՝
112ա): ՏՈՂ՝ 33: ԿԱՋՐ՝ ճշգրտեմով շաղանկազոյն կաշի՝ դեմակով. միջուկը՝ տախտակ, աստաղդ՝ կարմիր խեբի վառ դղին զարդադիզէնեով մետաղեայ ճիւղաւաճ, զընակներ՝ կապոյտ կտաւ, լուսանցակողեր՝ կարմիր:

ԳԷ—1268

ՄԱՐԿԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆ—ձ ա կ տ ա գ ա Ր Գ՝ 1ա, 86ա, 103բ, 104բ, 176ա, 227բ, 244բ: Լ ա տ ա ն ց ա գ ա Ր Գ՝ բուսական: Զ ա Ր Գ զ Ր՝ ճանգուցիւր, բռնեցի: Կ ա յ ն Ե՝ բաց-շագանակ, տեղ-տեղ կարմրով և դեղինով բումացուած:

ՊԱՍՏԱՆԻՍ-ՊԱՍՏԱՆԻՍ—Դաւանաբանական ճառ (յունա-րէ): ԺԳ—ԺԴ զԳ.: 2(Ա—Ր) + 2(Գ—Դ), ստացում երկու

ամբողջական քերթերի ընդլայնելի երկաթուղիք: Մագա-
ղաթ, երկթեմ, 30 տաղ (հմելւ՝ Բա):
ՎԻՃԱԿ՝ քառաբար: Խորագում և պտառուած քերթեր
մետաղաքիւղ կարուած: Կազմի եզրեմ եւ քիւրմեր մա-
շաւած, կաշին ու առիւտակները ցնցակեր, փակեցները
րկեմած:

Բ ՈՎ Ա Ն Դ Կ Ա ՈՒ Թ Ի Ն

1. Յոք—Գրք 3ա—14բ (սկ. ԺԴ, 12 «ն.
մարդ ներկացած»):
2. Սաղմուս—Գրք 14բ—65բ (կիթ՝ «Փոքր
էիս և Օրհնութիւնք համախմբուած՝ 59ա—65բ;
Տճ՝ 182, Բ Ճ 1, ա/59աբ; ք/59բ—60ա; զ/60աբ;
դ/60բ; ե/60բ—1ա; զ/61աբ; է/61բ; ք/61բ—2ա;
ք/62ա; զ/62աբ; ժա/63բ—4ա; ժք/64ա; ժզ/64ա;
ժղ/64աբ; ժի/64բ—5բ):
3. Առակ—Գրք 66ա—83բ:
4. Ժողովուրդ—Գրք 83բ—9բ:
5. Երգ Երգաց—Գրք 89բ—92բ (ուրի՝ «Գի-
տացի»):
6. Իմաստութիւն—Գրք 92բ—103բ:
7. Եսայի—Գլ. 103բ—4բ; Մրգ. 104բ—24բ;
129ա—31բ, 125ա—8բ, 132ա—42ա (խառնուած):
8. Ովսէլէ—Գլ. 142բ; Մրգ. 142բ—7բ:
9. Ամսվա—Գլ. 147բ—8ա; Մրգ. 148ա—52ա;
10. Միքիէ—Գլ. 152ա; Մրգ. 152ա—5ա:
11. Յովել—Գլ. 155բ; Մրգ. 155բ—7բ; Մահ
157բ:
12. Արդիւ—Գլ. 157բ; Մրգ. 157բ—8ա;
- Մահ 158ա:
13. Յովեան—Գլ. 158ա; Մրգ. 158ա—9բ;
- Մահ 159բ—60ա:
14. Նաւում—Գլ. 160ա; Մրգ. 160ա—1ա;
- Մահ 161ա:
15. Ամբոնում—Գլ. 161աբ; Մրգ. 161բ—3ա;
- Մահ 163ա:
16. Սոփոնիւմ—Գլ. 163ա; Մրգ. 163ա—5ա;
- Մահ 165ա:
17. Անգլոս—Գլ. 165ա; Մրգ. 165ա—6ա;
- Մահ 166ա:
18. Զաֆարիւմ—Գլ. 166բ; Մրգ. 166բ—72բ;
- Մահ 172ա—3ա:
19. Մաղաֆիւմ—Գլ. 173ա; Մրգ. 173ա—5ա;
- Մահ 175ա:
20. Երեմիա—Մրգ. 175ա—219բ:
21. Բարուէ—Թղթ 219բ—23ա:
22. Ողբ Երեմիայ—Ողբք 223ա—7բ:
23. Դանիէլ—Մրգ. 227բ—44բ:
24. Եզեկիէլ—Մրգ. 244բ—88բ:

Մաքաբայան տե՛ս Մ 187:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՆՈՐԻՈՒՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

288բ Զմեղաւք դատապարտեալս՝ զխոստանդ
քահանայ, աղաչեմ յիշել ի Տէր Ճիսուս:

289ա Փա՛րք եզկոնեացող արեգապզոն կիսա-
զնդի և Դեմետրի, ժողու, ե[ւ]լ ամենայն արա-
րածոց, որ արժանի արարեր յանգ հանել զայս
աստուածախաւս մարգարեական տառս, ձեռամբ
Կոստանդեան նաւտ քահանայի ախմար գրչի, ի
խնդրոյ եղբայր մերոյ՝ Պետրոսի, որ եռափափագ
սիրով ցանկացաւ այս հոգեպապտում մատենիս
և ետ գրել զսա՛ ի վարժումն անձին իւրոյ և ի
յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնաւդաց իւրոց, և բնաւ
զարմից:

Արդ, աղաչեմք զամենեանս, որք ակտիք ի
սմանէ կամ ընդարիւնակէք, յիշեալք զիս՝ ըզ-
Պետրոս, և զծնաւդսն իմ, ևս և զերանագաղ, ար-
ժանապատուեալ քահանայապետն և զըստ հոգւոյ
հայրն մեր, և զվարժից իմ յայսմ աստուածա-
խաւս բանիցս[ւ] որ բաղում աշխատութիւնս
և զբաղանս՝ զորս ըստ հոգւոյ և մարմնոյ, ոչինչ
կրնր, այլ ի վերայ ամենայնի և զայս առեւոր աշ-
խատութիւն՝ զցալզ և զցերեկ անդադար զննէր
մեզ՝ զզիրս Աստուծոյ, լուրջ սրտիւ և բերկրեալ
հոգւով, ոչ ձանձրեալար կամ մեծամտեր առ մեր
ախմարութիւնս, որ անբաժ էաք ամենայն բայից
և բառից գրոց, այլ փոքրոգի եղեալ, քաղցրու-
թեամբ ուսուցանէր զամենայն, թէպէտ և մեք ոչ
կարէաք ծածկել ի մեզ զամենայն յուսաւոր
բանսն Նորա, այլ փոքր ի շատէն, և բազում սա-
տարութիւնս ընձեռեաց մեզ ընչիւք և աւրինակաւ:
Ընդ նմին և զյիշատակի արժանին յիշեալք ըզ-
սուրբ հայրապետն մեր՝ զկաթողիկոսն, որ և նա
մասնաւոր աւգեանց մեզ Որովք աղաչեմք զա-
ռատածիրն Աստուած՝ զՂեզին Սուրբ, զի շնորհա-
զարեացեղ զարժանիքն յիշատակի զվերոգրեալ
սուրբ հորքս մեր՝ յաստիս և ի հանդերձելումն
հոգւով և մարմնով: Ընդ նոցին և զանարժան
աշակերտս՝ զՊետրոս, և զծնաւդս իմ, և զսեւեցիչն
իմ՝ զՄարեմ և զԿոստանդին քահանայ, և զծնաւդ-
սն իմ, և զորդիսն իմ, որ բազում աշխատեցաւ
ի սաւ Եւ եթէ անարհեստ համարիք զզիրս, մի՛
մեղադրէք, զի ի վանկից, շնտոյից և ստորից չէր
տեղեակի, և աւրինակէն ախմարաց գրած էր, վասն
այնորիկ այս միւնչ և յայս չափ:

Արդ, գրեցաւ սա ի թվիս Հալոյց 9է (1258),
ի թագաւորութեան Հեքմոյ բարեպաշտոյ, ի դե-
տապետութեանն տեառն Յակոբայ (թարմա-
ցուած), որ յայսմ ամի կարգեցաւ առաջնորդ

սուրբ եկեղեցւոյ || (289թ) Հայկական քրիստոնէիցս և յաջորդ Աթոռոյ սուրբ Լուսաւորչին մերոյ Գրիգորի, յամսանն Փետրվար, որ ար ժԲ էր:

Ը վասն թշուառութեան ժամանակիս զինչ պիտոյ է գրել, որ Երեմիայի մարգարէին ողբոցն կարատեսանց, զի աշխարհացուք զգերիսն մեր յանաւրէն զարացն Փարաւոդիկի՝ նմանեալք գերութեանն Երուսաղէմի, և առաւել աւաղեմք ըզմագածառանգն թագաւորութեանս մերոյ՝ զիողխողեան սրով անաւրիսացն, զքաջ զարականն Քրիստոսի զպարոն Քրոնոս, և զգերեան յձգիպտացուցն՝ զպարոն Աեօն: Վասն որոց հայցեմք յԱստուծոյ՝ միոյն՝ հանգիստ յարքայութեան երկնից և ստակ մարտիրոսական արեամբ նահատակին, և ազատութիւն՝ պատուեցելոյն արեամբն Քրիստոսի պայաւատին Աեօնի՝ պարոնին մերոյ, զի ազատութեամբ նորին վերստին ուրախացուք մեր, որպէս Իսրայել ի դարձին ի Բաբելոնի, ի ձեռն Ջարսարաբելիկոյ Որում շնորհիս պարգեւողին՝ Քրիստոսի, արհնութիւն և փառք Հաւր իւրոյ և Հոգւոյն Սրբոյ յախտեանս. ամէն:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅՅՈՒԳՈՅԻ

1. 65թ (Կապտագիր) Զվերչին ստացաւ սուրբ տառիս՝ զՎախիլ զպիր, աղաչեմ յիշել ի Տէր, ևս առաւել զծնաւոյն, զհայրն իմ՝ զՔրոնոս Ռպետ (հաղարապետ), և զմայրն իմ՝ զՄարիամ, և զգորարարն իմ՝ զԿոստանդին և զՔաղէնոս, և յՍտեփաննոս՝ զհանգուցեալն առ Քրիստոս, որ և յալսմ ամի վախճանեցաւ, և Աստուած յիշողացդ և ինչեցողացդ պարգեւեցէ զվր սուրբ արքայութիւնն. Ը մմ փառք յալտեանս. ամէն: Դրեցաւ ի թվին Հայոց ի Պ և ՁԱ (1432), և երբ զսա գրեցիք, էի ժԼ ամաց:

65թ (Նոյն ձեռքով, շաղանակագոյն) ի թվին Հայոց ՊՁԳ (1434), ի Յունիս ամսոյ ժէ, ի չորեքշաբթ ար խաւարեցաւ արեգակն:

2. 65թ (Այլ ձեռքով, շաղանակագոյն) Թվին ԶԷ (1458), ի Մարտի ամսոյ ի ԺԻ, [Թիշեցէր] զվերչին ստացաւ սուրբ գրոցս՝ զՄարտիրոս անաթեան եպիսկոպոս և զԺնոզոն իմ, և զամենայն արեան մեծօրոնս՝ զհանգուցեալսն առ Քրիստոս Աստուած, և Քրիստոս Աստուած ձեռք յիշողացդ և մեզ՝ ինչեցեցոցս առ հասարակ ողորմեացի, և որ զամէնն ասէ. ամէն, Ը զՔրոնոս Կիպ[r]օսցիւն, որ զպիրքս հարկօք ծախեց մեզ, և ըզ-

հանգուցեալ եղբայրն՝ զԿոստանդին սարկաւազն յիշեցէք ի մեղաց թողութիւն, և զնրն ձեզ շնորհէ Քրիստոս Աստուածն մեր. ամէն և բիւր հազար ամէն:

3. 65թ (ԺԵ դ., անանուն գրի) Զանպիտան զծողս յիշել աղաչեմ ի սուրբ յաղօթս սիրովն Աստուծոյ (Լուսանցքի բուրբակի մէջ) Թիշեմ, Տէր, զգրիս և շնորհեա մաւ:

4. 289թ (ԺԵ՞ դ., շաղանակագոյն) Վերչին ստացող գրոցըս՝ Վարդանա վարդապետի և իւրոցն ողորմեա, Քրիստոս Աստուած ||| (10 տող բերումով):

5. 289թ (ԺԵ՞ դ., շաղանակագոյն, այլ ձեռքով՝ բերումով մասի վրայ).

Ձեռս երթայ, զիրս մնայ,
Ով զայս զիրս կարգայ,
Նայ Տէրն ողորմի
Ինձ և նորայ:

6. 289թ (ԺԵ՞ դ., սև բուրբակով) Թիշատակ աւր Կարապետի, որ երես ի հոգուն Գրիգոր արեւդին, որ մարդ իշխանութիւն շունեայ, որ ջալըն չէթ է, թէ վանեցն է, յում ուզի, նա՛ նայալ նոր տայ, Ըս՝ տէր Կարապետս Տարսու իպոսկոսս (եպիսկոպոսս), որ ամէն եմ Գրիգոր արեգիկի՝ իմ հոգուս, յում ուզէ, նայ ինք տայ՝ իր հոգուն ու իմ հ[ոգուս]:

7. Բա (Նստգիր) Գիրքս այս մարգարէական է, ով ընթեռնու, զծօս յիշէ ի Տէր:

Դք (Նոյն ձեռքով) Թվին ՌՃԻԳ (1674), Յունավարի ամսոյն Ա Յովսէփ վարդապետն առ Աստուած փոխեցաւ, ի առատ Անտիեմէն Եոյն օրն վաղճանեցաւ, Ով որ զայս գիրս կարգայ, մէկ բերան ողորմի ասէ:

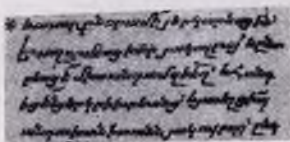
8. 2թ (Շեղագիր) Թիշեալիք, ընթերցողք, նաև զծողողոցս յիշատակարանաց հին և ձեռագիր մատենից՝ ի պատմութեանն ինքի և ժամանակագրութեան, զՄեսրովն եպիսկոպոս Ամբատեանց Նախիշեանցի, միաբան Սուր Էլմիածնի ի 1850 ամէ, յաւուրս երից կաթողիկոսացն Ներսիսի Ե Աշտարակեցաւ, Մետրեփսի Ա. Պօլսեցալ երջանակախիշատակ հոգևոր ծնողի իմոյ, որ զմեծահամբաւ ճեմարանն Ս. Էլմիածնի կառոյց և ըզփառաւոր թանգարանն, յորմէ և ձեռնադրեցալ եպիսկոպոս յամին 1872, իսկ չորրորդ կաթողիկոսն աստուծով ընտրեսցի յամսեանն առաջիկայ Մայիսի տոյն 1884 ամի, զի Կեօզ Դ կաթողիկոսն վաղճանեցաւ ի 6 Դիկտեմբ[երի] 1882 ամի:

Մերսուրը եպիսկոպոս Սմբատեանց, ի 1 Ապրիլի, 1884 ամի:

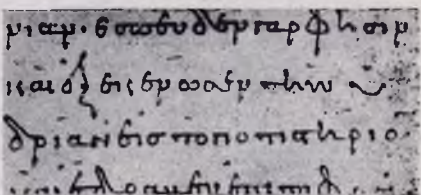
Կնճադոշմ. 3բ, 121բ 287բ ԵԳ[ի]րթս

Ս[ուր]բ Էջմի[ս]ծեալ է:

Գրչափործ. 288բ (2 տող հայատառ-լատի-

ներէն) Ավէ Մարիայ կրասիայ պէնայ... 289բ (տարբեր ձեռքերով մի շարք բառեր, ապա՝) Փա՛ռք քեզ եռակի անձնեան...

288

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

Աղեկանդրիա

Եեզ—1099

ԳՐԻՉ՝ Անառով կը: ՄՍԱՅՈՂ՝ Ցովմանէն: ԹԻՄԹ՝ 280. յգումծ՝ 216բ, 220բ: ՊՐԱԿ՝ 1×4+Ա-Ք×8 (Կ չիք, Ա, Ս 7, Ձ 8, Ք 5): ՆԻԻԹ՝ մագաղաբ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 22×18,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկօխ: ԳԻՐ՝ ուղղագիծ երկարագիծ (ճեմը՝ 88ս): ՏՈՂ՝ 18: ԿԱՅՄ՝ սև կաշի, մի-շուկը՝ տախտակ (ԺՔ ղ): ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1+1, բուրդ: ՄԱՆԻԱԿԱՆՐՈՒԹԻՒՆ-հոսաճ՝ 1աբ, 2աբ, 3աբ, 4աբ (պարզ գծագիր, միայն 2բ, 3աբ, 4բ էջերի խորանցներն են մասամբ ճկարագորոշած): ԼՈՍԱԵՆԳԱԳԱՐՂ՝ բուսակաճ, խաչ՝ 2ադ ցազի՝ հանգուցագիր: ԳՈՂԵՆ՝ կարմիր, կապոյտ, սեւագոյն, դեղին: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարա: Տեղ-տեղ խմբացած, մի շարք քեր-քեր խառնած, 107, 172 և կազմի բիկունգը վճատած:

Բ Ո Վ Ա Ն Ի Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 1ա—2բ Բուրդը ծեփեայ:
2. 3աբ Համարաբառ (միայն Կանոնք՝ Ա—Բ, Նաև լուսանցային):
3. 5ա—75բ Աւետարան Մատթեոսի (Թերթերը խառնուած. կարդալ՝ 5, 43, 6—9, 44, 10—42, 45—75):

4. 76ա—125ա Աւետարան Մարկոսի:
5. 126ա—212բ Աւետարան Դովաթու:
6. 213ա—78բ Աւետարան Ցովմանէն:

Մատթեոսի և Մարկոսի Աւետարանները սրբազրուած են կարմիր թանաքով և օժտուած առղանութեան նշաններով:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 4ա (Ահարովն գրչի) Զորա աղաչեմ զամենիսեան յիշի ի սրբամատոյց և յառաքեղի յա-

ղաթս ձեր և որք յիշէք՝ յիշեալ լիշիք ի Քրիստոս Տիսուս ի Տէր. ամէն: Տէր, ողորմեալ մեզ, զի ի քեզ յուսով յուսացաք:

278բ Փա՛ռք երից անբաւից կարեկեաց անկարիք եռանձնե[ալ] միութեան իսկոնականաց, ի թուականութեանն Հայոց Եեզ (1099) գրեցաւ սուրբ [Ա.] ետարանս ձեռամբ Անատովնի ախմարի և փանագի գրչի և անպիտան կրանաւորի 279ա Արդ, աղաչեմ զամենեւին, որք յուսաւորիք և ազտիք ի սուրբ Աւետարանիդ, զի աղաւթից արժան արասչիք, և Աստուած ձեզ ողորմեսցի. ամէն: Ընդ նմին և զեղբայրն իմ՝ զՅովնանէս, որ կատարեցաւ յանաւրէն ազգէն Հարաւայնոցն յանաւրէն Մանվետի անանաւրէն ժողովոյն՝ վասն եղկելի կենաց իմոց, Արդ, աղաչեմ զամենեւին, յիշեցէք ի ձեր սուրբ աղաւթս զՅովնանէս, և Քրիստոս Աստուած այս սուրբ աւետարանացս բարեխաւսութեամբ և սուրբ Աստուածածին, և սուրբ Կարապետն բարեխաւսութեամբ ողորմեսցի Ցովմանէնիս Հոգւոյն և շնչեսցի զձեռագիր յանցանաց նորա և գրեսցի ի դպրութիւն կենաց. ամէն: Եւ որ յիշէք, յիշե[ալ] լիշիք, և Աստուած ամենեւցուն ողորմեսցի. ամէն: ||

279բ Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի հայապետութեանն տեառն Գրիգորի և յիշնակալնութեան Հոռմայնացոցն ազգին ար[ի]ական, որ են փառանքս. յորժամ շարժեցան և ելին անթիւ բաղմութեամբ ի վերին խնամոցն աղղմամբ ամենակալին Աստուծոյ և եկին Հասին միշնել յԱ-

յիտի, և բաղում աշխատութեամբ և մեծաւ պատերազմաւ բացին զԱնդրեոն և ի սուր սուսերի յանյանայ կոտորեցին զանարեւնսն, և յետ Գատուրց եկին անթիւ և անհամար աղզս թուրքաց և պարսկս և արաբական և տաճկաց և բանակեցան շուրջ զքաղաքան և զգաղտան՝ թուով Դ հարիւր հազար և հո հազարս ի (280ա) Եւ ելին ազլն արիական և խմբեցաւ պատերազմն և վերին ազնականութեամբ Աստուծոյ զարծուցին զբանակն անարիւնացն ի զերիս աւուրս սուրբ րրիստոնիցն ճարակէր զանարեւնսն, և մեծաւ յաղթութեամբ դարձան ի մեծ կնկեցին Սուրբ Պետրոսի և տան ուրախութեան կատարեին մեծին Աստուծոյ և Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, որ ետ զյաղթութիւնն ծառայից իւրոց, ի նմին ամի բացին զմեծ և զհոյակաւոր մայրաքաղաքն Երուսաղէմ, և զբազմութիւն անարիւնացն ի սուր սուսերի կոտորեցին զարտութեամբ Քրիստոսի:

Աւարտեցաւ սուրբ Աւետարանս ի մայրաքաղաքն Աղեկսանդրոս, ընդ հովանեմ [յ] Զովհաննու աւետարանչին, ի Քրիստոս Յիսուս ի Տեբ, որում փառք յայտնեանս. ամէն:

280բ (Կարմրագիր. խամրած և դժուար ընթանի) Տէր Աստուած, որդմեա ննջացելոյս Աճառովն, շնորհեա իմ բազում մեղացն թողութիւն, զի դու կարող ես ամենայնի, և քեզ փառք յայտնեանս, ամէն: ի իման և ձեռ թո ի աւաղ, զեղկելոյս յաւորն յետնումն:

2. 75բ (Ստացողի. կարմրագիր ոչ սովորա-

կան բոլորգրով) Քրիստոս Աստուած, այս սուրբ աւետարանացս բարեխաւսութեամբ ողորմեա Յովհաննէսի հոգոյն. ամէն: Եւ որք յիշէ՞ր յիշէալ ի իցիցի, և Աստուած ամենեցուն հասարակաց ողորմեսցի. ամէն:

ՅԵՆԱՍԿԱՆԱՐԱՆ ՅԵՆԱԴԱՅԻ

1. 125բ Աստուած ողորմի Առաժի՛ն հոգուն և Ալբարկանն որդուն, որ զնեց զայս սուրբ Ավետարանս ի Խիչալի, ի թվականութեմ [յ] Զ Լա [յ] ոց Ուր (1193) ըր ի իշխատակ ուր ծնողած:

Ո՛վ սիրելի և պատվական եղբորք, զես ինդրեմք ի ձէնց, որք կարդէք և ընթերնագք, զիս՝ զրաւմամտիցս զԱւսկիս յաղթ յիշեցիք. և ո՛վ որ յիշէք, յիշեալ ի լիչիք առաջ Քրիստոս. ամէն:

2. 278բ (ԺԼ—ԺԹ դդ.) Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Հոսպացի Յոնանիսի և զուրն Սուրբ Էլմիածնայ: Յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի:

ՅԵՆԱՍԿԱՆԱՐԱՆ
ՈՒՐԱՆԱՅ
ՄԱՆԵՐԱՆ
ԵՆԱԴԱՅԻ
ԵՆԱԴԱՅԻ
ԵՆԱԴԱՅԻ

289

Ա Ե Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Կաթա

ՌԶ—1651

ԳՐԻՑ. ԵԱՂԿԱՂ՝ Կիւրգոս:

Թեթ՝ 379, չգրած՝ 1ա—5ա, 6բ—7ա, 8բ—8ա, 10բ—1ա, 12բ—8ա, 14բ—5ա, 16բ—7ա, 18բ—3ա, 20բ—1ա, 22բ—3ա, 24բ—5ա, 28ա, 125ա, 188ա, 298ա, 378բ—9բ: ԳՐԻՎ՝ 3(2+14+3) + Ա—ԻԹ՝ 12: ԿիԹ՝ մազադք: ՄԱ—ԵՈԹԻԹԻՆ՝ 19, 5×14: ԳՐԻԹԻԹԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻԹ՝ բոլորգիր (նույն՝ 188ա): ՏՈՂ՝ 17: ԿԱՂՄ՝ զորմամտից յաղմեակազոյն կաշի՝ յոճակով, միջուր՝ տախտակ, աստաղթ՝ կաթալ մետաքս:

ՄԱՐԱՆԱԿԱՐԶՈԹԻԹԻՆ—Անտում՝ 5բ, Սենեղ՝ 6ա, Ընծայում՝ 7բ, Մկրտաբիւն՝ 8ա, Ալրկեբաբիւն՝ 9բ, Մուտր յետնազկմ՝ 10ա, Խայեթիւն՝ 11բ, Տարաբիւն՝ 12ա, Ամբարեւում՝ 18բ, Հոթեղաբաւս՝ 14ա, Դաւաստան Պիլիպոսի՝ 15բ, Վերլին դաւաստան՝ 16ա: Մաթիւս՝ 20բ, Մարկոս՝ 125բ, Լուկաս՝ 188բ, Յովհաննէս՝ 253բ: Խոսեան՝

17բ, 18ա, 19բ, 20ա, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա: Կիսախոսան՝ 30ա, 126ա, 189ա, 284ա: Լուսաւեցաւաղի բուսական, կենդանական, տանա: Զաւոյդ գիր՝ հաճախագիր, կենդանագիր, բոլեագիր: Գոյնեւր՝ կաթալ, կտմբի, կաճալ, դիւն, մանիշալազոյն, վաղազոյն, երկնազոյն, սև, մոխրազոյն, ռալի:

ՎԻՃԱԿ՝ բաւառա:

Ռ ՈՒ Վ Ա Կ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

1. 17բ—8ա Թուրք Սեպեհայ:

2. 19բ—26ա Համաբարբառ (հակ՝ լուսանցալիս):

3. 27ա Խախաղորթիւն: 27բ—8ա Կիւրխ: 30ա—122բ Աւետարան Մաթթեոսի:

4. 123բ Նախադրութիւն: 124աբ Գլուխ:
126ա—85բ Աւետարան Մարկոսի (184բ—5բ
«Յարուցեալ Յիսուս»):

5. 186ա Նախադրութիւն: 187բ—8բ Գլուխ:
189ա—290ա Աւետարան Դովաթոս:

6. 291ա Նախադրութիւն: 292աբ Գլուխ:
(Ա—հԳ), 294—371բ Աւետարան Յովնանու
(371աբ Իբք կնիքն ընացելոյ):

ՅԱՇՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄՄԱՆԱԽ

372բ Փա՛ռք... Որ զտեալութիւնս իմ զաւրա-
ցոյց յաւէտ իւրոյ իմաստութեանն, իման որոյ և
և մեղապարտ ոչի Նիկիոցոս անարժան ծառայ
ծառայիցց Աստուծոյ, յանձն առեալ՝ ողորմ չափ
կատարեցի զտառս Հոգեշնչել, աստուածազարդ,
աստուածախաւս սուրբ Աւետարանիս... || (373բ)
Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Նուստտ և
յետին զրչի Նիկիոսի մեղապարտի, ունայնա-
դործ մեղաւորի, ի Թուրքերութեան Անքանա-
զեան և Արեթական տամարի Ռժ (1651) և ըստ
նորումս շրջանի ԼԴ և ի զալըստենէ կենարարին
ՌՈՍԲ (1652), ի ստոյգ և յընտիր արիւնակէ, ևս
առանձն համարայիցն, զի զաղափար սորին էր ի
զրանէ Սուրբ Սաբ[[374ա]գսին և որդւոյ նորա
Մարտիրոսին, ի յաշխարհիս շնեաց, յանդաշէն
և աստուածապա՛հ թաղարի Կաֆայ, ի հայրապե-
տութեան լայոց տեանն Փիլիպպոսի և յեպիսկո-
պոսութեան ամենայն հիսխսական կողմանց տէր
Գրիգորի աւրհեալ թահնայապետի, զոր Տէր
Քրիստոս շահեցէ ի կամս ողորմութեան իւրոյ.
ամէն... ||

(375) Արդ, այսմ աստուածապատում և քը-
րիստոսականդ տարիս ցանկացաւդ եղեալ աստու-
ածարեալ և պատուական... (քաց) իմ զրեւ զսուրբ
Աւետարանս՝ ի վայելումն անձին իւրոյ և յիշա-
տակ Հոգւոյ իւրոյ, Արդ, որք հանդիպէք սմա
ընթեանով կամ գաղափար առնելով, յիշեցիք

ի մարքափայլ և ի սրբամատոյց յաղթս ձեռ
զպատուելի... (քաց) և զենալսն իւր զը... (քաց),
|| (375բ) որ մեծաւ փափաւանաւք և սրտազան
յաւմարութեան և թաշահաւատ յուսով և թրիս-
տոսսուէր թաղանաւք իմ զրեւ զսուրբ Աւետա-
րանս՝ ի փրկութիւն կենաց իւրոյ և ի լուսաւորու-
թիւն Հոգւոյ իւրոյ, յիշատակ իւր և ծնաւալաց և
հոգեթաց և ամենայն զարմից, զանձ յափտենա-
կան և անկապոյտ ճոխութիւն, ի պայծառութիւն,
սրբոյ եկեղեցւոյ և յուրախութիւն ուխտի ման-
կանց նազելի մաւր մե[[376ա]րոյ նոր Սիոնի,
Արդ, աղայնմ զսրբազան և զաստուածամեծ
դասս թահնայիցց, որք ընթեանք և լուսաւորեք,
յիշեցիք զվերոյգրեալքս ի սմա և զիս՝ զնիկիոցոս
մեղաւոր զրչի, և զուսուցիչն իմ զտէր Զաւաւիայ
զսրբազան թահնային, որ թաղում աշխատու-
թեամբ և ճշգրտիւ զմեղաւորս հասոյց ի յայմ
արհեստի, զոր Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս իւր փո-
խարէն ընդ սուրբ թահնայիցն ի միասին տացէ
ի հանդերձեալն, և զմարմնաւոր ծնաւոյն իմ և
զհոգրաթս և զգործք և զամենայն մեծաւայսն իմ.
և որ յիշէ սրտի մտաւք և ինքն յիշեալ լիցի ա-
ռաչի ահեղ ատենին Քրիստոսի, որ թանք պապ-
ոհն և զործք Թազաւորեն առաջի արդար դատա-
ւորին Քրիստոսի, և նմա փա՛ռք յափտենանս.
ամէն, եւ որ հաստով ամէն ասէ՝ և նմա ողոր-
մեսցի. ամէն:

Հաւիտաբան հոս
դերն զաւանդեալ
1. անհայտ
մեղաւորութիւն
անհայտ հոգեւոր

Խոտանան

Տիգրանակերտ

ՌՁԳ—1835

ՌՁԹ—1840

Գրիգ՝ Յովնան (1835 թ.): ՄԱՂԿԱՂ՝ Յովնան գրչի
(1835 թ.), Նիգալար (1640 թ.): ՍՏԱՅՈՂ՝ Արիստակէ վրդ.
(1835 թ.), արքա՝ փիլիպոս կիւր. (1640 թ.):

ԹրԹ՝ 328. շրջումս՝ 1ա—2ա, 3բ—4ա, 5բ—6ա, 7բ—
8ա, 9բ—13ա, 16ա, 155ա, 161ա, 321բ. 321բ—6բ: ՊՐԱՆ՝

1×8+Ա—ԻՅ×12 (ԻՅ 11)+1×6: Նիժ՝ բաղբ: ՄԵՍՈՒ-
թիւն՝ 22×16: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Խիւրիւն: ԳԻՐ՝ բաղբիւր (Նմաշ՝
107ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱՁՄ՝ որոշմանով շաղաւկազայն կաշի՝
յոնեակով, միջուկը՝ ալիստակ. աստուր՝ ղեկին մետաղ,
կատարաւոր:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ—Երկրագագործին մազուց՝ 20ր. Մհարաթին՝ 23ր. Այլակերպարին՝ 82ա, Մաւոյ յնրաւադէմ՝ 72բ, Քրիստոս՝ յազօրս 9բ, Մաղոթի ի զինուորաց՝ 96բ, Խաղաբի կանայք՝ 99բ, 100բ, Մատնարին՝ 150բ, Խաչաւարին՝ 164ա, Յայանթարին՝ 164բ, Ընծայումն՝ 169բ, Կեւաւհրամն զգօղմբանն ձկամբ՝ 144բ, Արամա Ղազարոս ի զերկն Արամանսով, Մեծատունն ի յոթիս՝ 220ա, Համարածումն՝ 249բ, Յաւարթին Ղազարոս՝ 240, Ոսկորայ՝ 298ա, Հոգեգալութա՝ 300ա: Մատթեոս՝ 16բ, Մարկոս՝ 109բ, Դավա՝ 161բ, Յովնանէլս՝ 251բ: Խաւաճ՝ 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա: Կիսախօրաւն՝ 17ա, 104ա, 162ա, 252ա: Լուսաննա՝ 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10ա, 11ա, 12ա, 13ա, 14ա, 15ա, 16ա, 17ա, 18ա, 19ա, 20ա, 21ա, 22ա, 23ա, 24ա, 25ա, 26ա, 27ա, 28ա, 29ա, 30ա, 31ա, 32ա, 33ա, 34ա, 35ա, 36ա, 37ա, 38ա, 39ա, 40ա, 41ա, 42ա, 43ա, 44ա, 45ա, 46ա, 47ա, 48ա, 49ա, 50ա, 51ա, 52ա, 53ա, 54ա, 55ա, 56ա, 57ա, 58ա, 59ա, 60ա, 61ա, 62ա, 63ա, 64ա, 65ա, 66ա, 67ա, 68ա, 69ա, 70ա, 71ա, 72ա, 73ա, 74ա, 75ա, 76ա, 77ա, 78ա, 79ա, 80ա, 81ա, 82ա, 83ա, 84ա, 85ա, 86ա, 87ա, 88ա, 89ա, 90ա, 91ա, 92ա, 93ա, 94ա, 95ա, 96ա, 97ա, 98ա, 99ա, 100ա, 101ա, 102ա, 103ա, 104ա, 105ա, 106ա, 107ա, 108ա, 109ա, 110ա, 111ա, 112ա, 113ա, 114ա, 115ա, 116ա, 117ա, 118ա, 119ա, 120ա, 121ա, 122ա, 123ա, 124ա, 125ա, 126ա, 127ա, 128ա, 129ա, 130ա, 131ա, 132ա, 133ա, 134ա, 135ա, 136ա, 137ա, 138ա, 139ա, 140ա, 141ա, 142ա, 143ա, 144ա, 145ա, 146ա, 147ա, 148ա, 149ա, 150ա, 151ա, 152ա, 153ա, 154ա, 155ա, 156ա, 157ա, 158ա, 159ա, 160ա, 161ա, 162ա, 163ա, 164ա, 165ա, 166ա, 167ա, 168ա, 169ա, 170ա, 171ա, 172ա, 173ա, 174ա, 175ա, 176ա, 177ա, 178ա, 179ա, 180ա, 181ա, 182ա, 183ա, 184ա, 185ա, 186ա, 187ա, 188ա, 189ա, 190ա, 191ա, 192ա, 193ա, 194ա, 195ա, 196ա, 197ա, 198ա, 199ա, 200ա, 201ա, 202ա, 203ա, 204ա, 205ա, 206ա, 207ա, 208ա, 209ա, 210ա, 211ա, 212ա, 213ա, 214ա, 215ա, 216ա, 217ա, 218ա, 219ա, 220ա, 221ա, 222ա, 223ա, 224ա, 225ա, 226ա, 227ա, 228ա, 229ա, 230ա, 231ա, 232ա, 233ա, 234ա, 235ա, 236ա, 237ա, 238ա, 239ա, 240ա, 241ա, 242ա, 243ա, 244ա, 245ա, 246ա, 247ա, 248ա, 249ա, 250ա, 251ա, 252ա, 253ա, 254ա, 255ա, 256ա, 257ա, 258ա, 259ա, 260ա, 261ա, 262ա, 263ա, 264ա, 265ա, 266ա, 267ա, 268ա, 269ա, 270ա, 271ա, 272ա, 273ա, 274ա, 275ա, 276ա, 277ա, 278ա, 279ա, 280ա, 281ա, 282ա, 283ա, 284ա, 285ա, 286ա, 287ա, 288ա, 289ա, 290ա, 291ա, 292ա, 293ա, 294ա, 295ա, 296ա, 297ա, 298ա, 299ա, 300ա, 301ա, 302ա, 303ա, 304ա, 305ա, 306ա, 307ա, 308ա, 309ա, 310ա, 311ա, 312ա, 313ա, 314ա, 315ա, 316ա, 317ա, 318ա, 319ա, 320ա, 321ա, 322ա, 323ա, 324ա, 325ա, 326ա, 327ա, 328ա, 329ա, 330ա, 331ա, 332ա, 333ա, 334ա, 335ա, 336ա, 337ա, 338ա, 339ա, 340ա, 341ա, 342ա, 343ա, 344ա, 345ա, 346ա, 347ա, 348ա, 349ա, 350ա, 351ա, 352ա, 353ա, 354ա, 355ա, 356ա, 357ա, 358ա, 359ա, 360ա, 361ա, 362ա, 363ա, 364ա, 365ա, 366ա, 367ա, 368ա, 369ա, 370ա, 371ա, 372ա, 373ա, 374ա, 375ա, 376ա, 377ա, 378ա, 379ա, 380ա, 381ա, 382ա, 383ա, 384ա, 385ա, 386ա, 387ա, 388ա, 389ա, 390ա, 391ա, 392ա, 393ա, 394ա, 395ա, 396ա, 397ա, 398ա, 399ա, 400ա, 401ա, 402ա, 403ա, 404ա, 405ա, 406ա, 407ա, 408ա, 409ա, 410ա, 411ա, 412ա, 413ա, 414ա, 415ա, 416ա, 417ա, 418ա, 419ա, 420ա, 421ա, 422ա, 423ա, 424ա, 425ա, 426ա, 427ա, 428ա, 429ա, 430ա, 431ա, 432ա, 433ա, 434ա, 435ա, 436ա, 437ա, 438ա, 439ա, 440ա, 441ա, 442ա, 443ա, 444ա, 445ա, 446ա, 447ա, 448ա, 449ա, 450ա, 451ա, 452ա, 453ա, 454ա, 455ա, 456ա, 457ա, 458ա, 459ա, 460ա, 461ա, 462ա, 463ա, 464ա, 465ա, 466ա, 467ա, 468ա, 469ա, 470ա, 471ա, 472ա, 473ա, 474ա, 475ա, 476ա, 477ա, 478ա, 479ա, 480ա, 481ա, 482ա, 483ա, 484ա, 485ա, 486ա, 487ա, 488ա, 489ա, 490ա, 491ա, 492ա, 493ա, 494ա, 495ա, 496ա, 497ա, 498ա, 499ա, 500ա, 501ա, 502ա, 503ա, 504ա, 505ա, 506ա, 507ա, 508ա, 509ա, 510ա, 511ա, 512ա, 513ա, 514ա, 515ա, 516ա, 517ա, 518ա, 519ա, 520ա, 521ա, 522ա, 523ա, 524ա, 525ա, 526ա, 527ա, 528ա, 529ա, 530ա, 531ա, 532ա, 533ա, 534ա, 535ա, 536ա, 537ա, 538ա, 539ա, 540ա, 541ա, 542ա, 543ա, 544ա, 545ա, 546ա, 547ա, 548ա, 549ա, 550ա, 551ա, 552ա, 553ա, 554ա, 555ա, 556ա, 557ա, 558ա, 559ա, 560ա, 561ա, 562ա, 563ա, 564ա, 565ա, 566ա, 567ա, 568ա, 569ա, 570ա, 571ա, 572ա, 573ա, 574ա, 575ա, 576ա, 577ա, 578ա, 579ա, 580ա, 581ա, 582ա, 583ա, 584ա, 585ա, 586ա, 587ա, 588ա, 589ա, 590ա, 591ա, 592ա, 593ա, 594ա, 595ա, 596ա, 597ա, 598ա, 599ա, 600ա, 601ա, 602ա, 603ա, 604ա, 605ա, 606ա, 607ա, 608ա, 609ա, 610ա, 611ա, 612ա, 613ա, 614ա, 615ա, 616ա, 617ա, 618ա, 619ա, 620ա, 621ա, 622ա, 623ա, 624ա, 625ա, 626ա, 627ա, 628ա, 629ա, 630ա, 631ա, 632ա, 633ա, 634ա, 635ա, 636ա, 637ա, 638ա, 639ա, 640ա, 641ա, 642ա, 643ա, 644ա, 645ա, 646ա, 647ա, 648ա, 649ա, 650ա, 651ա, 652ա, 653ա, 654ա, 655ա, 656ա, 657ա, 658ա, 659ա, 660ա, 661ա, 662ա, 663ա, 664ա, 665ա, 666ա, 667ա, 668ա, 669ա, 670ա, 671ա, 672ա, 673ա, 674ա, 675ա, 676ա, 677ա, 678ա, 679ա, 680ա, 681ա, 682ա, 683ա, 684ա, 685ա, 686ա, 687ա, 688ա, 689ա, 690ա, 691ա, 692ա, 693ա, 694ա, 695ա, 696ա, 697ա, 698ա, 699ա, 700ա, 701ա, 702ա, 703ա, 704ա, 705ա, 706ա, 707ա, 708ա, 709ա, 710ա, 711ա, 712ա, 713ա, 714ա, 715ա, 716ա, 717ա, 718ա, 719ա, 720ա, 721ա, 722ա, 723ա, 724ա, 725ա, 726ա, 727ա, 728ա, 729ա, 730ա, 731ա, 732ա, 733ա, 734ա, 735ա, 736ա, 737ա, 738ա, 739ա, 740ա, 741ա, 742ա, 743ա, 744ա, 745ա, 746ա, 747ա, 748ա, 749ա, 750ա, 751ա, 752ա, 753ա, 754ա, 755ա, 756ա, 757ա, 758ա, 759ա, 760ա, 761ա, 762ա, 763ա, 764ա, 765ա, 766ա, 767ա, 768ա, 769ա, 770ա, 771ա, 772ա, 773ա, 774ա, 775ա, 776ա, 777ա, 778ա, 779ա, 780ա, 781ա, 782ա, 783ա, 784ա, 785ա, 786ա, 787ա, 788ա, 789ա, 790ա, 791ա, 792ա, 793ա, 794ա, 795ա, 796ա, 797ա, 798ա, 799ա, 800ա, 801ա, 802ա, 803ա, 804ա, 805ա, 806ա, 807ա, 808ա, 809ա, 810ա, 811ա, 812ա, 813ա, 814ա, 815ա, 816ա, 817ա, 818ա, 819ա, 820ա, 821ա, 822ա, 823ա, 824ա, 825ա, 826ա, 827ա, 828ա, 829ա, 830ա, 831ա, 832ա, 833ա, 834ա, 835ա, 836ա, 837ա, 838ա, 839ա, 840ա, 841ա, 842ա, 843ա, 844ա, 845ա, 846ա, 847ա, 848ա, 849ա, 850ա, 851ա, 852ա, 853ա, 854ա, 855ա, 856ա, 857ա, 858ա, 859ա, 860ա, 861ա, 862ա, 863ա, 864ա, 865ա, 866ա, 867ա, 868ա, 869ա, 870ա, 871ա, 872ա, 873ա, 874ա, 875ա, 876ա, 877ա, 878ա, 879ա, 880ա, 881ա, 882ա, 883ա, 884ա, 885ա, 886ա, 887ա, 888ա, 889ա, 890ա, 891ա, 892ա, 893ա, 894ա, 895ա, 896ա, 897ա, 898ա, 899ա, 900ա, 901ա, 902ա, 903ա, 904ա, 905ա, 906ա, 907ա, 908ա, 909ա, 910ա, 911ա, 912ա, 913ա, 914ա, 915ա, 916ա, 917ա, 918ա, 919ա, 920ա, 921ա, 922ա, 923ա, 924ա, 925ա, 926ա, 927ա, 928ա, 929ա, 930ա, 931ա, 932ա, 933ա, 934ա, 935ա, 936ա, 937ա, 938ա, 939ա, 940ա, 941ա, 942ա, 943ա, 944ա, 945ա, 946ա, 947ա, 948ա, 949ա, 950ա, 951ա, 952ա, 953ա, 954ա, 955ա, 956ա, 957ա, 958ա, 959ա, 960ա, 961ա, 962ա, 963ա, 964ա, 965ա, 966ա, 967ա, 968ա, 969ա, 970ա, 971ա, 972ա, 973ա, 974ա, 975ա, 976ա, 977ա, 978ա, 979ա, 980ա, 981ա, 982ա, 983ա, 984ա, 985ա, 986ա, 987ա, 988ա, 989ա, 990ա, 991ա, 992ա, 993ա, 994ա, 995ա, 996ա, 997ա, 998ա, 999ա, 1000ա:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 2բ—3ա Թաղթ Եւսեբիոս:
2. 4բ—9ա Համարաբարառ (Եսն) լուսանցալին):
3. 13բ—5ա Գրիգոր: 15ա Համաձայնութիւն գրիգոր: 15բ Նախադրութիւն: 17ա—107բ Անտարան Մատթեոսի:
4. 102ա—3ա Գրիգոր: 103ա Նախադրութիւն: 104ա—57բ Անտարան Մարկոսի (157աբ ճշարութեամբ ճիշտաւ):
5. 158բ—60ա Գրիգոր: 160բ Նախադրութիւն: 162ա—250ա Անտարան Դավիթոս:
6. 250բ Գրիգոր (Ա—ԺԷ): 251ա Նախադրութիւն: 252ա—321ա Անտարան Յովնանէլ:

ՅԵՆԱՅԱԿԱՐԱՆ ԳՐԳՈՐԻՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. 322ա (Յովնանէս գրչի) Փա՛ր... || (322բ) Արդ, զայս լուր բանի տէրունական հրամանին ի միտ առեալ տէր Արիստակէս քաջ ընտանիքին և նոյն զրեւ զգաւաւորական և զմշտաբարտի տառս ըրիստոսեան, որ և կոչի Անտարան: Արդ, զրեւցաւ սա ի թվականութեանն Հայոց Բ և ԶԴ (1635) ամին, ձեռամբ ռմեմն գրչի Յովնանէսի, ի յերկրն էճեան, որ զհաւալ, որ կոչի Խառնեան, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին՝ յիշատակ անձին իւրոյ և ծնաւորան՝ մահապա՛ Մարտիրոսին

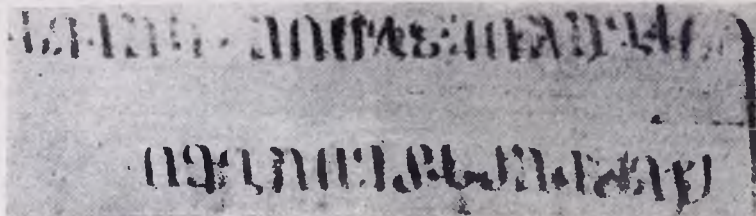
և Մէճրչի, և ամենայն արեանառու ազգականաց նորին, որ և ազաւո՛մ զհանդիպողքդ, որ լի բերանով Աստուած ողորմի ասէք տէր Արիստակէս վարդապետին և իւր ծնաւորացն, և զգագորդի սորին՝ Յովնանէսի, այլ և ծնաւորաց նորին և ազգականացն, և զուր յիշողքդ՝ յիշեալ լիչիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է արհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

2. 323ա (Նղիսազար ծաղկողի) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս և Աստուած ողորմի ասացէք Յամբեցի մահապա՛ խոճալ Եւսեբիոսին, որ ետ ծաղկել զսուրբ Անտարանս, զի այս ինչ եղև պատճառ և պատահումն զորոս, քանզի միշնչեալ ի մարմնի էր վարդապետն Արիստակէս, ետ զրեւ զսուրբ Անտարանս, նաև զլորեմնի անտարանացն զպատկերսն՝ խորանան հանդերձ, ոսկենկար անկուածով, և զբոլմանդակ թփերոյն զգաւորածսն՝ միայն լոգով արարեալ: Եւ իսկ փոխելոյն նորա յաստեացս՝ մնացեալ ամայի և անկատար սուրբ Անտարանս, զոր առեալ սուրբ հաւրս մեր տնան տէր Փիլիպոս կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, և ետ բերել զսա ի քաղաքս Յամիք առ բարձրաւոր և պատուական, հաւատարմի և թրիստոսասէր իշխանն մահապա՛ խոճալ Եւսեբիոսին՝ վասն կատարման սորին եւ նա յաւար կամար և եռափափազ սիրով յանձն էառ կատարել զխնդրածս հաւրս մեր հոգեբորի վասն որոյ ետ աւարտել զսուրբ Անտարանս ոսկենկար անկուածով և երկնազոյն լազվարդով || (323բ) զհամարաբարառսն, և զտնաւորեանականն՝ ըստ վկայելոյն յիւրաքանչիւր տեղիս. նաև՝ ըզթփերոյն և զգրին և զտէրունական անունացն զոսկին և զերակս լիով կատարել: Եւ եղև աւարտ լրման սորա ըստ Արեթական Հայկազեան տու՛մարիս ի յորագայութեան ամանակաց թուաբերութեան Բ-որդի Զ-երորդի Թ-երորդի (1640), յաշխարհս Միշաքեոսաց Ասորոց նահանգի, ի Տիգրեանկեռտ մայրաքաղաքի, որ և Յամիք

Յայն Կրիստոս
և զ զրեւ Կրիստոս
և զ զրեւ Կրիստոս
և զ զրեւ Կրիստոս
և զ զրեւ Կրիստոս
և զ զրեւ Կրիստոս

[1] որդիքի, ընդ հովանեաւ Սրբոյն Կիրակոսի և մայրն երբա հուղիտայի և այլ բազմահաւաք սըրբոցս, որ աստ կան ի պահպանութիւն բաղաճիս, մանաւանդ քրիստոնեայ ազգիս, ձեռամբ յորնամեկ, ճոպճուտա, զառածեալ անձին՝ անարհեստ սուտ և փուտ գրչի եղիազարի, ի հայրապետու-

թեան Սուրբ եշմիածնայ տէր Փիլիպոս սրբա-սեկալ կաթողիկոսի, զոր Տէր Աստուած պահեսցէլ զսա յախոյնան յաղթող ընդդէմ ներակաց, ի վանումն հերետիկոսաց և ի հերքումն յարափա-ռաց՝ ի պայծառութիւն երորայ [1(324ա) Սինի և ի պարծանս ազգիս Հայոց. ամէն:

201

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Կոստանդնուպոլիս

ՌՂԷ—1628

ԳԻՐԳ՝ Միքաէլ Թոխարցի: ՍՍԱՅՈՂ՝ Միլիք երևեցի: ԹԵՐԹ՝ 248. չգրուած՝ 1ա—3ա, 6բ—5ա, 8բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—1ա, 12բ, 18ա—7ա, 82բ—4ա, 128աբ, 128ա, 195բ, 198ա, 248բ: ՊԵՐԱԿ՝ 3(2+10+3)+Ա—ԺԹ×12 (Ձ, Ժ 14, Ժ 15, ԺԹ 10): ՆԻԹ՝ մագաղաբ: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20×14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բաղբեր (ճմալ՝ 149ա): ՏՈՂ՝ 22: ԿԱԶՄ՝ դրամագող քաց-յազանակազոյն կաշի, միջուկը՝ տախտակ, աստաղը՝ կտրմիւր մետախ:

ՄԱՆԻԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Մարտիոս՝ 17բ, Մարկոս՝ 84բ, Դուկաս՝ 128բ, Յովնանէս՝ 198բ: ԽՈՐԱՆ՝ 8բ, 4ա, 5բ, 8ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 18ա, 85ա, 130ա, 109ա: ԼՈՒՍԱՆԳԱԳՐ՝ բուսական, կենդանական, երկրաչափական: ԶԱՐԳՈՂԻՐ՝ ճանգուղագիր, կենդանագիր, բոլանգիր: ԴՈՂԵՆՐ՝ կամբիր, կապոյտ, ետրեղագոյն, վարդագոյն:

ՎԻՃԱԿ՝ բուսաբար: ԹԻԿՈՒՆԵՐ՝ կիսամաշ, փեղկեփե՛ն՝ սղկօած կրկնակազմի և կոտորեթի ճեմեփե:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. 3բ—4ա Թուրք ծուքեայ:

2. 4բ—13ա Համարաբքառ (նան) լուսան-ցային):

3. 13աբ Նախադրութիւն: 13բ Համաձայնու-թիւն ասացեալ գլխոյս: 14ա—5բ Գրութիւն: 18ա—80բ Աւետարան Մատթեոսի:

4. 80բ Նախադրութիւն: 81ա—2ա Գրութիւն.

85ա—125բ Աւետարան Մարկոսի:

5. 125բ Նախադրութիւն: 127բ—8բ Գրութիւն:

130ա—95ա Աւետարան Դուկասոյ:

6. 195ա Նախադրութիւն: 196ա Գրութիւն (Ա—ԺԸ), 199ա—247ա Աւետարան Յովնանէսի:

ՅԵՇԱՍԿԱԿԱՆ ԳՐԱՌԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

247ա Փա՛ռք... Գրեցաւ սայ ի թվին ՌՂԷ (1628) ի մայրաքաղաքն ի Կոստանդինուպոլիս ձեռամբ Թոխարցի Միքաէլի: Արդ, աղաչմ զա-մենեսեանդ, որ հանդիպիք սմա կարդալով կամ յարինակելով, մէկ Հայր մեղախ մի յիշեցէք զանարժան գրչիս և զծնաւորս իմ, և զկենդանիս և զնեղեցեալսն իմ, և Աստուած զյիշողդ յիշէ իւր միտանգամ զալստեանն. ամէն: Հայր մեր, որ յերկինս: Եւ արդ, յիշեցէք զստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զերևանցի Միլիքն և զծնողն: Ամիր-պէկն և զմուրսն, և զկողակիցն՝ Մարգարեմ, եւ զեղբարքն՝ զճակտրն և Ատիպէկն, Խանաղն և զՄարիամն, և զամենայն արեան մերձաւորսն սորայ [1(247բ) յիշեալիք ի Քրիստոս, որ ըստա-ցաւ զսուրբ Աւետարանս արդար վաստակոց իւրոց և եղ յիշատակ իւր հոգոյն և ծնաւալացն ի... (ընդհատուած):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

247ր (ժէ դ., նօտրդիր) Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս ի իւր հալալ արգեանցն և յօժար սրտի մահտեսի Յարութեանն և ծնողացն՝ Ալիա-րին, յօրն՝ Նանաին, եղբօրն՝ մահտեսի՝ Ներսէսին, կողակցացն՝ մահտեսի Նուրիխանին և մահտեսի Շանգատին, որդւոյն՝ մահտեսի տիրացու Յովանէսին, դստերն՝ Խաթունըէլուն և հանգուցեալ որդւոցն և դստերացն՝ Յակոբին և Մեսրոպին, Ղազարին, Սանդուխտին, Խաթունըէլուն և Շամանանտին, Գոնարին, Աշխէն տիկնիսին, և հարսին՝ Ոսկիճատին, և թողին՝ Իգնատիոսին, և ամենայն արեան մերձաւորսն նորին յիշեսիք ի Քրիստոս, Աստուած ողորմի ասէք, որ քստացաւ զայս սուրբ Աւետարանս յարդար վաստակոցն իւրոց և եղ յիշատակ աստուածամօռն Սուրբ Գեղարդայ՝ իւր հոգւոյն և ծնողացն և անարդ, երեսանկեալ աղաչեմ զամենեանսդ, որք հանդիպիք սմա՝ կարողալով զսայ, միով ձայր մեղայի յիշեսիք ի Քրիստոս, որ և դուք յիշեալ յիշիք ի

202

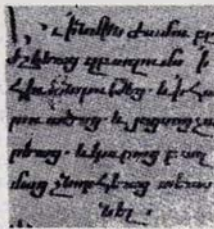
Ա Ի Ե Տ Ս Ր Ա Ն

Գրից, ԵԱԿՈՂ՝ Մանուկ Նկարող։ ՍՏԱՅՈՂ՝ Սաւա-թնթ՝ 218. յգրած՝ 1ա—3ր, 317ր—8ր։ ՊՐԱԿ՝ Ա—ԺԸ×12(Ա 14)։ Նիւթ՝ բաւը։ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ 21,6×16։ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկօին։ ԳԻՐ՝ բաւըգիր (եմպօ՝ 112ա)։ ՏՈՂ՝ 21։ ԿԱԶՄ՝ քրոջմազաւոր մազ-շաքեմեկաթոյն կայի՝ դռնալով, միշուր՝ տաթեակ, աստօղը՝ քրոջմազաւոր կտաւ։ ՄԱՐԱՆԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ Մաթեոս՝ 4ր, Մարկոս 86ր, Ղուկաս՝ 106ր, Յովնանէն՝ 186ր։ Կիւսախաւան՝ 5ա, 67ա, 107ա, 170ա։ Լօւսաւցաւգաւգի՝ բուսական, կենդանեական, երկբալսական։ Զաւդաւգի՝ հանգուցաւգիր, կենդանեական։ Գոյնեւր՝ կտրմիր, դիւին, վարդաթոյն, կանաչ, կապտոյն։ Վիւնկ՝ խունեցած և զեցակիր, լուսեմայիլն մասեր բամբակակալած, կտրմի կաշին կիտեմալը։

Բ Ա Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. 5ա—66ա Աւետարան Մատթայի։ 66ա Թիւաղրաթին. ՎՄատթէոս ւանտարանի ի կողմանէ փրկին...»։
2. 67ա—105ա Աւետարան Մարկոսի։ 105ր Թիւաղրաթին. ՎՄարկոս ւանտարանի աշակերտ Պետրոսի...»։
3. 107ա—79ա Աւետարան Ղուկասի։ 169ր

Քրիստոսէ յուսոյն մերմէ ի միւսան[248ա]գամ գալստեանն իւրոյ. ամէն Ապա թէ որ յանդ[գ]-նեսցի զայս սուրբ Աւետարանս հանել ի Սրբոյն Գեղարդայ՝ կամ յափշտակելով կամ գողանալով զսայ, և կամ զայս սակաւ յիշատակարանս գտնելով և կամ չընելով, զայնպիսին ընդ Յուդայի և խաչահանողն դասեսցի ի Աստուծոյ և հրեշտակաց, և ամենայն սրբոց նըզմալ եղիցի, եղիցի. ամէն, ձայր մեր։

ձԶ—XVI

Թիւաղրաթին. ՎՂուկաս ւանտարանին արունստի բժիշկ գրով...»։

4. 170ա—214ր Աւետարան Յովնանէն (214ա Իւր կնոջ շնացելոյ)։ 214ր Թիւաղրաթին. Յօհաննէս ւանտարանի սիրելի Որդւոյն Աստուծոյ...»։

Սուրբն լուսեմեկերով՝ Համարաբոս։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

215ա Փա՛ռք... Արդ, ես՝ Սաւառս ցանգազող հղէ այսմ աստուածախաւս և աստուածաբան սուրբ Աւետարանիս, փափագմամբ, հոգեւոր սիրով, շերմեւաղց սրտի և ուղիղ հաւատով գնեցի զսուրբ Աւետարանս ի հալալ յարդ[ե]անց իմոց և եղի ի դուռն եկեղեցեաց, լսելով, թէ՛ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Միտն և ընդանակ յըրուսաղէմ, հրագմարմնոյ և դամբարհոգւոյ, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնաւոցա իւր, հարսն իւր՝ Ամիր-Մուլիին և մարն իւր՝ Սադրաթին, և կողակցին իւր՝ Շաֆարին և որդւոյ իւր՝ Քրիստոսաւուրին, և պապին իւր՝ Իսմէին, և ազգականին իւր՝ Մարմելիին, յի-

շելով զկենդանին և զնշնչեցալս և ասել բոլորով սրտիս // (215թ) եթէ՝ Քրիստոս լոյս փառաց և ծագումն անպարագրելի, ի թո հրաքորբոք և յամբախաղաց գալստեան՝ ողորմեա Սաւառայ, ծընաւալաց և արեան մեծաւորաց իւրոց, Յիշեցէք և թողութիս խնդրեցէք յանցանացն նոցա, և ինձ՝ մեղապարտ գրչիս՝ Մանուէլ նկարողիս յիշեցէք և թողութիս զրեցէք յանցանաց մերոց, և Քրիստոսի փառք յախտեանս. ամէն:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՅՅՏԱԳԱՐԱՐ

1. 105թ Զվերդին ստացող սուրբ Անետարախիս՝ ղտաշատուր և զկենակից իր՝ զՆիփսէ, նրբիւնոս և զԱստածաժառուր և ղստեղծէ՝ Նազիկի և ալոյց, Արք, ցանկացող եղէ սուրբ գրոց, ևս առաւել այսմ աստուածախաւս սուրբ Անետարախիս փափաքմամբ, հոգեւոր սիրով, շերմեանող սրտիւ և ուղիղ հատուով, ստացա զսալ ի հալալ արդեալն յիմց իմոց և ետու ի դրունս եկեղեցեաց, լսեալով, եթէ՝ նրանի որ ունի զսալ ի Սիովն և ընդանի վերին նրուսաղմէ, ճրգ լուսոյ և ղամբար հոգոյ և պաշար էրկայնածիփ անգարծ ճանապարհին՝ յիշատակ ինձ և ծնաւալցն իմոց և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց, կենդանեաց և նշնչեցուցն, որ զամէն ասէ. եղիցի:

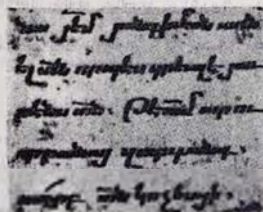
2. 215թ Ծա՝ տէր Բարեղոս, կողակիցն՝ Գալիաշէ, Նորոգել տվի սուրբ Անետարան յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոց, հայր իմ՝ Աւագն և մայրն իմ՝ Գաւառն, եղբայրն իմ՝ Անտիոն, որ փոխեալ է առ Աստուած, թոյրն իմ՝ Զուրիխանն, Գալաղէն, Խանուսն, Ըստեփանն աղէն, Նարինխաթունն, հալոբեղբարն իմ՝ Շիրինն, կողակիցն իմ՝ Էփրապետն և միան Խեշատուրն, Նղաւթէրքն, և միս // (216ա) հալոբեղբարն իմ՝ Մէնեաղէն, կողակիցն իր՝ Խանփարիւն, որդին՝ Ակոբանն, Բարաբն, Մարիանն: Թիւն ԻԿԹ (1620), մարտի ամսի ԺԴ արն, Թ ժամն, Դարձեալ յիշեցէք Զորեմալ աղէն և իւր կիսն՝ Արալխանն, որ Զ շահի է տվել Անետարանն Նորոգելու. Աստուած զիւրեանց մեղքն շննչէն. ամէն: Դարձեալ զՍկիւրիչ սուտաւուն թահանաս Ա քեռան ողորմի ասացէք. ինչ ինձ ասէք՝ ձեզ եղիցի. մեր կարս այս էր, թողութիւն արէք. ամէն: Էալր մեր...

3. 216ա Դարձեալ յիշեցէք ի մաթրափալլ

աղուիս ձեր ըզհեղայնողի Քանուսն, որ րոտացալ ի հալալ վատաւոր իւրոց՝ յիշատակ իւր և ծնաւաց իւրոց, հարն՝ Մարսին, մարն՝ Սալիքաւորանն: Դարձեալ յիշեցէք զՔանուսն և զկողակիցն իր՝ Գալիւսն, և զհանկուցեալ որդիքն իր՝ Ալիազն, Ատիբէկն, և զղուստրն՝ Խանն, Քամամն, Նիլաւթէրքն, զկենդանի դուտըրն՝ Ազիզն, և որդիքն՝ Յարութիւն, Արալխանն, Բաւախն, // (216թ) և զմիս դուտրն իր՝ Սալիքն և զղուստրն իր՝ Խանուսաղէն, և զՔանուսի միւս դուտրն՝ Մարիամն, և զհանկուցեալ դուտըրն՝ Գալիլիաթունն. յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, և Աստուած ձեզ ողորմեսցի ի միւսանգամ գալստեան. ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի մաթրափալլ աղաթս ձեր գիտիքն և զկողակիցն իր՝ Գալիլաշէն, և զհանկուցեալ որդիքն իր՝ Ասալաուրն, Քրիստոսատուրն, Յովակիմն, Ալլալիքէն, Ուզկենուսկէն, և զղուստրն իր՝ Դալիլաթն: Դարձեալ յիշեցէք զԳալիլաշէն և զհայրն իր՝ զՍարգիսն, և զմայրն իր՝ Մարգարիտն: Դարձեալ յիշեցէք զԳալիլի հայրն՝ Ումարիբերտն և զմայրն՝ Վարդիսթունն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զվերդին ըստացող սուրբ Անետարախիս՝ զՔանուսն և զԳալիլիքն, որ ետուն զսուրբ Անետարանս ի դուն Լազար Փարիքցուն՝ Նղաւթիւր Աստուածածնին: Ո՛վ որ հանցէ ի դրանէն՝ նզովեալ եղիցի. ամէն: // (217ա) Նտուն զսալ ի Քրիականիս մեր ԻԿԳ (1634)-ին, ի թագաւորութեան Շան-Սաֆուն, ի հայրապետութեան Փիլիպոսին: Աստուած ողորմի Մարալիկն, էրես կարմիր Անետարանին Ա ծածկոց, Այս սուրբ Անետարան Դալիք Քանուսին յիշատակ է:

Կենաղորդմ 4թ, 82թ Քրիստոսի ծառայ տէր Յովակի. 1204 (1755):

Դուրափործ՝ 4թ, 106ա:

208

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Տաճեկվէր

ԹԿՔ—1620

Գրիգ' Խաչատուր երէց: ՄՍՏՅՈՂ' Տը 3 ձալոր:

Թեմթ' 318, չգրումք: 1ա—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—
 9ա, 10բ—1ա, 12բ—3ա, 91բ—2ա, 146բ—7ա, 238բ—9ա,
 317ա—9բ: ՊՐԱԿ' 3(2+10+2)+Ա—ԻԿX12 (Ա, ԺՔ 11,
 ԺՐ 4, ԺՋ 8, ԻԱ 13, ԻԵ 6): Լեւիթ' բուրբ լուսադրոյձով:
 Մեծնիթիւն' 20, 8X14: ԳՐՈՒԹԻՒՆ' երկօրէն: ԳԻՐ' բայա-
 դեր (Ճմաշ' 71ա): ՏՈՂ' 21: ԿԱՋՄ' դրոյմազարդ ջազանա-
 կազմը կայի՝ զոճակով, կտաղազարդ, միջուկը՝ տախտակ,
 աստաղը՝ կանաչ մետաքս եւ դրոյմազարդ կտան:

ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ—Մաքաբոս' 13բ, Մարկոս' 92բ,
 Ղուկաս' 147բ, Յովնանէն' 238բ: Խառան' 3բ, 4ա, 5բ,
 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա: Կիսիսխառան' 14ա,
 93ա, 148ա, 240ա: Լուսանցազարդ' բաւական, կեն-
 դանկան, երկրաչափական: Զարդագիւղ'՝ ճանգուղագիւղ,
 կենդանագիւղ, քոյնագիւղ: Գոյնեւ' կարմիր, կապոյտ, կա-
 նաչ, վարդագոյն, դեղին:

ՊԱՆԱԿԱՐԳԱՅԻՆԱԿ—Առաւելապաշտ: Ք—Ժ դդ:
 2(Ա—Բ)+2(Գ—Դ), ստացուած 2 տարբեր բերքերի ընդաշ-
 եակի երկտակմամբ: Մազաղար, երկօրէն բայադրոյձ երկաթա-
 կան (Ճմաշ' Աբ): Կաղալ'՝ Աա, Բբ, Աբ, Բա. «Մեծնայն
 տարբ' բարիք ... իսկ որ յառեան» (Թաղք Յակոբայ, Ա, 17—
 25), Դբ, Գա, Դբ, Դա. «Վաճառ այգըդի... մնացեալ իցէ
 յեկեղիւրէն» (Խաչի, Է, 14—23):

ՎԻՃԱԿ' քաւարա: Կազմի բիւնոյն ու զոնակը մա-
 յում:

ԲՈՎԱՆԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 3բ—4ա Թուրք Եւսեբիայ:
2. 5բ—12ա Համաքարաբո (Նաև՝ լուսան-
 ցային):
3. 14ա—91ա Անտարան Մաքաբոս:
4. 93ա—146ա Անտարան Մարկոս:
5. 148ա—238ա Անտարան Ղուկաս:
6. 240ա—313ա Անտարան Յովնանու
 (312բ—3ա Իւր կնոջ շնացելոյ):

ԳԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

148ա Ո՛վ ընթերցողդ սուրբ Անտարանիս,
 յորժամ ընթերցողդ զսուրբ Անտարանս, զմեղաք
 լցեալ սեկերս Խաչատուրս յիշեցէ:

313բ Ո՛վ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, որ կնոջ
 մեղուցելոյ շնորհեցեր զյանձնան նորա եւ ոչ
 դատապարտեցեր ըստ արժանեաց, շնորհեա՛ւ
 մեղուցեալ ծառայիս քո՝ սուղատնուն Խաչատու-
 րիս, որ անուամբ երէց լիլիմ եւ ոչ գործս ունիմ
 բարի: Բարեխաւս սուրբ Աստուածածինն ունիմ, որ
 բարեխաւս իւր միածին որդին, որ ազատէ ըզ-
 38—304

մեղաւոր Խաչատուրս ի մեղաց եւ ի դժոխոյն եւ
 դառն տանջանաց եւ զիմ զանցանս մի՛ դատա-
 պարտէր, Տէր Յիսուս, յորժամ զաս փառաք
 հայրենի, զի արժանի արասցես շնորհիւ քո ալոհ-
 նել զքեզ ընդ Հար եւ ընդ Հոգւոյդ Մրբոյ յափ-
 տեանս. ամէն: Եւ զծնաւոյն իմ յիշեցէք ի Քրիս-
 տոս, զհայրն իմ՝ Դաւիթն եւ զմայրն իմ՝ Ազիզն,
 եւ Հոգւոյ մայրն իմ՝ Անտախարանն. ամէն:

314ա Փա՛ռք... Որք զմտաց աշտ անաղաւս եւ
 վրճիտ ունիցին երկնակար դիտմամբ առ էա-
 կանն լոյսն եւ իմանալեան տեսարան նոցին,
 ոչինչ է փոյթ բովանտակ բնաւին ինչ որ աշխարհի
 եւ որ ընդ հոսանոյդ եւ եղծանելի բնութեանս բե-
 րին, այլ միանգամայն զհուր սիրոյն, զոր Հարն
 կենդանի արդ ի բանական բնութիւնս, աւրաւս-
 արէ արծաթին յգաս անշիջանելի բորբոքմամբ
 հոգւորացեալ տուր եւ առատութեամբ, որով եւ լու-
 սատորին ըստ բանի աստուծահաւ մարգարէին,
 որ աս ըլլ(314բ) է. Պատուիրանք Տեառն լոյս եւ
 եւ լուս տան աշաջ:

Արդ, գրեցան սուրբ Անտարանս ի երկիրն
 Ղափաճու, ի գիւղն, որ կոչի Տաճեկվէր, ի դուռն
 Սուրբ Մեծնիթանոյ, ի թուականութեան Հա[յ]ոց
 ԹԿՔ (1620), ի հայրապետութիւն սուրբ ուխտիս
 ի տէր Մեսրոպ արհեսպիսկողոյս, որ է առաջ-
 նորդ եւ քահա[յ]այապետ սուրբ ուխտիս Ստաթի
 առաքելոյ վիճակին եւ թեմին, եւ ի դանութեան
 Պարսից ազգին՝ Դաւ-Ազադին: Եւ գրեալ ձեռամբ
 զմեղամեղ եւ անարհեստ գրիչ՝ սուղատնուն Խա-
 շատուրի: Ի դառն եւ ի նեղութեան ժամանակի գը-
 րեցաւ սուրբ Անտարանս ընդ հովանեաւ Սուրբ
 Առաքելոց Ստաթի եւ քաղմահաւաք սրբոց Եըշ-
 խարացն ՔՈՒ եւ Ը ըլլ(315ա) հարիւր (9800), որ
 կան հաւաքեալ ի վանս Սուրբ Ստաթի, որ է
 գերեզման եւ հանգիստ սուրբ վարդապետին Դը-
 րիգորի. ամէն, Ո՛վ ժիւր մշակք Քրիստոսի եւ
 սպասաւորը կաթուղիկէ եկեղեցւոյ եւ արժանա-
 ցեալք սուրբ մարմնոյ եւ յարեան Տեառն, որք
 ժառանկող էք սուրբ Անտարանիս, յիշեցէք ի
 մաքրափայլ աղաթիս ձեր զսուղատնուն Խաչատու-
 րիս եւ զիմ վարդապետ՝ զտէր Դաւիթ Եպիսկո-
 պոսն, որ բազում աշխատանք եւ երախտք ունի
 ի վերայ մեր, եւ զիմ ծնաւոյն, զհայրն իմ՝ Դաւ-

իշն և զմայրն իմ՝ Ազիզն, և զհոգոյ մայրն իմ՝ Անտախաթունն և զկենակիցն իմ՝ Նուպկար-
սալլաքնն. ամէն, Աղաշնմբ զծնդ, որ լի սրտիւ
Աստուած ողորմի ասացէք, և Աստուած ձեզ ողոր-
մի յաւուրն յետնումն. ամէն, || (315բ) Զստացող
սուրբ Անետարանիս զտէր Յակոբն յիշեցէք, որ
ըստացաւ սուրբ Անետարանիս իւր հալսլ ընչիցն և
արդար վաստակոցն, և էառ յիշատակ իւր հոգ-
ւոյն և իւր ծնալազց հոգւոյն, հարն՝ տէր Պաւ-
ղոսին և մայրն՝ Մամսկալն, և իւր հօրեղբարքն՝
տէր Յովնանէն, Վարդանան, Մարտիրոսն, և իւ-
րոց ամենայն յաւուրանն ննչեցեալսն յիշեցէք
և Աստուած ողորմի ասէք իւրոցն. ամէն, || (316ա)
Արդ, յիշեցէք զտէր Յակովբն և իւրեան կենակիցն՝
Թիլին և իւրեանց զաւակացն, զստեղացն՝ Շաղ-
աւկին, Հոփսիսիւն, Սառին, Հէրիֆնազին և իւր-
եանց իրորոցն՝ Յովնանէսին (լրացում). յիշեցէք և լի
սրտիւ Աստուած ողորմի [ասա]ցէք, կենդա-
նեացն՝ կենանք և առողջութիւն, ննչեցելոց՝ մե-
ղացն թողութիւն խնդրեցէք, և ձեր յիշողաց մե-
ղացն թողութիւն առնէ Հալրն Աստուած ի յաւուրն
յետնումն և իւր ահեղ դատաստանին. ամէն, Եղի-
ցի, եղիցի. ամէն, Դարձեալ կրկին անգամ յիշե-
ցէք զտէր Ակոբն և իւր եղբարքն, որ է առ Աստու-
ած՝ փոխ[ա]լ, և զբոլորն՝ Մարգարեալն (լրա-
ցում). յիշեցէք զտէր Յակոբին, աներն՝ Զաւ-
նալն և զորանչն իւր՝ Խոնաթին, և իւր որդիին՝
Ղարախանն. յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասա-
ցէք իւրոցն հոգւոյն. ամէն, Հալր միւր, որ յեր-
կ[իւս],

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ

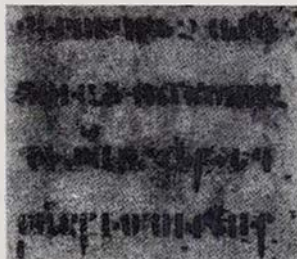
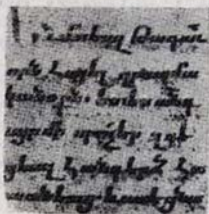
1. 315բ (ժէ դ.) Յիշեցէք Անքառանն, որ ետ
ողորմութիւն Անետարանիս գնումին Դարձեալ յի-
շեցէք զՄիւնաւն, որ ետ սուրբ խաչս յիշատակ հո-
գոյ իւրոյ:

2. 316բ Դարձեալ յիշեցէք կրկին անգամ
ըզվերին ստացող սորա Կարբցի Թորոսն և զիւր

կողակից Խառնումն, զորպոյցն՝ Անզն և զՅակոբն,
գիւրբիլն և զՊողոսն, զՊետրոսն, զղատերն՝
Խառնումն, որ զայս Անետարանս սուրբ ի գերու-
թենէ ազատեցի, ետու զսա յիշատակ ի սուրբ
Շատիկու անապատի Սաւր Սիօն Աստուածածնի
տաճարին, թվին ՌՃՀԶ (1727), Բայց մի՛ ոք
հանիցեն ի նմանէ, այլ ի նմին ընթեռնուցուն և
Աստուած ողորմի ասասցեն, և որք յիշեն՝ յիշեալ
լինիցի և Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն,

306բ Մեռս գնալ ի հոգն մաշի,

Գիրս մնա ի վերայ երկրի:

Կնէաղորշմ 3բ, 5բ (հղծուած և անընթեռ-
նելի):

Քորըսկան գիւղ

ՌՂԱ—1642

ԳՐԻԶ՝ Վաճառմ զպիւր: ԵԱՂԿՈՂ՝ Մնտող Խիզանցի:
ԱՏԱՑՈՂ՝ Յակոբյան խոճալ:

ԹԻՐԹ՝ 272. չգրուած՝ 1ա, 2բ—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա,
8բ—9ա, 10բ—1ա, 12բ—3ա, 14բ—5ա, 16բ—7ա, 16բ—9ա,
20բ—1ա, 22բ, 213բ: ՊՐԱՎ՝ 1×12+Ա—ԻԱ×12 (ժՁ. ԻԱ

11)+1×10: ՆԻԹ՝ բուրբ: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ՝ 20×16: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
Լեւոն: ԳԻՐ՝ բուրբ (նմալ՝ 38ա): ՏՈՂ՝ 20: ԿԱԶՄ՝
դրոյմագաղղ շաղանկազոյն կաշի՝ որճակով. միւրկե՝
տախտակ, աստաղը՝ կարմիր կտած:

ԼՐԱՐԱՆԱԿԱՐՑՈՒԹԻՒՆ—Տեսիլ Եգիպտի՝ 1բ. Գույակումն

մարզաբնակ՝ 2ա, Անտառում՝ 3բ, Ողջագույնում՝ Եղիսարքի՝ 4ա, Նեոնդ՝ 5բ, Քլիստանում՝ 6ա, Բնեյանում՝ 7բ, Մկրտա-
րիւն՝ 8ա, Այլաբնակարանի՝ 9բ, Յարաբնակ՝ 10ա, Մառա
յնաբնակարանի՝ 11բ, Ունեյան՝ 12ա, Մառաբնակի՝ 13բ,
Խաչկարի՝ 14ա, Անտառում՝ 15բ, Յարաբնակի՝ 16ա,
Լամբարանում՝ 17բ, Նոյնգույնում՝ 18ա, Նոյն Եղիսարքի
19բ, Քարաբնակաւ արտո՝ 20ա, Գիտում՝ 21ա, Մարիամ՝ 22ա:
Մարտիս՝ 23բ, Մարտիս՝ 24բ, Դուկա՝ 140բ. Յովնանի՝ 214բ:
Կիսախոսան՝ 24ա, 24ա, 141ա, 215ա: Լուսնա-
ցազարդ՝ բնական. կնքանական, տանա: Զարդա-
զիւր՝ հանգույնգիր, կնքանակգիր, բռնագիր: Գոյնեւր՝
կարմիր՝ կանաչ, դեղին, երկնագոյն, վարդագոյն, կապույտ,
մանուշակ, սպիտակ:

ՊԱՏԱՌԱՅԻՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆՏԱՐԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ: Ժ-ԺԱ
դդ: 1(Ա)+1(Բ), 2 բեր, վերին մասերն եզրանաւորում:
Մագաղար, երկսին, ուղղագիծ երկարագիր (նմուշ՝ Աս):
Կարմիր՝ Ար, Աս, Բր, Բա. Ե(Երկարագիր) երկարագիր...
զեա Գիտումի տանաբնակ (Գ, 23-Ն, 14):

ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար: Ողջ բերքն եզրանաւորում, մա-
շարում: Կազմի թիկունք վնասում, կտորներ ետնում:

ԲՈՎԱՆԵՐԱՆԻ ԹԻՒՆՆԵՐ

1. 24ա—90բ Անտառան Մառաբնակ:
2. 91ա—2ա Գոյնի: 92բ Նախադրութիւն:
- 94ա—137բ Անտառան Մարտիսի (136բ—7բ
Յարաբնակ Յիտում):
3. 137բ—8ա Նախադրութիւն: 138բ—40ա
Գոյնի: 141բ—212բ Անտառան Դուկա:
4. 212բ Նախադրութիւն: 213ա Գոյնի.
(Ա—ԺԸ), 215ա—63ա Անտառան Յովնանի:

ՅՈՒՆԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՅԻՆՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. (22ա Վահրամ գրչի)

Ո՛վ սուրբ կոյս Մարիամ Աստուծածին,
Դու լեբ բարեխաւս առ որդիտ քո միա-

ծին,

Որ ազատեա ի դոխոսց ստացող սորին:

23ա Յիշեցէք ի Քրիստոս զըստացող սուրբ
Անտարանիս՝ զիստա Յակոբքանն և զկողակիցն
իր՝ զԴովաթ խնունմն, և ծնողն իր՝ զՍէթն և
զԽանաղէն, և Եղբարն իր՝ զԴաւանն և զԴրի-
գորն. յիշեցէք և Աստուծո ղորդիկ ասացէք. ամէն:
90բ Դարձեալ աղայնմ զձեզ, Ո՛վ Հայրք և
Եղբարք, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղթս ձեր
զըստացող սուրբ Անտարանիս՝ զիստա Յակոբ-
քանն և զծնողն իր՝ զՍէթն և զԽանաղէն, և զԴր-
դին իր՝ զՍարգիսն. յիշեցէք և Աստուծո ղորդիկ
ասացէք. ամէն: Թ՛վին ՌՂԱ (1642) կատարեցաւ:

93ա Յիշեցէք ի Քրիստոս զըստացող սուրբ
Անտարանիս՝ զիստա Յակոբքանն և զկողակիցն

իր՝ զԴովաթ խնունմն, և զծնողն իր՝ զՍէթն և
զԽանաղէն. յիշեցէք և Աստուծո ղորդիկ ասացէք.
ամէն:

110ա Ջնակաբքանն յիշեցէք և զծնողն իր՝ զՍ-
էթն և զԽանաղէն:

137բ Յիշեցէք ի Քրիստոս զիստա Յակոբ-
քանն և զծնողն իր՝ զՍէթն և զԽանաղէն, և զԴր-
դին իր՝ զՍարգիսն. յիշեցէք և Աստուծո ղորդիկ
ասացէք. ամէն:

214ա Ո՛վ դասք լոյսերամից և կանաչ ա-
մենափայլ մանկունք յորոյ Սիոնի և փնատէրք
Հարսին եկեղեցւոյ, Հայրք և Եղբարք, վայելեալք
աստուածախոս մատենին, լըսողք և ընթերցողք,
լեբն անկեալ աղայնմ զձեզ, վասն սրբոյն Քրի-
ստոսի, յիշատակել առաջի զծնման գառնն Աստու-
ծոյ զստացող սորայ՝ զիստա Յակոբքանն և զՍ-
ծնողն իր՝ զՍէթն և զԽանաղէն, և Եղբարքն
իր՝ զԴրիգորն և զԴաւանն, և զԴրդին իր՝
զՍարգիսն, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն.
Եիշեցէք և Աստուծո ղորդիկ ասացէք. ամէն:

269ա Փա՛ռք... || (269բ) Արդ, շնորհք Տե-
անն սկսեալ և ղորդմութեամբ յորին կանարեցաք
զսուրբ Անտարանիս և սրբագրեցաք ի լաւ և լոյն-
տիւր օրինակէ, ի մայրաքաղաքն Շոշ, այսինքն է
Աստուծան, ի գեղս Քորդիկան, որ է յեզր Լա-
րենդալային, ձեռամբ անարժան գրչի Վաճաճ
գպրի, որ միայն զանունս ունիմ և զգործս՝ ոչ,
|| (270ա) ի թուականիս Հայրք ՌՂԱ (1642) ա-
մին, և ի Հայրապետութեան տօճմիս Հայկապի-
տեան Փիլիպոսի խարազնազգեաց կաթողիկո-
սի, որ յետ մեծին Մովսէսի ժառանգեաց զսուրբ
Աթոռն Էլմիածնի, և ի արքեպիսկոպոսութեան
զեղաքաղաքիս Նոր Զուղայի և ամենայն քրի-
ստոնէիցս տէր Խաչատուրի հեղահոգի և քաղցրա-
բան վարդապետի, և ի Թագաւորութեան Պարսից
Շահ-Ալիքան, որ էր երկրորդ մեծին և իմաստ-
ունք արքայի քաղաքարի Շահ-Ալիքան կողմեցւոյ,
որ և սա հան զմեզ ի ընկի երկրէն մերմէ և բե-
րեալ զեռեղացոյց զմեզ խաղաղութեամբ ի քա-
ղաքս Շոշ, որ կոչի Աղաճան, յանկեան ուրեք
պատշաճաւոր, ընդ մեզ բերելով և զսուրբ աջն
Գրիգորի մերոյ լուսատւին, որպէս թէ հիմն և
Հաստատութիւն կալոյ մնալոյ մեզ աստ, զի լոյս
սիրէր զազս Հայրք և բազում գթով և խնամք
պահեաց զմեզ՝ որչափ եկեաց մնաց նա կնիդանի,
զորոյ զլուսութեան փոխարէնն Հաստուցէ նմա
ամենազօր թագաւորն Երկնատուր:

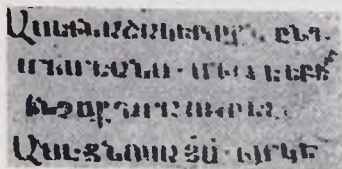
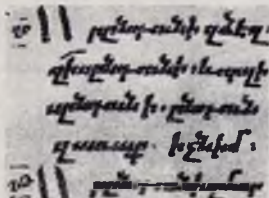
Իսկ ի այն ամին, որ ՌՁԸ (1639) էր թիւն

նեցի կամ ի եղբայր կամ ի յորդոց, կամ ի դքս-տերաց, կամ ալլ ազգականաց զսուրբ Աւետա-րանս Երկուեքսիցն Հանելոյ կամ ծախելոյ, կամ զյիշատակարանս կտրելոյ, կտրեցի ի մէջ, նզո-վեան երկիցի ի ԳՈՒԺԸ (318) Հայրապետացն և մասն և բաժին Յուդայի առջէ, Եթէ ոք պահեցէ զսա ի հրէ, ի քրէ, ի ձիթոյ, ի մոմէ և ալլ ամե-

նայն աղտից՝ վարձն ի Քրիստոսէ առնու. և Քրիս-տոսի Աստուծոյ մերոյ փա՛ռք յախտեանս. ամէն, Հայր մեր,

2. 21բ (Մաղկոդի)

Ջրեզ աղաչեմ, ո՛վ կուսածին,
Յորժամ զաս ի յատենին,
Յիշեա՛ զիս՝ ծաղկող սորին՝
Մեսրոպ դպիրս եիգանցին:

295

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

ՌՀՋ—1627

ԳՐԻԳ. ԵՄԱԴԿՈՂ՝ Աղազար էրէց:
ՔԵՐԹ՝ 277, չգումած՝ 119ա, 274աբ, 275բ, 277բ:
ԳՐԱԿ՝ Ա—ԽԴ×12 (Ա բեկեմ, ԵԱ 11, ԽԴ 14): ՆԻԹ՝ բաղո:
ՄԵՍՈՒՊԻՆԻՆ՝ 20×13,5: ԳՐՈՒԹԻՆԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր
(ճմառ): 3ՈՂ՝ 21: ԿԱՋՄ՝ զոչմագաղղ շագանակա-
ռոյն կաշի: Միջուկը՝ թախտակ. առտաղը՝ բազմեւեղ զծա-
րու կտաւ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՆԻՆ—Մարկոս՝ 68բ, Ղուկաս՝ 116բ,
Յովնանէն՝ 208բ: Կ ի ս ա խ ու ա ճ՝ 68ա, 120ա, 210ա:
Լ ա ռ ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ ա ճ՝ քրտակեմ: Զ ա ռ զ ա ճ ի ռ՝ ճանգու-
ցաղիւր, քոչեագիր: Գ ո յ ճ ե ռ՝ կարմիր, դիզիւ, սև:
ՎԻՃԱԿ՝ սկզբից և միջից պակաստաւ: Կազմի քիւնեմը
մաշուած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Վ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

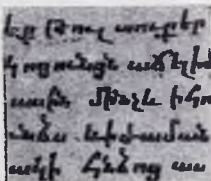
1. 1ա—68ա Աւետարան Մատթէոսի (Քափու-
ած՝ Ա, 1—Ե, 23):
2. 69ա—118բ Աւետարան Մարկոսի (117բ—
118բ սփարոյցեալ Տիսուս):
3. 120ա—208ա Աւետարան Ղուկասոյ:
4. 210ա—72բ Աւետարան Յովնանեւ (Քա-
փուած՝ Զ, 71—է, 13: 272աբ Գիւր կեղոյն շնացե-
լոյ):

ՅԵՇԱՏԱՆԱԲԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

118բ Անձեղադիր լերուք ծաղկիս խոշորու-
թեւէն. դեռնա վարպետ չի տեսնալ, զի իմ զլուխ

լրբութեամբ ձեռնատրեցի. ոչ թէ ալլ ես իցեմ
ծաղկի կամ գրի ձեռնադրել, առաջին զայս է:

273ա Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետա-
րանս ի թվականութեան Հայոց ՌՀՋ (Նոյն գոյնի
թանաքով չընդած), || (273բ) Որ ետ կարողու-
թիւն հասանել ցաւարտ գրոյս ձեռամբ յոգնամեղ
և փժուկ գրչիս՝ Աղազար էրէցս: Արդ, աղաչեմ
զձեզ, որք հանդիպէք սմայ կարդալով կամ աւ-
րինակելով, լիշեցէք ի մագրափալլ աղա[ւ]թս
ձեր, մեր մեղացն թողութիւն խնդրեցէք ի Աստու-
ծոյ, և [որ] առատն է ի տուրս բարեաց՝ Քրիս-
տոս Աստուած ձեզ և մեզ առ հասարակ ողորմե-
ցի իւր միասնազա՛մ զայստեանն. ամէն, ի թվա-
կանութեանս Հայոց ՌՀՋ (1627):

լի է վերայ մեր՝ վասն մեղաց մերոց, և ես ահիւ և զողովքնամբ հասի յաւարտ սուրբ Աւետարանիս՝ ազնակարն յ(361բ) ութնամբն Աստուծոյ ի թվին ՌԼԸ (1589) Աղաչեմ զձեզ, անմեղադիր լերուք սխալանաց սորա, զի կար մեր այս էր:

ՅԵՇԱՏԱՆԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԿԱՅԻ

1. 12բ Փա՛ռք... ի թիս [Ռ]Մէ (1608), ի զուգս որ կոչի Ռերդ, երկիր որ կոչի Թայուզ, ես Մէլիք Ալիխան, կողակիցն իւր՝ Խոստումովն, որ զընեցինք սուրբ Աւետարանս հալալ ընչից մերոց և յիշատակ հոգոց մերոց և իմ ծնաւոց մերոց՝ Ալիխան, իր հէր ի Ամիրվելին, ի[ր] կողակից՝ Շամիկին, իւր պապ՝ Խոստումովն, Լանճերարդի որդի՝ Եվանէսին, իր աղբեր՝ Ղալաբելին, ի[ր] թուր՝ Թուրվանդին, Սարգիսին և Խոստումով, և իր որդի՝ Ավանէսին, իր աղբեր՝ Խոստումով, և իր թուր՝ Շայգատայ, ի[ր] թուր՝ Խոստումով, Թանումովայ, Ղարախան, իր հարուղբեր իւր՝ Մարտիրոս և իր կողակիցն իւր՝ Թուրվանդայ, իր որդի՝ յ(13ա) Սիման, իր կողակիցն իւր՝ Շանբելին, իր որդի՝ սարկաւակ Յոնանին, իր աղբեր՝ Մատուրին, իր թուր՝ Ռէլիսալբանին, իր հարուղբեր՝ Կիւրակսին, իր կողակից՝ Երարին, իր տէր՝ Թա-

րասին, իր կողակից՝ Շեմատին, ի[ր] տէր՝ Միխրարին, իր թուր՝ Եղաթեթին, իր թուր՝ Թանկազիզ, իր աղբեր՝ Միգային յաւտեանս. այմէն, Հայր մեր, որ յերկինս:

2. 11բ (ԺԸ դ.) Փա՛ռք... Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Մարէասին, Ամիրճանանին, Միքիկանին, Հատիին, Թուրվանդին, Հատիին, Հոստումին, Մանուկին, Նաղաշին, Կոպլարդին, Միւրիմին, Իմիրանին, Շանբիստանին, Մանուկին, և հարն իւրեանց՝ Ագատին, Սիմանին, Յեւանին, Անտին, Յեւանին, Նաղաշին, Հոստումային, Ժանփաշին, և հաստար նեցեցեցոցն, որ միաբանեցան յ(12ա) և զնեցեցի զսուրբ Աւետարանս ի հալալ ընչից իւրեանց և եղին յիշատակ ի զիւրս, որ կոչի Պարտալիք, ի զուգս ի Սուրբ Յակոբին և Սուրբ Տիկելին: Ո՛չ ով լուսնի հրաման հանել զսուրբ Աւետարանս ի զրանէ սորին՝ զողանալով կամ զրաւելով Եթէ ոք յանդգնի, զմասն Յուդի առջ, և զպատինն Կալենի. պահողն արհեսաւ եղիցի[ն] յԱստուծոյ, Հայր մեր, որ յերկինս:

3. 12ա (ԺԸ դ., այլ ձեռք) Յիշեցէ ի Քրիստոս զՍարգիսն, զՇանմիկին, զՇանդուպեց, Գիրակոսն. ամէն: Հայր մեր, Հայտմելիք:

Երկրեմու մին
Զեղալով ի միջնոց
Երկրեց հանել
Եւ լուստմել
Խաւառեցաւ ըն
դնաւել զգիտ
աղեալ ի միջնոց
արեկնի բացել

ՍԱՐԳԻՍ ԵՎ ՇԱՆԴՈՒՊԵՑ
ՅԵՇԱՏԱՆԿԱՐԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ ԵՎ ՇԱՆԴՈՒՊԵՑ

297

Ա Ի Ե Տ Ս Ի Ա Ն

Սերաստիա

ՌՂԸ—1649

Գրիգ' Շամլու: ՍՏԱՑՈՂ' ներսե տեղեղայ:
Թերթ' 288. չգրուած՝ 1ա—8ա: ՊՐԱԿ' 1X10+Ա—ԻԳX
12 (ԻԳ 14): ՆԻԻԲ' բուրբ լուսադրոյձով: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆՆ'
21X16,5: ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ' երկփեմ: ԳԻՐ' բուրգիբ (ճմայ' 24ա):
3ՈՂ' 21: ԿԱԶՄ' դրոյձաբար չազանակազան կայի' ղոնա-
կով, միջուկի' տախտակ, աստաղը՝ կապոյտ կտաւ: ՊԱՀՊԱ-
ՆԱԿ' 2+2, չազանակազան կայի:

ՄԱՆԻՐԱՆԱԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ—Մարտիս' 11բ, Մարկոս' 95բ,
Ղուկաս' 147բ, Յովնան' 228բ: Խոբան' 3բ, 4աբ, 5աբ,
6աբ, 7աբ, 8աբ, 9ա: Կիսախորան' 12ա, 98ա, 148ա,
228ա: Լուսանցազարդ՝ բուստակաւ, կենդանակաւ:
Զարդազիբ՝ ճանցուցազիբ, կենդանազիբ, բոլնազիբ:
Գոյնեբ՝ կապոյտ, ճարճազան, դեղին, կարմիր:
ՎիճԱԿ՝ բուստար: Կազմի բիշուներ մարտած, փեղկե-
րիբ՝ կտաղաճեմբեր:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 3բ—5ա Թուրք Նսեբեայ:
2. 5բ—9ա Համարաբաւ (նահ՝ լուսանցա-
յին):
3. 9բ Համաձայնութիւն զխոսք: 9բ—10ա
Նախադրութիւն: 10ա Գրուխ: 12ա—98բ Անտա-
րան Մարտիսի:
4. 94ա Նախադրութիւն: 94ա—5ա Գրուխ:
98ա—145բ Անտարան Մարտիսի (145աբ ճեմ-
արոցեմ ճիւղաւ):
5. 146ա Նախադրութիւն: 146բ—7բ Գրուխ:
148ա—227բ Անտարան Դուլառու:
6. 227բ Նախադրութիւն: 228ա Գրուխ (Ա-
ծԼ), 229ա—86ա Անտարան Յովնանու:

ՅԵՆԱՆԱԳԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

12ա Ազանեա՝ Հոգի Սուրբ, և աշողնա՝ զգոր-
ծըս ձեռաց:

146ա Զմեղաւոր գծողս յիշեցէր:

286բ Փա՛ռք... Արդ, գրեցաւ և աւարտեցաւ
սուրբ Անտարանս ի թուականութեանս Հայոց
ՌՂԸ (1649) ամիս ի քաղաքն Սերաստիայ, ընդ
հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնիին և Սուրբ Սարգ-
սիին, որ տունալ են կարողութիւն տրկար անձին
իմ գրելի զսուրբ Անտարանս ի լաւ և ընտիր
յալութեանկէ: Արդ, երես անկապ աղայնձ և ա-
ղերսանաբ մաղթեմ զամենեանսն, որք հանդի-
պիք սմա կարգալով կամ տեսանելով, անմեղա-
գիր լերուք, զի կարիք մեր այլչափ է, և յիշես-

չիք զանպիտան և զանարժան, մեղապարտ
գրիչս՝ զսուտանուն Շամլուս, ի սուրբ յազաթս
ձեր և ամենայն լիանցանաց իմոց ներումն և
թողութիւն ինդրեցէք, և Քրիստոս Աստուած զձեր
մեղքն ջնջէ և իւր արքայութեան արժանի արասցէ,
ամէն: Դարձեալ յիշեսցիք զըստացաւուն իմ՝ ըզ-
նեմաւս արեղայն, ի սուրբ յազաթս ձեր, և որ
յիշէ՝ յիշեալ լիցի առաջի Աստուծոյ, ամէն:

287ա Ի տանս հազար Հայոց թվական,
նստուն և ութ սկսեալ նոր ամ (1649)
ճաւարտեցաւ բանս տէրունեան,
Որ յորդորդի Անտարանս,
Որ յամպարեալ ունի յինքնան՝
Ըզվէպ Փրկչին ներմարդութեան,
Ըզբան և զգործըս զանազան,
Շարայեռեալ յոյժ հրաշազան.
Ի յիշմանէ Աստուածոյն Բան
Ի ծոց կուսին լուս հայրական,
Մինչ ի դարձումն միւս անգամ
Անդրէն յաթիւ իւր սեփհական... ||
(287բ) Ոմըն կցորդ զոլով անուան՝
Տարտեանոյն համակոյման,
Բաղձանք շարժեալ ներուսական,
Իր իմաստուն վաճառական,
Ստացաւ սա զանձ անզուգական,
Զարմ՝ ի Սիոն երանութեան,
Եւ մարգարիտ գեղեցկական՝
Ուկոյ յեռանադոյն զանազան,
Եւ յիշտակ բարի յինքեան,
Եւ ծրնալոյց առուարեան,
Համանգաման բոլոր ծնըդեան,
Ազգատոճմիցն միարանս.
Արդ, աղայնձ զամենեանս,
Որք հանդիպիք այս երեխայն,
Եւ ի խորտկացըս զանազան
Լցեցալ լինիք անմահական,
Եւ ի գինոյս ուրախական || (288ա)
Զմայլիք ճոյնալ նոր խառնըման,
Ստացաւ տառիս այս վեհական
Բարոյ յիշմանս առնէք արժան:
Սոլաւ ցնեալ այժմ յալտեան
Եւ իւրախաւ անեղբական,
Լուսաւորել զոգիս մարդկան,

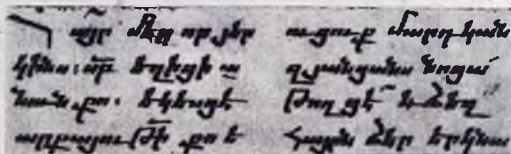
Որք ի խաւար մեղաց նրստան՝
 Զարբերալս զինովն յիմարական՝
 Զարթուցանէ ի յայս խըթան,
 Եւ զզրութեանս անկանգնական՝
 Յարուցանել սովաւ անկման,
 Եւ ըզրեկեալսն խորտակման՝
 Առողջ գործել ի յարշաման,
 Զհոգիս տըգեղ անմաքրական՝
 Զըզնեղազարդ պըճնեալ փայլման,
 Առնու զպսակն երանական,
 Լսել ըզձայն քաղցր կոյման,
 Եկա՛յք արհեսալք հար սեփհական՝
 Ժառանգ բարեացն անեղրական,
 Վայելեցէք անղրական,
 Յանկէտ, անեղր և յաւիտեան,
 Եւ զմեղուցեալ ոգի նշդան՝
 Դասեա՛ ի դասս աշակողմեան:

ՅԻՆԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅՏՆԱԿԱՅԻ

11ա Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Սէրաստիւացոյն մաստեսի Մուղամշի և իւրեանց զարմըն հաւար յարական հոգոյն, և եղին զիշատակ առաջնոյմ ի ձեռն Դաւիթի տէր Սարգսի և նորին որդոյն՝ տէր Պետրոս հեղահոգոյն, որ եկն երկրին Հայոց Կարսու, որ կոչի Լաւս: Նայ ևս առ Աստուած փոխեցաւ, և նորա որդին Մկրտիչ

սարկավա՛ր, նայ ևս ետուր զիշատակ սուրբ Աւետարանս ի դուռն Հաղբենա Սուրբ Աստուածածնա, որ կոչի Ղաչաղ, ի թուականութեան Հայոց ՌՃԾՁ (1707)-ին, հայրապետութեամբ տեսան սրբազան կաթողիկոսի տէր Աղէկսանդրի և առաջնորդութեանս Սերաստացի տէր Խաչատուր վարդապետին և ուխտ եր առի սուրբ Աւետարանս, որ վանքին միջին դուռ լեւանէ, հանապազընթեռնոյն, որորմի շնորհ[հ]ն մասնակից և զիշատակ զնորաց հոգոյն. Աստուած որորմի և լըսելի տացէ զերանական ձայն. Արհեսեալք Հաւար իմոյ անըստառ պարզեօք. ամէն, Եթէ ոք ի սուրբ Աւետարանս ի Սուրբ Աստուածածնա կամենա հանել կամ զողանալ, կամ կողոպտել, կամ ծախել, կամ վրաւել, յի սուրբ եկեղեցոյ զուրս հանողն մասն ի Ուղաէն առնէ և պատինն Կայնէնէ կրէ, ՅԺԸ (313) հայրապետացն նւղվեալ եղիցի. ամէն:

288ր Յիշատակ է Աւետարանս մաստեսի Մուղամշին հոգոյն և իւր ծնաւդացն՝ Յովանիսին և Մանուշկին հոգոյն, և իւր որդոյն՝ Յովանիսին հոգոյն, իւր երբարն՝ Խաչատուրին հոգոյն, մահտեսի Զարդարի հոգոյն, և իւր ծնաւդացն՝ Ղազանտարին և կողակցին, և եղին յիշատակ ի Դաւիթի տէր Սարգսի և ձեռն անշինջ յիշատակ. Աստուած լուսաւորեացէ զիւրեանց հոգիքն. ամէն, Հայր մեր:

298

Ս. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ա. Ն.

ԺԷ—XVII

ԳՐԻՊ՝ վարդան:

ԹԻՐԹ՝ 266. չգումած՝ 1ա, 4ա, 77ա, 128ա, 207ա, 208ա: ՊՐԱԿ՝ Ա—ԻԲ×12 (ԺԱ, ԻԲ 13): ՆԻԻԹ՝ բուրբ, լուսադրոյ՝ մով: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ՝ 20, 5×15: ԳՐՈՒԹԻՆ՝ երկսիւն: ԳԻՐ՝ բուրբ (նմալ՝ 23ա): ՏՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ դոյմազարդ շաքանկադոյն կաշի՝ դռնակով, միջուկը՝ տախտակ, աստուր՝ մուգ-կանաչ կտուս, դոշմազարդ մետախ:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԱՐՈՒԹԻՆ—Մառութա՝ 4ր, Մարկոս՝ 77ր

Ղուկաս՝ 128ր. Յովանէնս՝ 208ր: Կիսաւաքա՛ն՝ 5ա, 78ա, 129ա, 208ա: Լուսանցազարդ՝ բուսական, կենդանական, երկրաչափական: Զաբդագի՛ք՝ հաճոցազիր, կենդանագիր, բոյնագիր: Գոյնե՛ր՝ դեղին, դարմիր, կապոյտ, կանաչ, սեւագոյն, վարդագոյն, սև:

ՊԱՏԱՆԻԿՊԱՀԱՊԱՆԱԿ—Թուրք Պոստի: Բ—Ժ զղ: 1(Ա)+1(Բ), ստացուած 1 քերթի սնդոյանկի հատումից: Մագաղաթ, երկսիւն, բաղադրի երկարադիր (նմալ՝ Աա):

Կարգալ՝ Աս, Բք, Աք, Բա. Վ//բան ապեղեմ... ամենայն
 66:ազան//խ (Ա Յիմբ., Ա, 18—Բ, 11):
 ՎիճԱԿ՝ քառարա: Տեղ-անդ ցեցակեր:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. 1բ—2բ Գրովխ: 3աբ Նախադրութիւն:
 5ա—75ա Աւետարան Մատթեոսի:
2. 75ա Նախադրութիւն: 76աբ Գրովխ: 78ա—
 125ա Աւետարան Մարկոսի (124բ—5ա «Յարու-
 ցեալ Յիսուս»):
3. 125բ Նախադրութիւն: 126ա—7բ Գրովխ:
 129ա—206ա Աւետարան Դովաստո:
4. 206բ Նախադրութիւն: 207բ Գրովխ (Ա—ԻԲ,
 Քերի): 209ա—66ա Աւետարան Յովհաննո:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿՐԾՈՒԹԻԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

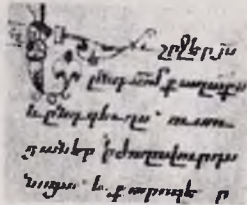
125բ Զատարամս ի բարիս, և դարազս ի
 շարիս, ըզՎարդան գրազիրս յիշեայ, Քրիստոս
 Աստուած մեր, ի բարի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏԱԿԱՆԻ

1. 266բ Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Դու-
 ազի Վազարին և իւր ծնողացն, Հօրն՝ Վարդանին,
 Ժօրն՝ Նոյսարեթին, Եղբօրն՝ Ցարութենին, Կո-
 դակցին՝ Մարիամին, և դստերն՝ Սառային, և
 որդւոցն Հանգուցելոց՝ Սաճակին և Ցակսրին և
 ալլոցն, և բուերցն՝ Կովկարդին և Հագրեվարդին,
 և այլ կենդանեացն և Հանգուցելոցն, Եւ որք Հան-
 դիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով, լի սըր-
 տիւ ողորմի աւացէք Մեծ Դուացի Վազարին. ի
 թուին ՌձԻԳ (1674), Սեպտեմբերի ԻԲ:

2. 266բ (Ժէ դ., Նօտրդիր) Մարտիրոս, Կով-
 վարդի որդի [ի] Սողոմոն, Նոյմիայ, Միեաս, ևս
 յիշատակ ի ձեռն տէր Մովսէսին: Աստուած...

Գրչափորձ՝ 1ա (Նօտրդիր) Մեղավոր Սա-
 րգոս այս գիտն (գի՛րն) է սուրբ: 266բ (Նոյն ձեռ-
 քով) Մեծ Դուացի շա [Ռձ]ԻԳ (1674) Սեպտեմ-
 բ[ե]րի ԻԲ, Մեծ Դուացի Վազարն ի թուին Ռձ
 [ԻԳ] (1674):

ԳրիԳ՝ Աստ երեց: ՄԱՎԿՈՂ, ԿԱՉՄՈՂ՝ Զաւարայ երեց:
 ԽՍԱՑՈՂ՝ Մի[ի]թիւր երեց:

ԹԵՐԹ՝ 318. յգրեալ: 1ա—3ա, 4բ—5ա, 104ա, 164բ—
 5ա, 232բ—3ա, 316բ—8բ: ՊՐԱԿ՝ 1×2+Ա—Իէ×12 (Թ
 11. ԺԳ 9, Իէ 8): ՆԻԻԻԻ՝ քաղա յուսադրոյմով: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆՆ՝
 21,2×15,3: ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ՝ երկրին: ԿԻՐ՝ բոլորդի (Եմուշ՝
 280ա): ՏՈՂ՝ 20: ԿԱՉՈՐ՝ որոշմազարդ շազանակազոյն կա-
 չի՝ դեակեով, միշուկ՝ տախտակ, աստուոր՝ դրօշմազարդ
 կտա: ՊԱՆՊԱՆԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆ—Մատի յերասաղիմ՝ 3բ, 4ա:
 Մատթեոս՝ 5բ, Մարկոս՝ 104բ, Դովաստ՝ 165բ, Յովհաննէս՝
 253բ: Կի սա խոբաւ Ե՝ Յա, 105ա, 166ա, 253ա: Լուսա Ե-
 ց ազարդ՝ բուսական, երկաշափական: Զաւարայ գի՛ր:

ճանգուցադիր, քոչնագիր: Գոյն Ե՛ր՝ կարմիր, կապոյտ,
 մուգ-կանաչ, վարդաօյլ, դեղին, սեւագոյն, մանրշակա-
 ցոյն:

ՎիճԱԿ՝ քառարա: Ստօրին յօտանցներում խոնացա-
 ձուրեան հետին: Նորագում Լ. յուցում՝ 108, 271—0:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. 6ա—103բ Աւետարան Մատթեոսի:
2. 105ա—64ա Աւետարան Մարկոսի:
3. 166ա—252ա Աւետարան Դովաստո:
4. 254ա—314ա Աւետարան Յովհաննո:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՉՈՒԹԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 314թ (Աւար գրչի) Փա՛ռք... գիրեցաւ ի սուրբ Աւետարանս ձեռամբն սուտանուն և անարժանի, երեկի՛ էրեց և ծածուկ՛ ոչ բնաւ, որ կոչէ Աւա՛, ի յիշատակ) իմ և ծնողաց իմոց, և հարն իմ՝ Սա[ր]թիսին և մարն իմ՝ Խոտնոյն և Հիւրիխանին, և իմ եղբարցն և եղբէրորդոցն, և իմ որդոցն, և ի[մ] կողակիցին՝ Ուտիանաին, և ամենայն ար[ե]ւմտեան մե[ր]ձակորացն. ամէն, Հայրք իմ և եղբարք իմ, որ և կարգաք և հասանէ[ք], յիշեցէք զմարդարտափալ յաղաթս ձեր, և Քրիստոս Աստուած զձեզ յիշէ իւր արքայ[ու]թեանն:

2. 315ա (Զարբայ ծաղկոյի) Փա՛ռք... Եւ Սալ[ի]սթէր էրեցս գրիւ տիւ սուրբ Աւետարանս ի հալալ ընդի իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց, հարն իմոյ՝ Անիւրալին և մարն իմոյ Շանհարին, և եղբարցն՝ Վարդանին, Ովանէսին, Մկրտչին, և կողակիցն իմ՝ Գուրիխանին, հարն իմ Ուտիանէն, եղբայրորդիքն իմ՝ Աղամիւրն, Աղապապան, Յոնանին, Յովանէսին, և որդին իմ՝ Անդրիաս, և ամենայն արեան մերձա-

տրաց՝ մեծին և փոքուն. Ո՛վ իւր կարգաք կամ արինակէք, լի սրտիւ և ուղիւ մտաք թողութիւն խնորեցէք Աստուծոյ, և Աստուած ձեր մեղքն ոչ յիշէ. յամէն, Հայր մեր, Քիւր ՌժՁ (1567) էր՝ կարգեցայ, ՌժԸ (1569), որ Յոնան ծնաւ, Ռի (1571), որ Անդրիաս ծնաւ:

Մաղկող և կազմող սուրբ յԱւետարանիս՝ յանարժան Զաւարայ սուտանուն էրեցս յիշեցէք, զհայրն իմ և զմայրն իմ, և եղբարցն իմոց, և ամենայն արեան մերձակորցն, և Աստուած զձեզ յիշէ իւր միասնգամ զալստեան. ամէն, ի թվականին ՌիԸ (1579),

Եւ անկախաւ ի մայր
Ին իսկէ ետքով կան
Հալալ իմոց արքայ
մարքէրեան եղև
սուրբ և ողորմալ

800

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Մակս

Ռեդ—1595

ԳՐԻՑ՝ Միլենթեր Մակացի: ԵԱԶԿՈՂ՝ Սարգիս Մակացի (Մաղմալ): ՄՍՏՅՈՂ՝ Կիրակոս Ուկոբի (հիւն): ԿԱՋՄՈՂ՝ Գրչի և ծաղկող:

Քիւրթ՝ 305. չգրեալ՝ 1ա—2թ, 3թ—4ա, 5թ—6ա, 7ա, 8ա, 9թ—10ա, 11թ—2ա, 13թ—4ա, 19թ—21ա, 102ա—3ա, 153ա—4ա, 237ա—8ա, 304թ—5թ: ՊՐԱԿ՝ 2(7+12)+Ա—ԻԿ×12 (է 10): ԱԻԻԻԻ՝ թուղի: ՄԵՄՈՒԹԻԻՆ՝ 20Կ×15: ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսին: ԳԻՐ՝ բոլորգիւ (եմօլ՝ 77ա): ՅՈՂ՝ 21: ԿԱԶՄ՝ գործադարչ շաղանակագոյն կաշի, միջեմօլ՝ առյուտակ, աստաղք՝ կարմիր մետաքս:

ՄԱՆԻԱԿԱԶՐՉՈՒԹԻՆ—Միւտաքիւն՝ 3ա. Այլակերպութիւն՝ 4թ, Յարութիւն Ղազարոս՝ 5ա, Մաղմ յերօտաղն՝ 6թ, Խաչիւրիւն՝ 7թ, Անիւրմ զծիսոյ՝ 8թ, Յարութիւն՝ 9ա, Համբարձումն՝ 10թ. Հօգեղալուստ՝ 11ա, Խաչ (պատառնալանի մօտ)՝ Կիրակոս սուրբօղ ձեկաղ՝ 12թ, Քերթնական արառ՝ 13ա: Մատրեոս՝ 21թ, Մարկոս՝ 103թ, Ղուկաս՝ 134թ, Յովնանէն՝ 238թ: Խորաւն՝ 14թ, 15աթ, 16աթ, 17աթ, 18աթ, 19աթ: Կիւսախորաւն՝ 22ա, 101ա, 155ա, 239ա: Լաւաւցաղաքի՝ բաւական, կենդանական, երկրաշաղկապան: Ձաւղաղի՝ հանդիպարի. կենդանաղի. բրդեղի: Գոյննէ՝ կապոյտ, կարմիր, վարդաղոյն, մուգ կանաչ, սեւաղոյն, դեղին, սև.

ՊԱՏԱՌԻԿ—ՊԱՇԱՆԱԿ—Անտառն Մաղմալի: Ք—ծ յո: 1(Ա) և 1(Ր), ասացեալ 1 քերթի ընդլայնակի հաստամիջ: Մաղարա. երկսին, բոլորագիւ երկաքաղի (եմօլ՝ Աա): Կաղաղ Աա (Ռ—ն լուսեցեալ). Ե[Ե]իւր Կաղաղ... յարձիք ի մեման (Ին, 10—20): ՎիւնԱԿ՝ բաւառ: Տեղ—տեղ ցեցակեր, վերանդուողան: Կաղաթ՝ Բ փեղկն ու թիկունքի՝ կիտաղ:

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

1. 14թ—5ա Քաղաթ եւեքեայ:
2. 15թ—9ա Համարաբալա (Խաւ) լուսանցային):
3. 22ա—101թ Անտառն Մաղմալի:
4. 104ա—52թ Անտառն Մաղմալի:
5. 155ա—236թ Անտառն Ղուկասա:
6. 239ա—99ա Անտառն Յովնանէն (298ա—9ա ԻրԿ կնոյն շնանցիլ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

1. 299ր (Մեխենթթ գրչի) Փա՛ռք... || (300ա)
 Որ ետ կարողութիւն տկար մատիս բազմամեղիս՝
 Մեխենթթի Մոկացոյ, հասանել ի յաւարտ գրիս,
 որ զանուանակոյութիւնս միայն ունիմ քահանայի
 և գործովս հեռի ի բարեացն մասնակցութենէ։ Եւ
 թէպէտ չեմ արժանի մտաբ և կամ ձեռնաք ի սա
 հըպիլ կամ ծրել, ալլ ապաւինելով ի մարդասէր
 կամքն աստուածային և ի բարեխաւս ունելով
 զամենայն սուրբս և զսիրելիս անուան իւրոյ, և
 իմ վստահացեալ ի խնկեալ և ի մաքուր մաղ-
 թանս ետցին, և զրեցի ի լաւ և ի լընդիր
 յաւրինակէ բազում աշխատութեամբ և տա-
 ապա || (300բ) նաք և դառն կենեաք և ցը-
 նորեալ մտք, ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ
 և զենամաճ եղև և բազում նեղութիւնս եղև աշխար-
 հիս, մինչ զի վաստակք ամենայն յարտորեալքն
 և կալերն մնացին, և անշափ նեղութիւնս եղև վա-
 սըն ծովացեալ մեղաց մերոց, մինչ զի գրաստով
 և չորով ծնթէին զկալերն ամենայն, և բազում
 աւերուին եղև աշխարհիս ի թվականիս մերում
 Ռ և ԿԻ (1595) ամին, ի բաղաքս Մոկաց, ընդ
 հովանեաւ Սուրբ Գ խորանացն՝ Ամենասուրբ Աս-
 տուածածնին և Սուրբ Յովնանու Մկրտչին և
 Սուրբ Ստեփաննոսի՝ Նախավկային, ի կաթուղի-
 կոսութեան Աղբամարայ տակուն Գրիգորիս, զոր
 հայցեմք յամենազարկ կամաց արարչն՝ անսա-
 սանելի կենօք պահեսցէ մինչև ի կէտէ կոյման իւ-
 րոյ, և յետ աստեացս՝ ընդ երջանիկ հայրապետա-
 ցըն դասարեմեացէ. ամէն։

301ա Արդ, ես՝ Մեխենթթ մեղօց ի լի
 Որ ցնորեալ կամ յաշխարհի,
 Ձեռամբ իմով մեղասամաթի
 ՁԱւետարանս գրեցի։
 Տարտամ մատամբ և անպիտան,
 Գիրս սղալ, խոշորական,
 Դուք ինձ մի՛ առնէք մեղադրանք,
 Ձի կարն մեր այս է և ջանս։
 Աւետարանս բազմօրինակ
 Ցուցաւ ի դարս և ժամանակ,
 Քառակերպեան դասուցն լըստակ,
 Ձոր մարգարէն երգեն յալտակալ։
 Ալլ և զետոցն, որ յԱղենա
 Բղինն յաշխարհս ըստորակա,
 Ծրկուսն մեղ յանգիման գալ,
 Երկուսն ի զատ յերկիր գնալ,
 Ալլ և տարերցն, որ արարան,

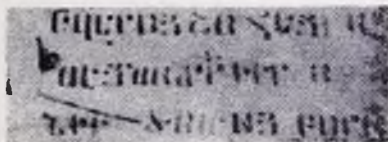
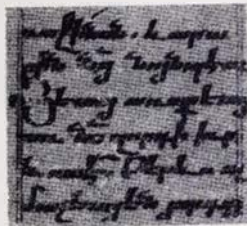
Ի յանեղէն հաստատեցան,
 Մարդ՝ անասուն, անմեն կենդան
 Ի Դ նիփիցիւն գոյալանս
 Աւետարանն է ցեղ կենաց
 Եւ ապաւն յամեն դիմաց,
 Սա է սփոփանք սպասորաց
 Եւ քաւարան մեղատրաց։
 Սա է պատմող մարգերութեան
 Տեանս մերոյ և յայտնութեան,
 Ձմկրտիւն ի Յովհաննէ
 Եւ յի || (301բ) լանելն ի փորձութեանս
 Առասանող սքանչելեաց,
 Ձտընարինութիւն, զոր կատարեաց,
 Ձգարդն և զգարան, զոր կրեաց,
 Ձխաշին ի մէջ յանօրինաց։
 Սա քարոզէ զՊաղին յերկրի,
 Ձմեղութիւն կենդանի
 Եւ ղյարութիւն յետ ետատի,
 Եւ զերևումս հրեշտակի։
 Ալլ և զլոյստնումն Քրիստոսի
 Ցետ ութ աւուր ի կիրակի,
 Թուման անդէն հաստատեցի,
 Ձերանութիւն մեղ թափեցի։
 Ձմեր բնութիւն ամենակն,
 Մարդիք տըին շաւրն վերին,
 Աղաչանօք նոր Աղամին
 Ձնգին, յերկր առնէ բաժին։
 Որում փա՛ռք և գոհութիւն
 Ցերկրէս յերկինս առաքեցին
 Երեք անձին և մի բնութեան,
 Միասնական աստուածութեան
 Ցափտեանս. ամէն։ || (302ա)
 Ուստի, տեսեալ զանճառելին,
 Ձխորհուրդն ի սմա զանքըլն յինչին,
 Որդի՛ ծնունդ սուրբ Սիոնին,
 Եւ ցանկացող եղև սըմին,
 Կիրակոս պարոնորդին,
 Դատվան գեղջն ծովեզերին,
 Խեղդի ելեալ այս սուրբ տառին,
 Ձոր ի վաղուց կալ ի սըրտին,
 Հանդիպեցաւ յԱղէք գեօղին,
 Հնդ հովանեաւ Սուրբ Յակոբին,
 Մոկացի Սարգիս գրչին,
 Տէր Մեխենթթ աշակերտին։
 Ձաւետարանը կապեցին
 Եւ երբազուն զարդարեցին
 Եպիսկոպոս Աղբակցին,
 Որ Կառապետ անուն ասին։

Աս միջնորդեալ այս վաճառին,
 ԶԱՆՏԱՐԱՆԻՆ ԵՆՈՒ ՀԻՍԻՆ,
 Որ ԿԻՐԱԿՍԱ ՎԵՐԱԵՎԻՆԻՆ,
 Որ ԸՍՏԱԳՈՂ ԵՂԵ ՍՐԺԻՆ,
 Հալալ լընչիքըն, զոր ռուէր,
 Ետ ի գին Անտարանին,
 Ըստ ալրուրն և լոմային
 Արկ, զոր ռուէր գանձարանին,
 Յիշատակ իւրն և իւր ծնօղին՝
 Տէր Յակոբայ մաքրամտին,
 Յերկինս առ Տէր գրնացողին,
 Եւ Հանգաղի՝ նորին կողակցին,
 Եւ զաւակացն ամենային,
 Մեծի, փոքու ի հետ կարգին՝
 Յոճանիսին և Սարգսին,
 Յովանիսին և Բլբլային:
 Եւ Զիրաբին ի հետ շարին,
 Հոգով առ Տէր գնացողին,
 Զոգ առ Քրիստոս Ամիրդօշին
 Եւ քուրաց այսքան տղային՝
 Գուլբէլուն և Զանքէկին,
 Թանգազըզին և Խոնգաղին,
 Թազագուլին և Հոփփոմին.
 Եւ Շանքէկու՝ մօր սոցին:
 Եւ ազգայնոցն ամենային,
 Մեծաւորաց արեամբ նոցին՝
 Գէորգ անուն և Սարգսին,
 Որ են եղբարք Կիրակոսին:
 Այլ և քրերք թուով երեքին՝
 Գուլաղայի և Խանաղին,
 Ոսկինա՝ անուն վերջին,
 Եւ ազգայնոցն, որք աստ յիշին.
 Ամէն, ամէն, և եղիցին:

Արդ, երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ քա-
 ճանայք և ժողովուրդք, մանկունք սուրբ եկեղե-
 ցոյ, լի բերանով և բոլոր սըրտիս Աստուած ողոր-
 մի ասացէք ստացողի լուսաբոյս սուրբ Անտա-
 րանի՝ ուսթայ հիւս Կիրակոսին Ոսկոնց կոչեցե-
 լոյ և ծնօղաց նորին, հօրն՝ Յակօբ քահանային
 և մարն՝ Խանգաղին, և որ/((303ա)դոցն՝ Յոճա-
 նիսին և Սարգիս սարկաւագին, Յովանէսին և
 Բլբային և Զիրաբին և Ամիրդօշին, և դստերցն՝
 Գուլբէլուն և Զանքէկուն, Թանգազըզին և Խոն-
 ցաղին, Թազագուլին և Հոփփոմին և Խանաղին.
 ամէն, Դարձեալ զերեսս ի գետին դնելով և կող-
 կողագին պաղատանօք և աղոթասուլի դիմօք և
 զոտոս ձեր համբարելով աղաչեմ, որ ամէն մարդ
 մի բերան Աստուած ողորմի ասէք Ոսկոնց ուսթայ

հիւս Կիրակոսին և իւր կողակցին՝ Շանքէկուն,
 որ զիրանաց հոգին բաժինն, ինչ որ պահէր են,
 յիրենաց մարմնատուր կենացն կտրեցին և ի լեր-
 կինս գանձեցին, ի գին սուրբ Անտարանիս Ե-
 տուն, և ունին բարեխոս առ Աստուած զսուրբ
 Անտարանս և զձեր սուրբ աղաթքն: Արդ, աղա-
 չեմ զձեզ, որքան լսէք զձայն սուրբ Անտարանիս,
 Աստուած ողորմի ասացէք ուսթայ Ոսկոնց Կիրա-
 կոսին և Շանքէկուն՝ նորին կողակցին. ամէն:
 // (303բ) Դարձեալ աղաչեմ, ո՛վ ընթերցողք
 սուրբ Անտարանիս և օրինակողք, յիշեցիք ի
 սուրբ յաղօթս ձեր զՄելիսէր գրիւս և զիմ ծնօղսն՝
 զԻրաշարաթն և զԻնախփաշէն, և զիմ վարպէտն՝
 զՍարգիս նաղաշն, որ մականուն Մազման ասեն,
 և իւր ծնօղացն. ամէն:

Արդ, ես՝ մեղուցեալ ծառայս Աստուծոյ, Ոս-
 կոնց Կիրակոսս և կինն իմ՝ Շանքէկին, միաբա-
 նեցաք և զնեցինք զսուրբ Անտարանս և Ետուք
 ի դուռն Սուրբ Թէոդորոսի Զօրավարին և Սուրբ
 Սարգսի Զօրավարին՝ յիշատակ ինձ և իմ կողակ-
 ցին, և մեր ամենայն ազգականացն, և իմ թո-
 րին՝ նորակնութեամբ տէր Միլիսէրին, եւ ի վայե-
 լումն մանկանց սուրբ եկեղեցւոյ՝ տէր Յովանէ-
 սին, և որդոյն՝ տէր Ղազարին և տէր Յակօբին ի
 Դատվան գեղիչ, ի յերկրիս Աղձնի՝ անշինչ յիշա-
 տակ մեզ և յառաջ յիշեցնելոցն: Արդ, ոչ որ կարէ
 հեռացունանել զսա ի դրանէ սուրբ եկեղեցեացս,
 ոչ ի մերոց // (304ա) և ոչ յօտարաց, ոչ ծախե-
 լով և ոչ զողանալով: Եթէ որ անզոյնի և լրբի, ըզ-

մասն Յուդային առնէ և զայլ խաչմանողացն և զսլատիմն Կայկնի: Եւ լաւ պահողն արհնի յԱստուծոյ և յամենայն սըրբոց նորա և ի մէջ. ամէն: Հայր մեր, որ յերկինս:

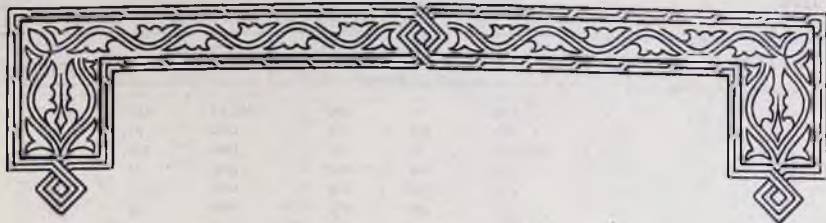
2. 12բ (Սաղկողի) Հիւս Կիրակոս խնդրէ ըզթողութիւն մեղաց: Ձմեկացի ծաղկողս յիշեալ,

ո՛վ տեսող, առաջի խաչին Քրիստոսի, զի Աստուած զթեզ յիշէ:

22բ Ձմեռցիս Մեկացի ծաղկող սորա, յիշեալ, ո՛վ սորբ անտարանիչդ Մաթէոս, զի խիստ տարակուսեալ է ի մէջ մեղաց, և զստացող սորա՝ զմսկունց Կիրակոսն. ամէն:

ՅԱՆԿԵՐ

144355

Ա

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

| Ժամանակ | ՆՁ
Հեղինակ | Ել
Գրքակի | Ժամանակ | ՆՁ
Հեղինակ | Ել
Գրքակի | Ժամանակ | ՆՁ
Հեղինակ | Ել
Գրքակի |
|---------|---------------|--------------|---------|---------------|--------------|---------|---------------|--------------|
| 1089 | ԺԱ. Գ. | 1186 | ԺԳ | 265 | 1110 | ԺԳ | 46 | 180 |
| 1078 | 288 | 1156 | ԺԳ/ԺԳ | 51 | 202 | ԺԳ | 52 | 204 |
| 1089 | 288 | 1204 | ԺԳ/ԺԳ | 59 | 238 | ԺԳ | 60 | 246 |
| | | | ԺԳ/ԺԳ | 167 | 663 | ԺԳ | 66 | 270 |
| | | | ԺԳ/ԺԳ | 189 | 672 | ԺԳ | 73 | 286 |
| | ԺԳ. Գ. | | | | | ԺԳ | 141 | 580 |
| 1207 | 194 | 834 | ԺԳ. Գ. | | | ԺԳ | 148 | 608 |
| 1209 | 194 | 836 | 1303/01 | 182 | 748 | ԺԳ | 156 | 638 |
| 1212 | 7 | 22 | 1308 | 183 | 754 | ԺԳ | 165 | 658 |
| 1221 | 285 | 1192 | 1310 | 280 | 1176 | ԺԳ | 185/Ա | 787 |
| 1240 | 218 | 980 | 1311 | 154 | 830 | ԺԳ | 230 | 1026 |
| 1253/55 | 178 | 718 | 1311 | 282 | 1182 | ԺԳ | 231/Ա | 1029 |
| 1258 | 234 | 1038 | 1312 | 281/Բ | 1031 | ԺԳ | 233 | 1036 |
| 1258 | 287 | 1198 | 1315 | 192 | 824 | ԺԳ/ԺԳ | 143 | 580 |
| 1269 | 142 | 584 | 1317 | 76 | 308 | 1400/01 | 184 | 760 |
| 1271 | 199 | 860 | 1817/18 | 242 | 1058 | | | |
| 1272 | 284 | 1188 | 1318 | 206 | 914 | | | |
| 1277 | 208 | 930 | 1322 | 108 | 452 | | | |
| 1282 | 46 | 94 | 1331 | 149 | 608 | 1401 | 69 | 282 |
| 1284/88 | 195 | 838 | 1334 | 78 | 314 | 1411 | 225 | 1000 |
| 1287 | 197 | 846 | 1337 | 212 | 962 | 1421/22 | 207 | 922 |
| 1292 | 179 | 720 | 1338 | 269 | 1136 | 1457 | 228 | 1012 |
| 1295 | 180 | 730 | 1350 | 104 | 434 | 1460 | 279 | 1172 |
| 1295 | 181 | 742 | 1360 | 48 | 192 | 1463 | 115/Ա | 495 |
| 1298 | 198 | 828 | 1365 | 235 | 1040 | 1488 | 266/Բ | 1114 |
| ԺԳ | 155 | 834 | 1370 | 62 | 254 | 1490 | 219 | 982 |
| ԺԳ | 166 | 660 | 1371 | 168 | 864 | 1471 | 215 | 972 |
| ԺԳ | 177 | 702 | 1379 | 159 | 648 | 1474 | 216 | 974 |
| ԺԳ | 186 | 842 | 1383/84 | 68 | 278 | 1475 | 221 | 980 |
| ԺԳ | 222 | 992 | ԺԳ | 40 | 142 | 1476 | 226 | 1008 |
| | | | | | | 1483 | 113 | 488 |

| Ժամանակ | №
ձեռագրի | Էջ
ընդամենը | Ժամանակ | №
ձեռագրի | Էջ
ընդամենը | Ժամանակ | №
ձեռագրի | Էջ
ընդամենը |
|-----------|--------------|----------------|---------|--------------|----------------|---------|--------------|----------------|
| 1485 | 273 | 1150 | 1681 | 75 | 304 | 1682/83 | 253 | 1082 |
| 1486 | 277 | 1168 | 1681 | 263 | 1106 | 1683 | 31 | 84 |
| 1489 | 55 | 313 | 1632/83 | 1 | 6 | 1684 | 246 | 1070 |
| 1486/97 | 114 | 490 | 1633 | 266 | 1090 | 1688 | 61 | 248 |
| 1497 | 20 | 60 | 1635 | 211/II | 957 | 1688 | 1/18/II | 459 |
| 1497 | 153 | 640 | 1635 | 290 | 1208 | 1690 | 43 | 160 |
| 1497/98 | 113 | 480 | 1638/97 | 145 | 596 | 1690 | 54 | 208 |
| 1499 | 220 | 938 | 1688 | 283 | 1108 | 1691 | 247 | 1073 |
| ժ.բ. | 57 | 323 | 1640 | 187 | 778 | 1692 | 12 | 46 |
| ժ.բ. | 144 | 594 | 1640 | 290 | 1208 | 1693 | 105 | 444 |
| ժ.բ. | 164 | 856 | 1641/48 | 188 | 794 | 1696 | 98 | 408 |
| ժ.բ. | 333 | 1034 | 1642 | 45 | 174 | 1697 | 268 | 1123 |
| ժ.բ. | 243 | 1063 | 1642 | 120 | 528 | 1698 | 67 | 276 |
| ժ.բ. | 288 | 1194 | 1642 | 294 | 1220 | ժ.ե. | 8/II | 31 |
| ժ.բ./ժ.Ձ. | 152/II | 621 | 1646 | 236 | 1044 | ժ.ե. | 21 | 73 |
| ժ.բ./ժ.Ձ. | 152/II | 623 | 1647 | 74 | 298 | ժ.ե. | 22 | 76 |
| | | | 1647 | 228 | 996 | ժ.ե. | 28 | 90 |
| | ժ.Ձ. Դ. | | 1649 | 297 | 1232 | ժ.ե. | 28 | 92 |
| 1511 | 214 | 968 | 1650 | 189 | 804 | ժ.ե. | 30 | 93 |
| 1511 | 272 | 1144 | 1651 | 224 | 924 | ժ.ե. | 35/II | 109 |
| 1527 | 8 | 26 | 1651 | 237 | 1046 | ժ.ե. | 35/II | 109 |
| 1534 | 217 | 976 | 1651 | 236 | 1048 | ժ.ե. | 35/II | 112 |
| 1579 | 299 | 1236 | 1651 | 264 | 1108 | ժ.ե. | 35/II | 113 |
| 1584 | 219 | 982 | 1651 | 274 | 1154 | ժ.ե. | 36/II | 113 |
| 1589 | 296 | 1228 | 1651 | 289 | 1206 | ժ.ե. | 35/II | 114 |
| 1595 | 300 | 1238 | 1653 | 151 | 616 | ժ.ե. | 39/II | 135 |
| ժ.Ձ. | 8/II | 28 | 1653 | 281 | 1100 | ժ.ե. | 39/II | 142 |
| ժ.Ձ. | 33 | 96 | 1653/58 | 200 | 864 | ժ.ե. | 41/II | 149 |
| ժ.Ձ. | 50 | 200 | 1656 | 248 | 1074 | ժ.ե. | 41/II | 149 |
| ժ.Ձ. | 63 | 258 | 1659 | 190 | 814 | ժ.ե. | 58 | 234 |
| ժ.Ձ. | 116 | 509 | 1659/80 | 254 | 1086 | ժ.ե. | 77 | 310 |
| ժ.Ձ. | 241 | 1058 | 1660 | 201 | 872 | ժ.ե. | 80 | 320 |
| ժ.Ձ. | 244 | 1064 | 1661 | 282 | 1102 | ժ.ե. | 81 | 326 |
| ժ.Ձ. | 276 | 1180 | 1662 | 110 | 464 | ժ.ե. | 96/II | 367 |
| ժ.Ձ. | 278 | 1168 | 1663 | 191 | 818 | ժ.ե. | 98/II | 397 |
| ժ.Ձ. | 293 | 1214 | 1664/70 | 83 | 338 | ժ.ե. | 98/II | 399 |
| | | | 1665 | 148 | 608 | ժ.ե. | 98/II | 399 |
| | ժ.ե. Դ. | | 1665/89 | 257 | 1094 | ժ.ե. | 98/II | 400 |
| 1603 | 157 | 638 | 1666 | 203 | 888 | ժ.ե. | 98/II | 400 |
| 1611 | 188 | 770 | 1666 | 203 | 894 | ժ.ե. | 108 | 448 |
| 1613 | 267 | 1118 | 1667 | 240 | 1052 | ժ.ե. | 111 | 478 |
| 1614 | 20 | 80 | 1667 | 245 | 1066 | ժ.ե. | 133 | 560 |
| 1614 | 84 | 358 | 1669 | 36/II | 119 | ժ.ե. | 147 | 604 |
| 1615 | 24 | 80 | 1669 | 150 | 612 | ժ.ե. | 153/II | 625 |
| 1617 | 99 | 418 | 1670 | 32 | 96 | ժ.ե. | 160 | 650 |
| 1619 | 100 | 418 | 1670 | 250 | 1078 | ժ.ե. | 202 | 888 |
| 1620 | 293 | 1218 | 1671 | 153 | 628 | ժ.ե. | 204 | 900 |
| 1627 | 148 | 598 | 1671 | 255 | 1088 | ժ.ե. | 205 | 908 |
| 1627 | 295 | 1226 | 1672 | 52/II | 625 | ժ.ե. | 209 | 924 |
| 1628 | 193 | 860 | 1672 | 212 | 866 | ժ.ե. | 227 | 1010 |
| 1628 | 291 | 1212 | 1678 | 109 | 460 | ժ.ե. | 229 | 1020 |
| 1628 | 311/II | 866 | 1677 | 42 | 168 | ժ.ե. | 239 | 1052 |
| 1680 | 78 | 318 | 1678 | 210 | 856 | ժ.ե. | 243 | 1078 |
| 1680 | 117 | 609 | 1680 | 43 | 180 | ժ.ե. | 251 | 1089 |

| Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի | Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի | Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի |
|---------|---------------|---------------|---------|---------------|---------------|---------|---------------|---------------|
| ժէ | 253 | 1084 | 1747 | 85 | 388 | ժԸ | 93 | 393 |
| ժէ | 258 | 1090 | 1748 | 14 | 53 | ժԸ | 103 | 400 |
| ժէ | 259 | 1098 | 1753 | 71/Ա | 288 | ժԸ | 103 | 433 |
| ժէ | 280 | 1100 | 1754 | 129 | 550 | ժԸ | 107 | 448 |
| ժէ | 286/Ա | 1111 | 1755 | 21/Բ | 287 | ժԸ | 121 | 528 |
| ժէ | 270 | 1138 | 1759/82 | 82/Բ | 329 | ժԸ | 122 | 530 |
| ժէ | 271 | 1142 | 1780 | 98 | 193 | ժԸ | 123 | 530 |
| ժէ | 274 | 1154 | 1782 | 34/Ե | 107 | ժԸ | 128 | 548 |
| ժէ | 288 | 1234 | 1786/88 | 35 | 83 | ժԸ | 131/Ա | 555 |
| ժէ/ժԸ | 36/Բ | 127 | 1787 | 34/Բ | 101 | ժԸ | 132 | 557 |
| | | | 1787 | 34/Գ | 104 | ժԸ | 134 | 563 |
| | | | 1787 | 34/Գ | 105 | ժԸ | 137 | 570 |
| | | | 1787/88 | 3 | 10 | ժԸ | 140 | 578 |
| 1701 | 93 | 394 | 1788 | 34/Ա | 99 | ժԸ | 171 | 684 |
| 1701/08 | 44 | 188 | 1770 | 82/Ա | 327 | ժԸ | 172/Ա | 683 |
| 1706/08 | 58 | 224 | 1771 | 10 | 34 | ժԸ | 172/Բ | 685 |
| 1708 | 281 | 1180 | 1772 | 125 | 584 | ժԸ | 174 | 690 |
| 1708/09 | 65 | 288 | 1776 | 138 | 573 | ժԸ/ժԹ | 94 | 394 |
| 1709 | 128 | 538 | 1778 | 53 | 206 | ժԸ/ժԹ | 161 | 652 |
| 1715 | 35/Ե | 118 | 1778/79 | 90 | 383 | | | |
| 1718 | 95 | 396 | 1781 | 127 | 544 | | | |
| 1728/81 | 170 | 674 | 1783 | 5 | 18 | | | |
| 1729 | 118 | 514 | ժԸ | 3 | 14 | 1806 | 23 | 78 |
| 1733 | 47 | 188 | ժԸ | 4 | 16 | 1806 | 139 | 574 |
| 1738 | 97 | 402 | ժԸ | 13 | 50 | 1812 | 163 | 654 |
| 1734 | 47 | 188 | ժԸ | 16 | 54 | 1813 | 176/Ա | 687 |
| 1786 | 11 | 38 | ժԸ | 17 | 58 | 1815 | 19 | 58 |
| 1737 | 182 | 654 | ժԸ | 27 | 88 | 1818 | 135 | 586 |
| 1738 | 26 | 88 | ժԸ | 37 | 130 | 1819 | 175 | 694 |
| 1739 | 87 | 370 | ժԸ | 41/Գ | 153 | 1845 | 130 | 552 |
| 1739 | 173 | 688 | ժԸ | 64 | 288 | ժԹ | 6 | 20 |
| 1740 | 101 | 430 | ժԸ | 70 | 288 | ժԹ | 18 | 58 |
| 1740 | 124 | 593 | ժԸ | 72 | 290 | ժԹ | 131/Բ | 557 |
| 1743 | 89 | 393 | ժԸ | 86 | 370 | ժԹ | 176/Բ | 689 |
| 1744 | 119 | 518 | ժԸ | 88 | 380 | ժԹ | 178/Գ | 699 |
| 1745 | 15 | 54 | ժԸ | 91 | 390 | ժԹ | 178/Գ | 701 |

Բ

ՆԱԽԱԳԱՂԱՓԱՐ ԵՒ ՑԵՏԱԳԱՑ ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԻ ՑԱԿԿ

| Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի | Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի | Ժամանակ | ՆՁ
ձեռագրի | ԵՂ
ցուցակի |
|---------|---------------|---------------|---------|---------------|---------------|---------|---------------|---------------|
| 576 | 270 | 1139 | ձի/Բ | 280 Գ Գ | 1175 | 1045 | 98 | 406 |
| 627 | 270 | 1139 | 1030 | 108 | 453—455 | 1082 | 143 | 593 |
| 712 | 49 | 198 | | | | 1144 | 71/Բ | 387—288 |
| 718 | 116/Բ | 304 | | | | 1149 | 108 | 458 |

* Գ Գ — Գ առաջին և վերջին

[illegible]

| Ժամանակ | №
Հեռագրի | ԸՆ
ցուցակի | Ժամանակ | №
Հեռագրի | ԸՆ
ցուցակի | Ժամանակ | №
Հեռագրի | ԸՆ
ցուցակի |
|---------|--------------|---------------|---------|--------------|---------------|---------|--------------|---------------|
| 1680 | 145 | 598 | ժե | 291 | 1213 | 1739 | 272 | 1148 |
| 1684 | 159 | 649 | ժե | 292 | 1215, 3 | 1739 | 277 | 1166 |
| 1684 | 270 | 1140 | ժե | 293 | 1219 | 1739 | 278 | 1170 |
| 1685 | 114 | 492—494 | ժե | 298 | 1238 | 1741 | 90 | 389 |
| 1686 | 158 | 644—646 | ժե/ժԸ | 8 | 28 | 1741 | 91 | 391 |
| 1687 | 106 | 447—448 | ժե/ժԸ | 75 | 308 | 1741 | 92 | 391 |
| 1688 | 86 | 278 | ժե/ժԸ | 143 | 594 | 1743 | 41/9 | 164 |
| 1688 | 226 | 1007—1008 | ժե/ժԸ | 156 | 638 | 1743 | 151 | 620 |
| 1689 | 187 | 664 | ժե/ժԸ | 157 | 638 | 1745 | 250 | 1079—1080 |
| 1690 | 276 | 1163—1164 | ժե/ժԸ | 159 | 649—650 | 1747 | 85 | 370 |
| 1690 | 288 | 1198 | ժե/ժԸ | 183 | 759 | 1751 | 34/9 | 102 |
| 1691 | 225 | 1004 | ժե/ժԸ | 253 | 1083 | 1751 | 67 | 277 |
| 1694 | 286 | 1198 | ժե/ժԸ | 275 | 1158 | 1751 | 127 | 543 |
| 1695 | 77 | 314 | 1701 | 44 | 168 | 1758 | 188 | 804 |
| 1698 | 194 | 837 | 1701 | 44 | 173—174 | 1758 | 43 | 167 |
| 1700 | 43 | 167 | 1701 | 80 | 328 | 1758 | 261 | 1101—1102 |
| ժե | 22 | 76—78 | 1703 | 78 | 314 | 1764 | 34/Ա | 101 |
| ժե | 57 | 233—234 | 1703 | 252 | 1084 | 1765 | 154 | 634 |
| ժե | 59 | 248 | 1704 | 286 | 1195—1196 | 1769 | 189 | 573 |
| ժե | 61 | 252 | 1706 | 56 | 223 | 1769 | 139 | 576 |
| ժե | 63 | 258 | 1708 | 279 | 1174 | 1769 | 176 | 695 |
| ժե | 66 | 274 | 1707 | 283 | 1107—1108 | 1769 | 176/Ա | 698 |
| ժե | 66 | 276 | 1708 | 84 | 364 | 1771 | 10 | 38 |
| ժե | 84 | 384 | 1708 | 194 | 837 | 1771 | 34/9 | 305 |
| ժե | 99/Բ | 400 | 1708 | 223 | 996 | 1771 | 174 | 689 |
| ժե | 112 | 486 | 1708 | 273 | 1152 | 1773 | 140 | 578 |
| ժե | 142 | 580 | 1709 | 56 | 223 | 1773 | 286 | 1198 |
| ժե | 158 | 644 | 1710 | 182 | 828 | 1774 | 119 | 526 |
| ժե | 159 | 649—650 | 1710 | 293 | 1152 | 1774 | 140 | 578 |
| ժե | 164 | 657—658 | 1711 | 42 | 160 | 1774 | 198 | 857—858 |
| ժե | 181 | 748 | 1711 | 84 | 364 | 1775 | 25 | 85—86 |
| ժե | 187 | 790 | 1713 | 118 | 515 | 1777 | 25 | 85—86 |
| ժե | 193 | 833 | 1713 | 134 | 581—583 | 1778 | 200 | 870 |
| ժե | 204 | 906 | 1714 | 243 | 1064 | 1779 | 100 | 418 |
| ժե | 205 | 913 | 1715 | 194 | 837 | 1781 | 131/Ա | 558 |
| ժե | 214 | 971—972 | 1715 | 223 | 997 | 1782 | 23 | 78 |
| ժե | 219 | 888 | 1715 | 295 | 1228 | 1783 | 25 | 88 |
| ժե | 221 | 992 | 1720 | 194 | 886 | 1783 | 187 | 793—794 |
| ժե | 225 | 1005 | 1722 | 278 | 1170 | 1784 | 5 | 20 |
| ժե | 226 | 1008 | 1727 | 57 | 234 | 1784 | 25 | 86 |
| ժե | 228 | 1020 | 1727 | 82/Բ | 332 | 1784 | 261 | 1102 |
| ժե | 230 | 1027 | 1727 | 293 | 1219—1220 | 1785 | 25 | 86 |
| ժե | 233 | 1036 | 1729 | 12 | 50 | 1785 | 31 | 94 |
| ժե | 234 | 1038 | 1729 | 103 | 432 | 1785 | 200 | 870 |
| ժե | 234 | 1040 | 1730 | 60 | 248 | 1788 | 25 | 86—87 |
| ժե | 248 | 1063 | 1731 | 85 | 270 | 1788 | 92 | 592 |
| ժե | 244 | 1066 | 1732 | 59 | 248 | 1788 | 218 | 968 |
| ժե | 252 | 1084 | 1733 | 59 | 248 | 1789 | 101 | 429—430 |
| ժե | 256 | 1090 | 1733 | 168 | 670—672 | 1789 | 15 | 54 |
| ժե | 265 | 1112 | 1734 | 119 | 519—520 | 1789 | 204 | 906 |
| ժե | 269 | 1136—1138 | 1738 | 241 | 1056 | 1789 | 171 | 684 |
| ժե | 270 | 1141 | 1738 | 241 | 1056 | 1797 | 205 | 913—914 |
| ժե | 282 | 1188 | 1738 | 286/Բ | 117 | 1788 | 174 | 694 |
| ժե | 286 | 1196—1197 | 1738 | 285 | 1194 | ժԸ | 11 | 44 |

Ժամանակ	ՆՁ	Ե	Ժամանակ	ՆՁ	Ե	Ժամանակ	ՆՁ	Ե
ձեռագրի	գրքակի	գրքակի	ձեռագրի	գրքակի	գրքակի	ձեռագրի	գրքակի	գրքակի
ԺԸ	18	58	ԺԸ	223	597	1819	524/Ա	328
ԺԸ	20	70	ԺԸ	231/Բ	1034	1820	34/Ե	108
ԺԸ	31	94	ԺԸ	235	1043	1821	34/Ե	108
ԺԸ	38	104	ԺԸ	239	1053	1822	34/Ե	108—108
ԺԸ	41/Գ	158	ԺԸ	243	1064	1825	138	572
ԺԸ	43	168	ԺԸ	250	1079	1880	273	1148
ԺԸ	54	213	ԺԸ	253 1084—1085	1841	255 1088—1090		
ՇԸ	67	277	ԺԸ	266/Բ	1118	1858	6	22
ԺԸ	70	288	ԺԸ	275	1159	1884	183	753
ԺԸ	78	308	ԺԸ	282	1186	1884	218	982
ԺԸ	78	318	ԺԸ	283	1188	1884	226	1008
ԺԸ	83	356	ԺԸ	286	1230	1884	242	1062
ԺԸ	84	364	ԺԸ/ԺԺ	7	26	1884	287	1202
ԺԸ	105	448	ԺԸ/ԺԺ	55 222—223	ԺԺ	3	14	
ԺԸ	117	514	ԺԸ/ԺԺ	247 1073—1074	ԺԺ	3	14	
ԺԸ	128	553	ԺԸ/ԺԺ	277 1168—1168	ԺԺ	14	52	
ԺԸ	152/Բ	625	ԺԸ/ԺԺ	288 1208	ԺԺ	22	78	
ԺԸ	152/Դ	628	1810	198 858—860	ԺԺ	35/Բ	113	
ԺԸ	158	649	1811	3	14	ԺԺ	89	383
ԺԸ	164	837	1811	61	262	ԺԺ	137	573
ԺԸ	197	849	1812	173/Բ	888	ԺԺ	180	743
ԺԸ	218 987—988	1818	175	897	ԺԺ	286/Բ	1118	
ԺԸ	220	988						

Q.

Ն Ի Ի Թ Ե Ր Ի Զ Ա Ն Կ

42088

Ազոբգիր—*էջ 21, 25, 130, 131, 356, Ազորմա-
տայ—140, 155, 161, 583, 724, Ազոբ Բարձր—150,
Անատոսիոս—39, 135, 143, Անտիոհ—142, Բորզղ—155,
Ինկայ—28, 29, 131—132, Դր. Առաածաբաթեհի—157, Դր.
Լատաբեհի—143, 151, 305, Դր. Յնատաբայ—108, 132—
133, 451, 453, 1025, Դր. Նարեկեղայ—111—112, 140,
162, 305, 362, 584, Դր. Սկնաշայ—182, Դր. Վանեցի—
122, Դուրեհի—151, Եդրեմի—28, 143, 150, 362, Բոլաշ-
այ—158, Թովմայի Ափսեմացի—68, 159—160, Կիթրեմ-
եան—110, Կիթրի Աղկտեմեցիայ—42, Մանեսի—37,
720, 388, Միգրալե—157, 160, Մյուշայ—36, 42, Մյիսի-
այի Դոշի—140, 159, Մսլ. Քերթուհի—42, 144, Յովհ. Գառ-
նեցի—40—62, 135—136, 144, 158—159, 183, Յովհ.
Մաղեկեղայ—305, Յովհ. Ոսեփորեան—40, 143, 160—
151, 156, 167, 159, 161, 442, 705, Յովհ. Սարկաթեան—
21—26, 38, 385—359, 458, Յուսեփեան—89, 129, 151, Խնս.
Լնցայ—40, Խնր. Շնորհալայ—140, 151, 587, Կիթրի—
155, Պեմ. Ազատեան—32, Վարդ. Այգեղեղի—40, 130—
181, 185, 358—358, 747, Փոխաշայ—42, 111, 148, 151,*

Ոգոստինեանք—156, 385, Ագոբ գանազանք—46—47, 50, 104, 107, 136, 154, 165, 188—189, 207, 291, 358, 443, 452, 612 (ԳԳ), 708 (ՀԻՊ), 725 (Կարդավառ), 757, 1130, Ապաշխարեղյ—38, Գիբր մամռանդան աղբիք—168, 365, Խոսա աղբիք—669, Հանգամանք աղբիք—758,

ԱՆՈՒՆԷ

Անուանք ակնհայտ է *1133*, աշխերտացե քաղաքն
շահ-*541*, առախիկ-*63*, *311*, *585*, *810*, *921*, *1134*, ակ-
տաշերտացե-*840*, ըր ազգաց-*1132*, ըր աշխերտացե-*586*,
ըր քաղաքացե-*418*, իսրայելացե-*108*, կաղաղիկ-
ազգ-*1008*, *1018*, հեռեաղակաց-*1133*, վարդաբից-*1134*,
ստաթագաց-*541*, վարդապետաց ձայն-*179*, *882-868*,
Թի վարդապետաց-*828*, *1134*, խաղաղ-*953*։

ԱՇԽԱՏԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Անուանք իզգաբաց—էջ 253, Աշխարհացոյց Մովս. Խո-
րենացոյ—295, Աշխարհացոյց Վարդանայ Արեւիցոյ—65,
175, 1134, Աստիճանք բոլոր տախարհի—322, Երկնատառն

ԱՌԱՄՔ. ԱՌԱԿՔ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ-ՉԱՒԱՆԱՔԱՆԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՁՔ

1121, 1180, 1140, Քերթովական—609 (99), 1112, 1119:

Բ Ե Շ Ա Ր Ա Ն Ք

Ամիրզադայի Ամառնացույ Ասաղաքնաթիւնն հիանդին—
է 1115—1116, Գր. Խիսացույ Տնտիւրն ի Սարգսի կազմութիւն—202, 841 (99), Գր. Խիսացույ Վասն երակ առնելու—108, 178, Լեւոնիսի Յաղագս բնութեան մարդը—202, Դեղակիր—100, 112, 119, 179, 294, 390, 430, 1063, 1114—1115, 1120, Յատկութիւն տարեց մարմնայն—696, Պատմութիւն համապիտի ծաղկին—է 127, 424, Վասն աղբայրց ձնեղեան—6:

Գ Ո Ւ Ե Ա Վ Ո Ղ Ա Վ Ա Ն Ք

Այբարհ—է 113, Ասաղաքաշխարհին—114, 362, Ամսացույ—113, Երզնան—119, 179, 631, Լուսնացույ—179, Մարմնագնութիւն—362, Պատկերացուցութիւն—304, Ոսկիքի—7, Վասն աստեղայց ցլանայլ—362, Վասն խաւարման արեգական և յոսնի—118, 362, Վասն նաւուզն—6, Վասն տղայոց ձնեղեան—8, Վիճակացույ—118—120, Յուցակ բարի ատուց արին առնելու—108, Այլ—7, 104, 112—113, 118:

Գ Ր Ա Ռ Ա Ջ Ք

Գրառալ—է 63, 130, 178, 531, 1113—1114, Միճակ լորի—66, 130:

Ք Ո Ւ Լ Ք Ք

Քաղիք Գր. Անտրոնեաց եղպի—է 350, Գր. կըղի—1009, 1017, Գր. Սպարաբոսի—408, Գր. Տարեացույ—68, Կնանկութիւն Անտրոնեաց—420, Լուսնի (Տեմուր)—593, Կիւսկսի երգեցուցույ—1018, Կիրոյ Աղէճաղբացույ—502, Կիրոյ Նուստաղմացույ—647, 725, Մովս. երգեցուցույ—67, Լեւո. Շնորհալայ—1009—1012, 1017:

Շ Ա Մ Ա Գ Ի Ք Ք

Շամազիք—է 136, 173, Շամակարգութիւն—323, 585, 724, Շամաժու—104:

Ի Մ Ա Ս Ա Ս Ս Ի Ր Ա Վ Ա Ն Ք

Արիստատէի Յաղագս տալիքութեանց—է 59, 190, 236, 323, 538, 1140, Ռեդիւրմեան—187, 225 (թաղ.), Սիրաքիթիկ—224—226 (թաղ.), Տանն ստորագրութիւն—426—427, Տանն տնտեսագրութիւն (Համառու լուծմանը)—311, 1113, Լախիւրգն Աստուգութեանց—323, 538, Բարբաղիսի Ստաղացույ Հաւաքումն համառու ի Դիպելիկ—կան—233, 323, Գրիգորի Տարեացույ Լուծումն Աստիճութեան—187, 221, 236, 1120, Դարի Անլալի Վասն բաժանման—188, Ասով հինգ—187, Մեկնութիւն Ամենայն յարտեղիկի—218, Մանման իմաստասիրական հարցմամբ—1118, Ի Մանմանաց գրոց—226, Մեկնութիւն Մանմանաց գրոց—218, Յաղաքարան Մեկնութեան Պարիսի—311, Դարի Հարցուցույ կկատումն Արիստատէի—190, Կնանկի Կանանքի ի գիր Ֆիդիկային—550, Յաղագս ուրեւորդ գրոց ֆիդիկականց—450, 679, Նուստասիրական վիճաբնութիւն—450, 531—534, Յաղագս լորիկային—675:

Մովսիսի եռնեացույ Բան իմաստասիրան—1122, 1140, Մովսիսի Փերոզի Վերածութիւն Արիստատէի Ժ քանդեց—1129, Հարցումն ընդ եկարական—1130, Յովն. Ուռնեացույ Վերածութիւն Պարիսի դժոխարանից—450, Լեւո. Շնորհալայ Մեկնութիւն իմաստասիրութեան Դարի—1011, Պարիսի գրոց—226, Լեւոնիսի Պարիսի (Համառու լուծմանը)—311, Ի Գրոց Պատմացույ... Պարիսի—470, 520, 538, Ամ. Ջուղայացույ Վասն անձին մարդը—520, 674, Մեկնութիւն գրոց Պարիսի—397, Մա. Անցուց Քանդ իմաստասիրական—287, 471, 537, Վաճառայ Բարեւոյ Լուծումն Աշխարհաց գրոց—244, Լուծումն Պարիսիականց—244—245, Լուծումն Ստորագրականց—244—245, Լուծումն Պարիսի—244, Բան իմաստասիրական—66—67, Մանման զանգան—60, 226, 426, 1129, Է կարգ աշխատի—175, Հարցումն և պատասխանի իմաստասիրական—66—67, Տուր ին կարգ զիտրեւն զանկանեաց—99, 427, Տուարական—245, 323—324, Գծագիր չորից աստեղաց—405, 489:

Ի Ր Ա Ռ Ա Ն Ա Վ Ա Ն Ք

Դատաւանագիր Միքիբայ Գոյի—է 936, Դատաւանագիր Ասոր—հոռովական—033—336, Կաննեղի—189—173, Կաննե և տանման (զանգագր)—173, 321—323, 559—360, 362, 952—953, 1015—1016, 1021, Կաննե Կասանդեայ կըղի—294, Յաղագս Դիմնաց—333, 380, Յովն. երգեցուցույ—1012—1016:

Խ Ր Ա Յ Ք, Ճ Ա Ռ Ք, Ն Ի Ր Ա Ո Ղ Ք

Անանիայի վրդ.—է 320—321, 350, 361, 699, Ասալի Քաղիքաց—351, Ասալի Միւնցույ—425—426, Կարգայ երգեցուցույ—68, Կարգայ Սկեռացույ—143, 455, Գր. Աստուածաբանի—350—351, Գր. Լամբրացույ—76, 79, Գր. Լուսնային—1016, Գր. Յնասուցույ—132, Գր. Լուսնային—628, Գր. Սկեռացույ—132, Դարի Լուսնային—350, Երգեցուց Կարգացույ—1025, 1113, Եղիշի—612 (99), 671 (99), Եղիշի Ասոր—144, 221, Թեոփիսի Անիւրացույ—504, Թեոփիսի—453, Կիրակոսի երգեցուցույ—1017, Կիրակոսի Աղէճաղբացույ—502, Մամրիկի վերածնունդ—1143 (99), Միլայիկ Անէլի Բիշի—290, Մովսիսի երգեցուցույ—455, Մովսիսի Փերոզի—668, Յաղագս Սերցուցույ—627 (99), Յովն. Գառնեցույ—320—321, 361, Յովն. Մայրագնացույ—1130, Յովն. Մանգլունցույ—1010—1011, 1016, 1022, Յովն. Միքայիւն Վաճառեցույ—697, Յովն. Ոսկիքի—76, 79, 332, 992 (99), 1016, 1021, Լեւոնի—143—144, 362, 1025, Լեւոնի Լամբրացույ—555, Լեւոնի Շնորհալայ—75, 78, 178, Մարգի Շնորհալայ—231, Վանկանի վրդ.—593, Վարդանայ Այգիլցույ—144, 451, 453, 455—456, Վարդանայ Անիւցույ—360—361, 1021, Ի Վարս Գր. Տարեացույ—186, Այլ—1010, 1021:

Հ Ա Ր Մ Ր Ա Ո Ղ Ա Վ Ա Ն Ք

Երզնանեկնի երթ—է 325 (9 5):

Հ Ա Ն Ն Ը Ո Ւ Ք

Հանելուկի (տարիքի)—է 108, 165, 187—168, 539, 647, Բառական—165:

Հ Ա Ր Ց Մ Ո Ւ Ն Գ Ե Կ Ո Ւ Տ Ա Ս Ն Ա Ն Ի Գ

Հարցմանը Արևածի—էջ 63, 455, Արտայ—1024, Ար-
ծանայ—1022, 1024, Բարձրի—598 (ՊՊ), 1019 (ՊՊ), 1039
(ՊՊ), 1055 (ՊՊ), Գևորգյան երգիկացու—189, Գր. Տաթև-
ացու—154, 312, 1022, 1133, 1142, Ռեմիայ Չեփրիանեան—
292, Կախարայ—531, Սողոմոնի—163, Վանականի—170,
Ուրգիտի—511, 531 (ՊՊ), 683, Հարցմանը գտնադրվեց—17,
24, 61, 65—66, 100, 294, 313, 332, 362, 416, 426, 446, 450,
1021, 1130:

Հ Մ Ա Տ Ա Կ Ա Ն Ի Գ

Աղբի բանադրաց—էջ 107, Աղբի Կիպրիանոսի—110,
Աղբի վան չափերը—104, Գիր ընդդէմ սատանայի—442,
Գիր խոցի—104, Գիր կապանի—120, Գիր մանու գետի—1001,
Ջանգաղներին ապրիլաց—284, Քրիստ վանի—120, Ու-
րարագիւրի—109—110, Այլի—639:

Մ Ա Ն Տ Ն Ո Ց Գ

Մայրոց (Հայր)—էջ 559, Մատեն Հայրոցի (Կա-
հոթ, խրատ)—221, 327, 426, 585, 612 (ՊՊ), 616, 725—
727, 753 (ՊՊ), 735, 1141 (ՊՊ):

Մ Ե Կ Ի Ո Ղ Ա Կ Ա Ն Ի Գ

Պատեալ, լուծմանը և միջնորդին գտնանք Բարձրի—
էջ 213, 237, Գր. Աստուածաբան—234, 239, 249, 417,
Գր. Կառնկացու—243, Գր. Կիսկացու—215, 217—218,
213, 228, Դիւն. Արեւադարձուց—71, 79, 191, 200, 203,
237, 237, 334, 401, 662, 665, Կիրոյ Աղկանդրացու—
227, 244, Կնիսիոսի—213, 243, Փրիլի—238—239, 415,
Աղբի—29—30, Սաակի—713, Խորանա—179, 321, 851,
1176, Ղալկասու—64, Սեպիայ—230, Ներց Ներցի—18,
392, 1022, Քարցն Քարցի—230, 614, 758, Հայր միւրի—
614, Շարականաց—699—700, Պատարագի—178, Սաղմո-
սաց—29 (Երեսնակ), 625, Սուրբ գագ (ժողովրդ)—145,
312, 1016—1017, Սեբոյ Ներսիսգործի—520, Վեցերեայ
գործագ աբարչուրեան—432, 511, Համանորութիւն Հին և
Նոր Կտակարանաց (Գր. Տաթևացու)—808, 821, 867, 875,
903 (Կանականի)—333, 708, 757, 778, 867, 875, 889, 903,
921, Փաղանքանկութիւն յաղագ Վարդանի—49:

Շ Ա Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ց Գ

Շարական—էջ 43:

Տ Ա Ք Ա Ր Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ի Գ

(ըստ սկզբնաղբի)

Աղամ և Արթ—էջ 175, Անա բաղնամ—6, 346, Անա մեծ
իւտան—6, 346, Անա միւս ծառ—346, Աղկա—115, Աղբիւր
բացիւ—11, Ամենայնի սկզբն—6, 99, Ամենադարմ—37,
Ամենաբանի խառ—21, 33, 576, Ամենորենեայ Աստուածա-
ծին—38, Ամալ յուտ—6, 346, Այրն առաջին—203 (ՊՊ),
Այրն Աստուծոյ—99, Այգի տըրիւնի—34, 346, Այլ թի-
զկական—846, 908, 1005, Այն առաջի ժամանակին—98,

Այն որ յառաջ ինչ հանգսն—288, 290, Այն որ, որ—743,
Այա Ղալկասու—869, 974, 1237, Այա Մարգարի—869, 973,
1087, 1227, Այա Յովհաննէ—969, 974, 1227, Այսոր առ-
նա—137, Այսոր ծային—64, Այսոր Շարանայ—1080, Այս-
որ տուն—153, Այսոր ցնծայ—179, Աննա լայն—6, 346,
Աննա ճառագար—6, 346, Աննա ու անհին—348, Անհին
սակ—6, Անհինակ—6, 346, Ալիարն ամենայն—137, Ալ-
իարն անի—114, Այլ իմ—6, 347, Առաւոյ լուսայ—137,
Սեպի գլխի կողմ (յնպագործ)—165, Սան ինչ—232,
Սաղ առաւոյ—34, Սաղ երկնային—49, Սաղ մի Ե-
լի—153, Սատուածին ամենորենեայ—40, 97, Աստուա-
ծածին մայր լուսայ—97, Աստուածածին մայր Երեսուսի—
137, Աստուածածին գրաւոր—6, 346, Աստուած անդ, ան-
ժամանակ—137, Աստուած անդ, անման—29, 788, Աս-
տուածաւոր եղբայր—136, Աստուածընկ հոգիւր—340, 311,
318, 327, 600, 734, 678, 798, 889, Աստուած գալա տուն—
7, Աստուած իմ հոգի—35, Աստուած իմ թիւս—35, Աս-
տուած միանիւր հոր—351, Աստուած զգն թալարեին—97,
Ատոյ ցարեան—102, Ատոյի տը Բարդուղի—68, Արգ
աղային—555, Արգ աղային—76, 79, Անիւր աղի-
այն—34, Արգայ լուսայ (Հայաստան արդ)—102, Արայու-
րին է—28, Ար... ան... Օ, Ռանի բն լոր—593, 1029,
Րան Սաղմուն—167, Րարսա անտան—173, Րիգարս
զոհան (Հայաստան Քրդ)—133, Պարբիլ յերկին—92, Պա-
մագուտան—407, 412, Պանն անկարտ—744, Պապոս
Անտակ—116, Գիտ ճամպարի—87, Գիրգարին փառաց—
744, Գիլոյս իմոյ—744, Գոնգարմ լոր—154, Գոլիայ եւ,
փայլ—152, Դիմիւս մո ինչ—34, Եկայի, Աղայու արդի—
97, Եկ զո, ճարտ—136, Եկ, Սուր ձոգի, լից—68, Եկ,
Սուր ձոգի լոր—48, Եւ գնացի տար—154, Եւ Եկ Կորու-
սեայ—38, 99, Եւ Յովհանն Երեսուս զո—319, Եւ ունիւ
ինչ—35, Եւանգիլ կայ—152, Երեւ ինչ—48, Երգ գար-
մանագու—153, Երկաւառն զոս ինչ—348, Զախեղեղ
բաց—153, Զատանայ մեղոյ—163, Զարհուրմ ի Բոց փա-
ռաց—29, 773, 786, 889, Զարմանի բն մի—348, Զնե-
մար (ի թիւս Որդի գրոց)—225, Զնե պնչիպ հեռակ
անհին—580—581, Զնեւոր ի գարագին—49, Զնեւոր յիշե-
ցին—593, Զոր մարգարի—734, 816, Զրոյց Քառոց—788,
778, 786, 889, Զնեւորն—35, Զնեւորն ինչ—407, Զա-
րարմ աստուածածին—787, Զաւարն եւ—7, Զաւ-
գանիւմ—1018, Զարայ իւր—84, Ի թուական Հայոց—76,
Ի հոգ արդ—35, Ի հոգ Եւանապ անհին—98, Իմանիւ
բոյն—35, Ի մի լուսարաց—36, Ի յանձնման—24, Ի
ճաննէ անտայ գալա բան (ի Բան Հաստոյ գրոց)—235,
Ինն հետիկ հարգարի—118, Իսկական Բանին սրտ—898,
Իսկ և ի իշտ պատգ—207, Իսկ Մարգարի—846, 983, 1144,
Իսկ ճաննման—846, 998, 1005, Իսկանի արցունի—1142,
Ի տարակտ—1142, Լոյս տար պայց—25, Լուր, բն
Եկ—413, Խաղաղ, գնչ—97, Խաչն ի ճախնում—859,
Խիբն անցա—153, Խնգա, ս' իւր—49, Խնիկ ծառի—57,
Կայր անհին մայր—48, Կինոյ այս Հրոյս—29, 773, 889,
Հմարմեւ եւ—34, Հայր երկնաւոր անհին—35, Հայր
Երկնաւոր, Յիւ—35, Հայր է պատեալ (ի Բան Հաստոյ
գրոց)—225, Հարգ արցուն—889, Հիւրայ է այդ վն—578,
695, Հոգի, զարգ մի անհ—88, Զոր Աստուծոյ—163, Դաւ-
չուր (Հրոյսառա Քրդ)—133, Մեռնի մտակարմ—175,
Մարտիւ մարգ—846, 969, 973, 989, 1144, 1227, Մարտի
գար—88, Մեռնիւմ—35, Մեռնի քանիւ—407, Միւր

ունիմ—35, Միջու եզն էս—98, Մայրեցայ—35, Մտիկ տա-
րեռան—7, Մցուզ փառեմ—410, Յամենեանայ գործ առա-
շին—67, 288, 289, Յայրէն մինչ է Բէ... գրեմ—8, 347,
Յայրէն մինչ է Բէ... գրեմ—8, 345, Յայրէն մինչ է Բէ...
գրեմեմ—8, 348, Յայրէն մինչ է Բէ... գրեմ—8, 348,
Յայրենորին քանից—482, Յանկարծ քերին—38, Յարեա
Տէր—50, Յարեկից մինչ է մատեմ—138, Յաւուր մինչ գա-
տատանին—851, Յէ-էն էացեայ—744, Յիքեցուց—137,
Յիսուս անմիտ—35, Յիսուս Հար միածին—28, Յիսուս միա-
շին—39, 143, 151, Յիսուս արդ... եղեր արդին—19, 21,
Յիսուս արդ իմ միածին—1080, Յիսուս արդ շու միածին
եղեր—101, Յիսուս սբաց—48, Յիսուս փրկիչ—29, Յիսուս
Թիսուս, փրկիչ—152, Յոյս կենաց—99, Յորժամ Ազամ—
400, Յորժամ գրուի՞ երկինց (յնգամբարդ)—138, Յորժամ
կին անեմ—743, Յորժամ որ է հաց—743, Յուլա համ-
բարեյալ—851, Յումարտարին—178, Խախտեմ գեղեյալ—
5, 338, Խայեաց սիրել—140, Խմանաբար—304, 311, Խո-
րատեղեյալ—138, Խորագիտլա—30, 593, 744, 1039, Խորզ
ինն—37, Խորզ ծնունդ—30, 1028, Խորզող տիեզերաց—
137, Խուր քանի—698, Խոտայ կայ—98, Ողբացի, էկեղե-
ցի—287, Ողբի՛ր, մարմն Թիսուսեմ—60, Ողբի՛ր, ո՛վ
սասող առաստան—48, Ողբի՛ր, Գաղղիկ—48, Ողբի՛ր անգ,
ընկիւն—48, Ողբի՛ր անգ կուտից—48, Ողբի՛ր անգ, հովիւն—
48, Ողբի՛ր անգ, ո՛վ գունդ—48, Ողբի՛ր անգ, ո՛վ իշ-
խան—48, Ողբի՛ր անգ, ո՛վ միտ—48, Ողբի՛ր քեզ, ո՛վ
առաջ ձուլու—48, Ո՛վ անձամ հաց—84, Ո՛վ գեղեցիկ կոյու-
152, Ո՛վ զեհագանգ—47, Ո՛վ Գրեգորիէ—68, Ո՛վ զուլ, զե-
հաւայ—744, Ո՛վ շնորհալի մտնակց—45, Ո՛վ որ սիրէ
կուլ—97, Ո՛վ փառուր կոյու—49, Ո՛վ էանձեայլ—40,
Որ քառնացար—851, Որ ես փրկիչ—786, Որ ձաղկեցար—
851, Որդե՛ս փրկիչ—773, 889, Ուրախաբի, առաջ—163, Յի
քանտ (Հայտառա սրբ.)—520, Պաք զիյամայր (Հայտառա
Քաթ.)—152, Պաղատանի—598, Պայծառաղմ—34, Պայ-
ծառ աղ—34, Պայծառ աղեղի—37, Պայծառացար—35,
Պայծառացեայ—38, Պանծալի անքին—20, 84, 101, Պա-
տաղիլի—34, Պատեմա ես դու—33, Պարաւտ տուր—36,
Պարատուրի—19, 21, 84, 101, Պարա է մարտի—9, Պենա-
ղաղեյալ—38, Սա մարգար—304, 318, Սիրով սիրելիւղ—
38, Սիրտ ի փառ—98, Սաղունայ ալ—88, Վասն Բա գե-
նի—37, Վարձալանք—410, Տարիալանք ծայրին—111, Տե-
րի խառնուր—347, Տեօի գիտանեմ—347, Տեօի բն ըմ բուն—
347, Տե՛ս տաճարկից—348, Տէր է փրկիչ—111, 130, Տէր
դիսեր—23, Տէր, որ է տիկ—29, 773, 786, 889, Տանկ
իկկաքիւր—8, 345, Փառաց տաճար—116, Փառք անեա-
տուր (Համապալ) Նորոգութեան—808, 875, 903, Փրկիչ
տանն—28, 773, 787, 889, Փրկիչ Աստուած—889, Փաղ-
ցարուն—304, 311, 318, 600, 763, 798, 889, Փանծակ
բույս մեր ճարիքի—167, Փան զամենայն գործու—99, Փայ
մրցութի—787, Թիսուս փրկիչ—29, 786, Օրհնայ անան
տանն—Քանի—98, Օրհնայ անան անմալ տուր—99,
Օրհնայ ես փայտ—407, Օրհնայ հայր—99, 359, Օրհնայ
Տէր Յիսուս—175, Օրհնայ փառատուրեայ—163, Օրհնեցուց
մեկ—97:

Պ Ա Ս Տ Ա Ր Ա Վ Ա Ր Ա Ն Ո Ւ Ց

Մատեն—էջ 25 (ԳԳ), 588, 725:

Պ Ա Ս Տ Ա Ր Ա Վ Ա Ր Ա Ն Ո Ւ

Ամի Տիսուս—էջ 62, Ամի է ծննդին Թիսուսեմ—335,
Դարագլխի—154, 1018, Ժամանակագրութիւն—170, 178,
335, Հարցման գիրք Ռեմիայի Քիւմիւրեան—282, Վասն
հինգ պարտեւարաց Արապի—69, Վասն շարին երեսնայ—
108, Վար Մարտոն—556:

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

Սաղմոս—էջ 307 (ԳԳ), 931, 1029, Սաղմոսաւան-
ակ՝ս ԱՍՏԱՐԱՍՏԱՆՈՒՅԹ:

Վ Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Տ Ի Թ Ե Պ Ե Ս Մ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Ն

Աբրահամ Աստապատեցայ Հաւաքման—էջ 543, Աս-
տաւանատու Համալսանից Ժողովան—18, 128, 228, Յովն.
Սիրգայան Հանգանգնայ Խառն պետի—695, Յովն. վրդ.
Իզմիւրեանց Վկայութիւն...—421, անանուն՝ Հաւաքման
յլատուածալուծ գրք—103, Վկայութիւն ի Ս. Գրք—312,
Տիսուրին մարգարէիցն է վերայ խորհարիւրի—763:

Վ Ա Ր Ք Ն Ի Պ Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Տ Ի Թ

Գիր... անասարանին Յովնեմու—էջ 15, Գրչից—8, 43,
61, 64, 669, Զարմանալի—335 (Յ 3), Կտակ Եւանգելիստաց
(մե՛ս անտանալանով Լաւապիտեհի անտալ), Կտակ...
Տիսուս... Յովնայ... Տիսուսեմ—18, Հարցման Դիւն-
քին հարաւայ ընդ Սաղմոսեմ—308, Մանկ առաքիլաց (մե՛ս
անտանալանով առաքիլների անտալ), Պատմութիւն
Ազգեանդի Մանկեանցայ (Հարց և պատասխան)—333,
Պատմութիւն Դիւնեմիտի Արեւադալուծ—61, 75, 79, 82,
93, 98, 191, 200, 303, 395, 400, 480, 559, 671, Պատմու-
րին Մալիայ Լ Կաթիւրայ—1115, Պատմութիւն սկնտան
արդեմ—98, Պատմութիւն Յովնեայ Գեղեցկան և Ասանե-
յայ—798, 308, 884, 887, 911, Պատմութիւն Ուտիանէ
կույն—111, Պատմութիւն Պարտիս և Պարտիս—381, Պա-
տմութիւն տուր իղայն—924 (Յ 32—33, 41), Պատմութիւն
սւրանական զանգիւրին է Քիւրիտան—145, 424, Պատմու-
րին Բառեղի զանգիւրին—419, Վար Ռարտի—382, Վար
Լաղեյայ—177, Վար Հարան (Հարալան)—42, 61, 135,
145—146, 153, 227, 361, 400, 465, 716 (ԳԳ), 1023, 1111,
1143 (ԳԳ), Վար Յովն. Ազգեանդալուծ—717 (ԳԳ), Վար
Յովն. անտանեմի—763, Վար Վալիւտայ կույնիւն—
309 (ԳԳ), 763, Վկայաբանութիւն Փառեմայ—858:

Տ Ն Ս Ի Տ Ի

Տեօի Աստուածանի—էջ 37, 135, Բենկայ—29, 39, Դու-
լուտարի—38, 136, Յովն. Գառնեայ—360, Յովն. Կո-
ռն—382, Տանակալ Պարքի—743, Քաղաք երկնաւոր—38,
381, Տաղաթ եօրանց տեօիւն—1182:

Տ Օ Մ Ր Ա Վ Ա Ր Ա Ն Ո Ւ

Պատեն մուտիւն Հայաց (Հատառագ)—էջ 107, 283,
299—300, 728—729, 818, 1140, Առ. Սիւնեցայ լատն Բժ
կեղանակեղեղից—114, Յով. Դիւնեցայ ի խնդրայ հասարա-
կաց օգործ—301, Յովն. Սրգեյանց Տաղաթ երկին—67, 288,
290:

Տ Օ Ն Ա Ց Ո Ց Ց Ք

Տօնացոյց—էջ 708, 724, 918, Տօնէ բառ Հայոց և Հռոմայեցոց ամսոց—724, Խրատ բովանդակ ընթերցանաց տօնից—724, Տայսմատարացոյց—708:

Ք Ր Ո Ր Ձ Ք

Աբրահամի Առաքաղտեցոյ—էջ 102, 543—544, Ասաֆի Սինեցոյ—280, 332—334, Բարբաղիմէոսի Մարաղացոյ—685, Գեորգիայ Արզնկեցոյ—62, 68, 93, Գրիգորի Տաքեացոյ—80—83, 86—89, 95, 102, 153, 164—165, 168—189, 359, 623—624, 1021, Մատթէոսի Ջուղայեցոյ—68, 120, Մեսրոպայ Գանձակեցոյ—103, Յակոբայ Արիմեցոյ—284, Յակոբայ Վոռանիւնայ—685, Յովնանու Ռոմանեցոյ—425, Պետրոսի Աղամտիւն—571—572, 689—694, Սիմէոնի Արեւնցոյ—83, 102, 334, 544—547, Տիրատոյ—68, 188, 624, տնանուի—17—18, 30, 63, 104, 271, 305, 329—332, 335—336, 405—408, 414, 688, 700—701, 1022, Նախերցանէ Բարզից—63, 102, 628, 1113:

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ք

Առաֆի Սինեցոյ—էջ 218, Արիստակէս Գրի—1118, 1124, Գեորգիայ Սկեռացոյ—1128, Գրիգորի Տաքեացոյ—

1127—1128, Գիւնէթիոսի Քրակացոյ—1119, Մովսէսի Խոբենացոյ—1128, Վարդանայ Արեւելոյ—1121, անանու՝ Լուծմունի յաղագո Բերականորեան—220 (Պ ժԱ), Փաղաւնի զանազանէ—75, 1113, 1128, Այրաքեն Հայոց—153, Այրաքենաբան (Լեւոնայոց)—45, Բանալի Տամառապարտեանց—183, Բառախաղ—185, Դանազիւրի իմաստեց—183, 530, 1118, 1128, Տովնանու: Կ. Պօլեցոյ Համառօտութիւն Շարասանական արհեստի—105:

Ք Ի Մ Ր Ա Կ Ա Ն Ք

Քիմիական զննութեանց վերայ տեղեկութիւն—էջ 557:

Օ Ր Հ Ն Ո Ր Թ Ի Ի Ն Ք

Օրհնութիւն ըրայ Բարդի Կեսարացոյ—էջ 725, Օրհնութիւն տէրաւոնան տօնից—183, Օրհնութիւն և աղօթք յետ ուրից կանոնաց Մաղմուսաց (Ամբակումայ, Անեայի, Եղեկեայ, Ծառայի, Երից յանկանց, Զարարիայի, Մանաւի, Մարիամու, Մովսէսի, Տոնանու, Սիմէոնի)—137, 583, 750—751, 755, 839—840, 894—895, Օրհնութիւն յետ Բարզից—81, 180, 151, 178, 628:

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՀՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

Աբրիսիայ երկիր—էջ 781
Ազգակ գիւղ—էջ 178
Ազգակայ ձոր—էջ 178
Ազգակայ ձոր—տե՛ս Ազգակայ ձոր
Ազրիանուցօրիւ—էջ 187, 287, 288, 447
Արեւմտաց քաղաք—էջ 75, 191, 489, 490
Արեւ—էջ 81, 70, 200, 203, 218, 389, 459, 480, 671, 785
Արեւ—տե՛ս Արեւ
Ազարիսան—տե՛ս Ատարիսան
Արեւմտեանի (Ալէէթաօրի)՝ անապատ—էջ 1028
Արման—էջ 445
Ալաւցիս—էջ 843, 1039
Ալաւսմար—տե՛ս Ալաւսմար
Ալաւցիս—տե՛ս Ալաւցիս
Ալաւց անապատ—էջ 141, 147
Ալեւեր—էջ 845, 847
Ալեւեր ուխտ—էջ 840
Ալաւ—էջ 159, 168
Անեւման, լեռ ի Պաղեստին—էջ 179
Էդր գիւղ—էջ 1240
Աղէկանդրիս—տե՛ս Աղէկանդրիս
Աղէկանդրիս, քաղաք—տե՛ս Աղէկանդրիս
Աղէկանդրիս—էջ 242, 423, 484, 502—504, 1308, 1205
Աղէկանդր քաղաք—տե՛ս Աղէկանդրիս
Աղաւսմար—էջ 812, 839, 841, 927, 929, 930, 932, 975, 1239
Աղաւսլա—էջ 999, 1002
Աղաւսից աշխարհ—էջ 298
Աղաւսի—էջ 178, 424 (Արեւիք)
Անանան գաւառ—էջ 876
Անանան երկիր—էջ 1209 (Հանան)
Անպանայ գիւղ—էջ 1184
Ամաթիս—էջ 25, 27, 274 (Ամաթիս), 1077, 1078
Ամաթիս—տե՛ս Ամաթիս
Ամանափրկիչ—տե՛ս Աուր Ամանափրկիչ
Ամերիկա—էջ 331, 332
Ամիդ—էջ 407, 740, 776, 788, 886, 891, 959, 1158, 1154, 1207, 1210
Ամիդ—տե՛ս Ամիդ
Ամիդայ վանք—էջ 248
Ամիդ երկիր—էջ 180
Ամերիք—տե՛ս Ամերիկա
Ամանափրկ—էջ 331
Ալաւսից գիւղ—էջ 412

Ալաւսլա—տե՛ս Աուր Ամաթիս
Ալաւսլա—էջ 1174
Ալաւսման աշխարհ—էջ 1053
Ալաւսման գաւ—տե՛ս Ալաւսման
Ալաւսման գաւառ—էջ 12
Ալաւսման քաղաք—էջ 556
Ալաւսման երկիր—էջ 208, 844, 989
Ալաւսման տուն—տե՛ս Ալաւսման
Անապատ—էջ 588, 724
Անապատ—էջ 135, 140
Անապատ գիւղ—էջ 1087
Անապատ—էջ 250, 1125, 1128
Անեւման գաւառ—էջ 877
Անեւման—տե՛ս Անեւման
Անեւման մանապատ—տե՛ս Աուր Անեւման
Անեւմանուցօրիւ—տե՛ս Ալաւսմանուցօրիւ
Անի—էջ 180, 409
Անիկիս—էջ 180, 171, 504
Անիկիս—տե՛ս Պաղեստին
Անապատ—էջ 170, 172, 420, 421, 503, 736, 1204, 1205
Անապատ—տե՛ս Անապատ
Ալաւ աշխարհ—էջ 309
Ալաւսման գիւղ—էջ 845, 848
Ալաւսման գաւառ—էջ 85
Ալաւսման—էջ 759
Ալաւսման գիւղ—տե՛ս Անպանայ գիւղ
Անապատ Պաղեստին—էջ 25
Անապատ—էջ 178, 953
Անապատ—էջ 828
Ալաւսման—էջ 188, 188, 211, 352, 354 (Ալաւսման աշխարհ), 361, 827, 829, 810, 812, 817, 823, 854, 868, 871, 877, 880, 882, 884, 1045, 1072 (Երկիր), 1075, 1086, 1093, 1099, 1101, 1105, 1108, 1222, 1223, 58՝ 58
Նոր Ջուղա, Շուշ
Անպանայ վանք—էջ 827
Անապատ—էջ 837, 543
Անապատու վանք—էջ 876
Անապատ—տե՛ս Աուր Անապատ
Անապատուցօրիւ վանք—տե՛ս Աուր Անապատ
Անապատուցօրիւ—տե՛ս Աուր Անապատ
Անապատուցօրիւ—տե՛ս Աուր Անապատ
Անապատուցօրիւ—էջ 77, 78, 86, 857, 858, 860
Անապատուցօրիւ—էջ 863

Արագած—էջ 84, 877
 Արագածոտն նահանգ—էջ 13
 Արամիան նահանգ—էջ 409
 Արամ Սոգա—էջ 7
 Արաթ—սահ'ս Արաթ
 Արարատեան—սահ'ս Արարատեան
 Արդ Բաղաբ—էջ 798, 887, 911
 Արևան—սահ'ս Արևան
 Արևիկ—սահ'ս Արևիկ
 Արզնիկ—սահ'ս Արզնիկ
 Արզնու դաշտ—էջ 790
 Արզում—սահ'ս Արզում
 Արթրամատ—էջ 588
 Արթրամ—էջ 778
 Արթրամիկ—էջ 286
 Արծկ—էջ 807, 308
 Արդ—էջ 801, 1117
 Արդի—սահ'ս Արդ
 Արնի—էջ 1178
 Արնի գաւառ—էջ 830
 Արնի—սահ'ս Արնի
 Արդ անապատ—էջ 253, 255
 Արդ Միւն—էջ 860, 861
 Արդ վանք—էջ 227, 495, 496, 498, 500
 Արդադի—էջ 586
 Արմա—էջ 737
 Արթիկ—էջ 331
 Բարիպետ աշխարհ—էջ 752, 828
 Բարիւն—էջ 190, 780, 781, 953, 1072
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 1039, 1042, 1175, 1177
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 1002
 Բարի—էջ 538, 539
 Բարիւն—էջ 953, 1102
 Բարի—էջ 332, 837, 639, 640, 792, 840, 852, 875
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 459
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 751, 752
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 357, 692
 Բարիւն—էջ 201, 362, 555, 1102
 Բարիւն—էջ 586, 718, 723, 779, 798
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 586
 Բարիւն—էջ 1229
 Բարիւն—էջ 1148
 Բարիւն—էջ 1143, 1145, 1146
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 831

Բարիւն—էջ 807
 Բարիւն—էջ 108
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 419, 428, 562 (սահ'ս Կ. Գորիս)
 Բարիւն—էջ 897, 899
 Բարիւն—էջ 145, 434
 Բարիւն—սահ'ս Բարիւն
 Բարիւն—էջ 418
 Բարիւն—էջ 1078
 Բարիւն—էջ 408, 1051, 1054
 Բարիւն—էջ 888
 Բարիւն—էջ 888
 Գարա անապատ—էջ 637
 Գարապետ Բարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—էջ 885, 886, 888, 747, 853
 Գարիւն—էջ 1143
 Գարիւն—էջ 187
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—էջ 178
 Գարիւն—էջ 131, 134, 864
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—էջ 861
 Գարիւն—էջ 1090, 1162
 Գարիւն—էջ 876
 Գարիւն—էջ 639, 633
 Գարիւն—էջ 223
 Գարիւն—էջ 363
 Գարիւն—էջ 357, 840, 1043, 1076, 1087, 1102
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—էջ 282, 729
 Գարիւն—էջ 52, 428
 Գարիւն—էջ 428
 Գարիւն—էջ 747, 751, 752, 837, 841, 843
 Գարիւն—էջ 1038
 Գարիւն—սահ'ս Գարիւն
 Գարիւն—էջ 1040
 Գարիւն—էջ 326, 981, 983, 985
 Դարապետ—էջ 778, 788
 Դարապետ—սահ'ս Դարապետ
 Դարապետ—էջ 1240
 Դարապետ—սահ'ս Դարապետ
 Դարապետ—էջ 885
 Դարապետ—էջ 1011, 1018
 Դարապետ—էջ 503
 Դարապետ—էջ 832, 859, 861
 Դարապետ—էջ 1053, 1054
 Դարապետ—էջ 885
 Դարապետ—էջ 81, 241, 691, 788, 778
 Դարապետ—էջ 287, 509, 513, 513, 1043
 Դարապետ—էջ 223, 484, 491
 Դարապետ—սահ'ս Դարապետ
 Դարապետ—էջ 886, 897, 718, 734, 798 (Դարապետ)

Խալիկ-Ղառափտեմ—էջ 552
 Խալիսեանց գաւառ—տե՛ս Խալիսեանց գաւառ
 Խալիսեանց գաւառ—էջ 1146
 Խալիսեանց ճաճեակ—էջ 81
 Խալապուրդ անապատ—տե՛ս Սար Խալապուրդ անապատ
 Խառայ գիւղ—էջ 1081
 Խարբիւղ—էջ 298
 Խարբիւղու իւրիկ—էջ 187
 Խարս—տե՛ս Կարս
 Իիգմեմ—էջ 597, 847
 Ինճառի վանք—էջ 418
 Ինճառի իսկառա—տե՛ս Սար Բաղաւառածո՛ն

հեճորէք—էջ 1081, 1088

հռահանէ—էջ 1207, 1208

հռահանէ—էջ 1178

հռա վերապ—էջ 546, 691, 693, 787, 1238

եփլաղ—տե՛ս Դփլաղ

Սաղկունեաց նամակ—էջ 1058

Սիժոնեան անագառ—էջ 21, 28

Սիրանուր—տե՛ս Սուր Աստուածամի՛ն

Սղակու վանք—էջ 997, 970, 978, 976

Սղափու վանք—տե՛ս Սղակու վանք

Սաղաճառու երկիր—տե՛ս Ջաղաճառու երկիր

Կարս—տե՛ս Կայիփոսի վանք

Կարթիկէ—տե՛ս Սուր Կարթիկէ՛ն

Կամրջան—էջ 438

Կայիփոսի վանք—էջ 224, 479, 483, 484, 487, 488, 491, 678

Կանա—էջ 648, 782, 963, 1107, 1148

Կաղաղովկիա—էջ 545

Կաղսոսի անագառ—տե՛ս Կայիփոսի վանք

Կաթիքի ծով—տե՛ս Կաթիքի ծով

Կաղաղան—էջ 421

Կաթիքի ծով—էջ 825

Կարբի—էջ 644, 1041

Կարբոյ...—տե՛ս Կարբոյ...

Կարբոյ գաւառ—էջ 329, 430, 644, 645, 877

Կարբոյ միայն—տե՛ս Կարբոյ գաւառ

Կարթարմատ—տե՛ս Կարթարմատ

Կարթարմատ—էջ 637

Կարթարմատ—էջ 718, 724, 780, 798

Կարին—էջ 56, 186, 549, 552, 568, 880, 1085, 1086

Կարնան—էջ 878

Կարմիր ծով—էջ 804, 817, 871, 899

Կարմիր վանք

— ի Կարին—էջ 56

— ի Զմրէնաղ—էջ 987

Կարմրեան—տե՛ս Կարմրեան

Կարմաղ—տե՛ս Սուր Նշան

Կարս—էջ 86, 411, 914, 1233

Կարսայ երկիր—էջ 186

Կարանեփա—էջ 110, 651

Կոնա—էջ 483, 442, 615, 953, 955, 958, 1205, 1207, 1208

Կեդրոնի ձոր—357

Կեռափա—էջ 170, 171, 388, 387, 890, 422

Կեռան Ֆիգուան—տե՛ս Ամիգ

Կիլիկիաց աշխարհ—էջ 250

Կիլիկիա—էջ 58, 292, 294, 701, 715, 719, 720, 826, 1037,

1125, 1187

Կիլիկիայ երկիր—էջ 752

Կիզրու—էջ 632, 717, 1057, 1080

Կիլիկիա—տե՛ս Կիլիկիա

Կիլիկիայ—տե՛ս Կիլիկիա

Կիլիկիաց աշխարհ—տե՛ս Կիլիկիաց աշխարհ

Կլան Հռոմայական—տե՛ս Հռոմկլան

Կոնեան—տե՛ս Կոնեանի ռվսա

Կոնեանի ռվսա—էջ 780—791

Կոստանդնուպոլիս—էջ 55, 56, 78, 168, 174, 188, 330, 375,

389, 393, 395, 399, 370, 380—382, 391, 401, 404—

408, 414, 489, 518, 520, 551—558, 566, 665, 678,

594, 683—685, 742, 769, 774, 783, 789, 800, 802,

882, 885, 890, 891, 967, 1017, 1048, 1044, 1098,

1163, 1154, 1184, 1211, 1212

Կարճքա—էջ 418

Կեռան կղզի—էջ 803

Հալաղ—էջ 7

Հաղրաւ—էջ 638, 823, 835, 838

Հաղրաւայ ռվսա—տե՛ս Հաղրաւ

Հանկաւար—տե՛ս Սուր Աստուածամի՛ն

Համիր—տե՛ս Ամիգ

Հայաստան—էջ 1008

Հայաստան աշխարհ—էջ 558

Հայոց Թաւ—էջ 971, 168

Հայաստան—էջ 1008

Հայր Սահար լեռ—էջ 25

Հայր—էջ 350, 1018

Հանգստարան Հայոց ի Հոռոմ—էջ 587, 981

Հանգստարան—տե՛ս Աստուածամի՛ն

Հառին—էջ 1334

Հերակիայ քաղաք—էջ 418

Հերոնի վանք—էջ 1171, 1172

Հիզան—տե՛ս Կիզան

Հինգ սրահ—տե՛ս Պրոպոսիկի ասպան

Հնդիկ—էջ 117, 166, 810

Հնդկաց երկիր—էջ 168, 1223

Հնդկաստան—էջ 61

Հոգայտրիկայ քաղ ի Սուրբաթ—էջ 80

Հոնաց աշխարհ—էջ 956, 1207

Հոլաւա գիւղ—էջ 876

Հռոմայր—էջ 1187

Հոփոփոսի եկեղեցի—տե՛ս Սուր Հոփոփոս

Հոռոմ—էջ 78, 143, 324, 281, 290, 291, 298, 335, 430, 421,

441, 581, 583, 586, 587, 610, 632, 784, 786, 808,

931, 879, 981

Հռոմաց տուն—589

Հռոմկլան—էջ 232, 787, 1197

Հռոմ—տե՛ս Հռոմ

Հռոմ—տե՛ս Հռոմ

Հռոմկլան—տե՛ս Հռոմկլան

Հսկող քան (սէ Եդրոյ Եւանի Եւան Կոկոյի), տպարան

յւսմանք—էջ 381

Հրեշտակապետ եկեղեցի—տե՛ս Սուր Հրեշտակապետ եկեղեցի

Հրեշտակապետ—էջ 788

Ջաղաճառու երկիր—էջ 1083

Ջիքինեաց լեռ—էջ 357, 545, 849

Ջոզիկու—էջ 127

Ղազար Փարցիքի վանք—էջ 1216

Ղազարու վանք—տե՛ս Սուր Ղազարու վանք

Ղազարի—էջ 1224

Ղազար—տե՛ս Կ. Պոլիս

Ղանգոմար—էջ 310, 882, 1223

Ղանգոմար—տե՛ս Ղանգոմար

Ղալայլու—էջ 1163

Ղարբեղու երկիր—տե՛ս Կարբեղու երկիր

Ղարս-տե՛ս Կարս
 Ղափան-էջ 1218
 Ղափանայ երկիր-էջ 1164
 Ղազի-էջ 1183
 Ղուլարվէզ գիւղ-էջ 430
 Ղալաղ-տե՛ս Ղփաղ
 Ղրիմ-էջ 80, 103
 Ղփաղ-էջ 1206, 1234

ձանկոյ փաթըլթո-էջ 284
 ձանուկ-էջ 281
 ձաննոյ բերդ-էջ 840
 ձուլայ-տե՛ս Ջուլա

Մազազդորան-էջ 1184
 Մալազիբու-տե՛ս Մանազկերտ
 Մակար-տե՛ս Ճար Մակար
 Մակեղավերան-էջ 784, 785
 Մակու-էջ 469
 Մամմատ-ենիւղ Բազ ի Բախաթ-էջ 746
 Մաղեթիս-էջ 420, 421
 Մամուտա-էջ 1125
 Մայր Լուսայ-տե՛ս Սուր Աստուածածին
 Մանազկերտ-էջ 298, 411, 412, 975, 980
 Մանեա այր-էջ 707
 Մանիս-էջ 234
 Մանկերտ-տե՛ս Մանազկերտ
 Մաթու-էջ 474

Մատրէթի մենատան-տե՛ս Մատրէթի և Անդրէի մենատան
 Մատրէթի և Անդրէի մենատան-տե՛ս Սուր Մատրէթի և Անդրէի մենատան

Մարաքա-էջ 180
 Մարանթապ ագարակ-էջ 586
 Մարաղ-էջ 186
 Մարաշ-էջ 453
 Մորազ պետութիւն-էջ 410
 Մարզվան-էջ 543, 548
 Մարմաթիւնոյ ուխտ-էջ 408
 Մարութա-տե՛ս Մարեաա
 Մարեւլ-էջ 105
 Մարենազուց վանք-987, 988
 Միլիթիեն-էջ 512, 503
 Մեծոփ-տե՛ս Մեծոփայ վանք
 Մեծոփայ վանք-էջ 664, 1185, 1186

Մերոթի-էջ 853
 Մլեն ուխտ-էջ 741, 745
 Մլին-տե՛ս Առաջ Մլին
 Միլագետ Ասորոց-տե՛ս Միլագետ
 Միլագետաց աշխարհ-տե՛ս Միլագետ
 Միլագետաց Ասորոց աշխարհ-տե՛ս Միլագետ
 Միլագետաց Ասորոց նահանգ-տե՛ս Միլագետ
 Միլագետաց երկիր-տե՛ս Միլագետ
 Միլագետ-409, 788, 1009, 1017, 1154, 1810
 Մորթի-էջ 422
 Մոկաց Բաղաթ-տե՛ս Մոկո
 Մոկո-էջ 175, 411, 412, 1227, 1239
 Մոզնի-էջ 364

Մառվերա-տե՛ս Մարեաա
 Մովսէսացաց երկիր-1084
 Մորեաա-էջ 586, 718, 723, 780
 Մարութա-տե՛ս Մարեաա
 Մախրան գաւառ-586
 Մալ-էջ 332, 601
 Մոսկով-էջ 85
 Մորաքա-տե՛ս Մարեաա

Յակոբայ ջրհոր-էջ 357
 Յամիր-տե՛ս Ամիր
 Յայեղոյսեեր, ի վան-էջ 1085
 Յեմա-տե՛ս Յեմաա
 Յովնանեաւանք-էջ 233, 256, 621, 638-639, 644, 1086, 1160

Յորդանան-էջ 111, 175, 367, 424, 688
 Յուլա երկիր-էջ 724
 Յումանվանք-տե՛ս Յովնանեաւանք
 Յումաց աշխարհ-էջ 407
 Յուրա-տե՛ս Նիքիւթ
 Յոհաննու վանք-տե՛ս Յովնանեաւանք
 Յովնանու վանք-տե՛ս Յովնանեաւանք

Լազարէր-էջ 240, 356, 357
 Լախիշեան-էջ 186, 277, 282, 332, 1173
 Լախիւրան-տե՛ս Լախիւրեան
 Լային Բաղաթ-էջ 686
 Լարեղզույա-տե՛ս Լարեղզույա գետ
 Լախիւրեան-տե՛ս Լախիւրեան
 Լախիւրեան երկիր-էջ 386
 Լուրիկղայա գետ-էջ 510, 1222
 Լեւոյ Կեստիւ-էջ 423
 Լիկիւ-էջ 171, 177, 266
 Լիկիւմիլիա-էջ 240
 Լիկուի-էջ 178, 330, 334, 644
 Լուրաբեր գիւղ-էջ 1163
 Լուրաշեն յմրցակ-605, 606, 608
 Լուրաշեն պարիսպ ճաշարան-էջ 1045
 Լուր Լախիւրեան-էջ 14
 Լուր Ջուլա-էջ 105, 106, 166, 207, 211, 247, 337, 352, 769, 803, 812, 868, 869, 877, 884, 889, 1071, 1072, 1073, 1085, 1088, 1089, 1101, 1107, 1110, 1122 (տե՛ս Լաւ Աւազանու Նոյ)
 Լուսնիս գիւղ-էջ 52

Շահաստան-տե՛ս Թալիք
 Շամր աշխարհ-էջ 751, 752
 Շամրի ձոր-էջ 844
 Շամր-տե՛ս Սամարիա
 Շատիկու անապատ-էջ 1220 (տե՛ս Լաւ Ղփաղ)
 Շաւարթան-էջ 590
 Շիֆար-էջ 296
 Շորլույ գետ-էջ 752
 Շեֆուլ-էջ 898
 Շողակար-տե՛ս Սուր Շողակար
 Շոռար-էջ 95, 96
 Շուն-տե՛ս Շնկոզ շուն
 Շուրի-էջ 108

Եօջ—էջ 186, 205, 208, 353, 810, 812, 877, 880, 884,
1045, 1075, 1088, 1093, 1094, 1101, 1106, 1232 (տե՛ս
Լահա Աստղածախ, Լուր Զուլալ)

Ոճանավանք—տե՛ս Յալվաննավանք
Ոճաննու վանք—տե՛ս Յալվաննավանք
Ուստավար—էջ 1088
Ուրեան—տե՛ս Նընսիան

Ջաղխափան—տե՛ս Սուրբ Աստուածածին
Ջվլախաղ—էջ 865, 887

Պալաք—տե՛ս Կոստանդնուպոլիս
Պալաք—տե՛ս Կոստանդնուպոլիս
Պաղեստին—էջ 708, 868
Պաղին—տե՛ս Առաքանի Պաղին
Պաղչապարայ—էջ 1178, 1180
Պաղտատ—տե՛ս Բաղդատ
Պառապարկու վանք—էջ 1005, 1006
Պատմու կղզի—էջ 197
Պատուա—էջ 57, 383, 391, 392
Պատա—տե՛ս Պատուա
Պարսից երկիր—էջ 884, 1072
Պարսկաստան—էջ 828, 870
Պարտախիֆ գիւղ—էջ 1280
Պանասցու աշխարհ—էջ 826
Պոնտոսի ծով—էջ 826
Պրորատիկէ ասպան—էջ 358, 362
Պրոյպատիկէ—տե՛ս Պրորատիկէ
Պրուսա—էջ 51, 52, 57, 58

Ջանան գետ—753
Ջախխիչ—էջ 843
Ջուղա
— Դին—էջ 188
— Եօր—տե՛ս Լուր Զուլալ
— Գիւղ—տե՛ս Լուր Զուլալ

Ռաժանուհաց—տե՛ս Ներկայամօրու տնայապատ
Ռալիկ—էջ 714
Ռուսաստան—82 (Ռուսաց աշխարհ), էջ 108

Սազատանեաց ճանձնեղ—էջ 1072
Սադիմ—տե՛ս Նրապաղէմ
Սաղմուսավանք—էջ 1034, 1050
Սամարիա—էջ 638, 651, 778, 982
Սամարղանդ—էջ 341
Սանաթին—էջ 408, 975, 978
Սաղ Խարայաւար—էջ 1006
Սարդիկիան—էջ 173
Սարիքա—էջ 588
Սարմատացաց երկիր—էջ 295
Սերասթիւ—էջ 411, 742, 1117, 1128, 1281
Սեղվամ—էջ 356, 1101
Սեղում յիւ—էջ 707
Սերկիսիայ ձոր—էջ 844
Սևան—էջ 411
Սէլանիկ—տե՛ս Քալանիկէ
41—804

Սըմարղանդ—տե՛ս Սամարղանդ
Սիդոն—էջ 686, 1118
Սիզոն—տե՛ս Սիզոն
Սիկիդիա Ռոնեիի կղզի—էջ 68
Սիմառա գիւղ ի Սքրաստիայ—էջ 1188
Սիոն—տե՛ս Սիոն
Սիովն—տե՛ս Սիոն
Սիւ—էջ 81, 812, 840
Սիւ Գալառ—էջ 688
Սիւտկայ ժառն—883
Սիւնեաց Արառ—տե՛ս Տաքի
Սիւնեաց երկիր—էջ 876
Սիւնեաց վիճակ—էջ 243
Սիւնի—էջ 88
Սիւրառայ երկիր—էջ 724, 780
Սիւրհիմ—տե՛ս Սիւրհիմ
Սիւրհիմ—588, 637, 718, 798
Սիւրհիմ—տե՛ս Սիւրհիմ
Սիւրառայ երկիր—տե՛ս Սիւրառայ երկիր
Սիլիմ—տե՛ս Սիլիմ
Սիօն (Սիօն, Սիօն)—էջ 101, 358, 555, 779, 818, 826,
830, 876, 880, 905, 957, 982, 984, 977, 981, 982,
993, 995, 996, 1068, 1070, 1075, 1082, 1109, 1139,
1145, 1149, 1150, 1157, 1158, 1168, 1169, 1182,
1208, 1212, 1214, 1215, 1224, 1232, 1240
Սուրբանցի գիւղ—էջ 995, 996
Սուրբանի—էջ 861, 883
Սուրխաք—տե՛ս Սուրխաք
Սուր Մանեասթիւ—էջ 774
Սուրբանցի—տե՛ս Սուրբանցի գիւղ
Սուրպալ—էջ 89, 72
Սուրաք—տե՛ս Սուրաք-Քաղաք
Սուրաք-Քաղաք—էջ 158, 168
Սուրաքուց Գալառ—էջ 508
Սուրբ Արառ—տե՛ս Սուրբ Էլիսիան
Սուրբ Ամենայնիկի
— յԵրևան—էջ 1070
— ի Զայուց Քառ—էջ 973
— ի Նոր Զուլալ—էջ 854—858, 1094
— տեղից անորոշ—973
Սուրբ Անդրէի Սենատան—տե՛ս Սուրբ Մատթէոսի և Անդրէի
Սուրբ Առաքիւնաց
— ի Բարեդր—էջ 104
— ի Տաքի—էջ 1218
Սուրբ Աստուածածին
— յԱմասիայ—էջ 274
— յԱռաքիսիակ—էջ 830
— յԱսորիսիան—էջ 853
— յԱրծկէ—էջ 308
— Բարձրահայեաց, յԱրդի—էջ 891
— Աստուածամայր յԱւագ Միլի—էջ 880
— Փաղարահայեաց, ի Բալու—էջ 586
— ի Բերիսիայ վանք—էջ 1145, 1146
— ի Բուր Բասենայ—էջ 480
— ի Բոյորածոր անապատ—էջ 880
— ի Գորավանք—էջ 1040
— ի Տիրամայր, ի Գորի—էջ 989—988
— ի Զիրամայր, յԵրևան—էջ 618

- յԹրկայնեկուպից անապատ—էջ 351
- յԵրզնկ—էջ 356
- յԵրուսաղէմ—էջ 632
- Մօրն Մուսոյ, ի Քալիքի—էջ 316, 363
- Չարիսիսան, ի Քալիքի—էջ 58
- Հանկատար, յԻլմ—էջ 82
- ի Հան—էջ 1183
- ի Լուսաւորիչ անապատ—էջ 1050
- ի Խաւսայ գիւղ—էջ 1061
- ի Խառանան—էջ 1208
- ի Սղակու վանս—էջ 970, 975
- Խնդրականտար, ի Սուրբ Կարապետ Կարբում—էջ 1056
- ի Կարին—էջ 552
- ի Կոնստնի ուխտ—էջ 780
- ի Կ. Պօլս—էջ 332, 380, 585, 654, 1044
- ի Հաթին—էջ 1234
- ի Հիզան—էջ 847
- ի Հոսմ—էջ 981
- Եղնարեր, ի վանս Ղազարայ Փարպեցոյ—էջ 1216
- ի Մալազկերտ—էջ 980
- ի Մարտնաշուրց վանս—էջ 988
- ի Մեծօփայ վանս—էջ 1138
- ի Մոկս—էջ 1239
- ի Տովանանավանս—էջ 644
- Տոս ի Նորակերտ գիւղ—էջ 1184
- Սիրանտար, ի Տօխիս—էջ 936
- Սուրբ Գայիանէ
 - ի Ղարա՛հասար—էջ 1007, 1008
 - ի Վազարչապատ—էջ 1079
- Սուրբ Գեղարդ—էջ 989, 1213, 1214
- Սուրբ Գէորգ Զօրավար
 - ի Լիմ—էջ 180, 650, 838
 - ի Սղակու վանս—էջ 975
 - ի Կոնստնի ուխտ—էջ 780
 - ի Սրկըզան—էջ 990
- Սուրբ Գրիգոր—տե՛ս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ
- Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ
 - ի Բերդակայ վանս—էջ 1145, 1146
 - ի Բրէժ—էջ 983
 - ի Կարին—էջ 552, 1088
 - ի Հերմոն—էջ 1173
 - ի Հիզան—էջ 847
 - ի Ղալաթիս—էջ 742
 - ի Նորակերտ—էջ 1183, 1184
 - ի Պաղլիսարայ—էջ 1180
 - անապատ, ի Զօրն Սաղմոսավանից—էջ 1050
 - անապատ ի Զօրն Սաղմոսավանից—էջ 753, 988
 - դամբարան, ի լիբիեն Սեպուհ—էջ 706, 707, 715, 716
 - ի Վերիէլէ—էջ 1149
- Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ և Սուրբ Պետրոս (Երկաներեսէ),
 - ի Քօրեզկան—էջ 1224
- Սուրբ Նիքիտար—տե՛ս Սուրբ Մակարայանց Նիքիտար
- Սուրբ Նեփ Խորան, ի Մոկս—էջ 1239
- Սուրբ Նեփաներեսէ (Երեսից)
 - յԵրևան—էջ 1070
 - ի Քօրեզկան—էջ 1224, 1235
- Սուրբ Նոբէլտարան ի Հիզան—էջ 847
- Սուրբ Նշմամին

- տե՛ս Սուրբ Նշմամին և Սուրբ Ստրգիս Զօրավար
- ի Նոր Զուշայ—էջ 810, 1076
- ի Պաղլիսարայ—էջ 1180
- ի Վազարչապատ—էջ 8, 9, 12, 15, 19, 28, 58, 76, 81, 82, 85—88, 93, 101, 108, 130, 140, 174, 187, 190, 200, 208, 222, 252, 258, 274, 276, 285, 289, 308, 314, 318, 320, 326, 327, 329, 330, 334, 365, 366, 382, 392, 414, 418, 418, 443—445, 461—463, 474, 486, 508, 514, 517, 522, 528, 534, 548, 549, 553, 582, 590, 598, 604, 605, 608, 618, 626, 630, 634, 644, 649, 650, 656, 674, 687, 693, 716, 720, 730, 742, 746, 752—754, 760, 767, 770, 774, 789, 793, 832, 838, 854, 857, 858, 862, 870, 876, 877, 881, 884, 891, 892, 895, 898, 908, 914, 965, 987, 988, 978, 978, 978, 982, 1008, 1020, 1034, 1036, 1039, 1045, 1054, 1072, 1076, 1088, 1103, 1106, 1108, 1118, 1132, 1134, 1138, 1141, 1142, 1154, 1160, 1184, 1186, 1198, 1201, 1202, 1206, 1212, 1222, 1233
- Սուրբ Նշմամին և Սուրբ Ստրգիս Զօրավար, տղարան ի Կոստանդնուպոլս—էջ 174
- Սուրբ Քաղեստ անափետ, յԱրտաշ (Մարտի)—էջ 459, 462, 762, 783, 1072
- Սուրբ Քաղաղատ
 - Տիխասար, Աղրիանուպոլս—էջ 288
 - Զօրավար, ի Գառվան—էջ 1242
- Սուրբ Քովմա անափետ յԱղուլիս—էջ 427, 438, 430, 729, 876
- Սուրբ Քովմա—տե՛ս Սուրբ Քովմա
- Սուրբ Քօրոս, ի Դերմէյ անապատ—էջ 1018
- Սուրբ Լուսաւորիչ—տե՛ս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ
- Սուրբ Լուսաւորիչ Արաւ—տե՛ս Սուրբ Նշմամին
- Սուրբ Խաչ
 - յԱղթամար—էջ 641, 929, 932
 - ի Ղալաթիս—էջ 742
- Սուրբ Խաչատուր անապատ, ի Բարձրերկր—էջ 747, 753
- Սուրբ Մեծիգ, ի Լեռնակողմ անապատ—էջ 607
- Սուրբ Կարալիկէ
 - յԵրևան—էջ 1070
 - ի Հաղարատ—էջ 835—836
 - ի Տովանանավանս—էջ 626, 881
- Սուրբ Կարապետ
 - ի Բօլորաշերտ—էջ 980
 - յԵրկաներեսէ անապատ—էջ 351
 - յԵրզնկ—896, 878, 877, 1108, 1184, 1185
 - յԵրեսնակ—էջ 1164
 - ի Լեռնակողմ անապատ—էջ 607
 - ի Կարրի—էջ 877, 880, 881
 - ի Կարրի—էջ 412, 413, 828, 1069
 - ի Կոստ—էջ 180
 - ի Կարմիր վանս ի Զճկանոս—էջ 987
 - ի Տովանանավանս—էջ 256, 625, 844, 845
 - ի Պառուպղուր ի վանս—էջ 1008
 - ի Վան—էջ 44
 - ի Ֆանոս—էջ 848
- Սուրբ Կարմաղ—տե՛ս Սուրբ Նշմամին
- Սուրբ Կիրիլոս
 - ի Բազէլ—էջ 839, 840
 - ի Տիգրանակերտ—էջ 789, 891, 1211

- ի Յոնսոմ—էջ 848
- Սուրբ Տեղեկատեղեաց
 - յԱստապատ—էջ 543
 - յԵրուսղէմ—էջ 610, 611
 - ի Պայթ Կ. Պալատ—էջ 553, 799, 800, 802
- Սուրբ Չեմոն ճգնաւոր—էջ 1173
- Սուրբ Հոնիփօնէ
 - ի Խնծորէ—էջ 1082
 - ի Վաղարշապատ, էջ 78
- Սուրբ Ղազարոս վանք, ի Տարսե—էջ 351, 426
- Սուրբ Մակարայեանց եղիազարոս և Շառնեայ ի Կոնստնոյ
- յԻստ—էջ 790
- Սուրբ Մաարեոսի և Անդրէի մենատան—էջ 1131
- Սուրբ Մարիամ Աստուածածին—տե՛ս Սուրբ Աստուածածին
- Սուրբ Մարտիրոս
 - Այսաւայած, ի Կոնստնոյ յԻստ—էջ 790
 - տե՛ս Սուրբ Մարգին Զօրավար
- Սուրբ Մինաս, յԵղեղիայ—էջ 444
- Սուրբ Յակոբ
 - յԱղէթ—էջ 1240
 - յԵրեան—էջ 1070
 - յԵրզնկայ—էջ 211, 222
 - յԵրուսղէմ—էջ 131, 180, 357, 445, 458, 577, 632, 1190, 1194
 - ի Մղպուր վանս—էջ 975
 - ի Կալիփոսի (Կապուսի) անապատ—էջ 483, 484, 491
 - ի Կաֆայ—էջ 615
 - ի Հերմոն—էջ 1172
 - ի Նոր Զուլայ—էջ 884
 - ի Պարտախիթ—էջ 1230
 - ի Սրկըզուս—էջ 990
- Սուրբ Յաւարփին
 - յԱպիսանկ—էջ 830
 - ի Հիզան—էջ 847
 - տեղը անորոշ—էջ 971
- Սուրբ Յովնանէն
 - յԱղճաղայ—էջ 1002
 - (Տօհնա) տաճար ի Բաբերդ—էջ 1177
 - Բերտուշ—էջ 1098
- Սուրբ Յովնանէն Անտարանիչ
 - յԱղճաղանդիս—էջ 1205
 - ի Կոնստնոյ յԻստ, էջ 790
 - ի Հերմոն—էջ 1173
 - ի Վարազ—էջ 928
- Սուրբ Յովնանէն Միլոսիչ
 - ի Հիզան—էջ 847
 - ի Մօսկ—էջ 1239
- Սուրբ Յովիտայ—տե՛ս Սուրբ Կիրակոս
- Սուրբ Խալիվայ—տե՛ս Սուրբ Սեփանէն Խալիվայ
- Սուրբ Խիկողայոս
 - յԱմասիայ—էջ 27, 1078
 - ի Կաֆայ—էջ 443
 - ի Նոր Զուլայ—էջ 812
- Սուրբ Խիկոյայոս—տե՛ս Սուրբ Խիկողայոս
- Սուրբ Խշտե
 - յԱրծկէ—էջ 308
 - Կարաիկ, ի Բաղէ—էջ 640
 - ի Բուսու—էջ 1079

- ի Հաղթաւ—էջ 835, 836
- ի Պատուարկու վանս—էջ 1006
- ի Վարազ—էջ 233, 374, 697, 698, 926, 1020*
- ի Տիւրիկէ—էջ 1165
- տեղը անորոշ—էջ 446
- Սուրբ Խշտաբ Խալի յԱղճաղայ—էջ 1002
- Սուրբ Շաման—տե՛ս Մակարայեանց եղիազարոս...
- Սուրբ Շողալար, ի Վաղարշապատ—էջ 329, 693, 1027
- Սուրբ Չառ յուրե, ի Միտանքար—էջ 26
- Սուրբ Պարամ, ի Բոխաթ—էջ 8
- Սուրբ Պետրոս, յԱնտիոք—էջ 1205
- Սուրբ Պետրոս և Պողոս, ի Հոռմ—էջ 361, 587, 588, 632, 981
- Սուրբ Պողոս—տե՛ս Սուրբ Պետրոս և Պողոս
- Սուրբ Սարգիս Զօրավար
 - յԱղճաղայ—էջ 641
 - յԱպրակոնեաց գիւղ—էջ 648
 - ի Բաղէ—էջ 852
 - ի Դատվան—էջ 1243
 - յԵրեան—էջ 1070
 - ի Ջիպաւ—էջ 1007
 - ի Թալիթ—էջ 316, 863
 - ի Կաֆայ—էջ 958, 1207
 - ի Կիպրոս—էջ 1080
 - ի Հիզան—էջ 847
 - ի Սեքստոնայ—էջ 1231
 - ի Սուրխաթ—էջ 80
 - ի Տիգրանակերտ—էջ 789, 891
 - տե՛ս Սուրբ Խշմաթին և Սուրբ Սարգիս Զօրավար
- Սուրբ Սիւն
 - յԱրծկէ—էջ 308
 - ի Բաբերդ—էջ 1177
 - յԵրզնկայ—էջ 222
 - ի Կալիփոս—էջ 483
 - ի Մանիսայ—էջ 234
 - Աստուածածին տաճար ի Շառնիչ անապատ—էջ 1220
 - ի Վարազ—էջ 928
 - ի Փերճոց վանս—էջ 1032
- Սուրբ Սափիա, ի Վարազ—էջ 926
- Սուրբ Սեփանէն Խալիվայ
 - յԱնապատ գիւղ—էջ 1088
 - յԱստապատ—էջ 542, 1084
 - ի Դաստակերայ յԻստ—էջ 836
 - յԵրեւակ—էջ 398
 - ի Խոցթայ—էջ 981
 - ի Հերմոն—էջ 1173
 - ի Հիզան—էջ 847
 - ի Մոսկ—էջ 1239
 - ի Նոր Զուլայ—էջ 1110
 - ի Շամի ի Նոր—էջ 528, 824*, 844
 - ի Վարազ—էջ 928
 - ի Տանձիկէ—էջ 1218
- Սուրբ Վարձիւ, տաճար ի Զատախեղ—էջ 848
- Սուրբ Վարաճ, ի Վան—էջ 954
- Սուրբ Տիկէ, ի Պարտախիթ—էջ 1230
- Սուրբ Փռէլի, յԱւագ Միլէ—էջ 860
- Սուրբ Փռառնեթիւ—տե՛ս Սուրբ Փռառնե Վիտայ
- Սուրբ Փռառնե Վիտայ

- Ի Քոխար—էջ 746
 — Ի Ղարաշխար—էջ 1007
 Սարք Գրիտափոր, Ի Սիմառայ—էջ 1166
 Սոսխար—էջ 80
 Սպանա—ահ'ս Ասպանան
 Սպիր—էջ 883
 Ստաբէ—ահ'ս Տաբի
 Սրկըզուն—էջ 888, 890
 Սաղ—էջ 1117
 Սփայուն աղբարհ—ահ'ս Ասպանան
 Վանանդինու վանք—էջ 191, 192
 Վաղառնայ վանք—էջ 179, 184
 Վաղարշապատ—էջ 303, 306, 474, 545, 650, 813, 837, 871,
 789, 877, 890, 888, 1108, 1223 (ահ'ս հասն էջիսմին)
 Վայիծորդ երկիր—էջ 888
 Վան—էջ 37, 44, 223, 1107
 Վանկունք—էջ 889, 881
 Վասպուրական—էջ 408—407
 Վասպուրական Բագրատ—ահ'ս Վան
 Վարդանաշար—էջ 413
 Վարկելու վանք—էջ 1143
 Վարդենա գիւղ—էջ 1178
 Վենայ—էջ 78, 332
 Վենտիկ—էջ 181, 191, 350, 513, 515, 882, 883, 1143
 Վերիշէն—էջ 1149
 Վերնատուն—էջ 357
 Վէժան—ահ'ս Վրժան
 Վրժան—էջ 889, 887
 Վրաց—ահ'ս Խոր Վրաց
 Վիբ—էջ 176, 445
 Վրաստան—էջ 984
 Վրաց երկիր—էջ 836
 Վրաց տուն—էջ 844
 Տաբի—էջ 54, 86, 341, 506, 878, 964, 1082, 1218
 Տաննկլէր (Տաննակալար)—էջ 1217, 1218
 Տաննու—էջ 102
 Տարսն—էջ 175, 289, 421, 555, 1017
 Տարսու—էջ 1190
 Տարօհ
 — գաւառ—էջ 407, 411
 — Կրկիր—էջ 801
 Տիրեակ
 — լիւն—էջ 1134
 — ծով—էջ 357
 Տիգրանակիր—ահ'ս Ամրդ
 Տիգրանայ բերդ—էջ 1002
 Տիգրիս—էջ 1080, 1091

- Տիկին—ահ'ս Սարք Տիկին
 Տիրամայր—ահ'ս Սարք Աստուածածին
 Տիրջ ցնչ (Չանթր)—էջ 841, 843
 Տիրիկ—էջ 1165
 Տիրոս—էջ 688, 1118
 Տիմրոն—էջ 193
 Տոգր—ահ'ս Տոց
 Տոց գաւառ—էջ 926
 Տալիս—ահ'ս Տիլիս
 Տալիսու—421
 Տրաքու—էջ 737
 Տիկիս—էջ 108, 953, 956
 Դուսաց աղբարհ—ահ'ս Դուսաստան
 Զալմայ գաւառ—էջ 351
 Փայտակարան—էջ 953
 Փարսլանք—էջ 853
 Փառն կղզի—էջ 419
 Փատու—ահ'ս Փառու
 Փարի (Փարպի)—էջ 64
 Փերնոց վանք—էջ 1031, 1032
 Փիլիպպոյն Կեսարու—էջ 545
 Փիլիպպոս Բագրատ—էջ 421
 Փրսն—էջ 1090, 1091
 Փորթուկալ—էջ 336
 Փաղկեզն—էջ 262, 508, 593
 Փաղկի գաւառ—էջ 226, 323, 538
 Փաղցրանայանց—ահ'ս Սարք Աստուածածին
 Փամշիր—ահ'ս Փաղկի
 Փամշիր—ահ'ս Փաղկի
 Փանախ—էջ 644
 Փանալ գաւառ—էջ 985
 Փարսն—էջ 1223, 1224
 Փերսն—էջ 853
 Փեֆֆէ—ահ'ս Կաֆա
 Փա Միքաէ ազա, գիւղ—էջ 1170
 Փանա—էջ 280, 441, 508
 Օլտայ երկիր—էջ 70, 72
 Օշական—էջ 13, 89
 Ֆիլիստին—էջ 721
 Ֆանկաստան—էջ 591
 Ֆոնո (Ֆանաւ)—էջ 848
 Ֆրանսիս—էջ 759, 913

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

Աբաս Ա Բագր, հայր Գագիայ—էջ 410, 1116

Աբգար, 1680—1680 թթ., ազգ. Անդրեան գրիկ—էջ 165

Աբգալ, ժՀ գ.,—էջ 1188

Աբգիտ, մարգար. Մարգարտիւն—էջ 296, 585, 604, 636, 704, 718, 721, 722, 748, 755, 761, 771, 780, 796, 808, 814, 819, 829, 859, 865, 873, 887, 895, 901, 909, 916, 929, 1031, 1199, Ման—էջ 586, 595, 637, 704, 718, 724, 755, 768, 771, 780, 796, 806, 819, 865, 878, 887, 897, 901, 909, 1021, 1199, մանրանկար—էջ 731, 775, 868, 899, 914

Աբգովանիս, սուրբ—էջ 1184

Աբել աղամարդիկ—էջ 903, 1155

Աբիմելիք (Աբիմելիք), որդի Գեղեցիկ—էջ 548

Աբիմիլի—տե՛ս Աբիմիլի

Աբրեոն, որդի Նիքիտի—էջ 881

Աբրամուր Մանուէլ Ջաֆարիայի որդի Թադիկ. Բժշկարան—էջ 1118

Աբրամով, 1647 թ., երկրորդ ամուսին Լույս Մատուրիկ—էջ 996

Աբրահամ

— Կահապան. մանրանկար—էջ 804, 817, 871, 899, 901 (տե՛ս և Բաբանի), եղբայրներ—էջ 176, 266, 471, 501, 726, 880, 1139, 1209

— (Աբրահիմ), ամիրայ, ժԱ գ., բուրդ Գր. Մագիստրոսի—էջ 408—409

— 1315 թ., գրիկ ի կիս—Մ 192, էջ 823, 825, 827

— 1365 թ., հայր Դավիթ գրչիկ—էջ 1041

— կր., 1411 թ., ստացող լիզնադայայ—Մ 225, էջ 999, 1001—1002

— աղայ, 1447 թ., նորագույն և կազմող—Մ 141, էջ 578—580

— Վրդ., երաժիշտ, 1463 թ., դասադուխտ ի համալսարան Աւագ վանից—էջ 497, 499

— որդի, 1475 թ., ծաղիկ ի Սրկչուհու—Մ 221, էջ 989—991

— հայրապետ, ժԺ գ., վերահսկող հոգեւոր մարմնից—էջ 882

— գրիկ, ժԺ գ., իշխանակապիտ—էջ 832

— 1599 թ., որդի տեղ Դավիթ—էջ 1196

— կր., 1627 թ., եղբայր Հայրապետ բարձրագույնի—էջ 602

— 1634 թ., որդի Թանուխի—էջ 1218

— Զեկչիկ, 1653 թ., հայր Մաթեոսի—էջ 443

— 1680 թ., մշակ ի ծովահանական—էջ 880

— 1687 թ., աշակերտ Վարդանայ Բաղիշեցու, գրիկ իշխանակապիտ ի Կարին—Մ 245, էջ 1087

— 1688 թ., գործակալ ծովահանականից—էջ 643

— 1680—1680 թթ., ազգ. Անդրեան գրիկ—էջ 166

— վրդ., 1688 թ., ի նոր Զուգայ—էջ 250

— ժՀ գ., գրչիկ—էջ 443

— ժՀ գ., վերահսկող—էջ 778

— ժՀ—ժՀ գգ.—էջ 638

— 1711 թ., միտքան լեւիտանի—էջ 865

— 1728—1731 թթ., գրիկ—Մ 170, էջ 678, 682

— վրդ. Կրտսեցի, 1729 թ., յետին ստացող—էջ 60, եղբուկ—էջ 432

— վրդ. Կ. Պոլսեցի, 1733 թ., գրիկ ի Կ. Պոլսու—Մ 97, էջ 401, Լուսինիք գրչիկ Դիմեթիոսի—էջ 401

— գրիկ, 1740 թ., գրիկ ի Բիզանդիայ—Մ 101, էջ 419, 427

— Առաքապետից (մահ 1777 թ.), գրիկ լիզնադուխտ (1755 թ.)—Մ 71/Բ, էջ 287—289, ստացող լեւիտանի (1744 թ.)—Մ 119, էջ 517, 524, 526, Կարիզ (1774 թ.)—էջ 526, 534, եղբուկ (1768—1768 թթ.)—էջ 84—86, Կեղեցիկ, Կառվ Մեծի ուրբաթի—էջ 103, 543, Հաւանման—էջ 543, Բան վանքի—էջ 543, Ի վերայ ուրբաթայ սնունդի—էջ 544

— տեղ, 1753 թ., կնիքագրուկ—էջ 1088

— որդի, 1781 թ., կնիքագրուկ—էջ 892

— 1786 թ., յետին ստացող լեւիտանի—էջ 892

— Առաքապետից, Փարս (Եւփիս), որդի, գրիկ, վրդ., ժՀ—ժԲ գգ., հոգեւոր որդի Վարդանայ Առաքապետից—էջ 86, հոգեւոր որդի ծովահանայ Տաթևացու—էջ 54, կնիքագրուկ (1783 թ.)—էջ 54, 528, 534

— 1786 թ., հայր Պողոս արքայախ—էջ 988

— տեղ, ժՀ գ.—էջ 1118

— 1841 թ., որդի Անայանուհի—էջ 1089

Աբրեհիմ—տե՛ս Աբրեհիմ (ժԱ գ.)

Ագաթանգեղոս, պատմիչ. Ի բռնէկ, որ զԿալիսէ—էջ 952, եղբուկներ—էջ 299, 423, 541

Ազամ

— Կախապետ. մանրանկար—էջ 694, 849, 923 (տե՛ս և Սա), եղբուկներ—էջ 97, 165, 175—176, 232, 236, 335, 339, 342, 344, 400, 416, 568, 686—687, 777—778, 1018, 1118, 1240

- վրդ., 1779 թ., շեքերեզ Մկրտիչ վրդ. Շոռթեանցի—
էջ 418
- Ազիբէկ**
- (Անթրեկ), 1599 թ., հոբջար Մենթը-Ովասափի—
էջ 1198
- (Անթրեկ), 1628 թ., հոբջար Մելիք Ծրեանցւոյ—
էջ 1212
- (Անթրեկ), 1634 թ., որդի Քանումի—էջ 1216
- (Անթրեկ), ժէ գ., որդի Ուկանի—էջ 1197
- Ազրիանո, Հայտար. Սահման պարկեշտութեան—էջ 164
- Ազամար, 1627 թ., մայր Մհարազ գրչի—էջ 601
- Ազառ**
- ժէ—ժԸ գդ., ազգ. Յովաննէ Լիզեանցւոյ—էջ 649
- ժԸ գ., Հայր Մաթէոսի—էջ 1230
- Ազամար, 1659—1660 թթ., կողակից խշ Ռուստամի—
էջ 1088
- Ազար—տէ՛ս** Ազարիա
- Ազարիա**
- կթղ. Սոոյ, 1580 թ.—էջ 848
- (Հազարեայի), ժԶ—ժԷ գդ., տաղ. Վառաիչ Տէր
հազարացւոյ—էջ 88, 358
- 1653 թ., գրիչ յԱզարան—Ն 261, էջ 1099, 1101
- տէր, 1656, ստացող Լամսկի յԱրեքսանոր—էջ 1028
(ԳԳ)
- (Ազար), ժէ գ., որդի Ասլանի—էջ 1030
- արքայ, ժԸ գ., յիշատակագրի—էջ 238
- Ազիզ**
- 1485 թ., մայր Տէրուի—էջ 1150
- 1559 թ., կողակից Ամիրջանի—էջ 986
- 1620 թ., մայր Խաչատուր գրչի—էջ 1218—1219
- 1634 թ., դուստր Քանումի—էջ 1216
- 1640 թ., մեծ մայր տէր Յովասափ Արծրունեցւոյ—
էջ 789
- 1684 թ., հոբջար Խանկարու—էջ 1070
- 1738 թ., դուստր Յարութիւն—1658, 1058
- Ազիզբէկ**
- 1497 թ., հոբջար Մաթէոս գրչի—էջ 842
- (Ազիզբէկ), ժԶ գ., Հայր Քամայի—էջ 642
- Ազիզխան**
- ժԶ գ., նսիստու—էջ 844
- ժէ—ժԸ գդ.—էջ 28
- Ազիզվիլ (Ազմիլթ)**, 1468 թ., մայր Ստեփանոս գրչի—
էջ 689
- Ազիզվիլ—տէ՛ս** Ազիզբէկ
- Ազիզվիլեմ, 1491 թ.,** հրդարող մայր Սամվէլի—էջ 1183
- Ազիզպաշտ**
- 1654 թ., դուստր Սիմեոն—խանի—էջ 855
- 1654 թ., Հանկի Գրիգոր Մարումեանի—էջ 855
- Ազմիլի—տէ՛ս** Ազիզվիլ
- Աթուրիլ (Յաթուրիլ),** պրն., 1714 թ., որդի Մարտիրոսի—
էջ 1064
- Աթուրիլեմ, 1778 թ.,** որդի տէր Պօղոս. Զուլայեցւոյ—
էջ 1198
- Աթուրոս**
- Ալէքսանդրացի, 288—373 թթ., Դաւանդիւն—էջ
150, 423, Պատմութիւն տերմանական լայնութիւն—էջ
145, 424, Քուրք առ Նիլիպոլիս—էջ 499, Կանոն—
էջ 360, Լաւրմունի—էջ 62, 455, Նախագր. Սաղմոն—
- ուսց—էջ 723, 771, 908, Երաման—էջ 243, 328, 778
— (Աթուր), 1651 թ., Կաղազի Ի Մալազկերտ—Ն 217,
էջ 875, 880
- 1578 թ., Կաղազի Ի Գանատար—Ն 212, էջ 864
- ժԶ—ժԸ գդ., գրիչ ի Յովաննական—Ն 152/Ա,
էջ 621, 623, Ն 152/Բ, էջ 623—624
- ժէ գ., գրիչ—Ն 111, էջ 477—478
- ԺԶ 1711 թ., սիրք Նուիրոյ—էջ 364—365
- Աթանէս—տէ՛ս** Աթանաս
- Ալայրէկ (Ալայրէկ), 1634 թ.,** որդի Դաւթի—էջ 1216
- Ալայրցար, 1598 թ.,** որդի Ամիրջանի—էջ 988
- Ալիքրա Մեծ, ԺԶ գ. (Յն. 1193 թ.)** Համառու հաւաքում
աստածաբանական երմարութեան—էջ 268, 369,
271, 275, 383, 433, 443, 445, 510, Երամ—էջ 278
- Ալիքրանո—տէ՛ս** Ալիքրանո
- Ալիքա (Ալէքս)**
- պատրոն, 1230 թ., Երզնկ տուղ—էջ 1158
- ժԶ գ.—էջ 740
- Ալիքան (Ալէքսան)**
- 1599 թ., Հայր Ամիրջանի—էջ 988
- 1685 թ., գրիչ ի Նորաշէն Ծրեանցւոյ—Ն 148, էջ 605—
608
- արք., 1738 թ., Ի Սերաստիայ—էջ 1117
- 1822 թ., որդի Գէորգ Հայրամանի ի Երզնկ—էջ 109
- Ալիքանոս—տէ՛ս** Ալիքրանո
- Ալիքրանո**
- (Ալէքսանոս), 1475 թ., որդի Դաւթ գրչի—էջ 990
- (Ալէքսանոս), արք., 1489, գրիչ ի Մարեանցաց
վանս—Ն 200, էջ 987—988
- (Ալէքսանոս), ժէ գ., Հայր Բարաթի—էջ 1197
- (Ալէքսանոս), ժէ գ., որդի Հապուզի—էջ 1197
- Ալիք—տէ՛ս** Ալիքա
- Ալիքան—տէ՛ս** Ալիքան
- Ալիքանո—տէ՛ս** Ալիքանո
- Ալրան**
- 1606 թ., դուստր Սաարի—էջ 186
- 1723 թ. մայր Յօսէփի—էջ 1170
- Ալիար, ժէ գ.,** Հայր Յարութեանի—էջ 1213
- Ալիարան—տէ՛ս** Ալիք—Ալիքան
- Ալմէ, 1598 թ.,** կողակից Մատարի—էջ 1174
- Ալմիլան, ժէ գ.,** ամուսն Գուգարի—էջ 1088
- Ալիքան—տէ՛ս** Ալիքան
- Ալիքան**
- 1511 թ., հոբջարող Մկրտիչ ԺԶի—էջ 989
- (Ալիքան), 1608 թ., ազգ. Սաարի—էջ 186
- (Ալիքան), 1667 թ., հոբջար Կարապետի—էջ 1087—
1088
- Ալիպիտա Եպ. ՄԱլեանցի—էջ 503**
- Ալպաղիւս, Դ գ.,** Գրի կանոնական Բաթալի—էջ 170—171
- Ալրն, տէր, ժէ գ.,** պատրաստ—էջ 1088
- Ալիլու, ժԶ գ.,** Հայր Սիսայի—էջ 1083
- Անք—տէ՛ս** Յովնայ
- Անքան—տէ՛ս** Յովնայ
- Անուան**
- հոբջար Մովսէսի մարգարէի. ԺԲ Կանոն—էջ 1133,
մանրեակ—էջ 313
- (Ահարոնի) Կր., 1099 թ., գրիչ յԱլէքսանդրայ—
Ն 228, էջ 1208—1205

— (Ահարոն), 1788 թ., դառնկիր Վարդանյա Աստապանցու լեռնաձիկն էլ 85

Անարուն—տե՛ս Անտոն

Անարեւ—տե՛ս Անտոն

Անճկա

— տե՛ս Սուրբան Անճկա

— Փաշա Քեփորույս օսլու, 1672 թ., ի վաղիրութեանն էլ 967

Աղաբէկ ժէ—ժՂ դդ., դուստր Ջիւաքի—էլ 1083

— Աղաբէկի (Աղաբէկի), կեճադադ—էլ 1036

Աղազար—տե՛ս Աղազար (1627 թ.)

Աղաբոն, հայր անապատական, ի Նարեան վարուց—1028—1024

Աղամ, ժէ դ., թոռ Առամի—էլ 1157

Աղամալ

— 1649—1650 թթ., հորեղբորդի խշ Նալաքի—էլ 810

— պրն, 1653 թ., որդի պրն Անտոնի—էլ 867—870

Աղամբ, 1579 թ., եղբորդի Մեխիսէթ երեկ—էլ 1237

Աղապառա—տե՛ս Աղաբոն

Աղայփիր—տե՛ս Աղափիր

Աղապազ, 1579 թ., եղբորդի Մեխիսէթ երեկ—էլ 1237

Աղալան

— 1511 թ., եղբորդի Սկուռի թշիկ—էլ 969

— 1680 թ., որդի խշ Վաթանիկ—էլ 879

Աղալան, խշ, 1659—1680 թթ., եղբայր խշ Ռուսամաի—էլ 1087

Աղափիր (Աղայփիր), 1591 թ., թոռ Իսայ երեկ—էլ 891

Աղաբջ

— (Աղալան) 1562 թ., հայր Քրիստոստոսի—էլ 1003

— (Աղալան) 1568 թ., որդի Իսապահանի—էլ 1004

Աղաբան (Աղալան), 1534 թ., եղբայր Յովհ. փրկափայիկ—էլ 977

Աղաբեկ—տե՛ս Աղաբեկ

Աղաբոն, 1387—1392 թթ., մայր Յոհանն աստաղի—էլ 812

Աղալ (Աղալու), 1728 թ., որդի Յովսէփի—էլ 1170

Աղեհանգ

— Մանգեղանցի—էլ 59, 120, 236, 238, 292, 323, 419,

538, 778, 1140, 1202, 1203 և պառապանի—էլ 839,

մանգեղանցի—էլ 893

— Գալամաթո Մեխիսեղի. Անտառ եռադոն մտած—

մանց—55, 57, 281, 389, 391

— (Աղալան), 1400—1401 թթ., որդի Ներսիսի—էլ 767

— (Աղալան), 1511 թ., հայր Սկուռի թշիկ—էլ 969

— Վրդ. (—Վրդ.), 1688 թ., որդի և աստաղի Մ 115/թ,

էլ 499, 507—508, մանգեղանցի—էլ 499

— Ա Ջուլայեցի, կՊղ.՝ 1708—1714 թթ., ի ժամանակ

(1707—1708 թթ.)—էլ 1108, 1180, 1234

— Բ Ջուլայեցի կամ Բիւրանդաքի, կՊղ.՝ 1758—1755 թթ.,

ի ժամանակ (1754 թ.)—էլ 552

Աղեհանուն, քնակի տանն Հայոց ի Հոռմ—էլ 588

Աղեհու—տե՛ս Աղալու

Աղվեր, 1628 թ., կոչակից Առաքելի—էլ 994

Աղու—տե՛ս Աղալու

Աղալան—տե՛ս Աղալու

Աղալու—տե՛ս Աղալու

Աղալու (Աղալու), 1387 թ., ազգ. (երկրորդ մայր) Յովսէփի—էլ 862

Աղալու, 1841 թ., որդի Գորգիսի—էլ 1089

Անապառն—տե՛ս Աղալու

Անան, 1534 թ., եղբորդի Յովհ. փրկափայիկ—էլ 977

Անանի, 1687 թ., եղբոր կին Կարապետի—էլ 1087, 1088

Անառնիկ—էլ 877

Ամբակում, մարգար. Մարգարէի—էլ 295, 598, 604,

704, 716, 721, 732, 749, 756, 761, 771, 780, 796,

808, 814, 820, 829, 859, 865, 873, 887, 895, 901,

909, 916, 923, 1031, 1199, Ման—էլ 586, 596, 637,

704, 718, 724, 756, 763, 771, 780, 798, 806, 820,

865, 879, 887, 897, 901, 909, 1031, 1199, Աղալու—

էլ 751 (զիտ նաև յաւարտ ամբարդ կաննի Սաղ-

մոսաց), Վանական վրդ.—ի Վան Ամբակում—էլ

624, մանգեղանցի—էլ 781, 775, 793, 863, 898, 914

Ամեհեկին

— 1411 թ., կնակից Շարապէկի—էլ 1003

— (Ամեհեկին), 1474 թ., մայր Հովսէփ Բարեղաց-

այի—էլ 875

Ամեհեկա Վեքայից. Լոր ամեհեկայի—էլ 381

Ամեհեկին—տե՛ս Ամեհեկին

Ամիր

— 1382 թ., հորեղբայր Սկուռի երեկ—էլ 831

— տե՛ս Ամիրէկ (1431—1422 թթ.)

— 1485 թ., որդի Նուարեանի—էլ 1150

— 1668 թ., մշտիկ, լմրդն քաղաք—էլ 780

— ժէ դ., որդի Հաղապի—էլ 1197

— ժէ—ժՂ դդ., ալր Աղալուի—էլ 1084

— տե՛ս Ամիրյան (1783 թ.)

Ամիրզադ, 1485 թ., որդի Տէրտիկ—էլ 1150

Ամիրզադ, 1652 թ., հայր Առաքելի—էլ 1046—1047

Ամիր Աղալու, 1469-ից յետոյ, աստաղի ի Գորի—Մ 219,

էլ 981, 984

Ամիրբառ, 1475 թ., թոռ Աղալուի—էլ 891

Ամիրէկ

— (Ամիրէկ), 1411 թ., հայր Յոհանն քալի—էլ 1002

— (նաև՝ Ամիր), 1421—1422 թթ., հայր Սաղաթիկ

քալի—էլ 925, 927—929

— 1469-ից յետոյ, որդի Ամիրապետի—էլ 984

— (Ամիրէկ), 1628 թ., հայր Մեխիսեղ երեկ—

էլ 1212

— 1634 թ., եղբայր Խանիարու—էլ 1070

— (Ամիրէկ), 1698 թ., վկայ վանաքի—էլ 1174

Ամիր-Գորգար, 1495—1497 թթ., հայր Մաղաթի Բարեղաց-

այի—էլ 491

Ամիրզադա

— (Ամիրզադա) Ամախացի, ժն գ., գրիւ, 1488 թ.—

Մ 268/թ, էլ 1114, 1117, Աստաղեանի—էլ 816—

դիւ—էլ 115—116

— (Ամիրզադա), 1653 թ., հորեղբայր Շահալու—

էլ 1101

Ամիրզադ—տե՛ս Ամիրզադա

Ամիրզադա (Ամիրզադ), 1511 թ., եղբորդի Սկուռի թշիկ—

էլ 999

Ամիրզադա—տե՛ս Ամիրզադա

Ամիրյան

— 1551 թ., փրկափայկ Ամալիկի—էլ 643

— 1627 թ., որդի Հովսէփի—էլ 602

— տե՛ս Առաքել (1653 թ.)

- Ամիրխե, 1475 թ., ժառանգորդ մատենի—էջ 591
 Ամիր-Հատան, 1489-ից իտալ., առաջող—Մ 219, էջ 881, 884
 Ամիրզոյ, 1595 թ., զատակ կերպարներ—էջ 1241
 Ամիրհանան—տե՛ս Ամիրհանան
 Ամիրհան—տե՛ս Ամիրհան
 Ամիրմիլի, 1474 թ., ազգ. Գուլիաշախ—էջ 874
 Ամիրմուլի, ԺՂ դ., Հայր Սաաթի—էջ 1214
 Ամիրշահ (Ամիրշա), 1400—1401 թթ., հորալոր հայտաբեր
 Բյւիկ—էջ 787
 Ամիրշայ—տե՛ս Ամիրշահ
 Ամիրում, ԺՂ դ., ամուսին Խանումի—էջ 971
 Ամիրշահ
 — 1599 թ., գեղեթ Տփիսի—էջ 988
 — (Ամիր, Ամիրհան), մոնթ, 1783 թ.—էջ 670
 Ամիրշահան
 — 1495—1497 թթ., հորալոր Մազաթայ Բաքերդաշայ—
 էջ 491
 — 1611 թ., հորորորդի ճակարի—էջ 1145
 — (Ամիրհանան), ԺՂ դ.—էջ 1230
 Ամիրտաթ, 1628 թ., պապ Նազար Զազախյան—էջ 993
 Ամիր-Մանգուր, 1495—1497 թթ., հորալոր Մազաթայ
 Բաքերդաշայ—էջ 491
 Ամիրվալի
 — 1578 թ., Հայր Մելիքխան Երեցի—էջ 1237
 — (Ամիրվալի), 1608 թ., Հայր Մելիք-Ալիխանի—
 էջ 1229
 — (Ամարվալի), պրն, 1748 թ., որդի Անահի—էջ 958
 Ամիրվալի—տե՛ս Ամիրվալի
 Ամիրտուն—տե՛ս Ամիրտուն
 Ամիրտավաթ—տե՛ս Ամիրտավաթ
 Ամիրտուն (Ամիրտուն), ԺԴ—ԺԵ դդ., լեռնի ստացող—էջ 841
 Ամուրի—տե՛ս Յովհաննէս (1483 թ.)
 Ամուլս յարգարէ. Մարգարեալիսին—էջ 286, 592, 595, 603,
 608, 704, 717, 721, 732, 748, 755, 761, 771, 779,
 786, 806, 814, 819, 829, 859, 865, 873, 887, 895,
 901, 909, 916, 923, 1031, 1199, Մամ—էջ 586, 595,
 637, 704, 718, 723, 755, 763, 771, 779, 788, 887,
 897, 909, 1031, Եղումներ—էջ 888, 892, 885, 779,
 824, 1134, մանրանկար—էջ 731, 793, 883, 893, 813
 Ամուրվիլի—տե՛ս Ամիրվալի
 Այդնե (Ճալալի), 1489-ից իտալ., Հայր Ամիր-Աւալի—
 էջ 884
 Այլաթիկ—տե՛ս Ալաթիկ
 Այլխաթան—տե՛ս Ալխաթան
 Այմիլի, 1678 թ., հորանից Մելիքշի—էջ 1008
 Այվազ
 — 1834 թ., որդի Բանումի—էջ 1216
 — 1653 թ., որդի Շահգուլու—էջ 1101
 — 1680—1690 թթ. ազգ. Անդրեան գրչի—էջ 185
 — (Էվազ), 1682—1683 թթ., որդի Յակոբյանի—էջ 1083
 — (Էվազ), 1710 թ., որդի Հակոբյանի—էջ 1153
 — (Էվազ), 1718 թ., Հայր Յահաննէս գրչի—էջ 398
 — 1737 թ., Հայր Ամիրհանի—էջ 583
 Այվաթյան
 — (Այվաթի), 1631 թ., Հայր Յովհաննէս Խապենցի—
 էջ 965
 — (Այվաթի), 1631 թ., որդի Յովհաննէս Խապենցի—
 էջ 965

- տե՛ս և Էվազյան
 Այրվալենցի
 — զատակ Մելիքաւ Այրվալենցի
 — ԺԴ—ԺԵ դդ., լուսանցարդ շինող—Մ 53, էջ 208
 Այրու, այրի կիտ Նախի Զազարի—էջ 686
 Անա—տե՛ս Աննա (1810 թ.)
 Անախարուն
 — 1642 թ., քաղ իւլ Յակոբյանի—էջ 1324
 — 1642 թ., գուսար Գրիգորի—էջ 1224
 — 1690 թ., գուսար Մելիք-Սվախարի—էջ 1198
 — 1704 թ., գուսար Գարսարի—էջ 1187
 Անայ տե՛ս Աննա (1810 թ., 1841 թ.)
 Անայի, 1659—1680 թթ., գուսար իւլ Բուսամի—էջ 1087
 Անայխարուն—տե՛ս Անախարուն
 Անան
 — ԺՂ դ., որդի պրն Յակոբի—էջ 1039
 — 1748 թ., Հայր Ամարվալի—էջ 958
 — 1748 թ., որդի Ամարվալի—էջ 958
 Անանի (Անանի), ԺՂ դ. (1748 թ.), կնիադար—էջ 958
 Անանի
 — տե՛ս Անանիա
 — տե՛ս Անանի
 Անանիա
 — Ծրասաղէմացի, այր Սափիրայի—էջ 480
 — Երեւանցի, է գ., Լուսնացոյց—էջ 299, Հարցումն...
 գոր մեծ ժողովրդէն տան—էջ 409, Պատմութիւն Հա-
 մաստիւն ծաղկին—էջ 127, Վերագրացոյց—էջ 708
 (տե՛ս և Անանիա վրդ.)
 — վրդ., Հայր Վրդ. (Նարեկացի), Ժ գ., ի խորհուրդ
 Յովհաննէս—էջ 350, 699, երես վասն խանուհու-
 րան—էջ 320, երես խանայից—էջ 321, Վան
 անգարա աշխարհի—էջ 331, 381
 — Հայր Տիրուայ, ԺԱ դ., Բազմի Գրիգորի Մագիստրո-
 սի—էջ 408—410
 Անաստաս
 — Բյւ Սինայեցի, անապատական. Աղօթ—էջ 89, 135,
 143
 — Դ—Ե դդ., Բազմի Կիրիլի Աղեմանդաշայ—էջ 509
 Անահաթարա, իմաստասէր—էջ 695
 Անգելա—տե՛ս Անգելա
 Անգելոս (Անգելոս) յարգարէ. Մարգարեալիսին—էջ 288, 598,
 604, 637, 704, 718, 721, 732, 749, 756, 761, 771,
 780, 786, 808, 814, 820, 828, 859, 865, 878, 887,
 895, 901, 909, 916, 923, 1031, 1199, Մամ—էջ 586,
 595, 637, 704, 718, 724, 763, 771, 780, 788, 808,
 820, 865, 873, 887, 897, 901, 909, 1031, 1199,
 մանրանկար—էջ 731, 775, 792, 863, 893, 914
 Անգղեան, 1640 թ., գուսար Յովսէփ—էջ 790
 Անդրեան
 — առաքեալ. մանրանկար—էջ 961 (քնդ Սիմէոնի),
 1102, Եղումներ—էջ 810, 831
 — Բիւզանդացի, Դ գ., Յազար ընծայման լուսնի—
 էջ 116
 — կր., Բյւ, 1311 թ., սրբ. կատարում—էջ 633
 — ֆրա, 1250 թ., գրչի ի Կաթայ—Մ 104, էջ 483, 443
 — Բյւ, 1400—1401 թթ., գեղան զկալ—էջ 766
 — 1421—1422 թթ., գրչի ի Վարազ և յԱթմար—
 Մ 207, էջ 931—937

- ԺՆյ. 1527 թ., օրինակ շերտող—էջ 28
- 1579 թ., օրդի Մելիքեթի Կրկնի—էջ 1237—1238
- տեր, 1595 թ., օրդի Նարինի—էջ 993
- տեր, 1640 թ., քաղաքի ճակատի Արծրունցայ—էջ 789
- Կպւ., 1640 թ., օրդի պրն Բաղիի—էջ 1038
- ԺՆյ. 1649—1650 թթ., արքայազնի Նոր Զուլայ—Մ 189, էջ 803, 814
- 1653 թ., մասախի պրն Անտիքի—էջ 889
- 1654 թ., օրդի Պետրոսի—էջ 855
- ԺՆյ. 1680—1690 թթ., գրիչ և ստացող լեւոյսի Սուրաթ-Բանդար—Մ 143, էջ 165—167
- 1689 թ., օրդի Անտիքի—էջ 1098
- 1707 թ., օրդի տեր Պետրոսի—էջ 1108
- Կեսարացի, 1707 թ., արձաթապատել տուող—էջ 1107—1108
- օրդի, 1743 թ., գրիչ ի Գ. Պոլս—Մ 89, էջ 381—382
- ԺՆյ. լեւոյսապատի—էջ 1034
- Անգրիտաւ—տե՛ս Անգրեաւ
- Անիէլ, ԺՆյ. Ժամատան զուտ շինող—էջ 888
- Անիւհ, 1220 թ., զուտար պատրոն Խաչոյի—էջ 1158
- Անթառմ
- (Անթառն), 1595 թ., մայր Նարինի—էջ 993
- (Անթառն), 1599 թ., կողակից Դավթի—էջ 1198
- 1640 թ., զուտար Յովսէփի Արծրունցայ—էջ 789—790
- (Անթառն) ԺՆյ. գնման օժանդակող—էջ 319
- (Անթառն) 1704 թ., զուտար Պետրոսի—էջ 1167
- (Անթառն) 1704 թ., զուտար Հռոմօսիմի—էջ 1197
- 1774 թ., կողակից Յովանէսի յնաւախան—էջ 858
- Անթառն—տե՛ս Անթառմ
- Անիւհիտը (Հանձրեղար), 1808 թ., հայր էմանուէլի—էջ 1229
- Անեա
- մայր Սամուէլի մարգարէի. Ազօրի—էջ 750 (զե՛ս յաւարտ շորորդ Կանոնի Սաղմոսաց), մանեկեղ ընդ Հեղի քահանայապետի—էջ 793, 817, 883, 907, աղածոյ կտաւ (ատառաւ)—էջ 91
- 1629 թ., զուտար խշ Բաղդասարի—էջ 993
- 1629 թ., զուտար Նիկապարի—էջ 984
- (Յանեա), 1642 թ., զուտար Դատարի—էջ 1224
- 1649—1650 թթ., քաղ խշ Նաղարէթի—էջ 809
- (Անեա), 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս գրիչի—էջ 168
- (Անայ) խանք, պատանկուհի, 1810 թ., զուտար Մկրտում Զուլայիցայ—էջ 858
- (Անայ) խանք, 1841 թ., զուտար Գորգիւնի—էջ 1089
- ԺՆյ. Գ—էջ 849
- Անեայի—տե՛ս Անեա (1680—1690 թթ.)
- Անուի, ԺՆյ. Գ, մայր Կապիլ տուղիների—էջ 1083
- Անուոն
- (Խաճ) Անուոն, Անուոնիտ, հայր, անապատական, ի շարանց վարուց—էջ 81, 869—870, 1023—1024, 1143 (ԳՊ), 1144
- Կատուացի. Ազօրի—էջ 443
- քաղթանի (փայտաւառ), ԺՆյ. Գ—էջ 390
- Անտոնիս—տե՛ս Անտոն

- Անտախարան, 1620 թ., հոգեւոր մայր Խաչատուր Կրկնի—էջ 1218—1219
- Անտիստ—տե՛ս Անգրեաւ
- Անտոն—տե՛ս Անտոն
- Աշխէն տիկին, ԺՆյ. Գ, զուտար Յարաֆենի—էջ 1213
- Աշտ
- Հարցումն Աշտայ և պատասխանի Նեկայ—էջ 1024
- Բաղդասարի՝ ամս ԺՆ (764—781 թթ.)—էջ 292
- Դ Բաղդասարի, օրդի Կապիլ. Բաղթ ի Գրիգոր Մա. փառաստ—էջ 407—408, 411
- Ապոյ իշխան, 1284 թ., խնդրող բանի ի Յովհ. Երզնկացայ—էջ 67, 288, 290
- Ապոյն—էջ 1024
- Ապոյնեար (Վաղդիկար)—կրտսեր, Կպւ. Դատարիկայ Ասորից—էջ 411
- Ապրամ—տե՛ս Աբրամ
- Ապրամար—տե՛ս Աբրամար
- Ապիիս, արդ.—տե՛ս Բաւր Պոզսի առ Փիլիմոն Ապրիան
- (Աշպիկան), 1830 թ., կենակից Զօրայի—էջ 1215
- (Անապիկան), 1643 թ., զուտար խշ Յակոբեանի—էջ 1224
- Աշտիկան—տե՛ս Աշտիկան
- Ատաղի—տե՛ս Ատաղի
- Ատաղի—տե՛ս Ատաղի
- Ատաղի
- ԺՆյ. 1207 թ., գրիչ ի Հաղարտ—Մ 194, էջ 833—835
- Հնազանդիկ, 1268—1271 թթ., Կապիլ ի Դաղարդ և ի Վանկան—Մ 199, էջ 859, 861, Մ 234, էջ 1037—1038
- (Ատաղի), ձերտի, 1269 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Համ—էջ 588
- Սիւնիցի, ԺՆյ.—ԺՆյ. Գ, Աշտիկի և Նաւաւաճ—էջ 96, 186, 185, 337—345, 424, Խրատական (Դրախտագիր)—էջ 347—350, Յաղ—էջ 6, 114, 345—347, 428 (տե՛ս և Առ. Վրդ.), Լուծումն Փնակաւորսն—էջ 218, Փառազի և Նաւ—էջ 68, 330, 332—333, 425—426, 448
- Բաղիշիցի, ԺՆյ.—ԺՆյ. Գ, Ներքաղեան—էջ 351 (տե՛ս և Ատաղի Վրդ.)
- Վրդ., ԺՆյ.—ԺՆյ. Գ, տաղ. Այնք Ատաղի ի օրիւնկ—էջ 99, Եւրենեայ առնեա—էջ 99, Եւրենեայ Հայոց—էջ 99, Եւրենեայ ի մե՛ն—էջ 97, Եւր. Բանեայեա—էջ 40, Եւրփամար—էջ 111, Եւր. Եւրիշի—էջ 111, 130, Եւր. Գաւնեայեա—էջ 99
- Յամթիցի, 1426 թ., գործարհից ազատող—1082—1083
- Կարգաւոր, 1497—1498 թթ., միաբան Կապիլի—էջ 485
- Տարտաղի, ԺՆյ. Գ, լեւոն օտաղ—էջ 758
- Կթի, 1584 թ. (Վաղարշապատի)—էջ 985
- տեր, ԺՆյ. Գ, 1611 թ., հայր տեր Սարգիս—էջ 1193
- Կարտաւոր, Կպւ., 1608 թ., գնող—էջ 862
- Գրիչ, 1625 թ., Խորազ—էջ 256
- 1628 թ., հայր Գրիգորի Մահմադեանցայ—էջ 852—853, 855
- (Ատաղի), 1629 թ., Կրտսեր Նաղարի Զուլայիցայ—էջ 924

Արամեան, թղթ. — էջ 262

Արաքս — տե՛ս Արարքս

Արեգ (Տարեգ), որդի Բարեգայ — էջ 175, 222

Արև, 1888 թ. առաջ, խնամի տղր Յովսէփի — էջ 780

Արևիկ, 1269 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Հոռոմ — էջ 588

Արզանի, 1690 թ., որդի Սիմոնի — էջ 1163

Արիան, հերթական — էջ 241, 248, 488, 507

Արիս — տե՛ս Արիանես

Արիստակէս

— Գրիշ, հետոր, ԺՊ զ., քերական. Արմեն գրչութեան — էջ 1119, 1124, 1ազարանի — էջ 1130, Երու — էջ 1126, 1128 — 1129

— (Հըրստակէս), 1303 թ., տնական եկեղեցւոյ — էջ 1188

— (Ռստակէս) 1331-ից յետոյ — էջ 813

— (Հըրստակէս), 1371 թ. — էջ 870

— (Ռստակէս) Սնարատեցի, ԺՊ զ. (շուրջ. 1412), գրիչ յԱզգ վան — էջ 57, էջ 227, 232

— Բ իջ. Հայոց, 1471 — 1474 թթ. — էջ 978, 975

— (Հըրստակէս), տեր, 1511 թ., ի Բերթական վան — էջ 1148

— (Հըրստակէս), եպ., 1534 թ., հորեղբայր Յովհաննէս փիլիսոփայի — էջ 977

— (Ռստակէս), տեր, ԺՂ զ., որդի Սարգսի — էջ 1193

— Տամբեցի, հանգրուցալ առաջնորդ Ստաթի, աշակերտ Ստաթի իջ. (1629 — 1633 թթ.) — էջ 876

— (Արիստակէս) վրդ. Խարրերթի, 1834 թ., յետի տառցող ի Տիգրանական — էջ 740, 742

— վրդ. 1635 թ., տառցող ի Յոստան — էջ 280, էջ 1207, 1209 — 1210

— Ջուլայեցի, Նորայիցի, 1670 թ., գրիչ և տառցող ի Նոր Ջուլայ — էջ 83, էջ 337, 354

— վրդ. 1671 թ., յետի տառցող ի Տամբի ձոր — էջ 844 — 848

— 1758 թ., եղբայր Օվանէս Նորդոզի — էջ 1103

Արիստակէ, 384 — 322 թ. ա., իմաստասէր. ի բանից իմաստեաց — էջ 175, 424, 1129 (Ջ սահմանք), ի գրոց մետաքիթիային — էջ 225, ի գրոց Գառնառաց — էջ 470, Յաղագր առաքինութեան — էջ 58, 180, 236, 328, 538, 1140, Յաղագր ցրոց — էջ 408, Յաղագր լուսնոյ պարունակին — էջ 117, Յաղագր խաւարման արկական — էջ 118, Նախնեաց Ստորագրութեան — էջ 236, 323, 538, Նկատուն — էջ 180, Պիտրման — էջ 187, 225, Ստորագրութեան — էջ 428, Վերջին տտորագրութեան — էջ 677, Յան Ստորագրութեան — էջ 311, 427, 1118, 1129, Երուսմէր — էջ 103, 331, 244 — 245, 271, 450, 559, 678, 1128

Արծունեաց եպ. — տե՛ս Գրիգոր Արծունեաց եպ.

Արկադեոս, 1888 թ., միտան Յովհաննական — էջ 644

Արկաշա, թոր Բաղրատի թղթ. Թուրք Նիւրի — էջ 502

Արման Արծունի, Ժ զ., Հարցմունք — էջ 1022, 1024

Արզան

— 1392 թ., հորեղբայր Սկրտի ԺՂ ի Բերկի — էջ 831

— ԺՊ զ., մայր Տեհասորի — էջ 1083

— 1611 թ., թոր Ջաջարիայ գրիչ — էջ 370

— 1631 թ., մայր Յովսէփ Խաղանի — էջ 885

[...]աղթար, 1611 թ., Հայր Արաքսիայի Ամբիստի — էջ 648

Արշակ թղթ Հայոց, եղբայր Վաղարշական — էջ 292

Արշակունի — էջ 292, 326

Արաշէն Թգր Գարեթ. Բանկ եպիսկոպ — էջ 777

Արաշիւր, սպանող Արտաշատ — էջ 292

Արաւան — էջ 292

Արաւման — տե՛ս Արաւմանիկ

Արտեմիկ (Արտեման) — էջ 172, 411

Արփա, կարանկան, յազգէն նետաղար, 1337 թ. — էջ 863

Արփայեղբայր — տե՛ս Յովհաննէս Արփայեղբայր

Արփապետ որդ., Թուրք Պազուխ — էջ 788

Ասպ

— տեր, 1310 թ., գրիչ ի Բարեթր — էջ 280, էջ 1175 — 1178

— 1237 թ., գրիչ, ծաղկող և կազմող ի Սուրբանիայ և ի Բալրէմ — էջ 213, էջ 861, 863 — 864

— 1362 թ., փնայ Յովհաննէս Արարատացւոյ — էջ 80

— (Աւար), 1485 թ., գրիչ ի Վերինէն — էջ 278, էջ 1149

— Երէն, 1578 թ., գրիչ — էջ 289, էջ 1835, 1237

— 1620 թ., հայր տեր Բարեթր — էջ 1215

— Բերեթր, 1689 թ., ամուսին Սաղապատի — էջ 1098

— 1689 թ., ամուսին Ներսիս — էջ 1098

— 1684 թ., ընթերցող — էջ 1140

— ԺՂ զ., հայր Ուստանէ գրիչ — էջ 141

— 1721 թ., որդի Թորոսի Կարեթր — էջ 1220

Ասգունի, 1370 թ. մայր Բաւայ տառցող — էջ 648

Ասգապարեմ, 1310 թ., որդի Ասպ գրիչ, տառցող ի Բարեթր — էջ 280, էջ 1175, 1177

Աւգո, սահմանի, ԺՂ զ., հայի — էջ 350

Աւա — տե՛ս Աւագ

Աւքեղ — տե՛ս Օգեղ

Աւքեղեղեւ — տե՛ս Աւքեղեղեւ

Աւգո, սահմանի, ԺՂ զ., հայի — էջ 350

Աւեմ

— 1314 թ., որդի Նորշահի — էջ 1178

— (Աւեղ), ԺՂ զ., որդի Կարապետի — էջ 1169

— պրն, 1688 թ., տառցող ի Նոր Ջուլայ — էջ 81, էջ 247, 250 — 251, վերականգն Նոր Ջուլայ (1691 թ.) — էջ 1073

— ԺՂ զ. — էջ 671

— ԺՂ զ. — էջ 1230

— տե՛ս և Աւեթա, Աւեթի

Աւեթաց, 1269 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Հոռոմ — էջ 588

Աւեթի

— փիլիսոփայ, 1240 թ., օրինակ շնորհալ — էջ 981

— 1271 թ., գրիչ (ժաղկոյ) ի Դրագար և ի Վանկան — էջ 189, էջ 859, 861

— Նատերանց, 1362 թ., գրիչ Նախագաղապար օրինակի ի Սուրիթ — էջ 24, էջ 80

— 1620 թ., եղբայր տեր Բարեթր — էջ 1215

— 1627 թ., հայր Սարգսի գրիչ — էջ 801

— տեր, 1628 թ., աշակերտ Սահակ գրիչ — էջ 853, 855

— 1640 թ., թուրքորդի Յովսէփայ Արծունեացւոյ — էջ 789

— 1667 թ., հայր Կարապետի — էջ 1067 — 1068

— 1667 թ., եղբորդի Կարապետի — էջ 1067

— 1667 թ., եղբորդի (այլ) Կարապետի — էջ 1067 — 1068

— 1689 թ., որդի Աւագի — էջ 1098

— 1671 թ., հայր Նիկարեթ տառցողի — էջ 628 — 629

— 1682 — 1683 թթ., որդի տեր Կարապետի — էջ 1082

— Երէն 1684 թ., գրիչ յերան — էջ 246, էջ 1069 — 1070

- ժէ դ., հայր Միքայէլի—է 1084
- ժէ դ., գրէի—Մ 270, էշ 1137, 1140
- տհ'ս և Անտ, Անտիօ

Անտիօ

- 1311 թ., հորայր Վարդան ստացողի—է 833
- 1487—1498 թթ., յիսարան Կայիֆուսի—է 486
- թէ, ժէ դ., ստացող ի Վան—Մ 278, էշ 1167—1168
- Տոմարիսի, 1614 թ., հայր Նիկոլ գրէի—է 70
- պրն., 1853—1858 թթ., ստացող ի նոր Զուլայ—Մ 200, էշ 883, 887—870
- (Անտիօ), յաճ. 1874 թ.—է 1202
- 1719 թ., հայր և ուսուցիչ Մարտիրոսի—է 640
- Վրդ., 1742 թ., կենդանուի—է 304
- տհ'ս և Անտ, Անտիօ

Անտիան (Անտալայ), որդ., 1400—1401 թթ., գնման վկայ—է 786

Անիօ, 1828 թ., որդի Գրիգորի Երևանցու—է 582—583

Անդ—տհ'ս Անտ

Անդու—տհ'ս Օղբու

Անի—տհ'ս Օղբու

Անտիօն—տհ'ս Օղբու

Անիօն—տհ'ս Սուրբան Անիօն

Անտիօն, որդի Տոմարիսի, թգր Տուրաի—է 777

Անտ, որդի Փարսիայ—է 881

Անիօն—է 411

Անիօն, 1814 թ., ազգ. Նորշահի և Մարգարի—է 1178

Անիօն, Սահմանագրութիւն Անիօնի—է 331

Բարս

— 1632 թ., պապ Խանքարայի—է 1043

— 1688 թ., ամուսնի Երիւնդի—է 1098

Բարսիսան, 1736 թ., հայր տէր Պապի—է 1170

Բարսեան, 1599 թ., որդի Դարի—է 1198

Բարսի, 1820 թ., որդի Մէհրապի—է 1215

Բարսաւ—տհ'ս Հիպոկրատ

Բարսաւ, թգր Վրաց 1486—1478 թթ.—է 770

Բարսաւունի—է 292

Բարսալ (Պատալ), 1710 թ., որդի լիպի—է 1152

Բարսաւն (Պալատան), 1591 թ., թա Ռայի երէցի—է 991

Բարի (Պալի), ժէ դ., հայր Ռանի—է 972

Բարսեպի (Պալապի), 1485 թ., հայր Տերանի—է 1150

Բարսաւուլ (Պալապուլ), 1789 թ., կողակից ռաւա

Միսրոսի—է 429

Բարսիսաւ, 1400—1401 թթ., ազգ. Խաչատուր թէրի—է 787

Բանապուր

— (Պալատուր) ժէ դ., կողակից Աղաւաղի—է 1008

— (Պալատուր) Զահի, ժէ դ., կողակից Նուրի—է 1118

Բանաւու, 1651 թ., թալ Սարգիս Սրեանցու—է 1050

Բանի (Պարի), 1883 թ., մայր Միսաոյ Յամբիցու—է 888

Բողակիս, զորապետ, Վասն հաճախման Անտիօնի—է 1143

Բաղդասար

— 1578 թ., հորայր Տոմարիսի կըրի—է 864

— 1627 թ., անոր Գրիգոր ստացողի—է 603

— 1828 թ., հորայր Նազարի Զուլայիցու—է 898

— 1841—1848 թթ., ազգ. Գառապար ստացողի—է 800—801

— թէ, 1848—1750 թթ., հայր Գառապար գրի—է 810

— Վրդ., 1848—1850 թթ., հորայր Զաւարդան ժագ-

կողի—է 813

— 1848—1850 թթ., հորապարտի իւլ Նազարի—է 810

— Վրդ., 1859—1860 թթ., հորայր Տոմարիսի գրի—է 1087

— (Բաղդասար), զորապետ, 1660 թ.—է 880

— 1860—1860 թթ., հորայր Անգրուս գրի—է 185

— 1862—1863 թթ., որդի Սարգարի—է 1083

— ժէ դ., լիսան ստացող—է 76—77

— Կարնիցի, 1830 թ., հայր Զոհարի—է 1148

Բաղդասար

— (Պաղասար) 1485 թ., կողակից Տերանի—է 1150

— (Պաղասար) 1848 թ., թալ Վարդան երէցի—է 1044

Բաղդ., 1889 թ., ամուսնի Տոմարի—է 1098

Բաղդ., 1884 թ., փեսայ Հէրապի—է 354

Բաղդ (Պաղայ), 1640 թ., մայր Նիկապար գրի—է 788

Բաղդասար—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդասար—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Բաղդիկ—տհ'ս Բաղդասար

Գալիս, միայնակաց, Ա դ., Քաղը Գիսենիսի Արիսպա-
ցացայ—էջ 197, 224, 422, 468, 669, 788

Գաթար—տե՛ս Գաթար

Գաթար

- 1534 թ., ղերբորդի Յովհաննու փիլիսոփայի—էջ 977
- (Գաթար), 1606 թ., որդի Սաաֆի—էջ 186
- 1629 թ., որդի Եղեղարի—էջ 894
- երեց, 1631—1668 թթ., գրիչ յԱսպարան—Մ 189, էջ 808, 809—811, Մ 191, էջ 817, 822—823, Մ 204, էջ 899, 903—905, Մ 263, էջ 1105—1108
- թշ Սկենքի, 1641—1643 թթ., ստացող ի Կ. Պոլսի—Մ 188, էջ 793, 799—802
- 1649—1650 թթ., եղբայր խշ Նազարէթի—էջ 809
- 1652 թ., որդի Շալիսի—էջ 1008
- սրկ. 1665 թ., որդի Ալիսան լրացնողի—էջ 607
- 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս գրիչ—էջ 166
- տեր, 1690—1704 թթ., որդի Մելիք-Օվայսարի—էջ 1198—1198
- (Գաթար), ժէ դ., որդի Յեռարի—էջ 822
- ժէ դ., պարտապան—էջ 514

Գաթեզի Յովսէփան—էջ 600

Դարին, 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս գրիչ—էջ 166

Դաւա—տե՛ս Դաճար

Դաւալ—տե՛ս Դաճալ

Դեղեմ. Հայր Արեմէյէթի—էջ 546

Դեղեմ—տե՛ս Գեղեմ

Դեղեմ—տե՛ս Գեղեմ

Դեղեմ—տե՛ս Գեղեմ

Դեղեմ—տե՛ս Գեղեմ

Դեղեմ, ծառայ Եղեմի—էջ 154, 881, 957

Դեղեմ

— Զարամբ, սուրբ—էջ 1184

— վրդ., ժԱ դ., Քաղը Գիսենի Սաղիսարի—էջ 412

— Գ լոնքի, կթգ. 1087—1072 թթ.—էջ 1156

— Սեանքի—տե՛ս Սեդիկ վրդ.

— յԵ, 1240 թ., եղբայր Սոսիանոսի Համիլենցայ—էջ 980

— վրդ., 1292 թ., հոռուր Հայր Սոսիանոս Գոյեքի-

ցանքի—էջ 728 (տե՛ս Գեղեց Սկեռոցի)

— Սկեռոցի, ժԳ դ. (ծա՛ւ 1801). ետա գլխորդան—

էջ 1126—1127, Լուսնուի Խաչկեղացայ—էջ 243,

Լուսնու Եղեղարի—էջ 144, 456, ի խնդրոյ Անիի

պատմեցի—էջ 143, ճիշտակարան—էջ 28, 593,

778, 788, 889, Լուսնու Զաւիթի—էջ 727, Եղեղեմի-

էջ 724, 728, 752

— 1292 թ., Հայր Վահրամյան—էջ 728

— ժԳ դ., գրիչ և ծաղկագ—Մ 265, էջ 1109, 1111

— ժԳ դ., փանակայ ի Մանեայ լայրան—էջ 710

— վրդ., 1322 թ., յերաւազէ—էջ 458

— 1380 թ., ազգ. Կոստանդին գրիչ—էջ 192

— Եղեղեմի, ժԳ—ժԳ դ., Լուսնուի Աստուածաբանի-

էջ 234, 249, ետա մկրտութեան—էջ 88, Լաւրանի—

էջ 185, Մարտի—էջ 82, 88, 183

— 1595 թ., եղբայր Կիրակոսի—էջ 1241

— Մխլարի Օղիւ, 1713 թ., Աստուածաբանութեան-

էջ 581

— (Գիսեն Ասլանի), 1788 թ., Հայր Հաւարի—էջ 671

— գալիք Տէր Մատթէոսան, 1748 թ., սուրբի Անդրեաս

գրիչ ի Կ. Պոլսի—էջ 382

— Սաաֆար, 1767 թ., գրիչ—Մ 34/9, էջ 104—105

— Եղեղեմ Տէր-Յովհաննէսեան, պատմիչ, 1781 թ., գրիչ

Նախագաղափար արիւնի ի Կ. Պոլսի—Մ 131, էջ 558

— աղա, 1787 թ., որդի Ստաս Գալստեան ի Կարս,

փրկանդ—էջ 813—814, կենդանուի (1778 թ.)—

էջ 814

— ժէ դ.—էջ 1188

— Հայրաման, 1822 թ., Հայր Ալեքսանի, ի Եղեղեմ-

էջ 109

— Գ ԿԳ. 1868—1882 թթ.—էջ 1203

Գեղեմ—տե՛ս Գեղեց

Գեղեմ (Նա՛ւ Դիմիւս), ժէ դ., յետի ստացող—էջ 488

Գիլիլի, 1815 թ., որդի Յակոբի—էջ 825

Գիւրգ—տե՛ս Գեղեց

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

Գիւրգ—տե՛ս Կիւրգ

- Դավանի, 1485 թ., որդի Նուրիճանի—էջ 1146
 Դավազանդ, 1651 թ., կողակից Քէրուարի—էջ 1000
 Դավաւ, ժէ—ժԸ դդ., գիրք վանառդ—էջ 649
 Դալքանաւ, 1474 թ., քաղ Պողոս զրէն—էջ 978
 Դալքէ, 1595 թ., դուստր Կիւրակոսի—էջ 1241
 Դալգասաւ, 1649—1650 թթ., ազգային խոյ Նազարէթի—էջ 810
 Դալգաւաւ
 — 1669 թ., կողակից Աւազի—էջ 1098
 — ժէ դ., կողակից Ալոյխանի—էջ 1068
 Դալգաւաւ—տե՛ս Դալգաւաւ
 Դալգաւաւ—տե՛ս Դալգաւաւ
 Դալի
 — 1485 թ., կողակից Պէկլարի—էջ 1150
 — 1710 թ., սկզբորդ ձվազի—էջ 1153
 Դալիւար, 1485 թ., որդի Պէկլարի—էջ 1150
 Դալիզար, 1511 թ., մարտաւր Սկրտիչ Երչի—էջ 889
 Դալիխարուն, 1834 թ., դուստր Մարիամի—էջ 1216
 Դալիխան, 1579 թ., կողակից Միլիսէթ Երեցի—էջ 1237
 Դալիւնաւ, 1634 թ., կողակից Քանոնի—էջ 1216
 Դալիւնաւուն
 — 1681 թ., դուստր տէր Ղազարի—էջ 1004
 — (Քալիխանի), 1704 թ., կողակից Իւրայիկի—էջ 1187
 Դալիւնազաւ (Դալիխանաւ), 1671 թ., ստացող յԱնապատ գիւղ—Մ 255, էջ 1087—1088
 Դալմալյաւր (Կալմալյաւր), 1619 թ.—էջ 1188
 Դալմաւաթ
 — 1660 թ., սվերինն մալ խոյ Վաթանի—էջ 879
 — 1709 թ., մալր Պետրոս ստացորի—էջ 542
 Դալմաւաթ—տե՛ս Դալմաւաթ
 Դալմաթ, 1806 թ., մալր Սաւարի—էջ 138
 Դալմար, ժԸ դ., մալր Իսաէի—էջ 1160
 Դալմաւ, 1738 թ., դուստր Յարութիւնի—էջ 1058, 1058
 Դալմաւաւ—տե՛ս Դալմաւաւ
 Դալմաւիխան—տե՛ս Դալմաւիխան
 Դալմաւաւան—տե՛ս Դալմաւաւան
 Դալմաւաւան (Դալմաւաւան), 1651 թ., մալր Միլիթարաւ—էջ 1108
 Դալմաւան, ժԸ դ., ազգ. Գրիգորի—էջ 842
 Դալմաւ, 1646 թ., քաղ Վարդան Երեցի—էջ 1044
 Դալմաւադ
 — 1672 թ., մալր Գոհար խաթանի—էջ 886—887
 — 1674 թ., յիշատակ տառդ—էջ 1236
 — 1674 թ., քաղ Դուսեցի Ղազարի—էջ 1285
 — ժԸ դ.—էջ 1230
 Դալմաւաւ
 — խաթան, 1474 թ., ստացող ի Սղաւոն վանք—Մ 216, էջ 793—794, 976
 — 1562 թ., մալր Փրիստատատուրի—էջ 1008
 — 1620 թ., կողակից Բարադի—էջ 1215
 — 1684 թ., կողակից Դաւիթի—էջ 1216
 Դալմաւիխան (Դալմաւիխան), ժԸ դ., մալր Պողոսի ստացողի—էջ 804—805
 Դալման
 — 1608 թ., կողակից Սաւարի—էջ 166
 — 1624 թ.—տե՛ս Հնիքիմի (1624 թ.)
 — ժԸ դ., մալր Սեփիկի—էջ 1052
 Դաւմաւ—տե՛ս Դաւմաւ

- Դարգէն քաղաքաւոր Հայոց Մեծաց, 627 թ., ստացող—էջ 1139
 Դրիգար
 — Սթանէշազոր, եպս. Նիկո Նիկարիսի, 9 դ., Վարդ—էջ 423, Փաղաւածի—էջ 423
 — խաւարիչ, 239—826 թթ. Աղօրի—էջ 143, 161, 305, 320—էջ 64, Խաւաւ—էջ 222, Կանոնի—էջ 1015—1016, Տիսի—էջ 38, 136, ի բանից—էջ 225, Երուաներ—էջ 100, 102, 154, 163, 239, 298, 422—423, 544—545, 564—565, 693, 701, 737, 826, 890, 958, 1009, 1018, 1130, 1222—1223
 — Աստուածաբան Նազիւնազի, 328—389 թթ., Աղօրի—էջ 157, Զառի—էջ 233, 247—249, 350—351, 405, 415, 479, 487—489, 495—496, 674, Լուծումի Եւանից—էջ 234—236, 239—243, 249, 417, Երուաներ—էջ 191, 208, 218, 224, 234, 239—240, 243, 251—252, 328, 414, 417, 422, 490, 492, 498, 1028, Փաղաւածի—էջ 225
 — Նիւարի, 331—394 թթ., Տեսուչին ի մարշալի կազմուրին—էջ 202, 841 (94), Վառ Եւակ տանելոյ—էջ 108 (անանուն), 178, Լուծումի զոգնի—էջ 215, 217—218, 237, Փաղաւածի ի Զառի Բառնի—էջ 422, Երուաներ—էջ 18, 241—243, 328, 487, 495
 — Նիւարի—տե՛ս Նիւնիսիս
 — եպս. Արքեպիսկոպ, 580 թ., Քալար յԵրուանգիմէ ի Հայս—էջ 350
 — Նարիկացի, 951—1003 թթ. Աղօրի ի (Մառնէի)—էջ 111—112, 140, 162, 305, 362, 584, Եւրպոլ—էջ 622, Լուծումի բանից—էջ 243
 — Մագիստրոս, 980—1058. Քալար ի Զառի Եւանից—էջ 408—417, Երուան—էջ 220
 — որդի Վասակայ—տե՛ս Դրիգար Մագիստրոս
 — եպս. Սակայ ի Մանակներու, ժԸ դ., Քալար Դրիգարի Մագիստրոսի—էջ 411—412
 — Ալլաբերից գնդէ, ժԸ դ., Քալար Դրիգարի Մագիստրոսի—էջ 413
 — Հնաւի, ժԸ դ., Քալար Դրիգարի Մագիստրոսի—էջ 410, 412—413
 — Վկայաւոր, կթդ. 1086—1105 թթ., Վառ մօլաւան Զառից—էջ 583, քաղաւանիչ—էջ 726, Երուաներ—էջ 1158, 1204
 — (Գրիգորիս) Պաշտաման, կթդ. 1118—1168 թթ., Քալար ի Միջագիւծի—էջ 1008, 1017, Լուծումի—էջ 78, 170, 250, 287, 358
 — Մարաշի, միսրան Տիւնանց անապատի, 1149 թ., Բառնի (Վալս ռոյոց կնի)—էջ 132—134, 461—455, 1025
 — միսրանաւոր—տե՛ս Դրիգար Մարաշիցի
 — Տիւնանցի—տե՛ս Դրիգար Մարաշիցի
 — վրդ. Վանեցի (Վարազդի), ժՐ դ., Մաղաւան—էջ 132 (Հմտ. Տաշեան, Տուգակ, էջ 838), Երուան—էջ 184
 — Յակ, կթդ. 1173—1198 թթ., Երուաներ—178, 250, 289
 — Լամարոնացի, Ակնացի, ժՐ—ժԳ դդ., Զառի—էջ 76, 78, Լուծումի Եւանից—էջ 177, սաղ. Վարաշաւաւի իւն—էջ 133
 — կր., 1220 թ., կազմող—Մ 378, էջ 1158
 — 1268 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հառ—էջ 888

- Արմատի, 1269 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—
էջ 588
— Սերունի, 1269 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—
էջ 588
— Կիլիկիեի, 1269 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—
էջ 588
— Ունեացի, 1269 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—
էջ 588
— ԲՃ, 1271 թ., ծաղկող ի Դարաբեկ հ ի Վանիսն—
Մ 199, էջ 859, 861
— 1272 թ., կառմաղ—Մ 224, էջ 1187, 1190
— (Գրիգորի), ԺԳ դ., գրիչ ճախազապատար օրինակի—
Մ 40, էջ 148
— Պիտակ, ԺԳ դ., ծաղկող ի Տիրուզ գիւղ (Գաներ)—
Մ 196, էջ 841, 843
— (Գրիգորի), ԺԳ դ., Տիրապետարեմ Բաղկաց Ա—Գ
զիւղ (սփյուռք իմաւ, Գանե տէկապատար, Գանե-
բանի փառաք)—էջ 744
— 1210 թ., որդի Աւազ գրիչ—էջ 1177
— 1215 թ., որդի Յակոբի—էջ 835
— ԲՃ, 1222 թ., Հարեդար Սարգիս ԲՃի—էջ 836
— Մնկացեալ, 1245 թ., որդագրող—Մ 78, էջ 213, 217
— Նատերանց, 1262 թ.—էջ 81
— Եպս. Բարեդրոյ, 1365 թ.—էջ 1041
— ԲՃ, 1390 թ., ամուսին Հապիկի—էջ 1190
— Եպս. 1390 թ., Եպո. Որուսազիւի—էջ 1190
— Տաթևացի, ԺԴ—ԺԵ դդ., գրիչ—Մ 48, էջ 179, 184,
Մ 115/Բ (Նախազապատար օրինակի), էջ 505—508,
Քաղդ վան Աղբալմաւայ եպիսկոպոսաց—էջ 66,
Խառն կրօնատաղ—էջ 1021, ի խորցմանց գրոց—
էջ 68, 154, 312, 325, 1022, 1122, 1142, Լուծմունք
Լաւիճօրեանց—էջ 187, 231—232, 236, 1129,
Լուծմունք Պարազմանց—էջ 227, Լուծմունք ի գիր
գրչութեան Գեորգեայ—էջ 1127, Լուծմունք ի գիր
գրչութեան Արիստակիսի—էջ 1128, Մեկնութիւն Առա-
կաց—էջ 213, 625—628, Մեկնութիւն Նալայի—
էջ 230, Ներդրեան ի վարս—էջ 120, Սանմանադրո-
րիւն դաստիարակութեան—էջ 221, Վանն Հիւս և Նոր
Կապախեանց—էջ 808, 821, 867, 875, 903, Պա-
րոզ—էջ 60, 62, 65—67, 69, 103, 153, 164, 188—
189, 359, 544, 624, Երուսեմ—էջ 64—65, 179, 183,
185, 189, 218—219, 232, 337, 340, 343, 345, 404,
424, 1032, 1218
— ԲՃ, 1400—1401 թթ.—էջ 786
— ԺԴ—ԺԵ դդ., տաղ. Էմիլոր ձայնեմ ճայլալեան—էջ 64
— 1411 թ., Եղբայր Աբրահամի—էջ 1002
— (Գրիգորի) Եղաթեմ, 1422 թ.—էջ 428
— Ժ Մակնցի, կՊՁ. Հայոց 1443—1485 թթ.—էջ 1172
— 1468 թ., ստացող—Մ 268/Բ, էջ 1114, 1117
— արդյ. 1469 թ., գրիչ և ստացող ի Գարի—Մ 219,
էջ 983—984
— տէր, 1483 թ., ստացող ի Կալիփոսի վանս—Մ 113,
էջ 487—488
— Տարեանցի, 1489 թ., գրիչ ի Ս. Յակոբայ վանս
Որեկեայի—Մ 55, էջ 211, 222
— Անցի, ԺԵ դ.—էջ 581
— արդյ. ԺԵ դ., յետիւն ստացող ի Տարուս—էջ 1203
— Աղթամարցի, կՊՁ. 1538—1545 թթ., Վանն եկեղեց-
կան կառաւարութեան—էջ 223
— 1595 թ., Եղբայր Նարեկի—էջ 998
— (Գրիգորի), 1595 թ., կՊՁ. Աղթամարայ—էջ 1223
— 1598 թ., գնման վկայ—էջ 1174
— ԺԶ դ., գրիչ յիշատակարանի—Մ 59, էջ 643
— ԺԶ—ԺԷ դդ., որդի Եւհադատի—էջ 1038
— ԺԶ—ԺԷ դդ.—էջ 992
— (Գրիգորի) Հանտար, փիլիսոփա (Կեանքացի),
1605 թ.—էջ 660
— Վարդի որդի, 1615 թ., գրիչ յիւսի—Մ 24, էջ 79, 82
— արդյ. 1615 թ., ստացող յիւսի, Մ 24, էջ 79, 82
— Անկուցի, տէր, յիւսի, 1616 թ.—էջ 83
— կր., 167 թ., ստացող ի կիւ—Մ 39, էջ 415—416
— վրդ. Մշեցի, 1627 թ., ստացող ի Հիգան—Մ 146,
էջ 597, 601
— 1627 թ., սան Դրիգորի վրդ. Մշեցայ—էջ 802
— իւլ Մահրաբեկ Որեանցի, 1628 թ., ստացող ի Բա-
ղիւ—Մ 198, էջ 849, 851—852, 855—856
— 1640 թ., ազգ. Յովնատայ Արմաւեանցայ—էջ 789
— 1641—1643 թթ., ազգ. Գառգար ԲՃի—էջ 800
— Դարանազրի, 1641—1643 թթ., բարանապետ—էջ
800—801, 803
— 1642 թ., Եղբայր իւլ Յակոբյանի—էջ 1221, 1224
— 1647 թ., Հայր Լաւր Սառադի—էջ 996
— 1648—1650 թթ., Ժառայ իւլ Նազարէթի—էջ 810
— Եպ., 1651 թ., Բառանալալեան ամենայն Հիւսիսա-
կան կողմանց—էջ 1207
— տէր, 1651 թ., գնման կամակից—էջ 1109
— Երեւ, 1651 թ., գրիչ ի Բիդալան—Մ 224, էջ 997, 999
— 1654 թ., անհ. Սիմեոն-Խանի—էջ 855
— 1654 թ., որդի Պետրոսի—էջ 855
— 1659—1660 թթ., Հայր իւլ Ռուստամի—էջ 1088
— 1660 թ., Եղբորդի Զարաթայ վրդ.—էջ 879
— փորդիկ, տէր, 1660 թ., միտան Ծ. Կարապետի—
էջ 880
— 1662 թ., որդի Ստեփանոսի—էջ 822
— 1665 թ., Եղբայր Մելամի—էջ 1095
— 1666 թ., որդի տէր Յակոբի—էջ 1098
— 1671 թ.—էջ 828—830
— 1678 թ., որդի Դավաթի—էջ 1006
— 1679 թ., որդի Տիրուսի—1007
— Մատի, 1679 թ., ամուսին Գեղեկայի—էջ 1007
— 1680—1689 թթ., Հայր Անդրեան քրի—էջ 185
— 1682—1683 թթ., որդի տէր Քառայի—էջ 1082
— 1684 թ., Հայր Անտիո քրի—էջ 1070
— (Գրիգորի) բարսիւն, վրդ. Կ. Պալաւ, 1685 թ.—էջ
492—494
— Երածիւր վրդ. ի Յովհաննաւան, 1686 թ.—էջ 645
— տէր, 1686 թ., ի Յովհաննաւան—էջ 645
— արն., 1690 թ., ստացող ի Նոր Զուլայ—Մ 84, էջ
207, 209—212
— 1691 թ., Եղբայր Գուլանտանի—էջ 1088
— ԺԷ դ., Եղբայր Գիւնեանի—էջ 488
— ԺԷ դ., որդի Գիւնեանի—էջ 488
— (Գրիգորի), ԺԷ դ., որդի Քարաթի—էջ 1192
— ԺԷ դ., որդի Խաչատուրի—էջ 1215
— ԺԷ—ԺԸ դդ., Կրթաւոր—էջ 888

- Ղափանցի, 1718 թ., Հայր Սիմեոնի—է 1227
- 1721 թ., որդի տեր Ովանէսի—է 270
- Քալվերանցի, տեր, 1738 թ.—է 1053
- Կառ., 1738 թ., յորտաղէմ—է 1194
- 1743 թ., որդի Բարսեղի—է 954
- 1750 թ., գրիւ—Մ 7703, է 175
- վրդ., 1761 թ., կենդանութիւն—է 278
- սրբ., 1762 թ., ստացող—Մ 34/Ե, է 107—108
- վրդ., 1766 թ., կենդանութիւն—է 212
- վրդ., 1767 թ., աշակերտ Հովնաթան վրդի, ստացող է Խոր Զուլայ—Մ 24/Դ, է 105, Երամ—է 212
- վրդ., լուսարար, 1768 թ., գրիւ լեշիմանիւն—Մ 25, է 85
- 1773 թ., Հայր Պողոսի Զուլայեցոյ—է 1198
- Սիբալեյան, 1776 թ., բռնաբան—է 15
- սրբ., Յեղատացի, 1778—1779 թթ., գրիւ է Կ. Պալիս—Մ 90, է 281, 290
- վրդ., սեակիր, 1783 թ., գրիւ է ստացող—Մ 5, է 15, 19—20
- 1784 թ., Հայր տէր Յովսէփի—է 1102
- 1784 թ. որդի Մնացականի—է 1102
- վրդ., 1797 թ., Եսիկրակ Նուրիկոյ—է 214, կենդանութիւն—է 214 (Ք.)—է 214
- 1798 թ., սպասաւոր Յովանէս աղայի—է 694
- ԺԸ դ., Հայր Լուսաւորի անապատի—է 998
- ԺԸ դ., Եղբայր Իսաիկի—1159
- ԺԸ դ., յիւրհայ—է 1043
- վրդ., ԺԸ դ., կենդանութիւն—է 636
- աղայ, 1810 թ., որդի Սկրտովի Զուլայեցոյ—է 858
- Օվանէսով, 1848 թ., քանս վճայ—է 430
- վրդ., Պրոսպան, ԺՊ դ., գրատէր—է 52
- Գրիգորեան, Ի գ., է 244
- Գրիգորեան—տն՝ Գրիգոր
- Գրիգորիս—տն՝ Գրիգոր
- Գոգ—տն՝ Գոգ և Մազգ
- Գոգլայ—տն՝ Գոգլայ
- Գոգ—տն՝ Գոգ
- Գոգնեան—տն՝ Գոգնեան

Դադան, սպասաւոր Մովսէսի և Ահարոնի իշխանութեան
դէմ—է 881, 1146

Դալիքա—տն՝ Տալիքա
Դան, Կառնակեան. Կառն—տն՝ Ռուրէ
Դանիկ

- յարգարէ. Մարգարէութիւն—է 227, 591, 595, 603, 704, 717, 722, 732, 749, 756, 761, 772, 781, 796, 807, 814, 820, 859, 865, 878, 887, 895, 901, 909, 917, 922, 1199, Աղօրէ—է 151, Երազման—է 179, Տանուշեացոյց—է 117, Յաղագս եղանակ տեղափոխեալ—է 117, Օրհնութիւն երկց մանկանց—է 75 (զիւս յաւառ ութերորդ կանխի Սաղմոսաց), Ման—է 595, 704, 724, 756, 763, 781, 796, 807, 820, 865, 878, 887, 895, մանեանկար—է 781, 747, 759, 775, 793, 804, 871, 892, 899, 914
- Երամիշ, ԺԱ դ., Քաղիք Գրիգոր Մագիստրոսի—է 409
- փակակալ, 1309 թ.—է 1187—1188
- 1474 թ., որդի Սաղաթի—է 975
- 1598 թ., Հայր Ստատորի—է 1174

- վրդ., ԺԶ—ԺԷ դդ., Կարգ վարդապետաց—է 179
- 1827 թ., փեսայ Գրիգորի Տարսեղացոյ—է 602
- ԺԷ դ., զառնեագիր—է 649
- Երկ., անխնայ Ս. Էլմիանի, 1765 թ.—է 634
- վրդ., 1779 թ., Հոգեւիտ որդի Սկրտի Շոռոթեցոյ, լեշիմանիւն—է 418
- Դավիթ—տն՝ Դավիթ
- Դաւաւոր, Գիր Պատառաւ—է 591, 701, 717, 721, 731, 747, 754, 760, 767, 770, 776, 795, 805, 813, 818, 864, 872, 885, 894, 900, 908, 915, 922
- Դաւեան, Քոր Պարսիք—է 780
- Դաւման, 1497 թ., գնաւորայ գաւակ Աղիգրէկի—է 642
- Դաւիթ (Դավիթի), 1820 թ., Հայր Խաչատուր գրիւ—է 1218—1219

Դալիք

- Քոր Հրէից. Սաղմոս—է 583, 703, 721, 732, 748, 755, 761, 771, 778, 785, 806, 819, 839, 859, 864, 873, 886, 894, 901, 908, 916, 924, 1199, Երամեան—է 191, 225, 241, 312, 336, 359, 383, 385, 388, 424—426, 546—547, 550, 625—626, 665, 687, 723, 777—778, 828, 832 (Քաւիթ), 919, Դավաւորութիւն տաղմոսաց—է 167, մանեանկար—է 804, 818, 863, 871, 885, 893, 899, 907
- Անյաղթ, Ե—Զ դդ., Իմաստասէր. Առաք Տիգր—է 187, վասն բաժանման—է 188, Ի Ս. Խալե—է 260, 422, Ի Սանմանաց գրոց—է 226, Մեկնութիւն Սանմանաց գրոց—է 218, Մեկնութիւն Ամնայն շարտանքի—է 218, 1011, Մեկնութիւն Պոսիկի—է 311, Լաւրմանի ընդ երկաթեանկար—է 1139, Խեղճեհոնալայ Մեկնութիւն Սանմանաց—է 1011, Երամեան—է 274, 1124
- փիլիսոփայ. Խալիպորութիւն Սաղմոսաց, է 771, 778, 908
- Զարգացի, Սկաւտուն Արիստոտէլի—է 180
- Հիւլապատ, 712—716 թթ., Քրդ. Դիւն. Արիստապատ—է 75, 79, 191, 193, 198—199, 201, 203, 489, 504, 658, 660, 662, 671 (տն՝ Սա. Սինեցի)
- Ընդ Յակոբայ Մեկնութիւն Գիւնիսեայ—է 213, 220, 404
- Ալակալայորդի, ԺԲ դ.—է 353
- սրբ., 1292 թ., գրեանիթ Հաթայիթոյ—է 728
- վրդ., Եղբայր Յակոբայ, ԺԳ դ., ստացող—Մ 265, է 1109, 1111
- Երեք, 1365 թ., գրիւ է ստացող է Բարեբոյ—Մ 235, է 1039—1041
- ԺԳ—ԺԷ դդ., Հայր Առաքելի Սինեցոյ—է 340, 343
- 1411 թ., Եղբայր Արքաւաճի—է 1002
- տէր, 1421—1422 թթ., Հայրապետ Աղթամարայ—է 829
- Երեք, 1475 թ., գրիւ է Սկրտուր—Մ 221, է 889—990
- տէր 1491 թ.—է 1184
- 1507 թ., Հայր Խաչատուր Դիւլանեցի—է 720
- 1511 թ., Եղբայր Զարգարի գրիւ—է 870
- 1578 թ., Եղբայր Յովանէս Կրդի—է 984
- պարսկաւոր, 1584 թ., Հոգեւոր ձեռք Խաչատուր արքեպիս.—է 985
- 1595 թ., Եղբայր Նարեկի—է 893

- զպիր, որդի ալր Պետրոսի, 1672 թ., որդարդո՞ւ
— Մ 213, էջ 988
- 1674 թ., որդի Կալվարդի, էջ 1338
- 1685 թ., հայր Գրիգորիսի վրդ. Կ. Պալատայ—էջ
492, 494
- պրն, գիտնական Քիւղանդաթի, 1686 թ.—էջ 645
- Մատի, 1736 թ., լուսարար Ա. Կարապետի Վան—
էջ 44
- 1743 թ., հայր Բարսեղանի—էջ 954
- իսպ. Օշականդի, 1767—1768 թթ., ստացող յէջիս—
սին—Մ 2, էջ 9, 12—13

Նրնվիստ—տե՛ս Նրնվիստ

Նրնվան, ժԼ դ.—էջ 1188

Նրնիս, 1669 թ., ազգ. Ասգի Բերհուստայ—էջ 1088

Նրագնետ—տե՛ս Որագնէս

Նրվիկ, 1653 թ., պատկ պրն Անտիոքի—էջ 869

Նում, հայրամարտ, մանրեկար—էջ 694, 804, 817, 849, 871,
898, 899 (տե՛ս և Ազամ), Նրումներ—էջ 359, 342,
344, 1017

Նումգր Պանտոյի, Գ դ., Վարկ և մանեհագրօրինի—էջ 176—
177, ի քանից—էջ 424, Գրափորն—էջ 180

Նումա

— (Տիստ), ժԼ դ.—էջ 1230

— (Տիստ), ժԼ դ.—էջ 1230 (այլ)

Նումանիլ

— (Նումանիլ), 1474 թ., քաղ. Պողոս գրիկ—էջ 976

— (Տիստանիլ), ժԼ դ., մայր Թորոսի—էջ 1081

— (Նումանիլ), ժԼ դ.—էջ 1230

Նումադ—տե՛ս Նումադան

Նումադան

— (Նումադա), 1392 թ., իդրայր փրկագնող Սկրտի
հրեցի ի Բերկի—էջ 832

— (Տիստա), ժԼ դ., որդի Տեհան ասիւրի—էջ 1193

Նուդիս, թգհի, կին Թէոդոր թգրի, Թուրք կիւրդի—էջ 502

Նուրգ, խմբագիր Քրքոցի Պողոսի, Աղւս—էջ 255, 325,
584, 592, 599, 605, 610, 614, 618, 622, 631, 647,
705, 733, 743, 748, 757, 772, 783, 797, 807, 815,
820, 839, 848, 866, 874, 888, 898, 902, 910, 917,
925, 931, 1020, 1059, 1138, 1182 ճառադարան,
վերագիր քիւղագրօրին, Նումադիւրին Պողոսի—
գրա յսկիւր կամ յարար Քրքոցի Պողոսի ճա—
ղագ Եւրաթի—էջ 600, Նրումներ—էջ 320, 783

Նունվանետ—տե՛ս Գրիգոր Աստուածաբան Աս որս հապ,
Նրում—էջ 247

Նունվանետ—տե՛ս Նունվանետ

Նունիկե Նունուրցի, Թուրք տա Կարափան—էջ 585, 638,
641, 704, 722, 749, 756, 781, 796, 807, 820, 838,
845, 850, 874, 895, 902, 909, 917, 962, 965, 983,
1001, 1005, 1037, 1043, 1048, 1058, 1064, 1071,
1074, 1077, 1085, 1087, 1089, 1098, 1103, 1108,
1148, 1153, 1159, 1165, 1167, 1171, 1176, 1179,
1185, 1191, 1195, 1203, 1206, 1209, 1211, 1217,
1231, 1238, Հումադարստ կանոն—տե՛ս Նոյն էջեր,
մանրեկար—էջ 775, 794, 805, 817, 889, 907, 915,
Նրումներ—էջ 253, 783, 851, 1051, 1058, 1144

Նումադա, մանրագրիկա Նիկիւր. Բաճի յաղագ Լաովմադ—
այց—էջ 266

Նումափոլ վանառական Միսիստոյ—էջ 410

Նումի—էջ 507

Նիքիմ

— Ասորի. Աղօրի—էջ 24, 26, 142—144, 150, 362,
ճառ—էջ 143, 321—322, 425, 725, 1009, Կանոն—
1015, ի քանից—էջ 422, Պանառ Քրքոցի Պողոսի—
էջ 231, 816, Միկնօրին յառաջարկին Քրքոցի Պո—
ղոսի—էջ 758, Նրումներ—էջ 328 (Նորնիսպի),
407, 1017

— Նորնիսպի—տե՛ս Նիքիմ Ասորի

— Նիս, Քիւրդ, ժԼ դ., Քուրդ Գր. Մաքիստոսի—էջ 408

— Միքիլ, ժԳ—ժԳ զգ., Թարգմալի վրաց—էջ 982

— Վրդ., 1679 թ., աստուար. սեմանկեթիմար—
էջ 187

— Վրդ., 1687 թ., աստուար իդրիսիսպալայ—էջ 447

— Նրափալտ պատրիարկ Կ. Պալատ (Նափանկ), 1698 թ.,
ստացող ի Կ. Պալատ—Մ 98, էջ 405, 414—415

— Վրդ., 1773—1774 թթ., կնիագրոյմ (Հաւանարար
Նիքիմ Վրդ.)—էջ 584, 638, 1028

— Կրդ. Հայոց 1809—1830 թթ.—էջ 58, 858

Նիքիւնետ

— Քրքի (Բաննետ), ժԼ—ժԳ զգ., յետին գնալ—էջ 459

— (Օրքիսետ), ժԼ դ., որդի Նալատուրի—էջ 1215

Նրոսիլ

— 1580 թ., ազգ. Մարտիրոսի Հնոսոցայ—էջ 847

— (Նիքորոսիլ), 1774 թ., կողակից պրն Ոսկանի—
էջ 858

Ջարուզե, Նահապետ. Կանկ—տե՛ս Ուրվե

Ջադի

— 1629 թ., քաղ. Նաղարայ Հուլանդայ—էջ 694

— (Հաստ), 1682—1683 թթ., դուստր տր Վարդանի—
էջ 1082

Ջալիսե, խան Նրնանի, 1684—1688 թթ., էջ 644, 1070

Ջալիսե—տե՛ս Ջալիսե

Ջանիկ—1690 թ., կողակից Սիմանի—էջ 1163—1164

Ջալիլ, դուստր Անանի, կին Հնիսեմ Ա.—էջ 736

Ջատա—տե՛ս Ջադի

Ջատիկ Պողոսանի, 1617 թ., գրիկ ի կիլ—Մ 99, էջ 415—
416, 418

Ջարդ, ժԼ դ., կողակից Նորդիկացի Դափի—էջ 644

Ջարդար մատի, 1707 թ., ազգ. Մուղամիլի—էջ 1284

Ջարում, 1714 թ., կողակից Մարտիրոսի—էջ 1084

Ջար...—տե՛ս Ջար...

Ջարնալ—տե՛ս Ջեմաբ

Ջափար—տե՛ս Ջափար

Ջափար—տե՛ս Ջափար

Ջափար—տե՛ս Ջափար

Ջափար

— Ջարդարի. Մարգարէօրին—էջ 296, 596, 804, 837,
704, 718, 722, 732, 749, 756, 761, 771, 780—781,
796, 806, 814, 820, 829, 860, 865, 872, 887, 885,
901, 909, 916, 923, 1081, 1199, Ման—էջ 586, 596,
637, 704, 718, 724, 756, 763, 771, 781, 798, 873,
887, 897, 909, 1031, 1199, Նրումներ—էջ 293, 627,
1134, մանրեկար—էջ 731, 775, 798, 863, 883, 914
— (Ջադի), աշակերտ Թադեոսի առաքելոյ—էջ 359
— հայր Տեփանեսի Սկրտի—էջ 187, 357, 751, 829,
մանրեկար—էջ 1102

- Ա. Յազեցի կթղ. 875—876 թթ. Այս են պատմա-
գիրք—էջ 541
- (Հաթար) Հայրապետ (Ա Սննդեհեան կթղ. Աղթա-
մարայ), 1315 թ.—էջ 827
- տեր, արծուակալ և կթղ. Աղթամարայ, 1393 թ.,
կառավարման—էջ 812
- ԺԳ դ., գրիչ—Մ 233, էջ 1035—1036
- աշակերտ, 1421—1422 թթ., գրիչ և Վարպ և լսող—
մար—Մ 207, էջ 921, 926
- 1480 թ., գրիչ և Հերման—Մ 279, էջ 1171—1173
- (Հաթար), տեր, 1475 թ., եղբայր Դավթ գրիչ—
էջ 990
- (Եսեմ Զարես) Գեոնեանց, ԺԺ—ԺՁ դդ., տաղերգու,
գաղափարաբան մեղեդի—էջ 163
- զուգր, արվ, 1511 թ., գրիչ և Սղակու վանահ—Մ 814,
էջ 967, 970
- արվ, 1534 թ., ապաստար Տերունական գրիչ—էջ 879
- երեց, 1579 թ., ծագող և կազմող—Մ 299, էջ 1335,
1237—1238
- զարանտեր, 1591 թ., ի Հայրապետական—էջ 993
- արջի նրզնկաբի, 1614 թ., գրիչ և ստացող—Մ 84,
էջ 355, 363
- տեր, 1625 թ., լուսնի ստացող—էջ 256
- վրդ. Վանեցի, պատրիարկ Կ. Պոլսոյ (մահ. 1638 թ.),
ստացող ի Կ. Պոլսո—Մ 274, էջ 1153—1154
- (Հաթար), 1642 թ., որդի Գրիգորի—էջ 1234
- ԺԳ, 1651 թ., ուսուցիչ Նիկողոս գրիչ—էջ 1208
- վրդ., 1651—1686 թթ., առաջնորդ Յովհաննիսյանից—
էջ 256, 644, ստացող լսողական, 1680 թ.—Մ 201,
էջ 871, 875, 877, 879, 881
- վրդ., 1659—1660 թթ., ի Նոր Զուլայ—էջ 1086
- արվ, 1660 թ.—էջ 880
- (Հաթար), տեր, 1668 թ.—էջ 364
- տեր, 1680—1690 թթ., աշակերտ Անդրեաս գրիչ—
էջ 168
- առաջ արվ. Փանսեոցի, 1686 թ., նորոգող ի Յով-
հաննիսյան—էջ 644—645
- (Հաթար), 1686 թ., միաբան Յովհաննիսյանից (ս)՝
Փանսեոցի—էջ 645
- ԺԶ դ., կազմող—Մ 214, էջ 972
- տեր, ԺԶ դ., յնարի ստացող—էջ 657—658
- (Հաթար), ԺԶ դ., գրչափործ—էջ 598
- երեց, ԺԶ—ԺԸ դդ., Հայր Զեռագիր վանապետներից—
էջ 759
- արջի, 1736 թ., գնող ի Ս. Կարապետի անապատոս—
էջ 1058
- վրդ., 1754 թ., ստացող ի Կարին—Մ 129, էջ 549, 553
- Շչակեցի, արց, վրդ., 1767—1811 թթ., ստացող—
Մ 2, էջ 9, 12, 16, Նուկոր—էջ 14, կնքագրող—
էջ 14
- պատրիարկ Կ. Պոլսոյ, 1778 թ.—էջ 578
- վրդ., ԺԸ դ., կնքագրող՝ Զ. վա—էջ 872

Ջաֆե—

մահ—Ջաֆե

Ջերիդե—մահ—Ջերիդե

Ջերիդե, Հայր Յովհաննու և Յակոբայ առաքելոց—էջ 481

Ջերիդե—մահ—Ջերիդե

Ջերիդե—մահ—Ջերիդե

Ջերիդե

— (Ջերիդե), 1642 թ., զուար իսկ Յակոբայանի—
էջ 1234— (Ջերիդե), 1688 թ., մայր Աղեքսանդր վրդ.—ի—
էջ 508

Ջեֆր, ԺԶ—ԺԸ դդ., գնման վկայ—էջ 759

Ջիլա, 1485 թ., որդի Նեղոսյանի—էջ 1150

Ջիվանու Նորոգ, Բար, 1615 թ.—էջ 82

Ջիրաֆ

— 1595 թ., զուակ Կիրակոսի—էջ 1341

— մշտն, 1688 թ., եղբայր Ներսիսի վրդ. Հղուհյուս—
էջ 291

— ԺԶ—ԺԸ դդ., Հայր Աղաթեղի—էջ 1083

Ջմազ, 1220 թ., մայր պրև Ալեքսի—էջ 1168

Ջմուր—մահ—Ջմուր

Ջմուր—մահ—Ջմուր

Ջմուր

— 1592 թ., Հան Սկրտի իրիցու—էջ 831

— ԺԳ դ., մայր Պետրոսի—էջ 1030

— 1630 թ., մայր Յովհաննու խառնապետի—էջ 513

Ջոնի, 1537 թ., եղբայր Մարտիրոսի—էջ 1003

Ջոնապ—մահ—Ջոնապ

Ջուսե, աստուած, Ուստի՜ է մեղս—էջ 176

Ջոնապ

— (Ջուրհայ) աղա, 1620 թ., նորոգման օժանդակող—
1215

— (Ջուրհայ) 1620 թ., աներ տեր Յակոբի—էջ 1219

Ջուրաքսի, որդի Սաղաթիլի—էջ 1201

Ջուրի(ն), պրև, 1774 թ., որդի Բարսեղի—էջ 858

Ջուլա (Ջուրհայ), 1285 թ., եղբայր Ներսես ստացողի—
էջ 745

Երիսեան—մահ—Երիսեան

Երիսեան

— 1629 թ., որդի իսկ Բաղդասարի—էջ 993

— պրև, ԺԶ դ.—էջ 878

Եղգար—մահ—Եղգար

Եղգարի—մահ—Եղգար

Եղգարի—մահ—Եղգար

Երիկ (Շլիկ), արև, 1344—1345 թթ., կողակից

պրև Գրգու—էջ 280, 441

Երիսեան—մահ—Երիսեան

Երիսեան, 1475 թ., Հայր Զեռագիրի—էջ 1006

Երիսեան—մահ—Երիսեան

Երիսեան, 1475 թ., Հայր Զեռագիրի—էջ 998—1000

Երիսեան (Երիսեան), 1629 թ., Հանիկ Նազարայ Զուլայից—
այ—էջ 893

Երիկ (Շլիկ), 1654 թ., որդի Փանսեղի—էջ 865

Երմանուի (Մանուկ) Բար (Կայր 1143, 1180 թթ.)—
էջ 250

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի, 1641 թ., որդի տեր Դավթի—էջ 844

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Երմանուի—մահ—Երմանուի

Հոնան—տե՛ս Ռենան
Հոնան—տե՛ս Ռենան
Հոնան—տե՛ս Ռենան
Հորապետ—տե՛ս Արիստակես
Հորապետ—տե՛ս Արիստակես
Հոսի—տե՛ս Իոսի
Հոստամ—տե՛ս Ռոստամ
Հոսի—տե՛ս Արիստակես
Հոսի—տե՛ս Արիստակես
Հոսի—տե՛ս Արիստակես
Հոսի—տե՛ս Արիստակես

Քաղաքային (Գրք Գ—Գ)—էջ 591 (էջ Գ—Գ), 701,
721, 731, 748, 754, 760, 770, 778—777, 795, 805,
813—814, 818—819, 864, 872, 885, 894, 900, 915—
916, 933

Քաղաք—տե՛ս Քաղաք

Քաղաք—տե՛ս Քաղաք

Քաղաք—տե՛ս Քաղաք

- ԺԳ Գ., մայր անանյան գրքի, Մ 155, էջ 386
- (Քաղաքի), 1475 թ., քաղ Նահապետի կամ Աղայի—
էջ 590
- 1758 թ., քաղ Օգոստոսի հորապետի—էջ 1101
- կոթ, 1760 թ., վաղապես Քաղաք—Մ 38, էջ 131,
134

Քաղաք

- առաջինը. Կանոն—էջ 359, ի Կանոնաց—էջ 423,
1014—1015
- ի Եմստեղիս և ի Եմստեղիս, է Նույն Նախորդիս ի
Եմստեղիս—էջ 517
- վրդ. (Կաղապար), ԺԳ Գ.—էջ 708
- կր., 1311 թ., ճորագործի վարդան ստացողի—
էջ 633
- (Քաղաք) կր., 1315 թ., ստացող ի կամ—Մ 192,
էջ 823, 825—827
- արդ, 1217 թ., ստացող լիթի—Մ 76, էջ 807—808
- 1432 թ., եղբայր Վասիլ գրքի—էջ 1201
- (Քաղաք), հայ, 1499 թ., առաջինը Մարիանաց
վանից—էջ 988
- ԺԳ Գ., լիթի ստացող—էջ 382
- (Քաղաք), 1598 թ., արդի Միլիթ—Նաղարի—էջ 1196
- (Քաղաք), 1608 թ., սոգո Նաղարի—էջ 1229—1230
- 1624 թ., աղապար Արիստակես վրդի—էջ 1241
- (Քաղաք), 1658 թ., թղթի ստացող լիթի—Նաղարի
պատ—էջ 1028 (ԳԳ)
- (Քաղաք), 1698 թ., հայր Մարիանի—էջ 1098
- (Քաղաք), ԺԳ Գ., Բանադարի ընդդ.՝ Եմստեղիս—
էջ 116
- վրդ., 1785 թ., միտան էմիթի, լիթի ստացող և
կենդանի—էջ 870
- (Քաղաք), ԺԳ Գ.—էջ 158
- ԺԳ Գ.—էջ 818
- վրդ., ԺԳ Գ., գրառել—էջ 383
- ԺԳ Գ.—էջ 590

Քաղաք

- 1595 թ., դուռն Կիրակոսի—էջ 1241
- 1647 թ., դուռն Կալ Մատուրի—էջ 986

Քաղաք—տե՛ս Քաղաք

Քաղաք, 1511 թ., քաղ Միլիթի թղթի—էջ 969

Քաղաք—տե՛ս Քաղաք

Քաղաք

- հայր, առաջինը—էջ 1144
- 1627 թ., հայր Գրիգորի ստացողի—էջ 801—802
- 1627 թ., արդի Գրիգորի ստացողի—էջ 801—802

Քաղաք Միլիթի, ի Բանի լիթի—էջ 323

Քաղաք—տե՛ս Նաղար

Քաղաք

- տե՛ս Նահապետ
- ԺԳ Գ., հայր Միլիթի—էջ 1052

Քաղաք—տե՛ս, զգալի, 1734 թ.—էջ 180

Քաղաքի, գրառելի, հարածի թրիստեղից—էջ 1143

Կաղի, 1640 թ., հայր Անդրեասի եղբ.—էջ 1038

Կաղապար—տե՛ս Քաղապար

Կաղապար

- 1806 թ., քաղ Մատուրի—էջ 186
- 1834 թ., դուռն Բանադարի—էջ 1216
- Բանադար, 1783 թ., կենդանի Նաղարի Օշիկեղիցի—էջ 908
- Բանադար, 1783 թ., քաղ Նաղարի—էջ 1041—1043

Կաղապար

- տե՛ս Բանադար
- 1647 թ., Կենդանի Մատուրի—էջ 986

Կաղապար—տե՛ս, 186, 340, 343, 764

Կաղապար

- 1595 թ., դուռն Կիրակոսի—էջ 1241
- (Քաղապար), 1608 թ., քաղ Միլիթի—էջ 1230
- (Քաղապար), 1690 թ., դուռն Միլիթի—Օգոստոսի—
էջ 1196

Կաղապար (Քաղապար), 1704 թ., դուռն Գաղապարի—
էջ 1197

Կաղապար (Քաղապար), 1656 թ., քաղ Մարիանի լիթի—
էջ 1075

Կաղապար (Քաղապար), 1660 թ., կողակից իւր Վա—
նիթի—էջ 879

Կաղապար, 1640 թ., կողակից Մարիանի—էջ 1038

Կաղապար, ԺԳ Գ., հայր Նաղարի—էջ 1160

Կաղապար... տե՛ս Բանադար

Կաղապար

- 1634 թ., արդի Բանադար, լիթի ստացող—էջ 1215—
1216

— 1634 թ., արդի Մարիանի—էջ 1216

Կաղապար, 1608 թ., աղ. Միլիթի—Միլիթի—էջ 1229

Կաղապար

- 1739 թ., մայր տե՛ս Գաղապարի—էջ 1170
- ԺԳ Գ.—էջ 1186

Կաղապար, 1689 թ., Կաղապարի լիթի—էջ 1098

Կաղապար, ԺԳ Գ., կողակից Մարիանի—էջ 1193

Կաղապար—տե՛ս Քաղաք

Կաղապար, 1634 թ., արդի Գրիգորի և Մարիանի—էջ 866

Կաղապար

- 1628—1654 թթ., մայր Գրիգորի Մարիանիցի—էջ
852—853, 855

— 1632 թ., կողակից Նաղարի կողմից—էջ 1042

— 1654 թ., դուռն Սիմեոնի—էջ 855

— 1719 թ., մայր Մարիանի—էջ 640

Կաղապար—տե՛ս Կաղաք

Կաղապար, 1311 թ., քաղապար այր—էջ 632

Քիքրո

- 1651 թ., մայր Բէրուտի—էջ 1000
- ժէ դ., կողակէց պրն Յակոբի—էջ 1038—1039

Քիզան, 1651 թ., հորայր Միքիմարի—էջ 1109

Քիզուր—տե՛ս Քեզուր

Քևան, 1669 թ., որդի Անգիի—էջ 1098

Քելիվիսի, 1647 թ., հորայր Հայտ Մասուրի—էջ 998

Քեզոս

- Սէն, կայսր Հռովմայեցոց 379—395 թթ. Օրէնք յազ-
յազ բազմադասց—էջ 933, Քուրք Արտի—էջ 502,
Էջով—էջ 239
- Քոքր, կայսր Յուսեան 408—450 թթ. յաւար—էջ 172
- Հայր, անպատական. Ազոբի—էջ 156
- Կպ. Անկիրիոյ, Ե դ., Ճառի—էջ 804—805

Քեզոսթոս—տե՛ս Քեզոս

Քեզոսթ—տե՛ս Քեզոսթոս

Քեզոսթոս

- Ժէ՛ն Կեսարոյ (Անտիոքայ), Դ դ., խաղաղման—էջ 170,
Կանոնի—էջ 169, Գիր Բարսեղի—էջ 171
- Բ կթգ. Սոսյ 1382—1392 թթ. ի ժամանակ (1390—
1392)—էջ 612, 1190
- (Քաւարի), 1311 թ., քարիպաշտ այր—էջ 832
- (Քելզար), ժճ դ., ամուսին Ներսէիթի—էջ 643
- վրդ. Մելիաշի, 1729 թ., գրիչ ի Վենետիկ—Մ 118,
էջ 513, 515
- վրդ., 1754 թ., պատրիարք Երուսաղէմի 1752—
1761 թթ.—էջ 552

Քելզար—տե՛ս Քեզոսթոս

Քելփիս

- աշակերտ Պոզոսի—էջ 256
- ազգ. Կիրիլի Աղէքսանդրացայ—էջ 484
- Հայր, անպատական. Յաղագո արտաստաց—էջ 453

Քիքան, 1651 թ., դուստր Բէրուտի—էջ 1000

Քիլ, 1620 թ., կնիակից տէր Յակոբի—էջ 1219

Քիճարին, 1720 թ., մայր Յարութիինի—էջ 836

Քիճաս, Հայր Թորգոմայի—էջ 292

Քմայցնի, ժճ—ժէ դդ.—էջ 1038

Քովի, ժճ դ., որդի Շառիպէի—էջ 842

Քովիկ—տե՛ս Քովիկ

Քովմայ—տե՛ս Քովմա

Քովմա

- աստքալ. Ազոբի—էջ 40, 150, 159, Էջով—էջ
27 (Պգ), մանրեկար—էջ 850, 982, 1108
- Արտիսեցի, 1226—1274 թթ., Աստուածաբանութիւն—
էջ 277, 447, 449, 515, 519, 589, Էջովներ, Ժառու-
աններ—էջ 183, 273, 280, 386, 541, մանրեկար—
էջ 118 (տպ.)
- (Քովմայ) Ժէ՛ն, 1290 թ., հորայր Սարկաւազ կր.ի
էջ 830
- (Քովմայ) 1315 թ., հոգեւոր եղբայր Արքաճառ գրիչ
ի Լիւն—էջ 827
- (Քովմա) Ժէ՛ն, 1379 թ., ստացող յաղագրականաց
գրիչ—159, էջ 645, 648
- (Քովմա), 1421—1422 թթ., գրիչ և կազմող ի Վարդ
և յԱղթամար—Մ 207, էջ 921, 927—928
- (Քովմա) Մեծփեցի, ժծ դ., խնդրող բանի ի Յակո-
բայ Դրիճեցայ—էջ 380

— (Քովմա) Գեմրացի, ժծ դ., ճաղագր համահեռանէն

Քրիստոսի—էջ 165

— (Քովմա), ժծ դ., գրոց աշակերտ, կազմիչուն Էջ-
պատառ—էջ 673— (Քովմա) վրդ., 1524 թ., հոգեւոր Յովհաննէս փիլիսո-
փայի—էջ 977— (Քովմայ), գրոց աշակերտ, 1587 թ., Տաղ ի վերայ
Պատեղոյս համատակիւն—էջ 358

— (Քովմա) տէր, 1598 թ., գեան զկայ—էջ 1174

— (Քովմա), ժճ դ., որդի Շառիպէի—էջ 841—842

— 1641—1643 թթ., եղբայր Գասպար Ժէ՛նի—էջ 799—
802

— (Քովմա), 1648 թ., կազմող—Մ 80, էջ 328

— (Քովմա), տէր, Ժննթի, 1680 թ.—էջ 880

— (Քովմա), Երէկ, 1677 թ., գրիչ—Մ 43, էջ 163, 160

— (Քովմա), տէր, 1682—1683 թթ., եղբայր Յակոբ-
յանի—էջ 1082

— (Քովմա), ժէ դ., գրիչ—Մ 160, էջ 649, 652

— այրի Ժէ՛ն, 1725 թ., աստուար Բարսեղի իւղ սարք—
էջ 84

— (Քովմա), ժճ դ., գրիչ—Մ 137, էջ 569

Քուրա

— Ա, որդի Կոստանդինի, մահ. 1129 թ.—էջ 736

— Բ, որդի Լեանի, մահ. 1169 թ.—էջ 736

— պրն, զորական, Քաղաքառազ, 1258 թ.—էջ 1201

— 1289 թ., քնակչի տանն Հայոց ի Հռոմ—էջ 588

— Ժէ՛ն, հորորորդի Կոստանդինի կթգի, ԺԳ դ., խնդրող
ի Վարդապալ Աղվանեցայ (Արեւիցայ)—էջ 357, 1129— կուսակրն Ժէ՛ն, 1295 թ., ստացող—Մ 181, էջ 741,
744—745— Ժէ՛ն Հռովմայեցի, 1311 թ., գրիչ ի Գեմրաքեր—
Մ 154, էջ 629, 632

— 1311 թ., Հայր Թորոսի Հռովմայեցայ—էջ 833

— 1317—1318 թթ., գրիչ և ստացող ի Կիւրքոս—Մ 242,
էջ 1057, 1060

— 1318 թ., ծաղկաղ ի Նյաճոր—Մ 208, էջ 613, 930

— 1322 թ., գրիչ Երուսաղէմ—Մ 108, էջ 451, 456—
458

— գպրի, ԺԳ դ., գրիչ—Մ 40, էջ 148

— Հազարապետ, 1433 թ., Հայր Վառիկ գպրի—էջ 1201

— Կիրարոսի, 1458 թ., գիրք վաճառող—էջ 1201

— 1468 թ., գրիչ—Մ 266/Ք, էջ 1114, 1117

— վրդ. (Հասանաբար աշակերտ Գրիգոր Մեծիյարոյցի),
ժծ դ., Կարգ վարդապետաց—էջ 179

— ժգի, ժծ դ., յետին ստացող—էջ 1061

— 1589 թ., Բաւ Մաղաթիայի—էջ 1238

— Կպ., 1590 թ., ի Ֆանաս—էջ 848

— ժճ դ., ամուսին Կիրախատի—էջ 1062

— ժճ դ., որդի Մովսէսի—էջ 1063

— գպրի, 1614 թ., գրիչ ի Լիւն—Մ 30, էջ 59, 70

— տէր, 1686 թ., միտաբան Յովհաննէսեանի—էջ 645

— Կարիքի, 1727 թ., յետին ստացող—էջ 1218

Քարալ—տե՛ս Քարալի

Քարալի

— (Քարալի), ԺԳ դ., Հայր Պետրոսի—էջ 1030

— (Քարալ), 1618 թ., ազգ. համար աշատեղի—էջ 1188

Քարիկ—տե՛ս Քարալի

Քարիկ

— Քարիկ, իմաստասէր, ի Բաղնիք իմաստեան—էջ 182

Քալիսե

- 1214 թ., ազգ. նորշահի—էջ 1178
- ժՀ դ., կողակից Տիրատուրի—էջ 1193

Քալիսի

- ժՀ դ., կողակից Փրորմանիցի—էջ 843—844
- (Քալիսի), 1811 թ., հարս տեր Սարգսի—էջ 1184

Քամա—տե՛ս Քավառ

Քաման, ժՀ դ., գրչագիր—էջ 180

Քամալան, 1511 թ., հրաբույր Մկրտիչ Բճիկ—էջ 889

Քամառ—տե՛ս Քավառ

Քամիան, 1651 թ., հրդրդուտոր Յանանի—էջ 1000

Քալիսի, ժՀ դ., գրչագիր—էջ 850

Քարան, 1488 թ., մայր Տոստիկ—էջ 1186

Քարինե—տե՛ս Քարին

Քարինե (Քարինե), 1631 թ., մայր Մուրիանի—էջ 985

Քարվանդ—տե՛ս Քարվանդա

Քարվանդա

- (Քարվանդ) 1588-ից առաջ, մայր Ասիկաբանի—էջ 1173

- (Քարվանդ), 1588 թ., դուստր Յանանի—էջ 1174 -

- (Քարվանդ), 1588 թ., մայր Մելիքանի Բճիկ—էջ 1173

- (Քարվանդ) ժՀ դ., մորաքույր հանգուցեալ Մատուրի—էջ 843

- (Քարվանդ) ժՀ դ., դուստր Դավթի—էջ 1186

- (Քարվանդ) 1808 թ., քույր Մելիք-Ալիխանի—էջ 1228

- 1608 թ., կողակից Մարտիրոսի—էջ 1229

- 1649—1650 թթ., մայր Դաւթաբ գլխի—էջ 810

- (Քարվանդ), 1667 թ., մայր Կարապետի—էջ 1087—1088

- 1679 թ., ազգ. Ալաշեղի—էջ 957

- 1679 թ., ազգ. Ալաշեղի—էջ 957 (այլ)

- (Քարվանդ), ժՀ—ժՀ դդ., քրոնաման Աղաբեկի—էջ 1084

- (Քարվանդ), 1737 թ., մայր մղտսի Միրիանի—էջ 583

- (Քարվանդ), ժՀ դ., յետի գեղադ—էջ 1230

Քարվանդ—տե՛ս Քարվանդա

Քրվանդ—տե՛ս Քարվանդա

Քամայ—տե՛ս Քավառ

Քանգրանիցսց ազգ—էջ 407

Իգնի (Իկսի), 1511 թ., քույր Ամիր-Հանանի—էջ 1145

Իգնատիս

- Անտիոքացի. Քարաբ—էջ 420—421

- ժԴ—ժԵ դդ., յետի ստացող—էջ 183, 185

- ժՀ դ., Բոն Ճառաքինի—էջ 1218

- վրդ., ժՀ՝ դ., կնիադուր—էջ 1128

- (Ignatij Lazarewicz), ժԹ դ.—էջ 560

Իգնատ, 1400 թ.—էջ 764

Իկսի—տե՛ս Իգնի

Իմադիկա, ժՀ դ., հրաբույր Իսկի—էջ 1180

Իմիքանան, ժՀ դ., յետի գեղադ—էջ 1280

Ինալիսիսցա, 1695 թ., մայր Մելիքանի Բճիկ—էջ 1243

Իսպի, ժՀ դ., որդի Առաժի—էջ 1197

Իպրանիս—տե՛ս Ասիրան Իպրանիս

Իսո, հրէք, 1591 թ., յետի ստացող—էջ 891

Իսթիկ (Էստրիկ), ժՀ դ., Բոն Առաժի—էջ 1167

Իսանակ

- որդի Աբրահամ—էջ 178, մանուկեալ—էջ 837, 806, 817, 871, 889, 1143 (տե՛ս և Աբրահամ)

- հայր, սեպագատական, Ի Նուանց վարաց—էջ 1029

- վրդ. Արդար, 1691 թ., ստաշեթոր Քալիսի—էջ 1073

- ժՀ դ., կնիադուր—էջ 56

- տե՛ս Սանակ

Իսամար, հաւապետ. Կաակ—տե՛ս Ռապէ

Իսմիլիան, 1880—1890 թթ., ամուսին Անդրեաս գլխի—էջ 165

Իսպանան շան (Իսպանանի), 1562 թ., որդի Քրիստա—տուրի—էջ 1063

Իսպանանի—տե՛ս Իսպանանան

Իսպի, ժՀ դ., հրաբույր Գրիգորի—էջ 1159

Իսրայիլ

- վրդ. Մելիքի, 1660-ից առաջ—էջ 876

- ժՀ դ., պապ Պօղոս ստացողի—էջ 904—906

- ժՀ դ., որդի Պօղոս ստացողի—էջ 904—905

- 1704 թ., ամուսին Յովսէփանի—էջ 1187

- 1743 թ., հայր Ճառաքինի—էջ 154

Իւան, ժՀ դ., պապ Սարգիս—էջ 1214

Իւանե, պրե, 1587 թ.—էջ 983

Լալ, 1314 թ., քույր Նորշահի—էջ 1178

Լալա Մատուր—տե՛ս Մատուր

Լանկ-Քամար—տե՛ս Քամար-Լանկ

Լապիլան, 1700 թ., կողակից Անդրեաս գլխի—էջ 167

Լան

- Ա պապ Համայ. Յոմար Լանի—էջ 593—594, Երամ-Էնր—էջ 507, 618

- Քար Համանցից, Օրէն վարդապետաց—էջ 93, Լեւոնարիս ճամսոտ յորեացե թագաւանաց—էջ 934

- Ա (Իշխան, Քար), որդի Կաստանգինի—էջ 350, 289, 736

- Բ (Քար)—էջ 736

- Գ (Քար) որդի Հեթումի—էջ 715, 736, 739, 1017, 1190, 1201

- Ե (Քար), որդի Օշինի—էջ 810, 1082

Լիլի, 1710 թ., մայր Էվադի—էջ 1152

Լիլի, 1693 թ., կողակից Ստեփանեանի—էջ 822

Լեան—տե՛ս Լան

Լիսիքեւ—տե՛ս Սարսեւ

Լիւնո Պոսպապտիւր. Գիր, առ Եղև—էջ 89

Լուսարիլ—տե՛ս Գրիգոր Լուսարիլ

Լուսիկ գլխի, 1603 թ., որդի Մկրտիչ ստացողի—էջ 639

Լուսիե, ժԵ դ., հրաբույր Շեհնարի—էջ 1063

Խազան-խան—տե՛ս Դազան-խան

Խարալի, 1642 թ., դուստր Դուստրի—էջ 1224

Խարան

- ժԴ—ժԵ դդ., մեծ մայր Սիմեոն Բճիկ—էջ 982

- 1654 թ., կնիակից Սիմեոն-խանի—էջ 865

- 1669 թ., մայր տեր Յակոբի—էջ 1095

- 1669 թ., դուստր տեր Յակոբի—էջ 1098

- ժՀ դ., մայր Նիկիլուպի—էջ 1102

Խարաբեկ

- 1651 թ., քույր Սարգիս Երևանցի—էջ 1049—1050

- ժՀ դ., դուստր Յարութեան—էջ 1218

Խարանճան—տե՛ս Խարանճան

Խարանճանի՛, 1474 թ., քոյր Պաղտ զորի—էջ 978

Խարանճան

— 1537 թ., կողակից Մարտիրոսի—էջ 1003

— 1643 թ., զուտոր Մարտիրոսի—էջ 1234

— (Խաթանճան), կողակից Շահգուլում—էջ 1101

— (Խաթանճան), ժե՛ղ, զուտոր Հապուղի—էջ 1197

Խարանճան

— ժե՛ղ, յեն մայր Խալատարի—էջ 1193

— (Ղառանճան), ժե՛ղ—ժե՛ղ հղ.—էջ 583

— 1608 թ., քոյր Մարտիրոսի—էջ 188

Խարանճան—տե՛ս Խարանճան

Խալանճ, 1474 թ., որդի Գուլիսայի—էջ 974—978

Խալանճան, ժե՛ղ—ժե՛ղ հղ., կողակից Դիլարի—էջ 1084

Խալանճ, պատրան, 1220 թ., յետի ստացող—էջ 1157—1168

Խան, 1834 թ., զուտոր Բանուսի—էջ 1218

Խանաղ—տե՛ս Խանաղա

Խանաղա

— 1595 թ., քոյր Կիրակոսի—էջ 1241

— 1599 թ., կողակից Ասիբեկի—էջ 1198

— 1627 թ., կողակից Սահակի—էջ 802

— 1638 թ., կողակից Յակոբի—էջ 1212

— 1642 թ., մայր խոյ Յակոբյանի—էջ 1231—1232, 1234

— 1687 թ., կին Կարակոսի—էջ 1087

Խանքար, 1632 թ., որդի Նուբարի—էջ 1041—1042

Խանքել

— 1665 թ., մայր Միքայելի—էջ 1095

— 1667 թ., քոյր Կարակոսի—էջ 1087

— 1684 թ., մայր Խանկարի—էջ 1070

— ժե՛ղ, կողակից Մարգրի—էջ 1083

Խանգաղ

— 1562 թ., որդի Տառարի—էջ 1004

— 1636 թ., հայր Մաղաթայի—էջ 1228

— (Հանգաղ), 1595 թ., կողակից Յակոբ Գճի և մայր

Հիան Կիրակոսի—էջ 1241

— 1629, 1663 թթ., կողակից խոյ Սաֆարի—էջ 882, 893

Խանգաղ—տե՛ս Խանգաղա

Խանգաղա—տե՛ս Խանգաղա

Խանգաղա—տե՛ս Խանգաղա

Խանիկ, 1562 թ., որդի Տառարի—էջ 1004

Խանու

— 1534 թ., եղբորդուստր Յովհաննու փիլիսոփայի—էջ 978

— 1620 թ., քոյր տեր Բարդի—էջ 1215

— 1627 թ., մայր Գրիգորի Արարանցու—էջ 801—802

— ժե՛ղ, կողակից Ամիրամի—էջ 971

— ժե՛ղ—ժե՛ղ հղ., մայր Աղաբեկի—էջ 1083

— 1727 թ., կողակից Քարոս Կարեցու—էջ 1220

Խանուաղա

— 1608 թ., ազգ. Մելիք-Ափրանի—էջ 1229

— 1634 թ., զուտոր Բանուսի—էջ 1216

— 1653 թ., զուտոր Շահգուլում—էջ 1101

— 1653 թ., հան Շահգուլում—էջ 1101

Խանուկ—տե՛ս Խանուկ

Խանուրի

— 1630 թ., կողակից Մելիքաղայի—էջ 1215

— 1684 թ., ստացող յերան—Մ 248, էջ 1068

Խալանու

— 1269 թ., ընտելի տանի Հայոց ի Հռոմ—էջ 588

— 1277 թ., ստացող լիզմամար—Մ 208, էջ 928, 932

— 1282 թ., աշակերտ Պէղոզ վրդի, որինակ շնորհալ—էջ 728

— Կնչառացի, ժո՛ղ—ժո՛ղ հղ., տաղ. շնո եմ կարտեալ
ոչաւա—էջ 38, 98

— 1303 թ., առաջնորդ Հռոմայի—էջ 1187

— Գճ, 1400—1401 թթ., ստացող լիզմարներ—Մ 184,

էջ 759, 764, 766

— Գճ, 1421—1422 թթ., որի ի Վարազ Կլիզմամար—

Մ 207, էջ 921, 926—928

— 1421—1422 թթ., չոր բերող—էջ 925

— ժե՛ղ, ամուսին Տալաթի—էջ 1192

— Դիւանիկանց, 1507 թ., զման օժանդակող—էջ 720

— արքայ. Վրաստան, 1584 թ., ստացող ի Գարի—

Մ 219, էջ 981, 984—985

— 1590 թ., որդի Մարտիրոսի Յանսույում—էջ 847—848

— արքայ. 1590 թ., առաջնորդ Յանսու—էջ 848

— տեր, 1611 թ., ի Սուլու Մահաթեր—էջ 774

— (Խէլատար), 1620 թ., հորեղբայր Բարդի—էջ 1215

— Կրէց, 1620 թ., որի ի Տանիէվէր—Մ 298, էջ 1217—

1218

— արքայ. 1621 թ., վերստնուել Նոր Հուլայում—

էջ 1108

— Կր, 1629 թ., որի ի Լուքս—Մ 311/Ք, էջ 959, 961

— Գճ, 1638 թ., հայր Յովհաննու Գճի—էջ 1039

— մահոյ, 1641—1643 թթ., հորեղբայր Գարաբա Գճի—

էջ 800—803

— վրդ, 1643 թ., արքայ. Նոր Հուլայում—էջ 1232

— վրդ, 1649—1650 թթ., ստացող Հայրապետ ծաղկողի

ի Նոր Հուլայում—էջ 813

— տեր, 1651 թ., առաջնորդ Նոր Հուլայում—էջ 1110

— 1653 թ., որդի Ոսկէաստիկի—էջ 869

— 1653—1658 թթ., հայր Յովհաննու որի—էջ 870

— 1658 թ., եղբայր Սարգիսի Հուլայիցու—էջ 1074—

1075

— Կեսարացի, 1660 թ., առաջնորդ Նոր Հուլայում—էջ 876

— 1660 թ., աշակերտ Զաքարյայ վրդի—էջ 880

— 1667 թ., հորեղբորդի Կարապետի—էջ 1087

— 1679 թ., ազգ. Ալուսեղի—էջ 957

— վրդ, ժե՛ղ, աշակերտ Մովսէս Կթղի, առաջնորդ

Քովմայ առաքելու վանից—էջ 729

— (Խէլատար) Զիլանանց, Նորադիպի, ժե՛ղ—էջ 644

— ժե՛ղ, որդի Ամիրամի—էջ 971

— վրդ. Նրեչակիցի, ժե՛ղ, առաջնորդ Ագուլիանց—էջ 878

— ժե՛ղ, յետին ստացող—էջ 1215

— ժե՛ղ—էջ 1187

— արք. ժե՛ղ—ժե՛ղ հղ., վանից—էջ 584

— 1707 թ., եղբայր Մուլաթի—էջ 1234

— վրդ. Անտոնացի, 1707 թ., առաջնորդ Հանիճի—

էջ 1234

— Դարանի, 1708 թ., առաջնորդ Առաքապետի—էջ 543

— տեր, 1722 թ., ի վանիում—էջ 1170

— Մանիկից, 1739 թ., հայր Առաքի—էջ 1186

— 1773, որդի տեր Պաղտի Հուլայիցու—էջ 1198

— 1784 թ.—էջ 20

— վրդ. ժե՛ղ, որի ի Մ 27, էջ 129, 132

— վրդ. Ն. Պալանցի, ժե՛ղ, որի ի Մ 174, էջ 688, 694

— արք. ժե՛ղ—էջ 553

— ժԲ դ.—էջ 112

Խայր

— 1269 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—էջ 588

— Փոքր, 1289 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—էջ 588

Խայրենս, ժէ դ., որդի Գրիգորի—էջ 488

Խայիկ

— խչ Շահխանես, 1860 թ.—էջ 878

— (Խէլիկ), ժէ դ., որդի Բարսեղի—էջ 1197

— ժԼ դ.—էջ 1042

Խայրիկ, ժՁ դ., հայր Մանուկի—էջ 1062

Խաթարուն, 1411 թ., մայր Յոհաննէս գրչի—էջ 1002—1003

Խաթմիլի, ժէ դ., ազգ. Ոստրիանէ գրչի—էջ 141

Խաթին, 1651 թ., հորայր Բհհրատի—էջ 1000

Խարերգցի, 1652 թ., ամսախն Շայաթի—էջ 1006

Խզրան

— ժԳ—ժԺ դդ., հորայր Սահարչահի—էջ 921

— 1824 թ., հորայր Արիստաղէս վրդի—էջ 740

Խզո, 1803 թ., հորայր տէր Մկրտիկ ի Բաղէշ—էջ 839

Խելոբ (Հէլոթ), 1421—1422 թթ., մայր Սաղաթիլի գրչի—

էջ 925, 927—929

Խերգետ—տե՛ս Հայրապետ

Խէլառու—տե՛ս Խալառու

Խէլիկ—տե՛ս Խայիկ

Խէլաբուն, ժՁ դ., մայր Թամայի—էջ 642

Խէմիլի, ժՁ դ., մայր Թամայի—էջ 642

Խրայու իմաստասէր—էջ 7

Խիլար իմաստասէր. Պատմութիւն և խոսք—էջ 178

Խիլար—տե՛ս Խլար

Խլար

— ժՁ դ., հայր Աւետիք Թլիկի—էջ 1189

— ժԷ—ժԸ դդ., ամուսին Հովհաննիստաճոյի—էջ 1084

— 1719 թ., խաչ Նուրիդ—էջ 840

— ժԼ դ.—էջ 1188

Խննորիկ, 1803 թ., կողակից Մկրտիկ—էջ 839

Խոհանան—տե՛ս Խոյրցան

Խոյաղանդէ—տե՛ս Խոյաղանդէ

Խոնդ, 1820 թ., գոթանչ տէր Ծակարի—էջ 1218

Խոնդաղա

— 1534 թ., քոյր Յովհաննէս փրկատիայի—էջ 977

— 1595 թ., գոսար Նիրակոսի—էջ 1241

Խոնդավոր, 1485 թ., որդի Նուրիդանի—էջ 1149

Խոնդիկ (Խոնիկ), 1485 թ., մայր Նուրիդանի—1149

Խոնդխարուն, 1534 թ., հայր Խոնտաղի—էջ 977

Խոնդլիկ, ազգ., 1853 թ., պապ Ջիգ Պետրոսի—էջ 869

Խոնդէաթ, 1829 թ., մայր Մեսրոպայ խիզանցւոյ—էջ 964

Խոննախարուն, 1497 թ., մայր Մատթէոս գրչի—էջ 642

Խոն...—տե՛ս Խոնդ...

Խոյաղան (Խոհանան), 1724 թ., որդի մնասի Միլենի—

էջ 741

Խոռոմսիմ—տե՛ս Հովհաննիս

Խոռոմսիմայ—տե՛ս Հովհաննիս

Խոռաբով—տե՛ս Խոռով

Խոռով

— 9 թուր—էջ 1018

— 1808 թ., հորայր Մէլիթ-Ալիխանի—էջ 1229

— 1808 թ., ազգ. Մէլիթ-Ալիխանի—էջ 1229

Խոտին, 1579 թ., մայր Աստղ գրչի—էջ 1287

Խոցաղիկ

— 1332 թ., հորայր Սարգիս արզիկ—էջ 836

— 1365 թ., ասկերիշ—էջ 1041

— 1808 թ., պապ Մէլիթ-Ալիխանի—էջ 1229

— 1808 թ., ազգ. Մէլիթ-Ալիխանի—էջ 1229

Խոցիկ, 1608 թ., ազգ. Մէլիթ-Ալիխանի—էջ 1229

Խոյբար

— 1475 թ., փեսայ Աղապի—էջ 991

— ժէ դ., հորայր Մկրտիկ—էջ 1188

Խոյիշան, 1495—1497 թթ., հորայր Մաղաթայ Բարերգաց-

ւոյ—էջ 491

Խոյիշիկ (Վրիպակ)—տե՛ս Խոյիշիկ

Խոյաղանդէ (Խոյաղանդէ), 1579 թ., իշխանաթեան—

էջ 888

Խոյիշիկ

— (Վրիպակ)՝ «Խոյիշիկ», 1392 թ., պապ փր-

կագոզ Մկրտիկ ի Բերկերի—էջ 831

— 1880—1890 թթ., կողակից Նանայի—էջ 168

Խոյիշիխարուն

— 1392 թ., մայր փրկագոզ Մկրտիկ ի Բերկերի—էջ 831

— 1411 թ., մայր Աբրահամ ստացողի—էջ 1002

Խոյմար

— 1619 թ., լեռնի ստացող—էջ 1188

— 1668 թ., կողակից տէր Զաքարի—էջ 864

Խոյիշար—տե՛ս Խոյիշար

Խոյիշան—տե՛ս Խոյիշան

Խոյաղան. Թէ որպէս լուստուրեցաւ ի Յովնանէ—էջ 18

Խոյաղ—տե՛ս Խոյաղ

Խոյո, 1868 թ., գեման վկայ Արզիկի—էջ 790

Մադիկ

— 1851 թ., մայր Գրիգոր գրչի—էջ 1000

— 1891 թ., կողակից տէր Ղազարի—էջ 1004

Մամիկ, 1879 թ., քոյր Աղապի—էջ 957

Մամսելի, 1820 թ., մայր տէր Ծակարի—էջ 1219

Մատուր

— Արթուրի (Վրիպակ)—տե՛ս Մատուր

— 1598 թ., որդի Գաբրիէլի—էջ 1174

— 1598 թ., փեսա Աղիշիկի—էջ 1188

— ժՁ դ., որդի շԳ Գաբրէլի—էջ 643

— ժՁ դ., Նուրիստու—էջ 643

— 1608 թ., հորայր Յոհան արհ.—էջ 1229

— 1632 թ., որդի Թարգմանի—էջ 1042

— խաչ, 1847 թ., ստացող ի Սուրբանցի գիւղս—Մ 223,

էջ 935—936

— 1865 թ., հորայր Միլենի—էջ 1095

Մեռն

— 1491 թ., հորայր Սամէլի—էջ 1183

— 1497 թ., որդի Աղիշիկի—էջ 642

Մայրեն Թէադիոս—տե՛ս Կղմէս Գալանոս

Մայրեն—տե՛ս Մայրեն

Մայն, որդի Ազատայ և Մայնի. ի բանէն, որ զԿայնէ—

էջ 952, Պատմ.—էջ 1133, Եղաներ—էջ 88, 881,

964, 1062, 1164, 1290, 1284, 1248

Մայրաքաղաք, քահանայապետ Էրեթի, մաքուրեցաւ—էջ 1108,

1107

Մայրեն, որդի Նուրիստու և հայր Մաղադիկի—էջ 175, 662

Կառելի-տե՛ս Գաբրիել

Կատարելել

- 1829 թ., դուստր խշյ Սաֆարի—էջ 828
- (Փաթրիկէ), 1854 թ., կենակից Պատարի—էջ 855
- 1863 թ., դուստր խշյ Սաֆարի—էջ 822
- 1870 թ., դուստր Մկրտումի Ջալալեջուլ—էջ 858

Կարապետ

- թ՛յ, 1268 թ., ազգ. Ասաքի Հնազանդեցի—էջ 1038
- 1269 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Հոսմ—էջ 588
- 1289 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Հոսմ—էջ 588 (այլ)
- թ՛յ, 1289 թ., սասցազ ի Հոսմ—Մ 142, էջ 583, 589
- 1278 թ., գրիչ ի Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1187, 1189—1190
- թ՛յ, 1295 թ., Հորեղայր Թորոս և Ներսէս սասցազ-կերի—էջ 745
- Խաչակրան, 1295 թ., քանի ներսէս թ՛յի—էջ 745
- 1308 թ., գրիչ յանապատ լուսատրի—Մ 188, էջ 758—759
- թ՛յ, 1310 թ., օրինակ չնորսգ—էջ 1177
- աբշի Տիւրքիկի, 1331 թ., գրիչ Նորոսաղէմ—Մ 149, էջ 607, 610—611
- 1379 թ., գրիչ յԱրաւանեաց գիւղ—Մ 159, էջ 645, 648
- Ա Կազնի, կթշ. 1352—1404 թթ.—էջ 340, 343
- 1421—1432 թթ., գրիչ ի Վարագ և յԱղճատար—Մ 207, էջ 821, 928—929
- 1483 թ., յԱւագ վան—էջ 498
- տր, 1475 թ., առաջնորդ Պատուարկու վանից—էջ 1008
- վրդ., 1488 թ., վերադարձ ի Տիւրիկ—էջ 1168
- 1497 թ., հայր Սառթէս գրիչ—էջ 642
- Եղս. Տարուս, ԺԺ գ., Ալիքատու—էջ 1202
- թ՛յ, ԺԺ գ., եղբայր Խաչատուրի—էջ 1182
- Բաղդէնի, ԺԺ—ԺՁ գգ., առգ. Անմեայի սկիզբն եւ հնս—էջ 8, 89, շնայից Ապամայ որդիս—էջ 97, նշում—էջ 197
- վրդ. ճնայ, ԺԺ—ԺՁ գգ., ի Վարագ—էջ 274
- վրդ., ԺԺ—ԺՁ գգ., ի Վարագ—էջ 283 (Հմմտ. Կա-րապետ Ջազ)
- կր., 1511 թ., եղբայր Ջաֆարի գրիչ—էջ 870
- տր, 1511 թ., միարան Մալուս վանից—էջ 870
- 1511 թ., պապ Յակոբի—էջ 1145
- Դերեւեթի, 1511 թ., միարան Բերթական վանից—էջ 1147
- Դանեթի, 1511 թ., միարան Բերթական վանից—էջ 1148
- մատր, 1511 թ., եղբայր Յակոբի—էջ 1145
- 1511 թ., հոգեւոր որդի Յակոբի, Քաղթ Կոնգո—էջ 1147
- Եղս. Աղբակցի, 1595 թ., միջնորդ վանապի—էջ 1240
- Եղս., 1599 թ., որդի Մելիք-Ուլաւափի—էջ 1195
- 1599, որդի Ատիւրկի—էջ 1196
- ԺՁ գ., եղբայր Անտիթ թ՛յի—էջ 1168
- 1640 թ., ազգ. տիւ Յովնատփի—էջ 789
- թ՛յ, 1651 թ., որդի Սարգսի Երեւնցուլ—էջ 1049
- 1654 թ., որդի Սելվարի—էջ 855
- տր, 1654 թ., որդի Գրիգորի—էջ 855
- թ՛յ, 1654 թ., ի Ս. Ամենափրկիչ ի Նոր Զուլայ—էջ 858

- Եղս., 1660 թ., քանի Ջաֆարի վրդի—էջ 880
- 1667 թ., սասցազ ի Կարիկ—Մ 245, էջ 1086—1088
- տր, 1686 թ., միարան Յովնանեանից Կարալ—էջ 645
- 1686 թ., փակակալ Յովնանեանից—էջ 645
- 1688 թ., հայր պրի Անտիթ ի Նոր Զուլայ—էջ 251
- 1680 թ., եղբայր Սիմեոնի—էջ 1168—1169
- 1690 թ., պատեան գնման—էջ 1164
- Կրկ, ԺԺ գ., գրիչ—Մ 106, էջ 445—446
- կր., ԺԺ գ., յսկիս սասցազ—էջ 1136—1187
- 1707 թ.—էջ 105
- Մովսէսի, ԺԺ գ., առգ Վեպան և Սեբ—էջ 175
- վրդ., ԺԺ գ., կենդանութիւն—էջ 528
- ԺԺ գ., գրչակարի—էջ 309
- տր, ԺԺ—ԺԺ գգ.—էջ 28
- գրիչ Երեւանի Սարգսեան Վաղարշապատի, 1818—1819 թթ., գրիչ և սասցազ ի Զմեռան—Մ 175, էջ 693, 695
- Կասառեանից—էջ 411, 413

Կարպիմեան Քաղթ Երեւնայ (տե՛ս Երեւնայ), մանրա-կերի—էջ 775, 784, 805, 817, 889, 807

Կառելի-տե՛ս Գաբրիել

- Կեռան, Քաղաւի, կիկ Լեւն Գ—էջ 789
- Կեռուս, եղբայր Գրիգոր Աստուածաբանի—էջ 243
- Կեռուս, կարապ—էջ 18
- Կերպեան Եղս. Անկիւրի, Աղբիւ—էջ 110, ի բանից—էջ 240, 504

Կերպաբան

- 1475 թ., կողակից Սիմեոնի—էջ 1008
- ԺՁ գ., կողակից Բորոսի—էջ 1082

Կերպուս

- ԺԺ գ., յսկ գրիչ. Քաղթ Գրիգոր Մաղաբանի—էջ 411
- 1289 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Հոսմ—էջ 588
- Երեւնի, ԺԺ գ., Քաղթ առ Կարենից—էջ 1016, Յաղագ Ը Խոհեղազ—էջ 1017
- Բարեանց պիւս, ԺԺ գ., կենդանութիւն ի Վարագ-նայ—էջ 18
- վրդ., բարեան, ԺԺ—ԺԺ գգ., սասցազ—Մ 169, էջ 671—672
- հայր, 1371 թ., առաջնորդ Աւագ անապատի—էջ 255
- թ՛յ, ԺԺ գ., սասցազ—Մ 73, էջ 295, 298
- 1421—1422 թթ., որդի Սելիւ—էջ 925
- 1474 թ., եղբայր Պողոս գրիչ—էջ 578
- 1485 թ., որդի Ղուսմաղալի—էջ 1150
- 1487—1498 թթ., գրիչ ի Կալիփոսի վան—Մ 112, էջ 479, 486
- ԺԺ գ., որդի Շեհաւորի—էջ 1083
- 1582 թ., որդի Քրիստոստուրի—էջ 1004
- տր., 1584 թ., եղբայրորդ Խաչատուր արքեպիս-էջ 885
- Ոսկեց, Հիւսն ի Դատան գիւղի, 1595 թ., սասցազ ի Մակ—Մ 800, էջ 1237, 1240—1244, մանրակեր-էջ 1287
- 1598 թ., որդի Ստուարի—էջ 1174
- ԺԺ—ԺԺ գգ., գնման մանակից—էջ 818
- 1608 թ., Հորեղայր Բիկիւրաւափի—էջ 1289
- տր, 1624 թ., հայր Արիստաքի—էջ 740

- 1624 թ., որդի Վրթանէսի—էջ 740
- տէր, 1628 թ., դասօրէններ Սահակ գրչի ի Բաղէ—էջ 853
- 1632 թ., որդի Խաչատուրի—էջ 1043
- տէր, 1638 թ., Կորեծայ յԵրզնակ—էջ 1107
- որդ., 1638 թ., յԵրզնակ—էջ 1107 (այլ)
- էլ, 1651 թ., Կորայի ճահն միայնակացի—էջ 998—999
- 1651 թ., որդի էլ-Կիրակոսի—էջ 1000
- 1652 թ., Կորայի Առաքելի—էջ 1046—1047
- 1672 թ., Հայր Գոհար խաթանի—էջ 966—967
- Կրէք, 1691 թ., գրիչ է Նոր Հուլայ—Մ 247, էջ 1071—1073
- ժէ դ., ամուսին Յուսէֆի—էջ 1008
- ժէ դ., Կազմել տաւը—էջ 918
- (Գրիգոր), տէր, ժէ դ., պարտաւոր—էջ 1088
- ժրդ. Աստաղապետի, 1728—1746 թթ., գրեալ—էջ 248, Ետեւառու—էջ 1079—1080, Կեփաքոյլ—էջ 246, 250, 1080
- ժէ դ., Կորայի ընդհանրու—էջ 1102
- ժէ դ. Այս է տէր Գորգիլի Գեանէն—էջ 208
- (Գրիգոր), ժէ դ.—էջ 1300

Կիր
տէս
Կիրակի

- (Կիր), 1258 թ., գրիչ է Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1027
- (Կիր), 1272 թ., գրիչ է Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1187, 1189
- 1318 թ., գրիչ է Գլաձոր—Մ 208, էջ 913, 919—920
- Կիւրղ
- Նրուսաղմացի, Գ—Դ դդ. ի Կոչման ընծայութեան գրոց—էջ 277 (ՊՊ), 422, 983 (ՊՊ), Բաղք տո Կաստանդանոս—էջ 847, 725, Պատարանի ճարգմանց Արտանի—էջ 53, 455, ի բանէն քաղով մատմը—էջ 1130, Երուս—էջ 328
- Աղէքսանդրացի, Գ—Դ դդ., Աղօր—էջ 42, Գիւր Դանձուց—էջ 470, ի Դանձուց—էջ 423, Գիւր Պարալմանց—էջ 459, ի Պարալմանց—էջ 224, 251, 1093 (ՊՊ), Բաղքի է Եռմ—էջ 175, 503, Կանեմ—էջ 172, Լուծման գրոց—էջ 227, 244, 1175 (ՊՊ), Երուսէն—էջ 828, 484, 507, 1124, 1188, մանաւկեար—էջ 489

Կիրոս արքայ Պարսից—էջ 546, 777, մանաւկեար—էջ 729, 887

Կիլոքեոս—տէս Կիլոքեոս
Կիլոքեոս (Կիլոքեոս) Բաղք Գիւրդար Աստուածաբանի—էջ 235, 241, 249

Կիւմլու Գալառ. Յաղագս տառածային քաղաքակ կառարիւթեան—էջ 449, 560, 569, Յաղագս խորհրդայ Եկեղեցւոյ—էջ 557, 560. Յաղագս լոյնկային—էջ 875, ի ցիւր Գիլիկիային—էջ 450, 559, 679, Համարեալաւորութեան—էջ 450, 581, տաղ. Ձէն տընայի Եռակաւանձեայ—էջ 580

Կիւղտուս, այր Մարմին—էջ 982

Կիլիսարէս իմաստասէր, ի Բանի իմաստեանց—էջ 289

Կազմ Եղս. Մամիսմացոց. Յովնանէ Դամապետայ Պատեմսեին բարոյն—էջ 257, 428, 481, 510

Կապույրէլ—տէս Գապուրէլ

Կաթմաս Աղծեղի, Կթդ. 618—626 թթ., Հաղաքեմնոյն—էջ 351

Կասպար—տէս Մարիաս
Կասմալ, 1611 թ., աղգ. Սարգսի—էջ 1193

Կաստանդ—տէս Կաստանդին

Կաստանդինոս—տէս Կաստանդին

Կաստանդին

— Մեծ, Կայր Հռովմայեցոց 808—887 թթ., Օրէնք յաղքալ քաղաքաց—էջ 923—934, Երուսէն—էջ 234, 240, 242, 955

— որդի Հերակի, Կայր Հռովմայեցոց, է դ.—էջ 835

— Ք Մանասի, Կայր Բիւզանդիայ 1042-ից—էջ 406

— Ա, որդի Ռաբէի, իշխան Կիլիկիայի Հայոց, մահ 1100 թ.—էջ 736

— 1221 թ., գրիչ Մ 285, էջ 1191—1193

— իշխանաց իշխան (Գահադար), մահ. 1283 թ., Հայր Հիսմալ Բաղաւորի—էջ 843

— Ա Բարձրբարդի, Կթդ. 1221—1287 թթ., Կանեմ—էջ 294, Սոյ ժողով—էջ 293, Երուս—էջ 1038, 1129

— ԾԿ, 1258 թ., գրիչ է Հռովմայ—Մ 287, էջ 1197, 1200

— 1269 թ., թեակի տանն Հայոց է Հռովմ—էջ 588

— Պէճիկ, 1269 թ., թեակի տանն Հայոց է Հռովմ—էջ 588

— սրկ. 1269 թ., Կազմող է Հռովմ—Մ 142, էջ 583, 590

— 1271 թ., գրիչ է ստացող ի Գրապարկի և Վանկուս—Մ 199, էջ 859—861

— 1284—1288 թթ., գրիչ է Դանի—Մ 195, էջ 837, 840

— ԾԿ Տարառանցի, 1293 թ.—էջ 728

— Աղլիկ, ԾԳ դ., գրիչ է Տիրոջ զիւզս (Գանձ)—Մ 198, էջ 841, 843

— գրիչ, ԾԳ դ., խորհրդ բանի ի Գորգեայ իրականացւոյ—էջ 1127

— բարանի, 1311 թ., ի Գլաւաղրի—էջ 833

— 1860 թ., գրիչ է Վահանջիւն զանս—Մ 48, էջ 101—102

— Դ Բար Հայոց, 1362 թ.—էջ 80

— ԾԳ դ., ստացող լիկանց անապատ—Մ 40, էջ 141, 147—148

— ԾԳ դ., գրիչ է ստացող—Մ 52, էջ 203, 206

— Գիլիկիայ, ԾԳ դ., Երիւնյալ շնորհոյ—էջ 1080

— 1432 թ., Կորայի Վառի դարի—էջ 1201

— սրկ., 1458 թ., Կորայի Բարսի Կիլոքայեց—էջ 1202

— Բար Թարմիկի 1479—1505 թթ.—էջ 770

— (Կաստանդ), 1485 թ., ստացող ի Վերիւնէն—Մ 272, էջ 1149, 1151—1152

— 1495 թ., Հայր Պիլկարի—էջ 1150

— մահի, 1888 թ., Հայր Աղէքսանդր գրիչ—էջ 508

Կաստանդին—տէս Կաստանդին

Կաստանդին—տէս Կաստանդին

Կարին, Ե դ., Վալի Մալուցի—էջ 559

Կարի, Դասուցի—էջ 881, 1146

Կարինեմ, 1653 թ., մայր Մարիոսի—էջ 442

Կարմար—տէս Դարմար

Կարմար—տէս Դարմար

Կարմար—տէս Դարմար

Կուլբան-տե՛ս Գուլբան
Կուլբան-տե՛ս Հոփսիմէ (1624 թ.)

Կովթաւս-տե՛ս Կովթաւս

Հաթիլ-տե՛ս Անիլ
Հաթուր վրդ., 1615 թ., յիշվել է 82

Հազարան, 1590 թ., որդի Մարտիրոսի թղի Յանսացույ—
է 647—946

Հազարվարդ

— (Հազարվարդ), ԺԺ դ., կազակից Ուռուզվէլի—է 1103

— (Հազարվարդ), 1648 թ., մայր Վարդան երէցի—
է 1044

— (Հազարվարդ), 1674 թ., քոյր Հազարայ Դուսացույ—
է 1255

Հազրելվարդ-տե՛ս Հազարվարդ

Հաք [...]—ԺԺ դ., որդի Շեռնարի—է 1088

Հախնազար

— 1682—1683 թթ., որդի Մարգարի—է 1082

— 1710 թ., հայր էվազի—է 1152

Հակոբ-տե՛ս Յակոբ

Հանքա-տե՛ս Հալքա

Հաթի-տե՛ս Հալի

Համասիկտ

— (Համասիկտ), 1629 թ., դուստր խշլ Նազարի—է 998

— (Յամասիկտ), ԺԷ դ., քոյր Բազդատի—է 77

Համասիկտ-տե՛ս Համասիկտ

Համբարձում գդիր, ԺԸ դ., գրել—Մ 131/Ա, էջ 555—556

Հայկ Նանցապետ—է 292

Հայկազ, գրն, իշխան, 1660 թ., որդի խշլ Նազարի է նոր
Հուլայ—է 1086

Հայոց, 1679 թ., մայր Հովհան Էպոսի—է 1007—1008

Հայրապետ

— ԹՀ, 1295 թ., կազմող է Մէլէ՛ճ—Մ 181, էջ 741, 746

— վրդ., 1311 թ., հանգուցեալ է Գերմաղքերի—է 633

— (Խերպետ), 1491 թ., հայր Սամվէլի—է 1183

— (Հերպետ), 1595 թ., եղբայր Նարինի—է 998

— (Հրապետ), դարբին, 1598 թ., վաճառքի վկա—
է 1174

— (Հարուպետ), 1599 թ., որդի Միկիթ-Նազարի—է 1198

— 1599 թ., որդի Միկիթ-Ուլասափի—է 1195

— (Հրապետ), 1620 թ., հորեղբայր տէր Բարսէղի—
է 1215

— վրդ. Ղուկիկեցի, 1627 թ.—է 801—802

— տէր, 1647 թ., ստացող—Մ 74, էջ 297, 802

— Ղուկասիցի, 1649—1691 թթ., գրել—Մ 83, էջ 337,
352, Ժազկույ—Մ 186, էջ 803, 612—813, Մ 201,
էջ 871, 884, Մ 237, էջ 1045—1046, Մ 247, էջ

1071—1072, Մ 254, էջ 1086, 1087, ստացող—Մ 83,
էջ 337, 352, մահանկար—է 804

— ԹՀ, 1647 թ., հայր Միկիթ գրչի—է 998

— 1653 թ., որդի Միկիթի—է 1101

— 1682—1683 թթ., հորեղբայր Վարդանի—է 1082

— արք. 1697 թ., գրել է ստացող է Մատթէոսի և
Անդրէի ճանգասան—Մ 268, էջ 1131, 1134

Հայրո (Նայրո)—1722 թ., հայր Ծովէփի—է 1170

Հանգազ-տե՛ս Խանգազա

Հանգազա-տե՛ս Խանգազա

Հանեաւորդ-տե՛ս Անճիկաւորդ

Հազաւ, ԺԷ դ., որդի Ալէքսանտի—է 1187

Հաշար, 1488 թ., եղբայր Միսէոսի—է 1186

Հալի, Սուս, ԺԸ դ.—է 44

Հասան-բակ-տե՛ս Հասան-բէկ

Հասան-բէկ (Հասան-բակ), Բոա Պալեղորդ, 1474—1476 թթ.,

ի Բազարաթիանի—է 675, 889

Հասո, 1668 թ., քանի տէր Յովսափի—է 790

Հատար, 1733 թ., Ժառէլ Անյանից Գիւրգո տաղա—
է 870—873

Հառի, ԺԸ դ., յետին ստացող—է 1280

Հառապետ-տե՛ս Հայրապետ

Հնգիկ երէց, ԺՀ դ., տաղերգու. շարժում է փոստ—է 86

Հիքում

— Ա Բգար—է 294, 719, 736, 843, 861, 1038, 1200

— Բ Բգար, ինքնող բանի է Վարդանայ—է 145, 818,
1121, ստացող—Մ 180, էջ 729, 734—735, էջում—
է 715

Հնդի քահանայապետ. մահանկար ըզգ Անգայի—է 793,
819, 821, 893, 907

Հնդին-տե՛ս Հնդինէ

Հնդինէ—1632 թ., դուստր Խանքարայի—է 1042

Հերակլ, կայսր 610—641 թթ.—է 635

Հերի, 1611 թ., փոքր հարս տէր Սարգի—է 1194

Հերիեմազ

— 1620 թ., դուստր տէր Յակոբի—է 1219

— ԺԷ դ., կազակից Ռասամի—է 1039

— 1738 թ., դուստր Սարգի—է 1058

— 1738 թ., կազակից Ճարդմիկի—է 1056

Հերմիճու, իմաստաւոր. Յաղագ խաւարման լուսնի—է 116

Հերման ճանաւոր—է 1173

Հերմիճու լորենցիտ, Առաջ ինչ վստէ Հին Կտակարանաց—
է 58, 1112, 1119, 1133

Հերպլէն Միքիկան—է 262, 686, 1099, մահանկար—
է 850, 862

Հէլթ-տե՛ս Խելթ

Հէրապետ-տե՛ս Հայրապետ

Հէրի, 1669 թ., զաւակ Թաթնոսի—է 1088

Հէրիկ, ԺՀ դ., ազգ. Թումայի—է 842

Հէրպետ-տե՛ս Հայրապետ

Հէրթ, 1485 թ., կազակից Նուրիճանի—է 1149

Հիլիպիտա (Բազարատ), 460—877 մ. թ. ա., Բժշկաբան—
է 1115—1116, Բալլա—է 6

Հիւլէն-բէկ-տե՛ս Հիւլէն-բէկ

Հիւլէն-բէկ, 1598 թ., գեմաւ վկայ—1174

Հիւլէնիյան, 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս գրչի—է 165

Հիւրիյան

— 1579 թ., մայր Աւագ գրչի—է 1287

— 1598 թ., հարս Սաստի—է 1174

— 1620 թ., քոյր տէր Բարդի—է 1215

— (Յուրիյան), 1653—1658 թթ., մայր Յովհաննէս
գրչի—է 870

— 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս գրչի—է 165

Հիւրմիլ (Հըրմիլ), 1624 թ., որդի Մատթի Միկիթի—է 741

Հովհան, իմաստաւոր. Նմաւաւաւոր տաղերն և զինի—
է 427

Հոռոմ-տե՛ս Հոփսիմէ

Հոռոմիմ-տե՛ս Հոփսիմէ

Հոռոմիմա-տե՛ս Հոփսիմէ

- Վրգ. Քաղիկեցի, 1691 թ., ստացող է Նոր Հուլայ—
Մ 247, էջ 1071—1072, մահառեղար—էջ 1071
- Ժէ գ., որդի Յարութեան—էջ 1212
- Ժէ գ., գնման մասակից—էջ 486
- Ժէ—ԺՀ գր., կնարայր Աղարկիկ—էջ 1088
- 1711 թ., գնման վճար—էջ 868
- Ա Ջահկեցի, 1744 թ.—էջ 628
- տէր, 1780 թ., կազմող է Գանձատար—Մ 38, էջ 181
- ԺՀ գ., աշակերտ Մովսէս վարժիկ, գրել—Մ 140,
էջ 577—578
- ԺՀ գ.—էջ 286
- ԺՀ գ.—էջ 1188
- Դազարու—տե՛ս Դազար
- Դալարէկ (Դալարէկ)—1608 թ., եղբայր Մէլիք-Ալիխանի—
էջ 1229
- Դալարէկ—տե՛ս Դալարէկ
- Դանդիար (Դանդիար), 1485 թ., որդի Պէկլարի—էջ 1150
- Դանդիար—տե՛ս Դանդիար
- Դատամ—տե՛ս Դազմ
- Դատունքալայ—տե՛ս Նարունքալայ
- Դարախան
- 1608 թ., ազգ. Մէլիք-Ալիխանի—էջ 1229
- 1620 թ., որդի Դարախանի—էջ 1219
- Ժէ գ., որդի Մկրտիչի—էջ 1197
- Դարան—տե՛ս Դարալայ
- Դարանա—տե՛ս Դարալայ
- Դարալայ
- (Դարան), ԺՀ գ., որդի Փիրումի—էջ 643—644
- (Դարան), 1647 թ., կապ կայա Մանուկի—էջ 986
- Դարիք
- 1588-ից առաջ, հայր Ասիկալարանի—էջ 1173
- 1688-ից առաջ, կողակից Նիկողոսի—էջ 790
- Դարիխարան, 1691 թ., քայր Դազար ստացողի—էջ 1072
- Դարիխան, 1663 թ., կողակից խոյ Սաֆարի—էջ 822
- Դարիքան (Դարիքիչի)
- 1474 թ., ազգ. Գուլիպալայի—էջ 876
- 1588-ից առաջ, որդի Ասիկալարանի—էջ 1173
- ԺՀ գ., հայր Փիրումի—էջ 643
- Դարիքան, 1687 թ., եղբայր Կարափեռի—էջ 1087—1088
- Դարիչի...տե՛ս Դարիք
- Դարիչի—տե՛ս Դարիքան
- Դադարտ—տե՛ս Դադարտ
- Դրէկ (Դրէկ), 1511 թ., քայր Յակոբոս թաղարացու—էջ 1145
- Դնի Նահապետ. Կառլի—տե՛ս Ռուբէ, Երամենի—էջ 424,
586, 637, 718, 724, 763, 780—781, 788, 997 (սեղիձ)
- Դնեղ Նախուսանի, 1381 թ.—էջ 298
- Դնեղանէ—էջ 556
- Դնիաթ
- 1627 թ., կողակից Միքէլի—էջ 602
- 1691 թ., դուստր տէր Դազարի—էջ 1004
- Դոնայրէկ—տե՛ս Դոնայրէկ
- Դոնայրէկ (Դոնայրէկ), ԺՀ գ., որդի Մկրտիչի—էջ 1197
- Դուքաթ, 1511 թ., որդի Գուլիպալի—էջ 889
- Դուրիկ, 1485 թ., որդի Կաստանդի—էջ 1151
- Դուրի, խոյ, Անկապաղի, 1871 թ., ամուսին Գուլիպալանի—
էջ 1088
- Դուլիպան, 1627 թ., ամուսին Մարգարի—էջ 602

Դուլպա

- ամուսարանի. Անտարան—էջ 585, 688, 641, 651,
705, 722, 723, 749, 756, 761, 772, 782, 797, 807,
816, 820, 838, 846, 850, 865, 874, 887, 895, 902,
910, 917, 924, 935, 958, 982, 986, 989, 973, 974,
977, 979, 988, 988, 989, 993, 995, 998, 1001,
1005, 1037, 1040, 1043, 1045, 1048, 1052, 1053,
1056, 1058, 1068, 1068—1068, 1068—1069, 1071,
1074, 1077—1078, 1080, 1081, 1088, 1086, 1088,
1089, 1093, 1097—1098, 1100—1101, 1108, 1105,
1108, 1110, 1144, 1149, 1153, 1156, 1160, 1165,
1168, 1171, 1175—1176, 1179, 1185, 1186, 1191,
1185, 1203, 1207, 1209, 1212, 1213, 1217, 1281,
1225, 1227, 1231, 1235—1236, 1238, Գործի Ասա-
փուլ—էջ 254, 584, 587 (սու.), 692, 699, 806,
610, 627, 631, 647, 705, 722, 733, 749, 756, 768,
772, 782, 787, 807, 815, 820, 838, 842, 866, 874,
887, 896, 902, 910, 917, 924, 930, 1059, 1182,
մահառեղար—էջ 637, 641, 759, 793, 794, 804, 817,
845, 850, 863, 871, 893, 899, 907, 914—915, 962,
966, 968, 971, 973, 976, 979, 983, 987, 989, 997,
1001, 1005, 1037, 1048, 1045, 1051—1052, 1055,
1067, 1081, 1083, 1085, 1071, 1073, 1076—1077,
1081, 1087, 1089, 1097, 1099, 1103, 1105, 1142,
1158, 1165, 1187, 1171, 1175, 1179, 1185, 1194,
1205, 1209, 1211, 1217, 1221, 1226, 1228, 1231,
1234—1235, 1237, Ազգանմար—էջ 419, Ռազմատ.
«Այլ բէ Դուլպա»—էջ 846, 998, 1005, «Այլ Դու-
լպա»—էջ 969, 974, 1227, Երամենի—էջ 169, 183,
182, 253, 481, 647—648, 651, 751, 917, 980,
1090—1091, 1149—1151, 1161—1162, 1175
- արքայու, 1534 թ., միարան Սանահանի—էջ 976
- րարունակաւ, 1534 թ., առաջնորդ Սանահանի—էջ 978
- տէր, 1541 թ., հայր Էսումի—էջ 844
- կապ. Արզնի, 1613 թ., գործի է ստացող լարիկի—
Մ 287, էջ 1117, 1131—1132
- 1656 թ., եղբայր Մարգրի Հուլայեցու—էջ 1075
- 1678 թ., ամուսին Սառայի—էջ 1006
- կապ. Դարախարի, 1679 թ., որդի տէր Պաղաթի—
էջ 1007—1008
- վրգ., 1679 թ.—էջ 1007
- տէր, 1679 թ., կնակից Տիրուհու—էջ 1007
- 1682—1683 թթ., որդի տէր Վարդանի—էջ 1082
- Ժէ գ., ազգ. Ոստիանէ գրիկ—էջ 141
- (Դուլպա, Դուլպա), ԺՀ—ԺՀ գր., գնող—էջ 758—760
- տէր, 1719 թ., ի Բաղէ—էջ 640
- կապ.—տե՛ս Դուլպա Կարենցի
- վրգ. Նարիքիցի, ԺՀ—ԺՀ գր., գրել, 1747 թ.—Մ 85,
էջ 365, 370, խնդրող րանի—էջ 620, Բարալանի—
էջ 57, 332, 365, 370, 383, 391
- Ա Կարենցի, կից. 1780—1799 թթ.—էջ 93—94, 908
- Դունկիանա վրգ. Աշարակեցի, 1767—1785 թթ., գրել, Մ 2,
էջ 9, 12, Երամենի—էջ 94, 184
- Դուլի—տե՛ս Դրէկ
- Դւմբը խաբան, ԺՀ գ., կողակից Գրիգորի—էջ 1160
- Դորդորէ (Դարալայ) իշխան, 1465 թ., ամուսին Սամբիկի—
էջ 770

Ճ...-տե՛ս 2...

Հայկենա-տե՛ս Գաղիանոս
Ճիպիմոս, իմաստաւոր. Ճաղագա լուսնայ զարանեմին-էջ 118
117, Ճաղագա խաւարման լուսնի-էջ 118

Մաղաղդեհի (Մաղաղիենայ), 1663 թ., դուստր խոյ Սաֆա-
րի-էջ 822

Մաղաղ-տե՛ս Մատարիա
Մաղաթիա-տե՛ս Մատարիա
Մաղաղիենայ-տե՛ս Մաղաղդեհի
Մաթարիա-տե՛ս Մատարիա
Մաթեա-տե՛ս Մատարիա
Մարա-տե՛ս Մատարիա

Մալաղ (Մալաղէ), 1647 թ., եղբայր խալ Մատարի-էջ 888
Մալաղ-տե՛ս Մալաղ

Մալիան-տե՛ս Մալիլան
Մալիլան (Մալիան), 1606 թ., եղբայր խոյ Սաւարի-էջ 188
Մալիլան, 1788 թ., ի վան-էջ 44

Մալիլանգաղ (Մալիլանգաղ), 1534 թ., քոյր Յովհաննու
փիլիսոփայի-էջ 877

Մալիլանգաղ-տե՛ս Մալիլանգաղ
Մալիլան, 1690 թ., մայր Զանկի-էջ 1168-1164
Մալիլանգաղ, Գրիգ (Ա-Գ)-էջ 708, 717 (չիք Ա), 731,
732, 748, 755, 780-781, 778, 795, 808, 819, 864,
873, 888, 894, 900-901, 908, 918, 923

Մալուր
- Հայր, անպատասխան. Աղօթ-էջ 158
- Կուս. Տէր-Պարտաւանդ (Ա Քեղուցի, կթղ. Հայոց
1885-1891 թթ.)-էջ 23

Մալիանդ աղանդաւոր-էջ 482, 498, 507

Մանրար
- 1627 թ., քոյր Գրիգորի-էջ 602
- (Մաւրաղ), 1640 թ., կողակից Գրիգորի-էջ 789
- (Մաւրաղ), ժէ դ., եղբորինի Մարգրի-էջ 1088-
1084

Մանրաղ-տե՛ս Մանրար
Մանրաղ-տե՛ս Մանրար
Մանրաղ
- (Մաւրաղ, Մաւրաղ) մարգարէ-էջ 826, 1304
- (Մաւրաղ), 1598 թ., գնման վկայ-էջ 1174
- տե՛ս Սուրբ Մանրաղ

Մանրաղ-տե՛ս Մանրաղ
Մանրաղ-տե՛ս Մանրար
Մանրաղ, 1511 թ., քոյր Զաքարիա գրի-էջ 870

Մաղաղի-էջ 175, 352

Մաղաղի-տե՛ս Մաղաղիա
Մաղաղիա

- Մարգարէ. Մաղաղիան-էջ 388, 596, 804, 837,
704, 722, 732, 748, 758, 761, 771, 781, 786, 807,
814, 820, 829, 880, 885, 878, 887, 895, 901, 909,
916, 923, 1031, 1199, Ման-էջ 588, 598, 637, 704,
718, 724, 763, 771, 1081, 798, 807, 820, 865, 878,
887, 897, 901, 909, 1081, 1199, Երանեհ-էջ 293,
1184, Մանրանգաղ-էջ 731, 775, 798, 898, 914

- ճգնաւոր, 1279, 1361 թթ., Կառնատակ Քրիստոսի
իւրաքանչեանց վանք-էջ 85, 648
- Բարեղաթի, 1495-1497 թթ., գրիւն, ծաղկող և
ստաղոյ ի Կաթողի անպատու-Մ 114, էջ 489-491

- (Մաղաղէ), 1497-1498 թթ., ծաղկող ի Կաթողի
վանք-Մ 112, էջ 479, 482 (Հմտ. Մաղաթիա Բա-
րեղաթի)
- 1589 թ., Հայր անանուն գրի-Մ 286, էջ 1227-
1228

- 1633 թ., քանի ուղարկաւ-էջ 75
- 1688 թ., որդի Երանիկ Բիւզանդացի, Երանիկ պատ-
կարաց-Մ 158, էջ 645
- Գրիգ Կ. Պալանդի, 1722 թ., խեղդող քանի ի Պարտաւ
Քիթիլեցի-էջ 888

Մամոս, ճգնաւոր, Գանգրացի, Գ դ.-էջ 289
Մամրէ վերանանդ, Ն դ., Ի գալուստ Տեառն-էջ 1143 (ԳԳ)
Մամր

- ժ՛դ դ., մայր Տեառն թշի-էջ 274
- 1758 թ., Եղբայր Օվանն Նորդուղի-էջ 1103

Մամի, 1647 թ., մայր Մանկասար գրի-էջ 303
Մամիկեմեան իշխան, ժԱ դ., Քոյր Դեղաւ Մաղաթի-
էջ 408

Մամրան, 1314 թ., քոյր Նորդուղի-էջ 1178
Մամրաւոր, 1627 թ., դուստր Բաղդասար-էջ 802

Մամրան, ժէ դ., կողակից Երանիկ Նուր Եղբոր-էջ 1089
Մամի, արք., 1714 թ., որդի Մարտիրոսի-էջ 1084

Մայրամ-տե՛ս Մարիամ
Մայրան-տե՛ս Մարիանէ

Մանան, 1475 թ., մայր Սիմեոնի-էջ 1006

Մանատ, որդի Երանիկ Քաղաւորի Հրիկ. Աղօթ-էջ 137,
726, 751, 889 (գիտ նաև յաւարտ Ը կանեան Մաղա-
սաց)

Մանիլան
- 1598 թ., Հայր Մատարի-էջ 1174
- 1652 թ., մայր Առաքիլ-էջ 1046-1047

Մանիլան-տե՛ս Մանիլան
Մանիլան, 1647 թ., որդի Մամի, գրի-Մ 74, էջ 297,
303

Մանուկ
- տե՛ս Էմմանուկ
- Երէց, 1714 թ., Հայր Կոստանդին գրի ի Միւն-
էջ 880

- 1588 թ., Հայր Մեղիթի թշի-էջ 1178
- Եկարող, ժ՛դ դ., գրի և ծաղկող-Մ 282, էջ 1212,
1215

- Կրդ., 1669 թ., ստաղոյ-Մ 150, էջ 611, 615-616
- Կպո., ժէ-ժԸ դդ., գնման վկայ-էջ 759

Մանուկ
- 1475 թ., Հայր Աղուկի-էջ 991
- 1591 թ., որդի Իսայ Երէցի-էջ 991

- ժ՛դ դ., ամուսին Սուրբանի, վերջին կաղնի ուղղող-
էջ 1062

- ժ՛դ դ., ամուսին Ռաւոն-էջ 1082
- 1654 թ., որդի Սիմոն-Խանի-էջ 855

- 1679 թ., եղբայր Առաքեալի-էջ 958
- 1690 թ., եղբայր Զանկի-էջ 1163-1164

- ժԸ դ., իշխատակ է-էջ 1230
- ժԸ դ., աղ. տէր Սեփակ-էջ 1102

Մանուկ
- 1581 թ., մայր Իսայ Երէցի-էջ 991-992
- 1707 թ., մայր Մուրադի-էջ 1234

- ժԸ դ., իշխատակ է-էջ 1230

— (Մանեխակ), ժՆ դ., կողակից Օնափորոսի—էջ 108
Մանեսոս—ահ'ն Յովնանէն Դամասկոսի
Մատուփաշա, 1643 թ., կողակից Դատուտի—էջ 1224
Մատաթիոս

— առաջնալ—էջ 419—420, 1135, 1134
— 1788 թ., որդի Յարութիւնի—էջ 1058, 1058
— (Մարգար), ժն դ., որդի Շեհնաւորի—էջ 1083

Մատթեոս

— անաւարանի. Անաւարան—էջ 400, 585, 638, 641, 705, 722, 732, 749, 758, 781, 783 (պրոս.), 772, 781, 796, 807, 815, 820, 838, 845, 850, 865, 874, 887, 895, 902, 910, 917, 924, 955, 958, 963, 966, 969, 971, 973, 977, 979, 983, 987, 989, 993, 995, 997, 1001, 1005, 1007, 1040, 1043, 1045, 1048, 1051, 1058, 1055, 1058, 1062, 1065, 1069, 1071, 1074, 1077, 1078, 1079, 1081, 1088, 1085, 1087, 1089, 1098, 1097, 1098, 1099, 1100, 1103, 1106, 1108, 1110, 1148, 1149, 1153, 1155, 1160, 1165, 1168, 1171, 1175, 1179, 1185, 1189, 1191, 1195, 1203, 1206, 1209, 1211, 1213, 1217, 1221, 1225, 1227, 1231, 1235, 1236, 1238, մանրակաւ—էջ 687, 731, 793, 804, 817, 845, 850, 863, 871, 885, 893, 899, 907, 914, 955, 962, 985, 988, 971, 973, 976, 978, 982, 989, 1001, 1005, 1037, 1043, 1045, 1051, 1052, 1055, 1057, 1061, 1063, 1085, 1071, 1073, 1076, 1077, 1081, 1085, 1087, 1089, 1097, 1099, 1103, 1105, 1148, 1153, 1159, 1165, 1167, 1171, 1179, 1185 (ընդ ալլոց), 1184, 1205, 1209, 1211, 1217, 1221, 1227, 1231, 1233, 1235, 1237, Անաւարան Բժշկութեան, Իգլաբիից Պաշտման, Տաճարի—էջ 647—648, 650, Եղովներ և ալլ—էջ 59, 193, 293, 400, 423, 544, 579, 627, 685, 687, 701—702, 917, 980, 1090—1091, 1144, 1161—1162, աստեաւոր «Մատթեոս Սարգս»-էջ 969, 973, 983, 1087, 1227
— 1303 թ., կազմող ի Հոռոմայր—Մ 283, էջ 1187
— 1322 թ., կազմող յժրուաղէմ—Մ 108, էջ 451—459
— տէր, 1322 թ., Հայրապետ Ս. Նախավայնի Դարաշարայ—էջ 836
— Քանեցի, 1383—1384 թթ., գրիչ ի Նախիջեան—Մ 68, էջ 277, 282
— ժժ դ., կազմող ի Լոնկակողմ անապատ—Մ 148, էջ 605, 607
— Զուլայեցի (Պարթև), ժժ—ժն դդ., Մեկնութիւն Դովառու—էջ 64—65, Քառոցի—էջ 68, 329
— 1475 թ., որդի Շահր ամիրի և Աղայի—էջ 990—991
— աղայ, 1407 թ., գրիչ Աղթամար—Մ 158, էջ 630, 642
— 1625 թ., եղբորորդի խոյ Մարութ Զուլայեցայ—էջ 256
— (Մարթո), 1629 թ., որդի խոյ Բաղդասարի—էջ 992
— 1629 թ., Հայր Նազարի Զուլայեցայ—էջ 993
— (Մարթո), 1634 թ., Հայր Թառամի—էջ 1216
— տէր, 1638 թ., միաբան Ս. Անարպետի նրեակայ—էջ 1107
— տէր, 1640 թ., մեծ Հայր Յովնապայ Արծրունեցայ—էջ 789
— 1640 թ., եղբորորդի Յովնապայ Արծրունեցայ—էջ 789
— 1647 թ., եղբայր Լաւա Մատուրի—էջ 996

— ծն. Զուլայեցի, 1646—1650 թթ., վայելող ի Նոր Զուլայ—Մ 789, էջ 803, 813
— 1653 թ., որդի Ափրահամ Չելչելու—էջ 442
— վրդ., 1690 թ., առաջնորդ Ս. Անարպետի—էջ 1164
— ժՆ դ., աշակերտ Յովնանէն գրիչ, գրիչ—Մ 205, էջ 907, 912—913
— վրդ., ժՆ դ., առաջնորդ Շաղակաթու վանից—էջ 1027
— ժՆ դ., գրչակոր—էջ 446
— ժՆ—ժՆ դդ., Շար Դուպա երէցի—էջ 759
— 1703 թ., Լեւոնդարժիկ—էջ 1084
— (Մարթո), 1731 թ., որդի տէր Ունանի—էջ 370
— 1736 թ., որդի տէր Առաքելի—էջ 1058
— ժՆ դ., յետիկ զեռ—էջ 1280
— Ա Գ. Պալանի, կիթ. Հայոց 1858—1885 թթ.—էջ 1203

Մարան—ահ'ն

Մարգար

Մարգար—ահ'ն

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

Մարգար

- 1620 թ., քոյր տեր Յակոբի—էջ 1318
- 1627 թ., կողակից Ղուկասի—էջ 802
- 1628 թ., կողակից Մելիքի Երեանցու—էջ 1212
- 1628 թ., զուտոր հանքաբայի—էջ 1042
- 1634 թ., մայր Գուրգուշի—էջ 1218
- 1640 թ., կենակից երբոր տեր Յովնասիու Սերասուցու—էջ 780
- 1641—1648 թթ., քոյր Գասպարայ Անեցու—էջ 790—803
- 1654 թ., զոստոր Սիմեոն-խանի—էջ 858
- 1654 թ., զուտոր Սիմեոն-խանի—էջ 855
- 1682—1683 թթ., զուտոր Յակոբյանի—էջ 1082
- 1682—1683 թթ., հանգուցեալ զուտոր տեր Վարդանի—էջ 1082
- 1682—1683 թթ., մայր տեր Վարդանի—էջ 1082
- 1684 թ., քոյր հանքաբայի—էջ 1070
- 1690 թ., զուտոր Սիմեոնի—էջ 1164

Մարգա—տն՝ Մարգա

Մարեան—տն՝ Մարեան

Մարեմ—տն՝ Մարեմ

Մարթա

- քոյր Ղազարու և Մարեմայ. մանրեկար—էջ 861, 1102
- 1379 թ., քոյր Քումայ Զոյի—էջ 848
- խաթուն, 1400—1401 թթ.—էջ 764
- Ժ2 դ., մայր Քումայի—էջ 842
- Ժ2—Ժ3 դդ., ազգ. Քումայի—էջ 1038
- 1651-ից առաջ, կողակից Ստեփանոս գրչի—էջ 889
- 1689 թ., զուտոր Քաթինի—էջ 1028

Մարիս—տն՝ Մարիս

Մարիմ

- Աստուածածին. Ջրոյց—էջ 42, Մարմնատ գեղեցկութիւն—էջ 389, Վասե ազգի—էջ 424, Յեղի ճեղման—էջ 358, Տեղի—էջ 87, 136, Օրհնութիւն—էջ 137, 751 (զիտ յատար Շ կանոնի Սաղմոսարանաց), Նշում—նիւր—էջ 56, 122, 291 (և այլուր բազում), մանրանկար—էջ 303 (տպ.), 731, 759, 817, 849, 861, 1097, 1102, 1107, 1143, 1221 (տն՝ և Մանրանկար-յարիւն), ապառն խաւ (առտառ)—էջ 51
- Մազազեկացի. Պատմութիւն—էջ 424, 445, մանրանկար—էջ 849, 1103, 1143
- (Մարիա) ի կասադան. Քուրդ իզնամիսի—էջ 421
- կողակից Գրիգորի Ղաւարդի—էջ 100
- 1078 թ., կողակցապար—էջ 1156
- (Մարիմ), 1258 թ., կենակից Կաստան Զոյի—էջ 1200
- Ժ2 դ., հան Առաքելի Սիւնեցու—էջ 840
- 1432 թ., մայր Վասիլ դպրի—էջ 1201
- 1491 թ., մայր Սամվէլի—էջ 1188
- 1589 թ., կողակից Մազազեկի—էջ 1228
- 1590 թ., զուտոր Մարտիրոսի Զոյ Յոնատոյ—էջ 847
- 1595 թ., հարս Նարինի—էջ 993
- (Մարիմ), Ժ2 դ., զուտոր Անդրի—էջ 1169
- 1628 թ., կողակից Արիպէի—էջ 1212
- 1629 թ., զուտոր Նկազարի—էջ 993
- 1632 թ., երկրորդ կողակից հանքաբայի—էջ 1042
- 1634, զուտոր Բաղնի—էջ 1218
- 1640 թ., զուտոր Յովնասիու Արքեանեցու—էջ 789—790

- 1641—1643 թթ., մանր Գասպար ստացողի—էջ 800—802
- 1641—1643 թթ., զուտոր Գասպար ստացողի—էջ 800—802
- 1649—1650 թթ., քոյր խշ Նազարէթի—էջ 809
- 1651-ից առաջ, մայր Ստեփանոս գրչի—էջ 889
- 1651 թ., մայր Բարդուղիմ գրչի—էջ 116
- 1653 թ., քոյր Պողոսի Այրարատու—էջ 618—619
- 1653 թ., զուտոր Շահապու—էջ 1101
- 1659—1660 թթ., զուտոր խշ Ռուստամի—էջ 1087
- 1664 թ., զուտոր Հերապետի Ջուրախցու—էջ 352—353
- 1665 թ., կենակից Մլաւէթի—էջ 1095
- 1669 թ., կողակից տեր Յակոբի—էջ 1095
- 1671 թ., երկրորդուր Արիստակէս վրդի—էջ 844
- 1671 թ., զուտոր Նիկանիս ստացողի—էջ 628—630
- 1674 թ., կողակից Դաստի Ղազարի—էջ 1225
- 1679 թ., մայր Աղաէից Եսայի—էջ 958
- խանու, 1680—1680 թթ., ազգ. Անդրեաս գրչի—էջ 166
- 1682—1683 թթ., կենակից Յովնասի—էջ 1082
- 1690 թ., զուտոր Յուհանի—էջ 1198
- 1691 թ., քոյր Ղազար ստացողի—էջ 1072
- Ժ2 դ., քոյր Ռաֆայէլ գրչի—էջ 140—141
- 1704 թ., զուտոր Հռոմեոսի—էջ 1197
- 1708 թ., ստացող ի Պաղտատարայ—էջ 281, էջ 1179—1180
- 1738 թ., կողակից տեր Առաքելի—էջ 1058
- 1723 թ., մայր Յարութի Օշիկեանցի—էջ 806
- Ժ2 դ., ազգ. Նիկիւլուսու—էջ 1102
- 1741 թ., մայր Գրգինոսի—էջ 1088

Մարիան—տն՝ Մարիան

Մարիան

- (Մարիան) միայնակեաց. Քուրդ Սիւրի—էջ 503
- (Մարիան) քոյր Քեղոս Քուրդ Սիւրի—էջ 502
- (Մարիան), 1588 թ., կողակից Յուհանի—էջ 1173
- (Մարիան), 1608 թ., քոյր Սաւարի—էջ 186
- (Մարիան), 1606 թ., զուտոր Սաւարի—էջ 186
- (Մարիան), 1620 թ., Անտարանի ծածկոց Նուիրոյ—էջ 1216
- (Մարիան), 1620 թ., զուտոր Մէլհրապի—էջ 1215
- (Մարիան), 1629 թ., կողակից խշ Բազադարի—էջ 993
- (Մարիան), 1632 թ., կենակից հանքաբայի—էջ 1042
- (Մարիան), 1632 թ., զուտոր Քարդուղի—էջ 1042
- (Մարիան), 1653 թ., հան Շահապու—էջ 1101
- (Մարիան), 1690 թ., քոյր Զանգի—էջ 1164
- 1690 թ., մայր Գրիգոր ստացողի—էջ 211—212
- (Մարիան), 1738 թ., ազգ. Հերիքեանցի—էջ 1058
- (Մարիան), 1738 թ., զուտոր Յարութի—էջ 1058

Մարիեմ—տն՝ Մարիեմ

Մարիես

- 1682—1683 թթ., երկրորդ մայր տեր Վարդանի—էջ 1082
- 1682—1683 թթ., կենակից տեր Վարդանի—էջ 1082
- 1774 թ., կողակից Բարդուղի—էջ 857

Մարիտա

- 1642 թ., կողակից Գրիգորի—էջ 1234

— 1654 թ., դուստր Գրիգոր յանգառու—էջ 855
Մարխ—անհ Մարխոս
Մարխոս, վանական Սահի ընդ Կասիարայ. Պատմա-
րիկ—էջ 1115
Մարիս

— անաստորէ. Անտարան—էջ 585, 587 (լսաւ.), 638,
641, 705, 732, 733, 749, 758, 761, 783 (դրսւ.),
772, 781, 797 807, 815, 820, 836, 845, 850, 865,
874, 887, 895, 902, 910, 917, 924, 955, 958, 962,
966, 969, 972, 978, 977, 979, 983, 987, 989, 992,
995, 998, 1001, 1005, 1037, 1040, 1043, 1045,
1048, 1051, 1053, 1055, 1058, 1063, 1065, 1069,
1071, 1074, 1077, 1078, 1079, 1081, 1083, 1085,
1087, 1089, 1093, 1097, 1098, 1099, 1100, 1103,
1105, 1108, 1110, 1144, 1149, 1153, 1155, 1160,
1165, 1168, 1171, 1175, 1179, 1185, 1189, 1191,
1195, 1203, 1207, 1209, 1213, 1218, 1217, 1231,
1235, 1237, 1231, 1235, մանրակնու—էջ 637, 641,
731, 750, 793, 804, 817, 845, 850, 868, 871, 893,
899, 907, 914, 955, 962, 965, 968, 971, 973, 976,
982, 987, 989, 997, 1001, 1005, 1037, 1043, 1045,
1051, 1052, 1055, 1057, 1061, 1063, 1071, 1073,
1076, 1077, 1081, 1087, 1089, 1097, 1099, 1103,
1105, 1143, 1153, 1159, 1165, 1167, 1171, 1179,
1185 (ընդ ալլոց), 1194, 1205, 1209, 1211, 1217,
1221, 1225, 1227, 1231, 1233, 1235, Անտարան
Բնիւրեան, Իսթրեմիզ, Խաչիւրեան, Պարտման—
էջ 848, 850—851, ստանաւոր. Ալա Մարիսի—էջ
869, 973—974, 1087, 1227, Վեկ Մարիսի—էջ
283, 1144, Եղանկեր—էջ 193, 293, 313, 537, 617.
880, 1090—1091, 1150, 1161—1163
— Հայր, անգագառան—էջ 400
— 1370 թ., գրէ Նախագագառոր օրինակն ի Կոնստան-
տ 150, էջ 615
— 1541 թ., եղբայր Ստեփանոսի օրինի—էջ 844
— տէր, 1640 թ., եղբայր տէր Տովմասփու Արեւունցեայ—
էջ 789
— 1654 թ., որդի Ուլրիսօթեան—էջ 865
— վրդ., 1677 թ., ստացաւ—Մ 42, էջ 155, 160
— վրդ., 1683 թ. ի Երեւոյ—էջ 868

Մարութ

— (Մարութ), 1629 թ., եղբայր Նազարի Զուլալեցու—
էջ 994
— Մհարի, խոյ, 1649—1650 թթ., Հորեղբայր խոյ Նա-
զարի—էջ 810
— 1653 թ., եղբայր Պազուս գրչի—էջ 817
— (Մարութ), 1690 թ., եղբայր Զանկի—էջ 1184
— (Մարութ), Ժէ դ., Հորեղբայր Բաղդասարի—էջ 77
— Զուլալեցի, 1725 թ.—էջ 356

Մարութեան, 1591 թ., ի Սուլթանիւթեան—էջ 993

Մարութ—անհ Մարութ

Մարութ

— (Մլրեան), 1629 թ., մայր Նազարի Զուլալեցու—
էջ 993
— (Մլրեան), 1629 թ., դուստր Եղանկարի—էջ 994
— (Մլրեան), 1649—1650 թթ., քայր խոյ Նազարի—
էջ 809

— (Մլրեան), 1658—1654 թթ., դուստր պրն Անտիթի—
էջ 807, 869
— (Մլրեան), Ժէ դ., դուստր Եղանկարի—էջ 78
Մարտիկ. 1690 թ., Կաթար Զանկի—էջ 1184
Մարտիկոս Պլանկան. Անտիթի—էջ 15, 49, 51, 53, 55,
569, 579, 581, 653

Մարտիրոս

— վկայ, որդի Սուրբ Սարգիս—էջ 546, 789
— վրդ., 1303—1304 թթ., աշակերտ Գեորգեայ Երզնկե-
այ, գրէ ի Գոնիք և յաւապատս Խաչատրոյ—Մ 183,
էջ 747, 751—753, ի մամանակ—էջ 1188
— Կաթ., 1456 թ., յետին ստացաւ—էջ 1201
— դպիք, 1489 թ., Հագար որդեակ Գրիգոր արքի—
էջ 984
— 1474 թ., ազգ. Գալիֆաշի—էջ 974
— 1474 թ., Կաթար Պազուս գրչի—էջ 976
— Ժն դ., որդի Շահաւորի—էջ 1003
— Ժն դ., որդի Խաչատրի—էջ 1193
— տէր, 1511 թ., միաբան Բերդեան վանից—էջ 1147
— որդի, 1536 թ., որդի տէր Ռանէնի, գնդ—էջ 1009
— 1562 թ., որդի Քրիստոստարի—էջ 1004
— Յանայի, Ժյւ, 1590 թ., յետին ստացաւ—էջ 847—848
— 1598 թ., Բոս Մատարի—էջ 1174
— 1599 թ., Կեսայ Առիթնի—էջ 1198
— Խարբերդի, Ժյւ դ., ազգ. Վանատան արքի—
էջ 97
— Ժյւ դ., գրչի—Մ 276, էջ 1159, 1163
— Կիլիկի, տէր, Ժյւ—Ժյւ դ., վարդապետ վարդա-
ն—էջ 984
— տէր, 1603 թ., գրչի ի Բազի—Մ 157, էջ 837, 699—
640, մանրակնու—էջ 637
— 1608 թ., Հորեղբայր Մելիք-Ալիեանի—էջ 1229
— 1620 թ., Հորեղբայր տէր Տակարի—էջ 1219
— 1627 թ., ազգ. Գրիգորի Տարսնացու—էջ 803
— 1629 թ., Հայր Մերսալա Խիլանցու—էջ 894
— 1632 թ., որդի Խանքարալի—էջ 1042
— 1633-ից առաջ, գրչի Նախագագառոր օրինակի—
Մ 256, էջ 1093
— (Մարտիրոս), 1635 թ., Հայր Արիստակէս վրդի—
էջ 1209
— արք., 1650 թ., դուստր—էջ 730
— խոյ, 1659—1660 թթ., եղբայր խոյ Ռուստամի—էջ 1087
— 1667 թ., Հորեղբայրորդի Մարտիրոսի—էջ 1067
— 1688 թ., որդի Տովմանի—էջ 791
— Բւլ, 1670 թ., գրչի յԱմասիայ—Մ 250, էջ 1077, 1079
— 1674 թ., յիշատակ առաջ—էջ 1236
— 1679 թ., բարձրագոյն Հիստանական Կազմանց—էջ 958
— 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրէաս գրչի—էջ 168
— 1682—1683 թթ., գրչի ի Կնիսթի—Մ 252, էջ 1081—
1083
— 1690 թ., Հայր Զանկի—էջ 1163—1184
— Բւլ, Ժէ դ., ստացաւ—Մ 28, էջ 89—91
— Ժն ո., գրչի—էջ 808
— 1708 թ., եղբայր Եղանկի, գրչի—էջ 1180
— Կոս. Նախագագառի, 1711 թ.—էջ 984
— 1714 թ., որդի Մարտի—էջ 1084
— տէր, 1719 թ., տէր Մարտիրոս գրչի (1603 թ.) Բո-
սան Բոսն, Կազմալ ի Բազի—Մ 157, էջ 640

- տեր, 1727 թ., ի Սահխա—էջ 234
- զոր, 1786 թ., ի Վան—էջ 44
- սեւաւոր, ժՀ դ., Մ 18-ից զաջիւրդ առնող—գրիչ
- յերդրում, ի Կարմիր վանս—էջ 58
- ժՀ դ., յիշատակագիր—էջ 649
- ժՀ դ., յաւնագրող—էջ 43
- ժՀ դ., զորատան վարձապետ ի Գոյն—էջ 56
- արքայս., 1813 թ., զէս Ջիվիսանս—էջ 658

Մարտիրոս—տէ՛ս Մարտիրոս
Մարտե—տէ՛ս Մարտե
Մարտա—տէ՛ս Մարտե
Մարտիմանո—տէ՛ս Մարտիմոս
Մարտիմոս

- իմաստասեր Նիկողայոսի (Աղէքսանդրացի), Գ դ., Փռուք Գրգորի Առաւանդաբանի—էջ 242
- (Մարտիմանոս), յունաց վրդ., մեկնիչ Գիւնեսիոսի Արիպագացւոյ—էջ 404, 483

Մելիք

- (Մելիք), 1393 թ., կենսակից Ամիրի—էջ 331
- (Մելիք), ժԴ դ., մայր Առաքելի Մինեհույ—էջ 340, 343 (Մելիք)
- (Մելիք), 1475 թ., քաղ Շահրամիրի կամ Աղուի—էջ 390
- (Մելիք), 1495—1497 թթ., մայր Մարգարայ Բառքիզացւոյ—էջ 491
- (Մելիք), ժՀ դ., կնի միւսնայի—էջ 1062
- (Մելիք), 1641—1643 թթ., կենսակից Գապարայ թՀ Անկեցւոյ—էջ 799—802

Մելիստոս եպոս., Գ դ., Փռուք Գրգորի Առաւանդաբանի—էջ 241

Մելիք

- (Մելիք), 1421—1422 թթ., որդի Էղգիշերի—էջ 926
- 1578 թ., եղբայր Յովհաննու կթիւ—էջ 964
- (Մելիք) Նրեանցի, 1628 թ., ստացող ի Գ. Պոյն—Մ 291, էջ 1211—1212
- (Մելիք), 1680 թ., որդի խչյ Վարսանի—էջ 879
- Մելիք-Ալիիմե, 1608 թ., ամուսին հռոմեոսի, գնող—էջ 1229
- Մելիքազա, պրն, 1680 թ., որդի խչյ Սաֆարի—էջ 878
- Մելիք-Բոյոն, 1653 թ., որդի Ամիրթօյսի—էջ 1101
- Մելիք-Եղիշ, 1599 թ., հայր Մելիք-Ովասափի—էջ 1185
- Մելիքազա, 1511 թ., եղբայր Մարտիշ թՀի—էջ 989
- Մելիք-Մուսա, ՄՀրդի, ժՀ—ժՀ դդ., եղբայր Յովհ. Բաղիշացւոյ—էջ 870

Մելիք-Յովսէփ

- (Ովասափ), տեր, 1599 թ., որդի Մելիք-Եղիշի, փրկագնող—էջ 1195
- (Ովասափ), տեր, 1690 թ., հայր տեր Գառարի—էջ 1198
- (Ովասափ), տեր 1704 թ., որդի տեր Գառարի—էջ 1198

Մելիք-Նազար, 1599 թ., որդի տեր Գառարի—էջ 1198

Մելիքյան, 1678 թ., պապ Ղուկասի—էջ 1008

Մելիքեւթ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքեղ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքեղիշի

- (Մելիքեղիշ) թՀյ, 1480 թ., վաշիւղ ի Հնրման—Մ 279, էջ 1171—1173
- (Մելիքեղիշ), տեր, վարդապետ, ժն գ., կազմեւում եղբայրացւոյ—էջ 673

- (Մելիքեղիշ), 1511 թ., հայր Յակոբի—էջ 1145
- (Մելիքեղիշ), թՀյ, 1588 թ., եղբայր Ռեանի, փրկագնող—էջ 1178—1174
- (Մելիքեղիշ), երէց, 1578 թ., որդի Ամիրվառլ, ստացող—Մ 299, էջ 1235, 1237

- (Մելիքեղիշ) Գառնիցի, կթիւ, 1593—1626 թթ.—էջ 82
- (Մելիքեղիշ) Սուկացի, 1585 թ., գրիչ և կաշմող ի Մակ—Մ 300, էջ 1237, 1239—1240
- (Մելիքեղիշ), տեր, 1595 թ., Բա Կերպարի—էջ 1242
- (Մելիքեղիշ) արք., 1558 թ., գնման վկայ—էջ 1174
- ժՀ դ., գրիչ—Մ 81Ա, էջ 27, 30

- (Մելիքեղիշ) զպիր, 1624 թ., աշակերտ Մելիքեղիշի վրդ. Սեդառացւոյ, վերակազմող ի Դաւթիւր—Մ 180, էջ 741—743

- (Մելիքեղիշ) Սեդառացի, վրդ., 1624 թ.—էջ 742

- (Մելիքեղիշ), 1627 թ., որդի Դանիէլի—էջ 602
- (Մելիքեղիշ), թՀյ, 1658 թ., յերուսաղէմ, Փռուք—էջ 1027—1028 (ՊՊ)

- (Մելիքեղիշ), տեր, 1665 թ., ստացող ի Շոշ—Մ 267, էջ 1092, 1095
- (Մելիքեղիշ), 1682—1683 թթ., հայր տեր Վարդանի—էջ 1082

- (Մելիքեղիշ), վրդ., 1689 թ., վերառաւել Մեծափայ վանից—էջ 684

- (Մելիքեղիշ) վրդ., 1701 թ., պատրիարք Գ. Պոյն—էջ 174

Մելիքեղիշ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքեղեւթ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքե

- (Մելիքեւթ), 1534 թ., եղբորդի Յովհաննու փիլիսոփայի—էջ 977

- 1808 թ., որդի խչյ Սառարի—էջ 188

- մհտեր, 1624 թ., հայր Առաւանդաբանի—էջ 741

- խչյ, 1641—1643 թթ., որդի Գառարայ թՀյ Անկեցւոյ—էջ 799—802

- խչյ, 1641—1643 թթ., եղբայր Գառարայ թՀյ Անկեցւոյ—էջ 799—803

- տեր, 1756 թ., գրիչ ի Կարին—Մ 129, էջ 549, 552

Մելիքեւթ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքեւթ—տէ՛ս Մելիքեղիշի

Մելիքեղիշի

Մեհրաբ

- (Մեհրաբ), 1578 թ., հայր Յովհաննու կթիւ—էջ 964

- 1598 թ., գնման վկայ—էջ 1174

Մեհրաբ—տէ՛ս Մեհրաբ

Մեհրաբ—տէ՛ս Մեհրաբ

Մեհրիկ վրդ. (մահ՝ Գլորա Սեանցի), ժԱ—ժԲ դդ. (մահ՝ 1104 թ.). Աղբթ—էջ 157, 169

Մեհրաբ

- Մաշտոց, Գ—ն դդ., Գոյն գտանիւն—էջ 176, ի վերայ Խանակայ և Մեհրաբայ—էջ 334, էջում—էջ 86

- վրդ. Հայոց, ժԲ դ., Աղբթ—էջ 39, 43, Բաւրում

- զարայ ոմն—էջ 952, Կոնստնդ—էջ 953

- Բ Արառազիցի, կթիւ. Հայոց 1259—1272 թթ., ի ժամանակ—էջ 80, 814—815, 1041

- 1511 թ., եղբայր Մկրտիչ թՀի—էջ 889

- 1589 թ., որդի Մաղաթիւի—էջ 1228

- արքայս., 1620 թ., հայրապետ Ստաթիւ—էջ 1218

- 1627 թ., որդի Բաղդասարի—էջ 802

- զպիր երեւանցի, 1627—1643 թթ., գրիչ, ծաղկող.

- կազմող ի Հիշան—Մ 146, էջ 597, 601, Մ 232, էջ 991, 994, Մ 284, էջ 1219, 1224, 1226, ստացելի Գասպար արիւն—էջ 1108
- Վրդ., 1651 թ., ուսուցիչ Վարամ արքիւն—էջ 1045
- Վրդ., 1668—1672 թթ., ստացիլ Ներսիսի Հղուեցույ ի Կենսեսի արխաւ—էջ 790—791
- Բաղիշեցի, 1677 թ., բարձրագետ—էջ 792
- Ժէ դ., որդի Յարութեան—էջ 1213
- Ժէ դ., գրչագրու—էջ 206
- 1793—1794 թթ., գրիլ յիշմահին և յերեսաղէմ—Մ 47, էջ 187, 190
- Վրդ., 1786 թ., նախագատի ևգա. յիշմահին—էջ 968
- ստատ, 1788 թ., որդի Ներսիսի—էջ 429
- վրդ. Գանեակեցի, ԺՂ դ., Փարսղ—էջ 103, 543
- տէր, 1800 թ., առաջնորդ Բաժարայ վանքի, գրիլ Նախագաղափար արևնակի—Մ 19, էջ 58
- Տէր-Յարութիւնեան Արքեպիսկոպի, 1818 թ., գրիլ ի Կ. Պոլիս—Մ 135, էջ 585. Ճառ—էջ 586
- ևգա. Սմբատեան Նախիգանցի, 1884 թ.—էջ 590, 753, 982, 1008, 1062, 1202—1203, կենդանոյն—էջ 1008
- Տէր-Սոփիսեան (Մազիստրոս), ԺՓ դ.—էջ 590
- Մեսրոպ—տէ՛ս Մեսրոպ
- Մերամ, 1758 թ., մայր Օվանէս Նորադղիւն—էջ 1102
- Մերամ, 1626 թ., քոյր Նազարի Զուլայեցոյն—էջ 594
- Մելիք—տէ՛ս Մելիք
- Մելիքներ—տէ՛ս Մելիքներ
- Մեմեմ—տէ՛ս Մամեմ
- Մենդիլով—տէ՛ս Սուրբան Մենդիլով
- Մեմալի—տէ՛ս, 1700 թ., դաւաճայ—էջ 836
- Մեմալ, 1620 թ., Հորեղբայր տէր Բարդիւն—էջ 1215
- Մեմիլյան
- (Մեհրաբ), 1635 թ., մայր Արխանդակ վրդի—էջ 1210
- (Մեհրիլյան), 1655 թ., մայր Շահուր—էջ 1101
- Մեհրիլ—տէ՛ս Մեհրիլյան
- Մեհրաբ—տէ՛ս Մեհրիլյան
- Մեհրաբ, 1664 թ., քոյր Հեղապետի Զուլայեցոյն—էջ 352—358
- Մեհրաբ—տէ՛ս Մարաբ
- Մեհրաբ—տէ՛ս Մարաբ
- Մեհրաբիլ
- 1651 թ., քոյր Մելիքարի—էջ 1109
- 1651 թ., կողակից Մելիքարի—էջ 1109
- 1653—1654 թթ., մայր պրն Անտիոքի—էջ 867—870
- Ժէ դ., Հան Պառն ստացողի—էջ 904
- Մելիլյան—տէ՛ս Մելիլյան
- Միմ
- Վահագ, 1641—1643 թթ., մայր Գասպարի Անեցոյն—էջ 789—802
- 1722 թ., կողակից Յուսէփի—էջ 1170
- Միմալ, 1599 թ., ագ. Մելիք-Ուստափի—էջ 1196
- Միմալյան, 1654 թ., կենակից Պառնի—էջ 855
- Միմա
- Սուրբ. ագ. Վաչագ Երանդաշ—էջ 1080
- Բախթեցի, ԺՂ—Ժէ դ., տաղ. ևճ հոգոյն—էջ 98
- ԺՂ դ., եղբայր Անտիոք ԲՆԻ—էջ 1169
- 1627 թ., Հորեղբորդի Գրիգորի Տաւրեցոյն—էջ 602
- տէր, 1640 թ., Հայր Յովնատի Արքեպիսկոպի—էջ 759
- տէր, 1640 թ., ուսուցիչ Յովնատի Արքեպիսկոպի—էջ 789
- 1646 թ., Հայր Վարդան Երեցի—էջ 1044
- Վրդ. Տիգրանակեցոցի (Ամբիցի), 1655—1663 թթ., յետիս ստացող—Մ 203, էջ 893, 897—898, կենդանոյն—էջ 898
- 1669 թ., որդի Բաղիշի—էջ 1086
- 1674 թ., որդի Կալվարի—էջ 1236
- Վրդ., 1693 թ., տեսուչ Սրտաղէմայ, դիտակա Քոխարի—էջ 444
- Ժէ դ., խալ Կոխարի—էջ 1219
- Ժէ դ., սգրիչ—էջ 832
- Վրդ., 1733 թ.—էջ 670
- ԺՂ դ., Հայր Յովնանէս վրդի—էջ 1085
- Մովսիսեան Կարենցի, Վրդ., 1811 թ.—էջ 262
- Միքի—տէ՛ս Մար
- Միքիլ—տէ՛ս Միքիլ
- Միքալ, 1465 թ., որդի Տէրանի—էջ 1156
- Միքալիս—տէ՛ս Միքալիս
- Միքանդակ (Միքանդակ), ԺՂ դ.—էջ 643
- Միքանդակ, 1400 թ., ի թագաւորութեան—էջ 764
- Միքալ
- 1641—1643 թթ., պապ Գասպար ԲՆԻ—էջ 800—802
- 1667 թ., եղբորդի Կարապետի—էջ 1067—1068
- Միքալ
- 1608 թ., եղբայր Բանկալի—էջ 1230
- (Միքալ), 1627 թ., եղբայր Գրիգոր ստացողի—էջ 601—602
- 1653 թ., եղբայր Շահուր—էջ 1101
- 1692 թ., որդի Դաթի, կենդանոյն—էջ 180
- Ժէ դ., ագ. Ուստիսէ գրիլ—էջ 141
- Միքալիլ, Ժէ դ., որդի Միքալի—էջ 1197
- Միքալիլ, 1534 թ., եղբայր Յովնանէս փրիստափի—էջ 977
- Միքալիս, 1653 թ., եղբայր Պառն Զուլայեցոյն—էջ 617
- Միքալիսի, 1662 թ., որդի խալ Պառնի—էջ 475
- Միքալեան—տէ՛ս Միքալեան
- Միքալեան
- (Միքալեան), 1534 թ., եղբայր Յովնանէս փրիստափի—էջ 977
- (Միքալեան), 1715 թ., յիշատակագիր—էջ 967
- Միքիլ—տէ՛ս Միքալ
- Միքիլեան—տէ՛ս Միքիլեան
- Միքիլ, ԺՂ դ.—էջ 1230
- Միքիլեան
- 1653 թ., որդի Ամիրթուրի—էջ 1101
- (Միքիլեան), 1737 թ., որդի Ալվարի—էջ 562
- (Միքիլեան), ԺՂ դ.—էջ 1230
- Միքոյմ, 1656 թ., Հայր Սարգիս Զուլայեցոյն—էջ 1074—1075
- Միքոյմ, 1588-ից առաջ, որդի Ալվարտի—էջ 1178
- Միքոն, ևգա. Կրետի—էջ 16
- Միքալիլ
- Հրեշտակապետ—էջ 75, 624
- (Միքալիլ), Բագ Յուսէփ, 1078 թ.—էջ 1156
- (Միքալիլ) Ասորի, 1126—1129 թթ., Անուանք պատմաբան—էջ 293
- (Միքիլ) ԲՆԻ, 1240 թ., պապ Ստեփանոսի Համենց—էջ 980

[illegible]

- 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս դրոշ—էջ 165
- Ժէ դ., որչափորս—էջ 8
- 1784 թ., որդի տեր Յովսէփի—էջ 1103
- Ժէ—ԺԹ դդ., որդի Փիրի Ներսիսի—էջ 1074
- Մեղացադ. Գիր Մեղացադ (Ա—Բ)—էջ 703, 731, 731, 746, 755 (լիթ Բ), 760, 770, 777, 795, 805, 814, 818, 804, 894, 900, 908, 918, 923
- Մշակ, Ժէ—ԺԸ դդ. տաղ. Էրնկական բանիք—էջ 398
- Մազալ—տե՛ս Մազալ
- Մամեղէն (Մամեղէն), ԺԳ դ., հորայր Պետրոսի—էջ 1030
- Մազաւ, 1710, խաչի վրայ—էջ 640
- Մովսէս, որդի Ղովոսյան—էջ 773, 777, 787
- Մովսէս
- ժաղաթի. Ննգամանան (Մեռնոց, Ելք, Բիւք, Ղևա-
կան, Ի Օրէնք)—էջ 579, 591, 702—703, 717,
720, 731, 747, 754 (Միայն խ. և դ.), 760 (լիթ
Ննաւոց), 767, 769—770, 775—778, 784—795, 805,
813, 818, 883—884, 873, 885, 893, 900, 907—908,
915, 922, Օրենարիւն—էջ 750 (գիրտ յապարա Բ—Գ
կանանաց Սարժապարանաց), Ի Մովսէսական օր-
նաց—էջ 938, Ի Բանից իմաստեանց—էջ 323, Էրու-
մեռ—էջ 312, 392, 410, 412—413, 426, 501, 546,
550, 691, 713, 776, 788, 889, իմեռական—էջ 719,
747, 793, 804, 817, 871, 893, 899, 907, 913, 1101
- Հայր, անպապական. Ի Հարանց վարոյս—էջ 455
- Խորենացի (Թաթաւանի, վրդ. Հայոց, Քերթոց, Քեր-
թաւաւայր). Ալիարեանցոյ—էջ 285, Ազօրի—էջ 42,
144, Առաքարաշխարհիւն—էջ 71, Բաճ իմաստաւորեան—
էջ 423, Ի սննի տաւր տե՛նի վարդավառի—էջ 696,
Հարցմունք ընդ իրապեանեան—էջ 1139, Մեկեղեքիւն
Փրապանի—էջ 1123, Վերլուծութիւն Արիւստակի
Ժ քանիցն—էջ 1129, Էրու (Թաթաւանի)—էջ 397
- Միւնեքի, Է դ., օտարցի Սոսիսիանոսի Միւնեցոյ—
էջ 198, 397, 504
- Բեմբական (Նրկեկացի), 1283 թ., էջ 188
- ԺԳ դ., հորայր Ներսէսի, զրիւ և ստացող ի Կիլի-
կիայ—Մ 177, էջ 701, 707—710
- Նրկեկացի, վրդ. (Մահ. 1323 թ.), Պատասխանի
քղբոյն Տրապիզոնի—էջ 67, Հաւատով զատեցութիւն—
էջ 455
- Միւնեքի, կթղ. Հայոց 1629—1632 թթ.—էջ 208, 729,
876, 882, 1092, 1106, 1222
- վրդ., 1647 թ., օտարցի Միւլիթար դրոշ—էջ 988
- տեր, 1680 թ., որդի տեր Սարգսի, Թոս Ստեփան-
եանի—էջ 879
- 1667 թ., վերադառող Բընոյ արքեպիսկոպոսարանի—
էջ 1054
- տեր, 1674 թ., յետին ստացող—էջ 1236
- արքի, 1683 թ., ստացող լէւիմանի—Մ 31, էջ 93—
94
- 1684 թ.—էջ 849
- 1690 թ., ի գնդէն Անգաւան, վերակազմող—Մ 276,
էջ 1164
- եպ., 1697 թ., անաշնորդ Մարթէի և Անդրէի մե-
նաստեան—էջ 1134
- Ժէ—ԺԸ դդ., կէ՛մաղաւրդ—էջ 94
- Նորքի, տեր, 1701 թ., որդի Սատաղի, յետին գնող
ի Գորի—էջ 326
- 1708 թ., աշակերտ Սարգիս վրդի—էջ 986
- 1711 թ., ապագիւն Փաշալանից—էջ 865
- 1739 թ., որդի տեր Պաղաթի—էջ 1170
- վարժիկ, ԺԸ դ., օտարցի Ղազար դրոշ—էջ 578
- ԺԸ դ., հայր Ննիշլուլուլու—էջ 1103
- տեր, ԺԸ դ., կէ՛մաղաւրդ—էջ 366 (Հմտ. Մովսէս,
1711 թ.)
- վրդ., ԺԹ դ.—էջ 573
- Մովսէս—տե՛ս Մովսէ
- Մովսէն, ԺԶ դ., մայր Քումայի—էջ 642
- Մովսէի
- 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեաս դրոշ—էջ 165
- (Մովսէի), ԺԸ դ., կողակից Սարգսի—էջ 1103
- Մովսէիան—տե՛ս Մովսէիան
- Մովսէիան (Մովսէիան), 1631 թ., կողակից Յովսէս Խաչ-
գնեցի—էջ 965
- Մազալ
- 1511 թ., մայր Յակոբ ստացողի—էջ 1147
- ԺԶ դ., կողակից Քումայի—էջ 641
- (Մազալ) 1608 թ., քայր Սաւարի—էջ 186
- Մովսէի Մեքսատաթի, 1707 թ., յետին ստացող—էջ 1233—
1234
- Մուրի ի Զանգան, 1213 թ., Տիսիլ—էջ 380
- Մամեղէն—տե՛ս Մամեղէն
- Մանի, 1669-ից յետոյ, քայր Ամիր-Աւանի—էջ 984
- Մուշեղ, 1497 թ., վերադառող ի Կալիփոսի վան. օտաւա-
ւար. շնայեմուրիւն քանից—էջ 482
- Մաւե արքայ. Կաթիլ—էջ 232
- Մուրազ
- (Մուրազ), 1474 թ., զաւակ Գուլաշարի—էջ 978
- (Մուրազ) իկիւր, ԺԶ դ., տաղ. Վարդաբե քառ—
էջ 98
- (Մուրազ), 1627 թ., ազգ. Գրիգորի Տարեանցոյ—
էջ 602
- սրկ., դպիր, 1628 թ., աշակերտ Սահակ դրոշ և ձաղ-
կողի, ձաղկան օտաւաղաղ ի Բազիլ—Մ 198, էջ
849, 851, 853
- պատանի, 1628 թ., աշակերտ Սահակ դրոշ ի Բազիլ
(տարբեր)—էջ 853
- (Մուրազ), 1629 թ., հորեղբայր Նազարի Զաւարից-
ոյ—էջ 994
- տե՛ս Մուրազ Մուրազ
- (Մուրազ), 1667 թ., հորեղբորդ Կարապետի—էջ 1087
- (Մուրազ) Փառակիցի, 1774 թ., հայր Նախարար
աղաշխարհի—էջ 857
- (Մուրազ), ԺԸ դ.—էջ 1114
- ԺԸ դ.—էջ 1166
- Մուրազուլ (Մուրազաւալ), 1653 թ., հորայր Առաքիւլ—
էջ 1046—1047
- Մուրազիւլ (Մուրազուլից), 1679 թ., քայր Արօնի—
էջ 957
- Մուրազ...—տե՛ս Մուրազ..
- Մուրազեցի, օրինակ Աւետարանի—էջ 1177
- Մուրվաթ
- 1507 թ., մայր Խաչատուր Միւլանիցի—էջ 720
- 1598 թ., մայր Մատուրի—էջ 1174
- 1632 թ., դուստր Խանթարայի—էջ 1043
- 1648 թ., քայր Վարդան Երեմի—էջ 1044

- 1679 թ., հայր Ազգեկոթ—էջ 556
 - 1679 թ., եղբայր Ազգեկոթ—էջ 556
 - 1679 թ., ազգ. Ազգեկոթ—էջ 557
 - 1679 թ., ազգ. Ազգեկոթ (այլ)—էջ 557
 - 1691 թ., հայր Ղազարյան վրդ. Քաթիկոսեան—էջ 1012
 - վրդ., 1693 թ., ստացող ի Բոլորք—Մ 105, էջ 443, 445
 - Աստապատացի, ժ զ., պայծառացող Աստապատականք—էջ 876
 - ախր, ժ զ., գրիչ—Մ 35/Ջ, էջ 109, Մ 35/Ջ, էջ 114, 118
 - երկը, ժ զ., զազանագիր—էջ 832
 - ժ զ., պարսեւեր Գլեղու—էջ 1038
 - ժ զ., որդի Յարութեան—էջ 1213
 - Վասնէն Յանգիսեան, Քարոզ ի Բոնս ոսկիական Գրոց—էջ 885
 - վրդ., 1708 թ., առաջնորդ Պաշտասարայի—էջ 1180
 - 1722 թ., որդի Յասկի—էջ 1170
 - 1737 թ., որդի Բարսեւ Կարնեցու—էջ 1220
 - գիր, 1740 թ., գրիչ յնշտեան—Մ 101, էջ 419, 427—428
 - 1740 թ., եղբայր Բարսեւ, ծաղիւղ և կաղաղ յնշտեան—Մ 101, էջ 419, 427—428
 - վրդ. Օշականի, ժ զ., ստացող—Մ 102, էջ 429—430, կեղծաբով (1748 թ.), էջ 430—431
 - Անեկի, 1747—1754 թթ., պատրիարք Կ. Պոլսոյ—էջ 870, 552
 - թյ., 1753 թ., գրիչ ի Կեսարիայ—Մ 71/Ա, էջ 286—287
 - Յեռառացի, 1779 թ., հայր Գրիգորի—էջ 390
 - վրդ., 1794 թ., նաւոր ստացող ի Առաջին վրդ.—էջ 884
 - ժ զ.,—էջ 1186
 - գալոր, ժ զ., գրիչ ի Կ. Պոլսոյ—Մ 17, էջ 55—58
 - (Հակոբ) եսթանանի էջմէրիչու, ժ զ.,—էջ 396
 - վրդ. Կ. Պոլսոյ, 1820 թ.—էջ 108
- Յանգի**
- Ասորի, հերձուածող, ը զ., Յովն. Դամասկացու Բաճ ընդիմադրական—էջ 287
 - փոքր յալազ, 1511 թ., միաբան Բերթական վանք—էջ 1147
- Յանգրեան—տն'ն Յակոբեան**
- Յակոբեան**
- (Յակոբեան), 1599 թ., եղբայր Մելիք-Ովստափի—էջ 1195
 - (Յակոբեան), 1599 թ., որդի Անդրեկի—էջ 1195
 - (Վկորեան), 1620 թ., որդի Մէրաբայի—էջ 1215
 - 1642 թ., ստացող ի Բարսեւան—Մ 254, էջ 1218, 1221, 1224
 - 1651 թ., եղբայր Միխիթարի—էջ 1109
 - 1651 թ., որդի Շաղապու—էջ 1101
 - գրիչ, 1654 թ., ազգ. Գրիգոր Մահմանեան ի Նոր Զաւայ—էջ 854
 - 1654 թ., որդի Սէվարի—էջ 855
 - 1663 թ., փեսայ Սեֆարի—էջ 823
 - 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրեան գրիչ—էջ 106
 - 1682—1683 թթ., եղբայր Վարդանի—էջ 1083—1088
 - (Ակորեան), ժ զ., որդի Աստի—էջ 1197

- Յակոբ—տն'ն Յակոբ**
- Յամաստու—տն'ն Համաստիկ**
- Յայաթե—տն'ն Այդիե**
- Յանեան—տն'ն Անեան**
- Յանեկեան, սարք. յԱստուածաբանական—էջ 402**
- Յարեղ—տն'ն Արեղ**
- Յարսիե—տն'ն Յարսիե**
- Յարսիե**
- 1599 թ., որդի տէր Դավթի—էջ 1198
 - 1620 թ., եղբայր Գրիգորի Օրնանցու—էջ 852—853
 - 1629 թ., որդի Մարութի—էջ 934
 - 1634 թ., որդի Բանսի—էջ 1218
 - 1648—1650 թթ., որդի և աշակերտ Դասպար գրիչ, գրիչ ի Նոր Զաւայ—Մ 189, էջ 803, 812
 - 1650 թ., գրչապետ—էջ 730
 - 1654 թ., որդի Պարսի—էջ 855
 - 1665 թ., որդի Մելիքի—էջ 1085
 - 1674 թ., եղբայր Ղազարյան Դուստայ—էջ 1235
 - 1686 թ., միաբան Յովհաննական—էջ 646
 - 1691 թ., քոս տէր Ղազարի—էջ 1004
 - 1691 թ., քանդակ Ղազար ստացող—էջ 1072
 - (Յարսիե) գրիչ, ժ զ., գրիչ ի Նոր Զաւայ—Մ 204, էջ 899, 905
 - ժ զ., որդի Ռուկանի—էջ 77
 - ժ զ., ազգ. Ալոփանի—էջ 1066
 - ժ զ., որդի Այկարի—էջ 1213
 - ժ ժ զգ., եղբայր Ազարէկի—էջ 1084
 - 1710 թ., յիշատակագիր—էջ 828
 - 1720 թ., որդի Դավթի վրդ. Սողեցու—էջ 836
 - մահտի, 1736 թ., ստացող ի Վան—Մ 11, էջ 37, 44
 - (Յարսեան), 1738 թ., ամուսին Հերիքեանի—էջ 1058
 - քրիստոնեայ, 1738 թ., որդի Մարգար, յանին գնդ—էջ 1058—1057
 - 1742 թ., որդի Իսրայէլի—էջ 154—155
 - գալոր, 1745 թ., գրիչ յերուսաղէմ—Մ 15, էջ 53—54
 - Հախապետի, 1770 թ., գրիչ և ստացող յեմմաթի—Մ 83/Ա, էջ 327, 330
 - Զաւայայի, 1774 թ., գրիչ յիշատակարան—Մ 198, էջ 858
 - վրդ. Արարեկեան, 1786 թ.—էջ 392
 - 1793 թ., պապ Յարութի Օշիկեանի—էջ 906
 - Օշիկեան Քիթիկեանի, 1793 թ.—էջ 908
 - վրդ., ժ զ., ազգ. Եփրեմ Որդի իմ միտնէն—էջ 1080
 - սրբ., ժ զ., ի Մարիանաց վան—էջ 988
 - Դավթեան-Տեպեան Զաւայայի, 1808 թ., գրիչ և քարզանիչ յԱստուածաբան—Մ 23, էջ 77—78
- Յարսեան—տն'ն Յարսիե (1738 թ.)**
- Յեքա—տն'ն Երոք**
- Յեսայի—տն'ն Յեսայի**
- Յեսու**
- որդի Նուսայ. Գրիչ—էջ 591, 701, 717, 721, 731, 747, 754, 760, 767, 770, 776, 795, 805, 818, 818, 864, 872, 885, 894, 900, 908, 915, 922, յանգուհար—էջ 792, 803, 807, Եղմուհի—էջ 280, 441, Յիշատակարան Գործիչայ Երեմիայ—էջ 772, 786, 889
 - որդի Սիւրբայ—տն'ն Սիւրբ

— հայս. հապիտոսինաց, Ե գ.—էջ 504
— ԺԼ, Գրիգ. ԺԳ գ., գրիգ. և ստացող—Մ 88, էջ 288, 273

— տեր, 1653 թ., հայր Ալթի—էջ 388

Յակար—տե՛ս Նաղբար

Յեան—տե՛ս Էվաղ

Յեանսիյէ—տե՛ս Էվաղսիյէ

Յեառա—տե՛ս Էվաղան

Յեյաբէկ—տե՛ս Նայաբէկ

Յէմե—տե՛ս Էմե

Յեռաղեան—տե՛ս Հայրաղեան

Յընեան—տե՛ս Ռենեան

Յոր, Նահապետ. Գրիգ.—էջ 296, 303, 319, 326, 591, 603,

704, 717, 721, 732, 748, 756, 761, 771, 779, 796,

808, 819, 859, 864, 878, 886, 895, 901, 916, 923,

1029, 1199, Բաղասեմ—էջ 226, և Միկեղայիսէն—

էջ 225, մանրեակար—էջ 817, 871, Յիշատակարան

Կերգիայ Նղեկացւոյ—էջ 787, 889

Յոնան—տե՛ս Յովնանէն

Յոնանէ—տե՛ս Յովնանէն

Յոնանէն—տե՛ս Յովնանէն

Յովսէփ

— 1624 թ., որդի Դավթի—էջ 1216

— 1686 թ., որդի Սլոնթի—էջ 1096

— 1788 թ., տեր, հոգեւոր եղբայր Վարդանայ Առաւ-

ղասեղեցւոյ—էջ 84

— 1774 թ., պատրիարք Նրուսազէմի—էջ 778

— 1793 թ., առաքելորդ Տաթևու—էջ 54

— (Օվաղսի), ԺԼ գ., իշխանակազմի—էջ 997

— յորդ, ԺԼ գ., կնիւնարով—էջ 54, 526, 534

Յովայն—տե՛ս Յովնանէն

Յովանէ—տե՛ս Յովնանէն

Յովսէփսի—տե՛ս Յովնանէն (1240 թ.)

Յովանէն—տե՛ս Յովնանէն

Յովատոփ

— ԺԵ գ., սուլաղ—էջ 1193

— (Ովատոփ), 1599 թ., որդի տեր Դավթի—էջ 1198

— (Ովատոփ), ԺԶ գ., հայր Յովանէն զույի—էջ 100

— ԶԴ Արքեպիսկոպի, 1840—1868 թթ., սրբազորդ և ստա-

ցիչ ի Տիգրանակերտ—Մ 187, էջ 775, 787—791,

մանրեակար—էջ 775

— (Ովատոփ) 1690 թ., որդի Յուհանի—էջ 1196

— (Ովատոփ), ԺԶ գ., որդի Ռոսանի—էջ 1197

— (Օվատոփ), 1704 թ., աղջ. Հռոմսիսի—էջ 1197—

1198

Յովի, յարգարթ. Մարգարեայի—էջ 298, 593, 595, 604,

636, 704, 718, 731, 732, 748, 755, 761, 771, 780,

798, 808, 814, 819, 829, 859, 865, 873, 895, 901,

909, 918, 923, 1031, 1199, Ման—էջ 588, 598, 637,

704, 718, 724, 756, 768, 771, 780, 798, 808, 837,

855, 873, 887, 897, 901, 909, 1031, 1199, մանրե-

ակար—էջ 781, 775, 793, 853, 893, 914

Յովնան—տե՛ս Յովնանէն

Յովնանէ—տե՛ս Յովնանէն

Յովնանէն

— հայր Դանիէլ յարգարթի—էջ 781

— Կարապետ, Մկրտիչ—էջ 232, 351, 385, 888, 1240.

մանրեակար—էջ 849, 981—983, 1103

անառարաիչ. Անառարան—էջ 585, 639, 641, 651,

705, 722, 733, 749, 756, 762, 772, 782, 797, 807,

815, 820, 838, 846, 851, 865, 874, 887, 895, 902,

910, 924, 931, 955, 958, 963, 968, 969, 973, 974,

977, 978, 983, 988, 989, 998, 995, 998, 1001,

1005, 1037, 1040, 1043, 1045, 1048, 1052, 1054,

1056, 1058, 1063, 1065, 1068, 1069, 1071, 1074,

1076, 1080, 1081, 1083, 1085, 1088, 1089, 1093,

1097, 1098, 1100, 1101, 1103, 1105, 1108, 1111, 1144,

1149, 1153, 1156, 1160, 1165, 1168, 1171, 1176,

1179, 1185, 1189, 1191, 1195, 1203, 1207, 1209,

1212, 1214, 1217, 1221, 1226, 1227, 1231, 1235,

1236, 1238, Կարաղիկայից Քաղքի (Ա—Գ)—էջ 254,

311, 320, 584 (ԺԶ Ա—Բ), 582, 599, 605, 610,

614, 616, 622, 628, 631, 647, 705, 723, 733, 743,

749, 756, 762, 773, 783, 787, 807, 816, 820, 839,

842, 866, 874, 888, 899, 902, 910, 917, 924—925,

931, 1020, 1069, 1133, 1182, Նայանսիւրիս—էջ 254,

592, 598, 608, 609, 616, 628, 631, 708, 733, 742,

750, 757, 773, 797, 808, 818, 831, 838, 866,

875, 888, 899, 903, 925, 1080, 1189, 1182, Հան-

գիւտ—էջ 39, 254, 599, 599, 609, 614, 733, 742,

757, 773, 786, 797, 808, 816, 821, 838, 867, 875,

888, 896, 903, 911, 926, 1059, 1108, 1189, 1165,

1183, Անառարանի Բնակարան, Բնակարանից Էլե-

նի 648, 651, Գրե... և ինկնդիցիւն Նորայեղ—էջ

16, Քաղքի Դիւն. Արքեպիսկոպոս—էջ 197, 468, 668,

Վարէ—էջ 763, ժամանար Էլիս Յովնանէն—էջ 868,

874, 1237, Էսիկ Յովնանէն—էջ 938, 1005, մանրե-

ակար անառարանի—էջ 637, 641, 731, 747, 759,

794, 804, 817, 845, 850, 863, 871, 893, 899, 907,

914, 915, 955, 962, 965, 968, 971, 973, 978, 987,

989, 997, 1001, 1005, 1037, 1043, 1045, 1051,

1053, 1055, 1057, 1061, 1063, 1066, 1071, 1079,

1076, 1077, 1081, 1087, 1089, 1097, 1099, 1103,

1105, 1143, 1153, 1159, 1165, 1167, 1171, 1175,

1179, 1185 (ընդ ալլը), 1194, 1206, 1209, 1211,

1217, 1221, 1227, 1231, 1234, 1235, 1237, մանրե-

ակար Նայանսիւրիս—էջ 804, 817, 863, 871, 893,

899, մանրեակար զանազան—էջ 597, 893, 916,

961, 1102, 1103, Եղանիւս—էջ 59, 189, 193, 301,

323, 321, 334, 423, 425, 520, 545—546, 600, 647,

685, 851, 897, 911, 980, 1046, 1080, 1090, 1091,

1151, 1158, 1161, 1163

— կամարառ աղթառ—էջ 143

— Ոսկերիտիս, 354—407 թթ., Աղօրթ—էջ 40, 143,

150—151, 155, 157, 159, 161, 443, 725, Կանգնէ

էջ 952—953, ժամաթ—էջ 76, 79, 322, 1016, Կերպ

ի վարս Գր. Լուսաւարի—էջ 565, Կերպից Ի վարս

Քիլազեայ—893 (ԳԳ), Պատեռա Քարցեց Թոզոնի—

331, Միկեղայիսի Համայնացւոյ քրդոյն—էջ 181 (ԳԳ),

Քաղաւածի Ի բունից—էջ 432, 703, 1021, Եղանիւս—

էջ 43 (ըրւոյ), 147—148, 329, 685, 1118

— Աղէքանաղթայի (Ողորմած). Վարէ—էջ 717 (ԳԳ)

— հայր. Անտիոքոս, Դ—Ե ԳԳ. Քաղքի Կերպի—էջ 503

— Մանրակապի, կրդ. Հայոց 478—480 թթ., Աղօրթ—

էջ 305, Խաւաթ և Եւաթ—էջ 322, 382, 1010—1011,

- ԲՆ, ֆրա, Ապարաներեցի, 1400—1401 թթ., գրել լինարաններ—Մ 184, էջ 759, 763—765
- Փռնեցի, 1401 թ., գրել ի ծանուկ—Մ 69, էջ 281, 284
- ԲՆ, Արատաթի, 1411 թ., որդի Ամիրդեհի, գրել է ծաղկող լինգնապայ—Մ 225, էջ 999—1002
- Կր., 1411 թ., լինգնապայ—էջ 1003
- 1421—1423 թթ., գրել ի Կարազ և լինգնապայ—Մ 207, էջ 921, 927
- արքեպ., հայրապետ Վարազյա, օրինակ շնորհող—էջ 926
- Ժրդ. Մանթ, 1431—1432 թթ., գրել է ստացող ի Վարազ և լինգնապայ—Մ 207, էջ 921, 928—930
- ձգտոր, 1447 թ., հայր Արաշամ Կազմողի—էջ 581
- (սևմարդի, «Յայն»), 1468 թ., բարոնապետ լինգնապայ—էջ 498—499
- Կր., 1468 թ., եղբորորդի Յովհաննես բարոնապետի, Թուզթ Կոկող—էջ 499
- արքյ, 1469 թ., ի Բրեկ—էջ 998
- Մհար, 1471 թ., ծաղկող և Կազմող ի Հայոց Քառ—Մ 215, էջ 971—973
- 1475 թ., որդի Դավթ զրի—էջ 990
- Կպ., 1475 թ., ի յեպտակոսոսթման Գեղարդյա—էջ 989
- 1485 թ., հայր Կոստանդ ստացողի—էջ 1151
- 1498 թ., որդի Տոստի—էջ 1166
- ԲՆ, 1488 թ., գրել ի Տիգրիկ—Մ 377, էջ 1165
- Կրեց, 1488 թ., հայր Տառախի—էջ 1166
- 1488 թ., հայր Սիմեոնի—էջ 1166
- Համեհեցի, բարոնի (Մահ. 1497 թ.), 1489 թ., ստացող ի Ս. Յակոբ Նրեկի—Մ 55, էջ 211, 223, Կառզ Վարդապետաց—էջ 179
- Կպ., 1497 թ., հայր Մատթեոս զրի լինգնապայ—էջ 643
- Կրեց, 1497 թ., գրել ի Սուլավա—Մ 30, էջ 59, 70
- բարոնի, 1497—1498 թթ., «հանգա» ի Կալիֆոսի անապատ—էջ 488, 485
- արքյ, 1497—1498 թթ., գրել ի Կալիֆոսի վան—Մ 112, էջ 479, 483—485, ստանալու. «Շայնեմարի» քանից—էջ 483
- ԲՆ, Ժճ Գ., ի Լեհ զրի—էջ 1198
- ասիս, Ժճ Գ., ամուսին Ռուլայի—էջ 1198
- Ժճ Գ., որդի Շեհնուարի—էջ 1082—1084
- Ժճ Գ., եղբայր Թորոսի—էջ 1081
- Ժրդ., Ժճ—Ժճ Գ., ապառքող Յովհաննապետից, ստացող ի Յովհաննապետ—Մ 153/Բ, էջ 623—624
- Կր., Ժճ—Ժճ Գ., ծաղկող ի Յովհաննապետ—Մ 152/Բ, էջ 623, 635
- Ոսեհեցի, 1511 թ., միաբան Բերթական վանից—էջ 1146
- Մեհ բարոնի, 1511 թ., ի Բերթական վան—էջ 1146
- 1511 թ., եղբայր Ջաթաթյա զրի—էջ 970
- արքյ, 1584 թ., միաբան Յովհաննապետից—էջ 978
- փիլիսոփայ, 1534 թ., ստացող ի Սանահին—Մ 217, էջ 875, 978
- 1537 թ., հայր Մարտիրոսի—էջ 1008
- Ժրդ., 1551 թ., ստացող ի Մալազկերտ—Մ 217, էջ 875, 980
- ԿՊ., 1578 թ., —ստացող Գանձապայ—էջ 984

- (Թճան), 1579 թ., եղբորորդի Մեղիսիթ Կրեցի—էջ 1287—1288
- (Յովհաննա), 1579 թ., եղբորորդի Մեղիսիթ Կրեցի—էջ 1287—1288
- (Յահաննա), 1595 թ., որդի Ոսեհեց Կիրակոսի—էջ 1241
- (Յովհաննա), 1595 թ., ազգ. Ոսեհեց Կիրակոսի—էջ 1241
- (Յովհաննա), 1605 թ., հայր Կրեցի Վազարի ի Գառման—էջ 1242
- Ժճ Գ., որդի Սարգսի—էջ 1193
- Կրեց, Ժճ Գ., լինալիցյա—էջ 643
- Ժճ Գ., գրել—Մ 88, էջ 95, 100
- Ժճ Գ., Կանթյա տուղ—էջ 644
- արքյ Քաղեհեցի, եղբայր Մեղիսիթի, Ժճ—Ժճ Գ., ծաղկող և Կալիֆ տուղ—Մ 214, էջ 969—971
- Կարերեցի, Կրեց, 1608 թ., գրել ի յշառապարան—Մ 46, էջ 186—187
- (Սիմեոն), 1608 թ., որդի Խարապի—էջ 1230
- (Էմանուել), 1608 թ., որդի Հանեհեղարի—էջ 1229
- Կր., 1608 թ., որդի Սիմեոնի—էջ 1229
- 1611 թ., եղբայր Կրեցի Սարգսի—էջ 1193
- 1611 թ., ազգ. Կրեցի Սարգսի—էջ 1194
- 1611 թ., ի Սուլա Մանապարի—էջ 774
- Կրեց, 1613 թ., գրել լինգնապայ—Մ 267, էջ 1117, 1180—1181
- Վանեցի, ԲՆ, 1615 թ., ինով—էջ 82
- ԲՆ Փարամատանեցի, 1619 թ., ստացող—Մ 100, էջ 417—418
- Կրեց, 1620 թ., հորեղբայր Կրեցի Սարգսի—էջ 1219
- 1620 թ., ազգ. Կրեցի Սարգսի—էջ 1219
- Ուրալիցի, Կպ., 1622 թ., յետին ստացող—էջ 634
- 1627 թ., որդի Կրեցի Սարգսի—էջ 602
- 1627 թ., որդի Սիդորի—էջ 603
- Հեղանեցի, Կրեց, 1628 թ., քառ քառապար, ստացող Սահակ զրի—էջ 883
- 1629 թ., հորեղբայր Նազարի Ջուլայիցյա—էջ 884
- 1639 թ., որդի Նիկանարի—էջ 694
- ԲՆ, 1630 թ., հայր Յովհաննես բարոնապետի—էջ 513
- բարոնապետ, 1630 թ., առաջինը Նիկանար, ստացող յեղեկի—Մ 117, էջ 509, 512—513
- Կաղեհեցի Քաղեհեցի, 1631 թ., յետին ստացող—էջ 985
- Կրեց, 1631 թ., ստացող լինգնապետ—Մ 268, էջ 1105—1106
- Կրեց, 1633 թ., լինալիցյա—էջ 1089
- 1635 թ., գրել է ծաղկող ի Կոստան—Մ 290, էջ 1207, 1210
- Կր., 1638 թ., յերնակ—էջ 1107
- 1640 թ., եղբորորդի Յովհաննապետի ի Տիգրապետ—էջ 789
- 1640 թ., եղբայր Նիկանար զրի, գրել է սրբազոր ի Տիգրապետ—Մ 187, էջ 775, 789
- Ժրդ., 1642 թ., ստացող—Մ 120, էջ 537—538
- 1642 թ., որդի խոյ Յակոբյանի—էջ 1224
- Ջուլայիցի (Քաղեհեցի, Միգրալ), 1642—1716 թթ., Առաջին Նիկանարի—էջ 567, Կառզ Մեհի սրբապետ, Արամեմուս Առաջագետցյա—էջ 102, 548, գրել է Նոր

[illegible]

- 1086, 1164, 1280, 1284, 1248, մանրանկար—էջ 981
 Յուպի—Կիր—էջ 708, 717, 721, 782, 748, 756, 760, 769,
 771, 777, 785, 806, 818, 884, 872, 886, 894, 900,
 908, 916, 923, մանրանկար—էջ 793
- Յուլիանոս
 — Քսր., Թուրք Դ. Առառաձարանի—էջ 242
 — Աղիսանայի, 2 դ., Նախորդութիւն ի վերայ գտնել
 Յոյս—էջ 303, 704, 721, 732, 748, 756, 761, 779,
 796, 806, 884, 873, 886, 895, 901, 909, 916,
 մանրանկար—էջ 775
- Յունան—տե՛ս Յովնանէն
- Յուդիտա
 — մայր սրբոյն Կիրակոսի—էջ 789
 — 1640 թ., հղորդութեամբ Յովնասիւն Արծրանեցոյ—
 էջ 789
 — 1690 թ., մայր խշ Վաթանի—էջ 879
- Յունան—տե՛ս Յովնան
- Յուսեփ—տե՛ս Յովսեփ
- Յուսիկ
 — 871, 1224 թ., որք. «Յիսուս միտնի»—էջ 39, 129,
 143, 151
 — 1310 թ., որդի Աւագ դրէի, ստացող ի Բարեդր—
 Մ 280, էջ 1176—1177
 — 1438 թ., դրէի ի Կալիփոսի վանս—Մ 118, էջ 487—
 488
 — վրդ., 1497—1498 թթ., միարան Կալիփոսի—էջ 485
 — 1624 թ., հղորդ ստացող Արիստակէս վրդի—էջ 740
- Յուսեփ—տե՛ս Յովսեփ
- Յուսիկանոս մարտիրոս, տաղ. «Որպէս վարդ մի»—էջ 166
- Յուրիան—տե՛ս Հիւրիլան
- Յոնքուս—տե՛ս Ռոքուս
- Յոնան—տե՛ս Յովնանէն
- Յոնան—տե՛ս Յովնան
- Յոսեփ—տե՛ս Յովսեփ
- Նարագոնեան—էջ 777, 781
- Նազան—տե՛ս Նաբան
- Նազար (Նատար), 1697 թ., Հորեղոսյան Կարապետի—էջ 1067
- Նազարիպաշա
 — 1474 թ., ազգ. Գալիփաշայի—էջ 875
 — 1511 թ., քայր Մկրտիկ Գէլի—էջ 969
- Նափր (Նատեր), 1362 թ., Հայր Անտոն Նատերանցի—էջ 81
- Նազար
 — 1827 թ., ազգ. Գրիգորի Տարեանցոյ—էջ 802
 — խշ, Ջուլայանի, 1628 թ., որդի մՀոսի Մաթէոսի—
 էջ 393—394
 — խշ, 1649—1650 թթ., հղորդ խշ Նազարէի—էջ 810
 — խշ, 1659—1660 թթ., Հայր պրն Հալիպաշի—էջ 1086
 — 1660 թ., որդի խշ Վաթանի—էջ 879
 — խշ, 1660 թ., ազգ. Տաճիխանեցի—էջ 878
 — 1693 թ., Հայր խշ Սաֆարի—էջ 822
 — ժէ դ., Հայր Բաղդասարի—էջ 77
 — ժէ դ., որդի Մկրտիկի—էջ 1197
- Նազարեթ
 — խշ, պրն., 1628, 1649—1650 թթ., որդի Նազարեթի,
 ստացող ի Նոր Ջուլայ—Մ 189, էջ 808, 809—812,
 ճշով—էջ 884
 — ժէ դ., որդի Նազարեթի—էջ 79
- Նազիկ, ժէ դ., զուտ Խաչատուրի—էջ 1216
- Նազր
 — ժէ դ.—էջ 849
 — ժէ դ., Խաչի վրայ—էջ 1086
- Նազրիպաշան (Նազրիպաշան), ժէ դ., Կալիփոսի
 — էջ 1160
- Նազրիպան
 — (Նազրիպան), 1599 թ., զուտ Ատրէիկի—էջ 1190
 — 1682—1683 թթ., զուտ սեր Վարդանի—էջ 1082
- Նազրիպարուն—տե՛ս Նազրիպարուն
- Նազրիպան—տե՛ս Նազրիպան
- Նաբան
 — մարգարէ. Ման—էջ 586
 — (Նազան), քուրդի հիկարայ—էջ 178
- Նարանայի, աշակերտ Փրիստոսի. մանրանկար—էջ 962, 1101
- Նարապետ—տե՛ս Նամապետ
- Նախուն (Նախուն) խան, 1810 թ., զուգահեռ Մկրտումի
 Ջուլայանցոյ—էջ 858
- Նանապետ
 — (Նախապետ), սրկ., 1371 թ., գրիկ—Մ 168, էջ 863,
 870
 — տեր, 1656 թ., Քուրդ (Նամա) ստացող—էջ 1028 (ՊՊ)
 — 1690 թ., որդի Սիմոնի—էջ 1163
 — վրդ., ժէ դ., կե՛նապաշի—էջ 684
 — Նախապետ, կրդ. 1691—1705 թթ.—էջ 168, 444, 1134
- Նազար
 — տե՛ս Մկրտիկ Նազար
- Նաճ դ.—էջ 1230
- Նանա
 — ժէ դ., մայր Յարափնի—էջ 1213
 — ժէ դ.—էջ 1230
- Նանապետ, 1653—1654 թթ., զուտ պրն Անտոնի—էջ
 887—889
- Նանաս, 1689 թ., Հորեղոսյան Անդրէան դրիկ—էջ 166
- Նանապաշա, ժէ դ., կենապետ Անտոնի—էջ 1197
- Նանէ, 1684 թ., քայր Նախապետ և կենապետ Անտոնի
 — էջ 1070
- Նանիկ, 1680—1690 թթ., ազգ. Անդրէան դրիկ—էջ 165
- Նախարարայի, 1656 թ., մայր Սարգիս Ջուլայանցոյ—էջ
 1074—1075
- Նախուն—տե՛ս Նախուն
- Նափր, 1220 թ., զուտ պարտիս խաչատուրի—էջ 1158
- Նափր (Նափր), 1691 թ., հղորդ Ղազար ստացողի—
 էջ 1078
- Նախպ—տե՛ս Նափր
- Նախարար—տե՛ս Նախարար
- Նափր—տե՛ս Նափր
- Նափրի
 — 1595 թ., Կալիփոսի Անդրէանի, գեղ—էջ 998
 — խաչուն, 1620 թ., ազգ. տեր Բարսեղի—էջ 1215
 — 1671 թ., մայր Նախարարի—էջ 628—629
- Նարիկան (Նարիկան), 1690 թ., զուտ Սիմոնի—էջ 1163
- Նարիկան—տե՛ս Նարիկան
- Նախարար
 — (Նախարար), 1690 թ., որդի Մկրտիկ—
 էջ 1198
 — (Նախարար), 1704 թ., որդի Գառարի—էջ 1197

- Զմիռնացի, հայրապետ Միստոնայ Լիկեացուց. Յոն—
էջ 82
- արքայա. Միրյան, սուրբ. Յազարս մեծաբան—
էջ 385
- 1474 թ., եղբայր Պողոս գրչի—էջ 975
- (Նիկոյ) Լուկի, 1614 թ., գրչի ի Լիվոյ—Մ 20 (Ք
մաս)—էջ 59, 70
- (Նիկողոս) Մարտանեց, 1630 թ., գրչի յեգեհոսայ—
Մ 117, էջ 509, 512—513
- (Նիկողոս) Միստանուր, Կաֆայեցի, 1651—1679 թթ.,
գրչի ե ծագող ի Կաֆայ—Մ 210, էջ 955—956, Մ
289, էջ 1205, 1207
- (Նիկողոս) Խել, 1659—1660 թթ., եղբայր Խել Ռուս-
մամի—էջ 1087
- (Նիկողոս, Նիկողոս), 1668-ից առաջ, որդի տէր
Յովսէփի ե ամուսնի Գարեգի—էջ 790—791
- (Նիկողոս) 1669 թ., որդի Ասգի, էջ 1098
- (Նիկողոս) տէր, 1690 թ., թշ Նորակերտի—էջ 1164
- Նիրսեցի, վրդ. ի կարգէ Ֆրանչիսկոսի, ժէ գ., Մեկ-
նարին Յովնանեալ—էջ 520
- Ազանց—էջ 1121—1124

Նիկողոս—տե՛ս Նիկողայոս
Նիկոն, սուրբ. Ագոբ—էջ 155
Նիկողոս—տե՛ս Նիկողայոս
Նիկողոս—տե՛ս Նիկողայոս
Նիսայ—ժԸ գ.—էջ 1186
Նովոս, հերետիկոս—էջ 498
Նոյ ճանապետ—էջ 97, 154, 239, 686, 777, 1165
Նոյանեալ—էջ 18
Նորբա, 1465 թ., մայր Կոստանդ ստացողի—էջ 1151
Նորիկ, 1651 թ., հայր Յակոբի—էջ 1000
Նորնա, 1582 թ., որդի Տերտերի—էջ 1004
Նորաբուն, ժէ գ., եղբայր Յալատուրի—էջ 1193
Նորսե—տե՛ս Ննրսե
Նորաւոր

- (Նուպար), 1474 թ., հայր Պողոս գրչի—էջ 976
 - 1511 թ., մայր Մկրտի թշի—էջ 969
 - 1603 թ., մայր տէր Մկրտիչ ստացողի—էջ 639
- Նուպարույրան (Նուպարույրան), 1620 թ., կողակից
Յալատուր գրչի—էջ 1218

Նունուփար

- 1651 թ., մայր Վահրամ գրչի—էջ 1045
 - 1667 թ., կողակից Կարապետի—էջ 1067—1068
- Նուշ, ժէ գ., մայր Փանոսի—էջ 1197
Նուշիվան (Նուշովան), Քգր Պարոնի ի Բանից—էջ
98 (Ց 2)

Նուշար—տե՛ս Նուշար

Նուշիվարույրան—տե՛ս Նուշարույրան

- Նուշիվի, 1562 թ., որդի Տառուրի—էջ 1004
- Նուր, ժԸ գ., կողակից Լանի Պահատուրի—էջ 1118
- Նուրիսան, ժէ գ., կողակից Յարութեան—էջ 1212
- Նուրիսան—տե՛ս Նուրիսան

Նուրիսան

- (Նուրիսան), 1465 թ., ստացող ի Վերինշեն—էջ 1149—
1150
- 1651 թ., եղբորորդի Յուսնի—էջ 998—999
- (Նուրիսան), 1667 թ., եղբայր Կարապետի—էջ 1067—
1068

- 1668 թ., որդի ձգտի Յովսէփի—էջ 791
- 1668 թ., հայր Ներսէսի Լզուկայ—էջ 791

Նարսւմ

- 1681 թ., հայր Մուշեղեանի—էջ 965
 - 1682 թ., հայր Նանքարայի—էջ 1041—1042
- Նարպիւ, 1679 թ., կենակից Ազատեղ ստացողի—էջ 956
Նարս, ժէ գ., եղբայր Ներսիսեանի—էջ 1039
Նեմփ, 1599 թ., մայր Ամիրջանի—էջ 986
Ներսիվան—տե՛ս Նուշիվան

Նաղրալա (Նաթարալ), 1468-ից յետոյ, մայր Ամիր-Աս-
լանի ե Ամիր-Լաւանի—էջ 984

Նաղրիկ (Նաթրիկ), ժՁ գ., հայր Քումայի—էջ 641—642
Նազատ—տե՛ս Նանգալա
Նազատան—տե՛ս Նանգալա
Նալլուր—տե՛ս Սալլուր
Նախ...—տե՛ս Նան...
Նան-Ազատ

- Ա (Մեծ), Քգր Պարոնի 1557—1628 թթ.—էջ 188,
620, 870, 878, 1218, 1222, 1224
- Բ (Փգր, Սանի), Քգր Պարոնի 1642—1667 թթ.—
էջ 166, 620, 870, 878, 1218, 1222, 1224

Նանգալ, ժՁ գ., ազգ. Քումայի—էջ 642
Նանգիկ, 1562 թ., որդի Տառուրի—էջ 1004
Նանամբար, 1680—1690 թթ., կողակից Գապարի—էջ 165
Նանանդուր, 1475 թ., թուր Նազարեթի Բարկույտացույ—
էջ 990—991

Նաբեկ

- (Նահալի), 1534 թ., թուր Յովհաննի փիլիսոփայի—
էջ 977
- 1595 թ., կողակից Կիրակոսի—էջ 1241—1242
- 1603 թ., կողակից Սիմանի—էջ 1229

Նանբույալ, ժԸ գ.—էջ 846

Նան-Պանմալ—տե՛ս Նան-Քանմալ

Նանգալ—տե՛ս Նանգալա

Նանգալա

- (Նազատ), ժՁ գ., Աստուած ողբումի—էջ 843
- (Նահալա), ժՁ—ժէ գգ., մայր Վարէլի—էջ 1038
- (Նալլատայ), 1608 թ., ազգ. Միկիթ-Ալիխանի—
էջ 1226
- 1627 թ., կողակից Զիթաի—էջ 602
- (Նահալի), դուստր Եղեանուրի—էջ 994
- (Նազատ), 1641—1643 թթ., մայր Յակոբյան գրչի
Աննիսայ—էջ 800, 802
- 1649—1650 թթ., թուր Խոյ Նազարեթի—էջ 809
- (Նահալա), ժէ գ., կողակից Յարութեան—էջ 1212
- (Նահալա), 1718 թ., մայր Յուսնից գրչի—էջ 998

Նանգալի—տե՛ս Նանգալա

Նանգաման, 1680—1690 թթ., հորաքան Անդուս գրչի—
էջ 166

Նանգատ—տե՛ս Նանգալա

Նանգատան—տե՛ս Նանգալա

Նան-Քանմալ, Քգր Պարոնի 1524—1576 թթ.—էջ 643, 844
Նան-Քանմալ—տե՛ս Նան-Քանմալ

Նանիսան—տե՛ս Նանիլան

Նանիլ, ժԸ գ.—էջ 849

Նանիկիկ (Նահիկիկ), 1411 թ., եղբայր Արուշտի—
էջ 1002

Շանինգլի—տե՛ս Շանինգլի
 Շանիյան (Շահինյան), 1608 թ., զուտոր Սաւարի—էջ 188
 Շան-Իսմայիլ, թգր Պարսից, 1511 թ.—էջ 870
 Շանգուրադ
 — (Շաղրաթ), 1687 թ., պապ Կարապետի—էջ 1067
 — (Շաղրաթ), 1687 թ., եղբորորդի Կարապետի—էջ 1067—1068
 — (Շահուլաթ), ժՀ դ., էջ 1230
 Շանգուլի
 — Խոսրովապաղի, 1653 թ., ստացող յԱսպան—
 Մ 261, էջ 1039, 1101
 — ժՀ դ., ամուսին Ասիխաթուհի—էջ 1040
 Շանդուլաթ—տե՛ս Շանդուրադ
 Շանմանեղ (Շամանեան), ժՀ դ., դուտոր Ժարսթենի—
 էջ 1213
 Շանմիլի
 — (Շանլէկը) 1474 թ., մայր Գուլպաշայի—էջ 974, 978
 — (Շանլէկը) ժՀ դ.—էջ 1280
 — ժՀ դ., մեծ հայր Ննչիլզուլ—էջ 1102
 Շանմաթար, 1773 թ., հայր Պոզուհ Զուլպիջուլ—էջ 1198
 Շանեզար
 — 1687 թ., եղբորորդի Կարապետի—էջ 1067
 — 1682—1683 թթ., որդի Յակոբյանի—էջ 1082
 Շաննուր, 1579 թ., մայր Մնչիսէլի—էջ 1287
 Շանոմ
 — 1584 թ., եղբորդուտոր Յովհաննու փիլիսոփայի—էջ 878
 — ժՀ դ., մայր Փրոնի—էջ 843
 — 1684 թ., եղբայր Խանկարու—էջ 1070
 Շանուսաղ, 1628 թ., մայր Սահակ դրիլ—էջ 852
 Շանպիլի, 1708 թ., մայր Եղիկիէլ զուլի—էջ 1180
 Շան-Սաֆի (Շահ-Սէֆի)
 — Ա, թգր Պարսից 1631—1642 թթ.—էջ 882, 1092,
 1106, 1218, 1232—1233
 — Բ, թգր Պարսից 1651—1687 թթ.—էջ 1054, 1116
 Շան-Սէֆի—տե՛ս Շան-Սաֆի
 Շան-Սիլման—տե՛ս Շան-Սալիման
 Շան-Սալիման, թգր Պարսից 1671—1693 թթ.—էջ 166,
 211, 445, 462, 629, 644, 1072, 1082
 Շանսուլթան
 — (Շահսուլթան), 1584 թ., մայր Յովհաննու փիլիսոփայի—էջ 877
 — (Շահսուլթան), 1651 թ., տատ Սարգսի Ժրկանցուլ—
 էջ 1050
 Շան-Սուլթան Զիւլէյն, թգր Պարսից 1694—1722 թթ.,
 էջ 838
 Շանսուլթան—տե՛ս Շանսուլթան
 Շանքումի
 — Բարկուշանցի, 1475 թ., ստացող ի Սրկուշան—
 Մ 221, էջ 989—991
 — 1485 թ., որդի Նուրիճանի—էջ 1149
 Շանքիւր
 — 1475 թ., որդի Շահրամիի և Աւուլիլի—էջ 989—991
 — ժն-ժՀ դ., հայր Բլրի Ներխանուհի—էջ 480
 Շանքիւմեմ, 1475 թ., որդի Շահրամիի և Աւուլիլի—էջ 990
 Շանքիլիֆա, 1679 թ., թուր Աղուէնդի—էջ 857
 Շանքիւմեմ, ժՀ դ.—էջ 1230
 Շանփալա
 — ժՀ դ., ազգ. Թումայի—էջ 642

— 1680 թ., կնակից Սոսիֆանուհի—էջ 879
 Շաղրաթ—տե՛ս Շաղուրադ
 Շաղրի (Շաղրի), 1627 թ., մայր Հալապետ բարոնա-
 պետի—էջ 802
 Շաղուլի, 1620 թ., զուտոր տէր Յակոբի—էջ 1219
 Շամանեան—տե՛ս Շանմանեղ
 Շամանդուլստ, 1649—1650 թթ., աղախի խլի Նաղարթի—
 էջ 810
 Շամիլի, 1608 թ., կողակից Մնչիթ-Ալիխանի—էջ 1229
 Շամլու, 1649 թ., գրիլ ի Սնքաստիւլ—Մ 297, էջ 1231—
 1232
 Շամլախարուն—տե՛ս Շամլախարուն
 Շամլալամար—տե՛ս Շամլալամար
 Շամլամաղ, 1578 թ., մայր Յովհաննու կթղի—էջ 984
 Շամս, ժՀ դ., ազգ. «Աւրենալ». փառաւորեալ—էջ 153
 Շամսախարուն (Շամսախարուն), 1474 թ., թուր Գուլփա-
 շայի—էջ 874
 Շամսալամար (Շամշալամար), ժՀ դ., մայր Անտիթ թլիլի—
 էջ 1169
 Շայ...—տե՛ս Շահ...
 Շայիսթ, 1652 թ., կին Խարթիզուլ—էջ 1006
 Շալան
 — արքայ Պարսից—էջ 546
 — Կր., Սևորոքի, ժԱ դ., Թալուր Գրիգորի Մազնաթու-
 սի—էջ 410
 Շաղաղա—տե՛ս Շաղաղա
 Շաթիլիլ—տե՛ս Շաթիլիլ
 Շար, 1311 թ., կողակից Քորուհի, մայր Վարդան ստացողի
 և որդի Կատարիւլ Անդրէաս ճլիլի—էջ 838
 Շարբա, 1739 թ., կողակից տէր Պոզուհի—էջ 1170
 Շարմե, աստուածաբան. Աստուածաբանութիւն—էջ 552
 Շալա, ժՀ դ., զուսկ Յնալարի—էջ 992
 Շախար
 — 1485 թ., որդի Կոստանիլի—էջ 1151
 — 1584 թ., հայր Խալախուր արքայի—էջ 985
 — ժՀ դ., կողակից Սաւարի—էջ 1214
 Շախարիլի, 1411 թ., եղբայր Արախան ստացողի—էջ 1002
 Շեղա—էջ 1128, տե՛ս և Սիլվանեստ
 Շիրաբ, ժՀ—ժՀ դ., որդի Աղաթէկի—էջ 1083
 Շիրիճ
 — 1620 թ., կողակից Հերապետի—էջ 1215
 — 1629, 1649—1650 թթ., կողակից խլի Մարուքի—
 էջ 810, 994
 — 1653 թ., որդի Ամիրթալաթի—էջ 1101
 — 1689 թ., կողակից Բարալի—էջ 1098
 Շմաւան
 — Նահապետ. Կոտլի—տե՛ս Բուրն
 — առաքեալ—783 (տե՛ս Պետրոս առաքեալ)
 — թՀ, ժն դ., խնդող բանի Անաթէլ Սիւննցուլ—
 էջ 219
 — (Սիմաւան), ժն դ., եղբայր Խալախուրի—էջ 1128
 — 1608 թ., որդի Մարտիրոսի—էջ 1229
 — Թիփիլիզի, տէր, 1668 թ., գաղաղապարի—էջ 864
 — վրդ. Լոնցի, 1688 թ., Եսարզող—էջ 828
 — (Սիմաւան), ժՀ դ., հայր 14 ստացողներին յէկի—
 էջ 1230
 — (Սիմաւան) վրդ., ժՀ դ.—էջ 827
 Շնեաւուր—տե՛ս Շեռեաւուր

Շենհուտ—տե՛ս Շենհուտ
Շենհուտ—տե՛ս Շենհուտ
Շենհուտ

- 1400—1401 թթ., մայր հաշվառող թղթի—էջ 767
- (Շենհուտ), 1474 թ., ազգ. Գուգիպաշայի—էջ 875
- (Շենհուտ), ժն գ., ստացող—Մ 248, էջ 1061, 1063
- 1603 թ., քայր տեղ Մկրտիչ ստացողի—էջ 838
- 1608 թ., կողակից Քաթարի—էջ 1230
- 1647 թ., մայր ծովահանեալ վրդի—էջ 303

Շուշան

- կին Յովսէփայի—էջ 731
- 1295 թ., մայր Ներսէս թղթի—էջ 745
- 1627 թ., քայր Գրիգորի—էջ 603
- 1629 թ., քայր Նազարի Զուգարիցայի—էջ 894
- 1647 թ., քայր լայա Ստատիրի—էջ 998
- 1680—1690 թթ., կողակից Գառարի—էջ 165

Ոնան—տե՛ս Յովնանէն

Ոնանէն—տե՛ս Յովնանէն

Ոնաննէն—տե՛ս Յովնաննէն

Ոնանցան—տե՛ս Յովնանցան

Ոնաթիւս (Օնաթիւս), ժժ գ., ամուսին Մանիշակի—էջ 168

Ողտղիեար—տե՛ս Աղտղիեար

Ոսնան

- Նրեանցի, 1614—1674 թթ., աղագրի—էջ 734
- 1629 թ., որդի Մարութի—էջ 594
- 1648—1650 թթ., հորդորորդի խլի Նազարիթի—էջ 810
- 1653 թ., որդի Ոսկէհատիկի—էջ 869
- 1690 թ., որդի Սիմոնի—էջ 1168
- խլի, 1690 թ., հայր պրն Մարգար ստացողի—էջ 218
- ժժ գ., եղբայր Առամի—էջ 1197
- ժժ գ., որդի Մարութի—էջ 77 (հմմտ. Ոսնան, 1623 թ.)
- 1774 թ., որդի Յովսէփի—էջ 857—858
- ժժ գ., յաւնագրող—էջ 168

Ոսկեցող—1811 թ., մորաքայր Վարդան ստացողի—էջ 638

Ոսկէհատիկ—տե՛ս Ոսկիհատիկ

Ոսկի, ժժ գ., կողակից Մանուկի—էջ 1002

Ոսկիան, 1628 թ., եղբայր Սահակ գրչի—էջ 853

Ոսկիհատ

- 1595 թ., քայր Կիրակոսի—էջ 1241

- ժժ գ., հայր Յարութի—էջ 1213

Ոսկիատաթիկ (Նան Ոսկէհատիկ), 1653 թ., քայր պրն Անտիթի—էջ 868

Ովանէն—տե՛ս Յովնաննէն

Ովաննէն—տե՛ս Յովնաննէն

Ովոնէ, մարգար. Մարգարեօրին—էջ 298, 592, 595, 603, 606, 704, 717, 721, 731, 748, 755, 761, 771, 779, 786, 800, 814, 819, 829, 859, 865, 878, 888, 895, 901, 909, 916, 923, 1031, 1101, Մամ—էջ 568, 595, 636, 637, 704, 718, 728, 755, 763, 771, 779, 798, 886, 897, 909, 1031, մանրանկար—էջ 731, 793, 863, 893, 913, եղում—էջ 1134

Որոգինէ (Նրդիեոս)—135—253 թթ., Մեկնորին Սրղոյ եղայն—էջ 392, ի քանից էջ 432, 545, եղում—էջ 18

Ոսկիհատիկ, 1634 թ., որդի Գաթի—էջ 1216

Ուզան—ձեռն, 1471 թ., ի խանութան—էջ 878

Ուլարէկ, 1684 թ., եղբայր հանգարու—էջ 1070

Ուլարեան, ժժ գ., կողակից Բարաթի—էջ 1197

Ուլար, 1628 թ., մայր Մելիքի Նրեանցայի—էջ 1211

Ուլարեանցան

- 1628 թ., քայր Գրիգորի Նրեանցայի—էջ 852—853, 855

(Ուլարեանցան)

- ժժ գ., կենսից Մկրտիչի—էջ 1197

Ուլարեանցան—տե՛ս Ուլարեանցան

Ումբիլեան, 1624 թ., հայր Գաթի—էջ 1216

Ումուլաթ, 1651 թ., հայր Յաննի—էջ 998—999

Ունալըկ, ժն գ., եղբայր հաշվառողի—էջ 1192

Ունալըկէլ—տե՛ս Ունալըկէլ

Ունէփ—տե՛ս Յովսէփ

Ունսփաթեմ, 1411 թ., ի բռնակարութեան ազգին հետ—էջ 1002

Ունսփան—տե՛ս Ունսփան

Ունսփանայ—տե՛ս Ունսփանէլ

Ունսփանէլ

- կոյր. Պատմութիւն—էջ 111

- 1537 թ., քայր Մարտիրոսի—էջ 1003

- 1579 թ., հայր Մելիքի թղթի—էջ 1237

- 1579 թ., կողակից Անաթ քրչի—էջ 1237

- ժժ գ., հանկի Պօղոս ստացողի—էջ 804—905

- ժժ գ., քրչի յԱնաթաւ—Մ 38/Ա, էջ 135, 140—141

- 1738 թ., զուտար Յարութիւնի—էջ 1056, 1058

- 1738 թ., զուտար Յարութիւնի—էջ 1056 (այլ)

Ուրին Սրգ. Քուլը Իգնատիոսի Անտիփաթայի—էջ 421

Ուրոնի, ժժ գ., Գառարեանի—էջ 364

Ուրգան, որդի և յաջորդ Աթաբաբու—էջ 777

Յարաւ, 1469 թ., հայր Գրիգոր քրչի—էջ 988

Յիրաի

- 1627 թ., մեն պաղ Գրիգոր ստացողի—էջ 603

- 1627 թ., որդի Գրիգոր ստացողի—էջ 603

Յիւեար, ժժ գ., յետիկ գնող, կողակից Յանուարի—էջ 993

Յիւլա, 1588 թ., կողակից Մելիքի թղթի—էջ 1178

Պալաւան—տե՛ս Բալաւան

Պայի—տե՛ս Բայի

Պայիլի—տե՛ս Բայիլի

Պանդուլանի—էջ 406—407

Պանիկ—տե՛ս Բանիկ

Պաղակ—էջ 413

Պաղաղայցու—տե՛ս Բալաւանցու

Պաղայ—տե՛ս Բաղայ

Պաղաւաթ—տե՛ս Բաղաւաթ

Պաղաւաթ—տե՛ս Բաղաւաթ

Պաղաւթ, իշխան, պրն, 1811 թ., մարաշախ լայոց—էջ 832

Պաւր, հայր տնայապետական, ի շուրտեղ վարուց—էջ 1023

Պապ, 1485 թ., որդի Տերսի—էջ 1150

Պապ, 1846 թ., 18-ամեայ փեսայ—էջ 430

Պապիա—տե՛ս Պապիա

Պապիա

- աշակերտ Յովհաննէս անաթարիւնի—էջ 732, 733, 851, 1058

- (Պապիա), 1268—1255 թթ., օսմանի բերդ—էջ 718

Պապիա—տե՛ս Պապիա

Պապիկ, 1588 թ., որդի Նուհարի—էջ 1004

Պապուն

- 1841 թ., որդի Անայ խանութի—էջ 1089
- 1841 թ., հայր Գորգիսի—էջ 1188

Պատալ—տէս Բաղալ

Պատառակուն, 1786 թ., մայր Պողոս արքի—էջ 888

Պատուիտ—տէս Գեորգ 4. Պալսեթի

Պատիկի—տէս Սմբատ Պատիկ

Պարիշալ—տէս Փողոսյան

Պարսկ—էջ 282

Պարսյ

— Հայկազն—էջ 236

— Մարտիրոս—էջ 184

Պարսն

— 1511 թ., որդի խշ Մկրտիչ—էջ 1145

— 1851-ից առաջ, հայր Ստեփանոս արքի—էջ 889

Պարսիլոյ Կաֆայեթի, Նահապետի, 1587 թ., Յաղ—էջ 359

Պարսյան, 1382 թ., հայր Յովհաննիսկ Սիրասապետ—էջ 80

Պարսեղապ, 1591 թ., Բառ Խաչ Երկրի—էջ 891

Պարսնալ, ժէ դ., ստացող—Մ 180, էջ 649—852

Պարսն տէս

— Էդեսուր, Վարդ—էջ 360

— 1483 թ., եղբայր Ստեփանոս արքի—էջ 499

— 1627 թ., որդի Բաղդասարի—էջ 802

— 1627 թ., որդի Գրիգորի—էջ 802

Պաղառ—տէս Պողոս

Պալիշ, 1581 թ., տաճիկ դատաւոր—էջ 288

Պելագիա Անտիոքացի. Յովն. Ոսկեբերանի Լեւրոյ ի վարդ—

էջ 891—922 (ՊԳ)

Պիկեմպար—տէս Քիկեմպար

Պինեռլիւ, իմաստասիր—էջ 410

Պիլզնե, որդի, տէր տան Սիսուկայ, 1827 թ., ստացող—

Մ 212, էջ 882—884

Պիտառ—տէս Պիտառ

Պիտառիւ, քաւր, հայր Աստեթալ—էջ 798, 897, 911

Պիտառ—տէս Պիտառ

Պիտառ

— (Նահ՝ Սիմեոն, Շմաւոն) առաքեալ. Կարապիկոյց

բուրդի (Ա—Ք)—էջ 264, 320, 592, 599, 605, 610,

614, 616, 622, 628, 631, 647, 708, 722, 733, 743,

749, 756, 762, 772, 783, 797, 807, 815, 820, 839,

842, 868, 874, 887, 898, 902, 910, 917, 924, 931,

1020, 1059, 1138, 1182, Պատմութիւն—էջ 361,

մանրանկար—էջ 597, 794, 849—850, 907, 915,

881—882, 1102—1103, 1143, Եղովմեւ—էջ 224,

271, 278, 358, 428, 510, 548, 565, 579, 586, 610,

691, 692, 931, 969, 974, 997, 1065, 1081, 1098,

1184, 1141, 1144, 1180, 1175, 1218, 1227

— Աղեքսանդրացի, Գ—Գ գգ., յԱստուածութեան գրոց—

էջ 504

— Գ գգ., եղբայր Գրիգորի Նիսապետ, խնդրող բանի—

էջ 248

— Գիտաբար, Կթդ. Հայոց 1019—1058 թթ.—էջ 407—

413

— Ժ գգ., խնդրող բանի ի Վանական. վարդապետ—

էջ 700

— 1258 թ., ստացող ի Համակայ—Մ 287, էջ 1197, 1200

— Երկար, 1269 թ., բնակիչ տան Հայոց ի Համ—

էջ 588

— 1282 թ., եղբայր Ստեփանոս արքի—էջ 188

— տէր, 1387—1392 թթ., որդի Աղբարի—էջ 612, 662

— Արասնայի, ֆրաւ, Ժ Գ. Գիւր ամառնիստիւն—

էջ 178, 181—183, 393, 655, Գիւր Սուրբանեց—

էջ 271, Յաղագո տան պատմութեանց—էջ 272,

Վառն է մանու լափ միացող—էջ 511, Եղովմեւ—էջ

184, 280, 441

— 1392 թ., որդի Մկրտիչ Երկրի ի Բերդի—էջ 833

— Ժ Գ. Գրիշ—Մ 158, էջ 635, 638

— Ժ Գ. ստացող—Մ 231/Ա, էջ 1029—1030

— 1475 թ., որդի Սիմեոնի—էջ 1006

— Աղբարմեցի, 1511 թ., միտարան Բերքական վանքի—

էջ 1147

— ԿԳԳ. Հայոց ժն—Ժ Գ. Գ. կնիւագրոյմ—էջ 1118

— վրդ. 1541 թ., ի Վարազ—էջ 274

— 1590 թ., ի Նանի—էջ 847

— 1803 թ.—էջ 639

— արկ., 1840 թ., որդի Յովսէփի—էջ 787—789

— Ժ Գ. 1844 թ., ի Բերքառազ—էջ 275—276

— 1849—1850 թթ., Ժառայ խշ Նաղարի—էջ 810

— 1853 թ., եղբայր Պողոս արքի—էջ 617—619

— Ձիթ, 1853—1854 թթ., հայր պրի Անտիոքի—էջ 887—

889

— 1854 թ., որդի Սիմեոն-խանի—էջ 855—856

— Ժ Գ. 1854 թ., ի Ս. Աստուածածին Նորայ Զուպայ—

էջ 868

— տէր, 1860 թ., եղբայր Ս. Կարապետի—էջ 880

— արկ., 1860 թ.—էջ 880

— 1864 թ., հայր Հարապետի Զուպայի—էջ 352—353

— 1864 թ., որդի Հարապետի Զուպայի—էջ 352—353

— 1868-ից առաջ, որդի Դաթի—էջ 790

— Կեսարացի, տէր, 1872 թ., հայր Երեմիա զպրի,

սրբաբող—Մ 218, էջ 988

— վրդ., 1883—1891 թթ., կնիւագրոյմ—էջ 1012

— 1884 թ., որդի Անտիոք արքի—էջ 1070

— տէր, ժէ գգ., հայր Սիմեոնի—էջ 233

— վրդ. Բիթլիզեթի, ժն—Ժ Գ. Գ. Վարդապետութիւն

Եղովմեւեան—էջ 688, Բարդուղիմէ՝ Անտիոքի—էջ

16, 51—53, 55, 370—374, 381—383, 652—655,

Գիւր մասնական աղբիքի—էջ 168, 173

— տէր, 1707 թ., Կուրբող—էջ 1108

— Բերքացի, Կթդ. Սոսո 1701—1708 թթ.—էջ 173

— վրդ., 1708 թ., կնիւագրոյմ—էջ 542

— տէր, 1798 թ., որդի Սարգիս Դաւղոյան—էջ 1233

— Սահարեթ, 1708—1709 թթ., արքի—Մ 65, էջ 267,

269—270

— վրդ., 1708 թ., ստացող յԱսպահան—Մ 126, էջ 537,

542

— 1727 թ., որդի Բարսի Կարեկցայ—էջ 1320

— (Պիտրէ), 1738 թ., արքի ի Վան—Մ 11, էջ 87, 43—

44

— Լէլիան, մհառի, 1756 թ.—էջ 804

— Համակայեցի (Բիթլիք), ժէ գգ., Աստուածաբանու-

թիւն—էջ 82—84, 543, 547—548, 549—551, 687

— Աղամարտեան-Բերդուղիան Նախիչեանցի, ժէ գգ., Աղ-

բիւր բաղեալ—էջ 9, 18, 19—20, 100—102, 228,

652—653, 698, Ապաշխարան—է 33, Աստուծա-
նաներին—է 329, 571, 573, 577, 689, 694—695,
698—699, Կիսի արգարարբան—է 696, Քարգզ
աւարկան—է 571—572, 698—699, Քարգզ—699—
694, ապք. Սմաննաւանդ—է 19, 576, «Յիսուս
որդի»—է 19, 21, 101 «Պայծառ»—է 20, 288,
«Պարաւարդ»—է 19, 21, 101, ապք Ա—ԼԸ
(ժառն Ապաշխարանի)—է 33—38, Նշում—է 578
— ժԸ դ., կենդանոյ—է 44
— ժԸ դ.—է 1188
— ժԸ դ., գրչափոր—է 296
— 1801 թ., կենդանոյ—է 1052
— (Պ. Տ. Վ.), 1812 թ.—է 688

Քիլար—տն' Քիլար

Քիւնտաւ Լաշիտիմա, իմաստաւր—է 383

Քիլարգար—տն' Քիլարգարա

Քիւնտե—տն' Քիւնտե

Քիլարաւ Պանտաղի—է 585, 648, 651, մանրակար—է 849,

961, 1205

Քիճն, 1649—1650 թթ., ծառայ իւշ Նազարէթի—է 810

Քիւնէ, Հայր, անապատական. Մեկնութիւն Նեկնիքի ժԻ
գլխոյն—է 424

Քիճոս արշիպատարար. Հարցաճեմութիւն—է 351

Քիլարգարա, իմաստաւր. Ի վերայ գոյնի—է 60, Յաղագս
սկզբան աշխարհի—է 323, Յաղագս բաժանման—
է 412

Քիլարգարա—տն' Քիլարգարա

Քիւնտե, իմաստաւր—է 1011

Քլար—տն' Քլար

Քլար—տն' Յովնանէն երգկնացի

Քլար (Քլար), 1580 թ., կողակից Մարտիրոս Յանսոյու—
է 847—848

Քնայտուր—տն' Ռանգուր

Քոտան, իմաստաւր, 429—347 թթ. Մ. թ. ա., Ի բանից—
է 32, 60, 175, 384, 412, 424, 427

Քոզուս—տն' Քոզուս

Քոնացի, ժԸ—ժԹ դդ., գրչափոր—է 653

Քորփիւր, իմաստաւր, 252—308 թթ., Ի Քորփիւր գրաց—
է 228, Լուծումն գրաց—է 244—245, 311, Եր-
լամենի—է 274, 409 («Քորփիւրիտիտ»)»

Քորփիւրիտիտ—տն' Քորփիւր

Քուլայ, ժԹ դ., կողակից Յոհան Խաթի—է 1193

Քուզուս—տն' Քուզուս

Քուլարտ—տն' Հիլպարտ

Քուտալ—տն' Ռալպոլ

Քուտալ—տն' Ռալպոլ

Քուտիլ, 1667 թ., Հորեղալը Կարապետի—է 1087

Քուտան—տն' Քուտան

Քուտան (Քուտան) պատրիկ, ժԱ դ.—է 410

Քութիկաւան, 1627 թ., կողակից Բաղաւարի—է 802

Քութաւան—տն' Քութաւան

Քութաւան, աշակերտ Յովհաննի անտարանի. Պատմութիւն
Յովհաննի—է 783, մանրակար—է 827, 841, 781,
759, 794, 804, 845, 850, 893, 899, 915, 955, 962,
968, 971, 978, 978, 983, 987, 989, 1001, 1087,
1043, 1045, 1052, 1055, 1057, 1061, 1085, 1071,
1073, 1077

Քոնկ Դիտրոս, 410—485 թթ., իմաստաւր. Ի գրաց

Պատնաղ—է 470, 520, 538, Մեկնութիւն գրաց—
է 397

Պոնկիւնէ, ժալը Սոսիպատրոսի—է 17

Պոտոնեա դատար, 1082 թ., Ի բոլորիւն—է 594

Պոնկարաւ Քահապալաքի Յիսիակի. Քուր Դիւն. Արի-
պաղաւայ—է 197, 420, 469, 669

Պոզուս

— առաքել. ժԻ Քուրթը (« Եւնի Ան Գաղատացի Գ »)—

է 253—254, 310, 315, 369 («Միայն Ան Հոսմայի-
քի»), 584—585, 592, 596—597, 599—600, 606

607, 609, 613—614, 615—616, 622, 627—638,

631, 635—636, 646—647, 705—706, 722—723,

733—734, 742—743, 750, 757, 762, 772—773,

784—786, 797—798, 807—808, 815—816, 827,

824—825, 833—834, 839, 866, 874—875, 886,

897, 902—903, 911, 918, 924, 1038, 1060, 1186,

1139, 1182, Կարգ բարցն—է 416, Մեկնութիւն

բարցն—է 230, 334, 758, Պատմութիւն—է 361,

Ստորագիւ—է 235, Գիր տնային—է 111, Կրտ

ճառարալը—է 47, մանրակար—է 253, 597, 833,

775, 784, 893, 907, 915, 1057, Նշումն (Կա-
ղաքի)—է 25, 102, 149, 169, 195, 206, 223, 231,

236, 254, 350, 384, 388, 462, 500—502, 545—546,

550, 554—555, 598, 614, 616, 658, 668, 692, 743,

773, 782, 784, 785—786, 798, 816, 821, 825, 828,

868, 870, 913, 974, 987, 1040, 1060, 1081, 1085,

1131—1132, 1139, 1141, 1144, 1176, 1183, 1188,

1237

— Տարուայի, ժԱ—ժԲ դդ., Ընդդիմ երկարեակց—

է 350

— սրկ., 1288 թ., աղբ. Առաքել Հնազանդեանի—է 1038

— 1289 թ., բնակիչ տան Հայոց Ի Հոսմ—է 588

— 1272 թ., ստացող Ի Կիլիկիայ—Մ 284, է 1187, 1189

— ժԻ դ., գրիւ—Մ 135/Ա, է 787—788

— Կր., ժԻ դ., ստացող—Մ 231/Ա, է 1030

— Վրդ., 1474 թ., գրիւ Ի Սղարու վանք—Մ 218, է 2

373—374, 678

— 1475 թ., որդի Սիմեոնի—է 1006

— ժԹ—ժԸ դդ., աշակերտ Կարապետ Զադի, Ի Վարապ—

է 274

— Վրդ., 1611-ից լուսն, գրչափոր—է 774

— տեր, 1620 թ., Հայր տէր Յակոբի—է 1219

— 1649—1650 թթ., ծառայ իւշ Նազարէթի—է 810

— երեց Արարատու, 1653 թ., գրիւ—Մ 151, է 615,

617—618

— 1653 թ., որդի Պոզուս ստացողի—է 619

— 1654 թ., ամուսին Միսիակաւանի—է 855—858

— տեր, 1675 թ., Հայր Դուկասու Եպս. Դարաճիարալը—

է 1007—1008

— (Պոզուս), 1690 թ., որդի Սիմեոնի—է 1163

— իւշ, ժԸ դ., ստացող Ի Նոր Զուլայ—Մ 204, է 899,

903—904

— ժԸ դ., գրչափոր—է 808

— ժԸ—ժԸ դդ.—է 308

— տեր, 1707 թ., Նուրիդ—է 1108

— (Պոզուս), 1719 թ.—է 840

— 1727 թ., որդի Քորոսի Կարապետի—է 1220

- տեր, 1739 թ., որդի Բաբախանի, յետի գնաղ—
էջ 1170
- 1758 թ., հայր տեր Օվանկի Համասանցայ—էջ 1101—
1103
- Ջուլայիցի, տեր, 1778 թ., որդի Գրիգորի—էջ 1198
- սալջ. Յիմիկանկերի, 1786 թ., յետի ստացող—
էջ 908
- (Պաղոս) ժՀ գ., կաղնաղ, ճեղատուր—Ն 239, էջ 1053
- Անգրիանուզուհի, վրդ., սարգսպ., 1804—1820 թթ.,
նպաստաւորաց Սաղմայ—էջ 878, պատրիարք 4.
Պալաւ—էջ 108, 585
- Ղարաբաղեան, Կեսարացի, իսպ. ի Պրուսայ, 1815 թ.—
էջ 58
- Պոզդան, 1863 թ., որդի պրն Անտիքի—էջ 867—869
- Պոզդան—տե՛ս Բոզդան
- Ջալալ
- 1578 թ., հորաւր Յովհաննէս կթղի—էջ 964
- 1851 թ., հայր Սարգսի Նրեանցայ—էջ 1049
- պրն, 1880 թ., որդի խոյ Սաֆարի—էջ 878
- Ջանանիւր—տե՛ս Ջանադիր
- Ջանար, 1489-ից յետոյ, որդի Ամիր-Ասլանի—էջ 884
- Ջաղաթա Օմրանկերի, Թգար Նեղիսց—էջ 186
- Ջանադիր
- 1485 թ., որդի Տերտի—էջ 1150
- 1851 թ., հայր Գրիգոր գրի—էջ 1000
- Ջանադա, 1640—1650 թթ., պապին խոյ Նազարէթի—էջ 810
- Ջանգուլ, ժՀ—ժՀ գգ., ամասին Աղարէկի—էջ 1083
- Ջաներէկ, 1474 թ., ամասին Գուպիսայի—էջ 974
- Ջանեւաթուն, 1680—1690 թթ., մայր Անգրէաս գրի—էջ 185
- Ջանեւաթ, ժՀ գ., որդի կապի առաղ Մանուկի—էջ 1062
- Ջանեւաթ, ժՀ գ.—էջ 1230
- Ջեւադաթ, ժՀ գ., յիմաստրաւ—էջ 331
- Ջեմի, ժՀ—ժՀ գգ., գնման վկայ—էջ 759
- Ջիլանիւ, ժՀ գ.—էջ 644
- Ջիլանկիլի—տե՛ս Ջանեւիկի
- Ջեմ, 1640 թ., կենակից Յովասափու Արքունցայ—էջ 786
- Ջեմերաթա, 1475թ., մայր Աղաւի—էջ 991
- Ջեմերէկ, 1595 թ., դուստր Կիրակոսի—էջ 1241
- Ջեմեդիր, ժՀ գ., Թոռ Առտի—էջ 1197
- Ջեմեմկիլի, ժՀ—ժՀ գգ., կողակից Կիրակոսի—էջ 318
- Ջեմաթա
- Թգար, 1460 թ.—էջ 1173
- (Ջաւանշիր), 1534 թ., հայր Յովհաննէս փիլիսոփայի—
էջ 877
- (Ջանեւաթ), ժՀ գ.—էջ 1062
- Ջգուլ-Օղլի (Ջգուլ-Օղլի)—էջ 186
- Ջանար—տե՛ս Ջանար
- Ջուան
- 1240 թ., հորաւր Ստեփանոսի Համալնցայ—էջ 980
- Ֆրա, 1383 թ., պատրիարկ—էջ 283
- Ջուանի, 1311 թ., ի Կիւրուս—էջ 633
- Ջանար
- (Ճաւար) 1381 թ., մայր Հայրապետ գրի—էջ 811
- (Ճաւար), ժն գ., կողակից. Թարսի—էջ 1061
- (Ճաւար), ժՀ գ.—էջ 1063
- 1611 թ., մայր տեր Սարգսի—էջ 1129
- 1854 թ., որդի Փիանուկի—էջ 855

- ժՀ—ժՀ գգ., դուստր Աղարէկի—էջ 1084
- ժՀ—ժՀ գգ., կեսուր Աղարէկի—էջ 1083
- Ջուլի, պրն, 1475 թ., յիշխանութեան—էջ 990
- Ռամա, ժՀ գ., կաղնաղի—էջ 632
- Ռազմակ—տե՛ս Ռաֆայէլ
- Ռաֆայէլ (Ռապակ), մատուակ Սենեքերիմայ—էջ 490
- Ռաֆայէլ
- Կրեւակ—էջ 422, մանրակար—էջ 1185 (Հաւա-
փայլն)
- 1854 թ., որդի Մարիտատի—էջ 855
- Ռեքուտ
- (Տեթէտ), Ա գ., Բծ—ան վարդապետ—էջ 228, 1184
- (Ռեթէտ) արդ., վրդ., Աշտարակեցի, սուսցիլ Գրիգոր
արքայի, միաբան էլմիանի, ժՀ—ժՀ գգ.—էջ 105,
108, 212, 222, կենաւոր (1795 թ.)—էջ 223
- Ռեման
- (Հոսիւր), 1627 թ., կողակից Գրիգոր ստացողի—
էջ 801—802
- 1807 թ., քուր Կարապետի—էջ 1067—1068
- 1773 թ., կողակից Պոզդանի Ջուլայիցայ—էջ 1198
- Ռեքուտ—տե՛ս Ռեքուտ
- Ռելաթ, ժՀ—ժՀ գգ., կողակից Ղուկաս երեցի—էջ 759
- Ռարէլ—տե՛ս Ռարէլ
- Ռոյիսուրան, ժՀ գ.—էջ 644
- Ռուտան
- (Ռուտամ), պրն, խոյ, 1659—1660 թթ., վերակացու,
որդի Թովհի Գրիգորի—էջ 1088
- (Ռուտամ) խոյ, 1659—1660 թթ., ստացող ի նոր
Ջուլայ—Ն 254, էջ 1085—1087
- (Ռուտամ), ժՀ գ., հորաւր Նուրի—էջ 1088
- Ռաքլէ—տե՛ս Ռաքլէ
- Ռարէլ
- Կապապետ. Կուկ ժՀ ճանգնալ—էջ 795, 818, 864,
872, 894, 908, 907, Եղու (Մար ժՀ մարգարէի)—
էջ 588, 637, 718, 724, 780, 788.
- Ա, յետ, հիմնադիր Ռարիսեան առճի—էջ 282, 786
(Ռարէլ)
- Բ, որդի Ստեփանէի—էջ 786 (Ռարէլ)
- Ռարիսեանէլ—էջ 282
- Ռով (Հուսի), 1851 թ., հայր Բարադալ գրի—էջ 1110
- Ռուտան—տե՛ս Ռուտան
- Ռուտակ—տե՛ս Արիստակ
- Ռուտան—տե՛ս Ռուտան
- Սաքիւր, 1851 թ., քուր Միքիթարի—էջ 1169
- Սաքուտ
- Վառան—էջ 410
- (Սափուկ) 1659—1660 թթ., դուստր խոյ Ռուտամի—
էջ 1087
- (Սափուկ), 1671 թ., դուստր Նեղիսարի—էջ 638—
630
- Սաղար, ժՀ գ., մայր Սաարի—էջ 1214
- Սաղաղ
- պրն, 1474 թ., հորաւր Գուպիսայի—էջ 974—975
- (Սաղաղ), 1703 թ., հայր Մովսիսի Նորեցայ—էջ 326
- Սաթակ—տե՛ս Սաթիք
- Սաթիքուրան—տե՛ս Սաթիքուրան

Սալարխանով, 1663 թ., զուտոր խոյ Սափարի—էջ 822
 Սալարխան, 1629 թ., կողակից Նզկազարի—էջ 894
 Սալարյո—մե՛ս Սալարյ
 Սալարյով
 — 1392 թ., հերթորկին Սկրտիչ թո՛րի—էջ 831
 — ժճ զ., ազգ. Բաւմայի—էջ 843
 — ժճ զ., ազգ. Սուլթանի և Մանուկի—էջ 1062
 — (Շալարթ), 1641—1643 թթ., ձառնոր Գասպար թո՛րի—էջ 800—803
 — (Սալարթ), 1646 թ., ձեռն ձառն Վարդան հրէջի—էջ 1044
 — 1670 թ., թուր Ագուլեղի—էջ 857
 Սալարտ
 — (Սալարտ), 1534 թ., հերթորտար Յովհաննէս փիլիսոփայի—էջ 978
 — 1632 թ., առաջին կողակից խանրաբայի—էջ 1043
 — 1710 թ., կցորդ (կողակից) էվաղի—էջ 1153
 Սալվիանով, 1649—1650 թթ., մայր խոյ Նազարեթի—էջ 809
 Սամնով
 — (Իսահակ) Պարթև, կթր. Հայոց 387—438 թթ., ի Վանենաց—էջ 172, 321, 423, 1014—1016, ի վերայ—էջ 384, Եշտն—էջ 828, Տեղի—էջ 743
 Ն. Ջորափորեթի, կթր. Հայոց 877—703 թթ., Յաղագս Լայկոնպատեց—էջ 1016
 — հոգ., 1310 թ., ի Բաքերդ—էջ 1177
 — թո՛ր, 1317—1318 թթ., կազմող ի Կապրան—Մ 242, էջ 1057, 1061
 — ժո՛ր, գրիչ—Մ 231/Ա, էջ 1029—1030
 — 1476 թ., որդի Սիմեոնի—էջ 1006
 — թո՛ր, ժե զ., ազգ. Խաչատուրի—էջ 1193
 — 1599 թ., որդի Ասիդիկի—էջ 1186
 — ժճ զ., որդի Սարգիսի—էջ 1193
 — 1606 թ., յետին գնաց—էջ 863
 — տէր, 1611 թ., եղբայր տէր Սարգիսի—էջ 1193
 — Կո., թո՛ր 1615 թ.—էջ 82
 — վրդ., 1627 թ., հոգեոր Հայր Գր. Մշիցայ (Տարոնացւոյ)—էջ 601—602
 — թո՛ր, 1628 թ., գրիչ և ծաղկող ի Բաղէշ—Մ 198, էջ 849, 851—852, ստանաւոր. Վառն տէրոնեանդ պատկերաց—էջ 851 (Տ 3)
 — հրէց, 1633—1633 թթ., Թոխաթ—Մ 1, էջ 5, 8
 — 1642 թ., որդի Գրիգորի—էջ 1224
 — արդւ, 1652 թ., գրիչ յիշատակարանի—Մ 237, էջ 1046, 1048
 — թո՛ր, 1654 թ., ի Նոր Զուլայ—էջ 856
 — 1674 թ., որդի Սեն Դուսիի Դազարի—էջ 1235
 — 1682—1683 թթ., եղբայր Յակոբյանի—էջ 1082
 — (Իսահակ) Մանուկցի, վրդ., իսկո., 1678—1677 թթ., առաջինոր Մակույն Նահանգի—էջ 462, 793
 — (Իսահակ), 1686 թ., որդի Սերկիւնցի տէր Սարգիսի—էջ 845
 — (Իսահակ), արքեպս., ժե զ., յետին ստացող—էջ 486
 — ստորաձուլնոր, ժե—ժե զ.—էջ 1116
 — 1711 թ., զաւոյսակցի—էջ 365—366
 — (Իսահակ) վրդ., առաջինոր Կարեռ, 1737 թ.—էջ 56, 562
 — արդւ, վրդ., 1772 թ., գրիչ ի Բաւուլ—Մ 125, էջ 538, 539—537

— (Իսահակ) եղս., առաջինոր Թազիի վանից, 1783 թ., յիշատակագիր—էջ 753
 — տէր, ժե՛ զ.—էջ 887
 — (Սահակ), ժե զ.—էջ 1186
 — (Իսահակ) վրդ. Սաղարար, 1820—1822 թթ.—էջ 108—110
 — Ամասունի վրդ., 1896 թ., յիշմանի—էջ 148, 1113
 — ժժ զ., գրաւորութե—էջ 58
 Սանիք
 — (Սայրի), 1634 թ., զուտոր Բանումի—էջ 1216
 — (Սահիպ), 1682—1683 թթ., կենակից Անտոնի—էջ 1032
 Սանիքտուրան
 — (Սահիպտուրան), ժճ զ., կողակից Դաթի—էջ 1169
 — (Սայիքտուրան)—1634 թ., մայր Բանումի—էջ 1216
 Սանրաւ (Նա՛ն Սարաւ), ժե զ., Հայր Գասպար ստացողի—էջ 903—905
 Սազարիկ, արդւ, Կո., թո՛ր, վրդ., 1421 թ., գրիչ և ստացող ի Վարագ ի յԱղմամար—Մ 207, էջ 921, 925—930
 Սազմանաւար Բթր Ասորեստանի—էջ 778
 Սամարտիւ, 1681—1690 թթ., ազգ. Անգրէս գրիչ—էջ 166
 Սամաւի
 — Բթր հրէջի—էջ 778
 — Կամրջանորի, ժ—ժԱ զգ., արարող Տոնապատանոր—էջ 176, 426, Լախարարից Տարայ—էջ 708
 — առաջինոր իտանի վանից, ժԱ զ., Բուլք Գրիգորի Սազմանաւի—էջ 413
 — թո՛ր, 1310 թ., որինակ շնորհող ի Բաքերդ—էջ 1177
 — ժհոթի, 1460 թ., Բուլք Հայկազար—էջ 1173
 — 1491 թ., որդի ինքզանի, հոգեբող—էջ 1183
 — 1627 թ., որդի Դանիկի—էջ 803
 — վրդ., 1736 թ., ստացող ի Կ. Պոլսոյ—Մ 87, էջ 369, 380
 Սամվիլ—մե՛ս Սամաւիլ
 Սայիք—մե՛ս Սանիք
 Սայիքտուրան—մե՛ս Սանիքտուրան
 Սանգուիւտ
 — 1630 թ., մայր Նիկողոս գրիչ—էջ 514
 — 1659 թ., կենակից Թառայի—էջ 1086
 — ժե զ., զուտոր Տարաթիկի—էջ 1213
 — ժե զ., մայր Տովանէս վրդի—էջ 1086
 Սայիկեան, 1650 թ., զուտոր Սիմեոնի—էջ 1168—1164
 Սառաւ
 — 1620 թ., զուտոր տէր Յակոբի—էջ 1218
 — 1632 թ., զուտոր խանրաբայի—էջ 1043
 — 1642 թ., թուր խոյ Յակոբյանի—էջ 1234
 — 1649—1650 թթ., աղաթի խոյ Նազարեթի—էջ 810
 — 1667 թ., հերթորտար Կարապետի—էջ 1067
 — 1674 թ., զուտոր Սեն Դուսիի Դազարի—էջ 1235
 — 1678 թ., կենակից Դանիկի—էջ 1006
 — 1682—1683 թթ., կենակից Սարգիսի—էջ 1083
 — 1793 թ., թուր Տարաթիկի Օշիկեցի—էջ 906
 — 1793 թ., հանիկ Տարաթիկի Օշիկեցի—էջ 906
 — ժԸ—ժՓ զգ., մայր Սկրտիչ թո՛րի—էջ 1167
 Սառաիստան, 1640 թ., մայր Անդրէաս եղսի—էջ 1038
 Սառիկ
 — 1690 թ., մայր Սիմեոնի—էջ 1163
 — 1690 թ., զուտոր Սիմեոնի—էջ 1164

Սավազու, 1691 թ., քաղ Ղազար ասարգի—է 1072

Սավվար—աճ՝ Սավար

Սառազ—աճ՝ Սաղազ

Սարանգու, 1774 թ., մայր Նիխարիթի—է 857

Սարաւա—աճ՝ Սանրաւա

Սարգիս

— Զորավար, սուրբ, էջ 546, մանրակար—է 1149

— Արարացի եպոս., 578 թ., վկայ Բարգամանթեան—է 1186

— Կառամարտիկ տէրերի, ժԱ գ., Թուրք Գր. Մազնաբուրի—է 413

— ժԱ գ., առաջնորդ Ս. Կարապետի, Թուրք Գր. Մազնաբուրի—է 413

— վրդ., առաջնորդ Անանյայ, ժԱ գ., Թուրք Գր. Մազնաբուրի—է 409, 411

— Շնորհալի, 1150 թ., Յարգաւիկ—է 221—232, կը—է 1010, Փարզանի—է 423

— 1182 թ., եղբայր Քրիստափորի—է 1187

— ժԲ գ., խնդրող բանի ի Սարկաւազ վարդապետի—է 23—24

— ժԲ—ժԳ գգ., խնդրող բանի ի Յովհ. Փաննեցույ—է 221

— 1240 թ., առաջնորդ տանն Հայոց ի Հռոմ—է 981

— ժԳ գ. (1284 թ.), խնդրող բանի ի Վարդանայ—է 700

— ժԶ, 1288 թ., ուսուցիչ Առաքելի Հնգախնդրույ—է 1028

— Սուրբ Մարգրի, 1288 թ., բնակիչ տանն Հայոց ի Հռոմ—է 588

— ժԶ, 1273 թ., վալնիլի ի Կիլիկիայ—Մ 286, էջ 1187, 1189

— եպոս. Կարենայ, ժԳ գ., մասնակից Հռոմկալի ժող.—վին—է 293

— ժԳ գ., հայր անանե զրչի—Մ 155, էջ 836

— 1208 թ., փոքր ամուսնեկեցույ—է 1188

— 1211 թ., երախտաւոր Վարդան աստղղի ի Կիւրաւ—է 622

— 1281 թ., ծերայր Կարապետ զրչի—է 611

— աղջ., 1232 թ., յետի ստացող ի Ս. Նախավկայ—է 886

— 1234 թ., գրիչ ի Թավրիզ—Մ 78, էջ 313

— Վաչեց, 1237 թ., Բարգմանիկ—է 511—512

— մետրապոլիտ, 1237 թ.—է 983

— աղբ., ժԴ—ժԵ գգ., հայր Սիմէոն ջրչի—է 882

— աղբ., 1411 թթ., հայր Արքաւանտ աստղղի—է 1003

— մահ. 1416 թ., խնդրող բանի ի Անեպետի—է 847

— վրդ., 1480 թ., առաջնորդ Հերմանի վանքի—է 1172

— ժԶ, գրիչ ի Պատմադրեւի վանք—Մ 228, էջ 1005—1006

— կթղ. (Աշտար), 1476 թ.—էջ 889

— ժԵ գ., սպասաւոր բանի ի Աւագ վանք—էջ 232

— ժԵ—ժԶ գգ., ի Բաւէն—էջ 460

— Քարաւրդի, 1511 թ., ի Բերթակ—էջ 1147

— 1541 թ., որդի տէր Ղաւսարի—էջ 844

— 1579 թ., հայր Աւար զրչի—էջ 1287

— 1590 թ., որդի Մարտիրոս ջրչի Ձանսցու—էջ 847—848

— 1595 թ., որդի Կիրակոսի—էջ 1241

— սրկ., 1595 թ., եղբայր Կիրակոսի—էջ 1241

— Մեկացի (Մազման, Նաւալ), ժԶ—ժԷ գգ., ծագելով ի Սոկո—Մ 300, էջ 1237, 1240, 1242—1244, ի Վան—Մ 278, էջ 1167, 1169, հոգեւոր պետ Մահարպա իրկանցու—էջ 894 (1629 թ.)

— տէր, 1599 թ., եղբայր Մելիք-Ուլախի—էջ 1185

— տէր, ժԶ գ., որդի տէր Անաքիլի, յետի ստացող—էջ 1163

— 1608 թ., եղբայր Սահակ վրչի—էջ 862

— 1608 թ., եղբայր Մելիք-Անիկոսի—էջ 1229

— տէր, 1611 թ., հայր Թադեոս ի Եփեսոս—էջ 1193—1194

— 1611 թ., հայր Վերդիի ստացող տէր Սարգսի պապ տէր Սկրտի—էջ 1183

— 1611 թ., ի Սուլու Մանասիր—էջ 274

— 1627 թ., որդի Արքաւանտ զր.—էջ 602

— կր., 1630 թ., կազմող լիցիսկայ—Մ 117, էջ 509, 514

— 1630 թ., հայր Նիկողոս զրչի—էջ 514

— սրկ., 1630 թ., գրիչ ի ստացող—Մ 78, էջ 217, 319

— 1634 թ., հայր Գուլիպալի—էջ 1216

— Նիքասցի, տէր, 1642 թ., գրիչ ի ստացող ի Լիւմ—Մ 46, էջ 173, 180

— 1642 թ., որդի խշ Յակոբչանի—էջ 1221—1223

— 1648 թ., մեծ պապ Վարդան երեցի—էջ 1044

— 1651 թ., պապ Սարգսի Օրնանցու—էջ 1050

— Երևանցի, ջրչ, 1651 թ., ստացող—Մ 238, էջ 1047, 1049—1050

— 1651 թ., որդի Հռոմի—էջ 1000

— 1653 թ., որդի Անիթօլաքի—էջ 1101

— 1654 թ., որդի Փրանտի—էջ 855

— ջրչ, 1654 թ., ի Ս. Աննապրիլի ի Նոր Հուլայ—էջ 856

— 1654 թ., որդի Սելվորի—էջ 855

— 1654 թ., եղբայր Գրիգոր Մարումանցի—էջ 855

— Ջուլայի, 1656 թ., ստացող ի Նոր Հուլայ—Մ 248, էջ 1073—1076

— 1680 թ., որդի Ստեփանեանի—էջ 879

— բարձրագետ, 1687 թ., առաջնորդ Կարենայ—էջ 1086

— 1687 թ., հոգեւորդրդի Կարապետի—էջ 1087

— ջրչ, 1687 թ., ծագելով ի Բեքի—Մ 240, էջ 1051, 1054

— երեց, 1688 թ., գրիւ—Մ 261, էջ 119, 127

— 1674 թ., զրչափոր—էջ 1288

— վրդ., Կաֆայի, 1678 թ., ստացող ի Թագի վանք—Մ 109, էջ 459, 462

— 1680—1690 թթ., որդի Արգաթի—էջ 185

— վրդ., 1688 թ., առաջնորդ Յովհաննապետի—էջ 844—845

— Սերկիսի, 1688 թ., մեծից Կարսույ—էջ 845

— Խալիֆայ, 1690 թ., որդի Մելիք-Օմարաբի—էջ 1196

— 1690 թ., որդի տէր Գառապարի—էջ 1196

— խշ, 1691 թ., եղբայր Գուլիսանեանի—էջ 1088

— Կաֆայի, վրդ., 1691 թ., աշակերտ Թաւակ վրդ. Արգաթի, վերահասու թագի վանքի—էջ 1072

— տէր, կր., ժԷ գ., զրչափոր—էջ 160

— վրդ., ժԷ գ., զրչափոր—էջ 180

— վրդ., ժԷ գ., ծագակոր—էջ 276

— ժԷ գ., որդի Գնիկոսի—էջ 846

— Վանեցի, ժԷ գ., լրացող գրիւ—Մ 204, էջ 889, 908

- պրն, ժճ դ., որդի Ամիրումի—էջ 971
- ժճ դ., ամուսին Խանդեղի—էջ 1083—1084
- Ներկարար, ժճ—ժճ դդ.—էջ 1158
- 1704 թ., որդի Գաթարի—էջ 1197
- Դասուցի, տէր, 1707 թ., յետին ստացող—էջ 1233—1234
- վրդ., 1708 թ., ուսուցիչ Մովսէսի—էջ 988
- արշլ, 1708 թ.—էջ 837
- 1714 թ., որդի Մարտիրոսի, թոռ տանուտէր Սարգսի—էջ 1084
- տանուտէր, 1714 թ., Հայր Մարտիրոսի—էջ 1084
- վրդ., 1714 թ., յիշատակագիր—1084
- վրդ. Աննիսի, 1734 թ., խնդրող բանի—էջ 518—520
- 1738 թ., Հայր Յարութիւնի—էջ 1058, 1068
- 1739 թ., հրքայր տէր Պօղոսի—էջ 1170
- արքայաւ., 1755 թ., աստուծոյ Աղբիանուպոլսոյ, օրինակ շնորհող—էջ 388
- աւագիւրջ Աղբիանուպոլսոյ, 1755 թ., գիրք ետիրող—էջ 388
- (Սարգսեան) քալակթար, 1767 թ.—էջ 107
- վրդ., ժճ դ., կենդանող—էջ 148
- ժճ դ., յաւիտադող—էջ 188
- ժճ դ., Հօրեքարար ճնշիչ զուգի—էջ 1103
- ժճ դ.—էջ 1188
- ժճ դ.—էջ 1230
- վրդ., 1809 թ., կենդանող—էջ 700
- վրդ., 1818 թ., աստուծոյ Ս. Նշանին վարդապետ, խնդրող բանի—էջ 897—898
- Մարգանան—տէ՛ս Մարգին էպիսկոպոս (1767 թ.)
- Մարկապոյ
- տէ՛ս Յովնանէն Սարկապոյ
- կր., 1298 թ., ստացող յանդիսանակ—Մ 198, էջ 827, 829—830
- Քերականի, ժճ դ., առդ. հետզող, զգինգ—էջ 97
- Մարտիան, 1591 թ., ի յանդիսանակ—էջ 992
- Մարտուն Սալիթադեցի, 1384 թ.—էջ 281
- Մարիս—տէ՛ս Մարգին
- Մատա
- ժճ դ., որդի Ամիրումի, ստացող—Մ 292, էջ 1213—1215
- խլլ Ղարբիբի, 1608 թ., որդի Աստուածատէրի, յետին ստացող—էջ 185—186
- Մալքան—տէ՛ս Մալքան
- Մալքանդ—տէ՛ս Մալքանդ
- Մատալ, թղթ հրէից—253, 777, մանրակար—էջ 623, 613
- Մափարդան—տէ՛ս Մափարդան
- Մափի, 1651 թ., դուստր Հռոմի—էջ 1000
- Մափիւր, կրն Անանիայ երուսաղէմացոյ—էջ 480
- Մափուտ—տէ՛ս Մարառ
- Մափաւ
- 1625 թ., հորորորդի խլլ Մարութի Հովաքիցայ—էջ 258
- 1629 թ., որդի Նազարի Հովաքիցայ—էջ 993
- 1649—1650 թթ., հորորորդի խլլ Նազարիթի—էջ 810
- խլլ, 1680 թ., Հայր Մէլիքադայի—էջ 878
- խլլ, 1683 թ., ստացող յԱսպարան—Մ 181, էջ 517, 822
- 1679 թ., պապ Նիկոսանիթի—էջ 628, 630

- ժճ դ., հորաւր Բազմասարի, օրդի Նազարի, էջ 77
- ժճ դ.—էջ 849
- Մափարդան (Մափարդա), ժճ—ժճ դդ., որդի փրկագող Սկրաիւ հրէից—էջ 530
- Մափարդիւ (Մփէրպիթա), 1650 թ., քալր Աւսէնտի—էջ 957
- Մափրալ
- խլլ, 1680 թ., որդի խլլ Նազարի և Հայր պրն Վաթանի—էջ 877—879
- 1682 թ., որդի խլլ Պօտադի—էջ 475
- Մալեղն Խանդիկնից Լույսի, պրն, 1629 թ., Հայր Խալատար գրիչ—էջ 981
- Մեքերիւնոս (Մեքիւնոս ճմնացի Գաթալու). Մեկեոսիւն Դովալ—էջ 169—170
- Մեկեոսոս, եպ. Դեպիւրման քաղաքի, Դ—ժ դդ., Թալք Կիւրիւ—էջ 503
- Մեքեոսոս, Հայրապետ Հռոմայ, 314—355 թթ., Բժ—ան վարդապետ—էջ 338
- Մեկեոս, իմաստաւր, 4—85 թթ.—էջ 383
- Մեկեֆիւիւ, թղթ Ասորեստանի—էջ 178
- Մեկեւ—տէ՛ս Մեւա
- Մեռոյ (Մէրոյ) ծեր, 1303 թ., ի փականալութան—էջ 1187
- Մեւա (Սէվր, Սիվեր), 1628—1654 թթ., դուստր Գրիգորի Սրեանցոյ—էջ 852—853, 855
- Մէր
- Նահապետ—էջ 175, 777
- 1421—1422 թթ., Հօրեքարար Սաղաթիւի—էջ 925, 928
- խլլ, 1642 թ., Հայր խլլ Յակոբաքի—էջ 1221—1223, 1224
- 1642 թ., որդի խլլ Յակոբաքի—էջ 1221—1222, 1224
- 1642 թ., որդի խլլ Յակոբաքի—էջ 1224
- (Սէիթ), 1653 թ., որդի Մօզնու տէր Տեսալայ—էջ 398
- Մէր—տէ՛ս Մէր
- Մէն, որդի Նոյի—էջ 1155
- Մէկար—տէ՛ս Մեւա
- Մէրաւր, ժճ դ., դուստր Հապուդի—էջ 1197
- Մէրո—տէ՛ս Մեռոյ
- Մէլիւրպիւտ—տէ՛ս Մափարդիւ
- Միթի (Հուկի), 1380 թ., Կապից Գրիգոր Ժյիւ—էջ 1180
- Միթիւտ, իմաստաւր, ի բանից—էջ 424
- Միլիվանէ, Հայր, անպատանան, ի Հաւանց վարդապետ—էջ 400
- Միլիվանցոս (Հովնանոս), թղթ լեւոյց և Շվեդու.
- Տաղ շինութեանազանի—էջ 281 (տէ՛ս Գափիւրոս)
- Միլանոս (Նալ և Շիլա), ժիւ 28 աշակերտացն, Թալք Պօղոսի—էջ 785
- Միմա, ժճ—ժճ դդ., քալր Աղարիկի—էջ 1084
- Միման—տէ՛ս Շմտոն
- Միմեոն
- Հայր Սիրաքայ. Այս խոսք Սիրաքայ—էջ 788, 897
- ծերունի. Օհնոսիւն—էջ 137, 751 (գի՛տ յաւարաւ Ը կանեի Սաղմոսոց), ապա՛ն իմա (ասաւառ)—էջ 91
- ասաքեալ (Քոյն և Շմտոն, Պետոս, տէ՛ս) Անուոնք ծա առաւիլից—էջ 782, 1184
- Կիւրեհայի—էջ 313
- Սիւնանիաց, Անտիոքացի. Ազոբ—էջ 155
- Ժյիւ, 1033 թ., ստացող—Մ 283, էջ 1186—1188, մանրակար—էջ 1185

- (Սիմոն), արքայի Ազմարդի, ժմ—ժբ դդ. Հաղ-մանի վանականայն—էջ 178
 - 1277 թ., գրիչ յԱղթամար—Մ 208, էջ 229, 232
 - ժչկ, ժԲ—ժԾ դդ., որդի արք Սարգիս, յետին ստա-նդոց—էջ 882
 - կր., 1457 թ., գրիչ Ի Կերակոյ տնայապատ—Մ 228, էջ 1011, 1018
 - 1475 թ., ամուսին Կիրակոսյան, ստանդոց Ի Պա-ռապարտու. վանք—Մ 228, էջ 1005—1006
 - 1485 թ., հայր Նզամազյանի—էջ 1150
 - 1485 թ., որդի Նզամազյանի—էջ 1150
 - 1488 թ., ստանդոց Ի Տիրիկէ—Մ 277, էջ 1185
 - եպս. (արքեպս.) Օլայան երկրի, 1497 թ., գրիչ Ի Սուլամա, —Մ 20, էջ 58, 69—70, 72
 - (Սիմոն) արք., 1584 թ., Ի Քաղաւարտիսնէ վրաս-տանայ—էջ 985
 - տէր, 1599 թ., եղբայր Սէլիք-Ուլասպի—էջ 1185
 - 1599 թ., որդի Սէլիք-Նազարի—էջ 1185
 - 1605 թ., ամականաւոր՝ քանի խնդրոց—էջ 860
 - Զամասցանի, գպիր, 1619 թ., գրիչ—Մ 100, էջ 417—418
 - 1627 թ., հորեղբայր Գրիգորի Տարոնացոյ—էջ 802
 - (Սիմէոն), Քարմանիչի վաստակոց Յովհաննու Գա-մակաղացոյ—էջ 268
 - 1638 թ., ծաղկող լծրեյակ—Մ 263, էջ 1105—1107
 - տէր, 1638 թ., Նորինայ լծրեյակ—էջ 1107
 - տէր, 1651 թ., առաջնորդ Նոր Զուլայի—էջ 1046
 - Զուլայիցի (Գանեցի, ժաւ. 1657 թ.), գրիչ Ի Նոր Նաղայ, 1633 թ.—Մ 256, էջ 1089, 1092, Կեղեկեղ. Առաքելութի վառն անձին մտղայ—էջ 520, 674, Միկելայիսն գրոցի Պրակի—էջ 297, երում—էջ 324
 - (Եսէ՛ Սիմոն-Եսէ), 1628—1654 թթ., որդի Բեկի-թաթանի—էջ 852—853, 858
 - Յաղիթի, վրդ., 1657 թ., երկրակ—էջ 1184
 - արք., 1683 թ., ստանդոց լեւոնաբնի—Մ 31, էջ 93—94, կենդորում (1687 թ.)—էջ 94
 - վրդ., 1686 թ., միտան Յովհաննակնիցի—էջ 645
 - 1690 թ., ամուսին Զանկի, յետին ստանդոց—էջ 1183—1184
 - վրդ., ժէ դ., կենդորում—էջ 152
 - ժէ դ., գրաւորակ—էջ 444
 - 1710 թ., եղբայր Էմաղի—էջ 1152
 - 1715 թ., որդի Գրիգորի Դսիսանցոյ—էջ 1227
 - սրկ., 1726 թ.—էջ 44
 - Որևանցի, կթդ. Հայոց 1768—1780 թթ., Քարով—էջ 88, 102—103, 233—234, 548—547, Գիրք ար է Ասացառեմ—էջ 101—102, երումներ—էջ 14, 15 (չրանան), 86, 101, 229, 577, 688, կենդորում—էջ 860
 - ժԼ դ., փոք առաքող—էջ 888
 - արք., ժԼ—ժԺ դդ., գրաւորակ—էջ 14
 - պրն, 1821 թ.—էջ 108
 - եպս. Բաշանի, 1821 թ.—էջ 108
- Սիմէոն—տնհ Սիմէոն
Սիմէոն—տնհ Սիմէոն
Սիմոն—տնհ Սիմէոն
Սիմոն—տնհ Սիմէոն
Սիմեոն, 1872 թ., եղբայր Գաբրիել խաթանի—էջ 888—887

- Սիմէի (Հոսիկ), 1390 թ., իրիցիկն տէր Գրիգորի, Նախրա-րհարդ մասանի—էջ 1190
- Սրակ, ժԾ դ., Անիւտի որդի Ի Գանակ—էջ 1063
- Սրակաւ, 1322 թ., եղբայր Սարգիս արքի—էջ 838
- Սրամարգ
 - 1475 թ., քայր Աղուի—էջ 990—991
 - 1704 թ., դուտոր Հռոմոսի—էջ 1187
- Սրամարգ—տնհ Սրամարգ
- Սրաւ, որդի Յեռաւ. Գիր իմաստութեան—էջ 31, 299, 303, 319, 320, 327 (Քրմ. Սա. Լեւոնցի), 591, 796, 806 (Սիքար), 819, 865, 873, 886, 895, 901, 907, 1026, 1034, 1141, Այս խաւ Սրամարգ—էջ 108, 779, 788, 887, Ի Բանից իմաստեաց—էջ 17, 108, 548, 743, 787, 814, գաղաւթի—էջ 834 (Քարիս), մանդակար—էջ 598
- Սրիգարդ
 - 1622—1688, դուտոր Յակոբյանի—էջ 1622
 - 1690 թ., որդի Յուսէի—էջ 1198
- Սրմա-խարան, 1474 թ., մայր Օզոս վրդի—էջ 976
- Սրեան, Կոչկար, 1289 թ., բնակիչ տան Հայոց Ի Հռոմ—էջ 588
- Սրիւր—տնհ Սրաւ—էջ 834
- Սրիւրեւ, հայր, տնայապատան, Ի Հաւանց վարաց—էջ 1024
- Սիւնի, ժԼ դ., ամուսին Նազարի—էջ 1052
- Սկանդար—տնհ Ազիւսանդ
- Սկորսո, աստուածաբան. Աստուածաբանութիւն—էջ 285, 520, 528—531, 534—538, 683—684
- Սզմեր, 1640—1650 թթ., Կոչկից խոյ Առաքիւի—էջ 810
- Սմրաւ
 - Քաղաւթանի Բիւրաւտան, մարդաւն—էջ 282
 - Քուրակնիցի—էջ 407
 - Պատրիկ, որդի Վահրամայ, 1078 թ., ստանդոց—Մ 275, էջ 1185—1186
 - 1390 թ., ամուսին Տիրանցի, յետին ստանդոց—էջ 1190
 - Իշխան, 1403 թ., եղբայր Բարսիւի—էջ 340, 343
- Սուկաւա
 - իմաստաւոր, 468—400 թթ. յ. թ. ա., Ի Բանից Ի-մաստեաց—էջ 424
 - Ա դ., հայր Դիոնիսիոսի Արիստակաւոյ, Պատմութիւն Դիոնիսիանայ—էջ 61, 75, 79, 191, 200, 208, 490, 658, 665, 671
 - Սրոյաւտիկոս, 380 թ., Գրիգոր Աստուածաբանի Ի Մի-լիտոս—էջ 241
- Սազմէ
 - Կին Զեքիեայ Ի մայր առաքելոցն Յովհաննու Ե Յա-կարայ. մանդակար—էջ 881
 - (Սուլում), 1671 թ., դուտոր Նիկոնարի—էջ 628—630
- Սաղմոն
 - որդի Ե յաւորդ Դաւթի, արքայ Դրիցի. Բանց (Առաք., Նրդ երգոց, Ժողովուրդ, իմաստութեան)—էջ 287—299, 303, 307, 310—311, 318, 326—327, 443 (Միսիլ), Նրդ երգոց, 588, 591, 599, 603, 647, 703—704, 721, 722, 743, 748, 755, 761, 771, 778—779, 798, 806, 819, 829, 859, 865, 878, 886, 895, 901, 909, 916, 923, 1020—1021 (յիթ՝ Նրդ երգոց), 1026—1026, 1029, 1141, 1198, Հայրաւոր—էջ 163, Զաւր-մանց գլխի—էջ 803—804, Միկելայիսն երգոց եր-

- ԲՇ, 1362 թ., հորալոր Անտոն Նախարարի—էջ 81
 — 1362 թ., առաջնորդ Ղրիմս—էջ 80
 — տեր, 1362 թ., ստացող Նախագահաբար որինակի—
 Մ 24, էջ 80
 — 1371 թ., գրել յԱսող անպատու—Մ 62, էջ 253, 255
 — 1390 թ., գրել յիշատակարանի—Մ 284, էջ 1192
 — Դ ղ., հորալոր Պետրոս ստացողի—էջ 1030
 — 1432 թ., հորալոր Վասիլ գրել—էջ 1201
 — 1467 թ., գրել հ ստացող յԱսող վանս—Մ 115/Ա—
 էջ 495—497
 — ՄՀասի, 1471 թ., գրել ի Հայոց Քառ—Մ 218, էջ
 971—973
 — կթ., Աղթամարայ, 1474 թ.—էջ 975
 — 1475 թ., գիտայ Դավիթ գրել—էջ 990
 — Բարսեղ, 1497—1498 թթ., ի Կայիփոսի վանս—էջ 486
 — եղա, 1507 թ., լսակն գնող—էջ 720
 — ԲՇ, 1527 թ., Հայր Ներսէս գրել—էջ 28
 — որի., 1541 թ., հորալոր Մարկոսի—էջ 844
 — 1590 թ., որդի Վասիլ ԲՇի—էջ 247—248
 — երեւ, գրել, ԺՂ ղ., վերակալմաղ ի Քաթաթ—Մ 181,
 էջ 746
 — 1608 թ., հորալոր Մկրտիկ—էջ 639
 — եղա., 1615 թ., թղվ—էջ 82
 — (Սահակ), 1620 թ., ազգ. տեր Բարդուղի—էջ 1215
 — 1624 թ., հանգուցեալ հորալոր Արիտակէտ վրդի—
 էջ 740
 — 1628 թ., Հայր Սահակ գրել—էջ 852
 — ԲՇ, 1633 թ., հորալոր ի Կարթի—էջ 1041—1042
 — 1638 թ., տեսն յընչեակ—էջ 1107
 — վրդ., 1642 թ., առաջնորդ իմ անպատու—էջ 180
 — ԲՇ, 1647 թ., ի Սուլտանեցիք գրվող—էջ 996
 — 1651-ից առաջ, գրել ի Գ. Պայիս—Մ 203, էջ 885, 889
 — տեր, 1653 թ., որդաբողոք—Մ 300, էջ 868
 — 1660 թ., հորալոր Զատրիտ վրդի—էջ 879
 — 1663 թ., որդի խժ Սահարի—էջ 823
 — 1663 թ., որդի Յովակէտի—էջ 791
 — 1669 թ., ստացող—Մ 36/Ա, էջ 119, 127
 — վրդ., 1665—1669 թթ., հոգեւ որդի Դավիթ արք-
 եպոսի—էջ 1084
 — արքեպ., 1680 թ., դիտապետ Զուլայու—էջ 166
 — ԲՇ, 1683 թ., գրել յընթիւնին—Մ 21, էջ 83—84
 — (Սահակ), 1690 թ., դեռ և վերակացու Ա. Ստուռ-
 անին վանից Նարակիտու—էջ 1164
 — վրդ., 1691 թ., առաջնորդ Նար Զուլայու—էջ 1072
 — (Նահաթ), ՄՀ. 1699 թ., Բրթ. Մանեղագործի—
 Գիւն. Արիտակալու—էջ 82, 87—88, 90, 92—92,
 96, 207, 209, 395, 398, 401, 460, Իմաստաւորն
 Սիրտուլ—էջ 227, Գիւն. Զոգիւն—էջ 528, Յաղագս
 որդեգործան—էջ 520, Գիւն. պատնասաց—էջ 570,
 Բաճկ իմաստաւորականի—էջ 267, 471, 527—528,
 Նշաններ—էջ 89, 478—474, 526, 542
 — (Տեփան), ԺՂ ղ., հորալոր Գիւնիտի—էջ 486
 — ԺՂ ղ., ծաղկող ի Նոր Զուլայու—Մ 204, էջ 899, 905
 — Քէֆայիցի, վրդ., ԺՂ ղ., առաջնորդ Շողակաթու վա-
 նից—էջ 1028
 — վրդ. Տեփանի, 1806—1812 թթ., ստացող—Մ 180,
 էջ 879, Մ 163, էջ 682, 685—686
 — (Սահակ) Բարսեղեցի, ԺՍ ղ., էջ 124

Սահակէ—տէ՛ս Սահակեան (1157 թ.)
 Մաղաթն

- Հէր, անպատուական, վարք—էջ 125
 — Սեփակի կամ Ուրայիցի (Գրիգոր ԺՂ Կթ., 1608—
 1608 թթ.)—էջ 876
 — տեր, 1640 թ., հորալոր տեր Յովսէփու Արծրունեց-
 ալ—էջ 789

Մրիկ Կասակի, ԺՂ ղ., տաղ. Կաթի ի ճաշեմուն երեկոյա—
 էջ 859

S+O, ԺՂ ղ., կենդանոյ—էջ 1141

Սոլթան—տէ՛ս Սալթան

Սոլթանգառա—տէ՛ս Սալթանգառա

Վազգէն Յակոբեան—էջ 108

Վարան

- պրն, 1690 թ., որդի խժ Սահարի—էջ 877
 — 1660 թ., որդի խժ Սահարի—էջ 879

Վախար

- պրն, 1237 թ., ժայր Պելգիէի—էջ 863
 — 1283 թ., Աստուան պարմի—էջ 232

Վախանգ, պատրոն, ԺՂ ղ., ստացող—Մ 155, էջ 683, 686,
 մտերմեալ—էջ 683

Վանան, 1314 թ., որդի Նորշահի—էջ 1178

Վանամ

- 367—1045 թթ., հորալոր Գրիգոր Մագիտարոսի—
 էջ 1108

— Վեստ, որդի Գրիգոր Մագիտարոսի (Գրիգոր Բ Վկայա-
 նի կթ., 1085—1105)—էջ 410

— 1078 թ., Հայր Սմբատ Պատրիկի—էջ 1158

— 1293 թ., որդի Գրիգորայ, գրանիթ Հայթաթի—
 էջ 728

— Բարսեղ, Սկեպի, ԺՂ ղ., Լուծմունի—էջ 244—245

— 1641—1643 թթ., գրել ի Քորդուկան—Մ 294, էջ 1219,
 1221—1222

— գաղի, 1651 թ., գրել յԱսպանան—Մ 257, էջ 1045
 (ՀճՄ. 1642 թ.)

Վտարալի Ա Քար, հորալոր Գայիկ Արշակայ—էջ 222
 Վաղեմիանու, Գ ղ., Առ ար Նամ Գր. Աստուծաբանի—
 էջ 248, 479—480, 489, 496

Վանակ

— վրդ.—տէ՛ս Յովակէտ Վանակ

— 1240 թ., գրել ի Հռոմ—Մ 218, էջ 979—981

— վրդ. ԲՇնայ, ԺՂ ղ., ծանակից Համկայի ժողովի—
 էջ 223

Վայազն Գ Քար Աղուանից, Զ ղ., Կանեմ—էջ 360, 368

Վալառա—տէ՛ս Վալառ

Վալառա—տէ՛ս Վալառ

— կոյս, Նահապ. Վայառանքի—էջ 768, Վար
 (վրդ.)—էջ 309 (ԳԳ)

— (Վարվառ), 1663 թ., գուտար խժ Սահարի—էջ 823

— (Վառվառ), 1664 թ., Գայր Հրապարակ Զուլայիցալ—
 էջ 353

— (Վառվառ), 1738 թ., գուտար Յարութիւնի—էջ 1056,
 1058

Վառա

— Պապականի, ԺՂ ղ., Հայր Գր. Մագիտարոսի—էջ 406,
 408

- (Վրդանէս) վրդ. Սահկեցի, 1567 թ., Յազ Պարսն քաղաքում—էջ 353
- (Վարդանէս), ժՀ դ., ազգ. վերջին կողմի տառա Սուլ-Պարսնի և Սալաթի—էջ 1062
- 1674 թ., հորալը Արեւմտեան վրդի—էջ 740

Տալիթա (Պալիթա, Քալիթա), 1664 թ., գրաւոր Հերապետի Ջուլայեցի—էջ 353—353

Տաւա, 1841 թ., հայր Պարթի—էջ 1088

Տաւա, պրն, 1331 թ., հայր Կարապետ վրդի—էջ 611

Տաւաթով, 1680—1690 թթ., գրաւոր Անգրեան վրդի—էջ 186

Տաւաթով, 1593 թ., որդի Տաւաթի—էջ 1004

Տաւաւաւ

- Արդարաւոր (Կշաւաթ Մատուր), ժն դ., տազ. շնոյս կենաց—էջ 89
- 1563 թ., որդի Նարեկի—էջ 1004
- ժՀ դ., հայր Սուլիանի—էջ 1062

Տալար—տե՛ս Դալար

Տալարեանով—տե՛ս Դալարեանով

Տալար—տե՛ս Դալար

Տաւաթիկ—տե՛ս Դաւաթիկ

Տելա, ժՀ դ., որդի Մանուկի—էջ 1082

Տեկան—տե՛ս Մանուկեան (ժն դ.)

Տելկեր—տե՛ս Դալար

Տերիկ, տեր (սուրբ Տերիկան), 1474 թ., ազգ. Գալիկայի—էջ 874

Տերն—տե՛ս Տերն

Տերն

- 1485 թ., տառադի Վերիշէլի—Մ 273, էջ 1149—1151
- (Տերն), 1651 թ., հայր Միքիթայի—էջ 1109

Տերնապան

- 1384 թ., Կոստանդնուպոլիս—էջ 281
- 1584 թ., գրիչ Սահակի—Մ 217, էջ 876, 878

Տերաւ

- 1475 թ., հայր Պալիթ վրդի—էջ 990
- 1562 թ., որդի Քրիստոսեանի—էջ 1064
- 1598 թ., որդի Մատուրի—էջ 1174

Տերեր—տե՛ս Տերեր

Տերերիս ծր, Գ—Ե գգ., Քաղաք առ Կիւնդ—էջ 502, Հաղ-ժուհի—էջ 423, Կիւնդ Լուսնամբ խնդրեց—էջ 1092 (ԳԳ)

Տիկիկ, 1362 թ., մայր Յովհաննիս Արեւմտեան—էջ 80

Տիմոթեոս

- Կապ. Երեմիայի, Ա դ., Քաղաք Դիւն. Արեւմտեան—էջ 192, 195—197, 222—224, 464—468, 469, 482, 555, 558, 592, 597, 638, 697—698, 784—785 (տե՛ս և Դիւնեօսիս Արեւմտեան)
- ժԳ—ժն դ., Երեմիայի որդի և Հաղաթ—էջ 886

Տիւն—տե՛ս Տիւն

Տիւնա Կրեմայի, Ա դ., Քաղաք Դիւն. Արեւմտեան—էջ 197, 469, 669 (տե՛ս և Դիւնեօսիս Արեւմտեան)

Տիւնաւոր—տե՛ս Տիւնաւոր

Տիւնեց, 1890 թ., Կաղաքի Սպառաշ—էջ 1190

Տիւնաւոր

- 1269 թ., Բեմակի տանի Հայոց Ի Հոռո—էջ 888
- վրդ, ժԳ դ., Քաղաք—էջ 68, 188, 624
- 1693 թ., որդի Նարեկի—էջ 1004
- 1611 թ., որդի տեր Սարգիսի—էջ 1193

— զպիր, 1866 թ., գրիչ—Մ 203, էջ 893, 897

— տե՛ս Աւաւաւաւաւաւ

Տիւրկան—տե՛ս Տիւրիկ

Տիւրանի, 1679 թ., գրաւոր տեր Ղալաթի, Կենակից մշտի Պրիգորի—էջ 1007

Տեկիկ, 1491 թ., մայր Սամվէլի—էջ 1188

Տեսալի, 1488 թ., Կաղաքի Սիմեոնի—էջ 1166

Տովիթի, որդի Տովիթի, Գիր—էջ 708, 717, 721, 732, 748, 755, 760, 769, 771, 776, 795, 806, 819, 864, 872, 886, 894, 900, 908, 916, 922, Կաղաքի—էջ 421, Եղւմ—էջ 814, մաւրաւիկ—798, 893

Տովիթի, 1078 թ., մայր Հոռոց Միւնայի Քաղաւորի—էջ 1158

Տաւիթ—տե՛ս Դաւիթ

Տաւիթեան, Կալար Հոռոց, Ի մամանակ—էջ 420

Տրաւա

- Գ Քալար—էջ 224 (գրաւոր), 253, 541
- ժԸ—ժԹ գգ., հայր Միւնայի Գրիչի—էջ 1167

Տրաւա, տե՛ս Դրաւ

Տերթ—տե՛ս Տովիթ

Տեսաւալ—տե՛ս Դաւաւալ

Տաւան—տե՛ս Դաւան

Դաւիթ, 1647 թ., որդի Լաւա Մատուրի—էջ 986

Յովիթ—տե՛ս Յովիթ

Յովիթ (Յովիթ), 1669 թ., Կենակից Բաղդի, տառադի—Մ 257, էջ 1093, 1098

Փաղիթ (Փաղիթի), 1627 թ., հայր Հայրապետ Բարսե-պետի—էջ 602

Փանոս

- ժՀ դ., որդի Տաւարի—էջ 1082
- 1627 թ., հորալը Պրիգորի վրդ. Տարաւալ—էջ 602
- 1629 թ., որդի խլի Սահարի—էջ 993
- ժն դ., յետին գնդ—էջ 1186
- տե՛ս Մանուկեան

Փանուլի Կրեմայի—էջ 1138

Փաւա

- յիւնապոլի, 1887 թ., ամուսին Պեղեկի—էջ 864
- 1840 թ., մայր տեր Յովհաննի—էջ 789
- 1888-ից առաջ, խնայի տեր Յովհաննի—էջ 790

Փաւաթի, 627 թ., գրաւոր Պրիգորի Տարաւալ—էջ 602

Փաւաթան—տե՛ս Փաւաթան

Փաւաթիկ, 1421—1423 թթ., քալար Սաղաթիկի—էջ 825—823

Փաւաթան (Փաւաթի), 1629 թ., Կարաթուր Ղաղաթի Ջուլայեցի—էջ 864

Փաւաթի—տե՛ս Փաւաթան

Փաւաթան (Փաւաթան), ժՀ դ., Կաղաքի Կարապետի—էջ 1169

Փաւիկ, 1485 թ., որդի Կոստանի տառադի—էջ 1151

Փաւիկ Աւալանի, յետին գնդ—էջ 670—671

Փաւիկեան

- 1808 թ., մայր տեր Սահարի—էջ 862
- 1847 թ., Կարաթուրաւոր Լաւա Մատուրի—էջ 996
- (Փերիկեան) 1864 թ., մայր Հերապետի Տարաւալ—էջ 852, 853
- 1898 թ., մայր Ներսիսի վրդ. Հաղաւալ—էջ 791

Փերիկեան օղլու—տե՛ս Փերիկեան Աղաւալեան

[illegible]

Ի

ԳՐԻՋՆԵՐԻ ՑԱՆԿ*

Արամեմ

- 1815 թ., կիժ—Մ 192, էջ 888, 825, 827
- 1867 թ., ի Կարին—Մ 245, էջ 1087
- Կր., 1723—1781 թթ.—Մ 170, էջ 878, 882
- Վրդ. Կ. Պոլսեցի, 1738 թ., ի Կ. Պոլս.—Մ 97, էջ 401, 404—408
- զպիր, 1740 թ., ի Բիւզանդիա—Մ 101, էջ 419, 427
- Վրդ. Առաքապետեցի, 1755 թ., յԱղբահեստաւոյն—Մ 71/թ, էջ 287—289

Ալախի, 1653 թ., յԱսպաշան—Մ 281, էջ 1099, 1101

Արանես

- Ժծ—ԺՂ զդ., ի Յովհաննական—Մ 152/Ա, էջ 621, 623, 162/Բ, էջ 623—624
- ԺՂ Գ.—Մ 111, էջ 477—478

Ալեքսանդր—ճե՛ն Ալեքսիանես

Ալեքսեմ, 1665 թ., ի Նորաշէն (Երեւակ)—Մ 148, էջ 605—608

Ալեքսիանես (Ալեքսանես), արդյ., 1499 թ., ի Մարինացաւ Վանս—Մ 220, էջ 987—988

Ալեքսան—ճե՛ն Ալեքսեմ

Անարե (Անարոն), Կր., 1099 թ., յԱղեքսանդրիայ—Մ 288, էջ 1203—1208

Անարվե—ճե՛ն Անարե

Աղազար—ճե՛ն Եղիշար

Աղեքսեղը, Վրդ., 1688 թ.—Մ 115/Բ, էջ 499, 507—508

Աղեքսեղը—ճե՛ն Աղեքսեղը

Ամիրզովար Ամասիացի, 1468 թ.—Մ 206/Բ, էջ 1114, 1117

Անդրեան

- Ֆրա, 1350 թ., ի Կաթայ—Մ 104, էջ 433, 443
- (Անդրիաս), 1421—1423 թթ., ի Վարազ և յԱղթա—Մ 207, էջ 921, 927
- ԺՂ, 1649—1650 թթ., սրբազորդ ի Նոր Զուլայ—Մ 189, էջ 803—814
- ԺՂ, 1680, 1690 թթ., յԵկրայ և ի Սուլաթ—Ռանդար—Մ 43, էջ 159, 165—167
- զպիր, 1743 թ., ի Կ. Պոլս.—Մ 89, էջ 381—382

Աղբիսան—ճե՛ն Անդրեան

Ամասի ճյ՛ն, 1207 թ., ի Հաղբա՛ն—Մ 194, էջ 833—835

Առաւմտաւոր

- ԺՂ Գ.—Մ 165, էջ 657, 659—660
- Զպիր, 1623 թ., թերին լրացնող-Նորդող—Մ 154, էջ 634
- Եւսեբիոս, 1621 թ., յԱսպաշան—Մ 263, էջ 1105—1108
- 1654 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 198 (յիշատակարանի)—էջ 653
- ԺՂ, 1680 թ., յԱսպաշան—Մ 201, էջ 871, 875, 884

Ալագ—ճե՛ն Ատազ

Արիտանիւ

- (Ողբական) Անքատաղի, Ժծ Գ., յԱւազ վանս—Մ 67, էջ 227, 233

* Արտածուած Անեանեաների ընդհանուր ցանկից: ՊՊ—Փառասիկ-զարգանակ:

— Զուլայցի, 1670 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 88, էջ 337, 354

Ատազ

- Եւր, 1810 թ., ի Բարերդ—Մ 280, էջ 1175—1176
- (Ավագ), 1327 թ., ի Սուլտանիայ և ի Քավրէժ—Մ 212, էջ 981—984
- (Աւաթ), 1485 թ., ի Վերինէն—Մ 273, էջ 1149
- (Աւաթ), 1579 թ.—Մ 299, էջ 1235, 1237

Աւաթ—ճե՛ն Ատազ

Անտ—ճե՛ն Անտիս

Անտիս

- Նատերանց, 1362 թ., ի Սուրխաթ, Մ 24 (Նախագաղափար), էջ 80
- Կրէթ, 1684 թ., յԵրեւան—Մ 246, էջ 1069—1070
- (Անտ), ԺՂ Գ.—Մ 270, էջ 1137, 1140

Բարաղամ

- 1651* թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 264, էջ 1107, 1110
- արք., 1767 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 34/Գ, էջ 105, 107

Բարեղ

- 1584 թ., լրացնող ի Գարի—Մ 219, էջ 981, 984—985
- Կր., 1665—1669 թթ., ի Շուշ—Մ 257, էջ 1093—1095

Գաղար, Կրէթ, 1631—1663 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 189, էջ 803, 809—811, Մ 191, էջ 817, 822—823, Մ 204, էջ 899, 903—905, Մ 263, էջ 1105—1108

Գեղդ

- ԺՂ Գ.—Մ 265, էջ 1109, 1111
- Ժամարար, 1787 թ.—Մ 34/Գ, էջ 104—105
- Երկան Տէր-Յովհաննիսեան, պատուի, 1781 թ., ի Կ. Պոլս.—Մ 121 (Նախագաղափար), էջ 558

Գրիգոր

- (Գրիգորէոս), ԺՂ Գ.—Մ 40 (Նախագաղափար), էջ 146
- Մեղուցի, 1345 թ., սրբազորդ—Մ 78, էջ 813, 817
- Տաթևացի, ԺՂ Գ., ի Վաղարշայ վանս—Մ 46, էջ 179, 184, Մ 115/Բ (Նախագաղափար), էջ 505—508
- արդյ., 1469 թ., ի Գարի—Մ 219, էջ 981, 983—984
- Տարուացի, 1489 թ., ի Ս. Յակոբայ վանս Երզնկայ—Մ 55, էջ 211, 222
- ԺՂ Գ.—Մ 158 (յիշատակարանի), էջ 643
- Վարդի որդի, 1615 թ., յԻւլ—Մ 24, էջ 79, 82
- Կրէթ, 1651 թ., ի Բերական—Մ 224, էջ 997, 999
- Յեղանդի, 1770—1779 թթ., ի Կ. Պոլս.—Մ 90, էջ 381, 390
- Վրդ., 1783 թ.—Մ 5, էջ 15, 19—20

Դափք

- Կրէթ, 1265 թ., ի Բաբերդ—Մ 295, էջ 1039—1041
- Կրէթ, 1475 թ., ի Սրկզանս—Մ 231, էջ 889—890
- ԺՂ Գ.—Մ 9/Ա, էջ 27, 31—32
- Քրիստիան, 1760 թ., ի Գանատար—Մ 88, էջ 131, 133—134

— Կրկ. Պոլսի, Ժ. Գ. — Մ 174, էջ 988, 984

— 1272 թ. Կիլիկիայի — Մ 284, էջ 1187, 1188 — 1180

— 1208 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— 1207 թ. Կիլիկիայի — Մ 188, էջ 758 — 768

— «որդի տէր Մազաթեյա, 1589 թ.—Մ 298, էջ 1237—1238

Մազաթեյա (Մակոմար), 1647 թ.—Մ 74, էջ 287, 303

Մազաթեյա—տե՛ս Մազաթեյա

Մանուկ Նկարող, ժճ դ.—Մ 292, էջ 1213, 1215

Մաթրես

— Քանեղի, 1283—1284 թթ., ի Նախիջևան—Մ 68, էջ 277—282

— աղբի, 1487 թ., յԱզմար—Մ 158, էջ 639, 642

— ժէ դ.—Մ 205, էջ 907, 912—913

Մաթաւրէ, 1289 թ., ի Հոռմ—Մ 142, էջ 583, 587, 589

Մարկոս, 1270 թ., ի Կաֆայ—Մ 150 (Նախագաղափար), էջ 615

Մարտիրոս

— վրդ., 1303—1304 թթ., ի Գաներ և ի Նալաթուրյանապատ—Մ 182, էջ 747, 751—752

— ժճ դ.—Մ 276, էջ 1159, 1163

— աւեր, 1603 թ., ի Բաղէշ—Մ 157, էջ 837, 839—840

— 1633-ից առաջ—Մ 258 (Նախագաղափար), էջ 1092

— թ՛յ, 1670 թ., յԱմասիոս—Մ 250, էջ 1077, 1079

— 1682—1683 թթ., ի հեծորեր—Մ 252, էջ 1081—1083

— Սևաւոր, ժճ դ., գրիչ Մ 16-ից Կարեայ Կարմիր վանքում ընդօրինակուած մի հեռագրի—էջ 56

Սիլիսեթ—տե՛ս Սիլիսեթիկ

Սիլիսեթիկ

— (Սիլիսեթ) Մոկացի, 1595 թ., ի Մոկոս—Մ 300, էջ 1237, 1239—1240

— ժճ դ.—Մ 91Ա, էջ 27, 30

Սիլիւն, տէր, 1754 թ., ի Կարին—Մ 129, էջ 549, 552

Սիւրազ

— դպիք, 1627 թ., ի Հիլան—Մ 146, էջ 597, 601

— 1733—1734 թթ., յէշխաթին և յԵրուսաղէմ—Մ 47, էջ 187, 190

— տէր, առաջնորդ թմարալի, 1800 թ., յՄ 19 (Նախագաղափար), էջ 58

— (Մեսրոպ), Տէր-Յարութիւնեան, 1818 թ., ի Կ. Պոլս—Մ 135, էջ 565

Սեփարզ—տե՛ս Սեփարզ

Սիմեոս, ժէ դ., «գրիչ»—էջ 832

Սիխայի

— թ՛յ, 1253—1255 թթ., յԵրեմիայամարտու անապատ—Մ 178, էջ 716, 718

— Քոխաթի, 1611—1628 թթ., ի Կ. Պոլսի—Մ 186, էջ 769, 774, Մ 291, էջ 1211—1212

— 1701 թ., ի Քոխաթ—Մ 93, էջ 393—394

Սիսթար

— ժ՛ դ.—Մ 141, էջ 579—580

— աշխարհական, 1647 թ., ի Սուլտանեցից գիւղ—Մ 223, էջ 995—998

Սիւրիշ

— թ՛յ, 1609 թ.—Մ 67, էջ 275—276

— 1706—1709 թթ.—Մ 65, էջ 287, 289—270

— Վանեցի, սեպիւր—Մ 82 (ցանկի), էջ 323

Սիւրմուս Ջուլայիցի, 1693 թ., ի Քոստաթ—Մ 105, էջ 443—444

Սալսեւ, ժճ դ., ի Կիւլիկայ—Մ 177, էջ 707—710

Յակոբ

— 1379 թ., յԱղարկունեաց գիւղ—Մ 159, էջ 645, 648

— ժճ դ.—Մ 116, էջ 509—510

— դպիք Անիցի, 1641—1643 թթ., ի Կ. Պոլսի—Մ 188, էջ 783, 799, 801—802

— հրէի, 1642 թ.—Մ 120, էջ 537—528

— 1651-ից առաջ, ի Կ. Պոլսի—Մ 203, էջ 885, 891

— 1653 թ., սրբոցդոգ—Մ 200, 888

— հրէի, 1672 թ., ի Չմշկատակ—Մ 218, էջ 985—986

— տէր, ժէ դ.—Մ 35/Ք, էջ 109, Մ 35/Ջ, էջ 114, 118

— դպիք, 1740 թ., յԵղեզնիկայ—Մ 101, էջ 419, 427—428

— թ՛յ, 1753 թ., ի Կեսարիայ—Մ 71/Ա, էջ 288—287

— դպիք, ժճ դ., ի Կ. Պոլսի—Մ 17, էջ 55—56

Յարութիւն

— 1649—1650 թթ., ի Նոր Ջուլայ—Մ 189, էջ 803, 813

— դպիք, ժէ դ., ի Նոր Ջուլայ—Մ 204, էջ 899, 905

— դպիք, 1745 թ., յԵրուսաղէմ—Մ 15, էջ 53—54

— Հախապատից, 1770 թ., յէշխաթին—Մ 23/Ա, էջ 327, 330

— Ջուլայիցի, 1774 թ.—Մ 198 (յիշատակարանի), էջ 858

— Դաթիւնի-Տէլեանեան, 1806 թ., յԱստաթեան—Մ 28, էջ 77—78

Յևոստ թ՛յ, ֆրա, ժ՛ դ.—Մ 66, էջ 269, 273

Յոհան—տե՛ս Յովհաննէս

Յոհաննէս—տե՛ս Յովհաննէս

Յովհաննէս—տե՛ս Յովհաննէս

Յովհաննէս

— թ՛յ, 1078 թ., Մ 275, էջ 1155—1167

— Աբրաիիմաբ, 1284—1288 թթ., ի Գաներ և յԱնիք—Մ 195, էջ 887, 840—841, Մ 197, էջ 845—847

— թ՛յ, 1295, ի Միլէ—Մ 181, էջ 741, 744

— Երզնկացի, ժ՛—ժ՛ դ. (1318 թ.)—Մ 59, էջ 237, 244, 246, Մ 206, էջ 913, 920

— (Յովաննէս) Հոռոմիարեցի, ժ՛—ժ՛ դ.—Մ 187, էջ 661—663

— 1311 թ.—Մ 282, էջ 1181—1183

— Կր., 1317 թ., յԱրսիկ—Մ 78, էջ 307

— ֆրա, 1383—1384 թթ., ի Նախիջևան—Մ 68, էջ 277, 281—282

— ժ՛ դ., ի Նոնակաղմ անապատ—Մ 146, էջ 605—607

— (Յոհաննէս), ժ՛ դ.—Մ 73, էջ 295, 298

— (Յոհաննէս), ժ՛ դ., յԱնից անապատ—Մ 40, էջ 141, 146—147

— Ապարանիցից, ֆրա, 1400—1401 թթ., յԱպարանից—184, էջ 759, 763—766

— Քոնստնդի, ֆրա, 1401 թ., ի Ճահուկ—Մ 69, էջ 281—284

— թ՛յ Սիրաստացի, 1411 թ., յԱղճաղալայ—Մ 225, էջ 999—1003

— վրդ., Սեփ, 1431—1432 թթ., ի Վարդ և յԱղթմար—Մ 207, էջ 921, 926, 930

— 1421—1422 թթ., ի Վարդ և յԱղթմար—Մ 207, 921, 927

— թ՛յ, 1488 թ., ի Տիրիկէ—Մ 277, էջ 1165

— հրէի, 1497 թ., ի Սուլալմայ—Մ 20 (Ամաս), էջ 59, 70

- արդյ, 1497—1498 թթ., ի Կալիֆոսի վանք—Մ 113, էջ 479, 482—485
- ժձ դ.—Մ 33, էջ 95, 100
- Երեց Ղարբերգի, 1606 թ., Մ 48 (յիշատակարանի), էջ 186—187
- (Յուսեփ) Երեց, 1613 թ., յԱրգի—Մ 367, էջ 1130—1181
- 1635 թ., ի Խոսեան—Մ 390, էջ 1207, 1210
- 1640 թ., ի Տիգրանակերտ—Մ 187, էջ 776, 789
- դպիր, 1653—1658 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 200, էջ 863, 867—870
- տեր, 1649—1650 թթ., սրբազոր է Նոր Զուլայ—Մ 189, էջ 803, 814
- 1659—1660 թթ., Նոր Զուլայ—Մ 254, էջ 1085, 1088
- Բճյ, 1667 թ., ի Բնի—Մ 240, էջ 1051, 1053
- Բճյ, 1670 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 83, էջ 337, 354—355
- Իսպահանցի, 1668 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 61, էջ 247, 250—251
- վրդ., 1693 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 56, էջ 207, 209—211
- Բճյ Երևանցի, ժձ դ.—Մ 28, էջ 89, 91—92
- Տիգրիկցի, ժձ դ.—Մ 9/Ք, էջ 81—82
- Երեց, ժձ դ.—Մ 205, էջ 907, 911—913
- Երեց, ժձ դ., ի Կ. Պոլսո—Մ 274, էջ 1153—1154
- արդյ, 1718 թ., յԵրեւակ—Մ 95, էջ 395
- (Ուսէկ), Երեց, 1748 թ., ի Պրուսայ—Մ 14, էջ 51—52
- ժձ դ.—Մ 128 (Նախազաղափար), էջ 548, Մ 129 (Նախազաղափար), էջ 551
- (Ուսէկ-), Կր., ժձ դ.—Մ 37, էջ 129, 132
- Միգրական Վանեղցի, 1812—1813 թթ., ի Զմիւնիայ—Մ 183, էջ 683, 655, Մ 176/Ա, էջ 697—699
- (Յուսեփ) ժն Սեբերեան, 1815 թ., ի Պրուսայ—Մ 19, էջ 57—58
- Յովնան (Յոնան) Բճյ-ի աշակերտը, 1866 թ., ի Տիգրանակերտ—Մ 202, էջ 885, 891
- Յովսէփ
- 1299 թ., դրէլ յԱպիսեփան վանք—Մ 183, էջ 827, 830
- դպիր, 1649—1671 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 153, էջ 827—830, Մ 189, էջ 803, 809—810, Մ 191, էջ 817, 824
- արդյ, 1781 թ., ի Մարզվան—Մ 127, էջ 548, 548
- Յովնան—տե՛ս Յովնան
- Յուսիփ, 1483 թ., ի Կալիֆոսի վանք—Մ 113, էջ 487—488
- Նախապետ—տե՛ս Նաճապետ
- Նաճապետ (Նախապետ) սրկ., 1871 թ.—Մ 188, էջ 663, 670
- Ներսէս
- 1511 թ., ի Բերթալան վանք—Մ 278, էջ 1148, 1148, 1148
- Բճյ, 1527 թ., յԱմասիայ—Մ 8, էջ 25, 27
- սրկ., 1662 թ., յԱշխաթնի—Մ 110, էջ 468, 478, 478
- ժձ դ.—Մ 159 (յիշատակարանի), էջ 648—650
- արդյ, 1700 թ., յԱմասպատ—Մ 128, էջ 537, 541—542
- Նիկիլ—տե՛ս Նիկիդայոս
- Նիկիդայոս
- (Նիկիլ), 1814 թ., ի Լիւճ—Մ 20 (Բ մաս), էջ 59, 70

- (Նիկիդոս) Սարսաճենց, 1830 թ., յԵսեփայ—Մ 117, էջ 509, 512—513
- (Նիկիդոս) Մկիտաւոր, 1661—1675 թթ., ի Կաֆայ—Մ 210, էջ 955—956, Մ 289, էջ 1205, 1207
- Նիկիդոս—տե՛ս Նիկիդայոս
- Շամլու, 1649 թ., ի Սեբասիայ—Մ 297, էջ 1231—1232
- Ոճան—տե՛ս Յովնանէս
- Ոճանէս—տե՛ս Յովնանէս
- Ուսէկ—տե՛ս Յովնանէս
- Ուստիանէ, ժձ դ., յԱմասպատ—Մ 39/Ա, էջ 135, 140—141
- Պապոս—տե՛ս Պապոս
- Պետրոս
- Կր., ժձ դ.—Մ 156, էջ 635, 638
- Կեսարացի, 1673 թ., սրբազոր—Մ 218, էջ 868
- Սահաթի, 1708—1709 թթ.—Մ 267, էջ 269—270
- 1736 թ., ի Վան—Մ 11, էջ 37, 43—44
- Պապոս
- (Պապոս), ժձ դ.—Մ 185/Ա, էջ 767—768
- վրդ., 1474 թ., ի Սաղկու վանք—Մ 216, էջ 973—974, 978
- Երեց Այրարատեան, 1653 թ.—Մ 151, էջ 615, 617—619
- Րոտտակէտ—տե՛ս Ռեիտտակէտ
- Սաճակ
- ժձ դ.—Մ 281/Ա, էջ 1029—1030
- Բճյ, 1628 թ., ի Բաղէշ—Մ 198, էջ 849, 851—852
- Երեց, 1632—1633 թթ., ի Քոյաւթ—Մ 1, էջ 5, 8
- արդյ, 1653 թ.—Մ 337 (յիշատակարանի), էջ 1048
- վրդ., 1772 թ., ի Բալու—Մ 125, էջ 533, 538—537
- Սաղաթիլ, վրդ. (Նան Բճյ, Կր., արդյ), 1431—1432 թթ., ի Վարազ և յԱղթամար—Մ 207, էջ 921, 925—930
- Սարգիս
- սրդի Սարգիս և Քաղաւհան, ժձ դ.—Մ 155, էջ 638, 638
- սրկ., 1334 թ., ի Բաղլէշ—Մ 78, էջ 313, 316
- Բճյ, 1475 թ., ի Պատուարկու վանք—Մ 236, էջ 1005—1006
- Սահաթի (Սաղաթիլ), ժձ դ., ի Վան—Մ 278, էջ 1167, 1169
- սրկ., 1630 թ.—Մ 79, էջ 317, 319—320
- Եսեփայ, 1648 թ., ի Լիւ—Մ 45, էջ 172, 180
- Երեց, 1669 թ.—Մ 39/Ա, էջ 119, 127
- Վանցի, ժձ դ., ի Նոր Զուլայ—Մ 304, էջ 869, 868
- Սիմէոն
- 1272 թ., յԱղթամար—Մ 208, էջ 939, 933
- Կր., 1457 թ., ի Գերկոյ տաճար—Մ 338, էջ 1011, 1018
- Կաթ., 1497 թ., ի Սուլալմ—Մ 20 (Ա մաս), էջ 69, 69—70, 72
- դպիր Զամսարացի, 1619 թ.—Մ 100, էջ 417—418
- Զուլայցի, 1633 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 256, էջ 1089, 1082

Ստեփանոս

- էր., 1282 թ.—Մ 49, էջ 193, 198
- Գալիկիցանց, 1293 թ. է [Կրիկիայ]—Մ 179, էջ 719, 727—730
- 1295 թ., է [Կրիկիայ]—Մ 180, էջ 739, 734—735
- ԺԳ դ.—Մ 59 (Նախագաղափար), էջ 248
- 1318 թ., է Գլախո՞ր—Մ 208, էջ 913, 918
- 1338 թ., է Մեծօփայ վանք—Մ 369, էջ 1125—1136
- 1371 թ., լուսագ վանք—Մ 62, էջ 258, 265
- 1390 թ., լիբուսաղված—Մ 284 (լիշտաակարանի), էջ 1192
- 1463 թ., լուսագ վանք—Մ 115/Ա, էջ 497, 499
- Մեղրի, 1471 թ., է Նալսոց Քառ—Մ 215, էջ 971—972
- զպիր, 1651-ից առաջ, է Կ. Պոլսի—Մ 202, էջ 885, 889
- աէր, 1652 թ., սրբազոր—Մ 200, էջ 888
- ԺԿ, 1683 թ., լիշտաթիկ—Մ 21, էջ 93—94

Վահրամ

- զպիր, 1643 թ., է Քարբուկան—Մ 294, էջ 1219, 1221—1223

— զպիր, 1651 թ., լուսաշահան—Մ 237, էջ 1045
 Վանեկան, 1240 թ., է Նուսի—Մ 218, էջ 979—981
 Վասրի զպիր, ԲԿ, սրբի Մարտիրոսի Ցոնոսցայ, 1590 թ., վերանորոգող-լուսնող է Ցոնոս—Մ 197, էջ 847—848

Վարդան

- 1421—1422 թ., է Վարագ է լնդթամար—Մ 207, էջ 921, 927
- արդ, 1659 թ.—Մ 190, էջ 813, 816—818
- ԺԷ դ.—Մ 298, էջ 1233—1235
- Աստաղատցի, 1766—1768 թթ., լիշտաթիկ—Մ 25, էջ 81, 84—86

Վարդանել—առն Վրբանել

Վրբանել (Վարդանել), ԺԵ—ԺԶ դդ., է Ցափանեական—Մ 152/Ա, էջ 621, 623

Յերուսական, 1584 թ., է Սանահին—Մ 217, էջ 975, 978
 Յիրառուր, զպիր, 1686 թ.—Մ 203, էջ 892, 897

Յրիտափոր, 1033 թ.—Մ 283, էջ 1185—1187

Յրիտառատուր (Քր), 1212 թ., է Սիծառի քաղ—Մ 7, էջ 21, 25

Ը

ՍԱՂԱՈՂՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Արամամ, 1475 թ., է Սրկուսան—Մ 231, էջ 989—991
 Արամա (Աթանես), 1551 թ., է Մուլաղիկեր—Մ 217, էջ 975, 980

Արամել—առն Արամա

Աղադար—առն Ներսար

Այրիվանցի, ԺԳ—ԺԶ դդ., լուսանցադիր շինող—Մ 53, էջ 208

Աւագ (Ավագ), 1397 թ., է Սուլտանիա է Քավքել—Մ 212, էջ 981, 983—984

Անաթի, 1271 թ., սղիսաղորդ է Դրաղարի է Վանկանք—Մ 199, էջ 859, 861

Բաբուկ, 1740 թ., լիշտաթիկ—Մ 101, էջ 419, 428

Գեորգ, ԺԳ դ.—Մ 265, էջ 1109, 1111

Գրիգոր

- ԲԿ, 1271 թ.— է Դրաղարի է Վանկանք—Մ 199, էջ 859, 861
- Պիտակ, ԺԳ դ., է Տիրոջ դիւան (Գանդի)—Մ 196, էջ 841, 843

Եղիշատ

- (Աղաղար), Կրկ, 1627 թ.—Մ 295, էջ 1235—1236
- 1640—1651 թթ., է Տիգրանակերտ—Մ 187, էջ 775, 787, Մ 276, էջ 1158—1164, Մ 290, էջ 1207, 1210—1211

Զաւարիա Կրկ, 1679 թ.—Մ 299, էջ 1235, 1237—1238

Քորու, 1318 թ., է Գլախո՞ր—Մ 208, էջ 913, 920

Նայրաղու, 1649—1691 թթ., է Նոր Զաղու—Մ 189, էջ 803, 812—813, Մ 201, էջ 871, 884, Մ 237, էջ 1045—1048, Մ 247, էջ 1071—1072, Մ 254, էջ 1085, 1087

Մաղափա

- (Մաղաթի) Բարեդրացի, բարունի, 1495—1498 թթ., է Կալիփոսի վանք (Վաղսոսի առաջատ)—Մ 112, էջ 479, 482, Մ 114, էջ 489—491
- 1686 թ., սրբի Երեմիայ Բիւզանդացու, սեկարիլ պատկերապա—Մ 158, էջ 845

Մանուկ Ներսար, ԺԶ դ.—Մ 292, էջ 1212, 1215

Մեսոպ (Մեսոպ) Եղիշատի, 1620—1642 թթ., է Քարբուկան է ալուր—Մ 222, էջ 991, 994, Մ 294, էջ 1219, 1224, 1226

Մուրադ սրկ, 1628 թ., է Բաղէշ—Մ 198, էջ 849, 851, 853

Յակոբ

- զպիր Ալենցի, 1641—1648 թթ., է Կ. Պոլսի—Մ 188, էջ 798, 799, 801—802
- 1653 թ., լուսաշահան—Մ 281, էջ 1099, 1101
- 1740 թ., լիշտաթիկ—Մ 101, էջ 419, 427—428

Ցովանթիկ—առն Ցովանեկ

Ցովանեկ

— (Ցովանթիկ), 1240 թ., է Նուսի—Մ 218, էջ 979, 981

- (Յովհաննէս) ճգարի, 1471 թ. և Հայոց Քառ—
Մ 215, էջ 971—972
- (Յովհաննէս), աւր, ժծ—ժՁ դդ., և Յովհաննէսական—
Մ 123/Ք, էջ 628, 625
- (Յովհաննէս), 1635 թ., և Խոստանաւ—Մ 280, էջ 1207,
1210

Յովսէփ, 1497 թ., յԱղթամար—Մ 158, էջ 639, 642

Ներսէս

- ժԴ դ.—Մ 253, էջ 1035—1036
- 1511 թ., և Բերթապայ վանահ—Մ 272, էջ 1143, 1146,
1148

Նիկողայոս (Նիկողոս) Միլանաւոր, 1651—1679 թթ., և
Կաֆայ—Մ 210, էջ 955—958, Մ 289, էջ 1205—1207

Նիկողոս—անհ Նիկողայոս

Սահակ ԺԶ, 1628 թ., և Բաղէշ—Մ 198, էջ 649, 651—652
Սարգիս

- Սեկացի (Սաղման), 1595 թ., և Մոսկւս և և Վան—
Մ 278, էջ 1167, 1169, Մ 300, էջ 1237, 1240—1244
- ԺԶ, 1667 թ., և Բնիկ—Մ 240, էջ 1051, 1054

Սիմէոն, 1638 թ., յԵրեւակ—Մ 282, էջ 1105—1107

Սահակեան

- Վահակցի, ժԴ դ., և Տիրուզ դիւզ (Գանձեր)—Մ 198,
էջ 641, 643
- (Սահակեան), ժԷ դ., և Նոր Զուլայ—Մ 204, էջ 689,
905

Թ

ԿԱԶՄՈՂՆԵՐԻ ՑԱՆԿ*

Աբրահամ

- աթլ, 1447 թ.—Մ 141, էջ 679—680
- ժԷ դ.—Մ 181, էջ 748

Աբրահամ, 1578 թ., և Գանձատար—Մ 213, էջ 984

Աստիկ

- դպիր, 1625 թ.—Մ 62, էջ 256
- Հնազանդեան, 1268—1271 թթ., և Դրազուրկ և և
Վանդան, Մ 199, էջ 659, 661, Մ 234, էջ 1037—1038
- Ասազ (Ավագ), 1337 թ., և Սուլտանիա և և Քաւրէժ—
Մ 212, էջ 981, 983—984

Բարսեղ, 1740 թ., յԵրզնկայ—Մ 101, էջ 419, 428

Գալուստ դպիր, 1650 թ., և Քոստայ վանահ Գողթնեաց—Մ 79,
էջ 230

Գրիգոր

- Կր., 1220 թ.—Մ 275, էջ 1158
- 1272 թ., և Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1187, 1190

Զաւարիա, ժԷ դ.—Մ 214, էջ 972

Թովմաս

- (Քոստայ), 1421—1422 թթ., և Վարագ և յԱղթամար—
Մ 207, էջ 821, 927—929
- (Քոստայ), 1648 թ.—Մ 80, էջ 328

Վառամանդէ, սրկ., 1269 թ., և Հոսմ—Մ 143, էջ 582, 590

Հայրապետ, ԺԶ, 1295 թ., և Միլէ—Մ 181, էջ 741, 746

Ղազար

- վրդ. ժԴ դ.—Մ 169, էջ 673
- աւր, 1760 թ., և Գանձատար—Մ 38, էջ 131

* Աբրահամեան Անձնանշաների ընդհանուր ցանկէն:

Սամբուս

- 1302 թ., և Հոսմայր—Մ 288, էջ 1187
- 1322 թ., յԵրուսաղէմ—Մ 108, էջ 451, 459
- ժԴ դ., և Կոնստանդնուպոլս—Մ 148, էջ 605, 607

Մարտիրոս, աւր, 1719 թ., և Բաղէշ—Մ 157, էջ 640

Մելիքեան (Միլիթան), դպիր, 1624 թ., և Ղաւթիայ—
Մ 180, էջ 741—742

Մեսրոպ Երզնկացի, 1629 թ.—Մ 222, էջ 991, 994

Մովսէս, 1690 թ., և զԵրէն Անպահայ—Մ 276, էջ 1164

Յակոբ

- 1638 թ., յԵրզնկայ—Մ 277, էջ 1188
- 1740 թ., յԵրզնկայ—Մ 101, էջ 419, 428

Յովհաննէս

- (Յահաննէս), 1321 թ.—Մ 285, էջ 1191
- (Յահաննէս) ճգարի, 1471 թ., և Հայոց Քառ—Մ 215,
էջ 971—972
- 1690 թ., յԱղթամար զԵրէն—Մ 276, էջ 1164

Յովսէփ ԺԶ, 1730 թ., Մ 80, էջ 247—248

Պողոս (Պողոս), ժԷ դ., ճշարտութիւն կողմի վրայ—Մ 289,
էջ 1052

Սահակ ԺԶ, 1317—1318 թթ., և Կիլիկիոս—Մ 242, էջ 1057,
1061

Սարգիս

- Սոկացի, 1595 թ., և Մոսկւս—Մ 300, էջ 1237, 1240
- Կր., 1620 թ., յԵրզնկայ—Մ 117, էջ 509, 514
- Սամբաս, 1295 թ., և Հոսմ—Մ 184, էջ 838, 835

Սահակեան

- (Սահակեան) զրիւ, Երէն, ժԴ դ., և Քոստայ—Մ 181,
էջ 748
- (Սահակեան) ԺԶ, 1632, և Կարթ—Մ 285, էջ 1041—
1042

Ժ

ՊԱՏՈՒԻՐԱՏՈՒ-ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Աբրահամ

- կր., 1411 թ., յնդհադայալ—Մ 225, էջ 969, 1001—1002
- Աստապանեցի, 1744 թ. յնդիսիսի—Մ 110, էջ 517, 524, 528

Ազեմանդեր վրդ. (Ա. Զուլայեցի կթղ. 1706—1714 թթ.), 1888 թ.—Մ 115/Բ, էջ 499, 507—508

Ամիրխան—աճ'ս Առաքել

Անդրեան ԺԳ, 1680—1690 թթ., է յնդհադայ և Սուրբ-Բանդար—Մ 43, էջ 159, 165—167

Առաքել, ժականուն՝ Ամիրխան, ժԳ, 1682 թ., յնսպահան—Մ 237, էջ 1045—1047

Առաքանառար

- ԺԳ զ.,—Մ 165, էջ 657, 659—660
- վրդ., 1729 թ.—Մ 173, էջ 687, 690

Արիտանդե

- վրդ., 1635 թ., է հռոմեան—Մ 290, էջ 1207, 1209—1210
- Զուլայեցի, Նորաշինցի, 1870 թ., է Նոր Զուլայ—Մ 33, էջ 337, 354

Առաք պարոն, 1210 թ., որդի Առաք զրդի, է Բարերդ—Մ 280, էջ 1175, 1176—1177

Անան, պրհ., 1668 թ., է Նոր Զուլայ—Մ 61, էջ 247, 250—251

Անանի

- ԺԳ, ժԶ զ., է Վան—Մ 278, էջ 1167—1168
- պրհ., 1853—1859 թթ., է Նոր Զուլայ—Մ 200, էջ 868, 867—870

Բարսեղ

- կր., 1681 թ., է Նոր Զուլայ—Մ 262, էջ 1101, 1103—1104
- վրդ. Փաթր Սինեցի, 1685 թ., է Նորաշին Երեւան—Մ 148, էջ 605, 608

Բեկլար (Պեկլար), 1485 թ., է Վերինէն—Մ 273, էջ 1149—1150

Գալուստ վրդ. Զուլայեցի, 1778 թ., է Եջ—Մ 63, էջ 205, 208

Գոռպար ԺԳ Անէնցի, 1641—1643 թթ., է Կ. Պոլիս—Մ 188, էջ 798, 799—802

Գոնար Խաթուն, 1673 թ., է Զնչիտակ—Մ 213, էջ 965—967

Գովսեման (Գովսեմանտ), 1671 թ., յնսպահան գրիչ—Մ 255, էջ 1087—1088

Գովսեման Խաթուն, 1474 թ., է Սղաթու վանք—Մ 216, էջ 973—974, 978

Գրեգոր

- 1468 թ.—Մ 286/Բ, էջ 1114, 1117
- արդ., 1469 թ., է Գարի—Մ 219, էջ 981, 983—984

— արդ., 1488 թ., է Կալիսիսի վանք—Մ 113, էջ 487—488

— արդ., 1815 թ., յիւրվ—Մ 34, էջ 79, 82

— կր., 1617 թ., է Լեւ—Մ 99, էջ 415—416

— վրդ. Մշեցի, 1627 թ., է Զեղան—Մ 146, էջ 597, 601

— Մահրաբեց Երեւանցի, իւլ, 1628 թ., է Բազմէ—Մ 196, էջ 849, 851—853, 855—856

— պրհ., 1690 թ., է Նոր Զուլայ—Մ 54, էջ 207, 209—212

— արդ., 1743 թ.—Մ 34/Ե, էջ 107—108

— վրդ., 1787 թ., է Նոր Զուլայ—Մ 24/Գ, էջ 105

— վրդ., սեպհիր, 1783 թ.—Մ 5, էջ 15, 19—20

Դավթ

— վրդ., հղարար Յակոբայ, ԺԳ զ.—Մ 265, էջ 1109, 1111

— կրհ., 1885 թ., է Բարերդ—Մ 235, էջ 1038—1041

— ԺԳ Եւսէնցի, 1667 թ., է Բեհի—Մ 240, էջ 1051, 1053—1054

— վրդ. Բիֆիլեցի, 1760 թ., է Գահառար—Մ 38, էջ 131, 133—134

Եղգորեան (Յաղգորեան), 1485 թ., է Վերինէն—Մ 278, էջ 1149—1150

Եղեմեքի (Եղեմեքի), 1671 թ., յնսպահան—Մ 153, էջ 627—630

Եսայի

— Հոհար, Դարանի, Դարանապետ (Նեղի), ԺԳ—ԺԳ զ., 1318 թ., է Գահառ—Մ 167, էջ 661, 663—664, Մ 206, էջ 918, 918—920, Մ 230, էջ 1025—1028

— վրդ. Սեղեցի, վերանաւսւ Ս. Կարապետի վանք Երեւանայ, 1635 թ., յերեւան—Մ 283, էջ 1106—1107

Երեմիա եպ. Ոչականցի, 1767—1768 թթ., յնդիսիսի—Մ 2, էջ 9, 12—13

Եփրեմ երաժիշտ պատրիարկ Կ. Պոլսու (Եփրեմ Ղափանցի), 1686 թ., է Պոլիս—Մ 88, էջ 405, 414—415

Զաքարիա

— արդ. Երեւանցի, 1614 թ.—Մ 84, էջ 365, 368

— վրդ. Վանցի, պատրիարկ Կ. Պոլսու (Ժաճ. 1628 թ.), ժԶ զ., է Կ. Պոլիս, Մ 274, էջ 1158—1159

— վրդ., առաջնորդ Ս. Կարապետի, 1680 թ., յնսպահան—Մ 201, էջ 871, 875, 877, 879, 881

— վրդ., 1754 թ., է Կարի—Մ 126, էջ 549, 553

Թադեոս

— (Թադեոս) կր., 1815 թ., է Լիւ—Մ 193, էջ 823, 825—827

— արդ., 1317 թ., յնդիլ—Մ 76, էջ 307—308

Թովմաս (Թաւմա), ԺԳ, 1376 թ., յնսպահանց գրիչ—Մ 159, էջ 645, 648

Թորոս

— Կարեմ ԺԳ, 1295 թ., է Սեւ—Մ 181, էջ 741, 744—745

* Արտառեւան Անանեանցի ընդհանուր ցանկից: ՊԳ—Պատրիկ—պաշտպան:

- 1817—1818 թթ., ի Կիրարս—Մ 248, էջ 1057, 1080
- Խանկարի, 1834 թ., յըրեան—Մ 246, էջ 1089
- Խալաթուր
- թՀյ, 1277 թ., յԱղթամար—Մ 208, էջ 839, 833
- թՀյ, 1400—1401 թթ., յԱղարսաներ—Մ 184, էջ 758, 764, 768
- արքեպս. 1584 թ., ի Գաւրի—Մ 210, էջ 881
- Սառաւ, լայն, 1647 թ., ի Սուլտանեցի գիւղ—Մ 223, էջ 995—998
- Նառապետ
- թՀյ, 1369 թ., ի Հոռոմ—Մ 142, էջ 589, 588
- 1687 թ., ի Կարին—Մ 245, էջ 1086—1088
- գաղի, Նախաղարեան—Սարգսեանց Վարդապետացի, 1818—1819 թթ., ի Տիֆլիսիայ—Մ 175, էջ 698, 695, 698
- Կիրանոս
- վրդ., բարսեւի, ԺԳ—ԺԴ գգ.—Մ 169, էջ 671—672
- թՀյ—Մ 73, էջ 265, 268
- Ուկանց, Հիւսե, ի Դաւալան գեղէն, 1595 թ., ի Մսկո—Մ 800, էջ 1240
- Կաստանիէ
- 1271 թ., ի Դրազարեկ ե Վանկուս—Մ 189, էջ 859—861
- ԺԴ գ., յԱնանց տնապատ—Մ 40, էջ 141, 147—148
- ԺԴ գ.—Մ 52, էջ 203, 208
- (Կաստանգ), 1485 թ., ի Վերնէշէն—Մ 278, էջ 1149, 1151—1152
- Հայրապետ
- տեր, 1647 թ.—Մ 74, էջ 297, 302
- (Հնրապետ) Հուլայեցի, 1684 թ., ի Նոր Հուլայ—Մ 82, էջ 337, 352
- արդյ 1697 թ., ի Մառթեոսի ե Անդրէի մենաստան—Մ 268, էջ 1181, 1184
- Հիքոս, Բ Բգբ, 1295 թ., ի Կիլիկիայ—Մ 180, էջ 729, 734—735
- Հաղար վրդ. Բաւրդեցի, 1691 թ., ի Նոր Հուլայ—Մ 247, էջ 1071—1073
- Հովսէպ Ապս. Արքեպի, 1813 թ., յԱրդն—Մ 267, էջ 1121—1132
- Մազաֆա Բաւրդեցի, 1495—1497 թթ., ի Կապուսի տնապատ—Մ 114, էջ 489—491
- Մանուկ վրդ., 1669 թ.—Մ 150, էջ 811, 815—816
- Մառքուտ թՀյ Հուլայեցի, 1649—1650 թթ., վայելուղ ի Նոր Հուլայ—Մ 189, էջ 809, 813
- Մարգար, պրն, որդի խշյ Ուկանի, 1699 թ.—Մ 67, էջ 275—276
- Մարիամ, 1708 թ., ի Պաղաւսարայ—Մ 281, էջ 1179—1180
- Մարկոս վրդ., 1677 թ.—Մ 42, էջ 155, 160
- Մարտիրոս թՀյ, ԺՀ գ.—Մ 28, էջ 89—91
- Միխիլ Երեւեցի, 1828 թ., ի Կ. Պոլսո—Մ 291, էջ 1211—1212
- Միխիլեանի
- (Միխիլեւթ) թՀյ, 1480 թ., վայելուղ ի Հերմոնի վանո—Մ 279, էջ 1171—1172
- (Միջեթեւթ) Կրկն, 1579 թ., որդի Ամիրզայու—Մ 289, էջ 1235, 1337
- (Միլիթեւթ) տեր, 1665 թ., ի Եջւ—Մ 257, էջ 1023, 1085
- Սիւնա վրդ. Տիգրանակերտցի (Ամթեցի), 1693 թ.—Մ 203, էջ 893, 697—698
- Սիմէյի վրդ., առաջնորդ Նախաղարի վանից, 1663 թ., վայելուղ յԱսպահան—Մ 191, էջ 817, 822—824
- Մրիթուր
- Ժամկէ, 1480 թ., ամուսին տնտեսի տառապի ի Հերմոն—Մ 279, էջ 1171—1172
- պրն, 1851 թ., ի Նոր Հուլայ—Մ 264, էջ 1107, 1109,
- Միլիթ
- թՀյ, վանից Հայր 1511 թ., ի Սղակու վանո—Մ 214 էջ 867, 868—870
- տեր, 1603 թ., ի Բաղէշ—Մ 157, էջ 637, 639—640
- վրդ. Խարթրիթի, 1611 թ., ի Կ. Պոլսո—Մ 186, էջ 769, 774
- արք., 1778—1779 թթ., ի Կ. Պոլսո—Մ 80, էջ 281, 280
- Մովսէս
- Կարայր Ներսէսի, ԺԳ գ., ի Կիլիկիայ—Մ 177, էջ 701, 707—710
- արդյ, 1623 թ., յէջմիածնի—Մ 31, էջ 92—94
- Յակոբ
- Կարայր Պաթի վրդ.—ԺԳ գ.—Մ 365, էջ 1109, 1111
- (Յակոբոս) Արեւիցի, 1322 թ., յԵրուսաղէմ—Մ 108, էջ 451, 458—458
- Կպ., 1457 թ., ի Դերեկու տնապատ—Մ 238, էջ 1011, 1018
- Զաւարցի, 1511 թ., որդի Միքիթեցի, ի Բերթաւան վանո—Մ 272, էջ 1143—1148
- տեր, 1620 թ., ի Տաննէվէր—Մ 297, էջ 1217, 1219
- արք., 1851-ից առաջ, ի Կ. Պոլսո—Մ 308, էջ 855, 891
- վրդ., 1693 թ., ի Թոխար—Մ 105, էջ 443, 445
- վրդ. Օշակեցի, ԺՀ գ.—Մ 102, էջ 426—430
- Յակոբշէն խշյ, 1642 թ., ի Բերթաւան—Մ 294, էջ 1219, 1221, 1224
- Յարսիմի
- Ժաւի, 1736 թ., ի Վան—Մ 11, էջ 37, 44
- Հախուպեցի, 1770 թ., յէջմիածնի—Մ 82/Ա, էջ 237, 330
- Յետո թՀյ, քրտ, ԺԴ գ.—Մ 86, էջ 269, 273
- Յովառափ թՀյ Արծրանեցի, 1640 թ., ի Տիգրանակերտ—Մ 187, էջ 773, 787—791
- Յովսէֆ
- Կր., 1099 թ., յԱղթամարեղիայ—Մ 288, էջ 1202, 1208
- (Յոհաննիս), 1221 թ.—Մ 285, էջ 1191—1192
- Արքայիւրայր, 1284—1288 թթ., յԱնիկի Կ ի Գանդր—Մ 195, էջ 837, 840—841, Մ 196, էջ 841, 848, Մ 197, էջ 845—847
- ԺԳ գ.—Մ 265, էջ 1109, 1111
- Որոտեցի, 1315—1388 թթ., ԺԴ գ., ի Վաղարշայ վանո—Մ 46, էջ 179, 184—185, 186
- (Յոհաննիս), 1384 թ., ի Բաւրդեմ—Մ 78, էջ 218, 216
- 1271 թ.—Մ 168, էջ 863, 669

- (Յովսէփէս) վրդ., բարձր, ժԻ գ.—Մ 185/Ա, էջ 787—788
- (Յովսէփէս) վրդ., Ստեփ. 1421—1422 թթ., ի Վարազ և յԱղթամար—Մ 207, էջ 621, 828, 930
- (Յովսէփէս) Համէնցի, բարձր, 1486 թ., ի Ս. Յուր Երզնկայ—Մ 55, էջ 211, 222
- (Յովսէփէս) վրդ., առաջնորդ Յովհաննավանց, ժԾ—ժՂ դդ., ի Յովհաննավանս—Մ 152/Բ, էջ 623—624
- Փիլիսոսի, 1534 թ., ի Սահակին—Մ 217, էջ 975, 978
- թղ. Քարմատահեցի, 1619 թ.—Մ 100, էջ 417—418
- (Յովսէփէս) բարձրագոյն, առաջնորդ Եղեմիայ, 1630 թ., յԵղեմիայ—Մ 117, էջ 509, 512—513
- զպիր, 1631 թ., յԱսպուհան—Մ 203, էջ 1105—1106
- վրդ., 1642 թ.—Մ 120, էջ 527—528
- (Յովսէփէս) վրդ., 1647 թ.—Մ 74, էջ 297, 302
- (Յովսէփէս) միայնակաց, 1651 թ., ի Բիրական—Մ 224, էջ 997—998
- (Ուսէփէս) վրդ., Յովհաննավանցի, 1659—1660 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 254, էջ 1085—1088
- աղբ, 1665 թ.—Մ 147, էջ 603, 605
- (Յովսէփէս), 1666 թ., ի Տիգրանակերտ—Մ 202, էջ 869—890
- (Յովսէփէս), արքայ, 1718 թ. յԵրեմակ—Մ 95, էջ 395—396
- արքայու. Գաղթեցի, 1740 թ., ի Բիւզանդիայ և յԵրզնկայ—Մ 101, էջ 419, 427—428
- Յովսէփէս (Յուսէփ) թղ., 1207 թ., ի Լաղթա—Մ 194, էջ 833—836
- Յուսիկ, արքի Անազ Դրէլ, ի Բարերդ—Մ 280, էջ 1175—1177
- Նազարէր խլի, պրե, 1649—1650 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 189, էջ 803, 809—812
- Նահալա
- վրդ., հռոմայ, սուրբիչ Ծն. Նիկիայ, 1282 թ.—Մ 49, էջ 198, 198
- կուրի թղ., 1295 թ., եղբայր Թորոս թղին, ի Սլէկ—Մ 181, էջ 741, 744—745
- արքայ, 1648 թ., ի Սիւրառայ—Մ 297, էջ 1231—1232
- արկ, 1662 թ., յԵղեմիան—Մ 110, էջ 468, 479—479
- Նարեան, 1814 թ., արքի Անտի, ի Վարդանայ Գրէլ, ի Բարերդ—Մ 280, էջ 1175, 1178
- Նարեան, 1486 թ., ի Վերիշէկ—Մ 278, էջ 1149—1150
- Նանգուլի խորհրդապետի, 1653 թ., յԱսպուհան—Մ 261, էջ 1099, 1101
- Նանդամիր Բարկուշապետի, 1475 թ., ի Սելզուս—Մ 221, էջ 899—891
- Ներսէսուր (Ներսէսուր), ժԾ գ.—Մ 243, էջ 1061, 1063
- Պարտեւուր, ժԶ գ.—Մ 160, էջ 649—652
- Պիլզնե, պրե, աղբ Տանէ Սիւսայ, 1287 թ., ի Սուլտանիս և ի Թաւրիզ—Մ 212, էջ 582—984
- Պիւրոս
- 1258 թ.—ի Հռոմէլի—Մ 287, էջ 1197, 1200
- ժԻ գ.—Մ 231/Ա—էջ 1029—1030
- վրդ., 1709 թ., յԱստապատ—Մ 126, էջ 537, 542
- Պէլլար—աճա Իլլիւար

Պոլոս

- 1272 թ., ի Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1187, 1189
- խլի, ժԶ գ.— ի Նոր Զուլայ—Մ 204, էջ 899, 903—904

Ռաւաւալ խլի, 1659—1660 թթ., ի Նոր Զուլայ—Մ 254, էջ 1085—1087

Սաղարիկի, արքայ, կր., թղ., վրդ., 1421—1422 թթ., ի Վարազ և յԱղթամար—Մ 207, էջ 921, 925—930

Սամուէլ վրդ., 1739 թ., ի Կ. Պոլսի—Մ 87, էջ 349, 380

Սարգիս

— թղ., 1272 թ. վախճող ի Կիլիկիայ—Մ 284, էջ 1187, 1189

— արկ, 1630 թ.—Մ 79, էջ 317, 319—320

— Եղեմիայ, աղբ, 1643 թ., ի Լիւս—Մ 45, էջ 173, 180

— Եղեմիայ, 1654 թ.—Մ 238, էջ 1047, 1049—1050

— Զուլայիցի, 1656 թ., ի Նոր Զուլայ—Մ 248, էջ 1073—1076

— վրդ. Կոթայիցի, 1676 թ., ի Թաղի Վանս—Մ 109, էջ 459, 462

Սարկաւաղ կր., 1299 թ. յԱսպուհան—Մ 193, էջ 827, 829—830

Սատար, արքի Ամիր-Սուլայի, ժՂ գ.—Մ 262, էջ 1213—1215

Սաֆուր խլի, 1663 թ. յԱսպուհան—Մ 191, էջ 617, 822

Սիմէոն

— (Սիմէոն), 1088 թ., էջ 1185—1186

— 1475 թ., ի Պատուարդու Վանս—Մ 226, էջ 1005—1008

— 1486 թ., ի Տիւրիկէ—Մ 277, էջ 1165

— արքայ, 1683 թ., յԵղեմիան—Մ 81, էջ 83—84

Սմբատ Պատրիկ, արքի Վարդապայ—Մ 275, էջ 1165—1168

Ստեփաննոս

— Համէնցի, թղ., 1240, էջ 1200—Մ 218, էջ 979—981

— Գոյնիքոյնցի, 1298 թ., ի Կիլիկիայ—Մ 179, էջ 719, 727—729

— 1463 թ. յԱնազ վանս—Մ 116/Ա, էջ 469—497, 499

— վրդ., 1669 թ.—Մ 38/Ա, էջ 119, 127

— վրդ. Տփիսեցի, 1808—1812 թթ.—Մ 139, էջ 578, Մ 183, էջ 655—656

Վախճող պատրեհ, ժԶ գ.—Մ 156, էջ 828, 835

Վարդան

— թղ., 1311 թ., ի Գերեզդիր—Մ 164, էջ 629, 632—633

— Երէջ, 1646 թ., ի Կ. Պոլսի—Մ 236, էջ 1049—1044

— աղբ, 1862—1883 թթ., ի Խէփորէ—Մ 252, էջ 1081—1083

— Առաքապետի, արկ, արքայ, կպր., 1766—1768 թթ., յԵղեմիան—Մ 26, էջ 81, 84—86

Վարդիւն, 1614 թ.—Մ 84, էջ 355, 363

Տեւոն, 1485 թ., ի Վերիշէկ—Մ 278, էջ 1149—1151

Յոզեմ, կենակից Բաղերի, 1669 թ., ի Եօշ—Մ 257, էջ 1098, 1098

Ա ի ն ա տ ա ճ է ի ՚

Դուկաս—*Մ Մ 157, 158, 184, 188, 189, 191, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 224, 226, 227, 228, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 272, 274, 277, 278, 279, 280, 281, 283 (ընդ ալլոց), 286, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, Մառտեռ—157, 180, 183, 189, 191, 197, 198, 200, 201, 203, 203, 204, 205, 206, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 234, 236, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 272, 274, 277, 278, 279, 280, 281, 283 (ընդ ալլոց), 286, 289, 290, 291, 294, 296, 297, 298, 299, 300, Մարկո—157, 158, 180, 184, 188, 189, 191, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 224, 225, 226, 234, 236, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 272, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283 (ընդ ալլոց), 286, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, Յովնանեն (՝ ընդ Պրոխորոսի)—146, 157, 158, 180, 182, 184, 188, 189, 191, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 234, 236, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 272, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283 (ընդ ալլոց), 286, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, Յովնանեն (՝ ընդ Պրոխորոսի)—146, 157, 158, 180, 182, 184, 188, 189, 191, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 234, 236, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281 (ընդ ալլոց), 286, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300.*

Ա ա տ ֆ ա լ ՚

Դուկաս (Զործ առաքելոց)—*Մ Մ 205, 206, Յակոբոս (Թուղթ)—146, 188, 205, 206, Յովնանեն (Թուղթ)—203, 206, Յովնանեն (Յայտնութիւն)—146, 188, 191, 200, 201, 203, 204, Յուլյա (Թուղթ)—146, 206, Պետրոս (Թուղթ)—146, 188, 188, 205, 206, 212, 263, Պզոս (Թուղթ)—62, 146, 155, 187, 188, 208, 205, 208, 242, Սանքանենտ Նախակալ—146, Սերապատեռ տառնալ—187,*

Ա յ լ ե յ լ ՚

Աղիսանդր վրդ. (սասցեղ)—*Մ 115/Ք, Աստուածատուր (գրիչ)—165, Դիոնիսիոս Արիստագանի—28, 30, 31, 53, 54, 55, Նիկադոր (գրիչ և ծաղկող)—187, Նալի*

Լիսի—206, Նոսրիս—187, 188, 189, 191, 204, 205, 206, Քովստ Արիստագանի—118 (տղ.), Լորտապաղ—184, Կարպանոս—187, 188, 189, 191, 204, 205, Կիրիկ Աղիսանդրացի—115/Ք, Հայրապետ (ծաղկող)—189, Աննադուրիս Կիրիկիոսի—187, Լազար վրդ. Քալիբեցի (սասցեղ)—247, Մարտիրոս (գրիչ)—157, Մկրտիչ (սասցեղ)—157, Յովսէփի ինչ Արծրանցի (սասցեղ)—187, Յովսէփի Արիստագանի—187, Լուսապաններ—184, Սարգիս Զորավար (սասցեղ)—278, Սիմեոն (սասցեղ)—183, Վախտանգ դատարկ (սասցեղ)—155, Վարդան Մարտիրոսի—27,

Զ ա ր գ ա ն կ ա ր ը ո թ ի Ն

Խորան—*Մ Մ 167, 158, 177, 187, 188, 189, 191, 195, 197, 198, 201, 203, 204, 205, 206, 208, 212, 213, 216, 218, 225, 226, 234, 236, 238, 239, 241, 244, 247, 248, 249, 250, 254, 255, 258, 259, 262, 264, 272, 274, 276, 277, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 293, 296, 297, 300, Կիստիստոն—Մ Մ 7, 3, 26, 28—32, 37, 40, 50, 54, 61, 62, 66, 68, 74, 77—79, 81, 87, 90, 93, 95, 101, 104—106, 109—111, 115/Ք, 119, 120, 141—143, 146—148, 153/Ա, 153—158, 166—168, 175, 178, 180—182, 184, 185/Ա, 186—189, 191, 192, 194—208, 210, 211/Ա, 212—226, 228, 231/Ա, 232, 234—252, 254—265, 269—279, 281, 284—286, 289—291, 292—300, Զակարյազար (գլխավորը)—Մ Մ 7, 20, 22, 26, 28, 30—33, 35/Ջ, 39/Ա, 45, 46, 48, 51—56, 57, 58, 62, 67—69, 71/Ա, 74—78, 81, 83, 93, 95, 98, 101, 105, 109, 112—114, 116, 119, 126, 141—148, 148—149, 152/Ա, 153—158, 158, 166, 177, 179—184, 185/Ա, 188—189, 192, 195—197, 199—207, 227, 239, 231/Ք, 232—234, 242, 266/Ք, 267, 269—271, 282, 287, Լուսապանցարդ—8, 20, 22, 28—32, 35/Ք, 35/Ջ, 42, 45, 46, 48—52, 54, 55, 57, 59, 61, 62, 65, 67, 68, 71/Ա, 74, 75, 77—79, 81, 83, 87, 95, 98, 101, 104—106, 108—114, 115/Ք, 119, 120, 126, 141—143, 146—149, 152/Ա, 153—159, 166—168, 175, 177—189, 191, 193, 194—198, 198—208, 210, 211/Ա, 212—222, 224—252, 254—267, 269—291, 293—300, Զարգազար—Մ Մ 1, 8, 10, 14, 20, 22, 24, 26, 28—32, 34/Ք, 34/Ջ, 35/Ք, 35/Ջ, 35/Ջ, 37, 39/Ա, 42, 45, 46, 48—52, 54—58, 61—63, 65—70, 71/Ա, 74—79, 83, 84, 87, 90, 91, 93, 95, 98, 101, 102, 105—114, 115/Ք, 116, 119, 120, 124, 136, 137, 141—143, 146—149, 151, 153/Ա, 153/Ք, 153—160, 167, 168, 175, 177—182, 194—210, 211/Ա, 212—216, 218—265, 266/Ա, 267, 269—274, 276—282, 284—300:*

[illegible]

ԺԳ

ԿԱՂՏՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԶԵՆՈԱԳՐԵՐԻ ՑԱՆԿ

ՆՁ	Էջ
Հեռագրի	թիվակի
11	48
14	52
25	84
38	124
46	185
66	274
76	309—310
84	364—386
112	496
126	542
128	543
129	551
132/Ա	622
159	649
179	727
198	831—832, 845
198	842
204	908
289	1030
289	1197

ԺԴ

«Ի ՄԻ ՏՓԻ» ԶԵՆՈԱԳՐԵՐԻ ՑԱՆԿ

ՆՁ	Թանկ
Հեռագրի	
9	Ա—Բ
20	Ա—Բ
34	Ա—Ե
38	Ա—Է
35	Ա—Բ
39	Ա—Բ
41	Ա—Գ
71	Ա—Բ
82	Ա—Բ
98	Ա—Զ
115	Ա—Բ
131	Ա—Բ
152	Ա—Գ
172	Ա—Բ
176	Ա—Գ
185	Ա—Բ
211	Ա—Բ
231	Ա—Բ
266	Ա—Բ

ԺԵ

ՄԵՏԱՂԵԱՅ ԿՐԿՆԱԿԱԶՄԵՐ,
ԽԱԶՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼ ԶԱՐԳԵՐ
ՈՒՆԵՑՈՂ ԶԵՆՈԱԳՐԵՐԻ ՑԱՆԿ

ՆՁ	Էջ
Հեռագրի	թիվակի
167	637
177	701
187	775
202	885
208	893
205	907
214	986
226	1005
236	1039
237	1045
244	1062
251	1079
259	1088
278	1167
280	1175
284	1187
285	1191
286	1193

Բովանդակություն	Ժամանակ	Վայր	Գրիչ	Մարզիչ	Կարգիչ	Սանցի
32 Գիտելիս Արիստակեսի, Մաննադուխի	1870	Շուշ	—	—	—	—
33 Ժողովածու	ժՁ	—	Յովանէ	—	—	—
34 Ժողովածու						
34/Ա	1768	—	—	—	—	—
34/Բ	1767	—	—	—	—	—
34/Գ	1767	—	Գեորգ ժամարար	—	—	—
34/Դ	1767	Նոր Զուգար	Բարազամ արք.	—	—	Գրիգոր վրդ.
34/Ե	1762	—	—	—	—	Գրիգոր արք.
35 Ժողովածու						
35/Ա	ժԷ	—	—	—	—	—
35/Բ	ժԷ	—	ալիք Յակար	—	—	—
35/Գ	ժԷ	—	—	—	—	—
35/Դ	ժԷ	—	—	—	—	—
35/Ե	ժԷ	—	—	—	—	—
35/Զ	ժԷ	—	ալիք Յակար	—	—	—
35/Է	1718	—	—	—	—	—
36 Ժողովածու						
36/Ա	1660	—	Սարգիս երէց	—	—	Ստեփաննոս վրդ.
36/Բ	ժԸ—ժԹ	—	—	—	—	—
37 Վարդան Այսնիցի, Աղսթաղի	ժԹ	—	Ովանէ Կր., Նայառուզ վրդ.	—	—	—
38 Ժողովածու	1760	Գանձասար	Դանիթ Թիֆլիզցի	—	ալիք Դավար	Դանիթ Թիֆլիզցի
39 Ժողովածու						
39/Ա	ժԻ	Անապատ	Ուստիանէ	—	—	—
39/Բ	ժԻ	—	—	—	—	—
40 Ժողովածու	ժԳ	Ավանց անապատ	Յովանէ	—	—	Կառաւորի
41 Ժողովածու						
41/Ա	ժԻ	—	—	—	—	—
41/Բ	ժԻ	—	—	—	—	—
41/Գ	ժԹ	—	—	—	—	—
42 Աղսթաղի	1677	—	Բուժա երէց	—	—	Մարկոս վրդ.
	1680	Էփրատ	—	—	—	—
43 Ժողովածու	1690	Սուքոթ-Բանդան	Անդրեաս քչ.	—	—	Անդրեաս քչ.
44 Ժողովածու	1701/08	—	—	—	—	—
45 Ժողովածու	1643	Լիմ	Սարգիս Նոյնացի	—	—	Սարգիս Նոյնացի
46 Պետրոս Արազնացի, Գիրք առաքելութեան	ժԻ	Վազառնայ	Գրիգոր Տաթևացի	—	—	Ստեփաննէ Որտանցի
		Վանք	—	—	—	—

Բովանդակվել է	Ժամանակ	Վրաց	Գրիգ	Մարդ	Կամուր	Մասնագ
47 Ժողովուրդ	1713/14	Եղիշան, Սարգս	Սարգս	-	-	-
48 Գրականություն, Սահմանադրական	1800	Վրական, Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	Սահմանադրական
49 Գրականություն, Սահմանադրական	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
50 Գրականություն, Սահմանադրական	ժողով	-	-	-	-	-
51 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
52 Գրականություն, Սահմանադրական	ժողով	-	-	-	-	-
53 Գրականություն, Սահմանադրական	1718	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
54 Գրականություն, Սահմանադրական	1800	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
55 Ժողովուրդ	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
56 Գրականություն, Սահմանադրական	1700/01	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
57 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
58 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
59 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
60 Գրականություն, Սահմանադրական	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
61 Ժողովուրդ	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
62 Սահմանադրական	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
63 Գրականություն, Սահմանադրական	ժողով	-	-	-	-	-
64 Գրականություն, Սահմանադրական	ժողով	-	-	-	-	-
65 Գրականություն, Սահմանադրական	1700/01	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
66 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
67 Գրականություն, Սահմանադրական	1800	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
68 Գրականություն, Սահմանադրական	1801/02	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
69 Գրականություն, Սահմանադրական	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
70 Գրականություն, Սահմանադրական	1801	Սահմանադրական	Սահմանադրական	-	-	-
71 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
72 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-
73 Սահմանադրական	ժողով	-	-	-	-	-
74 Ժողովուրդ	ժողով	-	-	-	-	-

Բովանդակություն	Ժամանակ	Վայր	Գրիչ	Մարդիկ	Կազմակերպ	Մասնակց
75 ժողովածու	1831	Վաղարշապատ	—	—	—	—
76 Մասունք Հեղեկապարտների	1817	Արմավիր	Յովհաննէս Կր.	—	—	Քաղնա արդ.
77 ժողովածու	ժԺ	—	—	—	—	—
78 Մասունք Նորայր Կառնարանի	1834	Թաթևի	Սարգիս արվ.	—	—	Յահաննէս
79 ժողովածու	1830	—	Սարգիս արվ.	—	—	Սարգիս արվ.
80 ժողովածու	ժԺ	—	—	—	—	—
81 Մասունք Հեղեկապարտների	ժԺ	—	—	—	—	—
82 ժողովածու	1770	Երվանդան	Յարութիան Հարստանի	—	—	Յարութիան Հարստանի
83/Ա	1788/82	Թաթևի	Եսայի Թաթևցի	—	—	—
83/Բ	1788/82	Երվանդան	—	—	—	—
84 ժողովածու	1814	—	Հրապետ Ջուլալի, Արթուր-Կէն Ջուլալի, Յովհաննէս Կր.	—	—	Հրապետ Ջուլալի, Արթուր-Կէն Ջուլալի
85 Յիրք ժողովածու արքայի	1747	Կ. Պոլսի	Հաքարիան Նրդիկարի	—	—	Հաքարիան Նրդիկարի, Վարդան
86 Մարտինոս Պէրանեան, Անայանի	ժԺ	—	—	—	—	—
87 Մարտինոս Պէրանեան, Անայանի	1738	Կ. Պոլսի	—	—	—	Սամուէլ արք.
88 Մարտինոս Պէրանեան, Անայանի	ժԺ	—	—	—	—	—
89 Մարտինոս Պէրանեան, Անայանի	1743	Կ. Պոլսի	Անդրէաս զպիր	—	—	—
90 Աղէքսանդր Դաւանթի, Անտառ Նորաբայի ժողովածու	1778/79	Կ. Պոլսի	Գրիգոր Յեղանցի	—	—	Մկրտիչ արք.
91 Աղէքսանդր Դաւանթի, Անտառ Նորաբայի ժողովածու	ժԺ	—	—	—	—	—
92 ժողովածու	ժԺ	—	—	—	—	—
93 Պետրոս Արաբեանի, Գիրք առարկեալի	1701	Թաթևի	Միքայիլ	—	—	—
94 Գիտնական Արիստակեսի, Մասնադրութիւն	ժԺ-ժԺ	—	—	—	—	—
95 Գիտնական Արիստակեսի, Մասնադրութիւն	1718	Ներշուլ	Յահաննէս արդ.	—	—	Յահաննէս արդ.
96 ժողովածու (Ա-Զ)	ժԺ	—	—	—	—	—
97 Արքայաւոր Կ. Պոլսի, Նիսիսի արքայի Գիտնականի	1733	Կ. Պոլսի	Արքայաւոր Կ. Պոլսի	—	—	—
98 ժողովածու	1698	Կ. Պոլսի	—	—	—	—
99 Գրիգոր Առաքելաբան, Առ Երազ	1617	Հնդկ	Հասիկ Պառանի	—	—	—
100 Նիսիսի Կ. Պոլսի արքայի Գիտնականի	1618	—	Սիմէոն Համարանցի	—	—	—
101 ժողովածու	1740	Բիւզանդիա	Արքայաւոր զպիր	—	—	—
		Երվանդան	Յակոբ զպիր	Բարսեղ, Յակոբ	Բարսեղ, Յակոբ	Յովհաննէս Դաւանթի
102 Յովհաննէս Դաւանթի, Մասնադրութիւն	ժԺ	—	—	—	—	—
103 ժողովածու	ժԺ	—	—	—	—	—
104 ժողովածու	1830	Կաթմաս	Քրտ Անդրէաս	—	—	—

| Բաժանեցութիւն | Փամ-
նակ | Վայր | Գրիչ | Մարդ | Կարգ | Ստացող |
|--|-------------|-------------|-------------------------|----------|--------|---------------------|
| 105 Այնթապ Սեփ, Համառոտ հաւարումն աստուածա-
բանական հիմարութեան | 1003 | Քոյնաթ | Նիքոսիմ Հուլայեցի | — | — | Յակոբ վրդ. |
| 106 Ժաղվանայ | ԺՀ | — | Կարապետ | — | — | — |
| 107 Ժաղվանայ | ԺՀ | — | — | — | — | — |
| 108 Ժաղվանայ | 1323 | Արաւարձն | Քարոս | — | Մտաթէս | Յակոբոս Արեւելի |
| 109 Գինեխոս Արիպազարի, Մասնազրութիւնք | 1676 | Քաղէս | — | — | — | Սարգիս Կաթարեցի |
| 110 Ժաղվանայ | 1652 | Էջմիածին | Ներսէս արկ. | — | — | Ներսէս արկ. |
| 111 Գինեխոս Արիպազարի, Մասնազրութիւնք | ԺՀ | — | Աթանաս | Մաղաթճ | — | — |
| 112 Ժաղվանայ | 1497, 98 | Կաթիկոսի | Յահաննէս արքայ, Կիրակոս | Բարսեւնի | — | — |
| 113 Գրիգոր Աստուածաբան, Առ քոս հառչ | 1483 | Կաթիկոսի | Յուսիկ | — | — | աշխ. Գրիգոր |
| 114 Ժաղվանայ | 1498, 97 | Կաղոսի | Մաղաթեա Բարեղաբի | — | — | Մաղաթեա Բարեղաբի |
| 115 Ժաղվանայ | | անաղառ | | | | |
| 115/Ա | 1463 | Աւագ վանք | Սահակոս | — | — | Սահակոս |
| 115/Բ | 1699 | — | Աղէսանկար վրդ. | — | — | Աղէսանկար վրդ. |
| 116 Յովնոն Գամառակցի, Մասնազրութիւնք | ԺՀ | — | Յակոբ | — | — | — |
| 117 Ժաղվանայ | 1630 | Սիւրբ | Նիկողոս Սարգսանկ | — | Սարգիս | Յահաննէս Բարսեւնկոս |
| 118 Բովնա Արեւիկայի, Բաժանեցութիւն քոյր
աստուածաբանութեան | 1729 | Վիւնիկ | Քիչոքոս Մէտեայի | — | — | — |
| 119 Ժաղվանայ | 1744 | Էջմիածին | — | — | — | Արքաւոմ Աստուածաբան |
| 120 Բովնա Արեւիկայի, Յաղագս անարեւութեան
Յրիտանի | 1643 | — | Յակոբ Երէց | — | — | Յովնանկա վրդ. |
| 121 Սկիփոս, Աստուածաբանութիւն | ԺՀ | — | — | — | — | — |
| 122 Սկիփոս, Աստուածաբանութիւն | ԺՀ | — | — | — | — | — |
| 123 Ժաղվանայ | ԺՀ | — | — | — | — | — |
| 124 Ժաղվանայ | 1740 | — | — | — | — | — |
| 125 Սկիփոս, Աստուածաբանութիւն | 1773 | Բաշա | Սահակ վրդ. | — | — | — |
| 126 Ժաղվանայ | 1708 | Աստուածաբան | Ներսէս արքայ | — | — | Պետրոս վրդ. |
| 127 Ժաղվանայ | 1781 | Մարգարիտ | Յովնիկ արքայ | — | — | — |
| 128 Պետրոս Հոսիկայիցի, Համառոտ հաւարումն
աստուածաբանութեան | ԺՀ | — | — | — | — | — |
| 129 Պետրոս Հոսիկայիցի, Համառոտ հաւարումն
աստուածաբանութեան | 1724 | Կարին | աշխ. Մելքոն | — | — | Հարաթեա վրդ. |
| 130 Եսթիւս, Աստուածաբանութիւն | 1815 | Կ. Պոլսոս | Սիւրբաբար ԲՈՂ | — | — | — |
| 131 Ժաղվանայ | ԺՀ | — | Համբարձում զղիր | — | — | — |
| 131/Ա | ԺԺ | — | — | — | — | — |
| 131/Բ | — | — | — | — | — | — |

| Բախման տարի | Փառա
ն ամ | Վաթ | Գրք | Մագիս | Կաթի | Մագիս |
|---|--------------|---------|------------------------|-------|------|-------|
| 122 Կզինե Պառնո, Չաղա խոհարար Կզինալ | ժՀ | - | - | - | - | - |
| 123 Ժողովուրդ | ժՀ | - | - | - | - | - |
| 124 Տիրոջ Միջնակարգ, Առաւելանդանի | ժՀ | - | - | - | - | - |
| 125 Միջնակարգ Տիրոջ Կզինան, իսկ առաւելանդան | 1218 | Կ. Պառն | Միջնակարգ Տիրոջ Կզինան | - | - | - |
| 126 Կզինե Պառն, Չաղա խոհարար Կզինալ | ժՀ | - | - | - | - | - |
| 127 Կզինե Պառն, Չաղա առաւելանդան | ժՀ | - | Քառա | - | - | - |
| 128 Պառն Ազնաւան, Առաւելանդան | 1770 | - | - | - | - | - |
| 129 Ժողովուրդ | 1800 | - | - | - | - | - |
| 140 Պառն Ազնաւան, Առաւելանդան | ժՀ | - | Չաղա | - | - | - |
| 141 Մառն Տիր Պառն | ժՀ | - | Միջնակարգ Տիրոջ | - | - | - |
| 142 Ժողովուրդ | 1209 | Կառ | Միջնակարգ | - | - | - |
| 143 Մառն Առաւելանդան | ժՀ-ժԲ | - | - | - | - | - |
| 144 Մառն Տիր Պառն | ժԲ | - | - | - | - | - |
| 145 Մառն Առաւելանդան | 1090/37 | - | Չաղա | - | - | - |
| 146 Մառն Առաւելանդան | 1027 | Կառ | Միջնակարգ | - | - | - |
| 147 Մառն Տիր Պառն | ժՀ | - | - | - | - | - |
| 148 Մառն Առաւելանդան | (ժԲ) | - | Չաղա | - | - | - |
| 149 Մառն Առաւելանդան | 1381 | - | Չաղա | - | - | - |
| 150 Մառն Տիր Պառն | 1009 | - | Չաղա | - | - | - |
| 151 Մառն Տիր Պառն | 1033 | - | Չաղա | - | - | - |
| 152 Ժողովուրդ | 1521/3 | - | - | - | - | - |
| 152/3 | ժԲ-ժԳ | Չաղա | Չաղա | - | - | - |
| 152/4 | ժԲ-ժԳ | Չաղա | Չաղա | - | - | - |
| 152/5 | ժԲ-ժԳ | Չաղա | Չաղա | - | - | - |
| 152/6 | ժԲ-ժԳ | Չաղա | Չաղա | - | - | - |
| 153 Մառն Տիր Պառն | 1071 | - | Չաղա | - | - | - |
| 154 Մառն Տիր Պառն | 1311 | - | Չաղա | - | - | - |
| 155 Մառն Տիր Պառն | ժԲ | - | Չաղա | - | - | - |
| 156 Մառն Տիր Պառն | ժԲ | - | Չաղա | - | - | - |
| 157 Առաւելանդան | 1003 | - | Չաղա | - | - | - |
| 158 Առաւելանդան | 1407 | - | Չաղա | - | - | - |
| 159 Մառն Առաւելանդան | 1279 | - | Չաղա | - | - | - |

Բաժանմունքներ	Ժամանակ	Վայր	Ցրիչ	Մագիզ	Կազմող	Ստացող
160 Անտարան բաղնիք	ԺԵ	—	Բաժն	—	—	Պարտիզ
161 Պետրոս Ազատական, Աղբիւր բաղնիք	ԶԷ—ԺԹ	—	—	—	—	—
162 Մարտինոս Պէրանեան, Անալիս	1737	Կ. Պոլիս	—	—	—	—
163 Մարտինոս Պէրանեան, Սեպուհի	1818	Զմիւռնիք	Յովնանի Միլլաթիան	—	—	Ստեփանոս Տփիսեցի
164 Պետրոս Ազատանի, Նիքոս առաքինական	ԺԶ	—	—	—	—	—
165 Ղիսիկիոս Արեղապաշի, Մասնադրանքներ	ԺԳ	—	Առաւելաւոր	—	—	Առաւելաւոր
166 Ղիսիկիոս Արեղապաշի, Մասնադրանքներ	ԺԳ	—	—	—	—	—
167 Ժաղկանայ	ԺԶ—ԺԳ	—	Յովնան Լաւարցի	—	—	Յայի Կանար
168 Լուսինայ զարի Ղիսիկանայ	1871	—	Նախագիտ օրի.	—	—	Յովնանի
169 Ղիսիկիոս Արեղապաշի, Մասնադրանքներ	ԺԶ—ԺԳ	—	—	—	—	Պրոպիոս Վր.
170 Ժաղկանայ	1728/181	—	Արքանոս իր.	—	—	—
171 Ժաղկանայ	ԺԸ	—	—	—	—	—
172 Ժաղկանայ	172/Ա	—	—	—	—	—
173 Ժաղկանայ	173/Բ	—	—	—	—	—
174 Ժաղկանայ	1738	—	—	—	—	Առաւելաւոր զրգ.
175 Ժաղկանայ	ԺԸ	—	Խալատիք Պարիզի	—	—	—
176 Ժաղկանայ	1818/19	Զմիւռնիք	Նախագիտ Եղեղապաշի	—	—	Նախագիտ Եղեղապաշի
177 Առաւելաւոր	1818	Զմիւռնիք	Յովնանի Միլլաթիան	—	—	—
178 Մասնադրանքներ	176/Ա	—	—	—	—	—
	176/Բ	—	—	—	—	—
	176/Գ	—	—	—	—	—
	176/Դ	—	—	—	—	—
	176/Ե	—	—	—	—	—
177 Առաւելաւոր	ԺԳ	Կիւսիկիոս	Մալիս	—	—	Մալիս
178 Մասնադրանքներ	1823/25	Նիքոսիոս	Միլլաթի զր.	—	—	—
		Նիքոսիոս	—	—	—	—
179 Առաւելաւոր	1822	Նիքոսիոս	Ստեփանոս Նիքոսիոս	—	—	Ստեփանոս Նիքոսիոս
180 Առաւելաւոր	1824	Նիքոսիոս	Ստեփանոս	—	—	Նիքոսիոս Քար
181 Մասնադրանքներ	1826	Միլլաթի	Յովնանի զր.	—	—	Նիքոսիոս և Քար զր.
182 Առաւելաւոր	1828/29	Նիքոսիոս	Մարտինոս զր.	—	—	—
		Նիքոսիոս	—	—	—	—
183 Առաւելաւոր	1828	Նիքոսիոս	Նախագիտ	—	—	—
		Նիքոսիոս	—	—	—	—
184 Առաւելաւոր	1828/29	Նիքոսիոս	Նախագիտ	—	—	Նախագիտ զր.
185 Մասնադրանքներ	1828/29	Նիքոսիոս	Նախագիտ	—	—	Նախագիտ զր.
	1828/29	—	—	—	—	—
	1828/29	—	—	—	—	—

Բովանդակություն	Ժամանակ	Վրի	Գրի	Մակեր	Խմբեր	Ստոր
185 Առատարան	1811	Կ. Պոլս	Միսրիկ Բաղաթի	—	—	Միսրիկ Խաղաթի
187 Առատարան	1840	Տիգրան-Սեդաք, Տաննիս	—	—	—	Տիգրան-Սեդաք
188 Առատարան	1841/42	Կ. Պոլս	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
189 Առատարան	1840/40	Կ. Պոլս	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
190 Առատարան	1869	—	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
191 Առատարան	1883	Առատան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
192 Մասնակ Առատարան	1918	Լիվ	Առատան	—	—	Առատան
193 Մասնակ Նոր Առատարան	1920	Առատան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
194 Մասնակ Առատարան	1937	Կոստան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
195 Մասնակ Առատարան	1940/48	Գալի	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
196 Մասնակ Նոր Առատարան	ԺԳ	Տիգրան-Սեդաք	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
197 Առատարան	1287	Առատ	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
198 Առատարան	1938	Բաղի	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
199 Մասնակ Նոր Առատարան	1971	Գալի	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
200 Առատարան	1933/38	Կոստան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
201 Առատարան	1960	Առատան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
202 Առատարան	1981	Կ. Պոլս	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
203 Առատարան	1986	Տիգրան-Սեդաք	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
204 Առատարան	1988	—	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
205 Առատարան	ԺԳ	Կ. Պոլս	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
206 Առատարան	1918	Գալի	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
207 Առատարան	1921/22	Տիգրան-Սեդաք	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
208 Մասնակ Նոր Առատարան	1977	Առատան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
209 Տիգրան-Սեդաք	ԺԳ	—	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
210 Առատարան	1979	Կոստան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
211 Տիգրան-Սեդաք	1983	—	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք
212	1989	Կոստան	Տիգրան-Սեդաք	—	—	Տիգրան-Սեդաք

[illegible]

[illegible]

Բաժանագրերը	Ժամանակ	Վայր	Ծրել	Մահվան	Գաղթ	Մասնագ
269 Մասունք Նորայ Կառվարանի	1886	Մեծագյուղ	Սահակյան	—	—	—
270 Ժողովուրդ	ԺԵ	—	Անտ	—	—	—
271 Մասունք Հեռի Կառվարանի	ԺԵ	—	—	—	—	—
272 Անտարան	1811	Քյոթախ	Ներսէս	Ներսէս	—	Յակոբ Կառվարանի
273 Անտարան	1688	Վերինգին	Անտ	—	—	Նուրիման և այլք
274 Անտարան	ԺԵ	Կ. Պոլիս	Յովհաննէս Երեց	—	—	Յարութիւն վրդ.
	1681	Յիզընա-կերտ	—	Սելիմաբ	—	Փիլիպոս ԿՔ.
275 Անտարան	1078	—	Յովհաննէս Բ՛	—	—	Անտա Պառլի
276 Անտարան	ԺԶ	—	Մարտիրոս	—	—	—
277 Անտարան	1489	Յիզընի	Յովհաննէս Բ՛	—	—	Սիմէոն
278 Անտարան	ԺԶ	Վան	Սարգիս Մովսէսի	Սարգիս Մովսէսի	—	Անտիոք Բ՛
279 Անտարան	1640	Ներսէսի վանք	Յարութիւն	—	—	Մանյուկ Բ՛
280 Անտարան	1810	Բաքու	աւր Անտ	—	—	Անտարան, Յուսիկ, Նորայ
281 Անտարան	1708	Պաշտարան	Յովհաննէս Գալի	—	—	Սարգիս
282 Մասունք Նորայ Կառվարանի	1811	—	Յովհաննէս	—	—	—
283 Անտարան	1083	—	Քրիստոս	—	—	Սիմէոն
284 Անտարան	1872	Կիլիկիա	Կարապետ, Կիւր	—	Կրիստ	Պառլիս, Սարգիս Բ՛
285 Անտարան	1881	—	Կառանգին	—	—	Յովհաննէս
286 Անտարան	ԺԵ	—	—	—	—	—
287 Մասունք Հեռի Կառվարանի	1888	Կառվարան	Կարապետ Բ՛	—	—	Պառլիս
288 Անտարան	1689	Արշալուսի	Արշալուսի	—	—	Յովհաննէս
289 Անտարան	1681	Կաթն	Նիկոլոս	Նիկոլոս	—	—
290 Անտարան	1688	Կառան	Յովհաննէս	Յովհաննէս	—	Արշալուսի վրդ.
	1640	Յիզընա-կերտ	—	Սելիմաբ	—	Փիլիպոս ԿՔ.
291 Անտարան	1628	Կ. Պոլիս	Միքայիլ Բոլմիսի	—	—	Մելիք Յակոբ
292 Անտարան	ԺԶ	—	Մանյուկ Նկարա	Մանյուկ Նկարա	—	Սառա
293 Անտարան	1620	Յաննէկեր	Կառան Երեց	—	—	աւր Յակոբ
294 Անտարան	1642	Բաքու	Վահրամ Գալի	Միքայիլ	—	Յակոբյան խնդ.
295 Անտարան	1627	—	Աղապար Երեց	Աղապար Երեց	—	—
296 Անտարան	1689	—	Պրիկ աւր Մարգարիտ	—	—	—

Բախանդանքիչ	Ժամանակ	Վարդ	Տիպի	Մակեր	Խախդ	Մասնագ
237 Անասյան	1940	Միսաքյան	Համբար	-	-	Սերյոճա զոր
238 Անասյան	ծն. 1979	-	Հարսն	-	-	-
239 Անասյան	1979	-	Անպ ինչ	Ջաբրույ	-	Միսաքյան ինչ
240 Անասյան	1985	Միսաքյան	Միսաքյան	Ինչ	-	Սերյոճա զոր

| №
Է/Գ | Ն
Ժ | Ն
Ժ | Ն
Ժ | Ն
Ժ | Բաժանցանկերի
նունքը | Ժամանակ | Ժամ
Ժ | Ժամ
Ժ | Գրաւթ. | Գէր |
|----------|--------|--------|--------|------------------------------------|------------------------|---------|----------|----------|-------------|-----|
| 1 | 1 | 5 | Կայ. | Անտարան ծովահենու | Թ—Ժ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 2 | 8 | 25 | Կայ. | Պատարագամասայ | ԺԶ—ԺԵ | 5 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 3 | 20 | 59 | Կայ. | Ճաշաց | ԺԶ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 4 | 21 | 71 | Ժրաց. | Շարահնաց | ԺԲ—ԺԳ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 5 | 32 | 95 | Կայ. | Մկենու. Սաղմասաց | ԺԱ | 3 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 6 | 41 | 147 | Կայ. | Անտարան Ղուկասու | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 7 | 48 | 191 | Կայ. | Անտարան Սաթթնոսի | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 8 | 48 | 191 | Կայ. | Յուլ. Ոսկերի. Մկենու. Զոռն. Բղնոսի | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 9 | 49 | 193 | Կայ. | Անտարան (Ճարգո) | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 10 | 50 | 198 | Կայ. | Մկենու. Սաղմասաց | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 11 | 51 | 201 | Կայ. | Ճաշաց | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 12 | 52 | 203 | Կայ. | Պոզոսի Բուլի ան Տիտոս | ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 13 | 55 | 211 | Կայ. | Անտարան Ղուկասու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 14 | 62 | 253 | Կայ. | Մկենու. Սաղմասաց | ԺԱ—ԺԲ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 15 | 68 | 277 | Կայ. | Կիլիկի Կոլոմե ընծայութեան | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 16 | 69 | 283 | Կայ. | Ժամագործ | ԺԳ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 17 | 74 | 297 | Կայ. | Անտարան ծովահենու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 18 | 76 | 307 | Կայ. | Սաղմասաց | ԺԱ—ԺԲ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 19 | 77 | 309 | Կայ. | Վարդ Վառլառայ | ԺԱ—ԺԲ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 20 | 80 | 319 | Կայ. | Անտարան ծովահենու | Թ—Ժ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 21 | 84 | 355 | Կայ. | Անտարան Սարկոսի | Ը—Թ | 8 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 22 | 93 | 393 | Կայ. | Անտարան Ղուկասու | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 23 | 104 | 433 | Կայ. | Ճաշաց | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 24 | 106 | 445 | Կայ. | Անտարան (Մաս., Ղուկ.) | ԺԱ—ԺԲ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 25 | 109 | 459 | Կայ. | Անտարան Սաթթնոսի | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 26 | 110 | 463 | Կայ. | Անտարան ծովահենու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 27 | 113 | 487 | Կայ. | Ի Ֆարոսի Ղալարու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 28 | 114 | 489 | Կայ. | Անտարան Ղուկասու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 29 | 115 | 495 | Կայ. | Բաժանցանկ | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 30 | 117 | 509 | Կայ. | Անտարան Սարկոսի | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 31 | 120 | 527 | Կայ. | Անտարան Սաթթնոսի | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 32 | 125 | 533 | Կայ. | Անտարան (Մաս., Յուլ.) | ԺԱ—ԺԲ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 33 | 126 | 537 | Կայ. | Անտարան Ղուկասու | Ժ—ԺԱ | 4 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 34 | 141 | 579 | Կայ. | Բաժանցանկի Դիսկոկոսի | | 1 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 35 | 141 | 579 | Կայ. | Մաշտոց ձեռնագրու. | ԺԱ—ԺԲ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 36 | 141 | 579 | Կայ. | Անտարան (Ճար.) | Ժ—ԺԱ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |
| 37 | 145 | 595 | Ժրաց. | Շարահնաց | ԺԳ—ԺԴ | 2 | մղմ | Կրկին | Բլրգծ Երկթգ | |

ԲՈՎԱՆԴԱՌԻԹԻՆ

Անունը	Բնակավայր	Կարգավիճակ	Կարգաթիվ
Ա. Գրիգորյան	Ժամանակագրական ցանկ		1249
Բ. Նախագահական	Կ խոստացվող իրադարձությունների ժամանակագրական ցանկ		1250
Գ. Նիկիթյան	Գ ցանկ		1259
Դ. Տեղապահների	Ընդհանուր ցանկ		1271
Զ. Անհատականների	Ընդհանուր ցանկ		1289
Ը. Գրիգորյան	Վարչական ցանկ		1409
Ը. Գրիգորյան	Գ ցանկ		1413
Ը. Մարտիրոսյան	Գ ցանկ		1421
Ը. Կապուցյան	Գ ցանկ		1423
Ժ. Պատվարական	Մատենական ցանկ		1425
ԺԱ. Մանրակարգների	Գ ցանկ		1431
ԺԲ. Կենտրոնների	Գ ցանկ		1435
ԺԳ. Գաղականությունների	Ունեցող կենտրոնների ցանկ		1437
ԺԴ. Եվ արևելյան	Կենտրոնների ցանկ		1437
ԺԵ. Մեծագույն	Կրկնական ցանկ, խաչեր և այլ արժեքների ունեցող կենտրոնների ցանկ		1437
ԺԶ. Կենտրոնների	Ընդհանուր տախտակ		1439
ԺԸ. Կենտրոնների	Ընդհանուր տախտակ		1463

ՄԱՅՐ ԾՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՋԵՌԱԳՐԱՑ
ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՈՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

Հաւանք Ա

Հրատ. խմբագիր Ժ. Մ. ԱԳՈՆՑ
Գեղ. խմբագիր Հ. Ն. ԳՈՐԾԱԿԱՆՑԱՆ
Տեխ. խմբագիր Մ. Հ. ՄԻՆԱՍՏԱՆ
Վերատպող որբագրիչ Ժ. Մ. ԱԳՈՆՑ

Հանձնված է շարվածքի 3.04.1981 թ.: Ստորագրված է տպագրության 10.05.1984 թ.:
Զափը 60X90¹/₈, թուղթ Մ 1: Տառատեսակ գրքի սովորական բարձր տպագրություն:
Պայմ. 98,5 ներկ, մամ., տպագր. 49,25 մամուլ: Հրատ.-հաշվարկ 82,4 մամուլ:
Տպաքանակ 1000: Հրատ. Մ 6130: Պատվեր Մ 806. Գինը 9 Լ. 75 կոպ.:
ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 375019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24 Գ.:

Издательство АН АрмССР. 375019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24-г.

ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչության տպարան, 378310, ք. Էջմիածին:

Типография Издательства АН АрмССР, 378310, г. Эчмиадзин.

[6000_{gr}]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

FL0067753

A 7716